43
6 H
15

NICEPHORI
CALLISTI XANTHOPVLI, SCRIPTORIS
VERE CATHOLICI,
ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ
Libri XVIII.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI LIBEralitate, opera verò ac ſtudio doctiſs. viri Joannis Langi, Conſiliarii Regii, è Græco in Latinum ſermonem tranſlati, nuncq́; denuo à prioribus editionibus caſtigatiores, & ſcholiis ad marginem permultis ſuperadditis, auctiores in lucem editi.

QVORVM EXIMIA VTILITAS, PRÆ CÆTERIS ECCLESIASTICORVM SCRIPTORVM HISTORIIS HACTENVS EDITIS, CVM IN IOAN. Langi ad S. R. Maieſt. tum ipſius Nicephori, Lucubrationis huius ſuæ initio ſtatum adiecta Præfatione, ſatis luculenter exponitur.

EDITIO POSTREMA.

Demum

ACCESSIT MAGNI AVRELII CASSIODORI TRIPARTITA VT vocant, Hiſtoria luculenter à mendis propè infinitis repurgata.

Cum ELENCHO *capitum*, & INDICE *rerum ac verborum memorabilium locuplete.*

FRANCOFVRTI,
Impenſis Nicolai Rhodij Bibliopolæ.
M. DC. XVIII.

SACRATISSIMO ET LECTISSIMO PRINCIPI, DOMINO FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM. ET SLAVOR. REGI AVGVSTO, INFANTI HISPAniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Sileſiæ, &c. Comiti Tirolis, Flandriæ, &c.

Principi & Domino ſuo benigniſſimo.

A Deo Opt. Max. Ioannes Langus incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem ſempiternam precatur.

NICEPHORI Calliſti, ſcriptoris catholici, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ decem & octo librorum è Græco translationem, Maieſtatis tuæ, Rex inclyte, iuſſu mihi mandatam, & Dei tandem Opt. Max. ope ad finem ſuum perductam, apud Maieſtatem tuam officioſe exhibeo & repræſento. Quo in opere non tam doctrinam, aut eloquentiam; quæ in me vel nulla, vel ſanè quàm exigua eſt, oſtentandam mihi, quàm curam & fidem, quæ in Eccleſiaſtico interprete ſumma requiritur, prȩſtandam eſſe duxi. Quam laudem an aſſequutus ſim, affirmare ipſe non auſim: ſtudio certè pietatis eam conſectatus ſum ſedulò & diligenter. Eius rei penes Maieſtatem tuam, & bonos pioſq́; viros, qui ex animo & ſincerè, non ſcriptis dictiſq́; modò, verùm etiam rebus & factis ipſis, religionem Chriſtianam profitentur, quibus nimirum ſolis liber hic ab autore ipſo eſt editus, iudiciũ eſto. Enimuerò, niſi me opinio mea fallit, Nicephorianum hunc priſcarum Eccleſiæ rerum codicem, rebus temporibuſq́; noſtris valde vtilem, commodũ, neceſſariũq́; adeò fore puto. Nam & çenſuram corruptorum apud nos morum, veluti antiquus diſciplinæ Chriſtianæ magiſter: aget: ordinũ omnium hominibus omnibus, ſimul & virtutum, quȩ imitemur, & vitiorum, quȩ vitemus, exempla illuſtria, & cum pietatis ſempiterna præmia, tum infidelitatis perpetua ſupplicia proponens: & ad ordinandam conſtituendamq́ue Rem pub. Eccl.ſiaſticam ciuilibus atq; inteſtinis diſſidijs admodum conuulſam & labefactatam, viam oſtendet: quemadmodum antiquitùs diſſenſiones in Eccleſia multifariam exortæ, legitimis quietiſq; conſilijs ſopitæ ſint & compoſitæ, Synodorum aliquot œcumenicarum acta exhibens. Quæ omnia ſummos orbis Chriſtiani Principes non noſſe tantum, ſed identidem ſecum in animo voluere, continueq́; ob oculos habere, communis omniũ noſtrúm ſalutis, & totius Reip. magnopere intereſt. Non quòd iſta antehac in libris, monumentiſq́; literarum alijs, & in Euſebij Pamphili Eccleſiaſtica, quam Rufinus vertit, & ea quæ vocatur Tripartita hiſtoria, tradita atque expoſita non ſint: ſed apud Nicephorum noſtrum omnia ordine meliore, delectuq; & iudicio acriore, dilucidius & copioſius, ab antiquis ſcriptoribus ſumpta, oratione perpetua referuntur: ita vt ſi alius Operis huius vſus non eſſet, illa ſaltem re plurimùm id prodeſſet, quòd editioni veteris hiſtoriæ, quam dixi, Eccleſiaſticæ nimis ſæpè accisæ & obſcuræ, permultũ affert lucis. Qua de re plura mihi facere verba, opus non eſt: quandoquidem Nicephorus ipſe, in initio ſtatim lucubrationis huius ſuæ, vtilitatem eius præ cæteris Eccleſiaſticorum ſcriptorum hiſtorijs, luculenter ſatis ſtilo eſt proſequutus. Ipſe quidem, ſingulari prouidentiæ diuinæ beneficio, hoſce Nicephori libros, Græco ſermone compoſitos, elegantiſſimeque manu deſcriptos, temporibus noſtris reſeruatos, ad nos perueniſſe arbitror. Declarat hoc ſatis rei euentus. Quum nanque annos multos, ex Budenſi regia bibliotheca, quam Matthias Coruinus, Pannonum Rex, pulcherri-

iam, Græcis & Latinis libris lectiſſimis refertam, inſtituit, ſurreptus, diu in priuati
ominis bonis fuiſſet: & poſtea per milites Turcicos, in miſerabili caſu & direptione
annoniæ, inter reliquam prædam Conſtantinopolim deportatus, in foro ibi ſcru-
rio veniſſet, perquam commodè accidit, vt à Chriſtiano, eodemque ſtudioſo ho-
nine emptus, poſtliminio in eandem Pannoniam ſit reuerſus. Vbi tandem in do-
ninium præclari & eruditi viri, Georgij Logj, Iuriſc. Vratiſlau. ſanctæ Crucis, & diui
oannis, Eccleſiarum Præpoſiti & Canonici, Maieſt. tuæ Conſiliarij, conceſſit: vnde
nobis, Maieſt. tua iubente eius Latinè vertendi poteſtas eſt facta. Accidit præterea
paulo ante id tempus, vt Lutetiæ Pariſ. in Francia, regijs typis, Euſeb. ipſius Pamphi-
, & reliquorum Eccleſiaſtic. ſcriptorum hiſtoriæ, vnde Tripartitam ſuam Caſſio-
o rus Senator decerpſit, & Nicephorus noſter bona ex parte, pleraque loca & argu-
nenta, arbitratu ſuo, in opus hoc ſuum congeſſit, in publicum græcè ederentur.
Deo hoc ſic diſponente, vt libris eiuſmodi græcè & latinè vulgatis, plurium teſtimo
uo editionem magis atque magis veterum in Eccleſia Chriſtiana rerum geſtarum
veritas atque certitudo confirmetur: & ea vtilitas, quam pij omnes ſperamus, votiſ-
que omnibus expetimus, ad temporum noſtrorum Eccleſiam, & populum Chri-
tianum vniuerſum, ordinum in eo omnium moribus pariter caſtigandis, errori-
bus legitimè tollendis, & doctrinis piè conformandis, perueniat. Ita enim viros re-
igionis noſtræ ſtudioſos mecum arbitraturos eſſe opinor, quum à lectione Oracu-
arium veteris & noui Teſtamenti literarum ſacroſancta diſceſſerint, vix extare o-
pus aliud, quod cum ampliore certioreq; ad veræ pietatis noſtræ myſteria addiſcen-
la, & vitam moreſque in melius mutandos, vſu atq; fructu omnis generis, ordinis
& ætatis homines poſſint nocturna verſare manu, verſare diurna. Quatenus veluti
n auguſtiſſimo ſplendidiſſimoque Eccleſiæ amphitheatro, ſic in hiſtoriarum ſa-
rarum hiſce monumentis præclariſſimis atque ſanctiſſimis, omne vtriuſq; ſexus
genus, ordo omnis, ſtatus & ætas omnis, pulcherrima in Chriſtiani ſtadij curriculo,
ancte & fortiter, pro immortalitatis & vitæ cœleſtis ampliſſimis præmijs, decer-
andi, atque rectam ſynceramque religionem aduerſis iuxta & ſecundis rebus, per
idem non fucatam, charitatem opera[illegible], & ſpem inconcuſſam, cum bona &
ura conſcientia, patienter atque conſtanter exercendi documenta propoſita habet.
Quid eſt enim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ v[illegible]en aliud, quam prædictionum, doctri-
arumque, & promiſſionum Seruatoris & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſanctorum-
ue eius Apoſtolorum & Prophetarum, ſancta & admiranda repræſentatio, exe-
uutio, oblatio, cœleſtiſque pietatis veriſſimum gymnaſium? quod omnibus o-
mnium philoſophorum porticibus, Lyceis & Academijs tantum præſtat, quantum
mors vitæ, cœlo terra, Deo homo cedit. In ſacro Actorum Apoſtolicorum diui Lucæ
uangeliſtæ libro, Chriſtianum pectus, gentis profeſſioniſque ſuę incunabula, cum
ngenti animi voluptate & admiratione contemplatur. Auctus porrò & incremen-
a eius non alibi, quam in ſacra Eccleſiæ hiſtoria perſpexerit. Per quam autem pijs
ominibus iucundum, eis vero qui magiſtratum, non Eccleſiaſticum modò, ve-
im profanum etiam & ſecularem gerunt, à Deo ſibi mandatum, quam maximè
pus eſt, poſtea quam quibus ſtudijs Eccleſia adoleuerit, & eo maieſtatis amplitu-
iniſq;, diutinis incrementis, vt metuendum fortè ſit, ne magnitudine propemo-
um ſua laborare incipiat, peruenerit, cognitum habeant, vt eiſdem ſtudijs non ſo-
im florentem conſeruandam, ſed etiam collabentem religionem inſtaurandam
ſſe intelligant. Magnam ab humanitatis & bonarum artium ſectatoribus ineunt
ratiam, & multam conſequuntur gloriam, qui ex veterum græcorum & Latinorũ
criptorum literis, antiquitatis cognoſcendæ gratia, reconditi quidquã de numiſ-
natibus, coronis, veſtimentis, conuiuiis, & moribus, rebuſq; priſcorum Græcorũ,

Latino-

Latinorum & Barbarorum etiã populorũ, aliis in lucẽ proferunt, atq; declarant: qui ve de coloſſo, columna, ſtatua, arcu triumphali, aut inſcriptione vetuſta quapiam, aliquid indicant atque exponunt. Gratum id eſſe ſolet doctis & ſtudioſis omnibus. itaque ſcripta eiuſcemodi in manibus ſedulò habent, legunt, admirantur, exoſculãtur, in magno precio habent, antiquarios ipſos in cœlũ laudibus vehunt. Quod quũ homines noſtri tanto animi ſtudio & affectione in rebus profanis & terrenis, eiſque non admodum neceſſariis, quandoq; etiam parũ vtilibus, & planè inanibus, faciãt: quanta pietate eos conuenit excipere atq; verſare ſacræ hiſtoriæ codicem, in quo ſacroſanctæ antiquitates, primordia & augmenta Eccleſiæ Dei & Reipub. Chriſtianæ oſtenduntur, theſauri cœleſtes & æterni, omnis generis martyriorum & certaminũ coronæ, myſticæ menſæ epulationes, ſanctarum animarum ſempiterna monumẽta, virtutum diuinarum, captum humanum ſuperãtium, effigies & ſigna, cum immortalitatis ipſius certiſſimorum præmiorum ſpe indubitata proponutur, frequẽtantur, celebrantur? Quæ cum eis, quas diximus, mundanis, fluxis & caducis rebus collata, nihili prorſus illas eſſe arguunt & conuincunt. Quo plus gratiæ veris iſtis antiquariis noſtris debemus, quod venerandæ Eccleſiaſticæ vetuſtatis memoriam, in literas relatam ad nos tranſmiſerũt. Eam verò propè omnem Nicephoriani iſti libri complectuntur. Quod ſi Auguſto Cæſari, principi fortunatiſſimo, ſub cuius auſpicatiſſimo Imperio, aureo ſeculo, & optata pace atq; tranquillitate orbi vniuerſo cõciliata, autor & donator pacis æternæ, Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus, Saluator noſter, ex virgine homo, ſalutis & immortalitatis noſtræ gratia naſci dignatus eſt: ſumma quoq; illa felicitatis pars diuino munere cõtigiſſet, & in ea is tẽpora incidiſſet, vt & ipſe Chriſto nomine dato Chriſtianus princeps eſſet, & Chriſtianis populis imperaret, libẽtiſſimè medius fidius in ſenatu R. ipſe bonam Eccleſiaſtici operis partem recitaſſet, & in prouincias ditionis ſuæ deſcriptam, ordinibus omnibus legendã atq; cognoſcendã miſiſſet. Nam in euoluendis vtriuſq; linguæ autorib. (quod de eo Suet. Tranquil. ſcriptum reliquit) nihil æquè ſectatus eſt, quàm exempla publicè vel priuatim ſalubria, eaq; ad verbũ excepta, aut ad domeſticos, aut ad exercitũ, prouinciarumq; rectores, aut ad vrbis magiſtratus, prout quiq; monitione indigerent, miſit. Libros etiam totos & ſenatui recitauit, & populo notos per edictũ fecit. Quanto credibilius eſt, Eccleſiaſticis cum myſteriis initiatum, Chriſtianumq; Imperatorem factum, non pauca quædã ex ſacro hoc codice exẽpla petita: ſed vel integrum ipſum opus, cum ciuibus omnis ordinis ſuis, ad publicos eorum ſimul & priuatos vſus, veritatis conteſtandę, ſempiternæq; incolumitatis conſequendæ cauſa, quouis modo communicaturum, vulgaturumq; fuiſſe? Non cõtinuiſſet princeps optimus, intra domeſticos aulæ Imperiales parietes libros tales, qui ad vniuerſalem Eccleſię & Reip. Chriſtianæ doctrinam & diſciplinam ſunt compoſiti, ſed communis publiciq; omnino iuris eſſe voluiſſet. Bonorum eos & piorum virorum calculo, quales à principio ſtatim laudauimus, comprobatum iri, dubium non eſt. Quin etiamſi extra aleã inuidiæ & obtrectationis ita ſint poſiti, vt ſibi à genuinis contentioſorum hominũ, qui Chriſtianiſmi virtutem & profeſſionem in cõtrouerſis diſputationibus, perpetuiſq; rixis, altercationibus & iurgiis collocant, minime timendum eſſe putẽnt: ſub Regiæ tamen Majeſt. tuæ auſpicio latinè verſi publicantur. Conuenit enim, volumẽ de vera ſynceraq; pietate conſcriptũ, ſub Principis eius nomine potiſſimum edi, qui pietatẽ ſtudioſiſſimè colit, eandemq; ſaluã & auctam eſſe ſummoperè cupit. Cuius ſtudij Majeſtas tua Regia, imò orbis Chriſtianus vniuerſus, per Majeſt. tuam peramplos diuinitùs percepit fructus. Siquidem quòd Turcica immanitas veluti diluuiũ quoddam in Germaniam omnem non exundauit, & quòd nobis à tyrãnide ea, patria noſtra ſalua eſt: idipſum, ſecundum diuinam benignitatem, & clementiam, ſi

ſyncerè recteq́; iudicare volumus,virtuti Majeſt.tuæ ferimus acceptū.Libet namq;, libet,Rex Ferdinande,beneficia ſummi Dei,ope operáque Maieſtatis tuæ nobis præſtita,gratis animis recognoſcere : quod niſi faciamus, extremæ meritò impietatis crimē committamus.Regnum enim Maieſt.tuæ niſi in hæc tempora difficilima & periculoſiſſima,cum moleſtia quidē,labore,& ærumna Maieſt.tuæ infinita: cōmodo autē,emolumento,& vtilitate noſtra maxima,incidiſſet:quorſum non iam barbaries Scythica excurriſſet? Aſſerenti Maieſt.tuæ Pannoniæ regnum,optimo & apertiſſimo iure ad eam deuolutū,plurima ſe ab aduerſariis,tyrannidē ibi ſæuā affectantibus,& crudelitatem exercenti bus,obtulere impedimenta,quibus iuſto aliquoties bello obuiam eſt itum. Acceſſere à finitimis principibus & populis,à quibus Maieſt. tuam adiutam oportuit,parum fidæ ſocietates. Superuenit tandē Rex Turcicus,qui non ſemel omnibus ſuis copiis & viribus cōnixus, ex poſſeſſione Pannoniæ Maieſt. tuam deturbatam voluit. Verùm ea fuit Maieſt.tuæ in tuendo iure ſuo fortitudo,& ea in arcendo à Germaniæ & Italiæ ceruicibus ſæuiſſimo hoſte conſtantia, & tā præſens diuini numinis in Maieſt.tua,populiſq; tutelæ eius commiſſis,auxilio defenſioneq́; ſua ſeruandis, præſidium, vt conatus propè Barbari tyranni omnis, præterquā quòd ei perſidia regni affectatorum proditione cômmodauit,fruſtra fuerit.Quater, Maieſt.tua regnāte Scythicus princeps ex Thracia per Maieſt.tuæ infideles ſubditos euocatus,perinde atq; olim Perſarum reges in Græciam,omnibus vndiq; contractis copiis,exercitibuſq; ſuis in Pannoniam,& aduerſus Germaniam , maximam ſuſcepit belli expeditionem.Quater itidē non tam Maieſt.tuæ marte,quàm potēti manu Dei, magnificè eſt repulſus. Atq; ille ea ſpe aduerſus nos bellum toties mouit,vt nihil ſe in Pannonia & Germania cuncta reliqui facturum putaret, quod ſub iugum dominationis ſuæ ſuperbiſſimæ nō mitterer,ſibiq; parere cogeret. O immenſum erga Maieſt.tuam , Dei amorem : ô tempeſtiuè cœlitus miſſum præſidium: ô ſummam erga ciues ſubditoſq; Maieſt.tuæ,Diuini numinis pietatem & miſericordiam:quod nos vnà cum Maieſt.tua, ope ſua à monocerotis huius cornibus liberauit. Prodeat hic aliquis,& regem,principémue aliquem, toto eo tempore,quo non ſolùm Ottomanorum familia in Aſia & Europa rerum potita eſt, ſed etiam Turcicum nomen orbi innotuit,proferat,quem toties ad hunc modum præſens Deus præſidio ſuo ſit tutatus. Imò aliquem ſaltē ex Chriſtianis nominet regem, qui ſe ætate noſtra dominatori iſti Aſiæ opponere ſit auſus. Vſq; adeò tota Turcici belli moles in Maieſt. tuæ caput,& ceruices noſtras , populis & principibus vicinis ceſſantibus, periculumque noſtrum inſpectantibus,incubuit. Proinde ſempiternas benignitati diuinæ,pro tā- tò illius in nos fauore & beneficio,agere debemus gratias: cuius propitiū magis nobis,quàm ſeculis aliis fuit numen. Quum primùm in Europam ex Aſia gēs Turcica ciuili Græcorum bello pertracta eſſet, & nondum ad tātam vel dimidia ex parte potentiā perueniſſet , bis cum ea primus ex Principibus Chriſtianis Sigiſmundus Boemus,Pannonum, mox etiam Boëmorum Rex,& poſtea Romanorum quoq; Imperator,bello eſt cōgreſſus,ſed infœliciter.Poſt hunc Vladiſlaus Iagellonius Pannoniæ itidem,& præterea Poloniæ Rex, belli fortunam aduerſus Turcas pręliis aliquot tentauit. & fortiter ille primùm,nec minus proſperè rem geſſit: ſed tandem denuò cum illis,remiſſo induciis,ad quas eos petendas coëgerat,nuncio, Martis aleam expertus copiis hoſtium eorum longè maximis obrutus,cum ingenti ſuorum clade,pulchrā, obiit per vulnera mortem. Græcorum hic Imperatorum & Principum, Scāderbechio Caſtriota excepto, clades potius quàm expeditiones, & Venetorum item Turcica prælia omitto. Ludouici verò Iagellonij,Pannonum Boemorumq; regis,Maieſtatis tuæ ſororii,iuuenis fortiſſimi, meminiſſe ſine lachrymis nequeo,quem prima ſtatim Turcicæ expeditionis coitione hoſtis oppreſſit. Cæterùm in Maieſt. tua eiuſ-

demq́;

demq; populis conſeruandis,grate & libẽter, ſicut dixi,diuinum agnoſcimus auxilium: cui tum demum locum eſſe maxime cõperim us, cum humano præſidio deſtituimur. Id autem non in Maieſt.tuæ rebus geſtis tantùm,verùm etiam in optimi & excellentiſſimi Principis,Caroli V. Imperat. Rom. Maieſt. tuæ fratris germani,expeditionibus,à piis & prudentibus vins animaduerſum eſt, & obſeruatũ. Cuius tot & tanta,cõtra potentiſſimos & acerrimos hoſtes,neceſſitate quadã ſemper ſuſcepta bella,non tam viribus & copiis,quæ Maieſt.ſuæ Imperatoriæ fuere non pœnitendę, quàm Dei Zabaoth opitulantis prę ſidio,quo Princeps nunquam non ſuccenturiatus fuit, proſperè ſunt confecta atq; expedita illud ſiquidem ſatis de Maieſt.eius, hominibus prudentibus,& cœleſtis numinis iudicium & benignitatem pie obſeruantibus,cõſtat:quum in ſtatum eum Maieſt.ſuæ res rediguntur, vt pro comploratis & deſperatis habeantur, tum demum Maieſt. diuinam vim potentiamq; ſuam oſtendere:& ita momentorum viciſſitudinem repentinam atq; inopinatam inſtituere in Imperatore ſuo ſolere, vt is de improuiſo, præter hoſtium & hominum aliorũ opinionem, expectationemq; omnem ex victo & contempto, victor & triumphator glorioſus euadat. Teſtatur hoc ad Ticinum bello Mediolanenſi captus Gallorũ rex Franciſcus, qui quũ ſibi propter opes, copiaſq; ſuas de victoria aduerſus Maieſt. Imperialem videretur eſſe certus & ſecurus, proindeq; Cæſaris res quas acciſas & afflictas eſſe arbitrabatur, contemneret, pro triumphis,quos de Carolo iam ſpirabat & meditabatur, breui temporis conuerſione, captiuitatis iugum ex prælio commiſſo reportauit. Deo nimirum Cæſari ſuo ſuppetias ferente, & Cæſarianorum ducũ cõſilia gubernante. Idem declarat Gallici exercitus apud Neapolim admirandus profectò caſus. Venerant in Neapolitanum regnum,quarto à Ticinenſi clade anno,ſexaginta millium ex equitibus & peditibus Gallorum cõſcriptæ copiæ, Arces,oppida, & loca pleraque omnia,deditione magis quàm vi in ea ditione receperant. Caietana arx,& vrbs Neapolitana,tantum deditionem facere recuſabant. Itaq; Neapolis obſidione graui premi cœpta eſt. Et ſatagebat rerũ ſuarum quàm maximè præſidiũ ei impoſitum, nullaq; iam propè ſalutis ſpes videbatur eſſe reliqua: quum ita Gallicana caſtra morbi contagioſi vis áffligere, & Cæſarianorum impreſſio vrgere atq; accidere cœpit, vt tandem ex tam numeroſo & frequenti exercitu, ægrè quadringẽti milites integri & ſalui euaſerint. Sic Deus numine ſuo citra omnem ferè humanarum virium opẽ,Cæſari regnum Neapolit. à Gallis recuperauit & reſtituit. In expeditione nauali Numidica, aduerſa tempeſtate in mare interiiſſe Carolus exiſtimatus eſt: ſed eum tutelare numẽ Dei, Hiſpaniis ſuis breui ſaluum reddidit. Poſt varia rurſus tẽtata cõſilia,& bella Cæſari eidem illata,populoſq; eius ad defectionem ſolicitatos, quid Frãciſco regi inſuper profuit,copiis ſuis numeroſiſſimis atq; inſtructiſſimis,quadripartitò diuiſis,quatuor eodem tempore diuerſis Maieſt. Imperatoriæ ditionibus arma,bello nõ indicto, eo molimine inferre,quaſi diebus paucis Cæſarem regnis prouinciisq; ſuis omnibus eiiciẽdi conſilium cepiſſet? Quid ille tum efficit aliud,quàm quòd vindictam in ſe diuinam à Cæſaris partibus prouocauit? Proximo motu Germanico,principes & populi quidam ita arma aduerſus Maieſt. ſuam ſumpſerant,ita opprimẽdi eius cõſiliis,viribus,opibus,tormentiſq; belli omnibus, Gigantęo more rationẽ inierãt, vt ne fugæ quidem locum & tempus relinquere Maieſt. ſuæ velle viderentur. At Deus bone,quãta, Deo Cæſarem bene adiuuante,conatus tam audaces & nefarios,rerum eſt conſequuta mutatio? Quàm contra animi ſententiam,temerariorum hominum, iuſto iudicio Dei,cœpta ceſſere omnia? Cuiuſmodi belli, ſeu rebellionis potius euentus,in rebus etiam nouis aduerſus Maieſtatem tuam, Rex generoſiſſime, à perditis nonnullis temerè motis. Deo eodem procurante (ita enim, ſicuti res eſt, ſemper dicendum) extitit. Licuiſſet tum vtriq; veſtrùm,iure manifeſto,

ſecundum Imperiales cōſtitutiones, & ſacrarum literarum exempla, ſeueritatem in perduellionis reos exercere, & lege in eos agi iubere, vt intelligerēt homines, quid ſibi illud Solomonis oraculare velit verbū: Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis: Qui prouocat eum, peccat in animam ſuam. Et rurſus illud: Timeto regem, & cum ſeditioſis ne commiſcearis. Sed maluerunt Maieſtates veſtræ, pro religione & pietate ſua excellenti, ad imitationem & exemplum diuinæ benignitatis, omiſſis Iulijs legibus, mitius in reos peractos conſulere, & per paucorum legitimam pœnā & caſtigationem, quæſtione grauiſſima paternè defungi: nō aliud ea re ſpectantes, quàm vt eiuſmodi pauciſſimorum capitum coercio hominum eſſet metus & terror plurimorū. Et quando remunerationis diuinæ, qua cœleſte numen Majeſt. tuæ pietatem compenſat, pauca ſaltem ex multis documenta attingere nobis viſum eſt: non prætereūdum illud quoque, à Deo Majeſt. tuæ inſigne cōceſſum donum, quòd Maieſtas tua, ex vnius nobiliſſimæ & pudiciſſimæ fœminæ, reginæ Annæ, Majeſtat. tuæ coniugis chariſſimæ (cuius principis æterna in Deo pace fruentis, virtutis & ſanctitatis recordatione, etiamnum Majeſt. tuæ ſubditi populi omnes recreantur) matrimonio, fœcundæ prolificationis, non modò apud reges, & magnates viros, ſed etiam apud priuatos homines, exemplo raro & mirifico, tot vtriusq; ſexus liberos ſuauiſſimos ſuſceperit: de quibus dubium eſt, fœlicius ne prognati, an melius edocti atque educati ſint. Præclariſſimum mehercules & hoc fœlicitatis ſpecimē, cuius prouentum à ſolo Deo eſſe manifeſtum eſt, vt ſcilicet illuſtriſſima domus Auſtriacæ familia, tum principes bonos & pios orbi Chriſtiano donet, tum reges atque dynaſtas alios coniugiis auſpicatis cohoneſtatos, ſibi conciliet: eosq; ipſos arcta inter ſe ſanctioris affinitatis neceſſitudine, publicæ pacis atq; quietis conſtituendæ, ſtabiliendæq; gratia, coniungat. Eſt hoc quodammodo peculiare Auſtriacorum Archiducum, vt per liberos ſuos, in gentes & familias alias, quaſi coloniis è domo ſua deducendis, miſſos, pomeria ditionis ſuæ proferant, & regnum, Deo fortunante, propagent. Non hic quidquam Maieſtatis tuæ auribus datur, neque ad aſſentationem verba componūtur: ſed reipſa & veritate cogente, benignitatem æterni & clementis in Maieſtatem tuam, & ſubditos eidem populos omnes, Dei ſummam: qui Maieſtatem tuam, eiuſdemq; germanum, Carolum Imperatorem, tantos videlicet & tales Principes, vt temporibus noſtris rei Romanæ præeſſent, dedit: eorundemq; non diſſimiles hæredes atq; ſucceſſores filios, viuas patentum ipſorum & abſolutas imagines, ſpectatæ iam virtutis, induſtriæ & pietatis iuuenes, cum pari poteſtate & gratia eſt daturus, curſim ſaltem perſtringimus: vt ne ingratæ mentis horrendo vitio à maieſtate diuina, bonorum omnium conciliatrice, condemnemur. Exigit id à nobis profeſſionis noſtræ & pietatis officium, vt gratiam eius & munificentiam in nos tantam gratè agnoſcamus. Veluti enim in importuoſo & vaſto pelago, vndiq; ſæua procella & tēpeſtate Typhonica ingruente, fluitantibus, rectorem nauis peritū: ſic in orbe noſtro vniuerſo, multis difficultatibus infeſto, propter varios graueſq; caſus periclitātibus, principes prudentes, & omni genere heroicarum virtutum florentes, diuina prouidentia nobis attribuit. Abhorret profectò ab illa recordatione animus, qui ſtatus Rerumpubl. futurus fuerat, ſi in aliorum, quàm in veſtram diuorum fratrum poteſtatem ſceptra Romana incidiſſent: neque enim domi, neque foris illę conſtitiſſent.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas:

recte Maro exclamat, & ſententię ſuæ pulchrè & grauiter explicat rationē. Nos verò terq; quaterq; beatos (vt verbis eiuſdē poetæ vtar) ſi nobiſcū ipſi fœlicitatis noſtræ cumulū gratis piiſq; animis conſideremus, qua nobis ſub Maieſtat. veſtrarū regimine & imperio ęquo cum omni omniū vtilitatū commoditatūq; copia plurifariam,

ſi veli-

ſi velimus, perfrui datur. Romani hominis præclara illa ſunt verba: Non eſſe præſtabilius aut pulchrius munus deorum, quàm caſtum & dijs ſimillimum principem. Ea verba non rectiùs ſane in Traianum, de quo dicta ſunt, quam in Majeſt. veſtras, quæ illum cùm virtutibus omnibus aliis æquarũt, tum ſanctitate & vero cultu Dei longiſſimè ſuperarunt, quadrant. Et ſententiam iſtam veram eſſe experientia ipſa, & temporum omnium ſtatus apertè declarat. Nunquam certè res hominum florentiores, quàm ſub bonis: nunquam deteriores, quàm ſub malis principibus fuere. Et quo præſtantiùs eſt Dei donum, rex pius & prudens: hoc rarius ſeculis omnibus hominum generi contingit. Ex omni populi Dei regum numero (nam Moſen, Ioſuam, Samuelem, & paucos quoſdam duces & iudices, qui reges ipſos præceſſerunt, recenſere ſuperſedeo) ſi Dauidem, quem Dominus virum iuxta cor ſuum inuenit: ſi Salomonem ſapientem, qui tamen à ſeipſo ſtultè degenerauit: ſi Ezechiam pium, & religioſum Ioſiam excipiamus, quod iudicium de aliis omnibus ſanctorum virorum erit? Idem ſi de Romanis Imperatoribus, ab Auguſto Cæſare vſq; ad Conſtantinum Magnum, fecerimus: atque quum Auguſto ipſi, necnon Tito, orbis terrarũ deliciis, & ei quem paulò antè nominauimus Traiano, Marco Philoſopho, Alexandro Seuero, qui tot in aula & conſilio ſuo habuit egregios Iuriſconſ. & per paucis aliis, virtutis & bene geſtæ Reipubl. laudem tribuerimus, num cæteros pleroſq; omnes tanquam orbis terrarum faces, & generis humani portenta, non execrabimur? A Conſtantini temporibus nonnulli extitere principes, religionis & beneficentiæ ſtudiis inſignes, quidam hæreſibus nimis addicti, alii ignaui, aut crudeles. Fuere aliqui, inter Græcos præcipuè, qui ne nominari quidẽ debeãt. Germania imperatores plurimũ laudatos protulit. In primis autẽ Majeſt tuæ genti inclytæ, vel domi vel militię celebres, vel etiam pacis ſimul & belli ſtudiis præſtãtes, religionis certè laude præclaros, omnes debemus principes. Nihil ex ea prodiit Sardanapalicum, nihil tyrannicum, nihil Ieſabelicum. Ita nanq; Auſtriaci Duces & imperatores regimine poteſtatis ſummæ ſunt vſi, vt recti atque honeſti cuſtodes ſe, & iuſtitiæ miniſtros atque interpretes adminiſtrationisq; ſibi creditæ non dominos, ſed fiduciarios, ſiue depoſitarios eſſe iudicãtes, collocatum depoſitumq; apud ſe regnum, Regi regum & Domino dominantiũ repoſcenti, bona fide reſtituendum, rationemq; de eo reddendam eſſe ſcirent. Neq; illis vllo loco & tempore memoria, iuxta Agathonis præceptum excidit, hominibus ſe, quum & ipſi homines eſſent, imperare, deniq; non perpetuo imperare. Et quia primã ſibi curã de religione & cultu Dei propagando ſumpſerant, Academiam vnam Viennæ Auſtriæ, alteram Friburgi Briſgoiæ inſtituerunt, vt ibi iuuẽtus vnà cum humanitate pietatẽ veram addiſceret. Ad hæc præmia bonis liberaliter tribuẽtes, & pœnas malis legitimè irrogantes: ne dum hiſce parcerent, illis nocerent, veriti: atque imperium in ſeipſos maximè exercentes, tum autem cogitationes & actiones omnes ſuas ad laudem, honorem, & gloriam Dei, & ad bonum publicum referentes, perpulchrè fauſtis populorum ſuorum acclamationibus, titulisque ſuis reipſa ſatisfacientes, reſponderunt. Conuenire etiam ſibi optimi principes putauere, vt ne ſubditis ſuis virtute inferiores aut deteriores eſſent: & quod per edicta propoſita fieri à ciuibus vellent, id ipſi primùm factis exequerentur. vt rectè de quolibet eorum Sincerianum illud pronunciari poſſet:

Publica nimirum tum res ſibi conſtat, & æquum
Imperium, quum rex quod iubet, ipſe facit.

Neque alia magis appellatione ſunt gauiſi, quàm vt teſtificatione certa benignitatis pietatiſq; eorũ à ciuibus patres appellarẽtur. Ea animis eorũ nihil fuit gratius, acceptius, iucundius. Talem honorẽ apud Hom. Vlyſ. comites Græci, & apud Virg. Aeneij Troiani habent, Ille nanq; à ſuis πατὴρ ἤπιος, hoc eſt, pater benignus, audit: iſte vero,

Et tu

Et tu pater optime Teucrum.

Didicerant pij reges, in Cyri regia inſtitutione apud Xenoph. reperiri, Nihil principem bonum intereſſe bono patri. Patres quippe prouida de liberis ſollicitudine, vt nequid eis bonorum deſit, procurare: & Cyrum in medium conſulere, vt ciues ſui quàm maximè beati ſint, & felices. Inde adeo factum, vt Archiſtrategorum Auſtriæ familia, per tot ſecula à progenie in progeniem, & à generatione in generationem, Deo eam propter mandatorum ſuorum obſeruationem, benedictione & gratia ſua complectente & magnificante, durauit, duraturaque, eodem Deo adiuuante, ſit.

In freta dum fluuy current, dum montibus vmbra
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

quum magnorum quandoq; & potentium regum ſtirpes, ſeculum vnum non exceſſerint: aut certè vix ad tertiam, vel quartam, vt in Moſaicis legitur oraculis, generationem, iuſta Dei vindicta peruenerint. Verum enimuerò ſicuti in terris nihil poteſt melius eſſe, atque expetibilius, principe bono: ita nihil è diuerſo, prauo dominatore damnoſius eſt, atq; deterius. Neq; inter cæteras vltionis diuinæ plagas, quibus viſitare & coërcere ingratum, rebellem & impium populum Deus ſolet, minimam affert cladem imperijs princeps malus. Non eſt opus hoc in loco vel veteribus, vel recentibus exemplis. Res apertior eſt, quàm vt negari poſſit. Et horrendæ de ea ſunt in diuinis reſponſis ſententiæ. Propter peccata populi regnare facit hypocritam. Propter peccata terræ, multi principes eius. Dabo pueros principes eorũ, & effœminati dominabũtur eis. Sed cum gratiarum actione ſumma Deus Opt. Max. meritò laudandus eſt, qui ætate noſtra populum ſuum, quantumuis graues commeritum ærumnas, à principibus conſeruauerit (vt cum Eſaia dicam) infidelibus, ſocijs furũ, ſequentibus munera, ſequentibus retributionem, pupillo non iudicantibus, & cauſam viduæ ad ſe non admittentibus: à principibus (quod apud Ezechielem eſt) quaſi lupis rapientibus prędam, effundentibus ſanguinem, perdentibus animas, ſectantibus lucra. Optimè ſanè factum, quòd rei Romanę ſumma duobus diuis fratribus, Carolo & Ferd. diuinitùs commiſſa eſt, cum vtriuſque liberorum, eorundemq; ſucceſſorum ſpe optima. Patiatur benignè Maieſtas tua, hoc ſic nos repetere, & publicitùs ſyncero & grato animo profiteri. Virtutes verò Maieſtatis tuæ alias hic commemorare, conſilium non eſt: cùm quòd parum mihi ad opus tantum ſit virium, ſilereq; de re magna, quam prò dignitate perſequi nequeas, præſtet: tum quòd eas ipſas virtutes pleraſq; Nicephorus in Præfat. ſua, qua lucubrationem hiſtoriæ iſtius Andronico maiori Palæologo Conſtantinop. Imperatori conſecrat, luculenter veluti in ſpeculo expreſſit. Aut enim Andronicus Cæſar, ſicuti eum hiſtoricus noſter ornamentis ſuis depingit, virtute pleraq; omni colenda. Maieſt. tuæ quàm ſimillimus fuit, aut in perſona illius, talem eum eſſe, qualem ipſe deſcripſit (qui Philoſophorũ de magnis principibus orationes & libros componentium, & quorundam etiam hiſtoricorum mos eſt) debere eſſe oſtendens, Maieſt. tuæ tot & tanta decora conformauit: veluti animo iam tũ præſagiens, ſub eius principis nomine opus ſuum Latinè verſum, aliquando vulgatũ iri, quẽ ipſe Græcè laudibus ſuis veriſſimè ornarit. Qua in re niſi in candẽ mecum ſententiã pedibus ibunt æqui cenſores omnes, quibus vel per tranſennã domeſtica Maieſt. tuæ conſuetudo inſpecta eſt, nihil prorſus reluctor, quin leuis, vanus, & futilis habear. Reliquũ porrò eſt, vt publico religionis noſtræ ſacroſanctæ nomine Maieſtatem tuã orem, quo ea, pro pietate ſua, liberaliũ artium, humanarumq; literarum, atque linguarum potiſſimum ſtudia, ſine quibus pietatem ipſam ſinceriorem frigeſcere oportet, præmijs honoribuſque propoſitis, aucta & honeſta eſſe velit. Perinde nanque atque homines noſtri per ingluuiem ſeſe literis eiuſmodi ingurgitaſſent, incraſſatique, impinguati, & dilatati (vt Moſaica locutione vtar) eſſent, ita ab eis per nauſeam abhorrere incipiunt: aut

[f]ortaſſe quòd minus quæſtuoſa ſit, ea deſerunt, atq; deſpiciunt, quorum alterū, [i]ngrati erga Deum, cuius munus literæ tales ſunt: alterum, puſilli per ſeipſum: v-[t]runq; autem improbi animi eſt, ne dicam impij. Cauſę huius paucis mentionē [a]pud Maieſtatem tuam feciſſe ſat eſt, quod & ipſa ſe æquitate ſua commendat, & [M]aieſtas tua ſua ſponte ad bonas piaſq; artes ornandas propenſa eſt: & procliuis, [v]t modò tempora nobis, ſicut cœpere, pacata currere pergant. Sic Maieſtatis tuæ [p]ietatem, promiſſionē habentem præſentis vitæ & futuræ, in altero etiam ſeculo, [&] regno cœleſti, inter ſanctos principes, immortalitate diuina Deus remunerabi-[t]ur. Et in hoc interim mundo, ſupra eas, quas retulimus, à Maieſtate cœleſti, Maie-[ſ]tati tuæ regiæ tributas dotes, eidē concedet longæuitatem facilem, conſiliorum [&] actionum omnium ſucceſſum proſperum, domi adminiſtrationem regno-[r]um tranquillam, foris contra hoſtes omnes victoriam optatā, & filiis Maieſtatis [t]uæ reginiinis ſucceſſionem certam & pacatam: ita vt vnà cum paternæ & auitæ [v]irtutis & pietatis hæreditate, Maieſtatis illi tuæ ſceptra obtineant, & nati nato-[r]um, & qui naſcentur ab illis. Id quod ita fore, benignitate diuina freti ſperamus, [v]otiſque cunctis optamus & comprecamur.

AD ÆTERNAM SAPIENTIAM PRO NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI HISTOriæ Eccleſiaſticæ æditione, G. Logi Sileſij Votum.

AVrea in æterno Sapientia numen Olympo,
Aeterna æterni mens animuſq; Dei:
[O]mnia quæ nutu vna regis: quæq; vna creaſti,
Quæ mare, quæ tellus, quæ vagus æther alit:
[A]erios montes, uidentia prata ſolúmque
Frugiferum, fontes lenè ſonantis aquæ,
[E]t fluuios latè irriguos tum ſtagna, lacúſque,
Siue ſuprà tellus, ſubter hi ſunt:
[S]quamigerū omne pecus, ſalis horrida mōſtra profundi,
Et volucres, pennis quæ ſupera alta ſecant:
[S]ideráque, ingentis mundi quæ machina torques,
Cælicoláſque domos, cœlicolúmque genus:
[E]t nemora arboribus denſiſſima luſtra ferarum,
Seu iuga celſa illas, ſeu cauus vallis habet.
[H]inc homines, partem diuinæ mentis, opúſque
Ritè tuum, effigiem condis & ipſa tuæ.
[I]ndige nil noſtri, tantum ex bonitate profunda,
O bonitas nullis æquiparanda bonis.
Queis licet æthereas eadem ex bonitate videre
Dijs ſimiles, meritis, te tribuente domos,
Nicephorus cuius virtute & numine plenus,
Nanque tuā huic præſens mentē animúmque dabas,
Sidereo ad templum quod ſeſe æquabat Olympo,
Et Conſtantini nunc quoque in vrbe manet.
At nunc, indignum ô facinus, ſcelera impia, diris
Fœdatum à Turcis, impia ſacra gemit.
[V]irgineo à partu repetens, & origine prima,
Ad ſua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiaque arcani verbi myſteria pandens,
Ad ſuperos certa nos docet ire via.
Atque à ſynceris zizania frugibus arcens,
Nos alit æterno nectare & ambroſia.
Eloquio Graius: ſed docti munere L A N G I,
Auſonio didicit nunc ſimul ore loqui.
A L N G I diua potens, quem multo inſignis honore,
Siue ſoluta canat ſiue ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum ſublatus, & aura,
In tenebris iacuit ſqualidus, atque ſitu.
Quem L O G V S à charo diuinum munus amico,
Accipit, hæc cuius carmina nomen habent.
Qui pius antiſtes, Auguſto vbi Vacia templo
Vicina hanc nimium eſt regia Buda tibi.
Hac ille Auguſtus, auguſta in templa ſacerdos
Ingrediens, ſupplex te Sophia alma colit.
Atque ait: A ſaccis procul hinc, procul eſte prophani:
Ite procul. ſuperis non niſi caſta placent.
Si dea, ſi noſtra affueris veneranda labori,
Aſte quod dextro prodeat iſtud opus:
Magnanimi auſpicio FERNANDI regis, & are,
Aurea cuius honos ſidera laude ferit:
Regis Romani, qui nobis aurea felix
Secula nunc condit, aurea reſtituit.
Ille tuum ante alios nam ſanctum numen adorat,
Et nihil huic caſta eſt religione prius:
Ritè tibi hic Pario ſtatuet de marmore templum,
Sacráque reſtituet priſca, decúſque tibi.
Pulchra Oderæ in ripa multa quà flauus arena
Amnis eo Breslæ mœnia amœna lauat.
Latiusque nuſquam quà conceſſura Mecanis,
Ardua turrigerum tollit in aſtra caput:
Inſula quà Vatis magni de nomine dicta,
Qui ſacro æthereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit, dehinc Filius, & qui
Spiritus æquali numine vtrunque refert.
Vnum ſub triplici numen qui nomine regnant,
Quiq; tuum Sophiæ nomine numen habent.
Montis Auentini princeps Habsburgia proles
Maxima, & à magno ducta Leone domus,
Quos infra Auſtriaca quæ gentis origo,
Romani imperij te duce fræna regit.
Cæſaris hinc magni, ſed veſtrum numen adorans,
Accedet poſt hunc Regis & effigies.

Quos circa ſobolis magna generoſa propaga,
  Auſtriaca Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referent inſigne; Philippus,
  Natus qui eſt maior Carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx, Romani filia regis,
  Augeat vt nymphas candide Bethi tuas.
Alterius dehinc nomine aui, cui regna Bohemi
  Clara ſalis parent, Maximus Aemylius.
Heſperia in magna magni cui fil a nupſit
  Caſaris, vt veſtrum hinc augeat vſque genus.
Pannonia hinc Princeps, frater Fernande, paternum
  Nomen habens, ſancta ſtabis in ade dea.
Quales Tyndarida gemini, ſeu pectare fide
  Quis certet pugnis, ſeu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu verùm indole magnus:
  Nam curſu ad metam fertur & ipſe ſuo.
Dij quantum eſt animi in puero, & virtutis auita?
  Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
  Scilicet vt vobis prauius aſtra peteret.
Hinc nata innumera, magnis qua Regibus orta.
  Nupſerunt magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuis ſimilis effulges Elyſa,
  Bethis qua aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathiae regi qua enupta haud omine dextro,
  Ante diem Elyſias vidit E vla domos.
Felices gen.tis, quales leſſeia proles
  Aeterno in ſolio regia ſceptra geret.
Veſtibulo in medio, atque adytis, foribusq́; ſuperbis,
  Calabit docti dein manus artificis,
Res geſtas foris atque domi, veſtra inclyta facta,
  Marmore cum Pario ſectile ſtabit ebur.
Gallorum vt Caſar domuit. Libyoq́; tyrannum,
  Tot populos domuit nobilis Italiae.
Regnatorem Aſia, noſtris dum ſaui t oris,
  Compulerit turpi mox dare terga fuga;
Charo ſubueniens fratri noſtroque labori,
  Dum graue perpeſſa eſt Pannonis ara iugum.
Hinc ope iam fratris, cincta tractus in arma,
  Cumque ſuis domuit vrbibus vtque duces;
Cum rapidum pedibus tranſmitteret impiger Albim,
  Inſolitas fluuio tunc ſibi dante vias.
Regis Romani mox his longo ordine pugnas
  Adiunget, longum quas numerare foret.
Aerias vt Pannonia diſiecerit arces,
  Deque feru ſibi tot fixa tropha a Getis.
Iniuſtum vt totie: ſternit pellitque tyrannum,
  Tradidit hic diris ſeque ſuoſque Getis.
Impius & ſaeuo potius ſeruire tyranno,
  Fax patria, & regni ſanguinolenta lues.
Belláque, qua longum mihi ſit recitare, per orbem
  Felici amborum geſta ſub imperio.
His tamen adijciet, noſtrum dum Carolus orbem,
  Et regit hunc mundum, quod dedit ipſe nouum
Ignotum ante aliis mundum ſua ſidera nouit,
  Quique ſuos coluit numina falſa deos.
Qui quod te nouit iam, quod veneratur, adorat
  Omne tuum, atque pieſt Caſaris ſtudiopus.
Hinc illi pleno fundis largiſſima cornu,
  Aurea inexhauſta munera diua manu.
Hoc primum, ſocio mox Caſare & auſpice magno,
  Iam tibi pradico Turca ſuo; erbe malum.
Conſtantini vrbem ſacri, ſ: aque inclyta templa.
  Auferet e manibus, barbaricoque iugo.
Europa victor ſternens, Aſiaque tyrannum,
  Quem terra atque maris exuet imperio.
Tu modo diua faue cœptis iam fortibus, vnà
  Et facias: nanque hoc munus opusque tuum.
Tunc tibi quot ſacris fumabunt ignibus ara,
  Et cadet ante ·uos victima quanta pedes?
Quaque ſacerdotes caſti tibi carmina dicent?
  Et tua iam miſero turba ſoluta iugo?
Ipſe ego dona feram, ſacro velatus amictu,
  Et tua voce pia numina magna canam:
Et manibus palma, ramoque inſignis oliua,
  Ingrediar templi limina ſancta tui.
Adſis O Dea magna, pioque aſſiſte labori,
  Aeterna aeterni menſque vigorque Dei.

CVI NAM PRINCIPI NICEPHORVS HANC HISTORIAM ECCLESIASTICAM dedicauerit, Annotatio.

Nicephorus Calliſtus ſub Andronico maiore, & Michaele filio eius, Andronicoque minore, Michaelis huius filio, Palæologis, Imppp. Conſtantinopolitanis, vixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Andronico maiori, Michaelis maioris, qui Latinos ex imperio Conſtantinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipſius Nicephori verſiculis, qui in Conſtantinopolitanorum Imperatorum catalogo carmine compoſito vltimi reperiuntur:

Στερρὸς Μιχαὴλ παλαιολόγος μέγας
Ὁ λατίνους ἐξώσας τῆς κωνςαντίνου.
Τῆς εὐσεβείας ἀνδρόνικος ὁ στύλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξῃρημένη φύσις,
Λαμπρὸς μιχαὴλ παλαιολόγος τρίτος,
Ὄντως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πρακτικοῖς,
Ἀνδρόνικος πᾶς συνδρομὴ τῶν χαρίτων,
Οὕσπερ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπείρους,
Λόγος παλαιὲ παντάναξ παντοκράτωρ.

Hoc eſt:

Magnus Palaologus Michael, & potens,
Byzantis vrbe qui Latinos expulit;
Pietatis Andranicus inclytum decus,
Natura lecta mens ſecunda nemini,
Clarus Palaologus Michael tertius,
Dictis & actis Imperatar optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longiſſimis quos ſoſpita temporibus
Omnipotens rex omnium vetus Loge.

ELENCHVS.

ELENCHVS LIBRORVM ET CAPITVM, HOC IN NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI VOLVMINE CONTENTORUM.

DEdicati operis Laudes (Andronici ſenioris Palæologi) piiſſimi, & ſancti Imperatoris complectens. fol. 1.

TOMVS I.

I. Caput: Proœmium autoris, conſilium quo ad opus præſens conſcribendum animum adiecerit: præterea breuiter totius voluminis argumentum perſtringit. 21.

II. Epiſtola Iulii Africani hiſtorici ad Ariſtiden, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Matthæum & Lucam Euangeliſtas. 28

III. Quam ob cauſſam non citius ſeruator Chriſtus, ſed in poſtrema temporum ætate, hominē aſſumpſerit: & de perpetuo & ſempiterno eius regno 29

IV. Quod nomina Dei eiuſdemque hominis verbi, Chriſtus ſcilicet & Ieſus, longe antea ab ipſo vſque Moſe ſymbolice, & ſub certis indiciis in honore & pretio fuerit propterea & ſacerdotes ipſi, & reges, & prophetæ, Chriſti, per adumbrationem quandam ſunt dicti. 32

V. Quod Chriſti doctrina & vita ea præſcripto Euangelii Chriſtiana cum ipſo hominum genere exſtiterit, & quod ea antiquitus in ſanctis & Deo dilectis hominibus eſſiera fuerit: quod ipſum & Abraham declarauit, fide iuſtificatus ante circumciſionem. 31.

VI. Hiſtoria breuis ſuccincte res Hebraicas exponens, vſque ad Herodem aduenam ſeu alienigenam, qui Iudæorū regnum obtinuit, quæ hiſtoria propheciam illam declarat: *non deerit princeps ex Iuda, & dux ex femore eius, donec veniat, cui repoſitum eſt, ipſe erit expectatio gentium.* 36

VII. De ſancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione ſanctiſſimæ Dei genitricis in templo, & vt deſponſata Ioſepho fuerit. 42

VIII. De annunciatione ſanctiſſimæ Dei genitricis: de ſancta Eliſabeth, eiuſque vteri geſtatione, & de conturbatione ſponſi Ioſeph, propter diuinam & ſupernaturalem Ieſu conceptionem. 43

IX. De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano & Ariſtobulo pontificibus, & vt à Cæſare Auguſto Herodes Iudæorum rex creatus, propterea, quod aduena eſſet, tribus Iudæorum ab Eldra conſcriptas igni combuſſerit, atque pontificatum venalem emere volentibus propoſuerit. 44

X. De ea, quæ ab Auguſto Cæſare, Cyrenio præſide, facta eſt deſcriptione: & quæ de Cyrenio Ioſephus ſcribat, item de Iuda Galilæo. 46

XI. Epiſtola Iulii Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti, diſſonantia apud Matthæum & Lucam Euangeliſtas. 47

XII. De admiranda & diuina natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: item de eiuſdem circumciſione, & obuiatione, quæ ei honoris cauſſa in templo facta eſt: item commemoratio de Simeone, qui eum vlnis ſuis excepit. 49

XIII. De ſtella, quæ præter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem Chriſti apparuit, & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo. 50

XIV. De fuga ſeruatoris in Ægyptum, & cæde infantum, quam Herodes in Bethlehem fecit: de antecurſore Ioanne, & de doctrina ſeruatoris in templo, cum 12. eſſet annorum. 52

XV. Vt Herodes primus immiſſa diuinitus plaga, violenter mortuus ſit: hiſtoria ex 17. libro antiquitatum Ioſephi excerpta. 54

XVI. De Tetrarchia filiorum Herodis: & vt Archelao ea Hieroſolymorum tetrarchia à Cæſare deiecto, Pontius Pilatus 12. anno imperii Tiberii ſucceſſor in illius tetrarchia factus ſit. 55

XVII. De obitu Auguſti Cæſaris, & quæ ſub eo acciderint: & de Tiberio qui ei ſucceſſit, rerumque ſub Tiberio actarum ex parte quadam commemoratio. 56

XVIII. De præconio & doctrina Ioannis Baptiſtæ, & de baptiſmo Chriſti, inſuper & de teſtificatione Ioannis. 57

XIX. Vt Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & vt is in conuiuio capite truncatus, ad inferos, prædicaturus ibi, proceſſerit. 59

XX. De turpiſſima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Ioſephus commemoret. & vt idem Baptiſtam magnis ornet laudibus. 60

XXI. De tentatione ſeruatoris, & de electione duodecim, & item Septuaginta diſcipulorum: & de Euangelii prædicatione. 62

XXII. Quis finis ſit præ[...]torum Euangelicæ doctrinæ, quæ parabo[l]arum vis, quod ſub-

cet per opera & contemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo ſimiles facti, & cohæredes Chriſti. 63

XXIII. Quæ nam opera in Euangelio deſcripta, Chriſtum perfectum hominem quæ item perfectum Deum eſſe declarent. 65

XXIV. Breuis commemoratio admirandorum & ſupernaturalium miraculorum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quatuor euangeliis expreſſorum, quæ quidem miracula certiſſimum diuinitati eius perhibent teſtimonium. 66.

XXV. De diuina transformatione ſeruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito. 67

XXVI. Parabolarum omnium Seruatoris commeratio. 68

XXVII. Vt triginta trib. annis expletis, ſeruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exareſcente ficu. 69

XXVIII. De myſtica cœna, de diuino lauatore, & de Chriſti prædicatione. 71

XXIX. De Anna & Caipha Pontificibus, & de tempore doctrinæ ſeruatoris. 72

XXX. De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus Chriſti Ieſu, & de ſalutari cruce eiuſdem. ibid.

XXXI. Ex binis paſſionibus, quænam Chriſto, vt Deo eidemque homini: & quæ vt Deo aſcribere conueniat: & de Chriſti, quoad animam, deſcenſu ad inferos: quando & quomodo eos quoque, qui apud inferos vincti fuerant, ſolutos liberauit. 75

XXXII. Demonſtratio clara, ex eis quæ acciderunt ſupernaturalibus miraculis, quod Dominus ex mortuis reſurrexerit. 76

XXXIII. De ſanctis mulieribus vnguentum ferentibus, quoties ad viuificum Chriſti ſepulchrum acceſſerint. 78

XXXIV. Quoties & quibus ex apoſtolis apparuit: vt primum ſcilicet Lucæ & Cleopæ, deinde veſperi vndecim diſcipulis clauſis ianuis videndum ſe præbuerit, & vt poſt dies octo, ab apoſtolo Thoma ſit contrectatus. 80

XXXV. Vt poſthac ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ & Nathanaëli apparuerit, in captura piſcium, vbi etiam cibum cum eis cepit. 81

XXXVI. Vt poſtremo in Galilæa ſit viſus, & cum in montem Oliuarum conſcendiſſet, receptus in cælum, ad dexteram Dei conſederit. 83

XXXVII. Qua ratione triduana Domini fuerit reſurrectio, qua item quadrageſimo poſt die in cælos aſcenderit. ibid.

XXXVIII. Quali ratione quinquaſima quidem poſt reſurrectionem; decima autem poſt aſcenſionem die Paracletus, diuinus videlicet Spiritus, ſubſtantialiter apud Apoſtolos fuit verſatus. 84

XXXIX. Quod & ipſe Ioſephus ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti in decimo octauo libro hiſtoriarum ſuarum mentionem fecerit, & quibus de eo verbis ſit vſus. 86

XL. De diuina oris corporiſque figura & forma ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti. 86

TOMVS II.

I. Caput. Vt poſt aſcenſionem Domini, Matthias pro Iuda in numerum duodecim Apoſtolorum ſit cooptatus. 88

II. De Spiritus ſancti ipſa die Pentecoſtes ſubito aduentu & de miraculis per Apoſtolos editis. ibid.

III. De lectione Iacobi fratris Domini. Et expoſitio de genere Ioſephi, ſponſi Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ, necnon ſanctiſſimæ Dei genitricis: ex ſcriptis Clementis collectoris, Euodij & Hippolyti, qui Apoſtolorum ſucceſſores fuerunt, decerpta. 90

IV. De Pontificibus Hebræis, qui ab ipſo Aaron, ad Iacobum primum Hieroſolymitanum epiſcopum, & captiuitatem Hieroſolymorum vſque, ordine ſucceſſerunt. 92

V. De Stephano primo martyre, & Paulo organo electo. 93

VI. De Philippo vno ex ſeptem Diaconis, & de Simone mago item de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum, item de miraculis diui Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & eis qui ex Ethnicis animum applicuerint Chriſto. Et vt Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipſos Chriſtianos cognominauerint. 94

VII. Ea quæ ab Augaro in ciuitate Edeſſæ, per apoſtolum Thaddæum ſunt acta, & de imagine ſeruatoris Chriſti, nulla manu interueniente, picta. 96

VIII. Vt Tiberius Cæſar reb. ſeruatoris Chriſti ex literis Pilati cognitis, ſit permotus, & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit. 98.

IX. Vt Caius Tiberio ſucceſſerit, & de Philonis ad eum legatione, & quæ de Caio Philon & Ioſephus memorent, & vt inde Romanorum in Iudæos furor & rabies exorta ſit. 99.

X. Quæ mala Iudæis conciliauerit atq; intulerit Pilatus, & vt is illata ſibi ipſi manu, interierit. 100

XI. De imperio Claudij Cæſaris, qui Caio ſucceſſit, & de fame, quæ ſub ipſa inualuit, & de Theuda impoſtore. 101

XII. Martyriũ Iacobi Apoſtoli filij Zebedęi: eiuſdemq; fratris Ioannis Theologi. 102

XIII. Vt Agrippa, qui & Herodes dictus eſt, perſecutione in apoſtolos cœpta diuinam ſtatim vindictam ſit expertus. ibidem.

XIV. De Simone mago, eiuſque hæreſi, & vt ei reſtiterit inprimis Romæ diuus Apoſtolus Petrus. 103

XV. De Euangelio Marci, & vt in Aegypto & Alexandria ab eo primum monachorum vita ſit inſtituta. 105

XVI. Qualia ſapientiſſimus Philo memoriæ prodiderit, de eis qui primum in Aegypto Chriſti philoſophiam profeſſi ſint, & exercuerint. ibid.

XVII. De Philonis ſcriptis, & de morib. eiuſdem. 107

XVIII. De Ioſephi veritatis conſectatoris libris,

& qua-

& quales eius quoque mores fuerint. 18

XIX. Vt Paulus gentes ad profeſſionem fidei Chriſtianæ perduxerit: & de quæſtione mota de lege Moſaica à gentibus ſeruanda, & quid Hieroſolymis congregati Apoſtoli de ea per epiſtolam decreuerint. 11

XX. De ſacroſancti præconis Pauli in Macedonia rebus geſtis: & de Dionyſio Areopagita librisque eiuſdem. 112

XXI. Vt ipſa Dei genitrix naturæ lege mortua, ad cœleſtia tabernacula corporaliter ſit tráſlata. 113

XXII. E Dionyſio Areopagita, vt diui apoſtoli cum ipſius filio, ad perducendum Dei genitricis ſanctus, ex vltimis terræ finibus vniuerſi conuenerint, & de Iudæo, cui manus exareſcens decidit, quod loculos ſeu pheretrum diuæ virginis impie irreuerenter contrectauit 114

XXIII. Qualia etiam Iuuenalis Hieroſolymitanus de ſacroſancta aſſumptione puriſſimæ Dei genitricis memoret & de eiuſdem forma, moribuſque. 115

XXIV. Vt Diuus Paulus ex oriente in occidentem tranſierit, & inde rurſus in orientem migrarit, diuinum & angelicum annuncians ſermonem; & vt Epheſo mari in Syriam vadens, Hieroſolyma peruenerit. 116

XXV. Vt idem Paulus Epheſi ſub præſide Hieronymo, ad beluas damnatus, cum eiuſdem depugnauerit, & diuino auxilio victor euaſerit. 118

XXVI. De ſeditione Hieroſolymis ſub Claudio orta, & de impudenti audacia ſacerdotum ſub Nerone & Felice, & de prædonibus, ſicarijs, deque pſeudopropheta Ægyptio. 119.

XXVII. De Petri apoſtoli miraculis, & item Simonis Magi præſtigijs: & vt vtrunque Nero Roma expulerit. 120

XXVIII. Vt Paulus Hieroſolymis cum eſſet, ſeſe tempori & loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi iuxta veterem legis ritum vixit, & vt grauis catena vinctus à tribuno concionabundus, quæ ei acciderint diſſeruerit; item vt Cæſaream ad præſidem Felicem ſit deductus, in cuſtodiamque coniectus. 121.

XXIX. Vt Paulus cum eis qui Hieroſolymis venerant, ſe defendens diſputarit: De Felice & Druſilla item: de Feſto, qui Felici ſucceſſit, apud quem libere cauſa dicta, appellauit Cæſarem. 122

XXX. De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit. 123

XXXI. De Traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiuſdem. 124

XXXII. Vt in inſula Melita manum Pauli vipera morſu violauit: de Publio alijſque Pauli miraculis. 126

XXXIII. Vt inde Paulus naui Alexandrina, per Syracuſas Romam venerit: & cum primarijs ibi Iudæis ſermones diſputando contulerit. Et vt apud Neronem ſe ſtiterit, & tum quidem abſolutus fuerit: bienniumque Romæ permanens, regnum Chriſti, citra impedimentum cum multa libertate prædicarit. 126.

XXXIV. Vt poſtea Roma excedens, rurſus ad prædicandi munus ierit, & denuo Romam venerit, martyriumque ſubierit, & de diuinis eius epiſtolis. 127

XXXV. De Peregrinationibus Petri apoſtoli, & de ſacro Clemente & de genere eius: & vt ipſe quoque poſtea Romam venerit. 129

XXXVI. De miraculis apoſtolorum Romæ editis: De interitu Antichriſti Simonis, & vt Petrus & Paulus Romæ martyrij certamen abſoluerint. 130

XXXVII. De crudelitate & turpitudine Neronis. qualia quidam ex eccleſiaſticis ſcriptoribus noſtris de eo, deque ſacro obitu ſanctorum apoſtolorum memoriæ prodiderint: & de diuina eorum vultus facieique figura. 131

XXXVIII. Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Chriſtu peregerit. 133

XXXIX. De Andrea & Bartholomæo ſacroſanctis apoſtolis, quomodo martyrio pro Chriſto ſint cohoneſtati. 135

XL. De Thoma, Iacobo Alphæi, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbus eſt dictus. & de Matthia, qui in locum proditoris eſt ſubrogatus. 136

XLI. De ſancto apoſtolo & Euangeliſta Mattheo. 137

XLII. De ſancto apoſtolo & Euangeliſta Ioanne. & de diuina eius aſſumptione. 139

XLIII. De ſanctis apoſtolis & Euangeliſtis Marco & Luca, qui ex numero 70. diſcipulorum fuerunt. 142

XLIV. Qui ſint 12. Chriſti diſcipuli & apoſtoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint. 143

XLV. Qui ex apoſtolis teſtamentarios ſiue canonicos reliquerint libros, & de ſacroſanctis quatuor Euangelijs, ex quibus cauſis ſint ſcripta, atque de eorum ordine, item de apoſtolorum actis, Catholicisq; & alijs ſanctorum apoſtolorum epiſtolis. 144

XLVI. De teſtamentarijs libris quibuſdam in dubium vocatis, vt poſtea robur & autoritatem obtinuerint, item de ſpurijs & adulterinis, omninoq; reprobandis ſcriptis. 146

TOMVS III.

I. Caput: Qui primi ſanctorum apoſtolorum fuerint ſucceſſores. 149

II. De ijs qui poſt apoſtolos Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis præfuerint eccleſiæ: alijsque item viris apoſtolicis pollentibus donis. 150

III. Quæ cauſa Romanis fuerit, Iudæis belli inferendi: Quanto tempore Iudæi poſt Chriſtum bello impetiti non ſint. Et vt fideles homines per reuelationem admoniti Hieroſolyma reliquerint, & Pellam migrarint. Et quanto tempore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnũ obtinuerint. 151.

IV. Vt ante bellum Iudaicum maxima ſeptem prodigia diuinitus cladem Hieroſolymitanam portenderint. 15

V. Vt poſt Neronem Galba & Ottho & Vitellius, & deinde Veſpaſianus Romanis imperarit: & particularis commemoratio calamitatum, quæ ſub Veſpaſiano Hieroſolymis acciderunt. 153

VI. Ex quinta hiſtoria Ioſephi de captiuitate Iudaica expoſitio, vt fames Iudæos afflixerit 155

VII. De muliere Iudæa, quæ ſuum ſibi puerum deuorauit in obſidione Hieroſolymitana. 157.
VIII. De verbis Chriſti, quibus Hieroſolymis exitium prædixit, & de hiſtoria Ioſephi. 158.
IX. Vt poſt Hieroſolyma capta, Simeon Cleopæ filius epiſcopus ibi creatus ſit, de Domitiani crudelitate, & de cognatis ſeruatoris noſtri ſecundum carnem. 159
X. Ex Egeſippo, quod ad id vſque tempus, qui familia & genere Dauid fuere, inquiſiti ſint, & occiſi. 160
XI. Obitus Veſpaſiani Titi, Domitiani & Neruæ, & de imperatore Traiano. 161
XII. De Menandro, ſecundo à Simone Mago hæreſiarcha. 162
XIII. De Hæreſi Ebionitarum. 163
XIV. De Cerintho hæreſiarcha. ibid.
XV. De Hæreſi Nicolaitarum, & vt ea à Nicolao vno ex ſeptem diaconis orta extiterit. 164.
XVI. Vt Simeon Cleopæ martyrium ſubierit, & vnde hæreſes à principio in eccleſiam Chriſti inuaſerint. 165
XVII. De perſecutione ſub Traiano, & quale edictum is contra Chriſtianos promulgauerit. 166
XVIII. Martyrium ſancti Clementis Romani & de eius libris. ibid.
XIX. Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtijs deuorandus obiectus ſit, & de eius epiſtolis. 167.
XX. De Papia Hierapolita: & quæ ab eo præter communem opinionem, memoriæ ſint prodita. 169
XXI. De Quadrato & Ariſtide, apoſtolicis plane viris, qui pro defenſione fidei noſtræ apologias ſcripſerint. 170
XXII. Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades. 171
XXIII. De Traiani moribus & operibus, ſtructurisque eius, quas Antiochiæ fieri curauit, & de quinque martyribus fœminis. 172
XXIV. De imperio Ælij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione. ibid.
XXV. Qui ea ætate maximis quibuſque eccleſijs epiſcopali miniſterio præfuerint. 173
XXVI. De Iuſtino philoſopho, eodemq; martyre: & de apologetico eiuſdem Antonino exhibito: præterea de Egeſippo & Melitone. 174
XXVII. Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publice propoſito vetuerit ne in nos indicta & non iudicata cauſa ſæuiretur. 175
XXVIII. De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſecutionem Chriſtianorum prohibuerit. 176
XXIX. De ſancto Euſtathio, qui & Placidas dictus fuit: item de ſancto Eleutherio Illyrici epiſcopo. 177
XXX. Quædam de Polycarpo apoſtolico ſucceſſore memoriæ commendata. 178
XXXI. De ſucceſſione eius temporis imperatorum, rebuſque eorum geſtis. 179
XXXII. Vt Iuſtinus Philoſoph' religione Chriſtiana, & ſcripto & ſine ſcripto, egregie defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus. ibid.
XXXIII. De alijs martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit. 18..
XXXIV. De alijs qui in Aſia martyrio fortiter ſunt perfuncti. 182
XXXV. De Martyrio Polycarpi epiſcopi Smyrnæi. ibid.
XXXVI. De alijs martyribus, qui eodem ipſo tempore vna cum Polycarpo, martyrio vitam finierunt. 185
XXXVII. De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à pueris mirifice eſt baptizatus. 186

TOMVS IV.

I. Caput: Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus. 187
II. De hæreſiarchis: qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide. 188
III. De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico & Marco. 189
IV. De Tatiano & Seuero, & de hæreſi Encratitarum. 190
V. Vt gratia Dei hæreticorum conatus diſcuſſerit: cum multa alia eis impedimenta obijciens, tum viros doctos, eloquentes & pios in eccleſia excitans, item Catalogus eccleſiaſticorum eius temporis ſcriptorum. 191
VI. De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit. 192
VII. De Egeſippo & ſcriptis eius. 193
VIII. De Dionyſio Corinthiorum epiſcopo & epiſtolis eius. 194
IX. De Theophilo Antiochiæ epiſcopo, & de Modeſto eorumque ſcriptis. 196
X. De Melitone Sardenſi epiſcopo, & opuſculis eius. ibid.
XI. De Apollinari Hierapolita item de Miſano & Bardeſane Syro, & de ſcriptis eorum. 198.
XII. De Caio & Tertulliano. qui ſcripſit, cum diui Marci tempore in Germania exercitus ſiti laboraret, Deum precib. noſtrorum militum exoratum pluiſſe, hoſtesque fulmine concidiſſe. 199
XIII. De Irenæo Lugdunenſi epiſcopo, vt eius quoque ætate prædictiones & vaticinia diuinitus, quæ prope ſidem excellunt ſint edita. 200
XIV. Vt Irenæus ſcripturarum diuinitus inſpiraratum meminerit & de apocalypſi Ioannis, & de 70. interpretum translatione. 201
XV. Quæ idem de Catalogo Romanorum epiſcoporum ſcripſerit, & vt Deo dilecti Vienenſes martyres Irenæum Eleuthero Romano epiſcopo commendarint. 202
XVI. De ſanctorum martyrum in Gallia literis, & de maxima, qua ibi afflicti ſunt, perſecutione. 203
XVII. De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade Blandila, & alijs: vt ſcilicet certamen pro Chriſto ſuſtinuerint, & deinceps in ſluuium ſint abiecti. 204
XVIII. Qualis viſu Attalo martyri apparuerit. propter aliũ martyrẽ, qui d ir ãnimis & ſordidã vita degebat, & vt Chriſti martyres facile lapſis gratiã fecerint, veniãq; cõceſſerint. 208

XIX. Qui

XIX. Qui [illegible] excelſis epiſcopalis dig[illegible] enituerint. 210
XX. Catal[illegible] autorum & ducum falſo nomi natæ ſ[illegible]ntiæ, qui poſtea extiterunt: & qui eccleſiaſtici viri [illegible] his reſtiterint. ibid.
XXI. De Artemone & Theodoto ſutore, qui docuerunt Chriſtum purum fuiſſe hominem, & vt ij primi ſcriptur[illegible] corrumpere inceperint: & de Anatolio confeſſore. 211
XXII. De hæreſi Montani, quæ quidem hæreſis Cataphrygas, hoc eſt, Phrygum, ſeu ſecundum Phryges nominatur. 21[illegible]
XXIII. De Apollinari Hierapolita, quæ is contra eam ſcripſerit. 214
XXIV. Quæ etiam Miltiades, vir eccleſiaſticus, aduerſus hanc ſcripſerit. 215
XXV. Quod & Apollonius Romanus contra eam ipſam hæreſim pugnauerit. 216
XXVI. Hunc ipſum Apollonium Romæ martyrium pertuliſſe. 217
XXVII. Vt Serapion Antiochiæ epiſcopus Montanum refellerit, & de libris eius. 217
XXVIII. Vt Marcionis hæreſis & ſecta in multas ſit diſſecta partes, & quam monſtruſas opiniones ea protulerit. 218
XXIX. De Rhodone, quæ contra Marcionem conſcripſerit: & de alijs eiuſdẽ opuſculis. ibi.
XXX. De ſchiſmate & diſſidio Romæ propter Blaſtum & Florinum exorto. & quæ ad eos Irenæus ſcripſerit, & de alijs eiuſdẽ libris. 219
XXXI. De Hippolyto Portuenſi epiſcopo, & de ſcriptis eiuſdem. 220
XXXII. De Pantæno Alexandrino philoſopho, viro apoſtolico, & de diuino prorſus ſacrarum literarum ſtudio eius. 221
XXXIII. De Clemẽte cõtextore, & operib. eius: & quæ de diuinis ſcripturis ille dixerit. 221
XXXIV. De Tertulliano & Caio, eccleſiaſticis ſcriptoribus. 2:3
XXXV. De alijs multis eccleſiaſticis ſcriptoribus, ſcil. Iuda, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano & alijs. 224
XXXVI. De diſſenſione, quæ tunc de Paſchate eſt exorta: De ſynodis propterea coactis, & vt omnes ad concordiam ſint redacti. ibid.
XXXVII. De diſſenſione, Aſianorum propter Paſcha, & quæ ea de re Polycrates Epheſius epiſcop[illegible]s Victori Romano ſcripſerit. 215
XXXVIII. Vt Victor permotus fuerit, ciuitates Aſiaticas, propter feſtum Paſchæ ab vnitate eccleſiaſtica ſegregare. 226
XXXIX. Vt pacis ſtudioſiſſimus Irenæus eccleſiis tranquillitatem & concordiam reſtituerit, exempla ſucceſſorum ſanctorum apoſtolorum commemorans. 227

TOMVS V.

I. Cap. Succincta eorum quæ ante dicta ſunt, repetitio, & dicẽdorũ iſto tomo expoſitio. 229
II. De perſecutione ſub Seuero. in qua Leonides pater Origenis propter Chriſtum mortem ſubiit. ibid.
III. De Origenis à puero ſtudiis atque exercitiis, & vt etiamnum adoleſcens ſermone veritatis nihil habuerit antiquius, & vt ſeſe ad certamen pro Chriſto ſubeundum præparauerit. 230
IV. De inſtitutione & educatione eius, qui eius conſuetudine & doctrina vſi ſunt: & vt decem & octo natus annos, Alexandriæ fidelium præfuerit ſcholæ, clari prorſus nominis adoleſcens. 231
V. Vt vitam attigerit philoſopho perfectiorem, & præſcripta euangelica accuratiſſime ſeruarit. 233
VI. Qui ab eo ducti & edocti, martyrij coronis ſint exornati. ibid.
VII. De diſcipula eius Potamiana martyre. 234
VIII. Origenem ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cælibem peragere poſſet vitam. 235
IX. De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis. 236
X. Vt Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcoparum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtque duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint, & de Alexandri ſcriptis. 237
XI. De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione. 238
XII. De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis. 239
XIII. Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentiæ & omnis generis artium doctrinæ ſtudio, ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſuis ſtudijs cõmemoret. 240
XIV. Quod in Arabiam Origenes quoque venerit, & quod Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publice in eccleſia exponendo tractarit. 241
XV. De Beryllo Boſtrenſi: de Ambroſio: & quæ Origenes ſcripta ſacrarum literarum Alexandriæ expoſuerit. 242
XVI. Quomodo ipſe teſtamentariarum ſiue Canonicarum veteris & noui teſtamenti ſcripturarum meminerit. 243
XVII. De Mammæa Imperatoris Alexandri matre. 244
XVIII. Vt in Palæſtina Origenes ad Presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint. ibid.
XIX. Quos ſacræ ſcripturę libros in Palęſtina ſit interpretatus, & de alijs eiuſdem libris. 245
XX. Cum de alijs eius diſcipulis, tum de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in pretio Origenes apud magnos ea tempeſtate epiſcopos fuerit. 246
XXI. De ſcriptore Iulio Africano libriſque eiuſdem. 247
XXII. De Berylli errore, & reſipiſcentia. ibid.
XXIII. De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant. 248
XXIV. De hæreſi Helceſaitarum. ibid.
XXV. Catalogus Imperatorum Romanorũ, vt alius alij ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorũ Philippus Chriſtian⁹ ſit factus. 249
XXVI. Qui tum magnarum vrbium epiſcopi floruerint. 250
XXVII. De perſecutione ſub Decio, & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus. 251
XXVIII. Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſecutione ſub Decio acciderint. 252
XXIX. De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionem abiurarunt. ibid.
XXX. De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metraſene, Quinta femina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario & alijs. 253
XXXI. De alijs martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ & in Palæſtina. 254

XXXII. Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtens, pietate Chriſtiana abiurata, a ſeipſo degenerarit. 255
XXXIII. De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Gallo vitam finierit. 256

TOMVS VI.

I. Caput: Præfatio tomi dicenda exponens 258
II. Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerût, eos qui ſub Decio in perſecutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint. ibid.
III. De impuro Nouato rebuſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina. 259
IV. Quomodo Dionyſius lapſorum ſuaſerit receptum, & epiſtola eius ad Nouatum. 260
V. De ſynodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt. 261
VI. De Dionyſij epiſtolis de pœnitentia: & noua narratio de quodam Serapione, qui in pœnitentia, ſacroſancta myſteria, extremum ſpiritum agens percepit. 262
VII. De quæſtione tum temporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius ſit coortus. 263
VIII. De viſione quæ Dionyſio apparuit. 264
IX. De improbo hæreticorum errore & ſeductione: item de impio eorum baptiſmo, & quas epiſtolas ea de re Dionyſi' ſcripſerit. 265
X. De perſecutione Valeriani, & quæ tum Dionyſius Alexādrinus epiſcopus paſſus ſit. 266
XI. De Martyribus Cæſareæ Palæſtinæ. 267
XII. De Pace ſub Galieno & epiſtola eius, quam pro Chriſtianis edidit, qualis is fuerit. ibid.
XIII. De Marino Cæſarienſi martyre. 268
XIV. De Aſterio & admiranda fidemq; omnem excellente rei per eum geſtæ hiſtoria. 169
XV. De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea quæ ad hanc ſtatuam creuit herba. 269
XVI. De figura & forma ſanctorum apoſtolorû, & de throno Iacobi fratris Domini. 270
XVII. De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit. ibid.
XVIII. De Dionyſij feſtis epiſtolis. 271
XIX. De ſeditione populi Alexandrini. ibid.
XX. De peſtilentia ſæuiſſima, quæ Alexandriæ eſt graſſata. 272
XXI. De Nepote & hæreſi eius. 274
XXII. Quid Dionyſius Alexandrinus de apocalypſi Ioannis ſcriptum reliquerit. 276
XXIII. Quibus rationibus idem aſſerat, apocalypſin non Ioannis Euangeliſtæ, ſed alterius cuiuſdam Ioannis eſſe. 277
XXIV. De aliis Dionyſij epiſtolis ſcriptiſque eiuſdem. 278
XXV. Quæ de Dionyſio Alexandrino in quadam epiſtola ſcribat magnus Baſilius. ibid.
XXVI. De Sabellio & eius hæreſi, & quod ea ætate extiterit. 279
XXVII. De hæreſi Pauli Samoſateni: & de prima contra eam coacta ſynodo. ibid.
XXVIII. Vt in ſecundo conuentu confutatus Paulus à Malchione ſophiſta ex ſynodo ſit eiectus. 280
XXIX. Quæ Imperator Aurelianus de ſuffragio & ſententia ſynodali dixerit: & vt idem quoque contra Chriſtianos perſecutionem moliens, cælitus ſit præpeditus. 281
XXX. Epiſtola ſynodi Antiochenæ, immoderatam & luxurioſam Samoſateni vitam exponens. 282
XXXI. De Manete hæreſiarcha, à quo Manichæi cognomen acceperunt: & de hæreſi eius. 284
XXXII. Vt Manes detracta totius corporis pelle, canibus obiectus ſit. 285
XXXIII. De ſucceſſione Romanorum Imperatorum. 286
XXXIV. Qui maximis quibuſque vrbibus epiſcopi præfuerint, & vſque ad eccleſiarum oppugnationem manſerint. 287
XXXV. De aliis eius ætatis eccleſiaſticis viris eloquentia & doctrina præſtantibus. 288
XXXVI. De Laodicenſibus epiſcopis, ſapientia illuſtribus viris. 289
XXXVII. De Epiſcopis Cæſareæ Palæſtinæ, & de Euſebio Pamphili. ibid.

TOMVS VII.

I. Cap. expoſitio dicendorum. 291
II. Vt res Chriſtianorum, quæ antea pulchre ſteterant inteſtina diſſenſione atque contentione à diuinæ pietatis cura exciderint: quæ quidem ad tempus permiſſione diuina ſic acciderе. ibid.
III. Vt Diocletianus Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij allegerit, & vt is perſecutionem contra nos inſtituerit. 293
IV. De moribus ſanctorum, qui in ea perſecutione fortiter decertarunt. 294
V. De eo Chriſtiano, qui Nicomediæ impium Imperatoris edictum conſcerpſit: & de eis qui ex ipſius Imperatoris aula martyrio ſunt perfuncti. ibid.
VI. De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrum: & de Inde eunucho, & Domna, martyribus. 295
VII. De Melitenis Ægyptiis, Tyriis & Phœnicibus martyribus. 296
VIII. De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variorum ſuppliciorum [illegible]dis. 297
IX. De Philoromo & Philæa, illuſtribus martyribus: & quæ Alexandriæ impij contra Chriſtianos perpetrauerint. 298
X. De ciuitate quadam Phrygiæ, quæ tota martyrium ſubijt: & de Adaucto martyre. 300
XI. De aliis quamplurimis martyribus, pluriſariam martyrio affectis. ibid.
XII. De Virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrij ſtudium pudice decurrerint. 301
XIII. De aliis virginibus & monachis, pudicitia ſimul & martyrio claris. 302
XIV. De ſancto Pâteleemone, & ſancto Euſtratio, comitatuſque eiuſdem, & de aliis magnis martyribus. 303
XV. De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio & Demetrio vngu[illegible]to ſcaturiente. 305
XVI. De eccleſiarum epiſcopis, qui variis in locis curriculum Chriſti ſtrenue percurrerunt, & vt res Chriſtiana in melius ſit commutata. 306
XVII. Vt Diocletianus generum ſibi Maximinum Galerium: Maximianus Herculius autem Conſtantem Chlorum Imperatorij ſanguinis generum dele[illegible]t, qui Conſtans pater Magni Conſtanti[illegible] fuit. 3[illegible]7
XVIII. De natiuitate, educatione & inſtitutione magni & apoſtolici Conſtantini. 308
XIX. Vt magnus Conſtantinus diuinitus pater-
num

rium adeptus ſit imperiũ, & qualis fuerit. 309
XX. De Diocletiano & Maximiano, vt imperio depoſito interierint, & qui eorum fuerint ſucceſſores. 310
XXI. De fœdiſſimis factis Maxentij Romæ, & Maximini Nicomediæ. 311
XXII. De cladibus quæ perſecutionem hanc ſunt ſubſecutæ, & de imperatorum Palinodia, ſeu recantatione & pœnitentia. 313
XXIII. De eorundem edictis in ſcripto pro Chriſtianis editis. 315
XXIV. De ſimulata & fucata Maximini pro Chriſtianis ſine ſcripto promulgatione. 316
XXV. De ſtatua noua Antiochiæ, quam Theotecnus recens erexit. 317
XXVI. De confictis & falſis de Chriſto commentariis. ibid.
XXVII. De eius temporis martyribus & edictis tabulis ſtatuis contrarios promulgatis. 318
XXVIII. De ſæua, quæ eo tempore graſſata eſt, fame & peſtilentia. 319
XXIX. Vt magnus Conſtantinus de Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, cum etiam ſignum ſanctæ crucis ſtellis coruſcum in cœlo vidit. 322
XXX. Vt Conſtantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit: 323
XXXI. De edicto Maximini Gallerij, quod in ſcripto pro Chriſtianis volens nolens propoſuit. 324
XXXII. De præcipiti peruerſitate & motu Maximini contra Conſtantinum Magnum. 325
XXXIII. Magnum Conſtantinũ Romę à Syluestro ſacroſancto baptiſmo initiatum eſſe. 326
XXXIV. Quæ poſt baptiſmum Conſtantinus magnus recte conſtituerit. 327
XXXV. Refutatio eorum, qui dixerunt poſtea Conſtantinum Nicomediæ ab Arianis eſſe baptizatum, & quod propter filij Criſpi cædem Chriſtianiſmum aſſumpſerit. 328
XXXVI. De ſancta Helena, vt ea Romã venerit: & de colloquio Iudæorũ cum Syluestro. 330
XXXVII. De conflictu Conſtantini & Maximini, & de eis qui lignum crucis in exercitu tulerunt vexilliferis. ibid.
XXXVIII. De edictis, quæ Maximinus periculo euitato recte propoſuit. 331
XXXIX. De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: & de extrema internecione veritatis inimicorum. 332
XL. De pace beneficio Dei Chriſtianis parta & conciliata, & celebratis paſſim encænijs. 333
XLI. Conſtitutio ſcripta Conſtant. magni Imp. vt Chriſtianis loca & res ſuæ reſtituãtur. 334
XLII. Aliæ duæ conſtitutiones, pecunias, dona, & immunitates eccleſiis concedentes. 336
XLIII. Duæ inſuper cõſtitutiones, ſynodos de eccleſiis concordandis haberi ſancientes. 337
XLIV. De impij Licinij peruerſitate, & qui ſub eo paſſi ſint, martyribus. 338
XLV. Vt impius Licinius captus, violenter vitam finierit. 341
XLVI. De legibus & conſtitutionib. Conſtantini & quę benigne Chriſtianorum Reipubl. fecerit. 342
XLVII. Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occiſione occiderit. 344
XLVIII. Vt cognominẽ ſibi vrbẽ, Conſtantinopolim ſc. magnificẽtiſſime cõſtruxerit. 345
XLIX. De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis & ædificiis altis, quæ intra vrbem extruxit. 346
L. De ſtructuris in traiectu ab eo conſtructis: & de eo loco, qui Sostheniũ dicitur, hiſtoria. 347

TOMVS VIII.

I. Cap. Repetitio eorum, quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio. 350
II. Breuis cõmemoratio rerũ apoſtolici Cõſtãtini, à natiuitate eius vſq; ad imperij initiũ. 351
III. Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem. 352
IV. De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſunt: & de pietate, virtute ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini. 354
V. De Arij cum Alexandro contentione: de Melitio: vnde & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio extiterit. 355
VI. Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint epiſcopi: & de epiſcopis, qui ab initio Byzantij eccleſiam rexerunt. 358
VII. Epiſtola Alexandri Alexandrini epiſcopi: ad Alexandrum Conſtantinopolitanum epiſcopum de Arianis. 359
VIII. Alia eiuſdẽ epiſtola publice vniuerſis ſcripta, in qua Arius excõmunicatur: in qua etiã Euſeb. Nicomedię epiſcop. perſtringitur. 362
IX. Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit. 365
X. Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit. 366
XI. De ſynodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione, quæ orbem per Ariũ inuaſit. 367
XII. Vt Conſtantinus audita eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientẽ miſerit, ad concordiã inter diſſidẽtes conciliadã. 368
XIII. Epiſtola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa. 369
XIV. De prima vniuerſali ſancta Nicæna ſynodo, quæ de ea Euſebius ſcribat. 371
XV. Quæ ante ſynodum ſint acta: & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt. 372
XVI. Vt Imperator ſynodum ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius, quam ad ſacrum epiſcoporum ordinem habuit. 374
XVII. De quib. rebus ſynodus decreta fecerit, & de ſancto noſtræ fidei ſymbolo. 376
XVIII. De epiſcopis qui per diſſidium contra decretum ſynodi pugnarunt: & quæ contra eos, ipſumque Arium, Synodus & ipſe Imperator conſtituerit. 377
XIX. Quæ de Paſchate & hæreſiarcha Melitio ſynodus decreuerit, & de ſacris diuiniſque Canonibus. 378
XX. Quod etiam Aceſium Nouatianorum epiſcopum Imperator in ſynodũ acciuerit. 379
XXI. Qualiter Euſtathius Antiochenus, & Athanaſius Alexandrinus, epiſcopi, veræ pietatis propugnatores, de ſynodi actis memoriæ mandarint. 380
XXII. Epiſtola Euſebij Pamphili ad eccleſiam ſuam, acta ſynodi exponens. 382
XXIII. Vt duo etiam mortui epiſcopi & patres decretis ſynodi ſubſcripſerint, Chryſanthus & Muſonius. 385
XXIV. Quæ ipſa ſancta ſynodus Alexandrinæ ſcripſerit eccleſię, de reb. in ſynodo geſtis. ib.
XXV. Epiſtola magni Imperatoris Conſtantini ad omnes vbique eccleſias, de ſanctæ ſynodi actis, & de Arianis. 387

XXVI. Quod

XXVI. Quod Conſtantinus liberalitatis & munificentiæ cauſa à charitatis affectu perfectæ, Conſtantinopolim ſynodo translata, publicum ei præbuit epulum, & de muneribus omnes honoris gratia perſecutus, domum quemque dimiſerit. 390
XXVII. Epiſtolæ magni Conſtantini de eccleſiarum reſtauratione, & ſacrorum librorum comparatione. 392
XXVIII. Quæ Magnus Conſtantinus Macario Hieroſolymorum epiſcopo, de viuifico Christi ſepulchro ſcripſerit. 392
XXIX. Vt Imperatoris mater Helena Hieroſolymis fuerit, & ibi crucem ſanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem ſint acta. 394
XXX. De eccleſiis, quas Helena & Conſtantinus Hieroſolymis & circa ea loca conſtruxerit. 395
XXXI. De Deo gratis operibus beatæ Helenæ, eiuſdemque obitu: item de cognomine ei vrbe: præterea historia fidem prope excedens de ſancto martyre Luciano. 398
XXXII. De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Conſtantinopoli Conſtantinus collocauit: & muſica de vna carum narratio. 399
XXXIII. Vt Conſtantinus Chriſtianiſmum vbique terrarum propagari curauerit. 400
XXXIV. De Iberis, vt ad piam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſint adducti. 402
XXXV. Vt etiam interiores Indiæ populi Chriſtianiſmum ſint amplexi, & natio itidem Armeniorum. 404
XXXVI. Quid Sapori regi Perſarum acciderit: de epiſcopo Simeone, deq; iis qui cum martyrio ſunt affecti. 406
XXXVII. De Tarbula Simeonis ſorore: de Acepſima & Mile, epiſcopis, aliiſque in Perſide ſedecim millibus martyrum. 409
XXXVIII. Quæ Conſtantinus Sapori Perſarum regi pro Chriſtianis ſcripſerit. 411
XXXIX. De vita monaſtica, vnde ea initium ſumpſerit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores. 412
XL. De vita & inſtituto clariſſimi inter monachos Antonij magni & ſectatoribus eius: & de Paulo Symplici. 415
XLI. De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte verſatus eſt. 417
XLII. De Sanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridione, Nicolao & Parthenio. 419
XLIII. Quemadmodum Euſebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, ſuas receperint eccleſias: eoſque qui in eorum locum ſurrogati erant, eiecerint. 422
XLIV. Vt Conſtantinus Chriſtianiſmum vbique terrarum propagari curauerit. 433
XLV. De Synodo Antiochiæ congregata, quę epiſcoparum Euſtathio magno abrogauit: & de epiſcopis, qui ei ſucceſſerunt. 426
XLVI. De Romano & Hieroſolymitano patriarchis: Item de Arianorum & Melitianorum coniunctione atque vnione. 428
XLVII. Vt Arius ſit reuocatus ab exilio rectam deinde doctrinam & religionem ſe ſectaturum pollicitus. 430
XLVIII. Vt Athanaſius, quòd Arium non ſuſceperit, accuſationem ſuſtinuerit ab Arianis & Melitianis: & de decantata Arſenij manu. 432
XLIX. De Synodo Tyri contra Athanaſium coacta, & vt accuſationes contra ipſum inſtitutas falſas eſſe Athanaſius arguerit. 434
L. De conſecratione ſeu dedicatione templi Hieroſolymitani, Epiſtola Imperatoris ad Synodum Tyri Phœniciæ congregatum: & vt Athanaſius exul ſit factus. 437
LI. Vt Arius ex Alexandria Conſtantinopolim adueniens, negotium faceſſerit Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo: & vt Alexandri precibus Arius ſit ruptus, & quomodo Athanaſius obitum eius memoriæ commendant. 439
LII. De iis quæ poſtea Alexandriæ acciderint, & de conſtitutione, quam Imperator contra omnes tulit hæreſes. 442
LIII. De Marcello qui Ancyræ minoris Galatiæ epiſcopus fuit, & de Aſterio Sophiſta. 444
LIV. De obitu & teſtamento magni Conſtantini. 445
LV. De ſepultura eius: item, quibus moribus, qua ſtatura & forma corporis fuerit. 446

TOMVS IX.

I. Cap. Procemium, totius libri argumentum exponens. 447
II. Vt Euſebius Nicomediæ epiſcopus, eiuſque ſectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in eccleſia concitarint. 448
III. Vt Athanaſius ex Galliis redierit cum literis Conſtantini Cæſaris de obitu eiuſdem Conſtantini: item de Acacio, qui ſucceſſor Euſebij Pamphili fuit. 449
IV. Vt Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint: vt Paulo in exilium acto, Euſebius Nicomedienſis in eius locum ſit ſuffectus. 450
V. Vt Euſebius coacta Antiochię Synodo, aliam fidei promulgarit expoſitionem: Et vt epiſcopatum abrogarit magno Athanaſio. Item de Euſebio Emeſeno. 452
VI. Vt Athanaſio eiecto, Gregorius militari manu ſtipatus eccleſiam occuparit: de Iuliano Romano epiſcopo, quomodo is Athanaſij caſum ægre tulerit. 454
VII. Vt poſt Euſebium Paulus rurſum ſedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eum fouerint: & de cæde Hermogenis ducis: & vt denuo Paulus ſit eiectus. 455
VIII. Vt Athanaſius & Paulus literis Iulij freti, ſedes ſuas receperint. 457
IX. Vt Imperator Paulum per Philippum præfectum in exilium agi curauerit: Macedonius autem in epiſcopatum ſit reſtitutus: & vt Athanaſius fuga ſibi conſuluerit. 458
X. Quomodo Iulius Romanus Pontifex epiſcopis Orientalibus pro Athanaſio ſcripſerit. item Conſtantio fratri Occidentis Imperator Conſtans: & quomodo, qui ex Oriente in Italiam venerant aliam fidei vulgauerint expoſitionem. 459

XI. Vt

XI. Vt Occidentalibus & Orientalibus patribus de doctrina fidei triennium diſſidentibus epiſcopi Orientales expoſitionem fidei compoſuerint, quam longiorem nominarunt, & Occidentalibus miſerunt. 460
XII. De Sardicenſi ſynodo. 464
XIII. Quæ Socrates ſcriptor eccleſiaſticus de opinione Euſebij Pamphili memoriæ prodiderit, & quę Occidentis Orientiſque de fide Nicæna fuerit ſententia. 466
XIV. De Aegyptiis monachis, Scetiotis ſcilicet & Tabenneſiotis: atque inibi de duobus ſanctis Macariis. Item de Pambo & Pachonio. Item de Apollinio & de Anubus. 468
XV. De Palæſtinæ & Syriæ monachis. 472
XVI. De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ, & inibi de Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo, qui autor & anteſignanus eorum fuit: item de ſancto Ephraim. 473
XVII. De Didymo: item de Aetio & Apollinari, hæreticis. 477
XVIII. De Theophilo Indo. 481
XIX. De Philoſtorgio, & quæ is ſcripta reliquerit: & de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de Paradyſo. 482
XX. De egregio in Chriſtianam religionem filiorum Conſtantini Magni ſtudio, & de opinionibus eorum: & vt aliquantulum Conſtantius manſuetiſſimus factus fuerit, & de diſſidio ſeu contentione ſuper conſubſtantiali: & ęquiſubſtantiali: & de figmento Arianorum. 487
XXI. Vt poſt Sardicenſem ſynodum minis Conſtantis Cæſaris adductus Conſtantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanaſium, & quæ Conſtantius Athanaſio ſcripſerit. 489
XXII. Epiſtola Iulij Romani pro ſancto Athanaſio Alexandriam miſſa. 490
XXIII. De Antiochenis epiſcopis, & de maleuolentia Stephani, cui Leontius ſucceſſit. 492
XXIV. Vt Athanaſius ſit receptus vtque ſectatores eius ſedes ſuas receperint. ibid.
XXV. Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos pro Athanaſio. 493
XXVI. Vt ciuitates Athanaſium exceperint, & de ſynodo Hieroſolymis propter eum coacta, & quæ ea ſynodus Alexandrinis pro Athanaſio ſcripſerit. 495
XXVII. Vt Vrſacius & Valens Ariani, libellum reſipiſcentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: & vt Nicænam fidem amplexi, cum Athanaſio in gratiam redierint. 496
XXVIII. Vt eo tempore res quoque publica male habuerit, & de Saporis Perſarum regis contra Niſibim expeditione, & de Occidentalibus tyrannis Magnentio, Britanione, aliiſque qui poſt mortem Conſtantis Cæſaris extitere. 498
XXIX. Vt rurſum Arianorum opera Athanaſius ſit expulſus, ipſeque ſe fugæ commiſerit: & vt denuo Georgius Alexandriam ſit perductus, Alexandriniſque infinita mala conciliarit: quemadmodum ea de re in oratione de fuga ſua Athanaſius ſcriptum reliquit. 499
XXX. Vt eadem & Macedonius Conſtantinopoli, circumque ea loca fecerit: & vt Martyrio perfuncti ſint Marcianus, Martyrius, & Paulus Conſtantinopolitan. epiſcop. 500
XXXI. De hæreſiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maxime de Marci Arethuſij epiſcopi fidei expoſitione. 502
XXXII. Vt tyranni Occidentales ſint deuicti, Britanio ſcilicet & Magnentius. De Iudæis Diocæſarienſibus, & vt Gallus ſit interfectus. 506
XXXIII. Vt denuo Ariani ſynodos Antiochię & Mediolani celebrantes, Athanaſium oppugnarint: & quæ conſilia de peruerſione fidei Conſtantius ceperit. 508
XXXIV. Quas calamitates ſub Imperio Conſtantij magnus pertulerit Athanaſius: & vt Deus ſæpe eum ex maximis liberarit periculis, & vt is multa diuinitus præuiderit. 510
XXXV. Vt Liberius Iulij Romę ſucceſſor, quod ſe Conſtantino oppoſuerit, in exilium ſit actus, & Felix locum eius occupauerit. 511
XXXVI. De blaſphemia Aetij Syri, & item Eudoxij Antiocheni. Item de ſynodo Ancyræ coacta: & quæ Georgius Laodicenſis epiſcopus & Conſtantius Imperator contra Aetium & Eudoxium ad eam ſynodum ſcripſerit. 512
XXXVII. De reb. in Sirmio actis: & vt Liberius Romam reuerſus, cum Felice ſucceſſore ſuo epiſcopatum adminiſtrarit, donec paulo poſt è viuis Rex exceſſit. 515
XXXVIII. Vt inſtitutam Nicomediæ propter Eudoxium & Aetium ſynodum, motus terræ coortus ſoluerit & vt eum ſynodum in Oriente & Occidente ſcindi atque diuidi placuerit. 516
XXXIX. De Ariminenſi ſynodo, in qua Occidentales ab Orientalibus diſſenſerunt. 518
XL. Epiſtola Ariminenſis concilij, Conſtantio Imperatori miſſa. 520
XLI. De epiſcoporum Arimini congregatorum cum Imperatore diſſenſione: & de ſynodo dolo malo Nicææ, quæ Thraciæ ciuitas eſt coacta. 522
XLII. Quæ mala Ariani intulerint conſubſtantiale colentibus: de Macedonij crudelitate: Quæ etiam mala Nouatianis propter conſubſtantiale acciderint: vt Macedonius tráſlatis in alium locum Conſtantini reliquiis, tumultum populi concitarit: quam ob cauſam Conſtantius eſt indignatus. 523
XLIII. De ſynodo Seleuciæ congregata, & alia fidei formula, quam Acacius promulgauit. 526
XLIV. De rebus Conſtantinopoli poſt Seleuciæ ſynodum actis: vt Aetio epiſcopatus abrogatus ſit: & vt qui Seleucię congregati fuerant, & ſimul Occidentales Ariminenſi ſubſcripſerint fidei: ac deinceps Conſtantinopoli, 50. in ſynodo congregati epiſcopi, Ariminenſem fidem comprobarint, quibuſdam illi verbis ab Acacio additis: catalogus variarum fidei expoſitionum. 530
XLV. Vt Acacius & Eudoxius epiſcopatibus priuarint Macedonium, Eleuſium, Baſilium & Sophronium, non doctrinæ cauſa ſed propter priuata quædam crimina. 532
XLVI. Vt etiam Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus epiſcopatu deiectus ſit, & qui in locum abrogatorum ſuffecti: De improbo & importuno ſophiſmate Eudoxij Conſtantinopolitani, & de perſecutione tum ab Aca-

†† cio

cioprofectæ. 534

XLVII. De hæreſi Macednnij, & Marathonij Nicomediæ, & Euſtathij Sebaſtiæ epiſcopurum, qui primi contra Spiritum ſanctum blaſphema proferte verba cœperont, & propterea Pneumatomachi appellati ſunt. 537

XLVIII. Vt Euduxio Conſtaotinopolim traducto, Meletius ex Sebaſtia Antiochiam ſit translatus: & vt eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit. 538

XLIX. Vt Acacius Antiochenus etiam verbum æquale ex Ariminenſium fide eximere contenderit: & vt idem, cum præſtare non id poſſet, conquieuerit: & de Aleaandrino Georgio, vt is Alexandrinis grauis moleſtuſque fuerit. 539

L. De Imperatoris Cooſtantij obitu, & quæ Gregorius Theologus de eo ſcripta reliquerit. 540

TOMVS X.

I. Cap. De vita & inſtitutione præuaricatoris Iuliani: & vt promiſſiooe Dei Rumanorum Imperator ſit renunciatus. 545

II. Vt præuaricatur & apoſtata per Thraciam proficiſcens, Conſtantio defuncto, Conſtantinopolim peruenerit. 549

III. Vt Chriſtianiſmo abiurato, Iulianos idola coluerit & vt inter ſacrificandum in horrenda ſpectra inciderit. 550

IV. Vt Idolorum templis apertis, vetuſta priuilegia & prouentus Chriſtianis ademptos illis dicarit: & quæ Gazæ & Cæſareæ propter Idulorum templa fecerit. 551

V. Quomodo vt fauorem plebis aucuparetur, omnes paſſim epiſcopus à Conſtantio in exilium pulſos reuocarit, cum propter Cōſtantij odium, tum quod eccleſiam turbari veller. 553

VI. Vt etiam magous Athanaſius tum apud Virginem pudicam occultatus, publicu ſe commiſerit, & eccleſiam receperit, Georgio Ariano à popolo interempto. 554

VII. Iuliani epiſtola ad populum Alexandrinom miſſa, de Georgij cæde. 556

VIII. De Euſebio, Neſtabo & Zeoone fratribus, qui Gazæ martyrium ſuſtinuerunt: & de S. Hilarioo ec miraculum editore. 557

IX. De calamitatibus in Phænice & Heliopoli & Emeſa toleratis: & de Æmiliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marcu Arethoſiorum epiſcopo. 559

X. De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de iis qui Ancyræ in Galatia martyrio ſunt affecti, Baſyride & Baſilio: item de Eupſychiu Cappadoce. 561

XI. De ſancto Arctemio: item de ſanctis Manuel, Sabel, & Iſmael, & de beata Publia Virgine. 562

XII. Vt apoſtata res venales in foro polluendas contaminandaſque mandarit: De ſancto Theoduro Tirone: & de ſanctis martyribus Iuornóno & Maximmo. 563

XIII. De reliquiis ſanctorum Prophetarum, Eliſei & Ioannis præcurſoris & baptiſtæ. 564

XIV. De Lociſero & Euſebio: vt Antiochiæ in locum Meletij Panlinus ſit ſubrogatus: item de Alexandrina ſynodo, quæ cooſubſtantialem Patri & Filio ſanctum Spiritum diuinitus aſſeruit Athanaſio præſidente. 565

XV. Quæ eadem ſynodus Alexandriæ de iſtis verbis, *ſubſtantia*, & *ſubſiſtentia*, euidenter & clare decreuerit. 566

XVI. Quæ Athanaſius in oratione: qoam de fuga ſua ſcripſit, commemoret. 567

XVII. Vt eo tempore Antiochiæ tres epiſcopi fuerint Meletius, Paulious & Euxoius: & vt Lucifer Euſebij reprehenſionem ægre ferens hæreſeus ſuæ author extiterit: & vt Euſebius Vercellenſis, & Hilarius Pictauienſis, epiſcopi in Occideote, Illyricis, Gallis, & Italis, Romana ſimul & Græca lingua ſanam Nicæoæ fidei doctrinam annuntiarint. 569

XVIII. De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatem ſuam docuerint: quid ij ſenſerint, & quibus defenſionibus aduerſus eorum accuſatores ſint vſi. 571

XIX. De ſancto Athanaſio, vt apoſtata inquiſitus, arte miſtica profugus euaſerit. 571

XX. Vt Iulianus denuo idololatriam Græcorum vehementius & acrius comprobarit, & de Eleuſio Cyziceno, Tito Boſtrenſi, & Mari Chalcedooenſi, epiſcopis. 572

XXI. Quomodo Iulianos arte & dolo Idololatriam confirmaturus religionis oostræ proprios ritus Idolorum cultui accommodare inſtituit. 574

XXII. Epiſtula Iuliani ad Pontificem Galatiæ Arſatium, vt Chriſtianorum mores imitando conſectetor. 545

XXIII. Quæ contra pietatem noſtram impius egerit, & vt dolo exercitum ad deorum ſacrificia, donatiuo ea de cauſa dato, pellicere tentarit. 576

XXIV. De Cooſtitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere ceperit. 578

XXV. Vt inſuper apoſtata lege lata, Chriſtianis Græcarum artium & inſtitutionum literis interdixerit: & vt Gregorius magnus, & duo Apollinares Syri, ſacras ſcripturas omni genere carminum expolientes, conſilio & inſtituto obſtiterint. 580

XXVI. De Græcis & ethnicis artibus & literis etiam Chriſtianis pietatem cooſectantibus eas vtiles eſſe, eaſque Chriſtianos addiſcere oportere. 581

XXVII. Vt Iulianus expeditione in Perſas ſuſcepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus, cōtra Antiochenos librum Miſopogona, hoc eſt, barbæ oſorem compoſuerit. 584

XXVIII. Quæ præuaricatori huic in Antiochenorum luco Daphne acciderint: & de tumulo ſancti Babylæ martyris & de ſancto Theodoro confeſſore. 585

XXIX. De fraude Græcorū oraculorum: Commemoratio eorum quæ per vindictam diuinam paſſi ſunt, qui ſacra Chriſtianorum & res diuinas contumelia affecerunt. 588

XXX De ſtatua Chriſti, quam in Phœnice Paneade mulier illa, quæ fluxu ſanguinis laborarat, erexit. 590

XXXI. De fonte qui Nicopoli, ſiue in Emaus eſt & de Perſea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Chriſti ſanante. 591

XXXII.

XXXII. Vt impius religiunem noſtram extinguere conatus, etiam Iudæis permiſerit Hieroſolymis templum reſtaurare: & quæ tum ibi fidem prope omnem excellentia euenerint. 592
XXXIII. De igne qui tum ibidem repente eſt exortus. & quæ veſtimentis hominum ſignra crucis adhæſerunt ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento. 594
XXXIV. Vt Iulianus impetu in Perſidem facto, per errorem naues ad Euphratem exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga ictus interierit. 596
XXXV. Quod viſiones diuinis quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint. 598
XXXVI. Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos ſcripſerit: & reſponſum, dicta eius refellens. 601
XXXVII. Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtu corporis, morte & ſepultura Iuliani. 605
XXXVIII. De Imperio Pij Imperatoris Iouiniani in Perſide. 607
XXXIX. Vt Iouinianus epiſcopis exulantibus exilium remiſerit & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorifice reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit. 608
XL. Vt Iouiniano etiã Macedoniani Antiochię libellum ſupplicẽ obtulerint, & vt ſynodus ibidem Nicænam fidem approbarit, confeſſionemque ſuam ſcriptam ad Imperatorem miſerit. 609
XLI. De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarum Ægyptiarum denuo cum poteſtate adminiſtrarit. 610
XLII. De ſynodo Alexandrina cuius decretum magnus Athanaſius ad Imperatorẽ miſit: & vt profeſſio fidei Nicæna multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta. 611
XLIII. Vt Imperator Iouinianus in Dadaſtanis cum magna piorum omnium iactura, vitam finierit. 613

TOMVS XI.

I. Cap. De vita & moribus Valentiniani & de fratre eius Valente. 616
II. Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curam per ſucceſſionem ſortiti ſint. 617
III. De Concilio Lampſaceno, & vt in exilium pulſi ſint conſubſtantialis cultores. 618
IV. De tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibique inuento oraculo: & aquę ductu Conſtantinopolitano. 619
V. De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano epiſcopo. 621
VI. De Macedonianis, & ὁμοουσίου Conſubſtantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam miſſa. 622
VII. Confeſſio legatorum Liberio epiſcopo Romano exhibita. 623
VIII. Epiſtola Liberij, epiſcopis Orientalibus miſſa. 624
IX. De ſynodis Tyanæ & in Caria coactis. 626
X. De ea quæ tum graſſata eſt perſecutione: & de ſancto Athanaſio, vt is ſolus ſede ſua non ſit eiectus. ibid.
XI. Vt Ariani & Eunomiani per diſſidium ſint ſeiuncti, & de Eunomio & Aerio, & quæ ij contra orthodoxam fidem nouarum rerum ſtudio ſint conati. 628
XII. De hæreſi Apollinarium patris & filij, & quomodo in ſuam declinarint hæreſim. 630
XIII. Vt Baſilius & Gregorius, vterque libros refutatorios contra Eunomium & Apollinarium ſcripſerint: & quæ iſtorum hæreticorum fuerint opiniones. 632
XIV. De hæreſi Antropomorphitarum & Maſſalianorum: prætérea de Nouatianis, quod & ij in multas ſectas ſunt diuiſi, propter feriatum Paſchæ mutationem. 633
XV. Vt Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euagrium, Euſtathio Antiocheno epiſcopo ſuffragante elegerint, & quæ his acciderint. 636
XVI. De crudelitate Arianorum, & vt Valens circa Aſtacenum Nicomediæ portum octoginta eccleſiaſticos viros vna cum nauigio in medio mari igni combuſſerit. 637
XVII. De vita, inſtitutione, ſtudiis & intima amicitia magni Baſilij & Gregorij Theologi: & vt ad ſacerdotalem dignitatem ſint prouecti. 638
XVIII. Vt poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate. 640
XIX. De fraterna coniunctione & amicitia Baſilij & Gregorij: & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quod tres in eccleſia fuerint Gregorij: ſanctitatis omnes participes: & præterea quartus quidam hæreticus, &c. 643
XX. De ſancto Amphilochio epiſcopo Iconij, vt is per Angelum ſit conſecratus: & vt tum diuinus Chryſoſtomus etiamnum adoleſcens, gratiæ eius, quæ ei inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen. 644
XXI. Vt Valens Antiochiæ maximam perſecutionem contra pios mouerit, in fluuius eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samoſatenum Euſebium, de cuius rebus geſtis breuis inſerta eſt narratio, in exilium egerit. 645
XXII. De Barſe & tyrannide ea, quam in ciuitate Edeſſa Valens in martyrio ſeu templo ſancti Thomæ perperrauit. 648
XXIII. De Eulogio & Protogene, vt magnifice pro fide decertauerint: & vt poſt reditum ab exilio alter Edeſſæ, alter autem Carris eccleſiæ epiſcopi præfuerint. 650
XXIV. De ſancto Flauiano & Diodoro, vt ipſi gregem Meletij rexerint, cum nondum epiſcopalem dignitatem ſuſcepiſſent. 650
XXV. De ſancto Aphraate & Iuliano: vt monaſticam in ſolitudine vitam relinquentes gregem Chriſti ſint tutati. 651
XXVI. De obitu Athanaſij, cuius ſucceſſor fuit Petrus: Prætérea de crudelitate Lucij Ariani, quem Ariani Alexandrinæ eccleſię, Petro pulſo, præfecerunt. 653
XXVII. De perſecutione, quam Lucius monaſteriis Ægypti intulit, & de diſcipulis Antonij Magni: & de duobus ſanctis Macariis, vt

propter fidem exulantes, multa miracula ediderint. 655
XXVIII. Epiſtola Petri Alexandrini epiſcopi, exponens, quæ mala & clades Valens & Ariani in Ægypto plus intulerunt. 656
XXIX. Vt propter excellentem virtutem eius temporis epiſcoporum, hæreſium non inualuerit tempeſtas, & mentio Brittanionis Scytharum epiſcopi. 662
XXX. De Valentiniani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia, & de Romana ſynodo, quæ trinitatem conſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaſo & Vrſicio Romanis epiſcopis, qui Liberio ſucceſſerunt. 663
XXXI. De hæreſi Auxentij Mediolanenſis epiſcopi, vt à Damaſo exauctoratus ſit: & quæ ſynodus de eo epiſcopis Illyricis ſcripſerit. 667
XXXII. Vt exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius qui tum præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epiſcopus electus ſit, & de eius in dicendo libertate. 669
XXXIII. Vt magnus Valentinianus è vita exceſſerit: De Valentiniano Iuniore, & de Iuſtina & Seuera Imperatricibus, & de liberis vtriuſque narratio. 670
XXXIV. Qui eo tempore in Ægypto floruerint philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioãnes, Or, Amon, Theonas, Beous, Copres, Helles, Helias, Apelles. Iſidorus, Serapion, Dioſcorus, Eulogius & Apollos. 671
XXXV. De Dorotheo, Piammone, Ioanne, Beniamio, Marco, Macario & Apollonio. 674
XXXVI. De Moſe Æthiope, Paulo, Pachone, Stephano & altero Moſe. 676
XXXVII. De Pior, Didymo, Arſeſio, Ammonio, & fratribus qui macri ſeu longi appellati ſunt. 677
XXXVIII. De monte Nitria, & loco à cellis dicto. Item de alio loco, cui nomen eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Mela & Solone. 679
XXXIX. De Palæſtinæ monachis, Heſycha, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano & Zacharia. 680
XL. De Syriæ & Edeſſæ monachis, Ephraim, Aphraate, Iuliano, Baſe, & Eulogio, qui epiſcopatum in monaſterijs geſſerunt. 681
XLI. De Cæleſyriæ & Antiochiæ monachis. Item de monachis, qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint. 682
XLII. De Euagrio philoſopho, & vita inſtitutiſque eius. 684
XLIII. Quæ Euagrius in quibuſdam libris de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit. 685
XLIV. Breuis commemoratio tanquam in ſumma clarorum eius ætatis virorum, vt eos diuina prouidentia id tempus tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit. 687
XLV. De interitu Græcorum idololatrarum propter oracula quædam literis diſtincte deſignata, initio facto à litera *ι*. vſque ad *δ*. De Aſtronomia & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valentem lenierit, vt de perſecutione nonnihil remitteret. 688
XLVI. De Mauia Arabiæ regina, vt ea bellum contra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe, primo Arabum epiſcopo. 690
XLVII. De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gente, vnde initium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint. 691
XLVIII. De Gotthorum & Hunnorum gente, quomodo & qua ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi in Romanorum ditionem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerne. Præterea de Vlphila, eorum epiſcopo. & vt poſtea moto contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint. ibid.
XLIX. Quomodo Valentinianus Valentem arguerit: item quomodo eidem Terentius libere reſtiterit: id quod Traianus quoque, & alij duces ordinemque ductores fecerunt, & vt Gothis Thraciam vaſtantibus, ciues Valentem conuitijs inceſſerint. 696
L. De ſancto Iſaacio, qui liberrime Valentem eſt allocutus, & vt Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gothis acie congreſſus, ex fuga in tugurium ruſticum, in quo multum ſtramenti fuit, peruenerit, ibique igne conſumptus perierit. 697

TOMVS XII.

I. Cap. De Imperio Gratiani & Valentiniani Iunioris, & vt ſocium Imperij Theodoſium magnum admiſerit. 699
II. Qui eo tempore magnarum vrbium ſacras habenas texerint, & de Macedonianis: vt rurſum illi eccleſiam catholicam turbarint. 700
III. Vt Gratiani conſtitutione Ariani relegati, & ὁμοούσιοι conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſiis ſint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint. 701
IV. De Apollinaris errore, & de S. Flauiano, & Meletio: quæque ſedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amaſenorum epiſcopo. 702
V. De Meletio & Diodoro Tarſenſi epiſcopo: item de Acacio Berrhœæ epiſcopo, & alijs: & de S. Euſebio Samoſateno epiſcopo, vt certamen martyrij impleuerit. 705
VI. Vt qui Imperatores Theodoſius & Gratianus, hic quidem Almanorum, ille vero Barbarorum ad Iſtrum colentium, res compoſuerit: & vt Theodoſius, cum Theſſalonicæ eſſet, poſtea æger ab Aſcholio ſit baptizatus: & vt idem Theodoſius profeſſionem fidei ſuæ publicarit, omnibuſque mandarit, Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem colere, & diuum apoſtolum Petrum in fide æmulari. 706
VII. De S. Gregorio Theologo, vt Conſtantinopoli in parua domo ſynaxes & conciones celebrare, ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei præierit: & de templo ſanctæ Anaſtaſiæ. 707
VIII. De Arianis & Eunomianis vt ex eccleſiis eiecti, in proprias redierint patrias: & vt

Grego-

Gregorius eccleſiæ catholicæ præfuerit:& de Eunomij vi & grauitate. 708

IX. De Amphilochij Iconij epiſcopi ad Theodoſium dicendi libertate. 710

X. De ſancta ſecunda vniuerſali ſynodo, quæ Theodoſij imperatoris & Meletij epiſcopi Antiocheni ſtudiu & opera, Conſtantinopolitanum epiſcopatum Theologo demandarit. ibid.

XI. Vt Gregorius, quoſdam ex Ægyptijs offendi cernens, propter epiſcopatus ſui mutationem ſeu translationem, ſedem Conſtantinopolitanam repudiarit: & concordia eccleſiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philoſopho. 712

XII. De vita & moribus Nectarij Gregorij ſucceſſoris & vt vix dum baptizatus, cathedram epiſcopalem conſcenderit. 713

XIII. De quibus rebus ſancta ſecunda vniuerſalis ſynodus decreta tulerit, diœceſes, & præfecturas eccleſiaſticas ordinans: & vt Nicænam fidem comprobans, & Spiritu S. ſententiam exponens, Canones condiderit. 715.

XIV. De Cyriaco Adanorum & Martyrio Cilicum epiſcopo: & vt reliquiæ S. Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani Conſtantinopolim ſint relatæ, & de Meletio Antiocheno, & vt Meletio Flauianus ſucceſſerit: & de offendiculis, quæ propter ſedem epiſcopalem rurſum Antiochiæ ſunt concitata. 716

XV. Vt Theodoſius Imperator ſecundum coëgerit concilium ad concordiam redigere volens eccleſias: & quæ Siſinius Nouatianorum epiſcopus de concordia ſuaſerit: & vt ad exilium hæreticos, vbi voti compos fieri non potuit, Theodoſius damnarit. 717.

XVI. Epiſtola Conſtantinopolitanæ ſynodi ad occidentales epiſcopos ſcripta. 719

XVII. Synodalis epiſtola Damaſi epiſcopi Romani contra Apollinarium, & Timotheum. 722

XVIII. Aliud ſynodale einſdem edictum contra varias hæreſes compoſitum. 723

XIX. De rebellione Maximi: & vt Iuſtina mater Valentiniani, negotium faceſſerit Ambroſio epiſcopo Mediolanenſi, & populus propter eum ſeditionem mouerit, & de Beneuolo ſubnotario. 725

XX. De Gratiano, vt dolo ab Andragathio ſit interfectus: & vt Valentinianus Iunior tyrannum Maximum metuens, Illyricum peruenerit. 726

XXI. Vt Theodoſius ſine pugna & ſanguine tyrannum vicerit, & de fama ab Arianis contra Theodoſium ſparſa, & de Symmacho Philoſopho, vt eum Theodoſius venia ſit dignatus. 728

XXII. De fœdis conſuetudinibus & moribus quos ex vrbe Roma eiecit Imperator Theodoſius. 729

XXIII. De Angelica Arſenij magni vita, qui antea Imperatorum præceptor fuerat. 730.

XXIV. De epiſcoporum ſucceſſione: & de tumultu, qui denuo Antiochiæ obortus eſt, propter Flauianum Paulino defuncto, & vt poſtea Imperatoris & Theophili Alexandriæ epiſcopi opera, eccleſiæ eius diſſidium ſit ſopitum, magna cum difficultate populo in concordiam redacto. 731

XXV. De ſeditione Alexandriæ propter demolitionem templorum idolorum orta: & de ſingulari ea in re Theophili epiſcopi Alexandrini ſtudio & opera. 733

XXVI. Vt templo Serapidis ſolo æquato, Hieroglyphicæ literæ crucis forma inuentæ ſint, venturam vitam indicantes: & vt Theophilus errorem Idolorum manifeſto indicauerit, & ſtatuam Serapidis ſecuri ſit demolitus. 736.

XXVII. De varijs apud varias gentes propter abolitionem altarium Idolorum ſeditionib. & tumultibus: & de Marcello Amaſeno epiſcopo, quando ſtudio demoliēdis Idolorum templis vſus, poſtremo martyrio ſit defunctus. 737

XXVIII. Vt Nectarius primus, presbyterum in eccleſiis antiquitus propter pœnitentes ordinatū, functione ſua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana eccleſia. 739.

XXIX. Vt hæreſes & ſectæ in varias diſſectæ & diuiſæ ſint hæreſes, & quod Theodoſius ſolum Eunomium proſcripſerit, quibus moribus & inſtitutis Eunomius fuerit, & vt in Cappadocia patria ſua mortuus ſit. 742

XXX. Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum hæreſes, in multas alias hæreſes eſſe diuiſas, & quibus ex cauſis quaque earum ab alia ſit ſeiuncta. 743

XXXI. Vt etiam Nouatiani per ſeditionem propter quæſtionem celebrandi paſchatis inter ſe diſſidentes, ſecta Sabbatianorum conſtituerint. 745

XXXII. Sententia & iudicium authoris de feſto Paſchæ; de Quatuordecimanis & Montaniſtis, vt Paſcha celebrent. 747

XXXIII. Quod veteres conſuetudine magis antiqua, quam lege vlla, iuxta patrum traditionem, Paſcha celebrent. 749

XXIV. De varijs variarum gentium, & eccleſiarum conſuetudinibus, per quas nullum catholicę religionis vel offendiculum vel diſſidium, & diſcordia eſt creata. 750

XXXV. Quod antiquitus & ab ipſis apoſtolorum temporibus diſſenſiones quædam & variæ obſeruationes in ceremonijs fuerint, & quod ceremoniæ veteribus non tantopere curæ fuerunt, ſed neceſſaria tantum & fidem promouentia conſtanter ſeruare iuſſerint. 754

XXXVI. De Nouatianorum doctrina, de Agelio, Marciano & Siſinio; & quod Siſinius in conſuetudine quotidiana vrbanus, iucundus, & elegans fuerit. 756

XXXVII. De diminutione, quæ flumio Ægypti Nilo accidit, de ſtella gladij ſpeciem referente, & de duobus monſtroſis hominibus & de incremento Chriſtianæ religionis. 759.

XXXVIII. Quomodo Valentinianus Iunior ab Arbogaſto duce per ſuffocationem ſit interemptus. 760
XXXIX. De tyrannide Eugenij in Occidente: & vt hunc quoque Deo dilectus imperator vicerit, cum eam victoriam diuini viri, prædixiſſent. 761
XL. De ſeditione & tumultu Theſſalonicæ orto, propter quem Theodoſius ſeptem millia virorum occidit. 765
XLI. De epiſcopi Ambroſii dicendi & arguendi libertate, vt Theodoſium ab ingreſſu templi Dei probibuerit: & de pœnitentiæ conditionibus, qnas Theodoſio præſcripſit, & de alijs eiuſdem Ambroſii egregijs dictis & factis. 766
XLII. De pietate & virtute Placillæ Imperatoris Theodoſii coniugis. 770
XLIII. De tumultu & ſeditione Antiochena, & proterua ſtatuarum deiectione: & vt iram & indignationem ea de cauſa Imperatoris Flauianus epiſcopus orator lenierit. 771.
XLIV. De Macedoniano clariſſimo monacho, quæ Imperatori Theodoſio per eius præfectos de ſtatuarum euerſione nunciauerit. 773.
XLV. De Donato epiſcopo Enrœæ, item Theotimo Scytharum epiſcopo: & quæ ij ediderint miracula. 774
XLVI. De ſancto Epiphanio epiſcopo Cyri, qualis fuerit, & de admirandis eius operibus. 775.
XLVII. De Acacio epiſcopo Berthœæ; item de Zenone & Aiace, ſanctis epiſcopis. 777.
XLVIII. De inuentione reliquiarum Abacue & Michææ, veterum propherarum. 778
XLIX. De innentione ſacrati capitis diui Ioannis præcurſoris & Baptiſtæ. ibid.
L. De clariſſimi imperatoris Theodoſii magni obitu. 780

TOMVS XIII.

I. Cap. De imperio Honorij & Arcadii: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in adminiſtratione rerum primum locum; apud Honorium autem in occidente Stilicoeandem obtinuerit dignitatem: & vt tum publicæ, cum eccleſiaſticæ res habuerint. 781
II. De puerili inſtitutione & vita D. Ioannis Chryſoſtomi, & vt doctrina ſimul & virtute fulgens ad ſedem Conſtantinopolitanam ſit euectus. 784
III. De cura paſtorali & doctrina Ioannis: & vt multorum arguens & corrigens delicta, in ſuſpicionem peruenerit improbitatis, & vnde furor & perſecutio aduerſus eum extiterit. 787
IV. De Entropio cubiculi Imperialis præpoſito, & de ea, quam is tulit lege: vt idem ſit interfectus, & vt odium aduerſus Ioannem quidam conceperint & fouerint. 789.
V. Res Gotthi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, qua pro eccleſijs, & apud Imperatorem & apud ipſum Gainam vſus eſt Ioannes. 791.
VI. De defectione Gainæ, & de viſione quam vidit Angelorum vrbis Conſtantinopolitanæ cuſtodum: & de legatione, quæ Ioaones apud Gainam eſt functus, & vt Gainas in Thracia captus & necatus ſit. 793
VII. Vt Ioannes doctrina ſua populum qno vellet, duxerit: & vt miraculo, non ſine Dei numine intercedente, Ioannes mulierem quandam ſectæ Macedonianæ ad frugem reduxerit. 796
VIII. De frequentibus in diuinis templis populi conuentibns, & de pſalmodijs hymniſque alternis decantatis, qua ex cauſa, & quomodo morem eum pſallendi primum eccleſia Dei accepit. 797
IX. Vt S. Chryſoſtomus in Aſiam profectus eos qui ſacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit, & de Gerondio Nicomediæ epiſcopo & de Serapione: & de Seueriano, & Antiocho, & de iniurijs, quibus Ioannem illi affecerunt, quib. epiſcopatum abrogauerat. Et vt diſſidium inter Ioannem & Seuerianum Gabalanorum epiſcopum ortum, imperatrix Eudoxia compoſuerit. 798.
X. De quæſtione, quæ tum in Ægypto eſt mota, an Deus humana ſit forma: & de diſſenſione, quæ interim Tbeophilo Alexandrię epiſcopo cum monachis Ægyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum. 801
XI. Vt fratres Longi propter inimicitias Theophili, ſe Ioanni coniunxerint: Item de Iſidoro, vt Theophilo ſit aduerſarus, & vt Auguſta eos benigne ſuſceperit. 803
XII. Vt Theophilus Ioanni aduerſans, ſe in amicitiam Cyprij epiſcopi, cui ante afuerat inimicus, inſinuauerit: & Ioannem tanquam Origeniſtam per calumniam arguerit, ſynodoſque coëgerit, quæ Origenis ſcripta aboleuerunt, in hoe vt Ioannem & Longos criminando traduceret. 805.
XIII. De Ioannis & Epiphanij in vrbe Conſtantinopolitanæ diſſidio, & vt pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum nauigans, vitam morte commutarit, ita vt Ioannes prædixerat. 807
XIV. De diſſidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduerſus Ioannem inſidijs, & de Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi. 809
XV. De ſynodo ad Baſilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & vti Ioannes abſens indicta cauſa ſit damnatus. 810.
XVI. De priore Ioannis exilio, populique ob id concitati tumultuoſo clamore, & vt inuitus ſedem ſnam receperit, pacem atque benedictionem populo precatus. 811.
XVII. De ijs quæ denuo Theophilus male perperamque egerit: & vt fuga ſibi conſuluerit, populo per ſeditionem in partes diſcedente, & de S. Nilamone monacho, libriſque Origenis, prætereа de ſynodo pro Ioanne coacta. 815

XV III. De

XVIII. [illegible] ſynodo [illegible] Ioannem conuocata,& de abrogatione, exilioq; eiuſdem. 814
XIX. Epiſtola D.Chryſoſtomi, ea quæ ei acciderunt commemorans, & de ijs qui ei exilij tempore præſto fuerunt. 816
XX. Plura de iniuſto exilio Ioannis, & quæ ad ſectatores ſuos abiens dixerit & de populi erga eum affectione. 817
XXI. De ſubornatis Ioanni percuſſorib.& trucidatis, & de igne vindicta diuina de cælo in eccleſiam & imperatoris ædes miſſo. 819
XXII. De perſecutione, quæ ij pertulerunt, qui Chryſoſtomo fauerunt, & vt eccleſia propter iniuſtum eius exilium ſit diuiſa. 820
XXIII. De Tygrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ propter ipſum facta eſt in ſomnis Siſinio viſione. 821
XXIV. De beata & S.Olympiade miniſtra magni templi Conſtantinopolitani: & ſingularis quædam rerum eius geſtarum commemoratio. 822
XXV. De conuerſatione & vita S. Nicaretæ Nicomedienſis. 825
XXVI. De profectione Ioannis in locum, cui nomen Cucuſus: & de epiſcopo Adelphio, & de admirabili viſione quam is de Chryſoſtomo vidit. ibid.
XXVII. Epiſtola D.Chryſoſtomi pro eccleſijs Dei: & ſingularis de exilio eius narratio. 826
XXVIII. De Arſacio patriarcha Conſtantinopolitano, qualis is fuerit, & vt Ioannis ſectatores perſecutus ſit, & paulo poſt mortuus. 828
XXIX. De Attico Patriarcha, & perſecutione eius tempore facta. Et quæ eccleſijs in Aſia tum acciderint. 829
XXX. De impuriſſimo Porphyrio qui Antiochiæ Flauiano in epiſcopatu ſucceſſit. & temporis eius perſecutione, & de conſtitutione, quam Arcadius promulgauit. 83[illegible].
XXXI. De legatione, quam pij Romam de Ioannis iudicio miſerunt. 831
XXXII. Innocentij Papæ Romani epiſtolæ duæ, ſancto Chryſoſtomo eiusq; & clero Conſtantinopolitano miſſæ. ibid.
XXXIII. De legatis Roma miſſis, qualia ij Eudoxiæ, & Attici ſuggeſtione ſint paſſi. 8[illegible].
XXXIV. Epiſtola Innocentij Papæ Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos ſubijciens. 835
XXXV. De incurſione gentium barbararum in fines Romanos eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo Saro, & alijs: & vt ab Alaricho Roma ſit capta, & de formoſæ cuiuſdam Romanæ mulieris caſtitate. 836
XXXVI. De multis quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis prodigijs in cælo terra, & mari editis: & vt omnes qui Chryſoſtomo aduerſari fuerant, male perierint. 8[illegible]
XXXVII. De vlteriore exilio Chryſoſtomi, libriſque eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit. 841
XXXVIII. De obitu Imperatoris Arcadij. 842.
Hiſtoria Gildonis tyranni Aphricani. 843
Hiſtoria Alarichi, quomodo is primum cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit & diripuerit. 844

TOMVS XIV.

I. Cap. De imperio Theodoſii Iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis. 845
II. De vita, inſtitutione, adminiſtrationeque rerum publicarum. Item de diuina pietate, & virtute Pulcheriæ, ſororis Theodoſii imperatoris. 846
III. De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſij: & de moribus, beneficentia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius. 848.
IV. Vt Deus pium principem defendens, bella omnia inſperatis admirandiſque rebus, ſtatim confecerit. 850
V. De tyrannis in occidente contra imperatorem Honorium coortis, & de genero eius Conſtantio. 851
VI. De Maximo tyranno, & Gerontio, & Conſtantino, alijſque à Conſtantio interfectis: & vt Conſtantius rem adminiſtrarit, Valentiniano tertio poſt Honorium imperatore Romæ relicto. 852
VII. De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aſpate & Ardaburio belli ducibus. 854
VIII. Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora, illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in lucem produxerit: de prophetæ Zachariæ inuentione. 856
IX. De reliquijs Stephani & primi martyris, quam magnifice eas Pulcheria venerata ſit, templo ei in regia extructo. 857
X. De inuentione reliquiarum ſanctorum 40. martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perſuncti. 858
XI. De ſucceſſione magnarum epiſcopalium ſedium, & vt Synadæ Theodoſius eius loci epiſcopus admodum per perſecutionem Macedonianos afflixerit, & potiſſimum Agapetum eorum epiſcopum. Poſtquam autem Theodoſius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxa religione ſuſcepta, Theodoſii ſedem receperit: illo ab Attico quieſcere, & priuatum viuere iuſſo. 861
XII. De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipſo baptiſmo ſanitatem recepit, ſacris præſidente Attico epiſcopo Conſtantinopolitano 862.
XIII. De Nouatianorum & Arianorum ſucceſſione, & quæ turba Nouatianos quoque exagitauerit, propter Sabbatium, qui illegitime epiſcopatum inuaſit. ibid.
XIV. Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſecutus, & de Iudæorum Alexandriæ concitata ſeditione. 864
XV. De diſſenſione Cyrilli contra præfectum Oreſtem: & vt lapide Oreſtes in fronte ictus

ſit, &

ſit,& de Zelo Nitrieoſium Monachorum. 867

XVI. De Philoſopha Hypatia, vt à clero Cyrilli ſit necata & de vindicta, quam Iudæi pertulerunt propter irriſa Chriſtianorum ſacra. 868

XVII. De Iudæo, qui dolo ſæpe baptizatus, poſtquam ad Paulum etiam Nouatianorum epiſcopum venit, lauacro baptiſmi rite parato, vt ſubito aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente. 869.

XVIII. Vt etiam apud Perſas Chriſtianiſmus ſit propagatus per Maruiham Meſopotamię, & Abdam Perſidis epiſcopos. 870

IX. Vt Abdas templum ſacrati ignis demolitus ſit, vnde & ipſe & alij martyrij certamen pertulerũt, & de acerbiſſimis tormentis, quæ Perſæ contra Chriſti fideles excogitarunt. 871.

XX. De Achemenide, & Saëne & Beniamin diacono: vt ij apud Perſas ſęuiſſime excruciati, martyrij ſint adepti coronam. 872

XXI. Vt propter Chriſtianorum perſecutionem pace cum Perſis fracta, ingens certamen inter Perſas & Romanos ſit commiſſum. Cum autem Romani virtute vicissent, ſimul & bellum & perſecutio Chriſtianorum finem habuerit, pace denuo inter Romanos & Perſas firmata. 875

XXII. De Acacio Amidenſi epiſcopo, vt is ea ſacris eccleſiæ vaſis omnis factis, Perſarum captiuos redimens, domum eos remiſerit, quæ res magnæ Perſis fuit admirationi. 878.

XXIII. De Eudocia Auguſta, quæ Athenais eſt dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodoſio imperatori ſit coniuncta: & vt vouerit ſe religionis ergo, Hieroſolyma profecturam, & de oue magnitudinis admirandæ, alijſque quæ ei accidere, rebus. 879

XXIV. De Attici patriarchæ epiſcopali adminiſtratione. Et quod is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit. 880

XXV. De Alexandro Antiochiæ epiſcopo: vt primus ipſe memoriam & nomen Diui Chryſoſtomi in ſacros codicillos retulerit, atque Atticum, itemque alios idem facere curauerit & Ioannis ſtudioſos tranquillitati & paci reſtituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit. 882

XXVI. Epiſtola Attici Patriarchæ imperantis vrbis, ad S. Cyrillum Alexandrinum, in qua ille eum cohortatur, vt nomen beati Ioannis ſacro albo inſerat. 883

XXVII. Epiſtola contraria S. Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis. 885

XXVIII. Vt D. Cyrillus per viſionem diuinam, nomen Ioannis ſuſceperit conceptumque antea odium, Dei genitricis interceſſione extemiſerit. 888

XXIX. Poſt Atticum ad ſedem epiſcopalem Siſinius eſt euectus Philippus Sidites ei poſtpoſitus; qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorum epiſcopus lectus & tandem non receptus, priuatus otioſusque Conſtantinopoli egerit. 889

XXX. De maximarum Epiſcopalium ſedium præfectis, alijſque virtute atque doctrina præſtantibus diuinis viris. 890

XXXI. Vt poſt Siſinium Neſtorius hæreticus epiſcopus lectus, perarrogantiam turbis & tumultibus complere eccleſiam inſtituerit. 891

XXXII. Vt Neſtorius in ipſo flagranti crimine per diſcipulum ſuum Anaſtaſium ſit deprehenſus, Chriſtum Dominum nudum hominem dicere. & ſanctum Chriſti Deiparã matrẽ Chriſti genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates eccleſiaſticus hiſtoricus. Et de prodigio quod in eccleſia accidit. 893

XXXIII De epiſtolis S. Cyrilli ad Neſtorium, item de 12. capitibus in quibus illius carpit peruerſam opinionem. Præterea quæ de Neſtorio ſcripſerit Celeſtinus. 896

XXXIV. De Tertio ſancto vniuerſali Epheſino Concilio in quo Neſtorio epiſcopatus eſt abrogatus. 898

XXXV. Vt tridno poſt Ioannes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillum & Memnonem Epheſium epiſcopali dignitate priuarint: ſynodus autem ipſos id auſos, rurſus epiſcopatu abire iuſſerit. Vt Theodoritus cõtra 12. Cyrilli capita dixerit, huicque rurſus Cyrillus reſponderit. Vt Neſtorius Oaſim exulatum ierit. Vt Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem ſenſerint, & iuſſu imperatoris Neſtorij abrogationem ratam habuerint: Epiſtola Cyrilli, quam per Paulum Emeſum eccleſiæ Antiochenæ ſcripſit. 890

XXXVI. Qualia ſe paſſum eſſe Neſtorius ipſe de ſe ſcribat. Et vt ad Oaſim innumerabilibus toleratis ærumnis poſtremo corroſa & conſumpta à vermibus lingua interierit. 902.

XXXVII. Vt poſt Neſtorium Maximinus, ac deinceps Proclus Patriarcha Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præfectus fuerit. 902

XXXVIII. De Proclo qua doctrina, quaue vita fuerit. Et vt illum Imperator charum gratumque habuerit. Et quod idem competenti & debito ſermone, res quæ eo tempore præter opinionem hominum mirifice acciderunt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit. 905

XXXIX. De tranſlationibus epiſcoporum ex ſede in ſedem aliam, & quod conſuetudo ea antiquitus in eccleſiis obtinuerit. Quodque talis tranſlatio bene inſtituto eccleſiaſtico ordini nihil afferr detrimenti, vt modo ea rite & ordine fiat. 907

XL. De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi, item veſum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionũ Chriſti religionem ſuſceperit. 912

XLI. De Paulo Nouatianorum epiſcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit. 913

XLII. Vt epiſcopus Proclus Thalaſſium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum profectum, poſt Firmum Cæſareę crearit epiſcopum. 914

XLIII. De reductione ſacratum reliquiarum ſapientiſſimi Ioannis Chryſoſtomi. 915

XLIV. Vt etiam ſit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam. 917

XLV. De ſanctis VII. pueris, qui Epheſi reſurre-

ſurrexerunt, ad fi em communis reſurre-ctionis ſtabiliendam. ibid.
XLVI. De maximis terræ motibus: & vt propterea in campo ſupplicationes factæ, quibus cum Imperator & Proclus adeſſet, ſubito puer in aerem ſurreptus, ter ſanctum hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluraque ædificia Antiochiæ conſtruxerit. 919
XLVII. Vt poſt Proclum Flauianus, poſt Cyrillum Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperit adminiſtrationem de diſſidio inter Pulcheriam & Eudociam propter Chryſaphium. Item de ſynodo iterum Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata. 921
XLVIII. Confutatio eorum, qui Chriſtianorum ſacra maligne exagitant: & Græcarum gentiliumque nugarum traductio. 925
XLIX. Vt poſt prædatoriam ſynodum Theodoſius, cognitis quæ ibi geſtæ ſunt rebus, Chryſaphium quidem occiderit: grauiter autem in coniugem Eudociam commotus fuerit. Idem ſororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro ærario magnifice Dei genitricis templum condit. 926
L. Vt Imperatrix Eudocia Hieroſolyma petierit: & quæ ibi conſtruxerit ædificia. De vita & conuerſatione Palæſtinorum Monachorum. Vt Imperatrix Eudocia è vita migrarit. 927
LI. De S. Simeone, qui primus vitam & ſtationem in columna inuenit. 931
LII. De Sancto & magno Euthymio, aliiſque qui ſancte pieque vitam exegerunt. 934
LIII. De S. Iſidoro Peluſiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de S. Chryſoſtomo ſcripſerunt. 935
LIV. De S. Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri epiſcopo. 937
LV. De Syneſio Cyrenenſi epiſcopo: & quam is opinionem obtinẽs, ad ſacerdotalem prouectus ſit dignitatem. 939
LVI. De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gotthorum: in quas nationes ſit diuiſa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio & Aſpare ducibus: & vt Lybia Occidentalis Vandalis ſubdita fuerit. 942
LVII. De Attila, Alaricho, & Genſerico Gotthis: & vt ab eorum expeditione bellica, vetus ſimul & noua Roma ſit liberata, & de aliis bellis, quæ varij ſcriptores memoriæ commendarunt. 944
LVIII. De obitu Theodoſij Iunioris, vt in monumento patris ſui ſit ſepultus, in celeberrimo ſanctorum Apoſtolorum templo. 946
Diuę Anaſtaſiæ Hiſtoria. Epiſtola D. Anaſtaſiæ martyris ad Chryſogonum. ibid.

TOMVS XV.

I. Cap. de Marciani Imperio. Quæ ſigna præceſſerint, Imperium ei portendentia: quibuſque is fuerit moribus. 949
II. Quibus de cauſis ſancta vniuerſalis ſynodus quarta Chalcedone in Bythinia ſit coacta. 951
III. Deſcriptio templi ſanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis eſt conſtructum. 952
IV. Acta ſynodi: & vt epiſcopatus Dioſcoro, eiuſque ſectatoribus abrogatus ſit. 953
V. De miraculo quod ad monumentum ſanctę Euphemiæ accidit, ſuper deciſione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hęreticorum. 955
VI. Decretum fidei ſanctæ vniuerſalis quartæ ſynodi. ibid.
VII. De reliquis rebus, quas ſynodus ſtatuit. 957
VIII. De ſeditione Alexandriæ propter Proterij ſucceſſoris Dioſcori electionem coorta. ibid.
IX. Vt in Palæſtina quoque ſeditio extiterit, à Theodoſio quodam monacho excitata: qui etiam Hieroſolymorum inuaſit ſedem, Iuuenali expulſo, & quæ ſub eo acciderint: idem de Athanaſio diacono confeſſore. 959
X. De fame ſimul & peſte, quæ ciuitatibus orientalibus inceſſerunt: & vt ſua ſponte terra anno ſequente fruges protulerit. 960
XI. De Valentiniani cæde, qui Occidentalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberiſque eiuſdem. Et vt Genſerichus vrbem Romam ceperit. Item de eis qui poſt Valentinianum per ſucceſſionem Romæ imperarunt. 961
XII. Vt Imperatrix Eudocia Pulcheriæ Auguſtæ ſit conciliata, & de Iuniore Eudocia Eudoxiæ filia. 963
XIII. Vt procuratione & arte Pulcheriæ Eudocia ſanctam quartam approbarit ſynodum perſuaſione Simeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymij inducta. ibid.
XIV. De piis Pulcheriæ Auguſtæ operibus, & de tribus, quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno ſancti loculi in ærario foro: altero, quod ὁδηγῶν, i.e. viæ ducum dicitur: tertio, cui nomen Blachernæ. Et quę memoria prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſſimæ Dei genitricis, deque eiuſdem faſciis ſepulchralibus. 964
XV. De obitu Pulcheriæ & Marciani: & vt poſt eum Leo magnus Romanorum Imperator ſit promulgatus. 966
XVI. Vt rurſus Alexandrinæ ſeditione orta, ab eis qui non aſſentiebantur, ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Aeluri, qui epiſcopalem ſedem occupauit. Et vt iſto à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit. 967
XVII. Epiſcoporum & clericorum Ægyptiorum libellus ſupplex de eccleſiarum ſuarum rebus: & de Proterio & Timotheo. 968
XVIII. Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt, circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos,

de ſynodo Chalcedonenſi contra Timotheum Ælurum miſſa. 970

XIX. Quæ Leo de ſancta quarta ſynodo ad omnes vtique monachos, & ad ipſum Simeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Simeonis pro eadem ſynodo. 971

XX. De horrendo qui ſub Leone accidit terræ motu,& diluuio, alijsque item orbis calamitatibus, & de puluere qui è cælo decidit. 972.

XXI. De Conſtantinopolitano incendio. 973.

XXII. De S.Martiano, magno eccleſiæ Conſtantinopolitanæ œconomo. Et de S.Daniele Columella, aliisque qui tum monaſticæ vitæ inſignes fuerunt. 974

XXIII. De Gennadij Patriarchæ virtutibus, & de rebus quæ temporibus eius præter opinionem & fidem acciderunt admirandis. 975.

XXIV. De veneranda ſanctiſſimæ Dei genetricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius eſt nomen Blachernæ, ſit repoſita. 977

XXV. De templo ſanctiſſimæ Dei genitricis ad fontem, vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus ſit. ibidem.

XXVI. Deſcriptio ſacri templi, cui Fontis nomen inditum à Leone condiri. 979.

XXVII. Vt Leo mille & centum naues contra Genſericbum miſerit, Baſiliſco coniugis ſuæ Verinæ fratre claſſi præfecto, qui inſtinctu & conſilio Aſparis & Ardaburij claſſem hoſtibus prodidit, & vt Aſpar & Ardaburius à Zenone Iſauro trucidati ſint. Quam ob cauſam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius eſt factus. 980.

XXVIII. De martyrio Antiocheno epiſcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter ſancto hymno addit: *Qui paſſus es pro nobis.* Et de ſucceſſoribus eius, Stephano & Calandione, de cæremonijs à Cnapheo in eccleſia inſtitutis. De Iuuenale & Anaſtaſio & Martyrio, Hieroſolymitanis epiſcopis. 982.

XXIX. Vt Leo magnus fatis conceſſerit, Leonem minorem imperij ſucceſſorem relinquens. Et vt paolo poſt hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium ſuſceperit, diademate ab eo accepto. 983

XXX. Breuis & ſuccincta expoſitio ſanctæ vniuerſalis quartæ ſynodi actorum, ad finem huius tomi eſt appoſita, vt hiſtoriæ ordo citra confuſionem conſeruaretur. 984.

TOMVS XVI.

I. Cap. De Zenonis imperio: & quod is cum indoctus eſſet, & diſſoluta prorſus vita, multa Rom. imperij perdiderit loca. 998

II. De tyrannide Baſiliſci, vt Zeno imperio ſit exutus: & vt Timotheus Aelurus & Petrus Cnapheus, recuperatis ſedibus ſuis, quartam ſynodum oppugnarint. 999

III. Circulares Baſiliſci literæ aduerſus ſanctam quartam ſynodum, procuratione Timothei & Petri ſcripta. 1000

IV. De ijs qui circularibus Baſiliſci literis ſubſcripſerunt. Epiſtula Aſianorum epiſcoporum, ſanctam quartam ſynodum perſtringens. 1002

V. De Eutychianis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Epheſi epiſcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiuſdem vrbis, quam ei quarta ſynodus ademit, Timotheus vero Ælurus reſtituit. 1003

VI. Vt Acacius Conſtantinopolitanus & Daniel Columella Baſiliſco perſuaſerint, vt contrarias prioribus pro ſancta ſynodo circulares conſcriberet literas. ibid.

VII. Contrariæ circulares Baſiliſci literæ. 1004.

VIII. Vt Zeno in imperium ſuum ſit reſtitutus, Baſiliſcus autem interierit. ibid.

IX. Epiſcopi Aſiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de ſynodo complacentes. 1005

X. Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandioni epiſcopatum eius commiſerit. De reductione reliquiarum S.Euſtathij Antiocheni. 1006

XI. Vt Alexandriæ Timotheo Æluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porro Ioannes Tabenneſiotes, huic autem rurſus Petrus Moggus, eis qui Proterium ſectati fuerant, ad ſe receptis, & Zenonis Henotico, hoc eſt, conciliatorio ſeu pacificatorio edicto comprobato, ſucceſſerit. ibid.

XII. De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc eſt, Pacificatorium eſt dictum, neque reijciens neque comprobans Chalcedonenſem ſynodum. 1007

XIII. Vt Calandion in exilium ſit actus, & Petrus Cnapheus in eius rurſus inſilierit ſedem, & de inconſtantibus & verſipellibus Petri Moggi moribus. 1009

XIV. Epiſtola Petri Alexandrini ad Acacium miſſa, imperantis vrbis epiſcopum. 1010

XV. Vt Ioannes Tabenneſiotes Alexandriæ epiſcopus Romam profectus, Felici Rom. epiſcopo perſuaſerit, vt is Acacio repente & inconſulto epiſcopatum abdicaret. 1011.

XVI. Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij inſomnium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. legati & Acacius Conſtantinopolitanus à ſynodo Rom. dignitatibus ſuis priuati ſint. ibid.

XVII. De ſeditione propter Moggum, quod is quartam ſynodum anathemati ſubiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Conſtantinopolitano epiſcopis. 1013.

XVIII. De Flauita Acacij ſucceſſore, vt is

dolo

[illegible] epi[illegible]dem ioua[illegible]
[illegible]

XIX. [illegible] ſynodalibus Flauitæ, Petri & [illegible] Ephemio, qui poſt Flauitam epiſcopa[illegible] geſſit. 1015

XX. Vt Petro Moggo Athanaſius & Cnapheo Palladius ſucceſſerit, deque eorum ſucceſſoribus. ibid.

XXI. De Theuderici Scytæ vaſtatione, & vt is interierit. 1016

XXII. De Marciani, tyrannide Antemij qui Romæ obtinuerat imperium filij: & vt idem Martianus capius ſacerdotali dignitate ſit decoratus. ibid.

XXIII. De Illi & Leontij tyrannide, & de ſtructuris atque ædificijs Ammiani. 1017

XXIV. De obitu Zenonis & electione Anaſtaſij Dicori. 1018

XXV. De eccleſiarum eius temporis ſtatu, qua quæque fuerit de Chalcedonenſi ſynodo, opinione, & de exilio Euphemij Conſtantinopolitani. 1019

XXVI. De Macedonio Conſtantinopolis epiſcopo, vt & is ſede ſua ſit expulſus, & quem vitæ finem habuerit, item de epiſcopis Alexandrinis. 1020

XXVII. De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno epiſcopis, narratio. 1022

XXVIII. Quæ monachi Palæſtini ad Alciſonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno ſcripſerint, & de eccleſiarum eo tempore confuſione. 1023

XXIX. Vt poſt Flauianum impius Seoerus ſedem Antiochenam inuaſerit. De eiuſdem vita, & vt confeſtim ſynodum Chalcedonenſem anathemate mactauerit. 1025

XXX. Ex literis ad Alciſonem miſſis excepta verba, de impio Seuero. 1026

XXXI. Qualia de Senero, cui epiſcopatus ademptus eſt, ipſe Epiphanienſis Euagrius ſcripſerit. ibid.

XXXII. De Helia Hieroſolymitano epiſcopo, vt propter ſynodũ Chalcedonenſem Imperatori teſtiterit. Et vt magnus Sabbas ad Imperatorem miſſus, inter ipſum & Heliam offendiculo ſublato tranſegerit. 1027

XXXIII. De dicendi libertate magnorum & ſanctorum monachorum Sabbæ & Theodoſij cœnobiarchæ, reliquorumque in Palæſtina monachorum ſanctam Chalcedonenſem ſynodom defendentium. 1028

XXXIV. Rurſus de Helia & Ioanne Hieroſolymitanis Patriarchis, & vt per reſipiſcentiam Ioannes, recepto ſaniore dogmate, & in eos qui quartæ ſynodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à ſanctis patribus ſit receptus. 1030.

XXXV. De Timotheo Conſtantinopolis, de Symmacho & Laorentio Romæ epiſcopis. De S. Apoſtolorum Petri & Pauli ferijs. De Theuderícho Scytha, item de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus. 1032.

XXXVI. De rebellione Longini Iſauri alteriusque Longini. De adminiſtratione regni Perſarum Perzozæ, Blaſi & Cabadæ, vt cum Romanis pacem fecerint. 1035

XXXVII. De Perſarum pugna, de Theodoſiopoli & Dara oppidulis, & de ſacris reliquijs Bartholomæi & Barnabæ apoſtolorum. 1037.

XXXVIII. De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex anguſtijs Caſpijs proruperunt. Et de inſula Rhodo. ibid.

XXXIX. De muro cui nomen Longo, quem Anaſtaſius conſtruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vſque mare porrectum. 1038

XL. De turpi & impio portorio Chryſargyro, hoc eſt, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anaſtaſius ſuſtulit. 1039

XLI. Digreſſio ad Zoſimum: quæ is in Imperatorum omnium celeberrimum Conſtantinum per blaſphemiam acerbe, & amaruleoter detorſerit.

XLII. Refutatio eorum, quæ de apoſtolico Conſtantino Zoſimus dixit. 1041

XLIII. Zoſimus idem redarguitur, & probatur, quod aduentu in terras Chriſti, res Romana maxima incrementa ceperit. 1042

XLIV. De vectigali, quod nouum Anaſtaſius inſtituit, vnde multæ ærumnæ ſunt ſubſecutæ. 1044

XLV. Vt Anaſtaſio, ter ſancto hymno adijcere volente illud; qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo ſit concitatus: vſque adeo, vt is timore perculſus, imperium depoſuerit. Et vt paolo poſt Anaſtaſius vitam finierit. 1045

De Zenone Imperatore. 1046

TOMVS XVII.

I. Cap. De imperio Iuſtini primi: & vt ab eo interfecti ſint Amantius eunuchus, Theocritus, & Vitalianus. 1047

II. Qui ea ætate ſacris adminiſtrandis ſummarum ſedium fuerint epiſcopi. De Seuero, Paulo & Euphraſio, Antiochiæ epiſcopis. 1048.

III. Vt iterum Aotiochia à terræmotu ſit afflicta, vbi etiam Euphraſius epiſcopus ruinis obrutus eſt: cui ſucceſſit Euphremius: & de alijs vrbibus, quibus damnum à terræmotu eſt illatum. 1049

IV. De ſancto Zoſima miraculorum editore, & Ioanne Chuzicita. 1051

V. De altero ſancto Zoſima. De Maria Ægyptiaca, & Theodora Alexandrina 1052

VI. Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de ſancto Aretha martyre. 1052

VII. Vt Iuſtinianus magnus imperio ſuſcepto, profeſſionem & fidem Chalcedonenſem defenderit. Theodora vero cõiunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Chriſto tribuunt, fuerit inclinata. 1055

VIII. Vt Seuerus reuocatus ſit. De epiſtolis eius. Et vt Anthimo perniciem corruptelamque ſuam communicauerit. Et vt in omnibus eccleſijs quarta ſynodus laudata ſit, & prædicata. 1056

IX. De ſynodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram, ſunt coactæ. Vt ſancta quarta ſynodus vbique locorum ſit comprobata. De Agapeto, Agathone & Ioanne, Romanis epiſcopis, vt ij Byzantium venerint. 1057

X. De hiſtorijs Procopij Cæſarienſis. Quæ de Perſica pugna is ſcribat: De ſeditione & tumultu populari Conſtantinopoli moto: quæ ſeditio, νίκα, hoc eſt, vince, dicta eſt. 1058.

XI. Res Vandalorum. De Honoricho: & eius temporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ pro Chriſtianis egerit. 1060

XII. Vt Belliſſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine eius. 1062.

XIII. De rebus in Italia à Belliſſario, & Narſe geſtis: & varia Romanæ vrbis per hoſtes occupatione: De Syluerio, & Vigilio epiſcopis, item de eius gentibus, quæ Chriſtianam ſuſcepere fidem. Et de Narſæ ducis Imperatorijs artibus & erga Deum pietate. 1064.

XIV. Vt Choſroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaſerit imperium. Et de Antiochiæ aliarumque vrbium hoſtili occupatione. 1066

XV. De miraculo, quod Apameæ ad ſaluiferum crucis ſignum accidit. ibid.

XVI. De re mirifica Edeſſæ ſupra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti non manu facta, geſta. 1067

XVII. De cruce magni precij, quam Iuſtinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi prope incredibili edito. 1069

XVIII. De ſæuiſſima eius temporis peſtilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta, & duos annos inceſſit. ibid.

XIX. Quæ Euagrius hiſtoricus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iuſtiniani ſcripſerit. 1071

XX. Deſcriptio Auguſti templi Dei verbi Sapientiæ, quod Iuſtinianus Deum ſanctiſſime colens inſtaurauit. ibid.

XXI. De Imperatoris eiuſdem furore potius, quam amore erga Cyaneum ſeu cæruleum colorem. 1074

XXII. De Barſanuphio monacho, item de Simeone propter Chriſtum ſatuo. 1075.

XXIII. De Thoma, qui & ipſe vitam tacitã extra hominum ſtrepitum eſt complexus. 1076.

XXIV. Vt Magnus Sabbas, & Theodoſius Cœnobiarcha ſub Iuſtiniano vitam finierint. 1077.

XXV. De miraculo inſigni, quod puero Hebræo à ſanctiſſima Dei genitrice accidit. ibid.

XXVI. De epiſcopis magnarum tum temporis vrbium, & de diſſidio Menæ & Vigilij epiſcopi Romani. 1078

XXVII. De ſancta magna quinta vniuerſali ſynodo. 1079

XXVIII. De blaſphemijs Origenis & anathematiſmis, quibus eſt à ſynodo mactatus: & de quibuſdam eccleſiaſticis cæremonijs. 1082.

XXIX. Vt Iuſtinianus recta fide excidens, impatibile ante paſſionem Domini noſtri corpus fuiſſe profeſſus ſit. 1083

XXX. De Anaſtaſio Theopolis epiſcopo Sinaita. 1086

XXXI. Vt Iuſtinianus mortuus ſit, & de opinione & fide eius. 1087

XXXII. De Auxumitis, vt Chriſtianum cultum ſuſceperint, & de alijs quibuſdam. 1088.

XXXIII. De Iuſtini Iunioris imperio, moribuſque eiuſdem. 1089

XXXIV. Vt is Iuſtinum cognatum ſuum: item Ætherium & Addæum homines impios & pernicioſos occiderit. ibid.

XXXV. De edicto literis de fide publicato, quod Iuſtinus ad omnes vbique miſit eccleſias, ne quid in profeſſione fidei nouaretur. 1091.

XXXVI. De magnarum vrbium epiſcopis, & Gregorio Theopolis Antiſtite. 1093

XXXVII. Vt pacta conuenta inter Perſas & Romanos ſoluta ſint. 1095

XXXVIII. Vt Choſroes incurſione in orientale Imperium facta, & caſtella ceperit, & prædam multam abduxerit. 1096

XXXIX. Vt Iuſtinus immenſo dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, & Tiberius rem publicam adminiſtrauit. 1098.

XL. Vt Iuſtinus Tiberium in Imperio ſibi ſubſtituerit: & quæ ad eum moriens, de Imperij adminiſtratione verba fecerit. 1099

De prima & ſecunda Iuſtiniana, & item de Iuſtinopoli. 1100

De Bulgaris, parergus. ibid.

TOMVS XVIII.

I. Cap. De Imperatoris Tiberij imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit. 1101.

II. Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iuſtinum in Perſidem irruptione atque impetu facto, multa caſtella munitaque loca recuperauerit. Vtque Choſroes ſit mortuus. 1102

III. De terræ motu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphne dicitur fuit. 1103

IV. De Anatolio mago, & eius aduerſus Gregorium Theopolis epiſcopum fraudulentis inſidijs. 1104

V. Vt Tiberius ducem orientis legerit Mauritium, eundemque deinceps moriens imperatorem creauit. 1105

VI. Oratio Tiberij in electione & deſignatione Mauritij ad populum dicta. 1107

VII. De ſomnio, & morte Tiberij Imperatoris. 1109

VIII. De Mauritij coniugio & coniuge eius Auguſta. Qualis, quib. morib., quo genere, &

quibus

[illegible] an[illegible] affe[illegible]onibus Mauritius fue[illegible]
[illegible]
IX. Quæ præſagia præcedentia Mauritio Imperium portenderint. 11[illegible]
X. De clementia & miſericordia Mauritij, & de adminiſtratione belli ea Philippici. 1111
XI. De facilitate ſimplicique apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus rejecerit, Germanumque vt exercitum duceret, legerit. 1112
XII. De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit. 1113
XIII. De maximis grauiſſimiſque terræ motibus: & vt Antiochiæ tantum ad ſexaginta millia hominum ruinis ſint oppreſſa. 1114
XIV. Vt milites militarem diſciplinam reliquerint: ad quos Imperator, vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium miſit. 1115
XV. Oratio Gregorij Theopolis epiſcopi ad defectorem exercitum. 1116
XVI. Vt exercitus Gregorio parens, rurſum Philippicum ducem legerit. 1118
XVII. Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obſidione. ibid.
XVIII. De Varamo Perſa, & de inſidiis contra Hormiſdam Perſarum regem ſtructis. 1119
XIX. De tyrannide Varami, & vt Hormiſdas Perſarum rex à Choſroe filio ſuo ſit occiſus. 1120
XX. Vt Choſroes Iunior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum ſuum recuperarit. 1121
XXI. De crucibus à Choſroe Theopolitano miſſis, & quæ de eis ille ſcripſerit. 1122
XXII. De donis quæ idem Choſroes maximo martyri Sergio miſit. 1124
XXIII. De Naamane Saracenorum principe, quomodo Chriſtianiſmum ſit complexus. 1124
XXIV. De Sancto Simeone Thaumaſtorita, hoc eſt, mirandum montem incolente. ibid.
XXV. De ſancta Galinduch martyre, quæ in Perſide certamen martyrij ſuperſtes ſibi peruicit. 1126
XXVI. Quomodo poſt Gregorium Anaſtaſius Sinaites ſedem ſuam receperit: & de aliis Patriarchis. ibid.
XXVII. Quæ Choſroes de Romanorum Imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonenſi epiſcopo de Dei genitrice dixerit. 11[illegible]
XXVIII. De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, geſtis. 1128
XXIX. Quomodo Priſci legatus Chagano veteris exemplum adducens perſuaſerit, vt pacem rurſum complecteretur. 1129
XXX. Expoſitio longior per digreſſionem de Abarum origine, vt ex Oriente in Occidentem tranſierint. Et de monte Icar. Et de veter[illegible] [illegible]um moribus & inſtitutis. Item [illegible]bus Taugaſt & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ eſſe feruntur. ibid.
XXXI. Quæ Mauricius ad tumulum ſanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit. 1132
XXXII. De inſigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris vnguento ſcaturiens ad Heracleam Perinthi accidit. 1133
XXXIII. Vt dignas vindicta diuina pœnas exegerit ab eis, qui contra immaculatam Dei matrem, blaſphemam auſi ſunt mouere linguam. 1134
XXXIV. De S. Ioanne Ieiuno Archiepiſcopali dignitate Conſtantinopoli ornato. 1134
XXXV. Qualia indicia cædem Mauricij Imperatoris præceſſerint: & de quibuſdam portentis. 1135
XXXVI. De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. 1136
XXXVII. Quomodo Commentiolus & Priſcus, duces regionũ Europæ cũ Abarib. congreſſi ſupra triginta millia hoſtium ceciderint. Et rurſus quædam de Choſroe. 1137
XXXVIII. Quomodo Byzantij plebs contra Mauritium ſeditionem & tumultum excitarit. Et vt Chaganus captiuos omnes, quos Mauritius redimere ſuperſederat, ferro necauerit. 1138
XXXIX. Quomodo exercitus in Europa, ſeditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararit. 1139
XL. Mauritij fuga. Et aduentus tyranni in Imperantem vrbem, & Mauricij liberorumque eius cædes. 1140
XLI. De nudatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyranni cædibus. Et de prædictione Imperialis cædis Alexandriæ facta. 1141
XLII. Quomodo Mauritius Deum orauerit, vt ei hic pœnas dare diuinæ vindictæ liceret: id quod aſſecutus eſt. Et de ædificiis ab eo constructis. 1143
XLIII. Vt Choſroes propter Mauritij cædem pace ſoluta, Orientem hoſtiliter peragrans, ad Chalcedonenſem vſque excurrerit. Et de aliis, quæ Romanorum Imperium peruaſerunt, calamitatibus. 1144
XLIV. De ſeditione inter Iudæos & Chriſtianos Antiochiæ orta: vt in eo tumultu etiam Anaſtaſius Synaites epiſcopus cæſus ſit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Conſtantinopolitanis epiſcopis. ibid.
XLV. De ſchiſmatibus quæ poſt quartam & quintam ſanctam ſynodum in eccleſiam irrepſerunt. 1145
XLVI. Præterea de hæreſi Monophyſitarum, quod ea inſidioſe admodum & periculoſe de Dei verbi incarnatione opinatur. 1147
XLVII. De philoſopho Ioanne Philopono Tritheita. 1148
XLVIII. De monacho Leontio & Georgio Piſida. 1149
XLIX. De diuiſione & diſſidio Tritheitarum à Seuero profectorum. 1151

††† 3 L. De

L. De opinione Agnoetarum. 1152
LI. De hæreſi Theopaſchitarum. 1153
LII. De Iacobo Syro & Iacobitis. 1154
LIII. De abominanda Armeniorum hæreſi. 1155
LIV. De ſchiſmate Chaziozariorum apud eoſdem. 1157
LV. Phocæ abrogatum Imperium per Heraclium, Priſcum & Gregoram. 1158
LVI. De fœda cæde Phocæ, nefandiſſimi, & pernicioſiſſimi tyranni. 1159
De Conſtantino Copronymo Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioſo ex Suida. 1161
Quinque Librorum, qui in hoc volumine non extant, argumenta, ita vt aliis aliorum librorum argumentis in libri I. Capite I. annexa ſunt, hic in fine adiicere viſum eſt. 1163
Sybillæ Erythreæ de extremo in terris Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti iudicio vaticinium, è Græco Latine à Ioanne Lango verſum. 1165

FINIS.

DEDICATIO OPERIS

LAVDES (ANDRONICI SENIORIS PALAEOLOGI) PIISSIMI ET SANcti Imperatoris complectens.

ECCLESIASTICA Hiſtoria compoſita, multorúq; & admirandorum virorum rebus geſtis à me ſcriptis nemini perfecto opus id, quam tibi rectius cõſecrarim, Imperator, Principum omnium Chriſti amantiſſimo atq; humaniſſimo: qui omnes prorſus virtutes complexus, nihil rerum pulcherrimarum & excellentiſſimarum prætermiſiſti. Et quum permulta atque adeo innumerabilia tua ſint præclare facta, orationem noſtram longe ſuperantia, manu diuina conſilium omne tuum & factum dirigente: tum, vt mihi quidem videtur, & recte quiſpiam dixerit, omnium maxima & illuſtriſſima eſt pietas, egregiúmque in Eccleſiam Chriſti ſtudium & flagrans, atque incredibilis in eandem amor, & quæ eius nomine reportaſti, victorias, & tropæa. Quæ ſane pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibuſque conflictantium ventorum procellis huc atque illuc quodammodo graui iactatione agitata; beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſthabitis, hoc vnum curaris maxime, tuto ad tranquillum portum tuum annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſinu abiecto, & priſtina veterique venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine quam ex tempeſtate conceperat, orationis tuæ ſuauiſſimo ſonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, ſacroque (ſic enim dicendum) auſpici & curatori, condignas refert gratias, elatam veluti & ingentem emittens vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmiterq; in ſinceræ fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ità vt conueniebat, longiſſime repudiata conſiſtere. Verum enimuero, ſi deliberatione habita, res tuas à primo initio ſingillatim proſequi, quaſue radices actionum tuarum, quæ omnia ſapienter conſtituit diuina prouidentia, egerit exponere vellem, in immenſum oratio excreſceret: & hiſtoriam potius, quam operis dedicationem inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribendi conſilium mihi ſit propoſitum, paucas quaſdam res tuas in præſentia attingere, atque oratione perſtringere, eſt viſum: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, recte reſeruatis. præſertim quum id quod nunc quoque dicere inſtitui propter abundantem atque exuberantem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam; ita vt etiam ea quæ cupio. perficere ſtylo exequi nequeam: eo quod perinde atque in prato vario, innumeriſque amœnitatibus ſcatenti, ad ſe quæque res me pertrahant, eiſque tractandis retinere conentur. Cæterum orationi meæ modum imponam: quę non longior futura eſt, quam vt qualemcunque ſaltem mei erga te amoris & deſiderii ſignificationem exhibeat: & ego egregiam in te voluntatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultaque fuit, cum libertate propalam declarem. Tuæ verò manſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placide aſpiciat, atque fiduciam animo meo addat. in primis vero, ſi quid minus recte in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi ignoſcat. hiſtoriamque meam, pro iudicii ſui acrimonia, addendo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emendauerit, id & mihi & omnibus aliis gratum certúmque habebitur: propterea quod ex omnibus, quicunque fuere, tibi maxime perſpicere talia, & deprehendere, promtitudine & acrimonia naturę, Dei dono contigerit: & quod diſſerere atque diſputare moderatione iuſta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicate noris. Præterea quod mente concipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt inſuperq; idipſum prope diiudicare, ita vt alterũ ab altero pernoſcatur, optime poſſis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limam, iudiciumque tuum, digitum adhibere ſcriptis ſuſtineat. itaque rebus multis omiſſis, inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorum & nobiliſſimorum illorum virorum, naſci & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes; magni conſilii angelus, ac potius rerum vniuerſarum pater atque rector, conſilium agitauit. & ad eos, qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & honoris: Faciamus (inquit) rurſum hominem ad imaginem noſtram & ſimilitudinem primi illius qui dudum diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura ſpiritu vitæ tibi afflato; qui vitalis alius virtus, primitiæque, & quaſi quidam alius generis* princeps in orbe noſtro futurus eras. Quã in re illa, perinde atque inſtrumento & autore vſa eſt patre tuo, qui maiorum ſuorum ſplendore, nobilitate, amplitudine gloriæ, arte imperatoria, opibus, ad hæc prudentia, fortitudine, & naturæ vi antiquiſſimos quoſque ſuique & no-

Imperator virtutibus omnibus & ornamentis pleriſque clarus.

Ideo potiſſimum ſincerâ pietate opus hoc ... reſtitutum.

Ex plurimis pauca tantum præclara Imperatoris res hac Præfatione attingenda.

Beneuolentiæ captatio.

Opus hoc Imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputandum.

Iudicium acre principis.

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

* γενάρχης.

ſtri temporis principes obſcurauit. Nec illi, quum antea res multas pro Romanis egiſſet, aliam ob cauſam Deus imperiale tradidit ſceptrum, quam vt tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus bonis futurus longe clariſſimus: eis quippe rebus veriſſime Imperator declaratur.

Quæ res Imperatorem maxime decorant.

Quandoquidem vero tibi quoque, qui imperium in vniuerſos è manu Dei fueras ſuſcepturus ſeu potius ante natiuitatem receperas, Imperialem domum & aulam inſtrui oportuit, quæ ſane tam ingens & amplum deceret Imperium: ea quoque, quemadmodum primo illi Adam orbis vniuerſus, & quicunque tandem fuit paradiſus ille, condigna præparata eſt. Ea vero erat noua Edem, terreſtre cœlum, paradiſi veluti primarium exemplar, patria quidem tua, commune autem Chriſtianorum omnium domicilium, vrbium videlicet omnium regina.

Imperatoris huius patria Conſtantinopolis Paradiſus alter.

Simulatque enim ipſe ex materno prodiiſti thalamo, prædonum examen, quod eam longo tempore afflixerat, inde eſt expulſum, terrore quodammodo perculſum atque acciſum, germanumque plane hæredem, Imperatorem, & conditorem eius, veritum: qui ſane prædones, exitum atque fugam accelerantes, tanquam coruſcanti enſe tuo eiecti, alius alio profugit. Ad eum modum illa per te nobis omnibus repurgata, & tibi nutricia atque educatrix facta eſt, duabus his rebus in te atque illa diuinitus benigne præſtitis. Neque enim illa, quæ nuper admodum liberam lucem videre cœperat, in alio quopiam, quàm in te vno, debitam gloriam conſequi potuit: qui maxime quidem ad gloriam Dei propagandam proceſſeris, & ſumma omnium dignitate honoris auctus ſis: neque etiam tibi præ illa condignius contingere potuit domicilium & habitatio.

Latinos Imperatores qui Conſtantinopoli ſexaginta prope annos regnum obtinuere deſignat.

Imperatoris Andronici infantia.

Quapropter, ſicuti Deus ſolitus eſt longius etiam antea magnarum rerum iacere fundamenta, itidem merito quoque tum id eſt ab eo factum. Sed enim, vt qui etiamnum faſciis puerilibus inuolueteris, & à nutrice curareris, futuram rerum gratiam exultans, atque (vt ſic quiſpiam dicat) ſubſiliens, gratia atque imperiali corporis habitu exhibueris: atque inter quotidianam membrorum fingendorum compoſitionem, ſenilem quodammodo præ te ferens prudentiam, excellentem in te pietatem, ſicuti Ioannes, exultans, & eum qui tibi in vndis luſtralibus gratiam conceſſit adorans oſtenderis.

Pueritia.

Adoleſcentia.

Atque alias res tuas, donec ex infantia ad puerilem perueniſti ætatem, quid dicere attinet? præterquam quod (vt in prouerbio eſt) à prima linea, in primis pietas, amor Dei, & humanitas tibi ſtudio fuit: quum quidem & alia omnia, quæ cura & laude digna ſunt, concurrerent: & tu ætate ſimul, ſapientia & gratia procederes, non quidem quod incrementa hæc in te caperent, ſed quod ſimul ſeſe proferrent, atque exhiberent: firmitatemque cum ætate, morum grauitate, & cultura augeſcente, aſſumerent.

Virtutum omnium fundamentum pietas.

Virtutum aliarum acceſſio.

Virtutum catena.

Atque equidem ad pulchrum bonumque fundamentum, pietatem ipſam, fortitudo primum acceſſit: hanc conſecuta eſt prudentia, deinde temperantia etiam effloruit. Aduenit ad has iuſtitia quoque aurea hæc prorſus, quam multi complicare & connectere nequeunt, catena. Eam vero tu omnium pulcherrime concinnans, nouam quandam & admirandam plane perfeciſti virtutum harmoniam & concentum. Nam quæ in his vel abundant, vel deficiunt, vitiis ſcilicet ipſis reiectis, media es complexus, & vnam prorſus ex eis tanquam vniuerſalem virtutem confeciſti.

Michael Palæol. qui Imperator memoratur.

Huic pietas & religio ab initio Imperij in primis curæ fuit.

Atque, vt quas medio tempore geſſiſti res tuas, in compendium redigam, poſtquam diuinæ ſententiæ placitum eſt, vnum te Imperii gubernaculis præſidere, fatali decreto, è vita communis omnium noſtrum propugnator atque Imperator, tuus autem pater ſimul & inſtitutor, emigrauit: quum quidem prius Romanorum Imperium, ſicut à centro circulum, propagaſſet imperatoriis artibus: reportatis ab hoſtibus victoriis, necnon aliis magnarum rerum adminiſtrationibus ingentem apud omnes, qui ſub ſole ſunt homines, gloriam conſequutus.

Anteceſſor eius in Imperio Conſtantinopolitano.

Andronicus ſolus.

Imperij præſidium pietatis cultus.

Tu autem, Princeps præſtantiſſime, vbi ſolus Imperium es adeptus, confeſtim copias tuas, pro ipſo Deo, primum in aciem produxiſti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem vnxit, vſus.

Diuini numinis erga Andronicum gratitudinis fama.

Ampliſſima poteſtas pro mira deuotione conceſſa.

*Itaque, ſicuti dicere cœpi, quum veram religionem noſtram, nouis inductis rebus, per adulterinas, & abſurdas doctrinas in diſcrimen adductam eſſe cerneres, ſtudioſiſſime eam & ſapientiſſime tutatus es. Quod namque perſpectum tibi optime eſſet, ad Imperii præſidium ſolam pietatem, & rei diuinæ ſedulum cultum ſufficere, reliqua autem cum his comparata nihil eſſe, diuinam plane & ſapientiſſimam concepiſti ſententiam. Proinde per eiuſmodi rerum adminiſtrationem, magnam à Deo iniſti gratiam: & à te ipſo illi ſatis præbuiſti cauſæ, vt perfacile precanti tibi aurem ſuam inclinaret, actionibus omnibus tuis præiret. Imperiumque tibi firmaret atque conſtitueret: videlicet vt rectiſſime atque ordine optimo adminiſtratio eius procederet, in rebus omnibus te aptiſſime dirigens: atque vt aliquis dicat, viuam imaginem & ſtatuam Imperii pulchram omnino, & Imperialem, ad incredibilem & excellentiſſimam venuſtatem expoliens.

Qui homines gratia Dei ſint capaces.

Boni ſubditi quo Imperij ſtatus.

Verus Imperator.

Timor Dei Imperij cuſtos.

Tribuuntur Andronico præcipuæ Imperatorum virtutes.

Quod hic per Nicephorum obſcurius indicatur, id à Baptiſta Egnatio apertiſſime paucis declaratur.

Michael Palæologus (inquit) Lugdunenſi ad Concilium venit, Quod Gregorius X. Pontifex admonerat, facile illic cum Romano Pontifice conuenit.

Ex quo tantum odium Græcorum gentis contraxit, vt nec mortuo iuſta perſoluerint, & loco ſepulturæ negauerint.

Sic enim puto, Dei benignitatem hominibus non contingere, niſi ſeipſos factis ſuis ea dignos exhibuerint: quæ tu quod optima præſtitiſti, in primis vt gratioſus apud Deum ſis, conſequutus es. Quapropter cernere erat, quicquid eſſet mali, id è medio tolli: bona autem vniuerſa ad manus eſſe, vtilitatem publicã non morari, & tempora ipſa ſub te nouo atque commodo Imperatore renouari & repubeſcere. Atque equidem rerum bonarum pleræque ſua ſponte aderant, pleræque mox affuturæ erant. Acceſſit ſpes rebus præſentibus longe melior. Nam ſicuti iubar quoddam è ſublimi relucens, vbique terrarum, affluentem tibi diuinitus gratiam abunde demiſiſti, eamque propter cœleſtium donorum varietatem perinde atque flumen copioſum profudiſti. Et quum gloria abundares, nequaquam ad deſidiam & vitam molliorẽ te demiſiſti, ſed rebus honeſtis dediſti. Neq; purpura ſumpta, Imperium in te ipſum exercere omiſiſti: & ratione tanquam freno vſus, Imperii adminiſtrationem philoſophicis inſtitutis temperaſti, timore Dei illi tanquam cuſtode & opitulatore impoſito. † Porro quum probe tibi cognitum eſſet, principes viros non facile admoneri ſe pati, neque doctrinam atque inſtitutionem admittere: eam in primis tibi in conſilium adhibuiſti, & Imperii tui, perinde

mum

omnis custodem & magistrum opti- ſtitui. Quin potius tibi minime. Quid apud te eſt quod aliunde, aut importatum acceperis? qui ingenij atque tuæ bonitate omnia producas, quid boni eſt veluti fructum quempiam rolum & intra um, in lucem proferas. Sed illud imperio ſuſcepto egiſti, vt ciues & ... metuerent minimum verum timorem ... charitate tempe... neſſe vi... Proinde quum te ho... cum admiratione dicere, quod min... terribilis, neq; a bitrio tuo viuere, & plerumque omnia ſtatuere videtere tum ipſe eos magis etiam dilexiſti: quibus reuera exitiſti,

velut pater optimus

quemadmodum ille dixit, aut, quod magis in te competit,

Rex bonus atque idem fortis bellator, in armis.

Hunc verſum Alexander Magnum omnium Homericorum carminum iudicauit eſſe optimum.

Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplendidi cuiuſdam ſeruitij ſignum eſſe, & coronam precioſiſſimã, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſunt, differre putares: quamuis hæc, diuinæ quædam res & immenſorum arcanorumque myſteriorum imagines ſint, purpuram ipſam pro vilibus pannis habens, floremq; eius moleſtum & triſtem iudicans, moderatum, nouo quodam modo, in rebus ſecundis animũ obtinuiſti, nequaquam eis, ſicuti pleriique, exultans atque ſuperbiens. Quæ tua moderatio maxime Deo grata fuit, eadem quoque publicæ lætitiæ, & ſolennibus conuiuiis cauſam præbuit, multam animis omnium voluptatem immittens. Quum namq; optimus, & ſupra alios maxime generoſus eſſes, haud quaquam ad res minus decentes declinaſti: verum conſtanter in factis laudatis perſtitiſti, prudentiæ ſcilicet & iudicii rationib. adductus. Inſuper vero circa pulcherrimas quaſq; res ambitioſius, tire omnia atque ordine peregiſti. Formam ſiquidem atque habitũ præ te ſerens tyrannide dignum, animo mitis admodum atque humanus es, conſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita dicam, benigne excipiens: & nouo quodam more, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, fluminis inſtar profluentibus, vniuerſos perinde atque magnes lapis ferrum, ſuſpenſos tenens. Decentiſſimum vero quoque tibi corpus, & excellentiſſimum, rerum vniuerſarum architectrix natura conformauit: vt ſane quiſpiam exiſtimet, non principum ſolum ſed etiam hominum fere omnium te abſolutæ formæ, ideã atq; ſpecimen, iuxta Platonem, & venuſtatis omnis archetypum atque primarium exemplar eſſe. Robur inſuper & fortitudo corporis, partiumque omnium & membrorũ proportio, aptaque & temperata conſtitutio ætatis quoq; flos & vigor, omnia ſimul concurrentia, ſupra quam dici poteſt, optimã in te conficiunt temperaturam & harmoniam. haud aliter quã ſi in parte qualibet natura tibi præſens inſidiãt, menſuratumq; & magnitudinũ rationibus artificioſiſſime omnia, & perinde atque lyram commentatione compoſitioneq; conuenientiſſime conformet, adeo vt in te vno, propter tot & tanta quæ in te ſcatentia protuliſti bona communis natura iactare ſe & gloriari poſſit, tanquam in excellentiſſimo generis noſtri, vt ita dicam, ornatio, in quo illa munificentiam ſuã oſtentarit. Itaque conſtanti exercitio rerum honeſtarum & pulcherrimarum, cum generoſa a-

Bona corporis in imperatore.

Adumbratur in hoc imperatore, virtutib. ornamentis q; pleriſq; omnibus abſolutũ optimi principis exemplar

... propoſito, ignis plane ar... diſſecans,* aut ſphæra, quod dicitur, ... quidam per præcipitium fuiſti: omnibus cognoſcendis incumbens omnia etiam facile mente concipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis tam tenaci memoria complecteris, vt in ferteis pugillaribus, quæ in cordis tui tabulis conſcripſiſti, inſculpta eſſe videantur: tã ſolida firmaque tibi eſt memoria. Porro attentione, & mentis ſagacitate ſcientiam & eruditionem omnem, breui ſuperaſti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa exhibens. Idque melius multo, quam qui longiſſimo etiam tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua eſt prouidentia, & vſitata mentis conſideratio, necnon ſingularis morum gratia & affabilitas. Vnde etiam violentorũ laborum contra naturæ leges & corporis neceſſitates, tyrannis quædam & dominatio, imperialiſque, quæ tibi præſtatur, obſeruantiæ contemptus, atque aliæ inſuper primariæ virtutes, ſupra naturæ humanæ captum diuinitus tibi inſitæ. Quales ſunt & nocturnæ & diurnæ ſtationes, cum vel Deum orationibus placas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam iura ciuibus reddis: ita vt qui te conſpiciunt non viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex æquo & æſtum tolerantem. Vſque adeo te vnum atque eundem in eis omnibus præbes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidẽ familiarius viuentem, omnib. autem te omnia, & omnigenum ſuauemq; admodum & placidũ exhibentem, multamq; atque eam meram atque ſinceram, vt apud Platonem eſt, libertatem ſubditis perinde, atq; vinum temperantem. Ac veluti inter curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiam illis delectatis, quam alij ſocordia, deliciis, atque aliis eiuſmodi, quibus aſſueuerunt minime laudatis ſtudiis. Quod ſi hæc quoque dicenda ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum ſumẽtem, verum & binos & ternos tranſmittere dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane & oleribus incoctis, aliquando vero pomis quibuſdã veſcereris. Et tempore plurimo ſola aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficientiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino ea deguſtata mox remoueri iuſſiſti vt ſcilicet mens tibi abſque ſordibus maxime pura permaneret, intellectualibus ſpiritualibuſque & diuinis redundans cogitationibus: ſimulque vt facilius vigilantia conſtaret, tectiuſque negotia pleraque, ex præſcripto diurno, matutino ſimul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore perageres. In multam namque noctem, ac potius vt plurimum, ad illuceſcentem vſque diem vigilans, & demum cubitum iens, ſtatim rurſus excitus ſurrexiſti, haud aliter quam ſi tibi nocturna veſtimenta grauia atque moleſta eſſent. Sed enim ne tum quidem à laboribus tibi remiſſio fuit, per ſomnum nimirum & inſomnia te exercenti, & nominis gloriæque noſtræ augmenta atque incrementa infatigabilibus motibus & imaginationibus animi viſionibuſque nocturnis meditanti, & quod ... ius fieri potuit, complenti atque perficienti: adeo vt admirationis cauſam hominibus præbetes, diuinorum quandam naturam te ſomni atque fatigationis expertem eſſe ſuſpicantibus. Et quum quam longiſſime vt aliquis dicat, iuxta

ἤλιος σφαῖρα κατ᾽ οὐρανόν.

cat, iuxta diametrum, à voluptatibus & ignauia abfuiſti: tum quotidianæ vitæ diſciplinam & ſeueritatem maxime es conſectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo ſecunda maxime fuit. Et qui hac in te elaborant, nugatores mei viſi ſunt, Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui ſane quum valetudinis tuæ curatores eſſent, à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atque integri diſceſſere: quippe qui ad ſummam accuratiſſimamque valetudinis tuendæ rationem perueneris. Et neque Medici tui, neque illi ipſi, qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderunt, potius quidquam habuerunt, quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehens, pulchre dixit, eas quæ antehac dudum per graues motus, & certamina inter ſe diſſenſiſſent, virtutem & fortunam vix aliquando tandem, propter vrbem Romanam ſolam, pactis conuentis per fœdus initum, in gratiam rediiſſe, vt omnium humanarum rerum longe pulcherrimum opus abſoluerent atque perficerent. Mihi vero recte quoque exiſtimare in mentem venit, in re etiam vno, Imperator optime, veram pietatem cultumque Dei, atque opes felicitatemque humanam, quæ inter ſe ſemper depugnarunt, ſemel ad concordiam redactas eſſe: eo quod pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit, eamque omnino peſſum ire non ſiuerit: ſiue potius, vt equidem puto, quod Deus tandem neceſſitatem eis impoſuerit, vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque, eo quod vtriuſque eſſet proprium recepto, hominibus omnibus nouum & vere admirandũ perficeret emolumentum & auxilium, firmamẽtum: nimirum quoddam ſtabile, & elementum, vt ita dicam, ſextum & ſempiternum in diuinis rebus labaſcentibus, & per naufragium peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, ſupremam, vereque ſacram anchoram te, ſacris ſimul & prophanis exhibens, vt in te alijs quoque qui tecum ſunt, ſolidam ſtabilitatem repræſentaret. Et profecto ea, quæ hinc atque illuc circumagebantur, & circumferebantur, maximam te, tutiſſimamque perfugij ſedem in mundum pacis vnum, & rectioris fidei profeſſionis, ſeu rerum adminiſtrationis, minime hallucinantem aut labantem orbem habuere. *Verus Imperator.* Quin illud etiam ſtuduiſti, vt non corpori modo, verum etiam animo purpuram circumdares. Siquidem tu omnium prope, qui te præceſſerunt, Imperatorum vnus, ipſi tibi imperaſti: reuera * ſummæ poteſtatis Imperator, quum * vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eiecisti: tum ratione, a Imperio eo quod penes paucos optimates eſt, tradito, veram teipſum virtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem inſtruens propoſuiſti. Nam animi moderationem in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum, verum etiam perturbationem animi ſimul & corporis omnium Imperatorem merito cenſeris. Quamobrem conſpicere licet, humanitatem tuam ad ſummum perueniſſe. Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt & placabilitas vitalem pacem ſe fert fortitudinem. Porro benignitas & munificentia quam maxime ad vtilitatem publicam ſpectant. Ita autem admodum eſt placabilis. Animus namque tuus ad iracundiam, vt ita dicam, ſterilis: & ardorem eum qui ex flagranti vehementia prouenit cœlebs & immobilis eſt, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus vero ferendis, moribuſque corrigendis quam recta apud te inſtituta eſt ratio? qui improborum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonumque, haud aliter quam decantatus ille Triptolemus in terram ſemina conijcit, ſeris. Quis igitur hominibus improbis te eſt formidabilior? aut ærumnoſis placabilior, atque clementior? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior? qui etiam, niſi quæpiam obſtet neceſſitas, precantium optata præuenire ſolitus es. Neque vero à me iſta ad gratiam, aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipſas, vt ſunt, vere exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præſtantia victus? Verum hæc ita ſe habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tum actiones, quas in Imperium tuum contuliſti, omnes comprobant. Nec minus id quoque illa ſatis declarant. Quis etenim, quam tu, religione pura & ſimulationis neſcia, vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem pro eo ardorem oſtendit? Quis ſinceriorem fidem in diſcrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia aſſectatus eſt, aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam, vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quoſque honoribus auxit? Quis Dei miniſtris, alijſque item qui ei chari ſunt, & omnibus prope, pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porro tanta attentione, inſignique religione, & decenti modo ratione, vt Imperialis aula nihil ab aſceterio, pietatiſque exercendæ ſchola differret, procurauit? quis ſic æqua ſtateræ lance rempublicam gubernauit? Quis ita vel iuri dicendo inſtitit, vel maleficia coercuit? vſque adeo, vt multam ſe tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudicio victi, & calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum peritia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quib. virtutibus vna cum humanitate maxime enites ingentem quandam ſerenitatem in animo ſimul & vultu præferens, lenium quandoque, ceu fluctibus quibuſdam, horreſcentem, nec tamen vllam tempeſtatis ſignificationem præbentem. Cæterum orationis opportunitatem, ſileotij commoditatem, linguæ leporem, familiarium colloquiorum inſtar ulei prorſus & mellis profluentem, ſuauitatem, aut verborum tuorum Muſicum plane concentum, quis rogo eloquatur? Sententiarum autem denſitate, præterea verborum perſpicuitate & copia:

(Hybernis voces fluuij de more ruentes,

Homerus dixiſſet) quis te diuinitus locupletior fuit? Quapropter euenit, vt te verba faciente, omnes prorſus quaſi numine aliquo afflentur, moderataque inſania percellantur, & bacchari incipiant, ſimulque vel ſomno exibant: & vocibus tuis rapti ita ducantur, vt retrocedere no-

[...] veroti affixi tibi videatur, perinde prorſus atque a Sirenibus demulſi. Recte ſane quiſpiam te mare dixerit, quod alios ſuper alios verborum fluctus denſe excitet, aut certe ingentē aliquam aquarum vim: quæ ſi in eam alicunde lapillus incidat, ex obſcuro centro ſeu potius circino, eoque ſi ita vis, liquido, alium ſuper alium circulum, ſeoſim admodum intumeſcentem, ac deinde propter alium influentem, paulatim donec ad ſummum perueniat, deficientem, atque euaneſcentem, mirabiliter circumſcribat: potiſſimum vero, quum tibi de rebus diuinis eſt ſermo. Quis namque alius habet vel mentem & ſententiam oratione atque lingua meliorem, & orationem quæ illis ratione meliore ſobſeruiat, vel linguam, etiam quæ bene admodum & acute (rotunde ſuauiter poeta dixiſſet) verbis in orbem reductis conceptam animo ſententiam proferat: atq; vtrumq; iis ita vt dicet, expediat & id q̄ in animo lateat in apertū tranſmittat? Equidem vnum illud de re dicam quum concionantem audio, alius ex alio, & orationis tuæ illecebris Deo, *plenus efficior, nec hominem me loqoentem, ſed mirifice aliquem è cœlo proſpectanrem, & noua quædam atque diuina, quæ communia hæc quidem longe excedant, ſublimia autem & arcana myſteria contineant, renunciantem, audire puto. Adeo vt Deū orandum duxerim, qui mihi aurem aliā addat, ſicuti quidem Prophetæ videtur, vt mihi cum lepore vrbano verborum tuorum gratia abunde influat. Quod quidem omnibus etiam contingere arbitror, qui firma & conſiſtente ſunt mente: neque omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiuſmodi nequaquam poſſint. Quos ſane neque Orpheus ille, decantata ſua lyra frequenter eam plectro percurtens, vt puto, aliqua ex parte permolſerit: quam quidem lyram irrationales etiam naturas ſono ſuo trahentem ei affingunt Græci. Iam præter alia iſtud quale eſt quod nullius ſanguinem, qui* imperio ob maieſtatem læſam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidem te ita facturum eſſe non iureiurando confirmaſti, verū cœleſti prudentia optimum eſſe, maximeque Imperio conuenire iudicaſti, qui nimirum & vitæ* & necis poteſtatem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentam enim prorſus, cædiſque puram ſolam Imperij tui adminiſtrationem, vniuerſum iactat æuum, quæ vitam felicem & bonorum omnium prouentū producit. Quod quidem cernere licet, quum in aliis exundantibus comoditatibus, tum in eo quod ætate tua magna rurſus ingenia & artes nobiliſſimæ reuixerunt & per proſperum ſucceſſum ad ſummū peruenerunt, non tua quidem, ſed illarum plane gratia, vt ſimul & teſtis earum eſſes, & ſpectator: qui quum iudicare de recte factis, tum reponere ea atque remunerari maxime poſſis. Neque ſane affirmare dubitarim, tua gratia primarios, qui apud nos ſunt viros, ſub imperio tuo editos eſſe. Si namque vberem fructuum prouentum, ſicuti dicitur, temperata conſtitutio atque tenuitas circumfuſi aeris efficit: præclarum profecto artium & præſtantium ingeniorum incrementum benignitas, honorificētia & humanitas principis elicit. Qualis autem eorum eſt copia quam iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere proficere, adaugeri & ad cœlum uſque ferri conſpicimus. Quod

* ἔνθεος.

* Τιμωρίαν τῷ βασιλεῖ.

* ζωῆς καὶ θανάτου ταμίαν μόνον θεόν.

ἀναιμάκτως.

quidem in eloquentia maxime videre eſt, vt pro prie noſtrorum temporum Græci cum ipſis artis eius inuentoribus certent, proindeque *primas ex ſecundis ferant, ita vt ſententiis omnium videtur: quamuis omnes iſti re atque actionibus tuis laudandis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longe enim orationis & eloquentiæ vim omnem ſuperas, in tantum virtutibus excellere ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexandrum Suſis vidiſſet, præ lætitia illachrymans ingenti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tempus obiiſſent, orbatos, quod Alexandrum in Darii throno ſedentem non viderint: præterea quod pars aliqua adhuc terræ obſcura, & ſole carens reliqua eſſet, quæ eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego vero dixerim, laudem iſtam, quam alius tempore occupauit, in te multo magis competere. Atque ille dicto eodem Alexandrum quidem ornauit: ad tuam autem præſtantiſſimam Imperii adminiſtrationem reſpiciens laudem tantam retulit. Quod ſi & hoc dicere oportet, quam inſigni animi lætitia caruiſſe putas, ſeptenarium diuinorum religionis noſtræ virorum conuentum, quod te ſimul cum eis coruſcantem, veluti ingentem opum acceſſionem, non viderint? Potiſſimum vero primum illum, qui trinitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quod te aſſeſſorem, ſeu potius throni ſimul & Imperij poſt ſe ſtatim ſucceſſorem germanum non habuerit, profeſſionis fidei noſtræ ducem, & reuera patrem tuum Conſtantinum, magnum apud Chriſtianos nomen: Non tanta ſiquidem inimicorum multitudo irruiſſet, verborum peruerſa verſutia ſinceritatē fidei miſcens atque concutiens. Enimuero ſingulari quadam prouidentia Deus, te nulla re illis inferiorem, quemadmodum quoddam pondus æqualis momenti in lance opponens, conuenientemque magnitudini Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tribuens, eoq; experientiæ & bonitatis progreſſum, rerum adminiſtrationi temporibus noſtris præfecit, vt eas quam optime gubernares, nec nos prorſus peſſum iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot & tantis malis vndequaque circumfluentibus obuiam iret, quam tu ipſe, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, temporibuſque noſtris alter quidam Noe aut Moſes exiſtimatus, ſcapha & ligno, crucem adumbrantibus, ex ærumnarum fluctib. ſubducens, & populum tuum à perſequutoribus eripiens, & percutiens iis atque ſubmergens perſequeotes, atque per manum Dei tropæa vbique excitans, magnificamque mundi nauem magnifice crucis velo noui orbis ſemina conſeruantem gubernans: aut ignis quoque columna prorſus habitus, veluti nouum Iſraelem, nos cœleſte videlicet ſemen, ad veram pietatem producens; aut ſane liquor ſeu ſuccus ſacer aut ſal quidam diuinus, vt Euangelice dicam, ſuo plane tempore nobis iam fatiſcentibus atq; defluentibus iniectus? Sed quid ago? Si enim quamplurima dicendo vel minimam partem recte factorum tuorum attingere poſſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtiæ orationi adeſſet. Quandoquidem vero verba, etiamſi omnium longe optima in medium proferantur, cedere tamen plurimum rebus ipſis neceſſario oporteat, ne ea accumulando vltra modum progre-

* τὰ πρωτεῖα ἐκ τῶν δευτέρων λαμβάνειν.

Septem primaria œcumenica Concilia.

Conſtantinus Magnus.

Andronicus alter Noe & Moſes.

Arca Noe & virga Moſa Crucis fuere figura.

di videar; vbi pauca quædam addidero, ad argumentum hiſtoriæ propoſitũ deſcendam. Quę enim tibi Deus exuberanti manu bona conceſſit, & quam munificentiæ gratiam prolixe præſtitit quiſnam ſatis vel oratione proſequi, vel mente concipere queat? quamuis vna cum Gratiis & Muſis omnibus, & pluribus quam quas Homerus dixit, capi loſq; noſtros numero æquantib. linguis, iniſtc is, res tuas exequendas ſibi proponat. Adeo enim nihil ſibi dixiſſe videbitur, vt pœnitentia poſtea, qui ſemel dicendĩ ſibi quidquã ſumpſerit, ducatur. Mihi ero ſatis fuerit, vbi ea quæ pietatis erga Deum tuæ ſunt, dixero quam primum orationem in ſummãre digere. Itaq; Eccleſiam catholicam & vniuerſalem rebus nouis turbatam in veterem ſtatum reſtituiſti, doctrinam illegitimam atq; impurã omnem ab ea repuliſti: templum à diuinæ doctrinæ cauponibus & deprauatorib. hæreticis, non quidem triplicato flagello, ſed veritatis verbo ſiue † cognatæ diuinitatis triplicate repurgaſti, pia æmulatione pro diuina menſa flagraſti: vehementius pro Spiritu ſpiraſti, quare ille quoq; tibi accuratam certamque diuinitatis cognitionem inſpirauit: doctrinam ſtabiliuiſti, conſtitutiones de ea tuliſti, ingentib. ſeptis verã pietatem vallaſti, quod dirutum fuerat, reſtituiſti, atq; id apta membrorum partiumq; omniũ coagmentatione redintegraſti. Neq; deinceps apud nos noua illa nomina audiuntur, Paulus & Cephas & Apollo: ſed vnus eſt vbique & in omnibus, Chriſtus. Ad hæc vnctionem ſacerdotalem adulterinam quiddam reſonantem, flagranti ardore ſinceriorem & puriorẽ auro reddidiſti: atq; lege & litteris propoſitis, continentiam morum & pecuniæ contemptum docuiſti. Quapropter nunc Reip. ſacrum * eſt ſacerdotale mi‑ſterium, quod ſuperioribus temporibus paulatim diſciplinæ & morum corruptela adulteratum deprauatumq; fuerat. Eccleſiæ formam & habitum, ſemper amplius quiddam excogitans, & imaginem pulcherrime ad primarium exemplar expoliens ornaſti. Conuentus Eccleſiaſticos lætiores effeciſti, non ſolum ingenti lucernarum copia, quæ in orbem per catenas ſerpunt & emicant, intellectualiumq; ordinum & numerum & ſplendorem referunt, & veluti aſtriferum in multa nocte atque cœleſtẽ tractum ſecundi, vt ita dicam, atq; intelligibilis firmamenti exhibent: in quorũ medio ipſe per inde ‑tq;, quod auditu nouum atque mirum eſt plenilunius ſol reluces: verum etiam rebus aliis, quib. nomen diuinum lætari ſolet, & vaſis quibuſdam nouam ſpeciem atq; formam horrore prorſus plenam præ ſe ferentibus. Quis porro el‑qnatur, quam præſtantib. & variis ſacris veſtibus puro auro precioſiſque & reſplendentibus lapillis & margaritis ornatis, nihil plane ad magni‑centiam reliqui faciens, hierarchiã ſeu epiſc‑‑um noſtrum illuſtraueris? per quæ omnia incredibilis, plurimumq; flagrans tuus in Eccleſi‑m Chriſti amor & deſiderium magnopere declaratur. Quid igitur eſt? Talis tu quidem in ornanda atque defendenda ea, quæ materiæ expers & intellectualis eſt Eccleſia, veram pietat‑m dico, appares: erga eam vero, quæ ex materia iſta conſtructa eſt, non eodem es affectus modo? Id vero longe abeſt. Quemadmodum enim illam iam collabentem & perſum euntem, quantum potuiſti ‑pum conferens non lapidibus & lateribus, ſed ſpiritualibus ſuffultam columnis, patrum ſcilicet doctrinis & ‑nctionibus confirmaſti: ſic & hanc erexiſti. Hoc inquam, co‑itationem mentis excellens & immenſum opus, hanc incredibile for mam, ſempiternæ aulæ imaginem, commune hominum, dicam etiam Angelorum, delectamentum & ſpectaculum, * hoc diuinum Dei verbi Sapientiæ, inquam, palatium: hanc quoque baſilicam temporum vi affectam, & imminentium cacuminum mole veluti in genua inclinatam & lab‑ factatam, adhibita etiam tua dextra, ad ſtabilem & ‑rtum reſtituiſti ſtatum: ad eum modum ędificio omni firmato, vt in poſterum nulla temporum iniuria detrimenti quicquam ei afferre poſſit. Nam ſaxis mire ſectis & pulchre politis ex parte vtraq; eam reſtauraſti, ſtructura ſolida & fere adamantina ita longiſſime in altum excurrente, vt totum opus propter ſummam conuenientiam & coagmẽtationem, ſaxum vnum eſſe videatur. Et totum quidem hoc templũ ſolida ſtabilitate confirmaſti: maxime tamen eam ædificij partem, quæ ad orientem ſolem ſpectans, ſenſim quodammodo à reliquis partib. abrupta eſt, & diſiuncta. Nec manum tantum operi iſti adhibuiſti, ſed ad reliqua etiam, diuinam & immortalem tuam curam & ſolicitudinem rebus his impendens, adieciſti. Siquidem ad has etiam artes ſapientis animi intelligentia & magnitudine, admodum es appoſitus. Et opus hoc omnino, quod diximus, non ea ſolum, quæ à ſeculo condito extitere, verum etiam decantatiſſimum illum Semiramidis bitumine compactum murum longe ſuperauit. Verum enimuero priſcum quoq; diuini huius delubri conditorem, ex ære in ſtatuam pulcherrimam arte fictorum diffuſum, atq; in columna aurigationem ſiue gubernationem exequentẽ, vna cum galea ſuperba & habitu magnifico dextraque graue quiddam & terribile minanti, equo etiam ingenti naribus & fremitu vim plane ſpirante, iuba quoque per auram ludente, & iuxta Homericum equum, in ſublimi campo laſciuiente: aut etiam, iuxta Pegaſum illum, volãdi opinionem prębente, à temporum inordinata circumuolutione & motu ratione parum nitenti, longa & continua aeris iniuria ita perculſum, vt quæ continere vſus fuerat, crucem videlicet & orbem, quibus ſtatuarius terram omnẽ & mare ipſum per crucem ei ſubiectum eſſe indicauerat, ea ceſſatione ignaua è manu eius excideint: & hunc inquam artificio quodam incredibili, perinde atque quodam ſtimulo & flagello, aureo ſceptro excitans, vt fortiter curſum ſuum vrgeret, & vna cum ſole, immobili motu, in ſempiternum perequitaret, procuraſti. Sed ſi exacte oratione perſequi pergam, quibuſnam templis temporum iniuria ruinam minantibus, alijſque publicis operibus, atque in primis vrbis ipſius mœnibus, quæ circumcirca eam, inueſtigantium modo, cingunt & ex ſenili ſitu ad pubeſcentem iuuentam reuocant, munera adamantinis robur firmum adieceris, tempus me id memorantem deſtituet. Cæterum veritatem verbis meis aſtruere poſſunt vtraque ſacra Apoſtolorum templo, & Dei genetricis ædes cum cœleſti pulchritudine certans, quam Bizantij Blachernas vocant, & prope vrbis ipſius fana omnia ſub te, & per te ad immenſam magnitudinem & formam

Laus pietatis reſtituta, & doctrina Chriſtiana ab hæreticis opinionibus repurgata. Nam Andronicus pater eius ſub Michaele de religione aliter ſenſerat.

† ϲυμφυλος τριάδος.

Reformatio cleri.

** ἱεράτευτι τὸ ἱερατεῖον.*

Reformatio Eccleſiæ.

Ornamenta & donaria eiuſdem.

Ornamenta & donaria eiuſdem. [Greek note: illegible]

Inſtauratio ſacri ſanctæ Sophiæ templi Conſtantinopoli.

** τὸ θεῖον τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας θεῖον ἀνάκτορον.*

Inſtauratio ſtatuæ equeſtris Conſtantini Magni, altera manu globum cum infixo crucis ſigno continentis. Quod ſymbolum eſt vrbis terrarũ per crucem domitæ.

Aliorũ templorumq́; publicorum Cõſtantinopoli operum reparatio.

excitata, & tantum non clara voce ſincerum deſiderium, fidem & amorem erga Deum tuum præconum more, deprædicantia, temporibuſq; futuris deprædicatura. In quib. omnibus merito admirationi ſit animi tui magnitudo, tantæq; pecuniæ impenſa: præſertim quum in tanta magnificentia tua liberalitas ipſa ſe non proferat & venditet. Quum nanque tua ipſe opera, ita vt quodlibet illorum excellentiſſimum eſſet, extruere poſſes, maluiſti tamen honeſtum factum tuum, ei qui omnia cernit, intimoſque cordium receſſus perſpicit, conſecrans in aliorum operibus reſtaurandis magnificam liberalitatem declarare: ſuboaſcentem inde paulatim faſtum & rumorem, vt equidem puto, ſapientiſſime ſupprimens. Etenim ſi quis per partes ſuas ſingularim, quæ in eiuſmodi ſtructuris perfeciſti opera, in vnum cumulum congerat, omnes longe poſt te relinquas, qui munificentiam ſuam in eis oſtenderunt. Quod ſi ſpecimen aliquod magnanimitatis tuæ ſit indicandum, in conſpectū omnium proferatur (oratione enim præſtantiā, & impenſam immenſam explicare non eſt) regia ea, quam pro eo atque fieri maxime potuit, ædificaſti, vt ſcilicet illa & loci ipſius ſitu & ſolida firmitate, nec non exacta pulchritudine, ita vt conuenit, conſpicua ſit, dignum mehercule mente & lingua, dicam quoque mano & prudentia tua, opus. Adhæc & quod quatuor columnis fundaſti, & tanquam fuleris firmaſti ſolatium, inſigne prorſus ſpectaculum, vt ex ſuperiore eo loco, tanquam ſublimioris cuiuſdam naturæ quiſpiam proſpiciens, nos reſpicias. Deū quoque hac in parte imitatus, pro miſericordia & bonitate ſua hominibus ſe immiſcentem. Nā quid magis conueniebat, te, qui magnus principum aliorum Princeps es, quam regiam hanc domum extruere, quam tu quidem non tibi magis quam nobis omnibus prorſus excitaſti, opus minime ſilentio dignum: imo quod ſilentium potius propter admirationis excellentiam mandauerit, & pulchritudinis fulgore quam celerrime loca omnia peruaſerit: magnitudine quidem illud ſupra multa, forma autem & firmitate fere ſupra omnia eſt, ingenti & multa luce abundantiaque ſplendore coruſcans portarumque & pro pylæorum ſeu veſtibulorum amœnitate & gratia, quandocunque accedentibus, obuians ſimul, & eos benigne excipiens, & ambulationibus intus atque xyſtis, quos columnæ quædam Gigantibus ſimiles decenter & pulchre inter ſe ordine diſtantes, diſtinguunt, longe lateque ſpaciari, atq; oculos paſcere permittens. Porro marmoris gratiam & fulgorem, quod etiam in villos, vt ita dicam; conformatum eſt, & zonas ſeu cinctūras, quas totum opus præ ſe fert, ei ſimul intextas, quomodo quiſpiam dicat? Prætetea vero, quod ſolo inſtratum eſt, & quod pars murorum omnis quaſi quoddam peplum varie diſtinctum complectitur. [illegible]od derepente videns, mare quoddam [illegible] dicas, lenibus vbique intumeſcens fluctibus, & ſenſim quodammodo horreſcens: vſque adeo vt confeſtim veſtem ſubducas, ne fimbria [illegible] humore inficiatur. Eam porro ſtructuræ partem quæ ſupra caput eſt, cœlo ipſi propter late & copioſe diffuſum aurum, nec non æthereo alicui tractui, igne multo relucenti atque coruſcanti compares. Verum quomodo tantum & tam longi temporis & multi laboris opus verbis tam breuiter explicetur, quod neque oratio vlla, neque oculus, imo neque mens [illegible]qua, quæ quidem in eiuſmodi rebus ſit exercitata, ſatis complectatur? Mihi certe vnū illud dicere ſuffecerit. quamuis multæ & fere innumerabiles regiæ aulæ ſuperioribus temporibus ſane quam ambitioſe & magnifice [illegible] conſtructæ, hanc tamen ipſam inter omnes temporum omnium, calculis, vt ita dicam, omnibus primas ferre magnitudine, pulchritudine, firmitateque ædificationis, & conuenienti rationique reſpondenti modo: magnifica vero atque ſuperba coagmentatione, lapillorumque incruſtatione, atque eorundem varijs formis, & rebus fere omnibus quibus ædificium tantum exornari æquum eſt, naturam quoque ipſam ſuperare. Sed de operibus tuis hactenus. Et quum tantus princeps ſis, Imperator optime atque eo gloriæ perueneris, cuinam recte conferri poſſis? Ego quidem Plutarchum quoque illum, qui virorum clarorum collationibus magnus fuit, arbitror, ſi adhuc ſuperſtes eſſet, operæ precium ſe facturum eſſe exiſtimaturum fuiſſe, ſi ſtudio ſuo, in quod per vitam omnem libenter incubuit, ſuperſediſſet, eo † quod idoneum, quem tecum componeret atque conferret, non inueniret. Verum Adamo illi & Noæ & Abrahamo, præterea Ioſepho & Iob, Moſæ, Ioſuæ, Samſoni, Samueli, Dan[illegible], & Solomoni, & qui eius generis fuere alijs: inſuper Cyro illi, Dario, Alexādro, aut alijs quibuſdam, Iulijs etiam fortaſſe & Auguſtis & Cæſaribus comparari poſſes. Sed ſatis conſtat, te huius quidem Imperium in omnes, aliorum autem bonam ſpem, atque in Deum amorem, cæterorum vero moderationem, & in rebus dutis conſtantiam: alicuius porro fortitudinem æquanimitatem, manſuetudinem & modeſtiā: alicuius idem ſapientiæ vim: prorſus vero omnium, eam quæ Imperatori, Principi, populique & reipublicæ adminiſtratori competit, virtutem habere: ita vt veluti quædam noua, atq; vt ita dicam, inimitabilis mixtura Imperium tuum ſit conſtitutum: quod videlicet hos quidem longe præterieris, cum his autem certes à quibus autem non multum abſis, dicere non habeo. Atque vt breuiter dicam, quidquid in quolibet iſtorum præcipuum atque præclarum, vel Dei munere datum, vel præſtantis naturæ beneficio comparatum fuit, id tu, quaſi quædam bona atque ſedula apis magno ſtudio collectū atque comportatum, admirando quodam modo miſcuiſti atque temperaſti: & propterea* Imperatorio cubito omnes es ſupergreſſus, Imperiorum perinde atque non imitabili archetypo, primarioque quodam exemplari omnibus exhibito. Quapropter & illud facile dicere auſim, te quicquid eſt rerum bonarum atque honeſtarum; partim quidem imitatum per æmulationē eſſe, partim vero ingenij & naturæ præſtantia ſuperaſſe: quæ autem hucuſq; à quopiā inuentæ non fuiſſent, eas & inueni[illegible]e, & in lucē produxiſſe; & quoad eius fieri potuit, cernere volentib. oſtēdiſſe: proindeq; quod per virtutes & præclaras res omnes, ad ſummū quoq; peruaſeris omnes longe viciſſe. Itaque longiorem etiam tibi vitam, qui bona omnia, pro eo atque decuit, omnino in vnum collegeris, obtigiſſe exiſtimo: vt ex temporis diuturnitate, ad incrementum gloriæ hoc tibi accederet:

Palatium Imperatoris ibidem ab Andronico conſtructum.

[illegible]

* [illegible] Summa Imperatoris laus quæ ſingulorum optimorum quorumq; principum veterū virtutes, ipſe vniuerſim omnes ſit conſequutus.

[illegible]

Imperator [illegible]. Septuagenario enim maior mortuus eſt.

quod

L. De opinione Agnoetarum. 1152
LI. De hæreſi Theopaſchitarum. 1153
LII. De Iacobo Syru & Iacobitis. 1154
LIII. De abominanda Armeniorum hæreſi. 1155
LIV. De ſchiſmate Chazinzariorum apod eoſdem. 1157
LV. Phocæ abrogatum Imperium per Heraclinm, Priſcum & Gregoram. 1158
LVI. De fœda cæde Phocæ, nefandiſſimi, & pernicioſiſſimi tyranni. 1159
De Conſtantino Copronymo Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioſo ex Suida. 1161
Quinque Librorum, qui in hoc volumine non extant, argumenta, ita vt aliis aliorum librorum argumentis in libri I. Capite I. annexa ſunt, hic in fine adiicere viſum eſt. 1163
Sybillæ Erythreæ de extremo in terris Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti iudicio vaticininm; è Græco Latine à Ioanne Lango verſum. 1165

FINIS.

DEDICATIO

DEDICATIO OPERIS

LAVDES ANDRONICI SENIORIS PALAEOLOGI) PIISSIMI ET SANcti Imperatoris complectens.

ECclesiastica Hiſtoria compoſita, multorũq; & admirandorum virorum rebus geſtis à me ſcriptis nemini perfecto opus id, quam tibi rectius cõſecrarim, Imperator, Principum omnium Chriſti amantiſſimo atq; humaniſſimo: qui omnes prorſus virtutes complexus, nihil rerum pulcherrimarum & excellentium earum prætermiſiſti. Et quum permulta atque adeo innumerabilia tua ſint præclare facta, orationem noſtram longe ſuperantia, manu diuina conſilium omne tuum & factum dirigente: tum, vt mihi quidem videtur, & recte quiſpiam dixerit, omnium maxima & illuſtriſſima eſt pietas, egregiumque in Eccleſiam Chriſti ſtudium & flagrans, atque incredibilis in eandem amor, & quæ eius nomine reportaſti, victorias, & tropæa. Quæ ſane pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibuſque conflictantium ventorum procellis huc atque illuc quodammodo graui iactatione agitata; beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſthabitis, hoc vnum curatis maxime, tuto ad tranquillum portum tuum annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſinu abiecto, & priſtina veterique venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine quam ex tempeſtate conceperat, orationis tuæ ſuauiſſimo ſonitu repurgata atque refecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, ſacroque (ſic enim dicendum) auſpici & curatori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittens vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmiterq; in ſinceræ fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ità vt conueniebat, longiſſime repodiata conſiſtere. Verum enimuero, ſi deliberatione habita, res tuas à primo initio ſingillatĩ proſqui, quaſue radices actionum tuarum, quæ omnia ſapienter conſtituit diuina prouidentia, egerit exponere vellem, in immenſum oratio excreſceret: & hiſtoriam potius, quam operis dedicationem inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribendi conſilium mihi ſit propoſitum, paucas quaſdam res tuas in præſentia attingere, atque oratione perſtringere, eſt viſum: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, recte reſeruatis. præſertim quum id quod nunc quoque dicere inſtitui propter abundantem atque exuberantem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam; ita vt etiam ea quæ cupio. perficere ſtylo exequi nequeam: eo quod perinde atque in prato vario, innumeriſque amœnitatibus ſcatenti, ad ſe quæque res me pertrahant, eiſque tractandis retinere conentur. Cæterum orationi meæ modum imponam: quę non longior futura eſt, quam vt qualemcunque ſaltem mei erga te amoris & deſiderii ſignificationem exhibeat: & ego egregiam in te voluntatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultaque fuit, cum libertate propalam declarem. Tuæ verò manſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placide aſpiciat, atque fiduciam animo meo addat. in primis vero, ſi quid minus recte in hoc operè à me dictum fuerit, vt mihi ignoſcat, hiſtoriamque meam, pro iudicii ſui acrimonia, addendo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emendauerit; id & mihi & omnibus aliis gratum certúmque habebitur: propterea quod ex omnibus, quicunque fuerę, tibi maxime perſpicere talia, & deprehendere, promtitudine & ácrimonia naturę, Dei dono contigerit. & quod diſſerere atque diſputare moderatione iuſta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicate noris. Præterea quod mente concipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt inſuperq; idipſum prope diiudicare, ita vt alterũ ab altero pernoſcatur, optime poſſis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limam, iudiciumque tuum, digitum adhibere ſcriptis ſuſtineat. itaque rebus multis omiſſis; inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorum & nobiliſſimorum illorum virorum, naſci & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes; magni conſilii angelus, ac potius rerum vniuerſarum pater atque rector, conſilium agitauit: & ad eos, qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & honoris: Faciamus (inquit) rurſum hominem ad imaginem noſtram & ſimilitudinem primi illius qui dudum diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura ſpiritu vitæ tibi afflato, qui vitalis alii virtus, primitiæque, & quaſi quidam alius generis* princeps in orbe noſtro futurus eras. Qua in te illa, perinde atque inſtromento & autore vſa eſt patre tuo, qui maiorum ſuorum ſplendore, nobilitate, amplitudine gloriæ, arte imperatoria, opibus, ad hæc prudentia, fortitudine, & naturæ vi antiquiſſimos quoſque ſuique & no-

Imperator virtutibus omnibus & ornamentis plurimum claruit.

Ideo potiſſimum ſinceræ pietatis opinionib. de ea prauis tele... ſtis reſtituit.

Ex plurimis pauca ſãtum præclara Imperatoris rei in hac Præfatione attinguenda.

Beneuolentia captatio.

Opus hoc Imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputandum.

Iudicii acre principis.

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

* γενάρχης.

ſtri temporis principes obſcurauit. Nec illi, quum antea res multas pro Romanis egiſſet, aliam ob cauſam Deus imperiale tradidit ſceptrum, quam vt tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus bonis futurus longe clariſſimus: eis quippe rebus veriſſime Imperator declaratur.

Quæ vos Imperatorem maxime decebant.

Quandoquidem vero tibi quoque, qui imperium in vniuerſos è manu Dei fueras ſuſcepturus ſeu potius ante natiuitatem receperas, Imperialem domum & aulam inſtrui oportuit, quæ ſane tam ingens & amplum deceret Imperium: ea quoque, quemadmodum primo illi Adam orbis vniuerſus, & quicunque tandem fuit paradiſus ille, condigna præparata eſt. Ea vero erat noua Edem, terreſtre cœlum, paradiſi veluti primarium exemplar, patria quidem tua, commune autem Chriſtianorum omnium domicilium, vrbium videlicet omnium regina.

Imperatoris huius patria Conſtantinopolis Paradiſus alter.

Simulatque enim ipſe ex materno prodiiſti thalamo, prædonum examen, quod eam longo tempore afflixerat, inde eſt expulſum, terrore quodammodo perculſum atque acciſum, germanumque plane hæredem, Imperatorem, & conditorem eius, veritum: qui ſane prædones, exitum atque fugam accelerantes, tanquam coruſcanti enſe tuo eiecti, alius alio profugit.

Latinos Imperatores qui Conſtantinopolis ſexaginta prope annis regnum obtinuere deſignat.

Ad eum modum illa per te nobis omnibus repurgata, & tibi nutricia atque educatrix facta eſt, duabus his rebus in te atque illa diuinitus benigne præſtitis. Neque enim illa, quæ nuper admodum liberam lucem videre cœperat, in alio quopiam, quam in te vno, debitam gloriam conſequi potuit: qui maxime quidem ad gloriam Dei propagandam proceſſeris, & ſumma omnium dignitate honoris auctus ſis: neque etiam tibi præ illa condignius contingere potuit domicilium & habitatio. Quapropter, ſicuti Deus ſolitus eſt longius etiam antea magnarum rerum iacere fundamenta, itidem merito quoque tum id eſt ab eo factum.

Imperatoris Andronici infantia.

Sed enim, vt quũ etiamnum faſciis puerilibus inuolucreris, & à nutrice curareris, futuram rerum gratiam exultans, atque (vt ſic quiſpiam dicat) ſubſiliens, grauiatque imperiali corporis habitu exhibueris: atque inter quotidianam membrorum fingendorum compoſitionem, ſenilem quodammodo præ te ferens prudentiam, excellentem in te pietatem, ſicuti Ioannes, exultans, & eum qui tibi in vndis luſtralibus gratiam conceſſit adorans oſtenderis.

Pueritia.

Atque alias res tuas, donec ex infantia ad puerilem perueniſti ætatem, quid dicere attinet? præterquam quod (vt in prouerbio eſt) à prima linea, in primis pietas, amor Dei, & humanitas tibi ſtudio fuit: quum quidem & alia omnia, quæ cura & laude digna ſunt, concurrerent: & tu ætate ſimul, ſapientia & gratia procederes, non quidem quod incrementa hæc in te caperent, ſed quod ſimul ſeſe proferrent, atque exhiberent: firmitatemque cum ætate, morum grauitate, & cultura augeſcente, aſſumerent.

Adoleſcentia.

Atque equidem ad pulchrum bonumque fundamentum, pietatem ipſam, fortitudo primum acceſſit: hanc conſecuta eſt prudentia, deinde temperantia etiam effloruit. Aduenit ad has iuſtitia quoque aurea hæc prorſus, quam multi complicare & connectere nequeunt, catena. Eam vero tu omnium pulcherrime concinnans, nouam quãdam & admirandam plane perfeciſti virtutum harmoniam & concentum. Nam quæ in iis vel abundant, vel deficiunt, vitiis ſcilicet ipſis reiectis, media es complexus, & vnam prorſus ex eis tanquam vniuerſalem virtutem confeciſti.

Virtutis omnium fundamentum pi[illegible]
Virtutum a[illegible]arum acceſſio.
Virtutum ca[illegible]

Atque, vt quas medio tempore geſſiſti res tuas, in compendium redigam, poſtquam diuinæ ſententiæ placitum eſt, vnum te Imperij gubernaculis præſidere, fatali decreto, è vita communis omnium noſtrum propugnator atque Imperator, tuus autem pater ſimul & inſtitutor, emigrauit: quum quidem prius Romanorum Imperium, ſicut à centro circulum, propagaſſet imperatoriis artibus: reportatis ab hoſtibus victoriis, nec non aliis magnarum rerum adminiſtrationibus ingentem apud omnes, qui ſub ſole ſunt homines, gloriam conſequutus.

Michael Palæol. qui Imperator mortuus.
Huic patri religio ab [illegible] Imperij in primis curæ fuit.
Succeſſor illius in Imperio Conſtantinopolitano.
Andronicus [illegible].
Imperij proſperitas [illegible].

Tu autem, Princeps præſtantiſſime, vbi ſolus Imperium es adeptus, confeſtim copias tuas, pro ipſo Deo, primum in aciem produxiſti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem vnxit, vſus. *Itaque, ſicuti dicere cœpi, quum veram religionem noſtram, nouis inductis rebus, per adulterinas, & abſurdas doctrinas in diſcrimen adductam eſſe cerneres, ſtudioſiſſime eam & ſapientiſſime tutatus es. Quod namque perſpectum tibi optime eſſet, ad Imperij præſidium ſolam pietatem, & rei diuinæ ſedulum cultum ſufficere, reliqua autem cum his comparata nihil eſſe, diuinam plane & ſapientiſſimam concepiſti ſententiam.

Diuinæ [illegible] erga Andronicum gratiæ [illegible].
Amplissima [illegible] diuinitus conceſſa.
Qui homines gratiæ Dei ſint capaces.
Bonus fultuſque Imperij status.
Verus Imperator.
Timor Dei Imperij cuſtos.

Proinde per eiuſmodi rerum adminiſtrationem, magnam à Deo iniiſti gratiam: & à re ipſo illi ſatis præbuiſti cauſæ, vt perfacile precanti tibi aurem ſuam inclinaret, actionibus omnibus tuis præiret. Imperiumque tibi firmaret atque conſtitueret: videlicet vt rectiſſime atque ordine optimo adminiſtratio eius procederet, in rebus omnibus te aptiſſime dirigens: atque vt aliquis dicat, viuam imaginem & ſtatuam Imperij pulchram omnino, & Imperialem, ad incredibilem & excellentiſſimam venuſtatem expoliens. Sic enim puto, Dei benignitatem hominibus non contingere, niſi ſeipſos factis ſuis ea dignos exhibuerint: quæ tu quod optima præſtitiſti, in primis vt gratioſus apud Deum ſis, conſequutus es.

Tribuuntur Andronico præcipuæ Imperatoriæ virtutes.

Quapropter cernere erat, quicquid eſſet mali, id è medio tolli: bona autem vniuerſa ad manus eſſe, vtilitatem publicã non morari, & tempora ipſa ſub te nouo atque commodo Imperatore renouari & repubeſcere. Atque equidem rerum bonarum pleræque ſua ſponte aderant, pleræque mox affuturæ erant. Acceſſit ſpes rebus præſentibus longe melior. Nam ſicuti iubar quoddam è ſublimi relucens, vbique terrarum, affluentem tibi diuinitus gratiam abunde demiſiſti, eamque propter cœleſtium donorum varietatem perinde atque flumen copioſum profudiſti. Et quum gloria abundares, nequaquam ad deſidiam & vitam molliorẽ te demiſiſti, ſed rebus honeſtis dedidiſti. Neq; purpura ſumpta, Imperium in te ipſum exercere omiſiſti: & ratione tanquam freno vſus, Imperij adminiſtrationem philoſophicis inſtitutis temperaſti, timore Dei illi tanquam cuſtode & opitulatore impoſito.† Porro quum probe tibi cognitum eſſet, principes viros non facile admoneri ſe pati, neque doctrinam atque inſtitutionem admittere: eam tu in primis tibi in conſilium adhibuiſti, & Imperij tui, perinde

Quod hic per Nicephorum obſcurius indicatur, id à Baptiſta Egnatio aperti ſſime paucis declaratur. Michael Palæologus (inquit) Lugdunum ad Concilium venit, Quod Gregorius X. Pontifex indixerat, facileque illo cum Romano Pontifice conuenit. Ex quo tantum inuidiæ Græcanica gens contraxit, vt nec mortuo iuſta perſoluerint, & locum ſepulturæ negauerint.

mum

... & magis ... optimum ... potuit tibi hac minime ... te eſt, quod aliunde ... accepeiis? qui ingenio ... æque tuæ bonitate omnia producas, & ... boni eſt veluti fructus ... rolui & in futurum in lucem proferas. Sed ... d ... imperio ſuo ... pro egiſti ... ciues & ... rum ... verum rumorem ... charitate temperat ... Proin ... quum te ho... admiratione di... ere, quod ... ſteterri... , neq; arbitrio tuo ... ere, & pleraq; ... ſtatuere videtere tum ipſe eos magis etiam dilexiſti: quibus tenera extitiſti,

velut pater optimus

quemadmodum ille dixit, aut, quod magis ſio te competit,

Rex bonus atque idem fortis bellator, in armis.

Hunc verſum Alexander Magnus omnium Homericorum carminum ſtudioſum eſſe optimum.

Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplendidi cuiuſdam ſeruitij ſignum eſſe, & coronam precioſiſſimã, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſunt, differre putares: quamuis hæc, diuinæ quædam res & immenſorum arcanorumque myſteriorum imagines ſint, purpuram ipſam pro vilibus pannis habens, florem q; eius moleſtum & triſtem iudicans, moderatum, nouo quodam modo in rebus ſecundis animũ obtinuiſti, nequaquam eis, ſicuti plerique, exultans atque ſuperbiens. Quæ tua moderatio maxime Deo grata fuit: adeo in quoque publicæ lætitiæ & ſolennibus ſomnibus cauſam præbuit, multam animis omnium voluptatem immittens. Quum namq; optimus, & ſupra alios maxime generoſus eſſes, haud quaquam ad res minus decentes declinaſti: verum conſtanter in factis laudatis perſtitiſti, prudentiæ ſcilicet & iudicii rationib. adductus. Inſuper vero circa pulcherrimas quaſq; res ambitioſus, rite omnia atque ordine peregiſti. Formam ſiquidem atque habitũ præ te fereos tyrannide dignum, animo mitis admodum atque humanus es, conſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita dicam, benigne excipiens: & nouo quodam more, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, fluminis inſtar profluentibus, vniuerſos perinde atque magnes lapis ferrum, ſuſpenſos tenens. Decentiſſimum vero quoque tibi corpus. & excellentiſſimum, rerum vniuerſarum architectrix natura conformauit: vt ſane quiſpiam exiſtimet, non principum ſolum ſed etiam hominum fere omnium te abſolutæ formæ, ideã atq; ſpecimen, iuxta Platonem, & venuſtatis omnis archetypum atque primarium exemplar eſſe. Robur inſuper & fortitudo corporis. partiumque omnium & membrorũ proportio, aptaque & temperata conſtitutio. ætatis quoq; flos & vigor, omnia ſimul concurrentia, ſupra quam dici poteſt, optimã in te conficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quã ſi in parte qualibet natura tibi præſens inſidiat, menſuratum q; & magnitudinũ rationibus artificioſiſſime omnia, & perinde atque lyram coagmentatione compoſitioneq; conuenientiſſime conformet, adeo vt in te vno, propter tot & tanta quæ in te ſcatentia protuliſti bona communia natura iactare ſe & gloriari poſſit, tanquam excellentiſſimo generis noſtri, vt ita dicam, denario, in quo illa munificentiam ſuã oſtentati. Itaque conſtanti exercitio rerum honeſtarum & pulcherrimarum, cum generoſa a...

Bona corporis in imperatore.

Adumbratur in hoc Imperatore, virtutib. ornamentis, & pleriſq; omnibus abſoluti optimi principis exemplar.

... ate tibi propoſito, ignis plane ardẽs ... diſſecans, [*] αὐ ſphæra, quod dicitur, ... us quidam per præcipitium; ſtudiis omnib. cognoſcendis incumbens, omnia etiam facile mente concipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis, tam tenaci memoria complecteris, vt in ferreis pugillaribus, quæ in cordis tuis tabulis conſcripſiſti, inciſa eſſe videantur: tã ſolida firmaque tibi eſt memoria. Porro attentione, & mentis ſagacitate ſcientiam & eruditionem omnem, breui ſuperaſti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa exhibens. Idque melius multo, quam qui longiſſimo etiam tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua eſt prouidentia, & viſitata mentis conſideratio, nec non ſingularis morum gratia & affabilitas. Vnde etiam violentorũ laborum contra naturæ leges & corporis neceſſitates, tyrannis quædam & dominatio, imperialiſque, quæ tibi præſtatur, obſeruantiæ contemptus, atque aliæ inſuper primariæ virtutes, ſupra naturæ humanæ captum diuinitus tibi inſitæ. Quales ſunt & nocturnæ & diurnæ ſtationes, cum vel Deum orationibus placas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam iura ciuibus reddis: ita vt qui tè conſpiciunt non viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex æquo & æſtum tolerantem. Vſqueadeo te vnum atque eundem in eis omnibus præbes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus qoidẽ familiariùs viuentem, omnib. autem te omoia; & omnigenum ſuauemq; admodum & placidũ exhibentem, multamq; atque eam meram atque ſinceram, vt apud Platonem eſt, libertatem ſubditis perinde, atq; vinum temperantem. Ac veluti inter curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis eoam illis delectaris, quam alij ſocordia, deliciis, atque aliis eiuſmodi, quibus aſſueuerunt minime laudatis ſtudiis. Quod ſi hæc quoque dicenda ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum ſumẽtem, verum & binos & ternos tranſmittere dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane & oleribus incoctis, aliquando vero pomis quibuſdã veſcereris. Et tempore plurimo ſula aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficientiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino ea deguſtata mox remoueri iuſſiſti vt ſcilicet mens tibi abſque ſordibus maxime pura permaneret, intellectualibus ſpiritualibuſque & diuinis redundans cogitationibus: ſimulque vt facilius vigilantia conſtaret, rectiuſque negotia pleraque, ex præſcripto diuino, matutino ſimul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore peragetes. In multam namque noctem, ac potius vt plurimum, ad illuceſcentem vſque diem vigilans, & demum cubitum vadens, ſtatim rurſus excitus ſurrexiſti, haud aliter quam ſi tibi nocturna veſtimenta grauia atque moleſta eſſent: Sed enim ne tum quidem laboribus tibi remiſſio fuit, per ſomnum nimirum & in ſomnia te exerceuti, & nominis gloriæque noſtræ augmenta atque incrementa infatigabilibus momentis & imaginationibus animi viſionibuſque nocturnis meditanti, & quæ de ... fieri potuit, complenti atque perficienti: adeo vt admirationis cauſam hominibus præberes, diuinorum quandam naturam te, ſomni atque fatigationis expertem eſſe ſuſpicantibus. Et quum quam longiſſime vt aliquis di...

[*] αὖ ἐς σφαῖρα ἐς τρατοῦν.

car, iuxta diametrum, à voluptatibus & ignauia abfuiſti: tum quotidianæ vitæ diſciplinam & ſeueritatem maxime es conſectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo ſecunda maxime fuit. Et qui hac in re elaborant, nugatores meri viſi ſunt, Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui ſane quum valetudinis tuæ curatores eſſent, à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atque integri diſceſſere: quippe qui ad ſummam accuratiſſimamque valetudinis tuendæ rationem perueneris. Et neque Medici tui, neque illi ipſi, qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderunt, prorſus quidquam habuerunt, quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehens, pulchre dixit, eas quæ antehac dudum per graues motus, & certamina inter ſe diſſenſiſſent, virtutem & fortunam vix aliquando tandem, propter vrbem Romanam ſolam, pactis conuentis per fœdus initum, in gratia rediſſe, vt omnium humanarum rerum longe pulcherrimum opus abſoluerent atque perficerent. Mihi vero recte quoque exiſtimare in mentem venit, in te etiam vno, Imperator optime, veram pietatem cultumque Dei, atque opes felicitatemque humanam, quæ inter ſe ſemper depugnarunt, ſemel ad concordiam redactas eſſe: eo quod pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit, eamque omnino peſſum ire non ſiuerit: ſiue potius, vt equidem puto, quod Deus tandem neceſſitatem eis impoſuerit, vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque, eo quod vtriuſque eſſet proprium recepto, hominibus omnibus nouum & vere admirandũ perficeret emolumentum & auxilium, firmamentum intimum quoddam ſtabile, & elementum, vt ita dicam, ſextum & ſempiternum in diuinis rebus labaſcentibus, & per naufragium peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, ſupremam, vereque ſacram anchoram te, ſacris ſimul & prophanis exhibens, vt in te aliis quoque qui tecum ſunt, ſolidam ſtabilitatem repræſentaret. Et profecto ea, quæ huc atque illuc circumagebantur, & circumferebantur, maximam te, tutiſſimamque perfugij ſedem in mundum pacis vnum, & rectioris fidei profeſſionis, ſeu rerum adminiſtrationis, minime hallucinantem aut labantem orbem habuere.

Verus Imperator.

Quin illud etiam ſtuduiſti, vt non corpori modo, verum etiam animo purpuram circumdares. Siquidem tu omnium prope, qui te præceſſerunt, Imperatorum vnus, ipſi tibi imperaſti: reuera * ſummæ poteſtatis Imperator, quum * vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eieciſti: tum ratione, à Imperio eo quod penes paucos optimates eſt, tradito, vt tuam teipſum virtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem inſtituens propoſuiſti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum, verum etiam perturbationem animi ſimul & corporis omnium Imperator merito cenſeris. Quamobrem conſpicere licet, humanitatem tuam ad ſummum perueniſſe. Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt: & placabilitas virilem præ ſe fert fortitudinem. Porro benignitas & munificentia quam maxime ad vtilitatem publicam ſpectant. Ira autem admodum eſt placabilis. Animus namque tuus ad iracundiam, vt ita dicam, ſterilis: & ardorem eum qui ex flagranti vehementia prouenit cœlebs & immobilis eſt, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus vero ferendis, moribuſque corrigendis quam recta apud te inſtituta eſt ratio? qui improborum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonumque, haud aliter quam decantatus ille Triptolemus in terram ſemina coniecit, ſeris. Quis igitur hominibus improbis te eſt formidabilior? aut ærumnoſis placabilior, atque clementior? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior? qui etiam, niſi quæpiam obſtet neceſſitas, precantium optata præuenire ſolitus es. Neque vero à me iſta ad gratiam, aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipſas, vt ſunt, vere exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præſtantia victus? Verum hæc ita ſe habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tum actiones, quas in Imperium tuum contuliſti, omnes comprobant. Nec minus id quoque illa ſatis declarant. Quis etenim, quam tu, religione pura & ſimulationis neſcia, vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem proeo ardorem oſtendit? Quis ſinceriorem fidem in diſcrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia affectatus eſt, aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam, vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quoſque honoribus auxit? Quis Dei miniſtris, aliiſque item qui ei chari ſunt, & omnibus prope, pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porro tanta attentione, inſignique religione, & decenti modo ratione, vt Imperialis aula nihil ab aſceterio, pietatiſque exercendæ ſchola differret, procurauit? quis ſic æqua ſtateræ lance rempublicam gubernauit? Quis ita vel tuta dicendo inſtituit, vel maleficia coercuit? vſque adeo, vt multam ſe tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudicio victi, & calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum peritia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quib. virtutibus vna cum humanitate maxime enites ingentem quandam ſerenitatem in animo ſimul & vultu præferens, lenibus quandoque, ceu fluctibus quibuſdam, horreſcentem, nec tamen vllam tempeſtatis ſignificationem præbentem.

memorialis aula porrò a te morum Monaſterio perſimilis

Cæterum orationis opportunitatem, ſilentij commoditatem, linguæ leporem, familiarium colloquiorum inſtar olei prorſus & mellis profluentem, ſuauitatem, aut verborum tuorum Muſicum plane concentum, quis rogo eloquatur? Sententiarum autem denſitate, præterea verborum perſpicuitate & copia:

(Hybernis voces fluuij de more ruentes,

Homerus dixiſſet) quis te diuinitus locupletior fuit? Quapropter euenit, vt te verba faciente, omnes prorſus quaſi numine aliquo afflentur, moderataque inſania percellantur, & bacchari incipiant, ſimulque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti ita ducantur, vt retrocedere nolint

ſed veluti affixi tibi videātur, proinde prorſus atque Sirenibus demulſi. Recte ſane quiſpiam te mare diaerit, quod alios ſuper alios verborum fluctus denſe excitet, aut certe ingentē aliquam aquarum vim: quæ ſi in eam alicunde lapillus iocidat, ex obſcuro centro ſeu potius circino, eoque ſi ita vis, liquido, alium ſuper alium circulum, ſenſim admodum intumeſcentem, ac deinde propter alium influentem, paulatim donec ad ſummum perueniat, deficientem, atque euaneſcentem, mirabiliter circunſcribat: potiſſimum vero, quum tibi de rebus diuinis eſt ſermo. Quis namque alius habet vel mentem & ſententiam oratione atque lingua meliorem, & orationem quæ illis ratione meliore ſubſeruiat, vel linguam, etiam quæ bene admodum & acute (vt inde ſuauiter poeta dixiſſet) verbis in orbem reductis conceptam animo ſententiam proferat: atq; vtrumq; iis ita vt dicet, expediat, & id quod in animo lateat in apertū tranſmittat? Equidem vnum illud de te dicam quum concionantem audio, alius ex alio, & orationis tuæ illecebris Deo, * plenus efficior, nec hominem me loquentem, ſed mirifice aliquem è cœlo proſpectantem, & noua quædam atque diuina, quæ communia hæc quidem longe excedant, ſublimia autem & arcana myſteria contineant, renunciantem, audire puto. Adeo vt Deū orandum duxerim, qui mihi autem aliā addat, ſicuti quidem Propheta videtur, vt mihi cum lepore vrbano verborum tuorum gratia abunde influat. Quod quidem omnibus etiam contingere arbitror, qui firma & conſiſtente ſunt mente: neque omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiuſmodi nequaquam poſſint. Quos ſane neque Orpheus ille, decantata ſua lyra frequenter eam plectro percurrens, vt puto, aliqua ex parte permulſerit: quam quidem lyram irrationales etiam naturas ſono ſuo trahentem ei affingunt Græci. Iam præter alia iſtud quale eſt quod nullius ſanguinem, qui * imperio ob maieſtatem læſam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidem te ita facturum eſſe non iureiurando confirmaſti, verū cœleſti prudentia optimum eſſe, maximeque Imperio conuenire iudicaſti, qui nimirum & vitæ * & necis poteſtatem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentam enim prorſus, cædiſque puram ſolam Imperij tui adminiſtrationem, vniuerſum iactat æuum, quæ vitam felicem & bonorum omnium prouentū producit. Quod quidem cernere licet, quum in aliis exundantibus comoditatibus, nim in eo quod ætate tua magna rurſus ingenia & artes nobiliſſimæ reuixerunt & per proſperum ſucceſſum ad ſummū peruenerunt, non tua quidem, ſed illarum plane gratia, vt ſimul & teſtis earum eſſes, & ſpectator: qui quum indicare de recte factis, tum reponere ea atque remunerari maxime poſſis. Neque ſane affirmare dubitarim, tua gratia primarios, qui apud nos ſunt viros, ſub Imperio tuo editos eſſe. Si namque vberem fructuum prouentum, ſicuti dicitur, temperata conſtitutio atque tenuitas circumfuſi aeris efficit: præclarum profecto artium & præſtantium ingeniorum incrementum benignitas, honorificētia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorum eſt copia quam iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere proficere, adaugeri, & ad cœlum ſque tolli conſpicimus. Quod

* θεολήπτ.

* τῶν ὑπευθύνων τῇ βασιλείᾳ

* ζωῆς καὶ θανάτου κύριον μόνον θεόν.

ἀφθόνως [illegible]

quidem in eloquentia maxime videre eſt, vt pꝛ prie noſtrorum temporum Græci cum iis artis eius inuentoribus certent, proinde que * primas ſecundis ferant, ita vt ſententiis omnium videtur: quamuis omnes iſtic atque actionibus tuis laudandis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longe enim orationis & eloquentiæ vim omnem ſuperas, in tantum virtutibus excellere ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexandrum Suſis vidiſſet, præ lætitia illachrymans ingenti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tempus obiiſſent, orbatos, quod Alexandrum in Darii throno ſedentem non viderint: præterea, quod pars aliqua adhuc terræ obſcura, & ſole carens reliqua eſſet, quæ eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego vero dixerim, laudem iſtam, quam alius tempore occupauit, in te multo magis competere. Atque ille dicto eodem Alexandrum quidem ornauit: ad tuam autem præſtantiſſimam Imperii adminiſtrationem reſpiciens laudem tantam tetulit. Quod ſi & hoc dicere oportet, quam inſigni animi lætitia caruiſſe putas, ſeptenarium diuinorum religioſis noſtræ virorum conuentum, quod te ſimul cum eis coruſcantem, veluti ingentem opum acceſſionem, non viderint? Potiſſimum vero ptimum illum, qui trinitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quod te alleſſorem ſeu ponus throni ſimul & Imperij poſt ſe ſtatim ſucceſſorem germanum non habuerit, profeſſionis fidei noſtræ ducem, & reuera patrem tuum Conſtantinum, magnum apud Chriſtianos nomen: Non tanta ſiquidem inimicorum multitudo irruiſſet, verborum peruerſa verſutia ſinceritatē fidei miſcens atque concutiens. Enimuero ſingulari quadam prouidentia Deus, te nulla re illis inferiorem, quemadmodum quoddam pondus æqualis momenti in lance opponens, conuenientemque magnitudini Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tribuens, eoq; expetientiæ & bonitatis progreſſum, rerum adminiſtrationi temporibus noſtris præfecit, vt eas quam optime gubernares, nec nos prorſus peſſum iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot & tantis malis vndequaque circumfluentibus obuiam iret, quam tu ipſe, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, tēporibuſque noſtris alter quidam Noe aut Moſes exiſtimatus, ſcapha & ligno, crucem adumbrantibus, ex ærumnarum fluctib. ſubducens, & populum tuum à perſequutoribus eripiens, & percutientis iis atque ſubmergens perſequentes, atque per manum Dei tropæa vbique exeitans, magnificamque mundi nauem magnifice crucis velo noui orbis ſemina conſeruantem gubernans: aut ignis quoque columna prorſus habitus, veluti nouum Iſraelem, nos cœleſte videlicet ſemen, ad veram pietatem producens; aut ſane liquor ſeu ſuccus ſacer, aut ſal quidam diuinus, vt Euangelice dicam, ſuo plane tempore nobis iam fauſcentibus atq; deſluentibus iniectus? Sed quid ago? Si enim quamplurima dicendo vel minimam partem recte factorum tuorum attingere poſſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtiæ orationi adeſſet. Quandoquidem vero verba, etiamſi omnium longe optima in medium proferantur, cedere tamen plurimum rebus ipſis neceſſario oportet, ne ea accumulando vltra modum progre-

divi-

* τὰ πρωτεῖα ἐν τῷ λέγειν λαμβάνειν.

Septem primaria œcumenica Concilia.

Conſtantinus Magnus.

Andronicus alter Noe & Moſes.

Arca Noe & virga Moſis Crucis fuere figura.

excitata, & tantum non clara voce ſincerum deſiderium, fidem & amorem erga Deum tuum, præconum more, deprædicantia, temporibuſq; futuris deprædicatura. In quib. omnibus merito admi[illegible]oni ſit animi tui magnitudo, tantæq; pecuniæ impenſa: præſertim quum in tanta magnificen[illegible]a tua liberalitas ipſa ſe non proferat & [illegible]enditet. Quum nanque tua ipſe opera, ita vt quodlibet illorum excellentiſſimum eſſet, extruere poſſes, maluiſti tamen honeſtum factum tuum, ei qui omnia cernit, intimoſque cordium receſſus perſpicit, conſecrans in aliorum operibus reſtaurandis magnificam liberalitatem declarare: ſubnaſcentem inde paulatim faſtum & tumorem, vt equidem puto, ſapientiſſime ſupprimens. Etenim ſi quis per partes ſuas ſingullatim, quæ in eiuſmodi ſtructuris perfeciſti opera, in vnum cumulum congerat, omnes longe poſt te relinquas, qui munificentiam ſuam iis ostenderunt. Quod ſi ſpecimen aliquod magnanimitatis tuæ ſit indicandum, in conſpectū omnium profertur (oratione enim præſtantiā, & impenſam immenſam explicare non eſt) regia ea, quam pro eo atque fieri maxime potuit, ædificaſti, vt ſcilicet illa & loci ipſius ſitu & ſolida firmitate, necnon exacta pulchritudine, ita vt conuenit, conſpicua ſit, dignum mehercule mente & lingua, dicam quoque manu & prudentia tua, opus. Adhæc & quod quatuor columnis fundaſti, & tanquam fulcris firmaſti ſolarium, Inſigne prorſus ſpectaculum; vt ex ſuperiore eo loco, tanquam ſublimioris cuiuſdam naturæ quiſpiam proſpiciens, nos reſpicias. Deū quoque hac in parte imitatus, pro miſericordia & bonitate ſua hominibus ſe immiſcentem. Nā quid magis conueniebat, te, qui magnus principum aliorum Princeps es, quam regiam hanc domum extruere, quam tu quidem non tibi magis quam nobis omnibus prorſus excitaſti, opus minime ſilentio dignum: imo quod ſilentium potius propter admirationis excellentiam mandauerit, & pulchritudinis fulgore quam celerrime loca omnia peruaſerit: magnitudine quidem illud ſupra multa, forma autem & firmitate fere ſupra omnia eſt, ingenti & multa luce abundantiaque ſplendore coruſcans portarumque & pro pylæorum ſeu veſtibulorum amœnitate & gratia, quandocunque accedentibus, obuians ſimul, & eos benigne excipiens, & ambulationibus intus atque xyſtis, quos columnæ quædam Gigantibus ſimiles decenter & pulchre inter ſe ordine diſtantes, diſtinguunt, longe lateque ſpaciari, atq; oculos paſcere permittens. Porro marmoris gratiam & fulgorem, quod etiam in villos, vt ita dicam; conformatum eſt, & zonas ſeu cincturas, quas totum opus præ ſe fert; et ſimul intextas, quo modo quiſpiam dicat? Præterea vero, quod ſolo inſtratum eſt, & quod pars murorum omnis quaſi quoddam peplum varie diſtinctum complectitur. Quod derepente videns, mare quoddam e[illegible] dicas, lenibus vbique intumeſcens fluctibus & [illegible]enſim quodammodo horreſcens: vſque adeo [illegible]t confeſtim veſtem ſubducas, ne fimbria eius humore inficiatur. Eam porro ſtructuræ partem quæ ſupra caput eſt, cœlo ipſi propter late & copioſe diffuſum aurum, nec non æthereo alicui tractui, igne multo relucenti atque coruſcanti compares. Verum quomodo tantum & tam longi temporis & multi laboris opus verbis tam breuiter explicetur, quod neque oratio vlla, neque oculus, imo neque mens aliqua, quæ quidem in eiuſmodi rebus ſit exercitata, ſatis complectatur? Mihi certe vn[illegible]d dicere ſufficerit. quamuis multæ & fer[illegible] innumerabiles regiæ aulæ ſuperioribus temporibus ſane quam ambitioſe & magnifice ſunt conſtructæ, hanc tamen ipſam inter omnes temporum omnium, calculis, vt ita dicam, omnibus primas ferre magnitudine, pulchritudine, firmitateque ædificationis, & conuenienti ratiotiique reſpondenti modo? magnifica vero atque ſuperba coagmentatione, lapillorumque incruſtatione, atque eorundem variis formis, & rebus fere omnibus quibus ædificium tantum exornari æquum eſt, naturam quoque ipſam ſuperare. Sed de operibus tuis hactenus. Et quum tantus princeps ſis, Imperator optime atque eo gloriæ perueneris, cuinam recte conferri poſſis? Ego quidem Plutarchum quoque illum, qui virorum clarorum collationibus magnus fuit, arbitror, ſi adhuc ſuperſtes eſſet, operæ precium ſe facturum eſſe exiſtimaturum fuiſſe, ſi ſtudio ſuo, in quod per vitam omnem libenter incubuit, ſuperſediſſet, eo † quod idoneum, quem tecum componeret atque conferret, non inueniret. Verum Adamo il[illegible] & Noæ & Abrahamo, præterea Ioſepho & Iob, Moſæ, Ioſuæ, Samſoni, Samueli, Dauidi, & Solomoni, & qui eius generis fuere aliis: inſuper Cyro illi, Dario, Alexādro, aut aliis quibuſdam, Iuliis etiam fortaſſe & Auguſtis & Cæſaribus comparari poſſes. Sed ſatis conſtat, te huius quidem Imperium in omnes, aliorum autem bonam ſpem, atque in Deum amorem, cæterorum vero moderationem, & in rebus dubiis conſtantiam: alicuius porro fortitudinem æquanimitatem, manſuetudinem & modeſtiā: alicuius idem ſapientiæ vim: prorſus vero omnium, eam quæ Imperatori, Principi, populique & reipublicæ adminiſtratori competit, virtutem habere: ita vt veluti quædam noua, atq; vt ita dicam, inimitabilis mixtura Imperium tuum ſit conſtitutum: quod videlicet hos quidem longe præterieris, cum his autem certes à quibus autem non multum abſis, dicere non habeo. Atque vt breuiter dicam, quidquid in quolibet iſtorum præcipuum atque præclarum, vel Dei munere datum, vel præſtantis naturæ beneficio comparatum fuit, id tu, quaſi quædam bona atque ſedula apis magno ſtudio collectū atque comportatum, admirandū quodam modo miſcuiſti atque temperaſti: & propterea * Imperatorio cubito omnes es ſupergreſſus, Imperio tuo perinde atque non imitabili archetypo, primarioque quodam exemplari omnibus exhibito. Quapropter & illud facile dicere auſim, te quicquid eſt rerum bonarum atque honeſtarum; partim quidem imitatum per æmulationē eſſe, partim vero ingenij & naturæ præſtantia ſuperaſſe: quæ autem hucuſq, à quopiá inuentæ non fuiſſent, eas & inueniſſe, & in lucé produxiſſe: & quoad eius fieri potuit, cernere volentib. oſtēdiſſe: proindeq; quod per virtutes & præclaras res omnes, ad ſummū quoq; perualeris omnes longe viciſſe. Itaque longiorem etiam tibi vitam, qui bona omnia, pro eo atque decuit, omnino in vnum collegeris, obtigiſſe exiſtimo: vt ex temporis diuturnitate, ad incrementum gloriæ hoc tibi accederet:

quod

Palatium Imperatoris ibidem ab Andronico conſtructum.

[illegible]

† [illegible]
Summa Imperatoris laus quod ſingulas optimorum quorumque principum veterum virtutes, ipſe vnus ſimul omnes ſit conſequutus.

** [illegible]*

Imperator longæuus. Septuagenario enim maior mortuus eſt.

quod quum apud nos certiorem ſtabiliorémque ſedem & ſtationem optime fixeris, ſedula imitatione laudum virtutumque tuarum, quæ inimitabiles fere ſunt, aſſequi eas non potuerimus. Nam veluti quidam arcanorum † ſacrorum princepses, & magiſter virtutum omnium optimus, perinde atque eam ob cauſam Deus, natura adminiſtra & duce, ſplendide atque magnificete, vt non ſolum publica imperij columna, verumetiam omnium humanorum bonorum diuinitus exhibita ſtatua & imago eſſes, propoſuerit. Sed enim omnibus eis, quos diximus, omiſſis: vbi te vni ſolummodo comparauero, orationis curſum ſiſtam, qui me ſemper propter meum erga te amorem & deſiderium latentet tranſuerſum agit, & ſeoſim extra modum producit: propterea quod animo ſemper id quod prætermiſſum eſt, præſtantius eſſe eo quod dicendum elegimus, videtur. Adeo magnitudine ſua æqualia ſunt omnia, neque pro ſe quodque aliud alij de victoria partibuſque primis cedere conſtituit. Itaque ex ingenti copia ad dicendi inopiam recido, & mihi abundans exuberantia in inſignem indigentiã cedit. Plus etiam negocij mihi quid omittendum ſit, quam eis qui laudes tuas mecum perſequendas ſtatuerunt, quid dicendum ſit, faceſſit. Vnus ſane quidem, vt ita dicam, mihi pro omnibus ſufficiet, cum quo etiam fortaſſe, pro ea quæ tibi cũ illo intercedit cognatione & ſimilitudine, libenter te cõferri patiere. An vero is alius ſit quã Conſtantinus ille, magnum apud omnes momentum & nomen? Conſtantinus, cuius memoriam veluti ſpiritum quendam ineſſe omnibus oportet, qui in neceſſitate ſumma tam magnifice & tam fortiter opem nobis tulit. Conſtantinus, artibus Imperatorijs magnus, prudentia incomparabilis, ardore autem erga Deũ, magniſque rebus geſtis, & certaminibus pro vera pietate ſuſceptis, ſupra omnes, quemadmodum ſol ſuper aſtra alia relucens. An tu vero Princeps optime, non certa illius es imago? Nõ ſpeculum mediusfidius ita primarium imaginis exemplar reddit, ſicuti tu diuinum animæ illius ſpecimen exprimens, atq; illum admodum referens, refulges: non aliter quam germanus filius patrem ſuum repræſentat. Atque equidem, quamuis audaciam meam te improbaturum ſciam, qui maxime fugere & cauere talia ſoles, dicere illud tamen audacter ſane non dubitem: (quod te rogo vt patiare, & rationem mecum conſideres, qui te filium Dei per gratiam & Chriſtum Domini, præter cæteros, maxime eſſe ſciam) imaginem te illius per omnia ſimilem eſſe, qui vere piam illius formam & vim characteremque animalis ſiue Imperatoriæ eius ſubſiſtentiæ aperte obtineas. Id vero ſic conſideramus. Accepit ille, patrijs moribus relictis, à Deo Imperiale ſceptrum: & diuina potentia maxime fretus, ſceleſtus & pernicioſos tyrannos, in cœlo victoriæ tropæo viſo, deuicit. Tu quoque ad eundem modum, ſumma rerum ſuſcepta, & victrici armatura non ſemel, ſed continue inſpecta, atque in manibus geſtata, ſeu potius in corde tuo, vt per quam ſolam & viuas & ſpires & mouearis, circumlata, itidem vt ille, fortiter aduerſarios ſuperaſti, quicunque opponere ſe tibi ſunt auſi, inuictoque Marte de eis triumphum egiſti. Quis namque te aſpicere ſaltem ſuſtinuit, forti manu Dei & excelſo brachio ſufultum & confirmatum? Excitauit ille & extruxit Deo vrbem Imperialem, eandemque ad formam & magnitudinem ingentem extulit, non ſolum neceſſarijs rebus abunde, verumetiam ſuperfluis magnifice exornans, nec non tropæa de prædonibus, qui multo tempore ei incubauerant eiectis, ſtatuens. Liberaſti hanc tu quoque ab eis qui eam occupauerant latronib. nouamque eam & iuueneſcentem reddidiſti, mœnibus ſolidis circumcirca ea vallata, aliiſque eius ædificijs perpulchre & ambitiuſe extructis, quæ læta vbique læte ſeſe oculis omnium ingerunt & conſurgunt: effeciſtique adeo, vt ſuo, ita vt appellatur, reſpondeat nomini, qui alter ſcilicet conditor eius es & Deus * tutelaris. Ille fidei dogma confirmauit, & linguas male ſentientium confudit, iniuſtitiam in ſublime loquẽtes: & perinde atque alter quidam Abraham, trecentis decem & octo vernaculis contractis, præ ſecgit Arianos furentes, perſequens eos atque confringens, germanumque & natiuum ius filio, decreto ſuo, & autoritate ſtabiliuit. Nõ creaturam, ſicuti homines deſipientes opinati ſunt, ſed ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem patri eum eſſe: nec non imaginem, ſed eam illi per omnia ſimilem, & characterem ſeu figuram ſubſiſtentiæ paternæ ſtatuens, & patrẽ reuera principij expertem patrem, idipſum ſcilicet vere exiſtentem faciens, & congruentem, ita vt æquum eſt, dignitatem ei tribuens. Tu vero quid? An non eundem cum illo curſum de connaturali ſpiritu tenuiſti? Namque concilio coacto non equidem vernaculorum quorundam, ſed Eccleſiæ primogenitorum noſtratium, veluti quidam nouus Abraham, beatam rurſus hoſpitio excepiſti Trinitatem, & phalanges * eorum qui è lingua laborarunt, diſturbans, proceſſionem vnde ea proueniat liquido declaraſti: ex ſolo videlicet Patre, vnde etiam exiſtentiam ſuam inexcogitabili modo, verumtamen vt genitus habet Filius. Proinde & illud cum fiducia dicere auſim, quod illi antea de filio per gratiam datum eſt, id tibi poſtea de Spiritu inſpiratum eſſe: ita vt in hac quoque parte, quantum permiſſum eſt, æquam laudem habeatis, in æqualibus & eiſdem rebus mirifice æqualem atque eundem conſequuti honorem, inſigni omnium erga diuinum numen ſtudio & deſiderio, nec nõ rerum actarum magnitudine. Itaque nihil me ab inſtituta veritatis ratione diſceſſurũ puto, ſi illi quidem hoc tribuero, fundamentum quodammodo eum rectorum Eccleſiæ dogmatum & eſſe & perhiberi: te vero cuidam pulcherrimo faſtigio & claui atque ſigillo integro comparem: & vtrumque ingens illud veræ pietatis monumentum ex patrum præſcripto conſeruare, atque id non in pleraſque terræ partes, ſed loca vbique omnia propagare, & tanquam buccina promulgare dicam. Quandoquidem ille vtrãque Chriſti generationem, tu vero poſtremum teſtamentum ſigillo conſignas tuo. Enimuero an tu quidem in rebus quas diximus ex æquo cum illo certas: motum autem conſuetudine, clementia, magnanimitate, miſericordia, humanitate præterea ſyncera & ſimulationis ignara in Deum religione, atque Dei miniſtros pietate: inſuper actionum magnificentia, operumque ambitioſo ſplendore: denique, quod maximum eſt, flagranti erga Deum amore, adeo ſane vt omnem, ſicuti in prouerbio eſt, propterea

mouent

*μυσταγωγός

Comparatur Imperator Conſtantino Magno, & etiam eodem præfertur.

Conſtantinopolis Deo à Conſtantino conſtructa.

* πολιοῦχος

Concilio generali Niceno trecenti & decem octo interfuere patres. Decretum eius Synodo, cui Conſtantinus præfuit.

* Γλωσσαλγῶν

Imperatoris iſtius ductu, in Conſtantinopolitano Epiſcopi Orientales ſpiritum ſanctum ex ſolo patre contra Occidentales procedere ſtatuerunt. Sed non longe poſt ab nepote eius Ioanne Palæologo Imperatore mortuo, in Florentina Synodo Anno Domini 1439. Græci in Latinorum ſententiam penitus diſceſſere, ita vt ſpiritum ſanctum ex patre & filio procedere profiterentur. Quum porro ſuapte eis ante, Latinos Deũ patrem vnicam filij & ſpiritus ſancti cauſam credere. duo vero principia, duaſque cauſas in vna conſubſtantiali Trinitate aſſerari.

mouenti ſuncm, orationibus, legibus, & exemplis propoſitis vi religionis cultus incrementa ſua caperet, & res noſtræ quam rectiſſime ordinarentur, aliqua ex parte illo inferior ſecundas fers? Id vero tantum abeſt, vt niſi quod medium interceſſit tempus, interuallum quoddam feciſſet, nihil prorſus impedimenti obſtaret, quo minus alter in altero ſitus eſſet: & alter ab altero, atque adeo per alterum, in publico obambulans, propter indiſcretam ſimilitudinem ita cognoſceretur, vt per eam ſimilitudinem dum vterque alter ipſe veſtrum prorſus eſſe à quolibet iudicaretur, vternam eſſet, non ſatis conſtaret, quemadmodum aeris & aquæ inter ſe commiſtæ partes. Quin & illud, atq; audacter quidem, non tamen præter modum dicetur, eiſdem te cum illo gloriæ & ornamentorum, item ſtatus ſimul & ordinis, Apoſtolicæque plane vocationis, vna cum diutino illo, & quod ſucceſſionem neſciat regno & Imperio, præmiis & honoribus ſane quam ſplendide Deum dignatum eſſe. Sed enim num recte & digne ſatis oratio Imperatorem meum depinxit? An etiam id quod diligentes & laudati pictores faciunt, colores inſuper alios adducere opus eſt? Atqui nam verba tantam & animi, & corporis pulchritudinem deſcribent? Ego quidem fieri id poſſe non puto, etiamſi ſimul omnes in locum eundem conueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demoſthenes cũ ea, quæ orationi eius ſubſidet vi & grauitate: & Thucidides, & Ariſtides, quorum alter cum pondere verba proferre, alter ea elocutione quam imitari non ſit, dicere nouit: vtrique ſane, & prope ſoli, ad ſummum facta verbis exæquare periti. Sed neque Apelles & Lyſippus, qui optima colorum temperatura artem pingendi magnopere extulerunt, & prope animatas propoſuerunt tabulas, nec ſane Phidias aut Myron, & ipſi artifices egregij, qui ære & ſaxis mores & ingenia virorum indicare, & in ſculpturis operibuſque ſuis, ſubſidentes ipſis imaginibus eorum, quorum formas adumbrarunt, virtutes ſimul ſatis bene exprimere potuerunt. Verum & iſti omnes, ſiquidem adeſſent, orationibus atque imaginibus & ſtatuis ſuis pulchritudinem & magnificentiam eam rerum omnium, quæ extra ſaltem in Imperatore meo coruſcant, deſcribere aut adumbrare omnino, quamuis nouos verborum atque artis & flores & colores adhiberent, non poſſent. Niſi quis in materiam immortalem & viuam, radiceſque ſempiternas & pondus ſtabile atque immotum habentem, pulchre effigiem corporis tui imprimere norit: & Thracium forte Atho, aut aliud quiddam, quod à cœleſti ſublimitate ſecundum in terris ſit, Olympum videlicet, aut Caucaſum, aut Parnaſſum, qui conuenientem ac congruam latitudinem & ſublimitatem, accommodata quoque membra & articulos artifici præbere poſſit, in euidentem ſpeciem tuam conformans, ita ſimulachrum vere tuum, quod tam pulchrum & magnificum eſt, exhibeat. Id quod hactenus fieri nullo modo potuit. Aurum porro & argentum, adhæc æs & ebur, ligna præterea, tincturæ & lapilli, vt exiguæ quædam & venales effigies, quæ furtis ſunt obnoxiæ, & tempore intereunt & corrumpuntur, quonam modo tibi, quod debetur & conuenit, præſtent? Itaque hoc ipſum, quod à nemine diuinum & animæ & formæ ſpecimen tuum digne, & pro eo atque decet, depingi aut delineari queat, in ſummam tibi laudem & gloriam cedat: & ſit perinde atque in tabula inſcriptio, effigies, columna, atque adeo Imperij tui ſtatua inimitabilis. Ad omnia hæc vnum illud breuiter addam, quod ſi tibi nihil rerum aliarum adeſſet, quas quidem benignitate & dono Dei habes innumerabiles, ipſum ſanæ veræ pietatis ærarium atque domicilium, quod, quæcunque aliquis mente concipere poſſit, bona prorſus continet omnia nouum hoc tabernaculum, alteram Sion, nouum ſanctuarium Dei, alteram & eam duplicem arcam, pulcherrimum totius orbis oculum, ſeu potius cor eius, rerum omnium opportuniſſimam, atque (vt ſimpliciter dicam) quicquid eſt in terris optimum omne, magnam hanc & Imperialem vrbem Conſtantinopolim dico. quod eam per te habemus, & quod eo perueneris, vt certo Eccleſiæ decorem ſuum ni torem que reſtitueres, viis omnibus quæ ad eorem ferunt conciſis: ſola ea ſatis tibi eſſe poſſent ad præclarum decus & ingentem gloriam vna cum æuo ipſo, & quamquiſpiam vel excogitare, vel eloqui poſſit longius duraturam, atq; ad immenſam quandam, quæ non putefiat, ſpei erga Deum ſimul & libertatis fiduciam. Hæc ego de rebus hiſce quæ philoſopher & dicam, habeo: qui ſub te tanto principe & præſide & curatore dego, beatam & felicem Imperatorio modo mediante atq; exercente philoſophiam, & res Chriſtianas in proſpero ſtatu & ſucceſſu adminiſtrante, quemadmodum inquit Ariſtonus. Cæterum, Imperatorum omnium humaniſſime, ſuſcipe narrationem hanc noſtram, vnum quiddam ex eis, quæ apud te ſunt rebus præclaris: atque id quidem breuiter admodum & tenuiter, veram ſcilicet pietatem proſequentem. Non enim inſtituti noſtri eſt, ſingillatim res omnes tuas commemorare, quæ dudum à multis vel iam celebratæ ſunt, vel adhuc celebrabuntur, & futuris ſeculis commemorabuntur. Et quidem quæ ab aliis prætermiſſa ſunt, alii inuenere:* & omnia ab omnibus & præterita & dicta ſunt. Poſteaquam enim permulti ſe ad res tuas commemorandas, perinde atque in altum mare demiſerunt hic quidem multa, ille autem plurima, quidam nonnulla atque alius alia varie recenſuerunt. Nemini quidem omnium tanta inceſſit audacia, vt ad omnia deſcribenda ſe conferret: quod id fieri omnino non poſſe, recte ab omnibus iudicatum ſit. Quemadmodum & nos partem quandam perhumani Imperii tui, egregium in Eccleſiam Chriſti ſtudium & pietatem tuam, nobis dicẽdam propoſuimus: quippe qui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ librum recens à nobis cõſcriptum, dedicandum tibi ſtatuerimus. Cui enim alii eum conſecraremus? Quum namque viſum nobis eſſet, hiſtoriam eam omnem in vnum conferre codicem, prioremq;, & eã ſimul quæ omiſſa eſt, in ordinẽ vnum diſponere, à multis & variis ſcriptoribus in operibus pluſibus ſparſim quodammodo tractatam, calculo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac ſiquidem ſententia tua comprobata fuerit, recte ſe res habebit. Sin minus, perinde atque nunquam extiterit, meo ipſius & omnium fere iudicio cenſebitur. Progreditur autem mihi opus hoc pro eo atque fieri potuit, initio ſumpto à deſcenſu

Amplificantur rhetorice Præcones [illegible] laude.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ.

Eam per Andronicum G[illegible] recuperatam Eccleſiæ reformatio commendatur.

Pietas & religio Imperatoris præcipue inter virtutes eius reliquas effertur laudibus.

*πάντα δὲ καὶ παραλέλειπται τοῖς πᾶσι, καὶ λέλεκται.

Opus hoc Imperatori dedicandum aſſeritur.

Qua tempora complectatur hæc hiſtoria.

* ἀμεταβάτῳ κινήσει.

è cœlis atque * intranſitiuo è paterno ſinu, motu & tranſitu ante ſecularis & Filij & Verbi æterni principioq; carentis Dei & Patris Domini & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, in plures diuiſim tomos. Procedit vero ad eum qui conueniebat locum, ſatis longe ante noſtra tẽpora reſiſtens atque ſuſpenſum, facili atque ſoſpenſum, facili atq; æquali maxime ductu, quali ſcilicet eloquutione, dictione, & compoſitione ſcripta eiuſmodi potiſſimum componi decet.

Dedicatur Eccleſiaſtica hiſtoria Imperatori Andronico, & velut corona capiti eius imponitur.

Quapropter admitte quæſo benigoe ad te hiſtoriam hanc: quam, ſicuti dictum eſt, ad calculum tuum producimus, ac potius venerando & Imperiali vertici tuo, cum timore, veluti quandam coronã imponimus: non equidem in pratis aliquibus fluxis & quam celerrime defloreſcentibus neque ex floribus marceſcentibus decerptam, neq; etiam ex pellucidis lapidibus fulgore quodam & auri ſplendore ſuaue quiddam & gratum relucentibus conſertam atque compoſitam: quæ res celeriter hinc & inde volutæ transferuntur, & nunc quidem hunc, nunc vero illum perinde atque in ſomnis ad breue tempus deliniunt atque demulcent: ſed ex æterno paradiſo quodam & floribus immortalib. collectam, qui neque tempore, neq; ſane ſenio vllo intereant & euaneſcant, verum diuino quodam modo & ſpirituali odore picti atq; imbuti ſint, & aliquid de ſtillante rore montis Hermon delibauerint. Hanc coronam, prout atque fieri potuit, contextam, ſummæ ſublimitati tuæ adaptamus: quam vt puto, ingens etiam æuum, maxima tua certamina & labores veritum, conſeruabit immarceſcibilem. Etiamſi aliquando lingua quæpiam impotens atq; caſtigatio & mens contumelioſa, vt ſcriptura inquit, in cœlum gloriæ tuæ blaſphemare, atque tela in aerem mittere, & verba vmbra quadam, quod in Tragœdia eſt, tollere atque erigere cœperit, quod quidem minus aliquem vnquam auſurum eſſe puto: ſed vbi viderit te ea eſſe coronatũ & exornatum, os eius obturabitur, & in iuſticiam in ſublime loqui ipſe ſtatim redargutus ſuperſedebit, captuſque oculis prodibit, vt qui intendere eos in eiuſmodi ornamentum tuum, & quæ inde cum gratia promiuet & lucem & vim nequeat. Varios illa ſane & omnigenos florum coruſcãtes & aureos habet colores, quam aliquis aptiſſime agri hortum herbarum omnium feracem dixerit. Potiſſimum vero illis mirifice abundat, qui pullulantes candeſcunt, & qui purpurea ſpecie florent, quiq; nitore ad nigredinem magis vergentes, quam maxime relucent. Sunt vero ij ex quibus corona tibi quam pulcherrime contexta atque conſerta eſt. Hierarcharum ſtola, vitæ ſanctitate ſupra ſolem ipſum coruſcans: & Martyrum vera & veneranda purpura, ſanguine eorum prolixe tincta atque rigata: inſuper locis conciliatrix nigreſcens & diuinitus cõtexta veſtis, illis admodum congruens, qui ad vitam angelicam contendunt atque aſpirant. Ex quibus Chriſti Eccleſia, aureum prorſus virtutibus circumamicta ornatum, veluti quędam ſponſa, rem omnium pulcherrimam vniuerſitatis huius exhibet atque repræſentat Regi & Imperatori. Eorum labores & certamina liber iſte commemorat: per quem tibi vt illis honore & dignitate æquali, & hanc ex eis conſertam coronam imponimus, qui rebus omnibus optimus es, & natura ſimul atque aoima regius & imperialis. Hunc tibi nuncupamus atque dedicamus, quum quidem antea corona gloriæ magnopere ſis exornatus, quam hic etiamnum quaſi quendam futuræ illius & ſempiternæ arrabonem, & veluti prooemium, hanc inquam, precioſiſſimam Imperij coronam, mirificarum virtutum, certaminum, atque laborum tuorum, perinde atque brabium, coronarum largitor Chriſtus tibi, qui pulcherrima tropæa, & ſplendidam, tuo ipſius *reſpoodens oomini victoriæ mercedem tuliſti atque ſtatuiſti, donauit. Ergo age, tu, qui ſolus natura, ſicut ille dixit, omnia, quæque diuinæ, quæque externæ ſunt doctrinæ, præcipue vero propter eximium & ſedulum in res quaſque pulcherrimas ſtudium tuum, quæ in diſciplinis ſunt arcana magis & ſublimiora, noſti, vtere ingenio tuo, & materiam adhibe igni incomparabilis tuæ eruditionis & iudicij: ſeu potius ad amuſſim tuam accõmoda & explora lucubrationem iſtam. Quãuis ſperem (nam quod aotea recte dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum fore tam præfractum & audacem, vt ſcilicet poſt cenſuram tuã, vel digitum ſcripto huic adhibere audeat. Improbas vero & inuidas linguas veneoo parricidæ ſerpentis conſumi & interire permitte. Quis namq;, rogo, in te rebus omnibus incomparabilem, q̃ male diceret, habuit? (O diuina vindicta & tonitrua & fulmina cœlitus cadentia!) De quo, propter diuinam & magnificam mentem, actiooomque magnitudinem & pondus, neq; encomium laudemque condignam & decentem inuenire licet, quum quidem plurimi plurima dixerint, multumque diu operæ & ſtudij in rebus tuis poſuerint: qui ſane omnes inferiores eis eſſe ſunt deprehenſi, cœlum attingere conantes, aut ſuam ipſorum vmbram comprehendere contendentes: quæ quo magis ei impendeant, eo cedat magis & diffugiat. Quid ais? Reprehenderene & carpere cõſtituiſti eum, qui ex ſe ipſo prorſus natiuam obtinet gloriam & dignitatem, & quem honor & amplitudo maxime ſatellitio quodam ſtipantes illuſtrant atq; exornant: ad quem neque ille qui apud Græcos pro Deo cultus eſt conuiciorum inuentor atq; autor Momus, non modo non propius accedere, ſed ne reſpicere quidẽ prorſus audeat? Quin potius Momus deinceps oullus extat, vt qui intenerit atq; diffluxerit, in hoc ſolo ne tantillum quidem quod perſtringeret habens. Cæterum ego quidem iſta. Tuum autem fuerit, Prioceps optime, vt conſideres atque perpendas ſeorſum omnia, & æquum conſtantemque iudicii tui calculum mihi adhibeas. Dei enim plane tua fuerit ſententia. Qui vero me ipſum in certamen maximum coniecerim, nunc demum fugientia me perſequi, & à tergo fluentium aquarumite, comperio. Quæ res veniam profecto meretur. In qua nimirum, vt equidem puto, quilibet fallatur, qui ſcilicet ſe in certamen tantum demittere conetur: vnde tamen propter res prope incomprehenſibiles atque inexpugnabiles: euadere non poſſit. Ipſe vero Rex regum & DOMINVS dominantium CHRISTVS, qui ſanguine ſuo Eccleſiam ſuam ſacrauit, & firmiter conſtruxit, & te illi virum iuxta cor ſuum auxiliatorem & defenſorem germanum purpura decoratum conſtituit, pium Imperium tuum infinitos æui annos cuſtodiat:

Flores eius coronæ, & operis præſentis materia. Epiſcopi Martyres, Monachi.

** Andronici videlicet.*

Precatio ad Deum pro Imperatore.

atque

*Nomen & Vrbs ipſa Hieruſalem Eſt apud Ciceron. in actione Verrina 6. Enna oppidū in vmbilico Siciliæ ſitū ſed fortiſſimū

atq; id in ſtabili & immota lætitia, inter omnes qui circumcirca ſunt, donec prorſus cuncti ſub pedibus poſiti conterantur, inimicos in maius excreſcens ſeruet, maioremque aliam ſuper aliam gloriam ſubminiſtrans confirmet: atque adeo te, liberos & genus omne, ipſamque hanc vrbem, cuius es tutor & conditor, in perpetuum florere faciat, vt tandem bonis omnibus abunde accumulati, in decantatas illas auras *Ennas Romani conſcendamus. Poſt longum vero tēpus profectumque demum & molle, quod ad infinitum prope pertingat, ſenium, illo quoque quod ſucceſſionem neſcit, ſempiterno regno & imperio te dignetur: atque in illa primogenitorum Eccleſia in eundem thronum, & numerum, cum fidei principe Imperatore referat, diutinorum pro Chriſti Eccleſia & grege ſuſceptorum laborum, ita vt decet, honores & fructus condignos percepturum.

Et ob id Conſtantinopolim Chriſtianis porro ad aureas Ennas cœleſtem patriam aſpiramus.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

TOMVS PRIMVS.

CAPVT I.

Prœmium autoris, conſilium quoad opus præſens conſcribendum animum adiecerit: præterea breuiter totius voluminis argumentum perſtringit.

NICEPHORVS Calliſti filius Eccleſiaſticam hiſtoriam compoſuit, initio ab ipſa ſtatim Seruatoris noſtri IESV Chriſti apparitione in carne ſumpto: opus id præclarum & lectorib. gratum fore ratus. Quod ſi enim non in paruis humilibuſque rebus habetur, quin potius ſumma laude & veneratione dignum ducitur, ſi quis hiſtoriam prophanam pulchro ordine colligens proponat, fructumque & vtilitatem eius ſtudii in medium proferat, eam cognoſcere volentibus: multo profecto laudabilius cenſeri debet, res geſtas ſacras in publica monumenta, quæ omnibus cognoſcere liceat, referre, doctrinamque facilem & ſalubrem publicitus profuturam conſtituere. Equidem maximam deberi gratiam eis exiſtimo, qui hiſtorias & res communes priuato ſuo labore ſibi conſcribendas ſumunt. Illi ſiquidem, quod in eis eſt vtile & admirandum, non apud ſe tanquam priuatas opes retinent: ſed publicæ vtilitati, edendis eis, inſeruire malunt, administros prorſus ſe diuinæ prouidentiæ exhibentes, qui in vno ſcilicet opere varij generis res geſtas, perinde atque in publico ærario reponentes, perſcribant. Facile quippe cuiuis eſt ex huiuſmodi publico monumento exempla capere, atque ex aliorum erratis actiones ſuas probe conſtituere, & ad variam rerum mutationem non variare opinionibus: ſed potius quo ad eius fieri queat: eorum qui rebus recte ſunt vſi, facta imitari, & virtutem. Porro ſi in conſultationibus ſeniorum conſilia excellunt, & experientiæ vſum propter temporis diuturnitatem præſtare neceſſe eſt: quodque dicitur, quicquid vetuſtate commendetur, venerabile id eſſe oportet: hiſtoriam omnino, vt quæ & diuturnitate temporis, & plurimarum rerum vſu valet, plurimi faciendam eſſe conſtat: in primis vero ſacram, ingentem nimirum fructum atq; vtilitatem omnibus ſimul & Eccleſiis & negociis ſuppeditantem. Namque, ita vt æquum eſt, omne genus vitiorum ea ipſa traducens & damnans, quam longiſſime reiicit, maloſque & impios iuſtis conuiciis execratur: & magnos laudatoſque viros, qui in rebus religionis noſtræ maximis, excellenti virtute & pietate plurimum ſtudii poſuerunt, verbis ampliſſimis, laudumque præconiis, quaſi quibuſdam coronis exornans, admirandos, imitandoſque aliis efficit. Quibus quoque rebus poſteritatem ipſam pulcherrime excitat, & ſanctiſſimis operibus & factis; decentique & recta de diuino numine opinione, eorum virorum laudem æmulando conſectari cohortatur. Quapropter & nos iudicio noſtro eos, qui ſacra hiſtoria ſcribenda, ad publicam vtilitatem tantum contulerunt ſtudii, comprobantes, æmulatione ad eandem materiam tractandam prouecti ſumus, non nos quidem egregia virtutis noſtræ facta oſtentantes, neque eloquentiam orationis vi & vbertate ſeu iactitantes: ſed animum, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Eccleſiaſticas ſcripſerunt conuertentes, inſtitutum quidem & propoſitum eorum in primis complectendum duximus: ſed non itidem ſcripta eorundem omnia ad publicam vtilitatem facere iudicauimus. Quidam enim ex eis ſanæ doctrinæ non adhærentes, multis in rebus non ſatis idonei dictorum ſuorum teſtes eſſe videntur, vnde factum, quod quamplurimi etiam ea quæ ab illis vere ſunt dicta, propter inſanas eorum opiniones, in dubium vocant. Nonnulli autem, quum ſemel à verbo fidei diſceſſiſſent, & ad aduerſas ei partes defeciſſent, etiamſi poſtea eos æqua & decentia ſapere contigerit, aduerſandi tamen eis, à quibus aliquando diſſenſerant, ſtudio, permulta in ſcriptis ſuis prætermittentes, non prorſus conſtantem & ſolidam obtinuere apud lectores fidem, quantumuis viribus eloquentiæ & ſcribendi acumine excellentes, atque egregio erga Chriſtum deſiderio & ardore, inter noſtri nominis homines, primas ferre contendentes. Etenim Euſebius Pamphili ſtatim à Chriſti temporibus vſque ad Conſtantini Magni tempora, quæ in Eccleſiis acta ſunt, proſequitur, ex Philone, Ioſepho, Clemente στρωματεῖ, (hoc eſt, contextore) Egeſippo, Hippolyto, Papia, & aliis ordine Eccleſiaſticis ſcriptoribus, hiſtoriam mutuatus. In qua

Vtilitas cum profanæ, tum ſacræ hiſtoriæ.

Conſilium, quoad hiſtoriā Eccleſiaſticam ſcribendam, author eſt adductus.

Iudicium eiuſdem de prioribus ſacræ hiſtoriæ ſcriptoribus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

hiſtoria cacoethes hæreſeos eius apparet: quãuis quibuſdam recte ſentire videatur, ex eo id aſſeuerantibus, quod & ipſe primæ Synodo interfuerit, & τῷ ὁμοουσίῳ (hoc eſt, conſubſtantiali) conſenſerit: quodque conuiciis reprehendens inceſſerit eos, qui Filium Dei creaturam eſſe opinantur. Mercurius porro Sozomenus, qui & Salaminius dicitur: itē qui Cyri Epiſcopus fuit ſapiens Theodoritus, quiq; idem tertiam impugnauit Synodum: item Deo inuiſus Philoſtorgius: præterea cognomine quidē, ſed animo integrus καθαρὸς id eſt, purus Socrates, finem illius initium ſuorum facientes operum, vſq; ad tempora Theodoſii iunioris hiſtoriam produxerunt: materia eadem, neſcio quo conſilio, omnes ſibi propoſita. Qui quidem in rebus quibuſdam varie inter ſe diſſentiunt: & Epiſcoporum inter ipſos contentiones, pro eo atque cuique viſum eſt, cōmemorant. Omnes etiam iſti varias quaſdam & nouas res, ab aliis minime dictas, hiſtoriis ſuis inſeruerunt. Deinceps vero, Theodorus lector Byzantius & Baſilius Cilix, & qui * prætor prouinciam geſſit Euagrius, ſuperiorum ante ipſos temporum res prætergreſſi, & tempora ſua ſtylo proſequuti, eorum quos modo diximus hiſtoriis, ſuas coniūxerunt, operis difficultatem reformidantes, nonnulli etiam è vita inter ſcribendum excedētes: inſtitutum opus minime compleuerunt. Ipſe quidem Euagrius illuſtri dignitate prꝑditus, hiſtoriam vſque ad Iuſtini ætatem deducit, maxime ex parte res prophanas tractans: quarum argumenta & materiā ex Euſtathio Syro, Sozimo, Priſco, Ioanne, Procopio Cæſarienſi, Agathia, qui illis temporibus G ordine inſignes fuere oratores, & præterea ex aliis non pœnitendis hiſtoricis decerpſit. Cæterum omnes iſti multa non ſatis idonea & commoda importune recenſent: non pauca vero, quæ neceſſario ſcribenda erant, prætermittunt: ſiue id conſulto affectibus ducti fecerunt, ſeu q; non omnia attingere potuerūt, timore quodam & indignitate rerum perculſi: quodq; fortaſſe eis non perinde ſtylo indulgere de rebus recte conſtitutis licuit, atq; nunc, quum Eccleſia ampliſſime dicendi & ſcribendi libertate vtitur, quā ſane libertatem in noſtro hoc opere in primis vſurpabimus. Enimuero Euſebius trecentos & aliquot præterea annos eſt cōplexus. Socrates autem & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centum fere & quadraginta, à primo ſcilicet Conſtantini Magni anno, quum is Cæſar H eſt renunciatus, vſque ad decimum Theodoſij iunioris annū. Deinceps porro & ipſe Euagrius tempus proſequitur annorum circiter centum & quadraginta: vt hiſtoria à Chriſto nato omnis, quam ij quos nominauimus hiſtorici conſcripſerunt, ſimul & ſeorſim non minus temporis quam ſexingentorum annorum complectatur. Eorum autem quæ poſtea ſubſequuta ſunt temporum res Eccleſiaſticas ad hanc vſque ætatem, quum nec pauciores nec minores, quam illæ eſſent, nemini vni qui hiſtoriam ſcribere potuerunt, in mentem venit, vnius operis volumine his cum illis coniunctis, complecti atque comprehendere: neſcio ſocordiane, & imbecillitate ingenij rem tantam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumenti abhorrenti. Quippe temporum ſimul rerumque hiſtoriis carptim & obiter in multos varioſque ſcriptores & volumina coniectis, ardua, &

ὁ ἀπ' ἐπάρχων ..., Fuit is patria Epiphanienſis.

Libertas in hiſtoria ſcribenda.

E difficilis earum rerum eſt cognitio & memoria, aliis ſcilicet alio loco rebus multifariam & ſparſim deſcriptis. Ego vero labore & tempore multo, affectione & ſententia cuiuſq; inquiſita, faciendum mihi putaui, vt argumentum & materiam omnem, vnam hiſtoriam Catholicæ Eccleſiæ mihi proponerem, & Deo beneiuuante, eam in vnum opus redigerem. Et primum ea quæ ab ijs ſcriptoribus, qui ante nos fuerunt, tradita ſunt, ſtylo, quantum fieri poterit, noſtro perſequi conabimur, at ſi quid ſuperfluum, & vetuſtate iam præſentibus temporibus, & ipſi materiæ inutile viſū fuerit, id prætermittemus: quæ vero ſententiæ & doctrinꝑ neceſſariæ ſunt, eas ſuo loco collocabimus. Præterea quæ deeſſe F iudicabimus, ſcriptis illorum addemus: quæcunq; cognitione digna eorum quiſquam, alijs omittentibus, annotauit, operi noſtro intexemus. Dabimus etiam operam, vt diſſentientes illorum opiniones ad conſuetudinem Eccleſiꝑ, quæ temporum præſcriptione inualuit dirigamus atque accommodemus. Quicquid in ſincerum adulterinumque fuerit, repudiabimus, & ſermone ſimplici & aperto rectam, ſanamq; fidei doctrinam cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ conſequentib. præterita, omiſſaque ſunt temporibus, adijcere ſtudebimus, non ita longe ante ætatis noſtræ tempus hiſtoriæ finem impoſituri. Ea vero vt equidem puto, plurimum lectoribus prodeſſe poterit: minimū certe moleſtiæ verſare eam volentibus afferet. Cuiuis enim ex ea tanquam ex fonte vberiore, ingentem vtilitatem haurire licebit. Satis enim conſtat, quum plures ſint Eccleſiaſticorum hiſtoricorum ſparſim ſcripti libri, non facile eſſe eos comparare & conſequi, ei qui ſacram hiſtoriam omnem perlegere, & cognoſcere velit. Præterea varietas ſtyli & elocutionis, tum etiam librorum multitudo efficiunt vt ardua admodum & difficilis legentibus, eueniat rerum cognitio. Opus vero perpetuum, vnoque ſcripturæ contextu compoſitum, res certas vndequaque narrationibus dilucidis commemorans, facilem omnibus & prōptam exhibet lectionem: & propter eundem elocutiones tenorem conſequentem quoq; rerum ipſarum cognitionem, tanquam quandam catenam omni ex parte ordine ſuo coaptatam, mirabiliterque inter ſe contextam, & veluti procurrentem. Denique tantum noſtram hanc hiſtoriam H aliis præſtare puto, quantum parti totum præſtat, & interpolato continuum opus. Quicquid autem eſt tam vtilis libri, id non ita facile, ſed multo ſane cum labore quum adhuc à pueris ad auguſtum * ipſius Dei Verbi Sapientiæ templū eſſemus, & plurima ex eis quæ ibi ſunt, voluminibus & commentariis peteremus, collegimus. Quam vero aliam ipſi Aeternꝑ Sapientiæ referremus gratiam, quæ maxima in nos prolixe cōtulit beneficia. & nos amœnitate delicijſq; ſuis perfrui eſt paſſa, domicilium ibi & manſionem multo tempore nobis præbens, & pietatē quaſi cuiuſdam obſtetricis & nutricis præſtans, atque ad id nos ætatis & profectus deducens: quam vt res eius, fortaſſe autē dicendum Catholicæ Eccleſiæ, omnes, quantum fieri poſſit, vno volumine comprehenderemus, & id publice omnibus in communem vſum vtendum collocaremus? elocutionis pondus, verborumque ornamenta minus conſectantes: ſed oratione pura,

Quos autores ſequatur & quid tractet in libros hoſce autor.

Præſcriptio conſuetudinis Eccleſiæ Catholicæ.

Commoditas hiſtoriæ iſtius legendæ.

Quantum opus hoc aliis eiuſdem generis hiſtoriis præſtet.

τῆς τοῦ Λόγου σοφίας. Volumen iſtud Nicephorus Conſtantinopoli ad templum Sophiæ vbi bibliotheca inſignis & Monachorum Aſceterium fuit compoſuit.

res aper-

res apertas, vt ab initio in Ecclesiis ſunt geſtæ, ... imus exponete conantes. Quod vt facere poſſemus, quantum eruditionis noſtræ tenuitas permiſit, cum cura & fide, quæ de rebos veterum temporum in monumenta ſunt relata, perquiſiuimus. Verum enimuero quum ea nobis ſit propoſita ſcribendi materia, vt dilucidior res omnis fiat, de toto opere præmittendum aliquid duximus. Sciendum itaque, torum hoc volomen nobis in decem & octo tomos eſſe diuiſum. A

Argumentum & materia librorum noſtrorum

I. Horom primus res geſtas Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu complectetur, vt ſcilicet ille à proprio throno * intrantirue excitus, propter incomparabilis bonitatis affectionem & miſericordiam, aſſumpra ex Maria virgine carne, & * terreno vitæ curſu quam optime confecto, per ſalutarem paſſionem atq; naturam omnem ſuperaotem reſurrectionem, ad paternum ruſus aſcenderit ſolium, reconciliatione noſtra ſuo ipſius patri perfecta atque abſoluta; B

[illegible]

II. Secundus ea quæ ad Spiritum Sanctum pertinent, comprehendet. Quas ille ſcilicet res per ſacros Apoſtolos peregerit: quibusq; illi rebus geſtis, qualem finem vitæ quiſq; eorum ceperit, ſacroſancta nobis ſcripta, relinquentes. Quæ ea ſint ſcripta, & quæ in eis vis vera ſincera, & * teſtamentaria.

III. Tertius primos Apoſtolorum ſucceſſores exponet, vbi & quomodo ſalutaris doctrina per orbem vniuerſum peragrarit, quas calamitates & clades Hieroſolyma propter cædem Seruatoris Chriſti Ieſu pertulerit: quos rurſus tanquã hæredes miniſterii ſui, quæ item litterarũ monumenta Apoſtolorum ſucceſſores poſt ſe relinquentes, martyrio pro Chriſti nomine ſint coronati. Et quæ iam tum primum emerſerint aduerſus ſalutarem doctrinam hæreſes. C

IV. Quarti tomi argumentũ erit: Quinam falſæ & adulterinæ doctrinæ extiterint duces, quosq; contra eos Eccleſiaſticos ſcriptores & doctores quæ omnia bene diſponit & dirigit diuina prouidentia excitarit, Apoſtolicis donis excellentes viros, ſimulque & vita & doctrina illorum euertentes inſanas opiniones. Qui iſti fuerunt, & quæ tum de quæſtione celebrandi Paſchatis ſint diſſidia exorta.

V. Quinti materia erit, ſub Seuero & Decio Imperatoribus Eccleſiarum perſecutio. Præterea qui multum ſapientia valuit ipſe Origenes, quæ eius vita fuerit, quæ ſcripta. Tum qui in oriente & in occidente ſanctiſſimi martyres ſacroſanctum pro Chriſto certamẽ fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africæ epiſcopo. Item de Dionyſio, qui Alexandrinæ præfuit Eccleſiæ. Item de Chriſtianis, qui in perſecutione ſub Decio pietatem abiurarunt, hiſtoriam texet. D

VI. Sextus commemorabit hæreſes varias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Nouatus, Apollinaris, & Samoſatenus Paulus. Deſcribet etiam res Dionyſii Alexandriæ epiſcopi. Et qui magnarum vrbium vſq; ad Eccleſiarum oppugnationem permanſerint Epiſcopi. Oſtendet quoq;, qui tum temporis Eccleſiaſtici ſcriptores, & aliter in diuina ſapientia clari viri floruerint.

VII. Septimus contentionem & rixas noſtrorum expediet Epiſcoporum, vnde illi à diuina ad tẽpus excidentes gratia, in magna inciderunt pericula. Deinde de exitialibus tyrannis, Diocletiano & Maximiano, Maxentio, & Maximino, & Licinio, quam crudeliter illi in gregem Chriſtianum ſæuierint, tractabit. Poſtremo, quomodo magnus, & Apoſtolis ipſis par Conſtantinus, diuina ope ab iis victoriam reportans, pacem Eccleſiis conciliarit: & primus Chriſtianorum Imperator creatus, magnifice cognominem ſibi vrbem conſtruxerit. A

VIII. Octauum tomum ſibi vendicabit idem ipſe Apoſtolis non inferior Conſtantinus. & res quę eo imperante Eccleſiis acciderunt. Res item impij Arij & primam, quæ Nicææ eſt celebrata, Synodum. Et quemadmodum res Chriſtianæ incrementum cœperint. Item de angelica Monachorum vita, vnde initium ſumpſerit, & quos habuerit autores. Item quæ Ariani contra veræ pietatis ſectatores, & maxime aduerſus magnum Athanaſium moliti ſint, & fecerint. Præterea de beata Helena, & piis eiuſdẽ Deoq; gratis operibus: & vt finita vita, vna cum filio Conſtantino, in cognomine ei vrbe ſit ſepulta, idem narrabit. B

IX. Nonus res filiorum ſacroſancti Conſtantini, & in primis ea quæ Eccleſiis ſub Conſtantino euenerunt, perſequetur. Item, qui viri tum & in recta & in peruerſa doctrina florentes fuerint. Item qui eo tempore Monaſtica vita per Palæſtinam & Ægyptum excelluerint. Item, de diuerſis Synodis, & variis profeſſionis fidei expoſitionibus & formolis tractabit.

X. Decimus porro complectetur res Deo inuiſi Iuliani, vt ille à recta pietate deſciſcens, & ad Græcorum idololatriam deficiens, variis ſubinde modis perſecutionem contra nos concitarit: & vt bello Perſis illato, malus male perierit. Aliqua etiã is tomus ex parte res piiſſimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quomodo ſcilicet magno animo rectam doctrinam propagans, vitam finierit. C

XI. Porro qui hunc conſequetur vndecimus tomus, copioſe teſtabitur, quæ Eccleſiæ ſub VALENTINIANO & impio Valente pertulerint. Item de magnis ECCLESIÆ orthodoxæ luminaribus, & qui ex aduerſo eiſdem extiterint oppugnatores, oſtendet. Præterea vt ordo MONASTICVS in immenſum creuerit. Item, quæ gentes CHRISTIANISMVM ſuſceperint: Poſtremo vt Valens incendio perierit.

XII. Duodecimo tomo deſcribentur GRATIANI & VALENTINIANI iunioris, & ex Hiſpania oriundi Maximi Theodoſii res. Item ſecundum vniuerſale ſanctum Concilium: & vt pietas Chriſtiana in maius ſit prouecta, templis vbique quæ idolis conſecrata fuerant euerſis. Inſuper de eius temporis grauibus hæreſiarchis: & ſanctis etiam piiſque in Eccleſia noſtris hominibus. D

XIII. Tredecimus tẽpora Arcadij & Honorij prolixe exponet. Prætereaque res aurea lingua præſtantis viri, Chryſoſtomi ſcilicet. Et quæ inſuper ea ætate Eccleſiæ contigerint, accurate proſequetur.

XIV. In quartodecimo tomo argumentum nobis Theodoſius iunior, & omnium admiratione digna femina Pulcheria ſuppeditabit. Et acta Concilii tertij Epheſi coacti commemorabit. Et præterea epiſcoporum ſucceſſionem, qui maximis quibuſque ECCLESIIS præfuerunt,

runt. Commemorabitur etiam Eutyches & Dioſcorus hæretici. Idem Eudocia & Pulcheria, reginæ ſeu Imperatrices. Denique qui ea tempeſtate in Palæſtina, & alibi Deo placentem vitam, monaſticam ſcilicet optime ſunt profeſſi & ſequuti.

XV. Hunc qui ſequetur decimus quintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quartæ Synodi acta, omnia ea abunde exponens & inſuper, quę Antiochiæ & Alexandriæ in ſeditione euenere. Item, quæ circa adiectionem ter ſancti hymni ſunt facta.

XVI. In decimo ſexto erunt res Zenonis & Baſiliſci, huiuſque circulares literæ. Et quæ tempore Anaſtaſii Dicori Eccleſiæ euenerunt. Deinde res quoque Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mongi, Timothei Æluri, & aliorum inſuper hæreticorum. Et item quæ denuo per ſeditionem de quarta ſancta Synodo ſunt acta, accurate proponet.

XVII. Decimus ſeptimus ex rebus Iuſtini primi & ſucceſſoris eius maximi Iuſtiniani, & actis quintæ ſanctæ Synodi conſtabit. His adiicientur Belliſarij res geſtæ. Item, Iuſtini Iunioris res. Et qui eodem tempore vita Angelica clari fuere Monacbi.

XVIII. Decimus & octauus tomus clare explicabit, quæ ſub Tiberio & Mauricio Imperatoribus in eccleſiis ſunt acta. Item res Hormiſdæ Chosroæ & Chagani Perſarum: & vt Mauritius pœnas Deo perſoluens, gladio perierit. Deinde, quædam commemorabuntur de ſingularibus quibuſdam diſſidijs & hæreſibus, ſcilicet Monophyſitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaſchitis. Item de Iacobitis, & Armeniis, & præterea quæ in iis ipſis hæreſibus fuere diſſidia. Poſtremo quam turpiter Phocas, qui Mauricio ſuccedens crudeliter tyrannidem geſſit, ſit iugulatus.

Et hæc quidem accuratius clariuſque toti operi præmittere voluimus, eo conſilio, vt animis lectorum propoſitum argumentum eo perſpectius eſſet. Ne cui autem hiſtoriam noſtram deprauare facile eſſet (conſueuerunt e. multi aliena ſcripta ex arbitrio ſuo, prout eis eſt viſum, digerere atque diſponere) primas ſine capitales literas tomorum, quæ quidem tomi annuatim ſuorum numerum quiſque expreſſum continent, ipſa poſuimus, vt certioris fidei gratia nomen & cognomen noſtrum referant atq; complectantur. Quamobrem peto, ſi quæ à nobis per totum hoc opus recte ſunt expoſita, vt ea extra inuidiam ſint collocata, quæ optimis quibuſque rebus præcipue imminere conſueuit. Sin vero in aliquibus ignorantia lapſi ſumus, ea vt ab aliis, qui & doctrinæ & eloquentiæ, atque etiam experientiæ virtute pollent, corrigantur. In iuuenili enim ætate opus hoc conſcribere aggreſſi ſumus, idemque nondum ſextum & trigeſimum annum egreſſi perfecimus. Quandoquidem autem abunde omnia ea quæ opus eſſe putauimus, hucuſque præfati ſumus, agedum diuini numinis ductu rem ipſam (vnde maxime conuenit) ordiamur: in primis hiſtoriæ nobis firmamentum, ipſam ſcilicet veritatem, conſectandam proponentes.

Prima decem & octo tomorum iſtorum litera, hoc eſt, ἀκροστιχίδες compoſita, nomen autoris in Græco exemplari exprimunt, Νικηφόρου ... Scopus hiſtorico propoſitus eſt veritas.

CAPVT II.

Epiſtola Iulij Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea qua apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Matthæum & Lucam Euangeliſtas.

Res Chriſtianorum à prima ſua origine repetere, qui ſint, vnde, & quo modo tanta ceperint incrementa, eoque magnitudinis & gloriæ peruenerint, intempeſtiuum, atque adeo ſuperuacuum eſſe puto, vt in præſentia de eis perquiratur. Quum ſacra oracula & acta, innumerabileſque aliæ ex ordine res, aperte ſatis & accurate declarent longiſſime ante & ab initio, cumque ipſis conditi mundi principiis, dogma noſtrum vna eſſe iactum & fundatum, ſeu potius vltra tempora & ſecula omnia id extitiſſe: ſiquidem ad autorem & ducem profeſſionis & fidei noſtrę Deum verbum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum reſpicere oporteat. Quandoquidem enim duplex conſiderandum venit myſterium, & alterum quidem tanquam quoddam caput contemplamur, quod ſcilicet ad æternam, principio carentem, ſeculaque omnia præcedentem generationem refertur: alterum autem quaſi poſterius quiddam, vt ita dicam, & vltimum ſpectamus, quod nimirum ad inferiorem hanc & poſtremis temporibus ex virgine incarnationem factam, terrenamque conuerſationem & vitam pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione perſequi, minime omnino conuenit. De eo enim ſi quis diſſerere inſtituat, quum oratio talis extra propoſitum opus ſit, tum plus operæ & negotii, quam opus ipſum, & ea de quibus tractare decreuerimus, exhibeat. Siquidem quum neque tempus, neque ſeculum ei myſterio interceſſerit, & proinde neque adeſſe illi, neque contemplari & eloqui id quod ſupra intelligentiam noſtram eſt, conceſſum ſit: quidquid id eſt, tuto ſilentii præmio permittemus: ac potius ingeniis noſtris, ne in talibus rebus curioſitatem nimium exerceant, imperabimus, vtpote ſenſu, ratione, & acumine mentis noſtræ longe ſuperioribus. Nobis vero ſatis fuerit, ſola è diuinis ſcripturis adducere teſtimonia: vt, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.* Et inſuper ſcire, quod Deus † ſemper exiſtens, principioque carens, & ſecula præcedens: ita vt ipſi ſoli cognitum eſt, ante ipſa ſecula gignit ſuum ipſius filium, verum Deum verbum, ſupra omnis intelligentiæ & deprehenſionis captum, & ſupra mentis ſenſum & cogitationem, cognitionemque omnem: ſimulque ſanctiſſimum ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem, Deum & ipſum perfectum atque ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem illis, &* eiuſdem plane virtutis & poteſtatis. Et quod tres iſti vnum ſunt, vna natura & eſſentia & poteſtas, cum quibus & per quos ſimul & angelicas poteſtates & mundum hunc vniuerſum produxit & condidit, quum is antea non extiterit. & præterea id quod in viſum cadit conſpiciturque omne, quodque anima agitatur, & quod anima caret. Atque hæc quidem de ſuperno Chriſti, perſuaſionis & fidei noſtræ principis, genere, ipſiuſque ſublimi dignitate natura, nobis dicta ſufficiant. Quæ enim rebus tantis explicandis idonea ſuppeditet oratio? pro eo

Chriſtianiſmus à condito mundo initium extitit.

Duplex Chriſti natiuitas, diuina & humana.

ὁ λόγος ... ἀϊδίως ... λόγος προαιώνιος ...

Ineffabilis ſanctiſſimæ Trinitatis Theologia. ὁ ἀεὶ ὢν ... ἄναρχος ... προαιώνιος.

** ὁμοδύναμος.*

Totus & lingua & mente & cogitatione abhorreo, quando de Deo verba facio. De Deo autem cum dico, vnum eo circumfulgeat lumen, & tria.

atque diuinum id quoque oſtendit oraculum. *Tria quidem iuxta proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas: vnum vero ſecundum rationem eſſentiæ ſiue Deitatem. Diſtinguitur enim inſeparabiliter, & coagmentatur ſeparabiliter. Vnum namque in tribus Deitas ipſa, & ipſa tria vnum, in quibus Deitas, ſeu quæ Deitas ſunt. Gregorius Theologus. Vnus Deus, tres perſonæ, vna eſſentia, potentia, ſapientia, bonitas, vna & indiuiſa Trinitas, Deus. DOMINVS. Paracletus, Genitor, genitus, regenerans. Ab vno omnia. A quo, per quem, in quo omnia. Vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus ὁ ἐν à ſe, ὁ ἐν ab altero, ὁ ἐν ab vtroq. Pater, Filius, Spiritus ſanctus. Vna pater, λόγος, παράκλητος, vna eſſentia, vna virtus, vna beatitudo, à quo, per quem, & in quo beata ſunt omnia, quæcunque beata ſunt. Auguſtinus.*

Generatio vero eius, inquiens, *quis enarrabit*? Neque enim quiſquam Patrem, pro eo atque decet, ſatis cognouerit, præterquam Filius: neque rurſum Filium, præterquam qui illum genuit Pater. Ad quem, vt eſt apud veterem Moſen,† loquens Pater in creatione vniuerſi huius: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem noſtram & ſimilitudinem*. Hunc ipſum ſane, quicunque virtute & in Deum pietate aliis præſtare primis temporibus dicti ſunt, vt Abraham & Moſes, & inſuper quicunque ante & poſt eos iuſti motum mutatione fuerunt Prophetæ, & alii Deo placi t & grati homines, mentis oculis ſincere & clara contemplati prolixe cognouerunt, & tanquã germano Dei filio præſtantiſſimum pietatis honorem tribuerunt. Ille porro perſuaſionem ſidemque eiuſmodi remunerans, & Patris & ſui cognitionem perfectiorem abſolutioremq; illis adauxit. Eſt quippe vetus oraculare verbum neminem eorum qui antiquitus Deo placuerũt, ſine fide in Chriſtum finem vitæ conſequutum eſſe. Siquidem per coniecturam id colligere licet, ex multifariam viſionibus, quas alias aliis accumulauit, pro eo atq; eas quiſque ferre potuit. Atque equidem in hominis ſpecie ipſi Abrahæ frequentius, progenitoriſq; ex eo apparuiſſe creditur, quandoq; per ſeipſum, quãq; p adminiſtros ſuos angelos, oraculis eos admonẽs, & docens de reb. optimis. q́ quidẽ cuiuis vel inde facile eſt exiſtimare & credere. Angelum enim Dominum, vel etiam Deum appellare, conſuetudo ſcripturæ non eſt: ſed ita ſimpliciter, nudo ſcilicet nomine, angelum: illum vero ſemper in ſignibus & excellentibus extollit, & celebrat nominibus, Deumque & Dominum aperte & clare vocat. Itaque Verbum, quod colimus, æternum, & ſæculis temporibuſque vniuerſis antiquius fuiſſe, & veteribus olim, etſi non omnibus, quibuſdam tamen, in myſterio apparuiſſe, paucis hiſce dictum eſſe ſatis ſit.

† πρωτόλογος. Chriſtus filius Dei omnibus ab orbe condito piis hominibus cognitus.

Idem ſanctis patribus apparuit.

Geneſ. 18. Hoc exquiſite & luculenter in Tryphone ſuo tractat S. Iuſtinus.

CAPVT III.

Quam ob cauſam non citius Seruator Chriſtus, ſed in poſtrema temporum ætate, hominem aſſumpſerit: & de perpetuo & ſempiterno eius regno.

Minime vero mirari oportet, non dudum antea, ita vt nunc, omnibus hominibus & gentibus Chriſtum innotuiſſe. Doctrina enim Chriſti omnium, conſummatiſſima atque perfectiſſima, omnique ſapientiæ & virtutis genere abſolutiſſima, non apta, opportuna & congruens omnino veterum hominum vitæ & moribus fuit. Quandoquidem à primis ſtatim initiis, qui incorruptibilem ſeniique expertem & beatam vitam acceperat, primus videlicet homo, & generis noſtri autor, minimum dati præcepti memor, immortalem fatali commutauit vita. Qui vero ex eo ſunt progeniti, longe deteriores, vno atque altero excepto, agreſtem quandam feram & prope beluinam omnes, appetitionum ſuarum impetu ducti, egerunt vitam. Non itaque illi vrbes condidere, non artibus aut doctrinis ſcientiiſque ingenia excoluere, longe etiam à legibus, diuiniſque cultibus & iuſtificationibus abfuere. Virtus porro & philoſophia ne de nomine quidem apud eos notæ fuere: ſed perinde atque quidam Nomades, palantes in ſolis lucis vixere, & inſita ſibi à natura rationis ſemina corrumpentes, ac vitioſitatem malitiamq; omnem * ex liberi arbitrii ſententia refingentes, quicquid eſſet peſſimum, timore depoſito peregere: vſque adeo, vt quandoque quidem ad mutuas cædes & homicidia inter ſe armati conſurgerent, aliquando vero Deo bellum inferre inciperent, ſuperque terram munitiones & muros conſtruere aduerſus cœlum, & caput ad id illidere, ac in tantum denique inexpugnabilem vim & potentiam in ſe prouocare atque excitare auderent, vt ad coercendam eorum ſimul & præfractam temeritatem, & inane inutileque cœptum, tanquam pernicioſam nocentis herbæ ſyluam per vniuerſam terram effuſam, Deus nunc immenſis aquarum diluuiis vindicare, nunc horrendis ignis imbribus, & immanibus fulminum ictibus compeſcere, & violentum malignitatis eorum impetum opprimere aggrederetur: & præterea fame ſimul & peſte, & variis bellorum generibus ad indecentem & importunam malorum molitionem tollendam vteretur: tantamque animorum (vt ita dicam) luem, impune omnia depaſcentem, grauiterque inualeſcentem, efficacioribus repurgaret remediis & pœnis. Poſteaquam igitur tanta malignitas, vitiorumque omnium grauedo, perinde atque damnoſa quædam ebrietas, per omnes fere eſt graſſata, caliginemque eorum animis offudit, ipſum omnium optimum DEI verbum magnitudine bonitatis propriæ coactum, nunc per naturæ legem, nunc per angelorum aduentum & præſentiam, quandoque etiam per ſe ipſum myſticis quibuſdam, & arcanis apparitionibus paucis quibuſdam, qui antiquitus pietate & amore Dei clari extiterunt viris, alicubi ſe exhibuit, hominis forma aſſumpta: quod aliter id ipſis aſpicere conceſſum non eſſet. Quum porro ſatis ad eum modum per diuinos illos viros in multos homines pietatis cultuſque Dei conieciſſet ſemina, & gens tali cultui dedita paulatim in dies magis magiſque in vnum coaleſceret corpus, & quaſi germen quoddam radice ſua, Abrahamo nati cognoſceretur, ei genti quæ & antiquitus, & non ita pridem vita & moribus rite exculta eſſet, legem per Moſem, perinde atque quendam ducem & manuductorem, ad præſtantiorem pietatem, Deique cultum, tradidit: ſymbola & ſigna, figuraſque & imagines ſabbati & circumciſionis, & alia quædam elementa ſeu principia diuinorum conſiliorum & contemplationum, myſticaſque præterea cæremonias, non apertas illas & claras, ſed obſcuras, tenues & vmbratiles illis oſtendens & præbens. At vbi deinceps lege vbique diuulgata, ex dura illa & agreſti vita homines paulatim ad humanitatem ſunt exculti, & ad philoſophandum animum adiecerunt,

Quare primo hominibus filius Dei Chriſtus Ieſus, non ita clare, vt nobis innotuerit. Parentum noſtrorum primorũ lapſus.

Prima ætatis hominum ruditas & malitia.

** ἐξ αὐτεξουσίου γνώμης.*

Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominũ malitiam diſcuſſit.

Lex Iudæis Abrahæ poſteris per Moſem data.

inuicemque amicitias colere, & conſuerudinem inter ſe habere cœperunt (pædagogo & doctore, lege, quaſi regula vtentes, ſeque erudientes) atque inprimis firmior ſtabiliorque Dei Patris notitia apud eos radices egit, apriq; iam & idonei tanquam ad ſemina maiora Dei cognitionis ſuſcipiendæ fuerunt: tum idem illud rurſum, quud ante virtutis ſemina ſeuerat, Dei Verbum principii expers, ſeculaq; præcedens, quandoquidem aliter fieri non potuit, vt hominum genus tandem prorſus ab infuſa ei libera-

Verbum & filius Dei homo factus eſt.

**Homo doctus abunde*
Linguis diſſectis, vndis atque imbribus ignis,
Et legis ſcripta tabulis, & carmine vatum,
Criminis haud potuit primi depellere v.ncla, &c.
Gregor. Nazian.

retur execratione & pernicie & ad immortalem illam atque beatam reduceretur vitam poſtremis temporibus Romanorum Imperio orbem obtinente, natura & conditione noſtra accepta nulla re à noſtra (fatalibus † duntaxat peccati inquinamentis exceptis) differente, ea & fecit & perpeſſum eſt, quæ æquum erat Deum facere corpore in hac vita, peregre verſantem. In qua ille natiuitatem mirificam, opinionemque omnem excellentem, conuerſationemque inſolitam, & doctrinam nouam, omnique naturæ miraculo ſuperiorem, mortem & ſepulturam & reſurrectionem rediuiuam exhibuit. Quæ omnia ſingillatim vaticiniis Prophetarum prædicta fuerant & promulgata. Quemadmodum & regnum eius in fine ſeculi diuinus Daniel ſpiritu liberiore & puriore perſpexit, & hiſce verbis humano more viſionem eam deſcripſit: *Spectabam*, inquiens, *donec throni ponerentur, & antiquus dierum conſedit. Et commemorans res ipſe ſuas*, infert rurſus; *Iudicium conſedit, & libri aperti ſunt.* Et deinceps: *Spectabam*, inquit, *& ecce cum nubibus cœli tanquam filius hominis veniens, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectum eius adductus eſt, & ipſi traditum eſt principatus & robur & regnum, & omnes populi tribus, & lingua ſeruient ipſi. Poteſtas eius poteſtas ſempiterna, quæ non prateribit, & regnum eius non corrumpetur.* In quem vero alium hæc quadrent, quam prorſus in Seruatorem noſtrum Christum, hominis filium, propter poſtremam ipſius per aſſumptam carnem humanitatem, per oraculum propheticum nominatum?

† πλὴν τῶν ἁμαρτιῶν παθῶν.
Oeconomia Christi in mundo.
Regnum Christi ſempiternum.
Tanquam filius hominis.
Quare Christus dicatur filius hominis. Et propter Adā, & propter virginem ex quibus exortus, ex illo quidem tanquam primo maiorum parente, ex hac autem tanquam matre ... & non lege generatione ...

**Nominis ergo ...*
Submittens decus, immutabilis, ætherenſque
Æthereis effigies hominum ſub lege creatus:
Non hominum de more tamen, caro matris ab aluo
Virginis intacta: ſancta (mirabile dictu,
Credere quod nequeant infirmi) prodyt idem
Et Deus & mortalis homo dum iungit in vnum
Naturam geminam, hanc manifeſtam, illamque latentem
Qua Deus vſque fuit, nobis al am ille recepit,
Viſceribus Deus humanis cum conciperetur,
Vnus vtrinque Deus, rex Christus numine mixtus,
Atque Deo mortalis homo ſic ſubſiſtit ipſe.
Gregorius Theologus.

CAPVT IV.

Quod nomina Dei eiuſdemque hominis verbi Christus ſcilicet & Ieſus, longe antea ab ipſo vſque Moſe ſymbolice, & ſub certis indicys in honore & precio fuerint: propterea & ſacerdotes ipſi, & reges & Prophetæ, Christi, per adumbrationem quandam ſunt dicti.

RELiquum eſt, vt demonſtremus, ipſum æternum principioq; carentem Deum Verbum non ſolum antiquitus piis, Deoque charis hominibus cognitum, ſuoque tempore apud nos corporaliter, tanquam * peregrinum verſatum fuiſſe: verumetiam diuinas eius appellationes, Ieſu ſcilicet, & Christi, non nobis ſolis, ſed & veteribus Prophetis in maximo habitas eſſe honore. Primum ſiquidem magnus ille Dei ſpectator Moſes quum imagines & ſymbola ſignaque quædam arcana & noua, iuxta typum & figuras, quæ ei in monte diuinum oſtenderat oraculum, inſtitueret, pontificem Dei fratrem ſuum Aaronem promulgauit, excellentemque ei honorem, præeminentiam, & gloriam tribuens, Christum & vnctum Domini pronunciauit: & nomen id illi accommodans, arcane per myſterium celebrans & cohoneſtans appellationem eam, illudque diuinando adumbrans, diuinum quiddam & excellens eſſe, *ducem & principem. Porro Ieſu quoque cognominationem ipſe primus diuino afflatus ſpiritu, quum nunquam ante hoc nomen auditum fuiſſet, filio Nauæ ſoli ſapienter indidit: veluti præcipuũ & regio diademate præſtantiorem perfectioremque honorem illi habens, quem per ſymbola cognouerat, poſt obitum ſuum imperium in omnes ſuſcepturum eſſe. Imaginem enim Ieſus Nauæ filius, Seruatoris noſtri ferebat qui vnus poſt Moſen atque conſummationem ſymbolici vmbratiliſque cultus illius regnum veræ & illuſtris pietatis, manifeſto ſuſcepit. Moſes itaque, vt dixi diſtinctis Seruatoris noſtri appellationibus, quas ſummo honore & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidem, Christi: ſucceſſori vero ſuo duci, IESV nomen magnificentiſſime non ſine arcano & ingenti myſterio tribuit. Quin & alii poſt illum Prophetæ, aperte & ſignificanter admodum, Seruatorem *Christum* nominarũt. *Spiritus enim*, inquit Hieremias, *ante faciem noſtram: Christus Dominus comprehenſus eſt in corruptionib. eorum.* Et Dauid: *Aſtiterunt*, ait, *reges terra & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Christum eius.* Quibus verbis deinceps illa infert: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hoc ipſum porro Christi veneratione dignum nomen, non ſolum eos qui ſacerdotio cohoneſtari eſſent, factitio exornauit oleo, idque per ſymbolum: ſed & reges ipſos. Diuino enim hoſce inungentes ſpiritu, quibus id fuerat commiſſum Christos per imaginem & faciebant, & vngebant. Quandoquidem & regibus omnino typi quidam & figuræ inerant veri regni & poteſtatis Seruatoris noſtri Ieſu Christi in omnes. Cæterum & Prophetas quoſdam Christos eſſe, diuini ſpiritus inſtinctu percepimus. Etenim ii omnes, ad vnicum Pontificem omnium, & creaturæ omnis regem, ſolumque Prophetarum Prophetam, Seruatorem Christum, reſpectum ſuum habuerunt. Id illud clariſſime oſtendit, quod nulli omnium Pontificum, Regum, & Prophetarum, qui ſymbolice huius nominis vncti honoratiq; ſunt tanta diuinæ virtutis vis fuit & poteſtas, quantam ſcilicet Dominus noſter Ieſus, & reipſa vere † Christus, natiuam, & propriam eam habens, oſtendit atque exhibuit. Sed nulli etiam ex omnibus hoc contigit, vt eos qui ſe illis

** ἰνδήγενον. Christi nomē veteribus Hebræis cognitũ, & in magno habitum honore.*
** ἀρχηγόν. Itidem nomen Ieſu.*
Ioſua typum Seruatoris noſtri geſſit.
Seruator noſter aperte Christus à prophetis dictus.
Sacerdotes olim & reges Christi.
Prophetæ etiā quidam.
Seruatoris noſtri Christi longe ſupra valde quos omnes præſtantia. Soli nos à vero Christo Christiani dicti.
† Saluator noſter Christus dicitur proo...

vt ſubditos ſubiecerunt, imaginario & vmbratili nomine Chriſtianos cognominarent: quum tamen ad ingentem gloriam & honorē proceſſiſſent. Iam nec alij cuipiam tantus etiam poſt obitum attributus eſt cultus, & venerationis honor, vt pro eius nomine ipſam quoque vitam aliqui non grauate vilem habuerint, amiſerintque. Inſuper neque circa quemquam à mundo condito, tantus motus, & concuſſio habitabilis terræ, quantus circa eum, fuit. Enimuero fieri neutiquam poſſe, vt vis & virtus typi atque imaginis tantum perficiat, quantum nimirum veritatis ipſius repræſentatio & exhibitio, ea quæ in Seruatore noſtro eſt perſpecta poteſtas, manifeſtiſſime comprobat & declarat. Qui quidem quum nihil eorum, quæ magnifica & præſtabilia habentur, à quopiam accepiſſet. ſed neque genus † fortitaſſe ex ſacerdotum ordine duxiſſet, neque opibus aliquibus ad regnum euectus eſſet: neque pro propheta, vt veteres illi, ſe geſſiſſet, neque dignitate aliqua à Iudæis auctus eſſet, quamuis per ſe ipſum reuera omnia à Patre, & non per ſymbola aut figuras haberet: Chriſtus tamen præ omnibus illis maxime eſt renunciatus, atque declaratus: & cum orbe habitabili vniuerſo cognomen ſimul ſuū, ſimul & veneranda & ſancta inſtituta moreſq; ſuos communicauit: non vmbras, typos, & imagines. vt antea factum fuerat, rerum pulcherrimarum, ſed manifeſtas ipſas & veras virtutes exhibens, vitamque quandam ſublimem & cœleſtem, vna cum veritatis dogmatibus, eis qui ſacris eius initiati eſſent, relinquens, ipſiſſimus ſcilicet & veriſſimus Chriſtus, perfectiſſimum Dei verbum, qui non facticio perinde atque reliqui ſed diuino naturaliter vnctus eſſet ſpiritu. Cuius rei certiſſimam fidem facit illud Eſaiæ verbum: *Spiritus Domini ſuper me, propterea quod vnxit me*: & quæ ſequuntur. Rurſus illud diuini Dauidis: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis, præ conſortibus tuis.* Vbi id etiam quod longiſſime eis præſter, qui quondam imaginarie vncti fuerant, ſatis ſubindicat & deſcribit. Idem Dauid alibi quoque. *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Qui introducitur, non facticio oleo ad ſacrorum miniſterium vnctus, neque quicquam ad Hebræorum ſacerdotium pertinens, qui in Catalogum & generis concatenatam continuationem ſolenniter perſcribebantur. Quapropter ſecundum ipſius ordinem, non autem iuxta aliorum qui ſymbola, typos & figuras acceperant, ritum, Chriſtus & Pontifex, recepto iureiurando, Seruator noſter eſt promulgatus. Vnde illum neque corporaliter vnctum, neque ex ſacerdotali tribu natum, qui attente & diligenter hiſtorias legendo obſeruarit, inueniet: quippe qui ab ipſo Deo & patre, ante ſecula condita, ſempiternum ab æterno & in æternum ſacerdotium, tanquam munus quoddam & honorem præcipuum obtineat. Illud quoque non minus eſt incorporeæ diuinitusque aduenientis vnctionis ſignum & indicium, quod hunc ex omnibus vnum, per omnem terram, Barbari ſimul & Græci, Chriſtum nominant. Et qui iam inde à temporibus eius ad hunc vſque diem, in eum credunt, vt verum Deum & regem, vnicumque pontificem Dei & Prophetam eum colunt & venerantur: quique († quod orationem & rationem omnē excellit) numine eius cenſentur, perſuaſum illud habent, vt non labiis tantum & verborum ſtrepitu illum, ſed omni prorſus animi affectione & virtute colant. vſque eo, vt de facili conſilium capiant & ſtatuant, & ipſam propter eum ponere animam & vitam.

per Donati. En ipſa namque vnctio eſt humanitatis, non eſſe actione ſicuti alios Chriſtos, ſanctificans, ſed totius vngentis præſentia Chriſtus ipſe eſt, vt homo audiat vngentem. & id quod vngitur per Deum. Theol. ſerm. 2. de filio.

† Τοῦτο Seruator noſter veriſſimus & iuſtiſſimus eſt Chriſtus, in quo nihil imaginarium aut fucatum reperitur.

Chriſtus ſacerdos ſecundum ritum Melchiſedech.

Chriſti ſacerdotium ſempiternum.

Chriſtianorum in Chriſtum fides vniuerſiſſima.

Τὸν λόγον ἐπέκεινα.

CAPVT V.

Quod Chriſti doctrina, & vita ex præſcripto Euangelij Chriſtiana, cum ipſo hominum genere extiterit, & quod ea antiquitus in ſanctis & Deo dilectis hominibus efficax fuerit: quod ipſum & Abraham declarauit fide iuſtificatus ante circumciſionem.

SVB hæc doctrinam Seruatoris noſtri non nouam ac recentem, poſterioribuſue temporibus à quopiam, qui minimum multis præſtet, inſtitutam: ſed potius quantum dicere poſſum, à prima hominum origine, lege naturę antiquitus à piis Deique amantibus, & iuſtis viris, rectiſſime tractatam: diſciplinæque eius morem, vna cum pietatis & religionis dogmatibus, tempore, generi humano æqualem cognitum, & nō nuper admodum inuentum atq; excogitatum eſſe, æquum eſt viſum aſtruere. Et quod nos quidem recentes omnino nouo nomine, vt Chriſtiani vocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti ſimus, ſatis conſtat. Cæterum, quod in ipſa Seruatoris apparitione, quæ clara & illuſtris prorſus coaluit gens, non exigua illa & infimum locum obtinens, neque in vno aliquo orbis angulo collocata, ſed quæ vere vniuerſam peruaſerit terram: ob eamque cauſam quum pietate in Deum excellens, tum ope diuina inuicta futura eſt & incolumis, ad eius ſpecimen, cuius nomine gloriatur, eiuſdemq; mores & inſtituta, longe etiam antea conformata ſit, quoad eius fieri poterit, oſtendere conabor. Id quod prophetæ etiam cuidam, vt quod omnino futurum eſſet, diuino ſpiritu illuſtratus videret, & quaſi mente conſternatus prædiceret, contigit: *Quis audiuit talia, & quis ſic vidit: Si parturijt terra die vno, & ſi gens progenita eſt nixu vno.* Deinde futuram quoque indicat appellationem: *Seruientibus autem mihi*, inquiens, *indetur nomen nouum, quod benedicetur in terra.* Genus equidem Hebræorum veneratione dignum eſt prorſus, vetuſtate nimirum inſigne & præſtans. In eo genere raros quidem illos, ſed tamen in Deum amore, iuſtitia, & cæteris virtutibus excellentes viros fuiſſe, publicis ſcriptorum monumentis eſt teſtatum, & ante poſt vniuerſale orbis diluuium. Inter eos Seth, & Enos, & alij, ipſe Noe cum liberis nepotibuſque & poſteris ſuis: atque horum vnus etiam Abraham fuit, quem progenitorem ſuum Hebræi gloriabundi iactant: cūque iis vna, qui cognatione genus illius attingunt, & amplum iuſtitiæ, religionis & pietatis in Deum teſtimonium reportarunt. Quod ſi quis ab ipſo Abraham, & poſterioribus ab eo temporibus, ratione inita ad primum vſque hominem recurrat, quamuis nō nominis ipſius appellatione, ſed tamen re omnes ipſa, de quibus teſtatum aliquid ſit Chriſtianos inueniet. Quicquid enim complectitur Chriſtiani nomen, vt ſcilicet obtineas fidei & doctrinæ Chriſti cognitionem, vt ſobrietate, temperantia & iuſtitia polleas, vt ſanctiorem vitam virtutemq; virilis & magni animi perpetuo tenore conſtāter contineas, interritusque & impauidus in

Ex hoc capite pij omnes diſcere poſſunt, quid ſibi velit Paulina illa concluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis. Rom. 3.

Chriſtianorum nomen ab ipſa Chriſti apparitione extitit, ſed profeſſio eorum a mundo condito celebrata eſt.

Chriſtianorum ortus.

Veteres ſine nomine quidem ſed re ipſa Chriſtiani.

In quibus rebus conſiſtat Chriſtiani hominis profeſſio & fides.

profeſſione pietatis in Deum per omnia perſiſtas: id omne non minus atque nos, illi quoque præſtare ſtuduerunt. Non enim illis admodum curæ fuit vel circumciſio, vel ſabbatorum feſtorumq; dierum cęremonia, vel etiam alimentorum & ciborum obſeruatio & delectus aliarumque rerum diſcrimen, quæ Moſes primus vt ſymbola & imagines inſtituens, poſteris ſuis per manus tradidit: & ne nobis quidem obſeruandi ea neceſſitas impoſita eſt. Certo autem & liquido illis conſtitit, ipſum Chriſtum Deũ viſum eſſe ab Abrahamo, eundem reſponſa dediſſe Iſaac, collocutum eſſe cum Iacob, cum Moſe autem, & qui poſt eum fuerunt Prophetis, ſermonem contuliſſe: pro eo atque id ſacræ indicant ſcripturæ. Quam ob cauſam & illos omnes obſcura quadam & tenui nominis ſui appellatione dignatus eſt. Iuxta illud oraculare verbũ: *Nolite tangere Chriſtos meos.* Et idem aliud: *Et in prophetis meis ne malignemini.* vt iam ſummatim dicere & colligere liceat, quam antiquitus Abrahæ oſtendimus fuiſſe erga Deum pietatẽ & religionem, eam non aliam fuiſſe ab ea, quá nuper per doctrinam ipſe ſuam Chriſtus in omnes vbique volgauit gentes. Neque huic rationi quidquam illud obeſt, quod is longo poſt tempore circumciſionem acceperit. Ante hanc enim ipſam fide iuſtificatum eum fuiſſe, teſtimonio ſcripturæ comprobatum eſt. Quod per illud aſtruitur: *Credidit autem Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Porro eidem etiamnum incircunciſo, oraculo diuino (fuit autem id ipſum Dei verbum Chriſtus) de eis qui eodem, quo ipſe modo in futurum iuſtificari deberent, talibus eſt renunciatum verbis: *Et benedicentur in te omnes tribus terra.* Quod ſane ipſum in nobis conſummatum eſſe, ſatis conſtat. Sicut enim ille fide, quam apparenti ſibi Verbo Deo habuit, iuſtificatus, priſtina vita patriaque religione relicta, ac profeſſione pietatis omni, in vnicum rerum omnium gubernatorem & Dominum Deum collata, non Moſaicæ illum legis cæremoniis, ſed virtutis factis coluit: itidẽ & in præſentia, eundem ipſum pietatis erga Deum ritũ, per habitabilẽ terram omnẽ, apud ſolos Chriſtianos in vſu eſſe, manifeſto ſatis apparet. Vt iam nihil obſtet, quin colligere inde & concludere poſſimus, vnam eandemque & nunc eſſe, & olim fuiſſe vitam, & nobis Chriſtianis, & qui antiquitus ex præſcripto Dei vixerunt omnib. neque nouum aut peregrinum eſſe inſtitutum noſtrum, ſed (ſiquidem liberius dicendum eſt) primum hunc eſſe & ſolum verumque Dei cultum, qui per Chriſtum eſt: qui cultus olim quidem tenuiter & obſcure ſit exhibitus, nũc vero tanquam quædam fax lucidior orbi vniuerſo illuxerit.

Sine operibus legis. Rom. 3.

Ritus & cæremonia veteris teſtamenti ſymbola & vmbra rerum aliarum fuere.

Eadem fuit Abrahæ fides, cum ea quam Chriſtus ipſe docuit. Iuſtificatio Abrahæ.

Sicuti Abraham, ita & Chriſtiani iuſtificantur.

Fides iuſtificans iuſtificationis cauſa in Abraham.

Chriſtiana pietas & religio omnium antiquiſſima.

* *Hæc quæ eſt in præputio fides, finem coniungens principio & prima & nouiſſima facta eſt. Etenim & ante circumciſionem erat in Abraham & in reliquis iuſtis, qui placuerunt Deo & rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per domini aduentum Iren. lib. 4. cap 42.*

CAPVT VI.

Hiſtoria breuis ſuccincte res Hebraicas exponens, vſque ad Herodem aduenam, ſeu alienigenam, qui Iudæorum regnum obtinuit, quæ hiſtoria Prophetiam illam declarat: Non deerit princeps ex Iuda, & dux ex fœmore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, ipſe erit expectatio gentium.

HÆc quum ita ſe habeant, neceſſarioque ſie ſint præmiſſa, deinceps ab apparitione Seruatoris ſecundum carnem, tanquam auſpicata & felici vitæ duce, adiutorem atque autorem ipſum principio carens Dei verbum. initio eius, quæ de eo ſuſcepta eſt orationis præficientes, ne ſcilicet à veritate aberremus, hiſtoriam ordiemur. Paulo vero altius res ipſa repetenda. Gens Iudæorum, vt dictum eſt, priuſquam diuina prouidentia Moſes dux ei præfectus eſſet, libera quodammodo & ſui iuris fuit, & progenitorem iactans iuſtum Abraham tenui cognitione numinis aliis antecelluit populis. Hæc poſtquam in Ægyptum venit, per Ioſephum, in ſeruitute ibi fuit annos 40. Inde autem illam eduxit Moſes: qui miraculis & prodigiis edendis, in tantum ſupra ipſius naturæ captum pollebat, vt etiam colloquio Dei frueretur, ab eoq; rerum agendarum conſilia & rationes peteret. Præfuit ergo genti ille, ac rex ipſe & idem ſacrorum Antiſtes ſuo populo dixit. Rerum tamen ſacrarum curam Aaron ſortitus eſt, communicata ei per Moſen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Poſt hunc autem ſucceſſor eius Ieſus Nauæ filius, rerum adminiſtrationem ſuſcepit. Deinde rem Iudaicam principes rexerunt, *Iudices dicti*: qui numero duodecim fuerũt, per ſucceſſionem ordine in defunctorum locum ſurrogari. Poſtea talem rerum adminiſtrationem ægre ferentes Iudæi, regem ſibi creari depopoſcerunt. Et Saul primus eis à Propheta Samuele rex vnctus eſt, idq; Deo per oraculum iubente. Huic Dauid ſucceſſit, Dauidi filius Salomon. Deinde ordine alii reges, 24. numero, qui quidem rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo præfuerunt. poſtea quum Babylonius Nabuchodonoſor bellicam contra eos expeditionem ſumpſiſſet, vna cum vrbe, templum eſt euerſum, & populus Babylonẽ captiuus ductus ad annos ſeptuaginta. Quum equidem Chaldæi ſiue Babylonii antea idem quod Iudæi perpeſſi fuiſſent à Medis, bello illis illato qui ad trecentos vſque annos fere regnum eorum tenuerunt. Medorum vero regem vltimũ, cui Aſtyagis nomen erat, Cyrus Perſa bello oppreſſit, imperiumque à Medis ad Perſas tranſtulit. Cæterum & ii non minus quam ducentis viginti annis imperio potiti, vſque ad Darium Arſanum, ab Alexandro Macedone eo ſunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto, poſt duodecimum rerum ſuarum geſtarum annum, vita excedens, amicis ſuis Macedonibus, quorum pars Ptolemæi cognominabantur, regnum reliquit. Ii per ſucceſſionẽ tredecim numero, Perſarum res obtinuerunt annos ducentos nonaginta tres. Arſaces porro Parthus Ptolemæo vltimo, qui etiam Dionyſius dicebatur. Cleopatræ patri in quo poſtrema Macedonum apud Ægyptios defecit regnum, bellum intulit, Parthiſque Perſarum imperiũ tradidit. Nec ita multo poſt Macedonum ditio in Romanorum peruenit poteſtatem: & inde Parthorum reges nomen quoque Arſacidarum habuere. Porro qui ab Arſace progeniti regnum obtinuere, vſq; ad Artabanum peruenerũt, rerum adminiſtratione annis ducentis ſeptuaginta tertẽ ta. Poſt Artabanum vero, Choſroæ genus Perſis imperauit. Artaxerxes enim pater Choſroæ Magus, dolo Artabanum aggreſſus occidit primuſque inter Perſas cidarim ſumpſit, vnde &

Iudaicarum rerum ſynopſis & commemoratio breuis.

Captiuitas Iudæorum Babylonica.

Regnum Aſſyriorum, Medorum, Perſarũ.

Darium iſtũ Arſami filium alii dicunt Iuſtin. lib. 10.

Macedonum Chronographi Ptolemæos in Ægypto regnaſſe tradunt an. 296. Parthorum.

Chronici ſcriptores Medorum Imperiũ duraſſe notant an 285 vel vt alii volunt, 298. Perſarum an. 231. Choſroæ genus.

A apud ipſos celebre Magorum nomen fuit, Alexander autem Mammææ filius Romanū adminiſtrauit imperium, quum Parthus adhuc Perſis rex præeſſet. Enimuero Iudæi à Dario primo, ſeu (vt alij tradunt) à Cyro, poſt annos ſeptuaginta, captiuitate ſoluta, libertate donati, vrbem ſimul ſuam & templum, quæ Dauid & Salomon conſtruxerant, reſtaurarunt: & patrijs ſacris, ritibus, atque cæremonijs operati ſunt, non regia (vt ante hac) poteſtate & adminiſtratione, ſed paucorum optimatium gubernatione vtentes. Sacerdotes enim res eorum rexerūt. Et ad aliquod vſque tempus ſatis feliciter atq; ordine res eorum gerebantur. Poſtea vero inter potentiores Iudæorum ſeditio incidit, quo

Libertas Iudæorum ex captiuitate Babylonica.

Oligarchia & Ariſtocratia. 1. Eſr. 6.

Notabilis ſeditionis cauſa, apud Iudæos.

B tempore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduerſus Ptolemæum ſextum bello decertabat. Cauſa vero ſeditionis erat, quod nemo

* *Iuſtinus* lib. 13. *de Perdicca loquens:* inter principes *imquit*, prouincias diuidit, ſimul vt remoueret æmulos & muneris imperij beneficij ſui faceret. *Primo Ptolemæo Ægyptus, & Africa, Arabiaque pars ſorte venit, &c.*

Fuit is Ptolemaeus Euergetes ſecundus,

optimatium æquali & eiuſdem ſortis homini ſubijci aut parere voluerit. Et Onias quidem Pontifex, Tobiæ liberis vrbe expulſis, ſuperior erat. Illi vero Antiochum Epiphanem aduerſus vrbem duxere, iampridem ſua ſponte conſilia eo animo agitantem, & tanquam cupiditatem parturientem, vt vrbe eorum potiretur. Ducibuſque illis vrbem cepit, prædam multam egit, templo quoque Dei ſpoliato: & religionem omnem cum victimis & ceremonijs ſuſtulit, ad annos tres cum dimidio. Præterierant tū

Bella ciuilia Iudaeorum. 1. Mach. 1.

Idolum etiam templo impoſitum. Ioſeph. lib 12. c. 6.

C anni trecenti quinquaginta quinq;, ex quo populus Babylone redierat. Sed enim Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab Antiocho diſſidebat, & in Heliopolitarum agro vrbem aliam & templum condit, ſtructura omni ad eā quę Hieroſolymis erat, conformata. Antiochus porro ex luxuria & intemperantia maiorem in modum arrogans, Iudæis perſuadet, vt patrios ritus deſpiciant, ſues ad aras pro victimis immolent, infantes incircumciſos relinquant, deniq; vt cultum legis omnem tanquam rem nihili deſpuant, mandat. Bacchides autem quidā impietatis eius adminiſter erat, vir qui ad ſummam inſaniam nihil feciſſet reliqui. Hunc Matthias Aſſamonæi filius (fuit is ex Sacerdotibus vnus ex vico cui nomen erat *Modeim* ortus) armatis ſecum quinque filijs occidit: & per metū, loca ſuperiora capit. Vnde poſtea manu arma-

Antiochi ſæuiſſima apud Iudaeos tyrannis

Hic Matathias in lib Mach. dicitur

D rorum contracta deſcendit prælioq; commiſſo Antiochum vincit, fœdiſſimeque vrbe expellit. Is popularibus ſuis, vt princeps, non inuitis præeſt: breuique moritur, Iudæ maximo natu filio rerum adminiſtratione relicta. Iudas porro Antiochum timens (minime enim illum quieturum putabat) militem ex popularibus conſcribit: & primus legatis Romam miſſis, cū Romanis ducibus pacem fœduſque paciſcitur. Item pro inſigni pietate ſua templum ſimul repurgat, & vaſa noua ad ſacrificiorum vſum procurat. Interea Antiochus moritur, & filius eius (Antiochi ei quoque nomen fuit) cum maximo exercitu contra Iudæos progreditur, prælioque commiſſu retrocedit, & partem copiarum ad obſidionem vrbis relinquit. Ibi Iudæ in prælijs omnibus virtus in primis enituit, qui quum fortiter dimicans, multos ex hoſtib. fer-

1. Mach. 8.

Antiochus Eupator.

A ro cecidiſſet: tandem ipſe quoq; cæditur, cūq; eo frater Ioannes. Eius ſed enim poteſtas ad Ionathan, fratrem quoq; eius peruenit: qui magis etiam confirmata cum Romanis amicitia & ſocietate, fœdus inſuper cum Antiochi filio init: apud quem quum pro hoſpitij atq; amicitię iure verſaretur, à tutore eius Triphone necatur. Simon porro frater in locum eius ſuccedit: & rē ſtrenue gerens, Antiocho ſe belli ſocietate coniungit, contra Triphonem, qui ei bellum intulerat, ducenti Cæterū quum Antiocho in Triphone opprimendo egregiam nauaſſet operā, poſtea illum minime amicum ſibi eſſe cognouit. Ille enim Cendebæo duce miſſo, & terram Iudæam vaſtare, & Simonem captum ad ſe ad-

Antiochus Soter. Triphon interfecto Antiocho, regnū Syriæ inuaſerat Iuſti lib. 36. Exemplum violati iuris hoſpitij.

Antiochus Sedetes item violata ſocietatis belli. Ioſeph lib 13. c 11.

B ducere iuſſit. Sed enim Simon Cendebæum cū exercitu plurimorum millium aduenientem, prælio & conflictu omni fortiſſime vincit, populareſque ſuos à vi & impetu Macedonum liberat, poſt annos centum ſeptuaginta* & pontifex creatur. Sed breui poſtea & ipſe Simon à genero Ptolemæo in cōuiuio interimitur. Ptolemæus ſane vxorem quoq; eius, & duos filios, in vincula conijcit: & percuſſores, qui Ioannē tertium filium (erat huic quoq; Hyrcani nomē) necarent, diſponit. Sed ille Hieroſolyma profugiens, ſtructas ſibi cædis inſidias effugit: & paterno per ſucceſſionem pontificatu accepto, gratijſq; per ſacrificia Deo actis, quanta poteſt celeritate contra Ptolemæum progreditur, auxilium matri & fratribus laturus. At illos Ptolemæus, vt Hyrcano ægre faceret, occidit. Porro

* *Ex quo ſeleucei illi apud Ægyptios regnare cœperūt & Syros.*

Exemplū crudeliſſimum hoſpitij & affinitatis violatæ.

In feſto tabernaculorum Antiochus Hyrcano in holocauſtum taurum dono dedit. Ioſ.

C Antiochus Iunior indignatione ſimul & recordatione earum rerum, quæ à Simone Hyrcani patre perpeſſus fuerat, cōmotus, aduerſus Hieroſolymam exercitum iterum ducit. Hyrcanus autem, Dauidis recluſo ſepulchro, obſidionem vrbis trecentis redemit talentis. Poſt hęc quum proſperis vteretur rebus, & longe lateq; ditionem ſuam propagaret. Ariſtobulo & Antigono filijs eius cum eo rem militarem adminiſtrantibus, inuidia popularium quam maxima contra eum eſt exorta: qui tamen aperte contra eum ſuſcepto bello, occubuere. Sed enim Hyrcanus, qui & Ioannes dictus, ſatis feliciter peracta vita, quinq; relictis filijs, & optime repub. annis triginta tribus geſta, vitam finit. Eius deinde maximus natu filius Ariſtobulus, adminiſtrationem rerum confeſtim in regni formam redigit, & primus ſibi diadema imponit, poſt annos quadringentos ſeptuaginta & vnum, & menſes tres, ab eo tempore, quum populus ſer-

Hyrcanus Idumaeam ſubegit & Iudaicis legibus vt viuerent permiſit. Idē Ioſeph.

D uitute Babylonica liberatus, in patriam ſuam rediit. ᵃ Atque hic quidem matrem fame enecat: mox quoque fratrem, quem maxime dilexerat, Antigonum. quomodo autem ea cædes peracta ſit, Ioſepho eam commemorandam relinquimus. Sed enim quum non vltra vnum annum rebus præfuiſſet, moritur. Cuius vxor fratres eius ex cuſtodia & vinculis emittit: & alterum, qui ætate grandior videbatur, Alexandrum nomine, regem conſtituit: qui mox alterum regnum affectantem, trucidat, tertium vero, qui ocioſam ſibi delegerat vitam, priuatum agere patitur. Alexander iſte, cum Cleopatræ filio Ptolemæo, cognomento Lathuro, prælio cōgreſſus fortiter victoriam reportauit: & Ptolemæus à matre Cleopatra pulſus, in Ægyptum profugit. Alexander autem, quum populares grauibus affeciſſet iniurijs, adeo vt octingentos

ᵃ Ariſtobulus parricida. Hic etiam primus apud Hebraeos peregrinum militem alere cœpit. Lib. 13 c. 18.

Alexander iſte propter crudelitatem Tracida cognominatus eſt Ioſeph.

in crucem egerit, quartana febri confectus, vitam finiens, coniugi Salinæ, quæ etiam *Alexandra* dicta eſt, regnum reliquit. Eodem tempore & Damaſceni Aretam Parthum contra Ptolemæum ducunt, & Cœleſyriæ regem conſtituunt: qui victoria contra Iudæos potitus, inde ex pactis conuentis retroceſſit. Salinæ duo erant filii, quos Alexandro progenuerat. Ex iis ætate prouectiorem, cui Hyrcani nomen inditum erat, deſidem, & ad res gerendas minime idoneum, pontificatu cohoneſtat: alterum vero Ariſtobulum, propter animi & corporis vigorem, priuatum eſſe iubet. Qui deinde, quum mater Alexandra grauiter ægrotaret, occaſione ea arrepta: & eorum manu, quorum ſibi ſtudia conciliauerat, coacta: magnaq; pecuniæ vi parata, regē ſeipſum renunciauit. Et Alexandra, priuſquam rem pro arbitrio ſuo compoſuiſſet, è vita migrauit. Et conflictu inter fratres commiſſo, ab Hyrcano ad Ariſtobulum multitudo defecit. Ita Hyrcanus vel inuitus fratri regno cedit, & priuatam ſibi vitam degendam ſumit. His ita geſtis, quum multis aliis, tum maxime Antipatro, qui Herodis pater erat, metus inceſſit. Inimicitias enim contra Ariſtobulum gerebat. Hyrcano quam maxime amicus. Et ex Idumæis genus trahens, opibus & ſplendore apud eam gentem facile princeps erat. Is itaque Hyrcano autor fuit, vt ad Aretam Syriæ regem ſe conferret & auxilia ab eo ad regnum recuperandum peteret. Et Aretas quidem Hyrcano ſubſidium ferens, regnum & ipſam vrbem illi reſtituiſſet, niſi Pompeius aduerſus Tigranem in Armenia bellum gerens, id prohibuiſſet. Ad quem Antipater & Hyrcanus profecti, ei perſuadent, vt Ariſtobulum contemnat, & ſe Hyrcano, qui iniuria eſſet affectus, coniungat. Ita Ariſtobulus vna cum vxore & liberis vincitur. Hyrcanus autem in regnum reſtituitur: quum quidem * Pompeius vrbem ipſam deuaſtaſſet, & res ſacras arcanaſque in templo omnes exploraſſet, vectigalque Romanis pendendum Iudæis impoſuiſſet. Pompeius vero Ariſtobulum, & Alexandrum filium eius, Romam ſecū ducens, profectus eſt: Scauro adminiſtratione Cœleſyriæ permiſſa. Eidem Pompeio, idoneus & vtilis viſus eſt Antipater Romanorum exercitui, bellum contra Arabes gerenti, & inopia rerum neceſſariarum laboranti, quod is per Hyrcanum commeatum in caſtra ſubueheret. Interea Ariſtobuli filius Alexander à Pompeio profugit: & ſatis magna collecta manu, negocium periculumque faceſſit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, poſtea quietus fuit. Enimuero Gabinius Hyrcano cura templi demandata, reliquam rerum adminiſtrationem ditioni optimatium commiſit, & gentem vniuerſam in quinque conuentus diſtribuit: Iudæique vnius tandem dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione rite regebantur, nec multo poſtea intercedente tempore, & Ariſtobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouandis rebus ſtuderent collecto, graui pugna cū Hyrcano decertauit: ſed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio qui tum proconſul exercitui præerat, Ariſtobulus & victus & captus, & vna cum filio Antigono Romam rurſus abductus eſt. Hyrcanus autem & Antipater, Gabinio, qui tum † ad Ægyptum quæ ad Euphratem eſt caſtra habebat, pecunias, frumentum, arma

Sub Alexandro Phariſæi rempub. Iudæorum adminiſtrarunt. Idem.

Antipater Herodis pater.

Ioſeph. Antiq. ... de bello Iud. lib. 1. c. 12.

Ioſeph. li. 14. c. 9. Paulo poſt M. Craſſus eundo ad bellū Parthicum, pecunias, quas Pompeius non tetigerat, diripuit.

Ioſeph. lib. 14. c. 14. Hanc nonnulli inferiorem Syriam vocant. Romanorum primus Cn. Pompeius Iudæos domuit templumq; iure victoriæ ingreſſus eſt. Inde vulgatū nulla intus Deum effigie vacuā ſedem & inania arcana. Tacit. lib. 21.

Sed is infeliciter aduerſus Parthos pugnauit. Periit in eo prælio ſuſ... ipſe cum vniuerſo ferè exercitu. Plutarchus in Craſſo & Pompeio.

† πρὸς Αἴγυπτον τὸν πρὸς Εὐφράτῃ.

E & auxiliares copias ſummittere non intermittebant. Deinde Craſſus quidem Gabinio, huic autem ſucceſſit Caſſius. Hic autore & ſuaſore Antipatro, quicunque eſſent factionis Ariſtobuli atque inter hos Pitholaum, interficit. Antipater vero ex Arabia vxorem ducit, Cyprim nomine, ex qua quatuor filiorum fuit pater, quorum nomina erāt: Phaſaelus, Herodes rex, Ioſephus, & Pheroras. Sed enim potentiſſimos quoſque muneribus ſibi concilians, potiſſimum per coniugem ſuam, Aretæ Arabum regi ſe familiariter inſinuauit. Et Ariſtobulum timens, liberos ſuos illi, depoſiti inſtar, commiſit. Cæſar porro, quum Pompeius Roma * ad Ionium profugeret, Ariſtobulum libertate donatum in Syriam dimiſit. Sed effugere non potuit, quin veneno necaretur à Pompeianis: cuius cadauer in Melita repoſitum, ab Antonio

F ** At Cn. Pompeius captis Hieroſolymis victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, vt multa alia ſapienter, in tam ſuſpicioſa & maledica ciuitate locum ſermoni obtrectatorū non reliquit. Non enim credo religionem & Iudæorum & hoſtium impedimento præſtantiſſimo Imperatori, ſed pudorem fuiſſe. Cicer. pro L. Flacco.*

poſtea paterno illatum eſt monumento. Filius quoq; eius Alexander à Scipione Pompeii iuſſu, ſecuri percuſſus eſt. Huius filiam, filiumque Antigonum, Philippion Ptolemæi filius ſuſcepit: & puellæ amore captus, & matrimonio ſibi eam iunxit, eaque illi mortis cauſa extitit. Pater nanq; huius Ptolemæus, conſuetudine coniugali cum Alexandra congreſſus, propter illius amorē filium necauit. Et deinceps propter coniugium eius, fratribus eiuſdem curatoris affe- G ctionem & officium benigne exhibuit. Verumenimuero, quum Cæſar Pompeio deuicto, bellum in Syria & contra Mithridatis filium gereret, Antipater ei auxilium tulit: in quo bello ille vtraq; re eximius, hoc eſt, & conſilio & manu promptus viſus eſt. Itaq; & ipſe, & Hyrcanus, à Cæſare Romana ciuitate eſt donatus. quin & Pontificatum, Cæſar Hircano confirmauit, & Antipatrum totius Iudææ procuratorem conſtituit: eo modo vtrumq;, ob auxilium operamque ſibi nauatam, remunerans. Antipater ſane Herodē filium, quindecimum agentem annū, ducem Galilææ illico declarat: Phaſaelum autem vrbi Hieroſolymitanæ † immittit. Herodes ergo ab initio ſtatim indolis & naturæ ſuæ induſtriam oſtendens, Ezechiam prædonum ducem interfecit. At Iulio Cæſare à Caſſio & Bruto interempto, in Syriam Caſſius venit copias H militares, quæ tum ad Apamæam erant, recepturus. Cui tributum in earum regionum vrbibus colligenti, non minima lucri pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidam Antipatrum Herodis patrem veneno ſuſtuliſſet, ipſe quoque ab Herode filio occiſus eſt. Vt vero Caſſius quoq; ab Antonio & Auguſto Cæſare cæſus eſt, & Auguſtus quidem Italiam obtinuit, Antonius autem Aſiam recepit, venerunt Hieroſolymis ad Antonium legati Herodem & fratrem eius accuſantes, quod ſcilicet nomine tantum regis Hyrcano relicto ipſi per vim, rerum in Iudæa potirentur. Herodes porro ſibi metuens, pecunia Antonium aggreſſus, expugnat, adiuuante Hyrcano: cuius ex filia neptem Mariamnem Ariſtobulo progenitam, poſt obitum vxoris quam ex Arabia duxerat, Herodes ma-

Caſſius Syria prætor Parthos Syria expulit. Eutrop. lib. 6. Suſcepit præterea ex ea filiam Salomē.

** εἰς τὸν Ἰόνιον. Egeſip. lib. 1.*

Ptolemæi inceſtæ nuptiæ & parricidium.

Antipater Iudææ procurator. Muros vrbis Hieroſolymitanæ refecit.

† Tanquam præfectum.

Antipatri mors.

Alii Mariamnem Alexandri filiam fuiſſe ducunt. Tetrarchia Iudæa.

trimo-

teſtimonio ſibi iunctam habebat. Multis itaque Herodem, fratreſq; eius accuſantibus, ita querelis eorum animum Antonius attendit, vt in quatuor ditiones vniuerſum paternum regnũ diuiſum fratribus traderet. Cæterum Ariſtobuli filius Antigonus, qui apud Philippionem Minæum fuit, poſtquam ille è viuis exceſſit, & Lyſanias in patrium ſucceſſit regnum, perſuadet Pacoro & Pharnabazo (Parthi hi fuerunt) ſub mille talentorũ ſponſione, vt ſe in patriam reducant, Hyrcanum autem peſſundent. Atqui hic quidem, nulla interpoſita mora, in Iudæam irruptionem facit: illi vero breui Hyrcano & Phaſaelo captis, Antigono rerum omnium adminiſtrationem traduot. Herodes autem fuga ſibi conſulens, & Romam ad Cæſarem profugiens, ſeruatur: atque ibi Antonii teſtimonio commendatus Senatui & Cæſari, rex Hieroſolymorum à Cæſare deſignatur. Itaque vt Roma reuerſus, exercitum ab Antonio (circa Syriam is erat) accepit variis certaminibus cum Antigono congreſſus, ſæpius repellitur. Poſtea autem Soſio adducto, & multa cæde facta, vi magna Hieroſolyma capit. Et ſacri templi rebus à direptione conſeruatis, Antigonum vinctum Soſio tradit, illumque hic ſtatim ad Antonium ducit. Herodes porro rurſum ſuſpectam habẽs & metuens Antigoni generis nobilitatem, ne ſcilicet ille Romam profectus, iura ſua apud Senatum exponeret, & Romani ſe quidem vt priuatum & Aduenam reiicerent: illi vero, aut ſaltem filiis eius regnum redderent: perſuadet, corrumpitque pecunia Antonium, vt Antigonum occidat. Sic ille confeſtim ſecuri percutitur. Hyrcanus vero & ipſe à Parthis redemptus, ad Herodem confugit: & ille quidem eum in precio primũ habuit, ſuſpectũ aũt poſtea ſibi interemit. Poſtq̃ vero fratrẽ quoq; Mariamnæ coniugis ſuę, quem Pontificem arte quadã, per ſpeciẽ tutelæ & curę creauerat, æſtatis tempore in ſolio lauantem & natantem ſoffocauit: vnus ipſe Dominus & rex cunctæ Iudææ factus eſt. Primum equidem Antonius illi regnum autoritate ſua confirmauit. Simularq; vero ille Cleopatræ deſiderio & amore captus eſt, & Cæſar Auguſtus ad Actium prælio cõmiſſo eum fortiſſime deuicit, atque is in Syriam peruenit, ac paulo poſt Antonius & Cleopatra viuere deſierunt: ipſe quoque Auguſtus Herodi diadema impoſuit, regemq; totius Iudææ promulgans, quum plures ei alias regiones, tum Arabiæ etiam procurationem commiſit. Sed enim vt ſerenas ſecundaſque eius res fortuna indignans acerbis domi caſibus vindicaret, vtque ab vxore aduerſa pati cœperit ciuiũ, familiarium, cognatorumque ſuorum ſanguine pollutus, nunc dicendi locus non eſt. Atque hæc ſic expoſui, vt prophetiam dilucidam claramque producerẽ, quæ dicit: *Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex femore eius, donec veniat is cui repoſitum eſt, & ipſe eſt expectatio gentium.* Vt namque, qui à Iuda generis coniunctionem traxere Principes defecerint, & vt Herodes ex Idumæis aduena Hebræis rex præfuerit, ſatis eſt declaratum, quem ſcilicet finem exitumque ſuum prophetia eſt conſecuta: ſicuti paulo poſt longius progreſſi apertioris cognitionis gratia exponemus. Quũ enim Auguſtus Romam reuerſus, Romanorum imperium in vnius ſe degiſſet poteſtatem, quadrageſimum ſecundum eo Imperij annum agente, &

Antigonus regnum Iudæa Parthorum auxilio recuperat.
L. enim Ptolemæi Minæi, qui ad Libanũ habitauit filius.
Herodes primus ex aduenis Iudæis rex.
Antonius hũc ſecuri percuſſit.
Ioſeph li. 14. c. vlt.
Herodi ab Auguſto Cæſare regnum Iudææ confirmatum.
Herodes Mariamnem vxorem & amicos necaſſe ortos ſuos occidit.
Ioſeph li. 15. c. 9.
Quam ob cauſam huc vſq; res Iudaicæ ſint expoſita.
Prophetia de Meſſia natiuitate & aduentu expleta.

A quum per vniuerſum Imperium edictum promulgatum eſſet, vt in ſua quiſq; vrbe recenſeretur atque deſcriberetur: tum etiam Saluator noſter Ieſus Chriſtus natus eſt, idq; eo qui opinionem fidemq; omnem ſuperat modo. Quæ vero genitrix, & qui partus ipſius fuerit modus, inde iam, quam fieri poterit breuiſſimè dicam.

CAPVT VII.

De ſancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione ſanctiſſimæ Dei genitricis: in templo, & vt deſponſata Ioſepho fuerit.

POſteaquam enim perfici atque exhiberi debuit ingens illud, naturamque omnem longe ſuperans myſterium, opus fuit prorſus inſtruere & præparare vas, quod eum qui incomprehenſibilis eſt, comprehenderet. Iucunda itaque eſt beata virgo Maria, dignum Deumque decens Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo conſecrata, atq; ex membris ſenilibus & longe à naturę feruore alienis, tanquam quidã diuinitus datus fructus producta. *a* Ioachim & Anna parentum erant nomina. Ambo accuratiore, iuxta præſcriptum legis, vita præſtantes & clari, necnon primis quibuſq; & ſplendidiſſimis nobiliſſimiſq; genere connumerati. Vitã autem ad ſenectutem, ſine prole edita, produxerant. Erat n. ad liberorũ procreationem Anna aluo infęcunda. Et quum ob ſterilitatis cauſam non haberet communes cum matronis & matribus à lege tributos honores, exemplo matris Samuelis ipſa quoq; fit ſupplex Deo, & in templo ſedulo verſatur: ne ſcilicet, à benedictionibus legis excluderetur, ſed vt ei matri eſſe liceret, vtaos: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe vouens. Sed enim diuino nutu, ad eam quam petierat gratiam *d* Anna confirmata atq; roborata, poſtquam puella è maternis prodiit locis, Mariam eam ſtatim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt vero infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promiſſionem mater adimplet: *e* & in templum aſcendens iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agentem annum. Et ſacerdotes quidem tum eam tanquam ſanctius quoddam donarium ſuſcipere, & puellam in ſacrario fouendam eſſe duxere; ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Iraque illa, vt res diuina, intacta, & ſacroſancta, in templi ſanctiore loco & adytis ipſis viuebat. Poſtquam autem adoleuit, conſilium ſacerdotes agitarunt, quid de ea ſtatuerent, ne in ſacrum eius corpus admittere quicquam viderentur. Sacrilegium namque prorſus ſe commiſſuros putabant, ſi viro eam coniungerent: atque in ſeruitutem coniugalis legis redigerent, quæ ſemel Deo dicata eſſet.

E diuerſo autem puellam eo ætatis flore, in ſacratiore templo verſari, nec permiſſum lege putabant, nec rem ſatis honeſtam & decoram eſſe videbant. Sæpe itaq; & multũ re deliberata, diuinitus eis per inſpirationem oſtenditur, vt eam alicui, qui ad templum ſedulo eſſet, ſponſæ nomine committerent. Eum vero talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demandaretur.

Porro nõ alius ipſo Ioſepho viſus eſt eſſe magis idoneus, ad ſolutã ſponſalium coniunctio-

Mariam virginem matrẽ ante Chriſtum Ieſum filium eius natũ anno 15. genitam eſſe, Chronici ſcriptores memorant.
De ſanctificatione virginis Dei genitricis ſententia eſt Gregorii Theologi in homil. Paſchali Chriſtus ſecundum omnia præter peccatum ſit homo, è virgine progna tus carne ſimul & anima prius per ſpiritum purgata.
Oportuit enim & natiuitatẽ honorari, & virginitatem præhonorari.
a Parentes Dei genitricis virginis Mariæ.
d Maria virgo naſcitur.
e In templum præſentatur.
Sub ſponſalium nomine Ioſepho committitur.

hem contrahendam: quippe qui propinquitate generis eam contingeret (eiuſdem enim tribus erant) inſuper vero & ſenio & honeſtate morum iampridem bonæ fidei exiſtimationem conſecutus eſſet.*

* *Homo iuſtus, & ad teſtimonium coniugalis ſemper manſuræ virginitatis electus. Auguſtinus. Non coniugis, ſed cuſtodia gratia: ad teſtimonium rei futura, non notham ſiue illegitimam videlicet accidiſſe Chriſti in carne prouinciam obeundam, ſed veritatis atteſtatione ſine viri ſemine in Spiritu ſancto certo diſpenſatam fuiſſe. Epiphan. contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnifice fidelibus inſinuatur coniugibus, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Auguſtinus* de conſenſu Euangel. lib. 2. c. 1. *Ioſephus ſenex admodum fuit octuagenta plus minus natus annos, & ſex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphan.*

CAPVT VIII.

De annunciatione ſanctiſsimæ Dei genitricis: de ſancta Eliſabeth, eiuſque vteri geſtatione: & de conturbatione ſponſi Ioſeph, propter diuinam & ſupernaturalem Ieſu conceptionem.

Maria verbũ Dei diuinitus concepit. [illegible]

ITaque in Nazareth cum Ioſepho domiciliũ illa habens, ab Archangelo Gabriele lætum accipit nuncium: *Aue*, dicente, *gratia plena Dominus tecum*, & ſimul eum ea ipſa voce† intranſibiliter æternum & anteſeculare Verbum Dei deſcendit, & conditionem naturamque noſtram inenarrabili naturamque quæ ſuperante modo ſubit, ſupra mentis intelligentiæque noſtræ captum, maſſæ & fermento humano mixtum atque temperatum. Et angelus quidem ſalutatione legationeq; functus, ab ea diſceſſit. Ipſa vero feſtinabũda ad oram montanã conceſſit ſimul & fœtum præter opinionem ſibi ab angelo denunciatum conſiderans, & id quod de ſe accidiſſet cognoſcere feſtinans: præterea, vt cognatam ſuam Eliſabeth ſalutaret & alloqueretur,

Eliſabetham cognatam viſitat.

quæ & ipſa, præter ætatem, in ſextum iam menſem, Ioannem in vtero grauida geſtabat. Putabat denique illam, quod prouectioris eſſet ætatis, noui quicquam ſibi dicturam, annunciaturamque eſſe, de noua fœtus ſui conceptione. Adit itaque eam, & ſalutat. Infans autem illius, ſextum iam implens menſem, ſuauiter ſubſilit & exultat: famuluſque in vtero concluſus Domino, qui & ipſe in vtero geſtabatur, debitum adorationis honorem ſanctius dicat: & ore materno quaſi mutuo ſumpto, ſupra naturæ captũ vaticinatur, matrem eam Domini vocans, ſimulque inter mulieres benedictam: nec minus ventris fructum, qui ab ea geſtabatur, ad quem ſcilicet nihil virilis ſeminis eſſet collatum, benedictum.

Eliſabetham excipit.

Vaticinatio Mariæ.

Inde porro & ipſa, id quod propoſuerat quæſieratque conſecuta, diuino ſubſeruiens ſpiritui, inani gloria & arrogantia quam longiſſime ſemota, quum ſeipſam beatam prædicat, tum id quod futurum eſſet, apertiſſime prænunciat. Quum autem in moribus eſſet, vt virgines, quum partus grauidæ mulieri & iam parturienti immineret, ſecederent: tertium cum ea verſata menſem, quod iam ex immenſa illa conſternationis atque admirationis addubitatione magis magiſque aliquid remitteret, domum ſuam reuertitur. Interim ei venter tumeſcere, & Ioſeph de ea, quod minus deceret, ſuſpicari, myſterium ignorans: quin etiam occultam ab ea diſceſſionẽ meditari, quod vir iuſtus eſſet, & rem actã eliminare atq; vulgare nollet.

Maria domũ reuertitur.

Ioſephum à Maria ſponſa diſcedere meditantem,

Sed confeſtim talia cogitanti, cum læto nuncio aſſiſtens Angelus, dubitationem eam ſeni ſoluit. Oportebat enim clariſſimo gratiæ receptaculo & vaſi, nihil reprehenſionis, indignitatis, & iniuriæ inferri: quod nimirum vel ipſius ſolis radiis ſit ſplendidius & illuſtrius. Porro & filium Dauid illum Angelus vocat, per inſinuationem declarans, vnde exoptatus expectatuſque ille proditurus eſſet. Ipſam quoq; ſponſam coniugem nominat, quaſi diceret: Caue te cogitatio deliberatioue vlla conturbet, vt vereare, ne Deum offendas, tanquam adulteram vxorem domi cohabitantem habens. Tantum enim à piaculo & macula omni abeſt, vt etiam longe ſupra naturam ſit iſta in vtero fœtus geſtatio. Ne igitur dubites, aut timeas ipſam recipere, quam tu, (quantum in te eſt) repudiaſti & extruſiſti. Quin gaudio exilire te magis decet, & animũ lætitia & voluptate, quæ naturam excellit, adimplere. *Quod enim*, inquit, *in ea editum eſt, ex Spiritu ſancto eſt.*

Angelus in officio retinet. Quare angelus Mariã Ioſepho coniugem di-

CAPVT IX.

De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano & Ariſtobulo pontificibus: & vt à Cæſare Auguſto Herodes Iudæorum rex creatus, propterea quod aduena eſſet, tribus Iudæorum ab Eſdra conſcriptas igni combuſſerit, atque Pontificatum venalem emere volentibus propoſuerit.

NVnc ſane neceſſarium mihi eſſe videtur, ita vt pollicitus ſum, vt oſtendam, ad finem exitumque ſuum prophetiam illam perueniſſe: *Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœmore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſum eſſe expectationem gentium.*

Prophetia de aduentu Meſsiæ in Chriſto adimpleta.

Quæ prophetia de SALVATORE noſtro hoc liquidiſſime profert. Tunc enim ille aduenit, quum Iudæorum duces in Romanorum poteſtatem redacti defecerunt, & ſceptro imperioque eorum paruerunt. Sub iugum enim ſeruitutis ab illis miſſi tributum illis ſoluerunt, & vna cum aduentu CHRISTI prima illa deſcriptio & cenſus eſt actus. Oportebat enim in deſcenſu Regis cœlorum in terram, etiam terræ Principes ſuum miniſterium & munus ei præſtare. Verumenimuero nihil obſtat, quo minus denuo per compendium hiſtoriam percurramus: vt & ea quæ præmiſſa ſunt, certius clariuſque intelligantur. A temporibus Moſæ, & quæ illum præceſſere, vt antea dixi, à ſuis principibus, qui ex tribu Iudæ genus ducerent, gens Iudæorum olim regio more regebatur, donec Auguſtus vnus ſoluſque Imperator eſt renunciatus: ſub quo primus Herodes, aduena & alienigena, à Romanis demandatum ſibi Iudæorum regnum accepit. Fuit is paterno genere, vt Ioſephus opinatur, Idumæus: materno autem Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia vxorem Cyprim duxit: quæ eum quatuor filiorum patrem fecit, quorum vnus Herodes fuit. Vt aũt Africano videtur, qui & ipſe magnã eſt in ſcribendis hiſtoriis laudem conſequutus: Antipater (ſic ipſe ſcribit) Herodis pater filius Herodis cuiuſdam Aſcalonitæ fuit, ſacerdotis cuiuſpiam ſerui, cui in templo Apollinis ſacrorum cura demandata fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc tenerum, prædones Idumæi captum apud ſe retinuerunt. Redimere enim pater eum, propter pecuniæ inopiam non po-

Repetuntur breuiter Antipatri & Herodis res.

tuit.

tuit. Itaque quod apud eos eſt educatus, pro Idumæo habitus eſt. Poſtea vero in Hyrcani Iudææ Pontificis amicitiam peruenit, & in certaminibus illius aduerſus fratrem Ariſtobulum commodus compertus eſt: regnumq; eius admodum à fratre accisum, in libertatem aſſeruit. Deinde autem Romanis in rebus omnibus ſe vtilem & induſtriũ, quum aduerſus Ægyptios & Arabes bello occupati eſſent, præbuit. Et poſtquam Ariſtobulus quidem à Pompeio turpiter vinctus, Romam miſſus, & Iudæorum natio ſeruitute oppreſſa eſt: beneficio fortunæ huic contigit, vt procurator Palæſtinæ fieret. Et quum deinceps Hyrcanus quoq. à Parthis captus, in quo vltima dignitatis Pontificiæ conſtitit ſucceſſio: & Aotipatec Herodis pater, qui inde magis magiſque creuerat, Malichi cuiuſdam dolo necatus eſſet: is ipſe Herodes magnã vim pecuniæ Romanis ducibus largitus, eorumque ſe imperara facturum pollicitus, regnũ ab eis traditum accepit. Quum enim Cæſar Auguſtus, cum ingenti exercitu, procellæ & fulminis inſtar, impetum in Ægyptum faceret, eo conſilio, vt Cleopatram, ad quam poſtremam Macedonica Ptolemæorum ab Alexandro poteſtas & ditio pertigit, & ipſum Antonium illecebris eius detentum debellaret & caperet: Herodes iſte ſeſe ei coniunxit, paratus quæcunque illi placerent præbere & ſuppeditare: frumentum, arma, & pecuniæ numerum ingentem, & quæcunque præterea poſſet præſtare auxilia. Ibi Ægyptus & Cleopatra in poteſtatem Cæſaris & Romanorum venit, duodecimo anno poſtquam Auguſtos Imperium ſuſcepit. Huic ſane Herodi, quum Romam veniſſet, & Auguſtus referre ei aliqoam pro præſtitis ſibi officiis gratiam vellet, de Romani Senatus cõſilio & voluntate, diadema impoſuit, & regem Iudææ creauit. qui Hieroſolymis potitus, quod ſciret Iudæos generis obſcuritatem, quod ſcilicet aduenoa eſſet, & *a* præterea crudelitatem naturæ eius, ingeniumque ferox qoam maxime aduerſari & odiſſe: quoſdam ex ciuibus vrbe exegit, quoſdam per iniuriam maletractauit, nonnullos etiam ferro necauit, templnm deniq; ſpoliauit, & vrbem vaſtauit ac diripuit. *b* Ad hæc tanta facinora illud quoque flagitioſiſſime addidit: Publicas enim tribuum deſcriptiones omnes, quæ ab ipſo vſque Eſdra durauerant, furore percitus flammis conſumpſit. *c* Illud peſſimum omnino ſecutus conſilium, vt qui eo oomine arroganter ſuperbiſſẽt, de cætero ignorarent, vnde quiſq; genus traheret. qui indigenæ, quiue inquilini, (quos *γειώρας*, hoc eſt, aduenas etiam, & alienigenas vocãt) eſſent. Qui quum ſtulte admodum, & ſordide de rebus huiuſmodi iudicauit, tum Pontificis qnoq; magnificentiorem veſtem ipſe primus arcæ incluſit, ſignoque annuli muniuit: *d* quibuſcunq; etiam viliſſimis nundinari volentibus, hoc pacto Pontificatum venalem, annuis redditibus, & penſionibus, præteritis ſpretiſque qui generis vetuſtate celebres eſſent, proponens. Idemque & de Pontificia veſte, & de ſacerdotibus ipſis filium quoque eius Archelaum, quiq; poſt illum à Romanis Iudæorum obtinuerunt Imperium feciſſe Ioſephus tradit. Hæc porro, ne quiſquam putet tanquam per digreſſionem, obiter & extra propoſitum a me dicta eſſe. *e* Sunt enim etiam propter alterius prophetiæ, quæ

a Crudelitas Herodis in ciues ſuos.
b Herodes templum, poſt captiuitatem Babylonicam à Zorobabel & Eſdra ædificatum funditus diruit. Et maximis ſumptibus ſummaq. magnif. iuxta aliud ſecundũ formam prioris illius, quod Salomon extruxerat, denuo cõdidit Ioſeph. lib. 15. c. 2. de bell. Iudaic. lib. 1. c. 17. Idẽ Simonem ſocerum ſuum (a conductis priuauit & Mattheum Theophili filium Pontificem deſignauit Idem lib. 17 ca. 4.
c Idem, vt obſcuritatem natalium ſuorũ tegeret, deſcriptiones tribuũ & genealogias Iudæorum cõbuſſit.
d Pontificatũ item & ſacerdotia Iudæorũ venalia habuit.

A apparitione & aduentu Saluatoris impleta eſt, declarationem, & propter veram temporum obſeruationem adducta. Hebdomades enim, quæ apud Danielem ſunt, eo tempore Chriſto Imperium obtinente, numerum ſuum complẽuerunt, in quibus, ſimulatque finitæ eſſent, clariſſime *f* Iudæorum vnctionem ſublatam iri, ſpectator Dei prædicit propheta: id quod aduentu Chriſti in terram eſt factum, atque completum.

* *Si Hebdomades Danielis computentur à ſecundo anno Artaxerxis Longimani, aut circiter, vſq; ad mortem & reſurrectionem, & quod eam conſequutum eſt regnum Chriſti & iuſtitiam ſempiternam, per paucos inſuper annos, cõm; le ... ta illa certa ratione inueniuntur. Reſultant enim ex 70. hebdomadibus ann. 490. Aut vero de duobus ſaltem aut tribus*
B *annis ambiguitas reliqua eſt. Cæterum verior adhuc computatio fuerit, ſi 70. iſta ſeptimana exordium ſumant à 32 an. Darii Hyſtaſpis filii, quo an. muri ſ. Hieruſalem ſunt abſoluti 2. Eſdr. 5 & 6. Reperiuntur namque vſque ad Chriſtum natum anni 490.*

CAPVT X.

De ea quæ ab Auguſto Cæſare, Cyrenio præſide, facta eſt deſcriptione: & quæ de Cyrenio Ioſephus ſcribat, item de Iuda Galilæo.

AGEBATVR tum annus à mundo condito quinquies milleſimus quingenteſimus quintus, ab Auguſti Imperio quadrageſimus ſecundus & à Macedonicæ ditionis ſolutione vigeſimus octauus: quum Saluator noſter, ſub eo qui tum agebatur cenſu, *b* Cyrenio Syriæ Præſideote, in Bethlehem natus eſt, ita vt et-

C *b Cyrenium alii Cyrinum nominant. Fortaſſe autem Cenſorinum ſuo. C. enim Martius Cenſorinus cum C. Aſinio Gallo conſulatum, geſſit, Anno ab vrb. condit. 746. Paulo ante vero, an. 724. Coſſ. fuere M. Valer. Meſſala & P. Sulpitius Quirinus, quem multi Cyrenium hunc fuiſſe putant.*

iam per prophetam eſt prædictum. *Exijt itaque edictum cenſus & deſcriptionis*: inuitoſque etiam, in ſerena illa tranquillitate pacis quę ex vnius Imperio obuenerat, patriam quemque ſoam petere, ibiqne cenſeri atque deſcribi coegit. *d* Cum aliis porro & Ioſeph, vna cum Maria, admiratione inter mulieres omnes digniſſima, ad ciuitatem ſuam Bethlehem, intra Iudææ fines ſitam (quippe qui ex Dauide genus traheret) eſt profectus. eam quam tum incolebat, Nazareth ſcilicet, relinquens. Erat ea illi aliena, ſed ibi tum, domicilium habebat: quod Iudææ re-
D gio proximis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius poteſtatem tranſiiſſet. Edictum autem Cæſaris, in ſuam ciuitatem ipſum Ioſephnm coegerat, ne quid de vaticinante prophetia illa intercideret *Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda*. *e* Cenſus & deſcriptionis huius, quæ grauis admodum Iudæorum genti fuit, & ipſe veritatis coolectator Ioſephus in 18. *hiſtoriar. ſuarum libro* meminit hiſce verbis *f Cyrenius vir Senatorius, geſtis ordine aliis magiſtratib. quũ alia omnis generis dignitate clarus fuit, iam ad conſulatum etiam peruenit. Is tum paucis in Syria erat à Cæſare eo miſſus, vt ius diceret, iuſtitiamque populo adminiſtraret, & præterea cenſum ibi ageret*. Et poſt pauca deinceps: *Iudas Gaulanites ex oppido Gamala oriundus, Saddoco Phariſæo partib. ſuis adiuncto, ad ſeditionẽ & defectionẽ plebem ſollicitabat, cenſumq; nihil aliud quam merã prorſus ſeruitutem afferre prædicabat, populũq; ad libertatem aſſerendam cohortabatur. In 2. quoq; belli Iudaici lib.* ita inquit: *Vir*

e Chriſto nato Danielis Hebdomades completa ſunt.
f Iudæorum vnctio abolita.

Variant in annotatione anni huius natiuitatis Chriſti Chronographi, & temporum obſeruatores. Nã quidam ãte Chriſtum natum eſſe affirmant, anno à mundo condito 3944. nonnulli. 3962. Quidam etiam 3972.

c Monarchiæ commoditas.
d Ioſeph, cum ſponſa ſua Maria in ciuitatẽ Bethlehem, vt ibi cenſeatur & ſcribatur, contendit.

e Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto, in orbe actus.
f Seditioſi quidam & rebelles contra hũc conſpirarunt, & male perierunt.

quidam

quidam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defectionem ſollicitauit, maledictis probroſo illos inſectans, ſi Romanis tributum pendere perſeuerarent & ſecundum Deum mortales ferrent Dominos. Cui Lucas in ſacris *Actis* conſona quoq; ſcribit: *Poſt hunc*, inquiens, *extitit Iudas Galilæus, in diebus deſcriptionis, & per defectionem auertit populum multum. Perijt autem ipſe, & omnes quicunque ab eo perſuaſi fuerant, diſperſi ſunt.*

CAPVT XI.

Epiſtola Iulij Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Matthæum & Lucam Euangeliſtas.

a Concordantur Matthæus & Lucas Euangeliſtæ de variante genealogia Chriſti.

QVandoquidem autem diui a Euangeliſtæ Matthæus & Lucas, genealogiam Chriſti varie prodiderunt, & non pauci, qui talibus rebus perſequendis magni clarique habiti ſunt, de ea diſſonantia integros libros compoſuerunt: ego prætermiſſis alijs, Africano hiſtorico vtar autore, qui aliorum opiniones, vtpote quæ ad veritatem non pertingant, reprehendens atque refellens, quam ipſe à vetuſtioribus acceptam, in epiſtolis de Euangeliorum diſſonantia ad Ariſtidem expoſuit, inde tranſlatam verbis ipſius in opus hoc inſeram ſententiam. Nomina eiuſdem generis & familiæ in Iſrael numerabantur, cenſebanturque vel natura, vel lege. Et natura quidem, legitimis & naturalibus liberis patribus ſuccedentibus. lege autem, alio ſobolem, ſub nomine fratris ſine liberis defuncti, creante. Quoniam enim nondum ſatis manifeſta data fuerat ſpes reſurrectionis, futuram promiſſionem mortali quadam imitabatur reſurrectione, ne nomẽ mortui prorſus intercideret. Et quum ex eis qui in genealogiam eam relati ſunt, quidam vt legitimi & naturales germanique filij patribus ſucceſſerint; quidam vero ex alijs quidem procreati, aliorum autem nomine, quaſi per adoptionem ſcilicet cenſi ſint, vtrorumque facta eſt mentio: & eorum videlicet qui genuiſſent, & eorum qui quaſi genuiſſent. Sic neque hoc neque illud EVANGELIVM, vel à naturæ vel à legis neceſſitudine atque coniunctione genus deducens & numerans, falſi quicquam habet. Implicata enim inter ſe ſunt genera, & quod à Salomone, & quod à Nathan deſcendit, repræſentatione eorum, qui liberos non creaſſent, ſecundiſque nuptiis ac reſuſcitatione ſeminũ: vt recte iidem quandoque huius & illius fuiſſe exiſtimati ſint, quum quidem ij viderentur eſſe, illi autem eſſent patres: & vtraque generis commemoratio veritate nixa, ad ipſum Ioſephum, multipliciter quidem illa & varie ſed tamen certo deducatur. Porro vt clarius manifeſtiuſque ſit, quod modo dictum eſt, mutationem ipſam generis exponam. A Dauide per Salomonem progeniem dinumerando, tertius à fine, iuxta Matthæum reperitur Matthan, qui Iacob genuit, patrem Ioſephi. A Nathan autem Dauidis filio iuxta Lucam itidem tertius à fine eſt Melchi: cuius filius Eli, ipſius Ioſephi pater eſt. Quum itaque quaſi ſcopus nobis ſit propoſitus Ioſeph, oſtendendum venit, quomodo vterque ipſius pater dicatur: ipſe videlicet Iacob à Solomone, & Eli à Nathan genus ducentes. Simulque quomodo primum duo iſti Iacob & Eli fratres, & ante hos eorum patres Matthan & Melchi, ſeorſim alter poſt alterum, eandem ducendo vxorem, vterinos procreauerint fratres: lege videlicet non prohibente, mulierem, vel per repudium, vel per prioris mariti obitum viduam, alij nubere. Itaque ex Eſtha (hoc enim nomen mulieris fuiſſe traditur) primus Matthan à Salomone originem trahens, Iacob generat: Matthan autem mortuo, Melchi ad ipſum Nathan genus referens, viduam relictam, ipſe quidem eiuſdem tribus, ſed non eiuſdem generis, ſicuti antea dixi, vxorem duxit, & ex ea filium Heli ſuſcepit. Hoc modo, diuerſorum duorum generum Iacob & Heli extitiſſe, eoſdemque vterinos reperiemus fuiſſe fratres. Quorum fratrum alter, alterius, Heli ſcilicet, qui nulla creata prole deceſſerat, vxore ducta, tertium ex ea ſuſcepit Ioſephum filium: iuxta naturam quidem & rationem ſibi ipſi (propterea quæ ſcriptum eſt. *Iacob autem genuit Ioſeph*) iuxta legem autem, ipſi Heli, ei enim frater Iacob ſemen ſuſcitauit. Quapropter & ea quæ de eo texitur genealogia, irrita non eſt, Quã genealogiam Matthæus Euangeliſta dinumerans, *Iacob* autem (inquit) *genuit Ioſeph*: Lucas vero, *Qui erat, vt putabatur* (nam & hoc addit) *Ioſeph, qui fuit Heli, qui Melchi.* De generatione enim ea quæ ex conſuetudine & præſcripto legis eſt, ſignificantius quicquam dicere non potuit. Et verbum, *Genuit*, in hac parandorum quaſi per adoptionem liberorum ratione, per omnia ad finem vſque ſubticuit, relatione generis vſque ad ipſum Adam, qui fuit Dei, per recenſionem facta: Poſthæc Herodis genus ordine Africanus proſequutus, à propinquis & cognatis Chriſti ea, quæ ſequuntur accepta, ad hunc modum exponit. Quum Hebraicarum familiarum genealogiæ inſcripta relatæ in archiuis & publico tabulario, atque in his etiam eorum qui ad proſelytos & aduenas, vſque ad Achiot Amonitem, & ipſam Rhut Moabitidem, quique ad eos † qui ex Ægypto promiſcue prognati prodierũt, referebantur, aſſeruarentur: Herodes, quod nihil ad eum Iſraelitarum genus pertineret, & quod obſcuritatis ſuæ ſibi conſcius eſſet, ea ipſa genealogiarum monumenta combuſſit, tum demũ ſe nobilem genere & illuſtrem vulgo fore putans, ſi neque alius quiſquam ex publico ſcripto genus ſuum ad ipſos Patriarchas aut proſelytos, ipſoſque etiam alienigenas promiſcuos, qui γειῶραι, vocabantur, referre poſſet. Pauci ſane diligentes homines, priuatos ſibiipſis genealogiarum commentarios, aut nomina ipſa memoria tenentes, aut ea ab exemplaribus petẽtes, ſtudio eo delectati, condiderunt: per quos nobilitatis memoria eſt conſeruata. In eos commentarios inciderunt, de quibus diximus, δεσπόσυνοι ſeu δεσπόσυνοι, hoc eſt, Dominici ſeu Domicelli & heriles cognominati, propter eam quæ illis cum Seruatore interceſſit generis coniunctionem: qui ex Nazaris & Chochaba Iudææ vicis, frequentius reliquam terram viſentes, eiuſmodi genealogiam etiam ex diurnarum rerum libris, quoad poterant, vulgarunt. Cæterũ ſiue ita, ſeu aliter ſe res habeat dilucidiorem expoſitionem alius quiſquam non inuenerit, vt mihi quidem, & vnicuique, qui æquo candidoque ingenio præditus ſit, videtur. Ea vero ipſi quoque probate, quamuis nullo certo teſtimonio ſit confirmata: quod ſcilicet certius aut verius quicquam afferri nequeat. Ipſum ſane quidem diuinum ſacrumque Euangelium, omni

Herodes Iudæorum, proſelytorum, &c. genealogias Vulcano conſecrauit.

† τῶν ἀπ' αἰγύπτου ἐπιμιξίᾳ γεγονότων ἐπιμιγάδων.

ex parte

Matthæi & Lucæ de genealogia Chriſti concordantia.

ex parte verum eſt. Sed illa quoque in fine eius, quam diximus, epiſtolæ, addit: *Matthan à Solomone proueniens, genuit Iacob. Matthan mortuo, Melchi a Nathan ortum ducens, ex coniuge eius procreauit Heli.* Vterini itaque ſunt fratres Heli & Iacob. Heli, abſque ſobole ſuſcepta, defuncto, Iacob ei ſemen reſuſcitauit: & ipſum Ioſephum ſibiipſi quidem iuxta naturam, ipſi autem Heli iuxta legem genuit. Sic amborum Ioſeph filius fuit. Hæc quidem ſic Africanus. Certo autem colligere quoque licet, Mariam ipſam ex eadem qua Ioſeph fuit, fuiſſe tribu. Quandoquidem ex præſcripto legis Moſaicæ, tribum alia tribu commiſcere prohibitum eſt. Vt nanque hæreditates & ſucceſſiones bonorum à tribu in tribum non transferrentur, ex eadem gente & familia nuptiarum coniunctiones contrahi debere, legislator decreuit.

Maria & Ioſeph eiuſdem tribus fuere.

Cap. XII.

De admiranda & diuina natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti. item de eiuſdem circumciſione, & oblatione, quæ ei honoris cauſa in templo facta eſt. Item commemoratio de Simeone, qui eum vlnis ſuis excepit.

VErum enimuero, edicto cogente, quum Ioſeph ſimul cum ſponſa Maria pondus vētris naturam ipſam ſupergreſſum, leuiter admodum ferente, in patriam ſuam, vt ibi cenſeretur, iret, neque dum ad domum perueniſſent in agrum quendam diuerterunt, qui ager Salomæ erat. Vigeſimus autem & quintus tum menſis Decembris erat dies, quum ibi ineffabile pietatis & amoris erga genus humanum ſuæ, Verbum Dei, maximumque inenarrabilis partus perficitur myſterium. Tugurium humile, & præſepe ad iumenta excipienda constructum, cœli & terræ Regi genito hoſpitium præparatum fuerat. Hunc ibi faſciæ circumuoluunt: & quod honoratior in diuerſorio locus non eſſet, in præſepi omnium altor reponitur. Neceſſe enim erat, quam plurimis ad cenſum & deſcriptionem confluentibus multam poſterius aduenientibus locorum relinqui penuriam. Itaq; hoſpitii inopia ad eum modum laborantem opificem rerum omnium Deum Verbum, inanimantium præſepe excepit. Ibi paſtores, greges ſuos noctu cuſtodientes præſentia angelica circumfulſit: & quum in timorem eos ſpectaculum id coniecisſet, timorem eum ruſum illico poſuerunt. Angelo propius ad eos accedente, & futuram ibi lætitiam, per eum qui genitus eſſet, indicante. Cuius ſermonem fides ſtatim vera atque diuina eſt conſequuta. Namq; vna cum illo innumerabilis cœleſtium virtutum ac poteſtatum multitudo, circum tuguriolum volitans, laudem omnium ſummam Domino concinebant. *Gloria*, dicentes, *in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.* Hoc modo, quum duplex eſſet, Deus † idemque homo Verbum, humillime ſimul & magnificentiſsime primordia primi ipſius in terram per natiuitatem deſcenſus exhibuit: atque vt certo ſuam cum Iudæis cognationem confirmaret, hominis more Moſaicæ legi, ita vt decebat, debitum ſuum tribuit ritum. Et die octauo, e Domini[illegible] ſcilicet, circunciditur in Bethlehem, in domo Ioſephi, & ibi nomen Ieſu accipit (ſalutem porro id ſignificat) pro eo atque, antequam

Mirifica ſaluatoris noſtri natiuitas.

Ea paſtoribus renunciatur.

Angelorū hymnus.

† θεάνθρωπος.

Cuius hoc perſtringitur primo, [illegible] humilis [illegible] ſaluti [illegible] omnium factus, &

conceptus eſſet, id nomen diuinus per oraculum præſcripſerat Gabriel. Deinde & purificationis expectat tempus. Poſtquā vero ſtatus, decennario numero quater reuoluto, aderat dies, vt maſculus, & qui primus omnino & ſolus vuluam adaperuiſſet, f in Hieroſolymitanum à parentibus deportatur templum: vt ibi, iuxta receptum morem ſacrificium offerret, par turturum aut pullos duos columbarum: ſobrietatem ſcilicet, temperantiam, & ſimplicitatem in omnibus ſubindicans: ibi ſane aderat, qui ſpiritu ferebatur Simeon, & grandæua Anna: eumque, qui in curru Cherubin vehitur, ſenilibus Simeon excipit manib. Ambo vero quum infantē paruulum viderēt in materno ſinu ſubſilientē, magnum Iſraelis in eo perſpiciebant Deum. Et poſtquam de eo, quæ debebant prædicaſſent, & id quod futurum erat, quamuis ſub inuolucro, apertiſſime tamen, oſtendiſſent vt ſcilicet in multorum poſitus eſſet ruinā ſimul & reſurrectionē & in ſignum cui contradiceretur: denique vt virginalem animam, propter eum doloris gladius olim pertranſiturus eſſet: carnis vinculis deinde ſunt ſoluti. Hunc Simeonē, fama eſt, ex eis fuiſſe vnum, qui virtute, dignitate, vitęq; ſanctitate excelluerunt. qui quum aliquando illi prophetæ Eſaiæ oraculo legens incumberet, quod ait: *Ecce virgo vterum geſtabit, concipiet filium*, & de diuini eius reſponſi fide ambigeret, g Angelum ita fluctuāti ei aſtitiſſe ferunt, cū oraculo eiuſmodi: *Non illum prius vita huius vinculis ſolutum iri quam ei, de quo credendo addubitaſſet pro foribus prima quoque tempore appropinquans, & oculis ipſe ſuis conſpectū, teſtimonio ſuo confirmaret.* Quā ob cauſam ad tantum ſenium prouectus, quum Chriſtum Domini oculis ſuis conſpexiſſet, eundemque in vlnis geſtaſſet, carnis mole protinus ſolutus atque liberatus eſt.

habitu inuētus vt homo. Phil. 2. Et ſic, qui in forma Dei accepit formā ſerui, vterumq; Deus, verumq; homo. Atq; hoc totum & Deus dicitur propter Deum, & homo propter hominem. Ambr. de myſter. incarnat. lib. 4. cap. 11.

e Circumciſio Chriſti. f Oblatio eius in templo.

g Oraculo diuino Simeon certioratus eſt, e Chriſtum Dominum viuum eſſe.

Cap. XIII.

De ſtella, quæ præter omnium opinionem in Oriente ad natiuitatem Chriſti apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo.

DEinde parentes, puero Ieſu recepto domū in Nazareth ſunt reuerſi. Congruebat enim quum per quadraginta dies a Bethlehemitæ ſcilicet munus ſuum, in cenſu & deſcriptione, eo loco rite obiiſſent, vt ad domicilium ſuum in Nazareth redirent: propter eam quæ tum ibi eis erat, ſubſtantiam & poſſeſſionem. Vtrobiq; enim habitabant, quod vtroque loco prouentum aliquem, vt conicere licet, haberent. Porro duobus elapſis annis, poſt ſpontaneam illam ſeminiſque expertem conceptionem, vterique geſtationem, quum in domicilio b Bethlehemitico virgo Dei mater eſſet, ſeu potius (vt alii tradunt) duobus ante diuinam natiuitatē annis, patria relicta ſe in viam c Magi Perſici dedere: atq; itinere peracto, quum etiamnum in præſepi faſciiſq; iaceret Chriſtus, & ſimul in ca[illegible] illa diuerſorii verſaretur Dei genitrix, in Bethlehem aduenere: quod quidem certius eſt. Sapientes autem ii, nobilitateque generis & opibus inſignes fuere. d Stellam quippe in regione ſua conſpexerant, non ex illis vnam quæ a primordio rerum firmamento cœli affixæ ſunt neque ex eis, quæ prodigio & quaſi ænigmate regum ſucceſſiones prænunciant, & dolo,

a In Bethlehē ſimul & in Nazareth Ioſephū & Mariam poſſeſsiunculas habuiſſe coniectura eſt. b Hanc ſententiā ſequitur E. [illegible] c Alij Magos [illegible] Chriſtum [illegible] d Gentis Perſarum Magi fuere, ob cognitionem rerum ſublimium & myſticarum, [illegible] Huiuſmodi veſtigia quoque

videtur ſtella duxiſſe: Balaam, qui à Balaac vocatus eſt, vt quibuſdam ratione videtur. Ille vero Exorietur (inquit) ſtella ex Iacob & exurget homo ex Iſrael, &c. Num 24.

barbatæ, trabes, iacula, & cometæ, ſeu crinitæ, pro formarum varietate nominantur: quarum ſane omnium ortus ab exhalationibus, quæ ſupra aerem circum æthercam cœleſtemq; amplitudinem effuſæ accenduntur, ſubſtantiam capit, (vt quidem illi, qui eiuſmodi rebus inquirẽdis laudem ſibi & gloriam comparatunt, tradunt. Non itaq; ſtellam eius generis illi viderant ſed nouam plane & inſolitam, ad terram vergentem, & plurimum relucentem, perſimilemque adeo reliquis cœli aſtris: neque alus, quam qui ſideribus cognoſcendis operam dediſſent conſpicuam, & apparentem. Et illa quidẽ non breui, ſed duos ante annos, quam Chriſtus natus eſſet, exorta apparuit, ne quis duobus poſt natiuitatem annis editam putet. † Sed enim Magi cum nouo iſto apparentis ſtellæ ſpectaculo in ambiguam conſiderationem coniecti eſſent, & de ea diu multumq; inquirendo deliberarent: haberentque ſimul veterem illum Balaam, qui de ea, quod futurum erat, numine afflatus cecinerat: & fortaſſe etiam ab eis, quos in veneratione atque admiratione habuere, ſacerdotibus, paulatim per doctrinam, ad myſteria eius quæ rationẽ omnem excellit, Dei Verbi natiuitatis, deducti † eſſent: maxime vero Deus ipſe animos eorũ ad hoc excitaret: proindeq; ſummi omnium regis Chriſti nati prouidentia ſtellam perinde atq; animatam quandam intelligentiæq; participem vim ex Perſide Iudæam verſus moueri intelligerent tanquam viæ duce vſi præcedente ea omnibus poſthabitis rebus pone ſunt ſequuti. Etiam prope Iudæam, ipſamq; adeo Hieruſalem erant, quum viæ dux ſtella, quo (vt equidem puto) natiuitas ea quæ opinionem fidemque omnem ſuperat, fama increbreſceret, manifeſtaque fieret, derepente diſparet. Quum ergo ambigui illi de natiuitate recens nati regis inquirerent. (*Ab Oriente enim, dicentes venimus, vt congruentem illi cultum & adorationem ei perſoluamus*) cuncta vrbs tumultu impletur: maxime vero, qui tum regnum ibi obtinebat, Herodes * conturbatur. Metuebat enim regno & plurimum, ne id ei abrogaretur, ſolicitus erat. Itaque Iudæorum ſacerdotes ad ſe conuocat, accuratiuſque ſingula percunctatur: & potiſſimum, vbinam Chriſtum apud ipſos naſciturum, prophetæ vaticinati eſſent, inquirit. Hi illi Bethlehem Iudææ indicãt & prophetam Michæam teſtem laudant, vt verbis ſuis fidem aſtruerent. Celebrat autem, laudibuſque Bethlehem ille effert, progreſſurum inde Iſraëlis ducem diuino inſtinctu prædicens. Tunc Herodes ſecretis colloquiis ſolicite & diligenter tẽpus perquirit, ex quo noua illa illuxiſſet ſtella: occulteq; & latenter cum Magis ſermone communicato, ire quidem illos, & eum qui natus eſſet inquirere, quumq; inueniſſent ad ſe reuerti iubet: vt quum magnifico illos viatico auctos domum ſuam remitteret, tum ipſe quoq; profectus iuſtum recens genito regi honorem præſtaret. Illi igitur inſidioſis Herodis verbis decepti, Hieroſolymis exeunt, & rurſum in ſtellam viæ ducem incidunt: quæ ab oriente eis præcedens, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodum ſane læti, atq; incredibili voluptate repleti, rurſum ductum illius ſequuntur. Poſtquam autẽ ſtella ſupra domunculam cõſtitit, & quaſi loco firmius effixa, immota permanſit, vbi ſcilicet & mater ipſa & diuiniſſimus eius filius erant: ibi [illegible] quod quærebant re[illegible] exiſtimantes longius

Quapropter locutionis dona quærentes venerunt, vt cognoſcerent vbi natus eſſet rex Iudæorum. B. fil in Serm. natalis Dom.

† Quomodo in cognitionem nati Chriſti, Magi peruenerint † forſaſſe vero, cum apparitione Domini aduerſaria poteſtas reddita eſſet infirmior, Magi etiam efficaciã ſuam abolitam eſſe ſentientes, magnãque poteſtatem nato regi atteſtati, propterea muneratione cum puero adorationis honorem præſtiterũt. Ibi.

* Trigeſimo tertio anno regni Herodis natus eſt Ieſus. Trigeſimo quinto adnumerant aduentũ Magorum & trigeſimo ſeptimo mortuus eſt Herodes. Epiph. contra Alogos.

progredi ſuperſedent. vt autem in domum ſunt ingreſſi, matrem & puerum conſpexerunt, in obſcura, humili, & paupere caſa viuentes, & in rebus omnibus ad ſummã parſimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes. At puer ipſe præter ætatem quaſi exultans, & intelligens exceptionem officiumque, quod per dextrarum porrectionem fiebat, adorationemque Magorum, & munera item eorum agnoſcendo admittebat, quæ munera Deum ipſum & regẽ eſſe declarabant. hunc ſiquidem aurum, illum aũt thus indicabat: myrrha porro mortem, mea cauſa ſuſceptam, adumbrabat. Sed enim quum eum, pro eo atque æquum fuerat, adoratione proſequuti eſſent, dextreque admodum & auſpicato ſalutaſſent, & vt filium Dei & rerum omnium regem honoraſſent. in ipſo diuerſorio ſibi pernoctandum eſſe ſtatuerunt, tanquam familiarem cum eo conſuetudinem ſtudioſe ambientes, & eximium quiddam ipſis (ſicuti decebat) conciliare ſtudentes. Sed enim ea ipſa nocte Angelus, qui dux viæ eorum fuerat, illos oraculo admonuit, vt Herodis inuidi congreſſum fugerent. Ita factum, vt per aliam viã in ſuam reuerterentur regionem, videlicet, vt quam celerrime in Perſarum regionem doctores & nuncii tantæ rei venirent: & præterea, vt tyranni inhiberetur furor: ſimulque vt ipſe conatum ſe eſſe, quæ perfici non poſſent, intelligeret.

Quod Magorum munera in Chriſto Seruatore deſignauerint.

> * *Regem Deumque annunciant*
> *Theſaurus & flagrans odor*
> *Thuris Sabei, at myrrheus*
> *Puluis ſepulchrum prædocet.*
> *Prudentius.*

Cap. XIV.

De fuga Seruatoris in Ægyptum, & cæde infantum, quam Herodes in Bethlehem fecit: de antecurſore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quum duodecim eſſet annorum.

IN ipſa quoque Magorum abitione, Ioſeph in ſomnis oraculo diuino admonitus eſt, vt citra moram, & cunctationem, matre & puero receptis, quò tyranni cædem euitaret, a celeriter in Ægyptum profugeret: ibique tam diu moraretur, donec qui pueri animæ inſidiaretur, animam exhalaret. Et Ioſeph quidem id facit, b trienniique apud Ægyptios exilium tolerat. Nec multopoſt Herodes turpiter vitam finit, & Ioſeph rurſum diuino reſponſu commonitus, vna cum matre & ſupra naturæ captum genito filio, in ſuam reuertitur c patriam. Enimuero Herodes, quum voto ſuo excidiſſet, cœptumque ei conſilium minus ſucceſſiſſet, d quum vindictæ in Magos cupiditate, à quibus ſibi illuſum eſſe putabat, incenſus, tum periculo regni amittendi concitatus, contra infantes, qui nihil ei iniuriæ intuliſſent, indignationem iramque omnem euomit, & aduerſus naturam omnem inſurgit. Bethlehemiticos enim pueros vniuerſos, qui bimuli teneriores ve eſſent edicto interficiendos ſancit; in communi & vniuerſali innocentium cæde, ſimul occiſurum ſe eſſe eum cui per æmulationem inſidias ſtruebat, exiſtimans: & lugere eiulareque omnes alios (proh hominem ab omni miſericordia humanit[illegible]que ſenſu alienum) volens, vt ipſe modo me[illegible] omni leuaretur. Obſeruauerat is certo ſtellæ exortum, quod iam biennio ante à ſe in Perſide [illegible]ſam Magi dixiſſe[illegible]t: atque inde con-

a Exilium pueri Chriſti in Ægypto.
b Biennio. Epiphan.
c Ætatis Chriſti anno ſexto ferè completo. Reditus eiuſdẽ ab exilio.
d Herodis infantum cædium. Herodes Phariſæos, quoniam ſibi regnum ſui adeſſe prædixerũt, necat dudum, omneq; vero ſuã cognationẽ ferro ſuſtulit Ioſeph. lib 17 c 3. Vbi innocentum quoq; cædi perſtringere videtur. Pheroram fratrem eadẽ ratione necauit.

Auguſtus Cæſar, quũ audiſſet, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatũ iuſſit interfici, filiũ quoq; eius occiſũ eſſe. Melius eſt Herodis eſſe porcũ quàm filium. Macro. li. 2. Satur. c. 4.

ſectura accepta, extra ſenſum affectionemq; omnem poſitus infantes contrucidauit. Quod profecto quiſpiam ne aduerſus in anima quidem comtuiſſet. Quippe tenellus flures conſpiciens, per commiſerationem ab eis excidendis ſe abſtineret: neque carpere (vt ita dixerim) pergeret, quæ comprehendi non poſſent. Porro eam infantium cædem, Hieremias etiam multis antea temporibus vidit & prædixit. Rachelem inducens deplorantẽ liberos ſuos minimeq; conſolationem vllam, propter immanitatem facinoris Tragici, admittentem, Deus autem, quum inhibere facile poſſet, ineffabili tamen ratione & conſilio, per bonitatem ſuam, id permiſit. Et Seruator quidem, ita vt dictum eſt, in Ægypto exulabat. Filius autem Zachariæ Ioannes, in cuius natiuitate patris vox ſoluta eſt, quum prius ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alterũ cum dimidio annũ agebat g & vna cum matre Elizabetha in ſpelunca quadam ad regionem montanam ſaluus conſeruabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiẽs manũ. Atq; inde in ſolis locis libenter verſari ſolitus, angeloque duce vſus in remotiores ſyluarum receſſus ſeceſſit. h Ibi tenerioribus arborum frondiumque ſummitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumento, pelliceaque inſuper zona vtebatur: quoad vſque inde progreſſus, Iſraeli ſe exhibuit, clara, efficacique voce pœnitentiam prædicans, & per baptiſmum homines quaſi manu ducens ad CHRISTVM.

g Ioannes Baptiſta à primis ſtatim annis vita ſolitaria in eremo aſſueuit. Sylueſtris eiuſdem vita h ἀκρόδρυα quæ in Euangelio dicuntur ἀκρίδες, quæ nomine etiam locuſtæ appellantur.

Ieſus autem creſcebat ſapientia & gratia, atque ita quidem, vt paulatim magis magiſque virtutes eæ eluceſcerent non tamen incrementum aliquod caperent. Quum autem duodecimum iam ageret annum, aſcendit ſimul cum matre & Ioſepho Hieroſolyma, feſtum ibi Paſchæ celebraturus. Quod vbi peractum eſt, illi quidem reuerti, Ieſus autem latenter in templo manere: & quod præceſſiſſe eum in comitatu putarent, domum ipſi ire. Sic eis, ille totum triduũ inuiſus fuit. Poſtea autem ſe eis, admodum fatigatis & dolentibus, exhibuit in templo ſedens, & cum doctoribus legis diſputans. Quibus ille, quum propter quæſtiones, quas nouas inueniebat, tum quod obſcura & abdita loca ſcripturæ declararet, admirationi fuit. Ad eum porro quum mater ex affectu eo quo vnice eum proſequebatur, diceret: *Cur hoc ſic, fili, feciſti, vt tantum parentibus dolorem conciliares?* ſic enim illa ſimul eius qui putabatur eſſe, patris meminit: ille natiuum germanumque patrem ſenſim demonſtrans, *Oportere ſe* (reſpondit) *verbis operibuſque patris vacare & incumbere, atque in illis potius quàm alijs locis verſari, nihil quippe illius in terris templo eſſe præſtantius.* Sic ille tum abiit perfectam expectans ætatem: parentibus quæ decebat, tribuens & competentem illis ſubiectionem exhibens, virtutibuſque diuinis omnibus, operibuſque mirifice pollens: nihil tamen quæ opinionem fideinque ſuperarent, edens miraculorum, donec trigeſimum expleret annum. Et de his quidem ſatis.

Chriſtus 12. annos natus in templo Hieroſolymitano cũ doctoribus legis diſputat.

Parentib. debitum honorem exhibet.

CAPVT XV.

Vt Herodes primus immiſſa diuinitus plaga violenter mortuus ſit hiſtoria ex 17. libro Antiquitatum Ioſephi excerpta.

HErodes vero furoris ſui percipiens fructus, in toto corpore diuinitus prouenientibus plagis affligitur, & malus male perit. Huius regnũ poſtea in quatuor diuiſum eſt tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidem Iudææ princeps conſtitutus eſt, Herodi Galilæa attributa. Philippus porro Ituræam & Trachonitidem regionem conſequutus eſt. quarto vero, Lyſaniæ ſcilicet, Abilene obtigit. Quomodo autem poſt iniuſtiſſimam illam cædem, diuina vindicta Herodem hũc, bellum Deo mouentem ſit vlta, quaſi prœmiũ (quod dicitur) futurorum malorum exhibens, operæ precium eſt commemorare. Atque equidem domeſticas eius calamitates, & qui ex vxore, liberis, eiſque qui genere ei propinqui fuerunt, accidere caſus ſanguinarios, cædeſque nefarias, quæ omnes omnium Tragœdiarũ actiones longe poſt ſe relinquant, quum eas luculenter veritatis amator Ioſephus in *Iudaica temporum ſuorum hiſtoria* cõmemorarit, in præſentia exponere tempeſtiuũ & commodum non eſt. Vt vero impius ille ſuſcepto aduerſus Deum bello diuino mulctatus flagello, ex hominibus exceſſerit, æquum omnino eſt ex eiuſdem hiſtorici cognoſcere verbis: qui *in decimo ſeptimo Antiquitatum libro*, vltimum vitæ eius actum ita proſequitur. Herodi autem morbus etiam atq; etiam adaugebatur, vindictam atque ſupplicium pro flagitiis ſceleribuſq; eius ab eo ſumente Deo. a Lentus ei inerat ignis, non tam magnam contrectantibus oſtendens inflammationem, quam intrinſecus ſæuam efficiẽs vexationem. Ab hoc malo † grauis ſumendi cibi proueniebat cupiditas, quem quidem non licebat illi non ſubminiſtrare. Accedebat inteſtinorum exulceratio, potiſſimũq; coli acres & acerbi dolores. Item inflammatio humida, & quaſi pellucens in pedibus. Nec abſimilis in imo ventre extabat excruciatio. Præterea & pudendorum putredo, vermes procreans. Item ſpiritus ardua & difficilis intenſio, multum moleſtiæ acerbitatiſq; afferens, grauitate & dolore reſpirationis, frequentiaq; anhelitus. Inſuper rigor & diſtenſio membrorum omnium, cũ vehementia & vi intolerabili. Itaq; qui numine afflantur, diuini, quiq; prædicere talia pro ſapientia habent, Deũ pœnã à rege, ob plurima eius impia facta, ſumere renunciabant. Hæc quidem eo quo diximus loco annotat Ioſephus. Sed & in 2. quoq; libro belli Iudaici, perſimilia ad hunc modum ſcribit. Corpus eius omne morbus complexus, variis admodum doloribus diſtinebat. Febris id affligebat non admodũ vehemens, pruritus extrinſecus obtinebat intolerabilis. Erãt coli continui dolores, in pedib. tumores tanq̃ hydropis extabant: accedebat imi ventriculi incenſio, & mẽbri pudendi putredo vermes generans. Ad hæc & directa arduaq; & difficilis grauiſq; ſpiratio conuulſioneſq; membrorum omniũ, adeo vt diuini pœnam ſcelerũ tot morbos eſſe dicerent. Ille porro cũ tot, tantiſq, conflictans malis, nihilominus vitam retinere conabatur: incolumitatemque ſperans, curationẽ valetudinis meditabatur. Itaque Iordane tranſmiſſo aquis calidis ad Callirhoen, quæ in Aſphaltiten lacum influũt. Et propter dulcedinẽ potioni commodæ ſunt, vtebatur. Ibi quum medicis viſum eſſet corpus eius calido oleo fouere in labrum demiſſum oculos loco ſua ſponte motos atque ſolutos amiſit. Quum autem fruſtra ſoluto corpore inde reuerteretur, tumultuſque à famulis moue-

Herodis regis quatuor filii, quorumq; Tetrarchia. Herodes iſte erat Antipas dictus.

Herodes præter vxores alias, Mariamnem ex fratre neptem, & alteram neptem filiam Simonis Pontificis Samaritem in matrimonio habuit.

Salome Herodis regis ſoror Mariamnæ filios Alexandrum & Ariſtobulum pro ſeditione apud fratrem accuſauit: quos ille primũ in vincula coniectos, deinde innocentes laqueo necari iuſſit.

a Plaga & morbo diuinitus Herodi immiſſi.

† ἐπιθυμία τοῦ δέξασθαί τι

terut plagam huiuſmodi agnouit: & deinceps ſalute deſperata, militibus quinquagenas viritim drachmas numeratis, & ingentē pecuniam ducibus atque amicis dari iuſſit. Ipſe porro in reditu Hierichōtem peruenit, inſania iam correptus, & tantum non mori ipſi quicquam minitans. Hic prioribus ſuis ſceleribus infandum adiicit flagitium: Conuocatos enim ex quoq; totius Iudææ vico inſignes præcipuoſq; viros, in locum qui Hipp.. dromus dicitur, recludi iubet. Tum Salome ſorore & Alexa viro eius accitis: Scio, inquit, Iudæos propter mortem meā feſtos per lætitiam acturos dies. Ego autem per aliorum luctum complorari, & ſplendidas habere exequias poſſum, ſi vos iuſſis meis & dictis audientes eſſe voletis. *b* Viros hoſce qui in cuſtodiam ſunt coniecti, ſimulatque expirauero circumfuſis militibus, celerrime contrucidate, vt cuncta Iudææ cunctæque familiæ in funere meo lacrbryment. Et poſt pauca verba idē Hiſtoricus ait: *Rurſum vero quum † inedia tuſsique conuulſiua diſtineretur, dolorum impatiens fatalem mortem præuenire ſtatuit: c acceptoque malo cultrum quoque popoſcit, conſueuerat enim eo per reſectionem purgato, veſci. Deinde circumſpiciens ne quis, qui eum inhiberet, adeſſet, dextram ſuſtulit, tanquam ſibi ipſi eam illaturus.* Inſuper idem Ioſephus memoriæ mandauit, quum paulo ante mortem natiuum germanumque filium iam tertium, quod antea duos per cædem ſuſtulerat, necari iuſſiſſet, eum confeſtim vitam cum magno dolore & cruciatu finiiſſe.

b Herodes moriturus, plurimos egregios eoſq; innocentes viros poſt mortem ſuam iadi… iubet quaſi inferias.
† ἀσθμα τροφῆς.
c Idem ſibi manum afferre voluit.

CAPVT XVI.

De Tetrarchia filiorum Herodis. & vt Archelao ex Hieroſolymorum tetrarchia à Cæſare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno Imperij Tiberij ſucceſſor in illius tetrarchia factus ſit.

Fuit is Antipater, quem ex Doſide priorem genuerat.

HIc igitur Herodis obitus fuit, iuſtam pœnam ab eo ſumentibus iis, quas Seruatori tetenderat, inſidiis: per quas & in Bethlehem nouum innocentium infantum examen crudeliſſime concidit. Huic autem *a* Archelaus ſucceſſit filius, quod ipſe etiam Euangeliſta dicit, quum inquit. Audiens autem Ioſeph, quod Archelaus pro Herode patre ſuo regnaret, &c. Quod enim nuper admodum ille mortem obiiſſet, nondum in plures ditiones regnum fuerat diuiſum. Conſentit vero cum his etiam quē antea nominauimus ſcriptor, ex teſtamento Herodis patris, & iudicio Augusti Cæſaris, inquiens, Iudæorum regnum Archelaum conſequutum eſſe: fratres autem eius *b* trientem quemque reliqui paterni regni obtinuiſſe. Atque illi ſuas quidem quiſque adminiſtrarunt tetrarchias. *c* Archelaus autem nono exacto anno, regno pulſus, Pontium Pilatum in tetrarchia ſua ſucceſſorem habuit, duodecimum imperante Tiberio annum; vt idipſum idem ſcriptor ſubindicat. Duodecimo Tiberij anno inquiens, procurator Iudææ conſtitutus eſt Pilatus, Tiberio quam maxime amicus atque familiaris totoſque annos decem procurationem eam ad ipſum prope Tyberij obitum, obtinuit. Vt unde facile ſit colligere figmentum eſſe quæ de actis monumentiſque Pilati contra ſeruatorem noſtrum … ditis ſunt iactata: vtpote quū ea longo tempore poſteriora reperiantur, tem-

a Archelaus Herodis filius Iudææ rex Glaſiſræ Archelai Cappadocum regis filiam. Alexandri fratris ſui relictā viduam contra leges vxorem duxit.
b τετράρχην … τῆς πατρικῆς ἀρχῆς.
c Archelai exilium Vienna Galliæ, vbi etiam mortuus eſt Pilatus Iudææ Præſes.
Acta quæ ſub nomine Pilati aduerſus Chriſtum olim circumferebantur ſiſta.

E pusque ipſum ante alia præcipue mendacium redarguat. Siquidem ea ipſa acta & monumenta ſalutarem paſſionem & necem, quæ temerario auſu Chriſto eſt illata, in ſeptimum imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nondum Pilatus Iudææ præfuit, vt Ioſephus ipſe ſcribit: duodecimo ſcilicet demum anno eum Iudææ præfectum eſſe, aperte aſtruens. Ac de his hæc ſic dicta ſint.

CAPVT XVII.

De obitu Augusti, Cæſaris & quæ ſub eo acciderint. & de Tiberio qui ei ſucceſſit, rerumque ſub Tiberio actarum ex parte quadam commemoratio.

F CÆſar autem Auguſtus quam plurimis præclare feliciterque geſtis rebus clarus, primuſque ipſe Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculum Pythij Apollinis venit & ſacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmoni oblato, quæſiuit, quiſnam poſt eum Romanum adminiſtraturus eſſet imperium? At quum nullum ederetur reſponſum, alterum quoque adiecit ſacrificium, denuoque rogauit: Quid ita oraculum plurib. verbis vti ſolitum, nunc tandem obticuiſſet? Tum illud parua interpoſita mora, ad hunc modum reſpondit:

Quare oraculū Delphicum Chriſto nato, prorſus conticuerit.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων
Τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ ἀΐδην αὖθις ἱκέσθαι.
Λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.

Suidas in dictione Αὔγουστος:

G *Me puer Hebræus, diuos Deus ipſe gubernans,*
Cedere ſede iubet, triſtemque redire ſub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Tali reſponſo accepto, Cæſar Romam eſt reuerſus, *b* atque ibi in Capitolio aram maximam extruxit cum huiuſmodi latina inſcriptione: Ara primo geniti Dei, Hoc imperante, Athenienſes ſeditionem rebellionemque primum ſunt moliti. *c* Cæterum quum breui pœnas excitati tumultus dediſſent, à cœpto deſtiterunt. Is quoque Romanorum ciuium cenſu acto numerum iniit: inuenitque miriades tredecim, bis mille & triginta ſeptem Sed enim quum quadragintà tres, ſiue, vt aliis placet *d* quadraginta ſeptem vnus ipſe Imperator fuiſſet, & ſupra ſeptuaginta quinque annos vitæ totius curſum produxiſſet, *e* morbo tandem oppreſſus, inter homines eſſe deſiit. *f* Quo tempore ſolis traditur fuiſſe deliquium: & fames præterea maxima, vt ſcilicet denariis multis vnus frumenti comparaetur medimnus. Vbi porro ille ita vitam finiit, H Tiberius priuignus eius Romanum ſuſcepit Imperium. Sub quo quatuordecim minoris Aſiæ vrbes terræ motu concidiſſe, memoriæ proditum eſt: quarum nomina ſunt, Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Mytina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porro maximis copiis contra Perſas progreſſus, legationibus eorum ceſſit, bellum ſoluit, tributum eos pendere coegit. Ac illi quidem impetrata facere. Ipſe autem ab expeditione ea reuertens, Antiochiam diuertit: quam ſplendidius magnificentiuſq; exornare conſtituens, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, ſtatuis, aliiſque ædificiis variis exornauit. Templa quoque Ioui, Dionyſio,

b Ara ab Auguſto, Chriſto in Capitolio collocata.
c Exemplum ſeditionis & rebellionis vindicatæ.
d Quinquaginta ſeptem Euſeb li 1. hiſtor. eccleſ. c. 9.
e Auguſti mors
f Eclipſis ſolis & fames ſub Auguſto. Terræmotus ſub Tiberio. Exiſtimatur is eſſe qui in paſſione Chriſti accedit. Plin. li. c. 84. Cornel. Tacit. lib. a Cæſaris res.

Caſtorique & Polluci ædificauit. Plurimaque
præterea alia illum opera ibi perfeciſſe ferunt.
Opus quoque eius eſt Iudææ celebris vrbs Ti-
berias, & quæ in Thracia eſt Tibeoa. Expulſis
autem qui Cæſareæ Cappadocum poſt Arche-
laum tyrannidem exercebant, vectigalem eam
Romanis fecit. Porro ad vrbium rectores, ac
magiſtratus ſcripſit, ſi quid forte, eum contra
leges mandare contingeret, eos id approbare &
exequi, vtpote per inſcitiam commiſſum, non
debere. Morem quoque illum habuit, vt non
facile aut celeriter magiſtratus & præfecturas
mutaret, aut adminiſtrationem eis abrogaret,
qui rerumpublicarum gubernationem ſortiti
eſſent. Eiuſq; rei quibuſdam cauſam inquiren-
tibus reſpondit: Natura eſſe omnes, qui rerum
adminiſtrationi præſint, pecuniæ cupidos plu-
rimumque ſtudii ad rem magis magiſque au-
gendā eos collocare. Cæterum ſi diutius in ma-
giſtratu verſentur, ſegniores ad quæſtum faci-
endum fieri: itidem vt muſcas, quæ ſi longius
corporum vlceribus inſideant, minus graues
aut moleſtæ fiunt, quippe ſanie vlcerum ad ſa-
tietatem vſq; refertæ: & eum qui vlceribus ſca-
teat, durius acceptum afflictumque iri, ſi ſaturis
iam repulſis, famelicas alias ad vulnera admit-
tere velit. Is quoque, vt dixi Pontium Pilatum,
pro Archelao filio Herodis, ducem, non regem
in Iudæam miſit, duodecimo Imperij ſui anno.

Notabile Tiberii & prudens conſilium.

Conſilium ſcitum, non temere mutandos eſſe publicorū adminiſtratores

CAPVT XVIII.

De praeconio & doctrina Ioannis Baptiſtæ, & de baptiſmo Chriſti, inſuper & de teſtificatione Ioannis.

VErum enimuero, quintum decimum annū
Tiberio imperante, tertium vero Pilato Iu-
dææ præſidente, tribuſque tetrarchis, videlicet
Herode iuniore, Philippo & Lyſania, Archelai
quidem fratribus, Herodis autem filiis, ditio-
nes ſuas regentibus necnon Anna & Caipha
pontificatum per vices ſuas adminiſtrantibus:
iuxta diuinitus afflatum Euangeliſtam, verbum
Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium, qui
trigeſimum iam annum, & paulo longius in ſo-
litudine vixerat, factum, vt in Iudæa baptiſmū
pœnitentiæ prædicaret, ei iniunxit. Et præſto e-
rat Ioannes: homo quidem ille aſpectu primo
viſus, cæterum mente ipſa & animo diuinus
prorſus atque magnificentiſſimus, & vt quiſ-
piam dicat Angelus corpore aſſumpto, vni ſin-
cere omninoque vacans Deo, moribus puris, &
ab omni mundana vanitate alieniſſimus. Non
poſſeſſio illi, non alimenta aliqua erant: cæte-
rum innocentia ſanctitaſque vitæ, & mens nul-
lis obnoxia affectionibus, animuſque ſimplici-
tate ornatiſſimus. Nec ille hominem quenquā
aut comitatum ſecum ducendo trahebat: at cir-
cumcirca omni omnium virtutum genere, per-
inde atque ſatellitio plurimo conſpicuus rex,
circumdatus erat. Stabat itaque ille ad omnes
diuinum plane os aperiens, competentem vni-
cuique, eamque diuinitus inſpiratam doctri-
nam proponens,

Ioannis Baptiſtæ prædicatio.

Melleque depromens dulcem magis ore loquelam.

Siquidem diuitibus & opulentis, eleemoſynā
& miſericordiam commendabat: Principibus
viris & magiſtratibus, æquas iuſtitiæ propone-
bat leges: publicanis, tributorumque exactori-

Doctrina diui Ioannis ſumma.

A bus, ne cuipiam graues eſſent & moleſti, neue
quidquam præter conſtitutum peterent, leni-
tatem ſubiiciebat, & clementiam: ſtipendia au-
tem facientes, militiamque ſectantes, ne proxi-
mos ſuos concuterent, arteue & dolo malo per
ſycophantiam circumuenirent, ſed vt quiſque
eorum ſtipendio ſuo contentus eſſet, cohorta-
batur. Iuuenes porro moderationem affectio-
num, & continentiam perturbationum doce-
bat: ſenibus prudentiam deprædicabat, & ad v-
beriorem eos Dei cognitionem adducebat. Po-
ſtremo aperte, ne id quemquam lateret, decla-
rans confirmabat, ſe præmiſſum eſſe ei qui iam
prope adeſſet, Seruatori Chriſto, ad occupan-
das quamprimum, expediendaſque vias illius
B pœnitentiæ diſciplina & aquæ baptiſmo. Illum
autem ipſum iamiam affuturum, qui igne &
Spiritu ſancto baptizaturus, atque triticum, &
eos qui inutilem & infructuoſam, atque adeo
palearem vitam egiſſent, diſcreturus eſſet. Ad
hunc modum præuia Verbi vox, ad ſe acceden-
tes, Iordani fluuii vndis, præcedente peccatorū
confeſſione, immittebat, præcidaneiſq; expia-
tionibus per aquam purgabat: & aduenienti il-
li reponebat, certoque reſeruabat. Quum & ex-
pectatus ipſe Ieſus ex Galilæa progreſſus, tan-
quam vnus è vulgo aduenit baptiſmum ſubi-
turus: forraſſe quidem, vt contactu ſuo vndam
ſacraret, & benediceret: reuera autem, ſimul &
baptiſtam ipſum diuinum attingentem vertı-
cem ſanctificaret, & aquam fide ſubituris ſpiri-
tum ſuum communicaret: fidemque faceret,
mandatum à Deo eſſe baptiſmi Ioannis mini-
C ſterium dudum ad iuſtitiam, id admittentibus
& recipientibus datum. *a* Itaque quum manu
eius tingitur & baptizatur, qui terra genitus eſ-
ſet: tum vndis abluitur ille qui natura inuiola-
tus, ſoluſque mundus & purus eſt, nimirum me
à peccato repurgans. Sed enim huius tantæ &
tam ſublimis, quæque naturam ipſam ſuperet,
ſummiſſionis & humilitatis, maximum illum
naturamque itidem ſupergredientem retulit
honorem, quod ex vndis prodeunti portæ cœli
aperiuntur, *b* & Spiritus ſanctus columbę ſpe-
cie ſuper ipſum deſcendit perpetuoque in ipſo
corporaliter manet. Factum id, quum propter
volucris ipſius puritatem, tum quod ea olim
diluuij finem læto prædixit nuncio. *c* Traxit
quippe illa tunc quoque ſecum, in eum qui te-
ſtimonio comprobabatur è cœlo fulminis ſo-
no patris vocem, clare & diſerte, filium hunc
dilectū & vnigenitum, voluntatemque ſuam in
D hoc vno beneplacitumque omne & benedi-
ctionem eſſe, promulgantem. Hic igitur Ioan-
nes, maior omnibus ipſiſſime veritatis teſtimo-
nio confirmatus baptiſmi miniſterio, ita vti de-
cuerat, quam optime defunctus ſponſo Chri-
ſto ſponſam Eccleſiam decentiſſime ampliſſi-
meque deſponſauit, agnum Dei Chriſtum vo-
ce clariſſima mundi totius peccatum corpore
ſuo, quod affectionibus deterioribus omnibus
careret, tollentem: non tantum Andreæ & Pe-
tro, omnibuſque qui tum cum eo conuerſaba-
tur, ſed & toti mundo, & omnibus deinde ge-
nerationibus hominum deſignauit: filium il-
lum Dei & demum Verbum, cœlitus propter
ſalutem omnium demiſſum datoremque ſpi-
ritus, & adoptionis filiorum Dei principium &
fontem omnibus illi credentibus, ſpectator i-
pſe Dei annuncians. Et amicum quidem ſe eius,

Palea fuit ab poſtaſia. Frumentum ii, qui ad Deum fide ſanctificant.

Item Baptiſmus Ioannis.

Quare Chriſtus à Ioanne baptizatus.

a Peccata quæ non detulit: nos abluendo ſuſtulit.

b Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum deſcendit.

c Exemplum exaltatæ humilitatis, & honorata ſubmiſſionis.

Præclarè Ioannes munere ſuo functus.

pro excellenti illius in genus humanum caritate, eſt profeſſus: ſed ita tamen, vt œconomiæ & adminiſtrationis eius rationem, ne infimam quidem & minimam propter naturalem tenuitatem, diſquiſitionem inuenire poſſet. Id ille ore claro & diſerto omnibus deprædicauit, & perſuadere eſt conatus.

CAPVT XIX.

Vt Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & vt is in conuiuio capite truncatus, ad inferos prædicaturus ibi, proceſſerit.

QVandoquidem vero decebat, quemadmodum iis qui in corporibus verſantes viuũt, corporalem Chriſti præſentiam prædicauerat, quo eius opus munuſq; tale omni ex parte perfectum conſtaret: vt ad inferos quoque mearet, & ibi etiam animabus concluſis, iamiam per fidem aduenientem ſalutem & liberationem annunciaret: ea ipſa de cauſa Herodem manifeſte in faciem reprehendit, qui propria reiecta coniuge (filia hæc erat Arabum regis Aretæ) amoribuſque eius nuncio remiſſo, vanam & effœtam erga Herodiadem affectionem rebus omnibus anteponebat. Hanc ille, quum vxorem eſſe ſciret fratris † Philippi, contra legis conſtitutionẽ (ſemen enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc ſuperſtite, vt Ioſepho videtur, duxerat. De illis enim hoc ſolis facere permittitur, qui non procreatis liberis excedunt è vita: idque prouidentia conſilioque eo factum, vt fratribus ſemen reſuſcitaretur. Itaque Ioannes delictum id arguere non ceſſabat. Ille vero quãuis antea eum libenter audiuiſſet, quod admiratione ſimul & veneratione dignum virum eſſe, compertum haberet: tamen vehementioribus Herodiadis amoribus, quibus erat captus, ſermones cohortationeſque eius poſthabens, in cuſtodiam hominem demiſit. Is porro quum ſe breui vita exceſſurum videret, duos ex diſcipulis ſuis ad Ieſum mittit, opinionẽ eorum quã de ſe habebãt aboliturus. Maiorem enim multo Chriſto Ioannem eſſe putabant. Chriſtus vero nihil ad interrogata reſpondens: miracula eos quæ virtute ipſe ſua ederet, Ioanni renunciare iubet. Et quum iam illi in veriore opinione confirmati eſſent, volens Chriſtus & aliis circumſtantibus veritatem indicare, Ioannem laudibus vehit maximam illi tribuens dignitatem, & maiorem omnibus qui ex muliere geniti eſſent, præſtantioremque propheta eſſe declarat. Deinde aſſentationis ſuſpicionem auferens, minorem quidem ſe, iuxta eorum opinionem, maiorem vero rurſus illo in regno cœlorum vocat. Poſthæc conuiuium Herodes natali ſuo die parat. In hoc, cum largior cõpotatio, tum omnis generis deliciæ affuere: quibus & inceſtæ illius puella eſt ſuperinducta, infractos & indecentes corporis motus & ſaltationes, quum quidẽ & virgo eſſe exiſtimaretur, & regis filia, in tot virorum conſpectu exhibens: tẽ modeſtis & pudicis oculis non tantum ingratam prorſus, ſed effugio etiam dignam. Sed arbor ex fructu cognoſcitur. Tantæ autem impudicæ ſaltationis fuere illecebræ, vt quamuis illa non poſceret, Herodes tamen (proh regiam illam munificentiam) cum ea regnum diuiſum communicare voluerit, irritandamque

Ioannes inceſtum Herodis adulterii reprehendit. Herodes hic Antipas cognominatus regnauit an. 24.

† Defuncti Tertull. Habebat n. filiam ex illa, non alia. Id.

Teſtimonium Chriſti de Ioanne.

Conuiuium in natali die Herodis magnificum.

Saltatio puellæ meretricia.

E eam ad id duxerit, At illa viperæ ſoboles, à matre edocta, rem longe maiorem, regniſque omnibus præſtantiorem, Ioannis caput, precium omne ſuperans, petiit. Ille autem, quaſi iuriſiurandi religione obſtrictus: re autem ipſa acri Herodiadis, cui ſatis factum volebat, amore diſtentus, e veſtigio ferro caput Ioannis amputat: & id etiamnum cruore tabido & puluere reſperſum, & lanci impoſitum, in conuiuium omni luxuriæ genere diffluens inferri iubet: ſpectaculum conuiuis quidem ipſis inamœnũ & triſte, matri vero puellæ gratum & iucundũ. Admodum enim optauerat, quæſiueratque caput id, quod ei, quas concupiuerat rebus ex ſententia & libidine ſua vti inhibebat, ita reſectum ſpectare: & linguam zelo & æmulatione ſancta velut cote acutiorem redditam, poſtremo mutam deſpicere. Atque ſic ille quidem eſt occiſus: caputque eius longe præſtantiſſimum F mollioris ſaltationis præmium, Mænadi illi & furibundæ tanquam munus honorificentius datum. At ipſa Ioannis reprehenſionem quodammodo etiam poſt capitis reſectionem verita coniungereque id rurſus reliquo corpori timens, apud ſe remotis arbitris, in abſtruſiore regiæ loco ſepeliendum duxit: truncum autem ipſum abiicere quopiam iuſſit. Eum porro ſolum diſcipuli eius furtim ſublatum, cum ſolenni veneratione in celebri quodam ſepeliere loco. Enimuero Ieſus quum ea quæ Ioanni accidiſſent, audiuiſſet, magnũ de eo concepit mœrorem: & nauigio conſcenſo, in locis deſertis verſatus eſt, ſolitariæ vitæ tranquillitate eum dolorem ſolans. Ioannes igitur præter res alias, G quibus pulcherrimis pollebat martyrio quoq; pro Chriſti nomine cohoneſtatus, cœlorum, quibus dignus erat, conſequutus eſt domicilium: triginta & duobus annis, & menſibus inſuper ſex, munere in terris ſuo explendo peractis.

Indigniſſima Ioannis cædes.

En quomodo pereat iuſtus, quaſi non eſſet Deo dilectus.

Sepultura Ioannis.

Chriſtus in ſolitudinem ſeceſſit.

CAPVT XX.

De turpiſſima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Ioſephus commemoret: & vt idem Baptiſtam magnis ornet laudibus.

FVribunda ſed enim, & adultera, inceſtaque adeo illa quæ quidem Herodis habebatur, reuera autem Philippi erat coniunx, vita longius acta, quum prius filiam & ſaltatricem acerbo fato ſublatam vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſſit: futuri ſeculi iudicio & ſupplicio reſeruata meras ibi quam citiſſime diuinæ iræ H feces, intolerabiliſque indignationis Domini calicem hauſtura. Filiæ autem eius (dignus enim eſt, qui memoriæ commendetur) talis fuit obitus. Eundem ei quopiam brumali tempore erat, & fluuius traiiciendus: qui quum glacie conſtrictus coagmentatuſque eſſet, pedes eum tranſibat. Glacie autem rupta (idq; nõ ſine Dei numine) demergitur illa ſtatim capite tenus: & inferioribus corporis partibus laſciuiens, molliuſq; ſe mouens ſaltat, non in terra, ſed vndis: caput vero ſceleſtum frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, ſed glaciei cruſtis reſectum, in glacie ipſa ſaltationem lethalẽ exhibet: ſpectaculoq; eo omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, ſpectantibus reuocat. Herodem porro ipſum non multo poſt, vindicta diuina,

Herodiadis mors.

Filia itidem horrendus ſaltatricis obitus per quam acerbus. Quibus rebus peccamus, iiſdem plerumq; punimur.

quamuis

[illegible], vt plurimum eſſe ſolet, eadem proſequitur: tam immanem vt equidem puto, nefarii ſceleris impuritatem præcipue ægre ferens. Quod enim Herodes alieno prorſus propter vehementem acremq; adulteræ amorem, ab vxore erat animo, domo eam exegit. Hæc vero tantam contumeliam non ferens, ad patrem ſuum ſe contulit, (Aretam autem Arabum regem hunc fuiſſe, ſupra meminimus) & vitam proteruum deſpectum, aliaque omnia ad minimum vſq; recenſens, vindictam tam indignæ mulierique non ferendæ rei petiit. Ille vero non minus ſuam quam filiæ contumeliam eam eſſe iudicans, contractis copiis ſuis omnib. bellum Herodi infert: exercitum eius concidit, regionem omnem igni vaſtat, hominum vim magnam capit & abducit omnibuſq; rebus ex ſententia confectis, in regnum ſuum redit. Atque hæc quidem non ſolum ſacrorum Euangeliorũ liber, verumetiam veritatis amans Ioſephus teſtimonio ſuo cõfirmat, Herodiadis mentionem faciens: vt ſcilicet Herodes viuo adhuc fratre, coniugem illius, opera ſua ab eo alienatam, ſibi coniunxerit, in matrimoniumque & domum duxerit: eam autem quæ ei legibus nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Petrææ filiam, repudiauerit. Et vt propter adulteram Ioanne cæſo, bellum Aretæ, tanquam filia eius armorum cauſam præbuiſſet intulerit; in quo bello vniuerſas Herodis copias contrucidatas eſſe commemorat. Atque id ita accidiſſe addit, propter Ioannis temerariam & nefandam cædem. Ioannem porro iuſtiſſimum fuiſſe teſtatur, & baptiſmi mentionem facit: de rebus eius per omnia Euangelio conſona ſcribens. Refert quoque, propter Herodiadem regno Herodem excidiſſe: cum qua exilio quoq; ſit mulctatus. Exulaſſe autem eos Viennæ: quæ vrbs Gallis finitima, occidentem verſus eſt ſita. *In decimooctauo Antiquitatum* ſane *libro*, hiſce verbis de Ioanne memorat.

Aretam Arabum rex contumeliam filiæ ſuæ ab Herode per [illegible] *bello vindicat Ioſeph. li. 18.*

„ Quibuſdam Iudæis Herodis exercitus per iuſtam „ vindictam à Deo concidiſſe viſus eſt, vt pœnas is penderet Ioanni, qui Baptiſta cognominatus eſt. Occidit enim hunc Herodes vt virum bonum, qui Iudæos virtute exercenda, iuſtitia colenda, pietateque in Deum præſtanda, ad baptiſmum conuenire iubebat. Tum demum enim gratum acceptumq; Deo docebat eorum fore baptiſmum, ſi non tantum peccata quædam per confeſſionem deprecaretur verumetiam mundiciei & puritati corporis anima ſimul iuſtitiæ cultu repurgata, aliiſq; virtutibus omnibus ſtuderent. Valde enim oratione eius permouebantur. Herodes „ ſed enim eloquentiam viri, quod hominibus „ perſuadendis efficax eſſet, ſuſpectam habens: „ & rem in defectionem euaſuram timens (omnia enim de conſilio Ioannis Iudæi facturi „ eſſe videbantur) multo melius eſſe duxit, antequam quicquam ab eo nouatum eſſet, hominem occupare, & è medio tollere, quam vt rerum mutatione facta, tum primum in ipſo „ tumultu & periculo pœnitentia duceretur. „ Itaque ille, propter huiuſmodi Herodis ſuſpicionem, in cuſtodiam Macheruntem „ coniicitur, atque ibi cæditur.

Herodes exilio mulctatus Ioſeph. lib. 16. c. 7.

Hæc Ioſephus.

Cap. XXI.

De tentatione Seruatoris, & de electione duodecim & item ſeptuaginta diſcipulorum, & de Euangelii prædicatione.

Itaque Ioannes etiã iis qui apud inferos erant, præcurſor aduenit, præſentiam ibi quoque Chriſti annuncians. Ieſus autem diuino ſpiritu ſolus in ſolitudinem agitur, atque ibi ocio pietatis vacans, ieiunus prorſus dies noctesque quadraginta continuas perſiſtit, oratione mentiſq; agitatione atque contemplatione refocillatus atque confirmatus. Quum autem naturæ congruente affectione afficeretur, fameq; percelleretur, ſua ſponte oppugnandum ſe tentatori permiſit. Qui diuinam aggreſſus mentem & intelligentiam, mentis quoque & intelligentiæ prætextum, experiri tentareq; eam volens attulit. Atq; cum tribus, eiſq; potentiſſimis congreſſus affectibus, primum quidem, *Si filius* (inquit) *Dei es*, ita vt ſuſpicor, *iube in panes verti lapides iſtos.* Deinde vero in pinnaculum templi ductum, vt ſe deiiciat præcipit, nihilq; periculi ei rei ſubeſſe ſibi ſuadet: confeſtim cõgruentem quoq; prophetiam adducens. Ad hæc inanis quoq; gloriæ cupiditate eum capere ſtudet, & cuncta ei regna oſtendit, daturumq; ſe illi ea pollicetur, ſi procidens ſe adoraret: periculum ſcilicet faciẽs exhibendæ declarandæq; diuinitatis. Poſteaquam autem in rebus omnibus tentatori oracula ſcripturæ obiiciens teſtitit. Sathanam à ſe repulit: & nõ modo, quas modo diximus, concertationũ, ſed etiam omnium aliarum incurſionum oppugnationumq; illius victor diſcedit, humana cõditione ſuperior omnium virtutum perfectionumq; diuini ſpiritus applauſu comprobatus: atq; Angelici ſatellitii, pro eo atq; decebat, miniſterio cohoneſtatus, ſolitudinem relinquit, & ad Iudææ atq; Galilææ ciuitates accedit, omnẽque Iſraelis gentem viſitans, ad pœnitentiam & reſipiſcentiã omnes cohortatur: appropinquare iam, atq; adeo præſto eſſe regnum cœlorum, læto prædicans nuncio. Atq; inde initio Euangelii facto, & quaſi quibuſdam communis naturę ſacris primitiis primordiiſq; iactis, Deus Verbum, non longe ab eius concionis tempore, duodecim ſacros deligit diſcipulos: quos Apoſtolos & præcipuo quodam honore proſequens, nominat. Horum Andreas primus, vtpote à præcurſore in diſciplinam cooptatus, à quo etiam de rebus Chriſti accurate edoctus fuerat: & cum hoc Petrus frater, patrem, nauigiũ, & quicquid præterea habuerant reliquum, abiicientes, ſe ei coniungunt. Deinde Iacobus & Ioan. Zebedæo progeniti, quos etiam filios tonitrus cognominauit: itidem vt illi facientes, patremq; & nauigium relinquentes, eum ſequuntur. Philippus quoque à Bethzaida viciniam Andreæ & Petro domum habens, hoſce conſequutus, diſcipulus eſſe iubetur. Deinceps Thomas, qui & Didymus dictus eſt: ſeptimuſq; Barthol. eum comitantur. Item Matthæus, ex publicanis: & Simon Cananæus. His accedit Alphei filius Iacobus: & Iudas † Iacobi germanus, qui frater Domini cognominatus eſt: vterq; autem ſponſi Ioſephi ſcilicet, filii fuere. Vltimus porro & duodecimus Iudas fuit, qui & Iſcariotes dictus eſt. Inſuper v. alios quoque legit ſeptuaginta: quos & ipſos in-

Apud inferos etiam Ioannes aduentum Saluatoris prædicauit

Tentatio Chriſti in deſerto.

Victoriam à tentatione reportãti Angeli miniſtrant.

Duodecim Apoſtolorũ electio.

Iacobus iſte alter eſt Iacobo Alphei, primus ab Apoſtolis

Hieroſolymorum Epiſcopus Creatur. Cuius extat epiſtola Canonica. Septuaginta item diſcipulorum vocatio. Prædicatio vtriuſq;

ciuitatem & regionem omnem binos ante faciem ſuam, quo poſtea ipſe iturus fuerat, dimittit. Hiſce duodecim & ſeptuaginta Dominus in ſocietatem arctiorem accitis atq; delectis, fidelibus vtebatur miniſtris, Euangeliiq; cooperatiis: ſenſimq; cum eis arcana, ineffabilia, deificaque prorſus communicabat ſacra, magis magiſque eos ad perfectionem producens, ac non aliter atq; proprijs filijs vtens, omnem ciuitatem atq; regionem perambulabat. Et primum quidem ad eam quæ peculiaris ei eſſe videbatur, Iſraelis acceſſit gentem. Æquum quippe erat, bene atq; benigne facere incipientem, primum apud familiares ſuos benignitatis iacere fundamenta: ac ſic deinceps eos quoq; qui remotiores eſſent, in effuſam atq; ſuperfluentem recipere gratiam.

CAP. XXII.

Quis finis ſit præceptorum Euangelicæ doctrinæ, quæ parabolarum vis, quod ſcilicet per opera & contemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo ſimiles facti, & cohæredes Chriſti.

Diſciplina Chriſti, qua diſcipulos ſuos erudiuit.

BEneficentia porro eius in ſermonibus & factis omnibus egregie eſt ſpectata. Siquidem ſapientiſſimum Verbum Dei ſermonibus perfectæ ſapientiæ & ſane intelligentiæ, nec nõ naturam ſuperantibus ſpiritus vitæ legibus diſcipulos ſuos certo & accurate exercebat: vt eos ad contemplationem & cognitionem Dei, præterea ad actiones Deo placitas, imitationemq; diuinam adduceret, paulatim eis virtutis colores adumbrans: factis vero prodigiorum & miraculorum innumerabilium magnitudine cognitionis diuinæ confirmans, vt crederent, fideq; certa aſſentirentur à ſe prædicatæ veritati, perſuadebat. Atq; per fidem & ſpem perfectionis conceptam eis producens, ac per vtranque conſeruans atq; protegens, ad præcipuam & ſummam virtutem, amorem ſcil. Dei, prouehebat. Enimuero ad eum modum familiaribus auditoribus ſpectatoribuſq; ſuis e doctis, factiſq; & doctrinis per fidem, vt par erat, confirmatis, corroboratiſq;, in orbem eos vniuerſum mittit, animáq; rectam omnem per doctrinam eorum erudit, ſibi ipſi familiariter adiungit, &, quoad eius fieri poteſt, deificat, †iuſtitiaq; dignam efficit. Accuratiorem ſane exactioremq; Euangelicę doctrinæ orationem, & magnificam miraculorum Chriſti, & ſingillatim quæq; exponentem commemorationem, quaternio diſcipulorũ, eorundemq; Euangeliſtarum Chriſti repræſentat. Æquum v. mihi videtur, hæc denuo perſequi: & non illa quidem, quaſi præſentis ſint inſtituti aut propoſiti, vt fuſius, ſed ſummatim tantum perſtringantur, peropus eſſe duco: itidem vt in arte & diſciplina omni neceſſe eſt, finem & vtilitatem eius cognoſcere, ſiquidem non ocioſe & quaſi aliud agens quiſpiam doctrinæ ei incumbere velit. Sicuti igitur in aliis, ita in hoc quoq; ſtudio, eos qui ex præſcripto Euangelii vitam ſibi agendam conſtituerunt, finem eius in primis, videlicet quænam vtilitas eos qui per id ad perfectionem conſequendam aſpirant, conſequatur ſcire conuenit. Itaq; quemadmodum doctori omni [illegible] finis propoſitus eſt, vt diſcipulum, quoad eius fieri poteſt, diſciplinæ communicatione ſibi reddat perſimilem: itidem præceptori Chriſto Ieſu, qui [illegible] vera ſumme bonus eſt, conſtitutum ſcil. eſt, quantum humana permittit conditio & fragilitas, vnumquemq; per Euangeliũ ad ſe accedentem ſibi ipſi conformare, atque ita conformatos filios ſuo exhibere patri, & hæredes quidem Dei, cohæredes v. per eam adoptionem quæ gratia obtigit, ipſius vnigeniti & primogeniti Ieſu Chriſti conſtituere. Quapropter ad hunc tam magnum & mirificum Euangelij finem, & tam inſignis adoptionis honorem ſpectantes, vnumquodq; ſeorſum præceptum eius ad animum adducere, & penitius perſpicere debemus. Horum ſiquidem aliqua rationalem animæ partem repurgant, longeq; ignorantiam inſcitiamque omnem exigentia, quicquid eſt in rationis noſtræ cogitationibus vanitatis, abijciunt atq; repellunt: & pro eis cognitionem Dei amantem Deoq; gratam, prudentiamq; cum ratione tecta inducunt. Quædam v. ferociores animi affectus ordinant atq; cõſtituunt: incompoſitos n. inobedientes & rebelles, quaſi catenis conſtringunt, itemq; & vociferationem vehementiorem atq; deformiorem omnem, prætarea blaſphemiam & maledictionem vel diminuentia, vel prorſus eximentia tollunt: morem vero mitem & manſuetum, animumq; æquum & fortem, rite atq; ordine omnia exequentem, ſubſtituunt. Nonnulla autem, cum cura & diligentia ſeruata, partem animæ cupiditati obnoxiam erudientia, componunt: ſtuprum, omnéq; aliam impuritatem & immunditiem, & (vt uno verbo ſimpliciter dicam) omnem cordis malam affectionem atq; perturbationẽ abolent & extinguunt: puritatem vero, ſobrietatem, temperantiam, pudorem, omniq; appetitu malo carẽtem conſtantiam, deniq; innocentiam & munditiem, atq; omni carnis ſimul & ſpiritus contaminatione & inquinamento vacitam caſtitatem introducũt. Omnia deniq;, aliud alium ſenſum, pædagogorum more, erudiunt atq; inſtruunt, & linguam recte formant atq; frenant. Omnia etiam ea præcepta, per ſpiritum efficaciam ſuam conſequuta, riteq; & cum iudicio in animo concepta, alacres & viuidos exequutores eorum efficiunt, bonos ſcil. & iuſtos, placidos ſimul & æquos, item miſericordes & Dei amantes: & vt ſummatim dicam, iniuſtitiam & iniquitatem quamq; nos omnino ex corde eiicere, atque eas auerſari: iuſtitiam v. omnem & virtutem, iuxta proportionem conformationis & ſimilitudinis ad Doctorem ipſum, exercere & meditari docent: vt deinde, quum iam ad diſpoſitionem affectionemq; cordis, atq; adeo ad boni habitum pertigerint, & ea quantum fieri poteſt obſeruarint, non amplius peccare poſſint: quippe ad perfectionem, quantum humana capit, compoſiti atq; deducti, perinde ſcilicet atque ipſe qui eis præiit rerum optimarum magiſter & præceptor. Cæterum ad eum modum per effectricem cognitionem præceptorum ad perfectionem perductis, procliuis facilisque fit, per effectricem eam vim, ad contemplatricem ſublimitatem tranſitus. Si quis enim præcepta recte exequendo, per timorem Domini, implet, eum ille ſimul diuina dulcedine & charitate dignatur. Ita is demum effectricis operum virtutis, tanquam præmium iuxta profectus proportionem, reuelationis diuinorum myſteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidem poteſt, quum ab effectrice virtute otiſus abeſt: eas, per operam adiutus [illegible] el[illegible] &

Doctrina fidei, ſpei, charitatis.

Hoc eſt, iuſtitia idonea.

Synopſis doctrinæ Euangelicæ.

Finis & ſcopus doctrinæ Chriſti.

Vt nos filios & hæredes Dei, & cohæredes Chriſti efficiat præcepta Euangelica conformant animæ noſtræ [illegible] τὸ λογικόν.

Partem τὸ θυμοειδές.

Partem τὸ ἐπιθυμητικόν.

Eadem præcepta, ſupra ſe quoq; ipſos & partes hominis omnes ſpiritus efficacia ſingillatim erudiunt.

Ad habitũ deducti efficiunt, vt homo non peccet.

Per virtutis actionem, ad contemplationem eſt tranſitus.

[illegible] emula. Itaque [illegible] tus per interpretationem expoſita [illegible] ffe [illegible] ce reino [illegible] ea effe [illegible] que ipſi quam optime interpretatur, [illegible] e ſit retum arcanarum, [illegible] ineff [illegible] per contemplationem [illegible] ac diuinarum [illegible] narum altitudinem aggreſſus, eas inquirit, [illegible] nt æque profundo liber atque ſine peri- [illegible] tat. Itaque is parabolas & ænigmata [illegible] tioneus diſcentium eodem proponit [illegible] tu & quaſi gradus & aſcenſus in corde ſibi [illegible] is [illegible] cunne conſtruit: res obſcuras al- [illegible] & abditas ſapientiæ Dei, ſanctæ ſimul & [illegible] ſtice [illegible] contemplans. Sed cum præcepta & pa- [illegible] æ Euangeliorum quatenus ea breuiter di- [illegible] in his quæ perſtrinximus ſunt ſitæ. [illegible] ctores namque operum atque contemplatores, veroſque philoſophos, qui Apoſtolicam plane vitam degendam [illegible] ligant, imo fratres etiam & patres [illegible] et Chriſti, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionem pertingunt, efficiũt. Porro fieri efficique non poteſt, vt hominis natura & tenuitas proprio [illegible] ncita motu & vi natiua, vel ad perfectionem effectiuæ virtutis pertingat, vel ad [illegible] titudinem contemplationum aſpiret: niſi quis in intimo corde ſuo Saluatorem Do- [illegible] m, vt Deum perfectum, atque eadem cum patre potentia & virtute, eundemq; hominem perfectum, tanquam quoddam firmiſſimum fundamentum iecerit: atque eo adiutore vtens, ſedulo oret, vt ei ſimul & operum effectio, & arcanorum contemplatio recte ſuccedat. Quod ſanctorum quidem ipſe per ſeipſum Dn. Ieſus ſuis oſtendit ſectatoribus: deinceps vero & omnes omnium hominum nationes, per ſacra Euangelia docuit, videlicet, Deum ſe & ſimul hominem perfectum eſſe clare & diſerte aſtruens. Id nos quoque inprimis conſiderantes, Deum ipſum & Dominum eundemq; hominem perfectum profiteri oportet, & per præcepta eius prope inſtructos, ad diuinam illam contendere & anhelare perfectionem.

A Ferie ... contemplatiua virtutis eſt. ... Saluatorem verum Deum, eundemq; verum hominem credere ... perfecta.

Cap. XXIII.

Quænam opera in Euangelio deſcripta, Chriſtum perfectum hominem, quæ item perfectum Deum eſſe declarent.

VErum enimuero quod perfectus natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquinationem & ſordes, aperte aſtruit nouem illa menſium, quæ in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, bapoſmus, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcunque ſunt hominum naturales, & irreprehenſibiles affectiones: adhæc alapæ, colaphi, flagra, contumeliæ, irriſiones, ſputus, ſanniæ, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, clauis, acetum, fel, lan- [illegible] poſtrema denique mors, funus, & ſepultu- [illegible] Atque hæc quidem à diſcipulis, tum ad con- [illegible] andam carnis eius fidem, ſunt ſpectata: poſteris [illegible] m ex ordine omnibus ea ſacrorum Euangeliorum ſcripta exhibent atque repræſent [illegible]. Itaque hæc omnia, Seruatorem verum eſſe hominem [illegible] Quod vero idem perfectu [illegible] eus extra confuſione & contaminati [illegible] o [illegible] tiem, vt qui ad ſubſiſtentiam [illegible] nnam humanam inſeparabili modo

Indicia carnis humanitatis Chriſti.

à Impiorum ... Lati

[illegible] ſuſceperit, per [illegible] eius natu[illegible] conditiones ſibi pro[illegible], neque dedecere ſe quicunq; [illegible] naturales & irreprehenſibiles affectus putauerit manifeſto declarat: primum expers ſeminis è virgine natiuitas: & quæ circa eam audita ſunt, cœleſtis & angelicæ militiæ, gloriam canentis, magni [illegible] hymni: ſtella itineris Magorum dux, horumq; ſecreto res magnas inſinuans muneratio & adoratio præterea circa baptiſmum eximia Ioannis [illegible] catio: eaque longe ſublimior, quæ cœlis per[illegible] tis prorupit, paterna vox: & qui in [illegible] ba ſpecie ſuper ipſum deſcendit ſpiritus, vocem eam in eum qui baptizabatur peculiariter trahens filium dilectum cœlitus intonans: & alia multa, quæ ſingillatim recenſere præſentis operæ non eſt. Satis porro ea quæ dicta ſunt, diuinitatis eius fidem fecerint illis qui perſpicere eam & intelligere ſolide poſſint. Cæterum, vt craſſus quoq; iſte & tenebris obſitus mundus illuſtraretur, & homines in caligine [illegible] antes immenſam incredibilis & pluſquam infiniti diuini in genus humanum amoris lucem conſpicerent, diuinaſq; bonitatis eius cognoſcerẽt, prodigiis & miraculis longe maximis edendis, fidem hominum luculentius adaugens & confirmans, magis atq; magis per ea[a] Deus idemque homo Verbum diuinitatem ſuam comprobauit.

Indicia aperta diuinitatis eiuſdem.

Miracula Chriſti eius fidem diuinitatis ſuæ confirmauit.

a ὁ θεάνθρωπος λόγος.

Cap. XXIV.

Breuis commemoratio admirandorum & ſupernaturalium miraculorum Dn. noſtri Ieſu Chriſti, in quatuor Euangeliis expreſſorum, quæ quidem miracula certiſſimum diuinitati eius perhibent teſtimonium.

ET ſingula quidem ſcorum miracula, quibus diuinitas eius eſt declarata, in præſentia oratione complecti & explicare, tantum abeſt vt noſtræ, qui & temporibus & mentibus longiſſime ab eorum abſumus contemplatione, ſit facultatis: vt ne ipſi quidem diuini Euangeliſtæ, quæq; ſingillatim, quæ viderunt, referre potuerint: perindeatq; radiorum ſolis, & fluctuum [illegible] ipſis confertim ingruẽtium, rationem & numerum inire omnino non eſt. Illis ſiquidem [illegible] beruma quæq;, vt quæ fidem maxime apud [illegible] ditores habitura eſſent cõmemorare ſatis fuit maximam eorũ partẽ, quod nõ facile in vul[illegible] probabilia eſſent, mundove, & quibus [illegible] tis tenentur, craſſioriq, mente ſunt, vt crederentur, perſuaderi poſſent, perſequi ſuperſedentib. Huc enim referri illud arbitror: Si omnia ſingillatim perſcriberentur, ne ipſum quidem mundum recepturum eſſe, qui ſcribendi eſſent, libros. Proinde & nos eorum quæ ad præſentem narrationem ſunt accommodata, com[illegible] ſe exponendorũ delectu habito, ad reliqua inſtituti noſtri ordine perſequẽda progred[illegible]ur. Quænam igitur ſunt, quæ certam plenamq; diuinitatis Ieſu faciunt fidem? Aqua in vinum ſolo verbo verſa: febris verbo indem propulſata, quæ apud Petri ſocrum, quæ apud Reguli hominis puerum curatio: leproſorum volun[illegible] ſola purgatio: claudorũ item mandat [illegible] natio: multorum etiã à natiuitate cæco[illegible] minatio: ſurdorũ [illegible] orundemque vel diffi[illegible] vel omnino non loquentium, linguæ [illegible] & auditus articulata & clara expeditio: membr[illegible] quæ longiore tẽpori ſpacio ſoluta fuerant, ad

Euangeliſtæ non omnia Chriſti miracula ſcribere ſunt complexi.

Recenſentur ex plurimis, quædam miracula.

A officium ſuum redacta, quum in eo qui quatuor baiulis ex tecto per tegulas funibus demiſſus fuerat, tum in eo quoque qui ad probaticam Salomonis trigiota & octo annos æger decubuerat aridarum manuum laxata vincula: eorum qui in terram corporis inclinatione vergerent, directa reſtitutio, plurimorum dæmonũ præſidia & caſtra vno impetu in fugã verſa: lunatici morbi expiatio: fluxus ſanguinis occulto fimbriæ veſtis cõtactu conſiſtens: Centurionis puer expectato & tam imminente periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariam variorumq; malorum ſpirituum propulſatio & eiectio, atq; vna cum grege porcorum in vndis ſubmerſio: Iam quinq; panibus duobuſq; piſcibus quinquies mille viri ad ſatietatem vſq; refecti, horumque reliquiæ duodecim cophini: ac ſeptem rurſum panibus quater mille paſti alii, & ſportæ ſeptem, quæ inſignis ſuperfuerunt miraculo: in mari non alia quam in ſolido pauimento deambulatio, B nec ipſius ea tantum verumetiam Petri Apoſtolorum * principis, ipſius Ieſu cohortatione ſuſcepta: vehementis increpatio procellæ, quę mare pacauit, atque ex tempeſtate ſæua ad malaciam & tranquillitatem ſummam reduxit: hydropici venter nutu contractus atque ad ſtatum ſuum redoctus: ciuitas quoque Naim, quæ clarum viduæ filium rediuiuum conſpexit: atque, vt ſemel dicam, varii & omnis generis corporum languoris & imbecillitatis auxilium præſens & curatio.

κορυφαίου

C a p. XXV.

De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito.

Potiſſima Seruatoris noſtri miracula.

SEd enim diuinorum miraculorum omnium ad fidem diuinitatis eius faciendam potiſſimum, maximũ & euidentiſſimum eſt, in montẽ cum diſcipulis aſcenſus ille, & corporis ad diuinæ ſimilem formam mutatio: cuius ſpectatores vt tenuibus admodum veſtigiis fierent præcipui ex diſcipulis, honore tanto digni reputati, obtinuerunt, Petrus, & Zebedæi filii. Orante enim eo, inſtar ſolis, multoq; etiam clarius, facies eius reluxit, ac veſtes perinde atq; lux reſplenduerunt. Ex imo autem inferorum receſſu legis adminiſter Moſes apparens, & ſimul Helias ex occultis latebris exiſtens, præſto fuere. Vterque porro cum eo colloquuti ſunt de migratione eius per crucem, quam breui peracturus fuerat, in Hieroſalem. Cæterum qui per tam ſublimis miraculi conſpectum arcanis illius ſacris initiati eſſent, magnitudine eius conſternati, cum id quidem ſilentio tegere, ſupra naturæ captum id arbitrantes eſſe. Quum autem poſtea eo maius vidiſſent prodigium, ipſam ſcilicet ex mortuis reſurrectionẽ eius: tum demum & hoc vna cum aliis, manifeſtioris certiorisque fidei faciundæ & confirmandæ gratia, omnibus promulgarunt. Præcellit porro & illud, quod in amico Lazaro, ex vico Bethania orto, Marthæ & Mariæ quæ ei inſeruiebant, fratre præſtitit. Eo iamiam moriturо ad Ieſum germanæ nuncium mittunt qui ei id ... ficet, opemque eius imploret. At ille, gloriæ ... ibi fore ſciens, cum diſcipulis familiariter colloquitur, ac paulo poſt Lazarum obdormiuiſſe, lætarique ſe eis dixit eorum cauſa ... qu... ibi tum non fuerit. Vt vero defun-

Metamorphoſis & transfiguratio eius.

Reſurrectio ipſius Chriſti à mortuis.

Lazarus reſuſcitatio.

C D

ctus ille quartum iam diem in ſepulchro clauſus iacuit, præſto adeſt Seruator: & quum ſorores multa miſerabiliter cum lachrymis proloquutæ eſſent, ad monumentum tandem accedit, & lapidem auferre iubet. Ille autem, neruis in compage & connexione corporis diffluentibus iam putreſcebat, grauiterque olebat. Seruator porro, quum orationi incubuiſſet, atque acrius infremuiſſet, inuocato cœlitus paterno auxilio, *Lazare veni foras*, inclamat. Itaque defunctus, perinde atque viuens, & amico ſemper aſſiſtens, conſequitur: & ſepulcralibus faſciis ligatus, celeberrimum omnibus ſpectaculum prodit, vinculisque eis ſolutus domum vadit. Multitudine autem tumultuante, ac Pontificibus & ipſius & Lazari occidendi conſilium rationemque quærentibus, Hieroſolymis relictis, inde ſecedit: & finitimum, qui *Ephrem* dicitur, incolit locum. Ac noua quidem & ſupra naturam omnem poſita miracula, ſic ſe habent.

C a p. XXVI.

Parabolarum omnium Seruatoris commemoratio.

Parabolæ Saluatoris apud Matthæum.

FOrtaſſe autem non intempeſtiuum fuerit, oratione breui & ea quæ ille per parabolas loquutus eſt, quoad eius fieri poteſt, clarioris intelligentiæ cauſa referre. Itaque prima apud Matthæum parabola eſt, ſemen, pro eo atque decebat, in terram cadens, partim trigecuplum, partim ſexagecuplum, atque etiam centuplum germinans. Secunda, ager zizania ſuperinſita habens: cui ob id, vt parceretur, dignum viſum eſt. Sequitur ſinapis granum, in altam arborem excreſcens. Et farinæ fermentum, tribus ſatis exceptum. Item magno comparatus ager, propter defoſſum ibi auri theſaurum. Precioſa autem illa margarita, quam lucri cauſa mercator emit. Præterea omne genus piſcium, ſagena piſcatoris cõcluſum. Poſtea centum ille ouium grex: & ouis vna, quę longius inde aberrans, bono paſtori ſeruata eſt. Decem miliũ debitor talentorum. Operarum mercede conductio, in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod videbatur iniquum. Duo filii, qui à patre vocati & in vineam ſuam miſſi, * ordine inuerſo opus faciunt. His ſuccedunt peſſimi agricolæ, qui herili filio necem crearunt. Inſuper rex magnificas filio nuptias ſtruens, & cum conuiuis ex tempore conquiſitis conuiuium celebrans. Item quinæ & prudentium & fatuarum virginum lampades, vel ardentes, vel extinctę. Paterfamilias prudenter ſeruis ſuis talenta diuidens. Et paſtor prudenter oues ad dextram & ſiniſtram ſegregans. Et has quidem Mattheus habet. Marco vero quatuor tantum ex his referre, in mentem venit. Inæqualem ſcilicet reditum duplicis ſeminis: & eos qui patremfamilias ſuadendo orãt, vt zizania euellere permittat: Sinapis arborem: & vineæ hæredem peſſime à ſeruis cæſum. Lucas porro plurimas congerit: & inter reliquas, has quoque exponit. Primum de eo qui domum ſupra petram firmiter conſtruit, & non in arena fundamenta iacit. De eo qui a domino per grandioris debiti remiſſionem magno affectus eſt beneficio, vnde eo plus atque vehementius eum amare debuerit. Deinde viator, qui in prædones incidit, & a Samaritano curaturam ... iuit. Adh... ... intempeſta nocte

† μισθίων.

† ἀνάπαλιν.

Apud Marcum.

Apud Lucam.

acce-

A accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, vt lapidem, aut ſcorpionem, tribuens, Præterea ſpiritus malignus domum ſcopis purgatam inueniens, & in eam cum aliis ſeptem immigrans, prioribuſque deteriora faciens. Obſerua mihi & ſeruum, qui ex nuptiis dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annum ſtercorationem admiſerat: quod autem fructum non tulerit, ab agricola exciſa ſit. Alteram item ficum ſterilitatis ergo exareſcentem. Inſuper mulierē ſcopis domum purgantem, & ob drachmæ inuētionem vicinas vocantem, maioremq; in modum prudentem. Eſt præterea luxu perditus filius commiſerantem patrem complexus, adoptionemque paternam præter ſpem & opinionem conſequutus. Diſpenſator item bonæ laudatæq; iniquitatis, qui ſingulari prouidaque ſolertia, aliam gratiam ſibi ex debitis pecuniis parauit. Pauper quoque Lazarus, vl- B ceribus ſcatens: immiſericorsque rurſus diues, in media camini flamma aquæ rorem petens. Inſuper publicanus, pectus ſummiſſo atque humili animo plangens, & cœlum ſuſpiciens: Phariſæus ediuerſo, vano tumore ſublatus, humi decidens. Minarum diſtributio in decem ſeruos facta. Atque in his quidem parabolę conſiſtunt. Cum quibus ille & alia quędam per obſcurā inſinuationem implicuit, vetus & nouum teſtamentum ſignificans, & ſimul futuri regni abſolutam perfectionem, ſimul incrementū doctrinæ & prædicationis optime per ea adumbrans: tantiſper dum imperfecti etiamnum, nec dum abſolutioribus ſacris ſatis initiati eſſent diſcipuli.

C a p. XXVII.

C *Vt triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exareſcente ficu.*

DEinceps, quum triennalis temporis filii Dei in terris, doctrina ſua promulganda, conuerſatio finem ſuum haberet, oporteretque ipſum pro eo atque à mundi conſtitutione præfinitum conſtitutumque, atque oraculis ſanctarum ſcripturarum prædictum fuerat, vitam ſuam pro mundi vita & ſalute ponere, nec non per mortem ad inferos deſcendere, vt dignos idoneoſque, qui videlicet conſtanter in fide perſeueraſſent, in vitam, ipſumque adeo paradiſum, tanquam princeps & autor vitæ æternæ reduceret: quumque eius rei gratia ſummum Dei Verbum iam perfeciſſet omnia, ac diſcipulis ſuis læto ſignificaſſet nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eiſque quorum animi tenebris obfuſcati atque incredulitate deprauati eſſent, ingens lumen affuturum annunciaſſet, ad prædicandum annum D Domini acceptum, & diem retributionis, conſolationem vero lugentibus in Sion: receptis ſecum: quos ſacris myſteriiſque ſuis imbuerat, accedit ad Bethaniam vicum, qui Hieroſolymis ad ſtadia maxime quindecim abeſt. Ibi eum Simon leproſus hoſpitio excipit, quem *apocryphi libri* patrem Lazari fuiſſe aperte tradunt. Apud hunc, quum cibum caperet, conuiuam ſimul, quem non ita pridem in vitam reſtituiſſet, Lazarum habuit. Ibi quoque Lazari ſoror Ma-

Summa prædicationis Euangelica.

A na humaniter excepto Ieſu, tanquam Deo, propter rediuiuam reſtitutionem fratris, vnguento precioſo caput eius imbuit. Quemadmodum ſcilicet & alia ante hac circiter medium prædicationis tempus: atque iterum alia mulier quæ vitam meretricio quæſtu tolerauerat, paulo ante paſſionem extra Hieroſolyma, vnguento ingentis ponderis & precii, pedes Ieſu lauit, ſepulturæ adumbrans & repræſentans myſteriū. Quę ſane mulier, quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem, capillis, tanquam ſpongiis, pedes eius extersit: vnguentumque lachrymis miſcens, graui peccatorum eſt catena liberata. Deinde, vt competentem debitumq; finem ſcripturæ de eo proditæ haberent, pullo ſubiugalis iumenti, qui thronis Cherubin vehitur, inſidēs, patentibus portis Hieroſolyma ingreditur. Ibi multitudo * honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur, deproperans, quaſi cuidam præſtanti, homineinque ſuperanti, reueraque B Domino & Regi, carmina publicitus canit. Puerorum præterea tenerorum cateruæ circa eum congregantur, diuinos pæanas & victoriæ car- " mina accinentes: atque ex his alii veſtimenta " humi ſternunt, alii olearum & palmarum ramos frangentes, partim pedibus eius ſubiiciunt, partim manibus quatientes, magnificis ei applaudunt apprecationibus, perinde atq; triumphatori & victori cuiquam: *Oſanna*, dicentes, *filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis*. Atque ita vociferabantur longius eum producentes, donec cum laude & gloria in templum eſt ingreſſus. Vnde ille † templum ſacrarum nundinatores, ſanctorumque cæremoniarum & myſteriorum deprauatores, flagello cum libertate plurima ac poteſtate maxima, ad inuidiam vſque, & furibundam illam eorum inſaniam, expellens, ſceleratos & C impios euertit. Iræ deinde cedens (iam enim in cædem eius ruebant, tanquam mundum ipſum poſt eum euntem conſpicati) Hieroſolymis Seruator precationis ergo egreditur. Poſtea vero, interpoſita aliqua temporis mora, eo reuertens (mane tum erat) quum fames ei inceſſiſſet, quod ſcilicet proprium humanæ conditionis erat, ad quandam diuertit ficum: cui quum nullus ineſſet fructus, vltima ſtatim ei per execrationem imprecatur, vtpote quæ autor primum & dux tranſgreſſionis fuerit. Atque illa humore protinus omni prorſus exareſcente, arida omnibus exhibetur. Quod ſane in eo ſpectatiſſimum omnibus modis diuinitatis opus fuit. Etenim, ſicuti naturalis ſimul & hominis & idem Dei voluntas, ita ſimul & hominis & Dei efficacia atque actio, in ipſo eodem conſpiciebatur. Vtraq; nanque natura, quæ propria ei eſſent, ſimul & volebat & efficiebat, cum alterius naturæ ſcilicet communicatione. Neque enim ſeorſim & abſque communicatione, vtra- D que natura natiua & propria munia faciebat: verum & diuinitas cum humanitate, & rurſum humanitas cum ipſa diuinitate, quæ cuiuſque eſſent officii, ſupra naturæ captum efficiebant. Siquidem quemadmodum propria diuinæ ſublimitatis munera filio hominis † communicata: itidem rurſum naturales hominis imbecillitates Deo Verbo manifeſte, per quandam quaſi remunerationem redditæ † ſunt, propter eam quæ per ſubſiſtentiam eſt vnionem. Fortaſſe autem ficus iſta exareſcens, inuolu-

In domo Simonis Leproſi Chriſtus à Maria vnguento imungitur. Simonem Lazari patrem à tribus mulieribus Chriſtus vnctus eſt. Vade nonnulli doctores, tres Marias fecerunt.

Triumphalis Chriſti in vrbem Hieroſolymis anam ingreſſus

† ναοδικ. ἀπείο εχοδιάζοντες.

Eiicit è templo Hieroſolymis ementes & vendentes Chriſtus

† ἱερὸν ἅγιον.

Ficus infructuoſa ad vocem Chriſti areſcens. Ex pomo ſic primi parentes noſtri guſtarunt. Idem Chriſtus Deus & homo, vtriuſque naturæ efficacia ſimul & coniunctim, & diuinitatis miracula edidit & humanitatis imbecillitatem exhibuit.

† μεταδέδοται.

† ἀνταποδέδοται.

Ficus iſta exareſcens & infructuoſa. Synagoga ſterilis quidem ſed ſterilis, typus eſt.

cto quodam ſynagogæ Iudæorum ſterilitatem, ferendorumq; fructuum inopiam expreſſit. Et profecto omnis anima rationalis incredulitati & diffidentiæ in Chriſtum obnoxia, etiamſi legibus literæ tanquam folijs admodum florere exiſtimetur: tamen ſi lege fidei in Chriſtum qua illa maxime nutritur & fouetur, excidat, longe à benedictione Dei diſſita, exareſcit.

Cap. XXVIII.

De myſtica cœna, de diuino lauatore, & de Chriſti precatione.

Ioh. Euangeliſtæ domus Hieroſolymis.

SVb hæc cœna paratur in domo, vt aiunt, Iohan. Euangeliſtæ: quam ille, poſſeſſione ſua (non exigua autem ea fuit) in Galilæa Caiphæ, eius temporis Iudææ Pont. vendita, cuius gratia etiam illi notus extitit, ſicuti ipſe alicubi ſacro ſuo teſtimonio aſtruit) in lucis circum Sion montem ſitis comparauerat. Ibi igitur diſcipuli apud hominem certum, priuſquam Azymorum inſtaret dies, ita vt illis mandatum præſcriptumque fuerat legis paſcha inſtruunt. Verum enimuero, quum propius eſſet, paraſceues die ad veſperam, vt lex præcipit, agnum immolari: nihilominus tamen eum verum agnum qui iamiam pro nobis paſcha immolandus erat in cruce, præuenire, & typum imaginemq; legalis paſchatis complere, circiter quintæ diei veſperam oportebat. Opinio ſane obtinet, quum multis alijs, tum Chryſoſtomo præcipue comprobata, itta rationalem tum agnum primum, ita vt pareat, Chriſtum cum diſcipulis omnino ediſſe: Deinde quum ad myſticam arcanamque illam cœnam conſediſſet, parua interpoſita mora cõſurrexiſſe, veſtimenta (vtpote quæ eum fortaſſe grauarent, & in miniſterio obeundo impedirent) ſtatim depoſuiſſe, linteum ſibi circumcinxiſſe, atque ita prompte & alacriter diſcipulorum pedes lauiſſe: vt ſimul & nouam ſummiſſionis atque humanitatis oſtenderet ſublimationem, & per ſymbolum atque ſignum ipſis proprie competere mentis corporiſque expiationem & purgationem declararet. Inſuper vero illud eis innuens, pedes eorum ad profectionem in gentes, aptos atq; idoneos eſſe. Ad hæc, obſcure etiam, diuinorum pedum, pacem læta prædicatione annunciantium, pulchritudinem inſinuans Quum vero rurſum diſcubuiſſet, myſticum tradidiſſe ſacrificium horrendorum ſimul & viuificorum noſtrorum myſteriorum pane † fermentato, & vino ex vite expreſſo. Eaque quum per gratiarum actionem & ſanctificationem benedixiſſet, diſcipulis dediſſe. Et quum vere corpus & ſanguinem ſuum eſſe, quaſi fide ſua interpoſita, confirmaſſet: accipere & participare eos illa, quippe * nulla re à diuina carne ſua diſcrepantia, iuſſiſſe: atque id, ad eundem modum, in futurum deinceps fidelibus faciendum, ad ſincerum euidentemque ſui memoriam, per manus tradidiſſe Itaque quum quibus oportuit cœleſtibus myſticiſque ſermonibus conuiuas ſodaleſque ſuos inſtituiſſet, nouaſque & arcanas res proloquutus eſſet, aduentumque Spir. qui à Patre (filioq; procedit, ſecretiore ac ſanctiore modo eis ſpopõdiſſet, nouum deniq; poſtremo omnium teſtamentum expoſuiſſet, in Getſemani agrum oraturus vna cum illis egreditur. Atque ibi humanam imbecillitatem de-

Extrema Paſchalis Chriſti cœna.

Verus agn' Paſcha.

In ea cœna primum legale Paſcha editur.

Pedes diſcipulorum lauantur.

Lotionis eius myſterium.

Paſcha verum in Euchariſtia exhibetur.

† ἐν ζύμῳ ἄρτῳ hoc ſit vt ab homine Græco dictum

** ἐξ μηδὲν τῶν σάρκων τῆς ἀληθινῆς...*

E

claràns, precatione, ſiquidem Patri ita viſum eſſet, vt ab eo mortis poculum abiret, deprecatur. Diſcipuli ſane grauedine ſomni preſſi, ſegnes admodum eſſe, & quomodocunque vbi ſors tulit, concidentes, quiſque obdormire, ipſe vero magiſter eos reprehendendo obiurgare, & præcipue Petrum, alijs feruentiorem acrioremque, & qui conſtanter ſe in periculis perſtiturum eſſe fuiſſet pollicitus.

Chriſtus in horto ad Getſemani traditus erat.

Cap. XXIX.

De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrinæ Seruatoris.

SCire autem conuenit, diuinam ſcripturam innuere, Seruatorem ipſum omnem doctrinæ ſuæ curſum ſub Anna & Caipha pontificib. abſoluiſſe: quandoquidem intra iſtorum Pontificatus rerumque adminiſtrationis annos, totum

Intra quod tempus Saluator doctrinæ ſuæ curſum peregit.

F

Ieſu doctrinæ tempus ad finem ſuum peruenit. Initium enim docendi Annæ pontificatu fecit, & munus id vſque ad Caiphæ adminiſtrationem conſummauit. *b* Tempus autem doctrinæ Seruatoris omne non totum expleuit quadriennium. Quum enim conſtitutiones legis paulatim ſolutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorum ſucceſſione per ſanctioris vitæ mores excellebat Dei cultus, ſacrumque miniſterium collapſum intercidit. A ducibus enim & præſidibus, qui temporibus quiſque ſuis Roma mittebantur, alias alij miniſterium ſacrum pecunia comparantes, non vno longius anno in eo perſeuerabant. Quod autem id verum ſit, teſte vtar Ioſepho, qui poſt Annam quatuor per ſucceſſionem pontifices vſque ad Caipham fuiſſe, *in Antiquitatibus ſuis* hiſce verbis prodit: *Valerius Gratus Anna pontificatu abrogato, Iſmaelem pontificem creat, † Phabi filium. Sed & huic quum paulo poſt dignitatem eam ademiſſet. Eleazarum Anani pontificis filium pontificem deſignat. Anno porro ex albo & iſto quoque à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio ſacram adminiſtrationem tradit. Verum & hic honorem eum obtinens, non annuo longius tempus fuit: cui Ioſephus, qui & Caiphas dictus eſt, ſucceſſit.* Ex his igitur conſequitur, non prorſus quadriennij integri Seruatoris noſtri doctrinæ fuiſſe tempus, quum quatuor annis quatuor pontifices, ab Anna vſque ad Caiphæ ordinem & creationem annuo functi ſint miniſterio. Caipham vero ipſum Pontificem eius anni, in quem ſalutifera incidit paſſio, fuiſſe, ſcripta Euangelica atteſtantur. Vnde & hæc illi de tempore Chriſti doctrinæ, quæ modo propoſita eſt, conſona eſſe obſeruatio, liquido oſtenditur.

Cæſaris procuratores pro ſua libidine & auaritia ſacerdotes conferebant. Eutrop. li. 1, c. 12.

G

† Alij legunt Iaſi fil. Ioſeph. li. 18. c. 7.

d *De quadriennij iſtius obſeruatione Nicephorus Euſeb. lib 1 cap. 10 eſt imitatus, verum ea cum 10 c huius lib. 1. & cum Luc. non conuenit.*

Et Valerius Gratus ante annos fere x priu' quam Pilatus R mam Iudæam pro ea miſſus eſt prouincia eius profectus fuit. Quid vero eodem tempore Hieroſolymis Gratus faceret, quum ibi eorum obtineret adminiſtrationem Pilatus De alio itaque tempore, Ioſephi verba iſta ſunt accipienda. Et autoritſſime 10 atque præcipue Luc. c 3 hæc ineoſ dis habenda Hoc etiam declarat c 4 lib 2. infra

H

Cap. XXX.

De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus Chriſti Ieſu, & ſalutari cruce eiuſdem.

AB hoc ipſo Caipha, & improbo ſcribarum cõſilio corruptus Iudas Iſcariotes, & quaſi

morbo

mo[illegible] [illegible]uaticiæ correptus, qui dicendorum ta-cend[illegible]rumque ac rerum præterea omnium cum reliquis di[illegible]ſcipulis particeps à Seruatore factus fuerat, quum alienum ſeipſum & expertem diuinæ gratiæ, per excellentem malignitatem ſuam reddidiſſet, poſt lotionem ipſam, atque * arcanorum † ſacrorum initiationem, vitalemq; ipſum panem, viuus etiamdum in poteſtatẽ inimici captus peruenit, cui ſe antea quoq; voluntatis animiq; deſtinatione dederat. Itaq; ab apoſtolorum choro ſeiunctus, quæ cum ſcribis & phariſæis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte n. cum tribuno & multitudine ea quæ rapinis & latrociniis gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accenſæ & fuſtes in manibus erant, oſculo Dominũ prodit, & abit. At ille captus, vt ouis innocens ad mortem fertur. Neq; enim contentionẽ vllam ſubindicans, neque percuſſorũ impetum egrediẽs, placido quietoq; animo trahentes ſequebatur. Nec id ille tantũ præſtitit, ſed & feruidiorem diſcipulis aliis Petrũ, qui gladium ſtrinxerat, obiurgat, ferrum in loculos ſuos reponere iubet: tum autem Pontificis ſerui, cui Malchi nomen erat, reſectã aurem reſtituit: non inopia aut imbecillitate ſe hęc pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, ſi vellet, præſto eſſent, ſed arbitrio alterius ea permittere: & ſuperari in præſentia, vt quæ in ſcripturis eſſent conſtituta, legitimum debitũq; caperent finem, teſtatus. Sic itaque abductus ad Annam primum: deinde ad Caipham, qui eius anni Pontificatum ſortitus fuerat, ducitur. Atq; ibi iureiurando obſtringitur, vt profiteretur an ipſe ſit expectatus ille Chriſtus. Vt autem quod verum erat Pontifex audiuit (non grauate enim Chriſtus ſe Dei filium eſſe profitebatur) confeſtim veſtem diſcindit, impium atque blaſphemum vocat, dignumq; morte præiudicat. His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impinguntur, facies conſpuitur, atque per noctem totam omni ludibrii genere per vinum & temulentiam importunorum hominum, probriſque & contumeliis afficitur. Porro autem quum illuxit, manibus eum vinctis ad Pilatum ducunt. Et iam dies erat, præſeſq; pro tribunali conſedetat. Ibi Iudæi tanquam rabie agitati, eum circũſiſtunt, conuiciiſq; proſcindunt: ille contra ſilentio & placabilitate eorum obturat & refellit accuſationem. Pilatus vero tam acerbũ, ab omniq; humanitate alienum latratum eorum audiens, quænam eius cauſa eſſet, rogat. Seruator autem eum reſponſo non dignatur. Interim clamor, ad crucem eum condemnandum eſſe, mi-

** Auguſtinus apoſtolos reliquos in cœna Dominicam panem Dominum, Iudam vero panem Domini contra Dominum ſumpſiſſe ſcribit. In Ioan. tract 59 Si Dominus hoc (Euchariſtiam) quod iſti cauendum putant, vellet intelligi non ipſe ſuo traditori dediſſet quod in ſuam ille vertit rem, ſine culpa dantis, cum dignis indignus accepit id* lib. 1. de adult. coniug. ad Pollent. cap. 27.

naci horribilique voce depoſcentium, exaudiebatur. Ille autem, quũ à coniuge ſua Procle per internuncium, ne quid aduerſi contra hominẽ iuſtum decerneret, admonitus, tum ſua ipſe conſcientia perculſus, abſoluere eum contendit: nihil enim capitalis afferebatur criminis. Sed enim ad Herodem, qui tum Hieroſolymis diuerſabatur, eum mittit: vt ille inquireret, ſiquid capitali ſupplicio dignum commiſiſſet: Vt vero ne ille quidem quicquam inuenit, apud Pilatum rurſus ſiſtitur. Tum illi crimen

** μετὰ τὸν ψωμὸν [illegible] ἄρτον. Iudas Iſcariotes Chriſtũ prodit Chriſtum captum.*

ἀνεξίκακος.

A Caypha damnatur.

ἐμπαροινοῦντες

Apud Pilatum.

Ad Herodē mittitur [illegible] Manifeſtatio [illegible].

et † capitis intendunt, tanquam regem ſeipſum conſtituerit: & Pilatum ad abſoluendum propenſum, contra Cæſaris amicitiam facturum, ſi eum dimitteret, dicunt. Quod vbi Pilatus audiuit, metuens, ne malam à Tiberio iniret gratiam, proindeque præfecturæ dignitate excideret: atque honorem retinendi, hominibuſq; placendi ſtudio victus, flagellum de collo eius ſuſpendit, & ſanguinariis carnificibus flagellandũ permittit. Et iam rurſus in prætorio Saluatorerat: multitudoque & viliſſimi quique explebe, impunitatem ſibi quodcunq; vellent aduerſus eum faciendi, ſumpſerant. Ibi ex impuris illis quidam veſtimenta ei detrahunt, atq; chlamydem coccineam in morem purpuræ circundant *a*. Præterea corona ſpinea caput eius tanquam regis coronant, & arundinem ſceptri loco in manibus reponunt, nonnulli genib. flexis adorationem geſtu ei offerunt. Aue rex Iudæorum, cum riſu contumelioſo ingerentes. Aliqui arundine caput pulſantes, plauſum addũt. Erant qui colaphis maxillas eius cædentes, irriſionemq; naſo per ſannas ſuſpenſo iungentes, quærerent, Vaticinare Chriſte, quis eſt qui te percuſſit *b*? Poſtea ſuis ipſum veſtib. rurſum indutum, crucem in humeros tollere iubent, & extra portam producunt *c*. Poſteaquam autem ad Caluariæ locum eſt ventum, ibi crux compingitur, Seruator in eam ſuſtollitur, clauis affigitur, & à prætereuntib. plurimis conuiciis exagitatur. Vt vero maleficus etiam exiſtimaretur eſſe, duos latrones ad partem vtranque eodem ſupplicii genere torquent. Titulus porro ſupra caput eius poſitus, condemnationis cauſam triplici literarum genere indicabat *d*. Ex prædonibus vero alter, ipſum qui ſic condemnatus eſſet, Deum profeſſus, paradiſum rapit, eumque per vim ingreditur: alter autem, vt blaſphemus deſpicitur. Cæterum quum omnia iam conſummata eſſent *Sitio*, inquit, illi porro ad malinam celebres *e*, *acetum felle mixtum confeſtim afferunt*: quibus olim in locis aridis ſiti preſſis, petra fontem prouoluẽs, aquam ſuppeditauerat, † Et *fel prabent*, qui mel antiquitus ſuxerant *f*. Poſtremo, quum voce magna conclamaſſet, & in manus Patris ſpiritum commendans depoſuiſſet, vitam finit. Et corpus mortuum aliquandiu ita pendebat: quũ ex militibus quidam, Iudæorum genti gratificaturus *g*, latus eius lancea perforat: ex quo vulnere ſanguis & aqua, præter opinionem omnem, profluxit. Quum vero metu homicidarũ omnes profugiſſent, ſola ibi aderat mater, & quem diligebat diſcipulus, qui omnia quæ vel ante vel poſt mortẽ eius geſta eſſent, oculis ipſi ſuis ſpectarunt: ſanguinemq; & aquã è latere eius, quaſi adhuc viuentis, recens profluentem, religioſe ſimul & honorifice admodum vaſculo exceperunt. Deinde & Deipara mater, diſcipuli mater dicitur: cui à ſe multum amato filius eam commendans, vt pietatem quam parentibus debent liberi, ei præſtaret, iniunxerat.

** Deliquium vtiq; putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſciebant. Et tamen eum mundi caſum relatum in archiuis veſtris habetis, &c.*

Damnatur ad flagra

*a Irridetur. b Ad ſupplicium crucis ducitur. c Crucifigitur. d Inter ſceleratos reputatur. Ieſus verbum Dei incarnatũ ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren. Periculum vero Deo ſtatus ſui nullum fuit. Tertul. * Felle & aceto potatur. Moritur. Latus eius perforatur. Tertullianus in* Apologetico, c. 21 de Paſſione & morte Chriſti. *Poſtremo, inquit, oblatum Pontio Pilato, Syriam tunc ex parte Romana procurante, primores Iudæorum violentia ſuffragiorũ in crucem Ieſum dedi ſibi extorſerunt. Prædixerat & ipſe ita facturos. Parum hoc, ſi non & prophetæ retro etiam. Tamen ſuffixus, multa mortis illius propria oſtendit inſignia. Nam ſpiritum cum verbo ſponte demiſit, præuento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbẽ ſignante ſole, ſubducta eſt.**

Cap. XXXI.

Ex binis paſſionibus, quænam Chriſto, vt Deo eidemque homini, & quæ vt Deo aſcribere conueniat: & de Chriſti, quoad animam, deſcenſu ad inferos: quando & quomodo eos quoque qui apud inferos vincti fuerant ſolutos liberauit.

ENimuerò affectiones & perpeſſiones, quas diximus, Chriſto non vt puro homini, ſed vt Deo, eidemque homini in carne accidere. *b* At quæcunq; ſupra humanæ naturæ conditionem, & ante mortem, & poſt depoſitionem de cruce, ſepulturamq; ipſam magnifice, vt Deum decet, in eo euenere, citra controuerſiam, certo & euidenter ipſius declarant diuinitatem. Quæ nam vero ea ſunt? *Tenebræ denſæ*: & prope contrectabiles, *à ſexta vſque ad horam nonam*. Sol non ordine aut ratione naturæ, ſed quod creatori compateretur, per deliquium extinctus, & rurſum relucés: terræ motus immanis, petræ ruptæ, templi velum ſciſſum, monumenta aperta, & mortui è ſepulchris exilientes: multiq; ſibi notis, qui ſe dignі atq; idonei viſi fuerant, manifeſto apparentes: nec nó reſurrectionem eius, qui eos excitauerat certiſſime comprobantes. *k* Ipſe enim *iuſtitiæ ſol Chriſtus*, anima ſola per mortem à corpore † ſegregata, apud inferos iuſtorum animis præſto fuit: & dux itineris ad paradiſum ferentis præiit, lucis princeps viæque ductor eis perinde atque latroni factus. Eadem namq; die, ac potius eadé hora ab inferis rediit: vt quidem quum alii nonnulli, tum is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc accuratius certiusq; expoſuere. Nec enim rationi conſonum erat animam eius apud inferos retineri: qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecum attuliſſet. *a* Subito vero, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos, luce ſumme coruſcantis Deitatis illuſtrans, ac immenſa potentia ex caliginoſis illis, ſoleque carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibuſq; malorum, diuinæ poteſtatis ſplendore, & angelicarum cohortium militia quaſi obtritis, † nullo tépore, & labore nullo, atque (vt ſemel dicam) eo qui ſolum Deum decet modo, in momento vno ad ſacra immenſaque luce relucentia paradiſi * tabernacula traduxit, eaque tabernacula, perinde atque quoſdam arrabones & primitias earum quæ in cœlis aliquando, poſt communem ſcil. illam reſurrectionem omnium, condignis atq; idoneis paratæ ſunt, manſionum, ſempiternorumque hæreditorum ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum eſt modo, Saluator veſpertina paraſceues diei hora præſens affuit, reſurrectionéq; quodammodo ſubindicauit, ſic rurſum tertia poſt die quum profundum etiamnum vna ſabbatorum eſſet diluculum, ac ſol quidem nim circa paradiſum in Edem oriretur, altioraq; & ſublimiora montium iuga attingeret: circa noſtrum autem horizontem ſeptima, vt ſic dicam, aut etiam octaua obtineret hora nocturna, † cum vitæ principe, Deo ſimili, animato, & pure intellectuali corpore ex ſepulchro prodiens, ita vt antea prænunciauerat, reſurrexit.

b Diuina prodigia in paſſione Chriſti exhibita.

i Defectus iſte ſolis mirabilis erat & prodigioſus Auguſt.

k Deſcenſus eius ad inferos Piarũ animarum in Paradiſũ reductio. ἀχώρους ἀνόμους: Paradiſus ſanctarum animarum ante reſurrectionem communem ſedes.

Reſurrectio Chriſti. μεσαζούσης νυκτὸς καὶ ὄρθρου ἐπιβαθέος τοῦ πρωΐ. Mors Chriſti illuſtris.

† *Quid fecit Chriſti paſſio? quid fecit mors? nisi corpus ab anima ſeparauit. animam vero à verbo non ſeparauit. Aug. ſuper Io tract. 47. Chriſto Domino omnia tradita ſunt, & poteſtas in cœlo & in terra, à Patre videlicet. Tũ vero tradita & data, cum* Verbum caro factum eſt. *Vt quemadmodũ in cœlis primus (τὰ πρωτεῖα) habuit verbum Dei, ſic & in terris primas obtineret vt homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: primas quoque eorum quæ ſub terra ſunt ferret, Primogenitus ipſe mortuorum factus, vt viderent mortui regem ſuum, & in carnẽ Domini incurreret paterna lux, & à carne eius ſplendida veniret in nos, ac ſi demum veniret homo in incorruptibilitatem lumine paterno circumdatus. Irenæus lib. 4. c. 37. Hic videre eſt cauſam deſcenſus Chriſti ad inferos, & fructum primogeniti & eius ex mortuis.*

* *Propheticum quoq; (προφητικὸν) adeſt Abraæ. Id eſt, prophetarum domicilium, & dignam habitationem vnaquæq; gens percipit, etiam ante iudicium. Irenæus li. 2. c. 64. Cur non capiat (ἀποδέχεται) ſinum Abraæ dici temporale aliquod animarum receptaculum in quo iam delinietur futuri imago ac candida quædam vtriuſq; iudicii proſpiciatur. Tertull.* aduerſus Marcium lib. 4.

Cap. XXXII.

Demonſtratio clara, ex iis quæ acciderunt ſupernaturalibus miraculis, quod Dominus ex mortuis reſurrexerit.

ATque equidem Deus ipſe, idemque homo, non in angulo aut occulto quopiam loco, non etiam obſcuro vel tempore vel modo, eſt defunctus: ſed in ligno ſublime ſublatus, gentibus ſimul & Iudæis ſpectantibus, & quidem in loco atque die celebri & inſigni feſti Paſchæ, † vitam finiit. Nec minus ſepulchrum magnificum illi fuit: hominis quippe opulenti, & nouũ, nuperque adeo in lapide exciſum. Quale & funus, ipſaque ſepultura fuit. Aloë ſiquidem & myrrha admodum commiſtæ, corp⁹ mortuum ſindone & linteis exceptum complectebantur: atque arctiſſime continentes vſque adeo conſtringebant, vt omnia ea corpus vnum eſſe exiſtimarentur: quod quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuicunque iungantur rei, arctius potentiuſque eam conſtringere poſſint. Et quemadmodum mors & ſepultura Chriſti irrefragabilem in cóſpicuo peractæ loco fidem ſunt conſequutæ: itidem ſane conſequens erat, decebatque reſurrectionem eius, ad fidem faciendam, certum quiddam abſolutumq; habere, vt omnibus modis firmam indubitatamq; dignis & idoneis perſuaſionem credulitatemque aſtrueret. Itaque qui ſubſtantiam noſtram, excepto peccato, ſuſceperat, viuificas & ſalutares perpeſſiones in cóſpectu omnium ſuſtinuit, ita vt recenſuimus. Cæterum vitalem triduanamq; ex mortuis reſurrectionem ſuam, non omnib. prophanis ſimul & ſacris eodem modo perſpiciendam permiſit: quod nec æquum, nec ſublimis, diuini, & iuſti iudicii Dei eſſe creditum ſit, impuris ingratiſq; oculis talia committere, & peruerſitati cordis in periculum & experientiam rurſum S. Iſraelis tradere, vt in ancipiti dubiaq; conſiſtentes opinione, quemadmodũ etiam antea, & in cogitationibus variantibus non rectum adhibentes iudicium, eum reprobarent atque repudiarent. Illis vero qui métem rectam & cor quã maxime purum obtinerent, claram & ab omni ancipiti dubitatione alienam reſurrectionem ſuam exhibuit fideq; certa comprobauit: primũ quidẽ à matre & reliquis conſpectus mulierib⁹, deinde à delectis diſcipulis, alias alius, p dies 40. viſus

† ὅπου καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι.

Sepultura eius magnifica.

Certum reſurrectionis eius iudicium.

Quare reſurrectio Saluatoris non perinde vt mors eius, aperta & manifeſta fuerit omnibus.

εἰς πεῖραν.

Quib. poſt reſurrectionem apparuerit

A ... ato ... ,ſimulque ſi- ... ig naturam ſuperantibus, omnem ... antum ... ripotuit, ... luens atq; adimens ... onis ambiguitatem. Non his autẽ ſolis ... quoq; miraculis ſepulcrum conſequu- ... ,... deuit re ... rectionis ſuæ confirmauit. Quæ ... o ea ſint agedum dicamus. Primum ſigillum ... pulcro impreſſum, quod intactum permanſit & cuſtodia militaris, illa & genere alienigena, q ... æ in propinquo ſigillum id obſeruabat. Præterea ingen ... ille lapis ad os ſepulcri appuſitus, ... iu inde defluens, ac potius manu & robore angeli deuolutus, quod ſane in his omnibus opinionem omnem excellit, ne ipſe quidem vel minimum ſignum ſuum corrupit. Traditum enim nobis eſt ab antiquis, Iudæos lapidem eum qui in ſaluciferum illud ſepulcrũ pro operculo poſitus fuerat, ad ſummum monumenti labrũ, B petramq; interne illi ſe contingentem, ferramẽtis quibuſdam fabrili lapicidarũ arte perforaſſe, ferrumq; ingens à fabro ex propinquo acceptum, per vtrunque foramen immiſiſſe, & in circi ſiue annuli formam circumegiſſe: atq; ita firmiter capitibus commiſſis, omni ex parte quaſi vinculum circũduxiſſe, vt lapis, qualicunq; modo, loco ſuo reuelli, aut ſaltẽ ratione aliqua moueri (niſi arte quapiam & vi adhibita, neceſſario aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit. Atque ad hunc modum cũ magna cura, atq; etiam ſigno appreſſo, quũ ſepulcrum firmiſſime cõmuniſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita, eos abiiſſe. Quapropter, quum nihil prorſus de ſignis illis motũ mutatumve eſſet, & lapis † abſq; fragore & ſonitu inde defluxiſſet, (qui quidem magnus fuiſſe perhibetur) ita vt vnguẽta afferentibus mulieribus, C & diſcipulis ipſis accedẽtibus locum is, vbi corpus depoſitum fuerat, magnitudine ſua aperte indicarit: quis non euidentem hanc & irrefragabilem reſurrectionis † probationem atque demonſtrationẽ agnoſcat? Et talia quidem ſunt hæc reſurrectionis Seruatoris indicia apertiſſima. Sindonis vero & linteorũ, ipſiuſq; adeo, ſi placet, in capite ſudarii, rurſum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & nẽ viuifico corpori illi cõpacta, & quaſi vnum corpus, vnguentorũ vi atq; efficacia, facta, haud quaquã corpus furtim auferri permiſere, iuxta Iudæorum inſanã demẽtiam. Quomodo n. corpus ipſum nudãtes hæc fures ſic detraxiſſent? quũ ſepulcralia lintea intacta, & decenter, perinde atq; ei circundata fuerant, ſuo quæq; loco reperta ſint? Et ſudarium non temere, ſed in vno capitis ſcilicet loco, ſeorſim circumuolutũ iaceret? Certum itaq; eſt, ac perſuaſum omnib. qui intelligere cognitionemque aſſequi & recte ſapere volunt, Dominũ non ſolum die tertio cum corpore ſurrexiſſe, ſed etiam cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & craſſo vt antea, ſed prorſus incorruptibili & immortali, atq; (vt ſemel dicam) ſpirituali magis & diuiniore, quodq; † ſimul De- ... ſet, (nã ſic dicere auſim) captũ ſenſus omnis excellente, veſtituque & alimento, quo non indigeret, ſuperiore, ita vt & clauſas fores naturaliter penetrarit: quamuis mirifica* ratione ſummiſſionis atque conformationis, eis quos ſibi in archiorem conſuetudinem acciuerat, cõſpectus

Signa eui- dent: ſimu Chriſti re ſurrectionis

† ... ſ ... ſ ... ἀφαθὴς ... λόγους Vt e ... ero- ... vetur talem ſe exhibuiſſe Chryſoſt. Ex diſpenſatione ... corporis ſimul ... in prima ſign ... tur Cypr. Sed neque eadem glo riam quam antea oſtē dit Apoſto lis illico o- ſtendit: Sed quod vide re conſueue rant, hoc viderunt: & dilata eſt claritatem ... quam inſe ... ſta id.

* *Perfectus Chriſtus eſt, non propter deitatem modo, qua ... ſed etiam propter carnem aſſumptam, quæ deitate ... & idem quod vnctus facta eſt, adeoque Con ... facta. Greg. Theolo*

sit & latus fiſſuraſque clauorum contrectari ſiuerit, cibumque ceperit, ac piſces & mel guſtauerit, non ille quidem quod eſuriret, ſed vt fidẽ reſurrectionis nouæ faceret, & phantaſmatis opinionem aboleret, ineffabili quodam modo præter naturam alimento à diuinitatis igne conſumpto.

Cap. XXXIII

De ſanctis mulieribus vnguentum ferentibus, quoties ad viuificum Chriſti ſepulchrum acceſſerint.

NEque vero minus ad veram certamque reſurrectionem confirmandam faciunt, mulierum vnguenta ferentium teſtimonia. Nam & hæc fidem apud Deum merentur. In Chriſto namq; Ieſu neque maſculus neque fœmina, B neque ſeruus neque liber: ſed vnus, in dignis atque idoneis, atque adeo in omnibus Dominus: vna fides, vnus Sanctus ſpiritus, qui efficit atque operatur pro arbitrio & voluntate ſua omnia. Itaque quemadmodum recti integriq; homines, per quos & mundus vniuerſus euangelica ſagena captus eſt: & ſecundum hos alii, ſecundas in fide veritatiſque cognitione ferentes, qui præ cæteris propter fidem egregiam ſuſciperentur digni viſi ſunt: ſic & mulieres plurimæ credentes, & neceſſaria ei miniſtrantes, à Chriſto ſunt admiſſæ. In quibus omnibus *b* celeberrima eſt Maria Magdalis orta, quæ quidem antea ſeptẽ ſpiritibus afflata atq; detenta, eiſque ab Ieſu liberata, de cætero conuerſandum viuendumq; ſibi cum curatore ſuo putauerat. Quapropter cum genitrice Dei, & Salome: & alia Maria, ſpõſi Ioſephi filia, ex Cleophæ fratris eius, qui ſi- C ne liberis procreatis deceſſerat, coniuge procreata; atque cum aliis familiarem conſuetudinem habens, obſequi & miniſtrare Chriſtò & diſcipulis eius non intermiſerat. *c* Magdalenam porro iſtam Chananeæ illius filiam eſſe quidã prodiderunt. Cum eis autem quas diximus, alia rurſum Maria erat. Iudæ Ioſeph filii, vnius ex duodecim † coniunx; quam etiam minoris Iacobi & Ioſe matrẽ nonnulli memorãt. Item Ioãna filiorum Zebedæi, Iacobi & Ioannis mater *e* Has quod matri Ieſu, nec minus ipſimet Seruatori omnibus officiis præſtandis fideles eſſent, aliæ plures ex Galilæa ſequebantur, ad veſtimẽtorum vſum reliquumq; miniſterium percommodæ. Hæ igitur deſiderio magiſtri flagrantes, metu autem perſequutorũ ſeſe cohibentes, in ſabbato quietæ eſſe, vt decebat, cogebãtur. *f* Veſpere autem ſabbatorũ, hoc eſt, poſt ſabbata omnia, (conſueuere autem Iudæi ipſos dies ſeptẽ ſabbata vocare) poſt totius videlicet hebdoma- D dis peractũ circuitũ, & poſt mediæ noctis horas vnius ſabbatorum, ipſa nimirum illuceſcente Dominica: Maria Magdalena, & alia Mari ... Dei vero genitricem hanc eſſe, ſacri nobis prodidere libri) vt reliquis feruidiores, vehementioreque affectæ dolore, vnguenta quædam ... præparata habentes adueniebant de Iudæorum ... onſuetudine Ieſum vncturæ, atque ex ... tẽpore cõploraturę, lachrymiſque adeo ... rũ mœrorem exaciaturæ. Ecce autẽ l ... d ... conſpiciunt longe à foribus deuolutum, ga ... e ... que ei inſidentẽ ... lucis fulgore oculos perſtringentem: bonoque animo eas ... ſſe, ... q, ... gio, ſedentes, ... maſtis ... lis cu ...

a Sanctarũ mulierum de reſurrectione teſtimonia. Hæc ex hagiographis decerpta.

b Nomenclatura earum Mariæ Magdalenæ.

c Ea Chananææ illius filia habita eſt.

† Maria Iudæ Apoſtoli coniunx. Malim legere matrem Sedaniæ & Iudæ Iacobi ac proinde & Domini fratrem, infra lib 3. 10 nepotem ex filio itaque & coniugem, ex qua illum ſuſcepiſſe, habuiſſe ſcribitur. Verũ eam coniugem ſi Maria nominata fuit, alia eam a matre Iacobi & Ioſe, &c. fuiſſe necesse eſt.

· Diſcrepãtia ... quem Veſpere autem Sabbati, & quomodo accipiendum. Quæ Maria Chriſtum teſtimonium ad monumentum ... g Hæ angelum viderunt ...

reſurre-

h Eiſdē apparet Chriſtus. Maria Magdalena denuo ad ſepulcrum currit.

[illegible] nunciate iubentem [illegible] tentibus itaque illis obuius fit Chriſtus ſaluere eos iubens: Petroque & diſcipulis dicere vt primo quoque tempore in Galilæam, deſideratum ipſum viſuo, irent. Atque illæ quidem ſtupore multo perculſæ, ita abiere. Prima hæc poſt reſurrectionem duabus Mariis apparitio atque exhibitio facta, quam Matthæus & Marcus deprædicant. Illæ igitur, vt dicere cœpi, abiere, amore [illegible] ipſis diſſidentes, neq; quicquam eorū quæ vidiſſent nunciantes. Magdalena certe quidē, ſicuti Ioannes ſcribit, deſiderio tabeſcēs, ad monumentū redit, iterūq; lapidem ſublatū videns (ſomnum enim ſeu viſionem ſibi vidiſſe viſa fuerat) confeſtim currit, Petro & Ioanni, qui reliquis acriores calidioreſque erant Apoſtolis, ſublatū quidem è monumento eſſe Ieſum, ſe autem vbi locorū eſſet ignorare, annūciatura. Illi porrò ſolliciti atq; anxii confeſtim ad ſepulcrum accurrere: atque intus tūc locoque [illegible] ſepulcrali alta lintea compoſita cernere, & verborum quę is qui reſurrexerat proloquutus fuerat, meminiſſe, reſurrectionique fidem habere, ceterum propter metum rurſum ſeipſos cohibere: *Maria autē ſtans ad monumentū flere, & dubitans ambigere, vbinam corpus eſſet.* Tum ibi humana ſpecie angeli duo, alter quidem ad capitis locum, alter autem inferiore parte, ſedentes, quænā luctus fletuſq; eius cauſa eſſet eam rogant. Quibus illa reſpondet: nō adeſſe eo loco Dominū, ſeque vbinā poſitus eſſet neſcire. His dictis, à tergo et præſto adeſt Seruator. Angeli autem eo viſo, ilico conſurgunt. Illa porrò angelorū aſſurgentiū ſtatu exterrita, conuertitur, Ieſumq; aſtantem videt. cæterum hortulanum eum eſſe exiſtimās, (in horto enim monumentum erat) ad interrogationem eius modicæ fidei proterit vocem: *Si tu, inquiens, illum inde ſublatum quopiam deportaſti, dic ſodes vbi locorum ſit, & ego illum tollam.* Sed enim Dominus amentiam incredulitatemq; eius vna appellatione corrigit & emendat. Ibi illa ſtatim conſuetam dulcemq; agnoſcens vocem ex lætitiæ abundantia, magiſtrum eum vocat, & myſterio fidem adhibens vitales pedes ſubito contingere parat. Eamque ille quod tam credula etiamnum mente eſſet, ne ſe tangeret, donec ad Patrem reuerteretur, inhibet. Tum enim eos, qui ſpiritu adhærere admiſeque ei poſſent, poteſtate ea frui debere, dixit. Itaq; Magdalena ter ad ſepulcrum venit, & bis Chriſtum vidit: primum cum ipſa Dei genetrice, vt diuus commemorat Matthæus: ſecundo autem & [illegible] ſola, vt quidem diuinus ſcribit Ioannes. Iā vero & quarto aduenit, erant aūt cum ipſa, Maria Iacobi, Ioanna, Salomæ & aliæ plures quæ à Galilęa venerāt, ſole recēs admodū orto. Quibus, iuxta diuū Lucā, coruſcantibus ſtolis præſtantes humana ſpecie angeli dicunt, Viuentem nihil habere [illegible] mortuis per curioſitatem negotii. Reſurrexiſſe enim, & non adeſſe eū in monumento, teſtificantur: verbaque eius in memoriā reuocare, atque [illegible] diſcipulis abeuntes eadem indicare iubent. It [illegible] demo[illegible] illę cum ſeruidiſſima Magdalena reuerſæ vndecim illis, præterea que [illegible] omnibus, quæ [illegible] rant, [illegible] ciant. At illis [illegible] hercu[illegible] m verb[illegible] habentes ni[illegible] um ad cre[illegible] en du[illegible] p[illegible] tuerunt. [illegible] iam fama [illegible] [illegible] ſq; ſumptu[illegible] [illegible] na cum die [illegible] m[illegible] reſu[illegible] bre [illegible] cebant [illegible] qui in C[illegible] icum

Petrus itē & Ioannes.

Maria Magdalena angelis ante apparent

Apparet & ipſe Dominus.

Quoties Maria Magdalena ad ſepulcrum Chriſti venerit.

Mulieres diſcipulis [illegible] nem Chriſti renunciant

[illegible] omnis & [illegible] imationis con[illegible] xunt: & argento dato milites corrumpunt, vt perſuaderent omnibus, narrentur quum ipſi ſomno profundiore conſopiti eſſent, diſcipulos corpus defuncti magiſtri rapuiſſe. quod ad hunc vſque diem, apud eos Euangeliſta ſal[illegible] ctari dicit.

Milites ſepulchri cuſtodes ſecreto corrupti corpus Chriſti furto ſublatum eſſe mentiuntur

Cap. XXXIV.

Quoties & quibus ex Apoſtolis apparuit: vt primum ſcilicet Luca & Cleopa, deinde veſperi vndecim diſcipulis clauſis ianuis videndum ſe præbuerit: & vt poſt dies octo, ab Apoſtolo Thoma ſit contrectatus.

Deinceps, quoties diſcipulis apparuerit, quibuſque ſignis & miraculis, eis perculſis cognitus ſit, ne ipſis quidem, qui ſuis ipſorum oculis ea ſpectarunt, in publica monumenta referri oportere viſum eſt, ſublimi Deumque decente terrore ſimul & admiratione, facilis compendiariæq; orationis occaſionem illis præbente: quippe quibus illud ſtudio fuerit, vt ea tantū exponerent, quæ ad fidem non ſatis idoneis parumque credulis hominibus faciendam ſufficerent, plurima autem ſecuritate ſilentii committerent. *Dubus* enim diuinus inquit Lucas, *quadraginta ex interuallis ſe illis exhibens, & quidem non ſine miraculis & prodigiis, quæ regni Dei eſſent, late recenſuit nunc io.* Primum itaq; ſicuti antea dictū eſt, mulieribus, vtpote fide feruentioribus ac deſiderio cordis magis flagrantibus, conſpectus eſt. Deinde Simoni Petro, & ipſi ſingularem ardorem erga magiſtrum obtinenti, inprimiſque linguæ lubrico lapſo, atq; maiurem in modum ſupra alios rerum ſuarū ſatagenti. Ac eadē ipſa tertia quidem illa, ſed prima reſurrectionis die, à Luca & Cleopa, iter carpentibus, quum veſpere ad cœnam cum eis conſediſſet, *per panis nimirū fractionem cognitus ſit:* qui, quum è conſpectu eorum euaniſſet ipſi cœna relicta, nullaque mora interpoſita, eo ipſo tempore cum feſtinatione Hieroſolyma reuerſi ſunt: atque in cœnaculum vbi & cœna peracta fuerat, & tū diſcipuli metu perculſi vnū cōſertim conuenerant, quam primum aſcenderunt. Ibi eis apparitio Chriſti Simoni Petro exhibita, aliaq; de ipſa Magdalena, de lapide & de angelis, præſtantiſſimis veſtimētis coruſcantibus, magna cum voluptate renunciata ſunt. Et ipſi vicīſſim, quod illis in itinere euenīſſet, & vt eū panem frangentem cognouiſſent, commemorarunt. Sed in. non exigua quoq; tum ibi excitata eſt turba ab eis, qui inter ſe ancipites adhuc erant. Cæterum illis ita ambigentibus, propter earum rerum quæ dicebantur nouitatē, circa eius ipſius diei ſerum veſpera increbreſcente, quum fores firmiter clauſæ manerent (metuebant enim ne quis clam ingrederetur) derepente in ipſorum [illegible] dubitantium medio conſiſtens Dominus, ſeren[illegible] quil[illegible] itate animis eorum inmittit: ac turba ſedata, pacē eis more ſuo apprecatur, manus quoque & pedes præterea & diuinū latus contrectandū permittens, fluctuantem eorum de reſurrectione opinionem diſſoluit, & plenam illis certamque facit fidem vt firmiter conſtanterque crederent ſe cum ipſo [illegible] m, qui clau[illegible] nuper admodum transfixu[illegible] h[illegible] non [illegible] nim [illegible] uomod[illegible] nim [illegible] tus [illegible] ne & oſſibus vteretur ſicuti [illegible] m ab e[illegible] ut quomodo attactum admitteret,

De apparitione Chriſti poſt reſurrectionē, & narratione eiuſdem.

Apparuit Simoni Petro.

Lucæ & Cleopæ.

Non Lucā hunc, ſed Nathanaelem fuiſſe, arbitratur Epiphanius

Ipſis vndecim diſcipulis.

[illegible] *non prorſus omnieq; ex parte mutatus.* [illegible] quidem primus nunc primitias Paracleti [illegible] ſuffans [illegible] pirans, *Accipite*, dico, *Spiritum* [illegible] *per quem poteſtatem etiam tribuo ſoluendi ligandique* [illegible] *peccauerint homines.* Conueniunt autem vo[illegible] quod ſæpenumero vobis a me eſt dictum [illegible] omnia oportuiſſe fieri: Chriſtumque ex præ[illegible] to literæ pati, & ad gloriam ſuam reuerti. V[illegible] autem non oculis modo ipſis, audituq; & ta[illegible] u, verum etiam guſtatu fidei confirmationem habeatis, quod [illegible] non ſpectrum, ſed ego ipſe [illegible] ligno quidē mortuus, & in ſepulchro [illegible] uerim, inde autem diuina vi & poten[illegible] nalcerim: ſi quid vobis in promptu eſt cibi, p[illegible] etatur. Atq; illi partem piſcis aſſi, & mel a[illegible] ue ſuo mixtum, ei apponunt. Itaq; in conſpectu omniū, manibus, quæ propoſita erant, carpens, edit: & præterea potū deguſtat, ex mortuis corporis reſurrectionem confirmans. Et talem quidem Seruatoris apparitionem & exhibitionem apud diſcipulos, D. Lucas & Ioannes optime in *Euangeliis ſuis* promulgarunt. Ea autem quæ porro ſequuntur, tonitrus filius intonuit. Thomas namq;, cui & Didymi cognomen erat, veſpertino ſpectaculo Chriſti non aderat. Quapropter quum reliqui diſcipuli cum gaudio aduenienti [illegible] apparitionem annunciarent, inuſſeſte eum ſermonem terebat atq; iniuria ſe affici putans, animo propter fluctuantem opinionis ambiguitatem in partes varias diuidebatur: non modo vt annunciantibus non crederet, verum etiam illum reſurrexiſſe negaret. Quin enim id, homo quum eſſet, faceret? Quin & obnixe contra aſſeuerantes contendebat *ſe nō crediturum, niſi manibus ipſe ſuis clauorū fiſſuras attingens, manumq; intra latus immitteus*, rem ipſam per contrectationem certo deprehēderet. Poſtquam autem dies inceps octaua venit dies, foribus modo ſuo rite occluſis, ſectatoribus Chriſti omnibus ſimul ibi metu congregatis, (aderat autem cum eis & Thomas) rurſum Ieſus ſine ſtrepitu omni adeſt, taciteq; ſpiritualis, & vt vno verbo dicam, diuino corpore illo, nullo obſtante impedimento, in medio eorum aſtans, conſuetam ſibi vocem profert. Deinde & Thomæ dubiam ambiguitatem admens, & per illum apud alios omnes certa firmaque iaciens reſurrectionis fundamenta, manus ſimul & pedes ipſumq; latus oſtentat, accurateq; & diligenter pertractare iubet clauorum veſtigia, & quæ ſatis alta erat, lateris fiſſuram. Itaq; in tantum illius fides ea contrectatione eſt confirmata, vt voce magna & Dominum & Deum ipſum profiteretur.

Eiſdem ſe[illegible] tum 8.

[illegible] in [illegible] ad[illegible]

Thomas Didymus incredulus.

Denuo Chriſtus Apoſtolis congregatis apparuit.

Thomæ ſe contrectandum præbuit.

CAP. XXXV.

Vt poſtea ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ, & Nathanaeli apparuerit, in captura piſcium: vbi etiam cibum cum eis cepit.

POſtea rurſum Petro, Thomæ, & Nathanaeli, Zebedæi liberis, & duobus præterea alus Tiberiadis mari capiendis piſcibus occupatis [illegible]. Nox vero tota illis abierat, quum admodum [illegible] laboraſſent, nihil autem protſus eius quod [illegible] ut con[illegible] quuti eſſent. Cæterum v[illegible] [illegible] lo lei appetente, & verticulum ad [illegible] immitte[illegible] dexteq; iubente, tanta vis piſcium [illegible] trah[illegible] vt [illegible] ena n pertrahere non [illegible] m igitur immenſa opin[illegible] n[illegible] captura, [illegible] iſnam eſſet, qui in littore [illegible] oſ[illegible] ur. Et Petrus con inuo natat [illegible] ducentos [illegible] terra aberant. A[illegible] denti namq; deſiderio [illegible] eius ille quū line[illegible] quod [illegible] tam ſubit[illegible] mpus ſæpe ita uerat, lumbos [illegible] eum circa inſiſſet, vndis innatans ſua[illegible] ſſimeq; ſubinde aquam ſpiritu attrahens atque remittens, ad Chriſtum contendit. Reliqui v. † naui piſcatoria [illegible] gan[illegible] appulſum. E naui itaq; digreſſi, [illegible] ibidem [illegible] ſtanter [illegible] utant, & amplectun[illegible] in ſolo prunas & piſcem cum pane poſitum [illegible], ſanctorum ſcilicet Angelorum, vt puto, manib. ientaculum præparatum. Libenter [illegible] præterea & ex recens captis piſcibus aliquid afferre ad epulas, at illi [illegible] o nauigio, rete pertrahunt piſcibus conſertum, & numero & magnitudine præſtantibus. A[illegible] entum n. quinquaginta & tres erant. Mirandum autem erat, quum tot & tam [illegible] eſſent, vinculum [illegible] ruptum non eſſe [illegible] ex ipſo pro[illegible] o, certo illis Dominum eum eſſe [illegible] et. Qu[illegible] top[illegible] magna inter ſe affecti ſunt voluptat[illegible]: & ille cum eis ex eo quod pro[illegible] có mmunicauit cibum. Enim[illegible] vero, qu[illegible] dum illud [illegible] tentat [illegible] ne in [illegible] non ſemel, [illegible] diter [illegible] io D[illegible] onem intertoguant, [illegible] quidem tertio [illegible] quo [illegible] ei opus eſſet quin [illegible] quæ nondum facta eſſet, habet [illegible] vt per triplicem expreſſam profeſſionem [illegible] me deterat negationis. Vt autem [illegible] morem eſt profeſſus, hactenus audiui[illegible] legitimum vtrumq, officium præſtitutum eſſe quatenus re ipſa & operatione[illegible] ouerpa[illegible] eret. Id vero tum demum fore, ſi animam quoq;, ſicuti ipſe, pro illis ponere vellet. Futurum enim, vt ipſe ouibus præfectus, itidem per crucem Deum glorificaret. Id namq; innuit verbum illud, iuniorem ipſum quidem quocunq; voluiſſet, iuiſſe: ſenem autem alium [illegible] vt [illegible] præbiturum, viamq; ad mortem ferē[illegible] quam natura, vitam quam longiſſime [illegible] cupiens, abhorreret iturum. Int[illegible] quæ [illegible] cta fuerant, & diſcipulum eum [illegible] qui ſuper pectus Domini recubuerat [illegible] ponere [illegible] quæ [illegible] vidit. Itaq; & de fide obitu que eius quæſi[illegible]. Cæterum Dominus, eo quod temere & fruſtra arcana inſcrutabilis iudicii Dei ſciſcitanti ſe [illegible] inueſtigare vellet, acriter obiurgato. Si eum, [illegible] quit, volo in præſenti vita in corpore manere, donec veniam, caſum Hieroſolymorum, ut ſecundum aduentum [illegible] ſcilicet [illegible] nuens, quid id ad te? Tu, quemadmodum tibi [illegible] itutum eſt, itidem vt ego, ad crucis mortem te para. De Ioanne v. aut aliquo aliorum, non tibi, ſed mihi curæ erit. Atq, inde fama increbuit, diſcipulum illum mortem non viſurum. Quam quidem multorum opinionem tanquam importunam, minuſque veram ipſe corrigens. Non dixit, inquit Ieſus, quod moriturus non ſit: moriturus eſt enim eo, quo Dei genitrix, modo: conſeſtim vero reuixiſſet ac reſurget, incorruptibili ſcilicet corpore æternum magiſtri expectaturus aduentum.

Apparuit [illegible] diſcipulis, qui [illegible] piſcantibus.

Plurimorū & maximorum piſcium captura per miraculum.

† [illegible] Cubitus ducentis [illegible] paratus.

[illegible] Chriſtus de amore rogat Petrū [illegible] non ſeme[illegible] ſed ſub [illegible] plex [illegible]

Mors ſua Petro prædicta.

[illegible] ne [illegible] ſe [illegible] ſe inquirat.

Ioan. Apoſtoli & Mariæ Deiparæ mors [illegible].

Cap. XXXVI.

Vt poſtremo in Galilæa ſit viſus & quum in montem Oliuarum conſcendiſſet, receptus in cœlum ad dexteram Dei conſederit.

Poſtremũ ſe diſcipulis Chriſtus exhibuerit.
a Et exinanitionis formam.

DEinde iuxta ſublimem Matthæum ab eis conſpicitur in Galilææ monte, & ibi à patre poteſtatem ſummam cœli & terræ ſibi, iuxta a humanitatem ſcilicet traditam eſſe confirmat eosque cohortatus, proficiſci ad gentes omnes iubet, arcanis ſacris initiaturos: baptizaturosq; in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti, credentes præceptaque ſeruaturos omnia: ſe quoque futurum cum eis per dies omnes, ad conſummationē vſque ſeculi præſentis, pollicetur. Poſtea per Bethaniam eos in montem oliuarum duxit, & promiſſionem ſpiritus promittit, in Hieroſalem videlicet ſedentibus, expectantibuſque, donec cœlitus diuinorum omnis † generis armorum ſpirituali apparatu inſtruerentur. Et quum præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicæ concionans expoſuiſſet, benedictionemque eis, pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectantibus eis, lucidiſſima nube circundatus, b in cœlos * ſublatus eſt: & cum ea, † quam receperat, acceſſione Deificata reuerſus ad dexteram patris conſedit. Ne autem ea res mœrorem eis crearet, (quod non iniquum eſſet eos magiſtro orbatos, immenſo corripi dolore) & hoc ipſum paſtori bono curæ fuit, Angelos enim duos demiſit, qui reditum eius in cœlos indicarent, admirandaque & ineffabili eos implerēt lætitia, ſic illum cum illuſtri magnificentia rediturum annunciantes. Itaque adoratione peracta libentes domum redeunt, & in cœnaculo illo Paracleti expectant aduentum. Precatio autem eorum erat exercitium, vt diuus Lucas teſtatur. Catalogo namque vndecim diſcipulorum recenſito, deinceps addit: *Et omnes iſti vnanimes conſtanter oratione & precationi incumbebant, vna cum mulieribus, & ipſa Maria matre Ieſu, cumque ipſius fratribus, tantiſper dum paracletum decimo ab aſcenſione, quinquageſimo autem à triduana reſurrectione die, ſubſtantialiter deſcendentem acciperent.*

F

† τὴν ἀνάληψιν ... b Aſcenſio Chriſti in cœlum.

*† σὺν ᾗ ἀνέλαβε ... Theol. g. * Vt corpus non ſemel in terrenis, ſed in cœleſtibus & in patris dextera collocaret. Ruffinus. Hac Euangelico ſacramento & humana ſpes vetera eſt humanam naturam corruptibilem, carnē per huius gloriæ dominationem in æternam eſſe transformatam ſubſtantiā. Hilar.*

Pſal. 144. vt generatio filius ſi quæritur, in ſinu Patris Euangeliſta ſpiritus exprimitur Ambro. de incar. Do. ſacram. ca. 15

Reuera magnum & admirabile & ſtupore plenum eſt, eas nem noſtram ſurſum ſedere & adorari ab angelis & archangelis & Cherubim & Seraphim hoc ſæpe in mente mecum verſans, exceſſum patior, & maiora de genere humano imaginor. Maiora quippe video & lata exordia, multum Deo ſatagente pro natura noſtra. Chryſoſtomus. Hebr. 2.

Cap. XXXVII.

Qua ratione triduana Domini fuerit reſurrectio, qua item quadrageſimo poſt die in cœlos aſcenderit.

Vt quidem conſuetudo colligere licet, poſt dies duos Hieroſolyma ſunt reuerſi in Sabbatho. Mutuo enim gratia & Sabbati habebant viā, vt diuus Lucas dixit

VErum enimuero, fortaſſe quiſpiam eorum qui diſcendi ſtudio nullum refugiunt laborem, & huiuſmodi rebus inquirendis delectantur dixerit, quam ob cauſam tertio quidem die Domini reſurrectio, reditus autem in cœlum quadrageſimo peracta ſit: decimo porro deinde, à ſancta autem reſurrectione quinquageſimo, Spiritus diuinus, ita vt promiſſus fuerat, miſſus in Apoſtolos deſcenderit. Arbitror enim nihil temere & caſu aliquo ſine ſingulari quapiam conſideratione à Seruatore verbo, cum ne [illegible], eq [illegible]

H

[illegible] quod propo[illegible] tioni incomprehenſibilis difficultatem, huma-

paſſus bis mille, quantum videlicet caſtra a tabernaculo teſtimonij aberant quemadmodum diuinus conſtituit Moſes. Sancta porro & diuina aſcenſio die quinto eſt facta No. b.

† Sabbati iter †

næ mentis ea ſuperant captum b. Mihi quidem non [illegible] ſuper intelligentiam ipſam & non citra audeam, Vniuerſitatis huius Dominus reſurrectionem ſuam propterea in diem tertium contuliſſe videtur: quum tres præcipui ordines, ſiue ætates hominum vitæ, ex quo patria noſtra eiecti ſumus, numerentur, eorum nimirum, qui ante legem datam, deinde qui ſub lege ipſa, poſtremo qui poſt eos extitere qui eternæ vitæ, quæ per gratiam eſt, participes ſunt quod is qui pro ſalute omnium mortem obeundam ſuſceperat, reſtituere triduanam mundi vaſtitatem & direptionem debuerit, vnicuique parti earum gratuita quaſi ſigno impreſſo libertate à corruptione & pernicie, accommodata conuenientique proportione deſcenſus ad inferos, ſeu potius corporalis in ſepulcro manſionis mortificationiſque ſuæ, cōfirmans. Quod ſi cui placeat, generis humani d in principia elementaque ſua reſolutionem, eiuſdemque reſtitutionem, ad cauſam Dominicæ reſurrectionis referre: & propterea quod ea à perfectrice rerum cunctarum Trinitate effecta ſit, tribus, à Domino omnium, diebus mortem eſſe abolitam, affirmare: ab eo quoque noſtra non diſſentiet contemplatrix conſideratio. ſ Lazarus ſiquidem, mundanæ corruptionis elementariſque reſolutionis & regenerationis typus & exemplar, in fatalem ac morti etiamnum obnoxium reſtitutus ordinem, quem in elementatibus eodem numero principus ipſe Chriſtus conſtituerat. g Quadrageſimo autem die ad cœlos paternumque reuertitur thronum Dominus: quod & lex, rerum futurarum exemplar & figura, iis qui ex corruptione progenitî eſſent, per hunc numerum, quaſi ſacrum ductorem, aditum & ingreſſum ad ſacra adyta permittit. Eam ſcilicet ob cauſam etiam nunc * primogenitus ex mortuis factus Chriſtus, immortalitatemque creaturæ ſuæ per reſtitutionem aſſerens ad ſupercœleſte nullaque manu factum nec non † omnium ſacrorum ſacratiſſimum ipſius ſanctum ſanctorum ſplendide ac magnifice contendens recipitur.

b Δόξας & co [illegible] Ratio quanā ratione tertio [illegible] morte [illegible] ſua reſurrexerit.

d ἀναστοιχείωσιν.

*[illegible] Quatriduana Lazari mors quid aſſignet. g Quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die Chriſtus ſit aſcenſurus. * Primogenitus mortuorū & princeps vitæ Deus. Num Deus conſiſtit ab homine [illegible] homo ira, vt in Diuus Irenæus lib. 4. ca. 39*

† [illegible] τῶν ἁγίων ... ἅγια τῶν ἁγίων.

G

Cap. XXXVIII.

Quali ratione quinquageſima quidem poſt reſurrectionem, decima autem poſt aſcenſionem die Paracletus, diuinus videlicet Spiritus, ſubſtantialiter apud Apoſtolos ſuit verſatus.

CÆterum quinquageſimam diem reperio, non ſolum quod ipſa ſacra, è radice acta ortum ducat, ex illa nimirum die, ſua ipſius circulari in ſe ipſam reuolutione emergens qua die, ab omnibus quæcunque voluiſſet operibus, ſeu ſemper generatione ſua, ſeu in mundi * conſtitutione eſſe[illegible]s, creator ipſe conquieuit. verumetiam, quo typum & imaginem impleuit perpetuæ il[illegible]us o[illegible]niſque veſperæ expertis [illegible]miſſi[illegible]us diei. Quapropter [illegible]iam eis qui iuxta veterem literam viuebant, tanquam per vmbram exhibita, [illegible]bertatem [illegible]u omnium concedeb[illegible]r, circul[illegible] annorum curſu in numero iſto cōſiſtent[illegible]que rebus, [illegible]rum ageb[illegible] in-

Conſideratio pia, quare quinquageſimo à reſurrectione die, Spiritum ſanctum Chriſtus Apoſtolis miſerit.

[illegible] pin.

thcan-

di[illegible]us, poſt ſeptimanum hunc fatis ac ſer[illegible] obnoxiæ vitæ noſtræ circuitum, aduenturam eſſe [illegible] illam, qua in antiquum nos ſtatũ rec[illegible], priſtinamq; & cœleſtem libertatẽ reſtitui oporteret. Quum itaque & nunc Spiritus ſancti aduentus ita comparatus ſit, vt nouum nobis vitæ modum præſcriberet, & ad illam ipſam diem, ex obſcura & caliginoſa præſentis vitæ nocte, nos excitaret: ideo in hac ipſa aduenit ille dic. Decima autem ea poſt aſcenſionem dies, quod ſicuti ſeptenaria in ſeipſam per circuitum reuerſa, quinquageſimã remiſſionis diem profert: indem & tertia in ſeipſam reuoluta, hanc ipſam nobis ſacram ſubſtantialis Spiritus aduentus diem creat. Erat quippe hoc ſic conſequens & conſentaneum, non tantum † propter diuinam rerum omnium principis Trinitatem, verum etiam quod ingens hoc reſuſcitationis & reſtitutionis mundi opus * quod tertium in Trinitate eſt Verbum, arcana admodum vt paulo ante memorauimus ratione peregit. Dictũ præterea à nonnullis eſt, decima ab aſcenſione die Spiritum, alium quippe paracletum, propterea veniſſe, quod reuertente cum Deificata humanitatis acceſſione Deo Verbo, ex nouenaria principum angelorum claſſe, ordo quilibet ſeorſim accedens, acceſſioni ei Deificata vna cum Diuino Verbo, debitam ſacrarit atque præſtiterit adorationem: quippe quæ res reconciliationem generis noſtri, ſapientiſſime optimeque adminiſtrarit: & poſtea iuxta promiſſionem, diuinum miſſum eſſe Paracletum. Ad hunc quidem modum nobis hæc dicere in mentem venit. Nihil enim temere, aut citra ſingularem inſignis conſiderationis contemplationem, Verbum fecit atque impleuit. Si quid vero eſt alterius arcani myſterii, abditarum ſecretarumq; rerum IESV amplitudine dignum, id illi viderint, quib. profundam altitudinem rerum ineffabilium diuinitusq; peractarum, acrioribus contemplationis oculis perſpicere eſt conceſſum.

Quid a decimo ab aſcenſione die Spir. S. aduenerit.

Al. ἀρχιθέας θεαρχίας.

** ὑπερούσιος λόγος.*

Oeconomia reſtitutionis generis humani.

* [Greek illegible] λόγῳ [Greek illegible] *Deſcripta ſunt hæc ex veteribus Græcis theologis. Quid vero ad ea dicent noſtræ ætatis theologi, qui carnem Chriſti glorificatam, &c. in ordinem creaturarum redigunt, & adorationem eius in dubium vocant? Agunt in cœleſtibus paſchalia gaudia ipſi angelici ſpiritus, & reſurgentis Domini gloriam admirantur: lætantur & delectantur in eo, quod forma ſerui reuerſa ſit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depoſitæ altitudinis redierit maieſtatem.* Cyprian. Sermo. Paſch. *Inde Theologus, Paſcha Domini dicit eſſe* [Greek illegible] *hoc eſt, honorem ſiue decus Trinitatis.*

CAP. XXXIX.

Quod & ipſe Ioſephus Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in decimooctauo libro Hiſtoriarum ſuarum mentionem fecerit, & quibus de eo verbis ſit vſus.

ATq; equidem quæ de Chriſto in ſacrorum [illegible]angeliorum librum relata ſunt, vt ea quam [illegible]euiſſime exponi potuerunt, ad hunc ſeſe habent modum. Reliquum nunc eſſe puto, Ioſephum quoq; veritatis amantem apud Hebræos hiſtoricum, in medium producere, & quæ is *in decimooctauo Antiquitatum libro* de Seruatore noſtro Ieſu Chriſto ſcripta reliquerit, primo huic hiſtoriam libro, tanquam coronidem apponere. Quum enim de præcurſore Iohanne, ea quæ paulo ante recenſuimus, expoſuiſſet, deinde de Chriſto verbis hiſce ita ſcribit: *Extitit eo tempore Ieſus, vir ſapiens, ſiquidem virum eum dicere fas eſt. Erat enim operum, opinionem fidemque omnem excedentium, effector: & hominum eorum qui libenter veritatem complecterentur, magiſter. Multos enim ſimul & ex Iudæis, & ex Græcorum ſuperſtitione, in diſciplinam ſuam aſciuit. Chriſtus is fuit. Et quum eum principum apud nos virorum delatione Pilatus crucis ſupplicio affeciſſet, non tamen, qui ante eum erant complexi, conſectari ſuperſederunt. Apparuit quippe, illis tertio poſt die ſuperſtes ac rediuiuus. Quandoquidem diuini prophetæ & hoc & alia, de eo admiranda, vaticinati fuerant. Et ad hodiernum vſque diem, quæ ab eo eſt cognominata Chriſtianorum gens non defecit.* Hæc Ioſephus.

Locus elegantiſſimus Ioſephi hiſtorici de Saluatore noſtro teſtimonium.

CAP. XL.

De diuina oris corporiſque figura & forma Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.

POrro effigies formæ Dn. noſtri Ieſu Chriſti, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſius verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is viuidoque vultu fuit. Corporis ſtatura ad palmos prorſus ſeptẽ. Cæſariem habuit ſubflauam, ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos declinãtem: ſupercilia nigra, non perinde inflexa. Ex oculis ſubflaueſcentibus mirifica prominebat gratia. † Acres uerant, & * naſus longior. Barbæ capillus flauus, nec admodum demiſſus. Capitis porro capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius non aſcendit, neque manus aliqua hominis, præterquam matris, in tenera duntaxat ætate eius. Collum fuit ſenſim decliue, ita vt non arduo & extẽto nimium corporis ſtatu eſſet. Porro tritici † referens colorem, non rotundam aut acutam habuit faciem, ſed qualis matris eius erat, paulum deorſum verſum vergentem, ac modice rubicundam: grauitatem atque prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatemque iracundiæ expertem præ ſe ferentem. Perſimilis denique per omnia fuit diuinæ & immaculatæ ſuæ genetrici. Ac hæc quidem hactenus. Complectitur autem primus hic hiſtoriarũ Liber, annos triginta tres: initio ſumpto à quadrageſimo ſecundo Auguſti Cæſaris iam ſeneſcentis Imperii anno, quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum carne ex ſancta proceſſit virgine: fine autem in decimum octauum Tiberii Cæſaris imperantis annum deſinente. Qui quidem à mundo condito. Quinquies milleſimus quingenteſimus trigeſimus octauus, à natiuitate autem Domini trigeſimus tertius fuit.

Effigies & ſtatura Chriſti.

† ἀλίφθαλμοι.

** ἐπίῤῥιν.*

ἐυπυχρόος. De colore tritici maturaſcentis hoc intelligendum, qui cum modica fuſcedine rubeſcit.

Primi huius libri anni.

Neoterici Chronologi, admodum, à veteribus diſcrepant. Quorum quidam hunc annũ mundi conditi cenſet eſſe 3965. Theodorus Bibliander ponit 4012.

†† Gen. 49. *de Iuda dicitur*, χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' οἴνου Fului oculi eius à vino. *Fuerunt & domino Chriſto oculi* χαροποὶ. *id eſt, fului, ſplendeſcentes, nigrorum habentes aliquid. Theodo. in Gaza fuluos vertit in Ariſt. qui leonem oculos habere ſcripſit* χαροπούς.

* *Hic mihi ingenue fatendum eſt, cum ingentem eſſe viderem inter veteres & nouos Chronologos temporum obſeruatores diſſonantiam, annis à condito mundo notãdis, me in Nicephori noſtri prioris editionis libris vbique mille annos detraxiſſe, vt notatio eius & computatio propius ad recentiorum quas è ſacris Bibliis acceperũt rationes*

nes, accederet. Sed in poſteriore iſta & accuratiore editione, millenos eos annos vbique reſtitui, ita vt in Græco exemplari poſitos reperi, feci id ea potiſsimum adductus ratione quod & Lactantium & Auguſtinum viderem ſcripſiſſe ætate eorum ſextum mundi millenarium cucurriſſe. Lactantius lib. inſtit. 7. c. 14. Sciant, *inquit*, philoſophi qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. *Auguſt.* de ciuit. lib. 20. ca. 7. *de mille annis Apocalypſeos*: In vltimis, *inquit*, annis mille iſta res agitur, *id eſt*, ſexto annorum milliario, tanquam ſexto die, cuius nunc ſpacia poſteriora voluuntur, ſecuturo deinde ſabbato, quod non habet veſperam. *A qua ratione non multum annotatio Nicephori annorum mundi diſcrepat.*

Nicephorus, atq; alii itidem autores paſsionem Chri- E *ſti Ieſu Saluatoris noſtri in decimumoctauum imperantis Tiberii annum referunt: quo anno Conſules fuere Fur. Camill. Aruntium Scribonianus, & Cn. Domitius Ænobarbus. At Lactantius* Inſtit. diuinar. lib. 4. Tiberii, *inquit*, anno quindecimo, *id eſt*, duobus Geminis Conſulibus, ante diem ſeptimum Calendar. Aprilium, Iudæi Chriſtum cruci affixerunt. Eorum Conſulum integra nomina fuerũt, C. Rubellius Geminus. *Lactantius Tertulliani ſententiam eſt ſecutus: cuius hæc verba ſunt* in lib. aduerſus Iudæos: *Tiberii* quintodecimo anno imperii paſſus eſt Chriſtus, annos habẽs quaſi 30. quum pateretur, &c. *Quæ paſsio perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Conſ. Rubellio Gemino & Rufino Gemino, menſe Martio temporibus Paſchæ, die octauo Calen. April. die prima Azymorum: quo agnum vt occiderent ad veſperam à Moſe fuerat præceptum.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Secundus.

CAP. I.

Vt poſt aſcenſionem Domini, Matthias pro Iuda in numerum duodecim Apoſtolorum ſit cooptatus.

αὐτὸ ϑεολογίας.

PRIMO libro, quæ opus fuit de Verbi diuinitate, & doctrinæ Chriſtianæ antiquiſſima origine, quod videlicet inſtitutum ex præſcripto Euangelii viuendi, vna cum ipſo mundo cœperit: à veteribus Deo dilectis hominibus, quaſi per vmbram frequentatum: præterea quod appellationes Seruatoris noſtri in magnum antiquitus fuerint honorem, & quomodo Iudæorũ regnum iam inde ab initio ad Herodem vſq; ſit deductum: tum aũt de apparitione & præſentia Seruatoris Chriſti in terris, ſimulque de vita & inſtitutis eius: inſuper de Apoſtolorum electione, de baptiſmo, diuina paſſione, reſurrectione, & reditu eius in cœlos, denique de reſtitutione mundi expoſuimus. Deinceps ea quę poſt aſcenſionem Seruatoris acta ſunt breuiter percurremus, rebus Apoſtolorum geſtis ſuauiter immorantes, vbinam, & quomodo ſalutiferum Verbum per habitabilem orbem increbuerit, quaslibet etiam vniuſcuiuſque eorũ per ſpiritum effectiones & opera, & quem quiſque vitæ finem habuerit, quasve ex gentibus cõſtituerit Eccleſias, poſtremo quibus functionis ſuæ illi reliquerint ſucceſſiones. Eaq; partim ex diuinis literis colligemus, partim ex aliis hiſtoriis, vt ſ[illegible]e quiſque locus dabit, afferemus. Itaque ſacri & diuini Apoſtoli, quum ex monte Oliueti in domum Ioannis Euangeliſtæ ad Sion ſitam, (vbi quoque Dei genitrix à virgine eodẽque diſcipulo ſeruata vſque ad vitalem obitum, eius, vt antiquitus fama obtinet vixit) reuerſi eſſent, orationiq; & precationi vacarent, paulo poſt, quum eo centum & viginti conueniſſent homines, Petrus concione habita, primus duodenarium Apoſtolicæ electionis numerum ſupplendum eſſe arbitratur: & ex ſeptuaginta illis, qui & ſermone, & opere illuſtres eſſent, duos producit, vt ex eis alter pro Iuda, qui ſuum ipſe prodiderat Magiſtrum, locum miniſterii ſortiretur. Iuſtus & Matthias delecti iſti erant. Quum autem ſortes miſſæ eſſent, adhibita congruenti oratione, vt, qui idoneus Verbi miniſterio eſſet, cœleſti ſuffragio & iudicio declararetur, ſors in Matthiam peruenit. Ita ſacratus ille numerus ſuppletur, Matthiaſque impoſitione manuum duodecim Apoſtolis adſcribitur.

Quæ primo libro ſint dicta.

Quæ hoc libro dicenda ſint.

Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogatur.

CAP. II.

De Spiritus ſancti ipſa die Pentecoſtes ſubito aduentu & de miraculis per Apoſtolos editis.

ETiam decima, ab aſcenſione: quinquageſima autem, ab reſurrectione aderat dies, omneſque vna in cœnaculo congregati erant. Quum *derepente tertia diei hora ſonitus ingens, tanquam vento ſubito & vehementi flante, exauditur, totamque is complet domum: & linguæ igneæ pares cum diſcipulis numero diſpertitæ, in vniuſcuiuſq;*

Ipſo die Pentecoſtes Apoſtolis Spiritum ſanctum accepere.

vertice

vertice conſidere videntur. Itaque illi ſanctiſſimo Spiritu pleni, varijs linguis gloriam Dei loquuntur, diuinitatemque Ieſu eis qui confluebant, deprædicant. Accurrebat enim, inquit, multitudo ad fulminis ſonitum & strepitum in domum eam currebat, varietatem audiens linguarum. Aderant quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni prope orbe, Parthi, Medi, & Elamitæ, Syri ſimul & Arabes, Romani & Iudæi, Phryges & Cappadoces, &c. Erilli vſque adeo miraculo eo ſunt conſternati, quod quidam loquentes intelligerent, quidam vero minus, vt ebrietatem quoque eis probroſe obiicerent, & vario multiplicique percunctantium colloquio conuiciarentur. Ad quos diuus Petrus, diuino aperto ore cauſam varietatis linguarum indicans, non vinum id ſed Spiritum ſanctum eſſe dicebat qui * per ſpectatorem Dei Iohel promiſſus eſſet: Extremis videlicet diebus, eũ à Deo ſuper carnem omnẽ effuſum iri. Oraculumq; id allegans firmiſſimis ſermonib. Seruatoris res geſtas confirmabat: omnesq; cohortabatur, vt per pœnitẽtiam reſipiſcerent, in ſalutifero Ieſu nomine baptizarentur, & ſpiritum acciperent. Ipſis enim, liberiſq; eorum, & quos prætterea Dominus vocaſſet, promiſſionem peculiarem eſſe, confirmabat. Et cunfeſtim ad tria milia hominum ad diuinum accedunt baptiſmum, qui etiam inde per communionem in doctrina ſimul & oratione, atq; etiam menſæ participatione cum Apoſtolis perſeuerabant. Et quum multa miracula per diuos apoſtolos ederentur, timor animum omnium occupabat. Multi porro facultates ſuas vendentes, ad Apoſtolorum pedes ponunt: & quæ ad neceſſarium vſum eſſent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & vno viuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, ſe quicquam habere proprii. Quod ſane quum Ananias & Saphira audendum ſibi putarent, vt qui diuino mentiti eſſent Spiritui, repentina morte tolluntur. In templo quoque conueniebant, laudibus Deum vehentes, & cibum cordis ſimplicitate communem habentes. Quamplurimi autem ad diuinum admittebantur lauacrum, & diuina vis atque virtus Apoſtolos conſequebatur, nihil prorſus erat malorum, quod non præſentia & attactu illorum celerrime diffugeret. Itaque pro foribus & ſub dio in plateis deponebantur, qui diuturnis confecti erant morbis: vt ſaltem vmbræ Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate ſua claudus, ad templum, decumbebat, attactu enim Apoſtolicarum manuum artubus recuperatis exilire eſt viſus. Inde vero contra eos inuidia exoritur, quæ nomen Ieſu profundo ſilentio premendum hortabatur. Illis autem id haud quaquam tolerandum fuit. Quum ergo multa cum libertate Verbum publicitus prædicarent, in publicam coniiciuntur cuſtodiam. Cæterum per angelos inde educti, & templum ingreſſi idẽ quod antea facere pergunt. Deinde ab Anna & Caipha concilium cogitur, & qui facile apud eos princeps erat Gamaliel, non prohibendum Apoſtolorum opus eſſe ſuadebat: hortabaturque coaleſcere & obtinere id neceſſario oportere, ſi ita Deo viſum eſſet: etiamque atque etiam videndum eis eſſe dicens, * ne bellum contra Deum ſuſciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Galilæum in medium afferebat, qui cenſui & deſcriptioni primæ, multitudinis manu coacta, reſtitiſſet: & quod contra voluntatẽ Dei conatu ſuo veniſſet, periiſſet. Tum illi Apoſtolos plagis mulctandos curant: & abſolutis, ne quid poſthac in nomine Ieſu vel dicerent, vel facerent, præcipiunt. Sed enim quum ingens magis magiſque ad fidem conflueret multitudo indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quod viduæ eorum deſpicerentur. Ita Stephanus, & cum eo ſex viri, diuini participes Spiritus, precatione & manuum impoſitione ad miniſterium publicum delecti ordinantur. Ipſi vero Apoſtoli ſoli ſibi verbo vacandum eſſe ſtatuunt.

Concio Petri ad multitudinem.

* [illegible]

Ea concione tria millia hominũ ad Chriſtũ conuerſa.

Cœnobium Chriſtianorum

Ananias & Saphira horrendum fatum.

Miracula per Apoſtolos edita.

Chriſtianorum perſecutio.

Gamaliel ſeruens & ſincerum conſilium

* [illegible]

Rebellio contra cenſum & deſcriptionem vindicata.

Septem diaconorũ ordinatio.

Cap. III.

De lectione Iacobi fratris Domini. Et expoſitio de genere Ioſephi ſponſi Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ, nec non ſanctiſſimæ Dei genitricis: ex ſcriptis Clementis collectoris, Euodii & Hippolyti, qui Apoſtolorum ſucceſſores fuerunt, decerpta.

SAne quidem & a Iacobum, qui frater Domini dicebatur, quod ſponſi Ioſephi filius is & mater Ieſu ſponſa Ioſephi eſſet, propter excellentem eius virtutem & præcipua alia ornamenta, Iuſtum ab omnibus cognominatum, primum Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopum creant. Teſtatur hoc Clemens contextor in ſexto Diſpoſitionum libro, ad huncmodum ſcribens: Petrus & Iacobus & Ioannes, quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore poſt aſcenſionem eius, gloriam non affectarunt: ſed Iacobum Iuſtum epiſcopum Hieroſolymorum legerunt. In *ſeptimo* autem *eiuſdem argumenti libro* hæc quoque de eo commemorat: Iacobo Iuſto, & Ioanni, & Petro poſt reſurrectionem Dominus cognitionem & ſcientiam tradidit. Hanc illi reliquis Apoſtolis, atque ii rurſum aliis ſeptuaginta, quorum vnus quoque Barnabas fuit, tradiderunt. c Duo autem fuere Iacobi: alter Iuſtus, qui ex templi pinnaculo deiectus & à fullone fuſte ad necem vſque cæſus eſt: alter autem, capite eſt ab Herode plexus. Iuſti porro illius & Paulus mentionẽ facit, ſcribens: Alium autem ex Apoſtolis quenquam non vidi, præter Iacobum fratrem Domini. Porro diuinus Euodius, qui & ipſe Apoſtolorũ ſucceſſor fuit, *in commentariis ſuis*, præcipue autẽ *in Epiſtola* quã d *Lumen* inſcripſit, hæc quoque poſuit. *Chriſtus*, inquiens, *manibus ipſe ſuis Petrum tantummodo baptizauit*. Petrus porro Andream, & filios Zebedæi. Ii deinceps reliquos Apoſtolos. Septuaginta autẽ illos Petrus & Ioannes Theologus dictus, baptizarunt. Adiicit is prætereaa illa. A baptiſmo vſque ad paſſionem Chriſti interceſſiſſe annos tres: à paſſione vero reſurrectione, & aſcenſione eius in cœlos, vſque ad lapidationem Stephani, annos ſeptem: à Stephani deinde martyrio, vſque dum Paulum lux circunfudit, menſes ſex. Inde vſque ad ſanctæ Dei genitricis deceſſum, annos tres. Cæterum tempus omne à natiuitate Chriſti, vſque ad Dei genitricis migrationem, annos fuiſſe dicit quadraginta quatuor. Totius autem vitæ eius, annos quinquaginta nouem. Siquidẽ tricenula quum eſſet in templum eſt præſentata, & ibi in ſanctis ſanctorum traduxit annos vndecim. Deinde vero ſacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiam eſt tradita: apud quem quum

a Iacobus frater Domini, primus Hieroſolymis Epiſcopus eligitur. b Epiphanius aduerſus Nazaræos ſcribit Iacobum hunc primogenitum fuiſſe Ioſephi non ex Maria virgine matre ſed ex coniuge alia [illegible] [illegible]. Hoc ipſum quoque Epiphanius ſcribit aduerſus Antidicomarianitas: c Iacobi duo. d [illegible]. e Ex Euodio quadã, ad hiſtoriã Euangelicã illuſtrandam pertinentia

Virginis matris ætas & vitæ totius anni.

A menſes peregiſſet quatuor, ab angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem Mundi ipſius Lucem, annô agens quindecimû, xxv. die menſis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & ante ſeculare Verbum, & filius eius in terris exegit. Poſt crucis autem ſupplicium illud in domo Ioannis annos impleuit vndecim: ætatis eius anni ſimul collecti, ſint qoinquaginta & nouem. In ea ipſa Ioannis domo primum Paſcha myſticum conuiuium Dominus cum diſcipulis inſtituit. Inde hymno dicto in montem Oliuarum exierunt, ad villam Getſemani. Ibidem propter metum Iudæorum diſcipuli claudebantur. Ibidem etiam foribus clauſis, quum reſurrexiſſet, ab ipſis eſt viſus: quum in faciem quoque eorum inſpirauit, & Spiritum eis ſanctum dedit. Ibi octauo poſt die Thomæ fides eſt confirmata: eo Spiritus ſanctus ſpecie linguarum, ipſa Pentecoſte aduenit. Ibidem Iacobum Iu-B ſtum primum Hieroſolymorum epiſcopum Apoſtoli ſuffragiis ſuis deſignarunt, & Stephanû cum reliquis ſex Diaconis legerunt. Hanc porro domum Ioannes fertur comparaſſe poſt mortem patris ſui Zebedæi, qui quidem † propriæ nauis rector fuiſſe perhibetur, celebris inter Gallilææ incolas vir. Decedens autem in Gallilæa, filiis ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partem ſuam quæ ex hæreditate ei ceſſerat, Caiphæ eius anni Pontifici vendiderat. Quapropter per venditionis eius addictionem, notus quoq; ei erat: ſicuti ipſe *in Euangelio ſuo* dicit. Alienata autem ad eum modum quę ei obuenerat in Gallilęa, poſſeſſione, aliam domum Hieroſolymis ad ſanctam (ita enim dicta erat) Sion, ſibi côparauit, in qua deinde puriſſima mater Chriſti, ad extremum vſq; diem ſuum vitam peregit. Conſimiliter vero & frater Iacobus fecit. nam & is bonis ſuis in Gallilæa alienatis, Hieroſolymis fuit atque ibi ſalutare Verbum duodecim tribus Iſrael prædicauit. C Non importunum equidem, vt puto fuerit, præſenti inſerere hiſtoriæ quæ diuinus Hippolytus Portuenſis epiſcopus, de Iacobo fratre domini memoriæ mandata reliquit: Iuſeph, inquiens, *haber ex vxore ſua Salome, quæ quidem filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiuſdemque Ioannis baptiſtæ patris: Zacharias vero & Aggeus filii erant Barachię ſacerdotis) quatuor ſuſcepit filios Iacobum, Simeonem, Iudam, & Ioſen: & item filias duas, Eſther & Thamar. ita vt Salome ipſa, & Ioannes baptiſta, duorum fratrum liberi fuerint. Etenim Aggæus filius quidem eſt Barachiæ, patruus autem Ioannis. Similiter & Zacharias frater quidem Aggæi, patruus autem Salomæ Ioſephi coniugis. Salomen porro dico, non illam in Bethlehem obſtetricem (illa enim Bethlehemitica, conſobrina Elizabethæ erat, & item ſanctæ virginis Mariæ, vt hoc ſacrum Lucæ Euangelium indicat) Siqui-D dem tres fuere ſorores Bethlehemiticæ, filiæ Matthan ſacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopatræ & Caſoparis Perſæ regno, ante Herodis Antipatri filii regnum. Primæ Mariæ, ſecundæ Sobæ, tertiæ Aonæ nomen erat. Nupſit prima in Bethlehem Maria & peperit Salomen obſtetricem. Nupſit quoque ſecunda itidem in Bethleem Sobe, & genuit Elizabetham. Nupſit poſtremo & tertia Anna in terra Gallilæa, & peperit Mariam Dei genitricem, ex qua no-A bis exortus eſt Chriſtus, ipſa veritas. Ita vt Salome iſta obſtetrix, Elizabeth, & Dei mater, trium ſororum reperiantur filiæ. Proinde Ioannes baptiſta, & Ieſus verus Deus noſter, conſobrini eſſe dicantur, Ioſephi vero filius Chriſtus eſſe dicitur quod filiorum eius frater eſſet, propter conuerſationem familiarem & cognationem Aggæi, fratris Zachariæ ſacerdotis. Atque hæc quidem Hippolytus.

* *Iacobus, qui appellatur Frater Domini cognomento Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant. Ioſephi ex alia vxore, vt antem mihi videtur. Mariæ ſororis matris Domini: vt ait Ioan. in lib. ſuo memoriæ filius Hieron.*

Cap. IV.

De Pontificibus Hebræis, qui ab ipſo Aaron, ad Iacobum primum Hieroſolymitanum epiſcopum, & captiuitatem Hieroſolymorum vſque, ordine ſucceſſerunt.

EGo vero etiam qui Pontifices ab ipſo A-B aron incipiens, ad Iacobum iſtum fratrem Domini, & ad captam vſque vrbem fuerint hiſtoriæ huic annexam. Iacob ipſius tertius filius fuit Leui, huius autem Caath, huius rurſum *a* Abraham alter, ex quo Moſes & Aaron geniti ſunt. Et Moſes quidem dux profectionis populi Iſrael ex Ægypto fuit. *b* Aaron autem primus Pontifex à fratre Moſe eſt vnctus. Primus itaque Aaron, ſecundus Eleazar tertius Pinchas, qoartus Eliezer quintus Bochchi, ſextus Ozi, ſeptimus Eli, octauus Achitob: ſub quo vates Samuel ſimul propheta & ſacerdos & iudex populi fuit. Nonus Abimelech, quem vna cum ſacerdotibus, Saul, propter Dauidem benigne ab eo acceptum, occidit. Decimus Abiathar, qui vnus ex cæſis illis ſacerdotibus ſaluus ſuperfuit. Vndecimus Sadoc, ſub quo templum à Solomone conſtructum eſt. hinc ſucceſſit Achimaas, illi rurſum tredecimus Azarias. Hunc ſequutus Ioram: illum Ioiadas, C qui annos centum & triginta vixit, & Godoliam Dauidis genus extinguere volentem interemit. Huic ordine ſucceſſerunt Axioram, Phadæus, Sudæus Iculus, & vigeſimus Ioathamus: hunc ſequutus Vrias, qui temporibus Achaz & Ezechiæ ſacris præfuit. illum Neri, Ioas Selam, Chelcias, qui ſub pio Ioſia pontificatum adminiſtrauit. Poſt hunc fuit Sareas: deinde Ioſedec ſub quo populus à Nabuchodonoſor captiuus eſt abductus: poſtea Ieſus Ioſedec filius, ſub quo Iudæi è captiuitate à Cyro liberi dimiſſi ſunt. is vna cum Zorobabel Iudæorum genti præfuit. Huic ſucceſſit Ioachim, ſub quo Eſdras leges recognouit. Hunc ſequutus triceſimus Eliaſeph. Illi † Ioachaz, in quem res ipſius Eſther & Mardochæi inciderunt. Deinde fuerunt *c* Ioannes, Iadæus, quo tempore templum in Garizim ædificatum eſt, Onias *d* Simon, Eleazar: ſub quo ſacra Biblia de Ptolemęi ſecundi conſilio à ſeptuaginta duobus in-D terpretibus in Græcum ſunt tranſlata ſermonem. Manaſſes, *e* Onias, Simon. Quadrageſimus numero Onias, *f* Ieſus & Onias alius: quo tempore populus ab Antiocho Epiphane grauiter eſt afflictus. *g* Alcimus, quem quum non eſſet ex tribu ſacerdotali genitus, Antiochus, Onia cæſo, pontificem conſtituit. Poſt hunc fuit Onias, Oniæ filius, qui in Ægyptum profugiens templum ibi Hieroſolymitano ſimile in Heliopolitarum agro extruxit. Poſt hunc quadra-

gesimus

Domus Ioannis Euãgeliſtæ Hieroſolymis ad montem Sion ſita.

† *ἰδιόκτητος ναύκληρος.*

ἰδίου τῆς πλοίου ὑπῆρχε ναύκληρος [Greek marginal note, partly illegible]. *Ex Hippolyto Portuenſi epiſcopo, de Ioſephi ſponſi Mariæ ex priore coniuge ſua Salome liberis.*

De cognatione beatæ Mariæ virginis.

Maria virgo & Elizabetha conſobrinæ.

Chriſtus item Saluator & Ioannes baptiſta conſobrini ſunt.

a Abrahamus dicitur Exod. 9. Num. 3. *b Catalogus Pontificum Iudæorum & Hieroſolymitanorũ vſq; ad Iacobũ fratrem Domini, natus ab Aarone ſumpta. c Poſt Ioannẽ iſtũ alij Iudam iuniorem ſacerdotem ponunt: qui Ieſum fratrẽ ſuum germanum Hieroſolymis in templo interfecit. † Hunc alij Iudam vocant Ioſeph* lib. 11. cap. 8 *d Hic Iuſtus appellatus. e Apud alios Onias iſte non recenſetur. ſed Manaſſe Simon ſubſtituitur. f Hic etiam Iaſon dictus. Huic Antiochus ſacerdotiũ abſtulit, & ei Oniæ qui & Menelaus dictus conceſſit. Vnde ſeditio mota propter Iaſonem & Menelaum fratres. g Alchymus, à Lyſia unctus ſacerdos cõſtitutus. h Pacorus Parthorum rex Iudææ bellum indixit Antigonus à Parthis, victis & captis Faſelo & Hircano*

[illegible] naſtra[illegible] [illegible] qui H[illegible]canus [illegible] qui [illegible] ma[illegible] [illegible] cui etiam [illegible] nomen [illegible] quageſimus porro [illegible] Hyrcanus ſub [illegible] Romanus Dux vrbe vaſtat [illegible] donaria inſpexit. Quinqua[illegible] Antigonus, *b* qui Parthos pro[illegible] arma aduerſus templum ad[illegible] & a Herode Pontificatu deie[illegible]us eſt. [illegible] ſecundus Anaëlus ab Herode [illegible] Sacerdot. his generis, Pontifex [illegible] eſt. Quinquageſimus tertius Ariſtobu[illegible] Herodes, Anaelo reiecto, ſubſtituit: † [illegible] Ariſtobulo dolo cœſo, Anae[illegible]. Anael [illegible] Ieſus Phabi filius ſucceſ[illegible] Simon Herodis † ſocer Pontifex fit: poſt [illegible] Matthias, deinde Ioſephus, cui Ioza[illegible]. Sexageſimus porro fuit Eleazarus, [illegible] peſſime periit. Et vero ordine [illegible], Ieſus Seæ filius, *k* Ananus Caiphæ ſocer, Ieſus filius Phabi, Elcazarus Anani filius, Simon Camyshi filius. Sexageſimus ſeptimus fuit Caiphas, qui etiam Ioſephus dictus eſt, ſub quo pro nobis ſaluriferam mortem Dominus obiit. *l* Poſt hunc Ionathas Anani filius, Theophilus eius frater, Simon Boethi filius, deinde Ionathas Anani filius, poſt hunc frater eius Matthias, mox Elinæus: rurſum Ioſephus Camæ filius: quem inſequutus eſt *m* Ananus Anani filius, qui Iacobum fratrem Domini, primum Hieroſolymorum Epiſcopum interemit. Huic quoq;, magna dicendi libertate vſus Paulus: Percuſſurus eſt te Deus, dixit, paries dealbate. Et porro ſucceſſit Gamalielis filius Ieſus huic Mathias Theophile filius: ſub quo, octauo Claudii Cæſaris anno, bellum contra Romanos ſuſcep[illegible]tum, initium habuit. Poſtremus omnium Phinæus fuit, ſub quo vrbs, templum, & gens cuncta à Tito capta, omneſque & templi & legis res prorſus extinctæ corruerunt. *n* Atque hæc quidem ſic ſe habent. Nos vero ad Apoſtoli earum rerum hiſtoriarum ex diuerticulo redeamus.

CAP. V.

De Stephano primo martyre, & Paulo organo electo.

STephano plurima Spiritus gratia erat: multaque is prodigia edebat, & quum eloquentia multum valeret, concionarique non ceſſaret omnibus Seruatoris & Domini cultum ſuadēs, furore Iudæi accenduntur. *a* A quibus ingenti vi lapidum obrutus, primus ipſe pro Chriſto mortuus, ςέφανον, hoc eſt coronam accepit. Cæterum quum adhuc ſpiraret, diuina illuſtratus [illegible], cęlos apertos, & Seruatorem ad dextram [illegible]tem, ſeque confirmantem vidit. Itaque [illegible] ad deſideratum illum anhelans, pro [illegible]oribus ſuis, ne eorum peccata Deus [illegible] aliquam computaret, orans, ita ad Deum [illegible]uit. Maxima vero inde & prima à Iudæis [illegible] Hieroſolymitanæ coorta eſt perſequut[illegible]. Porro diſcipuli omnes, extra duodecim [illegible] per Iudæam & Samariam diſperſi [illegible] eorum ad Phœnicen, Cy[illegible] & Antiochiam vſq; peruenere nondum [illegible]bus ipſis fidei Verbum communicare

A [illegible] id [illegible] Paulus quo[illegible] ætate [illegible] patria, phariſæus enim [illegible] diligenter a præceptore Gamaliele [illegible] æmulatione legis flagrans, eamque [illegible] maxime admodum concuti videns [illegible] intulit detrimenti Eccleſiis. Ac primum quidem cędis Stephani ſuaſor fuerat, eorumque veſtes, qui lapides in illum iecerant, ſeruauerat. De[illegible] in [illegible] domos fidelium impetu, tanquam ag[illegible]is quispiam & immanis fera, faciens, viros ſimul & fœminas vinctas trahebat, & in carcerem [illegible] [illegible]at. Sed is poſtea, ſenus aliquando, ingentes admodum minas ſpirans, epiſtola[illegible] ſacerdotibus, impune ei fore quidquid aduerſi, arbitrio ſuo, in Eccleſiam Damaſcenam conſuli[illegible]et, petens: Electionis vas non ex hominibus, neq; per homines, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti & Dei patris, qui illum ex mortuis ſuſcitauit, maximuſq; Apoſtolus deſignatur. Qui um quidem cœleſti lumine oculi[illegible] perſtricti atq; extincti, & voce cœlitus ab inſtituto [illegible] effet, *Saul, Saul*, dicente, *quid me perſequeris* [illegible] quum ei Ananias per arcanam reu[illegible]ationem manus impoſuiſſet, viſum recipit & in a[illegible] ſuo longe etiam magis illuſtratus, con[illegible] quam antea contra nos ferociter ſpirabat, [illegible] acriter pro nobis ſtare incipit, ita vt celet[illegible] omnibus qui cum eo ſermonem ſererent [illegible] ret, atque ex ſcripturis probaret, Chriſt[illegible]rum eſſe Deum. In tantam autem apud [illegible] res ſuos, qui in perplexibili oratione [illegible] & ineuitabilem defenſi[illegible] colocabant, [illegible]uenit inuidiam, vt per dolum occult[illegible] cædem ei ſtruerent, eaque de cauſa ad portas ciuitatis Damaſci in inſidiis excubarent. Sed enim diſcipuli technæ ea cognita, è muro eum in ſporta demiſerunt. Qui quum Hieroſolyma perueniſſet, periculumq;, vt ei cū diſcipu[illegible] conuenire le[illegible]eret, feciſſet, fraudulenter eum illi agere credentes, auerſabantur, neque perſuaderi poterant, eadem eum cum ipſis ſentire. Certo quippe [illegible]bant, quam aduerſus illis fuerit, qui veluti [illegible]gnem prorſus contra Eccleſias ſpirauit. Ac [illegible] Barnabas, clarus in ſeptuaginta [illegible]lorum ac [illegible] ordine vir, oratione ſua, vera eſſe, quæ il[illegible] ferret, confirmaſſet, & quæ illum facientem vidiſſet teſtificatus eſſet re infecta abiiſſet. Itaque Barnabæ ſuaſu admittitur: qui deinde, eadem quæ alii faciens, Hieroſolymis diſputabat, argumentiſque Chriſtum verum Dei filium eſſe confirmabat. Cæterum quum Græci ei aduerſarentur, cædemque homini molirentur diſcipulorum prouidentia Cæſaream deducitur. Inde porro Tarſum mittitur, Chriſti Eccleſiam adaugens, & aliquos illi credentes ſemper adduciens. Sed de his poſtea.

CAP. VI.

De Philippo vno ex ſeptem diaconis & de Simone Mago. Item de Eunucho Candaces regina Æthiopum. Item de miraculis D. Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & iis qui ex Ethnicis animum applicuerint Chriſto. Et vt Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipſos Chriſtianos cognominauerint.

PErſequutione in prim[illegible] contra Stephanu[illegible] c[illegible] tata Philippus ex [illegible] vnus, qu[illegible] [illegible]

Saulus [illegible] Chriſtianorum perſequutor primarius

Idem vas electionis

Conuerſio Pauli.

Inſidiæ Iudeorum Damaſcenorum aduerſus Paulum [illegible] muro demiſſus [illegible]

[illegible] a Stephano [illegible]

Perſecutio Eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

[illegible] quum [illegible] valuit, [illegible] & Simonem [illegible] nuncium remittere perſuaſerit qui magicis præſtigiis longo tempore populum ſeduxerat. Atque adeo enim impoſturis & incantamentis homines [illegible] perat, & tam celebre in ea ætate magica arte famam con[ſe]quutus fuerat, vt Simonem illi magnam vi[rtutem] Dei eſſe arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum eſſet, mirificis tamen Philippi rebus, quas ſupra opinionem fidemque hominum edebat conſternatus, b [illegible] inum vna [c]um reliqua Samaria ſubit, & verbotenus profeſſionem & fidem in Chriſtum egregie ſimulat: id quod & alii qui ab [illegible] ndam eius ſectam * erant complexi, faciebant, fraude [&] dolo autoris ſui venenum peſtiferum in ipſis occultatum, quoad poſſent, et qui id ſui ſpiebant, communicantes qui tamen poſtea, quum malitia peruerſitaſque eorum deprehenſa eſſet, merito ſunt reiecti. Quemadmodum & Simon iſte à Diuo Petro qui impoſitione manuum Spiritum contribuebat, manifeſto deprehenſus eſt, gratiam eam venalem eſſe arbitrari: eoque nomin[e] vt nulli rei [h]omo reprobatus atque repulſus eſt. Itaque ille æmulatione percitus, contra Apoſtolos eorumque doctrinam ſe armauit. Porro, quum diuina Prædicatio inſtar incendii per omnem iam ſerperet terram, e Candaces Æthiopum reginæ (patrio quippe more gens ea à mulieribus regebatur) Satrapa, diuina diſpoſitione, primitia ex gentibus in Chriſtum credentibus fit. Q[u]um enim in Philippum iter ex viſione facientem incidiſſet, & per vnicum Eſaiæ prophetæ oraculum, arcanis ſacrorum noſtrorum myſteriis ab eo initiatus & baptizatus fuiſſet, in patriam ipſe ſuam reuerſus, primus in Æthiopia hominibus Dei Seruatoriſque noſtri cognitionem læto attulit nuncio. Per quem prophetia illa reipſa eſt adimpleta: f Æthiopia prior porriget manus Deo. Atque in iis quidem res Pauli, quas paulo ante perſtrinximus, conſiſtebant. Petrus autem Lyddam & Aſſaronem veniens, Æneam triginta octo annos lecto affixum, verbo ſolo ſanat ac reſtituit. Ioppæ autem quum eſſet, cumque inopes & viduæ circunſtantes, pro defun[cta] T[a]bitha, veſtes aliaſque res, quas eis Dorcas pro eo atque debebat, dederat oſtendentes ſupplicarent: dicto citius illam quidem reſuſcitat, multitudinem autem eam omnem ſacro initi[at] lauacro. Deinde Cæſareæ centurioni Cornelio officium ſuum præſtat, quum linteum illud [à] quatuor partibus superne demiſſum vidiſſet. Ita Cornelio, & qui cum e[o e]rant, per doctrinam initiatis omnibus gratia Spiritus ſancti ſuperuenit, & linguarum varietate gratia ea manifeſto apparet quibus ad eum modum mirifice peractis, diuinum deinde [ill]i per aquam conſequuntur lauacrum. Enimuero Petro reuertenti, qui Hieroſolymis ex circumciſione erant, gratiam ipſam non ſatis intelligentes. maximopere ſucce[n]ſebant, quod ſal[utis] diuinum arcanaque myſteria viris præpu[tio] obductis communicaſſet. Qui ſane re[b]us eam edocti ſtatim conquieuere, animis eorum admiratione conſternatis quod Deus etiam gentibus pœnitentiam conceſſerit [illegible] in. Qu[i] [illegible]o p[o]ſt[ea] diſperſi erant in

[illegible] & Cypro & [illegible] ſolis [illegible] prædicabant. Cyprii tamen q[uidam] & Cyrenii, Antiochiæ, diuina eis opitu[lante] mano, multitudinem ingentem numeroque [illegible] orem, ad fidem adduxerant. Quod quum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ innotuiſſet, Barnabam Antiochiam mittere properat qui [illegible] omnia refertus gratia, Tarſenſi conquiſito Paulo, cum eo Antiochiam proficiſcitur. Atque ibi anno toto docentes, innumerabilem ad Chriſtum pertrahunt multitudinem. Ibique [pri]m[u]m diſcipulos Chriſtianos vocari debe[re] ſanciunt. Sed enim Agabus, vnus ex his qui [c]um eis erant prophetis, famem futuram prædi[xi]t. Paulus porro & Barnabas fratrum miniſterio ſubſeruituri, propter famem ingruentem, paſſim in loca omnia mittuntur.

Cap. VII.

Ea quæ ab Augaro, in ciuitate Edeſſa, per Apoſtolũ Thaddæum ſunt acta: & de imagine Seruatoris Chriſti, nulla manu interueniente picta.

NEceſſarium quoq; vt ſciatur, illud eſt quod Seruatoris noſtri diuinitas, & operum ſupra fidem & opinionem omnium effectrix virtus, per terram vniuerſam decantata: multos quoque ex longinquiſſimis regionibus, ſanationis incurabilium morborum ſpe permouerit. Vnde Toparcha Augarus ditionem ſuam vltra Euphratem cum laude adminiſtrans, eo quod incurabili torqueretur morbo, quum nomen Ieſu celebre per terram increbreſcens audiuiſſet (teſtificabatur nimirum fama & res ipſa) ſupplex ei per epiſtolam fit, liberationem à morbo eo rogans. Ille vero ad eum quidem venire ſuperſedit, per epiſtolam tamen manibus ſuis ſcriptam ei reſpondit: Oportere ſe commemorans, quum quæ ei à Patre imperata eſſent perfeciſſet, ad eum reuerti. Profectione vero ea confecta, ex ſectatoribus ſuis vnum Taddæum nomine, ad illum miſſurum, qui quum morbum illum ſanaturus, tum vitæ ſibi ſuiſque melioris adminiſter futurus eſſet. Itaque poſt reſurrectionem à mortuis & aſcenſionem in cœlos, Thomas ex duodecim vnus, diuino quodam motu, Taddæum, qui ex ſeptuaginta illis eſſe, cognitus eſt, ad Edeſſam præconem & Euangeliſtam mittit, vt per eum quæ Chriſtus promiſerat, omnia exitum ſuum conſequerentur. Atque vbi Taddæus quum eſſet, Tobiæ cuiuſdam hoſpitio exceptus, omnem curabat valetudinem. Quod vbi audiſſet Augarus quæ ei à Ieſu per epiſtolam ſcripta fuerant, in memoriam reuocans, ſtatim i[ll]um accerſit: cuius quum faciem conſp[ex]iſſ[et], & ad ſplendorem inde emicantis lucis obſtupuiſſet, in conſpectu primariorum c[ir]ca ſe [vir]orum procidens, adorationis reueren[t]iam [T]addæo præſtat, di[ligen]terque, an eius qui epiſtolam ad ſe miſiſſet Ieſu, diſcipulus e[ſſe]t inquirit. [C]um ille, eius ſ[e] eſſe d[ixi]t: propterea que venire, vt † fidei ſide digna præſtaret. Quod ſi in priore perſeueraret ſententia & fide [illegible] ra eum viſur[u]m & optata cordis eius ad [illegible] tum finem ſuum peruentura. Au[garus] vero *Ea eſt*, inquit, *fides & perſuaſio mea, vt etiam non dubitarem, exercitu coacto, contr[a] eos qui illum in*

crucem

a *Philippus diaconus Simonem Magum conuertit in Samaria.* b *Simon baptizatur, & fidem Chriſtianã ſe colere egregie fingit.* c *Simonis aſſe[cl]æ hæreſis quam hypocriſi tegunt & ſimulatores conſectantur.* d *Omnes qui quoquomodo adhæſerant Veritatem, & præconium Eccleſiæ laudant Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt.* † *Simonis hypocriſis à Petro deprehenſa.* e *Candaces Æthiopum reginæ Eunuchus à Philippo ad Chriſtianiſmum perducitur.* f *Æthiopia præueniet manus eius Deo. hoc eſt filij Æthiopiæ currunt expandendum manus ſuas in oratione coram Deo Pſal. 67.*

aut: ταχυϕέρει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ Diui Patres.

Gentes quoque ad communionem Euangelij & pœnitentiam recepta.

Fideles primum Antiochiæ Chriſtiani nominari cœperunt.

Prædictio famis futuræ.

Agiographus Euſeb. li. 1. cap.

Augarus Edeſſenorũ princeps, morbo incurabili tentus ad Chriſtum ſcripſit.

Chriſti ad eum reſponſum.

Taddæus vnus è ſeptuaginta, iuxta Chriſti promiſſum, à Thoma Edeſſam mittitur. ibiq; Augarum & [a]lium etiam Abdũ ſanat, & ſacris Chriſtianorũ initiat.

† vel: vt magna à ...

cruci[illegible] ſuſcipere[illegible] Rom[illegible], * qui-bu[illegible]mus, metus & periculum immine-ret. Taddæus vero: *Dominus noſter Ieſus*, inquit, *manu & auxilio humano non indiget, qui voluntate Patris ſui completa, ad ipſum eſt reuerſus.* Augarus rurſum: *Sed ego*, ait, *ipſi patrique eius, quæ fidei ſunt rependerem.* Si hoc ita eſt, infert Taddæus: *En tibi in nomine Ieſu Chriſti manum meam impono* Simulque cum attactu, & morbus profugiens euaneſcit: & ipſe breui momento, qualis ante morbū fuerat, [illegible]. Ac non ipſe modo verumetiam A[illegible] filius eius pedum morbo laborans, multique præterea alii ciuitatis eius, variis conflictā[tes] morbis, oratione ſimul & attactu, celeriter grauamine omni liberantur. Poſt hæc conuocata ad concionem ciuitate omni, Apoſtolus obitam ſalutis noſtræ Seruatori Chriſto † functionem omnem exponit, perfectioribus eos ſacris imbuit, ad ſacrum admittit lauacrum, ſacerdotes, quos opus erat, creat: alia omnia rite & ordine conſtituit, vrbemque omnem Deo conſecrat. Quum vero ab Augario ad Apoſtolum deinde pecuniæ mitterentur, accipere eas renuit. *Si enim*, inquiens *noſtra reliquimus, quomodo accipiemus aliena*? Porro Augari epiſtola ad Chriſtum, quam per Ananiam expeditum & celerem curſorem miſit, * quoad craſſiore modo concipi potuit, verbis ſuis hanc complexa „eſt ſententiam. Quum de te curationibuſque „tuis audirem, te ſine remediis & herbis, ſolo „verbo, cæcis viſū, claudis pedes ſuos, leproſis „corpus mundum & qui diuturnis premuntur „morbis congruentem valetudinē, & quidem „gratuito præbere, aliaque multa viribus noſtris „maiora efficere opera, in mentem mihi venit, „alterum te duorum iſtorum eſſe arbitrari: vel „Deum, qui cœlis relictis ad nos ſeceſſeris: vel ſaltem Dei filium, tes tantas ſupra fidem & opinionem omnem gerentem. Itaque te hoc ſcripto oro, vt ne moleſtum tibi ſit, ad me venire meque, qui iam dudum affligit, inueterato morbo liberare. Perſuaſum porro habeo, quum Iudæi iniquo erga te ſint animo, non optima eos de te capere conſilia. Mihi vero oppidum eſt modicum quidem illud, nec admodum celebre vtrique tamen noſtrum percommodum. Poſtquam autem Augarus ſcripto ſuo perſuadere ei quod voluiſſet non potuit, deſperato Ieſu, propter reſponſum acceptum, aduentu, quid caperet conſilii incertus, eo tamen quo in Chriſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorem eximium ad eum miſit, eique vt diligenter & accurate faciem eius in pictura effingeret, imaginemque pro deſiderato illo ſibi afferret, imperauit. Et illi quidem venit atque in loco ſublimiore ſtans, pingere Chriſti vultum, vt decebat, conabatur. Quum vero cœptum opus non ſuccederet (diuinus quippe ſplendor [et] gratia in vultu eius coruſcans impedimento [erant) r]e ea cognita Saluator textum lineum pe[tit atque ei] prius loto faciem ſuam exprimit, [et] ad [Augarum] mittit. Dicitur quoque Perſarum [illegible] manu ingenioque promptum pictorem m[illegible] p[illegible] hum[illegible] ſeruepti fidei deſiderio, [illegible] & ipſius Chri[ſti], & quæ eum diuino tunde[m] genuit matris, quam celerrime imaginem [illegible] accepiſſe. Atque hæc quidem ex tabulari[is] & [illegible] ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia [illegible] atur [illegible]oteſtare, ſunt deſumpta. Fu[illegible] publica librorum mo[numenta] [illegible] Augari rebus con[illegible] hæc q[illegible] lectebantur, ex Syrorum lingua tranſlata. Quæ à me etiam recte hoc loco opinor eſſe expoſita.

Cap. VIII.

Vt Tiberius Cæſar, rebus Seruatoris Chriſti ex literis Pilati cognitis, ſit permotus: & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit.

ET iam vbique terrarum mirifico Verbo diſſeminato, ſermonibus omnium reſurrectio [et] aſcenſio, & alia diuinam potentiam teſta[ntia] miracula publice ferebantur. Conſuetudo autem iam inde à plurimis annis obtinebat, vt qui præfecturas aut prouincias ſortiti eſſent r[e]s nouas, quæ ſub eis accidiſſent ſingulas, ſummum imperium habenti Cæſari ſignificarent, vt illum nihil pro[rs]us rerum omnium lateret. Itaque de reſurrectione ex mortuis, aliiſque prodigiis Ieſu Chriſti [T]iberio Cæſari ſcribens Pilatus, quum res eius pleraſque [illegible], tum, quod ex mortuis rediuiuus, ſibi[q]ue [illegible] [illegible]ſtes, Deus iam à multi[s] & quide[m] præcipuus inter alios Deus eſſe crederetur, [illegible]. Quam rem Tiberius ad Senatu[m] Romanum retulit. Senatus autem, non eſſe delib[erato] d[illegible] de ea cenſuit, ſub illo quidem præt[extu] [illegible] quo[d] ille non prius vereri mo[illegible] ipſi[us] Senatus ſe[n]tentia, in Deos eſſet relatus: re[vera] ut in ipſa qu[oque] diuinæ doctrinæ diſciplina humano p[r]or[s]us non indigeret auxilio. Sed enim etiamſi [S]enatus ad eum modum verbum de Seruatore reieciſſet, Cæſar tamen in ſenten[tia] [illegible] a p[illegible] [illegible]lutarique prædicationi impedimento non [fu]it. Scriptum hoc nobis reliquit Tertullianus, [vi]r inſignis, accurrataque legum & actorum Romanorum peritia clarus, in ea quæ ab ipſo latina quidem lingua ſcripta, in græcam vero tranſlata eſt, pro Chriſtianis Apologia in qua hæc quoque commemorat, ita ſcribens. *Vt de origine aliquid retractemus eiuſmodi legum. Vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi a Senatu comprobaretur. [T]iberius ergo, cuius tempore nomen Chriſtianum in ſeculum introiuit, annunciatam ſibi ex Palæſtina veritatem dogmatis iſtius (ibi enim prima initia ſumpſerat) ad Senatum retulit, cum prærogatiua ſuffragii ſui. Senatus, quia ipſe non probauerat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus periculum accuſatoribus. Cœleſti nimirum prouidentia, per ordinationem atque diſpoſitionem competentem, hoc illi ſuppeditante, vt nullo obſtante impedimento, Euangelii Verbum per terras paſſim omnes curſum ſuum teneret. Sic ſcilicet vi [et] efficacia cœleſti ſalutare Verbum, quaſi quoddam ſolis lumen, vniuerſum habitabilem orbem prorſus illuſtrauit. C[onſeſt]im namque, iuxta diuinarum ſcripturarum præſcriptum, in omnem terram exiuit ſonus diuinorum Euang[eliſta]rum, & Apoſtolorum eius, & in fines orbis verba eorum. Proinde per vrbes & vicos omnes, con[ſe]ſti[m] [illegible] [i]n-ſtar, frequentiſſimæ numeroſiſſimæque paſſim [Eccleſiæ] ſunt conſtitutæ. & qui maiorum ſuorum ſucceſſione, [illegible] que errore & idolorum ſuperſtitionis contagione, animis ſuis erant infecti, diuina Chriſti vi atque virtute intercedente per ſectatorum diſcipulorumque eius d[o]ctrinā ſimul & miracula, tanquam a grauibus moleſtis dominis liberati, vinculiſque duriſſimis ſoluti, omnem [i]am diabolicorum deorum multitudinem conſpuerunt: vnumque & ſolum Deum eſſe confitentes, qui omnia condidiſſet, eum ipſum vera pietat[is] le[gi]bus, diuinoque & [ration]e*

cultu, per Seruatorem noſtrum generi humano [illegible] ato, coluerunt.

C a p. IX.

Vt Caius Tiberio ſucceſſerit, & de Philonis ad eum legatione & quæ de Caio Philon & Ioſephus memorent, & vt inde Romanorum in Iudæos furor & rabies exorta ſit.

C. Caligulæ imperium. a Agrippam Caius Cæſar è vinculis liberatum, regem tetrarchiæ Philippi & Lyſaniæ facit. Ioſeph. lib. 18. antiq. de bell. Iud. li. 2. c. 9. b Li. 18. c. 7. c Fuit in Roma apud Caium pro Iudæis Alexandrinis [illegible]

TIberius autem annis viginti duobus cum dimidio, Imperio adminiſtrato, Caio moriens id relinquit. a Hic eo[n]teſtim Agrippæ diademate impoſito regem eum Iudææ creat. Philippi quoque & Lyſaniæ tetrarchias eidem tum attribuit, neque ita multo poſt Herodis quoq; regnum, qui Ioannem occiderat, addit: Herode ipſo vna cum Herodiade vxore, plurimis de cauſis, b vt & Ioſepho videtur, perpetuo in occidente exilio mulctato. Ea ætate & Philo floruit, vir non tantum apud noſtros, verumetiam apud profanos philoſophos celebris. Genere is Iudæus fuit, inter ciues & magiſtratus Alexandrinos clarus. Quantus ille quidem in patriis diſciplinis fuerit, quantoue in eas labore incubuerit, ipſa res declarat. Quantus vero etiam in liberalibus externæ philoſophiæ artibus, quid att[i]net dicere. Platonis nanque & Pythagoræ inſtitutum ſummopere æmulatus, omnes ſui tempori[s] philoſophos longe ſuperaſſe dicitur. Hic res Iudaicas ſub Caio quinque libris eſt complexus, in quibus etiam væſanam eius dementiam, & quæ ille contumelioſiſſime improbiſſimeque in Imperio ſuo egerit, & quas ſub eo Iudæi pertulerint calamitates, perſequitur. Illorum n[o]strarum gratia orator quoque Romam venit, quum apud c Caium pro Iudæis patriiſque eorum legibus & moribus orationem haberet, [i]ſum inde & præterea nihil retulit. Parum vero abfuit etiam, quin de vita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimooctaua hiſtoriarum libro circa finem d Ioſephus meminit. *Seditione, inquit, Alexandriæ inter Iudæos ibi incolentes & Græcos orta, terni ab vtraque ſ[edi]tione oratores lecti, apud Caium aderant. Vnus horum Appion fuit. e Is quum multa acerbe in Iudæos dixiſſet, tu[m] ill[u]d quoque adiecit, quod Cæſaris negligerent atque deſp[i]cerent honores. Quum enim alii populi omnes, qui ſub Romano eſſent Imperio, aras & templa Caio conſtruerent, rebuſque aliis omnibus, vt Deum, venerarentur: ſolis Iudæis abſurdum videri, ſtatuis eum honorare aut per nomen eius iurare. Hæc aliaque multa quum Appion dixiſſet, quibus Cai[u]m, pro ingenio eius, vt par erat, elatum iri ſperabat, Philo princeps legationis Iudæorum, magna gloria [vi]r, & philoſophiæ non imperitus Alexandri Alabarchæ frater per deriſionem obiecta diſerte refellit. Exploſit autem eum Caius, abire a ſe ſtatim iubens. Atque ille ira percitus videbatur graue quiddam in eos decreturum eſſe. Philo porro contumelioſe reiectus exijt, & adeos qui ſecum erant Iudæos, [I]ridendum eſſe, inquit animumque ſumendum Caium enim iratum quidem eis eſſe, reipſa autem Deum aduerſus illum iam auditorem ad[e]ſſe, & liberatorem.* Hæc quidem Ioſephus. Sed & ipſe Philo ſingillatim quæ in legatione illa acciderunt, [o]mnia memorat. e quibus equidem alia præ[te]rmittam, & illa tantum oratione perſequar, p[er] quæ [per]ſpicuum fiat quæcunque non mult[o poſt Iudæis] [a]cidere, propter piacula[re] m[...] [...] hriſto [pe]ccando [e]xhib[...] [...] um re[...] b Se[...] num q[...] [...] urimum apud

d Ioſephi oratio de Iudæis teſtimonium. e Iudæi iuſſi à Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potius ſumpſere quam id. [...] Cæſaris mors denique. [...] Propter innocentiſſimum in Chriſtum ad[...] maxima quæ Iudæi pertulere [...] b Sex annis Iudæam [...]

imperator[...] [...] aut[ori]tate valuit, illud in p[ri]mis ſtud[uiſ]ſe, [v]t funditus tota gens Iudæorum d[el]eretur. Deinde Iudææ præſidem P[ila]tum, [ſub] quo piaculum illud in Chriſtum eſt [co]mmiſſum, ſtante adhuc Hieroſolymis templo, nouum quiddam atque inſolens contra leges, ſanctiones, moreſque eorum feciſſe, eoſque per id in magnam conturbationem & motum conieciſſe. Poſt Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio ſuſcepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumeliis iniuriiſque affeciſſe tum maximis etiam detrimentis atque cladibus afflixiſſe. Quæ vt omnes ex ipſius oratione intelligerent, commodius eſſe duxi, eam huc referre. Verba eius hæc ſunt. *Tanta morum Caii erga omnes, præcipue vero in Iudæorum gentem, quibus grauiſſime erat infenſus, fuit peruerſitas, vt in pleriſq; vrbibus, ab Alexandria exorſus oratoria eorum ſignis & ſtatuis imaginis formæque ſuæ complens, ſibi ipſi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab aliis ſacrata erant, concupiſcens ipſe præoccupabat. Templum autem ſanctæ ciuitatis, quod ſacroſanctum, inuiolatum, † & à direptione omni liberum permanſerat, in proprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illuſtris, noui Dei, Caii nominari iubens.*

calamitates Iudæorum quas [...] Tiber[ius] & [...] ſtatuas [...] in templum Pila[tus] [in]duxit. Tumultus Iudæorum ingens [...] ſtatuas in templum à Pilato inductas. Ioſe[ph]. de bello Iud. li. 2. c. 3. Egeſip. [...] De hoc cap. ſeq. [...] ſtatuas [...]

C a p. X.

Quæ mala Iudæis conciliauerit atq; intulerit Pilatus, & vt is illata ſibi ipſi manu interierit.

INnumerabiles inſuper alias calamitates orationem omnem ſuperantes Iudæis Alexandrinis accidiſſe, idem Philo, ſub eo quem diximus Caio *in ſecundo libro*, cui titulus eſt. *De virtutibus* * ſermone aſſimulato commemorat, cui & Ioſephus conſentit: itidem à Pilati, & in Seruatorem commiſſi piaculi temporibus, calamitates Iudæorum initium ſumpſiſſe memorans. Qualia igitur & is *in ſecundo Iudaici belli libro* ſcribat, audire eſt operæ precium: *Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudæam miſſus, noctu vela aetectaſque Hieroſolymam infert Cæſaris ſtatuas: ſigna ea vocantur. Quæ rei nouitate interdiu maxima à Iudæis turba eſt excitata. Qui enim propius aſſiſtebant, ad conſpectum earum conſternati ſunt, tanquam aperte legibus eorum proculcatis: quippe ſimulacrorum aliquod in ciuitate habere, illis religio erat.* Hæc ſi quis Euangelicis addat verbis veritatem ipſam inueniet, celeriter enim eos vindicta eſt conſequuta, propter eam, quam apud Pilatum inſolenter edidere vocem: non alium ſe, clamantes, habere regem, præterquam Cæſarem. Paulo poſt alia quoque calamitate preſſos, idem Ioſephus ſcribit: *Poſt hæc, dicens, aliam quoque turbam conciet Pilatus, ſacro theſauro (cui nomen Corbona) in aquæductus conſtructionem conſumpto qui quidem ad trecenta dirigebantur ſtadia. Aegre ferebat eam indignitatem multitudo, & præſente Hieroſolymis Pilato, tribunal circumſiſtentes vociferabatur. Ille porro quod Iudæorum præuidiſſet tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui mihtaribus operti eſſent veſtibus, immiſit iis ferro quidem petere quenquam prohibuit, fuſtibus autem vociferantes pulſare præcepit eiuſque rei cauſa ſignum, vti conuenerat, è tribunali dedit. Quapropter Iudæi ad eum modum verberibus cæſi, multi, lagis ſunt interempti multi etiam à ſuis inter tumultuandum proculcati interierunt. Multitudo porro verſa ad cladem eam exanimata tonquit [...] [...] nume-*

* ἀνιάγωνε λόγῳ.

Sacer templi theſaurus à Pilato in aquæductum ædificationem cõſumptus.

nume-

nu[…]biles. quandis rebus, excitatas calamitates, [quas ide]m Hiſtoricus perſequitur, per quas a[…]ue probat, quod a perpetrato in Saluatorem piaculo, n[unqu]am & in vrbe ipſa, & in [Iu]dæa omni, eſſe deſierint [ſed]itiones, tumultus, pugnæ, aliorumq; intolerabilium cladium aliæ ſuper alias incurſiones, donec poſtrema o[…] vrbis ſub Veſpaſiano obſidio eos inuaſi[t ac] prorſus extinxit. Atque eorum quæ Iudæi in Chriſtum commiſerunt, talem illi diuinitus ſunt experti vindictam, ſenſim, [e]os carpentem. Verum enimuero & ipſe Seruatoris iudex Pilatus quum ſub Tiberio (quod Maria Magdalena Romam adierat, & Seruatoris res ibi [di]uulgauerat) maximis affectus eſſe dicitur contumeliis, tum Caii temporibus poſtea [tantæ] calamitate oppreſſus eſſe fertur: quemadmodum id tradunt, qui Græcorum Olympiadas, quæque in eis acta ſunt, compoſuere. ad eas enim neceſſitatis anguſtias variaſque aduerſisque caſibus eſt redactus *b* vt manus ipſe ſibi attulerit, & ſuipſius vindex ipſe factus ſit: vltione diuina (ita enim coniicere oportet) breui eum conſequente. Id quod de Anna, & de Caipha, aliiſque item ſcribis & Phariſæis dicitur: qui & ipſi dignas variaſque dederunt pœnas. eius, quam Chriſto intulerunt, iniquæ & iniuſtæ necis.

Seditiones populares, diuina vindicta ſunt. — *Pilatus […] Romam […] Ioſeph lib. 18 c. 11. Reliqui […] Chriſti Saluatoris perſequutores male di[…] perierunt.*

Cap. XI.

De Imperio Claudii Cæſaris, qui Caio ſucceſſit: & de fame, quæ ſub ipſo inualuit, & de Theuda impoſtore.

DEinde nondum quatuor prorſus exactis annis Caius qui tum imperium tenebat, furore correptus, & vſque adeo eſt effœminatus, vt veſtimentis, plicatuuis, aliiſque ornamentis muliebribus vteretur † quapropter in balneis cæſus, Claudio ſucceſſori Imperium reliquit. ſub quo ingens illa fames fuiſſe ſcribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futuram prædixerat. Eaque de cauſa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per miniſterium ſuum victum ſuminiſtrabant. Quo tempore etiam Adiabenorum gentis regina, Helena nomine, Ioſepho teſte, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id tranſmittebat. Huius ſane Helenæ, cuius, quem modo diximus, hiſtoricus meminit, ſtatuæ illuſtres in ſuburbanis Æliæ locis longo poſt tempore fuere viſæ. Itidem Ioſephus & Theudæ impoſtoris & malefici, de quo in *Actis quoque Apoſtolorum* mentio fit, meminit hiſce verbis: *Quum Fadus Iudææ præeſſet, impoſtor quidam Theudas nomine, perſuadet ingenti hominum multitudini, vt facultatibus ſuis ſecum receptis, ad Iordanem fluuium ſe conſequerentur: dicebatur enim propheta eſſe. Is quod ſe iuſſu ſuo fluuium eum diuiſurum, facileque eis tranſitum præbiturum eſſe pollicebatur, multos ſeduxit.* Cæterum Fadus eos ea veſania non diu frui paſſus eſt. *Tranſmiſſis enim equitum in eos immiſit qui illos ex improuiſo oppreſſos, partim trucidant partim captiuos abducunt. Ipſe quidem Theudas viuus in eorum peruenit poteſtatem, cuiuſque necati caput Hieroſolyma perlatum eſt.*

Caius cædes […] vtens […] — *Fames in Iudæa ſub Claudio.* — *Helena Adiabenorum regina […] Iudæa ſubuenit. De Theuda impoſtore ſeditioſo. ex Ioſeph […] decarat […]*

Cap. XII.

Martyrium Iacobi Apoſtoli, filii Zebedæi: eiuſdemque fratris Ioannis Theologi.

HVic deinceps hiſtoriæ idem Ioſephus inſignem illam tamen addit […] & Lucas in *Actis*, ea ipſa tamen, Apoſtolorumq; miniſterio expoſito, illud deinde infert: *Eo autem tempore, ſub Claudio videlicet, Herodes rex* (quem *Agrippam* Ioſephus nominat, Lucas autem *Herodem* vocat, quod fortaſſe binominis fuerit) *manus in nonnullos ex Eccleſia, vt eos affligeret iniecit.* Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis, gladio. De quo Clemens quoque […], ſeu coniector, memoria quiddam dignum in *ſeptimo Diſpoſitionum libro*, ex maiorū commemoratione acceptū ſcribit: *Quod is, qui illum ad martyrium ducebat, quum eum generoſe admodum, & magna cum conſtantia ad ſupplicium ire videret, & quoque Chriſtianum eſſe profeſſus ſit. Vterque igitur,* inquit, *ſimul abducti ſunt. Atque inter eundum, noxam ſibi ille à Iacobo remitti rogauit. Iacobum porro paululum deliberaſſe, moxque ad illum, Pax tibi, dixiſſe: oſculumque ad vocem eam addidiſſe, & ſic vtrumque capite truncatum eſſe.* Herodes autem, vt ſacra inquit Scriptura, quum gratam eſſe Iudæis Iacobi cædem [vi]deret. Petrum indem comprehenſum, grauique catena vinctum, in cuſtodiam coniecit, eldemque ſupplicium in idem capitale molitus eſt. Et perfeciſſet ille impiam illam cædem, niſi angelus noctu adueniens, vinculis illum liberaſſet, & in priſtinum prædicandi […] miniſterium reduxiſſet. Atque equi[dem] […] diſpoſitionis de Petro, ſic ſe […] habuere. Cæterum vindicta conatum Herodis in Apoſtolos nefarium perſequutura, nunime ceſſabat, ſed quæ alias vt plurimum tardior eſſe conſueuit, tum præſto ſtatim affuit.

Iacobus Apoſt. […] martyrium. — *Speculator qui Iacob. ad ſupplicium duxit, […] iunctus […] eodem dono […] eſt.* — *Petrus per angelum è carcere liberatur.*

Cap. XIII.

Vt Agrippa, qui & Herodes dictus eſt perſequutione in Apoſtolos cæpta, diuinam ſtatim vindictā ſit expertus.

QVum etenim poſt eum, qui dictus eſt, in Apoſtolos ſuſceptum conatum, Cæſaream veniſſet, celebri quodam die, ſplendida ornatus veſte, magnæ vocis contentione vehementius copioſiuſque pro tribunali ad populum verba fecit. Ad cuius orationem quum plebs adclamaſſet, Dei vox non hominis: confeſtim, vt ſacræ literæ inquiunt, Angelus occulta plaga eum mulctauit: ea vnde etiam à vermibus eroſus atque conſumptus, animam egit. Enim vero præter alia, illud quoque mirari mihi in mentem venit, quod Hebræorum hiſtoricus *b* Ioſephus, in vniuerſum diuinæ ſcripturæ conſona ſcribere videtur. Qua[le] namque de Herodis obitu in decimonono antiquitatum libro *c* memorat, verbis ipſius referre libet. *Tertius,* inquit, *annus, ex quo totam Iudæam regebat, peractus fuerat, quum is Cæſaream, quæ antea Stratonis turris vocata fuerat, eſſet, edebat ibi in honorem Cæſaris, pro cuius ſalute feſtos quoſdam inſtituerat dies ſpectacula.* Confluebat eo cum […] ex ea prouincia, eorum qui magiſtratus & honores [fe]rebant, ad eum multitudo. Porro ſecundo ſpectaculorum die, veſtem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce venit. Ibi primis ſolarium radiorum ictibus argentum illuſtratum, mirandum in modum coruſcabat, metuendum atque h[orrendum qui]dam inſpicientium [o]culis ſplendorem […] inſe

Claudius Agrippæ regnum […] Herode […] Agrippa […] conſtituit. — *b lib. c. 4. c. 8. Iudai. lib. x. cap. 4. Idem Herodes […] à Claudio […] Ioſeph. lib. 10 c. 4. Herodes mor[…] Agrippa […] Claudius […] à vermibus […]*

[illegible] *Deus velut, vitam relinq*[illegible] *repente emeritas in me* [illegible] *qui modo a vobis* [illegible] *abducor.* [illegible]

[illegible] adim[illegible] ittata, [illegible] ann[illegible]pta. Tie [illegible] imperiu [illegible] Iosephus [illegible] consona literis [illegible]

C A [illegible] XV.

De Simone Mago, cuiusque hæresi & vt ei restiterit in primis [illegible] *Apostolus Petrus.*

Q[illegible] perti[illegible] desin[illegible] pa[illegible] præripere [illegible] S[illegible] vico G[illegible] peragrans, incan[illegible] pl[illegible]

[illegible] quib[illegible] [illegible] habetur. [illegible] qui [illegible] Christ[illegible] n[illegible] rum [illegible] stianæ [illegible] [illegible] ntendunt, [illegible] & [illegible] Simoni & Helenæ [illegible] Ho[illegible] pissimæ [illegible] in & [illegible] humin[illegible] [illegible] obscœna fœdit[illegible] modestum & pudi[illegible] eloquatur. [illegible] test, quod turpitudi[illegible] omne hæresi ista [illegible] nefan[illegible]ssima [illegible] lens, peccati que [illegible] nens. Tantum p[illegible] aduersarium mag[illegible] Christ[illegible] de ab initio humanæ [illegible] trix [illegible] ta illa vis obiecit. At diu[illegible] inexpugnabi[illegible] assistens tantum [illegible] incendium [illegible] xit, [illegible] gn[illegible] dans. [illegible] pori [illegible] tum [illegible] rem [illegible] b[illegible] gebat Ver[illegible] tosht [illegible] inde [illegible] magus [illegible] esse [illegible] tro [illegible] nquam luce [illegible] perstrictus, maxim[illegible] ctore suscepta, ex O[illegible] sus migrat, Romanam [illegible] pat. Atque ibi quum [illegible] supremam [illegible] tempore vsque a[illegible] dunt [illegible] quum sibi [illegible] gus totam [illegible] ita, vt dictum est diuini [illegible] exhibeantur cultus & hon[illegible]. Se[illegible] non d[illegible] fub[illegible] Claudi [illegible] pien[illegible] propter [illegible] a nutem d[illegible] gna[illegible] &

C A P. XV.

[illegible] *& Alexandriæ ab [illegible] monachorum vita sit instituta.*

[illegible] indeque [illegible] & vt in [illegible] Hanc quippe cau[illegible] Mar[illegible] L[illegible] extitiſſe, Cl[illegible] *in* [illegible] *poſitionum* [illegible]. Atque his [illegible] memorat Papias. [illegible] eaq[illegible] ſecundum Marcum [illegible] dicitur Eua[illegible]. Meminit porro Mar[illegible] *in priore epiſtola ſua* [illegible] quam Romæ agens [illegible] ſe [illegible] in qua etiam vrbem Romam Babylonem nominat, ita inquiens: *Salutat vos ea quæ in Babylone eſt, collecta, & Marcus filius meus.* Quem Lucas quoque *in Actis* Ioannem vocat. Dicunt præterea diuinum hunc Marcum, primum in Ægyptum & Alexandriam miſſum Euangelium quod conſcripſit prædicaſſe, Eccleſias ordinaſſe, atque ei quæ ibi eſt Chriſtianorum monachorum ſolitariæ vitæ legem dediſſe: Tanta autem virorum & mulierum *primo ſtatim initio confluxit multitudo, vt exercitium ſtudiuque eorum philoſophicum, inſtitutum, mores, vitam, rationemque conuerſationis omnem, in ſcriptum retulerit in vtroque philoſophiæ genere celeberrimus Philo: quem ad colloquium Petri, Romæ diuinum Verbum concionantis, fama eſt perueniſſe.

C A P. XVI.

Qualia ſapientiſſimus Philo memoriæ prodiderit, de eis qui primum in Ægypto Chriſti philoſophiam profeſſi ſint & exercuerint.

NOn tantum vero is quaſi numine afflatus, p[illegible] quitur inſtitutum eius temporis A[illegible] orum ex Iudæis, vt videtur, prog[illegible] orum. ſed id quoque iudicio ſuo [illegible], quamuis etiam tum plurimæ vete[illegible] um conſuetudines obtinerent [illegible] que verbis diſertis, nihil ſe veri[illegible] aut antiquius, neque quid[illegible] o rei [illegible] dere conſtituiſſe. [illegible] ſcriptum [illegible] canones & regulas, [illegible] m E[illegible] ntur liq[illegible] a [illegible] & [illegible] pluribus. [illegible]

[illegible] quamcunque ob cauſam neque [illegible] eſt. [illegible] quum Chri[illegible] em multa [illegible] eſſe ac d[illegible] hunc curis & ſolicitudini [illegible] monſal[illegible] ſuntus, [illegible] omnium [illegible] [illegible] Non [illegible] alibi in orbe [illegible] D[illegible] bi qui [illegible] quemad[illegible] quit manſio[illegible] pe[illegible] *ἀσκητήριον* hoc [illegible] eum & monaſt[illegible] alius ſeiuncti & ſolitarii, [illegible] tæ myſteriis imbuti [illegible] frumenti vel potus [illegible] neceſſarium corpo[illegible] mones tantum & [illegible] rum atque hymn[illegible] ditantur, atque eri[illegible] pietas augeſcens, * [illegible] nuin. Interuallum post [illegible] luculo ad veſperam vſq[illegible] continet. Sacris enim [illegible] patria ſedulo d[illegible] udant [illegible] A[illegible] ſitud nientum pri[illegible] tinentiam reliquas [illegible] neque ante ſolis occaſum [illegible] aut potum [illegible] merit [illegible] dium luce dignum [illegible] tem ad tenebras perti[illegible] rum corporis vſum [illegible] eSunt autem qui poſt [illegible] mum cibi rerum [illegible] tot doctrinæ diteſcunt [illegible] ita lætantur, delicisque [illegible] tæ epulas, plurimas ſupp[illegible] vt duplicatum eti[illegible] & ſex [illegible] die de nec[illegible] pare conſueuerint. Ex[illegible] crorum oraculorum p[illegible] cultasque ſententias, & [illegible] platrices & myſticas int[illegible] Studium ſiquidem & qu[illegible] iſtorum animanti[illegible] ctum liter anima [illegible] inuiſibilis mens & int[illegible] S[illegible] q[illegible] apud eos & [illegible] eſt cultri [illegible] s d ctæ, quæ [illegible] inſtitutum ſe[illegible] ntut [illegible] u[illegible] ſta & ſobria ſenectut[illegible] g[illegible] tatem non [illegible] mi deſtin[illegible] tion [illegible]

[illegible]

none [illegible] ſuetudin [illegible] permundanæ & angelicæ Deo [illegible] ectæ [illegible] nitatis, ac [illegible] p [illegible] u [illegible] ionis. ſiqui [illegible] atum [illegible] uatus matrimoni [illegible] longè [illegible] le q [illegible] pr hen ione abeſt, ſe pa [illegible] ra et [illegible] nt charíſmata & dona. Sobrie enim pu [illegible] & is viuere dicitur & [illegible] plum [illegible] fert fructum, difficul [illegible] quidem ſ [illegible] gecuplum. Cui [illegible] A [illegible] in vita dege [illegible] ſit [illegible] tu [illegible], [illegible] m ſi [illegible] aſpera it & ardua, facilè tamen ei [illegible] entie [illegible] a ſecuplum, atque etiam centuplum ferre fructum, [illegible] cito ſcilicet ad perfectionem & ſummi [illegible] bonum collimanti. Scripta aut [illegible] ſſi [illegible] it veterum, qui autores & duc [illegible] s p [illegible] oteſſ [illegible] onis [illegible] erum ext [illegible] tere, & multa monumenta ideæ & formæ eius quæ [illegible] allegoriis del [illegible] tur poſt ſe reliquerunt, virorum [illegible] ius illi quaſi archetypi, primiſque exemplaribus viuentes morem modumque eum imitantur. Ea porro m [illegible] numenta diuina Apoſtolorum Euangelia, & [illegible] au [illegible] piſt [illegible] eſſe puto, [illegible] terpretati nem ant [illegible] uarum ſcripturarum rectam continent s. *Non ſolum autem*, inquit, *contemplationi vacant ſed nouos etiam hymnos, carmina, & laudes in Deum omni genere grauiorum numerorum atque rhythmorum componunt.* Videbitur fortaſſe, cuipiam, Philonem non hæc de Euangelicæ vitæ inſti [illegible] dixiſſe, vt quæ [illegible] is quoque ac omodari que at [illegible] ed is certum indubitatumq; eſſe tibi perſuadeat, noſtram illam depinxiſſe viuendi conſuetudinem. [illegible] um ad hodiernum vſque diem [illegible] apud [illegible] os quam apud noſtros homines [illegible] ales [illegible] iendique mo [illegible] s conſeru [illegible] om [illegible] m ſit [illegible] nuentus ſe [illegible] in vnu [illegible], & ſe [illegible] m quidem [illegible] rum, ſcorſim [illegible] rorum [illegible] frequentias conuerſationes, [illegible] itaque & ſt [illegible] a [illegible], quæ etiam nunc nos oli, & [illegible] na cum media cibique abſtin [illegible] [illegible] & cum [illegible] uinorum oraculorum meditatio [illegible], & precibus & orationibus, [illegible] Philonis [illegible] is, atque e [illegible] m [illegible] nte eas ſer [illegible] s celebra [illegible] e conſueuimus. Add [illegible] ipet Ph [illegible] & illud: *clere apud vestra cantari hymnos, vt quum vnus certu conſeruatu numeru, rite atque decenter præcat, reliqui tacite illum audientes, hymnorum tandem extremas partes concinant.* Præterea t [illegible] poribus ſuis [illegible] los humi in herba ſtipadio iac [illegible] [illegible] ctos, vinum prorſus, vt ipſius verbis vtar, non attigiſſe neque quidquam ſ [illegible] nguine [illegible] [illegible] refert. Potum quippe illi [illegible] fuiſſe aquam [illegible] tum, cibum autem cum pane [illegible] em & [illegible] um. Adhæc [illegible] orem quoque E [illegible] le [illegible] præſ [illegible] m mag [illegible] ratu [illegible] deſcri [illegible] : atq [illegible] qui m cæterorum miniſtrorum munia, [illegible] inæ orum in Epiſcopalis di [illegible] tis [illegible] tem. Quod vero [illegible] Philo de [illegible] pr [illegible] præcentibu & traditis hei an [illegible] pic it. [illegible] us ei p [illegible] rſtraſum [illegible] gen [illegible] & accurate [illegible] uam diximus, biſt [illegible] iam [illegible] ius vi [illegible] ere [illegible] oluerit

C A P. X [illegible]

[illegible] de moribus [illegible]

I [illegible]

[illegible] nem [illegible] plur [illegible] m. O [illegible] ſuis m [illegible] eneſi [illegible] legum [illegible] le [illegible] in [illegible] rebus, ambigui [illegible] earum ſcripturarum, quæ [illegible] trahuntur, ſummatim & pe [illegible] [illegible] tis. Sunt præterea hæc qu [illegible] eius ſ [illegible] m [illegible] tæ [illegible] cubrati nes. *De agricultura* duæ. *De ebrietate* otidem. Alia item variorum titulorum ſcripta: quale eſt *Quæ res mens ſobria per orationem v [illegible] recetur, vel d precetur.* Item *de linguarum confuſione.* * *De rebus expetendis & fugiendis. De natura & inuentione.* De his quæ in diſciplinis ſimul conuenire debeant, ſiue *de Encyclopadia & diſciplinarum orbe.* Alius præterea liber, *Quis ſit rerum diuinarum hæres*, vel de ea quæ fit in æqualia aut inæqualia ſectione. [illegible] tem *de tribus virtu ibus.* Item *de iis quorum mutantur nomina, & [illegible] ex cauſa mutantur*: in quo ſe quoque ſcrip [illegible] de teſtamento priore & poſteriore teſtatur. Compoſuit etiam librum *de ſeceſſu & vita ſapientis.* Alium quoque *de Gigantibus, de rebus. Mo* [illegible] & quod ſomnia diuinitus accidant *libros quinque.* Atque hæc equidem ſunt, quæ in *Geneſim* ab eo ſcripta ad nos peruenerunt. *In Exodum* vero, quæſtionum [illegible] ſuti [illegible] quinque *quinque libros* eius eſſe cognouimus. Vnum de tabernaculo, vnum de Decalogo. De iis quæ ſub ſpecie legum lata ad Decalogum referun tur, *libros quatuor.* De ſacrificii animalium, & quæ ſint ſacrificiorum genera, *librum vnum.* It [illegible] m de propoſitis in lege præmiis, honoribus ſcilicet & pœnis. Inueniuntur etiam ſinguli eius libri, vt de prouidentia, Contra Iudæos, * de Republic [illegible] Alexande [illegible] ſiue de animant [illegible] us irrationalibus rationem habentibus. [illegible] te [illegible] uos eſſe malo omnes. Et qui hunc conſequitur, Omnibus modis bonos liberos eſſe. Secundum [illegible] os † de vita [illegible] on templatrice, ſeu de ſupplicibus eſt [illegible] o [illegible] poſitus. vnde ea tranſtulimus, quæ de Apoſtolis [illegible] primis Chriſtianorum inſtitutis & moribus ſupra diximus. Hebraicorum quoque nominum in lege & prophetis interpretationes, eius eſſe perhibentur. Itaque Philo iſte [illegible] Caio imperante, quum Romam veniſſet, libros de Caii amentia & vecordia compoſuit, quos per † vrbanitatem & ironiam *De virtutibus* inſcripſit. Eos deinde Claudii temporibus quum in Senatu ibidem recitaſſet, tanta fuerunt in admiratione, vt digni iudicati ſint, qui in bibliothecam Palatinam referrentur.

C A P. XVIII.

De Ioſephi veritatis conſectatoris libris & quales eius quoq; mores fuerint.

EOdem porro [illegible] o [illegible] u [illegible] o p [illegible] ſt & Io [illegible] e phus floruit. & ipſe [illegible] Iuda [illegible] nere, & ex [illegible] la [illegible] us [illegible] u [illegible] ant [illegible] iter [illegible] di [illegible] ipma [illegible] d [illegible] ſtriua e [illegible] uit, [illegible] m [illegible] patriæ [illegible] tæ [illegible] n [illegible] itiam ſit [illegible] Mul [illegible] u que [illegible] in [illegible] t M [illegible] em [illegible]

[illegible]

Margin notes (left): *Collatio vitæ angelicæ & cælibis vitæ.* / *Libri Christianorum & Monachorum allegoriarum.* / *Nomina instrumenti veteris est expoſitio* / *Non de aliis quam Christianis hominibus ea menti hæc Philoſophiæ.* / *Priuilegii Chriſtianorum veſtimenta: sub alienis hominibus.* / *Imagines*

Margin notes (right): *[illegible]* / *† Suidas, Philonis cenſens hu [illegible] hu [illegible] titulum dat. [illegible]* / *† [illegible] us [illegible]* / *Ioſephi lucubrationes.*

[illegible] genere [illegible] re [illegible] ora [illegible] teſtam [illegible] ſtrume [illegible] apud H[illegible]æos maiorum [illegible] ac [illegible] & [illegible] a aribi[illegible]uitatem [illegible] c[illegible] iam [illegible]mnem pro[illegible]egitimis ve[illegible] [illegible]ntur hiſce verbis docet. *a Non [illegible] in nobis ſunt millia, diſſonantium in-[illegible]. Sed viginti tantum & duo [illegible], ætatem [illegible]rum omnium comple[c]tentes, qui iu-[illegible] ſtud[illegible] [illegible] afflatu ſcripti eſſe creduntur [illegible] leges quæ ipſa [illegible] [illegible] propag[illegible]onem atque ſuc[illegible] [illegible]que continent, [illegible] mille annis [illegible] Artaxerxe vſque [illegible] Xerxi ſucceſſit, [illegible]um, qui [illegible] Mo[illegible] ſunt, Prophetæ, [illegible] proſequuti li-[illegible] quatuor, hymnos & [illegible] in Deum compoſitas, & præcepta hominum vitæ habent. Ab Artaxerxe autem ad noſtram vſque ætatem perſcriptæ [illegible]dem [illegible] ſed non eam [illegible] tales, quam [illegible] qui eos præceſſerunt apud [illegible] meruerunt fidem. propterea quod non tam certa atque explorata prophetarum po-ſt [illegible] ſucceſſio, Satis[illegible] res ipſa de-clarat, qua [illegible] nos libros noſtros adire [illegible] Quum enim tot iam ſecula præterierint, nemo [illegible]nquam inuentus eſt, qui vel addere quidquam vel detrahere, vel [illegible] denique in iis oſtenſis oraculis auſus fuerit. Omnibus quippe, ab ipſo ortu, Iudæis [illegible] inſitum eſt diuinis ea proditam eam eſſe do-[illegible] in eaque conſtanter perſeue-[illegible] atque [illegible] opus ſit, pro ea etiam non [illegible] pati [illegible] & perferre mortem. Ad h[illegible] autem *vigiſimo Antiquitatum libri* indicat, qui tuor ſe compoſiturum libros de Deo: quæ [illegible]orum de eo ſint patriæ opiniones. De ſubſtantia eius & de legibus. Quapropter apud eos quædam pe[illegible] ſit facere quæ-dam [illegible] ſint prohibita. Alia in ſuperà ſe edi-[illegible] idem ipſe in operibus [illegible] aſſeuerat. [illegible] in fine Antiquitatum, in [illegible] [illegible]beriade, qui de eiſdem, quibus [illegible] & [illegible]bus, minus vera [illegible] [illegible]hens, quum alia permulta ei vit[illegible] verbis *Non equidem, in-[illegible], atque tu, de mea ſolicitus ſum hiſtoria. [illegible] mea obtuli, quum res [illegible] adhuc cernerentur. Con[illegible] [illegible] mi veritatis [illegible] [illegible] quum [illegible] [illegible] me [illegible]* mu[illegible]

B

[illegible] buſtorn [illegible] rebus [illegible] dis ſcribend[illegible] ea laude primas [illegible] nouis ſubinde g[illegible] [illegible]tate multa, [illegible] de anis [illegible] admo[illegible] & [illegible] eius eſt eloquut[illegible] gloriam laudem me[illegible] [illegible] quidem phil[illegible] [illegible] plurimum operæ [illegible] ac Ioſephus orato-rum [illegible] mag[illegible] [illegible]de[illegible] [illegible] Plato[illegible] hic ad Th[illegible] de Ph[illegible]ne & I[illegible]ho[illegible] A[illegible] & contextum a[illegible]run[illegible] re nos conuenit, vt per [illegible] [illegible]um [illegible]-tim ea percu[illegible] mu[illegible]

CA[illegible] XIX.

Vt Paulus gentes ad profeſſionem fidei Chriſtian[æ] per-duxerit: & de quæſtione mota de le[ge] M[oſis] à Gentibus ſeruanda, & qu[od] Hiero[ſolymis] [congre]gati Apoſtoli de ea per Epiſtolam decre[uerint].

POſteaquam Paulus & Ba[rnab]as m[ini]ſte-rium fr[ugum] c[o]mpleuere, & [illegible] reuertere, a Spiritu ſanct[o] ambo [illegible] atque deliguntur, ad qu[o]d vo[illegible] pus. Ac per Seleuciam [illegible] C[illegible] ipſamque Salaminem [illegible]unt, [illegible] Verbi Euangelium annunc[illegible] cui & Mar[ci] nomen fuit [illegible] deinde à Per[illegible] reuerſ[illegible] phi autem Helyma[illegible] q[illegible] B[illegible] eſt, increpatione [illegible] Pa[illegible] tatem vſque perſtringitur. Et pr[illegible] S[illegible] gius concionibus Pauli credit in [illegible] A[n]tiocham Piſidiæ peruenit & [illegible] ſalutiferum verbu[m] prædic[illegible] tibus ad fidei profeſſion[illegible] ci. Opportuno autem tem[illegible] b[illegible] [illegible] lus rurſum concionatur. A[illegible] [illegible] finita confluerer turb[illegible] [illegible] Iudæi accenduntur, & P[illegible] [illegible] re-ſiſtunt. Hic vero ardor & [illegible] p[illegible] auetſ[illegible] qu[illegible] dem ipſos [illegible] tere dicit. Itaque ingens coo[illegible] ita recipiebantur, gen[illegible] na quadam, [illegible] ne [illegible] res gerebant primar[illegible]orum [illegible] [illegible]pidibusque Apoſt[illegible] petere [illegible] perſuadent. Q[illegible] Apoſt[illegible] inde Lyſtram, [illegible] D[illegible] ſte reuertunt[illegible] chiam Peragrant[illegible] & ex Pergade [illegible] A[illegible] ue iunt, a[illegible]ue [illegible] penu[illegible]

Hinc Agrippa vſque ad Herodem [illegible] [illegible] [illegible] Agrippa [illegible] (ut [illegible] Act. [illegible] ſcri-bit) Ioſephus [illegible]

[illegible] Ioſephus.

Acta Pauli & Barna-ba.

Sergius Paulus [illegible]

[illegible] Euangelic[illegible]

Ioſephus [illegible]

[illegible] & Iaco[illegible] ſien[illegible] m mo[illegible] pet[illegible]nt [illegible] abſtinean[illegible] qui [illegible] A[illegible] que [illegible] Apoſt[illegible] per[illegible] ſt[illegible] Neque [illegible] to poſt Anthio[illegible] Porro Paulus & [illegible] in [illegible] ce[illegible] & B[illegible] d[illegible] Mar[illegible] in C[illegible]rum tranſit. Paulus autem [illegible] ſtramque [illegible] D[illegible] b[illegible] quoque [illegible] autem Iudææ [illegible] Iudæ[illegible] orum [illegible] oncion[illegible] ab[illegible] concidit. O[illegible] patrem [illegible] Græc[illegible] ſ[illegible]ant, Itaque [illegible] & Apoſtolica decreta prom[illegible] & Galatia, atq[illegible] verbum prædi[illegible] quoque Bi[illegible] ciant Spiri[illegible] quum eſſent [illegible] Mac[illegible] inde [illegible] thraceme Nea[illegible] Mac[illegible] nicæ oræ ciu[illegible] peruenit [illegible] de [illegible] tamen B[illegible] hæ[illegible] qu[illegible] Ath[illegible] ac deu[illegible] Euang[illegible] annunc[illegible] Epiſtola[illegible] aq[illegible] in Syn[illegible] que a[illegible] bus [illegible] Silam nulla eſt [illegible]

[illegible] quandoquidem a[illegible] mus, quod quidam venientes vos turbarint, di[illegible] oportere [illegible] legemque [illegible] re. quib[illegible] non mandauimus [illegible] Spiritui ſancto [illegible] nobis unanimiter [illegible] nihil [illegible] bis libera imponere onerus, præter [illegible] ab immolaticiis ſimulachrorum & ſanguine, & fornicatione, & ſu[illegible] ato. A quibus [illegible] ſtudentes, bene agetis. Valete. Miſimus autem Iu[illegible] & S[illegible] ex fratribus viro[illegible] nobis [illegible] hominibus [illegible] nomine Domini noſtri [illegible] C[illegible] conſ[illegible]larentur.

[illegible] XX

[illegible] Pauli in Mace[illegible] rebus [illegible] dem.

[illegible] eſſe dicens. Ita [illegible] in [illegible], & [illegible] rogat. Tum [illegible] Ver[illegible] ipſe recentes eorum [illegible] lauat aqua: pro qua ab [illegible] num [illegible] crum. Itaque is [illegible] ſuis o[illegible] bus lætus [illegible] d[illegible]t. Deinde [illegible] be[illegible] mane magiſtratus primariori m[illegible] vir[illegible] iſſu carcere emiſſi, per Amphipolim & Apolloniam, Theſſalonicam peruenium[illegible]. Ibi [illegible] infideles tumultum in[illegible] mouent, & [illegible] eos benigne hoſpiti[illegible] pe[illegible] fece[illegible]unt. Nec [illegible] & [illegible] ſedunt. Sed Paulu[illegible] a[illegible] tu. Athenas venit [illegible] ben[illegible] dedita[illegible] tenens, [illegible] quæ [illegible] ſyn[illegible] ph[illegible] Epicuræi [illegible] contei[illegible] A[illegible] tamen [illegible] nu[illegible] nunquam ve[illegible]lator, & pere[illegible] eorum annunciator, conuiciis gr[illegible] tur & om[illegible] prehenſum, in ſupremum [illegible] um, Areopagum, ſeu Martis vicum [illegible] atque ad [illegible] Nouem [illegible] ſapientia, virtute, [illegible] & op[illegible] nibus a[illegible] præſtantiore habiti, & [illegible] munus [illegible] eſt opt[illegible] [illegible] Deo [illegible] nunciat [illegible] ad Do[illegible] & ter[illegible] per eum [illegible] & pecca[illegible] per ignorantiam [illegible] eum diſſimul[illegible] & verb[illegible] dendum eſt. A[illegible] tea rec[illegible]piſſe dicit [illegible] in Chriſt[illegible] quæ diu[illegible] operibus Deus perfectus & id [illegible] citra tamen pe[illegible] omnibus cruc[illegible] & [illegible] omnibuſque [illegible] Deum [illegible] bula [illegible] d[illegible] & [illegible] autem [illegible]

[illegible] geque [illegible] r, di[illegible] ta co [illegible] quidem opus [illegible] t, [illegible] cap [illegible] quoque [illegible] capitalu [illegible] diuinæ [illegible] plena. Secun[illegible] ab [illegible] tul m f[illegible] t De cœ[illegible] ta habens qu[illegible] m. [illegible] de E[illegible] ca h[illegible] tum [illegible] Quart[illegible] de arcan[illegible] seu m[illegible] st ca [illegible] heo[illegible] quinque [illegible] pitum. Reliqu[illegible] t etiam epi[illegible] m, qu[illegible] st[illegible] na Eu[illegible] [illegible] qu[illegible] supra [illegible] re u[illegible] est [illegible] A[illegible] q[illegible] em [illegible] die [illegible] tur. Ipse autem aliarum [illegible] lucub[illegible] tionum suarum mentionem [illegible] quale sunt, q[illegible] ab eo [illegible] logicæ diſ[illegible] [illegible] nes sunt [illegible] Item symbolica [illegible] logia. præt[illegible] Angelis propt[illegible] etati[illegible] bu[illegible] & ordinibu[illegible] C[illegible] mentari[illegible] de Anima. De iusto & diuino iudicio. De [illegible] hymnis. Item de iis quæ vel intelligenti[illegible] vel sensu de[illegible] [illegible] nd[illegible] C[illegible] mentarii autem illi omni[illegible] [illegible] non [illegible] ne[illegible] nobis, neque iis qui [illegible] tu[illegible], co[illegible] Sed de Dionysio o[illegible] [illegible] ique ciu[illegible] hæc satis sint.

Cap. XXI.

Vt [illegible] Dei genitrix natura lege mortua, ad cœlestia ta[illegible] nacula corporaliter sit translata.

EO[illegible] tempore, *a* quum Claudius quintum im[illegible] pe[illegible] ret annum, & miraculatam Dei Ver[illegible] b[illegible] trem mortem obire oporteret (quando[illegible] [illegible] & filius eius, verum se hominem esse [illegible] baus atque confirmans, [illegible] ad grandiorem [illegible] senectutis ætatem non peruenit) vnde [illegible] agesimum [illegible] agens annum, nunciam à [illegible] per Angelum *b*, de migration[illegible] & aduentu ad se eius, ita vt antea quum ipse ad eam ven[illegible] [illegible] fuerat, accipit. Itaque migratione sua [illegible] hunc modum cognita, immensa repletur [illegible] quid enim dulcius ei quam vt cum [illegible] ge suo [illegible] sset, contingeret) lumen ad [illegible] mus purgatur, genete propin[illegible] [illegible] e at ac[illegible] ntur, atque & ordine [illegible] [illegible] eam pertinent, præpa[illegible] [illegible] cium [illegible] illa, quem accepe[illegible] [illegible] ponit, [illegible] p[illegible] ea [illegible] mo[illegible] t aut[illegible] [illegible] tabat [illegible]

[illegible] hæc [illegible] annuan[illegible] Pui[illegible] pta us & [illegible] ne[illegible] ibu[illegible] exc [illegible] te [illegible] A[illegible] m[illegible] ho[illegible] m[illegible] us [illegible] bar[illegible] eleuat & [illegible] ipso [illegible] c[illegible] eman[illegible] gl[illegible] tu[illegible]

[illegible] um secundum ver[illegible] tuum [illegible] at [illegible] ta[illegible] ru[illegible] manibus perinde at[illegible] ob[illegible] am depouit animam.

Cap. XXII.

Ex Dionysio Areopagita, vt diui Apost[illegible], cum [illegible] simul filio, ad prodace[illegible] dum Dei genit[illegible] [illegible] vltimis terra finibus vniuersi conuenerint & de Iudæo, cui manum exarescens [illegible] sepheretrum Diuæ virginis impie [illegible] ter contrectarit.

CÆterum ne [illegible] ere videar [illegible] Apostolorum [illegible] cis meminisse [illegible] te ea quæ Dionysius A[illegible] ad Timotheum Ephe[illegible] quod caput tales ha[illegible] precationis sit v[illegible] religione atque The[illegible] ica h[illegible] eius hæc sunt de Hierot[illegible] *cum hierarchis diuino numine afflatu quum [illegible] ipse, aliique multi ex sanctis [illegible] spectaculum [illegible] corporis [illegible] sensum. Aderat ibi [illegible] item c Petrus theologorum [illegible] vnde post id spectaculum, vt [illegible] pro se quisque [illegible] tem diuinæ virtutis bonitat[illegible] sit su[illegible] sacros mystas longe superar[illegible] tum mente extra se[illegible] tia eu qua canebat pati[illegible] tur & conspiciebatur [illegible] cognosceretur [illegible] cantor[illegible] sic [illegible] logos [illegible] ipsius [illegible] dam diui[illegible] [illegible] u, te canente audit[illegible]*

a Tediuna [illegible] Areopa[illegible] ita.

[illegible]

Cap. XXI.

[illegible] *iuuenale* [illegible] *mitanus de* [illegible] *ta assumptione pu*[illegible]

P[illegible] & [illegible] tabernacul[illegible] [illegible]

[illegible] Inde [illegible]

[illegible] hominis statura [illegible] hominis omnes [illegible] manu [illegible] capit[illegible] velat[illegible] Acta autem [illegible] ad Apostol[illegible]

Cap. XXII.

Vt diuus Paulus ex Oriente in [illegible] *in Orien*[illegible] *annuncian*[illegible]

PAulus Atheni[illegible] in Aquilam [illegible] Rom[illegible] venerant [illegible] nes ex I[illegible] Iudæi aut[illegible], ei restitunt. Q[illegible] Sermo, inquit, vest[illegible] pu[illegible] gentes profi[illegible] C[illegible] sp[illegible] vna [illegible] ut bapt[illegible]

[illegible]

[illegible] ſus [illegible] y [illegible] inueni [illegible] illius [illegible] de [illegible] que [illegible] & [illegible] m [illegible] in Aſi Paul [illegible] tamen T [illegible] ſi omnes & Iu [illegible] & Græcos [illegible] um audiendum per [illegible] ſtrumant [illegible] ſudaret, adeo vt ſudaria [illegible] [illegible] tinentia [illegible] nues videlicet faſciæ [illegible] pu [illegible] s ſu [illegible] et, quum morbos cu- [illegible] tum dæmonibus formidoloſæ eſſent. [illegible] te [illegible] Sceua [illegible] ſacerd [illegible] filu [illegible] q [illegible] o [illegible] ne Pauli dæmones adiurare [illegible] xp [illegible] re aud [illegible] b [illegible] qui ita fugari, Paulum [illegible] dem [illegible] re, [illegible] s autem minime noſſe, di [illegible] atque [illegible] impetu in illos inſilientes, eos [illegible] ant. [illegible] tere exaudita. om [illegible] orem [illegible]. Mox etiam qui * ex [illegible] ar [illegible] ebant libros ſuos venden- [illegible] corum a [illegible] inque myriadas de- [illegible] um redigunt. His porro ita actis, in a- [illegible] bebat Paulus per Macedoniam pete- [illegible] ain, & inde [illegible] Hieroſolyma, dein- [illegible] Romam etiam [illegible]. Quum autem ad- [illegible] in Aſia eſſet, Timotheum & Eraſtum in oc- cidentem miſit. Ibi tum Demetrius faber ar- gentar [illegible] quod aurei, quos faciebat, d [illegible], Pau- lo illos deſpicere perſuadente, negligerentur, tu [illegible] non paruum Epheſi excitat. Actum eſſe de Diis, periclitarique etiam templum, quæ apud ipſos colebatur, Dianæ, quiritans. Vul- gus itaque furore & indignatione percitum, Magna, Epheſiorum Diana clamabat: & impe- tu [illegible] quoſdam ex Pauli ſectatoribus com- p [illegible] t. Ac niſi Alexander ſcriba conſiſtens, ſub [illegible] ata in altum manu, ſuauibus multitudinem d [illegible] et verbis, fortaſſe Paulum ipſum et- iam intereniſſent. Qui Epheſo diſcedens, in Macedoniam proficiſcitur, Eccleſias confir- m [illegible]. Atque inde in Græciam venit. Cæte- rum quum ibi à Iudæis ei ſtruerentur inſidiæ, [illegible] lum per Macedoniam reuertitur. Seque- bantur eum Sopater, Ariſtarchus, & Timo- theus. Tychic [illegible] autē & Trophimus Aſiani, qui [illegible] ant, Troade eos expectabant. Paulus porro vna cum Luca (erant tum Azymorū dies) Philippis Troadem & ipſe venit. Ibi die Sabba- torum vna, quū Paulus concionem longam ha- beret, & oratio in mediam noctem producere- [illegible] r, adoleſcens, quidam Eutychus, qui in fene- [illegible] quadam ſedebat, verborum ſuauitate deli- [illegible], & in ſomnum profundiorem delapſus, ex [illegible] ontignat [illegible] one decidit, & moritur. Et vero [illegible] cumbens, bono animo eſſe, minimeq; [illegible] ub [illegible] ſſe adhuc in homine ani [illegible]. Iuuenis incolumis & ſaluus [illegible] n [illegible] fuerant, præbuit læ- [illegible] tis. [illegible] o loquio ad auroram [illegible] bit [illegible] ue Mitylenem [illegible] & [illegible] quum [illegible] anum [illegible] M [illegible] m [illegible]

[illegible] dicare [illegible] eret [illegible] con [illegible] uiſ- [illegible] do [illegible] o [illegible] s [illegible] ca commodis atque [illegible] us [illegible] cum multo planctu, vi [illegible] cum ingenti deſi [illegible] rio, ip [illegible] & ex [illegible] pien [illegible] ſcula, in naue [illegible] q [illegible] in [illegible] Coo deſ [illegible] ur. Deinde [illegible] inde et Patara in Phœnice [illegible] ven [illegible] proue [illegible] u [illegible]. Relictaque ad ſi- niſtram Cypro [illegible] in Syriam nauigat. Ty- rum porro quum appuliſſet [illegible] curſum naui Ptolemaidem ac inde Cæſaream Palæſtinæ [illegible] hoſpitio Euangeliſtæ Philippi, qui v- nus ex ſeptē diaconis [illegible] ar, excip [illegible] hæ fuere, quas Deus ora [illegible] & [illegible] dono dignatus erat. Apud [illegible] quū [illegible] maneret Paulus [illegible] dæa venit, co [illegible] z [illegible] deſque vinc [illegible] ns eius, ui [illegible]. Hæc [illegible] quit, Spiritus ſanctus [illegible] virum hunc Iudæi [illegible] H [illegible] manus gentium [illegible] t. [illegible] lum multi [illegible] profecti [illegible] hortantes detinere [illegible] ſuaderetur, vt non [illegible] etiam mori [illegible] paratum ſe eſſe [illegible] eo erant vt vol [illegible] bus, dimiſſus [illegible] H [illegible]

CAP. XXV.

Vt idem Paulus Epheſi ſub præſide Hieronymo ad [illegible] damnatus, cum ei [illegible] em depugnauerit, [illegible] diuino auxilio victor euaſerit.

VErum enimuero qui profectione [illegible] ipſerunt, quum qui [illegible] plurim [illegible] mul & feciſſe, & paſſum [illegible] ſſe, [illegible] qu [illegible] quum Epheſi eſſet, dec [illegible] memoriæ [illegible]. Quum enim ibi principe [illegible] obtineret, multa cum libertate Paulus [illegible] cionatus. Quare Hieronymus ill [illegible] ben [illegible] & diſerte dicere, ſed orationē [illegible] rum temporum teſtatus eſt. Pleb [illegible] per inſolentiam & furo [illegible] Pa [illegible] inectis, carceri eum includit, vt leonibus [illegible] dus obiiceretur. Ibi tum Eubula & Ar [illegible] clarorum Epheſi virorum coniu [illegible] ctæ à Paulo (noctu enim a [illegible] ni lauacri gratiam ab eo petunt. Itaq [illegible] diuina atq; angebat [illegible] [illegible] nem noctis, exuberan [illegible] nte, Paulus ferreis [illegible] compedibus [illegible] no baptiſmo ad littus mari [illegible] nemo omni [illegible] fuerat, enſi [illegible] vincu [illegible] leonib. eſca aſſe [illegible] atur [illegible] magnitudine & [illegible] ipſu [illegible] cum [illegible] xa [illegible] em a [illegible]

Marginal notes: *[illegible] argentea* (left, beside the Demetrius passage); *Eutychum [illegible]* (left, beside the Eutychus passage); *[illegible] Paulus [illegible] Mitylenem [illegible] habuit* (left, at the foot of the column); *φίλων καὶ φιλόφρων* (right, beside the Cos passage); *Philippi quatuor filiæ prophetiſſæ. Agabus propheta* (right, beside the Philippus passage); *Paulus Epheſi ad [illegible] feras [illegible]* (right, beside the start of chapter XXV); *Eubulam [illegible] Artemillam [illegible] baptizat* (right, beside the Eubula passage).

[illegible]

CAP. XXVI.

[illegible] audiorta, & de impu[illegible] Nerone [illegible] & [illegible] necnon pseudopropheta Aegyptio

Q[illegible] Paulus ab [illegible] ad Il[illegible] Iudæos [illegible] Roma[illegible] ex[illegible] porro [illegible] ad hunc [illegible] *Claudius autem [illegible] Agrippa filium [illegible] regem creat, & [illegible] regionem omnis Samariæ [illegible] Galilææ [illegible] & eius insuper quæ extrema seu trans [illegible] curatoribus constituunt. Qui Claudius [illegible] tredecim annis & mensibus octo ad[illegible] Neronem filium successorem re[illegible]* [illegible] *Antiqui* [illegible]

[illegible] Ionathan [illegible] Romanorum [illegible] populo [illegible] *Hæc [illegible] in secundo de [illegible] Iudaica [illegible] historiæ* [illegible] Paulus [illegible] *Aegyptius [illegible], qui paucis ante diebus tumultu per seditionem concitato in solitudinem, ad quatuor millia hominum sicariorum duxit.*

CAP. XXVII.

De Petri Apostoli miraculis, & item Simonis Magi [illegible], & [illegible] Nero Roma expulerit.

N[illegible] Simon [illegible] Ro[illegible] miracula per imposturas & [illegible] debat. Canem autem maximum [illegible] habe[illegible] volentes [illegible] A[illegible] magnus [illegible] Petrus ad Simonem [illegible] qui canem eum [illegible] videns, quum autor[illegible] aduentum suum [illegible] atque humana voce [illegible] tuum Christi seruum adesse iubet. [illegible] quod iussus fuerat modo, nuncium [illegible] cum Simone [illegible] exui [illegible] & Apo[illegible] [illegible] orum [illegible]

[illegible] quos [illegible]
[illegible] & cur [illegible]
[illegible] maior [illegible]
[illegible] facerent [illegible]
[illegible] nquam erron [illegible] unas,
[illegible] Paulus autem au[illegible] impo-
[illegible] quippe & ipse
[illegible] plu[illegible], maxi[illegible] n[illegible]t.

C A P. XXVIII.

[illegible] Hiero[illegible] quum eſſet [illegible] tempori & loco prudenter accommodarit: in eo, quod ibi iuxta veterẽ legis [illegible] vixit. & vt grani catena vinctus tribuno concionabundus, quæ ei acciderint, diſſeruerit. Item vt Cæſaream ad præſidem Felicem ſit deductus in cuſtodiamque coniectus.

H[illegible] temporibus, Paulus vna cũ diſcipulis [illegible] Cæſarea [illegible] Hieroſolyma & die ſequenti ad diuũ [illegible] & presbyteros veniens, [illegible], & quæ Deus per ipſum apud Gentes eſt [illegible], exponit. Illi porro gloriã primũ Deo [illegible] bant [illegible] Paulum admonebant, quam [illegible] Iudæorum fide [illegible] millia, qui legis [illegible] æmulatione perciti, de eo certiores facti [illegible] omnes doceret [illegible] lege deficere, cir[illegible] abolere, & patrios mores neglige[illegible] autore [illegible] eſſent, vt cõ[illegible] accomodato, purificaretur, & [illegible] caput raderet, ne ſcilicet legẽ [illegible]. Atque ille quidem ita puri[illegible], ingreditur: Iudæi autẽ [illegible], ita vehementiore ducti, manus [illegible] & alius alium cohortati tanquam [illegible] plum prophanaret, inde ex[illegible] hũt, [illegible] moliuntur. Cæterum cohortis Tri[illegible] tumultu eo ciuitatis audito, magna cũ [illegible] & Paulum ex percuſſorum [illegible] catenis vin[illegible] ducit, & quod eum Ægyptium [illegible] paulo ante diximus, opinar[illegible] autem Tar[illegible] eſſe [illegible]. Deinde quum eum in gra[illegible] iubet. Ibi Paulu[illegible] quod [illegible] ratione patriæ [illegible] cætem [illegible] vt in [illegible]

[illegible] ma [illegible] cere vo[illegible] atque ibi, qu[illegible] cur, ab An[illegible] Paulus P[illegible] eum [illegible] tum [illegible] quu[illegible] cum obiec[illegible] quoda[illegible] mpore capto. [illegible] quod n[illegible] opterea [illegible] tus ne [illegible] bet [illegible] que de [illegible] quidam qui [illegible] ſut [illegible] quidem [illegible] tate produce[illegible] paratos, [illegible] ſet nam [illegible] ad eum [illegible] Tribuno ſignifi[illegible]. [illegible] Lyſias [illegible] bus, ducenti [illegible] diurnum [illegible] tis vehementem, Cæſ[illegible] ducerent. [illegible] qui Hieroſ[illegible] veniſſent, excepit[illegible] eum accuſ[illegible] rent, dixiſſet, [illegible] aſſeruari illum iubet.

C A P. XXIX.

Vt Paulus cum eis qui Hiero[illegible] lymis venerant [illegible] dens diſputarit. De Feli[illegible] & Dru[illegible] item [illegible], qui Felici ſucceſſit, apud quem libere cauſa[illegible], appellarit Cæſarem.

Quinque dies intercel[illegible] Hieroſolymis eo v[illegible] A[illegible] ſex & orator quidam T[illegible] quum aba multa Paulo a[illegible] loquentiæ conuenienti[illegible] tum & ſeditioſum [illegible] dit, prophanãtem ſanctum [illegible] & [illegible] ipſum. Inſuper etiam, ma[illegible] & [illegible] loco aducti, antelignat[illegible] rum ſectæ. Paulus vero fact[illegible] oratione ſuam cõfutat[illegible] quam illi dixiſſent, ſe [illegible] ge & prophetis ſit [illegible] quia [illegible] res cõu[illegible] ſiturũ e annũciare [illegible] vel impie vixiſſet, [illegible] tiſſimum in p[illegible] bus auditis, Fel[illegible] maduen[illegible] pr[illegible] veni[illegible] Paulum a[illegible] ad eu adi[illegible] vementem [illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible]

[F]estus petit [illegible] bi [illegible] de [illegible] iubet. [illegible] q[illegible] & [illegible] ſſ[illegible], Paul[us] pro [illegible] n[illegible] biecta, tan[illegible] ara-neatum [illegible] m to[illegible] ve[illegible] legem, [illegible] p[illegible] uma[illegible] pulche[illegible] nne demonſtran[illegible]. A[illegible] qu[illegible] vt lu[illegible] ætis [illegible] ietur, [illegible] ymaPaulum [illegible] nturu[illegible] edicit Id vero ille d[illegible]pre[illegible]tur, ad Cæ[illegible] una[illegible] ſtatuū atte-ſtat[illegible] Ne[illegible] quippe [illegible] ſſe, hominem ad Cæ-[illegible] uocante[illegible]n, Iu[illegible]æis per gratiam dona[illegible]. A[illegible] hun[illegible] modū [illegible] ul[illegible]s techna quadam [F]eſtu[illegible] con[illegible]inxi[illegible]et, [illegible] in conſilium relata [illegible], tande[illegible]. Cæſarem, inquit, app[illegible], ad Cæſar[illegible] ibis.

C A P. XXX.

De Agri[ppa], & Bernice [illegible] de concione, quam apud eos Pau[l]us habuit.

IN [illegible] Agrippa rex, vna [c]um Bernice coniu-[ge] C[æ]ſaream ad [F]eſtum venit Atque ibi quū [illegible] taretur, Feſtus cauſam P[a]uli egr[illegible] [illegible] t [illegible] s [v]inctus [illegible] elice relictus [illegible], & v[illegible] [pr]esbyt[e]ri & pontifices, offi[illegible] [illegible] lo[illegible] denique pro [illegible] a[illegible] bus præſentibus [illegible] uerit a[illegible] quan[illegible] [illegible] a[illegible] [c]ompertum ſit, præterquam qu[o]d qua[illegible] ne[illegible] quadam de religione ipſorū, & de [illegible] uodam [illegible] [d]efuncto quem Paulus vi-[illegible] call[illegible] teret, & [illegible] toribus ei obiiceren-tur. Et quum ipſe dubius anceps[que] [illegible] iudicio hoc fuerit, Paulum [a]d cognitionē Cæſaris pro uocaſſe. Hic Agrippa: *Peruelim*, inquit, *& ipſe virum audire.* & Feſtus *Cras audies*, ait. Itaque ma-[x]imo cum [†] appar[a]tu prima luce Agrippa cum Bernice frequens conuocat auditorium. Et ade-[r]ant [illegible] tiam Feſti iuſſu, quicunque in ea vrbe [illegible] ue[illegible] lari Itaque Pa[u]lus vinctus adduci-tur. [T]um ibi Feſtus ſermonem exorſus: A[grip]pa [rex] & quicunque in [c]onuentu hoc adeſtis, inquit, hic [illegible] e eſt, quem Iudæorum mul[t]itudo, [illegible] ingent[illegible] ad me veniens è viuis [illegible] len[illegible] bus modis contenderit. Ego [illegible] h[illegible] morte dignum commi-[illegible] & ipſe iudicium Auguſti [illegible] au[illegible] n[illegible] ſum eſſe duxi Qu[illegible] ve [illegible] i[illegible] ibam, h[a]beam, ad [illegible] tuum pr[illegible] rex Agrippa: vt cauſa [illegible] h[a]bea, quod de eo Cæſari i[illegible] [illegible] A[illegible] n[illegible] nabiu dum mihi [illegible] [illegible] itere, & n[illegible] [illegible] e[illegible] le. Tu[illegible] p[illegible]

p[illegible] *Permittitur tibi* [illegible] *qu[illegible] de te* [illegible] *quo*[illegible] *eſt, di*[illegible]

[illegible] b[illegible]

[illegible] A[illegible]

[illegible] e[illegible] que[illegible] u

[illegible] tal[illegible]

[illegible] m[illegible]

[illegible] *[illegible] ctus ſum.* A[illegible]

[illegible] de [illegible] tribunal ſto, [illegible] eius futu[r]am e[illegible] [illegible] pron[illegible] [illegible] men [illegible] p[illegible] [illegible] nem patriarum legum ſpi[illegible] [illegible] decuerunt admiſi, eaque o[illegible] [illegible] ſum viſus. T[e]ſtat[illegible] id vni[illegible] [illegible] permulti enim a me, q[illegible] ce[illegible] cum à ſacerdotibus acceperam, in[illegible] ſt[illegible] d[illegible] [c]oniecti. Tantum autem in me fu[r]or exu[p]erauerat, vt etiam in longinqu[illegible] vrbe[illegible] iam profectus, perſequens, omn[illegible] citur [illegible] ſine mora, euertere ſectam [illegible] dens. Itaque Damaſcum quum iter [illegible] me [illegible] lux ſole [illegible] luſtrior [c]ælitus [illegible] n-tulit. Cuius ſplēdor[illegible] magnitudine [illegible] ſtrictus, & proinde caligine obr[illegible] [illegible] cidi. Ad hæc vox de cœlo audita, quę C[hri]ſtum perſequi vetabat, & mox vt exurgerem iub[e]ba[t] eā ob cauſam viſionem mihi tal[em] [illegible] eſſe indicans, vt me teſtem produceret, [illegible], quas ſc rem, qua[illegible], paulo poſt indicatum [illegible] tum: vt ſc[illeg]cet cæcorum aperirem oculo[s], [&] homines a tenebris ad lucem, & à pote[state] [illegible] imperio Satanæ ad Chriſtum conuerterem [illegible] miſſionem peccatorum, hæreditatemque [illegible] ſanctificatos, per eam quæ in ipſum eſt, fide & perſuaſionē recepturos. V[ι]ſioni porro tali, quæ naturam omnem longe ſupergrederetur, non morem gerere, religio erat. Itaque Iudæis ſimu[l] & Gentibus, vt per reſipiſc[enti]am & pœniten-tiam ad Deum conuertantur, dignaq; pœniteo-tię opera perficiant, annuncio, nihil prorſus ex-tra prophetas & ipſum Moſen docens, nimirū quod Chriſtus, qui paſſus ſit, & primus ex mor-

G tui[s] reſurrexerit, luc[em] Gentibus, vitamq; & ſalutem ęternam proprı[o] ſuo denūciet popu[l]o. Hæc quum Paulus cū diſerta facilitate di[c]eret Feſtus, vtpote animali[s] quidam ho[m]o [illegible] nō ſatis ea quæ ſpiritus ſunt aſſequeretur, ſtul-titiamque adeo & inſaniam eſſe [ſ]uſpicaretur, tā-qu[am] [illegible] per multas liter[a]s mente captum, neque ſatis quæ diceret intel[lig]entem, cum conuicio Paulum ridebat. Cui ille, no inſanire ſe, ſe[d] ve-ritatis & ſobrietatis verba loqui aſſeuerat. Q[uem]-admodum id regi ipſi, ad quē hęc libere diceret probe cognitum eſt, quem nihil earum [illegible] la-teret, omnib. quæ prophetæ annun[illegible] dentem. Ibi ad eum Agrippa [illegible] ter: *Mo-dica ex parte*, inquit, *mihi, vt Chriſtianus ſiam per-ſuades.* At ille: *Mihi vero in primis apud Deum in opta-tis eſt non ſolum modica, verumetiam maxima ex par-te, non te ſolum, verumetiam qui orationem [illegible] ea[m] ho-die audierunt omnes tales fieri [illegible] qualis ego [ſ]um, extra*

H *vincula duntaxat iſta quibus [illegible] ſtrictus ſum catenarum.*

C A P. XX[illegible]

D[e] traiectione Pauli in [I]taliā, [&] de naufragio [illegible]

A[illegible] a[illegible], & [illegible] m[illegible] an[illegible] [illegible] ſel[illegible] co[illegible] liſſe [illegible] *Nihil* [illegible] *homon[illegible]* [illegible] *aut morte dignum fe*[illegible] it, [illegible] p[illegible] A[illegible]

[illegible] & [illegible] tu [illegible] M[illegible] [illegible] tus, [illegible] qui one [illegible] um ced [illegible] ipar[illegible] quæ [illegible] o, v[illegible] p[illegible] am on [illegible] ata nau[illegible] [illegible] tes, [illegible] ut [illegible] S[illegible] te quæ di- [illegible] ti, v[illegible] ve[illegible] untur. [illegible] oria h[illegible] & tempesta- [illegible] cta [illegible] ius[illegible] n[illegible] ns armamen[illegible] p[illegible] Quum autem diebus p[illegible] bus [illegible] in cœl[illegible] onsp[illegible] r, in[illegible] prætereaimmineret t[illegible] p[illegible] præciditur. Eaque de causa ve[illegible] [illegible] ti[illegible] abstinentia & inedia longiore mace- [illegible] Atque ibi Paulus: *Decebat*, inquit, *vos mihi morem gerere, & e Creta non soluere.* Sic enim [illegible] huius iniuria & iactura careretis. [illegible] que quieto vos bonoque esse iu- [illegible] Præter nauim [illegible] nulla vect[illegible] [illegible] anima. Hac enim ipsa nocte Angelus [illegible] olo, mihi assistens, timorem mi ab- [illegible] *Oportet enim*, dicens, *apud Cæsarem te* [illegible] Et [illegible] † grati[illegible] sis apud Deum es, vecto- [illegible] omnes tibi [illegible] donat. In insulam au- [illegible] ndam eiici necesse est. Quartadeci- m[illegible] d[illegible] superuenit nox, & illis in Adriatico afflictantur [illegible] atq; [illegible] tudine [illegible] inquirentes [illegible], ad viginti passus inueniunt. Et ne in aspe- [illegible] erent loca metuentes, quatuor è puppi anchoris proiectis, diem * a Deo precib. optant. Tum demum nautæ scapham è naui in mare proiici[illegible] [illegible] silium [illegible] piunt. Centurio aut[illegible] Pauli[illegible] uasu, funes scaphæ incidi iubet, [illegible] vent[illegible] auferendam [illegible] omnittit. E priuſ- [illegible] Paulus omnes, vt cibum ca- [illegible] ne capillum quidem vni [illegible] om[illegible] um d[illegible] turum pollicens. [illegible] Deo qu[illegible] decebat gratiis sacra- [illegible] quod it[illegible] in vectores rebqui, [illegible] tua [illegible] ex erant, faciunt. Vt [illegible] dê dignos [illegible] ne- [illegible] unt b[illegible] haben- [illegible] bernaculorum [illegible] e aliquantu- [illegible] e [illegible]

[illegible] B

[illegible] C

[illegible] D

CAP. XXXII.

[illegible]

I[illegible] am [illegible] ta [illegible] & [illegible] m & [illegible] ma [illegible] & [illegible] m [illegible] u [illegible] m [illegible] onsesta p[illegible] imp[illegible] d[illegible] is at b[illegible] a [illegible] manu [illegible] barbari, [illegible] depel der[illegible] vitur[illegible] m[illegible] qu[illegible] mis læuæ [illegible] lentem tamen [illegible] diutius viueret, vin[illegible] ta [illegible] Sed enim [illegible] n[illegible] serpente [illegible] xcu[illegible] Ha[illegible] er[illegible] tione armuum [illegible] u to[illegible] ncen[illegible] on[illegible] neu[illegible] u[illegible] exhibe[illegible] or[illegible] du[illegible] cu [illegible] prosequitur [illegible] eius, [illegible] um ei. quipe[illegible] ad[illegible] tem ni- hil faciens te[illegible] qui beni[illegible] in copios[illegible] humanit[illegible] gratiam. vehementes enim [illegible] le[illegible] quæm[illegible] Publ[illegible] at e[illegible] d[illegible] attac[illegible] pe[illegible] itur. A[illegible] æ[illegible] rimis afflicti morbis [illegible] omni, pristinæ [illegible] Vnde magnus P[illegible] u[illegible] busque quæ ad nauigat[illegible] um [illegible] abunde submu[illegible] ant[illegible]

CA[P.] XXXIII.

Vt inde Paulus naui Alex[illegible] ina [illegible] venerit: & cum primarius [illegible] lu[illegible] tando consuluerit Et vt apu[illegible] Neron[illegible] tum quidem absolutus fuerit [illegible] ium [illegible] manens, regnum Christi citra impedimentum cum multa libertate prædicarit.

Ibi vero [illegible] tiam aliud naui[illegible] Al[illegible] an[illegible] Castoribus, diis tali[illegible] qu[illegible] e ferebat, consecratú [illegible] ein[illegible] dum ent[illegible] Christianam pi[illegible] uium gubernatore naues [illegible] n [illegible] u dam dedicant, in[illegible] tione [illegible] dem ulim pro eo at [illegible] di[illegible] picturis eas [illegible] post mense [illegible] fas, deinde [illegible] u [illegible] die [illegible] pe[illegible] [illegible] pe[illegible] V[illegible] Pa[illegible] adu[illegible]

[illegible] Miracula a Paulo in Melita edi[ta]. [illegible]

[illegible]

mentus [illegible]

[illegible] tam [illegible]

Idem ibi apud Iudæos de doctr[illegible] Euangelica [illegible]

[illegible] tuſ[illegible] nem[illegible]o- [illegible] q[illegible] ſermo[illegible] [illegible] piſſe par[illegible]que eſ- ſe[illegible] de quib[illegible] dicturus eſſ[illegible] au[illegible] te- [illegible] te ſe[illegible]tque [illegible]ctæ Chriſtianæ con- [illegible] alle[illegible]tes Deſignatur [illegible] die, & [illegible] omne[illegible] a[illegible] ibi di[illegible] negro [illegible] de Chr[illegible] atque [illegible] gno [illegible] nem [illegible] atque [illegible] & pr[illegible]dictis, a[illegible] locum [illegible] q[illegible] em [illegible] teſti[illegible]o- [illegible] pro[illegible]ati[illegible]nes adducit. [illegible] porr[illegible] partim [illegible] paulatimque [illegible]inones [illegible] par[illegible] m[illegible]o, [illegible] dictis e- ius [illegible] hal[illegible] [illegible] de[illegible] tur & [illegible] [illegible] opi[illegible]nes [illegible] diſc[illegible]lunt. Deinde Feſt[illegible] Ne[illegible] [illegible], Paulus ad tribunal eius ſiſtitur, & defen[illegible] [illegible] di[illegible] a[illegible]mo- dumque prudent[illegible] perſuadendi accom- mo[illegible] variant[illegible] & [illegible] [illegible], non ille quidem popu[illegible] [illegible] p[illegible]ſti[illegible], ſed [illegible]unatan[illegible] [illegible], e[illegible]git.

[illegible]cus prouo[illegible]

Ex[illegible] imp[illegible] [illegible] Paulus R[illegible] per- [illegible] mere[illegible] de opens ſui viuens: omni[illegible]e, [illegible] except[illegible] [illegible]ipli- [illegible] tan[illegible] na & cœleſtia [illegible] mia [illegible]. Atque a[illegible] [illegible] modum cum magna [illegible] & animi & linguæ libertate [illegible]um Dei, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, nul[illegible] [illegible] impedimento, prædicans, Euangelium omnibu[illegible] annunciauit.

Euangelium [illegible] Romæ prædicat

CA[illegible]. XXXIV.

I[illegible]poſtea Romæ [illegible]cedens, rurſus ad prædicandi munus [illegible] & [illegible] Romam venerit, mart[illegible]umque ſub- [illegible], & de diuinis eius Epiſtolis.

H[illegible] & [illegible]mus Apo[illegible] & F[illegible] [illegible] Apo[illegible]

[illegible] Secundo [illegible] primum [illegible] venit [illegible]

[illegible]

[illegible]heum [illegible] m [illegible] m[illegible] R[illegible] pr[illegible] [illegible]ion [illegible] [illegible] & [illegible] Eccle[illegible] al[illegible] hac inſulæ [illegible] ibi [illegible] ue[illegible]t, v[illegible] prædi[illegible]one [illegible] adam[illegible]. Ad C[illegible]thi[illegible] G[illegible]tas C[illegible] Pl[illegible] [illegible]onicen[illegible], præter a ad [illegible] R[illegible]anos, & pleroſque alios quo[illegible] Sp[illegible] ſancti vis & gratia iuſſ[illegible] per fid[illegible] in Chriſt[illegible] E[illegible]angel[illegible] [illegible]te regenuerat, quæ præſens ora[illegible] [illegible] [illegible]edocuerat, ead[illegible]m per com[illegible] [illegible] ſens in memoriam reuocan[illegible], [illegible] ta vero ea quoque quæ ſecre[illegible] m[illegible] [illegible]ue abſtruſa an[illegible] ſilentio [illegible] po[illegible] a per ſacra ſcripta [illegible] aut [illegible] [illegible] verbis accur[illegible]te & [illegible] aut ſaltem, vel ut d[illegible]cam [illegible] parabola[illegible] & ſpecie, tanquam per ænigmata adu[illegible] neque propter eos q[illegible] ad [illegible]es diui[illegible]en- da [illegible] futuri [illegible], ea [illegible] propter ineptos atque [illegible], d[illegible] [illegible] ſus & aperte, ad contemptum [illegible] ex- ponen[illegible]. Quum autem denuo, [illegible]ſt, poſt, longam variamque profectio[illegible] & [illegible] ſum, Romam venit, [illegible] ibi pro Chri[illegible] eſt mulctatus: quo temp[illegible]re quum adhuc vinctus eſſet, poſteriorem ad [illegible]motheum [illegible] Epi[illegible]lam: in qua, [illegible] [illegible] ho- [illegible] ſuam oſtendit, tum eam quæ [illegible] im- min[illegible] mart[illegible] [illegible] [illegible] nationem [illegible]. In pri[illegible] enim, inquit, [illegible] [illegible] mihi [illegible] ſed omne[illegible] me deſtituerunt, [illegible] lis imputetur. D[illegible] autem mi[illegible] fuit & [illegible] me, [illegible] per me præ[illegible] im[illegible] perficer[illegible] [illegible]que omnes [illegible] [illegible] & liberat[illegible] [illegible] N[illegible] ron[illegible] ita, propter [illegible] & [illegible] ſuum de[illegible]ignans. I[illegible] quum in ſpiritu [illegible], [illegible] ipſius pro C[illegible]to adeſſe mort[illegible] fi- [illegible] quiddam infert [illegible] me [illegible] nu[illegible] ab omni opere malo, & [illegible] gnum ſuum cœleſte[illegible] [illegible] [illegible]ificans. Id qu[illegible] [illegible] a diuino inſtinctu præd[illegible] *Ego e- nim iam*, inquiens, *de[illegible] & offeror temp[illegible] re[illegible]o- lutionis meæ inſtat.* Indicat porro in h[illegible] [illegible]o- re v[illegible] [illegible] ad Tim[illegible]theũ epiſto[illegible] [illegible] in priore [illegible] defenſi[illegible]e, ne [illegible]m [illegible]sũ. [illegible]nde colligi[illegible] Ap[illegible] [illegible] acta [illegible] Lucam [illegible] per [illegible] ſto[illegible] omn[illegible] & a[illegible] [illegible]um [illegible] dum [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible]ue hæ qui [illegible] ſte[illegible] [illegible] [illegible] R[illegible] [illegible]

[illegible] Alia [illegible]dam [illegible]

Epiſtola ad Timotheũ poſterior.

Lucas alia Apoſtolica ad [illegible] bem Rom. aduenit.

[illegible]

C A P. [illegible]

[illegible] Petri Apoſtoli, & de ſacro Clem[illegible] eius: & vt ipſe quoq; poſtea Romam ve[illegible]

NON minus etenim Petrus quoq; orbe peragrato, & ijs qui ex circunciſione erant, o[illegible]ibus, in Palæſtina & Syria, & vbiq; fere [illegible] prædicatione promulgata, quum ſub [illegible] imperio Romam, propter deteſtan[illegible] Simonem, qui publicis inſcriptio[illegible] Deum ſe vocare, prædicationemque [illegible] exercere eſt auſus, veniſſet, factiſque [illegible] & ſermonem vi coarguiſſet: atque [illegible] Eccleſiæ, primum quidem Li[illegible] Anacleto, & poſt hos tertio, ad[illegible]dens, ſapientiſſimo Clementi claues [illegible], ad Deum migrauit. Is porro vna [illegible] Simone, tanquam prodigiorum effector, [illegible] Roma pulſus, Hieroſolyma rurſum & O[illegible]tales ciuitates petijt: & orbem mira[illegible] [illegible]ans, in Fauſtinum, & Fauſtinianum, [illegible] Nicetam & Aquilam incidit, qui filij quidem clariſſimi viri Fauſti Romani, Cæſarem genere attingentes, fratres autem Clementis erãt. Hos quum ab Simonis præſtigijs prodigioſis abduxiſſet, ciuitates viſebat, Simonis ſemina vbique radicitus euellens. Deinde vero etiam [illegible]tum Clementem ad ſe pertraxit, eumq; ſibi ad arcanas obſcuraſque illius de anima & reſtitutione hominis, alijſque rebus ingentibus quæſtiones, per appoſitas ſolutiones rite & præſen[illegible] animo reſpondens, atque inſuper miraculis [illegible], & ſectatoris ſapientiæ vi familiaritatis cõiunxit. Multis vero deinceps annis & Mathidiam nobilem matrem eorum, quam in inſula quadam ex naufragio ærumnoſe viuentem reperit, quippe quæ Roma Athenas liberorum [illegible] doctrinæ gratia vna cum illis nauigans, naufragium paſſa fuerit: quum illi quidem alius alio diuina prouidentia incolumes euaſere, ipſa vero in inſulam eiecta, in ſeruitute vitam egit. [illegible] Petrus ibi inueniens, quum ad ſpectandas vitiſeras columnas diuertiſſet, eumque quos diximus liberi illius tres ſequerentur, matremque ſuam præter ſpem & expectationẽ omnem cognoſcerent, diuino regenerauit baptiſmo. Vt autem & pater eorum Fauſtus Roma ad vxorem & liberos quærendos profectus, Ægyptumque, Syriam & Phœnicen peragrãs, diuino quoque nutu in Petrum ſuoſq; incidit, & itidem vt illi, ſacrum ſuſcepit lauacrum, vna cũ [illegible] Apoſtolum per orbem comitatus eſt. Ita illi [illegible] tempore veri certique rerum eius geſta[illegible] præcones fuere, ſimulque cum eo Chriſtũ [illegible]runt. Petrus porro ad eum modum per [illegible] paſſim vadens, eccleſias vbiq[illegible] [illegible] Romanam, quos ſupra diximus [illegible]ibus commiſit: Lino videlicet, A[illegible] [illegible]cro Clementi. Ipſe quidem C[illegible] in obitu eius lectum dicere, [illegible]m numerare videtur. A[illegible] [illegible] eſſe refe[illegible] in quis [illegible] [illegible]bius Pamphili. Alexandriæ [illegible] M[illegible] [illegible]cro mini

[illegible] reguum, quod tum præ[illegible] [illegible]tutos eſſe d[illegible] Siculorum [illegible] Pancratium [illegible]que regionibus, in[illegible] bus Epiſcopos alios [illegible] Chriſti diſciplinam accepiſſe [illegible] præpoſuit. A[illegible] hunc modum [illegible] in Palæſtina [illegible] Phœni[illegible] Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, [illegible] ip[illegible] totius [illegible] Europæ [illegible], omnibuſque adeo, qui in di[illegible] Iudæi & Græcis Euangelio Chriſti [illegible] ſigni[illegible] & miraculis [illegible] Ne[illegible]ronis [illegible] reginam, quam ibi [illegible] Paulus [illegible], peruenit.

C A P. XXXVI.

De miraculis Apoſtolorum [illegible] De[illegible] [illegible] ſit Simonis, vt & Petrus Paulus R[illegible] [illegible] certamen abſolue[illegible].

SE[illegible] enim quum ibi [illegible] [illegible] Claudian[illegible] [illegible], vt [illegible] eius [illegible] penes quem ſumma rerum [illegible] improb[illegible] [illegible] lapſis flagitia, ea [illegible] cognita, [illegible] ipſam [illegible] pietatem & pe[illegible]cuſſoribus di[illegible] [illegible] fideles ſer[illegible] necat [illegible]manos, vt etiam Senatus admodum iam propter paucitatem ſui ord[illegible] hominum imbecillis, alias ſuper alias ac[illegible]mulatas cæ[illegible]tet. Inde Simoni ad [illegible]dum Apoſtol[illegible] [illegible]quenti, aditus liber ad Senatum N[illegible] datus. Atque is o[illegible] vt in [illegible] mouet [illegible], vt [illegible] etiam nom[illegible] dio tolleret, tanquam qui cædis [illegible] dinis auctores [illegible]. [illegible] A[illegible] infenſus, plani[illegible] Simon [illegible] eſt complexus. [illegible] ſiſtens, cum eo [illegible] [illegible], umq. impietatis in male[illegible] [illegible] miſſet, poſtremo qua[illegible] pe[illegible]ctu omnium Romæ ad Pet[illegible] Tu [illegible] ais? inquit: propterea[illegible] Chriſtus tuus magnus eſt, quod [illegible] terra cœlos conſ[illegible]dit qui[illegible] & mihi id facere procliue eſt. Et conte[illegible] [illegible]tenſis, ſurſum verſum, dæmo[illegible] [illegible] ſe permiſerat, duc[illegible]tibus [illegible]rebatur. Pet[illegible] autem admodum anxius eſſe, & [illegible] De[illegible] [illegible]de per precationem [illegible]loqui[illegible] plenus poteſtate [illegible], qu[illegible] [illegible] in ſublime attoll[illegible] increpare, & vt diſcederent iubere. [illegible] lum verſum [illegible] rumpitur. Ibi [illegible] d[illegible] [illegible]nos vſurpan[illegible] uerant, ſubito [illegible] priſtinas [illegible] palino[illegible] claraque voce. *Vnus e[illegible] quem Petrus & Paulus aperte e[illegible]* [illegible] [illegible] ſane ip[illegible], in qu[illegible]

[illegible] & Paul. [illegible] coronati.

Primi Rom. Eccleſiæ Ep. Dum Petri [illegible] Clement. Rom. Epiſ. [illegible] eius, & [illegible].

[illegible] vinſili.

Dum Clem[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & ſoci[illegible] Petri, prædi[illegible] [illegible] in orbe [illegible] fuit.

Primi epiſcopi Eccleſiæ Rom.

Antiquiſſima. [illegible]

Sicula.

Poſtremis Neronis temporibus Petr. Romã peruenit.

Simon Magus [illegible] magis, [illegible] [illegible] tollen[illegible]tur.

[illegible] autem cer [illegible] empto [illegible]

[illegible] & [illegible] Christu vetu [illegible] quæ [illegible] qu [illegible] on [illegible].

[illegible] im. *Cum Simon [illegible] C[illegible]stum diceret, & tanquã filium [illegible] patrem se volando [illegible] ceret [illegible] ulere, atque [illegible] volare [illegible] ſſet, tunc Petrus [illegible] genibus precatus e[illegible] Dominum, & pre atio-ne ſancta vicit magicam [illegible] tatem, & vel [illegible] illum de ſublimi aere depo[illegible] pre [illegible] in ſaxo eli-dens crura eius con[illegible] regit, &c.* An[illegible] bus de [illegible] *Idem Aug. ſin* [illegible] 86. [illegible] die [illegible] ab[illegible] agens. *Est quidem, inquit, [illegible] plurimorum, quamuis complures ſue falſam perhi[illegible] ant, quo Apoſtolus [illegible] cum Simone Ma[illegible] Do-minico certaturus, propt[illegible] magna tent[illegible] periculum pridie cum eumdem [illegible] eccleſia ieiuna[illegible] & conſequuto tam proſpero [illegible] eiu de[illegible] m[illegible] em tenuerit, cum quæ imitata ſit nonnulla occiden-talis Eccleſia.*

CA. XXXVII.

De [illegible] tate & turpitudine Neronis: qualia quidam ex [illegible] scriptoribus noſtris de eo, de que ſacro ob[illegible] [illegible] rum Apoſtolorum [illegible] tradiderint: & de diuina eorum [illegible] ſacieq. figura.

E[illegible] de n Apoſt[illegible] martyr[illegible] ſum [illegible] Nero [illegible] quo ma[illegible] Imper[illegible] [illegible] factus, ad ne[illegible] an [illegible] prolapſus, arn [illegible] præſtatur pie [illegible] tatem [illegible] que [illegible] ne[illegible] quam [illegible] cu [illegible] ho [illegible]

[illegible] quæ [illegible] V[illegible] [illegible] ipſi ſua [illegible] it & [illegible] ume [illegible] mang [illegible] nere [illegible] qui [illegible] vari [illegible] um [illegible] ude [illegible] it A[illegible] quæ om[illegible] udere mad [illegible] De[illegible] m ſu[illegible] pta e[illegible] po[illegible] ead [illegible] mmam eius infamiam [illegible] per [illegible] captu [illegible] d. [illegible] eſſi bi afferre [illegible] [illegible] ſadmo[illegible] ſes. In p[illegible] gi[illegible] ra & ple[illegible] moad [illegible] o. C[illegible]iuſcitan Tertullianus Romanus [illegible] tionem faci[illegible] verbis: *Conſulite com[illegible] ve[illegible] reperietis primum Neronem [illegible] cum maxime Romæ ori[illegible] ntem, Cæ[illegible] adeo feroci iſſe. Sed tali dedicat[illegible] damnationis [illegible] gloriamur. Qui enim illum ſcit, intelligere pote[illegible], non niſi aliquod [illegible] bonum a Nerone damnatum. Ad[illegible] primus iſte Dei oppugnator renunciatus, a[illegible] A[illegible]ſtolorum eſt actus. Et Paulus quidem Romæ [illegible] Petrus autem crucifixus eſſe, eodem te[illegible] a-duntur.* Rem hanc confirmat Pet[illegible] & P[illegible] uſque etiam ob[illegible] in ced[illegible] monumen[illegible] At[illegible] lo ante [illegible] Tertul[illegible] nus & al[illegible] Eccleſiaſticus, Caius [illegible] ne, qui Zeph[illegible] Romani Epiſcopi temp[illegible] viuens [illegible] contra Pro[illegible] [illegible] ducem [illegible] de [illegible] eorum Apoſtolorum repoſit[illegible] Ego [illegible] Apoſtolorum trophæa de[illegible] poſſ[illegible]. Si [illegible] V[illegible] num aut O[illegible] viam [illegible] pſt[illegible] fundan[illegible] tropæa[illegible]. [illegible] item [illegible] dem [illegible] pore ambo [illegible] du-lum [illegible] ius Corinth[illegible] rum Epiſcopus ad Ro[illegible] ſcribens, ita aſtruit. Sed [illegible] vos per tale[illegible] doctrinam & coh[illegible] rtationem, [illegible] nem Romanæ & Corinthiæ Ec[illegible] à Pet[illegible] Paulo [illegible] contemperaſtis. Ambo [illegible] Corinth[illegible] nos verbum ſerentes, eade[illegible] cuerunt & [illegible] hic in Italia apud vos, q[illegible] dem ſimul promulgaſſent, † eodem te[illegible] ma[illegible] yrio ſunt perfuncti. Cæterum hæ[illegible] ea ſunt adducta, vt certiore fide res Ap[illegible] hiſtoriæ confirmarentur. Non enim igno[illegible] eſſe † quoſdam qui dicunt [illegible] non exacto ann[illegible] o-dem, martyrio Paulum qu[illegible] epiſtle. Statura [illegible] aut[illegible] & [illegible] Apoſtoli, [illegible] ciorem [illegible] de [illegible] qu [illegible]

capit

[illegible] *Dicat Simo[illegible] qui ſe magnū virtutem Dei & meretri[illegible] [illegible] Roma [illegible]*

[illegible] *Petri & Paul[illegible]*

[illegible] Roma [illegible] Paul[illegible] ne confir[illegible] matant.

Feſtus apoſt[illegible] [illegible] Pauli [illegible] nore.

[illegible] anno [illegible] ambo mort[illegible] laure[illegible] Prudentius.

[illegible] natura & [illegible] Dom[illegible] Petri.

[illegible] is mul[illegible] [illegible] deorſu[m] verſum vergebant. naſus pulflexus, idemq; longior barba denſior, & prom[illegible] [illegible] aque non minus quam capitis canis [illegible] iam reſperſa erat. Ambo autem hi ſu[illegible] diſcipuli quum inſpiceretur diuinom [illegible] ni præ ſe ferebant ſpiritu ſancto & diuina gratia ita referti, vt qui eos viderent fideles, aſpectu ſolo arcanam quandam & latentem conciperent gratiam, moreſque & vitam vna [illegible] fide rite conformarent, & in melius conuerterent.

Cap. XXXVIII.

Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Christo peregerit.

Præpoſ[illegible] tendorum

Sed hæc de primoribus Christi diſcipulis ſint [illegible] ta, quorum martyrijs expoſitis, quum ad hunc locum peruenerimus, conſequens eſſe videtur, & reliquorum decem, vitæ finem *in ſecundo hoc Tomo* perſ[illegible] ingere: non quod eodem tempore beatum felicem q; exitum omnes ſint conſequuti, ſed id fieri oportere duximus, vt & * compendioſa & * dilucida nobis conſtet hiſtoria. Deinde qui eorum coniugium ſint complexi, quique ſincera eccleſiæ ſcripta reliquerint, memorarum, finemque ita ſecundo huic ſacræ Hiſtoriæ volumini impoſituri: vt ſcilicet poſt primum, qui Christi res omnes continet, ſecundum hunc de duodecim Apoſtolorum actis abſoluamus librum: quamuis longius nobis inſtituta excreſcat hiſtoria. Sed enim poſt Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater Domini eſt nominatus, & Eccleſiam Hieroſolymitanam primus ab ipſo Seruatore Christo, ſeu (vt quidam volunt) ab ipſis poſtea Apoſtolis ſibi commiſſam adminiſtrandam ſuſcepit, Oblia[s]que, hoc eſt, Iuſtus appellatus eſt, mortem exponam.

Martyrium Iacobi fratris Domini.

† Oblias v[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]

Quod enim Diuus Paulus Iudæorum dolum, per Feſtum, & prouocationem ad Cæſarem, effugiſſet: illi quæ in Paulum ſtructæ non proceſſerant eas in Iacobum conuertêrunt inſidias. Qualem autem is habuerit finem, Hegeſippus, qui primæ ſucceſſionis Apoſtolorum temporibus vixit, in quinto Commentariorum ſuorum libro ad hunc modum recenſet. Suſcepit autem Eccleſiam vna cum Apoſtolis adminiſtrandam, frater Domini Iacobus, qui ab omnibus Iuſtus cognominatus eſt, ab ipſius Domini ad noſtra vſque tempora. Plures equidem hoc modo fuere Iacobi: ſed iſte ex ipſo matris ſuæ vtero ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, neque de animante quopiam comedit, nouacula ſuper caput eius non aſcêdit, oleo vnctus non eſt, balneo quoq; minime vſus. Huic vni in ſancta ſanctorum ingredi fas erat: neque veſtem laneam [illegible] lani ſed lineam tantum geſtabat. Solus quan[do]que in templum ibat, ibique in genua procumbere, & pro remiſſione peccatorum populi [illegible] mperrebatur. Genua quidem eius ca[illegible] [illegible] ſtar per callum indurauerant, propterea [illegible] emper ea inflecteret, orans ad Deum. Quum [illegible] etiam ex principibus fidem amplexi [illegible] [illegible] ultus, concitatus eſt à Iudæis, [illegible] [illegible] [illegible] is. qui eo periculi rem deueniſſe [illegible] bar [illegible] populus omnis Ieſum pro expectato [illegible] Christo haberet. [illegible] re ad Iacobum co[illegible] [illegible] *Cohortamur te vt cohibeas populū,* qui de Ieſu [illegible] [illegible] us eſt, *Christum eum eſſe existimans* [illegible] *nade* [illegible] *omnes, qui ad diem Pa[ſchæ] huc venere, opinionem* [illegible] *fidem de Ieſu. Tibi enim parem* [illegible] *omn*[illegible] *& cum popul*[us] *vniuerſo teſtificamur te iuſtum eſſe, neque perſonarum rationem habere. Perſuade ergo multitudini, ne de* [illegible] *errent. Cum Iuſtus tum populus & omnes nos tibi obtemperamus. Conſiſte in templi pinnaculo, vt quum ex ſuperiori loco omnibus ſis conſpicuus, tum verba tua ab omni exaudiantur multitudine. Propter feſtum enim Paſchæ conuenerunt tribus omnes, vna cum gentibus. Statuerunt igitur* [illegible] *qui dicti ſunt Scribæ & pharisæi, Iacobum in pinnaculum templi, & vociferati ſunt, dicentes: O Iuſte, tibi omnes obtemperare debemus: & quandoquidem populus fide ſua de Ieſu crucifixo ſeductus errat, annun*[cia] *nobis,* * *quod ſit Ieſu oſtium.* Ille vero voce magna reſpondit: *Quid me de Ieſu filio hominis interrogatis?* [illegible] *Ipſe ſedet in cœlo, ad dextram magnæ virtutis & poteſtatis, venturuſque eſt in nubibus* [cœli]*. Ibi, quum multi de certa indubitataque fide ſatis' actum eſſe, gloriabantur lætis de Iacobi teſtimonio, & dicebant,* [Ho]*ſanna filio Dauid. Scribæ autem ipſi & Pharisæi inter ſe dicebant: Male fecimus, qui tantum Ieſu præſtitimus teſtimonium. Verum age aſcendamus, & deijciamus eum, vt populus conterritus, non credat ei.* Et ſimul exclamarunt, dicentes. O, ô, *& Iuſtus ipſe per errorem ſeductus eſt.* Itaque pinnaculum *aſcendentes Iuſtum ipſum præcipitem dederunt, & alius ad alium dixit, Obruamus eum lapidibus: & inceperunt eum lapidare. Quum autem lapidibus ictus nondum mortuus eſſet, ſed conuerſus genua poſuiſſet, dicens: Obſecro te Domine Deus pater, remitte ipſis, neſciunt enim quid faciunt: ſic,* inquam, *quum lapides in eum iacere pergerent, vnus ex ſacerdotibus, filijs Rechab, de quibus teſtificatus eſt Propheta Hieremias, exclamans: Deſiſtite (*inquit*) quid facitis? Iuſtus ipſe pro vobis orat. Et fullonum quidam, ligno quo veſtes complanabat arrepto, caput Iuſti comminuit. atque ille ita martyrio eſt defunctus, anno ſeptimo imperij Neronis. & ſepultus eſt in loco quodam iuxta templum, monumentumque eius adhuc ibi manet.* Verus is teſtis Iudæis ſimul & Græcis fuit, Ieſum eſſe Christum. Poſtea ſtatim Iudæorum oppugnatio vbique Hieroſolymitanæ obſidio cœpit. Tam mir[i]ficus autem [iu]ſtitiaque clarus fuit Iacobus, vt etiam prudentiores apud Iudæos viri in piaculum aduerſus eum perpetratum, cauſam Iudaici belli ex profeſſo referant. Quemadmodum id ipſe quoque Ioſephus ſcriptis ſuis teſtatur, alicubi ita dicens: *Iudæis autem hæc acciderunt, propter Iacobum Iuſtum qui frater erat Ieſu, qui dictus fuit Chriſtus, vltione diuina vindicandum. Eum, quum iuſtiſſimus eſſet, Iudæi interemerunt* Sed *in vigeſimo Antiquitatum* mortem eius hiſce verbis exponit: *Cæſar Feſti morte audita, Albinum in Iudæam præfectum mittit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum iniſſe diximus, moribus confidens, & audax admodum, ex ſecta Saducæorum erat, qui in iudicijs ſupra omnes alios Iudæos ſæui ſunt, & crudeles. Talis itaque, quum eſſet Ananus, oportunum id ei tempus* [ratu]*s, Feſto defuncto, quum adhuc Albinus in itinere eſſet, nactum eſſe exiſtimans iudicum conſilium cogit & fratre Ieſu, qui dicebatur Christus, Iacobo ei nomen erat, quibuſdamque alijs in iudi*[ciu]*m productis, & actione legum præuaricatarum inſtituta, vt lapidarentur, effecit. Quicunque autem in vrbe æquiores, legumque peritiores videbantur eſſe, grauiter id tulere. Et ad Imperatorem clam legatos miſere oratum, vt ille ad Ananum, ne talia faceret, ſcriberet: eum quippe nec antea* [re]*cte feciſſe aſſeuerantes.* Nonnulli etiam [illegible] ob

* *vie ubique vi[illegible] [illegible]*

Quidā eadem [illegible] in tertium Neronis imperij annū referunt ſe. & [illegible] ſcribunt, poſtquā Paulus vinctus Romam eſt adductus.

Fuere, qui eadem [illegible] [illegible] Hieroſolymitana [o]pug[natio] [illegible] [illegible] ſuiſſe demorent

Albinus Iudææ præfectus

Ananus ſiue Ananias, mor[tis] Iacobi auctor.

[illegible], Alexandria iter facienti: cumque docuere, [illegible] miſſe Anano, citra eius ſententiam & voluntatem, conſilium iudicij faciendi gratia cogere. Albinus porro verbis his perſuaſus, ad Ananum animo commoto ſcripſit, pœnaſq; ſe ab eo ſumpturum minatus eſt. Qua re & Agrippa rex eam ob cauſam pontificatum ei, quem tres admiuiſtrauerat menſes, ademiſſe, eumque Ieſu Damnæi filio dediſſe videtur. Et Iacobi quidem res ſic ſe habuere. Huius eſſe creditur prima inter Catholicas Epiſtola, ad omnes Eccleſias: vt ipſius quoque Iudæ, magnifice cum libertate multa ſcripta, quamuis veteres quidem vetuſtiores mentionem nullam faciant.

Anano Pontificatum abrogatum. Ieſum [illegible] [illegible] fuiſſe, docet ſupr. [illegible] 34.

Cap. XXXIX.

De Andrea & Bartholomæo ſacroſanctis Apoſtolis, quomodo martyrio pro Christo ſint cohoneſtati.

POſt hunc & Andreas, coryphæi Petri frater, qui primum Dominum Ioannis indicio cognouit, germanumq; ſuum ad eũdem adduxit: F
nte vero, & vt decebat prius ſus, à prima vocatione vſque ad Christi in cœlum aſcenſionem, veſtigijs eius inſiſtes, officio ſuo functus eſt. Et cœlitus in ſpecie ignearum linguarum Spiritus ſancti gratia accepta, ſorte quoque ei prouincia ea obtigit, vt ad Gentes mitteretur: in Cappadociam ſcilicet, Galatiam & Bithyniam: Quibus illic peragratis, ad eam quoque acceſſit, quę Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines, ad vtrunq; Pontum Euxinum oraſq; ſeptentrionales & auſtrales, ad ipſum quoque Byzantis ſolum. Vbi Eccleſiæ à ſe primum inſtitutæ, primum Epiſcopum diuum Stachyn præfecit. Deinceps Thraciam, Macedoniam, Theſſaliam, & Achaiam peragrauit. In quibus prouincijs omnibus, longo tempore, ſermonibus diuinis, ſignisque, & prodigijs mirificis Christum glorificans, tandem à proconſule Ægæato in crucem quoque eſt actus: illo ei crimine obiecto, quod coniugem eius Maximillam, fratremque Stratoclem, impietatem eius deteſtari docuiſſet, & ad Christi fidem adduxiſſet. G
Philippus autem, & Bartholomæus, Syriam & Aſiam ſuperiorem ſortiti ſunt. Atque in eorum locorum ciuitatibus omnibus, fidei fundamentis iactis, templa conſtruxerunt, ſacerdoteſque & epiſcopos eis præfecerunt, Philippus etiam Aſiæ vrbibus peragratis, Hierapolim Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentam atq; celebrem, nominique ipſa ſuo reſpondentem. Adeo autem idolis ad[illegible]a erat, vt etiam viperam, impuram veneuoſamq, feram, ſactatio incluſam, tanquam Deum magnifico præcipuoque cultu veneraretur, ſacrificijſque quibuſdam foueret, & tota illi mirifice addicta eſſet. Sed enim quũ eo Apoſtolus perueniſſet, vna cum ſorore ſua Mariamna, quæ eum, quum dudum vitam per virginitatem ſibi exigendam ſtatuiſſet, comitabatur: ſtatim idolorum cultus in ea regione ex[illegible]ctus, & inſolentia incolentium ibi dæmonum eſt labefactata. H
Siquidem viperinus ille Deus, quem diximus, ex domi[illegible] ſuo erupit: & quaſi ab ardente igne profugit. Ilicet qui [illegible]im ian[illegible] ſtudio [illegible] luc[illegible]ant, p[illegible]ore aff[illegible] ſeſe occultant. Cæteri in quum quam[illegible] omnia à Philipp[illegible] & Mariamna miracula [illegible]tur, ſe[illegible] n mu[illegible]tudine ex[illegible] [illegible] enim Bar[illegible] Philippi Deo adhære[illegible] ex[illegible]

Andreæ Apoſtoli acta, & martyrium.

Philippus & Bartholomæus.

[illegible] Solenne hoc ætate noſtra etiam fuit in Lituania & Samogitia. Mariamna Philippi.

[illegible] B[illegible] no auxilio [illegible] [illegible] cæ per anticipatione [illegible] ni [illegible] teneri permanebant. [illegible] ne & [illegible]itiune facta [illegible]um [illegible] ſt[illegible]los iiruunt, eiſque art[illegible] dem tanquam victimam q[illegible] [illegible]pite ſuſpendunt, Bartholomæum autem directum in lignum ſub crucis forma agunt. Atque [illegible] tabb⁹ affecti ſupplicijs, ad pre[illegible]es conue[illegible]tur. Cedebat autem ſtatim locus, in multam altitudinem ſubſidens, ſimulque multitudo demergebatur, atque ita in ſummum tota vrbs decidit periculum. Ibi, qui reliqui erant ſentientes perniciem & cladem, eam vindictam eſſe eius, quæ in ſacros Christi miniſtros contumelioſe patrata fuerat iniuriæ, confeſtim omnes fidem Christi ſuſcipiunt: & Bartholomæus ab eis vinculis ſoluitur, qui Philippo ſancte fortiterque tum martyrio defuncto, ſepulturæ honore præſtito, & vrbe tota illuſtrata, Chriſtoq; dicata, [illegible]li quanto poſt tempore Vrbanopoli prouinciæ Ciliciæ in crucem rurſus actus, ad vnice deſideratum Chriſtum migrauit.

Martyrium Apoſtolorum.

Cap. XL.

De Thoma, Iacobo Alphæi, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbæus eſt dictus: & de Matthia, qui in locum proditoris eſt ſubrogatus.

QVomodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus eſt, vehementiſſimum in Chriſtum amorem prætereamus? qui Æthiopes & Indos ſortitus, a profectione ea abhorrens, ſeſe ſubducebat: nigroſque & deformes earum gentium vultus, prætereaque caliginoſas atque intractabiles earum mentes auerſans, iter ad eos ſuum differebat. Aperte igitur & clare ei, is qui pulchritudine & forma præſtat, aſſiſtit, eumque ad miniſterium ſuum capeſſendum cohortatur. Et vt certum ſecurumque redderet, cum eo ſe per vitam omnem futurum, auxiliumque in certaminibus laturum pollicetur. Quinetiam cuidam ex Æthiopibus, quibus ex mercatura lucris inſeruiens eſt vita, vt vendatur effecit, atque ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in notitiã Smiodæi, regionis eius principis, regnum illi cœlorum ſtudioſiſſime parans, peruenit: & miraculis prodigijſque maximis Parthos, Medos, Indos ipſoſque Æthiopes in admirationem addu[illegible] Adhæc, quicunque extrema Orientis ora, & a[illegible] vltimum Oceanum colũt, inſulam quoq, quam Taprubanem vocant, gentemq; B[illegible]hman[illegible] in prædicatione verbi illuſtrat. [illegible]mpl[illegible]que vbiq, maximis, alijſque pro eo atque decebat rebus omnibus ſancte ordinatis, poſtremo lance[illegible]tus eontuſus, ad eum cuius ipſe pertrect[illegible]at latus, peruenit. Porro Iacobus etiam Alphæi filius, & ipſe ex d[illegible] decim [illegible]ons, iuxta ei[illegible], qui eum regebat [illegible]tus ſancti voluntatem & ductum, ab Apoſt[illegible]orum [illegible]rpore ſeiunctus, G[illegible]æ primum deinde Eleutheropoli, & in vicinis [illegible] eorundem populorum ciuitatibus verſans maxima quæque miracula edit: & cœle[illegible]bus Spiritus ſancti ſermonib. ab eo pacata quadam & [illegible] vt ad gẽtes delatis, teſtimonium regni Chriſti maxima incrementa cap[illegible]. Poſt hæc ad Æ[illegible]ptios extre[illegible]am [illegible] regionem perueniens, & C[illegible] Seruatorem &

Diui Thomæ acta.

Martyrium [illegible] Iacobi Alphæi.

Deum

[illegible] randem, [illegible] Atque ibi quum ſa[illegible] te vix [illegible], periculiſque & cer[illegible] animis conflictatus eſſet, tandem [illegible] m eorum, quos docuerat ſalu[illegible] ipſe quoque à quibuſdam, qui Verbo [illegible] uerſabantur, affigitur: vt & in ipſo non ita multum imitatio mortis Magiſtri ſui abeſſet.

Cades eius, Simonis Zelotes. Operæpretium etiam fuerit Simonem Cana Galilæ orium, qui propter flagrantem in Magiſtrum ſuum ardorem, ſummamq; Euangelicæ rei per omnia curam, Zelotes cognominatus [illegible] rec. Accepto enim is cœlitus adue[illegible] to Spiritu [illegible] gyptum, Cyrenem, & [illegible], deinde Mauritaniam & Libyam o[illegible]anen [illegible] gelium depiædicās, percurrit eandemq; d[illegible] nam etiam ad occidetalem Oceanum [illegible] Britan icas perfert. Permultis vero [illegible] & prodigiorum miraculis, diuinaque d[illegible] Chriſtum, ita vt debuit celebran[illegible] buſq; inſuper ærumnis & afflictionibus obuiam eundo, poſtremo & ipſe in cruce ſibili quadam lætitia mortem per crucem ſubiens, ad Magiſtrum ſuum tranſijt. *Martyrium eiuſdem.* Non minus & [illegible] uus Iudas, non Iſcariotes ille, ſed alter, cui duplex cognomen [illegible], Thaddei ſcil. & Lebbei, *Iuda Thaddæi acta.* [illegible] quidem [illegible], frater autem Iacobi, qui è [illegible] temp[illegible] delecti fuerat, Iudæam primum [illegible] & Galilæam, Samariam & Idumæam, deinde Arabiæ ciuitates, nec non Syriæ & Meſopotamiæ regiones, ſagena Euangel[illegible] cepit. Poſtremo Edeſſam peruenit, Augari ciuitatem, vbi antea alter quoq; Thaddæus ex ſeptuaginta illis viris Chriſtum docuerat. Atque quum ibi, ſi qd adhuc ex alterius illius miniſterio deeſſet, pulcherrime expleuiſſet, Chriſtumq; ſimul & diuinis concionibus & operibus admirandis glorificaſſet, *Mors eiuſdem non violenta.* morte pacifica & quieta ad illum commigrauit. *Matthias res.* Matthias porro, qui iacturam duodenarij Apoſtolorum numeri ſarcierat, primam Æthiopiam adijt, atq; ibi à feris, infeſtis, immanibuſq; gentibus multa pertulit. Quum vero, quę oportuit, & verbis & factis diuino Euãgelio annunciando præſtitiſſet, & Chriſto magnam hominum multitudinem accumulaſſet animo intrepido & forti martyrij coronam † ſuſcepit.

Martyrium eiuſdem.

† Lapidib. primum obrutus ad poſtremū ſecuri percuſſus.

Cap. XLI.

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Matthæo.

Matthæi acta. MAtthæus autem ex publicanis aſſumptus igneа lingua [illegible] morem quam primarij Apoſtoli gratiam conſequutus, ſacrorum Euangeliorum hiſtoriam primus [illegible] ſcripſit. Is quoq; ſanctus Apoſtolus profe[illegible]onibus multis ex alia regione atq; gente in aliam ſubinde migrans, Euangelio prædicando præfectus, ad poſtremum Spiritus S. ductu ad Antropophagoru terram, *Antropophagi.* in ciuitatem, cui nomen eſt Myrmenæ, peruenit, in qua Platone, ſectatore ſuo, Epiſcopo declarato, ipſe in quendam ciuitati proximum [illegible]em conſcendens, vt ſibi gentis eius ſalus reuelar[illegible]ur orat. Hoc ita agenti Apoſtolu, Domin[illegible]s le[illegible] formoſi pueri ſpecie aſſiſtens, quum pacem il[illegible]re[illegible] rum virgam in manus ei dat. Eam quu[illegible] deſcendi[illegible]et, [illegible] vrbe ad eccleſiæ, q ipſe & Andreas conſtru[illegible] portam p[illegible]tare iubet, in arborem magnam & excelſam [illegible] euaſuram, f[illegible]amque [illegible] plurimum ma[illegible]ne [illegible] longe [illegible] m: [illegible] poſtea [illegible] ſum & [illegible], cum [illegible] adi[illegible] us erumpentem [illegible] pol[illegible], in quo q[illegible] Antropophagi lauiſ[illegible] ſi [illegible] & [illegible] tus ad [illegible] decen[illegible]orem [illegible] mpoſi [illegible] & c[illegible] da a[illegible] ſe[illegible] tepo[illegible]a, ad placab[illegible] & leui [illegible] conuerſum, [illegible] rſuſq, eos [illegible] melius mutatum [illegible] deſcend[illegible] igitur, ciuitatis eius [illegible] cep[illegible] cum coniuge & Filio, Fuluianorum pat[illegible] & [illegible], Fuluianę autem matri nomina erant obuius fit. Malignis autem illi excruciabantur ſpiritibus [illegible]us quum manus ſtatim impoſuiſſet, dæmon[illegible] [illegible]bat res p[illegible] ugerunt. Pangit [illegible] & virgam [illegible]lam, & con[illegible] m[illegible] n arbore[illegible] excelſ[illegible] ſimulq; à rad[illegible] ce vnd[illegible] quum aſpectu amœnã, tum p[illegible] oni com[illegible]dam, ſcatentem profert. He[illegible] tam [illegible] ligni [illegible] lut id [illegible] conſternata, quum eo [illegible] ſuperi[illegible] e loco, pati [illegible] genti [illegible], al[illegible] rum [illegible] is annunciat [illegible] angel[illegible]. [illegible] ſtatim ex [illegible] mo[illegible] anim affectu, in eo [illegible] ſacr[illegible] auantur [illegible] ap[illegible] mo: fluctuq; [illegible] us gu[illegible] to [illegible] pulcherrima i[illegible] mutat[illegible] ne p[illegible]. Fuluianus vero ſtatim [illegible] ductus, & quod multitudinem ad Apoſtolum c[illegible] fluere videret æmulatione [illegible] accen[illegible]s, grauiter id ferre, manumq; militarem ad eum comprehendendum mittere. Quæ quum re infecta rediret ipſemet quamplurimis ſecum ductis co[illegible]ra Apoſtolum it: atque inter eundum plaga inu[illegible] ſibi i ictus, viſum amittit. Ibi multis precibus Apoſtolo exorato, oculorum quidem vim priſtinam recipit, cor autem eius induratum cęcumque permanet. Nulla enim interpoſita mora, Apoſtolum clauis longis terræ affigi iubet, piciq; & bituminis miniſtri eius multa ſuperae[illegible] umulantes ſarmenta, materiamq; aliam [illegible]cile ignem corripientem inijcientes, ab inferiore parte eam accendunt. Verum ea res præter ſpem & expectationem in fons euadit refrigerium. Q[illegible]od vbi multitudo vidit, Matthęi Deo aggregatur. Princeps autem e diuerſo præſtigias eſſe quæ Apoſtolo accidebant, credens, & i[illegible]a exardeſcens, quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant) efferri iubet: eiſq; circum Matthæi p[illegible]ram diſpoſitis, vt videlicet eorum ope ignis officium ſuum faceret, incendere illam præcipit. Ita ſarmenta quidem flammam corripiunt, incendium autem aduerſus Deos conuertitur, eoſq; comminuit diffluentes. Vnde ſimulacrum tanquam ſerpens ardentis proſilit: & à tergo Principis prorepens, cum ingenti ſibilo eum perſequitur, ita vt non faci[illegible] e[illegible] eſſe in regiam ſuam confugere: Q[illegible] propter deſperatis rebus omnibus, ille denuo ad Apoſtolu conuertitur, eumq; vt ab imperu conſequentis eum ſerpentis liberetur obſecrat. A[illegible]ſt[illegible]lus autem, quod hora iam inſtaret, qua ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiret rebus omnib poſtpoſitis, ignem increpat, atque is repente extinguitur, & ſerpens ille euaneſ[illegible]it. Principi autem extremis, quæ oportuit, mandatis expoſitis, omnibuſq; precatione confirmatis, in pace emittit ſpiritum, & ad Chriſtum tranſit. Cuius quidem ſacrum tabernaculum in aureo [illegible]po[illegible] lecto, ſplendidiſq; innolutum [illegible]ſtibu[illegible] palam Fuluianus inſe[illegible]. Idque arcæ [illegible] reæ, pl[illegible] inſuper probe communitæ incluſu[illegible] in mare iubet, ho[illegible] ta [illegible]

illud ab oe con ſeruarum rutatus eſſet, ab vndis quoque vt in ferrea vrna poſitum ſupernataret, vindicaret, ſe dijs ſuis omnibus repudiatis, vni, quem ille prædicaſſet, Deo per pietatis cultum ſeruiturum. Quum ergo ita in mare proijceretur, ſtatimque diuina id cœlitus gubernante manu in littore rurſum exponeretur: populus vniuerſus vrbe effuſus, Platone Epiſc. præeunte, hymnis laudibuſque à Matthæo prædicatum concelebrat Deum. Fuluianus vero rebus omnibus poſthabitis, ſacrum ſuſcipit baptiſmũ, & Matthæi ſibi nomẽ arrogat, occulto quodam arcanoque Apoſtoli ductu. Simulque qui eius imperio ſubditi erant, omnes patriam ſuperſtitionem reijcientes, diuinum complectuntur lauacrum. Deinde poſt annos tres. Epiſcop. quoque Plato ad ſempiterna conſcendit tabernacula. Porro Fuluianus adhuc viuente Epiſcopo, alij regnum conceſſit: & ipſe ſummiſſæ humilitatis habitu aſſumpto, quum ſecretioribus Chriſtianorum initiatus eſt ſacris, tum presbyteri dignitatem à dino ſuſcepit Platone. Poſt cuius ex hac vita deceſſum, ab ſancto Apoſtolo per nocturnam viſionem admonitus atque conſecratus, Epiſcopalem quoque aſſumpſit honorem. Et quum ante ſacro miniſtraſſet Euangelio, multoſque per fidem luc feciſſet Deo, vitam quoque hanc meliore alia commutauit.

Miraculũ in corpore eius defuncto.

Cap. XLII.

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Ioanne, & de diuina eius aſſumptione.

SVpereſt nobis Ioannes dilectus ille, quique ſupra* pectus Magiſtri recubuit, diſcipulus: cuius profectiones, in eiſque miracula diuinaq; opera edita, mirificoſque & arcanos de Deo ſermones, ſicuti & aliorum diſcipulorum & Apoſtolorum res geſtas ſingillatim exponere præter quam quod virium noſtrarum non eſt, ab inſtituto quod in manibus habemus opere alienum etiam eſſe arbitror. Sed enim hiſtoriarum monumenta produnt, diuiniſſimum hunc Euangeliſtam, poſt Ieſu in cœlum aſcenſum, cum matre Dei in ea, quam ad Sion fuiſſe ſcripſimus, domo ſua vixiſſe, vſque ad illius ad Dominum migrationem. Poſtea autem in Aſia Chriſtum per Euangelium promulgaſſe, ibique templum Dianæ ſolo æquaſſe. Cæterum perſequutionis ſub Domitiano tempore exilio damnatum, & in inſulã Patmum relegatum: decimoquarto Imperij Illius anno, Spiritu ſancto plenum, Euangelium ibi ſuum ſublimem in modum intonuiſſe, ſacrãque & diuinitus inſpiratam Apocalypſim protuliſſe. Qui Deinde poſt Domitiani obitum Ephesum in Aſiam reuerſus, quæ ibi fuere eccleſias rexit, templa conſtruẽs, clerum omnem docens, eccleſiarumque ſacros miniſtros inſtinctu Spiritus S. ad perfectionem inſtituens. Et quum aliquando in ciuitate quadam eſſet, adoleſcentemq; vultu quidem liberali & honeſto animo tamen & ingenio feruido conſpexiſſet, Epiſcopum loci eius intuitus, *Hunc* (inquit) *tanquam depoſitum tibi cura & diligentia ſumma, ſub Chriſto atq; Eccleſia teſte, commendo.* Atq; ille quidem ... nihil ſe in eo excolendo rerum omnium prætermiſſurum p... Ioannis aũ Epheſum ... Epiſcopus porro ille adoleſcentem domi ... ad ... nitionis & doctrinæ

** Ioan. 13. Acta diui Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ.*

Quindecim in imperanti an ni.

Exemplũ notabile, quantum vel ad ætatẽ interuenſa, vel ad diligentẽ ſummã obſeruã diſciplinæ Eccleſiæ valet.

... an Epiſcopo ... ſumenem liberalis ingeni inſtitutionem commẽdat.

lucem ducebat. P... au... tempore, attentiorem illam diligentiam & curam remittit, perinde atque ſupremum & perfectum Chriſti ſignaculum ei iam impreſſiſſet. Ille autem quum ante tempus poteſtati ſuę permiſſus eſſet, atque inſuper ab æqualibus ſuis ocio corruptis, maliſq; artibus imbutis, & diſciplinæ omnis impatientibus corrumperetur, primum propter illicita intempeſtiuaq; conuiuia prędatum ab eis ducitur, ac mox iterum ac tertio ad perpetranda maleficia inuitatur. Deinde vero quo longius, eo quoq; magis ſceleribus atque flagitijs aſſuefactus, perinde atque equus robuſtus frenis ruptis in barathrum fertur. Et quum ita ſpe omni meliore excidiſſet, ſalutemque ipſe ſuam comploraſſet, latronũ prædonumq; complectitur vitam, ipſeq; adeo maleficorum manipulo tanquam dux præeſt, & alios feritate, cædiumq; immanitate longe ſuperans, impetum ſubinde in viatores ex improuiſo factitat. Intercedũt anni aliquot, & Apoſtolus rurſum ibi adeſt. Qui ad Epiſcopũ, *Age*, inquit, *quod tibi, Chriſto teſte aduocato, credidi, mihi depoſitum redde.* Ibi ille obſtupeſcit, pecuniamque à ſe quam non accepiſſet, per ſycophantiam exigi putat. Fidem certe quidem Ioanni dicenti non habere, prorſus non licebat: neque rurſos ad ea credenda, quorum ſibi conſcius non eſſet, induci poterat. Vt autem adoleſcentem ille, animamque eius flagitabat, alte admodum ſuſpirio ducto illacrymans: *Iamdudum*, inquit, *ille mortuus eſt.* Perditus enim, & modis omnibus, pernicioſus homo erat: & vt caput tibi malorum eius indicem, prædo. nam Eccleſia relicta, & monte quodam occupato, prædonum ducit manum. Tum Apoſtolus veſte ſciſſa, & capite ſuo cum eiulatu & planctu multo pulſato: *Egregium ſane cuſtodem*, inquit, *animæ fratris conſtitui.* Sed equus mihi detur, & dux itineris aliquis adſit. Confeſtim itaq; ex eo loco ab eccleſia ire pergit: & quum ad regionem deſignatam perueniſſet, ab exploratoribus illius comprehenditur: neq; fugere cupiens, neq; quicquam deprecans. Quinimo ea de cauſa veniſſe ſe dicit, ſeq; ad ducem eorum deduci petit. Ille porro tum ita forte, vt armatus erat, in via ſtabat. Vt autẽ Ioannem paulatim ad ſe venientem cognouit, quam celerrime poteſt, retrocedit. Ioannes autem ſenectæ ſuæ rerumque aliarum omnium oblitus, illũ conſequitur, ingenti voce clare inclamans: Quid me fugis, iuuenis ſenem, patrem ... l, nudum atq; inermem armatus? faceſſat metus: adhuc tibi vitæ ſpes eſt reliqua Ego pro te Chriſto rõem reddam: ac ſi opus fuerit, ipſe pro tua anima meam ſtatim proijciam. Cõſiſte, meq; à Chriſto miſſum tibi crede. Tum ille, his auditis, primum cõſiſtit, oculis in terram demiſſis: deinde arma deponit, ac tremore multo correptus, acerbiſſime lamẽtatur: accedentemque complectitur Apoſtolum, & lach... is quod potuit, noxam deprecatur, genibuſq; flexis dextram ad ſinum Apoſtoli extendit. Tum Ioannes, iureiurando addito, ſalutem, noxęque remiſſionem ... à Seruatore pollicetur: dextram eius per pœnitentiam iam expiatam deoſculatur, eumque in Eccleſiam reducit. Ibi frequẽtibus orationibus, ieiunij'q; continuis cum eo vacans, ſuauiq; verborum Syrene tumorem animæ illius tanquam incantatione curans, non prius ex eo loco abijt, quam valentem illum & firmum prorſus Eccleſiæ reſtituit. Magnum

Iuuenis à ſuperiori Epiſcopi negligentia degenerat, & dux tandem ... fit.

Reuocatur atque reducitur ad frugem iuuenis perditus.

Eximium poenitentia ... ſum.

Pœnitẽtia vera formula.

medius

[illegible] onis a[illegible] fur- [illegible] qui in- [illegible] oriam [illegible] enimuerò [illegible] dum trans[illegible] & horam eius [illegible] Ecclesię & [illegible] fide fratribus [illegible] progredi- [illegible] quendam tumultu, [illegible] precationi operam dat [illegible] vehementius orans, E[illegible] commendans [illegible] quos [illegible] sepulchrum [illegible] inde eos [illegible] aderant, [illegible] præceptis optimis [illegible] fide [illegible] & [illegible] ne quippe [illegible] ipse [illegible] erat. [illegible] mans, S[illegible] [illegible] endat. P[illegible] moque [illegible] in Do- [illegible] & v[illegible] vbi fecit [illegible] in mo[illegible] end[illegible] cumque [illegible] commu[illegible]te, [illegible] que reuerti eos, postea sepulchrum aperire, diligenterque perspicere mandat. Hoc modo quum [illegible] vt [illegible] amictus erat, in [illegible] ad obitum compofuisset, statim eo qui iustis debetur [illegible] somno, quum quidem [illegible] in senectute [illegible] post passionem Seruatoris Christi [illegible] imo [illegible] annos peruenisset. Oportebat enim [illegible] ac potius Christo, & sapienti credere [illegible] ad testificandam mortem eius [illegible] Et non dixit ei Iesus, illum mori [illegible] sed, *Si illum volo manere donec veniam,* [illegible] lyma videlicet euersurus: vixit enim ad id vsque tempus, atque etiam aliquanto, ad Traiani scilicet ætatem, longius, [illegible] Et Ioannes quidem ita diem suum obijt. De [illegible] incffabilis atque inuestigabilis gloria, ea quam ipse solus nouit, hora illucescens, corpus eius terrenum & corruptibile in immortale & in incorruptibile [illegible] miraculum ingens transmutauit & in diuinum paradisum, itidem vt omnibus laudibus celebrandam Dei genitricem, quæ per gratiam mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipsum, qui matris loco incorruptam, semperque virginem habuisset, & dilectus in primis mirifice, Christo [illegible] aterq; adeo immortalitatis promptuarij [illegible] paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. [illegible] die sequenti, quibus id [illegible] erat, [illegible] præceptum acceperant, ad monumentum [illegible] operculoq; eius auulso nihil ibi aliud [illegible] cralia [illegible] lintea repererunt. Atque hæc [illegible] Ioanne. C D

De [illegible] Apostolorum Petri, Pauli, Ioannis martyrijs, [illegible] de Præscriptionibus hæreticorum: Felix, inquit, [illegible] cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine [illegible] passioni Dominicæ adæquatur, [illegible] Paulus Ioannis exitu coronatur: ibi Apostolus Ioannes [illegible] in oleum igneum demersus, nihil [illegible] Loquitur autem de [illegible] Romana [illegible] Mariam [illegible]tam [illegible] inuiolatam [illegible] ex cælesti[illegible] eius mi[illegible] virgini [illegible] commi[illegible] plurimi [illegible] quia [illegible] quod [illegible] Vtramen [illegible] hominum vetustas confitetur, ambi[illegible] Mariam [illegible] totum, [illegible] impossibile est, [illegible] mittimus, quam aliqui [illegible] credibile [illegible] mus authoritate [illegible] quod non probamus. Hiero[illegible]

CAP. XLIII

De sanctis Apostolis & Euangelistis Marco & Luca, qui ex numero septuaginta discipulorum fuerunt.

CÆterum Marcum quoque & Lucam, etsi inter Septuaginta [illegible] adiungere tamen istis [illegible] alter autem Pauli [illegible] pulus, [illegible] Euangelistas, maxi[illegible] nobis [illegible] Marco, [illegible] Ægypto prædi[illegible] antea à nubis [illegible] est [illegible] nepos, imper[illegible] Ægypti [illegible] Barbat [illegible] euange- lizans annunciauit. [illegible] atque comprobatis [illegible] Cyre- næos & Pentapolitanos [illegible] ecclesias [illegible] episcopos, atque al[illegible] & ordine [illegible] A[illegible] reuersus. vbi cum [illegible] Bucoli non [illegible] deprædicans [illegible] repente [illegible] funibus pedes [illegible] in modum per vrbem raptant [illegible] saxo al[illegible] admod[illegible] ditur, & sanguis ex eo abunde profluit. Deinde carceri virum sanctum includunt. Ibi ei apparet Dominus, C futuram illi gloriam renuncians. Den[illegible] ex carcere extractum, per plateas [illegible] trahunt, Atque ad hunc modum raptat[illegible] tandem spiritum Deo commendauit [illegible] ingentibus gratijs, animæ virtutibus [illegible] lucentibus atque [illegible] ondentibus: [illegible] tem is staturæ, & *ætatis statæ, atq[illegible] nus. Lucas autem Antiochiæ, quæ [illegible] est, ortus, medicus simul & [illegible] Thebis quæ vrbs septem habuit portas [illegible] lum venit: atque ibi nunci[illegible] erroi pat[illegible] remis- so, ad Christum accessit, [illegible] re animarum medicus [illegible] Euangelium [illegible] suum Paulo præeunte scripsit atque itidem Apostolorum acta. Cum Paulo autem Romæ quum fuisset, in Græciam est reuersus, plurimusque ibi diuinæ doctrinę & [illegible] luce illustrauit, & tandem à d[illegible] tibus *ex fructifer[illegible] aridi ligni vnde [illegible] fieret, [illegible] D spiritum comme[illegible] dicitur, annos natus [illegible] inter alia [illegible] monumenta sepu[illegible] fidelium oratione est [illegible] S[illegible] enim Deus collyria cœlitus [illegible] eius demisit: ad indicium, vt opi[illegible] nomique eius. Vnde etiam sepu[illegible] fide[illegible] omnibus est [illegible] que [illegible] Christi [illegible] D[illegible] de-

Acta S. Marci Euangelistæ

ἀδελφιδοῦς

Martyrium eius

[illegible]

Mar[illegible]

ſtolorum [illegible] vnde in [illegible] habitabilo [illegible] tam venerationi [illegible] opus eſt illas reliquias quidem [illegible], honore quoniā dignas, Conſtantius, Conſtantini magni filius, per Artemium, maximum illum martyrem, Thebis ſicut etiam, qui qui primus ad Apoſtolatum eſt vocatus, Andreę, Patris, ex Achaia & itidem Timothei Apoſtoli ex Aſiæ Epheſo, in cognominem patri ſuo vrbem tranſlatas, templo ſanctis Apoſtolis ſacro intulit. [illegible] de diuinis Chriſti d[illegible]ulis hæc dicta ſufficiunt. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, & quæ quiſque eorum reliquerit ſcripta, hiſtoriam texemus. In præ'entia illa per ſequēda veniunt, quinam fuerint Chriſti Apoſtoli. qui ex ijs coniuges [illegible], qui rerū à Chriſto geſtarum monumenta ediderint, qui etiam epiſtolas: quæ item ſcripta, vt irrefragabilia & [illegible] Eccleſia receperit: quæ etiam vt ſpuria & adulterina reiecerit.

m Chriſti ... Patras ... Petri quo- ... Pauli ... ſtolorum ... depo-

Cap. XLIV.

Qui ſint duodecim Chriſti diſcipuli & Apoſtoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint.

Actor. 12.

ATq; equidem duodecim fuerunt Apoſtoli, ſeptuaginta autē diſcipuli. Et præter hos, innumerabiles alij. Quandoquidem vero multi, qui fuerint Apoſtoli, ignorāt, faciendum putaui, vt ſacra eorum nomina ſcripto huic inſererem. Coryphæus itaque & princeps chori eius, eſt Petrus. Secundus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedæi eſt dictus. Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & virgo, qui ſupra pectus Magiſtri recubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomæus. Tomas, Septimus. Deinde Euangeliſt. Matth. octauus. Nonus poſt hos, Iacobus Alphæi filius: non alter ille frater Domini. Decimus Iudas, qui item Taddæus, atque etiam Lebbæus eſt dictus, is filius quidem fuit Ioſephi ſponſi, frater autem Iacobi, quem fratrem domini dixere. Vndecimus horum, Simon Zelotes, Duodecimo, proditor Iudas qui quum inexplebili auaritiæ cupiditate crepuiſſet, Matthias duodenarium expleuit numerum. Et hi quidem ſuor reuera Chriſti diſcipuli. Paulus vero, electionis vas, neque inter duodecim, neque inter ſeptuaginta recēſetur: ſed in omnibus is eſt, & ante omnes, & cum omnibus quippe qui cœlitus vocatus ſit, & ſupra omnes præcipue diuino Euangelio propagand[illegible] laborauerit. Ex his coniugium ſunt amplexi, vt quidem Clemens contextor, in tertio libro eoru[illegible] commentariorum, quus [illegible] inſcripſit, tradit: in oppugnatores namque conni[illegible]ij acrius inuehens, ſic verbis hiſce vtitur. An iſti tandem Apoſtolos quoq; reijcient. Petrus ſiquidem & Philippus liberis creandis operam dederunt. Philippus porro filias etiam ſuas viris in matrimonium locauit. Paulus qu[illegible]que non veretur *in epiſtola qua[illegible]m** c[illegible]mpar[illegible]am ſaluta[illegible]ione com[illegible]are [illegible]nam quidem [illegible]e propterea ſecum nō [illegible] cum [illegible] fa[illegible] lus ei exped[illegible] iſque eſſet [illegible]. De Diu[illegible] P[illegible], in ſe[illegible]que eorum quos d[illegible] *[illegible] Petrus [illegible]uit, quum vxorem ſuam [illegible]ortem ad[illegible]du[illegible], ſi[illegible]ul & inge[illegible] eſt voluptate a[illegible]us,* * *pr[illegible] vo[illegible] tonem eam redituma[illegible] eius.*

morti Lu- Andrea & ... Cōſtan ... per

nam ex ſtolis con- fuerint. ... ἐλληνισ-

& pulchre [illegible] oduio eam al[illegible] quu[illegible], atque c[illegible]hortatus eſt, ac de nomine quoque ita compellans: *Memineris, o mea, Domini obſecro.* Et tales quidem beatorum hominum coniugij fuit ſtatus. ta[illegible] per[illegible]cta eorum, qu[illegible]bi eſſent chariſſimi [illegible]e, animorum aff[illegible]io. Sed & Polycrates E[illegible]leſiæ Epheſiorum Epiſcopus, ad Victorem Romanum Epiſcopum ſcribens Phi[illegible]ppi, filiarum, [illegible]ue eius, atque Ioannis Euangel[illegible]æ meminit, h[illegible]ce quodammodo verbis. Etenim in [illegible] magna profeſſionis noſtræ conquieſcunt & dormiunt * initia, quæ reſtituentur atque reſuſcitabuntur die extremo aduentus Chriſti in quo cum gloria è cœlo veniet, & ſanctos omnes reſuſ[illegible]tabit: Philippus videlicet, ex duodecim Apoſtolis vnus, qui Hierapoli dormit & duæ itē filiæ eius, quæ virgines conſenuerant. Et alia præterea filia eius, quę in ſpiritu ſancto vitæ curſum peregit, Epheſi quieſcit. itidemque Ioannes, qui ſupra pectus Domini recubuit: quique, quod ſacrorum antiſtes eſſet * inſigne Epiſcopale geſtauit, teſtis & doctor egregius Epheſi dormit. Quin & Caius, cuius paulo ante meminimus, his ſimilia ad Proclum quendam ita ſcribit: Poſt hunc, propheteſſæ quatuor, Philippi filiæ, Hieropoli in Aſia fuere: vbi earum, patriſque etiam eſt ſepulchrum. Mentionem iiidem in actis Apoſtolicis Diuus Lucas facit alterius Philippi, non Apoſtoli, filiarum, vt prophetici illæ ſpiritus gratia fuerint condecoratæ, quum Cæſareæ Palæſtinæ adhuc cum patre ſuo eſſent, in hæc verba ſcribens: *Venimus Cæſaream, & ingreſſi in domum Philippi euangeliſtæ, vnius ex ſeptem, apud [illegible] manſimus, erant filiæ quatuor prophetantes.* Multis autem, eiſque magnis apud nos viris, non videtur Paulus coniugem habuiſſe. idque ex verbis eius, quibus virginitatem & cœlibatum commendat, colligunt, quum dicit: *Per[illegible]llem equidem omnes eſſe, vt ego ſum.* Illud vero, *Salue mihi & tu compar non mulieri, ſed viro cupiam,* ita fortaſſe nominaro, dictum putant.

F ... ἐπιγαμία. ... πέταλον. ... Supra dictum eſt, tranſlatum eſſe in ... An D. Paulus [illegible] fuerit.

Cap. XLV.

Qui ex Apoſtolis teſtamentarios ſiue Canonicos reliquerint libros, & de ſacroſanctis quatuor Euangelijs, ex quibus [illegible] ſint ſcripta, atq; de eorum ordine. Item de Apoſtolorum actis, Catholicisque & alijs ſanctorum apoſtolorum epiſtolis.

HVcuſque de duodecim Apoſtolorum nominibus, & qui inter eos mariti fuere diximus. De ijs vero, qui ſcripta poſt ſe reliquerunt, quæ legitima & teſtamentaria habentur, & de ſacris quatuor Euangelijs, a[illegible] d[illegible]nis Apoſtolorum actis, tum aut[illegible] d[illegible] Epiſtolis Catholicis, ſimul & alijs in[illegible] e ordine earum, atque etiam quæ Ec[illegible]æ, vt notha & illegitima repudiauerit, reli[illegible]num eſt, vt ſcribamus. Ac primum quidem de diuinis [illegible]uange[illegible]js eſt dicendum. Itaque de rebus Seruatoris & Domini noſtri, duos ex duodecim Apoſtolis tantum hiſtoriam ſcrip[illegible]ſ[illegible]mus, Matthæum & Ioannem. Et ex ſep[illegible]ginta i[illegible]s itidem duos, Ma[illegible]um & Luca[illegible]. Oēs autem iſti neceſſitate qua[illegible] ad ſcr[illegible]be[illegible]dum adducti eſſe videnti[illegible] S[illegible]m enim [illegible]us Matthæus [illegible]ubl cani[illegible] H[illegible] alut[illegible]er bo præ[illegible]catu, q[illegible]and[illegible] m[illegible] ad[illegible] [illegible]ores [illegible] n[illegible] tu[illegible]abat [illegible] ſer[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]trio [illegible]an[illegible] om[illegible]

uum

G ... H ... De legitimis canonicis Apoſtolorum [illegible] ... Euange[illegible] [illegible] [illegible]cauſe ſcrip[illegible]

A ... h: ... iem an- ... atq ... relinquens, ab entiatu ... ipſo præſenti ... penſauit. ... deinde in ſuccedente tempore Marcus & Lucas euangelia ſui iuſſu Petri & Pauli compoſuerunt. Ioannes autem qui perpetuo ſine ſcripto verbum prædicaſſet, poſt ſexaginta ſex a Chriſti aſcenſione annos, poſtremus omnium creditur ad ſcribendum deſcendiſſe, tali ei præbita cauſa & occaſione. Trium priorum Euangeliſtarum libri paſſim iam publicati erant. Qui quum in Ioannis quoque manus peruenirent, recipiendos eos eſſe cenſuit, fidem illis veritatis atteſtatus: deſiderari tamen in eis quædam dixit, quæ Seruator initio prædicationis geſſiſſet. Etenim tres illi res tantummodo Chriſti vnius anni, a vinculis Ioannis exorſi, proſequuntur: id quod in principiis ſcriptorũ ſuorum indicant. Siquidem Matthæus poſt expoſitum quadrageſimale ieiunium, & quæ id conſequuta eſt tentationem, ab eo tempore ſcriptum ſuum texit. Audiens enim, inquit, Ieſus quod Ioannes traditus eſſet, reuerſus eſt ea Iudæa in Galilæam. Conſimiliter & Marcus ſcripſit: Poſt quam autem traditus eſſet Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Itidem porro & Lucas priuſquam res Chriſti narrare incipit de Ioanne & Hero, de quo modo is illum in carcerem coniecerit, commemorat: ac deinceps Chriſti acta exponit. Proinde apoſtolus Ioannes rogatus, tempus quod Ioannis vincula præceſſit, & res in eo à Seruatore actas, in euangelium ſuum retulit. Atque id ipſe diſerte & varie oſtendit aliquando quidem dicens: Hoc initium miraculorum ſuorum fecit Ieſus. Nonnunquam autem inter medias Ieſu res, Baptiſtæ tantum faciens mentionem, pluribuſque eas perſequens, vt ibi; Quum ille adhuc baptizaret in Ænon ciuitate prope Salim: & & aliba item, quum illud infert. Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem: hoc aperte confirmat. Satis igitur conſtat, Ioannem quidem res Chriſti ante Baptiſtæ vincula vt plurimum proſequutum eſſe: reliquos autem res, quæ poſt id tempus ab eo ſunt actæ, ſcripſiſſe. Quapropter quib. iſta accurata ratio ne obſeruabuntur, minime diſſidere inter ſe Euangeliſtæ videbuntur: ſi hic quidem priores Chriſti res, quas illi prætereuerant, complectitur, illi autem poſteriores commemorant. Oſtendit id ſatis, quod Ioannes quidem Seruatoris genealogiam carnalem prætereuit, a Matthæo & Luca ante hac expreſſam. Theologiam autem & diuinam generationem eius, tanquam illa longe præſtantiorem, & ſibi a Spiritu ſancto reſeruatam, ab initio Euangelij ſui explicat. Fortaſſe autem & alias quaſdam cauſas afferre quis poſſit, quare Ioannes Euãgelium ſuum ſcribendi conſilium ceperit. Quod enim illi præcipuum illud reſuſcitati Lazari miraculũ, maximum futuræ reſurrectionis ſpecimen omiſerunt, neque veram illam Theologiam principioque carentem generationem, tum autem neque ſuprema morituri Saluatoris mandata, teſtamenti inſtar obtinentia attigerunt, ſatis cauſæ habuiſſe videtur, quur ad illa tria euangelium ſuum adderet. Marcus autem qua adductus cauſa ſuum quoque ſcripſerit, paulo ante in quindecimo libri huius capite retulimus. ... um enim Petrus aduerſus Simonem forti-

B C D

Qua ratione Ioannes ad euangelium ſuum ſcribendum ſit adductus.

Epiphanius contra Ebioneos ſcripſit Euangelium Ioannis etiam ex Græco in Hebraicum ſermonem tranſlatum in Gazophylacio Iudæorum aſſeruatum eſſe apud Tiberiadem.

Quã occaſione Marcus Euangelium ſuum ſcripſerit.

A ... it, ac ... alia oratione lucem inferret, tantum ... in animu auditorum immiſit deſiderium, vt viua voce contenti eſſe non poſſent. Quamobrem illi Marcum, qui Apoſtolum comitabatur, rogarunt, vt conciones à Petro habitas, in monimentum ſcriptis relatas, ipſis relinqueret. Delectatus eſt Apoſtolus tam propenſo illorum deſiderio, & Marco euangelium dictauit, atque vt id in Eccleſiis deinceps legeretur ... nxit. Talem cauſam euangelii ſecundum Marcum recenſet Clemens, in ſexto Diſpoſitionũ libro atque, itidem Hierapolitanus epiſcopus Papias. Lucas porro initio ſtatim ſcripti ſui conſilium, quo ad ſcribendum peruenerit, exponit. Dicit enim: *Plures quidem de quibus ipſe certo edoctus eſſet rebus, temere ſcribere auſos fuiſſe, ſe autem de iis ancipitibuſque libris relictis, & ſermonum veritatem certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris & Apoſtolis vixerit illorumque hiſce de rebus colloquiis, conuictu, & familiari conſuetudine ſit adiutus, neceſſario ad conſcribendum euangelium adductum eſſe.* Hæc igitur ... & natiua Apoſtolorum euangelia iam inde ab initio promulgata & ... bita & certæque fidei in Eccleſia habentur. Lucas ... & actorum Apoſtolorum compoſuit librum, Pauli (vt aiunt) iuſſu. Atque equidem duo ex duodecim, & duo item ex ſeptuaginta diſcipulis, & Apoſtolis quatuor euangeliorum ſcripturam abſoluerunt. Porro diuus ... bus, frater Domini, duodecim tribubus vnam Catholicam conſcripſit epiſtolam: duas itidem Petrus, & tres diuinus Ioannes: vnam autem Iudas, Iacobi, fortaſſe autem & Domini dicendus, frater. quos numero ſeptem vniuerſas, vt germanas atque natiuas, dudum Eccleſia recepit, & in numerum Noui teſtamenti vernaculorum librorum quam maxime retulit: ſicuti etiam quatuordecim diui Pauli epiſtolas, qui ſimul & verborum & ſententiarum apparatu inſtructiſſimus, nihil ſibi præterea ſcribendum eſſe duxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuiſſet componere libros, quippe qui in tertium vſque cœlum raptus, & in paradiſum diuinis voluptatibus affluentem ſublatus, maximas ibi, quæ dicere non eſt, res audiuerit. Deinde & Ioannis Apocalypſim nouimus Eccleſiæ poſtremum traditam. Alia autem, præter hæc omnia illegitima ſunt, & adulterina. Ordo autem librorum ſimul, quum cauſam editionis auctoreſq; eorum exponerem, à me recenſitus eſt.

B C

Quo conſilio ſuum quoque Lucas ediderit.

Acta apoſtolorum à Luca etiam ſunt oſita. De epiſtolis Catholicis.

Illi Paulinis.

Apocalypſis Ioannis.

Cap. XLVI.

D *De Teſtamentariis libris quibuſdam in dubium vocatis, vt poſtea robur & autoritatem obtinuerint. Item de ſpuriis & adulterinis, omninoq; reprobandis ſcriptis.*

QVandoquidem vero apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Eccleſiæ certo traditos, ob eo quo dam c nſ deiũt: de ea quoque re vbi pauca diximus, & quæ Euſebius Pamphili tradiderit adduxerimus, ſecundo huic tomo finem imponemus. Ac de quatuor quidem quę dicta ſunt Euangeliis, nemo adhuc ad hunc vſque diem controuerſiam mouit, omneſque ea germana & natiua eſſe ſunt profeſſi. Idem quoque de A ... libr dicendum. De quibus autem addubitatum ... hæc ſunt. Primum inter Catholicas I ... fra-

De ſcriptis canonicis noui teſtamenti, quorum authoritas in dubium eſt vocata.

tris Domini: & ſeptima Iudæ, fratris eius: item poſterior Petri epiſtola. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quæ dicuntur eſſe Ioannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data eſt autoritas, nam alterius Ioannis presbyteri eſſe creditæ ſunt, qui Epheſi poſt Ioannem Eccleſiæ præfuerit: vt Papias Hierapolita dicit, duo monumenta Epheſi eſſe memorans, vnius atque alterius Ioannis: quorum vnius, Presbyteri dicti, diſcipulum ſeipſum nominat. Recenſens enim Apoſtolorum ſeniores, & duorũ iſtorum meminit, ita inquiens: Quod ſi quando quiſpiam, qui ſeniorum Apoſtolorum ſectatur fuiſſet, aduenisſet, illorum requirebam verba & ſententias, quid ſcilicet Andreas dixiſſet, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut quid Ioannes, Matthæus, aut alius quiſquam Domini diſcipulorum: quæ item Ariſtion, aut Ioannes presbyter. Non enim libris tantum me, quantum viua voce adiuuari credebam. Eius igitur presbyteri eccleſiæ Epheſiorum ſecundam & tertiam epiſtolam, & Apocalypſim inſuper, nonnulli eſſe † ſomniarunt, Pauli autem epiſtolarum, præterquam quæ ad Hebræos eſt, omnes indubiæ, certæq; permanſere autoritatis. Et Clemens Romanus, quum mentionem eius ipſius epiſtolæ facit, tum autoritatibus etiam locorum quorundam qui in ea ſunt, decenter vtitur. Vnde ſatis apparet, non nouam eius eſſe editionem, recteque inter reliqua Pauli ſcripta cenſeri. Cauſa quidem, quod de eius authoritate ſit addubitatum, illa eſſe videtur: quod non itidem, vt in alijs ſuis epiſtolis fecit, diuus Paulus nomen ei ſuum præfixerit. Id vero factum, ne in ipſo ſtatim proœmio, tanquam ab eis deſciuiſſet, eos perturbaret. Quapropter recte nomen ſuum omiſit, præſertim quum ſermone patrio ad Hebræos eam Apoſtolus ſcriberet. Quam deinde alii quidem à Luca Euangeliſta, alij vero à Clemente, quod veriſimilius eſt, verſam eſſe aſſerunt. Perſimilis enim eſt epiſtolæ ad Hebræos ſtylus, per omnia Clementis epiſtolæ. Sententiæ præterea vtriq; non admodum inter ſe diſſerunt. Sed enim libri ij, ſ tametſi controuerſi ab antiquis ſint habiti, poſtea tamen in omnib. quæ ſub cœlo ſunt Eccleſiis, autoritatem ſacroſanctam & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquam principia atque elementa pietatis noſtræ ſempiterna permanſerunt. Cæterum illegitima & adulterina omnino ſcripta eſſe ſcire debemus. Prædicationem quæ dicitur, Petri, & quod ſecundum eum eſt Euangelium: Actorum item eius librum & quæ ſub nomine eius circunfertur Apocalypſim. Accepimus vero inter am[illegible]æ quoque autoritatis ſcripta eſſe, actorum P[illegible]librum, & eum qui Paſtoris habet titulum, quem Hermæ quidam aſcribunt ei cui in epiſtola ad Romanos Paulus [illegible]utem nunciare iubet. Nonnullis autem is admodum videtur [illegible]e neceſſarius, eis præcipue qui prima pietatis d[illegible]cunt rudimenta, multum afferens ma[illegible] [illegible]ctus & vtilitatis. Non pauci quidem certe apud antiquos eo ſunt vſi. In [illegible] adſcititia etiam eſt Barnabæ, quę circunfertur epiſtola: & quæ dicuntur Apoſtolorum doctrinæ. Eodem quoque loco habendum ſecundum Hebræos Euangelium: quo i[illegible] primum qui in Chriſtum ex [illegible] cre[illegible]derunt [illegible]unt delectari.

Duo Ioannes.

† ἐφαντάσθησαν

De epiſtola ad Hebræos.

Illegitima & adulterina ſcripta.

E Verum enimuero [illegible] impolita erat, vt mentionem [illegible] librorũ eorum, qui vel ex profeſſo per [illegible] conſtantemque traditionem ab Eccleſia accepti, vel controuerſæ quidem fuere autoritatis plurimorum tamen temporum vſu & præſcriptione comprobati, in teſtamentariorum atque canonicorum ſcriptorum numerum relati ſunt [illegible] ſcilicet nouimus, quæ legitimæ & propriæ ſunt Eccleſiæ ſcripturæ, & quæ item ab ea quæ [illegible]ſo nominatur ſcientia, in primariorum referuntur Apoſtolorum nomina, Petri puta, & Thomæ, & Matthiæ & fortaſſe aliorum etiam quempiam, Euangelia & acta Apoſtolorum complectentes. quales ſunt, quæ Andreæ & Ioannis præferunt nomina: quarum nullus Apoſtolicorum ſucceſſorum, aut Eccleſiaſticorum deinceps ſcriptorum mentionem facit. Stylus quoque earum longe ab eloquutione & F more apoſtolico abeſt. Et inſtitutum etiam atque ſententia earum, expectationi ei quam titulus promittit minime reſpondet, & à recta ipſius veritatis doctrinæ longiſſime excidit. Vnde aſtruere licet, ſcripta talia, à vitis dæmonum malorum intempetijs agitatis eſſe conficta. Quam ob cauſam ea vt adſcititia & adulterina, attingenda non ſunt. ſed omnino potius deteſtanda, & modis omnibus quam maxime fugienda: atque alijs illis tantum, vt diuinitus inſpiratis incumbendum, atq; ſimpliciter ita vt etiã ſcripta ſunt credendum. Diuini ſiquidem Apoſtoli, ſanctitate vitæ ſupra naturæ captum cõſpicui, & omni genere virtutis in animis ſuis exornati, quamuis alioqui ore rudi ſermoneq; incompto, fiduciam tamen ex cõceſſa eis cœlitus vi & gratia ſpirantes, Magiſtri ſui doctrinã G oratione ad perſuadendũ compoſita promulgare neq; ſciuerunt, neq; adeo tentarunt. Sed Spiritus ſancti res longe maximas efficientes virtute, & miraculorum operibus demonſtrationum & probationum loco vtentes, & artificioſæ vel locutionis vel ſcriptionis rationem nullã habentes, cœleſtem diſciplinam annunciarunt. Idq; ita fecerunt, quod ſe maiori cuidã quam quod hominũ aſſequeretur captus, miniſterio inſeruire ſcirent. Cæterum de Clemẽte & Deifero Ignatio Polycarpo, & Iuſtino, aliiſq; Apoſtolorũ ſucceſſorib. & quæ ſcripta ij Eccleſiæ reliquerint, in ſequenti commemorabimus hiſtoria. Atq; equidem acta Apoſtolorũ & obitus, quo ex duodecim illis quiſq; ad Deũ tranſierit, ſcriptaq; eorum germana & canonica, ſic ſe vt diximus habent. Finem vero iam ſecundo H quoq; tomo huic, qui neceſſario in tantã à decimonono Tiberij, vſq; ad quartumdecimum Neronis annum, quo Apoſtolorum principes Petrus & Paulus martyrij receperunt coronã, euaſit magnitudinem impono. Continet autẽ annos triginta ſeptem: quum quidem à mundo condito quinquies milleſimus quingenteſimus ſeptuageſimus [illegible] quintus, à Chriſti autem natiuitate [illegible]xx. omnino peractus eſſet annus.

Simplici & rudi ſermone atq; ſtylo [illegible] & ſcripta [illegible] Apoſtoli.

Quot annos [illegible] hoc [illegible] plectatur. † ſecundum [illegible] Chronicis 4048.

Annus à natiuitate Chriſti Saluatoris [illegible] incidit in tempus Imperij Cæſarum Ser. Sulpit. Galbæ menſium 7. M. Syluij Othonis menſ. 3. dier. 5. & A. Vitellij menſ. 8. dier. 10.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS TERTIVS.

Cap. I.

Qui primi ſanctorum Apoſtolorum fuerint ſucceſſores.

Recte equidem, vt puto, nobis ſecundus tomus eſt abſolutus, qui Apoſtolica acta & ſcripta, ita vt decuit complexus, * ſecundum locum primasque pre reliquis tulit. In tertio autem, qui nunc nobis in manibus eſt primam illorum ſucceſſionem exponemus: quomodo ſcilicet diuini Verbi prædicatio per vniuerſum orbem increbuerit: & qui viri maximis quibuſque eccleſiis præfuerint. Continebit is quoque eam, quæ totam vbique Iudæorum gentem metropolimque eorum Hieroſolyma ſuſtulit, internecionem: nec non eccleſiaſticos ſcriptores atque doctores, qui poſt occidionem eam floruerunt, & qui ex illis certamine fortiter & generoſe peracto martyrij tulerunt coronam, quive rurſus falſo nominatæ ſcientiæ præierunt duces. Itaque diui Apoſtoli, ſicuti diximus, per omnem diſperſi terram, prouincias orbis ad Euangeliū prædicandum ſorte partiti ſunt. Petrus quidem Hieroſolymis primum, deinde Galatiæ & Bithyniæ nec non Aſiæ ſuperiori, Cappadociæ & Italiæ cunctæ verbum prædicauit. Ioannes autem in Aſia annis pluribus quum docuiſſet, diem tandem ſuum obiit. Andreæ porro quæ ſunt ad Euxinum ore, Scythia vniuerſa, Byzantium, Macedonia, & Græciæ continens, prouinciæ fuere. Thomas vero Parthis, Indis, & inſulæ Taprobanæ Euangelium promulgauit. Ægyptum & Libyam alius, alius item extremas Oceani regiones & inſulas Britannicas ſortitus eſt. Quas prouincias prope omnes tanquam cœleſtis quædā volucris, Paulus orbem habitabilem [illegible] circa peragrans, peruolauit: & ab Hieroſolyma exorſus, vſque ad Illyricum ſumma cura & fide veræ pietatis doctrinam diſſeminauit, firmiſſimaque eccleſiæ fundamenta iecit. Horum autem [illegible] deo multi fuere, vt eos numerare facile non ſit, qui nimirū abunde ſatis & de Verbo & de [illegible] quum percepiſſent, vt fundatas ab illis ipſi [illegible] erent eccleſias, idonei, iudicati ſunt [illegible] paſcerent gregem, atque in Apoſtolorum ſuccederent locum, accurate probeque ab [illegible] ipſis Apoſtolis eruditi. Quapropter ij q[illegible] oq; magno animo ſalutifera regni cœlorum ſemina paſſim ſeuerunt. Acti enim vehementique veræ philoſophiæ amore perciti, primum iuxta ſalutare præceptum, egenis ſubſtantiam facultateſq; [illegible] buere: ac deinde pia quadā ambitione ducti alijs quoq; inobedientib. adhuc fidei verbo gentibus, diuinorū oraculorum pr[illegible] dere doctrinam. Atq; vbi in recens iactis fun[illegible] mentis, eccleſiiſque inſtitutis, paſtores ordinaſſent, alio ipſi ſe contulere. Et gratia Dei mira [illegible] is vberrime diffuſa, nationes ſimul totas ad fidem pertrahebat. Longum autem eſſet omnes, quicunque primæ Apoſtolorū ſucceſſionis tempore per habitabilem vrbem paſtores e[illegible] Apoſtolicā & Euangelicam ſuſcepere functionē, ſingillatim recenſere. Satis autē fuerit ex multis [illegible] referre, quos etiam monumenta Apoſtolicæ eccleſiæ indicauere. Primus equidē diuus Paulus, complurium in Epiſtolis ſuis [illegible], quos & cooperarios & commilitones vocat. Sed & Lucas nō paucos nominatim laudat: quibus Timotheus ille eſt, qui primus Epheſi ſortitus eſt eccleſiam, ſicuti & Titus Cretæ, qualis etiam Barnabas, & Lucas ipſe, Marcus & Creſcens, qui in Galliis eccleſiam rexit. Præterea ex Areopagitis ſapientiſſimus Dionyſius, qui etiam Athenis metropolitanæ præfuit eccleſiæ. Linus item, & ſacer Clemens, diuinus Ignatius, admirandus Apollos. Item ſeptuaginta illi omnes, atq; etiā alij, quos oratione recenſere facile non eſt.

Cap. II.

De iis qui poſt Apoſtolos Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis præfuerint eccleſiæ, aliiſq; item viris Apoſtolicis pollentibus donis.

Qvi vero magnarum eccleſiarum præſides fuere, ij ſunt. Poſt Petrum Romæ primus epiſcopatum ſuſcepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timotheum ſcripſit epiſtola, mentionem facit. Hic quum annis duodecim Epiſcopale adminiſtraſſet miniſterium, Veſpaſiano filioq; eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquens, vita exceſſit. Secundo porro imperij Titi anno, Anacleto, qui totidē annis ipſam [illegible] Eccleſiam ibi gubernauerat, ſucceſſit ſapiens ille Clemens, illuſtri genere clarus, & ad [illegible] gentem ortum ſuum referens, de quo paulo poſt plura. Hunc cooperarium ſuum fuiſſe, ad Philippenſes ſcribens teſtatur Paulus: *Cum Clemente,* inquiens, *& reliquis cooperariis meis quorum nomina in libro vitæ conſcripta ſunt.* In Alexandrina autem eccleſia poſt diuum Marcum euangeliſtam, Epiſcopatum primus obtinuit Anianus. Quarto autem imperij Domitiani anno, quum viginti duos annos eccleſiæ præfuiſſet, vita eſt defunctus. Poſt hunc Abilius ſedem eam recepit: qui cum tredecim rite gubernans annis obiiſſet, Cerdum eam [illegible] Antiochenam [illegible] poſt Petrum [illegible] primus Euodius gubernauit. Ab hoc [illegible] Ignatius, is [illegible] annos [illegible] ibi [illegible] Romam [illegible] anno beſtiarum dentibus [illegible]

Margin notes: * ἰσλιον [illegible] · Docendorū propoſitio. · In quib. orbis terrarū partibus Apoſtoli, quiq; Euangelium prædicarint. · Succeſſores Apoſtolorū [illegible] · ταυτολογίας [illegible] · Petri ſucceſſores in Eccleſia Romana. · Succeſſores Marci in Eccleſia Alexandrina. · Petri ſucceſſores in Antiochena.

ceſſoris numero ab Apoſtolis tertij nomen erat Heros. In Hieroſolymitano vero epiſcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos tenuerat, poſt Hieroſolymorum euerſionem, Simeon Cleopæ filius qui * patruelis Seruatoris fuiſſe dicitur, illi ſucceſſit. Tertius ibi ex ordine Iuſtus, eorum qui ex Iudæis tum crediderāt vnus, epiſcopus fuit. qui quidem Epiſcopi ad Traiani vſque tempora functionem ſuam perduxerunt, quum adhuc in viuis eſſet dilectus ille diſcipulus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Aſia floruit, ab eo ipſo Ioanne epiſcopus creatus. Papias quoque tum Hierapolita, in ſua ipſe patria Epiſcopatus magiſtratu eſt functus: vir quum eloquentia clarus, tum ſacrarum literarum quam maxime peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophetico dono, vna cū Philippi filiabus enituit: & alij præterea plures, Apoſtolica gratia illuſtres atq; conſpicui, Apoſtolorumque ſucceſſionem ſortiti. Verum de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papia, quæ parent, deinceps in hoc ipſo libro narrabimus. In præſentia enim ea tantum, quæ ad primam Apoſtolorum ſucceſſionem pertinent, oſtendere inſtituimus.

*Iacobi fratris Domini Hieroſolymitana. * ἀνέψιος. Cleopā fratrem fuiſſe Ioſephi ſponſi virginis, matris Egeſippus conteſtatur eſt, infra c. 9. Polycarpus Smyrnæ epiſcopus. Papias Hierapolitan. Quadratus propheta.*

Cap. III.

Quæ cauſa Romanis fuerit, Iudæis belli inferēdi. Quanto tempore Iudæi poſt Chriſtum bello impetiti non ſint. Et vt fideles homines per reuelationē admoniti Hieroſolymam reliquerint, & Pellā migrarint. Et quanto tempore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnum obtinuerint.

Clades Iudæorum ſub Nerone, impendentis eorū excidij quaſi prooemia.
a Lib 20. c. vlt. de bel. Iudaic. l. 2. cap. 13.
b Seditio & inteſtinum bellum obortum in ſingulis ciuitatibus, loca omnia Iudæorum ſanguine & cadaueribus impleuit Ioſeph de bel. Iud. lib. 4. ca 9 Egeſip. lib. 4 ca. 6. Tacit. li. 21 de auari & crudelitate Ceſſij Flori Iudææ procuratoris.
c τῶ τρίτῳ καὶ δωδεκάτῳ ... [illegible]
d Veſpaſi. Iudaica cura à Nerone commiſſa.

NVnc vero operæ precium eſt referre, quomodo Iudæorū aduerſus Romanos motū ſit bellum: quæ cauſæ ſimul & prodigia Hieroſolymorum præceſſerint euerſionem: & quomodo tandem ea vrbs perpetratæ in Chriſtum impietatis inſanæq; vecordiæ pœnas luens, ſit euerſa. Atq; equidem quæ ſub imperio Neronis, & ante id Felice poſt Pilatū Iudæam prouinciam obtinente, Iudæis acciderent clades, quū Pontifices ciuilib. armis contra ſe inuicem & aduerſus primores ciuitatis armarentur & vnuſquiſq; eorū ad res nouas ſpectans ducē ſe ipſum conſtitueret, nemine id prorſus prohibente: quumq; ſumma eſſet & Antiſtitum impudentia, & rebelliū ſicariorum licentia; tum autem quum Pontifex Ionathas & multi inſuper alij præclari viri clam occiderentur, deniq; quum pſeudopropheta Ægyptius quam plurimis ſeductis triginta millia hominū perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis ſtatu, nemine vel imperandi vel parendi officiū præſtante cōmitterētur, in proximo expoſuimus libro. Decimo ſane imperij Neronis anno [a] maximū exortum eſſe bellū, magnamq; vniuerſæ Iudæorum genti [b] accidiſſe calamitatem. Ioſephus cōmemorat & præter plurima alia detrimenta, circiter decē millia eorum qui [illegible] mores magiſtratuſq; apud Iudæos geſſere, flagris con[illegible] Hieroſolymis, & tandem in crucē actos à Floro: [illegible] autem præterea tumultum contra Iudæos per omnem Syriam motum eſſe tradit, quum ex vniuerſa gente [illegible] leniq; a ciuitatum incolis non aliter atq; ab hoſtibus tam crudeliter cæderentur, vt paſſim in ciuitatib. loca omnia coopiceten- [illegible] inſepultorum cadauerum [illegible]

Puerorum ſimul & ſenum, mulierum quoque quarum etiam pudendæ quidem partes conſpectæ fuerunt. Et quamuis tota ea prouincia innumeris eſſet referta cladibus, omnem tamen cladem atq; calamitatem longe ſuperabat quæ propter perpetrata cuiq; ſcelera, per minas denunciata fuerat euerſio. Hæc quidē bellum præceſſiſſe, Ioſephus ſcribit. Sed n. quū Iudæi aperte Romanis rebellarent, Nero cōtra eos iram exarſit [d] & Veſpaſianum filiumq; eius Titū ex Achaia & Italia cum exercitu valido & inſolenti ad rerſus Hieroſolyma, vrbis eius obſidione illis mādata miſit. Veſpaſianus porro ex pleriſq; quas a Iudæis retulit victoriis, gloria parta, bellum id magis magiſq; proſequutus eſt [e] & Iudæi non tantum contra Romanos, verum etiam contra Chriſtum ipſum arma ſumpſerant. Et quum innumeras Romanis tetenderunt inſidias, tum Chriſtianorum cædib. ſunt lætati. Id quod ans indicauit Stephanus ipſe, Zebedæi filius Iacobus, eiq cognominis ipſius Domini frater, atq; alij quā plurimi. Si qui vero adhuc erāt reliqui, perſequutione eorū Iudæa ſunt expulſi [f] Quinimo plebs Hieroſolymitanæ eccleſiæ vniuerſa, arcanis quibuſdam & diuinis reſponſis, quę probatis quibuſdā ibi viris per ſecretam reuelationē reddita ſunt, admonita, ante ipſū bellū ciuitate exceſſit: & in oppidū quoddam cui Pella nomen erat, ita vt iuſſa fuerat, commigrauit: vt ſcilicet à pijs diuiniſq; viris omnib. derelicta ipſa Hieroſolymorum ciuitas, tanquam cathedra & primaria metropolis, finitimaq; ei Iudæa, quod contra Chriſtum, diuinoſq; eius Apoſtolos mala quam plurima perpetraſſent, diuinam exciperent vindictam, vniuerſaq; eorū natio ea hominum numero tolleretur [g] Annis ſed n. quadraginta poſt aſcenſionē Seruatoris in cœlos, Iudęi aperto bello oppugnati nō ſunt [h] quod Deus illis pœnitentię tempus præberet eoſq; ad reſipiſcēdum vita, doctrina, admirandiſq, operib. diuinorum Apoſtolorum inuitaret. Quū autem [illegible] me, vt conuerterentur curarent tanquam clauſtro quopiam & obice ſublato, diuinitus ingruentem ſibi internecionē, iuſto iudicio Dei in ſeipſos pertraxerūt [i] Enimuero annos centū ſub aduenis fuerunt regib. [k] Herodes n. primus annis triginta ſeptem eorū regnū tenuit. poſt hūc Archelaus filius eius annos nouē: cui frater eius * Herodes ſuccedēs, is qui Baptiſtā gladio ſuſtulerat, viginti quatuor annos regnauit. Deinde Agrippa, qui & Herodes * nominatus eſt & Iacobū interemit, annos ſeptē: atq; huius ſucceſſor filius eius fuit Agrippa & ipſe iunior ſcilicet, appellatus: apud quem liberè pro ſe Paulus cauſam dixit. Viginti autē & tres annos is regnū adminiſtrauit quoad vſq; occidione Hieroſolyma prorſus interiere.

e Rebellio Iudæorū aduerſus Romanos, & Deū ipſum.
f Chriſtiani diuinitus admoniti Hieroſolymis, ante eius excidiū Pellam ſe migrarunt.
** Regnum ab Antonio Herodi datum, vnde Auguſtus auxit & gentem ſpinarū contra eadē libera Herodis quadripartito vexare. Sub Tiberio quum C. Cæſaris morte Iudæa ad directū C. mederi, defunctis regibus, ius ad modum redactus, Iudæam prouinciam quatib. Romanæ libertas permiſſa.*
g Durauit tempore patientia Iudæis vſq; ad Co[illegible] [illegible] ratori [illegible] bellū [illegible] Ta[illegible] lib. 20.
[illegible] Domino viſo in Iudæa.
h Longanimitas Dei fruſtra Iudæos ad pœnitentiam inuitauit.
i Quam ſub aduenis regib. Iudæa fuerit.
k Regnum eorum Catalogus.
** Antipa.*
Poſſidebat Iudæam Hieroſolymitanus ex [illegible] ſtram quingen[illegible] & Paulus Apoſtolis in ſermonibus ſuis prædixerit. Lact lib. 4. c. 21

Cap. IV.

Vt ante bellum Iudaicum maxima ſeptem prodigia diuinitus cladem Hieroſolymitanam portenderint.

CÆterum ſigna mirifica apertiſque quibuſdā indicijs cladem tantam aduenientē prędicabat. vt etiam Ioſephus *in ſexto Hiſtoriarū libro* oſtendit. Miſerandam igitur plebē inquit ſeductores illi à [illegible] longe aberrantes, tū ſuadendo decipiebant, cum [illegible] & certis indicijs deſolationem & vaſtitatem futuram aperte indicantibus, nec animum adhibebant, nec fidem habebant: ſed [illegible] ſtupore afflati atq;

Portenta & prodigia excidium Hieroſolymitanum deſignantia

conſternati, qui neque oculos, neque mentem habeter prædictiones Dei contemnebant. Sed quænam tandem ea fuere ſigna? Stella equidem crinita gladio perſimilis, anno toto ſupra vrbem lucere viſa eſt. Die Azymorum quodam Aprilis menſis nono, hora quoque noctis nona, lucis ſplendor aram & templum ipſum ita illuſtrauit, vt dies clara eſſe videretur: atque is ſplendor ad dimidiam durauit horam. Porta vrbis ad Orientem ſpectans, ex ſolido ære facta, quæ propter ponderis magnitudinem vix circa crepuſculum à viginti clauſa erat viris ferreis ſuffulta vectibus, altiſſimiſque in ſolo firmata palis circiter horam noctis ſextam ſua ſponte viſa eſt aperiri. Ante ſolis quoque occaſum nubibus ſublimes curius & acies emicantes, vrbeſque obſidentes apparuere. Die etiam quodam apud illos feſto, Scenopegia vocant, quum ſacerdotes noctu more ſuo ad ſacrum miniſterium ſuum obeundum irent, fragorem & motum quendam ſenſiſſe, ac deinceps vocem ingentem audiſſe traduntur, quæ migrandum inde eſſe denunciaret. Quarto ante bellum anno vir quidam nomine Ieſus, agreſtis admodum, & infimæ ſortis homine (cui Anani nomen erat) prognatus, quum ingens pax & tranquillitas in vrbe eſſet, derepente in templum ingreſſus *Vox*, inquit, *ab Oriente, vox ab Occidente vox à quatuor ventis, vox ſuper Hieroſolyma & ipſum templum, vox ſuper ſponſos, & ſponſas, vox ſuper populum omnem. Die autem noctuque hæc vociferãs circuibat.* Quapropter nonnulli tam ingrato ſermone eius commoti, comprehenſum eum plagis mactarunt. Ille vero minime mouebatur, neque quicquam de ſeipſo verebatur, & verba ea iam ſibi conſueta inclamare pergebat. Quinetiam ad Romanum præſidem adductus, quum itidem ibi verberaretur non aliud proloquutus eſt verbum, neque etiam lachrymas emiſit: ſed miſerandum tantum in modum lamentans, ad plagam vnamquamque, *Væ væ Hieroſolymis*, exclamauit. Bos quoque Azymorum die feſto ad ſacrificium in medium adducta templum, ſpectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipſe Ioſephus aliud quiddam magis admirandum refert. Oraculum videlicet quoddam in ſacris templi monumentis inuentum eſſe, eo ipſo tempore * ex popularibus eorum quendam vniuerſo orbi imperaturum. Et Ioſephus quidem reſponſum id ad Veſpaſianum imperatorem retulit, Sed ille Romanæ tantum vrbis, non vniuerſi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectius itaque oraculum tale Seruatori & Domino noſtro accommodetur, ad quem & illud Pſalmi reſponſum à Patre refertur: Poſtula à me dicente, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Cuius etiam diſcipulorum vox in omnem exiuit terram, & ad terminos orbis verba eorum. Atque his ita præmiſſis, ad hiſtoriam ipſam deueniamus.

Erumperant prodigia, quæ neque hoſtiis neque votis piare fas habet gens ſuperſtitioni obnoxia, religionibus aduerſa. Viſæ per cælum concurrere acies, rutilantia arma & ſubito nubium igne collucere templum. Expaſſæ repente delubri fores Et audita maior humana vox Excedere deos Simul ingens motus excedentium, quæ pauci in metum trahebant Tacit. vt ſupra

† βυζωμένι

* *[Pluribus] perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore vt valeſceret Oriens. profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Tacitus.*

* * *

Oraculum in templo Hieroſolymitano de Chriſti imperio repertum. Porro Tacitus: Oriente toto vetus & conſtans opinio eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. id de Imperatore Romano, quantum euentus poſtea patuit, prædictum, Iudæi ad ſe trahentes. rebellarunt: cæſoq; præpoſito, legato inſuper Syriæ conſulari ſuppetias ferente rapta aquila fugauerunt. Suetonius in Veſpaſ.

Cap. V

Vt poſt Neronem Galba & Otho & Vitellius, & deinde Veſpaſianus Romanis imperarit: & particularis commemoratio calamitatum, quæ ſub Veſpaſiano Hieroſolymis acciderunt.

Galba, Othonis & Vitellij imperium Veſpaſiani imperium.

NEro quum quatuordecim annos imperaſſet, Galbæ, Ottoni & Vitellio turpiter imperio relicto, vitã finiuit. atq; ij etiam vnius anni & menſium ſex tempore, cæſi diſperierunt & Veſpaſiano, qui tum contra Hieroſolyma magna gloria victor bellum gerebat, imperium reliquere. Vbi à militaribus copiis Imperator renunciatus, filio Tito bellum Iudaicum mandauit: ipſe autem, quanta potuit celeritate, Romam contendit. Porro quanta in omnes Iudææ partes mala peruenerint, quibuſue cladibus vbiq; genus Iudæorum ſit conflictata, quam vaſta etiam mortis ſpecie, in primis vero fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominum interierint, & quę ſeorſim oppida obſeſſa fuerint: poſtremoq; quum vndequaq; omnes ipſa Hieroſolyma tanquam in propugnaculum inexpugnabile confugiſſent, * quæ auditu quoq; tolerabilia non ſunt, pertulerint. Item, qui belli totius fuerit apparatus, aut quæ ſeorſim cuiq; tum dura atq; acerba acciderint: denique; vt deſolationis abominatio, pro eo atque dudum à prophetis prædictum fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidem incendio fœde vaſtatum eſt, ſteterit: ea omnia ex Ioſephi hiſtoria peti poſſunt. Illud certe quidem modis omnib. indicare conuenit, eundem ipſum hiſtoricum alicubi referre, ad ter centenas myriades hominũ multitudinis ex vniuerſa Iudæa, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolyma cõfluxiſſe, atque eam ibi perinde atq; in cuſtodia & carcere circumcluſam & obſeſſam eſſe a. Æquum enim erat, eis ipſis diebus, quibus tãto ſtudio ad Chriſti Seruatoris beneficiorumque omnium cædem furibunde acti fuerant, virumque ſanguinarium & homicidam ſummis illius beneficiis præpoſuerant, regnum quoq; eius (Cęſari addicti) proterue reiecerant, propter eum quem in Seruatorem euomuerant rabidum furorem, diuinam experiri vindictam, extremumq; ſub te exitium, atque ita condignam factis ſuis reportare gratiam & compenſationem. Atque equidem prætereundum etiam eſſe duxi, quas illi vel à ferro, vel ab aliis belli tormentis acceperint clades: & eas tantum perſequar calamitates, quas rerum omnium inopia & fame ſunt perpeſſi. Sic enim abunde ſatis, qui hiſtoriam hanc aliquando legent, omnibus oſtendam, non ita diu * patratæ † in Seruatorem veſanæ & proteruæ procacitatis, condignam cunctatam eſſe vindictam. Porro calamitatem eam plane Tragicam nobis *in quinto libro Hiſtoriarum ſuarum* Ioſephus clare exponit, hiſce propemodum verbis.

Obſeſſorum Iudæorum Hieroſolymis numerus.

† ὡσπερεὶ ἐν εἱρκτῇ

a Hoc eſt, tricies centena millia hominum.

a Multitudinem obſeſſorum omnis ætatis virilis ac muliebris ſexus, ſexcenta millia fuiſſe accepimus Tac. vt ſupra.

† οὐ πολλοῦ μεταξὺ χρόνου.

† Eo quod exultauerint ſuper amantiſſimum & probatiſſimum Dei filium, Laſſan.

* *Hieroſolymorum vrbem munitiſſimam fuiſſe, teſtatur Tacitus li. 21. Sed vrbem arduam ſitu opera moleſq; firmauerant, &c. Alia intus mœnia regiæ circumiecta conſpicuoque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templum in modum arcis, propriiſque muri, labore & opere ante alios. Ipſæ porticus quis templum ambiebatur, egregiũ propugnaculũ. Fons perennis aqua, &c. Prouiderant conditores ex diuerſitate morum crebra bella. inde cuncta, quãuis aduerſus longum obſidium. Et à Pompeio expugnatis metus atq; vſus pleraque monſtrauerat. Atque per auaritiam Claudianorum temporum empto iure muniẽdi, ſtruxere mu-*

ros in pace tanquam ad bellum magna colluuie & cæterarum vrbium clade aucti. Hæc Tac. vt ſupra.

Cap. VI.

Ex quinta hiſtoria Ioſephi de captiuitate Iudaica exceſsito, vt fames Iudæos afflixerit.

a Fames ſumma Hieroſolymis in obſidione. b Simon Ioannes, & Eleazarus, inteſtinis bellis duces, templum arcem & ciuitatem ſanguine & cæde ciuium replerunt. Ioſeph lib. 6. bell. Iud. c. 5. Tacit. lib. 21. Ferociſsimus quiſq; illuc perfugerat, eoque ſeditioſius agebant. Idem. Multis tempore captiuitatis Iudaicæ principes extitere, quos Chriſtus ſic dicebat, in ...tum, vt obſidionis Romanis Hieroſolyma tres intus fuerunt factiones Hieronym. in Montanum.

OPulentioribus ſanè quidem, quod in vrbe manſerant, exitio fuit. Non pauci enim ſub prætextu inſidiarum, fuga conſilij, propter opes ſuas trucidabantur, a & vna cum fame ſeditioſorum creſcebat vecordia. Et in dies vtrinque adaugebantur calamitates. In publico equidem nullum erat frumentum. Quare impetu in domos facto, ea ſcrutati, farra inquirebant. Quæ ſiue inueniſſent, poſſeſſores tanquam ea pernegaſſent, verberabant: ſeu non inueniſſent, nihilominus tamen veluti ea maiore cura & diligentia occultaſſent, torquebant. Indicium autem vel habere vel non habere eos frumenta, corpora ipſa miſerorum faciebant: quæ quicunque adhuc robuſtiora haberent, abundare alimentis videbantur: qui autem iam contabuiſſent, prætereбantur. Ac præter rationem eſſe prædones iudicabant, ſi eos ferro necarent, qui primo quoq; tempore penuria eſſent interituri. Multi clam poſſeſſiones ſuas modio vno, ſiquidem ditiores eſſent, tritici: ſi indigentiores, hordei permutabant. Deinde in abditiſſima quæque ædium conclauia ſeſe abdentes, quidam propter famem ſummam, frumentum ipſum inelaboratum edebant. Quidam vero, prout neceſſitas extrema timorque cohortabantur, id in panis formam redigebant: neque vſpiam menſa proponebatur, ſed ex igne ipſo extracta, adhuc incocta & cruda frumenta rapiebant. Miſerandæ profecto tales fuere epulæ, & dignum lachrymis prorſus ſpectaculum. *Potentiores nanque abundabant, ſuperioraque omnia habebant: imbecilles autem & inopes lugebant, & lamentabantur. Fames porro quum reliquas omnes antecellit ærumnas tum pudorem etiam tollit.* Nam quæ in rebus aliis obtinet verecundia, ea in famis & inediæ miſeria proculcatur. *Siquidem mulieres ex viroꝛum, liberi ex patrum, & quod omnium luctuoſiſſimum eſt, matres ex infantium ore cibum rapientes, extrahebant. Et quum dulciſſima in manibus earum pignora marceſcerent, extremas tamen illis vita ſuſtinenda reliquias auferebant. At ne ſic quidem ſeditioſi furtim capientes latere potuerunt. Paſsim enim ipſis rapti que eorum ...tem, ſeditioſi prædones imminebant. Vbicunque enim illis ædes clauſas conſpexiſſent, ſumpto inde indicio, cibum intus capi exiſtimantes, ſtatim foribus perfractis, cum impetu in eas inſiliebant: & tantum non ex ipſis faucibus miſerorum minutiſsima fruſta extrahentes, reddere cogebant. Verberibus affligebantur ſenes, epulas ſuas propugnantes: capillis raptabantur mulieres, cibos quos habebant occultantes. Nulla canicies, nulla tenera ætatis erat commiſeratio: ſed pueros vna cum ciborum fruſtis, quos in ore habebant, in ſublime ſublatos, ſolo alliedebant.* Si qui autem impreſſionem atq; impetum eorum præueniſſent, id quod illi rapturi fuerant degluttiſſent, tum illi tanquam iniuria affecti, ferociores crudelioreſque fiebant, & grauiſsima ad cibum inquirendum tormentorum cruciatuumque genera excogitabant † Meatus nanque pudendorum calamis iis hominibus cruo immiſſo obturabant. Quibuſdam in arcana ſedium loca id quod auditu horrendum

E eſt pe... a ... per vi... ... itrebant ... um, vel ... cul aræ ... atent. C... ... ... baut, & ... vi ... q... ... itatem ... æq...tatiſque ... bi ... t niſſet, ſed vecordiam ſuam palam præ ſe ... tes ... tanquam vi... ... il rapinis in futurum tempus parabant. *Ac ſi qui noctu ex vrbe ... in Romanorum ... & ... ad ... alterba ... agreſti colligendas proreperent, quum ... illi ſe hoſtium cuſtodias fugiendo euaſiſſe crederent, in latrones ... incidebant, qui eis quod attuliſſent diripiebant: & quum ſæpe miſerrimi illi mortales horrendo Dei inuocato nomine prædonibus ad pedes eorum procidentes ſupplicarent, vt minimam ſaltem partem pabuli, quod extremo adito periculo attuliſſent, ſibi redderent, nihil prorſus recipiebant. Quin bene etiam ſecum agi putabant, ſi ad eum modum deſpoliati, non contrucidarentur.* His deinceps aliat ſubiungit, dicens. *In ...dam porro & exitus ad fugam omnis præcluſus, & ſpes*

F *ſalutis prorſus præciſa erat. Famis autem inualeſcens, peſſimque per domos & familias populum depaſcens creſcebat. Domus mulierum & infantium cadaueribus plena erant. In angiportibus paſsim ſenes mortui iacebant. Pueri autem & adoleſcentes intumeſcentibus corporibus tanquam idola & ſimulachra in foro circumeuntes, vbicunque quemquo caſus occupaſſet, concidebant. Sepelire vero genere ſibi aut neceſsitudine alia coniunctos, imbecilles non poterant: valentiores autem horrebant, quum propter cadauerum multitudinem, tum quod ipſi de vita ſua incerti eſſent. Multi vero etiam eis quos ſepeliebant immoriebantur. Multi in loculos ſuos & ſepulcra prius deſcendebant, quam extrema adeſſet neceſsitas. Neque planctus vllus, neque eiulatus eiuſmodi cladibus erat: ſed famis affectiones tales præpediens redarguebat, ſiccis oculis & ore hiantes, † qui ægre moriebantur, alios ſe in morte præuenientes inſpiciebant. In vrbe altum erat ſilentium, & noctis plurima mortis imago: veruntamen tantis ærumnis & cladibus prædones longe erant grauiores. Sepulchra enim effodientes,*

G *cadauera ſpoliabant: & detractis illorum veſtibus, cum riſu etiam progrediebantur. Gladiorum acies in cadaueribus experiebantur: quoſdam etiam qui humi ſtrati iacebant, atque etiam tum paululum ſpirabant, enſes periclitaturi confodiebant. Si qui vero ſupplices, illos, vt ſibi præſenti ... inſolentia mortem inferrent obſecrarent, eos contumelioſe relictos præteribant. Et qui tam miſere expirabant, ad templum ... continue cum dolore, viuos relinquentes ſeditioſos reſpectabant. Ac primum quidem publico ſumptu cadauera, propter intolerandum fœtorem ſepeliebantur: quum vero iam tumulandis eis libitinarij non ſufficerent, è muro in foſſas proiiciebant. Quas Titus aliquando circumiens quum corporibus repletas, & redundantem ex diffluentibus illis mixtum tabe & ſanie cruorem cerneret, ſuſpirauit: & manibus ſublatis, Deum eſt teſtatus, non ſe tantæ cladis autorem eſſe.* Sub hæc quædam alia in medio commemorans, illa deinde infert. Committere omnino nequeo quin quod animus iubet proferam. Ita enim iudico, ſi Romani bello

H vindicare nefarios homines cunctarentur, vrbem ipſam aut hiatu terræ, aut inundatione interituram, aut certe Sodomæ fulmina experturam fuiſſe. Multo enim, quam qui talia olim ſunt perpeſſi, tum gentem deteriorem, & impiam magis, propter cuius vecordiam populus ſimul vniuerſus interiit. Rurſus *in ſexto libro* ad hunc modum ſcribit. *Innumerabilis prorſus eorum multitudo fuit, qui fame in vrbe periierant, quibus incredibiles dictu acciderunt ærumnæ. In qualibet enim*

Ioſephi ... ἀπόνοιαν.

... ἐν ... ποιοῦσιν.

Titus imperator domo ... num ex ... ... eſt.

Extrema ... udaeo ... impietas ... Deo ... ata ... ad ... ...da... exitio

ὕβρεσι ἐρ... ἀφανῶς αὐτῶν ... αὐτῶν ... αὐτῶν ... αὐτῶν.

domo,

domo. vbi vmbra ſaltem aliqua ciborum appareret, bellum gerebatur: & qui arctiſſima inter ſe amoris neceſſitudine erant coniuncti, manum conferebant, ſibi inuicem calamitoſam miſeræ vitæ reliquias eripientes. Cæterum ne morientibus quidem, quod nihil eſcarum haberent, fides habebatur. Nam prædones, animas quoque iam agentes excutiebant, ne quis eorum, cibi quicquam in ſinu habens, mortem aſſimularet. Illi porro † præ inopia inſanientes, ſicuti rabidi hianteſque canes, in ædes inſiliebant, & huc atque illuc currentes ferebantur. Et fores ebriorum hominum more, ad eaſdem impellentes, * propter impotentiam animi, vna eademque hora bis, quandoque ter, in eaſdem irrumpebant ædes. Atque quum iam neceſſitas eos fruges omnes conſumere coegiſſet, collectis etiam rebus eis quæ impuriſſimis quibuſque animantibus ad cibum accommoda non ſunt, veſci ſuſtinuerunt. Siquidem ad poſtremum ne à cingulis quidem & calciamentis abſtinuere, & pelles ſcutis detractas macerarunt & comederunt.* Nonnullis etiam veteris fœni reiectamenta eſcæ fuere. Et fuere qui collectas quiſquilias paruis ponderis quatuor Atticis vendiderint.

† οὐδ' ἐν ... [margin note, partly illegible]

* ἐν ἀμηχανίᾳ.

Fames ſæuiſſima impiiſſimos robore Iudæos veſci coegit.

Cap. VII.

De muliere Iudæa, quæ ſuum ſibi puerum deuorauit in obſidione Hieroſolymitana.

Hiſtoria horrenda de muliere Iudæa, quæ ſuum ipſa filium in ea famis anguſtia aſſum comedendo conſumpſit.

SEd quid ego famis inuerecundam impotentiam in rebus inanimis perſequor: ac non potius factum tale commemoro, quale neque apud Græcos, neque apud Barbaros vnquam eſt animaduerſum, horrendum quidem dictu, horrendum vero & auditu! Atque equidem, *ne prodigia quædam hominibus alius recenſere viderer, libens profecto tam calamitoſum facinus prætermiſiſſem, niſi innumeros etiam apud populares quoque meos haberem teſtes. Et tenuem ſane frigidamque à patria mea inirem gratiam, ſi verbis non proſequerer, quod illa reipſa perpeſſa eſt, malum. Mulier quædam erat, quæ trans Iordanem habitauerat, Maria nomine, Eleazaro patre nata in vico cui nomen Bathechzor (ſignificat id hyſopi domum) & genere & opibus clara.* Hæc quum Hieroſolyma cum reliqua multitudine confugiſſet, ibidem eſt obſeſſa. *Facultates eius alias tyranni rapuerant, quas * vaſis collectis patria excedens, ſecum in vrbem tulerat. Si quid autem ex rebus repoſitis precioſioribus ei fuerat reliquum, & ſi quam præterea habuerat annonam, id omne ſanguinarij illi ſatellites, qui quotidie in domicilium eius impetum faciebant, abſtulerant. Itaque grauis indignatio mulierculam inceſſit. & quum perſæpe raptores conuiciis proſcidiſſet, diriſque deuouiſſet, poſtremo in ſeipſam acerbius eſt commota. Quum itaque non eſſet qui eam vel per iracundiam, vel per commiſerationem interimeret, difficiliorque ei aliquid frumenti aliunde conquirendi labor fieret, (ægre enim id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per viſcera & medullas omnes magis graſſaretur, famèque ipſa grauius etiam ira excandeſceret animi indignatione vna cum vrgente neceſſitate in conſilium aſſumpta, †contra ipſam naturam inſurgere fertur.* Nam filio, qui adhuc lactens erat, arrepto, O te infantem inquit, bello, fame & ſeditione inteſtina miſerum ad quam te ſpem reſeruabo? Si quidem apud Romanos ſit ſub eis ſit viuendum, ſeruitus te manet: ſeruitutem autem ipſam præuenit fames. Quibus comminatibus [illegible] ſunt ſed [illegible] prædones. Itaque age mihi matri tuæ eſca, prædonibus vindex Erinnys, & * vitæ mortalium fabularum termen, numque materia eſto quæ vna adhuc Iudæis eſſat calamitas. Vix hæc fuerat loquuta & filium [illegible] at, eiuſque ad ignem aſſi partem dimidiam edit partem alteram occultatam ſeruat. Nulla intercedit mora, & latrones illic adſunt, & nidorem infandum [illegible] tunt. Qui [illegible] propterei, niſi quamprimum quod paraſſet ibi proferret, cædem minantur. Illa autem partem ſe eis bonam reſeruaſſe dicit: & reliquias ſimul filij affert. Illi puerum horrore confeſtim & mentis conſternatione occupati, ad conſpectum talem obſtupeſcunt. Atque illa: *Meus hic eſt, inquit, natus germanuſque filius: meum hoc opus: manducate. nam & ipſa iam manducaui: ne quæ vel molliores fœmina, vel * miſericordes magis matre ipſa ſitis. Quod ſi vobis pietas obſtat, meam que propterea auerſamini victimam, maneant apud me ſibi etiam, quo iam paſta ſum, reliquiæ. Sic illi trementes abeunt, ad hoc vnum facinus timidi: & ægre de epulis eiuſmodi matri ipſi cedunt. Repleta igitur eo tota eo piaculo vrbs: & ob oculos quiſque eo ſcelere ſibi poſito, tanquam à ſeipſo patratum eſſet, exhorreſcebat. Proinde ad mortem eo procliuius, qui fame premebantur, properabant: beatoſque eos vocabant, qui prius deceſſiſſent, quam tantum audiuiſſent, & vidiſſent malum.* Deinde Ioſephus numerum multitudinis eius quæ vel fame vel ferro occubuit, colligens, a centum myriadas hominum interiiſſe: factioſos autem & prædones, qui ex clade fuerunt reliqui, à ſeipſis inter ſe poſt vrbem euerſam interemptos: quicunque autem ex iuuentute proceritate & forma corporis præſtitiſſent, ad triumphum reſeruatos: reliquam turbam eorum qui decimumſeptimum exceſſiſſent annum vinctam ad Ægypti opera miſſam: plurimos quoque in prouincias, vt in theatris & ſpectaculis vel ferro necarentur, vel beſtiis obiicerentur, diſtributos: qui vero intra decimum ſeptimum annum fuiſſent, captos, & ſub corona venditos eſſe. Iſtorumque tantum numerum, præter eos quos diximus, * ad nouem myriadas peruenıſſe dicit. Atque hæc ita acta ſunt, ſecundo imperatoris Veſpaſiani anno.

† ... [margin note, illegible]

De perituros obſeſſorum Hieroſolymis Iudæorum. [margin note, partly illegible]

dabant Tarum: Arma, inquit, cum: ſtatim ferre poſſent, & plus quam pro numero audebant. Obſtinatio viris fœminiſque par. Ac ſi vitam ferro ſedes cogerentur, maior vitæ metus quam mortis.

* ... [Greek margin note, illegible]

* φρικτὸν καὶ ... [Greek margin note, partly illegible]

* ... [margin note, illegible]

a Euſeb. li. 3 cap 8. ... [Greek, illegible] hoc eſt, vndecies centena millia, alij tantum centum myriades, hoc eſt, decies centena millia habent vt Ioſeph. lib. 7 cap 20. & hic Nicephorus, qui Ioſephi ex primario exemplari allegat.

** Hoc eſt, ad nonaginta millia.*

Cap. VIII.

De verbis Chriſti, quibus Hieroſolymis exitium prædixit: & de hiſtoria Ioſephi.

HÆc iniuriarum atque contumeliarum Seruatori illatarum præmia fuere, & auctoramenta. Quod ſi quis hiſtorici eius narrationi, oracula Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti adiecerit, admiranda ei res videbitur. Veram enim claramque fuiſſe prædictionem, diuinamque præcognitionem, eorum quæ virtute diuina prænunciata fuerant, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam præſentia præuidit atque prædixit. ſiquidem illachrymans aliquando, ſicuti ſacrorum Euangeliorum ſcripta teſtantur, ad Hieroſolyma conuerſus, hæc dixit: *Si cognouiſſes & tu, in die hac, ea quæ ad pacem tuam ſunt: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quoniam venient dies in te, & circundabunt te inimici tui, vallum, & circundabunt te, & comprimunt te vndiquaque, & ſolo æquabunt te,*

& liberos

& liberos tuos. Et alibi rurſus, de populo: *Erit enim,* inquit, *neceſsitas ingens in terra, & ira aduerſus populum hunc: & cadent in ore gladij, & captiui ducentur ad gentes omnes, & Hieruſalem conculcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gentium.* Et rurſum: *Quum videritis circumdatam ab exercitu Hieruſalem, tum ſcitote quod appropinquauerit vaſtities & deſolatio eius.* Et iterum. *Væ autem geſtantibus vterum, & lactantibus, in diebus illis. Orate vero, ne fuga veſtra incidat in hyemem, neque in Sabbatum. Erit enim tum afflictio magna, qualis antea, à mundo condito huc uſque non fuit, neque poſtea futura eſt.* Verum enimuero, quantumuis hæc Seruator noſter ita prædixerit, pluribusque medio tempore amotis erga genus humanum ſui bonitatem exhibuerit, & non breue pœnitentiæ tempus conceſſerit, vt meliora conſilia & rationem rectiorem ſequuti, per reſipiſcentiam vindictam procacis, qua illum affecere, contumeliæ effugerent: atque inſuper Apoſtolicam viuendi rationem & doctrinam magnificam cum admirandorum prodigiorum ſignis dederit, eamque bonitatem ad quadraginta extenderit annos: internecionem denique eam populo antè, eis quæ diximus oſtentis, portenderit: illi tamen longe etiam peiores facti, non tantum Seruatorem cognoſcere per contemptum, noluerunt, verumetiam de prima lege ipſa minus rectè ſenſerunt, nihil prorſus ex iniquitate, & peccato omni relinquentes, quin id nudo quod dicitur capite patrarent. Quapropter longanimitate Dei repudiata, † internecione omnes in profundum maliciæ & perditionis demiſſi ſunt barathrum. Hæc omnia qui volet, facilè cognoſcere poterit, ſi diligenter animum ad res quaſque à Ioſepho hiſtorico cum multa gratia & venuſtate ſcriptas attenderit. Ego verò in primis, omnia recte diſponentis atque adminiſtrantis* Dei magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidemque diſertam ſuauemque linguam conceſſerit, vt ille, ita vt oportuit, Iudaicam hiſtoriam, quàm rectiſsimè memoriæ mandaret: videlicet, vt ne quis contra teſtimonium eius venire poſſet: & præterea; quod quidem eſt maximum, vt ex hoſtibus etiam extaret aliquis, qui conſona Chriſti prædictionibus atteſtaretur. Quis autem Ioſephus iſte fuerit, quos libros ſcripſerit, quo genere, quàve inſtitutione fuerit, *in proximo* ſatis expoſuimus *libro.* Et Iudæ tum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, vt ad reliquas quæ ſuperſunt propoſitæ hiſtoriæ res reuertamur, tempus eſſe videtur.

Longanimitas Dei Iudæos pluribus annis ad reſipiſcentiam allicientis, nihil apud eos egit.

Iudæorum internecio, & panolethria. πανωλεθρία τῶν Ἰουδαίων ... † Deus ipſe Ioſephum hiſtoricum, Iudæum infidelem, tanquam locupletem claſſicumque teſtem ad veritatem Euangelicam confirmandam produxit.

a Capta exuſta, & ſolo æquata eſt Hieroſolymorum vrbs, anno Domini 73, Septembris menſis die 8. Ioſeph li. 7 cap 16. Titus ad perdomandū Iudæam vrbibus nouiſsima Hieroſolymorum oppugnatione ſeptem prœ pugnationes totidem ſacerdotum ... confecit ... capta, eam natale filia ſua, ... Tranquil. in Tit. Secundum veteres Chronographos, Hieroſolyma capta eſt anno mundi 4034 a natali Saluatoris 72.

Cap. IX.

Vt poſt Hieroſolyma capta, Simeon Cleopæ filius Epiſcopus ibi creatus ſit. De Domitiani crudelitate. & de cognatis Seruatoris noſtri ſecundum carnem.

IAcobus frater Domini, ita vt antea eſt dictum, martyrio pro ipſo eſt functus.a Quum vero Hieroſolyma ſunt euerſa, à mundo condito quinquies milleſimus quingenteſimus ſeptuageſimus nonus, ab aſcenſione Domini autem quadrageſimus agebatur annus. Tum diſcipuli & Apoſtoli, qui adhuc in vita erant, idē ſequuti conſilium ex locis omnibus vna cum iis qui genere iuxta carnem, Chriſti propinqui erant, multi autem adhuc ſupererant conuenerunt, & quemnam Iacobi ſucceſſorem aperte renuntiarent, ſimul cura deliberarunt. Atque equidem omnes in b Simeonem filium Cleopæ cuius etiam factum meminit Euangelium, oculos coniiciunt, eique epiſcopalem ſedem committunt, quem Simeonem Egeſippus c patruelem Ieſu fuiſſe memorat d. Cleopa enim ſponſi Ioſephi frater fuit. Enimuero e Veſpaſianus Hieroſolymis captis, ne quis ex tribu regia clam profugeret, quicunque a Dauide genus deducerent, diligenter inquiri iuſſit. Vnde rurſum non exigua perſequutio f aduerſus Iudæos eſt coorta. Et ea calamitas longius proceſſit. Nam & Domitianus Veſpaſiani filius, qui poſt Titum Romanis imperauit, multos ex illuſtribus ſummoque loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnem occidere, & bonis omnibus mulctare, & exilio damnare eſt aggreſſus. Atque g is poſt Neronem ſecundus Deo bellum mouit, perſequutionemque grauem aduerſus Chriſti fideles, quum quidem Veſpaſianus pater eius nihil acerbius in nos ſtatuiſſet, excitauit. Quo tempore & h Apoſtolus Ioannes adhuc in terris verſans, propter pietatem cultumque Chriſti, ab eo in inſulam Patmum circunſcriptus eſſe memoratur, vbi ille ſacram illam Euangelij ſui detonuit vocem, & ſimul ipſam ſcripſit Apocalypſim. De qua Apocalypſi Irenæus Lugdunenſis epiſcopus *in quinto aduerſus hæreſes libro,* eo loco vbi de calculo nominis Antichriſti, qui ibi fertur, tractat, hæc ſcribit: *Si temporibus in palàm nomen illius promulgari deberet, per hunc profectò qui Apocalypſim ipſam & reuelationem vidit, dictum eſſet. Non enim ante multa tempora, ſed noſtra prope ætate circiter Domitiani imperij finem reuelata eſt.* Non modo autem profeſſionis fideique noſtræ homines, ſed multo etiam magis, qui alieno à nobis ſunt animo, acerrimam illam ſub Domitiano perſequutionem, & eos qui tum maxime floruerunt homines, teſtificationemque & martyrium eorum conſcripſerunt, ſatiſque certo & tempus ipſum indicarūt. Nam poſt plures alios,* *quintodecimo* Imperatoris eius anno k Flauiam etiam Domicillam, † Flauij Clementis Romanorum conſulum vnius ex ſorore neptem propter eius de Chriſto teſtificationem, in inſulam quandam Pontiam relegatam eſſe commemorarunt.

† *Flauij Clementis qui patruelis Domitiani fuit. Tranquillus in Domitiano meminit: ſicuti & per equuleum Chriſtianorum, ſub Iudaicis fiſci nomine ... quæ ... Iudaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt ad quem deferabantur, qui velut profeſſi Iudaicam intra vrbem viuerent vitam: vel diſſimulata origine, impoſita genti tributa non pependiſſent. &c.*

k Flauia Domicilla propter Chriſtum in inſulam ſub Domitiano deportata lib 9. in fin ... Q ... & ... fuit.

b Simeon Cleopæ filius Hieroſolymorum Epiſcopus eligitur.
c ...
d ... lib. 1 ...
... Et ... ab eo que ... ſcriptum eſt ... Ioſephi ... Iacobo Iuda & Ioſa ...
e ...
f ...
... Chriſtianorum ſub Domitiano
g Primus Domitianus. Domitianum ... Deum appellari voluiſſe Domitianum & Domitianum ... Tranquil.
Victorinus Auguſtanus Eutrop.
h Ioannes Euangeliſta ab eo in inſulam Patmum relegatus.
i Irenæus de Apocalypſi Ioannis & calculo nominis Antichriſti

Cap. X.

Ex Egeſippo, quod ad id vſque tempus, qui familia & generis Dauid fuere, inquiſiti ſint, & occiſi.

VT autem eos quoque a qui ex Dauidis genere ortum habebant, interficere decreuit, traditum memoriæ eſt, ex hæreticis quoſdam nepotes Iudæ, eo nomine quod genus e Dauid. ducerent, in ius traxiſſe. *Fuerat autem Iudas frater Domini, ſecundum carnem: Ioſephi quippe filius.* ... de re Egeſippus ita ſcribit. *Super ... ad huc generis & familia Domini nepotes ex filio Iuda, qui frater Domini iuxta carnem dictus eſt. Et quod genus Dauidis eſſe delati fuiſſent. Euocatim ad Domitianum* adduxit:

a Poſteri Dauidis interficiuntur à Domitiano inquirantur.

... Iuda.

[illegible] communi[illegible] ante ac [illegible] tum [illegible] ille, eſſentne familia Dauidis, b rogat [illegible] quum eſſent pr[illegible] ſiſ, rurſus ab eis, quæ eorum eſſent opes & diuitiæ, quærit. Atque et illi reſpondent, non amplius eis eſſe quam nouem millium denariorum [p]atrimonium commune, quod diuiſum ex parte dimi[di]a ad quem[que] eorum pertineret. ne[que] id in pecunia num[er]ata, ſed in æſtimatione & pretio vndequadraginta iugerum agrorum conſiſtere. Vnde quum tributum penderent, tum ipſi † manibus ſuis opus facientes, ſum[p]tus tolerarent. Deinde manus ſuas oſtendunt, vt corporis duritia & callus continuo labore du[c]tus, operas [s]uas comprobarent. De regno autem Chriſti, quale id eſſet, vbi & quando habiturum eſſet initium, interrogati. Non mundanum id, neque terrenum, ſed cæleſte & angelicum fore teſtantur, in ſeculi conſummatione: quum aduenturus ille cum gloria viuos & mortuos iudicaturus, & cuique iuxta ſtudia & facta ſua præmium redditurus eſſet. Sed enim re ita comperta, Domitianum ipſe illis non condemnat: ſed tenuitate [eo]rum contempta, ſimul & liberos eos dimittit, & edicto propoſito perſequutionem eccleſiarum inhibet. Ita illi abſoluti, eccleſiis, vt teſtes ſimul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, vſque ad Traiani tempora peruenerunt. Hæc Egeſippus. Sed & Tertullianus Domitiani mentionem facit: Tentauerat, inquiens, & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, eadem qua ille facere. Sed, vt opinor, aliquid habens rationis & prudentiæ, mature deſtitit, reuocatis etiam iis quos in exilium egerat.

Cap. XI.

Obitus Veſpaſiani Titi, Domitiani, & Neruæ: & de Imperatore Traiano.

IMperante autem Veſpaſiano, a ingentem peſtilentiam Romæ graſſatam eſſe dicunt, ita vt diebus plurimis quotidie ſupra decem hominũ millia extinguerentur. Quo tempore fama etiam fert, Rhodios coloſſum æreum centum & viginti ſeptem pedũ Ioui in vrbe ſua dedicaſſe. Romæ Capitolium, quod conflagrauerat, Veſpaſianus reſtituit: qui Imperio annis decem adminiſtrato, moriens filio Tito id reliquit. Sub hoc b mons Veſuuius ruptus, tantum [e]muit incendij, vt regionem proximam ci[uit]at[e]ſque vicinas prorſus ſuſtulerit. Maximopere is contendebat Romam breui tempore beatam reddere, & [fe]licem: ſtudium enim ſapientiæ, liberaliumq; artium diſciplinam plurimum amauit. Ioſephum, vt virum egregium & præclarum, in ſummum habuit honorem. Cuius etiam libros † manibus ſuis deſcriptos [i]n Romanam bibliothecam repoſuit. S[e]d [e]tm quum annos duos Imperium tenuiſſet, & æſtiuo tempore interdiu iter faciens, plurimum e nar[ibus] ſanguinem emiſiſſet, atque inde animo defectus fuiſſet, Domitianus frater ei[u]s [illegible] c cupiditate victus, d veneno eum ſuſtulit, atq[ue] adhuc ſpirantem in loculos funeri paratos [i]np[o]ſuit. Hic porro imp[er]e[ns], &, vt paucis dicam [illegible] improbe prorſus imperium ad miniſtran[s illegible] ſum ſecundum à Nerone erat piera[illegible] [illegible] rum hominum pertequ[illegible] terris conſtitu[illegible] non pauco necauit [illegible] paulo an[te] diximus. S[illegible] huius enim Impe[rij illegible] & [illegible] h us, & Onei mus & Dionyſius A[re]opagita, curſum ſ[u]um pr[o] C[hri]ſto in mar[tyri]o ſta-[illegible]

[illegible] operum [illegible] quo[illegible] us vixit, [illegible] ſtor [illegible] [illegible] omnium ven[illegible] atque [illegible] [illegible] præ[ſt]igiis atque in antac[illegible] [illegible] m [illegible] ſe [illegible] & [illegible] rpi[illegible] num fugaſ[illegible] præterea [illegible] o q[illegible] oſq; te equos fre[illegible] al[illegible] [illegible] giol[illegible] eciſſe. Hunc, q[illegible] x [illegible] haru[illegible] [illegible], Domitianus, q[u]um pri[m] [illegible] ſſet, mox coniecit in cuſt[o]diam. Sed q[u]um D[om]itianus per quindecim ann[o]s imperium geſſiſſet, coniuratis oc[c]iſus b, Ner[u]æ id mu[nu]s reliquit. Itaque Senatus actis eius abo[litis] exule[s] reu[ocau]it, eiſque bona ſua reſtituit c. Tum qu[o]que Ioannem Apoſtolum ex Patmo, quo relegatus fuerat, Epheſum rediiſſe, atque ibi [illegible] [illegible] ſſe ferunt. Sed enim & Ne[r]ua quum anno vno & paolo di[u]tius imperaſſet, defunct[u]s k Traianum habuit ſuc[ceſſo]rem: ſub quo [illegible] [illegible] pa[illegible] pectus Dom[ini] [illegible] [illegible] I[illegible] ſtatur hoc[illegible] L[illegible] Ep[illegible] & Alexan[illegible] [illegible] C[illegible] [illegible] fidei verbum ad [illegible] nt. [illegible] rum alter in ſecundo [illegible] libro. h[illegible] bx facit: Et omnes presbyteri qui c[um] Ioanne diſcipulo Domini in Aſia [illegible] ſunt, teſtes ſunt [illegible] ca Ioanne tradita eſſe. Man[ſi]t enim cum eis vſque ad Traiani tempora, & verax eſt c[illegible] teſtis earum quæ ab Apoſtolis tradita ſunt rerum. Clemens v[ero] [illegible] pite eo [illegible] [illegible]. Quis diues ſaluus fiat temporeho[illegible] di[illegible] & hiſtor[illegible] [illegible] antea narrauimus de prædone per reſipi[ſc]entiam ſeruato, expoſita, [illegible] quoq, intert[illegible] ſcribens: Audi fabulam, non fabulam, ſed orationem veram de Ioanne Apoſtolo nobis proditam, & memoria conſeruatam, Poſteaquam enim tyranno (Domitianum autem prorſus dicit) defuncto, ex inſula Patmo Epheſum rediit: & quæ ſequuntur.

* *Hunc cum Domitianus punire vellet, repente is in [illegible] diſparuit. Lactan.* libro quinto cap. 3

** *Nerua omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, Chriſtianos ſcilicet, abſ[o]lui voluit. Et edicto vetuit, ne ſerui deinde dominos criminarentur, neve liceret aut impietatis Chriſtianiſmi aut Iudaica ſecta quempiam deinc inſimulare.* Dionyſius.

Nerua pueros & puellas egenis parentibus natos, ſumptu publico per Italiam ali iuſsit: Eutrop.

Ca[p]. XII.

De Menandro, ſecundo à Simone Mago hæreſiarcha.

SVb eodem Imperio, poſt Simonem [illegible] magum, inſignem diabolicæ operationis & efficaciæ armaturam exhibuit Menander, diſcipulus eius, Samaritanus itidem vt ille, impoſturis certe & carminum præſtigiis longe magiſtrum poſt ſe relinquens. Sibi ipſi enim Seruatoris noſtri vendicabat hono[re]m, ſeque è cœlo ſalutis hominum ergo demiſſ[u]m eſſe nug[a]batur. Illud etiam doce[ba]t: neq[ue] idem vnquam [illegible] ex certamine cum mundi [illegible] angelis congreſſum, victorem abi[illegible] [illegible] ſciplinam magicarum præſtigiarum ſuam [illegible] probe teneret, & [illegible] mum ſubiret. Quo ba[illegible] [illegible] eſſet, eum expertem [illegible] im[m]ortalem vitam [illegible] me[illegible] die[illegible] minit huius, quem [illegible] na[illegible]

næus, & [illegible] philoſophis martyr & teſtis optimus Iuſtinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionem faciens, atque ita dicens: Menander quidam, & ipſe Samaritanus, in vico Caparatenſi ortus, Simonis diſcipulus, non minus quam ille dæmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ viuens magica arte ſeduxit, qui etiam ſectatoribus ſuis nunquam eos morituros eſſe perſuaſit. Extant etiam nunc illius diſcipuli nonnulli, qui hoc idem profitentur. Verum enimuero diabolicæ plane hoc erat ſolertiæ per tales Magos, qui Chriſtianorum ſibi, prætextus gratia, nomen ſumpſiſſent, ingenti diuinæ pietatis myſterio magicarum præſtigiarum inurere calumniam, atque Eccleſiaſtica de animarum immortalitate & mortuorum reſurrectione dogmata traducere atque euertere.

Diabolus per Simonem & Menandri hæreſim vehementiſſime Chriſtianiſmum oppugnauit.

Cap. XIII.

De hæreſi Ebionitarum.

Ebionis hæreſis.

F Atque illi quidem ita homines ſedocebant. Alij porro, quum homines à profeſſione & fide in Chriſtum [illegible] Dei omnino abſtrahere non poſſent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Ebionæos hos, maiores nominarunt, dignos prorſus qui appellationem eam obtinerent, directe & cito mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus vocatur. Siquidem purum tantum hominem Chriſtum eſſe docuerunt, morum proficiente acceſſione iuſtificatum. qui ex Maria genitus primum extiterit, & ex congreſſu Ioſephi initium ſumpſerit. & præterea, quod non facile quiſquam per ſolam fidem in Chriſtum ſaluus fieret, niſi etiam legis cæremonias ſeruaret, & eam viuendi rationem ſequeretur. Hæreſis hæc & ſecta in duas partes diſ-

Per ſolam fidem hoc eſt, ſine cæremoniis legis iuſtificatio eſt per contrariam rationem. Duplex Ebionitarum.

G ſecta, alteri quidem quæ modo diximus, ſenſerunt: alteri autem admiſerunt quidem illi, ex Spiritu ſancto & Maria virgine Chriſtum natum eſſe: eundem autem quod antea ab æterno fuerit, Verbum & ſapientiam principio carentis & æterni Dei eſſe pernegarunt. Proindeque & ij in eadem cum alteris illis verſati ſunt impietate. Itidem enim vt illi, legis cultum & obſeruationem plurimum complectebantur. Illi [illegible] Apoſtoli epiſtolas omnes, apoſtatam & [illegible] le torem Paulum appellantes, reiiciebant: & [illegible] li quod ſecundum Hebræos erat, Euangelio adhærere perſeuerabant. Et quum Sabbatum aliamque eorum obſeruationem omnem ex æquo cum illis ſeruarent, nihilominus & nobiſcum Dominicos dies ad Chriſti reſurrectionis memoriam colebant.

Cap. XIV.

H *De Cerintho hæreſiarcha.*

Hæreſis Cerinthi.

Eadem ætate & Cerinthum quendam alterius hæreſeſ ducem fuiſſe, ſcriptor eccleſiaſticus Caius commemorat, ita dicens: *Sed & Cerinthus per reuelationes velut à magno Apoſtolo ſcriptas, verborum portenta nobis tanquam per angelos ei tradita mentitus inducit. poſt reſurrectionem aſtruens terrenum futurum [illegible] Chriſti regnum: & rurſum in Hieruſalem [illegible] eruitu am. Atque quum [illegible] Dei ſcripturarum [illegible] ſeducere homines volens mille tamen annorum nu[illegible] tium celebritatibus deſtinatum* [illegible] refert Dius [illegible] Dionyſius Alexandrinus in [illegible] *Promiſſionum de Ioannis Apocalypſi libro* meminit Cerinthus, dicens [illegible] *nomen etiam Cerinthianam hæreſim inſtituit [illegible] nomique figmento ſuo nomen ſibi vulgo arrogare vo[illegible] Diſciplina quippe eius illam fuiſſe doctrinam Terrenum Dei regnum fore: & quarum rerum ipſe, qui corporis amator & admodum carnalis eſſet, cupiditate teneretur ventris videlicet, & earum quæ ſub ventre ſunt partium voluptatis & exuberantia, in eis tanquam in ſomnis vitam peracturum iri: hoc eſt, in epulis compotationibus, coniugiis. & quibus hæc plauſibiliora gratioſioraque fore largiuſque prouentura putauit, diebus feſtis ſacrificiis, & victimarum mactationibus.* Hæc Dionyſius.

Regnum Chriſti in terris, mille annorum poſt reſurrectionem. Chiliaſtarum ſiue Millenariorum origo.

Irenæus autem, quum alia etiam plura vere igitur plena deliramenta eius in primo contra hæreſes libro propoſuit, tum in tertio eiuſdem operis de eo memoria dignam hiſtoriam recenſet, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi epiſcopi ſe accepiſſe dicit. Quum nanque aliquando Ioannem Apoſtolum balneo vti oporteret, atque is futurum cognoſceret eo quoque

F Cerinthum ingreſſurum, quanta potuit celeritate inde refugit, ne ſub eodem quidem tecto vna cum illo manere iuſtum eſſe opinatus. quod etiam iis qui cum eo erant perſuaſit. *Fugiamus*, inquiens *ne balneum concidat, in quo veritatis inimicus Cerinthus lauat.*

Ioannes poſt [illegible] Cerinthi maxime fugit.

Cap. XV.

De hæreſi Nicolaitarum. vt ea à Nicolao vno ex ſeptem Diaconis orta extiterit.

Præter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hæreſis, viguit: cuius & Ioannes in Apocalypſi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum vnus qui vna cum Stephano ad pauperum curam & miniſte-

N[illegible] rum [illegible]

G rium in Actis Apoſtolicis ſunt delecti. Is vt Alexandrinus Clemens *in 3. Contextionum lib.* ait, quum formoſam haberet vxorem, eique poſt Seruatoris aſſumptionem, ab Apoſtolis zelotypiæ crimen obiectum eſſet, in medium productam, quicunque vellet, ducere eam iuſſit: eique facto congruens quoque adiecit dictum, * *Abutendum eſſe carne*, inquiens. Quo quidem ille verbo, vt ego puto, non aliud, quam carne ad illegitimas voluptates non vtendum, neque appetitui libidinum eius indulgendum eſſe [illegible] tuit [illegible] Qui autem hæreſim eius complexi ſunt, factum ſimul dictumque eius † ſine iudicio ſequuti, impudenter fornicatione vtuntur. Sed enim Nicolaus, cum nulla alia muliere quam coniuge ſua conſueuit: & ex liberis quos ge-

[illegible] De [illegible] carne [illegible] & [illegible] complexio. [illegible]

H nuit, fœminæ quidem in virginitate conſenuerunt, filium autem eo * incorrupto cœlibatu quoque permanſiſſe ſcimus. Quæ quum ita cũtrouerſi ita ſe habeant, ſatis apparet quod ille vxorem, propter quam zelotypus viſus eſſet, in medium Apoſtolorum produxit, id velut * repudiationem affectionis carnalis fuiſſe: eumque * per abuſum carnis [illegible] nentiam, & accuratam voluptatum compreſſionem docuiſſe. [illegible] quod iuxta Seruatoris præceptum, duobus [illegible] voluptati [illegible] licet & Domino inſeruire noluerit: Ferunt autem & Matthiam [illegible] docentem ita tradidiſſe Expugnandam quidem eſſe carnem [illegible] erque ea quam [illegible] ter vendum [illegible] eis nequam ad [illegible]
[illegible]

[illegible]

Mat[illegible] Apoſt[illegible] [illegible]

fi... d... m... equum conati eſſent, ſtat... am ... ſſ... e, compend... e dixi mus. ... etiam de reliquis dictati.

** *De carnu huius modi abuſu illuſtris eſt etiam ... centia apud Cice.* lib.1. de Leg. *Quum animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgen... ſeſerit, voluptatem ſicut labem aliquam de... coris oppreſſerit, omnemq; mortis doloriſque timorem effugerit, ſocietatemque carnis iniecerit, tum omnibus ... confunctum duxerit, cultumque Dei & ... religionem ſuſceperit, & exacuerit illam vt oculorum ... ingenij aciem ad bona deligenda, & reiicienda contraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata prudentia, quid eo dici aut cogitari poterit beatius?*

CAP. XVI.

Vt Simeon Cleopæ martyrium ſubierit: & vnde hæreſes à principio in Eccleſiam Chriſti innaſcerint.

Perſequutio Chriſtianorum ſub Traiano.

B NEro quidem primus perſequi Chriſtum eſt exorſus, Domitianus ſecũdus, tertius Traianus: ſub quo & priuatim & publice per vrbes vniuerſis inſurgentibus populis, antiquitus tra... d...m eſt, ingentem contra nos concitatam fuiſſe perſequutionem. Quo tempore Simeonem quoque patruo Ieſu Cleopa, & Maria coniuge eius, quam & ſororē (quippe veluti * conſpon...am, atq; adeo filiam) Dei genitricis fuiſſe dicunt, non ex Anna & Ioachimo, ſed ex Salome & Ioſepho editam, vt dictum eſt, progenitum, martyrij curſum abſoluiſſe conſtat: cui etiam poſt Iacobum Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſedes commiſſa fuerat. Simeon iſte à quibuſdam hæreticis, velut vnus poſteriorum Dauidis (nam ad id vſq; tempus inquirebãtur) & regalis tribus Iudæ, ipſiuſq; adeo Chriſti agnatus, delatus eſt: & propter eũ, quod libere pulchram profeſſionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus inceſſit. Hic quum diebus pluribus dura verbera, quæ ei Atticus per tormenta inferebat, fortiter pertuliſſet pari C cum Chriſto ſupplicio eſt affectus. Namque in crucem ſublatus, ad illum moriens tranſiit: quũ quidem cẽtum & viginti peregiſſet annos. Scribit ſane Egeſippus, quum eo tempore Iudæi regiæ ſtirpis & tribus inquirerentur, ipſius quoq; Simeonis accuſatores, quod videlicet ex eis eſſent, captos eſſe. Quod ſi quis veræ rationi atq; obſeruationi inſiſtit, recte profecto Simeonem hunc ex illis fuiſſe dicat, qui Dominum ſuis ipſorum oculis viderint, & auribus audierint. Apertum nimirum indicium eſt, longæuitas ipſius: & quod diuinorum Euangeliorum ſcriptura, Mariæ Cleopæ ex quo hunc prognatum e... e ſupra diximus, mentionem facit. Idem hiſtoricus & aliorum quorundam, qui ab agnato ...tuatoris fratre vno, cui Iudæ nomen fuerit. ... ſunt, meminit, quos ad eam quoque ...em vix ſſe dixit: poſt id, quod aute expoD ſuit quorundam ſub Domitiano pro fide in Chriſtum peractum martyrium. Scribit autem adhunc modum: *Venerunt igitur & præfuerunt eccleſiæ omni velut martyres & teſtes. † gentiles quoque Domini pace eccleſiæ reddita, vſque ad Traianum Cæſarem manſerunt: donec etiam, quem diximus, Simeon Cleopæ ...ius, Domini patruelis frater, per calumniam ab hæreticis eodem modo apud Atticum conſularem delatus eſt. Qui dies multos tortus, ita martyrium o...iit, vt omnes atque ipſe etiam Atticus, mirarentur h...minem*

Simeon iſte annos 120 vixit.

A *centum & viginti annos natum tantum perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi eſt iuſſus.* Paululum autem h... c... d... e... s, vbi ea ... commemorata ſunt dixit ... & ... adderit. *quod, ad ea ... que tempora, Eccleſia pura & incorrupta permanſerit virgo, in loco obſcuro & caligi noſo adhuc, ſi qui tum extiterunt qui ſanam doctrinam ſalutiferæ prædicationis corrumpere ſunt conati, deliteſcentibus. Poſtquam autem ſacer Apoſtolorum chorus diuerſo mortis genere vitam finiit, generatioque eorum præteriit, qui auribus ipſi ſuis diuinam ſapientiam audiuerant: tunc primum impiorum ſeductorum, per * peregrinorum doctorum deceptionem, coitio & conſpiratio initium cepit. Qui deinde nullo iam ex Apoſtolis reliquo nudo (vt dicitur) capite contra veritatis prædicationem, falſo nominatam cognitionem promulgare ſunt auſi.* Et hæc quidem Egeſippus. Nos porro reliquum Traiani imperium hiſtoriæ huic ſubiungamus.

Eccleſia vſque ad tempora Traiani, permanſit atque virgo ab hæreticorum intemerata ſuit.

* *ἑτεροδιδασκάλων. Hæreticorum origo.*

CAP. XVII.

De perſequutione ſub Traiano & quale edictum is contra Chriſtianos promulgauerit.

Plinius Iunior de Chriſtianorum perſequutione.

PErſequutio igitur tum ad ſummum peruenerat: adeo vt etiam Plinius Secundus inter prouinciæ rectores præcipuus quod tantam martyrum eſſe videret multitudinem, ad Imperatorem ſcribendum, & turbam tantam eorum qui pro fide cæſi e...ent, ei ſignificanda n... d...xerit. Illo etiam addito non quicquam ſce... e... contra leges Chriſtianos committere, præterquam quod cum primo diluculo c... inſurgentes, Chriſtum tanquam Deum laudibus ...e... brent, à ſceleratis omnibus flagitiis alieni ſunt. Quibus verbis Traianus flexus, ei reſcripſit. *Chriſtianorum quidem gentem non inquirendam eſſe, oblatos vero puniri debere.* Proinde vis & perſequutio ea aliquatenus quidem cohibita eſt: non tamen tes, Chriſtianorum, ab inſidiis eorum qui C illos affligere conſtituiſſent, tutæ prorſus fuere. Alicubi enim populus ipſe, alicubi vero & Præſides locorum contra nos inſurgebãt. Et quamuis * publice in vniuerſum perſequutio mandata & promulgata non eſſet, ſeorſim tamen per prouincias ea exercebatur, vt ſic quoque quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defenſione ſua, quam Romana conſcripſit lingua, commemorat hiſce prope verbis: Atqui inuenimus, inquiſitionem quoque in nos prohibitam. *Plinius enim Secundus, quum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tandem multitudine perturbatus, & quid de cætero ageret neſcius, conſuluit tunc Traianum imperatorem, allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil ſe ſcelerati de eis comperiſſe. Inſinuans quoque & illud: Surgere atque conuenire ſummo mane Chriſtianos, & Chriſtum tanquam Deum carminibus laudare: & ad conſeruandam eorum diſciplinam, homiD cidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibere. Ad quæ Traianus reſcripſit, Chriſtianos inquirendos non eſſe, oblatos autem puniendos.*

Reſcriptum Traiani de eiſdem.

† *ὑφ' ἐθνῶν ... .*

CAP. XVIII.

Martyrium ſancti Clementis Romani & de libris eius.

EO tempore adhuc Romæ Clemens erat, & Ignatius ec... ...am Antiochenam ...it. Papias autem Hierapoli ſcriptis ede... pe-

E ram dedit. Vixit etiam Pancratius, & Smyrnenſium antiſtes Polycarpus. quorum illi quidem Petri diſcipuli. Polycarpus autem, eius qui ſupra pectus Domini recubuit, ſectator fuit. Clemens porro Romę illuſtri loco natus, genuſque ſuum ad Imperatores Romanos referens, † Fauſti cuiuſdam & Matthidiæ filius, varijs Græcorum diſciplinis eruditus, atque in omni genere ſcientiarum ſumme exercitatus, Apoſtolorum principis familiaris fuit, ſicuti antea me dictum eſt, a quo arcana Chriſti ſacra edoctus, Euangelium promulgauit. Quum autem imperata Traiani non faceret, in ciuitatem quandam obſcuram & deſolatam * Cherſoni vicinā eſt relegatus. Multiſque caſibus propter Chriſti confeſſionem conflictatus, tandem ancora ferrea e collo eius ſuſpenſa, in altum mare proijcitur. De quo, ſupra opinionem præſentis memoriæ quiddam accidit. Siquidem mari diebus

F ſeptem ad tria millia paſſuum diuiſo, multi eo eunt, & martyris corpus exoſculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquando mare, vt aſſolet, diuiſum eſſet, populuſque ſtata ibi ſacra peregiſſet, atq; inde nurſus reuerteretur: euenit, vt per parentum obliuionem illic puer quidam relinqueretur. Atq; vbi mare in ſeſe rediit, puer tenellus etiamnū vndis eſt obrutus. Deinde quum rurſum fluctus receſſiſſent, parentes eo acceſſere, & puellum ſaluum & validum loculis ſancti martyris aſſidentem reperere. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantem ibi gratiam fotum, & citra nocumentum à feris marinis conſeruatum eſſe. Quapropter Apoſtolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero ſuo domum ſunt reuerſi. De Clemente hoc antea quoq; diximus.

G Epiſtolam huius nomine editam, magnam & admirādam, Euſebius Pamphili attingit quam Romanæ eccleſiæ nomine, Corinthus, quum apud eos tum ſeditio eſſet, ſcripſit. eam & antiquitus & ſuo tempore publice in eccleſia lectam dicit, in qua multis ſententiis, *epiſtola Pauli ad Hebræos* vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine epiſtola, priori illi longe impar: quam veteres

** *Clemens iuſſu Traiani in inſulam eſt deportatus: in qua duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora damnatorum inuenit.*

ignoraſſe idem Euſebius ſcribit. qui porro & exigua eius ſcripta, quæ Petri & Appionis eſſe ait dialogum reprobat: quæ nimirum ſinceram certamque Apoſtolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego vero illi, ſi de eis quæ nunc apud nos Clementina dicuntur, ſentit, non

H aſſentior: ea enim Eccleſiæ recepta ſunt. Si vero præterea aliqua ſint alia, nihil refragor. Hunc autem & Apoſtolicarum conſtitutionum & ſacrorum quoque canonum, autorem eſſe credimus. Cæterum de epiſtola ad Hebræos anceps eſt opinio, hiccine an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit à Paulo, cuius natiua & propria eſt, primum dictatam.

Cap. XIX.

Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtiis deuorandus obiectus ſit: & de Epiſtolis eius.

Duit Clementis res [illegible] ſecundus

E in Antiochena eccleſia Petri ſucceſſor, quum Traiani, qui tum in Antiochiæ erat, non deſineret reprehendere ſuperſtitionem, vinctus Romam vt ibi leonibus eſca obiiceretur, ſi fidem Chriſti non abiuraret, miſſus eſt: & Aſiam cum firma militum cuſtodia vinctus peragrans, eccleſiaſque oppidatim adiens, ſermonibus familiaribus & cohortationibus confirmabat. Et quoniam tum primum hæreſes paulatim liberius ſe proferre auderent, vt ſibi ab eis cauerent, doctrinæque Apoſtolicarum traditionum conſtanter inſiſterent, admonebat. Quod vt illis certius perſuaderet, in literas cohortationes ſuas referendas eſſe duxit. Itaque Smyrnæ quū eſſet, vbi Polycarpus eccleſiam regebat, epiſtolam vnam ad Epheſiorum eccleſiam dedit, Oneſimi paſtoris mentionem faciens. Aliam autem Magneſiæ ad Mæandrum ſitæ ſcripſit, in qua Epiſcopi cuiuſdam Damæ meminit. Aliam

F item ad eccleſiam quæ Trallis fuit, miſit, cui tum Polybius præfuit. Quartam porro ad Romanam ſcripſit eccleſiam, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obiicerent impedimentum: neve propter animorum imbecillitatem quicquam agerent, vt ipſe cōcepta optataq; ſpe ſua excideret. Operæprecium vero eſt, verba aliqua linguæ illius ad fortitudinis & fidei eius magnitudinem declarandam, huic hiſtoriæ huic apponere. Scribit enim ad hunc modum. *Ab ipſa Syria Romam vſque, terra marique, diu noctuque cum beſtiis mihi depugnandum eſt, cum decem videlicet leopardis: hoc eſt, militari manipulo, qui beneficiis affecti longe etiam deteriores fiunt. Verum iniuriis eorum magis etiam magiſque erudior. Veruntamen ea de cauſa iuſtificatus non ſum. Quam velim mihi iam adeſſe, quæ in me deſtinata parataque ſunt beſtiæ, quas*

G *etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per aſſentationem & palpationem demulcebo, vt me quam celerrime deuorent. Atque etiam, ſi id facere nollent, ego eas vim illis inferens incitabo. Date mihi quæſo hanc veniam. Quid mihi expediat, noui. Nunc enim demum diſcere incipio, nihil optare aut deſiderare rerum omnium & inuiſibilium & viſibilium, niſi vt ad Ieſum Chriſtum veniam. Ignes, cruces, beſtiarum cohortes, diſſipationes oſſium, membrorum conciſiones, totius corporis commolitiones, & diaboli tormenta & ſupplicia in me progrediantur, vt modo ad Ieſum Chriſtum perueniam.* Atque hæc Smyrnæ ſcripſit. Quum autem Troade eſſet, per literas eum Philadelphiæ eccleſiæ alloquutus eſt. Epiſtolam quoque ad Smyrnæos dedit, & aliam item ſeorſim ad epiſcopum eorum Polycarpum, ſimul & vt virum diuinum

H honorans, & velut Apoſtolico paſtori (quippe & ipſe paſtor bonus) gregem commendans: additis quoque precibus, vt eum [illegible] illis habere, & quæ optima eſſent, cum doceret vellet. In epiſtola ad Smyrnæos, verbis quibuſdam in ignibus de Chriſto vtitur: quæ vnde deſumpſerit, non ſatis ſcio. *Ego vero etiam poſt reſurrectionem in carne, in qua, tum vidi, credoque eum eſſe. Et quum ad Petrum & eos qui cum eo erant venit, eis que dixit: Accipite, contrectate, & videte me non eſſe dæmonium incorporeum: ſtatim eum tetigerunt, & crediderunt.* Sed & ipſe Irenæus martyrium eius nouit, & epiſtolarum eius Polycarpus mentionem facit. Irenæus de eo ſic ſcribit. *Quemadmodum noſtrorum quidam dixit, propter profeſſionem atque teſtificationem de Deo ad beſtias condemnatus: Frumentum ſum Dei & per beſtiarum dentes commolor vt purus ſincerusque*

Præclarum exemplum [illegible]. Hoc eſt, obedientia qua mag[iſtratibus] [illegible] debet.

A inueniet [illegible]. Polycarpus autem in epiſtola ſua ad [Phili]pp[ens]es, hiſce verbis, eius meminit: *Obſecro [ig]itur vos omnes vt magiſtratibus obediatis, & omnem patientiam exerceatis, quam ad oculum vidiſtis non [ſolu]m in beatis viris Ignatio & Ruſo & Zoſimo, ſed etiam in alijs noſtræ profeſſionis hominibus, atque adeo in ip[ſo] Paulo, & reliquis Apoſtolis: illud perſuaſum habentes, quod illi omnes non in vanum cucurrerint, ſed in fide & iuſticia. & quod in debito deſtinatoque eis loco ſint apud Dominum, cui etiam compaſſi ſunt.* Non enim præſens complexi amauerunt ſeculum, ſed eum qui pro nobis mortuus eſt, & qui propter nos à Deo eſt reſuſcitatus.

Locus ſanctus [illegible] poſt obitum.

De epiſtolis eius ita ſcribit: *Scripſiſtis mihi & vos & Ignatius, vt quum quis in Syriam ierit, literas ad vos perferat: quod quidem curabo, opportunum nactus tempus.* Et rurſum: *Epiſtolas Ignatij ab eo ad nos miſſas, & alias item, quas nobiſcum habuimus, ita vt iuſſiſtis, ad vos miſimus. Quæ quidem literis hiſce noſtris ſunt adiunctæ, quibus multum adiuuari poteritis.* B *Complectuntur enim fidem, & patientiam, & ædificationem omnem, quæ ad Chriſtum noſtrum refertur. Roma porro quum prius varia tormenta pertuliſſet, neq; quicquam de conſtanti decentique ſua ſententia remiſiſſet, poſtremo in medio theatro duobus leonibus obiectus, martyrio eſt defunctus, & carnes quidem eius atque oſſa teneriora beſtiæ deuorarunt: quæcunque autem firmiora reliqua fuere, multo deinceps tempore Roma Antiochiam ab ſodalibus ſectatoribusque eius ſunt perlata.* Hæc de ipſo diuino Ignatio.

Ignatij martyrium.

Cap. XX.

De Papia Hierapolita & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoriæ ſint prodita.

Papias Hierapolitanus antiſtites ros. De verbis Domini libros eius.

PApias vero Hierapolitanus, & ipſe vita Apoſtolica clarus fuit, multaque Eccleſiæ ſcripta reliquit: quorum quinq; tantum, quæ Do- C minicorum ſermonum expoſitionem inſcripſit, circonferuntur. Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita inquiens: *De in Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autem ſodalis, vir priſcus, ſcripto teſtatur, in quarto voluminis ſui libro. Quinque enim compoſuit.* Papias porro ipſe in proœmio ſcriptorum ſuorum, *ſe oculis ſuis Apoſtolos non vidiſſe, ſed fidei profeſſionem ab eis qui illis noti atque familiares fuerint, addidiciſſe*, hiſce verbis innuit: *Non grauabor enim*, inquit, *quæcunque à presbyteris recte didici, ac recte memini, veritatem eorum interpretatione confirmans, tibi exponere. Minime enim ita ſum, vt multi, delectatus, qui multa dicerent, ſed qui vera docerent. neque qui aliena, ſed qui à Domino, & ab eis quibus cum ipſa veritate conſuetudo fuit, de fide tradita præcepta commemorarent.* Quod ſi quando a- D liquis presbyterorum ſectator adueniret, eorum ipſorum requirebam ſermones, quid ſcilicet Andreas, quid Petrus dixiſſet: quid Th[omas] aut Philippus, aut Simon, aut Ia[cobus]: aut quid Ioannes, aut Matthæus, aut quid [al]ius quiſquam Domini diſcipulorum: aut quid etiam Ariſtion, & Ioannes presbyter, & ipſi d[iſc]ipuli Domini dicant. Non enim tantũ me libris adiuuari, quantum viua & præſenti voce, arbitratus ſum. Notandum porro eſt, bis eum in ſcripto hoc Ioannis nomine vti: primo quidem vbi Apoſtolorum nomenclaturam inſtituit, vt dilectum illum intelligere liceat: ſecundo autem loco, Ariſtionem & Ioannem adiicit: & presbyterum vocat. Cuius qui[d]am A ig[n]orantes [co]mmun[e] e[i c]um Apoſtolo nomen, poſteriores duas Ioannis epiſtolas, & Apocalypſim Apoſtolo ipſi ad[ſc]ripſerunt. Epheſi namque presbyter quoque iſte vixit, vbi etiam nunc duo extare dicuntur monumenta, quæ eodem nomine Ioannis feruntur.

Trib[illegible] [illegible].

Quandoquidem autem idem Papias quoque admiranda quædam in libris ſuis refert, à deceſſoribus ſuis per manus ſibi tradita, agedum de eis quoque pauca dicamus. Statim enim Philippum, eum qui Hierapoli fuit, & filias propheteſſas, vt antea dictum eſt, habuit, vnum ex duodecim Apoſtolis, non ex ſeptem illis diaconis, quos in Actis recenſet Lucas, fuiſſe memorat & ſe cum filiabus eius colloquutum eſſe ait, vnde intellexerit ætate ea mortuum quendam reſurrexiſſe.

Philippus apoſt. [illegible] ſi[li]as prophetantes quoque habuit.

De Barſaba ſane quidem qui Iuſtus cognominatus in Actis dicit[ur], illud [r]efert: *quod veneno peſtifero hauſto, nihil ſenſerit per Domini gratiam* B *detrimenti.* Sed & alia plurima ex maiorum ſine ſcripto traditione accepta, vt parabolas & doctrinas Seruatoris quaſdam, & item alia fabuloſe quodam modo commemorat. Mille quoque annorum poſt mortuorum reſurrectionem fore dicit Chriſti regnum corporalit[e]r in hac terra producendum, quod illum ign[or]antem promiſſiones arcano quodam myſ[te]rio eſſe editas, ita craſſius accepiſſe credo. q[ui] [ſa]pe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius coniicere licet, multos tamen in eandem æmulationem, vetuſtatem viri admiratos, pertra[xit], ſicuti Irenæus, & ſi quis præterea alius eiuſdẽ [c]u[m] ille eſt ſententiæ, & opinionis, oſtendit.

Mille annorum Chriſti [illegible] [poſt] reſurr[ectionem] [illegible] regnum.

[illegible] [illegible] ſunt. [Chili]aſtæ, [qui] & Millenarij dicuntur.

Quin alias etiam ſe, ab eis qui dicti ſunt, Ariſtione & presbytero Ioanne, traditiones habere dicit. ad quas ſtudioſus reiicens, quæ de Marco & Matthæo euangeliſtis tradit, neceſſario hic perſequenda eſſe putaui. Ita enim ſcribit: *Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quod Petri* C *eſſet interpres, quæ memoriæ cõmendauerat, certo & diligenter conſcripſit, non tamen ſeruato dictorum factorumque Chriſti ordine. Non enim audiuit, neque conſectatus eſt Dominum: ſed poſterius, vt dixi, Petri diſcipulus fuit: qui quidem ex vſu auditorum doctrinam ſuam promulgauit, non ordine ſermones & oracula Domini commemorauit.* Quapropter minime hallucinatus eſt Marcus, ſic pleraque ſcribens vt ea memoria fuerat conſequutus. Vnum enim hoc ſibi in ſcribendo propoſuerat, ne quid eorum quæ audiſſet, omitteret, neve à veritate aberraret. Matthæus vero ſermone Hebraico librum ſuum compoſuit: quem deinde, vt quiſq; potuit, eſt interpretatus.

Ev. Euangelium Ioannis Hebræi continet Euſeb. li. 5 cap. viii.

Vtitur idem Papias teſtimonijs & autoritatibus ex priore Ioannis, & itidem ex priore Petri epiſtolis. Addit præterea D * hiſtoriam aliam, de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumniam ſit delata. Et Papiæ quidem ſcripta ad hunc ſe habent modum.

Cap. XXI.

De Quadrato & Ariſtide, Apoſtolicis plane viris, qui pro defenſione fidei noſtræ Apologias ſcripſerunt.

Quadratus & Ariſtides, viri eccleſiaſtici [illegible].

FLoruit autem eo temp[o]re diuinus quoque Quadratus; cui nihil eorum donorum, quæ Apoſtolicos decent ſucceſſores, de[f]u[it]. Iride[m] ve[r]o & Ariſtides, i[n] ætate ea ingent[illegible]

fidei noſtri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrinæ feruore & vitæ Chriſtianæ moribus pares ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianum, qui Traiano in imperio ſucceſſit quibus Chriſtianorum dogma defendunt compoſuerunt, quum improbi quidam homines eccleſias vrgere atq; perſequi aggrederentur. In quibus orationibus videre eſt, non exigua eorum virorum ſplendidæ mentis Apoſtolicæq; & rectæ doctrinæ indicia. Quadratus quidem certe priſcam ſinceritatem & fidem ſuam ſatis declarat iis ipſis quæ ſequuntur verbis: *Seruatoris autem noſtri opera ſemper praſto fuere. Ingens eſt enim eorum qui ab eo ſanati ſunt, multitudo. Multi qui à mortuis reſuſcitati ſunt, non ſolum quum curarentur & exuſcitarentur, ſed poſtea etiam viuentes continue apparuerunt: & non tantum quum Saluator in terris verſaretur, verum poſt diſceſſum quoque eius longo vixerunt tempore, adeo, vt nonnulli etiam ad noſtram durauerint ætatem.*

F

Cap. XXII.

Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades.

Ac res quidem noſtræ ita florebant, quotidianumque incrementum capiebant, radicibus Apoſtolicorum virorum, qui tum multi in vita erant, doctrinæ alte actis, & ſanctorum martyrum ſanguine vbertim rigatis. Iudæorum autem natio frequentibus, aliiſque ſuper alias accumulatis cladibus admodum occidebatur. Decimus octauus imperii Traiani agebatur annus, quum Iudæorum rurſus excitatus eſt motus: qui quod reliquum eius populi fuit, ſuſtulit. Quum etenim grauis & ſeditioſus eos afflaſſet ſpiritus, qui iram vindictamq; vehementius commouit, tumultum aduerſus ciues ſuos Græcos in ciuitate Alexādrina, in Ægypto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quod deinde paulatim gliſcente, qui proxime conſequutus eſt, anno maximum conflarunt bellum

G

* Tenebat tum cum imperio prouinciam Ægyptū Lupus. Et primum quidem Iudæi ſuperiores eſſe: Græci autem ex turpi & fœda fuga [illegible] gati, ex improuiſo Iudæos, Alexandriæ adorti, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, ſubſidio ta[illegible] amiſſo, cunctam percurrunt Ægyptū, quam Lupus adhuc adminiſtrabat: & quā [illegible] impune inferunt cladem. Ea re permotus Traianus Martium Turbonem eu cum valido mittit exercitu, qui cum Iudæis cominus congrederetur: & claſſem maritimam, peditum equitumque conſequuntur auxilia. Martius porro breui multis variiſque certaminib. commiſſis, belloque fortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum ſolum, verum Aegyptiorum quoque, qui regi ſuo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerant arma, contrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoq; qui in Meſopotamia erant, parimodo popularibus ſuis bellum inferrent: Lucio Quieto mandat, vt prouinciam ſuam Iudæis oppreſſis expurget [illegible] propter [illegible] lle occulte copiis m[illegible] tanb. comp[illegible] aggreſſus tantā com[illegible] tudi[illegible] quanta non facile [illegible] b nu[illegible] oſſi[illegible] amque ob cauſam [illegible] cium p[illegible] Iudææ præfe[illegible] Imperator: ſicut id qu[illegible] phani Ann[illegible] ſum [illegible] ptores memoriæ pro[illegible]

E

Inmotu iſto Iudæi cædibus contenti non fuerunt ſed humanis carnibus veſci cœperunt. Cypri etiam ab eis ingentes ſtrages, duce Iudæorum Artemione, ſunt affecti. Iudæi conſpiratione facta, paſſim ducentena & quadraginta millia hominum contrucidarunt. Dion. Oroſ.

Cap. XXIII.

De Traiani morib. & operibus, ſtructuriſque eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis.

Tam ſtudioſus autem fuiſſe fertur *a* Traianus iuris & iuſtitiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando enſem ſtrictum præfecto vrbi in conſpectu omnium dederit, atque dixerit *b*: *Cape ferrum hoc, & ſiquidem recte Imperium geſſero, pro me ſin aliter, contra me hoc vtere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit. c Sub eo quoque Perſæ ad Antiochiam vſque excurrerant eique vrbi per pacis conditiones capta, tributum ſimul & præſidium impoſuerant.* Continuo ſuis auxilium fert Imperator: & quum ad fines eorum veniſſet, per notas illis ſcribens, clam ſignificat, vt præſidium quod ibi Perſarum rex reliquiſſet, necarent ſe ad auxilium eis ferendum, Perſicumque metum tollendum, præſto adeſſe. Illi quod iuſſi fuerant, faciunt. *d* Et ipſe cum Perſis prælio congreſſus rege eorum cæſo, clariſſimaque reportata victoria, quem voluit eis regem dat. Et inde in eam vrbem victor ingreſſus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Chriſtianos interimit. In quibus, *e* & quinque virgines fidem palam profitentes comburit & oſſibus earum ad ſummum combuſtis, cineribuſque æri commiſtis, ahena quædam & alia vaſa fieri curat, eaque publico lauacro quod ipſe magnificentiſſime conſtruxerat, dicat. *f* Verum enimuero quicunque eo lauacrum ingrediebātur, quamprimum calidas attigiſſent aquas, caligine ſimul & vertigine correpti, cum impetu inde procurrebant, & concidebant. Cauſa vero eius mali cognita Traianus vt alia ex ære puro vaſa balneo parentur, mandat, priora autem illa in fornacibus conflata, in quinq; transformat ſtatuas, eaſq; virginū combuſtarū forma & habitu pro balneo [illegible]

Cap. XXIIII.

De Imperio Aelij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione.

H

Vndeuiginti annis, & menſib. ſex, Traianus Imperiū adminiſtrauit: & moriens, id Hadriano ob ſororis ſuæ viro reliquit. P[illegible] iblic[illegible] is ſtatim ciuitatib. remittit d[illegible] bita, & ve[illegible] ta Romanis donat, vnde eis in vrbe d[illegible] decreti ſunt honores, Nicæa[illegible] Ni[illegible] o[illegible] m, quæ motu terræ multum d[illegible] nti cœ[illegible] ant, firmo [illegible] muro. [illegible] qu[illegible] ic a[illegible] Drac[illegible] nis & So[illegible] onis Athenien[illegible] ium leg[illegible] ſlatorum [illegible] tam [illegible] nem promulgat. Rebellaſſe etiam ſub [illegible] Iudæos, & templum Hieruſolymis reſtituere voluiſſe, dicunt. Qua de cauſſa Hadrianus quinquaginta & octo m[illegible] iadās eorum [illegible] d interfecit: & quæcunquē ex vetuſtis ædifici[illegible] reliqua adhuc fuerant, diruit pro[illegible] ita æquauit, vt ne lapis quidem ſu[illegible] em pe[illegible] & oraculum Seruato[illegible] exi tum ſu[illegible] ductu [illegible] v [illegible] b[illegible] c[illegible]

Hadriano, ... rum & ... Ariston Pellæus historiarum ſcriptor.

Reſtaurata Hieroſolyma Aelia dicta.

Hadrianopolis ... dicta

d... oborat... tan'que totius pomœ... mum contractis, denuo eam ſuo nomi... ex... auit: ... appellatione ſua ci... npoli a, ... lram vocauit ... tq; in ipſo templi adyto ſta... m ip e ſuam collocauit. Q... iam ſiquis no n inept... abominat onem deſ... l... tionis nominet, in ... ncto, iuxta Seruatoris dictum, ſtantem ... nimine is iudicio meo erraret. Solisan... tem Græcis incolendam eá dedit. Item Hadrianus te... uplam etiam Cyzici extruxit, maximum & celeberrimum: & item vrbem eam quæ hodie quoque nomen eius obtinet. *f* Hadrianopolim. Quæ vero & Ariſton Pellæus de poſtrema Iudæorum obſidione literis prodiderit, commodum fuerit ex verbis eius cognoſcere. Porro rebellione atque defectione Iudæorum longius rurſum progreſſa, Rufus Iudææ præfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copiis, & vęcord a eorum, pro occaſione bene gerendæ rei, ſubinde vſus, infeſtis contra eos ſignis eſt progreſſus: & plurima paſſim millia virorum ſimul & fœminarum, atque etiam puerorum concidit, bellique iure loca eorum direpta in poteſtatem ſuam redegit. Dux Iudæorum tum Barchocbebas erat, quod nomen ſtellam ſignificat: cætera vir ſanguinarius & prædator: ex nomine autem ſuo perditis mancipiis prodigioſe perſuaſerat, cœlitus ſe lucē demiſſum eſſe, quæ afflictos atque oppreſſos illuſtraret. Quam maxime autem bello flagrante, decimo octauo imperij Hadriani anno, ad Bitheram ciuitatem munitiſſimam, nec ita longe à Hieroſolymis ſitam, quum diuturnior obſidio inſtituta, rebelleſque & rerum nouarum ſtudioſi, fame ac ſiti ad extremum exitum redacti eſſent, & qui eis tantæ væcordię autor fuiſſet, dignas per vindictam dediſſet pœnas, gens tota ex eo tempore, vicinam in circuitu Hieroſolimis regionem prorſus attingere prohibita eſt. idque ſic conſt rutione & ſanctione Hadriani factum: qui hoc ſic iuſſit, vt illi ne aſpicere quidem ex loco quopiam editiore patrium ſolum poſſent. Ad hunc modum vrbs Hieroſolymorum Iudaicum populum, antiquiſſimos ſuos colonos, internecione ſumma amiſit, & poſtea ab aduenis culta atque inhabitata, vt Romana plane ciuitas, in Imperatoris Ælij Hadriani honorem Ælia eſt appellata. Ac ſic quidem etiam ſub hoc Iudæi extremum contra Chriſtum per furorem perpetrati piaculi luere ſupplicium. Nos autem rurſum ad diuinorum virorum deſcendamus ſucceſſionem.

Barchocbebas per dimi... ſtella ... Iuſtino philoſopho ... & ... apud Euſeb. ... 4. ap... Chriſtianos ... nisi ... Chriſtū abnegaſſent, atq; blaſphemiis inceſſerent, ad grauiſſima ſupplicia trahi iuſſit. habuit ætas quoq; noſtra in Germania ſuū Barchochebam, ſtella inſignitum ſuperbè.

Cap. XXV.

Qui ea ætate maximis quibuſq; eccleſiis Epiſcopali miniſterio præfuerint.

Romani Pontifices.

DVodecimo imperantis Traiani anno quū ... Euareſtus pontificatum Romæ octo annos geſſiſſet, Alexander quintus à Paulo & Petro ſucceſſor eccleſiam regendam ſuſcepit. Qui tertio Hadriani Imperij anno, decennio in Epiſcopali functione expleto, Xyſto eam conceſſit. Duodecimo porro Hadriani anno, quum Xyſtus decennium itidem eccleſiæ præfuiſſet, Teleſphorus ſucceſſit. Verum & hoc vndecimo ... ſui miniſterij ſui anno ... per martyrium defuncto, vt Irenæus inquit, ... pr... uinciam eius eſt ſortitus: primo ... Antonini, qui Pius eſt dictus, anno ... Hygino porro poſt quartū annum mortuo, Pius ſucceſſit. Atque huic rurſum Anicetus, vigeſimo imperantis Pij anno. Anicetus autem vndecim annis eccleſia Romana adminiſtrata, Soteri eam reliquit. Cui poſt annos octo Eleutherus eſt ſuffectus, duodecimus a Petro ſucceſſor, quum decimum ſeptimum annū M. Antoninus cum filio Romanū regeret imperium. † In Alexandrina eccleſia Primus, quartus ab Apoſtolis epiſcopus fuit. Ei, quum duodecim annos pontificale obiiſſet munus, Hadriano tertium imperante annum, Iuſtus eſt ſurrogatus. Circiter duodecimū autem eiſdem imperij annum, anno præterea vno & menſib. aliquot intercedentibus, eccleſiæ eius adminiſtrationem Eumenes eſt ſortitus, quū quidem Iuſtus vndecim ei præfuiſſet annis. Eumenes vero tredecim annis epiſcopatum tenuit. Cui Marcus ſuccedens, decem annis curam paſtoralem geſſit. Marco Celadion ſuffectus qui quatuordecim annis epiſcopatu functus, ſucceſſorē habuit Agrippinū, nonum eccleſiæ eius ab Apoſtolis epiſcopum. * Apud Antiochenos poſt Heronem, eccleſiā rexit Cornelius. Huic quinto Apoſtolicæ ſucceſsionis gradu Eros ſucceſſit, deinde ſextus Theophilus, & poſt hunc ſeptimus Maximinus. Hieroſolymitanorū aūt epiſcoporum tempora literis mandata non ſunt, quos breuis admodum æui fuiſſe conſtat, quindecim ex ordine, vt quidem memoria ſine ſcripto eſt proditum, Hebraici generis omnes, recteque officio ſuo functos, quod Chriſti doctrinam & profeſſionē probe tenuerint. Quæ res effecit, vt ad epiſcopatum eū ab eccleſia Hieroſolymitana, quæ ab Apoſtolorum tempore ex fidelib. Iudæis ſere tota conſtabat, & vſq; ad extremam obſidionem perdurabat, ſint delecti. Eorum itaq; epiſcoporum qui ex circoncisione Chriſtianam profeſſionem rite ſunt complexi, & mutuis Iudæorum ſeditionibus atq; veſaniæ fuerunt reliqui, catalogum à primordio exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus ſecundus, Simeon: tertius, Iuſtus: quartus, † Zachæus: quintus, Tobias: ſextus, Beniamin. ſeptimus, Ioannes: octauus, Matthias: nonus Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iuſtus. * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quatuordecimus, Ioſeph & quindecimus, Iudas. Quibus poſt euerſionem vrbis, ex gentib. ſucceſſit Marcus. Tot Hieroſolymis ab ipſis vſq; Apoſtolis, ad eum quem diximus Iudam, ex circoncitione fuerunt epiſcopi. Totidem, vt expoſuimus, aliarum maximarum eccleſiarum gobernatores.

Pius omnis ... cathedrā obtinuit.

† Alexandrina eccleſia epiſcopi. M. Aelium Antoninum Philoſophum & L. Aelium Commodum Verum, Diui fratres æquo iure imperium adminiſtrarunt annis 11. M. Antoninus ſolus annis 4. cum Commodo filio itidem annis 4. Antiocheni epiſcopi.

Hieroſolymitani.

† Aliꝫ Zachariam nominat.

** Aliꝫ Leui vocant.*

Cap. XXVI.

De Iuſtino philoſopho, eodemque martyre: & de Apologetico eiuſdem Antonino exhibito. Præterea de Egeſippo & Melitone.

HAc ipſa ætate Hadriani Iuſtinus etiam ex philoſophis, martyr, inter præcipuos eſt habitus, germanus, & ſincerus veræ philoſophiæ amator, & in Græcorum diſciplinis egregie exercitatus. Sed enim quis qualis ve fuerit, & quemadmodum a Græcorum erroribus ad germanam philoſophiam tranſierit, ... modum fuerit ex ipſius verbis cognoſcere. Quum enim aduerſus Græcos & gen-

Iuſtini philoſophi & martyris res.

Apologia omnes pro Chriſtianis tutelus

gentiles pro Chriſtianis orationes ſcripſit [illegible] bus repugnare atque tergiuerſari [illegible] non potuerunt. Tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonio Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis apologiam exhibuit, ita eam inſcribens: Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Augusto, & Veriſſimo filio Philoſopho Cæſari, & Lucio Philoſophi Cæſaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, ſacroque Senatui & populo Romano vniuerſo, pro iis qui ex omni hominum genere iniquiſſime iniuria laborant [illegible] affliguntur, Iuſtinus † Priſcus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syriæ Palæſtinæ oriundus, orationem atque deprecationem hanc exhibet. Et [illegible] eadem oratione ſe non temere, ſed cum iudicio ad Chriſtianam profeſſionem peruenisse, ita refert: *Ego quidem qui Platonicis delectarer diſciplinis, quum Chriſtianos calumnioſe deferri audirem, viderémque eos impauidos interritoſque eſſe ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: conſiderans ipſe mecum, fieri omnino non poſſe, vt illi in flagitiis delicijſque viuerent.* Quotus enim quiſque voluptatis ſectator & libidinoſus, quique humanarum carnium dapibus delectetur, bonam ſibi mortem eſſe putet? vt per eam cupiditatibus delicijſque ſuis priuetur: & non potius illud agat, vt ſemper hanc vitam viuat, magiſtratuſque & leges fallat, nedum ſeipſum ad cædem offerat? *In Apologia* ea illud quoque ſcribit: *Non abſurdum vero fuerit, Antinoi quoque hic meminiſſe, qui non ita pridem deceſſit: quem omnes velut Deum per timorem colere ſuſtinuerunt: quum quidem omnes probe ſcirent, & quis fuerit, & vnde prouenerit.* Antinoi eius & Egeſippus mentionem infert, qui & ipſe iiſdem temporibus florens, permultas Apoſtolicas traditiones in hiſtoriis ſuis, quas in quinque reliquit libros, recenſet, ſimplicis dicendi genere [illegible] doctrinam Apoſtolicam exponens. In quibus, quum tempora quibus eiuſmodi oſtendit, tum de iis qui primum idola & ſimulacra [illegible] memorat ſe ac deinceps ad hunc modum [illegible]: *Quibus cenotaphia, ſepulchrorumque ſimulacra, & templa, ad hoc vſque tempus conſtruxerunt. Quorum vnus etiam eſt Antinous Hadriani Cæſaris [illegible]. Huius ſunt ludi Agonales, Antinoij dicti, & ætate noſtra acti. Vrbem quippe cognomine eius [illegible] Hadrianus condidit.* Temporibus quoque eis, [illegible] quos diximus vitæ inſtitutio, parique [illegible] ardore. Sardianus epiſcopus Melito [illegible] quem ſatis [illegible], ea quoque ætate floruit. [illegible] ad defenſio eius, quam pro [illegible] dogmate ad Verum ſcripſit lucubra[illegible] ad nod[illegible] & vtilem, orationis vrbanitate, & perſuadendi virtute auditorem maxime mouens atque afficiens.

F

G

Martyrum conſtantia & fortitudine ad Chriſtianiſmum adductus eſt Iuſtinus.

Alij legunt Priſci Pl[illegible] chij filius.

Antinous [illegible] puer Hadriano in deliciis [illegible] Aegypto mortuo, princeps in vrbe Antinoeam condidit. Templum quoque [illegible] & ſacerdotes conſtituit, [illegible] aſſeuerans [illegible] Antinous [illegible] Hadrianus in magnum [illegible] Deum ſuum [illegible] Melito epiſcopus Sardenſis, Apologiam quoque pro Chriſtianis ſcripſit.

Cap. XXVII.

Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publice propoſito vetuerit, ne in eos iniudicata [illegible] ueniretur.

H

ME[illegible] mandauit ſapientiſſi[illegible] Iuſti[illegible] Hadrianum [illegible] literas à [illegible] Sereno [illegible] [illegible] uli do[illegible] [illegible] Mi[illegible] n[illegible] m [illegible] de [illegible] n[illegible] ſi le-

[illegible] criptum [illegible] Chriſt[illegible]

[illegible] que pr[illegible] accuſatio. Reſcri[illegible] [illegible] ſuum de verbo ad verbum [illegible] *[illegible] ſſumus hoc a nobis ex [illegible] maximi & [illegible] Cæſaris Hadriani patris veſtri, quia ita vt per ſupplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iuſſit, petere, idque non tam quod ab Hadriano mandatum ſit, quam quod iuſtam eſſe petitionem [illegible]* Subie[illegible] epiſtolæ Hadriani exemplum, vt hac [illegible] parte [illegible] cognoſcatis. Quæ epiſtola ex Romana in Græcam linguam tranſlata hac complectitur ſententiam. *Hadrianus C[illegible] Minutio Fundano: Literas à Sereno Graniano, viro clariſſimo, cui tu ſucceſsiſti, accepimus. [illegible] qui[illegible] vendæ nobis res prorſus eſſe videtur, ne homines innocentes opprimantur, neue calumniatoribus occaſio graſſandi præbeatur. Quod ſi prouinciales iſti [illegible] perſe[illegible] aduerſus Chriſtianos [illegible] proceſſu legitimo pro tribunali probare poſſunt, vnam eam ſequantur viam, neque [illegible] petitionibus atque vociferationibus vtantur. Inprimis enim conuenit, ſi quis ad accuſandum accedere velint, te cauſam legitime cognoſcere. Itaque ſi quis eos detulerit atque probauerit contra leges quicquam commiſiſſe, tu pro delicti qualitate ita ſententiã aduerſus eos fer[illegible] [illegible] qui calumniæ cauſa cuiquam intendiſſe compertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum [illegible] animaduertas.* Reſcriptum Hadriani [illegible] nobis editum, tale fuit.

Cap. XXVIII.

De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſequutionem Chriſtianorum prohibuerit.

POſtquã vero is vno & viginti annis imperio adminiſtrato, naturæ debitum perſolu[illegible], Antoninus Pius ei ſucceſsit: ad quem & ad Senatum Romanum Iuſtinus apologiam ſuam Chriſtianos defendens conſcripſit. A quo ille, & ſimul ab aliis quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Aſia conuiciis, & iniuriis grauib. contumelioſiſſime exagitabantur, permotus, literas, publice ad Aſiæ populos dedit, quas itidem in [illegible] hiſtoriæ noſtræ eſt viſum. Imperator Cæſ. Marcus Aurelius Antoninus Auguſtus, Armenicus, Pontifex maximus, tribun. poteſt. xv. Coſ. iij Aſiæ populis ſalutem. Equidem ſcio d[illegible] is quoque ipſis curæ eſſe, ne tales homines lateant. M[illegible] enim magis [illegible] vindicauerint eos qui ſacrificare ill[illegible] nol[illegible], quam vos qui contra eos [illegible] multum commouetis: opinionem quoque eorum quam de vobis conceperunt, vt atl[illegible] [illegible] rumque prorſus deo[illegible] [illegible] mantes. Quibus pr[illegible] accuſa[illegible] que [illegible], pro De[illegible] po[illegible] [illegible] ie[illegible] [illegible] a [illegible] s po[illegible] tientes, qu[illegible] bus [illegible] quod vu[illegible] faciant. D[illegible] motibus au[illegible] vel fue[illegible] vel ad [illegible] non im[illegible] erit [illegible], quia de cauſa animos [illegible] admone[illegible] ves veſt[illegible] [illegible] rum [illegible] Atque [illegible] ben[illegible] bu[illegible] erga [illegible] unt [illegible] autem [illegible] quo [illegible] D

Reſcriptum Antonini Pij Imperatoris pro eiſdem.

[illegible] fideles coram [illegible] natalis Christianum [illegible] sunt [illegible].

[illegible] po[illegible] q[illegible]amin [illegible] d[illegible] is [illegible] m[illegible] prouinci[illegible] o[illegible] pserunt. [illegible] stiæ acess[illegible] d[illegible] m ess[illegible], præ[illegible] na[illegible] quid contra I[illegible] u[illegible] Romanum [illegible] dep[illegible] ender[illegible] n ur. [illegible] o & a[illegible] me [illegible] eis literas dede, un[illegible] q[illegible] s de[illegible] is quem [illegible] nitandu[illegible] fl[illegible] xxi, entent[illegible] Si[illegible] e o q[illegible] n pe[illegible] euerauer[illegible] [illegible] anoru[illegible], quo[illegible] u ne[illegible] [illegible] tus q[illegible] idem [illegible] ab[illegible] ue[illegible], [illegible] esse [illegible] ompertus[illegible]: delat[illegible] au[illegible] m [illegible] b[illegible]. Proposita e[illegible] hæ[illegible] pi[illegible] la F[illegible] onuentu publ[illegible] A[illegible] x I læc[illegible] & An[illegible] pro Christianis [illegible] iput.

Cap. XXIX.

De sancto E[illegible]stathio, qui & Placidas dictus fuit: Item de sancto Eleuthero Illyrici episcopo. B

[illegible] Rufia [illegible] martyrium.

ANtequam autem eiusmodi ederentur literæ permulti dicuntur egregie certamé pro Christo pertulisse. quorum vnus etiam fuit vi[illegible]ct[illegible] [illegible] clar[illegible]s mart[illegible] Eustachius. Is sub Traiano præt[illegible] iam ge[illegible] ens dignitatem. Placidas diceba[illegible] tu[illegible], [illegible] e & opibus [illegible] lustris. Quum vero plur[illegible] enit [illegible] ornamentis, postremo cœlesti quo[illegible] [illegible] ocatione est eo[illegible] n[illegible] stitus. Etenim in solitu[illegible] ine quadá venanti Christ[illegible] is cetui cornibus insidens apparuit, eum[illegible], at[illegible] næ sapientiæ consi[illegible] o ad s[illegible] pertraxit, & [illegible] l que[illegible] euentura essent prædixit. Itaque bapt[illegible] atus cum [illegible] ta domo [illegible] ua, Christo se d[illegible] didit. Verum eni nuero occulta & arcana exploratione atque excussione, rebus omnibus statim est nudatus. Nam opibus honoribusque omnibus proiectis, vxore etiam & libe[illegible]is longo tempore caruit: Atque ita ærumnis ferendis, veluti alter quidam I[illegible] b factus: postea, quemadmodum & ille, Seruato- C ris disp[illegible] itione, vna cum vxore & fili[illegible] Agapio & Theo[illegible] isto, ad pristinam restitutus [illegible] f[illegible] tat[illegible] & g[illegible] oriá. Multis deinde victoriis ab hostibus rep[illegible] rtatis, quibus magno terrori erat, quú R[illegible] mç[illegible] sset apud Hadrianũ, qui de rebus multis eum e[illegible] onctatus quod dæmonibus [illegible] care re[illegible] ularet, in æreum taurum igne canden tem vna cum coniuge & liberis cõiectus, [illegible] tam [illegible] te commutauit: quum quidem [illegible] s[illegible] [illegible] io[illegible] ctis, ne p[illegible] lum qui[illegible] is [illegible] n[illegible] [illegible], ne[illegible] detr[illegible] e[illegible] tum aliud attu[illegible] it. Ea [illegible] præstanti virtute iuuenis E[illegible] uthecius, [illegible] rico erat. Romæ is quoque ortus [illegible] atre Anthia, quam magnus ille Paulus ad [illegible] io[illegible] nem Christianam perduxisse fertur. [illegible] la ver[illegible] fi liumqu[illegible] que religionis eius hæredem feci[illegible], & [illegible] Romano episcopo tradidit. [illegible] q[illegible] o[illegible] [illegible] edoctus, sacro cleri numero inse[illegible] [illegible] uto decimo ætatis anno dig[illegible] n[illegible] tra- D du[illegible] n[illegible] utur: mox [illegible] iennio post pre[illegible] yte creatur. & [illegible] nde viginti natus annos I[illegible] tici epi[illegible] co[illegible] deligitur, vita priore signis mi[illegible] acu[illegible] l[illegible] ue in[illegible] ntibus edendis transacta. Vbi vero qua[illegible] imas ad Christiam [illegible] erduct[illegible], ab Ha[illegible] d[illegible] e[illegible] us, fidem [illegible] constanti[illegible] me [illegible] in lectu[illegible] om[illegible] nit[illegible] [illegible] e[illegible] herru[illegible] uin[illegible] [illegible] uni[illegible] tur[illegible] m[illegible]

Sancti Eleutherij mar[illegible] tyrium.

[illegible] ante iustá ætatem lectorem, diaconum, presbyterum, & [illegible] scopum pro[illegible] ter insignem virtutem [illegible] pietatem creatum.

[illegible] is tormen[illegible] [illegible] e ad [illegible] Cerabo[illegible] quo[illegible] C[illegible] mp[illegible] xus esset [illegible] perat, [illegible] tur. P[illegible] o[illegible] co[illegible] [illegible] ci[illegible] deinceps e[illegible], [illegible] e c[illegible], h[illegible] etr hi turi[illegible] cu[illegible] is[illegible] tis, montem [illegible] m[illegible] cendi[illegible] atq; [illegible] qu[illegible] ver [illegible] eu[illegible] ias[illegible] ure re[illegible] e[illegible] æcepta p[illegible] u[illegible] & [illegible] perdux[illegible] t[illegible] aua[illegible] [illegible] m[illegible] mpr[illegible] to[illegible] is pe[illegible] is. [illegible] m[illegible] b[illegible] is quoque [illegible] duus [illegible] iate[illegible] u[illegible] tc im[illegible] tu[illegible] cum[illegible] nt, [illegible] ut[illegible] e[illegible] aio[illegible] o vi[illegible], [illegible] m[illegible] i[illegible] mar- ty[illegible] na[illegible]

[illegible] cum [illegible] Eleutherio [illegible] Ceraborum [illegible] captiuos.

Aliq Cerrebonum vocant

Matre eius [illegible] a martyrium.

C[illegible] X[illegible]

Quædam de [illegible] Apostolico success[illegible] re memoriæ commendata.

A[illegible] us Romæ ec[illegible] lesi[illegible] g[illegible] [illegible] pus, lienæo[illegible] [illegible] n[illegible] te, prop[illegible] quæd[illegible] tichat[illegible] de[illegible] tar quæst[illegible] in ve[illegible] at[illegible] ib[illegible] A[illegible] nicet[illegible] fa[illegible] oqnoitus. S[illegible] lienæus de P[illegible] om[illegible] mo[illegible] æ[illegible] senti oper[illegible] d[illegible] ut[illegible] fl[illegible] idi[illegible] *Int[illegible] eni[illegible] ont a[illegible] ræ[illegible] de[illegible] Polycarpus vero non m[illegible] a[illegible] ab[illegible] ost[illegible] u institutus, cum mul tis eorum vixit[illegible] qui [illegible] om[illegible] um[illegible] erunt, sed etiam per Apostolos. Smyrnensi ecclesia in Asia episco[illegible] us ordinatus est. Quem & nos in[illegible] tuna nostra ætate [illegible] idimus. dimtius enim vixit, & in multa senectute cum magna gloria magnificentißime martyrio obito, è vita excesßit, ea semper docens quæ ab Apostolis didicerat, & quæ [illegible] clesia tradit quæ videlicet sola sunt vera.* Testantur C hoc ecclesiæ Asianæ omnes, & qui [illegible] hu[illegible] c[illegible] q[illegible], diem in Pol[illegible] arpi successere locum, quod [illegible] dei maioris certio[illegible] que veritatis testis fue[illegible] quam Valentinus & Marcion & item alij insanaru[illegible] opinionum autores. [illegible] quum Romam sub Aniceto [illegible] eruenisset, [illegible] eis qui[illegible] ti[illegible] ne hæreticis pe[illegible] suasit, vt[illegible] a n Dei reditem [illegible] iam & [illegible] a[illegible] n hanc ve[illegible] quam e[illegible] cl[illegible] tradideru[illegible], ab Apost[illegible] ac[illegible] pisse prædicans. Extant ad[illegible] ne[illegible] u ex eo audiuerint, Ioannem Domi[illegible] ipulum E[illegible] l[illegible] t[illegible] a[illegible] ua[illegible] d[illegible] n[illegible] fl[illegible] um quum[illegible] eis C[illegible] in v[illegible] fl[illegible] tu[illegible] n[illegible] ç[illegible] f[illegible] a[illegible] d[illegible] *Fugiamus ob[illegible] ro, ne balneum [illegible] quo Cer[illegible] thus veritatis inimicus[illegible], concidat.* I[illegible] c[illegible] u[illegible] que Pol[illegible] carpus, quum ei Marcion in[illegible] onsp[illegible] tum veniret[illegible] diceret. *Nosce nos*: re[illegible] pondit, *Nosco*, inquien[illegible], [illegible] *co primogenitum Sathanæ* [illegible] anta Apostoli & [illegible] cipuli eorum religione fue[illegible] nt, [illegible] ne verb[illegible] q[illegible] dem communicarent cum qu[illegible] pi[illegible] m eo[illegible] u[illegible] D veritatem ad[illegible] lterant atque depra[illegible] lus etiam d[illegible] xit: *Hæreticum hominem [illegible] vnam a[illegible] alteram admonitionem deuita, [illegible] ju[illegible] ne[illegible] qui eiusmodi est, & delinquit[illegible] rio iudicio[illegible] on demnatus.* [illegible] t autem[illegible] e[illegible] [illegible] i[illegible] gissi[illegible] ad Phi[illegible] n[illegible] x q[illegible] fuerint, quique [illegible] uris[illegible] u[illegible] mul & spe[illegible] me[illegible] hd[illegible] [illegible] scere [illegible] oterunt[illegible] autem[illegible] n[illegible]

Po[illegible] A[illegible] fuit.

lycarpus, in ea [illegible] quam modo diximus, epiſtola ſua vtitur.

Cap. XXXI.

De ſucceſſione eius temporis Imperatorum, rebuſque eorum geſtis.

Antonini Pij acta quædam. T. Aurel. Antoninus Pius Hadriani gener, ab eodem in filium adoptatus fuit: ſicuti & ab hoc M. Antoninus gener L. Antoninus Antoninus nepos Antonini Pij fuit M. Antonini, qui & philoſophus diſtus. L. Annium Antoninum Verum imperij ſocium ſibi adſciuit. Et tum primum Rom. reſpub. duobus æque imperantibus paruit, quū antea ſinguli ſemper habuiſſet Auguſtos.

ANtoninus Pius vi[illegible]nti tres imper[illegible]it [illegible] nos: & imperium R[illegible]manū decede[illegible] M[illegible] co Ælio filio, & ipſ[illegible] Ant[illegible]ino dicto [illegible] fratricius reliquit. Pius porro iſte Alexandriæ, Antiochiæ, & in multis al[illegible] celebribus vrbibus lanacra, aliaq; plurima publicitus æd[illegible]a, Romæ quoque magnum aquæductum conſtruxit. *a* Atque abro[illegible]ata veteri C. Iulij Cæſaris lege, qua [illegible]enatorio [illegible]o de bonis ſuis teſtari non permiſerat niſi dimidiam eorum partē, qui pro tempore futurus eſſet, Principi relinqueret, omnibus, per conſtitutionem, liberam dedit poteſtatem de facultatibus ſuis, ita vt vellent, diſponendi. Marcus autem filius eius iuſtam illam legem tulit, qua parentibus liberi ab inteſtato ſuccedunt. Idem[illegible] ſanxit, vt hi[illegible], qui inteſtamento præteritus, á parentibus * debitam gratiam non retuliſſet, quadrans paternæ † hæreditatis deni[illegible]. Non diutius autem quam vndecim annis *b* Lucius in imperio vixit. Antoninoque phi[illegible]ſopho id reliquit, qui & ipſe octo prope annis imperauit: & quum vnum & ſexagi[illegible]ta circiter ætatis annos expleuiſſet, *c* ad V[illegible]ndobonam deceſſit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poetæ: oratores quoque & Medici, omnis denique Philoſophiæ periti viri, in quibus Hermogenes rhetor & Ariſtides orator nobi[illegible]is, Galenus, Oppianus poeta, Alexand[illegible]inus Apollonius, eiuſque [illegible] Herodianus, Grammaticæ artis autores, atq; item al[illegible]ſ[illegible]cte, quos longū eſſet in præſentia enumerare. [illegible]lud ſcire [illegible]onuenit, *d* Marcum Antoninum [illegible]lio ſuo inſtitutionis Imperialis librū a ſe compoſitū reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum & diſciplinæ plenū. Non apud Græcos vero tant[illegible] inſignes tum, verumetiam in profeſſione noſtra plurimi maximiq;, de quibus in ſequenti agemus hiſtoria, floruere vi[illegible].

Verumque Hadriani iuſſu Antoninus Pius adoptauit [illegible] Hodie legitima dicitur.

a [illegible] *enat. [illegible] teſtamentu.* *b* *L. Verus apoplexia [illegible] inter Altinum & [illegible] ordiam, cum fratre in vehiculo* [illegible].

c [illegible] *ſa[illegible] anno [illegible] obijt ad Vendobonam, quam* [illegible] *nam [illegible].*

d [illegible] *ge[illegible] eraq; admonuit, ut [illegible] maximeq; propoſitum [illegible] mores [illegible] quiſq; [illegible] Herodianus.*

Cap. XXXII.

Vt Iuſtinus philoſophus religione Chriſtiana, & ſcripto, & ſine ſcripto, egregie defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus.

Iuſtinus Philoſophi martyrium.

EO tem[illegible]ore adhuc I[illegible]ſtinus, cuius paulo an[illegible]nus m[illegible]ntioné, enituit. & quū, quos di[illegible]imi[illegible] P[illegible]pibus aliam etiam p[illegible] dogmate n[illegible] d[illegible]enſionem obtuliſſet, & contra op[illegible] & Iude[illegible]s, in [illegible]cie[illegible] eorum [illegible] uſe[illegible] patrocinatus e[illegible]t, atque [illegible] orum [illegible]anam [illegible]oquacita[illegible] emque me[illegible] len[illegible]is

E [illegible] m[illegible] firmi [illegible] pro[illegible] rati [illegible] bunde[illegible] c [illegible] m [illegible] nemq, e[illegible] emon ſt[illegible]s, c[illegible] na [illegible] aut Cu[illegible] s quida[illegible] p[illegible], tam [illegible] æmi[illegible] ne C[illegible]nicus, inſidi[illegible] t. Cum e[illegible] n [illegible] mu[illegible] is ſæpe c[illegible] q[illegible] di[illegible]put[illegible] bi[illegible] em, quod [illegible] ne perperat [illegible] ue in profeſſionem n[illegible]ram [illegible] Iu[illegible] [illegible] et cum im[illegible] quibuſdam qui magiſt[illegible] ger[illegible] an[illegible] atque [illegible]dem cum alijs, ille [illegible] pu[illegible] n[illegible] ſt[illegible] m facta, tormentis quampl[illegible] cu[illegible] t, & poſtremo gladiis etiam c[illegible] cit[illegible] r prorſus ſapientiæ [illegible] torem. Ita [illegible] ad der[illegible]tum ſibi Chriſtum tran[illegible]it. Quæ autem paſſurus fuerat, ea antea quoq; in [illegible] quam diximus, poſteriore defenſione diuinans [illegible] dixit, ad hunc modum ſcribens: *Ego quidem inſidias & † ſuſpendium expecto à quopiam, qui aliquius ſit nominis, vel ab ipſo etiam Creſcente inſipiente. * arrogantia quippe magis quā ſapient. e amante. Indignus namq; eſt, qui philoſophus & ſapient. a amator dicatur. propterea quod publice de rebus quas ignorat [illegible] vide[illegible]icet quod Chriſtiani athei prorſuſque ſine Deo & impij ſint aſſeuerat, ad gratiam & libidinem eorum qui ab eo ſunt in errorem seducti, id faciens. Si enim doctrinam Chriſti quam non attigit, reprehendendo proſcindit, improbiſſimus eſt: idiotis atque indoctis hominibus multo deterior, qui ſæpe de rebus quas ignorant, loqui & falſo teſtificari ſuperſedent. Sin Chriſtianam profeſſionem didicit, aut amplitudinem eius non intellexit: aut certe intellexit, & ne Chriſtianus eſſe ſuſpectus fiat, nos criminatur. itaque longe adhuc eſt impotentior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vtpote inepta & abſurda opinione vir, timorique ſordido obnoxius.* Hæc Iuſtinus. Quod autem iuxta ſuam ipſius prædictionem à Creſcente qui autor initæ contra eum coniurationis fuit, ſublatus ſit, Tatianus ſatis teſtatur. vir egregius, qui primam ætatem Græcorum diſciplinis docendis conſumpſit, magnamque in eis laudem eſt conſequutus, quique non pauca memoria digna nobis etiam ſcripta reliquit. Is itaque *in oratione ſua* ad Græcos ita ſcribit: *Et Iuſtinus admiratione omnium digniſſimus recte eos de quibus diximus, perſimiles eſſe prædonibus exclamauit. Deinde alijs quibuſdam, de philoſophis, rebus expoſitis, infert itaque Creſcens ab ineunte ætate in magna verſatus vrbe, [illegible] laſciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritia autem valde deditus erat. Qui vero alijs mortis contemptum ſuadebat, ita eam ipſe metuebat. vt Iuſtino mortem, veluti magnum aliquod malum, concinnauerit: propterea quod ille veritatem prædicans philoſophos helluones atque impoſtores eſſe redarguit.* Atque hæc quidem Iuſtino martyrij cauſa fuit.

V[illegible] de ſeductis [illegible] noſtro decore [illegible].

Creſcens philoſophus [illegible] Iuſtino mortis cauſa fuit.

Cap. XXXIII.

De alijs martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit.

IDem vero in Apolo[illegible] ſua, alic[illegible]rum quo[illegible] a te [illegible] marty[illegible] m[illegible] & a[illegible] propoſito per [illegible]mnio[illegible] bi[illegible] ens [illegible] iam addit. *Mulier. [illegible]lam rerum malarum [illegible] rariam [illegible] viro [illegible] luxuri[illegible] iunctam* [illegible] autem ea myſticam Ch[illegible] pro[illegible] de per[illegible]t, quum [illegible] n[illegible] en[illegible] m com[illegible] m

q[illegible]

Facto & maritus ad iugum beneque prodiuit potuit improbatis uxoris & mariti [illegible]

q[illegible] um [illegible] quoque [illegible] o [illegible] neret [illegible] eni qua [illegible] udeum [illegible] cet [illegible] e in procu [illegible] ita neret [illegible] re [illegible] p [illegible] b mo[illegible] a fe a [illegible] auit. [illegible] im impium [illegible] im [illegible] d [illegible] coostituisse [illegible] untu æ l g [illegible] di [illegible] mnibus p [illegible] l [illegible] arias [illegible] pr t [illegible] fe [illegible] tur. [illegible] d [illegible] t it, V [illegible] ca [illegible] propinqui, pr [illegible] a [illegible] sua, ab eo c[illegible] nsilio sunt dehortati sp[illegible] e ei fecerunt, virum in melius mutatum aliquando iri, manere cum eo est coacta. Postquam vero maritus Alexandriam profectus longe etiam deterior factus esse dictus est: mulier verita, si de cætero eodem cum illo lecto eademq; mensa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, misso illi repudij libello, ab eo seiuncta est. Ille porro quum coniugis suæ causa lætari debuisset, quæ tot scelerum priori suæ vitæ nuncium remisisset, simulque ebrietatem, lasciuiam, & vt vno verbo dicam, improbitatem omnem, vt amplius cum seruis aliisque turpis quæstus gratia impudicis non congrederetur, nec in libidinum cœno volutaretur, valere iussisset: ipsi quoque vt meliora sequeretur suasisset: tantum abest vt id fecerit, vt ab ipsa statim discessione, accusationis libellum, Christianam eam esse, imperatori obtulerit. Mulier porro citata, supplici quoque libello Principi dato, petiit sibi permitti, vt rem familiarẽ suam primum constituere, ac deinde accusationi ei respondere posset. Quod quum illa impetrasset maritus accusatione abolita, illam quidem dimisit ad Ptolomæum autem quendam, qui illam pietatis professionem docuisset, est conuersus. Eum dolo aggressus, vt in vincula coniiceretur, effecit. Centurioni enim cuidam sibi amico persuasit, vt Ptolomæum arreptum, hoc tantum interrogaret, an Christianus esset. Illum quippe veritatis amantem minimeq; fraudulentum aut mendacem, statim se Christianum esse professurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tempore à centurione est tortus. Postremo, vbi ad Vrbicium præfectum adductus, & ab eo interrogatus est, propterea quod Christi doctrinam consectatus, bene sibi esset conscius, diuinæ virtutis doctrinam est professus. Qui enim neget, vel qui professionem damnet, id faciat: vel quia indignum se & alienum à re tanta esse [illegible] non profiteatur. Neutrum autem veri Christiani est. Vrbicius igitur propter eam professionem abduci Ptolemæum iussit. Lucius autem quidam, ipse Christianus, tum ibi astabat: qui improbato atque damnato iniquo [illegible] bicij iudicio, *Quæ malum ratio hæc est, in[illegible] Numquid infamis maleficij vir hic admissi[illegible] commisit est? An quod Christiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris [illegible] ium Philosophum. Non ita, vt sacro [illegible] natui conuenit, iudicas [illegible] rbice. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quam eum quoque talem sibi, qui hactenus latuisset, videri. Idque ille quum maxime affirmasset, abduci eum simul præcipit. Cui gr[illegible] tiam [illegible] ille: [illegible] à malis quippe dominis liberari, & ad [illegible] um patrem [illegible] ad regem ope-*

Ptolemaeus [illegible] eris a[illegible] cas catechesis [illegible] defertur marito mar[illegible] tyrio affici[illegible] tur.

Christianus homo veritate loquitur & christianismum non tegit. Ptolemæo [illegible] martyrio [illegible] eum martyr [illegible] iungitur. [illegible] oblatum ingenua & Christiana libertate discendendi [illegible] plura.

[illegible] *altius [illegible] idem [illegible], in quem [illegible] est animaduersum.* His [illegible] comminem [illegible] Iustinus ea qu[illegible] fu[illegible] exposuit [illegible] us [illegible] verb[illegible]: *ego quidem insidias & fusterum expecto &c.* M[illegible] quoque di[illegible] a [illegible] us d[illegible] di[illegible] scripta, [illegible] sapie[illegible] al[illegible] premaq; [illegible] ien[illegible] ita. De quibus in eo qui [illegible] quitur l[illegible] om[illegible] commode dicemus.

Tertium quod quo superioribus duo bus additur martyre.

CAP. XXXIV.

De [illegible], qui in Asia martyrio fortiter sunt perfuncti.

MVlto[illegible] to & alios martyres in Asia fuisse [illegible] dar, pri[illegible] quam M. Aurelius Antoninus Iustino al[illegible] omnique [illegible] isti notum l bellis permotus, epistola, quam paulo ante retulimus, ad Asiæ populos m[illegible] a, p[illegible] equutionem cohibuit: qu[illegible] tempo[illegible] maximis Asiæ motibus & ingenti tumultu, Apostolorum sectator Polycarpus martyrio est defunctus: qui post Bucolum admirandorũ [illegible] fectorum S[illegible]yrnæorum ecclesiæ præfuit. Martyrium vero eius, in [illegible] hodie quoque cir[illegible] unfertur, qu[illegible] in persona eius quam in Asia texit ecclesiæ, [illegible] ecclesia Pont[illegible] e[illegible] xt emum eius [illegible] actum clare exponit. Vnde a[illegible] qua nostro q[illegible] que u[illegible] pertinere placu[illegible] c[illegible] eius hæ[illegible] sunt. *Ecclesia Dei quæ Smyrnæ est, et [illegible] Dei apud [illegible] lium, omnibus que vbique sanctæ Catholicæ ec[illegible] a[illegible] ratum, misericordia pax & charitas Dei patris, & Domini nostri I[illegible] su Chri[illegible] multiplicetur. Scripsimus vobis fratres de martyribus & beato Polycarpo: qui velut sigillo suæ fidei professionis impresso, per martyrium suum persequutionem cohibuit.* Et initium scribendi faciunt ante Polycarpum de martyribus alijs, quorum egregia admirantur certamina, quibus illi spectatores ad admirationem extitere. Quidam eorum ita flagris ad interiores vsque venas & arterias sunt cæsi, vt in abditis sinubus secreta corporis membra & ipsa vi cera conspicerentur. Quidam humi testis marinis alii que acutis spiculis constratis, super ea collocati, atque hinc & inde raptati sunt. Et mox p[illegible] omnis generis pœni[illegible], tormentis & cru[illegible] tibus afflicti, postremo bestiis sunt obiecti. In primis vero martyrio enituisse dicunt G[illegible] rm[illegible] nicum, qui diuina adiutus gratia, insitum corpori mortis metum superauit. Quum enim Proconsul subducere eum ex reliquorũ martyrum numero vellet, parcendũ esse ætati florenti & f[illegible] mæ excellenti præ se ferens, nihil id moratu[illegible] est a[illegible] dulcescens, sed magna animi [illegible] up[illegible] ditate bestiã in se ipsum pertraxit, ea[illegible] tan[illegible] ũ non per vim [illegible] tans atq; cunctans, v[illegible] scilicet quam celerrime ab improbis impiorũ hominũ liberaretur manibus. Tam fortiter certe & pulchre per mortẽ propter Christum martyrium suum abs[illegible] iii vt eum multitudo demira[illegible] tur, & ad vir[illegible] tem i[illegible] tius Christianorum gentis cum stupore [illegible] steruaretur. Requirebatur autem [illegible] corpus.

Martyrium sancti Polycarpi

Scriptum [illegible] ta [illegible] Smyrnæorũ [illegible] ecclesia [illegible] antis.

Supplicia aliorum martyrum

Germanicum constans & magnanimi[illegible] ssimum.

CAP. XXXV.

De martyrio Po[illegible] episcopi [illegible] Smyrnæi.

QVod quu[illegible] [illegible] u[illegible] c[illegible] am [illegible] a [illegible] [illegible] s [illegible] S. [illegible]

quas … prætendebant precibus … in agrum quendam non longe ab vrbe ſitum conceſſit: atque in eo cum paucis habitans, continue ieiuniis & orationibus incumbebat, pacem omnibus per … optans: id quod et alias quoque ſemper … noctu … facere in more erat. Ibi dum … antequam comprehenderetur, noctu ſomnium, ſeu potius viſionem vidit … orante ſe … cet eo … culcitam, quam capiti ſupponere ſolebat, ignem derepente concipere, omnemq; conflagrare. Quo viſo conſternatus, e lecto ſurrexit, & rem eis qui ſecum erant expoſuit: debere ſe certo per ignem, … poſita, ad Chriſtum migrare, dicens. *Magno autem ſtudio inquirebatur: & qui cum eo erant, … animi … erga eum … ut expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confeſtim vero etiam qui eum perſequebantur, ad manſionis eius locum adſunt. Et tum veſpera erat, & ipſum ſuperior aedium locus habebat: vnde facile in domū aliam transire, & inſidias perſequutorum effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud vſurpans: Fiat voluntas domini.* Itaque læto hilarique prorſus vultu deſcendit, ſuauiſque ſermone ac compoſito blandoque more & geſtu liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porro haud aliter quam ſi amici eſſent, cibo copioſo, ſomno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore feſſi, ſe recreant. Ipſe autem ſine timore omni, Chriſti gratia plenus, orationi intentus erat: ita vt multi ex illis qui eum audiebant ſtupentes mirarentur, pœnitentiaque afficerentur, ſi autores ipſi fierent, vt tam venerandus & pius ſenex occideretur. De quo, id quod diximus ſcriptum hæc ſic infert. *Poſtquam tandem precationem finiit, in qua omnium, qui vnquando ſecum vixiſſent, humilium & magnorum, clarorum & obſcurorum hominum, omniumque adeo in orbe toto Catholicarum eccleſiarum fecit mentionem: quum iam proficiſcendi adeſſet hora, aſino eum impoſitum … in ciuitatem duxerunt, quum quidem magnum eſſet Sabbatum. Proceſſerunt autem ei ſtatim obuiam, † Irenarcha Herodes, & pater huius Nicetes, qui in vehiculum ſuum eo tranſlato aſſidentes, ita ſuadebant: Quid … mali eſt, ſi dicas, Domine Caeſar: & ſi … ſaluuſque ita maneas? Ille autem primum eis non reſpondit.* Inſiſtentibus autem amplius: *Non ſum … facturus quod ſuadetis. Tum illi, quod ei quæ vellent non perſuaſiſſent, grauibus verbis increparunt … & cum impetu ex vehiculo deturbarunt, quo caſu, … eſt grauiter læſum.* Nihil autem rebus omnibus commotus, aut commutatus … in ſtadium ſuum eſt progreſſus, & progredienti è cœlo vox intonuiſſe fertur: *Fortis eſto, & viriliter age Polycarpe.* Atque qui hanc edidit vox … nullis quidem ille fuit: ſed plures ex hominibus noſtris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Vt autem eo peruenit … an ipſe Polycarpus eſſet, primum a Proconſule eſt interrogatus. Qui eum etiam, quaſi … cens, cohortatus eſt, vt ætatis ſuæ haberet rationem … per Cæſaris fortunas iuraret … ea quæ antea feciſſet, per pœnitentiam aboleret … ac ingenti voce exclamaret, *Tolle atheos Deorumque contemptores. Quum autem ad ea … non permoueretur, neceſſitatem ei imponere Proconſul perrexit … vt fortunam & honorem C… quem diminuiſſet, reſtitueret, & Chriſtum … inferret. Quod ſi feciſſet, ſtatim eum … Polycarpus dixit: O… annos ei … neque vlla ab … um … Quomodo ergo animum inducere poſſum, vt per blaſphemiam et maledictam, qui me ſaluum fecit, Regem meum? Quod ſi … me quis … noſſe, Chriſtianum me eſſe … atque … ſi ſtudio habes profeſſionem noſtram … locum & tempus opportunum, eamque addiſce.* Hic Proconſul: … hoc inquit, *perſuade.* Et tum ſic Polycarpus: *Te equidem, … agere veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magiſtratibus & poteſtatibus debitum exhibendi honorem, ſi … diuinæ pietatis cultui non aduerſetur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi eſt communio?* Deinde Proconſul: *niſi reſipiſcere vellet, beſtiarum ei ferentem impetum minatus eſt.* Ad quem … *Accerſe, inquit, eas. Nunquam enim reſipiſcentiam eſſe mihi ſatis probabitur, à melioribus ad deteriora tranſitum: ſed eam quæ à pernicioſis ad iuſta & ſancta opera fit … mutationem.* … rurſum iudex igne eum terruit. Et ille: *qui mihi* (inquit) *ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus infers: prorſus ignorare videris, eum qui in gehenna impietatis ſceleratoribus præparatus eſt ignem ſempiternum. Iis atq; aliis quamplurimis hinc atq; inde prolatis dictis, fiducia ſtatim vir ſanctus repletur, vſq; adeo vt iudex ipſe ſtupeſcens latum illius vultum atq; impauidum animum admiraretur. Atq; ille præconem ter ad populum proclamare iuſſit, Polycarpum magna cum libertate ſe Chriſtianum profiteri.* Tum cuncta multitudo Græcorum, & Iudæorū maxime, qui Smyrnam incolentes, in eiuſmodi turbis admodum tumultuantibus ſubſeruire conſueuerant, vociferationibus confuſis & obſcœnis acclamarunt: *Pater Chriſtianorum, qui Deos noſtros, … quique nec ſacrificia nec adorandi atq; colendi honorē eis præſtare iubet, ad ignem condemnetur.* Eamq; ſententiam Philippum † Aſiæ rectorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat namq; viri prophetici ſpiritus, viſione ſua non excidere. Ac quum id ille annuens permiſiſſet, dicto citius res ad exitum ſuum eſt perducta. *E veſtigio enim ex populo otioſa & inutilis turba, tumultuariis actionibus gaudens, & præ cæteris Iudæorum Smyrnenſium gens Chriſtianorum … quam promptiſſime extrema etiam queq; ſubminiſtrans, ex propinquis officinis & balneis, ligna ſarmenta, aliamq; omnē quæ incendio idonea atq; accommodata eſt materiam, rapientes, congerunt atq; accendunt. Poſtquam flamma … iam excreuiſſet, veſtibus … Polycarpus, talcoria quoq; detrahere ſibi tentat: quod quidem antea non fecerat, præpeditus … atq; præuentus ſemper à ſuis.* Optimo enim vitæ inſtituto atq; diſciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cohoneſtatus atq; cultus fuerat. Ne vero corpus eius tum attingerent, quicunq; ſuperfuere fideliū, corporis ea parte qua oportuit, à ſe ipſo velata ac tecta, in ignē eſt progreſſus: inſignis alicuius arietis inſtar, ſicut victima & holocauſtum quoddam è magno grege Deo productus, talia fere ad verbum prius precatus: *O Deus & Domine omnipotens, dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem … tionem tui accepimus: Deus angelorum atq; poteſtatum … vniuerſæ creaturæ, ac totius generis iuſtorum, qui in conſpectu tuo viuunt: Benedico te, qui dignatus me es … hac & hora, vt reciperem partem in numero martyrū … calice … in reſurrectionem vitæ æternæ cum anima & corpore, in immortalitate & incorruptione Spiritus ſancti: … bus martyribus ſuſcipiar coram te in conſpectu … hodie, velut hoſtiam pinguem & acceptam: quemadmodū præmonſtraſti atq; adimpleſti … præparaſti Deus verax, & fallere neſcius … de omnibus … benedico*

Polycarpus in ſomnis videt, quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus.

Perſeq… Irenarcha, … officium eſt, … tranquillitatem pub… … Et … mare, & … ſeditionibus ſe … tranquillitatem conſeruare. … muneris … de mu… … & ho… … Hoc … debellatorum, quæ … ferit, … denunciabant. Tales … Carnif… deſcribuntur, … de cun… & ſtat… mar.

… præceptum … & obedientia magiſtratibus debita.

Vera pœnitentia.

… Rufinus vertit …

Exemplum domeſticæ diſciplinæ & honorationis, quæ ſenioribus debetur, &c.

Oratio Polycarpi extrema, … vbi …

benedico, & glorifico per ſempiternum pontificem [illegible] Chriſtum, dilectum filium tuum, per quem tibi ſit cum [illegible] Spiritu ſancto gloria, honor, & laus in ſecula: Amen. Deinceps e[illegible] quæ ſequuntur, epiſtola illa, [illegible] inus, int[illegible]: *Vt ignem homines accenderunt, & ingens eluxit flamma, miraculum viſum eſt ab eis quibus id quidem videre datum eſt, ex quibus aliqui ſeruati ſunt, qui ea quæ accidiſſet, reliquis annunciarent. etenim ignis fornacis ſeu cameræ ſpeciem præbuit, qui quaſi velum nauigij vento inflatum corpus omne circumdedit martyris. Præterea vero & odor ſuauis, ceu thuris, alteriuſve pretioſi aromatis fragrantia ad nos eſt perlatus.* Ad extremum, *quum homines viderent ignẽ nullam habere vim in martyris carnem, præceperunt cuidam, vt ab exteriore parte cuſpide virum ſanctum confoderet, quo facto, tanta vis ſanguinis effluxit, vt ignis violentiam omnem extingueret*, Per multos ſane ſtupor admirantes inuaſit, tantum intereſſe inter prophanos & ſanctos viros: quorum vnus hic fuerit, admiratione dignus, Apoſtolicus plane & propheticus vir. Ille porro qui bonis B ſemper inſidiatur, quum tam celebre martyrium eſſe, & virum eum ab ineunte ætate irreprehenſibili viuendi ratione vitam tranſegiſſe, & poſtremo victoriæ coronam & brabium retuliſſe cerneret, quam potuit maximo ſtudio laborauit, vt ſacro illius corpore nos excideremus. Quidam enim Nicetem Herodis patrem, fratrem autem * Datcæ ſubornarunt vt præſidi perſuaderet, ne ita martyris cadauer integrum relinqueret: periculum eſſe dicentes, ne crucifixo illo relicto, iſti hunc tandem colere inciperent. Ita ſuggeſtione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autem illius, collectis oſſium reliquiis, auro quouis precioſioribus, ſibi eas, quo decuit atque oportuit loco, velut theſaurum conſeruarunt. Et ab eo tempore, cum exultatione memoria eius eſt celebrata. Et res quidem celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, vna cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia martyribus, qui ſacrum itidem ſtrenue compleuere certamen. C

al. Da[illegible]

XII Martyres Philadelphiæ.

Cap. XXXVI.

De aliis martyribus, qui eodem ipſo tempore vna cum Polycarpo, martyrio vitam finierunt.

EAdem hac ætate apud Smyrneos & alia diuerſa martyria fuiſſe, epiſtola ſæpius allegata declarat: in quibus & Metrodorus quidam Marcionis errorem ſequutus, presbyter autem eſſe iudicatus, viuus combuſtus eſt. Præterea inſignis ille martyr Pionius, cuius quidem vel priuatam profeſſionem, vel publicam in medius populis dicendi libertatem, & fidei defenſionem, præterea tempore perſequutionum hoſpitalem benignamque eorum qui ad ſe cõfugerent exceptionem, & quum in carcere eſſet, pauidorum plenas conſolationis cohortationes, tormenta etiam, clauorum fixuras, ignis D cruciatus omniſque generis pœnas & excarnificationes denique ſempiterna memoria dignam mortem qui c[illegible] gnoſcere velint, eos ad eam quæ ſæpe dicta eſt teſtificationem remittimus. Non enim n[illegible]bis vacat, cyatho vno certaminum ſanctorum martyrum mare metiri. Eodem ipſo anno & Pergami Carpum epiſcopum & Papylum diaconum & mulierem Agathon[illegible]m, morte pul[illegible]ra cum aliis quam plurimis

Metrodorus Marcionis ſecta martyr.

Pionius celeberrimus martyr.

Martyres Carpus, Papylus, Agathonice.

[illegible] p[illegible] ſun[illegible] ſciſſe memoriæ proditum [illegible]

Cap. XXXVII.

De [illegible]obus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à p[illegible] miniſtrie eſt baptizatus.

ADhuc autem M. Aurelio Antonino imperium adminiſtrante, quod tum accidit, non prætereundum [illegible] ſilentio. Iudæus enim quidam in ſolis aridiſque locis iter faciens, communiter cum viatoribus Chriſtianis pſalmos canebat. Quum vero morbo repentino ita afffligeretur, vt crederetur moriturus, atque ibi in locis illis permanſurus eſſe, magna contentione viatoribus ſuis obſecrando inſtitit, ne eum ita præſidio omni deſtiturum relinquerent, ſed vt diuini lauacri participem facerent, ac deinde abirent. Vt autem illi, neque qui præſtare hoc poſſet, (ſacerdote enim opus erat) neque B aquæ copiam adeſſe, quæ in baptiſmo perficiẽdo & conſuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, cauſati ſunt, & propterea in tantarum rerum penuria petitioni e[illegible]us non annuerunt: Iudæus porro in ſententia ſua permanſit & iureiurando eos, vt ſibi ſan[illegible] facerent, adegit. Illi itaque detractis homi[illegible] veſtibus arena quæ ibi erat pro aqua vſi in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti tertio [illegible] arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc [illegible] inſolitam & admirandam ſacrorum myſteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is ſolutus, longe melius quam illi validus iã prorſus iter fecit. Poſtquam autem domum ſunt reuerſi, rem eam ad Dionyſium Alexandriæ epiſcopum retulerunt. Ille vero admiratione ſtupens, eccleſiam de ea conſuluit. Cui viſum eſt, aqua inſuper ad eum modum initiatum, iuxta eccleſiæ traditionem, abluendum eſſe: vt ita, quod ſacro ei deeſſet, ſarciretur. Simile quiddam accidiſſe etiam ſub Athanaſio Magno, hiſtoriæ tradunt. C Verum æuo etiam noſtro idem factum eſſe nouimus. Chriſtianorum pueris Hebræus puer familiaris erat: & quum eis ad mare colentibus natandi inceſſiſſet cupiditas, eo aſſequutus eſt eus Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare ſtantem baptizarunt, principio ſtatim non inuitum: poſteaquam vero & tertio [illegible] diuini numinis appellationem nominarunt, & ſimul tertiam merſionem peregerunt, extrema lineæ veſtis textura diſciſſa, & qui cir[illegible] frequentatur, imaginario amictu facto [illegible] te eius arcanam myſticamque g[illegible] adu[illegible]brarunt: deinde pro cereo dex[illegible] ligno te[illegible]noi armantes, quæ eius ſacri & ritus ſunt, myſteria omnia, abſoluerunt: poſtremo & circum vicinum templum pſallentes obambularunt. Vt vero etiam templum ingreſſi ſunt, diuinam receperunt † remunerationem. Idem porr[illegible] D æque, qui ita baptiſmo initiatus erat fecit. Q[illegible] rem per diligentem inquiſitionem cognita[illegible] qui ibi ſacris præfuit, ad Ec[illegible] etiam Conſtan[illegible]nopolitanam renunciauit. Eo puer etiam acc[illegible]tus: quumquidem Iudæi, ne id fie[illegible] et, mul[illegible]litenrur. Atque ibi quoque decretom [illegible] in illo quod deeſſ[illegible] uxt[illegible] ſt[illegible] nem complet[illegible] tur. atque [illegible] di[illegible] eſt [illegible] puer, vbi ad iuſta[illegible] tat[illegible] p[illegible] doti ordinẽ eſt all[illegible] us [illegible]

Iudæus in [illegible] cum [illegible] Chriſtianis iter faciens, [illegible] propter extremam valetudinem [illegible] arena pro aqua baptizatus.

Idem poſtea item baptiſmum conſequitur.

In Iudæo ex aqua baptiſmus adoratus.

Niceph[illegible] [illegible] puer Iudæus [illegible]

[illegible] ceremonia circa baptiſmum [illegible]

Puer in [illegible] baptiſmus [illegible]

maximi templi factus etiamnum ibi viuit. Hoc loco finem quoque tertio huic historiarum libro impono, qui annos continet [illegible] centum & duos: initium quippe ſumpſit [illegible] Galbæ & Othonis & Vitellii imperio. [illegible] xitum autem [illegible] Marci Veri, filii Antonini primi, imperi [illegible]

E [illegible] quinque mille [illegible] ingenti [illegible] ſep [illegible] diuina autem D [illegible] natiuitate [illegible] centum & [illegible] duo anni [illegible] ſcot [illegible]

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI

Tomus Quartus.

Cap. I.

Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus.

Verus & Antoninus, & præterea Dominus fratres imperio, etiam ludum... [illegible]

PRima quidem Apoſtolorum ſucceſſio in diuino Polycarpo vſque Antonini poſteriori tempo[ra], qui & Philoſophus nominatus eſt, & Lucii Veri frater & in Imperio conſors fuit, durauit. Acdiui Apoſtoli ſimplici in docendo ratione vſi, ſtupeſcendis miraculorum factis orbem terræ, ita vt decuit, ſibi ſubdidere, cœleſti vi atque virtute, & ſpiritus demonſtrationibus omnia efficientes. Qui vero eis ſucceſſere, aliquanto illis inferiores, virtutem eorum aſſequuti non ſunt. prope tamen vitæ ſplendore ad eus acceſſere non ita ſimplicem, vt magiſtri eorum rationem conſectantes. Et *primus* ſane Hiſtoriæ huius liber, ſicuti par fuit, Chriſti res omnes expoſuit. *Secundus*, Apoſtolorum & diſcipulorum eius, quantum licuit, geſta proſequutus eſt. *Tertius* primam illorum ſucceſſionem compendioſe recenſuit. In *quarto* hoc qui nobis eſt in manibus, commemorabimus. qui poſt illos improbi & impoſtores, noſtra abuti doctrina gregi Chriſtiano plurimum attul[e]re detrimenti. Eis nimirum veluti pernicioſis animarum inſtrumentis & perditionis admi[nicul]is honeſti pietatiſque inimicus ille, quum ſe contra eccleſiam, aliud eius impugnandæ ſtratagema aggreſſus armaret, eſt vſus. Et quos e diuerſo Dei prouidentia illis oppoſuerit viros, qui contra impias illorum hæreſes fortiter [illegible] m gerentes, verbiſque veritatis [pu]gnantes, facile cœpta eorum compreſſere: [n]ominaque eorum doctorum & ſcripta. & cũ qua [illegible] qu[a] hæreſi ſit congreſſus quæue præ[illegible] em rara digna [illegible] cleſiæ rel[illegible] uerint [illegible] n [illegible], apponam. Deinde [ill]uſtria ſan[ctorum] Marty[rum] certamina [e]xequar. Et quæ [illegible] oan [illegible] uitus de feſt [illegible] P [illegible] orta [illegible] erea [illegible] aliiſquib[us] [illegible] ris A [illegible] o Et

Antea dictorum breuis repetitio.

Dicendorũ in hoc libro propoſitio.

F ſic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porro inde ſumendum.

Cap. II.

De hæreſiarchis: qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide.

IAm Verbum ſalutis per omnem peragrabat terram, orbemque ipſum quoad eius fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altius in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmum habebat fundamentum, ex Apoſtolica videlicet doctrina & vita, & quæ inde profluxerunt miraculis: tum autem ex Apoſtolorum ſucceſſorum ſermonibus & libris, qui pro[pter] veritatem eorum inexpugnabilem re[illegible] G potuere: inſuper vero ex generoſorum etiam martyrum certaminibus, & luctis. † Perſequutiones enim lætiorem quoque & florentiorem reddidere eccleſiam: Communis autem pietatis & religionis noſtræ aduerſarius & h[o]ſtis, quietus eſſe non potuit. Quum enim c[er]neret, per omnes paſſim regiones Eccleſi[as] lu minarium inſtar clare atque ſplendide per eam quæ eſt in Seruatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem, relucentes admodum florere atque vigere, ſaluti hominum a inimiciſſimus quum iamdudum o[m]nes expertus artes, externis perſequutionibus funditus eas eſſet extirpare [c]onatus. vbi cœptum ſuum fortiter repulſus & martyrum ſanguine H prope ſuffocatus, fruſtra eſſe vidit; alia rem [v]ia tentandam eſſe exiſtimans, dolum talem excogitauit, vt viri ſe[du]ctores & impoſto[res], Chriſtianum ſibi [u]ſurpantes nomen [illegible] & quos cepiſſent fideles in [illegible] am perditi[onem] impellerent & qui [illegible] mas [illegible] um i[illegible] rent, eis ſan[illegible] & ſalutar[i]s Ver[b]i ducen[illegible] dium & d[illegible] rum [illegible] u nperent & uarent. b Primum igitur [c]ontra nos [illegible] uit Simonem deinde Menandrum [illegible] thum [illegible] olau[illegible] d[illegible] bus in [illegible] us dixim[illegible] n. P ru [illegible] e [illegible] pontis [illegible] q. ziam [illegible] m

Quibus [illegible] propag[illegible] Euangelica doctrina.

Diabolus [illegible]

Primus [illegible]

ex … A M… an… … pi… e contagionis … … uarum hæ ſunt progenuit duces … a … idem quorum hunc A… n Ant… ia produxit: & alter … o… a … a … in Syria exolas Deo … Irenæu Saturninum ea… z Menandrum ementitum eſſe dicit: … m autem porteoſas confinxiſſe fa… & arcanarum ineff… biliumque rerum … erentem ſcientiam, … ntem earum … m & inuentionem in infinitum extendiſ… e. Et quum eo tempore quamplurimi Eccleſiastici viri obuiam illis, a… recta ratione petitis argumentis, eunres, Apoſtolica obtinerent d… reta: fuere quoque inter eos qui in libris ſuis contra inſidias talium hæreſum † præſ… uantia præcepta reliquerint. In quibus & Caſtor Agrippa, reprehenſionem Baſilidis importunitatis edidit: præſtigiaſque eius & arcana proferens, in Euangelium viginti & quatuor libros eum compoſuiſſe ait: Barcabamque & Bareoph propheras, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem ſibi conſtituiſſe, Pythagoricum ſilentium ind… xiſſe, & res † null… in diſcrimine ponere docuiſſe: perinde atque tempore exigente, abſque exceptione omni præciſe fidem abiurare, & guſtare quæ idolis ſint mactata, liceret: Atque equidem de Baſilide Irenæus itidem agens pudendum errorem eius pulchre in apertum produxit. Æqualem cuius idem fuiſſe refert *e* Carpocratem, eorum qui Gnoſtici appellantur, *f* autorem & ducem: quem non puduit propalam artem magicam exercere, quam pater eius Simon clam & ſubdole profeſſus fuerat. *g* Gloriam is aucupabatur, & ſeſe efferebat artibus curioſis, per eos quos ipſe conficiebat amores, per ſomniorum viſiones, & per aſſeſſores dæmones. Ducebat quoque, omnem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui ad perfectionem arcanorum ſacrorum ſuorum peruenire vellent: neque fieri poſſe, vt quiſpiam eos effugeret, qui modo principes apud eos appellarentur, niſi infandis fœditatibus omnibus ſatis feciſſet.

g Idem, Carpocrates, vnam dixit eſſe in ſuperioribus virtutem principalem, ex hac prolatos angelos: Chriſtum non ex virgine, ſed ex ſemine Ioſeph hominem genitum, virtute & iuſtitia aliis præſtantiorem. & ſolam eius animam in cœlum receptam Tertullianus.

Cap. III.

De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco.

ATque ij ſub Hadriani imperio extitere. S… Pio autem Antonino, eccleſiæ Romanæ Hygino præſidente, idem Irenæus *a* Valentinum & Cerdonem hæreſum ſuarum autores f… … qui Marcionis quoque erroris … ces ex… … & Romæ vterque domicilium inuiſi Deo d… natis conſtituerunt. Sc… … dum: *b Valentinus e… … Roma … Hygino, … autem tempa… … ad Anicetum, … Cerdon ve… … ante Marcionem fuit … Hygino qui … … erat epiſcopus, in eccleſiam ve… … peraiem profeſſus atque reſipiſcens, ita ibi manſit, vt aliquando occulte doceret aliquando autem rurſus ſe pœnitere conſiteretur, nonnunquam etiam coarguereretur de his quæ perperam doc… t atque etiam à fratrum cœtu excinderetur. H… in … io aduerſus hæreſes … Ip… o autem, d… donec etiam … refert: Cerdon vero quidam a … tatoribus Simonis impietatis ſuæ occaſionibus ſumptis Romam venit ſu… H… ino, nonum locum epiſcopalis ſucceſſionis ab Apoſtol… … biq… docuit, eum qui a … prophetis prædicatus eſt Deum, non eſſe patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. hunc quippe noſci, illum eſſe ignotum: & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe. Cui Marcion ſuccedens, doctrinam eam adauxit, ſine pudore & verecundia omnia blaſphemans.* Valentini autem immenſum & profundum pelagus Irenæus facile emenſus intimis obſcuræ & erroneæ populique ſeductri… is ſylvæ ſpeluncis incubantem impoſturarum ſerpentem vbi diudum abſtruſis latuerat, extraxit, & nudum in apricum produxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuiſſe dicit, nequitiæ magicæ peritiſſimum. Quorum deteſtanda ſacra talibus oſtendit verbis: *Etenim quidam eorum thalamum nuptialem conſtruunt, & arcanum quoddam initiandis genus celebrant, adiectis nonnullis ſuper eis qui initiantur votis & precationibus: & ſpirituales nuptias: quas faciunt, eſſe dicunt, ad ſimilitudinem supernorum coniugiorum. Alii ad aquam eos ducunt, & baptizantes hæc verba adducunt: In nomine ignoti patris omnium, in veritate matre omnium, & in eo qui deſcendit Ieſu.* Sunt etiam qui Hebraica inſuper afferunt nomina, ad eorum qui initiantur terrorem, & conſternationem maiorem.

b Valentinus, vſque ad triginta aeonum fœtus, tanquam Æonia ſcrofa examen diuinitatis effudit: & Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri fuiſſe negauit. Tertull. Cerdon duo introduxit initia, id eſt, duos deos: vnum bonum & alterum ſæuum, &c. Chriſtum item verum hominem, & vere paſſum eſſe negauit. Idem.

Cap. IV.

De Tatiano & Seuero, & de Hæreſi Encratitarum.

POſt Saturnini & Marcionis, Encratitarum hæreſim conflatam eſſe tradunt: cuius princeps fuiſſe fertur Tatianus, qui di… ſcipulus Iuſtini martyris fuiſſe perhibetur. Sed tantiſper dum cum illo erat, nihil rerum huiuſmodi protulit. Poſtquam vero i… le martyrio eſt defunctus, tumore diſciplinæ inflatus, tanquam aliis ſeſe totis ſuperior peculiarem cœpit promulgare doctrinam: itidem vt Valentinus, ſecula inuiſibilia producens & eadem quæ Saturninus & Marcion de nup… is, corruptione, & fornicatione, nugando e… utiens: à ſe ipſo quoque cauſam nouam ſalutis Adæ eſt commentus. Cuius ſucceſſor Seuerus, hæreſim illius magis etiam ada… … s, cauſam arripuit quur ſectatoribus illius … e pertractis, a ſuo ipſe nomine Seue… ian… s eos vocaret. Legem quidem propheta… … Euangelia ij quoque re… ipiunt … buſd… m inter… ta o… ibus … ſum… eras … ipturas ac… mm… nt … A… … m autem Paul… … &

ciis [illegible] meli [illegible] rum item Apoſtolorum [illegible] prorſus [illegible] Tatianus porró iſte [illegible] Euangeli [illegible] conciliationem & [illegible] fecit eiq [illegible] bro nomen [illegible] impoſuit, qui longo et iam durauit tempore. Ferunt eum [illegible] quædam Apoſtoli tranſtuliſſe atque [illegible] locis, vt ſcilicet inelaboratam eloquu [illegible] expoliret ſimplicitatem. Magnam p [illegible] brorum vim [illegible] quibus ma [illegible] bratur, quæ ad [illegible] gentes ſcripta eſt oratio. In ea, veterum temporu [illegible] ac pri [illegible] perſequens, omnium ant [illegible] fuiſſe Moſen oſtendit: ſicut & me [illegible] minus. Hæc de ſecta Tatiani, ſeu mani [illegible] dicta ſufficiant.

Alia eius ſcripta. Concordantia quatuor Euangeliorum Tatiani. Quatuor ... poſſit.

Veterum omnium antiquiſſimus Moſes.

CAP. V.

Vt gratia Dei hæreticorum conatus diſcuſſerit: quum multa alia eis impedimenta obiiciens, tum viros doctos eloquentes & pios in eccleſia excitans. Item Catalogus Eccleſiaſticorum eius temporis ſcriptorum.

AD hunc modum temporibus illis hæreſes ſuppullularũt: & per eas vetus genens [illegible] ſtri hoſtis hæreticos quidem miſerabiliter in ſuum & perditionem pertraxit. Apud [illegible] tes autem, ſuis ipſe portentoſis turpibuſque traditibus, maximam contra Chriſtianum nomen, & [illegible] Verbi doctrinam, grauiſſimæ infamiæ ca [illegible] induxit: vt qui nõdum ad fidei noſtræ profeſſionem eſſent pertracti, impiam admodum de nobis conciperent ſuſpicionem, quaſi nefandis libidinibus, matribus ſororibuſq; noſtris commiſceremur, impotoque [illegible] celeratæ vitæ genere contaminatemu [illegible] hæreticos tulit, qui ſalutis n [illegible] Deus. Nam adulterina ec- [illegible] z pau [illegible] emicuerant, breui tum extin [illegible] ipſis iotet ſe abolita, quũ al [illegible] rebus ſtuderent, atque inter ſe conflictarentur: non aliter quam fluctus [illegible] inſurgentes ſubinde, atque decidentes in varias multiplicesque abeunt formas, & poſtremo vt nihil eorum appareat euane [illegible] unt. Contra, veritatis ipſius cauſa [illegible] capiebat, magiſque indies [illegible] nem quandam & robur [illegible] hæret [illegible] fumens. Sem- [illegible] bat [illegible] catholicæ [illegible] modeſtia, li- [illegible] vitæ morumque diſciplinæ ot- [illegible] apud Græ [illegible] relucere cernebatur. Atqui [illegible] in [illegible] temporibus [illegible] in doctrinam [illegible] falu [illegible] [illegible] & [illegible] ſince- [illegible] philoſop [illegible] mal & mod [illegible] ſtatu ſuo pul [illegible] de- [illegible] ſtitit v [illegible] emo [illegible] per ca- [illegible] decoru [illegible] uderet. [illegible] vete- res qui [illegible] aduerſus ec [illegible] catholi- cæ [illegible] ſtudio ha- bueru [illegible] rum [illegible] quidem [illegible] Dei [illegible] ta vt [illegible] ciebat: nihilominus [illegible]

Diabolus per impoſturas impedientes [illegible] hæreſes.

Chriſtianiſmum ad modum a... infideles traduxit.

Prouidentia diuina hæreſes ... Chriſtiano nomen ... extincta.

Eccleſia floret.

Optima [illegible]

[illegible] la [illegible] pu [illegible] n [illegible] tan [illegible] men- [illegible] en [illegible] ſtinus [illegible] im- [illegible] te [illegible] Modeſtus [illegible] ee in [illegible] tus eſt [illegible] ſtor [illegible] mmenta [illegible] terim [illegible] præſenti dicere [illegible] liquis quoque [illegible] rum qui h [illegible] ſunt ſubſequ [illegible] e pa- ti mur. Faciemus etiam [illegible] Pantæni, & Alexandrini Clementis qui [illegible] lumine ſuo cognominato [illegible] u con- textor: præte [illegible] Rhodi [illegible] ſiliadæ, Ap [illegible] lonii & S [illegible] pioni, [illegible] Hippolyti, & [illegible] æterorum vſque ad ipſu [illegible] num Origenem: qui or [illegible] tionis virtu [illegible] in monum [illegible] uſque librorum plurimum profeſſi [illegible] ſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidem, Quadrato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

CAP. VI.

De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit.

PEr multa is quidem edidit ſcripta: quæ autem ad nos peruenerunt hæc ſunt. Ad Antoninum Pium & liberos eius, Romanumque Senatum, pro fide noſtra oratio. Altera quoque eiuſdem argumenti, ad Marcum Verum Antonini ſucceſſorem defenſio. Oratio item alia ad Græcos ſcripta, in qua multa de natura dæmonum facit verba: quæ ſane diu multumque, & apud Græcos ſapientes, & apud noſtros agitata eſt quæſtio. Liber rurſus alius ad Græcos editus cuius titulus eſt, † Confutatio: Item liber de monarchia Dei, cuius argumenta & loco non ſolum ex noſtrorum, ve [illegible] m autorum libris decerpſit. Præterea liber qui inſcribitur *Pſaltes.* Scholium *de anima*, in quo quæſtionibus variis Philoſophorum Græ [illegible] expoſitis, opiniones qu [illegible] appo [illegible] adnectens quæ rationes ſuas ſe a [illegible] ando productu- rum, ſententiam que ſua [illegible] alio com [illegible] expoſiturum pollicetur. Libe [illegible] ontra Marcionem Ponticum compoſitus, in quo [illegible] oratione ad Anton [illegible] quoque ſcribi Marcion Pon [illegible] ſectatores ſuos docet al [illegible] quendam [illegible] rem eo qui creauit omnia, eſſe Deum qui [illegible] per omne genus hominum, dæmonum auxilio permultis per [illegible] cerent, & [illegible] negarent ſacta [illegible] niueri patrem eſſe Chriſti [illegible] dam iſto maiorem h [illegible] A [illegible] es qu [illegible] mo [illegible] dix [illegible]

[illegible] tur [illegible] hiſto [illegible] di [illegible] nunc [illegible] n. C[illegible]bus [illegible] ud [illegible] *Eſt autem no[illegible] contra* [illegible] *men* [illegible] *ſitum quod* [illegible]*, ſi vo-bis* [illegible] *dabimus.* [illegible] quoque a[illegible]xos [illegible] pie [illegible] eſſet, Tryphoni, [illegible] lebr[illegible] zos, v[illegible]o, quem e[illegible] m[illegible] eo [illegible] d[illegible] introdu[illegible]t, di[illegible]. In eo [illegible] ntem, diuina gratia [illegible] ad fidei noſtræ pr[illegible] eſt pert[illegible]ctum [illegible] indeque [illegible] um ſtudij in philoſoph[illegible] [illegible] p[illegible] nſumpſiſſet, animo ſe per[illegible] ad [illegible] inquiſitionem decurriſſe. Dic[illegible] quo-[illegible] alta Iudęos contra Chriſti doctrinam in-ſidi[illegible] molitos eſſe, huiuſmodi ad Trypho-nem verbis vtens: *Non modo autem non egiſtis ſuper eis quæ malefeciſtis, pœnitentiam: ſed viros eximios delectos Hieroſolymis in omnes orbis partes miſi-ſtis, qui Chriſtianam ſectam vt atheam & Deos abolē-tem, impietatiſque manifeſtæ compertam eſſe dicerent: eaque omnia de nobis, quæ qui nos ignorant, loquuntur, recenſerent. Quapropter non vobis tantum ipſis, verum alijs etiam prorſus omnibus hominibus iniquitatis eſtis auctores.* Scribit præterea, ætate ſua dona prophetica in eccleſia Dei enituiſſe. Aſſerit etiam, Apocalypſim ex profeſſo Ioannis eſſe. Redarguit denique Tryphonem acriter, quod Iudæi multa propheticarum dicta, manifeſte de Chriſto vaticinantia, ſuſtulerint. Aliæ quoque plures eius exciterunt lucubrationes: Adeo autem ſcripta eius veteribus in precio fuere, vt Irenæus in quarto aduerſus hæreſes libro dictaquædam eius referat, dicens: Rectè verò Iuſtinus *in libro aduerſus Marcionem*, inquit: *Quin Domino ipſi fidem non haberem, ſi alium quam rerum conditorem Deum promulgaret.* Rurſus in quinto *eiuſdem operis*: Rectè Iuſtinus dixit, *Quod ante Domini aduentum non auſus fuerit Satanas blaſphemare Deum quippe qui nondum condemnationem ſuam ſciret.* Iuſtini ſcripta ita ſe ſe habent.

Cap. VII.

De Egeſippo, & ſcriptis eius.

EAdem ætate & Egeſippus viguit. Quinque [illegible]is libris integram & ſimplicem Euangelicæ profeſſionis reliquit doctrinam: in quibus ſatis indicat, multos ſe conueniſſe, quum Romam proficiſceretur, epiſcopos, à quibus vnam eandemque doctrinam acceperit. Mentionem etiam facit Clementis ad Corinthios epiſtolæ, cuius loca quædam recenſet. Commemorat quoque, vt in epiſcopi eorum Primi colloquium peruenerit: atque inde Romam traiecerit, dum epiſcopatum ibi Anicetus tene-[illegible] Cuius diaconum Eleutherum memorat. [illegible] ei ſucceſſit, ſicuti is Aniceto. In vrbi-[illegible] o omnibus ſanam ſe teſtatur inueniſ-[illegible] nem, quemadmodum ſcilicet lex, [illegible] Dominus ipſe docuerit. Memi-[illegible] ttorum hæreſium quarundam, ita [illegible] *am Iacobus Iuſtus martyrio eſt de-* [illegible] *D*[illegible]*inus idem ob verbum* [illegible] *in lo-cum eius* [illegible] *patruelis* [illegible] *Simeon eſt* [illegible] *ſuffectus,* [illegible] *omnes Dom*[illegible] *atrem* [illegible] *patruelem* [illegible] [illegible] *nlerunt.* P[illegible] ete[illegible] [illegible] eccleſi[illegible] in vo-[illegible] nt [illegible] od n[illegible] um eſſ[illegible] [illegible] P[illegible]us

[illegible] q[illegible] ne epi-[illegible] vnus è [illegible] & p[illegible] be[illegible] à quibus [illegible] on [illegible] *Simoniani* [illegible] & Cleo-[illegible] nd[illegible] *Cleobiani* [illegible] & [illegible] eus vnde [illegible] *ani* & [illegible] th[illegible] vnd[illegible] & [illegible] [illegible] vnde *Masbothei.* [illegible] autem & *Menandriani* & *Marcioniſtæ* & *Carpocratiani,* & *Valentiniani* & *Baſilidiani, Saturni*[illegible]. *Hi pro ſe* [illegible] *e proprias* [illegible] *m induxerunt opiniones. Ab* [illegible] *pſeudochriſti, pſeudoprophetæ, pſeudapoſtoli, qui vnitatem eccleſiæ* [illegible] *pernicioſis ſermonis* [illegible] *aduer*[illegible] *Deum* [illegible] *aduer*[illegible] *Chriſtum eius.* Scribit vero de [illegible] [illegible] que incircumciſione inter filios Iſrael [illegible] tribum Iuda & Chriſtum ipſ[illegible] ſententiæ & [illegible]ctæ: videlicet Heſſæorum, Galilæorum, Hemeropabtiſtarum, Masbotheorum, Samaritanorum, Sadducæorum, Phariſæorum. Scribit inſuper alia plurima, quorum partem antea ſuo quæque loco adducentes ret[illegible]limus. Atque in iis quædam ex Hebræo & Syriac[illegible] Euangelio, & [illegible] Hebraica lingua affe[illegible]t. Tum autem [illegible] indicat [illegible] Iudæis ſe ad Chriſtianiſmum perueniſſe. Men[illegible]nem quoq; aliarum tra[illegible] facit, ex Iudaica ſu[illegible] [illegible] pto traditione. Et virtute omni refertam ſapientiam Prouerbia Solomonis vo[illegible] [illegible] n[illegible] pſe vero tantum, ſed & Irenæus, & plerique omnes qui vetuſtate fu[illegible] inſignes. De [illegible] autem libris qui Apocryphi dicuntur, dic[illegible], [illegible] ſua ab hæreticis quibuſdam eſſe quæ[illegible] ſunt confi-cta, illis eſſe clam inſerta.

Cap. VIII.

De Dionyſio Corinthiorum epiſcopo, & epiſtolis eius.

AB hoc Dionyſium Corinthiorum oratio conuertenda [illegible] qui eccleſiæ eius loci præfuit: & non ſolum pio & ſancto labore eis qui curæ eius fuerant commiſſi, ſed etiam qui in longinquis eſſent regionibus, plurimum profuit, omnibus ſeipſum facilem præbens, & epiſtolas Catholicas ad eos ſcribens: quarum vna ad Lacedæmonios eſt, catecheſim & inſtitutionem orthodoxæ rectioriſque doctrinæ continens: cuius titulus eſt, De pace & vnitate. Secundam ad Athenienſes dedit, qua eos ad ſinceram fidem complectendam excitat, cum legitima obiurgatione, quod parum eſſent ad accuratum Euangelicæ doctrinæ & vitæ inſtitutum intenti, quippe qui prorſus fere à profeſſione Chriſtiana deſciuerint, ex quo in eorum temporum perſequutione Publius epiſcopus eorum à vita martyrio conſignata exceſſit, cui Quadratum ſucceſſiſſe, eccleſia [illegible] gubernanda, commemorans, ſtudio [illegible]gen[illegible] que eius conuentus fidelium denuo agi[illegible] [illegible] ſe, & fidei igniculo rurſus excitatos eſſe [illegible]t. In ea epiſtola quoque indicat [illegible] Pauli [illegible] [illegible]tione Dionyſium Areopagitam epiſco[illegible] [illegible] eccleſiæ Athenienſium ſuſcepiſſe. Scrip[illegible]it aliam quoque ad Nicomediæ eccleſiam, in qua Ma[illegible]onis hæreſim vehementer impugnans, eccleſiaſtico canoni inſiſtit atque innititur. Ad Gortynios etiam, & reliqu[illegible] per Cretam eccleſias alia circum[illegible]ur, in qua, quum epiſcopum [illegible]orum Philippum [illegible] quod eccleſia [illegible] fortitudinis & virtutis omnis laude [illegible] gubernaui[illegible] commendat [illegible] ſine

Eccleſia ad huc incorrupta & virgo. ἀπὸ τῶν λα[illegible]ῶν. Septem priores hæreſes.

Hæreſes Iudaicæ.

Euangelium Hebræorum. Egeſippus & antiquiores de prouerbiis Solomonis [illegible]. Item de libris Apocryphis.

Dionyſij Corinthiorum ſcripta.

[illegible] Iuſtin[illegible] Iudæos [illegible] Prophetica dona in eccleſia iuſtini tempore. Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Iudæi à Bibliis dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt. Præclaro de [illegible] Iuſtini.

Egeſippi ſcripta.

Egeſippus [illegible]

[illegible] hortatur, [illegible] & [illegible] Pont[illegible] sti, q[illegible] Palmæ ep[illegible] infert. [illegible] ſtola m[illegible] p[illegible] c[illegible] [illegible] iugi[illegible] fert. [illegible] qui q[illegible] que hæreſi[illegible] & [illegible] per [illegible] uam [illegible] benigne [illegible] pi. Has [illegible] ad [illegible] noſi[illegible], eſt data e[illegible] pum Pin[illegible] admonet. [illegible] onus tanquam neceſſarium fratrib[illegible] ponat, ſe[illegible] infirmitatis mul[illegible] rationem habe[illegible]. Ad quam ille reſcribens, [illegible] virum [illegible], laudat & complectitur. [illegible] conatus [illegible] humoreſque p[illegible] teras [illegible] meliorem ſolidioremque cibum [illegible], ne puerilibus nutritia-limentis, in actis nutricatione conteneſcant.

F

[illegible Greek text] ... ϑαι.

De onere cælibatus duæ Pinyti extant ſententiæ. Si quis poteſt in caſtitate manere, ob carnis Dominicæ honorem citra gloriationem maneat: Decet autem & [illegible] de ſententia Epiſcopi coniugium inſtituere, ut nuptiæ iuxta Deum contrahantur, non ſecundum ſœdam libidinem. Cælibatus iugum nemini impoſueris. Eſt enim res periculoſa. & cuſtoditu, cum obtinetur, diffi[illegible], quando ex neceſſitate ſeruatur. Iuuenibus nuptias permitte, priuſquam meretricijs amoribus corrumpantur. In Gnomologico Græco, libro primo, p. 14.

Per [illegible]uam epiſtolam non modo Pinytus or[illegible] [illegible] [illegible]amque fidem [illegible] ſed & eloquentia[illegible], [illegible] prudentiam & curam ſuam, q[illegible] de [illegible] profectu & vtilitate geſſit, [illegible] Sed ad Soterem quoque Romanæ [illegible] epiſcopum epiſtolam dedit, ex qua perpauca [illegible] placuit, de conſuetudine [illegible], quæ vſque ad perſequutionem durauit. Eam quum ipſe quoque approbet, ita refert: Iam inde ab initio hæc vobis eſt conſuetudo, vt fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis: & ec[illegible] multis, quæ pa[illegible] vrbibus, ſubſidium [illegible]: per quod [illegible] & egenorum penuriam re[illegible] & [illegible] metallis opus facientes al[illegible] ore [illegible] Romanum à [illegible] ac[illegible] Romani retinetis. Qu[illegible] non modo [illegible], [illegible] auxit etiam, beatus epiſcop[illegible] Soter, quum liberaliter mune[illegible] mittend[illegible], [illegible] fratres ad nos redeuntes [illegible] filios [illegible] amantiſſimus, ſermonibus [illegible] col[illegible]. In ea[illegible] epiſtola, & C[illegible] ad C[illegible] epiſtolæ mentionem [illegible] [illegible]ibus [illegible] more antiquo in Ec[illegible] leg[illegible] ſignifican[illegible] enim:

H

[illegible] us D[illegible] m diem, [illegible] g[illegible], q[illegible] [illegible] tion [illegible] us: [illegible] tam illam a[illegible] n [illegible], tam inſuper & de epiſt[illegible] tanqua[illegible] depra-u[illegible] ta[illegible]: [illegible] toga-[illegible] apoſto[illegible] con-[illegible] qu[illegible] m [illegible] tes

[illegible] Dionyſio ... [illegible] q[illegible] n ſtus [illegible] bu[illegible] Etiam [illegible] ad [illegible] pho[illegible] fidelem ſoro-[illegible] le[illegible] habens ratio-[illegible] eam exatiauit alimento. Hæc de Dionyſio.

Cap. IX.

De Theophilo Antiochiæ epiſcopo, & de Modeſto, eorumque ſcriptis.

Theophili autem Antiochiæ epiſcopi ad Autolycum tres feruntur Inſtitutionum libri. Et aduerſus Hermogenis hæreſim liber, in quo multis vtitur teſtimonijs ex Ioannis Apocalypſi. Extant eius quoque ſcripta alia, diuinis referta doctrinis. Cæterum ea tempeſtate, quum hæretici zizaniorum more, in ſincera & pura ſemente Eccleſiæ, valde ſuccreſcerent, eccleſiarum per orbem Epiſcopi [illegible]os perinde atque ſyluestres feras propellendo arcebant, aliquando quidem ſcriptis ad fratres exhortationibus, & præceptis, nonnunquam vero etiam ſola verborum vi in faciem hoſtibus ad eos euertendos congreſſi: quandoque libris editis, denſis atque certis confutationibus eos perſequentes. Ex quibus etiam vnus eſt de quo nunc agimus, Theophilus, fortis ſane propugnator: quem contra Marcionem ſtrenue rem geſſiſſe, erroremque eius & fraudem in publicum produxiſſe, ex libris eius qui adhuc circumferuntur, ſatis apparet. Sed non is modo contra Ponticum Marcionem depugnauit: ſed & Philippus quem paulo ante ex Dionyſij verbis, epiſcopum Gortynæ fuiſſe [illegible] diximus, luculentum aduerſus eundem edidit librum. [illegible] & Irenæus & Modeſtus, qui præ cæteris maxime impoſturas eius & deprehendit, & redarguit. Quin & plures alij certamen contra eum ſuſceperunt: quorum monumenta ad hoc vſque tempus à ſtudioſis ſunt conſeruata.

Cap. X.

De Melitone Sardenſi epiſcopo, & opuſculis eius.

Eiſdem temporibus Melito qu[illegible]que Sar[illegible] [illegible]lis, & [illegible] Apollinaris Hiera[illegible] [illegible] rum [illegible], eloq[illegible] [illegible] Apoſt[illegible] qued[illegible] in primis ſlo[illegible] [illegible] bo[illegible] lim apud M[illegible] cum Ant[illegible] [illegible] ſtianam d[illegible] dentes [illegible] habuere. M[illegible] hate[illegible] poſuit [illegible] bro [illegible] te eos [illegible] ve[illegible]

Sub Seruilio Paul[illegible] Aſia [illegible] quo te[illegible] Sa[illegible] martyri[illegible], [illegible] magna de [illegible], hæc quo tempeſt[illegible] exorta, [illegible] quoque à me [illegible]

brot m[illegible] ns q[illegible] [illegible] o de l a [illegible] em [illegible]

[illegible] de [illegible]

[illegible] P [illegible] *Imi enim* [illegible] *alienis bonis* [illegible] *per cupiditatem* [illegible] *auaritiam adiecere, ecca-* [illegible] *ex principum conſtitutionibus arrepta, diu noctu-* [illegible] *palam exeunt & rapiunt eos qui nihil adu* [illegible] *te mali. Ac ſiquidem hæc iuſſu tuo ſic fiunt, probare* [illegible] *aus. Iuſtus enim princeps nihil iniuſti ſtatuerit* [illegible] *quam* [illegible] *& nos æquo libentique animo eiuſmodi ferremus honorem. Et te illud modo rogaremus,* [illegible] *ipſe prius rem diſpiceres, authoreſque ante pertina-* [illegible] *inquireres, atque ex æquo & bono decerneres ſuppli-* [illegible] *morte, an ſalute & quiete ſint digni. Sin au-* *tem te quoque* [illegible] *conſtitutio & ſanctio hæc eſt promulgata, vt nouo prorſus more, igne & laceratione in* [illegible] *auiatur, quod antea ne aduerſus* [illegible] *quidem hoſte* [illegible] *ere decuit: multo magis ob-* [illegible] *nobis es* [illegible] *ne nos in tam aperta & publica violentia & direptione deſpicias.* Poſthæc etiam illa teſ[illegible]. *Philoſophia noſtra antea quidem inter barbaros viguit. Et quum in Romani imperij prouinciis, ex maioribus tuis, Auguſto Cæſare rerum potiente, effloreſceret admodum imperio tuo commodauit.* Et eo namque tempore in immenſum res Romana creuit: cuius tu ſucceſſor optatus factus, diutiſſime imperium adminiſtrabis, ſi vna cum filio tuo, philoſophiam iſtam, quæ cum imperio quaſi [illegible] nutrita, & cum Auguſto incrementa ſua [illegible] conſeruaueris. Ea quippe & à maioribus tuis præ cæteris religionibus, adeſt habita in [illegible] tecio. *Profeßionem porro noſtram Reipublicæ bono eſſe, illud in primis indicat, quod vigorem ſuum hebe-* [illegible] *vigente maxime Imperio: & quod in Auguſti rerum adminiſtrationem nihil aduerſi inciderit, ſed* [illegible] *proſpera omnia & præclara ex arbitrio & voto omnium ſucceſſ*[illegible] *rint. Soli reperti ſunt Nero & Domitianus, qui ab inuidis & male conſiliatis quibuſdam hominibus perſuaſi profeßionem noſtram calumniæ expoſitam eſſe voluerunt.* A quibus, more iniquiſſimo, [illegible] impud[illegible] ſycophantiæ profluxit [illegible] dacium. S[illegible] enim pij parentes tui, im[illegible] iam illorum co[illegible] exerunt, multis ſæpe re[illegible] eos obiurgant[illegible] qui de nobis præter le[illegible] æquitatem, quicquam ſtatuer[illegible] aut tenta[illegible] nt aut [illegible] *Inter eos auus tuus Hadrianus* [illegible] *quum al*[illegible] *plures, tum ad* [illegible] *undanum Aſiæ proconſulem, ea* [illegible] *ſit. Pater quoque tuus, tecum Imperij res ad* [illegible] *in edicto eo quod ad ciuitates nominatim* [illegible] *Theſſalonicenſes, & Græcos om*[illegible] *fieret, dedit, de nobis ſtri*[illegible] *etiam, qui de religione noſtra ea-* [illegible] *manitati & phil*[illegible] *fuiturum eſſe* [illegible] *omnia.* [illegible]

[illegible] Melitone.

CAP. XI.

De Apollinari Hierapolitano, item de Muſano [illegible] *no Syro, & de ſcriptis eorum.*

APollinaris autem, quum [illegible] quoque [illegible] untur. [illegible] An[illegible] de orati[illegible] cis ſeu G[illegible] veritat[illegible] altet. Ad Iudæos [illegible] du[illegible] terea contra Ph[illegible] quæ non lon[illegible] duxit, tum p[illegible] quo Montanus cu[illegible] vera fides vi[illegible] A[illegible] politano tantu[illegible] Mu[illegible] memi[illegible] mus, pu[illegible] tius liber ad quoſdam fratre[illegible] tus, qui præter rationem a[illegible] tam Enc[illegible] tum deflexerant: quæ eis quoque tempo[illegible] us, exorta, nouam pe[illegible] iciosamque hære[illegible] pinionem in orbem intulit. Ducem ei[illegible] torem, fuiſſe, hiſtoria noſtra antea [illegible] Iuſtini Martyris aud[illegible] orem propaga[illegible] tem Seuerum, indicauit. De Encrat[illegible] quoque ita ſcribit. A Saturnino & [illegible] Encratitæ nominati, c[illegible] batu[illegible] mul primam Dei [illegible] cite eum qui ad hominum [illegible] maſculum & fœminam [illegible] Ideo quoque abſtinend[illegible] animata dicunt, inſtituerunt [illegible] tes gratiam qui cuncta [illegible] De [illegible] tiam primi hominis [illegible] Hæ[illegible] Muſano. Ea ipſi [illegible] lio [illegible] undarent, Bard[illegible] Sy[illegible] aliarum tum Sy[illegible] terea vero hæreticis [illegible] mus, aduerſus Marc[illegible] quinque variantium in[illegible] res, ſtrenue cum ei[illegible] ſuper alia plu[illegible] culo edidit. [illegible] pro[illegible] pl[illegible] tran[illegible] An[illegible] Verbi ex[illegible] um [illegible] caſione [illegible] dt[illegible] A[illegible] [illegible] ue [illegible]

Melito de [illegible] reuerenti- [illegible]
Apollinaris [illegible]
Montanus [illegible]
Muſanus Eccleſiaſti- [illegible] ſcripta.
En [illegible] rum hæreſi [illegible] abſtinere [illegible]
[illegible]
Hi Va- [illegible]

[illegible] CAP. [illegible]

[illegible], quam [illegible] fit laborares [illegible] exercatum pluſſe [illegible]

Ed [illegible] ciſtrano plane animo [illegible], & aduerſus hæ[illegible] [illegible] e iæque ſtatu & [illegible]ori[illegible] [illegible] que quæ [illegible] ſcripti, vel [illegible] [illegible]us accepiſſent, in literas re[illegible] [illegible] poſteritati reliquerunt. [illegible] & Tertullianus meri[illegible] ſunt [illegible] qui plurim[illegible] certe & pulcherri[illegible] [illegible] ſcripta: quæ ſi [illegible] recenſe[illegible] [illegible] inſtituti non eſt *b.* [illegible] Tertullianus [illegible] ter fuit, pat[illegible] centuri[illegible] ne na[illegible] [illegible] Chriſtianus plurimu[illegible] eſt de[illegible] [illegible] [illegible] eloquentia admodum pol[illegible] [illegible] imperatore [illegible]ompoſuit li[illegible] [illegible] Romani [illegible]. [illegible] Et libros ali[illegible] [illegible] Montani opinionem [illegible] [illegible] m de continen[illegible] [illegible] de ieiunio, de monogamia, [illegible] nita Apollonium ſe[illegible] [illegible] Quibus Apologi[illegible] pro hac [illegible] Romanum addidit, in q[illegible] [illegible] Marcus Antoninus bellum

[illegible] Antonino merentes, pluuiam [illegible] victoriam in vltima prope deſpe[illegible] [illegible] ratione [illegible] impetrarunt, ea victoria [illegible] Marcomannicum bellum confecit, & Pan[illegible] [illegible] Sarmatas, Vandalos ſimul & Quados [illegible] Iul. Capitol. Eutr.

[illegible] Sarmatas gereret, aciem [illegible] ueret, exercitum eius o[illegible] [illegible] grauem, & diuturnam, ad [illegible] inopiam & deſperati[illegible]nem [illegible] nem noſtram in genua no[illegible] [illegible], precantem, atque Dei o[illegible] [illegible] que rem ve nouam & [illegible] em ingentem incuſ[illegible] [illegible] modum orantibus, a[illegible] [illegible] ter opinionem & expe[illegible] [illegible] enim ſequentibus [illegible] ſtes pu[illegible] tū qui ea ſ[illegible] [illegible] lenſorum in brium vi, exer[illegible] [illegible] & aquæ penuria interiturum, [illegible]. Tam efficaces ſci[illegible] [illegible] preces. Hanc rem [illegible] pro[illegible] [illegible] am hiſt[illegible] [illegible] ideie [illegible] qui de Romanis [illegible] toribu[illegible] [illegible] quidem pre[illegible] noſtroru[illegible] [illegible] [illegible]bentes, [illegible] do[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſed qu[illegible] ū noſtra[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uam affe [illegible] [illegible] ibus id fa[illegible] [illegible] quibus A[illegible] [illegible] mirantes [illegible] uiſſe vt [illegible] ſtaret [illegible] [illegible] tem in exercitu [illegible] [illegible] [illegible] raun[illegible]

[illegible] fue[illegible] [illegible] *imperato[illegible] [illegible] am Germani[illegible] [illegible] a exercitus peri[illegible] [illegible] um precationibus im[illegible] [illegible] conteſtatur.* Eundemque [illegible] qu[illegible] e pœnam [illegible] qui[illegible] ſtitut[illegible] [illegible] ſtian[illegible] um [illegible] Ac dei[illegible] [illegible] *[illegible] qui iudices [illegible], qui in nos ſolos inquirunt, [illegible] ſis crudeles quos Veſpaſianus ſeruari non [illegible] quamuis Iudæorum victor. Ob quos [illegible]anus exparte[illegible] [illegible] illuſtratus ſit, vetando inquiri Chriſtianos:* [illegible] [illegible]os [illegible] Hadrianus, quamquam [illegible] [illegible]tatum omnium explorator neque qui a[illegible] pe[illegible] tus e[illegible] [illegible] us, proſequendos ſanxerit. C[illegible] ſub Zephyrino aduerſus Proculum M[illegible] ſtudioſum, dialogo compoſito, in quo te[illegible] [illegible] tiam eius audaciam taxat, quod nouam induxe[illegible] rit prophetiam, maximam eſt conſequutus laudem & gloriam.

[illegible] Sermo [illegible] dictum, ſicut apud Tertu. Me[illegible] [illegible] fuit Caii ſcriptum.

* *Fulmen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſuis pluuia impetrata, cum ſiti laborarent.* Iul. Capitolinus in Marco philoſ.

* *Diui fratres tanti Chriſtianæ legionis beneficij memores, p[illegible]r [illegible]criptum etiam Chriſtianam religionem confirmarunt, Chriſtianos accuſari vetuerunt. & eiuſdem conditionis cum cæteris eſſe in honoribus adipiſcendis cōſtituerunt. Conſtitutio eor[illegible] [illegible] perſtringitur.* l. generaliter. §. fin. ff. de decuri*onibus*, *qui Iudaicam ſuperſtitionem Chriſtianam profeſſionem intellige ſequuntur Diui Verus, & Antoninus, honores adipiſci per[illegible]ut, ſed & neceſſitatem eis impoſuerunt, qui ſuperſt[illegible]nem eorum non læderent.* Vlpianus.

CAP. XIII.

De Irenæo Lugdunenſi epiſcopo, vt eius quoque ætate prædictiones & vaticinia diuinitus, quæ prope fidem excedunt, ſint edita.

CÆterum Irenæus Lugdunenſis ciuitatis quam Rhodanus præterfluit, epiſcopus, Pothini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyribus, de quibus paulo poſt agemus, vitam finiit, ſucceſſor, in tenera ſua ætate Polycarpi auditor fuit, & multa variaque memoria digna reliquit monumenta. Sed quin que eius extant libri, quibus titulum fecit, Confutatio & euerſio falſo nominatæ ſcientiæ. In ſecundo porro libro diſerte aſtruit, adhuc ſuo tempore in eccleſiis plurima extitiſſe diuinæ & admirandæ virtutis indicia. Ita enim inquit: *Tantum abeſt vt exuſcitandorum mortuorum dono, per orationem, quemadmodum ipſe Dominus & Apoſtoli fecerunt, careant, vt per[illegible]e, [illegible] neceſſitate[illegible] [illegible]ter ueniente inter fratres eccleſia eiu[illegible] loci omni orante, & ieiunio accedente vberiore, [illegible] in corpus defunctis reuerſus homi[illegible] [illegible] [illegible] ſerum donatus ſit.* Et rurſum: *Quid ſuper [illegible] [illegible] [illegible], & qua[illegible] [illegible] obiecto, [illegible] D[illegible] [illegible] ad [illegible] illis [illegible] [illegible] [illegible] etiam [illegible] ita de eo præd[illegible] [illegible] ipſ[illegible]* [illegible]

ben[illegible]

con[illegible]

Irenæus Polycarpi diſcipulus.

Euſdem libri ² Gnoſticorum hære[illegible]orum videlicet.

[illegible]

[illegible]

... [illegible] gratia dona habentes, variis [illegible] linguis [illegible] hominum [illegible] occulta in lucem, [illegible] torum [illegible] mysteria [illegible] ad declarare. Hæc hactenus.

Cap. XIV.

[illegible] scripturarum diuinitus inspiratarum meminerit: & de Apocalypsi Ioannis, & de septuaginta interpretium translatione.

Canonici noui testamenti libri.

FAcit is etiam ſacræ ſcripturæ mentionem, & teſtamentariorum eius librorum, primo loco quatuor Euangelia recenſens, ita fere ſicuti [illegible] in fine ſecundi Tomi expoſuimus. In quinto autem argumenti eius quod dictũ eſt libro, Ioannis quoque Apocalypſis, epiſtolæque eius, & item Petri epiſtolæ meminit. De Apocalypſi vero & hæc ſcribit: Hæc ſic habent, a que in omnibus emendatis & antiquis exemplaribus numerus iſte inuenitur. Teſtificantur hoc etiam [illegible] qui Ioannem de facie viderunt: verbaq; inſuper ipſa declarant numerum nominis beſtiæ iuxta Græcorum calculum, per eas quæ in ea [illegible] literas eſſe expreſſum. Et rurſum: *Non quidem non periclitabimur de nomine Antichriſti [illegible] certa aſſeuerare & confirmare. Quod ſi enim hac ætate nomen eius propalam prædicatum oporteret, per eum id indicatum fuiſſet, qui Apocalypſim & reuelationem ipſam vidit.* Non ita dudum [illegible] nque is viſus eſt [illegible] propé ætate, circiter Domitiani imperi [illegible]. Mentionem etiam Irenæus facit ſapientiæ Salomonis [illegible] eorum qui dicitur [illegible] libru [illegible] cuius illo [illegible] teſtimonio & autoritate. Recte igitur ſcriptura dixit: *Crede in primis vnum eſſe Deum, qui omnia creauit & perfecit.* Meminit item Preſbyteri cuiuſdam Ap[illegible] viri, cuius nomen [illegible] exprimit. [illegible] autem Ioannem alterum eſ[illegible] Preſbyteri [illegible] cognomi[illegible] cuius [illegible] ationes & dicta [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] ſeptuaginta [illegible]

[illegible]

[illegible] pud Ptolem[illegible] verſiones [illegible] modo ad nos [illegible] hominum pertinerunt. [illegible] principio ad [illegible] ſint concepta [illegible] ſuis habeant, de [illegible]

Neq; m[illegible] eſt D[illegible] qui etia [illegible] popu[illegible] Nabuchodono[illegible] ginta Iudæi in [illegible] regis temporibu[illegible] doti è tribu Leui [illegible]

* *In Irenæo, de inquiſitione numeri & [illegible] chriſti timide ſimul [illegible] quinis, illud [illegible] exempli gr[illegible] nomin[illegible] repræſentantia [illegible] Non enim hac inſigni caret myſterio.*

[illegible] terciderant prophetarũ libr[illegible] neret, & leges Moſaicas popu[illegible] reſtitu[illegible] Atque hæc quidem de diuinis ſcript[illegible]

Cap. XV

Quæ idem de Catalogo Romanorum epiſcoporum [illegible] ſcripſerit, & vt Deo dilecti Viennenſes [illegible] Eleuthero Romano epiſcopo [illegible] ndarint.

IN tertio autem aduerſus hære[illegible] gum epiſcopo[illegible] Ro[illegible] leutherũ, qui [illegible] to duodecimum [illegible] facit. [illegible] prius in no[illegible] bi vero de Clement[illegible] etiam Co[illegible] inthiæ, & [illegible] nit *Perlongam* [illegible] *lam eccleſia Romana* [illegible] *dipiden* [illegible] *ab Apoſtolis acceperant traditio* [illegible] porro, poſt Clementem, ex [illegible] Teleſphorum, magna glor[illegible] mart[illegible] inquit. & poſtrem[illegible] cimo loco *ab Ap[illegible] ſtrina ſua obtinet* [illegible] *ſit traditio & veritatis præ* [illegible] [illegible] autem ardore [illegible] nẽ fuerit [illegible] [illegible] quam Viennen[illegible] um adhu[illegible] R[illegible] [illegible]

Hieronymus [illegible] ſeptuaginta interpretes [illegible]

E [illegible]

[illegible] commenda [illegible] ad [illegible] ea quæ [illegible] poſtea [illegible].

C[illegible] XVI.

[illegible] ta literis & de maxi [illegible] utione.

Q[illegible] n autem Irenæi [illegible] umque [illegible] Deus [illegible] n per [illegible] Antoni [illegible] æ par [illegible] quuti [illegible] iauæ [illegible] um orbem [illegible] au [illegible] a adue [illegible] entibus, plurima m [illegible] Chriſtum mortem ob [illegible] ut hos [illegible] ſt ex iis quæ apud certa [illegible] ctura aſſequi. Teſtan [illegible] id quoque [illegible] quæ tam egregia illum [illegible] æterna [illegible] digna certamina [illegible] Ve [illegible] vero alius quiſquam, [illegible] notiam poſteritatis, [illegible] victorias [illegible] epurtatos, Imperaque ſimul & manu [illegible] as, ac ſtrenuorum [illegible] liberis & patria ipſa [illegible] que pro ſalute eo[illegible] profectum. Oratio [illegible] s & inſtitutis vitæ & [illegible] ne ſuſcepta, imprel[illegible] ones [illegible] pacatiſſima egre[illegible] admirandamque & [illegible] um [illegible] ho [illegible] aque & vi[illegible] ſtes partas, oro[illegible] que ea omnia [illegible] la, aut marmorea, [illegible] per, ad memoriã [illegible] Eximiom por[illegible] nquã ſtadium Gal[illegible] præter cæteras dux Lugdunu & [illegible] it. Martyr [illegible] in Al [illegible] Chriſti [illegible]

[illegible] ro. [illegible]

[illegible] deinde [illegible] contra [illegible] & [illegible] facere in mentem venire [illegible].

CAP. XVII.

De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade Blandilla, & alijs. vt ſcili et certamen pro Chriſto ſuſtinuerint, & deniq; in ſlantium ſint abiecti.

Deinde ſcriptum id exequitur ſanctos ad t[illegible] ibunum abductos, at[illegible], ibi interrogatos, in carcerem coniectos eſſe. Atque inter eos Vetium quendam Epagathum, qui in ætatis flore vigen[illegible] m, tum fide omniq; bonorum [illegible] perum genere pollentem, tantam multitudin[illegible] abduci ægre tuliſſe. & ſe ad defenſionẽ eorum obtul[illegible] ſe, atq; ob tam pul[illegible] am profeſſionem cum aliis ſimul abreptu[illegible] De[illegible] em ve[illegible] riculi ma[illegible] ad [illegible] vict[illegible] ma[illegible] renunciaſſe & ſan[illegible] is [illegible] tiſſe, dmiudium me[illegible] ub um futurũ [illegible] lus exitum, n[illegible] et de e[illegible] quoq; peri[illegible] litarentur [illegible] Chriſto exciderent. Eo[illegible] tamen numerum alios paulatim expleuiſſe. Optimos quoſq; ex vtraq; eccleſia delectos, & [illegible] um martyribus ipſis ex gentibus ſeruos [illegible] comprehenſos, eoſque flagrorum vi & neceſſi[illegible] te coactos, contra nos ementitos eſſe Thyeſtis cœnas & Oedipi concubitus, [illegible] liaq; itẽ plurima vulgaſſe, quæ neq; auditu neq; dictu credibilia eſſent; neq; etiam vnquam poſt homines natos, quod facta eſſent, fidem obtinuiſſent. *Quarum rerum infamia vulgo iactata, omnes* inquit *contra [illegible] Et qui haſtenus propter familiarem conſuetudinem [illegible] nitatem moderatiore [illegible] erant grauem [illegible] bundi acceperunt anim[illegible]* [illegible]

H d[illegible] b[illegible] mul [illegible] ienne [illegible] diaconum [illegible] Au[illegible] *qua ſlatu* [illegible]

Vetius Epagathus egregius [illegible] Doct Chriſtianis [illegible] Eorum [illegible] martyres delat[illegible] Serui [illegible] Chriſtianis [illegible] quoque [illegible]

[illegible] *der sep[illegible] agerent duby* [illegible] ... [illegible] Attala, pen[illegible] de [illegible] ... [illegible] mibus eſſet exer- [illegible] ... [illegible] que et, & vt [illegible] † ind[illegible] uni & crucia[illegible], quod ſubinde [illegible] Chriſtianam ſe eſſe pr[illegible]. Sanctus [illegible] tam an[illegible] [illegible] & tam generoſe & fortiter [illegible] ar[illegible]nificibus oppoſuit, plurimamque eorum ſæuitiam & pœnis inutiendis feritatem adeo ſuperauit, vt ab illis interrogatus, non gentem ſuam, non patriam, non nomen, non aliud quicquam, ſed vnicum hoc in certamine & luċta tormentorum omni, Chriſtianum ſe eſſe dic[illegible] quum quidem illi ſe ex eo, propter tam graues ac intolerabiles cruciatus, degenerem aliquem nobi[illegible]que infauſtam atque ominoſam vocem audituros ſperarent. *Itaq; contentione illa cruciatuum ſummorum inferendorum fracti, ad poſtremũ æreas ſquamas candentes molliſsimis & teneriſsimis quibuſq; martyris membris affixerunt, & agglutinarunt. Atq; ita ex illis quidem ſic aduſtis, nidor & arvina profluebat, ipſe vero cõſtans & immotus permanebat, fideque ſtabilis, & aqua vitæ ex cæleſti fonte promananti conſperſus atq; recreatus, magis magiſq; confortabatur.* * *A[illegible] cor[illegible] tum inter ſe membris [illegible] geneus, macies erat [illegible]um totũ vulnus, vna totum cruenta vibex, contractũ prorſus, & ab humana ſpecie excedere ſua parte, alii [illegible]. In quo ipſi met Chriſtus [illegible]tiens, gloriam & laudem ingentem perficiebat, [illegible]erſarium p[illegible]at.* Apertum quippe [illegible] omnibus exh[illegible] exemplum *nihil ibi eſſe terribile [illegible] tumendum, vbi adſit Dei Patris dilectio [illegible] atque dolendum vbi Chriſti gloria.* Ad [illegible] quidem incredibiliani[illegible] tumore & [illegible] ſione laborantes [illegible] [illegible] ſunt opinati, ſi ex in[illegible] deinceps eadem inferrent tormenta. [illegible] es enim ip[illegible] vel cruciatibus tantis vi[illegible] in imp[illegible] eorum conceſſuros vel [illegible] immotos, [illegible] timorem, & [illegible] bi facere ſunt [illegible] adeo [illegible] tua [illegible] vt ille corpore tormentis [illegible] nibus leuatus [illegible] brorum formamque [illegible] ſed ſanatio atque re[illegible] *[illegible] ſtadem etiam quandam produxerunt [illegible] crudelem in modum con[illegible] nabantur [illegible] nostra [illegible] autem vel[illegible]* [illegible]

[illegible] cœ[illegible] o ad q[illegible] te [illegible] olor[illegible] is [illegible] de[illegible] car[illegible] m q[illegible] carc[illegible] lorem [illegible] Chriſt[illegible] in Martyris m[illegible]. *P[illegible] ten* † *Lugdun[illegible] qui nonaginta [illegible] anno & nat[illegible] dem infirmus [illegible] cet. ſpiritu aut[illegible] ſpi[illegible] mar[illegible] eſſet valde [illegible], ad [illegible] nus & ſoluto [illegible] atque [illegible] vix retinens. Atque ibi conf[illegible] profeſſus eſſet pro[illegible] tionem, à tribuno [illegible] Chriſtianorum Deus interrogatus [illegible] inquit [illegible]. Quo [illegible] flatim accepit, plagas tulit. Qui enim [illegible] bant, manibus pe[illegible] in eum inſi[illegible] contumelia [illegible] qui [illegible] moti fuerant [illegible] eum coniecerunt. Omnes [illegible] commiſiſſe [illegible] pernicacia & petulantia [illegible] in eum in[illegible] terent: eoque modo ſe deos ſuos vindicare putauerunt. Deinde, quum ægre iam ſpiraret, in carcerem eſt detruſus. vbi biduo post, ſpiritum Deo decedens commendauit.* † Porro qui C[illegible] abnegauerant [illegible] maleficii in martyriis [illegible], quod [illegible] derent illos quidem [illegible] florere, hilaresque gloria & [illegible] nec ſolũ ſuauitate od[illegible] Ch[illegible] guento ſcilicet quodam [illegible] adelibutos, vt [illegible] ſponſorũ [illegible] ipſos [illegible] obli[illegible] ſcientiam [illegible] *licet vt illi beraliter parum [illegible] crimen im pingentes [illegible] præſtans [illegible] nomen [illegible] ſiſſent: [illegible] que ab eis recipi [illegible]. Atque [illegible] nullam [illegible] perunt.* Ex [illegible] *Ex multiſ[illegible] floribus coronam [illegible] lerunt, & maximum [illegible] receperunt. Maturus [illegible] Sanctus [illegible] talem in publicũ pro[illegible] ſectis, eoſque ſunt angor[illegible] paratis, tandem [illegible] tum, ſunt colloca[illegible] ubi ex [illegible] nidor ingens redditus [illegible]* tum ex conſtantia [illegible] lorem [illegible] patien[illegible] agi[illegible] exuperat[illegible] dem & Ma[illegible] cut[illegible] victimæ Deo [illegible] in ſupi[illegible] diſtenta [illegible]

[illegible] ius qui [illegible] um conce[illegible] am, in ſorore ſua hab[illegible] & [illegible] ius [illegible]picientibus [illegible] *[illegible]ebat, ac veluti perſuadebat, qui pro [illegible] patiatur, cum paſsionibus participem eſſe [illegible]. Sed enim quum beſtiæ eam non atti[illegible] gerent, ad alium reſeruata [illegible] nem, vt ſimul [illegible] multis variiſque colluctationibus deuicto perplexo illo ſerpente, certum conſtantis fortitudinis exemplum fratribus fieret, vilis ipſa & imbecillis, & inuictum habens propugnatorem [illegible]ſtum diuer[illegible] que aduerſarium certaminibus debe[illegible] ſummo [illegible] coronam reportaret.* Secundum hanc, Att[illegible]s in theatrum ducebatur, cui tabe[illegible] præfe[illegible]batur, cum inſcriptione huiuſmodi: *Hic eſt Attalus Chriſtianus.* Erat autem [illegible] in virorum ordine, firmam ſanam [illegible] obtinens conſcientiam, atque in certaminibus pro Christo ſuſceptis probe exercitatus, [illegible] ſtans veritatis teſtis. Qui productus quum petulantius plebs tumultuaretur, Præſes eum, vt ciuem Romanum, in cuſtodia [illegible] iuſſit, donec Cæſaris de eo atque aliis expectaret ſententiam. Interea qui antea negatione mortui fuerant, ſpiritum vitæ reſipiſcentia [illegible] runt: & quos extinctos eiecerat, eos [illegible] mater [illegible] complexa. Ii dulciore [illegible] accepta ab eo qui non vult mortem [illegible] atoris, virtutem & robur ad perpetiendum [illegible]. Nam allato à Cæſare reſcripto, *quicunque ex Chriſtianis Romani eſſent, gladio ſunt ca[illegible], cæteri beſtiis ſunt obiecti, aut aliis grauibus ſupplicius affecti. Primi autem omnium, qui antea pœnitentia vſi fuerant, inquirebantur. Spes quippe quæſitoribus erat, eos denuo captum iri.* Verum illi partim martyrum a[illegible]ti ſunt ordini, partim perditionem [illegible] nimirum qui indigni parumque [illegible] & de religione noſtra minus recte ſen[illegible]rant. Martyrum catalogo adſcriptus [illegible] iam eſt *Alexander, artis medicæ peritus, & in Gal[illegible] omnibus notus. erat enim multa dicendi libertate [illegible], & Apoſtolicæ g[illegible] non experti. Et tribunali aſſiſtens, ac nutu martyres cohortans, deprehenſus & [illegible] veluti certamina parturire.* Itaque iudici de[illegible]tus, & capitis damnatus, vna cum Attalo beſtiarum [illegible] eſt obiectus. Sed quum nihil [illegible] ab eis ſenſiſſent, pluribus defuncti certaminibus, poſtremo & ipſi vt victimæ ſunt cæ[illegible]: Alexander quidem, nihil proloquutus: Attalus autem, quum in ferreo ſedili vreretur, ni[illegible] prodiret, [illegible]lud tantum Romana [illegible] præfatus, E[illegible] hoc ipſum eſt humana ve[illegible] quod vos facitis: nos vero neque ho[illegible] v[illegible]mus, neque præterea mali quid[illegible] facimus. Interrogatus etiam, quod Dei [illegible] et nomen, reſpondit, *Deus nomen non habet, [illegible] homo.* Poſt hos omnes, vltimo † gladiato[illegible] um [illegible] Ponticus puero quindecim prope annos nato, generoſa Blandina eſt producta. *[illegible] per ſimulachra deorum iurare iuſſi, non paruere: [illegible] propter multitudinis animus aduerſus eos efferatus, [illegible] ſunt excruciati tormentis. Et puer quidem [illegible] deus, [illegible] didit ſpiritum. Blandina ve[illegible] ſtrema [illegible] generoſa, excit[illegible] liberos [illegible] ad regem [illegible] præmiſiſſet, [illegible] ipſa [illegible], [illegible] ad nuptiale conuiuium & [illegible] beſtiarum [illegible] obiicienda erat, [illegible] ratio[illegible]nem.* [illegible] e poſt [illegible], poſt beſtias, poſt ahe[illegible] [illegible] inclusa, tauro agte[illegible] [illegible] quum d[illegible] multum [illegible]

E [illegible] ut & tan[illegible] ſupplicia perpeti [illegible] ſtat[illegible] unt. [illegible] *denuo contumelioſa [illegible] ſuiſſet mortuis [illegible] ſæuire in martyrum corpora cœpit. Quod nunquam ab [illegible] eſſent ſuperati, id in maiorem eu[illegible] iram.* Proinde & eos qui in carcere [illegible] tem [illegible], & eos qui [illegible] ſupplicus excruciat[illegible] erant [illegible] ſe [illegible] honorem [illegible] canum noct[illegible] [illegible] Præ[illegible] *[illegible] eſtiarum fer[illegible] & ignis violentia ſuper[illegible] fuerant, [illegible] comminut[illegible] in carbone[illegible], [illegible] que & reſecta a[illegible] cor[illegible] per dies plures a[illegible] cuſtodienda diligentius militaris manus excubiis mandarunt.* Ac impii milites partim dentibus in eos ſtridebant, vi per furorem [illegible] totum quoque reliquiis inſultarent; partim in ludibrium cadauera [illegible]ebant. Si qui vero viderentur eſſe aliis æquiores, probroſe, vbi Deus eorum eſſet, quid vel [illegible] religio eorum, cui animas ipſi ſuas poſthabuiſſent, prodeſſet, requirebant. Grex autem fidelium in magno fuit mœrore & luctu, quod humare martyrum cadauera non liceret. Neque enim ad hoc eis nox profuit, neque auro ea redimere potuerunt: nedum precibus vllus locus eſſet apud eos, quibus id maximum lucrum eſt viſum, ſi illa [illegible] ſepultura carerent. Sub hæc ſcriptum [illegible] quod diximus, infert. Itaque corpora ſanctorum illorum omni genere ludibrii & probri traducta, & ſex diebus ſub dio iactata, poſtea autem combuſta atque in cineres redacta, ab iniquis hominibus in Rhodanum fluuium ibi præterlabentem ſunt ſparſa, vt nihil prorſus eorum in terris amplius eſſet reliquum. Et hoc ſic fecerunt, perinde atque Deum deuincere, aut regenerationem eorum præpedire poſſent: vt ne-
G quam (ſic illi dicebant) reſurrectionis ſpem habeant, qua ipſi adducti, peregrinam nobis & nouam inducunt religionem & dura acerbaque omnia deſpiciunt, prompti prorſus & parati cum gaudio adire mortem. Videamus nunc, an ſint reſurrecturi, & ſi poteſt eis opem ferre Deus eorum, & è manibus noſtris eos eripere? Atque hæc quidem commentarius ille refert. Facili autem coniectura & ratione conuenienti colligere licet, quæ in reliquis etiam prouinciis ſint acta, quantave tum martyrum extiterit vbique multitudo.

Cadauera [illegible] eorum [illegible] inhumaniter tractata.

Sepultura honor martyribus denegatur.

Corpora eorum in cineres redacta, & in amnē Rhodanum diſiecta.

Ea crudelitate tyranni Chriſtianos à reſurrectionis abſterrere ſunt conati.

Cap. XVIII.

Qualis viſio Attalo marty[illegible] apparuerit, propter alium martyrem, qui duram nimis [illegible] ordidam vitam degebat: & vt Chriſti martyres [illegible] ile lapſis gratiam fecerint, veniamque conceſſerint.

H IN commentari[illegible] ru dignum traditur, qu[illegible] tat[illegible] hiſtoriæ [illegible] ſtudioſus mihi [illegible] ore du[illegible] A[illegible] martyrum [illegible] ad [illegible] du[illegible] bat [illegible] & [illegible] & aqu[illegible] [illegible] cibis omnibus [illegible] quum in [illegible] cere qu[illegible] per[illegible] & ipſe po[illegible] [illegible]

Alcibiad[illegible] mart[illegible] [illegible]rem [illegible] tans [illegible] ab A[illegible] lo martyre [illegible] admonitum, de ſeuerite[illegible] [illegible] remittens

[illegible] *ſuta tum videlicet æmulato-* [illegible] *ut quum in tanta eſſent gloria,* [illegible] *martyrum nomen* [illegible] *itaque adeo* [illegible] *ent, neque ipſi martyres vocarent,* [illegible] *u permitterent ut eos nomine eo compellare-* [illegible] non [illegible] perhibent [illegible] lo, vero [illegible] primogenitus [illegible] B [illegible] quod [illegible] Christi [illegible] traxiſſe [illegible] & nullis [illegible] homines, dicentes. *Orationem neque pro ſe fieri petierunt, ut & ipſis certamine cum laude defungi liceret.* Qui quum libertate mul[illegible] ipſis martyrii virtutem præſtarent, nomen tamen ſunt deprecati: [illegible] Dei ſub potenti manu eius humiliati, [illegible] quatenus de[illegible]tude ſunt exaltati. [illegible] ipſi quidem defenderunt omnes, accuſarunt autem neminem. Soluerunt [illegible] omnes, ligarunt neminem: atque pro eis qui ſe ſummis affecerunt malis ſunt precati, ita ut [illegible] antea fecerat Stephanus. Deinceps [illegible] hiſce de eis utitur verbis. Maximum il[illegible] bellum contra aduerſarium fuit, per charitatem [illegible] certatem, ut belua illa ſtrangulata, quos prius ſibi deuoraſſe videbatur, viuos redderet. C [illegible]n enim gloriati ſunt ſuper delinquentium [illegible] d quibus ipſi abundarunt gratiis & donis [illegible]em indigentibus communicarunt. Et [illegible]ma prorſus habentes viſcera, multas pro [illegible] d patrem profuderunt lachrymas. Vitam [illegible]tierunt, & dedit eis, quam proximis ſuis im[illegible]runt. Et omnes victores ad Deum tranſierunt. Pacem ſemper complectentes, & pacem nobis commendantes, in pace ad Deum peruenerunt. Non [illegible] m aut dolorem matri, neque ſeditionem aut bellum fratribus: ſed gaudium, [illegible], concordiam & charitatem relinquen[illegible]. Hæc addidi, tum propter ſinceram piam[illegible] [illegible]ctorum illorum virorum erga lapſos af[illegible]nem: tum propter inhumanum immiſe[illegible]rdemque eorum animum, qui poſtea ſuper[illegible] [illegible] membris Chriſti inſultarunt, [illegible]que eorum per compaſſionis virtutem [illegible] rationé. Qui ſane etiamſi tum quid[illegible] [illegible] fecerunt, aut recte ſtatue[illegible] ntinuo tamen ſibi placeant, vel ſu[illegible] D [illegible] Cæterum quum iam tum pri[illegible] [illegible] Mon[illegible]nus, & Alcibiades, & T[illegible] opinioné paſſim fa[illegible] [illegible] quoque tempe[illegible] [illegible] orerent Eccleſiis, [illegible] eorum partis [illegible] meruere [illegible]

[illegible] comme[illegible] [illegible] erunt, [illegible] vincul[illegible] & [illegible] ad [illegible] in Aſia [illegible] nonnu[illegible] [illegible] æſtio[illegible] bus de[illegible] erunt. Atque hæc [illegible] us.

CAP. XIX

[illegible] tum temporis in excelſis epiſcopalis dignitatis ſedibus enituerint.

A[illegible]nnus autem Veri ſtatis [illegible] [illegible] tuor[illegible] bus Roman[illegible] [illegible] modo [illegible] reliquit. Cum dec[illegible] [illegible] Romæ epiſ[illegible] C[illegible] quum [illegible] de[illegible] [illegible] Hic [illegible] & in ceſ[illegible] [illegible] Se[illegible] [illegible] B [illegible] R[illegible] [illegible] ſe[illegible] [illegible] am qui[illegible] Ve[illegible] [illegible] ſpiritu [illegible] [illegible] obeundo [illegible] ſorem recepit. Apu[illegible] [illegible] qui vide [illegible] fuit, Serapion epiſc[illegible] ab Apoſtolis ſucceſſor. [illegible] leſiæ præfuit, & cani[illegible] quit. Eiſdem têporibus [illegible] ero [illegible] Sion * adhuc admirandus ille N[illegible] ſancto fungebatur munere, quinde[illegible] tinens ſucceſſionis locû, [illegible] ſecun[illegible] a[illegible]driano [illegible] cta eſt, eius urbis euerſi[illegible] [illegible]o, poſt eos qui ex circonſione ibi fuerunt, epiſcopos, Marcum primum ex gentibus regendæ eccleſiæ præfectum eſſe, antea diximus. C Cui Caſſianus, ſicuti ſucceſſiones eius eccleſiæ tradunt, eſt ſuffectus. Hunc autem Publius. Publio. Maximus. Maximo † Iulianus. cui ordine ſuc[illegible]runt: Caius, Symmachus, Caius [illegible] ter, Iu[illegible] item alter, Capito, Valens, Dolichianus, & ab Apoſtolorum ſucceſſione trigeſimus Narciſſus. Cæſareæ porro Palæſtinæ epiſcopale munus tu[illegible] habuit Theophilus. In Græcia autem Corinthi Bacchylus epiſcopus fuit, Epheſi ver[illegible] [illegible]tes, & alibi alii, ut par erat, quamplurimi, Commodo, ac deinde Seuero Romanum imperium adminiſtrantibus. De iis nunc ſatis.

** In perſequutione ſub Seuero, Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitanus annos aliquot in ſolis locis latuit. [illegible] tempore interim eo ordine ſubſtituti ſunt, Dius, Germanion, Gordius, ut infra* lib 5. capite [illegible]. *ſcribitur* [illegible] *alia huius receſſus aſſertur cauſa. Alii autores in hoc catalogo Symmachum & Caium alterum non recenſent* [illegible] *qua ratione Narciſſus, quum* [illegible] *litudine reuerſus* [illegible] *patum recepit, à Marco quindecimus, ab Apoſtolis* [illegible] *ſimus fuerit Hieroſolymus epiſcopus.* D

CAP. XX.

Catalogus autorum & ducum falſo nominatæ ſcientiæ qui poſtea extiterunt & qui Eccleſiaſtici viri illuſtres fuerint.

HÆreſibus autem, qu[illegible] dixi[illegible] [illegible] ruli mus, [illegible] eu[illegible] llis [illegible] zani [illegible]

M Antoninum Verum imperium [illegible] o. ſcribit Euſeb. li 5. cap 9. Epiſcopis Romanis Euſeb. l. 5. c. 12. Alexandria. Antiochena. Hieroſolymitana [illegible]

† Alij Iulianum habent. Epiſcopi [illegible] item Ephe[illegible]

[illegible] penitus [illegible] bantur. Omnes tamen [illegible] atque ab absurda & importun[illegible] traxerunt. A[illegible]on & Mon[illegible] tum primum ullulabant, & tanquam [illegible] tubetæ [illegible] ſpitantes, enenato [illegible] mo[illegible] Phrygiam [illegible] pro[illegible]bantur. Mar[illegible] autem [illegible] ecta atque diuiſa erat. Quidam [illegible] Romæ vigebant, vt H[illegible]nus & Bl[illegible] & ipſi nouas opiniones de vero veri [illegible] V[illegible] du[illegible]unt. Et Fl[illegible]nus quidé, q[illegible]od [illegible] petitione [illegible] repu[illegible] aint [illegible]letat: B[illegible]ure [illegible] b diui[illegible] lem quoq; cauſam. [illegible] e[illegible] rum officina ſcorum contra [illegible] pietat[illegible] ſtuut., permultos ex eccleſia in [illegible]rem ſuum per[illegible]axit. Sed enim contra Artemonem, eiuſque ſucceſſorem Theodotum [illegible] Byzantium coriarium [illegible] llius errorem multum [illegible]touexit, beatus *b* Victor depugnauit. R[illegible]darguit quoque importunitatem eorum liber, qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnul[illegible] ab Origene compoſitum eſſe autumant: ſed eos ſty[illegible] & eloquutionis forma refellit, *c* Montano po[illegible]o tanquam inexpugnabile propugnaculum Deus obiecit Hierapolitanæ ec[illegible] leſiæ antiſtitem Apollinarem virum eximium, qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam d[illegible]plinas adiecerat. Aduerſus hunc quod ſcripſerunt Miltiades, Apollonius, Serapion Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus, & alii complures: ſicuti & contra *d* [illegible]oclum, eiuſdem hæreſeos anteſignanum, C[illegible]ius, quem antea quoque nominauimus. *e* Marcionis autem opinioni, eiuſq; diuiſioni, ſapientiſſimus teſtatur Rhodon. A[illegible]rinum autem, & Blaſtum, qui Romæ [illegible] is & [illegible] illi ſu duces fuere, ſæpe nobis nominatus Irenæus cohortationes ſcripſit: vt nuncio vanis atque inanibus ſermonibus & concertationibus remiſſo, Apoſtolicis inhærerent traditionibus. Enimuero recte me facturum eſſe puto, ſi pernicioſorum eorum hominum illegitim[illegible] & adulterina dogmata expoſuero, & quã tum licebit ei[illegible] præclaros illos viros oppoſuero, [illegible] atque inuictis diuinorum oraculorum argum[illegible]nt[illegible] ſuperfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

C A P. XXI.

De Artemone & Theodoto ſutore, qui docuerunt Chriſtum purum fuiſſe hominem, & vt ii primi ſcripturas corrumpere inceperint. & de Anatolio confeſſore.

ARtemon igitur, qui & Artemas dictus eſt, ca[illegible]n quæ no[illegible], de Deo vniuerſitatis huius [illegible] ond[illegible]torem eum eſſe rerum omnium dicen[illegible]. Dominum autem noſtrum Ieſum Chri[illegible] aſſeruit merum eſſe hominem, ex virgine [illegible], & virtute prophetis præſtantiorem. Atq; [illegible]æc Apoſto[illegible] quoque prædicaſſe aſſe[illegible]ur, [illegible]etp[illegible] m[illegible] ponens a[illegible] ſtauans [illegible] aute [illegible] C [illegible] uum an[illegible] De[illegible] orianu[illegible] oqui[illegible]lam [illegible] T[illegible] ipulus [illegible] ad [illegible] P[illegible] autem

[illegible]ut quod auto[illegible] o[illegible]unt [illegible] pit. [illegible] V[illegible] ep[illegible] [illegible]us ve[illegible] doctrina n[illegible] adu[illegible] generoſe teſtatur coriariumque ab [illegible] proſcripſit. [illegible] paruum [illegible] b [illegible] in [illegible] p[illegible] ſcripto [illegible] hos redarguit, aſſerere ſe e[illegible]modi doctr[illegible] ab [illegible] & [illegible]nibus eorum accepiſſe [illegible] atque [illegible] ad Victoris tempor[illegible] qui decimus tertius [illegible] Petro Romanæ [illegible]bis e[illegible]pi[illegible] fuit, obtinuiſ[illegible], & à ſucceſſore eius Z[illegible]phirino corruptam fuiſſe. Verba eius [illegible] h[illegible]b[illegible]t. *Et fortaſſe id quod illi docebant, veriſimile fuiſſet, niſi eis refragarentur primum diuina ſcriptura, deinde fratrum quorundam Victoris tempore presbyterorum libri, quos illi & ad gentes & aduerſus hæreſes pro veritate ſcripſerunt* [illegible]ſtum [illegible]qu[illegible] & M[illegible]iadis, T[illegible]iani, [illegible] mea[illegible]is, & [illegible]liorum complurium, in quibus omnibus diuinitas Chriſto tribuitur. nam Irenæi, Melitonis & [illegible] quorum, quis ignorat [illegible] ſcripta Chriſtum Deum eundemque hominem deprędicare? P[illegible] iam & carmina quęcunque iam indeà principio à fidelibus ſunt compoſita, Verbum Dei Chriſtum laudibus celebrantia Deitatem ei tribuunt. Quomodo igitur *eccleſiaſtico dogmate a tot annis deprædicato defendi poteſt, vſque ad Victoris tempora doctrinam hanc, vt ipſi dicunt, in eccleſiis obtinuiſſe? Quomodo etiam non erubeſcunt, hæc contra Victorem ementientes. quum certo ſciant, Theodotum coriarium, qui poſt Artemonem, pater & princeps huius diuinitatem negantis defectionis fuit, & Chriſtum primus purum hominem eſſe dixit, à Victore eſſe à communione repulſum? Si enim Victor eadem quæ illi ſenſiſſet* (ſicuti illorum docet blaſphemia) *quomodo is Theodotum hæreſis eius inuentorem reiecisset?* Ad hæc, illa adiici[illegible]: *Scripturas quidam ſacras abſque timore & pudore omni adulterarunt, antiquos fidei canones abrogarunt, Chriſtum ignorarunt. Nec illi quid diuina litera dicant quærunt, ſed Euclidem fortaſſe & Galenum adorant.* Et paulo poſt: *Propter eam cauſam ſcilicet et diuinis literis manus iniecerunt, emendare ſe & caſtigare eas dicentes & ſubdola improbitate ſimplicem ſacrarum ſcripturarum vim & ſententiam deprauarunt, ſapientiores ſeipſo Spiritu ſancto iactantes. Memoria etiam prodidit, non vno conſenſu hoc eos feciſſe. Aliter enim Theodotum aliter Aſclepiodotum, aliter quoque Hermophilum, Apoonidem rurſum aliter ſcripſiſſe.* Q[illegible]m l[illegible]bet etiam illorum caſtigationem propri[illegible] ſcriptorum edidiſſe: idque variantium [illegible]iſſidentium inter ſe exemplarium di[illegible]ordantiam indicare. Quoſdam etiam iſtorum re[illegible]r, non deprauaſſe ſcripturas: ſed lege & prophetis prorſus abnegatis & abolitis, per iniquam & impiam plane doctrinam ſub † gratiæ [illegible]btentu, ad extremum perditionis delapſos. Id [illegible]or, qui librum cũ aduerſus [illegible]ed[illegible] u[illegible] dam etiam commne[illegible]orat qu[illegible] p[illegible]n[illegible] ſerere eſt viſum. Natalem [illegible] qui[illegible]dam ex generoſis & intrepidis [illegible] vnu[illegible], dicit ab Alc[illegible]odo[illegible] & [illegible]doto [illegible] quoda[illegible] argentar[illegible]o, qui Theodo[illegible] poſt Art[illegible]nem [illegible] ætæ eius duci, diſcipuli fuere, dec[illegible] perſuaſ[illegible] que eſſe, vt merc[illegible] de condu[illegible]ctu [illegible] ptere[illegible]onis eiu[illegible] ſodalitat[illegible] m [illegible] qui [illegible] ſ c [illegible] m [illegible] in [illegible]

Aduerſus hæreſes parum [illegible] refutatio.

Hæretici iſti ſucceſſores Apoſtolorum primum Chriſto diuinitatem tribuiſſe, & corruptas Apoſtolicas [illegible] negant ſunt.

[illegible] Theodotiani iſti [illegible] Chriſtum conſtruentes [illegible] expugnat perſuaſione [illegible] hæreſi [illegible] hoc eſt [illegible] Lib. 5. cap. vlt.

[illegible] us [illegible] hom[illegible] ,cap[illegible] & [illegible]raſſe [illegible] con- [illegible] ad [illegible] ad Z[illegible] iuæ [illegible] prouo[illegible] [illegible] kum ve[illegible] atusi [illegible] po[illegible] [illegible]equid in recepit,æg[illegible] admittit.

Cap. XXII.

De hæreſi Montani, quæ quidem hæreſis Ca[illegible], hoc eſt, Phrygum ſe[illegible] undum Phryges, nominatur.

Montanu[illegible], eo quod [illegible] eſt Ardab[illegible] ortus, hæreſim qua[illegible] Cataphryg[illegible] inuenit: & ambi[illegible] dig[illegible] peratus. [illegible]rrogantia [illegible] tus tranſ[illegible] ſimi actus [illegible] o abſurd[illegible] po[illegible] nam blaſphem[illegible] Paracletum [illegible] & [illegible] ſpiritum non [illegible]uit. Mulier[illegible] duas, [illegible]uges ſuas, Priſc[illegible]m & Maxim[illegible]am pro- [illegible] ſuas vo[illegible], earumque [illegible] pro- [illegible] libros e[illegible] dixit. Mali no[illegible] [illegible] tem & [illegible] mu[illegible] caput [illegible] act[illegible]. Ceterum [illegible] ſpiritus ſedem ſibi pararet, quædam [illegible] coniectu[illegible] ductus, prædicabat & di- [illegible] ductus pleroſque, & à recta via auer[illegible] promiſſionum [illegible] tumeuti magnitudine [illegible] que [illegible] pronuncians, qui de ſe [illegible] abſurde [illegible] magnifice tamen ſentirent. [illegible] admodum tamen multi ex Phrygibus fu- re, qui ab eo erant ſeducti. Vniuerſalem por- [illegible] cælo eſt [illegible] eſiam omnem, om- [illegible] impudentiſſimus ille dæ- [illegible] derenon ceſſauit. Ea hæ- [illegible] ta, [illegible] in Aſia fuere fideles, ſe- [illegible] loc[illegible] regionis eius conuentus ege- [illegible] peregrinamque inquirentes [illegible] ſectam eam, vt impiam [illegible] damnatam, e Catholica eccle- [illegible] à communione propulſe- [illegible] nouorum quoq; ieiuni- [illegible] conſuetudinem autor [illegible] que conſu[illegible] le- [illegible] te, & [illegible] N[illegible]

C

D

[illegible] ō- [illegible] eo [illegible], ſeu [illegible] vulgarunt qua[illegible] ea ad[illegible]

Cap. [illegible]

[illegible] Apo[illegible]nari Hierapolita, quam contra [illegible] ſe- rit.

I[illegible] am [illegible] us [illegible] [illegible] *Marcelle, Mandat [illegible] du fortaſſe ante [illegible] continuus: non [illegible] quere [illegible] bros ad loco: [illegible] ex [illegible] gel [illegible] tam degentium [illegible], neque [illegible] quam.* [illegible] Galatiæ, & in ce[illegible] ſtius, non vtpli[illegible] vt oſtenderetur, [illegible] decantata, veniſſe[illegible] gratia ſuppeditate [illegible] bant [illegible] omnia [illegible] puta[illegible] ue [illegible] pugnant [illegible] eid. Oſt[illegible] dam, d[illegible]lugum & [illegible] tam inſcriptum [illegible] ſtrenu p[illegible]esbyteri meni[illegible] poſt breuem d[illegible] fuerit, vnde prod[illegible] tus ſit, expoſuit: ad [illegible] de eo paulo ante [illegible] dem, fraudem ſe[illegible] *in primo libro* diſſe[illegible]. *In ſecundo* [illegible] *ita* ſcribit. *Quandoquidem vero [illegible] prop[illegible] vocans, quod nomen[illegible] prophetiarum eorum [illegible] non recipimus* [illegible] populo multorum [illegible] Do[illegible] *deant nobis, per immo[illegible] talem [illegible] o viri boni, ex omnibus [illegible] tibus prouenientes [illegible] perunt [illegible] onem a Iudæis, paſſus, & alegu[illegible] fit. Sed neque quiſquam [illegible] lege ipſa cruci fixus, neque in [illegible] gellis caſus eſt. Aliam autem [illegible] nus & Maximilla dicuntur [illegible] ut vterque agitatus, ſe[illegible] modo ad [illegible] Iuda prodi[illegible]* [illegible] u[illegible] prop[illegible]

C

D

Sabellij Libyes hæreſis ortus.

Apollin[illegible]

Veteris te- moris [illegible] diuinas [illegible] ferunt.

Zotic[illegible] Iulianum Apam[illegible] ſpiritum Maximilla cohibe[illegible] Euſeb.

Hæreſis Montani Cata[illegible]

Priſcilla & Maximilla [illegible]

Maximilla prophetia falſa.

[illegible]

Montaniſta plures ſe martyres habere iactitarunt.

[illegible] q[illegible] t[illegible] emel in- d[illegible] dicit [illegible] rus [illegible] *ſal[illegible] m hæreſum nonnullæ quam[illegible] habent [illegible] non ideo tamen [illegible]dibus [illegible] illorum [illegible]am. At primi ſtatim a Ma[illegible] a Ma[illegible] plurimos habere mar tyres [illegible] ut[illegible] in Chriſtum ip[illegible]m, iuxta [illegible]itat[illegible]tur* I[illegible] paulo p[illegible]ſt *Proinde qu[illegible] ad martyrium & profeſ ſi[illegible] & pietatis vna cum eis martyribus qu[illegible] vocantur, [illegible] neque[illegible] communicantes, [illegible]tes [illegible] ea quadu[illegible] mul[illegible] que[illegible] ſententiam concedere.* I[illegible] autem ve[illegible] o[illegible]ue æuo Apa[illegible] q[illegible] ita [illegible] ac[illegible] [illegible] Caio & Alexandro ab [illegible] ma[illegible] qui de recta fidei [illegible]ten- [illegible] ne d[illegible]

[illegible] propheta, qui neque timore neque tremore duci- [illegible] ratione an[illegible] in ſtra a non voluntariam [illegible] in voluntariam d[illegible] animæ inſaniam. [illegible]

C A [illegible] XXIV.

Quæ etiam Miltiades, vir ecclesiaſticus, aduerſus hanc ſcrip ſerit.

Euſeb. l[illegible] [illegible] propheta [illegible] non dem[illegible] iuxta [illegible] Alexandrum Propheta [illegible] teſta[illegible]

I[illegible] tur M[illegible] ſcriptori[illegible] qu[illegible] me- [illegible] tra[illegible] eandem hæ[illegible] do- [illegible] am [illegible] nunc prope m[illegible] ratio [illegible] & pro- [illegible] nomen & [illegible] deinde ora- [illegible] prophetas enume- [illegible] A[illegible] quidam, & [illegible] prophe- [illegible] o- [illegible] ndi- [illegible] m, [illegible] A[illegible] ut [illegible] lo- [illegible] m poſt [illegible] tam [illegible] Monta[illegible] mid[illegible] [illegible]

[illegible] bis hæreſim [illegible]

[illegible] XX[illegible]

[illegible] & [illegible] contra [illegible] am hære- ſim [illegible] ſcripſerit.

V[illegible]

[illegible] ad v[illegible] [illegible] tam [illegible]

F [illegible] umen[illegible] [illegible] verbi. *Hic ille [illegible] matrimonia dirimere docuit hic, qui ieiunia le[illegible] bus latis ſanxit. hic qui Pepuzam & [illegible]mium, parua Phrygiæ oppida, vbi quos vndiquaque ad ſe pertra- xiſſet homines contrahere & congregare voluit, Hieru- ſalem nominauit: hic, qui exactores & pecunia- rum exactores inſtituit. qui ſub prætextu & nomine oblationis, auaritia ſordes & munerum [illegible] arte quadam inuenit: qui ſalaria verbum eius prædi[illegible]antibus [illegible] vt [illegible] ventris curam doctrina eius [illegible] atque confirmaretur.* Atque hæc d[illegible] Montano, deincep[illegible], quæ etiam de proph[illegible] eius dicit, audi. *Oſtendimus igitur has ipſas primas propheti[illegible]ſſas, ex quo ſpiritu ſunt [illegible], a viro profugiſſe. Qui ergo fit, vt tam impudenter P[illegible] virginem appellantes mentiantur?* Deinde h[illegible] que [illegible]ddit. *Non tibi videtur ſcriptura [illegible] re ne propheta munera & pecunias accipiant* [illegible]

G itaque egregiam iſtam propheti[illegible] a[illegible] aurum, argentum, & veſtem pretioſam a[illegible] rum, quomodo eam non deteſter & [illegible] Et pau[illegible] poſt, de quibuſdam [illegible]onteſſ[illegible] rum hæc dicit. Præterea *Themyſon* [illegible] *ana[illegible] quod* † *pr[illegible] non potuit, magna pecunia vi[illegible] ſua [illegible] quo ille nomine, quum [illegible] ſe [illegible] ſus pro martyre venditauit.* Aulus [illegible] imitation[illegible] Apoſto[illegible], Catholicam ad [illegible] ſosco[illegible] [illegible] docet qui[illegible] qua ipſe de fide [illegible] & vanil[illegible] verba dete[illegible] blaſphema & impi[illegible] Dominum [illegible] Apo[illegible] ſanctamque eccleſiam verba [illegible]. [illegible] hæc quendam apu[illegible] os ma[illegible] [illegible] redarguit, qui vt prædo ca[illegible] us & [illegible] p[illegible]

H pe[illegible] tion[illegible] toleras atque [illegible] eiſdem in ædibus [illegible] pe[illegible] uniam ing[illegible] *[illegible] & latrocinia a[illegible] qua eſt [illegible] no[illegible] opus eſt [illegible] quem [illegible] ſolata.* [illegible]

[illegible] anno [illegible]

[illegible] ſu[illegible]

[illegible] erant [illegible] anno.

[illegible] Alexander.

† vel [illegible]

[illegible]

[illegible] Monta[illegible]

[illegible] he- [illegible] id [illegible] qu [illegible] trot [illegible] hæt [illegible]

Cap. XXVI.

Hunc [illegible] Apollonium Romæ martyrium pertuliſſe

I[illegible] Apollonius, in omni [illegible] nere d[illegible] næ & [illegible] clarus, Romæ mart[illegible] ar[illegible] .N[illegible] b Commod[illegible] tium or[illegible] & tranquillitas religioni noſtræ data eſt, & ſalutiferum verbum omnem animam ex omni genere hominum ad verum Dei cul[illegible] p[illegible] duxit: & Romę totæ domus & familię ſimul [illegible] fid[illegible] m ſinceram peruenerunt. Quomodo au[illegible] id fer[illegible] is, qui pulchris ſanctiſque rebus [illegible] inſidiatur? Quapropter quum multa a[illegible] a nos fraudulenter excogitauit, [illegible] ſtum quendam, a ad ſuam ipſius fraudem [illegible] penſum inſtigauit, vt Apollonium ad tribu[illegible] traheret, accu[illegible] tionemque contra eum ſtrueret. I[illegible] porro delator, quod non legitime [illegible] enim intendiſſet, Perennio ſententiam fe[illegible] te, [illegible] ruribus eius fractis, debitas luit pœnas: [illegible] tudine quadam quæ contr[illegible] os Ro[illegible] it, qui res [illegible] ad iudices deferrent. b [illegible] martyr, quum in Senatu Romano [illegible] ſtatuente rationem profeſſionis fidei [illegible] oratione luculenta reddidiſſet, de ſententia Senatus * capitali affectus ſupplicio [illegible] e vita migrauit. Qui vero certius accuratiuſq; res eius co[illegible] noſcere velit, eum ad martyrium eius, quod in [illegible] relatum eſt, reuocamus.

Ex quod lex Romæ eſſet, non debere abſolui hominem Chriſtianum, qui pro tribunali cauſam dixiſſet, niſi pro[illegible] um mutaret, Euſeb lib. 5. c. 21

Cap. XXVII.

[illegible] ochia Epiſcopus Montanum refellerit, [illegible].

S[illegible] nati con[illegible] hæ[illegible] ſui [illegible] Sera[illegible] Maxi[illegible] ndi [illegible] & [illegible]

[illegible] creatum [illegible] beatiſſimi [illegible] ad [illegible] o [illegible] ſed hy[illegible] crita [illegible] non [illegible] u E [illegible] a qu[illegible]

Cap. [illegible]

[illegible] Marc[illegible] ar[illegible] par[illegible] tes, & [illegible] men[illegible].

MAr[illegible] qu[illegible] adauxit & quatuo[illegible] rum po[illegible] co[illegible] dem bo[illegible] un[illegible] & Patrem [illegible] & condite[illegible] terea materi[illegible] perfectam atq; a[illegible] ſuperiorem [illegible] omnia: & q[illegible] & alia e[illegible] lante[illegible] tem parte parad[illegible] cui ex propria ſubſt[illegible] de † perp[illegible] ex[illegible]. Meliorem [illegible] eat [illegible] fingit, ipſumque ad [illegible] m proſequitur. Blaſphemi[illegible] in hiutin Patriarchas & P[illegible] lus ſolum id quod ſecu[illegible] du[illegible] tamen Genealog[illegible] re[illegible] pi[illegible] poſtoli [illegible] iſtolas probat [illegible] quamplurima. Vetus [illegible] tas abiicit omnino, ve[illegible] Chriſtum phantaſia [illegible] me[illegible] fuiſſe nugatur. Toll[illegible] tiam [illegible] nem. Idem, Caim, & Sod[illegible] quuio eſſe ſcribit, qu[illegible] fetos acceſſerint Abel a[illegible] N[illegible] triarchas, Prophetas, & [illegible] ad il[illegible] um non venerint apu[illegible] Sed & alia quamplurim[illegible] D[illegible] ſaniam mentis elatrauit: quæ ſi[illegible] danda duximus. Secta[illegible] au[illegible] tas diuiſi ſunt ſectas. A[illegible] lius quatuor ingenitis [illegible] libro a ſe compoſi[illegible] nomen ind dit. [illegible] m [illegible] non humanum ſed [illegible] mundi ſubſtantia.

Cap. X[illegible]

De Rhodone, qua contra Marcionem [illegible] alius eiuſdem opu[illegible].

COntra h[illegible] A[illegible] taous gene[illegible] udi [illegible] m [illegible]

etiam Catonem habent.

Setas excuſſa.

Marcionis hæreſis.

Igitur de altaria, [illegible] Marcio [illegible] Tertul.

Apelles [illegible]

Secund[illegible] Supplicii [illegible]

... cura & ...

... ne ...

... ola vero ad Florinum con ...

... cum P... carp... me ... d ... ne ... od... m. *Hæc dogmata Florine ... parce ... modeſte dicam, non ſunt ſana ſententi... H... dogmata ... & diuer... ab Eccleſia, quæ ... impietatem. H... dogmata ne illi ... qui ... Eccleſia ſunt ex ... hæretici, vnquam promulgare ... auſi. Hæc dogmata, qui ante nos ... qui ... Apoſtolis conuer... tibi non tradiderunt.* ...

... Aſia apu... lend... & ... manſ... apud ... Mel... quam quæ p... de... diceuntur, cum an... Hæc dicer... quo ... ſidens B. Polycarpus d... ſus ... & ingre... oratione ... tudinem habuit: præter ... conſuetudinem, ſicuti ipſe narrauit, quæ ... ne & rel... quis qui Dominum oculis ſuis vi... inter ceſſit. quomodo ... dicta ... & item Do... quæ ille ex eo audie... citarit: item, quæ de virtutibus & do... eius di... denique, Polycarpus omnia ... ribus ... itæ Verbi acce... & ſcripturis con... ſonantia in moriter referre ... Hæc tum pe... in quæ mihi ... Dei ... dilig... & ſtudioſe audiui ... æ man... on in charta, ſed in ... de meo: quæ ſemper perg... memo... atque, reuoluo anim... Et profecto affirma... teſtari po... in conſpectu Dei, quod ſi quid tale audiuiſſet beatus ille & Apoſtolicus presb... exclamans ... aures ob... quentiu... ſurpatum illud ſibi ve... ferans, dixiſſet: *O bone Deus, in quæ tempora me conſeruaſti, vt hæc ſuſtineā.* ... co, vbi vel ... ens ... humimo ... et ſermonem. Se... ad vicinas Eccleſias, eas c... tres quoſdam ... eos inſtru... & do... puritas doctrinæ ... us quæ Romę Eccl... run... gan.

C A P. XXX.

... Portuenſi Epiſcopo, & ... ſcriptis eius ... m.

TE ... Seu ...

[illegible] contra [illegible] in Can[illegible] [illegible] bicho, [illegible] ate, Opus con[illegible] [illegible] me [illegible], de aduentu [illegible] tione, & alia plurima. in Zacha[illegible] [illegible] Danielem, de Ap[illegible] al[illegible] de [illegible] de [illegible] de laudibus Domini [illegible] ipsi [illegible] cum Origene colloquitur. [illegible] [illegible] eius [illegible] [illegible] acras scripturas [illegible] sumpse[illegible]. Hæc de * Hippo-[illegible]

Cap. XXXII.

De Pantæno Alexandrino philoſopho, viro Apoſtolico, & de diuino prorſus ſacrarum literarum ſtudio eius.

Pantænus etiam ſapientia clarus, ſub Commodo [illegible] [illegible]unæ apud Alexandriam præfuit [illegible], [illegible] vnde ab antiquo ſacrarum ibi literarum ſtudio florenti. quod ſane ad multa etiam [illegible] tempora, multis inter ſe omni genere [illegible] rum æmulatione concertantibus. Inter [illegible] illos Pantænum hunc in primis celebrem [illegible] fuiſſe ferunt: qui ſcilicet ex Stoicorum philoſophorum familia ad noſtram tranſierit profeſſionem. Tam ſtudioſus autem propagandi diuini verbi fuit, vt Chriſtum etiam Orientalibus populis prædicauerit, & ad Indos vſque peruenerit. Permulti ſane eo tempore extiterunt viri generoſis prorſus animis, qui cum magna laude diuino & Euangelico ſemini vbique terrarum ſerendo & amplificando incubuerunt. In quibus & hic noſter fuit, qui tam longam atque difficilem profectionem non detrectauit. Refert is, apud quoſdam fideles Matthæi [illegible]angelium ibi inuentum eſſe, à Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitum. Quod in multa [illegible]empora formas literarum eius, qui id primum [illegible]ripſit, illæſas conſeruarit. Hic multis præclare ad finem vſque vitæ actis illuſtris, ſacræ Alexandrinæ ſcholæ præfuit, ſimulq; & viua voce & do[illegible] commentariis diuinorum dogmatum ſcripturas expl[illegible]uit.

Cap. XXXIII.

De Clemente contextore, & operibus eius: & quæ de diuinis ſcripturis ille dixerit.

Eodem temporum curriculo & Clemens [illegible] presbyter, qui στρωματεύς, ſeu Contextor co[illegible]natus eſt, Alexandriæ eidem ſtudio cum [illegible] incubuit: eundemque curſum & vi[illegible] & docendi cõſuetudine tenuit. Patrem [illegible] [illegible]brorum ſuorum, *in Diſpoſitionibus* q[illegible]as [illegible] [illegible]tænu[illegible] memorat. Et in *primo* [illegible] *contextorum*, obſcure hunc [illegible] [illegible]ur [illegible] [illegible]um præcato[illegible] Apo[illegible] [illegible] [illegible]erat, ſic ſcribens: *Li-[illegible] [illegible] non [illegible] ad oſtentationem ſed mo[illegible]menta memoriæ gratia ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]umque*

[illegible] doctri[illegible] [illegible] beato illo [illegible] quidem aliu[illegible] in Græcia [illegible] aliu[illegible] [illegible] [illegible] Oriente [illegible] alius [illegible] in Palæſtina Iudæum à maiori[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] di, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]umæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo[illegible] [illegible] [illegible] mi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Apoſt[illegible] [illegible]. Pantæn[illegible] Clem[illegible] [illegible] [illegible]exit, quam etia[illegible] [illegible] adhu[illegible] puer frequent[illegible] [illegible] [illegible]rum, primum lib[illegible] [illegible] obi[illegible] deducit, ta[illegible] [illegible]ns. Contextorum ve[illegible] [illegible], quos Diſpoſitionum, [illegible] [illegible]cat vb[illegible] [illegible]giſtri [illegible] [illegible] me[illegible]onem facit, dictata quædam [illegible] trad[illegible] [illegible] [illegible]ens. Scripſit quoq; [illegible] [illegible] exhortatorium, & [illegible] [illegible] quo[illegible] [illegible]gogos nominat. Alium [illegible] [illegible] & docte compoſitum, cu[illegible] [illegible] [illegible]ues ſaluus fiat. Præterea [illegible] [illegible] de Paſchate diſſerit. Item [illegible] de obtrectatione. Rurſum [illegible] [illegible] patientiam. Alium quoque [illegible] [illegible]s. Inſuper eum qui Ecc[illegible] [illegible] [illegible] eſt inſcriptus: & quem contra [illegible] Al[illegible]xandrum Epiſc. edidit. In [illegible] [illegible] libris non ſolum pleraq; ex diuinis liter[illegible] [illegible]ernit atq; contexit, verumetiam ſi quid apud Græc[illegible] [illegible]ſ eſt ſcitu dignum, affert. Et ſimul Græcorum atq; barbarorum dogmata, necnon falſo nominatæ ſcientiæ hæreſiarcharum & philoſopho[illegible] opiniones explicans, multiiugam omnis [illegible] [illegible] doctrinæ exhibet inſtitutionem. [illegible] ex varietate materiæ merito illi tale[illegible] [illegible] inſcriptionem. Vtitur in eis teſti[illegible]oni[illegible] [illegible] Sapientiæ [illegible] Eccleſiaſtici Sirach, necnon Barnabæ, & C[illegible] [illegible]piſtolæ. Mentionem etiam facit li[illegible] Tatian[illegible] ad Græcos, & Caſſiani, qui & ipſe annale[illegible] temporumq; ranones ſcripſit, [illegible]icuti [illegible]tiam [illegible]lonis, & Ariſtobuli, & Ioſephi, & Dem[illegible]tri[illegible] & E[illegible] [illegible]mi, Iudaicorum ſcriptorum. Ex q[illegible]bus [illegible] [illegible] & probat, Moſen antiquiſſimis quibu[illegible] Græcorũ vetuſtiorẽ eſſe. Omnes certe [illegible] [illegible] eruditione & doctrina vtili ſunt refer[illegible]. Indicat quoque *in libro primo*, ſe proxime ad Apoſto[illegible]rum ſucceſſionem acceſſiſſe, & ſimul commen[illegible] [illegible]os ſe in Geneſim ſcripturum pollicetur. In [illegible] de Paſchate, coactum ſe eſſ[illegible] quibu[illegible]dam [illegible], quas à ſenioribus pr[illegible]sbyt[illegible] acceperat hiſtorias & traditiones, ibi [illegible]xponere M[illegible]ton[illegible] m[illegible] nominans, Irenæum, & al[illegible] quo[illegible]dam, quibu[illegible] etiam quædam dicta ſua adſcribit. [illegible] *libris* [illegible] *Diſpoſitionum*, totius [illegible]cripturæ teſtament[illegible] [illegible]tum ſiue Canonicorum libr[illegible] [illegible] [illegible]euit [illegible] [illegible] compendioſam inſtituit [illegible]num ratio[illegible] [illegible] [illegible] prætermittens etiam, qu[illegible] bu[illegible] [illegible]nt adi[illegible] [illegible] [illegible]pt[illegible]as: vt Petri Apo[illegible] [illegible]piſt[illegible], & B[illegible] [illegible] [illegible]piſtolam. Epiſtolam fan[illegible] ad [illegible] eſſe cenſet, Hebr[illegible] H[illegible] [illegible] [illegible] à Luca aute[illegible] [illegible]

Præceptores Clementis.

* [illegible] *Clementis Pantæno in ſchola Alexandrina ſucceſſor. Scripta eius*

Libri Στρωματεῖς, hoc eſt varie contexti, vt cuius argumenti ſermones varia diverſitate compoſiti dicuntur, [illegible] [illegible] [illegible]

Commentarios in libros noui teſtamenti iuxta Clemens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] eum [illegible] q [illegible] dum [illegible] in [illegible] m [illegible] q [illegible] scribit [illegible] *carum dixit pre byter, quando quidem Domin* [illegible] *lius Omnipotentis, ad Hebraeos est missus,* [illegible] *gratia Paulus, vt* [illegible] *legat* [illegible] *, non scri* [illegible] *Hebraeorum* [illegible] *omnino ceden* [illegible] *praeterea* [illegible] *preco &* [illegible] *effet, etiam ad* [illegible] *mandare.* De [illegible] horum [illegible] accepit, [illegible] per [illegible] seq [illegible] M [illegible] Euang [illegible] † di positione [illegible] Petrus Euangel [illegible] ctatores eius & [illegible] fuere, Marcum, comite [illegible] torumque eius vim & virtut [illegible] con onest [illegible] isse librumq [illegible] Po [illegible] quum [illegible] impedi [illegible] is vi [illegible] neque [illegible] praecepisse. Iohannem autem postre [illegible] quum anim [illegible] t, quod ab aliis [illegible] corporalia satis esse [illegible] , diuino spiritu vehementius agi [illegible] spiritualia [illegible] quae Theologiae atque diuinitati propria sunt ac curate proferret, suum composuisse Euangelium. Haec de Clemente.

Ordo quatuor Euangeliorum.

[illegible]

Cap. XXXIV

De Tertulliano & Caio, Ecclesiasticis scriptoribus.

Tertullian [illegible] scripta.

EAdem tempestate & Tertullianus, quem [illegible] ad [illegible] nus [illegible] erp [illegible] Ap [illegible] nium Romanis accenset [illegible] C [illegible] h [illegible] ne in Africa ortus, pa [illegible] ne P [illegible] ri. [illegible] acris & in [illegible] admodum, sub Seuero maxime floru [illegible] multos on [illegible] libr [illegible] De [illegible] no & [illegible] Concord [illegible] Ita [illegible] mandam [illegible] inuenem, R [illegible] be [illegible] C [illegible] m, [illegible] nullam [illegible] C [illegible] mum, si ue [illegible] ba ista [illegible] C [illegible] nn, Tertul [illegible] nun [illegible] tam me [illegible] amque ae- [illegible] a presbyter, [illegible] tra [illegible] Montani [illegible] lapsus [illegible] plures [illegible] ros [illegible] us nouae [illegible] ob [illegible] & [illegible] ho [illegible] tu [illegible] dep [illegible] A- [illegible] ne. [illegible] P [illegible] n- [illegible] us A- [illegible] xta- [illegible]

Nomen lectionis Cyprian est [illegible]

Montanista [illegible]

† De ex- [illegible]

[illegible] scri-

[illegible] uarta [illegible] , eam [illegible] ad [illegible] ro P [illegible] a- [illegible] noq [illegible] h [illegible] sufficiunt.

Epistolam ad Hebraeos non esse Pauli

Cap. XXXV

De aliis [illegible] Ecclesiasti [illegible] scriptoribus, [illegible] Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, [illegible] biano & aliis

MV [illegible] p [illegible] te [illegible] st [illegible] o- [illegible] tate [illegible] pri- ma [illegible] & [illegible] n- [illegible] & [illegible] sunt cel [illegible] eius qui co [illegible] Daniel [illegible] um opera [illegible] num de e [illegible] idem [illegible] instit [illegible] decim [illegible] ueri [illegible] A [illegible] tempor [illegible] & [illegible] A- vero eam [illegible] pinionem [illegible] re [illegible] expect [illegible] q [illegible] tota est [illegible] N [illegible] iam Heraclitus vir [illegible] compe [illegible] mu [illegible] rationes [illegible] Apostolum [illegible] dixi. Maximus autem, super quaesti [illegible] quae [illegible] in ore est, [illegible] in mal [illegible] [illegible] & item de eo quod materia creata si [illegible] tones [illegible] decisiones [illegible] gabiles ed [illegible] d [illegible] , quum [illegible] alia el [illegible] in Hexaëmeron commentari [illegible] qu [illegible] mento idem Appion ma [illegible] o est [illegible] Sextus quoque resurrectionem [illegible] cum magna aude [illegible] mprobau [illegible] & [illegible] insuper in aliis quib [illegible] menus multum lab [illegible] & [illegible] Mul- [illegible] praeterea ali [illegible] protum [illegible] na & maxime literarum [illegible] , quorum neque tempor [illegible] ue nostrae [illegible] admodum [illegible] imus. A [illegible] O [illegible] scriptores E [illegible] qui [illegible] m [illegible] storiam doctrinamqu [illegible] ordine [illegible] nem continuarunt, tum in eos [illegible] de liramenta dep [illegible] in animum indux [illegible] illis congress [illegible] , quasi [illegible] rerum omnium Deu [illegible] nente, vt post Aposto [illegible] fores, rursum marty [illegible] gui [illegible] d [illegible] , nec non sancti [illegible] dore [illegible] Chri- stianae confirmaren [illegible] otae & inexpugnab [illegible] stabi [illegible] Deus latus.

Iuda historia in hebdomadas Danielis lucubratio.

Aduentus Antichristi [illegible] expe [illegible] Heraclitus [illegible] scriptor [illegible] Maximus

Candidus.

Appion. Sextus. Arabian.

Cap. XXXVI.

De [illegible] ensione, quae tum d [illegible] ate [illegible] exorta [illegible] du propterea [illegible] omnes ad concordiam [illegible]

Quaestio de tempore celebrandi Paschatis inter [illegible] sia [illegible] Gal- [illegible] los [illegible]

L [illegible]

[illegible] ne [illegible] eas vſq; ad id tem- [illegible] um diem [illegible] andu [illegible] erunt. quan [illegible] agnum macta & [illegible] unt. Porro inde [illegible] ceſſitas prorſus quædam impoſita eis eſ- [illegible] cunq; diem hebdomadis inciderit, [illegible] ſtata conſuetudine, aq; [illegible] luerent ieiunia, & [illegible] dicant [illegible] cum Iudæis, apud ipſas quoq; ſacrum noſtri Paſchatis myſterium cele- braretur. Reliquæ vero per Orientem, & item per Occidẽtem Eccleſiæ, non licere id ita facere aſ- ſe [illegible] bant: ſed potius obtinente tum, quam an- tiquitus ex Apoſtolorum traditionibus conti- nuatam accepiſſent, conſuetudine, ſtandum eſſe. Non enim decere alio, quam reſurrectionis Do- minico die: ieiunio reiecto, Paſcha celebrare. Hoc v. modo controuerſia & diſſidio multo maximo in Eccleſiis vſq; adeo exorto, vt inter ſe ſibi, aduerſariorum partes, vtrinq; antiquitus traditam conſuetudinem obtinere debere con- tendentibus, ſumerent, conuentus Epiſcoporũ variis in locis ſunt acti. Vbi quum in eandem conceſſiſſent ſententiam, poſtea omnibus vbiq; Eccleſiis decretum ſiue edictum ſcriptum pro- mulgarunt & propoſuerunt, vt de cætero, non alio quam Dominico die, tremendum reſurre- ctionis & Paſchatis myſterium, ieiunio, tum ſol- uendo, celebraretur. Circumferũtur etiamnum celebratarum eo tempore Synodorum literæ, quæ variarum hinc & inde Eccleſiarum Epiſco- pos deſignant: Romanæ ſcilicet Victorem, Hie- roſolymitanæ Narciſſum, Cæſareæ Palæſtinæ Theophilum, Tyriæ Caſſium, Ptolemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti Eccleſiis tum præ- fuiſſe indicant antiquiſſimum Palmam: Galliæ autem & regionum quæ ad Rhenum flumen ſunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum: & prouinciarum aliarum alios, qui vno ſuffragio & ſententia omnes, Dominico die Paſcha cele- brandum ſanxerunt. Narciſſus ſane, & Caſſius, Palæſtini: & Clarus à Ptolemaide, & qui præ- terea in eandem conuenere Synodum, quum primum quam plurima de traditione, quam ini- tio ab Apoſtolis ſumptam vſq; ad tempora ſua conſeruarant, expoſuiſſent, circa finem Syno- dalis decreti, hæc quoq; addidere. Epiſtolæ hu- ius noſtræ, facite vt ad Eccleſias omnes exẽplar mittantur: ne ſcilicet rei atque participes ſimus eorum, qui facile animas ſuas decipiunt atq; ſe- ducunt. Certiores autem vos facimus, eodem prorſus die Alexandriæ, quo apud vos, Paſcha celebrari. literas namq; ea de re ad illos dedim⁹, atque illi eaſdem ad nos ſcripſere, ita vt vno con- ſenſu ſimul ſanctum hunc peragamus diem. Ad omnes igitur vnum hoc præſcriptum & regula eſt diuulgata.

Cap. XXXVII.

De diſſenſione Aſianorum propter Paſcha: & quæ ea de re Polycrates Epheſius Epiſcopus Victori Romano ſcri- pſerit.

ASiani autem ſententiam adhuc ſuam reti- nebant, & ſe [illegible] d finem vſque traditiones A- poſtolicas defendere oportere opinabantur. Sententiæ eorum primarius potiſſimum propu- gnator erat Po[illegible] Eccleſiæ Epheſiorum antiſtes. [illegible] in [illegible] Apoſtolicus vir habitus, [illegible] & autoritatem Apoſtolicã ad tem- p[illegible] utautem Victori Epiſcopo & Eccle- ſiæ [illegible] Romanæ declarans, ad hunc modum [illegible] pſit. *Nos profecto diem hunc intemeratum atque in- uiolatum, neq; addentes neq; auferentes quicquam, per- agimus. In Aſia namque † ingentia primordia dormiũt ac conquieſcunt, quæ quidem reſurgent in aduentu Do- mini noſtri die: quo die cum gloria e cælo veniet, exu- ſcitauit omnes ſanctos.* Philippus videlicet ex duo- decim Apoſtolis vnus, qui Hierapoli obdormi- uit. [illegible] arq; filiæ eius ad decrepitam vſq; ætatem virgines: & alia præterea filia eius, in Spiritu ſan- cto curſu vitæ abſoluto, Epheſi quieſcit. Idem & Ioannes, qui ſupra pectus Domini recubuit, quiq; ſacerdos creatus Pontificium inſigne pe- talum ſ[illegible]licet, ſiue auream in fronte laminam, martyr ſimul & doctor geſtauit, Epheſi obiit. Præterea Polycarpus Smyrnenſis Epiſcopus & martyr item Thraſeas Eumeniæ Epiſcopus, i- demq; martyr, Smyrnæ morte ſopiti ſunt. Quid Sagarim Epiſcopum & martyrem dicam, qui Laodiceæ mortuus eſt. Præterea B. Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spir. S. vita peracta Sardis humatus eſt, viſitationem e cælis expe- ctans. In qua a mortuis reſurget. Iſti omnes te- nuerunt & ſeruarunt decimumquartum diem Paſchatis, iuxta Euangelium, nihil tranſgredien- tes, ſed præſcripto rationum fidei inſiſte[illegible]s. E- go quidem veſtrum atque adeo omnium mini- mus Polycrates, iuxta * cognatorum m[illegible]orum, ex quibus quoſdam ſum conſectatus [illegible] ſeptem namq; cognati mei Epiſcopi fuer[illegible], ego o[illegible]iuus ſum, traditionem ambulo. Et cognati mei ſe[illegible] per diem hunc † quando Iudæorum populus azyma condit, celebrarunt. *Ego, inquam, fratres ſexaginta & quinque annos natus in Domino, qui cum totius orbis fratribus ha. dere contuli, & ſcripturam ſanctam omnem perlegi, nihil moueor aut perturbor mi- nacibus denunciationibus & terroribus. Nam qui me longe maiores fuere, plus obediendum eſſe Deo quam ho- minibus edixere.* In fine porro, Epiſcoporum o- mnium qui ſententiæ ſuæ conſentiente affue- runt, meminit, ſic ſcribens. Poſſem quidem Epi- ſcoporũ, qui mihi affuere, edere nomina, quos ita vt voluiſtis accerſens euocaui: ſed eorum no- mina ſi aſſcriberem, multitudo eorum in im- menſum excreſceret. Illi autem tenuitatis meæ probe conſcii, epiſtolam ſententia ſua compro- barunt: non ignorantes me non fruſtra canos circumferre: tum autem vitam me ſemper in Ie- ſu Chriſto egiſſe ſciunt.

Cap. XXXVIII.

Vt Victor permotus fuerit, ciuitates Aſiaticas, propter fe- ſtum Paſcha, ab vnitate Eccleſiaſtica ſegregare.

VIctor v. literis eiuſmodi acceptis, extempl[illegible] Aſiæ, eique finitimas Eccleſias, veluti alie- num atq; diuerſum dogma propugnantes, reii- cere, & ab vnitate Catholica arcere in animu habebat. Quam ob cauſam & literas [illegible] ſcripſit, quibus illos publi[illegible] notabat, omne[illegible] ſimul à communione prohibebat. A[illegible] quidem eiuſcemodi ſump[illegible] V[illegible] rum id aliis, qui cum eo [illegible] ant, Epiſc[illegible] placuit. Itaq; illum ſunt adhortati, vt beni[illegible] per conſilia pacata d[illegible] qu[illegible] in fid[illegible] carent dogma, ſtatueret: ne [illegible] facil[illegible] [illegible] ta [illegible] ximorum a[illegible] [illegible] ex

vtiſ [illegible] a-
liquando corrigi ac [illegible]
cuiuſque cum illo, qui [illegible]
inter quos & Irenæus [illegible]
pto, quod Gallicarum E[illegible] q[illegible]
bat nomine, ad Victorem dedit, apparet [illegible] ſtruit
quippe & ipſe, debere quidem om[illegible]ino D[illegible]i
nien die Paſcha peragi: ne[illegible]aquam t[illegible] i-
ctori permittit, vt tantum Eccleſiarum multitu-
dinem ab Eccleſiaſtica vnitate ſegreget [illegible] idque
quum vetuſtæ & Apoſtolicæ conſuetudinis ob-
ſeruent traditionem. Mult[illegible] ſane præclare, & vt
par fuit, Irenæus de pace & vnitate ad Victorem
ſcribens, hæc quoq; refert. Operæ pretium e-
nim eſt, ſicuti modo de Polycrate fecimus, ver-
ba eius perutilia & neceſſaria Eccleſiæ futura,
adducere.

Cap. XXXIX.

F *Vt pacis ſtudioſiſſimus Irenæus Eccleſiæ tranquillitatem & concordiam reſtitueret, exempla ſucceſſorum ſanctorum Apoſtolorum commemorans.*

IRenæus ita ſcribit: *Non modo enim de die, verumetiam de ieiunij ſpecie controuerſia & quæſtio eſt. Quidam namque exiſtimant, vnum ipſos oportere diem ieiunare, quidam duos, alij etiam plures. Nonnulli autem quadraginta horis diurnis & nocturnis diem metiuntur. Atqui varietas hæc obſeruationum non ætate noſtra exorta eſt, ſed longe antea apud maiores noſtros extitit: qui ita vt decuit, accurate conſeruatam per ſimplicem ſinceritatem conſuetudinem, ad poſteros tranſmiſere. Nihilominus tamen iſti omnes pacem tenuere, atque etiamnum pacem inter nos retinemus,* & ieiunij diſſenſio fidei conſenſum confirmat.* His verbis hiſtoriam annectit dignam profecto quę hic quoque inſeratur. Enimuero qui Soterem præceſſerunt preſbyteri, & [illegible]cleſiam quam tu nunc gubernas adminiſtrarunt, Anicetum dico, Pium, Hyginum, [illegible]leſphorum, & Xyſtum, neque ipſi ita G Paſcha & ieiunium obſeruarunt neque eos qui cum illis fuere, obſeruare permiſerunt. Sed nihilominus ipſi non obſeruantes, pacem tenuerunt aduerſus eos qui ad ſe ex Eccleſiis, quæ ita obſeruarent, venerunt. Atque equidem maximopere inter ſe iſta, obſeruare, ſcilicet, & non obſeruare, diſſidebant. Nunquam tamen eam ob rem aliqui ſunt reiecti. Quin ipſi non obſeruant[illegible]s, qui ante te fuerunt presbyteri, aduenientibus ex Eccleſiis obſeruantibus Euchariſtiam miſerunt. Ac quum B. Polycarpus peregre Romam ſub Aniceto veniſſet, & aliquantulum illi inter ſe de rebus non magnis diſſiderent, eis ſta[illegible] compoſitis, deinceps nihil quicquam controuerſiæ inter ſe de hoc capite mouerunt. Neque enim Anicetus Polycarpo perſuadere potuit, vt non ita obſeruaret, quippe qui id poſt Ioannem Domini noſtri [illegible]ipulum, & reliquos H Apoſtolos cum quibus vixerat, ſemper obſeruaſſet: neque Polycarpus Anicetum, vt obſeruaret induxit, conſuetudinem eorum qui nos præceſſerunt presbyterorum retinendam eſſe allegantem. Quæ quum ita ſe haberent, com[illegible]nem inter ſe celebrarunt Et in [illegible]a Eccleſia Anicetus [illegible]uchariſtiæ miniſterium Polycarpo [illegible] ergo permiſit. At[illegible]e ita in pace per [illegible]ceſſiu[illegible]unt ſeiun[illegible] pacem q[illegible]oque [illegible] ccle-
ſiis, ſiue obſeruarent, ſiue non obſeruare [illegible]
[illegible] vt apoſtimo

[illegible] Irenæus
[illegible] pace [illegible] ſiæ
[illegible] V[illegible]e, [illegible]
[illegible] cleſiarum antiſti-
[illegible] cum [illegible]onuenientiaque eis quæ di-
xerunt, de propoſita quæſtione afferendo egerit. [illegible]uod vero tat[illegible] non perſuaſit, i[illegible] dies poſtea perfecit. Nam [illegible] in re Aſia vix tandem ceſſit: & vbique terrarum in orbe decretum eſt, vt non cum Iudæis, ſed ipſo Dominico die myſterium Paſchæ peragatur. Quamuis adhuc in Aſia reliquiæ quædam maneant, [illegible]onſuetudinem eam in paucis prorſus inuiolatam retinentes. Vnde etiam *Quatuordecimani* cognominati ſunt, conſuetudinem eam & alia quædam ex illegitimis & ab Eccleſia reiectis libris decerpta ſeruantes, & nominibus quorundam magnorum Apoſtolorum eam re abutẽtes. Porro de Paſchate quæſtio ita eſt deciſa, cum qua & nos finem F quarto huic libro afferimus: ex quo Commodus quidem poſt tredecimum Imperii annum vitam finiit, Seuerus vero poſt Pertinacem nondum prorſus menſes ſex in adminiſtratione eius tranſegit. Continet v. hic liber annorum non integrorum viginti quatuor: tempus initiumque habuit * ab Antonino Veri fratre, finem autem cum ipſo Commodi & Pertinacis Imperio: quum a mundo condito quinquies milleſimus ſeptingenteſimus & primus, è diuina autem natiuitate centeſimus nonageſimus † ſextus expletus eſſet annus.

ὁ λόγος ἐν [illegible] χάριν [illegible]

Quatuordecimanorum in Aſia hæreſis.

Libri huius anni.

** Hoc eſt ab eo temp[illegible], quo defun[illegible]cto L. Vero M. Anton. Philoſophus ſolus imperare cœpit.*

† Quintum [illegible] *Secundum noſtoricas Chronologos, 4173.*

** *Concedere Roma debuit, aiebat, potius quam rumpere pacem, humani quæ iuris erant, modo ſalua maneret Lex diuina, fides Chriſti, doctrina, Senatus quam primum tulit ore ſuo, quia tradita ab ipſo Chriſto erat humana doctore & lumine vita. Nec curandus erat morem conſenſus in vnum, vſque adeo, dixit, &c. Baptiſta Mantuan.* libro primo, Paſtor. de S. Hilarin. *Et hæc certiſſima eſt de Adiaphoris omnibus regula. Ob quæ* G *ætate noſtra multi mortales cœlum terra miſcere intendunt.*

Iſti autem Diui fratres æqua ſimul poteſtate imperium adminiſtrarunt annis 11. L. Vero mortuo, M. Antoninus ſolus 4. cum filio Commodo 5. Ita vt Imperij M. Antonini tempus 19. prope annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit ſententia, vt crederet, L. Verum tantum 6. annis cum Marco imperaſſe, & poſtea Marcum annis 10. & aliquot inſuper menſibus. Sed nos aliorum ſcriptorum autoritatem verſione noſtra ſequuti ſumus. Sedecim poſt cædem Commodi, Pertinax imperij menſe 2. die 25. Didius autem Iulianus menſe 2. die 5. ſunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduerſus Peſcennium Nigrum ab exercitu Syriaco Antiochiæ Imperatorem creatum, copias ſuas duxit. Hoc ſic propterea annotatum eſt, vt Niceph. numerus & oratio annorum conſtet.

H

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Quintus.

Cap. I

Succincta eorum quæ ante dicta ſunt repetitio, & dicendorum iſto tomo expoſitio.

AGEDVM quæ reliqua ſunt, his adiungere pergamus, vt ſerie ſua ordo noſtra progrediatur, integrumque ſacræ hiſtoriæ corpus contexatur. Ac primum quidem librum voluminis huius recte ſane, & vt par fuit capiti omnium Chriſto dedicauimus. Secundum ſectatoribus eius, ſacris autoribus ducibuſque noſtris, itidem merito conſecrauimus. Tertium primæuorum ſucceſſores ſortiti ſunt: In quarto autem eos commemorauimus, qui vel certaminibus egregiis martyres, vel eruditis ſcriptis doctores, erroris munitiones atque falſo nominatam ſcientiam expugnarūt: qui etiam Eccleſiaſtici fuerint ſcriptores, quibuſve illi poſt ſe relictis commentariis deceſſerint, tum autem, quænam de quæſtione Paſchatis acta atq; decreta ſint. Quintus porro liber iſte, res eruditiſſimi Origenis, qui & Adamantius dictus eſt, pleniſſime expediet: quos ille pro vera pietate adierit labores: vnde, & qui fuerit: & vt quam plurimum ſtudii ad res diuinas conferens, permultos ad certamen pro Chriſto obeundum excitauerit: quam item multos amatores atque ſectatores ſtudioſos duplicis philoſophiæ ſuæ habuerit: quæ in ſeipſo auſus ſit, cœlibatum atq; virginitatem conſeruare volens, vt deniq; ad poſtremum ſeductori dæmoni obſequutus, & à recta via aberrarit, & à ſana doctrina exciderit. Complectetur præterea alia quoque. grauem videlicet illam ſub Decio perſequutionem, Eccleſiarumque ſacrarum antiſtites, & quæ in eis acciderint res inopinatæ & admirandæ. Initium autem inde ſumendum,

quos recenſuimus Eccleſiaſticorum doctorum ſcriptis atque doctrinis illam prouehentibus, idque in maximis quibuſque potiſſimum vrbibus, nimirum Alexandriæ, Antiochiæ, Achiæ, & per Palæſtinam omnem, Epheſi, Cæſareæ, & occidentem verſus Theſſalonicæ, Athenis, Corinthi. In Galliis, & Romæ maxime [illegible] vniuerſæ enim multitudines & domus totæ ad fidem accedebant, quidquid facere & pati paratæ, quam vt quidquam contra religionem noſ[illegible] in agerent, aut nouarent. Quod vbi [illegible] tolerandum eſt viſum, inſigne[illegible] E[c]cleſiam omnem mouit perſequ[illegible] Et ſubito per omnem terrarum o[r]b[em] [illegible] ſtituta ſunt martyria, maxime ve[ro] [illegible] & Libya atque Theb[illegible] veluti ſtadium veræ pi[e]ta[t]is [illegible], vbi fortiſſimi quique & optimi [illegible] varis atque exquiſitis tormen[tor]um generibus mirificiſque impreſſionibus exceptis, à Deo, eui chari fuere, præmia & coronas acceperunt. Quo tempore & Leonidem, Origenis patrem, obito pro Chriſti nomine martyrio è vita exceſſiſſe tradunt, gladio videlicet cæſum, quum filium admodum adhuc puerum reliqueret. Quantus autem Origenes fuerit, & quo ſtudio animique deſtinatione in ſacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi poſſe puto: no ſolum quod celebris is vir apud nos ſit, verum etiam quod ingentem, vita ſua, quamuis ad finem non integra prorſus, famam & gloriam poſt ſe reliquerit. Verum enimuero ſingulari ocio opus eſſet, ad vitam eius omnem literis memori[ae] [m]andandam. Sed nos è multis quæ de eo ſunt tradita, plurima reſecantes, aliqua tantum hiſtoriæ huic inſeremus. Vt res tanti viri ſtudioſis incognitæ non ſint: quæ ſane iudicio multorum dignæ viſæ ſunt, vt vel ab ipſis incunabulis repetitæ, memoriæ traderentur.

Cap. II.

De perſequutione ſub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter Chriſtum mortem ſubiit.

COmmodo imperium adminiſtrante, res Chriſtianæ pacatæ † tranquillæque fuere. Poſtquam autem ille ex inſidiis cæſus eſt, & pertinax breui admodum tempore imperauit, atque huic (ſicuti diximus) Seuerus ſucceſſit: tum [illegible]oque ſat[is] bono l[oc]o res no[ſt]ræ fuere, indieſq[ue] fidei profeſſi[onis] augmenta [illegible] cepit, eorum

Cap. III.

De Origenis à puero ſtudiis atque exercitiis, & vt etiamnum adoleſcens [illegible] verſutam nihil habuerit antiquius, & vt ſeſe ad certamen pro Chriſto ſubeundum præparauerit.

STatim namque ab initio, [illegible] nera exacta ætate a patre diuinis imbutus eſt [illegible] ma cura fuit, vt filius non [illegible] ſua, [illegible] pera vna cum Cyclicis diſciplinis eas addiſceret. Quapropter ante earum diſ[ci]plinarum e[x]ercitium quotidie ab eo, ex ſa[illegible] pu[illegible] miſſiones & certa loca, quæ me[illegible]

Margin notes: Digeſtorum breuis repetitio. — Dicendorum propoſitio. — † Propter Deum non [illegible] ſcriptum. — Eccleſia Chriſtiana floruit. — [illegible] — Perſequutio ſub Seuero imperatore. In [illegible] — Leonides Origenis pater martyr. — Origenis [illegible] — [illegible]

tat,

[illegible] ten [illegible] vere [illegible] ter [illegible] ea [illegible] admi[illegible]on [illegible] Deus [illegible] trem [illegible] doq[illegible] eum acrius obiur- [illegible] id [illegible] uam & ſi [illegible] eum [illegible] admonen[illegible]. Tantop[illegible] re v[illegible] ro [illegible] on[illegible] us [illegible] us, maximas ſe da[illegible] on[illegible] um D[illegible] grati[illegible] debere prof[illegible] ſus, [illegible] o [illegible] pe[illegible] ue eius nuda[illegible] [illegible] cum veneratione mul[illegible] olet [illegible] ctur, perinde atque in eo diuinus Spiritus domicilium ſuum haberet. Beatumque prorſus ſe tam † [illegible] prolificatione [illegible] cabat. Quæ res magn[illegible] m præbuit cauſam & occa[illegible]ionem [illegible] fidem ſacraſque literas ab [illegible]eunte æ[illegible] quereretur, & recte admodum educat[illegible] dem & pat[illegible] & præ[illegible] ptorem ha[illegible] gnamque de ſe præbens exp[illegible]ctatione[illegible] que item alia his ſimilia de pueritia[illegible] te O[illegible]genis ſunt prodita.

[illegible]uam vero decimo Seueri imperantis ann[illegible] xtus Ægypto præfectus eſt, & Deme[illegible] [illegible]a[illegible]niæ Iuliano in Epiſcopatu ſucceſ[illegible], e[illegible]ſ[illegible]anque po[illegible] quutio admod[illegible]m inualuit, [illegible] multi certa[illegible]inibus magno animo ob[illegible] [illegible]e[illegible]ntes [illegible]oro[illegible] portarunt tantam di[illegible] [illegible]u cupi[illegible]tatem Origeni in[illegible], q[illegible] [illegible]um adhuc ætate eſſet, [illegible] ardore quodam incre[illegible]ibili, pe[illegible] [illegible] o [illegible] tan[illegible] adiret. Et finiu[illegible] [illegible]m [illegible] vitam, niſi a[illegible] diuinæ [illegible]o[illegible] rati[illegible] is multo uitgratia, mater ei [illegible] ceſſi[illegible] enim in cubi ulum [illegible] igi[illegible]a, upplex [illegible], v[illegible]ne, materni ſuo er[illegible] ima[illegible] no & a[illegible] parcens, ægram ſe ita [illegible]querer & [illegible]to [illegible] luctu & mœrori ob[illegible] pe[illegible]etaret. Vbi vero pater eius captus [illegible] vi[illegible]la [illegible] coniectus eſt, maior eum etiam a[illegible]mo [illegible] m [illegible] d[illegible] erium inuaſit, in[illegible]d[illegible] [illegible] ic & igne nouo exci[illegible] [illegible] uc [illegible] enden[illegible] propter quum ita a[illegible] Origen[illegible] [illegible] videret, omnē en[illegible] fl[illegible] re[illegible] nd[illegible] [illegible]ceſſitatemque ei do[illegible]n[illegible] [illegible] o [illegible] H[illegible] quum aliud f[illegible]cere no[illegible] ali[illegible] m & victorem certaminis ſe [illegible] uit & frequenter cohortatorias ad [illegible] tipli, inter alia verba iſta vſurpa[illegible]. *Suſti[illegible]e & ne quid alterius ſententia aut conſilio* [illegible] *ca*[illegible]*ſa capias vide.* [illegible]u hoc primum ſit eui[illegible]den[illegible] m uni[illegible] qu[illegible] dicitur carceribus [illegible] ſinceri[illegible] erga Deum animi, ſpecim[illegible] atque indiciu[illegible]

Cap. IV.

De [illegible] *atione* [illegible] *educatione eius, quo dum conſuetudi-* [illegible] *. Et* [illegible] *ocho natus an-* [illegible] *A* [illegible] *mpr* [illegible] *fuerit* [illegible] *ror-* [illegible].

[illegible] p[illegible] m [illegible] na cum [illegible] magn[illegible] erum n[illegible] ngu[illegible] &, enima [illegible] admi- n[illegible] urrente [illegible] conſ[illegible] qu[illegible] au[illegible] in [illegible] quidem n[illegible] q[illegible] [illegible]ami[illegible] nibus [illegible] lar[illegible], & [illegible] q[illegible] que A[illegible]nd[illegible] [illegible], ma[illegible] [illegible]mini[illegible] rum An[illegible]och[illegible]num [illegible]te, & [illegible] hæ[illegible] os Al[illegible]xand[illegible] [illegible] conſectan[illegible] atque [illegible] ens, dopt[illegible] fil[illegible] lu[illegible] Origene, [illegible] am[illegible] [illegible] um [illegible] ſuiſque omnibus ad quotidianum vſu[illegible] be[illegible] [illegible] & [illegible] ole omnia ſuppeditauit. Familiar[illegible] [illegible] Paulo [illegible] n[illegible] omen [illegible] viuens, nunquam a[illegible] on[illegible] ſe[illegible] [illegible] d[illegible] pecatione, communicare p[illegible] u[illegible] Paul[illegible] hæ[illegible] co nolens: eccleſiaſtic[illegible], ſanctione[illegible] [illegible]ſime ſeruans, quum quidē ad Paul[illegible] frequentaret, non ſolum qui ex [illegible] ſent ſuperſtitione [illegible] ſed etiam nu[illegible] [illegible]nes. Græcorum por[illegible] diſciplinis iam p[illegible] imbutus, magis etiam in Paul[illegible] ho[illegible] [illegible]bat. *d* Proinde poſtea ex earum d[illegible] ſcipl[illegible]na, cui præibat, abunde re[illegible] ſuppe[illegible]tebat. Poſteaquā autem perſequutionis timore omnibus expulſis, nullus Alexandriæ [illegible] crorum oraculorū enarrator fuit, multi ex gentibus ad Origenem ac[illegible]edentes, Verbum Dei ſuo profeſſi: multiq; illorum patria ſacra detestati, partim vt familiariter cum eo viuerent, partim vt ſemper ei adeſſent, præ rebus omnibus ſtudio habuerunt. Ex iis primus eſſe pe[illegible]ibetur *f* Plutarchus, quum vitæ ſanctitate, tum martyrii corona clarus. Alter ab hoc [illegible] cenſetur Plutarchi ipſius frater: qui tantum [illegible] ſe veterioris philoſophiæ ſtudii ſpecimen præbuit [illegible] poſtea in eccleſia Alexandrina Demetrio ſucceſſor eſt ſurrogatus. *g* Porro decimumoctauum agens annum Origenes, ſcholæ Catechiſtæ in vrbe Alexandrina eſt præfectus. Et quum ibidē ſub *h* Aquila præfecto perſequutio maxime exundans increbeſceret, magnum conſequutus eſt nomen apud eos qui Chri[illegible] nomine cen[illegible]tur: quod & notos ſibi & ignotos familiariter excipiens complecteretur, & qui i[illegible] vinculis [illegible]rant, ſedulo viſitaret, alacritatem eorū excitans & adaugens: tum autem, eos qui ad mortem raperentur, cum multum fiducia & libe[illegible]te [illegible]o- duceret atq; exoſcularetur. *i* Quapro[illegible]er [illegible]pe eſt factum, vt ex gentibus pleb[illegible] furore correpta, lapidibus eum obruere contenderent. Sed [illegible]lum præter expectationem, cœ[illegible]u[illegible] dex[illegible] Dei præſenti ope eſt tutata quemadm[illegible] ſæpe alias propt[illegible] ſummam al[illegible] c[illegible] bertateinq; diuini verbi docendi [illegible] expeditum conſeruauit. Tantus [illegible] adue[illegible] hominem extitit motus, [illegible] lebe[illegible] hnica pro[illegible] ur[illegible] nte non contemnenda [illegible] in ea vb[illegible] habita- [illegible] o [illegible] etu[illegible], & turb[illegible] m co[illegible] qui ab [illegible] plinis i[illegible]ſtituerentur, [illegible] Denique, co[illegible] rie[illegible] uutio aduer[illegible] eum in- ualuit v[illegible] m [illegible] m domum [illegible] rcu[illegible] tudinis [illegible]

[illegible] n

[illegible] duce- [illegible] que ab [illegible] neceſſi- [illegible] fuiſſet, niſi [illegible] bat) [illegible] ab [illegible] Serenus [illegible] illius [illegible] inſigne [illegible] ut. Heraclides porro [illegible] cuum adhuc [illegible] ſacra [illegible] tus [illegible] ſola adhuc [illegible] gladio [illegible] percuſſi. Quintus [illegible] alumnus, [illegible] Serenus alter, poſtquam plurima [illegible] per capitis reſectionem pro veræ pietatis præmio, diuinam gloriæ ſuſcepit coronam. Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti B iniuria vindicauit.

Plutar. h.

Serenus. Heraclides. Heron

* In ſacro baptiſmo ſuſcepta. Neoſhitum videlicet.

Serenus alter. Baſilides.

CAP. V[illegible]

[illegible] attigerit philo[illegible] perfectiorem, & præſcripta [illegible] accuratiſſime ſeruarit.

ENi[illegible] qu[illegible] d ſepu- [illegible] C[illegible] cum [illegible] vixit, ab [illegible] arb[illegible] tus, a pr[illegible] iana- [illegible] ſtitionem ſacræ committere [illegible] rum artium ſtudium poſt hab[illegible] quæ tantopere vtiles eſſe non poſſ[illegible] à ſacris oraculis afferre ſolerent. Deinde generoſo & virili, planeque vt ampliſſ[illegible] dicam philoſopho animo, ne c[illegible] quopiam ſubſidio indigere videretur, quæcumque erant, Græcorum librorum [illegible] ma eleg[illegible] & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obolorum [illegible] quemuis precium ſibi ab emptore penden[illegible] eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore a[illegible] modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnem, quæ allicere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque concupiſcentiam indecentem longe à ſe propellens. Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiam multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter deguſtandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſſime vtebatur, ieiunus, plurimum aliiſq; philoſophicis exercitiis conſtantiſſime ſemper in[illegible]us. Ex Seruatoris præceptis illa maxime ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberent duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerum cura & ſollicitudine macerare[illegible]. Eaque ipſe ſeruauit accurate, in frigore & nuditate, etiam præter ætatem vitam e[illegible]gens. Illis quoque rebus animi ſui promptitudinem & ardorem ſatis declarauit, quod regiones multas temporibus multis peragrans, nullis vſus ſit calceis: vinoque prorſus, aliiſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: viq; adeo, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atq; hoc modo viuens, exemploq; ſuo optimũ viuendi inſtitutũ oſtendens, in admirationem quidem ſui excitauit omnes. Eos [illegible] qui dare aut communicare quicquam [illegible] eo volebant, familiares ſuos, auerſatus eſt.

A idem pro- [illegible] lite- [illegible]

[illegible] libros [illegible]carum [illegible] vendit.

Præceptoris Chriſti ſum[illegible] iuxta [illegible]

CAP. VI.

[illegible] ab eo ducti & edocti, martyrii coronã ſint exor[illegible].

C[illegible] ſane ex ſectatoribus ſuis, atque [illegible] qui adulti erant doctrinæ, ad eund[illegible] philoſophandi amorem excitauit. [illegible] diuinam fidei ver- [illegible] ex eis quidam, [illegible]

E x [illegible]

CAP. VII.

De diſcipula eius Potamiæna martyre.

EX fœminis autem ſeptima eſt R[illegible] quæ adhuc de fide & ſac[illegible] noſtri inſti[illegible] & baptiſmo ſicuti alicubi ipſe dicit [illegible] ſcepto, martyrium compleuit. O[illegible] Potamiæna, cuius adhuc celebri[illegible] populares ſuos fama: vt ſcilicet plurim[illegible] amatores, pro pud[illegible] & vi[illegible] enda, ſubierit certamina, accedebat [illegible] ad florentis animæ pulchritudinem [illegible], & vigor vultus ingenui [illegible] & conſtanti generoſitate [illegible] tormenta ſatis oſtenſa, ad poſt[illegible] vna cum matre Marcella, in ignem coniecta [illegible] obiſſe [illegible]. Fertur equidem, Aquilam iudi[illegible] m, quum corpus eius primum grauiter flagris [illegible] C cecidiſſet, minatum ei eſſe, muneribus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum[illegible] mq; quidnam ex propoſitis conditionibus per op[illegible] onem eligeret, interrogatam, paulul[illegible] tacitam deliberaſſe, & per quam generoſum animo præſenti reſponſum dediſſe: * pe[illegible] quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt. Itaque, quum illico ſent[illegible] damnationis contra eam lata, à Baſilide ad [illegible] cum ſupplicio abduceretur, & multitudo conui[illegible] atque impudica verba per iniuriam in [illegible] am conuiceret, Baſilides per commiſeratio[illegible] em humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi [illegible] uram ufficiumque tale gratum habens [illegible] confidere, & bono animo eſſe iuſſit: breui [illegible] ad Dominum ſuum euntem, condignam ei [illegible] laturam gratiam. Hæc quum ita dixiſſet, *pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit.* Non multum deinde intercedit temporis [illegible] D de iuramentum non vili de cauſa inter comm[illegible] tiones ſuos exigebatur [illegible] vero, *non licere ſibi prorſus iurare*, aſſeuerauit. *Chriſtianum enim* [illegible] *ſeſe propalam omnibus pro[illegible] teri.* Communiones porro primum eum lu[illegible] & ad conte[illegible] am noſtram ea verba prof[illegible] ntopi[illegible] tem id perſeuerant[illegible] eſt productus: apud q[illegible] bis eſt profeſſus, licet in [illegible] [illegible] ue n quũ fratr[illegible] &

Rais cate- chumena Baptiſmum per ignem Potamiana.

Marcella mater eius.

[illegible] Euſeb. li. 6. [illegible] Baſilides [illegible] martyrium.

[illegible]

Statu [illegible] neq; p[illegible] cui habitarent. [illegible] sui ci[illegible] derunt [illegible] ut eius [illegible] dio periculo martyrium pro Christo [illegible] Non ipse vero tantum sed & multi [illegible] confertim Alexandriæ, in ea quæ dicta est per equuntione, ad Christum [illegible] fuisse memoriæ sunt proditi: quum quidem eodem quo Basilidi modo, Potamiæna eis in somnis apparens, ad meliora eos esset cohortata. Et quidem ab Origene catechista eo tempore de fide instituti, diuturnum sic consecuti sunt immortalitatis præmium.

Potamiæna [illegible] apparuit. Græca [illegible] ἐν ᾧ [illegible] Signaculum [illegible] baptismum [illegible] intellige.

Cap. VIII.

Origenem sustinuisse vt seipsum castraret, vt scilicet cælibem peragere posset vitam.

QVum ad hunc modum Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium scholæ præesset, rem quandam aggrediautus est, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, sed fidei castitatisque firmitatem & stabilitatem satis declarantem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non solum viris, sed & mulieribus docendo salutare prædicabat verbum, volens calumniam omnẽ fœdæ suspicionis præcidere, & simplicius dicto illo Saluat[illegible] intellecto, Sunt eunuchi quidam qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum adimplere id ipsa in animo habens, seipsum castrauit: summa cura & diligentia familiares suos id factum [illegible] lare studens, quod tamen difficile factu [illegible]. Permultis enim ea res innotuit. Quam [illegible] ocius episcopus Demetrius [illegible] qu[illegible] ista ius tale est admiratus, sũ feruorem tantæ fidei ob[illegible] improbandum esse ducens, bono eum esse anim[illegible], nihilque eam ob rem metuere iussit. Atque tum quidem tali erga eum animo fuit episcopus. Procedente vero deinceps tempore, quum hominem vbique celebrari, laudarique videret, humano quodam affectu seductus, ad episcopos scribens, premere atque obscurare famam eius est conatus, cœptumq; huiusmodi absurdum in literis suis exposuit. Cæterum quum in Palæstina, Hierosolymorũ & Cæsareæ episcopi, gloria & dignitate cæteris præstabiliores, Origenem maxime dignũ duxissent honore, eaque de causa per manuum impositionem in presbyterorum ordinem cooptassent, ex [illegible] tempore gloria eius crescente, nomineq; & laude virtutis atque sapientiæ apud omnes fere homin[illegible] maxime inualescente: Demetrius quia non haberet quid in [illegible] reprehenderet [illegible] quod ille [illegible] iuuenem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam [illegible] tumeris [illegible] qui illum dignitate presbyteri ornauerant, notauit. Verum [illegible] hæc Demetrius est exor[illegible]. Ill[illegible] enim impigre cum omnibus qui ad se venirent doctrinã co[illegible]icab[illegible], tempus omne & [illegible] dis[illegible] imperitiens. Int[illegible] decem & octo annis [illegible] ministraro Antoni[illegible] Car[illegible] successorem habuit.

Origenes seipsum propter regnum Dei castrauit.

Id factum Demetrius Alexandrinus episcopus primũ non ægre tulit.

Postea autẽ gloria Origenis inuidens, quem in Palæstina presbyter creatus esset [illegible] traduxit.

[illegible] successor.

[Cap. IX.]

[illegible] eius opera miracula.

EA tempestate Alexander, ex [illegible] vnus qui plurima in persequutione sub Seuer[illegible] pro [illegible] pietate sustinuerant, Deo seruatu[illegible], ad [illegible] nistrationem ecclesiæ Hierosolymi[illegible] Narcisso qui ibi munus id gesserat, ad huc superstite. De quo Narcisso eius loci homines quum multa alia admiranda opera memorant tum hoc etiam in literas relatum tradunt. Dicũt enim, ad vesperam Paschæ oleum ad vsum lucernarum defecisse: quod quum populus ægre ferret, Narcissum mandasse, vt eius rei ministri ex propinquo puteo aquam haurirent, atq; ad se afferent. Hoc sic facto, illum precatum esse, aquæ benedixisse, & germana certaque fide, vt in lucernas infunderetur, iussisse. Quæ res vt iusserat peracta, diuina vi & efficacia aqua derepente in olei naturam colore & qualitate versa, igni nouam quandam clarioremq; lucem præbuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutissime est seruatum. Plura præterea de vitæ eius instituto memoratu digna referuntur, in quibus & illud præclarum est. Homines quidam mali qui per flagitia omnia & scelera inquinatam vitam exegerant, constantiam & seueritatem viri nouerant. Itaq; iudicium eius timẽtes, ne fœdo deprehensi facinore, quas meriti essent luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiscuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atq; vt opinionẽ se vera dicere apud homines consequerentur, sycophantiam periurio confirmant: diris quoque sese, si fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni conflagraret: secundus, vt sontico detestabilique morbo periret: tertius vero, vt oculis priuaretur. Et quãuis illi calumniam iuramenti & execrationis obtentu contexissent, nemo tamen eis fidem habebat, quippe omnibus Narcissi castitas & virtus spectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, aliterque a negotiis semotam, quietam, philosophicamq; vitam persequeretur multitudine, arte quadam decepta, profugit, atq; annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde discessionem instituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cũctabatur, sed quam celerrime pestifero & pernicioso illos homines comprehensos malis eis quibus seipsos iuramentu interposito obstrinxerãt, maxime deuinxit. Primus igitur [illegible] a prope de causa, scintilla vorca a lucerna prolap[illegible] domo succensa, vna cum omnibus generi[illegible] propinquis, atque etiam cum sub[illegible] omni, miserabiliter præter opinionem omnem comburitur. Secundus [illegible] morbo grauissim[illegible] qui totum eius corpus inu[illegible]itur. [illegible] portu, quum tam grau[illegible] & duru[illegible] il[illegible] exitum rei videret, & celeritatem omnia speculantis diuinę vindictæ consi[illegible]eraret, quæ communiter int[illegible] se, per dolum & maliciam contra virum optimum confinxissent, statim est pr[illegible] neque luctus lacrymarumque prius modum [illegible] quam vna cum illis ocu[illegible] tum [illegible] & diffluere [illegible]. [illegible] le d[illegible]num per[illegible] tule[illegible] e precium.

Alexander Hierosolymitanus [illegible] puto coassumptus datur.

Narcissus episcopus aquam in oleum vertit.

Ridiculum [illegible] quidam homines calumniantur, [illegible] malo, [illegible] confirmant.

Narcissus Hierosolymorum [illegible] annis [illegible].

Exemplum periurij [illegible] vindicati, in Narcissi calumniatoribus.

Cap. X.

Vt [illegible] C[illegible] episcopus, oraculo diuino ad Hierosolymitanum episcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtque duo ſimul epiſcopi eccleſiam tunc rexerint & de Alexandri ſcriptis.

QVum vero Narciſſus profugus longo tempore [illegible] appareret, [illegible] antiſtitibus [illegible] ſuffragiis creare epiſcopum. Ita [illegible] Hieroſolymorum præficiũt [illegible] non multo poſt deceſſit, Germanion inſecuti ſufficitur. Atque huic ruſum [illegible] ſucceſsit Gordius. Sub quo Hieroſolymis [illegible] ex quadam reuiuiſcentia præſto adest *a* Narciſſus, epiſcopatumque eccleſiæ ibi fratribus plurimum cogẽtibus, recipit. Multum porro venerationis ei acceſſerat ex Philoſophico illo ſeceſſu: & præter alia plurima bona, etiam ex vindicta illa nefariorum hominum, qua eum etiam abſentem Deus fuerat dignatus. Quandoquidem autem propter ætatem decrepitam (iam enim centum & ſex annos vixerat) miniſterium ſuum obire nequibat, *b* Alexandrũ, quem diximus, alterius eccleſiæ epiſcopum, vna cum Narciſſo, prouidentia & diſpoſitio diuina Hieroſolymitanæ eccleſiæ præficit, noctu per viſionem ei deſignans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculum perficiens, ex ipſa Cappadocia, vbi epiſcopatũ gerebat, excitus, *c* Hieroſolymitanam profectionem *d* precationis ergo, atq; vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit. Itaq; fratres Hieroſolymis affectione amica & pia, Alexandrum domum redire paſſi non ſunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quum extra portas obuiã ei honoris ergo progreſſi fuiſſent, cœlitus vocem dicentem: *e Quem vobis gratia diuina miſit, eum vltro ſuſcipite epiſcopum.* Hoc vbi ſic factum eſt, finitimis epiſcopis etiam, qui circũcirca eccleſias regebant, deſignationi ei acquieſcendum eſſe viſum eſt. Quamobrem cogentes, vt ibi maneret ei neceſſitatem impoſuerunt, annuente etiam ipſo Narciſſo. Eiuſmodi communionis cum Narciſſo epiſcopatus adminiſtrationis, Alexander quoque ipſe in epiſtola ad *f* Antinoitas ab ipſo ſcripta, circa finem hiſce verbis meminit. Salutat vos Narciſſus, qui ante me locũ epiſcopatus huius tenuit: & nunc ad centum & ſex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt conſentientes idem ſapiatis. Mentionem etiam *g* Alexander Aſclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni ſucceſſit, cuius paulo ante quoque in hæreſi ſecundum Phryges meminimus. Verba eius ſic habẽt: *Alexander ſeruus & vinctus Ieſu Chriſti, beata Antiochenorum eccleſiæ in Domino ſalutem. Facilia mihi & leuia Dominus cuſtodiæ meæ tempore, vincula effecit, quum intellexiſſem, ſancta veſtra Antiochena eccleſiæ Epiſcopatum, diuina prouidentia, Aſclepiadæ propter eximiam fidem maxime idoneo, demandatum eſſe.* Eam epiſtolam per Clementem quem etiam cõmendat, [illegible] vos mittere, hiſce verbis indicat. *Literas haſce, domini fratreſque mei, ad vos miſi, cum b Clemente [illegible] beatiſſimo [illegible] inſigni, ſpectataque virtute prædito viro, quem vos noſtis, atque etiam amplius cognoſcetis. Is quum hic eſſet, per prouidentiam & viſitationem Domini, confirmauit atque auxit eccleſiam Dei.* Id[illegible] Clemens quoq; & Pantæni, vt [illegible] ſibi virorum in epiſtola ad Origenem meminit, ita [illegible]: *H[illegible] enim voluntas Dei, vt ſicut [illegible], vt quæ a maioribus noſtris ad nos peruenit amicitia, ſarta tecta, ſeu potius feruentior firmiorque eſſet.* Patres [illegible] agnoſcimus, beatos illos, qui nos præceſſerunt, [illegible] quibus nos breui futuri ſumus, Pantænum [illegible] vere beatum dominum: & ſacrum Clementem dominum meum, & bene de me meritum: & [illegible] qui præterea fuit eiuſcemodi, per quos omnibus modis optimum Dominum [illegible] fratrem meum [illegible] noui. Scripſit quoque aliam ad Antiochenos epiſtolam, aliam item ad Origenem, & ruſum aliam contra Demetrium pro Origene: quod videlicet Origenem, Demetrio bonũ [illegible] teſtimonium, presbyterum creauit. Sed & aliæ eius ad alios circunferuntur epiſtolæ. In perſecutione autem ſub Decio, Alexander ruſum ad Præfecti pro luctus tribunal cauſam dicendo iudicii periculum ſubiit grauis & prope decrepita ſenectute venerandus: Cæſaream que ductus, atque ibi aliquandiu in carcere ſeruatus, coronam martyrii reportauit.

a Narciſſo rurſus epiſcopatum ſummo conſenſu accipit.

b Alexander ei coepiſcopus & collega adiungitur.

c Profectio Hieroſolymitana precationis ergo ſuſcepta ab Alexandro Cappadocum Antiſtite.

d [illegible] [illegible]

f Antinoitas [illegible] Ægypti [illegible] Antinoo, vt [illegible] ab Hadriano Imp. [illegible] & Hadriano [illegible]

g Aſclepiadæ epiſcopo Antiochiæ.

* Intelligit Pantænum.

† [illegible]

Alexandri Hieroſolymitani epiſcopi epiſtola.

Euſdem martyrium.

Cap. XI.

De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione.

ORigeni auté Romanæ vrbis videndæ, quum ibi Zephyrinus eccleſiam regeret, cupido inceſſit. Vbi quum non ita diu manſiſſet, & inde Alexandriam rediſſet, doctrinæ atq; inſtitutioni, vt catechiſtes, ibi præfuit: Demetrii rogatu adductus, vt eo maiore ſtudio operi ei incumberet. Quum vero animaduerteret, abſtruſiori ſe ſcripturæ ſenſui ſcrutando atq; eruendo, ita vt volebat, vacare non poſſe, quod ne reſpirare quidem liberius ei liceret per eos qui quotidie à ſole orto ad veſperam vſque ſcholam eius frequentabant: faciendum ſibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex ſectatoribus ſuis præcipuum, virum doctiſſimum qui in diſciplinis philoſophicis & ſacrarum literarum eruditione plurimum collocauerat ſtudii, ſibi in inſtituendo ſocium & adiutorem aſciſceret. Ita factum, vt primum laborem eorum docendorum, qui fidei elementa nuper aſſequuti eſſent, illi demãdaret: ſibi ipſi vero prouinciam eos inſtituendi qui perfectiores eſſent, diuinamq; doctrinam velut in habitum deduxiſſent, reſeruaret. Vſque eo autem accuratam ſacrorum oraculorum inquiſitionem & ſtudium produxit, vt Hebraicam etiam addiſceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria deſcriptos conquireret: inſuper etiam omnes tranſlationes eorum qui ſacras ſcripturas verterunt, & vulgata interpretatione diſceſſerunt, inueſtigaret: Aquilæ deniq; Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abſtruſiſque terræ receſſibus, vbi longiſſimo latuerant tempore, in lucem proferret. Ex quibus omnibus opus quod ab eo Hexaplum ſiue Sextuplum inſcriptum eſt, compoſuit: Cuius operis quæ vis & ratio ſit, ex ſequentibus intelligitur verbis. *Tranſlationes ſacræ ſcripturæ, quæcunque extarent collegit. Primam quidem ſeptuaginta interpretum, deinde eorum qui poſt Chriſtum natum fuere, Aquila Iudæus [illegible]. qui eam Græce vertit, poſthunc Symmachi,* alium

Origenes Romæ [illegible].

Idem ſecit ſibi & cooperarium doctrina in ſchola Alexandrina aſſumit Heraclam.

Origenes Hebraica diſcit.

Tranſlationes ſacræ ſcripturæ inquiſiuit. Opus Bibliorum Hexaplum.

aliam rurſus Theodotionis & aliam deinceps innominatã atque incerti cuiuſdam autoris: qui ſane omnes Hebraicæ & Græci ſermonis egregie periti fuere. Q[illegible]a rum traſlationum quandam [illegible] Nicopo[illegible] [illegible] ſeptentrion[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loco inuen[illegible] [illegible]. In Pſalmorum [illegible] Hexaplis, poſt quatuor celebriores [illegible] non quintam ſolum, ſed & ſextam, atque [illegible] [illegible] translationem ſe appoſuiſſe oſtendit: [illegible] [illegible] [illegible] in dolis [illegible] temporibus Antonini Seueri filii, repertas. Haſce igitur interpretationes atque editiones veterum inter ſe compo[illegible]tas, atque in vnaquaque pagina vna cum Hebraici exemplaris annotatione digeſtas, pr[illegible] fuit. Vnde certus ſcripturæ ſenſus vel d[illegible] certo intelligi queat. Et ſic ille nobis hexapla, ſiue ſextupla reliquit exemplaria: quum quidem antea ſeorſim Aquilæ, Symmachi Theodotionis, & Septuaginta interpretum translationem volumine quod * Tetraſſum, ſiue quadruplum nominauit, compoſuiſſet.

F

† τῶν ἀντιγράφων μετ' ἄλλων, Νικο τῆς πρὸς Ἀκτίῳ νικοπόλει. Euſeb. li. 6. c. 17. Eſt enim ad Actium promontorium ab Augusto Caſare extructa Nicopolis. Eſt item nõ longe ab Euxino ſita eiuſdem nominis ciuitas.

† ἐν τοῖς τετραπλοῖς.

C A P. XII.

De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis.

SCiendum porro, Symmachum interpretem Ebionitarum ſectæ fuiſſe, quæ (ſicuti in ſuperioribus expoſuimus) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purum eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria principium & ortum ſumpſiſſe, legemq; Iudaico more obſeruari oportere confirmans. Edidit quoq; Symmachus in ſacrum Matthæi Euangeliſtæ commentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea vero cõmentaria Symmachi vna cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe á quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidem fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius quidam hæreſi Valentini admodum infectus, ab Origene con[illegible]ctus veritatiſque luce mentem illuſtratus, [illegible] [illegible] fidei doctrinam tranſiit. Et alii vero permulti, quorum aures oratione doctrinaque [illegible] Origenes permulſerat, vndiquaque ad eum conueniebant, periculum de perfecta eius doctrina facturi. Atque in iis non pauci quoque ex hæreticis, pleriq; vero etiam ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtramque philoſophiam pure addidiciſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliaſque liberales artes producebat. I[illegible] per aurem & ad philoſophorum ſectas c[illegible]nuſcendas inſtruebat, & dogmata eorum illis exponẽs, [illegible] commentarios in res quaſuis edens, ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. [illegible]od ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, m[illegible]nam inde [illegible]tilitatem comparari ad ſacrarum [illegible]plinarum [illegible]ctrinam perhibens. Proinde & ſeipſum neceſſitate quadam ad prophanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. C[illegible] [illegible] hoc qui eo te[illegible] ore [illegible] um e[illegible] [illegible] [illegible] hi, in quorum li[illegible]is multa eius in[illegible] mentio.

G

Symmachus interpres Ebionita fuit.

Ambroſium quendam à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit: plurimos etiam ſectatores & diſcipuli. Eos pro captu cuiuſq; in liberalibus etiam artibus exercuit.

Artes eiuſmodi ad Theologicã doctrinam vtiles. Origenes apud philoſophos etiam magnus habitus.

Quandoq, etiam [illegible] toſe[illegible] [illegible] [illegible] ca-
rum [illegible]on[illegible] [illegible]uam a[illegible] em [illegible]
[illegible] [illegible] us [illegible]

H

C A P. XIII.

Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentia & omnium [illegible] artium doctrina ſtudio ſcribat: quo tẽpore quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret.

F[illegible] quid opus eſt aliis, quando & Porphy[illegible] [illegible]ulus, qui plurimum ſtudii [illegible] in Chriſtianos inuehebatur, & [illegible] [illegible] perinde atque nihil eſſent, reprehenderet [illegible] [illegible] mentionem inferens eorum qui [illegible] elaborarunt, earumq; ſect[illegible] torem [illegible] [illegible] [illegible]erunt, quum nihil argumenti & verborum inopia haberet, quod contra noſtra dogmata criminando afferret, ad conuicia ſe conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affe[illegible]t, nunc quidem vera memorando, quum ſcilicet aliud quidẽ dicere non poſſet: nunc vero mendacia confingendo, vbi ſe latere & fallere poſſe [illegible] putaret. Siquidem eum vt Chriſtianum criminatur, rurſum vero quum philoſophice viuentem deſcribit, admiratur. Verum quæ de eo commemoret, tectius ex ipſius verbis intelligentur. [illegible] *Flagitioſa improbitatis Iudaicarum literarum [illegible] rogationem, ſed ſolutionem quandam ſe inuenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarrationes ſe contulerunt, abſurdas illas ineptas, & ſcripturis ipſis minime congruentes, & non tam defenſionem peregrinæ diſciplinæ, quam queſtum & laudem autoribus ipſis afferentes. Magno enim faſtu, apud Moſem pleraque obſcure dicta, atque ænigmata preciſius eſſe, præſeferentes: & diuinorum oraculorum, quæ arcanorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorum arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt.* Et paulo poſt. *Huius vero abſurditatis autor eſt Origenes, in quem ego adoleſcentulus admodum incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnum eius eſt propter ea quæ poſt ſe reliquit librorum monumenta, apud eos qui talia docent homines, nomen.* Quum enim Ammonii, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimum in eloquentia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt progreſſus: viuendi autem inſtituto, contrariam illi ſequutus eſt viam. Ammonius nanque Chriſtianus, & à Chriſtianis parentibus educatus, poſtquam ſapere cœpit, philoſophiamq; attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbaram appulit temeritatem, in qua ſeipſum † doctrinamq; ſuam ad quæſtum [illegible]xp[illegible]ſuit: Chriſtiane quidem ille & legit[illegible]e ex inſtituto profeſſionis eius viuens [illegible] [illegible] [illegible]tem religionis atq; in ſtudi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſuis Græcos conſectans & Græcorum dogmata peregrinis ſu[illegible] [illegible]s fabulis. [illegible] [illegible] [illegible] verſatus eſt in [illegible]one [illegible] Numenio, [illegible] [illegible], Apollophane, [illegible]ino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris pol[illegible] qui inter Pythagoricos ex[illegible]llunt. V[illegible] q[illegible] qe eſt Chæremonis Stoici & Corn[illegible] [illegible] quibus allegoricum eorũ quæ apu[illegible] [illegible] [illegible] myſteriorum enarra[illegible] mote[illegible] [illegible] & ſcriptu[illegible] Iudaicis accõmodauit. Hæ[illegible] [illegible]phyrius in tertio [illegible] quos [illegible] [illegible] [illegible]anos

ſe[illegible]

Porphyrius Chriſtianorum inſectator. [illegible] cõ enarrationes. Eu. l. 6. c. 19.

Verba autem de Origene.

Ammonius Origenis præceptor.

[illegible]

[illegible] Origenes [illegible] Am[illegible] [illegible] iti [illegible] it.

[illegible] s eius [illegible] u [illegible] fequuto [illegible] omnes [illegible] us [illegible] Am[illegible] ian ia [illegible] neus apud [illegible] Al[illegible] propter [illegible] materia tetel- [illegible] Origenes [illegible] Q[illegible] ,quod [illegible] ,cuum [illegible] cos in [illegible] P[illegible] to- [illegible] a- [illegible] prota- de[illegible] quidē [illegible] stu- [illegible] ,& hæren[illegible] philoso[illegible] ,præ te de [illegible] placita pers[illegible] ru- tas: Q[illegible] ,qui nos præcedens multi[illegible] , Panænum, non parum artib.pro[illegible] instructum: qui nunc in ordine eſt Alexandrinorum presbyterorum, Heraclam, quem ego operam talibus literis nauantem apud philoſophiæ magiſtrum reperi: quum quidem quinque annis ille p[illegible] ſectator philoſophi eius fuiſſet, quam ego di[illegible]plinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quū ant[illegible] communi veſtitu vſu fuiſſet, eo depo[illegible] to, poſtea philoſophi[illegible] abitum ſumpſit, quem [illegible] ad [illegible] ue vſque diem gerit. Hæc de ſtudio [illegible] xca[illegible] artium ſuo Origenes refert.

Cap. XIV.

Quod in Arabiam Origenes quoque venerit, & quod Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publice in eccleſia exponendo tractarit.

POrro quum ex Arabia literæ venirent, vt ver- [illegible] cennam cu[illegible] ipſe [illegible] egionis eius co[illegible] [illegible] ,profectus eſt e[illegible] ipſa de [illegible] uſa. Se[illegible] [illegible] ora[illegible] , A[illegible] redut Atq. [illegible] ius propter motus bel[illegible]cos [illegible] ecede[illegible] , Æ- [illegible] q[illegible] dem propter armorum diſcrimen [illegible] habens, in Palæſtin[illegible]m ſe [illegible] pit. Ibi [illegible] æſareæ degeret, [illegible] copi Palæſtini lega- [illegible] eum miſſa, ei permiſer[illegible] , vt de ſa- [illegible] & publice eas in [illegible] ccleſia [illegible] mus nondum presbyteri [illegible] quu[illegible] Id quod comp[illegible] [illegible] qu[illegible] Demetrius ma[illegible] rga [illegible] ul[illegible] ante meminimus, [illegible] b. [illegible] ptis, præ- [illegible] au[illegible] ttim, nuſq[illegible] [illegible] u[illegible] on- [illegible] t rul[illegible] ſſimi m A

[illegible] ç- [illegible] n i [illegible] [illegible] runt Ve[illegible] [illegible] apud [illegible] d [illegible] um [illegible] um [illegible] adæ tat[illegible] Pam- philum[illegible] & mater[illegible] dæ ſup[illegible] den[illegible] bivna[illegible] copalem[illegible]

C[illegible]

De Berillo B[illegible]renſi De[illegible] pta ſacrarum literar[illegible]

VErum [illegible] di[illegible] ,pl[illegible] nere[illegible] maxime decertarunt: [illegible] Boſtren[illegible] Arabs [illegible] qui [illegible] pta poſt ſe reliquit, & * I[illegible] P[illegible] ius epiſcopus, & Cams, [illegible] te, quoniam antea quoq, n[illegible] Origenes etiam ipſe ad [illegible] x co[illegible] ponendas animum [illegible] A[illegible] quodam eum ad id ſt[illegible] qui ſane non ad[illegible] hortationibus tam[illegible] ſt v[illegible] A[illegible]b[illegible] tam ſumptus congruent[illegible] peditauit. Septem e[illegible] notarios, qui ce[illegible] d[illegible] di opera [illegible] m [illegible] A[illegible] tidem addidit alios, [illegible] pulchrioribus in libri[illegible] Aderant etiam puellæ in [illegible] citatæ, quibus omnibus A[illegible] obur ſuis quotidie. bon[illegible] Quinetiam alus plurib. [illegible] vni, in [illegible] diuinarum li[illegible] auxit, vt libentius prolixiuſque [illegible] editionem commentari[illegible] orum [illegible] beret. Æq[illegible]um aut[illegible] m[illegible] [illegible]otum monnment [illegible] qu[illegible] e cenſere. Alexandriæ [illegible] tur in Euangelium I[illegible] tum Euang[illegible]um, [illegible] a[illegible] entu[illegible] qu[illegible] m [illegible] duodecim aut[illegible] d[illegible] ıæ [illegible] Al[illegible]x[illegible] [illegible] Act[illegible] x [illegible] q[illegible] Pſ[illegible] o P[illegible] o- [illegible] in [illegible] de [illegible] n [illegible] c[illegible]

Origenes Alexandriam ad munus ſuum obeundum venit [illegible]

Multi viri [illegible] eloquentes [illegible] ab Alexandro [illegible]

Amm[illegible] [illegible]

[illegible] Origenes [illegible] philoſophi [illegible] magno [illegible] ſectatus [illegible]

Heraclas [illegible] philoſophi [illegible] habitum [illegible]

Beryllus Bo[illegible] [illegible]

de [illegible]

[illegible]

[illegible] bis in sexto i[illegible] [illegible]cutar o[illegible] ut Alexandr[illegible] cum edidiſſe, qui ſe tum [illegible] in totum Ioannis Euange[illegible]um a[illegible]ummodo [illegible] tomos in manus hominum peruen[illegible]tur.

C[illegible] XVI.

Quomodo ipſe Teſtamentariarum ſiue Canonicarum Veteris & Noui Teſtamenti Scripturarum meminerit.

S[illegible] e[illegible] op[illegible] [illegible] tar[illegible] libros vt H[illegible] [illegible] io[illegible] ta vt n[illegible] s literarum [illegible] ō[illegible] [illegible]tat D[illegible] Sunt autem apud He[illegible] [illegible] apud [illegible] s in[illegible] [illegible] p[illegible] tulum [illegible] *Ber[illegible] in principio. Exodus, Velemoth, hoc [illegible] Hæc nomina. Leuiticus Vaicra:* h[illegible] *Vocauit autem. Numeri, Vaiedaber:* hoc e[illegible], *Locutus eſt. Deuteronomium, Elleheaddebarim:* ho[illegible], *Hæc ſunt verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Bē Nun*, h[illegible] ſt, *Ieſus filius Nun. Iudicum, Sophtim, Ruth, apud ip[illegible] Iophatim. Regum, Malachim primus & Secundus, ſiue Samuel:* hoc eſt, *a Deo vocatus. Regum, Malachim tertius & quartus, ſeu regnum Dauid. Paralipomenon primus & ſecundus, D[illegible]bra haiamin* [illegible] ſt, *ſermones dierum. Eſdra primus & ſecundus E[illegible]ra* hoc eſt, *auxiliator. [illegible]ber Pſalmorum, Sphar-thelim. Prouerbia Salomonis, Miſle. Eccleſiaſte, Coheleth. Canticum canticoru[illegible] non autem [illegible] q[illegible] dam p[illegible] Cantica canticorum, Sirhaſirim. Haias Ieremias [illegible] Threnis [illegible] epiſtola. Daniel, Ezechiel. Liuo[illegible] impr[illegible]ietarum [illegible]er. [illegible]hereaſar, Iob, Eſther. Prater [illegible] ſunt libri Machabæorum, qui apud eos inſcribuntur, Sar[illegible] b Sa[illegible]anael.* At[illegible] [illegible]ec in eo quē diximus [illegible] *primo autem Euangeliorum ſecundum Mattheum libro, eccleſiaſticum ſeruans canonem, quatuor tantummodo Euangelium ſe nouiſſe, ſic [illegible]odammodo teſtatur. Vt quidem ex traditione didici de quatuor Euangeliis ſola ea ſunt certa autoritatis, [illegible] eccleſia Dei quæ eſt ſub cælo. Primū [illegible] ab olim pub[illegible] ... poſtea, vero Apoſtolo Ieſu Chriſti, Mattheo & fidelibus Iudæis ſermone Iudaico traditum. Secundum a Marco, ſicuti a Petro illi eſt dictatum quem in Catholica epiſtola ſua, eam ob cauſam [illegible] [illegible] Salutat vos ea Babylo[illegible] electa, & Marcus [illegible] meus. Tertium ſecundum Lucam [illegible] Paulo laudatum eſt Euangelium, quod is gen[illegible] ſcribi curauit. His acceſſit, id quod [illegible] ſecundum Ioannem eſt. [illegible] quinto porro in Euangelium Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epiſtolis Apo[illegible] refert. [illegible] ... miniſter [illegible] noui [illegible] Paulus, qui curſus [illegible] Hieruſa[illegible] circumiens vſque ad Illyri[illegible] ... ſcripſit [illegible]* cis vſus [illegible] At [illegible] catur [illegible] etorū [illegible] te[illegible] [illegible] a, [illegible] V[illegible] it [illegible] *[illegible] vero de eo [illegible] qui [illegible] tot [illegible] ero*

[illegible] *non* [illegible] *um* [illegible] *epiſtolam* [illegible] *eiam* [illegible] *quæ* [illegible] *omnes german*[illegible] [illegible] *vt* [illegible] *edat A*[illegible] [illegible] *eloquutio* [illegible] *H*[illegible] *genuinum* [illegible] *dicerem Apoſtoli* [illegible] *rudem* [illegible] *ſermone,* [illegible] *tione. At epiſtola ea verborum compoſitione* [illegible] *ſermonis venuſtatem.* [illegible] *me, quis* [illegible] *eloq*[illegible] *di*[illegible] *cretus iudicare pot*[illegible] Ku[illegible] quo [illegible] x [illegible] prorſ[illegible] pr[illegible] poſt [illegible] be[illegible] [illegible], & qui atten[illegible] Apoſt[illegible] ſt [illegible], non [illegible] bit. D[illegible] *Ego quidem iudicium meum declarans dixi* [illegible] *en*[illegible] *tias proprias Apoſtoli eſſe: eloquutionem autem & [illegible]extum alicuius qui Apoſtolica dicta memoria* [illegible] *ſcriptum retulerit, & verba magiſtri in commen*[illegible] *annotans, redegerit.* Itaque [illegible] quæ c[illegible] eam p[illegible] Paulina habet, merito c[illegible] ne bene audiat. Ne[illegible] ſtra enim vet[illegible] Paulo adſcripſere. Q[illegible] vero autor eiu[illegible] lus id certo nouit Deus. At [illegible] peruenit memoria rerum, [illegible] C[illegible] Romano epiſcopo, partim a Luca [illegible] & apoſtolorum acta ſcripſit, e[illegible] tradit. Atque hæc quidem Origenes Alex[illegible] compoſuit. Quæ vero in Palæſtina, aut alibi verſatus, lucubrans ediderit, paulo poſt recenſebimus.

C A P. XVII.

De Mammæa imperatoris Alexandri matre.

POſt Antoninū, a qui annos ſex & menſes [illegible] Romanæ rei præfuit, Macrinus rem ad[illegible]miniſtrauit: qui nondum integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperii ſummam, quatuor tantum anoos retinendam reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mammæa nomine, [illegible]lebri[illegible] [illegible]mæ Origenis permota, explorare atque cognoſcere in diuinis rebus ab omnibu[illegible] laud[illegible] cognitionem & prudentiam eius pie en[illegible] uina colebat, moribuſque, ſi quæ alia [illegible] maxime caſtis & modeſtis erat, cupiens [illegible] Antiochiæ eſſet virum eo ad ſe hon[illegible] ris manus [illegible] & comitatu [illegible] ſatis diu manſit. Q[illegible]umque eam d[illegible] ita vt par erat, ad diuini verbi Ch[illegible] ſciplinæ amorem excitaſſet, eide[illegible] rebus omnibus ſibi con[illegible] buiſſet, ad conſuetum ſibi inde [illegible] borem eſt reuerſus.

C[illegible] XVIII.

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri [illegible] *eius* [illegible] *quiſ*[illegible] *eſſores* [illegible] *hola A*[illegible] *fuerint*

H[illegible] [illegible] m[illegible] at[illegible] p[illegible] [illegible] [illegible]bu[illegible] a m[illegible] a[illegible] p[illegible]

Margin notes: *De epiſt. [illegible] ad Hebræos.* — *[illegible] Teſta[illegible] menti libri* — [illegible]

F

G

H

[illegible] uod [illegible] x [illegible] b. [illegible] e cep [illegible] d [illegible] Ale- [illegible] lx [illegible] quadi-

[illegible] Aure. us Alexander Seuerus [illegible] Lamprid. [illegible] cum [illegible] referunt [illegible] bello [illegible] Germanico [illegible] Mammaa [illegible] Ve. amam [illegible] ater eius iacet sepulta. [illegible] Alexandrina schola Theologica Origenis [illegible]

u[illegible] uerat verbum, ſucceſſorem reliquit. [illegible] ſacræ ibi doctrinæ præfuit. Breui [illegible] De[illegible] us epiſcopus Alexandrinus, quū quadr[illegible] us annis munus eccleſiaſticum [illegible] ceſſit: cuius locum in epiſcopatu [illegible] recepit. Dionyſius autem, qu[illegible] epiſcopali dignitate ſucce[illegible] proco ſcholæ ſacræ Catechiſtes eſt [illegible] ab ipſo Pātęno ſucceſſionis ordine [illegible] Pantænus enim primus fuerat: poſt eum C[illegible] ens presbyter contextor ille, ſecundus O[illegible] Heraclas, quartus, quintus, D[illegible] poſt eum ſextus Athenodorus, de quo paulo poſt dicemus.

CAP. XIX.

Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus & de alijs eiuſdem libris.

PORRO in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in E[illegible] & in Ezechielem cō[illegible] us in partem tertiam Eſaiæ, vſque ad [illegible] quadr[illegible] pedum in ſolitudine, ſcripſit, [illegible] ta tomis abſoluit. In Ezechielem autem, [illegible] que & viginti. Porro in Canticū canticorum ad quintum vſque tum progreſſus eſt commentarium: qui quidem omnes decē ſunt nu[illegible]. Profeſſione autem fidei noſtræ magis ac [illegible] gis, ut conueniebat, incrementa ſua capi[illegible], quum iam ſexageſimū Origenes egreſſus eſſet annum, maximamque ſibi & expeditiſſimā [illegible] iutina meditatione & aſſuetudine cōparaſſet eruditionem, docendi atq; diſſerendi virtute ad ſummum progreſſa, quæ in mediu pro[illegible] bat præcepta & documenta, quod antea nō permiſerat, celeribus [illegible] otarijs excipienda dicta[illegible]. Q[illegible] tempore eti[illegible] contra Celſum Epicu[illegible] qui maximo ſtudio in diuinam doctrinā [illegible] is fuerat, præclaros [illegible] os co[illegible] ſcripſit libros. [illegible] ne vero alios in Euangelium ſecundum [illegible] æum, alios item plures in duodecim Pro[illegible] m in manibus [illegible] omnium ad impe[illegible] epiſtol[illegible] & præterea ad Se[illegible] & ad alios quot[illegible] m eccleſiæ [illegible]

[illegible] onti[illegible] [illegible] tur. [illegible] ſolici[illegible] & [illegible] eius velit [illegible] ambo illi rationes [illegible] titer in martyrii ſtadio [illegible] pro C[illegible] ſtinerent atq; perſ[illegible] pus [illegible] tum ſcripto[illegible] eius [illegible] ea res pec[illegible] indigeat [illegible] & [illegible] q[illegible] Euſebius Pamphili, P[illegible] rem dignis pro equen[illegible] laudi[illegible] eius in rebus diui[illegible] e[illegible] mendaturam & tab[illegible] eius O[illegible] quae eccleſiaſtic[illegible] o[illegible] rum in bibliotheca ſu[illegible] explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de ep[illegible] que eius Euſebius hæc refert. *Quartum, inquit, quæcunque apud plures varijs in locis ſparſim, ſ[illegible] tas conquirere potui, ſingillatim in tomi[illegible], vt ne intercideren[illegible] ſupra centum coll[illegible]* Re[illegible] quoque librorum eius cata[illegible] ext[illegible] eius, quem pro v[illegible] A[illegible]

CAP. XX.

Quum de alijs eius diſcipulis, tum de Gregorio miracu[illegible] edendis claro: & quanto in pretio Origenes apud magnos ea tempeſtate Epiſcopos erit.

MVltos vero etiam Cæſareæ Palæſtinæ [illegible] ēs Origenes habuit d[illegible] incolarum modo, ſed aduenarum [illegible] attrix dulcedinem, doctrinæ co[illegible] qu[illegible] viri poſt habuere. Inter quos præclarior [illegible] Theodorus, qui in Palæſtina [illegible] ſacerdotio eſt functus: & A[illegible] odoru[illegible] hu[illegible] ius frater Theodorus, qui eti[illegible] que inſuper † mirificus eſt [illegible] quo, loco ſuo dicemus: [illegible] oſtea [illegible] Niocæſareæ in Ponto geſſit [illegible] tinarum diſciplinarū maxime ſtudi[illegible] que in eis operam pon[illegible] us, quum [illegible] philo[illegible] ac [illegible] dinem oſtend[illegible] p[illegible] ra ſtu[illegible] utarent. [illegible] apud eum [illegible] ſambob [illegible] la[illegible]

[illegible] Q

Dionyſius Alexandrinus

[illegible] ...ita, [illegible] rumque [illegible] fa- [illegible] de [illegible] Ne [illegible] a um [illegible] ne [illegible] ,ad eum [illegible] Firmilianus [illegible] ex Capp[adocia] [illegible] copus, [illegible] fecit vt [illegible] ndo [illegible] per q[illegible] [illegible] Cæ[illegible] profectus, [illegible] Alexander Hie[roſolymitanus] [illegible] & Theoctiſtus C[æſarienſis] [illegible] Palæſtinæ [illegible], quum [illegible] doctrinis maior quã humana [illegible], operam ei na- [illegible] & [illegible], quæ vel ad eccleſiaſticam doctrinam [illegible] literarum interpretationem pertinere [illegible], concedentes.

Firmilianus Cappadox.

Alexander Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Cæſarienſis.

Cap. XXI.

De ſcriptore Iulio Africano, librisque eiuſdem.

EOdem tempore cum Origene etiam Iulium [illegible] vixiſſe [illegible] tradunt: qui & [illegible] & diligens annalium ſcriptor, quos libris quinque eſt complexus. In eis [illegible], ſe præ[illegible] fama Heraclæ excitũ [illegible] Aphricanus [illegible] librorum [illegible] qui inſcribuntur Ceſti, [illegible] perhibetur. Dedit quoq; ad Origenẽ [illegible], in qua hiſtoriã Suſannæ, velut ad- [illegible] ex Daniele reuicit. Ad quẽ [illegible] Origenes [illegible] non legitimam, ſed [illegible] ſcriptam [illegible], quæ [illegible] afferat [illegible] oſtendit. Circumfertur [illegible] Africani ad Ariſtidem epiſtola de ea q̃ [illegible] quum [illegible] diſſonantia genealo[gia] [illegible] apud Matthæum & Lucam [illegible], in qua, [illegible] quam à veteribus acceperat, [illegible] eſſe, probat. Eam [illegible] hunc [illegible] loco ſuo, *in primo Tomo*, [illegible] Atque hæc quidem Origenis glo[ria] [illegible] hoc ipſius in ſacris [illegible] [illegible] Epiſcoporum fuit ad- [illegible] etiam vſus eſt [illegible] [illegible] eidem fieri ardor, contra [illegible] peregrina induxerunt dogma- [illegible] deinceps oſtendere pergemus.

a Iulius Africanus

b Forte hic pro Heracla [illegible]

De Ceſtis libris Suidas in dictione.

Epiſtola Africani.

De hiſt[oria Suſannæ].

Con[tra] [illegible] genealogia [illegible] apud Matthæum & Lucam

Origenes [illegible]

Ca[p. XXII.]

De Beryl[li] errore & reſipiſcentia.

B[illegible] Bo[ſtrenorum] [illegible] A- [illegible] [illegible]

[illegible] V[illegible] [illegible] em [illegible] & [illegible] um, [illegible] nce [illegible] tum. Monumenta [illegible] pter Beryllum [illegible] acta [illegible] ſeruata, quæ ipſius atq; Origenis [illegible] mul & [illegible] ſolutiones ordine co[illegible] Beryl[li] [illegible] reſipiſcentia.

F

Cap. XXIII.

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant.

QVa tempeſtate alij quoq; in Arabia [illegible] ſtiterunt, qui adulterinis opinionib. ec[cleſiam] turbarunt. animã hominis ipſam vna cum corpore in præſentia mori atq; interire, & aliquando tandẽ in reſurrectionem futura, vna cũ corpore ſuo reuicturã eſſe, ac de cætero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrantes. Hæc quũ illi ſic per inaniloquentiam iactarent, cõuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atque [illegible] nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde iactis, quæſtioneq; in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eaque ex ſcripturis in [illegible] ſenſu illis attulit argumenta, [illegible] aduerſarii de- [illegible] de quod contra proferrent, non haberent. Itaq; ſtatim ita ſunt conuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnaſque à ſe ipſis exigerent.

G

Arabum hæreſis de animarum mortalitate [illegible] quã Origenes vindicat.

Cap. XXIV.

De hæreſi Helceſaitarum.

POſt has alia illis longe pernicioſior, Hel[ceſai] [illegible] quondam autore, exorta eſt hæreſis: [illegible] prius eſt extincta, Origene aquis eam [illegible] ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obru[ente] quam in apertum maligni ſpiritus a[illegible] exu[illegible] tata prodiret. Helceſaitæ nanque iſti v[n]decun que fabulis collectis, portentoſum ſibi qu[illegible] compoſuere errorem. Et quidem de [illegible] nium principio nobiſcum con[illegible] ſiquidem & ipſi rerum omn[illegible] m[illegible] ferunt: non vnum aut[em] Ch[riſtum] [illegible] & diuerſos. Ac vnum [illegible] autem deniſum quem [illegible] tea [illegible] taſſe deinde v[illegible] luiſſ[e] d[illegible] aliquan[do] [illegible] trem [illegible] nonn [illegible] autem [illegible] tum, [illegible] d[illegible] varie [illegible] entia [illegible] [illegible] ent [illegible]

H

H[elceſaitarum] [illegible]

[illegible]

[illegible] ussionem [illegible] enus Sy[illegible] [illegible] num [illegible] pri [illegible] octo- [illegible] Psalmos hi- [illegible] *Apparuit quidam hoc tempore vir* [illegible] *& [illegible] qui sententiam sagittiosam prorsus* [illegible] *quae dicitur* [illegible] *ratarum promulgat, nu* [illegible] *am Ea quam permittere* [illegible] *commendum [illegible] putaui, ne quos ad* [illegible] *des nostra dogmata abroganda, transuersos* [illegible] *at* [illegible] *tur* [illegible] *riptura veteris & Euange-* [illegible] *au*[illegible] *tatibus.* Apost[illegible] in ordinem redigit, [illegible] lusabo et Docet quoque [a] li- beru[illegible] illumque esse *fidem abnegare: quod qui fidem stabilem in animo conceptam habeat, ore quidem necessitate adductus abiuret, corde vero minime. Et librum circumferunt, quem e caelo decidisse aiunt: audientemque & credentem ei, noxarum remissionem, aliam ab ea quam Christus Iesus instituerit, accipere affirmans.* Haec hactenus. Innumera praeterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quae periode atque non essent praesentis operis, breuitatis etiam causa praetermittere est visum. At quae necessaria esse vt huic historiae insererentur putaui recte opinor & ordine collegi atque contexui. Superest vnum de Origene dicendū, inuidia eius qui malorū omniū est autor, virum tantum, qui simul & verbis & factis eo magnitudinis, eo nominis studiis suis, in veriore atque absoluoore philosophia processit, at[illegible] ex ea quoque via per errorem esse deiectum, peruersisque inuolutum dogmatibus, praesentem simul & futuram contaminasse gloriam. Sed non in praesentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibusque ecclesiis praefuerunt, catalogum prius texuero: deinde insana quoq; dogmata & mortem eius impiam persequar: & sic finem quoq; [illegible]nto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

Cap. XXV.

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alii ordine successerit: & vt primus Imperatorum Philippus Christianus sit factus.

Seuero qui decem & octo imperauit annis Antoninus filius successit. Huic, septem anni & [illegible] us sex rerum potito Macrinus, Macrin[illegible] m, ante integrū annum in imperio exactū, [illegible] cto, Antoninus id alter, Heliogabalus [illegible] matus, obtinuit: quod is quatuor an- [illegible] xandrum Mammeae filium transmisit. [illegible] religionis diuinaeque pietatis p[illegible] fuisse, antea diximus. Alexan[illegible] cim annos in imperio exe- [illegible] que [illegible] m Maximinus Caesar successit [illegible] udi [illegible] od in eius domo [illegible] e [illegible] ani [illegible] tes so- [illegible] us [illegible] M[illegible] ninum, [illegible] anis Im- [illegible] republica [illegible] Philip- [illegible] sunt ex [illegible] eumq; [illegible] tio- [illegible] prius [illegible] pi, po[illegible] & poeniten[illegible] egati, dili[illegible] orabant [illegible] tur: quod non aliter licere [illegible] o fecit et propter multas eius no- [illegible] tudine [illegible] entus eius f[illegible] m fiet. [illegible] uio vero rebus ipsis timorem [illegible] um [illegible] religionemque debitam [illegible] declarant [illegible] obsequuti [illegible] esse [illegible] ant. Philip[illegible] qui [illegible] tem imperii [illegible] nis, Decius Chri[illegible] pe[illegible] floruit. Atq; is biennio in imp[illegible] mine transacto, Gallo [illegible] etum luminam, [illegible] num [illegible] num & menses octo obtinendam reliquit.

Cap. XXVI.

Qui tum magnarum vrbium episcopi floruerint.

Qvi vero sub his Imperatorib. ec[illegible] praefuerunt, ii sunt, Romae Alexan[illegible] perante, Vrbano, qui octo [illegible] nnis ecclesiae ministeriū ibi gessit, Pontianus [illegible] fuit. H[illegible] sub Gordiano episcopatu rite fun[illegible] Ant[illegible] ten successorem habuit. Quo [illegible] ost me[illegible] in vita in episcopali munere mor[illegible] uo, diuini[illegible] administratio ad Fabianum est delata q[illegible] dicunt post Anterotis mort[illegible] ex [illegible] R[illegible] nisse, atque ibi cum al[illegible] is versatum [illegible] co Romae episcopi. & fratres omnes in e[illegible] episcopum creandum conue[illegible] issent [illegible] suffragia deligentium, de multis praecl[illegible] stribus viris, quibus cū dignitatem [illegible] hominum opinio erat variarent, a[illegible] Fabianus: & quamuis de eo nulli epi[illegible] in mentē veniret, derepēte tamen alicunde aduolans columba, ac capiti eius insidens, eū designauit, & spiritū in eo acquiescere [illegible] auit, in columbae specie apparen[illegible] itum quem admodū olim certū Seruatori p[illegible] bus te[illegible] monium, vocem caelestē super ipsum verbum pertrahens. Qua re tā admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodē simul ore omnes dignum eum esse & idone[illegible] clamauerunt, & continuo in episcopal[illegible] throno collocarunt. Atq; is in persequutione sub Decio spiritualem verticē marty[illegible] corona ex[illegible] datu[illegible] episcopatum ad Cornelium successorem transmisit. Alexandriae autem, Alexādro Mammeae filio imperante, post Iulianū Demetrius qui quadraginta tribus annis sacrarum ecclesiar[illegible] gedarum munus obierat, Herac[illegible] am Phil[illegible] ū, primariumque Origenis discipulum [illegible] succe[illegible] rem habuit. Sed & huic, qui [illegible] post annum te[illegible] decimo m episcopatus [illegible] decessi[illegible] ma[illegible] Dionysius successit [illegible] o tum [illegible] te. Rursum Antiochiae sub Alexandr[illegible] e- tio, in episcopali fun[illegible] one A[illegible] dae [illegible] ectus est Philetus. Cui[illegible] einde Zebe[illegible] for[illegible] it. Caeterū co qu[illegible] q, sub [illegible] an[illegible] d[illegible] cto Babylas [illegible] ecer ma[illegible] ec[illegible] [illegible] ibit[illegible] cep[illegible] qui sub Decio [illegible] forti[illegible] obit, m, in vin[illegible] que [illegible] regendam [illegible] liqu[illegible]

Ambiguae templo [illegible], [illegible] ordinandi [illegible] temporaria [illegible] primus ex imperatoribus Rom. Christianus.

B

[illegible] Episcopatus [illegible] Fabianus Ro. Antistes.

[illegible] Eusebii Princeps. Ecclesiae [illegible] Fabianus [illegible] Philipp. [illegible] imperator. [illegible] Romani. Canonica [illegible]

[a] [illegible] mendis [illegible] ad [illegible]

D

Fabianus columba [illegible]

Fabianus martyr [illegible] Ro. [illegible] Alexandriae.

Antiochiae.

[illegible] Babylas [illegible] Antiochiae [illegible] m.

E

[illegible] Alii hunc Fabianum [illegible]

[illegible] ... Decio plurimi [illegible] d [illegible] les ſæ [illegible] d iudicum ſub [illegible] pro C[illegible] martyrium o[illegible] [illegible] ete dece[illegible] [illegible] tempore & Ba[illegible] apud Nicomedi[illegible] pro Christo fortiter de[illegible] [illegible] eſt ab eo qui A[illegible] [illegible] Nunc [illegible] no pulchra [illegible] prob[illegible] [illegible] [illegible] lymis oſt[illegible] [illegible] opus [illegible] M[illegible] benes [illegible] poſtea [illegible] enæus [illegible] ad modum [illegible] fuit. Hæc de eorum tem porum profanæ ſimul & ſacræ ditionis ſucceſſionibus. Nunc denuo ad hiſtoriam noſtram reuertendum.

Cap. XXVII.

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus.

DEcius [illegible] imperialem [illegible] dignitatem [illegible] Philippi odium, qui Chriſtianiſmū [illegible] grauiſſima contra Chriſtianos [illegible] excitauit. In qua multi quidem [illegible] pro Chriſto obiere certamen: in primis [illegible] imp[illegible] ſides & quicunque apud [illegible] quentia & ſapientia antecellere [illegible] crudel[illegible] tormenta tolerantes, [illegible] que ſūt. Sicut Romæ Fabianus, in Pa[illegible] [illegible] mus Alexander, Antiochiæ autem [illegible] in epiſcopatu Fabiu[illegible] [illegible] en decertantes epiſcopi [illegible] ſanguine [illegible] imbuerunt. Ac[illegible] ad hos Carthagine in ſapientia clar[illegible] C[illegible] [illegible] bri[illegible] incubuerat. Quū [illegible] ad Iuſtinam, eximia [illegible] præſtantem puellam ad[illegible] [illegible] ſuam dæmonum cundam* [illegible] & ad amores il[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diſſet, [illegible] neque [illegible] [illegible] [illegible] poſſet quod [illegible] [illegible] Deo conſecraſſe, & [illegible] ita vt pater [illegible] precationibus atque aliis [illegible] errorem ſuum agnouit & [illegible] fraudemque & ſeductionē [illegible] in ignem coniectis, Vul[illegible] [illegible] virginem C[illegible] pulch[illegible] de per[illegible] ſacraque Chriſtianorum [illegible] mox [illegible] presbyterorum ordinem [illegible] tandem toti Aphri[illegible] [illegible] [illegible] præfectus [illegible]. In qua tun[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] pro C[illegible] [illegible]

Cap. XXVIII.

[illegible] in perſequutione [illegible] acciderunt.

I[illegible] p[illegible] qu[illegible] temporis tempeſtate qua A[illegible] dri[illegible] in Chriſtianos maxim[illegible] [illegible] martyrium ibi que que obibat e[illegible] Iesiæ A[illegible] nyſius, quē poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectum eſſe diximus. [illegible] um [illegible] diuino nutu & prouidentia, multorū v[illegible] tatis & ædificationis gratia, cœptis cona[illegible] bi[illegible] que perſequutorum ſuperiorem oſtendit Deus. Primum namque, qui eum inquiren[illegible] [illegible] fuerant, cæcitate afflicti [illegible] qu[illegible] [illegible] aduentumque eorum expect[illegible] ſtudio [illegible] & conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde aut[illegible] ſua ſponte ſe illis, rebus omnibus [illegible] eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, [illegible] quidam id factum fratribus* in nuptiis [illegible] peruigilantibus renunciaſſet, illico cum [illegible] imperuoſe confugientes, celeri [illegible] iubilo & [illegible] continua ad [illegible] cum contenderunt. Atque ibi cuſtodib⁹ in fugam verſis, Dionyſium craſſiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repoſitum [illegible] exurgere, & ſe quamprimum ſequi coegerunt. [illegible] ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt [illegible] abirent, ſeque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem [illegible] quamuis mul[illegible] [illegible] antem atque obteſtantem, ne audire quidem inſtituerunt: [illegible] manibus [illegible] dibuſque p[illegible] tractum, & clitellarum inſtar a[illegible] no nudo impoſitum in epiſcopalem domuncu[illegible] am reduxerunt. Ac de Dionyſio quidē hæc ſic [illegible] ſunt acta: poſtea aūt impii milites in domos, qui [illegible] eam denunciauerant, Chriſtianorum propalā audaciſſime magno impetu irruentes, †res corū pre[illegible] ioſas atque repoſitas diripuerunt: eis vero quæ viliores eſſent, nec facile comprehendi aut ferri poſſent fractis, abierunt. Quæ ſane militū licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarum immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, [illegible] non angiportus exitum & fugam admitt[illegible] diu no[illegible] [illegible] que clades ea durabat. Præcones per vrbem totam ibant, & magnis cl[illegible] notib[illegible] [illegible] rabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſſimis [illegible] puriſſimiſque, quibuſque verbis non [illegible] dere[illegible] is paſſim raptaretur: [illegible] ptatus, tandem igni combureretur.

Cap. XXIX.

De [illegible] [illegible] [illegible] Chriſti [illegible] ignem [illegible] nt.

I[illegible] pe[illegible] ult[illegible] s tum [illegible] [illegible] p[illegible] pu[illegible] [illegible] hu[illegible]

Dionyſium Alexandrinum a martyrio conſeruauit Deus.

Exemplum inſigne ouium in paſtorem ſuū amoris.

† *[illegible] Alexandrinos aduerſus Chriſtianos [illegible] [illegible].*

Miſerand[illegible]

[illegible] hd [illegible] & [illegible] os at [illegible] ſe regnieris [illegible] & martyres. Sed enim in præ[illegible] pro Chriſto martyrio [illegible] ac tempus, locum, & [illegible] tum certaminum expone[illegible] poteſt, quam arenam maris [illegible] perpaucas tantum me[illegible] oribus nobis traditas [illegible] tas hoc loco recte ex[illegible] non eam ſidem & opt[illegible] traditio tulit ſunt cõ[illegible] breuiter, & compen[illegible] memoriam noſtram ſubter[illegible] to diuinæ ſcientiæ & opinionis relinque [illegible] agonib huiuſcemodi pau-cis commemoratis, ad ea quę ſuperſunt progrediemur.

Cap. XXX.

De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis.

SEd primus omnium admirandus ille, ſenex depiædicetur Metras, quẽ beluæ illæ crudeliſsime raptum, ea dicere cogebát, quę ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam [illegible] Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſſime fuſtib. diuerberarunt, faciem arundine [illegible] confoderunt, oculos confoderunt, interiora quoq; & [illegible] corporis loca laniarunt: [illegible] ad vltimũ [illegible] inmanitat ſuæ quaſi tenunciá- [illegible] ingenti [illegible] lapidum eũ obruerunt. Quintam [illegible] ero, fœminam [illegible] uãdam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atq; ſuſpenſis ex pedibus eius funibus, per mediam eam diſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atq; acclinibus [illegible] raptatam, tandẽ eo eundem, quo paulo ante Met[illegible] locum perductam, itidem vt illum, lapid[illegible] corona oppreſſerunt. Poſt hanc admi[illegible] ducitur Apollonia, virgo ſenectute iam [illegible] ilis, cica beſtiis af[illegible] ata: quæ quum l[illegible] dum [illegible] ctibus ſimul & maxi[illegible] las & dentes oẽs a[illegible], q ad aram ſacrificare prorſus nollet, in [illegible] m [illegible] idolis parata fuerat maxima, accen[illegible] alacritate proſilijt: longe præſtan[illegible] ducens, vt ſic ipſa Deo victima of[illegible] Serapion, patria Epheſius: [illegible] omnia magna flagrorum [illegible] caluiſq; corporis locis ſedi[illegible] nt, poſtea præcipitem eum ex [illegible] Tum q[illegible] o- [illegible] ambula- [illegible] is qui [illegible] antiæ

[illegible] & [illegible] uome [illegible] p- [illegible] potius mori, [illegible] cæſi [illegible] igneru [illegible] pl [illegible] ius, quod ſe in [illegible] pie [illegible] ſſione op[illegible] præbuere [illegible] onem ſu[illegible] uit. [illegible] quoque [illegible] oc ob [illegible] us nomen, in Li[illegible] ya [illegible] plurimis [illegible] o gationem [illegible] ctus m[illegible] dis [illegible] aute [illegible] s permaneret, viuus eſt combuſ[illegible] chus & Alexander, [illegible] ſteaquam cat[illegible] la [illegible] ſuper alia nouaculas [illegible] acumi[illegible] tas pertuliſſent, poſtremo in c[illegible] m ardentem proiecti, grauiſſime ſuot exuiti.

Cap. XXX[illegible]

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina.

MVlieres quoque a[illegible] pu[illegible] non aberant, quæ [illegible] muni, ſane quam fo[illegible] prima fuit Ammon[illegible] ab [illegible] miſſionem ſuam [illegible] nihil facturam receperat, quo [illegible] vari[illegible] mentorum generib. cum [illegible] ea[illegible] que expugnare ſtudens [illegible] & admiranda illa Mercuria. ne[illegible] n multi[illegible] betorũ mater, & q maius eſt Dei [illegible] Dionyſia, quũ quidem quæſitorem ipſum ſæpuderet, q in immenſis carnificinis [illegible] conſtátia vinceretur, ferro ſunt necatæ. Dein[illegible] ton, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcoru[illegible] dum decimũ quintum expleuerat [illegible] ptii omnes, producti: & cæteri quiden [illegible] combuſti, adoleſ[illegible] entulum aut[illegible] abſurda quadam de eo concept[illegible] q illum nondum ſatis firmum, nec dum [illegible] di & ſeductioni idoneum eſſe putaret[illegible] & tempus in eo completurum [illegible] deeſſet. Hos conſequutus eſt Neme[illegible] ptius & ipſe atq; inter prædones educatus [illegible] nomine in iudiciũ fuerat pe[illegible] antem cauſa dicta, crimen id [illegible] eſt amo[illegible] deinceps vt Chriſtianus in vincul[illegible] eſt [illegible] Quæſitor porro iniquiſſimus, m[illegible] hunc q̃ in illos ſæuiens, mart[illegible] pr[illegible] nes mediũ igni exuſſit. Turma de n[illegible] militũ: Amon videlicet, Zeno, Ptol[illegible] genuus, & quidã affecta ætate Th[illegible] pro tribunali apparentes: qui ag[illegible] martyrum ſpectantes [illegible] abne-gationem propenſu[illegible] rentes, ringebantur, [illegible] uand[illegible] q [illegible] innuebant, quandoq[illegible] man[illegible] den[illegible], corpora il[illegible] orum ad decente[illegible] pulchre componebat [illegible] ita [illegible] facti dep[illegible] ent [illegible] tribunal [illegible] res eius veh [illegible]

[illegible] quam [illegible]

[illegible] In quibus & [illegible]

man[illegible] dus [illegible]

tam deo [illegible]

contumelius pr[illegible]

in eum est [illegible]

mo [illegible] pr hent [illegible] ta cu[illegible] ra [illegible] sfossum o [illegible] d q[illegible] opus est [illegible] eoru [illegible] censer[illegible] qui n [illegible] oc & [illegible] ubi [illegible] es [illegible] partim [illegible], qui [illegible] [illegible] doni [illegible] pressi, [illegible] be [illegible] re [illegible] omni[illegible], qui ex eis superstites [illegible] re, [illegible] teres testes. De iis, ex pluri[illegible] vnum saltem exemplum referre [illegible] duxi. Chæremon [illegible] rat eius [illegible] Niliopoli [illegible] pi[illegible] ius [illegible] chre admodum [illegible]. [illegible] *con[illegible] ge [illegible] quum in mont[illegible], qui Arabicus dicitur, profugi[illegible] nunquam inde est reuer[illegible], neque cuiquam eorum postea ap[illegible] corpora eorum [illegible] uenere[illegible], [illegible] quam [illegible] st deinceps cognitus. [illegible] m[illegible] quoque al[illegible] Arabico [illegible] monte [illegible] qui illum i colunt [illegible] arb[illegible] capti, vel pecunia ab [illegible] dempti, vel propter æri[illegible] miseri ib[illegible] enierunt. Atque hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acci[illegible] sunt aduersa. Cæterum non minus [illegible] luctæ & certamina in Palæstina fuere. Si[illegible] plurimi mar[illegible] es col[illegible] oratoris Orige[illegible] omnibus viriliter agone[illegible] pertulerunt.

C A P. XXXII.

[illegible] Origenes ad tribuna[illegible] martyrii consiste[illegible], pietate Christiana abiurata, a [illegible] ipso degenerarit

Tille quidem pe[illegible] multos fecit mar[illegible] [illegible] uin omnibus [illegible] Satan[illegible] aduer[illegible] eum ducere & acrius [illegible] aduersum [illegible] [illegible] infestiu[illegible] ta virtute [illegible] qui vir[illegible] parent[illegible] [illegible] tunione atque [illegible] aiunt [illegible] perfequ[illegible] one & [illegible] & vinculis constri[illegible] [illegible]

[illegible] vinculo[illegible] Quæ o[illegible] Et ille [illegible]

[illegible] sibi [illegible] in [illegible] ipsum [illegible] mnibus [illegible] ut [illegible]

[illegible] mnem [illegible] urde [illegible] pudicitiae [illegible] intentauit [illegible] ne rei [illegible] animo [illegible] po[illegible] exc[illegible] Ac[illegible] & ge[illegible] [illegible] S[illegible] instigante [illegible] duxit. per qua[illegible] multis amore [illegible] ctiam ductiv longo post te[illegible] ab ecclesia Christi per [illegible] est [illegible] Quales autem Eus[illegible] us inquit posteà reliquerit voces, easq. plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiam, quamplurimæ eius [illegible] antur epistolæ, veritatem ipsam certo satis complectentes. Ego vero non grauate faciam, & verba eius apponam. per quæ manifeste arguitu[illegible], cum [illegible] & con[illegible]tu[illegible] onibus apostolicis non per[illegible]isse. Atque vt [illegible] eius absurdas opinione[illegible] & blasphemias omittam, harum tantum verbi ipsius meminero. Sic enim scribit.

* *Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum autore suo dicimus esse renuenda.* Dist. 15 Sancta Rom. ecclesia.

C A P. XXXIII.

De Origenis erroribus & blasphemiis, & vt sub Gallo vitam finierit.

MEntes, inquit, *a principio erant, absque omni numero & nomine, ex vnitate principium [illegible] entibus, & rationalibus existentibus omnibus substantia, efficacia & virtute eadem.* Vt autem eas satietas cœpit, diuinæ charitatis & contemplationis, iuxta proportionem cuiusque propensionis in d[illegible]rius, vel tenuiora vel crassiora sumpserere [illegible]pu[illegible] & nomina. Vnde *cælestes etiam & * ministrantes subsistere virtutes. ipse quoque Sol & Luna & stellæ omnes ab vnitate illa rationalium, ex propensione in deterius sunt facta, Ea vero rationalia, quæ magis à diuina charitate refrixerant, animæ sunt appellata, & in crassiora corpora nostra coniecta. Quæ vero ad summam malitiæ & vitiositatis fuerant progressa frigidis & caliginosis inclusa corporibus, dæmones & facti & nominati sunt.* Ad hæc illa quoque nugatur: *Quod ex angelica quidem constitutione animata facta [illegible] consti[illegible] tio, ex animata autem, dæmoniaca & humana. Vnam porro mentem ex vniuersa rationalium vnitate [illegible] incon[illegible] fusam & immotam a charitate & contemplatione [illegible] permansere, qua mens & Christus & [illegible] homo est facta.* Item, quod † *posthac futurus sit* [illegible] *rum interitus: quum ipse Dominus, primi[illegible] um deposuerit corpus & reliqua item om[illegible] teres, quod vniuersi reuersuri ad eandem illa[illegible] tem, mentesque futuri sint. quales [illegible] pr[illegible] fuerint ipso videlicet dia[illegible] lo qu[illegible] que [illegible] omnibus, atque etiam nefari[illegible] impiis [illegible] eandem vnitatem restitue[illegible] cum diuinis [illegible] viris & cum cœlibus [illegible] ad Deum ha[illegible] turo quam [illegible] C[illegible] ulus [illegible] admodum [illegible] antea eam habentes [illegible] sius [illegible] habiturus [illegible] plenum, neque, [illegible]*

[illegible] ſtrum et [illegible] pr[illegible] [illegible] r con [illegible] cum [illegible] s agreſ- [illegible] vna [illegible] ab [illegible] eſt [illegible]. [illegible] ad [illegible] um & Voluſianum per- [illegible] porro, quod [illegible] animaduerteret [illegible] Decius in [illegible] clade [illegible] [illegible] dein impegit lapidem. Quum e- [illegible] pulch[illegible] ſta[illegible], & res omnes ei [illegible] derent, viros ſanctos, qui pre [illegible] pr[illegible]pa[illegible]ata tranqu[illegible]tate & vale- [illegible] la fund[illegible]bant, affli[illegible]it. Qu- [illegible] ſimul etiam vota, & quæ pro [illegible] ationes eſt perſequutus. Sic duo i- [illegible] anno vno & menſibus quatuor impe- [illegible] ato, deceſſerunt. Quibus ſucce dens [illegible] nus, qua[illegible]or imperauit menſes, & rerum ſummam ad Valerianum & Gal[illegible]enum moriens tranſmiſit. Gallo ſed enim poſt Deciũ imperante, Origenes [illegible] ſeptuaginta annis peractis, miſerabiliter inf[illegible]x obiit. In quo & nos conuenit finem ſummi libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes præbuit, quamuis finis eius principio non reſpondeat. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos, cuius exordium à primo Seueri anno incœpit, finis autem in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate vero Chriſti ducenteſimo quinquageſimo octauo.

[illegible] induſtria [illegible] laberebo & multis præterea [illegible]culum exitiique occaſio [illegible]. Quum enim nihil non inſacr[illegible] ri exponere vellet, [illegible]um in errorem contecit. Vnde multa neſanda & exitio[illegible]a protu[illegible]it verba. Ex quibus Arius, [illegible]atoreſque eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes, & reliqui impii hæretici dogmatum ſuorum [illegible]ateriam ſumpſerunt. Profiteri enim eſt auſus, vnigenitum [illegible] tum [illegible] patrem non poſſe, neque ſpiritum ſanctum ipſum [illegible] eius neque angelos ſpiritum, neque homines ange[illegible] filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturam [illegible] que gratia tantum filium dici, & animas hominum præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonem audiit dicentem: Fili, [illegible] aue [illegible] mult[illegible] con[illegible]ponas [illegible] & ore tu[illegible] properes. Cor tuum non ſit v[illegible] ad proferendum ſermonem coram Deo. Deus namque in cœlo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Mul[illegible] enim v[illegible]ba multipli[illegible] vanitatem. Noli eſſe [illegible] multum, nec plus

B ſapias quam neceſſe eſt. Iu[illegible] enim d[illegible]pe[illegible] in iuſtificatione ſua. *Ab eccleſia porro proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolymam quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in [illegible] ſia faceret (erat enim presbyter) rogatus primum, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori vero dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtificationes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo: Libroque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vna cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri.*

Suid.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Sextus.

CAP. I.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

Dicendorũ propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, complexus, vna cum morte eius finem quoque ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumentu[illegible] magnum Alexandriæ epiſcopum [illegible] onyſium [illegible] priſcis eius quæ poſt ſe reliquit, per proprias [illegible]us voces, materiæ ſatis ſuppe[illegible]it b[illegible] Ex [illegible] us quoque in eo, quæ poſt Seu[illegible] M[illegible] De[illegible] perſequutiones, in ec[illegible] [illegible]. Vn[illegible] Nouatus pro[illegible] [illegible] Cath[illegible]rorum ſi- [illegible] rea quo- [illegible] perſequutione

A lapſi fuerant, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nonnulli poſt perſequutionem inducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palæſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundam prodigiorum: item Dionyſii epiſtolarum: adhæc Nepotis, Pauli Samoſateni & peruerſæ Manichæorum opinionis. Poſtremo diuinos [illegible] n ſebunus viros, qui ea tempeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem [illegible]cerbiſſime eccleſias oppugnarunt, enituer[illegible]. Initium autem inde ſumendum.

CAP. II.

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint.

IN perſequutionibus quas [illegible] n[illegible]uimus, m[illegible] [illegible] Ch[illegible]ſtianorum fo[illegible] in [illegible] o ſti[illegible] congreſ[illegible]i, debitum [illegible] iuni[illegible] portarunt. Plurimi e[illegible] in pro[illegible]arum

[illegible]

... [illegible] ἄλλον ... [illegible] τὸ πᾶν ... [illegible] ... brin ſexto in [illegible] ... [illegible] eum edidiſſe, qui ſextum p[illegible] ... ut Ioannis Euange[l]ium tantummodo [illegible] ... [illegible] ad hominum perueniſſe dicitur.

C a [p]. XVI.

[Q]uomodo ipſe Teſtamentariarum ſiue Canonicarum [V]eteris & Noui teſtamenti ſcripturarum meminerit.

S[ci]e [o]peropus [e]ſt, teſtamentarios libros, vt [illegible] Hebræ[i] [illegible], eſſe viginti duos, ita vt [n]umeru[s] [illegible] [illegible] literarum cõu cõ[uenir]at [illegible]. Sunt autem apud Hebræos [illegible] libri iſti. Qui apud nos in[illegible] [illegible] principio titulum [h]abet. Bereſith [illegible] ſt, in principio. Exodus, Vel[eſ]emoth: h[oc eſt] H[æ]c nomina. Leuiticus Vaicra: [hoc] eſt, Vocauit autem. Numeri, Vaiedaber: hoc [eſt], Locutus eſt. Deuteronomium, Elleaddebarim: [hoc e]ſt, Hæc ſunt verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Bẽ Nun: h[o]c e[ſt] Ieſus filius Nun. Iudicum, Sophtim, Ruth, apud ipſos Ioſaphatim. Regum, Melachim primus [&] Secundus, ſiue Samuel: hoc eſt, a Deo vocatus. Re[g]num, Melachim tertius & quartus, ſeu regnum Dauid. [P]aralipomenon primus & ſecundus, Dibra haiamin [h]o[c] eſt, ſermones dierum. Eſdra primus & ſecundus [E]dras h[oc] eſt, auxiliator. Liber Pſalmorum, Sphar[t]helim: Prouerbia Salomonis, Miſle. Eccleſiaſtes Cohe[l]eth. Canticum canticorum, non autem [v]t quidam [illegible] a [illegible] Cantica canticorum, Sirhaſirim. Eſaias Hieremi[as] [c]um [T]hrenis [&] epiſtola. [D]aniel, Ezechiel [D]uodecim prophetarum liber. [T]hereaſar, Iob, Eſther. Præter hos [s]unt libri Machabæorum, qui apud eos inſcribuntur, [S]a[r]beth Sabanaiel. Atque hæc in eo quẽ diximus [com]mentario exponit. In primo autem Euangeliorũ ſecundum Matthæum libro, eccleſiaſticum ſeruans canonem, quatuor tantummodo Euangelium ſe nouiſſe, ſic quodammodo teſtatur. Vt quidem ex traditione didici de quatuor Euangeliis ſola ea ſunt certa autoritatis, [&] irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cælo. Primũ [ſcrip]tum eſt ab olim publicano, poſtea vero Apoſtolo Ieſu [C]hriſti Matthæo [pro] fidelibus Iudæis ſermone Iudaico [exa]ratum. Secundum a Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatum, quem [et]iam in Catholica epiſtola ſua, eam ob cauſam [fil]ium agno[ſc]it, inquiens: Salutat vos in Babylone ele[ct]a, & Marcus [fi]lius meus. Tertium ſecundum Lucam a Paulo laudatum eſt Euangelium, quod is gentibus ſcribi curauit. His acceſſit, id quod [ſe]cundum Ioannem eſt. In quinto porro in Euangelium Ioannis E[xpla]na[tio]num libro hæc etiam de epiſtolis Apoſtolicis refert. Qui vero dignus iudicatus eſt miniſter fieri noui [t]eſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, Paulus, qui curſus Euan[geli]cis ab Hieruſalem, & circumcirca vſque ad Illyricum [c]oluit, non ad omnes quas docuit, etiam ſcripſit [ec]cleſias. At [q]uas au[tem] [illegible] it, pe[illegible] is vſus [illegible] b[illegible]. At P[illegible] ſuper quo [illegible] catur [illegible] ſia, a lu[illegible] inferorũ [illegible] iam re[illegible] m[illegible]t[illegible]us [illegible] altera, [illegible] vero de eo dic[illegible] a pec[illegible] u re[illegible] Ioanne qui Euang[eli]um [illegible] anſmiſit [illegible] edere

[illegible] [illegible] uidus. [illegible] iuſſ[illegible] non [illegible] cre[illegible]. Reliquarũ[illegible] admodum pau[c]am [illegible] eius & ſecunda at[illegible] omnes germanas eſſe putant, [illegible] cum verſus non e[illegible] edit. A[illegible] de [illegible] [He]bræos in e[illegible] eloquutio e[piſto]læ ad Hebræos [ſc]ripta, non [illegible] genuinum & rudiorem Apoſtol[i] ductum: qui [illegible] rudem eſſe prof[e]ſſus eſt ſermone, hoc eſt, eloq[uutione]. At epi[ſt]ola ea verborum compoſitione maiorem habet Græci ſermonis venuſtatem. [Et s]ane, quicun[que] de eloquutionum differentiis iudicare poteſt, [fa]t[eb]i[tu]r. Ru[rſu]m, quo[d] ſententi[a]e eiu[s] [illegible] m[irabiles] [illegible] prorſus i[n]t[erpre]t[illegible] & à [illegible]s quæ ex prof[eſſ]o Apoſt[oli] habe[nt]ur [illegible] da, & id qui attente in Apo[ſto]l[i] [illegible] eſt verſatus, non negabit. D[e]inde [illegible] ſub[i]ungit. Ego quidem iudicium meum declarans dixerim ſe[n]tentias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionem autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia inſcriptum retulerit, & verba magiſtri in commentarium annotaui, redegerit. Itaque ſi [q]uæ eccle[ſia] ep[iſt]olã eam pro Paulina habet[,] merito c[illegible] n[omi]ne bene audiat. No[n] fruſtra enim vete[res] e[am] Paulo adſcripſere. Qui vero autor e[iu]s [illegible] p[illegible] [ſo]lus id certo nouit Deus. At enim quæ ad n[o]s peruenit memoria rerum, partim à C[leme]nte Romano epi[ſ]copo, partim à Luca qui [E]u[a]ngelium & apoſtolorum acta ſcripſit, editam [e]ſſe tradit. Atque hæc quidem Origenes Alexãdriæ compoſuit. Quæ vero in Palæſtina, aut alibi verſatus, lucubrans ediderit, paulo poſt recenſebimus.

C a p. XVII.

De Mammæa Imperatoris Alexandri matre.

POſt Antoninũ, *a* qui annos ſex & menſes ſe[x] Romanæ rei præfuit, Macrinus *b* eam adminiſtrauit: qui nondum integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperii ſummam, quatuor tantum annos retinendam reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mammæa nomine, [c]elebritate famæ Origenis permota, explorare atque [c]ogn[o]ſcere in diuinis rebus ab omnibus laud[a]t[am] cognitionem & prudentiam eius (pie enim d[i]uina colebat, moribuſque, ſi quæ alia, & maxime caſtis & modeſtis erat) cupiens, q[uum] Antiochiæ eſſet virum eo ad ſe honeſto m[ilit]aris manus ſatellitio & comitatu [illegible] ſatis diu manſit. *c* Quumque eam doctrin[a ſu]a, ita vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque [di]ſciplinæ amorem excitaſſet[,] eidem[que] rebus omnibus ſibi [c]on[illegible]m[illegible] buiſſet, ad conſuetum ſibi inde [illegible] laborem eſt reuerſus.

a Antoni[num] [C]aracal[lam] [a] veſte talari Gallica, quam mili[tibus] & populo [d]edit, ſic dictus, fra[t]re G[eta] [c]æſare [illegible] [illegible] uer. am [illegible] uxit [illegible] pilius Macri[nus] [illegible] [illegible] ue Aure. Alexander Seuerus. im [illegible] [illegible] M[illegible] ma [illegible] ommeatu dorum [illegible] gra ia

C a [p]. XVIII.

Vt in Palæſtina Origenes ad preſbyterii honorem [fu]erit [ev]ectus, [&] qui ſucceſſores eius in [ſ]chola Alexandrina fuerint.

HVi[us] Imperat[or]is te[m]por[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aſtr[illegible] p[o]ſt[illegible] [illegible] A[illegible] aut[illegible]

[illegible] Al[illegible] in qua di-

[illegible] plurimos Lamprid [illegible] refponfis [illegible] confilio refertis tunc, [illegible] autē Germanico [illegible] Vna cum [illegible] Mammaa [illegible] vbique mater eius iacet sepulta. [illegible] Alexandria in schola Theologica Origenis fuo [illegible]

[illegible] iciat verbum, fucceſſorem reliquit. [illegible] lactæ ibi doctrinæ præfuit. Breui [illegible] De[illegible]ius epiſcopus Alexandrinus, quū [illegible] bus an[illegible]s munus eccleſiaſticum [illegible] dec[illegible]ſſit: cuius locum in epi[illegible]patu [illegible] Heraclas rec[illegible]it. Dionyſius autem, qu[illegible] Heraclæ in epiſcopali dignitate ſuc[illegible] [illegible] holæ ſacræ Catechi-ſtes eſt [illegible] qui [illegible] ab ipſo Pāteno ſucceſſio-nis [illegible] Pantænus enim primus fuerat: poſt eum [illegible] presbyter contextor ille, ſe-cundus: [illegible] Heraclas, quartus, quintus, D[illegible] cum [illegible] ſextus Athenodorus, de qu[illegible] paulo poſt dicemus.

Cap. XIX.

Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus & de aliis eiuſdem libris.

Porro in Palæſtina quum Origenes eſſet, lu[illegible] tationes in E[illegible] & in Ezechielem cō[illegible] in partem tertiam Eſaiæ, vſque ad [illegible] quadrupedum in ſolitudine, ſcripſit, [illegible] ab[illegible]uit. In Ezechielem autem, [illegible] que & viginti. Porro in Canticu cantico[illegible] ad quintum vſque tum progreſſus eſt commentarium: qui quidem omnes decē ſunt nu[illegible]. Profeſſione autem fidei noſtræ magis ac [illegible], ita vt conueniebat, incrementa ſua capi[illegible], qu[illegible] tam [illegible] ſimū Origenes egreſſus eſſet annum, maximam[illegible]ue ſibi & expeditiſſimā [illegible] diutina meditatione & aſſuetudine cōparaſ[illegible] eruditionem, doce[illegible] atq; diſſerendi vir[illegible]te ad ſummum progreſſa, quæ in mediū proferebat præcepta & documenta, quod antea nō permiſerat, celeribus notariis exc[illegible]ienda dicta[illegible]it. Q[illegible] tempore [illegible] contra [illegible] Epicu[illegible] qui maximo ſtudio [illegible] doctrina [illegible] fuerat, pr[illegible] os [illegible] libros. [illegible]que vero alios in Euangelium ſecundum [illegible]æum, alios item plure[illegible] in duodecim Pro[illegible] in manibus hominum ad impe[illegible] ep[illegible] & præterea ad Se[illegible] alte[illegible] & ad alios quoſ [illegible] ab[illegible] um eccleſiæ [illegible] mul[illegible] arū [illegible] uno [illegible] ute [illegible]

[illegible] b it, com[illegible] unt [illegible] ſolic[illegible] bac[illegible] iam orat[illegible] po[illegible] [illegible] ſolicitu[illegible] & anxiet[illegible] eius vehementiam in[illegible] qui [illegible] ambu illi rationes [illegible] ter in martyrii ſtadio [illegible] pro C[illegible] ſtinerent atq; perſ[illegible] tum ſcriptorum eius [illegible] tum ea res peculiari indigeat [illegible] At qui Euſebius Pamphili, Pa[illegible] y-rem dignis proſequen[illegible] laud[illegible] eius in rebus diuin[illegible] ſtud[illegible] no-menclaturam & [illegible]abellas eius [illegible] quæ eccleſiaſtico[illegible]um ſc[illegible] rum in bibliothe[illegible] librorum [illegible] explicuiſſe ſcribit, [illegible] ep[illegible] de [illegible] que eius Euſebius hæc [illegible]: *Quartum, inqu[illegible], quæcunque apud plures variis in locis ſparſim, [illegible] eas conquirere potui, ſingulatim in tomos [illegible], vt ne intercidérent, ſupra centum [illegible]* R[illegible] quoque librorum eius [illegible] eius, quem pro[illegible] A[illegible].

Cap. X

Quum de aliis eius diſcipulis, tum de Gregorio mi[illegible] edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate Epiſcopo[illegible] rit.

Multos vero etiam Cæſar[illegible] ſtinæ [illegible]ces Origenes habuit diſcipul[illegible] la-rum modo, ſed aduenarum [illegible] patriæ dulcedinem, doctrinæ con[illegible] iu viri poſt habuere. Inter quos præ[illegible] Theodorus, qui in Palæſtina [illegible] ſacerdotio eſt functus: & At[illegible] ius frater Theodorus, qu[illegible] que inſuper [illegible] mirificus eſt co[illegible] quo, loco ſuo dicemus: nam [illegible] Neocæſareæ in Ponto geſſi[illegible] H[illegible] nnarum di[illegible]plinarū [illegible] ne que in eis operam [illegible] bus, quum Or[illegible] oris philoſophiæ [illegible] n oſtend[illegible]ſet [illegible] utarent. [illegible] teris apud eu[illegible] ru[illegible] vt [illegible] ambobu[illegible] dhu[illegible] Pon[illegible] eccl[illegible] an[illegible]

[illegible] Alexander in Lucanum, hoc eſt domeſtico ſacello, Abrahamo & Chriſto Seruatori ſtatuas habuit.

Ambroſius [illegible] martyr.

apud Suid. [illegible]

Diſcipuli Origenis [illegible]

[illegible] & elegantia, [illegible] eius fa- [illegible] ad [illegible] pi [illegible] tus [illegible] Nec [illegible] ni ſt [illegible] oſteſſen [illegible] cendi, aliarumq; artium [illegible] rum eti [illegible] q; pręclarum [illegible] is nomen [illegible] conſecuti, ad eum [illegible] Firmilianus qu[illegible] Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, tan[illegible] hor[illegible] ne[illegible] fecit, vt aliquando int[illegible] uncium ad eum m[illegible] ret, per quem eum ad ſe, [illegible] ecle[illegible] ar[illegible] [illegible] lumenti [illegible] ſa inuit[illegible]. Cæterum quum ille [illegible] tarum [illegible] inde [illegible] tias nectere, ip[illegible] in [illegible] dæam profectus, atq; ibi [illegible] iquandiu cum [illegible] o [illegible] ſatus: tandem [illegible] quum antea fuerat, [illegible] erarum lit[illegible] tarum p[illegible] d [illegible] uos [illegible]. Sed & Al[illegible] xander Hieroſolymorum & Theoctiſtus Cæ[illegible] reæ Palæſtinæ [illegible] pi, ſemper fere ibi cũ eo vt magiſtro, qui in ſacris doctrinis maior quã humana natura ferret, eſſet, fuere, operam et na- [illegible] antes: & pro[illegible] ni, quæ vel ad eccleſiaſticam doctrinam, v[illegible] arum literarum interpretationem pertinerent, [illegible] oncedentes.

Cap. XXI.

De ſcriptore Iulio Africano, librisque eiuſdem.

F[illegible] de[illegible] tempore cum Origene etiã a Iulium Aphricanum [illegible] e hiſto[illegible] æ tradunt: qui & [illegible] ſectator, & dili[illegible] annalium [illegible] ptor, quos libris quinque eſt complexus. In eis p[illegible] le[illegible] æc[illegible] fama b Heraclæ excitũ: p[illegible] m [illegible] and[illegible] nam ſuſcepiſſe. Aphricanu[illegible] te [illegible] u qu[illegible] buntur Ceſt[illegible] pe[illegible] ibetur. Dedit is quoq; ad Origené [illegible] n[illegible] qua[illegible] iſto[illegible] Suſannæ, veluti ad- ul[illegible] [illegible] x Daniele reuicit. Ad qué [illegible] ib[illegible] Origenes, eum non legitimam, ſed [illegible] ma[illegible] m potius c[illegible] ſcripturam, quæ ſcil plurimum afferat vt[illegible] litatis, oſtendit. Circonfertur & alia Aphricani ad Ariſtidem epiſtola de ea q̃ videtur eſſe, quum nõ ſit, d diſſonantia genealogiæ Chriſti apud Matthæum & Lucam: in qua, ex hiſt[illegible] quada, quam à veteribus acceperat, Eua[illegible] iſtas magis inter ſe conſentire, quã diſſon[illegible] iam aliquam apud eos eſſe, probat. Eam v[illegible] huic noſtro, loco ſuo, *in primo Tomo*, in[illegible] ruimus. e Atque hæc quidem Origenis gloria apud omnes fuit, [illegible] ipſius in ſac[illegible] diſcipli- n[illegible] dium, in [illegible] q; Epiſcoporum fuit admiration[illegible], quib. eiſdem etiam vſus eſt d[illegible] cipu- [illegible] us. [illegible] idem fuerit ardor, contra eos qui p[illegible] & peregrina induxerunt dogmata, deinceps [illegible] tender[illegible] pergemus.

Cap. XXII.

De [illegible] ryllii errore, & reſipiſcentia.

B[illegible] qu[illegible] lo[illegible] nte B[illegible] ſtren em in A- [illegible] mu[illegible] opum [illegible] ua quaſ- [illegible] ne [illegible] totu- [illegible] nol [illegible] [illegible] entiæ [illegible] et [illegible] nequ[illegible] m au[illegible] m [illegible] temin [illegible]

[illegible] ue- [illegible] V[illegible] [illegible] b[illegible] , eux [illegible] V[illegible] m omni[illegible] m ſanè cognouit [illegible] at [illegible] b[illegible] busargumentis [illegible] tie [illegible] & v[illegible] demonſtrat [illegible] us [illegible] et [illegible] ualum [illegible] m & humani [illegible] ad[illegible] incer[illegible] m v[illegible] it [illegible] poſt inumque ei [illegible] næ [illegible] tentiæ reſtitui habitum. Monumenta Synodi epi[illegible] porum propter Beryllum coactæ longo tempore ſunt aſſeruata, quæ ipſius atq; O[illegible] enis quæſtiones ſimul & ſolutione[illegible] or[illegible] ue[illegible] un[illegible] ne[illegible] [illegible] de Berylli reſipiſcentia.

Cap. XXIII.

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant.

QVa tempeſtate alii quoq; in Arabia [illegible] xtiterunt, qui adulterinis opinionib. [illegible] eclesiam turbarunt: animã hominis ipſam vna cum corpore in præſentia mori atq; interire, & aliquando tandé in reſurrectionem futura, vna cũ corpore ſuo reuictura eſſe, ac de cætero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrantes. Hæc quũ illi ſic per inanilo quentiam iactarent, cõuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atque ille nulli [illegible] interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, quæſtioneq; in medium propoſita, ita ibi verſ ille diſſeruit, eaque ex ſcripturis ita cõſenſu illo attulit argumenta, vt aduerſarii deinde quod contra proferrent, non haberent. Itaq; ſtatim ita ſunt conuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnaſque à ſe ipſi exigerent.

Cap. XXIV.

De hæreſi Helceſaitarum.

POſt has alia illis longe pernicioſior, Helceſiae quodam autore, exorta eſt hæreſis: [illegible] uæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repente ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obru[illegible] n[illegible], quam in apertum maligni ſpiritus auris exu[illegible] citata proditet. Helceſaitæ nanque iſti vndecunque fabulis collectis, portentoſum ſibi quendã compoſuere errorem. Et quidem de rerum o[illegible] nium principio nobiſcum conſent[illegible] t. [illegible] ſiquidem & ipſi rerum omnium [illegible] ond[illegible] ferunt: non vnum autem Chriſtu[illegible] u[illegible] & diuerſos. Ac vnum quide[illegible] ſu[illegible] u autem deorſum: quem i[illegible] multis [illegible] ntea inhabitaſſe deinde vero [illegible] m in Mariæ [illegible] o [illegible] lu[illegible], dicunt. [illegible] um [illegible] iquan[illegible] o e[illegible] aliquand[illegible] matrem hab[illegible] e[illegible] itg ne[illegible] le[illegible] nonnu[illegible] quam autem n[illegible] quide[illegible] n tum p[illegible] p[illegible] m[illegible] uoq[illegible] n ſcorpo[illegible] diue[illegible] n[illegible] dr[illegible] po[illegible] a, & vno[illegible] u varie[illegible] entiun[illegible] tu[illegible] u atqu[illegible] ta[illegible] entis [illegible] p[illegible] l[illegible] ie[illegible] toru[illegible] & [illegible] e [illegible]

[illegible] qu[illegible] A[illegible] enus S[illegible] depu[illegible] num[illegible]oda pri[illegible] ando P[illegible] Ad[illegible] dam hoc tẽpore vir[illegible] jus ant[illegible] gitiosam prorsus qu[illegible] He[illegible] tum promu[illegible]gat, nu[illegible] ind[illegible] am Ea quam pernitio[illegible] tur, [illegible]nendnm [illegible] putaui, ne quos ad[illegible] nata [illegible]roganda, transuersos [illegible] tur vniuer[illegible] riptura veteru & Euange[illegible] iatis[illegible]. Apost[illegible] in ordinem redigit, [illegible] abole[illegible] Docet quoque li[illegible] fla[illegible] iq[illegible] fe fidem abnegare[illegible] quod qu[illegible]em stabilem in animo conceptam habeat, ore quidem nec[illegible]itate adductus abiuret, corde vero minime. [illegible] librum circumferunt, quem e cœlo decidisse aiunt: audientes[illegible]que & credentem ei, noxarum remissionem, aliam ab ea quam Christus Iesus instituerit, accipere affirmant. [illegible] hactenus. Innumera præterea alia memoria digna de [illegible]rigene commemorantur, quæ perinde atque non essent præsentis operis, breuitatis etiam causa prætermittere est visum. Ac quæ necessaria esse vt huic historiæ insererentur putaui recte[illegible] opinor[illegible] & ordine collegi atque contexui. Superest vnum de Origene dicendũ, inuidia eius qui malorũ omniũ est autor, virum tantum, qui simul & verbis & factis eo magnitudinis, continuis studiis suis, in ce[illegible]ore atque absolutiore philosophia process[illegible], [illegible] recta quoque via per errorem esse digres[illegible]sum, peruersisque inuolutum dogmatibus, præ[illegible]se[illegible]tem simul & futuram contaminasse gloriam. [illegible]d non in præsentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibusque ecclesiis præfuerunt, catalogum prius texuero: deinde insana quoq; dogmata & inurtem eius impiam persequar: & sic finem quoq; [illegible]nto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

Cap. XXV.

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alii ordine successerit: & vt primus Imperatorum Philippus Christianus sit factus.

SEuero qui decem & octo imperauit annis Antoninus filius successit. Hui[illegible] septem annis & [illegible]bus [illegible] rerum potito Macrinus, Macrino a[illegible], ante integrũ annu[illegible] imperio exactũ, [illegible]ict[illegible], Antoninus id alter, Heliogabalus [illegible]minatus obtinuit: quod is quatuor an[illegible]mMammeæ filium transmisit. q[illegible] religionis diuinæque pietatis p[illegible]fu[illegible]sse antea diximus. Alexa[illegible]n annos in imperio exe[illegible]m Maximinus Cæsar suc[illegible]odio quod in eius domo [illegible] antistites so[illegible]M[illegible]iminum, [illegible]anus Im[illegible]

A[illegible]us[illegible]ip[illegible]n[illegible] sunt ex [illegible] eumq; [illegible]de[illegible]o[illegible]us[illegible]tur[illegible] pertin[illegible]um [illegible], & pœniten[illegible]numero [illegible]egari, di[illegible]ip[illegible]na c[illegible] plorabant[illegible]ur: quod[illegible] alit[illegible] licere[illegible] f[illegible]t, propter multas eius o[illegible]tudine cõuentus eius l[illegible]. Cum vero rebus ipsis timorem[illegible] num[illegible] ligionemque debitam ri[illegible]te atque[illegible] bol[illegible] quit [illegible] illi el[illegible]nt. Philip[illegible], q[illegible]tem imperauit [illegible]nis, [illegible]us Christi pe[illegible]tor su[illegible] cesso[illegible] huic. Atq; is biennio in im[illegible] transacto, Gallo rerum summ[illegible] in, [illegible]num vnum & menses octo obtinendam reliquit.

Cap. XXVI.

Qui tum magnarum vrbium episcopi floruerint.

QVi vero sub his Imperatorib. e[illegible] præfuerunt, ii sunt, Romæ Alexand[illegible] peranie, Vrbano, qui octo an[illegible]is ecclesiæ n[illegible]n ste[illegible]riũ ibi gessit, Pontianus [illegible] H[illegible] sub Gordiano episcopatu rite fun[illegible] A[illegible]o ten successorem habuit. [illegible]uo post me[illegible] in episcopali munere n[illegible]u[illegible], diuin[illegible] admunistratio ad Fabianum est delata q[illegible]di cum post Anterot[illegible] mort[illegible] ex agr[illegible] Ro[illegible]nisse, atque ibi cum a[illegible]iis versatu[illegible] esse. [illegible]vero Romæ episcopi. & fratre[illegible] om[illegible] in ec[illegible]d episcopum creandum conuenirent, atq[illegible] suffragia deligentium, de multis præ[illegible] & [illegible]stribus viris, quibus eã dignit[illegible] col[illegible] hominum opinio erat variarent, assi[illegible]bianus: & quamuis de eo nulli episco[illegible] mentẽ veniret, derepẽte tamen alicunde a[illegible]lans columba, ac capiti eius insidens [illegible]gnauit, & spiritũ in eo acquie[illegible]te sig[illegible]uit, in columbæ specie appare[illegible]tum. qu[illegible]dmodũ olim certũ Seruatori p[illegible]ibu[illegible] nium, vocem cœlestẽ super ip[illegible]um verbu[illegible] pertrahens. Qua re tã admiranda vniuersu[illegible] p[illegible]lus delectatus, eadem alacritate, atque eod[illegible] simul ore omnes dignum eum esse & id[illegible] clamauerunt, & continuo in episcopal[illegible] no collocarunt. Atq; is in persequutione sub Decio spiritualem verticẽ mar[illegible]u[illegible] ornatus[illegible] episcopatum ad Cornelium successorem transmisit. Alexandriæ autem, Alexãdro Mãmeæ filio imperante, post Iulianũ Demetrius, q[illegible] quadraginta tribus annis [illegible]cratum ec[illegible] darum munus obierat, Her[illegible]am Phil[illegible] primariumque Origenis di[illegible]ipulu[illegible]rem habuit. Sed & huic quum post annu[illegible] tre decimum episcopatus [illegible] dece[illegible] [illegible]gnus Dionysius successit, [illegible] rum [illegible]te. Rursum Antiochiæ sub Alexandri [illegible] in episcupali su[illegible]ne A[illegible]ctus st Ph[illegible]s. cui[illegible]nde Z[illegible]b[illegible]sor[illegible]. Cæterũ eo qu[illegible]q, su[illegible] d[illegible]cto [illegible]bylas acer ma[illegible] ec[illegible]æ ib[illegible]pit qui sub De[illegible]io post[illegible] to[illegible]bitam, in[illegible]sit[illegible] que[illegible] endam[illegible]

Fabianus Ro. Antist.

Fabianus columba iussu [illegible] antistes creatur.

Fabianus martyr [illegible]

Antiocheni

Alii hunc Fabianum vocant.

[illegible] Decio plurimum [illegible] ad iudicum ſub [illegible] martyrum obiit [illegible] eſt ab eo [illegible] chram [illegible] poſt A[illegible] nes [illegible] poſtea [illegible] ad modum ſuccelſit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul [illegible] factæ ditionis ſucceſſionibus. Nunc denuo ad Iuſtorian [illegible] reuertendum.

CAP. XXVII.

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem [illegible] Philipp[illegible], qui Chriſtianiſmū [illegible] grauiſſimam contra Chriſtianos [illegible] excitauit. In qua multi qui [illegible] Chriſto obiere certamen: in primis [illegible] præſides & quicunq; a[illegible] ſapientia ante[illegible] nefanda crudelitate, tormenta tolerante, [illegible] Romæ Fabianus, in Pa[illegible] Alexander, Antiochiæ au[illegible] Fabius [illegible] certamen decertantes epiſco[illegible] ſanguine multo imbuerunt. Ac[illegible] Carthagine in ſapientia clari [illegible] incubuerat. Quiſ[illegible] ad Iuſtinam, eximia [illegible] puellam ad[illegible] dæmoni[illegible] & ad amores illicitos con[illegible] neque tamen o[illegible] puella vir[illegible] Deo conſecraſſe, & tum [illegible] precationibus atq; aliis [illegible] errore [illegible] ab[illegible] magicis in ignem [illegible] Vul[illegible] Chriſto pul[illegible] ſacraque Chriſtianorum [illegible] presbyterorum ordinem [illegible] tandem toti Aphricæ [illegible] electus eſt. In qua fun[illegible] [illegible] atq; [illegible]

[illegible]

CAP. XXVIII.

[illegible] in ea perſequutione [illegible] acciderint.

[illegible] quut[illegible] tempeſtate, qua A[illegible] Iuſtianos max[illegible] Felix [illegible] viſus, que pō[illegible] Heraclam ad munus Epiſcopale prouectum eſſe diximus. Verum [illegible] diuino nutu & prouidentia, multorū [illegible] & ædificationis gratia, cœptis conatibus que perſequutorum ſuperior [illegible] oſtendit. Primum namque, [illegible] eum inquirentes [illegible] fuerant, cæcitate affecti, quamuis [illegible] aduentumq; eorum ex[illegible] conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde [illegible] ſua ſponte ſe illis, rebus omnibus do[illegible] eos [illegible] epus, vt ſe abducerent obtulit [illegible] dam id factum fratribus* in nuptiis [illegible] vigilantibus tenuncialet [illegible] impetu omnes conſurgentes celeri curſu [illegible] bilo & vociferatione continua ad locum cum contenderunt. Atq; ibi cuſtodib. in fugam verſis, Dionyſium craſſiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repoſitum, exurgere, & ſe quamprimum ſequi coeg[illegible]. At [illegible] ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſeq; ibi relinquerent: vel capite eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem [illegible] quamuis multa orantem atq; obteſtantem, ne audire quidem inſuſurrunt: [illegible] manib. p[illegible] dibuiq, protractum, & clitellarum inſta[illegible] nudo impoſitum in epiſcopalem domum [illegible] reduxerunt. Ac de Dionyſio quidē hæc ſic ſunt acta: poſtea aūt impii milites in domos, quæ tecta eam dederant, Chriſtianorum propa[illegible] audacia, ac magno impetu irruentes. Tres eorū pre[illegible] atq; lepoſitas diripuerunt: eis ver[illegible] viliores eſſent, nec facile comprehendi aut [illegible] poſſent fractis, abierunt. Quæ ſane militū licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbiq; direptiones, miſtibus de ſpoliorum & rapinarum immanitate inter ſe concertantium. Non iter, non [illegible] non angiportus eximi[illegible] & fugam [illegible] diu noctuq, clades ea durabat. Præcones per [illegible] bem totam ibant, & magnis clamoribus [illegible] rabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſt[illegible] mus impuriſſimiſq, quibuſq; verbis no[illegible] is paſſim raptaretur: at[illegible] pratus, tandem igni combureretur.

CAP. XXIX.

De iis [illegible] tormentis [illegible], Chriſti religionem abiurarunt.

IT que [illegible]

[illegible]

Dionyſium, Alexandrinum a manu tyrannorum ſeruauit Deus.

Ῥύεται ἐκ ... Exemplum inſigne animi ... amorem ſub amore.

† κατ... 3 mouſtum Alexandrinorum aduerſus Chriſtianos impetu[illegible] effunmi.

Miſerandum [illegible]

[illegible] ... autem [illegible] ... ant [illegible] Chri[illegible] ... & [illegible] ... & [illegible]ſtant [illegible] robur ... [illegible]ſtres ſe regnieius ... enim in prę- ... [illegible] Chriſto martyrio ... ac tempus, locum, & ... [illegible] taminum expone- ... [illegible] poteſt, quam arenam maris [illegible] paucas tantum me- [illegible] nobis traditas [illegible] loco recte ex- eq[illegible] non eam fidem & opi- [illegible] traditio tulit ſunt co- ſe[illegible] breuiter, & compen- d[illegible] oriam noſtram ſubter- fug[illegible] diuinæ ſcientiæ & opinionis relin[illegible] agonib. huiuſcemodi pau- cis commemoratis, ad eaque ſuperſunt progre- diemur.

Cap. XXX.

De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis.

Sed primus omnium admirandus ille, ſenex depiędicetur Metras, quē beluæ illæ crude- liſſime raptum, ea dicere cogebāt, quę ad ſum- mam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæ- uiſſime fuſtib. diuerberarunt, faciem arundine acuta conſcid[illegible]runt, oculos confoderunt, nite[illegible] quoq; & [illegible]ntia corporis loca laniarunt: [illegible]q; ad [illegible] lomū, [illegible]manita[illegible] ſuæ quaſi renunciā- te[illegible], ingenti vi lapidum eū obruerunt. Quintam vero, fœminam quādam, ad ſimulacrum addu- ctam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa fa- cere detrectabat, a[illegible]gatis atq; ſuſpenſis ex pedi- bus eius funibus, per mediam eam d[illegible]traxere A- lexandriam. Deinde durioribus atq; accliuibus l[illegible]iam, tandē in eundem, quo paulo an- [illegible] Metram, locum perductam, eodem vt illum, [illegible] in corona oppreſſerunt. Poſt hanc admi- [illegible] adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam vener[illegible], ea beſtus aſſeruata: quæ quum la- [illegible] ictibus ſimul & maxillas & dentes oēs a- [illegible] ad aram ſacrificare prorſus nollet in [illegible] idolis parata fuerat maxima, accen- [illegible] alacritate proſiliuit: longe præſtan- [illegible] ducens, vt ſe ipſa Deo victima of- [illegible] Serapion, patria Epheſius: [illegible] omnia magna flagrorum [illegible] corporis locis ſedi- [illegible] præcipitem euni [illegible] enecarunt. Tum [illegible] ... [illegible]

[illegible] nomē ... [illegible] ... mori. ... [illegible] quam ... impoſ[illegible] ... conſecta flagr[illegible] ... [illegible] ... egregius, quod ſe in ver[illegible] ... ſpe[illegible] ... præbue[illegible] ... nomen, in [illegible] ... permaneret, ... [illegible] ... A- lexand[illegible], poſtquam carce[illegible] cula, & ſu- per alia [illegible] aculas fe[illegible] acum [illegible] perru[illegible] ſent, poſtremo in c[illegible]m ardentem proie[illegible]ti, grauiſſime fuoc exuſti.

Cap. XXXI.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina.

Mulieres quoque à[illegible] m pul[illegible] c[illegible] non aberant, qua[illegible] m [illegible] mum, ſane quam fo[illegible] d pu[illegible]. [illegible] prima fuit Ammon[illegible] abdu[illegible] c[illegible] miſſionem ſuam co[illegible] nihil facturam [illegible] ſperat, qu[illegible] mentorum generib. [illegible], ea- que expugnare ſtuden[illegible] Poſt [illegible] & admiranda illa Mer[illegible] beroru mater, & [illegible] Dionyſia, quū quidem quæſitorem ipſum [illegible]deret, [illegible] in immenſis carnificinis [illegible] ſtātia vinceretur, ferro ſunt necatæ. De[illegible] ron, & Aſter, & Iſidorus & Dioſcoru[illegible] qui [illegible] dum decimū quintum expleuerat [illegible] pri omnes, producti & cæt[illegible] quidem [illegible] combuſti, adoleſcentulum aut[illegible] abſurda quadam de eo [illegible] concepi[illegible] illum nondum ſatis firmum, neculum [illegible] di & ſeductioni idoneum eſſe puta[illegible] & tempus in eo completuru[illegible] deeſſet. Hos conſequutus eſt Nem[illegible]ſion [illegible] ptius & ipſe atq; inter prædones educatus, q[illegible] nomine in iudiciū fuerat pertract[illegible]. Poſtquam autem cauſa dicta, crimen id [illegible] deinceps vt Chriſtianus [illegible] vinculis eſt d[illegible]. Quæſitor porro iniquiſſimus, mag[illegible] hunc q[illegible] in illos ſæuiens, martyrem int[illegible] nes medium ignis exuſſit. Turma d[illegible] militū: Amon videlicet, Zeno, Ptol[illegible] genuus, & quidā aſ[illegible]cta ætate [illegible] tribunali apparentes, qui agon[illegible] martyrum ſpectant[illegible] gationem propenſum [illegible]gnanon[illegible] rentes ringebantur, & [illegible]quam [illegible] innuebant, quandoque [illegible] manus [illegible] corporal[illegible] rum [illegible] decentem[illegible] pulchre componeb[illegible] flagranti a&o de[illegible] tribunal [illegible] ſunt ab[illegible] C[illegible] mū ſunt, p[illegible] [illegible] us che[illegible] &

Marginal notes: Metra. ... [illegible] Quinta. Apollonia. Serapion. Beſa. Macarii. Epimachi. Alexandri. Ammonaria. Mercuria. Dionyſia. Ammon, Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, Theophilus, milites.

Sauarum pa... ab... ſum, & ſilium ... occiſum ... Eur... ... ...que aſſligit.

C... ſtiani ... principi... & pub... erant ſucceſſi... Rom. impe...torum.

[illegible] imper... [illegible] ... pro ... [illegible] ... con... [illegible] ... greſ... [illegible] ... vna ... ab ... eſt inte ... [illegible] ... m ad ...um & Voluſianum p...r... porro, qu... anim duerteret ... Decius in ... adeo ... ... deum impegit lapidem. Quum e... pul... re ſtaret, & res omnes ei ... ita ſuccederent, viros ſanct..., qui pre ... pro pacata tranquil...tate & vale... cundi ... ndebant, afflixit. Qu... ...s ſimul etiam vota, & quæ pro ... ione eſt perſequutus. ... eduo i... ...no & ... ibus quatuor impe... ...tiato, deceſſerunt. Quibus ſucce...

Origenis mors.

dens ...ylianus, quatuor imperauit menſes, & rerum ſummam ad Val...ianum & Gallienum moriens tranſmiſit. Gallo ſedenim poſt Deciũ imp...nte, Origenes vndeſeptuaginta annis peractis, miſerabiliter infelix obiit. In quo & nos conuenit finem ſuum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes præbuit, quamuis finis eius principio non reſpondent. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos ... cuius exordium à primo Seueri anno incœpit, finis autem in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate vero Chriſti duceteſimo quinquageſimo octauo.

Anni libri ...

Secundum Chronicos noſtros 4236

[illegible] tam a... ...e laberé... & multis pra... ...lum exitiumque occaſio... ...um enim nihil no... ſacr... ...ris exponere vellet, ſeipſum in errorem coniecit. ...de multa neſanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ...atore ...que eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes, & reliqui impii hæretici dogmatum ſuorum materiam ſumpſerunt. Profiteri enim eſt auſus, vni...nitum filium ...er ...re patrem non poſſe, neque ſpiritum ſanctum ipſum ...um ...i ... neque angelos ſpiritum, neque homines angelos ... filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturam ...que gratia tantum filium dici & animas hominum præexi...ere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonem audiit dicentem: Fili, ... multos componas libros & ore tuo properes. Cor tuum non ſit velo... profeterendum ſermonem coram Deo. Deus namque in cœlo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauc... ſint. Mult... enim verba multiplicãt vanitatem. Noli eſſe ...ſtus ...ultum, nec plus

B ſapias quam neceſſe eſt. Iuſtus enim d... perit in iuſtificatione ſua. *Ab eccleſia porro proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſ...lyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in Ec...ſia faceret (erat e...nim presbyter) rogatus peti...ion, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori vero dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtifi...ati...nes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo. Libroque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vna cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri.*

Suid.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Sextus.

Cap. I.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

...andorũ ...poſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, complexus, vna cum morte eius finem quoque ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumentum ..., magnum Alexandriæ epiſcopum Dionyſium ... ſcriptis eius quæ poſt ſe reliquit, per propri...s voces, materiæ ſatis ſuppedi...ntibus ... us quoque ... eo, quæ ...ſt Seuer..., M... ...perſ...quutiones, ...a ... Nouatus pro..., ſ...ſtu... ... Catharorum ſi... ...um ... ...rea quo... ...ois eiectu... ſit: & ... qui in pe...equutione

...ubuque

A lapſi fuerant, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nonnulli poſt perſequutionem inducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palæſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundam prod...giorum: item Dionyſii epiſtolarum. adhæc Nepotis, Pauli Samoſateni, & peruerſæ Manichæorum opinionis. Poſtremo diuinos ... ſebimus viros, qui ea tempeſtate vſque ad ...ocleſianum & Maximianum qui quidem ...cer biſſime eccleſias oppugnarunt, enitucre ... Initium autem inde ſumendum.

Cap. II.

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint.

IN perſequutionibus, quas ... cenſuimus ... Chriſtianorum formi... ...in ... ho...ſt... us con...eſſi, d... ...emiu... portarunt. Plurimi e... m pr... ...arum ...im...

 becilli-

ecillitatem, obuiam quidem illi periculis progreſſi: ſed quum ea perferre non poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultū abiurarunt. Ii vero, perſequutionis motu & ærumna conquieſcente, quũ in animis ſecum ipſi ius quonã miſeriæ & calamitatis perueniſſent, expenderent, grauiter afflictis vehemens inceſſit dolor & pœnitentia. Itaq; ad eccleſiarum ius temporis Antiſtites ſe contulerunt pœnitere ſe atq; reſipiſcere, paratoſq; eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profitentes. Porro humani illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, nõ grauate eos ſuſceperunt, & complexi ſunt: & quum legitima atq; competenti pœnitentia inuitatos in eccleſiam produxerunt, tũ tempore * quoque ſuo ſtationem & locum eis inter fideles, interueniente ſolummodo oratione, vna cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Quam conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginenſis paſtor mutandam eſſe ** cenſuit: non aliter & lapſos quam, per lauacrum expiandos & quoſcunq; ex qualicũque hæreſi reſipiſcentes, admittendos eſſe arbitratus. Atq; eccleſiarum quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalam perlibenter quoſcunque reuertentes ſuſcipiebant.

*** Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ Numidiæ, Mauritaniæque epiſcopis: & ſunt etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizates non rei; erit, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palã ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit Eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales cõſtitutiones. Nec ſatis iſſet tutum eam aperire de ſacris ceremoniis ſententiam, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſtæ. Sedenim in Polonia nunc quoq; Epiſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſſia omnes, baptizatos denuo tingunt, illis adiectis verbis* . Si non es baptizatus. Affui ipſe ablutioni huiuſmodi ſuſceptor.

F

C a p. III.

De impuro Nouato, rebuſque eius narratio, & qua eius fuerit doctrina.

ROmæ autem eis temporibus presbyter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ſublatus, omnem (vt in prouerbio eſt) mouerat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationẽ adductus, demũ aliud quod faceret non habens, ab eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſſionis ſuę obtentum illum pretexens, quod epiſcopi eos qui Deciana perſequutione dus ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiã recepiſſent. Breui ſane tempore permultis ſeductis, ſuũ ſibi cõſtituit conuenticulum: & eorũ qui propter [illegible] Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe f[illegible]. Quum aũt eum epiſcopal[i] dignitate, quã ſtopere dudum adamauerat, po[illegible] oporteret, per duos quoſdam ſectæ ſuæ homin[illegible] ui ſ[illegible]lutem ſuam prorſus iam deſperatãt [illegible] ſe Rom[illegible] mobſ[illegible] inis ex [illegible], eoſq; [illegible] atq; ad ruſticis [illegible] ſimulan[illegible] & diſſi [illegible] neo[illegible] pe[illegible] op[illegible] us vt pſi[illegible] u[illegible] expoſitis [illegible]

[illegible] ſopter am [illegible] ad eum venere. Ibi [illegible] quidam ex eius ſodalibus [illegible] crapulæ & ebrietatis gratia [illegible] & * imaginariam manuum [illegible] palem dignitatem homini conferre coguntur [illegible] od [illegible] li, v[elut] inuiti, vi atque neceſſitate adducti, fecere. Et Nouatus honorem eum, quem tam ſcelerate, vt videbatur, conſequutus fuerat, vſurpabat, eundemq; contra obtrectatores defendere parabat. homo, in quo Satanas domicilium habens * Chriſti nomen & fidem ad prætextum ſaltem vtebatur. Quum enim ab exorciſtis de fide inſtitueretur morbo eſt correptus graui c quumq; iam in expectatione mortis eſſet, aquam petit, qua in ipſo lecto, ita vt decumbebat, perfuſus, d baptizatus ſcilicet eſt: ſiquidem tinctionẽ huiuſmodi baptiſmum vocare licet. Sedenim ille poſtea reliquis eccleſiæ e ſymbolis atq; ceremoniis quib. ad eum modum tincti iuxta eccleſiæ ſanctiones vti ſolent, minime dignus eſt habitus: † neque quum cõualuiſſet, ſignaculum ab epiſcopo deinde recepit. * Porro quum myſtica huiuſmodi ſymbola non ſit ſortitus, quo modo Spiritum ſanctum eſt aſſequutus? Sed & perſequutionis temporibus, per timiditatem presbyterii honorem abiurauit. Poſtquam enim à diaconis rogatus eſt, vt periclitantibus fratribus, in tormentorum diſcrimine maxime auxilio indigẽtibus, ita vt ſacerdotem deceret, præſto adeſſet: tantũ abeſt vt illis ſit obſequutus, vt eum indignatione magna ſe ſubduxerit, & de cætero presbyter eſſe noluerit, aliud ſcilicet philoſophiæ genus ſequutus. Aliam quoque abſurdam admodum rem in ſe admiſit. Quum enim * oblationes offerret, qui mos ſacerdotibus eſt, & iam ad diſtributionem panis perueniſſet, data cuilibet parte ſua, pro eo quod eum gratiarum cam actione percipere debebant, f iurare miſeros coegit: g vtranq; enim percipientium manũ comprimens, non prius eas remiſit, quam iuratum ab eis eſſet: (vtar autem verbis eius conceptis) *Adiura mihi per ſanguinem & corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nũquam te à me diſceſſurum, & ad Cornelium* (Romanus hic fuit epiſcopus) *rediturum eſſe* Miſeri autẽ illi non prius ꝙ acceperant, degustarunt, quam ſe illi deuouerunt: & pro eo quod *Amen*, reuerſuros ſcilicet ſe ad Cornelium profitentes, dicere debebant, *minime ſe redituros dixerunt*. Huius fraudem, malignitatem, & cacoethes hæreſis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis [illegible] bene pro Chriſto decertarunt, & ingentem ex confeſſione fructũ tulerunt, præterea Sid[o]nius & Celerinus, qui in eodẽ ſtadio decur[rerant], primi deprehenderunt: primiq; cum e[o] [e]greſſi, de eo triumphũ in eccleſia egerunt. Ex eis aute qui ſuffragio & con[illegible] ſua Nouatum epiſcopum ordinarant, vnus non longe poſt ad eccleſiam reuerſus [illegible] pœnitentiam & luctum ab[illegible] ptus quidem ſe [illegible] tantum [illegible] eſt, ac in epiſcopo[illegible] rum locum alii ſunt ſuffecti.

G

H

C a p. IV.

Quomodo [illegible] viſus lapſorum ſuaſerit receptum, & epiſtola eius ad Nouatum.

H[illegible] nge lat[e]q; vul[illegible] ns erat tumultus & mul[illegible] o[illegible] pus mul-

** ἀλῃγορικὴ [illegible] Nouati dementatum.*

· χειρο- τονίαν [illegible]

Tales olim Clinici dicti.

d Nouatus æger in lecto baptizatus.

† ὑπὸ [illegible]

Confirmationem hanc nunc vocamus.

e Symbola & ceremonia baptiſmi. Euſeb. lib 6 ca. 43.

** [illegible] Euſeb.*

N [illegible] populares [illegible] ſibi adhærerent in perceptione Euchariſtiæ obſtrinxit.

g Ea tempeſtate laicis etiam Euchariſtia in manus dabatur quod poſtea in eccleſia eſt mutatum

h Epiſcopi, qui Nouatũ epiſcopum [illegible], dignitate ad[illegible] Eorum autem [illegible] [illegible] ab eccleſia in ordinem laicorum eſt [illegible].

De lapſis ſi [illegible] pœnitentia.

[illegible] us [illegible] ipi [illegible] au- [illegible] nos martyres, Chriſti nunc [illegible] arti ſpes parti pes etiam iudici & [illegible] eo edente [illegible] quoſdam fratres ſa- [illegible] crimen ſuſtinentes receperunt: conuer- ſionemque [illegible] pœnitentiam eorum videntes, atque acceptam [illegible] exiſtimantes, qui non vult mortem, [illegible] exploratá ea atque comprobatá in cœ- [illegible] tani admiſerunt, & ad eum modum receptu locum [illegible] dederunt, orationemque ſimul & cibum cum eis communicarunt. Quodnam igitur, fratres, nobis de eis conſilium datis? quid faciendum putatis? ſuffragatoreſ- ne [illegible] ſcriptores illorum ſententiæ erimus, iudiciúq; [illegible] gratiam [illegible] ſeruantes, benignos nos erga eos, quo- rum illi miſerti ſunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in ſententiam eo- rum inquiremus, benignitatemque contriſtabimus, & quod bene eſt conſtitutum & ordinatum retractabimus, Deumque ipſum exacerbabimus? Hæc Dionyſius, B de eis qui per infirmitatem perſequutionum te- poribus lapſi fuerant, ſcripſit. Qualia vero & ad ipſum Nouatum eccleſiam Romæ perturbantē ſcripſerit, æquum eſt vt hic proferatur. Quum enim ille [illegible] obtentu [illegible] uodam, in nonnullos fratres ſchiſmatis & diſſidii cauſam, perinde at- que ab illis ad concilia cœptaque eiuſmodi, per vim deſc[illegible] dere coactus eſſet, côferret, vide quę- ſo quibus ad eum vtatur verbis. *Dionyſius Nouato fratri ſalutem.* Si inuitus, vt inquis hoc conſiliu cepiſti, idipſum, ſi voluntate & ſponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris mar- tyrii laudis & gloriæ fuerat, imo meo iudicio e- tiam maioris Eccleſiam non ſcindere, quam ido- lis non ſacrificare. Haec enim parte alicubi de v- na, eaque ſua ipſius anima, ſuſcipiens certamen: in illa autem, de eccleſia vniuerſa martyrii ſub- eundus eſt agon. Proinde ſi vel perſuaſeris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, * illu- C ſtrior tibi ipſo lapſu fuerit reſipiſcentia: & quū crimen tibi vitio minime vertetur, tum caſtiga- tio maxime laudi erit. Quod ſi illos parum tibi ob[t]equentes, in poteſtate tua non habes, tuam ſaltem ipſius animā ſeruans ſeruato, Valere te, quatenus, pacem conſectaris, in Domino opto.

Cap. V.

De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt.

NOuatus autem animi arrogantia tranſuer- ſim actus, propalam & impudenter magna libertate prædicans docebat, nullam eſſe ſalu- tis ſpem reliquā eis qui perſequutionum tēpo- ribus lapſi eſſent; quāuis omnia quæ ad [l]egi- [tim]am & veram pertinent conuerſionem & cō- [uerſio]nem perfecerint. Nec contemnendam ad [illegible] pertraxerat [illegible] ue collegerat multitudinē, & D p[illegible] ex [illegible] bribus eius ſequebantur er- ro[illegible] eorum mentes, Catharos & pu[illegible] bant [illegible] duce & imperatore diab[illegible] Nouat[o] * turpiter & impure dic[illegible] [illegible] m [illegible] dem latius ſer- pe[illegible] m [illegible] e [illegible] antiſtites, in primis [illegible] R[o]man[illegible] us [illegible] hagnenſis † [illegible] n[illegible] o martyrio [illegible] [illegible] r [illegible] v [illegible] le quidem [illegible] x [illegible] aut [illegible] du[illegible] con-

[illegible] in q[illegible] ſexaginta [illegible] & diaconi [illegible] Celebrata [illegible] oque [illegible] ſeorſim in ma[illegible] & [illegible] nibu[illegible] quorum o- mnium calculo [illegible] udec[illegible] m eſt, Nouatū qui- dem, adhærenteſque [illegible] opos & quicunq; præterea in [illegible] maniore [illegible] inionem illorum [illegible] m[illegible] robarent, [illegible] pro ſcriben- dos prorſ[illegible] ipſo autem [illegible] admittendos humaniterque [illegible] act[illegible] ndos eſſe, con[illegible] p[œ]- nitentia exhibentes fructus. Sunt hoc [illegible] ſten[illegible] ut Romanæ Syn[o]di, atque etiam eorum q[illegible] eam [illegible] Aphrica [illegible] qui ſacrorum anti ſtes, vt diximus Cyprianu[illegible] coacti ſunt, conue[illegible] & de[illegible] n ſ[illegible] Cornelii Romani [illegible] ue etiam Cypriani, alio- rumq[illegible] fuere [illegible] ſcoporum [illegible] compoſita ſcript[illegible] nfirmantia, omni- bus eum v[illegible] ſin perſequutio- ne ſubuen[illegible] um imperti B retur [illegible] na cū o- mnibus [illegible] m [illegible] tatio- nem proferi[illegible] Cornelii, [illegible] tu con[illegible] exponuntur [illegible] bi-num Antiochen[illegible] uotes Nouatu[illegible] Vnd[illegible] tian pleraque de inep[illegible] ſtram hanc t[illegible] ubn[illegible]

*** Hippolytus Portuenſis epiſc[illegible] eum ad ſup- plicium raper[illegible] vt [illegible] Reſpondit fuge- te ô miſeri [illegible] Nouati ſchi[illegible] Catholicæ reddi[illegible] vos populo [illegible] fides vigeat, [illegible] templ[illegible] eſt, Quem Paulus [illegible] quamque [illegible] vera [illegible] Qua docens, documque piget [illegible] Martyr [illegible] ſuæ quod[illegible] abeſſe Dei. Inſigne retractationis ſuæ [illegible] exemplū*

Cap. VI.

De Dionyſii epiſtolis de pœnitentia & noua narratio de quodam Serapione, qui in pœnitentia, ſacroſancta C myſteria extremum ſpiritum agens percepit.

AD * Fabium eum, in Nouati [illegible] ectam al[i]quā- tulum inclinantem, [q]uem modo d[illegible] us, diuinus vir Dionyſius [illegible] ibens, plurimu[illegible] pœ- nitentia diſſerit: & martyrū certamina iam inde ab initio diſcernens, ſicut & nos expoſuimu[s], atque alia multa afferens, admi[illegible] tione qu[illegible] dignum memorat, quod hoc q[illegible] ne [illegible] pectiue referendum duxi. *Vnum tib[illegible] mq[illegible] plum quod apud nos euenit, exponam. Serapion quidam nobiſcum fuit ſenex fidelis, & qui ſine crimine ad multu vixiſſet tempu[s], per ſe[illegible] autem tempeſtate lapſus eſſet. Is ſæpe quidem vt reciperetur ob[illegible] ſtatus [illegible] erat ſed nemo illi aduertit animum. Idolis enim ſacri[f]icauerat. Morbo vero deinde oppreſſus, tres continuos dies ſi[ne] vo- ce & ſenſu iacuit: paululum vero vir[ibu]s recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad[ſe] vocauit: &, [Q]uandiu me tandem, inquit, ô fili, diſtinetis? accellerate quæ- ſo, & me quamprimum abſoluite. [P]resbyterorum que a* D *liquem tu ad me voca. His dictis, rurſum obmutuit. Puer curſu ad presbyterum contendit: erat autem nox & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad [v]enire non poſſet, mandatumque à me haberet, vt à vita deceſſuris, ſi opus eſſet, & maxime [ſ]i ante hac ſuppli[c]iter precibus id flagitaſſent, vt ſe licet eo meliore ſpe fatu[m] [c]on- cederent, & abſoluerentur: paululum puero [eu]chariſtiæ dedit, infundere atque inſti[lla]re id in os ſenis iu[bens]. Puer redit. quum non longe [illegible] et, prius quam ad [illegible] m ingrederetur erigens ſe rur[ſu]s [illegible] to-*

Margin notes:

Nouati hæreſis in fine à Synodo damnata.

Nouatiani ex nomine [illegible] apud Euſeb. vt ſup.

* Ab ſeruus [illegible] Nouatianos.

[illegible], quod [illegible] illam ei [illegible] per Eucbar[illegible] [illegible] in[illegible]dit, atque ille pau[illegible] [illegible] confe[illegible]im reddidit, ſpiritum. A[illegible] non aperte [illegible] quem in vita permanſit, donec abſ[illegible] [illegible] multa quæ egit bona [illegible]tra extendit [illegible]

[illegible]æ de Serapione. It[illegible] [illegible]rro [illegible] [illegible]iam de pœnit[illegible] ad Æ[illegible] [illegible] qua iudiciu[illegible] de lap[illegible] co[illegible]m & d[illegible] ue [illegible] xp[illegible] Al[illegible]m [illegible] eandem [illegible]pſi[illegible] pœ[illegible]entia habente [illegible] ad C[illegible] [illegible]pum [illegible]o[illegible]itam. A[illegible] iam præte[illegible] [illegible]hortato[illegible] ad [illegible] [illegible]ndrinam. [illegible] meius alia epiſto[illegible] O[illegible]ge[illegible]m; [illegible] ali[illegible] Laodicen[illegible] [illegible] [illegible]el[illegible]: ſicuti [illegible] de pœn[illegible] ad A[illegible] [illegible]ios, quorũ [illegible] [illegible]zanes. Scripſit quoq; ad [illegible] Romæ epi[illegible]opum [illegible] ab eo ad[illegible] Nou[illegible]tum accep[illegible] epiſtolam. [illegible] etiã [illegible]thea[illegible] ab Heleno T[illegible] Ci[illegible]iæ, [illegible] [illegible]iliano Cappadocum, necnon à [illegible]heoc[illegible]lo Palæſt[illegible] [illegible]piſcopis, vt An[illegible]o[illegible] S[illegible] duma[illegible] [illegible]b [illegible] obune[illegible] [illegible]nt [illegible] [illegible] nabant [illegible] d quoque [illegible] quidẽ [illegible], De[illegible] [illegible]ianum [illegible] coec[illegible] [illegible]tioch[illegible] [illegible]tum eſſe. De [illegible] [illegible] no aut me[illegible] ad eum [illegible] [illegible]rbis [illegible] *Admirandus ille Alexander in carcere [illegible] def[illegible]ctus.* Deinde & [illegible]as duas ad R[illegible]manos [illegible] epiſt[illegible]as, alte[illegible] de pace, al[illegible] de [illegible] nitentia. A[illegible] [illegible] quibus [illegible] [illegible] Nouat[illegible] [illegible] adhuc [illegible]ntes: [illegible] de[illegible] [illegible] ad eccl[illegible] eſſent [illegible] duas. Ad [illegible]os quoque plures lite[illegible]atis, plurimum [illegible] ntibus attulit vtilitatis.

[illegible] quod dicant [illegible] benedicti [illegible] [illegible] quæ [illegible] reliquia [illegible] [illegible] Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim a [illegible] Chriſti neque ſanctum eius corpus immutabitur [illegible] [illegible] virtus & viuifica [illegible] perpetua manet, in illo. [illegible] ad Caleſyrium Epiſcopum.

C a p. VII.

De quæſtione tum temporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius [illegible] coortus.

POrro quum Cornelius Romæ poſt tertium [illegible] annum Epiſcopatu ſunctus [illegible], [illegible] [illegible] ſuffectus: q[illegible] on [illegible] [illegible]pter [illegible] [illegible] adminiſtrata, [illegible]anum habet [illegible] ſuc[illegible] ad quem D[illegible]ius [illegible] de ba[illegible] [illegible]ctip [illegible]am. Cyprianus quippe A[illegible] [illegible] [illegible]cos qui ab [illegible] [illegible] lauacro expiari & reci[illegible] [illegible]phanus [illegible] prætere[illegible] [illegible] [illegible] duxit: [illegible] vete[illegible] [illegible] [illegible] ad eum [illegible] [illegible]ius plu[illegible] [illegible] facit, [illegible] [illegible] re. [illegible] *nunc [illegible] Orientales, [illegible] ant ad [illegible] in A[illegible]*

[illegible] Antiochenum, [illegible] [illegible] Aelienſem A[illegible]dred [illegible], Marinum [illegible], Heliodorum Laodi[illegible] qui in locum The[illegible] ſurrogatus eſt, Hele[illegible] [illegible] Firmilianu & Cappadociam [illegible] præcipuos enim Epi[illegible] [illegible] ne epiſto[illegible] longior fiat, neve multa [illegible] [illegible]. Sed [illegible] vniuer[illegible] Syria & Arabia: quibus [illegible] per aliquis [illegible] doctrina, & nunc etiam [illegible] Meſopotamia ipſa Pontus Bithynia, & [illegible] [illegible] exultant [illegible] omnes, concordia [illegible] charitate glorificantes Deum. Hæc Diony[illegible] ad Steph[illegible]um. Ad [illegible] autem, qu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dit, Steph[illegible] reliqu[illegible] iudicium [illegible] [illegible]s. [illegible] nam [illegible] Stephan[illegible], de H[illegible]eno & Firmiliano omnibuſq; [illegible] popu[illegible], ſe cum [illegible] non communicaturu[illegible], [illegible] ipſam ob cauſam quod hæreticos rebaptiz[illegible]. *Et conſidera,* inquit, *magnitudinem rei. Certum enim eſt, de ea in maximis Epiſcoporum conuentibus, vt audio, decreta eſſe facta, videlicet: vt qui ex hæreticis per pœnitentiam conuertuntur, primum de recta fide per catecheſin inſtituantur, deinde abluantur, veteris & impuri fermenti deponentes ſordes.* Et paulo poſt: *Quin & dilectis noſtris compresbyteris Dionyſio & Philemoni, qui ante hac ſuffragatores Stephani fuere, quum ad me de hiſce rebus ſcripſiſſent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus reſpondi.* Et de baptiſmo nunc hactenus. De hæreſi autem Sabelli[illegible], quæ tum emergebat, mentionem faciens, De dogmate, inquit, Ptolemaide, quæ vna ex quinque ciuitatibus eſt, recens orto, impio prorſus, quippe quod multam blaſphemiam in omnipotentem Deum patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, multam infidelitatem in [illegible]nigenitum eius filium, primogenitum omnis creaturæ, in humanatum Verbum, inſenſibilitatem autem Spiritus ſancti continet, quum * vtrinque ad me perueniſſent, & decreta, & fratres diſputaturi, quædam ſcripſi pro viribus mea, Deo ſuppeditante, explanatius exponens omnia.

C a p. VIII.

De viſione quæ Dionyſio apparuit.

IN tertia epiſtola de baptiſmo, quam ad Philemonẽ presbyterum Romanum ſcripſit, hæc refert, *Ego vero etiam in ſcriptis & traditionibus hæreticorum lectione verſatus ſum, opinionibus eorum impuriſſimis aliquantum animum meum polluens: vtilitatem autem illam ab eis capiens, vt facilius eos apud me ipſum refellam atque repudiem, magiſque etiam execrer ac deteſter.* Atque equidem frat[illegible] quidam presbyter, ab eis legen[illegible] [illegible] [illegible] d e[illegible]reretur ne in cœno malitiæ [illegible] inuolueret neue animam mea[illegible] [illegible] & pern[illegible] [illegible]traheret. Eumque qu[illegible] [illegible] re[illegible] [illegible], viſio quæ[illegible] di[illegible], & vox iue confirmau[illegible] & [illegible] mandauit dicen[illegible] *Omnes [illegible] quos in manus a[illegible], libros. diſquirere enim [illegible] are, & ex[illegible] [illegible] potes, qua [illegible] etiam [illegible] comp[illegible] fuit, [illegible] viſionem eam accepi [illegible] qua firmior [illegible] [illegible] te ſpe[illegible] [illegible] [illegible] trap[illegible]* [illegible] [illegible]bus on[illegible]

CAP. IX.

[illegible] *et seductione item de* [illegible] *quas epistolas ea* [illegible] *Dio*[illegible]

H[illegible] [illegible] â [illegible] [illegible] [illegible] at, [illegible] non prius [illegible] pub[illegible] quæ ab aduersariis audi[illegible] ex[illegible] ſſent. *a* Et tum primũ ad [illegible] perd[illegible], [illegible] prorſus in eis opus [illegible] dio iudican[illegible] tum enim id la[illegible] ab [illegible] obtinuerant. *b* Ac q[illegible] iſt[illegible] nus [illegible] tata ita infert. *Didici illud quo*[illegible] *lum nunc Aphricanos hoc perperam indu-xiſſe* [illegible] *& ab eis qui dudum ante nos episcopi in frequẽ-t*[illegible] *in ecclesiis fuere, in conuentibus fratrum Iconii & S*[illegible]*nada* [illegible] *& præterea apud multos ita decretum fuiſſe.* [illegible] tum conſilium reiiciens, in contẽtionem, & rixandi ſtudium eos conijcere ſuperſedeo. *Nõ enim mouebis*, inquit, *terminos proximi tui, quos conſtituerunt patres tui.* Quartam autem quã ad Dionyſium Romanum de baptiſmo dedit epiſtolã quum adhuc is in presbyterorum ordine eſſet, ſcripſit: quem Dionyſium Romanũ eximium & admirandum quoque fuiſſe, ſatis ex noſtri iſtius Dionyſii ſcriptis colligitur. Porro in epiſtola q̃ ad eum dedit, ſic etiam Nouati meminit. Nouatum iuſtis profecto de cauſis odimus, qui Eccleſiam diſcidit, fratreſq; quoſdam ad impietatem & blaſphemias pertraxit, & impuriſſimas de Deo doctrinas inuexit. Nam benigniſſimũ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt immiſericordem, more ſycophantæ traducit. Ad hæc ſacrum abolet lauacrum, fidem Chriſtianã & confeſſionem euertit: & Spiritum ſanctum ex hominum cordibus, ſi qua ſpes eſſet vt vel in eis maneret, vel ad eos reuerteretur, prorſus propellit. In quinta vero epiſtola ad Xyſtum Ro[illegible] um data, multa contra hæreticos ſcribit, e[illegible]uſmodi quiddam ſibi accidiſſe, hiſce verbis refert: *Sed enim frater, conſilio indigeo, & ſententiam* [illegible] *tuum requiro, poſteaquã huiuſmodi quædã apud nos res accidit: vereor enim, ne halluciner.* Fratrib. [illegible]ippe congregatis, fidelis quidam iamdudum an[illegible] meam etiam, imo quoq; (vt opinor) ante be[illegible] Heraclæ electionem habuus, qui in cœtum noſtrum veniſſet, & eos qui tum baptizat[illegible] videret, interrogationeſq; & reſponſio[illegible] audiret, acceſſit ad me flens, ſeipſumq; [illegible] orans, atq; ad pedes meos prouolutus: [illegible] quidem & abiurans baptiſmũ, quem [illegible] ſuſceperat, non talem cũ eſſe proponens [illegible] uam cum hoc habere commu[illegible] m blaſphemiis illũ refer[illegible] Animam vero ſuã admo[illegible] audere oculos [illegible] propter nefariam impuritatem [illegible] torumq; [illegible] lorum quib. ini[illegible] us [illegible] s, obteſtabatur [illegible] & [illegible] noſtra laua[illegible] ſane ego [illegible] diuturnã

[illegible] m[illegible] qui [illegible] natum [illegible] n[illegible] m *Amen* accinu[illegible] anus [illegible] nti[illegible] cor[illegible] p[illegible] P[illegible]ndo[illegible] minime [illegible] putaui [illegible] hæc [illegible] principi[illegible] nou[illegible] Bon[illegible] o [illegible] iuſſi[illegible] firmaq[illegible] con[illegible] bona [illegible] communionem [illegible] [illegible] ac[illegible] [illegible] more & [illegible] tandem [illegible] ortatio[illegible] ibus perductus [illegible] orationib[illegible] [illegible] Alia [illegible] ext[illegible] ad [illegible] ſtum e[illegible] la, in qua multa de h[illegible] quæſtione verba [illegible] Eidem & alia de Luciano [illegible] de quæſtione eadem ad Dionyſium Romanum epiſ[illegible] um data. De Dionyſii epiſtolis in ca[illegible] bapt[illegible] mi.

CAP. X.

De perſecutione Valeriani & quæ tum Dionyſius Alexandrinus epiſcopus paſſus ſit.

VAlerianus poſt G[illegible] Imperio [illegible] primum clemen[illegible], [illegible] bonus vi[illegible] erga homines Dei b[illegible] neuol[illegible] atqu[illegible] b[illegible] Neque n. alius qu[illegible] iam, q[illegible] Imperatorum in illo proper[illegible] fuit, ne illi quidem qu[illegible] mani[illegible] C[illegible] mum erant complexi. Ad[illegible] b[illegible] & placidum nobis p[illegible]buit. Tota n[illegible] mus eius, diuini nom[illegible] b. pl[illegible] e prorſus nihil aliud quã Dei ec[illegible] ba tur. Sed n. magorum Ægyptiorum [illegible] ceps & doctor, im[illegible] oſtias & præſti[illegible] gi-cas docens, ei perſuadet, vt ſancto[illegible] on tantum domo ſua exigat, & quam [illegible] re-pellat, ſed ferro quoq; tollat, vt qui a[illegible] hanc n[illegible] tationibuſq; illorũ obſtarent & reſi[illegible] [illegible] ſtabant enim adhuc, qui pernicio[illegible] rorumq; dæmonum actiones v[illegible] aut auditas reprimerent. Talib. igitur co[illegible] vius, Chriſtum confitentes crudel[illegible] quutus eſt: & ad ſceleratiſſima [illegible] impias obtulit victima[illegible] pu[illegible] occidens, infelicium parẽtum liberos in[illegible] ma-niſſime ſacri[illegible]cans, recẽs edita viſcera di[illegible] & creaturas Dei in minutiſſimas pa[illegible] dens. Atq; his rebus ſe [illegible] & beatum fore eſt opinatus. Quapropter & Eccl[illegible] ſis ſa-ctus eſt, & indignum ſe benignitat[illegible] Ita ſcil. magnam is quoq; [illegible] nitati pe[illegible] tionem. Ei qui temporibus e[illegible] bu obeundis ſuot conflictati, ſi ad ple[illegible] om[illegible] es referri deberent, pecul[illegible] nd[illegible] m hiſto na. Tum ſane & Dionyſi[illegible] malo coronaleſcente, qui[illegible] Æ[illegible] ianus p[illegible] e-ctus Ægyptum prouinciam tenet[illegible] nali cauſam dixit & cum e[illegible] M[illegible] by ter: præterea duo diaconi[illegible] & cum Chære[illegible] alie[illegible] [illegible] cum Hierarcha [illegible] ſ[illegible] care [illegible] tenuerunt id primum, deinde [illegible] ſe, ſiεq, omnin[illegible] [illegible] timerent vel co[illegible] [illegible] ſi qui cœlum [illegible] [illegible]

tqu[illegible] nil[illegible] persuade[illegible] non po[illegible], nulla [illegible] an ota[illegible] on[illegible] tumulus morb[illegible] os quos[illegible] & à freq[illegible] in Li[illegible] gauit. A[illegible] peri[illegible] vrbe, non p[illegible] verò et a[illegible] Ægypto e[illegible] uen[illegible] tunt, atq; ibi rum[illegible] add[illegible] cent[illegible] man-runt. De[illegible] ad[illegible] duriorem grauio-remq; etia[illegible] in regio[illegible] cui nomen [illegible] Ce-phro, & locum [illegible] um, exul est de-portatus. Porro beatus Dionysius aduersa o-mnia magno forti[illegible] pertulit animo. Nec minus & fratres quidam continua consuetudine sua ociaspetit [illegible] lenierunt, consolationisq; pie-tatem ei præstiterunt.[*] Qui [illegible] accuratius co-gnoscere volunt, quę ea persequutionis tempe-state, non ipse tantū Dionysius, sed alii et[illegible] in-numeri fratres aduersa pertulerint, ii legere po-terunt, quæ ipse ad temporis sui episcopū quen-dam, nomine Germanum, obtrectatorem eius, scripsit, ita exorsus. *Stultus sane atque insanus fue-rim [illegible] necessitatem tam mihi imponam, vt admirandā [illegible] de mo Dei curam atque dispositionem scriptis persequar. Sed enim quum (sicuti scriptura ait [illegible] arcanum regis celare pulchrum sit, opera autem Dei depradicare gloriosum, ad narrationem rerum pr[illegible] prius accedam:* & cætera.

C A P. XI.

De martyribus Cæsareæ Palæstinæ.

VAleriana autē persequutione plurimi qui-dem alii martyrii coronam tulerunt. Cæsa-reæ autem [illegible] Palæstinæ, tres fortiter cum laude ma-gna confessionem Christi perferentes, in diui-no decurrere stadio, ad bestias damnati. nomi-na eorum sunt: Priscus, Malchus, & Alexander. Hi dicuntur in agro habitantes, seipsos vt segnes & ignauos, in re omniū pulcherrima accusasse: quod scil. diuinis propositis præmiis, per socor-diam ea arripere negligerent: martyrii coronam designantes. Itaq; rē sic pulchre deliberata, consestim festinabundi Cæsaream contende-runt, & apud iudicem de professione Christi, quæ opus erant, dixerunt: ac mox bestiis obie-cti, felicem sunt consequuti finem. In eadem vr-be fœmina etiam quædam Marcionis sequuta hæresim, vt fertur, eodem est certamine defun-cta.

C A P. XII.

De pace sub Galieno: & epistola eius quam pro Christia-nis edidit, qualis fuerit.

VAlerianus autem [illegible] modum transiter-sim raptus, non diu persequutionem cōti-nuauit. A barbaris enim captus, & in seruitutem redactus, imperium ad [illegible] Galienum trans-misit. [illegible] pro humanitate sua statim edicti [illegible], Christianorū persequutionē [illegible] [illegible] eiusq; Verbi antistitib. stata solitaq; officia [illegible] agere pe[illegible] I[illegible] in hæc [illegible] concessit. *Imperator Cæsar, Publius [illegible] Galienus, Felix, Pius, Augustus: Dionysio, Pin[illegible], & Demetrio epi[illegible] Officium & benignitatem li-beralitatis meæ per terrarum orbem omnem produci imperaui [illegible] iis omnibus [illegible] pie diuina co-*

[illegible] & vos [illegible], vt [illegible] quisquam vobis sit grauis & molestus: & id quo ad eius fieri potest, a vobis adimplea-tur, [illegible] a me dud[illegible] est p[illegible] missum. It[illegible] que Aurelius C[illegible] constitu-tionem a me pr[illegible] mulgatam eruabit. Circum-fertur etiam [illegible] eius constitutio ad Episcopos alios data, per quam [illegible] Christi in loca cœmi-teriorum su[illegible] recipierent, permisit. Talis quidem Galienus fuit. De quo Dionysius hæc quoque refert. Atque i[illegible] le a eorum qui ante se fuerunt Imperatorum, b hunc quidem delens atque destruens, c illum vero cum impetu in-uadens, cum omni genere suo funditus statim disperiit. *Declaratus autem, communibusque suffra-giis ab omnibus renunciatus est Galienus, vetus simul & nouus Imperator. Quum enim ante eos fuisset, post e-os quoque extitit. Iuxta id quod ad prophetam Esaiam est dictum. Quæ à principio fuere, ecce venerunt, & noua sunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmodum enim nu-bes radios solis subiens, & ad breue tempus eum vmbra obiecta obscurat, & præ eo prominet: deinde vel præter-eunte vel euanescente nube, sol siue suborius seu praortus resplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfe-ctus fuerat, per tyrannidem inuasit. Atque ille quidem nunc non extat, quandoquidem nihil erat: hic autem i-tidem, vt antea fuit constat: & imperium eius, perinde atque senium deposuisset, & adhærens sibi vitium re-purgasset, floridus etiam nunc viget, longiusque multo vbique spectatur, auditur, frequentatur* Hæc de il-lo Dionysius.

[*] Valerianus in Mesopotamia à Persarum rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos in seruitute consenuit [illegible] quam diu vixit, rex eius prouincia, ceruice eius sasistus, e quum conscendere solitus est. Eutrop *Idem Tamerlanum [illegible] Baiazethe Turca fecit*

Galienus imperauit annos sex cum patre Valeriano, nouem solus Eo tempore multi in diuersis prouinciis per seditio-nem creati imperatores, in quibus Macrinus fuit, qui in Il-lyrico vna cum filio interfectus Odenatum autem ipse Ga-lienus consortem imperii fecit &c.

† Macrianus, Galieno negligentius rempub administrante imperium in Oriente arripuit. deinde in Illyri[illegible] Aure-lo, qui & ipse contra Galienum imperium [illegible] duce Domitiano manum conseruit. Sed [illegible] Macria-no est. & exercitus omnis Aureolo deditus Vterq[illegible] etiam & pater & filius casus, sicuti & alter [illegible] ab Ode-nato in Oriente est interemptus Iul Capitol. in Galieno

C A P. XIII.

De Marino Cæsariensi martyre.

EO tempore, quum pax vbiq; esset, Cæsareæ Palæstinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, p Christo capite plexus est per talem causam. Vocabat eum disciplinæ mi-litaris ordo ad honorem, Romanorū mo[illegible] ma-iorem, gradumq; dignitatis al[illegible]orem. [illegible] item vocabant: & eam qui con[illegible] ebantur, Centu-riones fiebāt.) Et iam ho[illegible] alem [illegible] ceptu-rus erat, quū alius æmulu[illegible] dio ad t[illegible] bu-nal proced[illegible] ruumeque co[illegible] criminan-do asserit, vt [illegible] Romanā [illegible] m consequa-tur, qui Christianus sit, & [illegible] per[illegible] torib. [illegible] sa-crificet: proindeq; ordinem eum [illegible] ibi po[illegible] beri contend[illegible]. Ibi Ache[illegible] dex[illegible] Ma-rinumq; [illegible] in sententia [illegible] leuerar[illegible] p[illegible], interr[illegible]. Atq; vbi [illegible] nstante [illegible] ius [illegible] stum an[illegible], firmamq[illegible] ste[illegible] uem [illegible] et ad[illegible] erandum ex[illegible] [illegible] horas

Nicephor. [illegible] Euse. lib. 7 cap. 13 [illegible] a. Macrinus siue Marcus [illegible] b Galienus c Aureolum

Martyrium Marini [illegible]

A [illegible] tecnus [illegible], inc[illegible] cle[illegible] educit, & mon[illegible] eo quos o[illegible] nſ[illegible]. mox [illegible] orem tē[illegible] mittit, tunicaque [illegible] cta, en[illegible] nctus erat, ei demonſtrat, ſimulq; [illegible] brum productum in medio [illegible] tionemque ei vt verum vellet, ac[illegible] t, pe[illegible]. Porr[illegible] poſtquam ille ſtatim [illegible] ipſum a[illegible] ſplendum exten[illegible] em at natum producit, [illegible] Deo obtemperando quā ho[illegible] hæreret, cohortatur. Facile enim eū ab [illegible] ntortatum, quæ maxime deſideraret, [illegible] ium eſſe. Illumque ſic cum pace di[illegible] vbi conſtitutum vocaret tempus, & præco martyrem rurſum citaret, aſſiſtens ille, maio[r]emque quam antea pro Chriſto alacrita[te]m oſtendens exemplo inde ad mortem eſt abductus, & truncatus.

B

Cap. XIV.

De Aſterio, & admiranda fideq́; omnem excellente rei per eum geſta hiſtoria.

VErum enimuero Aſterius, vir apprime Dei amans, Senator Romanus, claro loco natus, copioſus, & magno ab Imperatorib. in precio habitus, proinde que propter nobilitatem & opes nemini ignotus, morti martyris affuit: & mox precioſis allatis veſtibus, ſacrum illud tabernaculum in humeros ſublatū, & (ſicuti decebat) inuolutum, ſane quam ſplendida & magnifica dignatus eſt ſepultura. Huius viri alia quoque plura ſunt memorato digna facinora. Quod vero is Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in hiſtoriā noſtram non intempeſtiuum eſt viſum. Propinquum ei vrbi montem eſſe ferunt, q Panius dicitur: ad radices eius fontes ſunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicūt. In eos fontes, patrio quodam more accolæ celebri feſtoq; die congregari, victimam dæmoni neſcio cui proiicere ſolebant. quæ quod mirifice derepente vi & opera efficacis illius dæmonis diſparebat, pro miraculo ingenti vbiq; ea res eſt celebrata. Et quom aliquando ibi adeſſet Aſterius, ſimulq; id quod fiebat videret, homineſq; eo conſternari animaduerteret miſeratus primum errorum eorum: inde ſublatis manibus, rerum omnium Deum inuocat, vt quum ſeductorem populi dæmonem illū aquis innatantē diſpelleret, tum fraude & [illegible] ore tanto miſeros, illos [li]beraret. Et ille quidē ſic orabat: confeſtim vero hoſtia illa ſubnatans emerſit. Ita miraculū id, hominumq; de eo portentoſa opinio, adeo eſt ſublata, vt deinceps nihil quicquam eiuſmodi in eo loco ſit factum.

Cap. XV.

De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea quæ ad hanc ſtatuam creuit herba.

QVando quidem [illegible] Paneadis meminimus, nec al[illegible] historiam prætermittendā eſſe duximus, [illegible] quæ ſit in ore omnium. Ex hac enim [illegible] fama fert ortā fuiſſe mu[li]er[e]m ill[a]m, quam [illegible] profluuio laborā[tem illegible] fimbri[æ] Chri[ſti illegible] ctu ſanationē rapuiſ[ſe illegible] orum Euangeliorum teſtatur ſcriptura. Inde [illegible] mus qu[o]que eius magnifica adhuc viſa [e]ſt, ſi [illegible] que admirandum tropæum & monument[um] collati in eam benefi[cii] Seruatoris permanſit. Pro foribus namq; domus [illegible] in columna [illegible] dam æreę duę ſtatuę ſtabāt ſublimes: quarum altera, genibus flexi[s], manibuſq; protenſis, fœminæ habitu, ſupplicantis faciem præ[ſe fere]bat: altera autem ex aduerſo collocata, [illegible] o viri ſtatu, diploide cum decenti quadam grauitate amicti, manū inclinare fœminæ porriger[e] viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ ipſius baſi herba excreſcere, quæ quum ad fimbriam æreæ diploidis pertigiſſet, non altius progrediebatur. eamq; veluti ſacram fimbriā tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborū auxilium habuiſſe dicta eſt. Statuā porro iſtam à muliere illa ſanguinis profluuio laborante, ad Chriſti formam & habitum conflatam eſſe, vera certaq;, quæ ad no[s] peruenit, hiſtoria tradidit. Atque ea ad Iuliani vſq; tēpora perdurauit. Ne-B que adeo mirum videri debet, qui aliquid beneficii olim à Seruatore noſtro accepere, eos per eiuſmodi monumenta grati erga eum animi memoriam reliquiſſe.

Chriſto Cæſareæ pro aduem ſuorum foribus erexit.

Sub eo ſtatua herba ἀλεξιφάρμακος excreuit. Euſeb. lib. 7. cap. 14.

Cap. XVI.

De figura & forma ſanctorum Apoſtolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.

QVum etiam ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſiuſque adeo Chriſti, & quæ eum ſupra naturæ captum mirifice genuit Virginis matris, coloribus adūbratas imagines plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidē Apoſtolus primus ipſas accurate, opus id exorſus, manibus ſuis depinxit: deinde vero ex veteribus alii quoq; viri pro eo atque par erat veluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruatas, idem fecere: ethnica q[ui]dē C illi fortaſſe conſuetudine ducti, & morem [ſu]um colere ſoliti, abſq; tamen neceſſaria* obſeruatione obtinere id tradiderunt. Sed Eccleſia inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curante atque diſponente) non modo effigies & ſtatuas, verumetiam veſtes, baculos, & lectos ſanctorum illorum virorum conſeruans, ad memoriam eorum ſempiternam. ſicuti & Iacobi thronum ad multa tempora ſeruatum eſſe ſcimus, quem fratrem ipſum Domini, primum Hieroſolymorum epiſcopū, ab ipſo Chriſto & Apoſtolis creatum eſſe, ſacra monumenta tradidere. Venerati ſunt enim hunc ſucceſſores eius, aſſeruatum: ſatis aperte declarantes, quo cultu & ſtudio Deo dilectos viros ſint proſequuti. Quēadmodum id ad nos quoq; eſt tranſmiſſum, apud quos multa etiam memoriæ gratia aſſeruantur. Verū de his hęc dicta ſufficiant.

Vſus ſacrarum imaginum.

Lucas eas primus pinxit.

** [illegible Greek] Niceph. [illegible Greek] Euſeb. vt ſupra.*

V ut deſunctorum monumentorū.

Thronus Iacobi fratris Domini

Cap. XVII.

D *De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit.*

GAlieni temporibus ſimul & doctrina & miraculis ingentibus floruit Gregorius cum fratre Athenodoro Eccleſias in Ponto gubernans. Ipſi autem Neocæſarienſis obt[igi]t epiſcopatus, & ab efficacia mi[r]acu[l]orum dendorum cognomen * Mirifici. Græco [a]utem patre genitus, in fide maxime profecit: & Alexandriæ Origeni operam dans, ſacras atque profa-

Gregorius epiſ. Neocæſarienſis Mirificus

** θαυματουργοῦ Mirificum eundem facta.*

nas [illegible] ſumma [illegible] commercium [illegible], cal[illegible] ſa [illegible] dæm [illegible] ac-cepta, per orationem [illegible] onem eſt conſe-quuta. ** Eccleſiæ [illegible] præfectus, quũ Phedi-muſei Amaſænus epiſcopus manus impoſuit, a tripem [illegible] nem [illegible] iſthæc, quum [illegible] d [illegible] m [illegible] fi-ſet [illegible] orationem [illegible], [illegible] altum tranſ[illegible] it locum. Deinde ſacerdotem profanũ templi [illegible] lodem, † ere[illegible]ctoatq; recepto dæmo-ne, ad C[illegible] idem pertraxit. Et lacum quen-dam, de quo fratres [illegible] m [illegible] entu contentione decertabant, [illegible] ſiccum [illegible] umque reddidit. Præterea Lyci fluminis vndas pernicioſas re-preſſit [illegible] ſcipione ſuo defixo, qui hucuſq; in in-gentē [illegible] creuit arborem, & à viatorib. ibi cerni-tur. Iudæum quendam, qui mortuum ſe eſſe ſi-mulauerat, reuera mortuum effecit. Et quum eũ aliquando quidam perſequerentur, in arborem trans[illegible]ormatus ita orationi intendens conſtitit, vt à nemine videretur. Peſtilentiam infidelibus conciliauit: & fœminam quandam, quæ ad fi-dem acceſſerat, à morte liberauit. Huic Dei ma-ter apparens, per Ioannem Euangeliſtam pro-feſſionem fidei noſtræ, b quantũ ad Theologiã & diuinitatis rationem [illegible], ſcriptam [illegible]buit. Ad multam autem peruenit ſenectutē, & ad Diocletiani vſque tempora durauit, [illegible] rum actionis voces edere ſolitus, qui vrbem frequentiſſimam, & infidelitatis pleniſſimã, ad contrarium profeſſionis fidei redegiſſet ſtatum. Quantum enim ibi eorum adueniēs repererat, qui ante ſe fidem receperant tantum, eorũ qui in infidelitate perſeuerarent, moriens numerũ reliquit. Hæc breuiter & compendioſe de admi-rando Gregorio ſint dicta.

b *Theologia hæc reperitur apud Ruffinum*, Eccleſ. Hiſ. *Euſeb.* 2. lib. 7. cap. 25. c. *Imo etiam eius mira-cula ſub Conſtantino Magno referuntur infra* l. 8. c. 15.

Cap. XVIII.

De Dionyſii feſtis epiſtolis.

Dionyſius autem Alexandrinus, nondũ pace Eccleſ. à Galieno reddita, ad eas quas dixi-m[illegible] pœnitentia & baptiſmo, alias quoq; de Paſchate † feſtas compoſuit, epiſtolas. Quarũ vnam quidem ad * Flauianum dedit: aliã ad Di-dymum & Domitium, in qua etiam octo annorũ canonem exponit, non alias quã æquinoc-[illegible] o [illegible] o Paſcha celebrari oportere aſtruens. Aliam rurſus ad presbyteros Alexandrinos, atq; diuerſas alias ad alios ſcripſit. Pace porro exor-[illegible] ab exilio Alexandriam rediit. Ibi ſeditione & tumultu ciuili excitato, quoniam epiſcopali munere [illegible] fungi non potuit, fratribus ſcilicet in alterutram partem factionis inclinatis, ipſis Paſchæ feriis e[illegible] ipſa Alexandria veluti exul per lit[illegible] cum eis eſt collocutus. Dedit quoq; ad Hie[illegible] Ægyptium ep[illegible]op. feſtas ſiue Paſcha-les lit[illegible]as, in quibus [illegible] ditionis Alexandrinæ mentionem faciens, ad hunc modum ſcribit.

Cap. XIX.

De ſeditione populi Alexandrini.

Q[illegible] eſſe, cũ [illegible] na-[illegible] a nobis [illegible] liti [illegible] dubiũ veneriun, quo[illegible] loquar, & ipſe a nunc

meç [illegible] enim [illegible] ramea, hoc eſt, [illegible] fratres qui eiuſdem ſunt cõtubernii, eiuſ-dem animi, eiuſdem vitæ inſtituti, & eiuſdem Eccleſiæ, epiſtol[illegible] opus eſt: eaſq; quomodo per-ferri curem, durum & prope impoſſibile eſt. Fa-cilius namq; aliquis non [illegible] o in longinquũ ex hi locum ſe [illegible] ab Oriente ad Occidentem tranſfe-rri, [illegible] iam Alexandriam ex ipſa Alexandria pera-gret. Longe quippe ſolitudine illa deſerta at[illegible] minus quam duabus ætatibus ſeu generationib. filii Iſrael pertranſierunt, periculoſior & impe-ditior eſt mediæ ciuitatis via: & mare item illo, quod illi diuiſum, & in parietum formam re[illegible]a-ctum, [illegible] habuerunt peruium, in quorum etiã quaſi publica via Ægyptii ſunt ſubmerſi, quieti & trãquilli portus noſtri facti ſunt procelloſio-res: ita vt frequenter propter eas quæ in illis fi-unt cædes rubri maris ſpeciem præbeant. Qui vero per vrbem ipſam profluit amnis, aliquãdo quidē ſolis illis & inaquoſis locis per quos Iſrael incedens vſq; adeo ſiti eſt preſſus, vt ad clamo-rem & vociferationem Moſæ, ab eo qui ſolus admiranda facit, ex altiſſima & duriſſima rupe vnda proflueret, viſus eſt multo aridior ſicciorque. Aliquando autem in tantum exundauit, vt vicinam regionem vniuerſam, viaſq; & agros omnes diluuio obruerit, eamq; quæ ſub Noæ fuit, ſe aquæ inundationem adductur eſſe mi-natus ſit. Semper equidem cruore, cædibus, ci-uiumq; ſubmerſorum ſuffocationibus infectus fluit, & cõtaminatus: qualis ille Pharaonis per Moſen in ſanguinem conuerſus, & ſanguinem [illegible]ulens fuit. Quæ vero fluminis eius quod repur-gat omnia, reperietur expiatrix vnda? Quomo-do etiam immenſus & hominibus impermeabi-lis Oceanus, huic ſuperfuſus, amarũ hoc dete-ret atq; abolebit pelagus? Aut quomodo ingēs ille fluuius ex Edē, in quatuor ad q̃ eſt deſigna-tus regna profluēs, ſi in vnam terram Gæon tra-ducatur, cruentam abluet ſaniem? Quomodo deniq; aer, à cladium vbiq; tantarum impuriſ-ſimis exhalationib. infectus atq; pollutus pur-gabitur: Tanti à terrã vapores, à mari vẽti, à flu-uiis auræ, à portubus craſſiores nebulæ feruntur, vt tabeſcētibus ac diffluētibus, in omnibus ſub-iectis elemētis, cadaueribus, cruore roret. Et ad-mirantur adhuc & dubitant, vnde cõtinuæ pro-ueniant peſtilentiæ, vnde graues morbi, vn-de omnis generis calamitates, vnde tot & tam varii hominum interitus? Quid ita tam ampla ciuitas, non tam frequētes iam habeat incolas, ſi eos ab infantibus ipſis vſq; ad ſenes decrepi-tos recenſeas omnes: quam antea eorum tantũ, quos a crudæ ſenectutis vocabat, fouit? Aliorũ porro à quadragenariis vſq; ad ſeptuagenarios tanta ante hac fuit multitudo, vt illorum nume-rum nunc non ſuppleant quum eis accenſean-tur & attribuantur, ad publicam percipiendam annonam, qui quatuordecim annorum ſunt vſ-que ad octogenarios. Sic qui [illegible] m erant decre-piti, eorum nunc quaſi bæ[illegible]uales ſunt facti, qui [illegible] vultu maxime ſunt iuue[illegible]. d Et quum in [illegible] tis ſemper diminui atque conſ[illegible]mi genus homi-num c[illegible]ſpiciant, internecione omnium [illegible]es gliſcente atque graſſante non contremiſcunt.

Cap. XX.

De peſtilentia ſæuiſſima, qua Alexandria eſt graſſata.

POſt ſeditionem autem peſtilentia [illegible] du in vrbe ſæuiit. Et quum Paſchalis dies pro-

fon-

Alexandri-na vrbs, propter ſe-ditionem ciuium.

Cædes in vrbe & portubus Nilus exſic-catus.

Idē diluuio exundans.

Idē ſanguine ſuolentus.

Aeris infe-ctio.

Peſtilentia.

a ὠμογέροντας. Hominum Alexãdria mira pauci-tas.

Dionyſii Paſchales epiſt.

Paſchalis Dionyſii ad Hieracem Epi. Æ-gyptium Epiſt.

Inſidelib. nullum eſt diem feſtorum celebrandorum tempus.
† ἐπιλυπον.

to [illegible] iſſet, ad fratres ſcripto verba faciens, [illegible] morbi ærumnas huiuſmodi ornauit. [illegible] Alijs equidem hominibus, vt nunc ſe res [illegible] non videatur eſſe feſti diei celebrandi tempus. Neque adeo illis eſt vel tale, vel aliud quippiam, non † luctuoſum dico, ſed quod & [illegible] & videatur maxime lætum. Nunc ſane lugêt omnia, mœrent omnes, & reſonant per vrbem eiulatus, propter tantam mortuorum, & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Ægyptiorum ſcriptum eſt, ſic nûc quoque ingens eſt clamor. Non enim eſt domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque vtinam non reperiretur. nam & eis, quæ hæc præceſſerunt temporibus, permultas & graues perpeſſi ſumus calamitates. Et quum ſoli nos ab omnibus affligeremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque feſtos egimus dies. Et omnis cuiuslibet cladis locus, conuentus agendi nobis præbuit commoditatem: ager, ſolitudo, nauigium, publicum diuerſorium, carcer. Omnium autem lætiſſimum Paſcha egerunt, perfecti, qui in cœlo conuiuantur, martyres. Poſt eas clades bellum & peſtilentia irruit, quæ vna cum gentibus pertulimus mala. Et ſoli nos quidem, quæ nobis ſunt illata detrimenta ſuſtinuimus: vna cum illis autem, quæ inuicem ipſi inter ſe vel fecerût, vel perpeſſi ſunt, per tumultum ſcilicet tolerauimus diſpendia, ſed Chriſti rurſum exhilarati ſumus pace, quam ſolis nobis conceſſit. Quum vero paululum admodum & nobis & ipſis datum eſſet, vt reſpiraremus, contagioſa hæc lues vrbem inuaſit: res metu omni illis horribilior & ærumna quauis calamitoſior: &, vt quidam eorum dixit hiſtoricus, *a* clades vna opinione & ſpe omnium ** maior: nobis

Chriſtiani in afflictionib. & ærumnis ſiue quouis alio loco ſtatos dies feſtos celebrabant. Idem cladium, quas ſibi inſideles ipſi creauerunt per ſeditionem, participes.
Perfecti martyres.
Pax Chriſti.

a ἀγῶν μὲν μόνον δὴ πάντων ἐλπίδος κρεῖττον γενόμενον.

** *Peſtis iſta & lues, quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitiam ſingulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis ſeruiant ſani, an propinquis cognatos pie diligant, an miſereantur ſeruorum languentium Domini, an deprecantes ægros non deſerant medici, an feroces violentiam ſuam comprimant, an rapaces auaritiæ furentis inſatiabile ſemper ardorem vel metu mortis extinguant, an ceruicem flectant ſuperbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis vel ſic aliquid diuites largiantur, & donent ſine hærede morituri? Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam.* Cypr in Ser. de mortalit.

vero haud quaquam talis, ſed non minus atque alia, exercitium atque exploratio. Non illa quidem à nobis abſtinuit, verum multa maxime in gentes eſt graſſata. Deinceps hæc inſert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti ſuo amore, & fraterna charitate, ſibi ipſis non parcentes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, ſine metu omni ægrotos viſitarunt: & magno ſtudio & cura illis in Chriſto inſeruientes, vna cum illis mortui ſunt, perquam libenter aliorum dolore ſeipſos implentes, morbumque proximorum in ſe pertrahentes, ac non grauate cruciatus deuorantes. Multi curantes atque confirmantes alios, ipſi deceſſerunt, mortem illorum in ſeipſos transferentes. Ita vulgatum illud verbum, quod † comitatis ſolius & beneuolentiæ ſemper viſum eſt, factis tum adimplerunt, dum ad eum modum decedentes, ſe * peripſema omnium eſſe declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres [illegible] presbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatiſſimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & fide roboratum, non multum videretur abeſſe a martyrio. Et ſanctorum cadauera [illegible] ſupinis manibus, & ſinu excipere, oculos repurgare, ora claudere, in humeros tollere, componere, ad [illegible] applicare, complecti, lauare, veſtibus funeralibus exornare, & paulo poſt æquali ſorte potiti [illegible] pe[illegible] teſque eos qui præceſſerant, ſtatim ſubſequi. Gentes porro contra omnia fecerunt, eos qui ægrotare cœpiſſent propellentes, & chariſſimos quoſque refugientes, ſemimortuos in vias ſternentes, mortuos inſepultos proijcientes, ſucceſſionemque & communionem mortis auerſantes, quam tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores eſſent res, Dionyſius ad fratres in Ægypto Paſchalem epiſtolam, & rurſus alijs alias ſcripſit. Circumfertur etiam eius de Sabbato ſcriptum & aliud de exercitio: & ad Hermanionem, fratreſque Ægyptios literas ſcribens, inter alia de Decio & Gallo prauiſque eorum moribus pleraq; commemorat: & trãquillitatis quæ ſub Galieno fuit: mentionem facit.

a Peſtilentia & ærumna aliis inſidelibus pro exitio in alio ſunt: Chriſtianis autem, patientiæ exercitium & pietatis probatio.
b Qualis ſe Chriſtiani peſtilentiæ tempore inter ſe exhibuerunt.
† φιλοφρονήσεως.
* *ἀκούοντες αὐτοὶ περίψημα.*
c Quales quoque infideles.
Dionyſij ſcripta.

* *Veteres vrbium expiationes anniuerſarias facientes, homines ſacros, hoc eſt, qui peſte aliove morbo expiando dijs immolabantur, & Catharmi atque Pharmaci vocabãtur, in victimarum mortem redimitos, è loco præcipites in mare deijciebant. Nepeo immolantes, tum ſolennibus hiſce verbis,* [illegible] *: Sis pro nobis peripſema, hoc eſt,* piaculum, luitio, redemptio noſtra, & ſeruatrix vrbis victima. *Suidas, & Nicolaus Leonicus* de varia hiſtoria lib. 3. cap. vlt. *Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema: hoc eſt, Nos tanquam piacula mundi facti ſumus, & ſuccidanea pro populo victima,* 1. Cor. 4.

Cap. XXI.

De Nepote & hæreſi eius.

AD hęc duos libros de promiſſionibus compoſuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Ægypti epiſcopus, Iudaica opinione, quæ in ſcripturis ſanctis Chriſti promiſſa ſunt, ſenſu corporali craſſius intelligens, ea ad præſens ſeculum, & deſignatam quandam mille annorum vitam referebat. Et quod is ex Apocalypſi Ioannis opinionem ſuam ſe confirmaturum eſſe opinaretur, librum compoſuit, cui titulum Confutationis indidit. Cui Dionyſius in eis quos diximus libris, reſpondens, in priore quidem ſententiam ſuam de illius dogmate exponit, in poſteriore autem de Apocalypſi Ioannis agit pluribus. *Quandoquidem* inquit, *ſcriptum quoddam proferunt Nepotis, quo valde nituntur, veluti certo & irrefragabiliter oſtendente atque probante, regnum Chriſti in terra futurum: in alijs quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, ſolertiam laboris, ſcripturarum lectionem, & frequentes pſalmodias, quibus huc vſque multi delectantur fratres, hominemque ipſum obſeruo.* Deinde progreſſus infert. Sed enim ſi quid recte dictum ſit, laudare id conuenit. Rurſum vero, ſi quid ſecundum ſanam doctrinam non ſit ſcriptum, id caſtigare oportet. Ac ſi quidem ipſe adeſſet, ſatis eſſet rationum in colloquio, per interrogationem & reſponſionem, ad perſuaſionem & conciliationem eorum, quæ inter ſe opponuntur. Quum

Dionyſij, de hæreſi Nepotis. Error & Iudaica fabula Chiliaſtarum.

[illegible] ... Decio plurim ... ad ... dicum [illegible] ... car ... ce dece[illegible] ... d Nicome ... mpeo ... de ... ait. Alius lu. Babylas ... An ... umeriano pul- ... ram ... prin ... nem. Hierosoly ... us ... copus fuit Mazabe- ... es ... po ... Hermenæus gradatus ad mo- ... um necessit. Hæc de eorum temporum profa- ... æ simul & ac traditionis successionibus. Nunc ... enuo ad historiam n[ost]ram reuertendum.

Cap. XXVII.

De persequutione sub Decio: & vt Cyprianus episcopus Carthaginensis martyrio sit affectus.

D[ecius] ... ad imperialem ... ne ... us dignitatem ... p[ro]pter Philippi odium, qui Christianissimu[s] ... comp[ar]atus, grauissimam cõtra Christia- ... persequutionẽ excitauit. In qua multi qui- ... Christo obiere certamen: in pri- ... arum præsides & quicunq; a- ... apud ... uentia & sapientia antecelle- ... ude ... ornamenta rol[ere] ... ntes, ... quœrũt. ... Romæ Fabianus, in Pa- ... Hierosolymis Alexander, Antiochiæ au- ... Babylas ... cuius in episcopatu Fabius succes- ... bonum certamen decertantes episco- ... sanguine multo imbuerunt. Ac- ... Carthagine ... sapienti ... Cy- ... bris incubuerat. Quũ ... per ... ad Iustinam, ex una ... præstantem puellam ad- ... que suam dæmoni cuidam* ... & ad amores illicitos on- ... didisset, neque ... meu o- ... ibus ... posset, quo ... illa vir- ... suam ... Deo consecrasse & tum ... ita vt pareret ... precationibus atq; aliis ... castitatem ... ueretur ... um ... gnomi ... alam, audemq; & sedne ... lustinam ... magis ... ignem ... tis, Vul- ... exper ... Christo pul- ... de ... aque C ... rum ... mox in ... o ... linem ... [illegible] ... Aphu- ... Antistites ... ua fun- ... hortato- ... o ... orueret ... con ... cetium ... vna cum ... istria, ... qu ... ore, m ... plo- ... ca- ... et ... ncit, & ... mere.

Cap. XXVIII.

[illegible] episcopo in ea per equutione [illegible]

E[odem] ... nis tempestate quu A[lexandriæ] ... etiam in Christianos ina[n]ime ... us martyrium ibi quoque obibat ... lis: An[tistes] Dionysius, quẽ post Heraclam ad in[u]nus Episcopale prouectum esse diximus. Verum illum ... nutu & prouidentia, mult[æ] ... vti- litatis & ædificationis gratia, cœptis conatibus- que persequutorum superiorem ostendit Deus. Primum namque, qui ... dem eum inquirere ... fuerant, cæcitate afflicti, quamuis dom[i] ... aduentumq; eorum expectaret, studio ... & conatu suo potiti non sunt. Deinde aut, quum sua sponte se illis, rebus omnibus dom[i] ... eos direq[ui]sis, vt se abducerent obtulisset, & qui- dam id factum fratribus* in nuptiis noct[e] ... vigilantibus renunciasset, illico confestim vno impetu oẽs consurgentes, celeri cursu cum si- bilo & vociferatione continua ad locum eum contenderunt. Atq; ibi custodib. in fugam ver sis, Dionysium crassiore linea veste indutum, & in lecto non strato repositum, exurgere, & se quamprimum sequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obsecrat, vt ve[l a]birent, seq; ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxissent, auferre paterentur. Quem illi quu[m] ... is multa orantem atq; obtestantem, ne audire quidem sustinuerunt: sed man[ibus] p[e]dibusq; protractum, & [s]tellarum instar ... no nudo impositum in episcopalem domunculam reduxerunt. Ac de Dionysio quidẽ hæc sic sunt acta: postea aũt impii milites in domos, quas tem[er]e ... nunc auerant, Christianorum propal[am] audacissime magno impetu irruentes, †res eorũ pre[ti]osas atq; repositas diripuerunt: eis vero q̃ viliores essent, nec facile comprehendi aut ferri possent fractis, abierunt. Quę sane militũ licen- tia & impunitas, faciem vrbis ab hostibus captę præbuit. Vbique luctus erat, vbiq; direptiones, militibus dę spoliorum & rapinarum immani- tate inter se concertantibus. Non iter, non ... non angiportus exitum & fugam admitte[ba]t ... diu noctuq; clades ea durabat. Pręcones per vr bem totam ibant, & magnis clamorib. ... rabantur: vt si quis Christum infaustissim[e] ... purissimisq; quibusq; verbis non pr[o] ... is passim raptaretur: atque ita fœd[e] ... ptatus, tandem igni combureretur.

Cap. [XXIX.]

De iis qui tormentis ... sub ... si religionem abiurarunt.

I[ta]que pe[r] ... os tum ... t ... timor ... p ... to ... ui ... po ... [illegible]

F
G
H

Dionysius Alexandrinus a martyrio conseruatus Deus.

Ἐν γάμῳ ... Exemplum insigne o[m]nium ... amoris.

† ... Alexandrinum ... suas Christianorum ... flammis.

Misera ... [illegible]

[illegible] mo [illegible] ad [illegible] m al [illegible] p [illegible] nt [illegible] Ch [illegible] nfir [illegible] & [illegible] ndigna [illegible] nſt [illegible] ux [illegible] ob [illegible] ſtres ſe tegrueius [illegible] nim in pę- [illegible] Chriſto martyrio [illegible] ac tempus, locum, & [illegible] aminum expone- [illegible] n p [illegible] t, quam arenam maris [illegible] paucas tantum me- [illegible] otibus nobis traditas [illegible] s h [illegible] oco recte ex- eq [illegible] dem & opi- ni [illegible] aditio rulit ſunt o- [illegible] x [illegible] oreuiter, & ompen- d [illegible] x [illegible] iam noſtram ſubter- fu [illegible] ſcientiæ & opinionis rel [illegible] qu [illegible] huiuſcemodi pau- cis [illegible] emoratis [illegible] ea quę ſuperſunt progre- diemur.

Cap. XXX.

De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis.

Metra.

SEd primus omnium admirandus ille, ſenex deprædicetur Metras, quē beluæ illæ crude- [illegible] fune raptum, ea dicere cogebāt, quę ad ſum- mam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam [illegible] n Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille [illegible] inus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæ- uiſſime fuſtib. diuerberarunt, faciem arundine [illegible] cuta c [illegible] nfoderunt, oculos confoderunt, inte- [illegible] ra quoq; & latentia corporis loca laniarunt: [illegible] ad [illegible] nimū, [illegible] manitat [illegible] ſuæ quaſi renunciā- t [illegible] gem [illegible] lapidum eū obruerunt. Quintam et [illegible], fœminam quādam, ad ſimulacrum addu- [illegible] am, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa fa- [illegible] d [illegible] rectab [illegible] gatis atq; ſuſpenſis ex pedi- [illegible] is eius funibus, per mediam eam diſtraxere A- [illegible] xandriam. Deinde durioribus atq; acclinibus [illegible] r p [illegible] tam, tandē [illegible] eundem, quo paulo an- [illegible] terram, locum perductam, iidem vt illum, [illegible] corona oppreſſerunt. Poſt hanc admi- [illegible] ada [illegible] ducitur Apollonia, virgo ſenectute iam [illegible] enec. [illegible] beſtiis al [illegible] eru [illegible] ta: quæ quum la- [illegible] m [illegible] b [illegible] ſimul & maxillas & dentes oēs a- [illegible] ꝙ ad aram ſacrificare pro [illegible] iis nollet, m [illegible] lis parata fuerat maxima, accen- [illegible] ritate proſiliuit: longe præſtan- [illegible], vt ſic ipſ [illegible] Deo victima of- [illegible] t Serapion, patria Epheſius: [illegible] a omnia magna flagrorum v [illegible] ul [illegible] poris locis ſedi- [illegible] t p [illegible] a [illegible] rx [illegible] tremeum ex [illegible] uene [illegible] m [illegible] o- [illegible] ac [illegible] qui [illegible]

[illegible] & abe [illegible] nomē [illegible] p- [illegible] uut [illegible] *potius mari, quam* [illegible] *renunciare* [illegible]: [illegible] u [illegible] rat [illegible] poſita, atq; [illegible] pe [illegible] d [illegible] v [illegible] fla [illegible] exiſtunt d [illegible] in [illegible] e in ignem [illegible] oniecti [illegible] & [illegible] ibi hoplo [illegible] v [illegible] Cl [illegible] ſtiegre [illegible] quo [illegible] ver [illegible] pie ta [illegible] e [illegible] ſe op [illegible] atem ip [illegible] præ [illegible] nc [illegible] cap [illegible] ſt [illegible] ectione [illegible] nunt. Ma [illegible] q [illegible] o- qu [illegible] v [illegible] hoc [illegible] nomen, in L [illegible] va [illegible] ttus [illegible] pr [illegible] in [illegible] ne [illegible] gationem [illegible] le- ctus m [illegible] ipſe [illegible] ute [illegible] tu permaner [illegible], viuus eſt combuſ [illegible] Præt [illegible] a [illegible] us & A lexander, poſteaquam carce [illegible] ri [illegible] cula, & ſu- per alia nouaculas fe [illegible] cumin [illegible] ta [illegible] pertuliſ- ſent, poſtremo in cal [illegible] m ardentem proiecti, grauiſſime ſunt exuſti.

Cap. XXXI.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina.

MVlieres quoque à tam pu [illegible] ce [illegible] a [illegible] e non aberant, quæ [illegible] m l [illegible] muni, ſane quam fortit [illegible] depugnarunt. [illegible] prima fuit Ammon [illegible] ab [illegible] ucta e [illegible] miſſionem ſuam conſtanter [illegible] u [illegible] q [illegible] nihil facturam receperat, quo [illegible] iud [illegible] va [illegible] t mentorum generib [illegible] u [illegible], ea [illegible] que expugnare ſtudens, [illegible] t. P [illegible] an & admiranda illa Mercuria, nec non [illegible] ulto [illegible] berorū mater, & ꝙ maiu [illegible] eſt Deiamar [illegible] Diony- ſia, quū quidem quæſitorem ipſum [illegible] puderet ꝙ in immenſis cruciatibus ſuis à mulie [illegible] u [illegible] ſtātia vinceretur, ferro ſunt nec [illegible] tæ. Deinde H [illegible] ton, & Aſter, & Iſidorus, & Dio [illegible] orus [illegible] on dum decimū quintum expl [illegible] uerat ann [illegible] ptu omnes, producti: & cæteri quidem [illegible] combuſti, adoleſcentulum aut [illegible] iud [illegible] di [illegible] ſit, abſurda quadam de eo [illegible] oncept [illegible] pi [illegible] one ꝙ illum nondum ſatis ſi [illegible] mum, necdum [illegible] nu [illegible] di & ſeductioni idoneum eſſe putar [illegible] & tempus in eo complerurum [illegible], q [illegible] ar [illegible] deeſſet. Hos conſequutus eſt Nem [illegible] io [illegible] ptius & ipſe atq; inter prædones educatus, q [illegible] nomine in iudiciū fuerat pe [illegible] tractus. [illegible] uam autem cauſa dicta, crimen [illegible] ſt [illegible] mo [illegible] deinceps vt Chriſtianus [illegible] inculis eſt d [illegible] Quæſitor porro iniquiſſimus, mag [illegible] huncq̃ in illos ſæuiens, martyr [illegible] m int [illegible] æd [illegible] nes mediū igni exuſſit. Turma d [illegible] nd [illegible] militū: Amon videlicet, Zeno, Ptol [illegible] u [illegible] genuus, & quidā affecta ætate [illegible] p [illegible] tribunali apparentes: qui ag [illegible] n [illegible] de [illegible] u [illegible] martyrum ſpectan [illegible] ent [illegible] n- gationem propenſum [illegible] nan [illegible] e [illegible] f rentes tingebantur, [illegible] uand [illegible] innuebant, quandoque [illegible] man [illegible] de [illegible] s, orpora [illegible] lotum ad de [illegible] ent [illegible] m pulchre componebat [illegible] ta [illegible] flagranti facto depr [illegible] a [illegible] ſitoris tribuna [illegible] a [illegible] n [illegible] C [illegible] ū ſunt [illegible] pſeſſi, [illegible] e P [illegible] eiu [illegible] vehe [illegible] ut [illegible]

[illegible] con[illegible] congreſ[illegible] cum [illegible] . [illegible] m ad [illegible] um per[illegible] orto, [illegible] terreret [illegible] Decius in [illegible] cladem inci[illegible] eundem imp[illegible] dem. Qui me[illegible] p[illegible] re [illegible], & e omnes ei [illegible] ia ſuccederent [illegible] os ſanctos, qui pre[illegible] propitiata tranquillitate & [illegible] ſecunde [illegible] bant, afflixit. Qua[illegible] etiam [illegible] oia, & quæ pro [illegible] tiones eſt per[illegible] quutus. Sed duo i[illegible] no vno & menſibus quatuor impe[illegible] trato, deceſſerunt. Quibus ſucce[illegible] [illegible] anus, quatuor imperauit menſes, & [illegible] ſummam ad V[illegible] rianum & Gallienum [illegible] tranſmiſit. Gallo ſed enim poſt Deciū imp[illegible] ante, Origenes vndeſeptuaginta annis peractis, miſerabiliter infelix obiit. In quo & nos conuenit finem ſuum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes præbuit, quamuis finis eius principio non reſponderit. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos cuius exordium à primo Seueri anno incœpit, finis autem in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate vero Christi ducenteſimo quinquageſimo octauo.

Origenis mors.

Anni libri ſexti.

Secundum [illegible] noſtros 4236.

[illegible] indu[illegible] ſan[illegible] labere tur & multu pr[illegible] lum exitiique occaſio fuit. Quum enim nihil non in ſacris [illegible] tis exponere vellet, [illegible] ſum in errorem contecit. Vnde multa neſanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ſectatoreſque eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes, & reliqui impii hæretici dogmatum ſuorum materiam ſumpſerunt. Profiteri enim eſt auſus, vnigenitum filium [illegible] patrem non poſſe, neque ſpiritum ſanctum ip[illegible] filium [illegible] neque angelos ſpiritum, neque homines ange[illegible] filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturam [illegible] um qui gratia tantum filium dici & animas hominum præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonem audiit dicentem: Fili, caue multo, componas libros & ore tuo proper[illegible]s. Cor tuum non ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo. Deus namque in cœlo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Multa enim verba multiplicat vanitatem. Noli eſſe iuſtus multum neque plus ſapias quam neceſſe eſt. Iuſtus enim diperit in iuſtificatione ſua. *Ab eccleſia porro proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in Eccleſia faceret (erat enim presbyter) rogatus primum, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori vero dixit Dns, Quid nam tu annuncias iuſtitias meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo: Libroque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vna cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri.*

Suid.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Sextus.

CAP. I.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

Dicendorū propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, complexus, vna cum morte eius finem quoque ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumentum [illegible] magnum Alexandriæ epiſcopum [illegible] ſcriptis eius quæ poſt ſe reliquit, per[illegible] ius voces, materiæ ſatis ſuppeditantibus. [illegible] ius quoque in eo, quæ [illegible] Decii perſequutiones, [illegible] Vnd[illegible] Nouatus pro[illegible] hære[illegible] Catharorum ſi[illegible] Præterea quo[illegible] perſequutione lapſi fuerant, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nonnulli poſt perſequutionem inducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palæſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundam prodigiorum: item Dionyſii epiſtolarum: adhæc Nepotis, Pauli Samoſateni & peruerſæ Manichæorum opinionis. Poſtremo diuinos [illegible] ſebimus viros, qui ea tempeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem [illegible] bilſſiore eccleſias oppugnarunt, enituer[illegible] tium autem inde ſumendum.

CAP. II.

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint.

IN perſequutionibu[illegible] uimus, [illegible] Chriſtianorum ſortite pe[illegible] ſtibu[illegible] debitum [illegible] portarunt. Plurimi etiam propter animo[illegible]

ecillitatem, obq[illegible] quidem illi periculis ſunt rogreſſi: ſed quum [illegible] perferre non poſſent, ſi-ul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultū iurarunt. Ii vero, perſequutionis motu & æ-umna conquieſcente, quū in animis ſecum ipſi us quonā miſeriæ & calamitatis peruenissent, ependerent, grauiter afflictis vehemens in-eſſit dolor & pœnitentia. Itaq; ad eccleſiarum ius temporis Antiſtites ſe contulerunt pœni-ere ſe atq; reſipiſcere, paratoſq; eſſe quidquid his imperatum eſſet [illegible]ere, profitentes. Porro iuiri illi viri, humanitatem & clementiam Dei itati, nō grauate eos ſuſceperunt, & comple-unt: & quum leg[illegible] na atq; competenti pœ-itentia inuitatos in eccleſiam produxerunt, rū empore * quoque ſuo ſtationem & locum eis t [illegible] deles, interuenienti ſolummodo oratio-, vna cum manuum impoſitione, dederunt: d quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia ſeruabatur. Quam conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginenſis paſtor mutandam ſſe ** cenſuit: non aliter & lapſos quam, per lauacrum expiandos & quoſcunq; ex qualicū-ue hæreſi reſipiſcentes, admittendos eſſe arbi-ratus. Atq; eccleſiarum quidem epiſcopi ita ſe erebant, & quotidie propalam perlibenter uoſcunque reuertentes ſuſcipiebant.

** *Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ Numi-iæ, Mauritaniæque epiſcopis. Iſtum etiam beatū Hilarium liquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizatos on reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palā ribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit Eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales cōſtitutiones. Nec ſatis eſſet tantum eam aperire de ſacris cærimoniis ſi a-ram, vt ſacerdos impius aliud agere credatur. Quam opi-ionem obtinuere Donatiſtæ. Sedinum in Polonia nunc quoq; piſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt Moſcouia & Ruſſia omni, baptizatos denuo tingunt, illis dictis verbis,* Si non es baptizatus. Affui ipſe ablutioni uiuſmodi ſuſceptor.

F

CAP. III.

De impuro Nouato, rebuſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina.

ROmæ autem eis temporibus presbyter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ublatus, omnem (vt in prouerbio eſt) mouerat apidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem onſequeretur. Vbi autem omnia expertus, [illegible] (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationē ncidit: tandem aliud quod faceret non habens, ab eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæreſim per defe-ctionem inſtituere cœpit: ſeceſſionis ſuæ obten-tum illum prætexens, quod epiſcopi eos qui De-ciana perſequutione diis ſacrificaſſent, per con-dignam pœnitentiam in gratia recepiſſ[illegible]. Bre-[illegible] tempore permultis ſeductis, ſuū [illegible] cō-ſtituit conuenti[illegible]um: & eorū qui propter ſor-des † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe [illegible]cit. Quum aūt eum epiſcopali dignitate, quā [illegible]opere dudum adamauerat, potiri oporteret; per duos quoſdam ſectæ ſuæ homi[illegible] ſalu-[illegible]m ſuam prorſus [illegible]m deſperarāt [illegible] Ro-[illegible] obſ[illegible] ex Italia epi[illegible] oſq; [illegible] atq; adeo [illegible] u-andum & diſſi[illegible] [illegible] pe[illegible] oprere [illegible] us vt [illegible] inter

G

H

& [illegible] ultates & [illegible] das [illegible] propter animorū ſim-plici[illegible], ad eum venere. Ibi eis in con[illegible]ſis, quidam ex eius ſoda-litate, per an[illegible] crapulæ & ebrietati gra-uedinem, vi [illegible] afferunt, & a imaginaria manuum impoſitione epiſcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod [illegible] ſunt [illegible] que neceſſitate adducti, fecere. Et Nouatus ho-norem eum, quem tam ſcelerate [illegible] videbatur, conſequutus fuerat, vſurpabat, eundemq; [illegible] tra obtrectatores def[illegible]dere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habens * Chriſti no-men & fidem ad prætextum ſaltem vtebatur. Quum enim ab exorciſtis de fide inſtitueretur morbo eſt correptus graui: quumq; iam in ex-pectatione mortis eſſet, aquam petit, qua in ipſo lecto, ita vt decumbebat, perfuſus, d bapti-zatus ſcilicet eſt: ſiquidem tinctionē huiuſmodi baptiſmum vocare licet. Sed enim ille poſtea re-liquis eccleſiæ e ſymbolis atq; cæremoniis quib. ad eum modum tincti iuxta eccleſiæ ſanctiones vti ſolent, minime dignus eſt habitus: † neque quum conualuiſſet, ſignaculum ab epiſcopo de-inde recepit. * Porro quum myſtica huiuſmodi ſymbola non ſit ſortitus, quo modo Spiritum ſanctum eſt aſſequutus? Sed & perſequutionis temporibus, per timiditatem presbyterii hono-rem abiurauit. Poſtquam enim à diaconis roga-tus eſt, vt periclitantibus fratribus, in tormen-torum diſcrimine maxime auxilio indigētibus, ita vt ſacerdotem deceret, præſto adeſſet: tantū abeſt vt illis ſit obſequutus, vt enim indignatio-ne magna ſe ſubduxerit, & de cætero presbyter eſſe noluerit, aliud ſcilicet philoſophiæ genus ſequutus. Aliam quoque abſurdam admodum rem in ſe admiſit. Quum enim * oblationes of-ferret, qui mos ſacerdotibus eſt, & iam ad diſtri-butionem panis perueniſſet, data cuilibet parte ſua, pro eo quod cum gratiarum eam actione percipere debebant, f iurare miſeros coegit: g v-tranq; enim percipientium manū comprimens, non prius eas remiſit, quam iuratum ab eis eſſet: (vtar autem verbis eius conceptis) *Adiura mihi per ſanguinem & corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nū-quam te à me diſceſſurum, & ad Cornelium* (Roma-nus hic fuit epiſcopus) *rediturum eſſe* Miſeri autē illi non prius quam acceperant, deguſtarunt, quam ſe illi deuouerunt: & pro eo quod *Amen*, reuer-ſuros ſcilicet ſe ad Cornelium profitentes, dice-re debebant, *minime ſe redituros dixerunt.* Huius fraudem, malignitatem, & cacoethes hæreſis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis liberri-me pro Chriſto decertarunt, & ingentem ex confeſſione fructū tulerunt, præterea Sid[illegible]nius & Celerinus, qui in eodē ſtadio decu[illegible] pri-mi deprehenderunt [illegible] miq; cum e[illegible] greſſi, de eo triumphū in eccleſia egerunt. Ex ei[illegible] aute qui ſuffragio & conſ[illegible] ſua Nou[illegible] epiſ-copum ordinarant vnus non longe poſt ad ec-cleſiam reuerſus, [illegible] mine per pœnitentiam & luctum ab[illegible] ptis quidem [illegible] tan-tum ei conce[illegible] eſt, ac in epiſcoporum e[illegible] rum locum alii [illegible] ſuffecti.

CAP. IV.

Quomodo Dionyſius lapſorum ſuaſerit receptum, & epi-ſtola eius ad Nouatum.

H[illegible] ngelat q; vulgata ingens er[illegible] tur [illegible] & in[illegible] o ib[illegible] tus in-

a *Imaginaria* b *Nouatus dæmonia-cus.* Talem olim [illegible] d *Nouatus eſt in lecto baptizatus* Confirma-tionem hoc nomine vocat. e *Symbola & cæremo-nia baptiſ-ma. Euſeb. lib 6 ca. 43* Euſeb. f *Nouatus actionis ſua populares iuramento, vt ſibi adhærerent in perceptione Euchariſtiæ obſtrinxit.* g *Ea tempe-ſtate laicis etiam Eu-chariſtia in manus da-batur quod poſtea in ec-cleſia eſt mutatum.* h *Epiſcopus, qui Nouatū epiſcopum creaurunt, dignitas ad-empta. Eorum autem vnus, vbi pœnitentiā egit, ab ec-cleſia in ordinem laicorum eſt receptus.*

De lapſis ſi pœnitentiā

[illegible] *nos martyres Christi nunc aſſe-* [illegible] *am part* [illegible] *ipſi par* [illegible] *pes etiam iudicii pro* [illegible] *cedente, la* [illegible] *quoſdam fratres ſa-* [illegible] *que crimen ſuſtinent* [illegible] *receperunt: conuer-ſione* [illegible] *que* [illegible] *pœnitentiam eorum videntes atque acc* [illegible] *que fore exiſtimantes, qui non vult mortem p* [illegible] *explorata ea atque comprobata in eccleſiam admiſerunt, & ad eum modum receptis locum ſuum dederunt, orationemque ſimul & cibum cum eis communicarunt. Quodnam igitur, fratres, nobis de eis conſilium datis? quid faciendum putatis? ſuffragatoreſne & ſubſcriptores illorum ſententiæ erimus, iudiciumque* [illegible] *gratiam e* [illegible] *rum ſeruantes, benignos nos erga eos, quorum illi miſerti ſunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in ſententiam eorum inquiremus, benignitatemque contriſtabimus, & quod bene eſt conſtitutum & ordinatum retractabimus, Deumque ipſum exacerbabimus?* Hæc Dionyſius, de eis qui per infirmitatem perſequutionum temporibus lapſi fuerant, ſcripſit. Qualia vero & ad ipſum Nouatum eccleſiam Romæ perturbantē ſcripſerit, æquum eſt vt hic proferatur. Quum enim ille ſub obtentu quodam, in nonnullos fratres ſchiſmatis & diſſ[illegible] cauſam, perinde atque ab [illegible] ad concilia eiuſmodi, per vim de[illegible]cedere coactus eſſet, cōferret, vide queſo quibus ad eum vtatur verbis. *Dionyſius Nouato fratri ſalutem.* Si inuitus, vt inquis hoc conſiliu cepiſti, idipſum, ſi voluntate & ſponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris martyrii laudis & gloriæ fuerat, imo meo iudicio etiam maioris Eccleſiam non ſcindere, quam idolis non ſacrificare. Hac enim parte alicubi de vna, eaque ſua ipſius anima, ſuſcipitur certamen: in illa autem, de eccleſia vniuerſa martyrii ſubeundus eſt agon. Proinde ſi vel perſuaſeris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, * illuſtrior tibi ipſo lapſu fuerit reſipiſcentia: & quū erratū tibi vitio nullime vertetur, tum caſtigatio maxime laudi erit. Quod ſi illos parum tibi obſequentes, in poteſtate tua non habes, tuam ſaltem ipſius animā ſeruans ſeruato, Valere te, quatenus, pacem conſectans, in Domino opto.

Pœnitentes in eccleſia qui eorum ... pœnitentia ... ſua admiſſi ... poſtea autem ... percitiant ... non ſtatim, &c. [illegible]

Dionyſius Alexandrinus frater ... Nouato ... martyrii ... paſſo ... pœnitentiæ ... [illegible]

μᾶλλον ... σφάλματος ... ἡ ἐπάνοδος [illegible]

Cap. V.

De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt.

NOuatus autem animi arrogantia tranſuerſim actus, propalam & impudenter magna libertate prædicans docebat, nullam eſſe ſalutis ſpem reliquā eis qui perſequutionum tēporibus lapſi eſſent; quamuis omnia quæ ad legi[illegible]am & veram pertinent conuerſionem & cōfeſſionem perfecerint. Nec contemnendam ad ſe pertraxerat atque collegerat multitudinē, & pl[illegible] ex [illegible] celebribus eius ſequebantur errore [illegible] eorum mentes, Catharos & pu[illegible] c, à duce & imperatore di[illegible] Nouat[illegible] & impure du[illegible] em [illegible] cladem latiu ſer[illegible]nt [illegible] iarum [illegible] tes, in primis [illegible] Romæ [illegible] Carthagnenſis † [illegible] o martyrio co[illegible] e qui lem [illegible] in [illegible] dos & con [illegible] q [illegible] ſexaginta [illegible] op [illegible] & diaconi [illegible] C[illegible] que [illegible] ſeorſim an [illegible] bus [illegible] orum omnium calculo [illegible] o dec[illegible] etum eſt, Nouatū quidem, adhærentesque ei e[illegible] opos & quicunque præterea in humaniore [illegible] opinionem illorum [illegible] probarent ab [illegible] ſia proſcribendos prorſus: lapſos autem [illegible] admittendos, hu[illegible] anitate que tractandos e[illegible], [illegible] pœnitentiæ ex[illegible] bentes fructus. Sat[illegible] hoc oſtendunt Romanæ Synodi, atque etiam eorum qui [illegible] eam in Italia & Aphrica, in qua ſac[illegible] orum [illegible] ſtes, vt diximus, Cyprianus fuit, coacti ſunt, conne[illegible] & [illegible] ectet[illegible] necnon Cornelii Romani [illegible], atque etiam Cypriani, aliorumque [illegible] epiſcoporum latine compoſita [illegible] manantia, omnibus tim[illegible] perſequutione ſubu[illegible], [illegible] um in[illegible] tetur & a[illegible] rat, vna cū omnibus [illegible] nem pro[illegible] qu[illegible] Corn[illegible] conſu[illegible] exponuntur. [illegible] bianum Antiochen[illegible] Nouati vna [illegible] V[illegible] plera que de [illegible] no-ſtram hanc tra[illegible].

** *Hippolytus Portuenſ[illegible] cum a[illegible] plurimum vaporetur vt [illegible] ſe dit ſu[illegible] coῦmſerea exeerſi da Nouato cha[illegible] tholica[illegible] vna populo Vna ſide vigeat.* [illegible] *Quam Paulus retexit quamque* [illegible] *Que* [illegible] *diuinſ epigri venerabi e Martyr* [illegible] *quod à culpa rebor abeſſe Dei. inſigne retractationis ſeu reuocationis exempli.*

Hoc tamen de Rom[ano] concilio re[ferunt] Euſeb[ius] lib. 6. c. 43. 44.

Nouati hæreſis in plurimis ſynodis damnata.

Nouatianus ... Parſ... apud Euſeb. vt ſup.

Cap. VI.

De Dionyſii epiſtolis de pœnitentia, & noua narratio de quodam Serapione, qui in pœnitentia, ſacroſancta myſteria extremum ſpiritum agens percepit.

AD * Fabium eum, in Nuuati ſectam aliquā tulum inclinantem, quem modo diximus, diuinus vir Dionyſius ſcribens, plurima de pœnitentia diſſerit: & mart[illegible] certamina iam inde ab initio diſcernens, ſicut & nos expoſuimus atque alia multa afferens, admirat[illegible] dignum memorat, quod hoc quoq[illegible] pectiue referendum duxi. *V[illegible] exemplum quod apud nos euenit, exponam. Serapion quidam nobiſcum fuit ſenex fidelis, & qui ſine crimine ad multum vixiſſet tempus. perſequutionis autem tempeſtate lapſus eſſet. Is ſæpe quidem vt reciperetur obteſtatus fuerat, ſed nemo illi aduertit animum. Idolis enim ſacrificauerat. Morbo vero deinde oppreſſus, tres continuos dies ſine voce & ſenſu iacuit: paululum vero viribus recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad ſe vocauit: &, Quandiu me tandem, inquit, ô fili, detinetis? acceleratc quæſo, & me quamprimum abſoluite. presbyterorumque aliquem tu ad me voca. His dictis, rurſum obmutuit. Puer curſu ad presbyterum contendit: erat autem nox & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad ſenem venire non poſſet, mandatumque a me haberet, vt à vita deceſſuri, ſi opus eſſet, & maxime ſi ante hac* [illegible] *precibus id flagitaſſent, venia* [illegible] *concederent, & abſoluerentur: paululum pucro* [illegible] *dedit, infundere atque inſti* [illegible] *Puer redit: quum non longe a* [illegible] *ingrederetur, erigens ſe rur*[illegible]

Alii Fabianum nominant.

Serapion quidam in perſequutione dum ſacrificauerat, pœnitentiam egit. Et quū in Eccl[eſia] plene receptus non eſſet, mori ſine euchariſtia communione non potuit.

ἀφεῖσθαι

..., qu...
... pater Euch... in-
...dis, atque ille pau... um...
...tum reddidit, spiritum. An... co
...sque in vita permansit, donec ... te
...er multa qua egit b...n. ...era extitit ... p...t:
...æc de Serapione. I... scrip... p-
t... ...iam de pœ... a ad ...
...tit, a qua iudicium ... de lap... co-
...nn &... crimio... ...uc... exp... A... m
...ursum eandem ... p... ...nua
...abente..., ad ... e...scopum ... mu-
... tam Aliam ... hortatur ... ad e-
...e... Alexandrinam. ...ſtit ... eius alia epiſto-
...a... ...nem; de m... ...d Laodicen-
... m..., Lo... ...e... ...: ſicuti
...ia ... de pœ... ...ti... ad Armenios quorũ
... ...æfuit Me... ...ne. S...pſit quoq; ad
...rne...um Romæ epiſcopum ...um ab eo ad-
...ſus Nouatum acce...pt ...epiſtolam. ...etiã
... ...cat... ...gatu... ...ſe ...ab Heleno T...h Ci-
...æ, & ... ...iliano ...ppadocum, necnon à
Theoc...o Pal... ...piſcopis ...t A...to-
...heni ...Syno... um a... ...b... ...o... ...ne-
...ca... ...ſtitu... ...tibi... ...naban-
... ...ud quoque la... ...quidẽ
... ...tui..., ...let ... ...ium ... pro coec-
... ...tioch...n... ...æl... ...tum ...D...ſ hieroſo-
...ano aut...m... ... ...ad eum h... ...verbis
... Admirandus ille Alexander in carcere ... feliciter
... defunctus. Deind... & ... duas ad R... naos
...e... ...it epiſt..., alteram de pace, al... m de
...nitentia. Aliam ...m... de co... ...qui... dẽ ...uc
...nfeſſi, Nouat... opi... ...n adhuc adhærentes:
... ...d... ...e...m... ...quum ad eccl... ...m eſſent
... ...al... duas. Ad ...los quoque ...iures lite-
... ...datis, ...utimum ... omnibus attulit vtilitatis.

... quod ... ,in ... ...tram ... ...
... ...equentem ... ...
...tatdemo... Sed inſaniunt ... dicentes. Non enim ...
Chriſtus neque ſanctum ... corpus ... ...
... ...virtus ... ...perpetua manet, in illo.
...yrillus ad Caloſyrium Epiſcopum.

C A P. VII.

De quæſtione tum temporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius ſit coortus.

Porro quum Cornelius Romæ poſt tertium annum Epiſcopatus ſui deceſſiſſet, ...u... ...us ei ...e ... ſucceſſus: qui non ...t ...us ſepte... ...n... ſibus e... ...ch... ...dminiſtrata, ...hanum habuit ſuc-
ceſſo... ...d quem Dionyſius primam de ba-
p...ſ... ſcripſit epiſtolam. C...ptia...us quippe A-
phe... ...mus opinat... ...eſt ... op... ...eos qui ab
hæ... ...conuerterentur, lauacro ...ari & ...ecti-
p... ...hanus co...a, ...tet re-
... ...uc... ...m ... ...uandu... ...e duxit:
...iffic... ...v... ...nore ... ratione ſo-
... ...po... ...ue, taq... ad cum
... ...one... ...enté ... ...ſins plu-
... ...m... ...cit,
... ...ouis te-
... ...re.
... ... nunc ...ra... ...entales,
...at... ...e... ...at... ad
...ar... ... ...am ...ue... ...ue... ...n A...

... ... Antiochenum ... beatiſſimum
... ...dicit em Ale... ...nd...n-
... ...m T...um, Heliodorum ... ...s
... qui in locum Theo...ndri ſurr...atu..., Hele
... ...m... ... C...licia omne... F...ilianũ
& Cappad... tam omne... præcipuos et im... ...rum
nomi... ...aut, ne ep...o ... ...ior ſiat, ne ... ...mulitu re...
...mo...ior Sed ...ymuer... Syria C... Arabia: quibus ... ...
per alsqui ...ppeditatu doctrina, & nunc etiam ſ... ...
ſtis. M...otamia ipſa, Pontus, Bithynia, & ...mel
d cam... e... ultant v...ique omnes, concordia ... æterna
charitate glorificantes Deum. Hæc Diony...ius ad
Step...num. Ad ...s...ſtum autem, qui ... ...
...it ...arade... ...apti... ...o epiſtolam id... ...m de-
dit, Steph... ...tel qu... ...um iudicium ... ea o
ſte... ... S... pſit ...nam ...e Stephanu... ...us,
de H...eno & Fi...iliano, omnibuſq; finitim...s
popu...s, ſe cum il... non communicaturum, ea
ipſam ob cauſam quod hæreticos rebaptiza...
F Et conſidera, inquit, magnitudinem rei. Certum enim
eſt, de ea in maximis Epiſcoporum conuentibus, vt au-
dio, decreta eſſe facta, videlicet: vt qui ex hæreticis per
pœnitentiam conuertuntur, primum de recta fide per ca-
techiſin inſtituantur, deinde abluantur veteris &
impuri fermenti deponentes ſordes Et paulo poſt:
Quin & dilectis noſtris compresbyteris Dionyſio & Phi-
lemoni, qui ante hac ſuffragatores Stephani fuere, quum
ad me de hiſce rebus ſcripſiſſent, prius quidem paucis,
nunc autem pluribus reſpondi. Et de baptiſmo nunc
hactenus De hæreſi autem Sabellii, quæ tum e-
mergebat, mentionem faciens, De dogmate,
inquit, Ptolemaide, quæ vna ex quinque ciui-
tatibus eſt, recens orto, impio prorſus, quippe
quod multam blaſphemiam in omnipotentem
Deum patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti mul-
tam infidelitatem in vnigenitum eius filium,
primogenitum omnis creaturæ, in humanatum
Verbum, inſenſibilitatem autem Spiritus ſan-
G cti continet, quum * vtrinque ad me peruenif-
ſent, & decreta, & fratres diſputaturi, quædam
ſcripſi pro virili mea, Deo ſuppeditante, expla-
natius exponens omnia.

C A P. VIII.

De viſione quæ Dionyſio apparuit.

In tertia epiſtola de baptiſmo, quam ad Phi-
lemonẽ presbyterum Romanum ſcripſit, hæc
refert, Ego vero etiam in ſcriptis & traditionibus ha-
reticorum lectione verſatus ſum, opinionibus eorum im-
puriſſimis aliquantum animum meum polluens: vtili-
tatem autem illam ab iis capiens, vt facilius eos apud me
ipſum refellam atque repudiem, magiſque etiam exe-
crer ac deteſter. Atque ... quidem t... a... quidam
presbyter, ab eis legendis me ...ebat ... ...
...reret ne in coen... maliti... ...a ... ...uol-
H ueret ac ne anima mea ... ...& perni... em cõ-
traheret. Eumque ... ...nti em,
viſio quæd... ... ...a, & vox ... ...ue
confirmauit Di... ... ...e mand...
...ut dicens: ...ines ..., quos in manus acceperis,
libros. diſquirere enim ... ...re & ex... ...at ...
potes qua tibi etiam ... ...eſ... ...om... ...
fuit, viſionem eam accepi Ap...ol... ... ...eiu
quæ firm... ...us dicit ... ...ati
... ...cind... ...
... ...us omn...
...

C A...

Cum epiſco... um Rom. decebri dia Ec... ...ſi ...

Idem ad ... Rom. de... ...ar... reſip... baptiſ...

Idolo de Sa-...llij hæreſi. Negan... ...ſid... ...um Deo, & promagen... ...ea omnem... creaturæ eſſe ... ...

Et in ba ... ...

C A P. IX.

... errore & ... item de ... 10 Dio...

H... no ... potius n... mmun ... cum ... ati aut ... pub... quæ ab aduerſarijs audi... Etiam primū ad ... nihil prius in eis opus ... hic iudicari: lectum enim ... ſia ... bunerant. b Ac qua... ſti... pluribus tractata ita infert. *Diduit ... non ... in nunc Aphricanos hoc perperam indu... riſſe, & ab eis qui dudum ante nos epiſcopi in frequē... tiſsimis ... fuere, in conuentibus fratrum Iconij & Synada, & præterea apud multos ita decretum fuiſſe.* Quorum conſilium reſiciens, in contētioonem, & rixandi ſtudium eos conijcere ſuperſedeo. *Nō enim mouebis, inquit, terminos proximi tui, quos con-ſtituerunt patres tui.* Quartam autem quā ad Dionyſium Romanum de baptiſmo dedit epiſtolā quum adhuc is in presbyterorum ordine eſſet, & ipſumquem Dionyſium Romanū eximium & admirandum quoque fuiſſe, ſatis ex noſtri ſtius Dionyſij ſcriptis colligitur. Porro in epiſtola ḡ ad eum dedit, ſic etiam Nouati meminit: Nouatum iuſtè profectò de cauſis odimus, qui Ecleſiam diſcidit, fratreſq; quoſdam ad impietatem & blaſphemias pertraxit, & impuriſſimas de Deo doctrinas inuexit. Nam benigniſſimū Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt immiſericordem, more ſycophantæ traducit. Ad hæc ſacrum abolet lauacrum, fidem Chriſtianā & confeſſionem euertit: & Spiritum ſanctum ex horum cordibus, ſi qua ſpes eſſet vt vel iis eſſ manerer, vel ad eos reuerteretur, prorſus propellit. In quinta vero epiſtola ad Xyſtum Romanum data, multa contra hæreticos ſcribit, eiuſmodi quiddam ſibi accidiſſe, hiſce verbis refert: *... enim frater, conſilio indigeo, & ſententiam iudiciumq; tuum requiro, poſtea quā huiuſmodi quædā apud nos res accidit: vereor enim, ne hallucinar.* Fratrib. ... congregatis, fidelis quidam iamdudum ... meam etiam, imo quoq; (vt opinor) ante ... Heraclæ electionem habitus, quū in cœtum noſtrum veniſſet, & eos qui tum baptizarentur ... deret, interrogationeſq; & reſponſio... ... audiret, acceſſit ad me flens, ſeipſumq; ... rans, atq; ad pedes meos prouolutus, ... idem & abiurans baptiſmū, quem ... perat, non talem eū eſſe pror... ... cum hoc habere commu... ... blaſphemus illū refer... Animam vero ſuā admo... ... on audere oculos ... ter ne... m impuritatem ... torum quib... ... teſtabatur ... ſod tanc ego ... de turbā

... Amen accinuiſ... ſad... eptionē ... cor... ... p... mi... Pr... minime ... putam, vt hæc ... ro re... re... remarq; ... Bon... aut ... ſſe iuſſi, & ... fide..., ſi maq; ... bona ad ... accede... autem ... luc... tam... ... ac timore & tremore ... men... ... Atq; ... tandem eo eſt ... ta... tionibus perductus, vt orationibus ... ſtinere ... Al... quoq; extat ad Xyſtum epiſtola, in qua multa de hac quæſtione verba ... idem & ... de Luciano, & ... quæſtione ... ad Dionyſium Romanum epiſtolam da... De Dionyſij epiſtolis in ca... primi.

C A P. X.

De perſecutione Valeriani & quæ tum Dionyſius Alexandrinus epiſcopus, aſſus ſit.

VAlerianus poſt Gallum Imp... primum clemens & bonus v... erga homines Dei beneuolus ... Neque enim illius quiquam, qui ... Imperatorum, in illos propen... fuit, ne ... quidem ... Chri... mum erant complexi. Adeo ... & placidum nobis præbuit ... eius, domus nun... ... ple... prorſus nihil aliud quā Dei ecc... tur. Sed n. magorum Ægyptiorum ... princeps & doctor, impoſturas & præſti... gicas docens, ei perſuadet, vt ſancto... non tantum domo ſua exigat, & quam ... pellat, ſed ferro quoq; tollat, vt qui ... tationibuſq; illorū obſtarent & reſiſt... ſtaban rerum adhuc, qui pernicio... torumq; dæmonum actiones ... aut auditas reprimerent. Talibus ... vius, Chriſtum confitentes crude... quutus eſt: & ad ſceleratiſſi... ſacra ... ucientes, impias obtulit victimas, pueros ... occidens, infelicium parētum liberos in... niſſime ſacrificans, recēs edita viſcera di... & creaturas Dei in minutiſſimas part... dens. Atq; his rebus ſcitum ... beatum eſt opinatus. Quapropter & Ecclesiæ ... ſactus eſt, & indignum ſe benignitate Dei ... Ita ſcil. magnum is quoq; conc... ... tionem. Et qui temporibus eis ... obeundis ſunt conflictati, ſi ad plenum ... referri deberent, peculiari ... indig... na. Tum ſane & Diuinitus ... malo eo inualeſcente, quum ... ctus Ægyptum prouinciam teno... nali cauſam dixit & cum eo Maximus ... ter: præterea duo diaconi ... & cum Chæremone ... qu... ... cum Hierarch... tuo ... ueruntid primum, deinde ... ſe, ſſeq; omnino ... qui cœlum ... us, de... ſta... &.

... Iam ... nomen ... accantibus, ... ſta ... dato.

Liber Valeriani ... ſuit ... Chriſtiano ... primū ...

Sedebat ... dundo ... Ægyptio ... ad ... indu... ... ſoſta.

Hominu... ...

... Ægyptio ...

atque ... quum ... mi... in ... & ... um ... illiſ p... u de... on ... , nulla ... amora, ... quantumuis morb... conceptu... ſ ... os quo... am & à frequ... homi... on... c... ſſito ... loc... in Lib... gant. Ad ... perinulti ... x vrbe, non pauci ... mi vero ... to c... uenerunt, atq; ibi cum ... ad ... entes mao... ſerunt Dei ... ero ad ... e duriorem grauioremq; ... in ... in regione cui nomen eſt C... phro, & locum Colythium dictu..., exul eſt deportatus. Porro beatus Dionyſius aduerſa omnia mag... for..., pertulit animo. Ne... minus & fratres quidam continua conſuetudine ſua loci aſperitatem leuerunt ... onſolationiſq; pietatem ei præſtiterunt. Qui vero accuratius cognoſcere volunt, quæ ea perſequutionis tempeſtate, non ipſe tantū Dionyſius, ſed alii etiā innumeri fratres aduerſa pertulerint, ii legere poterunt, quæ ipſe ad temporis ſui epiſcopū quendam, nomine Germanum, obtrectatorem eius, ſcripſit, ii ... exorſus. *Stultus ſane atque inſanus fuerim, ſi neceßitatem eam mihi imponam, vt admirandā de me Dei curam atque diſpoſitionem ſcriptu perſequar. Sed enim quum (ſicuti ſcriptura ait) arcanum regis celare pulchrum ſit, opera autem Dei prædicare glorioſum, ad narrationem rerum pr... prius accedam:* & cætera.

Cap. XI.

De martyribus Cæſareæ Palæſtinæ.

VAleriana autē perſequutione plurimi quidem alii martyrii coronam tulerunt. Cæſareæ autē Palæſtinæ tres fortiter cum laude magna confeſſionem Christi perferentes, in diuino decurrere ſtadio, ad beſtias damnati. nomina eorum ſunt: Priſcus, Malchus, & Alexander. ... dicuntur in agro hab...tantes, ſeipſos vt ſegnes & ignauos, in re omniū pulcherrima accuſaſſe: quod ſcil. diuinis propoſitis præmiis, per ſocordiam ea accipere negligerent: martyrii coronam deſignantes. Itaquē re ſic pulchre deliberata, confeſtim feſtinabundi Cæſaream contenderunt, & apud iudicem de profeſſione Chriſti, quæ opus erant, dixerunt: ac mox beſtiis obiecti, ... m ſunt conſequuti finem. In eadem vrbe fœmina etiam quædam Marcionis ſequuta hæreſim, vt fertur, eodem eſt certamine defuncta.

Cap. XII.

De pace ſub Galieno: & epiſtola eius quam pro Chriſtianis edidit, qualis fuerit.

VAlerianus aut... m... d... modum tranſuerſum raptus, ... perſequutionem cōtinua... t. ... baris enim captus, & in ſeruitutem redactu... impe... a... filium Galienum tranſmiſit. ... humanitate ſua ſtatim e... ictis ... romul... Chriſtianorū perſequutionē in... buit, ... q; Verbi antiſtitib. ſtata ſolitaq; ... gere permiſit. ... iteræ eius in hæc ... on... eptæ. *Imperator Cæſar, Publius ... nus ...*, *Felix, Pius, Auguſtus, Dionyſio, Pinæ, & ... is epiſcopis. Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem produci ... erant ... lo... omnibus ... in q... ... pie diuina co...* ... ne quiſquam vobis ſit grauis & moleſtus. & ... quo ad eius fieri poteſt, à vobis adimpleatur, quod a me dudum eſt permiſſum.* It... que Aurelius Cy... nius ... , ... in ... præf... ctus, conſtitutionem a me promulgatam ſeruabit. Circumfertur etiam ... a eius conſtitut... ad ... piſcopos alios ... ta, per quam, vt C... ſt... loca cœmiteriorum ... reciperent, permiſit. Talis quidem ... nus fuit. De quo Dionyſius hæc quoque ... Atque ille a eorum qui ante ſe fuerunt Imperatorum, b huoc quidem deſerens atque deſtituens, c illum vero cum impetu inuadens, cum omni genere ſuo funditus ſtatim diſperiit. *Declaratus autem, communibuſque ſuffragiis ab omnibus renunciatus eſt Galienus, vetus ſimul & nouus Imperator. Quum enim ante eos fuiſſit, poſt eos quoque exiſtit. Iuxta id quod ad prophetam Eſaiam eſt dictum. Quæ à principio fuere, ecce veniunt, & noua ſunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmodum enim nubes radios ſolis ſubiens, & ad breue tempus eum vmbra obiecta obſcurat, & præ eo prominet: deinde vel prætereunte vel euaneſcente nube, ſol ſiue ſubortus ſeu præortus reſplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfectus fuerat, per tyrannidem inuaſit. Atque ille quidem nunc non extat, quandoquidem nihil erat: hic autem itidem, vt antea fuit conſtat: & imperium eius, perinde atque ſenium depoſuiſſet, & adhærens ſibi vitium repurgaſſet, floridius etiam nunc viget, longiuſque multo vbique ſpectatur, auditur, frequentatur.* Hæc de illo Dionyſius.

** Valerianus in Meſopotamia à Perſarum rege ſuperatus, mox etiam captus, apud Parthos in ſeruitute conſenuit. Et quamdiu vixit, rex eius prouinciæ, ceruici eius inſiſtens, equum conſcendere ſolitus eſt.* Eutrop. *Idem Tamerlanes Scytha in Baiazetho Turca fecit.*

Galienus imperauit annos ſex cum patre Valeriano, nouem ſolus. Eo tempore multi in diuerſis prouinciis per ſeditionem creati imperatores, in quibus Macrinus fuit, qui in Illyrico vna cum filio interfectus. Odenatum autem ... ſe Galienus conſortem imperii fecit &c.

† Macrianus, Galieno negligentius rempub. adminiſtrante imperium in Oriente arripuit. deinde in Illyr... ... Aureolo, qui & ipſe contra Galienum imperium, ... , du... Domitiano manum conſeruit. Sed a ... ce cum ... lacera ... eſt. & exercitus omnis Aureolo deditus. Vterque etiam & pater & filius caſus, ſiunt & alter ... rum eius ab Odenato in Oriente eſt interemptus. Iul. Capitol. in Galieno.

Cap. XIII.

De Marino Cæſarienſi martyre.

EO tempore, quum pax vbiq; eſſet, Cæſareæ Palæſtinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, ꝑ Chriſto capite plexus eſt, per talem cauſam. Vocabat eum diſciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorū more, maiorem, gradumq; dignitatis altiorem. ... vitem vocabant: & eam qui conſequebantur, Centuriones fiebāt.) Etiam hon... alem recepturus erat, quū ... us æmulation... dio ad tribunal procedit ... rumeq ... ou ... ic criminando aſſerit, ... omana ... itatem conſe... tur, qui Chriſtianus ſit ... aper... toiib. non ... crificet: proindeq, ordinem eu... ibi po... deberi eo... dit. Ibi Acheus iudex in... tuli ... Marinu... in ſententia pe... uerare, ... inte... . At ... vbi conſta... tem... ... ſtum ... u... emaniq ... em..., tres ei ad ... erandum ex ... iudicium conc... ſit horas

a *Macrianus ſiue Macrinus.*
b *Galienu.*
c *Aureolum.*
Martyrium Marini ... ita ... Hadriano ... Commoda ...

[illegible] ... ot[illegible] us ... m, inte[illegible] deducti, ... eo quo ... [illegible] ... deducta, en[illegible] ... inclusus erat, ... ſimulq; ... in lib[illegible] productum in medio ... nemque ei vel trum vellet, ac[illegible] ... permittit. Porro poſtquam ille ſtatim ... ſibi in ipſum accipiendum exten[illegible] ... martyrem armatum producit, ... Deo obtemperando quã ho[illegible] ... cohortatur. Facile enim eũ ... confortatum, ... maxime deſideraret, ... eſſe. I'limulque ſic cum pace di[illegible] ... Atque vbi conſtitutum vocaret tempus, & ... martyrem tutum eriaret, aſſiſtens ille, ... quam antea pro Chriſto alacrita[illegible] ... ndens, extemplo inde ad mortem eſt abductus, & truncatus.

Cap. XIV.

De Aſterio, & admiranda fideiq́; omnem excellente rei per eum geſtæ hiſtoria.

Aſterius ſenator Rom. corpus Marini magnifice ſepelit.

VErum enim neto Aſterius, vir apprime Dei amans, Senator Romanus, claro loco natus, copioſus, & magno ab Imperatorib. in precio habitus, proindeque propter nobilitatem & opes nemini ignotus, morti martyris affuit: & mox precioſis allatis veſtibus, ſacrum illud tabernaculum in humeros ſublatũ, & (ſicuti decebat) inuolutum, ſane quam ſplendida & magnifica dignatus eſt ſepultura. Huius viri alia quoque plura ſunt memoratu digna facinora. Quod vero is Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in hiſtoriã noſtram non intempeſtiuum eſt viſum. Propinquum ei vrbi montem eſſe ferunt, q Panius dicitur: ad radices eius fontes ſunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicũt. In eos fontes, patrio quodam more aceolæ celebri feſto q; die congregati, victimam dæmoni neſcio cui proiicere ſolebant, quæ quod mirifice derepente vi & opera efficacis illius dæmonis diſparebat, pro miraculo ingenti vbiq; ea res eſt celebrata. Et quum aliquando ibi adeſſet Aſterius, ſimulq; id quod fiebat videret, hominesq; eo conſternari animaduerteret miſeratus primum errorum eorum: inde ſublatis manibus, rerum omnium Deum inuocat, vt quum ſeductorem populi dæmonem illũ aquis innatantẽ diſpelleret, tum fraude & errore [illegible]to miſeros, illos liberaret. Et ille quidẽ ſi[illegible] orabat: confeſtim victo hoſtia ill a ſubnatans emerſit. Ita miraculũ id, hominumq. de eo portentoſa opinio, adeo eſt [illegible] lata, vt deinceps nihil quicquam eiuſmodi in eo loco ſit factum.

Item Aſterius Cæſareæ portentoſum dæmonis miraculum cohibet & abolet Iordanis fontes.

Cap. XV.

De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea quæ ad hanc ſtatuam creuit herba.

Mulier ſanguinis profluuio laborans in Euangelio. Cæſar euſ[illegible] Rom. monumentum & ſtatuam

QVandoquidem ... ſit Paneadis meminimus, nec aliam ... hiſtoriam prætermitten[illegible] ... eſſe duximus, ... aquæ ſit in ore omnium ... hac en[illegible] ... tam a fert ortã fuiſſe mu[illegible] ... am, quæ ... nguinis profluuio laborã ... ſimbriæ Chri[illegible] tactu ſanationẽ rapuiſ[illegible] ... Euangeliorum reſtatur ſcriptura.

A Ibi domus quoque ei[illegible] magn[illegible] adhuc viſa eſt, ſimulque admirandum trophæum & monumentum, collatum eam beneficij Seruatoris permanſit. Pro foribus namq; domus [illegible] in columnæ quadam ære q́ duę ſtatuę ſtabãt ſublimes: quarum altera, genibus flexis, manibusq; protenſis, fœminæ habitu, ſupplicantis faciem præ ſe tulit: altera autem ex aduerſo e o locata, directo viri ſtatu, diploide cum decenti quadam grauitate amicta, manũ inclinatę fœminæ porrigere viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ i[illegible] ſius baſi herba exteſcere, quæ quum ad fimbriam æreæ diploidis pertigiſſet, non altius progrediebatur: eamq; velut ſacram ſimbriã tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborũ auxilium habuiſſe dicta eſt. Statuã porro iſtam à muliere illa ſanguinis profluuio laborante, ad Chriſti formam & habitum conflatam eſſe, vera certaq;, quæ ad no. peruenit, hiſtoria tradidit. Atque ea ad Iuliani vſq; tẽpora perdurauit. Ne-B que adeo mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore noſtro accepere, eos pereiuſmodi monumenta grati erga eum animi memoriam reliquiſſe.

Chriſto Cæſareæ pro adium ſuarum foribus erexit.

Sub ea ſtatua herba ἀλεξιφάρμακος excreuit. Euſeb. lib. 7 cap. 14.

Cap. XVI.

De figura & forma ſanctorum Apoſtolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.

QVom etiam ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſiuſque adeo Chriſti, & quæ eum ſupra naturæ captum mirifice genuit Virginis matris, coloribus adũbratas imagines plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidẽ Apoſtolus primus ipſas accurate, opus id exorſus, maioribus ſuis depinxit: deinde vero ex veteribus alij quoq; viri pro eo atque par erat veluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruatas, idem fecere: ethnica quidẽ C illi fortaſſe conſuetudine ducti, & morem eum colere ſoliti, abſq; tamen neceſſaria * obſ[illegible] tione obuenere id tradiderunt. Sed Eccleſia inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curante atque diſponente) non modo effigies & ſtatuas, verumetiam veſtes, bacu os, & lectos ſanctorum illorum virorum conſeruans, ad memoriam eorum ſempiternam. ſicuti & Iacobi thronum ad multa tempora ſeruarum eſſe ſcimus, quem fratrem ipſum Domini, primum Hieroſolymorum epiſcopũ, ab ipſo Chriſto & Apoſtolis creatum eſſe, ſacra monumenta tradidere. Venerati ſunt enim hunc ſucceſſores eius, aſſeruatum: ſatis aperte declarantes, quo cultu & ſtudio Deo dilectos viros ſint proſequuti. Queadmodum id ad nos quoq; eſt tranſmiſſum, apud quos multa etiam memoriæ gratia aſſeruantur. Verũ de his hęc dicta ſufficiant.

Vſus ſacrarum imaginum.

Lucas eas primus pinxit.

** ἀνυπερθέτως ἀλλάκτως in margine. Niceph. ἀνεμποδιστως. Euſeb. vt ſupra. Vide defunctorum monumentorũ.*

Thronus Iacobi fratris Domini

Cap. XVII.

D *De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit.*

GAlieni temporibus ſimul & doctrina & miraculis ingentibus floruit Gregorius, cum fratre Athenodoro Eccleſias in Ponto gubernans. Ipſi autem Neocæſarienſi obrigerat epiſcopatus, & ab efficacia miraculorum [illegible] dorum cognomen * Mirifici. Græco aut in patre genitus, in fide maxime profecit: & Al[illegible]xandriæ Origeni operam dans, ſacras atque profa-

Gregorius eſt Neocæſarienſis Mirificus

** θαυματουργὸς Mirificus factus.*

fortibus eſſet ... ad fratres ... verba faciens, contagioſi morbi ærumnas huiuſmodi ornauit verbis: ... equidem hominibus, vt nunc res ... videantur eſſe feſti diei celebrandi tempus. Neque adeo illis eſt vel tale, vel aliud quodpiam, non † luctuoſum di... o ſed quod & ſit & videatur maxime lætum. Nunc ſane lugēt omnia, mœrent omnes, & relonant per vrbem eiulatus, propter tantam mortuorum, & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Ægyptiorum ſcriptum eſt, ſic nūc quoque ingens eſt clamor. Non enim eſt domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque vtinam non reperiretur ... nam & eis, quæ hæc præceſſerunt temporibus, permultas & graues perpeſſi ſumus calamitates. Et quum ſoli nos ab omnibus affligaremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque feſtos egimus dies: & omnis cuiuslibet cladis locus, conuentus agendi nobis præbuit commoditatem: ager, ſolitudo, nauigium, publicum diuerſorium, carcer. Omnium autem lætiſſimum Paſcha egerunt, perfecti, qui in cœlo conuiuantur, martyres. Poſt eas clades bellum & peſtilentia irruit, quæ vna cum gentibus pertulimus mala. Et ſoli nos quidem, quæ nobis ſunt illata detrimenta ſuſtinuimus: vna cum illis autem, quæ inuicem ipſi inter ſe vel fecerūt, vel perpeſſi ſunt, per tumultum ſcilicet tolerauimus diſpendia, ſed Chriſti rurſum exhilarati ſumus pace, quam ſolis nobis conceſſit. Quum vero paululum admodum & nobis & ipſis datum eſſet, vt reſpiraremus, contagioſa hæc lues vrbem inuaſit: res metu omni illis horribilior & ærumna quauis calamitoſior: &, vt quidam eorum dixit hiſtoricus, a clades vna opinione & ſpe omnium ** maior: nobis vero haud quaquam talis, ſed non minus atque alia, exercitium atque exploratio. Non illa quidem à nobis abſtinuit, verum multa maxime in gentes eſt graſſata. Deinceps hæc infert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti ſuo amore, & fraterna charitate, ſibi ipſis non parcentes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, ſine metu omni ægrotos viſitarunt; & magno ſtudio & cura illis in Chriſto inſeruientes, vna cum illis mortui ſunt, perquam libenter aliorum dolore ſeipſos implentes, morbumque proximorum in ſe pertrahentes, ac non grauate cruciatus deuorantes. Multi curantes atque confirmantes alios, ipſi deceſſerunt, mortem illorum in ſeipſos transferentes. Ita vulgatum illud verbum, quod † comitatis ſolius & beneuolentiæ ſemper viſum eſt, factis tum adimplerunt, dum ad eum modum decedentes, ſe * peripſema omnium eſſe declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres ... presbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatiſſimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & ... de roboratum, non multum videretur abeſſe a martyrio. Et ſanctorum cadauera ... ſupinis manibus, & ſinu excipere, oculos repurgare, ora claudere, in humeros tollere, componere, adhærere, applicare, complecti, lauare, veſtibus funeralibus exornare, & paulo poſt æquali ſorte potiti, ſuperſtiteſque eos qui præceſſerant, ſtatim ſubſequi. Gentes porro contra omnia fecerunt, eos qui ægrotare cœpiſſent propellentes, & chariſſimos quoſque reſ...gientes, ſemimortuos in vias ſternentes, mortuos inſepultos proijcientes, ſucceſſionemque & communionem mortis auerſantes, quam tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores eſſent res, Dionyſius ad fratres in Ægypto Paſchalem epiſtolam, & rurſus alijs alias ſcripſit. Circumfertur etiam eius de Sabbato ſcriptum & aliud de exercitio: & ad Hermanionem, fratreſque Ægyptios literas ſcribens, inter alia de Decio & Gallo prauiſque eorum moribus pleraq; commemorat: & tranquillitatis quæ ſub Galieno fuit: mentionem facit.

Margin: *Inſtitui ... bus eſt dierũ feſtorum celebrandorum tempus iniduum.*

Margin: *Chriſtiani ingeſti quum ... & ærumnis ... quouis ... loco ſtates diem feſtos celebrarunt idem eladium, quum ſibi infideles ipſi creauerunt per ſeditionem, participes. Perfecti martyres. Pax Chriſti.*

Margin: *a ἀπροςδόκητα μόνον ... ἐλπίδων ...*

Margin: *a Peſtilentia & ærumna ac alia infidelibus vero extremum malum fuit: Chriſtianis autem, patientiæ exercitium & pietatis probatio.*

Margin: *b Quales ſe eo tempore Chriſtiani peſtilentiæ tempore inter ſe inuicem geſſerunt.*

Margin: *† φιλοφρονῶν.*

Margin: ** ἀπιόντες ... πάντων περίψημα.*

Margin: *c Quales quoque infideles.*

Margin: *Dionyſij ſcripta.*

** *Peſtis iſta & lues, quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitias ſingulorũ, & mentes humani generis examinat, an infirmis ſeruiant ſani, an propinqui cognatos pie diligant, an miſereantur ſeruorum languentium Domini, an deprecantes ægros non deſerant medici, an feroces violẽtiam ſuam comprimant, an rapaces auaritiæ furentis inſatiabilẽ ſemper ardorem vel metu mortis extinguant, an ceruicem flectant ſuperbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis vel ſic aliquid diuites largiantur, & donent ſine herede morituri? Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Cypr. in Ser. de mortalit.*

* *Veteres vrbium expiationes anniuerſarias facientes, homines ſacros, hoc eſt, qui peſte aliaue morbo expiando dijs immolabantur, & Catharmi atque Pharmaci vocabãtur, in victimarum mortem redimitos, è loco præcipiti in mare deijciebant. Neptuno immolantes, cum ſolemnibus hiſce verbis,* περίψημα ἡμῶν γενοῦ ἤτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις: Sis pro nobis peripſema, *hoc eſt*, piaculum, luitio, redemptio noſtra, & ſeruatrix vrbis victima. *Suidas, & Nicolaus Leonicus* de varia hiſtoria lib. 3. cap. vlt. *Tanquam purgamẽta huius mundi facti ſumus omnium peripſema: hoc eſt, Nos tanquam piacula mundi facti ſumus, & ſuccidanea pro populo victima*, 1. Cor. 4.

Cap. XXI.

De Nepote & hæreſi eius.

AD hęc duos libros de promiſſionibus compoſuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Ægypti epiſcopus, Iudaica opinione, quæ in ſcripturis ſanctis Chriſti promiſſa ſunt, ſenſu corporali craſſius intelligens, ea ad præſens ſeculum, & deſignatam quandam mille annorum vitam referebat. Et quod is ex Apocalypſi Ioannis opinionem ſuam ſe confirmaturum eſſe opinaretur, librum compoſuit, cui titulum Confutationis indidit. Cui Dionyſius in eis quos diximus libris, reſpondens, in priore quidem ſententiam ſuam de illius dogmate exponit, in poſteriore autem de Apocalypſi Ioannis agit pluribus. *Quandoquidem*, inquit, *ſcriptum quoddam proferunt Nepotis, quo valde nituntur, veluti certo & irrefragabiliter oſtendente atque probante, regnum Chriſti in terris futurum: in alijs quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, ſolertiam laboris, ſcripturarum lectionem, & frequentes pſalmodias, quibus huc vſque multi delectantur fratres, hominemque ipſum obſeruo.* Deinde progreſſus infert. Sed enim ſi quid recte dictum ſit, laudare id conuenit. Rurſum vero, ſi quid ſecundum ſanam doctrinam non ſit ſcriptum, id caſtigare oportet. Ac ſi quidem ipſe adeſſet, ſatis eſſet rationum in colloquio, per interrogationem & reſponſionem, ad perſuaſionem & conciliationem eorum, quæ inter ſe opponuntur ... autem

Margin: *Dionyſij, de hæreſi Nepotis Error & Iudaica fabula Chiliaſtarũ.*

autem ſcriptum eius ſatis ad perſuadendum cõpoſitum in hominum ſit manibus, quo ſcripto legi & prophetis conuiciatur, Euangelia nihil eſſe ducit, & Apoſtolicos libros tanquam nullius precij eleuat: ipſum autem perinde atque occultum & arcanum myſterium celebratur, ſimpliciorum fratrum animos nihil permittens magnum & ſublime de certa, vera & glorioſa apparitione Chriſti, aut de noſtra à mortuis reſurrectione, atque ad ipſum aggregatione & aſſimilatione, ſed humilia quædam & caduca, qualia præſentis vitæ ſunt, ſapere & ſentire: per quam eſt neceſſarium, vt veluti cum præſente fratre noſtro Nepote differentes agamus. Deinde commemorat, ſe † in Arſenoite fuiſſe, vbi huiuſmodi emerſit hęreſis: ibique omnibus Eccleſiaſticis atque alijs item viris præſentibus, tribus continuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius propoſito, diſſeruiſſe. * Fratrumque ſtabilem ac decentem morem admiratur, qui ſite atque ordine reſponſionibus aſſenſiones approbationeſque ſuas accommodarint: neque contentioſe defendere perſeuerarint, quæ ſemel apud ſe conſtituiſſent: neque obiectiones legitimas intermiſerint, veritatem illi cognitam (quod pudore quodam aliqui, quum conuincuntur, non faciunt) profitentes: bonaque conſcientia, quæ auctoritate diuinarum literarum probata eſſent, citra ſimulationem & diſſimulationem cordibus ad Deum ſimpliciter compoſitis, ſuſcipientes. Addit præterea, vt etiam eius loci doctor Coracion dictus, vocibus eis, quæ contra illius opinionem prolatæ fuerant perſuaſus, pręſentibus omnibus recepe-rit, veritate iam abunde ſatis perſpecta, ſibi de cætero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem ſe eius facturum, neque doctrinam promulgaturum. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatoſque eſſe diſſertationibus eis, atque communi omnium conciliatione & conſenſu.

† *Auctore Plin.* lib. 5. capite 9. *inter reliquas multas Ægypti præfecturas, quas nomos vocant, Arſenoites numeratur: ab Arſenoe oppido ſic dictus, quod Ptolemæus Philadelphus ſub nomine ſororis ſuæ, quæ ita nominabatur, condidit. Item, amnem qui Arſenoen præterfluit, Ptolemæum appellauit. Plinius* libro 6. cap. 29.

Cap. XXII.

Quid Dionyſius Alexãdrinus de Apocalypſi Ioannis ſcriptum reliquerit.

DEinde de Apocalypſi Ioannis ſententiam ſuam profert, quæ omnia quamuis ſint lõgiora, tamen neceſſario verbis ipſius commemoranda putaui. *Nonnulli eorum*, inquit, *qui nos præceſſerunt, aboleuerunt, & reſtituerunt rurſum librum ipſum, atque eum per capita omnia corrigentes, in eam formam redegerunt, vt cognoſci non poſſet, & nulla ratione compoſitus eſſe videretur.* Falſam quoque inſcriptionem habere dixerunt: neque enim Ioannis eſſe, neque reuelationem vllam habere, qui tam magno & craſſo obſcuritatis velo coopertus eſſet: & non modo non ab Apoſtolo quopiam, ſed ne à ſancto quidem aut Eccleſiaſtico viro editum eſſe. Cerinthum autem, qui eius, quæ ab eo Cerinthiana dicitur hære-

E ſis auctor eſt, voluiſſe celebri nomine hoc dignam auctoritatem figmento ſuo parare. Hoc enim eſſe profeſſionis ſuæ dogma, regnum Chriſti terrenum futurum: & quas ipſe corporalis admodum & carnalis concupiuerat res, in eis ſpem eſſe, vitam veluti in ſomnis traductum iri, in ventris ſcilicet & eorum, quæ ſub ventre ſunt, libidine & vbertate: hoc eſt, cibo, potu, connubio, & (vt abſurditatem tantam ſpecioſis ornaret verbis) diebus feſtis, ſacrificijs, & victimarum mactationibus. Ego vero abrogare librum eum, quem fratres multi ſtudioſe legunt, non auſim: maiorem autem, quam pro tenuitate mea decet, de eo concepi opinionem. Nam etſi non intelligo, ſuſpicor tamen altiorem ſecretioremque in verbis eius latere ſenſum, eumque longe ſublimiorem, quam vt à me percipi queat. Id quod non arbitrio meo iudico, ſed fidei magis tribuo. Non reijcio quidem, quæ non perſpicio, magis autem admi-
F ror, quod non intelligo. Poſt hæc ſcriptura reuelationis omni diligentius & exquiſitius perpenſa, fieri non poſſe demonſtrat, vt facile quis ſententiam eius aſſequatur, ac deinde refert: *Abſoluta vero*, vt ita dicam, *propheta vniuerſa, beatos propheta renunciat, qui eam ſeruauerint, ſeque adeo ipſum. Beatus enim*, inquit, *qui ſeruat verba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & vidi & audiui.* Vocari quidem Ioannem eum, & Ioannis eſſe ſcriptum id non repugno. Et ſancti alicuius ac diuinitus afflati viri eſſe aſſentior: non facile tamen Apoſtoli eſſe conceſſerim, filij Zebedæi, fratris Iacobi, cuius Euangelium eſt, quod ſecundum Ioannem inſcriptum eſt, & Epiſtola Catholica. Coniecturam autem facio, ex vtrorumque ſcriptorum more & indole, ex verborum forma, & ex ipſius libri ductu, illius non eſſe. At Euangeliſta quidem nuſquam nomen ſuum aſcribit: neque ſeipſum vel in Euangelio, vel in Epiſtola deprædicat. Et paululum
G progreſſus, rurſum inquit: Ioannes quidem nuſquam, neque tanquam de alio, neque tanquam de ſeipſo, qui vero Apocalypſim ſcripſit, ſtatim à principio ſeipſum præponit: *Apocalypſis Ieſu Chriſti quam dedit illi Deus, palam facere ſeruis ſuis celeriter, & ſignificauit mittens per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtimonium perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium eius quæcunque vidit.* Deinde etiam Epiſtolam ſcribit: *Ioannes ſeptem eccleſijs in Aſia, Gratia vobis & pax.* Euangeliſta autem, neque in Catholica Epiſtola nomen ſuum præmiſit, verum † ineffabili quodam modo ab ipſo ſtatim arcano myſterio diuinæ reuelationis eſt exorſus: *Quod fuit ab initio, quod vidimus oculis noſtris.* Cuius reuelationis nomine etiam Dominus beatum deprædicauit Petrum, inquiens: *Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus cæleſtis.* Quin neque in ſecunda, quæ fertur, neque in tertia Ioannis, quantumuis breuibus epiſtolis Ioannes nominatim
H præponitur: ſed ſine adiectione nominis presbyter ſcribitur. Iſte porro non ſatis habuit, vt ſemel nomine ſuo edito, conſequentia exponeret: ſed id repetit itidem. *Ego Ioannes, qui vidi & audiui iſta.* Deinceps indicat, Ioannis quidem eſſe ſcripturam eam, illi cognominis, ſed non dilecti illius: & per coniecturam eſſe arbitratur Aſiatici Ioannis, qui cognominatus eſt Presbyter, de quo prius diximus, videlicet quod duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia,

Cerinthi hæreſis

Verum ſinceri Theologi iudicium. Hoc ætate noſtra etiã [illegible] *non faciunt.*

Epheſi

…xian.

Ephesi monſtrentur. *Multi enim*, inquit, *propter ſuam in apoſto'os † propenſionem & affectionem: nomina eorum libris ſuis imponebant.*

Cap. XXIII.

Quibus rationibus idem aſſerat, Apocalypſim non Ioannis Euangeliſtæ, ſed alterius cuiuſdam Ioannis eſſe.

Apocalypſim Ioannis Euangeliſtæ nō eſſe. ἀνεπιγραφος … Conſonantia Euangelij & Epiſtolæ Catholicæ Ioannis.

OStēdit quoque ex compoſitione dictionis ſententijs, & verbis ipſis, alium eſſe, quam Ioannem Euangeliſtam, eius libri auctorem, ita ſcribens. Conſona enim ſibiipſis ſunt Euangelium & Epiſtola, & ſimile habent initium. Illud enim dicit, *In principio erat Verbum.* hæc autem eadem † pauxillum mutata: *Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, & manus noſtra contrectarunt de Verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt.* Hæc enim verba veluti * præludens præmittit, contra eos cōtendens, ſicuti in ſequentibus oſtendit, qui dicebant, Dominum in carne non veniſſe. B Quapropter accurate & apposite connexuit, *Et quod vidimus & annunciamus vobis*: ex ſeipſo nimirum continue dependens, & à propoſito non digrediens. Et ſic per eadem rerum capita & nomina omnia perſequitur: quorum aliqua nos compendioſe commemorabimus. Qui vero attente ea leget, in vtriſque inueniet, multam vitam, multā lucem, deteſtationem tenebrarum, perpetuam veritatem, gratiam, gaudium, carnem & ſanguinem Domini, iudicium, remiſſionem peccatorum, Dei in nos dilectionem, fraternæ inter nos charitatis mandatum, præceptorum omnium obſeruationem, redargutionem mundi, diaboli, Antichriſti, promiſſionem Spiritus ſancti, adoptionem filiorum Dei, fidem quę per omnia à nobis exigitur. Et quod pater & filius vbique deſignentur, quodque omnino per omnia eos vnum atque eundem ſpectandum cognoſcendumque literis ſuis proponunt & adumbrant. C Euangelij quidem & epiſtolæ formæ & ideæ propoſitæ ſunt. Peregrina autem & aliena prorſus ab his eſt Apocalypſis, neque illis cohærens, neque proxime ad ea accedens, ex aliqua parte, quippe quæ, vt ita dicam, ne ſyllabam quidem communem cum eis habeat. Sed neq; mentionem vllam, neque ſententiam, vel Epiſtola Apocalypſis (omitto enim Euangelium) vel Apocalypſis epiſtolæ habet: quum quidem Paulus, aliquid etiam epiſtolis ſuis de reuelationibus ſuis oſtēdat, quas tamen ipſas in ſcriptum, peculiare non retulit. Præterea diſcrimen eloquutionis Euangelij & Epiſtolæ ad ipſius Apocalypſis ductum colligere & notare licet. Hæc enim non ſolum non vicioſis, iuxta Græcorum ſermonem, ſed etiam exquiſitis & egregijs verbis ſyllogiſmis, compoſitionibus, & interpretationibus ſcripta ſunt. *Tantum ſcilicet abeſt, vt barbaram in eis vocem aliquam, aut ſolæciſmum, aut omnino ruſticitatem reperias. vtrunque enim vt videtur, habuit donum, & ſermonis & intelligentiæ: vtraque ei à Domino & ſapientiæ & cognitionis conceſſa gratia:* D *Hunc autem reuelationes quidem vidiſſe, ſcientiamque & prophetiam accepiſſe, non eo inficias: cæterum in oratione ſua eum ſermonem Græcum accurate ſeruare non video. Nam & ruſticis barbariſmis, & ſolæciſmis alicubi vtitur. Quæ quidem ego, ne quis id exiſtimet, non conuiciandi & reprehendendi animo, neque adeo neceſſario, ſed vt diſſimilitudinem tantum ſcripturarum iſtarum indicarem atque exponerem, dixi.* Atque hæc

Eorundē materia & argumentum.

Apocalypſi nihil cum eis commune.

A in poſteriore *libro Promiſſionum*, cum Nepote congreſſus, de Ioannis Apocalypſi, Dionyſius ſcripſit.

Cap. XXIV.

De alijs Dionyſij epiſtolis, ſcriptiſque eiuſdem.

Aliæ Dionyſii ſcripta.

SVnt & aliæ plurimæ diuini eius viri epiſtolæ: vt contra Sabellium, ad Ammonem Beronicenſem Epiſcopum, item quæ ad Teleſphorum & ad Euphranotem, & rurſum quæ ad Ammonem & Euporum eſt ſcripta. Compoſuit præterea in eodem argumento libros quatuor, ad cognominem ſibi Romanum epiſcopum, Inſuper aliæ plures ſunt epiſtolæ & canones prolixæ inter epiſtolas connumeratæ: ſicuti quas Timotheo puero conſcripſit, inſcriptionem habentes, *De natura.* Sicuti etiam eſt ea quam ad Euphranotem compoſuit, *De tentationibus.* B Ad Baſilidem autem Eccleſiarum Pentapolitanarum Epiſcopum ſcribens, ab initio commentarios ſe compoſuiſſe indicat, in Eccleſiaſtem. Diuerſæ etiam ad ipſum datæ epiſtolæ. Scripſit itidem contra Paulum Samoſatenum, & Manetem, qui eo tempore extiterunt. De eis autem poſtea dicemus. Quum autem ad multam peruenisset ſenectutem, duodecimo imperij Galieni anno mortuus eſt, quo tempore contra Paulum Samoſatenum Antiochiæ Synodus eſt coacta. Quæ vero de Dionyſij libris Baſilius Magn9 ad Maximum philoſophum ſcribat, addendum hiſce putaui.

Cap. XXV.

Quæ de Dionyſio Alexandrino in quadam epiſtola ſcribat Magnus Baſilius.

Iudicium Baſilij Magni de Dionyſii Alexandrini ſcriptis.

QVa inquiris, inquit, *Dionyſij ſcripta, plurima ad nos peruenere.* C *Quod autem librorum eorum copia nobis non eſt, propterea ad te non miſimus.* De quibus ſic noſtra eſt ſententia. Non omnia eius viri admittamur opera. Sunt etiam nonnulla, quę prorſus abrogamus. Fere enim impietatis iſtius, quæ tantopere nunc celebratur, eam dico, quæ κατὰ τὸ ἀνόμοιον, ſiue de inæqualitate eſt, quantum ego ſcio, ipſe primus ſeminarium præbuit: non ille quidem improbitate mentis & ſententiæ, ſed quod vehementius acriuſque oppugnare Sabellium voluerit. Quem ego comparare ſolitus ſum inſitori, qui quum incuruum tenellæ arboris ſtatum ſedulo corrigere ſtudeat, deinde immodica attractione peccet, & modo excidat, plantamque ipſam in contrariam diuerſamque deducat formam: Simile quiddam enim & in hoc viro factum eſſe deprehendimus. Ille enim acrius impietati Libyci hæretici congreſſus, non ſenſit, nimio contentionis ſtudio, ſe in contrarium ferri malum. Cui ſatis fuerat oſtendere, D non idem eſſe † ſubiecto ipſo patrem & filium, & per hoc * victoriæ laudem à blaſphemo illo reportare. Ipſe autem vt aperte admodum & prolixe illum conuinceret, non tantum diuerſitatem ſubſiſtentiarum, verum etiam ſubſtantiæ differentiam, & poteſtatis veluti † remiſſionem & gloriæ * mutationem afferret. ita vt eum per hoc contigerit malum ipſum, malo alio commutare, & à recta doctrina aberrare. Itaque in ſcriptis ſuis varius eſt. Nonnunquam enim τὸ

*† τῷ ὑποκειμένῳ. * τὰ νικητήρια. Errores Dionyſii. † ὑφέσει. * παραλλαγήν.*

quam, sioe consubstantiale tolli petenm, quo d substantias abrogandas male vtitur, librum. Aliquãdo autem id admittit, in eis scilicet, quæ pro defensione eius ad sibi cognominem composuit scriptis Tom autem de Spiritu etiam sancto voces emisit, spirituali viru minime congruentes, ab ea quæ adoratur, enm diuinitate proscribens, & veluri in infimum ordinem creatæ & ministrę naturę redigens. Ac talis hic quidem vir fuit.

Cap. XXVI.

De Sabellio, & eius heresi, & quod ea atate extiterit.

SAbellij autem paulo ante meminimus. Nunc vero & qs fuerit, & quæ eius fuerint blasphemiæ, clare exponam. Ei ille quidem Libycus genere fuit, Pentapoli eius regionis ortus. Docuit autem, vnam subsistẽriam esse patrem & filium, & Spiritum sanctum, vnamq; trinominem personam. Et in veteri quidem Testamento, veluti patrem legem dedisse: in nouo autem, quasi filium hominem factum esse: vt Spiritum sanctũ vero ad Apostolos adueniſſe. Huic Dionysius, sicuti à magno illo patre Basilio dictum est, resistens, in contrarium delapsus est malum. Hæc de Sabellio, paucis.

Cap. XXVII.

De heresi Pauli Samosateni: & de prima contra eam coacta Synodo.

EO tempore, Demetriano Episcopo *a* Antiochiæ defuncto, Paulus Samosatenus thronum eius accepit, quum Zenobia * eius loci tegnum obrineret. Persæ enim Romanis victis, administrationem ei Syriæ & Phœniciæ tradiderant. Paulus porro iste curare eam in religione Iudaizantem volens, plurimumque operæ & curæ in ea recte instiruenda, atque connectenda ponens. *b* in Artemonis hæresim impegit. Nimis enim humilia atque humi serpentia de Christo docuit. Communem quippe hominem natura fuisse, neqne quicquam præcipuum præ nobis habuisse, & diuinæ substantiæ expertem extitisse, atque in eo perinde atque in propheta filium Dei inhabitasse, & rursum ab eo discessisse nonnullaque hisce similia contra Ecclesiasticam doctrinam censuit. Quod vbi tum Ecclesiarum pastores cognouerunt, non despiciendam serpentem tam tantam contagionem iudicarunt: præcipue quum piaculum id domiciliũ, & tanquam adiutricem tam magnam nactum esset vrbem. *c* Atque Dionysius quidem Alexãdrinus, vir celebris propter ætatem affectam, & grauem imbecillitatem proficisci eo distulit. Literis autem & ipsum ad officium est cohortatus, & eos, qui ad eum confluebant, ad ardorem & æmulationem veræ pietatis exacuit, iudiciumque suum, & sententiam de proposita quæstione ad eos misit. Reliqui vero Ecclesiarum antistites, veluti ad vastãtem & perniciosam feram conficiendam, *d* Antiochiam & vndiquaq; alius post alium congregabantur resplendentes enses & cuspides, vera Ecclesiæ dogmata, præferentes. Eorum primi nominis & maxime celebres, sicuti stellæ radiantes pręfulgebant: Gregorius Magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, sententijs, verbis & factis, fraterne illi coniunctus: Ponticarum Ecclesiarum Episcopi, Firmilianus Cæsareæ Cappadocum antistes, vir præclarus, & vtriusque generis literarum summe doctus: Helenus metropolis Tarsi Cilicum Episcopos: præterea Nicomas Iconij, Hymenæus Hierosolymorum, & Cæsareæ Palæstinæ Theotecnus, Episcopi. Maximus insuper, qui fratribus Bostræ præfuit: Theophilus, Proclus, Helianus, Paulus, * Babylianus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diuersarum Ecclesiarum prę̨fecti. Hi omnes, & alij quam plurimi, vna cum presbyteris & diaconis, in eam quam diximus, ciuitatem conuenerunt. Quum igitur in vnum congregati essent, sæpe multumq; sermones conferebãtur, & quolibet concessu quęstiones plures proponebãtur. Ibi Paulus obumbrare, & quantum posset, hæresim suam tegere & occultare laborabat. Illis autem illud maxime studio fuit, vt illa proferretur, & tanta in Christum blasphemia omnibus propalam nota fieret. Quapropter suadendo primum & consulendo, conati sunt Paulum à concepta opinione abdocere, & in contrariam sententiam pertrahere. At quum ille, iuramento interposito, aperte errori ei renunciaret, neqne se quiddam eiusmodi sentire, sed Apostolicis finibus & doctrinis adhærere, eisque insistere confirmaret: tum quidem illi, communẽ Seruatorem Deum de Ecclesiarum consensu & concordia, quum laudibus concelebrarent, Synodum soluerunt, & pro se quisque ad greges suos redierunt.

** Alij Bolan*.*

Samosatenus orthodoxum se esse iurauit. Conuentus episcoporũ soluitur.

Cap. XXVIII.

Vt in secundo conuentu confutatus Paulus à Malchione sophista ex Synodo sit eiectus.

SEd enim tẽporis processu, quum rursum vbique fama spargeretur de Paulo, qui ita à veræ fidei professione degenerans desciuisset, celeberrimi illi viri, ne tum quidem statim ad illum deturbandum sunt progressi, sed literis scriptis, vulnus eius curari sunt conati, lethalem se eo modo doctrinam oppressuros esse opinari. Dionysius equidem Epistolam dedit, auctorem erroris eius ne alloquutione quidem dignans, sed populum Ecclesiæ Antiochenæ instruens tantum & confirmans. Firmilianus autem Cappadox Antiochiam venit: sed statim dolo ab eo repulsus, resipiscentiam & conuersionem denuo pollicente, inde decessit: Postea vero quum rursus eum eo congredi deberet, vt qui tunc Deum negãtis audaciæ eius periculum fecisset, è vita excessit, quo tempore etiam Dionysius Alexandrinus est mortuus, duodecimo, vt dictum est, Galieni imperantis anno, quum quidem decem & septem annis rem Ecclesiasticam administrasset. Atque huius successor Alexandriæ Maximinus fuit. Cæterum quum Galienus quindecim iam annis rerum potitus esset, Claudius ei successit, qui biennium tantum imperio administrato, Aureliano id reliquit: sub quo vltimus est contra Samosatenum, quamplurimis Episcopis confluentibus, conuentus peractus. Postquam enim illi multa admonendo, cohortationes adhibendo, & priorum promissionum atque conuentorum pacta in memoriam reuocando, in inficiatione eum persistere viderunt, & accu-

Samosatenus in errorem relapsus.

Processus contra hæreticum legitimus.

Aliquotus Episcopi propter Samosateni hæresim commenere.

Fl. Claudius Galienum imperio successor. Claudij, Valeri Aurelian.*

Vltimus Episcoporum aduersus Paulũ Samosatenum ...

Malchiõ presbyter Pa... redarguit.

Paulus ... municatur.

&accuſatores eum confutaturi inſtiterunt, concilium eſt coactum. Hic Malchion quidam, qui prius Antiochiæ Sophiſticæ ſcholæ Græcarum diſciplinarum præerat, & poſtea propter egregiam eius in Chriſtum fidem, ſingularemq; virtutem ad dignitatem presbyterij euectus fuerat, cum eo in publico colloquio congreſſus, celeribus notarijs, qui verba omnia chartis exciperent, diſpoſitis, illum conuicit: & tectum latentemque eius ſenſum fraudulenta ſeductione plenum, ita in lucem protulit, vt eum alij quoque manifeſto deprehenderent. Itaque aliena opinari, atque docere conuictus, & vt hæreſis dux & auctor, à Catholica & vniuerſali, quæ ſub cœlo eſt, Eccleſia proſcriptus, non ſolum fideli cleri ordine motus, ſed etiam Eccleſia eſt eiectus: & Domnus pro eo Eccleſiæ Antiochenæ gubernacula ſuſcepit.

Domnus Epiſcopus Antiochenus.

Cap. XXIX.

Quæ Imperator Aurelian. de ſuffragio & ſententia Synodali dixerit. & vt idem quoque contra Chriſtianos perſequutionem moliens, cæ.itus ſit præpeditus.

SED enim quum Paulus contranitetetur, Eccleſiæque adminiſtrationem retinere conaretur, & in Synodi decreto acquieſcere nollet, audacia eius ad Aurelianum tum imperantem eſt delata. Is ſanctiſſime de ea re conſtituit, eis ſcilicet Epiſcopatum mandari iubens, quos Itali & Romani Epiſcopi literis ſuis comprobaſſent. Etiamſi enim dæmonum cultui deditus eſſet, tũ tamen quod iuſtum eſſet, iudicauit, vt qui in fidei profeſſione conſentientibus reſponſaret, decretumque eorum contemneret, ab illorum ſodalitate & collegio reſecaretur. Ita Paulus ab eccleſia, nõ tantum à ſacra & eccleſiaſtica, verumetiam à profana & mundana poteſtate turpiter eſt pulſus. Aurelianus autem, tum quidem tam æquum ſe erga nos præbuit. Procedente vero, vna cum tempore, imperio eius, vt alio in nos eſſet animo, à quibuſdam perſuadebatur: paulatimque vt ipſe perſequotionem aduerſus Chriſtianos moueret, incitabatur. Etiam non minus rumor de ea paſſim crebreſcebat. Quumq; vix tandem ſuadentibus cederet, & ſubſcribere literis eis, quæ contra veram pietatem editæ fuerant, deberet, derepente diuina affuit vindicta, quæ vna cum ipſo cubito improbi ſcribæ manus inhibuit. † omnibus ſatis declarans, non ſemper

Romani Epiſcopi prærogatiua Euſeb. libro v. cap. 30 Pauli proſcriptionem Aurelian. Imper. idolatra, ſententia ſua cõprobat.

Aurelian. ipſe perſequutionẽ contra Chriſtianos molitur Primus hic apud Roman. diadema capiti ... gemmiſque & omni aurata veſte, quod ad id tempus Romanis moribus incognitũ fuerat, vſus eſt Eutro. Aurelianus captum Deus inhibuit, qui tempore ſuo caſtigare ſuos permittit.

† Aurelianus quum perſequutionem aduerſus Chriſtianos nonus à Nerone decerneret, fulmen ante eum magno viro conſtantium pauore ruit. Ac non multo poſt inter Conſtantinopolim & Heracleam, Mneſtei notarij ſui fraude, qui ad quoſdam militares amicos eius, nomina eorũ annotata per ſubit falſo manum illius imitatus, perinde atq; Aurelianus eos interficere conſtituiſſet, occiſus eſt Eutrop. Fl. Vopiſcus.

eis, qui in nos commouentur, facile eſſe aduerſus Eccleſias eius, quod conſtituerint perficere: niſi illa arcano occultoque iudicio, quo ei viſum eſt tempore, explorationis, caſtigationis, & conuerſionis noſtræ gratia, id permiſerit. Porro Samoſateno ad eum modum reiecto, Eccleſiarum paſtores conuenientes, ad Dionyſium Romanum, & Maximinum Alexandrinum Epiſcopos, communem conſcripſerunt Epiſtolam, eamque ad omnia terræ loca miſerũt: in qua pleniſſime Synodi acta, videlicet exi-

A mium ſtudium ſuum, & Pauli morum improbitatem, diſputationeſq; & confutationes publicas, atque impuram impudicamq; hominis vitam expoſuerunt. Vnde pauca quædam huc afferre placuit.

Cap. XXX.

Epiſtola Synodi Antiochenæ, immoderatam & luxurioſam Samoſateni vitam exponens.

De improbis Pauli Samoſateni morib.

ET alia quidem prætermittam: quę vero mores eius, veluti in columnam inciſa, declarant, percurram. Ea ſic habent. *Poſtquam à canone & regula ſinceræ doctrinæ digreſſus ad illegitima & adulterina dogmata deſciuit, nihil opus eſt actiones eius extra Eccleſiam recenſere: neque, quum prius pauper fuerit & mendicus quippe, cui neque à parentibus patrimonium aliquod creuiſſet, neque arte aut ſtudio quopiam quicquam paraſſet, quod ad immenſas opes, per fraudes*
B *iniquiſſimas & ſacrilegia peruenerit: neque etiam, quæ fratres excutiens exegerit, præmia ab eis, quos iniuria affectos capiens, & mercede ſe eis opem laturum pollicens, quos tamen ipſos feſellit:* fruſtraque vberes fructus percipiens, ex propenſione & promptitudine eorum, qui negotijs implicitu eo nomine illi dederunt, vt moleſtia litium defungerẽtur, † prouentum atque vectigal Dei cultum eſſe ducens: neq; vt ille ſuperbierit, ſublatuſque fuerit mundanis dignitatibus, * ducenarios potius quam Epiſc. vocari volens: neq; vt per forum ſuperbe inceſſerit, ſimulque & Epiſtolas legerit & dictauerit, cum ſatellitio publicitus ingrediẽs magno numero his præcedẽtibus, illis ſequentibus: vel vt propter faſtum & arrogantiam cordis eius, fidem odio habuerit, & execratus ſit. Non etiam in Eccleſiaſticis conuentibus monſtroſam eius ſuperbiam, quam aucupatione famæ & gloriæ, & oculorum præſtigijs fucorumq; meditatione eſt molitus, quibus rebus ſimpliciorum animas
C conterruit, & conſternatione impleuit, gradum quidem & thronum altiorem ſibi conſtrueos, non vt Chriſti diſcipulus, a ſecretum vero ſicuti mundi Principes & habens & nominans: ſubindeque femur manu pulſans, & ſuggeſtum pedibus quatiens. Quod ſi qui hæc non laudarent, & quod in theatris fieri ſolet, faſciarum te-

Epiſcopus ambitioſe.

† πορισμὸν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν. Vtinam hoc probe perpendant Antiſtites noſtri.

Senſibus hæc nimis, vt eſt in patria, repono. Deſcribitur e... ſuperbus, auarus, vanus & plane ſecularis.

a Σήκρητον. Vnde Secretarij dicuntur.

** Ducenarius princeps offi ij fuit, vel apud Præfectum Auguſtalem, vel apud Comitem Orientis, vel etiam apud alios prouinciarum præfectos, adſcitus ex Schola agentium in rebus, qui adorata clementia Principalis cum inſignibus exibat is ſub ſe habebat Corniculariũ, Adiutorem, Commentarienſem, Ab actis, Numerarios, Exceptores, & c Scotus de inſignib. magiſtratuum Ducenariorum mentio fit in L. Matricula, de agen. in reb. 12 lib. Cod. Temporib. noſtris Ducenarij pares eſſe videntur apud Reges & Principes, Cancellarij.*

nuium iactatione & concuſſione non applauderent, quiue non acclamarent, atque itidem vt qui circa ipſum ſtabant, factionis eius exiſtrent,
D ab eis ſibi iniuriam fieri putabat. Sic enim & viri & mulieres concionantem indecore admodum audiebant. Atque in eos, qui vt in domo Dei, ſtatu corporis ad grauem decẽtemque habitum compoſito ſederent, acerbius cum contumelia inuehebant. Doctores etiam & enarratores verbi, qui ex hac vita migraſſent, petulãter proſcindebat. Grauis & moleſtus in publico, & magnifica de ſeipſo prędicans, non vt Epiſcop. ſed ſophiſta & impoſtor. Pſalmis porro de

Domiuo noſtro Ieſu abrogatis tanqoam recentibus, & à recenriotibus compoſitis, in media Eccleſia, magno die Paſchæ de ſeipſo muliercu-las laudes cantare inſtituebat, quas nemo ſine horrore audiuerit. Quemadmodum etiam, vt de ſe pro concione ad populum dicerent, ex finitimis agris & oppidis per aſſentationem ſibi adulantes epiſcopos & presbyteros ſummiſit, atque diſpoſuit. Filium quidem Dei non vult nobiſcum profiteri, è cœlo deſcendiſſe: vt aliquid earum rerum, quæ poſtea ſcribentur, præoccupantes afferamus; idq; non nudis à nobis dicetur verbis, ſed ex commẽtarijs, quos ad vos miſimus, omnino probabitur. Non minus vero etiam alicubi dicit, Ieſnm Cbriſtum è terra ortum babuiſſe. Qui autem in populo pſalmis & landibus impium hunc hominem celebrant, angulum eum & magiſtrum ad ſe è cœlo deſcẽdiſſe canunt: Et hæc ille ſuperbiſſimus non probibet, ſed ea canentibus adeſt, Quid autem mulieres eius* ſubintroductas? vt Antiocheni nominãt: quid eius presbyteros & diaconos? qui-

** ſυνεισάκτους, hoc eſt,* ſubintroductæ, *neq; vxores, neque concubina, ſed tertij cuiuſdam generis mulieres ſunt, quas ſecum presbyteri, &c. non creanda ſobolis, neq; libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio, aut certe pietatis prætextu ſouebant. De quibus præclare extat Chryſoſtomi homilia. Ruſinus in Canonibus Nicena Synodi in* Eccleſ. hiſtor. lib. 10. cap. 6. *extraneas mulieres vertit. Sinut etiam extranea dicuntur* in L. eum qui C. de epiſc. & cler. *Gregorius Theologus ad virgines Deo dicatas, contra ſubintroductos.*

Ζωὴ καὶ θάνατος οὐδὲν ἔχουσι μέσον·
Τοὺς δὲ συνεισάκτους, ὡς ἂν φαίνοιτο ἀνάρθρους,
Οὐκ οἶδ᾽ εἴτε γάμῳ δώσομεν, εἴτ᾽ ἀγάμοις
Θήσομεν, εἴτε μέσοισι φυλάξομεν, &c.
Ἄρσενα πάντ᾽ ἀλίτοις, συνείσακτόν γε μάλιστα,
Μίξῃς πικρὸν ὕδωρ, παρθένε πείθομαι.
Item:
παρθένε παρθένος ἴσθι καὶ ὄμμασι καὶ πραπίδεσσι,
Μηδὲ συνεισάκτους ἄρσενα σὴν δόμοις,
Χριστὸν ἔχεις ἀγαπητόν, &c.
Hoc eſt,
Num medij quidquam vitaq; morſque ferat?
Nempe ſubinductos, quos dicunt, an ne maritis
Iungemus lectis cœlibibuſue magis?
An medium quiddam ponemus, &c.
Quiſque vir in primiſq; ſubinductus, fugiendus.
Marra, crede mihi, potus amarus aqua.
Item:
Pectore ſis vir, non tantum lumine, virgo:
Marem conducas ſub tua tecta caue.
Eſt tibi dilectus Chriſtus, tibi Chriſtus amator, &c.

bns & hoc delictum & alia immedicabilia peccata permitnit, eaque, cum illis celat, cõſcius ſibi eorum, & ſimul illos de eis arguens, vt ſibi obnoxios habeat, dicamus: Quibus in rebus, verbis ſimul & factis eis eſt iniutius, quod accuſare eum, ſibiipſis timentes, non audeant. Sed eos ille quoque collocupletanit. Quapropter ab eis, qui talia conſectantur, amatur, & in admiratione habetur. Quid hæc, inquam, ſcribamus? ſcimus autem, dilecti, epiſcopum & ſacerdotalem ordinem omnem, multitudini exemplo eſſe debere bonorum operum omnium. Ne illnd quidem ignoramus, perquam multos, qui ſibi mulieres ſubintroduxiſſent, grauiter lapſos eſſe. Multos in fœdam ſuſpicionem perueniſſe. Atq; vt concedamus, vnum aliquem in tali re nihil

E turpe atque impudicum committere: ſuſpicionem tamen, quę ex eiuſmodi conuictu naſcitur, vitare oportet, ne quem offendat, aut ad imitationem malæ conſuetudinis incitet. Quomodo namque alium obiurgabit, vel inſtituet, vt videat, ne frequenter cum muliere conueniens labatur, ſicuti ſcriptum eſt: qui vnam quidem iã repudiarit, duas autem ętate florentes, & forma præſtantes apud ſe foueat, atque etiam, ſi quopiam eat, ſecum ducat, laſciuiens: atque delicijs diffluens? Cuius rei gratia pij omnes ſecum grauiter ſuſpirant, & lugent. Adeo autem impotentem eius tyrannidem reformidarunt, vt nullus accuſare eum auderet. Atque hęc quidem, ſicuti diximus, quiſquam emendauerit in viro, qui catholicæ eſſet ſententiæ, & ordini noſtro connumeraretur. In eo vero, qui tacẽda enunciauerit, myſteriumq; prodiderit, & deteſtandam hæreſim Artemonis (cui enim tandem parẽtem eius F non oſtendimus?) pro ducendo iactarit, non oportet rationem talium delictorum requirere. Deinde in fine epiſtolæ epilogi loco hæc adijciunt. Quapropter quum is tantopere Deo repugnaret, nec cedere vellet: ea nobis eſt impoſita neceſſitas, vt homine iſto excommunicato, aliũ pro eo, non ſine Dei, ſicuti perſuaſnm habemus, prouidentia, Eccleſiæ Catholicæ præficeremus: beati Demetriani, qui Eccleſiam eam ante hunc præclare adminiſtrauit, filium Domnum, omnibus epiſcopalibus donis ornatum. Hoc ideo vobis ſcripſimus, vt ad eum communionis literas detis, & rurſum ab eo accipiatis. Samoſatenus autem ad Artemonem epiſtolas ſcribat: & cum eo etiam, qui Artemonis ſententiam probant, communicent. Res Samoſateni ſic ſe habuerũt.

Artemonis à Euſeb. Artemonas dicitur, lib. 7. c. 30 hæreſim Samoſateni renouauit.

Domnus Epiſcop. Antiochenus, Epiſcopi filius. Epiſcopus 16. enax.

Cap. XXXI.

G *De Maneto hæreſiarcha, à quo Manichæi cognomen acceperunt: & de hæreſi eius.*

NOndum ea procella ſatis ſedata fuerat, quũ rurſus alia, priore multo ſæuior, coorta irruit, ingentes fluctus ſecum trahẽs, atque acrius inſultans. Is Manes erat, mente prorſus captus, & inſaniens: qui pro deprauatæ mentis peruerſitate, lingua etiam armata, verbis diabolicæ hæreſis venenatis, ſe in multorum animos ad eorum perniciem inſinuauit. Fuit autem Perſa genere, iugumque ſeruitutis longo traxit tempore. Ac quum derepente heræ ſuæ ex teſtamẽto hæreditatem adijſſet, non contẽtus fuit molliore & affluentiore, quæ ei præter ſpem obtigerat, vita: & gratiam eam largitori talium ſe debere ſciens, inſtrumentum ſe quantus, quantus eſſet, veritatis inimico præbens, ad impias fabulas diuertit. Et duo ingenita eſſe dixit, Deum & Materiam: quorum illum Lucem, hunc Tene- H bras appellauit, & Lucem quidem bonam, Tenebras malas: vtrunque autem arbores nominauit, congruentes ferentes fructus. Deum longe abeſſe à Materia, & Materiam rurſus longius à Deo. Deum etiam orientalem, ſeptentrionalem, & occidentalem obtinere plagam: Materiam, auſtralem. Et multis poſtea ſeculis Materiam ſeditionem mouiſſe aduerſus fructus ſuos: commiſſoque prælio, bos quidem fugaſſe, illos autem fugiſſe: eamque contentionem & perſequutionem vſque ad Lucem perueniſſe. Et Materiam cum dæmonibus & igne

Manetis eiuſque ſectatorũ Manichæorũ hæreſis.

Manetem hũc quidam etiã Manichem dixere, vnde Manichæi dicti, quod verbũ Græcis quodammodo ſignificat inſanientem fundentes. Id verò ipſi Manichæi nomẽ fugientes, Manichæos ſeſe vocitarunt, quaſi manna fundentes, vt verbi innocentia viderent ad ſe homines pertraherent.

aquo impetum feciſſe in Lucem dicit: Deum autem tam repente ita exercitus eius impreſſione [illegible] territum non habuiſſe, quo tantam vim vindicaret. Itaq; illum partem Lucis arreptam, veluti quandam inescationem, contra Materiam miſiſſe. Hanc vero vulneratam, parteq; ea lucis abſorpta grauidam eſſe factam. Qua re adactum Deum mundum condidiſſe, vt concertationem talem ſolueret, & ad pacem, ea quę inter ſe pugnarent, reduceret, Lucemque Materiæ mixtam paulatim in libertatem redigeret. Hominem porro non à Deo, ſed à † principe materiæ Seucla fictum eſſe: & Euam ſimiliter, ſed inanimatam creatam, & immobilem. Adam vero † forma feræ, aliaque hiſce ſimilia nugatus eſt. Solem & lunam diuinum quiddam eſſe putauit, ac de iis multa ſilentio digna portentoſe confinxit. Diabolum nunc materiam, nunc materiæ principem vocauit. Coniugium diaboli legem & conſtitutionem eſſe dixit. Dominum autem neque animam neque corpus recepiſſe, ſed hominem tantum viſum eſſe nihil humani habentem aſſeuerauit: perpeſſiones vero et † per ſpeciem tantum & fucum accidiſſe. Reſurrectionem corporum veluti fabulam repudiauit: nullam enim materiæ particulam dignam ſalute iudicauit. Animarum autem † tranſitiones è corpore in corpus, & quidem etiam in volucrum & pecorum, & ferarum corpora, ducit. Cuius ſectatores etiam elementa omnia animata eſſe arbitrantur. Vtuntur varijs impoſturis, * nefariaque & execranda peragunt myſteria. Quapropter doctrina eorum inſolubilis habetur: dæmonum incantationibus animas hominum, qui ea ſunt initiati, obſtrictas tenentibus.

** Manes, qui & Scythianus dictus eſt, Brachmam fuit genere, & præceptorem habuit Buddam, antea Terebinthum nominatũ. Buddas in Græcia diſcipulus Empedoclis hæreſim eſt ſequutus, qui duo principia inter ſe contraria eſſe dixit, Contentionem & Amicitiam. In Perſide Buddas è virgine ſe genitum, & in montibus educatum mentitus eſt. Qui etiam quatuor compoſuit libros, quibus nomina indidit, Myſteriorum, Euangelij, Theſauri, Capitulorum. A dæmone autē tortus interijt. Eius libros cum reliqua hereditate Vrbicius, qui ſe Manetem poſtea nominauit, ab ea fœmina conſequutus eſt, & pro ſuis vendicauit: quæ fœmina Buddam ſauerat, & Vrbicium ſeptemannos natum ære & libra emit, libertateq; donatum heredem inſtituerat.* Suidas.

Cap. XXXI.

Vt Manes detracta totius corporis pelle, canibus obiectus ſit.

MAnes autẽ, quum tres haberet ſectatores, Addam, Thomam, Hermam: ex iis Addã, ad Syros, ad Iudos autem Thomam miſit, præcones. Qui reuerſi, quum ſe dicerẽt multa dura paſſos eſſe, neque quemquam doctrinam eius recipere voluiſſe, auſus eſt omnium hominum importuniſſimus, ſeipſum Chriſtum nominare, & Spiritum ſanctum, aliumq; Paraclerum miſſum eſſe dicere. Et duodecim ſecum ducens diſcipulos, in Meſopotamiam peruenit, Perſarumque regnum peragrauit, ac temerario impotentiq; animo regis ibi filium ſe curaturum eſt pollicitus. qua re maioribus ſe obiecit malis. Poſteaquam enim inde eſt, vt manifeſtus Dei contemptor repulſus, quum en rediſſet, à rege comprehenſus a Perſicum ſuſtinuit ſupplicium. Detracta enim cute, ita nudus canibus eſca eſt obiectus. Atque talem impius ille conſecutus eſt finem. Quod ſi quis nugamenta eius perſequi velit, compluribus is opus habeat libris. Et falſa hæc & impia dogmata, [illegible] innumeris iamdudũ extinctis hæreſibus congeſſit atque accumulauit, eaque ex Perſide in vrbem noſtram veluti quoddam mortiferum venenum euomuit. Tales doctrinas hominum animis verſutiſſimus inſpirauit ſerpens, talibuſque anteſignanis ordinumque ductoribus aciem contra veritatem ſtruens vſus eſt. Verumenimuero facile Dominus mendacium coarguit, & cohortem patronorum eius ſicut araneæ telam ſoluit. † Aduerſus hanc hæreſim ſtrenue libris compoſitis depugnarunt, Titus Boſtrę & Diodorus metropolis Ciliciæ epiſcopi. Scripſit etiam contra eam Gregorius Laodicenſis, ſi qui hęreſim quidem Arianam defenderit, ſed Philoſophicis diſciplinis ab ineunte ætate apprime eruditus fuerit. Preterea Phœnix Euſebius. Hęc de hęreſi *b* Manentis, à quo multis adhuc nomen Manichæorum adhæret. Ego porro ad reliqua iſtius hiſtorię deſcendam. Imperatorum enim magnarumque eccleſiarum antiſtitum ſucceſſionibus recenſitis, mox etiam quæ monumẽta tum eccleſiaſtici ſcriptores ediderint, & qui ex eis vſq; ad impiorum tyrannorum perſequutionem eccleſiarumq; oppugnationem vitam produxerint, exponam.

Cap. XXXIII.

De ſucceſſione Romanorum Imperatorum.

POſt *a* Decium Gallus duobus imperauit annis. Ab hoc ad Valerianum & Galienum imperium peruenit. Valerianus autem bello contra Perſas moto, quum ad Edeſſam exercitus eius fame magis quam ferro occideretur, Perſæ aciem contra eum ſtruxerunt. Cuius ille gentis impetum, quod ſe ſuſtinere non poſſe vereretur, conflicturum ſe cum hoſtibus aſſimulans, ad eos transfugit, pacem cum eis pacturus, exercitumq; ſuum proditurus. *b* Quod Romani, quia animaduerterunt, fuga ſibi non paucis amiſſis, conſuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regem ſeruitutem ſeruijt, & tandem iugulatus imperium ad Galienum filium tranſmiſit. Ij quindecim annos imperatores fuere, & Claudium ſucceſſorem habuere. *c* Et hic annum vnum & menſes decem rerum ſumma adminiſtrata, poteſtatem eam Aureliano reliquit. Quũ autem is per inſidias in nouo quodam * caſtello fraudulenter cæſus fuiſſet, imperiumque annos ſex tenuiſſet, Tacitus ei ſucceſſit: qui ſex tantum menſes in imperiali ſublimitate tranſegit. Sub eo magnum illum Charitonem, confeſſionem ſuam peregiſſe ferunt. Poſt Tacitum Florianus imperator factus, menſes tres rem Romanam adminiſtrauit. *d* Vterique ij ferro trucidati ſunt, & cæde eorum imperium ad Probum tranſlatum eſt. Hic annis ſex & menſibus quatuor eo potitus, atque in Sirmio occiſus: *e* Caru, eiuſdemque filijs Carino, & Numeriano, poteſtatem ſuam reliquit. Sed & ij, non totis tribus annis imperium tenuerunt, & ab eis rerum ſumma ad Diocletianum peruenit. Enimuero quum Cari filius Numerianus Antiochiã, quæ ad Orontem eſt, veniſſet, in Eccleſiam

Chri-

† Qui contra hæreſim eam ſcripſerint eccleſiaſtici viri.

b [illegible] Manetis genitiuum facit Manetis. Sed quia is proſus inſaniuit, affinitate vocis Nicephorus luſit: Manis enim inſaniens, genitiuum habet: & [illegible], Manitem hoc eſt, inſanientē dixit.

a Succeſſiones in Romano imperio

b A.q hiſtorici non cæſum eſſe, ſed in ſixda ſeruitute conſenuiſſe Valerianum ſcribunt.

c Poſt Fl. Claudij mortem Quintilius frater eius à militibus imperator lectus & 17. imperij die iugulatus, Eutr.

** Caſtelli nomen eſt Cenophrurium.*

d Sec Vopiſ. Oroſ. Sed Eutr. Tacitū intra ſextum imperij menſem, apud Tarſum febre interijſſe: Florianum incīſis à ſemetipſo venis obijſſe, dicit.

e Charito cōfeſſor.

1 Martyrium Babylæ apud Antiochiam. Exemplum epiſcopalis libertatis.

Manes [illegible] Addã ab [illegible] Chriſti [illegible] Terbull. [illegible] Suidas.

a Manetis [illegible]

a Perſarū vox [illegible]

Vetus [illegible] non [illegible] Dei eſſet. Manes [illegible] Chriſtum [illegible] phantaſia [illegible] Suidas.

Chriſtianorum ingreſſus eſſe dicitur: & quum ibi libere quaſi per tranſennam inſpicere atcana eorum myſteria vellet, Babylas Epiſcopus magno animo in faciem ei conſiſtens, id probibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum ſacrificijs pollutum, in domum Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina myſteria contaminatis oculis ſpectare. Quare Numerianus offenſus, excruciatum illum necauit. Et Carus quidem, quum tentorium eius fulmine ictum eſſet, vna cum eo conflagrauit: Numerianus autem à ſocero ipſe ſuo * interemptus eſt. Carinus etiam, quod turpiter ſe in imperio gereret à populo eſt * cæſus. His ita ſublatis, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Senator & conſulatu geſto clarus, quique plurima manu egregia fecerat facinora, & bello ſtrenuus & cõſilio promptus, ab exercitu Imperator Romanorum eſt renunciatus.

Cap. XXXIV.

Qui maximis quibuſque vrbibus Epiſcopi præfuerint, & vſque ad eccleſiarum oppugnationem manſerint.

HÆc de mundano Imperio. Nunc etiam nomina eorum, qui maximas quaſq; eccleſias ſacra adminiſtratione gubernarunt, recenſeamus. Et Romæ quidẽ poſt Cornelium, qui Nouatum ſuis ſatis ornauit laudibus, & trib' annis eccleſiã rexit, Lucius Epiſcopus creatus eſt. Lucius non integris octo menſibus miniſterio eccleſiaſtico obito, ſortem locumque ſuum Stephano reliquit. Et hic duobus annis epiſcopatu geſto, Xyſtum habuit ſucceſſorem. Atque ij ſub Valeriano fuere. Galieno autem imperante, Xyſtus epiſcopale munus vndecim annis tenuit: eique Dionyſius ſucceſſit: qui epiſcopatu annis octo eſt functus. Felix autẽ ſucceſſor eius annis quinque Eccleſiæ Romanæ præfuit, eamq; Eutychiano gubernandã reliquit. Is vix octo menſibus epiſcopali munere functus, Caium ſucceſſorem habuit. Et hic annis quindecim ſacram poteſtatem tenuit, & Marcellino eam reliquit, in quem eccleſiarum perſequutio incidit. Alexandriæ porro, Dionyſio illi magno, qui poſt Heraclam decem & ſeptem annis eccleſiam gubernauit, duodecimo Galieni anno, * Maximinus ſucceſſit. Poſt hunc, quum decem & octo annos eccleſiæ præfuiſſet, Theonas eam regendam ſuſcepit. Hic decem & nouem annis Epiſc. fuit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Qui quidem duodecim annis optime munere ſuo eſt functus. Nam tribus ante perſequutionem faciliorem, reliquis autem duriorem vitam per grauia certamina exegit, communem eccleſiarum vtilitatem quam maxime procurãs. Et nono tandem perſequutionis anno capite plexus, magnifice martyrij coronam eſt conſequutus. Verum in Eccleſia Antiochena epiſcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, atque huic Paulus Samoſatenus ſucceſſit. Poſt eum loco ſuo pulſum, Domnus Demetriani filius miniſterio eſt functus. Hic Timæum, atque is rurſum Cyrillum, Cyrillus Tyr[illegible]num ſucceſſorem habuit. Quo tempore maximus ille aduerſus Eccleſias exortus eſt motus, Hieroſolymis autẽ in Eccleſia ſacram functionem poſt Hymenæum † Zabdas obijt: qui quidem poſt annos [illegible]lures, ſomno

E eo qui iuſtos dec[illegible]r, obdormiuit, & Eccleſiæ clauum gubernandum ad † Hermonem tranſmiſit: atque hic Eccleſiam eam, vita in annos multos producta, egregie Apoſtolicam ſedem tutatus, vſque ad perſecutionem adminiſtrauit. Ij ſunt, qui vſque ad maximam illam Diocletiani & Maximiani perſequutionem, primi nominis Eccleſias, ordine per ſucceſſiones gubernarunt.

† Alij Thebmonem leg.

Cap. XXXV.

De alijs tum ætatis Eccleſiaſticis viris eloquentia & doctrina præſtantibus.

QVum vero in alijs quoque parœcijs ſapientes & magnanimi viri fuerint, de ijs etiam quam fieri poteſt, breuiſſime dicamus. Ac de Gregorio illo miraculis claro, & de Athenodoro eius fratre, præterea de Firmiliano, qui

F Cappadocum eccleſijs præfuit, atque etiam de Theotecno Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopo, quæ opus fuit antea retulimus. Dorotheus autem eo tempore Antiochiæ, * Tyrãno ibi epiſcopatum gerente, presbyter, in omni genere artium liberalium apprime eruditus, floruit. Qui adeo ſtudioſus pietatis fuit, vt diuinarum literarum gratia Hebraicam linguam egregie perdidicerit. Fuit is natura ex ipſa natiuitate eunuchus. Quã ob rem illum etiam Imperator, vt nouum & inſolitum quiddam habentem, familiaris complexus, honorem ei detulit, vt Tyri tingendæ purpuræ præeſſet. Docuit autem populum res ſacras pro concione, eiuſque auditorem ſe fuiſſe dicit Euſebius Pamphili. Alexandriæ vero clarus fuit & celebris Pierius presbyter dignitate, & quum diuitiarum contemptu, philoſophiæque & Græcarum diſciplinarum ſcientia, tum ſacrarum literarum ſtudio & peritia, publicisque ſcripturæ enarrationibus & diſputatio-

G nibus admirationem omnium meritus. Epiſcopatum ibi tum adminiſtrauit Theonas. Et vna cum Pierio, Achillas quoque in presbyterorum cathedra laudem magnam eſt conſequutus ſacrarum ſcripturarum doctrinæ præpoſitus: qua prouincia recte obeunda multum ei profuit philoſophiæ ſtudium, quæ ſincera Euangelij dogmata, & inſtituta clariſſime in apertum protulit. In Ponti autem regionibus Melitius magni nominis fuit: quem, qui Græcam conſectantur ſapientiam, mel Atticæ cognominarunt. De eo illud nobis neceſſario dicendum eſt, vt ſi quis omnibus præclaris ſtudijs perfectiſſimum aliquem hominem deſcribere velit, ei tanquam abſolutum exemplar Melitius ſufficiat. Ars enim oratoria natiua in eo eſt viſa. Ac ſi cum eo tantum nomine admiraremur, minus ei quam meritus ſit, tribueremus. In alijs autem omnis generis ſtudijs atque doctrinis

H amplius quicquam, quam ille aſſequutus ſit, nemini in mentem venire poteſt. Quod ſi enim in diſciplina quaque abſolutiſſimus quiſquam cum illo de ea verba contuliſſet, in ea ſola eum eruditum atque exercitatum fuiſſe dixiſſes. Et rurſus de alia arte, ſi quis cũ eo egiſſet, in ea quoque eum longius excellere, præ eo ſtudio, in quo prius primas habere viſus eſſet, iudicaſſes. Virtutes porro non ſolum cum tam varia eruditione in eo certabant, verumetiam ſi nihil prorſus doctrinarum habuiſſet, hæ ſatis illi fuiſſent. Adeo in eis ad ſummam laudem & gloriam

nihil

Alexandri quoque Eccleſiarum illuſtres Epiſc. Dorotheus presbyter Antiochenus.

** Euſeb Cyrillo lib. 7 cap. 32. Idem eunuchus natus. Idem purpuræ tingendæ Tyri præfectus.*

Pierius & Achillas presbyteri Alexandrini.

Profana litera Theologus vtiles.

Melitius. Pontinus.

Mel Atticum. Vir absolutiſſima in omni diſciplina genere eruditione & virtutis ſumma.

nihil fecerat te! qu ... ſic ... pſa graui perſequut ... ne, ſeptem annos in Palæſtinæ partibus manſiſſe dicitur.

Cap. XXXVI.

De Laodicenſibus epiſcopis, ſapientia illuſtribus viris.

LAodicenſis eccleſiæ ſacrum munus geſſit poſt Socratem Euſebius. Is Alexandria profectus, propter Paulum Samoſatenum, in quem tum inquirebatur, in Syriam venit. Vnde ab iis qui ibi diuinarum rerum ſtudioſi erant, in patriam redire eſt impeditus: quod fides eius in Deum temporibus illis ſumma, ſatis perſpecta fuiſſet. Eius deinde locum Anatolius obtinuit, † optimi deceſſoris bonus ſucceſſor. Huic Alexandria patria fuit. Præcipua certe laus ei in profana ſimul & ſacra philoſophia, omnibus omnium præclarorum virorum calculis eſt tributa. vt ei, qui ad ſummam peritiam Geometriæ, proportionis numerorum Aſtronomiæ, Dialecticæ, Phyſicæ, ipſiuſque adeo Theologicæ ſapientiæ, artiumque dicendi omnium peruenerit, neminemque ſibi parem eſſe paſſus ſit. Quem fama etiam eſt dignum eſſe iudicatũ, qui primus Ariſtotelicam inſtitueret ſcholam. Multaque is Alexandriæ * Pyruchij obſidionis temporis in ciuili diſſentione & famis diſcrimine propter annonæ anguſtiam, optime feciſſe, ciuibuſque conſuluiſſe traditur. Et rationes fineſque certos, Paſcha æquinoctiali tempore celebrandum eſſe, oſtendit. Arithmeticas inſtitutiones decem libellis compoſuit, aliaq; plurima literarum monumenta, quæ eximij eius in honeſtis & liberalibus artibus ſtudij ſatis magno ſunt documento. Primus ei Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus Theotecnus manus impoſuit, epiſcopumq; creauit, eccleſiæ ſuæ ſucceſſorem eum deſignans atq; deſtinans. Sed ambo non ita diu eccleſiæ ei præfuerunt. Nam quum & hunc Synodus contra Paulum coacta euocaſſet, & ipſe per Laodiceam iter faceret, nuperq; admodum ibi pietatis nomen referens epiſcopus Euſebius è vita migraſſet, à fratribus detentus. eccleſiæ ei eſt præfectus. Anatolio huic, quum poſt annos complures deceſſiſſet, poſtremus ibi fidelium epiſcopus, ante perſequutionis tempora, ſuffectus eſt * Stephanus: ſatis ille quidem profanis artibus inſtructus, ſed non itidem vt deceſſores eius, in diuinis literis inſtitutus. Declarauit id perſequutionis tempus quod virum hunc † meticuloſum, ad ſimulationemque & diſſimulationem compoſitum, alienum eſſe etiam à philoſophia indicauit. Quod ſi talis ille fuit, quid mirum eſt eccleſiam quoque eius poſtea à recta fidei profeſſione deceſſiſſe? Sed enim, Deo opitulante ſe illa erexit atque confirmauit. Theodotus namque poſt illum epiſcopale munus ſortitus, nomini ſuo factis ipſis reſpondit: & operibus, qualem eſſe oportet epiſcopum oſtendit, animalibus ſimul & corporibus recte curandis nemini ſecundus, humanitateque ſingulari, ſi quiſquam alius, & ipſe præditus. Sic ille affectionum accommodation ... & * condulentia, ſtudium of-ſ... iumque paſt... le ... imperau t: atque vtilitatem e ... ru qui ... conſ... luere, in hac vel in illa me ... ne diligenter & fideliter procurauit.

Cap. XXXVII.

De epiſcopis Cæſareæ Palæſtinæ, & de Euſebio Pamphili.

IN Eccleſia Cæſarienſi Palæſtinæ poſt Teotecnum, Agapius magnupere eſt laudatus, quem bonum fidelemque epiſcopum fuiſſe, doctrina ſimul & vita ipſa declarauit. Recte enim pieque populo ſuo præiſt & munifica liberalique manu benigne egentibus facultates ſuas impertijt. Eodem tempore, eruditione iuxta & vitæ inſtituto philoſophum Chriſtianum, & presbyteri dignitate auctum, diuinum Pamphilum floruiſſe ſcimus. Cuius vitam & actiones omnes, celebrem etiam quam ibi inſtituit profanæ diuinæque philoſophiæ ſcholam, præterea conſtantem in varijs perſequutionibus, confeſſionem, & certamina, egregiumque pro Chriſti nomine martyrium, Euſebius ſororis eius filius, eidemque adeo charus vt nomen illi ſuum impoſuerit, copioſe peculiari ſcripto eſt perſequutus. ad quem eos qui accuratius hæc cognoſcere voluerint reiicio. Euſebius iſte diſciplinis omnib. perceptis, ſacrarum maxime literarum, in quibus conquieuit, ſententia enituit & ad Conſtantij vſque tempora vixit. Et quum Chriſtianæ profeſſionis ſtudioſiſſimus eſſet, egregiamque pro Chriſti honore æmulationem ſpiraret, vndecim tomis Euangelicam præparationem, & decem alijs Euangelicam demonſtrationem eſt complexus. Et primus ipſe manum præſenti argumento admouit, primuſq; libros eius Eccleſiaſticam hiſtoriam appellauit, decemq; eam tomis abſoluit. Eſt & aliud eius volumen, in quo temporum certam accurataṁque rationem digeſſit, Chronicorum ſeu Annalium. Scripſit quoque de Conſtantini vita libros quinque. Edidit & alium ad eundem, quem † Tricennalem inſcripſit. Ad Stephanum item alium de iis quæ in Euangelijs in dubium ſeu diſputationẽ vocantur. Sed & alia varia reliquit ſcripta, quæ multum eccleſiæ afferunt vtilitatis. Veruntamen nimuero etiamſi talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij ſententiam comprobaſſe, vt qui filium ... id ex eius ſcriptis colligere licet, creaturam vocet. Quamuis Socrates, qui & ipſe ex Nouatianis res eccleſiaſticas ſcripſit, in ſecundo tomo maximopere perſuadere cõtendit, recte eum virum ſentire, eundemque ſycophantice eo nomine à nonnullis impeti. Atque vt id magno animo certius comprobet, in defenſione ſua, dicta illius quædam, ambiguitatem tamen complectentia, contexit: eundemque primæ Synodo affuiſſe, atque vna cum alijs ſuffragio ſuo & calculo ὁμοούσιον, ſiue in conſubſtantiale conſenſiſſe refert. Ego vero, ſi ille quidem ſine ſcripto rectam complexus eſt opinionem, Socrati non refragor: ſin autem ex ſcriptis illius, quæ legi, res ſit diiudicanda, multum abeſt vt ſanam ſinceramq; eius de fide ſententiam fuiſſe putem. verum de hoc etiam hæc ſatis ſint. Et continet hic quoq; huius hiſtoriæ liber annorum triginta duorum tempus: qui initium ſumpſit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mundo condito quinquies milleſimo † ſeptingenteſimo nonageſimo quinto, à diuina autẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti natiuitate * ducenteſimo nonageſimo anno.

Agapius Cæſarienſis epiſcopus.

Pamphilus presbyter martyr.

Schola ... diuinæ.

Euſebius Pamphili, & eius opera.

† τριακονταετηρικόν.

Euſebius iſto Nicephoro ...

Secundũ ...

* Al. 287.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Septimus.

CAP. I.

Expoſitio dicendorum.

FAcilis hucuſq; nobis fuit labor leuiq; & plana via ſacra decurrit hiſtoria. Quamuis n. antea quoq; grauiter aduers' uos malignus ſpirauerit ſpiritus ſimplex tamẽ & vni ſormis eaſuit calamitas. Deinceps vero horret progredi ſtylus. Interrumpitur namque, & quodammodo ingenti & violento variarum cladium impetu inhibetur: atque ei inundatione ſanguinis martyrum, pelagi prorſus iuſtar fluẽtis curſum tenere non permittitur. Sed enim qui ſemel operi huic manus admouerimus, procedendum nobis eſt neceſſario. Itaque qui vt potuimus, priora expoſuimus, in hoc libro etiam res ſub Diocletiano, eiſque quos ille ſibi in imperio adoptione adſciuit geſtas perſequemur. Sub iis enim maxima omnium perſequutio eſt excitata. Et non ita multis, quæ certis in locis accidere calamitates, attingemus. Quaſdam etiá ſingillatim memorabimus. Tum autem, quum vt tyranni ſæuiſſimi, qui ſupra modum crudelitatem in nos exercuerunt, ad palinodiam & tyrannidis ſuæ recantatiunẽ ſint redacti, poſtremoque internecione interierint. Præterea, vt maximus ille Conſtantinus, Deo annuente, ſalutari inſtructus armatura inuictæque Crucis ſigno armatus, regiones & terras omnes à prædonibus repurgarit tyrannis, ſuperſtitionemque Græcorum nefandam extirparit, & res noſtras oppido quam inclinatas, ruinamque iam minantes, auxiliari adhibita manu reſtituerit, atq; in perpetuum diuini numinis nutu permanſuras confirmarit, referemus. Et res ſic habet.

CAP. II.

Vt res Chriſtianorum, quæ antea pulchre ſteterant inteſtina diſſenſione atque contentione à diuina pietatis cura exciderint. Quæ quidem ad tempus permiſſione diuina ſic accidere.

ERat aliquando tempus, quum Chriſtiana profeſſio pulchre ſtaret, gloriaque ſua & libertate clara haberetur: Græcis iuxta & barbaris, quod diuini verbi prædicatio vbiq; terrarum vigeret, grata & accepta. Huius rei certa documenta ſunt quum magnorũ Principũ erga homines noſtros egregia beneuolẽtia & humanitas, ac gentes quædã, quarum prouinciæ Chriſtianis adminiſtrandæ datæ ſunt: tum Imperatores ipſi Romani, & maximi quoq; magiſtratus, qui res aulicas & domeſticas ſuas no-E ſtris curandas cõmiſerunt. Eos quippe propter egregiá ſpectatamq; fidẽ præeſſe aliis, atq; honore dignitateq; præcellere oportere iudicarũt. Satis id declarauit Dorotheus ille, qui neminẽ honore ex magiſtratib. & præfectis omnib., propter bonę mentis integritatẽ & fidẽ habuit parem & præclarus Gorgonius, atq; alij eis pares: qui etiá ad ſupremum cœleſtis regni honorem ſunt aſſumpti, propter fidei ſinceritatẽ. Ac per eiuſcemodi viros in locis paſſim quibuſque eccleſiarũ Antiſtitib. non parũ accidit opis & cõſolationis. Oſtendunt id quoq; plurimorũ millium hominũ in oratoriis domib. cœtus & cõuentus habiti, quę oratoria, quũ propter anguſtiá, confluentẽ tantá multitudinẽ nõ caperent, cernere erat, ex paruis initiis & fundamentis, in anguſta, amplitudine & magnitudine admirãF da, in locis omnibus excitari atq; conſtrui templa. Quę ipſa tẽporis proceſſu deinde incremẽta quoq; ampliora cepere, quũ qui ea ædificari atq; augeri prohiberet, aut per faſcinantẽ inuidiã aboleret, nemo eſſet. Sic ea cœleſtis manus cuſtodiuit, atq; extra inſidiarum omniũ aleam poſita eſſe voluit. Poſteaquam autem per multã libertatem noſtram, in mollitiem & languorẽ profeſſionem fidei cõuertimus: atq; inuidia ſtimulati, armari ipſi cõtra nos cœpimus: orationibuſq. & ſcriptis pro haſtis & ſpiculis viſi, turpiter fœdas ſeditiones excitauimus, proindeq; *ſimulatio quædam & diſſimulatio quã potuit maxime in eccleſiam inuolauit, & malitia vires maiores accepit, oculus Dei more ſuo benigne nus caſtigandu viſitauit, & paterne coërcuit. Ac G primum quidem ærumnæ à fratribus caſtra & militiam ſectantib. incepere. A quarum ſenſu quũ adhuc longius abeſſemus, tantum abeſt vt de placanda iuſta Dei in nos ira cogitaremus, vt etiã inſuper omne genus malitiæ & peccatorũ aliorũ ad priſtina delicta accumularem*, perinde atq; non eſſet qui hæc conſideraret atq; ſpecularetur, quive rationẽ iſtorũ omniũ flagitaret. Cæterũ qui ſibi religionis noſtræ colũnę eſſe videbãtur, & munus paſtorale gerebãt diuinis ſanctionib & legib. abiectis, ad cõtentionis ſtudiũ prolapſi, & vehementius inter ſe ardore quodã cõcitati, diſſidium ex diſſidio ſeuere, ac H mutua odia magis ac magis adauxere, ambitionẽ & cupiditatẽ dominãdi vindicãtes, & tyrãnorũ more contentioſe ad ſe pertrahentes. Tum ſcilicet euenire ea, quę ſcriptura refert, vidimus Obſcurauit in ira ſua Dominus filiá Sion, & diſiecit è cœlo in terram gloriam Iſrael. Deſtruxit omnes macerias eius & euertit teſtamentũ ſerui ſui. Et profanando proſtrauit in terram, per eccleſiarũ vaſtationẽ, ſanctificationẽ eius: & quæ ſequuntur. Templa namq; ex ipſis reuulſa fundamentis, ſolo æquata ſunt. Et ſacroſancta ſcri-

Dorotheus & Gorgonius aulici, & idem Chriſtiani, eccleſia multum profuerunt.

σύνθεια parua in templa ingentia mutata.

Rebus ſecundis ſe Chriſtiani ad ignauiam dedere. Diſſidia eorundem inteſtina.

**ὑπόκρισις καὶ εἰρωνεία.*

pta

... hono- ... bant, ... de curſitan- ... luctur. ... in fuga ex- ... te cotū qui nobis inſi... ant. ... etiam iuxta alium Prophetam, effuſus ... mpus in principes: & errare fecit eos ... inuio & non vi... Verum hæc perſequi o- ... noſtrum non eſt: præter quam vt diui- num iudicium indicemus, eique iuſticiæ lau- dem tribuamus quod videlicet certa & æqua ratione procedit in omnes. Sed his nunc omiſ- ſis, ad ſacra martyrum certamina, breuiter ea expoſituri procedemus. Primum autē, quomo- do ſe Romani imperij res habuerint, dicemus.

Cap. III.

Vt Diocletianus Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij allegerit, & vt is perſequutionem contra nos inſtituerit.

Diocletianus conſortem ſibi imperij legit Maximianum Herculium.

Diocletianus, vti dictum eſt, imperio acce- pto quum contra Chriſtum quantum an- tea nunquam fuiſſet, bellum mouere conſti- tuiſſet, martyrum Chriſti magnitudinem ani- mi, robur & fortitudinem ſatis perſpectam ha- bens, quod cum tam eximiis bellatoribus ſibi certamen fore videret in primis curandum ſibi putauit, vt ſeipſum confirmaret atque ita de- mum confidentius prælium iniret: homine pa- ri ſecum ingenio & crudelitate * Maximiano Herculio reperto eum ſibi vt æqua poteſtate imperium adminiſtraret, adſciuit. Quo tam ex- imio tyrannorum pari, accomodato ſibi pror- ſus & proprio, maxime vſus fidei noſtræ hoſtis tanquam volucris ſupra eam quæ ſub cœlo eſt terram volitauit, omnes in poteſtatem ſuam redigere, & Chriſti nomen ex ipſis, quod dici- tur fundamentis eruere ſatagens. Atque equi- dem primum non vno ſtatim impetu perſe- quutionem contra nos, ſed inſidioſe, atque vt ita dicam, clandeſtine eſt aggreſſus. A principio igitur Chriſtianis affligendis, conſilij ſui in ex- ercitu & caſtris periculum fecit. Facile enim ex ſententia cœptum ſibi ſucceſſurum putauit, ſi illos ſenſim quodammodo & arte circonuen- tos viciſſet. Et multi ſane ex ordine militari, propter inſignem erga diuinum numen pieta- tem, vitam priuatam honoribus quibuſcunque prætulerūt. Poſtquam enim luſtrator & repur- gator exercitus, idemque perſecutionis autor, opinionem militibus Chriſtianis illam obiulit, vt vel ipſi obſequentes ordinib. ducendis ho- noribuſque gerendis cum alijs participes fie- rent, vel conſtitutionum imperialium autori- tate contempta militiam relinquerent: quam- plurimi rurſum Chriſti milites eam quæ videba- tur eſſe felicitatem abiecerunt, parati non di- gnitatem & honorem tantum deponere, ſed etiam mortem, ſi aduerſarius illis acrius inſta- ret, obire. Id quod à principio in vno atque in altero eſt perſpectum. Rarius enim id inſi- dioſi cœpti autor eſt auſus. Certamen namque cœptum vſque ad ſanguinis fidelium effuſio- nem producere, ſimulq; bellum contra omnes excitare, adhuc quadam quaſi deſidia diſtulit. Vt autem ſeipſum nudauit, totuſque in perſe- quutionem incubuit, oratione nulla explicari poteſt, quanta vbique per omnia fere loca & oppida ... orū Chri... martyrū multitu- do ... exhibita. ... quidē vbiq; circonfe- rebatur & proponebantur imperialia edicta, vt

Al. Maximianum Romanum.

Chriſtianorum perſequutio à caſtris imperatoris greſſum incipit.

Edicta imperialia aduerſus Chriſtianos.

A templa ſolo æquarentur diuinæ ſcripturæ cōbure- rentur, magiſtratus & honores gerentes cum ignominia in ordinē redigerentur, ſerui Chri- ſtianiſmum abiurantes libertate donarentur. Dein de vero paruo interuallo alia ſunt edicta propoſita, quibus imperabatur, vt eccleſiarum præſides, vbicunque locorum eſſent, vincirentur: vtque eiſdem, quibuſcunque fieri poſſet modis, neceſſitas dijs ſacrificandi imponeretur.

Vt hoc eodē tēpore fieret paſchalibus vbiq; fieret, inſtitutum mandatūq; fuerat.

Cap. IV.

De moribus ſanctorum, qui in ea perſequutione fortiter decertarunt.

Varij eorum acerbi cruciatus.

Ibi tum videre erat, multos ex eo numero in- credibiles tormentorum cruciatus conſtan- tiſſime perferre. Erant etiam qui animorum torpedine infirmiores ad primum cederent B terrorem. Et varia ſane pœnarū proponeban- tur genera. Hic enim flagella corpore toto per- ferebat. Ille autem conſtrictus torquebatur, & vngulas alte penetrantes tolerabat. Cui ſup- plicio quidam etiam immoriebantur & alij a- liter cum cruciatibus luctabantur. Quidam et- iam per violentiam protracti, & ad impura ſa- crificia adducti, quum non ſacrificaſſent, ſed tamen veluti ſacrificaſſent, liberi dimittebantur. Inueniebantur quoque, qui execranda ſa- crane conſpexiſſent quidem: ſed quod ab alijs ſacrificaſſe iam dicerentur, ſilentio fraudem eā & ſycophantiam tegentes abibant. Aliquis ad- huc ſpirans & decedēs, tanquam iam mortuus omnino proiiciebatur, atque cum ipſum alij pedibus tractum, perinde atque cum alijs ſa- crificaturum corripiebant. Aliquis rurſum in- genti clamore vociferans, dolumque & ſyco- phantiam à ſe amoliens, minime ſe ſacrificaſſe, affirmare perſeuerabat. Nonnulli ornamento C erat, quod Chriſtianum ſe eſſe, acclamare per- gebat. Alius ſe neque ſacrificaſſe, neque vnquā ſacrificaturum eſſe, conſtanter contendebat. Verum ne illi quidem malorum expertes erant. milites enim pugnis os, maxillas & facies eorū diuerberantes pulſabant, atque eos ſilere iuſſos repellebant. Adeo non ſolum ſi quod volebāt. perfeciſſent, ſed etiam ſi id perfeciſſe videren- tur † peſtes illæ plurimi ducebant. Sed hæc ad- uerſus veros & germanos pietatis propugna- tores atque decertatores locum non habebant: quorum conſtantiæ & fortitudinis accuratam plenamque commemorationem, nulla profe- cto poteſt exequi oratio.

Pulcherrimus ſanctorum martyrum ſacrificare dijs nolentium agon.

† ἀλάστορες.

Cap. V.

De eo Chriſtiano, qui Nicomediæ impium Imperatoris edictum concerpſit: & de eis qui ex ipſius Imperatoris aula martyrio ſunt perfuncti.

D Ex celebrioribus viris quidam, magnis de- functus honoribus, vbi Nicomediæ edictū contra pietatem legi audiuiſſet, ardore diuino confirmatus, atque æmulatione vehementi in animo ſuo incenſus, ſcriptum id vt dirum & execrandum, ſicuti publice propoſitum erat, arripuit, atque in minutiſſimas partes conſcidit, quum quidem eadem vrbe vterque Impera- tor adeſſet. Quo commiſſo facinore, peri... de atque in audaciſſimo atque maximo ... ne,

Martyrium viri præclari ... qui edictum imperiale contra Chriſtianos propoſitum conſcidit ... Niceph.

[illegible] * vt [illegible] pœnas penderes, ad extremum vſque [illegible], propalam in ſummis [illegible] ſtatum in tormentis [illegible] berum illum quem [illegible] habuer[illegible] generoſumque & conſtantem [illegible] inagn[illegible] oſtendit. Secundum hunc Imperatorum domeſtici [illegible] familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius & Gorgonius, omnium qui vnquam apud [illegible] Græco & barbaros celebrati ſunt, quũ [illegible] de gratia & æſtimatione apud heros ſuos ita pollerent, [illegible] nun minus quam † germani libi chari eſſent, pro nihilo tamen ea omnia reliquamq; vitæ huius vmbram duxere, præ eo vt pro Chriſto paterẽtur, & ad nouos carnificũ cruciatus nouã etiam animorũ afferrẽt promptitudinem & alacritatem. Petrus namq; com[illegible] media Nicomediam eſt tractus: atque vbi ſimulachris ſacra offerre renuit, denudatus atque in ſublime ſuſpenſus, crudeliſſime eſt diuerberatus, vt vel inuitus & tantis tormentis adactus, quod recuſauerat, facere cogeretur. Sed enim quum etiam tum fortiter in ſententia perſiſteret, & iam oſſa flagrorum ſuſtiumque ictibus nudata apparerent, ſalem aceto miſtum tort[illegible]s in membra diffluentia inſuderunt atque iottriuerunt. Sed & hoc tormeo um quum ille ſuperaſſet, ignis eſt conſtratus & craticula poſita: ſuper hã ille collocatus, [illegible] carnes ip[illegible], aliarum edulium carnium inſtar, paulatim igni toſtæ atq; frixæ ſunt. [illegible] carnifices non prius ſe remiſſuros quicquam de [illegible] ſuppliciis, quam ille imperata feciſſet confirmabant. Ille autem quum totus in eo eſſet, vt fortiter illis reſiſteret, in ipſis raotis cruciatibus * victoriæ corona ornatus deceſſit. Ac ille [illegible] quidem martyrio ita eſt defunctus. Reliqui [illegible] non minus fortaſſe tormentorum [illegible], quæ breuitatis cauſa prætermittimus [illegible] duntaxat adiicimus eos poſt multos in[illegible]emabileſque cruciatus poſtremo laqueo vitam finiſſe. Qui omnes exequiarũ quidem & ſepulturæ iuſta conſequuti, deinde vero effoſſi, in mare ſunt coniecti: vt ne, ſicuti dicebatur, in ſepulcris poſiti, dii eſſe iudicarentur.

Margin: [illegible] Euſeb. lib. 8. cap. [illegible] Martyres imperatorũ domeſtici: Petrus, Dorotheus, Mygdonius, Gorgonius. † [illegible] Illuſtriſsimi Petri martyrium. *[illegible] Martyrium reliquorum.

Cap. VI.

De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrum & de Inde eunucho, & Domna, martyribus.

POſt hos Domna virgo, & Indes eunuchorũ fideliſſimus in iudicium ſunt producti. Poſtquam enim Anthimi Nicomediæ epiſcopi inſtitutione & opera diuinam cõſequuti fuerant gratiam, quicquid habuerant in imperiali aula fanorum, id omne fouendis curandiſque pauperibus inſumpſerant. Et quum Diocletianus expe[illegible]onem bellicam aduerſus † Æthiopes ſuſcepiſſet * præfectus eunuchorum, cui ciuitatis cura mandata fuerat cognita in Chriſtum fidei pr[illegible]one Indæ, & Domnæ, quæ in aula Prin[illegible] cer[illegible] lorum inerat, in carcerem [illegible]it. Ibi Domna vultu in ſp[illegible] diſtor[illegible] [illegible] ulauit: & [illegible] chi no epiſco[illegible] [illegible] aduc ſus dæ[illegible] ſtatis [illegible] el. Reu[illegible] ſus eo Im[illegible], vbi cã [illegible] co[illegible] unt, eun[illegible] hum ſtati[illegible] per [illegible] furoremque ſuum omnem contra [illegible] [illegible]

Margin: Martyrium Domnæ virginis & Indæ eunuchi. † Vel, legendum Aegyptios. Aegyptum. [illegible] Anthemius Nicomedienſis [illegible]

[illegible] ſexuſque [illegible] quos [illegible] Sed quum [illegible] nerui [illegible] quibus & [illegible] [illegible] pore neruis bu[illegible] fuiſſe, igni [illegible] eſt exuſtus. Permulti quoque Senatores, & qui ordines in exercitu duxerant præclari viri, ſunt iugulati: quibus omnibus non aliud quam veræ pietatis crimen eſt obiectum. [illegible] quum natalis Chriſti feſtus adeſſet dies, & multitudo ætatis omnis, quæ Chriſti nomine cenſetur, in templo natalem eum celebratura conueniſſet, tyrannus veluti opportunum tempus & lucroſam occaſionem nactus per quam væſaniam & furorem ſuum adimpleret, miſit eo qui templum [illegible] auderent, & ignem circumcirca accenderent. Aderat ibi præco, qui voce clariore promulgabat, vt qui viuere vellet, ex templo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret: alioqui niſi hoc feciſſet, vna cum domo ipſa conflagraturus. Tum vero in templo ipſo quidam pro multitudine ea omni, cum libertate inſigni propalam reſpondit, & pulcherrimam illam edidit vocem: *Omnes nos Chriſtiani ſumus vnum eumq; ſolum Deum & regem credimus eſſe Chriſtum: & ipſi, Patrique eius, & ſpiritui ſancto ſacrificare, atque nos omnes vna offerre facile parati ſumus.* Vix hæc ille dixerat & ignis eſt accenſus, qui in temp[illegible] velut momento eccleſiam omnem co[illegible], illos omnes viginti millium numerum explentes, in cinerem redegit. Deinde etiam beatæ Domnę poſt ſupplicia multa fortiter tolerata gladio caput reſecatum. Diuinus autem Anthimus primum quidem crudeliſſime cæditur, ſubulis igne candentibus talos perforatur, ſuper fractis teſtis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas æreas ignitas induitur, fidiculis aliiſq; tormentorum inſtrumentis excruciatur, facib. aduritur, & ad poſtremum ſecuri percutitur.

Margin: [illegible] Viginti millia martyrum in eccleſia Natalem Chriſti celebrantium holocauſta Deo efficiuntur. Domna capite plectitur. Anthemius epiſcopus martyrium.

Cap. VII.

De Melitenis Ægyptiis, Tyriis, & Phœnicibus martyribus.

HÆc ſic apud Nicomediam in initio perſequutionis gerebantur. Non minus autem in Melitina * vrbe tyrannis g[illegible] aſſabatur. Idem in Syria fiebat. Circumferebantur enim imperialia ſcripta, quæ eccleſiarum paſtores carcere includi iubebãt. Et erat vbiq; miſeranda & grauis rerum facies, quod plurima millia paſſim trahe[illegible]entur atque raptarentur. Et quæ antea percuſſoribus, homicidis, & ſepulcrorum violatoribus erant præparatæ cuſtodiæ, hæ presbyterorum, diaconorum, aliorumque eius ordinis ſanctorum virorum choro replebantur: vt iam maleficis, prædonibus aliiſque condemnatis h[illegible] loc[illegible] re non eſſet. Nec lon[illegible] p[illegible], a[illegible] euenerunt [illegible] vt qui in cu[illegible] dus [illegible] tent, lib[illegible] [illegible] qui [illegible] ſe recu[illegible], omni [illegible] [illegible] [illegible] ur. [illegible] qui t[illegible] ntar [illegible] [illegible]

Margin: Generalis martyrum plurimorum in lo[illegible] exhibitorum de[illegible]

[illegible] pro Christo [illegible] constantiam [illegible] vi[illegible]um [illegible] sup[illegible] aqu[illegible] [illegible] p[illegible] lumum [illegible] n, [illegible] ag[illegible] ſtibus feris [illegible] a-[illegible] ar[illegible] na [illegible], & [illegible] ylue [illegible] & igni [illegible] ater exc[illegible] tat [illegible] ſi-[illegible] miniſtrabantur [illegible] quibus omnibus [illegible] m ſpectac[illegible] at tanta gene[illegible] nobilium [illegible] conſtantia & [illegible] titudo. Verum & [illegible] maxime fuit admira-cu[illegible], quod feræ illæ carn[illegible] humanis ve[illegible] iſo-[illegible] tæ & longa fame efferatæ, ab illis abſtinue-r[illegible] que martyrum corpor[illegible] at ingere auſæ fuerunt: ſed in alios, eos videlicet qui extra are-nam ſtantes, illas contra pios Deoque charos homines prouocabant & concitabant, ſtridore & impetu multo irruerunt, ſacroſanctos athle-tas, nudis conſiſtentes corporibus, eaſque ma-nibus in ſe attrahentes, minime lędentes. Quod ſi aliquæ etiam incurrere in eos cœperãt, quum quam proxime ad eos acceſſiſſent, derepente ibi tanquam vi quadam repulſi, retrocedebant. Quod ſane factum, conſternatione homines impleuit. Quippe quum in vnum martyrem ſæpius multæ immitterentur beluæ, infectis ta-men ab eis rebus ferarum doctores abirent. Non minorem admirationem mouit ſtrenuo-rum illorum martyrum animus infractus, & quorundam in imperfecta adhuc ætate ſenilis conſtantia. Vidiſſes enim ibi iuuenem nondum viginti totis expletis annis, vinculis liberum, manibus recto ſtatu in crucis ſpeciem extentis, intrepido immotoq; corde tacite precibus ad Deum vacantem, neq; vel ſe mouentem, vel ge-nua inclinantem: quum quidem circa eum feræ crudelitatem ſpirarent, grauiterq; rugirent, & iam pene diuinas illius carnes inuaderent & la-niarent: cœleſtibus autem frenis ora eorum ob-turarentur, & veluti catenis in eos qui poſt illos ſtabant retraherentur. Vidiſſes alium tauro obiectum, qui aliis quidem ex ſpectatoribus in-fidelibus cornibus in ſublime iactatis, quum plurimam vitæ partem ictibus diiecisſet, mi-nacius autem & ferocius martyri appropin-quans, ne ſtringere quidem eum poſſet, ſed ſen-ſim tantummodo cornu peteret, linguaq; pe-des lamberet, & religioſe quodammodo diſce-deret. Et quum ad eum modum multæ beſtiæ in martyres immiſſæ eſſent, idemq; omnibus accidiſſet, poſtremo carnifices ipſi animos de-ſpondentes, poſt plurima ſupplicia, aliamque [illegible] tormentorum vim illis illatam ferro crudeliter omnes iugulabant, & in profundum mare deiiciebant. Atq; hæc quidem ſunt nobi-liſſimorum Ægyptiorum athletarum, quæ Tyri decertarunt, certamina.

Cap. VIII.

De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variorum ſuppliciorum modis.

QV[illegible] ve[illegible] patria ſua martyriũ obiere, quis [illegible] el eoru[illegible] nu[illegible] enumerare, vel tot & tam va[illegible] me[illegible] gen[illegible] ra explicare queat? [illegible] nd[illegible] vna cum contu-[illegible] & libe[illegible] um [illegible] tam ipſam [illegible] var[illegible] ſpeci[illegible] obiere. Q[illegible]

[illegible] po[illegible] & fidiculas, a-[illegible] mentionem ſolam an[illegible] exho[illegible] pręſenti[illegible] bore to-[illegible] g[illegible] mpti. V[illegible] & qu[illegible] [illegible] bi[illegible] s im[illegible] t, in alto ſu[illegible] o. No[illegible] etia[illegible] care vo-[illegible] gao an mo[illegible] æbue-[illegible] lti fame e[illegible] cti ſunt, pl[illegible] ocem a[illegible] & alij quidem eodem qu[illegible] modo ſ[illegible] pli[illegible] affecti: alij autem † inuer[illegible] pedibus vi-delicet in ſublime ſu[illegible] latis, vitam d[illegible] rauiterq; t[illegible] runt, do[illegible] cruce ipſa ita ſuffixi ame p[illegible] tunt Thebai[illegible] le porto quæ ſancti martyres pertul[illegible] int[illegible] oratione perſequi facile non eſt. Corpora enim eorum teſtis vngularũ vice tan-t[illegible] p[illegible] d[illegible] m vita i[illegible] ſuperesſet tortores d[illegible] lania-bant. E[illegible] ma[illegible] nis quibuſdã mulierculas in ſub-lime pede vn[illegible] dependente tractas, victi-marum m[illegible] te[illegible] nd[illegible] bant, * neq; a quæ na-tiuus pudor o[illegible] lta eſſe voluit contegen[illegible] & omnibus ſummæ inhumanitati [illegible] de[illegible] tatis præbentes ſpectacula. Qu[illegible] dam arborum fron-dibus alligati, miſer[illegible] bilit[illegible] excarnificabantur. Rami enim robuſtiores vi & arte qua[illegible] am con-tracti martyrum cru[illegible] a diducta vincu[illegible] ſtrin-gebant: ac deinde illis in naturalem ſtatu[illegible] n redire permiſſis, ſubito membra, vt c[illegible] tant allig[illegible] ta ſæuiſſime diſcerpebant. Atq[illegible] on-nia non breui tempore [illegible] nt patrata, ſed anni pluribus malum hoc durauit. Ad dece[illegible] n[illegible] m[illegible] & triginta, & bis totidem, atque [illegible] quan[illegible] que ad centum quotidie viri, iuuenc[illegible] ad-modum & mulieres ſuppliciis variis oc[illegible] le-bantur, confertim veluti vna plaga internecio-nem ſuſtinentes: ita vt ferri quoque acies conti-nua ſanguinis tinctura hebetior fieret, *& [illegible] in-dere amplius non valeret: carnificeſq[illegible] e defati-gati, infirmioreſque facti, ſucceſſores alios acci-perent. Animaduertere vero erat in hominibus noſtris alacritatem, & fidei in Chriſtum ardo-rem viuidum: quum enim vix contra priores ſententia condemnationis à iudice prolata eſ-ſet, alij aliunde conſlitentes, Chriſtianos ſe eſſe confitebantur, pro tribunali ipſo exultantes, neque tormentorum acerbitatem reſpicientes. Sed interrita prorſus libertate pro Chriſto de-certantes cum magna animorum lætitia liben-tiſſime ſupremam excipiebant ſententiam: vſq; adeo, vt cum gratiarum actione ad finem vſque perquam † decenter hymnos laudeſque Deo canerent.

Cap. IX.

De Philoromo & Philea, illuſtribus martyribus: & quæ Alexandriæ impij contra Chriſtianos perpetrauerint.

ET omnes quidem eximij veræ pietat[illegible] pro-pugnatores digni ſunt admiratione: [illegible] il-lo tamen excellentiores, qui diui[illegible] is, gene-re gloria & ſapientiæ ſtudiis, præ[illegible] latan[illegible] [illegible] ſequuti famam, omnia ea Chr[illegible] deſider[illegible] o poſthaberent. Qualis Philoromus ille f[illegible] it, qui primariam dignitatem ab Imperatore apud A-lexandrinos conſequutus, cum ſplendido mi-litum ſatellitio, pro dignitate ſua, Romano [illegible] re quotidie tribunali, cauſam dicen[illegible] aſta[illegible] t. Et P[illegible] leas Thmuitarum eccleſiæ [illegible] p[illegible] co-pos, qui quum muner[illegible] us c[illegible] us [illegible] te &

decenter obeundis clarus fuit, tum maxime philoſophicis artibus excelluit. Quum igitur propinqui, amici, & familiares, & alij magnas gerentes dignitates, ipſe quoque iudex eos obteſtarentur, vt ſibi ipſis parcerent, coniugumque & liberorum per miſericordiam rationem haberent, nullo modo adduci potuere vt vitæ ſuæ conſulerent, & cultum Chriſti abiurarent. Itaque illi, conſtanti ſapientiæ, ſeu potius Deum amantis animæ robore iniurias tormentaque à iudice eis illata, & poſtremo generoſe admodum & fortiter etiam capitale ſupplicium ſuſtinuere. Quandoquidem autem Philæam paulo ante diximus eloquentiæ vi longe alios antecelluiſſe, ipſemet prodeat, ſimulque & Alexandrina martyria exponat, & ipſe ſibi verbis ſuis certum præbeat teſtimonium quæ verba ipſe ex vinculis prius ad eccleſiæ ſuæ plebem ſcripſit, quam extrema in eum eſt & capitalis lata ſententia. Quum enim prolixe martyres, de egregia eorũ in Deum æmulatione & Chriſti imitatione laudaſſet, hęc deinceps infert. Itaque *æmulantes maiora illa dona Chriſtiani martyres, labores omnes & omnigenas pœnarum ſpecies non ſemel, ſed aliqui etiam bis pertulerunt. Et omne genus minarum, quum quidem militares ſatellites cum illis ambitioſa ferocitate contendentes, eas non verbis modo, ſed etiam factis intentarent, de concepta eos ſententia minime deterruit, propterea quod charitas perfecta timorem eiiceret. Quorum virtutem, & in cruciatibus omnibus conſtantiam, quænam valeat commemorare oratio? Siquidem omnibus qui eos conuiciis iniuriiſque afficere vellent, poteſtate permiſſa, quidam fuſtibus verberabantur, aliqui virgis, nonnulli flagellis, alij loris, alij rurſum funibus. Et tormentorum varium ſpectaculum plurimum laboris & ærumnæ habuit. Iis namque manibus poſt terga ligatis e ligno ſuſpendebantur, & machinis quibuſdam membra eorum omnia diſtrahebantur: deinde in corpora ad hunc modum diſtenta carnifices ex iudicis præſcripto atque mandato, non quemadmodum aduerſus homicidas fieri ſolet, in latera ſolum, ſed etiam in ventrem ipſum, in ſuras, & maxillas tormenta varie & crudeliter ingerebant: Illi vero ex fornice manu vna alligati pendebant, quibus cruciatu omni grauior erat articulorum membrorumque omnium diſtenſio. Alij porro ad columnas, vultu ad eas verſo, ita alligati erant, vt pedibus non inſiſterent. Vnde fiebat, vt corporum mole deorſum vergente, vincula quoque ipſa magis conſtringerentur, grauioremque illis afferrent dolorem. Atque hæc non tantum, quum verba cum eis conferrent aut præſes ipſis inſtaret, ſed tantum non diebus integris ſuſtinebant. Quum enim ille ad alios progrederetur, apud priores cum poteſtate ſua alios relinquebat, qui eis vicem ſuam adeſſent, ſicubi aliquis tormentis victus de ſententia decedere videretur. Iubebat ille quoque vinculis eos acriter conſtringere, ac deinde anima defectos, atque in terram repoſitos, hinc & inde trahere. Ita autem erant in nobis diſcruciandis in partem omnem ſolliciti, eaque tormenta excogitarunt & adhibuerunt, ve nequaquam hac ſecundas ferrent partes, præ eis quæ aliquando quidam crudeliſſima aduerſus hoſtes inueniſſent. Fuerunt qui poſt cruciatus in cataſta ſupra quatuor foramina pedibus vtrinque diſtenderentur, & neceſſario ſupini iacere in cataſta ligno cogerentur, quum toto corpore à tot plagis recentia adhuc haberent vulnera, nec ſubſtratas ſibi teſtas [illegible] poſſent. Alij vero in ſolum ab omnis generis tormentorum vi proiecti, iacebant, grauioremque etiam cruciatus ipſis ſpectantibus ſpeciem præbebant: varia [illegible] multiplicia pœnarum genera corporibus præ-*

E ſe*ferentes. Et quum crudelitas ipſa ad hunc modum ſæuiret, quidam inter ipſa tormenta decedebant, conſtantia ſua aduerſariis pudorem incutientes. Quidam ſemineces in carcere incluſi, poſt dies paucos doloribus conſtricti emoriebantur. Nonnulli vero à tormentis medicorum cura reſtituti, diutinſque in cuſtodiis detenti, animoſiores etiam fiebant.* Itaque quum imperatum eſſet, optione propoſita, vt vel contactis diris illis ſacrificiis moleſtia omni carerent, libertatemque quam a ſeipſis habebant ab illis conſequerentur: vel ſi non ſacrificarent, capitalem ſententiam exciperent: illi nihil morati, perlibentes ad ſupplicium ibant. Sciebant etenim, quæ nobis in diuinis literis ſunt propoſita atque præſcripta oracula: Nam *qui*, inquit, *diis alius ſacrificat, exterminabitur*. Et rurſum. *Non erunt tibi dij alij, præter me*. Hæc Philæas, † non minus Dei quam ſapientiæ amator, ſic recenſet: eccleſiam ſuam, vt veram pietatem tenaciſſime

F retineret, cohortans.

Contra idololatriam.

† οὐχ ἧττον φιλόθεος ἢ φιλόσοφος. ὁ ἀνὴρ [illegible]

Cap. X.

De ciuitate quadam Phrygia, quæ tota martyrium ſubiit: & de Adaucto martyre.

SEd quid opus eſt ſingillatim Deo dilectorum martyrum fortiter facta & noua certamina, quæ per orbem omnem obiere, referre? Quum alia afferre liceat, per quæ facilius, quum ipſorũ tyrannorum efferatam crudelitatem tum egregiorum victorum incredibilem erga Chriſtum affectionem & pietatem probare poſſimus. Non enim vnum & alterum, aut etiam plures cateruatim, ſed oppidum † totum Phrygiæ quoddam, ciues ſcilicet vna cum coniugibus &

G liberis vniuerſos, milites armati circumuallantes, igne iniecto exuſſerunt. Crimen erat, quod & præfectus magiſtratuſque & populus eius omnis Chriſtum inuocarent, eiſque qui idola colere eos iuſſiſſent, minus obſequentes eſſent. Vir etiam quidam Adauctus nomine, omnibus honoribus functus illuſtrique apud Italos loco natus, quique per magiſtratus & dignitates, quas plurimas geſſerat ad ſublimitatem Magiſtri officiorum peruenerat, pietate autem & confeſſione Dei facile omnes antecellebat, in eo ipſo munere martyrij coronam accepit.

Oppidum quoddam Phrygiæ totum propter Seruatoris Christi confeſſionem incendio conſumptum.

Adauctus martyr. Magiſter officiorum Catholicus.

Cap. XI.

De aliis quamplurimis martyribus, pluriſariam martyrio affectis.

H SEd quid attinet ſingillatim martyres ipſos receuſere, aut etiam numerum eorum inquirere, ſuppliciorum denique tam varias ſpecies ſtilo perſequi? Quum eorum plerique ſecuri percuſſi, quod eis in Arabia accidit: nonnullis crura fracta, ſicuti in Cappadocia factum: aliqui pede altero ad caput alligato, in ſublime ſublati, molliore igne ſuppoſito, fumo ex materia viridiore prouenient ſunt ſuffocati, quod in Meſopotamia eueniſſe legimus. Quibuſdam nares, labia, aures, manus etiam & pedes amputati, & ipſi veluti quædam victimæ in partes diſſecti: quod Alexand[illegible] vidit. Q[illegible] Antio[illegible] h[illegible]na ſuppl[illegible]iam mo[illegible] v[illegible]

Variæ martyrum ſupplicia.

Martyres Antiocheni.

ticu æ fiebant, non confeſtim in mortem accelerantes, ſed ſe... im martyrum corpora torrentes, ſup... iaque & pœnas in longum extrahentes. Fu... nt ... iam, qui dextras citius igni ardenti ... mburendas immitterent, quam execrandi ... ac... & ſacrificia attingerent. Reperti quoq; ſunt, qui prius ſe ex locis ſuperioribus præcipites darent, quam periculum tormentorum adirent ... mortem potius citam obire, quam vt impiorum laqueis caperentur, properantes. Horrenda vero prorſus ſunt & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres ſunt paſſi. Quibuſdam enim in ſummis digitis præacutis calamis vngues perfodiebantur. Alij vero plumbum igne liquefactum, picemque bullientem ſcapulis & dorſo excipiebant. Nonnulli partibus eis quæ honeſte non nominantur, cruciatus fœdos ſilentioque tegendos perferebant: quos nobiles illi & fortes viri philoſopho plane animo & pia quadam ambitione ſibi contra recens inuenta tormenta, exuberantem abundantiam conſtantiæ eſſe oſtenderunt, generoſam quandam contentionem nouis præmiis aduerſus ſpurca & inhoneſta ſupplicia inſtituentes. Poſtquam vero victi immanium tormentorum noui artifices, cædibuſque fatigati ſunt, adimpleti iam ad ſatietatem vſque torrentium inſtar profluente martyrum ſanguine, tandem ad adumbratam & fucatam bonitatem ſunt conuerſi, vt ſcilicet amplius tam inhumaniter atque crudeliter nobiſcum agere non viderentur. Non enim popularium cruore ciuitates contaminari, neque inhumanitate Imperatorum benignitatem calumniis obiici debere, ſed potius imperialis poteſtatis beneuolentiam atque clementiam in vniuerſos extendendam eſſe dicebant. Quapropter edicto cautum eſt, ne Chriſtiani neci dederentur: quod perinde id eſſet, atque ſi pœnis ſuppliciiſque modus finiſque imponeretur. Imperatum vero, vt oculi hominibus noſtris effoderentur, & pedum alter abſcinderetur. Ita enim fore, vt inhumanitas ipſa humanior, & ad vindictam lenior eſſe videretur. Factum ſane per eiuſcemodi † humanam inhumanitatem impiorum hominum, vt iam verbis complecti non ſit, quanta multitudo eorum quibus dextri primum oculi ferro exciſi ſunt, deinde ignis in vulnus ipſum iniectus, veluti errabunda hinc inde circumierit: aut quanta vis fuerit eorum qui ſiniſtros pedes ignito ferro violentius aduſti, eos poſt ſe trahebant, quaſi telluris inutile pondus facti: præterea eorum, qui inhumaniſſime per prouincias ad metalla, non illi quidem neceſſitatis aut vſus alicuius gratia, ſed vt ibi ſummis ærumnis vexarentur, ſunt damnati. Alij porro aliter afflicti perdurarunt: quos referre, quia luctæ certationeſque eorum omnem ſuperant orationem perquam eſt difficile.

Pontica

Virtute & conſtantia martyrum carnifices victi.

Cædes Chriſtianorum prohibetur, mutilatio membrorum in eiſdem præcipitur.

† ἀπανθρωπίαν ... φιλανθρωπίαν.

Cap. XII.

De Virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrij ſtadium pudice decurrerint.

NEc viri tantum, ſed multo etiam magis mulieres virilibus animis præclare ſe geſſerunt. Qualis Antiochena illa fuit, propter virtutem aliaque eximia ornamenta apud omnes admodum celebris. Quæ filias duas forma & æ-

... Antiochena vidua ... ne ſe ... & idololatriæ ... conſenſu ... in ... præcipitauit.

tatis flore excellentes, habens, quum ad euitandam inuidiam clam in longinqua terra latens, al quandiu manſiſſet, & in patriam reuocata eſſet, ... à militum manu, vna cum illis capta eſt. Atque vt de ſeipſa & puellis itidem ſpem omnem abiecit, quæq; ſe expectandæ eſſent ærumnæ atque calamitates ſecum ipſa in animo conſiderauit, & ab improbis illis violentiſque hominibus de fornicationis periculo ea quæ nec ſummis auribus ferenda eſſe viderentur audiuit, quum filias ad virginitatem vſque ad vitæ finem inuiolatam conſeruandam eſt adhortata, tum vero idolorum cultum quauis pernicie, ipſaque adeo morte deteriorem eſſe illis perſuaſit: vnum eſſe vtrinſque mali effugium ſapienter aſſerens, ſi ad Dominum perfugerent. Puellæ porro, quum ambæ in matris ſententiam diſcederent, corporibus ſuis rite atque decenter eo habitu quem tum tempus ſuppeditabat amictis, quia in medio erant itinere paulul um à via digreſſæ, cuſtodibus deceptis in fluuium qui ibi præterfluebat ſe coniecere. Aliud quoque in eadem vrbe ſororum par, non minus quam illæ virginitatis dote, vnanimi conſenſu, pulchritudine vultus, animorum generoſitate claræ, diuitiis quoque & præclari nominis fama illis non inferiores, ſtudio etiam & æmulatione pares, eodem decurrentes ſtadio, vt tamen non ſola terra eiuſcemodi obtineret ornamenta, in ſinum maris ſeipſas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorum incomparabilis eſſet improbitas, perſequutores ſimul & impudici homines cogebant. Addam quoq; aliud grauis & pudicæ virginis, ſanctum quidé illud, ſed feſtiuum etiam atq; facetum factum.

Euſeb lib. 8 cap 12. Aliæ quoq; duæ Antiochenæ virgines ſorores eadem de cauſa in mare ſe coniecere.

Cap. XIII.

De aliis virginibus & monachis, pudicitia ſimul & martyrio claris.

ALia quędam puella, perpulchrum & inuiolatum teſtimonio omnium virginitatis ornamentum, quia comprehenſa deorum cultum vt ſummum malum auerſata fuerat, impotentibus & impudicis viris ad ludibrium & turpem libidinem tradita eſt. Et illa iam ita abducebatur: quum ei caſu quodam, inter eundum Antiſtes eccleſię Nicomedienſis Anthimus obuius fit. Ibique ab illa interrogatus, vtrum ſibi è duobus æqualibus malis magis eligendum videretur? reſpondens ille: *Filia*, inquit, *Euphraſia, pulcherrimum quidem eſt caſtæ virginitatis donum, ſed maius præſtantiuſque fidei præceptum. Quandoquidem enim, ſi caſus aliquis aut neceſſitas ita ferret, multo magis palam ipſam præſtaret quam corpus decipientibus dare: in præſentibus quoque malis & tentationibus eodem modo rem diſpicere conuenit. Et ſi permiſſum non eſt vt vtrunque retineas, vt ſaltem animam incontaminatam conſerues, faciendum tibi eſſe duco: vt ſcilicet mente ipſa per fidem confirmata, carnem iniuriis & contumeliis improborum permittas.* Conſilio viri eius cognito, animo etiamnum in vtranque partem fluctuante, tandemque ſe vt vtrunque ſaluum retineret, confirmare, quo adducebatur ſequitur. Atque vbi iam in eodem eſt conclaui, cum improbo iuuene clauſa, techna quadam illum circumuenit, veneficam ſe eſſe profitetur, mercedemque ingentem conſeruatæ pudicitiæ pollicetur, quæ eum à morte

Puella Nicomedienſis, quod diis ſacrificare nollet, ad proſtibulum damnata, arte quadam pudicitiam conſeruat, & martyrium ſubit.

Nam & proxime ad lenonem damnandæ ... ad Leonem ... iubem pro ... ad nos ... ei pœna & ... mortis ... preſtitit.

conſeruet:

conſeruet: pharmacum ſcilicet, quo ille perunctus, in bellorum certaminibus & prælijs nullo prorſus telo aut ferro violari aut confici poſſet. Quod ſi de tali remedio, inquit, periculum facere vis, illico id tibi manifeſto exhibebo. Ille id ſtatim paratus permittit. Tum illa vere ſapiēs, ceram oleo liquefactam, manibuſque ſubactam collo ſuo circumcirca inungens illinit: quod vbi perfecit, petere eum iugulum ſuum enſe quibus poſſet viribus adacto, remedijque eius vim & efficaciam experiri iubet. Atque ille, quā potuit validiſſime enſem in eam demiſit, caputque eius ictu vno reſecuit. † Conſimiliter huic virgo alia libidinoſis ad turpem concubitum data, ad eam venientibus, putridum contagioſumque vlcus ſe in tectis membris occultiſque lucis habere dixit: eoſdemque, vt ſibi ipſis parcerent, ne ſcilicet conſuetudine Venerea ſe quoque eo malo contaminarent, rogauit: dilato fœdi congreſſus tempore, quamprimum integram valetudinem recuperaſſet, ſe in poteſtate eorum futuram pollicita. Ad hunc modum inſanis amatoribus deceptis, Deus pudicitiā eius tali arte conſeruauit, & ſe illa ab illis ſoluit. * Alius enim iuuenis quidam, ſub libidinis & petulantiæ prætextu meretriciularum curatorem lenonem accedens, noctem puellæ eius quinque nummis aureis mercatus, & ad eam ingreſſus, tunicam quidem ipſe ſuam ei iniecit, eamque vt agnoſci non poſſet, probe contectam exire iuſſit: ipſe autem veſtibus illius amictus, & deprehenſus, capitis pœnam dedit. Eodem tempore Aſcetes quidam caſtitatem & virtutes alias pijs ſtudiis ſedulo meditans, æquali decertauit agnone. Is quum expugnari omnino non potuiſſet, nullamque aduerſarijs vincendi ſpem reliquiſſet, poſt innumera tormenta in lecto vinculis ligatus reponitur: & mulier impudica ad eum immittitur, quæ illum complectēs, exoſculans, manuſq; petulanter ad membra ſecreta adhibens, proteruiſſime ad rem illicitam, nihil prorſus laſciuiæ & illecebrarum prætermittens, concitat. Ille aliud quod faceret non habens, linguam ipſe ſuam morſu conciſam, dentibuſque comminutam, in faciem meretricis expuit. Quare ſibi ipſe quidem pro voluptate acres dolores, impudicæ autem illi probrum atque ſtuporem cum acerbitate, tam vehementibus illis illecebrarum inſultationibus ſuperior, conciliauit. Et ſicuti in certamine pudicitiæ aduerſus eam victor fuit, ita paulo poſt vitam martyrij ſigillo confirmauit.

Cap. XIV.

De ſancto Panteleemone, & ſancto Euſtratio, comitatuſq; eiuſdem, & de alijs magnis martyribus.

EAdem tempeſtate & Pantaleon, qui & Panteleemon dictus eſt, enituit, verbiſque & factis miraculorumq; prodigijs Chriſtum exaltans magnificauit. Factis quidem, quibus ille in ſuſtentabilibus cruciatibus fortiter reſtitit: depugnauit enim cum ferro ſecante, plumbo feruente, & rota membra comminuente: atque in æquore maris innatans, lapidem molarem perinde atque leuem volucrem ſecum traxit, in medijs vndis non aliter atq; in ſicco pauimento ſubſiliens: beſtiæ quoque & gladius, vna cum

E Hermolao epiſcopo, Hermippo & Hermocrate ſuperior fuit & corpore [illegible], ſpiritu coniunctus, compactus atque vnitus eſt. Verbis autem, quibus Dei myſteria & virtutem deprædicans, aduerſarium ipſum pudefecit. Hoc ipſo anno & Clemens Ancyranus epiſcopus, cum Agathangelo excellentiſſimum martyrium eſt exorſus. Viginti octo nanque annis pro Chriſto ſplendidiſſimum abſoluit curſum. Siquidem poſt mundum conditum quicunque pro Chriſto certamen igne, ferro, lapidibus, lignis obierunt, quive cum beſtijs depugnarunt, & diuturnis vinculis afflicti ſunt: præterea qui diuerſis modis in terra, in aere in aquis, cum ſupplicijs ſunt colluctati: tum autem qui vel frigore, vel calore nimio ſunt conſumpti, aut qui alijs quibuſcunque pœnis & tormentis vitam amiſerunt, eos omnes meo quidem iudicio ſanctus ille Clemens, & cum ipſo F Agathangelus longe ſuperauit: primum quidem Romæ, deinde Nicomediæ, quum feritate & crudelitate alijs præſtantes tortores, eis excruciandis, vices per ſucceſſionem mutantes, ab omni iam tormentorum ſpecie deſtituerentur: ad poſtremum autem gladio percuſſi, vitam hanc immortali illa commutarunt. Quomodo vero Euſtratium, † comiteſque eius prætercam? qui ex Arabracis regione Armeniis finitima ortus, in Græcarum quidem diſciplinarum ſcientia nemini erat ſecundus, profeſſionem autem noſtram occulte diſcens, propalam Lyſiæ Orientis præfecto inſeruiuit: qui ibi impiorum Imperatorum iuſſu, cædes piorum hominum patrabat. Enimuero Euſtratius ſcriniarius ſiue Ducalis ordinis ſcriba factus, quum mirificam nobilium martyrum conſtantiam vidiſſet, æmulationemq; eorum in animo G concepiſſet, non alios expectat accuſatores, ſed ſeipſum ipſe defert. Nam impiorum amentiam & vanitatem coarguens, in ſublime extenſus, acriter verberatur, igne viſcera eius aduruntur, ſale & aceto perfunditur: ad hæc fragmentis teſtarum ita obteritur, vt totus ipſe vnum videretur eſſe vulnus. Vt autem diuino nutu, corpus ſanctiſſimi martyris veluti ſquamis ab eo delapſis, ad priſtinum formæ ſtatum eſt reuerſum: idem ſtadium eiuſdem cum eo animi Eugenius ingreditur, & item Auxentius. Lyſia autem Nicopolim proficiſcente martyres crudelem in modum tracti atq; raptati ſunt. Ibi etiam Mardarius eſt productus. Et Auxentius quidem capite eſt plexus: Mardarius autem per talos in ſublime ſuſpenſus, ſubuliſque ignitis perforatus atque diſpunctus, & ſacris inſuper exuſtus, vitam finiit. Cæterum Eugenius, quod in H impietatem inuectus eſſet lingua abſciſſa, deinde manibus atq; pedibus eius fractis, deceſſit. Sapiens vero Euſtratius, cum Oreſte, ad Agricolaum Sebaſtiam abductus, per ignem vterq; holocauſtum Domino ſunt oblati. Multiplices quoque & variæ torturæ Eulampij & Eulampiæ in vrbe Nicomedienſi: Anaſtaſiæ etiam, quę Romæ membris eſt mutilata: alteriuſq; ei cognominis, quam poſt ſupplicia alia tolerata ignis tandem conſumpſit. Inſuper Agapæ, Irenæ, & Chionæ, nobiliſſima martyria ſilentio prætereunda non ſunt. Sicuti neque Sergij & Bacchij, egregiorum ſanctorum victorum, ad nem vſque conſeruata fortitudo: quo [illegible] fuſtium [illegible] verbe[illegible] [illegible]

Hermolai epiſcopi, Hermippi, Hermocratis.

Item Clementis Ancyrani epiſcopi, & Agathangeli.

Euſtratij † ſociorum.

Eugenij. Auxentij, Mardarij.

Oreſtis, Eulampij Eulampiæ. Anaſtaſiæ. Anaſtaſiæ alterius. Agapæ. Irenæ.

Chionæ. Sergij, Bacchij.

emptus eſt. Aliorum vero innumerabilium, quis vel ſaltem ipſa nomina vel martyriorum genera recenſere poſſet.

Cap. XV.

De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio vnguento ſcaturiente.

Georgij.

EIſdem quoque temporibus, Georgius ille, magni inter certatores iſtos nominis & agminis martyrum coryphæus, laborum pro Christo toleratorum veros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adoleſcens forma præſtanti, & qui nondum primam produxiſſet lanuginem, fortiſſime certaminibus pro Chriſto perferendis martyrium obiit. Captus enim, quod in dæmones acriter inuectus eſſet, Imperatorumque impietatem deriſiſſet, ſupra naturæ captum perquam acerbos ſuſtinuit cruciatus. Namque poſt carcerem & vincula, vngulæ acutæ eum excepere, mox calce ardenti eſt aduſtus, fidiculiſque rurſum diſtractus mucronibus membratim diſſectus, plurimiſq; aliis pœnarum tormentorumque machinis attritus generuſam animi ſui conſtátiam, firmumq; mentis ſuæ robur ſatis declarauit. Adhæc Glycerij impoſtoris † bouem euertit ac ſuſtulit, Alexandramque reginam iamdudum defunctam oratione ſola ab inferis reuocauit: tandemq; vt virum decet, gladio percuſſus, ex hac vita migrauit. Nobilis quoque ille Procopius Cæſareæ Palæſtinæ natus, inter martyres eodem tempore illuſtris maxime fuit, cui Diocletianus Ducalem quidem in Oriente ſublimitatem dedit, Chriſtus autem eum è cœlo ad ſe veluti Paulum vocauit. Et is quidem illa accepta, inexpugnabili vero crucis armatura perinde atque generoſus & fortis miles armatus, primum aduerſus eos qui ſenſu percipiuntur, deinde etiam in eos qui mente ſola perſpiciuntur hoſtes depugnauit. Aureis namque & argenteis, quos ſibi fieri curauerat, diis comminutis eorumq; precio in pauperes expenſo, mox etiam cum eis qui friuolos adulterinoſque deos propugnabant, bello congreſſus, illorumque infirmitate per infamiam notata, ipſius vero Ieſu Chriſti immenſa naturamq; ſupergreſſa potentia magnifice laudata, quas non ille pœnas fortiter tolerauit? quę illum fidiculæ & torturæ præteriere? quibus vngulis cutis eius conciſa non eſt? quos ignes quaſve faces membra eius experta non ſunt? quorum ferramentorum mucronumque corpori eius intentatorum acies hebetatæ nō ſunt? Per quæ atque his ſimilia tormenta, quamplurimis ex primis inimiſque Imperatorum conſiliariis ad Deum permiſſis, poſtremo & ipſe gladio percuſſus, cum incredibili lætitia ad dudum ſibi deſideratum Chriſtum conceſſit. Herculius autem, quum Theſſalonicam veniſſet, Demetrium quidem Chriſti martyrem primarium eius loci virum, ciuitatiſque adeo ipſius præfectum, quod ei Chriſtum profiteri delatus eſſet, cuſtodiri iubet. Ciuitati autem certamina & ludos equeſtres exhibet. Atque in iis luctatorem & pugilem nobilem atque inuictum, roboreque & viribus corporis inſuſtentabilem, artis militaris & bellicæ peritum, cuius fortitudine Maximianus gloriari etiam ſolitus fuerat, nomen illi erat Lyæo, in harenam producit.

† βοῶν θύρα.
Procopij
Demetrij.
Lyæus pugil

Quum itaque is in medium proceſſiſſet, neque quiſquam eſſet qui cum illo congredi auderet: iuuenis quidam Theſſalonicenſis ciuis, aſpectu pulcher, moribus autem humanus & gratioſus, ac martyri Demetrio maxime charus, Neſtor nomine celeriter ad Demetrium currit, ab eoq; petit, vt quum ei cum pugile illo congredi permittat, tum oratione ſua robur vireſque augeat. Demetrius ei benedicit, & Lyæum (inquit) vinces, ſimulque pro Chriſto martyrium ſuſtinebis. Ille in certamen progreſſus, Lyæum in mucrones, qui in terra ſurſum verſum defixi fuerant, proſtratum occidit. Sed & ipſe illico, Imperatoris iuſſu, qui ira contra eum exarſerat, occiditur. Deinde quoque Demetrius, quod illum precatione confirmaſſet, haſtis per latera pluribus confoſſus, è vita exceſſit: & in proximum coniectus puteum, ad hunc vſque diem iugem vnguentorum profert fontem. Hæc de celebribus illuſtribuſque martyribus. Qui vero reliquorum multitudinem cognoſcere vult, is diligéter Euſebij Pamphili volumen legat, quod de cœtu martyrum compoſuit, in quo ineffabilis Chriſti virtutis & poteſtatis clariſſima indicia atque teſtimonia oſtenduntur.

Neſtoris.
Euſebij Pamphili de martyribus liber.

Cap. XVI.

De eccleſiarum epiſcopis, qui variis in locis curriculum Chriſti ſtrenue percurrerunt, & vt res Chriſtiana in melius ſit commutata.

NAm vnumquenque eorum nominatim recenſere, non modo difficile mihi eſſe, ſed neque omnino fieri poſſe videtur. Vt autem ſimplicius præclariſſimos quoſque referamus, primus veluti in publica veræ pietatis columna illuſtrique loco proponatur. Nicomediæ epiſcopus Anthimus, capitis ſupplicio defunctus. Secundus ſit, qui vitam omnem ſanctiſſime peregit Antiochenus Lucianus, eccleſiæ vrbis eius presbyter: qui verbis iuxta & factis Nicomediæ in præſentia Imperatoris bonam profeſſionem conſummauit. Tulit quoq; Phœnicia ſpectatos martyres, rationaliſq; gregis Chriſti præclaros paſtores, eccleſiæ Tyri epiſcopum Tyrannionem, & Sydonis presbyterum Zenobium. Syluanus autem Emeſenæ eccleſiæ antiſtes optimus, cum quibuſdam aliis, beſtiis obiectus, in martyres cœleſtibus perfruitur gaudiis. Antiochiæ porro duo præcipui, fortiſſime mortem perferentes, Deo victimam ſeipſos obtulerunt, alter in vndas maris proiectus, alter (erat is Zenobius, medicorum optimus) laterum tormentis immortuus. In Palæſtina apud Gazam Syluanus epiſcopus, cum aliis vndequadraginta, ad * Phœnæ æris metalla gladio eſt confectus. Peleus autem & Nilus, Ægyptij epiſcopi, cum quibuſdam aliis non paucis igne ſunt combuſti. His accenſeatur magnus ille & admirandus Cæſarienſis Pamphilus, cuius filius (ſicuti fertur, vt autem alij putant, ſororis eius filius) fuit Euſebius, eccleſiaſticus hiſtoricus. Alexandriæ vero & in Ægypto omni, atque etiam Thebaide, primas fert epiſcopus Alexandrinus Petrus, certiſſimus epiſcopalis functionis canon & regula. Cum quo eodem ſtadio decurrerunt, Fauſtus, Didymus, & Ammonius. Præterea autem Phileas, Heſychius, Pachomius, & Theodorus, Ægyptij epiſcopi: & innu-

Anthimus epiſcopus Lucianus presbyter.
Tyrannio martyr. Zenobius ſyluanus. Martyr. ... Zenobius.
Syluanus cum 39 ſociis.
** ἐν φαινοῖ.*
Peleus Nilus Pamphilus. Petrus Alexandrinus epiſcopus, Epiſcopi Aegyptij

meiabiles inſuper alij ſatis eelebres qui in litteratum monumenta non relati, ab eis apud quos martyrio ſunr defuncti hominibus magnis ornantur laudibus. Eorum veto labores & certamina hiſtoriæ huic inſetete, quod præiet inſtitutum noſtium ſit, viſum non eſt. Reſtar nunc vt palinodiam & recantationem perpetratæ in nos crudelitatis adtexamus. Fuere quidem antea nobis à Romanis Imperatoribus res qnietæ & tranquillæ, qno tempore profeſſio Christiana omnibus modis quam maxime floruit: iia vt totis deeem atque etiam viginti annis ſplendida pacataque ſerenitate plurimum fulgenre, frequentiſſimos ageremus eonuentus, iucunditatibuſq; ac deliciis fruetemur, & pace ſecura qnaſi difflueremus, libertate noſtra magis ac magis gliſcente, aiq; incrementa ſua indies capiēte. Ecce autem de improuiſo Imperatoiis ſententia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliabile contra nos bellum mouent, quod prope perpetuum durauir bienniū. Quum vero nouum inſolitumque quiddam auron & duci importunitatis eius & malitiæ accidiſſet, rurſum id mutanir omnia, & ad ſtatum inopinatum adduxit, rebus impetij in duas partes diuiſis: quod ante id rempus ad eum modum ſactum eſſe non legitur. Ego vero murationem eam altius ab ipſo initio repetens, quātum potero exponam.

Cap. XVII.

Vt Diocletianus generum ſibi Maximinum Gallerium, Maximinum Herculius autem Conſtantem Chlorum imperatorÿ ſanguinis generum delegerit, qui Conſtans pater magni Conſtantini fuit.

Diocletianus ipſe viginti duobus omnino annis imperium tenuit: & quarto imperij ſui anno, cum æqua poteſtaie Maximianum Herculium ſibi adſciuir. Horum Diocletianus generum ſibi in filia Galleria legit *Maximinum, qui etiam Galletius eſt cognominatus. Maximianus Hereulius aurem Theodorā priuignam Conſtanti, cui etiam Ptoceri & Chlori cognomen fuir, Clandij, qui ante Aurelium imperauit. † Amitiano tribuniciam tum obtinenti dignitatem, in matrimoniumē locauit. Generi porro iſti ambo vxores antea habebant, ſed eas in Imperatorum gratiam repudiarunt. Theodoræ porro frater erat Maxentius, qui ſicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interiir. Ex ea Constans duos ſuſcepit filios: Conſtantium, qui impij Iuliani & Galli pater fuir: & Anibalianum, qui Dalmatius quoque dictus eſt, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Conſtantiam, quæ Licinio poſtea Cæſari renunciato nupſit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Orientale tenuit imperium, ſub quo Baſilij magni paterni parentes, ptopter eius ſæuiſſimam perſequutionem, in ſolis habitarunt montibus: & Seuerum: Romæ Cæſarem declaratum, cuius in locum deinde Romani ſuffecerunt Licinium,

E Conſtantino gratificari, coniugis illius fratri, qui tum in Galliis & Britannia cum imperio fuit. Conſtans enim Chlorus alium quoque ex beata Helena ſuſtulit filium Conſtantinum: cui etiam imperium, quod Christianam rite ſuſcepiſſet fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filiis (propter ſegnitiem) abdicatis. Conſtantini eius ortus ſic habet.**

Cap. XVIII.

De natiuitate, educatione & inſtitutione magni & apoſtolici Conſtantini.

Tyranni, quos diximus, quum irreconciliabilem prorſus furorem in Christum ſuum ſatis oſtendiſſent, continuo variæ graueſque diuina vindicta plagæ imperium Romanum obruerunt. Nam Perſæ, Parthi, Sarmatæ quoque, & plerique alij finitimi populi, Varacho duce, Romanam ditionem vaſtarunr. Ad quem F per fœdera pacta placandum, qui tum rerum potiebantur Imperatores, Conſtantē Roma legatum miſere, vt quum pacem cum eo componeret tum annua ei dona, redimēdi ſcilicet belli gratia, pollicerentur. Is ab occidente orientem verſus nauigans, ad locum qui † Drepanum dicitur, applicat. Situm autem eſt Drepanū ad Nicomediæ ſinum, in altum mare longius prominens. Ibi Conſtanti deſiderium concubitus inceſſit. Quod vbi cognouit hoſpes eius, magnificentia, & ſplendore cohortis eius regio permotus, filiam ei ſuam, venuſta forma ætatiſque flore iam nubilem puellam conciliat. Ille cum ea rem haber, concubituſque mercedem peplū ei purpura intexium donat. Nocte ea Conſtanti mirifica viſio eſt oblata, quę eum timore quodam perculit. Quapropter & puellæ patrem eſt cohortarus, vt filiam, quæ inſigne quoddam *donarium gereret, impollutam diligentius aſ- G ſeruaret: & quod ex ea natum eſſet, accuratius educaret. Vidiſſe quippe ſe ea qua dictum eſt nocte aiebat, in tabernaculo ſuo, præter naturam ab occidentali oceano orientem † ſolem. Cæterum legatione recte obita, Conſtans alio itinere Romam reuerſus, vna cum Galletio Maximino Cæſar eſt creatus: nec ita longe poſt vterque Auguſtus factus. Et Diocletianus Herculio Imperatore Romæ relicto, ipſe Nicomediam ſe recipit. Accidit deinceps, vt Oratores alij ad Parthos mitterentur, qui & ipſi Drepanum diuerterunt. Et qui Conſtanti ex hoſpitis filia Helena progenitus erat infantulus, puerilem ludens ludum, à quodam ex Oratorum comitum numero offenſus, admodum ei ſuccen- H ſuit, & obiurgationes illius indigniſſime tulit. Ibi tum mater, Conſtantis eum puerum eſſe indicauit: eamque rem, peplum illud purpura exornatum proferens, confirmauit, & facies ipſa indoleſque generoſa filium illius eſſe ſatis teſtabatur. Ea re Conſtans ex legatorum ſermone cognita, poſtea comitatu regio puerum vna cum matre Romam adduci curauit: Veritus autem, ne illis abſurdi quidquam à

Conſtans ad Perſas legatur.
Ab aliis Drepana nominatur.

Drepani Conſtans filium Conſtantinum creat.

** κειμήλιον*

† Φωσφόρον
Conſtans Chlorus, Maximinus, Gallerius. Cæſares Idem AA.

De Helena Conſtantini matre hiſtoriæ variant Graci eam rationi ſua arrogant. Latini Britonum regis filiam fuiſſe ſcribunt. Pater quoque Conſtantini Conſtans Galliæ & Britanniæ imperauit.

Diocletianus / Maximianus } *gener* { *Maximinus Galler. ius* / *Conſtans Chlorus* } *ex* { *Galleria* { *Maximinum* / *Seuerum.* } / *Theodora huius frater fuit Maxentius.* } *ſuſcepit* { *Conſtantinum patrē* { *Galli* / *Iuliani* } / *Dalmatiū, patrē Dalmatÿ iunioris, Conſtantiā Licinÿ vxorē.* }
Idem Conſtans ex Helena, vxore priore, ſuſtulit Conſtantinum.

Posteriori potiori. Constantinum in aula Diocletiani educatus Domesticus scholarum quales etiamnum in Principum aulis aluntur regij pueri.

Th[…] vxore ſua per zelotypiam & […] æmulationem ac ideret Con[…] ſuum Nicomediam ad Diocletianum […] cum Valerio Maximino generoe erat, […] Atque ibi benigne ſuſceptus, in palatio apud Imperatorem vixit, & inter domeſticos [ſc]holarum adſcitus. [G]ræcas diſciplinas a[…] dicit, ſimulque Chriſtianiſmum eſt complexus.

Cap. XIX.

Vt magnus Conſtantinus dominium paternum adeptus ſit imperium, & qualis fuerit.

a Achilles incubatori imperij Alexandriæ per menſis aliquot obſeſſa, & in poteſtatem redactam, ferit à Diocletiano obiectus A[…] à bellorum alij hunc vocans. Conſtantinus parta ex Sarmatis egregia victoria, moratus ex […] glifcentem inuidiam, ad patrem tranſfugit. Rep[…] tione.

QVum autem videret illos Chriſtiano gaudere ſanguine, abhorrere ab eorum conſuetudine & cõtubernio cœpit. Illi porro Deorum ſuperſtitioni, vt nulli alij, quam maxime dediti, auguribus auſpicibuſque conſultis, occulte cognouerunt, Conſtantium non modo toto Romanorum imperio potiturum, verum etiam Græcorum idololatriæ euerſorem, ac Chriſti & Chriſtianorum eximium amatorem futurum. Itaque Diocletianus illum Alexandriæ in Ægypto a Achillis rebellione, quamuis egregia manu edentem facinora, interficere eſt conatus: & Galletius in Palæſtina ei inſidias ſtruxit. b Quibus ille compertis, nutu Dei, qui omnia recte & ſapienter dirigit, Nicomedia ſoluens, ad patrem in Gallias traiecit, qui illum etiam, Chriſtianorum ſacra pie colens, & propediem teſtamento iam condito moriturus, ad ſe commodum euocauerat: quo maiore etiam animi voluptate & lætitia aduenientem eum excepit. Aſſurgens igitur in lecto, alijs abdicatis, quum ei ipſi liberi, Senatus, populuſq; vniuerſus, & aduenæ quoque permulti adeſſent, c inſignia Imperatoria & coronam auream Cõſtantino impoſuit, præconis munus ipſe pater in filio adimplens. Hæc enim ad Senatum & filium ipſum eſt loquutus: Nunc mihi mors vita ipſa dulcior eſt futura: nunc optatus adeſt obitus. Teneo ſiquidem maximum Epitaphium, ſepulchraleque monumentum, meum filium. Et quod in terris Imperatorem relinquo, qui Deo beneiuuante, Chriſtianorum lachrymas abſterſurus & patratam ab impijs tyrannis crudelitatem vindicaturus eſt: id ego ſummæ mihi felicitatis loco eſſe duco. d Deinde ad multitudinem conuerſus, bono animo eſſe omnes iuſſit, qui à vera in Chriſtum pietate non deſciuiſſent, quem deinceps cum Conſtantino in armis fore dicebat. Conſtans nanque in crapula illa impietatis, ſobrietatem conſeruauerat, & Chriſti religionem obtinere plurimum ſtuduerat, atq; in ingenti illa iniquitatis eluuione igniculus inextinctus permanſerat. Quum etenim [p]lurimum eſſet vbique piaculorum, & cædes ciuiles per orbem vniuerſum graſſarentur quæcunque [ſ]ub [e]ius ditione erant vrbes, immunes ab ea [co]ntaminatione & clade erant. Eius imperium eius veluti tutiſſimus portus erat pietatis Chriſtianæ, in quem quicunque propter Chriſtum […] attingerentur, rectiſſime perfugiebant, ibique conſeruabantur. Conſtantino Imperatore facto, e primo anno ducenteſimæ primæ Olympiadis feliciter f deceſſit, ætatis quinquageſimo [ſe]xto imperij autem vigeſimo tertio. quod […] magna gloria adminiſtrauit, vtà Romanis

b Inſidias ſibi ſtructas […] lanti […] Conſtantinum a patre Conſtantio ſuo aſſertum imperij […] Conſtans Chriſtianus ſemper fa[…] Conſta[…] […] ita & Ae[…] imperium ſuſcepit […] Britan. & Gallia[…] ius. Pom. Laeti. Apud a[…] Olympi[…] 272. & rectum Conſtantii […] op. Eu[…] Adam[…] norum regis […] & opera […]

qui d[…] [m]od[o] [i]n Deorum numerum referretur. Natura namque fuit maxime leni & clementi, nec vnquam quiddam contra nos egit: imo nos [ab] [e]o [i]mperiosis & ſeruauit, ſicuti eſt dictum. Q[ua] propter dignam etiam tali vita eſt conſequutus mortem, tam moderate & pio filio […] ſtute & imitatore abſolutiſſimo ſibi con[…]to, deſunctus. Hæc de Conſtantio, qui ita diuini numinis prouidentia ad Imperatoriam ſublimitatem eſt euectus, ſatis ſint. Nam hac de re deinceps quoque dicemus.

** *De Conſtante iſto Euſebius lib. 1. de vita Conſtantini memorat, perchariim cum ciuibus & ſubditis ſuis fuiſſe, quos nullis exactionibus grauarit. Et cum aliquando ſiue Diocletianus ſiue Maximianus per legatos pecunia ei penuriam obijceret illum opulentiſſimos quoſque, vt ſe pecunia ad neceſſarios vſus præbenda adiuuarent, euocaſſe. Hi vero magna animi alacritate ingentem vim auri & argenti […] de occaſione principi ſuo gratificandi, ſibi gratulantes, ad illum ex quo dicti ſunt legatis præſentibus attulerunt. Tum Conſtans ad legatos conuerſus, nunc demum ſibi dixit repræſentatum theſaurum eſſe, qui dudum apud ciues ſuos ſeruatus fuiſſet. legati renunciare hæc Auguſto iuſſi, cum admiratione diſceſſere. Et Conſtans ciuibus ſuis pecuniam eam omnem reſtituit.*

Cap. XX.

De Diocletiano & Maximiano, vt imperio depoſito interierint, & qui eorum fuerint ſucceſſores.

a Diocletianum Nicomedia Maximianus M. dolani pur[pur]am eo anno depoſuere. Eutro. res cauſa exeun[…]tur

NOn multum interceſſit temporis, & Diocletianus vna cum imperij ſui conſorte Herculio Maximiano, ex cõſtituto Salonæ conuenere: ibique inter ſe conſtituere, vt die vno ambo Imperiali poteſtate depoſita, priuatorum veſtem ſumerent: vt quidem Euſebius Palæſtinus ait, quod mente capti, delipere cœperint: vt reliqui vero ſcriptores referunt, quod Græcorum philoſophorum vitam ſibi degendam legerint. Quum etenim ſatis diu imperio gerendo ſumma poteſtate vſi, & delicijs affluxiſſent, & gloriam magnam ſibi comparaſſe viſi eſſent, generos etiam ſuos in locum ſuum ſurrogaſſent, ad philoſophandum ſe etiam per excellentem & ſuperbam ambitionem contulerunt: vt ſcilicet quod ſe imperium optime adminiſtraſſe exiſtimarent, ex philoſophica quoq; vita gloriam aliquam apud poſteros conſequerentur. Atque Herculius quidem fune ſuffocatus, vitam finiit. Diocletianus cum ad extremã prope peruenıſſet ſenectam, miſere quoque periit. Gallet. b Maximinus autem diuinis expertus plagis, toto primum corpore tumorem ingentem concepit quo deinde varie diſruptus, lente ita emarcuit, vt blaſphema eius & impia lingua, quę iniquitatem in altum euomuerat, totas fauces ipſas vermium vim proferret, qui ex or[e] illius prorepentes fœtore peſſimo locum habitationis omnem replebant. Poſtremo autem morte † canis quam maxime latrans, ſceleratam & nefariam cum quadam violentia exhalauit animam Gelaſius porro Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, literis memoriæ mandauit, eos imperio depoſito poſtea pœnitentia ductos, id recuperare voluiſſe: ſed ſenatuſconſulto necatos eſſe. Sunt qui dicunt, per furorem & inſaniam aduerſus Chriſtum eos Imperium abie[ciſſe]

Diocletianum poſt triumphum de Perſis actum, adorari voluit. Et fratrem ſe ſolis & lunæ vocari, pedeſq; ſibi oſculos [porrigi], auro & gemmis calceamenta exornans præcepit. Pomp. b Mors Maximiani & Diocletiani. De morte Diocletiani ſeu […] Omnes duos deo [… …]tia […] Licinium ac Conſtantinum qui illum tanquam Maxentij fautorem grauiter […]

propter virilesnobilium & generoſorum martyrum & conſtantes animos, illius nomen extirpare,& tollere non potuiſſent. Verum enimuero illis ad eum modum extinctis, & Conſtante Conſtantini patre in Domino defuncto, c in Orientalibus partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus imperium tenuit, in Occidente autem in Gallijs Conſtantinus ſummam rerum adminiſtrauit. Apud Perſas tum *Saborius regnauit, & Romæ poſt Miltiadem Sylueſter eccleſiæ præfuit. Eo tempore Romæ à militibus d Maxentius Herculij filius, Auguſtus renunciatus eſt. Gallerius autem duos filios ſuos, Maximinum & Seuerum, Cæſares dixerat: atq; illi Orientis, huic Italiæ imperium deſtinauerat. Vterque vero eodem perijt tempore? e Seuerus morbo † extinctus: Maximinus in Cilicia, quum paternam ad ſe ditionem pertrahere conatus eſſet, turpiter vita defunctus. Quare Licinius Conſtantiæ ſororis Conſtantini maritus, à Maxentio & ſacro diuinoq; Conſtantino Cæſar eſt factus. Id vero peſſime g* Herculium Maximianum habuit, qui tum adhuc tantum Cæſar dicebatur. quod namque natura tyrannicus eſſet, dignitate Imperatoria arrepta, ſeipſum poſtea Auguſtum creauit: & poteſtatem quam antea depoſuerat, vendicare ſibi rurſum volens, inſidias quas filio Maxentio ſtruxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impedientibus, non potuit. Qua re deſperata, ad Conſtantinum generum inſidijs & ipſum circumueniendum atque tollendum ſe conuertit. Sed conſilio eius à filia Fauſta Conſtantini coniuge deprehenſo, ex Romani Senatus decreto eſt interemptus. Mortem eius h fœdam mox ignominia alia eſt ſubſequuta. i Imagines enim eius & ſtatuæ in locis omnibus omnes, tanquam impiæ & piaculares, euerſæ atque abolitæ ſunt. Atque vt eo vnde digreſſus ſum redeam, tyrannis illis ſublatis, Conſtantinus ditionem paternam in Gallia & Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculij filius Romam atque Italiam ipſam cum Imperio habuit. & cum eo Cæſar Licinius.

Conſtantinus in Gallia.
** al. Sapores Saborius rex Perſarum.*
d Maxentius Auguſtus.
Maximinus & Seueri obitus Licinius Cæſar.
e Seuerus à Maxentio fuſus, Rauenna captus & caſus eſt Or tres Adtres tabernas extinctus eſt Eutrop
† A factione Maxentij Romæ intra Tabernas oppreſſus Egnat
f Maximinus à Licinio ſuperatus, Tarſi obſcurum morbo periit. Euſeb.
g Herculius imperium repetit, ſed fruſtra
h In Illyrico vlcere inguinibus innato, & vermibus vndique erumpentibus Egnat
i Memoria eiuſdem abolita.

* † *Maximiani Herculij coniunx Eutropia fuit, vnde Maxentium & Fauſtam ſuſcepit.* Eutrop.

Cap. XXI.

De fœdiſſimis factis Maxentij Romæ, & Maximini Nicomediæ.

MAxentius vt ſe primum populo Romano arte quadam per aſſentationem inſinuaret, pietatem adſimulauit: & apud eos qui eius Imperio erant ſubiecti, Chriſtianorum perſequutionem edictis propoſitis inhibuit: fidemque & religionem præ ſe ideo tulit, vt ſub eo obtentu deceſſores ſuos multis modis flagitijs ſuperaret. Nequaquam enim talem ſe rebus ipſis exhibuit, qualem eſſe finxit. Et ad impura atque impia ſcelera delapſus, ad ſummam turpitudinem & fœditatem nihil reliqui fecit. [illegible] poteſtate ſua abutens, vxores à maritis [illegible] ſegregatas corrupit, & corruptas illis remiſit: talibuſque iniurijs viros primæ dignitatis, qui in conſilio eius erant, affecit. Quam ob cauſam omnium bonorum vniuerſique populi, vna cum metu, ingens in eum eſt concitatum odium. Grauiſſime enim crudeliſſima tyrannide vexabantur, neque ſpes quæpiam, vt finem aliquando ſæuitia tanta caperet reliqua erat. Per quamuis ſiquidem occaſionem ſatellites ſuos immittens, maximam vim hominum iugulabat. Et iam cæſorum ea erat multitudo, vt numerus eorum iniri non poſſet. In iis non pauci fuere Senatorij, quorum bonis inſidiæ ſtruebantur. Malorum vero talium coronis tandem in magicas impoſturas & incantationes euaſit. Aliquando namque mulieres grauidæ ſunt diſſectæ. Nonnunquam tenellorum infantium viſcera perquiſita. Leones inſuper mactati: In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonum peractæ, quibus ille victoriam ſibi conciliari eſt arbitratus. Et Maxentius quidem talis fuit, tyrannorum crudelitatem longe ſupergreſſus. Sub quo Romæ tanta rerum neceſſariarum fuit penuria, quanta nunquam antea fuiſſe memoriæ proditum eſt. Maximinus autem Tyrannus Orientis, eadem faciens, contentione quadam illius fœdiſſima ſcelera vincere, primaſque in flagitiis ferre ſtuduit, apud quem magi, & id genus præſtigiatores, præcipuos tulere honores. Et quum ſuperſtitionis eſſet quam maxime ſtudioſus, atque in idolorum cultu & errore prorſus immerſus, nullam rem vnquam vel minimam facere eſt aggreſſus, quin vates & aruſpices conſuleret. Ita ſcilicet eſt factum, vt perſequutionem aduerſus nos ſuſceperit multo acerrimam, ac templa Deorum paſſim conſtruxerit, ſacerdoteſque per oppida & loca omnia conſtituerit, & per prouinciam quamlibet Pontificem eis præpoſuerit, celebrem quempiam & præclarum virum, qui ſe ſatellitio militari venditaret atque circumferret. Præſtigiatoribus aliiſque nominibus impiis hominibus, veluti Deorum amicis, idem maximas quaſque conceſſit dignitates. Exactiones pecuniarum innumerabilium inſtituit. Populos ſubiectos grauiſſimis oppreſſit & antea inauditis oneribus. Locupletum domos vel minima de cauſa & prætextu vndecunque petito compilauit, bonaque eorum adulatoribus & mimis ſuis eſt largitus. Vino autem multo deditus, ad ſummam contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quæ ex ebrietate proueniunt, nihil fecit reliqui. Quapropter per ſobrietatis tempus, graui de flagitiis per vinolentiam admiſſis, ſæpe pœnitentia eſt actus: & quod prolixiſſime crapula ſe ingurgitaret, nihil ſceleris intentatum reliquit, familiaribuſque ſuis omnibus turpitudinis magiſter fuit. Diſciplina militari ſoluta, autor fuit, vt exercitus ad deliciarum & rapinarum ſtudia delaberetur. Ordinum militarium duces & prouinciarum rectores, perinde atque tyrannidis eius ſocij, auaritiæ artibus ſe collocupletarũt. Fœditates, porro quas libidine incitatus perpetrauit, ſtupraque & adulteria eius, quis quæſo exponere poſſit? Ciuitatem prætereire potuit nullam, quin plereq; mulieres vitiaret, atq; raperẽtur. Nec in nos ſolos, ſed in omnes etiã ſubditos ſuos res tã graues exercuit. Apud nos [illegible] in Oriente

o [illegible]
Maximini in Oriente tyrannis.
Idolomania eiuſdem, & Chriſtianorum perſequutio.

Vide Ehepus Fœmina greg. depudicitia conſeruanda decertantes: Alexandrina mulier, bona omnia amittere & exulare, quam caſtitatem perdere, maluit. Sophroniam Dorotheam nominat.

[illegible] & Occiden[illegible], non viri tantum propter [illegible] in Deum pietatem, aduerſus ignem, ferrum, gladios, maris vndas, famem, æſtum & algorem, & [illegible] bestias, membrorumque [illegible] incisiones depugnarunt: ſed & mulierculæ diuino confortatæ verbo, eadem hæc perferre ſuſtinuerunt. quæ, quum* ad corruptionem, ſtuprum, & pudicitiæ contaminationem ducerentur, vitam citius quam corpus prodiderunt. Id quod egregie oſtendit Alexandrina illa mulier, opibus, vitæ inſtituto, virtute, & in primis caſtitatis gloria celebris. quæ libidinoſum eius animum fortiſſime ſuperauit. Quum namque cum illa obteſtaretur, vt vitam ſibi potius quam pudicitiam adimeret, quod cupiditate magis, quæ eum in magnam ſpem voto ſuo potiendi ſuſtulerat, quam ira graſſaretur: precibus eius non acquieuit, ſed eius in perpetuum actæ exilium ſubſtantiam omnem inuolauit, ſibique vendicauit. Multæ præterea aliæ in pleriſque locis, ne ſummis quidem auribus de ſtupro ſe compellari patientes, duriſſima quæque ad mortem vſque pertulere mala. Quæ quidem admirandæ ſunt omnes, illa tamen præclara maxime nobiliſſima in vrbe Romana anima. Maxentius namque, qui libidine Maximinum æmulari in animum induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille veluti propinquus atque frater, & ſentiens & faciens, in ædes eius fœminæ adminiſtros ſtupri miſerat: marituſque eius præfecturam vrbis gerens, timore perculſus, abduci eam iuſſerat. Ipſa autem domo egreſſa, quum paululum admodum proceſſiſſet, doloſis blanditiis à productoribus ſuis impetrauit, vt ſibi in ædes ad habitum veſtitumque cultiorem ſumendum redire liceret. Atque ibi quum ſola eſſet cultro ſeipſam confodit. Sic illa cadauer eis ſuum reliquit: facto autem tali ſatis declarauit, * terum omnium maxime inuictam atque inexpugnabilem Chriſtianorum virtutem, nihilq; eſſe animo firmo & conſtanti violentius. Tantus vitiorum flagitiorumq; omnium vno eodemque tempore per Orientem Occidentemque ſimul, ſub duobus hiſce tyrannis fraternos in ſceleribus omnibus animos obtinentibus prouentus fuit. Affirmare medius fidius certe poſſum, quod illi breui poſtea in tantum ſunt coniecti diſcrimen, nihil aliud in cauſa fuiſſe, quam eam quæ contra nos excitata eſt perſequutionem. Ea vero vigorem ſtatimque ſuum firmiorem eſt conſequuta, quum nos conſuetam libertatem & conſtantiam noſtram recepimus.

Mulier Romana eandem ob cauſam ſibi ipſi manus attulit. Sophroniam Rufinus vocat.

Μόνον χριστιανῶν ἀνίκητον ... Καὶ οὐδὲν ... τύραννοι.

Propter Chriſtianorum perſequutionem in maximas clades tyranni inciderunt.

** De Sophronia huius caſu Prudentius ſcripſiſſe videtur:*
Aut ſi nupta torum regis conſcendere iuſſa,
Cœpiſſet impurum domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.

Cap. XXII.

De cladibus quæ perſequutionem hanc ſunt ſubſequuta, & de Imperatorum palinodia, ſeu recantatione & pœnitentia.

Bellum ciuile inter duos iſtos tyrannos.

QVum iam* decimus perſequutionis ageretur annus, nihil illi quoque quod vel ad occultas inſidias, vel ad apertum inter ſe bellum pertineret omiſerunt. Bellum enim inter duos iſtos tyrannos geſtum eſt, & mare infeſtū atq; innauigabile fuit. Quod ſi id à quopiam nauigaretur eum quod vtriuque alios alij captos abducerent, fidiculæ, flagra, tormenta varia, cruces, & poſtremo ignis ſupplicium manebant. Apparabantur vbique thoraces, cuſpides & haſtæ: præterea triremes, claſſes, & inſtrumenta belli omnia in promptu erant, reporeq; eo toto in locis & prouinciis omnib. nihil aliud vel audiebatur vel expectabatur, quā hoſtiles incurſiones, cædes, rapinæ. Quibus cum malis fames quoque irrupit & peſtilentiæ, de qua ſuo loco dicemus. Hæ tot & tantæ clades circiter decimum perſequutionis annum, Deo opitulante, prorſus conquieuerūt, finemque ſuum habuerūnt, quum quidē poſt octauum ceſſare cœpiſſent. Quod namq; diuina viſitatio pro clementia & benignitate ſua nos viſeret atque reſpiceret, ſeu potius reſpicere inciperet, qui tum rerum ſummam obtinebant, ſententia ſua mutata, palinodiam & recantationem cecinerunt, & perquam humanis literis excitatum quam maxime contra nos incendium perſequutionis extinxerunt. Quæ res profecto ſic non humano conſilio euenit. Qui enim ab hominibus prouenire potuit? qui quum quotidie crudeli quadam ambitione ducti, noua aduerſus nos tormenta inuenirent, ſibi ipſis tamen non ſatis faciebant? Manifeſtum porro eſt, opem eam à diuina bonitate nobis accidiſſe, quæ populū ipſa ſuum clementer reſpexit, autoremque malorū perculit, ac vehementiorē, & vt ita dicā, meraciorem iram ſuam duci perſequutionis grauiſſimæ exhibuit. Quod ſi hoc etiam vt tantopere in nos ſæuiretur, iudicio & diſpoſitione atque adeo permiſſione diuina factum eſſe cōcedamus diuinum tamen oraculum, *Væ inquit, ei per quem ſcandalum & offendiculum venit.* Confeſtim ſiquidē in eum Dei irruit vindicta, à carne quidem illa incipiens, ſed quæ dæmonum intemperiis agitatam animam eius quoq; pertingeret. Qualis autem ea vindicta fuerit, Euſebium commemorantē audiamus: Circa media enim tectorum occultorumque membrorum loca, corporis abſceſſus, & ſuppuratio repente extitit, quæ mox deinde in fiſtuloſum alte radicibus actis hulcus euaſit. Id incurabili & proſerpente contagione, interiora etiam viſcera depaſcebatur. Inde incredibilis vermium vis ſcaturiens, lethalem fœtorem à tota corporis mole excitauit: quæ moles ex nimia edacitate illius, etiam ante ipſum morbum, ad ſummum vſque multa aruina obducta fuerat: eamque tum marceſcendo diffluens, horrendū maxime & intolerandum accedentibus præbuit ſpectaculum. Et medici partim ne ſuſtinere quidem ſummam tam fœdi odoris grauitatem potuerunt: partim quod tam corpulenta moles magis etiam intumeſceret, ſpe ſalutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis rebus omnibus, tulerunt. Itaque crudelem in modum ſunt interfecti. Ille porro cum tantis conflictans malis aliquando tandem nefariam ſuam erga pios homines temeritatem atque ſæuitiam agnoſcit, ac re ſecum ipſe deliberata primum rerum omnium Deo flagitia ſua confitetur: mox præfectos familiareſque ſuos ad ſe vocat. quibus celeriter aduenientibus ſuadet Chriſtianorum perſequutione tandem ſuperſedeatur, conſtitutioneq; & edicto Imperiali nobis permittatur, eccleſias conſtituere. Addit præterea mandarum vt ſtatas ſolitaſque pro Imperatore

Calamitates publicæ

Perſequutio conquieſcit.

Palinodia Tyrannorū.

Diuinitus ſinu · et ſecu[illegible] tiani impoſitam. Permiſſione diuina Chriſtiani afflicti. Vindicta diuina in grauiſſimū morbū Maximinus incidit. Euſebij de eo morbo verba.

Agnoſcit & confitetur impietatem ſuam ſera pœnitentia Maximinus. Perſequutionem Chriſtianorum inhibet, Chriſtianorum ſemper olim ſuit, ſedulo precesq; à [illegible]

reces ad Deum funderemus. Talibus iuſſis il-co ad rem collatis, per vrbes paſſim omnes imperialia mandata propoſita ſunt, quæ pali-nodiam patratæ in nus perſequntionis eiuſce-modi verbis continebant.

Cap. XXIII.

De eorundem edictu inſcripto pro Christianis editu.

IMperator Cæſar Gallerius Maximinus, Inuictus, Auguſtus, Pontifex Maximus, Thebaicus Maximus, Sarmaticus Maximus, Germanicus Maximus, Aegipuacus Maximus, † quinquies Perſarum Maximus, bis Carporum Maximus, ſexies Armeniorum Maximus, Medorum Maximus, Adiabenorum Maximus, Tribus.pot.xx.Imperat.xix.Coſ.viij.Pater patriæ, Proconſul.& Imperator Cæſ. Flauius Valerius Conſtantinus, Pius, Felix, Trib.pot.v.& *Imperator Cæſ. Valerius Licinius Trib. pot. iiij.Imper.iij Coſ.Pater patriæ.proconſul, prouincialibus ſuis ſalutē. Inter alia quæ ex vſu & vtilitate reipu. promulgauimus, conſiliū quoque illud antea cepimus, vt ſecundum veteres leges & publicam Romanorum diſciplinam ri-te omnes viuerent. Prouidere prætcrea & efficere voluimus, vt Chriſtiani qui à maiorum ſuorum inſtitutis deſciuiſſent, mentem meliorem reciperent. Tanta namque conſilio neſcio quo eos cupiditas inuaſerat, & tanta dementia ceperat, vt ea quæ dudum à maiorib. promulgata & fortaſſe prius etiam à patrib. eorum inſtituta ſunt, reiicerent: & ex ſententia ſua prout vtique viſum eſſet leges ipſi ſibi conderent, eaſdem ſeruarent, & variis in locis varios cogerent conuentus. Et quum edictum eiuſmodi à nobis eſſet propoſitum, vt ad inſtituta maiorum colenda ſe accommodarent, quamplurimi eorum extremo adito periculo, ærumniſq; & cruciatibus toleratis, omnis generis ſupplicia pertulere. Nos vero, quod multos videamus in concepta dementia perſiſtentes, neque cœleſtibus diis debitum præſtare honorem, neque tam ipſa Chriſtianorum ſacra colere, humanitatem nobis perpetuamque conſuetudinem noſtrā conſeruandam eſſe duximus, per quam ignoſcere, veniamque concedere omnib. hominibus libentiſſime ſolemus. Itaque gratiam iam noſtram ad id genus hominum quoq; extendere eſt viſum, vt ſcilicet ruſum Chriſtiani ſint & in domibus ſuis conuentus ſolitos ita agant vt nihil contra diſciplinam publicam cōmittant. Per alias autem literas iudicib. quid obſeruare oporteat, indicabimus. Quapropter quum hoc illis permittamus, merito illi Deo ſuo ſupplicare debent, pro noſtra, reipublicæ, & ſua ipſorum ſalute, vt modis omnibus & publicæ res incolumes ſint, & ipſi in domib. ſuis extra ſolicitam curam & anxietatem viuere poſſint.

Cap. XXIV.

De ſimulata & fucata Maximini pro Chriſtianis ſine ſcripto promulgatione.

AT pa[...]odia quidem ſic ſe habuit literæque Imperatoriæ per Aſiam vulgabantur, paſſim in prouinciis & vrbibus legebantur. I

E Maximinus vero Orientis t[...] [...] lus ſuperſtitioni, deorumque [...], bellum cum rerum omnium Deo [...]rere conſtituerat, ſcriptum eiuſmodi non approbauit. Itaque præfectos familiareſque ſuos verbis tantummodo reprimere iuſſit ſuſceptum contra nos bellum. Et quod ſententię eorū, qui poteſtate & opibus eum antecellerent, repugnare non poſſet, in ditione ſua literas eas nelectione quidē & recitatione dignatus, edicto ſine ſcripto promulgato, doloſe perſecutionem inhibuit. Sabinus vero ſummum apud eum præfecturæ magiſtratum gerens, populorum Præfectis Principis ſui voluntatem publice per literas inſinuauit: Iamdudum conſtitutum decretumque, eſſe vt qui peregrinas conſuetudines conſectari viderentur, diis cultum ſuum præſtarent: & pertinaciam quorundam multum excitaſſe

Maximinus [...] ſcriptū hoc in ditione ſua pub[...] non p[...]ſit, ſed ſine ſcripto [...] edictū perſecutionem Chriſtianorum inhibet. Sabinus P. nomine eius literis ſuis, magiſtratib reliquis eam rē inſinuat. Euſeb. li. 9. cap. 1.

F diſcriminis. Quamurbem Principibus viſum eſſe, ſi quis Chriſtianorum gentis ſuæ ſacra colere competiretur, vt is extra periculum eſſet, eamque ob cauſam, tormentis non ſubiceretur. Longo iam eos tempore ea de ſe documenta præbuiſſe, vt à deſtinata ſua conſtantia non declinent. Scriptum id Sabini aliis quoque magiſtratibus demandabat ſignificari, non debere amplius eos de Chriſtianis eſſe ſolicitos: qui ſane iuſſa ea veritate niti arbitrati, per epiſtolas publice Principis ſententiam omnibus declararunt. Et non verbis tantum literiſque hæc ita acta, verumetiam ipſi ſtatim quos in cuſtodiis propter diuinum verbum clauſos habebant, in publicum productos liberos dimiſerunt, & ad metalla damnatos abſoluerunt. Quod quum ita facerent, gratificari ſe Imperatori ſuo exiſtimarunt. Sed ea in re admodum ſunt falſi. Hæc rerum facies quum ſic exhibita eſſet, ſtatim ex altiſſimis tenebris

Edictū exequutioni mandatur.

Chriſtiani in reddita ſibi quiete exultant.

G ingentem lucem exortam eſſe homines viderunt. Eccleſiæ frequentabantur, conuentus numeroſiſſimi cogebantur, & ex gentib. hæc quiſque cernens obſtupeſcebat, mirificamque rerum mutationem admirabatur, ſolum Chriſtianorum Deum magnū eſſe acclamans. Noſtrorum autem hominum quicunque generoſe & fortiter agonem pertuliſſent, publice cum ingenti libertate in veneratione erant. At qui per animorum imbecillitatem infirmiores in malorum colluctatione fuiſſent, lapſus ſuos per pœnitentiam ſarcire & curare feſtinabant dextras eorum qui fidem ſaluam conſeruaſſent prenſantes, eodemque ſummiſſo & ſordidato habitu & ſpiritu contrito, vt Deum precibus ſuis propitium ſibi redderent, orantes. Ad me-

Pœnitentia lapſorum Chriſtianorum.

H tallū damnati liberabantur: lætiq; atq; hilares cū libertate multa, incredibili atque ineffabili gaudio pleni, in patriam ſuam redibant. Itinera publicæque viæ triumphalib. hymnis & carminibus, viatoribus Deum de inopinata libertate glorificantibus, reſonabant. Et qui paulo ante violenter patria ſua exacti erant, eos vultu iucundo ad focos penateſque ſuos reuerti vidiſſes: & qui ante hac contra nos rugierant, inſperatam rerum mutationem cernentes nobiſcum congratulantes exultabant.

Chriſtianorū Pæanes.

Cap. XXV.

De ſtatua noua, Antiochia, quam Theotecnus recens erexit.

Poſt parē ſuam Maximinus perſequutionē Chriſtianorum renouat.

IN hac porro ſententia Maximinus Orientis tyrannus non bene ſex menſes perdurauit. Quomodo enim ille qui honeſtatis omnis inimicus, ſæuus, & aduerſarius Chriſti eſſet, tantopere augeri lætarique Chriſti gregem pateretur? Ilicet quæ tum eſſe videbatur pacem diſſoluturus, primum quidem conuentus noſtros in cœmiteriis prohibuit: deinde veterator quidam, ipſe ad ſeipſum Antiochenorum nomine per ciues eorum legationem miſit, id agens, vt ne cui Chriſtianorum eam vrbem incolere permitteretur: maximumque illos à ſe gratiam inituros illis ſignificauit, ſi hoc ipſi aduerſus Chriſtianos † per aſſimulationem facere viderentur. Sed aliis quoq; idem vt facerent, ſuggeſſit. Quorum præcipuus Theotecnus erat, vir impoſtor, & ingenio deprauatiſſimo præditus, nomineque ſuo indigniſſimus Logiſtæ ſiue curatoris & rationalis munus ea in regione gerens. Multa autem veluti dux quidam cōtra nos molitus, ſycophantiiſque plurimum vſus, id ſtudio habuit, vt nos tanquam fures & prædones abigeret. Quapropter quum multis autor & miniſter cædis fuiſſet, poſtremo ſimulacrum quoddam * Iouis amici incantationum & impoſturarum ergo erexit, & ſacrificis, initiationes, aliaque deteſtanda, & impuras impiaſq; expiationes & purificationes inſtituit. Quæ res vna cum eius idoli reſponſis ad Principem etiam ipſum peruenit. Theotecnus porro per illiberalem fœdamque aſſentationem veluti ſpeculatorem Imperatoris conſtituere volens, ſimulacrum ipſum aduerſus Chriſtianos concitauit. Dixit enim, eum Deum iratum, Chriſtianos perinde atque perpetuos & irreconciliabiles hoſtes ex vrbe & agris circumiacentibus quam longiſſime expelli iubere. Poſteaquam hæc Imperatori perplacere, aliarum quoque vrbium duces & præfecti gratificari illi ſtudentes, eadem contra nos conſtituerunt, populiſque & ciuibus ſuis denunciarunt. Nec ita multum temporis interceſſit, & tyrannus ipſe calculum & ſententiā quoque ſuam ad decretum huiuſmodi adiecit. Itaq; acris aduerſus nos excitata eſt perſequutio. Et ſacerdotes aliis hominibus celebriores per vrbes paſſim, Pontifices præterea, qui exiſtimationem & gloriam ſummam conſequuti fuerant, deorumque cultui maxime ſtudebant, Maximinus conſtituit: atque inſuper ſumma ipſius ſuperſtitio ſubditos ſuos populos omnes, qui gratificari illi contendebant, ita cōtra nos commouit, vt ſæuitatem eorum quam in nos exercuerunt, verbis perſequi non liceat. Maximas quippe ſe ab eo vtilitates conſequuturos arbitrabantur, ſi nouarum contra nos rerum inſolentiumq; iniuriam inuentores extitiſſent & adminiſtri. Quo maiore diligentia id in ſtudium, vt nobis incommodarent, incubuere.

Technam per aſſimulatam legationem conſtituit, vt Chriſtiani Antiochea exigantur.

Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomania & perſequutionis Maximini adminiſter.

** Ζεὺς φίλιος. Simulacrū & oraculū Iouis Amici erigitur. Iupiter amicus, Chriſtianos vltimo moueri, Antiochianos eiicere iubet.*

Cap. XXVI.

De confictis & falſis de Chriſto commentariis.

Libellus & [illegible]

COmpoſitis ſane quidem & confictis, qui rerum talium architecto & autori non diſplicerent, blaſphemiam & maledicentiam omnem ex ſuperantibus commentariis interrogationes ſcilicet Pilati & Seruatoris noſtri continentibus, in ditiones eos ſuas miſerunt: epiſtola quadam, vt ſcriptum id omnibus publicaretur, præfixa. mandatum etiam additum, vt literatores librum talē pueris omnibus, in quo primis rudimentis ſe exercerent, teneramque memoriam veneno tali imbuerent, legendum proponerent. Hæc quū ita fierent alius quidam, quem Romani ducem vocare ſolent, circa Damaſcū Phœniciæ, mulierculis quibuſdam circumforaneis & flagitioſis comprehenſis vim afferens, plagas minitatus eſt niſi teſtimonio ſcripto confiterentur, ſe aliquando Chriſtianorum ſacris initiatas, conſuetudinem ſtupri cum eis qui primæ apud nos fuiſſent dignitatis habuiſſe, nefariaque † flagitia in ſacris ædibus noſtris fieri ſolita. Atque item alia plura hiſce ſimilia, quibus doctrinam profeſſionemque noſtram calumniarentur, excogitarunt. Voces etiam eiuſcemodi in ſcriptū relatas ille ad Principem miſit, quæ deinde de conſilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publice ſunt propoſitæ. At non multo interueniente tempore, calumniarum talium artifex dux ille, dignas iniuriarum Chriſto contumelioſe illatarum, ſibi ipſi manus afferēdo, pœnas tulit. Nobis vero ſub eo paratæ perſequutiones, fugæ, populorumq; inſultationes, & alia prioribus illis conſentanea, adeo vt nonnulli claro loco genitu magni viri capti, citra recuſationem non grauate vltima mortis pertulerint ſupplicia.

Chriſti & Pilati commenticiorū [illegible]

Pueri in hoc primū in ſcholis rudimenta addiſcebant.

Mulierculā quādā vi adacta, ſummas Chriſtianis ſœditates falſe impingūt.

† ἀθέμιτα ἐν τοῖς κυριακοῖς δρᾶν.

Noua Maximini aduerſus Chriſtianos perſequutio.

Cap. XXVII.

De eius temporis martyribus, & edictis in æreis ſtatuis contra nos promulgatis.

Celebria ſanctorum multorum martyria. Supra c. 16 eodem.

TVm quidem Emeſæ, quæ Phœniciæ ciuitas eſt, tres Chriſtū profitentes beſtiis ſunt obiecti: quorum vnus Syluanus epiſcopus fuit iam decrepitus, vt qui quadraginta annos paſtorale munus obiiſſet. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antiſtes, diuinum prorſus epiſcopalis functionis exemplar, virtutis cauſa, & quod ab ineunte ætate in diuinorum oraculorū literis exercitatus fuerat, correptus nulla ei iuſta obiecta cauſa (nā id Maximinus ita ſtatuerat) capitis ſupplicium ſubiit & cum eo alij præterea Aegyptij epiſcopi multi. Lucianus quoque presbyter, qui propter vitæ continentiam, & ſacrarum literarum peritiam, Nicomediam ductus fuerat. Ibi ille, quod in præſentis Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem coniectus, atque necatus eſt. Tam grauia in nos impius Maximinus facinora edidit. Viſus certe quidem eſt maiorem etiam priore perſequutione contra nos concitaſſe motum. Cuius etiam tanta fuit mentis vecordia, quanta nunquam antes extitiſſe memoriæ prodita eſt. Decreta enim vrbium, & Imperalium conſtitutionū reſcripta æreis inſculpta columnis terrendorum Chriſtianorum cauſa in mediis vrbibus publicata. & pueris in ludum literarum ad magiſtros euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quam Pilatus & Ieſus, aliaque eius generis ad contumeliam noſtram tum primum conficta & excogitata per quæ omnia ſummum

Vindicta diuina Maximinum perſequitur.

Maxi-

Maximini in Deum odium, arrogantiſſimumq; ſceleroſæ animæ eius ſupercilium perſpicere licuit. Quam ob cauſam † diuina etiam vindicta eſt obſtupefacta, quæ excubare continua quadam vigilia ſuper impiorum malitia, eoſdemque in veſtigio conſequi ſolet. Ab hac ille perculſus, non multo poſt lege ſcripta, priori pacificationi contrarium prorſus de nobis ſtatuit. Vt autem impietas eius manifeſto probetur, partem quandam cōſtitutionis eius, quam in columnā incidi curauit, hiſtoriæ huic inſerere eſt viſum. Res ſic habet. *Iam tandem imbecilla humanæ mentis audacia ſeductionis erroriſque obſcuritatem atque caliginem depulit & diſcuſſit: qui quidem ante hac pernicioſis ignorantiæ tenebris, ita non tam impiorum quam miſerandorum hominū ſenſus inuoluit, vt rem veritatemque ipſam cognoſcere non potuerint. Sed ſingulari benignitate Deorum immortalium prouidentia infidum atque iniquum (vt ita dicam) libramomentum, ad iuſtam rectamque ſtateram eſt reductum, vt res omnes vobis grata, ſuaues & iucundæ eueniant, & vt iam maximum certiſſimumque noſtræ de Diis ipſis opinionis ac pietatis extet indicium. Sed neque ante hac cuiquam ignotum fuit, quibus ceremoniis & ſacris dij immortales à vobis ſint culti, quos non nudis atque inanibus fidei verbis, verum admirandis præclariſque operibus perpetuo venerari & magnificare conuenit. Recte profecto ciuitas veſtra deorum immortalium, propter cultum timoremque eorum, ſacrarium & domicilium vocari queat: & multis indiciis ſatis conſtat, eam cœleſtium Deorum præſentia florere. Itaq; vrbs veſtra quū rebus omnibus illi peculiariter conducibilibus poſthabitis, tum etiam prioribus quæ cepit detrimentis contemptis, quamprimum rurſus homines execrandæ vanitati deditos late ſerpere & propagari, ac veluti neglectam atque ſopitam auram facibus vim ignemque ſuum per eam recipientibus, vaſtum incendium differre ac dilatare ſenſit, nulla interpoſita mora confeſtim ad pietatem noſtram perinde atque ad ſacrorum cultuſque Deorum omnium metropolim vrbemque principem confugit, opem & auxilium implorans.* Et cætera quę ſequuntur, conſimilis impietatis plena, profeſſionemq; noſtram perſtringentia tanquam diuinum numen propter nos iratum, quidquid eſt in aëre, in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

† τὴν ἱερὰν ἐκπλαγῆναι δίκην, ἐγρηγοροῦσαν ἀεὶ ταῖς τῶν ἀσεβῶν πονηρίαις ἐφεπομένην ποδοῖς ἰχνευούσαν.

Edictū Maximini contra Chriſtianos.

Idololatræ caſuum fatalium clades Chriſtianis adſcribere ſoliti. Euſebius lib. 9. cap. 7. quo ſcriptū hoc Tyro propoſitum vidit. Perſequutionem iſtam plurima publica conſequuntur calamitates.

Cap. XXVIII.

De ſæua, quæ eo tēpore graſſata eſt, fame & peſtilentia.

Eiuſcemodi literis contra nos publicatis ſpes rerum meliorum omnis quantum in nobis ſitum eſt præcludebatur: & electi quoque inter nos, vt eſt in ſacro oraculo, non in mediocre delabebantur ſcandalum & offendiculum. Verum enim uero omnibus tam inexpectata rerum mutatione conſternatis, quum adhuc paſſim in itinerib. decreta ea eſſent, & ad multas vrbes nondum perlata fuiſſent, qui omnia ſolo nutu & voluntate ſua facit & mutat Dominus, glorioſam tyranni ſuperbiam veluti ſtrangulans, derepente auxilium cœlitus tulit. Statum enim ſolitæ pluuiæ hyberno etiam tempore in nubibus ipſis vinctæ ſunt & retentę. fames mox conſequuta, & deinde peſtilentia. Acceſſit ad eas clades, qui propter colorem igneum carbunculus vocatur, vlcus odoris peſſimi, mēbra corporis admodum contrahens, & quod latius ſerpens ingens crearet periculum, occupatiſque oculorum angulis viros ſimul & mulieres quas occupaſſet luminibus orbaret. Bellum inſuper Maximino ab Armeniis illatum, qui antea ſocii Romanorum fuerant. Belli cauſa erat, Chriſtiana fides & religio. Quod enim homines illos inducere atque perſuadere voluit, vt quem Chriſto præſtabant, idolis offerrent cultum, ex amicis hoſtes eos habuit. Quæ mala omnia eodem tempore coaceruata, tyranni audaciam furoremque contra diuinum numen conceptum, ſatis coarguerunt. Et quū per iactantiam glorioſe eo quod Chriſtianos perſequeretur, atque idolorum cultum propagare ſtuderet, ſibi polliceretur, non famē, non peſtem, non bellum imperii ſui ditionem inuaſurum eſſe: clades eæ confertim cumulatæ, quum ineptā iactantiam & audaciam eius repreſſerunt, tum * euerſionem interitumque eius iamiam affuturum, certo ſatis indicarunt. Et ipſe quidem expeditione bellica cum copiis ſuis contra hoſtes ſuſcepta, quotidie virib. amiſſis inferior abibat. In vrbibus autem & locis Imperii ſui reliquis, peſtis fami implicata ſęuiſſime graſſabatur. Tanta porro annonæ erat & rerum neceſſariarum penuria, vt medimnus vnus tritici bis mille & quingentis Atticis cōpararetur. Permulti ſane etiam in vrbibus cadebant, Ruſticorum autem, qui in agris mortui ſunt, multitudo numerari non poterat. Et fere eos omnes ſęua conſumpſerat peſtis. Nonnulli res ſibi chariſſimas locupletioribus paruo panis fruſto diuendebant. Alij poſſeſſionibus ſuis apud creditores depoſitis, ad ſummam inopiam redigebantur. Erant qui fœni reiectamenta ruminantes, & pernicioſas herbas adijcientes, emoriebantur. Mulieres honeſto loco natæ, inopia rerum omnium ad inuerecundam redactæ neceſſitatem, in foro obambulantes ſtipem mendicabant, pudore quodam & veſtitu mundiore priſtinam deliciarum affluentiam & libertatem tacite quodammodo præ ſe ferētes. Quidam pallidi & ſumme macilenti perinde atque ſimulacra quædam, rerum omnium egeni, hinc & inde oberrantes atq; lapſantes, proni in triuiis ipſis concidebāt, ſubſidii omnis expertes: & ad hoc vnum ægre firmi, vt fame ſe premi teſtarentur miſerandaq; voce à prætereuntibus cibi fruſtum ſibi præberi ſuppliciter peterent. Locupletiores porro propter mēdicātium multitudinem deſperantes, quū multa eis largiti eſſent, tandē & ipſi in ſæuam famis indigentiam perueniebant & cū eadē quæ indigētes paterentur, nō ſatis humaniter eam ſortē ferebant. Plurimis ergo dieb. nuda cadauera paſſim iacentia, miſerrimum adhuc viuentib. præbuere ſpectaculum. Iam nonnulli etiam canib. eſca erant: cuius rei gratia frequens canū cædes fiebat, quod metus eſſet ne illi in rabiem acti, humanæ carnis cibo aſſueficerēt. Peſtilentia vero domos ipſas peragrans: omnes carpebat, atque in primis ditiores conficiebat. Et quos fames non enecauerat, eos contagioſa peſtis lues tollebat. Itaque ſuſpiriis omnia plena eſſe, domus, plateæ, fora, luctus vbiq;, & vbi, cum ſolitis doloris vociferationib. & planctib. exaudiebatur. Et duabus hiſce quaſi armaturis, fame & peſte, mors ipſa depugnans, generationem & populum eius temporis fere omnem ſuſtulit. Eademq; die quamplurima efferebantur cadauera, & innumera quotidie fiebāt ſepulchra.

Siccitas. Fames. Peſtilentia Carbunculus.

Bellum Armenium.

** [illegible]*

Fames ſæua

Miſerrima famis ærūna.

Peſtilentiæ lues.

Omnes propè homines cladib. hiſce extincti.

Hæc

Chriſtiani peſte & fame tempore mortuos ſepeliunt, & eſurientibus cibum præbent.

Eam ob cauſam apud gentes Chriſtiani bene audiunt.

Poſt iteratã afflictionẽ, Chriſtianis lata diuinitus aduenit conſolatio.

Diuina prouidentia paterne ſimul caſtigamur, & erigimur.

Hæc pastoramenta & præmia edicta contra nos propoſita glorioſi & arrogantis Maximini ſunt conſequuta. Qua tempeſtate multi noſtrorum hominum egregia veræ pietatis ſuæ edidere documenta. Humanitatem enim ſuam declarantes, cadauera quæ paſſim inſepulta iacebant: (erant ea quamplurima) cum cura ſepeliebant: quos vero fames vexaſſet, eis congregatis panes alimentaque alia præbebant, pro facultatum ſcilicet copia. Vnde longe lateque fama celebris de nobis vulgata, quæ ex omnibus aliis hominibus veræ pietatis cultuſq; diuini laudem nobis tribuit, & Chriſtianorum inſpectorem curatoremque Chriſtum magnifice laudauit. Cladibus iſtis peractis, ſalutis Deus, tutor & propugnator noſter, oſtenſa ſatis & exhibita ira & indignatione ſua, per eas quas cumulate immiſerat calamitates, propter petulantem temerariamque ei illatam iniuriam, ſuſceptaſque aduerſus nos inimicitias, prouidentia ſua lætiora nobis affulgere tempora fecit, & poſt denſas tenebras lucem ineffabilem pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profecto tempore certo declaratum eſt, Deum ipſum ſpectatorem & moderatorem eſſe rerum noſtrarum, qui quidem flagello, in afflictionibus conuerſionis caſtigationiſque ſuorum gratia, vtitur. coercione autem & quaſi diſciplina, pro eo atque decet & expedit, peracta, perhumaniter & paterne eos reſpicit, qui ſpem ſalutis firmam in eo collocatam habant. Quemadmodum autem id ſapienter prorſus diſpoſuerit & fecerit, dicere conſtitui.

Cap. XXIX.

Vt magnus Conſtantinus de Maxentio qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, quum etiam ſignum ſanctæ Crucis ſtellis coruſcum in cælo vidit.

Conſtantinus iniurias Chriſtianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vlciſcitur.

Romæ ciues ſuos fœdiſſimis, quæ diximus, factionibus atterebat Maxentius, Herculij filius. Quod vbi Conſtantinus (frequentes namque ad eum Roma veniebant oratores, ne vrbem eam Imperatorum matrem deſpiceret, neue ita à ſæuiſſima fera vaſtari pateretur, orantes) cognouit, admodum eſt ita commotus, grauiterq; tantæ indignitatis famam tulit. Nam qui ex præſcripto & voluntate Dei viuunt, aliis illatam, ſuam eſſe reputant iniuriam. Ac primum per literas admonere & perſuadere Maxentio, vt à tam nefariis ſceleribus ſe abſtineret, cœpit.

Bellum inter Maxentium & Conſtantinum.

Vt autem ea re nihil egit, arma ſibi ſumenda eſſe, & iniuriam afflictorum quoad poſſet vindicandam iudicauit. Itaq; exercitu parato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quam omnigena Dei armatura Inſtructus. Id vbi Maxentius intellexit, nefandis magicarum artium impoſturis magis quam ciuium beneuolentia confiſus, ne extra vrbem quidem progredi primum eſt auſus. Inſidiis autem collocatis locisq; Imperij ſui pleriſq; circumcirca armatorũ hominum præſidio impoſito, copias alias aduerſus Conſtantinum miſit. Ille porro vno atq; altero prælio contra tyranni exercitum victor in Italiam longiſſime progreſſus, ad vrbem Romã propius accedit. Ne autẽ vnius Maxentij cauſa factum Romanis omnibus bellum gerere neceſſe haberet inenarrabili quadã potentia Deus tyrannum longius extra vrbis portas produxit.

Pons Miluius.

Ille namque ponte ex nauibus ſuper eo flumine quod vrbẽ præterfluit, in quo etiam alius pons qui *Miluius* dicitur conſtructus eſt arte quadam & fallacia confecto, exercitum eduxit, & cum magno impetu aduerſus Conſtantinũ eſt progreſſus. Conſtantinus porro de euentu belli ſolicite cogitabat, & quemnam ſibi adiutorem aduocaret, conſiderabat. Hæc illi meditanti in mentem venit, Diocletianum quidem qui Græcorum ſuperſtitione diis plurimis fretus fuerit, nihil adiutum eſſe: patrem vero ſuum Conſtantem longe felicius vitã egiſſe, qui mature Græcorum religioni nunciũ remiſerit.

Crucem vna & ſignum medio die in cælo Conſtantinus videt.

Quapropter paternum Deum, vt ſe reſpiceret, dextramq; ſibi in periculis imminentibus porrigeret, ex intimo animi affectu humilime inuocauit: id quod ad rem ſtatim eſt collatum. Meridiano enim tempore iter ei cum exercitu ſuo facienti, ſole iam occidentem verſus vergente, miraculũ maius quam dici poſſit, oblatum eſt: ignea ſcilicet columna, & lucis fulgor in aere crucis formã referens, quæ ſtellis æqualibus in Latinarum literarum figurã expreſſis, Conſtantino clare † in hoc vince, oſtendebat.

† ἐν τούτῳ νίκα.

Quare conſternatus, quod de viſione ea ſecum ipſe ambigeret, amicos qui ſecũ erant, an ipſi quoq; idem viderent, percontatus eſt, quod illi quum affirmaſſent, nocte proxima Chriſtus ei vna cum horrendo illo ſigno apparens, tale quiddam eum facere, atq; in bellis perferre iuſſit: fore enim, vt per id omnes vinceret hoſtes.

Labarũ ſeu vexillũ crucis exercitũ Conſtantino præit. Euſeb lib 1. de vita Conſtantini.

Et quamprimũ dies exorta, viſioni ei obſequens, ex auro ſignum tale fieri curauit: quod ad hunc vſq; diem in Imperatorio & aulico inſtrumento à tot ſeculis aſſeruatur. Id paucis deſcribere, non fuerit intempeſtiuum. Haſta longa ex auro elaborata, cornu obliquum habet, in crucis formam compacta: in cuius ſummitate corona mediam Græcam literarum P. * decuſſatam contrahens, primariis literis Chriſti nomẽ obſcure refert. Ex obliquo autem cornu, quod per haſtam eſt impactum, velum aureum ſublime dependet, in quo imago aurea pectore tenus pij Imperatoris liberorumque eius pulchre eſt expreſſa. Huiuſcemodi quiddam pro tempore tuto repente factũ ſanxit vt in bello præferretur.

** χιαζομένου.*

Victoria Conſtantini.

Quo etiam fretus, alacriter ad conflictum proceſſit. Cæterum prælio commiſſo, Maxentius magna vi eſt deuictus, & ex hoſtibus quamplurimi per crucis armaturam ferro cæſi. Maxentius vero, quem Conſtantinus Imperator fugientem perſequebatur, ſuo ipſius (quod dicitur) laqueo eſt captus, Ponte enim diuina virtute rupto, nauibuſque quibus flumen conſtratum fuerat ſolutis, tranſitus ipſe peſſum iit, & ſcaphæ ſubito cum hominibus omnibus in vndis ſubſedere.

Maxentius tyrannus, Pharaonis alterius interitus.

Ipſeq; miſer primus cum propugnatoribus ſuis in flumine merſus & ſuffocatus eſt, ſicuti olim cum vniuerſo exercitu Pharao? vt fluuius ille, ad eum qui Miluius dicitur pontem, equis & aſcenſoribus refertus viſus ſit. Tum vero ea quę olim cantata fuerant, ad oculum repræſentata videre licuit: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare electos aſcenſores ſatelliteſque ſubmerſit in mari rubro. Deſcenderunt in profundum quaſi plumbum, cum aquis vehementibus. Æquum ſane fuerit, ad exemplum magni illius ſerui Dei Moſæ, qui victoriam Deo acceptam tulit, itidem vt ille fecit, nos quoque lætos contra impium iſtum tyrannum hymnum concinere:

Imnus, carmen in victoria Cōſtantini.

Cantemus Domino glorioſe enim magnificatus eſt. Equum & aſcenſorē coniecit in mare auxiliator & protector factus eſt mihi in ſalutem. Iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. Quis ſimilis tibi in diis Domine? quis ſimilis tibi? Glorificatus in ſanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia? Prudentius.

Teſtis Chriſticolæ ducis aduentantis ad vrbem
Miluius, exceptum Tiberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans, quænam victricia viderit arma
Maieſtate regi, quod ſignum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.

Cap. XXX.

Vt Conſtantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit.

Conſtantinus victor vrbem Romam ingreditur.

HÆc porro, atque his ſimilia, Conſtantinus tam mirificā conſequutus victoriā, Deum celebrando canens, & voce clariore triumphādo iubilans, vrbem Romanam eſt ingreſſus: ciuibus omnibus hilaritate & lætitia ſumma animis eorum exultantibus, cum plauſu felicique omine & acclamatione eum tanquam ſeruatorem & liberatorem ſuum, victoriæ tropæum ferentem, quum quidem* prius vrbem tutam coronis obſediſſent, producentibus atque excipientibus. Conſtantinus autem veram erga Deum pietatem à natura ſibi quodammodo inſitam habens, nequaquam applauſu tali commotus, vt qui à Deo ſecundum rerum ſuarum ſucceſſum prouenisse ſciret, ſtatim crucis ſignū in ſublimi loco ſtatui iuſſit. Nec mora vlla interpoſita eſt, & ſtatua ad formam ſimilitudinemque eius ex ære fabrefacta eſt, quæ dextra manu ex eadem materia crucis ſignum elaboratum teneret. Eam ſtatuam, crucem ita magnifico lætoque habitu tenentem, Romæ in loco maxime celebri firmis innixam fundamentis collocari præcepit, cum huiuſmodi Latina inſcriptione. *Hoc ſalutifero ſigno, & vero fortitudinis documento, vrbem veſtram iugo tyranni ſolutam liberaui. Senatumque & populum Romanum antiquo ſplendori & amplitudini reſtitui.* Romana vrbe in poteſtatem ſuam redacta primum omnium vt ſanctorum reliquiæ collectæ, iuſtæ ſepulturæ mandarentur, conſtituit. Deinde illud curauit, vt ab exilio proſcripti reuocarentur. Edictum denique propoſuit, vt ne quis Chriſtianos perſequeretur, vt captiui & vincti ſoluerentur, vt bona publicata legitimis poſſeſſoribus ſuis reſtituerentur. Ad hæc in primis maturauit eccleſias Dei reſtaurare, eaſque donatis exornare: ſimulacrorum vero aras ex ipſis prorſus eruere fundamentis, atque igni comburere: ac ſi quos illæ habuiſſent prouentus eos diuinis conſecrare templis. Quæ omnia mira celeritate ſunt confecta. Totis autem ſeptem diebus ciuitas Romana celebrem ob victoriam eam egit conuentum: ſimul & autorem illius Deum, triumphalemque crucis armaturam, & victorem ipſum Conſtantinum laudans, honoribuſque dignis proſequens. Septimus tum à morte patris imperij Conſtantini agebatur annus. Et quum ille vna cum Licinio, qui nondum inſanire atq; furere contra Deum cœperat, debitum Deo præſtitiſſet cultum, ambo conſentientibus ſententiis conſtitutionem optimam pro Chriſtianis edidere. Præterea quæ à Deo eis præter ſpem & opinionē omnium accidiſſent res mirificas, & vt Maxentius deuictus eſſet, cum autem & conſtitutionem eam ad Maximinum Orientis tyrannū, amicitiam adhuc erga eos præſeferentem, verbis ampliſſimis perſcripſerunt. Ille porro factum id grauiter ferens vt arte quapiam, ne illis obnoxius eſſe videretur, effugeret, (nam edictum ad ſe miſſum reiicere, quod vt potentiores & maiores metuere, non facile ei erat) quidnam excogitauit? Simulauit ſcilicet & finxit, ſe conſilio proprio motum de Chriſtianis benignius ſtatuiſſe, & ad populos ſibi ſubditos pro eis literas, res nonnullas commemorans quas nunquā fecerat, dedit. Itaq; conſulto ſeipſum fallens atque deinceps, mentitus eſt. Quæ autem ſcripſit, erant huiuſmodi.

** στεφάνοις … τὴν πόλιν … [illegible]*

Statua Cōſtantini imperatoris cū vexillo crucis Romæ collocata.

Statua eius inſcriptio.

Pia Conſtantini in vrbe Ro. opera.

Supplicationes propter victoriam Romæ aguntur.

Edictum Conſtantini & Licinij pro Chriſtianis.

Cap. XXXI.

De edicto Maximini Galerij, quod in ſcripto pro Chriſtianis volens nolens propoſuit.

Edictum Maximini pro Chriſtianis per hypocriſim emiſſum & vi ab eo extortum.

IOuius Maximinus Auguſtus Sabino. Et fortitudini tuæ & hominibus omnibus notum eſſe perſuaſum habeo, Dominos noſtros & parentes Diocletianum & Maximinum, quum viderent mortales pene omnes deorum relicto cultu, ſe Chriſtianorum genti adiungere, recte conſtituiſſe, vt omnes qui à Deorum immortalium religione deſciuiſſent, coercione & vindicta publica ad eorundem Deorum ceremonias redire cogerentur. Poſteaquam vero ego primum feliciter & auſpicato in Orientem perueni atq; cognoui, in quæ loca quam plurimi homines, qui reipublicæ commodi & vtiles eſſe potuiſſent, à iudicibus & præfectis, ob eam quā dixi cauſam, in exilium acti fuiſſent: iudicibus eis omnibus mandaui ne quiſquam eorū poſt hac crudelius quicquam de prouincialibus ſtatueret, ſed potius blandiore cohortatione eos ad Deorum ſacra reuocaret. Quapropter quum ita iudices, vt par erat, iuſſis meis obſequerentur, euenit, vt nemo prorſus in Orientalibus partibus † vel in exilium mitteretur, vel iniuria atque contumelia afficeretur. Et plerique, quod nihil grauius duriuſque in eos conſtitueretur, ad Deorum religionem redi̇ere. Poſtea vero quum anno proximo Nicomediam feliciter ingreſſus eſſem, ibique manerem, venerunt ad me eius vrbis ciues cum Deorum ſimulacris: & me magnopere rogarunt, vt modis omnibus curarem, ne genti ei in patria eorum domicilium habere permitteretur. Quibus reſpondi, me quidem eorum petitioni perlibenter gratificari velle, ſed non ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod ſi qui in ſuperſtitione eorum perſeuerarent liberum id eis, pro vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate eſſe: neque tamen eos, ſi ad Deorum religionem agnoſcendam redire vellent, prohiberi. Sed enim & Nicomedienſibus & aliarum vrbium ciuibus, quæ & ipſæ eandem petitionem, videlicet vt ne quis Chriſtianorum ciuitates incoleret magno ſtudio & contentione apud me interpoſuere neceſſitate quadam benigne reſpondi: me quoque, quoniam id ipſum etiam antiqui Imperatores

† μήτ᾽ ἐξόριστον μήτε ἐξυβριστον γενέσθαι.

omnes

A omnes ſeruaſſent, & diis ipſis, per quos omnes homines cum ipſa rerum publicarum gubernatione conſiſtunt, placuiſſet, petitionem eiuſmodi, quæ de diuinorum hominum cultu cauſam ad me referret, confirmate. Proinde etiamſi ante hac deuotioni tuæ potiſſimum per literas ſignificatum & per iuſſiones itidem mandatum eſt, vt ne quid cum prouincialibus præfecti, quibus tot tantorumq; populorum cura eſt iniuncta, durius ſeueriuſue agant, ſed clementer, moderate & patienter eos ferant: nunc tamen viſum quoq; eſt ſcripto iſtu fortitudiné tuam admonere, vt illi neque à beneficialibus, neque ab aliis quibuſcunq, iniuriis afficiantur, vexentur, exeutientur: ſed potius vt humanis benignisq; exhortationibus Deorum curam & cultum agnoſcere perſuadeantur. Itaq; ſi quis iudicio ipſe ſuo Deorum religionem ſuſcipiendam duxit, eum complecti decet: ſi qui vero ceremonias ſuas ſeiunctim ſequi malunt, arbitrio potestatique ſuæ relinquendi ſunt. B Dabit ergo deuotio tua operá, vt quod mandatú ei eſt, ſeruetur & vt nemini poſthac prouincialium noſtrorum à religione ſua reuocandorum facultas permittatur. Porro vt iuſſa hæc noſtra ad notitiam ſubditorú noſtrorú perueniant, constitutione à te publicitus propoſita curare debebis.

Cap. XXXII.

De præcipui peruerſitate & motu Maximini contra Conſtantinum magnum.

Parum edi-ctum hoc Christiani noſmo pro-ſunt.

HÆc quum ita non ex ſententia, ſed neceſſitate adductus mandaſſet, minime viſus eſt vera dicere, eis qui in animis ſuis conſiderabant, paulo eum ante per iudicii ſui inconſtantiam, longe alia ac diuerſa conſtituiſſe. Quapropter nemo publice conuentus cogere, nemo libere quæ legitimi cultus noſtri ſunt peragere audebat. C Neque id reſcriptum ipſum volebat, quod ſecuritatem tantum nobis ab iniuriis & contumeliis concedebat: minime autem conuentus agere, diuinas domus extruere, & alia quæ ſolita conſuetaq; nobis ſunt facere permittebat: quum quidem ea omnia veræ pietatis pacisque noſtræ dux & autor Imperator Conſtantinus, vna cum Licinio, literis ſuis ad eum, omneſque ditioni & imperio eorum ſubiectos populos datis, permiſiſſet. Cæterum impio illi hæc diſplicuere: quamuis poſtea diuina vindicta coactus, vel ingratis eadem quæ illi conſtituerant, ſancire neceſſe habuerit. Præcipua autem eius vecordiæ cauſa erat, quod magnitudinem Imperij quod ei obtigerat ferre atq; ſuſtinere non poſſet: quamobrem cogitationibus & conſiliis ſtultis actus, inepte & perperam res gerebat. Iam & inani in animo ſuo inflatus arrogantia, per temeritatem & confidentiam opponere ſe auſus eſt Imperatoribus, qui eum D multis atque incomparabilibus modis longe antecellebant, genere, educatione, inſtitutione, prudentia, dignitate, vera erga Deum pietate atque in rebus omnibus officioſa, decenti & moderata animi conſtitutione: quæ virtutes in eis vt præcipuę & maxime illuſtres, præ aliis mirifice elucebant. Ac primum quidem in ſolitis quæ publice fiebant, acclamationibus & votis, primo loco ſe renunciari curauit: deinde autem amentiam & inſaniam vertens, fœdera

A cum Licinio antea pacta rupit. Et quum in animo ſecum ipſe reputaret, quæ per vim & efficaciam crucis Maxentio acciderant, non ſolum contra Imperatores, verumetiam aduerſus crucifixum Chriſtum arma ſumpſit. Et terrore correptus, paulatim ruſus perſequutionem in Chriſtianos permiſit. Quo tempore multi ſane admirandi & fortes viri in martyrij ſtadio ſtrenue curſum peregere.

Maximinus aduerſus Licinium res nouas molitur Christianos denuo perſequitur.

Cap. XXXIII.

Magnum Conſtantinum Romæ à Syluestro ſacroſancto baptiſmo initiatum eſſe.

Conſtantinus de bello Maximino inferendo cogitat.

HÆc quum diuus Imperator Conſtantinus audiuiſſet, atque in primis cognouiſſet, vt ille apertam aduerſus Chriſtianos perſequutionem renouarit, quod à puero malitiam & flagitia omnia odiſſet, animum deſpondit, ſeque ipſum curis macerauit, B ſedulo cogitans quomodo hunc quoque è medio tollere poſſet. Atque eum talia meditantem, quum nondum ſacro tinctus fuiſſet lauacro, ex improuiſo grauiſſime ægritudo quædam occupat, plaga certe ingens & prodigioſa, quæ per corpus totum ſerpens, atque idipſum exulcerans, ac velut vnum vulnus efficiens, anhelitum eius quem acerbe & grauiter ducebat, frequenter atque adeo continue rumpebat, & paulo poſt in lepram radicibus alte actis corpore toto euadit. Ad quam curandam multi magi & incantatores, multi etiam ex Perſide aderant impoſtores. Hi tantum abeſt vt quicquam ei profuerint vt morbum etiam ipſum adauxerint. His etiam ſuperueniunt *b* Græci, qui Imperatoris in religione mutationem ægre ferentes, per morbum eum, tanquam opportunum quoddam auxilium oblatum, illum impoſturis ſuis ad partes ſuas pertrahere conantur: & monſtroſe oſtendunt, in Ca- C pitolio lacum ſiue piſcinā fieri oportere, in qua innocentium puerorum ſanguine, eoq; recenti adhuc & vaporante repleta, ſi Imperator lauaret, facile eum curatum, corpuſque eius purgatum iri. Aliter vero vt à tanta lepra mundetur, fieri non poſſe. Ea re tam noua quum illi homines decepiſſent, derepente infantes plurimi cōgregantur. Etiam tempus adeſt, carnificeſque ſe ad illorum cædem expediunt. Adeſt iam & Imperator ipſe. Ecce autem matres puerorum adueniunt, capillis paſſis, mammillas decenter quodammodo ſuboſtendentes, lactis copia anguſtiam & dolorē illis parientes. *c* Hæ vlulatu & planctu cœlum complent. Porro Imperator cauſa tanti luctus cognita, miſericordia commotus mulierculis condolet, & pro humanitate ſua ſumma ſententiā mutat: potiuſq; æger eſſe vult, quam per tam abominandū ſcelus conualeſcere. Itaq; prolixe illacrymans: *Romani* inquit, *Imperij dignitas & amplitudo fontem atq; radicem veram* D *habet pietatem. vt igitur ex ea me prouenisse omnibus liquido oſtendam, valetudinem meam innocentium puerorum vitæ poſthabeo.* His verbis dictis ſolida prorſus beneficentia acerbiſſimum matrum dolorē ſolatur & aufert: ſimulq; domum reuertitur. Enimuero nocte proxima bonitatis eius fructum percipit ampliſſimū. Petrus enim & Paulus Apoſtolorum principes, ei apparent & dicunt: Conſtantine, nos ſumus Petrus & Paulus à Domino Deo ad te miſſi, vt ſignū tibi & indicium

Actus beati Sylueſtri no poſtrema ſui dat proximo loco ſeruata qui ſcripſit nomē igno- ramus, à multis tamen in vrbe Ro. Catholicis lectis cognoui- mus, & pro antiquo vſu multa hoc imitantur Eccleſia. Sed cū huiuſmodi ſcripta ad Catholicorum manus peruenerint, beati Pauli Apoſtoli ſententia procedat. Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Gelaſius Papa diſt. 15 Sancta Ro. eccleſia.

a In lepram incidit.

b Sanguine narium eo mod. in Græcia contra lepram. Imperatoris inſtitutum.

c Id propter pietatem Conſtantinus vincit, Imperatorem eundem vox.

Conſtantinus à Deo pietatis mercedē capit. Petrus & Paulus ei apparent, & remediū morbo indicant.

E ſalutis exhibeamus. Deinde eum hortantur, vt Antiſtitem ſacrorum eius vrbis Syluestrem inquirat, apud quem piſcina ſit, in qua ſi lauaret, celeriter morbũ omnem ceſſurum: idq; ea gratia, quod innocentibus & incorruptis infantibus vitam donaſſet. Porro vt eum ſomnus reliquit, medicum adſtantem longiſſime à ſe repellit, non iam arte aut ope humana ſe indigere dicens, auxilium deinceps & ſalutem ab altiſſimi manu aduenturã. Itaq; medicus ab eo diſcedit. Vt autem Syluester accitus affuit, & ea qua decuit obſeruantia & veneratione conſidere iuſſus eſt, haberet, ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eum Conſtantinus eſt percunctatus. Ibi Syluester: *Nobis, inquit, ô Imperator, dij multi non ſunt, ſed vnus, cuius opus eſt vniuerſum hoc. Petrus vero & Paulus, quos dixiſti, dij prorſus non ſunt, verum ſerui & Apoſtoli Dei: qui quod præcipue propter egregiam fidem charitatiſq; ardorem & deſiderium Deo chari grati q; fuere ſanctitatis arcem occuparunt, primũ inter ſanctos locum obtinentes.* F *Primi quippe ipſi gentibus omnibus diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti annunciarunt, atq; ab ipſis eccleſiæ omnes initia ſua ſumpſerunt. Atq; illi opere & curſu ſuo completo, per martyrium ex hac vita migrarunt, & nunc amici ſunt Omnipotentis.* Vbi vero ſacras quoq; illorum effigies requiſiuit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipſos eſſe quos vidiſſet, cõfirmauit. Itaq; pro purpura ſaccũ ſumit & diebus ſeptem ieiunio & orationi vacat, idolorum templa claudit, carceres aperit, per miſericordiam multam liberaliter omnes muneratur, & tandẽ ad ſacras vndas procedit. Vehemens autem & intenſa ab eccleſia omni, ita vt Syluester iuſſerat, oratio fiebat. Antiſtes porro ad aquam baptiſmi reſpiciens: *Hæc* (inquit) Imperator, *aqua diuina virtute per inuocationem † vnicæ Trinitatis concepta, ſicuti extra corpus hominis abluit, ita etiam animam intra à ſorde & inquinatione omni mundificans, ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit. Et iam oleo vnctus lauacrum ille ingreditur, atque more recepto ſanctiſſimæ Trinitatis fit inuocatio.* G *Et ecce lucis inenarrabilis ſplendor alicunde emicans locum cum illuſtrat, & ſonus quidam admirandus veluti pſalterij & lyræ abſoluta harmonia & concentu redditus exauditur.* Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, totus ſaluus & incolumis, perinde atque carne recenti indutus, quibuſdam quaſi piſcium ſquamis in vnda relictis. Atque ibi beato quoque Syluestri dixit, ſe quum adhuc in ſacris eſſet vndis, manus cuiuſdam veluti è cœlo miſſæ attactum ſenſiſſe. Vna cum ipſo autem Criſpus etiam filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo candidam veſtem induerunt.

Cap. XXXIV.

Quæ poſt baptiſmum Conſtantinus magnus rectè conſtituerit.

H Mox deinceps legem primum fert, vt qui poſthac per blaſphemiam Chriſto maledicere, aut quemquã qui eius cenſetur nomine, iniuria afficere auderet dimidiam bonorum ſuorum partem amitteret. Et manibus ipſe ſuis ligone accepta, in palatio ſuo, quod Lateranenſe dicitur, primus terram fodere, & eccleſiæ formam in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti deſcribere cœpit. Deinde promulgauit, quicunq; egerent, & Chriſtianorum ſacra colenda ſuſciperent, eis ſumptus & veſtitum ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religioſi viri teſtarentur, gratiam eam & munus conſequebantur. Anno eo ſupra duodecim millia, qui baptizati ſunt, virorum extra mulieres & pueros, in rationem regenerationis ſunt relata. Et grex quidem Chriſti quotidie incrementa ſua capiebat, ſimulacrorum autem cultus paulatim diffluxit ac diſparuit. Porro Senatu in baſilicã quæ Vlpia dicitur conuocato ſincera mente ſanxit, ne de cætero dij eſſe vel dicerentur, vel crederentur: non deos hominum eſſe, ſed potius homines deos illorum eſſe dictitans. Et quum ſeipſum ea in re apertum manifeſtumque haberent exemplum, vt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vt Deum verum certumque in cœlis regnantem adorarent & colerent. Et ne quis aliquid veteris erroris apud ſe hærere ſuſpicari poſſet, ſinceritatis ſuæ iudicium, templum in Palatio ſuum oſtendit. Populus porro huiuſmodi Imperatoris dictis applaudens, quadrageſies Chriſtianorum Deum verum Deum eſſe exclamauit. Conſtituit præterea, voluntariũ & non coactum baptiſmum eſſe: neque metu humano ad Chriſtianorum cultum quenquam accedere, verum volentem caſto maturoque conſilio, ſacro illorum numero aggregari debere. Itaque incredibilis in populo fuit lætitia, lege ea publicata: quod nemo contra animi ſui ſententiam, ad aliam religionem pertraheretur. Cum eccleſiis ipſis monumenta ſanctorum exornabantur, grataque & accepta in exilium actis præmia conſtituebantur: & quicunque Chriſtum profiteretur, is amicus Imperatoris eſſe promulgabatur.

Idẽ ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitẽtur, vnum proponit.

Voluntaria Chriſtianorum religio

Monumenta ſanctorũ.

Cap. XXXV.

Refutatio eorum qui dixerunt poſtea Conſtantinum Nicomediæ ab Arianis eſſe baptizatum & quod propter filij Criſpi cædem Chriſtianiſmum aſſumpſerit.

Qvod autem Romæ à Sylueſtre ſacratus & diuus Conſtantinus baptizatus ſit, poſt Maxentij oppreſſionem, qui fortiſſime ſub ſigno crucis eſt deuictus, ſatis oſtendit baptiſterium, quod ad hoc vſque tempus, eius rei gratia in teſtimonium certiſſimum Romæ aſſeruatur: ſicuti hoc de viris natu grandioribus, qui veritatem maximi faciunt, auditur. Nemini vero mirum videri debet, quod ante baptiſmũ laudatiſſimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus ſit, vt diuinam vocem ad ſe delatam audiret, vt venerandam crucis formam in cœlo videret, vtque honorandas diuinorum & ſacrorum Apoſtolorum Petri & Pauli imagines ſpectaret. Dudum enim antea moribus Chriſtianus fuerat, & nomen eius in cœlis ſcriptũ erat. Et non infidelibus tantum, ſed & credentibus ſigna exhibentur. Qui in Oriente olim Arianæ ſectæ fuere Conſtantinum Nicomediæ ab Euſebio eius vrbis epiſcopo iam moribundum baptiſmũ ſuſcepiſſe, prodiderunt: propterea eum ſacrum lauacrum diſtuliſſe dicentes, quod id in Iordane fluuio perficere voluerit. Id vero ex eo facile refellitur, quod Eccleſia à Sylueſtre eum Romę baptizatũ eſſe certo prædicat. Quapropter teſtatum omnibus eſſe volo, vt hoc ſic etiã ipſi tuto & opinentur & credant. Ariani enim male ſentientes, animo & conſilio diabolico hoc

Conſtantinus Romæ baptizatus

De eius baptiſmate varie auctores ſic conſtantis ſile, quæ de imperij donatione circumfertur, vti minus ſimilia vera, non probant. Ignat.

e[...]runt, non Romæ baptizatum eum eſſe aſſerentes, aut fortaſſe eadem cum illis ſenſiſſe aſtruentes, perinde atque ab ipſis propterea baptiſmi gratiam ſuſceperit: quod abſurditatis & mendacii plenum eſt. Quod ſi enim nondũ ſacri lauacri particeps fuit, conſequitur eum neque in Nicæna Synodo cum patribus congreſſum eſſe, & cum eis diuina myſteria non participaſſe. Quomodo vero aliter benedictione eorum dignus reputatus eſſet, & cõmunis mẽſæ particeps fuiſſet? ſicuti hiſtoria tradit. Verum Ariani quidem hæc ſic ludant, nos vero ad hiſtoriam reuertamur. Neque ſane ignoro, quæ etiam Græci per ſycophantiam & calumniam crimina Conſtantino impingant. Dicunt enim illi Conſtantinum, quod quoſdam ſibi propinquitate & ſanguine iũctos interemiſſet, & Criſpum filium ſuum manu ſua occidiſſet quẽ Fauſta nouerca, quaſi illam de inceſto ſtupro compellaſſet, apud patrem detulerit, pœnitentia ductum, cum Sopatro philoſopho, qui tum Plotini ſcholæ præerat, de luſtralibus purgationibus contuliſſe, illumque reſpondiſſe, neminẽ prorſus tantarum inquinationum reliquiſſe expiationem. Quumque ea de cauſa in maxima eſſet ſolicitudine & anxietate, in Chriſtianorum epiſcopos eum incidiſſe qui illi polliciti ſint, per baptiſmum ſe non ea tantum, ſed multo etiam grandiora piacula purgare poſſe. Itaque quod voti ſui compos factus eſſet, vehementer eum lætatum, Chriſtianorumque ſacra admiratum eſſe: datoque Chriſto nomine ſubditis ſuis eã neceſſitatem impoſuiſſe, vt Græcorum religionem abiurarent. Verum hæc manifeſta figmẽta, quibus Chriſtianorum fidem & pietatem veluti per comœdiam traducere ſtuduerunt. Criſpus enim vigeſimo imperii eius anno deceſſit, propter quẽ illi expiatione eum opus habuiſſe dicunt. Is quoque multas pro Chriſtianis ſuperſtes adhuc cum patre leges tulit, vt qui ſecundum in imperio locum haberet, & Cæſar eſſet: ſicuti hoc hodie quoque tempora legibus ipſis ſubiecta ſatis indicant. Vbi vero Sopater in Conſtantini colloquium venit? qui ſoli ei oræ quæ ad Oceanum & ad Rhenum eſt, præfuit. Quum autem aduerſus Maxentium bellum gereret, & in Italia ageret, rebus Romanorum tũ diſſidentibus, non facile erat ſe Gallis & Britannis immiſcere, apud quos conſtat Conſtantinũ Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, prius etiam quam contra Maxentium pugnauerit, & Romam atq; in ipſam Italiam venerit: id quod etiam & tẽpora & leges quas pro nobis ſanxit, certo teſtificantur. Et vt concedamus, Sopatrũ facile cum illo colloqui, aut per epiſtolam agere potuiſſe: non tamen credibile videatur, philoſophum tantum ignoraſſe, quod Hercules poſt liberorum ſuorum necem, & Iphiti amici & hoſpitis cædem, Athenis myſteriis Cereris expiatus atque purgatus ſit. Satis porro fuerit oſtendiſſe, Græcos etiam ipſos fœdorum flagitiorũ luſtrales expiationes promittere ſolitos: eoſque qui iſta confinxere, Sopatri magis accuſatores eſſe. Non enim perſuaderi poſſum, tam clarum in ſapientia virum talia ignoraſſe. De his ſatis.

Refutatio calumniæ quæ Græci idololatræ Conſtantinum expetiere.

Sopater philoſophus. Plotini ſchola.

Criſpinus Conſtantini filius & Licinius iunior Conſtantini ex Conſtantia ſorore nepos, Licinii ſenioris filius, pluribusque nobiles & præclari viri, 20 Conſtantini imperii anno, Fauſtæ conſtãtini coniugis dolo interfecti ſunt.

Pomp. Orol.

Conſtantinus imperii ſui 22. anno Fauſtam interfecit in balneas ardentes coniectam.

Eutrop.

Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. Myſteria Cereris.

A

Cap. XXXVI.

De ſancta Helena, vt ea Romam venerit: & de colloquio Iudæorum cum Syluestre.

IMperatoris mater Helena in prouincia tum Bithynia agebat. Ibi Iudæi Imperatoris mutationem ſecum ipſi reputantes, matri eius ſuadent, vt ad filium ſcribat, eumque admoneat: Recte quidem feciſſe, quod ab idolorum cultu diſceſſerit: non recte autem, quod nouam Nazarenorum religionem ſit complexus. Quod illa ita fecit. Conſtantinus vero acceptis à matre literis, eſt id quod decebat, reſcripſit: & ex Iudæis quoſdam Romam euocauit, vt cum preſbyteris Chriſtianorum ſermones per colloquiũ conferrent, & quæ pars meliora afferre reputaretur, vt eam neceſſario pars altera ſequeretur. Et iam quarũ, curante ac præeunte Conſtantino,

B

conuentus in Romana vrbe cogebatur, in quo Romanorum quidem epiſcoporum viginti quatuor erant: Iudæorum vero ſacerdos 120. in quibus duodecim reliquis præibant. In conuentu & colloquio eo, Sylueſter princeps erat: Aderat in eo & Imperator ipſe, & mater eius Helena, attente & diligenter vtroſque audientes. Quum autem ſacratiſſimus Sylueſter eloquentiæ vi multis modis illos ita ſuperaret, vt cum admiratione delecti illi Iudæi hianti ore ſtupentes audirent, efficaci reſponſionum eius perſuaſione conſternati: quumq; poſtremo taurum ille veneno enecatum, inuocato Chriſti nomine reſtitueret, omnes ad pedes eius ſunt prouoluti: cultuq; ſuo proiecto; idem de religione cum Syluestre ſenſerunt, ita vt qui eo animo venerant vt alios caperent, ipſimet ſint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ, vt de filio melius iam ſentiret, perſuaſit. Quin & ipſa patriæ religionis cultu relicto, ad Sylueſtris

C

procidit pedes: ab eoque ſacra fidei noſtræ myſteria edocta, vera tandem tot tantiſque virtutibus præditi filij mater eſſe apparuit, eodem cum illo ardore & fide in Chriſtum concepto.

Iudæorum & Chriſtianorum epiſcoporum de religione in vrbe Rom. colloquium.

Iudæi per Sylueſtrum ad Chriſtianiſmum adducuntur. Helena Conſtantini mater Chriſtiana fit.

Cap. XXXVII.

De conflictu Conſtantini & Maximini, & de eis qui ſignum crucis in exercitu tulerunt vexilliferis.

HÆc quum cognouiſſet Maximinus Oriẽtis tyrannus, non potuit non impatienter ferre. Quamobrem bellum irreconciliabili odio * maximum mouit, breuiq; res omnes miſcuit & turbauit, exercitum collegit, ingentes innumeræ multitudinis copias contraxit, ſpe & fiducia dæmonum necnon armatorum plurima turba ſeductus. Itaque etiam Imperator celeberrimus, vna cum Licinio Cęſare. Roma terra marique Orientem verſus eſt profectus, cum

D

exercitu forti & robuſto: quo tamen ille non tantum, quantum ipſius crucis armatura, confidebat. Et poſteaquam in Bithyniam ad locum qui Aſtacus dicitur, ventum eſt, contra ſceleratum hoſtem ſigna infeſta iam inferentem, maxima cũ fiducia acie inſtructa progreditur. Iuſſerat autem Conſtantinus magnus crucis ſignũ præferri, quod à Romanis antea Labarum dicebatur, ſignis mdu aliis longe præſtantius, quod id à militibus † præferri & adorari

Bellum aduerſus Maximinum geſtum.

** pacis violatæ qua cum Licinio inierat, Euſeb.*

Labarum, præcipuum Rom. ſignorum vexillum.

ege caurum fuerit. Quam ob cauſam etiam Cō
tantinum puto, celeberrimum Romani impe-
ij vexillum in Chriſti ſignum mutaſſe vt fre-
quenti eius ſpeculo & cultu ſubditi in deſueru-
inem priſtinę ſuperſtitionis venitent, eumque
olum Deum eſſe arbitrarentur, quem Impera-
or & duces eius colentes, propugnatore ad-
ueiſus hoſtes vterentur. Hoc igitur ſignum
ræferri, & laborantibus periclitantibuſque
ohortibus adeſſe, atque à ſatellitibus per vices
n humeris geſtari, ordineſque cum eo circum-
re iuſſerat. Salutifera hæc armatura quum ſic
Conſtantini aciem præiret, Maximinus ſuis
ræcepit, vt quicunque collimare certoque ia-
ulari poſſent, in ſignum id tela conuicerent, at-
que in ipſum confertim cum impetu ferirentur.
Quapropter is qui id ferebat (dicitur autem
Græce ſuperſtitionis fuiſſe) metu percullus, alii
ortandum tradere feſtinauit. Atque ibi alter
quidam patre martyre prognatus alacriter ad-
nodum proſiluit, thoracem & galeam longe à
e abiecit ſolaque tunica tectus ſignum Crucis
ripuit. Porro ille qui ſibi à telorum ictibus ca-
erat, lethali vulnere accepto concidit. Qui ve-
o ſacratum crucis ſignum ferebat, quāuis den-
e niuis inſtar tela in eum conuicerentur, à nul-
o tamen eſt vulneratus. Nam præter opinio-
em omnem diuina quadam virtute tela ab
oſtibus emiſſa, haſtæ ſigni illiſa atque impa-
ta, ab eo qui id ferebat in medio armorum
iſcrimine verſante auolabant. Dicitur præter-
a, atque à Dei amantibus viris creditur, nec a-
o vnquam tempore qui ſignum id tulerit, in
iniſtrum aliquem decidiſſe caſum, aut vulne-
atum captumve eſſe. Sed enim prælio commiſ-
o, tyrannus, qui deteſtandis magorum impo-
uris fretus fuerat, interiore quoque tunica ab-
cta militarique habitu ſumpto, cum paucis
dmodum qui ei bene volebant euadens, quā
elerrime quo eum pedes ferebant profugit, &
cum alium alio mutans, vix ſe ex hoſtium ma-
ibus ſubduxit: re ipſa verum eſſe oſtendens di-
inum illud oraculum, quod dicit: *Non ſaluatur
x per multas copias ſuas, & Gigas non ſaluabitur in
ultitudine fortitudinis ſua.* & quæ in Pſalmo ſe-
uuntur. Poſtquam vero ex turpi fuga in ditio-
em ſuam peruenit, iram furoremque omnem
ſacerdotes & vates ſuos emiſit, quorum ma-
cis incantationibus & impoſturis adductus,
ntum ſuſceperat bellum: collectoſque ex iis
aniſſimos quoſque, veluti præſtigiatores ac
ductores iugulauit. Chriſtianorum autem tu-
lari Deo, non æqualem antea ſed perfectam
m integramque pro eis conſtitutionem pro-
oſuit: nec ita longo poſt tempore, præter fa-
m fœda morte vitam finiit. Conſtitutionem
m his annectendam cenſui.

Cap. XXXVIII.

*e edictis qua Maximinus periculo euitato recte propo-
ſuit.*

Mperator Cæſar Caius † Valerianus Maxi-
minus, Germanicus, Sarmaticus, Felix, Pius,
uictus, Auguſtus. *Omnibus nos modis continue
ouincialium noſtrorum commoditati prouidere, ea-
ecus præſtare velle, quæ omnium maxime fructuoſa
t, & quæ ad vſum vtilitatemque omnium communē
riant, reique publicæ conueniant, atque animis om-*

E *nium chara grataque accidant, neminem ignorare: ſed
vnumquemque hominum, ad rem ipſam recurrentem,
noſſe, perſuaſumque habere credimus. Quandoqui-
dem autem manifeſtum ante vobis eſt, propterea quod à
diuis parentibus noſtris Diocletiano & Maximino præ-
ceptum fuerat conuentus Chriſtianorum tollendos eſſe,
per multos à beneficialibus excuſſos ſpoliatoſque eſſe bo-
nis ſuis, id quod in futurum quoque ſic contra ſubditos
noſtros, quorum nos, quod ita facultates eorum & poſ-
ſeſſiones diſperirentur, curam maxime gerere decuit, pro-
cedere debuerat: datis proximo anno ad cuiuſque pro-
uinciæ præfectos literis, conſtituimus, ſiquis conſuetudini
tali aut obſeruationi cultus eiuſmodi adhærere vellet,
vt is nullo interpoſito impedimento propoſitum ſuum
teneret: neque à quopiam, quo minus facile abſque ti-
more & ſuperſtitione omni quod cuique placuiſſet face-
re, prohiberetur.* Cæterum ne nunc quidem late-
re vos poteſt, iudices quoſdam iuſſiones no-
ſtras non recte † accepiſſe: quapropter factum
vt de eis homines noſtri * diſſentire cœperint,
F lentiuſque ad religiones eas quas ipſi probaſ-
ſent, acceſſerint. *Sed enim vt deinceps omnis metus
ſuſpicio & dubitatio præcidatur, conſtitutionem præ-
ſentem proponere voluimus, vt omnibus ſit notum ac
manifeſtum, quicunque ſectam religionemque iſtam
complecti volunt licere id eis, vt ad numinis cultum
hunc quem ſibi moribus ſequendum ſumpſerunt, ſe con-
ferant, ex liberalitate & gratia largitionis huius facere. Quin
& dominica atque templa ſua eis exſtruere conceditur.
Vt autem maior ſit liberalitas hæc noſtra, illud quoque
ſanciendum eſſe duximus: ſi quæ ſunt domus & prædia,
quæ antea iuris Chriſtianorum fuerint, & parentum
noſtrorum iuſſionibus in ius fiſci ceſſerint, aut à ciuitate
aliqua teneantur ſiue venditio ſeu donatio aliqua inter-
ceſſerit, vt ea omnia in antiquum Chriſtianorum ius
reuertantur, vt in eo quoque pietatis & prouidentia
noſtræ percipiant fructum.* Hæc ille poſtea ſcripſit,
fortaſſe etiam vt Conſtantinum mitiorem ſibi
redderet. Edictum porro iſtud propoſitum eſt
nondum integro exacto anno, ex quo iuſſio-
G nes eius aduerſus nos columnis inciſæ fuerant.
Et *quibus ante hac apud eum non dico regionem aliquā,
ſed ne ſolitudinem quidem incolere permiſſum fuerat,
verum vt impij Deoque prorſus carentes, ex locis omni-
bus eiecti, omnibuſque malis expoſiti, atque ferro, igni,
beſtiis, & innumeris ſuppliciorum, mortiſque generi-
bus obiecti, tormenta & cruciatus omnes ſuſtinuerant. iij
tandem religionem ſuam habere & ædes ſacras con-
ſtruere iubentur, iuribuſque ſuis illis vti frui permitti-
tur.*

Maximini ſeuerum pro Chriſtianis edictum.

† πάρεργον ἐποίησαν. * διστάζειν, ambigere.

Hinc credibile certum que adeo eſt, Germanos eccleſias Kerchen appellare.

Diuerſum hoc prorſus à priore eſt edictum.

Cap. XXXIX.

*De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: &
de extrema internecione veritatis inimicorum.*

Atque hæc poſt fugam, quaſi inſigni quo-
piam beneficio in ea affectus, & aliquid
noſtra cauſa quamuis non ita vt commeruerat,
paſſus, perinde atque id propalam confiteretur,
H ſcripſit. Quum enim *ſecundo, nobiſcum conflictu
congrederetur, vitam amiſit: ſed non ita vt decuerat de-
certans, neque cum laude & gloria fortiter cadens.
Namque acies quidem eius in loco plano ſtructa conſiſtit.
Ipſe autem domi ſe continens. & tela effugiens, veluti
qui manus aduerſus Deum ſubſtolleret, diuino in toto
corpore ſuo affligitur flagello. Confeſtim ſiquidem do-
lore ex anxietate ſumma correptus, in lecto voluteba-
tur, & inedia tabeſcebat. Incenſio autem intra viſcera
exorta habitum & formam omnem corrumpebat: ex-*

Euſeb. lib. 9 cap. 10.

Maximini in rbus narrandis.

Mors eiuſdem. Hic Cæſar quadriennio, Auguſtus triennio per Orientem fuit. Dia... tyranno hoc ſublato, Chriſtianiſmus in O... reflo... reſcit. Statua Maximini deiiciuntur, & memoria eius damnatur. Amici eiuſdem male accipiuntur.

trinſecus etiam ſpecimen eius deformabat, ita vt breui nihil in eo eſſe reliquū, quam os aridum ſimulacro perſimile, quod horrorem timoremque ſpectantibus incuteret, & vt corpus eius tanquam animæ ſepulchrum, aut cuſtus quidam altius eam in ſe defoſſam continens, eſſe viderentur. Et quum cerebrum omne exuſtum eſſet, oculorum orbes loco ſuo motis exciderunt, eumque excæcarunt. Ipſe porro doloribus maximis excruciatus, Deoque confeſſus, mortem ſibi accelerari orauit: poſtremoque omniū condignas ſe pœnas, pro flagitiis ac contumeliis, quibus proterue & petulanter Chriſtum eſſet perſequutus, dare teſtatus, execrandam tandem illam egit animam. Verum enimuero hoc quoque ad hunc modum, qui tyrannorum omnium acerbiſſimus fuerat, e medio ſublato, eccleſiæ ſtatim ex ipſis fundamentis excitantur, fidei verbum liberius quam antea prædicatur, idolorum furor potius quam cultus ignominioſe intercidit. Et ipſe Maximinus primum vt Deo inuiſus & tyrannus, literis vbique propoſitis publicisque inuectiuis declaratur. Statuę eius & imagines, quæcunque in vrbibus in illius honorem erectæ fuerant, illæ quidem ex locis editioribus deiectæ comminuuntur: hæ autem in facie fuligine coloreque atro obliniuntur, ludusque & ludicrum illudere ei volentibus proponuntur. Et honores alii veritans inimicorum abulentor. Deinde etiā qui eadem cum illo ſenſerāt, parteſque eius ſequuti fuerant, & ſuperbius ſacris noſtris illuſerant, amici & familiares eius, iuſtas ferunt pœnas.

Peucentius.

Qualis Peucentius ille fuit, in magna apud illum veneratione habitus, & amicorum omniū intimus tertium ab eo conſul creatus, aliiſque etiam † honoribus geſtis clarus.

† Catholicus rationum omnium præfectus ab eo conſtitutus.

Lucianus quoque omni itidem dignitate ac poteſtate præcipue ab eo exornatus, qui ſanguine Ægyptiorum Chriſtianorum, honores ſibi & magiſtratus parauerat. Plurimi præterea alii, per quos poteſtatem Maximinus ſummam, vt omnibus terribilis videretur, conſequutus fuerat.

Theotecnus rationalis.

C Comprehendit quoque Theotecnum vindicta non diu morata propter ſcelera ea quæ aduerſus Chriſtianos commentus fuerat. Quod enim propter nouum illud ſimulachrum & figmenta contra nos excitata, honore auctus fuerat ad dignitates quoq; primarias eſt euectus. Et poſtquam Licinius Antiochiam peruenit, & magorum atque impoſtorum turbam ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius ſimulacri ſacerdotes, tormentiſque affecti cauſam impoſturæ ſuæ edere ſunt coacti.

Sacerdotes Iouis Amici.

Atq; illi vbi Theotecni fraudem prodidere, primū Licinius Theotecnū occidit, deinde impoſtoribus illis dignam inflixit pœnam. Ad hoc Maximini liberi, & qui vel genere vel amicitia ei coniuncti erant, adiecti, parique contumelia & pœna affecti, cæſi ſunt.

Liberi Maximini.

Quoniam non ſuſceperunt diſciplinam, neque intellexerunt vt non cōfiderent in Principibus, in filiis hominum in quibus non eſt ſalus: In die ergo illa perierunt omnes cogitationes illorum.

D

Cap. XL.

De pace beneficio Dei Chriſtianis parta & conciliata, & celebratis paſſim encæniis.

Eccleſiæ Chriſtianæ florent.

Tyrannis Deo inuiſis ita ſublatis, res Imperij totius firmæ atque inconcuſſæ ad Conſtantinum & Licinium peruenere: qui peſſimis illis oppreſſis, ſatis certo vim diuini auxilij ex-

A perti, fidei ſuæ generoſitatem, & ad virtutem omnem propenſionem, pro Chriſtianis omnia mouendo atque agendo, & leges pro eorum ſalute & ſecuritate promulgando, abunde oſtenderunt. Itaque læta admodum & ſerena prorſus nulla interueniente nube vbiq; illuxit dies, & diuinus quidam mirificuſque eccleſias per orbem omnes ſplendor illuminauit, & res noſtræ tutæ atque extra inuidiam omnem poſitæ fuerunt.

Pulcherrimus eccleſiæ Chriſtianæ tranquillis ſecundiſque rebus ſtatus.

Abunde quilibet eius quæ à Deo immiſſa factaque fuerat, pacis particeps factus eſt: & dominatione iniuſta depulſa liberalem vnuſquiſque conſpexit ſolem, ſolū verum Deū piorum propugnatorem laudibus vehens. Omnibuſque ingens inceſſit lætitia, res omnes quaſi reuiuiſcentes cernentibus, quæ dudum peſtifera clade & calamitate interierant. Itaque magnifica templa amplitudine & ſublimitate ingenti & longe quam ante venuſtate & ſplendore maiore conſtructa: & quod omnium nobis eſt optatiſſimum,

B feſti dies encæniorum nuuarumque dedicationum ſplendide acti, ſacræ ædes recens fundatæ, Epiſcoporum vndique conuenientium conuentus celebrati: & Chriſti membra amanter aliud aliunde confluentia, rurſus ad vnam harmoniam corporiſque conſtitutionem decenter compacta: atque, vt cum Propheta dicam os ad os, & harmonia ad harmoniam contracta: & quæ præterea per oraculum diuinum prædixit verbum impleta ea ſunt. Vna diuini ſpiritus vis per omnes peragrare cognita, eſt omnium vna anima, & idem ſtudium: omnibus in ore fuit & ab omnibus exauditus eſt hymnus vnus, diuinitatem verbi Dei concentu pulcherrimo celebrans, cultuſque numinis purus, & ſincerum ſacrificium, ſanctiones & conſtitutiones eccleſiarum, pſalmorum cantus, frequentati. Ad hæc diuini verbi prædicatio, atque arcana myſticaque miniſteria pie ſanctèque peracta, &

C ſalutiferæ paſſionis † inenarrabilia ſymbola & ſigna ſumpta.

† σωτηρίου πάθους ἀπόρρητα σύμβολα.

Ætas quoque omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conciliatorem tam ſubitorum bonorū laudarunt. Conciones orationeſque ad populum, pro eo atque tempus derepente argumentum ſuppeditabat in conuentibus habita. Atque aliquis in tam frequenti eccleſiæ concione humanus atque modeſtus piuſque vir, in plurimorum hominum & aliquorum epiſcoporum præſentia, decenter & placide aures præbentium, orationem domi compoſitam in medium produxit. Qualis illa fuit quam ad Paulinum Tyri epiſcopum quidam optime conſcripſit & recitauit.

Extat hæc ratio apud Euſ. lib. 10. cap. 4.

Paulinus porro iſte apud Phœnices clarus multa magnifice Tyri templa cōſtruxit. Atque hæc quidem ſic tum agebantur. Mihi vero minus moleſtum erit, conſtitutiones eas quas Deo charus Imperator pro nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autem loco

D eam ponam, quam is communiter cum Licinio, qui nondum in rabiem actus fuerat, pro rebus Chriſtianorum conſcripſit: quæ ſic habet.

Cap. XLI.

Conſtitutio ſcripta Conſtantini Magni Imperatoris, vt Chriſtianis loca & res ſuæ reſtituantur.

Conſtantini & Licinij pro Chriſtianis edictum.

Qvum re probe deliberata, libertatem religionis non denegandam, ſed vniuſcuiuſq;

arbitrio & voluntati, vt pro ſuo quiſque iudicio ſacra coleret, permittendam eſſe exiſtimaremus: Chriſtianos quoque profeſſionis ſuæ ſectam, cultumque diuinum ſeruare iuſſimus. Quandoquidem autem multæ ac † diuerſæ opiniones, in eo ipſo reſcripto, in quo eis talis eſt permiſſa poteſtas, verbis diſertis additæ eſſe videbantur, factum fortaſſe eſt, vt quidam paulo poſt ab huiuſcemodi obſeruatione religionis complectenda reſilirent. Quum igitur *ego Conſtantinus, & ego Licinius, Auguſti ambo, feliciter Mediolanum veniſſemus, atque ibi in concilio quæ ad vſum & vtilitatem reipublicæ præcipue pertinerent, inquireremus: inter alia plura, quæ commoda eſſe omnibus, ſeu prima potius viſa ſunt, conſtituenda atque ordinanda eſſe duximus, ea videlicet, quibus honor & cultus diuini numinis continetur: hoc eſt, vt etiam Chriſtianis liberum prorſus concedamus arbitrium, religionem quam velint conſectandi. Vt quidquid tandem eſt diuini & cæleſtis numinis, id nobis & qui ſub poteſtate & ditione noſtra degunt, omnibus propitium benignumque eſſe poſſet. Itaque ſententiam hanc noſtram ſana atque recta deliberatione in edictum retulimus, vt nemini prorſus poteſtas præcideretur, quouis tempore Chriſtianorum obſeruationem & religionem complectendi: & quem animo ſuo commodum congruentemque eſſe crederet cultum ſequendi, vt diuinum numen in rebus omnibus propenſum atque benignum nobis eſſet.* Aequum ſane eſt, vt hoc ſic nobis placere, reſcripto iſto noſtro nunc ſignificemus: vt hæreſibus omnino ſublatis, quæ in prioribus ad * deuotionem tuam datis literis noſtris de Chriſtianis continebantur, ſi quæ ſunt inſuper ſiniſtra prorſus & à clementia noſtra aliena, ea educantur. Proinde *quilibet libere & aperte, qui Chriſtianas cæremonias obſeruandas ſibi eſſe duxerit, eas ſine perturbatione & periculo omni tuto obſeruet. Quod ita ſolertiæ tuæ pleniſſime indicatum volumus, vt ſcias nos liberam abſolutamque poteſtatem Chriſtianis religionis ſuæ colendæ decreuiſſe. Et quum deuotio tua animaduertat, tam abſolutam ipſis eſſe datam facultatem, aliis quoque ad ſacra ea & cæremonias tranſire volentibus id facere ſciat eſſe permiſſum.* Id quod tranquillitati temporum noſtrorum conuenire manifeſtum eſt, vt poteſtas vnicuique ſit, pro eo atque velit, diuinum colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quidquam per nos diminutum eſſe videatur. Itaque *& hæc in perſonam Chriſtianorum decernentes ſtatuimus, vt loca eorum in quibus antea conuenire ſoliti fuerant, (de quibus, prioribus etiam literis noſtris alio tempore ad deuotionem tuam datis formam & modum alium conſtitueramus) ſi ea aliqui vel à fiſco noſtro vel à quopiam alio, emptione interueniente comparauerint, ipſis Chriſtianis abſque pecunia & abſque repetitione vlla pretij datis, citra omnem cunctationem & deliberationem reſtituant.* Quodſi *qui talia loca dono à quopiam acceperint, aut etiam ex liberalitate & munificentia noſtra conſequuti fuerint, ij ad præfectum cuiuſque loci iudicis locum obtinentem adeant, vt ipſorum per benignitatem noſtram ratio habeatur. Atque ea loca omnia, nulla interpoſita mora, corpori Chriſtianorum omnino reddi curabis. Et quoniam Chriſtianos ipſos non ſolum ea in quibus conuentus agere ſoliti ſunt, ſed & alia loca habuiſſe conſtat, non priuatim ad quenquam illorum ſed ad ius corporis eorum,* hoc eſt, *Chriſtianorum pertinentia, ea quoque omnia quæ diximus lege citra ambiguitatem omnem Chriſtianis ipſis, hoc eſt, corpori ipſorum, & cuilibet eorum conuentui reſtituenda iubebis: eo quem diximus ſeruato modo, vt videlicet qui ea abſque reſtitutione pretij* ſicuti dictum eſt, *reddiderint, indemnitati eorum à benignitate noſtra prouideatur.* Quibus in rebus omnibus *Chriſtianorum*, quod diximus, *corpori operam ſtudiumque tuum, quoad poteris, præſtare debebis, vt iuſſa noſtra primo quoque tempore impleantur: & vt per bonitatem liberalitatemque noſtram, communi & publicæ quieti conſulatur. Ita enim futurum eſt, quemadmodum prædiximus, vt diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus ſumus experti, perpetua, nobis firmaque maneat.* Cæterum *vt huiuſcemodi liberalitatis & conſtitutionis noſtræ ſententia ad notitiam omnium perferri queat, conſequens eſt, vt literis tuis præfixis, decretum hoc noſtrum paſſim in locis omnibus proponas, & in notitiam omnium deducas, ne quempiam munificentiæ noſtræ lex latere poſſit.*

…egiens. …ta.

…ngbeolis.

…ſtitui iu… tue loca … bona ſua … Chriſtianis

Cap. XLII.

Aliæ duæ conſtitutiones, pecunias, dona & immunitatem eccleſiis concedentes.

Eorundem conſtitutio de bonis eccleſiæ catholicæ Chriſtianorum reſtituendis. Hæreticos non gaudere catholicorum priuilegiis Conſtantinus. L. Priuilegia. C. de hæret. & Man.

SEcundam vero hanc quæ ſequitur conſtitutionem promulgarunt, in ſolam catholicam eccleſiam liberalitatem talem collatam eſſe ſignificantes. *Salue Anyline, plurimum nobis honorande. Liberalitatis benignitatiſque noſtræ modus hic eſt, vt quæ alieni iuris ſunt, non ſolum non violenter inuolari, verumetiam reſtitui velimus, Anyline reuerendiſſime. Quapropter præcipimus, quam primum literæ hæ noſtræ ad te perlatæ fuerint, vt quæcunque bona ad eccleſiam catholicam Chriſtianorum, vel in vrbibus vel in locis aliis pertinentia, ſiue à ciuibus ſeu à quopiam alio occupata detineantur, confeſtim eccleſiis ipſis reſtituantur. Prorſus enim conſtitutum nobis eſt, vt quas antea eccleſiæ habuerunt poſſeſſiones, in ius earum redeant. Quum itaque deuotio tua mandati huius noſtri iuſſionem clariorem perſpiciat, operam dare debes ſiue horti, ſiue ædes, ſeu quidlibet aliud ad ius eccleſiarum pertinuit, vt hæc omnia eis quamprimum reddantur, vt videlicet, te iuſſionibus hiſce noſtris cum cura & fide paruiſſe intelligamus. Vale Anyline, nobis admodum honorande.* Aliam quoque conſtitutionem ad eundem ſcripſerunt, in qua eccleſiarum miniſtros & præſides, à ciuilibus muneribus liberos & immunes eſſe iubent, in hunc modum: *Salue Anyline reuerendiſſime. Poſteaquam rebus multis conſtat, neglectam contemptamque religionem, per quam ſumma ſanctiſſimi cæleſtis numinis obſeruantia & reuerentia conſeruatur, ingentia rebuſpublicis intuliſſe pericula: eandemque ipſam legitime atque ſancte receptam & cultam, maximam Romano nomini felicitatem, plurimaque omnibus hominibus beneficia, diuina benignitate ſuppeditante, conciliaſſe: placitum nobis eſt, viros eos qui debita ſanctitate & præcipua talium ſacrorum cura miniſterium ſuum per egregium ſacræ religionis cultum funguntur, laborum ſuorum digna referre præmia. Quam ob cauſam qui intra prouinciam tibi creditam in eccleſia catholica ſunt, cui Cæcilianus præeſt, functionemque & operam ſuam ſanctiſſimæ religioni præſtant, quos Clericos nominare ſolent, eos ab omnibus prorſus muneribus immunes conſeruari volumus, vt ne errore aliquo aut lapſu ſacrilego, à cultu qui ſummo numini debetur, abſtrahantur ſed potius citra omnem perturbationem, religioni ſacriſque ſuis inſeruiant.*

Qui ſane ſi cultum ſuum, qui longe maximus eſt, Deo rite exhibeant, plurimum rebus publicis videntur afferre commodi & emolumenti. Vale Anyline, plurimum nobis & honorate & deſiderate. Edidit præterea Con-

Conſtitutio de immunitate clericorum. L. Iuxta ſanctionem. C de epiſcop & cleric.

[illegible] quartam quoque conſtitutionem [illegible] his pecunias donat, ad Cecilianum [illegible] ſcopum Carthaginenſem ita ſcribens. *Conſtantinus Auguſtus Ceciliano epiſcopo Carthaginis. Quandoquidem viſum nobis eſt, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ certis quibuſdam miniſtris legitimæ & ſacroſanctæ catholicæ religionis, aliquid ad ſumptus tolerandos largiri, literas ad Vrſum Catholicum Africæ dedi, eique ſignificaui, vt ter mille pholles dinumerandos tibi curaret.* Quapropter vbi quam diximus pecuniæ ſummam receperis, mandaueris, omnibus eis qui in breui ad te ab Hoſio miſſo deſignati ſunt, diſtribui eam iubeto. Ac ſiquidem deeſſe quidquam cõperteris ei ſummæ, quominus liberalitas quam erga omnes eos præſtandam ſtatuimus, impleatur, ab Heraclide poſſeſſionum noſtrarum curatore, nulla interueniente dubitatione, quod opus eſſe videris, petere debebis. Etenim, quũ mecum eſſet, iniunxi, ſi quid pecuniæ ab eo exigeres, vt id abſque ambiguitate omni tibi expenſum ferret. *Et quoniam audiui, quoſdam non ſatis compoſitæ aut ſanæ mentis homines populum ſanctiſſimæ catholicæ Eccleſiæ, praua quadam & ſubadulterina fraude peruertere velle: ſcito me Anylino proconſuli, atque etiam Patricio Vicario præfectorum, quum vterque præſens adeſſet, eiuſcemodi mandata dediſſe, vt inter alia omnia, ad hanc quoque rem, quam par eſt maxime, conferant curam: neque ſi tale quidquam accidat, negligendum ſibi putent. Itaque ſi aliquos eiuſcemodi homines in ea ipſa vaſania perſeuerare videris, ſine omni procraſtinatione ad eos qui dicti ſunt iudices accedes, & rem ipſam eis propones, vt illos quemadmodum præſentibus eis præcepi, caſtigent & coerceant.* Diuinitas *magni Dei te in multos conſeruet annos.*

Conſtitutio de donatione Conſtantini.

Catholicus Africæ.

De Phollis Alciat. de prætorib. & honor. præter li. C. 12. Largitionum … curator.

Correctores … Vicarius præfectorũ.

Cap. XLIII.

Duæ inſuper conſtitutiones, Synodos de eccleſiis concordandis haberi ſancientes.

INſuper quintam etiam compoſuit conſtitutionem, conuentum epiſcoporum agi præcipiens, vt concordia fieret, conſenſuſque vnus eccleſiarum ad hunc modum ſcribens. *Conſtantinus Auguſtus Miltiadi epiſcopo Romanorum, & Marco, &c. Quandoquidem plures libelli à clariſſimo viro Anylino proconſule Africæ ad me ſunt miſſi, in quibus refertur, Cecilianum Carthaginenſis vrbis epiſcopum à quibuſdam eius collegis, qui in Africa ſunt, de rebus multis argui & accuſari: mihique id graue & moleſtum accidit, in prouinciis ſcilicet iſtis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia ſuo ipſius arbitrio ſuaque ſponte mandauit, & in quibus frequens eſt populi multitudo, turbam aliquam & motum deteriorem ad ſeditionem conciliandam reliquum eſſe, diſſidiumque inter epiſcopos extare: placuit mihi, ipſum Cecilianum vna cum decem epiſcopis, qui eum reum agere videntur, & alios prætera decem, quos ipſe ad cauſam ſuam neceſſarios eſſe arbitratur, Romam in nauim impoſitos mittere, vt ibi vobis, & item Rheticio, Materno, & Marino, collegis veſtris præſentibus, quos eius rei gratia Romam properare iuſſi, audiantur. Vt vero cauſam totam ad auguſtiſſimam legem accommodare, atque pleniſſime de re hac omni certiores fieri poſſitis, exempla ſcriptorum Anylini ad me datorum his meis adiuncta, ad eos quos dixi collegas veſtros miſi: quibus firmitas veſtra perlectis cognoſcet, quomodo ea quæ dicta eſt cauſa rite atque ordine ſit decidenda, æque ex æquo & bono finienda. Neque enim*

Conſtantinus cauſam … Carthaginenſis … Romæ … quibuſdam epiſcopis … committit.

Non … imperatorum …

A *ſedulitatem diligentiamque veſtram latet, ea me veneratione ſanctam catholicam Eccleſiam proſequi, vt nullum prorſus diſſidium aut ſeditionem in loco aliquo relictam velim. Diuinitas magni Dei vos plures annos conſeruet, reuerendiſſimi.* Aliam itidem conſtitutionẽ vulgauit, vt alter quoque conuentus cogeretur, in quo diſſidium omne ex ſacro presbyterorũ ordine tolleretur. Eius verba hæc ſunt. *Conſtantinus Auguſtus Chreſto epiſcopo Syracuſano. Iampridem antea quum nonnulli praue & peruerſe a ſancta religione virtuteque cæleſti & catholica ſecta ſeceſſionem facerent, præcidere volentes eiuſcemodi eorum contentionem & rixandi ſtudium, conſtitueramus, vt acciti quibuſdam ex Gallia epiſcopis, euocatiſque ex Africa iis qui inter ſe hoſtilem in modum pertinaciter & obſtinate contenderent atque certarent, præſente quoque Romano epiſcopo, id quod in controuerſiam & concertationem veniſſet, in præſentia eorum diligenti cura & iudicio*

B *decidi componique poſſet. Quandoquidem vero, ſicuti fieri ſolet, quidam ſalutis ſuæ cultuſque & obſeruantiæ, quæ ſanctiſſimæ ſectæ debetur, obliti, odia atque inimicitias amplius exercere non deſinunt, neque rei iudicatæ acquieſcere volunt, per exceptionem obiicientes, perpaucos quoſdam ſententiam tuliſſe, qui etiam prius ad deciſionem celeriter & cupide ferendam accelerarint, quam omnia quæ inquiri opus fuit, diligenter & accurate excuſſiſſent.* Quibus ex rebus omnib. illud euenit, vt ſimul & illi quos fraternam concordiam & vnanimitatem obtinere decuit, turpi quodam ſeu potius deteſtando more, per ſeceſſionem inter ſe diſſideant: & hominibus qui à ſanctiſſima religione alieno ſunt animo, occaſio ridendi atque obtrectandi ſit præbita. Itaque *prouidendum mihi eſt, quod dudum poſt ſententiam latam ſpontanea tranſactione compoſitum oportuit, vt id nunc*

C *tandem multis præſentibus finem debitum conſequatur. Poſteaquam igitur ex diuerſis plurimiſque locis epiſcopos in Arelatenſem ciuitatem intra Calendas Auguſti conuenire iuſſimus, tibi quoque ſcribendum eſſe cenſuimus, vt accepta à viro clariſſimo, Latroniano † Agitatore Siciliæ, publica vecturæ teſſera: duobuſque aliis ex ſecundo ordine, quos ipſe eligendos putaueris, tibi adiunctis, & pueris tribus qui in itinere vobis inſeruiant aſſumptis, intra eam diem in eum quem diximus locum peruenias. Vt per firmitatem tuam reliquorumque qui ibi conuenient vnanimem & conſentientem prudentiam, controuerſia quæ huiuſque non recte per fœdam inteſtini diſſidii contentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab iis dicentur, qui inter ſe diſſident, quos adeſſe ibi etiam præcepimus, auditis, vel nunc tandem ad debitum cultum, profeſſionem, concordiamque fraternam reduci queat, incolumem te Deus omnipotens mul-*

D *tos conſeruet in annos.*

quod eſſe inter epiſcopos Catholicos diſſidium omnis ſuo imperiali ſtudio componendum inter diſſidentes epiſcopos contendebat.

Propter diſſidia Chriſtianorum … ſtudia … profeſſio … oſtra male audiſ.

† … Publica vectura principe permittente olim epiſcopi ea … profectione … eccleſiæ cauſa: … vſi ſunt. Tanta illorum ſeculo … opes & copia.

Cap. XLIV.

De Impii Licinii peruerſitate, & qui ſub eo paſſi ſint martyribus.

HViuſcemodi ille tum leges conſtitutioneſque ferebat, quum vberrime nobis Deus pacem, cœleſtiſque gratia libertatem prolixiſſime dediſſet. Cæterum id ferre non potuit antiquus ille generis noſtri hoſtis. Cõtinuo enim Licinium occupauit, eumque à recta ſententia abductum ad inimicitias aduerſus Conſtantinum ſuſcipiendas permouit: quem ille, quod magnam in bello contra Maximinum geſto gloriam conſequutus fuerat, quum imperatoris nomine decorauit, tum ei Nicomediæ, * He-

Licinii contra Conſtantinum … nota.

** Hac antea Perinthus dicta.*

racleæ quæ ad [illegible]ciam eſt, atque Orientis ditionem permiſit. Licinius autem quum ea quæ prioribus tyrannis acciderant nuſſet. quæ quidem [illegible]um vt ſaniora ſequeretur conſilia, abunde ſatis admonere poterant : & quum ſuroris Conſtantini maritus eſſet, dignitateq; & gloria ab illa ſecundas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos quorũ euerſioné atque interitũ, ſiquis alius, & ipſe maxime viderat, æmulari maluit. Quapropter quum alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiuranda confirmata contempſit, varios aduerſus Conſtantinum dolos ſtruens, & benefacta mala gratia compenſare ſtudens. Ac primum quidem inſidias occultans & amicitiam ſimulans, ſæpe fraudibus illum aggreſſus nihil tamẽ egit. Inexpugnabili enim vi, vtpute Deo charus, munitus erat : & quæ hoſtis ipſe in cordis latebris alia ſtruebat, facilime ipſe in lucem producta coarguebat atque opprimebat. Tam præſens illi diuini cultus & pietatis armatura auxilium ad ſalutem attulit. Atq; ipſe quidé qui in tanta apud Deum eſſet gratia, occultos illius conatus ad hunc modum effugit. Ille autem quod inſidiæ clandeſtinæ ei minus ex ſententia ſuccederent, Deo illas in apertum pertrahente, citra diſſimulationem propalam ſe aduerſus Conſtantinum, fortaſſe autem dicere licet etiã aduerſus rerum omnium Deum, quem ab eo coli ſciebat, armauit. Primum igitur paulatim Chriſtianos, qui ſub ditione eius erant, premere atque oppugnare eſt aggreſſus, deinde mẽte ab inſita ſibi inſania captus, manifeſtam contra eccleſias commouit perſequutionem: futurum ratus, vt Conſtantinus, religione periclitante, ſummo afficeretur mœrore. Neque eum latebat, eccleſias pro illo orare, atque ſtudere vt ſub illius eſſent imperio. In primis vero delectu inſtituto, † Chriſtianos omnes è domo familiaque ſua exegit : militeſque qui dæmonibus ſacrificare nollent, honore dignitateque ſpoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in cuſtodiis concluſis miſericordiam omnem claudens : & Chriſtianis deprehenſis, eaſdem quas maleficis pœnas decernens. Quid

Licinius Chriſtianos perſequitur.

[illegible]eda eiuſ[illegible] [illegible]m tyrano[illegible]s.

† *Confeßio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter ſubſcribas, quos Latini notarios vocãt, illuſtri loco. In imperiali autem quadam domo fons aquæ fuit, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulacrum : tum autem vitis ampla, quæ locum eum omnem tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius veluti deambulans, Auxentio, & multis præterea aliis eum officii gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem & maturum è palmite pendentem conſpexiſſet, Auxentio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugione quem ex femore ſuſpenſum geſtabat ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius ad eum. Ad pedes Dionyſii vuas depone, dixit. Auxentius vero:* Minime gentium, *inquit, imperator,* Chriſtianus enim ſum. *Licinius rurſum : Itaque ex aula, ait confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum ibi duorum iſtorum neceſſario faciendum. Enimuero Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulum perquam libenter ſolutum poſuit, & aula diſcedens valedixit. Hunc aliquanto poſt, epiſcopi, Mopſueſtiæ antiſtitem legerunt.*

ergo nunc dicam quæ ille prius inaudita de coniugiis ſtatuerit? quæ nouo quodam modo in defunctos admiſerit? quantam auri & argenti vim à ciuibus exegerit: vt nouas agrorum men-

E ſiones inſtituerit aliaſq[illegible] cogitarit : & delationes illu[illegible] & magna gloria virorum receperit? quorum vxores per repudium ab eis ſeparatas, impotentibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam quibus ipſemet in extrema etiam ſenecta vel virginibus vel coniugibus quotidie libidinoſiſſime illudens exſatiare tamen impotentem ſuam petulantiam non potuerit? Sed n. quæ ſequuntur flagitia eius, parua hæc & nihili quæ diximus eſſe coarguunt. Poſtremo namq; furori ſuo longe maximo quaſi victus cedens, vim omnem in epiſcopos conuertit, quos miniſtros Dei eſſe ſciebat. Horum præclariſſimos quoſque clã fraudulenter enecauit, cædiſq; nouus plane & inſolitus modus fuit. Ac quæ in Ponto & in vrbibus circũ Amaſeam is peregit, ſæuitatem atque crudelitaté omnem longe ſuperant. Eccleſiæ namq; partim à radicibus ipſis euulſæ & ſolo æquatæ, partim F clauſæ prorſus ſunt. Sacerdotes autem magno cum cõtemptu perinde atque malefici quidam grauiora etiam quam homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus paſſi, tandem ferro in minutas partes diſſecti, in mare vt piſcibus eſca fierent, proiecti ſunt. Nam aliorum piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro vrbibus, frequentabantur. Atque ad eum modum quum animatus eſſet quocunque ſe conferret, diripiebat omnia, & vaſtabat. Quo tempore etiam exercitus dux Theodotus martyrio eſt defunctus, ſpectata fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præerat. & quod euocatus ad Licinium non veniſſet. hoſpitem ipſum habuerit, eiuſque Deos comminutos egentibus dedit. Hũc Licinius etiamſi egregie charum habuerit, multis tamen affecit cruciatibus: Nam & in crucem eũ egit, & ſubulas in meatus ſecretiores corporis eius G immiſit, poſtremoque capite truncauit. Cuius corpus poſtea in patriam eius Euchaitem magnifice deportatum, & ibi inſigni templo collocatũ eſt. Alius hic eſt à tyrone illo, qui in Amaſea ciuitate ſub Bringe Maximiani præfecto holocauſtum factus, ſupplicium ignis fortiter pertulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, vitam hanc finiit. Quamuis omnes ii corpus vnum & ſpiritus vnus in Chriſto fuerint. Poſt Theodotum & Baſileus Amaſenus epiſcopus, quum prius intolerabilia tormenta eſſet perpeſſus capitale ſubiit ſuppliciũ. Sebaſtia quoq; vrbs in ſtagnis ſuis quadraginta illos egregios & diuinos viros per frigus & vndam mirifice Deo totos holocauſti inſtar oblatos vidit, quum Lyſias adhuc & Agricolaus ſatellites propugnatoreſq; eius ſuperſtites eſſent, inueniendiſq; aduerſus martyres nouis cruciatibus apprime pollerent. Illorum porro coniuges, quę & ipſæ quadraginta numero fuere, H Heracleam Thraciæ abductæ eſſe feruntur : atque ibi cum Amone quodam diacono tormentis, quę quiſquam exprimere poſſit maximis, generoſe & fortiter toleratis, cum pulchra profeſſione, per gladium victimæ Deo ſunt oblatæ.

Licinius in epiſcopos ſæuitia.

Theodoti ducis martyrium.

Theodorus tyro martyr.

Item Theodorus Pergenſis Baſileus Amaſenus epiſc. Sebaſtiæ 40. martyres.

Coniuges eorundem itidem martyres. Amon martyr.

Vt impius

A

CAP. XLV.

[illegible] Licinius captus violenter vitam finierit.

AT [illegible] extremam ergo dementiam ruens, ita vt cœperat, defectionem ſuam à fide in apertum proferre perrexit. & ad manifeſtam [illegible] iam conuerſus, ſacrificus, & victimas [illegible] ſacrificiis rectuſq; belli eo modo [illegible] arbitratus, dæmones euocauit. Di[illegible]unt quoque ſeductum eum quibuſdam qui [illegible] ei pollicebantur, Mileti oraculum Apollinis Didymei ſiue gemelli conſuluiſſe: eique de belli euentu percontanti, à dæmonio reſponſum eſſe verſibus hiſce:

Te grandaeue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet ſenio grauiore poteſtas.

Conſtantinus porro Imperator Deo chariſſimus verecundia quadam ſingularique humanitate & modeſtia præditus, talia quum de eo audiret, ſeipſum primum continuit, vicemque eius qui indignus erat cui quiſpiam cõdoleret, admodum eſt miſeratus. Poſtquam vero ad conatus illius hoſtiles nihil ſupereſſet, rabieſque contra Chriſtum ſuſcepta magis magiſque procederet, moderatam pro conſuetudine ſua aliquantum contra eos mentem, & humanitatẽ iuſtitia temperans, ſubueniendum eis eſſe qui ab illo tam crudeliter vexarentur, ſtatuit: illud certum compertumque habens, fructum pietatis ſuæ, victoriam, cœlitus contra hoſtes ſuos propoſitum eſſe. Quam ob cauſam honeſtatis virtutiſque amori malitiæ vitiorumque odio miſto, vna cum pio filio Criſpo, contra Liciniũ ſalutari armatura duce & auxiliatrice proceſſit. Et tandem ambo acie ſtructa, ad Chryſopolim Bithyniæ vrbem cum illo prælium commiſere: omnibuſque rebus eis rite atque feliciter cedentibus, victoriam ab hoſte fortiſſime retulere, peditatu illius omni naualique ſubſidio in fugam verſo. Ille porro quum quid faceret non videret ſeipſum victoribus dedidit: ille inquã, qui paulo ante minas ferociter ſpirauerat, atque omnia poteſtati ſuæ ſubiicere contenderat. Imperator ſane more ſuo ſolito vſus, vitam quidem illi donauit, eumque ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi vero ille à moribus ſuis conſuetis non diſceſſit, & fraudulenter inſidioſa cõſilia captans barbarorumq; multitudinem mercede conducens vt bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas rurſum ſpectare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu vitã ferro cæſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & aduerſis rebus edoctus ad frugem & officium non rediit, eandemque quam illi impietatem ſequutus eſt, non immẽto in eaſdem quoque fœdas calamitates decidit. Statuæ quoque & quæcunque imagines eius in monumentis poſitæ atque inſertæ fuerant, euerſæ, erutæ, atque abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita victus occubuit.

[illegible] ὁ δὲ [illegible] ὑπέρβας [illegible]

[illegible] Licinius [illegible] eo infeſtus fuit, vt virus ac peſtem publicam eas appellaret, illarum tam expers vt ne decretis [illegible] tribuere poſſet. Illud in eo non reprehendendum [illegible] badonum aulicorumque inſolentiam mire [illegible] Egnat.

B

C

D

CAP. XLVI.

De legibus & conſtitutionibus Conſtantini, & quæ benigne Chriſtianorum reip[illegible] erit

TOTus autem Oriens ſimul & O[illegible]dens ſub C[illegible]ni imperium peruenit: quas ille regiones, omneſque circumcirca prouincias, necnon ſeptentrionales atque auſtrales oras tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaque magnifici vbique conuentus celebrari, lætis alius alium oculis reſpicere, feruentiuſque ſubridere, mœrore priſtino triſtitiaque eiecta, noua luce loca omnia relucere: in vrbibus & vicinis omnibus pæanes & hymni, primum quidem in rerum omnium Deum, deinde etiam in tantæ proſperitatis ſubminiſtratorem cani, mẽmoria malorum aboleri, obliuio impietatis induci, omnes præſentibus bonis vberrim vti frui: maior etiam meliorque rerum futurarum ſpes eſſe, legum videlicet & conſtitutionum humanitatis pleniſſimarum, bonorum [illegible]ue aliorum quæ tum libere & propalam iactabantur, donationum quoq; [illegible] amplitudinem pietatis declarantium [illegible] multitudinem q[illegible] nam oratio enumerare queat. Siquide[illegible] blicitus omnes Imperator ipſe cohort[illegible] vt in primis diuinum numen pie côler[illegible] enim fore, vt omnia eis abunde prorſus ſuppetant, omniaque cœpta cum ſpe optima feliciter cedãt: ſin à pietate tali & veri Dei relig[i]one aberrarent, nihil eos & pacẽ & bello quam res aduerſas expectare debere cõfirmans. Atque h[æ]c quidem non per iactantiam gloriabundus, [ſe]d gratiam Dei agnuſcens & profitens pro[tu]lit. Ita ille commodum ſe Deo miniſtrum præbens, terras omnes ditioni ſuæ ſubiecit, vt Chriſtianorum religio quam maxime augeretur, & qui in ea colenda cõſtanter perſeuerarent, illuſtres maxime dignitatibus & honoribus fierent. Talibus igitur conſiliis fretus quæcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant, abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſſio forte cuiquam adempta fuerat, reſtituens. Eccl[e]ſias ampliores publica pecuni[a] conſtruxit, immunitatem miniſtris Dei conceſſit, conuentus fieri permiſit, aliaque peragere iuſſit, quæcunque ad Chriſtianum pertinẽt cultum. Poſtquam ad hunc modum omnes in priſtinam reuocauit libertatem, eiſq; honores ſolitos bonaque ſua reſtituit; ſi qui ſententia capitali damnati vitam finiuiſſent, genere proximus, [ſ]i qui eſſent, adire illorum hæreditates iuſſit: ſi non eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorum ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem ſic Imperator recte conſtituit legitimeque confirmauit: præterea vero C[hri]ſtianis omnes profanos magiſtratu gerere permiſit. Feſtos autem Græcorum dies, ſimul [illegible]rum victimas, & orgia, incantationes, & [illegible] dæmonũ prorſus prohibuit & interdixit. Mu[illegible] etiam ex priſca conſuetudine in meli[illegible] mutata. Apud Ægyptios [illegible] cubitus n[illegible] amplius in Græcorum delubra, [illegible]d in ſacras noſt[ra]s ædes deportatus, at[illegible] incrementum exundantis N[ili] menſu[illegible] ſcebatur. Spectaculum ſimul [illegible] certantium gladiatorum R[om]æ [illegible] at

Tyrannorũ internecione, ſumma tranquillitas & ſecuritas ad Chriſtianos peruenit.

[illegible] pietatẽ veram res ſummæ conſiſtunt.

Chriſtianiſmi mirifica propagatio.

Idolomaniæ abolitio.

πῆχυς [illegible] Nili. Plin. lib. cap

 [illegible]tum

ſolitum, ex eo [illegible] pore prohibitum. Phœnices, qui Libanum monté ad Heliopolim incolebãt, virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtuprũ proſtituere deſierũt quod lege antea apud eos fieri receptum erat. Templa altitudine, & latitudine ampla extructa. Quæ vero ante hac iam ædificata fuerant, inſtrumento Eccleſiaſtico & donariis exornata. Nonnulla etiam ex ipſis fundamentis excitata ſunt. Ad quæ omnia Imperator liberaliter impenſas contulit, Epiſcopis cã rem curantibus, magiſtratibuſque iuſſu illius pecuniam ex publico præbentibus. Sauromatæ quoque & nationes Iſtrum accolentes, imperio eius ſubditæ, quę gentium aliarum victrices ſolos Romanos qui eis reſiſterent, habuerunt. Eas Conſtantinus miraculorum nocturnorumque inſomniorum denunciationibus deuicit. Quoſcunque autem populos bello ſuperauit, perinde atque cum Chriſto de gloria contenderet gratiam in ſe collatam propagandæ religionis ſtudio rependit. Omnes namque homines ad hanc ſolã colendam excitauit, & in omnibus prouinciis partem aliquam publicorum vectigalium eccleſiis tribuit, donationemque eam ratam eſſe temporibus ſeculiſque omnibus ſanxit. Atque vt memoria continua milites Chriſtum colere aſſueſaceret, arma eorum ſigno crucis exornauit. Et quum ſicuti dictum eſt, in imperiali palatio ſuo templum conſtruxit: tum † portatilem eccleſiam aliam fieri ſibi curauit, quę vbicunque locorum eſſet, & maxime in bello circumferri poſſet, vt ne in ſolitudine quidem agens, vbi opus eſſet, Deumque colere & diuina myſteria participare deberet, ædibus ſacris careret: ad quam veluti ad tabernaculum ſemper præſto † fuere ſacerdotes & diaconi, ſine intermiſſione miniſteria diuina, iuxta ſtatas eccleſiæ cæremonias, obeuntes. Dié eum, quem Iudæi primum numerarunt, & Græci ſoli dicarunt, * Dominicum appellauit, eumque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit: ſimiliter & eum qui Sabbatum præcedit, vt in iis precationibus vacaremus, ſupplicationibuſque Deum exoraremus: alterum quidem, quod in eo Chriſtus reſurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum ſibi bonorum prouenisſe variis modis expertus fuerat. Quam etiam ob cauſam eam ſummopere in veneratione habens, in numis ſuis & imaginibus omnibus inſculpi inſcribique fecit. Teſtantur hoc imagines eius, habitu eo & forma propoſitæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequens maxime & vſitatum fuit, ex iudiciis ſuſtulit. Et quum diuini cultus augendi ſtudioſus fuit, tum ferendis etiam legibus laudem & gloriam eſt conſequutus. Nam impudicos illicitoſque concubitus quos ante eum nemo inhibuerat, ipſe coercuit: ſicuti hoc ex conſtitutionibus eius legibuſque latis patet. Abſurdas etiam illas apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate coniugibus æquarentur neve præterquã genere propinqui quicquam ex teſtamento lucrarentur: præterea vt qui liberos nõ procreaſſent, dimidia bonorum parte mulctarentur, abrogauit: ne ſcilicet qui cœlibatum complecterentur, quod deteriore maritis eſſent conditione, minus eam ſectarentur vitam quæ ſe in ſtudiis Deo placitis ſedulo exerceri. Quin vt ii qui per continentiam in cœlibatu vit[illegible]m dege[illegible], præcipuum quiddam præ

[illegible] his ha[illegible]ere[illegible], ſanxit. vt [illegible] omnes, etiam impuberes, proeo atque [illegible] ſtari poſſent: contra [illegible] quæ olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tulerant, vt vrbem ſeditionibus belliſque ciuilibus ante eiuſmodi ſanctionem exhauſtam, ciuibuſque orbatam, matrimoniis liberorumque procreatione frequentiorem redderent. Qua vero Imperator Conſtantinus obſeruantia erga profeſſionem fidei noſtræ fuerit, abunde illud quoque teſtatur, quod clericus omnes conſtitutione lata immunes liberoſque eſſe permiſit. iudiciumque & iuriſdictionem in eos episcopis ſiquidem ciuilium iudicum cognitionem declinare vellent, mandauit: & quod epiſcopi iudicaſſent, id robur & autoritatem ſententiæ omnem habere debere decreuit. Firma quoque & immutabilia eſſe voluit quæ in Synodis conſtituta eſſent. Et quæ ab epiſcopis iudicata forent vt ea à magiſtratibus reſpublicas adminiſtrantibus, militarique quæ ſub eis eſſet manu exequutioni mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, conſtituit. Libertatem quoque eccleſiæ lege lata conceſſit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibus donati ciuium Romanorum numero aſcriberentur. Quæ omnia tempus quoque ipſum ad hunc vſque dié, conſuetudine probata plurimorum annorum præualente, confirmat. Atque ille quidem magno ſtudio leges eiuſmodi condidit, rebus autem ipſis cultum diuinũ ſedulo propagauit. Sed & ipſa religio per ſeipſam admodũ viguit, propter eorum qui eam colebant virtutem: quod multi adhuc perſequutione ſopita ſupereſſent confeſſores. Et præter eos alii quoque tum extitere magna gloria boni Apoſtolicique viri, operibus ſimul & doctrinis fidem maxime exornantes, de quibus loco ſuo dicetur.

Cap. XLVII.

Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit.

POſtquam vero & belli & religionis res ei feliciter ſucceſſerunt, Orientis ſimul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerunt, & ipſe ſolus Romanorum Imperator factus eſt, Chriſtianiſmus indies magis ac magis propagatus eſt, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Et tum quidem Criſpus maximus natu filius eius, diem ſuum obiit. Ipſe vero reliquis filiis Cæſaribus dictis, & Conſtantino natu tum maiore Romam miſſo, contra Byzantios eſt profectus. Byzas namq; quidam genere Græcus, temporibus Manaſſæ Iudæorũ regis, vrbem paruam ſub nomine ſuo conſtruxit, quam antiquitus homines barbari incolentes, propterea quod ſuis libere vterentur legibus, & agreſtiores eſſent, Romanorum imperio ſubiicere ſe prorſus tenuerũt. Itaque poſt bellũ in Bithynia contra Licinium geſtum, Nicomedia ſoluens Conſtantinus, bellum eis intulit. Byzãtii porro quum ceruicem ei ſubmittere, & tributũ pendere nollent, pertinaciterque Romanæ ſeruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commiſſo, ſex mi[illegible]a primo in Conſtantini exercitu, dei[illegible] de conflictu altero tria rurſum millia hominum ſunt cæſa. Quo fortunæ ſucceſſu Byzan[illegible] ſublati, vt

... um omnes co... ... ne di-... Pat... naque eo tempore cum Iu... ... etant, omnibus fere, exiguo ... et ... præſidium Romanæ ditio-... de P... expedi... ne & incor-... ...aneatum eſſet, ... Veſpera diei ... imperat... languidus & mœſtus inopia ... con... oculos in cœlum intendit: ... bi... um, in ſomni vt Romæ, quum con-... Maxentium bellum gereret, ſcripturam ſtellarum ... dine atque diſ... ... conſormatam ..., hoc ſic ... ... me in die tribulationis tuæ. & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rurſum oculos in cœlum ſuſtulit, atque iterum Crucem ſtellis ſicuti antea effigiatam in cœlo, & inſcriptionem circum eam conſpexit, cuius hæc verba erant. *In hoc ipſo ſigno hoſtes vince omnes.* Et confeſtim in memoriam ei quæ antea acciderant, venere. Poſtridie ergo claſſicum canere iuſſit, prælium que rurſus cum Bizantiis commiſit: & quod tropæum & ſignum Crucis præferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimulque vrbem ipſam cepit. Victoriæ autem eius tropæum & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Vidit iterū ſignum crucis in cœlo Conſtantinus.

Cap. XLVIII.

Vt cognominem ſibi vrbem, Conſtantinopolim ſcilicet, magnificentiſſime conſtruxerit.

AD tantam ſublimitatem quum imperium eius maximum pertigiſſet vrbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualē conſtruere, ſuumque ei nomen imponere ſtatuit. Erat tum iuxta Helleſpontum planicies ſub Ilio, ad Aiacis ſepulcrum, vbi olim Achæi bellum cum Troianis gerentes, ſtationem naualem habuiſſe dicuntur: ibi vrbis forma, quæ ei videbatur deſcripta, quibus locis portas extrueret, circumſpiciebat. Hoc ſic eum in animo agitantem, noctu apparens Deus oraculo admonuit, exaduerſum Chalcedoni circum Byzantium quod conſtituiſſet opus eum perficere debere. Ille porro iuſſis obſecundans, locum eum omnem circumiens occupat, ſyluā repurgat, ciuibus benignitatem gratiamque ſolitam atque decentem exhibet: naturaq; regionis & cœli temperata elementia & ſitu loci ſublimioris maximopere delectatus, maximis eum mœnibus circundat, & de nomine ſuo Conſtantinopolim vocat: Regiam magnifice ad mare, variis omnigeniſq; ornamentis ex Oriente omni decoratam, conſtruit. Iuxta hanc ... ſeu circum equeſtrem inſtituit: & † porticus duas eo... latere in vſum viatorum, vt ſub eis ambularent, proiicit: aliaq; inſuper multa ædificia animo ſimul & manu liberali ambitioſe circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copioſarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originarios loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus

... vrbem ... Conſtantinopolitanā condit.

*** Ad reliquam felicitatem accedit, quod mare Conſtantinopolim pulchriorem ſitu reddit, circa eam ſe inſinuans quam maxime, & in pelagus vaſtum exundans, admodū eam exornat, & tranquillos portus nauibus præſtat. Duo nanq; maria, Aegeum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs ſpectat, confluunt, fluctuumque mutua colliſione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illi afferunt.* Procop.

ſufficere videret, ædes maximas per plateas paſſim extruit, viriſq; & opibus & fama celebribus incolendas attribuit, quos vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus eo pertraxerat. Tributaque & ad ſtructuram ciuibus, & alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbs ea abundaret atq; refceret, deſignat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, vrbemq; ipſam nouam Romam, & † imperialem, nulla re ab altera illa differentem, nominat. Et maxima profectō illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque inſigni erga Deum amore tum ciuium ipſorum religione, ſingulariq; ad benignitatem & commiſerationem propenſione. Tanta certe quidem ei ineſt ad perſuadendum, & ad Chriſti fidem pertrahendum, vis & illecebra, vt omnes fere & Iudæos & Græcos ad complectendum Chriſtianæ vitæ inſtitutū alliciat. Et ex quo veram pietatem ſemel colere cœpit, nunquam ætas, ſacrificia & cultum ſimulacrorum eſt experta, præterquam ſub impio Iuliano: quæ tamen macula pauxillulum progreſſa, ſtatim reſtincta diſſtinxit.

† βασιλίδα. Laus vrbis Conſtantinopolitanæ, propter ſinceram veræ religionis cultum. Sed eā proh dolor à Turcis anno Domini 1453. capta amiſit.

Cap. XLIX.

De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis, & ædificiis aliis, quæ intra vrbem extruxit.

VRbem porro recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamentis, tum præcipue varii generis ſimulacris & ſtatuis: quas ex Græcorum templis, adeo ſolo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc tranſtulit. His adiecit lapides luculentos, tectorum faſtigia, porticus columnas, aliaque quæcunq; ſpectaculo digna eſſent. Multa præterea opera arte naturā ipſam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eo miſit. Multæ etiam vrbes religione mutata templiſq; deorum direptis, ſimulacra, vt Imperatori gratificarentur. Conſtantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod, nunc quoque Conſtantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam ſtatuit, in qua ſtatuam ſuam ex ære factam collocauit, quæ dextra manu ingens a aureum malum continet: atq; ipſi malo venetanda crux ab eo infixa, cum tali inſcriptione: TIBI CHRISTE DEVS VRBEM HANC COMMENDO. Quatuor autem ſolidis firmiſq; abſidis pulchre circumcirca baſi columnæ fundata, ſub eo ipſa baſi duodecim cophinos & ſeptē ſportas, nec nō reliquias ſeptem panum, quibus benedictione conſecratis Chriſtus multitudinē pauit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis Imperator, ſigillo ſuo ea omnia obſignata, repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus inuiolatuſq; theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dicitur, ponte ſaxeo iunxit: eoque tranſito, Scythicam gentem, quæ vltra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tempore ei denuo in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, victoriamque eam, ſicuti & antea conciliauit. Templa porro, quæ vbique terrarum ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidem manibus ipſe ſuis, quemadmodum diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſane palatium ipſe quoque ingentibus impenſis magnifice conſtruxit & Chriſto ſacrauit.

Ornamenta vrbis Conſtantinopolitanæ.

a Sunt auctores, qui propter magnitudinem iſtud aureum ... Conſtantino; ... vrbem ... malum dictitant. Statua Conſtantini. In ... Chriſti ... abſide ... data ... Auguſt.

Pons ſaxeus in flumine Iſtro. ... Conſtantini ... Lateranenſe palatium ... Templa à Conſtantino condita

In vrbe [illegible] illuſtri, cui Brachiæ nomen [illegible] martyrum ſplendidum excitauit. Sicut etiam Antiochiæ [illegible] ſeu Domicucii in octogonū. Drepani itē, vbi genitus eſt, in honorem [illegible] martyris delubrum [illegible] extruxit [illegible] vrbem, matri honorem deferens, [illegible] cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa Seruatori Chriſto conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ ſiue Sapientiæ ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimis Apoſtolis templum quoque ſuum condidit. Eaq; omnia deinceps etiam a ſucceſſoribus Imperatoribus magnifice ſunt inſtructa, atque ornata. Diuis iisdem Mocio, & Acacio, & Agathonico, & Menæ, martyribus ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Drepanum ſeu Drepana, Helenopolis dicta.

Eccleſia ἁγίας σοφί-ας, εἰρήνης, δυνάμεως

CAP. L.

De ſtructuris in traiectu ab eo conſtructis: & de eo loco qui Soſthenium dicitur, hiſtoria.

SEd & † in traiectu, & in loco eo qui Soſthenium vocatur, eccleſias duas archangelo Michaeli extruxit: ** in quibus ſplendide exornandis, ad Imperialem magnificentiā nihil omiſit. Mihi vero moleſtum non fuerit: hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarū cauſam, & vnde loci ei Soſthenij nomen ſit impoſitum. Memoriæ nanque proditum eſt, Argonautas Græcorum quum ad eum quoq; locum peruenissent, prædari atq; diripere regionem eam cœpiſſe. & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugā verſos, palantes in quendam nemoroſum & incultum propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibique eis latitantibus, virtutem cœlitus aduenisse, viri ſpecie, alas veluti aquilæ in humeris habentis, victoriamq; aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porro id ſequutos, cum illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe, ipſum vna cum copiis ſuis conciſiſſe. Atque vt gratiam viſionis ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma in loco eo excitaſſe: nomenque regioni Soſthenium indidiſſe, quod ſcilicet robore ibi accepto ſalui euaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſſimus princeps Conſtantinus, quum in eam oram neceſſaria de cauſa diuertens vidiſſet, familiaribus comitibusque ſuis rem talem expoſuit: regionemque eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porro capiendi tempore aſſiſtens illi viſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth virtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano ſuo miniſtro, auxiliaria arma contuli. Itaque è ſomno excitatus, regionem eam pulcherrime

† ἐν τῷ ἀνάπλῳ Soſthenium locus traiectus Conſtantinopolitano, qui dicitur, è regione oppoſitus. Diuus Archangelus Michael Argonautis apparuit.

† ἰσχύς. Diuus Michael Conſtantino quoque apparuit.

** *De duobus hiſce ſanctis Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit.* Litus vtrunq; ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterum ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa ſuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλουν, *hoc eſt tranſitus, ſiue traiectus*, in parte dextra Euxinum ponto nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locum veteres [illegible], *hoc eſt* promontorium, propterea opinor quod longius à littore in fretum procurrit, appellarunt. *Hæc ipſa templa Imperator Iuſtinianus vi temporum [illegible] mata denuo ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructuris admiranda.*

excoluit, [illegible] & liberalitate [illegible] parte [illegible] lebeni [illegible] id templum [illegible] nentis reddidit. Maxime [illegible] eam æ [illegible] in apparationibus [illegible] ſuis illuſtrauit Archangelus. Nullus enim grauiquopiam caſu, aut ineluctabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo denique incurabili [illegible] conuentus, † qui ibi Deum orans implorauerit, non facile opem & auxilium inuenit. Et certo [illegible] tis creditur, diuum Michaelem Archangelum apparere ibi ſolitum, ſalutiferum eum efficere locum: cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatus. Sed enim quod antiquitus eo loco Probiano accidiſſe, qui medicus in Imperatoria cohorte militauit audiui, dicam. Grauis is correptus erat morbo, ex pedibus admodum laborans, iuncturis connexionibuſque eorum longo tempore diſtortis. Cæterum ægritudine tali viſione diuina in eo templo protinus eſt liberatus. Hic porro, quod Græca ſuperſtitione imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat, alia quidem religionis noſtræ quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat: Crucem autem diuinam ſalutis cauſam eſſe omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſe ſatis perſeueranti, *Archangeli viſio aſſiſtens, Crucis ſignum quod in ſacro Eccleſiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit. diſertiſque verbis oſtendit, ex quo tempore Chriſtus ſit crucifixus, nullam eſſe rem quæ opitulari generi humano priuatim & publice, finemque debitum & effectum conſequi, abſque auguſti huius ligni virtute poſſit: neque apud Angelos, neque apud pios ſanctoſque, quicunque veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione ſaniorem ille mentem recepit.* Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Conſtantinopolim nauiganti, conſiſtit, circiter ſtadiis triginta quinque ab ea, maritimo itinere: ſeptuaginta vero inſuper pedibus fretum, quod in medio eſt, circumeunti diſtans. Eandem vim & gratiam quoq; habet Archangeli delubrum, quod in ipſo, quidem diximus, traiectu eſt. Verum enimuero Argonautæ, vt in Pontum Euxinum peruenere, Æetem propter † vellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius vſi erant nauigatione, in Græciā redıere: ſed mari quod ſupra Scythas eſt tranſmiſſo, per flumina quæ ibi ſunt, ac Italiæ fines appulere atque ibi hybernantes, * Emuſo oppidum condiderunt. Æſtate deinde proxima, adiuuantibus eius regionis incolis, machinis quibuſdam Argonauem ad quadringenta ſtadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus vero ipſe in mare quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem ſatis. Quamplurima ſane alia quoque templa vbique Conſtantinus conſtruxit, aliaque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maxime ſtudio habens, vt Chriſtianæ religionis profeſſio per terras omnes quas ſol illuſtrat, propagaretur. [illegible] quod ei ex ſententia ſucedere perſpectum eſt. Pax certe optata Chriſtianorum rebus ſcandalis impedimentiſque omnibus celerrime ſublatis, affulſit. Sed iam tempus eſt [illegible] ſuus quoque ſeptimo huic libro [illegible] imponatur finis, viginti & ſex complectenti annos quorum ſane viginti D[illegible] & Max[illegible]ianus Herculius imp[illegible]

Apparationes ſancti Archangeli

Soſthenium etiam Michaelium dictum.

Probianus medicus imperialis podagricus ibi ſanatus.

Signi ſanctæ crucis virtus ſine crucifixi Chriſti potius.

χρυσόμαλλον δέρας.

Argonautarum in Græciā reditus.

[illegible] Conſtantino.

Anni [illegible] viginti duo.

tel[illegible] ex [illegible] Maximinus Maxentius, & [illegible]ius tyrannide [illegible] exercuerunt Quibus e[illegible] magnus Conſtantinus in Galli[illegible] nondu[illegible] Auguſtus [illegible]lutatus, & in vrbe Roma re[illegible]uminæ præfuit. Quos anni[illegible]s nonnulli

** Plinius lib 3 cap 18. Atque nauem flumine in mare [illegible] deſcendit, nec pro[illegible] Nec tam eone ſtat [illegible] flumine [illegible] al[illegible] gentiores [illegible] Sab[illegible] aut [illegible] Sao. dein N[illegible]apotte, [illegible] nomen ex ea cauſa eit, inter Armonam Alpeſque exa[illegible]*

Vtcumque Conſtantinus optimus princeps & Chriſtianiſſimus fuerit [illegible] ſic memoria proditum [illegible] præſtantiſſimus diceretur duodecim ſequentibus [illegible], decem nouiſſimis pupillus, ob immodicas largitiones Egna

Diocleſiano tyranno contribuunt: alij vero potius diuo Conſtaotino, ſicuti & nos, adſcri-

A bunt. Atque ijs ſubtractis, reliqui ſiuot viginti ex annis eius, quibus poſt tyrannorum euerſionem ſolus ipſe & vnus princeps ſincere ac rite Imperium adm[illegible]ſtrauit. Et occidente reli[illegible]cto, in Orientis, quod Ni[illegible]omediæ fuit, imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magn[illegible] etiam ſtudio vrbem ſibi c[illegible]gnominé condidit. Quo temp[illegible]re à condito orbe fuit annus quinquies milleſimus octingent[illegible]imus, vigeſimus primus: à Chriſti natiuitate trecenteſimus ſedecimus. *Anni imperij Conſtantini Magni.* *Secundum [illegible] 4294.*

Licinio poſtremum oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annis 26 Cum Licinio & Maximino (Maxentium omitto) circiter annis 6 Ante hos Conſtans Chlorus, Conſtantini pater & Galerius Maximinus, poſtquam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuire, annis fere 4 Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus 4. annis

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI

Tomus Octauus.

Cap. I.

Repetitio eorum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.

RES geſtæ † Apoſtolis ipſis comparandi Conſtantini poſtquam hoſtiliter cum impio Licinio bello eſt congreſſus, vſque ad conditum atque in ampliorem vrbem redactum Byzantium, ſic ſe habent. Quandoquidem vero admodum abſurdum mihi eſſe videtur, tam illuſtrem imperij adminiſtrationem, veræque in Deum pietatis, vt ita dicam, fundamentum ſimul & faſtigium, impijſſimorum tyrannorum catalogo & hiſtoriæ ita inſertam (quod quidem neceſſario prorſus factum eſt) relinquere: facere non poſſum, quin eam, quoad eius fieri poteſt, ab illis ſeiunctam, proprio perſequar libro: quum ſcilicet tam ampla ſit, & rebus omnibus excellens. Quapropter quæ antea Tyrannorum temporibus coniuncta expoſui, quam potero breuiſſime oratione perſtringam, de patre nimirum eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerum adminiſtrationem peruenerit: mox etiam veteris Romę imperium conſequutus ſit, vt triumphale victoriæ ſignum in cœlo conſpexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro ſit ablutus, quæ pro Chriſtianis & Eccleſijs ipſis peregerit, quibus conſtitutionibus pro religione noſtra promulgatis effecerit vt res noſtræ breui magna acceperint incre- *[illegible]* *Dicendorum propoſitio.*

C menta: vt poſtremum Licinium attriuerit: denique Byzantio capto, prædonibuſque inde pulſis, cognominem ſibi vrbem magnifice excitarit, eandemque ſacris & profanis ædibus, porticibus, † proiectis, ſtatuis, aquis, alijſque publicis intra & extra mœnia ædificijs exornarit. Hiſce omnibus, quæ ante hac latius ſunt explicata, breuiter repetitis, quæ ſequuntur fuſius commemorabimus: res ſcilicet impijſſimi Arij, primamque Oecumenicam & vniuerſalem Nicænam Synodum: & vberem, qui tum floruerunt, diuinorum virorum prouentum, quæ gentes, & quomodo profeſſionem fidei noſtræ ſuſceperint. Arianorum poſt Synodum improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri Æliæ, Alexandriæ, & Conſtantinopoli contra Euſtathium & Athanaſium veræ pietatis illuſtratorem acta ſint. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hieroſolymis precioſam venerandamque Domini crucem inuenerit, quibus rebus ibi pulcherrime ſacroſancta eacoluerit loca, & quomodo tandem diem ſuum obierit. Multa præterea alicubi inſerentur, videlicet de Aſtrio & Marcello Melitianis, de D Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius veteris pietatis exhibito. Poſt hæc omnia feliciſſimam Conſtantini mortem, magnificaſque & tali principe dignas exequias, qui innumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sed enim manum operi admouentes, commode id tali initio ordiemur. *† [illegible]*

Cap

Cap. II.

Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius vſque ad imperij initium.

** προϲεκ. Pallidus & pallens Conſtantius. * Aliqui ex filia Criſpi, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.*

DIuo Conſtantino patri fuit Conſtans, cui * Procero, ab aliquibus etiam Chloti ſeu virentis cognomen impoſitum. Illuſtris admodum loco natus, genus ad Imperatorũ famil[illegible] retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, † ea filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquã autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Conſtantem oratoré ad barbaros componendæ pacis gratia miſit. Hic ea Heſperijs in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubijcit. Conſtans amoris concubituſque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atq; exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa pru creatura eſſet, tollere atque educare iuber: nouum & id admirandum quiddam fore arbitratus, ea eo quod cum puella dormiens, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illuceſcenté ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterum legatione ſua ante defunctus, domum redijt: ibique egit. Interea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtrationis eius anno Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans vero & Maximinus Gallerius, Cæſarum † inſignibus decorari ſunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille vero Theodotam Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterque quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga Imperatores gerebant animi affectionem & propenſionem repudiaſſet. Conſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia obuenit, † inacceſſæ & non ita multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quo ipſe antea legatus miſſus fuerat, oratores quoque ire iuber, viros genere claros. Cæterum & illi quum Drepanum delati eſſent, hoſpitio matris Conſtantini excipiuntur. Vbi puer ludens, ab vno oratorum ad animi acerbitatem per obiurgationem eſt commotus. Cuius verba ille ægre impatienterque ferens, lachrymis profuſis ad matrem querelam defert. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij aſſeuerans ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Conſtantis vultum apprime referebat, tum purpura illa infecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quum alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſumque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum conſtitutionemque eius fere omnem egregie referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vna cum matre ad ſe adducendum curauit. Quum vero metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpe-

Conſtans decore ſolitus fuit, Opes publicas malle à priuatis pluribus haberi, quam intra vnum Principis clauſtrum reſeruari. Eutrop.

† vexillis.

† δυσέμβολα καὶ δυσεπίσκοπα χωρία.

xit: puerum autem aliquando poſt Nicomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domeſticos ſcholarum cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorum ſacra ſenſim & occulte eſt complexus: & Imperatores, qui tantopere vanæ ſuperſtitioni deditι eſſent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, deteſtatus. Porro ut incantationibus diuinationibuſq; quibuſdam Diocletianus cognouit, [illegible] ſum Conſtantinum ſolum ſumma rerum & imperio potiturum, idolorumq; cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, conſiliumque occidendi eius cepit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremum prope trahentem ſpiritum, & circa teſtamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem conſectanti, imperium poteſtatemque ſuam reliquit: reliquis, quos ex Theodora ſuſceperat libens, præteritis: ipſe quoq; manibus ſuis, in Britannia coronam imperialem ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus a vero & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecutus imperium, ducenteſima ſeptuageſima quinta ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo condito, quinquies milleſimus octingenteſimus quintus decimus,

Conſtantinus in Aula Diocletiani educatus.

Conſtantinus Conſtantio ſucceſſor, a 19 vt Cæſar, 4 vt Auguſtus. Apud alios chronicos ſcriptores inuenio Olympiadem 272. Anni mundi conditi 4271. Anni Domini 310 Britannia [illegible] mundi conditi 4289 & annum Domini 311

Cap. III.

Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.

DIocletianus autem & Maximianus, viginti annis in Imperio adminiſtrando completis, propter certas cauſas, & quod dura quædam perpeſſi eſſent, poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & quot martyrum millibus ſtrenue pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſſime à nobis paulo ante eſt explicatum. Maxentius porro Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eiſdem detinebantur ſtudijs, ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet prope die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Gallijs Conſtantinus, primum Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælij aduerſus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepente in cœlo ſaluiferum crucis ſignum longius diſtentum, Orientem verſus meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis itidem, vt in cruce literarum latinarum formam referentibus, inſcriptio hiſce verbis eſt viſa, *In hoc vince.* quod ſignum confeſtim ex auro & lapillis precioſis ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſi[illegible] Maxentium fortiſſime deuicit, in po[illegible] [illegible] ſum, & Romam in poteſtatem [illegible]

Bell[illegible] Conſtantini [illegible] ad Maxentium.

Signũ Crucis ei [illegible] lo apparet.

[illegible] de [illegible] tum [illegible] ul [illegible] ra communi [illegible] nerem [illegible] deg [illegible] t, eorund [illegible] mque delubra [illegible] ole x- [illegible] Mox, [illegible] ibus ipſ [illegible] ſuis, Seruatorim Pa- [illegible] Romæ [illegible] ul [illegible] deſ [illegible] pſit & exci- [illegible] t. Leges pro Chriſtia [illegible] tulit, aliaque ma- [illegible] ſtudio pro ei [illegible] m egit, quæ paulo ante re- [illegible] nus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & [illegible] infantium ſanguine id [illegible] alu [illegible] ſcuti pur- [illegible] q, poſt [illegible] renunciarent, abhorruit reſiluitq, [illegible] eo facinore Deo cariſſimus Imperator, luctu & [illegible] atu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe ei ſpectandos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitem accerſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, [illegible] us lauacro ablutum illum ſaluum ſubito & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, Imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morem, non ab oculis, verum à carne ipſa decidentium. Itaque ille melius habet, vſque adeo vt miraretur ipſe, is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus. Poſtea Iudæorum turba exiſtit, qui Imperatoris matrem adeuntes. Conſtantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad Chriſtum valde arguunt & criminantur. Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

Conſtantinus Romæ baptizatur.

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudæi cum Syluestre Romanæ vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermoneſque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facile eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſtē iubet, aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorum ſunt auctæ. Itaque encænia, innouatarumq; rerum feriæ, tranquillitate vbiq; à Deo conceſſa, celebratæ: aliaq; omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt. Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quæ pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro conſtructa, quædam in ampliorē decentioremq; formam mutata. Leges latæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatemque & magnificas donationes templis ſacriſque ædibus largientes. Aliæ præterea ſynodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum conciliantes. Atque hęc quidem tum ad eum modū ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat, Orientemq; ad Nicomediam cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quod magnitudinem Imperii moderate perferre non poſſet, rebellionē exitiumque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatumq; ſuum, [illegible] lte Chriſtianos, quorum ille magnus amator erat, occidēs, ac multos ex eis in rationem martyriorum referens, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neq; cohortando, neque ſuadendo, neque adeo territando, vt à cœpto deſiſteret aliquid efficeret, poſtremo bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ prælium cum eo cōmittit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem qui- [illegible] em Conſtantini peruenit: vitam, victore do- [illegible] te, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſer- [illegible] bi vero [illegible] quoque ad nouas res reſpe- d [illegible] tebentus eſt, ipſe in ſei [illegible] ſum ferrum [illegible] t. Quamobrem ſecum percuſſus, ſibi [illegible] quidem vitæ finem, tyrannidi vero & idololatriæ bellicum motum creauit.

Maxentiū opprimit.

Chriſtiani Encænia vbiq; celebrant.

Licinium imperii ſociūm Conſtantinus primum in Pannonia, deinde in Macedonia victum in Thracia, poſtremo in Aſia victi fugauit, & per modeſtiam [illegible] copiis, [illegible] rarum [illegible] premiū [illegible] oſtem. Da [illegible] ſa [illegible] par [illegible] nd [illegible] Armentar [illegible] gnomen [illegible] ditum.

Cauſſ Conſtantinus Licinio cedendo, ac idem is tentaret, quod Maximianus Herculius imperio, quod depoſuerat, repetendo fecerat. Conſtantinopolis conſtituitur & exornatur.

Cap. IV.

De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.

Rebus contra Licinium proſpere geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantii quidam erant ſæui admodum, armiſque ſibi barbaro more plurimum arrogantes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorumque vetuſto caſtello diruto, ingētibusque & magnificis tributis comportatis, magnam conſtruit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quæ ad eam illuſtrādam ſpectarent, omittens, ædes præclaras ſtruens, ex ipſa Roma aliiſque populis incolas eo alliciens: † circum equeſtrem, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcunq; eſſent præcipue artis opera, heri, eoque comportari, vt ſplendida ornataque redderet omnia, curans. Ad hæc templa Deo, Apoſtolis & martyribus & maximam illam * Porphyreticī marmoris columnā conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & ſigni, terram omnem & mare ipſum à ſe eſſe ſubactū. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, & * in traiectu, ex apparitione archangeli Michaëlis, templa condidit, aliaque plura opera perfecit, quæ illius diuina mente & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, non longe ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationem, eam illum excitare cœpiſſe. quod autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, è regione Chalcedoni extruere iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdediſſe, rebuſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, * teſſeras frumentarias, dignitatiſque genus omne, Imperatoria prorſus munificentia ciuibus largitum eſſe. Atque ita omnibus rebus rite atque ordine diſpoſitis, Conſtantinopolim & nouam Romam appellaſſe, eademque cum illa poteſtate, eiſdem moribus atque inſtitutis, eiſdemque legibus eſſe iuſſiſſe, & inſuper † Imperatricem vrbem declaraſſe populorum omnium qui Romanum imperium agnoſcentes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare colunt ab eis quæ ad Iſtrum extructę ſint vrbibus, & ab Epidamno, quæ non longe ab Ionio ſinu eſt ſita, vſq; ad Cyrenen & proximam Libyam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoam. Et vrbem eam condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperii eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe eiuſdem Imperii vigeſimooctauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies milleſimum octingenteſimum quadrageſimum tertiu [illegible] ſi

ἱπποδρόμιον τε ἐμβόλοι.

πορφυροῦ κίονα. Conſtantini ſtatua equeſtris. ἐν τῷ ἀνάπλῳ. Apparitio ſancti Michaelis.

σιτηρέσια.

Βασιλίδα. Noua Roma & vrbs Imperatrix. Termini Orientalis & Conſtantinopolitani imperii. Tempus conditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

a *Scilicet alii intra trede ann annum perfecta, aut quinto imperii eius anno ædificare cœpta eſſet.*

Augurium auſpicatiſſimum conditæ urbis Conſtantinopolitanæ. Alma Roma.

Conſtantinopolim nouam Romã Deo propitio, meliorib. quam veterem conditam eſſe auguriis conſtat l. Deo auctore. C. de vet. iure enucl. Chriſtianiſmus vbique florentiſſimus.

ue talis [illegible] o[illegible]. a Dea [illegible] quoq; memoriæ eſt pro[illegible] Imperator ipſe pedibus, haſtam manu [illegible] ambitum mœniaq; eius definiens circuiret, quod comitibus eius vlterius quam conueniret, pomœria vrbis proferre videretur, quidam ex eis ad eum acceſſiſſe atque rogaſſe, [illegible] vſque tandem hæreret: illumque diſerte reſpondiſſe: Eo vſque, dum qui me præcedit ductor, conſtiterit. Vnde ſatis conſtabat, cœleſtem quampiam ei præiſſe virtutem, quæ eum, quod fieri deberet, iuſſiſſet. Eam tam magnifice fundatam, almam quoque Romam vocauit, quod verbum Romanis gloria † præclaram ſignificat. Conſtantinus ſane nunquam non pro Chriſtiana pietate aliquid agens non Byzantii tantum, ſed & vbiq; terrarũ, pulcherrima ædificauit templa, potiſſimumque in Metropolitanis ſedibus, ſicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antiochiæ ad Orontem, in veteri Roma, & Hieroſolymis ipſis. De quibus, quę ibi opera perfecerit, poſtea dicemus. Quum vero res omnes ei ex ſententia cederent. Etiam apud exteras nationes, finitimas ſimul & longinquiores, vel iure belli, vel fœderib. pactis pacatas: altiſſima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & profeſſio fidei Chriſtianæ vbique terrarum eſt propagata. Multæ quoque ferę nationes ſacra noſtra ſunt complexæ: & mirificum vitæ inſtitutum in Eccleſiis, & apud multitudinem ipſam, denique in montibus etiam & ſolis locis reſplenduit, quod nuper admodum Monachi pullulare cœpiſſent, & quod martyres adhuc & confeſſores ſuperſtites eſſent, ſacerdoteſque inſuper Apoſtolicis donis & miraculis, vitæque ſimplicitate vigerent. Per quos cœleſtem prorſus vitam in terris cernere erat, religione ipſa indies ſemper & in rebus omnibus augmenta ſua capiente: & Conſtantino ſtudio omni in hoc incumbente, vt apud omnes ea vbique confirmata ſtabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem excreſceret: vtq; per ipſum, adiuuante Deo, Chriſtianiſmus in ſerena certaque tranquillitate & altiſſima pace conſiſteret. Atque vt ſimpliciter dicam, ea tempeſtate res noſtræ lætiſſimæ, iucundiſſimæ, & florentiſſimæ fuere: aduerſarii autem contra, in triſtitia, ſummiſſione, & mœrore ſummo vixere.

Cap. V.

De Arii cum Alexandro contentione: de † Melitio. vnde & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio exstiterit.

Mox tranquilli florentiſq; rei Eccleſiaſticæ ſtatum importunitate ſua turbarunt. † διάκενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες Aenigmatici.

Regio noſtra quum in tanta eſſet gloria & flore, pacem & quietem tantam inteſtinum turbauit bellum. † Nugæ namque & diſputationes contentioſę, veram pietatem perfectamque diuini numinis cognitionem prætexentes, de quibus antea inquiſitum non fuerat, ea in quæſtionem deduxerunt, eaque re ingentes turbas in Eccleſiis concitarunt. Siquidem generis noſtri * peſtis, improbuſque prorſus & exitioſus hoſtis, nauim Eccleſiaſticam tam placide ſecundis ventis ferri, & ab vniuerſitatis huius Deo gubernari [illegible]dens, ferre id non potuit: & graue moleſtu[illegible] quę [illegible] eſſe putauit niſi ſubmergendam eam cu[illegible]ret, quæ [illegible]am ſecurum citra prauarum dogmatu[illegible] fluctus & pro[illegible]as teneret curſum. V[illegible] G[illegible] ręcæ ſuperſti[illegible]nis pr[illegible] ſtitias [illegible]l-

can[illegible] eius in apertum p[illegible]tral[illegible] & ma[illegible] atq; coniunci, & creaturam quidem [illegible] amplius non coli, creat[illegible] rem vero eius, ſtatui onuenit, laudibus vehi & adorari an[illegible] ſuerit: apertum rurſum contra Deum mo[illegible]llum poſthabuit, & dolorem clandeſtine admodum & fraudulenter aggreſſus. Repertis namque quibuſdam, qui Chriſtianam quidem profiterentur fidem, arrogantia autem inanique vanæ gloriæ ambitione & dominandi cupiditate quaſi intemperiis quibuſdam agerentur, eis ipſis veluti inſtrumentis adinuentionis fraudiſque ſuæ vtens, alio quodam modo rem [illegible] priorem reduxit errorem & ſeductionem, vt conditor ſcilicet rerum omnium Deus, creaturis ipſis exæquatus & connumeratus, creatura rurſus quemadmodum antea adoraretur, cultuſque diuinus adorationi † illius ſimilis fieret. Verum vnde, quoue modo, & per quem zizania hæc ſata ſint, re altius repetita, vt potero, exponã. Alexan. quæ primaria & pcipua inter Ægypti, Thebaidis & Libyæ vrbes, ciuitas eſt, ampliſſima ſane & populoſiſſima, poſt Theonem, vt antea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propugnator, Eccleſiam gubernauit: qui certaminis ſacri curſu ſplendide ſub impiis tyrannis peracto, Achillam breui habuit ſucceſſorem. Atque huic, Eccleſ. clauo dirigendo Alexander ſuffectus eſt, Apoſtolicæ doctrinæ generoſus defenſor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis inſtitutionibus quotidie Eccleſiam exhilarauit. Ea tempeſtate Arius quidam erat, in rationem quidem ille ſacri ordinis relatus, ſed qui iam inde ab initio ſtudium ſuum ſuper dogmate ſuo ſatis declarauerat. Melitio namque nouas res molienti primum adhæſit: atque eo relicto, ſe poſtea ad diuinum, quem diximus, Petrum contulit, à quo etiam Diaconus eſt factus. Sed ab eodem rurſum Eccleſia exactus, eo quod Petrus Melitium ſectatoreſque eius excommunicauit, & baptiſmum eius non * recepit. Propter nonnullas quidem cauſas, potiſſimum autem quod ille perſequutionis periculo non perlato, cultum diuinum abiurarit, & dæmonibus ſacrificarit. Eius quippe rei gratia in ordinem redactus, neque aliam quampiam ob cauſam, quæ probari aut defendi poſſet, ab Eccleſia proſcriptus Melitius, iniuria ſe affectum eſſe dictitans, conuitiis & maledictis Petrum proſcidit. Et quum ſectatores multos haberet, hæreſiarcham ſe & ducem eorum conſtituit: & a Epiſcopali dignitate ſibi arrogata, in oppido † Lyco, quod ad Ægyptum eſt, quęcunque ſunt Epiſcopalis muneris, citra pudorem timoremque omnem peregit, Petro prorſus piæ ſe contempto. Itaque vna cum aliis Melitio fauentibus, Arius quoque quieſcere nolens, in Petrum eſt inuectus. Vbi vero Petrus accepta martyrii corona, vitæ curſum finiit, b ab Achilla ſucceſſore eius Arius veniam impetrauit: & rurſum Diaconi miniſterio fungi permiſſus, c poſtea in Presbyterorum quoque ordinem eſt allectus. Apud Alexandrum quoque, proximum ab Achilla Epiſcopum, honeſto loco fuit: & quod cauilla[illegible]num dialecticarum non imperitus, [illegible] iuſmodi diſciplinis probe exercitatus [illegible] ſcripturarum inte[illegible]pretatio credita ei fu[illegible]. Enimuero quum non bene ferret Alexandrum Epiſcopi d[illegible]tatem obtin[illegible]re, † quod [illegible]

Di[illegible] [illegible] autor & propagator.

† ἀσύνοδον τῷ ὁμοίως προσκύνησιν. Tumultus Eccleſiaſticus initium. Alexandrinus Epiſcopi.

Arius Melitii ſectator. Melitius hæreſiarcha à Petro antiſtite Alexandrino excommunicatus, & [illegible] Arius.

** non recepit, non admiſit: [illegible], non paſſus eſt eum ſacramentũ baptiſmi adminiſtrare.*

a Melitius ſibi ipſi Epiſcopalem dignitatem ſumpſit. † Deinde [illegible] & Panopolis, ac [illegible] oppidum [illegible] in Libya [illegible] vbi [illegible] b At [illegible] ab Achilla [illegible] Alexandrino [illegible] errores [illegible]

quoque

... tempore Arius presbyter & sacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatur. ... Contentio Alexandri episcopi, & Arii presbyteri de doctrina Christianæ professionis. Arii hæresis.

... que ordine lectus eſſet, diſſidia ad... latenter & contentiones mouit. ... non haberet quod in vita moribuſ... carperet neque per ſycophantiam facile quicquam contingere poſſet, ea quidem in parte quietus ... quæ vero ille in eccleſia pro concione recte pieque doceret, in eis oppugnare ille inſtituit. Epiſcopus namque, filium cum patre ὁμότιμον, hoc eſt, eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtantiæ, æqualemque per omnia eidem qui eum genuit, eſſe, ex diuinarum ſcripturarum ſententia & traditione docuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, verbo que veritatis prorſus repugnans, creaturam facturamq; patris filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meraque ſententiæ & † arbitrii libertate vitii & virtutis capacem eſſe: aliaque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari cum pateat, qui ſibi de huius generis rebus diſſerendum atque inquirendum eſſe conſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellii dogma aſſerere, contendendi & aduerſandi ſtudio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sane quidẽ permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcintilla ingens eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandria cum doctrina hæc progreſſa, Ægyptum, Libyam, & ſuperiorem Thebaidẽ percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plurimi ex clero recte dicere Arium affirmabant, ſententiamq; eius complectentes comprobabant. Poſtquam autem inter ſe non conſenſerunt, ſeu potius Arius * furiis correptus propalam impietatem ducuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omnes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porro cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem ſecum trahentes. In quo, alii idem ſibi de Deo ſentiendum atque credendũ eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabant: alii vero, ſicuti multis euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorem fuiſſe Alexandrum ſecundo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine qui nomen id adeptus fuerat, ex ſuperereſcentis carnis pondere in dorſo eius collecto, teſtacei vaſis forma, quod Alexandrini vernaculo ſermone baucalam nominare ſolent hunc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferentem, diſſenſionis cauſam extitiſſe putant. vnde poſtea inter Alexandrum & Arium conteotio commota, & τοῦ ὁμοουσίου, hoc eſt, conſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namq; Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis iſtius illi adſcripſit. Alexander vero epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volens, ad diſputationes ſermonumque collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quam violenta iuſſione controuerſiam ..., condu... ducens. Et quum ... diſputando co... ſi eſſent ſicuti

Ea longe lateque vaſtata.

† αὐθαιρέτου γνώμης.

... Alexander ... Arium cũ popularibus ab eccleſia proſcribit. Secundus autem ſtudia in contraria vulgus. Alexander Baucalis presbyter & ipſe Alexandrini. diſſenſionis huius autor à quibuſdã habitus.

fieri aſſolet, contentione inter quoſpiam mota: Epiſcopus nunc huic, nunc illi beneuole & commode adhæſit. poſtremo vero tandem & ipſe coæternum & conſubſtantialem patri filium, ita vti antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariumque idem ſentire iuſſit. Quod vbi ille, vt faceret in animum inducere non potuit, ſacris ædibus eſt ab ... iectus.

Cap. VI.

Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantii eccleſiam rexerunt.

EO tempore Romanæ eccleſiæ Syluester præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregie in perſequutione ipſa certamine defunctum, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriæ autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexander, Eccleſiaſticam tenuit præfecturam.

Primarum in orbe Christiano eccleſiarum Epiſcopi.

Antiochiæ, Tyranno in Eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffectus, pace primum Eccleſiis reddita. Is à Tyrannis Eccleſiam dirutam denuo excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico Epiſcopus factus illi ſucceſſit, Liciniique temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationemque ſuam pro vera pietate oſtendit. Porro Hieroſolymis poſt Hermonem Macario ſacruo munus creditum, digno tali non ſine viro, vt qui omnibus bonis & ornamentis florucrit. Conſtantinopoli vero, poſt Metrophanem, Probi Imperatoris ex fratre nepotem, Alexandro ſacrorum cura forte ceſſerat. Verum enimuero hoc loco faciendum mihi omnino videtur, vt altius ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios Epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriæ huic aduciam. Andreas Domini Apoſtolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzantii Chriſtum prædicauit. Et quũ à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad cædem quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidem pertraxit. Cæterum ſacra eo loco fundata æde, & Stachy apoſtolo Epiſcopo creato, Sinopen conceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtrato, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eique Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedecim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſſit: quo poſt annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicem habuit ſucceſſorem. Felix quinque annis ſedem Epiſcopalem tenuit, eamque ad Polycarpum tranſmiſit. Qui ſane omnes propter infidelium incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ſynaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiamque aliam in loco cui nomen erat † Olo... conſtruxit

Catalogus Epiſcoporum Byzantiorum ab ipſo Apoſtolo Andrea vſq; ad Alexandrum, ... bus Arius eſt profligatus.

† Ἐλαία. Olea Con... la rege

E

racleæ quæ ad Thraciam eſt, atque Orientis ditionem permiſit. Licinius autem quum ea quæ prioribus tyrannis acciderant noſſet, (quæ quidem eum vt ſaniora ſequeretur conſilia, abunde ſ[illegible]is admonere poterant) & quum ſororis Conſtantini maritus eſſet, dignitateq; & gloria ab illo ſecundas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos quorũ euerſionẽ atque interitũ, ſi quis alius, & ipſe maxime viderat, æmulari maluit. Quapropter quum alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiuranda confirmata contempſit, varios aduerſus Conſtantinum dolos ſtruens, & benefacta mala gratia compenſare ſtudens. Ac primum quidem inſidias occultans & amicitiam ſimulans, ſæpe fraudibus illum aggreſſus nihil tamẽ egit. Inexpugnabili enim vi, vtpote Deo charus, munitus erat: & quæ hoſtis ipſe in cordis latebris alia ſtruebat, facillime ipſe in lucem producta coarguebat atque opprimebat. Tam præſens illi diuini cultus & pietatis armatura auxilium ad ſalutem attulit. Atq; ipſe quidẽ qui in tanta apud Deum eſſet gratia, occultos illius conatus ad hunc modum effugit. Ille autem quod inſidiæ clandeſtinæ ei minus ex ſententia

F

ſuccederent, Deo illas in apertum pertrahente, citra diſſimulationem propalam ſe aduerſus Conſtantinum, fortaſſe autem dicere licet etiã aduerſus rerum omnium Deum, quem ab eo coli ſciebat, armauit.

Licinius Chriſtianos perſequitur.

Primum igitur paulatim Chriſtianos, qui ſub ditione eius erant, premere atque oppugnare eſt aggreſſus, deinde mẽte ab inſita ſibi inſania captus, manifeſtam contra eccleſias commouit perſequutionem: futurum ratus, vt Conſtantinus, religione periclitante, ſummo afficeretur mœrore. Neque eum latebat, eccleſias pro illo orare, atque ſtudere vt ſub illius eſſent imperio. In primis vero delectu inſtituto, † Chriſtianos omnes è domo familiaque ſua exegit: multoſque qui dæmonibus ſacrificare nollent, honore dignitateque ſpoliatos exautorauit.

G

Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in cuſtodiis concluſis miſericordiam omnem claudens: & Chriſtianis deprehenſis, eaſdem quas maleficis pœnas decernens.

Fœda eiuſdem tyrannis.

Quid

† Confeßio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter ſubſcribas, quos Latini notarios vocãt, illuſtri loco. In imperiali autem quadam domo fons aquæ fuit, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulacrum: tum autem vitis ampla, quæ locum eum omnem tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius veluti deambulans, Auxentio, & multis præterea aliis eum officii gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem & maturum è palmite pendentem conſpexiſſet, Auxentio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugione quem ex femore ſuſpenſum geſtabat ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius ad eum: Ad pedes Dionyſii vuas depone, dixit. Auxentius vero: Minime gentium, *inquit, imperator,* Chriſtianus enim ſum. *Licinius rurſum: Itaque ex aula, ait confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum tibi duorum iſtorum neceſſario faciendum. Enimuero Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulum perquam libenter ſolutum poſuit, & aula diſcedens valedixit. Hunc aliquanto poſt, epiſcopi Mopſueſtiæ antiſtitem legerunt.*

H

ergo nunc dicam quæ ille prius inaudita de coniugiis ſtatuerit [illegible] quæ nouo quodam modo in defunct[illegible]s admiſerit? quantam auri & argenti vim [illegible]ibus exegerit: vt nouas agrorum menſiones inſtituerit: aliaſque [illegible] ſex cogitarit? & delationes illu[illegible] loco natorum & magna gloria virorum receperit? quorum vxores per repudium ab eis ſeparatas, impotentibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam quibus ipſemet in extrema etiam ſenecta vel virginibus vel coniugibus quotidie libidinoſiſſime illudens exſatiare tamen impotentem ſuam petulantiam non poterit? Sed n. quæ ſequuntur flagitia eius, patua hæc & nihili quæ diximus eſſe coarguunt.

Licinius in epiſcopos ſæuitia.

Poſtremo namq; furori ſuo longe maximo quaſi victus cedens, vim omnem in epiſcopos conuertit, quos miniſtros Dei eſſe ſciebat. Horum præclariſſimos quoſque clã fraudulenter enecauit, cædiſq; nouus plane & inſolitus modus fuit. Ac quæ in Ponto & in vrbibus circũ Amaſeam ia peregit, ſæuitatem atque crudelitatẽ omnem longe ſuperant. Eccleſiæ namq; partim à radicibus ipſis euulſæ & ſolo æquatæ, partim clauſæ prorſus ſunt. Sacerdotes autem magno cum cõtemptu perinde atque malefici quidam grauiora etiam quam homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus paſſi, tandem ferro in minutas partes diſſecti, in mare vt piſcibus eſca fierent, proiecti ſunt. Nam aliorum piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro vrbibus, frequentabantur. Atque ad eum modum quum animatus eſſet quocunque ſe conferret, diripiebat omnia, & vaſtabat.

Theodori ducis martyrium.

Quo tempore etiam exercitus dux Theodorus martyrio eſt defunctus, ſpectata fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præerat. & quod euocatus ad Licinium non veniſſet. hoſpitem ipſum habuerit, eiuſque Deos comminutos egentibus dedit. Hũc Licinius etiamſi egregie charum habuerit, multis tamen affecit cruciatibus: Nam & in crucem eũ egit, & ſubulas in meatus ſecretiores corporis eius immiſit, poſtremoque capite truncauit. Cuius corpus poſtea in patriam eius Euchaitem magnifice deportatum, & ibi inſigni templo cohoneſtatũ eſt. Alius hic eſt à tyrone illo, qui in Amaſea ciuitate ſub Bringe Maximiani præfecto holocauſtum factus, ſupplicium ignis fortiter pertulit.

Theodorus tyro martyr.

Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, vitam hanc finiit. Quamuis omnes ij corpus vnum & ſpiritus vnus in Chriſtu fuerint.

Item Theodorus Pergenſis Baſileus Amaſenus epiſ. Sebaſtienſes 40. martyres.

Poſt Theodotum & Baſileus Amaſenus epiſcopus, quum prius intolerabilia tormenta eſſet perpeſſus capitale ſubiit ſuppliciũ. Sebaſtia quoq; vrbs in ſtagno ſuo quadraginta illos egregios & diuinos viros per frigus & vndam mirifice Deo totos holocauſti inſtar oblatos vidit, quum Lyſias adhuc & Agricolaus ſatellites propugnatoreſq; eius ſuperſtites eſſent, inueniendiſq; aduerſus martyres nouis cruciatibus apprime pollerent. Illorum porro coniuges, quę & ipſæ quadraginta numero fuere, Heracleam Thraciæ abductæ eſſe feruntur: atque ibi cum Amone quodam diacono tormentis, quę quiſquam exprimere poſſit maximis, generoſe & fortiter toleratis, cum pulchra profeſſione, per gladium victimæ Deo ſunt oblatæ.

Coniuges eorundem itidem 40 martyres. Amon martyr.

CAP. XLV.

[illegible] Licinius captus violenter vitam finiuerit.

AD extremam ergo dementiam ruens, ita vt cœperat defectionem ſuam a fide in a-pe[illegible] ſere pertexit, & ad manif[illegible] idol[illegible] iam conuerſus, ſacrificiis, & v[illegible] m[illegible] ſe f[illegible] ius re[illegible] bel[illegible] eo modo [illegible]pediturum arbitratus, dæmones euocauit. Di[illegible]nt quoque ſeductum eum à quibuſdam qui [illegible] mei pollicebantur, Mileti oraculum Apollinis Didymei ſiue gemelli conſuluiſſe: eique de belli euentu percontanti, à dæmonio [illegible]ponſum eſſe verſibus hisce:

Licinius A-poſtata [illegible] cula de belli euentu con-ſulit.

Te grandæue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet ſenio grauiore poteſtas.

** [illegible] planè [illegible] Conſtanti[illegible] [illegible].*

Conſtantinus porro Imperator Deo chariſſimus verecundia quadam ſingularique humanitate & modeſtia præditus, talia quum de eo audiret, ſeipſum primum continuit, vicemque eius qui indignus erat cui quiſpiam cōdoleret, admodum eſt miſeratus. Poſtquam vero ad conatus illius hoſtiles nihil ſupereſſet, rabieſque contra Chriſtum ſuſcepta magis magiſque procederet, moderatam pro conſuetudine ſua aliquantum contrahens mentem, & humanitatē iuſtitia temperans, ſubueniendum eis eſſe qui ab illo tam crudeliter vexarentur, ſtatuit: illud certum compertumque habens, fructum pietatis ſuæ, victoriam, cœlitus contra hoſtes ſuos propoſitum eſſe. Quam ob cauſam honeſtatis virtutiſque amori malitiæ vitiorumque odio miſto, vna cum pio filio Criſpo, contra Liciniū ſalutari armatura duce & auxiliatrice proceſſit. Et tandem ambo acie ſtructa, ad Chryſopolim Bithyniæ vrbem cum illo prælium commiſere: omnibuſque rebus eis rite atque feliciter cedentibus, victoriam ab hoſte fortiſſime retulere, peditatu illius omni naualique ſubſidio in fugam verſo. Ille porro quum quid faceret non videret ſeipſum victoribus dedidit: ille inquā, qui paulo ante minas ferociter ſpirauerat, atque omnia poteſtati ſuæ ſubiicere contenderat. Imperator ſane more ſuo ſolito vſus, vitam quidem illi donauit, eumque ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi vero ille à moribus ſuis conſuetis non diſceſſit, & fraudulenter inſidioſa cōſilia captans barbarorumq; multitudinem mercede conducens vt bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas rurſum ſpectare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu vit[illegible] ferro cæſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & aduerſis rebus eductus ad frugem & officium non rediit, eandemque quam illi impietatem ſequutus eſt, non immeritò in eaſdem quoque fœdas calamitates decidit. Statuæ quoque & quæcunque imagines eius in mu[illegible] po[illegible] atque inſertæ fuerant, euerſæ, erutæ, atque abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita victus occubuit.

Victoria Conſtantini aduerſus Licinium [illegible] Conſtantino dedit.

Licinius cædes.

Memoria e[illegible] [illegible] damnata.

* [illegible] ἰερεύς, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, [illegible] χηλὰς [illegible] στυγύρας ὀπάσω.

Licinius [illegible] adeo infeſtus fuit, vt virus ac peſtem publicam eas appellaret, illarum tam expers vt ne decretum [illegible] ſcribere poſſet. Illud in eo non reprehendendum [illegible] padonum aulicorumque inſolentiam more [illegible]cuit. Egnat.

CAP. XLVI.

De legibus & conſtitutionibus Conſtantini, & quæ benigna Chriſtianorum reip. [illegible] fecerit.

TOtus autem Oriens ſimul & O[illegible] dens ſub Conſtantini imperium peruenit: quas ille regiones omneſque circumcirca prouincias, necnon ſeptentrionales atque auſtrales oras, tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaque magnifici vbique conuentus celebrari, lætis alius alium oculis reſpicere, feruentiuſque ſubridere, mœrore priſtino triſtitiaque eiecta, noua luce loca omnia relucere: in vrbibus & vicinis omnibus pæanes & hymni, primum quidem in rerum omnium Deum, deinde etiam in tantæ proſperitatis ſubminiſtratorem cani, memoria malorum aboleri, obliuio impietatis in-duci, omnes præſentibus bonis vberrim[illegible] frui: maior etiam meliorque rerum futurarum ſpes eſſe, legum [illegible]delicet & conſtituti[illegible]num humanitatis pleniſſimarum, bono[illegible]mque aliorum quæ tum libere & propalam iact[illegible]bantur, donationum quoq[illegible] amplitudinem pietatis declarantium qua[illegible] multitudinem [illegible]nam oratio enumerare queat. Siquide[illegible] [illegible]blicitus omnes Imperator ipſe cohor[illegible], vt in primis diuinum numen pie côler[illegible]t. [illegible]a enim fore, vt omnia eis abunde prorſus [illegible]ppe-rant, omniaque cœpta cum ſpe optima feliciter cedāt: ſin à pietate tali & veri Dei relig[illegible]one aberrarent, nihil eis & pace & bello quam res aduerſas expectare debere exiſtimans. Atque [illegible] quidem non per iactantiam gloriabundus, [illegible]d gratiam Dei agnuſcens & profitens pro[illegible]ulit. Ita ille commodum ſe Deo miniſtrum præbens, terras omnes ditioni ſuæ ſubiecit, vt Chriſtianorum religio quam maxime augeretur, & qui in ea colenda cōſtanter perſeuerarent, illuſtres maxime dignitatibus & honoribus fierent. Talibus igitur conſiliis fretus quæcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſſio forte cuiquam adempta fuerat, reſtituens. Eccleſias ampliores publica pecunia conſtruxit, immunitatem miniſtris Dei conceſſit, conuentus fieri permiſit, aliaque peragere iuſſit, quæcunque ad Chriſtianum pertinēt cultum. Poſtquam ad hunc modum omnes in priſtinam reuocarit libertatem, eiſq; honores ſolitos bonaque ſua reſtituit; ſi qui ſententia capitali damnati vitam finiuiſſent, genere proximos, ſi qui eſſent, adire illorum hæreditates iuſſit: ſi non eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorum ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere leg[illegible] lata præcepit. Atque hæc quidem ſic Imperator recte conſtituit legitimeque confirmauit: præterea vero Chriſtianis omnes profanos magiſtratus gerere permiſit. Feſtos autem Græcorum dies, ſimulacrorum victimas, & orgia, incantationes, & [illegible]a dæmonū prorſus prohibuit & interdix[illegible]. Mul[illegible]ta etiam ex priſca conſuetudine in meliu[illegible] ab[illegible] mutata. Apud Ægyptios e[illegible] ubitus n[illegible] amplius in Græcorum delubra, [illegible]ed in ſacras noſt[illegible] ædes deportatus, atque [illegible]d [illegible] [illegible] incrementum exundantis N[illegible]menſ[illegible] ſcebatur. Spectaculum ſin[illegible]ular[illegible] am[illegible] cert[illegible]rium gladiatorum R[illegible]mæ [illegible]

Tyrannorū interitus [illegible], ſumma tranquillitas & ſe[illegible] [illegible] ad Chriſtianos peruenit.

Per pietatē vera omnes ſe[illegible] conſiſtunt.

Chriſtia[illegible] [illegible] [illegible] propagatio.

Idolomania abolitio.

[illegible]χυς. [illegible] Nic. Plin. lib. cap. 9

 [illegible]tum.

ſolitum, e[illegible] prohibitum. Phœnices, qui Libanu[illegible] [illegible]ē ad Heliupolim incolebāt, virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtuprū proſtituere deſierūt quod lege antea apud eos fieri receptum erat. Templa altitudine, & latitudine ampla extructa. Quæ vero ante hac iam ædificata fuerant, inſtrumento Eccleſiaſtico & donariis exornata. Nonnulla etiam ex ipſis fundamentis excitata ſunt. Ad quæ omnia Imperator liberaliter impenſas contulit, Epiſcopis eā rem curantibus, magiſtratibuſque iuſſu illius pecuniam ex publico præbentibus. Sauromatæ quoque & nationes Iſtrum accolentes, imperio eius ſubditæ, quę gentium aliarum victrices ſolos Romanos qui eis reſiſterent, habuerunt. Eas Conſtantinus miraculorum nocturnorumque inſomniorum denunciationibus deuicit. Quoſcunque autem populos bello ſuperauit, perinde atque cum Chriſto de gloria contenderet gratiam in ſe collatam propagandæ religionis ſtudio rependit. Omnes namque homines ad hanc ſolā colendam excitauit, & in omnibus prouinciis partem aliquam publicorum vectigalium eccleſiis tribuit, donationemque eam ratam eſſe temporibus ſeculiſque omnibus ſanxit. Atque vt memoria continua milites Chriſtum colere aſſuefaceret, arma eorum ſigno crucis exornauit. Et quum ſicuti dictum eſt, in imperiali palatio ſuo templum conſtruxit: rum † portatilem eccleſiam aliam fieri ſibi curauit, quę vbicunque locorum eſſet, & maxime in bello circumferri poſſet, vt ne in ſolitudine quidem agens, vbi opus eſſet, Deumque colere & diuina myſteria participare deberet, ædibus ſacris careret ad quam veluti ad tabernaculum ſemper præſto † fuere ſacerdotes & diaconi, ſine intermiſſione miniſteria diuina, iuxta ſtatas eccleſiæ cæremonias, obeuntes. Diē eum, quem Iudæi primum numerarunt, & Græci ſoli dicarunt, * Dominicum appellauit, eumque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit: ſimiliter & eum qui Sabbatum præcedit, vt in iis precationibus vacaremus, ſupplicationibuſque Deum exoraremus: alterum quidem, quod in eo Chriſtus reſurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum ſibi bonorum prouenisſe variis modis expertus fuerat. Quam etiam ob cauſam eam ſummopere in veneratione habens, in numis ſuis & imaginibus omnibus inſculpi inſcribique fecit. Teſtantur hoc imagines eius, habitu eo & forma propoſitæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequens maxime & viitatum fuit, ex iudiciis ſuſtulit. Et quum diuini cultus augendi ſtudioſus fuit, tum ferendis etiam legibus laudem & gloriam eſt conſequutus. Nam impudicos illicitoſque concubitus quos ante eum nemo inhibuerat, ipſe coercuit: ſicuti hoc ex conſtitutionibus eius legibuſque latis patet. Abſurdas etiam illās apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate coniugibus æquarentur neve præterquā genere propinqui quicquam ex teſtamento lucrarentur: præterea vt qui liberos nō procreaſſent, dimidia bonorum parte mulctarentur, abrogauit: ne ſcilicet qui cœlibatum complecterentur, quod deteriore maritis eſſent conditione, minus eam ſectarentur vitam quæ ſe in ſtudiis Deo placitis ſedulo ex[illegible]et. Quin vt ij qui per continentiam in cœlibatu v[illegible]m degun[illegible], præcipuum quiddam præ il[illegible] habe[illegible] [illegible]nxit: vt cœlibes [illegible] etiam impuberes, pro eo atque [illegible] [illegible]ſtari poſſent: contra conſu[illegible] quæ olim apud Romanos obtinuerat, qu[illegible] leges tales tulerant, vt vrbem ſeditionibus belliſque ciuilibus ante eiuſmodi ſanctionem exhauſtam, ciuibuſque orbatam, matrimoniis liberorumque procreatione frequentiorem redderent. Qua vero Imperator Conſtantinus obſeruantia erga profeſſionem fidei noſtræ fuerit, abunde illud quoque teſtatur, quod clericos omnes conſtitutione lata immunes liberoſque eſſe permiſit iudiciumque & iuriſdictionem in eos epiſcopis, ſiquidem ciuilium iudicum cognitionem declinare vellent, mandauit: & quod epiſcopi iudicaſſent, id robur & autoritatem ſententiæ omnem habere debere decreuit. Firma quoque & immutabilia eſſe voluit quæ in Synodis conſtituta eſſent Et quæ ab epiſcopis iudicata forent vt ea à magiſtratibus reſpublicas adminiſtrantibus, militarique quæ ſub eis eſſet manu exequutioni mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, conſtituit. Libertatem quoque eccleſiæ lege lata conceſſit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibus donati ciuium Romanorum numero aſcriberentur. Quæ omnia tempus quoque ipſum ad hunc vſque diē, conſuetudine probata plurimorum annorum præualente, confirmat. Atque ille quidem magno ſtudio leges eiuſmodi condidit, rebus autem ipſis cultum diuinū ſedulo propagauit. Sed & ipſa religio per ſeipſam admodū viguit, propter eorum qui eam colebant virtutem: quod multi adhuc perſequutione ſopita ſupereſſent confeſſores. Et præter eos alii quoque tum extitere magna gloria boni Apoſtolicique viri, operibus ſimul & doctrinis fidem maxime exornantes, de quibus loco ſuo dicetur.

[margin: [illegible]tera, leges de cōtrahendis matrimoniis. Immunitas eccleſiaſtica Forum cleri. — Decreta Synodorum — Libertas eccleſiæ. L. 1. & 2. C de his qui in eccleſ. manum. — Confeſſores Chriſti.*]*

Cap. XLVII.

Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit.

POſtquam vero & belli & religionis res ei feliciter ſucceſſerunt, Orientis ſimul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerunt, & ipſe ſolus Romanorum Imperator factus eſt, Chriſtianiſmus indies magis ac magis propagatus eſt, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Ex tum quidem Criſpus maximus natu filius eius, diem ſuum obiit. Ipſe vero reliquis filiis Cæſaribus dictis, & Conſtantino natu tum maiore Romam miſſo, contra Byzantios eſt profectus. Byzas namq; quidam genere Græcus, temporibus Manaſſæ Iudæorū regis, vrbem paruam ſub nomine ſuo conſtruxit, quam antiquitus homines barbari incolentes, propterea quod ſuis libere vterentur legibus, & agreſtiores eſſent, Romanorum imperio ſubiicere ſe prorſus renuerūt. Itaque poſt bellū in Bithynia contra Licinium geſtum, Nicomedia ſoluens Conſtantinus, bellum eis intulit. Byzātij porro quum ceruicem ei ſubmittere, & tributum pendere nollent, pertinaciterque Romanæ ſeruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commiſſo, ſex millia primo in Conſtantini exercitu, deinde conflictu altero tria rurſum millia hominum ſunt cæſa. Quo fortunæ ſucceſſu Byzantii [illegible]blari, vt

[margin: Criſpi mors. — Oppidum Byzantium obera conditionis antea Lygos dictum Tl n. lib 4. cap. 11 — Bellum Conſtantini contra Byzantios.*]*

copias

Romanorum omnes con[illegible]lerent, [illegible]nt. Pauci nanque eo tempore cum Im[illegible]re milites erant, omnibus fere, exiguo ex[illegible]o numero [illegible] præſidium Romanæ ditio[illegible] qu[illegible] de Per[illegible]um expeditione & incur[illegible]ne renunciat[illegible]n eſſet, [illegible]. Veſpera diei erat. & Imperator languidus & mœſtus inopia con[illegible] on[illegible]ue oculos in cœlum intendit: atque [illegible]um, inde [illegible] vt Romæ, quum contra Maxentium [illegible] gereret, [illegible]pturam ſtellarum ordine atque diſt[illegible]tione confirmatam vidit, hoc ſic ſi[illegible] in[illegible]uoca me in die tribolationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rurſum oculus in cœlum ſuſtulit, atque iterum Crucem ſtellis ſicuti antea effigiatam in cœlo, & inſcriptionem circum eam conſpexit, cuius hæc verba erant: *In hoc ipſo ſigno hoſtes vinces omnes.* Et confeſtim in memoriam ei quæ antea acciderant, venere. Poſtridie ergo claſſicum canere iuſſit, prælium que rurſus cum Bixantiis commiſit: & quod tropæum & ſignum Crucis præferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimulque vrbem ipſam cepit. Victoriæ autem eius tropæum & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Cap. XLVIII.

Vt cognominem ſibi vrbem, Conſtantinopolim ſcilicet, magnificentiſſime conſtruxerit.

AD tantam ſublimitatem quum imperium eius maximum pertigiſſet vrbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualē conſtruere, ſuumque ei nomen imponere ſtatuit. Erat tum iuxta Helleſpontum planicies ſub Ilio, ad Aiacis ſepulcrum, vbi olim Achæi bellum cum Troianis gerentes, ſtationem naualem habuiſſe dicuntur: ibi vrbis forma, quæ ei videbatur deſcripta, quibus locis portas extrueret, circumſpiciebat. Hoc ſic eum in animo agitantem, noctu apparens Deus oraculo admonuit, ex aduerſum Chalcedoni circum Byzantium quod conſtituiſſet opus eum perficere debere. Ille porro iuſſis obſecondans, locum eum vndem circumiens occupat, ſyluā repurgat, ciuibus benignitatem gratiamque ſolitam atque decentem exhibet: naturaq; regionis & cœli temperata clementia & ſitu loci ſublimioris maximopere delectatus, maximis eum mœnibus circundat, & de nomine ſuo Conſtantinopolim vocat: Regiam magnifice ad mare, variis omnigeniſq; ornamentis ex Oriente omni decoratam, conſtruit. Iuxta hanc ἱππικὸν ſeu circum equeſtrem inſtituit: & † porticus duas co[illegible]ti lateris in viam viatorum, vt ſub eis ambularent, proiicit: aliaq; inſuper multa ædificia animo ſimul & manu liberali ambitioſe circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copioſarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originarios loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus

*** Ad reliquam felicitatem accedit, quod mare Conſtantinopolim pulchriorem ſitu reddit, circa eam ſe inſinuans quam maxime, & in pelagus vaſtum exundans, admodū eam exornat, & tranquillos portus nautis præſtat. Duo nanq; maria, Aegeum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs ſpectat, confluunt, fluctuumque [illegible]ntus colliſione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illi afferunt.* Procop.

[illegible]cere videret, ædes maximas per plateas paſſim extruit, viriſq, & opibus & fama celebribus incolendas attribuit, quas vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus eo pertraxerat. Tributaque & ad ſtructuram ciuibus, & alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbs ea abundaret atq; creſceret, deſignat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, vrbemq, ipſam nouam Romam, & † imperialem, nulla re ab altera illa differentem, nominat. Et maxima profecto illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque inſigni erga Deum amore tum ciuium ipſorum religione, ſingularíq; ad benignitatem & commiſerationem propenſione. Tanta certe quidem ei ineſt ad perſuadendum, & ad Chriſti fidem pertrahendum, vis & illecebra, vt omnes fere & Iudæos & Græcos ad complectendum Chriſtianæ vitæ inſtitutū alliciat. Et ex quo veram pietatem ſemel colere cœpit, nunquam aras, ſacrificia & cultum ſimulacrorum eſt experta, præterquam ſub impio Iuliano; quæ tamen macula pauxillulum progreſſa, ſtatim reſtincta diffluxit.

Cap. XLIX.

De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis, & ædificiis aliis, quæ intra vrbem extruxit.

VRbem porro recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamentis, tum præcipue varij generis ſimulacris & ſtatuis: quas ex Græcorum templis, adeo ſolo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc tranſtulit. His adiecit lapides luculentos, tectorum faſtigia, porticus columnas, aliaque quæcunq; ſpectaculo digna eſſent. Multa prætereà opera arte naturā ipſam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eo miſit. Multæ etiam vrbes religione mutata templiſq; deorum direptis, ſimulacra, vt Imperatori gratificarentur, Conſtantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod, nunc quoque Conſtantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma adductam ſtatuit, in qua ſtatuam ſuam ex ære factam collocauit, quæ dextra manu ingens a aureum malum continet: atq; ipſi malo veneranda crux ab eo infixa, cum tali inſcriptione: TIBI CHRISTE DEVS VRBEM HANC COMMANDO. Quatuor autem ſolidis firmiſq; abſidis pulchre circumcirca baſi columnæ fundata, ſub eo ipſa baſi duodecim cophinos & ſeptē ſportas, nec nō reliquias ſeptem panum, quibus benedictione conſecratis Chriſtus multitudinē pauit: prætereà dolabram Noæ, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis Imperator, ſigillo ſuo ea omnia obſignata, repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus inuiolatuſq; theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dicitur, ponte ſaxeo iunxit: eoque tranſito, Scythicam gentem, quæ vltra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tempore ei denuo in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, victoriamque eam, ſicuti & antea conciliauit. Templa porro, quæ vbique terrarum ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidem manibus ipſe ſuis, quemadmodum diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſane palatium ipſe quoque ingentibus impenſis magnifice conſtruxit & Chriſto ſacrauit.

E In vrbe [illegible] illuſtri, [illegible] nomen [illegible], [illegible] viginti millium martyrum ſplendidum excitauit. Sicuti etiam Antiochiæ [illegible] ſeu Dominicum octogonũ. Drepani item, vbi genitus eſt, in honorem Luciani martyris delubrum aliud [illegible]: eam quæ vrbem, matri honorem deferens, Helenopolim cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa Seruatori Chriſto conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ, id eſt Sapientiæ, ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimis Apoſtolis templum quoque ſuum condidit. Eaq; omnia deinceps etiam à ſucceſſoribus Imperatoribus magnifice ſunt inſtructa, atque ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & Agathonico, & Menæ, martyribus ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Drepanum ſeu Drepano, Helenopolis dicta.

Eccleſia ἁγίας σοφίας, εἰρήνης, δυνάμεως.

Cap. L.

De ſtructuris in traiectu ab eo constructis: & de eo loco qui Soſthenium dicitur, hiſtoria.

F SEd & † in traiectu, & in loco eo qui Soſthenium vocatur, eccleſias duas archangelo Michaeli extruxit: ** in quibus ſplendide exornandis, ad Imperialem magnificentiã nihil omiſit. Mihi vero moleſtum non fuerit: hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarũ cauſam, & vnde loci ei Soſthenij nomen ſit impoſitum. Memoriæ oanque proditum eſt, Argonautas Græcorum quum ad eum quoq; locum peruenissent, prædari atq; diripere regionem eam cœpiſſe: & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugã verſos, palantes in quendam nemoroſum & incultum propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibique eis latitantibus, virtutem cœlitus aduenisse, viri ſpecie, alas veluti aquilæ in humeris habentis, victoriamq; aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porro id ſequutos, cum illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe, ipſum vna cum copiis ſuis occidiſſe. Atque vt gratiam viſioni ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma in loco eo excitaſſe: nomenque regioni Soſthenium indidiſſe, quod ſcilicet robore ibi accepto ſalute uaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſſimus princeps Conſtantinus, quum in eam oram neceſſaria G de cauſa diuertens vidiſſet, familiaribus comitibuſque ſuis rem talem expoſuit: regionemque eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porro capiendi tempore aſſiſtens illi viſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth virtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano illius miniſtro, auxiliatus arma contuli. Itaque è ſomno excitatus, regionem eam pulcherrime

† τὸν τῷ ἀνάπλῳ Soſthenium locus traiectus Conſtantinopolitano, qui dicitur, è regione oppoſitus.

Diuus Archangelus Michael Argonautis apparuit.

† οὕτως. Diuus Michael Conſtantino quoque apparet.

** *De duobus hiſce ſancti Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit:* Littus vtrunq; ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterum ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa fuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλους, *hoc eſt* tranſitus, ſiue traiectus, in parte dextra Euxinum pontũ nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locũ veteres [illegible], *hoc eſt* promontorium, propterea opinor [illegible] à littore in fretum procurrit, appe[illegible]. *Hæc ipſa templa Imperator Iuſtinianus vi tempor[illegible]mata denuo ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructura admiranda.*

E ex[illegible]luit, [illegible] & libe[illegible]litate in parte [illegible] celeberrimum ad templum [illegible] & [illegible]nentis red[illegible]idit. Maxime [illegible] eam æ[illegible] apparationibus ſuis [illegible]aſtrauit Archangelus. Nullos enim graui quopiam caſu, aut ineluctabili periculo aut ægritudine incognita, morbo de[illegible]que incut[illegible] [illegible]nuentus, † qui ibi Deum orans implorauerit, non facile opem & auxilium inuenit. Et certo [illegible] creditur, diuum Michaelem Archangelum apparere ibi ſolitum, ſalutiferum eum efficere locum: cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatus. Sed enim quod antiquitus eo loco Probiano acciḋiſſe, qui medicus in Imperatoria cohorte militauit audiui, dicam. Grauis is correptus erat morbo, ex [illegible]dibus admodum laborans, iuncturis connexionibuſque eorum longo tempore diſtortis. Cæterum ægritudine tali viſione diuina in eo templo protinus eſt liberatus. Hic porro, quod Græca ſuperſtitione F imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat alia quidem religionis noſtræ quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat: Crucem autem diuinam ſalutis cauſam eſſe omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſe ſatis perſeueranti, *Archangeli viſio aſſiſtens, Crucis ſignum quod in ſacro Eccleſiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit: diſertiſque verbis oſtendit, ex quo tempore Chriſtus ſit crucifixus, nullam eſſe rem quæ opitulari generi humano priuatim & publice, finemque debitum & effectum conſequi, abſque auguſti huius ligni virtute poſſit: neque apud Angelos, neque apud pios ſanctoſque, quicunque veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione ſaniorem ille mentem recepit.* Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Conſtantinopolim nauiganti, conſiſtit, circiter ſtadia triginta quinque ab ea, maritimo itinere: ſeptuaginta vero inſuper pedibus fretum, quod G in medio eſt, circumeunti diſtans. Eandem vim & gratiam quoq; habet Archangeli delubrum, quod in ipſo, quidem diximus, traiectu eſt. Verum enimuero Argonautæ, vt in Pontum Euxinum peruenere, Æetem propter † vellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius vſi erant nauigatione, in Græciá rediere: ſed mari quod ſupra Scythas eſt tranſmiſſo, per flumina quæ ibi ſunt, ac Italiæ fines appulere: atque ibi hybernantes, * Emum oppidum condiderunt. Æſtate deinde proxima, adiuuantibus eius regionis incolis, machinis quibuſdam Argonauem ad quadringenta ſtadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus vero ipſe in mare quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem ſatis. Quamplurima ſane alia quoque templa vbique Conſtantinus conſtruxit, aliaque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maxime ſtudio habens, H vt Chriſtianæ religionis profeſſio per terras omnes quas ſol illuſtrat, propagaretur. Id quod ei ex ſententia ſu[illegible]edere perſpectum eſt. Pax certe optata Chriſtianorum re[illegible] ſcandalis impedimentiſque omnibus c[illegible]ine ſublatis, affulſit. Sed iam tem[illegible] ſuus quoque ſeptimo huic [illegible]ro. h[illegible] imponatur finis, viginti & ſe[illegible] compl[illegible] annos quorum ſane viginti D[illegible] & Max[illegible] Hercul[illegible]

Apparationes ſancti Archangeli. † ἐπωνυμ[illegible] Soſthenium etiam Michaelium dictum.

Probianus medicus imperialis pedagricus ibi ſanatus.

Signo ſanctæ crucis [illegible] ex Chriſto [illegible] poteſt.

** χρυσόμαλλον δέρας.*

Argonautarum in Græciam reditus.

[illegible] ſub [illegible] Conſtantino.

Annus huius [illegible] vigeſimus [illegible]

tel [illegible] Maximinus, Maxentius, & L[illegible] tyr[illegible] idem exercuerunt. Quibus etiam magnus Conſtantinus in [illegible] nondum Auguſtus ſ[illegible]itatus, & in vrbe Roma rerum ſummæ præfuit. Quos an[illegible]s nonnulli

* Plinius lib. [illegible] ap. 18 Arg[illegible] namn flumi[illegible] in mare Adriaticum deſcendit, nec pro[illegible] Ne[illegible] tam come ſtat quo flumine. Humem [illegible] dil gentiores tradunt Subjiſſo an [illegible] deſ [illegible] Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Aemonam Alpeſque exo[r]ientis

** [illegible]cumque Conſtantinus optimus princeps & Chriſtianiſſimus fuerit, ut eo tamen aq[illegible] buſ[illegible] ſic memoriæ traditum, ut de cim [illegible] annos præſtantiſſimus diceretur duodecim ſequentibus latro, decem nouiſſimis pupillus, ob immodicas largitiones Egnat

Diocletiano tyranno contribuunt. alij vero potius diuo Conſtantino, ſicuti & nos, adſcribunt. Atque ijs ſubtractis, reliqui fiunt viginti ex annis eius, quibus poſt tyrannorum euerſionem ſolus ipſe & vnus princeps ſincere ac rite Imperium adminiſtrauit. Et occidente relicto, in Orientis quod Nicomediæ fuit, imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magna etiam ſtudio v[r]bem ſibi cognomin[e]m condidit. Quo tempore à condito orbe fuit annus quinquies milleſimus octingenteſimus, vigeſimus primus: à Chriſti natiuitate trecenteſimus ſedecimus.

Annis impe[rij] Conſtantini Magni.

Secundum [illegible] 4494.

Licinio poſtremum oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annis 10. Cum Licinio & Maximino (Maxentium omitto) circiter annos 6. Ante hos Conſtans Chlorus. Conſtantini pater & Galerius Maximinus, poſt quam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuere, annos fere 4. Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus 4. annos

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI

Tomus Octauus.

Cap. I.

Repetitio eorum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.

RES geſtæ † Apoſtolis ipſis comparandi Conſtantini poſtquam hoſtiliter cum impio Licinio bello eſt congreſſus, vſque ad conditum atque in ampliorem vrbem redactum Byzantium, ſic ſe habent. Quandoquidem vero admodum abſurdum mihi eſſe videtur, tam illuſtrem imperij adminiſtrationem, veræque in Deum pietatis, vt ita dicam, fundamentum ſimul & faſtigium, impijſſimorum tyrannorum catalogo & hiſtoriæ ita inſertam (quod quidem neceſſario prorſus factum eſt) relinquere: facere non poſſum, quin eam, quoad eius fieri poteſt, ab illis ſeiunctam, proprio perſequar libro: quum ſcilicet tam ampla ſit, & rebus omnibus excellens. Quapropter quæ antea Tyrannorum temporibus coniuncta expoſui, quam potero breuiſſime oratione perſtringam, de patre nimirum eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerum adminiſtrationem peruenerit: mox etiam veteris Romę imperium conſequutus ſit, vt triumphale victoriæ ſignum in cœlo conſpexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro ſit ablutus, quæ pro Chriſtianis & Eccleſijs ipſis peregerit, quibus conſtitutionibus pro religione noſtra promulgatis effecerit, res noſtræ breui magna acceperint incrementa: vt poſtremum Licinium attriuerit: denique Byzantio capto, prædonibuſque inde pulſis, cognominem ſibi vrbem magnifice extitarit, eandemque ſacris & profanis ædibus, porticibus, † proiectis, ſtatuis, aquis, alijſque publicis intra & extra mœnia ædificijs exornarit. Hiſce omnibus, quæ ante hac latius ſunt explicata, breuiter repetitis, quæ ſequuntur fuſius commemorabimus; res ſcilicet impijſſimi Arij, primamque Oecumenicam & vniuerſalem Nicænam Synodum: & vberem, qui tum floruerunt, diuinorum virorum prouentum, quæ gentes, & quomodo profeſſionem fidei noſtræ ſuſceperint, Arianorum poſt Synodum improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri Æliæ, Alexandriæ, & Conſtantinopoli contra Euſtathium & Athanaſium veræ pietatis illuſtratorem acta ſint. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hieroſolymis precioſam venerandamque Domini crucem inuenerit, quibus rebus ibi pulcherrime ſacroſancta excoluerit loca, & quomodo tandem diem ſuum obierit. Multa præterea alicubi inſerentur, videlicet de Aſtrio & Marcello Melitianis, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius verioris pietatis exhibito. Poſt hæc omnia feliciſſimam Conſtantini mortem, magnificaſque & tali principe dignas exequias qui innumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sed enim manum operi admouentes, commode id tali initio ordiemur.

† ἰσαποστόλου.

[illegible] dorũ propoſitio

† ἐμβόλοις.

Cap. II.

Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius vſque ad imperij initium.

* Χλωρός. Pardi[illegible] & [illegible] Conſtantini. [illegible] Al[illegible] filia Criſpi. qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.

DIuo Conſtantino pater fuit conſtans, cui * Proceri, ab aliquibus etiam Chlori ſeu virentis cognomen impoſitum. Illuſtri is admodum loco natus, genus ad Imperatorũ familiá retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, † ex filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquã autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Conſtantem oratorẽ ad barbaros componendæ pacis gratia miſit. Hic ex Heſperijs in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubijcit. Conſtans amoris concobitoſque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atq; exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa pro creatura eſſet, tollere atque educare iubet: nouum & id admirandum quiddam fore arbitratus, ex eo quod cum puella dormiens, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illuceſcentẽ ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterum legatione ſua rite defunctus, domum rediit: ibique egit. Interea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtrationis eius anno Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans vero & Maximinus Gallerius, Cæſarum † inſignibus decorati ſunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille vero Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterque quam antea habuerat coniugẽm, propter eam quam erga Imperatores gerebant animi affectionem & propenſionem repudiaſſet. Conſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia oboenit, † inacceſſæ & non ita multorum vectigalium regiooes. Annis aliquot intercedentibus, quo ipſe antea legatus miſſus fuerat, oratores quoque ire iubet, viros genere claros. Cæterum & illi quum Drepanum delati eſſent, hoſpitio matris Conſtantini excipiuntur. Vbi puer ludens, ab vno oratorum ad animi acerbitatem per obiurgationem eſt commotus. Cuius verba ille ægre impatienterque ferens, lachrymis profuſis ad matrem querelam defert. Tum illa rem omnem de pueroin medium producit, Regij aſſeuerans ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Conſtantis vultum apprime referebat, tum purpura illa infecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij qooque legatiooe ex Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quum alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſumque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum conſtitutionemque eius fere omnem egregie referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vna cum matre ad ſe adducendum curauit. Quum vero metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accederet, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpe-

Conſtans deditore ſolitus fuit, Opes publicas malens à priuatis pluribus haberi, quam intra vnum Principis clauſtrum vſeruari. Eutrop.

† πορφύρας.

† δυσέφοδα τε καὶ δυσπρόσοδα χωρία.

E xi[illegible] puerum autem aliquando poſt [illegible]icomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperat[illegible]o palatio, per[illegible]nde atque pignus quoddam degebat, inter domeſticos ſcholarum cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorum ſacra ſenſim & occulte eſt complexus: & Imperatores, qui tantopere vanæ ſuperſtitioni dediti eſſent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, deteſtatus Porro vt incantationibus diuinationibuſq; quibuſdam Diocletianus cognouit, ipſum Conſtantinum ſolum ſumma rerum & imperio potiturum, idolorumq; cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, conſiliumque occidendi eius [illegible]cepit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremum prope trahentem ſpiritum, & circa teſtamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem conſectanti, imperium poteſtatemque ſuam reliquit: reliquis, quos ex F Theodora ſuſceperat liberis, præteritis: ipſe quoq; manibus ſuis, in Britannia coronam imperialem ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus a vero & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecutus imperium, docenteſima ſeptuageſima qointa ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo condito, quinquies milleſimus octingenteſimus quintus decimus,

Conſtantinus in Aula Diocl. educatur.

Conſtantinus Conſtanti ſucceſſor 219 vt Cæſar, 4 vt Auguſtus. Apud alios chronicos ſcriptores inuenio Olympiadem 172. Anno mundi conditi 4271. Anno Domini 310 Bibliander ponit a mundo condito 4289 & annum Domini 92[illegible]

Cap. III.

Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.

DIoclerianus autem & Maximianus, viginti annis in Imperio adminiſtrando completis, G propter certas cauſas, & quod dura quædam perpeſſi eſſent, poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & qoot martyrum millibus ſtrenue pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſſime à nobis paulo ante eſt explicatum. Maxentius porro Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eiſdem detinebantur ſtudijs, ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet prope die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Gallijs Conſtantinus, primum Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduerſus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepente io cœlu ſaluriferum crucis liH gnum longius diſtentum, Orientem verſus meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis itidem, vt in cruce literarum latinarum formam referentibus, inſcriptio huſce verbis eſt viſa, *In hoc vince.* quod ſignum [illegible]o feſtim ex auro & lapillis precioſis ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſimul Maxentium fortiſſime deuicit, in ponte [illegible]me[illegible]ſum, & Romam in poteſtatem [illegible]m rec[illegible]r

Bellũ Conſtantini aduerſus Maxentium

Signũ [illegible] cœ[illegible] le apparet

Deinde

Deinde deorum ſimulacra comminuens, ... nerem redegit, eorundemque delubra ſolo æquauit. Mox, manibus ipſe ſuis, Seruatori in Palatio Romæ templum ſarculo deſcripſit & excitauit. Leges pro Chriſtianis tulit, aliaque magno ſtudio pro eiſdem egit, quæ paulo ante recenſuimus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & medici infantum ſanguine id malũ diſcuti purgariq; poſſe renunciarent, abhorruit reſiluitq; ... eo facinore Deo cariſſimus Imperator, luctu & eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe ei ſpectandos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitem accerſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, cuius lauacro ablutum illum ſaluum ſubito & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, Imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morem, non ab oculis, verum à carne ipſa decidentium. Itaque ille melius habet, vſque adeo vt miraretur ipſe, is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus. Poſtea Iudæorum turba exiſtit, qui Imperatoris matrem adeuntes, Conſtantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad Chriſtum valde arguunt & criminantur. Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

Conſtantinus Romæ baptizatur.

B

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudæi cum Sylueſtre Romanæ vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermoneſque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facile eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſtẽ iubet, aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorum ſunt auctæ. Itaque encænia, innouatarumq; rerum feriæ, tranquillitate vbiq; à Deo conceſſa, celebratæ: aliaq; omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt. Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quæ pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro conſtructa, quædam in ampliorẽ decentioremq; formam mutata. Leges latæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatemque & magnificas donationes templis ſacriſque ædibus largientes. Aliæ prætereа ſynodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum conciliantes. Atque hęc quidem tum ad eum modũ ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat, Orientemq; ad Nicomediam cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quod magnitudinem Imperii moderate perferre non poſſet, rebellionẽ exitiumque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatumq; ſuum, occidente Chriſtianos, quorum ille magnus amator erat, occidẽs, ac multos ex eis in rationem martyriorum referens, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neq; cohortando, neque ſuadendo, neque adeo terrendo, vt à cœpto deſiſteret aliquid efficeret, poſtremo bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ prælium cum eo cõmittit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem quidem Conſtantini peruenit: vitam, victore donante, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſer... vbi vero tum quoque ad nouas res ſeſpe... deprehenſus eſt, ipſe in ſeipſum ferrum

Maxentius oppreſſus.

Chriſtiani Encænia vbiq; celebrant.

C

Licinium imperio ſocium Conſtantinus ... rimum in Pannonia, deinde in Macedonia rurſum in Thracia, poſtremo in ... ſia vicit, ... agauit, & ... ndaliſſi... anum copit, ... iterarum ... acerrimi... eſtem. Da... ... Armentarg... ... gnomen ... dixit.

D

... obrem ſecum ... ſimi... idem vitæ finem, tyranni ... dolo... ... bell... m motu ... ...

Contra Conſtantiam Licinio cedendo, ... , quod Maximianus Herculeum imperium, quod depoſuerat, repetendo fecerat. Conſtantinopolis conſtruitur & exornatur.

Cap. IV.

De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.

REbus contra Licinium proſpere geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantii quidam erant ſæui admodum, armiſque ſibi barbaro more plurimum arrogantes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorumque vetuſto caſtello diruto, ingẽtibuſque & magnificis tributis comportatis, magnam conſtituit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quæ ad eam illuſtrãdam ſpectarent, omittens, ædes præclaras ſtruens, ex ipſa Roma aliiſque populis incolas eo alliciens: † circum equeſtrem, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcunq; eſſent præcipue artis opera, fieri, eoque comportari, vt ſplendida ornataque redderet omnia, curans. Ad hæc templa Deo, Apoſtolis & martyribus, & maximam illam * Porphy... marmoris columnã conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & ſigni, terram omnem & mare ipſum à ſe eſſe ſubactũ. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, & * in traiectu, ex apparitione archangeli Michaëlis, templa condidit, aliaque plura opera perfecit, quæ illius diuina mente & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, non longe ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationem, eam illum excitare cœpiſſe. quod autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, e regione Chalcedonis extruere iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdediſſe, rebuſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, * teſſeras frumentanas, dignitatiſque genus omne, Imperatoria prorſus munificentia ciuibus largitum eſſe. Atque ita omnibus rebus rite atque ordine diſpoſitis, Conſtantinopolim & nouam Romam appellaſſe, eademque cum illa poteſtate, eiſdem moribus atque inſtitutis, eiſdemque legibus eſſe iuſſiſſe, & inſuper † Imperatricem vrbem declaraſſe populorum omnium qui Romanum imperium agnoſcentes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare colunt ab eis quæ ad Iſtrum extructę ſunt vrbibus, & ab Epidamno, quæ non longe ab Ionio ſinu eſt ſita, vſq; ad Cyrenem & proximam Libyam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoam. Et vrbem eam condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperii eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe eiuſdem Imperii vigeſimooctauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies milleſimum octingenteſimum quadrageſimum tertium, ſi

ἱπποδρόμιον τε ἐμβόλους.

πορφυροῦν κίονα. Conſtantini ſtatua equeſtris. ἐν τῷ ἀνάπλῳ. Apparitio ſancti Michaelis.

ἀννώνας.

Ἀνακτόρα. Noua Roma & vrbs Imperatrix. Terminus Orientalis & Conſtantinopolitani imperii. Tempus ædificatæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

... ordine lectus eſſet, diſsidia ad... latenter & contentiones mouit. ... non haberet quod in vita moribuſ... Alexandri carperet neque per ſycophantiam taci... quicquam confingere poſſet, ea qui... in parte quietus f... ad quæ vero ille in eccleſia ... concione recte pieque doceret, in eis ... pugnare ... inſtituit. Epiſcopus namque, filium cum patri ὁμοούσιον, hoc eſt, eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtantiæ, æqualemque per omnia eidem qui eum genuit, eſſe, ex diuinarum ſcripturarum ſententia & traditione docuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, verboque veritatis profeſſus repugnans, creaturam facturamq; patris filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meraque ſententiæ & † arbitrii libertate vitii & virtutis capacem eſſe: aliaque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari eum par erat, qui ſibi de huius generis rebus diſſerendum atque inquirendum eſſe conſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellii dogma aſſerere, contendendi & aduerſandi ſtudio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sane quidē permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcintilla ingens eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hæc progreſſa, Ægyptum, Libyam, & ſuperiorem Thebaidē percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plurimi ex clero recte dicere Arium affirmabant, ſententiamq; eius complectentes comprobabant. Poſtquam autem inter ſe non conſenſerunt, ſeu potius Arius * furiis correptus propalam impietatem docuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omnes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porro cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem ſecum trahentes. In quo, alii idem ſibi de Deo ſentiendum atque credendū eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabant: alii vero, ſicuti multus euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorem fuiſſe Alexandrum ſecundo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine qui nomen id adeptus fuerat, ex ſupercreſcentis carnis pondere in dorſo eius collecto, teſtacei vaſis forma, quod Alexandrini vernaculo ſermone baucalam nominare ſolent: hunc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferentem, diſſenſionis cauſam extitiſſe putant. vnde poſtea inter Alexandrum & Arium contentio commota, & τοῦ ὁμοουσίου, hoc eſt, conſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namq; Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægre ferret, nouationem dogmatis illius illi adſcripſit. Alexander vero epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volens, ad diſputationes ſermonumque collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quam violenta iuſſione controuerſiam ..., conducibilius ... ducens. Et quum ... diſputando congreſſi eſſent, ſicuti fieri aſſueuit, contentione inter quoſpiam mota: Epiſcopus nunc huic, nunc illi beneuole & commode adhæſit. poſtremo vero tandem & ipſe coæternum & conſubſtantialem patri filium, ita vt antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariumque idem ſentire iuſſit. Quod vbi ille, vt faceret, in animum inducere non potuit, ſacris ædibus eſt ab eo eiectus.

Arius presbyter & sacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatur ... Contentio Alexandri episcopi, & Arii presbyteri, de doctrina Christianæ professionis. Arii hæresis.

† αὐτεξουσίου γνώμης

Ea longe lateque grassata.

** ὑγιαίνοντι ... Alexander episcopus Arium cū popularib. suis ab ecclesia proscribit. Secundum ... studia in contraria vulgus. Alexander Baucalis presbyter ... ipse Alexandrini. Dissensionis huius autor à quibus ... habitus.*

Cap. VI.

Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantii eccleſiam rexerunt.

Eo tempore Romanæ eccleſiæ Syluester præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregie in perſecutione ipſa certamine defunctum, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriæ autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexander, Eccleſiaſticam tenuit præfecturam.

Primariarum in orbe Christiano ecclesiarum Episcopi.

Antiochiæ, Tyranno in Eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffectus, pace primum Eccleſiis reddita. Is à Tyrannis Eccleſiam dirutam denuo excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico Epiſcopus factus illi ſucceſſit, Liciniique temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationemque ſuam pro vera pietate oſtendit. Porro Hieroſolymis poſt Hermonem Macario ſacrum munus creditum, digno tali homine viro, vt qui omnibus bonis & ornamentis floruerit. Conſtantinopoli vero, poſt Metrophanem, Probi Imperatoris ex fratre nepotem, Alexandro ſacrorum cura ſorte ceſſerat. Verum enimuero hoc loco faciendum mihi omnino videtur, vt aliis ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios Epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriæ huic adiiciam. Andreas Domini Apoſtolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzantii Chriſtum prædicauit. Et quū à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad cædem quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidem pertraxit. Cæterum ſacra eo loco fundata æde, & Stachy apoſtolo Epiſcopo creato, Sinopen conceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtrato, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eique Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedecim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſſit: quo poſt annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicem habuit ſucceſſorem. Felix quinque annis ſedem Epiſcopalem tenuit, eamque ad Polycarpum tranſmiſit. Qui ſane omnes propter infidelium incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ſynaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiamque aliam in loco cui nomen erat † Olea e... ſtruxit ibi-

Catalogus Episcoporum Byzantiorum ab ipso Apostolo Andrea usque ad Alexandrum, cuius temporibus Arius est pessundatus.

† Ἐλαία. ... Constantinopolis regio.

quę maxim pe … ædem poſtea Conſtantinus Magnus ſplendidiſſime auxit & ornauit. Athenodori ſucceſſor Euzoius ſex annis Epiſcopatum geſſit, cui Laurentius ſuccedens, vndecim annis Eccleſiæ præfuit. Poſt hunc Alypius tredecim annis ſacrum magiſtratum adminiſtrauit. Illius ſucceſſor Pertinax, vir Conſularis, nouem annis Epiſcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior eſſet, Eccleſiam aliam ad mare, in loco quem * ſicos nominabant excitauit, eamque Pacem appellauit. Eum locum Chriſtiani perpulchris & continuis ædificiis in oppidi formam redegerunt. Quapropter eum etiam mœnibus eximus, magna virtutis gloria pollens Conſtantinus eſt dignatus, quod in eo ſ… iacet Pacis eſſet templum. Poſt Pertinacem, Olympianus vndecim annis ſacrorum antiſtes fuit: rurſus poſt hunc Marcus, annis tredecim. Poſt Marcum Cyrillianus ſedecim. Poſt Cyrillianum Conſtantinus, ſeptem. Hic primo Epiſcopatus ſui anno, intra Byzantium in parte ſeptentrionali templum ędificauit, atque id Euphemiæ martyri, quę tum ſacrum peregerat certamen, conſecrauit. Ad quod templum reliquo vitæ tempore tranſacto, Epiſcopale munus Tito reliquit: qui id ſupra triginta & quinque annos adminiſtratum, ad Dometium Probi Imperatoris fratrem tranſmiſit. Atque hunc Probus filius ſucceſſit. Et Dometius antiſtitis honorem vigintiquatuor, Probus duodecim annos geſſit, cuius Metrophanes frater ſucceſſor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Epiſcopale miniſterium cohoneſtauit. Sub quo etiam Conſtantinus ſemper Auguſtus, cognominem ſibi vrbem magnifice condidit. Metrophanis porro ſucceſſor fuit Alexander, Apoſtolicis donis pręclarus. Hæc de Epiſcopis. Sed enim Alexandriæ Epiſcopus Alexander, quum Arium videret † dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos conuentus agere, & turbam motumque ingentem concitare: non modo ad ſacros Eccleſiarum præfectos, verum etiam ad fideles paſſim in vrbibus omnes, de blaſphemia eius publicitus literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi veri narrationi rerum conſtet, & nemini confingere quidquam videar. Adduciam præterea alia, quæ veritati ſunt conſona, hiſtoriamque omnem dilucidiorem reddere poſſunt.

Item. Feci. Pacis templum.
* σνκᾶς
Chriſtiani ad hoc templum oppidum conſtruxerunt.

Probi Imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantii Epiſcopi.

† φιλαρχίας τοῖς ἔρωτι πυρούμενον.

Cap. VII.

Epiſtola Alexandri Alexandrini Epiſc. ad Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum de Arianis.

ALexander itaque iſte Alexandrinus ad cognominem ſibi Alexandrum Conſtantinopolitanum hæc ſcripſit. Reuerendiſſimo & vnanimi fratri Alexandro, Alexander in Domino ſalutem. Prauorum hominum, qui dominandi libidine & pecuniæ cupiditate ducuntur, inſtitutum, ſemper quæ ampliores eis eſſe videntur, inſidiatur Eccleſiis: qui vario ſane prætextu pietatem Eccleſiaſticam inuadere ſolent. *Siquidem tanquam ſtimulis quibuſdam, ab eo qui in illis efficax eſt, diabolo, ad propoſitam ſibi voluptatem incitati, religione omni proiecta, ſubiecti Dei timorem proculcant. De quibus neceſſitas mihi impoſita eſt, multa ab eis paſſo … ad pietatem veſtram ſcribam, vt eiuſmodi homines caueatis, & ne quis eorum in parœcias & Eccleſias veſtras … inſinuare audeat, prout … Iuſti … enim* E *ſunt per ſimulationem & diſſimulationem, ad fraudem & ſeductionem, impoſtores iſti, vt ſiue per ſeipſos, ſeu per literas, per aſſentationem & venditationem falſam arte quadam compoſitas, transuerſos agant ſimplicem atque ſinceram fidem conſectantes homines.* Quandoquidem Arius & Achillas, coniuratione nuper facta, Colluthi † dominandi cupiditatem, longe etiam deterius quam ipſe ille, ſunt æmulati. Ille namque accuſatione aduerſus hos ipſos inſtituta, maligni conſilii ſui aliquem reperit prætextum. Illi vero, * *negotiationem illam ſub Chriſti nomine ſuſceptam videntes, Eccleſiæ amplius ſubiecti eſſe non ſuſtinuerunt: ſed extructis ſibiipſis latronum ſpeluncis, continuos ibi peragentes conuentus, diu noctuque ſe in calumniis aduerſum Chriſtum & nos excogitandis, meditando exercent atque, omnes pias & Apoſtolicas ſententias reprehendentes, Iudaico prorſus more, Chriſto perſequutricem inſtituunt officinam, diuinitatem Saluatoris noſtri pernegantes, omnibusque eum parem eſſe docentes, & voces ſalutiferas eius œconomiæ & adminiſtrationis* F *noſtraque cauſa ſummiſſionis colligentes, congerere ex illis impietatis ſuæ dogma contendunt, verbaque diuinitatis ſempiternique ſimul & ſine carentis Paternæ gloriæ eius auerſantur.* Quapropter *impiam Græcorum & Iudæorum de Chriſto opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maxime poſſunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio ſumus, ſubornantes atque procurantes, ſeditionesque, & perſequutiones quotidie contra nos excitantes: & quum iudicia aduerſus nos, impudentia mulierculis, quas ipſi doloſe ſeduxerunt, interuenientibus inſtituentes: tum Chriſtianiſmum ad obtrectationem traducentes, ex eo quod per plateas & vicos omnes, nouæ eorum, adulterata pietate, res temere vulgantur.* Quin etiam indiſſolubilem Chriſti tunicam quam ne carnifices quidem illi diuidere voluerunt, ſcindere ipſi auſi ſunt. Itaque *nos ea quæ moribus improbis que & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus ſuffragiis noſtris, illos ab ea quæ diuinitatem Chriſti adorat eccleſia proſcripſimus.* Conſilium illi quoque ceperunt, vt nos fraudulenter G circumuenirent, ad conſentientes nobis collegas ſuum tranſire, ſub obtentu pacis atque vnionis, deprecationem quidem præ ſe ferentes, reipſa vero aliquos ex illis in contagionem morbi ſui pertrahere per † blandiloquentiam ſatagentes, & vt captioſis argutisque ab eis acceptis literis, habeant, quas à ſe in fraudem abductis perperam legant: eoſque impietati iam aſſuefactos, prorſus à pœnitentia & fuga errorum, quibus ſunt ſeducti, abſtrahant, periode atque ſuffragantes ſibi & conſentientes habeant Epiſcopos. *Non illi ſane, quæ apud nos male & docuerunt & egerunt,* (quamobrem etiam excommunicati ſunt) *confitentur, ſed aut ſilentio ea committunt, aut confictis atque compoſitis verbis & ſcriptis adumbrantes tegunt, hominesque decipiunt, atque † ad perſuadendum comparatis inſidioſisque ſermonibus peſtiferam ſuam occultantes doctrinam, ſeductioni & fraudi expoſitos abripiunt.* Sed & pietatem quoque noſtram, paſſim apud omnes ſycophantice carpere non H omittunt. Quapropter illud euenit, quum *nonnulli literis eorum ſubſcribant, vt in eccleſiam illi recipiantur: & * collegas, qui id permittere audent, ve equidem puto, grauis calumniæ crimine non careant: qui … non id faciunt, quod Apoſtolicus canon eis non permittit, verum etiam diabolicam, quæ in illis eſt, contra Chriſtum eſſi actiam ſuccendunt & augent. Eam ob cauſam nihil cunctatus, dilecti, vos ipſum excitaui, vt aliorum hominum robis oſtenderem infidelitatem.*

D… inde bl…ſphemias illorum ſ… tim … xponit,

Colluthus φιλαρχίαν.
* χριστεμπορίαν.
Et Colluthum quidem peruerſa docebat ſed non damnauit eum hæreſis nam ſtatim diſparuit. Epiphani. contra Arianos ſect. Ariana hæreſis.

Hæreticorum ſeruo capta apud plebem & infideles homines plauſibilia.

Indiſſolubilis Chriſti tunica.

Ariomanitum proſcriptio & excommunicatio.

† χρηστολογίας.
Hæreticorum conſilia & artes fraudulentæ.

† πιθανολογίαις καὶ ἐπιβουλαῖς ὁμιλίαις.

* συλλειτουργούς.

[illegible] ſcriptoris fu-
[illegible] ducit [illegible] redargu-
[illegible] deprehendi, infert. Multa, dilecti, adducere poſſim, prætereo: moleſta arrogantia [illegible], eadem ſentientes doctores pluribus admonere. Nam vos ipſi † à Deo docti eſtis minimeque ignorantes, doctrinam hanc Ebionis ipſius, & Artemæ, & Pauli Samoſateni eſſe, quorum iſti impietatis fecibus hauſtis, nobis [illegible] conſentientibus, illorum clam *vitiata ſitet pro[illegible]: Arius nimirum ipſe, & Achillas, & quodcunque eſt malignantium con ſilabulū: & tres præterea illis in Syria neſcio quomodo creati epiſcopi, de quibus iudicium arbitrio noſtro permittimus. Deinceps declaratis ſummiſſioribus ſcripturæ vocibus, quas Saluator † adſciticias noſtra cauſa per exinanitionem ſalutaremque paſſionem ſuſcepit, itidemque ex locis relatis atque expoſitis, quibus eneruari vitiumque omne prius ipſius Deitas naturalisque gloria & diuinitas eius exprimitur, hæc proſequitur. Quis vero quod ſcripturus ſum mirabitur, dilecti, ſi contra me & piiſſimā plebem noſtram, ementitas eorum calumnias expoſuero? Qui etenim aduerſus diuinitatem filii Dei aciē ſtruere auſi ſunt, ii contra nos quoque * cum nulla prorſus gratia probra & conuicia dicere non verentur. Qui etiā ex veteribus nullos eſſe dignos putant, qui cum eis conferantur: neque eis æquari ſe patiuntur, quibus nos à pueris præceptoribus vſi ſumus: ſed ne ex omnibus quidem qui paſſim ſunt, collegis & presbyteris, quenquam ipſis comparari volunt, ſolos ſe ſapientes, poſſeſſionum contemptores, & dogmatū repertores eſſe iactantes, vt quibus vnis reuelatum ſit, quod nemini omniū qui ſub ſole ſunt hominum in mentem venerit. O tumorē impium, & furorem immenſum! ô opinionem inſanam, & Satanicum plane ſenſum. Sub hęc aliis quibuſdā memoratis, & dogmate fidei eorū fuſius expoſito, circa finem epiſtolæ hæc adducit. Hos igitur anathematis fulmine, de fidelium fratrum conſenſu ictos, nemo veſtrum recipiat, neque vel dicta vel ſcripta eorum ſuſtineat. Qui n. mentiri omnia conſueuere, impoſtores, veritatem certe non proloquentur. Vrbes illi circumeunt nihil aliud agentes quam vt amicitiæ obtentu, per hypocriſim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus ſeducant, ab ipſis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quæ ſequuntur. Hos itaque talia contra Chriſtum auſos & qui Chriſtianiſmum quum publice ad populum traducunt, tum in iudiciis magno ſtudio & contentione probris manifeſtis exagitant: qui perſequutionem temporibus pacatis, quantum in eis ſitum eſt aduerſus nos concitant: qui ineffabile Chriſti natiuitatis myſterium eneruant: hos, dilecti, auerſantes, vnanimi nobiſcum conſenſu & ſuffragio, talium quoque veſtrum furibundam eorum audaciam iugulate: exemplo collegarum noſtrorum, qui in illorum excommunicatione acquieſcunt, literis contra eos ad me datis, libelloque damnationis ſubſcripto, quem per filium meum Appionem Archidiaconum miſi per Ægyptum omnem, Thebaidem, Libyam, Pentapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Aſiam, Cappadociam, & alias circum circa regiones. Ad horum ſane exemplum, à vobis etiam eum confirmatum iri perſuaſum habeo. Multum quidem certe opis à me in eos qui ab illis ſunt detrimento affecti, eſt collatum: ſed illud maximum fuerit depellendorum à ſeducta plebe malorū auxiliū, ſi collegarum noſtrorum concordi conſenſu illa perſuaſa, ad pœnitentiam decurrere ſtuduerit. Salutate vos inuicē, cum qua apud nos eſt conſentientium fraternitatis nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vtinam fructum aliquē veſtrorum tantopere Chriſti amantium animorū percipiam. Deinde anathemate excōmunicatos, in epiſtola recenſet, quos & nos ſuper retulimus. In eandem ſententiam, Philogonio Ao-[illegible] Euſtathio Berrœæ in Syria, atque aliis

† θεοδίδακτοι. Hic etiam Artemon ſupra dict.

* [illegible]

ἰδιώταις

Hæreticorū arrogantia.

* ἀρχαιοτέροις temporibus.

Scriptum hoc integrū reperitur apud Theodoretum Eccleſiaſticæ hiſtoriæ li. 1. ca. 4. Cap 5. eod.

et [illegible] eccleſiarū antiſtitib. ſcripſit, quos Apoſtolicam doctrinā cōprobare ſciebat. Arius porro neque ipſe ſibi ceſſandū eſſe putauit: Quapropter neceſſitate quadam ductus, occupare Epiſcoporum beneuolentiam voluit: & culpam deprecans, de fide ſua ad eos ſcripſit: ſimulque petiit, ſi recte quidem crederet, vt & ipſi autoritate ſua id confirmarent: & Alexandro, ne ſibi ſuiſque moleſtiam exhiberet, ſignificarent: Sin minus, vt quemadmodū credendum eſſet, rite doceretur. Nec parum ea res Arii partibus profuit. Opinione namque tali vbique fere apud Epiſcopos vulgata, communis omniū de ea quęſtio fuit. Itaque alii ad Alexandrū ſcripſerunt, nequaquam prius Arium recipiēdum eſſe, quā ſolenniter blaſphemiæ ſuę nuncium remiſiſſet: alii contra, illum vt pium, & nihil in fidei doctrina nouantem potius, defenderunt. Alexander porro, quū cerneret multos tū, per ſpeciem ſanctimoniæ & grauitatis Arianos ad ſe admittere: multos etiam inſtigare, vt ipſe ad recipiendum in gratiā Arium perſuaderetur: maxime v. Euſebium Nicomedienſem, virum præclarum, atque in vtraque diſciplina ſumme verſatum, & in Imperiali palatio plurimum honoratū (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eum fuere principes, Imperatorū domicilium conſtituerant) ſeipſum excitat, atque illis reſcribit, Arianos ſe ad communionem non recepturum. Admodum autem literis ſuis Nicomedienſem Euſebium perſtrinxit, quæ ſic habent.

Arius quoque cauſam ſuam per literas apud Epiſcopos agit.

Epiſcoporū variantes de Ario ſententiæ.

Euſebius Nicomedienſis epiſcopus Arii fautor.

CAP. VIII.

Alia eiuſdem epiſtola publice vniuerſis ſcripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur.

Chariſſimis & reuerendiſſimis, qui vbique ſunt, per catholicam Eccleſiam, collegis, Alexander in domino ſalutem. Quum corpus vnum ſit ipſa catholica Eccleſia, præceptumque extet in diuinis literis, vt vinculum concordiæ & pacis retineamus, peræquum eſt, vt alii aliis inuicem, quæ apud quoſque accidunt, perſcribamus: vt ſiue doleat ſeu lætetur membrum vnum, ipſi inter nos vel condoleamus, vel congratulemur. In eccleſia ſane noſtra exurrexerunt nunc viri iniqui & † Chriſti inimici, defectionem docentes, quam recte quiſquam præcurſorem Antichriſti exiſtimauerit atque dixerit. Conſtitueram equidem id ſilentio tranſmittere, vt forte inter ſolos deſertores malum hoc conſumeretur: neque in loca alia progreſſum, ſimplicium quorundam aures contaminaret. Quandoquidem vero Euſebius, qui nunc Nicomediæ eſt, in ſe eccleſiæ res ſitas eſſe exiſtimans, (quoniam in eum, quod Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomedienſem eccleſiam adiectis, eam affectarus eſt, legitime vindicatum nō eſt) præeſſe deſertoribus iſtis, & ad loca quæuis ſcribere, eos commendans, cœpit, ne forte ignorantes aliquos in extremam & Chriſti inimicam hæreſim pertrahat, neceſſe habeo, id quod in lege ſcriptum eſt memoria tenens amplius non ſilere, ſed vobis rem ſuā omnibus annunciare, vt & defectores ipſos atque inauſpicata eorū verba cognoſcatis: & quū Euſebius ſcripſerit, animū ad literas eius nō attendatis. Dudum namque maleuolentiā ſuam tempore occultatam, nunc tandem per hos renouari volens, præ ſe fert ille quidem tanquam pro his ſcribat, re vera autem pro ſeipſo id ſe ſtudioſe

Socrates Eccle. hiſt. libe 1. ca 8. Eiuſdem Alexandri Alexandrinus antiſtitis ad omnes Epiſcopos catholicos de Arianis epiſtola

† χριστομάχοι.

Euſebius Arianus.

Alii Iulian Arianorũ impium dogma.

** οὐκ ἀεὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν. οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, &c.*

† καταχρηστικῶς.

** ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ.*

facere declarat. *Et deſertores quidem ſunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas aliquando Epiſcopi dicti, quæ vero contra ſcripturas adinuenta docent, hæc ſunt.* Non ſemper Deus pater erat, ſed erat quum Deus pater non erat: non ſemper igitur Dei verbum erat, ſed ex non exiſtentibus factum eſt. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit. Itaq; aliquando erat, quum non erat: ſiquidem creatura & factura eſt filius. Neque v. æqualis ſubſtantia eſt patri, neque verum & naturale verbum patris eſt, neq; etiam vera ſapientia eius: ſed vnus quidem ex creatis & genitis eſt, † abuſiue autem verbum & ſapientia dictus. Et ipſe * in proprio ſeu natiuo Dei verbo, & in Dei ſapientia eſt, in qua & omnia, & ipſum quoq; fecit Deus.* Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius eſt, ſicuti omnia quoque rationalia. *Peregrinum quoq; & alienum ſegregatumque eſt Verbum a ſubſtantia Dei. Et inenarrabilis eſt pater filio: neque enim perfecte cernere poteſt Verbum Patrem, neq; perfecte & certo eum cognoſcere. Etenim ſuam ipſius quoq; ſubſtantiam, vt eſt, filius non nouit: propter nos namq; factus eſt, vt nos per eum, veluti inſtrumentum, crearet Deus: neq; n. ſubſtitiſſet, niſi nos Deus creare voluiſſet. Rogauit igitur eos quidam poſſet ne verbum Dei mutari, ſicuti diabolus mutatus eſt? atque illi reſpondere non reformidarunt, poſſe. Mutabilis n. naturæ eſſe, generationi & mutationi obnoxium.* Hæc dicentes, atq; his impudenter ſeſe venditantes Arianos, ſectatoreſq; eorum, nos quidem cum Ægyptiis & vicinis Libycis centũ numero Epiſcopis, conuentu acto anathemate iugulauimus. Euſebius vero *receptos complexus eſt, qui mendacium veritati & impietatem pietati commiſcere ſtudet. Sed nihil aget. Vincit n. veritas. Nulla enim eſt communio luci cum tenebris, nulla concordia Chriſto cum Belial. Quis enim vnquam audiuit talia: quis ad rem tam peregrinam & inſolentem nunc audiens, non obſtupeſcit? aureſque obturat, ne verborum iſtorum ſordes auditum pertingant?*

Ariani in conuentu prouinciali centum Epiſcoporum excommunicati.

Quis Ioannem audiens dicentem, *in principio erat verbum*: non damnat hoſce aſſerentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, *vnigenitum filius: & per ipſum facta ſunt omnia* non auerſabitur ſonãtes, vnum eſſe creaturarum filium? *Quomodo vero par eſſe eis poteſt, quæ per ipſum facta ſunt? aut quomodo vnigenitus: qui, iuxta eorum ſententiam, omnibus connumeratur?* Quomodo porro ex non exiſtentibus ſit, quum pater dicat, *Eructauit cor meum verbum bonum: &, Ex ventre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis ſit ſubſtantia patris, qui eſt imago perfecta & ſplendor patris:* quique dicit, *Qui me videt, videt patrem? Quomodo, ſi verbum & ſapientia eſt, filius Dei, erat aliquando quum non erat?* Perinde n. eſt, atq; ſi dicant, irrationalem & inſipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi ſubiectus eſt, qui de ſeipſo dicit, *Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnũ ſumus*? Per Prophetã vero: *Videte me, quod ego ſum & non mutor.* Etiamſi n. in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiuſq; in præſentia de Verbo dicatur: quod etiamſi homo factum, non tamen eſt mutatum: ſed ſicuti Apoſtolus inquit, *Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſecula.* Quid vero eis, vt dicerent, ſuaſit, propter nos factum eſſe, quum Paulus ſcribat: *Per quem omnia, & propter quem omnia?* De blaſphemia quidem eorum illa, quod filius non nouerit patrẽ, non eſt quod miremur. Quum n. ſemel Chriſtum oppugnare hoſtiliter conſtituerint, fraudulenter & calumnioſe etiam voces eius deprauant, dicentis: *Sicut cognoſcit me pater & ego cognoſco patrem. Si igitur ex parte Pater cognoſcit filium, videlicet & filius ex parte cognoſcit patrem. Sin hoc dicere nefas eſt, & pater perfecte nouit filium: certum eſt & manifeſtum, quemadmodum pater nouit verbum ſuum, ita etiam verbum nouit patrem ſuum, cuius etiam eſt verbum.*

Errores Arianorum confutatio.

Atq; equidem nos hæc diſſerentes, & diuinas ſcripturas explicantes, ſæpenumero eos cõuicimus: ſed rurſus veluti chamæleontes mutati ſunt, certamine quodam in ſe pertrahere contendentes illud quod ſcriptum eſt: *Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit.* Verum enimuero, multæ ante eos extitere hæreſes, quæ longe plura quam deceret aut oporteret tentare auſæ, in ſtultitiam decidere. Iſti v. omnibus verbis ſuis abolere verbi diuinitatem aggreſſi, † iuſtitiæ illas laude, prout ipſi ſunt, ornauere, quippe Antichriſto propinquiores. Quapropter etiam ab Eccleſia proſcripti, & anathemati ſubiecti ſunt. *Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum & maxime, quod & ipſi aliquando ſacra myſteria Eccleſiæ didicerint, & nunc ab eis deſciuerint.* Non miramur tamen, qui nihil noui accidere eis ſcimus. Idem n. etiam Hymenæo & Phileto euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primum ſectatori, poſtea vero proditori & deſertori. Et de iis nobis non deſunt documenta & præcepta, ſed ipſemet Dominus prædixit: *Videte ne quis vos ſeducat. Multi n. venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum, & tempus prope eſt, & multos ſeducent, ne ſequamini eos.* Et Paulus eadem à Seruatore edoctus ſcripſit, quod *in extremis temporibus deſicient quidam à fide ſaniore, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auerſantium veritatem.* Itaq; quum & Seruator atq; Dn. noſter Ieſus Chriſtus per ſe nobis præceperit, & per Apoſtolum de iſtis ſignificauerit, rite ſane & ordine nos, qui auribus ipſi noſtris impietatem illorum audiuimus, eos, ſicuti antea diximus, anathemati ſubiecimus, & alienos prorſus ab Eccleſia & fide Catholica declarauimus. Idq; propterea pietati veſtræ, chariſſimi atq; reuerendiſſimi collegæ, ſignificauimus, vt neq; ex eis quenquam, ſi per temeritatem ad vos accedere auſi fuerint, ſuſcipiatis: neq; Euſebio, aut alii cuipiam de eis ſcribenti, credatis. *Conuenit enim vobis, vt Chriſtianis, omnes qui contra Chriſtum vel dicunt vel ſentiunt, veluti Dei hoſtes, & animarum peſtes, auerſari, & ne ſalutatione quidem dignari, ne quando ſimul et participes peccatorum eorum ſiamus*: ſicuti beatus annunciauit Ioannes. *Salutem dicite, qui apud vos ſunt fratribus. Vos qui mecum ſunt, ſaluere iubent.*

Hæretici ſunt veluti chamaleontes.

Ariani reliquis hæreſibus improbiores.

† [illegible]

Hæretici canonas.

Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem pepere, malumque propter diſſidendi ſtudium adauxere. Qui n. Alexandro ſunt ſuffragati, eis ſubſcripſere: alii autem, contra eas ſenſere. In primis vero Euſebius Nicomedienſis in contrariam ſententiam eſt raptus, quod admodum ſe in eis perſtrictum eſſe intellexerat. Permulti autem partes eius ſequebantur. Atq; is crebras ad Alexandrum dedit literas, vt Arianos, quæſtione poſthabita, reciperet: quem ad hue maxime literis ſuis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt ſimul & participes eius impietatis manifeſti fiant: & Alexandri fides qui nihil perperam contra eos ſtatuerit, oſtendatur. Scribit igitur ad Euſebium Nicomedienſem Arius in hæc verba.

Diſſidium excitatur per Alex. literas auctum.

CAP.

Cap. IX.

Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit.

Ariũ ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum literæ. Querit ſe injuſte ab Alexandro oppugnari.

DEſideratiſſimo domino, viro Dei, fideli, orthodoxo, Euſebio: Arius, qui iniuſte perſequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia vincentem veritatem, quam & tu propugnas, patitur, in Domino ſalutem. Iam … ente Nicomediam patre meo Ammonio, … me facturum eſſe putaui, ſi per ipſum te compellarem, ſimulq; inſitam tibi charitatẽ, & quam erga fratres propter Deum & Chriſtum eius … gens affectionem admonerem, magnopere perſequi me & oppugnare, omnemque adue … ſum nos funem mouere Epiſcopum: vt nos perinde atque ſine Deo homines vrbe eiiciat, propterea quod non comprobamus voces eius publicitus dicentis: *Semper Deus, ſemper filius: ſimul pater: ſimul filius: coexiſtit* * *ingenito Deo filius,* † *ſemper genitus eſt,* * *ab ingenito genitus eſt, neque nutu neq; momento aliquo præcedit Deus filium, ſemper Deus ſemper filius, ſemper Chriſtus, ex ipſo Deo eſt filius.* Et propterea quod Euſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodotus, & Paulinus & Athanaſius, & Gregorius, & Ætius, & Orientales omnes dicunt, † *Deum qui ſine principio eſt, præexiſtere filio, anathema facti ſunt*: excepto ſolo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis, nulliuſque doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eructationem, aliqui germen, nonnulli congenitum dicunt. *Quorum impietatem ne audire quidem poſſumus, etiam ſi decies mille mortes cruciatus nobis minentur atque inſenſi hæretici. Nos vero quid dicimus & ſentimus? docuimus & docemus? Quod filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti vllo proſus modo, neque* † *ex ſubiecto quopiam: ſed quod voluntate & conſilio ſubſtiterit ante tempora & ſecula, plenus Deus, vnigenitus, immutabilis: & priuſquam gigneretur, aut crearetur, aut deſignaretur, aut fundaretur: non fuerit: ingenitus enim non erat. Affligimur autem, quod diximus, principium habere filium, Deũ autem eſſe abſque principio: propterea inquam perſequutionem patimur. & quod diximus, ex non exiſtentibus eum eſſe. Idque ita diximus, quod neque pars Dei, neque ex ſubiecto quopiam eſt: hanc ob cauſam affligimur. Reliquum ipſe noſti. Valere te in Domino, memoremque tribulationũ noſtrarum eſſe opto,* * *Collucianiſta, vere pie Euſebie.* Porro qui hic enumerãtur, ſunt: Euſebius Pamphili dictus, Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanaſius Anazarbi, Gregorius Beryti, Ætius Lydæ, quæ nunc Dioſpolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduerſarum autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellanicum Tripolitanum, & Macarium Hieroſolymitanum, quos ſycophantice hæreticos vocat, quod coæternum & anteſæcularem, † eiuſdemque honoris & eiuſdem ſubſtantiæ cum patre filium eſſe docuerunt. Hoc ſcripto permotus Euſebius, quum plures alios venenum hæreſis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ eccleſiæ antiſtitem literas dedit, quas audire conuenit.

Margin notes: * *Ingenito filius Deo* † *ἀειγεννής.* * *ἀγεννητογενής.* *Arianorũ quorundã nomina.* † *τὸν θεὸν προϋπάρχειν τοῦ υἱοῦ ἀνάρχως: Deum præexiſtere filio ſine principio.* † *ἐξ ὑποκειμένου τινός.* * *συλλουκιανιστά.* † *ὁμότιμον, ὁμοούσιον.*

† *Collucianiſtam Euſebium vocat: quaſi condiſcipulum, qui ſecum Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, ſacras literas Antiochiæ docentem, audierit.*

Cap. X.

Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit.

Euſebii Nicomedienſis ad Paulinũ Tyri epiſcopum epiſtola. Euſebium Pamphili Cæſarienſem antiſtitem intelligit.

DOmino meo Paulino Euſebius in Domino ſalutem. Neq; egregium Domini mei Euſebii pro verbo veritatis, de quo ad nos eſt renũciatum, ſtudium: neq; tuum eadem de re ſilentium, Domine, tacitum apud nos eſt. Itaq; pro eo atq; cõuenit, de domino quidem meo Euſebio lætamur: de re autem dolemus, tanti viri ſilentio cauſam noſtram damnari exiſtimantes. Quapropter te, qui noſti prudenti viro minime omnium conuenire, vt aliena & abſurda ſentiat veritatemque obticeat, hortor, vt ſpiritu mẽtem tuam ad ſcribendum redintegrante ſcribere tãdem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ ſunt vtiles: præcipue, ſi conſentanea ſcripturæ, veſtigiis verborum & ſententiarum eius inſiſtens, ſcribere animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neq; vnũ in duo diuiſum, ſed neq; † corporeum quid perpeſſioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verum vnum quidem ingenitum vnum vero ab ipſo vere, non autem ex ſubſtantia eius † factum, prorſus naturæ ingeniti nõ particeps: neque quod ex ſubſtantia eius ſit, ſed factum plane ſit aliud natura atq; virtute, ad perfectam ſimilitudinem diſpoſitionis & virtutis factoris ipſius factum *Cuius principium non verbo tantum inenarrabile, ſed neque mente, non dico hominum, ſed eorum quæ ſupra homines ſunt, omnium, comprehenſibile eſſe credimus.* Proindeque non noſtris ipſorum rationibus freti, ſed ſacræ ſcripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & immutabile atq; inenarrabili natura & ſimilitudine ad factorem ipſum, ſicuti ipſe dicit Dominus: *Deus creauit me in initio viarum ſuarum, ante omnes colles genuit me.* Si vero ex ipſo, hoc eſt, ab ipſo erat, ceu pars eius, aut ex defluxu ſubſtantiæ, non iam creatus, neque fundatus eſſe diceretur: id quod ipſe quoq;, domine, profecto non ignoras. Quod enim ex ingenito exiſtat, conditum iam ab alio, vel a ſeipſo, fundatumve non ſit, vtpote ab initio ingenitum exiſtens. Si vero genitum id eſſe dicatur, † indicium quoddam de ſe præbeat, veluti ex paterna ſubſtantia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quod nõ de eo ſolo genitum eſſe, ſcriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura diſſimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: *Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Et, *Deum qui genuit te, dereliquiſti.* Et in aliis quid dicit? *Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, ſed cuiuslibet rei quæ generatur, ex voluntate eius, generationem deducens. Nihil enim eſt ex ſubſtantia eius: verum omnia voluntate eius, pro ſe quodque, genita ſunt, ſicuti genita ſunt.* Atque ille quidem Deus, hæc vero ad ſimilitudinem eius † ratione ſua ſimilia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitus adeſt gratia, ad dominum meum Alexandrum perſcribe. Perſuaſum enim habeo, ſi ad hominem ſcripſeris, te eum permoturum eſſe. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conſeruet, Domine.

Margin notes: † *σωματικόν τι, παθητόν* … *Sententia Euſebii de perſona filii Dei Arianizans.* † *γέγονε.* † *τὴν ὁμοιότητα* … *Alii habẽt,* … *hoc eſt, demonſtratiõe, æternitatem.* † *ταυτότητα, identitatẽ.* † *λόγῳ*

Cap. XI.

De Synodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione quæ orbem per Arium inuaſit.

Alexander Alexãdrin. vt Arium ad communionem admittat, perſuaderi non poteſt.

Talia & iſti ſcripſerunt, aduerſus veritatem bellum inſtituentes. Poſtquam autem diu multumque ſcribentes, perſuadere Alexandro quod volebant non potuere, perinde atque iniuria affecti eſſent, ægre id ferentes, magno ſtudio in hoc incubuere, vt Arii dogma obtineret. Et in Bithyniæ primaria vrbe, impietatis inſtitura officina, Euſebius ad pleroſque orbis Chriſtiani Epiſcopos literas dedit, vt Arium ſectatoreſq; eius ad communionem admitterent. Sic enim futurum, vt ingentem de dogmate conſequerentur gloriam: & Alexandro, vt idem faceret, autores fierent. Vt vero nihilo magis cœptum eorum ex ſententia proceſſit, quod Alexander in eis quæ ſemel decreuiſſet, conſtanter perſeueraret: deſperata ea re Arius, internuncios ad Paulinum, & Euſebium Pamphili, & Patrophilum Scythopolitanum, & ad illorum collegium miſit, vt ſibi ſectatoribuſq; ſuis populi ſui in eccleſia cogendi, ſicuti antea feciſſent poteſtas fieret, petens: quippe qui longo ipſe iam tempore ordiné locumq; ſuum inter presbyteros haberet, & ex conſuetudine antiqua vnus quidem omnibus præeſſet epiſcopus: presbyteri autem ſuas ipſi regerent eccleſias, atque in eis populum congregatum pro concione docerent. Illi legationem hominis ſuſcipiunt, & cum aliis in Palæſtina conuenientes, petitionemq; eius adimplentes, decretum in ſcriptum referunt: Arium quidem, vt antea, conuentus cogere poſſe: Alexandro autem ſubditum eſſe, deprecarique & ſupplicare ei, quo in gratiam vnionemque eius peruenire poſſet, debere. Sed & alia quoque in Ægypto Synodus hac de re acta. Ario Melitius etiam ſectatoreſq; eiuſdem fauerunt, eumque maxime iuuerunt: qui & ipſi non ita pridem ab eccleſia deſciuerant, & male erga Alexandrum animati erant. Quis autem Melitius iſte fuerit, iam antea diximus. Cæterum hæreſi hac per Ægyptum, & alibi paſſim in eccleſiis vulgata, diſſidium vbiq; implacabile excitatum eſt. Et vulgus iudicium earum rerum ſibi ſumebat. Agebatur de his publice in foro, aliis ad hãc, aliis ad illam partem animi affectione inclinantibus. Eaq; rerum facies riſum prorſus, tragicumq; præbebat ſpectaculum. Siquidem non peregrini & aduenæ Eccleſias oppugnabant, ſed ciues, ac tribules quotidiana cõſuetudine inter ſe coniuncti, bellum inteſtinum gerebant, linguis pro haſtis vtentes, & ſeipſos inuicem mordentes. In eam ſane indignitatem res euaſit, vt publice Chriſtianiſmus, ad iocum & ludibrium omnibus expoſitus eſſet. Iuueniliter namq; inter ſe decertantes, legationes circũmittebant, vtra pars maiórem ad ſe pertraheret hominum frequentiam. Et quam plurimæ epiſtolæ, inter ſe contrariæ, paſſim mittebantur ab eis qui vel Alexandr. vel Arium opinionibus ſuis aſſentiri cupiebant. Vnde deinceps, quæ ſecutæ ſunt hæreſes Arianorum, Eunomianorum, & ſi quæ ſunt aliæ, diſſidii & conflictationis occaſionem ſumpſere.

Arius vt presbyter, conuentus in Eccleſia ſua cogendi poteſtatem petit, permiſſum id Ario quatenus Alexandro Epiſcopo morigerus eſſet Palæſtinis Epiſcopis ſtatuentib.

Melitiani Arii fautores.

Vulgus etiam ſibi iudicium Eccleſiaſticarum controuerſiarum ſumit. Id quoq; ætate noſtra vſitatum alibi.

Hæreſium plurium ex contentione cõfuſionis ortus.

Cap. XII.

Vt Conſtantinus audita Eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientem miſerit, ad concordiam inter diſſidentes conciliandam.

Conſtantinus per literas Alexandrum & Arium ad concordiam eſt cohortatus.

E Quæ contentio quum ad Imperatoris quoq; aulam perueniſſet, non mediocriter, ea audita, laudatiſſimus permotus eſt atque indoluit Princeps. Et graui in animo concepto mœrore, propriam eam reputauit eſſe calamitatem. Cõfeſtim ergo flammam accenſam extinguere, & quam celerrime malorum fontem obturare ſtuduit. Verebatur enim, quod nuper admodum religio vigere cœpiſſet, multos eiuſmodi opinionum diſſenſione adductos, fidem auerſaturos eſſe. Itaq; literis ſcriptis, & Ariũ & Alexandrum obiurgans, vicio eis vertit, quod quæ latere potuerit, quæſtionem in medium attulerint: & F nimia ad contendendum inclinatione, ea perperam vulgarint, quæ neq; monere, neque prorſus in animum admittere, aut certe, ſi admiſiſſent, ſilentio tegere, neq; ita inter ſeſe diſſidere, quãuis illis tum de dogmate non conueniret, debuiſſent. Omnium quippe maxime neceſſarium vnum eſſe putauit, vt de diuina prouidentia cõſentiamus & omnes eandem fidem ſeruemus. Exquiſite vero de eiuſmodi rebus inquirere,* ſecundarum eſſe partium. Quod ſi ambiguæ emergerent ſententiæ, rectius eas in receſſibus mentis, tanquam in vmbra, tegi. Quapropter vt à talibus contentionis nugis alieniſſimi, idem ſentirẽt, eos eſt cohortatus. Ægre ſibi eſſe quam maxime teſtatus, homines tales & vrbes Orientales, quamuis vſu publico id flagitante, ipſamque adeo Alexandriam, tanto ſibi eius diſſidii impedimento obiecto, viſere. Talia quædam obiurgatione & ſuaſione temperata, Alexandro & Ario ſapientiſſimus ſcripſit Imperator. Gra- G uiter etiam admodũ tulit, quod audiſſet, quoſdam in Oriente feſtum Paſchæ diem non eodem tempore, quo reliquos omnes Chriſtianos, celebrare: eoſque quum ſingulare quiddam ſibi vſurpare, atque à deſtinato receptæ ab aliis conſuetudinis inſtituto recedere, tum ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, vt tam lætus & feſtus Chriſtianorum conuentus obſcuraretur, & diſſenſione deprauaretur. Itaque conſentientem ſtatum Eccleſiis conciliare volens, vtraque in re inhibere mali currentem impetum, priuſquam latius ad plures perueniret, & ſeditionem ad cõcordiam reducere ſtuduit. Eius rei gratia, virum & vita & doctrina inſigni præditum, qui quum aliis in rebus præclarus eſſet, tum in tuenda fidei profeſſione paulo antea magnam ſibi gloriam compaſſet, quique in maxima apud Imperatorem veneratione & honore præcipuo eſſet, nomine Hoſium, ciuitatis Cordubæ in Hiſpania Epiſco- H pum, ex omnibus familiaribus ſuis delectum, cum literis ad eos qui in Ægypto inter ſe diſſidebant conciliandos, & ad concordiam reducendos: & item ad eos qui in Oriente, Eccleſiis aliis ſe Paſchali die celebrando non accommodabant, ad conſentientes nobiſcum ceremonias pertrahendos, miſit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inſerere. Epiſtulam enim totam, Euſebius libro ſecundo eorum quos de Conſtantino ſcri-

In fidei profeſſione conſentire debemus.

**ὡς ἰδιώτης ... [illegible]*

Quæſtiones Eccleſiaſticæ non temere promulgandæ.

Controuerſia de tempore Paſchatis celebrandi.

Ad diſſenſiones componendas Conſtant. Hoſium Cordubenſem Epiſcopum in Ægyptũ & Arium miſit.

Euſeb. li. 2.

pſit,

pſi, de v[illegible] o ad verbum retulit. Cuius capita quædam ſic habent.

CAP. XIII.

Epiſtola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa.

Epiſtola Conſtantini ad Alexandrum & Arium particula.

VIctor Conſtantinus, Maximus, Auguſtus, Alexandro & Ario. Quæſtionis præſentis exordiũ à vobis iſthinc extitiſſe intelligo. Quũ enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quiſque eorum ſentiret de quodam loco ſcripturæ, ſeu potius de cuiuſdam partis inani quæſtione interrogares: & tu Ari, quod vel prorſus in animum non admiſſum, vel certe admiſſum ſilentio mandarum oportuit, improuide reſpondendo exponeres, excitata inter vos diſſentione conuentus quidem ſolennis quibuſdam denegatus, ſanctiſſimus autem populus in partes [illegible]ſſus, communis corporis apta & conſentien[illegible] [illegible]nione excidit. Itaque vterq; veſtrum ex æquo ſententiam animumque animaduertens, ad quod vos conſeruus & collega veſter legitime ac iuſte cohortatus fuerit, id ſuſcipiat. Quid v. hoc ipſum eſt? Neque interrogare de eiuſmodi rebus à principio, neq; interrogatum reſpondere, æquum erat. Eiuſcemodi enim quæſtiones, quas non aliqua legis & religionis noſtræ neceſſitas iniungit, ſed inanes inutilis † ocii nugæ proferunt, etiamſi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis noſtræ continere, neque vel facile in publicos conuentus producere, vel incaute omnium auribus credere debemus.

Dolet Eccleſiaſticã vnionem demiſſam eſſe.

Quotus enim quiſque eſt, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certo perſpicere, aut rite exponere queat? Quod ſi quis id ſibi facere procliue eſſe ducat cui parti plebis id perſuadebit? aut quis tandem erit qui contra tales tantarum rerum argutias & ſubtilitates, ſine periculoſo lapſu conſiſtet? Quamobrem inhibenda eſt in talib. † diſputatio longior, ne quo modo, ſi vel naturæ noſtræ imbecillitas, quod propoſitum ſit, exponere non valeat: vel diſcentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquiſite dictum ſit, aſſequi nõ poſſit: in alterius iſtorum, blaſphemiæ ſcilicet, aut ſchiſmatis atque diſſidii neceſſitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & reſponſio improuida, æquam ſibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis noſtræ præcepto occaſionem concertandi ſumpſiſtis, neq; nouum aliquod à vobis de cultu Dei inſtitutum eſt inductum, ſed vnam eandemque habetis propoſitam rationem, ſicuti communionis etiam teſſeram. Et quum de rebus minimis inter vos cõtentioſe decertetis, minime omnium de[illegible], per diſſenſionem, vos tantam populi Dei multitudinẽ pro arbitrio veſtro ducere. Quod neque decorum, neque prorſus fas eſſe creditur. Sed enim, vt prudentiam veſtram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis ſane, philoſophis etiam ipſis de vno omnibus conuenire dogmate: & perſæpe eoſdem de parte aliqua ſententiarum aut breuium dictorum diſſentire: ſed enim etiam ſi ſcientiæ virtute diſcordent, corporis tamen vnione inter ſe conſpirant. Quod ſi hoc ſic habet, quomodo non multo iuſtius fuerit, vos, qui magni Dei miniſtri in tantæ religionis inſtit[illegible] collocati eſtis,

† ἰσχνολογίας. Quæſtiones de religione non neceſſarias non facile proferendas.

† πολυλογία.

Exhortatio ad concordiam.

vnanimes inte[illegible] [illegible]os eſſe? Verum age, deliberatione maiore eo[illegible]ectemus, & cogitatione prolixiore quod dictum eſt animaduertamus, an recte propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduerſentur, & ſolennes conuentus impia diſſenſione per vos ſegregentur, qui de paruis admodum & minime neceſſariis rebus mutua contentione decertatis. Vulgaria hæc ſunt & puerilibus mentibus magis conuenientia, quam ſacrorum & prudentium virorum ſapientiæ congruentia. Decedamus noſtra ſponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipſe Deus & Saluator omnium noſtrũ, commune omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœptum hoc mihi illius longe † potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt † per vos, illius populo, mea admonitione, miniſterio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. Eſt enim, quemadmodum dixi, *vna quadam in vobis fides, vna inſtituti veſtri ſententia, & legis ipſius præceptum omnibus ſuis partibus in vnum animi propoſitum & voluntatem omnia concludit.* Hoc ipſum quod vobis inter vos contentionem peperit, quandoquidem non ad totius legis vim refertur, nequaquam apud vos ſeditionem aliquam & ſeceſſionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino neceſſitatem vobis iſtam valde puerilem atque incautam, aut qualemcunque tandem quæſtionem ſopiendi imponam. Poteſt enim à vobis ſincere ſolennitas conuentus retineri, & communio omnium ſeruari, quamuis maxime in parte quapiam inter vos aliqua ſit de re minima diſſenſio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibuſuis, eadem voluntas eſt, neque vna apud nos natura aut ſententia obtinet. Itaque *de prouidentia diuina, vna in vobis ſit fides, vna ſententia, vnus de Deo conſenſus. Ea vero quæ de minimis iſtis quæſtionibus inter vos exquiſite inquiritis, tametſi ad eandem ſententiam non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conſeruare.* Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum communis amicitiæ & charitatis ſacramentum, & veritatis fides, Deique cultus, & religionis atque legis noſtræ honor & reuerentia, conſtans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerſo populo ſuos amplexus: & vos [illegible] velut animas veſtras expiantes, rurſus alter alterum agnoſcite. Iucundior namque perſæpe, poſt depoſitas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoque ſerenos dies & noctes ſecuras, vt mihi ſuauitas aliqua puræ lucis, & tranquillæ vitæ lætitia deinceps ſeruetur. Quod ſi non fit, illa mihi neceſſitas incumbit, vt ſuſpiriis & lachrymis totus extenuer, & neque vitæ huius tempus placide ſuſtineam. Si enim tot Dei populi, hoc eſt, conſerui mei, tam iniqua & d[illegible]ſa inter ſe decertatione diſſideant, quomodo fieri poteſt, vt ipſe deinceps animo conſiſtam? Cæterum vt ſummum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud ſic habete: Nuper adeo, quum Nicomediæ eſſem derepente ſtatim quo vrgente, in Orientem cogitaui. Et propè iam tendentem me ad vos, quum maiore iam ex parte obiiſcum eſſem, nuncius huius rei perculit, & conſilium cœptumque meum diſturbauit, meque retrocedere coegit, vt ne oculis conſpice[illegible] quæ auribus quoque intoleranda e[illegible] [illegible]i[illegible].

Petit Conſtantinus, vt ſibi perorantur, excommunicatione Arianorum abolita Chriſtianũ populum ad vnanimes in Eccleſia conuentus reducere.

† τῶ κρείττονι. Deo.

† id eſt, veſtra pace.

[illegible] quæſtiones non ita magni momenti vnio & communio Eccleſiaſtica non ſcindenda.

Conſtantinus mœſtam ſibi vitam fore putat, niſi res Eccleſiaſtica ad pacem & tranquillitatem reducatur.

In Orientẽ Nicomedia proficiſcens Conſtantinus, intermiſit de diſſidio Eccle-

Cap. II.

Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, a natiuitate eius vſque ad imperij initium.

** mariaſ- mo.* *Parētes & patria Conſtantini.* *γρατεύδας. Alij ex filia Criſpi, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.*

DIuo Conſtantino pater fuit conſtans, cui * Proceri, ab aliquibus etiam Chloti ſeu virentis cognomen impoſitum. Illuſtri is admodum loco natus, genus ad Imperatorū familiā retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, † ex filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquā autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Conſtantem oratoré ad barbaros componendæ pacis gratia miſit. Hic ex Heſperijs in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubijcit. Conſtans amoris concubituſque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atq; exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa pro creatura eſſet, tollere atque educare iubet: nouum & id admirandum quiddam fore arbitratus, ex eo quod cum puella dormiens, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illuceſcentē ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterum legatione ſua rite defunctus, domum redijt: ibique egit. Interea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtrationis eius anno Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans vero & Maximinus Gallerius, Cæſarum † inſignibus decorati ſunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille vero Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterque quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga Imperatores gerebant animi affectionem & propenſionem repudiaſſet. Conſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia obuenit, † inacceſſæ & non ita multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quo ipſe antea legatus miſſus fuerat, oratores quoque iremittit, viros genere claros. Cæterum & illi quum Drepanum delati eſſent, hoſpitio matris Conſtantini excipiuntur. Vbi puer ludens, ab vno oratorum ad animi acerbitatem per obiurgationem eſt commotus. Cuius verba ille ægre impatienterque ferens, lachrymis profuſis ad matrem querelam defert. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij aſſeuerans ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Conſtantis vultum apprime referebat, tum purpura illa infecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quum alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſumque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum conſtitutionemque eius fere omnem egregie referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vna cum matre ad ſe adducendum curauit. Quum vero metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpe-

Conſtās diuerſo ſolitus fuit, Opes publicas multis à priuatis pluribus haberi, quam intra vnum Principis clauſtrum reſeruari. Eutrop.

† vexillum.

† δυσέμβολα καὶ δυσεύφορα χωρία.

E xit. ... autem aliquando poſt Nicomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domeſticos ſcholarium cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorum ſacra ſenſim & occulte eſt complexus: & Imperatores, qui tantopere vanæ ſuperſtitioni dediti eſſent & plurima martyrum cæde oblectarentur, deteſtatus. Porro vt incantationibus diuinationibuſq; quibuſdam Diocletianus cognouit, ... Conſtantinum ſolum ſumma rerum & imperio potiturum, idolorumq; cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, conſiliumque occidendi eius cepit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremum prope trahentem ſpiritum, & circa teſtamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem conſectanti, imperium poteſtatemque ſuam reliquit: reliquis, quos ex F Theodora ſuſceperat liberis, præteritis: ipſe quoq; manibus ſuis, in Britannia coronam imperialem ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus *a* vero & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecutus imperium, ducenteſima ſeptuageſima quinta ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo condito, quinquies milleſimus octingenteſimus quintus decimus,

Conſtantinus in Aula Diocletiani educatus.

Conſtantinus Conſtātis ſucceſſor. a 19 vt Cæſar, 4 vt Auguſtus. Apud alios chronicos ſcriptores inuenio Olympiadem 272. Anni mundi conditi 4271. Anni Domini 410. Bibliander ponit ei mundi conditi 4289 Et annum Domini 311.

Cap. III.

Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.

DIocletianus autem & Maximianus, viginti annis in Imperio adminiſtrando completis, G propter certas cauſas, & quod dura quædam perpeſſi eſſent. poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & quot martyrum millibus ſtrenue pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſſime à nobis paulo ante eſt explicatum. Maxentius porro Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eiſdem detinebantur ſtudijs: ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet prope die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Gallijs Conſtantinus, primum Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduerſus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepente in cœlo ſalutiferum crucis ſiH gnum longius diſtentum, Orientem verſus meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis itidem, vt in cruce literarum latinarum formam referentibus, inſcriptio hiſce verbis eſt viſa, *In hoc vince.* quod ſignum confeſtim ex auro & lapillis precioſis, ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſimul Maxentium fortiſſime deuicit, in ponte ſubmerſum, & Romam in poteſtatem ſuam recepit.

Bellū Conſtantini aduerſus Maxentium.

Signū Crucis ei in cœlo apparet.

Deinde [illegible]eorum ſimulacra [illegible] nerem [illegible]degit, eorund[illegible] m[illegible] [illegible]quauit. Mox, manibus ipſe[illegible]is, Seruatoris in Palatio Romæ templum f[illegible]o deſcripſit & excitauit. Leges pro Chriſtianis tulit, aliaque magno ſtudio pro eiſde[illegible]git, quæ paulo ante recenſuimus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & [illegible]edici infantum ſanguine id m[illegible]ſcuti pur[illegible]rig, poſſe renunciarent, abhorruit reſiluitq; ab eo facinore Deo cariſſimus Imperator, luctu & eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe[illegible] ſpectandos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitem acceſſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, [illegible]s lauacr[illegible]ablutum [illegible]m ſaluum ſubito & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, Imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morem, non ab oculis, verum à carne ipſa decidentium. Itaque ille melius habet, vſque adeo vt miraretur ip[illegible], is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus.

Conſtantinus Romæ baptizatur.

B Poſtea Iudæorum turba exiſtit, qui Imperatoris matrem adeuntes, Conſtantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad Chriſtum valde arguunt & criminantur. Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudæi cum Syluestre Romanæ vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermoneſque conferant. Atque is magna eloqoentiæ vi cum illis agens, facile eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſte iuberet, aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorum ſunt auctæ. Itaque encænia, innouatarumq; rerum feriæ, tranquillitate vbiq; à Deo conceſſa, celebratæ: aliaq; omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt.

Maxentiũ opprimit.

Chriſtiani Encænia vbiq; celebrant.

C Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quæ pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro conſtructa, quædam in ampliorẽ decentioremq; formam mutata. Leges latæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatemque & magnificas donationes templis ſacriſque ædibus largientes. Aliæ præterea ſynodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum conciliantes. Atque hęc quidem tum ad eum modũ ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat, Orientemq; ad Nicomediam cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quod magnitudinem Imperii moderate perferre non poſſet, rebellionẽ exitiumque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatumq; ſuum, occulte Chriſtianos, quorum ille magnus amator

D erat, occidẽs, ac multos ex eis in rationem martyrorum referens, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neq; cohortando, neque ſuadendo, neque adeo territando, vt à cœpto deſiſteret aliquid efficeret, poſtremo bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ prælium cum eo cõmittit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem quidem Conſtantini peruenit: vitam, victore do[illegible]te, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſer[illegible] [illegible]bi vero tum quoque ad noua[illegible] res reſpe[illegible] d[illegible] [illegible]rehenſus eſt, ipſe in ſe[illegible] [illegible]um [illegible]rum

Licinius imperio ſocium Conſtantinus [illegible] in Pannonia, deinde in Macedonia, rurſum in Thracia poſtremo in [illegible] vicit, fugauit, & [illegible] [illegible] capit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Armentari[illegible] [illegible] dictum.

[illegible] obtem ſecuri percuſſus, ſibi[illegible] vitæ finem, tyrannidi vero & idolo[illegible] bel[illegible] cum motum creant.

** Cauit Conſtantinus Licinio cædendo, ne idem is tentaret, quod Maximianus Herculius imperio, quod depoſuerat, repetendo fecerat. Conſtantinopolis conſtruitur & exornatur.*

Cap. IV.

De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.

REbus contra Licinium proſpere geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantii quidam erant ſæui admodum, armiſque ſibi barbaro more plurimum arrogantes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorumque vetuſto caſtello diruto, ingẽtibusque & magnificis tributis comportatis, magnam conſtruit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quæ ad eam illuſtrãdam ſpectarent, omit-

B tens, ædes præclaras ſtruens, ex ipſa Roma aliiſque populis incolas eo alliciens: † circum equeſtrem, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcunq; eſſent præcipue artis opera, fieri, eoque comportari, vt ſplendida ornataque redderet omnia, curans. Ad hæc templa Deo, Apoſtolis & martyribus & maximam illam * Porphyretici marmoris columnã conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicta eius trophæi & ſigni, terram omnem & mare ipſum à ſe eſſe [illegible]bactũ. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, &* in traiectu, ex apparitione archangeli Michaëlis, templa condidit, aliaque plura opera perfecit, quæ illius diuina mente & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant.

[illegible]

[illegible] Conſtantini ſtatua equeſtris.

Apparitio ſancti Michaëlis.

C De cognomine ei vrbe dicitur, non longe ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationem, eam illum excitare cœpiſſe. quod autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, è regione Chalcedoni extrui eã iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, ampliis ita mœnibus ibi circumdediſſe, rebuſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, * teſſeras frumentarias, dignitatiſque genus omne, Imperatoria prorſus munificentia ciuibus largitum eſſe. Atque ita omnibus rebus rite atque ordine diſpoſitis Conſtantinopolim & nouam Romam appellaſſe, eademque cum illa poteſtate, eiſdem moribus atque inſtitutis, eiſdemque legibus eſſe iuſſiſſe, & inſuper † Imperatricem vrbem declaraſſe populorum omnium qui Romanum imperium agnoſcentes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare co-

[illegible]

[illegible] Noua Roma & vrbs imperatrix. Terminus Orientalis & Conſtantinopolitani imperii.

D lunt ab eis quæ ad Iſtrum extructę ſunt vrbibus, & ab Epidamno, quæ non longe ab Ionio ſinu eſt ſita, vſq; ad Cyrenem & proximam Libyam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoam. Et vrbem eam condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperii eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe eiuſdem Imperii vigeſimooctauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies milleſimum octingenteſimum quadra[illegible]ſimum tertium ſi-

Tempus cõditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

a impetra ... Arius presbyter & ſacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatur.

... d Contentio Alexandri epiſcopi, & Arii presbyteri, de doctrina Chriſtianæ profeſſionis. Arii hæreſis.

† ... γνώμης

Ea longa lateque graſſata.

qu... ordine lectus eſſet, diſſidia ad ... latenter & contentiones mouit. ... non haberet qu... in vita morbuſque Alexandri carperet, neque per ſycophantiam facile quicquam c... fingere poſſet, ea qui... m in parte quietus fuit. d quæ vero ille in eccleſia pro concione recte pieque doceret, in eis repugnare ill... nititur. Epiſcopus namque, filium cum patre ὁμοούσιον, hoc ..., eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtantiæ, æqualemque per omnia eidem qui eum genuit, eſſe, ex diuinarum ſcripturarum ſententia & traditione ducuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, ... boque veritatis p... ſus repugnans, creaturam facturamq; patris filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meraque ſententiæ & † arbitrii libertate vitii & virtutis capacem eſſe: aliaque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari eum par erat, qui ſibi de huius generis rebus diſſerendum atque inquirendum eſſe conſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellii dogma aſſerere, contendendi & aduerſandi ſtudio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sane quidē permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcintilla ingens eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hæc progreſſa, Ægyptum, Libyam, & ſuperiorem Thebaidē percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plurimi ex clero recte dicere Arium affirmabant, ſententiamq; eius complectentes comprobabant. Poſtquam autem inter ſe non conſenſerunt, ſeu potius Arius * furiis correptus propalam impietatem docuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omnes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porro cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem ſecum trahentes. In quo, alii idem ſibi de Deo ſentiendum atque credendū eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabant: alii vero, ſicuti multis euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorem fuiſſe Alexandrum ſecundo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine qui nomen id adeptus fuerat, ex ſuperceſcentis carnis pondere in dorſo eius collecto, teſtacei vaſis forma, quod Alexandrini vernaculo ſermone baucalam nominare ſolent hunc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferentem, diſſenſionis cauſam extitiſſe putant. vnde poſtea inter Alexandrum & Arium contentio commota, & τοῦ ὁμοουσίου, hoc eſt, conſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namq; Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis iſtius illi adſcripſit. Alexander vero epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volens, ad diſputationes ſermonumque collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quam violenta iuſ...one controuerſi... pite, conduci ... eſſ... ducens. Et quum ... toti... diſputando cong... ſſi eſſent, ſicuti

** περιβαλόμενων. Alexander epiſcopus Arium cū popularib ſuis ab eccleſia proſcribit. Secundatur anteriorum ſtudium contraria vulgus Alexander Baucalis presbyter & ipſe Alexandrinus. diſſenſionis huius autor à quibus dā habitus.*

fieri aſſueuit, contentione inter quoſpiam mota: Epiſcopus nunc huic, nunc illi beneuole & commode adhæſit. poſtremo vero tandem & ipſe coæternum & conſubſtantialem patri filium, ita vti antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariumque idem ſentire iuſſit. Quod vbi ille, vt faceret, in animum inducere nun potuit, ſacris ædibus eſt ab...iectus.

Cap. VI.

Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantii eccleſiam rexerunt.

Primarum in orbe chriſtiano eccleſiarum Epiſcopi.

EO tempore Romanæ eccleſiæ Syluester præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregie in perſequutione ipſa certamine defunctum, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriæ autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexander, Eccleſiaſticam tenuit præfecturam.

Antiochiæ, Tyranno in Eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffectus, pace primum Eccleſiis reddita. Is à Tyrannis Eccleſiam dirutam denuo excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico Epiſcopus factus illi ſucceſſit, Liciniique temporibus, vt virum fortem decet, ardorem æmulationemque ſuam pro vera pietate oſtendit. Porro Hieroſolymis poſt Hermonem Macario ſacrum munus creditum digno tali tum ne viro, vt qui omnibus bonis & ornamentis floruerit. Conſtantinopoli vero, poſt Metrophanem, Probi Imperatoris ex fratre nepotem, Alexandro ſacrum cura ſorte ceſſerat. Verum enimuero huc loco faciendum mihi omnino videtur, vt altius ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios Epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriæ huic adiiciam. Andreas Domini Apoſtolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzantii Chriſtum prædicauit. Et quū à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad cædem quæreretur, Argyrupolim tranſiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidem pertraxit. Cæterum ſacra eo loco fundata æde, & Stachy apoſtolo Epiſcopo creato, Sinopen conceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtratu, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eique Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedecim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſſit: quo poſt annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicem habuit ſucceſſorem. Felix quinque annis ſedem Epiſcopalem tenuit, eamque ad Polycarpum tranſmiſit. Qui ſane omnes propter infidelium incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ... axes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiamque aliam in loco cui nomen erat † Olea co... ſtru...

Catalogus Epiſcoporum Byzantio vſque ab ipſo Apoſtolo Andrea vſq; ad Alexandrum, cuius temporibus Arius eſt poſſumdatus.

† ἐλαία. Olea Conſtantinopoli regia.

que ſynaxim peregit. [illegible] ædem poſtea Conſtantinus Magnus ſplendi[illegible] [illegible] auxit & ornauit. Athenodori ſucceſſor Euzoius, [illegible] annis Epiſcopatum geſſit, cui Laurentius ſuccedens, vnde[illegible] annis Eccleſiæ præfuit. Poſt hunc Alypius tredecim annis ſacrum magiſtratum adminiſtrauit. Iſtius ſucceſſor Pertinax, vir Conſularis, nouem annis Epiſcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior eſſet, [illegible] eccleſiam aliam ad mare, in loco quem * ſicos nominabant excitauit, eamque P[illegible]cem appellauit. Eum locum Chriſtiani perpulchris & continuis ædificiis in oppidi formam redegerunt. Quapropter eum etiam mœnibus eximiis, magna virtutis gloria pollens Conſtantinus eſt dignatus, quod in e[illegible] [illegible]icet Pacis eſſet templum. Poſt Pertinacem, Olympianus vndecim annis ſacrorum antiſtes fuit: rurſus poſt hunc Marcus, annis tredecim. Poſt Marcum Cyrillianus ſedecim. Poſt Cyrillianum Conſtantinus, ſeptem. Hic primo Epiſcopatus ſui anno, intra Byzantium in parte ſeptentrionali templum ędificauit, atque id Euphemiæ martyri, quę tum ſacrum peregerat certamen, conſecrauit. Ad quod templum reliquo vitæ tempore tranſacto, Epiſcopale munus Tito reliquit: qui id ſupra triginta & quinque annos adminiſtratum, ad Dometium Probi Imperatoris fratrem tranſmiſit. Atque hunc Probus filius ſucceſſit. Et Dometius antiſtitis honorem vigintiquatuor, Probus duodecim annos geſſit, cuius Metrophanes frater ſucceſſor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Epiſcopale miniſterium cohoneſtauit. Sub quo etiam Conſtantinus ſemper Auguſtus, cognominem ſibi vrbem magnifice condidit. Metrophanis porro ſucceſſor fuit Alexander, Apoſtolicis donis pręclarus. Hæc de Epiſcopis. Sed enim Alexandriæ Epiſcopus Alexander, quum Arium videret † dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos conuentus agere, & turbam motumque ingentem concitare: non modo ad ſacros Eccleſiarum præfectos, verum etiam ad fideles paſſim in vrbibus omnes, de blaſphemia eius publicitus literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi verior narratio rerum conſtet, & nemini confingere quidquam videat. Adducam præterea alia, quæ veritati ſunt conſona, hiſtoriamque omnem dilucidiorem reddere poſſunt.

Item, Pacis templum.
** [illegible]*
Chriſtiani ad hoc templum oppidum conſtruxerant.
Probi Imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantii Epiſcopi.
† φιλαρχίας οἶστρῳ ἐμπειρόμενον

Cap. VII.

Epiſtola Alexandri Alexandrini Epiſc. ad Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum de Arianis.

ALexander itaque iſte Alexandrinus ad cognominem ſibi Alexandrum Conſtantinopolitanum hæc ſcripſit. Reuerendiſſimo & vnanimi fratri Alexandro, Alexander in Domino ſalutem. Prauorum hominum, qui dominandi libidine & pecuniæ cupiditate ducuntur, inſtitutum, ſemper quæ ampliores eis eſſe videntur, inſidiatur Eccleſiis: qui vario ſane prætextu pietatem Eccleſiaſticam inuadere ſolent. *Siquidem tanquam ſtimulis quibuſdam, ab eo qui in illis efficax eſt, diabolo, ad propoſitam ſibi voluptatem incitati, religione omnis p[illegible]iecta, ſubditi Dei timorem proculcant. De q[illegible]bus neceſſitas mihi impoſita eſt, multa ab eis paſſo, [illegible] ad pietatem veſtram ſcribam, vt iuſmodi homines caueatis, & ne [illegible] eorum [illegible] in paræcias & Eccleſias veſtras [illegible] ſinuare audeat, prout [illegible]. Iuſt[illegible] enim*

Alexandri Alexandrini Epiſcopi ad Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum, de rebus in doctrina Eccleſiæ motis Arii, ſcriptum.

E *ſunt per ſimulationem & diſſimulationem, ad fraudem & ſeductionem, impoſtores iſti, vt ſiue per ſeipſos, ſeu per literas, per aſſentationem & venditationem falſam arte quadam compoſitas, tranſuerſos agant ſimplicem atque ſinceram fidem conſectantes homines.* Quandoquidem Arius & Achi[illegible]as, coniuratione nuper facta, Colluthi † dominandi cupiditatem, longe etiam deterius quam ipſe ille, ſunt æmulati. Ille namque accuſatione aduerſus hos ipſos inſtituta, maligni conſilii ſui aliquem reperit prætextum. Iſti vero, * *eruſcationem illius ſub Chriſti nomine ſuſceptam videntes, Eccleſiæ amplius ſubiecti eſſe non ſuſtinuerunt: ſed extructis ſibiipſis latronum ſpeluncis, continuos ibi peragentes conuentus, diu noctuque ſe in calumniis aduerſum Chriſtum & nos excogitatis, meditando exercent atq; omnes pias & Apoſtolicas ſententias reprehendentes, Iudaico prorſus more, Chriſti perſequutricem inſtituunt officinam, diuinitatem Saluatoris noſtri pernegantes, omnibusq; eum parem eſſe docentes, & voces ſalutiferæ eius œconomiæ & adminiſtrationis noſtræque*
F *cauſa ſummiſſionis colligentes, congerere ex illis impietatis ſua dogmata contendunt, verbaq; diuinitatis initioque ſimul & fine carentis Paterna gloria eius auerſantur.* Quapropter *impiam Græcorum & Iudæorum de Chriſto opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maxime poſſunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio ſumus, ſubornantes atque procurantes, ſeditionesq; & perſequutiones quotidie contra nos excitantes: & quum iudicia aduerſus nos, impudicis mulierculis, quas ipſi doloſe ſeduxerunt, interuenientibus inſtituentes: tum Chriſtianiſmum ad obtrectationem traducentes, ex eo quod per plateas & vicos omnes, nouæ eorum, adulterata pi[illegible]tate, res temere vulgantur.* Quinetiam indiſſolubilem Chriſti tunicam quam ne carnifices quidem illi diuidere voluerunt, ſcindere ipſi auſi ſunt. Itaque *nos ea quæ moribus improbisque & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus ſuffragiis noſtris, illos ab ea quæ diuinitatem Chriſti adorat eccleſia proſcripſimus.* Conſilium illi quoq; ceperunt, vt nos fraudulenter
G circumuenirent, ad conſentientes nobis collegas ſuum tranſire, ſub obtentu pacis atque vnionis, deprecationem quidem præ ſe ferentes, re ipſa vero aliquos ex illis in contagionem morbi ſui pertrahere per † blandiloquentiam ſatagentes, & vt captioſis argutiisque ab eis acceptis literis, habeant, quas à ſe in fraudem abductis perperam legant: eoſque impietati iam aſſuefactos, prorſus à pœnitentia & fuga errorum, quibus ſunt ſeducti, abſtrahant, perinde atq; ſuffragantes ſibi & conſentientes haberent Epiſcopos. *Non illi ſane, quæ apud nos male & docuerunt & egerunt,* (quamobrem etiam excommunicati ſunt) *confitentur, ſed aut ſilentio ea committunt, aut conficto atque compoſito verbis & ſcriptis adumbrantes tegunt, hominesque decipiunt, atque † ad perſuadendum comparatis inſidioſiſque ſermonibus peſtiferam ſuam occultantes doctrinam, ſeductioni & fraudi expoſitos abripiunt.* Sed & pietatem quoque noſtram, paſſim apud omnes ſycophantice carpere non
H omittunt. Quapropter illud euenit, quum *nonnulli literis eorum ſubſcribant, vt in eccleſiam illi reciperentur. & * collega, qui id permittere audent, vt equidem puto, grauis calumniæ crimine non careant: qui [illegible] non id faciunt, quod Apoſtolicus canon eis non permittit, verum etiam diabolicam, quæ in illis eſt, contra Chriſti [illegible] actam ſuccendunt & augent. Eam ob cau[illegible]am nihil cunctatus, dilecti, mei ipſius memet exitaui, vt talium hominum vobis oſtenderem infidelitatem.*

Dei de bl[illegible]ſphemias illorum [illegible]tim exponit.

Colluthus [illegible]
** χριστέμπορ[illegible]*
Et Colluthus quidem peruerſa doctrina ſed non durauit eius hæreſis: nam ſtatim diſſparuit. Epiphan. contra Ariomanitas. Ariana hæreſis.
Hæreticorum fere capta apud plebem & infideles homines plauſibilia.
Indiſſolubilis Chriſti tunica.
Arianorum proſcriptio & excommunicatio.
† [illegible]
Hæreticorum conſilia & eorum fraudulentia.
† [illegible]
** [illegible]*

xpo[illegible] curis reſu[illegible] redargu[illegible] ngius [illegible] opi[illegible] affert. *Multa, di-* *le[illegible] uin di cre poſſem, prætereo: moleſta arrogantia* *off[illegible] ncens, eadem ſentientes d[illegible]ctores pluribus admonere.* *Nam [illegible] à Deo doctis eſtis minime ignorantes, do-* *ctrinam [illegible] hanc Ebionis ipſius. & Artema, & Pauli Samo-* *ſatenis eſſe, quorum iſti impietatis ſectibus hauſtis, nobis* *nuntiis, [illegible] conſentibus, illorum clam* [illegible] *produnt. Arius nimirum ipſe, & Achillas, & quod [illegible] eſt* *ma[illegible] ignantium conciliabulū: & tres prætorea illi in Syria* *neſcio quo modo creati epiſcopi, de quibus iudicium arbi-* *trio v[illegible]ſtro permittimus.* Deinceps *declaratis ſummiſ-* *ſcrib. ſcripturæ vocibus, quas Saluator* † *adſcitis ac no-* *ſtra cauſa per exinanitionem ſalutaremq; paſſionem ſuſ-* *cepit, ſeorſumque eis locis relatis atque expoſitis, quibus* *extra imitimam omne princ ipiū ac Deitas naturaliq; glo-* *ria & diuinitas eius exprimitur, hæc proſequitur.* Quis vero quod ſcripturas ſum iturabitur, dilecti ſi contra me & piſſimā plebem noſtram, ementitas eorū calumnias expoſuero? *Qui etenim aduer-* *ſus diuinitatem filii Dei aciē ſtruere auſi ſunt, contra nos* *quoq;* * *cum nulla prorſus gratia probra & conuicia di-* *cere non verentur. Qui etiā ex veteribus nullos eſſe dignos* *putant, qui cum eis conferantur: neq; eis æquari ſe patiū-* *tur, quibus nos à pueris præceptoribus vſi ſumus: ſed ne ex* *omnibus quidem qui paſtores ſunt, collegis & presbyteris,* *quenquam ipſis comparari volunt, ſolos ſe ſapientes, poſ-* *ſeſſionum contemptores, & dogmatū repertores eſſe ia-* *ctantes ut quibus vnis reuelatum ſit, quod nemini omniū* *qui ſub ſole ſunt hominum in mentem venerit. O tumorē* *impium, & furorem immenſum ô opinionem inſanam,* *& Satanicum plane ſenſum.* Sub hęc aliis quibuſdā memoratis, & dogmate fidei eorū fuſius expoſito, circa finem epiſtolæ hæc adducit. *Hoſce igitur a-* *nathematis fulmine, de fidelium fratrum conſenſu ictos,* *nemo veſtrum ſuſcipiat, neque vel dicta vel ſcripta eorum* *ſuſtineat. Qui & mentiri omnia conſueuere, impoſtores.* *veritatem certe non proloquentur. Vrbes illi circumeunt* *nihil aliud agentes quam vt amicitiæ obtentu, per hypo-* *criſim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus* *ſeducant, ab ipſis iam deceptas paucas mulierculas pecca-* *tis oneratas:* Et quæ ſequuntur. *Hoſce itaq; talia con-* *tra Chriſtum auſos & qui Chriſtianiſmum quum publi-* *ce ad populum traducunt, tum in iudiciis magno ſtudio* *& contentione probris manifeſtis exagitant: qui perſe-* *quutionem temporibus pacatis, quantum in eis ſitum eſt* *aduerſus nos concitant: qui ineffabile Chriſti natiuitatis* *myſterium eneruant: hoſce, dilecti, auerſantes. vnanimi* *nobiſcum conſenſu & ſuffragio, calculis quoque veſtris* *furibundam eorum audaciam iugulate: exemplo collega-* *rum noſtrorum, qui in illorum excommunicatione ac-* *quieſcunt, literis contra eos ad me datis, libelloq; damna-* *tionis ſubſcripto, quem per filium meum Appionem Ar-* *chidiaconum miſi per Ægyptum omnem, Thebaidem, Li-* *byam, Pentapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Aſi-* *am, Cappadociam, & alias circum circa regiones. Ad ho-* *rum ſane exemplum à vobis etiam eum confirmatum iri* *perſuaſum habeo. Multum quidem certe opis à me iis* *qui ab illis ſunt detrimento affecti, eſt collatum: ſed illud* *maximum fuerit depellendorum a ſeducta plebe malorū* *auxiliū, ſi collegarum noſtrorum concordi conſenſu illa* *perſuaſa, ad pœnitentiam decurrere ſtuduerit. Salutate* *vos inuicē, cum qua apud nos eſt conſentientis fraternita-* *tis nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vtinam* *fructum aliquē veſtrorum tantopere Chriſti amantium* *animorū percipiam.* Deinde anathemate excōmunicatos, in epiſtola recenſet, quos & nos ſuper tetulimus. In eandē ſententiā, Philogonio Antiochiæ, Euſtathio Berrœæ in Syria, atq; aliis etiam aliarum eccleſia[illegible]u antiſtitib. ſcripſit, quos Apoſtolicam doctrinā cōprobare ſciebat. Arius porro neq; ipſi ſibi ceſſandū eſſe putauit: Quapropter neceſſitate quadam ductus, occupare Epiſcoporum beneuolentiam voluit: & culpam deprecans, de fide ſua ad eos ſcripſit: ſimulque petiit, ſi recte quidem crederet, vt & ipſi autoritate ſua id confirmarent: & Alexandro, ne ſibi ſuiſque moleſtiam exhiberet, ſignificarent: Sin minus, vt quemadmodū credendum eſſet, ſite doceretur. Nec parum ea res Arii partibus profuit. Opinione namq; tali vbiq; fere apud Epiſcopos vulgata, communis omniū de ea quęſtio fuit. Itaq; alii ad Alexandrū ſcripſerunt, nequaquam prius Arium recipiēdum eſſe, quā ſolenniter blaſphemiæ ſuę nuncium remiſiſſet: alii contra, illum vt pium, & nihil in fidei doctrina nouantem potius, defenderunt. Alexander porro, quū cerneret multos iā, perſpectem ſanctimoniæ & grauitatis Arianos ad ſe admittere: multos etiam inſtigare, vt ipſe ad recipiendum in gratiā Arium perſuaderetur: maxime v. Euſebium Nicomedienſem, virum præclarum, atq; in vtraq; diſciplina ſumme verſatum, & in Imperiali palatio plurimum honoratū (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eum fuere principes, Imperatorū domicilium conſtituerant) ſeipſum excitat, atque illis reſcribit, Arianos ſe ad communionem non recepturum. Admodum autem literis ſuis Nicomedienſem Euſebium perſtrinxit, quæ ſic habent.

† Ἰουδαϊκῶς. Hic etiam Artemon ſupra dictus.
* μεγαλοφρόσυνα.
Hæreticorū arrogantia.
* ἀρχαιοτέρων.
Arius quoque cauſam ſuam per literas apud Epiſcopos agit.
Epiſcoporū variantes de Ario ſententiæ.
Euſebius Nicomedienſis epiſcopus Ario fautor.

CAP. VIII.

Alia eiuſdem epiſtola publice vniuerſis ſcripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur.

CHariſſimis & reuerendiſſimis, qui vbique ſunt, per catholicam Eccleſiam, collegis, Alexander in domino ſalutem. Quum corpus vnum ſit ipſa catholica Eccleſia, præceptumq; extet in diuinis literis, vt vinculum concordiæ & pacis retineamus, peræquum eſt, vt alii aliis inuicem, quæ apud quoſque accidunt, perſcribamus: vt ſiue doleat ſeu lætetur membrum vnum, ipſi inter nos vel condoleamus, vel congratulemur. In eccleſia ſane noſtra exurrexerunt nunc viri iniqui & † Chriſti inimici, defectionem docentes, quam recte quiſquam præcurſorem Antichriſti exiſtimauerit atque dixerit. *Conſtitueram equidem id ſilentio committere,* *vt forte inter ſolos deſertores malum hoc conſumeretur:* *neque in loca alia progreſſum, ſimplicium quorundam* *aures contaminaret. Quandoquidem vero Euſebius, qui* *nunc Nicomediæ eſt, in ſe eccleſiæ res ſitas eſſe exiſtimans,* (quoniam in eum, quod Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomedienſem eccleſiam adiectis, eam aſſectatus eſt, legitime vindicatum nō eſt) *præeſt deſertoribus iſtis, & ad loca quæuis ſcribere,* *eos commendans, capit, ne forte ignorantes aliquos in* *extremam & Chriſti inimicam hæreſim pertrahat, ne-* *ceſſe habeo, id quod in lege ſcriptum eſt memoria tenens* *amplius non ſilere, ſed vobis rem eā omnibus annunciare,* *vt & defectores ipſos atq; inauſpicata eorū verba cogno-* *ſcatis: & quū Euſebius ſcripſerit, animū ad literas eius nō* *attendatis.* Dudum namq; maleuolentiā ſuam tēpore occultatam, nunc tandem per hos renouare volens, præ ſe fert ille quidem tanquam pro his ſcribat, re uera autem pro ſeipſo id ſe ſtudioſe

Scriptum hoc integrū extat etiam apud Theodoritum Eccleſiaſticæ hiſtoriæ li. 1. ca. 4. Cap. 5. eod.
Socrates Eccle. hiſt. libr. 1. ca 8. Eiuſdem Alexandri Alexandrinæ antiſtitis ad omnes Epiſcopos catholicos de Arianis epiſtola.
† χριστομάχοι.
Euſebius Arianus.

Ab Alexandro Arianorum impium dogma.

facere declarat. *Et deſertores quidem ſunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas aliquando Epiſcopi dicti, quæ vero contra ſcripturas adinuenta docent, hæc ſunt.* Non ſemper Deus pater erat, ſed erat quum Deus pater non erat: non ſemper igitur Dei verbum erat, ſed ex non exiſtentibus factum eſt. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit. Itaq; aliquando erat, quum non erat: ſiquidem creatura & factura eſt filius. Neque vero æqualis ſubſtantia eſt patri, neque verum & naturale verbum patris eſt, neq; etiam vera ſapientia eius: ſed vnus quidem ex creatis & genitis eſt, † abuſiue autem verbum & ſapientia factus. Et ipſe* in proprio ſeu natiuo Dei verbo, & in Dei ſapientia eſt, in qua & omnia, & ipſum quoq; fecit Deus.* Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius eſt, ſicuti omnia quoque rationalia. *Peregrinum quoq; & alienum ſegregatumque eſt Verbum à ſubſtantia Dei. Et inenarrabilis eſt pater filio: neque enim perfecte cernere poteſt Verbum Patrem, neq; perfecte & certo eum cognoſcere. Etenim ſuam ipſius quoq; ſubſtantiam, vti eſt, filius non nouit: propter nos namq; factus eſt, vt nos per eum, veluti inſtrumentum, crearet Deus: neq; is ſubſtitiſſet, niſi nos Deus creare voluiſſet. Rogauit igitur eos quidam, poſſet ne verbum Dei mutari, ſicuti diabolus mutatus eſt? atque illi reſpondere non reformidarunt, poſſe. Mutabilis n. naturæ eſſe, generationi & mutationi obnoxium.* Hæc dicentes, atq; his impudenter ſeſe venditantes Arianos, ſectatoreſq; eorum, nos quidem cum Ægyptiis & vicinis Libycis centũ numero Epiſcopis, conuentu acto anathemate iugulauimus. Euſebius vero *receptos complexus eſt, qui mendacium veritati & impietatem pietati commiſcere ſtudet. Sed nihil aget. Vincit n. veritas. Nulla enim eſt communio luci cum tenebris, nulla concordia Chriſto cum Belial. Quis enim vnquam audiuit talia: quis ad rem tam peregrinam & inſolentem iam audiens, non obſtupeſcit? aureſque obturat, ne verborum iſtorum ſordes auditum pertingant?* Quis Ioannem audiens dicentem, *In principio erat verbum*: non damnat hoſce aſſerentes. Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, *vnigenitus filius: & per ipſum facta ſunt omnia non auerſabitur ſentãtes, vnum eſſe creaturarum filium? Quomodo vero par eſſe eis poteſt, quæ per ipſum facta ſunt? aut quomodo vnigenitus: qui, iuxta eorum ſententiam, omnib. connumeratur?* Quomodo porro ex non exiſtentibus ſit, quum pater dicat, *Eructauit cor meum verbum bonum.: &, Ex ventre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis ſit ſubſtantia patris, qui eſt imago perfecta & ſplendor patris*: quique dicit, *Qui me videt, videt patrem? Quomodo, ſi verbum & ſapientia eſt, filius Dei, erat aliquando quum non erat?* Perinde n. eſt, atq; ſi dicant, irrationalem & inſipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi ſubiectus eſt, qui de ſeipſo dicit, *Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnũ ſumus?* Per Prophetã vero: *Videte me, quod ego ſum & non mutor.* Etiamſi n. in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiuſq; in præſentia de Verbo dicatur: quod etiamſi homo factum, non tamen eſt mutatum: ſed ſicuti Apoſtolus inquit, *Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſecula.* Quid vero eis, vt dicerent, ſuaſit, propter nos factum eſſe, quum Paulus ſcribat: *Per quem omnia, & propter quem omnia?* De blaſphemia quidem eorum illa, quod filius non nouerit patrẽ, non eſt quod miremur. Quum n. ſemel Chriſtum oppugnare hoſtiliter conſtituerint, fraudulenter & calumni[illegible] n[illegible]s eius depra-

Arianis in conuentu prouinciali centum Epiſcoporum excommunicati.

Erroris Ariani confutatio

uant, dicentis: *Sicut cognoſcit me pater & ego cognoſco patrem.* Si igitur *ex parte Pater cognoſcit filium, videlicet & filius ex parte cognoſcit patrem. Sin hoc dicere nefas eſt, & pater perfecte nouit filium: certum eſt & manifeſtum, quemadmodum pater nouit verbum ſuum, ita etiam verbum nouit patrem ſuum, cuius etiam eſt verbum.* Atq; equidem nos hæc diſſerentes, & diuinas ſcripturas explicantes, ſæpenumero eos conuicimus: ſed rurſus veluti chamæleontes mutati ſunt, certamine quodam in ſe pertrahere contendentes illud quod ſcriptum eſt: *Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit.* Verum enimuero, multæ ante eos extitere hæreſes, quæ longe plura quam deceret aut oporteret tentare auſæ, in ſtultitiam decidere. Iſti v. omnibus verbis ſuis abolere verbi diuinitatem aggreſſi, † iniuſtitiæ illas laude, prout ipſi ſunt, ornauere, quippe Antichriſto propinquiores. Quapropter etiam ab Eccleſia proſcripti, & anathemati ſubiecti ſunt. *Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum & maxime, quod & ipſi aliquando ſacra myſteria Eccleſiæ didicerint, & nunc ab eis deſciuerint.* Non miramur tamen, quia nihil noui accidere eis ſciamus. Idem n. quam Hymenæo & Phileto euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primum ſectatori, poſtea vero proditori & deſertori. Et de iis nobis non deſunt documenta & præcepta, ſed ipſemet Dominus prædixit: *Videte ne quis vos ſeducat. Multi n. venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum, & tempus prope eſt. & multos ſeducent, ne ſequamini eos.* Et Paulus eadem à Seruatore edoctus ſcripſit, quod *in extremis temporibus deficient quidam à fide ſana, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auerſantium veritatem.* Itaq; quum & Seruator atq; Dn. noſter Ieſus Chriſtus per ſe nobis præceperit, & per Apoſtolum de iſtis ſignificauerit, rite ſane & ordine nos, qui auribus ipſi noſtris impietatem illorum audiuimus, eos, ſicuti antea diximus, anathemati ſubiecimus, & alienos prorſus ab Eccleſia & fide Catholica declarauimus. Idq; propterea pietati veſtræ, chariſſimi atq; reuerendiſſimi collegæ, ſignificauimus, vt neq; ex eis quenquam, ſi per temeritatem ad vos accedere auſi fuerint, ſuſcipiatis: neq; Euſebio, aut alii cuipiam de eis ſcribenti, credatis. *Conuenit enim vobis, vt Chriſtianis, omnes qui contra Chriſtum vel dicunt vel ſentiunt, veluti Dei hoſtes, & animarum peſtes, auerſari, & ne ſalutatione quidem dignari, ne quando ſimus participes peccatorum eorum fiamus*: ſicuti beatus annunciauit Ioannes. *Salutem dicite, qui apud vos ſunt fratribus. Vos qui mecum ſunt, ſaluere iubent.* Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem peperere, malumque propter diſſidendi ſtudium adauxere. Quidam Alexandro ſunt ſuffragati, eis ſubſcripſere: alii autem, contra eas venere. In primis vero Euſebius Nicomedienſis in contrariam ſententiam eſt raptus, quod admodum ſe in eis perſtrictum eſſe intellexerat. Permulti autem partes eius ſequebantur. Atq; is crebras ad Alexandrum dedit literas, vt Arianos, quæſtione poſthabita, reciperet: quem ad hoc maxime literis ſuis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt ſimul & participes eius impietatis manifeſti fiant: & Alexandri fides qui nihil perperam contra eos ſtatuerit, oſtendatur. Scribit igitur ad Euſebium Nicomedienſem Arius his hæc verba.

Hæretici ſunt veluti chamæleontes.

Ariani reliquas hæreſes impietate ſuperarunt.

Hæretici cauendi.

Diſſidium Eccleſiæ ob Alex. literas auctum.

A

Cap. IX.

Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit.

Arij ad Euſebium Nicomedienſem ... quod ſe ab Alexandro oppugnari.

DEſideratiſſimo domino, viro Dei, fideli, orthodoxo, Euſebio: Arius, qui iniuſte perſequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia vincentem veritatem, quam & tu propugnas, patitur, in Domino ſalutem. Proficiſcente Nicomediam patre meo Ammonio, recte me facturum eſſe putaui, ſi per ipſum te compellarem, ſimulq; inſitam tibi charitatẽ, & quam erga fratres propter Deum & Chriſtum eius geris affectionem admonerem, magnopere ſeſe exequi me & oppugnare, omnemque aduerſum nos funem mouere Epiſcopum: vt nos perinde atque ſine Deo homines vrbe eiiciat, propterea quod non comprobamus voces eius publicitus dicentis: *Semper Deus, ſemper filius: ſimul pater: ſimul filius: coexiſtit* * *ingenito Deo filius*, † *ſemper genitus eſt*, * *ab ingenito genitus eſt, neque nutu neq; momento aliquo precedit Deus filium, ſemper Deus ſemper filius, ſemper Chriſtus, ex ipſo Deo eſt filius.* Et propterea quod Euſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodotus, & Paulinus & Athanaſius, & Gregorius, & Ætius, & Orientales omnes dicunt, † *Deum qui ſine principio eſt, præexiſtere filio, anathema facti ſunt*: excepto ſolo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis, nulliuſque doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eructationem, aliqui germen, nonnulli coingenitum dicunt. *Quorum impietatem ne audire quidem poſſumus, etiamſi decies mille mortis cruciatus nobis minentur atque intentent hæretici. Nos vero quid dicimus & ſentimus? docuimus & docemus?* Quod *filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti vllo prorſus modo, neque † ex ſubiecto quopiam: ſed quod voluntate & conſilio ſubſtiterit ante tempora & ſecula, plenus Deus, vnigenitus, immutabilis: & priuſquam gigneretur, aut crearetur, aut deſignaretur, aut fundaretur: non fuerit: ingenitus enim non erat. Affligimur autem, quod diximus, principium habere filium, Deũ autem eſſe abſque principio: propterea inquam perſequutionem patimur. & quod diximus, ex non exiſtentibus eum eſſe. Idque ita diximus, quod neque pars Dei, neque ex ſubiecto quopiam eſt: hanc ob cauſam affligimur. Reliquum ipſe noſti. Valere te in Domino, memoremque tribulationũ noſtrarum eſſe opto, * Collucianiſta, vere pie Euſebie.* Porro qui hic enumerãtur, ſunt: Euſebius Pamphili dictus, Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanaſius Anazarbi, Gregorius Beryti, Ætius Lyddæ, quæ nunc Dioſpolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduerſarum autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellanicum Tripolitanum, & Macarium Hieroſolymitanum, quos ſycophantice hæreticos vocat, quod coæternum & anteſæcularem, † eiuſdemque honoris & eiuſdem ſubſtantiæ cum patre filium eſſe docuerunt. Hoc ſcripto permotus Euſebius, quum plures alios venenum hæreſis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ eccleſiæ antiſtitem literas dedit, quas audire conuenit.

Margin notes: * Ingenito filius Deo. † ἀειγεννής. * ἀγεννητογενής. *Arianorum quorundam nomina.* † ὅτι προϋπάρχει ὁ θεὸς τοῦ υἱοῦ ἀνάρχως. *Deum præexiſtere filio ſine principio.* † ἐξ ὑποκειμένου. * συλλουκιανιστά. † ὁμοούσιον, ſubſtantiæ.

† *Collucianiſtam Euſebium vocat: quaſi condiſcipulum, qui ſecum Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, ſacras literas Antiochiæ docentem, audierit.*

B

Cap. X.

Quæ Euſebius idem Paulino Tyro epiſcopo ſcripſerit.

Euſebii Nicomedienſis ad Paulinum Tyri epiſcopum epiſtola: Euſebium Pamphili Cæſarienſem antiſtitem intelligit.

DOmino meo Paulino Euſebius in Domino ſalutem. Neq; egregium Domini mei Euſebii pro verbo veritatis, de quo ad nos eſt renũciatum, ſtudium: neq; tuum eadem de re ſilentium, Domine, tacitum apud nos eſt. Itaq; pro eo atq; cõuenit, de domino quidem meo Euſebio lætamur: de te autem dolemus, tanti viri ſilentio cauſam noſtram damnari exiſtimantes. Quapropter te, qui noſti prudenti viro minime omnium conuenire, vt aliena & abſurda ſentiat veritatemque obticeat, hortor, vt ſpiritu mẽtem tuam ad ſcribendum redintegrante ſcribere tãdem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ ſunt vtiles: præcipue, ſi conſentanea ſcripturæ, veſtigiis verborum & ſententiarum eius inſiſtens, ſcribere animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neq; vnũ in duo diuiſum, ſed neq; † corporeum quid perpeſſioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verum vnum quidem ingenitum vnum vero ab ipſo vere, non autem ex ſubſtantia eius † factum, prorſus naturæ ingeniti nõ particeps: neque quod ex ſubſtantia eius ſit, ſed factum plane ſit aliud natura atq; virtute, ad perfectam ſimilitudinem diſpoſitionis & virtutis factoris ipſius factum. *Cuius principium non verbo tantum inenarrabile, ſed neque mente, non dico hominum, ſed eorum quæ ſupra homines ſunt, omnium, comprehenſibile eſſe credimus.* Proindeque non noſtris ipſorum rationibus freti, ſed ſacræ ſcripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & immutabile atq; inenarrabili natura & ſimilitudine ad factorem ipſum, ſicuti ipſe dicit Dominus: *Deus creauit me in initio viarum ſuarum, ante omnes colles genuit me.* Si vero ex ipſo, hoc eſt, ab ipſo erat, ceu pars eius, aut ex defluxu ſubſtantiæ, non iam creatus, neque fundatus eſſe diceretur: id quod ipſe quoq;, domine, profecto non ignoras. Quod enim ex ingenito exiſtat, conditum iam ab alio, vel à ſeipſo, fundatumve non ſit, vtpote ab initio ingenitum exiſtens. Si vero genitum id eſſe dicatur, † indicium quoddam de ſe præbeat, veluti ex paterna ſubſtantia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quod nõ de eo ſolo genitum eſſe, ſcriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura diſſimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: *Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Et, *Deum qui genuit te, dereliquiſti.* Et in aliis quid dicit? *Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, ſed cuiuslibet rei quæ generatur, ex voluntate eius, generationem deducens. Nihil enim eſt ex ſubſtantia eius: verum omnia voluntate eius, pro ſe quodque, genita ſunt, ſicuti genita ſunt.* Atque ille quidem Deus, hæc vero ad ſimilitudinem eius † ratione ſua ſimilia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitus adeſt gratia, ad dominum meum Alexandrum perſcribe. Perſuaſum enim habeo, ſi ad hominem ſcripſeris, te cum permoturum eſſe. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conſeruet, Domine.

Margin notes: † σωματικόν τι, Niceph. Al. corporeum ... *Sententia Euſebii de perſona filii Dei Arianizans.* γεγονός. † τεκμήριον ... *Al. habitudinem, hoc eſt, ... conuenientiam.* † ... † λόγῳ.

C

D

pſit, [illegible] verbo ad verbum retulit. C[illegible]s capita quædam [illegible] habent.

C A P. XIII.

Epiſtola Deum diligentis imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa.

Epiſtola Conſtantini ad Alexandrum & Arium particula.

VI[illegible]or Conſtantinus, Maximus, Auguſtus, [illegible]lexandro & Ario. Quæſtionis præſentis exordiũ à vobis iſthinc extitiſſe intelligo. Quũ enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quiſque eorum ſentiret de quodam loco ſcripturæ, ſeu potius de cuiuſdam partis inani quæſtione interrogares: & tu Ari, quod vel protſus in animum non admiſſum, vel certe admiſſum ſilentio mandatum oportuit, improuide reſpondendo exponeres, excitata inter vos diſſentione conuentus quidem ſolennis quibuſdam denegatus, ſanctiſſimus autem populus in partes [illegible]ſſus, communis corporis apta & conſenti[illegible] [illegible]nione excidit. Itaque vterq; veſtrum ex æquo ſententiam animumque animaduertens, ad quod vos conſeruus & collega veſter legitime ac iuſte cohortatos fuerit, id ſuſcipiat. Quid v. hoc ipſum eſt? Neque interrogare de eiuſmodi rebus à principio, neq; interrogatum reſpondere, æquum erat. Eiuſcemodi enim quæſtiones, quas non aliqua legis & religionis noſtræ neceſſitas iniungit, ſed inanes inutilis † ocii nugæ proferunt, etiamſi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis noſtræ continere, neque vel facile in publicos conuentus producere, vel incaute omnium auribus credere debemus. Quotus enim quiſque eſt, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certo perſpicere, aut rite exponere queat? Quod ſi quis id ſibi facere procliue eſſe ducat cui parti plebis id perſuadebit? aut quis tandem erit qui contra tales tantarum rerum argutias & ſubtilitates, ſine periculoſo lapſu conſiſtet? Quamobrem inhibenda eſt in talib. † diſputatio longior, ne quo modo, ſi vel naturæ noſtræ imbecillitas, q̃ propoſitum ſit, exponere non valeat: vel diſcentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquiſite dictum ſit, aſſequi nõ poſſit: in alterius iſtorum, blaſphemiæ ſcilicet, aut ſchiſmatis atque diſſidii neceſſitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & reſponſio improuida, æquam ſibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis noſtræ præcepto occaſionem concertandi ſumpſiſtis, neq; nouum aliquod à vobis de cultu Dei inſtitutum eſt inductum, ſed vnam eandemque habetis propoſitam rationem, ſicuti communionis etiam teſſeram. Et quum de rebus minimis inter vos cõtentioſe decertetis, minime omnium decet per diſſenſionem, vos tantam populi Dei multitudinẽ pro arbitrio veſtro ducere. Quod neque decorum, neque protſus fas eſſe creditur. Sed enim, vt prudentiam veſtram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis ſane, philoſophis etiam ipſis de vno omnibus conuenire dogma[illegible] & perſæpe eoſdem de parte aliqua ſententiarum aut breuium dictorum diſſentire: ſed enim etiam ſi ſcientiæ virtute diſcordent, corporis tamen vnione inter ſe conſpirant. [illegible]od ſi hoc ſic habet; quomodo non multo iuſtius fuerit, vos, qui ma[illegible]ni Dei mini[illegible] in tantæ r[illegible]nis inſtituto collocati eſtis, vnanim[illegible]es [illegible] vos eſ[illegible]e? Verum age, [illegible]deliberatione maiore cõ[illegible]eremus, & cogitatione prolixiore quod dictum [illegible]ſt animaduertamus, an recte propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduerſentur, & ſolennes conuentus impia diſſen[illegible]one per vos ſegregentur, qui de paruis admodum & minime neceſſariis rebus mutua contentione decertatis. Vulgaria hæc ſunt & puerilibus mentibus magis conuenientia, quam ſacrorum & prudentium virorum ſapientiæ congruentia. Decedamus noſtra ſponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipſe Deus & Saluator omnium noſtrũ, commune omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœptum hoc mihi illius longe † potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt † per vos, illius populo[illegible], mea admonitione, miniſterio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. *Eſt* enim, quemadmodum dixi, *vna quadam in vobis fides, vna inſtituti veſtri ſententia, & legis ipſius præceptum omnibus ſuis partibus in vnum animæ propoſitum & voluntatem omnia concludit.* Hoc ipſum quod vobis inter vos contentionem peperit, quandoquidem non ad t[illegible]tius legis vim refertur, nequaquam apud vos ſeditionem aliquam & ſeceſſionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino neceſſitatem vobis illam valde puerilem atque incautam, aut qualemcunqu[illegible] tandem quæſtionem ſopiendi imponam. Poteſt enim à vobis ſincere ſolennitas conuentus retineri, & communio omnium ſeruari, quamuis maxime in parte quapiam inter vos aliqua ſit de re minima diſſenſio. Siquidẽ non omnibus nobis, in rebus quibuſuis, eadem voluntas eſt, neque vna apud nos natura aut ſententia obtinet. Itaque *de prouidentia diuina, vna in vobis ſit fides, vna ſententia, vnus de Deo conſenſus. Ea vero quæ de minimis iſtis quæſtionibus inter vos exquiſite inquiritis, tametſi ad eandem ſententiam non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conſeruare.* Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum communis amicitiæ & charitatis ſacramentum, & veritatis fides, Deique cultus, & religionis atque legis noſtræ honor & reuerentia, conſtans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerſo populo ſuos amplexus: & vos ipſi veluti animas veſtras expiantes, ruſus alter alterum agnoſcite. Iucundior namque perſæpe, poſt depoſitas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoque ſerenos dies & noctes ſecuras, vt mihi ſuauitas aliqua puræ lucis, & tranquilla vitæ lætitia deinceps ſeruetur. Quod ſi non fit, illa mihi neceſſitas incumbit, vt ſuſpiriis & lachrymis totus extenuer, & neque vitæ huius tempus placide ſuſtineam. Si enim tot Dei populi, hoc eſt, conſeruimei, tam iniqua & d[illegible]uentoſa inter [illegible] decertatione diſſideant, quomodo fieri poteſt, vt ipſe deinceps animo conſiſtam. Cæterum vt ſummum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud ſic habete: Nuper adeo, quum Nicomediæ eſſem de repente neſcio quo vrgente, in Orientem cogitaui. Et properanti iam ad vos, quum maiore iam ex parte vobiſcum eſſem, nuncius huius rei perculit, & conſilium cœptumque meum diſturbauit, meque retro cedere coegit, vt ne oculis conſpice[illegible] co[illegible]ter, quæ auribus quoque intoleranda eſſe [illegible]ui.

Dolet Eccleſiaſticã vnionem diuiſam eſſe.

† ἀργῆς ἀδολεσχίας.

Quæſtiones de religione non neceſſariæ non facile proferendæ.

† πολυλογία.

Exhortatio ad concordiam.

Petit Conſtantinus, vt ſibi parere moueatur, excommunicatione Arianorum aboli[illegible] Chriſtianũ populum ad vnanimes in Eccleſia conuentus reducere.

† τῷ κρείττονος, Dieſc.

† id eſt, vera pace.

[illegible] ter quæſtiones non ita magni momenti vnitas & communio Eccleſiaſtica non ſcindenda.

Conſtantinus inſuauẽ ſibi vitam fore putat, niſi res Eccleſiaſtica ad pacem & tranquillitatem reducatur.

In Orientẽ Nicomedia profiſcens Conſtantinus, intermiſſa de diſſidio Eccle-

ſiorum con-tentio factum, retroceſſit.

Aperite mihi deinceps, per concordiam veſtram Orientale iter, quod mutuis veſtri contentionibus clauſiſtis. Date mihi hoc, vt celeriter vos omneſque alios populos lætus videre, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auſpicatiſſimis fauſtiſſimiſque verbis, debitam gratiam Deo agere poſſim.

Cap. XIV.

De prima vniuerſali S. Nicæna Synodo, quæ de ea Euſebius ſcribat.

Hoſius orator infectis rebus ad Conſtantinum redit.

Et Imperator quidem prudenter hæc ita ſcripſit. Diſſidium autem magis inualeſcebat: res omnis præter ſpem in deterius vergebat, & contentio impotens reconciliationi locum non relinquebat. Neque enim tam pium Imperatoris ſtudium, neque excellens oratoris virtus, quidquam effecit. Et tantum abeſt, vt ad gratiam redintegrandam homines perſuaderentur vt amplius etiam ad vindictam ſint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem redit, qui ad pacem componendam miſſus fuerat, Hoſius. Itaq; Imperator, malum id ad ſummum excreſcere cernens, decantatiſſimam illam in Bithynia Nicænam Synodum promulgat: & literis locorum omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eo euocat. Illos publica vehebant vehicula & iumenta, publici equi & muli: nec ipſos tantum, ſed etiam qui eos miniſterii gratia comitabantur. Conuenere eo fere ex omnibus prouinciis & vrbibus patres: quorum nomina vna cum vrbibus, quibus Epiſcopali adminiſtratione præfuerunt, magnus Athanaſius *in Synodali ſuo libro* recenſuit. Epiſcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores ſacerdotes & diaconi, eorum comites. Apoſtolicas ſedes tum tenuere Alexandriæ ad lacum Mareoticum ſitæ, Alexander: Antiochiæ ad Orontem, Eccleſia iam tum Euſtathio commiſſa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem vitam translato. Hunc Euſtathium inuitum admodum & reluctantem, vi plurima allata prouinciales Epiſcopi, ſacerdotes, communiſq; Domini populus, ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt. Hieroſolymis epiſcopatum geſſit ſuo reſpondens nomini Macarius: Romæ Iulius, Conſtantinopoli Alexander. Et Romanus antiſtes, propter ætatem decrepitam: Conſtantinopolitanus vero, propter multam imbecillitatem, in ſedibus ſuis remanſere: ſed eorum nomine bini presbyteri miſſi ſunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alii & vita & eruditione plurimum excellentes. Habebant ii ab illis mandarum & cautionem, vt in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi rite atque ordine actum decretumque eſſet, comprobarent. In Synodo ea, multi A[illegible]olicis donis pollebant: non pauci etiam, propter Chriſtianam conſtanter editam confeſſionem, ſtigmata & notas in carne circumferebant: præcipui ex Epiſcopis, Paphnut[illegible]s ſuperioris Thebaidis, & Spyridion Cyprius [illegible]rimythuntis, & Hoſius Cordubæ & Iacobus Niſibis (ſic enim Antiochia Mygdoniæ antea vocata eſt) qui etiam mortuos reſuſcitans in vitam reduxit, & innumera alia miracula edi[illegible]: M[illegible]letius Sebaſtiæ, Baſileus Amaſeæ, Nicolaus Myrorum, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus, Neocæſareæ in Euphratis ri-

Conſtantinus Nicænam indicit Synodum

Pamperias Epiſcopor. veterum

Numerus Epiſcoporũ qui ad Synodum iam conuenerũt.

Primoriarum Eccleſiarum antiſtites.

Legitima antiquitus Epiſcopi electio ſeu poſtulatio.

Mandatarii Romani & Conſtantinopolitani Epiſcopor.

Epiſcopi ſanctitate vita, miraculis, & confeſſione Chriſti ſpectati.

pa con[illegible]tæ: qui ambarum manuum vſu, Licinii improbitate, ignito ferro venis atque neruis, quibus vis mouendi ineſt, peruſtis, orbatus fuerat. Et alii, quibus partim alter oculus ſtridenti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inutiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo ſicut & de Spyridione, poſtea dicemus. Atque, vt ſimpliciter dicam, martyrum plane populus in vnum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alii, ex præſtantibus & laicis, docti & eloquentes, in primiſque ſacrarum literarum, nec nõ prophanarum quoq; diſciplinarum perita præclari viri, alterutri parti momentum afferre alacriter parati. De iis porro qui ibi conuenere, Euſebius Palæſtinus *in tertio ad Conſtantinum libro* hæc refert: *Ex Eccleſiis omnibus, quæ per Europam, Libyam, & Aſiam omnem ſunt, miniſtrorum Dei columna conuenerunt in vna oratoria æde, perinde atque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæſtini, eiſque vicini Ægyptii, Thebæi, Libyes, & qui à Meſopotamia venerant: quin & ex Perſide Epiſc. aderat. Neque Scytha in eo choro deſiderabatur. Pontus quoque, Aſia, Phrygia, & Pamphylia, delectos ſuos & præcipuos viros eo miſerant. Aderant quoque Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui in longinquiores remotioreſque ſunt aduenerant. Ab ipſis quoque Hiſpanis,* * *celeberrimus ille vna cum aliis, ibi conſidebat.* Imperatoriæ ſane vrbis Antiſtes propter ætatem ſenilem aberat, ſed presbyteri eius præſentes vicem eius implebant. Solus profecto & vnus Imperator Conſtantinus poſt ſæcula condita, Chriſto ſeruatori ſuo, corona pacis vinculo contexta de victoria contra hoſtes parta, eiuſmodi diuinum * gratiarum actionis conſecrauit donarium, & præclarum hoc Apoſtolici chori apud nos exhibuit ſpecimen. Quandoquidem ad exemplum illius, *conuentus coactus eſt ex gentibus omnibus quæ ſub cælo eſt, viris religioſis: in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Meſopotamiam incolentes, Iudæam quoque & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ eſt ad Cyrenem, aduenæ Romani, Iudæi & proſelyti, Cretes & Arabes.* Præterquam quod illic non omnes ex Dei miniſtris conuenerant: in præſenti vero choro, Epiſcoporum turba trecentorum numerum exceſſit. Qui vero eos comitati ſunt, presbyterorum, diaconorum, acoluthorum, aliorumque pluimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei miniſtros, alii quidem ſapientiæ ſermone, alii autem vitæ morumque firmitate, & patientiæ conſtantia enitebant: alii rurſum mediocribus dotibus ornati erant. Nonnulli porro ætate prouectiore venerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorumque vigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis ſuę ſuſceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator ſumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Euſebius.

Laici etiam docti & periti ad conuentum Nicænum veniunt.

Euſebius Pamphili de Nicæno Epiſcoporũ conuentu.

* *Hoſius videlicet.*

χαριστήριον Apoſtolicum Epiſcopor. chorus.

Liberalitas imperatoris in Epiſcopos alendis.

Epiſcoporũ ſanctorum pauperiæ.

Cap. XV.

Quæ ante Synodum ſint acta, & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt.

Plurimi ſane Arii partibus addicti erant, maximeque opinionem eius comprobabãt: Euſebius olim B[illegible]r[illegible]ti poſtea vero

Epiſcopi Arrianiſantes.

Athanaſ. Archidiac. Alexandrinum.

Nicomediæ antiſtes: Theognis Nicææ ipſius, & Maris Chalcedonis Bithyniæ, Epiſcopi. Quibus cum fortiter congrediebatur Athanaſius, inter diaconos Alexandriæ primarius, ipſiq; Epiſcopo Alexandro percharus: quippe præclara doctrina & virtute præditus, & diſputator grauis & acutus, non minima ſane conſilii Synodi eius pars, Imperatori ipſi & familiaribus eius egregie notus. Quamobrem, magnum contra ſe Arianorum concitauit odium: ſicuti hiſtoria procedente poſtea indicabimus.

Præludium diſputationis Nicænæ.

Prius autem quam omnes Epiſcopi in publicum coirent conuentum, pro eo atq; fieri conſueuit, qui artium differendi periti erãt homines, quaſi præludentes certamina, de ſententiis quas ſequebantur, & contentiones inibant. Et quum quidam diſputationis voluptate longius producerentur, ex confeſſoribus Laicis aliquis ſimplici prudentia ornatus, qui ibi aderat: *Doctrinam*, inquit, *noſtram non verborum fraude, aut differendi aliqua arte, † primi eius autores atque adeo ſpectatores prodidere, ſententia & fide nuda bonisque operibus ſimpliciter & aperte fundatam.*

Chriſtiana doctrina non eſt dialectica arte fulcita.
† Chriſtus videlicet, & Apoſtoli eius.

Arianis idem ſuaſit, ne quid de fide ab initio tradita nouarent, ſed inexplorato ſententiam de numinis diuini cultu complecterentur. At illi non oportere, dixerunt, antiquorum, niſi inquiſita re, recipere ſentẽtias. Verum nonnulli quidem conſilium confeſſoris minime contemnendum eſſe iudicarunt: nonnulli autem, quod vera eum dicere ſcirent, ſermones cum eo tum non conſeruerunt.

Laici confeſſoris ſcitè dictum, eiuſdemque conſilium piorum Arianis datum. Philoſophi etiam infideles de profeſſione Chriſtiana diſputant, ſed conſilio improbo.

Sed & multi ex Græcorum philoſophis, diſputationibus ſe immiſcuerunt: alii quidem, vt quænam eſſet religio noſtra diſcerent: alii vero, quod indignarentur, per Chriſtianiſmum nuper admodum ortum, Græcæ ſuperſtitionis impoſturas ſupprimi & perire. Atq; ii profeſſionem noſtram in contentioſam controuerſiam trahebant, vt propter inteſtina diſſidia peſſum iret, minuſq; multis grata eſſet. Horum quidam arte dicendi ſeſe ambitioſe venditans, ſacerdotibus noſtris inſultabat, & nugas ac deliramenta dicta eorum eſſe, cum reprehenſione obiiciebat. Eius tam arrogantem ſuperbiam, ſimplex quidam ſenex non ferens (creditur autem celebris ille & magnus Spyridion fuiſſe) cum eo diſputatione eſt congreſſus.

Spyridion ſimplex & grandæuus Epiſcopus Philoſophũ argutum pauciſſimis verbis ad religionem Chriſtianã adducit.

Et temeratis quidem ea res riſui fuit: qui vero æquiores humanioreſque erant, verebantur, ne ab homine arte multa inſtructo, vir Græcarum diſciplinarum prorſus expers, ludus fieret, & tamen dignitate tanta ſpectatum inhibere reformidabant. Itaque quum id ei permiſſum eſſet: *In nomine Ieſu Chriſti, Philoſophe*, inquit, *audi. Vnus eſt Deus cæli & terræ, viſibiliumq; & inuiſibilium omnium conditor, qui vniuerſa hæc virtute Verbi produxit & ſuſtinet, & ſanctitate Spiritus eius ſtabilit & confirmat, id Verbum, quod à nobis filius Dei nominatur, errorem & ſeductionem humani generis miſeratum, natum eſt ex muliere, & humanum ſubſtantialiter recepit corpus: mortuum etiam eſt pro nobis, & reſurrexit. Et veniet primo quoque tempore, factorum cuiuſque quæſitor & iudex.* Hæc ſic ſe habere, citra curioſam inquiſitionem credimus. Nec tu, quomodo hæc ſint, quære: neque rationem eorum arguere aut explorare aude. Superant enim hæc rationem, & cognitionem omnem longe præcellunt. Et paululum conticeſcens: *Credíſne*, inquit, *hæc*? reſponde. Ad hæc primum hianti ore conſternatus Philoſophus: deinde *Credere ſe* dixit: victumq; eſſe ſtatim profeſſus eadem quæ diuinus ille ſenex ſentiret, ſe quoq; ſentire conſtituit: atq; vt & alii eũdem reciperent animum, operam dedit, iureiurando confirmans omnibus, non ſine diuino numine religionem complexum, ſed arcana quadam vi ad ſacra Chriſtianorum ſe traductum eſſe.

Idem in aliũ philoſopho Alexander Conſtantinopol. antiſtes fecit.

Idem poſtea Alexandro Epiſcopo Conſtantinopolitano accidiſſe dicunt. Vix dum poſt Synodum Conſtantinus Byzantium venerat, quum quidam Græcorum Philoſophi accedentes, eum reprehenderunt, quod ſe illegitimo religionis cultui dedidiſſet, ac res diuinas nouaſſet, ſacra alia quam maiores eius coluiſſent, & tot ſeculorum tempora iuliſſent, ſectatus. Et vt periculum eis de noua opinione facere, atq; cum Epiſcopo ſermones conferre liceret, rogarunt. Atque ille, tametſi inexercitatus & artium differendi imperitus, vitæq; tantum integritate fretus, (erat n. vt vix alius quiſquam, honeſtus & bonus) tamen Imperatore iubente, colloquii congreſſum non detrectauit. Et quum permulti Philoſophorum conueniſſent, vt ex omnibus aliis præſtantiſſimis vnus ad diſputandum deligeretur, aliiq; taciti & quieti ſedentes auſcultarent, petiit. Ita veni ad certamen progreſſo: *In nomine Ieſu Chriſti*, Alexander inquit, *tibi, vt ne loquare, impero*. Atque ille vna cũ hoc verbo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod ſibi acciderat, facto, reliquos per nutum admonens atq; exterriens. Et quum ſignis manuumq; geſtu, credere ſe ſignificaſſet, cum lingua ſoluta ſimul vocem recuperauit. Sic ſcil. ille experientia ipſa vim & documentum myſterii cepit. Atque hæc ſic geſta.

Cap. XVI.

Vt Imperator Synodum ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius quam ad ſacrum Epiſcoporum ordinem habuit.

Sanctorum in ſacro Nicæno conciliò patrum ſeſſio.

Imperator ipſe quoque, vbi feſto die propter victoriam à Licinio reportatam peracto, Nicæam venit, maximum in imperiali Palatio ædificium exornauit, & ſubſellia ſediliaque ſatis multa, qui conuenerant ſacris viris, parietibus quoque productis, fieri curauit, & vnicuique congruenti habito honore, ordine eos omnes ingredi iuſſit. Quum vero ei videretur, vt & ipſe in conſilium prodiret, poſtremus omnium cum paucis ingreſſus eſt, digna prorſus admiratione corporis proceritate, vultuque læto conſpicuus & nouam quandam gratam atque decentem, quę in facie eius inſidebat pręferens venerationem. Et ſummiſſiore, quam amplitudo eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, poſito: non prius ſibi conſidendum putauit, quam id ei ab Epiſcopis permitteretur.

S. Patribus Conſtant. aſſidet.

Tanta in Imperatore humanitas cum reuerentia, qua viros illos proſequebatur, coniuncta inerat. Et tandem primus ipſe in conuentu admonitus conſedit, & cum eo ſimul ſacer ille chorus. Ibi, quom altum eſſet ſilentium, primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus Euſtathius, orationis laudibus perinde atque recens decerptis floribus, Imperiale illius caput exornauit, ſpectatumq; diuinis rebus curandis ſtudium eius legitimo honore & fauſtis omnibus compenſauit.

Conſtantinum meritis ornant laudibus Euſtathius Antiochen. & Euſebius Cæſarienſis Epiſcopi.

Itidem & Pamphili Euſebius aſſurgens egit. Verba enim ad eum, quibus virtute eius laudibus vehebat, fecit, & per eum gratiarum actiones & hymnos Deo ſacrauit. His finitis, ſilentio rurſus facto, Imperator ex ipſa cathedra exhortatione vſus eſt, qua

Conſtantinus Epiſc. concordiam ſuadet.

Supplices criminationum libellos, ante vltro Epiſcopis Imperatori offerunt.

E illos ad concordiam excitauit: & quem quiſque priuatim haberet dolorem, eum in præſentia poſtponere iuſſit. Permulti namq; alius alium accuſauerant: ac tempus datum eſſe putantes, quo, quod cuiq; ægre eſſet, auerti curariq; poſſet, de quibus rebus inter ſe conflictabantur, de eis libellos Imperatori obtulerant. Quos quum non grauate recepiſſet, ad certum diem poſtea de eis ſe deliberaturũ dixit: atq; in præſens, ad id quod de fide propoſitum eſſet, agendum, procedere iuſſit. Multi ſiquidem qui libenter diuturnas & acres etiam inimicitias gererent, Epiſcopos quoſdam criminabantur, & querelas ſuas ſcriptas Imperatori dabant. Quibus ille omnibus colligatis, ſigillum annoli ſui impreſſit, eoſque diligenter ſeruari præcepit. Poſt conuentionem eam, dies conſtitutus quum veniſſet, libellos eos omnes in manibus tenens: *Hæ*, inquit, *querelæ & accuſationes magno illi iudici decidendæ remittuntur, ſtatumque tempus extremi iudicii ſit dies: cui iudici occulta etiam manifeſta ſunt.* Mihi quidem homini, errori obnoxio, nefas eſſe videtur, Eccleſiaſticorum virorum accuſationes recipere & audire. Neque etiam omnino conuenire puto, Dei miniſtros tales ſe præſtare debere, vt vel à me vel ab alio iudicentur. Si namq; ſacerdotum delicta plurimis innoteſcant, maxima præbetur eis offendiculi occaſio, qui impune nullo timore peccare conſtituere. Quapropter agite. Chriſtum æmulati per mutuam veniam alius alii cõmiſſa remittamus. Oportere ſiquidem remitti ab eo debita ille dicit, qui ipſe gratiam delicti petat. His verbis dictis libellos in conſpectu eorum combuſſit: iuratus nihil ſe prorſus, quæ in eis ſcripta eſſent, legiſſe. Addidit & illud: *Si in Epiſcopum incideret, alienum coniugium violantem, ſe purpura ſua piaculum id obtecturum eſſe, ne tam fœdum factum ſpectatoribus occaſionem mali crearet.* Atque hæc quidem ſic ante communem conuentum acta. In conſeſſu autem patrum, oratione ad concordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei conſultare, & ſententias per ſuffragia dicere iuſſit. Quæ vero tum ad eos dixit, in ſumma hæc ſunt. *Gratias quidem*, inquit, *rerum omnium cauſa, ſed huius potiſſimum conuentus nomine, ago Deo, Patres & fratres chariſſimi.*

Eos Conſtantinus recipit, & criminationibus ad iudicium Chriſti relatis, in conſpectu Epiſcoporum comburit.

Epiſcopos vt alius alii noxam remittat fraterne admonet.

Epiſcoporũ delicta propter offendiculũ ſedulo tegenda.

Summa orationis Conſtantini, quam in primo patrũ conſeſſu ad eos habuit.

Recte enim ſic vos appello, quando hanc mihi communis Seruator omnium noſtrum conceſſit gratiam, vt felicius etiam mihi quam votis optare ſim auſus, res ceciderit. Tantam namque ſacerdotum Dei, in concilio & conuentu vno frequentiam, illo concedente intueri, an non ingentis felicitatis loco habendum? Sed periculum vos omnes, eadem cogitantes, & animorum conſenſu in eadem ſententia conſiſtentes, videre. Rebus enim maliſque adeo, quæ quis eloqui poſſit omnibus, longe deterius mihi eſſe duco, quod Eccleſiam Dei ſeditionibus inter ſe diſſidentem, & contrariis hoſtibus ſententiis conflictantem, cerno. Quandoquidem H autem (quod ſane factum nollem) *quæ ad me relata ſunt, omnibus iam innotuere: quo dolore animum meum perculſum eſſe putatis, quum ſeditionibus inuolutos eſſe vos audirem?* Quod minime omnium à vobis factum oportuit, qui Dei miniſtri & pacis præcones deſignati eſtis. Quis iam alius quieta conſilia ſequi perſuadebit, quando vos tam hoſtiliter arma ſumitis, & inter vos depugnatis? Quam ob cauſam hanc factam coegi Synodum qui Imperator & conſeruus veſter ſum. Et hanc

Exhortatio ad concordiam & vnionem

E à vobis nam peto gratiam, quam quum me à vobis recipere, tum vos mihi dare eſt æquum, vt reb9 quæ ſeditionem hanc peperere in medium prolatis, controuerſiiſque quietis conſiliis deciſis, ad pacem, pro ea quæ vobis meſt gratia, cunctos redigatis, & doctrinæ concordiam reducatis. Sic enim futurum eſt, vt ego cum tam frequenti & ſacro cœtu veſtro, contra inuiſum dæmonem, commune ſtatuam tropæum. Qui peſtiferis illis tyrannis, quorum opera in rebus omnibus eſt ex ſententia vſus, quam celerrime è medio ſublatis, rerum ſuarum ſatagens, inteſtinum hoc commouit bellum, inuidens ſemper, & rebus noſtris proſperis imminens. Quod ego vos tanquam Deo præſente, oro, vt pro ſe quiſque, ea quæ animum eius angit moleſtia abiecta, ſe ad communis concordiæ commodum adiungat. Neque enim quiſquam veſtrum putet rempublicam rite adminiſtrari poſſe, ſi vos ita ſeditionibus & diſſidiis digladiabimini. Et F profecto graue admodum & abſurdum fuerit, hoſtibus iam victis, quum nemo contra niti audeat, vos armis inter vos contendere, cauſamq; inimicis ea re præbere voluptatis, & ironici ſubdolique riſus: idque de rebus diuinis differentes.

Inteſtinis Eccleſiarũ diſſidiis hoſtes Euangelii delectantur.

Quos doctrina ſpiritus aperte, quid ſit faciendum, docet: *Sacrorum namque Euangeliorum ſcriptura, & Apoſtolorum diuinitus inſpirata verba, ad hæc priſca quoque Prophetarum oracula, manifeſte nos, quæ de Deo & dicere & ſentire oporteat, erudiunt.* Itaq; quæ factum hoc bellum excitauit, contentione quam longiſſime miſſa facta, diuinis doctrinis cõtrouerſiarum inquiramus deciſionem. Quod ſane commodum nobis, & inuentu facile erit, ſi voluerimus.

Cap. XVII.

G *De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de ſancto fidei noſtræ Symbolo.*

HÆc ille, aut certe hiſce ſimilia, veluti pius filius, ad Epiſcopos, tanquam patres, dixit. Alia quoque addidit, quibus diſputationem de doctrina moueri permiſit, Apoſtolicam cõcordiam inducere ſtudens. Et productus eſt in medium Arius atque de eis quæ ab ipſo in quæſtionem deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis vero cauebatur, ne temere atque præcipitanter, in alterutram partem ſententiæ proferrentur. Quæ porro hiſce de rebus *in tertio ad Conſtantinum libro* Euſebius memoret, referenda cenſui. Plurimis ſane argumentis à parte altera prolatis, ac multa primum diſputatione hinc & inde inſtituta patienter admodum omnia audiuit Imperator, & intenta diligentia propoſitas quæſtiones ſuſtinuit: ſeorſimque deinde quæ ab vtraque afferebantur H parte excipiens, paulatim eos qui ardore contentionis acrius ferebantur, conciliauit, & placide cum vnoquoque agens, atque Græco ſermone vtens, quod & huius imperitus non eſſet, ſuauem & iucundum ſe exhibuit. Ex his quidem perſuadens, illis vero ſermone ſilentium imponens, necnon recta dicentes laudans, omnes autem ad concordiam excitans in eandem opinionem & ſententiam de rebus in controuerſiam deductis omnibus omnes perduxit, ita vt in profeſſione eadem fidei conſentirent,

Proceſſus concilii Nicæni.

Imperator Synodo præſidens.

&eo

& eodem tempore omnes ſe ſalutiferu[illegible] ſtum celebraturos profiterentur. Decreta quoque communi in ſcriptum relata: & vniuſcuiuſque ſubſcriptione roborata. Hæc propterea hic inſerui, vt [illegible] feſſionis fidei teſtimonium etiam ab hoſtium confeſſione momentum & pondus aliquod habeat. Ne quis obiicere aut cauillari queat idiotas & indoctos prorſus fuiſſe: qui etiam in ſcriptum retulere. Eorum enim inquit Euſebius, qui Nicææ conuenerunt, ſeruorum Dei, alii quidem præcelluerunt ſapientiæ ſermone, alii vitæ grauitate. Et Imperator ipſe præſens, omnes ita ad concordiam producens, conſentientes effecit. Sed enim profeſſio fidei à trecentis & decem & octo Epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſſimo Cõſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc eccleſiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbum ſic habebat. *Credimus, in vnum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium omnium factorem. Et in vnum Dominum IESVM CHRISTVM, filium DEI genitum ex patre, vnigenitum: hoc eſt, ex ſubſtantia patris Deum de Deo, lumen de lumine. Deum verum de Deo vero: genitum non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus eſt & paſſus. Et reſurrexit tertia die. Aſcendit in cælos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum.* Qui autem dicunt, fuiſſe aliquando quum non eſſet, aut fuiſſe priuſquam genitus ſit, aut ex non exiſtentibus factum eſſe, aut ex alia ſubſiſtẽtia vel ſubſtantia fuiſſe, aut creatum, aut mutationi alterationive obnoxium: eos anathemate ferit Catholica & apoſtolica eccleſia Dei. Ad hunc modum omnibus inter ſe conuenit, vt conſubſtantialem patri filium eſſe decernerent, & ſanam fidem complecterentur.

Euſeb. quoque Cæſarienſis ſubſcribens, vt Nicephorus videtur decretum & modo Nicæna laudat.

Decretum ſeu ſymbolum fidei Chriſtianæ Nicænum.

Arianorum condemnatio.

Cap. XVIII.

De epiſcopis qui per diſſidium contra decretum Synodi pugnarunt: & quæ contra eos, ipſumq; Arium, Synodus & ipſe Imperator conſtituerit.

At pauci admodum Arii laudarunt opinionem. Paulo poſt tamen & ipſi fidem eã approbarunt: (excepto Secundo & Theona) qui etiam ὁμοουσίου & conſubſtantialis vocem reprehenderunt. Erant autem hi, Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicęæ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, Secũdus Ptolemaidis, Menophantus Epheſi, Patrophilus Scythopolis, Narciſſus Neroniadis (quæ ſecundæ Ciliciæ ciuitas eſt nunc Irenopolis vocata) Epiſcopi. Dicebant nanque [illegible] conſubſtantiale eſſe, quod ex aliquo ſit * per partitionem, aut per germinationem, aut per fluxum. Ac per fluxum quidem, vt paternũ liberi: per germinationem, vt ex radicibus ſurculus: per partitionem autem, vt ex maſſa aurea ramẽta duo vel tria. At quia iuxta nullam talium modorum rationem ex patre filius eſſet, propterea editam fidei profeſſionẽ reuicere inſtituerunt. Et quum [illegible] *conſubſtantialis* vocem prorſus nõ receperunt, tum ſubſcribere decreto ei quo dignitas ſacerdotalis Ario eſt abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo cauſam præbuit, vt Arium atq; vna omnes qui eius adhærerent ſententiæ, excõmunicatos anathemati ſubiiceret, ac ne quis eorum Alexandriã ingredi auderet, ſanciret. Eadẽ anathema in voces quoq; hæreſis eius & librum quem ille contra pietatem compoſitum [illegible] thaleiam inſcripſerat, quaſi floridum & vindantem, cuius ſtylus & eloquutio, ſicuti ex ſcripto ipſo cognoui, ſimplex & diſſoluta, Sotadiq; poetæ cantilenis perſimilis fuit. Ac præterea, ſi quod aliud eius aut ſectarorum eius inueniretur ſcriptum, vt id igni mandaretur. Quin capite quoq; Conſtantinus ſanxit, ſi quis quidquam eorum preſſum occultaſſe, nec ſtatim exuſſiſſe compertus eſſet. Multas inſuper epiſtolas per vrbes paſſim contra Arium, & qui ſectæ eius erant, miſit. Euſebium & Theognidẽ ſedibus ſuis exegit. Et Nicomedienſes ad complectẽdam à trecentis proditam rectam fidem, aliosq; epiſcopos qui recte ſentirent legendos, Euſebiumq; obliuioni mandandum, eſt hortatus. Qui vero cum Ario ſenſuri, aut opinionem eius laudaturi eſſent, in eos ſe grauiter animaduerſurum eſſe, eſt minitatus. Quibus literis etiam ſignificauit, aliam ob cauſam inuiſum ſibi Euſebium eſſe, vt qui antea Licinii partes ſecutus fuerit. Itaque non ſolum illi ſunt proſcripti, ſed alii quoq; in eorum locum lecti. Pro Euſebio enim Nicomediæ Amphion, pro Theognide autem Nicææ Chreſtus, epiſcopi facti, ambo ſinceriotis pietatis quam maxime ſtudioſi. Illud ſcire oportet Euſebium & Theognidem, quiq; præterea factionis eius erant, alios fidei ſuæ doctrinam in ſcriptum relatam ſeorſim Synodo obtuliſſe, eamq; vt adulterinam & impietatis plenam diſceptam eſſe. Quãob cauſam, quod ingens turba excitata, atq; omnes propter manifeſtam impietatẽ aduerſus eos cõmoti eſſent, ipſi quoq;, præter Secundum & Theonam, Arium quidem † anathemati ſubiicere: exautorationiq; illius ſubſcribere nolentes, fidei profeſſioni ſubſcripſerunt: quod tamen † ſimulanter & inſincere fecerunt ab exilio reuerſi, ſicut poſtea oſtendemus. Teſtificabuntur id quoque res eorum aduerſus pietatis defenſores actæ, & quæ ipſi de rebus his reliquerunt ſcripta, quæ itidem recenſebo. Euſebius ſane alter, cui Pamphili cognomen inditum, affuit & ipſe concilio dubiuſq; etiam atq; etiam ſecum conſiderauit, an promulgatæ fidei profeſſioni aſſentiri deberet: atq; aliquantulum aſſenſione retenta, eam tandem approbauit, & ſubſcriptione ſua confirmauit. eccleſiæ quoque ſuæ quærenti, profeſſionem & definitionem eam miſit, in qua vocem quoque τὸ ὁμοουσίου conſubſtantialis declarat: ne cui ſuſpectus fieret, tanquam tardius aut neglectim, nulla adhibita cura, illi ſubſcripſiſſet.

Epiſcopi Ariani, qui vocem ὁμοούσιον reprehenderunt.

** μερισμὸν, φύσιν, ἀπόρροιαν.*

Ariani iſti formulam fidei Nicænã reiiciunt, & Arii exauthoratiõnem nõ probant.

Arius & ſectatores eius vna cũ libris ſuis anathemati [illegible]

[illegible] ſubſcribens.

Hæreticorũ libri ad ignẽ damnantur.

Euſebio Nicomedienſi & Theognidi Nicæno epiſcopatus adempti. Exequutio ſynodalium decretorũ.

Alii Nicomediæ & Nicææ epiſcopi. Arianorum profeſſio fidei in Concilio publice diſcerpta.

Euſeb. Nicomedienſis Theognis Nicænus, & quidam alii Arriani, Nicænis decretis contra Arii abrogationem dignitatis, ſubſcribunt metu adacti, &c.

† [illegible] abrogatione abdicationi, degradationi.

† [illegible]

Euſeb. Pamphili tardiuſcule eadem approbauit.

† *Euſebius Nicomedienſis ad Conſtantinum Imperatorem, manu veſtem ſuam quam geſtabat demonſtrans, dicere eſt auſus: Etiamſi hac me conſpiciente veſtis diuidatur, non tamen eiuſdem ſubſtantiæ eſſe dixerim vtrumque.* [illegible Greek] *Qua blaſphemia permotus Conſtantinus, eo procliuius in proſcriptionem eius conſenſit. Sozom. lib. 2. cap. 21.*

Cap. XIX.

Quæ de Paſchate & hæreſiarcha Meletio Synodus decreuerit, & de ſacris diuinisq; canonibus.

Fidei dogmate rite atque ordine confirmato, rurſum conuenere, ac de ſacris Paſchæ feriis diſceptarunt. Placuitque omnibus, vt eodem

Diſſenſio Paſchatis celebrandi ad conſenſionem reducta.

Decretum ſynodale de Meletio & popularib. eius ſatis benignum.

tempore ab omnibus feſtus is dies celebraretur. E Tertio porro congreſſu, de eo quem antea diximus Meletio hæreſiarcha, eiuſque ſectatoribus, atque rebus per eum in Ægypto nouatis, inquiſitum atq; decretum, vt omnes illi Lyci eſſent, nudum Epiſcopatus nomen retinentes, & ne cui eorum poſtea imponendæ manus poteſtas eſſet. Quos autem antea manuum impoſitione dignati eſſent, vt illi in miniſterio ſuo, quod ſortiti fuerant, permanerent quidem, & abſq; metu omni communicarent, dignitate autem & honore ab aliis cuiuſcunque Eccleſiæ Epiſcopis ſecundas ferrent: atque vt in defunctorum locum deinceps recens apud eos cooptati ſurrogarentur, ſiquidem ſuffragio digni viderentur, Epiſcopo Alexandrino legente: ipſi vero legendi arbitrio ſuo poteſtatem non haberent.

Meletius propaganda hæreſis ſua cauſa, temere & illegitime ſibi manum imponendæ authoritatē rapuit.

Ac recte ſane & commode hoc ſic Synodus cōſtituit, vt Meletii ſectatorumque eius temeritas atque celeritas manuum imponendarum compeſceretur. F Tam præfracta nanque audacia fuit Meletius, vt perſequutionis temporibus quum fugeret atque latitaret, manus imponendæ poteſtatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinentem, ſibi raperet atque vendicaret. Quare illud euenit, vt tantopere ſchiſma & factio eius per Ægyptum inualeſceret.

Canones Nicænæ Synodi ad conformationem morum cle... † 22. reperiuntur apud Ruff. Eccleſiaſt. hiſtoriæ li. 10. capo.

His ita peractis, moribus conformandis Concilium leges poſtremo tulit viginti: Canones nominare ſolent. De quibus quum conſultaretur, * reliquis quidem conſtituendum eſſe viſum eſt, vt quicunque ſacrum aliquod ſortiti eſſent miniſterium, præterquam Lectores, de cætero cum vxoribus ſuis nō concumberent quas ante initum magiſtratum duxiſſent.

Paphnutii Thebas epiſcopo de cœlibatu ſacerdotum in concilio Nicæno ſententia.

Solus autem Paphnutius, ſuperiorum Thebarum epiſcopus, de quo antea nobis facta eſt mentio, interceſſione ſua rem eam impediuit: venerati- G one dignum eſſe matrimonium, neque caſtitate & pudicitia ſua id carere dicens, legitimum[illegible]c inſuper ius eius ſubiiciens, Synodum rogauit, vt legem eam non perferret: grauem enim vtrique, ſacerdotibus ſcilicet & coniugibus eorum, atque etiam fortaſſe vitæ parum pudicæ cauſam fore.

Socrat. li. 1. cap. 11. hiſt. Eccleſiaſt.

Quapropter, inquit, pro eo atque antiquitus ſeruari ſolitum eſt, deinceps quoq; obtinere oportet, vt qui ſacerdotalem ſuſceperint dignitatem cœlibes, poſtea quoq; à coniugio abſtineant: qui vero vxore ducta in ordinem ſacrum cooptati ſint, vt à coniugibus ſuis non ſeparentur. Hæc Paphnutio, qui vxorem nunquā duxiſſet, ſuadente, Synodus comprobauit: atque de hac re, quam arbitrio cuiuslibet reliquit, nihil ſanxit. De aliis autem, vt ei eſt viſum, rite atque ordine leges tulit, ad quarum præſcriptum conuenit res eccleſiaſticas geri. Quæ ſane leges propoſitæ omnibus ſunt & à quouis, ſi velit, facile legi poſſunt.

In ſententiā Paphnutii iſtam Honorii & Theodoſii AA. lex eſt ſcripta. l. eum qui. C de epiſc. & cler. quæ hodie quoq; in Orientalibus eccleſiis ſeruatur.

Cap. XX.

H *Quod etiam Aceſium Nouatianorum Epiſcopum imperator in Synodum acceſſierit.*

De Synodi Nicænæ decretis Conſtantinus Aceſii quoque Nouatiani epiſcopi ſententiam audit.

CÆterum Imperator Dei amantiſſimus, de communi concordia ſolicite cogitans, Aceſium quoque Nouatianorum Epiſcopum ad Concilium euocauit, eique & de fidei dogmate & de die feſto decretum Synodi oſtendit: interrogauitque adeo eum, an ea recte ſic ab Epiſcopis eſſent conſtituta. Qui quum ea laudaſſet, neque noui quidquam definitum eſſe dixiſſet, ſe enim & idem dogma fidei à maioribus accepiſſe, & nunquam aliter Paſchæ feſtum celebraſſe: Imperator, *Qui igitur*, inquit, *quum in eadem ſis nobiſcum ſententia, à communione noſtra tantopere abhorres? Ibi ille diſſidii, quod inter Nouatum & Cornelium Romanæ vrbis epiſcopum ſub Decio Imperatore fuit, meminit: Nouatum videlicet, eos qui poſt baptiſmum peccatum ad mortem patraſſent, ac diis ſacrificaſſent, à communione diuinorum myſteriorum reieciſſe: ſolius Dei, & non ſacerdotum poteſtatem eam eſſe dictitans, talibus hominibus remiſſionem delictorum concedere.* Ad quem ex tempore Imperator: *Scalas*, inquit, *admoue Aceſi, & ſolus in cœlos aſcende* Quo dicto, non Aceſium ille laudauit, ſed potius, quod immunem à peccatis ſe forte exiſtimauit eſſe, perſtrinxit.

Diſſidium inter Cornelium Ro. epiſcopum, & Nouatū presbyterū de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis.

Ac res quidem Concilii, ſicuti breuiſſime expoſuimus, ſunt geſtæ.

Dicendorū propoſitio.

Mihi vero graue aut moleſtum non fuerit, ad fidem dictorum certius confirmandam, quæ de dolo furentium Arianorum Euſtathius & Athanaſius veræ pietatis propugnacula ſcripſerunt, allegare: quæ item Euſebius Pamphili, de Synodi cōſtitutionibus ſuæ ſignificauit eccleſiæ: præterea quæ à patrib. vniuerſis ſunt communiter decreta: denique quæ Deo charus Conſtantinus ad quoſcunque abſentes epiſcopos, de fidei dogmate, de Paſchate, de Ario eiuſque ſectatoribus, & de ipſo Euſebio Nicomedienſi ſcripſit. Ex iis enim maxime Synodi acta cognoſcentur. Et primum Euſtathii Antiocheni epiſcopi verba exponam, quibus Arianorum blaſphemiam redarguit, & rem geſtam ducet: atque inſuper dictum illud, Dominus creauit me ab initio viarum ſuarum, interpretatur. Qui ſic ſcribit:

Cap. XXI.

G *Qualia Euſtathius Antiochenus, & Athanaſius Alexandrinus, Epiſcopi, veræ pietatis propugnatores, de Synodi actu memoriæ mandarint.*

Euſtathius Antiochenus de Synodi Nicænæ actu.

AD rem ipſam, vt geſta eſt, progredior. Quid igitur eſt? Poſtquam eas ob cauſas Nicææ Synodus coacta eſt maxima (conuenerunt enim eo ducenti, & ſeptuaginta fere præterea epiſcopi: certum enim numerum, propter tantā multitudinis turbam, referre nequeo, neque id adeo magno ſtudio ſum ſcrutatus) vbi de fidei ratione eſt quæſitum, perinde atq; manifeſtum argumentum atque indicium blaſphemiæ, Euſebii ſcriptum eſt productum, quod in præſentia omnium lectum, quam varium auditoribus motum, propter peruerſam deprauationem, tū authori ipſi probrum attulit maximum.

Euſeb. Nicomedienſis cum formula ſua nō pulchre in Synodo ſtetit.

Poſteaquam autem conatus fraudulentus Euſebii manifeſto eſt deprehenſus, & ſcriptum iniquiſſimum in conſpectu omnium diſcerptum, ex H compoſito nonnulli pacificationis nomen præ ſe ferentes, effecerunt, vt qui optime ſententias dicere ſoliti fuerant, ſilerent. Ariani vero metuentes, ne tam frequentis Concilii decreto damnati relegarentur, prompte ipſi ſententia ſua abrogatum dogma anathemate iugularunt, & conſentientibus annotationibus profeſſioni fidei manibus ipſi ſuis ſubſcripſerunt & epiſcopatibus ſuis per ambitionem & circumcurſationem maximam manus plerorumque prenſantes, quod excidere dignitatibus debuerint, re-

Fraus Arianorum in ſuo ipſorum dogmate damnando.

tentis: poſtea, nunc quidem clandeſtine, nunc autem propalam damnatas docuere opiniones, & vaſritia in re vſi ſunt argumentis & inſidiis. Et quum pangere vellent zizaniorum plantas, ab hominibus peritis ſibi metuentes, Epiſcopos ipſos deuitarunt, & alios veteræ pietatis præcones atq; profeſſores fraudulenter expugnarunt. *Non credimus autem, impios atq; ſine Deo homines diuino numine vnquam fore ſuperiores. Etiamſi enim rurſus conualeſcant, rurſum tamen vincentur, iuxta grandiloquum & grauem prophetam Eſaiam &c.* Hæc magnus ille Euſtathius. Qui vero eo vel virtute vel pietatis æmulatione inferior non eſt, celebratiſſimus Athanaſ. ad Aphros ſcribens, hæc inſerit: Epiſcopi qui conuenerant, quum abolere ab Arianis excogitatas impietatis voces illas (ex non exiſtentibus creaturam eſſe, & facturam filium, & erat aliquando quum non erat, & quod mutabilis ſit naturæ) atque eas quæ ex profeſſo in ſcripturis ſunt promulgare vellēt, quod ſcilicet *ex Deo ſit natura vnigenitus eſt verbum, virtus ſapientia ſola patris, Deus verus*, vt Ioannes dixit: & vt Paulus ſcripſit, *reſplendeſcentia gloriæ & expreſſa imago ſubſiſtentiæ patris*: Euſebiani à propria inſanæ opinionis perſuaſione tranſuerſim acti, inter ſe ſunt colloquuti: † *Pactum feriamus. nam & nos ex Deo ſumus. Vnus enim eſt Deus, ex quo omnia: & vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia, ex Deo autem omnia.* In mentem quoque eis venit, quod in paſtore ſcriptum eſt: Primum *omnium crede, vnum eſſe Deum, qui omnia creauerit & perfecerit, atque è nihilo in ſubſtantiam deduxerit.* At epiſcopi, vbi verſutiam illorum atque impietatis malignam fraudem animaduerterunt dilucidandum eſſe, quod ex Deo dicitur, rati, † ex ſubſtantia Dei eſſe filium ſcripſerunt: vt creaturæ quidē, quod à ſeipſis abſque autore ſubſtantiam non capiant, ſed principium creationis ſuæ ex Deo habeant, ſic ex Deo eſſe perhibeantur: filius autem ſolus æternus, ſubſtantiæ patris eſſe dicatur. Hoc etenim peculiare & proprium vnigeniti & veri verbi patris. A ſcriptoribus quidem eius quæ eſt, ex ſubſtantia patris, occaſio & cauſa hæc fuit. Epiſcopis porro rurſus paucos, vt tum videbantur, illos interrogantibus, an filium dicerent non creaturam, ſed virtutem ſapientiamque ſolam patris, atque imaginem ſempiternam non variantem, neque differentem per omnia à patre, & Deum verum: deprehenſi ſunt Euſebiani ſibi inuicem innuere atq; dicere, hæc in nos quoque cadere, quod & nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis illud dictum eſſe; *Semper enim nos qui viuimus*: &, *Virtutes multæ ſunt*: & *Exiuit omnis virtus Dei ex Ægypto*: &, *Erucam atque locuſtam dixi virtutem magnam*: &, *Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. Sed & peculiares nos Dei eſſe, non ſimpliciter dicit, verum fratres etiam vocari. Quod ſi verum quoque Deum filium nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum factus ſit, verus ſit.* Hæc ſane eſt Arianorum peruerſa ſententia. Quapropter epiſcopi etiam, dolo eo perſpecto, ex ſcripturis collegerunt, *præter ſubſiſtentiam reſplendeſcentiam, fontem, fluuium, expreſſam imaginem*, &c. *in lumine tuo videbimus lumen*: &, *Ego & pater vnum ſumus.* Luculentiuſque deinceps & compendioſius ſcripſerunt, *ὁμοούσιον conſubſtantialem patri.* Quæ verba † ſcripturæ non eſſe, Euſebius Cæſarienſis epiſcopus nouit: ſed ab eis ſtulte reprehenduntur. * Præter ſcripturam etiam & ipſi impietatis autores erant. Minime namque ſcripturæ verba ſunt, *Ex non exiſtentibus*. &, *Fuit aliquando quum non eſſet.* Itaque illis verbis non ex ſcriptura quidem petitis, ſed pie tamen inuentis, conuicti ſunt & damnati. Ipſi ſiquidem veluti è ſtercore erutis vocibus, plane [illegible]traloquuti ſunt. Epiſcopi autem non ipſi ſibi verba confingentes, ſed patrum de eis teſtimonium habentes, ea in ſcripto ſuo vſurparunt. Veteres enim epiſcopi ante annos prope centum & triginta, & in magna Roma, & in noſtra vrbe, eos reprehenderunt qui filium creaturam, & non conſubſtantialem patri eſſe dixerunt. Id quod cognitum eſt Euſebio Cæſareæ epiſcopo, qui prius * quidem Arianæ fuit ſectator hæreſis: poſtea vero ipſi Nicænæ ſubſcribens ſynodo, ad ſuos literas dedit, & comprobauit, ex priſcis quoque doctos quoſdam & præclaros Epiſcopos & ſcriptores in patris & filii diuinitate numine ὁμοούσιον conſubſtantialis eſſe vſos. Iſti igitur morbo ſuo ſuppreſſo, quod tantam epiſcoporum multitudinem metuerent in ea quæ decreta ſunt, pedibus ierunt, propheticam in ſe reprehenſionem pertrahentes. Nam & ad eos huius vniuerſi Deus exclamat: *Populus iſte labiis me honorat, cor de autem longe abeſt à me.* Theonas porro & Secundus, quod idem facere nollent, ab omnibus ſuffragiis conſentientibus, ſunt excommunicati, vt qui Arii blaſphemiam veritati Euangelicæ anteferrent. Hæc Athanaſius.

Athanaſ. de [illegible] — *† τοῦ [illegible]* — *Fraudulentia cauillationibus Arianorum [illegible] Patres. Filium ex ſubſtantia patris.* — *† [illegible] ſubſtantia ſiue eſſentia dicitur & hoc illis ſignificans noſtrum verbum. Ego vero [illegible] ſubſtantia verbo [illegible] verbum [illegible]* — *† ὁμοούσιον hoc eſt, conſubſtantialem [illegible]* — ** ἄγραφος λέξεις [illegible]*

Sic apud Theodoritū, ca. 8. li. 1 hiſtoriæ ſuæ eccleſiaſt. — *Etiam veteribus Theologis vox τὸ ὁμοούσιον quantumuis ἄγραφος vſurpata.* — ** πρότερον [illegible]* — *Aſſimulatio plerorumq; Arianorū in decretum Nicænum aſſenſio. Theonas & Secundus excommunicati.*

† *Stulte Ariani verba Catholicorum, Ex ſubſtantia patris, & conſubſtantialem, quod in ſcripturis non inueniantur, reprehendunt. quum Arianorum [illegible] nec voces, nec ſententiæ, in eiſdem reperiantur.*

CAP. XXII.

Epiſtola Euſebii Pamphili ad eccleſiam ſuam, acta Synodi exponens.

SEdenim quæ etiam Euſebius Pamphili, ex ipſa Nicæa ad quoſdam Arianos, qui proditionem non iniuria ei obiecerant, ſcripſerit, audire conuenit. Ea ſane rabiem quoque eorum manifeſto arguunt. Rectius autem conſilium intentionemque eius epiſtola ipſa indicabit, quæ ſic habet: Quæ de eccleſiaſtica fidei profeſſione, in frequenti Synodo Nicææ celebrata, ſint acta, aliunde etiam credibile eſt vos cognouiſſe: quod fama plerunque certam accuratamque rerum geſtarum commemorationem præcurrere ſolita ſit. Cæterum ne rumoribus huiuſmodi rei veritas aliter ad vos quam eſt acta, perferatur, neceſſario vobis miſimus, primum à nobis propoſitam de fide ſcripturam: deinde etiam alteram, quam ad voces noſtras acceſſionibus quibuſdam adiectis ediderunt. Scriptum ſane noſtrum in præſentia Deo dilecti Imperatoris noſtri recitatum, ac recte probeque conceptum eſſe iudicatum, ad hunc ſe habet modum: Profeſſio fidei à nobis expoſita, ſicuti eam à deceſſoribus noſtris epiſcopis, atque in prima † rerum ſacrum inſtitutione, & quum ſacrum ſubiuimus lauacrum, accepimus, & ſicuti ex diuinis diſcimus ſcripturis, atque ſimul & in presbyterio & in ipſo epiſcopatu profeſſi ſumus & docuimus, ea eſt talis. *Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem rerum omnium viſibilium & inuiſibilium factorem. Et in*

Theodor. li. 1 ca. 12. — *Euſeb. Pamphili de ſynodo Nicæna acta.* — *Profeſſionis fidei Chriſtianæ formula ab Euſebio Pamphili Synodo oblata.* — *† ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει.*

vnum

vnum Dominum Ieſum Chriſtum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, filium vnigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia ſecula ex patre genitum, per quem & omnia facta ſunt: qui propter noſtram ſalutem incarnatus, & inter homines verſatus, & paſſus eſt & reſurrexit tertia die, & aſcendit ad patrem, venturus rurſum in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus etiam in Spiritum Sanctum: horum quemque eſſe & ſubſiſtere credentes, patrem vere patrem, & filium vere filium, & Spiritum Sanctum vere Spiritum Sanctum, quemadmodũ & dominus noſter diſcipulos ſuos ad prædicãdi munus mittens, inquit: *Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Quæ ſic ſe habere, & nos ſic ſentire, ſic etiam olim obtinuiſſe, noſque adeo de tali fidei profeſſione vſq; ad mortem decertaturos eſſe, etiam atq; etiam confirmamus: anathemate ferientes omnẽ impiam, † Deoq; carentem hæreſim. Hæc nos

† ἄθεον.

ſic ex corde & animo, iam inde ab eo tempore, quo nos ipſos nouimus, ſenſiſſe. atq; etiam nunc ſentire & profiteri vere, omnipotentem Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum teſtamur. Declarare quoq; certa & fideli probatione, & perſuadere vobis poſſumus, prioribus etiam temporibus nos ſic & credidiſſe, & prædicaſſe. Hac a nobis expoſita fidei profeſſione, nullus erat contradicendi locus. Et ipſe Dei amantiſſimus Imperator, noſter princeps, quum rectiſſime eam conceptam eſſe teſtatus, tum ita ſeipſum ſentire profeſſus eſt: atque vt omnes ei aſſentirentur, ſubſcriberent, & voce vna ſuffragarentur, admonuit: vno duntaxat adiecto τῷ ὁμοουσίου *conſubſtantialis* verbo, quod verbum etiam interpretatus eſt dicens, non iuxta corporum perpeſſiones ὁμοούσιον conſubſtantialem dici, neque iuxta diuiſionem, neq; iuxta reſectionem ex patre ſubſiſtere, quod materiæ prorſus expers intellectualis & incorporea natura corporalem quampiam perpeſſionem ſuſtinere nequeat: diuina vero & ineffabili ratione debere talia in animo conſiderari. Atq; ſapientiſſimus quidem & piiſſimus noſter Imperator ad hunc modum eſt philoſophatus. Illi vero per occaſionem & prætextum adiectionis τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, aliam fidei profeſſionem compoſuerunt (quam paulo antea hiſtoriæ adieci.) Ea porro recitata, quomodo ab eis, & ex ſubſtantia patris, & conſubſtantialis patri, eſſet dictum, minime indiſcuſſum atque inexploratum reliquimus. Interrogationes nanq; & reſponſiones interpoſitæ, ratioq; & ſententia dictorum inquiſita. Atque equidem illud, *Ex ſubſtantia, eſſe profeſſi, non ſignificare, ex patre quidem eſſe: ſed non vt partem exiſtere patris.* Cui ſententiæ, quum recta eſſe videretur, aſſenſimus: pia quippe doctrina dictante, ex patre eſſe filium, non partem ſubſtantiæ eius eſſe. Quapropter quum ſententiam eam approbauimus, tum vocem quoque ipſam non repudiauimus, quod * pacis ſignum nobis ob oculos poſitum haberemus: & præterea, ne à recta ſententia excideremus. Eadem ratione & Genitum non factum admiſimus. Quandoquidem verbum *Factum*, communem appellationem eſſe dixerunt reliquarum creaturarum, quæ per filium ſunt conditæ. Earum quippe nihil habere ſimile filium: propterea que non eſſe eum facturam, iis quæ per ipſum factæ ſunt, ſimilem: præſtantiorem autem quam creaturam omnem obtinere ſubſtantiam, quam ex patre genitam eſſe

Formula hæc a Conſtantino laudata.

Et verbum ὁμοούσιος additum. Expoſitio eius vocis per Conſtantinum, &c.

Cap. 17. eod. Expoſitio verbi ex ſubſtantia patris.

** εἰρήνης σημεῖον*

Item Genitum non factum.

E

diuina docent oracula: quum quidem modus ipſe generationis omni genitæ naturæ ineffabilis ſit, & inconſiderabilis. Similiter vero ratio probe diſquiſita, Conſubſtantialem patri eſſe filium aſtruit, non quidem corporum more neque animantium morti obnoxiorum inſtar: neque etiam iuxta diuiſionem ſubſtantiæ, neque iuxta reſectionem, ſed neque iuxta perpeſſionem quampiam, aut verſionem, aut mutationẽ patris virtutis: quod aliena prorſus ab his omnibus ſit ingenita patris natura. Sed quod conſubſtantialis patri dicatur, illud ſignificat, atq; infert, nullam omnino ſimilitudinem ad creaturas conditas filium Dei ferre: ſed qui eum genuit, patri tantum modis omnibus eſſe ſimilem, & non eſſe ex alia quapiam ſubſiſtentia vel ſubſtantia quam patris. Cui verbo, eo pacto per interpretationem expoſito, recte nobis viſum eſt aſſentiri: præcipue quum ſciremus, ex veteribus eruditos quoſdam & ſpectatos Epiſcopos

Idem Conſubſtantialem patri.

F

& ſcriptores, in exponenda patris & filii diuinitatis ratione, τῷ ὁμοουσίου conſubſtantialis nomine vſos eſſe. Hæc de profeſſione fidei publicitus edita, ſunt dicta. Cui vniuerſi aſſenſimus, & quidem non citra diſquiſitionem, ſed iuxta ſententias in præſentia Deo dilecti Imperatoris inueſtigatas, nobiſque expoſitas, & rationibus quas diximus ex profeſſo contentaneas. Porro anathema quod profeſſioni fidei ab eis eſt adiectum, comprobandum eſſe duximus, vt hominis vocibus quæ in ſcripturis non inueniantur, vti prohiberentur, quæ fere cauſam omnẽ confuſioni & ſeditioni Eccleſiæ præbuerunt. Nullius ſane diuinitus inſpiratæ, & quæ rite ordineque dictis vtitur ſcripturæ, ſunt illa, *Ex non exiſtentibus: &, Fuit aliquando quum non eſſet.* Quare rationi minus contentaneum viſum eſt, ea & dicere & docere, quo factum calculo etiam noſtro rite decretum anathema comprobauimus:

In hac eſt Euſebius martyr.

Cur Euſeb. Pamphili etiam in anathema Arianorum decreto ſynodali adiectum, conſenſerit.

G

quandoquidem neque ante actis temporibus eiuſcemodi verbis vti ſoliti ſumus. Quin & illud, Eum antequam gigneretur non fuiſſe, anathemate iugulare non abſurdum putauimus: propterea quod omnes profiteantur, eum eſſe filium Dei etiam ante natiuitatem ſecundũ carnem. Iam vero & Dei amantiſſimus Imperator profeſſioni inſeri curauit, Iuxta diuinam illius natiuitatem, ante omnia illum exiſtere ſecula. Quum etiam priuſquam † actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenito, patre ſemper exiſtente patre, ſicuti quoque rege ſemper & ſaluatore potentia omnia exiſtente, ſemperque * ſecundum eadem & ſimiliter ſe habente. Hæc vobis, chariſſimi, neceſſario perſcribenda putauimus, vt quæ diſquiſitionem & aſ-

De vocibus ſacris & diuinis, vt verbum, quæ in ſcripturis non reperiuntur, vbi loquitur. Expoſitio vocum, Natum ante omnia ſecula.

† ἐνεργείᾳ, δυνάμει

** ...*

> *Ambroſius* de fide, contra Arianos. *Quomodo dicis Ariane, in ſcripturis diuinis non inueniri ὁμοούσιον? Quid ſi ὁμοούσιον aliud ſit, quam quod dicit Dominus.* Ego & pa-
>
> H
>
> ter vnum ſumus: Ego de patre exiui, & veni in mundum: Ego in patre, & pater in me eſt. Qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt vt eſſet æqualis Deo. *Hoc eſt tamen nominis ratio, vt in patre & in filio vnitatem ſubſtantiæ credas licet [illegible], quæ eſt inenarrabilis, definire non poſſis. Vt [illegible] lumen de lumine dicas, ſiue verbum de verbo, ſiue Spiritum de Spiritu, ſiue Dominum de Domino, quodcunque de eo dixeris, vnam tamen eſſentiam patrem & filium credas ὁμοούσιον enim Græci dicunt, quod nos vnum vno aliud ipſum.* Cap 5.

ſenſionem noſtram ſubſecutum ſit decreta

declara-

declararem, & pulchre primum quidem ad vltimam vſque bótam ſtetiſſe nos intelligentis, quum nos ab alus aliter ſcripta offenderent: deinde vero contentionis ſtudio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarent complexos eſſe, quum nobis benigne verborum ſententiam inquirentibus, manifeſtum habere conſenſum viderentur cum eis, quæ in fide à nobis prius propoſita profeſſi fueramus. Verum enimuero Conſubſtantialis vocem non nouam, aut ab epiſcopis Nicææ tum congregatis primum proditam, ſed à multis antea annis à ſapientibus inuentam, vſurpatamque patribus eſſe aperte oſtendit Euſebius. Tum autē τὸ ὁμοούσιον, *Conſubſtantiale* communi conſenſu concordique calculo ab omnibus comprobatum, paulo ante ipſe expoſui: id quod Euſebius quoque in vita Conſtantini luculenter aſtruit.

Verbum conſubſtantialem non nouum aut tum primum inuentum.

Cap. XXIII.

Vt duo etiam mortui epiſcopi & patres decretu Synodi ſubſcripſerint, Chryſanthus & Muſonius.

Synodi Nicænæ decreto miraculo ingenti, duo etiam defuncti epiſcopi ſubſcripſere.

CÆterum quod in ſubſcriptione ſancti ſymboli inſigne accidit miraculum, id non intempeſtiuum fuerit commemorare. Priuſquam acta Synodi perficerentur, euenit, vt duo Epiſcopi è vita ante deceſſerint, quam profeſſionis fidei ſcripto annotationem ſubſcriptionemq; ſuam appoſuiſſent. At reliqua patrum turba ad communem ſepulturæ & dormitionis locū venere, & monumento illorum aſſiſtentes, ſcriptumque in manibus habentes, tanquam ad viuentes & audientes: *Bonum certamen*, dixerunt, *diui patres nobiſcum decertaſtis, curſum peregiſtis, fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniam nunc nullo interpoſito obſtaculo, Trinitatis ſplendore illuſtrati, clarius id perſpicitis, per opus eſt vos nobiſcum libello ſubſcribere.* Hæc illi dixere, & libellum obſignatum ad tumulum depoſuere, noctemque totam inſomnem egere. Poſtridie vero ad locum cum rediere, ſigna inuiolata inuenere, & libello explicato ſubſcriptiones illorum reliquis inſertas cognouere, recentes adhuc in hęc verba conceptas: Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus, in ſancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.

2. Timot. 4.

Cap. XXIV.

Quæ ipſa ſancta Synodus Alexandrinæ ſcripſerit eccleſiæ, de rebus in Synodo geſtis.

Synodalis concilii Nicæni ad Alexandrinos Ægyptios epiſtola.

SYnodus autem acta ſua Alexandriæ Ægypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modum perſcripſit: Sanctæ & magnæ Dei gratia Alexādrinorum Eccleſiæ & qui in Ægypto, Libya, & Pentapoli ſunt, dilectis fratribus, qui Nicæę cōgregati, magnam & ſanctam celebrarunt Synodum in Domino ſalutē. Quandoquidem diuina gratia & Deo dilectiſſimo Imperatore Conſtantino ſuffragante, omnino neceſſarium viſum eſt ſacram Synodū ad vos dare literas, vt intelligere poſſitis, quum quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem venere, tum quę decreta ſanctaq; ſunt. Itaque ſcitote, primo omnium inquiſitum eſſe in impietatem & præuaricationem Arii, ſectatorumque eius & in præſentia Dei amantiſſimi Imperatoris Conſtantini, conſentientibus omnium ſententiis placitū, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filiū Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando quum non fuerit & arbitrii libertate vitii virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quæ omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis væcordiam, blaſphemaq; eius verba ſuſtinens. Atque equidem res eius quem conſequutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut certe audietis: ne inſultare nos homini videamur, qui peccati ſui condigna tulit præmia. Tantopere autem inualuit eius impietas, vt ſimul cum eo peſſum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis, epiſcopi, nam & hi factionis eius ſunt. Sed enim quum per gratiam Dei peruerſa illa opinione, impietate & blaſphemia, nec non hominibus eis qui ſeditionē atque diſceſſionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Ægyptus ſit liberata: & temeritas Melitii atque eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, ad huc reliqua fuerit. quæ etiam ſuper hac Synodus decreuerit, vobis, fratres dilecti, ſignificamus. Conſtituit nāque vt Melitius (in quē illa quidem humanius affecta fuit, * ſummo enim iure nullam prorſus merebatur veniam) in ciuitate ſua maneat, poteſtatem autem nullam habeat vel eligendi, vel manus imponendi: & vt neque in regione, neq; in vrbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudumque dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in ſacrum ordinem lecti fuerant, vt arcanioribus ſacrationibusque ſuffragiis confirmati, ad communionem admittantur. Præterea vt liceat eis quidem honorem ſimul & functionem miniſterii obtinere, ſecundum autem prorſus locum, ab omnibus cuiuſcunque parœciæ & eccleſiæ exploratis, ac per reuerendiſſimum fratrē & collegam noſtrum Alexandrum lectis atque deſignatis epiſcopis, ferant. Cæterum vt nulla eis ſit facultas, quos viſum ſit deſignandi, aut nomina eorum ſubiiciendi, aut omnino faciēdi quidquam, præter Catholicæ Eccleſiæ epiſcoporum, qui ſub Alexandro ſunt, ſententiā. Qui vero per gratiā Dei & precationes veſtras, in nulla diſſidii factione reperiantur, ſed integri atque impolluti in Catholica eccleſia conſiſtant, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignandi, & nomina dictandi, eorum ſaltem qui clero digni ſunt: & omnia prorſus faciendi legibus conſtitutionibuſque eccleſiaſticis. Quod ſi quem eorum qui eccleſiæ præſunt, decedere contingat, tum in defuncti locum & honorem prouehi quiſquam ex recens cooptatis debet, vt modo idoneus ſit, & à populo eligatur: ita tamen, vt ad electionem eiuſmodi calculus, ſuffragium, & cōfirmatio epiſcopi Alexandrini accedat. Atque hoc quidem omnibus aliis conceſſum eſt: in perſona autem Melitii non idem conſtitutū, propter priorem inordinatum eius morem, celeritatemq; & præcipitantiā ſententiæ & conſilii, vt ne qua ſit ipſi vel poteſtas vel auctoritas, homini ſcilicet, qui rurſum temeritaté ordinis negligentē inducere poſſit. Hęc ſunt quæ præcipue ad Ægyptum & eccleſiam Alexandrinam pertinent. Si quid vero præterea vel canonibus

Arius cum doctrina ſua damnatus.

Verarū partium pia modeſtia

Itidē Theonas & Secundus damnati

Melitius conuictus. ἐγγράφως ἀυτοῦ λόγος

Epiſcopalis electio.

ἀταξία & ordinis confuſio cauenda.

vel decretis eſt conſtitutum, r[illegible] eiendi[illegible] us dominus frater, & [illegible]llega noſter Alexander [illegible]ertius ad vos reuerſus perferet, quippe & autor & particeps actorum omnium. Lætum inſuper vobis afferimus nunciũ, de ſanctiſſimi Paſchatis celebrandi conſenſu. Nam & hæc res, precibus veſtris recte [illegible]onſtituta atque ordinata eſt: fratres[illegible]que Orientales omnes qui antea cum Iudæis [illegible]ecerunt, ex hoc ipſo tempore cum Romanis & vobiſcum, omnibuſq; ad eũ alijs, qui antiquitus nobi[illegible] cũ Paſcha celebrarũt, id ſe concorditer acturos conſenſerunt. Gaudete igitur de rebus eccleſiaſticis ordinatis, de pa[illegible]is conſenſu & concordia reſtituta, & de hæreſibus omnibus exciſis: atque maiore cum honore prolixioreque charitate ſuſcipite, collegam quidẽ noſtrum, Epiſcopum autem veſtrum Alexandrum, qui nos profecto præſentia ſua exhilarauit, plurimumque in hac ætate ſita, vt pax quoque apud vos eſſet, l[illegible]boris ſuſtinuit. *Orate pro omnibus nobis, vt quæ a nobis recte ſunt conſtituta, firma ſtabiliaque maneant, per Deum omnipotentem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cum ſancto Spiritu: cui ſit gloria in ſæcula, Amen.* Nun ipſa vero Synodus tantum, ſed & celeberrimus Conſtantinus, ad populum Alexandrinum eius generis dedit literas: quibus oſtendit, non ſimpliciter, temere, aut negl[illegible]ctim finitionem profeſſionis fidei editam, ſed exploratione multa atque diſquiſitione accurata adhibita, quæcunque dogmati cõtrari[illegible] eſſent, in medium producta: primumque inueſtigatione diligenti obſeruata, quæcunque occaſionem diſſidij & ſeditionis creare poſſent: & ſic deinde *finitionem ipſam promulgatam eſſe, & poſtremo, Dei ſententiã concordem epiſcoporum Synodi ſententiam vo[illegible]t, atque Spiritui ſancto tot patrum conſenſum acceptum refert, per quem illi à vera & certa ſententia non exciderunt.

Decretũ vbiq; eodem tẽpore Paſcha agatur.

Commendatio epiſcopi Alexandrini.

Conſtantinus quoq; ſcriſit ad Alexandrinos de eiſdem rebus ſcripſit.

**ὅρον.*

Cap. XXV.

Epiſtola magni Imperatoris Conſtantini ad omnes vbiq; Eccleſias, de ſancta Synodi actis, & de Arianis.

IDem & ad Epiſcopos qui ad conuentum venire non potuerunt, & ad omnes vbique eccleſias, quæ acta ibi eſſent declarans, ad hunc modum ſcripſit: *Experientia edoctus, per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem iudicaui, vt a beatiſſimis catholicæ eccleſiæ populis fides vna, & ſincera charitas conſentiensque in Deum pietas firmetur.* Sed enim quum aliter omnino fieri non poſſet, vt [illegible] ordo ſtabilis & firmus conſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certe plures epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſſimam religionem pertinente diiudicarent: eius rei gratia, quam fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (non enim negauerim, quo maxime lætor, conſeruum veſtrum me eſſe) præſente, vſque adeo omnia in debitam ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque *rerum omnium inſpectori Deo placita ſen[illegible] ia, ad conſentientis vnitatis concordiã ſta[illegible]dum, in lucem eſt protracta: ita vt nihil iã q[illegible]d diſſentionem aut pro[illegible]ſſionis fidei a[illegible]m facere poſſit, ſit relictum. Vbi [illegible] ctiſſimo etiam P[illegible]ſchæ die quæſtio [illegible]ta, ſenten[illegible]is omnium decretum eſt, [illegible]uenire, vt[illegible] eodem tempor[illegible] ab omnibus

Conſtantini Imperatoris de reb. Synodi Nicænæ ad Eccleſ. quaſq; litera.

† τάξις.

Sacrarum Synodorum vtilitas.

Imperialis humilitas & ſummiſſio.

** τῷ πάντων ἐφόρῳ.*

Hæreſis ſublata.

[illegible]b[illegible]e p[illegible] ag[illegible]tur. [illegible] enim nobis eſſe poteſt [illegible] pulchrius, vel gratius, quam ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percipimus, v[illegible]ne & celebri ritu ab omnibus certo & inuiolabiliter peragatur. Ac primum quidem [illegible]ndigna res ſuit, ſanctiſſimũ eum diem imitatione atque cõſuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario flagitio contaminatis non iniuria quoque animis ſunt excæcati, homines ſcelerati. Quidni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore veriureque ordine: quem à primo paſſionis die huculque ſeruauimus ad futura quoq; ſecula obſeruationis huius ritũ tranſmittere: Itaque nihil vobis commune ſit cum infeſtiſſima Iudæorum turba. Aliam ſiquidem à Seruatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſſimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima quæ illam deceat regula: quam vnanimi conſenſu complectentes, nos ipſos à fœda illa conſcientia & ſocietate retrahamus, fratres reuerendiſſimi. Et profecto omnium abſurdiſſimum eſt, illos gloriando iactare, hiſce obſeruandis nos ſufficere non poſſe, abſque illorum doctrina & præcepto. Quidnam vero illi [illegible]cte ſentire & ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cædem mentibus capti, non ratione aliqua, ſed impotenti impetu, quocunque eos inſitus impellit furor, ducuntur? Quam ob cauſam, quum in hac quoque parte verum non perſpiciant, ſed, vt ſemper, affectu vicioſo tranſuerſi rapiantur, potius quam errorem corrigant, eodem anno bis Paſcha peragunt. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe confitentur? Bis equidem eodem anno Paſcha celebrare haud vnquam ſuſtinuerimus. Atque etiamſi hæc vobis non exponerentur, conueniret tamen [illegible]us pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cum iſtã ſimilitudine & exemplo puritatem animarum veſtrarum pollueretis, neve hominum modis omnibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoque conſiderandum venit, in re tanta, & tam ſolemnibus religionis noſtræ feriis, diſſenſionem extare aliquã longe eſſe impiiſſimum. Vnum nanque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſſimæ ſcilicet paſſionis ſuæ, Saluator noſter dedit. vnam eſſe catholicam ſuam Eccleſiam voluit: cuius tametſi partes in multis variisque ſunt diſperſæ locis, vno tamen ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio fouetur. Conſideret porro ſanctitatis veſtræ ſolertia, quam graue ſit & indecorum per eoſdem dies, alios quidem ieiuniis intentos eſſe, alios vero conuiuiis vacare: & poſt Paſchæ dies, hos quidem feriari & conquieſcere, illos autem ſtatis ieiuniis macerari. Quapropter hanc rẽ, pro eo atq; decet corrigi, atq; ad vnum inſtitutum formamq; perduci, diuina vult Prouidentia: quantum equidem *extra omnem affectum poſitus perſpicio. Itaque quũ hoc ſic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percuſſoribus ſit cõmune, & decens ex ter ordo, quem omnes Occidental[illegible]umq; & Meridionaliũ, Septent[illegible]ionaliumq; habitab[illegible] partium Eccleſiæ, & quibuſdam quoq; in locis Orientales obſeruant, eadẽ cauſ[illegible] in præſentia omnibus conuenire viſum eſt, ipſeque adeo id ſolertiæ veſtræ placiturum eſſe recepi, vt quod per vrbem Romanam, Italiam, Aphricam omnẽ, Ægyptum, Hiſpanias, Gallias, Britanias,

Celebrandi Paſchatis conſenſus.

Inſenſus Iudæis Conſtantini animus.

De Iudæorũ cæcitate.

Paſcha ſecũdum minime eorum ([illegible]) cel[illegible]brandum eſſe ſuadet.

Idem vnificat aſſionis & reſurrectionis ſeruatoris noſtri diei.

Vna in toto orbe catholica Eccl.

** ἀπαθῶς.*

Ly-

A Libyam, vnctam Græciam, Aſianam atq; Pō- n[..]m ditionem, & Ciliciam, vno atque conſentienti ſeruarunt conſilio, id libenter quoque prudentia veſtra ſuſcipiat: ſecum ipſa perpendens, non modo ampliorem eſſe eccleſiarum in eis quæ diximus locis numerum, verum etiā idem communiter omnes ſentire & velle, eſſe quam ſanctiſſimum. Quin & ſtrictior ipſa atq; exactior ratio flagitare videtur, ne qua nobis ſit cum Iudæorum periurio communio. Et vt tandem ſummam rei breuiter dicam. Communi omnium iudicio placuit ſanctiſſimas Paſchæ ferias, vno eodemque die peragi. Minime nanq; decet in re tam ſancta aliquam extare diſſenſionem. Et pulchrius eſt eam ſequi ſententiam, in qua nulla ſit alieni erroris & peccati contagio. Ac quom ita ſe res habeat, libentib. animis cœleſte hoc & vere diuinum ſuſcipite præceptū.* Quidquid enim in ſanctis Epiſcoporum agitur conuentibus, id ad diuinam refertur volunta-
B tem. Itaque eis quę ſcripſimus omnibus dilectis fratribus noſtris ſignificatis, iam rationem hanc & obſeruationem ſanctiſſimi diei ſuſcipere atq; inſtituere debetis, vt quū in pietatis veſtræ (q; dudum mihi fuit in votis) conſpectum venero, vno eodemq; die ſanctas vobiſcum ferias celebrare valeam, & rebus omnibus vna vobiſcum ea animo delecter, feritatem diabolicā per vim diuinam operibus noſtris ſublatam, veſtramq; vbique fidem, pacem & concordiam vigentem cernens. Deus vos ſeruet, fratres dilecti. Æquū etiam eſt quæ contra Arium & ſectatores eius omnibus paſſim Epiſcopis & populis ſcripſit, cognoſcere. Quum malignos & impios Arius ſibi imitatodos duxerit, par eſt, vt eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione cōpoſitis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſæculis probris obnoxius erit, plurimaque obruerit infa-
C mia, atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitum nobis eſt, Arium & Arii ſuffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati ſunt mores, eorū quoque obtineant appellationes, ſi quod autem ſcriptum ab Ario compoſitum reperiatur, vt igni id tradatur volumus, vt non modo improba eius doctrina abrogetur, verum etiam ne monumentum quidem aliquod eius relinquatur, Illud equidem prædictum volo, ſiquis libellū aliquem ab Ario conſcriptū celare, nec continuo igni comburere, deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illico nanq; in crimine tali comprehenſus pœnam ſuſtinebit capitalem. Plures etiam alias aduerſus eoſdem ad loca omnia miſit epiſtolas, † verbis per ironiam ad ſimulationem compoſitis, eis illudens. Nicomedienſibus itidem, contra Euſebium & Theognidem ſcripſit: Euſebium perſtringens, veluti Licinio aliquando fauentem,
D ſibique inſidiantem, atque alium Epiſcopum legere iubens: quod & factum eſt. Eas epiſtolas hoc loco apponere, ne longior eſſe videar, minus conuenire putaui. Ac de his quidem hactenus.

[Margin:] * [illegible Greek]

Conſtantinus de Ario, ſectaq; eius popularib. & libris eorundem conſtitutio.

Arianos vult Porphyrianos vocare.

Arianos libros comburendos eſſe, capitalis ſupplicii conſtituto, ſancit.

† [illegible Greek] *Socrat lib 1. hiſt Eccl. Scripſit eo libros quoq; contra Arianos ſcriptos.*

Cap. XXVI.

Quod Conſtantinus liberalitatis & munificentiæ cauſa a charitatis affectu profecta, Conſtantinopolim Synodo tranſlata, publicum ei præbuit epulum: & muneribus omnes honoris gratia proſequutus, domum quemq; dimiſerit.

CÆterum rebus ad hunc modum euntibus, commodum euenit, vt viceſimus Conſtātini imperii annus tum completetur. Et Romani more recepto, decimo quoque Principis ſui imperii anno, communem & publicum agebant, conuentum diemque feſtum. Itaque & ipſe decere id arbitratus, ad epulas Synodū inuitat, & totis plurimis ordine ſuo collocatis, eodem in loco excipit: multisque & ſermonib. & donis honorificentiam & liberalitatem erga illos declarans, præclariſſimos quoſque eorum
B menſæ ſuæ adhibet. Quorum quidem, quum ille mutilata propter CHRISTVM cerneret membra, atque fidei eorum conſtantiam inde colligeret, labiis ipſe ſuis cicatrices eorum exoſculari & venerari dedignatus non eſt, gratiam ſe oſculo eiuſmodi & benedictione eorum percipere confiſus. Poſteaquam autem finem ſuū conuiuium id habuit, loco ſuo exurgens, ſupplicis more conuentum rogauit, vt qui tantum pertuliſſent labores, perpaucos ſibi dies dare, & recens fundatam vrbem, iam tum perfectam adire non grauarentur, vt precationibus ſuis munitiones & muros eius firmarent. Atque illi ſtatim, quod petierat faciunt, Conſtantinopolim veniunt, Encænia & conſecrationis feſtum diē celebrant, *incruento ſacrificio operantur, precibus votiſque vrbem abunde proſequuntur & firmant, eandemque Dei *genetrici dedicant, nouam Romam, imperantemq; Conſtantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzan-
C tii eccleſiam regente.

Hic denuo illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectos dedit, vt in vrbe quaque diuino cultui addictis atque ſacratis viduis virginibusque, ad ſanctiora diuinorum templorum ſacraria excubantibus, annonæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem ſplendidam magis quam ad vſum neceſſarium pertinerent.

Has Iulianus quidem poſtea † ademit, ſucceſſor autē eius * ex triente præberi curauit. Vbi

** Θεοτόκῳ Græcè* Dei genetrix *dicitur, quod verbum in ſolam virginem matrem Mariam cadit. Θεοτόκῳ autem accentu mutato,* Deo genitus, qui vnus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. *Cui vrbem Conſtantinopolitanam recens extructam Conſtantinum dicauit atq; commendauit* Supra libro ſeptimo, cap 49. *Vtrumq; nomen eiſdem compoſitum literis, ſed accentu diuerſo prolatum, & ſcriptum datiuū caſum habet θεοτόκῳ. Quapropter hic pro Dei genetrice etiam verti poſſet, Dei nato Chriſto, vt hic locus cum ſuperiore ille concordet. Sed librarius in Græco*
D *exemplare τῇ θεοτόκῳ ſcripſit, cum fortaſſe τῷ θεοτόκῳ ſcribere debuerit. Poteſt etiam eſſe autoris memoriæ lapſus. Qui tamen infra Chriſto ſimul & matri eius vrbem eam dedicatam monſtrat.*

vero iam pro ſe quiſque domum redire pararet, cohortatus eos eſt, vt eandem omnes colerent fidem, mutuamque pacem & charitatem maxime conſectarentur: atque vt abſque ſeditione omnes pacati atque tranquilli, rerum vniuerſarū placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de communi concordia feciſ

[Margin:] *Vicennalia ſua Conſtantinus agit, & Synodū conuiuio excipit.*

Stigmata epiſcoporum martyrum exoſculatur. Inuitat Patres Byzantium ad Encænia obeūda celebrāda, & ciuitatē nouam conſecrandam.

* [illegible Greek]. *Conſtantinopolis Virgini matri dedicatur. Viduas virginibusq; ſacris ſumptus annuos Conſtātinus ex publico abunde conſtituit.*

† [illegible Greek]. * [illegible Greek]

Patres dimittit cum piis mandatis.

verba: tum poſtremo vehementer eos admonuit, vt & pro ſe pro [illegible] ſuis, & pro imperio Romano orarent, perpetuoque propitium ſibi diuinum numen facerent: Synodique decretis ſtabilem firmitatem conciliarent. Abſentibus porro ea quæ commemorauimus ſcribens, vt profeſſionem fidei, diligenti atque accurata exploratione tot virorum diſquiſitam & de ſententia totius vniuerſi Dei conſti[tu]tam, iuſſtagiisque tantæ Synodi patrum comprobatam ſuſciperent atque complecterentur, mandauit. Et illorum quiſque tanto affectus honore, domum ad gregem ſuum rediit. Imperator autem ſupra modum lætatus, quod vnam per vniuerſum orbem Eccleſiam, eamque in dogmate conſentientem cerneret, Deo, de omnium vbique Epiſcoporũ vnanimi concordia † ſolenniter gratiarũ obtulit actiones. Et re ſtudioſorum eſſet, Epiſcoporum ipſorum nomina, præfecturas vrbium earumque appellationes noſſe: eaque omnia in Synodali Athanaſii libro reperta appoſuiſſem, niſi tædium prolixioris orationis vitarem: proinde ea inquirere volentibus, permitto. Tempus porro Synodi, ſicuti inuenimus, in menſis Maii vndecimam diem, † indictionẽ vigeſimamtertiam, & conſulatũ Paulini & Iuliani incidit: qui annus ſexcenteſimus trigeſimus ſextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, vigeſimus vero imperii Conſtantini, ex quo rerum in Britania potiri cœpit: tertius decimus porro, ex quo ad Byzantium venit. Synodus vero ipſa Nicææ annis trib. & paulo longius eſt acta. Et res Nicænæ talem habuere finẽ. Conſtantinus autem ex eo tempore prolixius etiam quam antea religionis accenſus ardore, ad vrbes & populos Romani imperii omnes, epiſtolas dedit, vt priori quidem errori nuncium remitterent, Chriſtianam autem doctrinam & religionem amplecterentur. Epiſcopis porro ſane quam liberaliter pecunias mittens, eos ad eccleſiarum ædificationes excitauit, ſumptusq; ad id abunde præbuit. Libros itidem eccleſiaſticos manibus propriis deſcribere & concinnare iuſſit. Sed conſilium animumq; ſcribentis certius indicabit epiſtola eius, ad Euſebium data, quæ ſic habet.

Abſentibus epiſcop. ſcribit.

Dimiſſis epiſcopis gratias agit.

Tempus Nicæni Concilii celebrati.

Cap. XXVII.

Epiſtola magni Conſtantini de eccleſiarum reſtauratione, & ſacrorum librorum comparatione.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. Tantiſper dum ad hoc vſque tempus impietas & tyrannis, pro arbitrio ſuo, miniſtros Seruatoris Dei perſequuta eſt, credo atque adeo certo perſuaſum habeo eccleſiarum omnium opera vel per incuriam pеſſum iiſſe, vel imminentis perſequutionis metu minus eſſe quam dignitas earũ poſtularet perfecta, frater chariſſime. Nunc vero libertate reddita, & ſerpente illo, Dei optimi maximi prouidentia, atq; opera noſtra, à rerum publicarum adminiſtratione depulſo, ſatis in apertum productam eſſe arbitror apud omnes diuinam potentiam, eoſq; qui vel metu vel incredulitate vel etiam peccato oppreſſi fuerant, eo qui † veriſſime conſtat cognito Deo, ad verum rectumque vitæ ſtatũ tandem peruenisſe. Itaque quibuſcunque vel ipſe [illegible] eccleſiis vel alios paſſim epiſcopos, presbyteros, aut diaconos præeſſe noſti, eos admone, vt diligenter incumbant in opera Eccleſiarum quæ ſuperſunt, vel reſtaurandarum, vel amplificandarum, vel vbi hoc neceſſitas poſtulauerit, recens exſtruendarum. Petes autem & ipſe, & alii per te ſumptus neceſſarios à præfectis & prouincialibus magiſtratibus. Diligenter nãque eis per literas eſt mandatum, vt quæ à ſanctitate tua dicta fuerint, ipſi exequantur. Deus te ſeruet, frater dilecte. Hæc de eccleſiarũ ſtructuris, non ad hunc modo, ſed & ad reliquos Epiſcopos ſcripſit. Quæ autem Euſebio Pamphili de librorum comparatione ſignificarit, hiſce ſubiungam.

Litera Conſtantini ad Euſeb. Pãphili de ſtructura eccleſiarũ.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. In cognomine nobis vrbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominum multitudo ſanctiſſimæ Eccleſiæ nomen dedit, ſeque ipſam illi dicauit: vt omnibus illis plurimum capientibus incrementi, faciendũ omnino videatur, vt plures quoque ibi conſtruantur Eccl. Quapropter, quod iudicio noſtro placuit (prudentiæ enim tuæ ſignificandum duximus) id libentiſſime accipe, vt comparatis quinquaginta membranarũ codicibus, qui & ad euoluendũ, & ad portandum commodi ſint, à notariis pulchre ſcribendi peritis, qui ſcilicet probe eam artem didicerint, deſcribi cures diuinarum ſcripturarum libros, quorum * inſtaurationem & vſum Eccleſiis maxime neceſſarium eſſe iudicaueris. Datæ enim ſunt à manſuetudine noſtra * ad Catholicum & diſpẽſatorem generalẽ prouinciæ literæ, vt omnia quæ ad eam rem portandam commoda ſunt, præbenda curet. Porro vt quam celerrime codices deſcribantur & concinnentur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum autem publicorum vehiculorum accipiendorum poteſtatem, ad librorum deportationem, autoritas harum noſtrarum literarũ tibi interim præbebit. Ita enim pulchre deſcripti codices, quam facillime ad nos perferri poterunt. ex Diaconis Eccleſiæ vno miniſterium id adimplente: qui quum in conſpectum peruenerit noſtrum benignitatem noſtram experietur. Deus te ſeruet, frater dilecte.

Conſtantinus ad eundem Euſebium de libris eccleſiaſticis comparandis epiſtola.

Cap. XXVIII.

Quæ magnus Conſtantinus Macario Hieroſolymorum epiſcopo, de viuifico Chriſti ſepulchro ſcripſerit.

Sed enim quum facile quis ex iis liquido cognoſcere imperatoris erga res ſacras ſtudium poſſit, tum id non minus ea etiam quæ de viuifico Chriſti ſepulchro Hieroſolymis egit indicabunt. Quum nanq; cognouiſſet eos olim, * qui idolorum errore tanquam furoris intemperiis acti fuerant, ſalutiferum monumentum defodiſſe, aggere multo molem altiſſimam excitaſſe, Caluariæ & reſurrectionis vicinum circumcirca locum occupaſſe, & lapidibus ingentibus ſolum eius conſtrauiſſe, [v]t obliuioni monumenta memoriæ ſempiternæ mandarent; & templum præterea impudicæ deæ Veneris, ſtatuamque eiuſdem ibi collocaſſe, virgineo partui illudentes: vt qui eo loco debitum Chriſto honorem ſibi præſtandum ſtatuiſſent, ſimulachro ei exhibere viderentur, proceſſuque temporis obliuio veram premeret atque occultaret cauſam: quod nemini libere eo commeare, aut aliis rem indicare fas futurum eſſet, fundirus templ[um] ipſum erue-

re,

[illegible] lib. 1. c. 12.

[illegible] ne ege [illegible] quam [illegible]giſſime à ci-
[illegible] roncet, vt qui celeratis ſacrificiis con-
tam[illegible] ; ac templum aliud pul-
chri[illegible] ne præcipua ampliſſimum magnificen-
[illegible] que extrueri præcepit. Quod tem-
[illegible]um luculenter [e]piſtola oſtendet, Macario
[illegible] mitano epiſcopo, qui & ipſe cum re-
[illegible] patribus Arii opinionem labefactauit,
[illegible] prope verbis ſcripta. *Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Macario.* Tanta eſt Seruato-
[illegible] ſtri gratia, vt nulla orationis vis præſenti
[illegible] ulo digna ſuppetere cuiquam poſſit.
[illegible] etenim monumentum ſanctiſſimæ illius
[illegible] nis terra iamdudum opertum, tot anno-
[illegible] curriculis latuerit, donec per communis
& [illegible] hinc omnium noſtrum hoſtis oppreſſio-
nem, in nitris eius in libertatem vindicatis,
[illegible]utum reluceret, omnem profecto ſtuporem
& admirationem excellit. Nam etiamſi qui
vbique terrarum eſſe videntur ſapientes ho-
mines, in vnum eundemque conuenientes lo-
cum, dignum aliquid te tanta dicere velint, ne
minimam quidem partem tamen eius elo-
quentiæ concertatione attigerint. Tantum
enim miraculi huius fides naturam, quam hu-
mana ratio & cogitatio conſequitur, omnem
excellit, quanto rebus hominum cœleſtia ſunt
efficaciora & potentiora. Eam ob cauſam il-
le mihi ſemper vnicus & præcipuus conſilio-
rum actorumque omnium propoſitus eſt finis,
vt quemadmodum ſeipſam nouis miraculis
veritatis fides exhibet, ſic etiam animi omnium
noſtrum caſtitate & conſentienti promptitu-
dine * alacriores reddantur. Quod quum
omnibus manifeſtum puto, tum hoc maxime
tibi perſuaſum eſſe volo, rerum omnium illud
mihi ſummopere eſſe curæ, vt ſacratum locum,
quem iuſſu Dei, acceſſione fœdiſſimorum
ſimulacrorum, veluti quodam imminenti gra-
uique pondere leuaui, ſanctum quidem iam
tum ab initio illum iudicio Dei factum: ſed
ſanctiorem etiam declaratum, ex quo ſaluti-
feræ paſſionis fidem in lucem protulit, ædifi-
ciorum pulchris ſtructuris exornem. Conue-
nit igitur ſolertiæ tuæ, omnia ſic diſponere, &
res quaſque neceſſarias procurare, vt non mo-
do baſilica aliis quæ vbique ſunt præſtantior,
ſed & reliqua omnia ita conſtruantur atque
parentur, vt quæcunque in quibuſcunque
vrbibus pulchritudine ſunt † excellentia o-
pera à ſtructura iſta longe ſuperentur. Atque
equidem de parietum opere atque artificio,
Draciliano amico noſtro, clariſſimorum præ-
fectorum munere fungenti, & prouinciæ re-
ctori, à nobis mandatam eſſe curam ſcito.
Præceptum enim à pietate noſtra eſt, vt arti-
fices, operæ, & quæcunque præterea ſunt ad
ædificationem neceſſaria, quum id ex ſolertia
tua cognouerint, confeſtim per prouiden-
tiam illorum mittantur. De columnis autem
& marmore, quæ præſtantiſſima & commodiſ-
ſima operis ipſius † forma ſummatim perſpe-
cta, exiſtimaueris eſſe, ad nos fac ſcribas, vt
quot & qualibus opus fuerit, quum ex literis
tuis intellexerimus, ea vndequaq; comportari
poſſint. Æquum enim eſt, locum totius mun-
di maxime admirandum, pro dignitate ſua ex-
ornari. Baſilicæ porro camera, lacunaribus-
ne an alio quopiã opere tibi fieri debere videa-
tur, cognoſcere ex te cupio. Si enim lacunari-

Conſtantinus ad Macarium Hieroſol. epiſcopum litera.

Miraculo magno monumentum liberatoris in lucem prolatum.

** Erga ſanctam legem*

Inſtitutioni ædificationis monet [illegible] Macarius antiſtes committit

† [illegible]

† [illegible]

A bus extruenda erit, auro quoque illuſtrari po-
terit. Quod ſupereſt, ſanctitas tua quibus dixi-
mus magiſtratibus primo quoque tempore ſi-
gnificet, quot operariis artificibusque, & quan-
tis impenſis ſit opus. Quin & ad nos quoque
vt celeriter referatur, da operam, non mo-
do de marmore & columnis, verum etiam de
lacunaribus, ſiquidem hæc pulchriora com-
modioraque eſſe iudicaueris. Deus te conſer-
uet, frater dilecte.

Cap. XXIX.

Vt Imperatoris mater Helena Hieroſolymis fuerit, & ibi crucem ſanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem ſint acta.

Literis porro eis conficiendis, mater ipſa
Imperatoris beata Helena, quæ illum ta-
B lem genuit, adminiſtra fuit. ipſo namque Syno-
di coactæ anno, in ſomnis oraculo admonita,
peccatiunis ergo, locorumque ſacrorum co-
gnoſcendorum gratia, Hieroſolyma petierat:
neque ſe ea in re vel itineris laborem vel ſene-
ctutis moleſtiam remorari eſt paſſa. Ad extre-
mum enim iam vitæ peruenerat, & de rebus at-
que religione Chriſtianorum pie admodum
ſentiebat. Plurimi porro faciebat, vt crucis li-
gnum & viuificum Chriſti monumentũ inue-
niret. Et quantumuis difficulter, attamen ea
tandem inuenit, vt quidem nonnulli dixere:
Iudæo homine ex paterna quadam annotatio-
ne regionem indicante: re vera autem, vt e-
quidem puto, Deo ſignis quibuſdam & viſio-
nibus nocturnis oſtendente. Quum enim Deo
viſum eſſet, res diuinas & occultas in lucem
proferre, minime opus fuit humanis indiciis.
Enimuero Imperatoris iuſſu, contaminato il-
lo templo diruto, aggereque exportato, ex eo
C loco ſacrum illud reſurrectionis antrum exti-
tit, & tres ſparſim diſiectæ cruces: & tabula
præterea alba inuenta, in qua diuerſis literis Pi-
latus regem Iudæorum ſcripſerat, eaque ſupra
caput Chriſti collocata * in morem columnæ,
crucifixum illum Iudæorum regem eſſe pro-
mulgarat. Cæterum quod literæ diffluxerant,
& tabula temere iacta iacebat, difficilis adhuc
diuini ligni inuentio erat, quod ordine confu-
ſo cruces diſiectæ fuerant. Quid nanque cu-
rarent, qui ita illas temere diſiecerant, vt loco
ſuo quanque relinquerent? præcipue quum
milites mortem propter ſabbatum depro pe-
rarent: iidemque præterea inauſpicatum eſſe
crederent, ad cruces morari virorum, qui per
vim illatam mortui eſſent, quapropter alia alio
proiecta. Quum ergo incerta inquiſitio eſſet,
dubia animi Imperatoris mater Deum obſecra-
uit, vt eius indicium fieret. Atque ille ambiguita-
tem quodam diſſoluit modo, lignum demon-
D ſtrans, ad quod Dominicum affixum corpus
fuerat, & quod diuini ſanguinis ſtillam defluẽ-
tem exceperat. Mulier quædam honeſto loco
nata, graui oppreſſa morbo, extremo laborabat
periculo. ad hanc Macarius vna cum Helena cu-
initibuſq; eius venit: & ſignum ille dedit, quæ
ex crucibus iſtis fœminæ ægrotæ impoſita peri-
culum omnino diſcuteret, eam Chriſti cru-
cem eſſe. Atque precatione facta, crucem
quamlibet ſeorſim ille adhibuit. Et duabus ad-

Helena mater Conſtantino filio literis in cauſa pro ſtatu Chriſtianæ adeo eo ſenectutis fuit. Eadem religionis ergo Hieroſolymam profecta.

Inuentio ſepulchri & crucis Domini.

** ἐν εἴδει ςήλης.*

Miraculum quod veram Chriſti crucem indicauit. Ruffin in Eccl. hiſt. c. 7 & 8.

E montis, in eodem ofhilomnous mulier diſcrimine manſit, vitæ iam deſperatæ. Vt autem ventro ei impoſuit lignum, ſubito illa reſpexit: viribuſque firmiter collectis, lecto ſtatim exiluit. Dicunt quoque, poſtea mortuo prorſus crucem impoſitam, in vitam illum derepente reuocaſſe. Hoc ſane modo memoriæ proditum eſt, ſacrum in apertum productum eſſe lignum. Cuius partem maximam diuina Helena argenteæ ciſtæ incluſam, Epiſcopo ad memoriam poſterarum generationum reliquit: vbi etiam ſacram Exaltationem quotannis peragendam ſanxit. Partem vero ad filium Imperatorem tranſmiſit. Quam illum quo animo quis ſuſcepiſſe dicat? quum fide ſecum ipſe reputauerit, vrbem eam ſeruatum iri, in qua tam ſacrum conſeruaretur † donarium. Quapropter eam partem ſtatuæ ſuæ incluſit, quam in vrbe à ſe magnifice condita, ſuper Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Conſtantini foro. F Miſit illa etiam ad eum ex ſacris clauis quoſdam, quos tum ad monumentum reppererat: illis porro corpus Chriſti transfixum fuerat. Quorum altero ille ſibi fertur galeam inſtruxiſſe, alterum equi frenis inſeruiſſe, vt in certaminibus tutus à vulneribus illæſuſque maneret, & ſic tempore ſuo prophetia Zachariæ impleretur: *Erit*, dicentis, *in freno equi ſanctum Domino omnipotenti.* Quæ prophetæ quidem ſancti olim cognouerunt, poſtea vero temporibus ſuis, quum Deo viſum eſt, euentum certum ſunt conſequuta. Atque id non admodum eſt mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerum quædam prænunciarunt. Quemadmodum quidem certe & illud Sibyllæ vel ex aduerſarius quiſque confitebitur, de ſancta Cruce antiquitus dictum:

Sacer exaltationis ſanctæ Crucis dies.

† κειμήλιον

Hæc ſe Socra. hiſtor. ex aliorum relatione audita ſcribere, ait lib. 1 cap. 17.

Claui quibus Saluator cruci eſt affixus.

Sibyllæ oraculum de ſancta Cruce.

ὦ ξύλον μακάριον, ἐν ᾧ θεὸς ἐτάθη.

Apud Ethnicos quoque nonnullis futura de rebus ſacris manifeſtata.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Plurimi namq; apud Græcos, qui cæteris præſtare ſunt viſi, multas nouerant prophetias, quas verſibus grauioribuſq; ad populum verbis veluti quædam oracula incluſerunt. G Et erat poteſtatis diuinæ, vt equidem iudico, ad futurarum rerum certiorem conſenſum, non ſolum per peculiares miniſtros futura prædicere, verum ſenſim quoq; aduenis & alienis ad id vti: perinde atq; muſicus quiſpiam, gratum & iucundũ decantans carmen, ſuperuacaneas quoq; percurrit plectro chordas: aut ornatus gratia, ſupra eas quæ ex vſu ſunt, alias etiam adijcit. Hæc etiamſi per digreſſionem, commode tamen dicta eſſe puto: quod à doctrina noſtra alieni, † præſtantiore quadam Dei ordinatione, futura de Chriſto prædicarunt.

† οἰκονομίᾳ κρείττονι.

Cap. XXX.

De eccleſiis quas Helena & Conſtantinus Hieroſolymis & circa ea loca conſtruxerunt.

Templum in Caluariæ loco conditum, noua Hieruſalem dictum.

ἀντίτυπον

Templa ſplura Hieroſolymis à diua Helena extructa.

IMperatoris mater Helena, ampliſſimo templo in reſurrectionis & Caluariæ monumento ita conſtructo, vt nulli prorſus, quæcunq; vel pulchritudine vel magnitudine eximia ſunt, cederet, nouæ Hieruſalem nomen indidit, † exemplari ſcilicet veteris illius & iam ſoluti tabernaculi. Ipſa vero domeſticis propriiſque impenſis alias duas magnifice ſacras conſtruxit ædes. alteram in Bethlehem, ad eam in qua Chriſtus natus eſt ſpeluncam, ſexies mille paſſibus ab vrbe diſtantem: in cuius ſanctiore ſacrario humi, & præſepe, & ſpeluncam ſacram eſt complexa. alteram vero in Oliuarum monte, ad verticem ipſum, vbi relictis diſcipulis Chriſtus in cœlos eſt aſſumptus. Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethſemani prædio genitrici Dei, atque in ſacrario ipſo viuificum eius ſepulchrum firmiter incluſit. Quum vero decliuis is ſit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex ſancta vrbe Orientalem plagam verſus ferentes. Multorum quoque ſermonibus circumfertur, decliuiorem eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam vallem Ioſaphat dici. In propinquo etiam eſſe hortum illum, in quo proditus eſt Chriſtus, & in quo orare ſolitus fuerat. Sanctis iiſdem infantibus, & vbi Angelus paſtoribus lætum attulit nuncium, in eis ipſis locis * ſacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipſis, F & * Verbi puerperæ, necnon aliam quoque ſponſo Ioſepho ædem. Inde Bethaniam progreſſa, Lazaro Chriſti amico inſigne ædificauit delubrum: abeſt id Hieroſolymis paſſuum millibus duobus. Deinde ad ſacrum Iordanem conuerſa, circa ſpeluncam vbi olim domiciliũ Baptiſta habuit, perpulchram ædem illic erexit. Aliamque † ad accliuitatem montis, Heliæ Thesbitæ. Atque inde quatuor dierum itinere emenſo, Tiberiadem venit, vbi τὸ δωδεκάθρονον, hoc eſt, duodecim thronorum templum ſtatuit quo loco Chriſtus quinque hominum millia pauit. In ea regione eſt Capernaum, vbi miraculum illud in Centurione editum, & in paralytico, qui per tectum demiſſus, ſtatim ſalutem inuenit deinde vbi mulier ſanguinis fluxu laborans reſtituta eſt. Siſtitur etiam in loco qui dicitur ἑπτάπηγον hoc eſt, ad ſeptem fontes: vbi ingens illud miraculum de ſeptem panibus & paucis piſcibus, Dominus fecit. Acceſſit quoque ad Tiberiadis piſcarum, & in locum vbi G Magdalena ſanata eſt. Et quouis loco diuerſa Apoſtolis conſtruxit templa. Intra vrbem Tiberiadem, ſocrus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum conſtituit delubrum. Itidem porro in monte Thabor fecit: in quo Melchiſedech Abrahamum dicitur benedictione proſequutus eſſe. In ipſo autem transformationis loco, qui ſplendorem illum mirificum conſpexere, Apoſtolis tribus pulcherrimam extruxit eccleſiam. Quo loco multam etiam reliquit pecuniam, in ſubſidium eis qui ibi manerent, locumque ipſum excolerent. Inde Orientem verſus deſcendens, Nazareth peruenit: & * ſalutationis Angelicæ domo reperta, Dei genetrici peramœnum excitauit templum. Et in Cana Galilææ, vbi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ, & * ex occultis incertiſque bottis vinum factum, aliam quoque ſacram ædem ædificauit. Cæterum in vrbem ſanctam reuerſa, H in Sion ampliſſimum longe lateque conſtruxit templum, in cuius poſtico domum circumcluſit, in qua, foribus clauſis, propter metum Iudæorum, diſcipuli fuerant congregati: in qua etiam ſacra cœna peracta, ſacraque pedum lotio, necnon Spiritus ſancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & epiſcopus Iacobus renunciatus eſt. In eo templo marmorea quoque fuit columna, ad quam quum flagellis cæderetur, alligatus eſt Seruator.

Bona in eius locis quoq; ædes regnum

Vallis Ioſaphat.

** ἱερὰ φροντιστήρια.*

† τοῦ λόγου λοχευτρίας.

† πρὸς τῇ ἀνάντει

Eccleſia duodecim thronorum.

ἑπτάπηγον.

Mons Thabor.

Χαιρετισμοῦ.

Simonis Cananæi nuptia

ἐξ ἀδήλων

tor … cuius parte ſiniſtra, diui prophetæ Dauidis ſepulchrum magnifice in ſublimi collocatum. Sion ipſa ad Auſtralem vrbis eſt ſita partem … ſuperiorem eius ſortita regionem, … Chriſti reſurrectionis loco. … Caiphæ Petri Apoſtolorum principis … ad … conſtituit. Atque in to… & ad fontem qui Siloe dicitur, … opera. Poſtremo & agrum … curauit in aduenarum ſcilicet & … ſepulturam. Sed & filij Con… ad arborem Mambre, quæ … dicitur, quindecim ſtadijs … vicinam habens Hebron, … autem circiter ducenta & quinquaginta ſtadia abeſt: vbi vera certaque fama eſt, … cum Angelis contra Sodomam … & filium Dei hoſpitaliter acceptum eſſe ab Abrahamo, ab eoque Iſaaci procreationem annunciatam, maximum ornatiſſimumque templum erexit. Intellexerat enim Conſtantinus ſub ea arbore, veteres Græcæ ſuperſtitionis aras conſtruxiſſe, Græcis ſacrificijs illic operatos eſſe, vinum libaſſe, thura adoleuiſſe, bouem, hircum, & gallum ſacrificaſſe, lucernas accenſas oleo infuſo appoſuiſſe, placentas obtuliſſe: quoſdam etiam numos & varij generis vnguenta, in vicinum puteum conieciſſe, ita vt rerum coniectarum ingenti copia, aqua inutilis ſit reddita. Quod ſane Conſtantini vxoris mater, quum forte iſthac tranſiret, viſum, genero ipſi renunciauit. Animaduerterat enim æſtiuo tempore, loci incolas, longinquiores etiam Palæſtinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et conuentus celebritaſque ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, quod Patriarcham geneciſque ſui principem iactarent Abrahamum: Græcis vero, propter Angelorum in eum locum aduentum: Chriſtianis porro, quod Deo dilecto illi, id prædictum fuerat, quod multis poſtea ſeculis de virgine futurũ fuerat. Qua re Cõſtãtinus cognita, epiſcopis Palęſtinis vitio vertebat, inprimiſq; Euſebium Pamphili perſtringebat, quod ſic tam ſanctum locum deſpexiſſent. Itaque epiſcopis Phœnicis mandauit, vt ex ipſis fundamentis aræ euerterentur, ſimulachra igne comburerentur, ac templum ibi tantæ antiquitatis nomini conueniens extrueretur, eo quo diuinum numen eccleſiæ recepto ritu coleretur, locuſque de cætero a contaminatione omni liber eſſet. Quod ſi quis deinceps eiuſmodi quidquam facere deprehenſus eſſet, eum graui mulctatum iri pœna, conſtituit. Atque imperata hæc ad rem collata, legitimum conſequuta ſunt exitum. Nec minus Heliopoli in Phœnicia altam ſacram ædem Conſtantinus ædificari præcepit, eique Epiſcopum ſuum, & ſacrum clerum dedit: vetere ſublata lege, quæ communes eſſe vxores, & aduenientibus hoſpitibus virgines ſuas proſtituere iubebat: et dubia & anceps quod eos ſoboles, nullumque eius diſcrimen eſſet. Hoc tam abominandum ſcelus abolens, vt gentes familiæq; dignoſcerentur, effecit. Simile quiddam etiam in * Aphacis fecit.

Templum namque Veneris iſthic ad Libanum montem demolitus, vna quoque fœdos & indecores, qui maxime habebant, concubitus prorſus ſuſtulit. In Cilicia porro Pythonicum euertit fanum, atq; incubantem ibi dæmonem eiecit. Non tantum autem eccleſias e fundamentis terræ extruxit, verum etiam pro ſuo erga Chriſtum flagranti deſiderio & amore, vt in ſolitudine quoque ſancta haberet ſymbola, ædem ſacram è varijs linteis fieri curauit, eamque veluti priſcus Moſes, ſicuti … me antea eſt dictum, ſecum circumtulit. Quin & plures eccleſias alias, in ſanctis illis locis, ſupra … genita, amantiſſima Dei fœmina Imperatoris mater condidit: & ad chariſſimum ſibi filium, in Occidentalibus poſt Synodum agentem partibus, eſt reuerſa.

Cap. XXXI.

De Deo gratis operibus beatæ Helenæ, eiuſdemque obitu. Item de cognomine ei vrbe: præterea hiſtoria fidem prope excedens de ſancto martyre Luciano.

PErmulta quidem ſunt, quæ illius in Deum amorem & pietatem teſtantur: non minus tamen eam virtutem, quod nunc dicturus ſum, declarabit. Dicitur itaquidem Hieroſolymis, ſacris virginibus ad epulas vocatis, famulæ præſtitiſſe officium. Manibus enim ipſa ſuis eſcas illis appoſuit, malluuium & aquam præbuit, aliaque omnia muniſtrationi obiuit, quæ conuiuis inuitatis exhiberi moris eſt. Munera vero plurima & precioſa donaria, Orientalibus attribuit eccleſijs. Indigentibus res neceſſarias affatim largita eſt. Et multo in meliorem reduxit ſtatum, qui temporum difficultate euerſi fuerant. Sic illa captiuorum vincula diuturniora ſoluit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob cauſam condigna etiam à Deo accepit præmia. Etenim in præſenti hac vita, ea eſt conſequuta, vt præſtatius quidquam nemo ei accidere potuiſſe putarit. Nam auguſta renunciata eſt, & numos aureos ſub effigie ſua procudit, imperialibuſque theſauris in poteſtatem ſuam redactis, pro arbitrio ſuo eſt vſa. Quum autem ei finis vitæ inſtaret, cum celeberrima memoria Romæ deceſſit, vnde octuagenimum agens annum: quum quidem in extrema illa alloquutione & valedictione, moritura, de piè Chriſtianæq; vitæ inſtituto, permulta mandata filio dediſſet. Ingentes quoque ei poſt obitum tribuit honores: quales ſcilicet eam decebant, quæ tam pie ſancteque vixiſſet. Extra vrbem Romanam ſepulta, in templo rotundo marmorea vrna depoſita, atque biennio poſt vna cum vrna Conſtantinopolim deportata eſt: principes ipſam imperialia monumenta ædis ſanctorum Apoſtolorum illata, lætiſque poſt hæc atque etiam † nocturnis memorijs, vt par erat, eſt celebrata. Hieroſolymis autem venerandæ illæ virgines, quibus veluti quædam ancilla inſeruierat, præcipuis eam ſunt memorijs ſolenniter proſecutæ. Quod ſi quis mundana hæc in aliquam bonarum vtriuſque rerum rationem referre velit, in eo quoque omnem longe ſuperat obliuionem. Perinde enim atq; pignus quoddam futura felicitatis habēt, ad memoriam eius ſempiternam, in Bythinia vnam * & in Palæſtina alteram vrbem: quibus Imperator filius conditis, memoriam illi tribuit immortalem. Admodum vero bea … He-

lenam

Marginal notes: Sepulchrũ Dauidis. — Quercus Mambre. — In locis plerisq; … ſacra … — Sozomenus l. 2. hiſt. cap. 4 & 5. — Item Heliopoli Phœnicia … — * Tripart. li. 2. ca. 10. — Portatilis Conſtantini eccleſia. — Diuæ Helenæ pietatis opera. — Exemplū … — Præmia pietatis … — † … — H. … — Memoria … defunctæ. — † … Conſtantinus duas … Helena …

Helenopolis. Nouell. 28.

* Luciani martyris corpus a delphine Helenopolim Byzantium est delatum.

† ἐν τῷ οἰκείῳ στήθει ...

Exemplum imaginariæ perceptionis Eucharistiæ

† ... Luciani martyris discipuli plerique discipuli Ariani.

E lenam regione & ſitu alterius delectatam eſſe ferunt, quæ ante hac Drepanum nominata fue- rat: quum quod ibi orta eſſet, tum quod * Lucianum martyrem poſt martyrium obitum eo à Delphine deportari contigit. De quo martyre illud eſt decantatum: moriturum eum, quum vis tyrannica neque templi neque ſacrarii copiam faceret, & vincula quoque atque plagæ motum prorſus denegarent, † in ſuo ipſius pectore diſcumbentem, horrendo illo operatum eſſe myſterio, ad eumque modum & ipſum participaſſe de immaculato ſacrificio, & aliis vt inde communicarent, ſuaſorem fuiſſe. Sacrum id in carcere perficiebatur, & eccleſiæ ſpecimen ſacer ille chorus, qui eum iam † morientem ſtipabat, repræſentabat. Aliam quoque ob cauſam ita ſacris operabantur, vt ſcilicet quæ à piis peragebantur, ab iis qui alterius eſſent opinionis, non conſpicerentur. Huius diſcipulos eſſe dicũt, Euſebium Nicomedienſem, Marin. Calcedonenſem, Theognidem, Nicænum, Leontium, qui deinde Antiochiæ epiſcopus fuit, Antonium Tarſi Ciliciæ antiſtitem, Numenium, Eudoxium, item Alexandrum, & Aſteriũ Cappadocem, quos ad Græcorum ſuperſtitionem deflexiſſe fama eſt, tyrannorum crudelitati cedentes: poſtea autem lapſum atque errorem, opem ferente eis ad pœnitentiam præceptore, renunciaſſe. quamuis iterum non idem ſibi cum magiſtro ſentiendum eſſe delegerint, Arii opinionem ex profeſſo complexi. De beata Helena F hactenus.

* *Socrates lib 28 cap 28 ſcribit Conſtantinum vices multas amplificatas in formam vrbium extuliſſe, atq; imprimis Drepanum ſeu Drepanum, à matris ſuæ nomine Helenopolim vocaſſe. & ciuitatem quandam ab eo conditam in Paleſtina, à ſororis ſuæ appellatione nomen Conſtantiam dediſſe.*

Cap. XXXII.

De tribus magnificis crucibus, quas in magna co'umnis Conſtantinopolis Conſtantinus collocauit: & mirifica, de vna earum narratio.

Tres ſignum crucis in cœlo Conſtantino apparent.

Tria crucis trophæa Conſtantinopoli à Conſtantino locis celebribus ſtatuta.

G VErum enimuero Conſtantinus, quum vbique terrarum in illuſtribus vrbibus delubra, tum maxime in cognomine ſibi ciuitate, ca extruxit: quam ſtatuis & aliis admirandis operibus exornauit, ſicuti in fine proximi expoſuimus tomi, Quod vero re ipſa ſanctæ Crucis vim & efficaciam expertus fuerat, ſummopere eam ſemper venerabatur atque admirabatur. Ac poſt Helenæ reditum tres immenſa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplum earum quas ter in cœlo viderat: primum Romæ, contra Maxentium depugnans: ſecundo, quum commiſſo cum Byzantiis prælio tropæum de eis ſtatuit: tertio autem, quum Iſtro ponte iuncto, Scythas vltra id fluuium ſubegit. Ad imitationem igitur triplicis iſtius viſionis tres ex ære fieri curauit cruces, eiſque ſacra hæc impoſuit nomina, Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ: *Ieſus Chriſtus vincit*: Ex his, cui nomen Ieſus inditum, auro per omnes partes diffuſo ornata collocata eſt ſuper ... icem ſeu arcum triumphalem in foro vt obſcuriore ſignificatione ardorem pietatis ipſius indicaret. Potentia namque roboris eius Græcam ſuperſtitionem debellauit. Alteram H vero venerandam ſacramque crucem, Chriſti nomen præferentem, in Porphyretica Romana ſtatuit columna, in loco qui Φιλαδέλφιον, hoc eſt, *fraternus amor* dicitur. Tertiam, quam Conſtantinus quidem νίκη, id eſt, *victoriam* vocauit, Heraclius autem ἀήττητος, hoc eſt, *inuictam* nominauit, in alta marmorea columna poſuit, in loco cui nomen eſt Ἀρτοπωλεῖον, id eſt, *forum panarium* ad quam multæ etiam ſupra opinionem hominum virtutes ſunt editæ: atque in primis, ſi qui* rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus & ſuffuſionibus premerentur, ſanati ſunt. De qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne vero quiſquam narranti mihi fidem non habeat: nihil enim tam præter opinionem & præter fidem eſt, quod Deus non perficiat: neque etiam quidquam quod Deus velit, impoſſibile eſt. Dicitur namque & vere dicitur, quum ad eam Angelus Domini ter quotannis per altiſſimum intempeſtæ noctis ſilentium, perinde atque emicans quoddam cœlitus fulgur, cum ſplendore inſuſtentabili venit, crucem eum circumire ſuffitum facientem: ſuauique voce quaſi cuiuſdam tenuis indicis, præſentiam ſuam illis qui puritate vitæ à vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei ſunt, inſinuare: atque vbi cantu ineffabili diuinum carmen ter ſancti hymni pſallens continuerit, rurſum illum veluti ſtellam magnifice emicantem * ad munia redire ſua. Hanc ſane venerandam Domini crucem, longo poſt tempore, decimumoctauum annum Mauricio imperante, quod immenſo terræ motu corruerat, ferreis quibuſdam operibus Heraclius firmauit, & in baſi eius huiuſmodi incidit inſcriptionem: * Opus Deo acceptum Imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inſcriptio ad mea vſque tempora durauit. Hæc de tribus crucibus à Conſtantino conſtructis.

* ῥίγει φλεγμονῆς.

Sanationes ad crucem ſignum mirifica.

Miraculum ad eandem crucem deſcendentis è cœlo Angeli.

* αὖθις ...

* Ἔργον θεάρεστον βασιλέως μεγάλου Ἡρακλείου ...

Cap. XXXIII.

Vt Conſtantinus Chriſtianiſmum vbiq; terrarum propagari curauerit.

QVi rerum omnium illud quam maxime ſtuduit, vt religio ampliora caperet incrementa. Neque ſe continere ea in re potuit. Vniuerſos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad Chriſtum adductos atque pertractos voluit, Apoſtolicam prorſus declarans mentem & ſtudium. Quandoquidem autem homines Romano ſubditi imperio, præter rationem omnem, metum atque ſuperſtitionem propter conceptam de ſimulacris opinionem tenebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam eſſe cultus eius apud ipſos obliuionem putauit. Id vero nec aliter nec prius fieri potuit, quam illi templa, & quæ in eis ſunt ſtatuas negligerent atque contemnerent. Conſiliumque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatoriis paſſim publicatis, populi metuentes ne de rebus ſibi chariſſimis in periculum venirent, in officio fuere. Et templorum cuſtodes ſacerdoteſque, quum quod agerent non haberent, res quæ antea apud eos in honorem fuerant deſpexere: & quæ dudum in abſtruſo latentia à nemine conſpecta fuerant,

Propaganda Chriſtianiſmi gratia, dictis propoſitis, idolorum templa negliguntur, & ſtatuæ diruuntur.

Sacerdotes idololatræ, templa contempta, ſua ipſi ſacra prodidere.

rant, ex adytis arcaniſque locis protraxere: quęque oculis ipſis cognita erant, omnium oculis expoſuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis eſſet precij, igni adiudicata, & in minuta fruſta concisa: quæ vero ex ære artificioſo opere abſtracta eſſet, propter pulchritudinem & præſtantiam, in nouam Imperatoris vrbem comportata eſt: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo ſeu circo equeſtri & alibi paſſim collocata. Abductus igitur eſt ex Pythij oraculi ęde Apollo, ex Helicone Muſæ, & Delphis ſacer tripos: atque celebris ille Pan, quem Pauſanias poſt Medicum bellum dicauerat. Templa porro neglecta, prorſus ad ruinas ſunt redacta. Omnino etiam tum & apud Ægas Æſculapij * in Syria, & apud * Aphacos ad Libanum montē Veneris delubrum ſublatum. Vtrunque autem veteribus & celebre & venerandum habitum. Quæ quō ita fierent, ex ſententia Imperatoris res procedebat. Et qui templa deorum, quæ prius coluerant, iacere, ſtipulaque & ſtorea complexa eſſe videbant, in contemptum eorum veniebant, maiorumque errorem reprehendebant. Quidam nos ſunt æmulati. Alij Imperatoris ipſius gratia, oportere ſe Principis mores & inſtituta colere exiſtimabant. Nonnulli porro ab epiſcopis & Monachis, in quos diuinis quibuſdam iudicijs inciderant, edocti ſatius eſſe Chriſtianam ſuſcipere religionem cenſuerunt. Proinde populi multi & vrbes totæ ad Chriſtianiſmum ſe conferebāt. Quemadmodum Gazæorum † nauale, quod Maiuma dictum erat, maximeque antehac dæmonum cultui addictum fuerat, totū ſe ad nos contulit. Cuius vt communem & vniuerſam tranſitionem remuneraretur, magnum illi habuit honorem. Vrbem enim eſſe promulgauit, Conſtantiamque cognominauit, propter religionem, locum eum vnius ex filiis nomine cohoneſtans. Idē conſequuta eſt quæ apud Phœnices Conſtantina eſt vocata: nam cādem ob cauſam Imperatoris ipſius ei inditum eſt nomē. Multæ quoque & aliæ vrbes ſua ſponte ad ſacra noſtra colenda ſunt adductæ, quæ & ſimulacra ſua libentes euerterunt, & templa in eccleſias Dei commutarunt. Talibus incrementis quum Eccleſia augeretur, profeſſio fidei etiam per barbaras nationes peragrans, omnem occupauit orbem. Non tantum enim qui ad amnem Rhenum ſunt populi, Chriſtianam religionem ſuſceperunt, ſed etiam Galli & Celtæ, qui vltimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimæ eis nationes, ad Iſtrum colentes, non ita pridem fidem in Chriſtum complexæ, ex vita agreſti ad humanitatem & manſuetudinem ſe compoſuerunt. Atque vt verum dicam, barbaris omnibus, vt Chriſtianiſmum complecterentur, vna occaſio fuit: inter Romanos & exteros populos bellum ſubinde geſtum, ſub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo ſiquidem varia permiſta in Orientem tranſiens, eam orbis partem prædabunda peragrauit: atque alij abunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Romanos: atque ibi plurimam prædam agentes, multos quoque ex ſacerdotibus captiuos abduxerunt. Qui apud eas nationes, quum morbos curarent, dæmonesque ſola Chriſti inuocatione exigerent, & integros prorſus atque irreprehenſibiles vitę mores exhiberent, barbari paſſim viros eos propter virtutem & admiranda opera veneratione proſequentes, quid eos facere deceret, ab eis cognouerunt: Deoque per illos conciliato, cultum numinis meliorem ſequuti, ſinceramque doctrinam complexi ſunt, ac poſtremo eccleſias quoque conſtruxerunt. *Socrat. lib 1.c.20.*

** Rectius ſupra cap. 30. eod. in [illegible] illa Sicuti etiam apud Sozomen. lib. 2. c. 5. legitur, Locum Et extrema reſonant naualibus Æga.*

† Hic die certo ad inuocationem & preces quaſdam ex ſummo Libani montis iugo emicans ignis perinde atque ſtella in vicino flumine, quod Adonis vocatur, ſub mergebatur: Veneram cœleſtem eum eſſe dixere. Sozom. lib. 2. cap. 5.

Cap. XXXIV.

De Iberis, vti ad piam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſint adducti.

SIcuti & Iberi, gens barbara & bellicoſa Chriſtiani facti ſunt, Conſtantino Romanum imperium adminiſtrante. Habitat autem hæc natio in interiore Armenię parte, ad Septentrionem & Euxinum verſus. Sunt autem Iberorum in Hiſpania coloni. Pręfuit eis in religione colenda captiua quædam mulier: quæ quum alias ſemper pudice caſteque vixerat, tum captiua quoque nihil de pietate ſanctioreque inſtituto remiſit. Nam diu noctuque pietatis exercitia exhibebat, ieiuniis plurimum vacabat, continueque precationibus inſiſtebat. Itaque barbari nouo vitæ inſtituto, viſo, eam admirari, & quanam de cauſa hoc ſic faceret, percontari. Illa porro candide & ſimpliciter, ſic Chriſtum filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui ſic coleretur audito, obſtupuerunt. Interea accidit, vt regis filius etiamnum infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eum mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri poſſet. Vt autem puer à nutrice circumlatus eſt, neque meliuſcule habuit, tandem etiam ad captiuam illam eſt deportatus. Quæ in multorum præſentia, nihil ſane ex materia aliqua compoſiti remedij admouit, neque enim ſe quidquam eiuſmodi ſcire affirmauit: ſed puero in linteolo, quod ei è pilis contextum erat, iam lacerum, repoſito, ſimplicem ei fecit medicinam, nomine Chriſti ſuper eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione vt protinus moreretur, quamprimum precatio eſt facta, liber à periculo fuit. Ex eo tempore præclara eius mulieris fuit fama, matrique pueri & aliis fœminis innotuit. Nec ita multo poſt, & eam ipſam pueri matrem incurabili oppreſſam morbo, eodem reſtituit modo: eamque eſt hortata vt deinceps ei diuinum præſtaret cultum, gratiamque haberet, qui bonorum conciliator, veræque ſalutis, vitæ, & regni ſit dator. Eum eſſe Chriſtum, verum Dei verbum. Et poſtea quotidie ad eam frequentans, ſalutaria ei veræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter regina re ipſa dictorum veritate in ſeipſa cognita, hominem in magno habuit honore. Sed enim rex quum è coniuge & celeritatem & rationem remedij intellexiſſet, donis mulierem munerari voluit.

Iberes Armeniæ populi & mulierem captiuam ad Chriſtianiſmum perducti. De Iberibus. Plin. lib. 4. cap. 4. & 10.

Sozom. lib. 2. c. 6. & ſeq.

Fœmina ea regis Iberorum filium iam complorátum, reſtituit, per inuocationē nominis ipſius Chriſti.

Reginam quoque ipſam ægram ſanat. Hanc ad Chriſtianā religionem complectendam exhortatur. Dona munera ſibi à rege oblata non recepit [illegible]

At illa nihil ſibi opus pretium eſſe dixit, cum abunde in Chriſto ſuppeterent opes omnes: ſibique ingentis muneris loco fore, ſi & ipſi eundem numinis cultum complecterentur. His illa dictis, munus ſatis grande ad regem remiſit. Quem deinde ſenſim quodammodo vxor perſuadebat, pulchrum errorem ei ſuadens, diuerſo prorſus quam olim Eua fuerit, animata modo. Colendum enim eſſe admonebat eum, quem mulier illa annunciaret Deum: magnum quippe illum, qui facillime quæ vellet facere, regna in placido atq; quieto ſtatu cõſeruare, obſcuros illuſtrare ac locupletare, humiles ſubito magnificare, & quoſuis in rebus aduerſis ſaluare poſſet. Hæc quum ſic vxor commemoraret, Iberiæ Princeps flectebatur ille quidem verbis, ambiguus tamen erat. Suſpectas enim habebat res nouas, & præterea immutare verebatur patria inſtituta. Porro venatum aliquando cum familiaribus ſuis eſt profectus, & ecce nebulæ denſæ è montibus diffuſæ, tenebras ingentes adduxere: opacitatemque ſyluæ condenſantes, diem conuertere in noctem. Perangusta venatio erat, & iter impeditum & imperuium. Metuebant ſibi omnes, & quo quemque ſors tulit, ſunt diſperſi. Nec minus & rex ipſe ſolus peruagans, patrios inuocabat DEOS. Vt autem nihil de ea calamitate eſt remiſſum, pro eo atque fieri ſolet, quum homines inopinatis opprimuntur caſibus, captiuæ illius DEI in mentem ei venit: conſtituitque adeo ipſe ſecum, culturum ſe eum de cætero, ſi malum tam ſubitum ſibique præter expectationem oblatum diſcuſſiſſet. Hoc ſic decreto, caligo ſtatim ſoluitur, & ſerenitas ampla radiis in ſyluam coniectis ſuccedit. Itaque lætus domum redit: vxori quod acciderat, ſuamet recenſet: mulierculam illam acciri ſtatim iubet, ſeque ab ea de cultus eius ratione doceri ardentius petit. Atque illa, quum quæ par opusque fuerat dixiſſet, confeſtim ipſe ſuos conuocat: & orationem pro concione ad eos habens, beneficia quæ captiua illa in domum eius contuliſſet, commemorat: & quamuis † nondum dogmate noſtro initiatus, populis tamen ſuis voluntatem ſuam exponit. Et illi vniuerſi ſimul cultum Chriſti ambitioſa alacritate complectuntur. * Ac primo quoque tempore deſcriptione à muliere facta, eccleſiam ſane quam celebrem erigunt. Atque ipſe quidem viros, coniuox vero vna cum captiua mulieres magno ſtudio ad religionem adducebant. Etiam parietes circumcirca exſtruxerant. Poſtquam autem columnas quoque funibus quibuſdam ſurſum trahentes, locis ſuis collocabant, vna quidem & altera columna facile ſedem ſuam obtinuere. In tertia vero difficilis admodum & laborioſa fuit collocatio. neque enim ars conatui ſufficiebat, neque robur trahentium quidquam proficiebat: & permulti erant, qui illam machinis adtraherent. Superuenit nox, & alii omnes domum quiſque penetrat. Sola autem captiua mulier in eo loco permanſit, precibus Deum implorans, vt facilis columnæ in baſi ſua redderetur repoſitio. Nam illa ad medium vſque erecta, obliqua conſiſtebat parte altera ſublata, immobili prorſus permanente altera. Factum id vt Iberibus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de

Regina regi ſuum ad Chriſtianiſmum inuitat.

Rex in densis tenebris ... Ambigerat in venatione tenebrarum denſarum ... efficitur.

Hic ad Chriſtianiſmum ... appellit.

Mox ſuos ad eundem complectendum exhortatur.

† μήπω μυηθεὶς τὰ τοῦ δόγματος.

Cinus ... Eccleſiam conſtruunt.

... columna ... perficitur ...

E numinis cultu ſtatuerent, certiora eſſent. Diluculo namque proximo ad Eccleſiam venientes, veluti miraculum & ſomnio prorſus ſimile quiddam viderunt. Quæ etenim prius immobilis fuit columna, directa paruo interuallo ſupra baſim ſuam ſuſpenſa perſiſtebat. Et illa conſternatis omnibus, & Chriſtum ſolum verum Deum profitentibus, in conſpectu omnium paulatim ſua ſponte ſe demittens, melius quam ars vlla efficere requeat, loco ſuo eſt adaptata. Poſtea vero & reliquæ columnæ facile collocatæ atque firmatæ ſunt. Atque Iberes deinde ſtudio omni opus id abſoluerunt: cohortante etiam ea ipſa captiua,

* *Regis ad exemplum totus componitur orbis. Claudian. Vita principis cenſura eſt, eaque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur* Plin. Iun.

F legatos ad Conſtantinum miſere, qui fœdus cum eo paciſcerentur, ſocietatemque belli cum Romanis facerent, ac pro eis rebus genti ei ſacerdotes atque Dei miniſtros dari orarent. Qui quum publice quæ apud eos acta fuerant, & quam paratus eſſet populus is vniuerſus ad Chriſtum colendum exponerent, mirandum in modum ea legatione delectatus eſt Imperator. Et quam potuit celerrime, rebus quas petierant omnibus ex eorum voluntate confectis, oratores ipſos domum remiſit. Hoc modo, Iberes prædicationem Chriſti ſuſceperunt, & tot annorum lapſu nunc etiam magis in religionis cultu acquiſcunt.

... legatos mittunt ... presbyteros & ... impetrant.

CAP. XXXV.

Vt etiam interioris Indiæ populi Chriſtianiſmum ſint amplexi, & natio itidem Armeniorum

G SVb eiuſdem imperio, & interiorum quam qui ad nos vergunt, Indorum gens, quæ Bartholomæi doctrinæ expers permanſerat, à ſacro quodam Frumẽtio inſtituta, ſacri dogmatis particeps eſt facta. Ne quis autem, putet, Chriſtianiſmum ab hominibus prouenire: id vel ex eis qui apud Indos fuere Chriſtianis, facile eſt cognoſcere. Indi autem Sabæi primum, deinde etiam Homeritæ ſunt appellati. Nationem eam ex Abraham & Cetura prognatam, regionemque eam quam Græci magnam & fœlicem Arabiam nominant, eſſe, extremumque Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius metropolis & primaria vrbs eſt Saba. vnde ad Solomonem, fama obtinet, aduenisse reginam illam Auſtri. Gens ipſa circumciditur, ac Soli, Lunæ, aliiſque eius regionis incolis dæmonibus ſacrificat. Immixta ei quoque eſt non exigua Iudæorum H multitudo. Hanc regionem philoſophus quidam Metopius Tyrius, cognoſcere & perſpicere volens, veteres ſapientes Platonem, Empedoclem, & Democritum, qui viſendorum locorum gratia, longinqua vſi ſunt nauigatione, maximeque propinquiorem Metrodorum, qui Indos perluſtrauit, imitatus aſſumptis adoleſcentibus duobus genere ſibi propinquis, & Græcæ linguæ non imperitis, (liberalibus enim artibus eos erudierat) eo eſt profectus. Atque ibi quibus opus erat rebus

Indi quoque interiores ... modo ad Chriſtianiſmum ... Chriſtianiſmum non ab hominibus, ſed à Deo ... Indi, Saban, Homeritæ. Magna & felix Arabia. Plin. lib. 6. c. 28 Idololatria Indorum.

Metopius Tyrius philoſophus ... ſecum ... duob. adoleſcentibus ... Sozom. lib. ... c. 19.

perſpe-

A perſpectus, iam in reditu erat, Ægyptia vectus naue. Propter penuriam autem ſiue aquæ, ſeu alterius neceſſariæ rei, ad portum quendam appulere. Euenerat tum vt fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, ſolueretur. Atque Indi alicunde incurſione in eos facta, quum alios pleroſque, tum ipſum philoſophum interemere: adoleſcentulos autem captos regi ſuo dono abduxere. Et ille iuniorem quidem, Ædeſius ei nomen erat, miniſterio vini miſcendi, Frumentium autem arcano regiarum literarum & pecuniarum curandarum muneri (ingenioſum namque, & ad huiuſmodi munia obeunda idoneum eſſe cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiam ei fidem præſtitiſſent, moriens rex, vxore & tenero filio relicto, diuturnam illorum beneuolentiam libertate data compẽſauit, & quocunq; eſſe loco vellent, migrandi eis poteſtatem permiſit. Itaque illi Tyrum, quæ patria eis erat, redire properabant. B At Indorum regina, quod tener admodum, filius eius eſſet, eos, vt aliquot adhuc ad tempus, pueri regnique curatores conſtituti, donec ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obſequuntur illi. verebãtur enim heræ optata reiicere: & Indorum regnum, quoad potuere, adminiſtrant. Et magis penes Frumentium ſumma rerum erat: qui, vt equidem puto, inſtigante Deo, ſi qui apud Indos Chriſtiani, aut qui nauibus eo frequentarent Romani eſſent, diligenter perſcrutabatur. Eos inuentos perhumaniter accepit, locisque, Chriſtianorum more, ſuis cum eis orauit. Atque ea progreſſus via, orationis domum conſtruxit: & quoſdam ex Indis ſacris noſtris inſtituens, precationibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus eſt. Et filius regis iam ephebus erat. Atque illi quamuis, vt manerent, plurimum cogerentur, attamen & cum regis & cum matris eius bona venia in patriam ſuam rediere. C Et Ædeſius quidem Tyri, propter propinquos ſuos, poſtea presbyterii aſſumpſit dignitatem. Frumentius vero Phœnicia relicta, Alexandriam ſe contulit: atque ad Athanaſium quum veniſſet, qui nuper admodum ad ſacra eccleſiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei expoſuit, & vt procliues paratique ad Chriſtianiſmum ſuſcipiendum eſſent, oſtendit. Et inſuper, non deſpiciendam eſſe tam opportune oblatam venationem, ſed epiſcopum eo & clerum illis quamprimum mittendum eſſe ſupplicauit. Athanaſius porro verbis eis in animo ſuo perpenſis, epiſcopis, qui tum Alexandriæ aderant, aduocatis, non alium aptiorem magiſque idoneum ad cultum diuinum ibi adaugendum iudicauit eſſe, quam eum ipſum, qui primus ſemina Chriſtianorum communionis apud eos ieciſſet. Atque ille perſuaſus, epiſcopatum ſuſcẽpit: & in regione Indorum reuerſus, præco Euangelii iſtic omnibus factus eſt. D Tantopere vero eum laudatum eſſe ferunt, vt parem cum Apoſtolis laudem & honorem tulerit. Clariſſimum enim eum Deus reddidit, prodigiis & miraculis inſignibus exornans. Et locupletem nactus gratiam, plurima Deo conſtituit templa. Medicuſque animarum iuxta & corporum incurabilium diuturna ſanauit vulnera. Hæc Rufinus memoriæ prodidit, qui ſe Ædeſium Tyri conueniſſe refert. Et ad hunc quidem modum † ſacerdotalis dignitas, &

Meropius in reditu captus interficitur. Adoleſcentes Ædeſius & Frumentius in regno Indorum miniſterium aſſumũtur. Ii libertate donantur.

Mox pupilli Regis curatores conſtituuntur.

Per Frumentium mentetur Indus Chriſtiana ſacra colere primum didicit.

Ædeſius & Frumentius in patriam ex India reuertũtur. Ædeſius presbyter Tyri fuit.

Frumentius, ſuaſore Athanaſio Epiſcopo Alexandrino, epiſcop. ab eodem factus, in India pro paganda fidei Chriſtianæ cauſa mittitur. Epiſcopus corporum ſimul & animarum medicus.

† ἱερωσύνη

A adminiſtratio apud Indos eſt inſtituta: vnde deinceps diuinum dogma finitimas quoque regiones peruaſit. Eiſdem fere temporibus, Armenios itidem Chriſtianam religionem complexos eſſe audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edẽdis clarus fuit, multa à Teridate propter CHRISTVM paſſus, & poſt multas variasque malorum ſpecies ad quatuordecim annos foueæ cœnnſæ & caligi noſæ incluſus eſſet, Teridates ipſe eius gentis princeps, cum domo ſua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam eſt expertus. Ad vitam enim ſimul & formam porcorum redacti, ſeipſos deuorabant. Sed enim ex fouea illa extractus diuus Gregorius, vno ſigno omnibus CHRISTVM colere perſuaſit: & ſuilla forma atque vita liberatos, inſtitutum noſtrum complecti coëgit, delubra eis conſtruxit, ſacra arcani & myſtici ſacrificii celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex B ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vna cum Teridate ad Imperatorem magnum Conſtantinum veniſſe tradunt, eumque tam miranda, & inopinata audientem magnopere lætatum eſſe, & Gregoriũ ipſum totius eius regionis Epiſcopum ordinatum, co miſiſſe. Gregorius igitur Teridatis ſuffragio comprobatus, quum idolorum fana ibi euerteret, tum Chriſto ſacra templa erexit, & miraculis præcipuis vniuerſam gentem ad fidem noſtram redactam baptizauit, atque ad Seruatorem Chriſtum adduxit.

Armenii etiã Chriſtũ cognoſcunt, per magnũ & mirificũ Gregorium.

Homines in ſues vindicta diuina conuerſi iidem per Gregorium priſtinum ſtatum recipiunt, & Chriſtiani fiunt.

* *Alium hunc Gregorium Mirificum fuiſſe aliquis putet, ab eo quem ſupra Origenis diſcipulum, & Epiſcopum Neocæſarienſem in Ponto extitiſſe legimus. Sed vnus & idem eſt. Sicuti colligere eſt infra ex lib 11 c 19.*

CAP. XXXVI.

C *Quid Sapori regi Perſarum acciderit: de epiſcopo Symeone, deq; iis qui cum eo martyrio ſunt affecti.*

NOn lõge poſt, p finitimos populos ad plurimos dogma noſtrum peruenit: à quibus & ad Perſas doctrinam eum pertigiſſe exiſtimo. Nonnulli etenim ex Perſis, cum Oſroënis & Armeniis familiarius agentes, & cum ſanctis quibuſdam viris verba conferentes, paulatim virtutem illorum experti, ad vitæ eorum æmulationem tacite ferri, & Chriſtianiſmũ amplecti cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum eſt auctus, eccleſiæ conſtructæ, ſacerdotum ordo inſtitutus, aliaque quæ noſtrorum ſunt ſacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam. Ii enim antiquitus, veluti familia quædam ad quam ſacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi ſunt, ægre fuit, D iamdudum odio atque inuidia aduerſus religionem noſtram, nobis infenſis. Ii Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Creſiphontis, primariarum in Perſide vrbium, epiſcopum, per calumniam deferunt, veluti Romanorum Imperatori amicum, rebusque Perſarum infeſtũ. Et rex fide illis habita, primum Chriſtianos vehementer vexauit, præfectos illis viros ſæuos conſtituens, & tributa grauia imponens, vt

Origo & propagatio Chriſtianiſmi apud Perſas.

Magis ibi & Iudæis, Chriſtianiſmi, dolet.

Ii Symeonẽ epiſcopum Perſidis calumnioſe Saporem regem deferunt.

ſcil… tegeſtate & exactorum crudelitate expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere ſtudio fuit. Deinde ſacerdotes atque pi… os, tanquam eorum præfectos iugulare, eccleſias demoliri, ſacra donaria publicare, & Symeonem perinde atque religioni ſimul & regno Perſarum inſidiantem comprehendi iuſſit. Itaque Magi Iudæis adiuuantibus, eccleſias ſtatim ſolo æquant: & Symeones ferreis compedibus vinctus, apud regem ſiſtitur. Vbi ſane virum ſe honeſtum & bonum præſtitit. Poſt multa namque verbera introductus, non amplius, vt conſuetudo eius fuerat, adorare illum ſuſtinuit. Quapropter ira percitus tyrannus, quid id tandem eſſet, quod nunc demum præter morem faceret, interrogat. Atque ille: *Quod nunquam antea*, inquit, *ſicuti nunc, productus ſum vi mihi illata, vt verum Deum prodam.* Quum quidem nulla inter nos eſſet diſſentio, quæ moris Perſici ſunt feci: nunc autem nefas id eſſe duco. De veritate namque & fide nobis eſt certamen. Porro Sapores illi, vt Solem adoraret, neceſſitatem imponit: quod niſi faceret, non ipſum modo, verum etiam omnem quæ ibi eſſet Chriſtianorum gentem, interituram eſſe minatur. Sed enim quum neque minis illum territans, neq; promiſſis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla ſpes eſſet reliqua, illum vel ſacra ſua proditurum, vel Solem adoraturum, vinctum remittit in cuſtodiam. Quem, dum abducitur, Vſthazanes vetulus eunuchus Saporis olim pædagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem aſſurgens, vt martyrem adorat: tum enim forte pro aulæ palatio conſidebat. Symeones vero ne verbo quidem eum dignatus, quaſi iniuria affectus præterit: illud in eo deteſtans, quod non ita pridem † coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis ſuffuſus ingemiſcit, veſtem ſplendidam ponit, pullam ſumit atque pro ædibus conſidens luctum gemitu & lachrymis miſtum continuat, talia ſubinde verba referens: *O me miſerum, qualem erga me futurum ſperem, qui a me † nulla adhibita vi pernegatus eſt Chriſtum?* quando Symeones iſte veteri conſuetudine mihi coniunctus, ea de cauſa ne aſpectu quidem me dignatus, præterit? Hæc Saporem latere non potuerunt. Itaque accito eunucho, num quid domi ſuæ ei aduerſi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunii domi eſſe dicit: felicitatis quippe id eſſet, ſi quid domi eſſet mali. facilius namque id futurum fuerat, quam tanta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, quod & viuo, & Solem aſpicio. iamdudum qui morerer meritus: propterea quod non ex animi ſententia, tua gratia, diuinum Soli exhibui honorem. Itaque vtroque nomine me mori debere iudico, tum quod tantopere deſideratum, rerum longe pulcherrimarum proditor factus, negauerim Chriſtũ: tũ quod te quoq; ipſum decepi. Atque his dictis, adiurat, haud quaquam ſe poſthac mutaturum ſententiam. *Sapores ad tantam eunuchi mutationem conſternatus, Chriſtianis quam maxime ſuccenſet, impoſturis atque incantationibus talia ab eis agi exiſtimans.* Et propter familiarem conſuetudinem gratiamque quam nutricium ſuum proſequebatur modis omnibus à propoſito eum deducere tentat, crudelitatem m… ne… imperans. Vt autem perficere,

Grauis perſequutio Chriſtianorum in Perſide.

Symeones comprehenditur. Ad regem vinctus adducitur.

Regem ſeg… tem ad cultum non adorat, ſolita veneratione obſeruantia omiſſa, Symeonis idem Soli ſacrificare in…

Reducitur in carcere. Vſthazanes eunuchus qui fidem abnegarat, ab eo deſpicitur.

† Αἰδεσθείς. Adorare eſt, ſummiſſionis gratia ſe inclinare, aut veneraria

Vſthazanis pœnitentis luctus

† ἀβιάστως.

Vſthazanis publica apud regem peccati confeſſio.

Reſipiſcentia conſtans

Vſthazanes … reuocare conatur, ad ſupplicium capitale du…

E quod voluit, non potuit, Vſthazane non tam ſe eſſe ſimplicem aut ſtupidum dicente, vt pro factore & creatore creaturam colendam eſſe ſtatuat: ita victus Sapores, caput ei amputari iubet. Enimuero quum iam ille abduceretur fideliſſimum quendam ex eunuchis ad regem mittens, hæc renunciari ei iubet. Qua ab ineunte ætate, ô rex, beneuolentia in te, patrem tuum, & familiam omnem fuerim, alacriter vobis inſeruiens, nihil mihi teſtibus opus eſſe credo: ſcire enim te omnia noui. Sed enim pro eo quod ſemper gratificari vobis ſtudui, vnam hanc peto gratiam: quam te quidem, qui multas acceperis, reddere eſt æquum. Grauiter enim moriturus fero, quod perinde atque infidus, maleque de familia veſtra meritus, pœnas pendam. Quapropter præconem publice omnibus promulgare iubeto, Vſthazanem morte mulctari, non quum regiam aut regnum quidquam admiſerit, ſed qui ſacra Chri- F ſtianorum profeſſus, minime regi parere voluerit, vt quem ardenter coluerit Deo negato, pro illo Soli diuinum ferret honorem, propter ea ſupplicium ſuſtinere. Atque internuncius hæc ita ſignificat. Sapores autem petitionem implet. Recte namque promulgationem eiuſcemodi caſuram putabat. Etenim ſi Chriſtiani cum animis ſuis reputarent, nulli de cætero parſum iri, quando nutricius & tam charus regi vir necaretur, celerrime eos Chriſtũ colere deſituros. Præterea vero factum id Vſthazani quoque commodum accidit. Quemadmodum enim, quum timore adductus Solem adorauit, multos ex Chriſtianis tranſuerſos egit: ita imitatores eius rurſum futuri fuerant illi, quum pro veritate religionis cæſum eſſe cognoſcerent. Atque Vſthazanes quidem ita præclare vitam ſuam finiit. Poſtera autem die Symeonem quoque rex trucidari præcepit. Erat autem ea dies, quæ venerandam Domi- G nicam reſurrectionem Chriſti præcedit. Quin & alios itidem centum vinctos, qui ex epiſcopis & alio ſacro ordine erant, tum iugulari iuſſit. Symeones igitur productus, neque ipſi regi, neque Soli ad orationis cultum exhibere volens, perquam libere & fortiter de dogmate ſuo decertauit. Maximus porro Archimagus, hoc Magorum princeps, quum illos abductos, an viuere, & rem diuinam de regis ſui more facere vellent, interrogaſſet, atq; id illi cuncti detrectaſſent, ad ſupplicium omnes condemnati ſunt. Symeones vero præſenti animo eſſe, & confidere eos iuſſit: atque in memoriam eis reuocauit mortem ſimul & vitam ſempiternam, reſurrectionem quoque, & veram pietatem. Et teſtimonia quædam ſacrarum literarum adducens, facile fidem faciebat orationi ſuæ: Mortem ſcilicet affirmans eſſe vitam. At ſi quis per timiditatem cultum Dei deſerat id demum veram eſſe mortem. Neque H ita multum abeſſe tempus, etiamſi nemo occidat, quin ſua ipſa ſponte mors præſto ſit: quippe quam nemini, qui genitus ſit effugere liceat. Quæ autem futura ſint æterna, & æuum ipſum teſtem habentia, non omnes ex æquo prorſus conſequuturos: ſed vnicuique certam quandam & exactam adhibitum iri, quæ vitam hic actam examinet, amuſſim accepturumque quemlibet pro operibus ſuis bonis præmia immortalia, atque itidem rurſum ſupplicia pro

…catur. Extrema Vſthazanis ad regem … precatio. Non vult … vt maleficus ſed vt Chriſtianus mori. Quod ſatis ad ſupplicium capitis ſuæ cauſa impetrat hoc à rege, cum … ra Chriſtianos id commodum viſum eſt. Commodius vero Vſthazanis ad Chriſtianos, quos negatione ſua offenderat, confirmandos, fuit.

Vſthazanis martyrium.

Symeonis & … centum eccleſiaſticorum virorum ſplendidiſſimum pridie Reſurrectionis Dominicæ martyrium.

Quibus verbis Symeones commartyres ſuos in extremo ſupplicio capitis ad conſtantiam & fortitudinem ſit exhortatus.

[illegible] perpetratis ſempiterna, Maximum eſſe, [illegible] tam pro nomine Dei proucere, atq; [illegible]os bonorum omnium ſummũ & felici[illegible] Eiuſmodi vero Symeones, veluti quid[illegible] bonus pædotriba, ad certamina diſci[illegible] inungens, ingenti fiducia illos ad cæ[illegible] prægredi eſt cohortatus. Cæterum [illegible]ſtquam centum [illegible] ſunt, poſtremo & ipſe Symeones gladio eſt percuſſus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Ananias, ſeue[illegible]am, & * ſeniores ſeu presbyteri eccleſiæ eius. Trementi vero Aninæ, dum ad cædem præparatur, Puſices regiorum artificum præ[illegible]us: *Conniue, inquit, paullulum o ſenex, & oculos claude, & ſi leni animo enſem excipe: ſtatim enim videbis magnum lumen Dei.* Hæc cum dixiſſet, correptus, & ad regem tractus eſt. Vbi quum Chriſtianum ſe profeſſus eſſet, quod liberioribus verbis doctrinam defendiſſet, & pro martyribus contra regem ſtetiſſet, quaſi non opportune aut decenter dicendi libertate vſus eſſet, nouo quodam modo ad mortem eſt condemnatus. Ceruice namque perfoſſa, lingua inde eius eſt extracta. Præterea vero ex calumnia quorundam, filia quoque eius ſacra virgo interfecta eſt.

Cap. XXXVII.

De Tarbula Symeonis ſorore: de Acepſima, & Mile, epiſcopis: aliiſque in Perſide ſedecim millibus martyrum.

ANno proximo, ipſo * luculento Reſurrectionis die, edictum Saporis Chriſtianos morte mulctans, paſſim eſt propoſitum. Ibi tam innumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio eſſe ſublata, quod multi etiam ex regia aula ſuſtinuere. Inter quos & Azades, apud Saporem maxime gratioſus, certamen pertulit, propter quem in magnum coniectus mœrorem rex, multitudinem ipſam poſtea iugulari non ſuſtinuit, ſolos autem religionis antiſignanos gladio feriendos cenſuit. Simul quoque tum comprehenſa eſt ſacra quædam virgo cum famula, eiuſdem vitæ inſtituti ſectatrice. Cui ſoror etiam fuit, quæ poſt mariti obitum nuptiis ſecundis renunciauerat. Tarbula porro ea, quam comprehenſam eſſe diximus, erat epiſcopi Symeonæ ſoror. Erat autem per calumniam in vincula coniecta, quod Iudæi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia veneficio inſidiatam eſſe reginæ. Ægrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque vera eſſet, approbabat. Facilime ſiquidem fidem habuit rebus deteſtandis, quæ ſic ærumna oppreſſa iaceret: præcipue quum † ex genere Iudæorum eſſet, inſtitutiſque eorum viueret, eoſque ſibi ſincere & ex animo bene velle putaret. Quæ res illis ſatis præbuit occaſionis, ad odium explendum. Itaque ſacras illas virgines, in partes duas ſerra diſciſſas, in crucem egerunt: reginamque ægrotam, vt per medias illas iret, † permouerunt, vt ſcilicet piaculum abominandum in ipſas immitteret. Tarbulam hanc forma atque vultu venuſtam, quidam ex magis, amore eius ex conſpectu antea captus clam ad ſe accitam, de concubitu compellauit: atque ſi ſe poteſtati eius committeret, mercedem ei calumniæ eius abolitionem eſt pollicitus. Tantum vero abeſt vt illius cupiditati puella aſſentiretur vt contumelia impudicam eius petitionem proſequuta ſit, morique potius decreuerit quam virginitatis pudicitiam prodere. Saporis edicto paſſim promulgato vt cæteris quidem, ſicuti ſupra dictum eſt, parceretur, in duces autem religionis ſolos capitaliter animaduerteretur: magi, eorumque principes ea re exultantes, incredibile dictu eſt quanta cum improbitate Perſidem peragrantes, epiſcopos & ſacerdotes occiderint. Potiſſimum autem in regione Adiabenorum crudelitatem omnem exhibuere. Eſt porro ea Perſica regio, Chriſtum tota profitens. Eadem tempeſtate & Acepſimas epiſcopus ductus eſt, & cum eo ex eius clero permulti. Atque alios quidem facultatibus eorum direptis dimiſerunt: Acepſimam autem magi flagris multis verberatum, ingenti vi ad Solem adorandum adigere ſunt conati. Verum vbi nihil egere, carceri eum incluſerunt. Quem Iacobus quidam dignitate presbyter, ſua ſponte ſequutus, magos orauit, vt in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi Epiſcopo grandæuo ſubiectus, ærumnaſque eius ſedulitate miniſterii ſui alleuauit. In eiſdem vinculis fuere Aithalas presbyter, † Ioſeph, Azadanes, & Abdieſus, diaconi, plurima flagella, propter doctrinam perpeſſi. Poſtea vero vbi Archimagus, re cum Sapore communicata, poteſtatem ab eo in illos, pro arbitrio ſuo, niſi Soli diuinos offerrent honores, animaduertendi obtinuit, regiſque ſententiam vinctis declarauit, atque illi in continenti Chriſtum abnegare, multoque magis Soli diuinam rem facere reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatus. Et tum quidem Acepſimas conſtantis fortitudinis ſpecimine edito, in flagranti certamine vitam finiit. cuius cadauer Armenii quidam, clam ſublatum, ſepeliere. Reliqui vero, & quidem plures, loris corpora conſciſſi, pietate tamen nihilominus integri & ſalui, denuo in vincula ſunt coniecti. In iis, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeo ſunt brachia luxata, humeriſque deuulſa, vt deinceps emortua, vſu nullo dependerent, neque ei ad cibum ori admouendum ſufficerent. Quapropter aliorum ea in re eum miniſterio vti oportuit. Sed & complures alios ſacerdotes, diaconos, monachos, ſacras virgines, alioſque præterea ſingulari in doctrinam Chriſtianam ardore præditos, magnoque labore in ſacris eccleſiaſticis verſatos excu-

* Κατὰ τὴν ἐπιλάμπουσαν ἑορτὴν τοῦ πάσχα. [illegible] *Quibus verbis eleganter Paraſceue & feſtum Chriſti dies ſignificatur.*

Ante conſtitutionem iſtam, alio Saporis edicto, innumeri Chriſtiani in Perſide gladio ſunt cæſi, qui [illegible] Magis quæſtiones oppidatim agentibus [illegible], vel ſilentio Chriſtum negarent, teſte Sozom. libro ca[illegible] [illegible] [illegible] Chriſti die [illegible] martyrum variis ſupplicus ſublata eſſe paſſim in locis multis ſcribit. H[illegible]

Martyres Abdechalas & Ananias [illegible] Puſices [illegible] martyrio [illegible] ſacrata.

Martyrium Azadis [illegible]

[illegible] Martyrium Tarbulæ virginis Symeonis [illegible]

† [illegible] Iudæis [illegible] Tarbula [illegible] Magi per Perſidem omnes [illegible]

Acepſimas martyrium.

Iacobus presbyter & Acepſima epiſcopo [illegible] † Pro Ioſepho Sozom. habet Iacobum. Aithalas, Ioſeph, Azadanes, Abdieſus martyres.

Aithalæ brachia [illegible]

Epiſcoporũ martyrum in Perſide catalogus.

excruciauit. Horum numerum inire non fuit. In quibus fuere epiſcopi, Barbaſymes, Paulus Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormiſdas, Papas, Iacobus, Romas, Maaras, Agas, * Bocchoris, Abbas, Abdieſus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapores, Iſaac, & Dauſas, in regione Zabdæa (hoc enim illi nomen erat) à Perſis bello captus. Ea tempeſtate, vna cum * loci eius epiſcopo Mareade, etiam motiuorum excitator Milas, cum clericis ducentis quinquaginta numero, qui à Perſis itidem captiui abducti fuerant, innotuit. Milas ſane Perſicus miles fuerat, mutatoque viuendi more, Apoſtolicum ſequutus eſt inſtitutum. Et oppidi cuiuſdam in Perſide epiſcopus factus, quum ſæpe multas graueſque ſuſtinuiſſet plagas, vbi neminem Chriſtianam religionem amplecti velle animaduerterit, † dira incolis imprecatus, inde diſceſſit. Non longe vero poſt, quum primarium ibi magiſtratum gerentes † maieſtatem regiam læſiſſent, adducto eo exercitu longe maximo, Perſa oppidum diruit, locumque eius bobus aratro iunctis proſcidit, & tanquam agrum conſeuit. Milas autem ex eo oppido, ſicuti dixi, diſcedens, ſola pera in qua ſacrum Euangeliorum librum ſeruabat, accepta, Hieroſolyma precationis ergo venit. Deinde Ægyptum, ad viſendos ibi Monachos, petiit. Quantus autem vir is immenſis miraculis edendis, mortuiſque adeo reſtituendis fuerit, Syri ipſi, qui vitam & res eius geſtas in literarum memoriam retulerunt, libris ſuis teſtabuntur. Mihi ſatis fuerit, hæc tantum de eo dixiſſe, eorumque duntaxat meminiſſe, qui apud Perſas ſub Sapore diuinum ſuſtinuere agonem. Aegre enim quiſquam numerum inierit, & qui nam, & vnde fuerint, aut quomodo, quæue ſubierint ſupplicia. Varii namque, multorumque generum cruciatuum apud Perſas ſunt modi: qui in eis etiam cum ambitione quadam, laudem & gloriam maxime oſtentant. Quantum autem ratione complecti licet, eorum qui tum ibi martyrium abſoluerunt, & alicuius fuere nominis viri & mulieres, extra multitudinem eam quæ numerum excedit, ad milia ſedecim fuiſſe dicuntur. Quorum nomina recenſere operoſum iudicantes, qui Edeſſæ ſunt, Perſæ & Syri Chriſtiani, hoc tantummodo memoriæ commendarunt.

** Sozom. habet Bochras.*

Χωρεπισκόπου Mareadis epiſcopus.

Milas, alii Mileſium vocant.

Εξ αὐτο. clerici martyres.

Ἐνεχείρισαν τῷ Θεῷ. Inſultauit oppido Sozomenus.

† ἐξαμαρτόντων ἐς βασιλέα. Profectio Hieroſolymitana religionis ergo. Oppidum quoddam apud Perſas contempto verbo Dei in crimen læſæ maieſtatis apud regem ruens, & deinde in pernitiem eſt collapſum.

De numero martyrum Perſarum.

Cap. XXXVIII.

Quæ Conſtantinus Sapori Perſarum regi pro Chriſtianis ſcripſerit.

POſteaquam autem laudatiſſimus Imperator Chriſticolas ibi ita affligi intellexit, ægre id ferens, magnopere eſt perturbatus. Et paratus quidem ad opem illis ferendam erat: ſed quod faceret vt illi eo quoque loco quietam ducerent vitam, non habebat. Sed enim accidit, vt legati tum ex Perſide ei adeſſent: quorum optatis quum ſatisfeciſſet, recte ſe facturum putauit, ſi Sapori de Chriſtianis qui ſub eius regno eſſent, quidquam etiam ſignificaret. Itaque epiſtolam ad eum, dignam profecto illam quæ maxime celebretur, dedit: maximam ſe illi debiturum eſſe gratiam oſtendens, ſi quietem eis qui ſacra Chriſti colerent, per-

Conſtantini ad Saporem Perſarum regem pro Chriſtianis epiſtola.

E mitteret. Neque eſſe quod religionis eius cæremonias criminaretur: quippe illos non victimis mactatis, quemadmodum ipſos, ſed incruentis gaudere ſacrificiis: & preces ad DEVM fundere, cui non effuſus ſanguis gratus eſſet, ſed anima virtutem ſincere exhibens, & dogmata veræ pietati maxime conuenientia. Proinde laudandos eos eſſe magis, qui ſibi ita credendum, DEVMQVE colendum ſtatuerent. Ad hæc DEVM illum propitium habiturum eſſe recepit, ſi Chriſtianorum pietati conſulendum putaret. Atque ad id indicandum, Galienum illum & Valerianum, præterea vero ea quæ ſub ipſo accidiſſent, produxit. Illos enim, tantiſper dum Chriſtianos quieſcere paſſi eſſent, facile Imperii curſum tenuiſſe: eoſdem autem, potiſſimum vero Valerianum, poſteaquam, ſicuti reliqui Imperatores Romani, perſequutionem aduerſus Chriſtianos excitaſſet, ab ipſis Perſis victum,
F in diſcrimen diuinæ vindictæ incidiſſe, & apud eos captiuum miſere vitam finiiſſe. Sed enim ſibi ipſi, propter fidem in Chriſtum, DEVM opitulatorem fuiſſe, omnemque inde Romani imperii ditionem ab ipſo vſque occidentali Oceano, cum bona Orientis parte, in poteſtatem ſuam perueniſſe: multa à ſe bella confecta, & de grauibus tyrannis diuino nutu tropæa eſſe ſtatuta: Ad quas res nihil ſibi opus fuiſſe vel hoſtiarum mactatione, vel vatum ariolorumque prædictione: ſed ad victoriam omnem ſatis fuiſſe, ſolam Crucis, quæ copiis ſuis præierit, armaturam, & orationem præterea ſanguinis prorſus expertem. Ad finem porro epiſtolæ hæc etiam verba affert. *Hoc hominum genere, Chriſtianorum dico* (de his enim mihi eſt ſermo omnis) *quomodo me elatum iri lætitia putes, ſi audiam, Perſarum quoque res florentiſſimas, pro eo atque cupio, plurimum exornari? vt res ſimul & tibi pulcherrime, & illis itidem optime, atque ita vtriſque ex æquo feliciter cant.* Sic namque vniuer-
G ſitatis huius DEVM clementem habiturus eſſes, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitudine es, tibi commendo. Hos ipſos, quoniam pietate quoque præclarus es, tibi trado. Hos congruenti tibi humanitate & beneuolentia complectere, à te ipſo ſimul, & à nobis, per fidem, immenſam initurus gratiam. Tanta diuino huic viro, de omnibus qui vbiuis locorum in cognitionem Chriſti veniſſent, inerat ſolicitudo. Quapropter talis quum fuerit, abunde quoque diuina cura fretus, Europa, Libya, & plurimis Aſiæ prouinciis ditioni ſuæ ſubiectis, ſubditus ſuis, qui perlibenter ei paruere, beneuolis vſus eſt. Iam vero & ex barbaris plurimi, partim ſua ſponte, partim bello ſubacti, non grauate eum coluere. Vbique denique tropæa excitata, victorem Imperatorem eum promulgarunt.

Exempla Chriſti perſequutoribus principibus res eſſe aduerſas, dociſſe[?] ſecundas autem Chriſtianorum ſecundas.

Ampliſſimum paratu Conſtantino frugum[?] Subditi eſſe beneuolus & iſta. Barbarorum maximum obſeruantiam. Victoria inſignis.

H

Cap. XXXIX.

De vita monaſtica, vnde ea initium ſumpſerit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores.

ATque ipſe quidem eiuſcemodi actionibus ſuis efflictim religionem noſtram auctam honeſtatamque voluit. Sed & ipſa per ſeipſam in magna fuit gloria, per eos qui tum

Religio Chriſtiana ſub Conſtantino per ſe ipſam quoque florens

ad

ad [illegible] aſpirabant, homines. Multi enim [illegible] ex Confeſſoribus ſuperſtites erant, in eccleſiis enitentes. Quin etiam celebrem eam reddidere, fidemque ampliore gloria auxere, [illegible] ſplendore, qui eo tempore monaſti[illegible] ſolitariamque conſectabantur vitam. Nam veluti arcana & diuina quædam res, cœ[illegible] ad homines delapſa eſt hæc Philoſophia: qu[illegible] quæ & diſciplinarum artes, & diſputatio[illegible] in nugas, vt quæ ſuperuacuæ ſint, o[illegible] cumque quod in ſtudiis melioribus potiquear, ſibi vendicent, impedimentoque adeo ad puritatem vitæ ſint, prorſus negligat: ſolaque natiua vtens virtute, ea quæ ad illam perficiendam, & ad vitia tollenda faciunt, doceat & excolat: quæ vero inter hæc habentur media, eorum nullam ducat rationem, prorſus autem circa res verſetur honeſtas: atque eos qui à vitiis longe abſint, virtutem autem minus conſectentur, prauos atque improbos cenſeat. Non enim oſtentationem, ſed actionem virtutis admittit: nihili prorſus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriam faciens. Et quum generoſe fortiterq; animæ perturbationes expugnat, tum neceſſarias naturæ res parum admodum curat, vilipendens, etiam quaſcunque corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalem illam mentem ſublimis tollitur, nocte dieque illam cogitans atque intuens: mirificis etiam modis colens, continuiſque precibus conciliens. Puritate vero animi, bonorumque operum factis, ad ſinceritatem religionis graſſans: externas expiationes, & quæcunque eius generis ſunt, luſtrationes deſpuit, & verum piaculum eſſe peccatum ipſum putat. Atque ita rebus externis ſuperior facta, imperiumque (vt ita dicam) in eas obtinens neque ab inordinata vita, neque ab vlla neceſſitate, ab honeſto debitoque propoſito ſuo tranſuerſa agitur, neque contumeliis affecta perturbatur. Sed neque indignum quidquam patiens, vindictam meditatur. Tantum etiam abeſt, vt vel morbus vel rerū neceſſariarum inopia, eam adurgens, de ſtatu ſuo deturbet, vt talibus quoque ærumnis magis lætetur, generoſitatem & manſuetudinem ſuam declarans. Per vitam inde omnem illud ſtudet, vt quam minimo indigeat, atque quantum humanæ naturæ captus permittit, proxime ad Deum accedere nitur. † Tranſitum autem, ſiue diuerticulum præſentem exiſtimans eſſe vitam, neque occupationibus negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum præſentium tenetur. Et habitum hominis * ſuccinctum expeditumque, qui nullis ſit ſuperfluis rebus oneratus, laudans, ad futuram reſpicit beatitudinem, felicemque illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo ſuo, veluti in domicilio excepta, verborum fœditatem, vt rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus ſuis longe proſcripſit, earum neque mentionem verbis facere ſuſtinet. Naturæ vero neceſſitates paulatim conſtringens, & carnem moderatione domans, laſciuiam caſtitate comprimit, iniuſtitiam æquitatis amuſſi propellit, mendacium exigit veritate, compoſito viuendi more omnem accidit inæqualitatem † Familiaritatem pro ſocietate humana ſe hominum moribus accommodando: & proximorum animis conformando, bene viuendi inſtitutum confirmat: extraneorum ſimul & amicorum, vt eis prouideat, curam habet: egentium res ſuas, & opes ducit eſſe communes, & quæ cuique debentur tribuit. *Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet conſolationis.* In ſumma, ad id † quod reuera ſummum bonum eſt, ſtudium omne conuertens, ſermonibus caſtis & cogitationibus ſpiritualibus ſeipſam erudit, cultum formæ ſuperfluum prorſus negligit, maledicta magnopere auerſatur: colloquia cum veneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorem prius veluti medicamento curans. Longe ab ea abeſt iracundia, conuicium, iurgiū. Quod n. vera ratione prædita eſt, irrationalem omnē declinat motum: & vt ſemel dicā, perturbationū, quæ vel in anima vel in corpore ſunt, omniū domina exiſtit. Verū enimuero autorū diuinæ iſtius Philoſophiæ quidam laudant Heliam illum * æmulatorem, quidam vero Ioannem Baptiſtam. Philon autem ille, genere Hebræus, ſecta autem Pythagoreus, temporibus ſuis Iudæos quoſdam viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habere tumulos, circa lacum Mareoticum ad Alexandriam pertinentem, nouum philoſophandi morem complexos eſſe; quorum domicilia, vitæ conſuetudinem, aliaque inſtituta omnia, talia aliquis eſſe ex deſcriptione eius colligat, qualia priſci apud Ægyptios Monachi ſunt conſectati. Nam vitæ id genus ingreſſi, poſſeſſiones ſuas propinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remiſſo, extra oppida viuebant, atque in hortis quibuſdam & agris ſolis habitabant. Erant autem eis & manſiones, quæ monaſteria recte dicantur, vbi ſolitarii cum grauitate & ſanctitate ſacris initiabantur, carminibuſque diuinis, hymnis & pſalmis Deum laudabant atque colebant. Nullus horum prius cibum, quam ſol occidiſſet, capiebat. Fuere etiam qui tribus aut pluribus quoque diebus ſine alimento perſeuerarent: vino autem & ſanguinolentis prorſus abſtinerent, certiſque diebus conſulto humi decumberent. Cibus eis erat panis, ſal, & hyſopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam vetulas fuiſſe ſcribit, quæ Philoſophiæ eius amore, eundem vitæ curſum delegerint. Quapropter & * conſilio voluntario cœlibatum conſectatæ, vitam ita tranſigebant. Philon ſane in libro quem *de Vita contemplatiua, ſiue ſupplicium*, inſcripſit, memoriæ hæc mandauit. Videtur autem eos ſignificare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Chriſtianiſmum ſuſceperant, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, moreſque eorum ſeruantes. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale vitæ inſtitutum inueniatur. Equidem ab illis Ægyptiis tantopere hoc viuendi genus inualuiſſe cuonſcio. Sunt vero qui dicunt, perſequutionum tempora huic inſtituto derepente primum cauſam præbuiſſe. Quum enim à tyrannis religio exagitaretur: qui ſibi fuga conſulebant, in montibus incultis & ſaltibus quibuſdam verſabantur, in quibus ne deprehenderentur, de induſtria errabundi ſedes mutabant. Et quum ei vitæ aſſueuiſſent, paulatim dein-

ceps

Marginal notes:

Philo Iudæus ſub Iudæorum quorundam nomine, pro more ad Alexandriam & in Ægypto Chriſtianorum monachorum inſtituta deſcripſit.

Diæta monaſtica.

Aſcetria.

Perſequutionum tempora plurimos monachos fecerunt.

ceps inſtitutum id ad mortem vſque producebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, conuerſationem talem & vitam ſubeuntibus, tranſmittebant.

Cap. XL.

De vita & inſtituto clariſſimi inter Monachos Antonii magni, & ſectatoribus eius: & de Paulo Simplici.

Antonius magnus Monachus.

SEd enim ſiue Ægyptii, ſeu priores illi, quos diximus, aut etiam alii quicunque inſtituti huius autores fuere, & eiuſmodi philoſophia alios præiere, illud quidem certe nemo non cõfitetur, ad ſummum, & moribus ipſis, & accurata viuendi ratione, inſtitutum hoc, ita vt opinio obtinet, exercuiſſe celebrem illum & magnum Antonium: quem cum in Ægypti montibus viuentem, propter virtutis præſtantiam, germanum ſibi amicum fecit clariſſimus Imperator Conſtantinus, frequentibus ad eum datis literis hominem honorans, & vt † de inſtitutis ſuis ſe certiorem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, a primas in patria ſua partes ferens, in Vico cui nomen erat Coma orius, qui b finitimus eſt Arcadum, quæ apud Aegyptios eſt Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam ſubſtantiam egentibus diſtribuit. Ita enim decere exiſtimauit, vt qui philoſophari conſtituiſſet, non ſolum pecunias relinqueret, ſed etiam pro eo atque deceret, in opibus eas expenderet. Sane quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis ſe coniungens, quæ in vnoquoque eorum præſtantiſſima eſſent ea eſt æmulatus. Quod namque ſciret optimam quamque vitam conſuetudine dulcem gratamque fieri, quamuis grauis primum ſit & moleſta, in † compendioſis perfectisque ſe magis exercuit virtutibus. Et quotidie quaſi principio facto, magis ac magis in vniuerſa animi moderatione proficiebat, nouam quandam & vigentem indies præ ſe ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates ærumnis eius iugibus ſuppreſſit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propoſiti ſui conſtrinxit. Semel autem interdiu poſt occaſum ſolem cibum ſumpſit. Perſæpe vero biduum totum, quandoque etiam triduum, eſcas non attigit. Cibus ei erat panis, obſonium ſimplex ſal, potum præterfluens torrens præbuit. Per totam autem ſemper, vt ſic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod ſicubi ſomnus ei obrepſiſſet, breuis is admodum fuit: humi vero in nudo ſolo plurimum cubabat. Et omnino olei ſimul vnguini, & lauationis vſui renunciauerat: quod illum non lateret, robuſtum quoque & firmum corporis habitum humidis ſenſim ad mollitiem & luxum conuerti. Haud vnquam eum à quopiam nudum eſſe viſum tradunt. Et quum literas ipſe non didicit, tum neque earum peritos admiratus eſt. Mentem vero bonam, vt literis ipſis antiquiorem, aliumque adeo artium inuentricem valde laudauit. Quin neque iis quidquam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit. Mitis porro atque humanus, vt non magis alius quiſquam, & in colloquiis gratioſus maxime atque item acutus † inuictusque fuit. In diſputationibus præcipue, etiam ſi qui interdum contentioſe cũ eo conflictarentur, ne perturbaretur, ſeruabat. Præſtantiori ſiquidem ſapientia quadam, & nouo more, vna cum diuina prudentia temere illatum contentionis ſtudiũ facile contrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum ſimul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem atque etiam præcognitionem cõſequutus nihil admodum eſſe iudicat futura præuidere: vanumque etiam, quod in ea re collocaretur, ſtudium eſſe dicebat. Neque virtutem vllam eſſe docuit diuinare: quod è diuerſo neque in vitio cuius gratia pœnam quis metuat, ſit, futurum non noſſe. Cæterum vnum illud beatitudinis eſſe exiſtimabat, rite Deum colere, legesque eius & mandata inuiolata ſeruare. Si cui autem amor futura cognoſcendi ineſſet, puram modo, inquit, habeat animam, & futuri perſpectio eum conſequetur, Deo veluti per ſpeculum aliquod cognitionem futuri exhibente. Socordiam autem deteſtans, omnes qui recte viuere vellent, admonuit, vt opus facerent: & vt ſeipſum quiſque in iudicium, & rationem diu noctuque factorum adduceret, atque ſi quid contra decorum feciſſet, vt id literis annotaret. Sic enim fore, vt ſeipſum vereatur homo, & deinceps ab abſurdis animi motibus, ne multa annotata repetiat, abhorreat: fore etiam vt metuat, ne ſcriptura tali à quopiam deprehenſa, improbus ipſe manifeſto inueniatur. Acriter quoque, ſi qui iniuriam accepiſſent, defendebat, eaque cauſa frequenter vrbes adibat. Multi namque eum accedentes calamitatesque ſuas deplorantes, cogebant vt vrbes ingrederetur, & pro eis precator atque intercеſſor apud magiſtratus fieret. Illi porro plurimi faciebant, ſi ipſum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quum populum principibus magiſtratibusque obedire iuberet. Ipſi enim ſtudio in primis fuit, latere, & in ſolis locis verſari. Et quod eo eſſet animo, ſi quando in publicum prodiret, confectu quam ia potuit celeriuate, cuius gratia in vrbem venerat, negocio, rurſum ſe in ſolitudinem recipiebat. Siquidem dicere ſolitus erat, lethalem eſſe piſcibus extra vndas conuerſationem: neque minus Monachum in periculum cœleſtis vitæ & profeſſionis ſanctioris amittendæ venire, ſi moras in vrbibus trahat. Et quum iucundum ſe omnibus præbuit tũ ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo quod ab omnibus honore afficeretur, quodque ei quos iuſſiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantia efferretur curauit: Scribenti aliquando Conſtantino ad ſe vt veniret, mirifice enim hominem amabat, detrectauit id primum, dicens: *Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: ſin minus, abbas Antonius, atque eo tandem modo ad illum adire ſuſtinuit.* Verum hæc tanquam guſtus quidam & exigua imago Antonii vitæ & inſtituti ſunt expoſita: vt ex his vniuerſam eius, qualis fuerit philoſophiam colligamus. Quam rebus omnibus optimus Athanaſius, cui etiam fuit chariſſimus, copioſe memoriæ poſteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra dæ-

Marginal notes:

αὐτὸς ἐν αἰγύπτῳ, Niceph. ἐν ἐρήμῳ. Sozo. hoc eſt, de rebus quibus indigeret.

a καὶ πρῶτα τῶν πατρίδων φέρομενος Niceph. τῶν ἀμφὶ τὸν ... Sozom. lib. 1 cap. 13. hoc eſt, claro loco natus.

b ... Niceph.

† ... Sozo. hoc eſt, Ægyptiorum monachus. Monaſteria Antonii politica. Heſiod. ſententia. † ...

Mente bona nil opus eſt literis.

† ἀνυπόστατος.

Antonius nõ magnum eſſe putauit, futura prauidere & prædicere.

Vera beatitudo.

Optimum Chriſtiana, atque etiam honeſta vita præceptũ, Virgiliano vero bono conſonum.

Oppreſſorũ defenſio.

...

Quod piſcis e aqua, hoc Monachus in oppido.

Moderatio animi.

Sedes Antonii dictum.

Anachoreſis verum Antonio Monacho conſcripta.

mones, & artibus, quas aduerſus illos adinuenit, alijſque vitæ prodigijs & rebus quibuſuis conſcriptis, vt liber is monaſtici inſtituti, ceu † finis quidam eſſet. Itidem vt idem Athanaſius * in vita Synelerices fecit, vt ſicuti in hoc mulieres, ita in illo ſcripto viri, quod ſequerentur inſtitutum, tanquam in commentario expreſſum, haberent. Habuit autem diſcipulos multos, probatos admodum, & qui magiſtrum vitæ inſtitutione, ſapientiæ ſtudio & virtute reliqua ſatis feliciter retulerunt. Qui partim in Ægypto & Libya, partim in Palæſtina, Syria & Arabia ſunt philoſophati. Præſtantiſſimi ſane ij ſunt, atque itidem ſucceſſores eorum. Et profecto ingentis eſſet laboris, vel omnes, qui Deo vitam ſuam dicarint inquirere, vel facienda ab eis addiſcere: præſertim quum illi magna cura, vt & ipſi, & eorum facta laterent, ſtuduerint: non perinde ſcilicet, atque noſtrorum temporum Monachi, facientes, qui * faſtu & ambitione inani inſolenter per totum ſeſe inferentes venditant. Multi ſane ſpectati fuere ſectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ea virtute ſimplex eſt cognominatus. Quem ferunt ruſticam vitam agentem, & cum formoſa coniuge habitantem, & poſteaquam eam † in flagranti crimine cum mœcho concumbentem vidiſſet, grauiter ſubridentem, adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciaſſe: eaque ſtatim dimiſſa, ad Antonium perueniſſe. Mitis vero admodum fuiſſe, & obedientiam præcipue coluiſſe dicitur. Monaſticis quoque ſtudijs & certaminibus cum magiſtro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid, quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehenderetur. Qui ſane teſtimonium ei perfectionis in optimo inſtituto; monaſticaque philoſophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus eſſe dixit. Ipſum quippe per ſeipſum philoſophari egregie admodum, iam ſenem: qui ſcilicet ſtudium id non à puero eſſet meditatus, ſed non ita pridem ad certamen tale deſcendiſſet. Sed & Deus cœlitus, quæ de eo Antonius pronunciauerat, auctoritate ſua confirmauit: breuique ita clarum reddidit virum, vt melior etiam præceptore ad dæmones lucta ſupplantandos atque propellendos; eſſet.

† ὅςο.

** αὐτοῦ βίον συγκλητικῆς. In vitis patr. Syncletica inter ſacras Abbatiſſas allegatur.*

Hieronym. Athanaſium librum de virginitate conſcripſiſſe teſtatur.

Diſcipuli & ſectatores Antonij Paulus Simplex.

† τύφῳ καὶ ἀλαζονείᾳ φιλονεικίας ...

CAP. XLI.

De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte verſatus eſt.

EOdem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiaribus coactus, vxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, vti viri conſueuere, congreſſus non eſt. Quum namque nuptiarum dies aduenisſet, & ſponſa, ſicuti fieri aſſolet, in thalamum eius deducta eſſet, ſolus cum ſola colloquutus, finem iam ſuum nuptias habere dixit: & magnum quiddam fore; ſi virgines vitam exigerent, docuit: præmiaque cœlibatus commemorans, perſuadere ei conatus eſt, vt ſolitariam pro ſe vterque ſectaretur vitam. Et puella quidem verba eius laudibus extulit, ſegregari tamen ab eo prorſus noluit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea vixit ſeorſim cubans, & quod ſecundum Deum eſt vitæ inſtitutum colens.

Amon Ægyptius.

Spõſus & ſpõſa 18 annos cœlibes vna viuunt.

A Mulercula vero æmulatione illius, & ipſa ſpe animoque erecta, iniquum eſſe exiſtimauit, ſua cauſa tantum *virum in obſcuro latere: & vtrunque potius ab altero ſegregatum, pietatem exercere debere cenſens, ſeparari à viro petijt. Atque ita relicta mulieri domo, ipſe meridiem verſus ad lacum Maream in ſolitudine, circum Scetin & Mitriæ montem duos & viginti annos Monaſticam eſt philoſophatus, bis quotannis adire & viſere mulierem ſolitus. Multos & hic veluti dux habuit ſectatores, & multa diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quæ ab Ægyptijs monachis, accurate talia & ſtudioſe inquirere, veterumque monachorum facinoribus, ſiue in ſcriptum ſint relata, ſiue minus delectari ſolitis, per temporum ſucceſſionem præcepta, hodie quoque feruntur, auditoribus per quam iucunda. Quorum vt guſtum aliquem proponamus, hæc ſubiungere libet. Petebat magnus iſte vir ſolitu-
B dinem quandam, cum diſcipulo ſuo Theodoro: quumque foſſam quandam vndis ſcilicet repletam traijcere opus haberent, ne veſtes altius attollentes, alter alterius nuditatem conſpiceret, retrocedere paullulum Theodorum iubet. Quum vero ſeipſum quoque nudum videre vereretur, diuino momento in ſublime ſublatus, in vlteriorem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque ſatis madés tranſgreſſus, vltra Lycum (ſic enim incolæ foſſam eam nominabant) venit, veſtemque & pedes Amon ſiccos vidit, precibus ſenem fatigans, cauſam eius rei, vt ſibi diceret, petijt. Ille rectum id, quidquid eſſet, tacitumque eſſe voluit. Vt vero magis magiſque Theodorus contendit, nihil ſe de petitione ea remiſſurum profeſſus. Amon tandem pacto prius interpoſito, ſe viuo nemini id prolaturum, rem actam exponit. Quapropter is poſtea præſtantioris cuiuſdam naturæ virum eum eſſe credidit. Porro quod
C etiam præcognitionis diuinæ plenus fuerit, id quod nunc dicemus, ſatis indicabit. Puer quidam parentum iniuſtorum à rabido cane morſus, in ea expectatione, vt quamprimum moreretur, erat. Ille: *Non ego*, inquit, *ſed vos, ſiquidem voletis, eum curabitis. ſi enim, quem ſurripuiſtis bouem, domino ſuo reſtituere volueritis, ſtatim malo omni puer liberabitur. Bos redditus eſt, & periculum omne confeſtim profugiens, vacuum ærumna omni puerum reliquit.* Quum autem aliquo poſt tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlum deduci vidiſſe, diuinis virtutibus eam comitantibus, venerationeque & ſtipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymnorum carmine proſequentibus. Et quum; qui tum cum Antonio erant, per conſternationem in aerem ſuſpiciente, & rei tantæ faciem admirante, cauſam ab eo requirerent: ille viſum id haud quaquam occultum habuit. Et verba eius re ipſa ſunt confirmata. Poſtquam n. à Sceti
D multi venere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipſum tempus eſſe cognitum eſt, quum Antonius ſtupore correptus in cœlos ſuſpexit. Vterque ſane meritò beatus habendus: Amon quidem, quod ſic è vita præſenti ſit ſubductus: Antonius verò, quod eum Deus viſione ea ſit dignatus: quum quidem inter vtriuſque habitationis locum, magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. Atque hæc quidem de Antonio & Amon me-

Coniunguntur tandem ij, vt recte ut monaſticam philoſophiam colere poſſint.

Verecundiæ conſeruatæ exemplum.

Amon diuina virtute vltra Lycum foſſam transfertur.

Aliud Amonis miraculum.

Anton. Amonis morientis lõge ab eo diſſitus animam in cœlum ferri vidit.

Eutychianus monachus.

monaſteria prodita. Eodem vero tempore, & in Olympo Bithyniæ Eutychianus ille verſatus, monaſticæ philoſophiæ nauauit. Tantopere ſiquidem per virtutem diuinæ gratiæ particeps eſt factus, vt miracula & prodigia plurima ediderit, morboſque incurabiles ſanauerit. Quapropter Conſtantinus quoque Imperator magno ſtudio amicitiam conſuetudinemque eius ambiuit. Accidit tum, vt ex Imperatoris ſatellitio quidam, tyrannidis affectatæ ſuſpectus, & circa Olympum occultans, captuſque in vincula ſit coniectus. Et quum perquam acerbe in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychianum conuenientes, vt legationem precationemque pro eo apud Imperatorem ſuſciperet, atque aliquo modo prouideret, vt interea vinculis liberaretur, ne ſcilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atque ille ad carceris cuſtodes, vt hominem vinculis leuarent, oratum miſit. Vt vero illi petitioni eius non acquieuere, ipſemet ad carcerem venit. Et ecce cuſtodiæ portæ ſua ſponte clauſtris fractis, ad viri præſentiam ſtatim patuere, & compedes ferreæ, numellæ, vinculaque ceruicis vinctum relinquentia, cum ſtrepitu delapſa ſunt, & huc atque illuc diſperſa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat, profectus, illico reum condemnatum ſupplicio liberauit. Nihil enim Conſtantino difficile aut moleſtum fuit, quod vir ille peteret, quem vehementer amabat, & magno in honore habebat. Fama autem fert, Eutychianum poſtea [a] ad Nouati hæreſim deſciuiſſe, & ea, quæ emerat, gratia excidiſſe. Et hæc quidem aliqua ex parte, nobis de Monachorum inſtituto & philoſophia ſint dicta. Qui autem talia ſcitari volet, multos inueniet libros, in quibus plurimi, qui ea ætate, atque deinceps integritate vitæ enituere, commemorantur. Potiſſimum vero, quæ de ijs Lauſius Præpoſitus conſcripſit. Multam quoque & vtilem de ijs hiſtoriam Sophronius Hieroſolymitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradiſi titulo, ſcripto erudito.

Socrat. lib. 1. cap. 13.

Is vinctum & ad mortem condemnatum liberat.

Lauſus Præpoſit. & Sophronium Hieroſolym. autem de Monachis ſanctis ſcrip. [illegible]

[a] [illegible] Nauatianorum [illegible] Sozo. lib. 1. cap. 14. hoc eſt, Nouatianorum hæreſis quum eſſet, gratia diuina particeps fuit. Hæc verba apud Sozom. in [illegible] narrationis de Eutychiano poſita ſunt. Niceph. autem in [illegible] hoc opere Nouatianus eſt [illegible].

Cap. XLII.

De ſanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridione, Nicolao & Parthenio.

QVandoquidem vero & Spiridonis, & Nicolai mentionem me facturum eſſe recepi, hoc loco fidem mihi liberandam eſſe duxi. De alijs namque Confeſſoribus & Hierarchis, qui innumerabilia & mirifica paſſi ſunt & fecerunt, & quorum multi, quæ in eis fuit, gratiæ robore mortuos quoque excitarunt, ſupra expoſuimus. Ipſi quidem diuo Spiridoni tanta diuini ſpiritus inceſſit gratia, vt quæ de eo celebratur fama hoc quoque tempore, virtutem eius aſtruere poſſit. Ruſticus enim cum eſſet coniugemque in matrimonio, & liberos ex ea ſuſceptos haberet, non propterea in rebus diuinis deterior aliquo fuit. Tanta namque is ſanctitate erat, vt à paſtorali vita non abhorreret (Trimythus autem, quæ vna in Cypro inſula vrbium [b] eſt, ſorte ei aduenerat) à faſtu tam alienus, vt eodem in loco & oues pabulo, & homines doctrina atque vitæ exemplo paſceret optime. Quum autem multa ſint, quæ de eo liber in ipſius vitam compoſitus recenſet, ne ſocordiæ ſuſtineam

De Spiridone ouium ſimul & hominum paſtore ruſtico videlicet, & Trimythuntis in Cypro epiſcopo, eiuſque miraculis.

crimen, neue rurſus extra propoſitum longius digredi videar, duorum aut trium egregiorum eius factorum meminero. Fures aliquando noctu irruiſſe dicuntur in ſtabulum viri, infidias gregi eius tendentes, & clam oues aliquot rapere conantes. Et quum nemo eis compedes inijceret, derepente diuinitus vincti ſunt. Aurora illuceſcente, magnus ille vir adeſt, manus eorum poſt tergum reductas inuenit, ſubridet: vincula illa, quæ ſub oculos non caderent, ſoluit: docens eos admonet, licuiſſe illis, ſi quid petijſſent, accipere: neque opus fuiſſe, cur noctu ſe ærumnoſe fatigarent: mores eorum ad meliorem vitam, vt iuſto quæſtu vitam tolerarent, transformat: & poſtremo ærumnæ eorum miſertus, *Abite*, inquit, *& arietem hunc accipite, ne noctem hanc fruſtra peruigilaſſe videamini: reprehenſionemque mihi, propter toleratos domi meæ labores, veluti qui vacui abieritis, inuſtigatis.* Vnum hoc eſt quod à Spiridone, non ſine admiratione facere eſt factum. Nec illud quidem non admiratione dignum. Erat beato illi filia Irene germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidam magni pretij geſtamen atque [c] ornamentum depoſuit. Illa vt rem certam tutamque ſequeretur domi quidquid id erat defoſſum, terræ ſeruandum credidit: nec ita multo post, nullo eius rei indicio poſt ſe relicto, è vita migrauit. Venit breui, qui id depoſuerat, & nunc incuſando, nunc orando, moleſtus erat Spiridoni. Vt vero geſtamine tali diu multumque domi quæſito, id non inuenit, ſuam ipſius ſenex putauit eſſe calamitatem: hoſpitis, qui tantopere lugeret, capillum conſcinderet, ac ſeſe prorſus conficeret, tactus iram. Itaque, *Agedum* (inquit) *ad filiæ ſepulchrum eamus, eamque interrogemus. Vbi eo ventum, nomine natam filiam vocans Spiridon interrogat, quonam loco geſtamen depoſuerit? Ibi illa ſubito apparens, beato illi rem omnem ex ordine exponit & rurſum ſepulchrum ſubit. Sic ille non poſtea ornamentum, quo illa loco induxerat, inuentum, hoſpiti reddit eumque dimittit.* Alteri quoque indigenti homini & inopia magna circumuento, ſerpentem ad ſepem & maceriam ſe voluentem, in aurum conuertit, eumque illi dedit, vt eo mutuam pecuniam ſumens vteretur, penuriamque ſuam ſolaretur. Cæterum, quum ſe ille inopia depulſa aliquantum locupletaſſet, Spiridon ſerpentem ita vt tum erat, ad locum ſuum circa ſepem repulſit. Qui viri ſancti precatione, priſtina re-

Fures diuinitus & miraculum vincti, ad meliorem frugem reducti.

[c] [illegible]

Filia Spiridonis Irene è ſepulchro iam mortua patri, quo loco ornamentum apud ſe ab hoſpite depoſitum reconditum, oſtendit.

Miraculum huic prope ſimile de diuino [illegible] apud [illegible] perſcribitur.

Serpens in aurum verſus.

[b] Spiridonem iſtum, cum epiſcopus eſſet, oues paſcere non puduiſſe, per ſummam humilitatem & ſimplicitatem, Sozomenus ſcribit. Quod in veterum epiſcoporum paupertate non adeo mirum fuit. Eidem Deus antea tam mirum, ſummum mortuorum reſurrectionem, per filiam eius redditam exhibuit. Socrat. lib. 1 cap. 12.

cepta natura, rurſum reptans, ac ſeſe circumuoluens, latebras ſuas intrauit. Verumenimuero illud quoque factum eius vt memorem, conuenire mihi viſum eſt. Mos beato illi erat, ſementem & fructus, qui ei prouenissent, vendenti, partim pauperibus largiri, partim ſine fœnore vtendos dare. Siue igitur daret, ſeu acciperet quidquam, non id per manus eius gerebatur: ſed quæ ei erat repoſitoria cella, ad ſe venientibus commonſtrata, vel accipere eos, vel vſui acceptum reponere iubebat. Quidam ſane, qui mutuum ab eo acceperat, vt debitum redderet, ad eum venit, quum autem is more ſolito, cellæ

Inſtitutum Spiridonis in [illegible] eſſe docetur.

rurſus

ruſus inferre, quod acceperat, iuſſus eſſet, reponens id, ſuſtulit potius.

Non enim tantum debitum non reddidit, ſed inſuper aliquid quoque harpagatum ſecum ferens abiit, ita tamen, quaſi mutuum diſſoluiſſet. Sed enim celare factum non potuit. Aliquanto namque tempore poſt rurſus illum, mutuum accipere volens, conuenit. Et ille ex conſuetudine ſua hominem ad loculos granarios mittens, metiri quantum vellet iuſſit. Vt autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri ſignificauit. Ibi ille: *Mirum profectò*, inquit, *ſi vna tibi cella vacua videtur.* Quapropter conſiderare conuenit, an cum prius nihil repoſueris, recipere nunc quidquam conere. Sciens enim eſto, niſi fallaciæ quidquam ſubſit, voti te compotem fore. Vade ergo denuo cum certa, te inuenturum eſſe, fiducia. Atque ita ille demum deprehenſus, veniam fraudis petiuit. Tale quiddam alii quoque, qui oues à viro ſancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille capram vnam inſuper annumerauerat: quæ cum ab illo vi traheretur, ipſa minime ſequebatur, quodammodo enim reſiſtens, balatu hominis iniquitatem traducebat.

Infidus itidem emptor

Et ille, quum nihil non ageret, in humeros tandem eam ſuſtulit. Capella autem & calcibus & cornibus ceruicem eius acrius petens, delapſa eſt, & in ſtabulum ſuum recurrit. Quod vbi Spiridon cognouit, illi vt rite metiretur & numeraret, ſuaſit. Atque vbi ille factum ſtatim confeſſus eſt, hic noxam remiſit, capramque ſequi illum iuſſit: quod alacriter ſane illa faciens, ſua ſponte emptorem eſt ſequuta, interdum etiam eundem properans præceſſit. Pulchra quidem ſunt hæc. Conſtantiam vero eius viri, Eccleſiaſtico ritu ſeruando, ſimplicitatemq; diuinis traditionibus colendis, quomodo ſilentio prætercam? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, † Ledrenſis Epiſcopus literarum artibus probe eruditus, & legibus diſcendis diu Beryti verſatus. Hic Epiſcoporum iuſſu populum docens, Spiridone præſente, quum dictum quoddam referre deberet: quo Chriſtus ad paralyticum eſt vſus, illud ſcilicet, *Tolle grabatum tuum & ambula*: * pro grabato, lectum dixit: Quod moleſte ferens Spiridon: Non tu quidem, inquit, præſtantior es eo qui grabatum dixit: qui igitur, malum, pudor iſte eſt, verbis illius cum decore non velle vti? Atq; his dictis, in conſpectu omnium Epiſcopali ſede exurgens, factum & ſupercilium eorum qui oratione affectata ſeſe efferrent, contrahere eſt conatus.

† τῶν Λεδρῶν ἐπίσκοπον. Beryti olim præclara docendarum legum ſchola fuit ἐπὶ μαθήσει νόμων ἐν Βηρυτῷ πολὺν ἐγγεγυμνασμένον.

Recte enim id facere potuit quamuis apertus omnino & ſimplex eſſet: Magna quippe dignitate gloriaq; venerandus, propter mirifica quæ edebat opera, atq; ætate prouectiore, & grauiter Epiſcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quam fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, oſtendam. Magnum quadrageſimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo venit, & quidem eo quo ipſe ieiunaret tempore. Certis eram quibuſdam diebus à cibo omni abſtinens, poſtea veſcebatur. Illum igitur ſacratis iis diebus venientem, quum de itinere feſſum videret, filiæ ſuæ vt pedes illius lauaret, menſamq; proponeret, præcepit. Atq; illa vbi neq; panem, neq; farinam domi eſſe, propter præſentem abſtinentiam & ieiunium, dixit: precatione ipſe facta, † ſuccidiam ad focum pendentem recipere eam, & quamprimum ad ignem torrere iuſſit. Et vt aſſa ſatis fuit, hoſpiti & ipſe aſſidens, ciboq; manus admouens, comedit, & amicum vt itidem faceret eſt hortatus. Atq; ille cum detrectaret, Chriſtianum ſe eſſe dicens, neq; tali tempore eiuſcemodi eſca indigere confirmans: Spiridon illum, ne quidquid id eſſet cibi, pro ea rerũ inopia aſpernaretur, admonuit, diuinum enim oraculum extare, quod mundis omnia munda eſſe declaret. Multa porro alia hiſce ſimilia ab illo acta, inſtitutum noſtrũ commemorare non permittit, quæ Ruffinus primum Romano expoſuit ſermone, aliaq; præterea plurima ad rem Eccleſiaſticam pertinentia. Et de Spiridone hactenus.

Spiridon in accipiendo hoſpite benignus & officioſus.

Magnum quadrageſimæ ieiunium. Cibi ab hoſpitalis.

† τῶν ἄπυρον ταριχείων κρεῶν ἐχόντων ἀποτεμεῖν.

Succidiam eo hoſpiti edendam proponit

Floruit etiam tum Nicol. apud Myra Lyciæ epiſcopus, Spiridoni, vita, morum ſimplicitate, naturæq; conuenientiâ par: nec non miraculis, & accurata certaq; doctrinę obſeruantia perquam celebris. Huic ea fuiſſe dicitur gratia, vt qui cum complecteretur, familiariuſq; ſecum ex animo colloqueretur, diuini quiddam doni hauriret, momentumq; inde aliquod reciperet, vitæ ad optima quæq; opera conformandæ. Eius actiones veluti omnibus notas, prætermitto. Par iſti etiam fuit Parthenius, vrbis vnius in Helleſpõto Epiſcopus, vitæ ſplendore, humanitate, & prodigiis ingentib. clarus, adeo vt accepta à Deo poteſtate, mortuos excitarit, dæmonibus imperarit, & variorum morborum curator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hactenus. Ad hũc ſc. modum doctrina fidei in nationibus, ſolitudinibus, & vrbibus omnibus magno conſenſu frequentata eſt: atq; in eccleſia Dei indies incrementis ſuis eluxit, in cœlum vſq; ſublata. Cæterum hiſce dimiſſis, orationem ad ea quæ in eccleſia geſta ſunt, rurſum conuertam.

Nicolaus Myrorum in Lycia Epiſcopus. alterius Nicolai Myrenſis autem cultu & doctiſſ. fer.

Parthenius Helleſpontiacus Epiſcopus.

* *Non tulit Spiridon, in conuentu publico Epiſcopum Triphyllium verba Euangelica per affectationem mutata allegantem Quid his Deus bone, hodie noſtri facerent Theologi?*

† *Penuria, charitas, & bona conſcientia de ciborum delectu diſpenſat.*

Cap. XLIII.

Quemadmodum Euſebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, ſuas receperint Eccleſias: eoſque qui in eorum locum ſurrogati erant, eiecerint.

Laudatiſſimus quidem ipſe Imperator, omnem mouebat funem, vt religio noſtra magis ac magis augeretur, & incrementa ſua caperet, quippe qui Apoſtolico cœleſtiq; prorſus eſſet animo. Inter Eccleſiarum præſides, rerumque ſacrarum magiſtratus tum erant, qui non ſolum cum illo ædificandum, verum etiam deſtruendum ſibi, & Eccleſiæ fundamenta funditus euertendum ſtatuerant: ſicuti ſtylo progreſſi oſtendemus. Arius enim Synodi ipſius atq; Imperatoris calculo condemnatus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Euſebius Nicomedienſis, ſectatoreſq; eius, qui profeſſioni quidem fidei ſubſcripſerant, Arii autem exautorationem ſententiis ſuis comprobare noluerant. Et Arius non longe poſt Nicænam Synodum ab exilio quidem eſt reuocatus, Alexandriam autem ire

Acta Synodi Nicænæ in controuerſiam retracta.

Arius ab exilio reuocatus.

prohibitus Cæterum poſtea quoq; ei ab Euſebio, poſt palinodiam & recantationem, reditus in eam vrbem impetratus eſt: id quod ſuo loco dicetur. Breui quoque & Euſebius & Theognis eccleſias ſuas receperunt: eis qui in eorum locum ſurrogati fuerant, Amphione Nicomedia, & Chreſto Nicæa eiectis. Quam nanque pœnitentiæ libellum primariis epiſcopis miſiſſent, Imperatoris iuſſu ſunt reuocati. Libellus autem is de verbo ad verbum talis fuit: Quum quidem calculis * veſtris ante iudicium factum, à pietate veſtra damnati ſumus, ſilere debuiſſemus de pietatis veſtræ decretis. Quandoquidem vero abſurdum fuerit, ſilentio ipſo ſycophantiæ opinionem & indicium contra nos ipſos præbere: eam ipſam ob cauſam ad vos referimus, nos profeſſioni fidei conſenſiſſe, ſententiaque ὁμοουσίου & conſubſtantialis explorata pacatos prorſus fuiſſe, neque vlla ex parte hæreſi adhæſiſſe. Certitudinis autem eccleſiarum cauſa, quæ nobis in mentem venerant, in medium protulimus. Atque ipſi tandem certo * perſuaſi, aliisque etiam quos oportebat itidem à nobis perſuaſis, fidei ſubſcripſimus. Anathemati vero ſubſcribendum non duximus, non quidem quod fidem ipſam carperemus: verum quod eum qui accuſatus fuerat, talem eſſe nō crederemus. Ex epiſtolis enim eius ad nos datis, ſermonibusq; in faciem collatis, certiores facti ſumus, talem non eſſe. Quod ſi ſancta veſtra Synodus de eo ſic perſuaſa eſt, nos nihil repugnamus. Cæterū ſuffragium noſtrum ad decreta veſtra accommodantes, per haſce literas, † plena fide conſenſum noſtrum confirmamus: non nos quidem grauiter exilium ferentes, ſed ſuſpicionem hæreſis amoliētes. Quod ſi dignabimini nos in conſpectum veſtrum admittere, vnanimes in omnibus habebitis, rebuſq; veſtris iudicatis ſtantes. Et quum pietati veſtræ placuerit, eum qui * criminis huius nomine eſt delatus humiliter reuocare: abſurdum eſſe duximus † poſteaquam reus ipſe reuocatus, de intenta ſibi calumnia cauſam dixit vt nos prorſus taceremus, contra nos ipſos reprehenſionis occaſionem exhibentes. Facite igitur, ſicuti pietati veſtræ Chriſtianæ conuenit: vt Dei amantiſſimum Imperatorem admoneatis, preces noſtras eidem offeratis, & quamprimum quæ vos facere decet, de nobis ſtatuatis. Poſt hanc palinodiam & recantationem, reuocati Euſebius & Theognis, eccleſias ſuas receperunt, eis qui illis ſuffecti fuerant repulſis: ſicut dictum eſt. Sic illi ſub prætextu ouium pellibus amicti, lupos egerunt. Nam Imperatoris humanitate ad ſeductionis commoditatem abuſi, & continuo Imperatoriæ aulæ aditu priſtinam dominationem conſequuti, quemadmodum deinceps dicemus, res peſſimas admiſerunt.

Euſebius & Theognis eccleſias ſuas receperunt. Pœnitentiæ eorum libellus.

* καταψηφισθέντες πρὸ κρίσεως.

Fidei formula Nicænæ ij ſubſcripſerunt.

* πληροφορηθέντες.

Arij condēnationi non ſtiderunt.

† παρεσφραγίσθη τῆς συγκαταθέσεως.

* αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἐγκληθέντα.

† τοῦ ἀπολογησαμένου ἐφ' οἷς διεβλήθη.

Euſebius & Theognis Imperatoris Conſtantini bonitate abuſi ſunt: quam Synodo peracta, Socrates in Occidentales partes relegatum eſſe ſcribit. li. 2. ca. 13.

Cap. XLIV.

Vt Conſtantinus Chriſtianiſmum vbiq; terrarum propagari curauerit.

TVm temporis poſt quintum Synodi menſem, Alexander Alexandriæ antiſtes moriturus, ſedis ſuæ ſucceſſorem, diuini iudicii (ſicuti conijcere licet) calculo, celebrem reliquit Athanaſium. Quum nanq; Athanaſius refugeret atque reluctaretur, Alexandrum ferunt vim illi inferentem, vix tandem vt thronum ſuſciperet perſuadere potuiſſe: ſicuti id quoq; Apollinaris Syrus ad hunc modum ſcriptum reliquit: *Non deſiit vero poſtea quoq; belligerari impietas. Sed primum quidem aduerſus beatum viri huius magiſtrum cui hic perinde atque patri filius, patronus aſſuit, arma ſumpſit. deinde vero in hunc quoque ipſum, poſtquam ad epiſcopatus peruenit ſucceſſionem, multa quidem ille vſus tergiuerſatione, ſed tamen conſilio Dei productus. Sicuti beato quoque illi viro, qui ei epiſcopatum quaſi in manus tradidit, diuinitus indicium, non alium videlicet quam hunc ſucceſſorem fore, eſt ſignificatum.* Euocabatur nanq; è vita, namque adeo prope obitum erat Alexander, quum nominatim Athanaſium vocauit abſentem: atque ibi, quum qui tum aderat eiuſdem nominis, vocationi audiens eſſet, ad eum, veluti quem non vocaſſet, conticuit, denuoque vocatione eſt vſus. Et quum id ab eo ſæpius fieret, conſiluit tandem Athanaſius præſens, declaratus eſt autem alter abſens. Et prophetico demum ſpiritu beatus Alexander: *Athanaſi*, inquit, *effugiturum te credis, ſed non effugies.* Quo verbo ad certamen eum euocari oſtendit. Hæc Apollinaris † Arii autem tribules iactant, poſt Alexandri mortem communicaſſe conſilia inter ſe, qui Melitium, quiq; Alexandrum ſequuti fuerant: conueniſſeq; in eundem locum, ab vtraque parte, ex Thebaide & reliqua Ægypto epiſcopos quinquaginta quatuor, & decretum ab eis eſſe vt communibus ſuffragiis ab eis legeretur, qui Alexandrinæ preeſſet eccleſiæ antiſtes. Septem vero epiſcopos quoſdā, iureiurando proculcato, præter ſententiam & voluntatē omnium reliquorum, electionem Athanaſii, ad id ab eo coactos, in ea quę nominatur Dionyſii eccleſia, furtim peregiſſe. Mihi vero magnus iſte vir, non abſq; diuino numine ad epiſcopatū perueniſſe videtur: qui ſane talis fuit, qualē ea flagitarunt tempora, ad intelligendum, dicendum, atq; etiam ſcribendum idoneus maxime: & qui quod telo peteret, tangere atq; aſſequi poſſet, quiq; ad reſiſtendū inſidiis ſtructis eſſet firmiſſimus. Erat præterea vir admodum eccleſiaſticus & ad ſacra peragenda aptiſſimus, atque (vt ſic dicā) in rebus eiuſmodi αὐτοδίδακτος, & αὐτοδίδακτος. Ferunt nanque, * quum needum ad ephebos acceſſiſſet, à Deo eiuſmodi quiddam in eo adumbratum & ſimulacro quodam repræſentatum eſſe. Alexandrini in vrbe ſua feſtum quendam diem inſignem agunt, quo dic Petrus, qui apud eos eccleſiam rexit, martyrio eſt defunctus. Haſce ferias, vt moris erat, Alexander quoque, præfectus tū eccleſię, celebrabat, & ſacris myſticiſq; cæremoniis operatus ſedebat, eos qui cū eo alluriectum fuerant, præſtolans. Quum vero ſederet ſublimior, oculos ad mare coniecit, & pueros quoſdam in arena ludentes vidit. Ludus erat retum quæ in eccleſia peraguntur imitatio, & epiſcopi tandem electio. Atque aliquatenus quidem id nihil habebat periculi. Vt autem arcaniora myſteria, ſacraque non tangenda, pueri attigere, grauiter factum id tulit: accitiſque cleri primoribus, pueros oſtendit, eoſq; ad ſe adduci iuſſit. Illi vbi ſunt adducti, de ludicro eos interrogauit: mox etiam quæ egerint, dixit. Pueri pudore ſimul & timore correpti, primum quidem rem negarunt: deinde vero, vt verbera eis Alexander minatus eſt, actū omnem expoſuerūt,

Athanaſius Alexandri epiſcopi Alexandrini in epiſcopatu ſucceſſor.

Apollinaris de Athanaſii in Alexandrina eccleſia ſucceſſione.

Vel monitus ab Alexādro Athanaſius epiſcopus ſubſtituitur.

† οἱ τῆς ἀρειανῆς ſυμμορίας. *Arianis illegitime electum eſſe calumniati ſunt.*

Diuino nutu Athanaſius epiſcopus eſt lectus. Sozomeno indicio & Nic. Athanaſius epiſcopus αὐτοδίδακτος.

* ὅτι οὔπω ἐφήβων. *Athanaſius per ludum, nondum ephebus à pueris epiſcopus lectus, epiſcopalia munera obiit. Sozom. li. 2. cap. 17.*

vt ſcilicet Athanaſius Epiſcopi munus ſortitus multos baptizarit, & impoſitione manuum in ordinem Eccleſiaſticum ſacerdotes & diaconos cooptauerit. Inquiſiuit etiam rem quamque Epiſcopus, quum quid vmbratilis † Epiſcopus per ludum ritus ſacros peragens dixerit, tum quid reſponderint, qui ſacris ab eo initiati eſſent. Atque vbi rem quamlibet iuxta Eccleſiaſticam traditionem ſeruatam reperit, tum Epiſcopis qui ei tum aderant, re deliberata, non denuo baptizandos eſſe cenſuit, qui ſemel per ſimplicitatem diuina gratia digni effecti eſſent. Et tantummodo ea quæ ſacerdotibus facere fas eſt in myſterio adimplere iuſſit. Pueros autem eo quem in ludo cœperat ordine, ipſum Deum teſtem faciens, in Eccleſiam induxit: & propinquis ſuis traditos, vt ab eis cuſtodirentur, atque in imitatione ad progreſſus faciendos inſtituerentur, qui ſic abunde inſtitutionem puerilem aſſecuti eſſent, rogauit. Maxime vero id de Athanaſio egit: quod deinde notario & familiari vſus, non ita longo poſt tempore eum in diaconorum ordinem euexit. Atque hic in Grammaticis literis exercitatus, & apud Rhetores verſatus, præterea vero etiam in ſapientiæ ſtudiis inſtitutus, quum ex eis artibus tantum percepiſſet, quantum ad hoc ſatis eſſet, ne ab eis qui in illis eximii ſunt & clari perçelleretur, Nicæam eſt perductus, vbi maxime decertauit: quippe qui propter firmitatem ſermonum veritatis non minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimen vero ille quoque in ætate iuuenili, ſapientis, ſpectati, & † ſenilis viri præbuit. Poſtquam autem Alexander mortuus, & ipſe ſucceſſor eius factus eſt, tum magis gloria eius enituit, virtute ipſius in rebus omnibus ſeipſam confirmante atque laudante. Quam ingentem quoque reddidit magnus Antonius, quum optima quæque de eo teſtificans, tum etiam iuſſis eius morem gerens. Nam & eius cauſa ex montibus in vrbes frequentius venit, & in Eccleſia cum eo eſt verſatus. Tum autem, ſententiæ eius, quam de Deo habuit, calculum ſuum addidit: eis qui inimicitias contra eum ſuſcepiſſent aduerſus, ipſius autem Athanaſii amicus intimus & ſummus. Quin & Ariani Athanaſium illuſtriorem reddidere, qui vna cum Melitio Ægyptum motibus compleuerant. Inſidias enim ſine intermiſſione ei molientes, capere eum legitime non potuerunt. Et nuper admodum Euſebius ab Imperatore ab exilio reductus, non mediocrem ſibi vſurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atq; à praua opinione ad rectæ pietatis ſententiam tranſiiſſet. Quocirca libertate ea abuſus, maiorem etiam in Eccleſia turbam excitauit, per eam quæ ei inerat falſam opinionē, eaſq; quas aduerſus Athanaſium ſuſceperat inimicitias, ex quo in Synodo in illum, veluti veræ pietatis propugnaculum impegit. Et primum quidem electionem eius Euſebiani reprehendebant, tanquam neque legitime, neque ab idoneis, quæ fidem mererentur, perſonis factam. Vbi vero inſimulationem eam refellit, magno animo pro fide Nicæna decertans, aliam illi texuere telam, eo conſilio, vt Athanaſio exilium ſtruerent, atq; Ario reditum in vrbem Alexandrinam pararent. Ita enim facillimum ipſis fore putabant, vt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem euerterent, & pedetentim impietatem ſuam pro ea inducerent. Tentauitque adeo, ad Athanaſium ſcribens Euſebius, vt ab illo ſuſciperetur Arius. Sin minus, ſine ſcripto per internuncium, magnum illi minatus eſt malum. Poſtquam autem omnem mouens lapidem, perſuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxiſſent, nouamq; hæreſim inſtituiſſent, & eam ob cauſam à tam frequentis Synodo proſcripti eſſent, minime recipiendos eſſe contendenti: alio modo conatus eſt, vt Arius reciperetur, Alexandriamque reduceretur, Imperatori perſuadere. Id quod tandem ſicuti ſuo loco dicam, ægre effecit.

† ὁ τοῖς παιδίοις παίζων. Etiam per ludum baptizati, denuo baptizandi non ſunt, ſed carismata ſolennes in eis implendo. Athanaſ. Alexandri notarius. Idem diaconus ordinatus.

Magnus eſt iam in Nicæna Synodo viſus. Praclara Athanaſii gloria. † διαβεβηκότος.

Ariani Athanaſium illuſtrarūt.

Euſebius Nicomed. Athanaſii aduer ſarius.

Euſebius modis omnibus apud Athanaſ. vt Arius Alexandriam reducatur, agit.

Sed id ei perſuadere nequit.

Διαβεβηκότες dicuntur, apprime ſpectati, probati, perfecti, ſublimes, & extra iudicij aleam conſtituti, qualem Gregorius Theologus eſſe dixit Baſilium Magnum. Homo Dei, inquit, & fidelis ſeruus, & vir deſideriorum: ſed ſpiritualium. Ita enim vocat ſcriptura τοὺς διαβεβηκότας· hoc eſt, eos qui ad ſummum maiorem locum, & ſublimes viſibiliaq; hæc ſupergreſſos.

Cap. XLV.

De Synodo Antiochiæ congregata, quæ Epiſcopatum Euſtathio magno abrogauit: & de Epiſcopis, qui ei ſucceſſerunt.

TVm vero alia etiam turba inter coniunctos Epiſcopos exorta, Eccleſiam excepit, qui de verbo ὁμοουσίου conſubſtantialis † nimium ſubtiliter inquirentes, eoque ſeſe exercentes, inteſtinum inter ſe ita commouere bellum, * vt concertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neque enim alius alium intelligebat in eis verbis vnde ſeſe inuicem blaſphemus experti putabant. Siquidem qui conſubſtantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent Montani & Sabellii ſententiam ſequi: blaſphemoſque vocabant, velut qui filii Dei exiſtentiam euerterent. Qui vero cōſubſtantiale complectebantur, illos auerſabantur, ac ſi Græciſmum pluresq; deos aſſererent. Potiſſimum vero de iis Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Pamphili, congreſſi decertarunt, atque vterque in ſubſiſtentia filium Dei, atque vnum Deum in tribus ſubſiſtentiis profitebatur. Et Euſtathius Euſebium * incuſabat, quod profeſſionem fidei Nicænam nouaret. Atq; hic rurſum acquieſcere ſe in decretis Nicænis dicebat, illi autem Sabellii errorem criminando obiiciebat. Enimuero ea de re Synodo Antiochiæ coacta, Epiſcopatus Euſtathio abrogatur, re quidem vera, quod Nicęnam fidem propugnans, Euſebium, Patrophilum Scythopolitanum, & Paulinum Tyriū, quorum ſententiæ Orientales Epiſcopi aſtipulabantur, vt Arianos auerſaretur: ſicuti autem illi ipſi Ariani præ ſe ferebant, tanquam is qui cum Sabellio faceret, aliaſque item non optimas ob cauſas: quemadmodum de omnibus Epiſcopis, qui exautorantur, multa dici moribus eſt receptum.

At res tota ſycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Epiſcopalem dignitatem impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæque voluptatis vſu turpiter contaminaſſet, ſancto viro eam ademerunt. Nam meretriculam vultu venuſto, formæ ætatiſque florem cuius mercede proſtituentem, conductam, vt linguam illis daret, verbiſque ſubſeruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quo

*Contentio nominis inter Epiſcopos coniunctos de conſubſtantialis verbo. † ἀκριβολογούμενοι. * ὡς μηδὲν τῆς νυκτομαχίας διαφέρειν. Ardor altercandi facit, vt contendentes ſe non intelligant.*

** Nicomediensem.*

Cogitur ea de cauſa Antiochena Synodus. Soz. l. 2. c. 19 Euſtathius Antiochen. Epiſc. ibi exautoratur iniquiſſime.

Idem per calumniam ſtupri inſimulatur, & condemnatur.

E ducenti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerum viſu proteruam ingredi iuſſere. Progreditur illa lactantem infantem in vlnis gerens, eumque impudenter ex Euſtathii conſuetudine ſe concepiſſe & peperiſſe clamat. Euſtathius, ſi quem alium facinoris eius teſtem conſcium, aut qui tale quidquam noſſet, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iuſiurandum ab ea iudices acerbi poſtulant, quum quidem diſertis verbis lex vociferetur, quæ de quopiam ſiniſtre vulgentur, ea duobus aut tribus teſtibus firmitatem obtinere: & Apoſtolus rurſum, aduerſus presbyterum actionem recipi abſque duobus aut tribus teſtibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita & nullis teſtibus, aduerſus tantum virum iudicium inſtituere. Poſteaquam enim illa verba ſua iuramento confirmauit, infantem videlicet Euſtathii improbæ libidinis opus eſſe, ilicet illi veluti contra mœchum calculos produxerunt: Epiſcopis aliis, qui inſidias ſtructas ignorabant, fruſtra contra nitentibus, & non legitime virum damnatum eſſe contendentibus. Porro qui fabulam hanc concinnauerant, nulla interpoſita mora Imperatorem adeuntes, eique legione per ſententiam Euſtathium damnatum eſſe perſuadentes, Epiſcopatu hominem mouere atque exigere ſunt conati: tantum nimirum veræ pietatis & caſtitatis defenſorem, & quaſi margaritam. Grauis autem propter illius abrogationem Antiochiæ exorta eſt ſeditio: vt parum admodum abfuerit quin eam prorſus euerti atque aboleri contigerit: quippe quæ in duas diſceſſerit partes, alterique factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimum Euſtathio nocuit. Vbi enim Imperator cognouit eccleſiæ ſeditionem, vehementer indignatus, Euſtathium tanquam hominem factioſum eo nomine ſuſpectum habuit: & quendam * honoraria militiæ illuſtris dignitate præditum eo miſit, qui quum tumultum ibi ſedaret, tum Euſtathium occulte inde abduceret. Itaque ille per Thraciam in Illyricum eſt deportatus, perplacide calumniam ferens, quod hoc ſic * præſtare iudicaret, vir rebus omnibus honeſtus, bonusque, & orationibus componendis facundia iucunda & copioſa, ſicuti id opera eius teſtantur: eloquutioniſque priſcæ pondere, ſententiarum caſtitate, verborum eleganti grana, & pronunciationis vehementia præcipue pollens. Deinceps vero infelix illa muliercula graui circumuenta morbo, ſycophantiæ eius actum confeſſa, tragœdiam omnem, vt edita fuerat, expoſuit. Dixit etenim ſacerdotes plurimus, qui eam pecunia corrupiſſent, flagitium id facere auſos: ſeipſam autem non omnino mendacem eſſe, quod ſcilicet ex Euſtathio quodam * illiberalis artis opifice, puerum concepiſſet. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ contra ſanctum virum hæc admittere auſa fuiſſet, ita inſuper ipſi ſecum rationem duxerunt, & conſtituerunt ſi Imperatori notum quempiam atque eloquentia præclarum virum in Antiocheno throno collocarent, facillime eos vniuerſos in opinionem ſuam pertracturos. Proindeq; Euſebium Pamphili, aliis prælatum traducere in eum locum ſtuduere. Quo decreto Imperatori ſignificato, aliud præterea addidere, virum eum plurimã populo Antiocheno fieri, gratioſiſſimque ibi eſſe.

Meretricula ſubornata periurium. Iniquus iudicij corrupti proceſſus.

Obtinet id nunc quoq; in quibuſdam conſiſtoriis vt puellæ vitiatæ iuramentum a iudicibus deferatur.

Seditio propter Euſtathiũ Antiochiæ orta.

** τοῖς ἐν τέλει φανερῶς τῶν ἀξιωμάτων. Ea ob cauſam Euſtathius iuſſu Imperatoris in exilium abducitur.*

** ἄμεινον οἴεσθαι.*

Euſtathij egregia laus. Meretricula ea tandẽ fraudem iudicio detegit.

** βαναύσου μετιόντος τέχνην.*

Ex eiuſ e quodam ea puerum conceperat. Ariani ſuſſantes epiſcopo Euſebium Pamphili Cæſareæ Antiochiam traductum volunt. Euſebius id detrectat Im-

Hoc ſic præcipue ſcripſerunt, qui hoſtili erga Euſtathium animo erant. Ipſe vero Euſebius decreto ei reluctatus, literas ad Imperatorem, quibus Antiochenam ſedem deprecabatur, dedit. Imperator vero conſilium eius qui ſic Eccleſiaſticum canonem ſeruaret, ab eccleſiaque quæ ſemel ei adminiſtranda credita eſſet, ad epiſcopatum alium transferri renueret, admiratus: & populo, & ipſi Euſebio reſcripſit, ſententiam eius gratam habens, beatumque eo nomine vocans: quippe qui non tantum Antiochiæ, ſed vniuerſi etiam orbis epiſcopatum recipere dignus eſſet. Ad eundem modum Synodo quoque ſcripſit. Et quod ſincera fide eſſe opinaretur presbyterum Cappadociæ Euphronium, & Arethuſæ Georgium, alterum iſtorum, aut alium certe quenquam, quem magis idoneum iudicarent deſignare, & ſedi Antiochenæ præficere præcepit. Atque illi ante Euſebii electionem, Eulalium epiſcopum creauerant: qui quũ

F paulo poſt vitam finiiſſet, tum demum Euſebium transferre properauerant. Quod quia ille refugit, Imperatorque translationem eam inhibuit, vacuam ſedem eam fuiſſe annis ordine octo ferunt: deinde Euphronium electum. Quo poſt annum & menſes aliquot defuncto, Phlacito eius eccleſiæ præfecturam commiſſam. Omnes autem Ariana contagione magnopere erant infecti: quamuis clandeſtine eam fouere videretur. Cuius ſane rei gratia multi ex clero & ſacerdotum ordine, alii præterea qui nihilominus recte ſibi pietatem colendam ſtatuiſſent, conuentibus in eccleſiis relictis ipſi ſeorſum congregabantur. Habebant ii Euſtathianorum nomen, quod ei poſt illius etiam diſceſſum maxime fauerent. Ac quæ Antiochiæ de Euſtathio accidere, hæc ſunt.

perator e ſ. filium eius approbans. Nicæna ſynodi canon eſt de non transferendis ex vna eccleſia in aliam epiſcopis. Socr. li. 1. cap. 14

Arethuſa Syriæ oppidum.

Sedes Antiochena octo annis vacua. Euphronius Phlacitus, epiſcopi Antiocheni Ariani.

Euſtathiani ſuos ſibi conuentus cogitos, Antiochia ab eccleſia ſeceſſionem aciunt.

Cap. XLVI.

G *De Romano & Hieroſolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Melitianorum coniunctione atque vnione.*

SIlueſtri autem in eccleſia Romana, ante quẽ prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, non ita diu gubernauerant, Iulius ſucceſſit. Poſt Macarium vero ſedem Hieroſolymitanam obtinuit Maximus, qui antea in Dioſpolitana eccleſia, à Macario epiſcopatu accepto, tandem à Hieroſolymitanis eſt retentus. Quod etenim ſuperioribus temporibus confeſſor extitiſſet, aliterque vir bonus eſſet, populi ſuffragiis deſignatus fuerat, qui Macario vita functo, epiſcopatum eius reciperet. Vbi vero Dioſpolitani viro eo orbati id ferre nõ poſſent, & certamẽ propterea moueretur, alium antiſtitem Dioſpolitanis legendum: Maximum autem apud Macarium, cum quo vna epiſcopalem gereret curam & functionem, retinendum: atque vbi ille de-

H ceſſiſſet, vt hic in locum illius ſurrogaretur cenſuerunt. Illud porro ſcire oportet, quod qui hæc diligẽtius inquiſiuere, de ſentẽtia Macarii multitudinem, quod de Maximo ingenti ſtudio egerat, feciſſe confirmant. Macarium nanq; poſt illam Maximi electionẽ, haud quaquam pœnitentia ductum eſſe: atque cum animo ſuo conſiderarẽt, & ꝙ vir is recte de Deo ſentiret, & quod multitudini propter ſtrenue obitũ confeſſionis certamem, valde charus eſſet, neceſſario eum

Epiſcopi Romani.

Hieroſolymitani.

Duo eodem tempore Hieroſolymis conſeſſores epiſcopi, ſicuti apud nos quoq; Coadiutores aſſumere ſolent Soz. li. 2, cap 20

Pia Macarii de ſucceſſore & poſteritate ſolicitudo.

qui

Melitius noui motus moues in Ægypto cauſa eſt.

A qui ſibi ſuccederet, retinendum eſſe cenſuiſſe. Non parum enim ille animum eius ſubijt metus, ne ipſo morte ſublato, Euſebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis epiſcopatum ſuum concederent: quandoquidem ſe adhuc ſuperſtite, nouas res moliri cœpiſſent: & à ſe * excommunicati, nugas tandem ſuas repudiaſſent. Nondum vero, qui in Ægypto quoque coortus fuerat motus, ſopitus erat. Arij namque hæreſis à Nicęna Synodo proſcripta. Melitius vero eis, quas ſupra expoſuimus, conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Ægyptum reuerſo, Melitius quas extra ordinem non recte tenuerat eccleſias, reſtituerat. Ipſe Lyci agebat. Et priuſquam Melitius deceſſit, Ioannem quendam, † qui eadem cum eo de Synodi Nicænæ dogmate ſentiebat, in locum ſuum ſubſtituit: qui noui rurſus motus in Eccleſijs auctor fuit. Quod vbi Ariani videre, neque ipſi rerum ſuarum negligentes fuere. Et B quod apud ſtudioſos eiuſmodi homines fieri aſſolet, hi quidem Arij opinionem laudibus ferebant: illis vero magis conuenire videbatur, vt eccleſijs Melitiani præeſſent, quibus etiam plerique magis erant addicti. Atque antea quidem vtrique ab alteris diſſidebant. Vbi vero animaduertere, multitudinem Epiſcopos Catholicæ Eccleſiæ ſequi, conuentu coacto, fœdus inter ſe pepigere, communeque aduerſus pium Alexandriæ vrbis clerum ſuſcepere bellum. Et adeo criminationes ſimul & defenſiones ex æquo communiter decertantes protulere, vt tempore procedente, Ariani vocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de eccleſiarum præfecturis tantum decertabant, Ariani autem male ſentiebant de Deo. Veruntamen quod ſibi communiter inimicitias contra nos ſumpſerant, conſenſum atque concordiam aſſimulabant, vtrique arbitrari facilius ſibi eo modo res ex ſententia ſucceſſuras. Cæterum tem-C poris proceſſu propter perpetuos de rebus eiuſmodi ſermones & colloquia, ad eum peruenere habitum, vt idem vtrique de Deo ſentirent. Sed enim deinde Melitiani, iuxta priſtinam ſeceſſionem, ab Arianis ſunt diſiuncti. Simul namque vtrorumque clerus & populus alij ab aliorum abhorrebant communione. Multaſque vrbes id peruaſit malum, maxime vero Arianiſmus viguit in Bithynia & Helleſponto, necnon in ipſa Conſtãtinopoli. Inde adeo, quod Euſebius Nicomedienſis & Theognis Nicænus, arte quadam eum, cui decretum Nicænæ Synodi aſſeruandum commiſſum fuerat, dicuntur circumueniſſe, ſubſcriptioneſque ſuas deleuiſſe: atque libere & propalam docuiſſe, nõ oportere filium patri conſubſtantialem dicere. Ij quoque primi Athanaſio auctores fuere, earum quas pertulit ærumnarum. Multam namque ab Imperatore conſequuti poteſtatem & libertatem, Arium quidem, qui conſentiens & amicus illis eſſet, D Alexandriam reducere: illum vero veluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderunt. Et ſane via tandem conſilium id ad exitum ſuum perduxere. Quomodo autem id conficere potuerint, & quo pacto Imperator vt Arium reciperet, adductus ſit quam potero, breuiſſime dicam.

* ἀφωρισθέντες.

† τῶν ἰσηδὶ ξον ἀεὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ... *Nicæ hist.* ... & *Sozom lib. 2 ca. 21. hoc eſt, familiarem ſuum contra Nicænæ Synodi decreta. Et rectiùs. Melitiani & Ariani inter ſe diſſidentes, cõtra Catholicos cõiunguntur: & communes in eos actiones & defenſiones ipſaque etiam communia faciunt.*

Idem rurſus diſiunguntur. Euſeb. Nicomedienſis, & Theognis Nicænus ſubſcriptiones ſuas in Nicæno decreto fraude dolosa inducunt atq; delent.

A

Cap. XLVII.

Vt Arius ſit reuocatus ab exilio rectam deinde doctrinam & religionem ſe ſectaturum pollicitus.

PResbyter quidam ęgritudine Ariana, quamuis ea occultior eſſet, occupatus, Conſtantiæ Imperatoris ſorori, quam Licinius in matrimonio habuerat, familiaris erat, & amicus. Is ea familiaribus colloquijs, quum multa apud eam vteretur ſermonum libertate, illata aliquando Euſebij mentione, de Ario quoque verba aſperſit, minus recte de eo ſtatutum eſſe dicens: per inuidiam quippe & æmulationem Alexandri damnatum, ſimul & à patria exulem, & ab Eccleſia extorrem, in miſeria viuere, ſeque indigna pati, neque ea eſſe, qua plerique credant opinione. Hæc vera eſſe Conſtantia arbitrata, apud ſeipſam celauit. Nihil enim nouare aude-B bat, confirmatum eſſe ſciens, ſtabilemque in Synodi decretis Imperatorem. Et quamdiu ſuperſtes fuit, tectam tacitamq; opinionem eam habuit. At vbi grauiter oppreſſa morbo, à fratre frequenter eam viſente, ſupremam hanc petijt gratiam, vt presbyterium, de cuius eximia pietate teſtificabatur, familiarem haberet: recte eum ſentire, ſinceramque ei beneuolentiam conſeruaturum eſſe. Sequidem iam decedere. Ei vero, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quod à nonnullis perſuaſus, viros graues perpetuo mulctaſſet exilio. Atque illa his dictis, fatis conceſſit. Presbyter vero libertate inde ſumpta, paulatim eoſdem apud Imperatorem mouebat de Ario ſermones, quos ad ſororem quoque eius dudum retulerat: nihil ſcilicet contra Synodi decreta Arium ſentire. venientem eum, ſi ipſe iubeat: vera hæc eſſe: & quod præter rationem ſycophantia circumuentus ſit, in faciem oſtenſurum. Impera-C tor ſiue ſorori gratificans, ſeu presbyteri dictis credens: Si Arius, inquit, * recipit, fidemque facit, ſe cum Synodo ſentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remiſſurus. Ad hæc verba, literas quoque eiuſmodi ad illum addidit. *Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Ario. Iam pridem firmitati tuæ, vt in * aulam noſtram venires, & conſpectu noſtro fruereris, ſignificatum eſt. Quod te illico non feciſſe, valde miramur. Itaque publico vehiculo conſcenſo, ad nos venire propera, vt beneuolentia curaque noſtra adiutus, in patriam redire queas. Deus te ſeruet, dilecte. Data ante Quint. Calend. Decembris.* Hæc Imperatoris eſt Epiſtola. Mihi autem admirari in mentem venit, ipſius de vera pietate ardorem & æmulationem. Apparet enim ex ijs quæ ſcribit, ſæpius illum ab eo ad pœnitentiam excitatum eſſe. Quapropter eum reprehendit, qui multoties literis admonitus, ad veritatem non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cum Euzoio Con-D ſtantinopolim venit. Erat autem Euzoius diaconus, & ipſe ab Alexandro exautoratus, quum Ario presbyterij dignitas adempta eſt. Imperator in conſpectum ſuum admiſſos, an fidei promulgatæ aſſentirentur, rogauit: atque illis id aſſeuerantibus, libellum eos offerre iuſſit, qui eorum de Deo ſententiam complecteretur. Tum illi declinata priore via, quam ſententijs quibuſdam inueniendis inierant, ſimplicibus alijs notiſque diuinitus inſpiratæ ſcripturæ verbis,

Qua fraude Ariani effecerint, vt Conſtantinus Arium Alexãdriam reducendum cenſuerit. Presbyter Arianus Conſtãtiæ Conſtãtini ſorori, iniuriã Ario factam eſſe perſuadet. Idem Conſtãtino quoque à Conſtãtia moritura ei commẽdatus perſuadet.

* σύνθετο. *Euocatur in aulam imperialem Conſtantini literis Arius*

* τὴν ἡμετέραν.

Socrat. lib. 1. cap 25. Benigna literarum earum interpretatio.

Arius & Euzoius ad Imperatorem veniunt.

nouam

E nouam formulam & expoſitionem texuere: iureiurando confirmantes, ita ſe ex animo credere & ſentire, neque aliter vnquam ſenſiſſe. Scriptum id hiſce verbis conceptum fuerat. *Pyſſimo Deiq; amantiſſimo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius.* Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in ſcripto exponimus fidei noſtræ profeſſionem. Et coram Deo teſtamur, ſic nos, omneſque qui nobiſcum ſunt, quemadmodum ſubiecimus credere. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem. Et in Dominum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo ante omnia ſecula genitum, Deum verbum, per quem omnia facta ſunt, quæ vel in cælo, vel in terra ſunt, qui venit, & carnem aſſumpſit: qui paſſus eſt, & reſurrexit: qui reuerſus eſt in cælos, & rurſum veniet iudicaturus viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitam venturi ſeculi, & regnum cælorum: & vnam Eccleſiam Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines mundi eſt.* F Hanc vero fidei perſuaſionem ex ſanctis Euangelijs accepimus, dicente Domino diſcipulis ſuis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomē Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quod ſi non ita credimus, & vere recipimus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ſicuti cuncta Catholica Eccleſia, & ſanctæ Scripturæ docent, pro eo atq; omnino perſuaſum habemos iudex noſter erit Deus, & nunc & in venturo illo die. Itaque pietatē tuam, Deo dilectiſſime Imperat. noſter, cohortamur, vt nos, qui eccleſiaſtici ſumus, fidemque & ſententiam Eccleſiæ, & ſacrarum Scripturarum obtinemus, per pacificam & diuinam pietatem tuam, matri, videlicet Eccleſię, vnias atque coniungas quæſtionibus, & quæ ex queſtionibus oriuntur ſuperfluis, & ad rem non pertinentibus verbis acciſis: vt & nos & Eccleſia per pacificationem inter nos conciliati, ſolitas preces pro pacifico & pio imperio, totaque familia tua communiter omnes peragam⁹. Hoc G ſcriptum nonnolli inſidioſe compoſitum dicebant. Illos namque verbis quidem Eccleſiæ cōciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus ſuis inhærere, verborum ipſorum ſignificatione id ſatis declarante, ambigue in vtramque partem inclinantium, & ad ancipitem ſenſum vergentium. Imperator autem exiſtimans eos Nicænis decretis aſſentire, ſupra modum lætitia efferebatur. Veruntamen ante legitimam, pro recepto more, explorationem atque inquiſitionem eorum, qui ſummam * rei Eccleſiaſticæ tenebāt, ſibi hoc non ſumpſit, vt illos ad communionē admitteret: ſed ipſos ad eos, qui tum Hieroſolymis conuenerant, epiſcopos miſit, quibus ſignificauit, vt nouam illorum formulam expēderent: humaniter perſpicere iubens, ſiue illi recte ſentientes per inuidiam circumuēti inſidias pertuleri̇nt, ſeu male opinantes per pœnitētiam in rebus iudicatis tandem acquieſcerent. H Euſebiani porro * commodum nacti tempus, imperialium literarum prætextu, † Synodo nondum acta, ad communionem eos admiſere. Atq; hoc quum feciſſent, Imperatori rem eam inſinuarunt: & Eccleſiæ Alexandrinę, Ægypto & Libyę omni, epiſcopiſque & clericis earum ſcripſerūt, vt non grauatè eos reciperent: quorum & Imperator ipſe, piam fidem eſſe teſtaretur, cuius etiam fidei formulam epiſtolæ ſuæ adiunxerunt, imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

Libellus profeſſionis fidei Arij & Euzoij Conſtantino oblatus.

Imperator Cōſtantinus per credulitatis errorem formulam hanc fidei Eccleſiaſticæ cōcordia cauſa laudat: eamq; cōmittit Epiſcoporum Hieroſolymitano perpēdendam muneri.

** vel: nugiar τὸν ὠναλκηῶνς Euſebiani ibi Arium & Euzoiū recipiūt, & alijs recipiendos commēdant.*

† ἔγκρασιν ... μένω τῆς συνόδου γεγενημένης.

E

Cap. XLIIX.

Vt Athanaſius, quod Arium nō ſuſceperit, accuſationem ſuſtinuerit ab Arianis & Melitianis: & de decantata Arſenij manu.

HOc modo Arius Alexandriam venit. At * enim mendacij molitio veritati ſuccubuit. Tantum namque abeſt, vt eum ſacer admiſerit Athanaſius vt etiam perinde atque piaculum aliquod ſit auerſatus. Arius ibi manens, hæreſim rurſus commouebat. Et Euſebiani Athanaſio ſcripſerunt, & Imperatori quoque vt ſcriberet, perſuaſerunt, vt ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderans adminiſtraret. Id vero Athanaſius facere omnino recuſauit, ad ipſum Imperatorem literas dedit, fieri nullis modis poſſe, vt ij ad communionem admitterentur, F quos iam frequens Synodus, propter veræ pietatis fidem proculcatam, anathemate notaſſet: præcipue quum non legitime pœnitentia ac cōuerſione interueniente, reſipuiſſent. Id Imperator grauiter tulit: maximo enim ſtudio ad ſarciendam Eccleſiæ concordiam incumbebat. Itaque Athanaſio reſcripſit, ne quem ab Eccleſia arceret. Ac ſi contemptim iuſſa ſua acciperet, miſſurum ſe eo, qui illum inde exigerent, eſt minatus. Qua de re particulam epiſtolæ Conſtantini annectere ſcripturæ huic libet, quæ ſic habet. Quum igitur voluntatem meam perſpectam habeas, omnibus quicunque intrare in Eccleſiam volent, liberum præbe ingreſſum. Si enim cognouero, quenquam à te ab Eccleſia repulſum, aut ab introitu eius prohibitum eſſe, præſto ibi confeſtim erit, qui à me miſſus, iuſſione mea exautoratum te ex eis locis deportandum curet. In hanc ſententiam Conſtantinus ſcripſit, vtilitatem publicam in conſilio haG bens, & Eccleſiam ſciſſam videre nolens. Athanaſius autem quum Imperatori denuo ſcripſiſſet, non eſſe participandam cum Arianis communionem: rurſum Ario imminens, Alexandria eum expulit. Tum demum Euſebiani animaduertentes, ſe voti ſui impotes fore, niſi epiſcopatu Athanaſius detruſus eſſet: exacerbatum Imperatoris aduerſus illum animum, in occaſionem conſilij deſiderijque ſui perficiendi arripuerunt. Erant autem, qui contra ſanctum virum conſpirauerant: Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrſicius Singidonis, & Valens Murſorum, Pannoniæ Epiſcopi. Quum vero non ſatis occaſionis haberent, ad tantam calumniam ex Melitianis quoſdam accuſatores eius pecunia clam conductos ſubornarunt. Ac primam apud Imperatorem *a* Eſſione, Eudæmone, & Calliuico, Melitianis Epiſcopis calumniantibus, illam accuH ſationem ſuſtinuit, quod Ægypto lineam veſtem Alexandrinæ Eccleſiæ pendendam imperaſſet, & tributum exegiſſet. Quam ſane calumniam apud Imperatorem, quum eum † forte fortuna aliam ob cauſam Nicomediæ conueniſſent, Alypius & Macarius presbyteri falſam eſſe coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perſtrinxit, Athanaſium autem ad ſe euocauit. Nondum autem ad Conſtantinum venerat, quum ei Euſebiani aliud crimen intendere: inſidias eum clam Principi tendentem, Philumeno cuidam arcam auro refertam miſiſſe.

Arius Alexādriam venit. Ab Athanaſ. nō ſuſcipitur.

** ...*

Nicephor ... Socrat. lib 1 cap 20

Imperator indignatur.

Exiliū Athanaſio minatur

Benigna verborū Conſtantini interpretatio. Arius ab Athanaſio Alexandria exigitur. Euſebiani conſiliū, vt Athanaſio epiſcopatum abrogetur, capiunt.

Calūniatores aduerſus eum apud Imperat. ſubornant. Prima calumnia non procedit.

a Al. Euſionē habens.

† ... Socrat. vt ſupra.

Quam

Quam rem vbi Imperator meram itidem eſſe ſycophantiam manifeſto deprehendit, in Pſamathia, quod ex ſuburbijs Nicomediæ vnum eſt, cum ingenti honore Athanaſium Alexandriam remiſit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, ementita eſſe oſtendebat: & inſuper teſtificabatur, perhumanum eum ac recte credentem planeque diuinum eſſe virum, qui propter inuidiam crimen ſuſtinuerit, & ſuperior tamen accuſatoribus euaſerit. Cohortabatur quoque multitudinem, ne diſſideret, ſed modis omnib. concordiam conſectaretur, & Deum ſuſpiceret. Atque ille quidem talia ſcribendo pacem conciliare ſtudebat. Melitiani autem & Ariani crimina alia aduerſus Athanaſium inſtituerunt. Quorum vnum erat, myſticum eum comminuiſſe poculum, ſacram mēſam euertiſſe, & diuinos quoſdam libros combuſſiſſe. Alterum vero, Arſenij cuiuſdam Melitianorum hæreſis epiſcopi, quã ei amputauerit, manum ſecum habere, † per quam prodigia ederet. Arſenium porro apud presbyterum quendam Patrinem nomine in monaſterio quodam cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitateq; omni fouebant, vt tectus ibi maneret, & nunquam in publicum prodiret.* Res ** Arſenij huius Ioannes etiam monachus criminator adornauit. Et autores rei iſtius technis inſidijsque talibus ſtructis, vbique obambulabant, ſermones ſerentes, & Athanaſiũ traducentes. Vehementius vero in eũ inimici eius inuehebantur: & Iſchyras ille maxime, qui in Mareote colebat, quæ regio Alexandriæ eſt plures frequentesq; habens vicos, in quibus multæ & magnæ ſunt eccleſiæ epiſcopo Alexandriæ ſubiectæ, cui is vrbis cenſentur eſſe parœciæ ſeu viciniæ. Ibi agēs Iſchyras,* ſua ſpōte & ex ſeſe natus domo prodierat ſacerdos: quod quidem facinus pœnam omnem longe ſupergreditur. Qua in re ab Athanaſio deprehenſus, quum in eum inquireretur, fuga ſibi conſulens, Euſebianis Nicomediæ eſt iunctus. Atque illi, pro eo quo aduerſus Athanaſium ardebant odio, velut presbyterum ſuſceperunt, epiſcopali ſe eum dignitate ornaturos polliciti ſi accuſationem Athanaſio intenderet. Ille ſane * ea quæ dicta erant facile inſtituit. Imperator porro his verbis auditis, * Cenſori Dalmatio fratris filio res Antiochenas in Syria adminiſtranti ſcribit, vt de eis re-

* [illegible] *Sozom lib 2. c. 23 hoc eſt, Inſtituta vero ad eundem modum quoque criminationem eſt Ioannes monachus quidam accuſator.*

** *Arſenium hunc Euſebius* libro decimo *dicit aliquando Athanaſij lectorem fuiſſe, & ob noxam quandam caſtigationem veritum profugiſſe, & latuiſſe*, cap decimoſeptimo

busiudicet, inſtasq; exigat pœnas. Mittit quoque ad eum Euſebium & Theognidem, vt eis aſſeſſoribus iudicium de Athanaſio peragerent. Quod vbi Athanaſius ex Cenſore, qui eum euocauerat, cognouit, ſecum ipſe perpendens quam arduũ ſit cauſam dicere apud minus beneuolos & æquos iudices: illorum artibus aduerſus eos concertat, & modis omnibus veritatem minime oppreſſum iri ſperat. Et quia difficile ei videbatur, rem omnibus probare, Arſenio ne comparente: & ipſe ſeeō reputabat, non aliter ſe innocentiam ſuam declaraturum eſſe, niſi viuere eum oſtenderet, quem ipſi mortuũ eſſe aſſerebant, ex familiaribus quendam Diaconum in Ægyptum mittit, qui Arſenium quæ rat. Ille poſtquam Thebaidem peruenit, vbi ageret cognouit: apud Patrinem ſcilicet, qui eum occultabat. Atque ipſum quidem ibi non inuenit: aduentu n. diaconi cognito, in inferiorem tranſierat Ægyptum: Patrinem autem, & ſimul Eliam, qui illũ alio traduxerat, aſſumptum, Alexandriam adduxit. Qui ambo apud præſidem, viuere Arſenium confeſſi ſunt, qui ab ipſis antea occultatus, eo tempore in Ægypto eſſet. Hæc ad Imperatorem quoque ſunt relata. Is Athanaſio ſcribit, ſuadens, vt cum curã epiſcopatum retineret atque adminiſtraret, Melitianorum delationes non metueret. Et præterea dignas pœnas legib. perſoluturos eſſe recepit, qui tam grauia auderent, & quieſcere quidem nollent. tumultus vero in eccleſia concitarent: eos ſcilicet homines, qui non modo bonis atque innocentibus per inuidiam inſidias ſtruerent, verum etiam ordini † veræq; pietati detrimento eſſent. Hæc quum ad Athanaſium ſcripſiſſet, publice is epiſtolam recitari iuſſit. Melitiani in metum coniecti, deinceps † minas Imperatoris verentes, conquieuerunt. Et eccleſia in Ægypto pacata eſt, quæ à tanto Pōtifice adminiſtraretur. Indies quoque ea augebatur, frequentiorq; fiebat: quod multi ex ſuperſtitione etiam Græcorum ad fidem accederent, & populi toti ad Chriſtianiſmum aggregarentur.

Cap. XLIX.

De Synodo Tyri contra Athanaſium coacta, & vt accuſationes contra ipſum inſtitutas falſas eſſe Athanaſius arguerit.

NOn longe deinde poſt aduerſariorum technæ rurſum Athanaſio negotium exhibuere, odiumque apud Imperatorem creauere. Nam accuſatorum turba coijt. A quibus vix tandem Imperator permotus, Synodum Cæſareæ Palæſtinæ cogi iuſſit. Quo euocatus Athanaſius, ad menſes triginta aduentum ſuum diſtulit, eius qui ibi ſacris præſidebat Euſebij Pãphili, & cognominis ei Nicomedienſis, factioniſque eorum dolum ſuſpectum habens. Atq; eo quidem venire ſuperſedit: poſtea vero acriore ei adhibita vi, Tyrum venit. Imperator namque ad dedicandum Hieroſolymis templum, quod ipſe conſtruxerat, Synodum congregari iuſſerat: quo, vt † ſpectaculo eſſent, Euſebius, & qui factionis eius erant, cum multo & regio apparatu ibant. Eam Synodum Imperator ex itinere Tyrum diuertentem, prius Athanaſij cauſam diſcutere iuſſit, vt iurgijs nugisq; omnibus è medio ſublatis pacatiorib. animis templo Deo conſecrando, † myſtica ſacra peragerent. Tum autem trigeſimus imperij Conſtantini agebatur annus. Et aderant ex epiſcopis Orientalibus ſexaginta numero, quos Dionyſius Conſularis coëgerat. Eo † ferreis catenis vinctus ex Alexandria Macarius presbyter, militari eum ducente manu venit. Athanaſius autem citatus, primum quidem moras nectebat, non tam criminationes timens,

Neq; item ſecunda, crimen maieſtatis læſæ Athanaſio intentans Imperator honeſto cum prolixa cõmendatione Athanaſiũ à ſe Alexandriam remittit.

Noua aduerſus Athanaſium Arianorum & Melitianorum criminationes ſacrorum prophanatorũ cadis & magicarum artiũ.

Iſchyras ſibi ipſi ſacerdotalẽ arrogãs dignitatẽ, Athanaſij accuſator.

† [illegible] hoc eſt. Magia gratia

† [illegible]

Tales multi etiam noſtra tempora.

[illegible]

Ex Eutropio qui de Conſtantino ſcripſit: Teſtamento ſuo Dalmatium fratris ſui filium Cæſarem [illegible] in Catalogo Conſulum Ro.

[illegible] Conſtantio [illegible] Athanaſium abſoluit.

† [illegible] hoc eſt, [illegible]

Cogitur Cæſareæ a Palæſtina epiſcoporum conuentum, Athanaſij cauſa: ſed is eo non venit, cõuentum eo [illegible] dedicatio templi Hieroſolymitani gratia

† [illegible] Tyri iuſſu Imperatoris vt ibi Athanaſij cauſam diſcuterent, [illegible]

† [illegible] etiam [illegible] myſtica ſunt. † [illegible]

Macarius Alexandrinus presbyter vinctus Tyrũ adducitur. Venit eo Athanaſius.

Item Arſenium Athanaſium Arſenium Tyri adeſſe certior fit.

quam ne quid de fide aliter quam in Nicæna Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen Imperatoris literas, quæ, niſi ſua ſponte veniret, inuitum eum vi eo abductum iri minabantur, Tyrum venit. Dei autem prouidentia qui mortuus dicebatur, viuum Arſenium eo quoque ire impulit. Non enim rationem habuit vel abductum iri minabatur, Tyrum venit. Dei autem prouidentia quædam, qui mortuus dicebatur, viuum Arſenium eo quoque ire impulit. Non enim rationem habuit vel acceptæ à ſycophantis pecuniæ, vel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrũ ipſe quoq; clam veniret quemnam tandem finem res habituræ eſſent, cogniturus. Porro Archelai conſularis miniſtri in caupona quadam vino & ebrietati vacantes, quum ex quodam eũ qui interfectus eſſe dictus fuerat, Arſenium adeſſe, & in quadam domo latitare audiſſent, F rem hero renunciarunt: qui eam ſtatim inquiſitam atque compertam preſſit, certamq; reddidit: & Athanaſium ſecreto per internunciũ fidelem, bono animo eſſe iuſſit, quod viuẽs ſcilicet Arſenius adeſſet. Atque ille præſens, † quum iam in poteſtate eorum eſſet, eum ſe eſſe pernegabat. Paulinus autem Tyri epiſcopus, qui hominem iamdudum nouerat, ipſiſſimum eum eſſe profitebatur. Et prouidentia quidem rem eam diſponens, ſic eſt moderata. Athanaſius vero poſtquam citatus apud Synodum conſtitit, crimina ſibi obiecta partim diluit: partim vt de eis amplius diſpiceret, dilationem petijt, (valde namque difficilis & impedita ei res erat, qui accuſatores apud iudices gratioſus eſſe, teſtes multos ex Arianis & Meletianis, ſententias illorum comprobantes, diſpoſitos: & G delatores in eis criminibus, de quibus ipſe eos cõuicerat, venia dignos iudicatos eſſe videret) potiſſimum vero in accuſatione de Arſenio: & rurſum de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu vinaſſe arguebatur. Quas ſatie ambas deinde ridiculas eſſe oſtendit. Siquidem deinde quum mulier in medio conſilio aſſiſtens Athanaſio incuſaret, presbyter quidam Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, ſicuti et cum Athanaſio clam conuenerat, cauſam ſcilicet perinde atque propriam in ſe recipiens. Itane tandem, inquit, mulier à me tibi oblatum eſſe vitium dicis? atqui illa, An vero non te? (ipſum digito demonſtrans) dixit: tempore quoque & modo, vt vis ei illata eſſet, adiecto. Et hoc quidem crimen, vt ridiculum, ſic facile eſt refutatum. Deinde manus Arſenij producta: & accuſatio non iam verbis, ſed factis inſtituebatur. Ille vero dextre admodum & prudenter criminationi obuiam ijt. H Interrogauit namque, an ex præſentibus quiſquã Arſenium noſſet? Atq; nonnullis, noſſe ſe eum dicentibus: Arſenium in concilium adduxit, ſub veſte manũ vtranq; tegentem Et tandem: *En vobis*, inquit, *mortuus preſto adeſt. atque vna illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arſenium habetis, manus duas habentem: tertiæ autem locum vbi quis inuenia, accuſatores nobis oſtendant, Deus ſiquidem conditor in principio hominem prorſus * trimanum non creauit.* Calumnijs his aperte ad eum modum confutatis, doli architecti rerum ſuarũ ſatagentes, turbæ ſe immiſcuere, & fuga ſibi cõſuluere. Et crimen quidem hoc à ſe Athanaſius, Arſenij vita remouit. Deinde Iſchyram † exce-

† ἐν χερσὶ γενόμενος οὐκ ἀνέφησε.

Socrat. li. 1. cap. 28 hoc eſt, captus.

Accuſationũ capita plura, quæ Athanaſio ſunt intentata, apud Sozomenum numerantur, li. 2. ca. 25.

Suſpectum omne ex parte Athanaſio iudiciũ

Calumniã ſtupri pulchre & ſapienter Athanaſius à ſe amolitur.

Arſenium quoq; viuũ exhibens, cadẽ crimẽ refellit.

** τρίχειρα γέγονε.*

Iudicium Iſchyræ & Athanaſii.

† παραγραφῇ.

Mittuntur

E ptione repulit, in primis quod presbyter nõ eſſet. Inſuper etiam, non debere quenquam ab inimicis iudicari, allegans, Euſebianos ſubmouit. Et quum alia quoque accuſationis capita in medium proferrentur, viſum concilio eſt, Mareoten ire: vt † in re præſenti, quæ in controuerſiam erant deducta, inquirerentur. Vt vero ad rem inueſtigandam electi ſunt quos Athanaſius per exceptionem iudices reiecerat (mittebantur enim eo, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Vrſicius) ipſe reluctabatur, & apud vniuerſum concilium, rem † eam inſidioſam eſſe in multionem, vociferabatur: ac ſi accuſator vna cum ſuſpectis & inimicis iudicib. adeſſet, iniquum id † vniuſque tantum partis iudicium eſſe proteſtabatur. Hæc quum ille diceret, neque quiſquam, ac ne Dionyſius quidem conſularis rationẽ eius haberet, atque inſuper metueret, ne manus ſibi F per vim & cædem afferrent, ex conſeſſu eo ad Imperatorem profugit. Poſtquam qui Mareoten miſſi fuerant, rediere, atque † adteſtationes vniformes, ſub vna ſcilicet perſona, vera eſſe quæ aduerſus Athanaſium accuſator dixiſſet, conſecere: Synodus primum eũ nullo defendente † veluti contumacem condemnauit: deinde etiam ſententiam, qua ei dignitas Epiſcopalis abrogata eſt, tulit, in qua ſententia virum conuicijs multis vt ſeditioſum, & Ægyptũ motibus turbulentis implentem proſciderunt: ſimul & de muliercula illa, & de Arſenij cæde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorum omnium epiſcopos literas dedere, ne vel ſermone vel vſu & commercio aliquo cum eo communicarent, neue ei Alexandriæ eſſe G permitteretur. Verum quoq; eſſe aſſeruerunt, myſtici poculi comminuti crimen: & accuſationum capita quæque attingentes, ſingulari quadam arte calumniam pertexuerunt, ſycophantas conuictos ſilentio tegentes, & accuſatores eius omnes laudantes. Ioanni quoq; illi qui Meletio ſucceſſerat, ſectatoribuſque eius, ant quicunq; ex clero eius erant, honorem dignitatemque tribuere. Ipſum etiam Arſenium, qui cæſus eſſe dictus fuerat, receperunt: qui tũ quoque Meletianorum ſectator, & tanquam Hypſelopolitarum epiſcopus, iniquæ illi Athanaſij abrogationi ſubſcripſit. Quam re illud nouum mirumque viſum eſt, quod qui ab Athanaſio iugulatus eſſe dicebatur.

* *Iſchyra, ſeu Iſchyrionis (ita enim eum Sozomenus nominat) cauſa in eo ſtatu fuit. Arrogabat is ſibi & vſurpabat ſacerdotij dignitatem, & quæ presbyteri ſunt munia obibat. Eum vero quum Athanaſius in facto flagranti myſteria ſacra operantem deprehendiſſet, menſam ſacram euertiſſe, calicem confregiſſe, & impia miniſtrorum hominum audaciam inhibuiſſe. Qua de re accuſante Iſchyra, Athanaſium cauſam apud iniquos iudices dixit. Arianorum multos vidit Iſchyras, Athanaſium nullum. Porro Athanaſius ea quæ modo dicta ſunt, tortas atque preſbyterum Iſchyro exautorando egit, qui & ipſe à vinculis cauſam duxit.*

is viuens, quantum in eo ſitum erat, Athanaſium exautorandũ iugulauit. Hoc tam iniuſtum inſanumque iudicium, multi etiam qui ibi affuere epiſcoporum deprehendere. Nam Paphnutium confeſſorem tum præſentem, dicunt, apprehenſa Maximi Hieroſolymitanæ eccleſiæ antiſtitis manu conſurrexiſſe, atque vtrique minus conuenire arbitratum eſſe, qui confeſſores extitiſſent, oculoſque pro-

ab epiſcopis Mareoten quidã, qui in re præſenti cauſa ſtatum inquirant.

† αὐτοψεί.

† ἐπιβουλὴ.

† Suſpectos iudices Athanaſius omnia in iudicio ſiniſtre agi cernens, ad Imperatorẽ confugit.

† ὑπομνήματα μονοπρόσωπα.

† ἐρήμην τὴν καταδίκην.

Teſtificatio ſuſpecta.

Athanaſius vt contumax damnatur.

Dignitas ei deinde abrogatur.

Iudicii corruptorum fraus & peruerſitas.

Arſenius quoq; ipſe Athanaſij ſententiæ ſua ſubſcribit.

Paphnutius cum Maximo Hieroſolymitano epiſcopo perperam decretum damnant.

pter ſermonem veritatis effoſſos & articulorum iuncturas mutilatas circumferrent. vt cômune quicquam cum prauis improbisque hominibus haberent, & aduerſus veræ pietatis propugnatores ſententiam ferrent.

Cap. L.

De conſecratione ſeu dedicatione templi Hieroſolymitani, Epiſtola Imperatoris ad Synodum Tyri Ebantea congregatam: & vt Athanaſius exul ſit factus.

Epiſcopi Tyro Hieroſolymam iter contendunt, ad templum nouum dedicandum.

EO tempore, quo & trigeſimus Imperii Conſtantini annus complebatur, & templum Hieroſolymis in Caluariæ loco magnificentiſſime abſolutum fuerat, quod magnum martyrium dicitur: Marianus quidam ampla dignitate vir, ab Imperatore cum literis ad Synodum venit, quibus quam celerrime B Hieroſolymam adire, propter ſacri eius templi dedicationem iubebantur. Atque illi pronius vt potuere, Hieroſolyma contenderunt, diſſidio atque diſcordia omni ſepoſita, templumque ipſum dedicarunt, donaria ſimul & ornamenta ab Imperatore miſſa maximi prorſus precij conſecrantes: quæ longo ſane poſt tempore ibi fuere, ſtuporem & conſternationem plane ſpectantibus conciliantes: tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimuſquartus menſis Septembris dies, qui ab eo tempore in eccleſia Hieroſolymitana quotannis publice ab omnibus feſtus & celebris agitatus eſt, octo ex ordine diebus conuentibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarum orbe homines eo conueniunt, & ad feſtos conuentus concurrunt, arcana ſacra perceptum, & loca ſancta cogniturii. Deinceps vero & decantatam illam ibi egere Synodum, in qua A- C rium & Euzoium ſuſcepere: Imperatoris videlicet literis adducti quibus ille recte eos de fide ſentire ſignificabat. Scripſerunt illi quoque ad eccleſiam Alexandrinam: multam eſſe, udus diſcuſſis, eccleſiis pacem conciliatam: Arium reſipuiſſe: eumque accepto ab homine pœnitentiæ libello, rite ſuſceptum, prorſus in eccleſiæ poteſtate eſſe. Acta ea ad Imperatorem etiam retulere. Atque illi quidem hæc ſic * egere. Athanaſius autem Conſtantinopolim contendens, de iniuriis, quas acceperat, apud Imperatorem eſt quiritatus. Et quum ibi nonnulli qui eum ſententijs ſuis damnauerãt adeſſent, illud ab Imperatore ſupplex petijt, vt rerum Tyri de ſe actarũ in eius præſentia inquiſitio & iudicium fieret. Porro Imperator Athanaſium æquum petere cenſens, ad epiſcopos qui Tyri D conuenerant, eos ad ſe venire iubens, in hæc verba ſcripſit. *Ego quidem quæ ſint res à Synodo veſtra per tumultũ, & quaſi procellam quandam iudicatæ ignoro, videtur tamen quodammodo tumultuantem per inordinatam conſultationem veritas eſſe deprauata. quod ſcilicet vos propter iurgandi aduerſus proximos ſtudium, quod quidem inuictum eſſe vultis, ea quæ Deo placita ſint, peruidere non poſſitis.* Enimuero diuinæ prouidentiæ fuerit, vt quum contentioſi ardoris vitium manifeſto deprehenſum diſcutiatur: mi aperte nobis declaretur, nũ in conuentu iſthic veſtro curæ vobis veritas fuerit, & res abſque odio & gratia ſint iudicatæ. Quam ob cauſam vt propere ad pietatem noA ſtram veniatis volo, vt & rerum à vobis actarum exactam rationem nobis exhibeatis, & de vobis ipſis ſatisfaciatis. Quare autem vt hæc ad vos ſcriberem, & vos per literas ad me euocarem, adductus fuerim, ex verbis ſequentibus intelligetis. Ingredienti mihi iam cognominem nobis & modis omnibus felicem vrbem Conſtantinopolim, (accidit autem vt equo tum veherer) derepente Athanaſius epiſcopus, cum aliis quibuſdam quos ſecum habebat, in media publica via, ita præter expectationem obuius eſt factus, vt conſternationis etiá præberet cauſam. *Teſtem autem facio * inſpectorem rerum omnium Deum, me illum primum qui fuerit non noiſſe, donec noſtrorum quidam quis eſſet, indicarunt. Atque quibuſdam de iniuriis quas ſuſtinuit eum percunctantibus, quæ æquum erat renunciarunt. Ego quidem eo tempore cum eo verba non feci, neque colloquutus ſum.* Vbi vero ille id poſtulauit, B ego autem denegaui, parum admodum abfuit quin eum tenci iuberem: ille tamen cum multa libertate nihil peteret à nobis aliud, quam vt vos præſto eſſetis, quo neceſſitate vrgente, in præſentia veſtra, quæ paſſus eſſet, ſatis deplorare poſſet, & ego id rationi & tempori conuenire dixi, perlibenter hæc ad vos ſcribi præcepi, vt omnes quicunque conuentui Tyrii interfuiſtis, citra procraſtinationem, in † aulam manſuetudinis noſtræ venire acceleretis, & rebus ipſis iudicationis veſtræ ſinceritatem & veritatem, me cognoſcente, declaretis: quem ſane germanum Dei famulum eſſe non negaueritis. Per meam certe quidẽ in erga Deum religionem, pacata ſunt vbique omnia. Quin ipſi etiam barbari nomini Dei rite laudibus benedicunt, qui hactenus veritatem ignorarunt. Manifeſtum autem eſt, † qui veritatem non norit, eum neque Deum noſſe. Veruntamen, quemadmodum modo dixi, & C barbari per me germanum Dei miniſtrum Deum cognouerunt, & metuere didicerunt. Ipſumque me vbique tutari, & rebus ipſis mihi proſpicere ſenſerunt. Vnde maxime Deum norunt, quem illi quidem propterea quod nos metuunt, colunt: vos autem, qui arcana ſacra benignitatis eius † præferre (quid enim dicam † ſeruare?) videmini, vos inquam nihil agitis aliud, quam quod ad diſcordiam & odium facit, & quod (vt ſimpliciter dicam) ad generis humani exitium refertur. Verum properate, ſicuti dictum eſt, & ad nos quamprimum omnes venire maturate: illud perſuaſum habentes, omnibus neruis conaturos noſeſſe, vt ijs quæ corrigenda ſunt emendatis, in lege Dei omnia rite ſeruentur, vtque eis neque probrum D neque praua aliqua opinio & ſuſpicio inhærere poſſit: diſſipatis nimirum, prorſumque attritis, atque adeo ſublatis omnino legis inimicis, qui quidem ſub prætextu ſpecioſi nominis, varias atque omnigenas præbent blaſphemias & obtrectandi occaſiones. Talia Imperator quum ſcripſiſſet, alij quidem epiſcopi maximo terrori metu, pro ſe quiſque domum redibant. Euſebiani autem ſe in oculos Imperatoris ingerentes, iuſtam eſſe Synodi ſententiam aſſeuerarunt. Et multis in Athanaſium conuiciis coniectis, non iam de poculo fracto, aut menſa, aut viui hominis brachio, quod vera ea eſſent, inſtabant: ſed ad nouam aliam confugere calumniã. Minatum enim eſſe Athanaſium

Anniuerſarius Exaltationis ſanctæ crucis dies. Profectio Hieroſolymitana religionis ergo. Supra c. 41. eodem.

* Proſcriptũ eſſe Athanaſii obſcure ſignificat. Socrat. li. 1. cap. 31. Athanaſius ad Imperatorem confugit. Conſtantinus omnes Tyrii epiſcopos Conſtantinopolim ad ſe vocat.

† ἔφορον.

† θεράποντα. Grauis & imperatoria contentio, & epiſcoporum obiurgatio.

† ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοῶν οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπεγίνωσκει. Deum ſibi in rebus omnibus aſſiſtere ſentit Conſtantinus.

† προβάλλεσθαι † φυλάττειν

Euſebiani tantum epiſcopi Cõſtantinopolim veniunt.

dixerunt, inhibituros ſua ſuaſione Ægyptios eſſe, ne frumentum pro eo atque Conſtantinus ſanxiſſet, quotannis Alexandria Conſtantinopolim ſubueheretur: eaque verba audiuiſſe Adamantium, Annubionem, Arbathionem, & Petrum, epiſcopos. Hæc allegantes cauſam calumniis obtinuere. † Sæpenumero namque mendacium vincit, quum is qui calumniam ſtruit, bonæ fidei opinionem conſequitur. Cōfeſtim igitur Imperator iracundia correptus, in Galliam ad Treuiros virum proſcribit. Idque ita feciſſe Conſtantinum opinio eſt, non tam quod vera eſſe, quæ in eum dicta fuerant, crediderit, quam vt eccleſiam ad vnitatem, & epiſcopos ad concordiam perduceret. Quod quidem aliter fieri non potuit, niſi Athanaſius relegaretur. Communionem enim Arianorum omnino auerſabatur. Atque ille ad eum quidem modum ad Treuiros in Galliam eſt abductus.

Athanaſius calumniis nouis Euſebianorum circūuentus Conſtantino conſenſo, ad Treuiros relegatur.

Cap. LI.

Vt Arimex Alexandria Conſtantinopolim adueniens, negotium faceſſeret Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo: & vt Alexandri precibus Arius ſit ruptus, & quomodo Athanaſius obitum eius memoriæ commendarit.

ARius autem Hieroſolymis Alexandriam rediit. Quum vero eccleſia Ægypti nihil ſibi communionis cum eo eſſe vellet, ille cum ſectatoribus ſuis denuo turbas ciere, & hæreſim ſuam fraudulenter ſerere cœpit. Plebs quū ipſius reditum, tum paſtoris ſui exiliū grauiter tulit. Ac Imperator vbi Arij ſententiam prauam eſſe cognouit, Conſtantinopolim hominem vocauit, peruerſæ opinionis cœptorumq; ſuorum rationem redditurum, Conſtantinopoli populus in duas partes diſceſſerat. Atque hi quidem nihil prorſus de Nicænis decretis mutandum eſſe dicebant, alii autem Arium recte profiteri contendebant. Et maximo in vrbe motu excitato, homines plerique vt conuentus cogeretur, conabantur. Alexander porro Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ antiſtes, qui dudum Metrophani ſucceſſerat, vir præter cæteros Dei maxime amans, vt motum eum ſedaret, nihil non experiebatur. Quod vbi ei munus ſucceſſit in maximum ſe demiſit certamen. Et quum quod faceret aliud non haberet pacem & communionem cum Ario tum deprecatus eſt. Nefas enim eſſe, minimeque conſuetudini eccleſiaſticæ conuenire dixit, quæ ab ipſis, atque eis etiam qui ex terris omnibus quæ ſub ſole ſunt, Nicæam concurrerant, decreta eſſent abrogare. Euſebius autem poſt conuicia multa aperte minabūdus grauia ei denunciauit, niſi ad certum diem Arium in communionem admitteret. Abſque eo enim ſi eſſet, ipſum quidem extorrem ab eccleſia futurum, ſucceſſorem autem eius cum Ario communicaturum. Hæc vbi ſunt dicta, tum quidem colloquio ſoluto diſceſſere: Euſebius quidem etiam atque etiam, vt quæ minatus fuerat, ad exitum perducerentur moliens: Alexander vero, ne ad rem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precationibus incumbens. Quem, non tantum vt ipſe exautoraretur mouebat, quantum ne quid de doctrina mutaretur ſollicitabat. Pertinidum eum maxime Imperator faciebat, qui

Arius Alexandriam reuerſus commouetur. Idem Conſtantinopolim ab Imperatore euocatur. Conſtantinopoli quoq; in religione diſſidetur.

Contentio Alexandri Conſtantinopolitani epiſcopi & Euſebii Nicomedienſis, de Ario.

Cōſtituitur Alexandro dies quo Arium in cōmunionem admittat.

Alexander ad preces [illegible] ageit.

quodammodo in aduerſariorum verbis acquieſcere videbatur. Itaque in ea ſolicitudine & anxietate trepidans diuinus ſenex, rebus omnibus poſthabitis, & arti diſſerendi nuncio remiſſo, feſtinabundus † ad ſanctius confugit ſacrarium, ieiunio & orationi ſeſe dedens: neque quidquam rerum earum remittens, quæ ad placandum exorandumque Deum facerent. Et in ea eccleſia quæ Pacis cognomen obtinet, ſe clauſit: & ore in ſacram ſanctioris ſacrarij menſam procumbens & lachrymans, continue dies noctesque orauit. *a* Cuius illa fuit oratio, vt ſiquidem opinio Arii vera eſſet, ne ipſe conſtitutum conuentui & communioni videret diem: ſin quam ipſe coleret ſententia maxime veritate niteretur, vt Arius dignas lueret pœnas, veluti malorum in profeſſione fidei omnium autor. Sic epiſcopus Alexander precabatur. Sed & Imperator periculum de Ario facere volens, in regiā ſuam eum accitum, num & ipſe Nicænis decretis aſſentiretur, rogauit. Atque ille, citra moram & deliberationem omnem, in conſpectu Principis, *b* decreto Synodi callida ſimulatione ſubſcripſit. Factum id admiratus Conſtantinus iureiurando quæ ſcripſerat confirmare eum iuſſit. Quod & ipſum confeſtim † doloſa adhibita fallacia, ſicuti eos qui de hac re memorant, dicere audiuimus, fecit. Quod namque ſuam de diuino numine opinionem Arius in charta deſcriptam ſub axillis in ſinu ferebat, ita ſe vere ſentire quemadmodum ſcripſiſſet, iurauit. Quare Imperator perſuaſus, Alexandro, vt Arium reciperet, ſeuerius mandauit. Sabbathum erat & poſtridie vt ad communionem admitteretur Arius, expectabat. Verū vindicta nequaquam morata eſt, quæ veſtigia eius qui tam † abſurdis cauillationibus vſus eſſet, in pedibus ipſis eſt inſecuta. Ex Imperatoris palatio à quibuſdam Euſebii ſatellitibus Arius deductus, per forum inſolenter gradiebatur, & per mediam vrbem venditans ſeſe inferebat. Poſtquā ad Conſtantini forum ventum eſt vbi ingens illa Porphyretica Conſtantini ipſius columna magnifice in altum excurrit (ſerum autem diei erat) timor derepente ex conſcientiæ vulnere Ario inceſſit, eumque alui laxitas conſequitur. Et vrgebatur eo caſu maxime; proindeque ſeceſſum publicum, qui in propinquo erat, petit. Ibi animo et defecto, ſua ſponte incrementa effluunt: & † vt naturæ conſtringente ſoluta, ſedes ipſa procidit, & multus ſanguis effunditur, conſtitutio quoque interna corporis omnis vna cum inteſtinis, epate & ſplene diffluit. Atq; ita ille perit. Quum autem inde non exiret, ingreſſi quidam propter diuturniorem eius moram, mortuum in fœdo ſubſellio reclinatum inuenere. Seceſſus is longo poſt tempore eſt oſtenſus retro forum & macelli porticum: perpetuaque loci eius & mortis Arii eſt memoria, quippe quem prætereuntes omnes digito ſemper deſignare ſoliti fuerint. Diu vero poſtea, fama eſt neminem ſubſellio eo vſum eſſe. Omnes enim locum eum fugerunt, pro deteſtando habentes, in quo videlicet Arius impietatis pœnas perſoluiſſet. Poſtea autem Arianus quidam, vir perquam opulentus, locum emit: & forma eius priore abolita, domum magnificam in eo conſtruxit, vt obliuioni res ibi acta mandaretur

Alexandri precatio contra Arium.

a Precatus eſt Deum, vt vel animam ſuam ſuſciperet, ne cōmunionem Arij contaminaretur: vel moriatur quicquid ſeceret, quod & factū eſt. Epiph.

b Arius Nicænis decretis apud Conſtantinopolim ſubſcribit.

Subſcriptionē dolo malo per iurandum confirmat. Socrat. lib. 1, cap. 38. Vnde illa diuina eū conſequitur.

Conſtantini forum.

Horrenda Arij mors. In loco eo vbi Arius interijt, ad abolendam mortis eius infamiam magnifica ædes ab Arianis conſtructa.

ἀπομνημόνευμα. Varia de morte Arij opiniones.

daretur, neque amplius mors Arij ſempiterna memoriæ ſucceſſione, *veluti per Comicum lodum poſteritati exhiberetur. Obitu vero eius publicato, variæ de eo hominum fuere opiniones. Quibuſdam enim videbatur repentina ægritudine correptus, & per animi liberiorem relaxationem, vt cui res ex ſententia cecidiſſet, ex immenſa, quæ cor eius affatim offuderit, lætitia, ſubito extinctus eſſe. Alij, impietatis dignum fuiſſe ſupplicium putabant. Familiares eius, ab obtrectatoribus ex inſidiis per incantationem & veneficium necatum dicebant. Non mediocris vero animi ſolicitudo Nicomedienſem cepit Euſebium Factum namque iſtud non vrbem modo, ſed vniuerſum prope orbem percurrit, fama de eo velociore paſſim increbreſcente. Imperator ſane re ea maiorem in modum eſt delectatus, & propterea profeſſionem fidei Nicænam perinde atque à Deo ipſo dictatam, magis etiam defendit. Chriſtianæ religioni mirificum in modum addictus. B

Locus ipſe poſtulare videtur, vt quæ magnus Athanaſius de Arij rebus ſcripta reliquit referamus. Quæ ſic habent. *Nam & ipſe Arius hæreſis quidem princeps & anteſignanus, Euſebij vero particeps & ſocius, ſtudio & opera Euſebij & amicorum eius, vocatus à beato Conſtantino Auguſto, & ab eodem vt in ſcripto perſuaſionem fidei ſuæ exponeret flagitatus, in libellum tam dolo malo, impudentibus de impietate ſua dictis ſuppreſſis, retulit: verbaque ſcripturarum ſimplicia, ſicuti in eis expreſſa reperiuntur, itidem vt diabolus aſſimulauit.* Deinde quum beatus Cõſtantinus dixiſſet, *Siquidem nihil præterea tectum in mente habes, veritatẽ teſtimonio iuriſiurandi confirma. Vlciſcetur enim te, ſi falſo iuraueris,* Dominus ipſe. *Iurauit miſer, neque habere ſe, neque aliud quam cum ſcripſerit, quamuis dictum aliquando ab eo ſit, ſenſiſſe, ſed ilico egreſſus, tanquam pœnas pendens concidit, & ſuſpenſus crepuit medius.* Atque omnibus quidem C hominibus communis vitæ finis conſtitutus eſt mors ipſa: neque cuipiam, etiam ſi is inimicus fuerit, qui vita defunctus ſit, *inſultare conuenit: quod incertum ſit, an non ſibi idem ante veſperam accidat. Sed Arij obitus quandoquidem non ſimplex fuit, dignus propterea eſt qui commemoretur. Quum enim Euſebius ſe eum in eccleſiam introducturum minaretur, epiſcopus quidem Conſtantinopolitanus Alexander id futurum negauit: Arius autem vi & minis Euſebij confiſus eſt. Sabbathum quippe erat, & poſtridie ſperabat eccleſiæ conuentui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexandro autem orante. Sed enim Dominus iudicio ſuo interpoſito, aduerſus homines iniquos iudicauit. Nondum enim ſol D occiderat, & neceſſitate eum in locum ſuum pertrahente, ibi peſſum iit, vtroque ſimul, & communione & vita confeſtim orbatus. Beatus certe quidẽ Conſtantinus rei dita, admiratus eam eſt, periurium eius vindicatum eſſe perſpectum habens. Omnibus autem rum manifeſtum fuit, quum Euſebij minacem denunciationem, tum Arij ſpem & expectationem fruſtra fuiſſe. Declaratum quoque ruſſum, Arianum furorem ab ipſo Seruatore excluſum eſſe à communione, & hic, & in primogenitorum eccleſia. Quis igitur non miretur, homines iſtos magno contentionis ſtudio videns iuſtitiæ laudem ei tribuere, quem condemnauit Dominus: eoſdemque cernens hæreſim defendere eorum, quos excommunicatos eſſe conuicit Dominus, ducem eius Eccleſiam ingredi non paſſus? Hæc de Ario Athanaſius. A

Athanaſius de Arij periurio & obitu.

ἐπιχαίρειν, ἐπεμβαίνειν.

Nullum rationem relinquit ad eum inſultandum. Neſcis quam ſortem veſper vehat.

Cap. LII.

De iis quæ poſtea Alexandriæ acciderint, & de conſtitutione quam Imperator contra omnes tulit hæreſes.

EO tam fœda morte ſublato, finem tamen nugamenta eius non habuere. Neque qui factionis eius erant, vel ad breue tempus deſierunt inſidias eis ſtruere, qui in diuerſa erant ſententia. Populus ſane Alexandrinus frequenter ad Imperatorem, qui ei de reſtitutione Athanaſij miſerabiliter ſupplicarunt, miſit. Et ad eundem ſcripſit multa virtute pollens Antonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, ſed B potius vt ſycophantiam omnino eſſe, intentatam Athanaſio accuſationem, crederet, orans. Imperator autem nequaquam perſuaderi potuit: ſed populo Alexandrino reſcribens, dementiam atque † inordinatam confuſionem obiecit. Sacerdotibus autem, & cœlibatum colentibus Monachis ſcilicet, vt quieti eſſent, mandauit. Neque enim vnquam ſe motaturum de Athanaſio ſententiam, neque eum reuocaturum eſſe aſſeruit, tanquam virum ſeditioſum, & malorum patratorem, præſertim quum eccleſiaſtico iudicio condemnatus eſſet. Clam quoque Antonio ſignificauit, ſe Synodi decreta non facile irrita facere poſſe. Nam etiam ſi pauci, inquit, fuerint, qui hoſtili animo ſententia ſua illum iugularint, tamen reliquam conuentus eius multitudinem bonorum & probatorum virorum, non ita ſimpliciter & temere prorſus illorum, calculos fuiſſe ſequuturam. C Addidit inſuper, effreni eſſe lingua, & contumelioſum virum Athanaſium, atque ad ſeditiones & diſcordias concitandas idoneum. Ita namque qui hoſtili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum Imperatorem ſcirent vitia eiuſmodi ſupra modum grauiter ferre. Porro quum multitudinem in duas eſſe ſeiſſam factiones diuiſam, & aliam Athanaſio, aliam autem Ioanni fauere, qui Melitij ſucceſſor, in Synodo Tyria communione vti, honoremque ſuum in clero ſuo, ſicuti & ſectatores eius, habere iuſſus fuerat: valde ea re commotus ipſum quoque ab eccleſia proſcripſit. Quod quidem præter opinionem Athanaſij inimicorum accidit: accidit tamen. Neque Ioanni profuere quicquam, quæ Tyri à Synodo acta decretaque fuerant. D Imperator namque nulla ſupplicatione aut deprecatione flecti potuit, ſi quando ſuſpicionem in quenquam, ad ſeditionem eum & diſceſſionem Chriſtianum clerum concitare, concepiſſet. Scire autem oportet, Arij dogma, quamuis à multis magno ſtudio in ſermonibus & diſputationibus frequentaretur, ſine nomine tamen etiam tum fuiſſe, neque in corpus proprium coaluiſſe. Nam præter Nouatianos, Phryges, Valentinianos, Marcioniſtas, & Paulianos, omnes alij ſimul communicabant, & in vna conueniebant eccleſia. Quippe contra quos lege lata, Imperator precatoria eorum aboleri, eoſque in Catholicis eccleſiis cum aliis

Non perſuadetur Conſtantinus, vt Athanaſium ab exilio reuocet.

† ἀταξίαν.

Plurimum Conſtantinus iudicio tribuens Eccleſiaſtico, quo Athanaſium damnatum ſtabiliuit.

Eidem perſuaſum erat, Athanaſium ſeditioſum virum eſſe.

Ioannem quoque Meletianorum epiſcopum Conſtantinus exautorat.

Sedes eſſe rum hominum memoriæ Conſtantinus.

Ariana nondum collegium & eccleſiam ſub habent. Lex Conſtantini, vt certis exceptis hæreſibus, cuiuſcunque opinionis Chriſtiani in vna conuenirent eccleſia, neque ſuas ſibi aggregarent cœtus.

congregati iuſſerat. Alibi vero illis neque priuatim neque publice conuentus agere licere, ſed in vno communiter omnes loco conuenire voluit. Per quam legem, quantum ego colligo, multæ hæreſes, memoria earum ſublata, diffluxere. Superioribus enim temporibus, quicunq; Chriſti appellatione cenſerentur, quamuis diuerſarum eſſent opinionum, eodem tamen loco apud eos qui Græcam ſuſceperant ſuperſtitionem erant: & quum ab illis affligerentur, de diſcrimine ſi quod inter eos eſſet, curioſe ipſi inquirere ſuperſederant, communibus quippe calamitatibus expoſiti. Quapropter facillime per partes conuenientes conciones habebant: frequentiorique conſuetudine, quum pauci eſſent, in factiones multas non diſcedebãt. Conſtitutione autem iſta promulgata, difficile eis fuit publice ſeorſim conuenire, multo vero minus clandeſtinos cœtus cogere, epiſcopis loci cuiuſque id obſeruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ eccleſiæ ſunt vniti. Quod ſi forte aliqui in ſua ſententia perſtitere, decedentes nullos reliquere ſucceſſores, quum neque conuentus eis agere permitteretur, neque libere hæreſim docere poſſent. At hæreſes aliæ vel propter autorum improbitatem, vel propter dogmatum † ineptias, non ita multis ſunt frequentatæ. Nouatiani autem, vt qui eadem cum vniuerſali Eccleſia de Chriſto ſentirent, diutiſſime ſtatum ſuum retinuere, neque illis conſtitutio ea obfuit. Videtur vero & Imperator ipſe non illibenter aliquid de rigore & ſeueritate remiſiſſe, & terrere potius quam perdere ſubditos maluiſſe. Et Aceſius, qui tum Nouatianorum epiſcopus fuit, maxime Eccleſiæ ſuæ profuit, apud imperatorem propter ſanctiorem vitam gratioſus. Phryges vero, præterquam in Phrygia & locis finitimis, eadem in aliis Imperij partibus, quæ aliæ hæreſes, ſunt paſſi. In locis autem ſuis, ex quo Montanus exiuit, ſectæ ſuæ exordio ſumpto, longo permanſerunt tempore. Eo autem anno Euſebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicænæ Synodi, ſcriptis moliri cœperunt: & nudo quidem capite, quod dicitur, *τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale* reiicere auſi non ſunt. ſatis enim ſciebant Imperatorem ipſum ita ſentire, & mirifice formulam eam complecti. Aliam autem componentes ſcripturam, ſeu formulam fidei, interpretationibus quibuſdam complecti eam, ea quæ Nicææ decreta eſſent, Orientalibus epiſcopis ſignificarunt. Atque ex eius verbis, eorumque ſenſu, in diſputationem prior quæſtio eſt deducta. Quæ tametſi finem ſuum conſequuta eſſe videbatur, tamen eo pacto in controuerſiam eſt reuocata. Et res quidem de Ario ſic ſunt actæ.

† τὸ ἀνόητον.
Nouatianorum eccleſia.
Phrygum conuenticula.
Euſebius & Theognis noua fidei formula compoſita, Nicæna decreta retexunt.

[illegible] *Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat qui ſuſpecti ei erant, quod ad diſſidium & factiones Chriſti nomen vſurpantem Clerum concitarent.* Euſebius de vita Conſtantini

Cap. LIII.

De Marcello, qui Ancyræ minoris Galatiæ Epiſcopus fuit, & de Aſterio ſophiſta.

Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Conſtantinopoli ... dogmatis ad...

SVb idem tempus epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Marcello quoque Ancyræ minoris Galliæ epiſcopo dignitatem, veluti qui noua inueniſſet dogmata, abrogarunt. Aſterius namque quidam ex Cappadocia ſophiſta, qui oſtentationis & quæſtus cauſa philoſopharetur & doceret, eo ſtudio poſthabito, Chriſtianam religionem ſe culturum profeſſus fuerat. Ex libris aliquot compoſitis, Arij opinionem aſtruere contenderat. Cum quo itidem Chriſtum Dei virtutem eſſe ſcripſerat, vti Moſes erucam & locuſtam magnam virtutem Dei eſſe dixit. Aliaque hiſce ſimilia cauillans, Arianis adhærebat: atque in ſynodis eis aſſiſtens, plurimum eos adiuuabat, Illud autem in conſilio habebat, vt præclaræ alicuius vrbis epiſcopatum conſequeretur. Verum id quod conſtituerat, parum ei ſucceſſit. Perſequutione enim non tolerata, diis ſacrificauerat: eamque ob rem, ſacrorum adminiſtratio ei eſt denegata. Porro quos compoſuerat libros, in Syria vulgauit. F Aduerſos quos Marcellus ſcribens, ſiue ſciens, ſeu imprudens, in errorem ex diametro illi contrarium eſt delapſus, & cum Paulo Samoſateno Chriſtum merum eſſe hominem dixit. † Quod vbi intellexerunt qui Tyri & Æliæ coacti fuerant epiſcopi, Aſterio quidem ipſi nihil obiecerunt, quod is iſt et ſacris eccleſiaſtici miniſterij initiatus non eſſet; Marcello autem epiſcopali dignitate prædito, quum plurima vitio verterunt, tum quod perperam ſcripſiſſet, dicam impegerunt. aboleri equi eum libros, qui nihil à Samoſateni ſcriptis differrent, iuſſerunt. Atque ille facturum ſe id pollicitus, minime tamen fecit. Cæterum vbi Euſebius in de literis Conſtantini vocatus Byzantium venit, rurſum Marcelli cauſa in diſceptationem eſt deducta. Poſtquam autem minime illi viſum eſt vt impietatis libros, ſicuti receperat, igni conſumeret: epiſcopatum ei Euſebiani ademere. & Baſilio cuidam eloquentia & varia doctrina præclaro viro, Galatiæ eccleſiam re- G gendam tradidere. Scripſerunt ij quoque, vt Marcelli ſcriptum, vbicunq; reperiretur, prorſus aboleretur capitibus quibuſdam ex eo ſcripto, vt diſſonantibus, epiſtolæ inſertis. Quod ſane ſcriptum libris tribus, quemadmodum audiui, pulcherrime refutauit Euſebius Pamphili: Marcellus autem in Synodo Sardicenſi poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit, quod non ita ſentire exiſtimatus eſſet. Non enim ſatis perpenſa & intellecta à multis eius ſcripta: ob eamque cauſam, in Pauli eum opinionem incidiſſe, calumniam homini obiectam eſſe, ſicuti ſuo loco à me refertur creditum eſt. Simulque dictum, † per modum quæſtionum à Marcello ſcripta ea eſſe inſtituta. Et Imperator ipſe, manifeſtam eſſe Euſebianorum contra eum calumniam deprehendit. Admodum enim infeſti illi erant, quod neque in Phœnicia quæ aduerſus Athanaſium ipſi conſtituerant, neque rurſus Hieroſolymis quæ pro Ario decreuerant, H comprobaſſet. Sed neque in dedicando Caluariæ templo, quod magnum martyrium eſt cognominatum, à communione eorum ſe ſubducens, eis aſſuiſſet. Quapropter ad Imperatorem ſcribentes, præter alia vito obiecerant † in Imperatorem ipſum contumeliam, eo quod eccleſiam ſplendidiſſime conditam, cum reliquis epiſcopis conſecrare ſuperſediſſet. Hæc de Marcello.

Aſterius Cappadox ex Sophiſta Chriſtianus factus, ſed Arianus.
In martyrio repudiata, diis ſacrificans, in presbyterorum ordinem non eſt receptus.
† Filium enim Dei ex Maria initium ſumpſiſſe, & regnum eius finem habiturum eſſe dixit. Sozo. lib. 2. cap. 33.
Marcelli Ancyrani hæreſis Libros ſuos abolere ab epiſcopis iuſſus, dicto audiens non fuit. Baſilius opponitur Ancyranus. Marcellus poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit. Scripta eius non ſatis à quibus intellecta.
† ὡς ἐν ζητήσει.
Euſebiani Marcello infenſi.
† ὡς βασιλικὴν ὕβριν.

Cap. LIV.

De obitu & teſtamento Magni Conſtantini.

Conſtantini imperij diuiſiones inter filios diuiſit.

IMperator imperio filijs iam diuiſo. Conſtantino quidem & Conſtanti partem Occidentalem deſignauerat, Conſtantio autem Orientem dederat. Quorum primo imperij ſui decennio Conſtantinum, ſecundo Conſtantium, tertio minimum natu Conſtantem Cæſarem dixit. Deinde anno vno & menſibus aliquot peractis, † ſexaginta & quinque annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bithyniæ tranſiit, vt ibi quæ in propinquo ſunt, ſua ſponte profluentibus & naturalibus lauacris vteretur.

† Sexaginta ſex, Eutrop.

Therma ad Helenopolim.

Quum vero grauiorem ſentiret imbecillitatem, lauatione poſthabita Nicomediam venit, atque ibi in ſuburbano agens, quemadmodum

B

Hermes, Socrates & Theodoritus eccleſiaſtici ſcriptores dicunt, diuinum percepit baptiſmũ. Quorum verba hic apponere viſum eſt. Hermes enim Sozomenus ſic inquit: *Ibi ſane quum in ſuburbano ageret, ſacro initiatus eſt baptiſmo: qua de re vehementer lætatus, Deo egit gratias.* Socrates autem: *Helenopoli Nicomediam eſt profectus, ibique in ſuburbano agens, Chriſtianum ſuſcepit baptiſmum.* Iidem & Theodoritus: Trigeſimus imperij eius prætererat annus, atque anno inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum vero quam incerta ſit hominis vita cognitum haberet, diuinum baptiſmi donum ſuſcepit, quem ad id vſque tempus ideo diſtulerat, quod in flumine Iordane percipere concupiuiſſet. Hæc illi quidem neſcio quomodo dicunt: nos vero eccleſiæ vniuerſali conſentientes, Romæ eum ſacro lauacro tinctum eſſe, Syluestre adminiſtrante ei imponente manum, diximus. Ac de his quidem

Idem ad Nicomediam baptizatus ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo. In eadem ſententia eſt Ruffin. Oroſ. Caſſi. & Pomp. Latus.

Conſtantini mors. Et hominis ante per multa ſita magnitudinis cometam denunciata eſt.

C

ſatis. Porro teſtamento condito, Imperium tribus filiis, ſicuti antea diſtribuerat, reliquit. Et multis veteri Romæ, & cognomini ei vrbi honoribus & præmiis conceſsis, vita eſt defunctus, ſexageſimoquinto ætatis anno: quum quidem imperaſſet annis triginta duobus, menſibus aliquot decollantibus, vigeſimoprimo menſis Maij die, Feliciani & Tatiani conſulatu, qui † ducenteſimæ octuageſimæ ſeptimæ Olympiadis ſecundus annus fuit.

† Quidam ponunt Olympiadem 279.

Moriturus reuocari Alexandriam Athanaſium iuſſit, Euſebio aliiſque qui ei aduerſabantur, præſentibus. Nemo vero miretur, quod tantos viros deceptus exilio mulctauerit. Nam qui id ei perſuaſere, Antiſtites ſacrorum fuere, intra ſe quidem fraudem illi & dolum occultantes, extra vero ſplendorem magnificum præ ſe ferentes: quando etiam diuinum & magnum illum prophetam Dauidem non pontifex aliquis, ſed domeſticus verbero ſeruus decipit. Sibam enim illum, ſatis ſcio quod legeritis: qui confictis mendaciis regem contra Miphiboſet, vt agros illi auferret, concitauit.

Hoc temporis obſeruatio cum aliorum Chronographorum ratione non prorſus concordat.

Conſtantinus moriturus, ab exilio reuocari Athanaſium iuſſit, [illegible] ab Epiſcopis deceptus proſcripſerat. Theodor. lib. 1. cap. 33

D

Quod quidem non ideo, vt prophetam accuſem, dixi: ſed vt Imperatorem defendam, & naturæ humanæ imbecillitatem declarem, ſimulque illud admoneam, ne ſtatim prorſus accuſatoribus, etiamſi ſint vel præclari, vel † exacta ætate viri, fides habeatur, ſed vt auris altera ſemper aduerſario reſeruetur. Teſtamen-

† [illegible]

A

tum apud presbyterum depoſuit, quem Arij laudatorem Conſtantia ſoror eius, eademq; Licinij coniunx, moriens ei vt virum bonum commendauerat. Id iuramento interpoſito, Conſtantio, quum ex Oriente veniret, dandum præcepit. Ex filiis enim decedenti nullus affuit.

Teſtamentum Conſtantini.

Conſtantinus ſpadonum & aulicorum omnium vehemens domitor fuit, quos tineas & ſorices Palatij appellare ſolitus erat.

Cap. LV.

De ſepultura eius, item quibus moribus, qua ſtatura & forma corporis fuerit.

ET ille quidem ſic ad meliorem regni felicitatem migrauit. Duces autem & præfecti,

B

ſatellitiumque eius omne, arcæ aureæq; corpus eius impoſitum, in cognominem ei vrbem duxere: & in ſuggeſtu quodam ei collocato, quicunque viuo honor præſtitus, idem quoque defuncto eorum à comitatu aulico eſt exhibitus. Vniuerſi etiam perinde atque patre, cuius benignitatem omnes experti fuerant orbati, perquam amare luxere. Sed quid dicere attinet, qua eum ſint illi proſequuti honorificentia & cultu, donec aliquis liberorum eum humaturus adueniret? Atque vbi Conſtantius certior de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificentiſſime patrem funere elatum in eccleſia quæ Apoſtolorum dicitur ſepeliuit, vbi ſuperſtes adhuc ille ſepulchrum ſibi ipſi extruendum curauerat, quod Græcorum † ara antea ſub duodecim deorum nomine fuerat, admirandum ſane ſpectaculum. Ibi in vrna marmorea, vna cum matre Helena repoſitus eſt. Vnde mos poſtea ſequutus, vt deinceps ibi quoque Chriſtiani Imperatores ſepelirentur.

Corpus eius Conſtantinopolim perlatum.

Luctus publicus.

Sepultura Conſtantini.

† [illegible]

Commune Imperatorum ſepulchrum Conſtantinopoli.

C

Quin & Conſtantinopolitani, aliique item virtute inſignes epiſcopi in Apoſtolorum delubro ſunt tumulati, perinde atque imperatoriæ dignitati par honore eſſet ſincere obitus Epiſcopatus. Idque factum, vt non longe ab Apoſtolorum reliquiis abeſſet. Magna enim gloria poſtea honorum conciliator Deus virum eum, veluti fidelem miniſtrum accumulauit, ſanationum & miraculorum gratia & vrnæ & ſtatuæ ipſius, quæ in Porphyretici marmoris columna poſita eſt, immiſſa, vt deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides verbi illius Chriſti adimpleretur, dicentis: *Ego glorificantes me glorificabo.* Maximus autem hic vir Chriſtianæ religionis laudator fuit. Et quum primus Imperatorum omnium curam eccleſiaſticarum rerum ſuſcepit, tum ita eas auxit, vt ad ſummam amplitudinem nihil eſſet reliqui. Et

Itidem quoque epiſcopi ſepulti.

Ingentia miracula ad monumentum Conſtantini edita.

Conſtantini laus.

D

neſcio an quiſquam alius, vt ipſe, quæcunque aggreſſus eſt res, perfecerit. Nam & ſine Dei numine nihil prorſus egit. Foris in bello fortiſſimus extitit victor: domi autem iam facile rempublicam adminiſtrauit, atque vt ei viſum fuit compoſuit, vt celeriter conſilium aliud & ſenatum & vrbem imperantem conſtitueret. Græcorum religionem quæ diutiſſime magno ſtudio frequentata, ad ſummam ſuperſtitionem peruenerat, plurimumque vigebat, facillime, quamprimum eſt aggreſſus,

ſuſtulit.

ſuſtulit. Moribus bonus, mitis, & manſuetus E admodum, animi fortitudine magnificentiam exhibuit. Mentis acumine, bonarum artium diſciplina, recto iuſtitiæ cultu, & munificentiæ alacritate, omnes ſuperauit. In prælus vir, formæ decore nemini ſecundus: & quum gratioſus maxime fuit, tum decentiæ ipſi magnificentiam coniunxit. Statura quoque corporis ſpectandus. nam neque nimium procerus eſſe babitus, & exiguam breuitatem longe ſupergreſſus eſt. Humeris latis, ſenſim ceruicem craſſiorem prætulit. Colore corporis rubicundus, minus denſum habuit capillum, eumque flaueſcentem. Barba mediocriter tenuis & rara, neque admodum demiſſa erat, ita vt in pleraq; faciei parte ſuccreſcere non videretur. Oculi, quales virum decent, & placidi: ex quibus mitifica quædam eminebat gratia, acutioreſque illi & grandiores. Naſus ſubaduncus, cui carnoſum quiddam inſidebat. Facies ipſa latior, & magnanima admodum. Denique ſupra alios Dei maxime amans fuit. Totius enim vitæ tempus ſexaginta & quinque anni fuere, quorum triginta & duos in imperio egit, menſibus aliquot deficientibus ſicuti ſupra diximus. Imperium cum ſumma poteſtate ſolus viginti ſex annis obtinuit. Complectitur porro octauus iſte hiſtoriarum liber, à primo Conſtantini imperij anno, ad obitum vſque eius, annos triginta duos. Quum conditi mundi annus fuit, *a* quinquies milleſimus octingenteſimus quadrageſimus ſeptimus. A natiuitate autem Domini tum agebatur annus trecenteſimus *b* quadrageſimus ſecundus.

Statura & forma eius

a Secundum rationes circiter 4318.
b Aliy 140.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Nonus.

Cap. I.

Proœmium, totius libri argumentum exponens.

QVÆ catholicæ eccleſiæ ſuperſtite adhuc Conſtantino acciderint, abũde à nobis dicta eſſe videntur. Supereſt, vt quæ conſequuta, & à ſacro Epiſcoporum ordine ſub filiis eius acta ſunt, perſequamur. Atque equidem in hoc libro commemorabo, quemadmodum Athanaſius ex Galliis reuerſus, Euſebio reſtiterit. Et vt imperium ad Conſtantem ſimul & Conſtantium, deinde autem ad ſolum Conſtantium peruenerit. Dicam præterea de Paulo, Euſebio, & Macedonio, Conſtantinopolitanis antiſtitibus, & quæ ſub his acta. Et quas res Antiochiæ & Alexandriæ geſſerint, qui ibi minus digne ſacro ſunt magiſtratu functi. Et vt Roma cum Conſtantis & Iulij literis reuertentes Paulus & Athanaſius, ſedes ſuas receperint, & mox ex eis rurſum ſint expulſi. Item de variis & in Occidente & in Oriente conciliis: in Sardica, Sirmio, Mediolano, Palæſtina, & Seleucia coactis. Dicemus quoque de Gallo Cæſare, & de quibuſdam hæreſiarchis, Photino, Aetio, Macedonio, Eudoxio, & duobus Apollinaribus. Faciemus etiam mentionem clarorum quorundam propter virtutem virorum. Præterea Euſtathij & Melitij, Antiochiæ & Sebaſtiæ epiſcoporum. In fine, quomodo minus laudabili morte vitam finierit Conſtantinus, exponemus. Initium autem inde ſumemus.

Dicendorum propoſitio.

F

G

H

Cap. II.

Vt Euſebius Nicomediæ epiſcopus, eiuſque ſectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in eccleſia concitarint.

VIuenti adhuc Conſtantino, nemo aperte contra Nicænam fidei profeſſionem niti audebat: quamuis nonnulli clam eam non receperint. Poſtquam autem is deceſſit, qui in cordis receſſu hæreſis venenum occultum antea habuerant, & ob id tum quoque ſuſpecti fuerant, confeſtim alicunde progreſſi, clandeſtinis colloquiis poſthabitis, nudo (vt dicitur) capite cum omnibus congrediebantur, vt Arij maxime opinio obtineret laborantes. Quorum duces erãt epiſcopi Bithyni, Euſebius & Theognis. Facilius autem conſilium ſuum ad optatum exitum peruenturum putabant, ſi Athanaſij in vrbem Alexandrinam reditum impedirent. Et quum eis ſic eſſet inſtituta ratio, tum veluti manu quadam in rebus omnibus vſi ſunt adminiſtro presbytero, qui autor etiam vt Arius reuocaretur extitit, non apud Conſtantinum tantum, ſed etiam apud Conſtantium maxime gratioſus, quod per eum res pleraſque ex voluntate ſua peragebat. Dudum enim Orientis imperio potiri voluerat: quod certum ex teſtamento patris, à presbytero eo illi in manus tradito, permiſſum erat. Quamobrem hominem in honore habuit: & libertatem ei multam, ſimulque apertum ad Imperialem aulam aditum dedit. Quæ res notitiam ei apud omnes conciliarunt, & gratum vereque charum Imperatoris coniugi, & qui Imperatorio cubiculo præerant

Ariani Conſtantino defuncto animos ſumunt.

Presbyter Arianus efficit, vt Arius ab exilio reuocaretur.

Presbyter hic in aula Imperiali gratioſus.

lo præerant

lo præterea eunuchis effecerunt: quorum princeps tum fuit Euſebius nomine, maximam quoque in tota Imperatoris domo poteſtatem obtinens. Hic ex presbyteri eius de rebus ſacris inſtitutione Arij rabie imbutus, acerrimus ſectatorum eius laudator fuit, pluresque in aula Imperiali celeriter in ſententiam ipſe ſuam adduxit. Quin ipſam quoque Imperatoris coniugem, per mulierculas quæ in Gynæceo erant, & per presbyterum ipſum in impiam opinionem pertraxit. Et malum hoc paulatim per omnem ſerpens aulam, ad ipſum quoque tranſiit Imperatorem. Et breui per aulæ interiora vagatum, extra quoque aulam aperte progreſſum, omnem vbique percurrit vrbem. Ibi tum † bellum quoddam dialecticum atque diſputatorium eſt exortum. Et in vicis, congregationibus, cauponis, conuentibuſque adeo omnibus, mulieres quoque & pueri non aliud ſtudio habuere, quam de dogmatibus blaterare: his videlicet Arij opinioni veluti honeſtæ & bonæ addictis, his autem decreta magis Nicæna complectentibus, vnde rixæ, æmulationes, & inimicitiæ excitatæ.

Euſebius Archieunuchus Arianus.

Arianiſmi propagatio in vrbe Conſtantinopolitana.

† διαλεκτικός τις πόλεμος.

Diſputationes de religione populares.

Cap. III.

Vt Athanaſius ex Gallijs redierit cum literis Conſtantini Cæſaris, de obitu eiuſdem Conſtantini. Item de Acacio, qui ſucceſſor Euſebij Pamphili fuit.

Hic rerum ſtatus in vrbibus Orientis erat. Occidentales enim Nicænum decretum inuiolatum retinuere. Porro Euſebio & Theognidi res, quæ incrementa ſua in dies inde capiebant, & quotidie, vt ita dicam, magis magiſque excitabantur, ea ſententia procedebant. Qui in primis ſtudebant, id quod conſtituiſſent, ad exitum perducere. Id vero erat, vt vnum aliquem qui opinionis eorum eſſet, Alexandrinæ eccleſiæ Hierarcham præficerent. Sed conſilium eorum ab Occidente reuerſus impediuit Athanaſius, vnius Auguſtorum, iunioris videlicet Conſtantini, qui Occidentalibus Gallijs imperabat, literis fretus. Is namque vbi cognouit, patrem cognominemque ſuum, Athanaſij exilium teſtamento abrogaſſe: reditu conceſſo, vt Alexandriam is reuerteretur, curauit. Literæ quas ſecum attulit, hiſce verbis ſcriptæ erant. *Conſtantinus Cæſar populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinorum. Non puto ſacris animis veſtris excidiſſe, quamobcauſam Athanaſius adorandæ legis ſacerdos, ad tempus in Gallias miſſus fuerit. Quum enim ſanguinariorum infeſtorumque inimicorum feritas capiti eius ad periculum creandum immineret, ne per improborum peruerſitatem extremum diſcrimen adiret, ſed vt inhumanitas ea eluderetur, e faucibus ingruentium ei virorum ereptus, in ditione mea viuere iuſſus eſt, ita vt in ea qua verſatus eſt vrbe, res ei neceſſariæ omnes abunde ſuppeditarent. Quamuis præclara eius virtus, diuino confiſa auxilio, durioris fortunæ graues ærumnas maxime ſubleuet, atque adeo contemnat. Sed enim tametſi Dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Auguſtus, pater meus, epiſcopum hunc in locum ſuum apud grauiſſimam pietatem veſtram reſtituere conſtituerit: tamen poſteaquam humana ſorte præuentus prius obdormiuit, quam votum ſuum impleuerit, conuenire mihi viſum eſt, conſilium diuinæ recordationis Imperatoris, per ſucceſſionem ad me tranſmiſſum perficere. Qui vt vbi in conſpectum veſtrum veneris, qua apud me acceptus fuerit veneratione, cognoſcetis. Neque adeo mirandum eſt, ſi quid à me pro eo eſt factum. Animum namque meum ad id, cum deſiderij veſtri facies, tum tanti viri ſpecies mouit & excitauit. Diuina prouidentia vos conſeruet, fratres dilecti.* Secundum haſce literas, ſuauiter ab Alexandrinis ſuſceptus Athanaſius, Ægypti eccleſias adminiſtrauit. Euſebius vero tanquam telo quopiam, ſic reditu illius ictus, ſycophantiis oppugnare eum rurſus, & rem ad ſeditionem perducere eſt aggreſſus, negociumque adeo ei nouis calumnijs exhibuit. Citra moram enim omnem Imperatore adito, illum vt virum ſeditioſum, & qui eccleſiaſticas conſtitutiones ordinemque turbarit, ac citra epiſcoporum ſententiam ſibi ipſi ingreſſum in eccleſiam vſurparit, detulit. Tantopere certe Imperatorem promouit, vt illum rurſus ſede epiſcopali deturbarit, ſicuti poſtea dicemus. Eo tempore Euſebius quoque, qui Pamphili cognomen ſortitus fuerat, ſimul & epiſcopali functione Cæſareæ Palæſtinæ, & vita ipſa relicta, † Acacium habuit ſucceſſorem. Qui quum magiſtro illo ſacras leges didiciſſet, ardoremque & æmulationem illius referret, facundia venuſta & ſacera celebris admodum fuit. Et cum libros multos non pœnitendos reliquit, tum præceptoris ſui vitam pulchre deſcripſit. Nec multo poſt Conſtantinus Cæſar fratri Conſtanti aduerſus, nam in ditionem illius impetum fecerat (vnde graue bellum inter eos motum) à ducibus illius non longe ab Aquileia cæſus eſt. Sic Romanum imperium quod in Occidentem vergit, Conſtanti: Orientale autem Conſtantio ceſſit.

Noua aduerſus Athanaſium Euſebij calumnia.

Euſebij Pamphili mors. Hic Agapius dicitur, Tom. pari lib. 9. cap. 5. Acacius eius ſucceſſor.

Conſtantinus in iuniorem cades. Corpus eius in flu. Alſam eſt præcipitatum.

Cap. IV.

Vt Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint: & vt Paulo in exilium acto, Euſebius Nicomedienſis in eius locum ſit ſuffectus.

Conſtantinopoli vero tumultus alius eccleſiam inuaſit. Alexandro enim epiſcopo, qui precationibus Arium expugnauerat, epiſcopatus quidem ſui vigeſimotertio, ætatis autem nonageſimooctauo anno, vita defuncto, Paulus in locum eius eſt ſurrogatus: vt quidem Ariani calumniantur, ſibi ipſi dignitate ea præter Euſebij Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nunc Heraclea dicitur, epiſcoporum ſententiam (ad quos dudum, vtpote vicinos maxime, Byzantij epiſcopi electio pertinuerit) vendicata: vt autem veritas ipſa fert, Alexandri iudicio & deſignatione, epiſcoporumque qui tum ibi aderant, ſuffragio accepta. Siquidem in extrema ſenectute Alexander iam moriturus, familiaribus eius eum rogantibus cuinam ſedes ea committenda eſſet: duobus alterum eligendum ſuaſit. Ac ſiquidem epiſcopus creandus eſt rebus diuinis probatus, & ad docendum idoneus, *Paulum habetis,* inquit, *presbyterum, qui ætate quidem iuuenis eſt, animum vero ſenilem obtinet.* Sin diligendus, qui rebus agendis aptus ſit, & ad conſuetudinem magnorum virorum, qui cum poteſtate rempub. gerunt, accommodatius: ea re, & præterea religionis ſpecioſo obtentu multis modis præſtantior fue-

Alexandri epiſcopi Conſtantinopol. mors.

Succeſſor eius Paulus.

Alexander moriturus, duos per optionem ſibi deſignat ſucceſſores: Paulum, vel Macedonium.

rit Macedonius. Et ambos, Macedonij laudatores teſtimonium ab Alexandro tuliſſe dixerunt: Paulum quidem vt doctrina & eloquentia clarum, Macedonium autem veluti vita meliorem. Iidem Paulum ob delicias & vitam liberiorem reprehendere. Videtur ſane Paulus eruditione ſingulari fuiſſe, & ad docendum in eccleſia valde commodus. Tractandis autem profanis negocijs, & in hominum conuictu, poſteriores partes tulit. Sicuti pericula quæ ei accidere, oſtendunt: quorum ille nullum, ſicuti harum rerum periti faciunt, diſcuſſit. Et quamuis multitudini vehementer charus eſſet, male tamen ab eis eſt acceptus, qui Nicæna decreta oppugnarunt. Ac prima ſtatim accuſatione, quaſi non ſecundum leges viueret, ſede deiectus, & exilio damnatus eſt. In quo etiam, inimicis eius id procurantibus, ſtrangulatus, F mortem oppetijt. Sed hæc poſtea accidere. Tum vero de epiſcopi electione ingens motus eſt exortus. Superſtite namque Alexandro, non multa Ariani vſi ſunt libertate, ſuperioreſque eos ſuere qui ὁμοούσιον conſubſtantiale profiteri docuere: quod ſcilicet Arium fœdiſſima morte, per diuinam prorſus vindictam, aſſumptum vidiſſent. Vt vero Alexander mortuus eſt, plebs in duas partes ſciſſa, ad apertas progreſſa eſt inimicitias, & contentio dubia multitudinem occupauit. Nicænæ enim fidei ſectatores Paulum epiſcopum deſignabant: Ariani autem Macedonio ſacram adminiſtrationem committere contendebant. In ea ſane eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, quæque Dei Sapientiæ templo vicina eſt, cum prærogatiua defuncti epiſcopi ſententiæ, Paulus epiſcopus eſt renunciatus. Quam electionem Imperator grauiter tulit: G peregre enim tum aduenerat, & conſilio veterum Pauli inimicorum coacto, illum quidem vt ſacro munere indignum deiecit, thronumq; Euſebio Nicomedienſi conceſſit: quum quidem id Canon eccleſiaſticus interdiceret, epiſcopos ex vna vrbe in aliam tranſire vetans. Nihil autem mirandum eſt, qui ſic contra Vnigeniti diuinitatem rabie furentes ferantur, ſi abſq; timore omni leges quoque eius tranſgrediantur. Sed hoc ille non tum primum auſus eſt. Antea namque quum Beryti epiſcopatum gereret, Nicomediam quoque inde tranſiluit. His actis, Conſtantius Antiochiam venit.

Pauli exilium & cædes.

Diſſenſio Conſtantinopoli inter Catholicos & Arianos ad electionem epiſcopali. Conſtantius Euſebium Nicomedienſem, epiſcopum Conſtantinopolis facit. Tranſlationes Euſebij ex vno epiſcopatu in alium.

Cap. V.

Et Euſebius coacta Antiochiæ Synodo, aliam fidei promulgarit expoſitionem. Et vt epiſcopatum abrogarit magno Athanaſio. Item de Euſebio Emeſeno.

EVſebius autem, ampliore eo modo auctus poteſtate, non moderate ſe geſſit: ſed omnem, vt in prouerbio eſt, mouit funem, vt quod ſemel ſtatuiſſet, efficeret. Et commodum eccleſia Antiochena decimo tum poſt iacta eius fundamenta anno, abſoluta erat: quam, Conſtantio filio adminiſtro vſus magnifice ex ipſis fundamentis magnitudine ſimul & pulchritudine nulli ſecundam Conſtantinus extruxit. Itaque prætextu & occaſione encæniorum, & dedicationis templi eius, peropportunum Euſebio viſum eſt, concilium cogere, ad profeſſionem τοῦ ὁμοουσίου *conſubſtantialis* aperte ab- E olendam, & decreta Nicæna immutanda. Et conuenere vndequaque Antiochiam epiſcopi nonaginta ſeptem numero: vbi tum poſt Euphronium, eccleſiæ Phlacitus præfuit: Hieroſolymis autem, poſt Macarium, Maximus: qui conſulto ad Synodum eam venire renuit, ſecum ipſe † conſiderans, ne quid rurſus præter animi ſententiam faceret: ſicuti antea, quum inuitus etiam Athanaſij exautorationi ſubſcripſit. Sed neque Romanus epiſcopus Iulius Silueſtris ſucceſſor, vel per ſeipſum, vel per quempiam qui locum eius obtineret, Synodo ei interfuit: quum quidem eccleſiaſtico Canone ſancitum ſit, † non oportere eccleſias citra Romani epiſcopi ſententiam in Synodis quidquam ſtatuere. Ex Italia quoque ipſa & prouincijs vlterioribus nemo eo venit. Quintus F tum à Conſtantini obitu annus erat, & Synodus Imperatore præſente agebatur. Euſebiani Athanaſium accuſarunt, quod ſanctiones eccleſiaſticas tranſgreſſus eſſet, prius ſcilicet thronum eum recepiſſe, quam ei à Synodali epiſcoporum conuentu id permiſſum eſſet, aſſeuerantes. Et quod multis præterea mortis cauſa extitiſſet, ſeditione in ingreſſu eius coorta: in qua nonnulli cæſi, nõnulli iudicũ quæſtioni traditi, pecunia mulctati eſſent. Multis inſuper alijs calũnijs in Athanaſiũ textis, primum Euſebiũ, qui Emeſenus cognominatus eſt, Alexandriæ antiſtitem deſignarunt, de quo poſtea dicemus. Eo vero Alexandriam adire metuente, Gregorium ſuffragijs ſuis delegere. Deinde quæſtione de doctrina mota, nihil illi quidem, quod in Nicænis actis reprehenderent, habuere: opportunitatem tamen crebras Synodos cogendi, aliaſque fidei formulas promulgandi præbuere, vt G alia atq; alia ſubinde mutatione pedetentim in gurgitem Arianorũ homines delaberẽtur. Hæc quemadmodum proceſſerint, apertius hiſtoria ipſa iudicabit. Quæ autem ad vrbium epiſcopos paſſim ſcripſere, hæc fuere. Nos neque Arij ſectatores fuimus: quomodo enim epiſcopi presbyterum conſectaremur? neque aliam quampiam fidem, præterquam quæ ab initio promulgata eſt, recepimus. Sed excuſſa explorataque eius fide, illum potius recepimus, quam ſequuti ſumus. Id quod ex verbis noſtris cognoſceris. Didicimus namque ab initio, *credere in vnum rerum vniuerſarum Deum omnium intelligibilium ſimul & ſenſibilium conditorem & † prouiſorem. Et in vnum filium Dei vnigenitum, qui ante omnia ſecula extat, & ſimul exi-* H *ſtit cum eo qui eum genuit patre: per quem omnia facta ſunt, viſibilia iuxta & inuiſibilia. Qui extremis diebus, iuxta beneplacitum patris deſcendit, & carnem ex virgine ſancta recepit. & omnem paternam eius voluntatem ſimul expleuit. Qui & paſſus eſt, & reſuſcitatus: & reuerſus in cælos, ſedet in dextra patris. Qui venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos. & manſurus rex & Deus in ſecula. Credimus etiam in Spiritum ſanctum. Si vere addere oportet, Credimus quoque de carnis reſurrectione, & vita æterna.* Hæc primum [illegible] ſcripta ad epiſcopos miſerunt, ſilentio, vtrum coæternus ſit, aut conſubſtantialis patri filius, an [illegible]ontra, prætereuntes. Porro Antiochiæ morati [illegible] inde atque priorem formulam dam[illegible] profeſſionem aliam fidei ed[illegible]re, in omnibus Nicænæ conſ[illegible]nam: [illegible] amen an non occulta verbis eius ſeurent [illegible] F[illegible]

ἀπὸ τῆς μεσιτείας ... ὁμογνώμων ... τῇ ... Synodo ... ſecus Socrat lib. 2. cap. [illegible]

Prærogatiua Rom. Eccleſiæ in Conciliis.

† μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας.

Actiones ſynodi contra Athanaſium.

Euſebius Emeſenus. Gregorius Athanaſio ſucceſſor à conciliabulo Antiocheno deſignatus. Crebræ Synodi Eccleſiæ obſunt.

Formula fidei Antiochena.

† ἐπιτροπον [illegible].

Formula eiuſdem concilij bulis prolixior.

ſic habet. *Credimus*, pro eo atque Euangelica & Apoſtolica traditio docet, *in vnum Deum patrem omnipotentem, rerum vniuerſarum conditorem atque factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium eius vnigenitum Deum, per quem omnia facta ſunt: genitum ante omnia ſecula ex patre, Deum de Deo, totum ex toto, ſolum ex ſolo, perfectum ex perfecto, regem ex rege, Dominum à Domino, Verbum viuens, ſapientiam, vitam, lumen verum, viam veritatis, reſurrectionem, paſtorem, oſtium, immutabilem atque inalterabilem* † *diuinitatis ipſius, ſubſtantiæ, & poteſtatis, & conſilij, & gloriæ patris ipſiſſimam atque per omnia ſimilem imaginem, primogenitum omnis creaturæ, in principio exiſtentem apud Deum, verbum Deum.* pro eo atque in Euangelio eſt dictum, *Et Deus erat verbum: per quem omnia facta ſunt, & in quo omnia conſiſtunt. Qui diebus extremis deſcendit de cælo, & natus ex Maria virgine, ſecundum ſcripturas: & homo factus, mediator Dei & hominum, & Apoſtolus fidei noſtræ, & dux vitæ* (quemadmodum dixit *Deſcendi* B *de cælo, non vt faciam voluntatem meam: ſed voluntatem eius qui miſit me.*) *Qui paſſus eſt pro nobis, & reſurrexit pro nobis tertia die: & aſcendit in cælos & conſedit in dextra patris. Et iterum venturus eſt cum gloria & virtute, ad iudicandos viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum, qui conſolationis & ſanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus eſt.* Sicuti & Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſcipulis mandauit, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.* Manifeſtum porro eſt, Patrem vere eſſe patrem, & filium vere eſſe filium, & ſpiritum ſanctum vere eſſe ſpiritum ſanctum: nominibus hiſce non ſimpliciter neque ocioſe poſitis, ſed cuiuſque eorum qui nominantur propriam certo ſignificantibus ſubſiſtentiam, ordinem & claritatem. Ita vt ſubſiſtentia quidem tria ſint, † conſenſione autem vnum. Ad finem porro hæc adiecere. Hanc igitur obtinentes fidei perſuaſionem, coram Deo & Chriſto ipſo omnem hæreticam prauamque anathemate iugulamus † opinionem. C *Et ſi quis contra ſanam rectamque ſcripturarum fidem docet, dicens aut tempus aut ſeculum eſſe, vel fuiſſe antequam filius Dei fuerit, anathema ſit. Et ſi quis dicit filium creaturam perinde atque vnam aliquam creaturarum: aut genimen, perinde atque vnum aliquod geniminum, & non ſicuti diuina ſcriptura de prædictis omnibus prodidere ſentit: aut ſi quis aliud docet vel annunciat, præterquam quod accepimus, anathema ſit. Nos enim omnia quæ ex ſacris literis à Prophetis & Apoſtolis tradita ſunt, vere atque aperte & credimus & ſequimur.* In hac formula quum immutabilem & inalterabilem filij diuinitatem, imaginemque non differentem à diuina ſubſtantia & conſilio & poteſtate & gloria, atque primogenitum omnis creaturæ clare dixerint: neſcio quomodo etiam conſubſtantialem ipſum patri dicere detrectauerint. Vulgarunt ſane quidam, fidem talem ſic ſe inueniſſe ſcriptam, & à Luciano conceptam qui D Nicomediæ martyrio decertauit, viro diuino, & in ſacris literis ſupra cæteros apprime erudito: amplitudine, vt equidem puto, martyris, celebritatem potius ſcripto ſuo vendicantes, quam vera dicentes. Interfuit autem concilio huic, Euſebius, qui ex Nicomedienſi ad Conſtantinopolitanam ſedem eſt translatus: Acacius Euſebij Pamphili throni iuxta & eruditionis ſucceſſor: Patrophilus Scythopolitanus: Theodorus Heracleotes ſeu Perinthius, vir

† τῶν ϑρόνων.

† συμφωνίᾳ Ana hemata.

† γνώμην.

Conſulto in hac formula nomen τὸ ὁμοούσιον omiſſum. Formula hæc Luciano martyri falſo adſcripta.

Primarij epiſcopi, qui Concilio Antiocheno interfuere.

A præclarus, qui Euangeliorum expoſitiones edidit: Eudoxius Germanicienſis, qui poſt Macedonium Conſtantinopolitanam eccleſiam gubernauit: Gregorius, quem eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopum deſignauerant, qui omnes eadem ſentiebant: ſed & Dianius Cæſareæ Cappadocum, & Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopi, aliique plures inſignium Thronorum Metropolitana dignitate præditi Antiſtites: præter Iulium Romæ & Maximum Æliæ epiſcopos, qui ob eas quas paulo ante recenſuimus cauſas non affuere. Ad illos etiam Euſebius Emeſenus acceſſit. De eo, qui fuerit, nunc dicam. Hic Edeſſæ Oſroenorum claris parentibus genitus, ſacras primum literas, poſtea etiam Græcas diſciplinas, ab eius loci magiſtris didicit. Deinde cum Euſebio Pamphili familiaritatis agens, atque etiam cum Patrophilo Scythopolita, accuratius in ſacris eſt eruditus literis. An- B tiochiam venit, quum ibi † Euſtathius propter crimen ei intentatum ex autoritate Synodi cōdemnatus eſt: atque cum ſucceſſore eius Euphronio eiſdem in ædibus egit. Sacerdotalem autem dignitatem deprecatus, ſcholas Alexandrinas frequentauit. Ibique quantum opus erat exercitatus, Antiochiam rediit: & cum Placito, qui in epiſcopatu Euphronio ſucceſſit, fuit. Hic, Euſebius Conſtātinopolitanus quum Synodum celebraret, Alexandrinæ ſedi hunc deſtinauit. Quod enim & eloquentia polleret, & bene honeſteque viueret, breuiter Ægyptios ab amore & deſiderio, quo in Athanaſium ferebantur, abducturus eſſe exiſtimabatur. Eam functionem vbi repudiauit, id quod reſerat ſecum reputans, iuſtam nimirum erga ſe odij cauſam facile Alexandrinos reperturos, qui alium neminem pro Athanaſio cernere ſuſtinerent: epiſcopum Emeſam eſt miſſus: Gregorius autem Alexandriam deductus. Ille calumniam Emeſæ expertus, quaſi eius partis Aſtronomiæ quæ A- C poteleſmatica dicitur, reſponſis ſcilicet dandis occupata, ſtudioſus eſſet, Laodiceam ad Georgium epiſcopi iſthic munere fungentem, veterem amicum profugit: & cum eodem Antiochiam ad Placitum & Narciſſum profectus, inde apud Emeſenos in epiſcopatum ſuum reſtitutus eſt. Fuit autem & Conſtantio Imperatori pergratus, qui eum ſecum aduerſus † Perſas bellum geſturus duxit. Multa namque diuinum numen prodigia per ipſum edidiſſe, Laodicenſis refert Georgius, qui vitam eius conſcripſit. Et quamuis tantus vir fuerit, non tamen inuidorum, qui honeſtis imminere ſoliti ſunt, laqueos effugit. Obiectum enim ei eſt, quod in eadem eſſet cum Sabellio ſententia. Tum ſane quidem, vti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cum aliis ſuffragator interfuit. Hæc de Euſebio. Et Synodus Antiochena rebus ita geſtis, ſoluta eſt.

De Euſebio Emeſeno.

† Apud Socratem eſt lib. 2. cap. 9. [illegible]

Olim epiſcopis Mathematicā & Aſtronomiam Apoteleſmaticam tractare religio erat.

† Socrates habet, ad verſus Barbaros. Ex Eutropio videtur eſſe legendum Parthos.

D

Cap. VI.

Vt Athanaſio electo, Gregorius militari manu ſtipatus eccleſiam occuparit. De Iuliano Romano epiſcopo, quomodo is Athanaſij caſum ægre tulerit.

EA vero tempeſtate res etiam publicæ infeliciter adminiſtratæ. Franci enim, gens bellicoſa, Galliam Occidentalem percutientes, maxime vaſtarunt. In Oriente autem loci pleraq;

Clades reip. Franci Galliam vaſtant. Terræmotus [illegible]

 ſæuis

ſæuis terræ motibus ſunt concuſſa: Antiochia vero maxime. integro namq; anno id pertulit malum. Quo tempore cum magna militum manu (quinque hominum millia erant, quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriam eſt profectus. Milites propterea eum ſequuti, vt tuto & abſque ſeditione omnis ingredi eam vrbem poſſet. Incredibili enim erga Athanaſium deſiderio multitudo tenebatur. Non parum tamen Ariani quoque Alexandriæ erant, quomodo Athanaſius exigeretur diſpicientes, hac in parte profuerunt. Metuebant enim illi, ne tumultu in plebe excitato, male ab ea acciperentur. Quod & ipſum Athanaſius veritus, ſenſim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipſe in eccleſia, quod Synaxis & conuentus in expectatione eſſet, rebus ſacris intendebat. Et manus iam militaris eccleſiam per manipulos ordine ſuo occupauerat: quum ille precatione peracta, pſalmodiam continuare iubet. Milites quieti tum erant, quod intempeſtiuum impetum in eum facere, exiſtimarent, quum concentu vnu carmina reſonarent. Atq; interea, quod omnes vna porta egrederentur, Athanaſius in media pſalmos canentium turba tectus, incolumis euadit, atque Romam recurrit. Gregorius porro, illo profugiente, thronum recipit. Propter quod factum multitudo male animata, eccleſiam quæ apud ipſos ſub Dionyſij epiſcopi nomine erat, igni combuſſit. Euſebius cunctis ea re ad voluntatem ſuam peracta, magnoque ſtudio epiſcopis in Oriente catholicis reiectis, & aliis qui eadem ſecum ſentirent inſignioribus ſedibus, Alexandriæ, Antiochiæ ad Orontem, præfectis, & in ipſa ad Helleſpontū imperante vrbe per ſeipſum ſede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit epiſcopos. Iulius autem Romanus pontifex, & totius Occidentis epiſcopi, conſtantes Nicænæ Synodi ſuffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter ſpem acciderāt, grauiter affligebantur. Ipſum quoque Athanaſium ad ſe venientem perbenigne ſuſceperunt: & virum tantum, eademq; cum eis ſentientem, honore ſunt proſequuti, cauſamque eius ad iudicium cognitionemq; ſuam transferendam duxerunt, & ſcriptis eam ob rem literis Synodum ad ſe euocarunt. Quibus literis Euſebius exacerbatus, miſſis ad Iulium legatis, iudicium ei rerum in Tyria Synodo aduerſus Athanaſium decretarum permiſit.

Gregorius militari manu in poſſeſſionem Eccleſiæ Alexandrinæ producitur

Athanaſius Romam refugit

Plebs tumultuans eccleſiam Dionyſij incendit

Euſebius Arianus regnat.

Occidentales epiſcopi diſſidiis Orientalibus perturbantur.

Iidem Synodum Antiochenam & Tyriam in occidentem euocat

Cap. VII.

Vt poſt Euſebium Paulus rurſum ſedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eum fouerint. & de cæde Hermogenis ducis: & vt denuo Paulus ſit electus.

PRiuſquam autem reſponſum Roma accepiſſet, Euſebius diem ſuum obiit, non diu à Synodo Antiochena ſuperſtes. Porro bellua ea ſublata, Conſtantinopoli cœtus piorum ſtudio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in eccleſiam reduxere. Tum quoq; Arianorum factio, & Theognidis atq; Theodori Perinthij (Heracleotem eum nominant) ſectatores, in ea quæ Pauli dicitur eccleſia, conuentu acto, Macedonium Conſtantinopolitanum elegerunt epiſcopum. In quibus quum alij multi, tum Vrſacius & Valens, alter quidem Singidonis ſuperioris Myſiæ, alter autem Murſorum ſuperioris Pannoniæ epiſcopi fuere. qui poſtea reſipuere, & libello pœnitentiæ Iulio Romæ epiſcopo oblato, ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſere, & ad communionem admiſſi ſunt. Tum temporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non paruos eccleſiæ motus excitarunt. quorum vnus etiam Macedonius fuit. Ciuili namq; ea ex cauſa bello exorto, plebs quotidie fere ſeditionem concitabat: & multitudine vtrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Quare Imperator cognita quū adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciam miſſus fuerat, mandauit, vt ex itinere cum equeſtri manu in vrbem imperatricem diuerteret, & Paulum eccleſia eiiceret. Qui vbi affuit, & Imperata facturus militarem manum adhibuit, plebs ei reſtitit. Eam vero, ad vim vindicandam paratam videns Hermogenes, amplius etiam militari robore inſtitit. Ibi multitudo ad ſeditionem & tumultum paulatim concitata, præter rationem ad impetum prouoluit: & deinde vna ſimul omnes ruentes, Hermogenis domum incendere, ipſumque occidere: fune quoque ad pedes eius alligato, per vrbis vias trahere. Hæc vbi ad Conſtantium ſunt relata, equo vehens Conſtantinopolim venit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere ſtatuiſſet, noxam eis, quod lachrymantes ei obuiam iuerant, remiſit. Dimidiam tamen circiter frumenti partem ademit, quod Conſtantinus quotannis ex Alexandriæ & Ægypti tributis, ciuibus ſuis largitus fuerat. Melius fortaſſe Conſtantinus eſſe ratus, ſic ſeditionum, quam aliter, accidere cauſas, quæ ex luxu plurimum & ſecundarum rerum licentia emergere ſolent. Octo enim myriades medimnorum frumenti quotannis à Conſtantino plebi datæ fuerant, cuius dimidiam partem tum Conſtantius diminuit, ita omni in Paulum conuerſa, quem non ſolum throno, ſed vrbe etiam eiecit. Macedonio quoque ſuccenſens, vt ſeditionum, tumultuum, atque adeo cædis Hermogenis autori. quum iuſſu ſuo epiſcopatum recepiſſet, atque electione eius neque comprobata neque abrogata, in ea qua conuentus agebat eccleſia, eum ſic manere paſſus Antiochiam reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atque in religione ſegnem, & Alexandrinis minus gratum, & propter eccleſiæ, quæ Alexandriæ Dionyſij epiſcopi fuerat, in introitu eius conflagrationem, epiſcopatu mouent: & Georgium quendam Cappadocem genere, qui circa panem viliorem & furfur ætatem egerat, ſuccidiæque adeo ſuillæ promus condus fuerat, quod in religione tuenda induſtrius eſſet, pro eo in Alexandrina ſede collocarunt.

Macedonius intruditur competitor.

Conſtantius ad eijciendum eccleſia Paulum, Hermogenem ducem Conſtantinopolim mittit.

Hermogenes à plebe furente interficitur.

Conſtantius dimidiam partem annonæ publicæ plebi, mulcta loco adimit.

Paulum proſcribit.

Alexandria Ariani Gregorio repudiato Georgium ſubſtituunt.

Euſebij mors

Noua Byzantij de electione epiſcopi ſedition

Paulus in Eccleſiam Conſtantinopolitanam reductus.

* *Acta ſunt hæc Conſtantio III. & Conſtante I. Coſſ. quo tempore Conſtans Francorum gentem bello victam fœdere ſibi coniunxit. Socrat.* libr. 2. capit. 15.

CAP. VIII.

Athanaſius & Paulus literis Iulij freti, ſedes ſuas receperunt.

ATHANASIUS autem Romæ agebat, Conſtante Conſtantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eo Conſtantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus propter eam quam diximus cauſam. Aſclepas item Gazæorũ epiſcopus, qui & ipſe quod Arianis reſiſteret, accuſationem iudicum nuper, quaſi ſacrificij aram euertiſſet, ſuſtinuit: & ob id epiſcopatum deponere coactus fuit, quem epiſcopatum Quintianus eſt conſecutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodẽ crimine delatus, & dignitate itidem ſpoliatus, Romam confugit. Horum cauſa Iulius antiſtes Romanus cognita, quod conſentientes ſibi de Nicænis decretis inuenit, communione eos eſt dignatus. Pro amplitudine autem ſedis ſuæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua, perſuaſum habens, omnium vbique epiſcoporum curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrime ſcriptis literis, ſuas eis eccleſias reddidit, eoſque in Orientem remiſit: eos qui temere illos exauctoraſſent, perſtringens, vt qui non recta ſequerentur conſilia, motuſque & turbas eccleſiis crearent, neq; ſemel Nicææ factis fidei decretis ſtarent. Adhæc præcepit, vt quidam ex eis ad diem conſtitutũ Romæ præſto eſſent, qui recte ſententiam in condemnatos latam eſſe probarent. Sin minus, minas addidit, niſi à rebus nouandis deſiſterent, ſe ab eis ſacras exacturum pœnas. Athanaſius, & qui cum eo erant, miſſis ad Orientales epiſcopos literis, eccleſias ſuas receperunt. Illi contumeliam eſſe rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de ſententia omnium epiſtolam ad eum miſere, luculenter quidem illã ſcriptam, ironiis autem aculeatisque verbis refertam, forenſemque & iudicialem in modum compoſitam, & quæ ſtyli vi & grauitate minarum expers non eſſet. Scripſerunt enim, Romanæ quidem vrbi ab omnibus obſeruantiam exhiberi & honorem: quippe quæ antiquitus Apoſtolorum domicilium & ſchola, veræque pietatis, vt aliquis dicat, Metropolis & primaria vrbs fuerit: quamuis ex oriente præcones eius eo venerint, ſe tamen non ideo ſecundas ferre debere, quod Eccleſiæ magnitudine ſuperiores non eſſent, quum virtute & rebus aliis priores ſe eſſe exiſtimarent. Illud etiam criminis loco obiecere, communicaſſe eum cum Athanaſio animum induxiſſe: idque indigne tulere, veluti contumelia Synodi earum ſententiæ irrogata eſſet. Et factum ipſum, vt quod contra ſanctiones Eccleſiæ proceſſiſſet, iniquum eſſe, ſunt calumniati. Atque ægre id eis eſſe recteq; ſe eum reprehendere, quum dixiſſent: poſtremum, ſiquidem quum ſententiam ipſorum qua illos condemnaſſent, tum electionem eorum, quos pro illis eccleſiis præfeciſſent, comprobaret, pacatos etiam ſe fore, & ſecum communicaturos. Sin aduerſari eis pergeret, & ipſos contra iunctos aduerſus eum ituros eſſe, intulere: quũque maiores eorum contra Cornelium Romanum epiſcopum conati aliquid fuerint, quum Nouatum presbyterum eccleſia ſummo-

Catholici episcopi ex Oriente Romam profugiunt.

Episcopos Roma profugos episcopus a se communione admittit.

Eccleſia Romanæ vetus priuilegium. Socrat. li. 2. c. 15. Sozo. l. 3. cap. 8. Profugi epiſcopi in integrum reſtituuntur.

Orientalium episcoporum ad Iulium Romanum episcopum literæ.

Sententia eius ſcripti.

A uiſſet. De rebus vero Nicænis nihil reſcripſere, ſuperfluum id eſſe arbitrati, etiamſi plurima quæ ſcriberent haberent: quæ tamen vt omitterent, res præſentes neceſſario efflagitarent. In eam ſententiam Orientales epiſcopi ad Iulium literas dedere.

CAP. IX.

Vt Imperator Paulum per Philippũ præfectum in exilium agi curauerit, Macedonius autem in Epiſcopatum ſit reſtitutus: & vt Athanaſius fuga ſibi conſuluerit.

CONSTANTIO vero Imperatori Antiochiæ agenti ſcribentes, illos vt ſeditioſos homines à ſe expulſos eſſe, ſunt calumniati. Ille vbi Paulum recuperaſſe locum ſuum audiuit, admodum ferocijt: & ad Philippum vrbis * præ-B fectum, ſecundam ab imperiali poteſtate dignitatem tum obtinentem, ſcripſit, vt Paulo vrbe eiecto, Macedonio eccleſiam traderet. Philippus ex Hermogenis caſu cautior factus, quod multitudinis furorẽ metueret, arte quadam rem eſt aggreſſus. Priuſquam enim ea vulgaretur, perinde quaſi de publicis quibuſdam rebus conſilium habiturus, Paulum ad ſe in Zeuxippum (quod publicum & celebre ampliſſimumque eſt lauacrum, poſtea † Numerorum cognominatum) vocauit, eique decenti cum honore aduenienti, Imperatoris literas exhibuit. Ac hominem per palatium Imperiale, lauacro quod diximus vicinum, ad mare deductum, nauigioq; impoſitum, Theſſalonicam miſit: quam etiam patriam habere, & maioribus ſuis inde oriundus eſſe dicebatur: Eidemque Oriente toto interdicens, in Illyrico C & vlterioribus terris viuendi liberam permiſit poteſtatem. Præfectus ex eo loco, vna cum impio Macedonio, incitato curſu in eccleſiam ire contendit: & multitudo ex omni hominum ordine miſta, ea re audita, pro ſe quiſque locum antecapere feſtinans, ad eam eccleſiam cucurrit. Innumeri proſus, qui eo confluebant, erãt. Et militaris manus armata ad terrorem plebis conſequebatur. Atque ea vbi proxime ad eccleſiam venit, nec ei acceſſus propter vndiq; concurrentem turbam pateret, milites vi homines remouere per audaciam cœperunt. Quum vero illi propter multitudinem oppido in anguſtum redacti, cedere & † conſidere non poſſent, reſiſtere eos, milites, neq; ſponte tranſitum dare velle opinati, ſtrictis vſi gladiis, veluti reluctantes cædere, multoſq; (vt fieri ſo-D let) neci dedere. Non pauci etiam inter ſe conculcati atque attriti interiiſſe dicuntur, ita vt occiſorum turba trium millium centũ & quinquaginta numerum ſuperauerit. Porro Macedonius, perinde atque noui nihil factum eſſet, tanquam innocens & purus, in Epibaterium introitusq; arcanioribus ſacris, quaſi ex aliqua præſtigiarum ſcena aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de impioriſſo Hierarcha apparens, à præfecto magis, quam ex eccleſiæ conſuetudine, ab epiſcoporum ordine in thronum eſt deductus. Ad hunc modum, & per has cædes Macedonius, & Ariani eccleſiam occupauere. Ita etiam Paulus ſolum iniqui exilij gratia vertere eſt coactus. Athanaſius autem Conſtantij minas

** ὕπαρχον. Conſtantij iuſſu Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus in exilium mittitur.*

† ζευξίππου.

Macedonius in poſſeſſionem epiſcopatus deducitur.

† ἀντιχωρῆσαι. Cædes hominũ multa in ingreſſu Macedonij ad eccleſiam.

Innocentium nimis verũt. Macedonius vir ſanguinarius ſubito epiſcopus apparet.

Athanaſij fuga.

uentus, fuga ſibi conſulens diſparuit. Nam ille capite in eum ſe animaduerſurum denunciauerat, quod obtrectatores eius & inſidiatores eum vt ſeditioſum deſulerant, reditu eius ex vrbe Romana in eccleſiam, multitudinem ingentem conculcatam interiiſſe allegantes. Maxime vero Conſtantium in eum incitauerat calumnia ab Arianis ei intentata, veluti annonam pauperum, quam Imperatoris pater Conſtantinus Alexandriæ in egenorum alimenta diſtribuendam ſanxerat, Athanaſius vendidiſſet, atq; in pecuniam redegiſſet. Obſeruandum illud, eo tempore quo Macedonius epiſcopatum recepit, Conſtantium magnam eccleſiam abſoluiſſe, quæ σοφία, Sapientia nominata eſt: proxime ad cognominē Pacieccleſiam, quam Conſtantinus Conſtantii pater, quum prius exigua fuiſſet, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit: ita vt duorum iſtorum templorum oræ contiguæ, vnuſque ambitus & muri eſſe videantur.

Pro granom. calumniam in inuidiam Athanaſius apud Conſtantiū adducitur.

Sapientia Dei templum, quod Conſtantinus non perfecit. Socr. lib. 7. cap. 49.

Cap. X.

Quomodo Iulius Romanus pontifex epiſcopis Orientalibus pro Athanaſio ſcripſerit: item Conſtantio fratri Occidentis Imperator Conſtans, & quomodo, qui ex Oriente in Italiam venerant, aliam fidei vulgauerint expoſitionem.

IVlius Romanæ vrbis epiſcopus literis, quas Euſebius ante obitum ſuum contra Athanaſium ſcripſerat, aliiſque quas ij, qui Antiochiæ conuenerant dedere, atq; alijs rurſus quorundam Ægyptiorum epiſcoporum, ementita eſſe aduerſus Athanaſium omnia declarātibus, eiſque ſic inter ſe pugnantibus, acceptis, Antiochenis illis reſcribens, epiſtolę eorum arrogantem & præfractam ſententiā coarguit: & quod latenter aggreſſi eſſent, contra decreta Nicæna, fidem nouare & adulterare. Præterea, quod præter eccleſiaſticam conſuetudinem, ſe quoque in Synodum vocare intermiſiſſent. Extare enim eccleſiaſticum Canonem, authoritatem omnem eis abrogans quæ præter Romani antiſtitis ſententiam peracta eſſent. Rurſum, quod in rebus quas in Tyro vrbe & Mareote decreuiſſent, non legitime proceſſiſſent inquiſitione videlicet vna tantum præſente parte facta. Arſenii autem manum liquido apparentem, apertam ſycophantiam eſſe, eis obiecit. Et ſecundum ea omnia, æquum eſſe vt Athanaſio & Paulo ſubueniretur, intulit. Breui namque poſt, Paulus quoque Corinthum ſe ire aſſimulans, in Italiam venit, & caſum ſuum miſerandum in modum deplorauit. Verumenimuero vbi Iulius ſcriptis ſuis apud Orientales epiſcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorem Conſtantem, de rebus Athanaſii & Pauli certiorem fecit. Qui et etiam adito, Arianæ factionis ſubdolas fraudes expoſuere: patris mentione illata: vt ille œcumenicam & vniuerſalem Synodum coëgerit, conſtitutioneque decreta illius ſtabiliuerit, referentes, & eum ad paternam æmulationem conſectandam cohortantes. Conſtans rebus eis cognitis, caſum eorum virorum calamitatem ſuam prorſus eſſe putauit: & ad fratrem ſcribens, eum admonuit, vt paternæ religionis incorruptam integramque ſeruaret normam. *Ille enim,* inquit,

Iulij ad Antiochenum conciliabuli reſponſio.

Autoritas Ro. epiſcopi. [illegible] Socr. lib. 2. ca. 11

Athanaſius & Paulus apud Conſtantem Imp. querantur.

Conſtantis ad Conſtātiū pro orthodoxia litera.

E *veritate imperio ſtabilito, tum tyrannos Romanos omnino ſuſtulit, tum barbaros hoſtes circumcirca deuicit.* Significauit eiſdem etiam, vt tres ex Oriente in Occidentem mitterentur epiſcopi, qui rationem de Athanaſii & Pauli exautoratione exponerent. Ad id delecti ſunt, Narciſſus Irenopolis Ciliciæ, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethuſæ Syriæ epiſcopi. Qui in Italiam quum veniſſent, Imperatori Conſtanti iuſtam eſſe, quæ contra illos lata fuerat, ſententiam perſuadere voluerunt. In Athanaſii vero colloquium venire non ſuſtinuerunt. Porro vbi de fidei eorum ratione quæſitum eſt, aliam eius, quam quæ Antiochiæ compoſita erat, Conſtanti formulam obtulere, hiſce verbis expreſſam. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,* F *ante omnia ſecula ex patre genitum, Deum de Deo, lumen de lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlo & in terra, viſibilia ſimul & inuiſibilia: verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui in extremo dierum propter nos homo factus, & genitus eſt ex virgine ſancta. Qui crucifixus, & mortuus, & ſepultus eſt: & reſurrexit ex mortuis tertia die, & aſcendit in cœlos, & conſedit in dextra patris, venturus in conſummatione ſeculorum ad iudicandum viuos & mortuos, & reddendum vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita permanet ſecula. Sedet namque in dextra patris non ſolum in ſeculo præſenti, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt paracletum: quem quum Apoſtolis promiſiſſet poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia. Per quem etiam ſanctificabuntur, quæ ſincere in eum credidere, animæ. Eos autem qui ex non exiſtentibus dicunt eſſe filium, aut ex alia ſubſtantia, & non ex Deo, & fuiſſe quandoque tempus quum non fuerit, alienos eſſe ponit Eccleſia catholica.* Hanc exhibuere formulam.

Tres Orientales epiſcopi in Occidentem legati.

Formula fidei, quā legati iſti Imp. Conſtanti obtulere.

G Conſtans autem perſpectum habens, eos inique contra diuinos viros conſpiraſſe, neque criminum aliquorum gratia, neque propter vitæ prauitatem, ſicuti atteſtationes declarabant, communionem illorum auerſatos, ſed dogmatis diſſonantiam prorſus cauſam diſſidij eſſe: infecta cuius cauſa venerant re, eos dimiſit. Et Orientalib. atq. Occidentalibus veluti chaſma ſeu hiatus fuit, quæ eis interceſſerat diſſenſio. Qua tempeſtate & in Sirmio, quæ Illyrici vrbs eſt, Photini hæreſis emerſit: qui in minore Gallogræcia, & à Marcello, de quo diximus, loci eius epiſcopo eruditus eccleſiis ibi præfuit, merum eſſe hominem Dominum docens. De quo, ſuo tempore dicemus.

Conſtans Arianorum fraudem & calumniam cognoſcit. Diſſidium inter Orientales & Occidentales.

Photini hæreſis.

Cap. XI.

Vt Occidentalibus & Orientalibus patribus de doctrina fidei inter ſe diſſidentibus, epiſcopi Orientales expoſitionem fidei compoſuerint, quam longiorem H *nominarunt, & Occidentalibus miſerunt.*

TRiennio deinde elapſo, Orientales epiſcopi ſcripto alio compoſito, ad Occidentales id miſere: quod μακρόστιχον hoc eſt, longiorem vocarunt formulam ſeu expoſitionem, quod ſcilicet verba & ſententias plures complecteretur. Verum ne in eo quidem ſubſtantiæ Dei nominatim mentionem fecere. Eos vero

Orientales ter epiſcopos alias μακρόστιχον, [illegible] fidei formulam Occidentalibus ſerunt.

qui

q[illegible] ex n[illegible] nt bus, aut ex alia ſub- A
ſi[illegible] quam ex Deo eſſe. & fuiſſe quando-
que tempus aut ſeculum, quum ille non fuerit,
decere[illegible]t, proſcripſere. Scriptum id pertulit Eu-
d[illegible] Germanicæ antiſtes, qui etiam poſt Ma-
[illegible]m Conſtantinopolitanæ p[illegible] fuit eccle-
[illegible] & Martyrius, & Macedonius Mopſueſtiæ
[illegible] epiſcopus. Occidentales epiſcopi ſcri-
[illegible] n[illegible] n [illegible] ceperunt: ſufficere ſibi Nicænam
[illegible] ipſi [illegible] feſſionem, neque vlterius anxie ni-
mi[illegible] & [illegible] inquirere de ea velle, dicentes:
[illegible] etiam prætexentes, aliena lingua ha-
b[illegible] ſcriptum eſſe, & ſe verborum ſenten-
t[illegible] intelligere. Longior autem illa expo-
[illegible] verbum hæc eſt complexa. *Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniverſorum: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et in vnigenitum filium eius [illegible]um Chriſtum, Dominum noſtrum ante omnia genitum ex patre, Deum de Deo, lumen de lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inviſibilia Verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ex virgine ſancta natus, crucifixus & mortuus & ſepultus, tertia die reſurrexit: & receptus in cœlos, ſedet ad dextram patris, venturus in conſummatione ſeculorum ad iudicandum viuos & mortuos, & reddendum cuique ſecundum opera eius. Cuius regnum interminatum, & in infinita ſecula permanet. Sedet enim in dextra patris non tantum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Credimus vero & in Spiritum ſanctum, hoc eſt, in Paracletum, quem Apoſtolis promiſerat, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia: per quem etiam ſanctificantur, quæ ſincere in ipſum credunt, animæ. Qui vero dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ex alia ſubſiſtentia, & non ex Deo: & quod fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos nouit eſſe ſancta Catholica Eccleſia. Non minus & eos, qui dicunt tres eſſe Deos, aut Chriſtum non eſſe Deum ante ſecula, neq; Chriſtũ neq; filiũ Dei ipſum eſſe aut eundem eſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut ingenitum filium: aut quod non ex propoſito neque voluntate pater filium genuerit: anathimate ferit ſancta & catholica Eccleſia.* Non enim, ex non exiſtentibus eſſe filium, dicere tutum eſt quandoquidem nullibi hoc in diuinitus inſpiratis ſcripturis de eo fertur. Neque ſane *ex alia ſubſiſtentia, præter patrem prægrediente: ſed ex ſolo Deo germane ſeu natiue ipſum genitum eſſe, docemus. Vnum namque ingenitum & principij expertem Chriſti patrem, diuinum docet verbum. Sed neque illud, fuit, aliquando quum non fuit, quod præter autoritatem ſcripturæ periculoſe dicunt, tanquam temporale interuallum præconſiderandum: ſed ſolus, qui eum ſine tempore genuit, Deus cõtemplandus. Nam [illegible] tempora & ſecula per ipſum facta ſunt. Neque vero † ſimul principij expers, neque † ſimul ingenitus cũ patre filius eſſe putandus eſt. Etenim ſimul principii expertis & ſimul ingeniti, nullus proprie pater aut filius dicetur. Sed patrem quidem ſolum principii expertem exiſtentem & incomprehenſibilem genuiſſe incomprehenſibili, & quem omnes conſequi [illegible]n poſſint, modo [illegible] in us, filium autem geni[illegible] eſſe ante ſecula. Et neque itidem [illegible] pa[illegible] ipſum quoq; ingenitum eſſe. ſed princi[illegible] habere, qui eum genuit, patre ipſum. Ca[illegible] Chriſti Deus. Enimuero tres conſi-

Epiſcopi [illegible] Occidentales [illegible]

* [illegible]

† [illegible]

A tentes res, & tres perſonas patris & filii & ſpiritus ſancti, ſecundum ſcripturas, non tres propterea facimus deos. Quandoquidem † per ſeipſum perfectum & ingenitum, principioq; carentem, & inuiſibilem Deum, vnum tantũ nouimus, Deum & patrem vnigeniti, ſolum ex ſeipſo [illegible]ſſentiam habentem, ſolum aliis omnibus abunde † exiſtentiam largientem. Neq; ſane dum vnum Deum eſſe dicimus, Domini le[illegible] Chriſti patrem ſolum ingenitum, propterea Chriſtum Deum eſſe anteſecularem negamus: quales ſunt Pauli Samoſateni ſectatores, poſt inhumanationem eum *ex profectu deificatũ eſſe dicentes, eo quod natura merus homo factus ſit. Scimus enim ipſum etiamſi ſubiectus eſt patri & Deo, tamen genitum ex Deo, Deum natura eſſe perfectum & verum, & non ex homine poſtea Deum, ſed ex Deo hominem fa-
B ctum propter nos eſſe, neque vnquam deſiiſſe eſſe Deum. Execramur vero inſuper, & anathemati ſubiicimus, eos qui verbum quidem ipſum Dei, ſed tantum nudum & † ſine ſubſiſtentia fictitie vocant, in alio vero eſſentiam habens, aliquando ſane vt vocale ſeu † enunciatiuum, aliquando vero vt † internum ſeu mentale à quibuſdam dictum. Chriſtum autem ipſum & Dominum, & Deum & mediatorem, & imaginem Dei eſſe ante ſecula nolũt: ſed eum ex eo tempore Chriſtum eſſe f[illegible]ctum & filium Dei dicunt, ex quo noſtram ex virgine carnem aſſumpſit, ante trecentos quinquaginta annos. Ex eo enim tempore initium regni Chriſtum habuiſſe, & finem id habiturum eſſe poſt conſummationem & iudicium, volunt. Tales autem ſunt *Marcellus & Photinus Ancyrani in Galatia*, qui anteſecularem ſubſiſtentiam &
C diuinitatem Chriſti, & ſimiliter interminatum eius regnum abolent, eo modo, vt ipſis videtur, monarchiam ſeu vnius imperium conſtituentes. Nos enim ſcimus, eſſe non ſimpliciter verbum enunciatiuum, aut internum: ſed viuentem Deum verbum, per ſeipſum ſubſiſtentem, & filium Dei & Chriſtum, & ita † præſcienter ſimul exiſtentem & ſimul agentem ante ſecula cum ſuo patre, & ad omnem eius adminiſtrantem creationem, ſiue inuiſibilium ſeu viſibilium, vt qui † ſubſiſtentiale verbum ſit patris, & Deus ex Deo. Hic enim eſt ad quem pater dixit, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem, qui & à patribus viſus eſt quum legem ferret, & loquutus eſt per Prophetas & qui poſtremo homo factus eſt, & patrem ſuum omnibus hominibus manifeſtauit, quique regnat in ſecula ſeculorum. Siquidem
D nihil nouæ dignitatis Chriſtus aſſumpſit, ſed eum antea perfectum, & patri per omnia ſimilem eſſe credimus. Atque iidem, eundem eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum & vnius eiuſdemque rei & perſonæ tria hæc nomina impie accipientes, merito ab Eccleſia proſcribimus. quoniam patrem qui comprehendi nequeat, atque perpeſſioni obnoxius non ſit, & comprehenſibilem, & perpeſſioni obſtrictum per inhumanationem conſtituunt. Tales ſunt, qui *Patropaſſiani* apud Romanos, *Sabelliani* apud nos dicuntur. Siquidem nouimus patrem quidem qui miſerit in ſuo immutabilis diuinitatis ſtatu permanſiſſe: qui vero miſſus eſt, Chriſtum

† [illegible]

Pauliani hæretici.

* [illegible]

† [illegible]

Marcellus, Photinus, hæretici.

† [illegible]

* [illegible]

Patropaſſiani

Sabelliani.

ſtum, inhumanationis œconomiam & munus obiiſſe. Conſimiliter autem eos qui impie, non conſulto neque voluntate genitum eſſe Chriſtum dicunt, neceſſitatem videlicet quandam imponentes, & ſubſtantiam voluntate & delectu carentem Deo tribuentes, ita vt inuitus filiū genuerit, impiiſſimos & à veritate alieniſſimos cognoſcimus. Quoniam aduerſus communes de Deo † noticias, atque etiam aduerſus diuinitus inſpiratæ ſcripturæ ſententiam, talia de eo ſtatuere audent. Nos etenim † abſolutiſſimæ poteſtatis eum eſſe, perfectiſſimique † iuris ſui Deum ſcientes, ſponte & voluntate ſua filium genuiſſe, pie exiſtimamus. Et eum timore illud de eo dictum eſſe credentes, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum ad opera ſua: non itidem eum vt creaturas facturasque eius genitum eſſe arbitramur. Impium enim eſt, & ab eccleſiaſtica fide alienum, conditorem cum creaturis per eum conditis comparare, eundemque etiam generationis modū cum eis quæ ab eo ſunt aliena habere putare. Solum namque, & ſolo ſeu vnico modo vnigenitum filium germane ſeu natiue atq; vere genitum eſſe, nos diuinæ literæ docent. Quin neque dum filium per ſeipſum eſſe, viuere, & exiſtere conſimiliter patri dicimus, propterea eum à patre ſegregamus, loca & interualla quædam inter eorum coniunctionem corporaliter imaginantes. Credimus enim † ſine medio, & † ſine ſpacio vllo, ipſos coniunctos eſſe, & inſeparabiliter à ſeipſis exiſtere, parte quidem complectente, & † pectori applicante filium totum: filio vero toto prorſus † deuincto & † applicato patri, eoque ſolo perpetuo in ſinu paterno conquieſcente. Itaque in modis omnibus perfectam & ſanctiſſimam Trinitatem credentes, patremque Deum dicentes, & filium, non ipſos duos Deos, ſed vnum confitemur, iuxta diuinitatis amplitudinem, & vnam certam abſolutamq; regni coniunctionem. † Vniuerſarum quidem rerum per omnia cum ſumma poteſtate † imperiū obtinente Patre omnium, & ipſius filii: filio autem patri quidē ſubiecto, extra vero eum vniuerſa poſt eum quæ per ipſum facta ſunt regente, & ſpiritus ſancti prolixe ex voluntate patris gratiam ſanctis donante. Ad hunc enim modum, ordinem & rationem monarchię vniuſque imperii in Chriſto conſtare, nobis ſacra prodidere oracula. Hæc vt poſt breuiorem fidei formulam fuſius exponeremus, neceſſitas nobis impoſita eſt, non per ſuperfluam ambitionem, ſiue venditationem: ſed vt omnem alienam ſuſpicionem cōtra ſententiam noſtram conceptam, apud eos qui res noſtras ignorant, abſtergeremus: & vt Occidentales omnes quum calumniæ aduerſariorū impudentiam, tum eccleſiaſticā Orientalium opinionem, cognoſcant, cui opinioni diuinitus inſpiratæ ſcripturæ quæ apud eos inuiolatæ conſeruantur, per nullam coactam aut violentam interpretationem, perhibent teſtimoniū. Hoc quidem modo prolixior illa expoſitio fuerat inſtituta.

Quod etiam aliter, & fortaſſe rectius ita verti poteſt. Patre quidē verū vniuerſarum per omnia cum ſumma poteſtate imperium etiam in filium obtinente, &c.

Socrat. li.2. cap.19.

CAP. XII.

De Sardicenſi Synodo.

VT autem ab Occidentalibus eſt repudiata Conſtans Cæſar vnum illud à fratre ſibi dari poſtulauit, vt Paulus & Athanaſius ſedes ſuas reciperent. At quum literis ſuis nihil effeciſſet, propterea quod aduerſarii contra nitentur: & quum populus ea de cauſa ſeditionē moueret, Paulus & Athanaſius rurſum Conſtantem adire, & vt vniuerſalis Synodus cogeretur, petiere, vt de profeſſione fidei & de eorum cauſis accuratius res explorari poſſet. Exauctorationis enim ignominiam ſe propter fidei ſinceritatē ſuſtinere affirmarunt. Quapropter de duorum Imperatorum iſtorū ſententia ſtatutum, vt vtriuſq; imperii epiſcopi ad diem certum Sardicam, quæ Illyrica ciuitas eſt, conuenirent. Id quod Conſtans ſic petierat, Conſtātius autem aſſenſerat, vt videlicet ſeditio ſolueretur. Atque ex Occidentis partibus circiter trecenti conuenere epiſcopi, ſicut alicubi ſacer dicit Athanaſius: ex Oriente vero, Sabino Macedoniano referente ſex & ſeptuaginta. Quibus accenſus eſt & Iſchyras ille, ex ſeſe ortus presbyter. Ob quam cauſam, quum negociū ei cum Athanaſio eſſet, in aduerſariorum partes conceſſit, apud quos propter mendacia cōficta epiſcopus apud Mareoten eſt creatus. Reliqui autem anguſtias conſtituti temporis prætexentes, atque alius aliam cauſam allegantes, non comparuere. Potiſſimum vero in Iulium culpam eius rei conferebant, quum quidem menſibus viginti ante epiſcoporū aduentum dies eſſet conſtituta. Decimus is erat annus, ex quo Conſtantinus, Imperatoris vtriuſque pater, ad meliorem migrauerat vitam. Et Orientales, qui † Philippopolim in Thracia venerant, Occidentalibus, qui Sardicæ iam præſto erant, ſcripſere, vt Athanaſium, eiuſque ſtudioſos, vt quibus ſacris miniſteriis interdictum eſſet, à concilio remouerent: aliter enim fieri non poſſe, vt in vnū conuenirent. Quod quidem poſtea quoq;, quum Sardicæ eſſent, obtinere contendebant. Occidentales autem, atque in primis Hoſius Cordubenſis Hiſpanus, & Protogenes Sardicenſis, reſpondere, nunquam ſe communionem illorum deuitaſſe, neque porro etiam vitaturos eſſe: quum Iulius epiſcopus Romanus cauſa eorum perſpecta inique eos inſidiis circumuentos eſſe iudicarit. Adeſſe ipſos quoque, & redarguere iniquum illud iudicium velle. Plura quoque alia vltro citroque & ſcripſere, & per internuncios alteri alteris ſignificauere. vnde maior etiam inter eos eſt excitata ſimultas, maius odium, dies quoque conſtituta præteriit. Et confeſtim diſceſſione facta ſeorſumque vtriuſq; conſilia agitantibus, contrarias alteri aduerſus alteros ſententias tulere. Orientales namque Philippopoli conuentum egere, atque ibi decretis ſuis in Athanaſium, Paulum, Aſclepam, & Marcellum magis etiam confirmatis, Iulio inſuper Romæ antiſtiti magiſtratum eccleſiaſticum abrogauere, quod primus ipſe cum illis communicaſſet. Confeſſorem etiam Hoſium ea de cauſa, & præterea quod amicus Euſtathii & Paulini Antiochenæ eccleſiæ epiſcoporum fuerit, exauctorarunt. Deinde & Maximinum Treuirorum antiſtitem, qui primus ad communionem Paulum admiſerat, reditumque eius in vrbem Conſtantinopolitanam procurauerat: inſuper quod Orientales epiſcopos in Occidentem venientes proſcripſerat. Nec iis tantum ſacram adenere

Inſtituitur concilium Sardicenſe de Conſtantis & Conſtantii voluntate. 300 epiſcopi Occidentales, Orientales epiſcopi 76.

Diſſidium inter Orientales & Occidentales.

d ... ta-

di[illegible] ſed & Protegeni Sardicenſi quoniam [illegible]llum Ancyranum, quem antea calculo ſuo damnauerat, ope ſua ſubleuaret: atque item Gaudentium, quia quos illi per abrogationem ignominia affecerant, multo proſequeretur honore: & quod aliter de rebus diuinis quam Cyriacus ſentiret, cuius ipſe ſucceſſor erat. Porro in cauſa fidei ὁμοούσιον conſubſtantiale quidem repudiarunt, τὸ ἀνόμοιον inæqualitatis vero opinionem literis in partes omnes ſcriptis diuulgarunt, in quibus locorum plerorumque epiſcopis quoque ſignificarunt, ne eos quos proxime ſententia ſua notaſſent, vel in communionem reciperent, vel literis etiam dignarentur. Alij autem dicunt, eos de fide, iuxta prolixiorem quam præmiſimus formulam, credere iuſſiſſe: in qua τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis, verbo nullo meminere: ſed eorum tantum qui tres Deos eſſe, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut eundem patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut filium ingenitum, aut fuiſſe aliquando tempus aut ſeculum quum ipſe non fuerit, dicunt. Hæc quidem epiſcopi Orientales Philippopoli in Thracia agebant. Hoſius autem, & qui cum eo Sardicæ erant, primum quidem illos indicta & deſerta cauſa, propter contumaciam damnarunt: Athanaſium receperunt: & quæ aduerſus eum Tyri acta fuerant, anathemate ſunt perſequuti. Marcello epiſcopatum ſuum reddiderunt, quod ſe diceret nunquam ea ſenſiſſe, de quibus per calumniam accuſatus eſſet. Aſclepæ epiſcopatum Gazæorum autoritate ſua confirmarunt, qui antea etiam multorum antiſtitum, & maxime Euſebij Pamphili ſuffragio Epiſcopalem ſuſceperat dignitatem, cuius rei certitudinem acta judicij declarabant. Lucium etiam Adrianopolitam, quod accuſatores eius profugerant, reſtituerunt. Horumq; parœcijs & eccleſiis ſcripſerunt, ne alios quam hos ipſos haberent epiſcopos, eorumq; quamprimum expectarent aduentum. Abrogarunt quoque epiſcopatum * Gregorio Alexandrino, Baſilio Ancyrano, & Quintiano Gazæo: & vt non modo epiſcoporum, ſed ne Chriſtianorum quidem appellatione honorarentur, ſtatuere. Idem fecerunt Theodoro Perinthio, Narciſſo Irenopolitano, Acacio Cæſarienſi Euſebij Pamphili ſucceſſori, Menophanto Epheſiu, Vrſicio * Singidonis, & Valenti Murſiæ Pannoniorum epiſcopis & Laodicenſi Georgio, quamuis Synodo Orientalium is non intereſſet. His omnibus dignitate adempta, communione interdixerunt quod filium Dei à paterna ſubſtantia ſepararent: & quod, qui dudum propter Arianam hæreſim reiecti fuerant, eos recepiſſent, & ad ampliorem miniſterij Dei euexiſſent dignitatem. Eis damnatis, ad omnes vbique epiſcopos miſerunt, vt decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis conſentirent. Quibus roboratis, τὸ ἀνόμοιον, inæqualitatem repudiarunt, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale aperte promulgarunt. Et ſcripto quodam compoſito, quod diffuſius quidem quam Nicænum eſſet, finitionem autem eius ſeruaret, verbiſque non admodum ab illo differret, id paſſim ad loca omnia miſerunt. Ne vero nouare quidquam contra Nicæna decreta viderentur, Hoſius & Protegenes, qui tum Synodo præerant, cum certa atteſtatione ad Iulium literas dederunt, autoritatem ſuam ſe Nicænæ fidei profeſſioni integram relinquere. perſpicuitatis autem gratia, quæ Nicææ conſtituta eſſent, non ita multis latius extendiſſe, ne ſcilicet Ariani compendio profeſſionis fidei ad abſurdas opiniones eos abducerent, qui dialecticæ ſunt imperiti. His ita peractis, domum reuertere. Et vtrique in ea erant opinione, recte ab eis quæ ſententijs proſcriptorus ferendis egiſſent, eſſe facta. Orientales quidem quod Occidentales, quos ipſi ſacro ordine mouiſſent & reieciſſent, eos ad communionem admiſiſſent. Occidentales autem quod illi qui Athanaſium & alios damnationis ſententia notaſſent, ante publicam cognitionem profugiſſent. Et quod ij Nicæna decreta complectebantur: illi vero ea deprauare & adulterare audebant. In Sardicenſi concilio Marcello quoque, de quo ſupra diximus, Ancyræ Galatiæ epiſcopatum, ſicuti commemorauimus, rurſum mandarunt. Nam is Synodo expoſuit, à multis libri ſui ſcripta intellecta non eſſe. Vnde illi ſuſpicionem conceperunt, eadem ſecum Samoſateno, Paulo & Sabellio ſentire.

Orientales Philippopoli τὸ ἀνόμοιον, hoc eſt inæqualitatem in Trinitate inducũt.

Occidentalium epiſcoporum Sardica acta.

** Legendũ forte Georgio ſupra cap. 9. 10.*

** Singuli hodie Segedinũ dicitur.*

Occidentales τὸ ἀνόμοιον in Trinitate damnant.

Magno cum motu & vocibus veterum de fide nouum aliquid edere.

Marcellus in Ancyranum epiſcopatum ab Occidentalibus reſtitutus. Eius ſcripta a multis nõ ſatis intellecta, & proinde pro hæreticis habita. Euſebius Pamphili contra Marcellum ſcripſit. Socr. lib. 2 cap. 20.

Cap. XIII.

Quæ Socrates ſcriptor Eccleſiaſticus de opinione Euſebij Pamphili memoria prodiderit, & quæ Occidentis Orientiſque de fide Nicæna fuerit ſententia.

SCiendum ſane, Euſebium Pamphili * tribus libris ſuſpectum illum Marcelli commentarium refelliſſe. Scripto nanque eo in partes ſuas diuiſo, deinde confutationem infert: idque in toto opere facit. Ex quibus libris Socrates ſcriptor eccleſiaſticus plurima allegat, quapropter Euſebius quaſi Arianus taxatus ſit. Ac deinceps refert primæ Synodo eum interfuiſſe, alijſque epiſcopis decretis faciendis conſenſiſſe: ſicuti Euſebius ipſe *in tertio ad Conſtantinum libro* memoret. Profert vero idem & piam eius in illud, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, interpretationem in qua ſic ſcribit. Quod *D.minus ſeipſum creatum eſſe ait, non hoc ſane ita dicit, tanquam qui antea non fuerit, ac tum primum eſſe cœperit: vt quemadmodum reliqua creatura, itidem & ipſe ex non exiſtente extiterit, quod nonnulli non recte acceperunt: ſed vt conſtans quidem & viuens & præexiſtens atque ſubſiſtens, ante totius mundi conſtitutionem, ad * regendum autem & adminiſtrandum vniuerſa à Domino ſuo, ipſius patre, ordinatus: vt eo loco hoc verbum* Creauit, *pro verbo* ordinauit ſeu conſtituit, *ſit dictum.* Aperte certe quidem hominum principes & duces creaturam nominauit Apoſtolus, dicens: Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. Et Propheta ex perſona Dei dicens, Ecce ego firmans tonitrum, & creans ſpiritum, & annuncians ad homines Chriſtum eius: hoc verbum *Creans*, non ea ſententia, quod antea non fuerit, accepit, non enim tum Deus creauit Spiritum, quum Chriſtum ſuum per eum omnibus hominibus annunciauit, neque recens ſub ſole fuit. Sed fuerat quidem ille, & præextiterat: miſſus autem tum eſt, quo tempore Apoſtoli congregati erant, quum inſtar tonitrus è cœlo ſonitus prouenit, tanquam aduenientes flatus vehementis: hoc verbo *Creans*, pro eo quod eſt demittens, aut ordinans ſeu ſtatuens, poſito: tonitru vero ipſo, alio quodam

Euſebij Pãphili verborum Dominus creauit me, &c. expoſitio.

** ἄρχειν*

Verbũ creare in ſcriptura quomodo accipiatur.

modo Euangelicam prædicationem ſignificante. Tale eſt & illud, *Cor mundum crea in me Deus:* vbi non ille quidem tanquam cor non habens, ſed vt tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus eſt. Et illud, Vt crearet duos in vnum nouum hominem: pro * cogeret ſeu congregaret. Vide porro an non tale ſit & illud, *Induite nouum hominem, ſecundum Deum creatum.* Item illud, *Si qua in Chriſto noua Creatura.* & quæcunque ſunt eiuſmodi. Vt ne mireris, ſi metaphorice & per tranſlationem in verbis iſtis, *Dominus creauit me in initio viarum ſuarum:* Creauit, pro *conſtituit* aut *ordinauit* dictum ſit. Hæc in *tertio ad Marcellum libro* Euſebius. Socrates autem hæc quoque hiſce verbis pro Euſebio refert. Quum itaque Euſebius Nicænæ Synodi mentionem faciens, ſoluta eſſe & conſtituta, quæ tum in controuerſiam deducta fuerant, atque omnes conſenſu vno eadem ſenſiſſe atque dixiſſe referat, quomodo quidam illum Arianiſare ſuſpicantur? [F] Falluntur vero Ariani etiam, qui illum cum eis ſenſiſſe exiſtimant. Sed dicet aliquis, in ſcriptis eius Arianum eſſe eum videri, propterea quod frequenter dicat, * per Chriſtum. Cui reſpondemus, hac loquutione ſæpenumero eccleſiaſticos viros vſos eſſe, aliiſque, quibus œconomia ſeu munus humanitatis Seruatoris noſtri ſignificatur. Et ante omnes iſtos Apoſtolus ipſe verba hæc vſurpauit. & nunquam tamen veluti prauæ opinionis habitus eſt doctor. Ac rurſum hæc infert: *Non enim oſtendere habebunt, Euſebium principium exiſtentiæ tribuere filio Dei, quamuis in libris eius œconomiæ ſiue diſpenſationis humanæ verbis abuti eum inueniant.* Maxime vero, quod admirator & æmulator Origenis librorum fuit, in quibus vbique filium ex patre genitum eſſe reperiunt, qui Origenis librorum acumen aſſequi poſſunt. Hæc & alia Socrates afferens, ſinceritatem doctrinæ Euſebio adſcribere contendit. Ego quidem talem potius virum eum fuiſſe velim: [G] Eccleſia autem Catholica non talem fortaſſe iudicat, quam potius ſequi par eſt. An vero ille certo in pietatis ſinceritate ſit, ſicuti iſte qui quidem Nouatianus eſt, dicit, id accurate certoque occulta omnia perſpicienti Deo relinquendum. Et de his quidem ſatis. Sardicenſi vero conuentu ita peracto, domum ſe quiſque recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per ſeceſſionem diuiſus eſt. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem ſecum ſentientibus, negocij ſibi quidquam & coniunctionis eſſe voluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricũ & Thraciam, circa montem qui Suſicis dictus eſt. Vltra eum autem locum propter variantem fidem minime inter ſe inuicem communicare voluerunt. Vt vero fieri ſolet, in eccleſijs, calumniæ, & diſſenſiones erant. Et ingens turba & confuſio eccleſiam catholicam inuaſit. Antea ſiquidem, etiamſi diſſiderent, conſuetudine tamen inter ſe [H] iungebantur, nec adeo grauem eam rem putabant. & conſuetudinem eiuſmodi, eundem de Chriſto ſenſum eſſe exiſtimabant. Et vt paucis dicam eccleſia Occidentalis omnis patriæ inſiſtens religioni, contentionis expers, & à ſtudio de dogmatibus nugandi aliena fuit, ſincere profeſſionem fidei Nicænam ſonans atq; profitens. Quamuis etiam tum Vrſicius Pannonius & Auxentius Mediolanenſis conati ſunt

Margin notes: * [illegible] — *Socratis pro Euſebio Pamphili Apologia, cum Arianis eũ non ſenſiſſe.* — * [illegible] *Offendiculo olim fuit ſi Chriſtus ſimpliciter ſine præfatione honoris, & illatione di[illegible] nominatur.* — *Socrates Nouatianus. Diſſidium apertũ inter Occidentales & Orientales.* — *Suſicis mons.* — *Diſſidij etiam magnitudo.* — *Occidentales conſtantiſſime Nicænum Symbolum retinuerunt.* — *Vrſicius & Auxentius Ariani.*

[E] eccleſias diſtrahere, & Arianam opinionem traducere: efficere tamẽ id nequiuere, ſede Romana & alijs Occidentalibus epiſcopis vigilantibus, & hæreſis eius ſurculos illico exſtirpantibus. Oriens autem poſt Antiochenum concilium ſeditiones concitauit, & propalam aduerſus Nicænam fidem diſceptans iudicio contendit: reuera tamen, ſicuti colligere eſt, plures ſententiam Niceni dogmatis comprobabant, filium ex ſubſtantia patris eſſe confitentes: contentionis vero cupiditate deuincti aduerſus verbum τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, impotentibus animis pugnabant. Nonnulli quidem, ſicuti quidam tradidere, quod iam inde ab initio contra id verbum ſtetiſſent, & quemadmodum eiuſmodi homines facere ſolent ne victi eſſe, ſi cederent, viderentur, in ſententia propterea perſiſtebant, & vocabulum id abolere ſtudebant: probro ſibi fore, ſi opinionem mutarent, arbitrati. Nonnulli autem quod frequenter de [F] his nugati eſſent, ita opinari ex animi ſententia malebant. Et quum ſemel ab eo quod decebat excidiſſent, opinionem ſuam firmiter retinebant. Erant qui indecorum contendendi ſtudium ſecum ipſi perpendentes, ad gratioſiorem declinarent ſententiã, vel propter gloriam aut timorem, vel propter vim aut familiaritatẽ, plerunq; etiam propter amicitiam, & fortaſſe alias ob cauſas, quibus homines adducti, vt ſeſe res tulit, etiam in his quæ parum decent, gratificantes alijs obſequuntur: deniq; quod nonnulli libere & palam, quæ ab aduerſarijs obijcerentur, redarguere atq; refellere non poſſent. Non pauci vero eius temporis homines, ineptias prorſus & ſuperfluas nugas eſſe exiſtimantes de rebus eiuſmodi conflictari, ab illorum conſuetudine ſeiuncti, taciti ſecum Nicæna decreta complectebantur & colebant.

Margin notes: *Orientales verbum ὁμοούσιον exagitarunt.* — *Hominum pertinacia obſtinatione [illegible].* — *Hominum a contentione alienorum ſtudium.*

CAP. XIV.

[G] *De Ægyptiis monachis, Scetiotis ſcilicet & Tabenneſiotis. Atq; inibi de duobus ſanctis Macarijs: Item de Pambo & Pachomio. Item de Apollino & de Anub.*

SVpra omnes autem qui in Oriente magna cum libertate ſaniorem doctrinam defenderunt, tenaciſſime Nicæna decreta retinuere, Paulus Conſtantinopolitanus, & Athanaſius Alexandrinus, epiſcopi, atque cum ijs vniuerſus Ægyptiorum monachorum cœtus: quibus præiit Antonius adhuc ſuperſtes, quique cum eo erant (plurimi autem erant) in Ægypto & alijs Romani imperij locis aſcetæ: quorum multi vſque ad Conſtantij imperium & poſteriora etiam tempora durauere: quales fuere (Amonem enim, & Thebæum Paulum omitto) eodem vtroque nomine dicti Macarij, hoc eſt beati: Ægyptius ſcilicet ille, & cui * Vrbani cognomen inditum fuit. quales etiam circa Il- [H] lyricum & Thraciam Martinus Sabariæ ortus Pannonius, & Hilarius Pictauienſis, homines admirandi: de quibus paulo poſt ſuo loco referemus. Multi deniq; alij aliter ſpectati viri eiſdem annis viguere, atque in Eccleſijs Dei eminuere: inter quos præcipue eruditione & eloquentia floruit Euſebius Emeſenus epiſcopus, Titus Boſtrenſis, Serapion Thumæus, Baſilius Ancyranus, Eudoxius Germanicienſis, Acacius Cæſarienſis Euſebij ſucceſſor, Cy[illegible]

Margin notes: *Catholici in Oriente.* — *Præclari illius temporis & orthodoxi viri.* — * πολιτικός.

qui poſt Maximum Hieroſolymitanam adminiſtrabat eccleſiam, & Theodorus Pennthius, qui omnes doctrinæ ſuæ fœtus haud pœnitendos eccleſijs reliquere. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atq; eccleſiam vniuerſalem exornare Ephraim Syrus. Tum quoque extitere, Lucifer, Didymus, & Aetius, admodum quidem [illegible] viri, [illegible] aduerſus veritatem plurimũ etiam pugnarunt. Atq; vt ſummatim dicam, præfecti ea tempeſtate eccleſiarũ exactiſſimis vitæ inſtitutis dediti erant, à quibus plebs rite gubernata, Chriſti religionem conſtanter coluit, & indies fides eſt adaucta, atque eccleſia ſenſim pro inſita ei virtute atq; bonorũ operũ ſplendore, & quod à ſacris alijſq; eccleſiaſticis viris prodigia diuinaq; miracula fiebãt, ad ingentẽ gloriam peruenit: Græcorum autem ſuperſtitio peſſum ijt, & ab improbis nugis ad veram fidem tranſijt. Et quoniam ſanctorum iſtorum virorum facta eſt mentio, faciendũ eſſe duxi, vt breuiter eos, & ſi qui inſuper eo tempo- **B** re illuſtres homines cum laude floruere, oratione perſequar. Ac primo loco percelebres illi commemorentur viri, qui Scetis monrium q; eius duces fuere. Vtriq; nomẽ erat Macario: quorum alter Ægypto ortus erat, alter Alexandriam patriam habuit, & cognomẽ Vrbani: ambo certe diuini proſſus viri atque in monaſtica, philoſophia admirandi, diuinarũ prædictionũ nõ expertes, dæmonũ induſtrij expulſores, & prodigiorũ ſanationũq; prompti & expediti autores. Horũ alter, Ægyptius, ſcilicet, mortuum quoq; excitauit: vt quendã alieni dogmatis ſectatorẽ, ad credendũ mortuos reſurgere, perſuaſione ea adduceret. Hic vltra nonaginta annos vixiſſe perhibetur, quorum plus quàm dimidiam partem in vita ſolitaria tranſegit. Et adoleſcens admodum in ſapientiæ ſtudijs excelluit: & ob id *παιδαριογέρων*, quaſi puerum ſenilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius ſuſcepit. Vrbanus vero bre- **C** uiore tempore ad eandem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad ſummum excoluit, quæ partim ipſe inuenit, partim ex alijs audita modis omnibus abſoluere eſt conatus. Adeo autem extenuatus & macie confectus fuit, vt non eſſet vnde pili barbæ excreſceret. Et Ægyptius, cum reuerentia quadam auſterus: Alexandrinus autem quum in alijs omnibus par Ægyptio eſſet, in hoc tantum ab illo variauit, quod in colloquijs hilaris & iucundus, vrbanis ſalibus vtens, iuuenes ad ſtudium & exercitationem pietatis adduceret. Horum diſcipulus fuit Euagrius, apud quos Philoſophiæ ſanctiſſimis * præcepta factis exprimere didicit, quum antea verbis ſolis ſapientiæ ſtudiũ profeſſus fuiſſet. Eodem vero tempore, & eiſdem in locis, cum illis philoſophati ſunt, decantatus ille ** Pambo: atq; qui Angelicã prorſus, [illegible] quis alius, & ipſe exercuit vitã * Paeſius: item **D** Heraclides Chronius, Paphnutius, Putubaſtes, Arſeſius, & magnus Serapion. Præterea Pitynõ ille, qui tamen alibi, apud Athenas videlicet, aſceterium, ſeu exercendæ pietatis domicilium habuit. Inſuper ingens quoq; ille Pachomius, qui dux & autor vitæ Tabenneſiotarum fuiſſe dicitur. Noua autem quædam illis eſt vitæ ratio, in quibuſdam rebus à reliquis Monachis euarians. Animum enim aſſuefacit ad virtutem aſpirare, & terrena proculcare, & ſurſum

Chriſtianiſmus ſummo [illegible]ret.

Idolomania interit.

De ſanctiſſimis atque monachis.

Duo Macarij Ægyptius & Politicus, ſeu vrbanus Mortuum ad fidem reſurrectionis confirmandũ excitatum.

Euagrius Macariorũ diſcipulus Catalogus ſanctorum monachorũ.

** Hunc Soz. non habet lib. 3. cap. 14.*

Inſtitutum vitæ monachorum Tabenneſiotarũ quorum dux Pachomius fuit.

A reſpicere ſemper, vt facile deinceps ſit puluerem hunc deponentibus, in cœleſtem peruenire regionem. Siquidem indumentum illis erat melota ſeu pellis ouilla: ſymbolum atque monumentum, vt opinor generoſæ & fortis illius Heliæ Theſbitæ, rei Venereæ & concupiſcentiæ macerationis atque mortificationis, [illegible] æmulatione & ardore eiuſdem cum illo ſpei, ad continentiam & caſtitatem ſtrenue [illegible]renrur. Cæterum reliquorum quoque Ægyptiorum Monachorum amictus, vt opinio fert, ad exemplum aliquod & ſpecimen arcanioris philoſophiæ ſpectat. Nun enim illi temere à communi habitu veſtitum ſuum mutauere. Amiculum namque manicis carens, indicium atque inſtitutionem eſſe arbitror, ne manus ad iniuriam inferendam faciles ſint & promptæ. Capitis vero tegmen acuminatum, vt ſimplices ſint, & iniurias nun vindicent, pureque & innocenter viuant: lactentium puerorum inſtar, **B** quorum capita eiuſmodi laneis mitris operiri ſolent, quæ partem rationis principatum imperiumq; obtinentem tegunt atque fouent. Zona porro, & quæ humeros & brachia coprimit cinctura, promptam alacritatem in miniſterio Dei ſubobſcure indicat: vt quæ adimplere iuſſi ſunt, ſuccincti perficiant. Fortaſſe autem alij alias reddiderint rationes monaſticæ philoſophiæ appoſitas: mihi hæc dixiſſe ſat eſt. De Pachomio vero dicitur, quum primum in antro quodam conſtanter philoſophiæ huic incumberet, ei angelum cœlitus aſſiſtentem mandaſſe, vt nouum Monachorum cœtum cogeret. Oportere namque eum qui rite verſorem inte-

* [illegible]

** *Pambo quum illiteratus eſſet, doctorem Pſalmos expetiturus adijt, & quum primum verſum pſal. 38.* (*Dixi*, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea) *audiſſet, diſceſſit, ſufficere ſibi inquiens verſum iſtum, vt illum factis exprimere adijceret. Doctore enim eo expoſtulante, quod eum abeo tempore toto ſex menſibus non vidiſſet. At Pambo reſpondens, Quod nondum eo ipſo verſum primum aſſequutus eſſet ſe excuſauit. Multo interiectis annis & amico cuidam roganti, num verſum eum addidiceſſet? Vix tandem, ait, decem & nouem annis, factis ipſis eum addidici. Eidem auri certum numerum quidam in pauperum alimentum dedit, & Numera quod datum eſt, inquit. Tum ille:* Numero hac in re opus non eſt, ſed animi affectione pia & benigna. *Socras. lib. 4. cap. 23. Idem Pambo ab Athanaſio epiſcopo euocatus, ex eremo Alexandriam venit. Ibi fœmina geſticulatrice viſa, prolixe illachrymauit. & amicis fletus cauſam inquirentibus, duo placere eſſe reſpondit: vnum, miſerrculæ ipſius exitium: alterum, quod ipſe non tantum ſtudij in hoc impenderit vt Deo placeret, quantum illa vt hominibus fœdis placeret. Idem ibidem.*

prehenſibili vita repræſentaret philoſophiam, ducem multorum, quibus prodeſſe poſſet, fieri, eoſq; certis inſtituere legibus. His ille dictis, tabulam ei dedit, & ſeipſum vt ſtola indutus fuerat, exhibuit. Quæ ſane tabula ad hodiernum vſq; diem ſeruatur. In eo ſcripto, leges præſcribentis **D** more, expoſitum erat permitti debere vnicuiq;, vt quantũ poſſet & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem vt pro arbitrio ſuo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et vt validius cibum capiẽtibus, duriores labores: qui vero parcius alimentis vterentur, & ad pietatis exercitiũ incitatiores eſſent, leues atq; faciles operę mandarentur. Domicilia autem religioſa circumcirca eis extrui iuſſit, in quorum vnoquoque tres manerent. Cibum porro in vnis amplio-

Non temere Monachi peculiarem ſibi ſumpſere habitum. Quid ſibi velit myſtica Monachorum habitus.

Monachorum Tabenneſiotarum leges.

Aſcetica cuiuſdam ſecta dictum eſt. Monachum, niſi opus faciat auaro homini eſſe perſimilem.

tribus ædibus vt caperent conſtituit, idque cum alto ſilentio conſidentes: facie ita operta, vt nequa alius alium, neq; præterea aliud quidquam, quam menſam & cibum propoſitum cernere poſſet: Cum ijs ne alius quiſquam habitu alio in eadem menſa cibum ſumeret, prætetquam ſi hoſpes eo diuerteos acciperetur. Signis autem quibuſdam, manuum impulſione, vel omnibus rem neceſſariā ab eis quibus forte, vt menſæ præeſſent, obuenifſet, inſinuando peterent. Quod ſi quis cum illis viuere vellet, vt tribus prius annis mutatu paulum habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum ſacris inſtitutus, eodem cum illis loco eſſet. Veſtimentum autem vt eſſet ſagum pelliceum, & capitis tegmen mitra lanea: quæ mitra quibuſdam purpureis diſtincta filis, puncta ſua haberet, crucis formam referentia. Tunicæ autem & zonæ indem vt lineæ eſſent: in quibus ſimul & in ſagis conſidentes, ſuper extructis toris mediocrem caperent ſomnum. Domicilium porro vt ita ſæpimento circumuallaretur, vt id lectum cuiuſque concluderet. Primatia autem & Dominica die vt ad communionem & perceptionem diuinorum myſteriorum accedentes, ſolutas zonas & ſagula pellicea deponerent. Atque vt duodecies interdiu ſemper orarent: itidem vero ad veſperam, noctu ſimiliter & item hora nona tertiu. Et quum cibus eſſet capiendus, vt orationem quamque pſalmus præcederet. Præterea vt ad numerum Græcarum literarum cœtum monachorum cohabitantium in viginti quatuor ordines diuideret, & cuique ordini congruentem, ſicuti animus, vita & mores cuiuſque ferrent, imponeret appellationem: ſcilicet vt ſimpliciores, ι & ; qui vero praui eſſent & minus recti, ζ & ξ vocarentur: atque aliter alij iuxta cuiuſque inſtitutum, & literæ ipſius habitum, aptum accommodando cognomen. Eiuſmodi ſane legibus Pachomius monachos ſuos rexit. Qui quidem humanus maxime & Dei amans fuit, eo amplitudinis progreſſus, vt res quoque futuras non ignoraret: quippe quas præcipue ex continuo angelorum colloquio cognoſcebat. In Thebaide autem philoſophiæ ſuæ officinam habuit, in quadam inſula quæ *Tabenna* nominata eſt: à qua hucuſque *Tabenneſiota* dicuntur. Qui cum tempore magna cæpere incrementa, adeo vt ſepties mille, & quidem admodum celebres, vitam eis quas diximus legibus ad exactam prorſus rationem agentes extiterint. Intra Tabennam nanque cum quibus etiam Pachomius erat circiter mille & trecenti fuiſſe dicuntur. alij autem per Thebaidem, & reliquam Ægyptum coluere. Eorum omnium vnum erat inſtitutum, vnus viuendi modus communia omnia inter ſe habentiū. Inſulam ipſam quaſi metropolim quandam eſſe putabant, & qui ibi rebus præerant, patres. Ex quibus quoque qui inſtituti eius æmulatores erant, cœtui cuique & domicilio præfectos ſuos accerſentes accipiebant. Hæc de Pachomio. Eadem vero ætate & Apollonius ingenti erga diuinam philoſophiam amore flagrans pollebat: qui quintodecimo ætatis anno ſolitariæ philoſophiæ initiatus ſacris, quadragenarius diuinæ obſequens viſioni in publicum ad loca hominibus habitata rurſus prodijt, atq; in Thebaide tuguriolum ſibi condidit. Et quum in primis Dei eſſet amantiſſimus admiranda edidit opera: nihilque rerum omiſit omnium quin in eis præcipue excelleret, quæcunque ad id genus philoſophiæ pertinent. Moribus fuit optimis & in pietate proliae docenda magna gratia. In precationibus adeo habuit benignum & propitium Deum, vt ab eo orans nihil non exoraret. Et pro ſapientia ſua ea prorſus petebat, quæ facile Deus tribuere ſolet. Floruit tum quoque Anub ille, quem poſt confeſſionem pro Chriſto in perſequutione obitam, ferunt nunquam poſtea mendacium dixiſſe: neque quidquam terrenæ rei concupiuiſſe: quæ vero à deo oraſſet, omnia obtinuiſſe: angeloque adeo inſtituto re vſum, pietatis virtute exercenda ad ſummum vſque perueniſſe.

Anni δοκιμασίας, hoc eſt probationum.

Perceptio ſacroſancta Euchariſtia.

Tabenna inſula. Septies mille eiuſdem inſtituti monachi.

Apollonius monachus.

Anub.

Cap. XV.

De Palæſtina & Syria Monachis.

Sed enim de Ægyptijs monachis hæc ſatis eſt dixiſſe. Inde vero etiam Palæſtina * peragrata, eandem philoſophandi rationem complecti cœpit. in qua primus floruit Hilarion: cui patria fuit vicus nomine † Thebaſa, quæ non minus quam quindecim ſtadijs à Gaza abeſt, auſtrum verſus ad torrentem ſita, qui mare influens vernaculum à vico ipſo accepit nomen. Quum autem Alexandrinas frequentaret ſcholas, Antonij fama quæ tum increbuerat audita, viuendi eius gratia ſolitudinem petijt: & aliquantulum cum eo moratus, idem vitæ inſtitutum ſequi conſtituit. Quod vero ad Antonium quotidie multi ventitarent, voti compos fieri non potuit. Itaq; in patriam reuerſus, quum parentes eius è vita hac migraſſent, ſubſtantia ſua omni fratribus & egenis diſtributa, nihil ſibi ex ea reliquum fecit. Et mox deinde in loco quodam marino, viginti ſtadijs à vico diſtante, tugurium à latere ſibi extruxit, congerie fractarum teſtarum tectum. Cuius tanta fuit latitudo, longitudo, & altitudo, vt ſtantem eum caput inclinare, recumbere autem valentem pedes ad ſeipſum † contrahere neceſſario oporteret. Hic rebus omnibus per aſſuetudinē, promptam ſibi & facilem faciebat ærumnam. Atque in moderatione & temperantia egregie elaborans, nullum prorſus ex factis ſuis concepit faſtum, quum quidem ea in re ſuperiorem haberet neminem. Corporis autem voluptates & animæ blanditias edomans, cum inedia, ſiti, frigore, & æſtu ſtrenue cōflictabatur. Moribus integris præditus fuit, ſermone humanus & placidus: & quæcunque ſacrorum oraculorum didiciſſet, accurate memoria tenebat. Tantopere porro pietatis virtute charus Deo factus eſt, vt hodie quoq; pro data ſibi gratia, multi à morbis incurabilibus liberentur. & dæmones ab eis profugiant, qui ad monumentum eius accedunt, non tantum apud quos prius ſepultus fuerat Cyprios, verum etiam apud Palæſtinos, ad quos poſtea peruenit. Quum nanque in Cypro degens vitam finiſſet, traditus ſepulturæ, magno ibi cultus eſt honore. Poſtea Heſychas, ex diſcipulis eius celeberrimus, corpus eius arte quadam ſublatum, ad domicilium eius in Palæſtinam detulit. Ab eo tempore, more eius regionis ſic obtinente, publicitus memoria eius celebratur. Ita namque Palæſtini præclaros apud ſe viros cohoneſtare ſolent.

ἀσκητῶν. Hilarion Palæſtinus monachus.

† Thabatha, Sozom.

† συσζωμεῖν.

Miracula ingentia ad tum. Hilarionis monumentū.

Memoria annua eiuſdem.

Sicut

Item Abrilo, Alexione, Alaphio.

Sicut etiam in Abrillo Anthedonio faciunt, & in Alexione Bethagathonio, & in Alaphio Aſaliene: qui eadem ipſa ætate pie vitam exegere, & inſtitutum abundantia maximopere veræ pietatis religionem adauxere, in vrbibus maxime Græcæ eſſent ſuperſtitionis, ſub Conſtantij imperio decertantes. Fuit etiam apud Edeſſam accuratiore & angelico viuendi more monachus Iulianus eſt philoſophatus: cuius tanta fuit continentia, vt oſſa carnibus carentia cuti conſtricta habere videretur. Vitam eius Ephræm etiam Syrus cõſcribendam ſibi eſſe duxit. Porro Deus ipſe hominum opinionem de eo cœlitus autoritate ſua confirmauit. nam & variarum ægritudinũ ſanationes homini præbuit, & pellendorum dæmonum poteſtatẽ exhibuit: in quibus omnibus vnum erat promptum & expeditum remedium, precatio. Multi vero & alij per eam Edeſſeni nominis regionem, & apud Amidam, & ad montem Gaugalium, qui dicitur, Chriſtianam philoſophiam ſunt complexi: quorum præfecti erant Daniel & Symeon. De monachis Syris hæc in præſentia ſint dicta. Deo autem volente, fuſius etiam poſtea & de eis, & de eorum ſucceſſoribus dicemus.

Iulianus monachus ad Edeſſam.

Daniel. Symeon.

Cap. XVI.

De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ, & inibi de Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo, qui autor & anteſignanus eorum fuit, item de ſancto Ephræm.

Euſtathius Sebaſtienſis Armeniæ epiſcopus, autor monachorum.

Apud Armenios vero & Paphlagones, atque in Ponti montibus, Monaſticam philoſophiam colere primum cœpiſſe Euſtathius fertur, qui Sebaſtiæ Armeniorum ſacris Eccleſiæ rebus præfuit. Tanto autem ſtudio conſectatus eſſe dicitur inſtitutum, vitam, veſtitum (quo ſcilicet vtendum eſſet, & quo non) tuorumque exactum modum, vt etiam qui Baſilio magno adſcribitur liber, & Aſceticus dicitur, opus illius eſſe à multis feratur. Vulgatum porro de eo eſt, nimis eum exacta cura & diligentia in abſurdas quoque impegiſſe obſeruationes, Eccleſiaſtico canoni minime accommodatas. Sunt tamen qui eum reprehenſioni eximunt, & quoſdam ex ſectatoribus eius eo nomine incuſant. Nam illi precationibus in domibus virorum qui in matrimonio viuerent, etiamſi presbyteri eſſent, operari recuſarunt, coſque nec alloquio dignati ſunt. Diebus quoque Dominicis ieiunia ſeruarunt, & conuentus eccleſiaſticos plurimum domi egerunt. Locupletes extorres prorſus regno cœlorum eſſe duxerunt. Qui vel ſemel carnes ediſſent, eos repudiarunt. Veſtitum monachorum aliorum conſuetum reiicientes, nouo atque inſolito amictu ſunt vſi. Sed & alia multa nouarunt. Ab iis multæ non obſcuro loco natæ fœminæ ſeductæ, ſub continentiæ prætextu, maritos ſuos quibus adoleſcentulæ nupſerant, reliquere. Poſtea autem quum continere ſe non poſſent, in libidinis lubricum ſunt coniectæ. Fuere ex eis quæ capillo cæſo, quod mulieribus fas non eſt, virilem habitum ſumpſere. Horum gratia ab epiſcopis finitimis Gangrenſis apud Paphlagonas ſynodus coacta eſt, in qua decretum, vt ab eccleſia catholica illi excluderentur, niſi ea quæ [illegible] omnia anathemate confodere animũ induxiſſent. Quapropter Euſtathius, vt oſtenderet, non importuni aut præfracti motis cauſa, ſed pietatis erga Deum exercendæ gratia, ſe eiuſmodi leges tuliſſe, veſtem inſolitam mutauit, & habitu eodem quo reliqui ſacerdotes deinceps vſus, itidem vt illi in publicum eſt progreſſus. Et quum vita talis eſſet ſermonem quoque congruentem ei habuit, non ille quidem eloquentia pollens, quam exactiore cura & diligentia non didicerat, moribus autem admirandis vtens, facile multos perſuaſione ſua, quo volebat duxit adeo vt viros quoſdam & mulieres in fornicatione degentes, caſtiorem exactioremque viuendi rationem ſequi perſuaſerit. Ferũt ſane, virum quendam & mulierem per prætextum Eccleſiaſtico more cœlibatum colere aſſimulaſſe, eoſdemque in clandeſtinæ conſuetudinis infamiam decidiſſe. Euſtathium porro magnopere perſuadere eis annixum eſſe vt congreſſu eiuſmodi ſuperſederent. Quum autem nihil efficeret, altius ſuſpirio ducto, dixiſſe, pleraſque mulieres quæ cum viris ſuis ſecundum matrimonij leges, vt fas eſt vixiſſent, ab eorum virorum conuictu oratione ſua adductas deſciuiſſe, caſtitatemque complexas eſſe. apud hos autem qui inter ſe contra leges conſueſſent, inefficacem orationis ſuæ ſuadelam eſſe. atque hic quidem in eis orbis partibus ſummi inſtituti abſolutæque philoſophiæ dux & autor fuit. In Europa autem per Thraciam & Illyricum, etiamſi homines monaſticam conſuetudinem ad id vſque tempus ignorarent, non omnino tamen viris Chriſtianæ philoſophiæ peritis regiones iſtæ caruere. Floruit apud hos Martinus ille, qui Sabariam Pannoniæ patriam habens, quum generis, tum militiæ ſplendore adeo clarus fuit vt honores etiam ſit meritus & ordines duxerit. Sed ille Cæſarianam diuinæ militiæ poſthabuit. In Illyrico primum philoſophatus: atque inde variis perſequutionibus & inſidiis expetitus, ſecedere eſt coactus. Multos namque ex epiſcopis, qui Arij contagionem conceperant, manifeſto deprehenſos coarguit. Ac deinde Mediolani ſecum ipſe vixit. Vnde Auxentij, eius vrbis epiſcopi non recte de Nicænis decretis ſentientis, inſidias veritus, diſceſſit: & ſe in inſulam quandam, quæ vernaculo nomine * Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento radicum herbarum vixit. Inſula autem ipſa exigua admodum eſt, & ædificiis carens, Tyrrhenum reſpiciens mare. Atque inde abductus, adminiſtrationem eccleſiæ Turonenſis ſuſcepit. In tantum vero diuinis reſplenduit donis, vt & mortuos in vitam reſtituerit, prodigiaq; & miracula plurima, quæ non multum ab apoſtolicis abeſſent ſignis, ediderit. Eodem & tempore & loco ſimul quoque Hilarius ille viguit, vir diuinus, qui quum Martinus profugeret, eandem ſuſtinuit fortunam: quippe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur. Hic † Pictauienſem gubernauit eccleſiam, atque de fide & aduerſus quoſdam qui alienas à ſana doctrina afferrent opiniones, libros ad perſuadendum valde appoſitos condidit. Apud Italos ſane & in locis vlterioribus enituere Euſebius & Lucifer, partæ eloquentiæ vi alios omnes antecellentes. Euſebius etiam eccleſiæ Vercellenſi præfuit. Lucifer vero, ſicuti mox dicemus, nominis ſui quæ & Homonymianorum dicta hæreſi

Abſurdæ Euſtathianorum obſeruationes.

Fœminæ in [illegible] habitu. Gangrenſis Synodus.

Par fornicatorum cœlibatum & monachorum vitam ſimulantes.

Diuus Martinus Pannonius.

In Mari Tuſcho contra montes Lyguſticos ſita.

Mortuos reſuſcitauit, & alia edidit miracula.

Hilarius Pictauienſis.

Euſeb. Vercellenſis epiſcopus. Lucifer Sardom.

Flauianus, Paulinus, Euſtathius Antiochen.

E hæreſi præiit. Præterea Flauianus & Paulinus clari tum fuere, qui poſtea Antiochenæ eccleſiæ res adminiſtrauere: quibus etiam Leontius, quod ſententiis ab eo diſcordarent, epiſcopatum abrogauit. Ii ſunt, qui Euſtathio in exilium deportato comites fuere: qui ſane nihil prorſus temporibus illis, de ſacris Antiochenæ eccleſiæ cuius ac potius de tota ſinceriore pietate * vitiati ſuſtinuit. Eadem hac ætate Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidem longo interuallo omnes præceſſit. Hic Niſibin patriam habuit, & in monachorum philoſophia exercitatus, breui tantum in lingua Syrorum, quum quidem eã prius ab aliis non didiciſſet, neque ſpecimen aliquod aut ſpem, talem eum fore, præbuiſſet, profecit, vt quum pietatis exercitio ad ſummũ contemplationis peruenerit, tum ſplendore, facilitate & ſuauitate verborum, nec non denſitate & grauitate ſententiarum, etiam præclariſſimos quoſque Græcorum, qui eloquentia antiquitus excelluiſſent, ſuperauerit. Etenim ſi quis illorum Græca ſcripta in Syrorum forte aut aliorum peregrinam linguam transferret, & florentem illam Græcorum ornamentorum gratiam, decentemque nitorem & fucum verborum detraheret, illico quoque adſcititiis coloribus deficientibus, ſententiarum obſcuritas ſeſe prodebat. At Ephraim longe alia erat oratio. Nam quum eo adhuc ſuperſtite, atq; etiam defuncto, poſtea libri eius in Græcam linguam conuerterentur, non longe admodum a propria & natiua decedebant virtute. Mirum quidem auditu eſt, eundem & Græce & Syriace legi. Quam ob cauſam magnus ille & oratione & virtute Baſilius, qui Cappadocum metropolim epiſcopatu ſuo exornauit, ſummopere virum eſt admiratus, eundemque eruditionis nomine beatum cenſuit. Vt tanti viri tam certo teſtimonio manifeſtum ſit communiter quoque à Græcis, qui tum clarum in eloquentia obtinuere nomen, præſtantiſſimum omnium Ephraim iudicatum eſſe. Vox ſane Baſilij talis, non temere prolata eſſe exiſtimanda eſt. Dicitur autem diuinus Ephraim trecentas verſuum myriades conſcripſiſſe. Multi quoque ei fuere diſcipuli, qui inſtitutionem & philoſophiam eius ſunt æmulati: in quibus celebriores ſunt, Abbas, Zenobius, Abraham, Maran, & Symeon, apud Syros ingenti gloria viri: & alii quibus cum præterea huius vitæ modum illi communicauere.

** συγκατατινίσαι*

Ephraim Syrus.

Ephraim à Baſilio magno admiratus eſt.

Ephraim, πολύγραφος.

Diſcipuli eiuſdem.

G

** Diuus Hilarius coniunx fuit. Non nocuit ſibi progenies, non obſtitit uxor, Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa tempeſtate Deus thalamos, connubia, tædas. Sola erat in precio, quæ nunc incognita virtus ſordet, & attrito viuit cum plebe cucullo. Bapt. Mantuanus.*

H In lucis vero eiſdem, facũdia maxime præſtantes, Paulonas & Anarad extitere: qui deinde lapſi ſana excidere fidei doctrina. Alij inſuper apud Oſroenos fuere, eodem præclari modo Bardeſanes, & filius eius Harmonius. Et pater quidem nominis ſui hæreſim inſtituit: filius autem Græcis diſciplinis ſatis eruditus primus vocibus legitimis modis muſicíſque numeris incluſis, * ordine circulari eas cani inſtituit, quos ex eo tempore hucuſque Syri pſallentes vſurpant: non illi quidem carminibus ipſis, ſicuti ab illo ſunt prodita, ſed ſonis tantum eorum vtentes. Nam ille ad paternam delapſus hęreſim, eademque cum Græcis de animæ generatione

Bardeſanes Harmonium.

Syrorum muſica.

** κατὰ κύκλον ᾄδειν χορῷ παρέδωκε.*

Bardeſana hæreſi.

E & corporis interitu, nec non de futura regeneratione opinatus, lyricis modulis doctrinas eiuſmodi aſperſit. Quibus multi ex Syris propter verborum venuſtatem & ſonorum numeros demulſi, paulatim opinionibus talibus recipiẽdis ſunt aſſuefacti. Cæterum diuus Ephraim ea re cognita, quamuis Græcarum artium expers, Harmonij numeros moderatus eſt: atque eiuſdem modulis, carminibus eccleſiaſticæ ſententiæ conſonis, adiectis, Syris ad hoc vſque tempus ea canenda dedit. Nam diuinos hymnos plurimos, quibus Deum in primis celebrat, & laudes præterea virorum qui vitæ inſtituto Deo placuere canit, ad Harmonii carminum leges compoſuit: à quibus, vt equidem puto per æmulationis ardorem, poſteriores eccleſiæ cantores modulorum formulas mutuari magis etiam atque magis augere atque propagare eas ſunt aggreſſi. Qualis igitur is ſermone fuerit, vel ex hoc ipſo coniicere licet. Vita vero ei valde

F exacta, & bonis operibus ſpectata fuit. Quietẽ etiam multo ſtudio eſt ſectatus. Et propter morum caſtitatem tantopere calumnias deuitauit, vt fere à conſpectu mulieris prorſus abhorruerit. Fertur ſane, quũ mulier quædam nulla prorſus vitæ diſciplina, & pudore nullo, in anguſto admodum loco ei obuia facta, ſiue conſulto velo virum tentaturã, ſeu ab aliis vt hoc faceret mercede conducta, oculos ſine intermiſſione in eum coniiceret, increpans in terram eam proſpicere iuſſiſſe, illamque reſpondiſſe: Sed quomodo tandem terram ego intuear? quum æquius ſit te eam reſpicere, qui ex ea cõditus ſis, quam me ortum ex te habentem, proindeque recte te reſpectantem. Quod mulieris verbum ille admiratus, deinde ſcripto mandauit. Atque id Syri in primis memoratu dignum ex illius rebus eſſe cenſent. Et primum quidem is ſæpe ira victus eſt: poſteaquam autem monaſticæ philoſophię incumbere cœpit, nunquam com-

G motos eſſe viſus eſt. Atque aliquando, quum dies multos pro conſuetudine ſua ieiunio tráſegiſſet, & miniſter tempore cibum ei afferret, accidit vt is ollam frangeret. Ephraim vero pudore iuxta & timore correptum illum videns: Bono, inquit, eſto animo. Quandoquidem enim obſonium ad nos venire renuit, nos age ad id accedamus, & ad ollæ fragmenta conſedens comedit. Enimuero vt vana etiam gloria ſuperior fuerit, inde liquido patebit. Deſignabatur vrbi cuidam epiſcopus, & iam qui ſe ad electionem abducturi erant, adueniebant. Ac ipſe ſtatim eo cognito, in forum progreſſus, veluti mẽte captus indecore gradiebatur, non ſatis honeſte veſtem poſt ſe trahens, & quæ venalia erant ſurripiens, propalamque comedens. Sic ille mentis impos exiſtimatus, electionem ef-

H fugit. Et tantiſper dum alius epiſcopatum reciperet, occultans ſeſe latuit. Plurima ſane & alia memoratu digna, & qui de eo conſcriptus eſt liber, & prouinciales eius Romani ſimul & Syri de eo referunt, quæ cuiuis cognoſcere eſt procliue. Vnum illud ſane quod memorabile, hiſtoriæ huic inſerere viſum eſt, quod ab eo ante obitum eſt geſtum. Fames ingens Edeſſenorum vrbem premebat: atque ipſe, qui multos annos non fuerat domo progreſſus, tum philoſophandi ſtudio aliquantum intermiſſo, prodijt: & in homines locupletes, qui ſic turpiter rerum neceſſariarum inopia ciues ſuos pereuntes de-

Acute meretricula cuiuſdam ad Ephraemum dictum, quod ipſe verſibus Syris anclu...

Ephraim iram in poteſtate ſua habere didicit.

Eiuſdem facete dictum & factum.

Simulatione inſania, quo minus epiſcopus con...ſit Ephraim effugit.

Ephraim ſ... tam... bus ... à locupletibus accepe... diſtribuenda ...

tes deſpicerent, acriter eſt inuectus, arguens eos, quod animarum cura neglecta, ſtudium omne in corpore fouendo collocarent. Illi autem integritatem & paupertatem viri obſeruanter veriti, minime id ſic eſſe affirmarunt: faci enim & promptum eis eſſe, indigentibus facultates diſtribuere: deeſſe ſaltem, qui in eo miniſterio, pro eo atque deceret, fidelem ſe præberet omneſque lucro inhiare, & talia fœde in quæſtum ſuum vertere, dixere. Tum Ephraim: *Ego vero,* inquit, *qualis vobis eſſe videor*: & illi, *Honeſtus atque bonus,* reſpondere: & talis prorſus qui opinioni quæ de eo fertur, vita ipſa reſpondeat. Itaque, ille ait, *paratus ſum omnibus hac in re inſeruire.* Et multo ab eis ſumpto argento, trecentas parauit menſas: & * in publicis porticibus eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter & benigne fouit: aduenas quoque, & alios qui inopia affligerentur, humaniter curauit. Idque tantiſper fecit, dum fames ibi eſt graſſata. Ea

Margin: * ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς.

B vero depulſa, ipſe ad philoſophiæ ſuæ officinam reuerſus, ibi paucos poſt dies vita eſt defunctus. In eccleſia, clerici miniſteriũ ſumpſit. Vita autem monaſtica percelebris, ex æquo cũ iis qui epiſcopatu, doctrina, & vitæ ſanctitate clari ſunt, laudatur. Hæc pauca ex multis, quæ Ephraim recte pieque facta ſunt diximus. Res namque eius omnes ſi pro dignitate earum exponere nos oporteret, aut etiam aliorum qui tum in eodem philoſophandi genere elaborarunt, quomodo ſcilicet eorum quiſque vixerit, & quali morũ inſtituto vſus ſit qualiſque ipſe fuit, ſcriptore eſſet opus. A nobis certe quidem id præſtari omnino non poteſt cum propter orationis & ſtyli tenuitatem, tum quod res eorum rectiſſime geſtas ignoramus. Nam illorum multi in ſolis degentes locis, vt plurimum latuere. Quod ſi nonnulli in vrbibus domicilia ſua habuere, quod viles eſſe apparerent, & nihil ab aliis differre viderentur, conſulto actiones ſuas

Margin: Sancti monachi vt λάθοιεν, conſultò ſtudebant. [Sancti monachi vt Λάθε βιώσας, conſectati ſunt.]

C celarunt. Nam humana laude repudiata, ſoloque Deo actorum ſuorum teſte aduocato, minime ab hominibus gloriam ſunt aucupati. Atque equidem de viris qui imperii eius tempore monaſticam philoſophiam ſunt ſectati, & ſecundum eccleſię leges perfecte & exacte in pleriſque Romani imperij locis tum vitam exegere, hæc mihi comperta ſunt.

Cap. XVII.

De Didymo, item de Aetio & Apollinari, hæreticis.

Margin: Didymus Alexandrinus doctor, & eccleſiaſticus ſcriptor cæcus, naturæ miraculum.

Temporibus autem eis clarus etiã fuit eccleſiaſticus ſcriptor Didymus, ſcholæ ſacratũ diſciplinarum Alexandriæ præfectus. Neque vero laudem in ea eruditione tantum meritus fuerat, verumetiam omne genus alterius ſapiẽtiæ ſummo excoluerat ſtudio. Poeticam namque & Oratoriam perfectiſſime didicerat, de a-

D ſtronomia autem & geometria numerorumque proportionib. & conuenientiis nihil eum latebat. In diuerſas philoſophorum opiniones tanta incubuerat, vt eas exacte perdiſceret cura, vt præterea aliud nihil ſcire videretur, quæ ſane omnia acumine mentis & auditionis perceperat. In pueritia namque viſum prorſus amiſit, quum elementa prima diſcenda ei eſſent. Ephebus vero artium liberalium eruditionem adamauit, atque in ſcholis præceptores audiebat tantum.

A Eo vero ſapientiæ breui peruenit amplitudine & celeritate ingenij, vt mathematicarum artium obſcura, & theorematum ſpeculationumque arcana exactiſſime addidicerit. Et quũ cæcus eſſet, literarum notitiam manuum contrectatione aſſequutus eſſe dicitur: nam earum formas in tabula altius exſculptas ſæpius tangendo cognouit. Alia porro, vt ſyllabas, literarumque connexiones, & quæ ordine conſequuntur cætera, propter naturæ acumen, animo & auditu peruestigata percepit. Præcipuumq; ipſe miraculum fuit, quum audiretur & conſpiceretur. Multi quidem vel vt virum eum tantum viderent, vel vt ſuauem gratamque eius orationem audirent, Alexandriam venere. Pro Nicænis vero decretis pugnans, Arianis reſtitit, eoſque orationis ſuæ ſuadela, quam vi nulla adhibere videbatur, preſſit. Et ad eos qui ſecum diſputabãt, verba faciens, rerum controuerſarum iudicium detulit. Et quum ad morem gerendum & cedẽ-

B dum facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maxime fuit. Nec ab his tantum, ſed etiam à monachis Ægyptiis magno honore cultus eſt. Præcipue vero eum clariſſimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus eſt. Quem dicunt, quum Alexandriam veniſſet, vt Athanaſio firmæ certæq; fidei perhiberet teſtimonium, hæc ad Didymum proloquutum eſſe verba: *Non eſt Didyme, quod teipſum mœrore conficias, propterea quod oculis careas, quos mures, lacerta, & vilia animalcula habeant.* Voluptate potius & lætitia efferri te conuenit, qui itidem vt angeli internis maxime vigeas oculis: quibus clare immortalem & diuinam cognitionem percipis, veritatemque ipſam exacte perſpicis. Hic hoſce reliquit libros. In totum Pſalmorum librum varios commentarios, in Oſeam & Zachariam libros quinque, in Eſaiam libros duodeviginti, in Euangelium ſecundum Matthæum & ſecundum Ioannem non paruos commentarios ſcripſit. In-

Margin: Præclarum Antonii Abbatis ad Didymum dictum.

Margin: Didymi libri.

C ſuper contra Arianos, & de Spiritu ſancto, aliaque ſcripta plurima compoſuit. Floruit eadem ætate Syrus quoque Aetius, qui ab eis diſputator admirandus habitus eſt, qui diuerſa à nobis docent. In altercationibus quippe, verborumque contentionibus, ratiocinationibus, & fallaciis ludificantibus, valde commodus vt qui ex profeſſo in rebus eiuſmodi ſtudium omne conſumpſiſſet. Et proinde quod talis eſſet, quodque facile quidquid ſors tuliſſet, male feriatus de Deo theologaretur ſeu blateraret potius, ἄθεος & contemptor Deum appellatus eſt. Patria ei fuit Cœleſyria. Cuius pater quum in militia aduerſis rebus conflictatus tandem interiiſſet, bona eius qui tum rerum potiebatur Princeps publicauit. Qua re vna cum matre Aetius ad extremam redactus pauperiem, ad aurificum artem diſcendam ſe contulit, vt quocunque poſſet modo victum ſibi pararet. Ea arte, vbi ſatis eſt vſus, pro-

Margin: Aetius.

Margin: ἐριστικός [ερισ-ικῶς]

Margin: ἄθεος is dictus.

Margin: Idem propter penuriam aurifex factus.

D pter ingenij vim ad diſcendi diſciplinam eſt conuerſus: Paulinumque audiuit, qui ex eccleſia Tyria Antiochiam fuerat tranſlatus. Porro mortua matre, cuius gratia aurum conformanti arti operam nauauerat, totus ſtatim in dicendi ſtudium incubuit. Breuique certamen ſubiens, multos diſputando conuicit. Poſtquam autem Eulalius poſt Paulinum in Antiochena ſede eſt collocatus, multitudo ingens motu aduerſus Aetium concitato, vrbe eum

Margin: Idem in matrem pius.

expulit.

Aetius Antiochia expulſus Anabarzæ Sophiſtæ operam dat.

expulit. Quo tempore Anabarzum Ciliciæ cōceſſit, atque ibi artem rurſus ſuam ita parandi victus gratia exercuit, vt non prorſus dicendi certamen omitteret. Accidit tum, vt Sophiſta quidam Aetij ingenium admiratus, artem ſuam cum eo communicandam duceret. Atque ille in Sophiſtæ domum receptus, homini inſeruiens, omne (vt fieri ſolet) famuli miniſterium præſtitit. Sophiſta grammaticen & logicen ei tradidit. Ipſe vero quum herum ob minus rectam de diuinis oraculis opinionem argueret, mercedem bene de ſe meritæ domus * abdicationem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanaſio Anabarzi antiſtite vixit, apud quem Euangeliſtas exacte excutiens legit. Deinde Tarſum ad Antonium, Luciano martyri notum, venit. A quo Apoſtolum diſcens, ſatis diu cum eo, quum adhuc in presbyterorum ordine eſſet, manſit. Vbi vero Antonius epiſcopi functionem ſuſcepit, neque iam doctrinæ, qua Aetium erudiebat, vacare poſſet, ille Antiochiam eſt reuerſus. Et ibi quum à Leontio adhuc presbytero (Luciani martyris & hic habitus ſectator) prophetas, atque imprimis Ezechielem doceretur, propter linguæ intemperantiam, & ſententiæ impietatem, inde rurſus eſt expulſus. Itaque Sophiſticam exercens, & certamine cum eis qui clari eo ſtudio erant congrediens, loca multa circumiit. Poſtea vero & medicam artem accurate didicit. Sopolis in tali diſciplina doctor eius fuit, vir in eo ſtudio nemini ſecundus. Ipſe etiam Aetius optimus in eo habitus, gratuito pauperes curauit. Quod ſi aliquando egeret, noctu ad quempiam artis ſuæ peritum, ne interdiu à ſtudiis potioribus abduceretur, adibat: & aurum, quod accuratiore arte elaborandum eſſet, petebat: atque opere celeriter perfecto, & à conductore operæ ſuæ mercede accepta, vitam tolerauit. Leontio vero ad epiſcopatum Antiochenum euecto, Aetius ab eo diaconus deſignatus, & ad munus in eccleſia docendi delectus eſt. At ipſe diaconatum ſuſcipere veritus docendi functionem non reiecit. Atque ibi ſatis diu verſatus, Alexandriam venit, Athanaſium oppugnaturus. Vehementer namque de conſubſtantiali propugnando Athanaſius egit. Et quum à quibuſdam ad epiſcopatū Aetius recipiendum delectus eſſet, dignitatem eam contempſit. Sane antequam Aetius ad Arianos defeciſſet, tametſi illi ab ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentibus diſſidebant, nihilominus tamen preces, hymnos, conſilia & res prope omnes cum eis communicabant, myſtico duntaxat ſacrificio excepto. Ex quo autem ille primus ſeceſſionem facere cœpit, omnibus conſentientis conuentus amicitiæ, & conſuetudinis vinculis ruptis, in aduerſas eis qui in alia eſſent opinione maxime partes per factionem tranſiere. Tum vero & Eunomius Aetij ſapientiæ fama adductus ex Cappadocia Antiochiam profectus eſt, & Secundo ſe ibi coniūxit: qui illum Aetio Alexandriæ adhuc degenti, commendauit. Atque hic alter alteri obſtrictus, ille quidem docens, hic autem diſcens, in ſacris vterque deſudabat doctrina. Aetius Gallo quoque Cæſari notus fuit: cui quum religio magnopere curæ, tum viri qui ſacris literis & eccleſiis nauarent, chari fuere. Quapropter talium diſſertationum cauſa, in hoc quoque genere diſputationum vt illi gratior eſſet, ſe exercuit. Di-

Sophiſta eum domo exigit.
* ἀποκήρυξιν.
Sacras literas Tarſi diſcit.
Antiochia rurſum exigitur.
Idem medicus factus.
Gratuito egenos curauit.
Sozo. lib. 3. cap. 15. Aetium primum medicum fuiſſe. docet.
Aetius Antiochenus doctor.
Idem epiſcopatum contempſit.
Aetio ſuaſore prorſus ſe Ariani à catholicis ſeiunxere.
ψιλὸν τῶν γεγραμμένων ἐν...
Eunomius Aetij ſectator.

E ctus enim eſt Ariſtotelica quoque opera perlegiſſe, & ad eos qui talia Alexandriæ docerent frequentaſſe. Cæterum quod in Galli odium, propter peruerſam ſuam opinionem inciderat, iuſſu illius alterum ei crus perfractum fuiſſet, niſi Leontius Antiochenus diſſuaſione ſua cōdemnationis calculū amouiſſet. Verum enimuero Gallus in conſpectum ſuum cum primum admiſſum charū maxime habuit: & ad Iulianum crebro miſit quom illum ad Græciſmū & idolorum cultum deficere intellexiſſet, vt ſcilicet hominem ex impietatis barathro extraheret. Quin & diuinarum literarum doctorem illum Gallus inſtituit. Hæc de Aetio: Quomodo autem ad epiſcopatum euectus, non exigua pars eorum fuerit, qui τὸ ἀνόμοιον καὶ ἑτεροούσιον, hoc eſt, inæquale & alteroſubſtantiale docuerunt atque etiam exauctoratus ſolum exilii cauſa verterit: Eunomius autem multo eo deterior, factione eius ſycophantia circumuenta, in

F locum eius ſuffectus ſit, & de ipſo etiam Eunomio poſtea dicemus. Eodem tempore Laodiceæ in Syria viri etiam duo floruere cognomines, pater videlicet & filius: vtrique enim Apollinaris nomen erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinem obtinebat. Ambo Græcarum diſciplinarum, Grammaticę pater Rhetoricæ filius, magiſtri erant. Senex Alexandriæ ortus, Beryti docuit: & ducta Laodiceæ coniuge, Apollinarim filium progenuit. Et cum Epiphanio Sophiſticam profitente, illi ſimul florētes, eum vt veri amici ſunt complexi. At Theodotus Laodicenſis tum epiſcopus, quod metueret ne continua illius conſuetudine ad Græcam impietatem declinarent, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphanii amicitia, epiſcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti ſucceſſor Georgius, quum multa tentaſſet, vt illorum dirimeret coniunctionem, poſtquam operam ſuam fruſtra eſſe vidit, Eccleſiaſtica eos

G prohibuit communione. Quo facto pro inſigni contumelia accepto, filius Sophiſticis fretus * capturis & argutiis, nouam quandam hæreſim inſtituit, nomen autoris ipſius referentem. Eſt & alia opinio, non ob eam quam ſcilicet diximus cauſam, illum à Georgio deſciuiſſe, ſed quod Georgius aliena prorſus & abſurda opinione nunc Arii defendens ſententiam, nunc æqualem patri filium profitens, conuentui Seleuciæ acto aſſenſiſſet: ea illum arrepta occaſione, diſceſſionem ab eo feciſſe: & quum id nemo curaret, opinionem nouam inducere conatum fuiſſe. Docuere autem Apollinares, Dominum carnis œconomiam & functionem factis ipſis obeuntem, animam non recepiſſe. Ac rurſum veluti abſurditate ea per pœnitentiam correcta, animam quidem recepiſſe addi-

H dere, eum autem humanam non habere mentem. Satis namque ei pro anima diuinitatem fuiſſe, quæ hominem aſſumpſerit. Atque ea re vna ab Orthodoxis diſſidentes, in aliis eadem quæ Nicænorum decretorum ſtudioſi, ſentiebant. Verum de his poſtea quoque loco ſuo dicetur.

Aetium Gallo familiaris. Galli in eundem odium.
Gallus Iulianum fratrem ab idololatria auertere per Aetium ſtuduit.
Duo Apollinares.
Epiphanius ſophiſta Laodicēſis. Apollinaris amicus.
Apollinares propter conſuetudinem quam cum Epiphanio ſunt excommunicati. Hæreſis Apollinariſtarum
* πλοκαῖς.
Socrat. lib. 2. cap. vlt.

Cap.

Cap. XVIII.

De Theophilo Indo.

Theophilus Indus.

FVit rum etiam propter virtutem & doctrinam magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus eſt Indus: non ille quidem hæreſis alicuius autor, ſed Arianiſmo plurimū addictus. Qui ſub Constantino ab Adiabenis admodum adhuc iuuenis, † obſes, in Romanorum ditionem fuerat miſſus. Adiabene vero regio eſt Indica, ampla & celebris. Ac Theophilus conſuetudine diuturna adeo mores ad Romanorum inſtituta conformauit, vt & monaſticam delegerit vitam, & diaconi ſuſceperit dignitatem, Euſebio Nicomedienſi manus ei imponente. Quum autem legatio à Constantio propagandæ veræ pietatis & confirmandæ fidei gratia, ad Orientales nationes mittenda eſſet, ambitioſa munificentia eā inſtituit: & princeps eius quem modo dixi, Theophilus deſignatus eſt. Constantius ſane perquam magnifice, vt quam maxime poſſet gratioſum eum redderet, ad ducentos generoſos è Cappadocia equos nauib. impoſitos. aliaq; inſuper dona ad illos perferenda Theophilo dedit, vt ſcilicet illi ſimul & liberalitatis eius amplitudinem & animi magnitudinem admirarentur. Et Theophilus legationem obiit, eamq; ad finem debitum perduxit. Nam qui in regionib. eis regnum obtinebat, à Græca ſuperſtitione ad veræ pietatis religionem deflexit. Et eccleſias tres in diuerſis locis erexit, non tantum quæ ab Imperatore miſſa acceperat donis, ſed maxime etiam quos ipſe addiderat ſumptibus, per animi alacritaté cum illo concertans. Eccleſiarum iſtarum vna in metropoli & principe vrbe totius gētis, Thapharum eam nominauit: ſecunda in loco vbi Romanum emporium erat, extrorſum ad Oceanum verſum regio Adane vocatur: tertia in alia terræ eius parte, vbi eſt quod Perſicum emporium dicitur, in Perſici maris ora constructa. Theophilus porro rebus apud Homeritas ampliter diſpoſitis, templiſque eis conſecratis, atq; etiam piu rerum copia exornatis, in Adiabené quam patriam eius eſſe diximus traiecit: ac deinceps in reliquam quoq; Indiam tranſiit, multaque quæ apud eos nō rite agebātur, correxit. Etenim conſidentes Euangelicū audiebant oraculum, aliaq; multa faciebāt, quæ ſanctiones Eccleſiaſticæ non iubebant. † Ea omnia pulchre immutans, ad eccleſiæ placitū morem cōpoſuit. Vna ſaltem, & quidem maxima re incōmodans quod ὁμοιούσιον altero ſubſtantiale colere docuit. Porro ex India & Arabia magna, ad Auxumitas Æthiopes eſt progreſſus, qui in primis rubri maris littoribus habitabant, quod Oceanus ſeſe illi inſinuāſe ſficit. quod ſane rubrum mare, in maximam longitudinem protēſum, in duos diuiditur ſinus. Horum alter quidem ad Ægyptum exundans procedit, vbi etiā nomē ſibi ſuum ferre deſiuit: quem antiquitus filij Iſrael Ægyptios fugientes, ſiccis pedibus tranſiere. alter ad Palæſtinam excurrit, prope

† ὅμηρος. Adiabene. apud Plin. Adiabene Aſſyriorum eſt initium, lib. 6. cap. 13. Theophilus ad Orientales populos legatus à Constantio miſſus, Chriſtianiſmi propagandi gratia.

Thapharū.

Adane regio Homeritæ Arabiæ populi ſunt Plin. lib. 6. cap. 28.

Tres eccleſiæ ſtructæ in Oriente Theophili ordinat.

Auxumitæ populi.

Rubri maris duo ſinus,

† *Apud* [illegible] *eſt, Theophilum hunc veluti quandam Apoſtolicam imaginem fuiſſe, qui etiam Iudæa cuiuſdam more* [illegible] *dictus ſit. Teſtatumque id de eo eſſe Thalaſſium familiarem eius, virum in quem mendacii ſuſpicio non cadere* [illegible] *multoſque præterea alios, qui ætate ea vixere.*

vrbem cui vetus nomen eſt Acla. In rubri iſtius maris partibus exterioribus, ad ſiniſtram Auxumitæ ſunt, quorum metropolis eſt Auxumis. Ante hos vero ad extimum pertingentes Oceanum, Orientem verſus, Aſſyrij: apud quos etiam hanc appellationem habent, quos Alexander Macedo ex Syria pulſos, colonos eo deduxit Ij ad hoc vſque tempus patria vtuntur lingua. Omnes autē nigerrimi ſunt, acutis ſolis radiis eos adurentibus. Apud quos maxime prouenit xylocaſia, & caſia, & caſamum, & cinamomum: nec non innumerabilis elephantorum multitudo. Et Theophilus recte constituens Auxumitarum rebus, in Romanorum reuerſus eſt ditionem. Atque poſt reditum in magno habitus honore, ſuam quidem ille vrbem, aut eccleſiā cui epiſcopus præeſſet, ſortitus non eſt. Vbique tamen locorum propter hominis reuerentiam, in eum vt miraculum quoddam, omnium coniecti oculi erant: donec Aetio & Eudoxio in exilium, quod conſilia cum Gallo communicaſſent, eiuſque rebus fauiſſent actis, & ipſe Heracleam in Pontum eſt deportatus, Gallo in intimis habitus.

Acla vrbs.

Auxumis Aſſyria.

Exilium Aetii Eudoxii, Theophili.

Cap. XIX.

De Philoſtorgio, & quæ is ſcripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus & de Paradiſo.

SEd enim quæ Deo inuiſus Philoſtorgius de ſententia Theophili, quem diximus memoriæ literis mandauit, ea nunc paucis perſtringemus. Dicit enim in ſinum Perſici maris, quod ea in parte Oceanus ſeſe effundens, vaſtum & circumcirca multas gentes complectēs efficit, quum alios maximos fluuios, tum Tigrim ſe vndis ſuis inferre. Qui cum Apeliotem verſus ſub Hyrcano mari in Cordyæis manifeſto ſibi ipſi redditus emerſit, iuxta Syriam profluens, ſimulatque Suſidem terram pertingit, Euphrate ibi ſe ei commiſcente, magnus iam & aquarum vi rapidus, ingenti & fragoſo ſonitu pronoluitur: Vnde illum Tigridis feræ cognomen accepiſſe ferunt. Priuſquam autem in mare delabitur, in duo ingentia flumina ſciſſus, oſtiis duobus longe inter ſe diſſitis, in Perſicum ſe mare conijcit, multum terræ in medio concludens: eamque fluuialem ſimul & maritimam inſulam efficiens, quam gens Meſenorum incolit. Euphrates autem fluuius ex Armeniis manifeſto apparens exoritur, vbi mons eſt Ararar, ab incolis ita appellatus, ad quem arcam Noæ conſtitiſſe, ſacræ produnt literæ, cuius etiam nunc ibi lignorum & clauorum non paucæ ſeruantur reliquiæ. Inde primum exiguus profluens Euphrates, quo longius fertur, eo maior exiſtit, plurima alia flumina in alueum ſimul & nomen ſuum excipiens. Maiore autem & minore Armenia emenſa: vltra progreditur, eam quæ peculiari nomine Euphrateſia dicta eſt, deinde etiam reliquam ſecans Syriam. Hac porro & illa poſt ſe relicta, omniſque * generis qua fluxit, helice diuulſa, vbi Arabiæ propinquaturus eſt, refringitur: ac oblique in circulum contra mare rubrum prolabens, & regionem non paruam ſinuoſe claudens, ad Cæciam ventum curſum conuertit. Inde vbi inter Boream & Apelioten medius conſtitit, & ad Tigridem flu-

Ex Philoſtorgio, de amne Tigride.

Meſene regio Mons Ararat in Armenia. Reliquiæ Arcæ Noæ.

De Euphrate. Euphrateſia Syriæ.

** ἑλικοειδῶς ...*

men procurrit, non totum ſeſe immiſcet, ſed portiunibus tantum quibuſdam medio interuallo amiſſis, parte reliqua, eaque maxima & nauigabili, in Tigrim eundem apud Suſas omnis incidit, ac nomine ſuo amiſſo, cum illo in Perſicum deuoluitur ſinum. Id porro quod intra duo iſta flumina protenditur terræ, Meſopotamiæ nomen obtinet. Enimuero Tigris & Euphrates, quibus in locis emergentes appareant dictum eſt: ſacræ autem literæ noſtræ è paradiſo eos profluere veriſſime commemorant. Ex eo namque fontes & primordia lympharum ſuarum recipientes, fortaſſe ad certum vſque locum ſuper terram profluunt. Deinceps vero à vaſta & arenoſa ſolitudine excepti, atque ibi in profundum per cuniculos abſorpti, non prius deorſum verſum currere deſinunt, quam ad anguſta & lapidoſa eius terræ loca pertigerint, progreſſumque eorum ad inferiora præcipitem ſolum durius & ſolidius præpedient.

Meſopotamia. Tigris & Euphrates è Paradiſo profluunt.

Vbi vndæ eorum continue & confertim confluentes, vi & magnitudine ſua directum eos deinde curſum tenere cogunt. Qui deinde ſubterraneo meatu fluentes partem aquarum eorum non minimam quæ in medio eſt terra carpente, minores & tenuiores iam ad ea loca perueniunt, vbi ex cuniculis in apertum prorumpunt. Quod illi autem occulti ſubterraneo curſu longiſſime voluantur, id non debet videri incredibile. Sunt enim & alia paſſim flumina & maxima & rapidiſſima, quæ ſub terra feruntur. Apparet id ex eo ſonitu, qui ad aures noſtras ab eis cum ſtrepitu & fragore ruentibus perfertur. Et nonnulli, quod quum ſupra eos fluuios puteos effodiſſent, & quod ſe eis inferne obtulit ſolum lapidoſum paululum rupiſſent, vnda perſtrepens curſum ſurſum verſum eum vi quadam molitetur, vix ab eis qui ad ſummum puteos conſtiterant, ſunt retracti & recepti. Atque illa ſubſequuta in riuum euaſit, quem nulla cœli ſiccitas propter vim & fluxum perpetuum turbauit.

Flumi iſti ſub terra aliquandiu fluunt.

Sciunt & experiuntur hoc homines metallarii.

Ineffabilis namque Dei ſapientia, tanquam venas quæ opus eſſent ſuppeditantes, ſic aquarum procurſus tum occultos tum manifeſtos perfecit. Vnde quoque propheta Dauid illud cecinit: Ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eã. Maria ſcilicet quam maximis terræ ſinubus theſauri inſtar accumulans, ſolo eorum robuſtius conſolidato, ad tantam vim & molem, quæ in ea inferuntur, aquarum ſuſtinendam. Flumina autem, commoda & mirifica conſtitutione tranſitum eis liberum præbens regionibus ſemper ex alto ſe ſummittentibus atque recedentibus, & ex ſublimioribus ad humiliores oras aquarum ruentium momentis locum concedentibus. Idem ipſe coniectura ductus, Paradiſum ad Orientem ſub æquinoctiali ſitum eſſe ait circulo. Primum ex eo, quod ad meridiem manifeſtum eſt loca fere omnia eſſe habitabilia, ad extremum vſque duntaxat mare, quod * iam ſol adurit, anno toto radios ſuos in id emittens. Hæc quippe eſt illa quæ media zona dicitur.

Paradiſus vbi ſit.

Deinde, quod is qui nunc Hyphaſis dicitur fluuius, in ſcripturis ſacris Phiſon nominatus, & ipſe è Paradiſo ortum ducens, ex Arctois magis Orientis partibus meridiem verſus profluere videtur, & in eius ipſius oræ Oceanum aquas ſuas conìicere ex aduerſo Taprobanæ inſulæ. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophillum vocatur, ſiue id fructus, ſeu flos eſt. Et perſuaſum habent qui ibi habitant homines, arborem eius, ex eis quæ in Paradiſo ſunt, vnam eſſe. Etenim ea quæ ſupra eos eſt terra, admodum deſerta eſt tota & ſterilis. Quod autem is fluuius florem eum adfert, ſatis conſtat illum ſuper terram totum ferri neque vſpiam ſub terram in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natum eſſet, perferre non poſſet. Habet & aliam flumen hoc notam terrenæ cum Paradiſo commiſtionis. Fertur enim, ſi quis febri laboret ardenti, & in flumine eo mergatur, derepente eum morbo liberari.

Hyphaſis, ſeu Phiſon flu. itidem è paradiſo profluit.

Caryophillum.

Hyphaſis vnda febribus medetur.

Tigris vero & Euphrates, quod terram ſubeant, & rurſus emergant, non aliquid inde, vt Hyphaſis, efferre poſſunt. Sed ne Nilus quidem, nam & hunc ipſum inde profluere, inſpiratæ Moſi literæ teſtantur. Gæon ab ipſo, à Græcis autem Ægyptius appellatus. Is namque, quantum conìicere licet, è Paradiſo proruens, priuſquam habitabilem orbis partem attigit, ſub terram cuniculis immiſſus, inde Indicum mare ſubit, ſub quo in orbem circumuolutus (vt coniectura eſt, quis enim hominum hæc certo aſſeueret & demonſtret) & præterea ſub omni ea quæ in medio protenditur terra, ad mare rubrum procurrens, ac ſub eo quoque prolapſus, in alterum eius defertur litus, ſub id quod dicitur Lunæ promontorium, (vbi duos fertur efficere fontes, non paruum inter ſe diſtantes, & ſurſum verſum magna vi & fragore prorumpentes) & inde per Æthiopiam prouolutus, in Ægyptum procurrit, per altiſſimas rupes ſtrepitu immenſo præcipitans.

Gæon quoque Nilus Paradiſo fluit.

Lunæ promontorium.

In Oriente & [illegible] terra ſimul & mari magna creantur omnia.

Addit inſuper & illud, tractum illum orbis ad Orientem & meridiem omnem, quantumuis in immenſo ardore, maxima tamen & robuſtiſſima ferre omnia, quæ vel terra vel aqua gignuntur. In eo enim mari admirandæ magnitudinis immania cete reperiuntur, quæ ſæpenumero Oceanum eum nauigantibus pelago innatantia & emergentia apparuerunt, & terra ipſa elephantos habet longe maximos & vaſtiſſimos: præterea eos qui † ſpurii elephanti dicuntur, quorum genus cætera quidem boues ſunt maximi, pelle autem & colore, ipſaque adeo magnitudine elephanti. Sunt ibi quoque dracones ſiue ſerpentes craſſitudine trabibus non minores, longitudine ad quindecim protenſi orgyas ſeu paſſus, quarum exuuiæ etiam Romæ viſæ ſunt perferri. Et apud eas gentes Monoceros, ſeu vnicornis animans, caput draconis habens & cornu non magnum quidem illud, ſed tortuoſum. Mentum illi omne barba obſitum, collum longum in altum protenſum, & ſerpentis tractu quam ſimillimum.

Cete.

Elephantes. † παρελεφαντες.

Dracones.

Monoceros.

Camelopardalis.

** Hæc quidem veterum prope omnium fuit opinio. Sed patrum noſtrorum memoria inceptore Columbo Ligure noua Hiſpanorum nauigatio magnam Africæ partem priſcis hominibus ignotam: & plurimas in Oceano meridionali, &c. inſulas habitabiles inuenit. Vt ſatis iã conſtet Oceanum non eſſe inertis magnitudinis. Sed inſulis atque terris immenſa etiam magnitudinis (nouum orbem vocant) abundare, quas homines colant. Et vniuerſum orbem qui vbique ſit vitalis auræ particeps, nec eſſe inhabitabilem. id quod antiquitus etiam primum Poſſidonium philoſophum Panætii diſcipulum, deinde quoque Auicennam Arabem medicum obſeruaſſe, quorundam eſt opinio.*

Diuerſum conſuſa genere pantheræ, cameli & Heras.

Angel. Polit. cap 3. Miſcell.

Simiarum variæ ſpecies.

Reliquum corpus ceruo ſimilius: pedes autem ſuot leonis, cuius effigiem coloribus expreſſam à pictoribus conſpicere licet. Camelopardalis etiam regionis eius eſt ſoboles, quæ quidem aliis partibus cerui magnitudinem refert proceritate autem cameli corpus imitatur. Collum longiſſimum & reliquæ corporis proportioni & conuenientiæ minime reſpondens, in altum erectum geſtat: ac pelle tota à ſummo capite ad imos pedes verſicolore, quam proxime ad pardalim accedit, pedeſque priores poſterioribus altiores habet. Eſt enim apud eos qui dicitur Ægopithecus, ſimia quædam. Plurima enim ſunt ſimiarum genera: arctopitheci ſcilicet, leontopitheci, & cynocephali, & aliæ aliis multarum animantium ſpeciebus ſimiarum forma permiſta. Quarum permultæ etiam ad nos perlatæ, hoc manifeſto declarant. Ex quibus etiam eſt is qui dicitur Pan, capite, vultu & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorſum verſum caprinis pedibus inſiſtens, ventre autem, pectore, & manibus mera ſimia: quem tum quoque Indorum Rex Conſtantio miſit. Quod ſane animal ad tempus aliquod, quum ferretur in canea propter ferocitatem incluſum vixit. Vbi vero mortuum eſt, aromatibus condierunt exenteratum, qui ferebant, & inſolitæ formæ oſtendendæ gratia Conſtantinopolim ſeruatum pertulerunt. Videntur autem mibi animal hoc olim vidiſſe Græci, eoſque inſolentia aſpectus exterritos, Deum ſibi conſtituiſſe: quum ſolenne hoc illis eſſet, vt quæ fidem excellerent, ea in deos referrent. Id quod in Satyro quoque ab eis eſt factum, qui & ipſe ſimia eſt, facie rubra, ad morum facilis, & caudam habens. Quin & Sphinx ex genere ſimiarum eſt: cuius reliquum corpus, vt aliarum ſimiarum, hirſutum eſt, pectus autem ad collum vſque glabrum. Mammas porro mulieris habet: totumque corpus, qua nudum eſt, rubra quædam & tenuis, milii ſpecie, eminentia in orbem circumdat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in medio humanus eſt, conciliat: facies pluſculum rotunda & acuta eſt, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorſus humana, ſed non articulata, celeriter cum quadam quaſi indignatione & dolore obſcurum quiddam vociferanti ſimilis: grauior autem eſt & moleſtior, ſi ea acuetur. Ipſum porto animal ferum admodum eſt, aſtutum & maleuolum, neque adeo facile domatur. Hoc antiquitus mihi videtur Thebas Bœotiæ eſſe apportatum: & quum forte in quoſdam, qui ad ſpectaculum eius confluxerant, inſiluiſſet, & vultus eorum vnguibus deformaſſet, non ferentem Oedipum ciuium ſuorum contumeliam, feram interemiſſe, & nomen inde illuſtre retuliſſe. Cæterum fabulæ Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluæ iſti affingunt, quod celeriter in obuios innolaret. Eædem illi pectus mulieris & corpus leonis accommodant: illud propter nuditatis commoditatem & muliebris formę ſimilitudinem, hoc prupter ferocitatem & quod plurimum quatuor inſiſtat pedibus. Sermonem quoque ei figmentum tribuit, quod vox eius humanæ conformis eſſet: tribuit & ænigmata, quod obſcura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum eſt, nam & multa alia Græci fabulis fingendis mutare conſucuerunt: Hæc eadem regio & aſinos

Pan.

Quomodo Græci Pana ſimeam Deum fecerunt. Item Satyrum.

Sphinx.

Fabula de Sphinge & Oedipo vnde originem ceperit.

Onagri.

A feros magnitudine ingentes fert, pelle mirifice præter morem verſicolores: albo ſcilicet & nigro colore admodum inter ſe varians, & zonæ quædam à ſumma dorſi ſpina ad latera & ventrem demiſſæ atque ibi diuiſæ, & conuerſionibus quibuſdam inter ſe implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sedenim & phœnix, decantatiſſima illa volucris, apud eos eſt: & pſitacum inde ad nos apportari ſcimus, auiumque loquaciſſimam, & ad æmulationem humanæ vocis accommodatiſſimam. Et item varias punctiſque diſtinctas aues, quas quidam Garamantidas vocant: nomine à gente, vnde plurimæ afferuntur, eis impoſito. Plurima porro alia aperte eximia & præſtantia ibi gignuntur, quorum multitudinem præſens commemoratio reformidat. Nam & aurum hic naſcitur puriſſimum, quaſi quibuſdam aureis capillamentis ſponte ſua è terra exiſtentibus, quæ ſibi inuicem impoſita iacent, & manifeſtum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tum pulcherrimi, tum maximi: ex quibus nota ſunt carya. Verum enimuero, & tractus earum gentium, quæ ſupra Homeritas ſunt, vſque ad mare rubrum, bis anno fructus edit, vnde & regionem eam Arabiam felicem cognominarunt. Et omnino cuncta quæ ad Orientem ſolem eſt, ora, longe reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradiſum autem (quem extremum mare Orientale alluit,) quum totius Orientis pulcherrimus & puriſſimus ſit, cœlum lætiſſimum amœniſſimumque habens, & aquis pellucidiſſimis rigetur, ſatis conſtat incomparabili præſtantia, quam terram quæ ſub ſole eſt omnem, omnia gignere & ferre meliora. Atque hęc tametſi per digreſſionem ſunt extra inſtitutum argumentum dicta, tamen neceſſaria vt puto, eſſe videbuntur doctrinæ piæ & liberalis ſtudioſis. Præter hoſce vero & alii plures extiteſe viri, qui ſacras literas probe intellexerunt, & de eis copioſe diſſeruerunt. Eos autem omnes recenſere, præterquam quod præſentis operæ non eſt, difficile fuerit. Sedenim nemo me recte reprehenderit, quod nonnullos hæreticarum ſectarum autores aut ſectatores, inter eos viros qui optime de ſacris religionis profeſſioniſque noſtræ ſenſerunt atque ſcripſerunt: commemorarim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorum, iudicium ſumpſimus: ſed propterea tantum mentionem talium virorum, quod ab eloquentia graui & faſtiua multum valuerint, intulimus. Minime namque ſicuti diximus, conſtitutum nobis eſt de dogmatibus ſententiam ferre: ſed ſimpliciter ita vt quæque res ſuo tempore ſeſe dedere, exponere, decreuimus, nihil ex arbitrio noſtro temere adiicientes. De opinionibus ſane quidem aliiſque eiuſmodi rebus manifeſta propalam extat veritas. Atque de eis, quibus hoc per leges conceſſum eſt iudicium facere poſſunt.

Porro qui tempeſtate ea virtute inſigni & eruditione præclara excelluere, ii ſunt. Deinceps vero poſteros quoque loco ſuo recenſebimus.

Phœnix. Pſitacus.

Garamantides aues.

Aurum puriſſimum.

Bis pomis vtiles arbor Arabia felix.

Paradiſi felicitas.

Hæretici etiam quidam inter orthodoxos viros non temere recenſiti.

Cap. XX.

De egregio in Chriſtianam religionem filiorum Conſtantini magni ſtudio, & de opinionibus eorum: & vt aliquantulum Conſtantius tranſuerſum actus fuerit. & de diſſidio ſeu contentione ſuper conſubſtantiali & æquiſubſtantiali: & de figmento Arianorum.

Propagatio Chriſtianiſmi ſub Conſtantini magni liberis.

NVnc autem hiſtoriam inſtitutā proſequamur. Non ſolum quos diximus Dei amantes viri, vita & ſapientiæ ſtudio pollentes, religionem nouis exercitiis adaugentes cohoneſtarunt: ſed etiam Imperatores ipſi æmulatione paterna res Eccleſiaſticas & diuinum cultum in deliciis habuere. Clerum enim Dei eiuſque liberos & propinquos inſignibus honoribus & immunitatibus decorarunt, boniſque & honeſtis patriis legibus alios & ipſi pro ſuo in Deum amore, ad religionem adduxerunt. Qui F ſane omnes idolorum cultum ſimulacrorumque curam ſuſtulerunt: & vbique locorum clauſtra Græcorum templis impoſita ſunt, quædam etiam in materiæ * rationem à noſtris reuocata, & funditus ſtatim diruta. Nec paruo illis ſtudio fuit, ſacra eccleſiarum delubra temporis diuturnitate pene collapſa, reſtituere, quædam etiam ex ipſis fundamentis conſtruere. Quorum vnum præſtantius, quod apud Emeſam Conſtantius condidit. Ad hæc lege ſanxerunt, ne quis Iudæus mancipium Chriſtianum, cuiuſcunq; tandem ſectæ, ære & libra emptum haberet. Si quis aliter feciſſe compertus eſſet, ſeruum eum publicum fore. Quod ſi eum circumcidiſſe deprehenſus eſſet, capitis ſupplicium eum ſubiturum, bonis eius publicatis. Quum enim conſtitutum in animis ſuis haberent, Chriſtianum cultum protogare, hoc etiam maxime prouiderunt, vt ne temere à Iudæis aliqui in religionem ſuam pertraherentur: ſed G potius veræ Eccleſiæ omnes, de quibus aliqua ſpes eſſet, conſeruarentur, & Chriſtiani fierent. Chriſtiana enim pietas ea Græcis & gentilibus magis incrementa ſua capiebat. Verum enimuero primum Conſtantini filii paternam opinionem integram certamque ſeruarunt: & vterque acer Nicænæ fidei laudator fuit. Conſtans quidem ad finem vſque in ea perſtitit: Cōſtantius vero aliquandiu eam ſequutus, poſtea τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis verbo paſſim iactato, aliquantulum de ſententia ſua ceſſit: non ille quidem ita prorſus ab ea deſciſcens, vt non filium æqualem ſubſtantia patri aperte profiteretur. Sed Euſebius Nicomedienſis, & alii eius temporis Orientales epiſcopi, virtute & doctrina magnam gloriam conſequuti, differre loquutiones has aſſeuerabant, ὁμοούσιον conſubſtantiale, & † ſubſtantia æquale, id quod etiam ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale dicebant. Subiiciebant namque ὁμοούσιον conſubſtantiale proprie de corporibus dici, vt puta de hominibus & aliis animantibus, item de arboribus & plantis. quibus communicatio & generatio ea æquali eſt, ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale autem, de rebus materia carentibus vſurpari debere dicebant, veluti de Deo & angelis: horum quodlibet, ſi per ſeipſum mente & intelligentia quis contempletur, * pro ſe ſeorſim ſubſiſtat. Quibus verbis, vt videtur, Conſtantius ſeductus, & E aliter quam antea perſuaſus, aliquantum tranſuerſum eſt actus. Atque equidem, quantum coniicio, animo & ſententia idem is cum patre & fratre ſenſit: verbo autem mutato, minime ſe in pietatis cultu labi putauit, videlicet ſi pro ὁμοουσίῳ coosubſtantiali, ὁμοιουσίῳ æquiſubſtantiale diceret. Quod ſane eis qui id aſſerebant rectius certiuſque eſſe viſum eſt. Affirmabant namque, niſi quis hoc ſic diceret, periculum deinde eſſe, ne corpus eſſe quod incorporeum eſt & diceret & ſentiret. Id ſane vt ſtupiditatis plenum multis ridiculum viſum eſt. Cæterum illud eos ſcire oportebat, quod rerum, quas mente & intelligentia contemplamur, nomina à rebus apparentibus † per tranſumptionem neceſſario accipiūtur. Quod vero poteſt eſſe in nominibus periculum, quum in ipſa intelligentia & mente nullus ſit lapſus & error? Inde etiam coniicere eſt, magnum illum in Theologia Gregorium, in ſuis F in Iulianum inuectiuis orationibus, dum in laudando Conſtantio totus eſt, non iniuria mirificis eum ornare præconiis, pietatemque eius ita deprædicare, vt illum, à morte ſcilicet, productum angelicæ etiam virtutes ſtipantes, noniſque & admirandis honorantes carminibus, ſint proſequutæ: ſicut in fine Tomi huius exponemus. Neque mirum videri debet, Imperatorem rerum adminiſtratione occupatum, magnorum hominum ſuaſu verbum hoc approbaſſe: quando multi tum ex ſacris viris animo & ſententia Nicæno dogmati aſſentientes, citra contentionem omnem ſimpliciter id quoque recepere. Aliqui autem nihil prorſus de vtraque dictione ſuſpicantes ſiniſtri, vno eodemque ſenſu piæ ſententiæ alterutrum vſurparunt. Vnde illud ſatis conſtat, tumorem merum & faſtum eſſe, quod Ariani ſuo videlicet cōmodo confinxere. Aiunt enim, poſt trecentorū decē & octo ſanctorum G patrum conuentum, epiſcopos multos, in quibus etiam Euſebius & Theognis Bithyni fuerint, noluiſſe filium ὁμοούσιον conſubſtantialem patri dicere, quum quidem formulæ fidei ſubſcripſiſſent. Qua etiam re commotus Conſtantinus, exilio eos mactarit. In ſomnis autem Imperatoris ſorori diuinius oraculo oſtenſum eſſe, inique illos in exilium actos, qui recte de Deo opinarentur. Atque deinde reuocatos eos Imperatorem interrogaſſe, cur nam ita aliter quam Synodus ſtatuiſſet, ſentirent, qui ſuffragatores & participes ſcripturæ rerumque aliarum in ea fuiſſent. Atque illos reſpondiſſe, non ex animi ſententia ſe decretis eis aſſenſiſſe. Timorem enim eos inuaſiſſe, ne contentione ea de re orta, Imperator ipſe à Chriſtiano do- H gmate velut inutili & controuerſo deficeret, & ad priſtinam relaberetur ſuperſtitionem: qui heri & nudiuſtertius, vt dicitur, Chriſtianus eſſe cœpiſſet, † & non ita pridem baptiſmo initiatus fuiſſet. proindeque conſilio mutato perſequutor Chriſtianorum fieret. Quibus verbis auditis, Conſtantinum exilium quidem illis remiſiſſe, rationemque conſilii & facti eorum comprobaſſe: meditatum vero eſſe, vt Synodum aliam cogeret. Atque id facere volentem mortem impediuſſe. Conſtantio autem, vt filiorum natu maximo, * vt conſilium id exequeretur, mandaſſe:

quod

Marginal notes (left):

Templum apud Emeſam à Conſtantino conditum.

Conſtantin. l. vnica eſt C. ne Chriſtianum mancipi. Deo nobis. ſ. his ita diſpoſitis C. de epiſc. & cler.

Conſtans conſtanter profeſſionem fidei conſubſtantialis retinuit. Conſtantius epiſcoporum quorundam ſuaſu à vero receſſit.

Differentia inter ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον.

Marginal notes (right):

Verbo variat quæ iuxta propriam ſententiam cogitatione reſpexit.

Gregor. Nazanzenus prolixe Conſtantium laudanus.

Defenditur Conſtantii lapſus.

Arianorum figmentum contra Nicæna decreta.

Apud Sozo. eſt ... hoc eſt, & nondum baptizatus eſſet. lib. 3. cap. 19.

*Ad alteram cogendam Synodum. * Sozom. aliis cum Conſtantio conſtituto, nam Conſtantius*

Conſtantius ætate præceſſit. Commenta Arianorum refutatio. a Sozom. vigeſimus ſecundus.

quod regni adminiſtrationem ſibi nihil procuratam eſſe, niſi nonnes ennenades eſſent, dixerit. Proinde hunc patris iuſſa tranſgredi nolentem, Ariminenſe indixiſſe concilium. Sed ſi [illegible] iſtius mendacium, prudenti facile eſt deprehendere a. Vigeſimus primus imperij Conſtantio annus erat, quum Synodus Arimini [illegible] eſt: multis alijs conuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maxime quæſtio [illegible] [illegible] & [illegible] æqualis ſubſtantiæ [illegible] diſputata. Subſtantia autem b æqualem patri filium loco [illegible], omnes omnino tenuerunt, donec Aetius Syrus hac de re perperam ſenſit: propter quem, quod male opinans, non [illegible] ducerct, eodem tempore Arimini & Seleuciæ Conſtantius omnes vndequaq; epiſcopos conuenire iuſſit: opinionem eiuſmodi abolituros. Vt iam omnibus liquido pateat, Conſtantium nō ob eam quam Ariani ementiti ſunt cauſam, Ariminenſem inſtituiſſe Synodum: ſed propter opinionem, quam Aetius perperā vulgauerat. Atque hæc vera eſſe, hiſtoria procedens declarabit. Porro iſta quamuis per digreſſionem, argumento tamen inſtituto conſentanea, neceſſario à me ſunt expoſita. Sed eo, vnde diuertimus, redeamus.

b Videtur eſſe legendū [illegible] quæ ſequuntur c. 30. [illegible]

Ariminenſis & Seleucenſium concilium.

Cap. XXI.

Vt poſt Sardicenſem Synodum minis Conſtantis Cæſaris adductus Conſtantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanaſium, & quæ Conſtantius Athanaſio ſcripſerit.

Conſtās Athanaſium & Paulum in integrum vult reſtitui.

CONſtans Occidentis Imperator, actis Sardicenſibus cognitis, duobus Epiſcopis & Salianno duce quodam, pietate & iuſtitia claro viro, ad fratrem miſſis, per literas etiam quæ Sardicæ geſta eſſent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanaſio, qui iniuria affecti fuerant, eccleſias ſuas reddere iuſſit. Quum autem Conſtantius fruſtra tempus extraheret, alia epiſtola ei Conſtans iuſſit, vt aut Paulum & Athanaſium reciperet, eiſque thronos ſuos reddendos curaret: aut niſi hoc faceret, ad bellum ſe præpararet. Atque ille re cum quibuſdam epiſcopis deliberata, de eorum ſententia, ſatius eſſe ſtatuit Athanaſio de eccleſia decedere, quam ciuili decertare bello. Conſtantis literæ Laconice his verbis ſcriptæ erant: *Venit ad nos Athanaſius, & ad ſe epiſcopatum Alexandriæ pertinere probauit. Quapropter illum ope tua fac conſequatur. Alioqui namque armis eum meis recuperabit.* Hiſce literis adactus Conſtantius, Athanaſium publica diſpoſita vectura ad ſe vocauit. Atque ille, quod aduerſariorum dolos ſuſpectos haberet, reditum differente, iterum ſepiuſque Conſtantius literis eum ad ſe inuitauit; quas ad fidem dictis faciendam, hiſtoriæ inſerere libet. Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. *Diutius tanquā ſæuis pelagi fluctibus te differri & affligi non patitur manſuetudinis noſtræ humanitas. neq; patrijs expulſum laribus, bonisq; ſpoliatum, atq; in inacceſſis ferarum locis oberrantē deſpicit indefeſſa pietas noſtra. Equidem diutius ad te animi mei ſententiam perſcribere diſtuli, ſponte tua te ad nos venturū, atq; laborum remedium petiturū eſſe opinatus. Verum quum fortaſſe conſiliū propoſitumq; tuum timor impediuerit, literas haſce munificentiæ plenas, ad firmitatem tuam dandas exiſtimauimus: quo citra metum omnē in conſpectū noſtrum quam celerrime venire properes, vt quum integrum ſtatum tuum recipias, tum humanitatem noſtram expertus, in ea quæ iuris tui ſunt reſtituaris. Hac enim de cauſa & dominum atq; fratrē meum Conſtantem Victorem Auguſtum pro te rogauimus, vt redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modū, vtriſque nobis annuentibus, in patriā reducaris, & hoc noſtræ in te gratiæ pignus habeas.* Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. *Etiamſi prioribus literis noſtris tibi ſignificauimus, vt abſque ſolicitudine animi in comitatum noſtrū venires, quod te maxime in tua iura reſtituere cupiamus. tamen nunc quoq; haſce ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, vt diffidentia metuq; omni poſito publica conſcendas vehicula, & ad nos venire contendas, vt quarum rerum recuperandarū deſiderio teneris, eaſdē potiri queas.* Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio presbytero: *Quum Edeſſæ ageremus, & presbyteri tui ibi præſto eſſent, placuit nobis, vt miſſo ad te presbytero, in comitatū noſtrum venire properares: quo in conſpectum noſtrū admiſſus, confeſtim Alexandriam proficiſcereris. Quandoquidem vero plurimū iam præterijt temporis, ex quo literis noſtris acceptis non veniſti: nunc quoq; cōmonere te volumus, vt aduentū ad nos tuum matures, & ſic patriæ tuæ reſtitui, & voto tuo potiri poſſis. Miſimus autem ad te Achetam diaconum, vt plenius hæc ad te referret: ex quo animi noſtri voluntatem, te ſcilicet quod optas conſequuturū eſſe, cognoſcere poteris.* Athanaſius epiſtolis Aquileiæ, (ibi enim degebat) acceptis, Romā ad Iulium, vt de rebus ſuis cum eo conſtitueret, profectus eſt. Cui quidem Iulio & Romanæ eccleſiæ, ille plurimum attulit lætitiæ, quum literas eis exhibuiſſet. Credebant enim Orientis quoq; Imperatorem cum eis profeſſioni fidei aſſentiri, qui tam humaniter ad ſe Athanaſium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illū inſtruxit, viaticoq; donauit: & literas inſuper ei ad clerū & populum Alexandrinum dedit, quibus ſe lætari & gratulari eis indicat de tanti præſulis reſtitutione. Ad verbum epiſtola hunc modo ſcripta erat.

Litera Conſtātis ea de re ad Conſtantium.

Conſtātius literis ſuis Athanaſiū reuocat.

Litera alia Conſtantij eiuſdē ſententiæ.

Alia item eiuſdem litera.

Cap. XXII.

Epiſtola Iulij Romani, pro ſancto Athanaſio Alexandriam miſſa.

Iulij Romani epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.

IVlius epiſcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriā incolenti, dilectis fratribus, in Domino ſalutem: *Congratulor & ego vobis, fratres dilecti, vos fidei veſtræ fructum oculis veſtris percipere. Id enim vere quiſpiam fieri dicat, in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio: quem & propter vitæ eius puritatem & propter veſtras preces, Deus vobis reſtituit. Ex hoc ſane perſpicere eſt, puras veſtras charitatiſq; plenas orationes ſemper ad Deum eſſe delatas. Cæleſtium enim promiſſionum charitatiſq; in Deum memores, quam ex doctrina eiuſdem fratris quem diximus noſtri addidiciſtis, illud certo cognouiſtis, & pro inſita vobis recta fide percepiſtis, non ad finem vſq; à vobis ſegregatū eum iri, quem in pijs veſtris animis veluti præſentem ſemper habuiſtis.* Itaq; nō multis mihi opus eſt verbis, ad vos ſcribenti. Quæcunq; enim à me dici vobis poſſunt, ea fides prius veſtra anticipauit. Et profecto impletæ ſunt per gratiam Chriſti cōmunes omniū veſtrum precationes. *Gratulor igitur vobis, iterum enim id dico, inuictas vos in fide animas veſtras conſeruaſſe. Nec minus fratri meo Athanaſio gratulor, quod tametſi luctuoſa multa eſt perpeſſus, nulla tamen hora charitatis veſtræ & deſiderij in obliuionē venit. Quantum nanq; corpore ad tempus à vobis diſtractus eſſe viſus eſt. ſpiritu tamē continue veluti præſens vobiſcum fuit.*

Præter eccleſia concordiam [illegible]

Fides in ij rationibus perſpicitur.

Atque equidem dilecti, tentationem & ærumnam eius omnem, non puto gloria ſua carere. Nam ſimul & veſtra & illius fides multis eſt perſpecta & explorata. Niſi enim hæc interceſſiſſent, quis tandem credidiſſet, aut vos tantum iudicium, tantumq; erga talem epiſcopum obtinere amorem? aut illum tantis eſſe accumulatum virtutibus? per quas cœleſti etiam ſpe non excidet. Conſequutus nanque eſt varijs modis, & in præſentia, & in futuro glorioſum confeſſionis martyriumque teſtimonium: quod multis terra ſimul & mari varie procellis iactatus, inſidias & fraudes Arianæ hæreſis omnes conculcauit, & ſæpius per inuidiam in periculum inſidioſe coniectus, mortem contempſit: præſidio ſcilicet omnipotentis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti tectus, ille ſperauit ſimul & inſidias aduerſariorum ſe euaſurum, & ad vos conſolationis veſtræ gratia rediturum. Et ſimul vobis ex conſcientia veſtra, præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis vſq; terminos explorata vitæ ſanctitate præclarus cognitus eſt: multa ille quidem libertate propalam animi inſtituto & cœleſti doctrina vſus, abunde autem perpetuo & conſtanti ſe à vobis iudicio eſſe amari teſtatus. Redit igitur ad vos multo etiam ſplendidior, quam à vobis diſceſſit. Stet enim precioſiorem materiam, aurum dico & argentũ ad puritatẽ ignis explorat: quidnam quiſquam pro rei dignitate de viro iſto dixerit? qui tot & tantis ærumnarum incendijs & periculis deuictis, vobis redditur purus & inſons, non à vobis tantum, ſed à cuncta etiam Synodo receptus. Suſcipite ergo, dilecti fratres, cum omni quæ Deo accepta eſt gloria & lætitia, epiſcopum veſtrum Athanaſium, vna cum eis qui aduerſarum rerum eius participes fuere. Et gaudete, quod optatis veſtris fruimini: & quod paſtorem veſtrum, vt ita dicam, deſiderantem & ſitientem pietatem veſtram, ſalutaribus ſcriptis aluiſtis & potaſtis. Siquidem ei peregre quoque verſanti, vos ſolatio fuiſtis, eumque in medijs perſequutionibus, procellis, atque inimicorum inſidijs, fideliſſimis animis & mentibus veſtris fouiſtis. Me vero iam exhilarat, quod mecum in animo conſidero & præuideo, vniuſcuiuſq; veſtrũ in reditu illius gaudium, & multitudinis ſanctiſſimæ occurſationes, nec non præclaros & feſtos concurrentium hominum conuentus. Et quæ tandem, & qualis ea futura eſt dies? quum frater quidem meus reſtituetur: qui vero ante eum fuere, deſtituentur, & honoratiſſimus optatiſſimuſque reditus in lætitiam gaudio pleniſſimam vos efferret omnes? Quod ſane gaudium maxima ex parte ad nos etiam pertingit, quibus à Deo & hoc conceſſum eſt, vt in tanti viri notitiã peruenire potuerimus. Sed enim pulchrum fuerit, epiſtolam precatione claudere. *Omnipotens Deus, atque huius filius Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, gratiã hanc vobis perpetuam eſſe velit, qui præmium admirandæ fidei veſtræ dedit, quam in epiſcopo veſtro præclaro teſtimonio exhibuiſtis: & vt vobis & poſteris veſtris, & hic & in futuro, bona ea maneant, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis conſcendere, quæ ſcilicet præparauit Deus diligentibus ſe, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem omnipotenti Deo gloria ſit in ſecula ſeculorum Amen.*

Valete vos opto, fratres dilecti.

Explorant aduerſa viros.

Cap. XXIII.

De Antiochenis epiſcopis, & de maleuolentia Stephani, cui Leontius ſucceſſit.

Hiſce inſtructus literis Athanaſius, in Orientem Antiochiam Syriæ, vbi tum Conſtantius agebat, profectus eſt. Eccleſiam autem ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Euſtathius exulare iuſſus fuerat, ſicuti ſupra diximus, primus ſedem eam obtinuit Euphronius, cui ſucceſſit Phlacitus: atque huic rurſum Stephanus. Hic vero propter dolum & inſidias, quas per propinquum quendam ſuum animo ſimul & moribus ferociſſimum, Onagrum nomine, Roma venientibus Conſtantis, qui eaſdem quas Conſtantius malorum hominum detimebat * calumnias & cœpta ſiniſtra legatis, Euphratæ & Vincentio epiſcopis pro Athanaſio miſſis, tetenderat: à Conſtantio iudice, vt ea dignitate indignus, reiectus eſt. Veritati enim aduerſus omnis generis ærumnis eos qui pro vera doctrina ſtabant, affixit. Et forum perambulans, domoſq; ingrediens, non viros tantum, ſed & mulieres pudore & ſanctitate vitæ ſpectatas pulſauit, conuiciũſque proſcidit. Vel ex eo ſolo quod in legatis admiſit, qualis vir fuerat, ſatis conijcere licet. Metuens nanque ne Athanaſius, cuius gratia maxime legatio iſta miſſa fuerat, eccleſias reciperet, ancillam per Onagrum ſuum è proſtibulo mercede conductam, in epiſcoporum hoſpitio collocat: deinde non longe ab eo loco improbiſſime inſidias per homines ſeditioſos diſponit, vt eum impetu in ſanctorum virorum irruerent ædes. Quorum alter quum impudicæ illius aduenientis ſtrepitum ſenſit, dæmonem eſſe ratus pſalmum † ſuccinuit. Huius fabulæ & ſycophantiæ, vnde & quomodo inſtituta eſſet, quæſitore ipſo Imperatore, autor repertus Stephanus, vt nefarii ſceleris artifex exautoratus eſt, & Leontius Antiochiæ epiſcopus delectus. Quem Athanaſius propter dogma deprauatum deuitans, cum Euſtathianis, qui in priuatis ædibus eccleſias & conuentus agebant, communicauit.

Epiſcopi Antiocheni.

Stephanus epiſcopus Antiochenorum Legatis Romanis inſidiatus & propterea epiſcopatu priuatus eſt.

Euphratas & Vincentius epiſcopi.

** Theod. lib. 2 cap. 9.*

† Seruator Christi operam implorauit Theodorus.

Athanaſius Antiochiæ cũ Euſtathianis cõmunicat.

Cap. XXIV.

Vt Athanaſius ſit receptus, vtque ſectatores eius ſedes ſuas receperint.

Et Conſtantius quidem non illibenter eum ſuſcepit, nihilominus tamen beneuolentiam humanitatemque eius tentauit. Captioſo enim ſermone eum aduerſariorum ſuggeſtione fallere volens ſic ad eum loquutus eſt: Ego quidem de communi Synodi ſententia fratriſque & mea, tibi quod optas perficio, & thronum tibi tuum trado. Æquum vero eſt, te quoque mihi hanc reddere gratiam, vt vnam Alexandriæ eccleſiam eis permittas, qui à te diſſidentes, à communione tua abhorrent. Atque Athanaſius: Æquiſſimum ſane eſt, ô Imperator, inquit, vt mos tibi geratur. Sed eandem rurſum te gratiam peto, quandoquidem & Antiochiæ quidam ſunt, qui eorum communionem, qui aliter quam nos ſentiunt hic auerſantur, iube eos quoque eccleſiam ſuam habere, in qua libere placitas ſibi & ſtatas peragant cæremonias.

Conſtantius eccleſiã unam Alexandriæ Arianis petit ab Athanaſio.

Athanaſius vicißim à Cõſtantio, vt Antiochiæ catholicis eccleſia vna detur, rogat.

Conſtãtius petitioni non annuit.

A monias. Ad hæc quum Imperator quod diceret non haberet, ſatius eſſe duxit, aduerſarios quietos eſſe, petitioneque ſua vt patum commoda ſuperſedere. itaq; nihil amplius mouere. Atque illi recte profecto eam rem putarunt, nihilo ſcilicet minus Alexandriæ res catholicorum incrementū ſuum habituras quum Athanaſius non ſolum ſuos à periculo tueri, ſed alienos etiam ad ſe allicere pro induſtria ſua poſſet. Si vero Antiochiæ, quod ille petebat, fieret, non exigua augmenta Euſtathianis, qui non pauci eſſent, acceſſura. Et fortaſſe eos ad res nouas aſpiraturos eſſe, quum ſine periculo quæ conſueuiſſent, agere poſſent. Illic quoque non minor metus animos eorum ſubijt, quod etiamſi penes eos eccleſiarum eius loci poteſtas ſumma eſſet, non omnem tamen clerum & populum obedientem haberent. Sententiam enim quam quiſque de Deo tribueret, in choro ſtantes, ad finem pſalmodiæ declarabant. Quidam enim

Quum hoc ſit ab eo Arianis ſuadentibus factum.

Antiocheni variantes de fide opinionem ſe in hymno dei exhibuere.

Hymnum, Gloria patri, &c.

B patrem & filium eodem honore celebrantes, nonnulli patrem in filio (præpoſitione interiecta obſcurius ſecundas partes filio tribuentes) alij, gloria patri per filium in ſpiritu ſancto: quidam etiam gloria patri & filio in ſpiritu ſancto canebant. Primum omniū ferunt Antiochenū Flauianum, monachorum coacta caterua clare accinuiſſe, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. Quod quidem, vt nihil habens ſuſpicionis, in eccleſijs Dei obtinuit. Id vero Leontius videns, inhibere eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus proſequebantur, non audebat, ſeditionem timens. Atque aliquando caput canis floreſcens manu demulcens, dixiſſe fertur, niuem eam ſoluram lutum multum ſubſequuturum eſſe: ænigmate obſcurius ſubindicans, diſſonantiam celebrandi Dei apud populum aliquando in ſeditionem euaſuram, neque eos qui factionis ſuæ eſſent, cum reliqua multitudine conſenſuros. Conſtantius Athanaſio &

Leontij epiſcopi Antiocheni dictum ænigmate pulchre dictū.

C alijs, ſcripto quoq; edito, eccleſias ſuas reddendas curauit: cum quo ſcripto (iubebat enim eos non grauate recipere) illi in vacuā ſedium ſuarum poſſeſſionem rediere. Et Aſclepam Gazæi facile admiſere. Itidem & Adrianopolitæ Lucium. Ancyræ vero, Marcello renitente, propter Baſilium pulſum non paruus concitatus eſt motus: qui motus aduerſarijs ad conuiciandum præbuit occaſionem. Non inuitus quoque Paulo Macedonius thronum conceſſit, & non ita diu ſeorſim in delubro quodam intra vrbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipſi quidem Athanaſio difficilis in Ægyptum reditus fuit. Conſtantius enim per epiſtolam Georgium acciuerat: qui in patriam indignabundus profectus, ibi vitam egit, ſuas ſibi res gerens. Athanaſio vero alias etiam literas Conſtantius dedit, quibus ei reditum permiſit: & ea quæ varijs modis in iudicijs contra eum geſta fuerant, aboleri atque obliuioni tradi iuſſit. Li-

Athanaſius & alij catholici epiſcopi in integrū reſtituuntur.

D teras eas, atque itidem alteras, hic ſubijciendas eſſe duxi, quæ ſic habent.

Cap. XXV.

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos pro Athanaſio.

Victor Conſtantius Maximus Auguſtus, Epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ Alexandrinæ. Non deſtitutus eſt diuina beni-

Conſtantij ad eccleſiā Alexandrinam, pro Athanaſio litera.

A gnitate reuerendiſſimus epiſcopus veſter Athanaſius. Sed quamuis ad breue tempus humanæ obiectus eſt explorationi, tamen debitum ab ea quæ omnia reſpicit Prouidentia tulit calculum, voluntate Dei & iudicio noſtro patria ſimul & eccleſia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit, recepta. Quem æquum fuit, vt ſententia conſentanea noſtra quoque imitaretur manſuetudo: videlicet vt omnia quæ ante hac contra eos qui cum ipſo communione vſi eſſent, decreta ſunt, nunc obliuione obliterentur, ſuſpicioque aduerſus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudum qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hiſce confirmetur. Quin & illud noſtræ erga eum benignitati merito adiiciendum eſſe iudicauimus, vt vniuerſi qui in ſacri ordinis albo ſunt, cognoſcant ſecuritatem adauctam eſſe omnibus, qui ei fuere coniuncti, epiſcopis ſimul & clericis. Certum vero vniuſ-

† τῇ προνοίᾳ.

Chriſti gratia Socr.

ἀτέλεια immunitatem.

Immunitas eccleſiaſtica.

B cuiuſque rectæ ſententiæ indicium erit, ſi cum hoc vnitus coniunctuſque fuerit. Quicunque enim præſtantiore ſorte & iudicio communionem ipſius ſequendam ſibi delegerint, eos omnes ad ſimilitudinem, quæ nos præuenit, prouidentiæ hac noſtra, Dei voluntate exhibita gratia & benignitate perfrui iuſſimus. *Victor Conſtantius Maximus, populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinæ.* Quum in rebus omnibus propoſita nobis ſit veſtra, quæ ea recta iuris legumq; conſtitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, ſatis diu epiſcopi vos caruiſſe prouidentia: Athanaſium antiſtitem, virum propter inſitam ſibi fidei ſinceritatem morumque natiuam probitatem hominibus omnibus ſpectatum, æquū eſſe duximus, vt ad vos remitteremus. Eum ita vt conſuetudo fert & decet, ſuſcipientes, precumque ad Deum veſtrarum adiutorem conſtituentes, quæ & vobis congruit, & nobis accepta eſt, concordiam & pacem, iuxta eccleſiæ

Inuitat vos Athanaſii ad Athanaſii communionem.

Conſtantius ad populum Alexandrinum.

C ſanctionem, proliae ſeruare ſtudete. Minime enim omnium conuenit, diſcordiam aliquam aut ſeditionem inter vos concitari in iſta temporum noſtrorum tranquillitate. Atque eam quidem incomoditatem abeſſe à vobis omnino volumus. In precationibus vero, vt eo quem diximus autore & adiutore ſedulo vtentes, diuinis rebus more recepto inſiſtatis, vos admonemus: vt tali animorum veſtrorum propoſito ad vniuerſorum vota tranſeunte, ex gentibus etiam qui adhuc idolorum errori ſunt implicati, ad † ſacroſancti ſacrificij cognitionem peruenire, Alexandrini chariſſimi, maturent. Quare vos iterum admonemus, vt in ijs quę diximus perſiſtatis. Epiſcopum vero Dei ipſius nutu & ſententia noſtra ad vos miſſum, libenter recipiatis, atque eum ea animo complectendum vobis eſſe exiſtimetis. Id quod & vos decet, & manſuetudini noſtræ conuenit. Vt enim tumultus & ſeditionis occaſionem omnem

† ἱερᾶς ſemnē Niceph. ſacræ Sozomeni Socr. lib 2 c. 23 ſacræ religionis.

D eorum † qui conſulto deteriora cœpta ſectantur, præcideremus, iudicibus qui apud vos ſunt, literis noſtris mandauimus, vt omnes quos ſeditioſos eſſe cognoſcerent, legum ſubijciant vindictæ. Itaque quum vtrunque perſpiciatis, ſimul ſcilicet & diuinam noſtramque ſententiam, curam etiam quam de vobis atque concordia veſtra gerimus, & legitimam aduerſus improbos pœnam, ea quæ ſacræ religionis ſanctionibus conueniunt,

† τῶν ἐπιλεγομένων χεῖρον.

E nıte ſeruantes, & qnem diximus epiſcopum omoi honore & tenerentia proſequeotes, preces quum pro vobis ipſis, tum pro vitæ totins & reipublicæ proſperitate, ad rerum vniuerſarum Deum patrem fuodere ſedulo ſtodete. Eodem exemplo præfectus Auguſtonicæ, Thebaidis, & Lybiæ ſcripſit, in quibus & illa fuere. Quod ſi quando ante hac cum ignominia & detrimento eorum qui cum Athanaſio epiſcopo communicarunt, quidquam actum reperitur, abolitum id nunc volumus. Immunitatem nanque quam clerici prius habuerunt, eandem eos recipere ſtatuimus, & conſtitutionem hanc noſtram ſeruari præcipimus, vt reddito eccleſiæ Athanaſio epiſcopo, participes quoque eius quam antea habuere, immuoitatem retineant: eam ſcilicet, quam reliqui habent clerici, vt & ipſi ea vtentes gaudeant.

Conſtãtium ad Auguſtonica, Thebaidis. & Libya præfectos.

Immunitas eccleſiaſtica.

Cap. XXVI.

F *Vt ciuitates Athanaſium exceperint. & de Synodo Hieroſolymis propter eum coacta, & quæ ea Synodus Alexandrenis pro Athanaſio ſcripſerit.*

EInſcemodi literis munitus Athanaſius, per Syriam in Ægyptum contendit. & inde per* Peluſium Alexandriá profectus eſt. Peragrans autem vrbes in Ægypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exautorans. quorum doctrinam exploratam probaſſet, eccleſiarum eis adminiſtrationem committebat. Idque itidem, quum per nationes alias iret, feciſſe dicitur: ſiquidem ibi quoque eccleſiæ Arianis gubernandæ mandatæ fuiſſent. Quæ res poſtea ei aliarum criminationum initium & cauſa fuit, qnod nimirum in parœcijs, quæ ad iuriſdictionem eius non pertinerent, electionem eccleſiaſticam vſurpare anſus eſſet. Et quum reditu ſuo non ex aduerſariorum ſententia inſtituto, G propter Conſtantis amicitiam, maiore eſſet animo: eo minus contemnendus viſus eſt, quo in maiorem illuſtrioremque honorem & gloriam ita euectus fuerat, vt ex aduerſarijs multi animos deſponderint: & quod tnenm gerebant odio depoſito, communioni eius ſe aggregatint. Quemadmodum quidam Palæſtini fecere, & Maximus Hieroſolymorum epiſcopus, qui in Licinij perſequutione egregiũ ſe oſtendit martyrem, quum ei ex oculis alter propter veram pietatem effoſſus eſt. Expoſitis nanq; apud hos Sardicenſibus actis, & literis Imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in ſententiam eos ſuam Athanaſius pertraxit. Atq; illi, Synodo ex Syria, Palæſtina, & regione finitima coacta, ad communionem eum receperunt, debitumq; dignitati eius booorẽ exhibuerunt. Vnde non minima ab eis qui Athanaſio male volebant, Maximo prouenit inuidia & reprehenſio, quod qui antea Tyri ſuffragator Athanaſium H condemoantium fuiſſet, nunc ſeorſim ſententiam pro eo talem tuliſſet, autoritate ſua dignitatẽ illius confirmaſſet, & alacritate ſumma cum eo cõmnoicaſſet. Quæ vero pro eo Syoodus Hieroſolymitana io Ægyptum, Lybyam, & ipſam Alexandriam ad preſbyteros & diaconos & plebem reliquá ſcripſit, talia fuere. Sancta Syoodus Hieroſolymis congregata, eis qui in Ægypto, & Libya, & in ipſa Alexandria ſunt, preſbyteris, diaconis, & populo, dilectis

** Peluſium vnum ex oſtiis Nili & ciuitas in Auguſtonica Ægypti parte.*

Athanaſius Alexandriam reuertens, Arianos eccleſiis eijcit, eiſque orthodoxos ſubſtituit.

Vnde noua aduerſus eũ criminationes ſunt exorta.

Maximus confeſſor.

Athanaſius Maximũ Hieroſolymitanum & alios epiſcopos in ſententiam ſuã adducit.

Synodus prouincialis Hieroſolymitana ad communionem Athanaſium recipit,

E deſiderariſque fratribus in Chriſto ſalutem. Vniuerſarum rerum Deo, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propter ea quæ ſemper fecit admiranda, non poſſumus. Fecit autem nunc qooq; cum eccleſia veſtra, paſtore veſtro & domino † collegaque noſtro Athanaſio, vobis reddito. Quis etenim ſe oculis ſuis viſurum ſperauit, quæ ounc vos rebus ipſis percipitis? Sed enim vere profecto orationes veſtræ exauditæ ſunt ab vniuerſitatis huius Deo, qui eccleſiæ ſuæ curam gerit: quique lacrymas veſtras & luctum reſpexit, & propterea preces veſtras exaudiuit. Eratis nanq; ſicuti oues iactatæ & diſperſæ, non habentes paſtorem. Et verus io cœlo paſtor, oues ſuas curans, reddidit vobis quem deſideraſtis. Ecce enim & nos, qui nihil pro Eccleſiaſtica pace non agimus, & cum veſtra conſpiramus charitate, illum prius receptum complexi ſumus. Et per eum in communionem vos recipientes, hoc ſcriptum & gratiarum actionẽ F noſtram ad vos dedimus, vt dilectionis vinculo nos & illi & vobis vnitos atque coniunctos eſſe intelligatis. Debetis vero etiam pro pietate Dei amantiſſimorũ Imperatorum orare. Qui ſane & ipſi, rum deſiderio in illum veſtro, tum ſinceritate eius cognita, reſtituere eum vobis cum omni honore ſunt dignati. Itaq; obuijs eum excipite vlnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepiſtis gratiam Deo reddere ſtudete, vt perpetuo cum Deo lætari, & Dominum celebrare valeatis, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: per qoem patri ſit gloria, in ſecula ſeculorum. Hæc Maximus & Palæſtina Syoodus pro Athanaſio ſcripſit.

Synodi epiſtola ad Alexandrinos pro Athanaſio ſcriptum.

† τῷ συνεργῷ.

Communes eccleſiæ preces efficaciſſimæ.

Pro principibus orandum.

Cap. XXVII.

Vt Vrſicius & Valens Ariani, libellum reſipiſcentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: & vt Nicænam fidem amplexi, cum Athanaſio in gratiam redie- G *rint.*

CÆterum alij quoque, rametſi ingenti erga Arianam religionem ardore eſſent, in illios tamen conceſſere ſententiam, id qood & Vrſicius & Valens fecere, qui cum Theognide & alijs apud Mareoten fuere, ea quæ Iſchyras dixerat, de coofracto myſtico poculo, & alijs rebus inquirentes. Ij priore opinione mutata, Romam profecti ſunt: atque ibi Iulio epiſcopo libello pœnitentiæ oblato, victos ſe ab Athanaſio eſſe ſunt confeſſi, ſimulque in poſterum ſe *τῷ ὁμοουσίῳ* conſubſtantiali aſſenſuros eſſe receperunt. Ad ipſum etiam Athanaſiom ſcribentes, beoigoe ſe cum eo communicaturos eſſe ſignificarunt. Quæ ſane res publicitus in maximum euaſit veluti triumphum & documentum certum, ioiquas eſſe Tyri dictas latasque in Athanaſium ſenteotias. Ad Iulium epiſcopum Romanum quæ ſcripſerant, hæc H fuere: *Beatiſſimo domino Papæ Iulio, Vrſicius & Valens. Quandoquidem ante hac multa & grauia de Athanaſio epiſcopo ſcriptis noſtris ſuggeſſimus, bonitatis tuæ literis in ſententiam aliam traducti, negotio eo de quo ad te ſcripſimus impediti, rationem eorum reddere non potuimus. Sed enim præſentibus nunc fratribus noſtris presbyteris omnibus apud humanitatem tuam profitemur, omnia quæcunque antea de nomine, quem diximus, Athanaſij ad aures noſtras peruenere, falſa & conficta, moduq; omnibus aliena ab eo eſſe.*

Vrſicius & Valens Ariani Athanaſio ſe coniungunt.

Vrſicium alij Vrſacium vocant, ob nomenis Hungarorum lingua nomine, quaſi Orſacium dicas: Orſacus autem apud eos nobilis & generoſus dicitur, ſiue nobilitas ... .

Vrſicij & Valentis pœnitentia libellus Iulio epiſcopo Ro. oblatus.

[illegible] communionem eius cupere aſſ[illegible] ipſe quum pietas tua, pro inſita ſib[illegible] nobis erroris factum eſt di[illegible] & illud, ſi quando Orientales [illegible] Athanaſius, nos de re[illegible] voluerint, nos præter aut[illegible] non ituros. Arium autem [illegible] res, qui dicunt, fuit a[illegible] us. & Chriſtum ex [illegible] qui Chriſtum Deum eſſe & [illegible] negant, ſicut & in pri[illegible] Mediolani oblato, ita nunc [illegible] anathemate mulctamus. Hæc autem ma[illegible] ſubſcriptione annotantes, ite[illegible] profitemur, nos, quemadmodum [illegible] mus, Arianam hæreſim & autores e[illegible] natem in ſeculum. Ego Vrſacius profeſſi[illegible] meæ præſens ſubſcripſi. itidem vero & Valens. Hæc quidem ad Iulium. Quæ vero ad A[illegible] ſcripſere, ſic habebant. Domino fra[illegible] Athanaſio epiſcopo, Vrſacius & Valens epiſcopi. Occaſionem per fratrem & compresbyterum noſtrum Muſæum, qui ad dilectioné tuam proficiſcitur, frater dilecte, nacti, compellandum te ex ipſa Aquileia duximus: optantes, vt ſaluus literas noſtras legas. Addes autem nobis fiduciam, ſi tu quoque ſcribendo nobis reſponderis. Scito namq; pacatos nos eſſe, & eccleſiaſticam tecum communicare coniunctionem. Indicium earum rerum eſt, literarum noſtrarum iſthæc compellatio. Res Athanaſii ita ſe habuere. Et ſic ille ex Occidente in Orientales partes reuerſus, eccleſias in Ægypto rurſus gubernauit. Itidem v. & Paulus, & Marcellus, & Aſclepas, & Lucius ſedes ſuas recepere.

Cap. XXVIII.

Vt eo tempore res quoq; publica male habuerit, & de Saporis Perſarum regis contra Niſibim expeditione, & de Occidentalibus tyrannis Magnentio, Betranione, aliisq; qui poſt mortem Conſtantis Cæſaris extitere.

EA tempeſtate & reſpub. laborarunt. Ex tribus enim Conſtantini filiis, qui natu maximus patri cognominis erat, à ducibus Conſtantii fratris *trucidatus fuerat, non iubente illo quidem, ſed nec prohibente etiam: ſicuti à nobis ſupra eſt dictum. Illud quoq; non omittendum videtur, vna cum Conſtantini, poſt mortem eius, filiis, imperaſſe patri ſuo cognominé Dalmatium Cæſarem, proſperrima indole patri perſimilem iuuenem. Sed eum breui iugularum eſſe à militibus, Conſtantino iuniore potius [illegible] iubente. Deinde minus quoq; feliciter Conſtantio res in Oriente ſucceſſere. *maxima namq; a Perſis expeditione ſuſcepta, perinde atque nox quædam confertim Romanis offuſa eſſet, victoria vere ad Perſas inclinauit, quum Athanaſius etiam [illegible] arus caſibus iactatus, & de conſubſtantiali aduerſus eum bellum eſt excitatum. Niſibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibuſdam dicitur, a Sapores ad dies ſeptuaginta oppu[illegible] tormentis per circuitum [illegible] vallo [illegible] magnam altitudinem exci[illegible] gener[illegible] icarumque ad [illegible] das [illegible] paratarum machinaru[illegible] & [illegible] us ducta. Vt [illegible] flu[illegible] Mygdonius [illegible] enim dicitur q[illegible] me[illegible] c[illegible] gius [illegible] muro a[illegible] cubitis ex vtraque [illegible] præalis, quo [illegible] cohiberent [illegible] ſtum [illegible] lubum [illegible] tium quoddam [illegible] bus immiſit. At [illegible] quod vi [illegible] & impetu vadarum [illegible] te[illegible], in parte vtraque meatum [illegible] eſſere [illegible] adere. Perſa autem [illegible] bi p[illegible] erectus, poſtridie lutoſis aquis [illegible] que [illegible] exiccans ad murum qui conciderat p[illegible] teſcum c[illegible] pis omnibus accedens [illegible] ita vt antea fuerant, reſtaurata vidit. b Ve[illegible] que epiſcopus Iacobus diuinæ fortis [illegible] expers, oratione celeriter ea reſtituit. Et [illegible] dentes prætera ad ea Perſas, quæ in conſpe[illegible] non caderent, depulit telis. Quod Sapor [illegible] oens, conſternatus obſtupuit. [illegible] quod circa murum virum ſplendido regioque cultu ornatum vidiſſet, Conſtantium eum eſſe arb[illegible] tus, cædem eis minatus eſt [illegible] nunciauerant. Vbi vero illi [illegible] eſſe quæ di[illegible] ſent, Conſtantium ſcilicet Antiochiæ [illegible] firmarunt, agnouit viſionis eius prodigium, Deumque res Romanas propugnare dixit. E[illegible] de re ad iram prolapſus, in aerem tel[illegible] turum ſe eſſe cum qui corpore caret, [illegible] ſer conteſt. Ephraim autem, qui apud Syros optimus fuit ſcriptor, [illegible] merabilem illam hoſtium mul[illegible] Iacobum qui tum ibi, vt dic[illegible] um eſt, epi[illegible] agebat, rogauit vt muliones & cu[illegible] immitteret: quibus [illegible] tona lia Deum eis abunde au[illegible] ſcerent. Et ecce, ſimul cum [illegible] precatio[illegible] maſculorum aereus exercitus nobis in[illegible] ſertim in illos inuolat, & in elephantorum proboſcides, quæ veluti tibiæ directa eminebant, equorumque & aliorum iumentorum aures & nares irruit. Illi vero animalculorum eorum non ferentes congreſſum, nullo ſeruato ordine cum impetu diſcurrentes miſcentur fugientesque turpiter concidunt. At Sapores ex rebus omnibus maximo Dei ſubſidio cognito, quũ multa per eam expeditionem tentaſſet, cum probro tamen & ignominia inde diſceſſit, clade ſibi ipſi potius quam victoria parta. Conſtantio autem bello Perſico in Oriente occupato, Magnentius in Occidente tyrannidem arripuit, qui Imperatorem c Conſtantem apud Gallias per inſidias interemit, imperiumq; illius ſibi ſubdidit. Vnde ciuilis belli cauſa extitit. Huius * namq; impotétem animum verita Imperatoris ſoror [illegible] Conſtantia, Betranioni Imperiale impoſuit diadema, eūque aduerſus tyrannum ducere iuſſit. [illegible] bi Conſtantius cognouit, & ipſe I[illegible] inſignia eidem miſit. Sed & hic [illegible] bidine corruptus, in tyrannidem apud [illegible] erupit. Romæ quoque non mediocris tumultus fuit, quod Nepotianus Conſtantii ex ſorore Eu-

† Ad Illyricum autem Sirmii à militibus alium tyrannum lectum, nomen illi erat Betranionus [illegible] ; [illegible] potenti [illegible] dedit [illegible]. Cades eiuſdem. Alexandrinam pro Athanaſio coacta Synodus.

d Conſtans ad delicias delapſus, Magnentiis, qui comes ordinum Auguſta, Germania [illegible] erat, [illegible] ab Hiſpaniis, in [illegible] ſ [illegible] En[illegible] qui [illegible] guſtam, Auguſtodunum [illegible] Ne[illegible] [illegible] gnentium oppreſſi: & caput eius haſta [illegible], in vrbe circumlatum [illegible]. Idem.

a Sapores Perſarum rex Niſibim oppugnat.

b Iacobus epiſcopus [illegible]

Ephraim.

c Conſtans occiditur. Magnentius in Occidente tyrannus. Item Betranionus. Item Nepotianus.

[illegible]rum: & presbyteros, Hieracem & Dioſcorū. [illegible] tam [illegible] exercere, vt nonnulli [illegible] inde in [illegible] metipſo, quidam autem in exi[illegible] [illegible] ſepulcro [illegible] Epiſcopos [illegible] [illegible] erat, iuxta Ac[illegible] [illegible] tate. In Ex quæ Alexandriæ à [illegible] acta, talia fuere.

Hæc Theod. [illegible]

Cap. XXX.

[illegible] eadem & Macedonius Conſtantinopoli, circumq. ea loca fecerit: [illegible] vt martyrio perfuncti ſint Marcianus, Martyrius, & Paulus Conſtantinopolitanus Epiſc.

Macedonius [illegible]

NOn ſecius vero & Macedonius Conſtantinopoli poſt Paulum Eccleſia ibi occupata [illegible] Accepta enim plurima ab Imperatore poteſtate bellum contra Eccleſiam ſuſcepit, nihilq. ad tyrannicam crudelitatem reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuento, conſtitutione eius, rapinas & direptiones ſuas, quas in Eccleſiis peragere decreuerat, confirmauit: Circumferebantur per vrbes Imperatoris literæ: Militaris manus ſanctionibus ſubſeruiebat: & non ſolum Eccleſiis, verum etiam vrbibus ipſis pellebantur, qui Paulo fauebant; & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitebantur. Ac primum quidem perſequutionem tantum vrgebant: deinde vero neceſſitatē quoq; eiuſcemodi, vt cum illis communicarent, eis imponebant, cui ad ſæuitiam eā nihil deeſſet, quæ olim eis qui ad idolorum ſacrificia adacti ſunt, illata fuerāt. Non n. proſcriptione tantum res agebatur, ſed & publicatione atq; direptione bonorum, præterea flagris, verberibus, variique generis cruciatibus, & exiliis. Multi plagis confecti interiere. Aliis ius ciuitatis ademptum. Quidam in fronte notis compuncti, vt dignoſci tanquam ſtigmatici poſſent. Clades ea ad cædes etiam proceſſit. Namque cum multis aliis, & Marcianus & Martyrius, cum magna fortitudinis laude ſunt mortui, qui familiares & ſcribæ Pauli fuerant. Eos Macedonius præfecto tradidit, crimen illud obiectans, quod ſeditioſi eſſent, & plurimum opis ad Hermogenis cædem contuliſſent. Horum Marcianus ſubdiaconus fuit: Martyrius autem pſaltes ſeu cantor, diuinarumque ſcripturarum lector. Sepulchrum eorum extra vrbis murum eſt cele[illegible] ano clauſum, quod fanum martyrum monumentum eſſet. Id Iohannes Chryſoſtomus primus conſtruere cœpit, Siſinius deinde abſoluit: qui poſtea ambo Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuere. Recte enim putarunt, dignos [illegible] honore martyrum, qui gloriam à Deo conſequuti eſſent, quum dæmonum eiiciendorum, [illegible] variorum aliorum morborum contactu monumenti ſanandorum. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibuſque ſimulacrorum horrendus, expiatus ab eis eſt, & purgatus. Et Macedonius quidem hæc ſic in Orientis vrbibus gere[illegible] Vrbes vero Occidentis & Græciæ ad I[illegible]ricum vſque nihil eiuſmodi pertulere: [illegible]uod concordes [illegible]ſſent, & iam inde ab initio [illegible] cænæ Synodi d[illegible] conſtanter retinerent. [illegible] Paulu[illegible] tantea quoque dictum [illegible] [illegible] ptorum hominum cru[illegible] nem vitam finiit. Obi[illegible] in [illegible] ſione fugæ [illegible] [illegible] obſcenim

Marcianus & Martyrius martyrium

Miracula ad monumentum [illegible]

Sozom. addit eupote damnatos [illegible]

Epiſcopum Paulum, quum proſequuti eſſent & inueniſſent propalam ſuffocandum curarunt in oppido Cuc[illegible], [illegible] ad cædem eam [illegible] [illegible] præt[illegible]to, erat [illegible] que hæ[illegible] orum ante[illegible] gnanus & p[illegible] me[illegible] io[illegible] admiſter. Hæc ſic ferebantur.

Paulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus Cucuſi ſtrangulatur.

[illegible] De [illegible] de Paulo lib. 4 [illegible] Soz. Paulus ad [illegible] [illegible] natum, & Cucuſum Armeniæ dep[illegible] tus eſt. Vbi [illegible] ſuit, morbo ne dicam, an [illegible] non [illegible] Fama certe [illegible] odie quoq. obtinet, à Macedonianis laqueo ſtrangulatum eſſe.

Cap. XXXI.

De hæreſiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maxime de Marci Arethuſii Epiſcopi fidei expoſitione.

COnſtantius autem ex Oriente in Illyr[illegible] aduerſus tyrannos exci[illegible] indu[illegible]. Et quæ contra eos geſſerit, paulo poſt [illegible]. Quum autem Sirmi[illegible], [illegible] in diſquiſitionem adduxit. [illegible] quens qui[illegible] & ad perſuadendum idoneus, [illegible] nuentis Antiſtes fuit: noua autem hæreſ[illegible] ta, multos in ſententiam ſuam pertraxerat, q[illegible] etiam in Imperato[illegible] præſentia propalam & [illegible] bere promulgabat. Dogma eius [illegible] Deum omnipotentem, qui verbo [illegible] vniuerſitatem hanc conſtruxerit. Ante ſecular[illegible] verbi generationem & exi[illegible]tentiam [illegible]gabat. Ex Maria autem Chriſtum [illegible] pſiſſe docebat. Eo dogmate vbiq. [illegible] di uulgato, vniuerſi tam in Oriente quam in Occidente Epiſcopi, ſiue Nicænam ſequerentur fidem, ſeu Arianam complecterentur ſententiam grauiter id tulere: quod ex æquo contra omnes, nouas res inducere exiſtimaretur. Neq[illegible] quidem Imperator mediocriter diſſidio eo eſt commotus. Quapropter etiam concilium ibi coegit. Conuenere eo ex Oriente Epiſcopi, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandrinus, [illegible] A-rianı miſerant: Baſilius Ancyranus, Pan[illegible]atius Poluſius, & Hypatianus Heracleotes. E[illegible] Occidente, Valens Murſorum, & propter vi[illegible] magnus Hoſius Cordubæ Hiſpaniæ vrbis Epiſcopus, confeſſor & Nicænæ Synodi parti[illegible], qui quidem permiſſu tum Sirmii aſfuit. Arianorum enim dolo non diu ante [illegible] pulſus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerant, Imperiali edicto reductus fuerat. Sperauerant enim illi, ſi is ſuffragator eorum ſiue perſuaſione ſeu vi fieret, multum eum ad conſtitu[illegible] dum ſtabiliendumque dogma [illegible]orum momenti allaturum eſſe: vt qui ſpectata fide teſtis & [illegible] miraculum quoddam eius [illegible] haberetur. Verum vbi aſſentiri eis renuit, [illegible] rurſum contracto iam extenuatoque [illegible] ætate corpore ſuſtinuit cruciatus, adeo vt a[illegible] diculas & verbera peruenerit. [illegible] ibus [illegible] ctus, tribus eorum formulis a[illegible] & ſub[illegible] pſit. Sedentem Synodus quum Photinum cum Sabellio Libyco & Pau[illegible] Samoſat[illegible] [illegible] eademque docere ma[illegible] teſto dep[illegible] ſtatim ei Epiſcopalem abrogauit digni[illegible] [illegible]uod ſane [illegible] atque or[illegible] factum, & & poſtea omnes [illegible] omple[illegible] & compt[illegible] [illegible] ne debita digni[illegible] iudica[illegible] Cæterum [illegible] diutius ibi [illegible] [illegible] hd [illegible]

Photinus Sirmii [illegible]

Valens [illegible] *propter Photinum hæreſim* [illegible]

Hoſius con [illegible]

Hoſius [illegible]

Graeca li- gua Marcus ... fuit ... quæ Latinu ſermone fuerat ... : quæ ... ul & verbis & eorum ſtructura ... impeſ... io-

† Sirmienſem conuentum coactum tradunt poſt Sergii & Nigriani conſulatum: quo anno, neque ... Oriente, ... ex Occidente quiſpiam Conſul creatus fuerit, propter tyrannorum motus, & res ſub perturbationem. Soc libr. 2 ca. 29 Zoz. libro 4 cap. 6 Chronici tamen ... ſeruatores, C... annotant, Conſtantium Auguſt. V Conſtantium Gallum ... ærem.

Socr. l. 2. c. ... Triplex fides formula Sirmii ab Arethuſio compoſita

ne ab Arethuſii expoſitione protſus diſſidebāt. Qui ... neque eadem quæ priores formulæ, complectebantur. Græca namque neque ὁμοούσιον cōſubſtantialem neque ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem patri filium dicebat. Et eos qui docerent filium principii expertem eſſe, aut qui filium † dilatatam Dei ſubſtantiam facerent, aut qui etiam coniunctum, non autem ſubiectum patri dicerent, excommunicabat. Itidem vero & altera L...ina de ſubſtantia agens, ὁμοούσιον conſubſtantialem iuxta & ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem omnino dicendum eſſe inhibebat: vt quæ verba neque in ſcripturis ſacris vſpiam inuenirentur, neque † notitiis primis aut cognitione ho... ...m perciperentur. Conſtituit ſane, patrem maiorem dicendum eſſe quum honore & dignitate & diuinitate, tum ipſo paternitatis nomine. Decernit etiam cum omnibus filium ſubiectum eſſe patri. Et principii quidem expertem eſſe patrem, omnibus vero (patre excepto) filii generationem eſſe incognitā. Quam formulam vt minus recte compoſitam, poſtea quam multis promulgata traditaque fuerat, epiſcopi retractare contenderunt. Et Imperator ipſe id ſerio, ...oercionem eis & pœnam qui eam in lucem p...latam non reddidiſſent minatus, mandauit. Verum ea quod in multorum manus peruenerat, non prorſus eſt abolita. Alteram quidem ex Latinis, ci quæ ab Arethuſio Marco edita eſt † connexam, in præſentia referam. Alteram autem quæ poſtea lecta eſt, loco ſuo reponam, quum res Arimini actas commemorabo. Quam Marcus dictauit, ſic ſe habet: *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorū: ex quo omnis paternitas & in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitum, Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta ſunt omnia, in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Qui eſt verbum, & lumen verum, & vita. Qui extremis diebus, propter nos homo factus, & natus e virgine ſancta, & crucifixus & mortuus & ſepultus eſt. Et reſurrexit a mortuis tertia die, & receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dexteram patris: venturus in conſummatione ſeculi, iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita ſecula permanet. Sedet namq; in dextra patris non ſolum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, hoc eſt, paracletum quem quum ſe Apoſtolis poſt aſcenſionem in cœlos miſſurum promiſiſſet, vt eos doceret & admoneret omnia, miſit. per quem etiam ſanctificantur, qua in eum ſincere credunt, animæ omnium. Eos vero qui dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ex alia ...ſtentia quam ex Deo: & quod fuerit tempus aut ...n..., quum non fuerit alienos eſſe ... ſancta Catho... clesia.* Ac rurſum dicimus, ſi quis p...trem & ...m duo profiteatur ..., an... ... Et ... dicens Chr... ... ſecul...tem fi-

Prima formula ſumma. ἀναρχον. Secunda. † ἐννοίαις. ὁμοούσιον. Formula fidei Sirmii Marco Arethuſio compoſita. 8.

E lium Dei adminiſtraſſe patri in rerum vniuerſ...m creatione non profiteatur, anathema ſit. Si quis ...agenitum, aut partem eius ex Maria progenitam eſſe dicere audeat, anathema ſit. Si quis ...præſcientiam, eū qui ex Maria genitus eſt, ...ium eſſe dicat, & non ante ſecula ex patre natum apud DEVM eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit. Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium facere dicat, aut dilatationē ſubſtantiæ eius filium nominet, anathema ſit. Si quis ſubſtantiam Dei vel dilatari vel contrahi dicat, anathema ſit. Si quis vel † mente conceptum, vel ore * prolatum verbum dicat filium Dei, anathema ſit. Si quis hominem ſolum dicat, filiū ex Maria prognatum, anathema ſit. Si quis Deū & hominem ex Maria genitum profitens, Deū ingenitum ipſum intelligat, anathema ſit. Si quis illud, *Ego Deus primum, & ego † poſtea, & præter me non eſt Deus*: quod de abolitione idolorum & eorum qui dii non ſunt, dictum eſt: ad abrogationem vnigeniti anteſecularis filii Dei Iudaice accipiat, anathema ſit. Si quis illud, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem mutatum, aut conuerſionem ſubiiſſe, & ſic carnem aſſumpſiſſe exiſtimet, anathema ſit. Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem, vel perpeſſionem, vel mutationē, vel diminutionem, vel † abolitionem ſecundū diuinitatem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, *Faciamus hominem, non patrē ad filium, ſed ipſum ad ſe ipſum Deum dixiſſe profiteatur, anathema ſit.* Si quis cum Iacob, non filium vt hominem, ſed ingenitum Deum aut patrem eius colluctatum eſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, † Pluit Dominus à Domino, non de patre & filio accipiat, ſed * ſeipſum à ſeipſo pluiſſe dicat, anathema ſit. Pluit enim Dominus filius à Domino patre. Si quis audiens Dominum patrem, Dominum filium, Dominum & Dominum patrem & filium dicat & Dominus ex Domino dicēs duos ſtatuat
G Deos, anathema ſit: non enim componimus filium patri, ſed patri ſubiectum eſſe dicimus. neque deſcendit in corpus abſque conſilio patris: neque pluit à ſeipſo, ſed à Domino, autore patre: neque ſedet à dextris à ſe ipſo, ſed audit patrem, *Sede a dextris meis.* Si quis patrem & filium & Spiritum ſanctum vnā perſonam dicat, anathema ſit. Si quis Spiritum ſanctum paracletum profitēs, ingenitum Deum intelligat, anathema ſit. Si quis, ſicuti Scriptura nos docuit, nō alium à filio dicat paracletum: dixit enim, *Et alium paracletum mittet vobis pater, quem ego rogabo, anathema ſit.* Si quis Spiritum partem dicat patris, † aut filii, anathema ſit. Si quis patrem & filium & Spiritum ſanctum tres dicat deos, anathema ſit. Si quis † propoſito Dei filium Dei vt vnam creaturarum factum eſſe dicat, anathema ſit. Si quis non volente patre genitum filium dicat, anathema ſit. Nō etenim inuito patre naturali neceſſitate coactus ille, nolens genuit filiū:
H verum vna cum ipſa voluntate, & abſque tempore, & abſq; perpeſſione, ex ſe genitum ipſum exhibuit. Si quis ingenitum & principii expertem dicat filium, tanquam duo ingenita & duo ... cipio carentia dicēs, & duos deos ... thema ſit. caput namque eſt & prin... omnium filius, caput autem Chriſti ... ad vnum initio carens rerum omni... per filium pie omnia ... n. A... o... ſtantiſſimi ...tius accuratius ... ntem ... tu...

*† ὄντως. ſcilicet. † ἐνδιάθετον. * προφορικόν. † μετὰ ταῦτα. † ἀφανισμόν. † ἔβρεξε. ... ita paulo aliter referuntur a... ud Socrat. l. 2. ca. 30. * Hodie quoq; Rabbi... quibus ... ro ... & Iud... ... accipiunt & exponunt. al &. βουλήσει voluntate.*

[illegible] Christum Iesum filium [illegible] aſſe patri [illegible] iterum [illegible] non dicat, ſed ex quo [illegible] filium & Chriſtum voca- & [illegible] pium * vt Deus eſſet cœpiſſe [illegible] thema eſſe ſicuti Samoſatenum [illegible] de [illegible] apud Sirmium La- [illegible] Græce verſa. [illegible] doquidem pla- [illegible] e fide conſider [illegible] tur, omnia certo [illegible] & e [illegible] olit [illegible] Sirmii in præſentia [illegible] & reliquorum: con- [illegible] que [illegible] ſle Deum patrem omnipo- [illegible] quemadmodum & in vniuerſo orbe [illegible] tu. Et vnum vnigenitum eius filium [illegible] Chriſtum, Dominum & Deum & Serua- [illegible] um, ex eo ante ſecula genitum. Non [illegible] oportet dicere deos: ſiquidem & i- [illegible] Seruator dixit, *Vado ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.* Propter quod & omnium Deus eſt, ſicuti Apoſtolus [illegible] docuit: An Iudæorum Deus tantum? [illegible] tem & gentium? profecto gentium quo- que. Siquidem vnus Deus, qui iuſtificauit cir- cumciſionem ex fide. Et reliqua quidem omnia conſona ſunt, & nihil habent dubii. Quoniam vero permultos mouet ſubſtantiæ verbum, hoc eſt [illegible] vt certius intelligatur τὸ ὁμοιούσιον æquiſub- ſtantiale, ſiue τὸ ὁμοούσιον, conſubſtantiale,) nemi- nem prorſus mentionem dictionum earum fa- cere, neque eas in Eccleſia docere oportet, pro- pter hanc cauſam & rationem, quod illæ in di- uinis ſcripturis non reperiantur, & captum hu- manæ mentis & cognitionis excedant: quodq; nemo generationē filii explicare poſſit, quem- admodum ſcriptum eſt generationem eius quis enarrabit? ſoli autem patri manifeſtum eſt, quo- modo filium genuit: & item filio, quomodo ipſe genitus ſit à patre. Nemini etiam dubium eſt, maiorem eſſe patrem honore, dignitate & diui- nitate, & ipſo adeo nomine paterno maiorem eſſe: ipſo etiam teſtificante filio, *Qui me miſit pa- ter * maior me eſt.* Illud quoque Catholicum eſſe nemo ignorat, duas eſſe perſonas patris & filii: & patrem quidem maiorem filium autem ſub- iectum cum omnibus quæ ei pater ſubiecit. Et patrem principium non habere, & eſſe inuiſibi- lem & immortalem, & paſſionis expertem: fi- lium [illegible] genitum ex patre, Deum de Deo lu- men de lumine: [illegible] iuſq; generationem neminem noſſe, [illegible] dictum eſt, niſi ſolū patrem. Ipſum porro filium Dominum & Deum noſtrum, car- nem ſiue corpus, hoc eſt hominem aſſumpſiſſe, quemadmodum & Angelus renunciauerat, & ſcripturæ omnes docent: atq; in primis Apoſto- lus ipſe gentium doctor, hominem Chriſtus ex Maria virgine aſſumpſit, per quem & paſſus eſt. Caput autem fidei totius & firmamentum eſt, [illegible] Tri[illegible] ſemper ſeruetur, ita vt in Euangelio [illegible] imus. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filii & Spiritus ſancti.* Integer autem & perfectus eſt Trinitatis numerus. Paracletus autem Spiritus [illegible] per filium miſſus, iuxta pro- miſſionem venit [illegible] vt Apoſtolos & credentes o- mnes [illegible] ret [illegible] net. Hæc ea formula eſt, cui vt Photinus [illegible] ſt Epiſcopatus ab- [illegible] maſſen [illegible] enberet, homi- [illegible] rtat d[illegible] ſe [illegible] piſcopalem [illegible] ſiquidem [illegible] m d[illegible] [illegible] ne au[illegible]

[illegible] lam qui cum An[illegible] an[illegible] [illegible] gius produ[illegible] le[illegible] uſq; dictata exceperunt [illegible] us [illegible] ſuperi[illegible] e[illegible] xiſtimatus eſt B[illegible] P[illegible] Photinus ad exilium eſt damnatus. In quo ille degen[illegible] p[illegible] ionem ſuam Græce & Latine mu[illegible] ta enim [illegible] in vtroque ſermone erat gratia [illegible] p[illegible] mandauit. Quod vero in eis maxime labo- rabat, illud erat, quod præter opinionem [illegible] m, alias aliorum omoes nihil eſſe [illegible] parum [illegible] eco[illegible] probare eſt conatus. Photini quidem, eiuſque ſententiæ res, ad hunc ſe habuere modum.

Cap. XXXII.

Vt tyranni Occidentales ſint deuicti, Britanio [illegible] et & Magentius. De Iudæis Diocæſarienſi[illegible] us, [illegible] Gallus ſit interfectus.

IMperator autem aduerſus tyrann[illegible] s ex[illegible] duxit, & conditionibus pactiſque [illegible] bel- lum cum Britanione decidit, militibu[illegible] animos mutarent, & ſe vnum Imperatorem [illegible] clamationibus renunciarent, p[illegible] N[illegible] ſidus eis cognitis, Brit[illegible] nio ad pede[illegible] Impe[illegible] ſupplicis habitu miſerabiliter eſt prouo[illegible] tu[illegible] Conſtantius ei Imperii inſignia purpuram & coronam detraxit, quietumq; & priu[illegible] iuſſit: Seni magis conuenire dicens, [illegible] vineret, quam nomē tumultuum pleni[illegible] obti- neret. Sumptus autem ex publicis [illegible] ectigalibus ei, vt ſeni, ad Prulam circa Olympum an[illegible] los attribuit vbi ille degēs, poſtea ad Imperatorem ſcripſit, gratiaſq; ei egit, qui ſe tantis & tam mul tis curis & ærumnis, quæ in Imperio [illegible] libe- raſſet. Rebus de Britanione proſpere [illegible] maximam copiarum ſuarum, [illegible] uas ſecum h[illegible] bat, partem, in Italiam aduerſus Magne[illegible] m miſit. Patruelem autem fratrem ſuum [illegible] llum Conſtantii (frater autem hic Conſtantini magni patris fuerat) filium, in Orientem & Syriam [illegible] iuſſit, vt prouinciis iſthic aduerſus Per[illegible] rum ex curſiones præſidio eſſet: eundemque cu[illegible] minis ſui adiectione Cæſarem fecit, Cæſarem Conſtantium renuncians. Quo ſane t[illegible] mpore illo Antiochiam proficiſcente, rurſum eiu[illegible] ſi- gnum in cœlo ad Hieroſolyma apparuit [illegible] radiis ſuis præcellens, atque quem iri[illegible] n [illegible] cant ingenti ad inſtar coronæ circumfuſum [illegible] diei tertia, Pentecoſtes feriis ineunt[illegible] C[illegible] lo tum Hieroſolymis poſt Maximum [illegible] ſiaſticas gubernante. Cæterum c[illegible] la[illegible] ſparſim non diffluebat, quod in com[illegible] e[illegible] let: ſed multo magnoque fulgo[illegible] den[illegible] ſpicua conſiſtebat. Occupauerat [illegible] ut[illegible] in c[illegible] cumbens circiter quodecim ſtadia. [illegible] eius, quantum colligere licuit, à Caluar[illegible] te ad eum qui dicitur Oliue[illegible] perting[illegible] bat [illegible] tudo autem, quæ longit[illegible] din[illegible] pro[illegible] conuenire. Ad miraculum tamen [illegible] tam inſolita & inexpectata, omnibus in[illegible] [illegible] omne[illegible] cum coniugibus & libe[illegible] plum ma[illegible] s Deum laudibus [illegible] ne[illegible] [illegible] moq[illegible] quod tum forte tacere [illegible] [illegible] in terras on[illegible]

gaia, homines conſternauit, quod eam ex pro- E
uinciis cunctis, qui peregre precationis ergo
Hiero[illegible]lyma venerant, vbiq; vulgarent. Mul-
to[illegible] ſane & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Chriſtia-
niſmum perduxit. Factus etiam de ea certior eſt
Imperator, familiarium ſuorum & ipſius Cyril-
li literis. Et diuinitus ea quaſi prodigi[illegible] exhibita
eſſe dicebatur à peritis, vt quę anti[illegible]uitus in ſa-
cris expreſſa eſſet literis. Splendid[illegible] hoc & ve-
nerandum ſpectaculum, ipſi quoque exercitui
non fuit inuiſum. Apparuit namque *a* ſignum
id, quum Imperator ad Occidentem Britaniu-
nem & Magnentium tyrannos deuinceret: vbi
exercitus vario labore fatigatus, miraculo tan-
to viſo, immenſa eius luce afflatus & inſtratus
eſt. Nam Magnentius veteri Roma capta, grauī-
ter ibi ſæuiebat, & multos ex Senatu atq; ipſa et-
iam plebe crudeliter necabat. Vbi autem Con-
ſtantii exercitum adeſſe cognouit, cedens iſtinc,
Galliam per Alpes Iulias petiit. Ita enim peran-
guſtus tranſitus dicitur, altiſſimis ex vtraq; par- F
te montibus in locum vnum, vt prope compli-
centur, coeuntibus. *b* anguſtiis quæ Thermo-
pylis ſunt perquā ſimiles. Et Alpes quidem Iulię
Gallias ab Italia diuidunt. Quæ vero vocantur
c Suſacenſes Alpes, inter Daciam & Thraciam
ſunt. Porro vbi aliquoties acies inter ſe concur-
rere, & nunc hi nunc illi prælio ſuperiores fue-
re: poſtremo victus Magnentius ad † Murſam
Galliæ caſtellum profugit. Quo loco copias ſu-
as caſu eo perculſas animare, & ad fortitudinē
atq; fiduciam excitare conatus eſt *d* Quum au-
tem & ipſæ militari more acclamatione ſua illi
vt Imperatori fauſta ominari deberent, vel inui-
tæ pro *e* Magnentio Conſtantium Auguſtum
promulgarunt. Vnde ille Imperium ſibi nō eſſe
à Deo delatū intellexit: & caſtello eo derelicto,
vlterius eſt profectus. Verum quum eum Con-
ſtantii exercitus magna celeritate perſequeretur G
ſolus profugiens in vrbem Lugdunenſem per-
uenit. Atque ibi fratrem Deſiderium, per bene-
uolentiæ cauſam ſcilicet, vt eum hoſtium mani-
bus & iniuriis eriperet, deinde matrē, poſtea et-
iam ſi quis ex propinquis ſuis alius adeſſet, iugu-
lauit. Et tandem in gladium ſibi ipſi intentatum
incumbens, dorſo etiam ipſo perfoſſo, vitā finiit
quū non totos quatuor annos tyrānide potitus
eſſet. Paulo deinde poſt, qui etalier erat frater *f*
Decennius Cæſar ab ipſo dictus, laqueo etiā ſe-
ipſum interemit. Sedenim ne ſic quidē reſpub.
pacatæ fuere. Statim tyrannus enim alius, nomi-
ne Syluanus, apud Occidentales Gallos extitit.
quem non ita diu res turbantem Conſtan[illegible] duces interemere. Enimuero Iudæi quoq; Diocæ-
ſareæ Romanis rebellantes, & ſeruitutis iugū ex-
cutiētes arma ſumpſere, & Palæſtinam vicinaſq;
in circuitu regiones percurrentes vaſtarūt. Con-
tra quos ex Antiochia, vbi agebat, profectus eſt
Conſtantius Gallus, eisq; ſuperatis tropæum in- H
gens ſtatuit, & vrbē eorum ex ipſis fundamentis

Britan[illegible] em magiſtrum militum in Pannonia ad Murſam, milites Imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charum virum: quippe probum, & priſcorum morum, iucundaque eſſe ciuitate: ſed omnium liberalium artium expertem adeo vt ne primarum quidem literarum elementa, niſi in extrema [illegible] ata, addid[illegible] [illegible]

diruit. Sedenim [illegible]bu[illegible] fel[illegible]citer geſtus for[illegible] nam
b[illegible] entem proſperitatemq, eam [illegible] tu-
li[illegible] n[illegible] d nou[illegible] ſpira[illegible]e, & [illegible]anni
d[illegible] u[illegible] œ[illegible] [illegible] natus [illegible]

nifeſto comperit Conſtantius. Siquidem ille per
effrenem audaciam Orientis præfectū Domitia-
num, & quæſtorē † Montium ſuapte poteſtate
necauit, cædis eius cauſ[illegible] Imperatori nō ſignifi-
cata. Quæ res aliæq; inſuper ad eam accedentes
e[illegible]cere, vt Imperator eum, vt ſibi iniuriū,
ſublatum vellet. Et ira incitatus, ad ſe eum euo-
cauit. Atque ille in deteriorem partem eam vo-
cationem fieri ſuſpicatus, ſibiq; propterea me-
tuens, etiam inuitus profectus eſt, vxore ſua
Conſtantia, quæ pro eo precaretur, præmiſſa.
Ea in itinere mortua eſt. In comitatu Galli The-
ophilus etiam Indus fuit, de quo ſupra diximus.
Nam is medium ſe inter Gallum & Conſtanti-
um gerebat, coniunctionem eorum & concor-
diam confirmans, quum Cæſar Gallus deſigna-
retur, & pacta fierent. At Gallus, adempta ei,
primum purpura, circa * Phlanonem inſulam
in Occidentalibus partibus, ex inſidiis Euſebii
eunuchi † trucidatus eſt. Quod quidem ita tum
F fieri iuſſit Conſtantius: poſtea autem eum fa-
cti pœnituit. Breui poſt fratrem eius Iulianum
ex Ionia accitum, quod imperii grauitatem ſe-
cum perpenderet, Cæſarem creauit: & aduerſus
barbaros in Galliam miſit, qui res ibi turbulen-
tas pacaret & conſtitueret. Sed de Iuliani rebus
in hiſtoria ſequenti accuratius omnia expone-
mus.

Cap. XXXIII.

Vt denuo Ariani Synodos Antiochiæ & Mediolani celebrantes, Athanaſium oppugnarint: & quæ conſilia de peruerſione fidei Conſtantius ceperit.

CONſtantius cura & periculo tyrannorum li-
beratus, venit Romam: vbi de tyrannis tri-
umphum ſibi agendum eſſe duxit. Eodem tem-
pore ad concordiam dogmatis Orientales ſimul
G & Occidētales epiſcopus, ſicuti putabat, addu-
cturus, Synodum cogi in Italia præcepit. Iulius
tum viginti quinq; annis Romana eccleſia ad
miniſtrata, deceſſit, prouinciamq; eius Liberi-
us ſortitus eſt. Tum vero opportunitatem ſibi
oblatam eſſe exiſtimantes, qui profeſſionem
fidei Nicænam abrogauerant, calumnias tut
ſum contexuerunt, vt ὁμοουσίου conſubſtantia-
lis profeſſores, quos antea vt ſententiæ alterius
ſectatores exautorauerant, eccleſiis prorſus ex-
igerent. Conſtante namq; adhuc ſuperſtite,
non auſi fuerant fraudulenta temeritate impe-
ria inter ſe committere. Quippe bellum fratri
Conſtans denunciauerat, niſi Athanaſium, ſi-
cuti dictum eſt, reciperet. Potiſſimum vero A-
thanaſium illi expellere ſtudio omni contende-
bant: qui ſane etiam Conſtante nondum cæ-
ſo, Conſtantio autem propter illum, Athanaſi-
um ſe complecti aſſimulante, (tantum illorum
H erat odium) conquieſcere non potuerunt. Sed-
enim triginta ex maligna eorum multitudine
Antiochiæ congregatis, Narciſſo videlicet Ci-
lice, Theodoro Thrace, Eogenio Nicæno, P[illegible]
trophilo Scythopolitano, Menophanto Ephe-
ſio, atque aliis, reditum Athanaſi[illegible] il[illegible] tanquam
illegitimum culpabant & omnibus vbique
epiſcopis ſcribebant, ne [illegible]um illo [illegible]ommuni
carent, neve ad illum ſcriberent [illegible]d[illegible] r-
gium honore proſequer[illegible]ntur quem ipſi E-
piſcopum conſtituerint. A[illegible]anaſ[illegible] autem ni-
hil [illegible]orſus hæc [illegible]bat. [illegible] don[illegible]

a Signū hoc [illegible] Conſtantii exercitus in [illegible] cadente apparuit. Magnentius tyrannus & [illegible]

b Alpes Iuliæ.

c Anguſtiæ Thermopylarum Suſac [illegible] facta mentione montis Suſaci.

d Alpes Suſacenſes. Prælio illo vires Romanæ fere conſumptæ ſunt. e Bellatorum [illegible] quinquaginta quatuor millia perie[illegible]. Oro. Eutrop.

† Ad Murſiam Eguas.

Magnenti charitſſimos [illegible] quoſq; primum, deinde etiā ſeipſum [illegible]at Syluani tyranni interitum. g Decennius frater Magnentij [illegible] Alii Deſiderium vocāt. Iudæi Diocæſareæ rebellantes à Gallo coercēti.

Galli res [illegible] moli[illegible]

† M[illegible] Socr. [illegible] 21. Eſt [illegible] manifeſtè.

** [illegible] Socr. li. 2. ca. 3[illegible] Plin. in Illyrici deſcriptione meminit vrbis Flanona, & Abſyrtij inſula. li. 3 ca. 21. † Galli cædes. Iulianus Cæſar dicitur. Iulianus in Galliam miſſus. Conſtantius Romæ triumphat.*

Liberius Iulij Romæ ſucceſſor. [illegible] Arianis [illegible] aduerſus Athanaſium & ortodoxos conſilia [illegible] 30. Arianorum epiſcoporum Antiochiæ aduerſus Athanaſium congregati.

Conſta[illegible] per [illegible] Athan[illegible] condemnationem.

Inter Orientales & Occidentales ... ſibi conciliare conandit.

... tanni ſublatis, vnus ipſe Orie... & Occidentis imperio eſt potitus. Et ... nus quum in Occidente eſſet, cum epi... conſubſtantialis fidei aſſentie... coniunctum eſſe, & cum eis ſibi conue... & fortaſſe in partibus eorum eſſe ... ituit. Arte certe vſus eſt, quum vim ... primum adhiberet, ſed tantũ perſua... ean... m contra Athanaſium, quam O... epiſcopi tuliſſent, ipſi etiam ſententiã ... Sic enim quodammodo putauit, ſi o... num Orientalium iuxta & Occidentalium ... is Athanaſius damnaretur, facillimũ ſibi ... religionem pro arbitrio ſuo conſtitueret ... ordinaret. Itaq; in Italia Mediolani conue... ctus eſt. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi prę ſto fuere. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas grandior, multorum impedijt aduẽtum. Occidentales aũt plures quam trecenti conuenere. Etenimuero Orientalium cõſilium fuit, vt Athanaſius damnaretur, eiq; Alexandrina vrbe interdiceretur. Et reliqua Synodus ſiue errore aut metu, ſeu etiam ignorantia pedibus in eam ibat. Soli vero ex omnibus Dionyſius Albę, quæ vna ex metropolitanis in Italia vrbs eſt, & Euſebius Vercellarũ Liguriæ, & Paulinus Treuirorum in Gallia, epiſcopi, & præterea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehẽſo, Orientales euertendi Nicęni dogmatis gratia cõdemnationem Athanaſij vrgere, aſſurgentes, vociferati ſunt: Fraude Chriſtianiſmum circumueniri, neque verbis eiuſmodi de Athanaſio agi: ſed inſidias decretis rite atq; ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hęc vbi dicta conuentus rebus infectis ſolutus eſt. Qui autem liberius ſententiam dixerant, cõdemnati, ſolum exilij cauſa verterunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauiẽſium epiſcopus fuit. Porro verum fuiſſe, quod ſub obtentu nominis Athanaſij aduerſum fidem Nicænam Mediolanẽſis Synodus ſit congregata, ea quæ ſequuntur confirmabunt. Nam quæ Paulo poſt eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Iſauria, acta ſunt concilia, res nouas contra Nicænas conſtitutiones multa ſunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator ſtomachabũdus vniuerſale cõcilium cogere, & epiſcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere volebat, omnem mouens funẽ, ſi quo modo facere poſſet, vt ad concordiam omnes adduceret. At vbi re deliberata, difficile id viſum eſt, quod ei itineris longinquitas obſtaret, vnam quidem, ſed duobus in locis congregandam eſſe Synodum ſtatuit. Et Occidentales Arimini, Orientales vero Nicomediæ conuenire, literis ſuis iuſſit. Imperator ſane quidem hoc ſic concordiam omnium ſpectans inſtituit: ſed conſilium eius aliter ceſſit. vtrinq; enim diſſenſio inter eos interceſſit. Neque enim Arimini qui conuenerant, concordes erãt: maius autem inter eos qui Nicomediæ quidem per terræ motum coire impediti, Seleuciæ vero deinde congregati fuerant, diſſidium eſt ortũ. Cæterum quæ vtrobiq; ſunt acta, hiſtoria ipſa deinceps oſtendet. In præſentia autem, quę Athanaſ. per omne Conſtantij imperium acciderint, breuiter referemus, vt ordine ſuo nobis procedat oratio.

Synodus Mediolanenſis.

Orientales per damnationem Athanaſij Nicena decreta ſupprimere voluerunt.

Lucifer Sardiniæ inſulæ metropolitanus dicitur apud Theod. li. 2. ca. 15. vbi iſta fuſius referuntur. Dolum orthodoxi pauci ſentiunt. Mediolanenſes agitur. Hilarius Pictauienſis & quidam ... catholici in exilium aguntur.

Conſtantius Eccleſiaſtica contra magna... Occidentales Arimini, Orientales Seleuciæ in Iſauria conuenire eodem tempore ... iubet. conſilium eius fruſtra fuit.

Cap. XXXIV.

Quas calamitates ſub imperio Conſtantij magnus pertulerit Athanaſius, & vt Deus ſæpe eum ex maximis liberarit periculis, & vt is multa diuinitus præuiderit

Ille ſiquidem auditis quę aduerſus eum in imperatoria aula factæ fuerant comminationibus, ad tempus profugit. Deinde quinque qui ſub eo erant epiſcopis delectis, in quibus Sarapion etiam † Thmuitus, vir Dei in primis amans, atq; in dicendo & ſcribendo grauis, fuit, ad Imperatorem in Occidente degẽtem eos miſit, tribus ex eccleſia ſua presbyteris additis: qui, ſi id Imperator iuſſiſſet, aduerſariorum calumnias confutarent. Dum illi proficiſcuntur, Imperatoris interea literæ, quibus ad eum euocabatur, afferuntur. Itaq; ipſe cum ſuis in graui erat cura & ſolicitudine. Neq; enim tutum ſatis eſſe putabat, dicto Imperatoris audientem eſſe qui in profeſſione fidei hallucinaretur. Neq; vero illi morem non gerere, periculo carebat. Manſit ſane. Et qui literas attulerat, vacuus ad Imperatorem rediit. Porro æſtate ineunte, alter venit, cũ quodam Alexandrinæ vrbis illuſtri ciue: atq; is Athanaſium vrbe expellere, & clerum male accipere incœpit. Sedenim quum plebs rebellans vim pararet, & ipſe nihil efficeret, retroceſſit. Poſtea intempeſta nocte ordinum ibi militarium dux, & qui ab Imperatore miſſus fuerat, atque hæc curabat, Hilarius, vbi Athanaſium in eccleſia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Ægyptiorum fortiq; manu ei inſtitit & poſtib. effractis in templum quidem irruit, ſed Athanaſium quæſitum non comprehendit. Diuinitus enim ei irruptionis huiuſmodi conſilio manifeſtato, paulo ante inde exiuerat. Milites aũt tardius ad comprehendendum eum venerant. Dicitur ſane hic vir multa & diuerſa diuino indicio euaſiſſe pericula. Quod namq; Deo eſſet perquã charus, quæ futura erant, itidem vt præſentia, per gratiam Dei prouidebat. Multa certe admiranda futurorum cognitionem viro ei conteſtantur. Primum namq; Conſtante adhuc viuente, & Conſtantio inſidias ei ſtruente, quum fuga ſibi conſuluiſſet, apud notum quendam hominem in ſubterraneo & caliginoſo ſpecu, atque olim ciſterna, latuit, nemine præter ancillam cõſcio: quæ quod fidelis eſſe videretur, ad vſus neceſſarios ei inſeruiebat. Poſtquam autem in hoc magno ſtudio aduerſarii incubuere, vt virum viuum caperent: & ancilla ea, pecunia ab illis corrupta, mercede eũ proditura erat: prę ueniens Deus, inſidias ei indicauit. Ita ipſe alio conceſſit. at illa, vt quæ contra heros ſuos falſa dixiſſet, plagas reportauit. Grauis ſiquidẽ eis conſtituta fuerat pœna, qui Athanaſium celare comperti fuiſſent, vt qui contra Imperatoria iuſſa tuerentur, & rectam reipub. adminiſtrationem tollerent. Multi ſane eo nomine res duras ſunt experti. Perſimile quiddam alio quoque ei tempore euenit. Eandem namq; ob cauſam in Ægyptum profugiens, aduerſo nauigabat Nilo. Quum autẽ fuga eius indicata, quidam eum perſequerentur, cœlitus id cognouit, & nautas atq; vectores Alexandriam redire ſecundo flumine iuſſit. & in deſcenſu perſequutoribus ... præteritis, populi deinde turbæ in vrbe frequentiſſima mixtus ...

Res & exilia Athanaſij ſub Conſtantio. Socr. habet Theodor. li. 4. ... & 1...

Athanaſius è manibus militum euadit.

Sæpenumero Athanaſius diuinitus periculo præmonitus effugit.

Idem in ſpecu latitauit ſex ... quidam ſeruans, ... Ancilla inuidia perfidiæ mercedem recepit.

In Nilo nauigantis, perſequutionem ... eludit.

lumiſque permanſit. Quin propterea non ſolum Arianis, ſed & Græcis atque Gentilibus eum veneficum & præſtigiatorem, tales ob res criminati ſunt. Aliquando namque vrbem eo ingrediente cornix [illegible] te volans crocitabat: & Græcorum quæ [illegible] ſtabat turba, ſcommate eum velut impoſtorem perſequens, quidnam [illegible] ix diceret, rutet [illegible] gauit. Et ille per quam [illegible] ſuauiter ridens: *Cras*, inquit. *Portendit namque, craſtinam diem vobis non bene ceſſurum. Mandatum enim ab imperatore veniens, feſtum diem veſtrum inhibebit, & magnificentia veſtra inucunda vobis erit.* Porro id Athanaſii dictum exitum ſuum habuit. Ab Imperatore enim literæ venere, quibus magiſtratus iubebantur, de cætero Græcos prohibere, ne ad templa accederent, & more ſuperſtitionis ſuæ dies feſtos peragerent. Et celebritas ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi siebat, venerationeq; maxima colebatur, rum ſoluta eſt, neque poſtea peracta. Declarare hæc ſatis poſſunt, diuinum eum virum, & propheticis doni non expertem fuiſſe. Ipſo autem, vt dictum eſt profugo, clerus eius Eccleſias tenuit donec adueniens dux cum armatis, Georgium expectantibus eas tradidit, & ipſe poſtea Georgius adueniens occupauit. Is quod non apparatu aut more Epiſcopi adminiſtrationem ſuam inſtitueret, terribilem ſe exhibuit. In Athanaſii autem laudatores terus admodum fuit: ac viros ſimul & mulieres atripiés: tanquam ſæuus tyrannus, in vincula coniecit. Quamobrem publicum populi odium in ſe cóncitauit. Periſſet, certe quidem, niſi periculo vitato ad Imperatorem procurriſſet. Ibi tum ſectatores Athanaſii Eccleſiis præfuere, quamuis ad breue tempus. Præfectus namq; Ægypti illis eiectis, eas factioni Georgii reſtituit. Nec longe poſt & ipſe rediit, terribilior quidem quam antea, non minus autem omnibus inuiſus: quippe qui Imperatorem adiram contra eos commouiſſet. Infidelis vero, & faſtu plenus à plerique increpitus eſt: & ab Ægyptiis monachis maxime, quos hominum multitudo in primis, qui quod vera dicere exiſtimati ſunt, tum quod philoſophice plane virtutem & pietatem exercere perſeuerarunt, ſequebatur. Res Athanaſii, ſicuti ſub Conſtantio vario euentu fuere, breuiter & ordine expoſitæ, ſic ſe habuere.

Cap. XXXV.

Vt Liberius Iulij Romæ ſucceſſor, quod ſe Conſtantino oppoſuerit, in exilium ſit actus, & Felix locum eius occupauerit.

IMperator vero priuſquam Romam iret, & ſolitum ob victoriam triumphum ageret, accito Liberio Romanorum Epiſcopo, Iulii ſucceſſore perſuadere eſt conatus, vt in ſententiá quos ſecum habebat epiſcoporum ire: quorum vnus Eudoxius erat. Quod vbi ille ei reſiſtens ſe facturum negauit, ad exilium eſt damnatus. Berrœam autem Thraciæ, quo deportaretur, deſignatum fuerat. Sed & alia condemnationis eius cauſa fuiſſe dicta eſt: videlicet quod renunciare Athanaſii communioni noluerit, eundemque apud Imperatorem defenderit, qui Athanaſium accuſabat, quod & Eccleſiis iniuria affeciſſet, & cauſa necis duobus [illegible] ſuis fu[illegible]. Idem comprobanda eſſe quæ Tyri aduerſus Athanaſium p[illegible] iuditiam [illegible]

acta conſtitutaque fuerant, dicebat. At Liberius pœnitentiæ libellum Vrſicii & Valentis Iulio deceſſori ſuo oblatum, Imperatori exhibuit: in quo falſa eſſe & emendita, quæ apud Mareoten acta erant, ſignificantes, noxæ gratiam petierût. Rogauit inſuper, ne ita indicta cauſa Athanaſ. damnaret, neue quæ perperam decreta & iniſſe calumniæ eſſent, comprobaret. De fratib. autem ne protſus Epiſcopali manu vindicatam iniuriam vellet, dixit: quam manum Deus non ad eiuſmodi facta, ſed ad ſanctificationem & omne aliud bonum opus conſtituerit. Sed enim Conſtantius nihil omnino illum de ſententia decedentem videns, biduo ad deliberandum ei permiſſo, huſi animum mutaret, in Thraciam deportare iuſſit. Atque ibi Liberius: *Mihi vero*, inquit, *dudum hac deliberata atque conſtituta ſunt, & paratus adeo ſum in exilium ire. Porro quum iam abduceretur, Conſtantius ei quingentos aureos miſit, quos ille reiecit, & ei qui illos attulerat, Imperatori renunciare iuſſit: Non indigere ſe eis: daret eos quos ſecum in aula haberet adulatoribus, & ad ſimulandum diſſimulandumque compoſitis hominibus, quorum inſatiabilis cupiditatis inopia animum eorum ſemper inſidens, eoſque excrucians, nunquam eo expleri poſſet. Mihi namque Chriſtus, inquit, patri æqualis, largitor ſemper alimentorum atque conciliator, & promus condus bonorum omnium erit.* Hæc Liberio cauſæ, vt in Thracia exularet, exitere. Felix autem Romanæ Eccleſiæ diaconus, adminiſtrationem eius ſortitus eſt. Qui Nicænam quidem fidei profeſſionem retinebat, & in religione reprehenſione carebat: verum tamé illud vicio ei vertebatur, quod priuſquam Epiſcopus creatus eſſet, cum diuerſæ opinionis ſtudioſis communicare ſuſtinuerit. Vbi vero Conſtantius Romam venit, populi & nobilitatis illuſtriores fœminæ, pro Liberio deprecantes, vt illum reſtitueret, eī inſtitere. Et Imperator cum Epiſcopis ſuis ſe communicata redditurum ſe eis hominem pollicitus eſt, ſi in eandem cum Epiſcopis ſuis concederet ſententiam.

Cap. XXXVI.

De blaſphemia Aetij Syri, & item Eudoxij Antiocheni. Item de Synodo Ancyræ coacta. Et qua Georgius Laodicenſis Epiſcopus & Conſtantius Imperator contra Aetium, & Eudoxium ad eam Synodum ſcripſerit.

PEr idem tempus, quem ſupra diximus, Aetius Syrus manifeſto & libere ſuam de Deo opinionem diuolgabat. Diaconus tunc adhuc erat, ſicuti a Leontio Antiochiæ Epiſcopo caſtrato illo creatus fuerat. Opinabatur autem eadem vt Arius, conditum, & ex non exiſtentibus, atque inæqualem patri filium eſſe. At quod ingenti contentione acrioſque de Deo diſſerere auderet variſque veteret ratiocinationibus, factionis ſuæ popularibus diuerſus eſſe, atque ab eis diſſidere viſus eſt. Quam ob cauſam Eccleſia eorum pulſus, arte quadam per diſſimulationem eos vitabat, communionemque eorum deteſtabatur, velut qui ſe Ario poſt periurium communicaſſent, quum ille pœnitentia ductus Conſtantino Imperatori conſentanea fidem Nicænæ ſenſiſſe aſſeruit. Sed de his ſatis. Quum Imperator adhuc in Occidente eſſet, nunciatur, Leontium Antiochenum Epiſcopum diem ſuũ obiiſſe. Et Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui

in impe

in imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam ſedem ambit & vendicat. Aſſimulans enim locum eum conſolatione & cuſtodia indigere, vt ſibi in Syriam ire liceret, ab imperatore petiit. Quod vbi ei eſt permiſſum, ingenti celeritate eo venit: ac throno recepto, repente perinde atq; * ex ſe ipſo ortus epiſcopus Antiochiæ extitit, re cum celebrioribus Syriæ epiſcopis, vtpote cum Marco Arethuſio, Georgio Laodicenſi, qui eandem ſententiam ſequebantur, atq; aliis ad quos more quodã patrio electio pertinebat, non communicata. Dictum etiam eſt, de voluntate imperatoris, & eorum qui in aula † rerum potiebantur, id factum eſſe: qui vna cum Eudoxio Aetii ſententiam ſequebãtur, inæqualem patri filium eſſe docentis. Poſtquam vero Antiochiam ita obtinuit ampliorémq; adeptus eſt poteſtatem, propalam iam Aetii opinionem propugnabat, & adiuuare illum maxime conabatur. Et contendebat ille quidem epiſcoporum cógere concilium, atque illi diaconatus honorem reſtituere: ſed id efficere minime potuit, quod apud omnes Eudoxii dignitas & ſtudium poſt Aetii odium eſſet. Cógregauit tamen tum conſentientium ei epiſcoporum conuentum Antiochiæ, in quibus erant, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Euſebii ſucceſſor, & Vranius Tyri epiſcopus: qui vna cum æquiſubſtantiali & conſubſtãtiale reiiciebat, ſub obtentu Occidentalium epiſcoporum autoritatis, qui hoc ſic Sirmii ſtatuerint. Admirandus nanque ille Hoſius, atq; vna cum eo qui ibi conuenerant, quum propter contentioné qua aduerſus Vrſicium, Valentem, & Germinium vſi fuerant, vim multam, vt diximus, paſſi fuiſſent, vt neq; conſubſtantialis neq; æquiſubſtantialis filius diceretur, conceſſerant, tamquam ea verba tam expreſſe in diuinis ſcriptis non apparerent: prætereaque ſupra humanæ mentis captum eſſet, de eſſentia Dei ſubtiliter nimiũ & anxie inquirere. Et quod eis tum viſum eſſet, cœptis ſuis Hoſii literas multum allaturas eſſe momenti, epiſtolam tum Hoſii aliorumq; Occidentalium nomine, Sirmio ad Orientales dederant, ingentes Vrſicio, Valenti & Germinio agentes gratias & quod Occidentales recte tandem ſentirent, eius beneficii cauſam illis aſſcribentes. Sed enim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochiæ qui rectum dogma defendebant, & ei aduerſabantur, ab illo pulſi, Georgium Laodicenſem adiere, eiq; quæ Antiochiæ agerentur expoſuere. Atq; ab eo literis acceptis, Ancyram Galatiæ ſunt profecti. Baſilius enim, qui ibi poſt Marcellum epiſcopatum gerebat: plures ex vicinis epiſcopis ad ſe dedicandæ quam recens conſtruxerat eccleſiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni expoſita, literas reddidere hiſce verbis conſcriptas. *Reuerendiſſimis dominis, Macedonio, Baſilio, Cecropio, Eugenio Georgius in Domino ſalutem. Aetii naufragium pene omnem occupauit Antiochiam. Quos enim vos ignominia notaſtis, excreandi Arii diſcipulos, eos omnes Eudoxius receptos in clericorum ordinem cooptat, & Aetium hæreticum maximo honore proſequitur.* Subuenite igitur tantæ vrbi, ne in illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et conſilio eorum coacto, quicunq; adeſſe poſſunt ab reliquis epiſcopis ſubſcriptione decretorum veſtrorum accepta, poſtulate, vt quum Aetium Eudoxius ex Antiochia eiiciat, tum ſectatores eius ex ſacro clericorum albo tollat. Aut certe ſi pertexerit cum Aetio inæqualem dicere, atq; eos qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, honore præferre, ſicuti modo dixi, Antiochia vobis peribit. Hæc Georgius. At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quod ſibi ipſi Antiochenæ ſedis dignitatem arrogaſſet, Eudoxium res nouas inceptare, Imperatori ſtatim rem eam ſignificarunt, eundemque obſecrarunt, vt ope ſua interpoſita videret, ne ea quæ Sardicæ, Sirmii, & in aliis conuentibus cõſtituta eſſent, cõuellerentur: in quibus omnibus filium patri ſubſtantia æqualem eſſe decretum ſit. Legationem etiam ad Imperatorem miſere, ipſum Baſilium Ancyranum, Euſtachium Sebaſtienſem, Eleuſium Cyzicenum, & Leontium ex Imperialibus cubiculariis presbyterum. Hi vbi ad Conſtantium venere, presbyterum quendam Antiochenum Aſphalium, qui Aetii ſtudioſus maxime quaſcunq; voluiſſet res ex ſententia confecerat, compererunt iamiã cum literis Imperatoriis abiturum eſſe. Imperator autem Ancyranorum oratorum poſtulatis cognitis, epiſtolam quam Aſphalius profecturus ſecum laturus fuerat, retractauit, alioque ſcripto Eudoxium condemnauit. Cuius ſcripti hæc fuere verba. *Victor Conſtantius Maximus Auguſtus, ſanctæ eccleſiæ Antiochenæ. Eudoxius non à nobis ad vos miſſus venit: ne quis hoc putet. Longe alia nobis mens eſt quam vt eiuſmodi hominibus faueamus. Quod ſi quum alia, tum hoc ſit aſtute mentiuntur, ſatis manifeſti ſunt, erga * Deum vos arrogantes & verſutos eſſe.* A quibus enim rebus illi ſe libenter abſtineant? qui potentiam aucupantes, vrbes ingreſſi, ex vna in aliam tranſiliunt: & perinde atque coloni quidam ſolum ſubinde mutantes, angulos omnes rerum ampliatũ cupiditate curioſe perſcrutantur, circulatores meri & fraudatores, quos ne nominare quidem fas ſit. Officinæ prauæ & impiæ prorſus factionem eos eſſe, vos quoq; intelligitis. Et ſatis ex verbis ſuis autorem ipſum ſectatoresq; hęreſis huius cognoſcitis. Quorum hoc vnum eſt ſtudium, vt populum deprauent. At verſuti iſti, & ad omnem audaciã prompti, temere iam apud quoſdam vulgare non dubitarunt, nos electione quam ſibi ipſis ſubornarunt, lætari. Quæ quidem ita ab eis dicuntur, qui talia in vulgus efferre conſueuerunt, prorſus vero facta non ſunt. Atq; ipſi nobis in animum reuocate doctrinam illam primam quam de fidei ſententia deliberantes inquiſiuimus, in qua Saluator noſter & filius Dei ſubſtantia patri æqualis declaratus eſt. Verũ boni iſti viri, qui facile quęcunq; eis in mentem venere, de Deo dicunt, eo proceſſere impietatis, vt etiam alia quædam quã res ferat arbitrentur: alioſque ea docere contendant. Atq; ea in capita ipſorum redũdatura eſſe valde perſuaſum habemus. Sed nunc ſatis erit, à Synodis eos & conuentibus arcere. Nam fere eo productus ſcribendo fueram, vt in præſentia dicerem, quæ illi breui paſſuri ſunt, niſi à rabie iſta diſceſſerint. Iſti vero (quid enim nõ inferãt mali?) improbiſſimos quoſq; perinde atq; mandatum haberent, aggregantes: hos inquam hæreſiũ anteſignanos in cleri album referunt, ordinem venerandum tam turpiter dehoneſtantes, non aliter atque eis conceſſum ſit * agere & ferre omnia. Enimuero quis † mortalium omnium iſtos perferat? qui vrbes quidem impietate implent, exilium autem piaculis obtegunt. Vnum illud ſtudio habentes, vt omnibus boni

Kk perpe-

Marginalia:

arte aulica epiſcopatũ Antiochenum inuadit.

* αὐτόματος

† Eunuchorum præcipue Eudoxius Aetianus.

Eudoxius popularium factione ſua eiiciebantur Antiochia cogit: Vranius Tyrius ὁμοούσιον ſimul & ὁμοιούσιον reiicit, Sirmienſis Synodi prætextu.

Ariani Hoſii & aliorũ catholicorum nomine ementitas literas Sirmio ad Orientales dederunt.

Orthodoxi epiſcopi Antiochia ab Eudoxio pulſi. Per Georgium Laodicenſis ad conuentum epiſcoporum Ancyram ſcribit.

Sacrum clericorum album.

Legatio ab eo conuentu ad Imperatorem ea de re mittitur. Ariani tam res ſuas in aula confecerunt, ſed hæ a Conſtantio retractantur.

Conſtantii ad Antiochenos litera contra Eudoxium.

* εἰς τὸ περὶ Θεὸν κορυφ. ἀλαζόν.

Deſcribuntur ambitioſi & in rerum nouarum ſtudio epiſcopi.

* ἄγειν καὶ φέρειν.

† τίς ζῶντων.

perpetuo ſint infeſti. Faceſſat importuna factio & ſanctis inſidere thronis deſinat. Nunc tempus eſt, vt veritatis alumni in lucem prodeant, quique *medii tales hominum mores fugientes dudum metu ſeſe continuere. Iſtorum namque ſapienter inſtituta conſilia in medium producta iam apparent. Sed nihil non quod aggreſſus fuerit perficiet, qui hoſce ab impietate eximet. *Bonorum virorum fuerit maiorum fide viuere, eamque vnam, vt dictum eſt, aſſerere, neque vlterius quidquam anxie nimis & curioſe inueſtigare. Quin & illos admonuerim, vt aliquando tandem ex barathro prorumpentes, animis mutatis, ad ſententiam iſtam accedant, quam diuina præditi ſapientia de Deo rite atque ordine epiſcopi tulere. Tantum ſcilic. paruo momento periculum fuit, vt inæqualitatem aſſerentium opinio oboneret, niſi Imperator ipſe epiſcoporum opera & diligentia interceſſiſſet.

* μόνοι ὅσοι τῶν ἠθῶν ἐκ φυγόντες φῶς κατὰ χρόνου τὸ πάλαι.
* Ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἱερῶν τῇ πίστει τῶν πατέρων στοιχεῖν.

Cap. XXXVII.

De rebus in Sirmio actis: & vt Liberius Romam reuerſus, cum Felice ſucceſſore ſuo epiſcopatum adminiſtrarit, donec paulo poſt è vita Felix exceſſit.

Conſtantius & Arianiſantes epiſcopi Liberium à profeſſione τῦ ὁμοουσίου abducere conantur.

BReui deinde quum Roma in Sirmium Conſtantius rediiſſet, Occidentalibus epiſcopis precantibus, Liberius ex Berœa reductus eſt. Atque in præſentia eorum quos diximus, aliorumque plurimorum Orientalium epiſcoporũ, Imperator ſuadere Liberio vt filiũ non eſſe patri conſubſtantialem opinaretur, tentauit. Egit id quoque Baſilius, & qui cum eo erant: eamq; iẽ illi Imperatori, apud quẽ in magno erant precio ſuggeſſere. Et afficiẽtes, quę vel de Paulo Samoſateno, vel de Photino apud Sirmiũ conſtituta fuerant omnia: & præterea formulam fidei Antiochiæ Encæniis in eccleſiæ conſecratione, ob ὁμοούσιον conſubſtantialis cauſam editam allegãtes, veluti contenderent quidam hæreſin propriam per prætextum & occaſionem conſubſtãtialis inſtituere, in ſententiam ſuam adducere ſtuduere Liberium, & Athanaſium, & Alexãdrum, & Seuerianum, & Creſcẽtem, Africanos epiſcopos. Non minus id quoque conabantur Viſicius & Valens, & Germinius Sirmiẽſis epiſcopus, & qui pręterea ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoque ſeorſim fidei conſcripſit profeſſionem, quę omnes ab eccleſię communione arcebat, qui filium patri non ſecundum ſubſtãtiam & per omnia ęqualem dicerent. Id propterea fecit, quod Eudoxius, & qui factionis eius fuere non ita pridem Antiochiæ propter Aetii hæreſim congregati, quum Hoſii epiſtolã in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, quibus Liberiũ per calumniã traduxerant: perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Occidentales legati rebus ita bene geſtis aſſumpto ſecum Liberio Romam reuerterũt, literas ab epiſcopis Sirmii congregatis ad Felicem Romanæ tum eccleſiæ præfectum, & ad clerum populumq; eccleſiæ eiuſdem afferẽtes: quibus, vt paſtorem ſuũ libenter ſuſciperent, admonebantur. Ambobus porro & Felici & Liberio permiſſum eſt communiter ſacra curare, & munus Apoſtolicum adminiſtrare. Qui quidem cõcordes fuere, & quidquid medio tempore acciderat rerum aduerſarum & triſtium, per amneſtiam & obliuionem aboleuere. Quod namq; admodum bonus vir eſſet Liberius, quodq; pro recta eccleſiæ doctrina Imperatori conſtanter teſtatus eſſet, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vſq; adeo certe vt in eius eiectione per ſeditionem eius cauſa motam res ad cædem proceſſerit. Sed paulo poſt Felix mortuus eſt, & ſolus Liberius epiſcopatum adminiſtrauit. Quod, ſic Deus recte prouidit, eccleſiæ, ita vt decebat, rebus conſulens: ne primaria Apoſtolorum ſedes fœdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus contraheret notam: quæ res ab eccleſiæ conſtitutionibus perquam eſt aliena, diſcordiamque vt plurimum conciliare ſolet. Hæc in Sirmio acta.

Formula profeſſionis fidei Liberii.

Liberius Romam redit.

Duo eodem tempore Romæ epiſcopi concordes.

Felix moritur. Liberius ſolus eccleſiam regit.

Cap. XXXVIII.

Vt inſtitutam Nicomediæ propter Eudoxium & Aetiũ Synodum, motus terræ coortus ſoluerit: & vt tum Synodum in Oriente & Occidente ſcindi atque diuidi placuerit.

ET pulchre conuenire tum Orientalibus cũ Occidentalibus eſt viſum. Res vero aliter ſe habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui propter Aetii & Eudoxii in vrbe Antiochena excitatas res nouas, rurſum Nicææ Synodum cogere placuit. Quum autem Baſilius Ancyranus contra niteretur, quod primũ ibi de fide diſquiſitum eſſet, magis conuenire, vt id Nicomediæ fieret, eſt viſum. Et ex nationibus iam omnibus, qui vel à prudentia, vel ab eloquentia aliquid valerent, epiſcopi eo contendebant. Quũ terræmotus ingens exortus vrbem & ſimul templum nuper admodum conſtructum, ex fundamentis ipſis concuſſit atq; deiecit, multoſq; pro eo atque hoc vel illo quemque loco deprehendit, vel ſeruauit, vel interemit: Cecropius quidem Nicomedienſis, & † alius quidam epiſcopus, paruo momento periculum euaſere. Quæ res fama vbiq; vulgata, epiſcoporum aduentum prohibuit. Atq; illa Nicæam quoq; & Conſtantinopolim, & Perinthum, aliaſq; Thraciæ ciuitates tali caſu euerſas eſſe promulgauerat. Dictum tum eſt, Arſatio cuidam, qui ſub Licinio confeſſionem fidei obierat, mileſque antea & leonum ferarumque aliarum domitor & cuſtos in Imperiali comitatu fuerat, tum autem Nicomediæ in turri præalta pietati ſtudens philoſophabatur, cladem eam diuina viſione reuelatam: eamq; ab eo, ex turri digreſſo, clero populoq; prædictam eſſe. Sed tantum abeſt vt fides ei habita ſit, vt deriſus etiam fuerit, qui caſum tam inexpectatum promulgaret. Illum autem rurſum in locum ſuum conſcendiſſe, ſupinumque in ſolo iacentem, Deum deprecatum fuiſſe. Vbi etiam in ipſo cladis eius impetu, turri ipſa immota & ſtabili permanente, orantis habitu martyr mortu*us* eſt repertus à multis, qui eo concurrerant, vt terræmotum ex loco ſuperiore ſpectarent. a Oraſſe autem eum precatumque Deo eſſe ferunt, vt vitam prius finiret, quam eam vrbis calamitatem videret, in qua Chriſtum cognouiſſet, & eccleſiaſtica philoſophia initiatus eſſet. b Multa is etiam ſupra vim & captum hominum fecit. dæmones nanque eiecit, aliis quoque caſibus afflictos homines re-

Conſtantius Synodũ aliam accerſit.

Terræmotus Nicomediæ.

† Beſphoranum hunc Antiſtitẽ fuiſſe, Sozo. ait.

Arſacius cladem hãc Nicomedienſem prædicit.

Mors Arſacii eſtatica.

Precatio eiuſdem ante mortem.

a Ad ... idẽ modum antea excidiũ Hipponis oraſſe ... Auguſtinus fertur.

b Miracula eiuſdem.

ſtituit

Dæmoniacus quidam manſa ſtrictis Nicomediæ urſorum turbabat, & homines ad conſpectum eius diffugiebant. Vbi at Arſacius accurrit, & Ieſum Chriſtum nominauit, ita conſeſtim dæmonium pulſum eſt atq; miſer ille purgatus, & ad frugem bonam rediit. Sozo. li. 4. ca. 16.

d Terræmotum incendium ſecundum Nicomediæ conſequutum.

e Deliberatio de loco Synodi celebrandæ. Conſilium Seleuciæ Iſaurorum conditum.

ſtituit, & ad ſaniorem mentem multos reduxit. A Et draconem ſiue alterius reptilium generis venenoſam feram viæ publicæ incubantem, & afflatu ſolo viatores necantem oratione, ex latibulo vt ſponte ſua prodiret, & per ſeipſam caput ſemel atque iterum terræ illideret, & ſic tandem rumperetur protraxit. Multi ſane mortales Nicomediæ ruinis ædificiorum interierunt, multi ſibi fugam ſolitudinem & agros conſuluerunt. d Etenim incendii flamma è furnis & balneis officinisque artificum qui ad ignem opus faciunt coorta, & ruderibus decidentium culminum circumcluſa, materiaq; proxima & fumentis, vt fieri ſolet, ei admiſtis, tabulatiſq; reſinam exſudantibus, & ad concipiendum propagandumque ignem commodis aucta, tanta alimenti copia in partes omnes proſerpens, & ad ſeipſam reuertens, veluti vnum (vt ita dicam) ardentem rogum vrbem ipſam effecerat. Quo incendio, quod ex ædibus tranſitus nō pateret, multi ſunt conſumpti. Ergo quoniam Nicomedienſis caſus B epiſcoporum conuentum interturbauit, primum quidem Imperatori, vt Nicææ rurſum congregarentur, placuit. Baſilius autem de eo loco diu multumque deliberauit. e Et ſic in vrbe Nicæna populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porro Marco Arethuſio, Georgio Alexandrino, & Baſilio Ancyrano qui tum Sirmii cum Imperatore in negotio quiſque ſuo agebant, Tarſus Ciliciæ commoda viſa. Vt vero & hæc aliis minus conueniens exiſtimata eſt tandem vt Seleuciæ in Iſauria Synodus ageretur conſtitutum. Atq; hoc ſic decreto, quia ibi aderant Valens Vrſicius, & Eudoxius, qui potiſſimum inæqualitatis opinioni præibant, effecerunt illi, vt epiſcopi eo loco congregati, formulæ fidei ex tempore compoſitæ ſubſcriberent. In qua formula ſubſtantiæ nomen inſertum non erat. Ad hæc in animis ipſi ſecum perpendere, epiſcopos Seleuciæ coactos partim Nicænam fidem, partim Antiochiæ in templi dedi- C cationе profeſſionem editam complexuros, & per æmulationem ardentius defenſuros. Vtranque vero formulam ſubſtantiæ nomen habere, & filium patri per omnia ſimilem diſerte promulgare. Ac ſi in locum vnum epiſcopi conuenirent, omnino eos Arii opinionem, quam ipſi laudantes ſtudio omni ſtabilire conabantur, repudiaturos eſſe, illis minime dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum inſtituunt, vt Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleuciæ congregarentur, vt eo facilius quod agebant perficeretur. Proclivius enim que putabant, paucis quam multis, quod vellent, perſuadere, & patribus ita ſegregatis, ſiquidem poſſent, vtranque etiam Synodum, diſſidio in vtraque inſtituto: ſin minus alteram ſaltem in ſententiam ſuam ſe pertracturos eſſe confidebant, illo prouiſo, vt ne calculis omnium hæreſis eorum damnaretur. Hæc agebant per eunuchum Euſebi- D um, Imperatoriæ tum aulæ præfectum, Eudoxio quam maxime aſſentientem: & alios quoſdam, qui magiſtratus & honores gerentes, & gratia pollentes, ex ſententia omnia perficiebant. A quibus perſuaſus Conſtantius, perinde atque incommodum ſimul & reip. propter graues impenſas, & ipſis epiſcopis propter itineris magnitudinem eſſet, ſi in eodem loco conuenirent, Synodum diuiſit, eamque Arimini & Seleuciæ celebrare iuſſit. Atque in literis ſuis con-

Formula fidei compoſita.

Doloſum Arianiſantium conſilium, vt Orientales epiſcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini congregentur. Eius doli cauſa.

Euſebius eunuchus aulæ Imperatoriæ præfectus.

Conſtantius proceſſum Synodi præſcribit.

A ſtituit, vt pri\[m\]um controuerſia de fidei profeſſione decideretur, deinde de aliis eccleſiaſticis ſanctionibus deliberatio fieret. Tum autem de eis qui per iniuriam exauctorati, & in exilium acti viſi eſſent, in quibus etiam Cyrillus Hieroſolymorum epiſcopus fuit conſultaretur: poſtea de eis quoq; epiſcopis, qui rei agerentur, inquireretur. Permulti enim accuſabantur, & ab Ægyptiis maxime Georgius: quod ſcilicet alienorum bonorum rapinis gauderet, & contumelioſis quibuſdam hominibus delectaretur. Poſtremo, vt per decem delectos legatos ſe de actis ſuis certiorem facerent.

Crimina Georgii Alexandrini epiſcopi.

Cap. XXXIX.

De Ariminenſi Synodo, in qua Occidentales ab Orientalibus diſſenſerunt.

Ariminenſis Synodus.

B Epiſcopi, ſicuti Imperator iuſſerat, conuenere: & primum quidem Arimini Occidentales quadringenti, & aliquot præterea numero. Et qui grauiter in Athanaſium animati \[e\]rant, minime omnium de eo quidquam mouendum eſſe duxere, quod hoc ſic commodius eſſe putarent. Cæterum poſtquam de fide quomodo eam profiteri conueniret, quæſtio propoſita eſt, ibi Valens & Vrſicius, qui primum Arii opinionem defenderant, medio autem tempore libello ſupplici Iulio Romano antiſtiti dato, ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſerant, quemadmodum diximus, temporibus ſeſe & rebus obtinentibus ſemper accommodantes, aliis alia ſicuti fieri ſolet cenſentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas eſſe, vnamq; eam obtinere oportere, quæ non ita pridem Sirmii lingua Romana compoſita, ab ipſo etiam Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoq; de ſententia illius profeſſionem eam approbare, neq; vlterius quidquam curioſius indagare: C vt eo modo omnis diſcordiæ occaſio, verbis nihil ambigui habentibus, quæ ſubtili & accurata exploratione perpenſa eſſet, in formula inſertis, præcideretur. * Longe præſtantius eſſe aſſerentes, cum ruſticitate quadam rectam de Deo tenere opinionem, quam ex Græcorū nugamentis nouis petitis verbis, quæ non intelligerentur indocere vocabula. Quibus illi dictis obſcure mouebant, ſeu potius propalam ὁμοουσίου conſubſtantialis verbum per calumniam reprehenderunt, velut in ſacris literis non expreſſum. Sub hæc verba charta prolata, legi eam poſtularunt, in qua æqualem patri filium ſecundum ſcripturas dicebant: mentionem vero ſubſtantiæ in Deo omnino fieri interdicebant, & pro eo æqualem per omnia filium patri reponi volebant. Hæc porro formula illa erat, quam antea quidem preſſam ſeruauerant, tum vero in lucem proferebant. Eam maxime probabant Germinius & Auxentius, & Caius, & Demo- D philus. Ea lecta, plurimi nihil opus eſſe noua fidei formula eo tempore affirmabant. contentos ſe eſſe profeſſione Nicæna. In præſentia propterea in locum vnum conueniſſe, ſiquid nouatum eſſet, vt id inhiberetur. Et vtcunque ea quę tum lecta eſſent, nihil haberent nouatarum rerum: vt dicerent tamen eos qui ſcriptum id cōpoſuiſſet, atq; vt illi ipſi Arii dogma, q\[ui\]ppe quod turbas vbique in Eccleſiis conc\[it\]a\[uer\]it \[ana\]themati primum ſubiicerent, petebant. Vbi

Vrſicius & Valens veri Protei.

Latinam ei fidei formulam Sirmii compoſitam deſendunt.

[illegible]

Senior & maior pars epiſcoporum in Nicæno Symbolo acquieſcit.

Valens & Germinius petitionem eam repudiarunt, illi formulas hæreticorum, & item Nicænam in medium proferre iuſſere, vt illæ quidem damnatæ reiicerentur, hæc vero autoritate denuo & ſuffragiis Synodi confirmaretur. Et vt de cætero neque diſputatio de fide moueretur, neque Synodus peteretur ſanxerunt. Sufficere enim quæ à maioribus dudum conſtituta eſſent, ea complecti poſteros debere: & perquam abſurdum eſſe nunc demum fidem conſcribere eos qui nuper admodum credere cœpiſſent: & veterum traditionem abolere, per quam & ipſi & patres eorum eccleſias gubernaſſent, ex quibus plures martyriis & obitæ confeſſionis coronis condecorati fuiſſent. Et ii quidem ſic dicta ſententia, antiquitus decretis ſtare, nihilque nouum inducere conſtituerunt: illi autem, Valens ſcilicet, & reliqui, quos paulo ante nominauimus, contra niſi ſunt. Summopere nanq; contenderunt, vt Synodus recens compoſitam Sirmii fidei formulam comprobaret. Tantum autem abeſt, vt patres id facerent, vt etiã Vrſicium, Valentem, eorumq; complices damnationis ſententia exautorarint. Et Synodus profeſſionem Nicænam amplius etiam confirmauit. Ille autẽ damnationem ægre ferentes, ad Imperatorem cõfugere. Porro Synodus ea nõ ſolum formulæ illorum præfationem, ſed ipſam quoq; formulam reprehendit. cuius verba erant. *Compoſita eſt fides Catholica in præſentia Domini noſtri Conſtantii perpetui Auguſti, conſulatu clariſſimorum virorum, Flauii Euſebii & Hypatii, Sirmii ante 11. Kal. Iun.* Ac deinde *Credimus in vnum ſolum & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & conditorem omnium, & in vnũ vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula & ante principium omne, & ante omne quod mẽte concipi & intelligi poteſt tempus, & ante conſiderationem & cogitationem omnem, † ſine perpeſſione ſiue affectione genitũ ex Deo: per quem ſecula condita & omnia facta ſunt. Genitum vero vnigenitum, ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipſum genuit patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit præterquã ſolus qui eum genuit pater. Hũc ipſum vnigenitum filium eius ſcimus nutu paterno adueniſſe cœlitus, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria virgine, & conuerſatum cũ diſcipulis, & omnem œconomiam ſiue adminiſtrationem exequutum, ſecundum paternam voluntatem: crucifixũ, & paſſum, & mortuũ. Qui deſcendit ad inferos atq; res ibi conſtituit: ad cuius conſpectum infernalium portarũ ianitores exhorruerunt. Qui etiam reſurrexit tertia die, & cum diſcipulis conuerſatus eſt. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dextram patris: venturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus vnicuiq; ſecundum opera ſua. Et in Spiritũ ſanctum, quẽ ipſe vnigenitus filius Dei Ieſus Chriſtus ſe miſſurum pollicitus eſt generi hominum, paracletum ſiue cõſolatorem* pro eo atq; ſcriptum eſt: *Vado ad patrem meum, & Rogabo patrem meum, & alium paracletum mittet vobis ſpiritũ veritatis: ille de meo accipiet, & docebit atq; admonebit vos omnia.* Et circa finẽ hoc etiam addidere. *Nomen eſſentiæ per ſimplicitatem a patribus poſitum, non intellectum vero a populis, ſcandalo & offendiculo eſt.* Et quoniam ſcripturæ id quoq; non habent, placitum eſt id tollere, & deinceps nullam omnino eſſentiæ in Deo facere mentionẽ, propterea quod diuinæ ſcripturæ patris & filii ſubſtantiæ prorſus non meminere. Æqualem autẽ filium patri per omnia dicimus, ſicuti ſacræ ſcripturæ & dicunt & docent. Ridiculum porro epiſcopis viſum eſt, Imperatorem quidem perpetuum ſeu æternum nominare, filium autem Dei ſempiternũ vocare nolle: certumq; tempus editæ fidei formulæ præfigere, manifeſta quoq; calumnia ea iudicata eſt aduerſus maiorum fidem. Maxime vero eam Athanaſius criminatus eſt vt alicubi ad ſuos ſcribens oſtendit. Et inſeruiſſem hic confutatoriam † eius epiſtolam, niſi orationis prolixitatem fugiens, ſtudioſis eam inquirendam, atque ex ea rem omnem cognoſcendam, relinquerem. Damnati illi, ſicuti dixi, formulam ſecum ferentes, ad Imperatorem confugere. Concilium vero, decem ad eum legatis Epiſcopis, literis quoq; rem actam declarauit, quæ in hanc formam ſcriptæ fuerant.

Patrum decretorum defenſio.

Nicænam formulam propugnantes, Arianiſantes exautorant.

Condẽnati omnes eam cauſam præcipuam fuiſſe Socr. ſcribit, quod Arianum dogma Arianiſantes damnare noluerint l. 2. ca. 37.

† ἀπαθῶς.

Latina Sirmienſis edi̇tionis fidei formula.

καὶ τὰ ἐκεῖ οἰκονομήσαντα.

οὐσία Subſtantia & eſſentia dicitur Arianiſantes verbũ ſubſtantia ex ſymbolo tollũt. Quomodo formulam iſtã Sirmienſem patres ca-

tholici acceperint.

† Epiſtola iſtius pars ad finem Tomi huius eſt adiecta.

Cap. XL.

Epiſtola Ariminenſis concilii, Conſtantio Imperatori miſſa.

ET Dei iuſſu, & pietatis tuæ mandato, quæ antiquitus conſtituta eſt, credimus. Ariminum nanq; ex omnibus Occidentis vrbibus epiſcopi omnes in locum eundem conuenimus, vt ſimul & fides Eccleſiæ Catholicæ cognoſceretur, & qui aliter ſentiunt manifeſti fierent. Atque vbi rem omnem diu multumque conſiderauimus, faciendum eſſe comperimus, vt quæ fides antiquitus, & quam Prophetæ & Euangelia & Apoſtoli per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imperii tui cuſtodem, valetudinisque etiam tutorem, promulgarunt, eam à maioribus acceptam ſeruemus, & ſeruatam ad finem vſque cuſtodiamus. Et abſurdum nefariumq; eſſe putauimus, quæ recte & legitime à patribus conſtituta, & Nicææ communiter vna cum glorioſiſſimo patre tuo Imperatore Conſtantino deliberata ſunt, ex eis mutare quidquam: quorum doctrina & ſententia ad omnes omniũ hominum aures & animos vulgata peruenit, quæ vna Arii hæreſim expugnauit atq; extinxit: per quam non ſolum ea ipſa, ſed & reliquæ hæreſes ſunt euerſæ: cui omnino vel addere quidquam non tutum, vel adimere etiam periculoſum eſt. Atque ſi alterutrum in ea fiat, licentia aduerſariis detur, vt quod libeat, facere eis liceat. Proinde Vrſicius atq; Valens, quod iamdudum ſuffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à communione noſtra excluſi ſunt. Ad quam tamen admiſſi ſunt, poſteaquam ſe erraſſe cognouerunt: atque vt ad pœnitentiam admitterentur, & noxæ gratiam conſequerentur, orauerunt: id quod ſcriptum eorum atteſtatur. Quapropter vt in gratiam reciperentur, & venia eis delictorum daretur, obtinuerũt. Factum id eo tempore, quum Mediolani Synodus eſt coacta, presbyteris quoq; Romanæ eccleſiæ præſentibus. Norunt illi, eum qui etiam poſt obitum memoria dignus eſt Conſtantinũ, omni adhibita exquiſitiore cura & diligentiore inueſtigatione, fidei profeſſionem, quæ ẽdita eſt, publicaſſe. Poſteaquam autem baptizatus ille, inter homines eſſe deſiit, & ad debitam ſibi quietem translatus eſt, ineptum eſſe ſciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot ſanctos patres confeſſores & martyres dogmatis ipſius autores atque inuentores deſpicere: qui quidem patres, iuxta veterem Eccleſiæ Catholicæ ſanctionem, omnes in eadem ſententia

Litera Synodi Ariminenſis catholica ad Imperatorem Conſtantium.

Fides Nicæna prophetica, euangelica, & apoſtolica eſt.

Excommunicati Vrſicius & Valens.

perſe-

[illegible]: eorumque etiam fidem Deus ad [illegible] pora tran[s]tulit, per Dominum no[strum] [illegible] Chriſtum: cuius beneficio Im[perium] ob[tin]es, rerumque in orbe etiam no- ſtro [illegible]. At ru[r]ſus miſerandi & ærumnoſi illi imp[ii] [illegible] nefarioque auſu, præcones ſeipſos impi[æ] [o]pinionis renunciarunt, & veritatis con- [ſtitutio]nem euertere conati ſunt. Poſtquam e- [illegible] ta[m] [ce]lebratum tuum Synodi concilium [illegible] ſeductionis fraudiſq; ſuæ illi con- [illegible] runt. Contenderunt namq; verſu- ti qu[i]dam tumultuoſe ſeſe ingerentes, nouare [illegible], vbi ſodalitatis impietatiſque eiuſdem [illegible] compertos homines inueniſſent, Germini- [u]m, Auxentium, & Caium, diſſidii & ſeditionis autores: quorum inconſtans doctrina blaſphe- miarum omnium aceruum impietate ſua longe excedit. Vbi vero animaduertere nos non eiuſ- dem hæreſis eſſe, neque prauis opinionibus eo- rum aſſentiri, in concilium ſe noſtrorum inſi- nuarunt perinde atq; aliud quippiam decreturi. Perbreue autem intercesſit tempus, quod eo- rum ſententias in lucem coarguẽs protulit. Ve- rum enimuero ne res Eccleſiæ ſemper eodem affligeretur caſu, turbaque & tumultus prouo- lutus omnes comprehenderet, rutiſſimum vi- ſum eſt, vt quæ antiquitus decreta ſunt, integra atque inuiolata ſeruarentur: atque illi quos di- ximus, à commercio communioneque noſtra ſegregarentur. Quamob cauſam Oratores no- ſtros ad humanitatem tuam miſimus qui eidem conſilii noſtri ſententiam per ſcriptum quoque indicent atq; declarent: Quibus illud quoque præcipue mandauimus, vt ea antiquis legitimiſ- que decretis, veritatis fidem faciant, eamq; con- firment. Declarabunt illi etiam ſanctitati tuæ, minime futuram, ſicuti Vrſicius & Valens di- xere, pacem, ſi quid in legitimis conſtitutionib. immutatum fuerit. Quomodo namque pacem ſeruent, qui pacem ipſam tollunt? Quin con- tentio potius & turba per cœpta eiuſmodi quũ alibi, tum in Romana Eccleſia exorietur. Itaque humanitati tuæ ſupplicamus, vt ſereno vultu reſpicias, benignisque auribus oratores noſtros audias, neque cum defunctorum iniuria noua- re quidquam & mutare permittas, ſed nos in iis quæ a maioribus noſtris definita legitimeque conſtituta ſunt conquieſcere ſinas: quos profe- cto ſolerter & prudenter omnia Spiritus ſancti afflatu egiſſe dicimus. Quæ vero nunc ab iſtis nouantur, fidelibus quidem incredulitatem, in- fidelibus autem ferocitatem afferunt. Supplica- mus præterea, vt Epiſcopos qui in longinquis alieniſq; regionibus degunt, & vel ætatis gran- dioris imbecillitate, vel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona venia redire ad ſuos iubeas, ne Eccleſiæ, Epiſcopis eorum ab eis diſiunctis, diutius in tali ſolitudine perma- neant. Ad hæc inſuper omnia, illud quoque re oramus, vt ne quid adimatur, neue addatur ad ea quæ prius extant, quidquam: ſed vt omnia in- tacta integraque permaneant, ſicuti à patris tui pietate ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata. Ac ne deinceps nos itineris labore affligi, atque alienos longeque diſſitos à parœciis noſtris eſſe permittas: ſed vt Epiſcopi potius cum populo ſuo in pace ſacris epulis & rebus diuinis vacare poſſint, pro tua ſalute, Imperio, & pace orantes, quam tibi diuinum numen largiri dignetur pro- lixam.

Vrſacius & Valens poſt pœnitentiã ab Orthodoxis [illegible] Arianiſmum [relap]ſi.

Commendatio legatorum Synodi, vt iis fides habeatur.

Supplicatio pro Epiſc. exulibus ro[gando] Imperatori.

Legati vero noſtri, & ſubſcriptiones & no- mina Epiſcoporum ſecum ferunt: qui quidem etiam ex ipſis ſacris literis, de ſententia noſtra certiorem facient tuam pietatem. Hæc Epiſco- pi Arimini congregati, ad Imperatorem ſcri- pſere.

Cap. XLI.

De Epiſcoporum Arimini congregatorum cum Imperatore diſſenſione: & de Synodo dolo malo Nicææ quæ Thraciæ ciuitas eſt coacta.

SEd Valens & Vrſacius legatos præuenerunt, & Imperatori rem omnem arbitratu ſuo ex- poſuerunt: ſcriptoq; quod legerant oſtenſo, Sy- nodum apud eum calumnioſe proſciderunt, vt quæ formulam non receperit, cui conſcriben- dæ ipſe affuiſſet. Atq; ille Synodo ſuccenſus, o- ratores, quibus diuturna mora in aula moleſta erat, diem de die diffundens differebat: con- tra autem, quos illi damnauerant, in pre[ti]o ha- bebat. Et vix tandem excuſans ſe, ſcripſit, quod neceſſitate vrgente, vt contra hoſtes iret, [p]er expeditionem eam legatos facile videri non potuerit: Adrianopoli autem redeuntem ſe ex- pectare illos iuſſerit vt ibi ab extremis tumultib. liber per ocium & legationem audiret, & quæ opus eſſent conſtitueret. Addidit & illud, de re- bus diuinis deliberare volentem, negotiis aliis uacuum, animumq; ſincerum atq; quietum ob- tinere debere. Ad quæ Synodus reſcripſit, nihil ſe aliud omnino quam decretum eſſet, etiamſi quidquam præterea ſtatueretur, facturam. Et non modo ſcripſit, ſed id quoq; dicere legatos iuſſit. Inſuper eidem ſupplicauit, vt placide ora- torib. receptis, & quæ dicturi eſſent benigne ac- cipere, & quæ ipſi ſcripſiſſent diligenter cogno- ſceret. Durum etiam quodammodo eſſe ſignifi- runt, ipſo Imperante tot eccleſias tanto tempo- re viuis adhuc epiſcopis orbari. Opusq; eſſe, ſi i- pſi quoq; videretur, prius eos ad eccleſiã quem- que ſuam redire, quam hyems eos opprimeret. Hęc atq; alia hiſce ſimilia, ita vti ſupplices epi ſcopos decebat quũ oratione ad perſuadendũ appoſita per epiſtolam grauem & ſeriam ad cũ ſcripſiſſent, atque ipſe celeriter eis nihil reſpon- diſſet, ſatis diu adhuc ibi morati, deinde ad ſe- des ſuas ſunt reuerſi. Atque quod Epiſcopi qui- dem Arimini congregati, Nicænam confirma- uerunt fidem, ſatis iam conſtat. Quod vero poſt- ea multi formulæ ab Vrſicio & Valente ex Sir- mio allatæ ſubſcripſerint, id quoque declarabi- mus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera eſt Imperatorem occaſione arrepta à Sy- nodo, quaſi non ſua voluntate ſoluta Valenti eiuſque ſectatoribus facultatem permiſiſſe, vt quas vellent in Occidente Eccleſias adminiſtra- rent, omnibuſq; lectam ab eis fidem traderent: & quicunque ſubſcribere illi nollent, ſedibus ſuis deiicerent, atq; alios factionis ſuæ illis ſur- rogarent. Qua poteſtate accepta, illos vi o- mnes, vt quam diximus formulam compro- barent, adortos eſſe: & qui id facere noluiſſent, quamprimũ Eccleſiis expuliſſe. Primumque Li- berium, quod dicto audiens non fuiſſet, vi exa- ctum eſſe.

Quidam ſane ſecundam hanc proſcriptionẽ eius fuiſſe dicunt, alii autem primam, quum ea etiã quæ ſupra de Felice diximus, acta [ſunt]. A[t]

Oratores Synodi Vrſacius & Valens præuenerunt.

Conſtantius erga Oratores non parum benignus.

Summa reſponſi Conſtantii ad Synodum ſcripti.

Alterum literarum Synodi ad Conſtantium exemplum.

Ariminenſis Synodus ſoluitur.

Quomodo [illegible] plurimi Occidentales Epiſc. [illegible] illa ſymbolo Sirmienſi ſubſcripſerint opinio duplex.

Synodus Nicæ in Thracia ab Arianis coacta.

illos rebus ita per Italiam geſtis, eadem per Orientem quoq; facere conſtituiſſe. Et per Thraciam euntes vbi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica perueniſſent, conuentū coegiſſe: fidemq; Arimini à ſe lectam, ex Latina in Græcam linguam conuerſam ſtabilire conatus eſſe: atq; publice ſermonib. ſparſiſſe, formulam eam Nicæ à Synodo vniuerſali rite atque ordine editam confirmatamque eſſe: vt videlicet nominum vicinitate per fraudem ſimpliciores ſcriptum, id perinde atque Nicææ in Bithynia compoſitum eſſet, accipientes, decipere poſſent. Verum calliditatem * cauillationemque eam deprehenſam, in riſum atque ludibrium abiiſſe. Atque hoc ſic nonnulli tradidere. Altera autem opinio fuit. Quum Epiſcopi Arimini congregati, quod Imperator reſponſum differret, quodq; illis redire ad ſua non liceret, macerarentur: qui alteri ſententiæ addicti erant, ſubornarunt quoſdam qui dicerent, non conuenire, quod quidam vnum ſubſtantiæ verbum tantopere propugnarent, vt propterea omnes vbique Epiſcopi per ſeditionem diſſideant. Licere æqualem patri filium dicere, & vniuerſalem orbis contentionem ſopire. Epiſcopos Orientales, niſi ſubſtantiæ nomen tolleretur, conquieturos non eſſe. Hæc quum ab eius ſententiæ ſtudioſis cum verſuta quadam grauitate & vi dicta eſſent, ægre tandem Synodum adductam eſſe, vt Vrſacii & Valentis formulæ ſubſcribendum putaret. Veritos quippe artifices doli iſtius eſſe, ne legati apud Imperatorem Occidentalium epiſcoporum conſtantem quam inde ab initio præſtitiſſent alacritatem, & τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis tollendi cauſam exponerent. Quare illud eos inueniſſe conſilium, vt Oratores in oppido Thraciæ quod dictū eſt Nica diſtinerentur: per cauſæ euiuſmodi obtentum, propter hyemis aſperitatem & itinerum difficultatem, iumenta progredi & viæ laborem ferre non poſſe. Atque in ea interim mora conſtituiſſe, fidem ab ipſis compoſitam ea Latino in Græcum ſermonem tranſlatam ad Orientales mittere Epiſcopos. Sic namque fore quum illi ad ſententiam eorum inclinati eſſent, vt quod ageretur perficerent. Fallaciam vero talem non deprehenſum iri ab eis, qui rem hanc conſideraturi eſſent, conuentum videlicet Ariminenſem inuitum ab ὁμοουσίου conſubſtantialis verbo receſſiſſe: vtpote ab Orientalibus Epiſcopis, qui dictionem eam prorſus reiecissent, coactum. Quod quidem re ipſa falſum erat. Fere enim omnes in Oriente, paucis exceptis, ſubſtantia patri æqualem filium ſunt opinati. Et controuerſia in eo tantum erat, quod partim quidem ὁμοούσιον conſubſtantialem, partim autem ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem filium dicerent. Et quidem in Occidentis partibus acta.

ὀσφίσμα

Cap. XLII.

Quæ mala Ariani intulerint conſubſtantiale colentibus: de Macedonij crudelitate. Quæ etiam mala Nouatiani propter conſubſtantiale acciderint. Vt Macedonius tranſlatis in alium locum Conſtantini reliquiis, tumultum populi concitarit: quam ob cauſam Conſtantius eſt indignatus.

IN Oriente vero priuſquam Synodus Seleuciæ coiret, non minores erant turbæ. Arianę enim hæreſis propugnatores ingenti confidentia ex Imperiali inclinatione concepta, effrenato atq; impotenti erant animo, ſemperq; nouis ſtudebant rebus. Proinde Acacius Cæſarienſis, & Patrophilus Scytopolitanus, Maximo exautorato Cyrillo Hieroſolymitanæ Eccleſiæ curam cōmiſere. Et Macedonius Conſtantinopolim, vicinaſque ei præfecturas & vrbes miſcens turbabat, Epiſcopos eis quos rebus ſuis idoneos eſſe ſciebat, deſignans. Nam Eleuſio Cyzicenam attribuit Eccleſiam, qui antehac loco ſplendido in imperiali aula ſtipendia fecerat. Marathonū autem Nicomediæ ſacrorum antiſtitem creauit, qui Eccleſiæ ipſius diaconus quum fuiſſet, egregium ſe præſtitiſſe virum dicitur, indigentium hominum domiciliis virorumque & mulierum ſcholis extruendis atq; curandis. Et quum amborum iſtorum vita probaretur, affligendis tamen eis qui ὁμοούσιον conſubſtantialem patri filium profiterentur, nimium erant induſtrii: verumtamen ea in re Macedonio diſſimiles. Is etenim non modo crudeliter eos perſequebatur, qui communionem eius vitarent, ſed in vincula quoque conuiciebat inuitos, & iudicibus tradebat. A communione eius abhorrentes, ad eā vi intentata cogebat, multoſque religione præclaros pulſabat, & fuſte ora eorum diducens, vel inuitis ſacra myſteria ingerebat. Qui quidem ingens viſus eſt eſſe cruciatus tormenta alia longe ſuperans. Ad eundem modum & mulieres atque pueros, qui de rebus ſacris nondum inſtituti eſſent aut baptizati, arripiens, ad percipiendas ſanctiores epulas adigebat. Quod ſi quis renueret, aut reſponſaret, cum plagæ, flagra, vincula, carcer, & quæ iis conuenientia ſunt, conſequantur. Cæterum vnius atque alterius exempli eius mentione facta, ſatis omnino erit, quanta Macedonii feritas, eorumque qui cum eo viguere crudelitas fuerit & inhumanitas, oſtendere. Quarundam enim fœminarum quæ eius auerſabantur communionem, mammas arcis & ciſtis compreſſas auulſit. Erant quib. eaſdem corporis partes nunc ouis ad ſummum igne toſtis, nunc ferro candenti adureret inſolitum ſane id exoticumq; ſuppliciū, ab eis qui Chriſtum profeſſi ſunt inuentū, quod ea quæ olim Græcorum tyranni magno ſtudio & ambitione excogitarunt, longe poſt ſe relinquit. Quin multas quoque Eccleſias ſolo æquauit, Imperatoris literas præferens, quæ domos precatorias τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentium ſtatim euertere iubebant. Ex qua cauſa etiam Nouatianorum Eccleſiam, quæ in vico τῶν πελαργῶν, hoc eſt ciconiæ erat, eſt demolitus, quod eos quoque τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſentiri ſciret. Quo tēpore illi egregiū ſtrenuę manus opus edidere, forſitan eos vt eiuſdē ſententiæ aſſertores adiuuantibus τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſoribus. Eccleſia enim illa ab eis quibus hoc commiſſum fuerat, euerſa: illi coacta manu vniuerſi cum coniugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro ſe quiſque afferentes, ſupra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen eſt συκῶν, hoc eſt † fici, à regione vrbi e veſtigio aliam condidere Eccleſiam, eamque ἀνάστασιν, id eſt, vaſtitiem ſiue reſurrectionem vocauere, ex euentu ipſo nomen id ei imponentes. Quam deinceps rurſum Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata

tranſtu-

Turba Eccleſiarum Orientalið. Cyrillus Epiſc. Hieroſolymitanus.

Eleuſius Cyzicenus. Marathonius Nicomedenſis.

Macedon. Conſtantinopolitanus orthodoxorum acer perſequutor.

Horrenda ſæuitia eius exempla in orthodoxos edita.

Nouatiani cum orthodoxis, τὸ ὁμοούσιον pariter profitentur. Horum etiam templa ſicuti & catholicorū Macedon. eſt demolitus, ἀνάστασις & ἀναστασία, vaſtitatem, & per contrariam ſignificationem, reſtitutionem atque reſurrectionem deſignat in vtrang; ſ...

A tranſtulerunt, opere vtroque incredibili celeritate perfecto. Hæc quum à Macedonio ita gererentur, Nouatiani fere & catholicæ Eccleſiæ τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentes, coniuncti atque vniti ſunt, eandem obtinentes ſententiam, atque eiſdem exagitati malis. Pacem nanque inter ſe agebât, conueniebant, orationesq; & alia communicabant, nullo ab Arianis qui eccleſias omnes occupauerât, catholicis relicto templo. Ita conſuetudinis aſſiduitate, & rerum adiectarum æquabilitate, fruſtra illi eſſe, ſi inter ſe diſſiderent exiſtumâtes, ad mutuam communioné erant propenſi. Et perfecta res fuiſſet, niſi multitudinis alacritatem parua quędam inuidia intercedés impediuiſſet: multis morem rurſum vetuſtum retinendum, atq; communionem imperfectam auerſandam, eſſe dicentibus. Eiſdem porro modis Cyzici Eleuſius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi protſus ſuſtulit. Idem qui Mantinii habitabant, & alii quoq; B in Paphlagonia Nouatiani patiebantur. Quos vincere Macedoniani quum non poſſent, Imperatoris opé implorarunt, qui eis † quatuor millia armatorum attribui iuſſit: fore ratus, vt illi inſolito armorum metu cederent atque vincerentur. Verum res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & ſecuribus, aliisque armis vt ſors ferebat correptis, cum militari manu pro ſe quiſq; congreſſi ſunt. Et prælio vtrinq; commiſſo multi quidem etiam ex Paphlagonibus, milites autem fere omnes conciderunt. Quamobrem à multis, popularibus etiam ſuis, Macedonius eſt reprehenſus. Alienauit quoq; ab eo beneuolentiæ ardorem Imperator, neq; adeo bene poſthac erga eum animatus fuit, vtpote qui tot fuiſſet cædium autor. Et quum aliud etiam quiddam accidiſſet, Imperatoris erga eum odium magis eſt auctum. Templum in quo vrna & corpus Conſtantini ſitum erat, ruinam minabatur. Atque vbi cuſtodibus eius & ſacerdotibus C ea de cauſa nó minimus inceſſiſſet metus,* Macedonius Imperatoris oſſa in alium transferre locum volebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas eſſe vociferans, *a* magnũ Imperatorem ita transferre: quod ea res nihil à ſepulchri violatione differret. Cum quibus verbis etiam concordabant dogmatis Nicæni profeſſores, contumeliam Imperatoris tranſlationem eam eſſe putantes. Ad id acceſſit quod de induſtria Macedonio aduerſarentur. Ille autem verbis eiuſmodi contemptis, corpus in templũ transfert, vbi etiam cadauer *b* Acacii martyris eſt ſepultum. Quod quum fieret, ingens eſt populi inter ſe diſſidentis facta concurſatio. Atq; his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primum quidem iniuriam arcentes ſe tuebantur: deinde vero alteri in alteros conuerſi, eo væcordiæ proceſſerunt, vt & eam ipſam ædem ſacram, & proximũ in circuitu locum ſanguine & cædibus compleuerint. Imperator au- D tem in Occidéte adhuc degens, vbi quid de paterno ſepulchro actum eſſet, intellexit, grauiter id tulit animo, & Macedonio, iniuria ab eo affectũ eſſe patrem, qui illum præter voluntatem ſuam transferre auſus fuerit: ipſum quoque cædis tantæ multitudinis cauſam eſſe, denunciauit. Et poſtea ex Occidente ad partes Orientales tranſiit. Et Iulianum patruelem fratrem tum Cæſarem factum, vt prouinciis Occidentalibus præſidio eſſet, in Galliam miſit.

partem tri- plices appel- lati iſta conuenit.

† Sacra Fi- dei tradecto- rum vrbis Conſtanti- nopolitana regionem eſſe, tribuit.

Catholico- rum & No- uatianorũ temporanea communio. Nouatiano- rum perſe- quutio.

† τετρακισχιλίους ἐφόρε. Nic. δὲ τετρακισχιλίους ἀριθμὸν. Soz. vero τετρακισχιλίους.

Soz. vero quatuor millia ponit.

Sozo. τέσσαρα ἀριθμὸν. Nouatiani in ea perſe- quutione Nouatiani Paphlago- nes vim vi repellentes Macedonia- norum ma- num male accipiunt.

* *Macedo- nium multo- rum bonorũ virorum neq; etiam Imperatoris Conſtantij odium erga ſe excitauit, q idẽ è loco ſuo deme Cõ- ſtantini oſſa in aliũ in ſuo transferre.*

b Acacius martyr. Populi tu- multus in tranſlatio- ne ea exor- tus.

Iulianus Caſar in Galliam miſſus.

Cap. XLIII.

De Synodo Seleuciæ congregata, & alia fidei formula quam Acacius promulgauit.

A CÆterum vt Macedonius throno ſuo ſit deturbatus, multorumque malorum exiguam eam luerit pœnam paulo poſt dicam. Nunc ad Synodum Seleuciæ celebratam tranſeo, quam Conſtantius propter viæ difficultatem Ariminenſis æmulam in Oriente agi præcepit. Seleuciæ apud Iſauros centum & ſexaginta epiſcopi conuenere. Cum quibus Leonas fuit qui dudum apud Imperatorem præclarum in aula obtinebat locum. Sub eo fidei diſquiſitionem literis Conſtantius fieri iuſſerat. Affuit ibi quoque Lauricius Iſauriæ generis eius dux mandato ab Imperatore accepto, vt ſi qua in re opus eſſet & illi & epiſcopis adeſſet. Vbi in vnum locum B conuenere, celeresque notarii affuere, quæcunque ibi dicerentur ſcripturi: in primo conſeſſu multi abeſſe comperti ſunt in primis Conſtantinopolitanus Macedonius, Baſilius Ancyranus, & Scythopolitanus, Patrophilus. Hic quidem ægrum ſe eſſe, ille autem ex oculis laborare, atque alius aliud quidquam prætexens: re ipſa vero quod accuſatorum metuerent ora conuentum vitantes. Poſtquam autem propter iſtorum abſentiam, Synodus rerum controuerſarum diſpoſitionem inſtituere detrectauit: Leonas ſic quoque vnumquenque, quod ſibi viſum eſſet, in quæſtionem producere iuſſit. Ita alii primum doctrinam conſtituendam alii in eorum vitam qui inter ipſos rei agebantur inquirendum eſſe cenſuerunt: atque id propter Cyrillum Hieroſolymitanum, & Euſtathium Sebaſtienſem, atque alios protulerunt. Cui rei cauſam etiam Imperatoris literæ, nunc de fide primum, nunc de moribus inquirere iu- C bentes, præbuere. Proinde in verborum contentionem delapſi, alteri alteros male accepere: & rixandi ſtudio in duas diſceſſere partes, quarum alteri Acacius Cæſarienſis præiit & Georg. Alexandrinus, & Vranius Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes ſecum alios triginta & duos, alteri autem Georgius Laodiceæ in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleuſius Cyzici epiſcopus, quos reliquus Synodi cœtus ſequutus eſt. Vicit tamé eorum ſententia, qui primum de fide diſputandũ cenſuerunt, Huc vbi ventum, Acacius formulã fidei Nicęæ editam abrogandam, aliamq; nouam promulgandam eſſe cenſuit. Altera autem factio, quæ etiam numero ſuperior erat Nicænam formulam complectendam comprobandamque eſſe dixit, vt modo vnum τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbum induceretur. Contentio hæc ad veſperam vſque extracta eſt, donec Syluanus Tarſenſis eccleſiæ antiſtes, voce magna, D non opus eſſe exclamauit, aliam fidei ſcripturam componere: ſufficere enim quæ Antiochiæ prius accurate & ſubtiliter dictata eſſent, eam ipſam retinendam eſſe. Quibus verbis commotus Acacius, cum factionis ſuæ popularibus ex conuentu abiit. Qui vero ibi remanſere, Antiochenam fidei profeſſionem tum in conſilio recitari iuſſerunt. Et ſic conſeſſus ſolutus eſt. Poſtridie autem templum diuæ Teclæ ingreſſi, foribus clauſis

Acta Synodi Seleuciæ celebrata.

Leonas Synodo præſi- dens.

Lauric. Iſauriæ dux.

Primus conſeſſus.

Diſceptatio de proceſſu Synodi.

Duæ Synodi factiones.

Contentio de fidei formula.

Antioche- num fidei ſymbolum. Secundus conſeſſus.

ſenten-

ſententiis ſuis quæ lecta fuerant comprobarunt ſeorſimq; ſubſcriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatum ab aliis abſentibus habentes, lectores & diaconi, authorum ſuorum nomine eis ſubſcripſerunt. Quod factum Acacius reprehendit, quæ † occulte gererentur, minus laudanda eſſe, atq; à ſiniſtra ſuſpicione non abeſſe, dicens. Conabatur autem nouam inferre fidem: quam etiam, ſicuti ipſi viſum fuerat, à ſe compoſitam, priuatim principibus viris Leonæ & Lauricio legit, & obtinere maxime contendit. Hæc in ſecundo congreſſu acta. Tertio porro die, iam etiam qui abfuerant præſto erāt, Macedonius Conſtantinopolitanus, & Baſilius Ancyranus. Cæterum Acacius cum factione ſua in conuentum ſe venturum negauit, niſi qui ab ipſis & antea exautorati, & tum accuſati eſſent, conſeſſu exigerentur. Et multa inde coorta rixa, placitum eſt tandem, vt illi ſecederēt, quod etiam eſt factum. Illi n. ceſſere. Statuerunt hoc ſic patres, Acacium cauſam Synodi ſoluendæ fingere rati, vt ſimul & Aetii hæreſis præſenti diſquiſitioni eximeretur, & qui rei agebantur iudicium effugerent: ipſique adeo Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, cauſam non dicerent. Atque vbi illis digreſſis, Acacius cum ſuis introit, Leonas libellum, quem ſibi ab Acacio & populatib. eius datum, non fidei † formulam continere dicebat, exhibuit. Simul enim is & clam & palam eos qui in Synodo aderant oppugnabat, nec minus libellus aperte & clandeſtine lectores infeſtabat. Illis igitur tacentib. & confidentibus quod nimirum fidei formulam eſſe in ſcripto eo putarent: Acacii tum fidei profeſſio eſt publicata, cum præfatione ad hunc concepta modum. *Nos qui Seleuciæ Iſaurorum Imperatoris iuſſu heſterno die (qui dies erat ante 5. Kalend. Octob.) conuenimus, omni ſtudio, in hoc incubuimus, debitam moderationem omnem adhibentes, vt pacem Eccleſiæ conſeruaremus, & de fide grauiter & conſtanter ſicuti Dei amantiſſimus Imperator noſter Conſtantius præcepit, iuxta propheticas & Euangelicas voces tractaremus, & nihil præter ſcripturam in Eccleſiaſticam fidei profeſſionē inſereremus.* Quoniam vero in Synodo nonnulli quoſdam ex noſtris iniuria affecere, quibuſdam ora, non permittentes eos ſententiam dicere, obſtruxere, alios excluſere inuitos: atque eos, quibus dignitas adempta eſt ex variis prouinciis, vel qui contra canones in ordinem Eccleſiaſticum cooptati ſunt, ſecum adduxere, ita vt ex omni parte conuentus turpis repletus ſit: quemadmodum id clariſſimi viri, Leonas Comes, & Lauricius prouinciæ huius præfect⁹, oculis ipſi ſuis conſpexere, propterea profitemur, nos non defugere autoritatem fidei, quę Antiochiæ encæniis ipſis publicata eſt, quam etiam proferimus. Et quamuis patres noſtri tum quæſtionis in præſentia propoſitæ gratia conuenerint, quandoquidem multos τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale præteritis temporibus atq; adeo nunc quoq; perturbauit, & nuper admodum quidam per res nouas inæqualem eſſe patri filium promulgarunt: ea ipſa de cauſa & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale, vt voces à ſcripturis alienas, reiicimus, ἀνόμοιον, hoc eſt, inæquale autē anathemati ſubiicimus, & omnes qui hoc opinantur, alienos ab Eccleſia eſſe cenſemus. Æqualitatem vero filii ad patrem diſerte profitemur, de Apoſtoli ſententia, qui de filio dicit: Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Profitemur porro & credimus in vnum Deum patrem omnipotētem, factorem cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Credimus vero etiam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo genitum citra perpeſſionem omnem ante omnia ſecula, Deum verbum ex Deo, vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, ſapientiam: per quem omnia facta ſunt, quæq; in cœlis, quæq; in terra, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſeculorum ad abolitionē peccati carnem ſumpſiſſe ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris. Qui & reſurrexit, & receptus eſt in cœlos, vt ſedeat in dextra patris venturus rurſum in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus autem & in Spiritum ſanctum quem Paracletum nominauit, & miſſurum ſe poſt abitionem ſuam Apoſtolis promiſit, ſicuti & miſit Saluator & Dominus noſter: per quem & ſanctificat in Eccleſia credentes, & baptizatos in nomine patris & filii & Sp. S. Qui vero pręter hāc fidem aliud quidquam prædicant, eos ab Eccleſia Catholica eſſe alienos. Hæc eſt Acacii formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi ſubſcripſere. Ad quam Sophronius Paphlago Pompeiopolitanus Epiſcopus aperte hæc verba dixiſſe fertur. † Si quotidie voluntatem ſuam exponere, fidei formulam edere eſt, deſtituet nos veritatis ipſius certitudo. Sophronius quidem hoc tum ſic voce magna dixit. Ego v. cenſuerim, ſi & qui ante eos fuere, & qui eos ſunt ſequuti, iidem de Nicæna fidei profeſſione cogitaſſent atq; egiſſent, ſincerum Eccleſię dogma conſeruaturos, & deliramenta omnia longe à ſacris mœnibus abfutura fuiſſe. Ac tum quidem quum alteri alteros accuſantes, plurima & dixiſſent & audiſſent, conſeſſus eſt ſolutus. Quarto congreſſu multa futiliter nugati ſunt. Et Acacius nihil obſtare, quin alia fides ederetur, contendebat, quandoquidem ſemel Nicæna formula mutata eſſet. Semel autem? imo ſæpius etiam. Ad quæ Eleuſius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta eſt, non vt addiſcat quæ prius nouit, neq; vt probatiorem inueniat fidem, quā ea eſt quæ à patribus Antiochiæ eſt promulgata. Nam in eius finibus aſſenſu cōquieſcens, quamuis aliud quidquam ab ea edatur, non tamen vnquam illam relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandem, Eleuſi peſſime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres vocas? Multo n. magis patres te nominare eos cōueniebat, qui Nicææ conuenientes, vna voce τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale promulgarunt: quum quod tempore ſunt vetuſtiores, tum quod qui Antiochiæ coacti ſunt, ab illis ſacrorum munerū functionem acceperunt. Quod ſi iſti patres ſuos reprobarunt, parricidas potius quam patres eos dicas. Quis itaq; tales viros ſequatur? Et illorum fides ſi reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus non poteſt in dubium vocari. Namq; ſi ante iſtos illi Spiritum S. non habuere, qui per impoſitionem manuum maxime venit, neq; iſti omnino inter Epiſcopos & Sacerdotes cenſendi. † Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint? Hiſce verbis quiſquam contra Eleuſium venire potuiſſet. Porro diſputatione progrediente, ad quæſtionem aliam peruenere. Et quoniam in formula ęqualem dixerant, patri filium,

† καὶ ἐν λανθάνουσι λεγόμενα … Tertius conſeſſus.

† Conſulto enim id cælabat, Acacii partibus fauens, Soz. lib. 4. c. 21. Surreptitia in concilio noua fidei formula Acacii Cæſarienſis recitatur.

τὸ ὁμοούσιον & τὸ ὁμοιούσιον repudiantur ἀνόμοιον condemnatur.

Sophronii Pompeiopolitani pulchre dictum.

Socrat. li. 2. c. 40.

† εἰ τὸ ἰδίαν ... Quarta ſeſſio.

Refutatio corum accuſa, qui cor ... patrum decreta abolent.

Impoſitio manuum.

† πῶς γὰρ ... λαβεῖν ... ἔχοντες ... μὴ λαβόντων.

lium, Acacii factio interrogata eſt, quanam re æqualem patri filium profiterentur? Atque illa, voluntate ſola, nõ autem ſubſtantia æqualem dicente: alii omnes etiam ſubſtantiæ æqualem dicendum eſſe confirmabant. Qua de re toto eo die maxima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipſum Acacium, quod ſibiipſi propter variam ſcriptionem in libris ſuis quos edidiſſet, non conſtaret, in quibus prius æqualem per omnia patri filium dixerit, idemque cum ipſis ſenſerit: nunc vero tandem ſubſtantia æqualem eſſe, negaret. Ad quæ ille, neque ex recentioribus, neque ex antiquis quenquam ad ſcriptorum ſuorum rationem reddendam obſtrictum eſſe, reſpondit. Contentione inde maxime gliſcente, poſtremo Eleuſius Cyzicenus: Siquidem Baſilius, inquit, aut Acacius, aut Marcus, per ſe aliquid agant, vel ipſi mutuo ſeſe de quopiam criminentur, nihil id ad Synodum pertinet. Sed neque quæ ipſi de fide ſiue recte ſeu perperam perſcripſere neceſſe habemus curioſius de eis inquirere. Peropus autem eſſe iudico, in profeſſione Antiochena à nonaginta & ſeptem patribus prodita acquieſcere. Si quis autem aliam ſubiicere velit fidei formulam, eum æquum eſſe vt omnes à vera pietate & eccleſia alienum eſſe cenſeant. Hiſce verbis conuentus rurſum ſolutus. Poſtero autem die Acacius & Georgius cũ ſectatorib. ſuis in conuentum venire noluerunt. Atque ipſe Leonas, vocatus quoque non venit. Aperte nanque cum illis ſentiebat, illam præ ſe ferens cauſam, ab Imperatore ſe ad Synodi concordiam conciliandam miſſum eſſe. Quandoquidem vero ita nullo ſeruato ordine inter ſe diſſiderent, nõ facile ei eſſe ad eos accedere. Si vero ipſi vellent, abirent, atque in eccleſia ſedentes nugas agerent. Ita tempus extrahebatur. Et vocabatur quidem cum ſuis in conuentum Acacius. Illi autem certos epiſcopos in Leonæ domum, vbi frequentes ipſi eſſe ſolebant, venire voluerunt, atque inſuper aſſeuerarunt; mandatum ſe ab Imperatore habere, vt alios iudicarent. Sed neque eandem cum aliis fidem profiteri, neque ad obiecta crimina reſpondere ſuſtinuere. Quin etiam ad Cyrilli Hieroſolymitani cauſam audiendam inuitari, quem ipſi epiſcopatu abire iuſſerant, non affuere. Neque enim qui eos cogeret, aderat quiſquam. At alteri illi non modo libere hæc egerunt, ſed Acacium etiam, & quicunque ad eum confugiſſent, quippe qui intentata eis crimina diluere timuiſſent dignitate priuarunt: Georgium ſcilicet Alexandrinum, Vranium Tyrium, Patrophilum Scythopolitanum, & Eudoxium Antiochenum: alios autem excommunicationis canoni ſubiecere, donec de criminibus eis obiectis per cauſæ dictionem ſatisfacerent. Atque id quod de eis actum eſſet parœciæ cuilibet perſcripſere. Et in Eudoxii locum Antiochiæ † Hadrianum ſurrogauere, eccleſiæ Antiochenæ presbyterum: quem confeſtim Acacius comprehenſum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui ſub militari cuſtodia eum tenuere, & poſtea exilio condemnauere. Et res quidem Seleuciæ in Synodo actæ, ſicuti eas compendioſè exponere potui, hunc habuere finem. Qui vero accurate omnia cognoſcere velint, ex ſynodi monumentis ea petant, quæ diſpoſita notarii diligentia ſumma confecere. Rebus ita geſtis, Acacius celeriter ad Imperatorem eſt profectus. Alii vero domum quiſque ſuam ſe receperunt.

Inepta Acacij Cæſarienſis vox

Quinta ſeſſio. Acaciani in conſeſſum venire nolunt. Leonas itidem.

Cyrillus à Synodo ad Imperatorẽ prouocauit, & Imperator prouocationem approbauit, factum hoc contra Eccl. canonis cõſuetudinẽ. Socrat.

Hadrianus deſignatus epiſcopus Antiochenus. Idem in conſilio pol...

Acaciani partim exauctorantur, partim excommunicantur.

† Socrat. habet Anianum.

Cap. XLIV.

De rebus Conſtantinopoli poſt Seleucia Synodum actis. Vt Aetio epiſcopatus abrogatus ſit: & vt qui Seleuciæ congregati fuerant, & ſimul Occidentales Ariminenſi ſubſcripſerint fidei: ac deinceps Conſtantinopoli quinquaginta in Synodo congregati epiſcopi, Ariminenſem fidem comprobarint, quibuſdam illi verbis ab Acacio additis. Catalogus variarum fidei expoſitionum.

IMperator tum ex Occidentis partibus Conſtantinopolim venit, quum proconſulari abolita dignitate, Honoratum primum vrbi præfectum conſtituit. Synodus de communi ſententia, decem ad Imperatorem miſerat epiſcopos, qui Conſtantinopolim venientes, decem quoque alios ex Arimino legatos ibi repererunt, atq; etiam Acacium cum ſuis quæ vellet conficientem beneuolentia principis ſibi per aulæ purpuratos conciliata. erant enim nonnulli eiuſdem cũ eo ſententiæ: quidã ſacris eccleſiæ* donis corrupti, alii illecebris Acacii blãdiuntiarũ deliniti. Non n. vel in conſultando vel in dicendo, contemnendus vir fuit Acacius, & ad res quas inſtituiſſet conficiendas non incommodus eccleſiam quoque celebrẽ adminiſtrabat, & Euſebium Pamphili præceptorem habuerat, cuius etiam epiſcopatum ſortitus fuerat: & quum plurima addiſcere contendiſſet, exiſtimatione ſimul & librorum copia, quos à Pãphilo relictos habebat, alios antecellere iudicat* eſt. Et q̃ talis erat nõ difficile ei fuit, ex ſententia res pleraſque conficere. Sedenim quum ab vtraque Synodo iſthic adeſſent viginti epiſcopi legati, & alii item qui eo ob negociũ forte venerant, de Aëtio in primum concilium habere atque iudicare ſunt iuſſi, multis etiam maiorum gentium Senatoribus præſentibus, quibus Honoratus quem dixi præerat. Poſtea vero in præſentia quoque Imperatoris, quum diſquiſitio denuo fieret, deprehenſus eſt Aëtius admodum in fide hallucinari. Proinde & Imperator, & honores apud eum gerentes, male in eum fuere animati, propter manifeſtã blaſphemiam. Acacius autem cum popularibus ſuis per pœnitentiam reſipuit, ſimulans ſe hæreſim eam primum ignoraſſe. At ille in primis contendens operam dederat, vt princeps obiter & extra ordinem, cauſam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem eſſe argumentis Aëtium putans, ſatiſque idoneum ad eos qui ſecum diſputando congrederentur, vel verborum perſuaſione, vel rationum vi conuincendos, atque ad opinionem ſuam inuitis omnibus confirmandam. Vbi vero cœptũ ei non ſucceſſit, ſcriptũ Arimino allatum in medium produxit, atque id decem illos qui Seleucia venerant epiſcopos recipere iuſſit. Eiſque, quod vehementer reſiſterent, fierique omnino non poſſe dicerent, vt ſubſtantiæ nomen prætermitterent, iuramenti per Dei nomen ſacramento interpoſito, ſe filiũ ſubſtantia inæqualem non profiteri, paratumque eſſe, qui aliter ſentirẽt, eos ab Eccleſia proſcribere, vt Ariminenſi formulæ ſubſcriberent, ſuaſit. Quum vero præter omnem opinionem Occidentales ex Arimino præſto eſſent epiſco-

Decem legati Synodi Seleucenæ ad Imperatorem miſſi Acacius hos præuenit.

** vicinis.*

Conſtantinopoli de Aetii hæreſi agitur.

Error eius deprehenditur.

Acacius reſipiſcit, & Aetij opinionẽ reiicit.

Efficit idẽ, vt Orientales & Ariminenſes legati formula fidei Sirmienſi Arimini lecta ſubſcribant.

Eandē formulā laudat Imperator.

pi, & ſubſtantiæ verbum omitterent, quam plurimi apud eos eſſe eiuſmodi fidei profeſſionem Acaciani dixere. Exiſtimabant namque, ſi ea formula reciperetur, ſubſtantiæ nomine prorſus tacitu, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale quoque in alto futurum ſilentio: quod ſane epiſcopi Occidentales ob Nicænæ Synodi reuerentiam magni faciebāt. Sedenim ipſe etiam Imperator eā formulam apprime laudauit. Reputabat nanque ſecum, quum tot Antiſtites viri Arimini fuerint, non tantopere lapſuros eos fuiſſe, vt temere ὅμοιον hoc eſt, æqualem profiterentur, antea ὁμοούσιον conſubſtantialem profeſſi. Nihil quidem apud ſe, quo ad ſenſum, referre, ſi verbis quæ ſacræ ſcripturæ ignota eſſent, non vſus, nomine eiuſdem efficaciæ, & quod nihil haberet controuerſiæ τῷ ὁμοίῳ æquali ſcilicet, ſententiam ſuam profiteretur. Hæc quum eius eſſet ratio, ſuadere epiſcopis Seleucia miſſis non deſiit, donec & ipſi Ariminenſem formulam cōprobarent. Acacius vero, atque eius ſtudioſi, Conſtantinopoli diutius morantes, Bithynos etiam acciuere epiſcopus in quibus erant, Maris Chalcedonis, atque Vlphilas Gotthorum epiſcopus qui prius Nicænam comprobauerat fidem, deceſſorem ſuū ſequutus Theophilum, qui Synodo Nicænæ interfuerat, & calculo ſuo ſententiam confirmauerat. Et quum quinquaginta Antiſtites conueniſſent, Arimini lectam fidei profeſſionem autoritate ſua ſtabilierunt: illo inſuper addito, ſe deinceps in Deo nequaquam ſubſtantiam aut ſubſiſtentiam nominaturos: & præter eam ipſam, aliam fidei formulam vel antea editam, vel poſtea edendam, non recepturos. Et quamuis hanc prius retulimus, faciendum tamen eſſe duxi, quum id locus poſcere videatur, vt hic quoque quātum fieri poſſet inſererem. Ea cum appendice ſua de verbo ad verbum ſic ſe habet. *Credimus in vnum ſolum Deum, patrem omnipotentem. Et in vnigenitum filium Dei, ante omnia ſecula, & ante principium omne genitum ex Deo, per quem omnia facta ſunt, viſibilia & inuiſibilia: genitum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui eum genuit patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, niſi ſolus qui eum genuit pater. Hunc ſcimus vnigenitum Dei filium, mittente patre, è cælo aduenisse, ſicut ſcriptum eſt, ad abolendum peccatum & mortem: & natum eſſe de Spiritu ſancto, ex Maria virgine, ſecundum carnem, ſicut ſcriptum eſt. Et verſatum cum diſcipulis: & œconomia ſeu functione omni ſecundum paternam voluntatem completa, crucifixum eſſe. & mortuum, & ſepultum. Et deſcendiſſe ad inferos, ipſumq́; Orcum eum exhorruiſſe. Qui & reſurrexit a mortuis tertia die, & verſatus eſt cū diſcipulis. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cælos, & ſedet in dextra patris, venturus die extremo reſurrectionis in gloria paterna, vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius Dominus & Deus noſter ſe miſſurum promiſit generi humano paracletum ſeu conſolatorem, quemadmodum ſcriptum eſt, Spiritum veritatis, quem eis miſit quum receptus eſt in cælos.* Subſtantiæ autem nomen quod ſimplicius à patribus poſitum eſt, & populis non intellectum, ſcandalum ſeu offendiculum attulit: propterea quod & ſcripturæ id non habent, placitum eſt tollere, & eius de cætero nullam omnino fieri mentionem. quandoquidem diuinæ quoque ſcripturæ, nunquam ſubſtantiæ patris & filii meminere. Neque enim ſubſiſtentia de patre & filio & Spiritu ſancto nominari debet. Æqualem autem profitemur filium patri, ſicuti diuinæ ſcripturæ dicunt & docent. Omnes autem hæreſes, & quæ iam antea ſunt damnatæ, & ſi quæ nouæ ſunt ortæ, ſcripto huic promulgato aduerſæ, anathema ſint. Hæc eſt fidei formula primum quidem Arimini, tum vero etiam Cōſtantinopoli lecta. quandoquidem vero nos vix tandem ex formularum fidei labyrintho expediuimus, breuiter iam numerum etiam earū inire viſum eſt. Ac primum quidem profeſſio fidei Nicææ recte eſt dictata. Secunda formula Antiochiæ in dedicatione templi dupliciter eſt prolata. Tertia à Narciſſo ſectatoribusque eius Imperatori Conſtantino iuniori in Gallus eſt exhibita. Ad has quarta Eudoxii acceſſit, quæ in Italiam eſt miſſa. Sirmii tres aliæ editæ, quarum vna Arimini quoque eſt recitata. Octauam Seleuciæ Acacius compoſuit. Nona & vltima Conſtantinopolitana eſt, cui etiam Ariminenſis appendix addita, ne in Deo vel ſubſiſtentia vel ſubſtantia nominaretur. De his ſatis.

Socrat. lib. 2. c. 41. Numerus ſymbolorum ſeu formularum fidei Chriſtianæ.

Theophilus Gotthorū epiſcopus, qui Nicenæ Synodo interfuit.

Formula fidei Sirmiēſis Arimini lecta. Supr. cap. 39.

CAP. XLV.

Vt Acacius & Eudoxius epiſcopatibus priuarint Macedonium, Eleuſium, Baſilium, & Sophronium, non doctrinæ cauſa, ſed propter priuata quadam crimina.

VErum enimuero Acacius & Eudoxius cum factionis ſuæ popularibus ſtudio quoque habuere, quum Byzantii eſſent aduerſæ partis epiſcopis dignitatem adimere: non religionis quidem, ſed aliarum rerum cauſa. Communiter quidem, quod eccleſias perturbaſſent, & ſanctiones earum commutaſſent: ſeorſum autē, vnicuique alii alia crimina intendebant. Atque illi de fidei profeſſione inter ſe diſſentientes in ſententiis exautorationis fidei crimen non inferebant. Et primum Aetium diaconatu priuāt, vt qui turbæ & ſeditionis in eccleſia autor extiterit, diſputationibuſque contentioſe Sophiſtarum more ad oſtentationem cum mala fama, contra Eccleſiæ conſuetudinem & inſtitutum, abuſus fuerit, & eundē in ſcribendo modum ſeruauerit. Hunc quidem ita, non ex animi ſententia ſed vt opinionem multorum abolerent, quod fere omnibus eadem quæ ille ſentire viderentur exautorarunt. Imperatoris autē ira quaſi quodam ſubſidio vſi, quā ille quum aduerſus alios pleroſque, tum maxime in Macedoniū commotus fuerat, propter eas quas diximus ſeditiones & cædes, nec non ob vrnæ cinerum Conſtantini patris tranſlationem. & quod inſuper diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſiſſet, ei quoque dignitatem abrogant. Eleuſio præterea Cyziceno, crimine illo obiecto, q̀ Heraclium quēdam Tyrium, ſacerdotem Herculis Græci Dei in vrbe Tyro manifeſtum impoſtorem, inconſiderate ad baptiſmum admiſſum, in diaconorū quoque ordinem legiſſet, quum quidem eis Chriſtianiſmum tantum ſimularet, & propter impoſturas Tyro profugiſſet: tum autem, quod quum poſtea talem eum eſſe cognouiſſet, nihilo tamē magis ſacro ordine mouiſſet. Præterea

Acacius & Eudoxius Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos non propter fidē ſed alias varias ob cauſas exautorant. Aetio diaconatus adimitur.

Exautoratio Macedonii.

Eleuſii Cyziceni.

quod

quod viros quoſdam à Mari qui tum Conſtantinopoli conuentui iſti affuit, Chalcedone damnatos atque proſcriptos, contra canones ſacerdotali dignitate ornaſſet. Baſilium quoque, qui & Baſilas, vt binominis, dictus eſt, & pro Marcello Ancyranam eccleſiam obtinuit, exautorant, quod hominem quendam præter rationem omnem ad tormenta tradidiſſet, & catenis vinctos longo tempore in cuſtodia habuiſſet. Et quod graues calumnias clericis quibuſdam Antiochenis, Cilicibus, Galatis & Aſianis texuiſſet, quibus indicta cauſa prouinciarum rectorib. traditis mulctæ exiliiq; cauſa extitit. Itẽ quod Diogeni presbytero Alexandria Ancyrã eunti, chartas quas ſecum ferebat abſtuliſſet, eundemq; verberibus affeciſſet. Aliam quoque ei impegere dicam, quod Imperialibus ſcilicet mandatis reſiſtere auſus fuiſſet, quibus præcipiebatur, vt Aetius & alii quidam, ad Cecropiũ, cauſam de criminibus quæ eis obiiciebantur apud eum dicturi, ducerentur. Et quod Hermogeni duci atque etiam Syriæ rectori ſcripſiſſet, quos & quonam locorum deportandos curaret: pro quibus quum Imperator, in patriam eos reducere iubens, ſcripſiſſet, ipſe tamen arte quadam vt aliud fieret effeciſſet, magiſtratibus ſimul & epiſcopis aduerſus. Inſuper quod Sirmii, Germinii clerum, ne cum eo communicaret ad rebellionem concitaſſet: quodque in periurio deprehenſus fuiſſet: quod Illyricis, Romanis & Aphris per literas diſcordiæ & ſeditionis cauſam præbuiſſet: quod ad Africanos ſcribens epiſcopos, Vrſicium & Valentem calumnioſe criminatus eſſet: quod ancillam vinctã falſum contra heram ſuam teſtimonium dicere cõpuliſſet: quod virum cum muliere fœda conſuetudine viuentem baptizaſſet, eidemq; diaconi dignitatem contuliſſet: quod exploratorem quendam itinerum, qui multis necis cauſam attulerat, eccleſia non excluſiſſet: quod ad myſticam menſam coniurationes feciſſet, clerumque ibi iuriſiurandi ſacramento, ne alius alium accuſaret, obſtrinxiſſet, id quod dolo ab eo factum, vt ſcilicet ipſe primam in clero dignitatẽ obtinens, iudicia eo modo effugeret, atque vt Baſilio Ancyrano epiſcopatus adimeretur, cauſæ hæ fuere.

Baſilius Ancyranus.

Euſtathio autem Sebaſtiæ Armeniorum antiſtiti, primum quidem quum presbyter crearetur, quod eum pater eius * Eulalius præiudicio ſuo damnauerit, & eccleſia eiecerit, propterea quod habitu qui ſacerdotem nõ deceret, vteretur. Fuit autẽ Eulalius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. Deinde quod Neocæſareę in Ponto à Synodo iſthic enacta excommunicatus fuerit, propterea quod minus fideliter res quaſdam ſibi cõmiſſas geſſiſſet quã notã ei intulit Euſebius primum Beryti, deinde Nicomediæ, poſtea vero etiã Conſtantinopolis, poſt Paulũ, epiſcopus. Adhæc, quod ei in Synodo Gangrẽſi, propterea quod aliter quam conuenit, & ſenſiſſet, & in eccleſia docuiſſet, epiſcopalis dignitas ſit abrogata. Et quod in Antiochena Synodo periurii fuerit conuictus: quodque conatus ſit ea quæ recte in Melitinenſi conuentu conſtituta fuerãt abolere. Et quũ tot criminibus reus ageretur, iudicis ſibi tamen partes ſumpſerit, alienos à fide alios vocans.

*Euſtathius Sebaſtienſis Socrat. notat * Eulalium lib. 2. c. 43.*

Eortaſium vero Sardis epiſcopatum gerentem dãnarunt, quod epiſcopi Lydii electionem eius nõ approbaſſent. Dracontium autem Pergamenum, quod in Galatia prius eccleſię epiſcopus præfuiſſet: & adẽpto illi epiſcopatu poſteriore, ad priorem quoque eum redire non permiſere.

Eortaſius Sardianus. Dracontius Pergamenus deponuntur Pompeiopolitanus.

Sophroniũ porro Paphlagonem, q auaritiæ ſtudio in eccleſiæ pecuniis quæſtum fecerit: & quod ſemel atque iterum citatus, vix tandem venerit: & quod reſponſo Synodum dignatus non ſit, profanum iudicem per prouocationem appellans. Præter hos Satalenorum epiſcopum Elpidium, vt Baſilii ſociũ, & ordine ſublato confuſionis & turbæ autorem, qui etiam Euſebium quendã, cui Melitinenſis Synodus ſacerdotalem ademerat dignitatem, temere citra inquiſitionẽ in presbyterorum ordinem reſtituerit: & Nectario cuidam, cui propter iuſiurandum violatum, cõmunione interdictum fuerat diaconatum contulerit: & ad honorem eccleſiaſticum eum, cũ nondum iuxta Eccleſiaſt. diſciplinæ morẽ pœnitentiam egiſſet, admiſerit.

Elpidius Satalenus. Satala vrbs Armeniæ.

Neon autem Seleucię pontifex propterea ad epiſcopatũ deponendum eſt damnatus, quod ex compoſito in eccleſia ſua Hadrianum Antiochiæ epiſcopum creari permiſerit: præterea quod nonnullos ſacrarum literarum imperitos, & eccleſiaſticarũ conſtitutionum ignaros, maleq; inſuper viuẽtes, re non deliberata, epiſcopos fecerit: qui deinde pecunias epiſcopali dignitati præferentes, literis ſuis atteſtati ſunt, † malle ſe opes habentes res ſacras curare, quam ſine illis epiſcopatũ gerere.

Neonus Seleucenus.

† ἐγγράφως ὡμολόγησαν ἕλεσθαι ἀντὶ ... ἢ ...

Syluanus autem, quod aliis & Seleuciæ & Conſtantinopoli vecordiæ cauſa, fuerit. Porro Theophilus Caſtabalenorum eccleſiæ antiſtes, quod antea ab epiſcopis Palæſtinæ Eleutheropolis epiſcopus lectus, non ex animi ſententia iurauerit, ſe aliam eccleſiam non eſſe ſuſcepturum.

Cilicia oppidum. Syluanus Tarſenſis. Theophilus Caſtabalenus. Cauſa quur Euſtathius Sebaſtienſis in Synodo Gangrenſi ſit damnatus.

Obſeruandum autem illud q Gangrenſis Synodus Euſtathio Sebaſtienſi, antea quoq; in Cæſarienſi conuentu exautorato, propterea epiſcopatum ademerit, quod multa pręter eccleſiæ conſuetudinem fecerit atq; ſtatuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carniũ cibo abſtinendũ eſſe docuit. vnde factũ, vt multi coniugalem coniunctionem diſſoluerent. Et qui communionem in eccleſia vitarẽt eis in priuatis ædibus vt communicarent ſuaſit: Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis conſtituiſſent, etiam præter dominorum voluntatem libertate donauit. Et quum ipſe ſingularem ſibi & inſolitum philoſophorum more habitũ ſumpſit, tum nouas quoque ſectatoribus ſuis veſtes dedit. Mulieres ne comam haberent, conſtituit. Stata ieiunia auerſatus, Dominicis diebus potius ieiunandum eſſe docuit. In coniugum domibus precationes fieri prohibuit. Ac ſi lacius quiſquã coniugem in matrimonio legitimo habens, presbyter lectus eſſet, eius benedictionẽ & cõmunionem perinde atque piaculum abominandum, deuitare iuſſit. Hæc ille, atq; alia hiſce ſimilia & docuit & egit, quapropter Gangrenſis in Paphlagonia Synodus eũ exautoratũ, cũ inſtitutis ſuis, anathemate quoq; iugulauit.

Cap. XLVI.

Vt etiam Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus epiſcopatu deiectus ſit, & qui in locum abrogatorum ſuffecti. De improbo & importuno ſophiſmate Eudoxii Conſtantinopolitani, & de perſequutione tum ab Acacio profecto.

POſt hos tredecimum damnarunt Cyrillum Hieroſolymitanum, ingenti virtute & ad

Condemnatio Cyrilli

Hieroſolymitani Cyrillia.

populum docẽdum egregium virum: cuius ſcripta ſunt, quæ eccleſia Cyrillia nominat. Vt autem damnaretur, cauſæ illæ fuere: primum quod cum Euſtathio & Elpidio communicauerit, qui Melitinẽſi Synodo, cuius & ipſe potiſſima pars fuerat, aduerſati ſunt. Et quod itidem Baſilium & Georgium Laodicenſem, poſteaquam in Palæſtina epiſcoporum ordine moti fuerant, in communionem receperit. Inſuper quum Hieroſolymorum epiſcopus creatus Apoſtolicum thronum conſcendiſſet, quod de iuriſdictionis Eccleſiaſticæ finibus & iure Metropolitano cũ Acacio Palæſtino decertarit. Qua ex cauſa in mutuum adducti odium, alter alterum quod nõ rectè de Deo ſentiret, eſt criminatus. Acacius enim Arianæ erat ſententiæ, Cyrillus autem τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale laudantes probabat. Eam ob rem male in eum animatus Acacius, epiſcopis Palæſtinis qui ſecum faciebant congregatis, adminiſtratione facturũ ei interdixit: talẽ inſuper maxime præferens cauſam. Fames Palæſtinam affligebat, & plebs in rerum neceſſariarũ inopia ad epiſcopum reſpectabat. Et quum ille neque pecunias neque frumentum haberet, donaria templi & ſacra aulæa vendidit, & quoad potuit penuriam populi eſt ſolatus. Et quidam vir honeſtus donarium ſuum agnouiſſe dicitur, †* veſtem videlicet, qua fœmina ex ſcenicis atque thymelicis quædam amicta erat. Vbi res inquiſita eſt, à mercatore quodam comparatam eſſe, qui ab epiſcopo eam prius emerit compertum eſt. Huius prætextu rei Acacius Cyrillum epiſcopatu abire coegit. Talem quidem condemnationis eius cauſam fuiſſe audiui, ſed non ſatis certe tum, vt mihi videretur, conuenietem: quoniam fames & penuria venditionis cauſa fuere. Quibuſcunque autem Acacius factioniſque eius populares dignitatem abrogauerant, eos etiam omnes Conſtantinopoli expulerunt. Erant autẽ in ea factione decem, qui ſententias talium abrogationum calculis ſuis comprobare noluerunt. Eos in loco certo aſſeruari iuſſere, vt ibi priuati agerent, neque rem diuinam attingentes, neque eorum quidquam quæ epiſcopalis muneris ſunt, agentes, donec condemnationum ſententiis ſubſcriberent. Et niſi intra menſes ſex per pœnitentiã reſipiſcerent & rebus omnibus quæ Synodus conſtituerat aſſentirẽtur, ipſis quoque ademptũ eccleſias, aliiſq; cõmiſſum iri, qui cũ eis conſentirẽt, ſicuti fieri ſolet, minabantur. Hoc vbi cõſtituerunt, cõſiliumq; ſuũ ad exitum perduxerunt, ad epiſcopos vbiq; omnes literas dederunt, vt Ariminẽſem fidei profeſſionem rata cũ adiectione ſua ſeruarent, eamq; ſubſcriptionibus ſuis confirmarent. Aliter ſi facerent, ſolũ exilii cauſa verterent. Ad quę Imperatoris quoque, cœpta eorum cõprobans, acceſſit ſanctio. Certiorẽ quoq; de his Patrophilũ Scythopolitã fecere, qui ſe ſtatim Seleucia ad ſuã contulerat eccleſiam. Et paulo poſt, Eudoxius cum ſectatoribus ſuis, alios aliis in ſedibus epiſcopalibus ſubſtituit. Ipſe quidem Eudoxius primus

Cyrillus in ſumma plebis propter famem penuria eccleſiæ aulæis veſtimentis & donariis venditis, egenis ſubuenit.

Acaciani per vim epiſcopos, qui Conſtantinopoli fuere, ſententiæ aſſentiri coegerunt.

Sententiam ſuam epiſcopis abſentibus inſinuant. Eam Conſtantius confirmat.

Succeſſores damnatorũ epiſcoporũ.

†* *Apud Theodoritum li. 2 cap. 27 ſcriptum eſt. Veſtem iſtam auro contextam, à laudatiſſimo Imperatore Conſtantino magno Macario, epiſcopo Hieroſolymitano, vt ea indutus epiſcopus ſacroſancti baptiſmi perageret ceremonias, donatam eſſe. Eam quum Cyrillus vendidiſſet, & deinceps à mercatore Thymelicus ſaltator emiſſet atque induiſſet, in ipſa ſaltatione eum exanimatum concidiſſe.*

E Macedonio ſurrogatus eſt: Baſilio aũt Ancyrano Athanaſius. Porro Eleuſio ſucceſſit Eunomius, qui etiã hæreſis nominis ſui princeps extitit. Et pro Euſtathio Sebaſtiæ, diuus Meletius eccleſię præfectus. Macedonius Conſtantinopolitano epiſcopatu priuatus, è regione vrbi Orientem verſus in loco cui nomen † *Clauſtra*, diutius degens, ibi aductiſſus Spiritũ ſanctũ blaſphemiã ore minime clauſo euomuit, & male vitã tranſegit. Porro Acacius, & ſectatores eius, Eudoxiũ in poſſeſſionẽ vacuã eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ deduxerunt, longe ab eis quę paulo ante iudicauerant diuerſa ſtatuẽtes. Qui enim nõ ita pridẽ Dracontio epiſcopatũ, ꝙ ex Galatia Pergamum tranſiſſet, ademerant, non animaduerterũt, ſe dũ Eudoxiũ nõ in vnã, ſed iã in alterã eccleſiã transferrent, contraria ſibi ipſis decernere & facere. Porro cũ is eccleſiam recepit, tũ & magnæ eccleſiæ quæ σοφία, hoc eſt, Sapientia, dicitur, Encęnia celebrauit, quindecimo Februarii menſis die.

F Hic ille in throno ſuo conſidens, primũ diuulgatã illã in eccleſia edidit vocẽ: *Pater*, inquiens, ἀσεβὴς hoc eſt, *ſimpliciter accipiatur, impius: aliter, nõ colens, Filius aũt* εὐσεβὴς hoc eſt, *vere pius, & recte colens.* Et tumultu ad talia verba, ſicuti par erat, à populo & ſeditione mota, ne turbam cierent, hortatus eſt. *Pater enim*, inquit, *neminem colit, & ſic* ἀσεβὴς *eſt: Filius vero* εὐσεβὴς *merito eum & recte patrem colit.* His dictis tumultus ſopitus eſt, & magnus ſubſequutus riſus. Atque hodie quoque dictum id ridiculũ habetur. Talibus impuri illi rebus occupati, & cauillationibus eiuſcemodi vſi, eccleſiam ad abſurdas opiniones diſtraxerunt. Omnique prorſus cura & ſtudio & ipſe Eudoxius & Acacius ſummopere in hoc incubuere, vt in obliuionem Nicæna decreta adducerent. Proinde Ariminenſem formulam cum appendice ſua ad loca omnia miſerunt: & qui eam non reciperent, ſicuti dictum eſt, exilio eos perpetuo mulctarunt. Quod † ſane cum facile rem præter

G rationem ſuſceptam perfecturum eſſe videretur, aliarum calamitatum initium præbuit: & non modo eccleſiis, ſed & vrbibus omnibus magnum conciuit motum. Perſequutio namq; quæ nulla in re Græcorum tyrannidi & crudelitati cederet, Romanũ peruaſit Imperium. Quãuis enim, quantum ad corporum ſupplicia pertinet, minor fuerit: probrum tamen ipſum, maiorem grauitatemque eam apud eos qui rem recte putarunt, fecit. Nam & qui perſequerentur, & qui perſequutionem exciperent, eiuſdem erãt eccleſiæ & religionis. Tanto vero id malũ propter fœditatem maius fuit, quanto turpius ciuibus quam aliis infertur bellum: quum quidem id etiam erga exteros facere, epiſcopalis functionis prohiberent ſanctiones. Et res nouæ tũ laudabantur, paulatimq; incrementa ſua capiebãt atque ad mutationem inſolitam ſpectabant: eoque demum præfractę temeritatis peruenerunt,

H vt homines veteres & patrias leges contemnerent, & nouas ſibi pro ſe quiſque conderet. Atque equidem eadem de Deo pleriq; cum turbulentis illis ſentire nolebant, ſed noua identidem quædam dogmata comminiſcebantur, neque ſe ab aliis ſuper aliis nouis rebus inueniendis continere poterant. Talis tum fuit rerum ſtatus.

Macedonius in Clauſtris priuatus habitans.
† ποῦλαι.

Iniquum iudicium.

Inepta & impia Eudoxii Conſtantinopolitani vox, ingreſſu eccleſia primo, acumen & ſolem affectantis Eudoxius & Acacius Nicænum ſymbolum abolere contendunt.

† [illegible]

Eam rem perſequutio grauis catholicorum eſt ſubſequuta.

Ibi hominũ rebus in eccleſia nouis per licentiã ſtudentium.

CAP.

Cap. XLVII.

De Hæreſi Macedonii, & Marathonii Nicomediæ, & Euſtathii Sebaſtiæ epiſcoporum, qui primi contra Spiritum ſanctum blaſphema proferre verba cœperunt, & propterea Pneumatomachi appellati ſunt.

Macedonius namq; etiamſi ante idem cum Eudoxio & Acacio ſenſiſſet, nihilominus tamen ex eccleſia ſua deturbatus non eandem porro quam illi ſequebatur opinionẽ, ſed fidei profeſſionem Antiochiæ primum, poſtea etiam Seleuciæ confirmatam, quam ipſe ſeu potius Marathonius, quem Nicomediæ epiſcopum fecerat, vt quidam putant, ὁμοούσιον, hoc eſt, æquiſubſtantialem appellabat, obtinere debere cenſuit. Verum non id modo egit, ſed etiam in Theologia ſeu diuinitatis ratione exponenda, Spiritũ ſanctum perſonam vnam Trinitatis dicendam eſſe negauit. Ac filium quidem Deum perfectũ, & ſubſtantia patri æqualem eſſe dixit: Spiritum ſanctum autem expertem honoris & dignitatis eiuſmodi ſtatuebat, famulum eum & miniſtrum, Angelicisq; ordinib. paulo præſtantiorẽ eſſe docens. Et in eadem cum eo ſententia erant Eleuſius Cyzicenus, & Sophronius Paphlago & a Euſtathius Sebaſtienſis, qui tamen aliis æquior, neque Deum neque creaturam Spiritum ſanctum dicere maluit. Suffragabantur eis & alii multi, & fere omnes quibus à parte aduerſa dignitas abrogata fuerat. Nec minimam ſecum partem populi in vrbe Conſtantinopolitana, atq; in Bithynia, Thracia, Helleſponto, & aliis vicinis in circuitu populis trahebant. Vita namque & moribus (quos potiſſimum multitudo ſpectare ſolet) probatis erant. In publicum cum grauitate quadam veneranda prodibant. Inſtituta eorum non multum à monaſticis aberant. Et ſermo affectata quadã ſanctimonia mistus, vim ad perſuadendum ſatis accommodatam præferebat. Qualis ſane & Marathonius fuit, qui publicorum vectigalium inter milites ſub ducibus ſtipendia facientes † rationalis, loculis prope refertis, poſtquam eum quęſtum poſthabuit, egenorum publicis domibus curator pręfuit, & ægrotis inſeruiit. Deinde aſceticam ſiue monaſticam quoq; vitam, Euſtathio Sebaſtienſi autore, ſequutus eſt. Inſigne is etiam monaſterium Conſtantinopoli conſtruxit, quod ad lõgum durauit tempus. Tam ſtudioſus vero Macedonii hæreſis fuit, vt pecunia ſua expenſa, propagandam eam curauerit: Marathonioſque populares eius appellandos eſſe, illis pertinacerit. Et vnus ipſe ne prorſus ſecta ea Cõſtantinopoli interiret, obſtitiſſe viſus eſt. Macedoniani namque, ex quo tempore epiſcopatu Macedonius eſt deiectus, neq; eccleſiam neq; epiſcopũ poſtea, eis quos exautoratos paulo ante nominauimus exceptis, donec Arcadius ad imperiũ peruenit, habuere. Siquidem Ariani, omnes qui alterius eſſent quam ſuæ ſectæ, eccleſiis exactos, plurimis etiam aliis malis afflixere. Cæterum iſti non tantum Macedoniani & Marathoniani, verumetiam πνευματομάχοι, hoc eſt, oppugnatores ſpiritus, ſunt nominati. Ac qui eo tempore epiſcopi ſedibus ſuis ſint eiecti, operoſum eſſet omnes recenſere: vt autem breuiter dicam, nulla fere fuit in Romano Imperio gens, quæ calamitatem eam experta non ſit.

Macedonii hæreſis.

Eu'dè ad ſtipulatores. a Euſtathii Sebaſtienſis de Spiritu ſancto opinio. Hæreticorum vita ſanctitas. b Euſtathii Sebaſtienſis verbum: Ego, inquit, neq; Deum ſpiritũ ſanctum nominare cenſuerim, neque creaturam vocare auſus fuerim. Socr. libr. 2. cap. 45.

† ψοφισής. Marathonium Nicomedienſis.

Macedoniani quoq; Marathoniani dicti.

Item πνευματομάχοι.

Cap. XLVIII.

Vt Eudoxio Conſtantinopolim traducto, Meletius ex Sebaſtia Antiochiam ſit translatus: & vt eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit.

Qvum Eudoxius ad Conſtantinopolitani epiſcopatus opes reſpiceret, & iam poſſeſſionem eius obtineret, non parua per ambitionem de Antiochena ſede orta eſt contentio. Quod namque, vt ita dicam, vnuſquiſque epiſcopatum eum ad ſe pertinere putaret, ſeditiones in clero ſimul & populo, vt fieri ſolet, ſunt motæ. Et cuiuſq; opinionis ſectatores, in ea epiſcopatus conſequendi expectatione, ex popularibus ſuis quenquam deligi ſtuduerunt. Ingẽs namq; adhuc in multitudine de dogmate erat diſſidium. Vnde in pſalmodiis quoq; non concordabant: ſed vnuſquiſq; pro ea quam obtinebat opinione, carmina conformabat. Et quum talis eſſet Antiochiæ ſtatus, Eudoxio ſectatoribuſq; eius placitum eſt, in eam vrbem transferre, qui dicendo atque perſuadendo egregius, ſimulq; vitæ conſuetudine laudatus maxime, eiuſdemque antea cum eis ſententiæ ſuffragator fuiſſet, Meletium. Magnam enim conceperat ſpem, fore vt multis eius viri primatus dotibus non ſolum Antiochenos in ſententiam ſuam pertraherent, ſed etiam vicinas circumcirca vrbes, & eos maxime qui à diuo Euſtathio Euſtathiani vocabantur, & fidem Nicænã integram ſeruabant, ſuas ipſi ſibi ſynaxes & conuentus ſeorſim agentes. At enim magnopere opinione ſua ſunt falſi. Et ad Meletium, vbi Antiochiam peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quæ Paulinum ſequuta fuerat, acceſſere. Et alii quidem propter tanti viri gloriam (celebris enim aduentus eius præceſſerat fama) alii autem videndi eius gratia. Quibus quoque ſtudio fuit, ad quam partem inclinaturus eſſet, reſciſcere. Vulgatum quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: ſicuti etiam exitus comprobauit. Ac primum ille quidem vt de dogmate verba faceret, ſecundo loco habuit, † doctrinam autem morum publice coluit. Deinde vero progreſſus, Nicęnam etiam fidem intulit, & ὁμοούσιον conſubſtantiale prædicauit. Fertur ſane quidem, clericum Archidiaconum ad illum quum doceret acceſſiſſe, cauamq; ei manum iniecisse, atque os obſtruxiſſe. Illum autem manu magis quam voce fidei ſententiam indicaſſe, tres aperte digitos extendentem eiſq; rurſum leniter contractis, vnum tantũ directe erigentem. Qua ille re omnib. per imaginem quandam exhibuit, quę ſentiens dicere non potuit. Vbi vero diaconus ore relictu, manũ eius compreſſit: tũ illum ore libero & voce graui diſerte ſententiam de Deo ſuam promulgaſſe, & omnib. Nicęnã fidem commendaſſe: aperte, qui aliter ſentirent, eos à recta opinione aberrare teſtatum. Quũ autem non ceſſaret vel verba faciens, vel manu geſticulans, animi ſui ſententiam viciſſim, vt ſe res dabat, aduerſus Archidiaconi inhibitionem atq; contentionem aſtruere, & concertatio ea inter epiſcopos, perinde atq; pancratiu, hoc eſt, omni certaminu genere & virib. opibuſq; omnib. decertantes, diutius duraret, Euſtathianos lętitia plenos exultaſſe & vociferatos eſſe, Arianos vero pudore atq; ignominia affectos ceſſiſſe. Et eã ob cauſam Eudoxiũ cum ſuis indignabundum, ab eccleſia

Meletius epiſcopus Antiochenus deſignatur, antea quidem Arianus, deinde autẽ orthodoxus.

† ἠθικὴ δὲ διδασκαλία. Meletius ſimul & manus indicio & voce libera trinitatem opportune publice deprædicat.

πολὺ ἐρμηνεύοντο ... Meletius ab Eudoxio proſcriptus. Mox idem reſtituitur.

Mele-

Meletium proſcripſiſſe: eundemque deinde vi ſententiæ ſuæ ſuffragaturum, (ita n. exiſtimabat) & priora dicta correcturum, reſtituiſſe. Nã Meletius Arianorum ſuffragus Sebaſtię epiſcopus creatus, atq; inde rurſum per eoſdem Berrhœam Syriæ translatus fuerat, & Seleuciæ in concilio Acacii fidei formulæ ſubſcripſerat. In Conſtãtinopolitana præterea Synodo affuerat: & cum illis quæ eis placita erant, egerat & ſanxerat atq; ab eiſdem ad Antiochenam ſedem euectus fuerat. Sed illi, vt diximus, eũ reſtituere.

[illegible] à Cõſtantio in exiliũ actus. Euzoius Antiochenus epiſcopus.

Vt autem à recta ſententia deduci minime potuit, Imperator ea re intellecta exilio eum mulctauit: & Euzoio Arii familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, eccleſiã Antiochenam commiſit. Porro qui Meletium ſectati, doctrinam eius laudabant, ab Arianis ſeiuncti, ſuas ipſi ſibi eccleſias & conuentus agebant. Paulini ſiquidem ſectatores, & [Greek] conſubſtãtialis aſſertores, qui Euſtathiani vocabantur, Meletiũ eiuſq; ſtudioſos auerſati ſunt, neq; communionem ſibi cum eis eſſe voluerũt: propterea quod Meletius Arianorum electione epiſcopus factus ſectatoreſq; eius eorundem baptiſmo initiati eſſent. Atq; ita ſane quamuis ſententus eſſent coniuncti, tamen propter ſolam electionis cauſam à ſeipſis ſunt disiuncti. Ita factum, vt in eccleſia Antiochena diſſidium, duabus quæ idem ſentirent partibus intercederet. Eodem tempore Conſtantius Perſas res nouas moliri cognouit, & ſe Antiochiam contulit.

Paulini [illegible] orthodoxi [illegible] Meletianis catholicis Antiochiæ propter Arianam Meletii electionem, nõ communicarunt.

Cap. XLIX.

Vt Acacius Antiochenus etiam verbum æquale ex Ariminenſium fide eximere contenderit: & vt idem, quum præſtare id non poſſet, conquieuerit & de Alexandrino Georgio, vt is Alexandrinis grauis moleſtusque fuerit.

Acaciani [Greek] hoc eſt inæqualo, in formulam fidei inſerere conãtur, in conciliabulo Antiocheno.

Acacius, & populares ſui quieſcere, rurſum non potuerunt: & quum eos rerũ ſuarum pœniteret, priora decreta ſua mutare ſunt aggreſſi. Quam obrem cum paucis Antiochiam venere, atq; ibi Euzoio eccleſiam gubernante, & imperatore præſente, in fidei formula primũ Arimini, deinde Conſtantinopoli edita [Greek], hoc eſt, æqualitatis nomen inducere atq; obolere conſtituerunt. Iam enim non occulte, ſed propalam, citra pudorem, per omnia ſubſtantia ſimul & voluntate inæqualem patri filium, & ex non exiſtentibus genitum eſſe docebant & prædicabant: ſicuti & Arius a principio opinatus eſt. His autem maxime ſuffragabantur, quicunq; Aetii ſententiam comprobarunt: qui primus poſt Arium huiuſcemodi nõ[illegible] in publicum produxit, & libere cum magna cõfidentia promulgauit. Vnde ipſe quidem [Greek], hoc eſt, contemptor Deum: ſectatores autem eius [Greek], hoc eſt, inæquales & † non exiſtentiales, Antiochiæ ab Homouſianis ſeu conſubſtantialis profeſſorib. cognominati ſunt. Qui quidem tum propter Meletium ſegregauerant, vt à me paulo ante dictum eſt. Sed enim Ariani à noſtris interrogati, cur iam, quum antea in profeſſione fidei ſuæ, filium Deum ex Deo dixerint, inæqualem nuoc, atq; ex non exiſtentibus, profiterì auderent? Propterea reſponderunt, quod & Apoſtolus Paulus: *omnia autem ex Deo*, inquit. Proindeq; vnum etiam eſſe rerum omnium filium:

Aetii ſententia & Arii eadem.

† [Greek]

Quã Ariani [Greek] autore Georgio Laodicenſi defenderint.

E ium: & ob eam cauſam in fidei formulis addi illud Secũdum ſcripturas. Huiuſcemodi illi cauillationibus reſponſiones & refutationes ſuas inſtituere. Quarum autor Georgius Laodicenſis fuit, qui non bene loquutiones eiuſcemodi aſſequutus, ſuperiorib. temporibus hæc Origenem inueſtigaſſe, & Apoſtolicas verborum proprietates ſuſius interpretatũ eſſe ignorauit. Cæterum tametſi arroganter iſta in reſponſionibus ſuis iactarent, conuicia tamen multorum tum perferre, & per interrogationes eos vrgentibus ſatisfacere nõ potuerunt. Et quum quod in aduerſarios crimen tegererent, non haberent, cõfirmata denuo quam Conſtantinopoli ediderant formula, conciliabulum ſuum ſoluerunt, & ſe domum receperunt. Eadem hac tempeſtate Athanaſio adhuc latente, Georgius Alexandriæ non eos modo qui diuerſum ab opinione ſua ſentirent, male accipiebat, ſed Græcis quoq; ipſis grauis erat. Nam eos etiam, ſicuti ipſi viſum

Ariani hæc in parte ab Origene refutati.

Georgius Alexandria hominibus omnibus, præter quã Arianis, grauis & moleſtus.

F eſſet opinari atque ſentire volebat, & facere id nolentes perſequebatur: quin vniuerſæ quoq; vrbis eius plebi moleſtum ſe exhibeat: principũ maxime virorum obiurgator, & doctis atq; claris, quod eos contemnebat, nec non multitudini ipſi inuiſus, velut tyrannicus, & qui dominationem ſibi quaſi iure ſuo vendicaret. In primis vero Grecæ ſuperſtitionis cultores exacerbauit, quod eos patriis ſuis ſacris operari, dieſq; feſtos peragere prohibuit. Et militari ex Ægypto adducta manu deorum imagines atq; alia donaria, & quidquid pręterea in templis eorum eſſet ornamenti diripiens abſtulit. Quæ ſane omnia, vt necaretur, cauſam præbuere: ſicuti libro proximo oſtendemus. Cyrillo eccleſia Hieroſolymitana, eo quo ſupra dictum eſt modo, adempta eſt, & Herennio mandata. Cui Heraclius, atq; huic rurſum ſucceſſit Hilarius. iſti namque vſque ad Theodoſii imperium eccleſiam eam adminiſtraſſe traditi ſunt, poſt quos Cyrillus ipſe ſedem ſuam recuperauit.

Hieroſolymitani epiſcopi.

G

Cap. L.

De Imperatoris Conſtantii obitu, & quæ Gregorius Theologus de eo ſcripta reliquerit.

Iulianus ſane Cæſar bello barbaros † ad Rhenum vicit, pleriſq; cæſis, quibuſdam etiam captis. Et quod militibus tum propter moderationis animi & æquitatis obtentũ præclarus eſſe videretur, Imperator Romanorũ ab eis eſt declaratus. Quæ res vbi Conſtãtio eſt renunciata, anxia eum cepit ſolicitudo. Et Antiochię ab Euzoio ſacro tinctus lauacro, exercitum inde aduerſus Iulianum duxit. Atq; vbi ad Mopſocrenas, hoc eſt, Mopſi fontes, quæ inter Cappadociam & Ciliciam ſunt, venit, curis confectus, per apoplexiam vitam finiuit. Qualis autem & H morib. & religione Cõſtantius fuerit, in præſentia commemorarem, niſi vehementiſſimus orator Gregorius Theologus virtutes eius pulcherrime oſtendiſſet. Et quum verbis illius qualis is fuerit declarare liceat, ſuperuacaneũ eſſe duxi, aliter res eius referre velle. In prima igitur in Iulianum inuectiua, veluti reprehendens Cæſarẽ eum creatum eſſe, hęc ad verbum pro Conſtantio refert. *Quid hoc fuit Imperatorum ſanctiſsime, & Chriſti amantiſsime* (prouehor enim oratione, vt te veluti præſentem & hæc audientem incuſem:

Iulianus præclara victoria

† Prope Argentoratum. Eutrop. Apud Pariſios, Ammian.

Conſtantii mors.

De Conſtantio imperatore ex Gregor. Nazianzeno.

quam-

Non ſatis prudenter Conſtãtius Iulianum Cæſarem creauit.

quamuis te longe ſuperiorem reprehenſione noſtra eſſe ſciam, qui ad Deum translatus ſis gloriæ cœleſtis hæres: & tanto longius à nobis receſſeris quãto imperium illud quod cum hoc commutaſti, eſt auguſtius) quodnam hoc cepiſti cõſilium? qui prudentia & animi ſolertia omnes, non modo qui ætate tua, ſed antea quoq; fuere principes, longe ſuperaſti: qui foris finitimas circumcirca regiones à barbaris repurgaſti, & domi tyrannos compeſcuiſti: atq; alios quidem verbis flexiſti, alios autem armis viciſti: & eo ſane vtrunque modo peregiſti, vt alterum in altero nihil tibi afferret difficultatis. Et quum multa ſint bello & armis parta, maiora tamen & illuſtriora, quæ nullo effuſo ſanguine conſtruiſti tropæa. Ad quem vndequaq; legati & ſupplices ex gentibus variis veniebant, quarum nonnullæ iam imperata faciebant, nonnullæ autem factitæ erant. Qui quicquid ſperaſſes, cõfectum tibi iam prope fuit. Adeo manu Dei ad conſilia & actiones omnes es productus. Cuius prudentia quidem magis quam fortitudo, magis vero etiam fortitudo quam prudentia admirationi fuit: amplius aũt quã vtræq; iſtæ laudata pietas.

Conſtãtius princeps Chriſtianiſſimus.

Et paulo poſt: *Quis n. eorũ etiam qui aliqua ſaltem ex parte eum nouerit, neſcit, illum propter veram pietatem, ſummumq; in nos amorem*, & quod nobis omnia voluerit conciliare bona, non tantum contempturum vel omnem generis ſui honorẽ vel imperii partem, verumetiam incolumitatẽ ſalutemque noſtram Imperio ipſo rebusq; ſuis omnibus, atque adeo anima ipſa, qua nihil eſt omnibus hominibus charius & præſtabilius, commutaturum fuiſſe? Nemini ſiquidem vnquam tantus rei alicuius, quantus illi, ardor & amor inceſſit, vt Chriſtiani aucti honeſtatiq; eſſent, & ad ſummam gloriam & potentiã peruenirent. Non enim tot gẽtes imperio eius ſubactæ, non reſpublica ab eo rite gubernata, non ingens pecuniæ vis, non gloriæ amplitudo, non quod regum princeps atque Imperator & eſſet & nominaretur: non aliæ denique res, quæcunque ad hominum felicitatem facere videntur, tantum eum exhilararunt, quantum vt nos quidem per ipſum, per nos autem ipſe, & apud Deum, & apud homines laudem conſequeretur, & conſtãs nobis perpetuaq; permaneret poteſtas.

In Chriſti Seruatoris aduentu Romanorũ auctum Imperium.

Etenim quum alia multa, tum illud præcipue ſublimius, Imperatorieq; magis quam alii multi cõſiderans, optime nouerat, cum Chriſtianorum rebus vna Romanum auctum eſſe imperium: atq; adueniente Chriſto, rerum adminiſtrationem ad vnius principis, quod antea ex omni parte factum nunquã fuerat, ſummã poteſtatem perueniſſe.

Perfecta Roma. Monarchia. Excuſatur Conſtantius quod Arianiſta viſus.

Quam ob cauſam merito ille mihi viſus eſt res Chriſtianorum tantopere ornare, & fouere. Qui etiam ſi dolorem aliquẽ nobis attulit, non id tamen vel per contemptũ, vel cum contumelia, vel vt aliis præ nobis gratificaretur: ſed vt omnes vnũm eſſemus, & idem ſentiremus, nec ita ſectis atque diſſidiis diſſecti atq; disiuncti eſſemus, fecit. Deinde eum aduerſus obtrectatores, qui illi † ignauiam rerumq; imperitiam defuncto criminando obiiciebant, defendens, hęc addit: *Pudendum profecto eſſet, ſi tãto ab eo honore aucti, & tantum vera pietate excelluiſſe eum certo perſuaſi, metu eo ſuo eum non defenderemus: quod præſtare etiam de nobis nihil meritis debemus, qui verbi & veritatis miniſtri ſumus: poſt obitum præſertim eius, quum iam aſſentationis probrum effugimus, & o-*

† Ineptiam

De eo, quod Conſtãtius Iulianum Cæſarem fecerit.

ratio omni ſuſpicione ſuperior eſt. Quis enim nõ ſpectauit, Iulianum, ſi aliud nihil, honore ſaltem accepto, manſuetiorem? Quis vero nõ ex fide earum rerũ quæ ei creditæ ſunt, etiã, præterquam ꝙ conſentaneum eſſet, æquiorem fore? Et ſimul maiorem Cõſtantius Iuliani arrogantione obtinuit animum, nõ tam quod fidem illius magni fecerit, quam quod potentiæ ſuæ cõſilus ſit. Sed cur hoc ſic vrgeo? quum cedens atque victus vincere & argumentis ſuperior eſſe poſſim? Si namq; qui alii credidit malus eſt, quis tandem is fuerit cui creditum eſt? Et ſi mores prauos nõ præuidiſſe, culpa non vacat, quo loco prauitatẽ ipſam ponemus? Verũ enimuero ea res eſt malicia, vt ratione nulla regi & flecti queat: neque fieri poteſt, vt homines improbos meliores quiſquam efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus merito beneuolentior eſſe, & ſi quam malignitatis habuiſſet ſcintillam, eã extinguere debuiſſet, ex eis rebus ad maius excitatus eſt odium: & quo pacto egregia merita atque beneficia, per malam gratiam, in autore ſuo vlciſceretur, circumſpexit. Hæc quidem in priore Inuectiua ille refert. In poſteriore autem hæc ſcribit: Quãdoquidem vero etiã nobis funus eius eſt, qui ante Iulianum è vita exceſſit, inſpiciamus hic quantum duo iſti Imperatores inter ſe differant. Siquidem hoc quoq; aliquid in defunctis vel ad felicitatem, vel ad infelicitatem confert. At noſtri quidẽ funus producitur publico apparatu, auſpicatiſq; ominibus & acclamationibus: noſtris dico, & ſanctioribus iſtis carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus, quibus Chriſtiani obitum pium cohoneſtandum cenſemus. Et corpus ipſum celebri lugentium cõuentu efferent. Quod ſi verba iſta fidem merentur, ad multorum certe hoc quibuſdã referentib. peruenit aures: quum defuncti cadauer Taurum montẽ ſuperaret, vt ad patriam vrbẽ, cognominem eis iſtam & præclaram dico, duceretur, auditam eſſe à quibuſdam ex ſuperioribꝰ locis vocem veluti pſallentium ac producẽtium, Angelicarum opinor poteſtatũ, vt honor iſte pietati illius & quaſi funebre munus datum ſit. Si etenim rectam fidei opinionem loco ſuo mouere viſus eſt, importunitatis erroriſq; purpuratorum eius id fuerit crimen, qui acceptum in poteſtatem ſuam, ſimplicem eius, facilem & procliuem ad pietatem, & minus barathrum & perniciem prouidentem animum, quo vellent, duxere: & certioris inquiſitionis prætextu, zelũ & ardorem in prauitatem conuertere. Sed enim nos communem magis, pietatis ſcilicet & fidei opinionem, & patrem ob oculos & animum, q fundamenta Chriſtianitati imperialis poteſtatis & fidei iecit, ſortemq; quæ in illum dogmatis noſtri conſtituendi incidit, ponentes, ita vt decuit, tabernaculum corpuſq; eius, qui iuſte imperaſſet, & vitam ſancta morte finiſſet, nobiſq; ſummam poteſtatem reliquiſſet, honore iuſto proſequuti ſumus. Vbi autem ad magnã & imperatricem vrbem appropinquauit, quid dicere attinet, vniuerſi exercitus ſatellitũ, & armatorũ ordines, qui tanquã viuo adhuc imperatore affuere: aut ſplendidæ vrbis effuſionem, & omnium qui vel fuere vel futuri ſunt, celeberrimũ occurſum? At ſtrenuus ille & generoſus noua purpura ſeſe venditans, atq; eo nomine, vt conſentaneum eſt ſuperbiẽs, fuit & ipſe pars aliqua honorificæ iſtius pompæ, eandem & dans & re-

Conſeritur funus Conſtantii cum funere Iuliani.

Nocturni & carmina funebria.

Quod in profeſſione fidei hallucinatus ſit Conſtantius, conſiliariorum eius culpa id factum.

Iulianus quoq; Conſtantino pompam exequiis interfuit, ad cogentibus militibus.

cipiens gratiam: & illam quidem inuitus, hanc autem libens, ſicuti dicunt. Copiæ namq; militares omnes, tametſi præſentis eius potentia, vincerentur, plus tamen honoris defuncto habentes, (quandoquidem natura beneuolentiæ affectu recentes ærumnas proſequimur) & amoris miſericordiæq; inclinatione mutuo cōdolentes, eamque ob cauſam minime ſe continentes, quin illum velut Imperatorem honorifice exciperent, apoſtatæ & deſertori perſuadēt, atq; eum ſimul fere cogunt, vt defuncto habitu conuenienti obuiam procederet. Erat autē habitus is, vt diadema de capite deponeret, & demiſſo vultu Imperatori extremum præſtaret officium, eumq; ad ſepulchrum, cum reliquo comitatu in præclarum duorum apoſtolorum templum, qui ſacrum hoc genus & ſuſcepere, & cōſeruant, eoſdem prope cum illis honores percipiens, deduceret. Theologus quidē hæc, & alia plura, in Inuectiuis pro Conſtantio dicit: ne in aliis quidem orationib. ſuis prauitatem illi, ſed ſimplicitatem potius quam leuitatem tribuens. Alii vero hiſtorici eū non recta in religione ſententia fuiſſe produnt: in quibus eſt & Theodoritus Cyri epiſcopus. Ego vero potius propugnatoris veræ pietatis Gregorii magni autorita-

Sepultura Conſtantii

Cur tantopere Gregorius in Inuectiuis aduerſus Iulianum orationibus Conſtantiū laudarit, quem in ſcriptis aliis aliquātum perſtrinxit.

E tem ſequor. Nam quidam tradunt, minime mirandum eſſe, ſi in reliquis orationibus illum leuiter perſtringēs, in Inuectiuis magnificis prorſus exornet laudibus. Ardorem enim, quo aduerſus religionis deſertorem incitatus fuit, ita immutaſſe virum magnum dicunt, vt amicus illi beneuolusque prorſus factus ſit, qui non malicia, ſed ſimplicitate res noſtras aliquantum perturbauit. Quin & illum ſancti eius patris morem fuiſſe volunt, vt grauiſſimas etiam eis noxas condonaret, qui eas ignorantia & lapſu aliquo admiſiſſent. Quod ego quidem rationi conſonum eſſe dixerim: in reb. autem pietatis noſtræ gratificari cuiquam voluiſſe tantum eccleſiæ doctorem, negauerim. Res Conſtantii ſic ſe habuere. mortuus enim eſt, ſicut diximus, ad Mopſi fontes, tertio Nouembris menſis die, vixit annos quadraginta quinque: imperauit autem triginta & octo, cum fratre quidem tredecim, reliquos viginti quinque ſolus. Quos quidem F annos nonus hiſtoriarum complectitur liber: quum à mundo condito a quinquies milleſimus octingēteſimus ſeptuageſimus ſecundus, à Chriſto autem nato trecenteſimus ſexageſimus ſeptimus ageretur annus.

Chriſtianæ animæ in condonādis noxis pietas

Libri huius libra.

a Secundum neotericos 4342.

EPISTOLÆ ATHANASII AD AMIcos de formula fidei in Sirmio compoſita datæ, pars: ſicuti apud Socratem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro 2. cap. 27. *reperitur.*

QVid enim in doctrina veræ pietatis Eccleſiæ Catholicæ defuit, vt iſti nūc de fide diſquirant, & Cōſulatum præſentium temporum verbis ſuis, quæ de fide promulgarunt ſcilicet, adiiciant? Fecerunt ſane Vrſacius, Valens & Germinius, quod neque factum, neque auditum vnquam eſt apud Chriſtianos. Quum namque ſcripſiſſent, quemadmodum ipſi voluerunt, credendum eſſe: Conſulatum & menſem & diem adiecerunt, vt declararent cordatis omnibus, non antea extitiſſe, ſed nunc primum ſub Cōſtantio initium cepiſſe eorum fidem. Omnes etenim illi hæreſim ſuam ſpectantes, ſcripſerunt. Ad hæc, de Domino ſeſe ſcripturos aſſimulantes, alium ſibi nominatim deſignant dominum, Conſtātium. Is enim fuit, qui poteſtatem illis impietatis H præſtitit. Et dixerunt illi Imperatorem ſuum perpetuum, quum filium Dei æternum negent. adeo per impietatem Chriſtū oppugnant. Fortaſſe autem annotādi conſulatus cauſam & occaſionem à ſanctorum prophetarum temporis adſcriptione acceperunt. At ſi hoc ipſum dicere auſi fuerint, inſcitiam ſuam admodum prodēt. Sanctorum namque hominum prophetiæ temporum continent memoriam. Sic Eſaias quidē, & Oſeas, in diebus Oziæ & Iotham, & Achaz, & Ezechiæ: Hieremias autem temporib. Ioſiæ, Ezechiel porro & Daniel ſub Cyro & Dario fuere. Atque item alii aliis annis ſunt prophetati, non iacientes veræ pietatis initium. Ante illorum enim tempora, & perpetua ea fuit. quippe quam ante mundi conſtitutionē Deus in Chri-

G ſto nobis præparauit. Neque fidei ſuæ illi tempora indicarunt: nam & ante ea ipſa tēpora fideles ipſi fuerant. Sed tempora promiſſionū per eos factarū oſtenderunt. Promiſſiones vero de aduentu Saluatoris noſtri præcipue factæ: quibus tanquam acceſſio quædam & ſequela, res in Iſrael & apud gentes futuræ ſunt annexæ. Et tempora annotata non ſunt, ſicuti dixi, quod tum cepiſſet initium fides: ſed vt ipſorum prophetarū ætas, qua illi qui talia vaticinati eſſent, vixere, oſtenderetur. At noſtri iſti ſapientes non hiſtoriam commemorantes, neque futura prædicentes, ſed ſcribentes, PROMVLGATA EST FIDES CATHOLICA, ſtatim Conſulatum adiecerunt, & menſem & diem. Et ſicuti ſancti viri hiſtoriarum & miniſterii ſui tempora declararunt: ita iſti fidei ſuæ tempus annotarunt. Atq; vtinam de ſua ipſorum fide expreſſe ſcripſiſſent. Illi vero in initio fidem allegant, quem confeſſi H non ſunt. Non enim ſcripſerunt, *ita credimus*: ſed *Promulgata eſt fides Catholica*. Itaq; quum conſilii eorum temeritas ſummam declarat impietatem, tum nouum inſolenſque ſcripturæ inuentum Arianum æquat inſtitutum. Atque hoc ita ſcribentes, ſatis docuerunt, tum eos primum credere cœpiſſe, atque ab eo tempore fidem eorum in medium annunciari voluiſſe. Et quemadmodum ſecundum Euangeliſtam Lucam, propoſitum publice eſt decretum deſcriptionis ſiue cēſus agendi, atq; id ipſum decretū prius quidem nō extitit, verum ab eis ipſis dieb. eſſe cœpit à promulgantē vulgatum: inidē & iſti ſcribentes, PROMVLGATA NVNC EST FIDES, oſtenderunt recentem eſſe hæreſis ſuæ ſententiam, nec antehac eam extitiſſe. Quod ſi addunt, *Catholica*: non animaduerterunt, ſe

in

in Phrygom incidere præuaricationem. Ita vt & ipſi perinde atque illi dicant, Nobis primum reuelata eſt, & à nobis initium cepit Chriſtianorum fides. Et ſicut illi Maximillam & Montanum, ſic iſti pro Chriſto Dominum Conſtantium profeſſioni ſuæ inſcribunt. Quod ſi iuxta eorum verba, ab annotato Conſulatu fides initium haber: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipſi quoque de eis facient, qui A ab ipſis de fide ſunt inſtituti, & ante cōſulatum eum obdormierunt? quomodo eos reſuſcitabunt, vt quæ prius docuerunt, in illis abſtergāt: & quæ nunc inuenta ſcripſerunt, eis inſerant? Adeo ſunt imperiti, nihil aliud quam prætextus coofingere ſcientes, coſq; abſurdos & incredibiles, vt qui ſecum ipſi ſtatim ſuam aſferant redargutionem.

* * *

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus.

Cap. I.

De vita & inſtitutione præuaricatoris Iuliani: & vt permiſſione Dei Romanorum Imperator ſit renunciatus.

HVnc finem vitæ Conſtātius habuit: quem quidem non parum, quod aliquid de paterna fidei profeſſione mutauerit, pœnituit. Sed enim quāuis facilitate ingenii & * illecebris religionis abe- piſcopis, io quorum poteſtate fuit, ſeductus ſit, & *Ὁμοούσιον* conſubſtantialis verbum ex fidei ſymbolo, ſub vnionis coniunctiotuſque omnium prætextu ſuſtulerit, ſinceram tamen dictionis eius ſenteotiam eſt profeſſus. Quum etenim Deum Verbum germanum filium & ante ſecula ex patre geoitum dixit, tum certus manifeſtuſque eorum qui creaturam illum vocare auſi fuiſſent, hoſtis extint. Et abſq; eo ꝙ dixim⁹, verum is fuit patris ſui exēplar in reb. omnibus, maxime vero in pietate & Dei cultu, atque in ſimulachrorum erroris & ſuperſtitionis abolitione. Iulianus autem repugnante nemioe, imperium accepit. Poſtquam vero nos in hunc locum hiſtoria ipſa deduxit, paucis de eo, qui fuerit, vnde ortus, & quibus ſtudiis atque inſtitutis ad Imperium peruenerit, eſt exponeudum. Sed paulo altius res repetenda, non vt verborum atque orationis venuſtatem & elegantiam oſtenremus, ſed tenui ſimplicique ſtylo, quem etiam ſacra hiſtoria flagitat, ſicut ab initio propoſitum nobis eſt, res geſtas perſequamur. Cōſtantinus magnus duos habuit fratres, ex vno quidem ſecum patre Conſtante, alia autem matre genitos: Dalmatium, qui alterius Dalmatii pater fuit: & Conſtantium, cuius filii fuere Gallus & Iulianus. Vbi Conſtantinus deceſſit, atque imperium ad filium Conſtantium peruenit, tyrannidem metuens, & genere ſibi propinquos ſuſpectos habens, non bene eos tractauit. Proiode iunior Dalmatius, quum iam Cæſar eſ- B ſet, à militibus cæſus eſt. Et parum abfuit quin & duo iſti perierint. Sed Gallum conſilio cædis morbus exemit, ex quo propediem moriturus eſſe exiſtimatus eſt. Iuliano autem ætas tenerior profuit, quod vix dum octauum attigiſſet annum. Vbi vero ira Imperatoris aduerſus eos deferbuit, primum eis vt in Cappadocia agerent, permiſſum eſt, in loco quodam qui Macellum dictus eſt, non longe à Cæſarea ad Argæū montem ſito, regiam domū, lauacra, hortos & footes perennes habente. Ibi pru eo atque decebat, curati ſunt, diſciplinisq; & exercitiis ætati eicōuenientibus exculti, ſacris quoq; literis à magiſtris & præceptoribus eo vſque docti, vt in album poſtea cleri relati ſint, & ſacros libros populo legerint. Atque illi non verbis modo, ſed & factis ſtudium ardoremq; io religione ſuum oſtenderunt. Nam qui ſacris dignitatibus exornati, atque aliter etiam boni viri, & propter pietatem virtutemq; clarieraot, eos ampliter ho- C noratunt: in ſacris illi etiam ædibus frequentes fuerunt, & martyrum vrnas honoribus & donariis ornatunt & conſectatunt. Atque vt alacritarem ſuam martyribus colendis velut ſpectaculo aliquo exhiberent, honotem ſepulti Mamæ martyris inter ſe, vt id magnifico circūdarent templo, diuiſerunt. Et quum inter ſe, vt par erat, decertarent, & ambo in eo ſe ſplendore & magnificentia ſtructuræ alter alterum ſuperare niteretur, res præter opinionem admiranda accidit. Quæ profecto iocredibilis prope eſſet, niſi qui ibi præſentes eam viderunt, per traditionis ſucceſſionem eam vſq; ad hæc tempora cōſeruaſſent. a Ædificium namq; Galli pulchre & ex arbitrio eius proceſſit, & quotidie ſua incrementa habuit. in ea vero parte quam Iulianus D conſtruebat, partim parietes ipſi iam excitati conciderunt, partim ex ipſis fundamentis ſurſum verſum, velut vis quæpiam aduerſa contra niteretur, cementa & materia alia eiecta, atque in terram tanquam vento valido proſtrata ſunt. Quidam etiam lapides coniungi glutinarique non potuerunt. Admiranda ſane ſpectantibus res viſa, quæ poſterius certius eſt cognita. b Fuere tamen, qui tum quoque in-

Margin notes: * *ἐν λαθραίοις διδασκ.* — *Conſtantius ab epiſcopis ſeductus.* — *Idem patris ſui imitator egregius.* — *Res Iuliani Imperatoris* — *Dalmatius iunior cæſus.* — *Galli & Iuliani educatio & inſtitutio.* — *Idem ſancto Mamæ martyri templum conſtruunt. Socr. li. 3 c. 1 & ad Eutrop. Galli in ionia Ephesi, vbi poſſeſſiones paternas habuit, Iulianum autem Conſtantinopoli, ſub magiſtris & præceptorib. vtrumq; doctū atq; educatū eſſe ſcribunt. Iulianum in lectorū ordinem conſcriptū eſſe & in publicis ecclesiæ conuētibus ſacros libros populo legiſſe, Theodoretus docet li. cap. 2. a Galli ſtructura recte procedit: Iuliani non ... b Cl. Iu-*

Iulianus Chriſtianiſmum ſimulat. Præceptores eius.

tellexere, non ex animo illum religionem colere, ſed metu Imperatoris Chriſtianiſmum ſimulare: & proinde animus gratum acceptumque martyribus cultum acceſſumque ad ſe eius eſſe. Pietatem Chriſtianam Iulianus primum ariolorum conſuetudine adductus abiecit. Remiſſa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deinde Epheſi degebat, in ſcholis ſtudiis operam nauans: vbi etiam paternæ erant poſſeſſiones. Iulianus vero Conſtantinopoli in Baſilica docentes præceptores audiuit: venitque in publico vſus eſt veſtitu, Mardonii eunuchi ductu. Grammaticen enim docuit Nicocles Lacon: Rhetoricen autem Hecebolius, qui tū Chriſtianam complexus fuerat religionem. Prouiderat hoc ſic Conſtantius, veritus ne ad ſuperſtitionem, ſi Græco vteretur magiſtro, declinaret. Et quum diſciplinis diſcendis præclaro eſſet ingenio, & cum multis familiariter viueret, celebrem eſt famam, ad res quoque adminiſtrandas idoneum eum eſſe, conſequutus. Qui & ad Imperium ipſum gerendū optimus eſt iudicatus. Qua de re quum ſermones inualeſcerent, Conſtantius eſt perturbatus. Itaque ex vrbe maxima Nicomediam tráſlatus eſt: vbi ne ad Libanium Syrum Sophiſtam iret, ei eſt interdictum. Eo enim tempore a pædagogis vrbe Conſtantinopolitana expulſus ille, Nicomediç ludum aperuerat, vbi aduerſus pædagogos ſtomachum oſtendens, orationem contra eos prçclaram conſcripſit. Iulianus quum propter religionem Libanii conſuetudinem fugere iuſſus fuiſſet, quod tamen ſummæ ei animi beneuolentia coniunctus eſſet, clam libros eius comparauit, eoſque diligenter imitari ſtuduit. Interea Maximus philoſophus, non Byzantius ille, ſed qui Epheſum patriam habuit, & poſtea à Valentiniano magicarum impoſturarum conuictus, cæſus eſt, Iuliani fama permotus Nicomediam venit: cuius quum in Philoſophia auditor, tum etiam in ſuperſtitione imitator atq; amator acerrimus fuit. Hic illum dicitur non mediocriter ad imperandi libidinem excitaſſe: quum, ſicuti fama vulgatum eſt, ariolorum ſacris initiatum inſtituiſſet, & ad Chriſtianiſmi odium produxiſſet. Quod quia Conſtantium latere non potuit, in grauium rerum ſuſpicionem incidit. Et ſpe ſimul ea, in quam fauſtis auguriis erectus erat, abductus, capite tonſo monachus factus eſt. Ita ille, quē antea reuera receperat, cū ſū falſo prætexuit Chriſtianiſmum. Et occulte philoſophiæ operā dedit: aperte aūt in lectorū Nicomediæ ordinem lectus, ſacras legit literas. Qu[…]rc, eam quam de illo Imperator conceperat, ſuſpicionē aboleuit. Deinde vero eo eſt prouectus, vt ſi qua ars eſſet rerum futurarū diuinatrix, ſcitaretur, neceſſarioq; eam ſibi diſcēdam eſſe putaret. Propterea ſi quem eius rei ſtudioſum cognouit, ſtatim eum ſibi amicum fecit. Et paulatim cum pleriſq; ſuorum ſodalium conſilium in ſuum cōmunicauit. Et tum demum vrbes gloria florentes fore, quaſi diuinans prædixit, quum ipſe ad rerum ſummā perueniret. Ob quā cauſam etiam Nicomedia relicta, Aſiam petiit: & cum eiuſmodi hominum genere cum ibi familiariter viueret, magis atque magis rerum talium ſtudium in eo eſt confirmatum. Porro vbi frater eius Gallus Cæſar factus, & res eum nouas m[…]ri nunciatum eſt, & hic affectati Imperii […]ſpe[…] fuit, & propterea ſub cuſtodia ha-

Οἱ τῆς μαγείας τῶν ἐπιτηδευόντων Niceph. ex τῆς μαγείας … Socr. lib. 3 ca. 1.

Libanius Sophiſta.

Oratio eius contra pædagogos.

Maximus Epheſius philoſophus.

Iulianus monachus factus, propter ſuſpicionem Conſtantii de ſe conceptam. Idem diuinationibus ſtudet addiſcendis.

Imperium ſibi ꝑ diuinationes pollicetur.

E bitus eſt. Cæterum quum pro eo Euſebia Conſtantii vxor precata eſſet, Athenas ad philoſophos eſt miſſus. Et hunc quidem profectionis eius obtendit prætextum, velut Græcis ibi diſciplinis operam nauaturus eſſet. Res autē ipſa erat, vt de rebus, quas ſibi periſequendas ſtatuerat, cum impoſtoribus ageret magis. Atque Athenis agens, vna cum Baſilio & Gregorio ſcholas frequentauit, qui ex indiciis quibuſdam abditam hominis improbitatem mētis oculis deprehenderunt. Et Conſtantius, vt paucis rem explicem, illum inde accitum Cæſarem creauit: & in matrimonium ei a ſorore Conſtantia tradita, in Occidentalem Galliam miſit. Stipendiarii enim milites, quos aduerſus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidente Conſtantius ductos alebat, nulli ei erant vſui. Quin potius barbaro corrupti inſtituto, Gallias vaſtabant: & cum detrimento ipſius, imperio Romano ſubditas vrbes diripiebant. At quod iuuenis adhuc eſſet, nihil ei, quod ſine ducum,

F qui in eius comitatu erant, conſilio ageret, permiſit. Vbi vero illi non recte rem militarem adminiſtrarent, ipſe vt potuit per ſe bellum geſſit, militibus ardorem quēdam indidit, animoſioreſq; ad prçlia committenda & pericula adeunda cohortationibus præmiiſq; ob barbaros cęſos propoſitis reddidit. Quæ ſane res initiū prębuit, vt barbari ſubinde victore inferiores eſſet, ipſe autem & gratia & egregia fama polleret. Atque vbi Conſtantio ducum languorem & ignauiā indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum conſilio & opera, cum hoſtibus prælio ſæpe commiſſo, victoriā fortiter reportauit, eoſq; ad legationem mittēdam coegit. Cæterum illis Conſtantii prætendentibus literas, quibus eos tutiſſimè ad fœdus & ſocietatem belli cum Romanis ineundam inuitabat, ipſe tempus ex induſtria extraxit, & oratorem eorum vbi aliquādiu diſtulit, & ſpem eidē fecit, fœdus acceptum

G à Conſtantio iri, præter expectationem omniū copiis ſuis ᵇbarbaros adortus, maxima victos clade afflixit, † regemq; eorū vinctum ad Conſtantium miſit. Ea victoria ex ſententia potitus à militibus Romanorū Imperator eſt renūciatus. Atque vbi tum Imperatoriæ coronæ copia nō fuit, ex ſatellitibus quidam, torquem quam in collo geſtabat, capiti illius impoſuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddā ingrederetur, coronā inter duas columnas ſuſpenſam, ſicuti mos eſt vrbes exornare, quam aptiſſime in caput prætereuntis decidiſſe. Quæ res per multis pro omine & indicio accepta eſt, Imperii quoq; ſummam ad eū perrenturam eſſe. Illud quoq; ſermonibus vulgatū fuit, ab inſidiante vxore eius Conſtantio bellum id aduerſus barbaros ei mandatum eſſe, vt cum illis manu conſerta interiret. Sed fama ea apud me parum admodum habet fidei. Cur enim Cæſaris

H illi primum dignitatem tribuiſſet, ſororemq; ei nuptui dediſſet? Cur optatis eius, vt ſocordibus alii ſurrogarentur duces, morem geſſiſſet: & qui ad prçlia committenda ſtrenui eſſent, bellumq; recte gererent, miſiſſet, niſi amico & beneuolo in eū fuiſſet animo? Itaq; colligere ſatis licet, bene ei ab initio Imperatorem voluiſſe, & ob id Cæſarē eū declaraſſe. At vbi ille ſe non permittente, Auguſtus eſt renunciatus, vel metuente eum ſibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratrique eius intulerat, vel patem ill[…]s cum ſuo

Euſebia Conſtantii coniux. Iulianus Athenis apud philoſophos, Baſiliū & Gregorium Nazianzenum condiſcipulos habet. Idem Cæſar creatus, in Galliam miſſus eſt.

a Conſtantia ſoror Conſtantii, Iuliani coniux Socrat. Helenam habet.

Iulianus in Gallia recte rem gerit.

Socrat. & Eutrop. legatos inuincula coniectos eſſe aiunt.

b Apud Argentoratum ingentis hoſtium copias fudit. Stabant acerui cadauerū montium inſtar. fluebat cruor fluminū modo, captus rex nobilis Chonodomarus, Ορτ Eutrop.

† Iulianus Imperator à militibus dictus Imperiū eius prodigio deſignatum.

An Conſtantius Iulianum, quod perditum eum vellet, contra barbaros miſerit.

honorem

A b[illegible] ſem moleſte fer[illegible]t[illegible]n, per eos qui di[illegible] ſunt barbaros, poſtea forte inſidias ei ſtruxiſſe. Sed hoc iudicio cuiuſque relinquimus.

Iulianus hoſtes ex Gallia vltra Rhenum fugauit. Ad vnde cim millia Rom. qui iure belli capti ſeruiebant, ab Almanis recepit, Agrippina occupata. Idem cum Almanis eſdem bellum geſſit, & per Hariobaudum tribunum caſtra Herculis, Quadriburgiū, Stiricenſium, Nouſium, Bonam, Antenacum, & Bingium, ciuitates cepit. Sarmatas item & Quados vicit. Oroſ. Ammian.

Cap. II.

Vt præuaricator & apoſtata per Thraciam proficiſcens, Conſtantio defuncto, Conſtantinopolim peruenerit.

Minime philoſophica Iuliani inſtituta. Cõſtantius ignominia ſuggillatus.

AD hunc certe quidem modum Iulianus imperium arripuit. An vero philoſophici inſtituti ſint, quæ mox deinde geſſit, & idipſum in medio cuique diſpiciēdum relinquo. Nā (quod alioqui fieri ſolet) nulla ad Conſtantium adhue B ſuperſtitem, à quo beneficia multa ſe accepiſſe, ſeruatumque adeo eſſe ſciebat, legatione, quę illū excuſaret & defenderet, miſſa, ſtatim eos magiſtratu abire exauctoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorum locum ſufficit, omniaque ad voluntatem tantum ſuam egit. Et Conſtātium ridens, pleriſq; in locis epiſtolas eius recitauit, quibus ille barbaros cōtra Magnentium euocans, in Romanorum ditionē adduxit. Multitudinem quoque arte circumuentam & ab illo alienatam, in partes ſuas pertraxit. Ac derepente ſimulationi quoque illi, qua Chriſtianum ſe eſſe finxit, nuncio remiſſio, dæmonum templa frequentauit & ſacrificans, ſimulacriſque ſeſe dedens, Pontificem ſeipſum vocauit, feſtos Græcorum dies peragere permiſit, & qui ſub poteſtate eius erant ciues ad eundem cultum ſuaſionibus perducere intēdit. Et profecto ciuile ille concitaſſet bellum, & quantum in ipſo ſitum erat, ſanguine fuſo de exuberanti philoſophia eius iudicium factum fuiſſet, niſi Deus, qui omnia, ignota & occulta ratione in melius dirigit, alterū ad C ſe cum nullo aduerſarii ipſius detrimento tranſtuliſſet. Quum enim Conſtantius in Syria excurſiones atq; expeditiones Perſicas compeſceret, illi interea viſum eſt, Illyricum ſine prælio imperio ſuo ſubiicere. Atque aſſimulans ſe ad Conſtantium tendere, veluti culpam, perinde atque inuitus imperii inſignia recepiſſet, deprecaturus, vlterius inde Thraciam verſus proceſſit: & vbi in eius regionis mōtes peruenit, quum poſt vindemiam † Virgiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinarunt, & ros ex aere in ipſum comitesq; eius ita diffuſus eſt, vt gutta quælibet in ſagis illorum crucis formam repræſentaret. Et alii quidem aliter prodigia atq; indicta hæc acceperunt. Verum per vuas immaturas, intempeſtiuum eius minimeq; diuturnum imperium eſt deſignatum. Crux autem Chriſtianorum doctrinam cœleſtem eſſe, omneſq; ea conſignari oportere portendit. Vtrunq; ſane poſte- D rioribus temporibus verum eſſe confirmatū eſt. Iulianus vbi in Thraciæ montanis fuit, Conſtātius extinctus eſſe ad Mopſi fontes dictus eſt. Et ipſe Conſtantinopo[l]im ingreſſus, Imperator eſt ſalutatus. Ibi Conſtantii funus magnifice curauit, atq; id dempto è capite ſuo diademate prodeuntes ſequutus eſt, mortuum cum honore afficiens, cuius vitam infeſtis ſignis petierat.

A Chriſtianiſmo aperta defectio.

Diuina prouidentia Conſtantius ante bellū ciuile mortuus.

† ἀνθεστηριῶνος αὐγούστου μηνός. Profectio Iuliani in Thraciam. Prodigioſe vites poſt vindemiā germinant. † Pleiades Sozo. li. 5. c. 1. Ros, crucis formam in Iulianum decidit. Quid prodigia ea portenderint. Iulianus

A Græci[illegible] ne ſermonibus tum actauit, Iulianum vaticinandi quadam [illegible]tie eam rerum mutationem præuidiſſe, & ob id in Thraciam properaſſe. Quod hercle certum haberi poſſet ſi ſuum ipſe quoque obitum iamiam ei imminentem, qui quaſi in ſomnis imperium tantum deguſtauit, vidiſſet. Eſſet nanque à ſtultitia non alienū, ſi ipſe & Conſtantii mortem, & ſuam in Perſarum finibus cædem proſpectam habens, ſua ſponte ad interitum proſiluiſſet. Hoc quidem non aliud eſt, quam ipſi inconſultam temeritatem & Imperatoriæ artis imperitiam accommodare: Imperium autem Romanorum in tantum conicere periculum, vt id fere totum, aut maxima certe ex parte Perſis ſit ſubditum. Hæc quidem hactenus.

Conſtantinopolis ſuorum Conſtantii curat.

Cap. III.

B *Vt Chriſtianiſmo abiurato, Iulianus idola coluerit: & vt inter ſacrificandum in horrenda ſpectra inciderit.*

IVlianus porro Imperio potitus, tam impudenter & aperte dicitur religionem abiuraſſe, vt ipſum etiam pernegauerit Chriſtum, & ſacrificiis quibuſdā dæmonumq; deteſtandis inuocationibus, & victimarum ſanguine ſacrum abluerit lauacrum, atque ſeipſum à myſteriis eccleſiæ exauctoratum excluſerit: & deinceps nō modo priuatim, ſed publice etiam, quęcunq; Græcis permittuntur ſacra & ſacrificia, eis vteretur. Enimuero ſolemnem ei hoſtiam mactāti, in extis eius crucis ſignum corona circumdatum apparuiſſe dicitur. Quod eis qui illi operā dabant, non paruum incuſſit timorem, Chriſti potentiam doctrinamq; noſtram perpetuo duraturam, ſuſpectam habentibus: quod corona victorię ſignum eſſet, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atq; in ſeipſam deſinens, finem nullum portenderet. At ſacerdos qui ſacro pręfuit, ne ca- C re perturbaretur, illum admonuit: victimam enim nouum quiddam oſtendere, Chriſtianum ſcilicet dogma iam comprimi, & ad ſeipſum reuerti, circulo ne ſicuti prius, finibus nullis cōſtitutis, quocunque vellet loco longe lateq; propagaretur, in anguſtum redactū. Alio item tempore, quum celebre quoddam adytum diuinationis gratia ſubiret, & ſubitu ſeſe horrēda quędam ſpectra ingererent, eius rei propter quam ingreſſus fuerat oblitus (ætate enim prouectiore ad idolorum ſacra ſe contulerat) quod in rebus dubiis & periculoſis crucis ſignaculo tanquam pręſenti auxilio vti conſueuiſſet, veluti diſcrimine circūmuentus ad conſuetum præſidium confugit. Per timorem enim ſe Chriſti ſigno conſignauit, & confeſtim omnia euanuere. Ita res quæ tentata fuerat, infectarum permanſit. Sacri vero antiſtes, quod quid ageret, neſciret: cauſam autem cur dæmones diſparuiſſent, nō ignoraret: *Aufugerunt illi*, inquit, *quod ſignum hoc perinde atque execrandum piaculum odere. Et admonitum illum,* D *vt forti eſſet animo, neque quicquam Chriſtiana vel exhiberet aut cogitaret, rurſum ad ſacrum id duxit.* Chriſtiani vbi hæc audiere, non mediocriter ſunt perculſi. metuerunt enim ſibi: & Imperatorem ſacris eiuſcemodi addictū videntes, in p[illegible] u tionis timorem inciderunt. Et expe[ct]atio [illegible] periculorum periculis ipſis maior fuit. [illegible] aliquandiu iam ęrumnas & calamitate[illegible] d[illegible] diciſſent, vel ſola veterum malorum [illegible]

Iuliani apoſtaſia.

Crux coronata in ſacrificantis extis viſa apoſtata exhibet.

Sacrificuli interpretatio ſinistra portenti expoſitio.

In ipſa idololatria Iulianus ſpectris diabolicis conterritus, ſignaculo crucis ea fugat.

Propter Iuliani defectionem Christiani maximopere ſibi metuunt.

E eos terrens, metu contrahebat. Omnes certe animis conſternati erant, quod tantum Imperatoris eius in religionem odium cernerent, qui antea Chriſtianus fuiſſet, parentibus piis & dogmatis ipſius ſtudioſis progenitus, iuxta eccleſiæ mores & conſtitutiones productus, ſacris literis edoctus, & à ſacerdotibus & epiſcopis educatus. Quapropter tantam illius immutationem inſuſtentabilem fore putabant.

Idololatriã Iulianus quo ad poteſt, conte grum reſtituit.

CAP. IV.

Vt idolorum templis apertis, vetuſta priuilegia & prouentus Chriſtianis ademptos illis dicarit: & quæ Gaza & Cæſarea propter idolorum templa fecerit.

PORRO cum ſolus rerũ potiretur, ſtatim quæcunq; in Oriẽte idolorũ templa reliqua fuere aperuit: & quæ negligẽtius curata fuiſſent, inſtaurari iuſſit. Si quæ autem prorſus diruta eſſẽt, F denuo ea extrui præcepit, aras repurgauit & veteres reditus nobis auferens, illis rurſum ſacrauit. Antiquos vrbium ritus, priſca ſacrificia, & væſanas ineptias renouauit. Neq; eũ puduit publice diis ſacrificare. Et identidem libãs, qui cũ eo eiuſmodi ſacris vacabãt, eos maximis eſt proſequutus honoribus. Rerũ ſacrarum præfectis, ſacerdotibus, & canephoris, quę eũſuetudo priſca tulerat, dedit. Et autoritate ſua eos cõfirmauit: id quod ante Conſtantinum Imperatores quoque alii fecerant. Rebus eiuſmodi vacantibus, immunitatẽ tributorum ſanctione dedit, annonam templorum ſacrorumq; miniſtris donauit: & vt † catharí, hoc eſt, puri ſiue ſacroſancti eſſent, lege lata cauit, & ab aliis hominibus eos ſecreuit: Nili cubitum Serapidi deo reſtituit: & vetuſta præterea patriaque iura, quæ Conſtantinus ciues ſuos ad verã pietatẽ cohortãs, eccleſię Chriſti tribuerat. Vrbibus, quas ſacra Gręcorũ G ſequi cognouiſſet, quas voluere donationes affatim dedit: quas aũt in Chriſti religione ardentiores eſſe ſciret, infeſtus eis fuit, neq; ad eas diuertere voluit. Et perſæpe quũ legationes ad cũ propter caſum aliquẽ qui incidiſſet prouinciales mitterent, preces eorum reiecit. Quod ſane ciuitati Niſibenæ accidit. Quum enim expeditionem aduerſus eos Perſæ ſuſceperunt, & ipſi ea de cauſa Oratores ſuos ad eum miſerunt, nõ modo auxiliũ eis ferre noluit, ſed etiã minatus eſt, ſe vrbem eã oculis ſuis non viſurum: neq; eo venturũ, vt quæ ſacra & deteſtanda eſſet, neq; templa deorum aperire, aut Græcorũ religionẽ ſuſcipere vellet. Et Conſtantienſes in Palæſtina eodem nomine arguens, ciuitatẽ eorũ Gazæis ſubiecit. Conſtantiã nanque, ſicuti ſupra diximus, cum Gazæorum nauale eſſet, & Maiuma vocaretur, Conſtãtinus propter egregium eius in fide Chriſtiana ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Conſtantio dicatã, legibus ſuis vti H per conſtitutionem iuſſerat: minus cõuenire arbitratus, vt ea Gazę ciuitati Græcis ritib. admodũ addictæ ſubiecta eſſet. At vbi Iulianus Imperium eſt conſequutus, Gazæi aduerſus Conſtãtienſes iure egerũt. Quorũ ipſe iudex, ſicuti antea fuerat, ita Conſtantiam iuri Gazæorũ ad viginti ſt[illegible] ab ipſis diſtantẽ, adiudicauit. Conſtantiu quoq; appellatiõnem eis ademit, & portum Gazæ vo[illegible] vnum vtraq, [illegible] præfe[illegible] nq; magiſtratus habuere [illegible] eccleſiæ

Philoſtorgius dicit, Erichthonio regnante, Athenis primum conſtitutum eſſe, vt virgines dignitate præſtantes canistra (aurea) deferrent in quibus erant, quæ ad ſacrificia Panathenaica, & aliis quæ ad ea (?) pro(?)agenda, pertinebant. Dicũtur hæ κανηφόροι, hoc eſt, Caniſtriferæ. Cicer. Habeo Canephoras, Deorum ſimulacra veſtiuit.

† καθαροί.

Iulianus idololatris benignus ſtudioſus, Chriſtianis autẽ infenſiſſimus.

Conſtantiã Palæſtinæ Gazæis ſubiecit.

Gaza portus.

E [illegible] duas eſſe ciuitates oſtendere, vtraque enim ſub ſuo viuit Epiſcopo & clero, & fines ambarũ templa cuiuſq; deſignarũt. Cæterum Gazæorũ quidam epiſcopus poſtea, cũ ſuus apud Maiumites antiſtes deceſſiſſet, hoc egit, vt vtræq; in vnam eccleſiam redigerentur: non æquum eſſe dicens, vt duo eſſent in vna ciuitate epiſcopi. Cui quum Maiumitæ reſiſterẽt, Synodus prouincialis recte rem decidit, & ſuum Maiumiæ epiſcopum legit: conuenire arbitrata, vt qui ſemel à pio Imperatore, propter veram religionẽ primatu ciuitatis iure honorati eſſent, non aliud per impii principis iudicium ſequerentur & facerent. Proinde illæ merito honore, qui ſemel eis datus eſſet, eccleſiæ fruerentur, & res ea loco ſuo immota maneret, atque hoc quidem ſic non longe poſt eſt actum. Eodem annu Cappadocum quoq; Cæſaream vrbem magnam & locupletem, Iulianus è ciuitatum albo expun- F xit, & Cæſaris ei cognomen abſtulit. Primum enim Mazacam eam vocatam, Claudius Cæſar appellatione mutata, nomine ſuo cohoneſtauit. Summo autem ciuitatem eam odio perſequebatur tyrannus, quod propter eximium in Chriſtum amorem & deſiderium maxime celebris eſſet, & vetuſta ſimulacrorum delubra euertiſſet: Iouis ſcilicet πολιούχου hoc eſt, tutelaris, & Apollinis πατρῴου, id eſt patrii. Vbi vero poſtea Fortunæ templum ſunt demoliti, plurimũ tum vrbi ſuccenſuit, & Græcos non adeo multos eam incolentes incuſauit: ac ſi quid diuinus perferendum ſit, tum ferendum pro fortuna fuiſſe, eis obiecit. Trecentas ſane auri libras ab eis qui ſines vrbis eius coluere, vi exegit. Clerũ autem omnem muneribus & miniſteriis militaribus in ea regione attribuit: quod quum ſumptibus oneroſum, tum ignominia contumelioſum exiſtimatum eſt. Et Chriſtianis omnibus tributo impoſito, vrbe ea perinde atque vico aliquo eſt vſus. Iure quoque iurando interpoſi- G to, minatus eis eſt, niſi quamprimum templa deorum reſtituerent, quicquid poſſet calamitatis ciuitati ſe illaturum, & poſtremo capita etiam ablaturum eſſe Galilæis: ſic enim per contumeliam Chriſtianos nominauit. Atque ille minas eiuſmodi ad rẽ cõtuliſſet, niſi fatalis neceſſitas morte eum præueniſſet. Neque ab initio per miſericordiam humaniorem ſe erga Chriſtianos exhibuit, minusque grauiorem veteribus perſecutoribus: ſed quod nihil momenti Græcorum ſuperſtitioni conſtituendæ, Chriſtianorum intolerabilia etiam ſupplicia afferre quin etiam dogma noſtrum maiora per ea capere incrementa ſciret. Ingens enim ex eo Chriſtianis acceſſit gloria, quod ex eis multi fortiter mortem ſibi ubeundam duxerint. Præterea vero laudem eam nobis inuidit. Et à tormentis quidem & igne, & ferro, & pelagi vndis abſtinuit, neque viuos vel in barathrum coniecit, vel in terra defodit, quæ alii ante eum perſecutores H fecerant, quod hæc neceſſario animi ſententiã non mutarent: cohortationibus vero & perſuaſionibus multitudinem ad impietatem pertrahendam eſſe cenſuit. Eo modo facile ſe ſuperiorem fore, & quod vellet effectũ iri eſſe, ratus eſt: aut fortaſſe, vt admirandus eſſe, & præter expectationem perhumanus in eis videretur, non ſtatim vim eis adhibendam eſſe putauit.

Cæſaream Cappadociæ ex ordine Iulianus redigit. Tyrannice eam tractat. Sub monte Argeo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur Plin. li. 6 cap. 3.

Galilæos à Iuliano Chriſtiani nominati.

Quo conſilio idem humaniorem ſe primum erga Chriſtianos eſſe ſimularet.

Cap. V

Quomodo, vt fauorem plebis aucuparetur, omnes paſſim Epiſcopos a Conſtantio in exilium pulſos reuocauit, tum propter Conſtantii odium, tum quod eccleſiam turbari vellet.

E[illegible] aguans conſilia, qui Conſtantio [illegible] exilium pulſi propter religionem fuerãt, omnibus poteſtatem redeundi fecit: & quorum bona publicata fuerant, ea illis reſtituit, Edicto publicata, ne Chriſtiani iniuriis afficerentur, neque per vim aut contumeliam ad ſacrificia adigerentur. Si qui vero ſua ſponte ad aras accedere vellent, eos prius deorum placandorum gratia luſtrari purgarique debere. Annonam & immunitatem, quam Conſtantinus pro ſua erga Deum obſeruantia clericis conceſſerat, ipſe abrogauit, & in publicos prouentus retulit. Quæ vero viduis & virginibus propter inopiam cleri, alimenta e publico largienda deſtinata erant, ægre & difficulter exigebantur. Conſtantinus namq; quum eccleſias conſtitueret atque ordinaret, ex cuiuſq; vrbis prouẽtibus toti clero, quantum ad vitam tolerãdam ſatis eſſet, rerum neceſſariarũ tribuit, eamq; rem ſanctione legis confirmauit, quæ hucuſq; cõſeruatur. Sub Iuliano exactio eorum prouẽtuum dura admodum & grauis fuit, ſicuti id exactorum ipſorum teſtantur monumenta. Cæterum parum fuit tyranno, tam hoſtili eſſe erga nos animo, niſi ſuum aduerſus eccleſiam odium ad excidium eius prorſus cõuerteret. Quæcunq; enim ei ſuppeditabãt ſacra vaſa & donaria, ea abſtulit, & in idolorum delubris repoſuit. Vim etiam illã eis adhibuit, qui ſub Conſtantino & Conſtantio templa deorũ euertiſſent, vt vel ea celeriter reſtaurarent, vel æſtimationẽ ſtructuræ eorũ perſoluerent. Sin hoc minus facerent, vt damnis acciperentur, & in vincula conücerentur, mandauit. Vnde illud ſatis conücere licet, in eo quidẽ illum veteribus perſequutoribus, quod corpora cum contumelia non excruciauerit, moderatiorem fuiſſe: rebus autem aliis modis omnib. illos exuperaſſe. Omni namq; ex parte eccleſiam affligere manifeſte eſt viſus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quod epiſcopos ſub Conſtantio exilio mulctatos reuocauit, & in vrbes ſuas redire permiſit. Atq; id ille nõ miſericordia fecit, ſicut colligere eſt: ſed vt epiſcopos inter ſe committẽs, ad inteſtinum armaret bellum, & ſuis ipſa diſſidiis eccleſia labefactaretur. Fortaſſe etiam, vt Conſtantium apud Romani imperii ſubditos, in odium & inuidiam adduceret: tum Græcos, qui eiſdem ſecum operarentur ſacris, fauore proſequens: tum epiſcopos, qui propter Chriſtum afflicti eſſent, ab iniuria vindicans. Itaq; eunuchos quoq; Imperiali aula exegit. Euſebium aũt, qui primũ in ea locum tenuerat, morte etiã mulctauit, cui aliam quoque ob cauſam infenſus fuit: ſuſpectum enim veluti fraternæ necis ſuaſorem habuit. Syrum autem Aetium, autorem & ducẽ hæreſis Eunomii, & Conſtantii ſententia, qui eum propter familiaritatem Galli ſuſpectum quoq; habuerat, damnatum, & in exilium actum, perquam [illegible] literis reuocauit, & publica vectura [illegible]. Propter Conſtantium quidem, Eleuſiũ [illegible] Cyzicenum impenſis propriis, quam ſolo æquauerat ſub Conſtantio Nouatianorum eccleſiam, vno atq; altero menſe reſtituere iuſſit. Sed & ex aliis plurimis rebus æſtimare eſt, propter Conſtantii odium, quum multa in nos ipſum duriter feciſſe: tum quæ ab aliis quoque fiebant eis delectatum eſſe.

Clericis annonã [illegible] ademit.

Viduis & virginibus ſacris ægre eam conceſſit Donatio Conſtantini.

Sacras Chriſtianorum ædes Iulianus diripuit.

Quare mitior, quam alii autor priorib[us] eccl[eſiæ] a perſequutoribus [illegible] fuerit.

Quare epiſcopos idem ex exilio reuocauerit.

Euſebium eunuchum cæ[di]dit.

Aetium ab exilio reduxit.

Eleuſius Cyzicenus Nouatianorũ eccleſiam [illegible] ſtaurare iuſſus.

Cap. VI.

Vt etiam magnus Athanaſius tum apud virginem pudicam occultatus, publico ſe commiſerit, & eccleſiam receperit, Georgio Ariano a populo interempto.

TVm Athanaſius etiam, qui multis annis latuerat, Conſtantii morte cognita noctu Alexandriæ in eccleſia apparuit, & [illegible] derepente omnibos quaſi mortuus quiſpiam ab inferis reuerſus fuit. [illegible] quo enim Georgi[us] [illegible] dus, & Conſtantii iuſſu Ægypti præfectus eum [illegible] cepit, atque ipſe fuga ſibi conſuluit, ad Iuliani vſque imperium, apud mulierem quandã virginem Alexandriæ occultatus latuit: quæ tantum forma excelluiſſe traditur, vt ſtuporẽ prorſus ea ſpectantibus incuteret & nemo eorũ qui caſtiorem vitam ſectari conſtituiſſent, in colloquium eius veniret, ne ſcilicet eo nomine reprehenſione non careret. Atq; illa tametſi ita florens & viuida eſſet, pudicitia tamen & ſanctitate vitæ non excidit. Quæ res ſolæ, quamuis nihil adiumentià natura ad decorem accedat, ornamento eſſe ſolent. Vt prope verum eſſe nõ videatur, quod à maioribus dictum eſt: Qualia ſint corpora, tales etiam eſſe animos. Quin e diuerſo potius, ad animorum inſtituta, corporum quoque mores conformantur: & quale quiſque exercet ſtudiũ, talis etiam eſſe apparet, quocunque id accidat tempore. Atq; ad hanc rationẽ ſi quis rem certo exigat, recte id ſic eum dictum, neque quempiam qui reluctetur habiturum eſſe, exiſtimarim. Athanaſius quidem diuina prouidentia ad virginẽ hanc deductus, atq; apud eam ſeruatus eſt. Et ſi quis euentum rei cõſiderare velit; diuinam prorſus diſpoſitionem eſſe reperiet. Vt enim nihil moleſtiæ & negocii Athanaſio & familiaribus eius exhiberetur, ſi quis tentare aut iuramento cogere quenquam ex illis, ad eum ſcilicet prodendum, voluiſſet: recte hoc ſic inſtitutum, vt latens apud mulierem occultaretur, quam nemo id perlaturam eſſe putauit. Propter formæ vero venuſtatem neque in ſuſpicionem cuiquam incidit, apud eam epiſcopum occultari. At illa virili plane animo virum eum ad ſe recepit, & prudentia mira ad finem vſque theſaurum tantum ſeruauit. Tanta autem in eum honeſtis præſtandis miniſteriis ſuit fide, vt & pedibus lauandis, & cibo aliiſq; naturæ noſtræ neceſſariis vſibuſq; rebus exhibẽdis vna ipſa rite ei inſeruierit, & de libris quibus opus habuit, commodauerit. Atque id cum longo tempore feciſſet, nemo tamen qui Alexandrinã incolnit vrbẽ, cognouit. Athanaſius qui ita ſubito apparuit, ab vniuerſa multitudine receptus, in eccleſias eſt deductus. Ariani aũt eiecti, ſeorſim conuentus egere Lucio quodã, qui eis epiſcopus præeſſet, lecto. Georgius enim à plebe interfectus fuerat. Poſtquam enim Conſtantium deceſſiſſe, & Iulianũ ad imperiu ſummã perueniſſe cognitũ eſt, ſtatim impetu omni quicquid erat Alexandriæ Græcæ ſuperſtitionis ſectatorũ, ad ſeditionem [illegible] erupere: & clamore vno incurſionẽ in Georgiũ, [illegible] quam eum interẽpturi, fecere. Eorum

Athanaſius cum annis aliquot latuiſſet, ſubito Alexandriæ apparet.

Virgo formoſiſſima, eademque caſtiſſima Athanaſium latentem ſeruat.

Diuina prouidentia in Athanaſio conſeruando.

Lucius Arianorum Alexãdriæ epiſcopus.

Cædes Georgii Ariani Alexandrini pſeudepiſcopi.

à cæ[...] abſtinuerunt, atque carceri eum incluſerunt. [...]m non multo poſt inde extractu, terrore necarunt. Deinde camelo quaſi nouũ quoddam [...]llarum genus impoſitum, per medium forum, cadaueri per furorem & contumeliam impudenter inſultantes, duxerunt: circa crepuſculum autem veluti ea iniuria ſatiati, quicquid à raptatione ea ſuperfuit corporis, igni combuſſerunt. Arianis quidẽ hoc in Georgio ab Athanaſiu ſtudioſis accidiſſe videtur: ſed res aliter habet. Nam ille odio ſuo Græcos in ſe concitauerat, eo quod patria eorum ſacra inhibuiſſet, tẽpla deorum deſtruxiſſet, ſimulacris eorum illudendo illuſiſſet, & bona eorum publicaſſet. Ad hæc inuidiam quoq; eius auxit, quod multum apud Imperatorem autoritate valuiſſet. Solent enim multitudini, qui aliquam obtinent poteſtatem, eſſe exoſi. Inſuper rũ quoq; quod de † Mithrio * actum fuerat, tumultum contra eum motum admodum auxit. Nam locum eum diu neglectum, Conſtantius eccleſiæ Alexandrinæ donauerat. Georgius autem eum repurgans, vt ædem ſacram Deo excitaret, ſubterraneum antrũ reperit: in quo ſimulacra, & alia quædam ſymbola & ſigna Græcarum nugarum & præſtigiarum, vt ita dicam, eorumq; qui ſacris ab ipſis inſtituti atq; initiati fuiſſent, erant. Quæ ſane ridicula & noua cernentibus ſunt viſa, proindeque merito per ludibrium irriſa. † Græci autem pudore propter myſteria & arcana ſua reuelata affecti, conſertum manu coacta, gladijs, lapidibus & clauis impetum in Chriſtianos fecerunt, & multos occiderunt, quoſdam vulnerarunt, & nonnullos etiam ex eis ad dogmatis contumeliam in crucem egerunt, atq; abierunt. Georgius cœptum opus imperfectum reliquit. Græci porro Iuliani Imperio tanquã opportunitate quadam oblata, pro eo atq; voluere vſi, ipſum etiã Georgium interemere. Hoc ipſum Imperator quoq; literis ſuis, magis ſcilicet populum Alexandrinum, quam Chriſtianos incuſans, teſtatur: quod ille profecto non feciſſet, niſi eum veritatis vis coegiſſet: Chriſtianos certe qualeſcũque illos tandem, Georgianæ cædis, quam Græcos, autores fuiſſe maluiſſet. Sed ille minime rẽ celauit, quamuis grauius etiam nos perſtringẽs. In epiſtola enim ad Alexandrinos, ſtomachari ſe ſimulans, verbis eos perſtringit, coercitionem remittens. Id quod ſe facere dicit, ob reuerentiã tutelaris dei Serapis, & conditoris eius vrbis Alexandri, atq; item auunculi Iuliani, qui Alexãdriæ & Ægypti præfectus fuit: vir ſuperſtitioni Græcarum nugarum deditiſſimus, & Chriſtianorum hoſtis vehementiſſimus. Tanto enim is erga nos odio flagrauit, vt citra Imperatoris ſententiam, multis autor fuerit, vt ad ſanguinem vſque martyrii certamen peragerent. Mihi etiam moleſtum non erit, epiſtolam eam Iuliani, operi huic noſtro annectere, atque etiam quæ auunculus eius Iulianus aduerſus fidei noſtræ profeſſionem egerit. Epiſtola hiſce verbis conſcripta fuit.

Alexandrini idololatræ Georgium Alexandrinum adium Ethnicorũ in ſe ad eadem vſque concitauit.

** In quo olim Græci Mithra ſacrificantes homines immolabant. Socr. l. 3. c. Idolomaniæ ſacerrimæ publicum proauctum.*

† Idololatræ ſacra ſua acerrime propugnarunt. Non orthodoxi Chriſtiani, ſed gentiles Græci Georgium necarunt.

Iulianus Iuliani imper. auunculus Ægypti præfectus.

† Mithram Perſæ ſolem eſſe putant, cuius ſ[...] multas [...] ant. Huius ſacris non initiabatur, niſi per gradus q[...] tormentorum ad ea peruenisset, & ſanctum, ac paſſionis expertem eſſe declaraſſet. Suid. Mithrion. Solis templum. Mithriaca, Solis ſacra. Lamprid. de Commodo: Sacra Mithriaca homicidio vere polluit.

CAP. VII.

Iuliani epiſtola ad populum Alexandrinum miſſa, de Georgij cæde.

IMperator Cæſar Iulianus Maximus Auguſtus, populo Alexandrino. Siquidem Alexandrum, qui vrbem veſtram condidit, & præ eo magnum atq; ſanctiſſ. deum Serapidem nõ veremini, quomodo publici commodi, humanitatis & decori nullam prorſus rationem habuiſtis? addo etiam noſtri? quos dii omnes, inprimis vero magnus Serapis imperare toti orbi voluerunt. Conueniebat certe, vt iudicium de iis qui iniuriam vobis intulere, nobis reſeruaretur. Sed ita fortaſſe & furor vos decepit: qui ſane mentem hominibus auferens, grauia ſolet admittere flagitia. Deinde autem impetu ſedato, conſilio, quod ſubito recte à vobis captũ erat, mox per contemptum legum, vim publicã adieciſtis: neq; vos, * qui populi nomine cenſemini, ea tentare & facere puduit, quæ in illis recte reprehendiſtis atq; odiſtis. Dicite namq; mihi, per Serapidem, quæ nam ob delicta Georgio ſuccenſuiſtis? Beatiſſimum, videl. dicetis, Conſtantium in nos commouit, deinde in vrbẽ ſacram exercitum induxit: Et Ægypti præfectus, vbi ſanctiſſimum Dei templum inuaſit, imagines, donaria, & ſacrum ornatum diripuit, nobis merito indignantibus & Deum ſeu potius bona Dei defendere volentibus. Atq; ille armatos in nos inique, illegitime & impie immittere eſt auſus, & fortaſſe Georgium magis, quam Conſtãtium metuens, qui melius ſibi ipſi conſuluiſſet, ſi moderate nobiſcum & ciuiliter, nec tam tyrannice egiſſet. Sed enim eas ob iniurias deorũ hoſti Georgio infenſi, ſacram piaculo contaminaſtis vrbem, cum illum iudicum calculis ſubiicere potueritis. Sic enim res ea non cædes, neq; legum violatio, ſed legitimum fuiſſet iudicium: quod vos quidem innocuos conſeruaſſet, illum autem qui maxima commiſit facinora coercuiſſet, atq; omnes præterea ad meliorem frugem reduxiſſet, qui deos contemnunt, & tantas vrbes populoſq; florentes nihili faciunt, poteſtatiq; ſuę, aduerſus illos ſecuritatem, perinde atq; * acceſſionem quandam adiiciunt. Conferte hanc cum ea quam paulo ante ad vos dedi epiſtola, & quantum inter ſe differant cognoſcite. Quas enim tum ad vos laudes ſcripſi? Nunc vero per deos ipſos iuro, laudarem quidem vos libenter, facere id autem propter leges violatas nequeo. Audetne populus, vt canes ſolent, hominem diſcerpere? Deinde illum eius rei nihil pudet, neque puras manus conſeruare curat, vt eas abſque ſanguinis contaminatione innocuas ad deos reddat? Verum Georgius, qui talia pateretur, dignus erat: Imo fortaſſe, ego dixerim, hiſce grauiora & acerbiora. Et veſtra cauſa dicetis. Idem ego quoq; dico: Sin vt à vobis hæc pateretur, dicatis, id iam non conceſſerim. Leges enim ſunt, quæ delicta coerceant. Et maxime quidem pro ſe quiſque vniuerſi eas ſeruare debent. Et quamuis accidat, vt ex ciuibus nonnulli contra leges agant, reſp. tamen & populus ipſe legibus regi, & conſtitutionib. parere, neq; quæ ab initio recte ſtatuta ſunt, violare debet. Felicitatis loco, viri Alexandrini, ducere poteſtis, quod delictum hoc veſtrum in Imperii mei

Iuliani epiſtola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

** Δημοτικῶν*

** πάρεργον.*

... qui propter reuerentiam erga ..., & propter cognominem mihi auunculum ... & vrbi veſtræ cum imperio præ... erga vos beneuolentiam con... populum aliquem audere cō... humanam, quæ contemni non ... & ſocietatem ſinceritatemque imperii ... ſpicere, ne temeritatem tantam, ſicut ... aliquem morbum acerbiore repurgare ... remedio. Exhibeo autem & propono vobis, ob eas quas modo dixi cauſas, perquam placide adhortationem & verba, quibus ... perſuadebimini: ſiquidem, vt audio, ab origine Græci eſtis, atq; nunc etiam ex ... illa nobilitate in animis ſtudiiſq; veſtris impreſſa eſt in ſingulis aliqua & generoſa indoles. Præponatur: Ciuibus meis Alexandrinis. Sic Imperator ſcripto iſto non Chriſtianis magis, quam Alexandrino populo, cauſam eius cædis adſcribere videtur. De Iuliani autem, cuius modo meminimus, ſæuitia, hæc feruntur. Quum is eccleſiæ Antiochenæ mundum atque ornatum permagni precii auferre, & Imperialibus theſauris inferre, ac templa orationumq; domos fidelibus claudere conſtituiſſet: clerus quidem reliquus profugit, ſolus autem Theodoritus preſbyter ibi permanſit. Hunc quod ſacrorum donariorum cuſtos eſſet, & indicare ea, ſi vellet, poſſet: quodq; vi admota id facere nollet, arreptū crudeliter excruciauit, & poſtremo gladio interemit: quum quidem ad quælibet inferrata ſibi tormenta generoſæ mentis reſponſum dediſſet, & ita vt virum decet, pro dogmate decertaſſet. Iulianus ſacra vaſa direpta, & ſolo illiſa, per ludibrium nſitatq; vbi quę voluit blaſphemans in Chriſtum dixit, tandem contumeliam aucturus, ſuper eis conſedit. Vindicta autem ſtatim eſt ſubſequuta.

Iulianus ... ecclesia ... in Christum ... vasa. [margin, partly cut off]

Theodoritus ecclesiæ ... custos ... martyr. Apud Soz. Theodoretum, ... blasphemat ... in Christum & templi sacra vasa. [margin, partly cut off]

C A P. VIII.

De Euſebio, Neſtabo & Zenone fratribus, qui Gazæ martyrium ſuſtinuerunt: & de S. Hilarione, miraculum editore.

QVandoquidē eo ſum oratione prouectus, vt Georgii & Theodoriti cædem commemorarim, aliarum quoq; mentionem facere viſum eſt, & in primis Euſebii,* Neſtabi & Zenonis fratrum: quos Gazæorum populus de templorum euerſione & Græcæ ſuperſtitionis abolitione accuſatos, primum in domo quadā ſub cuſtodia habuere, deinde flagris cæſos carceri incluſerunt. Poſtmodum quum diu multumq; in theatro diſcurriſſent, & quod vulgus facere conſueuit, alius alium concitaſſet, furibundi in carcerem irruerūt, & viros inde productos crudeliſſime necarunt, præcipites atq; ſupinos trahentes, atq; ad ſaxa illidentes: & alii fuſtib⁹, alii lapidib⁹, alii quę ſors obtulit telis aliis diuerberantes. Dicuntur mulieres quoq; à lanificiis excurrentes, radiis, & fuſis punctim eos conuulneraſſe: & coci in foro publici, lebetes & ollas aqua bullienti feruentes à chytropodib. raptas, corporib. eorum nudis diffudiſſe. Quidam verubus & ſubulis illos perfodiſſe. Atq; vbi ſatis eos concidiſſent, capitaque & oſſa eorum adeo comminuiſſent, vt cerebrum ad inſtar aquę difflueret, extra vrbem eos, in locum vbi morticina animantia congerere ſoliti erant, duxerunt, atq; ibi igni acceſſa corpora eorum combuſſerunt. Et quæcunq; oſſa propter ſoliditatem flamma non conſumpſerat, camelorum & aſinorum quæ diſiecta ibi erant, oſſibus immiſcuerunt, vt ne facile à quęrentibus inueniri poſſent, ſed fruſtra id fuit. Noctu enim Deus muliercula cuidam, oppidi eius inquilinæ poſtea, vt reliquias eas tolleret, inſinuauit. Quæ eas diſpoſitione diuina collectas, & vrceo incluſas, apud martyrum eorū nepotem Zenonem ipſi ignotum depoſuit, numinis indicio ad domicilium eius deducta. Latebat nimirū & ipſe, propter perſecutionem excitatam. Quum n. vulgus † patruorum eius cædibus occupatum eſſet, ipſe rum Anthedonem in maritimam vrbem profugit, ſtadiis fere viginti Gaza diſtantem, Grçcaque ſuperſtitione maxime gaudentem, & ad ſimulacrorum cultum plurimum animorum conſternatione ſtupentem. Atq; ibi multa à ciuibus * perpeſſus, in Gazæorum nauale inde ſe contulit, & in eo loco occulte latuit. Vbi etiam muliercula ei reperto oſſa ſacra dedit, quæ aliquandiu domi ſuę habuit. Poſtea vero quam Theodoſio imperante, Gazæorū epiſcopatum eſt ſortitus, extra oppidum ſacrum delubrum condidit, atque in eo martyrum reliquias repoſuit, prope confeſſorem Neſtorem: qui vna cum conſobrinis ſuis comprehenſus, vincula & flagra permulta communiter cum eis ſuſtinuit. Tortores autem eius, quod forma eſſet præſtanti, & corpore vigenti miſerti (& iam in expectatione mortis erat, & parum admodum cum difficultate ſpirabat) ante portā eum abiecerunt. Quem ſublatum, nōnulli ad Zenonem, quem diximus, detulerunt: apud quē plagas & hulcera curans eſt mortuus. Gazæi tam audaci facinore peracto, in magno fuere timore: & fama vulgauerat, iratū eis Imperatorem eſſe, populumq; eorum decimare velle. Sed falſum id fuit, plebiſq; rumor vanus ex conſcientia patrati facinoris à pleriſque ſparſus: ad quem præter rationem & cauſam omnem homines ſunt tumultuati. Nam ne verbis quidem fortaſſe, quod Alexandrinis fecerat, Gazæos ille increpauit. Quin tantum abeſt vt per literas eos obiurgarit, vt duci etiam qui tum ei genti præfuit, dignitatem ademerit, maleque ſuſpectum habuerit. Et quum eum legibus obnoxium feciſſet, quod ſententia non damnarit atq; necarit, id humanitati ſuæ accepto latū voluit. Obiecit aūt criminis loco viro ei, quod ex Gazæis quoſdam ſeditionis & cædis eius autores comprehenſos carceri incluſiſſet, pœnas ab eis legib. poſcens. Quid n. criminis, inquit, admiſerunt, ſi paucos Galilæos ob plurimas grauiſſimaſque ab eis acceptas iniurias, ob violatos deos, & euerſa eorū templa euerſa, legitima vindicta ſunt vlti? Atq; hæc quidem ita ſunt iactata. Eo vero tēpore & Hilarion ille inter monachos præclarus, à Gazæis ad cædem quęſitus, in Siciliam abiit: & ligna humeris ſuis ex montibus in vrbem vicinam ferens, ea vendidit, & inde vitam tolerauit. Cæterum à viro quodam, qui admodum dæmoniis exagitatus, ea plaga per ipſum liberatus fuerat, indicatus, in Dalmatiam profectus eſt: vbi quum multa etiam edidiſſet miracula, & mare æſtus magno impetu terram inundare ſolitum oratione vinxiſſet, inde rurſus abiit: neq; enim libenter apud eos qui ſe laudarent degebat. In primiſque ſtudio habebat, vt migratione crebra obſcurior eſſet, & quamprimum opinio & gloria de eo excitata dilaberetur. Poſtremo autem permultis ob eam quæ dicta eſt cauſam peragratis locis, Cyprū prætemauigans, Paphū

perue-

Euſebii, Neſtabi & Zenonis fratrum, martyrium ... crudeliſſimum apud Gazæos.

** Theodoretus habet Neſtorum.*

... eorum ... prudentia ... [margin, partly cut off]

... riſsa conſeruata.

Zeno eorum nepos, qui ea in monumento repoſuit.

† ἀνεψιῶν, conſobrinū. Sozom.

† Imo Nicephor. ἀνεψιῶν.

** Sozom. flagris caſus & vrbe eiectum ſcribit lib. 5. cap. 9.*

Neſtor eorūdem martyrum conſobrinus & ipſe martyr.

Interea nonnulli Iulianū imperatorē a ... idololatris martyrum ... fuit.

Iulianus præfectum ... quod legib. ... aut ... voluerit.

De ſancto Hilarione monacho.

Cap. X.

De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de iis qui Ancyram Galatiæ martyrio ſunt affecti, Buſiryde & Baſilio: item de Eupſychio Cappadoce.

Martyriũ Macedonij, Theoduli, & Tatiani apud Meroum Phrygum oppidū. † μηρῷ. Socrat. l. 3. cap. [illegible] Sozom. l. 5. cap. 11.

EOdem tempore & Macedonius, & Theodulus, & Tatianus, Phryges egregie pro Chriſto certamen pertulere. In † Meroe nanq; Phrygum vrbe, gentis eius præſes templum, quod diuturno ſqualore deformatum fuerat aperuit, atque repurgauit. At illi quos dixi, noctu in fanum ingreſſi, deorum ſimulachra comminuerunt. Et quum multi eius rei ſuſpecti in iudicium pertraherentur, ipſi ſeipſos detulerunt. Atque vbi diis ſacrificare, quod per id, ſi feciſſent abſolui potuiſſent, & præfectus vt ea re delictum ſuum compenſarent petiiſſet, noluere: primum eos torſit, & tandem nudos craticulis impoſuit, ignemque ſuccendit. *a* Et quamuis tam crudeliter illi vrerentur, attamen ad præfectum dixere: Si Amachi (id enim illius nomen fuit) carnes aſſas expetis, age in alteram nos verte partem, ne tibi edenti, ſi ſemiaſſi ſimus, inſuauior fiat cibus. Hoc pacto & iſti fortiter certamine obito, in craticulis vitam finierunt, voluntaria ſacrificia & innocuas victimas ſeipſos offerentes Deo. *b* Tum quoque Buſirim dicunt ſplendide & fortiter confeſſionem Ancyræ in Galatia propter religionem pertuliſſe: qui antea hæreſis Encratitarum, hoc eſt, continentium fuit. Quum enim ſtrenue rem aduerſus ſimulacra gereret, comprehenſus, ab eius loci præfecto tormentis eſt adiudicatus. Itaque in publicum productum illic, ad ſtipitem tormentorum ſuſpendi præcepit. Buſiris autem vtraque manu in caput ſublata, latera nuda exhibuit, & ad præſidem conuerſus: Ne fruſtra, inquit, carnifices, vt me in ſtipitem extollant, & rurſus demittant, fatiges, paratus enim ſum quam diu velis, illis ad verbera & tormenta latera præbere. Ibi ille quum promiſſum viri admiratus, tum magis etiam, vbi periculum conſtantiæ eius fecit, eſt conſternatus. Nam habitum eum ſtatumque corporis retinens, & manus conſtanter ſuſtollens, quam diu præſidi viſum eſt, excarnificandum ſe dedit, plagaſque intenta fortitudine excepit. Deinde in carcere vinctus ſeruatus eſt liberq; paulo poſt dimiſſus, vbi Iulianum interfectum eſſe renunciatum eſt. Atq; is ad Theodoſiũ vſque imperium vitam produxit. Hoc ipſo tempore & Baſilius, Ancyranæ eccleſiæ presbyter, martyrio eſt defunctus: atque item Cæſarienſis Eupſychius Cappadox, veteri familia locoque claro natus, qui non ita pridem vxore ducta veluti ſponſus adhuc fuit. Eupſychius propter Fortunæ templum, quod euerſum non ſatis fortunatum fuit, & cuius gratia Imperator iram in Cæſarienſes vniuerſos, ſicuti ſupra dictum, conceperat, necatus eſt: & qui authores præterea atque adeo patratores eius facinoris in fano eo euertendo fuere, alii exilio perpetuo ſunt mulctati. Baſilius vero religionis Chriſtianæ ſtudioſiſſimus, ſub Conſtantio contra Arianos ſtrenue rem geſſerat: quamobrem Eudoxii populariumque eius ſententia damnatus, publicos conuentus agere prohibitus fuerat. Vbi vero Iulianus imperium eſt adeptus, publice obambulans, Chriſtianos aperte eſt cohortatus, vt conſtanter religionem ſuam retinerent, & ſe à Græcorum ſacris & libationibus piaculiſque omnibus abſtinerent, nec non Imperatoris honores floccifacerent vt qui fluxi & caduci non aliam mercedem afferent, quam perniciem ſempiternam. Eam ob cauſam illum Græcorum ſacrorum ſectatores ſuſpectum habuere, atque odio proſequuti ſunt. Quos etiam aliquando publice ſacrificantes videns cõſtitit & maiorem in modum ingemiſcens, ne quis Chriſtianorum in errorem tantum incideret, precatus eſt. Et tandem comprehenſus, iudicibus traditus eſt: & cruciatibus omnibus in eo certamine virili animo perlatis, martyrii curſum abſoluit. Hæc quamuis præter ſententiam Imperatoris, nihilominus tamen facta: & quidem contra expectationem, & animi eius voluntatem. Verum alios quoq; fortes martyres Imperii eius tempore recte ſe geſſiſſe ſcimus: quorum conſtantiam & certamina omnia ſingillatim commemorare, ingentis & grauis eſſet operæ. Hoſce autem, vt dilucidiorem eccleſiaſticæ rei ſtatum facerem, collectos recenſui, quamuis diuerſa aliquantum eorum tempora martyrii fuerint.

a Idem ſupplicium, eadem vox Laurentii martyris fuit. Conuerte partem corporis, Satis crematũ iugiter, Et fac periculum quid tuus Vulcanus ardens egerit. Coctum eſt iam, deuora Et ex tormentum cape, ſit crudum an aſſum ſuauius. Prudent.

b Martyriũ Buſiridis. Ancyrani confeſſoris.

Baſilius Ancyrani. Eupſychij Cæſarienſis.

Præter voluntatem Iuliani tam præclara martyria peracta.

Cap. XI.

De ſancto Artemio, Item de ſanctis Manuel, Sabel, & Iſmael & de beata Publia virgine.

INnumeros namque alios etiam per Græcos ſimul * & barbaros excruciauit. Nam & his propter religionis noſtræ odium, quidquid vellent, vt contra nos agerent, permiſit: & fecerunt illi in nos longe peiora atque atrociora, quam Græci ipſi. Artemium autem generoſum fidei propugnatorem, ducem & † Auguſtalem Antiochiæ, qui etiam copiarum militarium ductor in Ægypto Conſtantio imperante fuit, per ſeipſum torſit: te quidem ipſa quod Conſtantio ſubſeruiens, ardoreq; diuino flagrans, delubra multa deorum deiecit atq; euertit: & quod diuorum Apoſtolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothei oſſa Patris, & ex Achaia & Epheſo Conſtantinopolim pertulit: obtentu vero & prætextu, quod fratri Gallo ipſe necem ſtruxerit. Bonis enim omnibus martyri ſpoliato, dignitateque orbato, post plurimas alias intolerabileſq; pœnas, tandem & caput reſecuit. Afflixit quoque oratores Perſas, qui ad eum Chalcedone venerant, Manuel, Sabel, & Iſmael, propterea quod Chriſtianam colerent religionem: neque in eis legatorum ius contra receptum gentium omnium morem, violare eſt veritus. Sed enim Publia quoque fœmina præcipuum præclarumque ex virtute nomen eſt conſequuta: quæ quum non ita diu in matrimonio vixiſſet, admiratione dignum edidit fructum. Nam Ioannes ille, qui longo tempore presbyter Antiochiæ fuit & quum aliquoties legitimis ſuffragiis ad ſedem Apoſtolicam recipiendam lectus eſſet, ſemperque dignitatem eam repudiauit, fundi iſtius germen extitit. Hæc igitur virginum quæ caſte vitam ſibi degendam conſtituerant, cœtui præfuit, Deoque continue ſeruiit, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Porro quum aliquando peſtis iſta harum ædem prætergrederetur, riſu eum & conuicio dignum exiſtimantes, illa Dauidicorum carminum ver-

** Pro Barbaris ego Iudæos [illegible].*

Martyriũ Artemij Auguſtalis Antiochiæ.

Oſſa diuorum apoſtolorũ Andreæ, Lucæ & Timothei. Conſtantinopolim delata. Iulianus propter odium Chriſtianiſmi ius legatorum violauit.

Ioannes presbyter Antiochen. Publiæ filius epiſcopatum Antiochenum re[illegible] Sedes Apoſtolica Antiochia.

Pulcherrima Chriſtianiſmi con... Publia Abbate ſanctimonialium

ba voce ... ore concinuerunt, quæ ſimulacrorum imbecillitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum: Similes illis fiant qui faciunt ea & omnes qui confidunt in eis. Quod vbi præuaricator audiuit, ſilentium eis imperauit. At illæ magis etiam pſalmis incumbentes, illud quo-

† *Auguſtales nuncupabantur, qui primos ordines in bello ducebant, quod ab Auguſto ad id munus delecti eſſent: Vegetius. Auguſtalem autem præfectum in Ægypto Auguſtus conſtituit, cuius ſæpe mentio fit. Et Auguſtonica, pars prouinciæ Ægypti eſt Ammianus Marcellinus.*

que accinuere: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius.* Eam ob rem indignatus tyrannus, è pſallentium choro principem adduci iuſſit: & neq; venerandam illius ſenectutem, neque è virtute efflorеſcentem in ea obſeruantiam veritus, tam acerbe maxillam eius vtranque diuerberari præcepit, vt admodum ſanguine ſuffunderentur. Atque illa honorem potius quam ignominiam eſſe rata, quam pro Chriſto pertulerat iniuriam, in domunculam ſuam eſt reuerſa, atque ibi rurſum ſpiritualibus eum cantilenis eſt perſequuta. Et alio quodam modo debacchantes in eo dæmones, quos ad ſe ille ſponte ſua introduxerat, compeſcuit: quemadmodum pſalmorum ille magiſter lyra ſua ſæuientem in Saulo Spiritum demulſit.

Cap. XII.

Vt Apoſtatares venales in foro polluendas contaminandaq; mandarit. De ſancto Theodoro Tirone: & de ſanctis martyribus Iuuentino & Maximino.

PAulum vero progreſſus deſertor, liberius ac potius impudentius impietate vſus, arma ſua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret non haberet, res in foro venales inquinatione imbuit. Infecta namque ſunt ſacrificiorum ſanguine & contaminatione eſculenta: panes videlicet, caro, poma, & placentæ. Quæ quum primum non animaduerterent, qui Seruatoris nomine cenſentur, cœlitus eius rei prouidentia diuina ſunt admoniti. Nã Deus Theodoro martyre arcano modo miſſo vrbis eius epiſcopo (Euzoius is fuit) mandauit, vt qui piè viuere ſtatuiſſent, eos abſtinere à rebus iuberet, quæ in foro venum propoſitæ eſſent: triticum autem in ollis coquerent (κόλυβα, hoc eſt, frumentum coctum apud Euchaitas nominare ſolent) eoque inopiam ſolarentur. Id vero magno ieiunii die præceptum: ex eo tempore facti memoriam renouans eccleſia, & celebrem agens conuentum, adhuc vſque diem obſeruat. Theodorus autem iſte eſt, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & ſub Maximino ad ignem damnatus, curſum ſuum in martyrii ſtadio pulchre peregit. Cęterũ permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris ſunt execrati: nihilominus tamen Apoſtolicis ſacris eiboribus innixi, quæ proponebantur ſumpſere. Omne enim inquit, quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes, propter conſcientiam. Abominationem hanc deſertoris duo quidam † ſcutigeruli qui ampla ſtipendia in militia faciebant, in quodam conuiuio perquam ſcite quaſi in triumphum deduxere. Verba eorum illa præſtantium in Babylone puerorum concinuerunt.

Res eſculentas venales Antiochiæ ſacrificiorũ ſanguine Iulianus polluit.

Theodorus Tiro martyr.

Euchaita, populi Scythiæ ſunt Plin. l. 6. ca 17. De cibo ... deleo... a Ma... ſolenni...dus.

...ſcutigeri... Duo ſtipendiarii in conuiuio impietatem Iu...

Tradidiſti nos regi iniquo & tranſgreſſori, deſertori & peſſimo ſupra omnes gentes terrę. Porro ex conuiuis quidam rem eam ad Imperatorẽ detulit. Et ille optimos eos viros ad ſe accitos, quidnam id eſſet quod in cœna de ſe dixiſſent, interrogauit. Ibi illi qui in vera pietate educati eſſent, magna vſi libertate, dixere: Optimis ô Imperator legibus reſp. eſt adminiſtrata, quas laudatiſſimus princeps Conſtantinus & filii eius tulerunt. Nunc autem piaculum tantum in cibis atque poculis cernentes, merito factum id deploramus. Et quum domi vicem noſtram lugemus, tum in tua præſentia, vt vides, mœrentes triſtamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iuſſit, & poſt cruciatus multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti ſunt: Deus autem victoribus eis martyrii coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus vocatus eſt. Hos Antiochena ciuitas, vt egregios pietatis propugnatores, merito non ſolum vrna ſacra honorauit, verum etiam magnifice anniuerſariæ memoriæ conſecrauit.

...ſtatoris Apoſtata traducunt, Iuuentinus & Maximinus. Eorundem martyrum Iulianus in vaſe marmoreum ſtatum laſum vindicare dixit atq; id ita de eis vulgatum volunt Martyrũ memoriam & honorem eis inuidens Theod.

Cap. XIII.

De reliquiis ſanctorum prophetarum, Eliſei, & Ioannis præcurſoris & baptiſtæ.

QVum à Græcæ ſuperſtitionis profeſſoribus vbique talia aduerſus Chriſtianos patrarentur, tum illud quoque omnium maxime indignum atque horrendum Sebaſtiæ in Palæſtina admiſſum. Oſſa namq; Eliſei prophetæ & Ioannis baptiſtæ (vterque enim ſepulchrum ibi ſuum habuit) loculis ſuis extracta, & irrationalium animantium oſſibus (ô immanem audaciam) miſta atque igni tradita in cineres redacta, atque in aerem diſiecta ſunt. Ad hæc Chriſtiani comprehenſi alicubi tanquam victimæ ſuper aras accenſas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia contra nos furiis ſunt concitati. Nam Patrophili apud Scythopolim reliquias effoderunt, & earum partem reliquam diſſiparunt. Caluariam autem eius altius ſublatam contumelia, nihil ad execrandam iniuriam reliqui facientes, ſunt proſequuti. Plurima vero & alia, & ipſe & Iudæi & Græci contra nos indigna egere: Quæ quum ille audiret, certoque ſciret, non modo eis non offenſus, ſed etiã maximopere gauiſus eſt: quum quidem talium facinorum infamia in alios redundaret, animi autem eius ſententia illorum factis perficeretur. Verumenimuero vbi per furorem talem, conſilium ſuum minus ſuccedere, & Chriſtianorum animos inde augeri & magis confirmari vidit, fraude alia epiſcopos eos, qui propter cauſam aliquam ſedibus ſuis eiecti fuerant, cum ſucceſſoribus eorum ad certamen ſicuti antea diximus, impulſos commiſit, & parti vtrique facultatem omnem dedit, vt quæcunque poſſent ad res ſuas defendendas atq; ſtabiliendas libere facerent. Ita illi inter ſe congreſſi, multum ignominiæ & reprehenſionis, quod deſertori ſtudio fuerat veræ pietati attulere. Alia ſemper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, ſenatorum munere & miniſterio peruerſe fungi iuſſit, & eccleſiarum annonam dæmonum miniſtris adſcripſit, eamque illos exigere permiſit. Quib. rebus fore credidit, vt dæmonũ

Cineres Eliſei prophetæ & Ioannis Baptiſtæ prophanati

In viua ſimul & mortua ſanctorum corpora ſæuit tum Patrophili Scythopolitanus.

Iulianus epiſcopos inter ſe commiſit.

cultus augeretur, religio autem veræ pietatis aboleretur. Atque hæc quidem ſic acta.

Cap. XIV.

De Lucifero & Euſebio: vt Antiochiæ in locum Meletii Paulinus ſit ſurrogatus. Item de Alexandrina ſynodo, quæ conſubſtantialem patri & filio ſanctum ſpiritum diuinitatis aſſerunt, Athanaſio præſidente.

Clerico a ſenatum legit. Lucifer Calaritanus † Aly legunt Caralitanus Vrbs Libyæ contra, Tyrro fundata potentis, Te dicitur in lingum Caralis Claudianus.

** τῶν ἐν ἰταλίᾳ λιβύων Euſebius Vercellenſis epiſcopus.*

POſt Athanaſii autem reditum, etiam Lucifer †Calaritanus in Sardinia, & Euſeb. Vercellenſis Libyum * qui in Italia ſunt, epiſcopi, Imperatoris literis reditu eorum probato, Thebis ſuperioribus in Orientem peruenere. Namq́ Conſtantio perpetuo mulctati fuerát exilio. Hi porro quum inter ſe conueniſſent, res eccleſiæ conſtituere, Euſebius Alexandriná conceſſit, vt cum Athanaſio conuentum cogeret, & Synodi Nicænæ decreta ſtabiliret: Lucifer autem Euſebio (ita enim vtrique placuit) diaconum, qui vicem ſuam Synodo adeſſet, attribuit: per qué recipiebat, ſe rata habiturum quæ ibi conſtituerentur. Ipſe vero Antiochiam profectus eſt, vbi eccleſiam non parum perturbatam inuenit. Erant enim in populo diſſidia: quod nó ſolum ab Arianis, quibus Euzoius præfuit, diſſentirent, verumetiam eos qui Meletii partes ſequebantur, eandemque quam ipſi obtinerent ſententiam, non reciperent. Quum is autem nondum ab exilio reuerſus eſſet, Lucifer Paulino in locum eius ſubſtituto, inde diſceſſit. Euſebius Alexandriæ, vna cum Athanaſio, animo magno concilium coegit. Et conuenere eo epiſcopi multi, quibus, quum magnus Athanaſius præiret, non ſolum Nicænam fidei profeſſionem roborarunt, ſed etiam ſermonibus, quæſtionibuſque de rebus neceſſariis plurimis habitis, eas deciderunt. Quo tempore diuinitate etiam Spiritus ſancti perpenſa ὁμοούσιον conſubſtantialem eum, & ὁμότιμον, hoc eſt, eiuſdé honoris cum patre & filio, ſunt profeſſi: & trinam vnius Deitatem eſſentiæ τριάδα, hoc eſt, trinitatem nominarunt. Perfectum quoque hominem quem Deus ſuſcepit Verbum, & animo & ore vno deprædicarunt: & quidem non incarnatum ſolum, verumetiam anima intellectuali animatum, quemadmodum & veteribus, qui de diuino numine philoſophati ſunt viris placitum eſt. Nun enim illi fidem aliquam recens excogitatam eccleſiæ tradiderunt, ſed quam eccleſia antiquitus à maioribus accepit: & quæ olim ſancti viri, qui prudenter & pie res Chriſtianorum ſacras tractantes, prodidere, Irenæus videlicet Lugdunenſis epiſcopus, Clemens στρωματέως contextor, Apollinaris Hierapolitanus, & qui antiquitus eccleſiæ Antiochenæ præfuit Serapion, ea illi explicata confirmarunt. Iſti ſiquidem omnes quos modo recenſuimus, atque itidem alii, in lucubrationibus ſuis Verbum quod hominem aſſumpſit animatum, quippe ipſis ὁμοούσιον conſubſtantialem tradiderunt. Synodus præterea propter Cyrillum Philadelphiç quæ Arabiæ vrbs eſt, epiſcopum congregata, idem in literis ad ipſum Cyrillum ſuis promulgauit. Ipſe quoque ſapientia clarus Origenes, in omnibus ſuis ſcriptis, animatum quod humanitatem aſſumpſit Verbum prædicat: & potiſſimum id aperte aſtruit nono in Geneſim tomo, vbi quidem Chriſtum Adam, eccleſiam vero Euam facit. Locupletes & idonei rei iſtius teſtes ſunt, Pamphilus ſcriptor eccleſiaſticus, & qui nomen eius eſt conſequutus Euſebius, qui vitá eius vna conſcripſere, aduerſariisq; eius defenſionibus pro eo compoſitis reſpondere. Hi non primum Origenem ſententiæ eius autorem eſſe, ſed illum arcana eccleſiæ dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam expoſuiſſe dicunt.

Lucifer Antiochiæ Paulinum Meletio ſubſtituit. Synodus Alexandrina Athanaſio præſidente. Trinitas. ὁμοούσιος & ὁμότιμος.

Deus verbum hominem animatum aſſumpſit.

Synodus Philadelphienſis Philadelphia vrbs in Aſia Myſia. Stephano Lydia. Alia Ægypti, alia Syria eſt

Cap. XV.

Quæ eadem Synodus Alexandriæ de iſtis verbis, ſubſtantia & ſubſiſtentia, euidenter & clare decreuerit.

QVandoquidem vero quæſtio de ſubſtantia & ſubſiſtentia non mediocriter eccleſias turbauit, & crebræ contentiones atque diſputationes ſuperioribus temporibus de verbis eis habitæ ſunt, ſignificatione & proprietate eorum Alexandrina quoq; Synodus excuſſa, conſtituit: Non opus eſſe in Deo talib. dictionibus. In ſacris enim literis nullibi ſubſtantiæ verbum extare: dogmatis vero exponendi neceſſitate, diuinum apoſtolum Paulum ſubſiſtentiæ nomine abuſum eſſe. Alio autem modo verba hæc vſurpanda eſſe ſanxerunt, quum quis Sabellii ſcilicet opinionem refellere conatur: ne nominum inopia veluti vnam rem trinominem in diuinitatis contemplatione eſſe putemus: ſed iis vſurpatis nominibus, res quæque in trinitate tripliciter diſtincta, peculiari ſubſiſtentia ſua intelligatur. Primus quidem videtur de ſubſtátia & ſubſiſtentia mentionem intuliſſe, Hoſius ille Cordubenſis epiſcopus, cuius ſupra aliquoties meminimus. Ab Imperatore enim Cóſtantino Alexandriam miſſus, vt excitatam ab Ario turbam ſedaret, quod etiam Sabellii Libyci dogma radicitus euellere conaretur, quæſtionem de ſubſtantia & ſubſiſtentia mouit: vnde nugamenta multa exorta. Et quæſtionem eam Nicæna, quæ poſtea celebrata eſt, Synodus indignam eſſe vt ibi tractaretur iudicauit. Poſtea autem quum quidam nugari rurſum de ea cœpere, concilium Alexandrinum ea quæ diximus ſapienter mihi de ea conſtituiſſe videtur. Hæc ſane Alexandriæ decreta ſunt. Quæ vero nobis de ſubſtantia & ſubſiſtentia cognita ſunt, ea paucis citra inuidiam exponere hic liceat. Quià primis initiis philoſophiam apud Græcos gentiles docuerunt, ne mentionem quidem vllam prorſus ſubſiſtentiæ fecerunt. οὐσίαν, hoc eſt Subſtantiam autem ſiue eſſentiam varie definierunt, Irenæus grammaticus apud eos in libro quem Atticiſtam inſcripſit, vbi literarú ordine verba colligit & explanat, dictionem ſubſiſtentiæ barbaram vocat, neque eam apud veteres reperiri dicit: ſin autem reperiatur, diuerſam ab vſitata iſta eam obtinere ſignificationem oſtendit. Sophocles nanq; in Phœnice, ὑπόστασιν ſubſiſtentiam pro inſidiis collocatis poſuit. Menander autem idem verbum pro iuris condimento, alius rurſum pro vini fece in fundo cadi ſubſiſtente vſurpauit. Cæterum illud obſeruandum, quamuis veteres Philoſophi dictione ea vſi non ſint, recentiores tamen frequenter ſubſiſtentiam pro ſubſtantia accepiſſe. Subſtantiæ autem diuerſas definitiones tradiderunt. At ſi ſubſtantia definitione comprehenditur, quaná ratione proprie & recte ea vox de Deo dicatur

Quid Alexandrina ſynodus de verbis ſubſtantia & ſubſiſtentia. οὐσία & ὑπόστασις, decreuerit Sabellii hæreſis. Hoſius Cordubenſis epiſcopus

Perpenduntur verba iſta Subſtantia & Subſiſtentia, eorumq; ſignificatio

Euagrius monachus

quem ſine vllo concludere non eſt. Euagrius ſane Aſcetes in libro ſuo monaſtico, de diuinitate diſſerere temere cum impudenti confidentia diſſuadet: & Deum ipſum vt ſimplicem definire velle prorſus dehortatur. Definitiones enim

Quarum rerum ſit definitio.

non ſimplicium, ſed compoſitorum eſſe dicit. Idem & illud adiicit: Propoſitio ſeu enunciatio omnis, aut genus quod indicetur continet aut ſpeciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex iis compoſitum. Quod ſi nihil harum rerum in ſancta trinitate deprehēditur eſt: cum ſilentio id adoretur, quod dici atque proferri non poteſt. Sed de Euagrio poſtea memorabimus. Hæc autem quamuis extra inſtitutum noſtrum eſſe videantur, vtilia tamen hiſtoriæque conuenientia, neque admodum aliena eſſe arbitror.

Cap. XVI.

Quæ Athanaſius in oratione quam de fuga inſcripſit, commemoret.

Loca certa ex libro Athanaſii de fuga

IN Synodo iſta Athanaſius librum etiam dudum à ſe de fuga compoſitū recitauit, ex quo loca quædam argumento ei maxime appoſita, operi huic inſeram. Orationem autē integram quæ prolixior eſt, ſtudioſi ipſi inquirent. Ita autem ſcribit: *Ecce hæc eſt impiorum audacia. Hæc quum fecerint, neque pudore in ea quæ antea contra nos moliti ſunt, inſidiis affecti ſint & nunc nos, quod ſanguinarias eorum manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, quod nos è medio prorſus non ſuſtulerint lamentantur.* Et tandem

Boni viri malunt cōmemorare, ſe quum perdere poſſent pepercisse: quam cum parcere poſſent, perdidiſſe. Cicer.

cauſa quæſita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligunt, dum hoc ganniunt, in ſeipſos ſe omnem pertrahere reprehenſionem. Si enim fugere malum eſt, multo deterius perſequi. Qui enim fuga ſibi conſulit, ne intereat, occultando latet. At qui alium perſequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem ſcriptum extat. Qui autem necare alium conatur legem tranſgreditur: & ipſe magis occaſionē ſui ipſius vituperādi præbet. Si igitur fugā nobis ignominioſe obiiciunt ſeipſos potius arguant, qui nos ſunt perſequuti. Faceſſant illi cum inſidiis ſuis: & fugere ſtatim, quibus illi malum ſtruunt, deſinent. Sed improbitatem ſuam non relinquunt, & vt nos comprehendant, nihil non tentant: quum quidem ſciant eorum qui perſequutionem ferunt fugam, magnum eſſe perſequutorum ipſorum crimen. Mitem namque & humanum nemo fugit, ſed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidem quicunq; erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære

Contra perſequutores profugientibus defen-

alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidē profugiebant. Propterea & iſti eos qui fugientes occultant, magno ſtudio occidere conantur, vt ne habere videantur improbitatis ſuæ exprobratores. Verum & in hoc excæcati prorſus errant. Quanto namque fuga eſt manifeſtior, tanto quæ ex eorum inſidiis prouenit vel cædes, vel expulſio, fit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduerſus ipſos vociferatur: ſeu in exilium agant, aduerſus ſeipſos vbique locorū ipſi monumenta iniquitatis ſuæ conſtituunt. Itaque ſi ſanam obtinerent mentem, viderent profecto ſeipſos rebus hiſce comprehenſos teneri, & ad ſua ipſorum conſilia impingere. Quandoquidem vero mentem melioreм amiſerunt, ni-

E hil mirum, ſi ad eiuſmodi perſequutiones producuntur. Et occidere alios quærentes, ſuam ipſorum non cernunt impietatem. Etenim ſi cōuiciis eos proſcindunt, qui propter percuſſores immiſſos latitant, atque ſi calumnioſe accuſant eos qui percuſſores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem ſuum Eſau: & Moſi in Madian ſe recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo vero, qui talia garriunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percuſſores in domum eius ad illum interficiendum miſerat) & in ſpelunca latenti, faciemque ſuam mutanti, donec abiret ab † Abimelech, & inſidias ſibi ſtructas deuitaret? Quid

† Abimelech generale & cōmune nomen regum Palæſtinorum, ſicuti Caſar Romanorū Imperatorū.

præterea iſti qui temere omnia effutiunt, de magno Helia dicent? quum eum videant & Deum inuocantem, mortuumq; excitantem, & propter Achab atq; Iezabelis minas latitantē? Tunc etenim qui ad cædem inquirebantur filii prophetarum, occultabantur in ſpeluncis latitan-

F tes apud Abdiam. An hos quidē vt vetuſtiores norunt, eorum autem qui in Euangelio ſunt non meminerunt? Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum ſeceſſerunt, ſeſe occultantes & Paulus Damaſci ab gentis ibi principe quæſitus, de muro in ſporta demiſſus, percuſſoris effugit manus. Et quum ſcriptura de ſanctis talia prodat, quem prætextum aut excuſationem præcipitis audaciæ ſuæ inuenire poterunt? Nam ſi timiditatem probroſe obiiciant, aduerſus ipſos veluti ſurentes audacia ipſa facit. Sin quaſi præter voluntatem Dei hæc fecerimus dicant, ſeipſos criminentur, ſcripturas plane ignorantes. In lege enim præceptum quoque fuit, vt

Ciuitates refugii.

ciuitates refugii propterea conderentur, vt qui ad mortem inquirerentur, quocunque poſſent modo ſeruarentur. In conſummatione autem ſeculorum, quum ad nos veniſſet ipſum idem quod cum Moſe loquutum eſt Verbum patris, rurſum mandatum hoc nobis dedit, dicens:

G *Quando perſequuti vos fuerint ex ciuitate vna, fugite in aliam.* Et paulo poſt inquit: *Quum igitur videritis abominationem deſolationis quæ prædicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: & qui in tecto eſt, non deſcendat, vt e domo ſua quidquam tollat. Qui in agro, ne reuertatur, vt ferat veſtimenta ſua. Atque hæc perſpecta habentes ſancti homines, id ipſum ſequuti ſunt vitæ inſtitutum. Nam quæ nunc præcepit dominus, eadem etiam ante aduentum ſuum in carne, cum ſanctis eſt loquutus.* Atqui hic propoſitus eſt hominibus finis ad perfectionem ducens, quod Deus imperat, id vt exequantur. Proinde & ipſum Verbum noſtra cauſa homo factum, non dedignatum eſt, quum ad cædem quæreretur, ſicuti nos, ſeſe occultare: atque etiam quum eſſent qui id perſequerentur, fugere, & inſidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc Chriſtum experiri, vt quemadmodum ex fame & ſiti, ita ex fuga etiam hominem aſſumpſiſ-

H ſe indicaret. Statim enim ab initio, quum homo factus infans etiamnum eſſet ipſe, per Angelum mandauit Ioſepho, *Exurgens accipe puerum & matrē eius, & fuge in Ægyptum. Herodes n. quæſiturus eſt animam pueri. Porro Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filium ſeceſſiſſe in Nazareth.* At quum tandem Deum ſe ipſo oſtendiſſet, & manum aridam reſtituens ſanaſſet, Phariſæi quidem egreſſi conſilium contra eum ceperunt, vt ipſum interimerent. Ieſus vero

colo-

A ... ſit. Ruſum ... cex ea ipſa, ... die cō- ... cum occiderent: Itaq; Ieſus non ... ant Iudæos eſt verſatus, ſed ... in regionem ſolitudini propin- ... Seru tore d cente, Priuſquam ... ego ſum: Iudæi quidem lapides ... til um peterent. Ieſus autem ab- ... uit ex templo, & per medios ... abut atq; diſceſſit. Sed enim cum ... pt eo atq, ſcriptum eſt non vi- ... comburi v unt, dum ſcriberet con- ... facit & docet Dominus, ipſi & eo- ... qui nir. Poſtquam namq; Ioannes ... o eſt defunctus & diſcipuli corpus eius ... unt, audito eo Ieſu ſeceſſit inde in na- uicul ... rtum l cum ſolus. Atq; Dominus ... em d hunc modum & fecit & docuit. V- ... iam vero boni iſti viri ita verecundia afficetetur, ... altem aduerſus homines præfracta ſua vterentur audacia: & non eo furore abriperen- B tur, vt Seruatori quoque ipſi timiditatis crimen impingerent, qui ſemel blaſphemare & maledictis e ... ceſſere conſulto inſtituerunt. Sed furorem eorum nemo ſuſtinebit. Quin Euangelia quoque eos ignorare conuincemus. Nam huiuſmodi fuga & ſeceſſus rationi conſentanea atque vera eſt, quam Euangeliſtæ de Seruatore etiam memoriæ mandarunt. † Proinde eandem de ſanctis omnibus opinionem habere debemus. Et quę de Seruatore humano more ſcripta ſunt, eadem communiter ad genus humanum referre conuenit. Quæ enim noſtra ſunt, ille ſuſcepit, imbecillitatiſque noſtræ affectiones in ſe ipſo exhibuit. Quod Ioannes ſic ſcripſit: *Quærebant igitur eum comprehendere, & nemo ei iniecit manus, quod nondum venerat hora eius.* Atque etiam priuſquam ea veniſſet, ipſemet matri dixit: *Nondum venit hora mea.* Fratribus autem, qui dicti ſunt, ſuis: *Tempus meum nondum adeſt.* At vbi tempu id veneerat, ad diſcipulos: *Dormite iam*, in- C quit, *& requieſcite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Itaque neque ante tempus comprehendi ſe permiſit, neq; tempore iam præſente ſe occultauit. Quin ſeipſum potius inſidias ei ſtruentibus tradidit. Hoc ipſum & beati martyres in perſequutionibus, quæ tempore quæque ſuo acciderunt, obſeruarunt. Qui quum perſequutione exorta fugerunt, & ſe occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehēſi martyrium ſtrenue obierunt. Hæc ſacer Athanaſius in fugæ ſuæ defenſione ſcripſit. Et talem Alexandrina Synodus habuit finem.

** Vt naui ... mali- gna ... alterae.*

† Defenſi. ... φαμι.

Quatenus in perſecutione fugere liceat.

Cap. XVII.

Vt eo tempore Antiochia tres Epiſcopi fuerint, Meletius, Paulinus, & Euzoius: & vt Lucifer Euſebij reprehenſionem ægre ferens, hæreſeos ſuæ autor extiterit: & vt Euſebius Vercellenſis & Hilarius Pictauienſis Epiſcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis, Romana ſimul & Græca lingua ſanam Nicænæ fidei doctrinam annunciarint.

POrro Euſebius, quem Vercellarum Epiſcopum eſſe diximus, Alexandrinæ Synodo per- ... , Antiochiam profectus, plebem ibi inter ſe diſſidente inuenit. Nam qui M ... tii partes ſecuti ... , Paulinum à Luci ... lectum prorſus a- A uerſabantur, & ſuas ſibi ... eccleſias atq; conuentus cogebant. Quapropter Paulini electionem moleſte ferens, quod vniuerſis placita non eſſet, & ... um neutra parte communicans, factum id quidem non probauit: Luciferi tamen, qua eum proſequebatur obſeruanti ... , publicitus nihil prolocutus, inde diſceſſit: & illud ... odo dixit, Epiſcoporum conuentu eam quoq; rem conſtitutum iri oportere. Et quum non minimum ſtudii in eo poſuiſſet, ... quod per diſſidium ... ſum erat, vnione coniungeret, ſibi ipſi tamen non ſatisfecit. Interea enim Meletius quoq; ab exilio reuerſus eſt. Qui cum ſectatores ſuos, qui eum in precio habebant, ſeorſim conuentus agere inueniſſet, Epiſcopali more eis præiuit, ... factum, vt tres ... eodem tempore Antiochiæ eſſent, qui paſtorali munere fungerentur antiſtites. Et Eccleſiæ quidem in Euzoii poteſtate erant, qui Arianis præfuit. Paulinus autem intra vrbem Eccleſiam vnā minus celebrem obtinuit, quam B ei Euzoius, quod hominem iamdudum obſeruaſſet, conceſſit. At Meletius extra vrbem ad portam, conuentus ſuos agebat. Eo in ſtatu cum res Antiochiæ eſſent, Euſeb. inde rurſum abiit. Cæterum Lucifer vbi electionem Paulini Euſebio diſplicere intellexit, perinde atq; iniuria affectus eſſet, ægre ... ns ſuccenſuit, neq; ad communionem cum Euſebio venire voluit. Et quaſi in Synodo non rite res actæ eſſent, decreta eius per calumniam reucere inſtituit. Et quum multa quæ damnum, vt fieri ſolet, afferebant, per triſti eo tempore mouerentur, multos etiam ab Eccleſia ea res alienauit. Qua de cauſa noua quoq; rurſus hæreſis extitit, à Lucifero appellationem ſortita. Quæ ſane parum decentem iræ cauſam habuit. Suo n. ipſius laqueo captus tenebatur, qui diacono ſuo miſſo, ſe probaturum quæ Synodus conſtituiſſet, profeſſus fuerat. Et ipſe quidem Eccleſiæ ſententiā retinens, ſimultatemq; remittens, ad ſedem ſuam in Sardiniam C ſe recepit. Qui vero cum eo dolore ſe affectos exiſtimabāt, in Oriente relicti, ſectam ſibi ſuam conſtituerunt, & longo tempore Eccleſiam oppugnarunt. Euſebius cum in Oriente eſſet, in fide parum firmos veluti optimus medicus curauit, atq; reſtituit: ſi quid parum ſinceri apud eos eſſet, reiiciens: quidquid autem Eccleſiæ appoſitum natiuumq; eſſet, docens atque inſtituens. Atq; inde in Occidentem profectus, per Illyricum tranſiit: atq; in Italiam venit idipſum vbiq; agens. Ibi & Hilarius Pictauii, vrbis Aquitanicæ Epiſcopus, qui prius eo redierat, primus ſcilicet ab exilio reuocatus, ſanioris fidei ſemina ſparſerat · Italos & Gallos quæ vel fugienda vel expetenda dogmata eſſent, erudiens. Per quam diſertus autem Latina ſimul & Græca lingua fuit, & libros pleroſq; Romanis conſcripſit, qui cum Arii opinionem refellunt, tum ὁμοουσίου conſubſtantialis ſententiam grauiter confirmant. D Hæc ſtatim poſt exulum reſtitutionem facta. Ad hunc ſane modum Hilarius Pictauienſis & & Euſebius Vercellenſis Epiſcopi, in Occidentali imperio Nicænæ fidei dogma clare deprędicarunt.

Tres eodem tempore Antiochiæ Chriſtianorum Epiſc.

Meletius ab exilio reuertitur.

Euzoius Paulinus.

Meletius

Lucifer ab ... Vercellenſi diſiunctus

Luciferianorum hæreſis in Oriente.

Euſebius boni Epiſc. officium facit.

Idem Hilarius ... exequitur

Scripta eius

Cap. XVIII.

De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatem ſuam docuerint. Quid iſ ſenſerint, & quibus diſſenſionibus aduerſus eorum accuſatores ſint vſi.

Macedoniani ſe erigunt.

EAdem vero tempeſtate Macedonii ſectatores, Conſtantii morte freti, in quibus erant Eleuſius Cyzicenus, Euſtathius Sebaſtienſis, & Sophronius Pompeiopolitanus, aperte Macedoniani vocari cœperunt. Et temporis opportunitate arrepta frequentes libere diuerſis in locis conuentus, eis qui Seleuciæ cum eis conſenſerant conuocatis egerunt, & ſectæ ſuæ factionem inſtruerunt. Tum autem qui aduerſæ partis erant, Acacianos videlicet, excommunicarunt: fidemque Arimini editam irridentes, formulam Antiochenam promulgarunt, ſuffragiiſque ſuis comprobarunt: quæ poſtea Seleuciæ quoque confirmata fuerat, ſicuti proximo libro diximus. Verum enimuero cum à nõnullis propter eiuſmodi diſſidium reprehenderentur, eiſque obiiceretur. Qui nunc tandem ſe per diſſidium ab Acacianis ſeiungerent, cum quibus antea & conſenſiſſent & communicaſſent? tale per Sophronium reſponſum dedere Occidentales Epiſcopi non ſanam de Conſubſtantiali habuere opinionem. Aetius autem in Oriente diſſimilem ſubſtantia patri filium eſſe docuit: & vtriq; recta exciderunt ſententia. Illi enim per ὁμοούσιον conſubſtantialis verbum, ſubſiſtentiam patris & filii in vnitatem vnam redigentes, confuderunt: hic vero è diuerſo à natura patris proprietatem filii nimium ſegregauit. Nos igitur vtrorumque lapſum vitantes, mediam abſque periculo omni viam delegimus, pieque magis ſentimus, æqualem ſcilicet patri filium ſubſiſtentia docentes. Sic illi quidem reprehenſi, defendere ſe conati ſunt. Sed deprehenduntur, veritatem cauillatione deprauare quod non Acacium, ſed Aetium, vt inæqualitatis autorem incuſant. Videntur illi etiam aliqua ex parte & Arianos & τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis aſſertores vitare: & per vtroſque ſuis ipſorum vocibus conuincuntur, aliud quidquam noui afferre conſtituiſſe: ſicuti & Sabinus inquit, qui Latine acta Synodalia conſcripſit.

Acacianos excommunicant Cauſa, cur Macedoniani ſe ab Acacianis & Homou[...]is ſegregarunt.

Macedoniani nouis rebus ſtuduere.

Cap. XIX.

De S. Athanaſio, vt ab apoſtata inquiſitus, arte mirifica profugus euaſerit.

IMperator, vbi Athanaſium Alexandriæ multitudinis conuentus in Eccleſia propalam agere, & multos Græcorum eloquentię vi & ſuauitate ad Chriſtianam religionem pertrahere cognouit, eiicere eum vrbe iuſſit. Ac ſi manere ibi ſe inuito vellet, grauiſſimas ei denunciauit pœnas. Eiuſmodi mandati illam prætendebat cauſam, quod à deceſſoribus ſuis Imperatoribus exilio damnatus, ſua ipſius autoritate Epiſcopatum occupaſſet: & quod ipſe eis qui à Conſtantio in exilium acti eſſent, non in Eccleſias ingreſſum, ſed in patriam tantum reditum permiſiſſet. Itaq; eo Imperatoris mandato profugere coactus, in eos qui illum circumſiſtentes mœrebant, & diſceſſum eius grauiter ferebant, oculis conie[ct]is: *Bono eſtote animo filioli,* inquit: *nubecula eſt, breuis ea euaneſcet.* His dictis, mandata familiaribus ſuis dedit, & Eccleſia bonis viris commendata egreſſus, nauigio per Nilum in Ægyptum contendit. At qui à præfecto miſſi fuerãt, conſequebantur, capere virum ſanctum ſtudio omni contendentes, & iam in propinquo perſequutores adeſſe audiebat. Ibi eis qui cum illo in naui erant, fugam in ſolitudinem conuertendam eſſe ſuadentibus ipſe meliorem ſequutus ſententiam, prudenter militum effugit manus. Fuga enim poſthabita ad perſecutores nauigiũ conuertere, eiſque obuiam ire iuſſit. Et quum fugientes ipſi perſequentibus propinqui eſſent, & illi vbinam Athanaſius eſſet interrogaſſent: ipſi autem non procul abeſſe, ac ſi curſum celerius intenderent, ſtatim eum comprehenſuros eſſe reſpondiſſent: periculum euaſere. Ita quidem perſequutores calliditate ea illuſi, nihil egere. † Athanaſius vero clam Alexandriam rediit, atque ibi latuit, donec perſequutio quam fugiebat, proríus conquieuit. Hæc ATHANASIO à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus accidere.

Iulianus Athanaſ. exulare iubet.

Scite dictũ Athanaſii.

† Athanaſ. Alexandriæ latitat.

† Athanaſius aduerſo Nilo nauigans perſecutorum manus curſu conuerſo effugit. Hoc Sozo non habet lib. 5. c. 15. Et alio loco ab eo ſicuti & à Niceph. 9. lib. c. 34. eſt commemoratum. Eſt autem apud Socrat. lib. 3. c. 14. Et forte bis Athanaſius eodem fugæ ſtratagemate eſt vſus.

Cap. XX.

Vt Iulianus denuo idololatriam Græcorum vehementius & acrius comprobarit, & de Eleuſio Cyziceno, Tito Boſtrenſi, & Mari Chalcedonenſi, Epiſcopis.

INterea Cyziceni legationem ad Imperatorem negotiorum quorundam ſuorum cauſa miſerunt, cum adiectione illa: Per opus eſſe, vt deorum templa reſtituerentur. Quorum colendis illis religionem admiratus Iulianus, omnia quæcunq; petierunt, eis conceſſit. Et Eleuſio eorum Epiſcopo re diuina & vrbe ipſa interdixit, quod delubra deorum ſolo æquaſſet, atque illis per iniuriam illuſiſſet: quod monaſteria & parthenonas ſacrarum virginum inſtituiſſet, & cherotrophia & † gerocomia conſtruxiſſet, aliaque multa Deo grata opera perfeciſſet: deniquc quod verborum perſuaſione (id vero grauiſſimum erat) Græcis multis vt ſuperſtitionem ſuam negligerent perſuaſiſſet. Legem etiam tulit ne quis Chriſtianorum, qui indigena non eſſet, Cyzicum adiret: cauſamque conſtitutionis eius addidit, ne ſcilicet propter religionem ſeditio moueretur: aduenis popularibuſque eorundem qui eadem cum eis ſacra colerent, opem illis ferentibus, & præterea Chriſtianis lanificis & monetariis inquilinis ad eos accedentibus. Iſti enim maximo numero in frequentiſſimas duas claſſes diuiſi, multorum Imperatorum conſtitutionibus Cyzici cum coniugibus & liberis habitabant, & non minimum tributum publico inferebant: illi quidem chlamidum militarium, hi autem monetæ nouæ, Græcam namque ſuperſtitionem augere maxime & comprobare volenti, vi publicitus vti, & tantam hominum multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum eſt viſum. Ægre ſiquidem vrbium rectores vel numerum ipſum CHRISTIANI populi inire potuerunt: neque ille

Iulianus Cyzicenis idololatris quod petũt concedit.

† Dicuntur etiam Gerontocomia Gerõtotrophia.

Eleuſium propter pia eius opera Cyzico expellit. Chriſtianos quoq; aduenas ab ea vrbe repellit. Plurimi Cyzici lanifici & monetarii.

Fruſtra vis adhibetur vbi voluntas ſponte repugnatur.

Epiſcopus & [illegible] Chriſtianis ademptis. Iulianus ſe Chriſtianiſmum aboliturum eſſe ſperauit.

etia[illegible] conuenire & preca[illegible] vt [illegible] quiſque vellet, vti prohibuit. Sa[illegible] quippe [illegible] nihil prorſus valere in eis [illegible] dh bitam, in quibus, vt conſiſtant, p[illegible] & voluntarium requiritur iudicium. Cleru[illegible] aut[illegible] atque Eccleſiarum religioniſq; pr[illegible], vt exigeret, maximo contendit ope[illegible] C[illegible] nque eius fuit, vt ſtatas ſolitaſque [illegible] ynaxes, ducibus eorum ſublatis, [illegible] fore arbitratus eſt, vt neque conue[illegible] te, neque docere nobis, multo vero [illegible] bus diuinis participare, myſticaque & [illegible] ſacra peragere facile eſſet: & vt diuin[illegible] tempore in obliuionem etiam reli[illegible] prorſus perueniremus. Atque in[illegible] obtentum illum prætexuit, quod clerus [illegible] alam ſeditionis multitudini præberet. [illegible] agitans conſilia quum neque eſſet, [illegible] eque [illegible] etur ſeditio vlla, Eleuſium cum [illegible], ſicuti dixi, Cyzico diſcedere iuſſit. Dicitur ſane pergrauem Eleuſio impoſuiſſe conditionem, vt [illegible], niſi intra menſes duos, ſua ipſa impenſa, Nouatianorum Eccleſiam, quam Cyzici ipſe demolitus fuerat, reſtauraret, ex ea vrbe pelleretur.

D[illegible] Eleuſio [illegible] reſtituendo Nouatianorum templo propoſita conditio.

Tito vero Boſtrenſis tum ciuitatis antiſtiti, edicto publice promulgato, vt direptus fuerit, præcepit: grauia crimina ei & clero eius, ſi ad ſeditionem populum commoniſſent, minatus. Titus ea de cauſa libellum ſupplicem ad Imperatorem miſit, in quo non minorem eſſe Chriſtianorum, quam Græcorum, in ea vrbe numerum: ſeq; multitudinem ſuam cohortationibus, ne ad tumultum ſpectet, deterrere ſignificauit. Imperator vt populum reliquum aduerſus Titũ concitaret, ad Boſtrenſes calumniam viro intentans literas dedit: ſcripſiſſe illum ad ſe non ipſius cohortationibus, ſed populum ſuo ipſius conſilio, ad ſeditionem prorumpere. Atque ille clam plebem eo pacto, vt virum eum perinde atq; inſidiatorem & hoſtem ſuum ciuitate eiiceret, permouit. Plurima vero alia ad eundem modum, qua ipſius iuſſu, qua vulgi ſpontanea temeritate & inſultu, accidiſſe conſentaneum eſt. Quorum ille malorum maxime author fuit, qui in eos qui talia patrare auderent, legib. non animaduerteret, & verbis ſaltem delicta eiuſmodi carperet, rebus autem ipſis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altiſſime odium religionis noſtræ radices egerit, idq; ipſe ſic præ ſe tulit. Proinde etiam ſi palam ipſe perſecutionem non exerceret, nihilominus tamen Chriſtiani paſſim à vulgo graues acceperunt clades. Fana enim Græcorum aperiebantur, & ſimulacrorum ſuperſtitio applauſu maximo approbabatur. Ipſe autem publicitus ſacra ſua peregit. Et Conſtantinopoli Fortunæ in baſilica, vbi eius dea ſtatua collocata fuerat, ſacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia Epiſcopus, manu à puero eo ductus, quod in ætate decrepita ſuffuſio oculorum videndi vim ei ademiſſet, Imperatorem plurimum taxauit: impium eum contemptorem Dei & deſertorem, ignominioſe appellans. Ad quę non aliud per iram reſpondit, quam quod cæcitatem ei exprobrans, verbis tantum illum eſt vlrus. Et quod Chriſtum blaſphemia & maledicto perſtringens, [illegible] non animum eum poſſe dixit, quem ille coleret [illegible] lilæum Deum, vt cæcitati eius mederetur. [illegible] hoc ei [illegible] n[illegible] vt Chriſtum G[illegible]

Sycophantice procedit Iulianus in Titum Boſtrenſem vrbe ſua exigit.

Grauem ſub Iuliano Chriſtiani ab idololatris paſſim perſecutionem.

Iulianus Fortunæ publice Conſtantinopoli ſacrificauit. Maris Chalcedonenſis Epiſc. eum ore intrepido increpat [illegible] [illegible] eſt libertate [illegible] [illegible] uſus.

lilæum, Chriſtianos autem Galilæos vocaret. Cui Epiſcopus, magna vſus dicendi libertate, occurrens. *Gratias, inquit, ago Seruatori meo Deo, qui me viſum amittere, ne eo atque nunc res habent curarit, ne impuriſſimum vultum tuum ad impietatem declinatem conſpicerem.* Et ille placabilitatem quidem aſſimulans, nihil reſpondit, ſed rem eam tamen grauiter admodum accepit. Nam quum ſciret in quo honore apud Chriſtianos eſſent, qui ſub Diocletiano martyrium obierunt, & inſuper alacritatem eorum qui ad idem martyrium aſpirarent cerneret, gloriam eis talem inuidens, aliam inſtituit viam. Quod n. ſummæ eſſet ſeuitiæ, vt per ſeipſum Chriſtianos excruciandos curaret, id repudiauit: vt eos autem occulte perſequeretur, non poſthabuit. Quapropter vulgo populis & aliis quicunq; tandẽ vellent in Chriſtianos quidquam committere, id permiſit: ita demum ſuperſtitionem Græcorum inualituram arbitratus, ſi † mal[illegible]rum tolerantiam veluti inſcitiationem prætendens, placiditatem atq; humanitatem etiam erga Chriſtianos ſimularet.

Iulianus Chriſtianis martyrij gloriam inuidet.

† [illegible]

CAP. XXI.

Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriam confirmaturus religionis noſtræ proprios ritus idolorum cultui accommodare inſtituit.

ET primum quidem facilem & gratum ſe omnibus callide præbuit: progreſſus deinde, non eundem, aut ſui ſe ſimilem exhibuit. Vbi namque calumnia aut criminatio aliqua Conſtantio eſſet, alacritet Chriſtianis omnia tribuit. At ſi ea cauſa non extaret: odium quod in nos communiter in pectore recondimm habebat, in apertum protulit. Et eum hoc vnum maxime ageret, vt omnes imperio Romano ſubditi, Græcam complecterentur ſuperſtitionem, permoleſtum ei fuit, quod religionem ſuam à Chriſtianiſmo gloria longe ſuperari videret. Templa quidem, ſacrificia, & patriæ Græcorum ſolennitates, feſtique dies per vrbes ex ſententia ei fere procedebant. Illa vero maxime ſolicitudine angebatur, quomodo in poſterum quoq; cultum talem ſtabiliret: quod metueret, ſi is præſidio ſuo deſtitueretur, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis ſane quaſi lethale vulnus hoc ei inflixit, quod multorum ſacrificulorum coniuges & liberos & miniſtros Chriſtianos eſſe videret: & quod ſecum ipſe conſideraret, religionem noſtram in ſanctitate vitæ morumq; integritate eorum, qui eam complectuntur, conſiſtere: omnem mouit funem, vt Græcorum mores ad inſtituta noſtra accommodaret. Itaq; in idolorum templis fieri curauit ſubſellia & primarios ſuggeſtus: inſtituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus innitebantur: præterea ſacerdotes & lectores more noſtro, item certas certarum horarum & dierum preces. Scholas etiam & phrontiſteria virorum & mulierum philoſophiæ ethnicæ addictarum, peregrinorumque & egenorum conſtruxit domicilia, atque aliam inſuper oſtendit humanitatem, vt Græcorum ſacra talibus rebus admirationem conſequerentur maiorem. Delictorum quoque quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex conſuetudine noſtra pœnitentia interueniente, congruentes conſtituit coercitione. Eodem etiam ſtudio æmulari

Iulianus Græciſmum etiam ad poſteros ut maneat tranſmittere ſtuduit idem caremoniaſ, ritus ac inſtituta Chriſtiana in cultum idolorum conuexit.

conatus eſt commẽdaticiarum literarum teſſeras, quas Epiſcopi dare ſolent, vt vndecumque & ad quoſcunque hinc & inde hoſpites adueniant, moribus noſtris excepti benigne curentur, perinde atque noti & amici per teſſeræ & ſigni eius teſtimonium. Et vt ſimpliciter dicam, eiuſmodi in animo verſans conſilia, Græcos eodem quo Chriſtianos modo viuere inſtituit: eoſque ſtudiis atque inſtitutis aliis noſtris propalam aſſueſcere, extra dogmata tamen & æquari nobis voluit. Porro ita ſe habere, ex ipſius Imperatoris epiſtola, quam ad Arſacium, ſacrorum ſuorum in Galatia pontificem, dedit, quantum licet oſtendam. Scribit autem ad hunc modum.

Commendaticia epiſcoporum litera, de quibus Nicani concilij extat Canon Formatas vulgo vocant.

Cap. XXII.

Epiſtola Iuliani ad Pontificem Galatiæ Arſacium, vt Chriſtianorum mores imitando conſectetur.

Epiſtola Iuliani ad Arſacium idololatram pontificem.
† [illegible]
Proſcribit leges Eccleſiaſticas impius idolorum ſacerdotibus Eurip. Adraſtia cor ea linguarum inuidiam. Cum inuidia verba faciunt.

F GRæca religio nondum ex ſententia noſtra procedit, idq; eorum qui eam complectũtur culpa. Amplitudo enim & magnificentia deorum, optata etiam omnia & ſpem omnem excedit. † Sed abſit inuidia dicto. Tantam namque tam breui mutationem, ne votis quidem paulo ante expetere quiſquam auſus fuiſſet. Quid igitur? an ſufficere iſta putamus: nec ad ea reſpicimus, quæ maxime impietatem deorumque contemptum auxerunt? ad eam ſcilicet, qua aduenas excipimus hoſpitalitatem, ad curam mortuorum ſepeliendorum, atque ad fictam vitæ ſanctimoniam: quorum vnumquodque apud nos ſingulari ſtudio vere fieri oportere arbitror. Nec ſatis eſt te vnum talem eſſe, verum etiam omnes omnino qui in Galatia ſunt ſacerdotes, tui ſimiles eſſe conuenit: quos vel terrore vel perſuaſione, vt probi ſint, adducito: aut ſacri

G miniſterii functionem eos deponere cogito: ſiquidem vna cum coniugibus, liberis & ſeruis ad deorum cultum non acceſſerint, ſed ſeruos aut liberos aut vxores Galilæas retinuerint: quippe erga deos ipſos impie ſe gerentes contemptumque deorum cultui eorundem præ ſe ferentes. Deinde ſacerdotem quemq; cohortare, ne in theatro conſpiciatur, ne apud caupones potet, neve arti cuiquam aut operæ pudendæ & ignominioſæ præſit. Et morem quidem gerentes honore proſequere, rebelles vero à te repelle. In vrbe quaque frequentia ad excipiendos benigne hoſpites xenodochia extrue, vt aduenæ non noſtræ tantum religionis, ſed alieni etiam quicunq; petierint, aut indiguerint, humanitate noſtra perfruantur. Vnde autem ad eam rem pecunia ſuppeditet, prouiſum mihi eſt. Triginta enim millia modiorum frumenti, & ſexaginta millia ſextariorum vini, quotannis

H in eum vſum per Galatiam cõferri iuſſi. Et quintam huius tributi partem eis qui ſacerdotibus inſeruiunt dari: reliquum autem omne aduenis & hoſpitibus, aliiſque petentibus diuidi debere cenſeo. Turpe ſiquidem eſſet, quum inter Iudæos mendicus non ſit, & impii Galilæi non ſuos tantum, ſed noſtros etiam homines alant, ſi opem & auxilium noſtrum requirere noſtri viderentur. Porro Græcæ religionis obſeruatores, ut ad miniſterium huiuſmodi aliquid etiam conferant, & vicos eorum, vt primitias frugum diis ipſis perſoluant, doce: hominesque Græcos

E officiis & benefactis talibus aſſuefac, antiquitus noſtris moris operiſque id fuiſſe eos admonens. Homerus enim Eumæum hæc ita dicentem inducit:

Hoſpes, vel ſi te noſtras pertingeret ades
Aduena deterior, iuſtos auferret honores.
Ab Ioue namq; venit mendicus & hoſpes eodem:
Et nobis ſunt parua quidem, ſed munera grata.

Non committendum igitur vt aliis bona noſtra æmulari permittamus, ipſi autem per ſocordiam nos pudore afficiamus, ſeu potius deorum obſeruantiam & religionem prodamus. Atq; ſi hęc te ita exequi audiero, hilarem & lætum me reddes. Prouinciæ rectores perraro domi ſuæ viſe: frequẽter autem epiſtolas ad eos mitte. Eiſdem in vrbem aduenientibus, nullus ſacerdotum obuiam eat: ſed quum in deorum templa ingrediuntur, intra veſtibulum ſaltem occurrat. Ne quis autem miles eos ædem ſacram ingredientes præcedat, ſequatur tamen qui volet. Quam

F primum enim magiſtratus ſolum delubri attigerit, priuatus redditur. Tu ſiquidem, quod noſti, intra templum imperium obtines. Atque id diuinæ etiam flagitant ſanctiones: quibus qui patent, veri deorum ſunt cultores. Qui vero faſtu efferuntur, inſolentis ſunt iactantiæ & vanæ gloriæ aucupatores. Peſſinunti ſubuenire paratus ſum, ſi ipſi ſibi Deum matrem propiciam reddiderint. Eam vero ſi neglexerint, non modo id reprehenſione non carebit, verum etiam (quod dictu acerbum eſt) ne ad inimicitias nos irritent, periculum fuerit.

Apud Plin. l. 9. c. 12 inter Galatiæ oppida numeratur Gallorum Toliſtobogiorum Peſſinus.

Non etenim fas eſt hominum ſuccurrere rebus,
Irfenſi qui ſint diis immortalibus ipſis.

Quapropter illis perſuade, ſi ſtudium curamq; meam ſibi conciliare volunt, vt vniuerſi ſimul matri deorum ſupplicent.

Cap. XXIII.

G *Quæ contra pietatem noſtram impius egerit, & vt dolo exercitum ad deorum ſacrificia, donatiuo ea de cauſa dato, pellicere tentarit.*

SIc Iulianus, hoc quum ageret & ſcriberet, citra bellum Chriſtianos ſe ad patrias conſuetudines traducturum putauit: omnemq; (quod dicitur) lapidem, vt dogma noſtrum aboleret, mouit. Sed perſuaſio difficilis ei fuit. Rurſum autem ſi propalam vim adhiberet, probro id ſibi fore credidit, quod tyranni ſuſpicionem fugere contenderet. Non tamen propterea quidquam de ardore ſtudioque ſuo, vt ſubditos ad Græcam ſuperſtitionem pertraheret, remiſit. Et quædam ille per ſeipſum agebat, quædam per præfectos ſuos expediebat. Ad Græcam autem omnes ſuperſtitionem potiſſimum vero milites aſſuefaciens, in primis maximum inter Roma-

H na vexilla ſignum, quod Conſtantinus in crucis formam redactum iuxta diuinam (vt diximus) voluntatem, in exercitu præferri inſtituit, ad priorem ſtatum reduxit.

Totus in hoc Iulian. incubuit, vt Græciſmũ, Chriſtianiſmo abrogato propagaret. Labarum ad priorem formam reduxit. In tabulis publicis ſe depingi & deos ſuos addi curauit, vt homines idola colerent.

Et in publicis tabulis ſeipſum depingi magno ſtudio curauit: atque inſuper ſupremum deorum ſuorum Iouem affingi, veluti è cœleſti nube deſpectantem, coronamq; & purpuream veſtem atq; alia imperii inſignia demittentẽ. Mercurium itidem & Martem, vtraq; ex parte eum blande intuentes, & quodammodo oculorum nutu teſtificantes, eloquentia eum excellere,

nec

nec minus ab arte bellica pollere. Hæc & alia hiſce ſimilia pleroſque ad Græcam religionem inuitantia, publicis imaginibus aſpergi mandauit. Atque id fecit, vt per occaſionem honoris eius, quem moribus Imperatori exhibere ſoliti erant, paulatim eos quoque qui appicti erant, adorare homines addiſcerent, & vetuſtæ conſuetudinis abuſus vafricie & calliditate omni ſubditorum mentem & iudicium furtim ſubuerteret. Tum enim demum ea ſententia conſilium ſibi proceſſurum eſſe exiſtimauit, ſi perſuaſione huiuſmodi quo vellet homines duceret, & deinde quæ reliqua eſſent facile aggrederetur. Legitime vero ſe rurſus in eos animaduerſurum putauit, qui ei non obſequerentur, & in veteribus Romani populi moribus nouare quidquam inſtituerent: præſertim quum aduerſus longam reipublicæ conſuetudinem & imperium ipſum delinquere viderentur. Aſtutiam talem pauci intellexere: qui etiam, quod adorare imagines tales nollent, pœnas luerunt. Vulgus autem, ſicuti ſolet, ignorantia ſupina & animo minus ſolicito, tanquam veteri legi parendum eſſet, ita vt ſors tulit, temere ad imagines acceſſit. Et ille quum talia excogitaret & ageret, nihil præterea effecit. Enimuero tametſi fraus eius ita deprehenſa eſſet, aliam tamen tentauit viam, omnia excogitans atq; experiens, vt ciues ſuos in ſuperſtitionem vanam pertraheret. Atque id quod inſtituit, priori dolo non fuit inferius. Quin potius manifeſtiore id & maiore violentia eſt auſus. Quapropter etiam occaſionem multis, qui in aula imperatoria ſtipendia faciebant, præbuit, vt animos viriles exhiberent. Veluti enim in conflaturæ fornacibus explorati, vt qui habiti ſunt & qui re ipſa fuerunt, Chriſtiani palam apparuere. Poſtquam enim tempus aduenit, vt Imperator ciuibus congiarum daret (id quod antiquitus apud Romanos Calendis Ianuarijs præcipue, Imperatoriſque & imperialium vrbium natali die facere receptum fuit) ſecum ipſe conſiderans, milites noſtros aperti candoris & magnæ ſimplicitatis eſſe, pecuniæque cupiditate teneri, & conſueto donatiuo facile capi poſſe: arte quadam, vt vel inuiti dæmonibus ſacrificarent, conſilium inuenit. Lege namque olim cautum erat, vt ad munus capiendum accedentes ſacrificarent. Atque id ipſum illi facere iubebantur. Propoſitumque ſimul ad ignem erat & thus & aurum. Ibi fortem animum quidam declararunt, quod adolere thura nollent, donum contemnentes. Nonnulli naturæ improbitatem veteris legis obtentu contegentes, ne intelligere quidem ad quod malum delapſi eſſent, potuerunt. a Alij lucroſa iactura, & fortaſſe formidine multorum tumultuum ineſcati, quamuis errare ſe intelligerent, tamen quo minus animis excruciarentur, effugere non potuerunt. Atque ex eis qui in tantam calamitatem ignorantia ſunt prolapſi, illud feciſſe traditi ſunt. Quum poſt ſacrificium id cõſuetudine fortaſſe ſic obtinente, communiter in conuiuio milites hilares epularẽtur, quod in compotationibus fieri conſueuit propinantes inter ſe, b Chriſtum in poculis nominatim aduocabant. Ibi ex conuiuis quendam verba ea excipientem dixiſſe ferunt: c Perfacete hercle facitis, qui Chriſtum nunc inuocatis, quem paulo ante quum vos Imperator muneraretur, & thura in aram imponeretis, abnegaſtis. Cum hoc dicto errorem ærumnamq; ſuam illi agnouerunt: confeſtim è conuiuio proſilientes, lacrymabundi publice circumcurſitarunt, Deum & ſaniores conteſtantes homines ſe Chriſtianos eſſe, atque in ea ſententia perſeueraturos, ignorantiaque peccaſſe: atque ſi hoc dicendum ſit, manus ſolas Græcorum ſacris operatas, mentem vero immotam permanſiſſe aſſeuerarunt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti, d Imperatorem adiēre, ad pedes eius quod acceperant aurum abiecere, & generoſo prorſus animo ab eo petiere, vt ſuo ſibi munere accepto, eos iugularet: nunquam enim ſe pœnitentia ductum iri, ſi propter Chriſtum totum corpus pro eo pœnas luat, quod dextra inconſiderate peccauerit, quæ & munus acceperit, & dijs ſacrificarit. Incidi quoque pedes ſibi poſtulauere, qui tam importune ad donum capiendũ accelerarint. Hæc Imperator audiens, ira quidem commotus eſt: à cæde tamen eorum abſtinuit, ne eos martyrij honore dignaretur, qui ſic contumelioſi in eum fuiſſent. Exauctoratos vero ex aula imperiali exegit. In his fuere, Iouinianus ille, Valentinianus, & Valens, qui poſt eum imperauere. Atque iſti quidem ſic ſe geſſere. Quicunque vero non animo recto ſacra Chriſtianorum colebant, & veram beatitudinem honoribus caducis & pecuniæ poſthabebant, abſque timore ad ſacrificandum & Imperatori gratificandum procurrere: qualis etiam fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Hecebolius, qui veluti quidam Euripus Imperatorum moribus ſeſe accommodauit. Sub Conſtantio enim ardore ingenti Chriſtianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Græcam ſuperſtitionem appulit, horrendo prorſus modo animum mutauit, Græcaſque ineptias & ſuperſtitionem, ſi quis alius & ipſe quam maxime eſt complexus. Poſt hunc porro rurſum Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt. In faciem enim ſupinus pro eccleſiæ foribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis, miſerabiliter eſt vociferatus. Proculcate me ſalem fatuum. Tales illi fuere. talis & Hecebolius & antehac & poſtea fuit.

Crimen læſæ Maieſtatis.

Donatiuo dando Iulianus ad idololatriam milites Chriſtianos allicere vult. Chriſtianorum militum candor & ſimplicitas.

a Multi Proximo dono, quod dijs ſacrificare noluerunt, ſpreuere. Plerique id acceperunt, & ſacrificauerunt. Ex eis ſatis multi poſtea pœnitentiam egerunt.

b Inuocatio nominis Chriſti in propinationibus hilaritatis.

c Pulchre atque dictum.

d Puto potius milites ac nationum imperatoris, eoſque Chriſtianiſmum deſerere, martyrij affectatione profitentur. Impera... Iouinianus, ... Valens.

Hecebolius ſophiſta in religione mutanda Proteus. Pœnitentia eiuſdem.

Cap. XXIV.

De conſtitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere cœperit.

IMperator tam infeſto quum eſſet in Chriſtianos omnes animo, opportunitate ea arrepta quamuis quod eis criminis loco obijceret, non habebat: tamen quod ſacrificare noluiſſent, conſtitutione ſanxit, ne illi cum alijs rempublicam adminiſtrarent, neue honores caperent, aut in aula Imperatoria mererent. Conuenientibus ſolennibus, & foro eos exegit. A iudicandi quoque munere, & magiſtratibus dignitatibuſque gerendis remouit. Et legem talem ferens, illud addidit: Chriſtianas ſanctiones ſtatuere, gladio aduerſus eos vtendum non eſſe, qui capitalia crimina committerent. Occaſionem quoque ſuam eſſe ratus, bellum quod contra Perſas, qui Orientem percurrebant, gerendum erat, quod ſine pecunia nihil ſe recte geſturum exiſtimaret, dolum, vt eam à Chriſtianis exigeret, eſt

Iulian. Chriſtianos ab aula dignitatib. & rei ſub adminiſtratione remouet.

Idē à Chriſtianis ſub prætextu perſici belli ingentē extorquet pecuniam.

commentus. Et quicunque diis ſacrificare nol- E
lent, eis pecuniæ mulctam grandem dixit. Ita-
que cernere tum erat perquam acerbam Chri-
ſtianorum condemnationem, à quib. ea etiam
quæ minime habebant, exigebantur, quum
quidem alii omnes pro bonorum ſuorum fa-
cultatibus tributum penderent. Ita Impera-
tor ſubito per iniquam pecuniæ exactionem
copioſus eſt factus. Quo tempore etiam Græ-
ci libere quodcunque illis viſum eſſet facien-
tes, nobis inſultarunt. Et vndiquaque philo-
ſophorum colluuies confluebat, qui vetera
gentilium ſacra renouarunt, extiſq; inſpicien-
dis, & haruſpicinæ vacarunt: adeo vt pueros
maſculos & femellas impuberes atque incor-
ruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eo-
rum deguſtarint. Atque hæc quum aliis in vrbi-
bus, tum maxime Athenis & Alexandriæ fe-
cerunt. Vbi quod Athanaſius epiſcopus flagi- F
tiis tantis obſtitiſſet, ſtudio & opera eorum ex-
ilio mulctatus eſt. Qui naui per Nilum in Æ-
gyptum tendens, curſu deinde conuerſo in eã-
dem vrbem rediit, ſicuti paulo ante retulimus.
Porro prouinciarum rectores tales Imperato-
ris religionem, opportunitatem ſuam eſſe cen-
ſentes, grauius etiam quam Imperator iube-
bat, Chriſtianos affligebant, ampliorem pecu-
niam extorquentes, & plagas etiam eam ob
cauſam corporibus ingerentes. Quod Impera-
tor cognitum parui fecit, & Chriſtianis eum
accedentibus, moleſtiamque propterea ei fa-
ceſſentibus reſpondit: Lex vobis à Chriſto tra-
dita eſt, vt male tractati fortiter ærumnas fera-
tis & iniuria affecti ne reſponſetis. Et id ex eo
ſatis liquet quod Amachius fecit, vt ſupra me-
morauimus. Verum non abſurdum fuerit, rem G
eam, quod in primis memoria digna ſit, paucis
repetere. In parua prouinciæ Phrygiæ vrbe,
delubrum quoddam Deorum à diuturno ſitu
& ſqualore repurgare, & ſimulacra diligenti
cura reſtituere is iuſſit. Idque, vt mandatum
fuerat factum. Ea res dolorem maximum Chri-
ſtianis attulit. Nonnulli igitur Macedonius
videlicet, & Theodulus, & Tacianus, quod in-
dignitatem eam ferre non poſſent, flagranti æ-
mulatione incenſi, noctuq; fanum ingreſſi ſta-
tuas cõfregere. Præfectus eo facto ad irã con-
citatus, multos qui eius rei culpa vacarent, ne-
ci dedere inſtituit. Et ecce facinoris egregii pa-
tratores ſeipſos deferentes adſunt, pulchrius
eſſe ducentes, vt ipſi morerentur, quam alios
ſua cauſa nullo illorum commerito periclitari
cernerent. Præfectus noxam illis, ſi ſacrificent,
remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, minas
intentat. At præclari illi adamantinis animis vi-
ti omnia potius perpeti, quam vt ſacrificijs ſe H
contaminent, ſunt parati. Illicet ille viros ſan-
ctos multis primum excruciatos tormentis, vbi
quod volebat, eis non perſuaſit, poſtremo cra-
ticulis imponit, ignem plurimum ſubiicit, atq;
ita interimit. Porro illi crudelitatem Præfecti
tantam, fortitudinis tum ſuæ coronidem eſſe
oſtendunt, præclara illa edita voce ſi aſſas car-
nes deguſtare cupis Amachi, in alterum latus
nos verte, ne ſemicrudi & ad edendum parum
tibi ſuaues reddamur. Ad eum modum
generoſi iſti viri in martyrii ſta-
dio decurre-
runt.

Philoſophi & idololatræ libere in Chriſtianos illudunt. Humana eorundem victima.

Præfecti prouinciarum Chriſtianos maxime affligunt. Iulianus Chriſtianos de iniurijs per ſupplicationes quærentes irridet.

Reperitur illuſtre & Laurentiano ſimile Macedonij & Theoduli Tatiani martyrium.

Cap. XXV.

Vt inſuper Apoſtata lege lata, Chriſtianis Græcarum artium & inſtitutionum literis interdixerit: & vt Gregorius magnus, & duo Appollinares Syri, ſacras ſcripturas omni genere carminum expolientes, conſilio & inſtituto obſtiterint.

ADhæc, ne Chriſtianorum pueri Græcis di-
ſciplinis erudirentur, aut poëtas ſcripto-
resque eorum legerent, ſcholasve publicas fre-
quentarent, lege cauit: Ne linguis eorum, in-
quit, acumine perpolitis, facile diſputatoribus
noſtris reſiſtere, & ſacra quidem ſua amplifica-
te, religionem autem noſtram refellere facile
queant. Non paruum enim ei dolorem mouere
Gregorius a & Baſilius Cappadoces, qui omni-
genam artem ſuam rebus multis declarauerant, F
eius temporis oratores longe ſuperantes: præ-
cipue Gregorius, qui verba etiam variis poëma-
tum generibus incluſit, eaque † verſus nomina-
uit & alii quamplurimi ſpectati viri, quorum
nonnulli Nicænam ſequebantur fidem, qui-
dam Arii opinionem comprobabant. Syri et-
iam Appollinares, omni dicendi genere probe
inſtructi, præclari maxime eo ſtudio euaſere,
pater & filius ſibi cognomines, & diſciplinarũ
omnium periti. Et pater quidem grammaticus
inſignis, filius autem inter Sophiſtas & Rheto-
res celebris fuit. Vterque ſane eo tempore vti-
lem Chriſtianis ſe præbuit, opportune & com-
mode ingeniis ſuis & multiuoga doctrina vſi.
Grammaticus enim artis ſuæ peritiſſimus, pro
Homeri poëmate, heroicis verſibus, Moſæ li-
bros & veteres Hebræorum res vſque ad Saulis
regnum compoſuit: atque id opus in viginti &
G quatuor libros diuiſit, libro quolibet Græcorũ
elementorum appellatione, iuxta illorum or-
dinem & numerum, ad Homericæ poëſis imi-
tationem inſcripto. Edidit quoque, Euripi-
dem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiam
lyram attigit, & comica argumenta ad Menan-
dri exemplum tractauit, vniuſcuiuſque carmi-
nis legibus rite ſeruatis, atque vt ſemel dicam
ſumpta ex diuinis literis materia, argumentis
eis tractandis, libriſque componendis, nume-
rum Cyclicarum, quæ vocantur, & inter ſe in
orbem cohærent, diſciplinarum æquauit: idq;
breui admodum tempore eſt aſſequutus. Ita vt
illi † habitu, eloquutione, & diſpoſitione ni-
hil ab eis differrent, qui apud Græcos hiſce
ſtudiis gloriam ſunt adepti, & nullus Græcæ
doctrinæ modus Chriſtianis incognitus eſſet.
Aliter autem Apollinaris iunior & Rhe-
tor, eloquentiæ conſultus, ſacra Euangelia &
H epiſtolas Pauli, in Dialogis, Platonis formam
& ſtylum referens, ita expoſuit, vt niſi homines
antiquitatis venerandæ prærogatiuam ob-
ſeruarent, conſortiisq; delectarentur, nihil pro-
fecto eis concederet, qui apud Græcos itidem
maxime celebrantur: neque minus noſtrorum
quam illorum lucubrationes admirationi eſ-
ſent & ediſcerentur. In primis vero iſtorum
ingenii felicitatem inſpicere conuenit. Vete-
rum enim quilibet in vna quapiam re ſtudium
omne poſuit. Iſti vero in vtraque doctrina cum
laude exercitati, vſu publico flagitante, quum
ſtylum feliciter prius expoliuiſſent, egregie
res & ſententias Chriſtianorum tractarunt
atque confirmarunt. Et Imperatoris verſu-

Iulianum molitus Chriſtiana liberalib. Græcorũ ſtudia interdicit. In hac ve verba illud viſum eſt Propriis, quod in prouerbio eſt, pennis, ſuis ſagittis ab eis petimur.

Armis n. ex libris noſtris ſumptis inſtructi, bellũ contra nos mouent.

a Baſilius magnus.

• ire, Greg. Nazianzenus Appollinares duo.

Luculentiſſima duorũ iſtorum Apollinarium ſcripta.

† ἤθει. Quidã in compoſitione.

tam calliditatem ſtrenue refellerunt, atq; adeo librorum ſolerti acumine fortiter conuicerunt. Ego vero & Pſalmorum librum heroico carmine à patre optime expreſſum inueni. Inſignem quoque iunior Appollinaris librum elucubrauit ad Imperatorem ipſum, ſiue ad philoſophos Græcos, quem de Veritate inſcripſit: in quo etiam abſq; ſacrarum literarum teſtimoniis clarè oſtendit, longe eos à recta de Deo opinione abeſſe. Imperator namque eas ipſas literas irridens, & religionem noſtram ludibrio habens, ad primarios eius temporis Antiſtites hæc verba de libris noſtris ſcripſerat: † *Legi, Cognoui, Damnaui.* Ad quem nomine omnium quendam ita reſcripſiſſe ferunt: † *Legiſti, Sed non Cognouiſti: Si enim Cognouiſſes, Non Damnaſſes.* Baſilii vero reſponſum id eſſe dicunt, qui eo tempore Cappadociæ eccleſias epiſcopus curauit. Neq; adeo diſſentaneum eſt, id ſcriptum eius eſſe. B Sed ſiue illius, ſeu alterius ſit, admiratione dignus vir talis eſſe videtur, & dicendi libertatis & eruditionis cauſa. Atque hæc quidem Imperator egit, & hæc Apollinares etiam reſiſtentes ei elaborarunt.

Iulianum libros Chriſtianorũ riſiſſe & damnauit.
† *ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων.*
† *ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως, εἰ γὰρ ἔγνως οὐκ ἂν κατέγνως.*

Cap. XXVI.

De Græcis & Ethnicis artibus & literis etiam Chriſtianis pietatem conſectantibus eas vtiles eſſe, easq; Chriſtianos addiſcere oportere.

VErumenimuero Prouidentia diuina, ſimul & Imperatoris conſilio atque impetu, & non minus Appollinarium ſtudio & opera longe fuit potentior. Imperatoris enim conſtitutiones, ipſo ſublato, ſicuti mox oratione progreſſi dicemus, breui euanuerunt. Et illorũ lucubrationes poſtea nõ in magno fuere precio, perinde atque editæ non fuiſſent. Sed occurret mihi forte quiſquam: Quid hoc eſt quod dicis? inquiens. C Vtilem certe Chriſtianæ reipublicæ minime diuturnam Imperatoris aduerſus nos contentionem fuiſſe, atque id diuinæ Prouidentiæ accepto ferendum eſſe, quilibet ſane dicat. Verum Appollinarium ſtudium, quod Chriſtianiſmo impenderunt, reticere, & Chriſtianos rurſum Græcas diſciplinarum inſtitutiones in manibus verſare, vix quiſpiam religioni noſtræ commodum eſſe exiſtimauerit: quod Græci libri detrimentum nobis afferant, † Deorum multitudinem, fabulas & mendacia docentes. Aduerſus obiectionem iſtã ſtatim reſponſum noſtrum afferemus. Doctrinam Græcorum neque Chriſtus ipſe, neque eius diſcipuli videntur, vel recipiendam eſſe vt D bonam & diuinitus inſpiratam, vel reiiciendam vt noxiam & incommodam, cenſuiſſe. Atque id non ſine prouidentia Dei factum eſſe opinor. Non pauci enim apud Græcos philoſophi, non longe à cognitione Dei abfuere. Declarat id quod nonnulli præſtantibus libris aduerſus Epicuri ſectatores pugnarunt, qui nullos deos eſſe aſſeruit, omniaq; fortuito & ſua ſponte exiſtere ſenſit, & mundum nulla prouidentia regi aperte docuit. Eos illi redarguendo, & inſcitiam eorum euertendo, confutarunt. Proindeq; non exiguam vtilitatem nobis, qui veritatem rectæ pietatis ſequimur, attulerunt. Sed enim quamuis eo ſint progreſſi, non tamen caput ipſum, ſeu potius doctrinæ totius ſummum

Græcarũ artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima.
† *πολυθείαν*
Plerique philoſophi Græci prope ad cognitionẽ Dei acceſſere. Epicurei.
Iidẽ ad cognitionẽ ſũma ſapientia non peruenerunt.

A veritatem attingere, vt videlicet quod in profundo occultatum à ſeculis fuit, diuinum, inquam, Chriſti myſterium, cognoſcerent. Quod ſane ſic ſe habere, Paulus etiam in epiſtola ad Romanos hiſce verbis aſtruit. Reuelatur enim ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum eorum qui veritatẽ in iniuſtitia detinent. Quia quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in eis: Deus enim eis manifeſtauit. Nam inuiſibilia ipſius ex creatione mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta perſpiciuntur. Sempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles. Quia quum Deum cognouerint, non ſicuti Deum glorificarunt. Ex quibus verbis illud ſatis liquet, veritatis illos quidem habere cognitionem, quam illis Deus apertam exhibuit. reprehenduntur autem quod Deo cognitu, non vt Deum, pro eo atque oportuit coluerunt. Proinde illa verB borum iſtorum videtur eſſe nobis relicta ſententia, conſectandas eſſe quibus viſum fuerit, Græcorum diſciplinas neq; per ea reiectam liberaliorem doctrinam. Et vna quidem ratio noſtra ſic habet. Altera vero illa eſt: Seruatoris dicta & diuinitus inſpiratæ ſcripturæ admirandæ quidem prorſus doctrinæ ſunt & inſtitutiones, rectam vitam & religionem veram nobis tradentes, Fidem inſuper Deo gratã ſtudioſis exhibent. Minime vero nos diſſerendi docent artem: vt ſatis idonei ſimus, quum velimus, tempore flagitante, pro eis fortiter aduerſariis reſiſtere, eaſque colluctandũ defendere. Porro ſuis ipſius armis hoſtem ferire, ſtrenui admodum & fortis viri eſt. Id vero ipſum Chriſtianis ex lucubrationib., quas Appollinares reliquerũt, ſatis addiſcere minime licuiſſet. Quod quum certo Iulianus ſciret, ne Chriſtiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege ſanxit. Non etiam ignorabat, fabulas ethnicas famam & gloriam ipſius obſcuraturas, & crimiC nationis cauſam aduerſus eum allaturas quas etiam Socrates inter Græcos philoſophos præcipuam laudem conſequutus, quum nihili faceret, veluti adulterare ſacra Græcorum, & nouos Deos inferre inciperet, condemnatus eſt. Tertia ratio noſtra hæc eſt. † Spectatores nummularios non eſſe diuinum oraculum iubet, & vt pulcherrimum quodque ex rebus omnibus deligentes, quod malum eſt abiiciamus, quod bonum autem diſquiramus, atque inuentum retineamus. Attenti quoque præcipue veſimus, ne quis prædam è nobis agat per inanem & vanam philoſophicorum dogmatum ſeductionem. Id autem quomodo perſpicere poſſimus, D niſi in illorum iubeamus arma? Non equidem, vt eis vſurpandis eadem quæ illi ſentiamus: ſed ex abundanti, ſuis contra eos potius vtamur telis. Et malum quidem auerſemus, quod verum autem & opportunum eſt legentes caute recipiamus. Vbicunque enim aliquid boni eſt, ipſius veritatis id eſt. Quod ſi quis accuratiore perſuaſione nos hæc contorquere atque affectare dicere arbitretur, illud mihi conſideret velim: ipſum diuiniſſimum Paulum non ſolum Græcis doctrinis nobis non interdixiſſet, ſed etiam alicubi in epiſtolis ſuis, verbis earum vſum eſſe, vt qui eas quoque attigerit. Videtur ſane multa quæ à Græcis ſunt dicta, didiciſſe. Niſi enim Epimenidis Cretenſis oracula legiſſet, viti † ſacra & cæremo-

Ex Ethnicis ſcriptis optima quæq; à pijs ad Chriſtianiſmum transferẽda eſſe, docet Aug. 2 de doct. Chriſt. l. 2 c. 40. illud tractãs, Pauit ũt ab Aegyptijs vaſa argentea & aurea. Id idem lo in 'ib. ic contextorũ fecit Clemẽs Alexandrinus.
Socratis philoſophi condemnatio quod deos Græcos contempſerit.
† *δόκιμοι τραπεζῖται. Omnia probanda, quæ bona ſunt tenenda.*
† *ἀφηνάζοντας αἰδῶς... Socr.*

nias inſtituentis, quomodo verſum illum protuliſſet,

Cres ſemper mendax, mala bellua, venter obeſus?

Vnde etiam hemyſtichium illud ſumpſiſſet,

Huius nanque ſumus genus:

ſi Arati Aſtronomi [illegible] hoc eſt, de ſtellis apparentibus librum nõ attigiſſet? Sed & illud,

Studijs obeſt conuictus improbus bonis:

ſatis indicat, eum in Euripidis fabulis libenter verſatum fuiſſe. Id quod itidem ante illum Solomon in eandem ſententiam dixit. Verum quid opus eſt pluribus hanc rem perſequi? iam inde enim ab initio, veluti conſuetudine & ſtudio eo non interdicto, viri ſancti fauore & gratia ſpiritus locupletes, & eccleſiæ noſtræ doctores inſignes, à tenera ipſa ætate ad ſenectutem vſque ſedulo Græcorum libros legerunt: partim ad linguam ſermonemque expoliendum, & mentem exercendam: partim vt ex rebus deterioribus id quod ineſt boni colligerent. Quare illud etiam ſunt aſſequuti, vt recte Græcos in eo quod à decoro exciderunt, & per errorem lapſi ſunt, damnare poſſent. F Indicat hoc Baſilius magnus, & Ioannes qui propter eloquentiæ ſuauitatem Chryſoſtomi nomen accepit. & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis diſciplinis in oratione funebri de magno Baſilio tractat. Æquũ ſane eſt viſum, eum locum tempeſtiue huic operi, ad ea quæ agimus comprobanda inſerere. Satis namque apparet, non ipſum ſolum optime in eis diſciplinis eruditum eſſe: ſed alios quoque illud ad eas diſcendas exhortari: ſimulque inſcitiarum eos accuſare, qui eruditionem Græcam affectantibus obſtant. Sic enim ſcribit: *Omnes, opinor, qui ſaniore mente ſunt, hoc confiteri, doctrinam inter ea quæ nobis ſunt bona, præcipuã eſſe: non iſtam ſolum præſtantiorem noſtram,* G *quæ elegantiam oſtentationemque orationis omnem negligens, ſaluti vni & rerum intelligendarum pulchritudini inhæret: ſed externam etiam illam, quam multi Chriſtiani perinde atq; inſidiatricem, fallacem, & longius à Deo abducentem, contemnentes deſpuunt, peruerſa ſane & periculoſa perſuaſione.* Quemadmodum namque cœlum, terram, aërem, & quæcunque in his ſunt, quamuis homines nonnulli male ea accepta, quæ Dei eſſent opera, pro Deo coluerunt: propterea tamen non deſpicimus, ſed quantum vtilitatis habent ea eis ad vitæ vſum percipimus: quod vero noxium eſt in eis, fugimus: neque, quod ſtulti faciunt, aduerſus creatorem creaturam ipſam quaſi ad rebellionem commouemus: verum ex rebus conditis conditorem deprehendimus, & quod diuus Paulus ait, H *in captiuitatem redigimus intelligentiam omnem in Chriſtum.* Ac ſicuti ignem, alimentum, ferrum, atque alia, per ſeipſa quidem vel vtilia vel incommoda maxime eſſe ignoramus, ſed de eis pro eo atq; hominibus illis qui eis vtuntur videtur, iudicamus (quum etiam in reptilibus feris quædam ſint, quæ vtiliter ad ſalutem pharmacis & remedijs miſcemus) ſic quoque ex diſciplinis iſtis quod ad veritatem inquirendam, & iudicium acuendum, necnon ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autem ad dæmones ipſos & ad perditionis profundum deducit, deſpuentes reiecimus: propterea quod ex eis reb. in veræ pietatis ſtudio non itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterioribus addiſcentes, & imbecillitatem

Eloquentiſſimi Theologi, Baſilius, Chryſoſtomus, Gregorius.

Gregorij Nazianzeni ſententia de vſu & vtilitate profanarũ literarum.

E illarum in robur doctrinæ noſtræ conuertentes. Non igitur contemnenda eſt doctrina liberalior, propterea quod hoc ſic quibuſdam faciendum videtur: ſed praui atque ineruditi, qui in ea ſunt ſententia, cenſendi ſunt, qui alios omnes ſibi ſimiles eſſe velint, vt in communi ſui ſimilium frequentia latere, & inſcitiæ ſuæ reprehenſionem effugere valeant. *Hæc diuus Gregorius.* Baſilius vero magnus non ſolum doctrinam Græcorum diſcere permittit, ſed etiam præclaro libello maxime hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Græcis diſciplinis vtilitatem capere poſſint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta ſufficiant.

Baſilius Magnus hac de re libellum compoſuit.

Cap. XXVII.

F *Vt Iulianus expeditione in Perſas ſuſcepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus contra Antiochenos librum Miſopogona, hoc eſt, barbæ oſorem compoſuerit.*

IMperator autem ingenti à Chriſtianis pecunia extorta, expeditionem aduerſus Perſas molitus eſt, & Antiochiam Syriæ ſe contulit. Atque ibi liberalitatis ſuæ ſtudium Antiochenis probare volens, res in foro venales & neceſſarias ad certum conſtitutumq; precium reduxit: non conſiderans ſecum ipſe, vbi militum ſit frequentia, ibi accidi in vrbibus rerum omnium copiam, victoſque etiam ea de cauſa annonæ detrimento affici. Itaque caupones emere, & rurſum vendere res ad victum neceſſarias quæſtus gratia ſoliti, quod iacturam eam non ferrent, multa contra Imperatorem vociferati, negociatione cauſa ſuperſederunt: eoq; G modo vt rerum neceſſariarum penuria vrbem inuaderet, effecerunt. Antiocheni vero (procliues enim ſunt ad contumelias homines) impudenter & libere Imperatorem riſerunt, & ſcommatibus in barbam eius luſerunt, quod prolixior ea eſſet, tondi eam ad funiculos plectendos oportere dicentes: atque item in numis eius qui effigiem tauri habebant, cauillati ſunt, periode atque à præcipiti tauro mundum ab ipſo Imperante euerti iactantes. Quum enim ſupra alios omnes admodum ſuperſtitione teneretur, & quotidie tauros ad ſimulacrorum aras mactaret, & aram & taurum numo ſuo imprimi curauerat. Proinde ita ex ſcommatibus eiuſmodi percitus, male ſe accepturum Antiochenos minatus eſt, & Tarſũ Ciliciæ conceſſit, atque inde res ad bellum neceſſarias H exercitui ſuppeditare inſtituit. Cæterum minas factis executus non eſt: ſed verbis tantum in Antiochenos conuicia retorſit, orationemque præclaram & facetam ita remiſſam eos conſcripſit, quam Antiochenam & [illegible], hoc eſt, barbæ inimicam inſcripſit. Atque eo pacto ſe iniuriam vindicaſſe exiſtimans, Perſicam expeditionem, perpetua nota vrbi Antiochenæ inuſta, eſt proſecutus. Antiochiæ porro erga Chriſtianos eadem eſt importunitate vſus, omnibus modis id agens, vt Græcorum ſuperſtitio inualeſceret. Verum quid circa Babylæ martyris ſepulcrum, & in templo Appollinis Daphnæi acciderit, perniquum eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Id vero inde ordior.

Iulianus Antiochenorum prudentes conſtituit rerum venalium iuſtum precium.

Scommata Antiochenorum in barbã Iuliani, & numos eius.

Taurus in numis Iuliani.

Oratio Iuliani contra Antiochenos. Μισοπώγων.

Cap. XXVIII.

Quæ prævaricatori huic in Antiochenorum loco Daphne acciderint & de tumulo ſancti Babylæ martyris, & de ſancto Theodoro confeſſore.

Lucus Daphnenſis ad vrbem Antiochenam

INter Antiochiæ ſuburbia præcipuum quoddam eſt, in quo frequentes florent cupreſſi, locus valde nemoroſus, & varijs alijs inter cupreſſos arboribus conſpicuus: & quæ inter arbores ipſas ſunt loca pro vt anni tempus fert, omnis generis bene olentes producunt flores. Inſtar tecti autem habet eo loco, quæ ex ramorum & foliorum denſitate vbiq; prouenit vmbra, & ſolis radios non facile ſolum ipſum pertingere ſinit, neque quidquam amœnitatis regioni ei deeſt. Non ibi aquarum copia irriguarum deſideratur, & gratum temporis temperamentum, Zephyrique & alij venti leniter tamis flatu ſuo incidentes, ſuauemq; ſuſurrum edentes, amœnitatem multam afferunt. Eo loco Græci fabula confictà, Daphnem Ladonis fluuij filiam ex Arcadia, Apollinem amatorem fugientem, in nominis ſui arborem eſſe conuerſam, ipſum autem Deum ne ſic quidem puellæ deſiderium abieciſſe, amoremque ſuum veluti ſolantem, amatæ virginis frondibus caput cinxiſſe, eamque etiam arborem factam complexum eſſe: neque ab ea diſcedere volentem, illi cum feſtiuitate quadam aſſediſſe, proindeque honore diuturnitatis moræ eum locum proſequutum, atque alijs locis illuſtriorem, ſibique etiam gratiorem effeciſſe ferunt. Hic homines caſti & moderati minime verſari ſuſtinuerunt, quod regio ea ad deſidiam & libidinem admodum eſſet procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimum & grata viſa eſt, & prorſus amatoria: quos etiam eam in rem fabula ipſa inuitarit. Et duplex eis ad culpæ deprecationem fabulam non illepidam prætendentibus incenſa eſt libido, vt ſine pudore neque ipſi pudici eſſent, neque pudicos in eo loco eſſe paterentur. Qui enim ibi ſine amica verſaretur, illiberalis plane, parumque gratus viſus, perinde atq; piaculum aliquod deteſtandum inde abigebatur. Græcæ autem ſuperſtitionis obſeruatoribus præcipue in maximo locus habitus eſt honore. a Nam ſtatua ibi Apollinis Daphnæi magna vetuſtate exſculpta, & templum pulcherrimum altitudine & amplitudine mirifica, artificioſa manu conſtructum fuit: quod Seleucum Antiochi, qui vrbem eam ſub ſuo nomine magnifice primum condidit, patrem conſtruxiſſe ferunt. Creditum etiam longo tempore eſt, aquã ibi e fonte Caſtalio diuinatricem, nihil prorſus ab altera illa apud Delphos, vt nomine, ſic etiam efficacia differentem, profluxiſſe. Fama item fert, Adriano Imperatori, quum priuatus adhuc eſſet, reſponſum ibi de rebus futuris editum eſſe, eumque lauri folio in fonte tincto futuri cognitionem literis deſignatam hauſiſſe: & quum reſponſum id ad exitum ſuum perueniſſet, ne alijs quoque ad eundem modum res futuras cognoſcere liceret, aggere multo fontem obſtruxiſſe. Hæc quidem ſic Græci tradunt. Gallus autem, vbi Cæſar eſt à Conſtantio creatus, Antiochiæ vixit, barbarorum ibi impetum & incurſionem compeſcens. Hic vt Chriſtianus, quum maxime eos qui pro Chriſto & dogmate noſtro fortiter decertarũt, veneraretur, locum talem à diuturna ſuperſtitione & improbo illo more liberandum atque repurgandum duxit. Poſtquam autem non aliter ſe malum tantum extirpaturum eſſe putauit, niſi contra templum id, orationis domum conſtrueret: opere eo pulchre perfecto, vrnam etiam Babylæ martyris in Daphnen tranſtulit: qui ante annos plures Antiochenæ eccleſiæ ſplendide antiſtes præfuerat, & ſub Numeriano fortiter certamen pro Chriſto pertulerat. Martyrij eius hæc cauſa fuit. Epiſcopatum Babylas gerebat. Numerianum autem de dæmonis cuiuſdam ſententia cupido inuaſit, eccleſiam Chriſtianorũ, quum frequentiſſima eſſet, ingredi. Et aduenienti ei, hierarcha ad templi veſtibulum aſtans, ingreſſum præcluſit: ſe pro virili ſua affirmans, non commiſſurũ, vt ad gregem lupum ingredientem intueatur. Atque ille ſtatim quidem eo pro deſtitit. Epiſcopum autem primum de tanta audacia criminatus eſt: deinde ſacrificare etiam dæmonibus iuſſit, eam vnam expiationem criminiſque abolitionem, & ſubſecuturi honoris & gloriæ conciliationem fore denuncians. Cui Babylas ingenti animo reſiſtens, martyrij coronam recepit. Eius tum oſſa Gallus tranſtulit. Quod vbi eſt factum, dæmonum deinde oracula non edidit. Et multi quidem propterea id conſuluiſſe exiſtimarũt, quod ſacrificijs & cultu eo, quem antea illi exhibuerant, ſpoliatum eſſet. Verum rem aliter ſe habere, compertum eſt. In cauſa enim vere erat, in vicinia quieſcens martyr, qui eam rem non permiſit, cœptum illius vi maiore prohibens. Sub Iuliano enim, quum ad ſatietatem vſque ſanguine & victimis expleretur, non minus mutum fuit. Et poſtremo ipſi illi Imperatori de euentu Perſicæ expeditionis dæmonem conſulenti (quum frequenter eo veniſſet, quod cædendis hoſtijs delectaretur, & multo ſanguine Pythium veneraretur) cauſam eius ſilentij indicauit. Vbi nanque templum ingreſſus, oraculo, quę viſa eſſent ſidẽ eius periclitans, magnificis mactatis victimis Iulianus propoſuit: inſuper quoq; petiit, ne Deus de quibus rebus inquireret, reſpõdere grauaretur. Tũ ille aperte quidẽ nõ ſignificauit, ſe more ſuo propter Babylam martyrem non reſpondere; ſed alio id modo inſinuauit. Locũ enim eum plenum eſſe cadaueribus dixit, & propterea ſe oracula edere minime poſſe. Et erant ibi multi alij ſepulti. Verum Iulianus Babylam martyrẽ ſolum reſponſis obſtare iudicans, confeſtim vrnam eius transferri iuſſit. Quapropter Chriſtiani aduenientes, martyrem in vrbem ad quadraginta ſtadia intulerunt, vbi etiamnũ ſitus eſt, nomine ſuo loco ipſi indito. Qui vero vrnam ferebant ſenes & iuuenes, aliiq; chorum grauem & venerandum efficientes, alius alium in via ad pſalmos canendos inuitarunt, ſub illo quidem prætextu, quaſi ſudorem laboremque viæ leuarent: re autem ipſa, quod æmulationis ardore ferrentur, vt Imperatoris ineptam monſtroſamque religionem reprehenderent. Et canendo præibant, qui artem eam accuratius addidicerant. Inter alia autem multitudo illis ſuccinens, & illam carminibus addidit partem: Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, glorianteſ in ſimulacris ſuis. Tum ſane, qui antea philoſophum ſe eſſe profeſſus fuerat Imperator, longe alius deprehenſus. Ira namque commotus, perinde atque

Eſt ει c.xi. tulus, de cupreſ ex luc. Daphnon vel Perſ. per Ægypt non xxi. vel quod Lambet Apollinis nemoris ... Orontes. Claud. In umbroſo Daphnæ ... Conſtantius magnum atrium ... Helena ... collocauit.

Et ob eam cauſam locum eum ... Auguſteum nominauit. Sicut d. Caſtalius fons oracularis. a Apollo Daphnæus Hadriano Cæſari reſponſum ibi datum.

Gallus Cæſar ſacram ... Daphnen ... ſtruxit.

Oſſa Babylæ martyris in eam adem illata. Sancti Babylæ ſub Numeriano martyrium.

Propter Babylæ cineres oraculum Daphnæum obmutuit.

Babylæ reliquiæ ex luco Daphnenſi in vrbem Antiochenam transferuntur.

Hymnodia reliquias efferentium.

Propter hæc in Christianos excandeſcit Imperator. Saluſtius præfectus.

iniuria affectus eſſet, affligere Chriſtianos conſtituit: & eadem aduerſus illos facere, quæ Diocletianus feciſſet. Quod vero impetum eiuſmodi expeditio Perſica, quam vrgebat, moraretur: Saluſtio, qui tum præfecti magiſtratum gerebat, mandauit, vt eos qui præcipui in ea quam diximus pſalmodia fuiſſent, comprehenſos coerceret. Ille, quamuis vanæ Græcorum religioni eſſet addictiſſimus, conſilium id tamen non laudauit. Quod autem mandato Imperatoris reluctari nequiret, poſtridie multos Chriſtianos comprehendit, & carceri incluſit. Et deinde ex eis vnum Theodorum nomine, adoleſcentem adhuc, produxit. Eum quum tormentis ingentibus ſubdidiſſet, & ad ſtipitem tortorium ſuſpendi, corpuſque eius ſatis diuerberari & concidi curaſſet, quod martyrem inuictum eſſe videret, non deprecantem, neque doloris alicuius indicium præbentem, (perinde enim atque non certator ipſe, ſed ſpectator earum rerum quæ in eo fiebant eſſet, conſtanter cruciatus perferebat: & heſternum illum concinebat Pſalmum, re ipſa nihil ad ſe pertinere quæ ab eo per quæſtionem requirebantur, oſtendens) vix tandem tantis pœnis liberauit. Idque tum demum fecit, quum iam tortoribus vita deſtitutus eſſe videretur. Atque illius tantam fortitudinem & conſtantiam cum ſtupore admiratus Saluſtius, vbi ad Imperatorem venit: *Niſi,* inquit, *Chriſtianos affligere deſtiterimus, ipſis quidem laudem & gloriam breui parabimus, nos autem ridendos omnibus proponemus.* Porro Saluſtij ſententia laudata, & captiui illi dimiſſi ſunt, & Theodorus poſt confeſſionem eam longo vixit tempore. Dicitur autem poſtea Rufinus, qui hiſtoriam eccleſiaſticam latine vertit, virum eum aliquando conuentum rogaſſe, ſenſiſſetne pœnarum tormenta, an plagas citra dolorem omnem pertuliſſet? Cui ille reſpondit: Non ſe quidem ſine ſenſu cruciatuū fuiſſe. adoleſcentem autē quendam ſibi aſſiſtentem, faſcia tenuiſſima ſudorem abſterſiſſe, & aquam frigidā infudiſſe, qua dolorum ardorē refocillarit, tormentorumq; vim ſuſtulerit. Spiritui præterea ſuo robur indidiſſe, & incredibilem in tantis laboribus iucunditatem ſuppeditaſſe. Mihi certe hominis eſſe non videtur, corpus ipſum ita deſpicere, niſi diuinū præſto ſit auxiliū. Hæc de admirādo iſto Theodoro. Atq; ob eam quæ dicta eſt cauſam, Babylas martyr in Daphnem trāſlatus, atq; inde rurſus deportatus. Breui vero poſt, repentinum incendium in Daphnæi Apollinis templum incidit, quod id cum tecto omni & ipſo Dei ſimulacro conflagrauit. Et quaſi tēporis momēto protinus nuda omnia apparuere, muri ſcilicet ipſi cum lorica ſua, & columnæ quæ propylæum & † poſticum templi ſacrarū ſuſtinuerant. Chriſtiani incendium id dæmoni, martyre petente, accidiſſe putarunt. Græci ad Chriſtianos autores retulere. Ea certe quidē de cauſa tēpli ſacerdos tormentis ſubditus eſt, vt incendiarium indicaret: ſed cruciatibus multis toleratis in vinculis, indicare neminem potuit. Quæ res Chriſtianis magnæ laudi fuit. Et homines pleriq; nō mortalis cuiuſquam inſidus, ſed diuina vindicta tēplum id conflagraſſe, igne cœlitus demiſſo, exiſtimarunt. Hæc ſic ſe habuere. Cæterum quum ſatis colligere ex eo quod factum erat liceret, cladem eam templo in Daphne propter martyrem Babylam accidiſſe, vbi Iulianus, quē

Theodorus pſaltes grauiſſime excarnificatur

Saluſtius fortitudinē & conſtantiam Theodori vnice admiratur.

Diuina conſolatio Theodoro in tormentis exhibita.

Supra cap. 9. eodem.

Rufinus Eccleſiaſtica hiſtoria interpres.

Conflagratio templi Apollinis Daphnæi.

† ὀπισθόδομον.

Incendium id diuinitus exortum.

id non latebat, alias etiam diuis martyribus ſacras ædes conſtructas eſſe, prope Apollinē Didymæum ſiue gemellum, qui ante Miletum eſt, cognouit: Præfectis prouinciæ Cariæ ſcripſit, vt quæ templa ædificium altius, & tectum, atq; etiam ſacram menſam haberent, in ea ignem iniicerent: quæ vero dimidia ex parte abſoluta eſſent, funditus euerterent.

Iulianus apud Miletum iuxta Apollinis Didymæi templum ſacras martyrum ædes excindere iubet.

Cap. XXIX.

De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorum quæ per vindictam diuinam paſſi ſunt, qui ſacra Chriſtianorum & res diuinas contumelia affecerunt.

Sed enim quibus rebus Iulianus & Græci deorum poteſtatem adaugere atque oſtentare ſtuduerunt, ex eis illorum imbecillitas atq; ſeductio, diuina adiuuante Prouidentia, deprehenſa ſeſe exhibuit. Nam quæcunque ab oraculis edita ſunt reſponſa, pene omnia aperte falſa eſſe, & euentui minus reſpondentia, cognita ſunt. Exercitum quippe aduerſus Perſas ducturus, Delphos, & Dodonen, qui vates ibi conſulerent, miſit. Et illi non ſolum bellum, verum etiam victoriam denunciauerunt. Tantum vero à veritate ipſa aberrarunt, quantum poſtea rerum exitus oſtendit. Porro ex reſponſis eius vnum ad mendacium redarguendum hoc loco apponere libuit:

Nunc Dij Deæque omnes conſurgite ſumite bellum
Atque fero certum de flumine ferte tropæum,
Dux ego veſter ero Mars ſæuus belligerator.

Feram fluuium Tigrim nominauit, qui cognominem ſibi animantem habet. Eiuſcemodi oraculis deceptus miſer, victoriam ſomniauit: & tādem confirmatus, ſe ad Perſicum bellum armauit. Alias tum quoque, quum oracula ſimul & ſeorſim omnia reſpondiſſent, Imperatoris auunculum Iulianum ægrum moriturum non eſſe: reſponſis ipſis legendis, ærumnoſe & miſerabiliter is vitam finiit. Multi enim qui in Chriſtianos & veram pietatem furore ſuo debacchati fuerant, iuſtas dedere pœnas: manifeſtiſſime autem omnium cum eis etiam Iulianus, illuſtri dignitate præditus, qui tum vniuerſo Oriēti cum imperio præfuit, deſertoris ipſius (ſicuti diximus) auunculus. Præterea Felix Imperialium theſaurorum curator, & Elpidius Imperatoriæ domus præfectus: Comitem rerum priuatarum Latina lingua vocat. Tres hi gratioſi maxime apud Imperatorem erant: cui vt gratificarentur poſteriores duo veram pietatem abiurauerant. Iulianus incendij Daphnæi templi & ſimulacri cauſam inquireos, Chriſtianos id deorum odio excitaſſe ſuſpicatus, tametſi à vicinis agricolis de cœlo fulmine eam ædem tactam eſſe cognouit, non temperauit ſibi tamen, quin aduerſus vniuerſarum rerum Deum arma ſumeret. Itaq; ſacra vaſa longe precioſiſſima eccleſiæ magnæ, quam Conſtantinus magnus conſtruxerat, in fiſcum Imperatoris inferri mandauit: & foribus templi, quod tum Ariani habebant, clauſis, ne quis eo ingrederetur curauit. Cum Iuliano, Felix & Elpidius, Imperialium pecuniarum Quæſtores, publicarum alter, alter priuatarum, in templum id diripturi venerant. Horum Iulianus difficili & incognito morbo correptus, ad dies quadraginta ita diſtentus iacuit, vt neque

Oracula idolorum falſa Iuliano de euentu Perſici belli reſpondentium.

Theodori addit Dolum, lib. 3. cap 11.

Tigris animans.

Iulianum auunculum quoque oracula fefellerunt. Vindicta diuina Chriſtianorum perſequutores perſequuta.

Iulianus auunculus cum Felice & Elpidio Quæſtoribus imperialibus templum magnum Antiochiæ diripiunt. Theodoretus addit Iulianum urinam in ſacram quoq; ſanctam etiam miſiſſe.

loquereretur,

Verba contumeliosa ad Iulianum apud Theodoritum.

Vt laudibus à vir. Christum ſeruatorem veterem conuenit, quod per caſtigationem pœnitentiam ſibi ſuamet habuit.

Non enim eum cognouiſſet, quum perſequeretur, ni ſe pro longanimitate ſua, diuinitus hacce tibi intuliſſet plagas.

Agnouit ille morbi cauſam, & Imperatorem, vt in eccleſia quibus adempta fuerant, reſtituerentur, rogauit. Sed fruſtra lib. 3. cap. 13.

a Iuliani admonendo agendis & moris horrenda.

b Felicis in Christum blaſphemia. Eiuſdem miſerandus obitus.

A conſeretur, neque ſentiret quidquam. Cauſa morbi erat quod ſacris vaſis, quæ terræ illiſerat, pro ſedili vſus fuerat: & epiſcopum Euzoium, qui piaculum tantum inhibere conatus fuerat, in caput vehementer verberauerat, dicto illo inſuper ingeſto, Christianorũ res a diuina prouidentia non curari. Et valetudine paululum recuperata, quum ſeipſum ob nefandam ſententiam ſuam condemnauit, tum vindictam diuinam qua affligebatur ſenſit. Et quum ita aduerſus ſeipſum impiorum facinorum ſuorum teſtis ipſe eſſet, a ventrem deinde eius putredo & omnis generis vlcera conuulſerunt, quæ ei mortem etiam attulere. Viſceribus enim atque extis putredine ea corroſis, excrementa non iã per naturalia vim expellendi obtinentia membra egerebat, verum os ſceleſtũ, quod blaſphemiæ & maledictorum effecerat inſtrumentum, pars corporis obſcœna per quam excerneret, eſt factũ. Pudenda ipſa, & qui circa ea ſunt meatus, corrupti itidem ſunt: caroq; eis in partibus putrefacta in vermes abiit, & morbus ipſe medicorum arte longe fuit potentior. Illi enim B reuerentia & metu Imperatoris omnia experti ſunt, & omni remediorum ſpecie adhibita, pinguedineque precioſarum auium, quas diis ſacrificabant, membris corruptis applicata, vermes profundius latitãtes, in apertum quaſi quibuſdam illecebris euocare contenderunt. At illi in membris occultioribus ad carnem viuam magis magiſque prorepſere, neque corrodere hominem deſtitere, donec violenta morte miſerum enecarunt. Porro tanta calamitate propterea mactatum eſſe ferũt, ex ira diuina, quod ſic eccleſiæ & ſacris eius vaſis inſultauerit. b Felix autem vaſis tanti precij conſpectis (Cõſtantinus namque & Conſtantius liberaliſſime ea comparauerant) arridens, & vrbane iocans: *Ecce, inquit, qualibus vaſis Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eamque, nec ob aliam quampiam cauſam, ex interioribus eius vena vna quæ maxima eſſet, rupta tanquam per fiſtulam ſanguinem per os eius emiſit.* Sic & C ipſe horrendum cernentibus omnibus ſpectaculum factus non totum perdurauit diem: ſed circa crepuſculum, vna cum ſanguine iam deficiente, ſimul etiam animam euomuit. At tertius Elpidius, qui blaſphemus quoque in Chriſtum fuerat, tardius ille quidẽ quam alij pœnas luit: ſed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt deprehenſus, bonis omnibus exutus, graueſque ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitam finiit, ſacer & deteſtandus ab omnibus iudicatus. Præter hos alius quidam cum reliquis in eccleſiam, quam donaria & res alias precioſas prædonum more auferentes, eumque qui ſacra vaſa curabat contumeliis afficientes, vaſtarunt atque diripuerunt, ingreſſus: ſuper reliquas indignitates, velle ſubducta ſacrificij aram petulantiſſime commixit. Verum illico per- D graues & acres tanti flagitij tulit pœnas. Per quę enim peccauerat, ad interiora vſque viſcera putredine conſumptis membris, incredibilis inde vermium vis prognata, miſerãdum in modum, vt dicere calamitatem eam pudeat, miſerum extinxit. Sed & Heronem illum Thebis Ægyptus ortum, qui epiſcopus creatus, † caſu quodam ad Græcam ſuperſtitionem defecerat, ſubito putrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationẽ eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in

Diuinum Elpidium vltio.

Fœdiſſima eius mors qui ſanctum altare permixit.

Mors miſeranda Heronis, ex epiſcopo apoſtata.

Morbus [illegible] † [illegible] [illegible].

A viam eſt proiectus, nullam prorſus à quopiam miſerationem conſequutus. Chriſtiani namq; perinde atque piaculum, omnibus modis eum ſunt auerſati: Græci autem hactenus tantũ eum, quod ſe errori & fraudi eorũ ſubiecisſet, agnouerunt. Et Heron quidem acerbiſſime & miſerrime ita vita eſceſſit. Alius autem Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe à noſtra ad Græcam religionem prolapſus, carne eius omni putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt: & oculis illorum morſibus amiſſis, mouens per inſaniam quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conſciſſa atq; deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longe deteriores maioreſque cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoq; auſi, condigna ſceleribus ſuis tulere ſupplicia. Eiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, commeritas iuſtaſq; ab eis qui impudenter & aperte veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hactenus.

Item Theotecnus, apoſtata quoq.

B

Cap. XXX.

De ſtatua Chriſti, quam in Phœnice Paneade mulier illa quæ fluxu ſanguinis laborarat, erexit.

Ego porro aliud quoq; inſigne miraculum, potentiam Chriſti exhibens, & vindictæ diuinæ aduerſus impios indicium non minimum oſtendens, vt temporum obrui non patiar. Phœniciæ vrbs eſt, quæ antiquiſſimum nomen habuit Dan, appellatione ea ab ipſo Dan, patriarchæ Iacobi filius vno, accepta qui tribus & gentis locum eum tum incolentis princeps & autor fuit. Longo deinde tempore poſt, Herodis filius Philippus Cæſari gratificatus, de ſuo atque illius nomine vrbem magnifice ornatam ædificiis, Philippi Cæſaream cognominauit. Græci autem propterea quod in ea Dei Panis ſtatuam collocauerint, Paneadem vocarũt. In hac ipſa vrbe fons quidam eſt. Ad hunc mu- C lier illa quę ſanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære Chriſto erexit ſtatuã, aliquam ſaltẽ benefactori ſuo ob depulſũ ſibi graue morbũ, officio eo gratiã rependens. Statua ipſa ſpectantibus plurimum præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes † herba enata eſt, præſentiſſimum ægritudinũ omnium, potiſſimũ vero † tabidi morbi remedium. Et quum qui ea curabãtur, ſumma diligẽtia cauſam tantæ efficaciæ inquirerent, inuenire tamen eam omnino non potuere. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuiuſnam ea ſtatua formam referret, & cuius rei gratia ibi eſſet collocata. Quod nanq; diuinũ ſimulacrũ ſub dio aſtaret, non parum corpus eius etiam eſt immutatum, & imbres ex locis ſuperioribus limũ ſecum trahentes, ſtatuæ ipſi aggeſſerant. quam ob cauſam D cognitio ea, quę ex literis omnia indicãtib. prouenit, incerta reddita. Cæterum quum cura & diligentia maiore promanans inde gratia inueſtigarent, terra illa effoſſa, literæ tum demum apparẽtes, rẽ ipſam certo indicarũt. Et deinceps herba ea, ab eo tempore, neq; eo ipſo neq; alio loco eſt conſpecta. Sed enim Chriſti ſtatua Iulianus deiecta, ſuam ipſe in locũ eius conſtituit. Et ecce derepente ignis è cœlo vehemens deiectus, ſimulacrum illius circa pectus diſcidit: caputq; vna cum collo deiectũ, & à pectore abruptum in faciem proſtrauit. Atque id longo poſt-

Ciuitas Phœnicia Dan, quæ eadem Paneas & Cæſarea dicitur.

Sup. lib. 6. cap. 15.

† Herba ibi [illegible] ad pedes ſtatuæ Chriſti enata.

† [illegible]

In locum ſtatuæ Chriſti Iulianus Imperator ſuam repoſuit.

Iuliani ſtatua fulmine deiicitur.

ea tempore

E ea tempore ſic durauit, fuliginem eam fulminis aperte, veluti per inſcriptionem columnæ inciſam, teſtificans. Statuam autem Chriſti, Chriſtiani tum in Diaconicum eccleſiæ tranſtulerunt: & honoratiore loco poſitam, cultu conuenienti proſecuti ſunt. Locum namque eum libenter frequentantes, & imaginem eam inſpectantes, deſiderium ſuum & amorem erga ſtatuæ ipſius archetypum, primariumq; exemplar declararunt. Impij porro Imperatoris iſtius temporibus, qui Paneade fuere Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, concitati, ſtatuam eam, ſicuti dixi, loco ſuo motam, funibus ad pedes vinctis, per mediam traxere viam, omnique impietatis genere contumelioſiſſime affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus comminuerunt, & caput à mēbris ſuis diuulſum diſtraxerunt. Quod ſane nonnulli, qui flagitio tanto, ita vt par erat,

Legitimus & pius ſtatuarum & imaginum vſus.

Idololatra Chriſti ſtatuam contumelioſiſſime traxarunt.

F indoluere, clam ſublatum, ſicuti potuerunt, cōſeruarunt: itidemq; & alias corporis partes collectas in eccleſia repoſuerunt. Herbæ, quam ibi enatam diximus, ſpecies nulli vel medicorum, vel aliorum peritiā talium rerum conſectantiū, cognita fuit. Mihi vero minime mirandum videtur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo ſubinde modo Deo ipſo eos inuiſente. Nam alia quoq; plurima miracula, quæ in certis vicis ac regionibus ſunt, ſolis incolis ſicuti conſentaneum eſt, ex vetuſta maiorum traditione nota eſſe, quæ ſequitur narratio veriſſime declarat.

Herba ſalutaris.

Cap. XXXI.

De fonte qui Nicopoli, ſiue in Emaus eſt: & de Perſæa arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Chriſti ſanante.

Nicopolis Palæſtinæ, quæ olim Emaus dicta.

IN Palæſtina ciuitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitus fuit, ſacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur.
G Eam quippe Romani poſtea, Iudæis fortiſſime deuictis, metropolique eorum Hieruſalem capta atque euerſa, ex euentu nomine impoſito, Nicopolim vocarunt. Ante ciuitatem iſtam in triuio, vbi videlicet Chriſtus poſt reſurrectionem à mortuis cum Cleopa comiteque eius iter faciens, in vicum alium ſe properare finxit fons quidam eſt, morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipſis laborum auxilium. Hic Chriſtum dicunt cum diſcipulis ſuis, vbi de itinere longiore feſſus eſſet, quum nobiſcum in terris verſaretur, pedes lauiſſe: atq; ex eo tempore ſalubrem ad ægritudines diſpellendas eam vndam eſſe factam. Hermopoli quoque Thebaidis arbor eſſe, quam Perſæam vocant, dicitur, multis morbis medi-
H cinam afferens, ſi vel feſtuca vel folium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Ægyptios obtinet, Dei genitricem vna cum Ioſepho Herodem fugiētem, ductu Ioſephi Hermopolim veniſſe: & quamprimum vrbis portam attigiſſet, arborem eam aduentum Chriſti ferre non potuiſſe: & quamuis procera admodum eſſet, ad ſolum ipſum tamen ſedemiſiſſe, & paradiſi olim ſatorem adoraſſe. De arbore ea, hæc quæ legi, ſcribenda eſſe duxi. Ego vero eam quaſi quoddam ſymbolum ſeu ſignū fuiſſe puto Chriſti ipſius in vrbem eam aduentus: aut certe, ſicuti coniicere licet, eam propter proceritatem & pulchritudinem Græcorum mori-

Fons ibi ſalutaris.

Sozom. Perſidem nominat lib. 5. cap. 21. Perſæa Hermopoli ...
... arbor. Si quis Daphnenſis lucum Syriæ, vel Perſæam in Ægypto arborem comparauerit, quinque libros aure mouerit ſe ... lib. 1. De cupreſ. ex luc. Daphnenſ. C. lib. 22.

bus ab vrbis incolis diuino honore cultam, tum commotam eſſe, dæmone qui per eam eſt cultus exhorreſcente ad præſentiam eius, qui aboliturus & oppreſſurus eos omnino fuerat. Sed rum quoq; cuncta Ægyptiorum ſimulacra diffluxere, Chriſti non ferētia aduentum: iuxta id quod de eis ab Eſaia eſt dictum. Porro dæmone ex arbore ea pulſo, ad certum rei geſtæ indicium, prona & inclinata permanſit, fide accedentes ſanans. Harum rerum Palæſtini & Ægyptij idonei fideque digni ſunt teſtes.

Ægyptiorum ſimulacra diffluentia.

Cap. XXXII.

Vt impius religionem noſtram extinguere conatus, etiam Iudæis permiſerit Hieroſolymis templum reſtaurare & quæ tum ibi fidem prope omnem excellentia euenerint.

Iulianus Iudæorum fautor.

F IMperator autem, quum Chriſtianis infenſus, eos ſemper odio perſequeretur, erga Iudæos tamen, eorundemque maiores & duces, non paruam exhibuit manſuetudinem & beneuolentiam, & ad eorum populum, vt pro ſe & imperio ſuo precarentur, ſcripſit. Atque id eum feciſſe coniectura eſt, non quod religionem eorum colendam duceret: (non enim ignorabat, veluti parentem eam eſſe Chriſtiani dogmatis: & quos illa iactat Patriarchas & Prophetas, de eiſdem nos quoque gloriari) ſed probe ei implacabile Iudæorum erga nos odium perſpectum fuit. Itaque nobis iratus, per ſuum in illos ſtudium & curam ægre nobis facere eſt conatus. Præterea vero promptos paratoſq; eos eſſe arbitratus eſt, vt primo quoq; tempore ad Græca ſacrificia adducerentur, qui verba tantum & literam ſacrorum librorum reciperent, neque per contemplationem ad occultiorem eorum ſenſum reſpicerent: ſicuti Chriſtiani, atque et-
G iam inter Hebræos ſapientiores † & præſtantiores faciunt. Et ſanguine vanaque ſuperſtitione ipſe gaudens, niſi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingenti habuit. Inſuper & alia quadam de cauſa, Seruatoris oracula, quæ Hieroſolymis talem denunciant euerſionem, vt ne lapis quidem ſuper lapide mānſurus eſſet, vaniſſimus ille mendacij arguere volens, id fecit. Tantum vero abeſt vt aliquid ſtudio ſuo effecerit, vt inuitus etiam certitudinem & immutabilitatem eorum magis confirmarit. Atque audacia eius, quæ ſibi probro affectura videbatur Dominica reſponſa, eaque prorſus abolitura, non ſenſit ipſa ſe, reuerentiam illorum in quę opprobriū aliquod cadere nequeat, deprædicare. Romanorum enim Imperator ille
H Hadrianus, qui & Ælius eſt dictus, & Hieroſolyma euertit, vt Iudæorum gentem prorſus ab ea vrbe diminueret atque diſpelleret, & ne memoria quidem eis veteris nominis relinqueretur, neque ipſi ex appellatione cauſam aut occaſionem recuperandæ patriæ haberent, nomine (ſicuti potuit) mutato, Æliam à ſeipſo vocauit: ea ipſa re, quamuis inuitus & imprudens, veritatem Domini noſtri oraculis atteſtatus. Veritus namque fuerat calida præcipitiaque & periculum temere aggredientia Iudæorum ingenia, ne per prætextum diuini cultus, qui lege lata in vrbe ea peragi deberet, exercitu coacto negocium Romanis exhiberent. Iulianus porro cōtumelias in nos ſuas adaugens, gentis eius

Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia.
† διδασκάλοις

Sicuti Hadrianus imperator, ita Iulianus quoque inuitus veritatem oraculi ipſius Chriſti de euerſione templi Hieroſolymitani confirmauit.

Iulianus Iudæos ad templum Hieroſolymitanum reſtituendum extimulat.

† ἀπώμοτον.

A primarios viros patriarum morum admonuit, & quamnam ob cauſam non iuxta Moſæ leges viuerent, interrogauit. Atque illi vbi dixerunt, omnibus modis cauendum ſibi eſſe ceu † rem abiuratam, ne alibi quam Hieroſolymis, qua vrbe prorſus excidiſſent, ſacra patria peragerét: data illis pecunia, vt quam poſſent celerrime Sulomonis reſtaurarent templum, eos eſt cohortatus, vt ad exemplum maiorum veteri more ſacrificarent, & rem diuinam facerent. Sic quidem ille. Iudæi vero opportunum tandem tempus eius rei, quam dudum deſiderauerant, conficiendæ nacti, ſtudio omni in id opus incubuere. Etiam aſpectu Chriſtianos territantes, ſeque ſupra illos extollentes, clades omnes, & quaſcunque ipſi à Romanis olim perpeſſi fuerant ærumnas, ſe nobis illaturos eſſe ſunt minati. Sed miſeris illis in mentem non venit, perfici eam rem minime poſſe, quam verbis diſertis veterum prophetarum oracula denegent & abnuant.

Iudæi ſtudio ſummo in ſtructuram templi Hieroſolymitani incumbunt.

B Cæterum quum tanto ſtudio ad id opus ferrentur, quicunque in arte ædificiorum condendorum celebres eſſent congregatis, materiam ad ſtructuram omnem compararunt, locumque ipſum ſplendide repurgarunt: & ſumptis ex publico impenſis, argenteos etiam fieri curarunt ligones. Tanto vero in opere tali ardore fuere, & alacritate tanta elaborarunt, vt ipſæ mulieres in ſinu veſtibuſque ſuis purgamenta exportarint: & quæcunq; eis eſſent monilia, & mundum muliebrem omnem non grauate in ſtructuram eam impenderint.

Adiuuantur in ea re à Græcis.

Et quamuis Græci aliena ab illis eſſent voluntate, tamen & ipſi eos in ſtudio & labore eo adiuuarunt, conatum talem ad exitum ſuum perductum iri arbitrati: quo ipſi quoque falſas eſſe Chriſti prędictiones, oraculaque eius intercidiſſe iactarent. Atque vbi iam reliquias ſtructuræ veteris ex imis fundamentis effoderunt, & ſolum ita repurgarunt, vt ne lapis quidem ſuper lapidem, iuxta reſponſum illud, permaneret:

Terræmotus ædificationem diſſicit atque impedit.

C & poſtridie vt primum iacerent fundamentum, ad locum eum venerunt, terræmotum ingentem ortum eſſe dicunt: & quod vehementi eius concuſſione ex ipſis fundamentis lapides eiicerentur, nõ paucos ex Iudæis enectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculum venerãt, vel ſtructuram ipſam curabant. Publica enim ædificia ipſi templo vicina ſoluta, atque cum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulchrorum loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, ſemineces iacuere. Fuere qui crura & manus & membra alia, pro eo atque clades forte quemque comprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt.

Denuo Iudæi opus aggrediuntur

D Terræmotus vix conquieuerat, & qui reliqui erant, opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebãt perficerent, & ineuitabilem indignationem, quæ ex neceſſitate Imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerent. Facile namque natura homines, quibus delectantur ſtudiis & laboribus, tendere ſemper ad † detrimentum ſolent. Quid vnum profuturum exiſtimant, quod ſibi efficiendum propoſuere, ſuo ipſorum ad id protracti errore: neque illi vtilitatem conſilio ante cœptum opus capiendo deprehendere poſſunt: neq; periculis inuoluti, & experientia ipſa de eis admoniti, prudenter ſe, pro eo atque deberent explicant, ſicuti & Iudæis tum accidit.

† πρὸς τὸ ἀσύμφορον. Niceph. πρὸς τὸ συμφέρον. Sozo. hoc eſt. Ad emolumentum. Sed vtrunque verbum quamuis diuerſum vel in interpretatione ad eandem referri poteſt ſententiam.

Rurſum ſtructura igni cæleſti & infernali impeditur.

Cap. XXXIII.

De igne, qui tum ibidem repente eſt exortus: & quæ veſtimentis hominum figura crucis adhæſerunt, ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento.

IMpedimento namq; tanto obiecto, ſatis euidenter conſiderare erãt, indignari inſtituto operi Deum. At illi denuo admota manu, quæ perficere nequirent, ſunt aggreſſi. Sed enim quum iterum ſtructuram experirentur, ignis ex ipſis fundamentis exiliens, & alius item de cœlo imminés, plures etiam quam antéa conſumpſiſſe fertur. Atque id ita dicitur, & creditur neque quicquam ambiguitatis habet. Illo tantum variatur. Quidam enim aiunt, quum ſacrum locum adire contenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe.

B Alij autem, ſimul atque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe affirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, nihil certe tanto miraculo detogatur. Igne porro ſicuti dictũ eſt, cœlitus demiſſo, mallei, ſcalpra, ſerræ, ſecures, aſciæ, & quæcunque ad ædificationem commoda operarii comportauerãt, celeriter in cinerem ſunt redacta: quod incendium tale die toto graſſatum ſit.

Inſtrumentum fabrile omne conſumptum.

Et Iudæi maximo correpti pauore, etiam inuiti Chriſtum verum Deum eſſe ſunt profeſſi: ſequi tamen eũ nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerunt.

Iudæorum cæcitas.

Sed & aliud quod ad hæc acceſſit miraculum, eos ad fidem non perduxit, quod prioribus & manifeſtius ſint, & admirandum magis. Nam proxima nocte, ſuaſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis, ſunt conſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctum habuere. Quo illuceſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere.

Crucis ſigna in veſtes eorum inciderunt.

C Hęc, qui tum Hieroſolymitanus epiſcopus fuit Cyrillus, cernens, Danielis prophetæ verbum ſecum ipſe in animo perpendit (quod & Chriſtus poſtea in ſacris Euangeliis authoritate ſua comprobauit) & omnibus prædixit, aduenisse tempus, cum Seruatoris oraculum, Non manſurum ſcilicet eſſe lapidem ſuper lapide in templo, exitum ſuum habeat.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus veritatem & certitudinem prædictionis Danielis & Chriſti Ieſu deprædicat.

Atque hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamentis eiecit atque diſſipauit, atque inſuper ſæua quædam oborta procella, calcem & gypſum innumerabilium medimnorum in aerem ventilando diſpulit.

Tertio quoque opus ſtructura euertitur.

D Et item qui ſubito ex partibus inferioribus proſerpſit ignis, innumeros quoque qui vel in opere ipſo denuo pertinaciter inſtituto diſtinebantur, vel ſpectatum eo aduenerãt, temporis momento conſumpſit. Tantum Iulianus effecit, quum Chriſti prædictiones de Hieroſolymis nulla veritatis autoritate niti, oſtendere vellet. Neque id modo ille non egit: ſed etiam contrarium exhibẽdo magis etiam certitudinem eam comprobauit. Atque hæc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobandam ſufficiunt. Sane quod modo dicetur, quum mirificum ſit, magis rem ipſam confirmabit. Id ego in arcanis prorſus ſcriptis inuentum, referam. Sic enim habet. Quum fundamenta ſtructuræ iacerentur, ſicuti dictum eſt, & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur,

E ſpeluncæ cuiuſdam os petræ inciſum ſeſe exhibuit. atque vbi propter profunditatem, antrum id perſpici prorſus non poſſet, qui opus id curabant, rem certam explorare volentes, ex operariis quẽdam ad funem longiorem vinctum demiſere. Et ille in antrum quum perueniſſet, aquam ad mediam vſque ſuram in eo reperit. & ſpelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam eſſe quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media ſpelunca non admodũ ſupra aquam extantem incidit. Quam manu tentans, libellum in ea poſitum, qui tenuiſſimo puriſſimoq; linteolo inuolutus eſſet, reperit. Quo accepto, fune ipſo ſignum, vt ab eis qui illum demiſerant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimũ libello oſtenſo, ſtuporem omnibus incuſſit: & maxime quod recens admodum & intactus is eſſe videretur, atq; quod tam abſtruſo & caligi- F noſo loco repertus eſſet. Porro libellus explicatus, non ſolum Iudæos verũetiam Græcos conſternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. & Deus erat Verbum.* Et vt ſimpliciter dicam, ſcriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica plane virginis diſcipuli lingua auſpicato annunciauit. Portendit autem id vna cum reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exhibita ſunt, haud vnquam Domini noſtri Verbum interciſurum, quod extremam templi & vrbis deſolationẽ prædixit. Etenim liber, Deum eſſe & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudum ſanxiſſet. Declarauit præterea fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eo quod diuina & immutabilis ſententia extremam templo abolitionẽ decreto ſuo conſtituiſſet. Atque ex iis & hiſce G ſimilibus rebus plerique omnes ſtatim cenſuerunt, vt Chriſtum Deum eſſe profiterentur, cui templi reſtauratio placita non eſſet. Multi ſane ex ipſis breui ad eccleſiam ſe contulere, & ſacris noſtris ſacratioribus & perfectioribus inſtituti atque initiati, hymnis atque ſupplicationibus propter facinora patrata, Chriſtum placarunt. Hæc ſi cui minus vera eſſe videntur, eis fidem faciant, qui iſta † viderunt & audierunt & ſcriptis mandarunt: ſin minus, Iudæi ſaltem & Græci perſuadeant, qui opus id ſemiperfectum reliquerunt, ſeu potius inchoare neutiquam potuerunt. Præter alia, illud quoq; obſeruare conuenit, a Hieroſolyma antea Iebus vocata fuiſſe, eaque Beniamini tribules habuiſſe, priuſquam Dauid, exercitus ducendi honoris promiſſione, per ducem ſuum Ioabum, capta, ducique ei H quod receperat præſtito, in maximam vrbem redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem conſtituit, & Solymorum nomen loco indidit, qui deinde propter ſacrum templum Hieroſolyma cognominatus eſt.

b Verum de Hieroſolymorum quæ
extſtimata eſt reſtitutione,
hæc dicta ſuf-
ficiant.

* *
*

In ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis liber Euangelij ſecundum Ioannem inuentus.

Quid miracula tanta portenderint.

Multi prodigiis iſtis ad pœnitentiam & Chriſtianiſmum adducti.

† Sozom. ſcribit, ætate ſua plures adhuc teſtes eiuſmodi ſuperſtites fuiſſe lib. 5. c. vlt. Clara alij Iudæorum gentis traduntur Solymos carmine Homeri celebratam gentem, condita vrbe Hieroſolymam nomen dediſſe. Cor. Tacit.

a De Hieroſolymorum nomine.

b Hieroſolyma longe clariſſima vrbium Orientis Plin. lib. 5. c. 24.

Cap. XXXIV.

Vt Iulianus impetu in Perſidem facto per errorem naues ad Euphraten exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga ictus interierit.

Tum vero legari Perſarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello tranſacturi aderant, quos ad regem ſuum remiſit, illo reſponſo dato: quod breui eum viſuri eſſent, & quod legationes nihil moraretur. Proinde oraculorum omnium reſponſis præuaricator perſuaſus, inuictum ſibi eſſe aduerſus Perſas robur, magnifice exercitum armauit, poſt Perſas, Galilæos, & potiſſimum Cæſarienſes, propter magnum Baſilium & diuinum Gregorium, ſe ita vt deberet, accepturum eſſe minitatus. Porro vere primo expeditionem maturauit: & Euphrate F fluuio tranſmiſſo, Edeſſam præterit, propter Chriſtianorum odium, quod vniuerſa ea vrbs Chriſtum ſummopere coleret. Carras autẽ venit, atq; ibi in Iouis templo ſacrificiis precationibuſq; peractis, circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præſidij cauſa, vt loca ea tuerentur, & vt illorum ſicubi opus eſſet auxilio vteretur, præmiſit: & Arſacio Armeniorum duci, ſocio populi Romani, vt hoſtes aggrederetur, ſcripſit. Atque in eis literis plurimũ præcipiti temeritate vſus, Conſtantium quidẽ, cui ſucceſſerat, vt imbellem & impium conuiciis afficiebat: ſeipſum autẽ veluti maxime imperio idoneum & commodum. Diiſq; amicum, laudibus ferebat. Et quum Arſacium Chriſtianum eſſe audiuiſſet, contumeliam adaugẽs, aut certe blaſphemia & impie dicto Chriſtum proſcindere, qui ei in rebus pleriſq; omnibus perpetuus mos erat, ſtudens, inſolenter & glorioſe apud eum iactauit, ſi negligentius res ſibi mandatas G geſturus eſſet, non illum ab eo adiutum iri, quem ipſe Deum eſſe crederet atque vbi ſe probe res cõſtituiſſe putauit, per Aſſyriam Romanas duxit copias, & multa caſtella, vrbeſque plures, vel armis ſubactas vel proditione deditas recepit: & temere, vt ſors tulit, progrediens, locorum quæ poſt ſe reliquit, & ad quæ eum reuerti oportuit, nullam curam aut rationem habuit. Quæconque autem cœpit oppida, prorſus vaſtauit: annonç & commeatus horrea quoque partim ex ipſis fundamentis euertit, partim incendio conſumpſit. Et iter ſecũdum Euphratis flumen faciens, prope ad Cteſiphontem peruenit, vrbem præclaram, atque à Babylone in cis regionibus ſecundam: quæ præter cæteras commoditates, Regiũ quoque aulam & comi- H tatum commode recipere poſſet. Ab ea non longe Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio eſt terram, Cteſiphontem peruenire non liceret, neceſſariumque eſſet aut vrbem ipſam petere & naues relinquere, aut nauibus [illegible] tentis illam non adire: captiuo quodam quæſtioni tormentorum ſubdito, foſſam quandam [illegible] indicio reperit, temporis diuturn[illegible] aggere oppletam, per quam antiquitus [illegible] uibus ad vrbem acceſſus fuerat. Itaque qui ei obſtabat, aggere perfoſſo, Euphratem in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vna cum nauibus ad vrbem adduxit. Et Perſæ, cum ſplendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephantis,

Iulianus legationem Perſarum ſuperbe reiicit. Eiuſdem in Perſas expeditio.

Carras clade Craſſi nobiles. Plin. lib. 5. cap. 24. Aſſyriæ Lacu maculauit ſanguine Carras Lucan. Iulianus in literis ſuis Conſtantium proſcindit. Blaſphemus ciuis in Chriſtum, & contumelia in Arſacium Armeniorum ducem Chriſtianum. Inconſiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Cteſiphontem vrbem venit.

in vlteriore Tigridis ripa ſeſe oſtendere. Atque ipſe quum inter duo maxima flumina ſe clauſum, & exercitum in ſummum diſcrimen adductum, ſiquidem manere ibi vellet: ſin autem reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combuſta iam eſſent, & rerum neceſſariarum penuria premerentur, eundum ſibi eſſe videret, præmiis propoſitis, milites ad † equeſtris certaminis ſpectaculum vocauit. Quod quum fieret, nauium præfectos exonerare eas, & frumentum exercitus omne & impedimenta in vndas iacere iuſſit, vt milites ſeſe in ſumma rerum inopia & in medio periculo verſari cernentes, fortes conciperent animos, & ſtrenue in prælio cum hoſtibus congrederentur. Et ordinum ductoribus poſt cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mandauit: noctuque Tigride tranſmiſſo, in ripam vlteriorem illi expoſiti, pugnam iniere. Quod vbi Perſarum quidam ſenſere, ſtrenue eis obuiam proceſſere. Cum quibus confeſtim Romani manu conſerta, multos concidere, multos etiam ſomno adhuc oppreſſos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen eſt continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occiſis, ad fluuium Romani rediere, & ante vrbem Cteſiphontem caſtra poſuere. Cæterum Imperatori vt vlterius procederet, conſilium eſſe viſum non eſt: ſed magis ei, vt naues incenderentur: propterea quod earum cauſa milites multos à pugna abeſſe oporteret, placuit. Etiam cum copus ſuis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad ſiniſtram relicto. Ac primum quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autem ſenex quidam, qui vitam pro communi Perſarum libertate deuouerat, conſulto vt caperetur, noſtris occaſionem præbuit. Igitur mox veluti non ſua ſponte captus, ad Imperatorē eſt adductus. Et de rebus multis interrogatus, veraq; dicere exiſtimatus, ei vt ſequatur perſuadet. Pollicitus namque eſt, exercitum ſe quamprimum ad Romanorum fines ducturum. In viam tantum quandam duorum aut trium dierum itinere regionem peragrandam, cibaria & alias res neceſſarias ferendas, & copias per ſolitudinem ducendas eſſe, dictitans. Fraude ea atque ſeductione ſapientis ſeu potius ſophiſtici ſenis perſuaſus ſeductor, qui multos ſophiſtica ſua arte deceperat, eundum eſſe, qua ſenex duceret, ſtatuit. Triduí iter progreſſi, in locos incultos inciderunt: & viæ dux tortus conſilium ſuum, ſua videlicet ſpōte propter ciues & populares ſuos, ſe ad mortem procurriſſe, cruciatuſque omnes perferre paratum eſſe, profeſſus eſt. In diſcrimine ſummo exercitus verſabatur, difficultate itineris & alimentorum penuria confectus: quum ſplendida Perſarum acies derepente adeſt, & prælio ingenti commiſſo, turbidus ventus vehementer flare incipiens denſa nube cœlum atque ſolem obſcurat, puluerem, in aerem ſublatum ventilat, caliginemque & tenebras ingētes excitat. Et Perſicus exercitus in noſtros irruens, ſocios atque auxiliares ſecum Saracenos † haſtatos adduxerat. Horum aliquis haſta protenſa, Imperatorē grauiter vulnerat: membrana ea quæ peritoneum dicitur, & exta omnia intrinſecus tegit, ita diſrupta, vt cuſpide extracta excrementa ſanguine mixta eam ſint conſecuta.* Percuſſori ex Imperatoris ſatellitibus quidam caput amputauit. Imperatorem autem ita lethaliter vulneratum, ſcuto impoſitum, ſatellites eius in tabernaculum imperatorium detulerunt. Porro nonnulli qui vulnus vnde peruenerit, prorſus non viderunt, à quopiam familiarium ſuorum inflictum eſſe exiſtimarunt. Atque alij quidem Perſam, alij Saracenū: ſunt qui Romanum militem eū occidiſſe affirmant, indignatum videlicet, ſicuti veriſimile erat, quod imprudenti temeritate & glorioſa audacia tantum perdidiſſet exercitum. Libanius ſane Syrus Sophiſta, amicus eius intimus & præceptor, de percuſſore eius in funebri oratione, quam de eo compoſuit, talia ſcribit. Quis igitur eum interemit, audire quiſpiam cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtem autem percuſſorē eum fuiſſe, apertum indicium eſt, quod ex hoſtibus nemo vulneris eius nomine honorem & præmiū acceperit, quum quidem Perſarum rex per præcones percuſſorem eius euocanerit: & ingentia, qui ſeſe indicaſſet, præmia percepturus fuerit. Sed ne eorū quidē cupiditate quiſpiā eſt adductus, vt facinus ſibi tantum per iactantiā arrogaret. Et multa profecto hoſtibus debetur gratia, quod cuius facti autores non fuerunt, eiuſdem ſibi gloriam non vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem inquireremus, permiſerunt, quibus illum diutius viuere bono non fuit. Sunt autem iſti, qui nullis viuūt legibus. Qui quidem quod dudum ſunt conati, tum demū quum poſſent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub illius imperio locus nō fuit: & maxime deorum cultu, cui ipſi maxime ſunt aduerſati. Libanius quidem Chriſtianum fuiſſe tranſgreſſoris percuſſorē, dicere videtur. Neque diſſentaneū eſt, aliquem ex militibus, qui ſub ſignis eius erant, hæc ſic ſecum conſideraſſe: Quod ſi qui olim tyrānum ſuſtuliſſet, is ab omnibus propter communem libertatem aſſerendam, aut aliquē ex neceſſariis & propinquis vindicandum, vel cum vitæ periculo facinus tantum auſus, laudē retulit: neque ſe quenquam reprehenſurum eſſe, ſi Dei & religionis cauſa, ſe in certum periculum coniiceret. Mihi vero de his quæ dicta varie ſunt, accuratius inquirere minime neceſſarium videtur. Nam & Calliſtus, qui res eius heroico verſu complexus eſt, rebus bellicis expoſitis, à dæmone eum vulneratum occubuiſſe dicit. Atq; is tametſi herum ſuum honore proſequeretur, hæc tamen ſcripſit. Et fortaſſe hoc ſic, quamuis ab homine poeta dictum, verum fuit. Non paucos enim Erynnyes vltæ ſunt. At enim quemadmodū veriſſima & conſtantiſſima, quæ ad nos quoq; peruenit, vbiq; obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum eſſe conſtat, percuſſoremque eius, libri nobis clarū illum & magnum Mercurium eſſe produnt.

* *Sozomenus, percuſſorem Iuliani poſt vulnus illi inflictum laudaſſe, & equo admiſſo fuga ſibi conſuluiſſe dicit.* [illegible] *Author.*

† ἱπποδρομίας.

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumen conijcit.

Fortiter Romani aduerſus Perſas rem gerunt.

Naues incenduntur. Iulianus in Rom. ditionem regredi parat.

In proditorē ſenem viæ ducem incidit.

Proditor proditionem indicat.

Saraceni Perſarum auxiliares. † δορυφόρους. *Iulianus lethaliter vulneratur. Variæ opin. de Iuliani cæde.*

Libanius de cæde & percuſſore Iuliani.

Perſtringuntur acerbe Chriſtiani.

Percuſſoris Iuliani tanquam tyrannicidæ deliberantis cogitatio.

Calliſtus à dæmone Iulianum cæſum eſſe ſcripſit.

Mercurius Iuliani percuſſor.

Cap. XXXV.

Quod viſiones diuinus quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint.

HVius rei argumentum eſt, diuina quædam viſio, quæ Iuliano cognomento Sabæ monacho, virtute præclaro viro, eſt oblata. Qui auditis impij illius minis, ſedulo Deum, vt quam-

Iulianus Sabæ Monachus in viſione Iuliani cædem videt.

E primū nos ab illius tyrannide liberaret, orauit. Et cædes ei quo in Perſide peracta eſt die, reuelata eſt. Diſcipulis namque ſuis, cauſam ecſtaſis atq; conſternationis inquirentibus, rē ipſam reuelauit, atque illi porro aliis viri eius dicta indicarunt. Sed enim de viſione ea quū exactior inueſtigatio fieret, compertū eſt, qua hora res geſta fuerat, eadem illū eam vidiſſe. Sed & Didymus philoſophus eccleſiaſticus domiciliū Alexandriæ habens, in mœrore maximo fuit, quum propter Imperatorē qui tam impiā ſequeretur religionē, tū quod eccleſias tantopere contēni videret. Quapropter ieiuniis ſeſe macerauit, & Deū precibus inuocauit: ac ne noctu quidē alimenti quidquam ſumpſit. Propter ingentē ſane dolorē in ſella conſidēs, ſomno obrutus eſt: deinde conſternatione correptus, equos candidos per aerē diſcurrentes ſibi videre eſt viſus: & qui eis inſidebant equites, voce clara promulgantes: Renunciate Dydimo, hac ipſa hora Iulianem eſſe cæſum: idipſum Athanaſiu quoque magno ſignificetur: & Didymus exurgens cibū capiat. F Quidam etiam ea nece illæſis & amicis Iuliani, ad ipſum contra Perſas bellū gerentem via publica profectus, quū ex itinere profectionem accelerans, in locum quendam diuerteret, eo quod domicilij alterius ibi copia non eſſet, in eccleſia quadam durmire eſt coactus. Atque ibi vigilans magis quam ſomnians, ſicuti aſſerit, vidit, vt eā caſe multi conuenientes (erat autem Apóſtolorum, Prophetarum & Martyrū chorus) imperatoris aduerſus eccleſias contumeliam deplorarint, & quid facto opus eſſet, alius ab alio requiſierit. Et quum diu multumq; ad eum modum deliberaſſent, & veluti addubitaſſent, duos ex illorum cœtu conſurrexiſſe dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo eſſe iuſſerint, & alacritate ſingulari diuinum illum conuentum reliquerint, quaſi ad Iuliani Imperij euerſionem ire properantes. G Porro qui viſionem hanc vidit, euentum & finem eius metuens profectionem proſequi neglexit. Ac rurſum ibi ſomno oppreſſus, eundem illum cœtum denuo vidit: eoſque qui prius magno ſtudio properantes abierant, & proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fuerant, reuerſos, alus celerrime renūciare, deſertorem necatum eſſe, nec de cætero cauſam eſſe cur ita ſint ſolliciti. Quæ Iulianus monachus, & eccleſiaſticus philoſophus Didymus Alexandrinus, & præterea deſertoris ipſius familiaris & propinquus viderint, talia ſunt. Neque illorum quiſquam à veritate aberrauit, quā cædes poſtea renunciata confirmauit. Quod ſi quiſpiam adhuc illum qui ſic eccleſias vaſtauerit, non diuina vindicta interemptum eſſe contendat: ei id vaticinium perſuadeat, quod diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, inſtitutis autem eccleſiaſticis probe eruditus prædixit. Quum namque Iulianus exercitum in Perſas duceret, H & Libanius illudens ad ſanctum illū virum diceret, † Quidnam fabrifaceret filius? reſpondens ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua interceſſit mora, quum mortuus ille adductus eſt, qui ſuperbus & inflatus gloriam Alexandri ſomniauerat, ac potius longe illum ſuperaſſe ſibi viſus fuerat: & iuxta Pythagoræ ſententiam animarum tranſmigrationes magni faciens, ex corporum tranſmutatione Alexandri animam ſe habere, atque

Didymus Alexandrinus idem.

Familiaris quoque & propinquus ipſius Iuliani apoſtatæ [illegible].

Diui Artemius & Mercurius nuntij cædis Iuliani, ſeu potius percuſſores eius.

Eadem cædes Libanio Sophiſtæ à viro Chriſtiano prædicta.

† Loculum dicunt.

[illegible], hoc eſt, tranſmigratio animarum Pythagorica.

E adeo Alexandrum in corpus e alio ſe eſſe, dixerat. Neque ſatis intellexit, a vincere quidem pulchrum eſſe: victoria autem per inſolentiam abuti, inuidioſum. Seduxit autem eum Maximus etiam philoſophus, qui ei adfuit, & diuinationibus quiboſdam tranſuerſum egit. Sed enim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo ipſemet intellexit, neque prorſus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è vulnere caua manu ſanguinem hauſiſſet, atq; eum in cœlum veluti Chriſtum conſpiciens coniecisset, perinde atque cauſam cædis ſuæ in eum referret, vociferatus eſſe: *Viciſti Galilæe, Viciſti.* Alij vero tradunt eum Solem natalis horæ ſuæ † inſpectorem, propter aſtronomicum quendam ambitum accuſaſſe, quod Perſis auxilium tulerit, ſe autem non ſeruauerit. Et, ſiquidem verum eſt, iam moriturus, anima ſecedente à corpore, diuinus quodammodo quam pro hominum F captu potuit, oculos intendiſſe ita fertur, vt etiam Chriſtum viderit: quod ſane affirmare non poſſum, non multi enim hoc dixerūt. Verumtamen id etiam veluti mendacium non reſello. Veriſimile enim eſt, & hoc, & eo adhuc multo admiranda magis accidiſſe, ne humano conſilio quæ à Chriſto nomen habet religionē conſtitiſſe, dicere quiſpiam poſſit. Atq; ille ſic ſe habens, & ſanguine diffluens, diſerte, † *Saturare Nazarene*, exclamauit. Alios quoque deos contumelia affecit, malos eos & pernicioſos appellans. Præſto ei affuit Sardis ortus medicus præſtantiſſimus, Oribaſius Lydius. Sed curam eius omnem vulnus illius riſit atq; contempſit. Ita qui ſe multis ſeculis victurum credidit, intra triduum eſt extinctus qui in Cæſaris dignitate quinquennium, in imperio autem à Conſtantij morte annos duos cum dimidio exegit. Mortuus eſt ætatis anno trigeſimo primo. Toto ſane imperij eius tempore iratus Deus, varias calamitates & innumera mala Romanorum immiſit G ditioni. Siquidem terra ingenti motu concuſſa effecit, vt neq; in domibus tuto homines manerent, neque ſubdio etiam ſecure verſarentur. Sub ipſius quoq; imperio decantatiſſima illa vrbi Alexandrini calamitas accidit, quum mare vehementi æſtu concitum, & vltra fines ſuos progreſſum, ita vt diluuium aridam & cōtinentem terram inundauit vt eo in locum ſuū regreſſo, in tectorū tegulis ſcaphæ marinæ ſint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inūdatio coorta eſt, diem feſtum eum peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibuſque & gratiarū actionibus iram Dei ſupplices placant, ſolennitatemque anniuerſariam cum inſigni pietate & religione obſeruant. Siccitates etiam intenſæ eo imperante quum fruges extinxerunt, tum aerem quoque peſtiferum reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria preſſis, fames admodum excreuit: adeo vt H homines ad inſolitas prorſus vitæ agendæ rationes, & ad irrationalium animantium alimēta ſint conuerſi. Famem peſtilentia eſt conſequuta, quæ corpora infeſtauit, & varios progenuit morbos vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hunc habuere finem, omnibus quidem Chriſtianis, præcipue tamen Antiochenis gratum & iucundum: qui propter cædem eius publico inſtituto tripudio, Maximum etiam philoſophum conuiciis proſciderunt, illud accinentes, Vbi ſunt diuinationes tuæ ſtulte

a [illegible].

Iulianus à philoſopho Maximo ſeductus. Idem moriturus vindictā Chriſti agnouit.

† [illegible].

† Suprema Iuliani in Chriſtum blaſphemia.

Oribaſius Iuliani medicus.

Iuliani mors. Calamitates orbis Romani ſub Iuliano.

Terræmotus diluuium Alexandrinum.

Siccitas ingens.

Fames peſtilentia.

Antiochenorum in Maximum philoſophū conuicia.

Maxime

Maxime *Viuit Deus, & Chriſtus eius*. Multa autem capita & corpora hominum iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochię ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirens, clam mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribusque probe clauſtris munitis, execranda peregit per incantationes & impoſturas magicas facta. Mulier quoque poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata & ex capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

Poſt mortē Iuliani magia eius & necromātia in publicum producta.

Cap. XXXVI.

Quæ Libanius in funebri oratione Iulianæ contra nos ſcripſerit. Et reſponſum, dicta eius refellens.

Libanij oratio de funere Iuliani.

De impij Principis huius morte lugubrem compoſuit orationem Sophiſta Libanius, quam Iulianum ſiue funebrem querelam inſcripſit, in qua multas eius laudes recenſet: & res quoque geſtas, prout viſum eſt ei, commemorat, mentionem quoque librorum eius faciens, quos aduerſus Chriſtianos compoſuit, ſacra Euangelia oppugnans, & veluti falſa ea eſſe refellere tentans. Vbi etiam, quod ea ludibrium nugasque eſſe ille demonſtrauerit, tradit. Quod ſi alias illius res Libanius laudare conſtituiſſet, ſilentio ea præteriiſſem, & ad hiſtoriam noſtram continuandam proceſſiſſem. Quandoquidem autem dicendi vi & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferens, religionem noſtram acerbe perſtringit: iniuriam veritati facerem, niſi ipſum nugatorem eſſe oſtenderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atque redarguerem. Sed prius pauca quędam quæ in illius oratione ſunt exponam & deinde ſententiam meam adiiciam. Cum hybernæ, inquit, noctes longiores eſſent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæſtinum Deum & Dei filium faciunt, ingenti contentione & vi eos refutauit, religionemque eam riſum prorſus & nugas eſſe declarauit. Qua in re ſapientiorem ſe Tyrio ſene præſtitit. Sed hoc mihi ignoſcat Tyrius iſte, & placide hoc dictum ferat, quod à filio ſit victus. Hæc Sophiſta ille. Atque ego quidem eum virum optimũ fuiſſe ſophiſtam, & ab eloquentia plurimum potuiſſe, vt oratorem egregium: ſcio. Quapropter apud omnes etiam cõteſtor, illum niſi in eadem cum Iuliano in religione fuiſſet opinione, plura etiam in illum quam Chriſtiani dixerint, & quidem vt hominem Sophiſtam, ſplendidius dicturum fuiſſe: quoniam & in Conſtantium viuentem quidem orationes laudatorias compoſuit, in defunctum autem inuectiuas cõſcripſit. Ac ſi Porphyrius imperiale ſumpſiſſet diadema, ſcripta illius longe Iuliani libris, ſtylo ea celebrans, vt equidem puto, prætuliſſet. Si vero Iulianus artem ſophiſticam exercuiſſet, eum ipſum quoque ſophiſtam non bonum fuiſſe dixiſſet: ſicuti de Hecebolio fecit, in eadẽ de Iuliano oratione funebri ſua. Cæterum quum ille eiuſdem ſententiæ cum Iuliano particeps, amicusque eius, & ſi addere libet, ſophiſta, quæcunque ei viſa ſunt, Iuliano tribuerit. age nos quoque quoad poſſumus, eum confutemus. † Incubuiſſe e-

Falſo ſe ſcripſit, refutaſſe à Iuliano ſacras literas.

Libanij verba

Iudiciū auctoris de leuitate & vanitate Libanij.

Porphyrius & Hecebolius ſophiſta.

Refutatio verborum Libanij

A nim illum, inquit, libris, longioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbendi, ſignificare, ſtudio illi fuiſſe, Inuectiuas ſcribere, ſicuti Sophiſtæ ſtudium collocant in adoleſcentibus exercendis. Conſentaneum vero eſt, libros iſtos eum antea nouiſſe, quibus videlicet in ſacro aliquando miniſterio vſus fuerit. Et incubuit illis ſtudio & contentione diuturniore, ſed eos vt dicendi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verum imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo facetus, & † ſcommatibus libenter ludens, quæ probe fundata ſunt, conuellere & traducere eſt conatus. Nam qui eum alio hoc pugnæ genere congreditur, quædam adulterans atque deprauans, quædam de ſuo adiiciens, modisque omnibus in re & ſententia quaque veritatem ſupprimens mentitur & fallit: atq; odio & inimicitiis infeſtus, non facete ſolum, ſed etiam dicere hoſtiliter ſtudet: ac quæcunque ſibi inſunt mala, inimico ea ſuo imponere

B contendit. Sed enim quod ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quam Tyrium ſenem vocat, ſcommatum conſectatores fuerint, id ex libris eorum aperte oſtendemus. In Philoſophica enim, quam ita Porphyrius inſcripſit, hiſtoria, mirum eſt quantopere viram Philoſophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis ſycophantijs, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quod res nouas contra leges veteres induceret, accuſarunt, vnquam excogitarunt. Atque id quidem in Socratem, quem propter temperantiam, iuſtitiam, & reliquas virtutes, non ſolum Plato & Xenophon, verumetiam reliquus philoſophorum cœtus præcipue miratus, vt diis † charum, & ſupra hominis captum ſapientem, commendarunt, ille fecit. Transgreſſor vero patrem æmulatus, idem eis fecit, quibus ſucceſſit, Imperatoribus. *a* Omnes namque reprehendit, & ne Marco quidem

C philoſopho pepercit. Adeo ſane in Conſtantinum magnum & Conſtantium filium eius eſt inuectus, vt facile exiſtimare liceat, non aliam ob cauſam illum ſcribendi laborem ſuſcepiſſe, quam vt iſtos proſcinderet: vtpote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus aliis, & vera philoſophia laudem magnam conſequuti eſſent. Verum ambos hos conuiciatores fuiſſe, ampliore probatione mihi opus non eſt. Sufficiunt enim iſta, ad certam maleuolentis illius animi declarationem: & paulo poſt verbis ſuis mihi admirandus ille Gregorius ſuffragabitur, qui naturam & mores Apoſtatæ optime depinxit. Porro quod etiam ante iſtos permulti doctrinæ noſtræ veritatem vi oppugnare aggreſſi ſunt, è diuinis oraculis quædam peruertentes, quædam autem ad ſenſum

D ſuum detorquentes, non pauci oſtenderunt, qui cum illis congreſſi, cauillationes eorum confutatas in publica monumenta retulerunt. In primis vero doctiſſimus Origenes, qui longo ante Iulianum tempore fuit, quæcunque in ſacris literis turbas ciere, aut lectores earum perturbare viſa ſunt, probe diſtinxit: ſubiectisque contrariis argumentis, & locis quibuſque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos male & imperite acciperent, nugas longas & ſophiſticas aggreſſiones refellit. Indicant hoc, quæ

† φιλοσκώμμων.

Refutatorū hoſtilium.

Iulianus & Porphyrius φιλοσκώμμονες.

Socratis philoſophi accuſatores Anytus & Melitus.

Hunc Porphyrius ſcommatib. proſcidit. Iuſt. tamen philoſophus & martyr Chriſti, Socratem & Heraclitū in eodē catalogo ſanctorū cū Abraham & Elia recenſet, id quam verbi Dei cultores.

a Iulianus in deceſſores ſuos oratores inuectus.

Etiā ante Porphyrium & Apoſtatam multi Chriſtianā doctrinam & religionē taxarunt.

Origenes aduerſus Marcellum, Galatā & Porphyriū Tyrium literas Chriſtianas defendit.

E is ad Galatã Marcellum compoſuit, & quæ ad † Porphyrium quem diximus luculeurer reſcripſit, libellis de reb. eiuſcemodi editis, quib. propter copiam verborũ veritatis effecit vt illi quod contra dicerent, non haberent. Quos libros ſi non † ita curſim Iulianus legiſſet, nunquã ad cauillationes & blaſphemias ſcribendas delapſus eſſet. Sed n. Iuliano ſtudio fuiſſe, vt ſcommatib. & dicacitate vteretur non apud eos qui ſolidam pietatis veritatem & formam tenent, ſed ſimplices & imperitos homines, ea eo ſatis conſtat. Vbi enim e ſcripturis † quæcunq; hominum more ptouties ferunt ad captum noſtrum, de Deo, & præcipue de Chriſti œconomia, ſalutisque noſtræ adminiſtratione dicta ſunt, decerpſit, & eius generis dicta quædam collegit, deinde hiſce verbis infert: *Horum igitur omnium, niſi ratio quapiam eſt, arcanam aliquam, vt ego puto contemplationem habens, multas libri iſti de Deo continent blaſphemias.* Hæc quidem F *in tertio ſuo contra Chriſtianos libro* refert. In eo autem *libro* quem *de* † *Cyniciſmo* inſcripſit, quomodo conueniat ſacras fingere fabulas diſſetens, hæc ſcribit. *De rebus eiuſcemodi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorũ eſſentia occultum eſt, nudis verbis in aures impuras conijci non ſuſtinet.* Ea quibus verbis ſatis apparet, ſuſpicionem eum obtinere, myſticum quiddam & arcanum ſacram tegere ſcripturam. Videtur quoque indignari, non eandem ſecum omnes opinionem de hac habere. Et in Chriſtianos inuehitur, quod ſimplicius verba oraculorum accipiant. Minime vero propter multorum ſimplicitatem, illum tanto faſtu aduerſus ſacras ſcripturas efferre oportuit: neque odiſſe eas aut auerſari propterea debuit, quod quas ipſe † perperam intellexent, non omnes, ſicuti ei viſum eſſet, accepiſſent. Verum idem ei accidiſſe videtur, quod patri & magiſto eius Potphyrio euenit. A quibuſdam namq; Chri- G ſtianis Cæſareæ verberatus ille, quod iniuriam eam non bene ferret, veluti atra bile percitus, Chriſtianiſmum quidem abiurauit: eorum autem qui plagis illum affecerant odio ad Chriſtum & Chriſtianorum ſcripturas impie conuiciis proſcindendas eſt progreſſus: quemadmodum Euſebius Pamphili inquit, qui eius aduerſus nos compoſitos libros optime refutauit. Iulianus autem per arrogantiam ingentem, propter ſimpliciores, impetu furioſo contra Chriſtianos concepto, eodem modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo deteſtandi: quippe qui prudentes atque ſcientes impietatem compleat ſint, & voluntarii propterea conſultoque admiſſi peccati ſupplicium pendant. Enimuero Libanius, dum, veluti nos irridens, Palæſtinum hominem, inquit, Deũ Deiq; filium faciũt: oblitus eſſe videtur, quomodo in fine eius quæ dicta eſt orationis, Iulianũ in nu- H merum Deorum referat: primum Iuliani obitus nuncium pene lapidibus obrutum eſſe veluti is aduerſus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpoſitis verbis, rurſum eaclamans. *O dæmonum alumne, dæmonum ſectator, dæmonum aſſeſſor.* Et quamuis ille hiſce verbis aliud ſentiret, tamen non vitato cognomioe ſeu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Chriſtiani ipſi per conuicium de Iuliano dicunt. Quod ſi Sophiſta vnum hoc, vt apoſtatam laudaret, egit, dictionem certe ambiguam reiicere de-

† Enim Porphyrius cũ diſcipulus Origenis apud Plotinũ magiſtrum & vſq; ad tempora Probi Imper. vixit.

† μὴ παρέργως.

† ὅσα τῶν γραφῶν ἀνθρωπινῶς ἀνθρωπίνως κατηγόρηται.

Iulianus de ſacris libris noſtris verba.

περὶ κυνισμοῦ.

† περιέργως. Ita n legendum etiam apud Socr. li 3 cap 23.

Cauſa quare Porphyrius Chriſtũ abiurarit, & in Chriſtianiſmum ſit conuiciatus.

Contra Porphyrium Euſebius Pamphili ſcripſit.

Cur Iulianus quoq; à Chriſto defecerit.

Peccatũ ad mortem.

Libanius Iulianũ Deum facit, dæmonum appellans.

Idem nõ vitauit verbũ æquiuocũ.

E buiſſet. Quod quidem alibi eum feciſſe apparet. Nam de verbo quodam probroſe reprehenſus, in orationibus ſuis id induxit. Verum enimuero quomodo Chriſtus homo Deus quoque ſit: & quod in eo apparet, homo: quod autem intelligentia percipitur, Deus ſit: & rurſum quomodo idem homo Deus exiſtat, vtrunque ſatis clare diuinæ oſtendunt literæ. atque id Chriſtiani norunt. Græcæ autem ſuperſtitionis cultores priuſquam credant, quomodo id ſcire queant? Obſtat namque illud, quod diuini Spiritus oraculo dictum eſt: Si non crediderıtis, non intelligetis. Quin illos obducta veſte, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atque eos quoſnam quæſo? Optandum ſane eſſet, iuſtos eos & temperantes, aut aliter morum integritate probatos fuiſſe. Verum cõtraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui in- F iuſtitia, ebrietate, & ſtupris probroſis vitam tranſegerint. Declarat hoc Hercules, Dionyſius, & Æſculapius: per quorum numina dum Libanius continue in libris ſuis iurat, non erubeſcit tamen. Atqui illorum amores inſanos & nugamenta alia, ſi per tempus referre liceret, proliaum profecto perpetuumque ſanis & prudentib. viris mouerent riſum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoſcendam ſuffecerit, Ariſtotelis peplum, Dionyſij corona, πολυμνήμων. hoc eſt, multa memorans. Regini liber, & poëtarum turba: qui rebus illorum expoſitis, deliramenta potius & nugas quam Theologiam poſteris reliquere. Cæterum Græcos procliues magis & promptos eſſe ad homines Deorum honoribus cohoneſtandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex ijs quæ paucis commemorabimus, ſatis liquebit. Etenim Rhodijs, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, ſi Atym inſanorum ſacrorum in Phrygia G ſacerdotem colerent, fore vt ærumna ſua liberentur. Reſponſum id tale fuit:

Atym implorate Deum: namque alter Adonis,
Alter & eſt donator opum crinitus Iacchus.

Oraculum ſic habuit, quod Atym Phrygiũ, qui ſeipſum præ amoris inſania euirauit, eiſdem cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alexandro autem Macedoni, quum in Aſiam tranſiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum:

Supremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,
Et diuum humano latitantem in corpore regem,
Stirpis Alexandrum cæleſtis, vt ordine recto,
Et mores hominum componat legibus æquis.

Et oraculum quidem iſtud potentiæ Alexandri aſſentans, Deum illum fecit. Cleomedem vero pugilem prætetire nefas eſſet, quem diui- H nis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo:

Vltimus heroum Cleomedes Aſtypaleus.
Iam Deus eſt: ſacris illum venerantor, & aris.

Quod propter reſponſum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philoſophus oraculum Pythij Apollinis ſpreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum eſſe Deum promulgarunt. Sed & ipſe † Hadrianus, amaſium ſuum

Idololatra fœdiſſimi etiam homines in deorũ numerum retulerunt.

Libri Græcorũ idolomaniam eorum exponentes.

Atys Deus.

Euirauit omnes Veneris vaga pueri Varr.

Alexander Macedo deus.

Cleomedes pugil Deus.

Hadrianus Deus.

Antinous Deus.

† οὐδ' ἤμιν ἀλλ' ... ἰσόθεος [illegible]

A Antinoum in numerum Deorum retulit. Hæc ſane ſophiſtarum præſtantiſſimus Libanius merito traducat, ludibriumque & gerras eſſe recte dicat: qui quidem, ſi quiſquam alius, & ipſe oracula deorum & μονόβιβλον, hoc eſt vnicum illum librum † quem Alexandrini de Alexandri vita conſcripſerunt, maxime nouit. Atq; illum etiam, ſupra eos quos diximus, b Porphyrium Deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, ſit ſenex Tyrius: quod videlicet Imperatoris ſcripta illius libris præferat. Hæc ſic per digreſſionem retuli, propter Libanij Sophiſtæ contumelias, quas in noſtram euomuit religionem. Qui & ipſe poſtea dicitur diuini Baſilij conſuetudine adductus, ſuperſtitioni ſuæ nuncium remiſiſſe, & Chriſtianus factus eſſe:

B

> * *Quid loquor Antinoum, cœleſti ſede locatum?*
> *Illum delic as nunc diui Princ pis, illum.*
> *Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,*
> *Adrianiq; Dei Ganymedem, non cyathos Dijs*
> *Porgere ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,*
> *Nectaris Ambroſij ſacrum potare lyæum,*
> *Cumq; ſuo in templis vota exaudire marito?*

Prudent. *lib. 1. contra Symmachum.*

Cap. XXXVII.

Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtu corporis, morte & ſepultura Iuliani.

Verum quali morum conſuetudine & corporis ſtatu Iulianus fuerit, quomodo vitam finierit, & ſeipſum Deum facere voluerit, non locupletiorem adducere teſtem poſſum, quam magnum illum in Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eaſdemque ſcholas frequentauit, & res eius melius quam alius quiſpiam perſpectas habuit, eaſdemque pro eo atque par fuit, tuſit, atque in Inuectiuis ſuis traduxit: Igitur in Inuectiua ſecunda contra Iulianum, & Græcæ religionis ſectatores, de eo hæc refert. Atque hæc quidem alijs experientia & potentia poteſtatem adepta exhibuit: mihi vero quodammodo longius antea ſunt cognita, ex quo tempore Athenis cum homine fui. Venit, namque eo quoque non ita multo poſt, quam frater eius nouas fuerat contra Imperatorem res molitus, culpam à ſe amoliens. Et duplicem ptæ ſe profectionis Atticæ tulit cauſam: alteram quidē honeſtiorem, vt Græciæ res cognoſceret, & ſcholas Atticas videret: alteram autem occultiorem, & paucis notam, vt ſacrificulis ibi & ſeductoribus de rebus eis quibus maxime ſtudebat, daret operam, impietate tanta nondum apertam obtinente libertatem. Tum igitur non malum me, viſo eo cognoſcendo, coniectorem eſſe memini. Et quamuis non vnus ex eis eſſem, qui in tali arte ſunt egregij, tamen me vatem effecit morum eius inæqualitas, & ſtupor maximus: † ſiquidem qui bene coniectat, vates is perhibetur optimus. Non boni ſane hominis indicia mihi eſſe viſa ſunt, ceruix non conſiſtens, humeri quos ſubinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabundi & vagi, furibundumq; quiddam cernentes: pedes inſtabiles, & genibus

A nutantes: naſus contumeliam & contemptum ſpirans: † vultus deridiculus, & idem vitium ſecum ferens, riſus immoderatus, & corpus cachinno concutiens: nutus ſiue annuēs ſeu renuēs ratione carens, ſermo conſiſtens, & reſpiratione conciſus: interrogationes incompoſitæ, & ineptæ: reſponſiones nihilo illis meliores, aliæ alijs imminentes, ſibique minime conſtantes, neque ab inſtitutione liberalioris doctrinæ prouenientes. Sed quid ego ſingula commemorem? Talem eum ante actiones eius eſſe vidi, qualem in actionibus ipſis cognoui. Ac ſi mihi adeſſent, qui tum mecum fuere, & me audiere, teſtes illi eſſent, poſtquam iſta vidi, ſtatim me dixiſſe: *Deus bone, quantum malum Romanum fouet imperium?* Prædixique adeo iſta, & me falſum vatem eſſe optaui. Et melius profecto id fuiſſet, quam vt

* ἀσχημόνως χηνομηκὲς λαιμοὶ τὸ ἀντιφθονῶντος

B ſic orbis noſter tantis oppleretur malis, & tale in eo exiſteret portentum & prodigium, quale antea nunquam: cum quidem multæ aquarum vulgatæ ſint eluuiones, multæ exuſtiones, multæ concuſſiones & hiatus terræ, præterea hominum inhumanæ & feræ ſpecies, monſtroſæque & mixtæ nouo prorſus & inſolito modo naturæ. Verum dignum quoque tanta vecordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, quod alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quam qui ab ea longius abfuerunt. Quidam, à Perſis eum iaculo confoſſum eſſe dicunt, cum temere incompoſitis excurſionibus non ſine ſtoliditate nunc huc nunc illuc perequitaos, veheretur. Sunt qui tale quiddam de eo memorant † In tumulum eum editiorem conſcendiſſe, vt quaſi è ſpecula exercitum luſtraret, & quantum ex eo bello copiarum ſupereſſet, cognoſceret. Atque quum ingens ei, ſpeque adeo ſua amplior multitudo eſſe viſa eſſet, ita eum dixiſſet: Quam graue futurum eſt, ſi omnes illi in Romanorum ditionem reducentur? Quo eius verbo, tanquam illis ſalutem inuidentis, militem quendam qui id excepit commotum, quod iram non perferret, nulla ſalutis ſuæ ratione habita, enſe latus eius perfodiſſe. Alij porro id auſum eſſe dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, vt in mœrore ſolatio, & in computationibus ludibrio ſint, ſequi ſolent. Nonnulli etiam cædis eius laude Saraceno cuidam tribuunt. Verum vtcunq; ſe res habeat, vulnus quidem certe ille lethale accepit, orbi vniuerſo lætum & ſalutare. Et ictu vno multorum extorum, quibus male crediderat, perſoluit pœnas. Mirum ſane eſt, quomodo vaniſſimus ille,

Iuliano nihil in terris prodigioſius aut monſtroſius.

Opiniones variæ de Iuliani cæde.

D qui per aruſpicinam omnia ſe noſſe putaret, vnum hoc, plagam ſcilicet extorum & viſcerum ſuorum non perſpexerit. Cæterum illud quo-

Redetur Iuliani barbariſſima.

> * *Apud Socr. eſt, Iulianum equo inſidentem, & quidem propter rerum ſecundarum ſpem & fiduciam inermem quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinem cohortando, ex improuiſo haſta percuſſum eſſe, quæ brachium & latus eius perfoderet.*

que hominis factum minime prætereundū videtur, quod inter alia multa maximum dæmoniacæ ipſius mentis eſt indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex vulnere laborans, & quod multos ante ſe gloriam eſſe con-

ſecutos

ſecutos ſeiret, ita vt plos quam homines atqne adeo Dii eſſe crediti ſint, propterea quod arte quapiam ex hominum numero ſublati ſuennt: eiuſcemodi & ipſe laudis atq; opinionis amore captus, ſimul quod eum huiuſcemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconſultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? † neq; enim cũ vita etiã improbitas extinguitur. Conicere ſe in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibuſdam adiutoribus, & perinde atq; in re quapiam diuina, ſacerdotibus vſus. Et niſi ex Imperialib. eunuchis quidam conſilio eo deprehenſo, aliisque propter flagitii odium communicato, impetũ talem prohibuiſſet, extitiſſet ex ea clade apud imperitos homines nouus Deus. Et quę deinde ſequuntur. Mortuum eum *a* mimi & homines ridiculi, cum omni ſcenica fœditate duxerunt, funuſq; eius proſequuti ſunt, tibiis canentes, & ſaltitantes, religionisque abiurationem, belli cladem, & mortem ipſam, probroſe ei ubiicientes. Quid enim mali paſſus non eſt? quid vero non audiuit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? quod iniuriam pro arte habet: donec eum Tarſenſis vrbs excepit, neſcio quomodo, aut quam ob cauſam ad contumeliam talem condemnata. *b* Ibi ille tumulum habet inhonoratum, & ſepulchrum execrandum maxime & deſpuendum, neque pii alicuius oculis conſpiciendum. Et ſicuti ego quidem de quopiam audiui, ne ſepulchrum quidem eum recepit: verum quæ eius cauſa commota eſt terra, cadauer eius excuſſit atq; reiecit, vt hoc ſit futurorum ſuppliciorum, quaſi quoddam præludium. Et quidem ſic qui imperauerit, ſic bellum geſſerit, ſic quoque turpiter vitam finiuit.

† Οὐδὲ γὰρ τῷ βίῳ συναπέσβεσται ἡ πονηρία.

Dignitatē Iulianus moriturus affectauit, clam ſe in amnem conijcere volēs. Diuinitas attributa eſt deorum ſuorum reſponſis ſimilis, hoc Oracula edita declarant, quæ ex Suida excerpta, ad finē huius libri ſunt annexa.

a Funus Iuliani.

b Iulianus Tarſi tumulatus.

Cap. XXXVIII.

De Imperio Pij Imperatoris Iouiniani in Perſide.

POſtridie autem & milites & exercitus duces Iouinianum Imperatorem renunciant, virum quum rebus aliis, tum vera pietate illuſtrem, prorſusque forma & ſtatura corporis imperio dignum. Qui tribunus antea fuerat, quum Iulianus optionem militibus offerret, vt vel Diis ſacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atque ille alterum hoc facere maluit quam impiæ iuſſioni parere. Iulianus porro neceſſitate † quod tantopere vrgebat belli adductus, ſecum hunc, vt ducem optimum, cum aliis in Perſiden duxit. Tum autem in hoſtili regione, vt alius præſtantior Imperator lectus, dignitatem eã reiecit, & inſignia Imperatoria non recepit: *a* non poſſe ſe dicens, qui Chriſtianus ſit, imperare viris, qui Græciſſare, ſuperſtitionesque ſectari didiciſſent, donec vna omnes voce Chriſtianos ſe eſſe ſunt profeſſi. Cæterum in errore medio & rerum omnium turba à Iuliano relictus, quod exercitus priore Imperio conſternatus eſſet, rerumque neceſſariarum inopia premeretur, neceſſitatem ſibi impoſitam eſſe cognouit, vt bellum pacificatione tranſigeret. † Quapropter loca quædam imperii Romani, Syriam ſcilicet, & quæ in Meſopotamia eſt Niſibim, ex pactis conuentis, Perſis conceſſit, & bellum id ſoluit.

Iouinianus Imperator declaratus.

† Iouinianum cũ Perſis de pace tractaſſe & Syriæ partem, Niſibimq; eis conceſſiſſe. Quam rem Græci Antiochiæ tum diuerſe exagitarunt ſicuti ex Suida in fine huius libri eſt annotatum.

a Imperatorem Chriſtianorum ex egregia.

Gregory Nazianzene hac ver-

E Quod quidem non è dignitate Imperii ille, neceſſitatio tamen fecit, vt qui non imperii, ſed cladis ſucceſſor eſſet. Ac niſi hoc feciſſet, & niſi Perſæ moderate ſe gerentes & proſperum rerum ſucceſſum certo fine claudentes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tam humanas & inopinatas propoſuiſſent, nihil profecto obſtitiſſet, quin ex eo bello † ne nuncius quidem, quod dicitur, cladis incolumis euaſiſſet. Quare neceſſitate adactus vt neruos ſuos Romano imperio conſeruaret conditionibus turpibus atque indignis cum hoſtibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quam ſua aut militum ſuorum timiditate. Me quidem iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpam eius pacificationis in hunc conferat. Seges enim ſatoris potius quam meſſoris & incendium non eius qui id extinguere poſſit, ſed qui id ſemel excitarit, eſſe F creditur: quodque apud Herodotum eſt Calceum quidem iſtum conſuit Hiſtiæus, induit autem Ariſtagoras.

ba ſunt Theodoritus tricennales induciæ; add eſſe ſcribit

† μηδὲ πυρφόρον, τὸ τοῦ λόγου, ἀποσωθῆναι.

Iuliani culpa non Iouiniani, per. niciosè cum Perſis de bello eſt transactum.

Cap. XXXIX.

Vt Iouinianus epiſcopis exulantibus exilium remiſerit & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorifice reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit.

IMperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianum grauibus malis afflictum eſſe, ad omnes vbique præfectos ſcripſit, vt cunctos libere rem diuinam facere, conuentus cogere, & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obſeruaretur fides & religio, Chriſtianorũ videlicet. G Iuraque priſtina eccleſiis reddidit. Et quęcunque clero, viduis & virginibus dudum à Conſtantino & filijs eius, diuini † cultus augendi gratia conceſſa, legibuſque firmata, à Iuliano autem propter ſummum eius in fidem noſtram odium, peſſimo conſilio adempta & acciſa fuerant, priuilegia & beneficia reſtituit. Ad præfectum prætorio quoque generalem dedit conſtitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui ſacram virginem non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, iungendi matrimonii cauſa aut oculos impudicos ei adiicere auderet. Eamque legem vt promulgaret, adductus eſt, quod homines quidam improbi atque impudici, ſceleſtas atque inceſtas huiuſmodi nuptias, vel vi illata, vel perſuaſione adhibita, virginibus corruptis, contraxerant: ſub Iuliani Imperio, impotenti H conſuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum noſtra periclitante. Itaque eccleſiæ Dei rurſum ſunt apertæ, Græcorum autem templa clauſa, & ipſi dij terræ cauernas & receſſus ſubiere. Et qui ad id vſque tempus vilibus lacertis vſi fuerant, ad communem rediere veſtitum. Quæ publice fieri conſueuerant libationes & ſanguinariæ contaminationes, quibus ſub Iuliano ad ſatietatem abuſi erant, finem ſuum habuere. Quicunque autem epiſcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tum reducti, domum quiſq; ſuam rediit.

Iouinianus Chriſtianos in integrum reſtituit.

Conſtitutio Iouiniani, qua matrimonium ſacratiſſimarum virginum prohibetur. l. Si quis. C. de epiſc. & cler.

Chriſtianismus reſtitutus. Idola oppreſſa.

Epiſcopi exules reuocantur.

† Con-

† Conſtitutione publice propoſita, Iouinianus reſtitui eccleſijs annonam iuſſit. Verum quod fames grauior propter Iuliani impietatem tum graſſaretur, & frumentum agro penderetur, τετραμοιρίαν, hoc eſt, tertiam eius partem clero exhiberi curauit. Quamprimum autem fames ſæuire deſiiſſet, integrum ſe frumenti numerum ei præſtiturum eſſe pollicitus. Theodor lib. 4. cap. 4.

Cap. XL.

Vt Iouiniano etiam Macedoniani Antiochia libellum ſupplicem obtulerint, & vt Synodus ibidem Nicænam fidem approbarit, confeſſionemque ſuam ſcriptam ad Imperatorem miſerit.

Quæſtiones de fide mouentur.

PAulo deinde poſt eccleſiarum præſides quęſtiones de dogmatibus rurſus mouerunt. Nam ſub Iuliani Imperio, quod fides omnino periclitata eſſet, quieti omnes eſſe perſeuerauerant: communiter precibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorantes. Ita enim quodammodo natura hominum fert, vt inter ſe quietem, aliunde eis diſcrimine imminente, ciues agitent: at ſi pacem cum exteris habeant, ſeditiones domi concident. Sed enim eccleſiarum antiſtites, quod Principis pietatem noſſent, præoccupandum ſibi eum eſſe ſtudio magno putabant. Et pro ſe quiſque omnes, Imperatorem ad factionis ſuæ fidem acceſſurum, proindeque ſe illius autoritate maiorem libertatem contra eos qui ſibi aduerſari viderentur habituros eſſe credebant. At ille iam inde ab initio τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſioni addictus fuerat, & id tum manifeſte præ ſe tulit. Primi omnium affuere Macedoniani, qui quidem hæreſim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales dicebantur, reijciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale pro τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantiali recipiebant. Et libellũ ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebant, vt eis qui inæqualitatem aſſerebant ex eccleſijs expulſis, ipſis illæ gubernandæ committerentur. Præterea vt vel ea quæ Arimini & Seleuciæ ſtatuta fuerant, firma manerent: & quæ à nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita eſſent: vel priore ſchiſmate atq; diſſidio durante, epiſcopis omnibus quocunq; vellent loco conuenire liceret. In quo * conuentu ne quis profanus adeſſet: neue finem ſuũ conſequeretur, ſi quis ſeorſim quidquam egiſſet, aut fallere inſtituiſſet, ſicuti ſub Conſtantio factum eſſet, rogarunt. Illud quoque ſignificarunt, ſe citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Imperialem, ne moleſti eſſe viderentur, non venturos. Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos eſſe ſumptibus & iumẽtis proprijs oſtenderunt. Qui vero Principi ita ſupplicarunt, fuere, Baſilius Ancyranus, Syluanus Tarſenſis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Pauſinicus Zelenus, Leontius Comanenus Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Caſtabalenus, & alij Imperator libello ſupplici accepto, reſponſum ei non dedit, ſed illud tantum dixit. † Ego contentionis ſtudiũ odi, concordiæ autem aſſectatores vnice amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & vt Imperatoris conſilium ſuccederet, effecit. Altercationis namque ſtudium, eorum qui Acacij autoritatem ſequebantur, & ſemper opiniones ſuas ad principum arbitrium aperte

Factiones Chriſtianorum Imperatorem ad partes quaque ſuas pertrahere moliuntur.

Macedoniani Iouiniano ſupplicant.

** [illegible]. Supplicantium nomina.*

Zela & Comana oppida Cappadociæ Plin. Præclarum eſt enim Iouiniani verbum.

Socrat. habet Paſinicus.

† ἐγὼ, ἔφη, φιλονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας ἀγαπῶ καὶ τιμῶ.

accomodabant, deprehenſum eſt. Nam quum Meletium Antiochiæ epiſcopum apud Imperatorem, qui tum ibi erat, in magno precio eſſe viderent, cum eo collocuti, vt rurſum Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. Meletius autem is fuit, qui paulo ante ab eis ſeiunctus, ad τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſionem acceſſerat. Itaque concilio Antiochiæ Syrorum coacto, Nicænam fidem, vt ſcilicet citra controuerſiam ὁμοούσιος, conſubſtantialis patri filius diceretur, ſtabiliunt atque confirmant. In ea Synodo fuere diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antiſtes: Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum: Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Irenion, Gazæ Athanaſius Ancyrenæ, per Orphitum & Aetium presbyteros, Titus Boſtrenſis, atque alij plures * epiſcopi, viri inſignes. Ea re acta, ad Imperatorem quoque quæ decreuerant ad hunc modum ſcripſere. Piiſſimo Deique amantiſſimo Domino noſtro Iouiniano, Victori, Auguſto, quæ Antiochiæ epiſcoporum ex diuerſis prouincijs conuenit Synodus. Quod pietas tua, Princeps, Eccleſiaſticam pacem & concordiam conciliare ſtuduerit, & ipſi probe nouimus, Dei amantiſſime Imperator. Quod vero & caput eiuſcemodi vnionis & ſignum veræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoque, non ignoramus. Quapropter, ne & nos inter eos recenſeamur, qui dogmata veritatis adulterando deprauant; ad pietatem tuam referimus, nos dudum celebratæ ſanctæ Nicænæ Synodi fidei profeſſionem recipere, atque tenere. Et quod in ea quibuſdam peregrinũ & inſolens videtur eſſe verbum ὁμοούσιον conſubſtantiale, id nos, certam à patribus accepiſſe dicimus interpretationem. Significat id enim ex ſubſtantia patris filium eſſe genitum, & æqualem eſſe ſubſtantia filium patri. Neq; enim quaſi perpeſſio quæpiam, in effabili generatione intelligitur; neque iuxta vſum aut conſuetudinem aliquam Græcorum, ſubſtantiæ verbum accipitur. Sed ad Arium, qui ex non exiſtentibus nobis filiũ impie producere auſus eſt, euertendum, id vſurpatur. Quemadmodum & nunc qui exorti ſunt ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales, grauiore adhuc audacia & temeritate ad eccleſiaſticam concordiam peſſundandam, impudenter feruntur. Relationi autem huic noſtræ etiam ſubiunximus exemplum ipſius Nicænæ fidei, ab ipſis qui eam promulgarunt epiſcopis editæ: quam ſane & complectimur. Eſt autem talis. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem*: & reliqua ipſius formulæ, ſine mutatione omni, ita vt conuenit allegata. Atque epiſcopi quidem qui Antiochiæ conuenerant, hæc decreuerunt, diſertis verbis Nicænam fidem confirmantes.

Synodus Antiochena in qua Nicænum Symbolum ſtabilitur.

** Eorũ nomina apud Socr. lib. 3. cap.*

Synodi epiſt. ad Imperatorem ſcriptum.

Significatio verbi Conſubſtantialis.

Cap. XLI.

De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarum Ægyptiarum denuo cum poteſtate adminiſtrarit.

TVm vero & Athanaſius cleri Alexandrini epiſcopus, de amicorum concilio Antiochiam profectus cum Imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei ſuggeſtis, Alexandriã rediit. Sunt autem qui dicunt, ab Imperatore

Athanaſius cum Iouiniano Antiochiæ fuit.

potius eum euocatum eſſe, vt illi quæ de religione agenda eſſent, exponeret. Et quum ibi res eccleſiæ conſtituiſſet, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta iecisset, domum reuertiſſe. Qui autem Antiochiæ Arianorum hæreſi præfuit Eozoius, vt opinionis ſuæ ex Eunuchis quidam nomine Probatius eccleſiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo ſtudio contendit. Atque eam ob cauſam Eozoij ſuaſu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorē Athanaſium vehementer criminando detulit, quod temporibus ſuperioribus in epiſcopatu ſuo ſemper reus actus, & à prioribus Imperatoribus exilio vt ſeditionis & diſcordiæ autor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexandrinis epiſcopum dari petijt. Iouinianus autem, quem non latebat Arianos hoſtili plane in illum eſſe animo, criminibus eis minime motus, Lucium quietum eſſe, Probatium autem & reliquos eius Eunuchos, veluti turbæ talis autores, modeſtius ſe gerere iuſſit. Athanaſiū porro quum ſibi temporis eius conſuetudine amiciſſimum feciſſet, in Ægyptum remiſit, eccleſiaſque ei & populum ibi arbitrio ſuo inſtituendum commiſit. Porro plurimum is virum eum laudaſſe dicitur, propter virtutem, & vitæ innocentiam, orationis etiam feſtiuæ venuſtatem, prudentia quadam admiranda temperatam: & propterea quæ is de religione noſtra rite decreta, in ſcripta retulit.

Euzoius laborat, vt Probatius Eunuchus Alexandrinus creetur epiſcopus. Athanaſius apud Imperatorem accuſatur. Accuſatores nihil agunt.

Cap. XLII.

De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanaſius ad Imperatorem miſit: & vt profeſſio fidei Nicæna multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta.

SEdentibus Athanaſius Alexandriam cum eo, quo par erat, honore reuerſus, quod ei Imperator ſignificauerat, vt ad ſe certam irreprehenſibilis fidei formulā mitteret, Synodo prouinciali coacta, & ſpectatiſſimis quibuſq; epiſcopis ad ſe euocatis, Principi, vt Nicænam fidem inuiolatam atq; integram, quæ ſcilicet Euangelicis dogmatibus conueniat ſeruaret, reſcripſit. Verum nihil obſtat, quin vtilitatis eorum gratia qui iſta legent, epiſtolam eius de verbo ad verbum hic apponam. Ea ſic habet. *Pijſſimo & humaniſſimo Victori Auguſto Iouiniano, Athanaſius & reliqui epiſcopi, qui nomine omnium Ægypti & Thebaidis & Libyæ conuenerunt epiſcoporum. Admodum, Dei amantem Imperatorem, diſcendi ſtudium, cæleſtiumq; rerum deſiderium decet.* Sic namque cum cor in manu Dei habebis, tum imperium in pace multorum curriculis annorū adminiſtrabis. Quum igitur cognoſcere à nobis pietas tua catholicæ eccleſiæ fidem velit, gratijs Deo de tali animo tuo actis, viſum nobis eſt præ omnibus alijs, pietati tuæ à patribus Nicææ promulgatam fidem in memoriā redigere. Qua nonnulli proculcata, nobis quidem illi varias moliti ſunt inſidias, quod hæreſim Arianam ſequi noluerimus: authores autem ſectarum & diſſidiorum eccleſiæ vniuerſali extitere. Ipſa ſane vera & pia in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides, aperta eſt & manifeſta omnibus, ex diuinis ſcripturis cognita atque collecta. In qua ſancti homines perfectionem conſecuti atque conſummati, egregie martyrio ſunt defuncti: &

Athanaſij de coepiſcoporum ſuorum ſententia ad Iouinianum, de ſinceriore fidei profeſſione, ſcriptū.

E nunc corporum vinculis ſoluti, in Domino conquieſcunt. Et permanſiſſet illa incorrupta, niſi quorundam hæreticorum improbitas immutare eam atq; deprauare fuiſſet auſa. Arius ſiquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduerſus eam * ſubintroducere conati ſunt: filium Dei ex non exiſtentibus, & creaturam facturamq;, & mutationi obnoxium eſſe dicentes. Ac multos profecto per hæc ſeduxerunt, adeo vt etiam qui viderentur eſſe aliquid, in illorū abrepti ſint blaſphemiam. Sed enim ſancti patres mature illis obuiam euntes, ſicuti diximus, concilio Nicææ coacto, Arianā quidem hæreſim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuerſalis eccleſiæ fidei profeſſionem in ſcriptum retulerunt: vt ea ipſa vbique deprædicata, ſuborta extingueretur hæreſis. Et lecta illa eſt atque celebrata in eccleſia omni. Cæterum quum renouare Arianam hæreſim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à F patribus Nicææ promulgatam fidem abrogare audeant, quidam autem præ ſe quidem obtentu quodam ferant profeſſionem eius, re ipſa vero eam negent perperam ὁμοούσιον conſubſtantiale interpretantes, qui blaſphemia etiam Spiritum ſanctum expetunt, eo quod creaturam eum per filium factam & conditam eſſe dicunt: neceſſario ad pietatem tuam, eam ipſam Nicænam fidei profeſſionem detrimento eo quod ex huiuſmodi blaſphemia multi populi capiūt, perpenſo mittendam eſſe duximus, vt pietas tua quam accurate ea ſcripta ſit, cognoſcat, & quantum à veritate aberrent, qui præter hanc aliud docent, videat. Illud ſcito Chriſtianiſſime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem. Et hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Nicææ conuenere patres. Atq; etiamnū ſuffragijs ſuis eam comprobare omnes quę paſſim ſunt eccleſias, in Hiſpania, & Britania, & Gallia, & * Germania & Italia omni, & Cāpania, & Dalmatia, G Myſia Macedonia, & cuncta Græcia, in Aphrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, in Ægypto omni, Libya, Ponto, & Cappadocia, atque hiſce vicinis terris. Ipſas quoque Orientis eccleſias, paucis exceptis quæ cum Arianis ſentiunt. Omnium enim earum quas recenſuimus comperta nobis eſt ſententia, quod ab eis epiſtolas habeamus. Et ſcimus, Dei amantiſſime Auguſte, quamuis pauci quidam fidei iſti aduerſentur, nihil tamen eos præiudicij afferre poſſe orbi vniuerſo. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiam maiore nunc veræ reſiſtunt pietati. Et vt pietas tua fidem Nicænam cognoſcat, quamuis antea cognitam, attamen ſicuti ea à trecentis decem & octo epiſcopis eſt promul-

Arij hæreſis.
* ἐπεισαγαγεῖν.

Macedonianorum hæreſis.

* *Germaniam noſtram inter alias Europæ regiones Catholicam orthodoxamque in Chriſtum Ieſum, non ita longe poſt aſcenſionem eius tempore, integre coluiſſe fidem, illuſtre eſt apud Irenaeum libro primo* H *contra hæreſes teſtimonium, ita ſcribentem:* Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt. *Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt, ſic lumen, & prædicatio veritatis, vbique lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.*

gate,

gata, ſubiungere literis hiſce voluimos. Eſt autem talis. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibilium factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis ſunt, quæque in terris, Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit & incarnatus homo factus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, fuiſſe aliquando quum non fuerit, & quod ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, aut quod creatus vel mutabilis vel alterabilis ſit, anathematæ ferit ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia.* In hac fide, Deiamaotiſſime Auguſte, vt diuina & Apoſtolica, neceſſario acquieſcendum. Neque ea à quopiam mouenda, aut mutanda venit, perſuaſionis aut contentionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primom fecerunt, ex non exiſtentibus filium Dei eſſe, & fuiſſe aliquando qoum non fuit, & conditum creatumque atqoe adeo mutationi obooxium eſſe dicentes. Quam ob cauſam etiam, ſicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati ſubiecit hæreſim eam, veramque fidem promulgauit. Non enim ſimpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne ſimpliciter Deo æqualis, ſed ex Deo Deus verus eſſe crederetur. Sed & ὁμοούσιον conſubſtantialem adiecerunt, quod id proprium ſit germani, verique ex vero & natiuo patre filij. Non etiam illi Spiritum ſanctum alienarunt à patre & filio: ſed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quod vna etiam ſit in ea ipſa ſancta Trinitate diuinitas. Hiſce literis Imperator lectis, ſolide eſt confirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & ſententiam, aperte ſtatim declarauit. Qui enim Conſubſtantiale profeſſi ſunt, eos obſeruauit, & liberaliter muneratus eſt. Illud quoque is propoſitum habuit conſilium, vt perſuaſione potius quam vi, inter diſſidentes contentionis dirimeret ſtudium. nec cuipiam, qualemcunqne tandem conſectaretur fidem, moleſtiam faceſſeret, neque quicquam ad charitatem ſummam faceret reliqoi. Eis vero qui ad concordiam & vnanimitatem eccleſiam reducere ſtuderent, maximum exhiberet honorem. Id illum feciſſe, de eo non ſolum Chriſtiani, verum etiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtius philoſophus teſtatur, in oratione ad eum ſcripta, quam Conſularem nominauit. Virtutibus enim eius commemoratis, diuiniſque additis laudibus, eo illum nomine potiſſimum effert, quod vnicuiq; quam vellet religionem ſequi permiſit. Quare illum impotentem adulatorum aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquam facete & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis qnam Deum colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc nunc illuc, atque io contrarium adeo momentum refluente.

Symbolum Nicænum.

Anathema in Arianos.

Chriſtiana Iouiniani Imperatoris virtutes.

Themiſtius Iouiniani laudator. Conſularis eius oratio.

Præclare adulatorũ naturam notauit Themiſtius.

Cap. XLIII.

Vt Imperator Iouinianus in Dadaſtanis cum magna piorum omnium iactura, vitam finierit.

AD hunc modum Iouinianos, audaciam eorum qui tum nogamentis ſuis turbare eccleſiam conſtituerant, compeſcuit. Et Nicæna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, ſub imperio eius ad priſtinam rediit gloriam & profeſſionem. Verum ſucceſſus is, ne ea ad ſimilem rurſus recideret turbã & coofuſionem, minime futurus erat diuturnus. Non enim eis rebus, quæ eccleſiæ ſub Conſtantio accidere ſolis, magni illius patris Antonij diuinatio ad exitum ſuom peruenit: ſed reliqoum adhuc ad improbitatem explendã aliquid fuit, quemadmodum id poſtea ærumnæ ſub Valentis Imperio toleratæ oſtenderunt. Priuſquam enim ſub Conſtantio Ariani eccleſijs regẽdis primas obtinerent, in ſomnis videre ſibi viſus eſt admirãdus ille & magnus Antonius, mulos cum impetu in ſanctius ſacrariom inferri, atq; ibi ſalientes calcibuſq; ſe petentes, ſacrã euertere menſam. Quum aotem euigilaſſet, ſomnium id retulit & expoſuit: futurum ſcilicet, vt adulteriorum mooſtroſorumque dogmatum confuſio Eccleſiam Dei occuparet, & alienæ doctrinæ aſſertorum inſultus ſacram peſſundaret menſam. Porro ooo vanam fuiſſe aut mendacem viſionem, ſimul & interpretationis eius prædictiooem, quæ deinde ſubſecuta, & poſtea etiam imperante Valente acta ſunt, ſatis declararunt. De his ſatis. Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia diſcedens, Cooſtantinopolim contendebat, & Tarſum qnum veniſſet, Iuliani ibi corpus, iuſtis funeralibus peractis, ſepelijt: non conſulto, ſed caſu potius quodam & errore, cadauere eius ex aduerſo tumolo ei qoi Maximini continebat oſſa, ita condito, vt via publica vtrunque ſepulchrum dirimeret. Ibi vero Cooſul quoque reounciatus, Conſtantinopolim proficiſcens, ad Boſphorũ venit, in locum cui Dadaſtena nomen eſt, Galatiæ & Bithyniæ limitem. Vbi Senatus ei occurrit, & quem diximus, Themiſtius conſularem de eo editam orationem recitauit: quam poſtea in vrbe Conſtantioopolitana etiam magna eum libertate publicauit. Frigus aotem ingens ionaluit: & Imperator in diuerſorio quodam auidius copioſiore ſumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incruſtatum, ſe confeſtim ad ſomnum capiendum compoſuit. Et qood ex igne largius accenſo tepor humorem ex parietibus recens dealbatis eliceret, atque is ſenſim ſe per oares ioſinuans, meatus per quos accipitur & redditur ſpiritus, obturaret, ſtrangulationem Imperatori attulit: vnde mors eſt conſecuta. Circiter octo menſes in Imperio tranſegit, vir bonus & honeſtus: ſub quo & eccleſiaſticæ & publicæ res proſperos habituræ fuerant ſucceſſus, niſi per aduerſam prorſus fortunam, repentina mors, quæ illum oppreſſit, tautum booum Romanorum Imperio inuidiſſet. Obijt autem ſuo & Varoniani filij, qoem illuſtriſſimum Ancyræ in Galatia renunciauerat, conſulatu, decimuſeprimo menſis Februarij die, ætatis anno trigeſimo tertio. Porro decimus iſte hiſtoriarum

Magnus Antonius monachus in ſomnis per viſionẽ eccleſiaſticos tumultus, qui ſub Conſtãtio & Valente acciderunt, prænunciat.

Iulianus Tarſi ſepelitur.

Iouiniani mors.

Huius libri annus.

liber triennij tempus complectitur: quum quidem à mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus quintus, à Domini autem natiuitate treccenteſimus & ſeptuageſimus ageretur annus.

† *Secundū recentiores, 4345.*

DE IVLIANI MORTE oraculum.

Atque vbi Romanus Perſas deuiceris armis,
Vſque Seleuceam bello progreſſus ad vrbem
Cœleſtium te ſublatum turbine currus
Euehet ignitus orbis, magnoque reponet Olympo,
Defunctum curis hominum, duroque labore:
Et patriam ætheræ lucis remeabis ad aulam,
Vnde caducæ hominum progreſſus membra petiſti.

Quum idem Iulianus ad Creſiphontem eſſet, reſponſum tale à dijs ſuis recepit.

Iupiter inuiſam diuis cœleſtibus omnem
Olim terrigenum concidit fulmine ſtirpem,
Ore deum referens Romanorum Induperator
Iulianus, Perſis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mœnia longa,
Atque alios ferro populos deuaſtat, & igne.
Ille etiam Heſperijs, per Martia prælia gentem
Sæpius Almanam victor proſtrauit in oris.

DE IOVINIANO.

Varroniano hic patre, in agro Singidonenſi Pannoniæ genitus eſt. Imperator renunciatus, Græcæ ſuperſtitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochiæ ſcommatibus multis & conuicijs eſt affectus. Inuidiam ei Perſica pax conciliauit: quæ mox ea re quoque eſt adaucta, quod à coniuge inſtigatus, templum ibi quud Hadrianus in honorem Patris Traiani tanquam Dei magnificentiſſime extruxit, & Iulianus poſtea in Bibliothecam redegit, vna cum libris omnibus cremari iuſſerit. Itaque in eum paſſim famoſi libelli vel ad parietes affixi, vel in via ſparſi ſunt: verſibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Therſitæ turpitudo traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

Veniſti ex bello, quo te perijſſe decebat. Item.
Degener excultor forma, ſectator amorum, &c. Item:
Quod niſi detracta tunicaque togaque, pudendas
Inſuper & partes quæ tingit veſte, prehenſum,
Et cæſum plagis ad ſanos miſero Perſas, &c.

Anus etiam quædam proceritate eum & forma conſpicuum eſſe cernens, quum dementem eſſe audiuiſſet, Quam corpulenta (inquit) eſt ſtultitia. Ex plebe præterea quidam in Hippodromo dicacitate eum perſtrinxit, & riſum ingentem omnibus mouit. Inanem enim & frigidam proceritatem eius eſſe dixit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI

Tomus Vndecimus.

Cap. I.

De vita & moribus Imperatoru Valentiniani, & de fratre eius Valente.

Fl. Valer. Valentinianus Pannonius Imperator Rom. lectus.

VITA quidem Iulianus deſertor cæſus eſt. Ita etiam Iouinianus pijſſimus Imperator, in finibus Galatiæ & Bithyniæ è vita exceſſit. Exercitus autem[a] die ſeptimo Nicæam venit & ibi Valentinianum Romanorū Imperatorem renunciauit: qui quum rebus alijs bonus vir, tum Imperio ipſo dignus, † Cibaliè Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in caſtris vixiſſet) apprime peritus, animi autē magnitudine præſenti ſemper fortuna præſtantior viſus. Affuit vero tum Nicææ ab exilio reuerſus. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, eum ignis flammā ſub Conſtantio, quum curato corpore cubitum iuiſſet, circiter veſperam ex ore ſpirantē vidiſſe. Silentiarius enim ad accerſendum eum negocij cuiuſdā gratia ab Imperatore, cui id etiam indicauit, miſſus fuerat. Imperator Conſtantius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidē & perturbare virum eum, iniquum eſſe cenſuit. Vt autem timori ſuo conſuleret, ad Romani imperij fines eum miſit, vt ibi in præſidio eſſet, & barbarorum excurſiones prohiberet. Poſtea quoq; legioni a Iouinianorum præfuiſſe, & ordinum ductor cum Iuliano fuiſſe traditur. At poſtquam ille rerum eſt potitus, dignitate ea ſpoliatum b Valentinianū perpetuo mactaſſe exilio dicitur, illo quidem ſub prætextu, quod copias ſibi commiſſas non rite in aciem contra hoſtes duxiſſet: reuera autem, quum Iulianus in Gallia Occidentali adhuc eſſet, & † templum quoddam ſacrificij gratia peteret, Valentiniano præſente (vetus enim conſuetudo erat, vt qui Iouinianæ & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præeſſent, principem à tergo ſequerentur) & iam templum ingredientem ſacerdos frondibus quibuſdam roſcidis conſpergeret, & gutta vna in Valentiniani veſtem incideret, quod is factum tale ægre ferens, quum ſacerdotē conuicijs proſciderit: tum ipſo vidente Iuliano, enſe eam partem veſtis, in quam humor ex conſper-

** Februarij 25. die Socr.*
Prodigium, quo imperiū eius deſignatum eſt.
† πολλοῖς ἐν Κιβάλεως.
Prodigium, quo imperiū eius deſignatum eſt.

a Iouinianos Maximianus nam imperator vocauit milites eos, qui forte tum in Illyrico arma geſſerant à Diocletiano Iouio: ſicut alios à ſe ipſo, Herculianos.
b Valentinianus ab Iuliano in exilium eſt actus.
† Templum Fortunæ. Eutrop.
c Exilij ob cauſa.

ſione ea peruenerat, (tanto Chriſtianam pietatem conſectabanit ardore) reſciderit atque abiecerit. Vnde deinceps illi Iulianus infenſus, non multo poſt eum comdemnatum Melitinæ in Armenia perpetuo exulare iuſſit: eam quam diximus prætexens cauſam, quod milites eius ſegniter rem geſſiſſent. Qua in re ei martyrii honorem, quod pro religione Valentinianus ſubiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob cauſam aliis quoque Chriſtianis pepercit, quod eos ex periculis huiuſmodi laudem & gloriam conſequi animaduerteret. Vbi autem Iouinianus ad Imperium peruenit, ab exilio eſt reuocatus. Porro Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorum maxime qui primarias gerebant dignitates, in primis autem Darii Patricii, qui ex Galatia ad eum literas dederat, ſecundi præfecti, Arinthei ducis, & Claiphi, qui domeſticis præfuit, concilio & voluntate Imperator, eſt electus. d Et quum Imperatoriis ſumptis inſignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eum, e vt ſibi Imperii ſocium aſciſceret, rogauit. Atque ille manu eis, vt ſilerent, innués, grauí & Imperatoria ſententia, *Veſtrum quidem*, inquit, *fuit, vt priuatum me ad Imperialem extolleretis dignitatem: res autem adminiſtrare, non iam veſtri, ſed Principis ipſius arbitrii eſſe, vos ipſi quoque dixeritis. Itaque vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, quid facto opus ſit curare decet.* Ac tum quidem militibus non ceſſit: poſtquam vero Conſtantinopolim venit, trigeſimo à ſuſcepto Imperio die, ſocium ſibi Imperii fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quaſdam etiam Occidentales ad Illyricum vſque fratri conceſſit: reliquas ad Occidentalem Oceanum pertinentes, & continentem ex aduerſo omnē, vſque ad extremos Libyes, ſibi attribuit, f vt toti imperaret Occidenti. Breui etiam deinde g Gratianum filium adhuc adoleſcentulum, ad Imperium euectum, moribus inſtitutiſque ſuis aſſuefecit. Sed enim fratres ambo, Chriſtiani quidem iam inde ab initio fuere, cultu vero & opinione variarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: moleſtumque ei fuit, quod non omnes eandem ſequi ſententiam cogeret. Valentinianus aūt Nicęnę profeſſionis propugnator, ornandos quidē religionis ſuę populares duxit: nihil aūt eis moleſtiæ, qui ab eo diſſentirent, intulit. Cæterum in rebus adminiſtrandis pares fuere.

Iulianus Valentiniano & aliis Chriſtianis martyrii honorem inuidet.

d Ad hunc vſque diem Pannonii hunc morē Magiſtratibus legendis ſeruant.

e Milites à Valentiniano vt ſibi imperii ſocium deligat, petūt. Memorabilis Valentiniani vox. Fl. Valens frater eius imperio eius ſocius Orienti præficitur.

f Valentinianus Occidēti præeſt.

g Gratianus Valentiniani filius Auguſtus creatus. Valens Arianus. Valentinianus Catholicus.

Cap. II.

Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curam per ſucceſſionem ſortiti ſint.

EA tempeſtate eccleſiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulii ſucceſſor. Ante eū autem Sylueſter, ſub Conſtantino eccleſiam eam rexerat. Alexandrię autem, Conſubſtantialis profeſſionis magnus præfuit Athanaſius, Georgio & Gregorio hæreticis ſurrogatus: qui tamen & ipſi ei ſucceſſerant. Ante Athanaſium Alexander, ante Alexandrum Achillas, ante hunc Petrus, qui ſub Maximiano martyrio eſt defunctus, epiſcopus ibi fuit. Porro Antiochiæ Arianis præiit Euzoius. Conſubſtantialis autem profeſſionis duo erant antiſtites: alteri namque parti Paulinus, alteri diuus præfuit Meletius.

Epiſcopi Romani. Alexandrini. Alexandria tum Arianus præerat Lucius. Socrat.

Iſti autem Arianis ſucceſſere. Et huius quidem deceſſor proximus Eudoxius, illius autem Leontius fuerat. Ante hunc, epiſcopatum ibi geſſerat Stephanus, cui præceſſit Phlacitus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui omnes Ariana rabie repleti fuerant. Ante Eulalium magnus Euſtathius pie eccleſiam Antiochenam gubernauit, Philogonii martyris ſucceſſor: Philogonium vero Vitalis præceſſit. Hieroſolymis autem Cyrillus denuo epiſcopalem obtinuit dignitatem, qui primum quidem Maximo ſucceſſit. Maximum autem magnus Macarius præceſſit, Hermonis ſucceſſor. Cyrillo Erennius ſubſtitutus, atque huic rurſum Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rurſus diuus ſucceſſit Cyrillus. At Conſtantinopoli eccleſiā eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Conſubſtantialis autē profeſſores intra vrbem in parua domo conuentus agebant. Templis Macedonianæ religionis in vrbibus pleriſque adhuc tum præfuerunt, qui in Seleucia fidei formulam promulgauerant, eadem quæ Acacius ſentientes. Eudoxius Macedonio ſucceſſerat, Macedonius Paulo confeſſori, Paulus Nicomedienſi Euſebio Ariano. Euſebius Alexādro, quem præceſſit Metrophanes. Hic quidem tum eccleſiarum ſuit ſtatus.

Hieroſolymitani.

Conſtantinopolitani.

Sed ii poſtea ab Acacio ſunt ſeiuncti, poſt ſynodum Seleucenam.

Cap. III.

De Concilio Lampſaceno, & vt in exilium pulſi ſint conſubſtantialis cultores.

POſtquam vero rerum Occidentalium cura Valentinianum Romam vocauit, atque is per Thraciam iter fecit, qui in Bithynia & Helleſponto fuere, aliique item epiſcopi a [illegible] conſubſtantialis fidei addicti, Hypatianum Heracleæ ſiue Perinthi epiſcopum, legatum ad eū miſere, b vt epiſcopos omnes conſtituendi dogmatis gratia, in vnum locum conuenire iuberet. Qui vbi ad Imperatorem legationem eam pertulit, Imperator: † *Mihi*, inquit, *negotiis occupato, & republica curis diſtento, res eiuſmodi inquirere non facile eſt. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata eſt, quocunque vultis loco conuentum agite, & de rebus omnibus pie deliberate.* c Hoc accepto reſponſo, Lampſaci conuenere: & duobus menſibus poſt, de rebus pleriſque ſtatuere: (erat autem is annus, à Synodo Seleucena ſeptimus) in primis, vt irrita eſſent, quæ Conſtantinopoli, Eudoxii & Acacii ſuggeſtione ſancita erant: atque vt etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atque ab epiſcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli ſubſcripſerant, promiſſione ea adducti, quæ ipſis de abolenda inæqualitate ſubſtantiæ facta fuerat, qua tamen in re promiſſorum mendacio decepti erant. Acquieſcendum autem eſſe ſententiæ ei, quæ æqualem ſubſtantia patri filium profitetur: quod peropus eſſet &

a homouſiani à Valentiniano ſynodi celebranda facultatem petunt.

b Socr. l. 4. c. 2. Macedoniani epiſcopi ſynodum ab Imperatore Valente petiiſſe ſcribit. Valentemque nō gratum ei eā cogere, ſenſiſſe, propterea quod exiſtimauerit omnem ibi ex ſententia Eudoxii & Acacii actū iri.

c Conſtitutum Lampſaceno concilio decreta.

† *Verba hæc apud Sozom.* lib. 6. cap. 7. *ſic habent:* [illegible] *hoc eſt: Mihi, qui laicus ſum, talia curioſe inquirere fas non eſt: Epiſcopi vero, quibus hæc eſt curæ, quo volunt loco conuentum agant.*

E neceſſarium, vt in fidei formula ad ſubſiſtentias diſcriminatim ſignificandas, verbum *ἀνόμοιος*, hoc eſt, æqualis adderetur. Solam vero in eccleſiis omnibus frequentari debere, quæ Seleuciæ quidem confirmata, antea autem Antiochiæ promulgata eſſet fidem, quum in ea vrbe eccleſiæ dedicatio eſt celebrata. Inſuper, vt qui ſedibus ſuis ab eis expulſi erant, qui filium patri inæqualem eſſe opinarentur, Epiſcopatus ſuos reciperent: quod illegitime ſcilicet ex eccleſiis ſuis eſſent deturbati. Quodſi quis quenquam de re aliqua accuſare vellet, vt ei id facere cum conditione illa liceret, vt idem & ipſe ſubiret periculum. Iudices autem inter eos vt eſſent, prouinciæ eius epiſcopi, ſententiam rectam ſequentes. *e* Teſtes autem, Epiſcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiuſque vita prope cognita eſſet. Hiſce decretis factis, Eudoxium ſectatoreſque eius euocatos, primum ad facinorum eorum quæ perpetraſſent pœnitentiam inuitarunt. Vbi illi autem id contempſere, res actas ad eccleſias omnes perſcripſerunt. Cæterum veriti ne Eudoxius aulam imperialem ſibi conciliaret, atque ipſis calumniam intenderet, placitum eis eſt, acta Lampſacena ad Imperatorem referre. *f* Atque ita Valenti, qui fratrem ad veterem Romam proficiſcentem, vſque ad Illyricum comitatus produxerat, redeunti ad Perinthum Thraciæ rem omnem expoſuere. Verum Eudoxius cum popularibus ſuis eos præuenerat, & aulę ſtudia ſibi conciliata habebat. Itaque Imperator Lampſacenis legatis, ne ab Eudoxio diſſiderent, ſuaſit. Atque vbi illi Eudoxii res, quas Conſtantinopoli atq; etiam in Synodo Seleuciæ fraudulenter egerat, accuſantes reprehenderunt: ira percitus Imperator, *g* oratores quidem in exilium egit: eccleſias autem eorum Eudoxii ſtudioſis mandari iuſſit. Ipſe vero Antiochiam Syriæ eſt profectus. Veritus namque fuerat, ne Perſæ triceennali, quæ ſub Iouiniano facta fuerat, pace ſoluta, in regionem eam excurrerent. Porro vbi illi nouarum rerum nihil moliri comperti ſunt, Antiochiæ manſit, atque ibi eccleſias turbauit. Nam diuum *h* Meletium ſolum exilii cauſa vertere coegit. Paulino autem propter ſingularem morum modeſtiam pepercit. Quicunque autem communicare cum Euzoio nollent, eos aut exilio mulctauit, aut aliter, verberibus ſcilicet afficiens, & mulctam eis dicens, male accepit.

a Proceſſus iudicialis contra epiſcopum accuſatum.

f Synodi decreta apud Valentem exponuntur.

g Legati ſynodi a Valente proſcribuntur. Valens Antiochiam proficiſcitur.

h Meletius iterum exulat. Catholicos ibi vexat.

Cap. IV.

De Tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibique inuento oraculo: & aqua ductu Conſtantinopolitano.

Procopium tyrannum compeſcet.

ET profecto ad grauiorem ille feritatē proceſſiſſet, niſi impetum eius Procopius ad tyrannidem aſpirans, ad breue tempus inhibuiſſet. Is namque genus ſuum ad Iulianum referens, & ſub Iouiniano tyrannidem affectans, Chalcedonem occupauerat & clam Conſtantinopolim ingreſſus, imperium arripuerat. Tū vero non cōtemnendo coacto exercitu, aduerſus Imperatorem infeſtis ſignis eſt profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progreſſus, circa Natoliam certamine cum eo eſt congreſſus: & victus, inde Nicæam peruenit. Sed mox Procopius proditoribus Comario & Agelone, quos fidos ſibi eſſe putauerat, captus, & vinctus Valenti eſt traditus. In vtrumque porro proditorem nouo ſupplicii genere, iureiurando quo ſe illis beneuolum ſemper fore receperat ſpreto, animaduertit. Crudelem enim in modum ſerris diſſectos interemit. Procopius autem ad arborum duarum non longe inter ſe diſtantium vertices adductos pedibus alligatus, eiſdem mox ad naturalem ſtatum ſuum redire permiſſis, diſcerptus eſt. Sic ſcilicet tyrannus in duas diſtractus partes, interiit.

Fuerant ii duces Procopii. Supplicium proditorum. Proditores Procopii. Ipſius etiam Procopii, Metiiſuffetii ſupplicio non abſimile.

Imperator autem Chalcedonis, quæ è regione Byzantio ſita eſt, muros dirui iuſſit. nam id ſe, ſibi ipſi quoque dira precatus, facturum eſſe tyranno deuicto iurauerat, propterea quod Chalcedonii tyranni partes ſequuti, pietatem & fidem Imperatori debitam abiecerant. Nam eum, quum ad vrbem eam acceſſiſſet, contumelioſe conuiciis proſciſſum, portis clauſis excluſere: Mœnia igitur principis iuſſu diruebantur, F & ſaxa ſtatim Conſtantinopolim ad publicum lauacrum, quod Conſtantianum vocatum eſt, extruendum transferebantur. Enimuero quum ſic murus dirueretur, in ſublimi quodam ſaxo, literis altius inciſis oraculum conſcriptum repertum eſt, illud denuncians. Vbi copioſiore aqua vrbs abundatura eſſet, tum foro vt murus lauacro inſeruiat: gentes autem innumeræ, Romanorum vaſtantes imperium, multum afferant detrimenti, tandem vero & ipſæ cæſæ intereant. Sed nihil obſtat, quo minus, ſtudioſorum cauſa oraculum ipſum hic apponatur.

Chalcedonis muri, quod ea vrbs Procopio tyranno ſe ſubiecta fuerat, Valentem portis excluſerat, & contumelias affecerat, deruuntur. Κωνσταντιανὴ. Oraculum in muro: Chalcedonenſis repertum.

In media liquidas quum ducent vrbe choreas,
Vitrea voluentes læta veſtigia nympha,
Mœmaque excipient trepidante lauacra ſuſurro:
Tum varia numerum ſuperantia millia gentis
Effera Mauortis ſaui ſpirantia vires,
Vndis tranſmiſſis flaui reſonantibus Iſtri,
Myſos excindent armis, Scythicoſque colonos.
Atque vbi Threicios fera gens inuaſerit agros,
G *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porro poſtea, vt aquæductus quem Valens extruxit, plurimum aquæ vrbi ſuppeditaret, & barbaræ nationes maximæ aduerſus Romanos mouerentur, ſicuti paulo poſt à me dicetur. Alii oraculum hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodoſii foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, † copioſa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuerſarium conuentum celebrare eſt ſolita. atque id ipſum obſcurius per oraculum verbis hiſce ſignificatum eſſe exiſtimarunt:

ὁ Νυμφαῖος. Hic νυμφαῖον. Socrat. Nymphæum Conſtantinopoli in Theodoſii foro. † ὕδωρ ἄφθονον.

In media liquidas quum ducent vrbe choreas,
Vitrea voluentes læta veſtigia Nympha.

Hæc de oraculo. Cæterum eum Calcedonenſium muri, ſicuti diximus, frangerentur, ciues Conſtantinopolitani & Bithyni, Nicomedienſes & Nicæni, Imperatori ſupplicarunt, ne H mœnia tam firma & ampla fruſtra dirui pateretur. Et ille quamuis ira plenus, ægre quidem attamen precibus eorum acquieuit: & iuramento quod debebat tribuens, diruendo ſimul & reſtaurando minoribus aliis ſaxis ſtructuram eam reſtituit: quod opus ad finem quoque ſuum eſt perductum. Hæc mœnibus Chalcedoniorum accidere. Poſt bellum aduerſus Procopium geſtum, grando maxima lapidibus ingentibus perſimilis decidit, & motus terræ graues variis

Valens muros Chalcedonis reſtit. Fatales ſub Valente in Oriente caſus Nicææ per terræmotū euerſio.

in lo-

Iulio, Iouiano & Lucino Coſſ. Socr. l. 4. c. 10. Item Germa. Aſſerebantur terræ motus eſſe iræ Dei aduerſus Imp. Valentem. Exilium catholicorum epiſcoporum.

in [illegible], quæ præ alijs locis maximum Nicææ Bithynorum vrbe, ea vniuerſa proſtrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomediæ ſubuerſione. Nec multum interceſſit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Helleſponti ciuitati fecit. Hęc porro omnia turbarum eccleſiaſticarum fuerunt [illegible] dicta. Grandinem nanque & terræ motus, [illegible] mortales Dei aduerſus Imperatorem ira accidiſſe dixerunt propterea quod multos ad epiſ[copa]lem dignitatem euectos in exilium egerat, alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei ſententia non ſuffragarentur. Atque in eiuſcemodi calamitatibus nihil prorſus vel Eudoxius, vel Imperator de ſtudio ſuo remittebat quò vterque à ſe diſſentientes crudeliter abigere conaretur. Multi, adeo ſacri viri ad exilium condemnabantur. Solùm tantùm, diuina prouidentia, propter excellentem virtutem, exulare iuſſi non ſunt, Baſilius magnus Cappadocum eccleſiæ antiſtes, & Gregorius qui tum Nazanzi (quod tenue oppidum prope Cæſaream ſitum eſt) eccleſiæ præfuit. De quibus vitis paulo poſt dicemus.

Baſilius magnus Grego. Nazianzenus.

Cap. V.

De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano epiſcopo.

IMperator Valens bello contra Procopium proſpere geſto elatus aduerſus eccleſiam rurſus arma parauit, vim religionibus omnibus, vt ſe Arij dogmati accommodarent, inferens. Maxime vero contra eos qui Lampſac conuentum egerant, frendebat quod non modo Arianis epiſcopis dignitatem abrogaſſent, ſed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnaſſent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eo Eleuſium Cyzici epiſcopum ad ſe acciuit qui Macedonij ſententiæ magis addictus erat. Congregatoque Arianorum epiſcoporum cœtu, vt cum illis eandem communemque fidem complecteretur, imperauit. Porro Eleuſius primum generoſe & fortiter illorum communionem aſpernatus reſtitit. vbi autem Imperator exilium ei, bonorumq; publicationem minatus eſt, metu perculſus, † libens quidem, ſed non libenti animo quod Imperator iuſſit, fecit. Verum confeſtim pœnitentia ductus, quum Cyzicum veniſſet, apud multitudinem in conuentu publico peccatum ſuum propalam eſt confeſſus: † illud inſuper addens, vt alium ſibi ſacrorum deligerent antiſtitem: ſibi enim deinceps epiſcopatum gerere quod fidem ſuam prodiderit, minus conuenire. Cyziceni autem, quod ſumma eum complectebantur beneuolentia, & adminiſtratione eius maximopere delectarentur, epiſcopum alium non receperunt, neque alij eccleſiam regendam permiſerunt: ſed ipſi Eleuſio ſubditi, ſententiam ſuam minime mutauerunt. Quod vbi Eudoxius Arianæ ſectæ Conſtantinopoli præfectus cognouit, epiſcopum illis deſignauit Eunomium. Putauit nanque fore, vt is eloquentia ſua breui per felicem quandam perſuadendi vim Cyzicenos demulſos, ad opinionem ſuam pertraheret. Et poſtquam Eunomius Cyzicum venit, eccleſias quidem, Eleuſio Imperatoris iuſſu expulſo vacuas recepit: plebs autem Eleuſio obſequens, extra vrbem conuentus agebat. Sed de Eunomio & eius hæreſi, ſuo loco paulo poſt dicā. Verumenimuero non modo Macedoniani, ſed etiam Nicænum dogma comprobantes, Conſtantinopoli iiſdem afficiebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, qui & ipſi conſubſtantialis profeſſionem complectebantur: quapropter eis quoque eccleſias adimi Imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Conſtantius hæreticis reliquis eccleſias eripuerat. Agelium quoque epiſcopum, qui à Conſtantini temporibus, ad eum vſque diem, Nouatianorum eccleſiis præerat, in exilium Valens egit. Qui ſane quemadmodum Socrati videtur, admirandam egit vitam. Nam in eo, quod in philoſophia maximum eſt, fuit: poſſeſſiones enim nullas, neque quicquam pecuniæ habuit. Et vitæ eius inſtitutum id maxime declarauit. Vnica enim veſte contentus fuit: & Euangelicis decretis inſiſtens, calceamentis vſus non eſt. Cæterum nō multo pòſt ab exilio reuocatus, eccleſias ſuas recepit, & libere in eis conuentus egit. Quod vt fieret, Marcianus quidam effecit, vir vita ſimul & doctrina admodum ſpectatus: qui dudum quidem ſuum in Imperatoria aula obtinuerat locum: tum autem apud Nouatianos in presbyterorum ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anaſtaſiam & Caroſam Grammaticæ præcepta docebat, ſub quarum nomine publica lauacra Conſtantinopoli Valens cōſtruxit. Eius viri gratia, Nouatianorum eccleſiæ ad breue tempus clauſæ: rurſum ſunt apertæ. Sed ne eo quidem pacto prorſus ab Arianorum turbis fuere immunes: qui eis infenſi propterea erant, quod Nicænæ fidei dogmatis defenſores valde amarent & complecterentur, aliis opinionibus plurimum ab illis diſſidentes.

Valens Eleuſium Cyzici epiſcopum Arianam communionem amplecti ſidem cogit.

† inuitò dimerſo ſyntaxe. Pœnitentia Eleuſij. Eleuſius epiſcopatum deponit. † Et ſimul de vi ſibi illata conqueſtus. Socr. lib. 4. cap 6.

Eunomio Cyzicenis ordinatur. Eunomius ab Eudoxio Cyzici epi[ſcopus]

Epiſcopi deſignatum Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Conſtantinopoli affliguntur.

Agelius epiſcopus Nouatianus proſcriptus. Agelij vita ſanctiſſ. Idem ab exilio reuocatur.

Marcianus Nouatianus presbyter. filiarum Valentis præceptor, vt Agelius reſtitueretur effecit.

Ariani Nouatianis infenſi.

Cap. VI.

De Macedonianis, & [illegible] conſubſtantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam miſſa.

EVdoxio & popularibus eius, aduerſus eos qui ſincere Nicænam colebant fidem, conatus probe ſuccedere viſi ſunt. Nam in maxima ditionis Valentis parte, & potiſſimum in Helleſponto, Thracia, Bithynia, atque aliis in circuitu vicinis & vlterioribus etiam terris, neque eccleſiis tam illi præfuere, neque epiſcopos ſuos habuere, Macedonianis autē, qui permulti in regione ea ſectam iam conſectantes ſententiam erant, non minus infeſti, inhumaniter & ipſos ſunt perſequuti. Atque iſti propter imminentia mala oppido in anguſtum redacti, alij ad alios per vrbes legatos miſere: & tandem ad fratrem Valentis Romam ſibi confugiendum, & cum Liberio potius cuius fidei profeſſionem amplectebantur, quam cum Eudoxio communicandum eſſe ſtatuere. Itaque Euſtathium Sebaſtiæ, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarſi Ciliciæ, atque Theophilum Caſtabalotum epiſcopos Romam legarunt, eiſque mandarunt, vt ne cum Liberio de fide contenderent, ſed potius cum Romana communicarent eccleſia, & conſubſtantialis profeſſionem comprobarent. Illi cum literis eorum qui ab aliis Seleuciæ ſegregati fuerant

Ariani & Macedoniani iam reſiſtentes perſequuntur.

Epiſcopi exterorum Romam ad Liberium legantur. [illegible]

Eccleſiaſtica hiſt. ſcriptores videntur Gallos & Germanos pro eadem gente habuiſſe. In Gratiani rebus infra Alemanorum nomen reperitur, & Germania vno atque altero loco Liberius nſtatum eos recipit.

fuerant, in Italiam peruenere, atq; ibi Imperatorem Valentinianũ, propterea quod in * Gallia contra Sauromatas bellum gereret, non viderunt. Quum autem Liberio epiſtolas quas ſecum attulerant, offerrent, recipere is eas renuit: Arianos eos eſſe, nec ab eccleſia ſua agnoſci poſſe, qui Nicænam aboleuiſſent fidem, dicens. Cui illi reſponderunt, ſe per legitimam pœnitẽtiam ad veritatis cognitionem rediiſſe, ſententiam τοῦ ἀνομοίου inæqualitatis abieciſſe, & filium per omnia patri ſimilem profeſſos eſſe: nihilque ab ὁμοουσίῳ conſubſtantiali, ἢ κατὰ πάντα ὁμοίου. hoc eſt, per omnia æqualem, differre. Quibus verbis auditis, Liberius profeſſionem eorum in ſcriptum relatam, ab eis exegit. Atque illi libellum ei, in quo etiam Nicænam fidem inſeruerunt, obtulerunt. Epiſtolas quidẽ, quas ſecum Smyrna ex Aſia, & ex Piſidia, Iſauria, Pamphylia & Lycia, vbi conuentus egerant, attulere, propter prolixitatem hic non appoſui. Libellus autem quem Euſtathius cum collegis F ſuis Liberio dedit, ſic habet,

Cap. VII.

Confeſſio legatorum Liberio epiſcopo Romano exhibita.

Macedonianorum libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus.

DOmino fratri & collegæ Liberio, Euſtathius, Syluanus, & Theophilus ſalutem in Domino. Ad euitandas inſanas hæreticorum, qui non deſinunt eccleſiæ catholicæ offendicula creare, ſuſpiciones, & ad earum cauſam & occaſionem omnem præcidendam ſynodi Lãpſaci & Smyrnæ, & aliis variis in locis ab orthodoxis & recte ſentientibus epiſcopis celebratæ decreta profitentes apud bonitatem tuam, & vniuerſos Italiæ, totiuſque Occidentis epiſcopos legatione fungimur, & literas afferimus, catholicam nos fidem ſeruare, quæ in ſancta Nicæna ſynodo, ſub beato Conſtantino Imperatore à trecentis decem & octo patribus promulgata atque confirmata, hactenus in ſtatu G ſuo inuiolata atque immota durauit, atque in in perpetuum duratura [illegible] in qua τὸ ὁμοούσιον cō-

τὸ ὁμοούσιον laudatur.

ſubſtantiale rite pieque contra Arii improbitatem eſt conſtitutum. Fidemque eam nos vna cum eis quos diximus epiſcopis & ſeruaſſe, & vſque ad finem ſeruaturos eſſe, manibus ipſi noſtris profitemur: condemnantes Arium, impiamque doctrinam, ſectatoreſque eiuſdem, necnon omnem Sabellii, Patripaſſianorum, Marcionis, Photini, Marcelli, ipſiuſque Pauli Samoſateni hæreſim, doctrinamque eorum, necnon omnes eis aſſentientes: & ſi quæ præterea ſunt aliæ ſectæ, ſanctæ fidei, quæ pie atque catholice Nicææ à ſanctis patribus compoſita atque promulgata eſt, aduerſæ & contrariæ. Anathemate quoq; inprimis ferientes formulam Arimini lectam, Nicænæ ſcilicet fidei prorſus repugnantem. Cui quidem formulæ H Nicæ Thraciæ allatæ, nõnulli dolo malo & periurio circumuenti, Conſtantinopoli per errorem ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra, atq; eorum quorum nomine legatione fungimur, iſta. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, viſibilium omnium & inuiſibilium factorem. Et in vnum vnigenitum Deum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris genitum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, conſubſtantia-*

Ariani & alii hæretici cum dogmatibus ſuis damnantur.

E *lem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cælo ſunt, quæque in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus, & homo factus, & paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælos, venturus inde ad iudicandum viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum.* Qui autem dicunt, fuiſſe aliquando quũ non fuerit, quodq; priuſquam genitus ſit, non fuerit, & quod ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſtantia vel ſubſiſtentia, vel mutationi & alterationi obnoxium filium Dei eſſe, anathemate iugulat catholica & Apoſtolica eccleſia. Ego vero Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ vrbis, & Syluanus, & Theophilus, Lampſacenæ Smyrnẽſis, aliarumque ſynodorum legati, hãc fidei profeſſionem manibus noſtris, voluntateque noſtra ſcripſimus. Quod ſi quis præter hanc fidem, contra nos, aut eos à quibus miſſi ſumus, aliquid criminis intendere voluerit, ad quoſcunque ſanctitati tuæ viſum fuerit epiſcopos, nos atque F illos cum ſanctitatis tuæ literis remitte: vt quũ apud eos ipſos iudices cauſa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit legitime animaduertatur.

Cautio, in dicio ſiſti.

Cap. VIII.

Epiſtola Liberii, epiſcopis Orientalibus miſſa.

Admittit tandem legatos ad communionem Liberius. Liberius & Occidentalium epiſcoporum literæ ad catholicos epiſcopos Orientales.

HOc libello veluti quodam pignore ſibi obligatos, Liberius ad communionem admiſit, ac deinceps cum huiuſmodi literis eos dimiſit. Dilectis fratrib. & collegis, Hythio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Eortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Procto, Paſſinico, Arſenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexãdro, Adolio, Marciano, Sthenelo, G Ioanni, Macario, Chariſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patritio Seueriano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophãto, Minodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, Leontio, Philagrio, Lucio, & vniuerſis epiſcopis Orientalibus orthodoxis, & rectam fidem ſectantibus. Liberius epiſcopus Italiæ, & reliqui Occidentis epiſcopi ſalutem perpetuam in Domino. Optatiſſimum nobis pacis & concordiæ gaudium literæ veſtræ, fidei lumine refulgentes, fratres dilecti, attulerunt, quas nobis reuerendiſſimi fratres & epiſcopi Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus reddiderunt. Atque eo maxime nomine, quod ſenſum & perſuaſionem fidei veſtræ, cum tenuitatis meæ atque Italicorum Occidentaliumque epiſcoporum omnium ſententia, concordare confirmarunt & aſſeuerarunt. Atque eam ipſam nouimus catholicam & H Apoſtolicam eſſe fidem, quæ ad Nicænam vſque ſynodum integra atq; immota ſeruata eſt: quam etiam patres Nicææ cum ingenti lætitia, non ſolum ſermone, verum etiam ſcriptura intercedente, vt veſtigium & ſcintillam omnem abſurdæ opinionis extinguerent, ſunt profeſſi. Eius exemplar neceſſario hiſce literis ſubiiciendum eſſe duximus, ne poſtea locus & opportunitas hæreticis ad ſtruendas fidei inſidias relinquatur: quibus illi improbitatis ſuæ igniculos

Nicæna fides catholica eſt, & apoſtolica.

excitantes, diſcordiæ incendia more ſuo dilatareſ-lent. Euſtathius ſane, Syluanus, atq; Theophilus, fratres noſtri reuerendiſſimi, nobis veſtro nomine receperunt, dilectionem veſtram non minus atque ipſos fidem eiuſmodi ſemper & antea ſeruaſſe, & ad finem vſque ſeruaturam eſſe, in Nicæna videlicet vrbe à trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis & recte ſentientibus comprobatam. Quæ quod certam perfectamque complectitur veritatem ora hæreticorum omnium omnia obſtruit atque euertit. Non caſu enim fortuito, ſed diuino prorſus nutu, contra Arii inſaniam, tantus epiſcoporum numerus eſt coactus, quanto ſcilicet numero beatus ille Abraham tot hoſtium millia fide debellauit. Ea fides quum in ſubſiſtentia & nomine τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis conſiſtat, perinde atque munitiſſima quædam & inexpugnabilis arx, impreſſiones & machinas malignas Arianę perfidię omnes, ita vti decet, contemnit.

Numerus 318 patrum Nicænorum cum numero vernaculorum Abrahæ congruit.

B Et quamuis epiſcopi Occidentales prope omnes Arimini conuenerint, quum ibi concilium Arianorum coegiſſet vecordia, vt inſidioſa quadam ſuaſione, ſeu quod verius eſt, profana autoritate & potentia, id quod in fidei formula tutiſſimum certiſſimumque poſitum fuerat, abolerent, aut oblique negarent, nihil tamen ea profuit † calliditas. Nam omnes fere qui tum Arimini ineſcari atque fraude decepti fuerant, nunc reſipiſcentes, quum anathemati eorum qui ibi conuentum egere, fidei formulam ſubiecerunt: tum vniuerſali & apoſtolicæ fidei, quæ Nicææ decreta eſt, ſubſcripſerunt. Et nobiſcum communicantes, ardentioribus etiam animis contra Arii doctrinam & diſcipulos eius feruntur. Quam rem ita deprehenſam eſſe, vbi oratores etiam veſtri cognouerunt, in ſubſcriptione ſua vos quoque addiderunt: & Ariũ, & quæ à ſectatoribus eius Arimini cõtra Nicænam fidem acta ſunt, anathemate iugulantes.

Epiſcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Ariminenſi fidei ſubſcripſerant, per legitimam pœnitentiã reſipuerunt.

† πανουργία

C Quibus ſane actis, vos etiam iuriſiurandi ſacramento frauduleto circumuenti, ſubſcripſiſtis. Quapropter conuenire nobis viſum eſt, vt ad dilectionem veſtram ſcriberemus, & iuſta petentes adiuuaremus, præſertim quum ex legatorum veſtrorum aſſeueratione, Orientales vos reſipuiſſe, & cum Occidentalibus recte ſentientibus conſentire intellexerimus. Scribimus ergo vobis, vt notitis quum Ariminenſes blaſphemias, quæ tum per ſurreptionem ſunt ab autoribus earum magno eccleſiæ detrimento ſubintroductæ, anathemati ſubiectas, tum Occidentales vniuerſos in Nicænam fidei profeſſionem conſpiraſſe. Quamobrem per vos id omnibus indicari oportet, vt qui vi quadam ſeducti atq; læſi ſunt, tandem à tenebris hæreticis ad diuinum catholicę libertatis lumen reuerti poſſint.

D Si qui vero deinceps venenum perfidiæ reſpuere, & Arii blaſphemias omnes abolere, anathematiq; ſubiicere noluerint, Arii, eiuſque ſectatorum, & cæterorum ſerpentium Sabellianorum Patripaſſianorum, atque aliarum hæreſium ſe complices, ab eccleſiaſtica communione & coniunctione excluſos & alienos eſſe quę adulterii filios non admittit, ſciant. Deus vos incolumes ſeruet, fratres dilecti. Hiſce literis Euſtathius & collegæ eius acceptis, in Siciliam traiecerunt. Et poſtquam ibi Siculorum epiſcoporum ſynodus, eorum inſtinctu celebrata, atque ipſi τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis fidem profeſſi ſunt, Nicænamque formulam autoritate ſua confirmarunt, acceptis ibi quoque eiuſdem ſententiæ literis, ad eos qui ſe legauerant, ſunt reuerſi.

Arianorũ & reliquorum hæreticorum excõmunicatio. Iidem legati in Sicilia quoq; Nicænam fidem profitentur.

A Atque illi redditas ſibi literas Liberii, ad vrbes quaſque, per oratores, ad conſubſtantialis fidei propugnatores miſere, cohortãtes eos, vt conſentientibus animis Tarſi Ciliciæ conuenirent, ad fidem Nicænam comprobandam, & quæ poſtea exortæ ſunt, nugas abolendas. Et factum id forte eſſet, niſi qui plurimum apud Imperatorem valebat, obſtitiſſet: Eudoxius videlicet Arianæ religionis præfectus qui ſynodo ea indicta magis etiam commotus, maiora illis intulit detrimenta. Quod vero Macedoniani per oratores ſuos cum Liberio communicarint, & fidem Nicænam approbarint, Sabinus ipſe in ſynodalium actorum collectaneis eſt confeſſus.

Ne Orientales catholici Tarſi conuenirent, Eudoxius obſiſtit. Sabinus iſte Macedonianus fuit.

Cap. IX.

De Synodis Tyanæ & in Caria coactis.

B EOdem tempore concilium Tyanæ ab Euſebio Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſæ, † Otreio Melitinæ, Gregorio Nazanzi, aliiſque multis epiſcopis, qui τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbum ſeruandum eſſe Antiochiæ, Iouiniano imperante, decreuerãt, celebratum. Lectæ ibi Liberii & Occidentalium epiſcoporum literæ, quas ſecum legati Lampſaco Romã miſſi attulerant. Quamobrem gaudio exilientes, ad vniuerſas ſcripſerunt eccleſias, vt decreta Aſiaticorum epiſcoporum & Liberii, Italorum, Aphrorum, Gallorum Occidentalium legerent epiſtolas: & tantum ipſis conſentientium numerum, qui longe Ariminenſe concilium ſuperabat, conſiderarent, & ad ſentẽtiam communionemque eorum accederent: nec non vt

Tyanæum cathol cõrũ epiſcoporũ conſilium.

† Mentio huius etiã fit in quadã Theodoſii conſtitutio-ne, in C. Theodoſiano lib. vlt. l. Epiſcopis de fide cathol. Addas tamẽ dum.

C eis eiuſdem ſe eſſe ſententiæ literis ipſi ſuis reſcriberent. Scripſerunt præterea, vt ad diem conſtitutum verno adhuc tempore Tarſum Ciliciæ conuenirent. Sed enim dum ſic de Tarſenſi ſynodo cogenda agitur: triginta & quatuor fere Aſiani epiſcopi Antiochiæ in Caria conuenientes, ſtudium quidem eccleſiaſticæ concordiæ ſarciendæ laudarunt: ὁμοουσίου conſubſtantialis vero nomen repudiantes formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ compoſitam velut quæ Luciani martyris eſſe crederetur, & à maioribus eorum periculo & ſudore multo comprobata eſſet, confirmarunt. Imperator autem, Eudoxio annitente, ſynodum in Cilicia celebrari inſtitutam prohibuit, edictis ea de cauſa & comminationibus publice propoſitis.

Indicitur concilium Tarſenſe. Antiochiã in Caria formula fidei Antiochena à quibuſdam epiſcopis confirmatur. Valens concilium Tarſenſem celebrari non permittit.

D

Cap. X.

De ea quæ tum graſſata eſt perſequutione: & de ſancto Athanaſio, vt is ſolus ſede ſua non ſit eiectus.

PRouinciarum quoque præſidibus ſingillatim mandauit, vt ex eccleſiis eos deturbarent epiſcopos, qui ſub Conſtantio exautorati, dignitatem priſtinam ſub Iuliano recepiſſent. Per eiuſmodi iuſſionem, Ægypti etiam magiſtratus Athanaſium eccleſiis ſimul & vrbe Alexandrina eiicere contenderunt. Non leuis

Valentis iuſſio vt epiſcopi à Conſtantio relegati, & à Iuliano reſtituti, denuo ex eccleſiis expellerentur.

Præfectus Alexãdriæ Athanaſiũ vrbe expellere conatur. Obſtat ei populi ſtudium.

enim pœna Imperiali inſeria erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui ſub eorum ſignis & poteſtate eſſent militibus & ſenatoribus, eum ingentis pecuniæ mulcta, corporis quoque coertionem denunciabat. At Chriſtianus populus conueniens Præfectum rogauit, vt epiſcopum cauſa non ſatis deliberata non exigeret, ſed accuratius literarum imperialium ſententiã perpenderet. quæ eos tantum proſcriberet, qui ſub Conſtantio exulare iuſſi, ſub Iuliano ab exilio reuerſi eſſent. Athanaſium porro ſub Conſtantio quidem exilij cauſa ſolum vertiſſe dicebant, atque ab eodem reductum, atque in epiſcopatum ſuum reſtitutum eſſe: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, vnum hunc perſequutum fuiſſe quem tandem Iouinianus reſtitueret. Hæc quum dicerent, neque Præfecto perſuaderent, reſtitere tamen, & vim fieri non permiſere. Ceterum quum vulgus vndique conflueret, & turba ingens atque tumultus, adeo vt ſeditio expectaretur, in vrbe eſſet:
F Præfectus rem eam Imperatori ſignificauit, Athanaſium ibi manere permittens. Et diebus plurib. exactis, ſeditio ea ſopita iam eſſe videbatur, Athanaſius quum veſperi vrbe egreditur, & in prędio quodam latitat. Ægypti autem pręfectus, & copiarum militarium quæ ibi erant dux, intempeſta nocte in eccleſiam, vbi ille † domicilium ſuum habebat, venit, & in habitaculis etiam ſuperiorib. diligenter eum quærit: ſed opinione ſua fruſtratus re infecta abit. Exiſtimauerat enim quòd plebs tandem prioris motus, quo excitata fuerat, oblita eſſet, & ſomnum omnes carperent, facile ſe Imperatoris imperata executurum, & vrbem ſine ſeditione pacatam conſeruaturum eſſe. Sed enim præfectus & qui cum eo erant, quod Athanaſium non inueniſſent, valde ſunt admirati. Siue enim diuini numinis indicio, ſeu hominum aliquorum denunciatione ſeceſſerit, eodem re recidit.

Athanaſius inſidias ſibi ſtrui præuidet, eaſq; deuitat.

† τῷ γαίῳ. Quæritur noctu domo ſua à præfecto, ſed non inuenitur.

G Quod enim tam neceſſario tempore inſidias ſibi ſtructas præuiderit & vitarit, conſilij eſſe viſum eſt, quod captum humanum excederet. Alij vero dicunt, eum quod vulgi inſanum motum præſenſerit, & ſimul veritus ſit, ſi quid inde detrimenti proueniſſet, ne ipſe autor maleius eſſe videretur, † toto eo tempore in paterno monumento delituiſſe. Atque ille quidem ſic profugit, & latuit. Non longo autem poſt Imperator literis ſuis eum reuocauit, & eccleſiam obtinere iuſſit. Scriptum hoc præter animi ſententiam Valentem edidiſſe opinor, vel quod Athanaſij gloriam ſecum ipſe reputaret ac reprehenſionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænum decretum profitebatur, expectaret: vel quod motum eorum qui plurimi illum laudabant, ne per nouarum rerum ſtudium reſpub. aliquid detrimenti caperet, ſuſpectũ haberet.
H Opinor quoque Arianæ hæreſis anteſignanos, ita vt par erat, non admodum iam in eius viri proſcriptionem vrgendam incubuiſſe: illud perpendentes, ſi vrbe eijceretur, fore vt rurſum Imperatoribus moleſtus fieret, occaſionémque ex ea re illos compellandi haberet. Valentemque in ſententiam ſuam adduceret, Valentinianum autem ſibi conſentientem ad iram etiam commoueret. Plurimum nanque eum metuerunt, virtutem eius in rebus quæ ſub Conſtantio acciderant, experti. Adeo enim tum quoque inimicorum conſilia & inſidias propu-

Athanaſius rurſum latitat.

† menſib. quatuor Secr. Valẽs Athanaſiũ eccleſiæ ſuæ reſtituit. Cauſæ exponuntur, quamobrẽ Athanaſius non itidẽ vt alij catholici epiſcopi, eccleſia ſua ſit expulſus. Ariani Athanaſium timent.

E lerat, vt ei illi non grauate eccleſijs in Ægypto cederent: & ea de cauſa ipſe vix Conſtantij literis acquieſcens, ex Italia rediret. Cauſam quidem, quamobrem Athanaſius non itidem vt alij, ex eccleſia pulſus ſit, hanc eſſe conijcio. Alij vero epiſcopi tantum non perſequutione, quæ illis par eſſet, quæ ab idololatris excitatæ fuerant, ſunt experti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadem cum Valente ſentirent, decernebantur, & ſacræ ędes iis quidem adimebantur, alijs autem committebantur. Ægyptus vero Athanaſio adhuc ſuperſtite, malorum eiuſmodi immunis & expers fuit.

Perſequutio catholicorum epiſcoporum.

CAP. XI.

Vt Ariani & Eunomiani per diſsidium ſint ſeiuncti & de Eunomio & Aetio, & quæ ij contra orthodoxam fidem nouarum rerum ſtudio ſint conati.

F SVb idem tempus Eunomius ab Eudoxio ſeceſſit, & ſeorſim ſuos ſibi conuentus egit, propterea quod quum ſæpius vt præceptor ipſius Aetius in gratiam & communionem reciperetur, Eudoxium rogaſſet, id impetrare non potuerit. Non ideo autem Aetium auerſatus eſt Eudoxius quod hæreſim eius exoſam haberet, quam ſcilicet maxime deprædicabat: ſed vt populares eius, alterius illum ſectæ, exiſtimarent. Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur inter Eudoxium & Eunomium diſceſſio fieret. Porro Aetius vehemens & acer Arianæ hæreſis aſſertor & propugnator fuit, arte ſophiſtica bene inſtructus. Eandem autem hæreſim magis etiam diſcipulus eius Eunomius defendit, vir quod Rufinus ait, & corpore & anima leproſus, atq; intra & extra morbo regio infectus, ipſe quoq; arte dialectica præpotens. Hæreſim eius quidã ab eius nomine appellant, alij τῶν ἀνομοίων, hoc
G eſt, inæqualium vocant. Sunt autores quidam, qui Eunomium iſtum primum auſum fuiſſe dicunt instituere, vt diuinus baptiſmus merſione vna peragetetur: & eam quæ ab Apoſtolis per manus accepta hodie quoque vbique ſeruatur, traditionem adulterare, & ritum alium in eccleſia Cyzicena, accuratiore ſanctioreque grauitate nouitatem ſuam obtegentem, inueniſſe. Fuit autem, ſicuti dictum eſt, & Sozomenus teſtatur, cuius verba adſcribere libet, ad orationes ſcribẽdas non ineptus, cõtentioſo diſputãdi genere & ſyllogiſmis gaudens: quales ſectatores eius adhuc multos videre eſt. Non tam enim illi vitam honeſtam, mores ſanctos, & benignam erga egenos miſericordiam, ſi eadem cum ipſis ſentiant, quam ſi quis contentioſe diſſerere, & ſyllogiſmis atque ratiocinationibus
H vincere videatur, laudant. Tales namque pietate maiore ſupra omnes eſſe exiſtimantur: a ſicuti Theophronius Cappadox & Eutychius, ſectæ huius ſtudioſi, qui obtinentis huius † Imperij tempore, ſe ipſos ab eccleſia reſcindentes, quum in alijs rebus ex Eunomij opinionibus, b tum in ſacro baptiſmo res nouas induxerunt, non in trinitatem, ſed in Chriſti mortem baptizandum eſſe docentes. Eunomium ſane aliqui dicunt nihil hac in re nouaſſe, ſed quemadmodum ab initio cœperat, in Arij ſententia permanſiſſe. Poſtquam vero Cyzici epiſcopus factus eſſet, à clero eum ſuo, quod noua

Eunomius ab Eudoxio ſecedit. Seceſſionis eius cauſa.

Aetius.

Eunomius diſcipulus eius Sozom. l. 6. ca. 26. Eunomiani, qui & ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales ſunt dicti.

Vna Eunomianorum merſio in baptiſmo peragendo.

Eunomiani contentioſi diſputatores.

a Theophronius & Eutychius Eunomiani.

b Eunomianorũ baptiſmus.

inſtitueret dogmata, accuſatum eſſe. Eudoxium porro, qui tum Conſtantinopoli Arianæ hæreſi præerat, illum accerſiuiſſe, atque vt verba ad populum de doctrina ſua faceret, ei permiſiſſe. Et quum nihil in eo damnaſſet, eum vt Cyzicum rediret cohortatum eſſe. illum vero dixiſſe, ſe de cætero cum eis qui ſe ſuſpectum haberent, futurum non eſſe, prætextumque eum diſceſſionis ſuæ obtendiſſe: quum tamen cauſa illa eſſet, quod præceptorem ſuum Aetium receptum non eſſe ægre ferret: hominemque in cœpto ſuo perſeueraſſe, & nihil de priore opinione ſua * mutantem priuatum vixiſſe. † Et hæc quidem alii ad hunc modum: alii vero aliter tradũt. Sedenim ſiue Eunomius ſeu alii quidam traditionem baptiſmi innouarunt, ſoli iſti periculoſa iſta ratione diuini baptiſmi expertes mihi è vita exceſſiſſe videntur. Si enim ipſi ab initio recepta conſuetudine baptizati, c primum ſe ipſos rebaptizare non potuerunt, aut quod in ipſis non accidit, primi introduxerunt: quodque neque ipſi per ſe habuere, neq; per alios accepere, id in alios contulerunt: * quum ſuper initio & fundamento quod ſubſiſtere nequeat, ſuaque ipſorum arrogantia, dogma hoc inſtituerunt: tum quæ ipſi non acceperunt, aliis tradiderunt: quod ſane ſtultum ac ſtolidum eſt. ** Illud enim ſua etiam ipſorum confeſſione conſtat, qui ipſe baptiſmi ſacris initiatus non ſit, eum alios baptizare non poſſe: qui vero traditionis eorum more baptizatus non ſit, eum pro non baptizato ab eis haberi, vt qui non legitime ſacramento eo initiatus ſit. Teſtantur hoc ipſimet dum quoſcunque in ſententiam ſuam pertraxere, etiamſi antea ſtatis catholicæ eccleſiæ cęremoniis tincti ſint, rebaptizant. Quę nouitas nõ parum religionem turbauit, & Chriſtianiſmum ſuſcipere volentibus propter dogmatum diſſenſionem valde obſtitit. De Eunomio porro, & Aetio, illud habere libet. Eunomianæ hæreſis autorem primum Aetium Syrum fuiſſe: d qui iuxta Arii ſententiam, filium patri inæqualem, creatumque eſſe & ex non exiſtentibus extitiſſe decreuit. Et qui opinionem eam approbarũt, Aetiani prius ſunt dicti. Quum autem quemadmodum antea diximus, quidam filium patri ὁμοούσιον conſubſtantialem, quidam ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem dicendum eſſe aſſererent & Imperatori tum placitum eſſet, vt de Ariminenſis concilii ſententia filius patri ὅμοιος æqualis crederetur: Aetius quidem, vt qui blaſphemus in Deum eſſet, exilio eſt mactatus. hæreſis autẽ eius quodammodo ad tempus ſoluta iacuit, quod neque alius quiſpiam, qui alicuius eſſet nominis, neque ipſe Eunomius propalam & libere de ea diſſerere auderet. Cæterum vbi is

ὑφ' ἑαυτῷ διαμεῖναι. *Cur Eunomius Cyzico diſceſſerit.*

*** Imo etiā αὐθένται. Eunomianorum Anabaptiſmus. Aetius autor Eunomianæ hæreſis.*

† *Theodoſii iunioris Imperium intelligendum, ad quem hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam ſcripſit Sozomenus, cuius ea ſunt verba* lib. 6. cap. 26. *Socrat. propterea Eunomium Cyzico Conſtantinopolim ad Eudoxium reuerſum eſſe, & cum eo manſiſſe dicit, quod Cyziceni non ferentes ampulloſam eius loquentiam hominem vrbe exegerint. In prolixitate enim orationis eius & multiloquio, ingens fuit ſententiarum penuria. Et quum longos conſcripſiſſet in epiſtolam Pauli ad Rom. commentarios, tamen in ſcopum Pauli pertingere & aſſequi non potuiſſe dicitur* lib. 4. cap. 9.

* *Eodem argumento vti temporibus noſtris poſſe-*

mus, in refutandis eis qui manus aliis imponere audent, quum eam poteſtatem non habeant, & conſecrati prorſus non ſint.

c *Eunomiano baptiſmo baptizati, ſine baptiſmo legitimo obierunt, Anabaptiſmus in eccleſia prorſus ſubſiſtit.*

d *Ad declarandam ineptam & improbam Eunomii impietatem & vaniloquentiam, Socrates verba eius iſta profert:* Deus de ſua ipſa ſubſtantia nihil amplius, quam nos nouit: neque ea magis illi, quam nobis eſt perſpecta. Sed quod de ea nos ſcimus, idem & ipſe prorſus ſcit: & rurſus quod ille nouit, id in nobis quoque ſimiliter omnino reperias. vt ſupra.

Cyzicenam eccleſiam pro Eleuſio gubernandã accepit, conquieſcere omnino non potuit, & in concionibus ad populum Aetii opinionem rurſus in medium produxit. Atque vt fieri ſolet, quum homines primum hæreſis iſtius autorem ignorarent, Eunomianos ſectatores eius cognominarunt: propterea quod poſt Aetium dogma hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quam qui id primum tradiderat, defendit.

Cap. XII.

De hæreſi Apollinarium patris & filii, & quomodo in ſuam declinarint hæreſim.

APollinares duos fuiſſe, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidem presbyter, filius autem lector fuit: vterque Græcis diſciplinis valde eruditus. Pater Grammaticus, filius Rhetor inſignis. Pater Alexandriæ ortus, aliquandiu Beryti literas docuit. Laodiceæ vero matrimonio contracto, filium Apollinarem progenuit. Intima eis cum Epiphanio præclaro Sophiſta, amicitia fuit. A quo vt ſeiungerentur, ne Theodotus quidem epiſcopus Laodicenſis authoritate & interdicto ſuo obtinere potuit. Permultos hi & vtiles eccleſiæ edidere libros, ſicuti antea à nobis eſt dictum. De inde vero in hæreſim nominis ſui fœde ſunt prolapſi. Nam Apollinaris filius, multis ab eccleſia abductis, ſuos ſibi conuentus egit, ſociumq; conſtituendi dogmatis ſui Vitalim accepit Antiochenum, ex eorum numero qui Meletij eccleſiam frequentabant, presbyterum, virum nemini illuſtri vitæ & morum ſanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius commiſſi fuerant curandorum perquam ſtudioſum eaque de cauſa à populo egregie cultum & veneratum. Paulo poſt enim, cum à communione Meletij diſceſſiſſet, Apollinari ſe coniunxit, ſectatoribuſque eius Antiochiæ præfuit, vitæ reuerentia non exiguam plebis partem addictam ſibi habens: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani vſque ad Theodoſii iunioris imperium ab Antiochenis ſunt vocati. Dicitur autem hoc feciſſe, dolore impulſus: perinde atque à Flauiano, qui poſtea ſedem Antiochenam accepit, tum autẽ presbyter cũ illo erat, deſpectus, & quo minus familiarius cũ epiſcopo eſſe poſſet, impeditus fuiſſet. Quod nanq; ea re diminutã eſſe famã ſuã putaret, hominum more, dolore eo victus ad Apollinarim ſe contulit, & cum eo communicauit amicitia

De hæreſi Apollinarium.

Vitalis ſocius Apollinaris.

Sozom. lib. 6. cap. 25.

Cauſa quare Vitalis a fide catholica diſceſſit.

E eius in primis vſus. Ex eo tempore in aliis quoque vrbibus, ſub epiſcopis ſuis conuetitus habuere, & ritus ab eccleſia catholica alienos celebrauere: & præter receptas ſacras cantilenas, numeroſa etiam carmina quædam ab ipſo Apollinari inuenta decantantes. Nam is præter eruditionem reliquam, in poetica quoque varii generis verſibus componendis excelluit. Qua ille oblectatione multis, vt ſibi adhærerent, perſuaſit. Et viri in compotationibus manuumque laboribus, mulieres quoque in lanificio ſuo carmina eius pſallebant. Ad ſtudii enim & laborum laxamentum, ad dies feſtos, & ad res alias, prout tempus fert poemata elaborauit, quę ad laudem Dei pertinent omnia. Hanc hæreſim latius ſerpere, quum * primus vrbis Romæ epiſcopus Damaſus & Petrus Alexandrinus cognouiſſent, coacto Romę concilio, alienam eſſe F ab eccleſia vniuerſali ſtatuerunt, *a* Apollinaris etiam ipſe itidem propter animi imbecillitatem dogmate ſuo inſtituendo, res nouas molitus eſſe dicitur, *b* huiuſmodi de cauſa. Athanaſius Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus, ſub Cōſtantio *c* in exilium actus, quum in Ægyptum redire iuſſus eſſet, & per Laodiceam iter faceret cum Apollinari, *d* quod amiciſſimus ei eſſet, familiariter verſatus eſt. Quod autem, qui diuerſæ erant ſectæ, commercium & communionem eius veluti iuriſiurandi ſacramēto abnegatam auerſarentur, inter quos & Georgius Laodicenſis epiſcopus fuit: Apollinarium is eo nomine ab eccleſia excluſit tanquam contra canones & ſactas conſtitutiones cum Athanaſio fuiſſet. Et quum criminis loco id ei obiecit, tum rationem etiam & pœnam veterum atque pœnitentiam obliteratorum erratorum cum conuicio ab eo G exegit. Quum nanque Theodotus ante eum adhuc Laodicenſem eccleſiam regeret, maxime tum pollens *e* Epiphanius Sophiſta, hymnum in Bacchum recitauerat, quo præceptore iuuenis etiamnum Apollinaris vtebatur. Recitationi ei is cum patre ſibi cognomine Grammatico inſigni affuit. Atque vbi Epiphanius orationem eam exorſus erus, ſicuti eis qui ſpecimen aliquod talium ſtudiorum exhibent: mos eſt, * noninitiatos & prophanos exire & procul eſſe iuſſiſſet neque Apollinaris, neque eius pater, neque certam alius quiſpiam qui ibi aderant Chriſtianorum, ex auditorio ſeceſſit. Id poſtquam reſciuit Theodotus epiſcopus, moleſte tulit. Et alijs quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiam delicti fecit: Apollinarium vero vtrunque cum eis propalam peccatum obieciſſet ab ec- H cleſia ſegregauit. Erant enim clerici, pater quidem presbyter, filius vero ſacrarum literarum adhuc lector. Interceſſerat aliquid temporis & eos, poſtquam lachrymis & ieiunijs crimen admiſſum pœnitentes aboleuiſſent, Theodotus rurſum in gratiam recepit. Vbi autem Georgius epiſcopatum eſt adeptus, & Apollinaris cum Athanaſio familiariter fuit, quemadmodum diximus, excommunicatum eum eccleſia exigit. Atque ille ſæpe Georgium dicitur, vt in communionem reciperetur, deprecando obſecraſſe. Verum vbi id illi non perſuaſit, mœrore correptus, eccleſiam turbauit, & dogmate nouo hæreſim ſuam introduxit, quoad potuit, compoſitis arte orationibus, inimicum vlciſcens, & quod ſe in ſacrarum literarum doctrina illo præſtantiorem exautoraſſet arguens. Ad

Carmina eccleſiaſtica Apollinaris.

[illegible Greek note]

a Apollinaris hæreſis damnata.

b Cauſa cur Apollinaris quoque ab eccleſia deſciuerit, & hæreſim ſuam inſtituerit.

c Apollinaris propterea quod cum Athanaſio fuerit, à Georgio Laodicenſi excommunicatus.

d Apollinaris Athanaſii amiciſſimus.

e Epiphanius ſophiſta Laodiceæ publicitus hymnum in Bacchum recitauit.

[illegible Greek note]

Ei recitationi Apollinares affuere. Apollinares eo nomine excommunicatur.

Recipiuntur illi poſt pœnitentiam in eccleſiam. Georgius Laodicenſis deprecante Apollinario eum in gratiam non recepit. Prima claritudo eius reipub. eccleſiarum plurimum obſunt.

E hunc modum ſcilicet priuatæ clericorum, tempore quolibet inimicitiæ, maximo eccleſiā detrimento affecere, & religionem in ſectas multas diſſecuere. Id inde ſatis liquet. Si enim itidem vt Theodotus, Georgius quoque pœnitentem Apollinarim ſuſcepiſſet, hęreſis quæ ab eo nomen habet, vt ego quidem puto, non extaret. Ingenia namque hominum ſi deſpici ſe videant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendendi ſtudio res nouas moliuntur. At ſi id quod æquum eſt conſequuntur, ad moderationem ſe dant, & ſorte ſua contenti ſunt.

In Græco Nicephori exemplari integer hic ſexternio deſunt. Defectum eum iuxta capitum annotationem ex aliis Eccleſiaſticis ſcriptoribus expleui.

F

Cap. XIII.

Vt Baſilius & Gregorius, vterque libros refutatorios contra Eunomium & Apollinarium ſcripſerint. & quæ iſtorum hæreticorum fuerint opiniones.

EVnomium, quod diximus, eadem cum Aetio ſentire, negari non poteſt. Nam & ipſe Aetium præceptorem iactat, & id in ſcriptis ipſe ſuis aperte teſtatur. Apollinarim vero etiam accuſans Gregorius Nazanzi epiſcopus, in epiſtola quadam ad Nectarium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præſidem hæc ſcribit. Et detrimentum quidem noſtrum, quod in † ſinu noſtro fouemus, Eunomius minime eo quod alicuius nominis ſit, contentus eſt: verum niſi omnes vna ſecum in perniciem pertrahat, ia- G cturam id eſſe indicat. Sed enim toleranda hæc quidem ſunt. Quod autem in eccleſiæ calamitatibus cenſeo longe grauiſſimum Apollinariſtarum eſt † impunitas. Quos neſcio quomodo ſanctitas tua negligit, concionandi conuentuſque cogendi licentiam æqua nobiſcum poteſtate & dignitate ſibi ipſi vſurpantes. Tu quidem, qui per omnia prorſus, iuxta Dei gratiam, in diuinis eruditus es myſterijs, non tantum quæ ad patrocinium & defenſionem Dei verbi ſpectant, ſed ea etiam quæ ab hæreticis aduerſus ſaniorem fidem excogitata ſunt, tenes. Attamen non importunum fuerit, à tenuitate mea magnificentiam tuam audire aliquid. Incidi in Apollinaris libellum, qui omnem hæreticam improbitatem longe ſuperat. Aſſeuerat enim, carnem † iuxta ſalutis noſtræ adminiſtratio- H nem, ab vnigenito filio * naturæ noſtræ tranſmutandæ gratia, † non aduentitiam ſuſceptam eſſe, ſed à principio carnalem illam naturam in filio fuiſſe. Atque perperam acceptum dictum quoddam Euangelicum, tanquam teſtimoniū tantæ abſurditati prætendit, dicens: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui è cœlo deſcendit filius hominis. Ita vt priuſquam deſcenderit, ipſe filius hominis fuerit, & deſcenderit ſuam illam deferens carnem quam in cœlo habuerit ante ſecularem & † cōſubſtantiatam. Et rurſus Apoſtolicam aliam profert vocem: ſecundum hominem è cœlo eſſe. Deinde inſtituit hominem illum qui è cœlo venerit, mentem non habere, ſed diuinitatem vnigeniti naturam mentis adimplere, vt quæ † pars tertia humanę coagmentationis ſit facta, anima & corpore

Sozom. lib. 6 ca. 27.

Greg. Nazanzen. epiſt. ad Nectarium epiſcopum Conſtantinopolitanū pars qua Apollinaris hæreſim redarguit

† [illegible Greek]

† [illegible Greek]

Apollinaris hæreſis.

† [illegible Greek]

** [illegible Greek]*

** [illegible Greek]*

† Legitur in Græco [illegible Greek]

† [illegible Greek]

humanitus

humanitus circa eam exiſtentibus, mente illis decollante, & verbo Dei locum eius obtinente. Atque equidem nondum hoc graue eſt ſpectaculum. verum illud omnium longe grauiſſimum quod ipſum vnigenitum Deum, iudicem omnium, autorem & ducem vitæ, & vaſtatorem mortis, mortalem inſtituit: ita vt paſſionem ille in diuinitate ſua ſuſceperit, & in triduana illa mortificatione corporis, ſimul etiam ea cum corpore commortua, & ſic à patre rurſum à morte reſuſcitata ſit. Reliqua quæ importunitati tantæ ille adijcit, longum eſſet recenſere. Opiniones ſane Apollinaris & Eunomij quales fuerint, ex ijs quę dicta ſunt, quilibet cognoſcet. Et vt facilis coniectura eſt, permultos illi ab eccleſia vniuerſali in eorum ſententiam pertraxiſſent, niſi Baſilium & Gregorium Cappadoces aduerſarios inueniſſent, qui ex profeſſo multa aduerſus eos ſcripſere. Theodoſij præterea, quod paulo poſt ſequutum eſt, imperium, conatus eorum repreſſit. nam duces ipſos hæreſium, ex frequentibus & populoſis orbis partibus in ſolos locos relegauit. Obſtitere etiam inſuper illis eius ætatis monachi. Mordicus nanque Nicæna retinuere decreta, qui in Syria & Cappadocia, finitimiſque locis monaſticam ſunt philoſophati. Et regio ea quæ à Cilicia ad Phœniciam vſque tendit, ne in hæreſim Apollinaris tranſiret, periclitabatur. Ab Eunomio autem ne inficerentur populi à Cilicia & monte Tauro, ad Helleſpontum & Conſtantinopolim vſque, metus erat. Non difficile enim vtrique erat, finitimis quoque eorum, apud quos verſabantur, vt ſententiam ſuam ſequerentur, perſuadere. Idem ſane & Arianis contigit. Vulgus enim monachorum, quos recenſuimus, virtutem & opera admiratum, quum ipſos recte ſentire credidit, tum aliter opinantes propter ſuſpicionem impuræ & adulterinæ doctrinæ auerſatum eſt: ſicuti Ægyptij monachos ſuos ſequentes, Arianos pro hoſtibus habuere.

Quare res hæc reſ[illegible] hiſce obſtitere.

Theodoſius hæreticos ab hominū frequentia in ſolos locos proſcripſit.

Vulgus monachorum ſidem [illegible].

Theodoret. lib. 4. c. 10.

Cap. XIV.

De hæreſi Antropomorphitarum & Maſſalianorum: præterea de Nouatianis, quod & ij in multas ſectas ſunt diuiſi, propter feriarum Paſcha mutationem.

EA ætate Audæus quoque quidam, & genere & lingua Syrus, fuit nouorum dogmatum inuentor. Quæ etiam mala dudum parturiebat aliquando tandem peperit. Primum namque quum perperam illud intellexiſſet, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: Devm humana eſſe forma opinatus eſt, eundemque corporalia membra habere exiſtimauit: ſacræ ſcripturæ ſententiam non ſatis aſſequutus, quæ diuini numinis operibus humanarum partium vocabula tribuit. quandoquidem eo modo, qui res ſubtiliores percipere & audire nequeunt, facilius conſilium Dei intelligunt. Addidit deinde ad impietatem eam conſimilia alia. à Manente enim id mutuatus, conditorem vniuerſitatis huius Deum neque ignem neque tenebras creaſſe docuit. Verum hæc quidem, & quæcunque ſunt eiuſmodi, qui factionis eius ſunt, celant.

Anthropomorphitarum hæreſis. [illegible] Audiani dicti. l Atiani. C de hæreſ. & Manich.

Hæretici ſiſt ſub prætextu [illegible] ſanctioris.

Dicuntur autem à publicis eccleſiæ conuentibus ſegregari, propterea quod nonnulli pecuniam apud nos exectando fœnore locent, nonnulli cum mulieribus extra coniugium conſuetudinem habentes impie viuant. Qui vero à talibus rebus ſint alieni, libere cum eis communicare. At ideo illos ſuo quodam more ab alijs ſeparatos viuere conſtat, quod dogmatū ſuorum occultent blaſphemiam & impietatem. Porro ficta hæc & aſſimulata ſanctitas arrogantiæ eſt plena, quæ ſcilicet à doctrina Phariſęorum prouenerit. Nam & illi animarum ſimul & corporum medicum accuſarunt, ad ſanctos Apoſtolos dicentes: Cur cum publicanis & peccatoribus cibum ſumit magiſter veſter? Et per Prophetam de talibus hominibus dicit Deus: Qui dicunt, Purus ſum, ne me attigeris, iſte fumus furoris mei eſt. Sed enim amentiam iſtorum refellere, temporis iſtius non eſt. Proinde ad reliqua cōmemoranda progrediamur. Eodem tempore etiam a Maſſalianorum pullulauit hæreſis, b εὐχῖται hoc eſt, precatores, hos cognominant, qui eam vocem in Græcum tranſtulere ſermonem. Habent autem aliud quoque cognomen, ex re ipſa natum ἐνθουσιασταὶ enim, hoc eſt, numine afflati nominantur, dæmone quopiam vim in eis ſuam exercente: quam rem Spiritus ſancti præſentiam eſſe opinantur. Qui vero in hoc vitio perfecti ſunt, manuum opus omne & laborem perinde atque improbitatem auerſantur. Itaque ſomno dediti, ſomniorum viſiones & phantaſias, prophetiam vocant. Iſtius hæreſis duces fuere Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermas, & Symeones, atque præterea alij. Qui quidem ſe ab eccleſiaſtica communione non abſtinuerunt, nihil prorſus vel prodeſſe vel obeſſe diuinam eſcam dicentes. De qua Dominus Chriſtus inquit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet in æternum.* Morbum autem eum ſupprimere ſedulo conantur, & eundem etiam conuicti impudenter pernegant, populareſque ſuos ea quæ ipſi in animis ſuis circumferunt, celant. Latoius ſane Melitinenſem gubernans eccleſiam, vir diuino ardore ſpectatus, quum multa monaſteria, ſeu potius prædonum ſpeluncas contagione morbi eius corripi videret, eas incendit, & lupos ab ouium grege depulit. Itidem & præclariſſimus ille Amphilochius, qui metropolim Lycaoniæ fidei ſuæ creditam rexit & gentem vniuerſam gubernauit, vbi peſtem talem eò perueniſſe cognouit, eam eiecit: & greges qui ab eo paſcebantur, clade ea liberauit. Porro & Flauianus, celebri fama vir, poſtquam Antiochiæ epiſcopus eſt factus, & id genus homines Edeſſæ verſari cognouit, veneno ſuo finitimos inficientes, monachorum ſodalitate quadam ad eos miſſa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinem ſuam pernegantes ad hunc modum in crimine ipſo deprehendit. † Accuſatores enim eorum falſa per calumniam deferre, & teſtes mendacia proferre dixit Adelphium autem admodum iam ſenē qui illis præibat blande compellans, aſſidere ſibi iuſſit: *Et nos, inquit, ô ſenex, qui iam vitā prope exegimus, certius humanā naturam perſpeximus, tum aduerſariorū dæmonum cognouimus, moleſtiones, re ipſa quoq; gratiæ ſubminiſtrationē perdidicimus. Iuuenes antē iſti, qui harū rerū a. curatius nihil intelligunt ſermones ſpirituales audire non ſuſtinent.*

vita diſceſſionem ab eccleſia ſecere Phariſaica hæreticorum famil. [illegible] monia.

a Maſſalianorum iſtorum qui & Euchitæ ſiue Enthuſiaſtæ dicuntur, mentio fit l Atiani. vt ſupra.

b Hæreſis Maſſalianorum, qui εὐχῖται dicti ſunt, & [illegible]

Hæreſis eius autores.

Cōmunionē eucharistiæ hæretici iſti in [illegible] poſuerunt.

Latoius Melitinenſis epiſcopus domicilia eorum exuſſit.

Amphilochius Metropolitanus Lycaoniæ eoſdem prouincia ſua expulit.

Flauianus Antiochenus arte quadam ſceleſtorum arcana in incem produxit, & damnauit.

† [illegible]

Adelphius Euchitarum [illegible]

Quapropter mihi dicito, quomodo vos perhibetis quum ſpiritum aduerſarium cedere, cum Spiritus ſancti gratiã aduenire? Verbis hiſce ſenex demulſus, venenum omne ſuppreſſum euomuit, & nullam vtilitaté ex diuino baptiſmo ad eos qui eo vterentur, peruenire dixit. *Solam autem orationem ſedulam* * *dæmonem vernaculum eÿcere.* Vnumquenque enim qui naſcatur hominé à primo parente, ſicuti naturam, ita dæmonum quoque ſeruitutem trahere. Quibus precatione ſedula exactis, deinceps Spiritum ſanctum aduenire, præſentiam ſuam, ita vt ſentiatur & conſpiciatur, indicantem: corpuſq; ab affectionum ſeu perpeſſionũ metu liberantem, & animam ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita vindicantem, vt poſtea neque abſtinentia, & ieiunio corpus caſtigante, neque *doctrina quæ frenos nobis iniiciat, & compoſite ambulare doceat, ſit opus. Et cui ita Spiritus ſanctus obuenitet, eum non ſolum á corporis titillationibus liberari, verumetiã clare futura præuidere, & trinitatem diuinam oculis ſuis cernere. Hoc pacto diuus Flauianus putido effoſſo fonte, & impio nudato latice, ad infelicem illum ſenem inquit. † *Inueterate dierum malorum, redarguit te os tuum, non ego: & labia tua teſtimonium perhibuerunt contra te.* Et peſtis ea in apertum prolata, Syria exceſſit: & in Pamphiliam commigrans, eam quoque clade impleuit. Atque hæc quidem de abſurdis iſtis & ineptis hæreſibus ſint dicta. Eodem tempore Nouatiani quoque Phrygiam incolentes, Paſchæ diem feſtum mutauere. Id porro exponam, vbi primum dixero quamobrem Phryges & Paphlagones, eccleſiæ eorum tam firmiter retineant ſanctiones. Nouatus preſbyter propterea ab eccleſia Romana diſceſſit, quod Cornelius epiſcopus eos ad communionem admiſerat, qui in perſequutione ab Imperatore Decio excitata, Dijs ſacrificauerant. Hanc ipſam ob cauſam ſegregatus, & á conſentientibus ſibi epiſcopis ad epiſcopatum euectus, omnibus vbique eccleſijs ſcripſit, ne ad myſteria percipienda eos qui ſacrificaſſent admitterent: ſed ipſos quidem ad pœnitentiam cohortarentur; Deo autem veniæ conceſſionem permitterent, qui ſolus facultatem haberet & poſſet noxas remittere. Eiuſmodi literas in prouincijs degentes homines quum accepiſſent, ſententiam earum & iudicium ad mores ſuos accommodabant. Vt enim ille ſignificauit, non admittendos eſſe ad myſteria, † qui poſt baptiſmum peccatum in mortem admiſiſſent: alijs quidem acerba & immanis canonis huiuſmodi viſa eſt eſſe ſententia: alij autem, quod iuſtum & ad vitam moreſque corrigendos accommodatum eſſe cenſerent decretum, ſuſcepere. De quo quum per quæſtionem ambigeretur, aliæ Cornelij epiſcopi ſuperuenere literæ, gratiam delicti etiam illis annunciantes, qui poſt baptiſmum peccaſſent. Ad hunc modum quum vtriq; contraria inter ſe per epiſtolas ſcriberent, & quę dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarent, pro moribus quiſque ſuis eam comprobabat ſententiam, ad quam antea etiam inclinatus magis fuerat. Qui enim delinquere & peccare libenter ſoliti erant, eiuſcemodi veniæ conceſſionem tum accepta, per reliquum deinde vitæ tempus ea in delictis omnibus vtebantur. Gens porro Phrygum populis alijs temperantior, moderatiorq; eſſe videtur. Per raro enim Phryges iurant. Et *animoſitas quidẽ apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & † concupiſcentiæ Orientales populi magis inſeruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerum iſtarum propenſa eſt. Neque enim ludi * Circenſes, neque ſpectacula nunc apud eos exhibentur. Quapropter illi, atque item alij eiuſdem ſententiæ mihi tum aſſenſiſſe Nouati ſcriptis videntur. Præcipuum namque ad illos tanquam piaculum & abominatio eſt fornicatio. Et ſane Phryges & Paphlagones moderate magis, quam alias quaſcunque hæreſes, viuere videmus. Eandem cauſam eſſe opinor, eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreto parent. Porro Nouatus etiamſi propter exactius vitæ genus ſuam ſibi ſectam inſtituit, non ille tamen quicquam de Paſchæ feſto die mutauit. Semper nanque, ſicuti Occidentales partes facere ſolitæ erant, & ipſe paſcha celebrauit. Paſcha autem illæ ſemper agunt iam inde ab initio, ex quo Chriſtiani ſunt facti, † poſt æquinoctium. Hic poſtmodum ſub Valeriano principe, qui perſecutionem aduerſus Chriſtianos concitauerat, martyrio vitam finijt. Qui vero eius nomine in Phrygia cenſentur ab inſtitutis & communione eius quum ſibi ipſis indulgentes degeneraſſent, hoc tempore paſchale quoque feſtum mutarunt. a Concilio enim in Pazo vico, vbi b Sangaris amnis fontes ſunt, coacto, pauci quidam & obſcuri per Phrygiam Nouatianorum epiſcopi ſtatuerunt, Iudæorum azyma obſeruanda, & cum eis paſcha celebrandum eſſe. Hæc ſic renunciata eſſe Socrates (qui hoc loco non abhorrere ſe à Nouatianorum inſtitutis, palam præ ſe fert) à ſene quodam ſcribit, qui ſe preſbyteri filium fuiſſe dixit, quo cum Synodo ei interfuerit. Quum quidem eo non conuenerint, vel Agelius Conſtantinopoli Nouatianorum epiſcopus, vel maximus Nicææ, vel etiam Nicomediæ aut Cotylij (vrbs ea Phrygię eſt non incelebris) epiſcopi, à quibus tum maxime Nouatianorum religio eſt adminiſtrata. Hæc ſic tum acta. Poſtea vero Nouatianorum eccleſia propter eam Synodum in partes diſceſſit: ſicuti ſuo loco dicemus.

Improba hæreſis, mox ſacro reiecto. *Adelphium impietatem ſectæ ſuæ apud Flauianum indicat.*

Daniel 13

Socr. lib. 4. cap. 20.

Quidob cauſam Nouatus ab eccleſia Romana ſecedens, hæreſim ſuam inſtituerit.

Nouati dogma. *Contrarium Cornelij Rom. epiſcopi decretũ. Hæc ex Socr. excerpta: quam Nouatiana hæreſis ſecta tori Niceph. ipſo conſuit.*

Phryges moderati.

Phryges & Paphlagones Nouati decretum moribus ſuis conuenienſ receperunt. *Tempus paſchatis celebrandi in Occidente.*

Nouatus martyrium obijt.

a Nouatiani Phryges in conciliabulo paſcha cum Iudæis celebrandum ſtatuunt. *b Apud Liuium flumen iſte Sagaris dicitur de bello Macedõ. lib. 7.* *Sozõ. lib. 6. cap. 24.* *Socr. habet Cotyæij Legendum ex Suida, Cotyæi.*

Cap. XV.

Vt Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euagrium, Euſtathio Antiocheno epiſcopo ſuffragante elegerint, & quæ hic acciderint.

SEd vt hiſtoriam perſequamur, eo vnde digreſſi ſumus, reuertendum nobis eſt. Imperator Valens Conſtantinopoli ſoluens, Antiochiã ad Orontem adire properauit. Et quum Nicomediam perueniſſet, ibi hac de cauſa reſtitit. Eudoxius Arianæ ſectæ epiſcopus ſtatim poſt diſceſſum Imperatoris Conſtãtinopoli vita defunctus fuerat, conſulatu Valentiniani & Valentis tertio quum quidem clauum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ annis vndecim rexiſſet. Eius in locum Ariani ſurrogarunt Demophilum quendã. Profeſſores autem ὁμοουσίου cõſubſtantialis, commodum ſe tempus, vt ſedem epiſcopalem recuperarent, nactos eſſe rati, Euagrium ſuæ factionis preſbyterum epiſcopum deſignarunt. Cui

Socr. lib. 4. cap. 14. & 15. Soz. li. 6. cap. 13. *Eudoxius Conſtantinopolitanus epiſcopus moritur.* *Sufficitur ab Arianis Demophilus.* *A Catholicis Euagrius.* *Iuſſu Valentis & ipſe Euagrius, &*

dinator Euſtathius Antiochenus in exilium pellitur.

manos Impoſoit Eoſtathius, epiſcopus aliquando Antiochenus, qui a Iooiniano quidem ab exilio non ita pridem fuerat reuocatus: tum aotem Cooſtantinopoli prioatus latebat, vt ſua ſaltem præſentia ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſores confirmaret. Ita factum, vt Ariani perſequutionem aduerſus noſtros renouarent. Ea res poſtquam eſt ad principem delata, veritus ille ne ſeditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarem manum Nicomedia Conſtantioopolim miſit, cum mandato eiuſmodi vt ſimul & ordinator & ordinatus comprebenderetur, atque alius alio exulatum mitteretur. Euſtathius igitur *a* Byziam, quod Thraciæ oppidum eſt, Euagrius in locum alium deportatus eſt. Proinde *b* Ariani, quod plerique omnes in rebus ſecundis faciunt, magis magiſque efferari, orthodoxos & recte ſentientes adioodum vexare, cædere, contumelijs afficere, in vincula conijcere, pecunijs etiam ſpoliare, intoleranda omnia aduerſus eos facere.

a Byzia ... Thraciæ ... [illegible] ... Plin. ... b. Ariani ... Con[illegible] ... per[illegible]quuntur.

Cap. XVI.

De crudelitate Arianorum, & vt Valens circa Aſtacenum Nicomediæ portum octoginta eccleſiaſticos viros vna cum nauigio in medio mari igni combuſſerit.

Catholici ... eccleſiaſticos viros ... imperatori ... Valenti ... [illegible]

PORro quum noſtris dura hæc & grauia eſſent, ad principem precatores miſere, ſi quo modo finé ærumnæ eius obtinere poſſent. Cæterum illi opinione ſua plurimum ſunt falſi, vt qui iuſtitiá ſe ab iniuſto impetraturos eſſe ſperauerint. Quum namq; delecti ex eccleſiaſtico ordioe octoginta viri, quibus præfuit Vrbaſius, Theodorus, & Menedemus, Nicomediam veniſſent, preces Imperatori obtuliſſent, & de vi tanta quiritati eſſent, indignatus ille, in præſentia quidem iram preſſit: deinde autem clam Modeſto præfecto præcepit, vt comprehenſos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & inſolens prorſus fuit, poſteritatis memoriæ eſt mandatus. Præfectus, ſi viros religioſos, qui nihil commiſiſſent, propalam perimeret, ne ſeditio in vulgo oriretur, veritus eſt: quapropter eos ſe in exilium miſſurum eſſe aſſimulauit. In qua illi ſententia magnis animis acquieuere. Ille nauim eos, veluti ſolum exilij cauſa verſuros, conſcendere iuſſit: & nautis præcepit, vt in medio mari nauem incenderent, vt quum eo modo illi interijſſent, ſepulchri cura carerent. Ventum eſt in ſinum medium, † qoi Aſtacenus vocatur: ibi nautæ imperata fecerunt. Nam ipſi ſcapha, quæ nauem ſequebatur, conſcenſa, nauigium in quo viri illi vehebantur, incenderunt. Vehemeorius tum ſubſolanus ventus flabat, & proinde nauis eo citius flammam concepit. Durauit ea vſque ad locum Bithyniæ, qui Dacides nuncupatur, ibique vna cum pijs illis hominibus in littore eſt abſumpta. Sed enim factum tam truculentum vindicta eſt proſequuta. Fames ſiquidem repente tanta eſt in Phrygia orta, vt neceſſario incolæ patriam relinquerent, & Conſtantinopolim ſe atque ad alias diuerſas prouincias conferrent.

Modeſtus præfectus ... rogatu iſti Valente ... & Me[illegible] ... in medio mari per ... ſa perij[illegible]

... erat. na... eſſe di...

... Phrygia.

† Conſtantinopoli autem Ariani plures pios catholicoſque presbyteros naui, in qua nullum erat inſtrumentum nauticum, impoſuerunt: eamque pelago ventis vndiſque temere ferendam commiſerunt. Deinde populares quoſdam ſuos in nauigio alio ſummiſere, qui ignem illi inijcerent. Sic ſancti illi viri cum igne & aqua conflictantes, poſtremo in mari ſubmerſi, martyrij coronam receperunt. Theod. lib. 4. cap. 24.

** Conſtantinopolim Socrates ſcribit frequentiſſimam multitudinem alere, propterea quod mare ei omne genus commeatus ſuppeditet: & præterea quum opus ſit, Euxino Ponto ingens frumenti copia eo ſubuehatur. lib. 4. cap. 16.*

Cap. XVII.

De vita, inſtitutione, ſtudijs, & intima amicitia magni Baſilij & Gregorij Theologi: & vt ad ſacerdotalem dignitatem ſint prouecti.

QVum vero multa nobis de Baſilio magno & Gregorio Theologo dicenda ſint, operæprecium facturum me eſſe putaui, ſi pauca quædam de arctiſſima, quæ tantis viris inter ſe fuit amicitia & cooiunctione, præmitterem. Quod ſane non rectius certiuſque fecero, quam ſi Gregorij ipſius ea de re verba protulero, quæ in ea oratiooe ſunt, quam is de Baſilio funebrem conſcripſit. Tempore inquit, procedente, vbi alter alteri mutuum amorem (factum id Athenis vbi ſimul vterque literis operam nauauit) indicauit, affectionemque eam philoſophiæ gratia conceptam eſſe cooſtitit, tum alter alteri factus eſt omnia. Sob vno viximus tecto contubernales, & arcta inter nos deuicti coniunctione idem ſpectauimus: & alter alteri animum flagrantem & conſtantem præſtitit. Corporum nanque neceſſitudo, quoniam rerum fluxarum eſt, haud aliter quam verni flores, interit. Neque enim materia igne conſumpta, flamma durat, ſed vna cum re cremata euaneſcit: neque charitas vbi fomitis ardor emarcuit, conſiſtit. Diuinus autem & pudicus amor, quandoquidem rei firmæ & ſtabilis eſt, propterea ſolet eſſe conſtantior. Et quanto magis amantes rei deſideratæ pulchritudioem conſiderant, tanto inter ſe coniunguntur magis. Hæc amicitiæ noſtræ lex erat. Atque qoum ad hunc modum inter nos animati eſſemus, & tales firmo thalamo, vt Pindarus inquit, aureas columnas ſubſtruxiſſemus, ita deinceps proceſſimus. Deo ſimul & deſiderio mutuo opitulatoribus vſi. Sed quomodo ſine lachrymis neceſſitudinis tantæ recorder? Eadem erat nobis rei inuidioſſimæ, doctrinæ ſcilicet, ſpes propoſita. Sed inuidia abfuit, æmulatio autem vtrunque exercuit: & certamen nobis erat non vter noſtrum primas ferret, verum vter alteri eas cõcederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro ſua habebat. Et in vtroque viſa eſt anima vna duo circumferre corpora. Quod ſi credendum non eſt dicentibus, † omnia in omnibus eſſe ſita: at nobis id ſaltem credatur, alterum in altero ſitum fuiſſe, & alterum ab altero pependiſſe. Vtrique opus vnum propoſitum fuit, virtus ipſa, & vt vitam omneio ad ſpem futuram dirigeremus, & prius inde animo transferremur quam corpore excederemus: ad quod ſpectantes vitam & actionem omnem noſtram ita inſtituimus, vt nos mandatum diuinum doceret, & alter alterum ad virtutem acueret atque excitaret. Et ſi non inſolens hoc verbum eſſet, regulam & amuſſim

De arctiſſima Baſilij Magni & Gregorij Nazanzieni coniunctione egregium par amicorum.

Pulchrum exemplum iuuandi virtutem & pietatem ſtudijs incumbentium.

† πάντα ἐν πᾶσιν.

Optimum viuendi inſtitutum.

quibus

Sodales Baſilij & Gregorij.

quibus quæ recta ſunt, quæue minus, explotantur, alterum alteri fuiſſe dicerem. Sodalibus nos coniunximus non impudiciſſimis, ſed modeſtiſſimis: non contentioſiſſimis, ſed pacificis maxime, & quibuſcum eſſe vtiliſſimum eſt. quod ſciremus, facilius vitia contagione contrahi quam virtutem cum alijs communicari. Quandoquidẽ & morbus in alios citius, quam valetudo transfertur. Diſciplinas non iucundiſſimas magis quam honeſtiſſimas conſectati ſumus. Nam per eas vel ad virtutem, vel ad vitia eſtingũtur adoleſcentes. Duæ autẽ nobis erant notæ viæ: altera prior & honeſtior, altera poſterior, & nõ eiuſdẽ momenti: illa ad ſacra templa, & qui in eis ſunt doctores, hæc ad profanos magiſtros ducens. Reliquas, inſiſtere eis volẽtibus reliquimus, videlicet dies feſtos, theatra, ſpectacula, cõuentus publicos, cõuiuia. Nihil enim admirandum & præclarum eſſe duco, quod ad virtutem non conducat: neque eos qui ſtudio eius tenentur, meliores reddat. Atque alijs quidem alia ſunt, vel à patre accepta, & domo ex quotidianis ſtudijs & actionibus reportata cognomina: nobis vero ingens momentum fuit & nomen, vt Chriſtiani & eſſemus, & nominaremur. Athenæ quidem alijs non parum, quantum ad animos pertinet, nocent. Nam id nõ fruſtra pij opinantur, quod plus illæ quam reliqua Græcia idolis abundant. Et profecto difficile eſt non ſimul aliquem tranſuerſum rapi ab illorum laudatoribus & patronis. Nobis vero qui animis probe munitis atque inſtructis eſſemus, nullum ab illis obuenit detrimentum. Quin è diuerſo potius, quod quidem dictu mirabile eſt, ea ex re magis etiam in fide ſumus confirmati, propterea quod errorem & impuritatem eorum cognouerimus: ibi dæmones deſpicientes, vbi dæmones ſunt in admiratione. Et ſi quis eſt aut creditur eſſe fluuius, qui per ſalſuginem amaram maris dulcedinem ſuam retinens fluit: aut animans aliqua, quæ in igne, à quo omnia conſumuntur, ſubſilit: id nos inter æquales omnes profecto fuimus. Et quod pulcherrimum eſt, ſodalitas quædam nobiſcum non ignobilis fuit, quæ ab illo tanquam duce inſtituebatur atque regebatur, eiſdem nobiſcum ſtudijs gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydium currum, illius ſcilicet curſum & morem curreremus. Vnde celebritas quædam nobis contigit apud magiſtros & commilitones noſtros, præterea vero in Græcia omni, apud eos maxime qui in ea præcipue clari ſunt, Quin iam fama quoque nominis noſtri vltra Græciæ fines, ſicuti hoc multorum ſermone ferebatur, proceſſit. Tanta namque præceptorum noſtrorum, quanta Athenarum: & tanta noſtra, quanta præceptorum laus fuit. Atque adeo par amicorum inſigne, ſicuti fuimus, ita & habiti ſumus: vt nihil ſimile apud Græcos haberent vel Oreſtes & Pylades, vel Molionidæ, Homerici carminis miraculum. Hæc Gregorius de ſua & Baſilij diſciplina & amicitia, quam etiam quum ſcripta pleraq; , tum epiſtolæ eorum magis declarant. Hos ſane viros ſi quis inter ſe conferre, vitamque, mores & virtutem exponere velit, alterum alteri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, & vitæ ſanctioris, & prophanæ ſimul ſacræque doctrinæ concertatio. Nam adoleſcentes adhuc A-

Studia eorundem.

Athenæ contagione idololatriæ eis nihil nocuere.

Sodalitas literaria.

Per modeſtiam Gregorius ſe Baſiliũ in virtutis & pietatis ſtudio curſu conſequi non potuiſſe fatetur.

Sozo. eodẽ cap. 14.

E thenis Himerij & Prohæreſij, qui tum inter ſophiſtas præcipui erant, deinde etiam Antiochiæ in Syria Libanij auditores & diſcipuli artem Rhetoricam ſumme perdidicerunt. Et quum, quod ad philoſophiæ ſtudia valde appoſiti eſſent, quidam eos ad ludos aperiendos, & ſophiſticam vitam complectendam, alij autem ad cauſas in foro agendas cohortarentur, ſtudio vtroq; contempto, ſolitariam ſunt vitam ſecuti. Itaque poſtquam in philoſophicis literis ſatis verſati erant, ex Origenis, & aliorum qui illum vel præceſſerant, vel conſequuti fuerant, libris, ſacrarũ literarum ſententiã addidicerunt. Magna enim tum orbe toto Origenis gloria fuit. In eius libris quum ſe exercuiſſent, Arianis ſtrenue teſtiterunt. Et quia illi autoritates & teſtimonia ex Origenis ſcriptis ad dogma ſuum comprobandum afferebant, ipſi eos refellerunt, non ſatis Origenis ſententiam aſſequutos eſſe oſtendentes. Apud multos quidem
F tum Ariani, atque Eunomius & ipſe arianiſans, in magno fuere precio. At illi poſtquam cum Gregorio & Baſilio vel ſcriptis vel diſputationibus ſunt congreſſi, indocti prorſus eſſe comperti ſunt. Baſilius à Meletio Antiochiæ epiſcopo diaconus creatus, poſtea patriæ ſuæ Cæſareæ Cappadocum antiſtes factus, cum cura & fide eccleſijs præfuit. Verum enim ne res Arianorum nouæ Ponti etiam ditiones occuparent, celeriter ad eas partes percurrit, atque monachorum ibi † exercitia inſtituens, & pleroſque ſacra doctrina erudiens in fide etiam fluctuantes confirmauit. Gregorio autem, qui Nazanzi mediocri Cappadociæ oppido, patri ſuo in epiſcopatu ſucceſſit, idem ſtudium fuit. Circumiens enim & ipſe oppida pleraque, eos qui in religione imbecilli erant, confortauit. Potiſſimum vero Conſtantinopolim frequentius viſens ſententiæ ſuæ ſuffragatores in doctrina confirmauit: & poſtea in
G eam vrbem legitime euocatus, adminiſtrationem eccleſiæ ibi multorum epiſcoporum concurſu & ſuffragio ſuſcepit. Quod niſi diuina gratia, vt is eo veniret, procuraſſet, quod expulſis omnibus, neque epiſcopus neque eccleſia ibi eſſet, periculum certe & metus fere fuiſſet, ne deinde Nicænæ fidei doctrinæ Conſtantinopoli locus deeſſet. Sed hac de re poſtea ſuo loco dicam. In præſentia hiſtoriam de Baſilio perſequar.

Præceptores Baſilij & Gregorij in artibus diſcendis.

Iidem vitã monaſticã ſunt ſequuti.

Origenem legerunt. Arianos refutarunt. Socrat. eod.

Baſilius presbyter, & poſtea epiſcopus.

† ἀσκητήρια.

Gregorius Nazanzi patris ſui in epiſcopatu ſucceſſor.

Gregorius epiſcopus Conſtantinopolis canonice electus.

Cap. XVIII.

Vt poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate.

EVſebio, qui ante Baſilium eccleſiæ Cæſarienſis gubernator fuit, diſſidium quoddam cum Baſilio etiamnum diacono interceſſit. Fuit
H autem Euſebius quũ alijs in rebus vir magnus, tum certaminibus & periculis pro pietate ſubeundis maxime ſpectatus. Id quod eius temporis perſecutio declarauit. Diſſidium autẽ quum eis interceſſiſſet, Baſilius in Pontum receſſit, atque ibi cum monachis philoſophice viuentibus fuit. Plebs autem Cæſarienſis, atque in primis qui in ea erant cordatiores, quod Euſebium ſuſpectum habebant, quaſi fugæ cauſa eſſet viri tanti, qui virtute & eloquẽtia alijs clarior eſſet,

Inter Euſebiũ epiſcopũ Cæſarienſem & Baſiliũ diaconum, diſſidiũ intercesſit. Baſilius Ponticos adit, in Pontum ſeceſſit.

Boni viri indignatio.

copræ-

coeperat, ipſo tempore quo hæreticorum ingens multitudo circumcurſaret, conſilium eius relinquendi & ſeorſim conuentus ſibi ſuos agendi, cepere. Atque ita quidem Baſilius, ne, quantum in eo ſitum erat, Eccleſiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena ſentiebant conturbatam amplius affligeret, quietam in Ponticis monaſteriis agebat vitam. Valens autem, & quæ cum eo erat ſacra cohors (ſemper enim illum incitantes epiſcopi Ariani ſequebantur) opportunũ ſe tẽpus nactos eſſe dicentes, vt in Cappadocum Cæſarea quod vellent perficerent: propterea quod Baſilius ſeceſſiſſet, & populus Euſebii odio ad diſceſſionem ſpectaret, Nicomedia profecti Cæſaream, tanquam & hanc euerſuri, venerunt: atq; ibi quæ ſoliti fuerant, peragere ſunt conati, videlicet vt recta ſentientes eccleſiis exigerent, eaſque Arianis traderent. Cæterum cõſilium id fruſtra fuit. Quamprimum enim hos Cæſaream perueniſſe nunciatum eſt, Baſilius monaſticis in Ponto ſcholis valedicto, Cæſaream & ipſe redit, & Euſebio rebus omnibus aliis poſthabitis conciliatur. Quo quidem facto animi ſui beneuolentiam maxime oſtendit. Et quod in tempore magno iudicio omnia cum ratione egit, diſputationibuſque opportune eſt vſus, examen hæreticorum ingens repulit, & eccleſiæ temporibus duriſſimis profuit. Valens, poſtquam ei conatus, non ſucceſſit, vna cum epiſcopis ſuis Antiochiam conceſſit: atque inde aliquanto poſt in Cappadociam reuerſus, Baſilium, poſt Euſebii mortem eccleſias adminiſtrantem inuenit: quem cum exigere vellet, cœlitus ea in re eſt impeditus. Alterum nihilominus † Leonem ſtatim ſe larua & terriculamento exterriturum eſſe credens, * ad Præfecti tribunal eum miſit. Ibi Præfectus aſſiſtens, eum interrogat, quanam de cauſa religionem Imperatoris non complecteretur. Atque ille, Quod hoc ſic Deus non præcepit, inquit. Et inſuper Imperatoris errorem reprehendit, atque ὁμοούσιον conſubſtantiale defendit. Vbi vero ille mortem ei minatus eſt, Baſilius gratiam ſe illi eo nomine habere dixit, quippe qui diſcedere ex tali rerum ſtatu non grauatè cuperet. Et quum Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet: Baſilius, *Ego quidem*, inquit, *& hodie & cras idem futurus ſum. Vtinam vero tu teipſum non mutaſſes. Creatura enim quum ſim, creaturam adorare, Deumque eſſe profiteri, in animum non inducam meum. Sed neq; religioni veſtræ me aggregari ſuſtinebo.* Tametſi enim vos clariſſimi & non minima orbis pars eſſe exiſtimamini, me tamen minime decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego mediusfidius proditurus non ſum, etiamſi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium ærumnarum, mortemque adeo ipſam mineris. Nihil enim rerum talium mœrorem mihi afferre poteſt. Quod ſi facultates meas expetis, pannos hoſce & cilicia, atque libros paucos qui in mundo meo ſunt ſi hos inquam adamaſti, recipe. Sin vt exilii cauſa ſolum vertam mauis, paratus ad id ſum. Exul vero quomodo ero, qui ſemper terram quaſi peregrinus peterro, & ad regionem aliam vehementer aſpiro? Corpus porro hoc, vel poſt primam plagam, ſenſus omnino expers, & cruciatibus ſuperius prorſus futurum eſt. Hæc atque his ſimilia alia quum liberrime † Baſilius dixiſſet, conſternatus ad viri prudentiam Præfectus, celeriter ad Imperatorem percurrit: eidemque, Baſiliũ conſtantiorem eſſe, quam vt a ſententia ſua ſuaſione deducatur, renunciat, quapropter aut propalam in eum animaduerteret, aut perſuaderi nimis illum poſſe, exiſtimare deſineret. Imperator tum quidem quieuit. Quum autem † Epiphaniorum feſtus dies adeſſet, cum vniuerſa † quam ſecum habebat * phantaſia, manique & ſplendida pompa in eccleſiam venit, & a munus ſ[illegible] ad ſacram menſam attulit: atque ibi quod omnia miro ordine gererentur, ad ſtuporem delapſus, & totus mutatus, in ſolum concidiſſet, niſi quidam ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam ruentem retinuiſſet. Vbi vero ſ[illegible]mo nem quoque cum viro contulit, magis [illegible]am ſapientiam, ſacriſque obeundis & conci[illegible]nibus atque conuentibus peragendis dexteri[t]atem, necnon rerum omnium ordinem pulcherrimũ admiratus eſt. Sedenim poſtea breui aduerſariorum calumniis permotus, * in exilium eũ mittere conſtituit. Et iam nox aderat, & currus præparabatur, quum de repente morbus Imperatoris filium, cui † Gallo nomen erat, inuadit. Tam vehemens autem & periculoſus is erat, vt qui puerum curabant medici inſignes, de vita eius deſperarent. Valens caſum cũ impatientiſſime ferens, in ſolo voluitur, pro filii ſalute mortem ſibiipſi optat, & inſolabiliter luget. Dominica quoq; Imperatoris coniunx grauiter affligitur, & horrendis noctu pauoribus territam, atque id propter eam quæ epiſcopo illata eſſet iniuriam, paſſam ſe eſſe confirmat. Proinde Baſilium ſtatim acceſſit: eumque, vt iacentem puerum quod poſſet adiuuaret, rogat. Ipſe namque Imperator propter recentem etiamnum ei factã iniuriam, quidquam ab eo petere verebatur. Baſilius adeſt, & puer meliuſcule habet. Imperator nihilominus periculum facturus, ad illum: Si vera inquit, ſunt quæ de Deo doces, precare, & Deum exora, ne mihi filius intereat. At ille: ſi idem quod ego credis, morbumque graſſantem ab eccleſiis diſpellere conſtitutis, omnino puer conualeſcet. Cæterum quum Valens id ſe facturum reciperet, & aliter tamẽ faceret, b puer è vita exceſſit. Omnes autem aſſeuerarunt, non periturum fuiſſe puerum, c niſi Imperator eis qui aliena ſentiebant, euocatis, precari eos vna cum Baſilio pro pueri ſalute iuſſiſſet: quos etiã vt puerum baptizarent, eſt exhortatus. d Imperator porro virum veneratione proſequens, prædia quę ibi habuit pulcherrima, xenonibus ſeu hoſpitalibus eius domibus donauit. e Sed rurſum a familiarib. expugnatus, vt [illegible] anctum ad[illegible] ciuit, & vt ſe aduerſariorum factioni adiungere hortatus eſt. Poſtquam autem adamantem per-

* *Socrates, Baſilium ab Imperatore Cæſarea Antiochiam euocatum, ibi comparuiſſe, & cauſam dixiſſe ſcribit* lib. 4. cap. 26.

† *Affuit iſti colloquio Demoſthenes quidam, Imperatorum obſonator, qui orbis vniuerſi doctorem carpens, barbare loquebatur. At Baſilius ſubridens,* [illegible] *inquit,* [illegible] *hoc eſt, En Demoſthenem quoque illiteratum vidimus. Et quum ille magis etiam excandeſcens, minas profunderet: Tuum eſt, Baſilius ait, de delicatioribus* [illegible]*lorum condimentis curam gerere. Diuina enim dogmata, qui aures obturatas habeas, exaudire non potes.* Theodor. li. 4. c. 1[illegible]

Ariani in abſentia Baſilii eccleſiam Cappadociæ occupare conantur.

Tempore Cæſarea adeſt Baſilius.

Euſebium ſibi conciliat.

Arianos repellit. Euſebio ſuccedit.

† [illegible] Ad epiſcopatum eum multorum epiſcoporum ſuffragiis eſt [illegible].

Socr. Colloquii Præfecti, Imperatoris & Baſilii.

Ad præfecti tribunal Valentis miſſus ſiſtitur Chriſtianæ fidei defendendæ conſtantia.

† [illegible]

a Aſt [illegible] Valens [illegible] Baſilius [illegible] Gregor. Naz. b Baſilius [illegible] Valente ad [illegible]

* [illegible] Dominica Auguſta [illegible] Baſilii [illegible] Quum autem non [illegible] Imperator Baſilius [illegible] Domini [illegible] Socrat. [illegible] Valens [illegible] Baſilii [illegible]

mouere ſuaſione non potuit, exulare eum iuſſit. *f* Et tertio ... ſcripturus erat: quē vbi manu ſua Valens roborare eſt conatus, literam nullam exarare potuit, calamus namque ſtatim eſt confractus. Quod vbi in altero, & etiam tertio, ad ſcribendū, ſicuti conuenit, adaptato, itidem vt primo accidit. & ipſe adhuc in ... ſcripto impio confirmādo perſtitit, manus ei ſupra quam credi poſſit concuſſa, tremore intolerabili eſt occupata. Proinde animo perculſus, atq; pauore plenus, charta concepta, ambabus eam dilacerauit manibus. *g* Paulo vero poſt Præfecto quoq; accidiſſe dicunt, vt morbo circumuentus graui, vbi vindictam ſupplex eſt deprecatus, totus conualeſcerēt. Verū quid hæc ſunt ad alias viri huius præclaras virtutes? qui & factis & doctrina mirificā eſt conſequutus gloriam: *h* Multa aute pulcherrima ſcripta vir iſte & Gregorius eccleſiæ Chriſti reliquerunt. Quæ niſi omnibus fere nota eſſe ſcirem, aliquid etiam de eis ſingillatim dixiſſem. Horum plurima Rufinus dicitur in latinam linguam tranſtuliſſe. Atq; hæc de Baſilio & Gregorio breuiter ſint dicta.

Baſilium profecturi: f Sed extin libello ſubſcribere ... poſſet, quo etiam ſtatim diſiecit.

Modeſtus præfectus quoq; morbo oppreſſus ... & deprecatione ... ſe commendaſſet.

h De ſcriptis B ſiu & Greg. 14.

C A P. XIX.

De fraterna coniunctione & amicitia Baſilii & Gregorii. & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quod tres in eccleſia fuerint Gregorii, ſanctitatis omnes participes & præterea quartus quidam hæreticus.

HAbuit autem Baſilius fratres quorum vnus Gregorius fuit eccleſiæ Nyſſenæ lux & ornamentum: vir ſecūdum fratrem doctrina, moribus & vitæ ſanctitate ſpectatus. Et quamuis is coniugem haberet, rebus tamen aliis fratri minime ceſſit. Qui Baſilio mortuo, Hexaëmeron hoc eſt ſex dierum opus illius adimpleuit: & aduerſus Eunomium & Apollinarium confutationes ſcripſit. Conſtantinopoli quoq; in diuū Meletium orationē funebrem cōpoſuit, aliaq; inſuper plurima opuſcula doctrinis & inſtitutionibus plena eccleſiæ Dei reliquit. Oſtendunt autem virum talem cum alia tum præcipue in Gregorium illum miraculis celebrem oratio ab eo edita. Secundus Baſilii frater Petrus fuit, qui vna cum illo vitam monaſticam primum conſectatus, deinde vrbem Sebaſtiam ſacrorum antiſtes gubernauit. Tertius Naucratius, qui iuuenis in aſcetico inſtituto defunctus eſt. Acceſſit ad hos celebris illa Macrina ſoror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Et, ſicuti accepi, hæretici quidam Origenica dogmata inſeruerunt. Omnes autem iſti propter vitæ integritatem, in numerum ſanctorum ſunt relati: quēadmodum ſane & Gregorii Cæſarius frater, & Gorgonia ſoror. Quoniam autem Gregoriorū nominis ſimilitudine in librorum inſcriptionibus diſcernendis nonnulli errant, ſcire peropus eſt, tres fuiſſe Gregorios in Eccleſia Dei præclaros. Ponticum illum, quem diximus Neocæſareæ ortum, & reliquis antiquiorem, Origenis diſcipulum: de quo celebris fama eſt Athenis, & Berythi, & in prouincia Pontica, totoque adeo orbe, quem miraculis & doctrina percurrit. Hic Cæſareæ cum Origine fuit, ac deinde ab eo non ... ſecularis, veriorem philoſophiam perdidicit. Poſtea in patriam reuerſus, primum vt laicus & pro... multa præclare egit, dæmones expulit, morbos ſanauit, græcæ ſuperſtitionis ſectatores eloquentia, ſeu potius prodigiis ad fidei noſtræ profeſſionem adduxit. Meminit etiam huius Pamphilus martyr in ſuis, quos in Origenem elaborauit, commentariis: in quib. oratio laudatoria Gregorii ad Origenem inſerta inuenitur. Tres illi Gregorii, vt breuiter dicam, fuere: is de quo modo memorauimus: & qui à veteribus Nazanzenus, à nobis autem quod tali cognomine dignus ſit, Theologus eſt vocatus: & frater Baſilii. Fuit præterea alius Arianus, Athanaſii ſucceſſor, qui † à plebe eſt reiectus. De his ſatis.

Gregorius Nyſſenus ... Baſilii frater. Scriptores Euſeb...

Petrus Sebaſtenſis epiſcopus Baſilii frater. Tertius eiuſdē frater Naucratius Aſcetes. Macrina ſoror.

Gorgonia ſoror Gregorii Nazanzeni. Cæſarius frater. Tres ... Gregorii ...

Gregorius Arianus. † A plebe Ariana. Supra li. 9. cap. 7.

C A P. XX.

De ſancto Amphilochio epiſcopo Iconii, vt is per Angelum ſit conſecratus: & vt tum diuinus Chryſoſtomus etiamnum adoleſcens, gratia eius quæ ei inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen.

TEmporibus eiſdem etiam, qui Iconii eccleſiæ præfuit, enituit Amphilochius: quem amicum egregie charum habuere *b* Gregorius & Baſilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maxime vero Baſilii ſcriptum de ſpiritu ſancto in triginta capita relatum, & conſtitutiones: quæ à multis etiam Amphilochia vocantur. *c* De Amphilochio iſto permulta tradita ſunt conſideratione & memoria digna. Fuit enim ſenex ſimplex, in quo doctrina & vita ex æquo inter ſe ita certarent, vt aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia alias aliter res noſtras diſpēſans & ordinās, incredibili quodam modo mirificum natura æque captum excedēs, atq; nouum in hoc viro exhibuit prodigiū. Siquidem ad eum in ſolis locis philoſophātem, propter excellentē & vitam & doctrinam eius, angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana benedictione & * epiſcopali arrogatione eum dignati * intellectuali modo conſecrarunt, & hierarcham ciuitatis Iconii renunciarūt. Ad hūc quoque nō longo poſt tempore eligendum atq; ordinandum in eum locum epiſcopi conuenere. At vbi ex eo cognouerunt ab angelis Dei conſecrationem eum ſuſcepiſſe, data, de tam ſacra & diuina gratia, Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelii præconē, fideiq; defenſorem, cum timore reuerentes hominē admiſere: & ſolita ſalutatione atq; oſculo ei impertito, ea quæ epiſcopalis functionis ſunt, adminiſtrare & exequi permiſere. Ea ætate Optimus quoq;, & Latoius, epiſcopi extitere, viri qui & vita & doctrina acceptā à maioribus diuinam fidem propugnarēt. Quorum hic Meliunenſi, ille Piſidiæ præfuit eccleſiæ. Diuus enā Chryſoſtomus iuuenis etiamnum, præſtantem ingenii animiq; vim & ſpecimen Antiochiæ viuens oſtendit. Et * diſciplinā morum admodum conſectans, magis magisq; in ea proficiebat: nōdom ille quidem in epiſcoporum cooptatus ordinem, ſed inter ſacras functiones diaconi miniſterium adimplens. Cuius quum epiſtolas Baſilius & Gregorius viderent, admirati eas ſunt, & egregium quiddam in eo iuuene extare perhibuerunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, ſuo loco plura dicemus.

Nunc ad impium Valentem progrediamur.

Iconium ... metropolis. b Gregorius theologus.

c Amphilochia Baſilii.

Is in ſolis locis ab angelis Dei ſacris initiatus & epiſcopus ordinatus eſt.

Optimus & Latoius epiſcopi. Ioannes Chryſoſtomus diaconus Antiochiæ.

Baſilius & Gregorius eius epiſtolas ſunt admirati.

Cap. XXI.

Vt Valens Antiochiæ maximam perſequutionem contra pios mouerit, in fluuios eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium, & Samoſatenum Euſebium de cuius rebus geſtis breuis inſerta eſt narratio, in exilium egerit.

Valens orthodoxos perſequitur Sozo. co c. 18.

QVum is Antiochiæ, ſicuti diximus, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus eſſet, aduerſus eos qui ὁμοούσιον conſubſtantialis fidem ſectantur, ſe armauit: & non modo ex Antiochena, verumetiam ex finitimis quę circumcirca ſunt eccleſiis, rectę ſententiæ propugnatores eiecit. Alios quoque eius cladibus affligens, cum varii generis ſuppliciis ſuſtulit, tum maxime in præterfluentem amnem Orontem coniecit & ſuffocauit. Et Meletium quidem, egregium de vera pietate certatorem, ex eccleſia deturbatum in exilium miſit. Samoſatis autem diuinum eiecit Euſebium. Præterea vetuit vt Laodicea egregio paſtore Pelagio vtbaretur, & ad viduitatem redigeretur, effecit. Qui adhuc iuuenis, inuitus etiam iugum matrimonii ſubiit. In ipſo vero nuptiali cubiculo, ad † primam cohabitationem ſponſæ ſuæ perſuaſit, vt caſtitatem connectans, ſororis ſibi potius pietatem, quam coniugalem conſuetudinem præſtaret. Ac tali quidem pudicitia Pelagius fuit: quam etiam in eum, reliquæ eius coniunctæ & veluti ſorores virtutes, tanquã in choręa aliqua ſunt conſecutæ. Quam ob cauſam omnium calculis & ſuffragiis epiſcopali honore dignus iudicatus eſt. Verum tam ſplendida epiſcopalis muneris adminiſtratio eius, flectere impium Principem nõ potuit. Illicet hunc ille in Arabiam, Meletium autem in Armeniam, & Euſebium in Thraciam deportari iuſſit viros Apoſtolicis donis relucentes. Euſebius iſte antehac quũ eccleſias multas vacuas eſſe paſtoribus cognouiſſet, militis habitu ſumpto, & capite epiſcopali tiara, quam ex pileo confecerat, tecto, Syriam, Phœniciam, & Palæſtinam peragrauerat: ordines vacuos in eccleſiis presbyteris, diaconis, aliiſq; ſacris miniſtris ſupplens. Alicubi etiam epiſcopos eccleſiis præfecerat, ſi quos eſſet nactus, qui cum eo ſententiæ eiuſdem eſſent. Quam pręclarum autem fortis & generoſi animi ediderit ſpecimen, in Thraciam exulatum ire iuſſus, nefas eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Quum is qui exilii libellum ab Imperatore afferebat, circa crepuſculum aduenisset, vt tacitus eſſet, cauſamq; aduentus ſui premeret, eum admonuit. *Si enim*, inquit, *hæc multitudo reſciuerit, ardore æmulationis excitata, te quidem illa ſtatim necabit, me autem cædis eius cauſam dicere oportebit.* Hæc vbi dixiſſet, ad primam facem vnico ſeruulo, qui ceruical tantum & libellum ſecum ferebat comitatus, ſolus ſe in viam dedit: atque vbi ad Euphratis ripam venit, qui vrbis eius mœnia præterlabitur; *a* vbi etiam* tranſitum habere dicitur, piſcatoriam conſcendit nauim, & remiges in ripam alteram eum locum verſus qui Zeugma nominatur, appellere iuſſit. Atque ille quidem ſic eſt profectus, *b* At Samoſateni re cognita, in lachrymis & luctu eſſe, & confeſtim traiectus nauigantib. repleri. Vbi vero eum multa parte fluuii emenſa ſunt cõſequuti, plorantes omnes ſuadere ei contenderunt, ne lupis oues proderet. Sed poſtquã multa dicentes, eum in ſententiam ſuam abducere nõ potuerunt, (nam Apoſtolicum illud dictum eis obiecit Magiſtratibus & poteſtatibus ſubiecti eſtote) alius quidẽ aliud, aurum ſcilicet & veſtem & famulos ei in terram alienam & longinquam proficiſcenti obtulit. ipſe vero neceſſariis tantũ à familiariſſimis quibuſque acceptis rebus, precatione eos ita vt cõuenit muniuit, & vt doctrinam traditam diligenter & accurate retinerent, hortatus eſt, & ſic ad Iſtrum vſque contendit. Illi factum id ægre ferentes, vbi in vrbem ſunt reuerſi, parati erant cum lupis manus conſerere. Æquum enim eſt, vt ardorem & æmulationem quoque eorum, propter rem honeſtam & pulchram, exponam. Et profecto iniuriam eis me facere exiſtimarem, ſi non flagrantem illorum in fide ſinceritatem memoriæ poſteritatis mandarem. Nam vbi, qui Arii factionis erant, paſtoribus ex eccleſiis omnibus expulſis, Samoſata quoq; pro Euſebio Eunomium quendam adduxerunt, nemo hominum omnium vel pauper, vel locuples, vel iuuenis, vel ſenex, atque vt ſimpliciter dicam, nemo prorſus, ita vt in moribus eſt, eccleſiam eſt ingreſſus. Ipſe vero ſolus in epiſcopalibus ædibus verſatus eſt, nemine eum reſpiciente, aut conuenientę: quum quidem vir humanus & modeſtus fuiſſe dictus ſit. Quod inde ſatis patet. quum enim in publicum veniſſet balneum, & famuli fores lauacri clauſiſſent, vbi pro foribus ſtare plurimos cognouit, miniſtris, vt eas recluderent, præcepit: atque vt communiter & libere, qui vellent, lauationẽ vterentur, illos admonuit. quod itidem in interiori conclaui fecit. Atq; vbi nonnulli ingreſſi, eum circumſteterunt, vt vna cum eo in calidis aquis lauarent, eos eſt cohortatus. Cæterum quum illi ſic ſtantes tacerẽt, honorem ſtatione eiuſmodi haberi ſibi ratus, celeriter aquas calidas reliquit, & abiit. At illi aquas eius piaculum hæreſis contraxiſſe exiſtimantes, per cuniculos eas emiſerunt, atq; aliis immiſſis lauarunt. Id vero poſtquam Eunomius cognouit, ſtatim vrbe relicta, domum eſt reuerſus: ſtultum eſſe ratus, in ea manere vrbe, quæ publico & communi in eum flagraret odio. Atque ita ille quidem ſua ſponte Samoſatis diſceſſit. Ariani autem alium eo miſere, Lucium nomine, lupum reuera, non paſtorem. At oues tametſi paſtorem non haberent: quæ tamen paſtorum ſunt, fidei dogma ſartum tectum conſeruantes, fecere. Porro quantum Samoſatenorum & in hunc odium fuerit, inde liquebit. Pueri quidam pilam inter ſe impellentes in foro ludebant, & Lucius prætenbat. Accidit autem, vt pila ex cuiuſdam pueri manibus excidens, per mulæ eius qua Lucius vehebatur, pedes volueretur. Atque illi vlulatum ingentem edidere piaculo pilam repletam eſſe opinati. Lucius clamorem eum non intelligens, ex acoluthis ſeu comitibus quendam pauliſper ibi manere, & rem ipſam perſpicere iuſſit. Et ecce pueri per accenſum ignem, luſtrare ita piaculum volentes, pilam iecerunt. Puerile hoc quidem fortaſſe, ſatis tamẽ idoneum, quod demonſtret, quam conſtans ciuitas ea odium erga eos habuerit, qui fidei doctrinam deprauare auſi fuiſſent. Sed enim Lucius non eo quo Eunomius fuit animo. Verum ſuaſionibus ſuis apud magiſtratus tantum effecit, vt è ſacro ordine multos quidem vrbe exigerent: qui vero ei vehementius reſiſterent

Proſcribantur Meletius Antiochenus, Euſeb. Samoſatenus, Pelagius Laodicenſis.

Pelagius epiſcopus in coniugio cælibis, honeſtam profeſſus habebat.

a Oppida ad ... Euphratem ... ab Samoſatis tranſitum Euphratis ... Ph.

*Iu. ca. 14. pulchrum exemplum ... Viatico eũ proſequũtur. * ... b Conſequuntur Samoſateni Euſebium, ſed eum non reducunt.*

Samoſateni Eunomium epiſcopum Arianum ſibi obtruſum non reſpiciunt, propter catholicæ fidei zelum.

Eunomius vir perhumanus. Cum eo in thermis Samoſateni ... [illegible] ...

Eunomius ſua ſponte Samoſatis diſcedit. Lucius itidem Arianus Eunomio Samoſatis ſuccedit.

Communis ciuium omnium in hunc quoq; odium, pueri pila ludentes oſtendũt. Theo. cod. cap. 15. Luſtratio pilæ piaculo contaminatæ.

Lucio procurante à magiſtratu ... [illegible]

longius etiam abigerent. *d* Sic Lucius ille diaconus Oaſim deportatus. Antiochus autem presbyter, & magni Euſebii cognatione clarus (ſororis enim eius filius fuit) & multis primarum virtutibus pollens, ad quaſdam multas Armeniæ oras in exilium miſſus eſt. Vbi vero diuinus Euſebius, poſt multa pro vera pietate obita certamina, poſtremo etiam martyrii recepit coronam: prouinciales conuentu coacto, cum etiam Iouianus, qui Pergenſis Epiſcopus, breui tempore Ananiam ſequutus fuerat religionem, interfuit. Antiochum in locum* auunculi communib. ſuffragiis ſurrogarunt. Atq; is vbi ad ſacram menſam acceſſit, & vt mos eſt, inclinatus in genua magna vi procidit, conuerſus, quoniam Iouianum dextram capiti ſuo imponentem conſpexit, ſuffragium illius reiecit, & reliquis quoque electoribus ſuis reſtituit, dicens: *e* Nequaquam ſe eius dextræ conſecrationem ſeu ordinationem ſuſcepturum, quæ per blaſphemias diuina ſuſcepiſſet myſteria. Sed hæc longe poſt tum acta. Eo vero tempore in interim in Armeniam conceſſit. Diuus autem Euſebius ad Iſtrum vitam egit, Gothis tum Thraciam percurrentibus, & vibes eius vaſtantibus: quemadmodum ipſe ſcripto quodam ſuo teſtatus eſt.

Cap. XXII.

De Barſe, & tyrannide ea quam in ciuitate Edeſſa Valens in martyrio ſiue templo ſancti Thomæ perpetrauit.

PORRO Barſen Edeſſenorum Epiſcopum, cuius ingens eſt gloria in Phœnicia, Ægypto & Thebaide, ſiquidem has peragrans virtutis ſuæ ſplendore illuſtrauit, vt inſulam Aradum incoleret, Valens condemnauit. Quoniam vero Apoſtolicis donis clarus, doctrinæ ſuæ luce multitudinem ad ſe pertrahebat, & morbos quos medici curari poſſe deſperauerant, ſanabat, in Ægyptiam inde vrbeculam quandam Oxyrynchon nomine eſt deportatus. Vbi vero & ibi virtutis gloria animos omnium in ſe conuertit, in extremos quoſdam fines a quibus non longe barbari aberant, Philo locos nominatur, tranſlatus eſt, quum quidem cœleſti domicilio eſſet dignus. Etiam nunc in Arado lectulum eſſe dicunt, quem plurimo honore Deus ſit dignatus, quod ægroti in eum repoſiti* valetudinem perinde recuperent.

Verum enim quæ Edeſſæ etiam crudeliter Valens egerit, ſilentio mandare non licet. Quum namque Barſen, quem diximus, à grege ſuo excluſiſſet, Lycum pro eo ſubſtituit. Quam rem quia multitudo ægre tulit, & communionem eius reſpuit, relicta vrbe omnes extra eius mœnia conuentus egere. Erat autem ibi Thomæ Apoſtoli inſigne precatorium, quod videre volens Valens vna cum Præfecto Modeſto, quoſdam prius cum mandato eo miſit, vt multitudinem ibi congregatam, armatorum quos ſecum ducebat opera diſſiparent, baculis & clauis eam pellentes: ſi vero opus eſſet, [illegible] quoque [illegible] tes. Præfectus nuper [illegible] re, & [illegible] Edeſſenis denunciare, ne [illegible] in eo loco conuenirent. M[illegible] enim b[illegible] peratore eſſe [illegible] eos qui ibi d[illegible] he[illegible] eur. P[illegible]ctus ſane, quamuis diuerſæ ſententiæ & religionis ad eum modum illis eſt minatus: vel quod neminem aut paucos certos periclitari vellet, vel quod fortaſſe Imperatorem grauiter indignantem opera ſua vti nollet. *b* Edeſſeni vero minarum denunciationem paruipendentes, vna cum diluculo alacrioribus etiam quam antea animis in locum deſignatum conuenere, & ſolita ſacra ſua peregere. Quod vbi Modeſto eſt indicatum, quum quod faceret non haberet, conſilii inops, quam celerrime militari manu contracta, per forum ad campum eum contendit: *c* & in mulierculam incidit, manu puellum captantem palliumque ſic temere & incompoſite, contra quam fœminam decet, trahentem, atque adeo militarem ductorem phalangem, perinde atque ad rem magni momenti properaret, † rumpentem. Eam iuſſu ſuo comprehenſam, cuiusnam rei gratia tantopere feſtinaret, interrogat. Tum illa: in campum eum, inquit, in quo veræ pietatis cultores ſunt congregati. Noui enim, & certo noui veſtrum quod ſtruitis conſilium: & propterea eo venire propero, *d* vt æqualia cum illis conſequar præmia, ne ſcilicet curſu intermiſſo tardius vadens, gloria quæ à Deo eſt, excidam. Puerum autem, præfectus ſubinde ait, quid ita tecum ducis? Et tum illa: Vt & ipſe, ait, poſt afflictionem & ærumnam toleratam, honoris eius particeps fiat.

e Ille animo ad tam generoſam fortitudinem mulieris conſternatus, vbi ex eius vnius aliorum omnium coniectaſſet alacritatem, ad Imperialem domum reuerſus, Imperatori rem omnem indicauit, & vt à cœpto incœptoque ſuo deſiſteret ſuaſit: turpem & aduerſam dicens ex tali facto conſecuturam famam, atque Edeſſenorum nihilo magis alacritatem extinctum iri. Verbis hiſce inanem iram multitudinem præfectus conſternauit.

At Imperator illum contumelioſis vocibus proſciuit, pugno etiam cecidit: *f* multitudinis miniſtrorum duces comprehenſos cogi præcepit, vt per optionem vel cum Lyco ſeu lupo, & non paſtore, communicarent: vel citra moram vrbe excederent, atque ad vltimas oras exulaturi irent.

Cap. XXIII.

De Eulogio & Protogene, vt magnifice pro fide decertauerint: & vt poſt reditum ab exilio alter Edeſſæ, alter autem Carrenſis Eccleſiæ Epiſcopi præfuerint.

PORRO vbi præfectus illos omnes congregaſſet, Imperatoris mandata in medium protulit, lenibus vtens verbis, ſtolidumque eſſe dicens, eos tam paucos & imbecilles homines contra Imperatorem tantum, & tot populis imperantem niti. Illi autem taciti omnes conſtiterant in ducem ſuum (Eulogius is erat, vir vitæ ſimul & doctrina condignam laudem conſecutus) [illegible] intes. Ad hunc igitur Modeſtus conuerſus: Quid ita tandem, inquit, ô ſenex non reſpondes? At qui, reſpondit ille, reſponſionem eſſe, qui interrogatus non eſſem, putaui. [illegible] p[illegible] ctus: Multa certe ad vos, quæ vobis [illegible] eſſent, exponens, verba feci. Tum Eulogius [illegible] quidem ad vniuerſos ſunt dicta. Ego [illegible] ſi multis reiectis, [illegible] reſpo[illegible] mea ſorte percunctatus fuerit[illegible]

ris

n[illegible] ennam meā exponam. Ibi præ[illegible] m Imperatore tibi communio ſit, [illegible] Eulogius vero magna cum gratia facete [illegible] modum arridens: *Propheta enim, inquit, & vna cum illis eram: [illegible] optimum quoq; fortiter eſt.* Veſtu[illegible] ironicum & amarulentum dictum ſentie[illegible] [illegible] ridiculis. & iactis in ſenem conuitiis [illegible] hæc inſuper addidit: Non hoc dixi, [illegible] & ſtulte: ſed communicare te debere, [illegible] quibus ille præcipit epiſcopis. At ego, inquit, [illegible] *ex ſum. & poſt [illegible] non expers: cuius vocem [illegible] intelligo. & doct[illegible] ſequor, neq; mihi [illegible] ernit [illegible] & pe[illegible] ſera herba opus eſt.* Hinc ver[illegible] iracundia incenſus, celeriter *b* octoginta ex eis qui [illegible] eſſent velut columnæ, comprehenſos in Thraciam relegauit. Atque illi [illegible] conuenientes, benignè à multis ſunt curati. Vici enim & ciuitates eis obuiam progredientes, tanquam veræ pietatis defenſoribus debitum præſtiterunt honorem. Porro inuidia nunquam non in* aulis Principum ſtipendia faciens, ad Imperatorem mox procurrit, & multorum honorum cauſam eſſe dixit, quod condemnatis imperaretur exilium. *d* Imperator re cognita, diſgregari eos, & binos partim in Thraciam, partim in Arabiam, quoſdam in Thebaiden, atque alios alio in oppida diſpergi iuſſit. Si qui etiam inter eos fratres eſſent, diſiungi curauit. *e* Eulogius ſane, & Protogenes, qui ſecundas ab illo ferebat, *Antinonem Thebæorum oppidum deportati ſunt. Quanta autem illorum virtus fuerit, illud indicabit. Quum namq; ſententiæ ſuæ epiſcopum ibi reperiſſent, communicare cœperunt, & eeclesiaſticos conuētus egerunt. Porro cum pauci valde ad eos conuenirent, & cauſam eius rei eſſe comperirēt, quod Græcæ ſuperſtitionis oppidani eſſent: vbi pro eo atque decet errorem eum eluxiſſent, nō ceſſandum ſibi eſſe, vſq; dum ipſi pectora ſua plangerent, duxerunt: ſed ita vt par erat, illorum quoq; medicinæ & ſalutis curam geſſerunt. *f* Et Eulogius quidem in domunculam quādam ſeipſum abdidit, ibiq; tacitus vixit, rerum vniuerſarum Deum precib. exorans. Protogenes autem facras literas edoctus, & in ſcribendi arte valde exercitatus, *g* ludum literarium aperuit, commodo ſcholæ pueris loco inuento. In ea & pulchre & celeriter adoleſcentulos ſcribere, & ſacra docuit oracula, ita vt illi Dauidica carmina, & alia Apoſtolicæ doctrinæ conſona addiſcerent. Quum autem ex pueris vnus morbo confectus, in expectatione mortis eſſet, *h* Protogenes in domum vbi is iacebat, venit, & manus contrectatione ægritudinem fugauit. Quod vbi aliorum parentes cognouerūt, in ſuas quiſq; ædes ſenem adduxerunt: & vt inualidis eorum liberis opem ferret, rogarunt. Tum ille ſe auxilio eis non prius eſſe poſſe dixit, quam ægri diuinum ſubirent lauacrum. Et illi, quod eos deſiderium recuperandæ ſuæ valetudinis adurgeret, ſtatim di[illegible] audiētes fuerēt: atq; ita per corporis morbum, animæ quoq; ſalutem ſunt conſecuti. Si quis autem valentium quoq; ab eo peſtnatius diuinam gratiam ambiret, ad Eulogium vadens & fores pulſans, vt ille eas aperiret, & ei qui [illegible] eſſet, ſigillū in Chriſto imponeret, rogabat. Atq; vbi Eulogius eam rem, quod in precatione identidem interpellaretur, grauius tulit: Protogenes, A[illegible] (inquit) *longe* [illegible] *magis e[illegible] erraticum ad Chriſtum conuerſo.* Id vero factum admirationi erat omnibus, Protogenē videlicet, qui tanta ederet miracula, & tantam multitudinem ad veritatis lucem produceret, *a* partes primas Eulogio concedere. Et omnes lōge præſtantiorem ſuperiorem q; Protogenis virtutem, ipſius Eulogii vita, eſſe æſtimabant. Ceterum poſtquam perſequutionis procella ſæuire deſiit, atq; vna cum aliis & iſti *b* ab exilio reducti ſunt, incolæ eius regionis [illegible] lachrymantes eos produxerunt: potiſſimum vero epiſcopus ipſe, qui abitio tanto turbabatur. Et Eulogius quidem diuo *c* Barſæ vita defuncto, eccleſiæ ipſius gubernacula ſuſcepit. *d* Admirando autem Protogeni, Carræ ciuitas Græcarum præſtigiarum ſpinis obſita, excolenda credita eſt. qua labore multo repurgata, cœleſtem veræ pietatis fructum percepit. Sed de his poſtea.

Cap. XXIV.

De ſancto Flauiano & Diodoro, vt ipſi gregem Meletii rexerint, cum nondum epiſcopalem dignitatem ſuſcepiſſent.

VALENS diutius Antiochiæ commoratus, Euzoio ibi eccleſiis regente, Iudæis, & ethnicis Græcis, atq; etiam qui Chriſtianorum nomine cenſentur, & diuerſa ab Euangelica doctrina dogmata complectebantur, omnib., quæ animis eorum placita eſſent, vt libere peragerent, permiſit. Nam impius error ſub Iouiniano quidem extinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim refloreſcebat, & Dialia, Dionyſia, & Cereris ſacra, non in angulis, Imperatore [illegible] præeunte, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obſiſtente, bacchantium qui numine afflantur more diſcurrebant. Eorum vero tantum, qui Catholicæ eccleſiæ doctrinam ſequebantur, implacabilis hoſtis erat. Et primum quidem recens conſtructam eccleſiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde vero ex aliis quoque ſacris ædibus exegit. Atq; vbi illi ſub dio agentes, ad montis radices Deum conſuetudine ſua hymnis & laudibus celebrarent, & varias eaſdemq; aduerſas aeris mutationes, aliquando quidem cum pluuiis & niue & [illegible] ſo frigore conflictar[illegible], aliquando autem æſtu [illegible] lis admodum adusti perferrent, ne eo quidem loco vt permanerent [illegible] : & immiſſis eos militibus, ærumnoſum hoc vitæ [illegible] inſtitutum diſtiparunt, Flauianus autem & Diodorus generoſi veritatis athletæ tum floreba[n]t: qui imminentes gregi Chriſti fluctus velut ſcopuli quidam, quam primum in ſpumam redegerunt. Illi enim poſt Meletium in exilium eiectum, pro grege Chriſti decertabant, [illegible] lupis ipſis fortiter obuiam eundo, tum [illegible] ouibus conuenientem doctrinam proponendo. Atq; vbi ex locis ſuburbanis deturbati ſunt, ad proximi fluminis ripas oues pauerunt: non fruſtra, perinde atque illi in Babylone captiui, ad ſalices carminum organa ſuſpendentes: ſed libere Deum, iuxta diuinum Dauidem, in omni loco dominationis eius laudantes. Verum ne hoc quidem in loco diu eos [illegible] tare. orthodoxorum & recte ſentientium hoſtis paſſus eſt: ſed primo quoq; tempore inde etiam recedere coegit, conuentumque eum ſoluere atq; diſſipare eſt conatus. Sed enim diuinum duorum iſtorū virorum, qui pro paſtoribus rem gerebant,

par ſpiritualem gregem, ad id quod in Chriſto eſt bellum exercuit, atq; vbi pabulandum eſſet, monſtrauit. Et generoſus quidem Diodorus, perinde atq; præaltus & pellucidus amnis, diuino flumine ſuos potauit. Aduerſus alienos autem vehementius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: non magni ille generis ſui præclari ſplendorem faciens, afflictiones autem & ærumnas pro fide non grauate ferens. Flauianus vero, qui & ipſe ex nobilitate erat, veram pietatem generis claritati lõge quoque præpoſuit. Is veluti quidam ludimagiſter, Diodoro ad ſacrum pietatis * quinquertium inſtructo affuit. Atque in Eccleſiis quidem ille concionari non potuit, quod iunior adhuc ad ſacerdotii gradum non conſcendiſſet: ſed non pœnitendum enthymematum ſeu argumentorum, atque ex ſcripturis depromptarum ſententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant ſuppeditauit. Et illi quidem aduerſus Arianos blaſphema verba iactantes, continue arcum intendebant: hic autem velut ex pharetra quapiam, ſic ex ſapienti mente ſua, frequentia ſententiarum tela ſubminiſtrabat. Et in Eccleſia, quemadmodum diximus non docuit: domi vero & in publicis diſputationibus impiorum retia diſrumpit, & nihil ab aranearum telis differre oſtendit, quas ipſi irrefragabiles eſſe putabant, quæſtiones atque propoſitiones.

** πεντάθλῳ ἀθλητῇ. Flauianus quod nondũ per ætatem presbyter eſſet, & in Eccleſia nõ doceret, Diodoro & aliis doctoribus argumenta contra Arianos ſuppeditauit.*

Cap. XXV.

De ſancto Aphraate, & Iuliano: vt monaſticam in ſolitudine vitam relinquentes, gregem Chriſti ſint tutati.

NOn parum vero illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, inſigni vita præclarus ille Aphraates, quam ſapiens Theodorit. in volumine * Dei amantium hiſtoriæ conſcripſit. Nam & hic quieto vitæ inſtituto, gregis Chriſti ſalutem prætulit, & monaſticum relinquens tugoriolum, ouilis Chriſti curam geſſit: & multo diffluens ſudore, lupos vndique ab eo repulit. Cæterum quam locuples virtute fuerit, & quæ ſupra captum hominis fecerit, is quem diximus liber, euoluere eum volenti, oſtendet. Ego vero vnum quiddam illius actorum huic loco accõmodatum, recenſendum in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialem Antiochiæ domum præterlabitur. Porticus autem quædam maxima duorum culminum, in parte meridionali ad vrbis mœnia, prælatis turribus vtraq; ex parte conſpicua eſt extructa. Inter Imperiales ædes & amnem via eſt, quæ per portam quæ iſthic eſt euntes excipiens, in vicinos ſuburbanos agros deducit.

Aphraates monachus vitã Theodoricam vtilitati Chriſti ouiũ, neceſſitate flagitante, poſthabuit. Theod. eod. c.26. ἐν τῇ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

Hanc viam aliquando diuus inſiſtebat Aphraates, ad fidei gymnaſium iturus, & ouibus Chriſti congruens pabulum allaturus. Eum è ſuperiore loco porticus proſpectans Imperator vidit, Siſyra enim ſeu veſte ex ouium villolis pellibus conſuta amictus, & ſenio multo confectus, celerius tamen currebat. Et quidam Imperatori, hunc eſſe Aphraatem illum, ex quo totius vrbis multitudo penderet, dixit. Et ille è porticu virum ſanctum interrogans: *Quonam*, inquit, *vadis?* Atque Aphraates, *pro Imperio tuo precaturus*, reſpondit. Atqui, Imperator intulit, *domi te, qui leges monachorum ſequeris, manere, ibique quiete confidentem hoc facere oportuit.* Tum diuinus ſenex per quam ſapienter ait: *Recte tu quidem, ô Imperator, dicis meũ facere debere: facturuſque id adeo conſtanter fueram, ſi pax Chriſti ouibus eſſet.* Sed quũ multa quædam inſaniæ caligo loca omnia occupant, & maximus inſuper ſubrepat timor ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilaniẽtur: neceſſitas mihi quoq; incumbit, vt vigilem, omnemq; funem moueam, ne quod grex Chriſti capiat detrimentum. Age enim, ô Imperator, ſi puella eſſem domi in conclaui abdita, fuſos manibus tractans, & lanificium meũ curans: atq; alicunde ſubito conſpicerem flammam exortam, & omni ex parte paternæ domui circumfuſam, fœdo incendio eam iamiam conſumpturam, quid me facere oporteret? dic, te per Deum oro. Vtrumne me ſic ſedere, & penates patrios conflagrantes deſpicere, ignemque proſerpentem expectare: an conclaui ſtatim relicto, ſurſum & deorſum currere, aquam in manibus habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis ſane ſcio, dicturum te, faciendum mihi eſſe, quod & ſagacis ſanæque mentis puella faceret. Id ipſum v. nunc quoque fieri debere exiſtimo. Quum tu enim quaſi fulmen quoddam in paternam domum noſtram incideris, & veriorem pietatem omnẽ igne vaſtes, vndiquaque circumcurſamus, flammam gliſcentem extinguere ſatagentes. Hæc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas vſq; progreſſus, ſilere eum coegit. Ex cubiculariis autem Imperatoris quidam, qui ſanctum virum propter animi temeritatem grauius tractauerat, in balneum confeſtim ingreſſus, vt Principi lauationem præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapſus, ibi vitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tẽpus querens, aliis cauſam eius rei inquiſitam ſibi renũciare præcepit. Qui quum eo veniſſent, & oĩa circumſpexiſſent, illum in calidis vndis morte frigida peremptum repererunt. Quod vbi Imperator cognouit, opus id quidem petulantis Aphraatæ ſancto illatæ iniuriæ & contumeliæ eſſe, recte arbitratus eſt. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonem, retinuit animum. Et periode atq; fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam eſt contra veram pietatem concitatus. Eadem tempeſtate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoq; ſolitudine relicta, Antiochiam venit. Quum enim mendacii artifices, Ariani, inquam, per ſycophantiam virum ſanctum traducere conarentur, veluti factionis eorum eſſet, & dogmati Ariano conſentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, veritatis lumina, Acacium illum qui poſtea Berrœenſem ciuitatem ſacrorum antiſtes optime adminiſtrauit, ad celebrem illum virum cum huiuſmodi optatis, miſere, vt multorum millium hominum miſertus veniret, & quum aduerſariorum redargueret mendacium, tum veritatem libere confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ vir iſte ſemel atq; iterum Antiochiam adueniens mirifice peregerit, Dei amantium hiſtoria quemuis edocebit. Quod v. vrbs tota opera ipſius ad conuentum ſe & cœtũ veritatis contulerit: neminem non certo noſſe puto, qui recte res benignas diiudicare conſueuerit. Opera namque præter opinionem hominum

Flauianus pro Principibus ſuis orarunt. Mira modeſtia ſimul & grauitate Valentis Aphraates, neceſſitate ſe coactum, monaſtica vita relicta orthodoxos docere & confirmare, oſtendit: & eundem impium tyrannidem perſtringit.

Subita morte cubicularius Imperialis, ob male tractatum Aphraatem, mulctatur.

Valens inueratus Pharao.

Iulianus eremita quoque Antiochiam venit, ab Eccleſia præpoſitis accitus. Theod. eod. c.2/.

Acacius Berrœenſis Epiſc.

Iuliani miraculis Antiochena ciuitas ad orthodoxã reducta.

In nullo non conuentu olim Chri-

in ... ed ..., omnes omnino ad ſe pertrahere, A ea ... inqu ... m eorum autore ſententiam cō-
plecti, perſuadere ſolent. Iulianum porro præ-
cipua quædam & rationem ſuperantia miracu
la perfeciſſe, non nos ſolum, ſed etiam veritatis
accuſatores teſtantur. Idem v. Anton. ille mo-
naſticæ autor vitæ Conſtantii temporibus fecit.
Poſthabita enim quandoque ſolitudine, Ale-
xandriam vrbem vbique perambulans, ver-
bis clarioribus omnibus eſt atteſtatus, Athana-
ſium quidem veritatis eſſe propugnatorem, &
Apoſtolicorum dogmatum defenſorem: qui v.
Arii rabie affecti eſſent, à veritate ipſa longe ab-
errare. Adeo rem ipſam recte putarres diuini illi
viri, tempori cuiq; munia ſua tribuerunt, quan-
do vel quietiorem vitam complecti, vel ſolis re-
lictis locis degere in vrbibus deberent, minime
ignorantes.

Antonius tandem ſui Conſtantio Alexandr. viſere, & Catholicos confirmare ſolitus.

Cap. XXVI.

De obitu Athanaſii, cuius ſucceſſor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quem Ariani Alexandrinæ Eccleſiæ, Petro pulſo, præfecerunt. B

Alexandria ſub Athanaſio Eccleſia quieta fuit, eo præſente

TAlia impius Valens Antiochiæ quoque e-
git. Tranſeundum autem hinc ad ea quæ A-
lexandriæ ſunt geſta. Quieta ſiquidem in Ægy-
pto eccleſia fuit, Athanaſ. ſuperſtite; ob eas quas
ſupra narrauimus cauſas. Multitudo namq; ea,
quæ veram pietatem ſibi ſequendam ſtatuerat,
Arianam phalangem ſuperabat: idque propter
ſuum erga Athanaſ. amorem. Et quum ea eſſet
ardentior, & ad ſeditionem mouēdam propen-
ſior, metum de ſe præbuit, ne tumultu concita-
to, reſpublica detrimento mactaretur. Proinde
diuina quadam prouidentia immunis à grauib.
malis Alexandria permanſit, tantiſper dum ve-
ritatis propugnator ſuperfuit Athanaſius. Vbi
autem ille poſt pericula plura, nec coronas pau-
ciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad
quadraginta & ſex annos Epiſcopatu cum glo-
ria magna functus diſceſſit: Petrus, vir optimus
& clariſſimus, in functionem eius ſucceſſit, ſuf-
fragio quidem primum beati illius capitis, dein-
de etiam Epiſcoporum prouinciæ eius vniuer-
ſorum, totiuſq; cleri & eorum qui Alexandriæ
primos honores & magiſtratus gerebant, votis
& calculis, plebe etiam cuncta fauſtis acclama-
tionibus concilium id perquam libenter con-
firmante. Particeps n. diuturnorum ſudorum
Athanaſii fuerat, nunquam à magno illo viro
vel domi vel peregre diſcedens, variiſq; cum il-
lo periculis colluctans. Quapropter quicunque
erant finitimi Epiſcopi, & qui trāquillam vitam
ſectabantur, monaſticas relinquentes palæſtras,
maxime hoc egerunt, vt Petrus in illius locum
ſubſtitueretur. Poſtquam autem is ſacram rece-
pit ſedem, nulla interpoſita mora gentis eius
præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu,
Eccleſiam circumuallauit, & Petrū exire iuſſit. D
Quod niſi faceret, ſe illum vel inuitum inde eie-
ctum eſſe, minatus eſt. Quod quidem ille fe-
cit, quum voluntati Imper. morem gerens, tum
maxime impietati ipſe ſuæ † ius ſuum tribuens.
Quod nanq; ex idolorum nefaria ſuperſtitione
penderet, ſplendide ſe feſtum diem acturū eſſe
putabat, ſi veræ pietatis nauem in tempeſtatem
conniceret. Ac primum quidem Petrus in carce-
rem incluſus eſt: poſtea autem profugiēs, quum
ſcapham commode nactus eſſet, Romam ad

Athanaſii mors. Petrus eius ſucceſſor.

Vnanimis omnium ordinum in Epiſc. eo deo electio.

Præfectus Ægypti Palladius Petrum in carcerem conijcit.

† τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ τὰ δίκαια.

A conſentientem ſibi eius vrbis Epiſcopum Da-
maſum traiecit. Et breui poſt Euzoius, qui An-
tiochiæ Arianæ præerat religioni, tempus oppor-
tunum nactus, conſilium inuenit, vt Alexan-
driam ipſe iret, & Eccleſias ibi Lucio Ariano
traderet. Quod quum Imperatori quoque pla-
cuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cum ſatel-
litio multo, & militari quæ eum ſequebatur ma-
nu ſane quam frequenti profectus eſt, atq; vna
cum eo Magnus Imperatoris * quæſtor. Habe-
bant n. ab Imperatore ad præfectum prouinciæ
Palladium mandatum, vt is quacunque in re o-
pus eſſet, Lucio & Euzoio non deeſſet. Et Pe-
trus quidem, ſicuti dictum eſt, in carcere aſſer-
uatus eſt: poſtea etiam Romam nauigauit. At
Lucius Arianus in ſacram Athanaſii ſedem eſt
collocatus. Itaque Ægyptii longe grauiores in
† exteros animos concepere. Simul atque enim
ex improuiſo aduenerat Lucius, ſtatim Eccleſias
occupare contendit. Atque vbi plebs contra
B niti cœpit, bellum aduerſus clericos & ſacras
virgines eſt inſtitutum. Et aliæ ſuper alias illatæ
calamitates, Eccleſiæ Catholicæ ſectatores affli-
xerunt.

Idem Romā ad Damaſum Epiſc. confugit.

Euzoius Antiochen. & Magnus Imp. quæſtor, Palladio adiuuāte Lucio Ariano Eccleſiam tradunt.

** ὁ τῶν βασιλικῶν ταμιείων ἄρχων.*

† τοὺς τῶν ἄλλων.

Calamitas Catholicorum Alexādriæ ſerſequuta ab Arianis eis illata.

Perinde enim atque feræ agreſtes gregi Chri-
ſti Ariani imminentes, partim in exilium egere,
partim captos in vincula cōiecere: quos rurſum
ex vinculis ꝓductos, variis ſubdidere ſuppliciis.
Quidam enim vngulis & flagris bubulis cæſi,
quidam ardentibus facibus adusti: atq; alii bo-
nis primum ſpoliati, aliis mox ſunt affecti cru-
ciatibus. Tormentis v. tam varii generis † ſuper-
eſſe, admirabile eſt viſum. Quod ſi quis prius vi-
ta exceſſiſſet, quam tanta mala expertus, aut ſi
ad tolerabilius exilium damnatus eſſet, fortu-
natum id, & quod alicui inuideri poſſet, habitū
eſt. Sed quis exponere poſſit, quæ mala in Lucii
introitu acciderunt? Quorum quidem Sabinus,
qui res Eccleſiaſticas conſcripſit, minime me-
minit, quod coniunctorum ſibi Arianorum de-
C decora premere maluerit. Optime autem ea B.
Petrus, poſtquam è carcere profugit, in ſcripto
quodam ſuo tanquam tragœdiam expoſuit, &
ad omnes vbiq; Eccleſias miſit. Quod ſcriptum
quum prius vnum ſaltem nefarium impii Lucii
flagitium memorauero, volumine huic inſerā.

† ἐπιβιῶναι.

Cap. XXVII.

De perſequutione quam Lucius monaſteriis Ægypti intulit, & de diſcipulis Antonii magni: & de duob. ſanctis Macariis, vt propter fidem exulantes, multa miracula ediderint.

AC Petrus quidem ille admiratione dignus,
ad eum modum Romam conceſſit. Qui v.
factionis Arianæ erant, quantumuis pauci, Ec-
cleſiis in Ægypto imperarūt. Nec ita multo poſt,
mandatum quoque ab Imperatore ad gentis e-
ius præfectum miſſum eſt, quod Nicænæ fidei
propugnatores à Lucio indicatos Alexandria &
D omni Ægyptia prouincia eiici iubebat. Porro
Euzoius confectis Alexandriæ ex ſententia re-
bus, rurſum ſe Antiochiam contulit. Lucius v.
quemadmodum mādatum fuerat, & Ægypti
præſidii dux, cum magna multitudine ex Græ-
cis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hoſtili-
ter prædas egit, & infeſta ſigna cōtra monachos
ſolitudinem incolentes duxit. Ea n. ipſe erat, ſi
iis quietem maxime conſectantibus moleſtiam
turbulenter afferret, in poteſtate eos ſua fore:

Ariani in Ægypti Eccleſiis regnant.

Monachomachia Arianorum.

proin-

proindeque & eos qui in vrbibus eſſent Chriſtianos, à ſe deuicturi iri. Quandoquidem multi ea tempeſtate venerandi in Ægypto & Thebaide viri monaſteriis præibant Arii opinionem maxime auerſantes. Quos plebs ipſa ſequuta, vt eadem cum illis de religione ſentiret, maximi faciebat. Neque enim illi de dogmatibus nugari voluere, ac ne potuere quidem. Penes eos autem veritatem eſſe arbitrati ſunt, quorum preces Deus exaudiret, miraculorum edendorum facultatem eis tribuens, & qui fidei verbis virtutis facta tanquam teſtimoniis confirmarent: quales tum monachorũ duces fuiſſe nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus. Item Pambo, & Heraclidem illum, qui optime ab Antonio magno virtutis & Ægyptiorum monaſteriorum antiſtite fuit eruditi, & alios eiuſdem diſcipulos. Et quum Lucius ſecum ipſe reputaret, fieri neutiquam poſſe vt res Arianorum in tuto eſ- F ſent, & ipſi vniuerſalem ſibi Eccleſiam ſubiicerent, niſi eos qui inter monachos ſummi eſſent, in ſententiam ſuam pedibus ire cogerent, rem eam eſt aggreſſus. Et quia ſuadendo nihil efficeret, ad vim ſe conuertit. Itaque armari nudis, & qui ne manum quidem defendendi cauſa extendere vellent, ingruentes, * miſerandum in modum eos afflixerunt, ita vt cladem illis illatam verbis exponere non ſit. Poſtremo tamen cœptum id fruſtra fuit, quod omnes parati eſſent iugulum inclinatum gladiis præbere: & ſi opus eſſet, mori potius alacriter, quam aliquid de Nicænis decretis mutare. Fertur vero & illud, quum impetum imminentium militum expectarent, quendam apud eos fuiſſe ex pedibus propter articulorum conuulſionem *a* adeo laborantem, vt illis inſiſtere non poſſet, ſed ſcipionibus quibuſdam illorum vicem & vſum ex- G pleret. Hunc illi oleo vnctum in nomine Chriſti, quem Lucius perſequeretur, ſurgere, & domum ire iuſſerunt. At ille exiliens, ſtatim iter perfecit, eadem prorſus cum monachis iſtis colenda eſſe prædicans, quibus Deus Lucium accuſantibus gratiam ſuam concederet & autem tam benigne præberet, vt ſe tam diuturno morbo liberarint. Verum ne iis quidem ipſis rebus eis conſilii cœptique ſui pœnitentia inceſſit. *b* Noctu enim hos oppreſſos † atq; comprehenſos in inſulam quandam circumcirca lacu ingẽti circumdatam miſerunt, quam antiquitus homines ſuperſtitionis dæmoniacæ, qui doctrinam noſtram prorſus non audiſſent, incolebãt. Erat autem adhuc ibi pernicioſi & peſtiferi dæmonis antiquiſſimum delubrum, cuius cultu etiamnum maxime tenebantur. Poſtquam autem inſulam attigerunt, ſacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos venit. Quæ vbi curſu & cla- H more indecenti ad eos contenderet, inſulæ incolæ nouitate eius rei conſternati, eam ſunt ſequuti. Vbi vero ad nauem, qua diuini illi ſenes ad litus appulerant, acceſſit, dæmonium illam conuellens humi proiecit, & magno per illam clamore edito obſeruauit. *d Quidnam*, inquiens, *ad nos veniſtis, magni Dei miniſtri?* inſulam namque iſtam iam dudum nos abſque moleſtia & turba omni tenemus, & omnibus prope hominibus ignoti, & lacubus iſtis circumuallati hic late-

** Valens imperatorem quam diu eum meditatus fuerat, operibus explens, legem tulit, vt monachi militarent, nolentes per tribunos & milites fuſtibus interfici iuſſit. Eutrop.*

Plurimi in Ægypto monachi Catholici, quorum fidem vulgus hominum eſt imitatũ.

*Hoc noſtra ætate homines plebei non faciũt. * alias Lucius q; plebem ex ſententia ſanctorum monachorũ pendere ſciret, armis eos infeſtis monachos in opinionẽ ſuam cogere contendit, ſed nihil effecit. Sozom. eod. c. 20.*

a Monachi Catholici hominem claudum olei vnctione & precatione ſanãt: in flagranti perſequutionis ardore.

b Sancti quidam monachi ab Arianis in inſulam Ægyptiam ad idololatras deportati.

† Iubet Theodoret. fuiſſe ſcribit duos Macarios. & Iſidorum lib. 4. c. 21. Theod. eod. c. 21.

Miraculo tali inſula os Chriſtianiſmum ſuſcepit.

c Hic illi ſacerdotis idololatra

mus. Quod ſi deinceps vobis hanc regionem E incolere viſum eſt, libenter decedemus. Talia dæmon per puellam vociferabatur. Qui ſimulatque ab illis increpitus ſilere iuſſus eſt, puella eueſtigio cum pudore & modeſtia ad ſeipſam rediit. Et pater eius atque inſula omnis cum incolis vniuerſis Chriſtianiſmum ſuſcepit: templumque quod ibi erat, repurgatum atque in Eccleſiam transformatum, Chriſto dedicauit. Ea res quam primum Alexandriam renunciata, Lucio non parum attulit mœroris. Factum enim inde eſt, vt non ſolum alienorum, verum etiam popularium ſuorum odium incurreret: perinde atque is, qui non cum hominibus, ſed cum ipſo prorſus Deo bellum gereret. Itaq; occulte ſtatim, *e* vt Macarii ad ſtudia ſua & in ſolitudinem redirent, præcepit. Satis quidem hæc crudelem Lucii impietatem indicant. Exactius tamen animi eius inhumanitatem diuini Petri literæ declarant: quarum ego prolixitatem fu- F giens, quæ loco huic accommodata ſunt, ex eis decerpam, & hiſtoriæ adiiciam. Scribit autem ad hunc modum.

filiam dæmoniacam plaga ſua liberant.

d Dæmon magni Dei miniſtros agnoſcit. Lucium tanquam θεομάχον & Dei inimicum, etiam apud ſuos grauis labor as mundia.

e Lucius monachos deportatos locis ſuis reſtituit.

Cap. XXVIII.

Epiſtola Petri Alexandrini Epiſcopi, exponens quæ mala & clades Valens & Ariani in Ægypto piis intulerunt.

PAlladius gentis præfectus, quum ethnicus & gentilis ſuperſtitionis eſſet, atq; ad pedes ſimulacrorum ſemper prouolueretur, & quod ſæpe antea bellum aduerſus Chriſtum meditatus eſſet, ea quam diximus multitudine contracta, impetum in Eccleſiam fecit, perinde atque barbaros ſubiugare pergeret. Tum ſane, tum res peſſimæ ſunt admiſſæ: quas quum dictare tantum vellem, quod memoria earum dolorem mihi renouaret, ingentem vim lachrymarum e- G miſi. Ac diu profecto in eo luctu permanſiſſem, niſi diuina cogitatione mœrorem eum laxauiſſem. Poſtquam namq; in Eccleſiam quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit, pro ſacris verbis † acclamationes fauſtas ſimulacrorum, pro diuinarum ſcripturarum lectione impuros manuum plauſus, & infractas fœdaſque voces edidit. Contra Chriſti virgines eas contumelias euomuit, à quibus proferendis lingua abhorret: turpe enim eſt eas proloqui. Atque ſi quis ſanæ mentis eas modo audiat, aures obſtruat, & ſurdus potius fieri optet, quam vt ipſe tam fœdorũ verborum auditor fit. Sed vtinam verbis contenti, verbis ſaltem ſæuiiſſent, & factis ipſis verborum impuritatem non ſuperaſſent. Perferri enim ab eis qualecunque etiam conuicium facile poteſt, in quibus Chriſti ſenſus & diuina doctrina eſt. Iſti igitur ipſi qui ſunt vaſa iræ, præparati ad interitum, naſum deprimentes, lorum H impudicum naribus eundemq; ingentem, perinde atque (vt ita dicam) ab aquarum fiſtulis emiſerunt, & veſtem ſanctarum Chriſti virginum, quarum vitæ inſtitutum typum atque formam ſanctorum expreſſam refert, dilacerarunt: atque vt natura ipſa fert, nudas eas per vrbem omnem veluti in triumpho duxerunt, laſciue atque impudice, quod placitum eſſet modo, eis illudentes, & (fera prorſus & inaudita, quæ fiebant, erant) publicitus ita nudatas circumagentes. Ac ſi quis earum propter rei indignitatem

Petri Alexandrini ſcriptum, de Lucii ſæuitia in Catholicos apud Alexandriam crudelitate.

Palladius Ægypti præfectus idololatra manu armata Eccleſiam Theonæ occupat. Miliiium inſolentes vociferationes † εὐφημίας.

Contumeliæ cor modeſtias ſacras virgines.

Horrenda petulantia militum impoſita exierũ la. † Roncho Virgines ſacræ denudata à militibus per

miſertus,

per urbem Alexandrinam probroſiſſime ducta.

nucertus, blandis admonitionis vocibus vius ta A ctum inhiberet, is vulnere inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ virgines violentam corporis conſtuprationem ſuſtinuerunt, multæ clauis in caput diuerberatæ ore hiãti obriguerunt, quum quidem corpora quoque iuſtæ ſepulturæ mandari nõ permitterentur. Quapropter ad hodiernum vſque diem parentibus adhuc miſere vociferantibus multa corpora non reperiuntur. Verum quid ego parua hæc, ſi cum magnis aliis cõferas commemoro? Quid his immoror, & non potius ad ea quæ maioris ſunt indignitatis, ſtatim tranſeo? quæ vos, ſat ſcio admirabimini, & diutius nobiſcum conſternabimini, ad Domini erga genus humanum amorem & benignitatem, quod non res ſimul vniuerſas prorſus comminuerit, obſtupeſcentes. Quæ namque, iuxta id quod ſcriptum eſt, neque facta ſunt, neque audita in diebus patrum noſtrorum, ea in ipſo ſanctiore ſacrorum altari peregerunt impii. Nam veluti in proſce- B nio ludorum diſſolutorum, vt puer ſexum maſculi abnegans, & mulieris expetens, ſtibio (ſicuti ſcriptum eſt) oculis perunctis, & fuco faciei rubricata, quemadmodum quæ apud eos ſunt ſimulacra, habitu muliebri, in ipſo ſanctiore altari, vbi deſcenſum Spiritus ſancti inuocamus, conuerſione ſcite in orbem facta, huc atque illuc manibus geſticulans ſaltaret, fecerunt prolixe admodum ridentes, & nefarias voces addentes. Alii autem & hoc ipſum factum non ſatis ad obſcœnam temeritatem eſſe putantes, & quæ iam patrata fuerant decora potius quam nefanda exiſtimantes, ex ipſis quendam obſcœna fœditate notiſſimum, veſte detracta, & pudenda etiam corporis parte, prout naturæ fert habitus, nudata, eccleſiæ throno impoſuerunt, & fœdum contra Chriſtum concionatorem appellarunt. Nam pro diuinis verbis turpitudinem protulit, pro oratione graui & ſancta impudicam laſciuiam, pro pietate impietatem, ac C temperantia fornicationem, adulterium, maſculorum concubitum, furtum, cibum ac potum vna cum aliis eiuſmodi ad vitam vtilia & commoda eſſe docens. Quum hæc ita ſe haberent † & ego ex eccleſia ſecederem (quomodo enim id non facerem, quum ibi militaris furor obtineret, quum *a* plebs ad diſſolutam licentiam venalis, quum largitiones pecuniarum, quum ethnicorum ſeu gentilium manus maximis nixæ pollicitationibus regnarent?) ſucceſſor meus in eam eſt miſſus, qui *b* epiſcopatum velut prophanam dignitatem auro redemit, * Lucius quidam, Lupi improbitatis & actionum ſtudioſus, non recte ſentientium epiſcoporum conſilio, non legitimorum verorumque clericorum calculis, non populi flagitatione, ſicuti eccleſiaſticæ produnt ſanctiones, lectus. *c* Aderant autem ei (ſimplici nanque & facili introitu vrbem ingredi non potuit) non epiſcopi aliqui, non presbyteri, non diaconi, non popu- D li cateruæ: non eum monachi hymnos & laudes ex ſcripturis concinentes produxere: *d* ſed Euzoius affuit, qui dudum cum diaconus noſtræ huius Alexandriæ eſſet, vna cum Ario in ſancta & magna ſynodo Nicææ, ordine motus, præſidentia ſua nunc Antiochenam vaſtat eccleſiam. *e* Et ex Comitatenſibus largitionum † Comes qui ſecum immenſam militum multitudinem adduxit omni g[...]ne[...] impie[...]tis ſemper clarus,

Puer muliebri habitu in ſanctiore templi ara ſaltans atque geſticulans.

Homo ſpurciſſimus nudus in concionem productus, fœdiſſimam in eccleſia orationẽ habens.

a [illegible]

b [illegible]

c Illegitimo epiſcopatus occupatio.

d [illegible] *cum Ario* [illegible] *natus.*

e Comitatus, aula, comites, ſiue aulici Imperatoris: qui etiam proprerea Comitatenſes dicuntur.

f Magnus incendiarius † *Petrus epiſco-*

nomine *f* Magnus [...] Iuliani temporibus eccleſiam Beryti, quæ Phœniciæ inſignis vrbs eſt, incendit, quam ſub Iouiniano beatæ memoriæ principe impendio ipſe ſuo reſtruere eſt coactus. capite etiam prope plexus, niſi multis deprecantibus Imperator humaniſſimus ei peperciſſet. Conuenit ergo ex iſtis, ardorem veſtrum, quem ad vindictam factorum excitari velim, exiſtimare, qualia & quanta in Chriſti eccleſiam, eo ipſo quem diximus tyranno nobis imminente, commiſſa ſunt flagitia. Simulatque enim qui à pietate veſtra & recte vbique ſentientibus Chriſtianis atque Epiſcopis ſæpe eſt damnatus, Lucius in vrbem iuſtis de cauſis ſibi infeſtam peruenit. Non enim ſolum, vt inſamis ille in pſalmis inſipiens, dicit, non eſt Deus verus Chriſtus: ſed etiam ſtudiis ſuis & ipſe corruptus eſt, & alios corrupit: blaſphemiis quæ in Seruatorem ab eis effunduntur, qui creaturam ſupra creatorem colunt, gaudens. Quidni autem hoc faceret, quum cõſimilem cum [...] eis obtinens ſenſum, cultum audeat exhibere † recens promulgato Deo, homo peſtilentiſſimus? Nam in ipſius conſpectu ciuſcemodi decantatæ ſunt laudes: Auſpicato adueniſti epiſcope, † qui filium non dicas. Serapis te, cui charus es, adduxit: patrio ſic eorum idolo nominato. Confeſtim momento nullo prætermiſſo, is quem diximus Magnus, ex omni[...]ſſimus illi impietatis ſocius, & ſatelles acerbiſſimus, ſatrapesque crudeliſſimus, collectis quæ ſub eius cura ſunt cohortibus, presbyteros & diaconos decem & nouem comprehendit, quorum nonnulli octogeſimum exceſſere annum. Atque eos non aliter atque in abominando quopiam & legibus Romanis aduerſo ſcelere captos, publicò inſtituto iudicio, cogere (Chriſtianorum virtutis leges ignorans) vt patriam ab Apoſtolis per patrum traditionès acceptam fidem proderent, conatus eſt. Eaque re delectatum iri humaniſſimum Valentem Auguſtum confirmauit: Sequimini, ô miſeri, magna voce dicens, Arianorum ſententiam ſequimini, & id perſuaderi vobis patimini. Ignoſcet enim vobis Deus, etiamſi veram colitis religionem, qui non arbitrio id veſtro, ſed neceſſitate adducti faciatis. † Neceſſitate nanque ſua reliqua eſt defenſio: voluntate autem ſua conſulto quidquam facientem, crimen & accuſatio conſequitur. Quapropter rationes eiuſmodi ob oculos vobis ponentes, nulla mora interpoſita, propenſis animis ad partes haſce concedite, & Ariani dogmati ſubſcribite, quod nunc nominatim Lucius prædicat. Illud perſuaſum habentes, ſi dicto Principis audientes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin contra nitemini, carcerem fidiculas, tormenta, flagra, & coertionem experiemini: & quum pecuniis ſimul & poſſeſſionibus mulctati, tum patria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidem generoſus (ſi Deo placet) vir, minas charitate temperans, cohortatione ſimul & neceſſitate, à pia ſentẽtia omnes abducere volebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis proditionem acerbiorem eſſe putantes, & recte quidem, (ſic enim res habet) huiuſcemodi ei verbis neceſſario, virtute & animo præſenti, * inſidias ſimul & minas eius refellentes, obuiam iere: Deſine tandem, deſine talibus nos terrere verbis, intermitte vana afferre epichiremata & [...]greſſio

puer ex templo diſceſſit * *Lucius in id adductus.* *Introitus.* *Lucius in eccleſiam.*

† *Magnus largitionũ Comes.*

† [illegible]

† [illegible]

Magnus: decem & nouem presbyteros & diaconos Catholicos captos, iudicio inſtituto, ad Arianiſmũ cogere conatur. Magni ſuaſiones, quibus ſe ſanctos eos viros flexurum putat.

† [illegible]

Eiuſdem minæ.

Sanctorum virorum reſponſum.

* [illegible]

nes. Nos quidem atq; † nuperum neq; nouitium colentes Deum, quamuis fluctibus truſtra tumeſcēs deſpumes, & tanquam violentus ventus incumbas, tamen ad mortem vſq; in veræ pietatis dogmatibus perdurabimus: non inualidum, non inſipientem, non à veritate ſeiunctum credentes atq; colentes Deum, neq; qui aliquādo quidem fuerit* patrem, aliquando autem non fuerit, iuxta impium hunc Arianum,* temporalem aut temporarium opinantes filium. Nam ii, vt furentes Ariani volunt, creatura eſt filius, non exiſtens patri ὁμοούσιος conſubſtantialis, eo etiam vt non fuerit, redigetur pater, non ſubſiſtente ſcilicet filio, non exiſtens aliquando, ſecundum ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtente videlicet qui ex eo eſt vero (filio) & quidem non iuxta defluxū germinis (perpeſſione enim Deus obnoxius non eſt) quomodo non amens & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquando opinatur, quum non fuerit filius: per quem omnia vt eſſent, ſecundum gratiam, conſtitere? Noſtri igitur ex orbe vniuerſo patres, à quibus excidentes iſti merito ἀνάρχοι, hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arii opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, non ἑτεροούσιον, hoc eſt, alienus ſubſtantiæ quod nunc nos dicere cogere vultis, filium à patre dixerunt, verum ex eius ſubſtantia. Quod ſic per piam ſententiam rite intelligentes, ex multis diuinorum verborum argumentis ὁμοούσιον conſubſtantiale ſunt profeſſi. Talia atq; his ſimilia cum dixiſſent, in carcere eos dieb. multis habuit futurum ratus, vt à pia dimoueret ſententia. Illi autem, quemadmodum generoſiſſimi quique athletæ, in ſtadio metum omnem extinguentes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortibus patrum factis iungentes, fidiculas etiam ipſas & tormenta pro gymnaſio & exercitio virtutis habentes, fortiſſimam de vera pietate obtinuere mentem. Atq; eis qui theatrum & ſpectaculum, vt B. Apoſtolus ſcribit, & Angelis & hominibus facti eſſent, ſic decertantibus accurrit ciuitas vniuerſa, Chriſti athletas ſpectatura, qui conſtātia torquentis quæſitoris vincebant flagra, & per patientiam tropæa contra impietatem ſtatuebāt triumphumq; de Arianis exhibebant. Cum quidem acerbus iſte inimicus, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos ſe eis qui in Chriſtum impii ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormentorum vi & impetu per graues admonitiones iam defeſſus, populo omni multifariam ploratu vario querelante, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutam confuſionem manu illa ſua, ad iudicium illos ſeu potius ad priſtinam præiudicatamque condemnationem, in portum maris vocat, cum quidem more ſuo ſimulacrorum cultores & Iudæi contra eos magno redemptos emitterent clamores. Et quia illi in apertam furentium Arianorum impietatem pedibus ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plangente, ſententia fertur: Alexandria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, vbi ex habitatorib. omnibus aliquis Chriſti nomen (ſimulacrorum enim cultui dediti ſunt omnes) ne audire quidem ſuſtinet. Et e veſtigio eis ſcapham conſcendere iuſſis, in portu ipſe ſtans (in propinquo enim, in ... ſimulacro publico, condemnationis aduerſus eos ſententiam tulit) & ſtrictum oſtendens gladium, quo deo ſe ... teſtatur ... mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero conuulneraſſent, ſic demum ſoluta naui abire iubet. Cum nihil rerum neceſſariarum in nauim comportaſſent, neq; aliquod prorſus exilii ſolamen haberent. Ipſo etiam mari ad tam admirandam & incredibilem indignitatem ſpumis ſuis excandeſcente, & (vt puto) factum hoc grauiter ferente, atq; adeo, vt ita dicam, per virorum eorum ſuſceptionē ſe tam iniquo celeumate polluere nolente. Quare ignorantibus quoq; barbaram prorſus iudicis manifeſto indicauit ſententiam. Vere igitur dici poteſt, cœlum ad hoc factum cōſternatum eſſe. ingemuit namq; vrbs tota, atq; etiam nunc plangit. Et ii quidem alternis manibus pectora pulſantes, ingentem ſonitum edidere. Alii autem manus ſimul atque oculos in cœlum tendentes, de tanta vi ſunt proteſtati, tantummodo non dicentes: *Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam quæ fiunt, iniqua & contra leges ſunt, & omnis hæc vniuerſitas fletu repleta eſt, & cantilenæ miſerabiles & planctus totam vrbem ſunt peruagati.* Ac derepente plorantibus omnibus, lachrymarum fluuius fere exundatione ſua mare obtuens, eſt obortus. Itaq; quum is quem diximus in portu aſtans, remiges tollere, & pandere vela iuſſiſſet, tum commixtus virginum & fœminarum, ſenum & iuuenum ploratus & planctus, lachrymis actibus implicitus, clamorq; vniuerſorum, ſtrepitu ſuo maris ſpumantis iofractos fluctuum aceruos ſuppreſſit. Hoc modo quum illi, quos diximus, Heliopolim, vbi ſimulacra ſuperſtitioſe colunt omnes, (vbi diaboli voluptuaria vigēt ſtudia, vbi fetarum ſunt horrenda domicilia: montes enim ex omni parte ad cœlum vſq; prominentes eam circumdant) naui ſoluta nauigarent, in media deinde vrbe omnes in vniuerſum & pro ſe quiſque miſerabiliter vociferando, & verba luctuoſa ingeminantes edendo, lachrymare quoq, edicto præfecti vrbis Palladii ſunt prohibiti, qui & ipſe ſummopere idolis addictus erat. Permulti namque qui plorabant, comprehenſi, & primum in vincula coniecti. Deinde diuerberati, cæſi & cruciati, ad Phennēſia & Procōneſia metalla ſunt damnati, homines propter diuinum ardorem egregii Eccleſiæ propugnatores: quorum plures monachi erant, ſolos locos per virtutis & pietatis exercitium incolentes. Cum quibus (erant autem viginti & tres) paulo poſt diaconus quidam, qui à dilecto fratre noſtro Damaſo Romanæ vrbis Epiſcopo, ad nos conſolatorias ſimul & communicatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manibus non aliter quam inſignis quiſquam ex maleficis latro, publice à carnificibus eſt ductus. Atque vbi crudelius etiam quam homicidæ ſolent, eſt excruciatus, ſaxiſque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, ſcapha in mare deſcendit, atque tandem vt alii ſignum diuinæ crucis in fronte impreſſum habēs, curæ atque creaturæ omnis expers, Phennēſium in metalla, quę æris ſunt, miſſus eſt. Inſuper cum quæſitor teneta puerorū excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permanſere, cadauera iuſta ſepultura fraudantes: cum quidem eorum parentes & fratres & cognati, vrbs denique (vt ſic dicam) tota, vnum hoc ſuos ſepeliendi extremum ſolatium ſibi concedi peterent. Sed ô immenſam prætoris & iudicis, ac potius condemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarunt, ne ... quidem, ... onibus eorum ſepultura caren-

Ariani ... Sa. ... tormentum.

Tormenta omnia ... per patientiam.

Heliopolim Phœnicia ... ſententia ... Magno.

Luctus & planctus Alexandrinus maximus ob tam iniquum iudicium.

Heliopolis Phœnicia.

Sepultura cadaueribus ... denegata.

Comparati & condolere charißimis captiuis, vetitum. Saeuitia iſta crudelitatē omnem veterum ſuperauit.

ra carentibus, conferuntur. Qui bonū peregere certamen, feris & volucribus eſca proiiciuntur. Qui patribus propter conſcientiam pro miſericordiæ affectu condolendum ſibi eſſe ſtatuere, perinde atq; iniuſtum quid & impium admiſiſſent, capite plectuntur. Quænam Romanorum lex, quæ barbarorum ſententia, in eos qui per pietatem patribus condolerent, animaduertit? Vbi veterum quiſquam vnquam tam illegitimū & impium facinus fecit? Iuſſit quondam Pharao Hebræorum occidi maſculos. At inuidia & metus hoc illi ſubiecit edictum. Verum quanto illo vetera, quam præſentia hæc humaniora? Quanto ad opinionem iniuriæ deſiderabiliora? Quanto ad collationem iniquitatis meliora? Quamuis vitioſitates à ſeipſis inter ſe non diſgregentur. Ea quæ dicta ſunt, infida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba ſunt. Atq; hiſce rebus qui Arianam inſaniam conſectantur, gloriantur. Et quum ciuitas omnis in luctu eſſet (non n. erat vlla domus, in qua non eſſet mortuus, ſicuti *in Exodo* ſcriptum eſt) non quieuerunt tamen, qui inſatiabilem ſibi exercitio ad iniquitatem habitum compararunt. Voluntate n. & arbitrio ſuo ad res deteriores aſſuefacto, improbitatiſque veneno ad prouinciales Epiſcopos vſque extento, largitionum Comite quem diximus Magno ſatellite etiam ad iniuſtitiam vſi, aliquos quidem curiæ iudiciū tradiderunt, aliquibus autem quib. voluere modis inſidias tetenderunt, omni ex parte omnes, nihil intentatum relinquendo, ad impietatem quaſi venari & pertrahere volentes. Sed enim omnia circumeundo iuxta hæreſis ſuæ patrem diabolum, quærentes quem deuorent, quod de ſumma rerum deſperarēt, vndecim ex Ægypto Epiſcopos viros qui à pueris ad ſenectutem vſq; virtutis & pietatis exercendæ gratia ſolitudinem incoluere, doctrina & factis voluptates ſubiugauere, verioris pietatis fidē deprędicare non erubuere, pietatis dogma vna cum lacte imbibere, victoriam ſæpe à dæmonibus retulere, viriute aduerſarium fregere, & Arianam ſectam oratione ſapientiſſima veluti in columnam inciſam traduxere, inſtrumentum feritatis eum, quem ſæpe diximus habentes, exulatū in orbe noſtro apud Domini percuſſores Iudæos in ciuitatem Diocæſaream miſere. Veruntamen, ſicuti Orcus ſeu infernus, fratrum morte nondum expleti, vbiq; terrarum dementes & ſtupidi mortales ſæuitiæ ſuæ monumētum aliquod relinquere ſunt auſi, nobilitatem ex malefactis aucupantes. Ecce n. rurſum Eccleſiæ Catholicæ clericos Antiochiæ degentes, vna cum probatis monachis, qui † eorum inſolentes actiones teſtimonio ſuo confirmarent, vbi Imperiales aures querelis cōtra hos inſtitutis obtuderunt, Neocęſaream Ponti proſcribi curarunt. Qui breui etiam propter locorū feritatem ſeu duritiē, vitā ſunt defuncti. Huiuſmodi tempus illud excepit tragœdias, ſilentio quidē illas & obliuione dignas, ſed quæ in ſcripto hoc inſertæ, eos redarguerent, qui linguas contra vnigenitum mouerunt, & qui blaſphemiæ correpti rabie, non ſolum iaculis petere rerum vniuerſarum Dominum contendunt, ſed & aduerſus pios eius miniſtros infeſtum & irreconciliabile ſuſceperunt bellum. Hæc quidem diuinus Petrus de eius temporis rebus refert.

Arianorū tyrannus in Ægyptios Epiſc.

Ex eis vndecim Diocæſaream relegauerūt ad Iudæos Egregios Epiſcoporum eorum laus.

Ariani clericos & monachos Catholicos Antiochen. Neocæſaream Ponti proſcribendos curarunt.

† μαρτύρων ἀναγκαίως ἀνθρώπων γεγονότων.

Et ipſe Lucius ad hunc modum Ægyptum turbauit.

Cap. XXIX.

Vt propter excellentem virtutem eius temporis Epiſcoporum, hæreſium non inualuerit tempeſtas & mentio Britanionis Scytharum Epiſcopi.

QVod autem tum Didymus philoſophus in eis regionibus floreret, & alii præclari viri, & maxime qui ibi erant monachi, qui & plures & boni cum Angelorum viuendi inſtituto certabant, Lucius efficere nihil potuit. Quamuis n. Eccleſia Ægypti perſequutionem ferret, longe tamen vna cum laude & gloria. Arianos hominum numero ſuperabat. Quod itidem apud Oſroenos accidit, atque item apud Cappadoces. Diuinum namq; illud amicorum par, Baſilius videlicet & Gregorius, inimicorum inſultus repellebant. Sola autem iō maxima eccleſiaſtici † ordinis diſſolutione erat Syria ſimul & Antiochia. Plurimi enim ibi Ariani erant, & eccleſias obtinebant: Catholici vero pauciores, quos quidem alii Euſtathianos, alii autem Paulinianos vocabant. eorum quippe ſeorſim Paulinus & Meletius conuentus coegerant, ſicuti antea diximus. Et quum parum abeſſet, quin Antiochenorum ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arii rabiem deflecteret, illorū opera ſimul & Imperatoris impetum & factionis eius vim ſuperauit. Nam quodammodo accidit, vt quod Eccleſiarum adminiſtratio penes viros fortes eſſet, multitudo ab opinione concepta non diſcederet. Proinde & Scythæ, quia virum magnanimum Epiſcopum nacti fuerant, religionis cultum minime mutaſſe tum feruntur. Gens ea namque quam plurimos habet vicos, regiones, & caſtella. Atq; in iis veluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maxime, & magnitudine aliis longe pręſtantior. Sita ea eſt in maritima regione Ponti, qui Euxinos dicitur, ad ſiniſtram ſinum eum naui petenti partem. * Ad eum autem vſq; diem vetus ibi conſuetudo durabat, *a* vt vni gens omnis Epiſcopo pareret. *b* Eo tempore vero Britanio eis quidam præfuit. Euenit porro vt Valens tum eo veniret, atq; templum ingreſſus, Epiſcopo, vt ſe Arii hæreſi communione adiungeret, pro eo atq; ſolitus erat, ſuaderet. Generoſus autem vir ille, cum libertate multa de dogmate Nicæniorum patrum cum eo congreſſus decertauit. Atq; vbi ſuaſione Imperatorem in ſententiam ſuam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in Eccleſiam aliam tranſiit, populo paſtorem ſuum ſequente. Concurrit eo fere ciuitas vniuerſa. Cum Imperatorem ipſum viſura, tum noui quicquam factum iri exiſtimans. Ille ſolus cum ſatellitibus ſuis in templo relictus, factum id non modeſte tulit: ſed veluti contumelia affectus, comprehendi Britanionē, & in *c* exilium deportari iuſſit. Eundem tamen breui reduxit. Nam Scythas metuebat, ne propter Epiſcopi damnationem ad nouas res aſpirarent: iracundiam eorum & fortitudinem perſpectam habens. Locorum etiam ſitu: quippe qui quaſi medius quidam murus, aduerſus eius oræ barbaros obiecti eſſent, Rom. orbi per quā neceſſarios eſſe ſciebat. Atque ſic quidem Britanio Imperatore ſuperior euadens, ad ſedem ſuam rediit, vir honeſtus maxime, & vitæ inſtituto præclarus, vt ipſi teſtabantur Scythæ: vt autem ſemel dicam, clerus omnis & Eccleſia in

Pleriſque in regionibus Ariani perſequentes, & ii, qui perſequutionē patiebantur, inferiores fuere. Soz. l. 6. c. 21.

† ἀκαταστασίας.

In Syria & Antiochia primas tenere.

Quales paſtores, tales & oues. Scythæ propter Conſtantiā epiſcopi ſui, religionem ſuam non mutarunt. Tomos Scytharum metropolis. a Scythæ vnū habent Epiſcopum. b Britanio Scytharum Epiſcopus contra Valentem Nicænam fidem defendit.

c Britanio in exilium à Valente actus, ſed ſtatim reuocatus. Scythæ Rō. imperio commodi.

Valens toti Orienti propter Arianiſmum grauis.

Orienti omnis, Imperatoris iram propter religionem eſt experta. Valens quidem tam grauia in Thracia & Conſtantinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cæſarea, ad hæc Antiochiæ & in Ægypti eccleſiis patrauit.

CAP. XXX.

De Valentiniani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia, & de Romana Synodo, quæ Trinitatem conſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaſo & Vrſicio Romanis epiſcopis, qui Liberio ſucceſſerũt.

Occidens à religionis motibus liber. Valentinianus imperator Catholicus Nicænam ſidem induciam ecclesiaſticam.

EGo vero ab Oriente ad imperii Occidentalis res tranſibo: quod quidé immune à talibus ærumnis perdurauit, propterea quod eam Romani imperii partem Valẽtinianus adminiſtrabat, flagranti in Nicæna decreta amore nulli cõcedens, & ſingularem maxime erga Deum pietatem obtinens. Ita vt nihil prorſus ſiue melius ſeu deterius ſibi de rebus eccleſiaſticis præcipiendum, neque noui quidquam præter ea quæ ſemel conſtituta eſſent, introducẽdum duxerit. Excedere namq; talia explorationem ſiue cognitionem ſuam putauit: quamuis princeps alioqui optimus eſſet, & rebus ipſis imperii ſe idoneum eſſe declararit. Etenim tum quoque, ſicuti & antea, quæſtio multa per Aſiã & Phrygiam orta eſt, An Spiritum ſanctum ὁμοούσιον cõſubſtantialem patri & filio profiteri oporteat. Et plurima de tali quæſtione vſque adeo erat verborum contentio, vt non minoris momenti ea haberetur, quam quæ antea de Deo verbo fuerat. Nam quidam inæqualem, quidam autem conſubſtantialem eſſe contendebant, ſicuti & filium. Atque in eo ſolo parti vtriq; conueniebat, quod Spiritum ſanctum * adminiſtrũ dicerent: at ordine tertium, honoreque & † ſubſtantia alium eſſe confirmarent. Erant autem qui quod de filio opinarentur, idem quoque de Spiritu ſtatuerent: & veluti filium eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ cum patre colebant, ſic etiam de Spiritu ſancto, patri & filio ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicantes, profiterentur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apollinaris Laodicenſis, in Ægypto magnus Athanaſius adhuc ſuperſtes, apud Cappadoces vero & eccleſias Ponti Gregorius & Baſilius decertarunt. Hac ipſa quæſtione, ſicuti dixi, mota, quum de ea ingens contendendi ſtudium increbuiſſet, Valentinianus pro inſigni ſua in Deum pietate, quod diceret, non habebat. Quibus autem talia credita eſſent, eis vt quid facto opus eſſet, proferrent & ſtatuerent, conceſſit. Quo cognito, qui tum eccleſiam Romanam adhuc gubernabat Liberius, finitimis epiſcopis Principis iuſſu conuocatis, Orientalibus ſcripſit eccleſiis, vt trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem gloriæ deprædicarent. Quod factum, * vtpote re ſemel à Romana eccleſia rite & ordine diiudicata, vt quietus quiſque eſſet, effecit. Et quæſtio de Spiritu ſancto debitum finem conſequuta, diuturnæ verborum concertationi modum impoſuit. Eadem Synodus etiam fidem Nicænam autoritate ſua roborauit. Subiungam autem vtraſque & Imperatoris & Synodi literas, quas in Orientem ad eos qui de recta opinione ambigebant dederunt.

Quæſtio de ſpiritu ſancto an patri & filio ſit conſubſtantialis.

* Διάκονον [illegible] & Nicephor. & Sozo. habet [illegible] *eſt poteſtate*

† [illegible]

Valentinianus quæſtionem eam eccleſiaſticis viris decidendam commiſit.

In Illyrico conuentus factus à Liberio actus. Quæſtionis deciſio.

* [illegible Greek]

Valentiniani conſtitutio de cõſubſtantiali ſancta Trinitate.

Imperatoris ſic habebant:

Imperatores Maximi, ſemper Auguſti, victores Valentinianus * & Gratianus: Epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino ſalutem. Quum tanta in Illyrico acta ſit ſynodus, & quæſtio ingens de ſalutari Verbo tractata, ter beatiſſimi Epiſcopi decreuerunt Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem patris & filii & Spiritus ſancti. Quam qui colunt, nequaquam miniſterium & functionem ſibi creditam, ita vt par eſt, defugientes, religionem regis magni colunt: eamque deprædicari noſtra præcepit ſublimitas. Atque ita quidem, ne aliqui dicant, * religionem Imperatoris, qui hanc terram gubernat, conſectatos ſe eſſe: non ſatis eum, qui de ſalute mandatum nobis dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei noſtri, quod quidem hanc rem decidens diiudicat, dicit, *Danda ſunt, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.* Quid vos vero dicitis epiſcopi, & ſalutiferi verbi præfecti? An ſic quoque veſtra comparata ſunt decreta? a Itaque mutua charitate vos inuicem complectentes, maieſtate & autoritate Imperatoris abuti deſinite: & perſequi eos qui accurate & diligenter Deo ſacris operantur & ſeruiunt; ſuperſedete. b Eorum ſane precibus & bella in terris ſopiuntur, & apoſtatarum rebelliumque angelorum incurſus repelluntur. Iidem orationibus ſuis perniciosos omnes dæmones propellere ſtudent, c Et quum in rempublicam ſecundum leges quod debent conferunt, tum Principis poteſtati non reſiſtunt: ſed ſincere & cœleſtis Regis mandata ſeruant, & legibus noſtris parent. Vos autem inobedientes apparuiſtis. d Nos quidem vſi ſumus tolerantia ab ipſo [illegible] vſque ad [illegible] vos autem vobis ipſis retribuiſtis. Itaque vt mundi & immunes à peccato veſtro ſimus, quẽadmodum Pilatus in diſquiſitione & iudicio verſantis inter nos Chriſti quum necare eum nollet, ſed in afflictione ſolaretur, ad Orientis partes orbis conuerſus, aqua flagitata manus ſuas abluit, dicens, *Mundus ſum & impollutus a ſanguine iuſti huius*: ſic & e Celſitudo noſtra ſemper præcepit, non perſequendos, neque tanquam fluctibus obruendos, neque æmulatione & inuidia opprimendos, qui in Chriſti agro opus faciunt, neque adeo reiiciendos diſpenſatores Regis magni eſſe, vt ne hodie quidem ſub ditione noſtra creſcere videamini: at breui poſt, cum flagitatore ſiue exhortatore necis, ea quæ teſtamenti illius ſunt veluti in Zachariæ ſanguine patiamini. Cum quo, qui ei conſentire à cœleſti Imperatore noſtro Ieſu Chriſto, ante aduentum etiamnum eius, diſrupti ſunt, ad iudicium mortis vna cum conſequente eos lethali dæ-

* *Cf. Valent. Theodor. li. 4. cap. 8.*

a *Inhibetur ea helues [illegible] quatio.*

b *Efficacia precum clerici Orthodoxi.*

c *Praeclara clerii catholici laus.*

d *Epiphanius Scolaſticus qui Tripartitã hiſtoriã vertit, aliã lectionem ſequutus, vertit. Nos ſubiecimur [illegible] qui primus & nouiſſimus,* [illegible] *cap. 9*

e *Chriſtiani principes ſemper piorum oppreſſionem diſſuadent & inhibent.*

* *Valentinianus, iuxta Theodoritum ſcripto huic Valentis quoque nomen inſeruit, vel quod adhuc is in Catholica ſententia eſſet, vel vt eum tacita cohortatione in viam reduceret. Quorum alterum mihi veriſimilius eſſe videtur Valentem ſiquidem, vt Valentinianum fratrem orthodoxum primum fuiſſe, ſed poſtea à coniuge, perinde vt ab Eua Adamum, ſeductum eum eſſe, cuius ſuaſu ille aduerſus Gothos in Thraciam excurrentes non longe ab imperio ſuſcepto bellum geſturus, ſacro baptiſmi lauacrum, priore religionis ſententia mutata, ab Eudoxio Conſtantinopolitano Epiſcopo Ariano ſuſceperit. Theodor. ſcribit, lib 4 cap 12.*

* [illegible Greek] *Nicephor. Tales quippe ſupra verba Themiſtii dicti ſunt purpuram magis quam Deum colere, lib. 10. cap. 42. Theod.* [illegible Greek]

Δαιμ[illegible]

λαοῖς τὰ ἐπιτήδεια τῇ γῇ αὐτῶν hoc eſt, ſe hoc religione imperatoris qui religionem hanc gubernat, conſectanda tribuiſſe. lib. 4. cap. 8.

A

mone tradita. Mandatum hoc edidimus, Amegetio, & Ceſetonio, & Damaſo, & Dialampone, & Breteſio audientibus. Quin & acta ad vos miſimus, vt præclare eius Synodi decreta noritis: quorum capita hiſce literis adiuncta, hæc complectuntur. Profitemur iuxta ſententiam magnæ & orthodoxæ recteque ſentientis Synodi *ὁμοούσιον* conſubſtantialem eſſe patri filium. *f* Et *τὸ ὁμοούσιον* conſubſtantiale non ita accipimus, ſicuti & olim quidam non vere ei ſubſcribentes expoſuerunt, & nũc alii, patres illos vocantes, ac vim ſententiamque verbi abolentes, literamque ſequentes, intelligunt, per cõſubſtantiale æquale ſignificari quatenus nulli reliquarum per eum factarum creaturarum filius æquiparandus, ſoli patri ſimilis, atq; æqualis ſit. Qui enim hoc ita exponunt, præcipuam creaturam eſſe impie filium Dei docent. Sed nos ſicuti & nunc Romanæ & Gallicæ ſynodi, ſentimus vnam & eandem eſſe ſubſtantiam patris & filii & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis: hoc eſt, in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Profitemur vero, iuxta formulam Nicęnam, filium Dei cõſubſtãtialem, incarnatum eſſe ex ſancta virgine Maria, & in hominibus habitaſſe, & impleuiſſe *omnem pro nobis functionem, in natiuitate, & paſſione, & reſurrectione, & in cœlos aſcenſione. Eumque rediturum, *g* vt nobis retribuat ſimilitudinem diuinam à ſeipſo, iuxta vitam cuiuſque in die iudicii, carnem ſpectabilem & diuinam virtutem ſuam exhibentẽ, *h* Deum *σαρκοφόρον* id eſt, carnem ſeu hominem ferentem, & non hominem *θεοφόρον*, hoc eſt, Deum ferentem. ac qui diuerſa ſentiunt, *i* anathemate iugulamus: nec minus & eos, qui non directe & ex animo anathemate eum ſubiécere, qui dixit, Nõ prius filium, quam genitus ſit, extitiſſe. quique ſcripſit, priuſquam actu genitus ſit, poteſtate eum in patre fuiſſe. Hoc nanque & in creaturis omnibus eſt, quæ non ſemper cum Deo ſunt. At filius perpetuo ſempiterna generatione genitus cum patre eſt. Tales quidem Imperatoris fuere literæ. Synodi autem ipſius in hæc verba ſunt ſcriptæ. Epiſcopi Illyrici, Eccleſiis Dei & epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino ſalutem. Conuentu à nobis acto, & diſquiſitione multa facta, de ſalutari verbo, decreuimus conſubſtantialem eſſe Trinitatem patris & filii & ſpiritus ſancti. Et æquum eſſe duximus, literas ad vos exarare. Non nos quidem, vt arte quapiam cultum Trinitatis perſcriberemus: ſed ſummiſſa humilitate dignos nos ea re exiſtimantes, epiſtolam hanc noſtram per dilectum fratrem & adminiſtrum noſtrum Elpidium presbyterum daremus. Non enim in manuum noſtrarum literis, verum in ipſius ſeruatoris Chriſti Ieſu libris ſcriptum eſt: *Ego quidem ſum Pauli, ego vero Apollo, ego autem Cephæ. Num Paulus crucifixus eſt pro nobis? aut in nomen Pauli baptizati ſumus?* Et humilitati quidem noſtræ ſatis eſſe conuenireque videbatur, nihil prorſus ad vos dare literarum, propter horrorem tantum, quem iſtic omni ſub vobis prædicatis prouinciæ, ſegregantes ſpiritum ſanctum à patre & filio. Sed neceſſitas impoſita nobis eſt, vt ad vos mitteremus dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, ab Imperatore Romano literas habentem, exploraturum an ita ſe habeat prædicatio veſtra. Qui enim Trinitatem conſubſtantialem non prædicãt, anathema ſint. Et ſi quis cum eis communionem habere compertus fuerit, anathema ſit. Trinitatem autem conſubſtantialem prædicantibus, regnum cœlorũ præparatũ eſt. Cohortamur igitur vos fratres, *ne aliter doceatis, neve ſecus ſentiatis: ſed Trinitatem conſtanter ſemper conſubſtantialẽ prædicantes, † cernere poteritis regnum Dei. Hac de re quũ ad vos haſce literas ſcriberemus, commonefacere etiam vos voluimus, de creandis, vel etiam creatis Epiſcopis eorumque adminiſtris, vt ſcilicet legantur ex ſanæ mentis & doctrinæ, qui magiſtratum* epiſcopalem geſſerint præfectis, ſiquidem extent: ſin minus, ex ipſis presbyteris. Conſimiliter presbyteri & diaconi ex ipſo ſacro clericorum ordine, vt omni ex parte irreprehenſibiles ſint, qui non ex curia vel ex militari magiſtratu ſint lecti. Propterea vero plura ad vos ſcribere noluimus quod ex omnibus vnũ ad vos miſerimus, dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, diligenter perſpecturum prædicationem veſtram, an ea ſic ſe habeat, vti ex domino & collega noſtro Euſtathio audiuimus. Quod reliquũ eſt, etiam ſi aliquando errori implicati fueritis, tamen veterẽ hominem exuentes, induite nouum. Nam & ipſe frater & adminiſter noſter Elpidius, verã fidei profeſſionem vos docebit, quod ſancta Trinitas conſubſtantialis eſt Deo & patri cum filio & ſpiritu ſancto: ſanctificata glorificata, & manifeſtata eſt: Pater in filio, & filius in patre, cum ſancto ſpiritu, in ſecula. Hoc nanque manifeſtato, manifeſte ſanctam Trinitatem conſubſtantialem profiteri poterimus, iuxta fidem Nicææ dudum promulgatam: quam & patres confirmarunt. Itaque fides hæc ſic prædicata fuerit, quum exitioſi dæmonis plagas effugere: tum eo extincto, pacificis literis pacate viuẽtes mutuo nos venerari poterimus. Scripſimus ſane vobis, *a* vt exauctoratos eſſe ſciretis inſanientes Arianos, qui nõ profitentur ex ſubſtantia patris eſſe filium, neq; Spiritum ſanctum, quorum nomina ſubiecimus: Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amannus, Cleopater. Atq; hęc quidẽ ita, in gloriam patris & filii & Spiritus ſancti, in ſeculo ſeculorũ, amen. Valere vos optamus patri & filio ſeruatori noſtro CHRISTO cũ ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis. Et laudatiſſimus quidem Imperator, tantam Apoſtolicorũ dogmatum geſſit curam. Cæterum Liberio ad quietem illam meliorem tranſlato, in thronum eius Damaſus ſubſtitutus eſt, neque vita neque

f Expoſitio verbi ὁμοούσιον conſubſtantialis.

** πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν*

g Sic habet Niceph. & Tripartita Theod. aut Vt nobis retribuat iuxta cuiuſq; vitam, &c.

h Filius Dei Deus eſt σαρκοφόρος carnifer: & non homo θεοφόρος, Deifer

i Condemnatio Arij

Litera Synodi Illyricæ ad epiſcopos Aſianos de ſancta Trinitatis conſubſtantia. Elpidius presbyter interuntius Occidentalium epiſcoporum ad Orientales.

Damnantur Conſubſtantialis ſanctæ Trinitatis oppugnatores.

† μὴ ἐκπεριπατεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

De creatione epiſcoporum.

** κληρονομίαις.*

Ariani damnati.

Damaſus Romanæ eccleſiæ Liberii ſucceſſor.

B C D

a ἐν τοῖς ἐν τέλει χρηματίσασιν ἐπισκόποις ὑμῶν Theodor. libro 4 cap 9. *hoc eſt, ſane qui magiſtratum geſſerint Epiſcopi quod de Epiſcopis & magiſtratibus ciuilibus etiam intelligi recte poteſt, quomodo paulo poſt ſcribitur ex præfecto Inſubriæ Ambroſius adhuc catechumenum epiſcopum eſſe factum. Apud Homerum Hector Troianorum epiſcopus dicitur. Et Cicero ciuili bello ſe à Pompeio epiſcopum oræ Campanæ præfectum eſſe ſcribit. Is autem Nicænæ aſſertor fidei & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitentur Deum de Deo, lumen de lumine. Qui ſpiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus & accipimus, negando non violat: apud quem intemerata fidei ſenſus viget, incorrupta Trinitatis indiuiſa ſubſtantia quæ Græco verbo ὁμοούσιος recte credentibus dicitur.* l. nullus hæreticis. Codic. de Sum. Trinit.

erudi-

Huius illegitimus: & petitor Vrſicinus Socr. lib. 4. ca. 29. Sozo. lib. 6. ca. 23. Alij Vrſinū nominant.

** in Baſilica Sicinini Socrat.*

E eruditione & doctrinæ ſanitate illo inferior. Sub quo euenit, vt eccleſia Romana turbaretur, ex cauſa huiuſmodi. Vrſicius quidam diaconus, Damaſi competitor, eo quod in epiſcopatus petitione ſpe ſua fruſtratus, repulſam paſſus eſſet, non bene iniuriam eam tulit, & ſuos ſibi conuentus agere inſtituit. Et quum clandeſtinè à quibuſdam epiſcopis conſecratus* eſſet, ſeorſim concionari, & multitudinem ad ſe trahere cœpit. Ita factum, vt alij húc, alij Damaſum epiſcopali munere fungi vellent. Ea ex re ingens contentionis ſtudium obortum, & ex contentione ſenſim res ad ſeditionem procedebat, non ob fidei profeſſionem aliquã, vt dictum eſt. ſed propter diſſenſionem, vter duorum iſtorum epiſcopali ſede præeſſet. Adeo vero ſeditio eſt graſſata vt malum id ad cædes quoque perueneriт: & cõflictus plures ex multitudinis conflictatione facti ſint. Et clades ea in grauius malum euaſiſſet, niſi præfectus vrbi Maximinus, in multos ex clero ſimul & ex populo animaduertens, quum

Seditio populorum Romæ ex diſſidio eo orta. Maximinus præfectus vrbis eam ſedat. Occidentales in Nicæna fide retinenda conſtantes.

F Vrſicium cœpto deſiſtere, tũ ſectatores eius relinquere illum coegiſſet. De dogmatibus ſane quidem neque qui Romanam vrbem habent, neque qui Occidentem reliquum incolunt, ſicuti antea quoque dictum eſt, diſceptarunt: ſed cõmuni conſenſu omnes Nicænã fidem ſunt complexi, & Trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ eiuſdemque honoris & poteſtatis, & coluerunt, & docuerunt.

Cap. XXXI.

De hæreſi Auxentii Mediolanenſis epiſcopi, vt a Damaſo exauctoratus ſit: & quæ Synodus de eo epiſcopis Illyricis ſcripſerit.

Auxentius epiſcopus Mediolanēſis Arianus Concilium Romanum eius gratia coactum. Acta conſilis eius.

Vnus modo Auxentius, eccleſię Mediolanēſis curam gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis ſtudens, contra communem Occidentalium epiſcoporum ſentẽtiam & ſentiebat & docebat. Arij enim opinionem ſectabatur, & G conſtitutionem proximam de ſpiritu ſancto, eiuſdem eum eſſe ſubſtantiæ & honoris cum patre & filio prorſus repudiabat. Quum vero nonnulli ex Gallia & Venetia, atq; item alij conſilium cœptumque eius indicaſſent, permulti ex gente omni Occidentem incolente epiſcopi, Romam conuenere: atque ibi, certam eſſe, in primiſque coli debere Nicænam fidem, actioneſque Ariminenſis conuentus illi contrarias nullius momenti eſſe cenſuere: propterea quod ibi Romanus hierarcha non affuiſſet, & quod nõ ita multi actionibus eis cõſenſiſſent: tum autem. quod nonnullis qui & ipſi eo conuenerant, decreta diſplicuiſſent: Auxentium præterea & ſectatores eius, qui nugati talia auderent, ab eccleſia vniuerſali excludere. Hæc ſic acta eſſe, etiam oſtendit ea quæ à Damaſo & epiſcopis qui Romæ cõ-

Scriptum Damaſi & aliorum epiſcoporum de Rom. Synodi decretis.

H uenerant, ad epiſcopos Illyricos ſcripta eſt epiſtola. Ea ſic habet. *Epiſcopi qui Romæ in ſacro concilio conuenere, Damaſus & Valerius & reliqui: Epiſcopis Illyricis, fratribus dilectis, in Domino ſalutem. Perſuaſum habemus profeſſionem fidei noſtræ ſanctam, doctrina Apoſtolorum fundatam, ea complecti, eaque populo proponere, quæ a patrum decretis nullo modo diſſonant.* Neque enim aliter Dei ſacerdotes ſapere atque ſentire conuenit, à quibus æquum eſt ſapientes erudiri. Verum patrum in Gallia & Venetia relatione, quoſdam hæreſi nauare in-

Epiſcoporũ eſt doctrinas eccleſiarum diligenter obſeruare.

E telleximus. Quod quidem malum non ſolum, ſed etiam ſi quæ per imperitiam & ſimplicitatem nonnullorum veris & genuinis interpretationibus contraria inducantur, epiſcopos obſeruare conuenit. Cauendum ſane, ne per eos qui varias doctrinas comminiſcuntur, in lubricum ſeducamur: ac potius, quotieſcunque illi variantibus conſilijs circumferuntur, patrum noſtrorum à nobis ſententiæ ſunt retinendæ, Auxentius quidem Mediolanenſis, præcipue hac de cauſa damnatus eſt. Æquum autem eſt, omnes Romani orbis doctores conſentientes eſſe, neque diſſidentibus inter ſe doctrinis fidẽ contaminare. Et profecto quum primum hæreticorum improbitas, ſicuti nunc maxime (quod vtinam abeſſet) Arianorum etiam blaſphemia vigere cœpiſſet, delecti patres noſtri trecenti decem & octo, Nicææ diſquiſitione ac deliberatione habita murum hunc aduerſus diaboli armaturam conſtituerunt, atq; antidoto ſeu re- F medio hoc lethale venenum propulerũt, vt patrem & filium vnius diuinitatis, vniuſque virtutis, atque adeo rem vnam eſſe credamus. Oportet autem, & ſpiritum ſanctum eius ſubſtantiæ, perſuaſum habere. Qui vero aliter ſentiat, eum alienum eſſe à conſortio & communione noſtra iudicauimus, quod quidem ſalutare decretum, & deliberationem ſeu ſanctionem adorandam, polluere nonnulli voluerunt. Verum ab ipſo ſtatim initio, per eos qui Arimini ſanctionem eam rebus nouis immutare, & contrectatione ſua deprauare coacti ſunt, hucuſque res † correcta eſt, vt illi alia quædam loquẽdi forma ſubrepticie deceptos ſe eſſe, quam formam patrum Nicænorum placitis aduerſari ignorarint, fateantur. Neque numerus eorum qui Arimini conuenerunt, præiudicium aliquod, quum ſynodus ea coacta eſt, afferre potuit: quum neque Romanus epiſcopus, † cuius in primis ſenten- G tiam exquiſitam oportuit: nec Vincentius, qui tot annis epiſcopatum inuiolate conſeruauit: neque aliorum hiſce conſentientium quiſquam ibi affuerit. Et maxime, quemadmodum diximus, quum iſti ipſi qui fraude circumuẽti cedere viſi ſunt, meliorem nunc ſententiam ſequentes, diſplicere ſibi actiones tales ſint teſtificati. Perſpicit igitur ſinceritas veſtra, ſolam eam fidẽ quæ Nicææ iuxta Apoſtolorũ autoritatem fundata eſt, perpetua conſtantia & firmitate, nobiſcum etiam ab Orientalibus, qui ſe ad catholicam eccleſiam pertinere agnoſcunt, retinendam eſſe, & Occidentales eo nomine gloriari poſſe. Opinamur vero, breui eorum qui aliter ſentiunt, † hac ipſa aggreſſione epiſcopalia nomina à communione noſtra ſegregatum iri: vt populus à fraude & ſeductione eorum liberatus reſpiret. Nequaquam enim multitudinis error corrigi poterit, ſi ipſi errore eo teneantur. Itaque H veſtræ quoque dignitatis ſententia cum omnibus Dei ſacerdotibus concordet, in qua vos ſanctos & firmos eſſe credimus. Vt autem nos ita credere vobiſcum debeamus, mutua quæ nobis viciſſim reſpondeat dilectionis veſtræ pietate, literiſque veſtris declarate.

Patrũ ſententia retinenda.

Doctorum conſenſus in orbe Romano.

Fides Nicæna Catholica eſt.

Ariminēſis Synodi acta reijciuntur.

† ἀνωρθώθη.

al. Vincentius.

† οὗ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμην ἐκδεχθῆναι.

Sola Nicæna fides in Oriente & Occidente ſeruari debet.

† αὐτῶν τῶν ὀνομάτων χωριζομένων.

Cap. XXXII.

Vt exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius, qui tum præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epiſcopus electus ſit: & de eius in dicendo libertate.

Occidentales epiſcopi ad hunc modum eos qui rebus nouis intendebant, in partibus eis compeſcuere, inuiolatumque ab initio fidei dogma conſeruauere, adeo vt perpaucos eſſe contigerit, qui aliter opinandum ſibi eſſe duxerint. Et prope is ſolus fuit Auxentius. Sed non longe poſt, ipſe quoque morte eſt ſublatus. Cæterum eo extincto, de epiſcopi electione multitudo eſt tumultuata: quod alii hunc, alii illum deſignarent. Quum igitur in magno eſſet diſcrimine Mediolanum: pro ſe enim quiſque conſilio cœptoque ei non ſuccedente, facturum ſe ea minabatur, quæ fieri in tribus eiuſcemodi ſolét. Quorum incompoſitum motũ ſuſpectum habens, qui tum conſularem obtinebat dignitaté, gentemque eam à Valentiniano præfectus curabat Ambroſius, cum multitudine non contemnenda in eccleſiam venit, atque ibi quæ optima eſſe cenſeret, vt ſcilicet à contentione deſiſterent, & rem iuxta eccleſiæ leges agerent, ſuaſit. Deinde de cõcordiæ commodis eos, & quæ bona pacata conſilia capientes conſequi ſoleant, admonuit. Adhuc ille concionabatur, quum ſubito tumultu & ſeditione ſopita, in ipſum honeſtatis & concordiæ ſuaſorem; omnes epiſcopatus ſuffragia conferunt: eumque vt baptizaretur, hortantur, (nondum enim ſacramento eo initiatus fuerat) & vt epiſcopalem apud eum dignitatem ſuſcipiat, ſupplicantes orant. Eo enim pacto fore, vt ipſi vnanimes ſint, & de fide concordent. Atque vbi ille quidem baptiſmum libenter approbauit, & quoad potuit adminiſtrationem ſacram diſtulit, palamq; adeo rem eam reiecit, & multitudo magis etiam ei inſtitit, neque ſe quidquam de conſilio ſuo, quicquid etiam accideret, remiſſuram confirmauit, res Imperatori Valentiniano renunciatur: qua ille audita, precatus primum eſt: deinde Deo gratias egit, qui eos ad epiſcopale munus vocaret, quos ipſe reipublicæ adminiſtrationi præfeciſſet. Et quum inter ſe & populi vehementem petitionem, & Ambroſii conſtantem reluctationem conferret, optime perſpexit electionem eius viri eccleſiæ Mediolanenſi ad concordiam retinendam bono eſſe. Quapropter, quamprimum initiationem & conſecrationem eum ſuſcipere iuſſit. Simulatq; autem diuinum baptiſmum ſubiit, & caput cõſecrationi ſubdidit, plebs vniuerſa ad concordiam rediit, & tranquillitas eccleſię reddita eſt, quæ quidé tempore multo propter malam Auxentii adminiſtrationem diſſenſione periclitata fuerat. Quoniam vero rebus hiſce agendis modis omnibus optimus affuit Imperator talem Seruatori Deo is concinuit hymnum. Gratias tibi, inquiens, ago omnipotens Domine & Seruator noſter; quod huic viro ego quidem corporum, tu autem animarum curam commiſeris & iudicii mei calculum æquum eſſe comprobaueris. Ambroſius non multo poſt perquam libere cum Imperatore locutus, res quaſdam non recte à magiſtratu[illegible] reprehendit[illegible] Imperator[illegible] ego dicendi libertatem tuam, ait, iamdudum noram: & quum perſpecta mihi ea eſſet, non modo non inhibui, verumenim ſuffragio meo electionem tuam, vt epiſcopus fieres, adiuui. Perge itaque, ſicut diuina iubet ſanctio, ſanare animarum noſtrarum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambroſius & vita & doctrina, tum autem egregio in eccleſiam ardore fuerit, & quam vtiliter atque diuine epiſcopatum geſſerit, multa admonendi libertate apud præcipuos magiſtratus tempeſtiue vſus, in ſequenti dicetur libro.

Auxentii mors Secr. lib. 4. ca. 30. Diſſidium populi Mediolanenſis in epiſcopo deligendo. Ambroſius prefectus populi conſilia ſeditioſa cohibet. Populus vnanimes cum Ambroſio epiſcopum legit. Ambroſius baptizatur. Ambroſius electionem non approbat.

Res ad Valentinianum refertur.

Imperator Ambroſii epiſcopatum facit, ore probat. Eccleſia concordia reſtituitur.

Valentiniani Deo gratias agit.

Ambroſius epiſcopus Valentiniani animi Imperatorem de

magiſtratuum incuriam ad monet. Oratum, id eſt, Imperatori.

Optime epiſcopi examplum Ambroſius.

Cap. XXXIII.

Vt magnus Valentinianus è vita exceſſerit. De Valentiniano iuniore, & de Iuſtina & Seuera Imperatricibus, & de liberis vtriuſque narratio.

Ea tempeſtate, quod Sauromatæ Romanam ditionem, eamque Imperii partem quæ ad Occidentem vergit, excurſionibus vexarent, Valentinianus cum ingenti belli apparatu aduerſus eos eſt profectus. Atq; illi tanto Imperatoris expeditionem formidantes, legatis miſſis pacem ab eo petierunt. Quos vbi deformes eſſe vidiſſet, an vniuerſi tales eſſent Sauromatæ interrogauit. Et quum illi dixiſſent, optimos quoſq; qui & genere & forma præſtarent, ab eis legatos ſolere mitti: ira atq; furore multo correptus, Grauia ſe pati dixit, & maxime infortunatum eſſe, quod ad tempora ſua perueniſſet Romanorum imperium, ſi Sauromatæ, gens tã barbara & informis in qua reliquos iſti excellerent ſedibus ſuis contenti eſſe nollent: ſed confidentia tanta impulſi, ditionem ſuam percurrerent, & bellum titillatione quadam illecti Romanis inferrent. Et quum ita indignaretur, & magnopere vociferaretur, nimia vocis intentione conuulſa in eo eſſe interiora viſcera, venamq; & arteriam quandam ruptam dicunt, vnde ſanguine plurimo profuſo vita eum reliquerit. in caſtello quodam † Germaniæ, cui Brigitio nomen fuit, decimoſeptimo menſis Nouembris die, quum quinquaginta quinque prope annos natus eſſet, & † tredecim annis Imperium bene admodũ & præclare adminiſtraſſent. Eo vero patria monumento illato, ſeptimo die poſt, qui in Italia fuit exercitus cognominem ei filiũ iuniorem Valentinianũ Imperatorem, in oppido Italiæ Aquinate renũciauit. Neq; ita multo poſt Imperatores quoq; Gratianus frater & Valens, ſuffragio ſuo imperiũ eius comprobarunt. Quãuis id primum moleſte tulerint, videlicet quod milites ſine eorum iuſſu, imperialia ei tribuerint inſignia. Illud quippe notandum eſt, a iuniorem huno Valentinianum magno b Valentiniano ex Iuſtina progenitum eſſe, quam viuente adhuc priore eius coniuge Seuera vxoré ſuperinduxit. Cauſa earum nuptiarum hæc fuit. Iuſtinæ huius pater fuit Iuſtus. Hic Conſtantii temporibus Picenorum prouinciam habens, in ſomnis ſibi ipſi viſus eſt, quemadmodum dicitur, imperialem purpuram dextro femore gignere. Somnium id ſimpli-

† *Eutropius ſcribit, Sauromatas ſe per Pannonias in ditionem Ro. diffudiſſe, eamque vaſtaſſe. Idem Brigitionem Quadorum oppidum eſſe dicit. Quados autem nonnulli hodie Auſtriacos, nonnulli Sileſios fuiſſe opinantur. Quod ſi poſterius hoc verum eſt, ad oppidum Bregam, vt nunc dicitur, Valentinianum mortuum fuerit.*

Valentinianus Sarmatas à finibus imperii ſui expellit. Legati Sauromatarum, homines deformes, pacem ab eo petunt.

Memorabilis Valentiniani dictum. Euſdem obitus.

† Niceph. hoc loco pro Germania Galliæ habet. Sed animaduertendum eſt, eo aliter quoque Germanorum nomen vſurpaſſe, ſed pro Gallis vſurpaſſe. Socr. vod c. 31. † Aliquot dicit vndecim. Valentinianus iunior Imperator à militibus quaſi creatus.

Iuſtina pater Iuſtus. Picenum agro præfectus. a Valentinianus iſte Iuſtina filius. Digamia Valentiniani ſenioris.

Somnium Iuſtinæ ... portendens. Iuſtus Conſtantij iuſſu ceſus. Iuſtina eius filia in familia Seueræ ... Imperatoris peruenit.

E ſimplici animo ab eo expoſitum, ſermonib. deinde multorum diuulgatum eſt, nec multo poſt ad Conſtantij quoque peruenit aures, qui ex viſione ea Imperatorem illum progenitorum eſſe coniectans, immiſſo percuſſore caput illius recindi iuſſit. Porro filiola eius Iuſtina, quũ ei patre orbatæ res dutæ eſſent, virginitatis tamen florem conſeruauit. Deinde v. in notitiam Seueræ Imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per cõtinuam conſuetudinem in amicitiam quoq; eius eſt admiſſa: atq; ea quum magis atq; magis familiaritate confirmata eſſet, tandem etiam in lauationis communionem ſe inſinuauit. Et aliquando ſimul lauantem quum eam Seuera inſpexiſſet, quamuis fœmina eſſet forma eius vſq; adeo eſt capta, vt de ea etiam marito Imperatori diceret: tam præſtantem ... Iuſti filiæ eſſe formam, vt ipſa quoq; florem pudicitiæ & virginitatis eius adamarit. Imperator Seueræ verbis ictus, cõ- F ſilium ſuum ſecum ipſe celauit. Nam & Iuſtinam ipſam ducere, & vtramq; legitimam habere vxorem conſtituerat. c Itaq; legem † publice promulgat, vt cuicunq; libitum eſſet, duas legitimas vxores habere liceret. Ita ſimul & lex ea in vrbibus omnibus proponitur, d & Iuſtinam Imperator in regiam ſuam vxorem inducit, eodẽq; cum Seuera loco honorifice habet. Atq; ex Seuera quidem Gratianum antea Valentinianus ſuſceperat, quem etiam Occidentis Imperatorem dudum declarauerat. Iuſtina autem Iuniorem Valentinianum ei genuit, quem exercitus, ſicuti dixi, præter duorum Imperatorum fratris & patrui ſententiam, Imperatorem eſſe iuſſit. e Huic tres quoque fuere, filiæ, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ cœlibatum in vita ſunt cõplexæ. Gallam v. poſtea Theodoſius magnus vxorem duxit, ex qua ei Placidia filia prognata eſt. Nam Honorium & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, G quam prius legitime ſibi cõiunxerat, quam imperium ipſum ſuſcepit. f De Theodoſio autem atque eius filus tempore ſuo dicetur.

c Valentiniani ſenioris lex bigamia.
d Valent. vno eodemque tempore bigamus.
e Iuſtinæ filiæ tres. Galla ſecũda Theodoſii magni vxor.
f Theodoſii liberi.

† Iisdem ante hæc, Iulius Cæſar legem latam voluit, vti vxores liberorum quærendorum cauſa quas & quot ducere vellent, liceret, propter impudicitiam ſuam ſceleris & adulteriorum infamiam: omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier. Suet. Populoſius fore tali lege Rom. imperij terras cauſatum eſt, perinde atq; barbarorum regiones, apud quos polygamia colebatur. Eutrop. Procopius ſane Cæſarienſis alicubi monogamiam plurimum detrimenti Romanis ditionibus attuliſſe ſcribit.

Cap. XXXIV.

Qui eo tempore in Ægypto floruerint Philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Iſidorus, Serapion, Dioſcorus, Eulogius, & Apelles.

H SEd enim ex Occidente rurſum ad Orientis res tranſeamus. Atq; vbi prius de Eccleſiaſticis philoſophis, ita vt pollicit⁹ ſum dixero, (magnus enim tum, & haud ſcio an alio vllo tempore vnquam, eorum prouentus fuit) ad prophana progrediar. Atq; mortis impij Valẽtis aliquantum cum delectatione annotatus, finem etiam vndecimo huic hiſtoriarum tomo imponam. Verum enimuero, qui in ea monaſticæ vitæ inſtitutum habuerint, & quinam eius velu-

De ſanctis monachis.

E ti patres & duces extiterint, in Maximi Conſtãtini, deinde etiam in filii eius Conſtantij hiſtoria commemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutychiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Parthenio hierarchis, edendis miraculis claris, quum hiſtoriam de Conſtantino ſcriberemus, egimus. Antonii autem diſcipulos duos videlicet Macarios, Pambo, Paphnutium, Apollonium, & Anub, in Conſtantii res geſtas coniecimus. In quibus etiam Ægyptios monachos celebrauimus, qui in Sceti & Tabenneſio ſunt philoſophati. Præterea qui in Syria & Palæſtina virtutẽ piis exercitiis meditati ſunt, quiq; in Ponto & Europa, & Italia ipſa angelicam duxere vitam: atq; item alios qui ſapientes quidem & religionis noſtræ fuere, fidei tamen doctrinam ſanam ad finem vſque non conſeruarunt. Hoc autem loco eos qui poſtea viguerunt, perſequemur, qui quum patres priores illos ha- F buere, tum patres ipſi multorum ſecundum Deum filiorum extitere. Eos in compendio, quãtum mihi eorum res cognoſcere licuit, breuiter percurram. Imperii iſtius tempore, ſecundum eos quos antea diximus Dei amantes viros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donum, & rerum quæ multis ignotiſſimæ ſunt cognitionem Deus tribuit, vt futuras ſcilicet perinde atque præſentes, non minus quam priſci vates, cerneret. Habuit is aliud inſuper à Deo acceptum donum, vt morbis incurabilibus imperaret, atque dicto citius eos fugaret, ægrotoſque ſanaret. Præter hunc & celeber ille Or tum claruit, qui ab ipſa infantia vitam ſolitariam in eremo conſectatus, nullum laborem alium, præterquam Deum laudibus terere nouit, herbis quibuſdam agreſtibus, earumque radicibus vitam tolerans. Aquam bibit loco quouis, quamcunque ei obiter terra in qua verſaretur, præbuit. Vbi autem ad ſenectutem peruenit, vi- G ſione quadam diuina Thebaidem incolere iuſſus, multorum monaſteriorum dux factus eſt. Eiſdem autem & hic, quibus Iohannes, diuinis locuples fuit donis. Precatione namque ſola non morbos ſolum, ſed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non eſſet, minime tamen ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim ſemel auditum mente complexus eſſet, id ſupra obliuionem omnem conſeruabat: & quocunque tempore vſu eius opus eſſet, promptum ad manus habebat. Tum vero in eadem regione etiam philoſophatus eſt Amon ille, qui in Tabenna inſula monaſteriis præſidens, tria millia diſcipulorum habuit: in quibus erant Benus & Theonas, monaſticorum ordinum duces. Ambo vero & præcognitionis & prædictionis gratiam Deo acceptam tulere. Theonam certe quidem dicunt ad ſummum Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum ſapientiam & diſciplinam perdidiciſſe, & ad triginta annos ſilen- H tium coluiſſe. Benus autem ita vitam inſtituit, vt nunquam alicui iraſceretur, neque iuraret, neq; mendacium diceret. Vocem etiam temerariam aut vanam & nihili, nunquam ex ore prodidit. Spectati quoq; eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In iis Copres dæmonum expellendorum, & variorum morborum ſanandorum gratiam acceperat. Helles autem tantum habuit miraculorum edendorum donum, ut tum etiam quum monaſticæ inſtitutionis diſciplinam diſceret,

Ioh. monachus Ægyptius. Sozom. eod. c. 28.
Or.
Amon ... monaſteriorum. Benus & Theonas Abbates monachorum.
Copres Helles.

cerer, candentes in ſinu carbones tulerit, & veſtes non aduſſerit. Quare ſodales ſuos ad æmu[illegible]onem inſtituti ſui, & vitæ eius bonæ, quę manifeſto prodigiorum exbibendorum conſequentem virtutem obtineret, excitauit atque pertraxit. Helias porro prope vrbem Antinoum monaſticæ philoſophiæ ſuæ habuit officinam, qui centeſimum & decimum exceſſit annum. Dixit is autem, prius ſe ad annos ſeptuaginta ſolum in ſolis locis habitaſſe, quam eo perueneriṫ. Et quum ea eſſet ætate, ad finem tamen vſque in certamine cœpto viriliter ieiunans perdurauit, perinde atque eo ipſo, aut tertio inde anno monaſticæ vitę ſtudium eſſet ingreſſus.

Helias Monachus 110. annorum.

Apelles.

Ad Achorin autem & Apelles ille enituit, monaſteria Ægypti mirificis factis ſuis obſtupefaciens: quem dicunt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat ſtudium) noctu, & dæmon in venuſtæ mulieris formam mutatus, pudicitiæ eius inſidias tendere conaretur, candentem maſſam ex carbonibus ſenſim protraxiſſe, atque in faciem dæmonis conieciſſe, eamque vſtulaſſe, atque illum confeſtim luctuoſum quiddam ſtridentem atque vlulantem profugiſſe. Patres autem monachorum celebres tum fuere, Iſidorus, Serapion, & prætere a Dioſcorus. Atque Iſidorus monaſterio circumcirca tignis & muro ſepto, hoc ſtudio habebat, ne quis eorum qui in diſciplina eius erant, foras progrederetur: ſed vbi quantum ſatis eſt rebus neceſſariis vſus eſſet, in loco ſuo maneret. Porro Serapion ad decem millia diſcipulorum habēs, circa Arſenoiten vixit: qui vero ei parebant, ſudore ſuo victum parabant, eundemque indigentibus etiam præbebant. Et æſtatis tempore mercede metentes, quantum opus eſſet frumenti ſibi comportabant, & aliis etiam monachis impertiebant. Porro Dioſcoro centum erant ſectatores. Et quum præsbyter & ſacrorum obeundorum miniſter eſſet, multam & exactam curam in diuinarum rerum diſpenſationem impendit, diſquiſitione maxima eos qui ad myſteria percipienda adirent, explorans. Vt namque mens antea repurgaretur, cohortabatur: & conſcientiam, ne quid patratorum malorum haberet ſcrutabatur. Erat præterea tum alius quoque, hoc etiam longe diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia ſeu præcognitione, acrimonia * mentis collimans, in eis qui ad diuina accederent myſteria vſus eſſe, vt non tantum quæ manifeſto admiſſa eſſent peccata argueret, ſed etiam quæ in cuiuſque cordis receſſu laterent, aperte perſpiceret. Itaque eos qui mali quicquam perpetraſſent, aut de re quapiam vicioſe eſſent affecti, à communione tum arcebat, delicta eorum proferés. Quod ſi idem pœnitentia vſi, pro eo atq; conuenit ſe purgaſſent, rurſus admittebat.

Abbates. Iſidorus. Socrates Arſenon quendam ſolitū fuiſſe dicere ſcribit monachum eū, qui non ſacramentum, hominis amore, qui aliena appetat per ſimulem eſſe. lib. 4. ca. 23

Serapion. 10000 monachorum pater Dioſcorus.

Peccatorū confeſſio ante Eucharistia perceptionem.

Eulogius.

** [illegible]*

Præter hos & Apollos, ſolos locos incoluit: qui annos pubertatis ingreſſus, monaſticam philoſophari atque exercere cœpit. Et quum annis quadraginta in ſolitudine verſatus eſſet, ſpeluncam quandam montanam prope habitabilem regionis partem, Dei reſponſo admonitus, ſubiit, atq; ibi habitauit. Plurimis vero miraculis præclaram famam adeptus, multos ad ſe pertraxit, & monachorum multorum autor & dux fuit. [illegible]t enim in moribus quoque eius ille [illegible] bræ qua[illegible]m nec minus etiam in doctrina in[illegible]idente. Sed quale diuinæ eius vita inſtitutum fuerit, & quibus editis inſignibus miraculis, eius temporis homines ad ſtuporem conuerterit; Timotheus, qui Alexandrinam eccleſiam pie gubernauit, ſcripto peculiari complexus eſt: in quo non ipſius tantum, ſed aliorum etiam multorum & magnorum virorum meminit.

Timotheus Alexandrinus epiſcopus.

Cap. XXXV.

De Dorotheo, Piammone, Ioanne, Beniamin, Marco, Macario, & Apollonio.

EOdem autem tempore apud Alexandriam, atque in ſolis, ſicut dicuntur, locis, & circum Mareoten, atq; vicinos Libyes, multi viri boni accurate admodum ſunt philoſophati, qui duorum millium numerum expleuere: in quibus veluti illuſtris quædam ſtella Dorotheus ille reſplenduit, Thebis oriundus. Vita eius hæc erat, vt interdiu lapides ex vicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet conſtrueret, eamque qui ædificare non poſſet monacho relinqueret: noctu vero ex palmæ foliis catenas plecteret, & ſportas conficeret. Cibus ei erat, panis ſex vnciæ, & tenuium olerum faſciculus: potus; aqua. Et quod ab adoleſcentia hoc genus diætæ complexus fuerat, in eo quoque ſemper in extrema etiam ſenectute perdurauit. Nunquam vero vel in ſtorea vel in lectulo cubare, aut etiam pedes per laxationem ſeu remiſſionem extendere, aut ſua ſpōte ſomnum capere viſus eſt. Nam vel opus facienti, vel perſæpe cibum capienti, magna vi incubuit: hactenus ſaltem, vt oculis conniueret. Et nonnunquam cum veſceretur, ſomni violentia cibus ei ex ore excidit. Atque aliquando ingenti vi ſomni oppreſſus in regetem inſcius concidit: qua re valde commotus ſenſimque conuerſus, intra ſeipſum: *Si effeceris*, inquit, *vt angeli ſomnum capiant, perſuadebis vt id quoque faciat, homini virtuti nauanti.* Viſus autem eſt quodammodo vel ad ſomnum ipſum, vel ad dęmonem accuratis virtutis actionib. eius obſiſtentem, hæc dicere verba. Et quoniam ad eum modum cum corpore quaſi belligerans conflictaretur, conueniens eum quidam: *Quid ita*, inquit, *pater corpus tuum affligens enecas?* Cui ille reſpondit: *Quod me id enecare contendit.* Circa anguſtias vero terræ quæ in Ægypto ſunt, à tranſuehendis nauibus [illegible] dictas, Piammon & Ioannes maxime clari, & multorum fratrum duces fuere, † cum ſanctitate & cura multa. Vterque autem presbyter fuit. Porro Piammon in myſterio * vidiſſe dicitur angelum cœleſtem cum ſacra ſtola ad diuinam menſam aſſiſtentem, præſenteſque monachos in libro quodam annotantem: eos vero qui à ſynaxi & communione abeſſent,

Numerus 2000 monachorum Dorotheus

Somnum monacho dictum de catu mortificanda.

Piammon.

** [illegible]*

† [illegible] Niceph. [illegible] Sozom. lib. 6 cap 29 [illegible] Heſych. Plin lib 4 cap 4 de iſthmo: Anguſta ceruice Peloponneſum contingit Hellas Corinthiaco hinc, illinc Saronico appellatur ſinus Lechæa hinc, Conchreæ illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Ab eo nauium tranſuectione Græci eas anguſtias [illegible] vocant. Qualis etiam tranſuectio ad Ægyptum eſt, de qua Plin. lib 5 cap 9. Naues plicatiles humeris transferunt, quoties ad Cataractas ventum eſt. Ad quem fortaſſe locum monachi iſti vixere.

delentem atque inducentem. Ioannem vero Deus ita miraculis multis exornauit, vt ægritudines multas ſanaret, & ex pedibus atque etiam ex articulis conuulſis & ſolotis laborantes curaret. Eodem tempore & diuinus Beniamin circa Scetim admodum eſt philoſophatus. Hic donum illud à Deo accepiſſe fertur, vt abſque medicamentis, ſola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui precationem addebat, varii generis morbis ægrotos liberarit. Hunc etiam dicunt ita poſtea eſſe aqua intercute per corporis tumorem grauatum, vt ex domuncula in qua degebat, per oſtium, niſi prius vna cum eo poſtes eius detraherentur, exire non poſſet. Et quum in lecto iacere nequiret, circiter menſes octo in latiore ſella conſedit, & more ſuo ægros curauit: atque ipſe interim quod meliuſcule nō haberet minime ſuccenſuit. Imo potius & ægrotos & alios qui ad ſe viſendum, veniebant, conſolatus eſt, & vt pro anima eius precarentur petiit: perinde atque nihil de corpore ſolicitus eſſet, quod & validum nihil profuiſſe, & ægrum nihil ſibi nocuiſſe dixit. a Tum autem apud Scetim quoque celeber monachus Marcus. virtutem atque pietatem meditatus eſt: iunior item Macarius: Præterea Apollonius, & præclarus Moſes Æthiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineunte ætate mitis valde & modeſtus fuit: memoria tanta præditus, vt ea ſupra alios ſacras literas teneret. Adeo autē Deo charus fuit, vt de eo, ſuo ipſius reſpondens nomini Macarius, Cellarum presbyter, cum graui aſſeueratione confirmarit: haud vnquam ſe, ſicuti aliis, illi tradidiſſe, quæ iis qui ſacris initiati ſunt, à ſacerdotibus accipere fas eſt: ſed angelum deſcendentem ei dare ſolitum eſſe, cuius manum ipſe vſque ad * iuncturam eius viderit, affirmauit. b Macario autem honor ille à Deo obtigit, vt dæmonibus imperaret. Occaſio ei & cauſa, vt monaſticam philoſophiam ſequeretur, fuit cædes, quam inconſulto patrauit. Quum enim iam adoleſcentulus * eſſet, & oues ad c Mariam lacum paſceret in luto æqualem quendam ſuum interemit: pœnam autem delicti timens, in ſolitudinem profugit: & ſub dio ibi agens, poſtea tugurium ſibi paruum condidit, in quo vigintiquinque annis vixit. In eo vitę inſtituto magnas Deo de caſu ſuo egit gratias, cædemq; eam ſalutarem ſibi eſſe dixit, videlicet quod ea ſibi philoſophiæ eius melioriſque vitæ cauſa extitiſſet. Porro Apollonius, quum plurimam vitæ partem in mercatura tranſegiſſet, in ætate affecta Scetim ſe contulit. Et quum propter Senectam iam ingraueſcentem & inutilem, neque ſcribere, neque aliud quicquam recte tractare poſſet, omni genere medicamentorum atque cibariorum, quæ ægrotis conuenire arbitrabatur, ære ſuo comparato, in ſolitudinem ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam vſque horam ſic circuibat, inualidos curans. In hac ille noua quidem, & ab aliis variante, ſibi tamen conueniente, atque à ſe primum inuenta virtutis exercendę ratione vitam peregit. Moriturus autem, alii cuidam remedia ea dedit, & idem officium illum obire iuſſit,

† per quod conſequendæ etiam ſalutis ſpem habuit.

* * *

Cap. XXXVI.

De Moſe Aethiope, Paulo, Pachone, Stephano, & altero Moſe.

MOſes autem Æthiops, conditione ſeruus, propter naturæ ſuæ improbitatem ex heri ſui domo profugit: atque vbi prędari didiciſſet, paulo poſt prædonum cohortis præfectus fuit. Et quum nefaria multa ſcelera peregiſſet, & ad cædes patrandas audax factus eſſet, ex præfracta quadam temeritatę monaſticam ingreſſus eſt vitam, philoſopharique prorſus incepit, ſtrenue admodum ad virtutem graſſans. Quod autem priore vitæ inſtituto, & corporis valida cōſtitutione, rurſum ad voluptatē per imaginationes incitatus alliceretur, variis exercitiis carnem domare ſummopere contendit. Et quandoque quidem ſolo pane abſque obſonio vſus, quandoque autem plurimo opere perfecto, ad quinquaginta die quolibet precationes fecit. Et ſex continuis annis noctes totas peruigilio exegit, ſtans atque orans: ita vt neque genua inclinaret, neque prorſus oculis ad ſomnum propendens conniueret. Porro noctu monachorū domicilia circumiens, clam vniuſcuiuſque hydriam auferebat, eamque aqua repletam in locum ſuum reponebat. Idque ingentis laboris fuit, propterea quod inde locus vbi aqua fluebat, aliis quidem decem, nonnullis autem viginti, quibuſdam etiam triginta ſtadiis abeſſet. Perlongo vero tempore priſtinum ſuum retinuit robur: quamuis multum ſtudii in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnem diuturna ærumna extenuaret. Dicunt autem aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis ſuæ percurrebant, cepiſſe, vinxiſſe, atque in humeros ſublatos in eccleſiam deportaſſe, & patribus quid de eis ſtatuerent, permiſiſſe: nefas eſſe dicentem, vt in poſterum mali quicquam alicui ipſe inferret. Neque vnquam quenquam fuiſſe ferunt, qui tantopere mutatus à vitiis ad virtutem ſummam, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis vero fuit dæmonibus terror. Et quod ſupra opinionem omnium eſt, presbyter etiam in Sceti factus eſt, quum quidem quamplurimos eo tempore, quo latronum manum duxerat interemiſſet. Et quia talis erat multos eoſque optimos poſt ſe reliquit ſectatores. Et vitam circiter annum octogeſimum quintum finiuit. Eadem ætate etiam floruit Paulus, & Pachon, & Stephanus & Moſes, genere vterique Libyes, & præterea Pior Ægyptius. Paulus in Pherme, qui mons in Sceti eſt monaſticam vitam egit. non plures quam quingentos monachos habens. Nihil autem operis fecit: neque à quopiam quicquam, prætetquam quod ederet, accepit. In orationibus quotidie ſine intermiſſione ſe exercens, eas velut quoddam tributum ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autem ab eo numero aberraret, totidem lapillos in ſinum depoſuit, & ad precationes ſingulas ſingulos eiiciebat calculos. Quibus ad eum modum conſumptis, precationes tot abſolutas eſſe conſtabat. Pachō quoq; in Sce[illegible] monaſticam exercuit, à iuuentute ad [illegible] vſ[illegible] ſenium. Neq; vero corpus, quo[illegible] qui obtineb[illegible]t, neq; affectio [illegible] atq[illegible] de ne dæmon quidem ipſe depreh[illegible] potuit.

Marginal notes (left column): Beniamin ſanationis donum habuit. — Idem hydropicus in ſella ægros curare pergit. Neglectus & contemptus corporis. — a præclari monachi de [illegible] Marcum. — Marco oſtium ad ſacramentum [illegible]. — b Macarius iunior. — c Maria locus idē qui Mareotis. * Alias, Hunc inopinatum per ludum homicidium; — Apollonius ex mercatore monachus. — † διʼ ἧς ἐλπίσαι [illegible].

Marginal notes (right column): Moſes Æthiops ex ſeruo fugitiuo & prædone monachus. — Coercio carnis, illa crebrarum precationum. Quinquaginta precationum diurnarum penſum. — Moſe iſtius ingens corporis valde robur. — Idem etiam presbyter factus. — Paulus quingentorum Aſcetarum abbas. — Diurnum trecentarū precationū penſum. — Pachon.

tuit, qood mollius ſe, aliter q; quam virum de-
ceat, in temperantiæ ſtudio & rebus eis quas
ſupprimere philoſopbum monaſticum con-
uenit, geſſerit. Stephano autem circa Ma-
reotem oon longe à Marmarica domicilium
fuit. Hic accurato atque exacto eius generis
philoſophiæ inſtituto, annis ſexaginta ſpecta-
tus fuit monachus. Quod autem notus etiam
Antonio magno fuerat, mitis valde & ſapiens
euaſit. In familiaribus colloquiis tam ſuauis &
commodus, vt facile eorum qui vel maximo
tenerentur mœrore, animos verborum gratia
demulceret, & ad moderationem & iucundi-
tatem traduceret, quanuis tempore multo illi
conſolationem omnem auerſati eſſent. Quine-
tiam io ſuis ipſis ęrumnis talem ſe præſtitit. At-
que aliquando incurabili malo correptus, mē-
bra quidem affecta medicis curanda atque ſe-
canda permiſit: ipſe vero perinde atque alius
in eo caſu eſſet, ſolitum laborem continuans, &
B palmarum folia in manibus habens, catenam
complicuit: atque eis qui cum eo erant autor
ſuaſorque fuit, ne caſus huius vitæ ægre ferrent,
nec aliud quicquam cogitarent, quam quod ad
finem bonum Deo adiuuante euaderet. Sibi,
quod talib. expeteretur ęrumnis, idque propter
perpetrata forte peccata, commodum atque v-
tile eſſe dixit: quæ peccata hic luere præſtaret,
quam vt ad futuram punienda reſeruarentur
vitam. Moſen autem gloriam ingentem man-
ſuetudine & charitate conſequutum eſſe acce-
pimus: qui etiam ægritudines plurimas, atque
eas incurabiles, precatione ſola ſanauit.

C A P. XXXVII.

De Pior, Didymo, Arſeſio, Ammonio, & fratribus qui Macri ſeu Longi appellati ſunt.

PIor *a* admodum adoleſcens monaſticam
C Philoſophiam complexus, quam paternam
relinqueret domum, votum Deo nuncupauit,
† nunquam ſe propinquorum ſuorum cuiquā
in conſpectum venturum eſſe. Poſtquam vero
quinquageſimo anno poſt ſoror eius viuere il-
lum accepit, continere ſeipſam non potuit: at-
que indicio, quod ei præter opinionem omnē
acciderat, in immenſam ſublata lætitiam, ſum-
mopere, vt eum videret, expetiuit. Quapropter
loci eius epiſcopum flens atque vociferans ro-
gauit, vt in Scetim literas daret, quibus effice-
ret, vt frater ad eam mitteretur. Ille fœminæ ſe-
nectutem miſeratus, monachorū antiſtitibus,
vt Pior veniret, ſcripſit. Is, vt hoc faceret, iuſſus,
quum contra niti non poſſet (non enim Ægy-
ptiis, imo etiam aliis monachis fas eſt *b*, impera-
ta non facere) in patriam venit, fratre alio ſecū
ducto. Atque vbi pro foribus paternarum ædiū
fuit, præſentiam ſuam ſorori inſinuauit. Et cum
ſtrepitum pedum eius ſentiret, & ianua aperta
D ſtrideret, oculis conniuens, de nomine ſororem
compellans: Ego, inquit, Pior ſum, frater tuus:
conſpectu meo, ſicuti viſum tibi eſt, fruere. at-
que illa quidem fratrem ſatis intuita, Deo, qui
deſiderium eius impleuiſſet, gratias egit: ipſe
autem ad fores precatione habita, rurſum diſ-
ceſſit, & in regionem ſoliam reuertit. Quum
autem puteum foderet, amaram in eo inuenit
aquam: ad quam tamen, ea vtens, ad mortem
vſq; permanſit. Tam ſublimis vero temperan-
A tia eius, poſt obitum primum ipſius cognita eſt.
Quum enim alii in loco eo philoſophaodum
ſibi eſſe ſtatuiſſent, perferre, id non potuerunt.
Mea porro ſententia, niſi ſibi ita perdurandum
eſſe propoſuiſſet, non difficile ei fuiſſet, oratio-
ne ſola aquam eam in dulcem vertere: quippe
qui eo loco, vbi nulla eſſet eā elicuerit. Quum
enim Moſes, quem diximus, puteum foderet,
& iam ad profundam altitudinem peruentum
eſſet, neque vena aliqua liquorem vllum polli-
ceretur, adeo vt iam deſperaret, & laborem tan-
tum relinqueret: obiter circa meridiem Pior ad-
uenit, & primum eum ſalutauit, deinde puſilla-
nimitatem & incredulitatem fodientium re-
prehendit. Sub hæc, vbi in foſſam deſcendiſſet,
& ligone tertium terram impuliſſet, derepente
ſcaturiens prodiit aqua, & puteum repleuit. At-
que vbi petiit, vt ad precationem abire ſibi lice-
ret: & illi vt cibum cum eis caperet, rogarunt:
morem illis non geſſit, non ea de cauſa, quum
B iam quod voluiſſet, effeciſſet, ſe eo veniſſe di-
cens. Eadem tempeſtate multi circa Scetim ma-
gni Antonii floruere diſcipuli: in quibus gran-
dæui fuere, *a* Origenes, Dydimos, & *b* Cronion,
qui etiam centum & decem annos natus, exceſ-
ſit. Inſuper eodem cum eis tempore extitere,
Serapion magnus, Putubaſtes, Arſion, & præ-
clarus Arſeſius: qui in philoſophia hac conſe-
nuerunt, & monaſteriis præfuerunt. Ex eis Di-
dymus nulli cohabitauit homini, ad extremum
vſq; vitæ diem: quanuis nonaginta vixiſſet an-
nos. Arſeſius autem iuuenibus *c* lapſis delicti
gratiam faciebat, ætate autem & virtute proue-
ctiores excommunicabat, verbis hiſce vtens:
Iuuenem quidem, ſi per excommunicationem
repudietur, * deſpectorem fieri. Qui vero in
virtute profeciſſet, eum celeriter obiurgationis
ſenſum percipere. Eorum porro qui in media
ſtataque eſſent ætate, multi & boni fuere mo-
nachi. In eis Ammonius & Euſebius, præterea
C Dioſcorus & Euthymius, qui quum fratres eſ-
ſent, propter corporis ſtaturā Longi ſunt appel-
lati, Ammonium fama eſt eo laodis in philoſo-
phia hac peruenſſe, & adeo voluptate & deli-
ciis omnibus ſuperiorem fuiſſe, vt præter panē
ſolum nihil cocti deguſtarit. Valde etiam lite-
ratum & eruditiorus ſtudioſus fuit, ita vt Ori-
genis & Didymi & Euagrii ſcripta diligenter &
feliciter legeret. Adeo vero à curioſitate abfuit,
vt Athanaſium magnum Romam comitatus,
ex præclaris præcipuiſque vrbis illius rebus non
aliud ſpectandum ſibi cenſuerit, quam Petri &
Pauli martyrium, & ædem eam in qua illorum
corpora veluti theſaurus ſunt condita. Porro
quum ad epiſcopalem aliquando conſecratio-
nem abducendus eſſet, & ad eos multa, qui illū
eius rei gratia conuenerant, dixiſſet, neque ta-
men eis quod volebat perſuaſiſſet, amputata ſi-
bi auricula dextra. Vel nunc demum, inquit, a-
bite, quandoquidem deinceps etiam volentem
D eccleſiæ conſtitutio non recipit. *d* Sacerdotem
nanque integrum atq; immutilatum eſſe opor-
tet. Atque vbi qui ex præcipuis ad ipſum miſſi
erant, ab eo diſcederent: & à Iudæis quidem ta-
lia obſeruari & magnifieri, eccleſiam autem
Dei paruipendere, ſi modo animo & moribus
ſaluus commodusque ſit epiſcopus, inter ſe di-
cerent: ad eum reuerſi, comprehendere tenta-
runt. Ibi ille, *Si vim ei inferre pergerent, linguam quo-
que ſibi reciſurum eſſe, adiurauit.* Quibus minis illi

Stephanus Donā moreneib & affl ctiu animus ſolā du Monoabeleſien tentia Deuum ſanu etonum en Meſo Caſus humanus leniter ferendi.

Afflictiones & ærumnæ bonis viris hominibus bonæ ſunt

a Pior interdicit ſibi is, veo nuncupato, domeſtico rum ſuorū conſpectu.

† τῶν λοιπῶν μηδένα τῶν οἰκείων ὄψεσθαι.

Sozo hoc eſt, Nun quā ſe poſtea propinquorum ſuorum quē quam viſurum eſſe

Pior inambulans cibū capiebat.

Cuidam nutem cauſam eius eat interroganti: Nolo, inquit, cura corporis vt iuſto opere, ſed ſucciſiuo tantum vtione ſcilicet cibo capiendo aliqua ex parte voluptate corporis animâ fruatur

b [illegible] *& obedientia monaſtica. Id tamen, præpoſitorum ſuorum iuſſu ſororem conſpicandum exhibet: ipſa vero eam non intuetur.*

Amaram idem aquā bibit.

Pior in arido loco fontem per miraculum eliciut.

a Origenes Serapion magnus Putubaſtes Arſion Didymus Arſeſius.

Sozo [illegible]

b Cronion centum & decem annorum monachus.

c Alter iuuenes, alter prouectiores ætate monachos coercendi.

Longi fratres.

* *ἀπὸ καταφρονητὴν Ammonius.*

Euſebius Dioſcorus.

Ammonij præcipua virtutes.

Pulchrum exemplum ἀπεριεργίας.

Ammonius comes Athanaſii.

Romæ non aliud quā S. Petri & Pauli martyrium ſpectauit.

d Idem epiſcopus locum. ne munus ad eo obire opus eſſet, aurem ſibi ipſe ſecuit, linguam quoque niſi ei primatus liceret excuſaturus

Quod enim integrum ſanumque conueniat eſſe epiſcopum

perpetiſs, in loco [illegible] o virum magnum reliquerint. Et ex eo tempore ſ Ammonius [illegible], qui aure carentem dicas, cognominatus eſt. Hoc idem in g Euagrio philoſopho accidit. Nam quum à Theophilo Alexandrino ad epiſcopatum traheretur, vbi artibus variis ſe excuſando vſus eſſet, ſacerdotali dignitati, ſibi ea interdicendo, nuncium * remiſit, non tamen ſummo aliquo corporis membro reſecto. Atque is vbi in Ammonium iſtum incidiſſet, vrbane eum carpſit, male admodum feciſſe, Deoque ob membrum reſectum pœnas daturum eſſe, inquiens. Ad quem ſubinferens Ammonius. *Tu vero, inquit, ô Euagri, an non condignas perſolues pœnas h qui propter* [illegible]*, hoc eſt, nimium ſui ipſius amorem, linguam reſecueris & ea qua tibi ad vtilitatem multorum conceſſa eſt gratia, vſus non fueris?* Verum de Euagrio paulo poſt dicemus.

Cap. XXXVIII.

De monte Nitria, & loco à cellis dicto. Item de alio loco, cui nomen eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Mela & Solone.

Circa Scetim mons eſt, quem accolæ a Nitriam vocant: propterea quod vicus quidam vicinus ei eſt, in quo nitrum colligitur. b In eo monte ingens eſt huius generis philoſophorum multitudo, & monaſteria contigua non pauciora quam quinquaginta. Eorum quædam ſunt, in quibus monachi communiter, quædam in quibus ſeorſim habitant. Eſt & alius locus ad interiorem ſolitudinem vergens, & ab iſtis ſtadiis ſeptuaginta diſtans, ad monaſticam exercendam perquam commodus. c Cellarum is nomen habet, quod monachorum ibi domicilia non continenter, ſed ſpatiim conſtructa ſint. Tantum vero ea inter ſe diſſita fuere, vt ea incolentes alius alium nec cernere, nec audire poſſet. In hebdomade autem ſemel, primario & Dominico die, in eccleſiam conuenire ſoliti erant. d Quod ſi eo die quis non cõparuiſſet, ſatis conſtabat, eum vel ærumna, vel morbo aliquo oppreſſum fuiſſe. Porro ad eum viſendum non ſimul omnes, ſed diuerſo tempore veniebant, pro ſe quiſque quod ei ſuppeteret, ad illum curandum, commodum morbi afferens remedium. Abſque hoc ſi eſſet, alius alium non adibat: præterquam ſi quis diſcendi cauſa ſermones animæ vtiles & ſalubres auditurus, eum adiret, cuius rei peritus eſſet. Cellas quoque eas illi inhabitabant, quibus ad ſummum philoſophiæ huius peruenire, & ſibi ipſis ductores eſſe contigiſſet: vt recte ab aliis ſegregati, quietem ſequi, & ſibi ipſis viuere poſſent. De Sceti, & qui ibi philoſophati ſunt monachis, hæc dixiſſe ſatis ſit. Nam ſi ſingula oratione perſequenda eſſent, metus eſſet, ne in ea prolixius productam, reprehenſionis quiſpiam aculeum immitteret. Et quum illi ſuum ſibi viuendi modum inſtituiſſent, fieri neceſſario aliter non potuit, quin varie vt par eſt, pro cuiuſque ætatis captu opera, mores, inſtituta, & diætas diſpartirent. e Alius item locus, cui nomen Rhinocurura fuit, multis ex eo tempore * indigenis monachis celebe[r f]uit. Inter eos inſigne fuere: Dionyſius, qui ad partem vrbis Aquilonarem domunculam ſuam habuit: Mela ille, qui eo tempore eccleſiam eius loci gubernabat: & Solon, Melæ ſimul & frater germanus, & in ſede ipſa ſucceſſor. † De Mela illud memoriæ proditũ eſt. Cum de eccleſiis [illegible] cõſubſtantialis fidei defenſores exigerentur, atque eo qui ipſum quoque eucerent aduenifſent, repererunt eum veluti ſeruorum extremum eccleſiæ lucernis adornãdis hilariter incumbentem. Lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veſte ſimul & cingulo ſordidatus. Atque quum illi epiſcopum requirerent, indicaturum ſe eis illum reſpondit, eoſque in domum epiſcopalem duxit: atque vbi is eis de viæ feſſis menſa appoſita, pro rerum tenuium copia cibum dediſſet, atque edentibus miniſtraſſet, ſublata menſa manus lauit, & ſeipſum eis indicauit. Illi virum admirati, cauſam aduentus ſui cum oſtendiſſent, remittere ſe ei exilium, propter reuerentiam eius, dixerunt. Quod poſteaquam accepiſſet eis reſpondit, non idem, ſe, quod alii conſentientes ſibi epiſcopi feciſſent, commiſſurum eſſe, vt tnuitus ſolum exilii cauſa verteret, ſed ſua ſponte in exilium iturum. Atque quum ibi eſſet, velut qui ab adoleſcentia monaſticę philoſophię aſſueuiſſet, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autem, vbi mercaturæ renunciaſſet, precioſum mercatus eſt margaritam. Nam ſub fratre Mela, eiuſque loci magiſtris fideliter atq; diligenter edoctus mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis ſtudii oſtendit, & morum ſimplicitate erga proximos bonus maxime fuit, Eccleſia Rhinocururæ poſtquam tam egregios primum duces nacta eſt, longo deinde tempore conſuetis conſtitutionibus vti perrexit, & viros præclaros protulit. Illud porro nouum, & inter alia maxime inſigne in eccleſiaca fuit, quod clerici ibi domicilium, menſam, morum inſtitutum, & diætam vnam, aliaque adeo omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

* [illegible Greek] *hoc eſt, non aduenis, ſed originariis bonis viris.*

† *Melo Rhinocururæ epiſcopo, qui ab Arianis ad eum expellendum miſſi fuerant, propter reuerentiam eius exilium remittunt.*

Cap. XXXIX.

De Paleſtina monachis, Heſycha, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia.

In Paleſtina quoque eo tempore plurimi floruere ſolitarii philoſophi. Adhuc enim ſuperſtites erant, quos, quum de Conſtantini Imperio ageremus, diximus ſcientia & vita monaſtica effulgentes. Sed & alii cum illis inſtitutis illorum enituere, qui virtutis profectu, non pœnitenda laude & gloria monaſteria auxerunt. Horum præcipuus fuit, Heſychas, Hilarioni illi, vita ea quæ ſecundum Deum eſt longe præſtantiſſimo, maxime amicus. Item virtute præclarus Epiphanius, qui longo poſt tempore [ec]cleſiæ Salaminiæ in Cypro epiſcopus præfuit. Et Heſychas quidem quietis officinam apud Gazam inſtituit, eodem quo amicus ſeu magiſter, in rebus omnib. ſecum conſentiens [H]ilarion loco. Sacer autem Epiphanius, circa quendam vicum Betanduceu, præfecturæ Eleutheropolis, vbi etiam ortus fuerat. Hic in [pri]ma

ætare

Stephan. Dionyſius. Mela. Solon.

Hoſpitalitatis epiſcopalis exemplum.

Ille vero monaſtica vita aſſuetus ſua ſponte exulat.

Solon frater Melæ, ex mercatore monachus & epiſcopus.

Rhinocururæ cœnobium.

Cleri eccleſiæ eius cœnobium.

Paleſtini monachi.

Heſychas. Epiphanius, poſtea epiſcopus Salaminæ.

Hilarion Heſychæ præceptor & amicus.

ætate optimis vſus præceptoribus, & doctrinæ monaſticæ gratia longo tempore in Ægypto moratus, apud Ægyptios ſimul & Palæſtinos, per virtutis ſtudium, inſignem adeptus fuerat laudem: nec minus etiam apud Cyprios: apud quos epiſcopum geſſit. Vnde coniicere licet, ea de cauſa præclaram eum famam per orbem omnem eſſe conſequutum. Quum enim in ampla & maritima, eademque populoſiſſima vrbe ſacrorum antiſtes eſſet, & cum illuſtri virtutis gloria ciuiles quoque res tractaret, breui tempore non ciuibus ſolum, ſed aduenis etiam vndecunq; eo appellentibus notiſſimus fuit, qui eū partim conuenerſit & viderunt, partim ex ſermonibus eorū qui illum viderant, cognouerūt. Prius autem, quam in Cyprum veniret, eo quo diximus tempore in palæſtina vitam egit, quum in monaſteriis ibidem ſancte & grauiter admodum exercerent, Salamines. Phyſcon, Malchion, & Criſpion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleleam vicum præfecturæ Gazæ ſtudia virtutis exercentes. Habuerunt & ii Hilarionem magiſtrum. Fertur nanque, quum aliquando ſimul iſti apud eum fuiſſent, & ſimul domum reuerterentur, ex eorum medio Malchionem ſolum quodammodo raptum diſparuiſſe: atque vbi rurſum ſubito extitiſſet, idem cum fratribus iter carpſiſſe, & paulo poſt è vita exceſſiſſe, iuuenilem quidem adhuc ætatem agentem, ſed virtute & Dei amore non multum eis qui in tali ſtudio conſenuerunt concedentem. Tum Ammonius quoque decem fere ſtadiis ab eis diſtans, & circa vicum Chapharcon Gazæ ſubditum caſam ſuam habens, clarus fuit, ex eo vico oriundus: vir qui accurate & conſtanter in inſtituto monaſtico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palæſtina ortus, eo, vt mihi videtur, tempore ſuperſtes fuit: qui cum à Deo * accepit honorem, vt angeli ei inſeruierint. Et quum primum in Ægypto philoſophatus eſſet, in montem Sina inde tranſiit. poſtea autem in torrente Gerare maximum, pulcherrimum, & clariſſimum boniorum virorum conſtruxit monaſterium: cui poſt eum admirandus præfuit Zacharias.

Præclara nomen per vniuerſum orbem fama.

Salamines, Phyſcon, Malchion, Criſpion fratres, Hylarionis diſcipuli.

Malchion è conſpectu fratrum deceptus raptus, atque eiſdem redditus.

Ammonius. Syluanus.

** ὑπ' ἀγγέλων ὑπηρετηθῆναι γέρας παθών*

Zacharias

Cap. XL.

De Syria & Edeſſæ monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barſe, & Eulogio, qui epiſcopatum in monaſteriis geſſerunt.

EX Ægypto & Palæſtina, ad eos monachos qui in Syria & finitima ei Perſide fulſerunt, tranſeundum: qui cum Ægyptiis quam maxime certantes, quam plurimi & virtute clariſſimi euaſere. Circa Niſibim ad montem cui Sigaroti nomen eſt, vitæ ſanctitate celebres fuere, Bathelæus, & Euſebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Lazarus, qui epiſcopus etiam eſt factus. Qui quod non ita pridem nouum hoc philoſophiæ inſtitutum exercere incepiſſent, βοσκοὶ hoc eſt, paſcentes ſeu pabulatores cognominati ſunt. Propterea quod tecta non haberent, nec panem, aut vinum, aut obſonium aliquod guſtarent: ſed continenter in montibus verſantes, de eccleſiarum more precibus, atque hymnis Deū colentes celebrarent. Et quum tempus cibi capiendi eſſet, pro ſe quiſque falcem in manibus habens, & veluti pabulum inquirens circumbat, & herbas commodas nactus, eis veſcebatur. Atque ad hunc quidem iſti modum nouam agendæ vitæ philoſophiam inſtituerunt. Apud Carras autem philoſophatus eſt Euſebius, qui voluntario carcere ſeipſum, vt adiri non poſſet, cohibuit. Item Protogenes, qui poſt Vitum parœciæ ibi curam geſſit: Vitum inquam, inclytum illum monachum, quem ferunt quum primum inter Imperatores Apoſtolicum Conſtantinum vidiſſet, ſancte affirmaſſe, eū ſibi dudum ſæpenumero à Deo per apparitionem oſtenſum eſſe. Proindeque ſedulo cohortatum eſſe, vt quod Conſtantinus ſtatuiſſet atque iuſſiſſet, homines citra exceptionem omnem obſequenter facerent. Porro Bathæus vſque adeo à cibo ſumendo abſtinuit, vt vermes etiam ex dentibus eius prorepſerent. Hallas † ſeptuaginta totis annis panem prorſus non attigit. Heliodoro tanta fuit temperantia, vt noctes plures peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis continuaret. Floruit tum etiam in Phadana quo loco Iacob Iſaaci filius ex Palæſtina veniens, vxorem ſuam virginem in matrimonium duxit, primúque ibi euoluto à puteo lapide gregem eius potauit) Aonas ille, quem fama eſt primum ibi apud Syros accuratum hoc philoſophiæ genus colere cœpiſſe: quemadmodum id apud Ægyptios magnus fecit Antonius. Cum eo fuere & Gaddanas, & Azizus, in eiuſdem virtutis laude concertantes. Multi vero & apud vicinam Edeſſam, & circum ea loca celebres floruere viri: inter quos clariſſimi fuere, Iulianus, atque apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri eccleſiæ ſunt editi: de quibus certius in Conſtantii Imperio commemoraui. Extitere præterea Barſes & Eulogius, qui ambo poſt longum monaſtici exercitii certamen Epiſcopi ſunt facti, nō in vrbe aliqua, ſed honoris gratia in monaſteriis ſuis epiſcopalem conſequuti conſecrationem: ita vt recte aliquis dignitatem eam tanquam præmium ſeu remunerationem pro exactiſſimo philoſophandi inſtituto eos accepiſſe dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo ante, poſt ſanctum Heliodorum, mentionem fecimus.

Monachi Syri ad Niſibim in Sigarotomonte

Hi βοσκοὶ. hoc eſt, pabulatores dicti, ſeu paſcentes

Voluntarius carcer. Euſebius.

Monachi ad Carras Protogenes. Vitus. Huic per viſionem Deus, oſtenſum, magnum exhibuit.

Bathæus

Hallas. Heliodorus

† Octoginta Sozom.

Phadana locus, vbi Iacob in Rachelam incedit.

Aonas. Primus his in Syria monachus.

Azizus. Gaddanas.

Monachi Edeſſeni. Iulianus. Ephraim. Barſes. Eulogius. Duo iſti in monaſteriis ſuis epiſcopalem obtinuere dignitatem.

Iidem & Lazarus Sup. cap. 23.

Cap. XLI.

De Cœleſyriæ & Antiochiæ monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint.

COEleſyria autem, & quæ ſupra eam eſt regio, ſola Antiochia excepta, ſerius quidem Chriſtianiſmum ſuſcepere, non tamē eccleſiaſticis philoſophis caruere. Qui eo fortius vt viri egregii ſe geſſerunt, quo maius in eos incolarū Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſorum, atque illis inſidiantium flagrauit odium: non illos quidem vindicta vtentes, ſed magno animo illatas iniurias & plagas excipientes. Qualis Valentinus ille fuit, quem alii Emeſenum, alii Arethuſium genere fuiſſe tradiderunt. Et alter ei cognominis monachus, & Theodorus, qui ambo à Tittis vico præfecturæ Apameæ oriundi fuere. Item Marcias Mechelis ortus, Baſſus, Baſſones, & Paulus cui patria fuit Telmi-

Monachi Cœleſyriæ. Chriſtianorum eſt ſerre non inferre iniuriā.

Valentinus & alii plures. Paulus Telmiſſi ortus Monaſterium auſ, demum ſugato. Sozom. Telmiſſum vicum eſſe dicit.

E ſus. Hic quum multis in locis multa monachorum cœnobia inſtituiſſet, & præclare plures ad philoſophiam hanc conſectandam cohortatus fuiſſet, poſtmodum eo regione cui nomen eſt Iugatum, inſigne & ſplendidum monachorum conſtruxit domicilium, atque ibi vitam in ſenectute multa finiuit. Monſtratur eo loco adhuc, quod omnibus notum eſt, ſepulchrum eius. Omnes vero prope quos recenſuimus monachi, longæui fuere: id quod diſpoſitione & prouidentia Dei mihi factum eſſe videtur, videlicet vt tam diuturno & exacto vitæ inſtituto incrementum religio caperet, quod non Syros tantum, ſed & Perſas atque Saracenos plurimos ad fidem noſtram pertraxit, & Græcæ ſuperſtitionis ſectatores pleriſque vt cultum ſuum abnegarent effecit. Ex quibus omnibus plurimi perſuaſi ſunt vt philoſophiam monaſticam ſummopere colerent, & ad eorum quos modo diximus exemplum monachorum ſodalitatibus præirent. F Facilis autem coniectura eſt, hoc genus philoſophiæ initio inde ſumpto, *a* ad Galatas vſque & Cappadoces, finitimoſque eis populos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Helleſpontum perueniſſe, qui ſane antiquitus doctrinam Chriſtianam flagrantibus animis complectentes, permultos diuinæ huius philoſophiæ habuere ſectatores. Quorum plures in communibus domiciliis per vrbes & vicos habitarunt, vel quod nondum traditionibus & exemplis eorum qui dicti ſunt aſſueuiſſent: vel quod propter hyemis aſperitatem regiones illæ, & maxime Pontus, Cappadocia, & Galatia, natura frigidiſſimæ ſint, proindeque non facile plurimi in ſolis ibi locis degere poſſent. Veruntamen non omnino montes earum ab eiuſcemodi philoſophis vacui fuere. Tempore namque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum ſtudio frigus etiam ceſſit. G Atque in eis partibus quum multi alii præclare vixere, quemadmodum alibi à me dictum eſt: tum poſt Euſtathium & Baſilium magnum, præ cæteris celebres maxime fuere, † Leontius ille, cui deinde Ancyranus commiſſus eſt epiſcopatus: & Prapidius, qui quantumuis ſenex, admodum multas pro epiſcopo rexit * vrbes. Præfuit vero nobiliſſimæ etiam illi hoſpitali domui, cui cognomen eſt Baſilias. nam à Baſilio magno Cæſarienſi epiſcopo conſtructus xenon, quum nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. Antiochiæ multi alii enituere monachi, in quibus ſecundum Iulianum & Aphraatem illum, Marianus fuit & Euſebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alii inſuper, qui integrum atque immortale, † id quod ad imaginem Dei conditum eſt, conſeruarunt. In monte eo pratis multis perquam amœno, qui vrbi adiacet, Petrus Galata enituit, & cognominis huic Ægyptius. Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moſes, & Machus, H aliique multi eo tempore monaſtica ibi philoſophia ſplendidi & illuſtres fuere. In ſolitudine Chalcidis, Abibus, & Marcianus, & Abrahames, & quamplurimi alii, non facile ſub numerum cadentes * corpore perpeſſionibus obnoxio, vitam affectionibus vacuam, excoluere. Item in Appameenſium eremo Agapetus; & Symeones, & Paulus. In Zeugmatenſium autem ſolis locis Publius & Paulus philoſophati ſunt. I-

Monachorum ſermonem (?) Monachorum ſanctitas plurimos ex gentilib. ad Chriſtianiſmum perduxit.

Sozo. ad à tatem vſq; ſuam & Theodoſii monſtoru in perium non nullos ex his, eo monachis durasse fere bus lib. 6 cap. 34

a Ad Galatas Cappadoces, & in Ponto multa monaſteria in vrbibus & vicis. Earundem terrarum monticola. Euſtathius Baſil. magnus Leontius Prapidius.

† Sozom. habet Leo.

** Sozom. vicos Baſilias hoſpitalis domus Monachi Antiochenses*

** τὸ νοερὸν ſcilicet ſpiritus.*

Theodor. lib. 4. ca. 28 Monachi ſolitudinis Chalcidis. Monachi Apameni, item Zeugmatis

** σώματι τῷ παθητῷ τὸν ἀπαθῆ ζωὴν μετήρχοντο.*

E tem in ſolitudine vrbis Cyri, Acepſimas ille decantatiſſimus, qui in tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ſancte ita peregit, vt neq; côſpiceret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmanus, qui oculis captus, non in caſam aliquam ſe abdidit, ſed loca pleraque circumiens, ſinceram fidei profeſſionem annunciauit. Quorum vitam ſingillatim omnium pulcherrime Theodoritus Cyri epiſcopus, in Dei amantium hiſtoria conſcripſit. † Porro omnium iſtorum commune, vt ita dicam, *b* conſilium & inſtitutum erat, vt quam maximam animæ curam gererent, eamque à rebus & ſtudiis huius vitæ per deſuetudinem abalienarent: & longioris vitæ ſuæ tempus in precationibus, ieiuniis, hymniſque, & Deum decentibus laudibus conſumerent: corpus autem deliciarumque eius & voluptatis ſtudium negligerent, necnon pecuniam & negotiorum occupationes omnino à ſe repellerent, F & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

Cyri, Acepſimas Zeugmatinus cæcus circumuiens loca multa circumiens.

† Sed et Chriſtiana tantum inde ab initio eadem qua monaſtica vita ſunt eſt. Carnis mortificatio, & ſpiritus renouatio.

Atq; ille demum vere Chriſtianus eſt, qui ad veterem monachatum quam proxime accedit.

b Commune omnium monachorum conſilium & inſtitutum.

Cap. XLII.

De Euagrio philoſopho, & vita inſtitutiſque eius.

Poſt Ephraim Syrum, celeberrimi in vtraque philoſophia fuere, Didymus Alexandrinus, & Euagrius monachus Ægyptiacus. Cæterum de Didymo qui fuerit & quæ ſcripta poſt ſe reliquerit, in nono hiſtoriæ huius libro à me eſt dictum. De Euagrio autem, æquum viſum eſt hic pauca dicere: quamuis ambo iſti in ſana fidei doctrina claudicarint, vtcunque ſcriptorum ſuorum tela in veritatis hoſtes ſint iaculati. Euagrius ex Iberibus, qui circa Euxinum Pontum colunt, genus duxit: vir ſapiens & clarus admodum, inueniendo ſubtilis & ingenioſus, & in eloquendo quod inueniſſet grauis & acer. Perfacile etiam, quæuis * cogitationes G vel ad virtutem, vel ad vitia ſpectarent, diiudicauit: nec minus idoneus ad ſubiiciendum & docendum, vt illæ quidem excolendæ, hæ autem cauendæ eſſent, fuit. Porro eam quæ in oratione eius ineſt gratiam, ſcripta quæ edidit indicabunt. Morum quoque ſingulari moderatione fuit à faſtu & ſuperbia maxime alienus. Et ſicuti iuſtarum laudum præconiis minime eſt ad arrogantiam ſublatus, ita etiam conuiciis iniuſtis haudquaquam ad indignationem commotus. Sacras literas ſub Gregorio Theologo optime addidicit. nam eius quoque fuit archidiaconus, quum ille Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ. Quod autem natura vultu eſſet venuſto, & præterea veſtitu eleganti vteretur, ex magiſtratibus quidam zelotypia erga vxorem laborans, quum eum illi innotuiſſe cognouiſſet, clam ei cædem moliebatur. Et ad rem conſilium id collatum fuiſſet, niſi ea ipſa nocte Deus horrendam quidem, ſed H ſalutarem viſionem Euagrio dormienti exhibuiſſet. Videre namque ſibi viſus eſt capitalis criminis cauſa ſe captum atque in carcere manus pedeſque ferreis catenis vinctum eſſe. Quũ autem iam ad tribunal iudicis ſiſti, & pœnas dare deberet, acceſſiſſe quendam, qui ſacrum Euangeliorum codicem ei oſtenderit, & tam grauibus vinculis eum liberaturum promiſerit, ſi quamprimum ex vrbe diſcederet, & facturum ſe id eſſe iuriſiurandi ſacramento confirmaret:

Ephraim Syrus. Didymus Alexãdrinus, Euagrius Ægyptiacus monachus Vterq; in doctrina ballucinatus eſt. De Euagrio monacho Ibere.

** λογισμοί. Soz. li. 6. ca. 30.*

Euagrius diſcipulus & Archidiaconus Gregorii Nazianz. Euagrius viſione ſibi demonſtrata ab imminente oblata, inſidiis noctis ſibi ſtructas effugit.

[illegible] bro dextra ad eum modum iu- [illegible] & compedibus ſolutum eſſe, & [illegible] ſte. Ita ille diuina viſione per- [illegible] e ſibi ſtructum atque creatum pe riculo [illegible] git. Atque vbi in animo conſtituiſ- [illegible] te ſe monaſticam conſectari vitam, [illegible] ſtantinopoli Hieroſolyma venit. Inde in [illegible] tum, ad viſendos, qui in Sceti philoſo- ph[illegible] antur, monachos profectus, ad montem Ni[illegible] n, monaſticam ſibi conſtruxit caſam: & ibi cum duobus Macariis, Ægyptio, & Alexandrino, qui alios antecellebāt, fuit: quorū quum æmularetur vitam, factis quoq; ipſis philoſophiam monaſticam eſt cōſequutus. Deinde etiam * ſub Theodoſii iunioris Imperio, cum eo quem diximus Ammonio eſt verſatus. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maxime neceſſarii compoſiti ſunt, inter quos quidam Monachus, ſiue de practice & operatrice virtute inſcriptus eſt: quidam γνωστικός, hoc eſt, cognitor, ſiue de eo qui cognitionem eſt conſequutus. Hic in quinquaginta capita eſt diuiſus. Scripſit etiam librum alium qui confutationem ſeu inuectiuam continet aduerſus tentatores dæmones. id opus in octo diuiſit ſectiones, iuxta octo deliberationum ſeu cogitationum numerum. Item Problemata prognoſtica ſexingenta. Et præterea στιχηρά, hoc eſt, verſuum duos libros reliquit: alterum ad eos qui in cœnobiis aut in † comitatibus ſunt monachos: alterum autem ad eas quæ virginitatem colunt ſanctimoniales. Omnia vero ſcripta eius admiranda ſunt, & ſententiis & elocutione ad perſuadēdum prorſus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit cognoſcet. Peropus autem eſſe puto, breuiter quædam ex eius operib. in hiſtoriam hanc inſerere, atque inprimis quæ de monachis commemorat, hiſce propemodum verbis.

Cap. XLIII.

Quæ Euagrius in quibuſdam libris de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit.

NEceſſarium quoque eſt, vias eorum qui nobis præierunt, monachorum nempe inquirere, & ad eas vitam noſtram componere. Multa enim ab eis & dicta & acta ſunt præclare. In quibus illud quidam dixit: Aridiorem * & minus inæqualem diætam charitati coniunctam, celeriter monachum ad † Indolentiæ portum ducere. Idem fratrem quendam, qui ſubinde noctu pauore turbabatur, ſpectri liberauit, ægrotis cum ieiunii cultū inſeruire iuſſum. Non alia enim re facilius, interrogatus reſpondit, quam miſericordia, eiuſcemodi terrores & perturbationes extingui. Antonium Iuſtum conueniens ex ſapientibus quidam: Quomodo ô pater, inquit, in monaſtica vita perdurare potes, qui conſolatione ea quæ ex libris percipitur, carea[s]? At liber meus, ô philoſophe, Antonius reſpondit, a [illegible] natura ipſa rerum creatarum eſt. In eis, quum mihi viſum eſt, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquando electionis illud vas, ſenex Ægyptius Macarius, quid ita iniuriarum erga homines memoriam retinentes, vim animæ remin[illegible] e[illegible] t en[illegible] emu[illegible] aduerſus dæ[illegible] nes autem [illegible] qu[illegible] ptorum ab eis malorum reminiſcimur, detrimentum nullum ſentiremus? Quum autem ego, quod reſponderem non haberem, atque id diſcere vellem, rogatus ille: Propterea, inquit, quod prior illa affectio præter naturam, poſterior autem ſecundum naturam iræ eſt. Adueni aliquando ipſo meridionali tempore ad ſanctum patrem Macarium, & quod ſiti admodum arderem, aquam ab eo petii. Et ille: *Contentus eſto*, inquit, *vmbra, multi enim viatores & nauigantes hac nunc carent.* Deinde quum apud eum verba de continentia & temperantia facerem: *Confide*, inquit, *ô fili & bono eſto animo. Ego totis annis viginti neque panem, neque aquam, neque ſomnum ad ſatietatem cepi. Panem namque meum ad certum libræ pondus comedi, aquam ad conſtitutam menſuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam ſomni partem rapui.*

Cur humanarum iniuriarum memoria nobis moleſta eſt, diabolicarum autem contumeliarū recordatio non item? Vmbra ſitim repellens. Vita Macarii continentiſſima.

Monacho cuidam nuncius venit de patris morte, atque ille ad nunciantem: *Deſine*, inquit, *blaſphemare & impie loqui: Pater enim meus immortalis eſt.* Ex fratribus quidam vnicum Euangelii librum in bonis ſuis habuit: quo & ipſo vendito, precium eius ad eſurientium alimenta dedit, memoria, digno verbo illo addito: Propter illud oraculum librum vendidi, quod dicit, *Vende ea quæ habes, & da pauperibus*. Inſula quædam eſt circa Alexandriam, ſeptentrionem verſus, vltra lacum qui Maria dicitur, ſita. Habitat in ea monachus * Gnoſticorum ordinis celeberrimus, qui omnia quæ à monachis gererentur, ob quinque cauſas fieri dixit: propter Deum, propter naturam, propter conſuetudinem, propter neceſſitatem, propter manuum opus. Idem ipſe vnam eſſe dixit natura virtutem, eiuſque formam in animæ viribus effigiari. Nam & lumen ſolis ait ſine forma eſſe: formam autem id recipere, per quas penetrat, feneſtris. Alius quidam monachus: *Propterea*, inquit, *voluptates mihi ſubtraho, vt iræ cauſam & occaſionem præcidam. Scio enim illam ſemper de voluptatibus belligerare, mentemque meam perturbare, & cognitionem ipſam fugare.* Ex ſenibus etiam quidam dixit, a Charitatem ciborum & pecuniarum depoſitum ſeruare neſcire. Idem: b *Non ſemel*, inquit, *eadem in re bis a dæmonibus me deceptum eſſe.* Hæc ad verbum Euagrius, in eo libro quem *Practicum* inſcripſit, expoſuit. Quæ vero etiam in Gnoſtico ſuo dicat, audiamus. c Quatuor virtutes, earumque conſiderationes eſſe, à Iuſto Gregorio didicimus: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iuſticiam. Et d prudentiæ quidem officium eſſe is dixit, conſiderare & contemplari, verbis non adhibitis ſanctas & intellectuales poteſtates. Has nanque à ſapientia manifeſtari tradidit. e Fortitudinis autem, in veritate cognita, etiamſi bellum & diſcrimen tibi paretur, conſtanter perſeuerare, neque ad res falſas tranſire. f Temperantiæ porro ſemina, à primo agricola iacta recipere, poſteram autem & furtim aſperſam ab aduerſario ſementem reiicere, g Iuſticiæ vero iuxta dignitatem & commoditatem cuiuſque orationem attemperare, vel obſcure annunciando, vel per ænigmata & ambages ſignificando, vel etiam aperte indicando, ad ſimpliciorum vtilitatem & profectum. Veritatis autem columna Baſilius Cappadox dixit: *Cognitionem ſeu ſcientiam quæ ab hominibus prouenit, continua meditatio & exercitium*

Chriſtiani viri immortales ſunt. Monachus vnius libri venditi precium pauperib. [illegible] γνωστικῶν [illegible]. Quinq; operum omnium monaſticorū cauſa. [illegible] ra de voluptatibus [illegible] iræ vel [illegible] pratum ſuppreſſione ſopitur.

a Apud [illegible] n vitatem non recte po[illegible] uniam depo[illegible] nere.
b Monachum eadem [illegible] re bis non [illegible] labitur.
c Primariæ quatuor virtutes, earumq; officium.
d Prudentia.
e Fortitudinis.
f Temperantia.
g Iuſtitia.
Baſilii mag[illegible] ſententia [illegible] cognitione [illegible] humanæ & diuinæ.

Baſilij magni ſententia de cognitione humana & diuina.

ciuium adaugeri: tam autem quæ gratia Dei contingit, iuſtitia, placabilitas iræ expers, & miſericordia.* Et priorem illam, etiam qui affectionibus ubnoxij ſunt, obtinere poſſunt. poſteriorem vero qui ab affectionibus alieni ſint, tantum perſpiciūt, qui etiam precationis tempore mentis ſuæ lucē eos circumfulgentem vident. Lux illa Ægypti ſanctus Athanaſius. *Menſam,* inquit, *Moſes ad Borealem partem ſtatuere iuſſit.* Sciāt igitur Gnoſtici, & qui ſcientię ſeu contemplationi ſtudent, quinam aduerſus eos ventus ſpiret, & tentationem omnem magno ſuſtineant animo, atque alacriter ad ſe venientes alimentis foueant. Thmuitarum eccleſię angelus ille Serapion dixit, mentem ſpiritali cognitione & ſcientia imbutam perfecte purgari, charitatem flammantes iræ partes curare, temperantiam autem affluentes malas cupiditates & libidines ſiſtere. De prouidentia & iudicio ſemper tecum ipſe rationes reputa, magnus ille & doctus doctor Didymus ait earumque materiam fac tecum in memoria circumferas. nam omnes fere in his hallucinantur. Et doctrinam quidem de iudicio, in varietate corporum, ipſiuſque mundi: de prouidētia autem, in moribus atque modis qui nos à vitiis & ignorantia ad virtutem vel cognitionem ducunt, † inuenies. Hæc guſtus tantum gratia, ex Euagrii ſcriptis appoſuimus.

Athanaſii ſcite prolatum dictum Moſes menſam Boreali verſus collocare iuſſit. Serapionis dictum Mentis luſtratio, iræ ſuppreſſio, Libidinum coercitio. Didymus ... Prouidentia & iudicium demonſtrant per obuios ponendum.

† Caro quippe noſtra & mundus vniuerſus per ſupremum iudicium & condemnationem addictum eſt quos autem per gratiam ſuam repurgamur à vitiis diuina prouidentia, iudicium illi euadimus.

Cap. XLIV.

Breuis commemoratio tanquam in ſumma clarorum eius ætatis virorum, vt eos diuina prouidentia id tempus tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit.

EOdem autem tempore multi etiam alii in diuerſis locis & monaſteriis luxere, admirandi & Deiamantes, viri, quos commemorare hoc loco ſi velimus, & cuiuſque vitam & mores acta recenſere, ab inſtituto noſtro longe produceremur. Quod ſi quis accurate ea cognoſcere cupiat, quid illi ſcilicet & fecerint & dixerint ad auditorum vtilitatem, atque etiam vt feræ ſubiectæ eis fuerint, Palladius Euagrii diſcipulus, qui res eorum in vnum collegit librum, optime expoſuit: quem qui volunt, legere poſſunt. Nam in eo non virorum tantum, ſed & mulierum, quæ cum eis, quos diximus, diuinis viris morū ſanctitate certarunt, vitas pie deſcripſit. Euagrius autem & Palladius, * q̄ proxime ſequutum eſt, imperio floruerunt. Atque ii quidem monachis ſedulique & diligentes virtutis doctores eo tempore enituere. Inter epiſcopos vero Baſilius magnus & Gregorii ambo, Theologus videlicet, & Nyſſenæ vrbis luminare: alter illius contubernalis, atque in rebus omnib. conſentiens adiutor & ſocius, alter autem frater coniunctiſſimus. Adminiſter etiam eorum fuit, fraterno prorſus animo, Petrus, eiſdem quibus Baſilius parentibus prognatus, prophanis quidem literis non tantopere imbutus, virtutis autem ſplendore illis non inferior. Iſti in Cappadocia fu[e]re.

In Piſidia autem Optimus, & in Lycaoniæ metropoli magnus Amphilochius, pro fide à maioribus accepta, fortiter depugnarunt. Erant tanquam propugnacula ſacræ religionis noſtrę in Oriente poſt Athanaſium fuere. In Occidente autem, Damaſus Romanæ eccleſiæ præfectus multa veritatis luce coruſcauit: & præterea diuus Ambroſius, Mediolanenſis antiſtes: qui quamuis longa locorum intercapedine diſſiti eſſent, multa tamen veritatis tela contra hoſtes emiſere. Inſuper & alii plurimi, qui extremas terræ oras incolere coacti fuerant, veluti quaſdam ſagittas, in eccleſiæ aduerſarios epiſtolas ſunt iaculati, & ſuos ſimul ſcriptis confirmarunt. Vniuerſitatis nanque huius moderator, aduerſus tantam fluctuum & tempeſtatis magnitudinem, rectores quoque ediuerſo miſit egregios: & contra multitudinem & vehementiam hoſtium, conuenientem ducum oppoſuit virtutem: atque aduerſus morbum temporum difficultate * vigentem, commoda & præſentia exhibuit remedia, qui tantum tantorum virorū in populi multitudine, in eccleſiis, atque in ipſis monaſteriis & montibus, prouentum dederit. Nec eo tantummodo rerum vniuerſarum Deus rebus noſtris conſulere eſt dignatus, ſed & alterius maximi beneficii † procurator atque conciliator eſſe viſus eſt. Pertracta namq; Gothorum gente in Thraciam, autorem etiam turbæ & confuſionis ad Boſphorum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui aduerſus ſolum Deum atque illius miniſtros bellum gerere nouerat: exitioſum dico Valentem. Id quomodo ſit factum, vbi prius vovum eius nefarium ſcelus expoſuero, dicam, & ad finem eius progrediar. Ac de eis qui iuxta eccleſiæ ſanctiones philoſophati ſunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

Palladius Euagrii diſcipulus vitas ſanctorum monachorum ob ſcripſit

** Poſt Valentis mortem. Socra.*

Præclari eius ætatis epiſcopi Baſilius Gregorius duo.

Petrus.

Optimus. Amphilochius.

Damaſus Ambroſius

Deus contra vim & multitudinem Arianorum egregios oppoſuit propugnatores

** ἀγ...*

Quod Gothi Thraciam inuaſerint, & Valentem oppreſſerint. De ... ſeq. l. 6. ... περὶ τοῦ ...

Cap. XLV.

De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quædam literis diſtincte deſignata, initio facto a litera Θ vſque ad Δ. De Aſtronomia, & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valentem lenierit, vt de perſequutione nonnihil remitteret.

QVi vero Græcam ſuperſtitionem ſequebantur, & qui natalibus præclari erant, fere talem ob cauſam interiere. Qui inter eos excellebant, quod tanta incremēta capere eccleſias noſtras & Chriſtianiſmum viderent, eamq; rem indignabundi ægre ferrent, conſiliū cepere, oraculis atque aliis quibuſdam incantationibus, quis in Romano Imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, cognoſcendi. Et tripode è lauro facto, verbiſq; & euocationibus quibuſdam, vt fieri in talib. mos eſt, peractis, quod volebāt effecere: *a* vt ſcilicet literarū, machinis quibuſdā tripodis & oraculi eas ordināibus, † collectione, Imperatoris nomen appareret. Et quum hiantes ad Theodorum reſpectarent, qui in Imperiali aula ſtipendia faciebat, ſuperſtitione quidē Græcum doctrina autē & philoſophia probe eruditum, quoniam literarum compoſitio ordine ſuo vſque ad D pertigerat, & Valentis in Imperio ſucceſſorem indicarat, *b* oraculum philoſophos ita in fraudem & impoſturam adduxit, vt quamprimum Theodorum imperaturum eſſe opinarentur. Ea res vbi ad Valentem eſt delata, perinde atque vitæ eius inſidiæ ſtructæ

Nobiliſſimi quique ex Gentilibus, & philoſophi plurimi a Valente ſublati, quod de ſucceſſore per oracula & tripodē nouum quiſiuiſſent.

a Oracul... ad primam literam ... Theod ſucceſſorem deſignaret.

Fui... varum ... ...

b Conſ... ...

ſen, non

ſent, non moderatè eam ferens, palam impatientiam præ ſe tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit: c atque hos quidem ſupplicio ignis inhumaniſſime affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Itidem vero per omnem Imperii eius ditionem in philoſophos eſt animaduerſum. Nec in eos tantum, verum etiam qui veſtitu eorum vterentur. Coins periculi metu etiam ſi quis alii ſtudio vacaret, * fimbriato pallio non vtebatur, ne in ſuſpicionem, operam eum nauare ſacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem vtroſque ſtultitiæ condemnarim, tum Imperatorem ipſum, qui eo iræ & inhumanitatis proceſſerit: tū phiſophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatē rem philoſophia minime dignam aggreſſi ſint. Ille enim ſtoliditate plenus, quum ſe ſucceſſorē ſublaturum eſſe exiſtimaret, neque inquirentibus, neq; ei de quo oraculum editum erat parcendum duxit. b Hi autem eo pconde atque in eis ſitum eſſet, vt Imperatorem vel exautorarent, vel crearent, ad tantam ſunt dementiam producti. At Valens, nemini protſos eorum qui Theodoro cognomines, per eandem aut ſimilem etiam quæ à literis Theo initium ſumeret, appellationem, & aliquatenus tum celebres eſſent, pepercit. Itaque, c Theodoti, Theognoſti, Theodoſii, & Theoduli necati ſunt: in quibus etiam † Theodoſiolus quidam fuit, vir magna militiæ gloria, ex Hiſpania, vbi claro loco natus fuerat, genus trahens. Multi etiam metu territi, vetera ſua nomina à parentibus ipſis impoſita abnegarunt, eaque aliis temporum periculoſa difficultate adducti commutarunt. d Mihi vero cū philoſophis iſtis ita expoſtulare libet. Quod ſi, ô viri boni, ex aſtrorum curſo talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex conſilio diuino iſta pendent, quid curioſitate iſta & inani opera veſtra opus erat? Fieri enim non poteſt, vt præcognitione & ſtudio humano, id quod Deo placitum ſtatutumque eſt, inueſtigetur. Atque vt vobis id facere licuiſſe donemus, non ſcitum ſane fuit, homines vos quamuis ſapientia omnibus præſtantes, melius quidquam Deo ipſo ſtatuere. e Si vero temere ita futurarum rerum cognoſcendarum cupiditate, vos præter rationem, in apertum diſcrimen, legibus, quæ iam dudum à Romanis, cum Græcam ſuperſtitionem ſequi, & diis ſacrificare liberum erat, ſunt latæ, contumaciter violaris, coniecīſtis: admiſiſſe vos, quod venia prorſus dignum non ſit, facinus ignoraſtis. Atque equidem idem vos tum ſentire oportuit, quod † Socrates veſter ſenſit: qui iniquo iudicio circumuentus, aconito epoto moriturus, quum incolumis eſſe, & è carcere profugere poſſet, reuerentia legum, ſub quibus edocatus fuerat, id non fecit. Sed quiſque hac de re, vt ſibi viſum eſt, & ſentiat, & loquatur. Valens ſane Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter quam ipſi videretur, de Deo ſentirent, affligere, & modis omnibus perſequi & eiicere pergebat: donec f Themiſtius philoſophus eam quam ad illum orationem ſcripſerat, recitauit: qua vt indignationem & tumultuationem eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum eſt, ne admiraretur tanquam in re noua, quod aliqua eſſet in eccleſiaſticis dogmatibus diſſenſio. eaque minor longe, quam apud Græcæ ſuperſtitionis cultores. Apud illos enim ſupra trecentas eſſe opiniones: in quarum tanto numero, plurimas etiam diſſenſiones eſſe contingat. Et fortaſſe gratum id eſſe Deo dixit, quod non facile eſſet ad cognitionem eius venire, proindeque variā omnes de eo conciperēt opinionem: vt eo magis illum quiſque vereatur, quo minus cognitionem eius, qui incomprehenſibilis eſt, percipiat: ſecum ipſe conſiderans, qualem & quantum eum eſſe oporteat, cuius tenuem ſaltem ac mediocrem notitiam ſit aſſequutus. Quapropter eius philoſphi oratione addoctus, quum ſe ad moderationem dediſſet, non vſque adeo vt antea ſuccenſebat, nec ſuppliciis & cruciatibus ſæuiebat. Neque tamen omnino à cœpto deſtitit, ſed pro pœnis capitalibus exilium epiſcopis & ſacerdotibus imponebat: quoadusque graues de republica curæ, quo minus rebus eiuſmodi vacare poſſet, effecere.

c Supplicio afficiuntur viri cum Theodoro, conſultores ipſi interea, item fuerunt philoſophi

* *ἀχοινάτῳ τρίβωνι*

d Philoſophi omnes eo nomine preſſi maxime à Valente accepto à Habitu philoſophico, a multis propter periculum maxime ſibi de tyrannide ſuſpecta erat Valens, quod ſucceſſorem ſuo Herodes

b Expendit ſimul & cenſura eorum iſtorum & ipſius ſtultitia.

† Socrates philoſophus mori, quam patrias leges violare maluit.

f Themiſtius philoſophus ſauitiam furentis Valentis oratione leniit Soz. c. c. 36 Summa eius orationis.

b *At ſi certa immutabiliaque eſſent, quæ ſemel ex aſtrorum curſu collecta conſuſiſſent, ſtatuere eis conuenerat: Quicunque tandem is eſſet, cui ſidera ſucceſſionem deſtinaſſent, eum ſuperſtitem fore. Sozom. lib. 6 ca. 35 Imperatoris ſtultitia.*

c *Quicunque præclari viri nomen haberent quod initiū ſumeret à ſyllabis Theo contruncidati à Valente ſunt Theodoſiolus Eutropius hunc patrem fuiſſe Theodoſii principis ſcribit.* d *Expoſtulatio cum mathematicis, ſeu potius maleficis philoſophis.* e *Chaldæorum & mathematicorum prædictiones veteribus quoque Romanorum gentilium legibus damnata. Quas philoſophi iſti violarunt.*

Cap. XLVI.

De Mauia Arabiæ regina, vt ea bellum contra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe primo Arabum epiſcopo.

QVum namque * Saracenorum princeps diē ſuum obiiſſet, & pax cum Romanis aliquando inita, ſoluta eſſet: a Mauia illius coniunx, res eius gentis adminiſtrans, Phœniciam & Palæſtinam, & oram ad Ægyptum vergentē, quæ Nilum aduerſo flumine nauigantibus, regione quæ Arabica dicitur, ad ſiniſtram eſt, inuaſit atque vaſtauit. Bellum id quamuis à fœmina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cum Romanis maximam, & haud ſcio an alias maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſane ad eum metum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducem ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hoſtium ſcilicet contemptu, riſit: & rem ita inſtituit, vt qui eum vocauerat * in acie non eſſet, ſed à pugna ſegregatus, ſpectator tantum eius eſſet. Verum prœlio commiſſo, & Mauia ſtrenue reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam verſus, vix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militibus ſeruatus eſt. Eorum enim præfectus vbi illum ſubinde ſe conuertentem fugere vidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, vt ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt congreſſus. Ita factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe vero ſenſim ſe recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis

** Theodor. habet Iſmaelitarum li. 4 cap. 23.*

a Mauia Saracenorum, ſeu potius Iſmaelitarum regina, bellū ſtrenue cōtra Romanos gerit. bellum id Romanis graue fuit.

* *ἀνέρχηται.*

Romani in fugam verſi.

Baſilii magni ſententia de cognitione humana & diuina.
** ἀπροσπαθῶς.*
Athanaſii ſententia dictum Moſi menſam Boreā verſus collocare iuſſit.
Serapionis dictum. Mentis luſtratio, iræ ſuppreſſio, libidinum coercitio. Didymus γνωστικός. Prouidentiæ & iudiciorum diuinorum ſermones ponendum.

citium adaugeat: eam autem quæ gratia Dei contingit, *inſtituet, * placabilitas iræ expers, & miſericordia.* Et priorem illam, etiam qui affectionibus obnoxii ſunt obtinere poſſunt. poſteriorem vero, qui ab affectionibus alieni ſunt, tantum perſpiciūt. qui etiam precationis tempore mentis ſuæ lucē eos circumfulgentem vident. Lux illa Ægypti ſanctus Athanaſius: *Menſam,* inquit, *Moſi ad Borealem partem ſtatuere iuſſit.* Sciāt igitur Gnoſtici, & qui ſcienti tię ſeu contemplationi nauant, quinam aduerſus eos ventus ſpiret, & tentationem omnem magno ſuſtineant animo, atque alacriter ad ſe venientes alimentis foueant. Thmuitarum eccleſię angelus ille Serapion dixit, mentem ſpirituali cognitione & ſcientia imbutam perfecte purgari, charitatem flammantes iræ partes curare, temperantiam autem affluentes malas cupiditates & libidines ſiſtere. De prouidentia & iudicio ſemper tecum ipſe rationes reputa, magnus ille & doctus doctor Didymus ait earumque materiam fac tecum in memoria circumferas. nam omnes fere in his hallucinantur. Et doctrinam quidem de iudicio, in varietate corporum, ipſiuſque mundi: de prouidētia autem, in motibus atque modis qui nos à vitiis & ignorantia ad virtutem vel cognitionem ducunt, † inuenies. Hæc guſtus tantum gratia, ex Euagrii ſcriptis appoſuimus.

† Caro quippe noſtra & mundus vniuerſus per ſuperiorum iudicio & condemnationi addictus eſt. quos autem per gratiam ſuam repurgauit à vitiis diuina prouidentia, iudicium illi euadunt.

Cap. XLIV.

Breuis commemoratio tanquam in ſumma clarorum eius ætatis virorum, vt eos diuina prouidentia id temporis tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit.

EOdem autem tempore multi etiam alii in diuerſis locis & monaſteriis luxere, admirandi & Dei amantes, viri, quos commemorare hoc loco ſi velimus, & cuiuſque vitam & mores acta recenſere, ab inſtituto noſtro longe producéremur. Quod ſi quis accurate ea cognoſcere cupiat, quid illi ſcilicet & fecerint & dixerint ad auditorum vtilitatem, atque etiam vt feræ ſubiectæ eis fuerint, Palladius Euagrii diſcipulus, qui res eorum in vnum collegit librum, optime expoſuit: quem qui volunt, legere poſſunt. Nam in eo non virorum tantum, ſed & mulierum, quæ cum eis, quos diximus, diuinis viris morū ſanctitate certarunt, vitas pie deſcripſit. Euagrius autem & Palladius, * quod proxime ſequuturo eſt, imperio floruerunt. Atque ii quidem monachi ſeduli que & diligentes virtutis doctores eo tempore extitere. Inter epiſcopos vero Baſilius magnus & Gregorii ambo, Theologus videlicet, & Nyſſeoæ vrbis luminare: alter illius contubernalis, atque in rebus omnib. conſentiens adiutor & ſocius, alter autem frater coniunctiſſimus. Adminiſter etiam eorum fuit, fraterno prorſus animo, Petrus, eiſdem quibus Baſilius parentibus prognatus, prophanis quidem literis non tantopere imbutus, virtutis autem ſplendore illis non inferior. Iſti in Cappadocia fuere.

Palladius Euagrii diſcipulus vitam ſanctorum monachorum cō ſcripſit.
** Poſt Valentis mortem. Socra.*
Præclari eius ætatis epiſcopi Baſilius Gregorii duo.
Petrus

In Piſidia autem Optimus, & in Lycaoniæ metropoli magnus Amphilochius, pro fide à maioribus accepta, fortiter depugnarunt. Et ii tanquam propugnacula ſacræ religionis noſtrę in Oriente poſt Athanaſium fuere. In Occidente autem, Damaſus Romanæ eccleſiæ præfectus multa veritatis luce coruſcauit: & præterea diuus Ambroſius, Mediolanenſis antiſtes: qui quamuis longa locorum intercapedine diſſiti eſſent, multa tamen veritatis tela contra hoſtes emiſere. Inſuper & alii plurimi, qui extremas terræ oras incolere coacti fuerant, velut quaſdam ſagittas, in eccleſiæ aduerſarios epiſtolas ſunt iaculati, & ſuos ſimul ſcriptis confirmarunt. Vniuerſitatis nanque huius moderator, aduerſus tantam fluctuum & tempeſtatis magnitudinem, rectores quoque ediuerſo miſit egregios: & contra multitudinem & vehementiam hoſtium, conuenientem ducum oppoſuit virtutem: atque aduerſus morbum temporum difficultate * vigentem, commoda & præſentia exhibuit remedia, qui tantum tantorum virorū in populi multitudine, in eccleſiis, atque in ipſis monaſteriis & montibus, prouentum dederit. Nec eo tantummodo rerum vniuerſarum Deus rebus noſtris conſulere eſt dignatus, ſed & alterius maximi beneficii † procurator atque conciliator eſſe viſus eſt. Pertracta namq; Gotthorum gente in Thraciam, autorem etiam turbæ & confuſionis ad Boſphorum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui aduerſus ſolum Deum atque illius miniſtros bellum gerere nouerat: exitioſum dico Valentem. Id quomodo ſit factum, vbi prius vnum eius nefarium ſcelus expoſuero, dicam, & ad finem eius progrediar. Ac de eis qui iuxta eccleſiæ ſanctiones philoſophati ſunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

Optimus. Amphilochius.
Damaſus Ambroſius.
Deus contra vim & multitudinem Arianorum egregios oppoſuit propugnatores
** ἀγρυπνῶν.*
Gothi Thraciam inuaſerunt, & Valentem oppreſſerunt Dei accepti ... ſunt vigilans.

Cap. XLV.

De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quadam literis diſtincte deſignata, initio facto à litera Θ vſque ad Δ. De Aſtronomia, & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valentem leniuerit, vt de perſequutione nonnihil remitteret.

QVi vero Græcam ſuperſtitionem ſequebantur, & qui natalibus præclari erant, fere talem ob cauſam interiere. Qui inter eos excellebant, quod tanta incremēta capere eccleſias noſtras & Chriſtianiſmum viderent, eamq; rem indignabundi ægre ferrent, conſiliū cepere, oraculis atque aliis quibuſdam incantationibus, quis in Romano Imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, cognoſcendi. Ex tripode è lauro facto, verbiſq; & euocationibus quibuſdam, vt fieri in talib. mos eſt, peractis, quod volebāt efficere: *a* vt ſcilicet literarū, machinis quibuſdā tripodis & oraculi eas ordinātibus, † collectione, Imperatoris nomen appareret. Et quum hiantes ad Theodorum reſpectarent, qui in Imperiali aula ſtipendia faciebat, ſuperſtitione quidē Græcum doctrina autē & philoſophia probe eruditum, quoniam literarum compoſitio ordine ſuo vſque ad Δ pertigerat, & Valentis in Imperio ſucceſſorem indicarat, *b* oraculum philoſophos ita in fraudem & impoſturam adduxit, vt quamprimum Theodorum imperaturum eſſe opinarentur. Ea res vbi ad Valentem eſt delata, perinde atque vitæ eius inſidiæ ſtructæ eſſent, non

Nobiliſſimi quique ex Gentilibus, & philoſophi plurimi a Valente ſublati, quod de ſucceſſore eius per oraculum & tripodē nonnulla inquiſiuiſſent.
a Oraculū ad primas literas.
Theod. ſiue Theod. ſucceſſores nomen deſignauit.
† Fuit literarum Theod. Ordinauit aūt eas mendacium & eius autor Satanas
b Conſultatore oraculi Theodorum ... ſeſe ... Δ ... marmor

A

ſent, non [illegible] rate eam ferens, palam impatientiam præ ſe tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit: *a* atque hos quidem ſupplicio ignis inhumaniſſime affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Indem vero per omnem Imperii eius ditionem in philoſophos eſt animaduerſum. Nec in eos tantum, verum etiam qui veſtitu eorum vtebantur. Cuius periculi metu etiam ſi quis alii ſtudio vacaret, *fimbriatu pallio non vtebatur, ne in ſuſpicionem, operam eum nauare ſacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem vtroſque ſtulticiæ condemnarim, tum Imperatorem ipſum, qui eo iræ & inhumanitatis proceſſerit: tũ philoſophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatẽ rem philoſophia minime dignam aggreſſi ſint. Ille enim ſtoliditate plenus, quum ſe ſucceſſorẽ ſublaturum eſſe exiſtimaret, neque inquirentibus, neq; ei de quo oraculum editum erat parcendum duxit. *b* Hi autem perinde atque in eis ſitum eſſet, vt Imperatorem vel exautorarent,

B

vel crearent, a[illegible]antam ſunt dementiam producti. At Valens, nemini prorſus eorum qui Theodoro cognomines, per eandem aut ſimilem etiam quæ à literis Theo initium ſumeret, appellationem, & aliquatenus tum celebres eſſent, pepercit. Itaque *c* Theodoti, Theognoſti, Theoduſii, & Theoduli necati ſunt: in quibus etiam † Theodoſiolus quidam fuit, vir magna militiæ gloria, ex Hiſpania, vbi claro loco natus fuerat, genus trahens. Multi etiam metu territi, vetera ſua nomina à parentibus ipſis impoſita abnegarunt, eaque aliis temporum periculoſa difficultate adducti commutarunt. *d* Mihi vero cũ philoſophis iſtis ita expoſtulare libet. Quod ſi, ô viri boni, ex aſtrorum curſu talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex conſilio diuino iſta pendent, quid curioſitate iſta & inani opera veſtra opus erat? Fieri enim non poteſt, vt præcognitione & ſtudio humano, id quod Deo placitum ſtatutumque eſt,

C

inueſtigetur. Atque vt vobis id facere licuiſſe donemus, non ſcitum ſane fuit, homines vos quamuis ſapientia omnibus præſtantes, melius quidquam Deo ipſo ſtatuere. *e* Si vero temere ita futurarum rerum cognoſcendarum cupiditate, vos præter rationem, in apertum diſcrimen, legibus, quæ iam dudum à Romanis, cum Grecam ſuperſtitionem ſequi, & diis ſacrificare

b *Ac ſi certa immutabiliaque eſſent, quæ ſemel ex aſtrorum curſu collecta conſtitiſſent, ſtatuere eos conueniebat: Quicunque tandem is eſſet, cui ſidera ſucceſſionem deſtinaſſent, eum ſuperſtitem fore. Sozom. lib. 6 ca 35 Imperatoris ſtultitia.*

c *Quicunque præclari viri nomen haberent quod initiũ ſumeret à ſyllaba Theo contrucidati à Valente ſunt Theodoſiolus Eutropius hunc patrem fuiſſe Theodoſii principis ſcribit.* d *Expoſtulatio cum mathematicis, ſeu potius maleficis philoſophis.* e *Chaldæorum & mathematicorum prædictiones veteribus quoque Romanorum gentilium legibus damnata. Quas philoſophi iſti violarunt.*

D

liberum erat, ſunt latæ, contumaciter violatis, conieciſtis: admiſiſſe vos, quod venia prorſus dignum non ſit, facinus ignotaſtis. Atque equidem idem vos tum ſentire oportuit, quod † Socrates veſter ſenſit: qui iniquo iudicio circumuentus, aconito epoto mortuus, quum incolumis eſſe, & è carcere profugere poſſet, reuerentia legum, ſub quibus educatus fuerat, id

a Supplicio afficiuntur vna cum Theodoro, consultores ipſi inter quos [illegible] ſacrum [illegible] [illegible] philoſophi omnes eo animo poſſimo à Valente acceſſi. Habitum philoſophi cum multi propter periculum reliquerunt. Ide tyrannide ſuſpectus Valens, quod inſanus (?) tacedio ſuo Herodes.

b Expenditur ſimul & conſultorum ſtultitia.

† Socrates philoſophus mortuus quam [illegible] legis violare maluit.

A

non fecit. Sed quiſque hac de re, vt ſibi viſum eſt, & ſentiat, & loquatur. Valens ſane Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter quam ipſi videretur, de Deo ſentirent, affligere & modis omnibus perſequi & eiicere pergebat: donec *f* Themiſtius philoſophus eam quam ad illum orationem ſcripſerat, recitauit: qua vt indignationem & tumultuationem eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum eſt, ne admiraretur tanquam in re noua, quod aliqua eſſet in eccleſiaſticis dogmatibus diſſenſio. eaque minor longe, quam apud Græcæ ſuperſtitionis cultores. Apud illos enim ſupra trecentas eſſe opiniones: in quarum tanto numero, plurimas etiam diſſenſiones eſſe contingat. Et fortaſſe gratum id eſſe Deo dixit, quod non facile eſſet ad cognitionem eius venire, proindeque variã omnes de eo conciperẽt opinionem: vt eo magis illum quiſque vereatur, quo minus cognitionem eius, qui incomprehenſibilis eſt, per-

B

cipiat: ſecum ipſe conſiderans, qualem & quantum eum eſſe oporteat, cuius tenuem ſaltem ac mediocrem notitiam ſit aſſequutus. Quapropter eius philoſophi oratione adductus, quum ſe ad moderationem dediſſet, non vſque adeo vt antea ſuccenſebat, nec ſuppliciis & cruciatibus ſæuiebat. Neque tamen omnino à cœpto deſtitit, ſed pro pœnis capitalibus exilium epiſcopis & ſacerdotibus imponebat: quoaduſque graues de republica curæ, quo minus rebus eiuſmodi vacare poſſet, effecere.

f Themiſtius philoſophus ſauientem furentem Valentem oratione leniuit Soz. eo. c. 36 Summa eius orationis.

Cap. XLVI.

De Mauia Arabiæ regina, vt ea bellum contra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe primo Arabum epiſcopo.

C

QVm namque * Saracenorum princeps diẽ ſuum obiiſſet, & pax cum Romanis aliquando inita, ſoluta eſſet: *a* Mauia illius coniunx, res eius gentis adminiſtrans, Phœniciam & Palæſtinam, & oram ad Ægyptum vergentẽ, quæ Nilum aduerſo flumine nauigantibus, regione quæ Arabica dicitur, ad ſiniſtram eſt, inuaſit atque vaſtauit. Bellum id quamuis à fœmina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cum Romanis maximam, & haud ſcio an alias maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſane ad eum metum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducem ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hoſtium ſcilicet contemptu, riſit: & rem ita inſtituit, vt qui eum vocauerat * in acie non eſſet, ſed à pugna ſegregatus, ſpectator tantum eius eſſet. Verum prœlio commiſſo, & Mauia ſtrenue reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam verſus, vix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militi-

D

bus ſeruatus eſt. Eorum enim præfectus vbi illum ſubinde ſe conuertentem fugere vidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, vt ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt congreſſus. Ita factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe vero ſenſim ſe recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis

** Theodor. habet Iſmaelitarum li. 4 cap. 23.*

a Mauia Saracenorum, ſeu potius Iſmaelitarum regina, bellũ ſtrenue contra Romanos gerit. bellum id Romanis graue fuit.

** ἀνώρμηχος* (?)

Romani in fugam verſi

diu eſt memorata, ab ipſis etiam Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellum hoc magnum & graue Romanis imminebat, legatos ad Mauiam de pace mittendos eſſe viſum eſt. At illa primum pacis conditiones cum Romanis ſuperbe reiecit. Vbi vero doctrina ſacrorum noſtrorum eſt initiata, pacem ita recepit, ſi Moſes, qui tum in vicina ſolitudine philoſophice degebat, epiſcopus ditionis ſuæ populorum conſecraretur: vir virtute, & vitæ ſanctioris ſeueritate, prodigiiſque & ſignis multis illuſtris. Quod vbi ita fieri debere Imperator eis ſignificauit, quibus ea Imperii pars curanda commiſſa fuerat, Moſes aſſumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopatum adminiſtrabat, vt ab eo conſecraretur, adductus eſt. Ibi ille ad eum palam & libere in præſentia omnium: *Abſtine te*, inquit, *indignus enim ſum, qui nomen & honorem epiſcopi obtineam.* At ſi nutu ſuo me dignitate dignatur Deus, teſtem illum facio, nunquam te mihi manus impoſiturum eſſe, quas cruore & tabe ſanctorum virorum conſpurcaſti. Lucius, non recte illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quam cognouiſſet, reiiceret. Quod ſi calumnia alicuius delatoris adductus ea verba ille protuliſſet, iudicem eum eſſe voluit, & vt res ſuas audiret, hortatus eſt. Moſes autem: *Atque fidem tuam*, ait, *liquido ſatis oſtendit epiſcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbiſſimam degunt vitam.* An tu vero illas Chriſti * notas eſſe putas, quæ à Chriſto & ab hominibus recte de Deo ſentientibus prorſus ſunt alieniſſimæ? Atque ad hæc verba iuramentum adiecit, nunquam ſe Lucio caput ſubiecturum eſſe. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio reiecto, *b* Moſen ad epiſcopos, qui in exilio agebant, duxere. A quibus ille *c* epiſcopali vnctione accepta, ad Saracenos tranſiit: & pacificatione rebus inter eos & Romanos compoſitis, pie ſancteque epiſcopatum adminiſtrauit: & quum paucos ibi Chriſtianos reperiſſet, omnes prope ad religionem noſtram pertraxit. † Mauia autem deinceps pacem cum Romanis habuit, adeo vt filiam ſuam Victori ducum matrimonium collocarit. Hæc hactenus.

Mauia pacem cũ Romanis ita paciſcitur, vt Moſes monachus populis ſuis epiſcopus detur.

Moſes non ſuſtinet à Lucio Alexandrino epiſcopo Ariano, epiſcopus ordinari.

γνωρίσματα

b Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Saracenorum epiſcopus conſecratus.

A Moſe Saraceni ad Chriſtum conuerſi.

c Vnctio epiſcopalis.

† *Mauia filiam ſuam Victori Romano duci nuptum collocat.*

Cap. XLVII.

De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gente, vnde initium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint.

POrro Saracenorum gens primum cognomine ab Iſmaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Iſmaelitæ ab antiquis, de primi eorum parentis appellatione, vocati ſunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & ſeruitutis notam (ſerua enim fuit mater illius Agar) à ſe amolirentur, Saracenos ſeipſos nominarunt, perinde atque à Sara Abrahæ coniuge ſtirpem ducerent. Cæterum ſeriem generis inde trahentes, eodem cum Iudæis viuendi more vtuntur. Nam circumciſionem ita vt illi colunt, & à ſuillis carnibus abſtinent, multaque præterea illorum inſtituta ſeruant. Quod ſi non ex omni parte iuxta illorum ritus viuunt, aut tempori id adſcribendum eſt, aut finitimorum populorum, qui ſe eis immiſcuere, confuſioni. Moſes etenim, qui longo poſt tempore extitit, profugis tantum ex Ægypto Iudæis leges dedit. At gentes iſtis vicinæ, idolorum addictæ ſuperſtitioni, patrios eorum mores ab Iſmaele acceptos, quibus antiquitus Hebræi vſi ſunt ante Moſæ legum promulgationem, non ſcripto iure, ſed recepta tantum conſuetudine viuentes, corrupere: eundemque eis quem ipſæ haberent religionis cultum tradidere. Proinde factum vt illi pariter cum vicinis populis, dæmones & nominarent & colerent: atque eiuſmodi deprauata religione, aperte patriarum legum præ ſe ferrent deprauationem & transgreſſionem. Atque vti fieri ſolet, tempus longum rerum quoſdam obliuione ſuppreſſit: quoſdam autem vt colerentur, reliquos fecit. Deinde vero quum quidam ex eis cum Iudæis commercium haberent, ab illis vnde orti eſſent didicere, & ſe rurſum cognationi ſuæ adiunxere, Hebræorum moribus & legibus denuo vtentes. Atque ex eo tempore etiamnũ omnes fere Iudaico ritu viuunt. Verum non ita diu ante Valentis imperium, Chriſtianorum quoque ſacris ſunt operati, vbi diuinæ gratiæ participes facti ſunt, finitimis epiſcopis & monachis eos ad id ducentibus, qui in propinquis ſolitudinibus ſancte viuentes morum integritate, factiſque admirandis egregiam obtinebant famam. Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad Chriſti religionem tranſiiſſe ferunt, quum Zacomus eius * tribunus baptiſmi gratiam ſuſcepiſſet, per cauſam & occaſionem eiuſmodi. Carebat is liberis, ætate iam ſeneſcens, & quum monachum quendam magna gloria virum adiiſſet, quum alia pleraque ei per colloquium expoſuit, tum ærumnam quoque eam & caſum deplorauit. † Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modo, ſed etiam, vt arbitror, apud barbaros omnes. Ille bono animo eum eſſe, precatione facta, & reuerti domum iuſſit, fore pollicitus, vt breui pater fieret, ſi modo in Chriſtum ſibi credendum eſſe ſtatueret. Poſtquam autem dictum id euentus comprobauit, & filius progenitus, precationem illam veram fuiſſe confirmauit: & ipſe Zacomus religione noſtra eſt initiatus, & tribum eam omnem cui præfuit ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum iſtam admodum floruiſſe, magnaque & numero & amplitudine incrementa cepiſſe, atque Saracenis & Perſis formidabilem fuiſſe dicunt. Verum de Iſmaelitis, ſiue Saracenis, vti poſtea Chriſtianiſmum ſuſceperint, & de primo eorum epiſcopo, quæ comperta mihi ſunt, ſic habent.

Iſmaelitæ ſe Saracenos nominant.

Iſmaelitæ ceremoniæ.

quaſdam Iudæorum coluere Iſmaelitæ à ſuo tamen populo idololatria per contagionem accepere.

Denuo ſe illi ad Iudæorũ religionem contulere.

Paulo ante Valentis temporum quidam ex Saracenis Chriſtiani ſunt facti.

Apud Saracenos tribum quandam totam cum tribuno ſuo Zacomo Chriſtianiſmum ſuſcepiſſe.

Occaſio eius monitionis.

Declarat ad Saracenorum Turcarum polygamia. Precib. ſancti monachi Zacomum libero proſus caret, pater factus. Sozom. eod. cap 37.

Cap. XLVIII.

De Gottherum & Hunnorum gente, quomodo & qua ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi in Romanorum ditionem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerne. Præterea de Vlphila, eorum epiſcopo: & vt poſtea moto contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint.

VErum enimuero non hæc tantum, ſed & alia longe deterior & exitioſior res Valentis im-

Hunni Riphæorum montium accola.

A
imperium cohibuit. *Gotthi namque, qui primum vltra Iſtrum domicilia habuere, & alijs ibi barbaris imperauere, ab Hunnis inde expulſi, Romanorum fines tranſierunt. Sunt autē Hunni iſti, quos veteres †Nebros appellarunt, a Riphæorum montium accolas: vnde Tanais fluuius ortum trahens, vndas ſuas in Mæotidem paludem prouoluit. Hæc gens antehac ignota fuit Thracibus, qui Iſtrum accolunt, atque ipſis etiam Gotthis. Quamuis enim finitimi ſibi inuicem eſſent, alteri tamen alteros ignorarunt. Maximus namq; lacus eos dirimens, effecit, vt gens quæque, quam ipſa coleret terram, continentis finem eſſe, & vlteriora loca immenſis maris vndis teneri crederet. Quum autem bos aliquando ab œſtro ictus lacum traiecisſet, & in vlteriorem ripam peruenisſet, eumque paſtor inſequens aquarum terminum vidiſſet, rem eā popularibus ſuis indicauit. Alia quoque fama fert, non bouem, ſed ceruum potius, vadoſum hunc tramitem, ſummis aquis tectum, indicaſ-
B
ſe, quum retia venantium Hunnorum effugiſſet, qui tum feram perſequentes, vltra lacum peruenere, regionemque eam inſpexere: in qua & cœlum eſſet temperatum, & terra ad agriculturam facilis: eamque admirati, tum quidem ad ſedes ſuas rediere, & duci ſuo ea quæ vidiſſent, renunciauere. Poſtea vero cū paucis bello Gotthis illato, amplius regionem eam explorarūt: deinde etiam breui cum vniuerſis copijs eo transgreſſi, & bello illos vicere, & terram occupauere. Illi autem ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſmiſſo, ad Romani imperij terminos conſedere: & ad Imperatorum Oratores, qui ſe belli ſocios perpetuo Romanorum fore, iureiurando confirmarēt, miſere. Petebant autem illi, vt eis quo viſum eſſet loco, domicilia habere permitteretur. Legationis eius princeps fuit Vlphilas, eorum qui inter illos Chriſtiani erant epiſcopus. Re ex ſententia eorum cōfecta, Thraciam colere iuſſi ſunt. Et aliquandiu, ſimul & inter ſei-
C
pſos, & erga Romanos quieti pacatique fuere. †Deinde vero per ſeditionem inter ſe diſſidentes, in duas diſceſſere factiones: quarum alterius *Athanaricus dux fuit, altera Fredigernis auſpicia ſequuta eſt. Et pugna inter ſe commiſſa acri, Fredigernes victus, auxiliares à Romanis copias per legationem petit. Imperator auxilium ei ferre; quæ tum ibi erant, copias iuſſit.

Occaſio per quā Hunni Gotthos agris ſuis ad Iſtrum exegerunt. Sozom. lib 6 ca. 37.

a *Sigiſmundus ab Herberſtain Baro Auſtriacus, perpetuus Cæſarum ſui temporis orator, fontem Tanais in latiſſima infinitaque in Moſcouia planicie vidit. Proindeque cum multis eruditis viris, de montibus Hyperboreis ſeu Riphæis addubitat.*

* *Gotthi ab Hunnis ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſito, ad Romani imperij fines peruenerunt. Filmer Gotthorum rex, ex Scantia, ſiue Scandinauia ſeptentrionali inſula cum exercitu progreſſus, in Scytarum Getarumque terras, mulieres ſagas inter ſuos repertas, Alrunas vernaculo ſermone vocatas, eas ex caſtris ſuis proſcriptas, in ſolis Scytarum locis habitare coegit, ubi ex earum concubitu homines ſylueſtres, quos nonnulli Faunos Ficarios vocant (Faunos aut immortales animas non habere, aut humano ſemine natos eſſe, Auguſtinus ſcribit) Hunnos gentem ferociſſimam procrearunt. Quæ ſupra Mæotidem paludem primum exilis, tetra & inhumana, ſedes habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.*

† *Al. Newos, & Neuritas dicunt. Nebeos ſeu Neruos Plin. apud Boryſthenem poſuit.* lib. 4. cap 12.

A
Quibus fretus Fredigernes, prælio rurſus cum aduerſarijs contendit, eoſque victor profligauit. Vt autem is gratiam Valenti referret, & pignore aliquo, ſe illi modis omnibus ſincere fidum & amicum fore confirmaret, eandem cum Imperatore de Deo opinionem ſuſcipere, atq; in eandem ſententiam, qui ſub eo eſſent barbaros adducere ſtatuit. Id quod ſtatim, ſicuti volebat, confecit. Nam cum exercitu ſuo vniuerſo ad Arianiſmum tranſit. Atque hanc opinor cauſam fuiſſe, cur gens ea omnis Arij fidem ſit ſequuta: eandem ab initio, quam Valens, opinionem profeſſa. Non hanc vero ſolam: ſed Vlphilas quoque acceſſit, qui apud eos epiſcopatum geſſit. Nam is primum cum eccleſia Catholica, nihil ab ea diſſidens, communicauit. Et quum in Synodo Conſtantinopolitana ſub Conſtantio, nulla dum conuentione intercedente, cum Eudoxio & Acacio eſſet, nihilominus in communione cum epiſcopis Nicænā
B
fidem propugnantibus permanſit: poſtea vero Conſtantinopoli verſanti, quum Ariani de dogmate ſuo diſſererent, & legationem ſe ei ex ſententia apud Imperatorem confecturos eſſe, ſi idem cum ipſis ſentire in animum induceret, pollicerentur, vtilitate ea illectus, aut etiam fortaſſe, quod melius eſſe, ſi ita de Deo opinaretur, cenſeret, cum Arianis communicauit, & gentem vniuerſam ab eccleſia vniuerſali abduxit. Gotthi namque, quod ipſo autore atq; duce ad veriorem pietatem ſe contuliſſent, & illius beneficio humaniore manſuetioreque viuendi inſtituto vterentur, facile admodū ei parebant, & quocunque ille duceret, ſequebantur: nihil mali eſſe, ex animo perſuaſum habentes, quicquid ille vel diceret, vel faceret: omnibuſque id adeo æmulari volentibus, in commodum prorſus atque vtilitatem ceſſurum eſſe arbitrantes. Quinetiam in eos ille perſæpe virtutis ſuæ ediderat ſpecimen, multis fortiter pro
C
Chriſtiana doctrina prius toleratis periculis, quam gens ea, quæ tota ex Græca ſuperſtitione pendebat, ad Chriſtianiſmum eſt conuerſa. Primus etiam ipſis literas inuenit, & ſacras ſcripturas eis translatas propoſuit. Atq; equidem, quamobrem barbari plerique omnes Iſtrum accolentes, Arij dogma ſequerentur, cauſa & occaſio hæc fuit. Sed enim temporibus eis ingēs multitudo eorum qui Fredigernis animi incli-
D
natione ſequebantur partes, propter Chriſti nomen ab Athanaricho cæſa eſt. Quod namq; Vlphilas eis etiam qui ei ſubditi erant, Chriſtianam fidem ſuſcipere perſuaderet, valde id moleſte ferens, perinde atque patrij ritus abolerentur, ſupplicijs in eos plurimum eſt graſſatus. Et quoſdam quidem accuſatos, quod publice Chriſtianum dogma cum magna libertate defenderent, inter quos vnus etiam erat admiran-

Vlphilas quoque, vt Gotthi Ariani fierēt, plurimum attulit momenti: qui & ipſe vtilitate temporali adductus, hæreſim Arij catholica relicta fide eſt complexus. Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit. Magna Vlphilæ authoritas apud Gotthos.

Literarum Gotthicarū inuentor Vlphilas.

Athanarichus Chriſtianos inter populares ſuos crudeliſſime perſequitur.

* *Nam Athanarichus, ſiue Alarichus, rex Gotthorum, Chriſtianos in gente ſua crudeliſſime perſequutus fuerat, & ſedibus ſuis in Romanam ditionem expulerat. Paulus Diaconus Oroſ. Factum hoc Valentiniano III. & Valente III. Coſſ. Quo tempore etiam Hiſpaniæ regnum ab Athanaricho initium ſumpſiſſe fertur. Mich. Ritius,* lib. 1. de regibus Hiſpan.

† *Bellum inteſtinum inter Athanarichum & Fridigernum Gotthos, in Thracia. Fridigernes ex victo, Valentis ope victor, cum ſuis Arianam complectitur fidem.*

Nicetas martyr Gothus.

dus ille Nicetas, alios autem ne appellatos quidem, occidit. Dicitur enim ſculptum quoddam ſimul ſehrum in curru collocaſſe, atque id per tabernacula eorum qui Chriſtum profitebantur, ducere, eique ſimul & ſacrificare, & adorationis reuerentiam exhibere: qui vero id facere noluiſſent, eos vna cum tabernaculis comburere iuſſiſſe. Imo hoc etiam longe peius & mirabilius aliud factum eſſe legi. Multi ſiquidem eorum vi, qui eis, vt ſacrificarent, crudeliter inſtabant, coacti, non viri modo, ſed & mulieres, quarum aliæ recens natos fœtus ab vberibus dependentes circumferebant, aliæ infantes & pueros qui aliquantulum gradiri & veluti pedibus terram metiri poſſent, trahebant, in eccleſiæ tabernaculum confugerunt. Eos vero Græci idololatræ ibi templo incenſo in cinerem redegerunt. Non multum interceſſit temporis, cum diſſidentes inter ſe Gotthorum factiones, in gratiam & concordiam rediere: atque ingenti confidentia & immenſa dementia ſublati, Thraces male acceperunt: oppidaque & vicos percurrentes, crudeliſſime vaſtarunt. *a* Quod vbi Valens Antiochiæ adhuc degens cognouit, tum demum † experientia magiſtra erroris ſui perniciem perdidicit. Gentem namque quæ ſemper in armis, & ad prælia inſtructa eſſet, & ſibi & imperio commodos, atque etiam ad hoſtes perterrendos idoneos fore, ratus fuerat. Atque hac periculoſa opinione concepta, militares copias ſuas paruifecit: *b* & pro eo quod ſtipendium illis dare, & delectu habendo militari ſacramento obſtringere ciues ſuos debuiſſet, pecuniam & tributum ab eis exegit. Nam aureos octogenos in ſingulos Gotthos à tributariis populis pendi iuſſerat. Quæ quidem res tum, vt Romanum imperium ad tempus rebus aduerſis periclitaretur, in cauſa fuit. Atque ita ille ſpe ſua quum prorſus excidiſſet, *c* deſiit eos in exilium mittere, qui ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem profitebantur: & celeriter * Antiochia relicta, Conſtantinopolim contendit. Quo tempore etiā aliter ſentientium, Arianorum videlicet, bellum quaſi per quaſdam inducias, aliquo modo, conquieuit. Euzoio quoque Antiocheno epiſcopo mortuo. Theodorus Heracleæ Perinthi antiſtes, qui eandem cum defuncto obtinebat ſententiam, in illius locum eſt ſuffectus: vbi etiam Arianorum factioni præiuit. *d* Animos vero etiam receperunt in vrbibus qui Nicænæ Synodi dogma prædicabant: potiſſimum autem in ciuitate Alexandrina. *c* Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defenſor, Roma, Damaſi epiſcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna confirmabatur, redierat. Cui etiam Alexandrini eccleſias gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem naui aduenientem Conſtantinopolis excepit.

* *
*

Multi Christiani ab Athanaricho vna cum ecclesia miserabiliter combusti. Gothi reconciliati atque concordia Thraciam vastant.

† τῷ πάθει ... (Greek marginal note, partly illegible)

Stratiotarum magister ... Liab ... Galli ... annuum stipendium Helvetiis pendunt.

c Persequutio Catholicorum conquiescit.

d Catholici animos receperunt.

e Petrus ecclesiam suam Alexandriæ recepit. Theod. eo cap. Lucius Arianus Alexādria Byzantiū venit.

a Expertus tandem valde se errasse Valens, qui Gothos gentem bellicosam in Thraciam receperit, stipendiumque ei quotannis dederit. Sic autem nostrorum memoria Græci in Europam ex Asia Turcas adduxerunt.

† Valens Antiochia Constantinopolim venit. Theodorus Arianus Euzoio Antiocheno successit.

Cap. XLIX.

Quomodo Valentinianus Valentem arguerit, item quomodo eidem Terentius libere restiterit: id quod Traianum quoque, & alii duces ordinumque ductores fecerunt, & vt Gothis Traciam vastantibus, ciues Valentem conuiciis inceſſerint.

Valens imbecillitati ſuæ conſcius, ad fratrē qui adhuc ſuperſtes erat legatos qui auxilium peterent, miſit. Quem quidem dixiſſe ferunt, non † æquum piumque eſſe ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire ſubſidio denegato, confidentiam illius imminuere. Quod vbi illi renunciatum eſt, *a* maiorem etiam, quam antea, mœrorem contraxit. Neque admodum tamen à confidentia ſua deſtitit, magiſque adeo etiam veritatem expugnare inſtituit. *b* Quum enim Terentio, ducum omnium præſtantiſſimo, pietateque ſupra alios ornatiſſimo, à victoriis in Armenia reportatis reuertenti, optionem ſua ſpōte obtuliſſet, vt à ſe quod vellet peteret: atque ille auro, argento, præfecturis, prouinciis, rebus denique aliis omnibus poſthabitis, vnum quiddam rationi conſonum & pium poſtularet, vt ſcilicet Antiochiæ vnam ſaltem eccleſiæ Catholicæ propugnatoribus concederet eccleſiam: ipſe petitionis libellum lectum lacerauit, & aliud illum petere iuſſit. Tum Terentius libelli partibus collectis: *Habeo*, inquit, *ô Imperator, & donum teneo, neque aliud petam. * Conſcius enim mei iudex erit quid id ex ſtomnium.* Gotthorum autem bellum metuens Valens, ipſe quidem tum Conſtantinopoli ſe continuit. Traianum autem ducem, armatum cum exercitu non contemnendo aduerſus eos miſit. Vbi vero ille, ne primum quidem congreſſum eorum ſuſtinens, victus rediit, ignauiam ei & timiditatem cum conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quæ virum fortem & ſtrenuum decet: *Non ego*, inquit, *ô Imperator, victus ſum ſed tu ipſe ſponte tua victoriam à teipſo reiicis, qui ita cum Deo bellum geris: momentumque quod ab eo proueniit repellens, ad hoſtes potius transmittis. Deus † ſemper vincit. Et victoria illis fauere ſolet, qui auſpicium ductumque eius ſequuntur. Is nunc ab aduerſariorum partibus ſtat quod eum tu bello perſequeris. Non enim ſeorſim neſcius es, quos hiſce viros ex eccleſiis eiectis, quos in illorum locum ſubſtitueris.* Hæc ita ſe habere, non Terentius, tantum & Traianus, ſed & Arintheus & victor, qui & ipſi belli duces fuere, affirmarunt: Imperatoremque ipſum, ne reprehenſione ea, quæ cum veritate coniuncta eſſet, grauius commoueretur, rogarunt. Execratione etiam multorum eſt expertus, quod Conſtantinopoli moraretur. Nam Gotthi Thracia omni vaſtata, & ſuburbanis etiam ædificiis cunctis direptis, nemine ſcilicet erumpente, mœnia quoque ipſa adoriri cōtendebāt. Id vrbs moleſte tulit: & Imperatorem, qui non dudum exiiſſet, ſed ita bellum cunctando duceret, accuſarunt.

Valens frustra contra Gothos à fratre adhuc superstite suppetias petit.

a Extremo etiam periculo pertinax Valens in impietate frangi non potest.

b Terentio duci optimo, eidemque in Armenia victori Ecclesiam vnam Antiochia Catholicis petenti, Valens negat.

c Exemplum pulchrum pietatis & libertatis dicendi apud Principem.

* συνειδὼς γάρ ... (Greek marginal note, partly illegible)

Traianus dux à Gothis victus, item grauiter Valentis impietatem obiecit.

† τῷ θεῷ ... (Greek marginal note, partly illegible)

† Οἶχονται ... (Greek, partly illegible). Hoc autem non postremo Gothico in quo Valens interiit, sed alio & tempore & bello itidem Gothico factum, superstite etiam tum Valentiniano seniore.

Communis & publicū Constantinopoleos in Valentē odiū.

Libera popu-li ſermo cum bel-lo Gotthico tem-ere extrahentem voces.

A Ne à conuiciis quidem abſtinuere, quaſi ipſe ſocordia ſua bellorum eſſe autor. Poſtremo ludis Circenſibus propalam aduerſus eos vociferati, arma ab eo, quibus in bello vterentur, petiere. Imperator autem veluti ingenti iniuria affectus eſſet, furore plenus contra barbaros eſt progreſſus, plurima ciuibus comminatus: daturos videlicet illos ſibi, ſi reuerteretur, pœnas condignas, de contumeliis à vulgo ſibi illatis, & quod non ita dudum Procopii tyrannidi ſe coniunxiſſent. Quinetiam vrbem ipſam ſe ſolo æquaturum, & aratro proſciſſurum eſſe, denunciauit.

Progreditur tandem con-tra Gotthos Valens ma-gnum malis ciuibus com-minatus.

Cap. V.

De ſancto Iſaacio, qui liberrime Valentem eſt allocutus, & vt Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gotthis acie congreſſus, ex fuga in tugurium ruſticum, in quo multum ſtramenti fuit, peruenerit, ibique igne conſumptus perierit.

B

Iſaacius mo-nachus Con-ſtantinopo-litanus, cum-tem aduerſus hoſtes Valentem adproperan-tem exhor-tatur, ex e-tumq; belli infeliccem ei prædicit.

TVm etiam Iſaacium illum, qui circa Conſtantinopolim monaſticam caſam habuit, quum aliis rebus vir bonus, tum quod ad ire diſcrimen propter Deum promptus & paratus, ferunt, quum Valentem vna cum exercitu exeuntem videret, ad eum acceſſiſſe, & manibus frenum equi, quo ille vehebatur, arripuiſſe, & voce magna dixiſſe: Quonam ô Imperator proficiſceris, qui aduerſus Deum bellum geris, neque illius opem tecum trahis? Nam ille quodammodo contra te barbaros excitauit, quoniam & tu aduerſus illum impiorum hominum peregrinas & blaſphemas linguas exacuiſti, eoſque qui pro eo atque decet, de illo opinantur, atque illum rite laudibus vehunt, ex ſacris ædibus eiecisti. Redde igitur recte ſentientibus, & ſincere fidei Nicænæ decretum ſeruantibus, quas ademiſti eccleſias: & labore nullo victor C in bello euades. Si enim tu aduerſari illi deſieris & quieueris, quieſcit ſcilicet & ille quem tu oppugnas. Sin verbis hiſce contemptis, in aciem perueneris, re ipſa experiere, quam durum ſit contra ſtimulum calcitrare, & in cœlum impotentem linguam tollere. Neque enim ipſe redibis: & quas tecum ducis copias, perdes. Imperator autem vehementiore ira commotus: *Ego vero*, inquit, *redibo cum præclaro tropæo, & dignas à te temeritatis tuæ ſumam † pœnas, prædictionemque tuam falſam eſſe oſtendam. Et confeſtim comprehendi hominem, & in cuſtodia aſſeruari, donec rediret iuſſit.* At ille abductus vociferabatur: *Eneca etiam*, inquiens, *ſi mendacia eſſe deprehenderis verba mea.* Num autem ad rem collata ſint ſancti viri dicta, res ipſa geſta declarabit. Poſtquam enim cum copiis Imperator eſt egreſſus, barbari conuerſi retroceſſerunt: quos ille inſequens, Thracia poſt ſe relicta, Adrianopolim venit, quæ in Macedoniæ finibus ſita eſt. Atque vbi non longe ab hoſtibus abfuit, quum ipſi in tuto loco eſſent, ex improuiſo ordinibus non diſpoſitis, ne- D que acie pro eo atque debuit ſtructa, eos eſt adortus. Quum vero barbari confertim ruentes,

† Quemadmodum à Michæa quondam Achab. Iſaacius in cuſtodia aſſeruari iubetur.

A equitatus eius impetum & impreſſionem diſtraherent, & grauiorem armaturam in fugam verterent, alius alio ſe recepit, hoſtes autem eis imminentes, metu nullo, cædem multam fecere. Imperator quoque ipſe, quum ex equo per deſperationem ſummam deſcendiſſet, quantum poterat fugiens, in quandam villæ domunculam ſtramentis contectam, cum paucis qui eum ſequuti fuerant, latere ibi volens ſe abdidit. Barbari autem impetu & celeritate maxima inſequentes, ſicuti alia ad quæ venerant tecta, ita domunculam eam quoque incenderunt: quum quidem, vt dicitur, nihil de Imperatore ſuſpicarentur. Sic illi vna cum vico eo, veritatis etiam hoſtem in cineres redegerunt. Quo tempore, fama eſt, Deo dilectum virum Iſaacium, quum Valentem in domuncula ea aſſum ſentiens nidore eius repleretur, eis qui ſecum in cuſtodia erant, annunciaſſe: Nunc iam Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo odo- B rem ingratum ſentiunt. Nonnulli quidem ita Valentem interiiſſe dicunt. Alii autem illud addunt, ſubiiſſe quidem illum quum occultare ſe properaret, domunculam, atque ibi aliquantulum latuiſſe, quod barbari curſum ſuum tenentes præterirent, & Imperatorem ibi occultari nemo ſuſpicaretur. Vbi autem maxima hoſtium pars eo loco ſuperato abiiſſet, & pauci poſtea aduenirent quoſdam Imperatoris fugæ comites in tectum domunculæ conſcendiſſe, & tela in barbaros conieciſſe. Atque illos tum demum occultari ibi Valentem ſuſpicatos, ingenti clamore & iubilatu, vt pote victores, Valentem iſthic eſſe vociferatos eſſe. Idque & qui præterierant, & qui conſequebantur, quum audiſſent, ſuis porro ſignificaſſe: ita vt fere etiam hoſtes illi, qui longius aberant, id audierint, atque omnes in eum locum conuenerint. Eoſque domuncula circundata, & materia plurima aggeſta, ignem deinde in eam inieciſſe: vnde mox C ſecundo, caſu quodam, vento afflante, flamma ſit excitata. Atque ita materiam eam vna cum eis quæ in domuncula erant rebus, & præter alios ipſum quoque Imperatorem conflagraſſe, & in cinerem redactum eſſe. Alii vero memoriæ prodidere: Quum barbari fugientes inſequerentur, Valentem ingenti metu perculſum, habitu mutato, peditibus ſe immiſcuiſſe. Deinde poſtquam equites rem prodidiſſent, & à pugna per deſperationem deſtitiſſent, quippe qui hoſtium impreſſione diiecti eſſent, eos omnes cecidiſſe: inter quos ipſe etiam iacens latuerit, quod ſignum nullum extaret, quod eum Imperatorem eſſe indicaret. Interiit aũt Valens annis quinquaginta exactis. Imperauit vna cum fratre Valentiniano annis tredecim. Poſt illius autem obitum aliis tribus, & menſibus aliquot. Continet vero vndecimus iſte hiſtoriarum liber, ſedecim annorum tempus: quum à mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus nonageſimus primus, à natiuitate autem D Domini trecenteſimus octogeſimus ſextus ageretur annus.

* * *

Fugit.

In caſa agreſti latitat.

Vna cum caſa ab hoſtibus comburitur. Iſaacius in vinculis interitum eius videt, & indicat.

Alia de cæde Valentis opinio.

Id. Aug. 5. An duob. menſibus quinque, alib. tredecim Diacon.

† Neoterici Chronici ponunt.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Duodecimus.

Cap. I.

De Imperio Gratiani & Valentiniani iunioris, & vt ſocium Imperii Theodoſium magnum admiſerint.

Repelluntur ab vrbe Cōſtantinopoli Barbari.

POSTQVAM Valens ita è vita exceſſit, barbari victoria quæ eis præter opinionem obtigerat, elati, Thraciam omnē percurrentes, etiam propinqua Conſtātinopoli circumcirca loca vaſtarunt.

Auxilia Saracenorum.

Dominica Auguſta ſtipendio ſuo milites conduxit. Sozo. ex publico eam ſtipendium cōſtituiſſe dicit.

Gratianus & Valentinianus iunior Impp.

Et quum res in eo diſcrimine eſſet, non parum opis auxiliares copiæ Saracenorum, quas Mauia miſerat, tulere. Multi etiam è populo, ſtipendio à Dominica Valentis coniuge conſtituto conducti, arreptis quę tum tempus offerebat armis, barbaris obuiam iere eoſque fortiter dimicantes, longius ab vrbe propulere. Gratianus autem Valentis quidem ex fratre nepos, Valentiniani autem filius, vna cum fratre Valentiniano iuniore, totius Romani imperii adminiſtrationem ſuſcepit. Dudum namque poſt patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eoque ſuperſtite, imperii ſocius fuerat. Tum autem Aſia omnis & quicquid ſupererat Libyæ, quod Valens abſque liberis deceſſiſſet, in poteſtatem eius venit. Et luxit ille quidem patruum, imperiumque Romanum ita vaſtatum eſſe fleuit. Conſilio autem illius ſententia, quam de eis tenuerat qui de religione aliter atque ei placuiſſet opinati fuiſſent, improbata, *d* conſtitutionem vt quam quiſque vellet religionem ſequeretur, conuentuſque eccleſiaſticos ſemoto metu libere omnes agerent, præterquam Manichęi, & qui Photini & Eunomii ſectæ eſſent, tulit. *e* Et epiſcopis, quos Valens ad exiliū damnauerat, reditum permiſit. Deinde Imperii magnitudinem & molem ſecum ipſe conſiderans, quod barbari Iſtrum, accolentes, Illyricum & Thraciam excindere non deſiſterent, *f* & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eiſq; extrema damna inferrent: ſocium imperii ſibi acciuit Theodoſium, claro loco natum, atq; imperatoriis artibus celebrem virum, qui pro popularibus ſuis ſæpe bello decertauerat: & antequam Gratianus Imperator creatus eſſet, dignus ab omnib. habitus fuerat, vt ei imperium committeretur. Cuius rei gratia per collegarum ſuorum, qui eoſdem cum eo gerebant honores, inuidiam in Hiſpaniis † extra militiam viuebat. Ibi enim ortus fuerat, circa Pyrenæos Iberorum montes, generis nobilitate nemini

d Gratiani conſtitutio, vt quam quiſq; vellet de religione Chriſtiana ſequeretur ſententiam, certis ſectis exceptis.

e Epiſcopi exules reuocati.

f Almani Galliam vaſtantes

g Theodoſius à Gratiano imperii conſors lectus.

† ἄμαχος.

E ſecundus. Iberiam namque Hiſpaniam vocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, ſumpto. Inde Gratianus virum accitum, primū exercitus ducem legit, & cum eis quas contraxerat copiis contra hoſtes miſit. Atque ille fide munitus, in Thraciam aduerſus barbaros eam vaſtantes duxit, & acie optime ſtructa, irruentibus illis occurrit. Qui impreſſionem eius non ferentes, ordines ipſi ſuos turbarunt: & mox terga vertentes, magna vi ſunt deuicti. Nonenim à Romanis ſolum, ſed à ſuis quoque cædebantur. Atq; ita quamplurimis cæſis, quū pauci ad Iſtrum profugiſſent, ſtatim rurſus Imperatoriæ artis ſcientiam oſtendit. Copiis enim in vicinas vrbes, vt ibi præſidio eſſent, impoſitis, itineribus maximis ad Gratianum, vt ipſemet victoriæ ſuæ nuncius eſſet, cōtendit. Res ea quod præter opinionem omnium accidiſſet, quodāmodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non ſolum eum non viciſſe, verum etiam amiſſo exercitu profugiſſe confirmabant. F At ipſe vt aliqui ad rem inſpiciendam mitterentur petiit, qui occiſorum barbarorum numerum inirēt quem ex ſpoliis facile colligere poſſent. Imperator certos homines qui rem explorarent miſit. Theodoſius autem aliquandiu apud eum manens, viſionem diuinam vidit, quam ei aperte vniuerſitatis huius exhibuit Deus. Videre enim viſus eſt Antiochenę eccleſię epiſcopum diuum Meletium, Imperialem ſibi chlamydem circundantem, & capiti coronam ex magni precii materia imponentem, Nocturnum hoc viſum ex familiaribus cuidam poſtridie mane expoſuit. Et ille nihil ambigui id habere, ſed clara ſatis & aperta, quæ ſignificarentur, eſſe dixit. Intercesſere dies pauci, & qui ad res inueſtigandas miſſi fuerant, reuerſi, plurima barbarorum milia cecidiſſe renunciarunt. Ea re perſuaſus Imperator, ita vt par erat, ſimul & militiæ ducem & Imperatorem Theodoſium, Sirmii creauit, imperiumque ei Valentis omne attribuit. G Atque hoc ſic in Sirmio confecto, ipſe quidem in Italiam eſt profectus: illum autem ad Orientale, quod ei conceſſerat imperium, miſit.

Theodoſius contra barbaros in Thracia victor.

Idem victoria ſua apud Gratianum nuncius.

Viſione diuina in ſomnis Theodoſio portēditur imperium.

II. Ianuarii, Auſonio & Olibrio, Coſſ. Soc.

Cap. II.

Qui eo tempore magnarum vrbium ſacras habenas rexerint, & de Macedonianis, vt rurſum illi Eccleſiam Catholicam turbarint.

EO tempore Damaſus eccleſiæ Romanæ præfuit, Liberii ſucceſſor. Hieroſolymis Cyrillus adhuc ſuperſtes eccleſiā rexit. Antiochiæ

Sacrorum in maximis eccleſiis antiſtites

Tres eodem tempore diuer ſarum factionum Antiochia epiſcopi.

[illegible] ſ diuiſa erat. Poſt Euzoium [illegible] Dorotheus Perinthius eccleſiis præfuit, Arianæ religionis propugnator. ὁμοουσίου conſubſtantialis vero fidei ſuffragatores, partim Paulino, partim Meletio, qui nuper admodú ab exilio redierat paruere. Porro Alexandriæ Ariani quidem Lucium antiſtitē habuere, qui tū profugus Conſtantinopoli degebat. Catholicæ autem eccleſiæ, poſt Petrum, Timotheus frater præ it. Conſtantinopoli Eudoxii ſucceſſor Demophilus eccleſias gubernauit. ὁμοουσίου conſubſtantialis autē religionis epiſcopus Euagrius in exilio viuebat. At ſectatores eius Demophilum auerſantes, & ſuos ſibi conuentus agentes à Gregorio Magno curabantur. Atque Hieroſolymis exceptis, per Orientem eccleſiæ prope omnes in Arianorum poteſtate erant. Enimuero Macedoniani poſt initam cum Liberio conciliationem, non admodum à Nicæni decreti ſectatoribus diſſenſere. Aliquandiu enim in vrbibus ſimul & in eccleſiis cōmercia inter ſe habuere, & veluti eiuſdem ſententiæ ſuffragatores libere communionem coluere. Poſtquam autē Gratiani conſtitutio cuilibet, quam vellet religionem complectendi facultatem dedit, epiſcopi quidem eccleſiis ſuis, quas ſub Valente amiſerant, receptis, denuo ſe ab aliis ſegregauere. Ii Antiochiæ in Caria conuentu coacto, ὁμοουσίου conſubſtantialis vocem repudiarunt, & pro ea ſicuti antea ὁμοιουσίου æquiſubſtantiale confirmarunt, profeſſionem fidei Nicænā abolentes, & eccleſias ſuas ſeorſim celebrantes. Verum fruſtra illis id cœptum fuit. nam permulti contentione eorum perſpecta, quod ad inſtar Euripi, nunc in hanc, nunc in illam ſententiam pedibus irent, à communione eorum ſe omnino abſtinuerunt, & conſtanter ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei laudatoribus per vnionem coniunxerunt.

Eccleſiæ ferè in Oriente omnes Arianis cenſuere.

Macedoniani libertate per Gratianum conceſſa, nouam religionem quam [illegible] conſequuntur a dein [illegible].

ὁμοιουσίου [illegible] ὁμοούσιον ſubſtituunt Macedoniani [illegible] ſucceſſio.

Cap. III.

Vt Gratiani conſtitutione Ariani relegati, & ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſiis ſint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint.

GRatianus, quemadmodum diximus, imperii ſui primitias rerum vniuerſarum Imperatori ſimul & Deo conſecrans, legem promulgauit, per quam cum exules epiſcopos reſtituit, tum Arianos ex ſacris ædibus deturbari, eaſque Nicænæ fidei propugnatoribus reddi permiſit. Et Saporem ducem, præclarum admodum virum, qui eam executioni mandaret, in Orientē miſit. Et diuina ea conſtitutio in prouincia quaque ad legitimum finem ſuum rite eſt deducta. Antiochiæ verò ingens erat in plebe contentio & diſſidium, ob cauſam eiuſmodi. Qui ὁμοούσιον conſubſtantialis fidem & Apoſtolica dogmata defendebant, in duas abierant partes. Quidam namque ſtatim poſt ſtructas Euſtathio inſidias, ab Ariana rabie abhorrentes, ſub Paulino antiſtite cōuentus ſuos cogebant. Quidam autem ab Euzoii electione impiorum commercium refugientes, ſub ſapientiſſimo paſtore Meletio paſcebātur. Et Paulinus quidem propter excellentem humanitatem à Valente in exiliū actus non fuerat. Meletius vero quum primum exilio mulctatus eſſet, à Iuliano reſtitutus fuerat: & denuo ſub Valente deportari iuſſus, Gratiani edicto fretus tum Antiochiam redierat & Paulinum in extrema iam ſenectute viuentem inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnē mouere funem, vt in eodem cum Paulino throno Meletius collocaretur. Paulinus eam rem nō admiſit, factum eiuſmodi aduerſus eccleſiaſticos Canones eſſe dictitans, quod Meletius ab Arianis conſecrationem accepiſſet. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiuſdam ſuburbani collocauit. Quo facto multa verborum rixa eſt oborta. Et res ex nimio contendenti ſtudio in cœpta abſurda abiit: plebeq; ex parte vtraque indignante ſeditio in expectatione fuit. Deinde vero conſilio mirifico inuento, ad concordiam res pactis huiuſmodi eſt reducta. Placitum namq; eſt, vt qui ad epiſcopalē functionem obeundam, vel iam tum eſſent, vel aliquando futuri eſſent idonei, quorum quidē quinque alii, & Flauianus ſextus erat, iuriſiurandi ſacramento obligarentur, neminem eorum epiſcopatum ſuſcepturum, neq; ad dignitatem eam anhelaturum, atq; adeo neque electionē, ſi forte ea de quopiam fieret, approbaturum eſſe, tantiſper dum Paulinus & Meletius in vita manerent. Atque vt altero defuncto, alter qui ſuperſtes eſſet, in illius ſuccederet locum: poſt eius ipſius vero obitum vt vnus ex eis qui ſuffragiorum calculis digni eſſent, à ſpiritu ſancto electus, epiſcopalem cathedram obtineret. Cōuentis hiſce iuramento confirmatis, multitudo fere omnis conſenſit: pauci tantum Luciferi ſectatores, conſecrationem Meletii ab alienæ ſententiæ ſuffragatoribus acceptam reprehendentes, diſſenſionem fecerunt.

Diſſidium id compoſitum inter alios Flauianus etiam iurat, ſe epiſcopatu Antiochenum non ſuſcepturum Paulino & Meletio ſuperſtitibus.

Luciferiani diſſenſionē ſopitam ſuſcitare pergūt.

Cap. IV.

De Apollinarii errore, & de ſancto Flauiano, & Meletio: quæq; ſedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amaſenorum epiſcopo.

TVm vero & Apollinaris pietatis perſona ſumpta, alterius factionis Antiochiæ extitit autor. Nam ſub Apoſtolicorum dogmatum defendendorum prætextu, breui inimicus eſſe veræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortali natura opiniones commentus, gradus quoſdam & dignitates inter ſe differentes introduxit. Ad hæc ſalutis etiam noſtræ adminiſtrationis myſterium imperfectum reddidit, animamque rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtigit ſalutis expertem eſſe dixit: propterea quod hanc quoque non itidem, ſicuti reliquam corporis naturam, Deus verbum receperit, proindeque ei neque ſanationem, neque honorem aliquem tradiderit. Verum, * corpus quidem nugatus eſt in cœlo ab † intellectuali militia omni adorari: a animam vero in terris manentem, vt quæ recepta non ſit, hucuſque incuratam, peccatique ignominia circundatam eſſe. Atq; alia etiam abſurditatis eiuſmodi plena blaterans, aliquando quidem & Dominum ipſum ex virgine carnem recepiſſe, aliquando vero eam ſecum è cœlo deſcendiſſe. Interdum etiam Verbum ipſum in carnem * mutatum nihil ex carne noſtra ſumpſiſſe, dixit. Atque inſuper aliis nonnullis deliris & nugacibus fabulis adinuentis, diuinis, eas Seruatoris promiſſionibus coniunxit. Quas ſingulatim, præterquam

Gratianus reſtitutis Catholicis epiſcopis exulantibus, & eccleſias Arianis ademit. Saporem Gratiani ducem iuſſa exequitur. Paulinianos & Meletianos vrbs Antiochena.

Apollinaris hæreſis. Deum verbum animam humanam cum carne non aſſumpſiſſe, & propterea eam in priore damnatione permanſiſſe.

** Terrenum Theod.*
a Ad imaginem Dei conditam. Idem.
† ὑπὸ πάσης ῥηγικῆς νοερῆς. Niceph. ὑπὸ πάσης ἀγγελικῆς στρατιᾶς [illegible]. Theod.
** μεταβληθῆναι.*

Apollinariſtæ minus ſincere ſe ad eccleſiam Catholicam contulere.

terquam quod de eis antea quoque diximus, in præſentia recenſere ſuperuacaneum eſſe puto. Tum quidem ille non tantum ſectatoribus ſuis peſtem hanc communicauit, ſed ex noſtris etiam multos ea infecit. Quamuis poſtea populares eius, ſuam ipſorum obſcuritatem & fidei noſtræ ſplendorem illuſtrem cernentes, paucis exceptis omnes ad eccleſiam ſe Catholicam contulerint, & de communione quidem noſtra participauerint, ægritudinis autẽ ſuæ venenum non omnino euomuerint, atque id permultis ſanam opinionem obtinentibus furtim ubtruſerint. Vnde etiam tanquam à radice mala, vnam eſſe & diuinitatis & carnis naturam, & diuinitatem paſſioni non obnoxiã paſſionem ſubiiſſe (id quod ſupra quoque aliquatenus & Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia prætere a, quæ & multitudini & eius antiſtitibus contentionem maximam bellumque implacabile & * non indictum peperere, prodierunt. Verum hæc poſtea accidere. Tum autem, ſicuti dixi, quum Antiochiæ Sapores dux eſſet, atque Gratiani conſtitutionem, vt quam fidem Damaſus deprædicaret, in ea quoque Antiochia acquieſceret, prætenderet, ſeruandamque iuberet: Paulinus quidem Damaſi partium ſe eſſe affirmauit. Idem quoque Apollinaris, morbum celans, dixit. Meletius autem vtriuſque verba audiens, tacitus ſedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorum etiamnum ordine conſiſtens, duce placide audiente, ad Paulinum: *Si in eadem*, inquit, *cum Damaſo, ô bone, ſententia acquieſcis, exhibe nobis opinionis coniunctionem & affinitatem.* Ille namque ſubſtantiam vnam Trinitatis profitetur, & tres ſubſiſtentias dilertis verbis deprædicat. Tu vero, ſicuti verba tua declarant, ſubſiſtentiarum trinitatem prorſus tollis. Quapropter ad illius te, per conſenſum, dogmata adiunge: & eccleſias, iuxta earum ſanctiones, tuto obtine. Atque vbi hunc ita ſilere coegit, ad Apollinarium conuerſus: *Valde te admiror*, ait, * *ô amice, qui tam impudenter mendacio inhians, non erubeſcas: cum quidem certo ſcias, Damaſum hominem admirandum, quod Deus Verbum perfectam naturam noſtram ſuſceperit, ore pleno propalam docere. Tu vero contraria prorſus ſentis.* Non enim ab illo animam & mentem noſtram, quæ in natura noſtra vt præſtantiſſima, ſic etiam lethalia maxime ſunt, aſſumptam eſſe dicis, & propterea ſalute vtramque priuas. Quod ſi falſo te arguimus, at tu nouarum rerum tuarum morbo abiecto, te Damaſo diuerſa prorſus à te docenti, conſentire oſtende, & ſacrarum ædium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus, ad hunc modum veraci confutatione vtriuſque dicendi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mitiſſimus, perplacide Paulino dixit. * Quandoquidem non tibi ſoli, ſed mihi quoque ratione & * verbis, quæ verus paſtor & idem ouium Dominus nouit, iſtorum curam & adminiſtrationem mandauit, & greges vtrique pro eo atque conuenit, inter ſe cõmunicant, & ſalutarem herbam noxio illo & lethali hæreticorum pabulo vitato depaſcunt & carpunt: coniungamus ô amice, ſi videtur, veræ pietatis oues, eaſque in ouile vnum aggregemus, atque quæ nobis interceſſit de paſtorali munere contentione ſoluta, vterque oues paſcat, communiterque eis docendi curam adhibeat. Sin vero, qui in medio eſt contendendi ac

** ἀνέκφωνον*

Sapores dux Gratiani conſtitutionis de religione promulgata exequutor Gratiano profeſſionẽ fidei Damaſi Rom. Pontificis epiſcopos ſequi iubet.

Flauianus hypocriticã profeſſionẽ Paulini & Apollinaris in lucem profert.

Paulinus error.

** ὦ φιλότης.*

Apollinaris hæreſis.

** λόγοις.*

Meletius concordiæ & vnionis conditionẽ Paulino offert, vt ſimul eadem dignitate in eadem eccleſia epiſcopatum gerant.

E diſſidendi ſtudium excitat, thronus, & id ſopire ſtatim conabimur. Oportere ſiquidem cẽſeo, in medio throno cum reuerentia religioſe ſacrum poni Euangelium: nos autem vtraque ex parte conſidere, in † inferiore ſubſellio acquieſcentes. Quod ſi me quidem primum ex hac vita migrare contigerit, ſolus ipſe throno potiere. Sin tu prior diem tuum obieris, ego itidem pro virili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio vultu diuinus dixit Meletius. Paulinus autem conditionem eam non accepit. *a* Porro Sapores dictorum talium iudex, Meletio magno eccleſias gubernandas attribuit. *b* Paulinus vero rurſum factioni ſuæ quam ſibi ab aliis ſeiunctã, aggregauerat, præfuit. *c* Poſtea vero, ſicuti diximus, iuſiurandum à deſignatis epiſcopatus cõpetitoribus acceptum, & plebs ad concordiam eſt reducta. Sed enim Apollinaris vbi ſpe ſua excidit, perinde atque eccleſiæ ei ademptæ eſſent, propalam & clare hæreſim docuit, & ducem ſe

F nouæ opinionis conſtituit. Lectoque & ordinato Antiochiæ *d* Vitali, homine vitæ ſanctitate, ſicuti ſupra à nobis dictum eſt, præclaro, & qui antea quidem eccleſiaſtica doctrina enituerit, poſtea autem contagioſo Apollinaris morbo infectus fuerit: ipſe Laodiceam, vbi plurimum erat, conceſſit. Permulti vero & alii epiſcopi ab exilio, quo ſub Valentis imperio mulctati fuerant, reuerſi. Meletii ſententiam ſunt ſequuti: nihil prorſus de † prærogatiua & præeminentia ſedis epiſcopalis contendentes, ſed multitudinis concordiam quam maxime procurantes. Quinetiam Arianos, qui pro eis eccleſiis præfecti fuerant, precibus interpoſitis, rogarunt, ne inde diſcederent, neve per diſſenſionem eccleſiam Chriſti conſcinderent: quam vnicam exiſtentem atque vnicam à Deo iuxta & ab Apoſtolis traditam, diſſidendi contentio, primarumque ſedium ambitio, hominum vanæ gloriæ ſtudentium, in multas diuiſit: ſed vt veram

G pietatem profitentes, ipſi primos eccleſiarum thronos retinerent. Studio hęc habuere cum multi alii, tum Eulalius Amaſenæ eccleſiæ ad Pontum procurationem ſortitus. Dicitur namque poſt reditum alium paſtorem * Arianæ ſectæ qui eccleſiam regeret, eos autem qui illi debitam præſtarent obedientiam, vix quinquaginta numero inueniſſe, eundemque tamen concordiæ deſiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiunctis, tuliſſe: qua ſede honoratiore & prærogatiua throni, tanquam concordiæ opinionumque coniunctionis mercede propoſita, cedebat, vt eccleſiam modo ambo adminiſtrarent. Ille autem conditionem talem reiecit, nec multo poſt à ſuis etiam, quibus præibat, eſt relictus: qui ſe etiam frequentiori pie credentium multitudini aggregarunt.

H † *Theod. lib 5 cap. 3 Quandoquidem & mihi harum curam ouium mandauit Dominus, & tu aliarum regendarum ſuſcepiſti prouinciam, &c.*

* *Arianus conditionem repudiat, & à ſuis qui pauci erant popularibus relinquitur.*

† ὑφέδρᾳ

a Sapores dux Meletio eccleſias Antiochenas regendas tradit.

b Paulinus ſectatoribus ſuis præeſt.

c Iuramentum deſignatorum epiſcopatus Antiochia competitorum de quo capite proximo, in fine.

d Vitalis Apollinariſta Antiochiæ præfectus.

† πρεσβ...

e Epiſcoporum catholicorum ab exilio reuerſorum egregia animi moderatio, & erga Arianos humanitas.

Vna eſt Chriſtiana & Apoſtolica eccleſia.

Eulalius Amaſenus prærogatiuam throni Ariano epiſcopo offert, vt pari poteſtate eccleſiam concordes adminiſtrarent.

† φιλοτιμο...

Catholici Arianis epiſcopatum ... grauate ... ceſſerũt, ... modo pietatem orthodoxam ... plecterẽtur.

Cap. V.

De Meletio & Diodoro Tarſenſi epiſcopo. Item de Acacio Berrhœæ epiſcopo, & aliis: & de ſancto Euſebio Samoſateno epiſcopo, vt certamen martyrii impleuerit.

Meletius epiſcopos creat. Diodorum eccleſiæ Tarſenſi præficit. Ioannē Apameæ.

Diuus Meletius multitudinis concordia conciliata, Diodorum quidem illum, de quo paulo ante diximus, qui perſona & habitu alio, vna cum Flauiano eccleſiæ ſcapham in ſæua illa tempeſtate præclare gubernauerat, paſtorē Tarſi conſtituit, & Cilicum gentem ei attribuit. epiſcopatum autem Apameæ Ioanni dedit: qui vir quum generis nobilitate clarus, tū multis ſplendidiſque primariarum virtutum ornamentis ſpectatus fuit. Præterea vero vitæ ſanctitas & doctrina inſignis in eo coniunctæ, clariorem etiam eum reddiderunt. Qui & ipſe, idem vt Flauianus & Diodorus, ſæuę procellæ tempore ſententiæ ſuæ populos in officio retinens, doctrina B confirmauit. Fuit huic ea in re collega quoque magni ille nominis Stephanus, quem idem Meletius ad certamen non exiguum acciuit. Nā hunc Germaniciæ ciuitati, quæ Eudoxii morbo ſummo cum periculo laborabat, optimum miſit medicum. Omni enim liberalium doctrinę in ſacris ſimul & prophanis diſciplinis operam nauauerat, & conceptam de ſe ſpem minime fefellerat. Spiritualis namque † fiſtula vſus, etiam lupos in oues conuertit. Ad eundem modum magnus quoque Euſebius egit, vbi ab exilio Samoſata reuerſus eſt. Nam Acacio illi, cuius propter vitam egregiam ingens erat gloria eccleſiā Berrhœæ regendam commiſit. Hierapolim autem admirando attribuit Theodoto, qui vita monaſtica celebris maxime fuit. Euſebium porro * Chalcidis, & Iſidorum Cyri epiſcopum fecit (cuius eccleſiæ breui quoque poſt magnus præfuit Theodoritus) Ambo vero iſti diuino ardore & C ęmulatione clari fuere. Hunc præterea dicunt Eulogium illum, qui cum Protogene in † inſulam Antinonem, veræ pietatis ergo deportatus fuerat, Edeſſam miſiſſe, cum ibi diuus Barſes morte ſua ſimul & thronum & vitam reliquiſſet. Ipſe autem Eulogius Protogenem certaminum ſuorum ſocium Carris præfecit, vt ibi ei valde ægrotanti, quaſi quendam ἀλεξίκακον, hoc eſt, malorum depulſorem donās. Inſuper diuinus Euſebius oppido Dolichæ Marim epiſcopū dedit, quod quidem oppidum Ariana contagione infectum maxime erat. Eo Euſebius venit, vt ipſe Marim vario virtutum genere refulgentem, in poſſeſſionē epiſcopalis ſedis induceret. Sedenim ei oppidū ingrediēti, mulier quædam Arianis deliramentis plena, ex ſuperiore loco tegulā in caput coniecit. Et ita tum quidem viri ſancti caput comminutum eſt: paulo vero poſt, vbi cerebrum putredine correptum eſſet, moriēs ille, D ad meliorem migrauit vitam. Quem fama eſt, iam animam agentem, iureiurando amicos obſtrinxiſſe, ne à fœmina, quæ facinus tantum auſa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re Dominum ſuum æmulatus, qui dixit. Pater ignoſce illis peccatum hoc, quia neſciunt quid faciunt. Hunc vitæ finem, poſt varia multipliciaque pro vera pietate obita certamina, cōſequutus eſt Euſebius. Qui quum in Thracia barbarorum feritatem effugiſſet, impiorum hęreticorum manus euadere non potuit, ſed per illos coronam martyrii ſuſcepit. Atque hæc quidem poſtea ſunt facta. Diuus vero Meletius concordia iuriſiurandi ſacramento confirmata. Conſtantinopolim appulit, cum eo multi conueniſſent epiſcopi, neceſſarium eſſe rati, vt diuinum Gregorium ex Nazanzo transferrent, eiq; epiſcopatum Conſtantinopolitanum cum ſumma poteſtate committerent.

Stephanum Germaniciæ.

† ὀργάνῳ. Euſebius Samoſatenus ab exilio reuerſus, eccleſiis antiſtites ſacerdotes ordinat. Acaciū Berrhœæ. Theodotum Hierapoli.

† Theodoretus non habet, inſulā. li. 5. c. 4. Supra lib. 11. c. 23. Eulogium Edeſſæ. Protogenem Carrarum. Euſebium Chalcidis. Iſidorum Cyri. Marim Dolichæ. Ibi Euſebiū Samoſatenum mulier Ariana tegula vita necat.

Euſebius martyr pro perſequutoribus moriens orauit.

Meletij & aliorum epiſcoporum conuentus Conſtantinopoli.

† Theodor. Chalcedonis: ſed perperam, vt puto. Eſt enim etiam Chalcis non longe ab Antiochia Syrorum ſita Epiph.

Cap. VI.

Vt Imperatores Theodoſius & Gratianus, hic quidem Almanorum, ille vero barbarorum ad Iſtrum colentium, res compoſuerit. & vt Theodoſius, quum Theſſalonica eſſet, poſtea æger ab Aſcholio ſit baptiZatus: & vt idem Theodoſius profeſſionem fidei ſuæ publicarit, omnibuſque mandarit, Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem colere, & diuum Apoſtolum Petrum in fide æmulari.

Imperatores ambo, alter quidem in paternam imperii partem, quam ſibi & fratri reſeruauerat, ſe recepit: alter autem ad datam ſibi ditionē Illyricum inquam & Orientales prouincias, eſt profectus. Atq; vtrique res bellica ex ſententia ſucceſſit. Gratianus enim Almanos Occidentem vaſtantes deuicit. Theodoſius autem rurſus cū barbaris ad Iſtrum cōgreſſus, prælio eos ſuperauit. Qui vero ex conflictu eo ſuperfuere, ſocios ſe deinceps Romanorum fore precibus interpoſitis polliciti, conditionibus pacis acceptis, & obſidibus datis, in Theodoſii poteſtatem venere. Rebus hiſce recte compoſitis, Conſtantinopolim is iturus, Theſſalonicam peruenit. *a* Atq; ibi ſtatim lethali morbo correptus, poſtquam ab Aſcholio, cui tū Theſſalonicenſis eccleſiæ adminiſtratio credita erat, initiatus & baptizatus eſt, meliuſcule habuit. Quod namq; à maioribus ſuis acceptam Chriſtianam religionem coluerat, mirifice in Nicænis decretis acquieſcebat. Tum autem quod & *b* Aſcholius ſententiam eam defendebat, admodum delectabatur. Præterea vero quod idē & vita & doctrina bonus ad virtutes omnes quas epiſcopalis requirit dignitas, appoſitus eſſet, atque inſuper quod gens Illyricorum ab Ariana rabie abhorreret, magnopere lætabatur. Et Aſcholium de aliis populis, quam de religione obtinerent opinionem percunctatus, Occidentem omnem vſq; ad Macedoniam, & eccleſias eius, cōcordes eſſe intellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deum verbum & ſpiritum ſanctum colerent, & aperte trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profiterentur. Vlterioris vero Orientalis imperii regiones vſque adeo inter ſe diſſidere, vt diuerſæ etiam in vulgo hæreſes eſſent, & factiones. Conſtantinopolim vero magis etiam quam loca alia de rebus talibus blaterare, & magis Ariana peſte refertam eſſe didicit. Cuius rei cauſam quoque Aſcholius addidit; Occidentem ſcilicet propterea malis eiuſmodi liberum eſſe, quod Conſtantinus Conſtantini maximus, & Conſtans minimus natu filius, ſucceſſoreſque deinde eorum Valentinianus & Gratianus ipſe, patriam fidem integram conſeruaſſent. In Orientem autem variis ex partibus

Gratianus in Occidente, Theodoſius in Oriente ad Iſtrum feliciter pugnāt, Gratiano exercitus apud Argentoratū Galliæ oppidum, Almanorum ceciderunt triginta millia caeſi. Oroſ. Diac.

Theodoſius Gotthos ex Thracia expulit, & cū Athanarico eorum rege fœdus percuſſit. Id a Theodoſius Theſſalonicæ ab Aſcholio epiſcopo æger baptiZatus conualeſcit.

b Aſcholius optimus epiſcopus.

Occidentales Eccleſiæ Catholicæ. Orientales in religione variantes. Quia in Occidente Imperatores catholici fuere, propterea eccleſia quoq; ibi in officio permanſere. In Oriente per epiſcopos & Imperatores inſanientes, Arrianiſmus propagatus:

tibus malum hoc peruenisse dixit: quod hæreſis autor & dux Arius, Alexandriæ in Ægypto ortus, & presbyter ibi factus, blaſphemiæ & maledicentium venenum ibi euomuerit: poſt hunc autem Euſebius *a* Cæſarienſis, & Patrophilus Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palæſtina extiterunt: Paulinus vero, & Gregorius Alexandriæ epiſcopus, è Phœnicia prodierunt. Theodorum præterea Laudicenſem, & ſucceſſorem eius Gregorium, atq; huius rurſum Athanaſium & quartum Narciſſum Cilicia protulerit: qui male iacta ſemina, ſeu potius zizania, ſiniſtra irrigatione fouerint. Inſuper vero Bithyni fuerint † Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus, & Menophantus Epheſius, & Maris Chalcedonenſis, & Theodorus Perinthius: alios porro, qui vitiis & malicia celebre nomen ſunt conſequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes longo tempore praua dogmata rigarunt atque fouerunt. Talibus vero malæ ſementis ſatoribus non parum momenti contulerit Conſtantii* facilitas (ne iuxta Gregorium theologum dicam † leuitas religionem ſcilicet & pietatem vetitus) & extrema Valentis improbitas. Hæc vbi Theodoſius cognouit, imperio ſuſcepto inprimis faciendum ſibi eſſe putauit, vt de Eccleſiis in gratiam & concordiam redigendis cogitaret. Optimum vero eſſe ratus, vt ſententiam de Deo ſuam ciuibus & ſubditis declararet (ne cui vim inferre videretur, religionem ſequendam illegitime præcipiens) conſtitutionem ex Theſſalonica Conſtantinopolim miſit. Inde enim veluti ex ſumma quadam arce ſcriptum ſuum per ditionem omnem, ad alias quoque Orientis vrbes omnino peruenturum eſſe exiſtimauit. Conſtitutio talis religionem eam complecti omnes iuſſit, quam ab initio Apoſtolorum princeps Petrus docuit, quem tum Damaſus Romanæ & Petrus Alexandrinæ vrbis epiſcopi ſequerentur. Adhæc inſuper ſignificauit, ſolam eam nominari Catholicam & vniuerſalem eccleſiam, quæ trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem diſerte & corde & ore deprædicaret. Diuerſum autem ſentientes, hæreticos vocari, inutileſque eſſe, & pœnam ſuſtinere debere, ſi poblice docere auderent.

† *Hic ille eſt Euſeb.*, *qui primū Berytho*, *mox Nicomedia & tandem Conſtantinopolis*, *per tranſitionem*, *ex vna ſede in aliam contra ſacros Canones*, *fuit epiſcopus.*

* ἀκηδία.

Theodoſii conſtitutio de Nicæna eademq; Apoſtolica fide L. 1. C. de ſum. Trin & fid. Cath.

a *Theodoretus*, *Cæſarienſis non habet*, lib 5. ca 7 *At Niceph*; *hoc loco hunc pro fautore Arianorum habens*, *in nomenclatura illorum hic recenſet*, *Cæſarienſis diſerte addito verbo.*

Cap. VII.

De ſancto Gregorio theologo, vt Conſtantinopoli in parua domo Synaxes & conciones celebrans, ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei præerit: & de templo ſancta Anaſtaſia.

HAc ibi lege lata, *a* nō multo poſt ipſe quoq; Conſtantinopolim ſe contulit. Tum vero Ariani adhuc eccleſias gubernabant, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilos. *b* Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profitentur, præiit, in ædicula quadam conuentus agens. *c* Quam religionis eiuſdem ſectatores quidam tum quidem in ſacrum delubrum commutarunt: aliquo vero tempore poſt, ex ea celebre templum inter alias præclaras Dei eccleſias Cōſtantinopoli eſt factum, quod non tantum pulchritudine & magnificentia reliquis præſtaret, verum etiam claritatem ex diuinis, quæ in eo edita ſunt, miraculis conſecutum eſſet. Vis enim diuina multis ibi* & re ipſa clare, & aliquando in ſomnis apparens, non varios tantum & incurabiles morbos repulit, ſed etiam ærumnis & caſibus grauibus, quæ in hominum vitam incidunt, multos liberauit. Ab hominibus autem bonæ fidei per manus nobis traditum eſt, Chriſti matrem ſemper virginem Mariam eam eſſe. nam eo habitu & forma eſſe multis viſa eſt. Vocant autem ædem eam † Anaſtaſiam ſeu reſurrectionem, illam, vt coniicere licet, ob cauſam: quod Nicænæ fidei dogma, quod iam Conſtantinopoli propter ingentem vim & potentiam diuerſæ factionis interciderat, & intermortuum fuerat, rurſum ibi opera & ſtudio Gregorii excitatum reuixerit. * Audiui quoque ex quibuſdam, vera ſe dicere contendentibus mulierem in eo templo grauidam ex *a* ſuperioribus ambulacris decidiſſe, atque interiiſſe. Quum autem populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudiſſet, eam vitæ reſtitutam, nullo prorſus tali caſu fœtui illato damno reſurrexiſſe: atq; loco ei cognomen inditum eſſe, quod Deus ſcilicet opus id peregiſſet. Hæc hactenus.

a *Theodoſius Conſtantinopolim venit.* Soz. li. 7 ca. 5

b *Conſtantinopoli Gregorius Nazanzenus in domo quadā Catholicos docet.*

† ὕπνωρ ὄναρ. *Miracula ingentia in ea edita.*

† *Ratio nominis Anaſtaſia.*

a ὑπερῴων. *Efficacia populi precum.*

c *Ex ea domo primum delubrum, deinde Eccleſia præclara facta, cui nomen Anaſtaſia inditum*

* *In eo templo fœmina grauida ex ſuperiori loco delapſa, & mortua precibus populi vna cum fœtu reſtituta eſt*

† *De Anaſtaſia, poſt diſceſſum è Conſtantinopoli ſuum, inter alia verba Gregorius ipſe ſic canit:*

Inclyta Anaſtaſia ſalue ædes, quæ morientem
Erexit rectam per mea verba fidem
Et poſt fata tui memor ipſe. animæq; piorum,
Mandabant precibus teq; tuoſq; Deo.

Cap. VIII.

De Arianis & Eunomianis, vt ex eccleſiis eiecti in proprias redierint patrias & vt Gregorius eccleſia Catholica præfuerit: & de Eunomii vita & grauitate.

IMperator ſtatim cum mandatis ad Demophilum miſit, qui ei denunciarent, vt vel Nicænæ aſſentiretur ſynodo, populumq; ad vnionem & pacem complectendam adduceret: vel, niſi hoc faceret, quamprimum ab eccleſiis diſcederet. Atque ille minime faciendum eſſe ratus, vt conuocata multitudine, &

Illos b aduerſum, qui poſſent plura. venire:

Imperatoris ſententia ei promulgata, inter alia hæc dixit verba. *Fratres, quandoquidem diuinum præcipit oraculum, ſi nos perſequantur homines, vt ex ciuitate vna tranſeamus in aliam: & imperator nos ex oratoriis expellit: ſcitote nos die craſtino extra vrbem murum eccleſiam & conuentum acturos* Atque hæc cum dixiſſet, *abiit*. & deinde ad mœnia vrbis cum ſectatoribus ſuis conuenire, & ſacra peragere ſolitus eſt, non ita vt decuit Euangelica ſententia percepta. Fugientes enim huius mundi conuerſationem, ad ſummam vrbem, cœleſtem Hieruſalem, anhelare nos, dictum id fortaſſe ſub obſcuriore ſignificatione iubet. Exiit vero cum eo vna Lucius, qui cum Alexandriæ Arianam hæreſim defenderet, eam ob cauſam inde pulſus, Conſtantinopoli mutabatur: vbi tum Demophilus eccleſias, ex eis decedens, reliquit. Imperator cum Gregorio eas ingreſſus, fauſta omnia per orationem apprecatus, eas illi commendauit. Et poſtea ibi qui Trinitatem conſubſtantialem profiterentur, Eccleſias obtinebant.

Demophilus Arianus eccleſiis Conſtantinopoli excedit, & extra vrbem conuentus agit.

b πρὸς ἀγῶνα ... φέρεσθαι

Quomodo accipiendū verbum illud Saluatoris Fugite ex vna ciuitate in aliam.

Theodoſius Gregorio Nazanzeno eccleſias Conſtantinopoli commendat

nebant. Erat is annus, quo Gratianus in Imperio quintum, Theodoſius autem primum conſul fuit. d Ex quo autem Ariani ſacra templa tenuerant, anni non pauciores quam quadraginta lapſi erant. Cæterum Demophilus expulſus, in patriam ſuam Berrhœam ſe recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciam, vnde ortus fuerat, abiit. Itidem etiam Hypatius Nicæa Tyrum Syriæ, quæ eum genuerat, rediit. Et alii item alio diſperſi ſunt. Porro Antiochiæ Aſterius & Criſpinus presbyteri, & reliqui factionis eius quæ Theodoti auſpicia ſequuta fuerat, conciliabulo coacto, ad quod etiam alii multi ex vicinis vrbibus Epiſcopi conuenere, legationem ad Eunomianos miſere, coniunctionem communionemq; eorum ambientes. Quibus illi per epiſtolam, ita ſe eos recepturos eſſe reſponderũt, ſi ſuffragia ſua, quibus Arii lectionem & conſecrationem damnauerant, antiquarent, & ſcripta illius reciperent. Petierunt quoq;, vt vitam illi prius luſtrationibus perpurgarent, quod videlicet impuris quibuſdam inſtitutis infecti eſſent. Hanc illi petitionem tum quidem receperũt. Poſtea vero eo etiam producti ſunt, vt in eccleſiaſticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherent: ἀνωφερολέσχας, h.e. de rebus cœleſtibus ſublimibuſque cum faſtu & inſolentia verborum nugantes, dementiaque & improbitate plenos, qui ſibi talia prætendenda eſſe ſtatuiſſent, eos cognominantes. Porro Ariani, quod eorum non mediocris eſſet multitudo, ex momento quod illis iam inde ab initio ſub Conſtantio & Valente acceſſerat, metu nullo conuentus agebant. Et de Deo atque eius ſubſtantia temere diſputabant. Animum quoq; Imper. ipſius, illi per factionis ſuæ homines, qui in Imperiali aula verſabantur, tentandum eſſe duxerunt: illa ſpe concepta, hunc quoq;, ſicuti & Conſtantium, in poteſtatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoque qui Catholicæ Eccleſiæ erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomii in diſputationib. vim ſuſpectam habentes. Non ita pridem is, quum ſub Valentis Imperio à Cyzicenis diſſidere cœpiſſet, & ſeipſum ab Arianorum ſodalitate ſegregaſſet, Chalcedonem Bithyniæ è regione Conſtantinopoli ſitam, vbi priuatus conſidebat, ſe contulerat. Et multitudo ingens è Cõſtantinopoli ad eum ventitabat. Alii quoq; aliunde ad eum cõfluebant, qui partim de vita & doctrina eius periculũ faciebant: partim, ſi noui quidquam diceret, cupide eum auſcultabant. Et iam fama quoque nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuiſſet ille ad colloquium etiam Principis admiſſus, niſi Dei amantiſſima ipſius coniunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta Nicæna conſtanter profitebatur, cura & ſtudio omni obſiſtendo hoc egiſſet, ne cum illo prorſus colloqueretur. Maxime quippe verita eſt, ne inſtitutorum vitæ illecebris, & verborum vi atque grauitate, Imperatorem ille in ſententiam ſuam abduceret.

d Ariani Epiſc. paſſim Epiſcopatibus ſuis abeunt.

Ariani rerum ſuarũ ſatagentes, Eunomianis ſe coniungunt. Eunomiani nõ certis conditionibus ſuſcipiunt. Ariani deinde Eunomianos contumelioſe περιεργολέσχας vocant. Iidem verſus conuentus & Eccleſias ſuas libero agũt. Animum etiam Imp. vt eum ad partes ſuas traducant, tentant.

Eunomius Chalcedone priuatus cũ laude magna vixit. Non ad colloquium Imp. is admittitur, Placilla Auguſta ſedulo cauet.

Cap. IX.

De Amphilochio Iconij Epiſcopi ad Theodoſium dicendi libertate.

HÆc quum ita fierent, ac eius rei ſtudium apud Arianos vigeret, magnus Amphiloch. de quo antea quoq; mentionem fecimus vnus ex eis qui tum Conſtantinopolim aduenerant Epiſcopis, non ille quidem in rebus agendis verſatus, ſed alioqui ſenex venerandus, atque in rebus diuinis acri mente præditus, Imperatorem adiiſſe, eique vt Arianorum conuentus ab vrbibus ſemoueret, ſupplicaſſe dicitur. Imperator autem petitionem eam, quod durior inhumaniorque eſſe videretur, non comprobauit. At ſapiens ille ſenex tum quidem tacitus abiit, & conſilio deinde ſapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rurſum cum reliquis Epiſcopis in aulam veniſſet, & Imperatorem ita vt decet, atque vt alii Epiſcopi fecerant, pie & ſuauiter admodum conſalutaſſet: filium ipſius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentiæ obſeruantia, inhonoratum reliquit. Verum ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manuque eum demulcens, *Salue & tu ô puer*, inquit. *Imperator, quod ſenem Amphilochium rudiori* * *animo eſſe, & ruſticius agere exiſtimaret, quomodo filium ſalutare deberet, docuit.* Atque ille, ſufficere ei honorem talem, dixit. *Imperator autem ira percitus, & veluti filius iniuria affectus eſſet, grauiter commotus, cum conuicio Epiſcopum abduci iuſſit.* Ille porro quamuis protruderetur, conuerſus tamen paululum, conſiliumq; in animo occultatum proferens: *Videſne, inquit, ô Imperator, quam tu pro iniuria acriter filio illatam contumeliam non fers, ſed amarulenter † propter ſummiſſiorem compellationem, in nos excandeſcis?* Sic ſcilicet exiſtimare te oportuit, ſuccenſere etiam cœleſtem Imperatorem & patrem vnigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, ſed diſſimilem & longe minorem patre vocare audent. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quam primum ad ſe ſacerdotem Dei acceſſiuit & ad pedes eius prouolutus, veniam ab eo petiit. Neque aliter quam ipſe dixiſſet, ſe rem habere profeſſus eſt. Atque in ea ſententia confirmatus, poſtea eos qui aliter quam Nicææ ſtatutum fuerat, opinarentur, auerſatus eſt. Contentiones in foro & inanes conuentus inhibuit, diſputationibus de Deo & natura eius finem omnino impoſuit: & conſtitutione publice propoſita, periculum qui ei non parerent denunciauit: pœnam ei quoq; qui contra venire auſus eſſet, comminatus. Ita factum, vt Arianis & Eunomianis pulſis, τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores Eccleſias moderarentur.

Amphilochius à Theodoſio orat, vt Arianorũ conuentus in vrbibus inhiberet, ſed id non impetrat.

*…em debitam reuerentiam Arcadium in conſpectu patris Imp. non proſecutus, reipſa pulcherrime Theodoſio oſtendit, Dei patrem, ob contumeliã vnigenito filio ſuo ab Arianis illatam iram. * ἀδιαφόρως προσαγορεύσαντι. † τοῦ τῆς ἀτιμοτέρας προσφθέγξεως.*

Theodoſius conuentibus publicis ſectæ Arianæ interdicit l. 2. C. de ſum. trin. & fid. Cat.

Cap. X.

De ſancta ſecunda vniuerſali Synodo, quæ Theodoſii Imperatoris & Meletii Epiſcopi Antiocheni ſtudio & opera, Conſtantinopolitanum Epiſcopatum Theologo demandarit.

PRoinde primo quoque tempore ſynodum quoque Epiſcoporum Imperator in locum

a Imperator conſilium

vnum, *ex Imperii ſui prouinciis duntaxat, conuenire iuſſit, ad Nicæna decreta confirmanda: atq; vt ibidem, cuinam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſedes committenda, deliberaretur. *b* Quod autem Macedonianos vniuerſali eccleſiæ aggregari atq; vniri poſſe exiſtimaret, quia non admodum opinione ſua de Deo, ab vtraq; parte & factione, diſſidebant, eos quoque ad conuentum euocauit. Et conuenerunt ab eis qui Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicant, centum & quinquaginta: alterius autem ſectæ triginta & ſex, quorum plures ex Helleſponto erant. *c* His præibant, Eleuſius Cyzicenus, & Marcianus Lampſacenus. *d* Inter Catholicos præcipui erant: Timotheus, qui Alexandriæ in locum Petri fratris ſui, eiuſdemque Athanaſii ſucceſſoris, ſurrogatus fuerat: Meletius Antiochiæ epiſcopus, qui pridem Gregorii cauſa Conſtantinopolim venerat: & Hieroſolymitanus Cyrillus, qui cum antea Macedonii opinionem ſequutus fuiſſet, tũ per pœnitentiam reſipuerat: præterea Aſcholius Theſſalonicæ, Diodorus Tarſi, & ſiũ recte gerẽs nomen Acacius Berrhœæ epiſcopi. *e* Ii ſane omnes in Nicænis decretis acquieſcentes, Eleuſium & populares eius in ſententiam ſuam adducere conabantur: in memoriam eis redigentes, quam ad Liberium miſerant legationem, in qua per Euſtathium, Syluanum, & Theophilum, ſe Nicænam fidem ſequuturos receperant. Tum autem, quod ſua ipſorum voluntate, longo tempore ſe ab eorum cõmunione non ſegregaſſent: non recte eos facere dicentes, cum ſemel flagrantibus animis eandem cum eis fidem ſuſcepiſſent quod ita recte ab eis conſtituta rurſum antiquarent. *f* At illi cohortatione tali ſpreta, cum aperte Arii opinionem iudicio ſuo meliorem cenſeri, neque vnquam fore vt patri filium ὁμοούσιον cõſubſtantialem eſſe faterentur, quamuis aliter Liberio polliciti eſſent, dixiſſent, diſceſſerunt: & ad factionis ſuæ populares, vbicunque in vrbibus eſſent, vt nequaquam Nicænam fidem complecterentur, literas dederunt. Qui vero ab vniuerſali eccleſia ſtabant, ibi manentes, de eligendo Conſtantinopolitano epiſcopo conſilium habebant. Et primus ibi Imperator, *g* Gregorium, propter vitam & eruditionem præſtantem admiratus, dignum illum ea ſede calculo ſuo iudicaſſe dicitur. Quam re ſynodus ei, quod virtutem eius vitam reſpiceret, ſuffragata eſt. Potiſſimũ vero diuino ipſi Meletio videbatur, Gregorio Conſtantinopolitanum epiſcopatum cõfirmandum eſſe, hac in parte canone de epiſcoporum translatione, quem nonnulli conſilium hoc reprehendentes obiiciebant, poſthabito. Optime quippe diuinus pater eorum virorum mentem & conſilium, qui illum promulgauerunt tenebat: *h* Synodus nam illa, vt occaſionem *ambitus in eccleſiis præcideret, canonem eum propoſuerat, quod multa tum ex competitorum ambitione prenſatione prouenirent mala. Quod ſi ambitus abeſſet, nihil prorſus extare impedimenti cenſuit, vt modo vita aut doctrina multis aliis præſtantior, aut ſimul vtraque hæc conſtaret, ut communis denique & publica cum magna commoditate vtilitas per translationem in expectatione eſſet.

† * Ioannes Pſellus de Canon in oecumenica ſynod. ſcribens [illegible]

Αὐτὴ τοῦ Μακεδόνιον ... [Greek verse, illegible]

Hoc eſt:

Reſecit hæc Macedonium radicitus,
Qui ſpiritum temere creaturam vocans,
Deitate ſumma ſegregat ſanctiſſimum.

C A P. XI.

Vt Gregorius, quoſdam ex Ægyptiis offendi cernens, propter epiſcopatus ſui mutationem ſeu translationem, ſedem Conſtantinopolitanam repudiarit: & concordia Eccleſiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philoſopho.

GRegorius ſane primom munus epiſcopale ſuſcepit, & thronum conſcendit. Quomodo enim tot & tantorum virorum cohortationem deſpiceret? Et gregem, quem exiguum receptum, frequentiſſimum fecerat, euangelicis humoribus rigans fouit: eosq; qui extra illum oberrarent, verborum ſagena captos ad ouile adduxit. Vbi vero paulo poſt quoſdam, & eos maxime qui ex Ægypto aduenerant, electioni ſuæ intercedere, eamq; reprehendere ſenſit, oratione ad eos ſynodali habita, epiſcopatũ rurſum depoſuit. At n. ab ipſa ſtatim ſynodo, diuinus Meletius ad vitã lætiorem tranſiit: & à multis, præcipue vero à Gregorio Nyſſenæ eccleſiæ luce, funebribus orationibus eſt concelebratus. Et ante obitum quoque eius epiſcopi Ægyptii ſeceſſionem fecere, inter alia illud carpentes, quod Gregorius, quum paternum antea epiſcopatum & Nazanzenam eccleſiam adminiſtrarit, ad Conſtantinopolitanam tum ſedem euectus eſſet. Et iam Timotheus Alexandrinus Maximum quendam Cynicum philoſophum, Gregorii quidem diſcipulum, *Apollinaris autem labe maxime infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiuſdam domum, Cynicu capillo eius inciſo, paſtorem Conſtantinopolitanum legerat atque conſecrarat. Verum qui tum ibi congregati erant, facinus tam abſurdum reprobantes, haudquaquam conſecrationem eam laudarunt. Nam pleriquc viri diuino ardore & ſpirituali ſapientia pleni erant. qualis Helladius ille fuit, Baſilii magni ſucceſſor: Gregorius, & Petrus, eiſdem cum Baſilio parentibus orti: Amphilochius Iconii, quæ Lycaoniæ vrbs eſt: Optimus Piſidiæ Diodorus Ciliciæ, Pelagius Laudiceæ: Eulogius Edeſſæ, Acacius Perrhœæ, Iſidorus Cyri, Cyrillus Hieroſolymorum, Gelaſius Cæſareæ Paleſtinæ, Acacii, qui Euſebio Pamphili ſubſtitutus fuerat, ſucceſſor, & alii quamplurimi epiſcopi, egregii virtutis athletæ & concertatores, doctrinam vita ipſa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, ſe ab Ægyptiis ſeiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam vna cum eo conuenerunt, & ſacra, & ritus eccleſiæ, recepto more omnes libere peragebant. Quos diuinus Gregorius, ſi quis alius, & ipſe humanus & humilis, [illegible] adhortatus eſt, vt concordiam & pacem inter ſe, cuius gratia conuentus quoque [illegible] eſſet, colerent, eamque [illegible] inuiuiæ [illegible] vnius quam contemnere deceret, præferrent. *[illegible] enim, inquit, ut in [illegible] libertatem exoptata [illegible] deſideratam quietem perſequar.*

vobis

robuſ[illegible], [illegible] diuturnum illud [illegible] inexpugnabile bellum, [illegible] pax continget. Meo quidem iudicio per[illegible] ſi nuper admodum hoſtium pugna per[illegible] ſancti arma inter nos ipſos ſumeremus: [illegible] tela temere conijceremus, roburque om[illegible] decet certaminibus conſumeremus. Sic [illegible] quoque ipſis, vt clade noſtra lætarentur, [illegible] præberemus. Quapropter ſi conſilium meum [illegible], viro a tempore diſquiſitionem inuento, qui [illegible] præditus, ſede hac dignus ſit, quique Deo [illegible] gubernante, rite omnia & ordine faciat atq; conſtituat, Eccleſiæ præfecturam committetis. Contra verba hæc, cum quod dicerent, non haberent, [illegible] ſilerunt. Et confeſtim Maximum Cynicum Epiſcopali dignitate nudatum atque excommunicatum, ædibus ſacris eiecerūt, cum qui[illegible] præter rationem illegitime thronum inuaſiſſet: tum maxime, ſicuti dictum eſt, quod Apollinaris væcordibus intemperiis agitaretur. Gregor. autem ſede relicta, in patriam Nazanzum reuerſus, vitam quietam * priuatus tranſegit: neque cuipiam, eo quod ſua ſponte throno ceſſit, ſcandali ſiue offendiculi occaſionem præbuit. Se[illegible] virum hunc longe ſapientiſſimū, cum alias ob res omnes valde, tum v. hac ipſa de cauſa nō minus admirari libet. Neq; n. eloquentia qua plurimum pollebat, ad ſuperbiam elatus eſt: neq; ab inani gloria victus, adminiſtrationē Eccleſiæ [illegible] expetiuit, quam ipſe, cum prope iam interiiſſet, ad eā rurſum amplitudinem doctrina ſua prouexerat: ſed illico Epiſcopis depoſitum reddidit, neque labores quos pertulerat, aut pericula quæ aduerſus hæreſes per inteſtinum bellum pugnans adierat, prætendit: quum quidem vt ſedem eam retineret, & Eccleſiam Conſtantinopoli adminiſtraret, alio iam Nazanzi Epiſcopo declarato, vel parum, vel nihil prorſus impedimenti eſſet. Atq; ſynodus quidem mores priſcos conſeruans, id quod ei in manus tradiderat, ab ipſo non inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo viro erant, morata.

Cap. XII.

De vita & moribus Nectarij, Gregorij ſucceſſoris: & vt vix dum baptizatus, cathedram Epiſcopalem conſcenderit.

Cæterum maxima cura & deliberatio Imperatori & Epiſcopis incumbebat, Imperatore potiſſimum eos cohortante, ad diligentem exactamq; diſquiſitionem adhibendam, vt quam optimus atq; honeſtiſſimus vir inueniretur, cui [illegible] maximæ recte adminiſtrationis cōmitterentur habenæ. Porro ſynodus hac in re non eundem quem Imp. obtinebat animum. Pro ſe enim quiſq;, vt ex neceſſariis ſuis & amicis quiſpiam honorem ſedis eius conſequeretur, laborabat. Quod conſilium cum Epiſcopi omnes texerent, Nectarius quidam Tarſi Cilicum ortus, primariæ nobilitatis vir, ſenatoriaque dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autem prætoris magiſtratu & honore conſpicuus. Conſtantinopoli degens, in patriam iamiam iturus, ad Diodorum Tarſi Epiſcopum venit, vt ab eo, ſub cuius ſal. Epiſcopatu cenſeretur, cum precatione [illegible] benedictionem acciperet: atq; ſi opus eſſet, literas eius [illegible] cum ferret. Et commodum tum accidit, vt Diodorus ſecum ipſe conſideraret, quemnam ad functionem propoſitam eligi conueniret. Et Nectarium ingredientem conſpicatus, ſtatim illum in animo ſuo idoneum ad ſedem eam ſuſcipiendam iudicauit. Et intra ſeipſum affectione propenſus in eum fuit, caniciem illius venerandam cernens, ſpeciemq; Epiſcopo dignam, morumq; ſimul humanitatem eximiam perpēdens. Et alio quodam ſub prætextu eum ad Epiſcopum Antiochenum adductum, multifice laudauit: & illum vt ſecum ei faueret, rogauit. Ille v. quod multi præclari viri deſignati eſſent, veluti in re graui & ſeria apud ſeipſum ſubridens, Diodori ſuffragium abrogauit: Nectario tamen nihilominus vocato paulliſper eum ſecum manere iuſſit. Interea Imperator in charta deſcribi iuſſit eorum nomina, quem quiſq; aptum eſſe ad tantam Eccleſiæ ſcapham gubernandam putaret: vt ſibi illis in ſcripto repræſentatis, vnius ex omnibus eligendi poteſtas relinqueretur. Et alii quidem alios, pro vt cuique viſum erat, annotarunt. Antiochenæ v. antiſtes Eccleſiæ poſtquam ex ſententia ſua quos volebat in libello nominauit, extremo loco, vt Diodoro gratificaretur, Nectarium etiam ſubiecit. Imperator charta in manus accepta, in qua deſignatorum nomenclatura deſcripta erat, vbi ad Nectarii nomen peruenit, conſtitit. Et altius, more ſuo, rem mente reuoluens, ſecum ipſe conſultauit: & digito Nectarii nomini impreſſo, denuo eo [illegible] qui calculus & ſuffragia Epiſcoporum meriti fuerant, nomina percurrens, vbi rurſum ad Nectarium peruenit, diu multumq; re deliberata, eum ipſum præ omnib. ſede ea dignum eſſe cenſuit. Ad id factum obſtupuere omnes, verbiq; & ore omnium quærebatur. Quiſnam Nectarius iſte eſſet, quæ ſtudia eius, atq; vnde ortus eſſet? Vt v. nondum * quoq; initiatum eſſe cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad Imp. iudicium animus conſternati ſunt. Ego quidem id etiam Diodorum ignoraſſe puto: neq; n. credibile eſt, non initiato eum ſuffragari tantupere auſurum fuiſſe. Sed illum iam canum vt æquum fuerat, initiatum fuiſſe opinatus eſt. Ego v. non ſine nutu Dei hoc accidiſſe puto. Atq; vbi id Princeps quoq; reſciuit, quamuis ex Epiſcopis multi contra niterentur, in ſententia tamen ſua ille conquieuit. Poſtquam v. qui conuenerant, omnes Imperatoris calculum confirmarunt, ex templo Nectarius baptiſmo initiatus, atque etiamnum myſtica veſte indutus, communibus ſynodi ſuffragiis Epiſcopus Conſtantinopoli declaratus eſt. Hæc ſic accidiſſe, Deo tanquam inſtrumento ipſo Principe vtente, à multis creditum eſt. Sed verumne id ſit an ſecus, affirmare certo non poſſum. Mihi quidem ipſe perſuaſi rem tātam nō ſine prouidentia diuina actam eſſe, cum propter inſolitum nouumq; electionis & conſecrationis morem, tum propter earum rerum quæ conſecutæ ſunt magnitudinem, coniecturam hanc faciens. Quod namque placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, veriſimile eſt, Deum illi per ſynodum tantam Epiſcopatum commiſiſſe. Conſecratio quidem Nectarii tale conſecuta initium, auſpicatum quoque habuit finem.

Concilium Maximum Cynicum [illegible] Gregor. Na[illegible] [illegible] Summa admiratione [illegible] vir modeſtiæ.

Fauor [illegible] Nectarium vir præſtantis [illegible]

olim ab eo Epiſcopo ſuo benedict. nomen peregre proſecturi.

Myſtica baptizatorum veſtis.

† ἀμύητον

E

Cap. XIII.

De quibus rebus ſancta ſecũda vniuerſalis ſynodus decreta tulerit, diœceſes & præfecturas eccleſiaſticas ordinans: & vt Nicænam fidem comprobans, & de ſpiritu ſancto ſententiam exponens, Canones condiderit.

Senatuſcõ ſulta noui Conſtantinopolitani.

POſtea epiſcopi omnes vna cum Nectario congregati, vt Nicænę fidei decretum certò eſſet, conſtituerunt. Hæreſim omnem damnarunt: & prouinciis diuiſis, Patriarchas conſtituerunt. Sanxerunt quoque iuxta veteres Canones, vt epiſcopi in eccleſiis ſuis manentes, non temere in aliarum diœceſium fines tranſirent, neve ſe illegitimis † conſecrationibus non vocati ingererent: id quod antea, quum vniuerſalis Eccleſia perſequutionibus exagitaretur, factum fuerat. Quæcunque vero apud quoſque acciderant, vt generis eius ſynodus pro arbitrio ſuo ea ordinaret & ſtatueret. Præterea vt ſecundum Romanæ vrbis epiſcopum, Conſtantinopolitanus antiſtes † primum ac præcipuum obtineret honorem, vt qui nouæ Romæ curator ſit. Non enim vrbs ea tantum ita nominata eſt, & populi honorib. magiſtratibusque exornata, verum etiam ſignis moribusque & legibus cum Romanis in Italia eiſdem gloriatur: atque vtriq; ex æquo paria ſunt & dignitatis præmia & honorum iura. Igitur diœceſibus ordinandis Nectarius quidem Thraciam ſortitus eſt, & Megalopolim. * Ponticam autem diœceſin à Bithynia vſque ad Armenios, Helladio, qui Baſilio in Cappodocia ſucceſſerat: & Gregorio Nyſſæ, quæ & ipſa Cappadocum ciuitas eſt, epiſcopo attribuerunt. Prouinciam autem Melitinenſem Otreio reliquerunt. Aſianam vero administrationem Amphilochius Iconii, & Optimus Antiochiæ in Piſidia epiſcopi acceperunt. Ægyptios porro ſub Timotheo Alexandrino permanſit. Gubernationem autem Orientalium eccleſiarum epiſcopis earum permiſere, videlicet Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſenſi. Antiochiæ vero ſoli Patriarchatus relinquentes* priuilegia, Meletio etiam adhuc ſuperſtiti tribuerunt. Vrbibus autem circa Thraciam & * Scythiam ſitis, Terentium Tomitanum & Martyrium Marcianopolitanum præfecere. Quos quum Imperator omnes viſos collaudaſſet, ſententia ſua calculos quoq; eorum comprobauit. Et erat eorũ illuſtris gloria: quippe qui eccleſias, pro eo atq; par eſt, adminiſtrarent. De Maximo vero decreuere, vt neq; eſſet, neq; nomen epiſcopi haberet. quos vero conſecraſſet clericos, & quæcunq; egiſſet, irrita vt omnia eſſent. Conſtitutione quoque Imperator ſanxit, vt firma & perpetua eſſet Nicænæ fidei autoritas: atque vt omnes omnium locorum eccleſiæ illis committerentur, qui in ſubſiſtentia trium eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ perſonarum † diuinitatem vnam patris & filii & Spiritus ſancti profiterentur. Et canonibus quibuſdam eccleſiarum exornandarum gratia promulgatis, etiam Spiritus ſancti gloriam, vtpote ſimilem atq; æqualem patri & filio ſancto Nicænæ fidei ſymbolo adiecerunt: Gregorio Nyſſeno id quod illi deeſſet ſupplente.

F

G

H

Patriarchatus conſtituti.

† χειροτονίαις.

Ab epiſcopo Romano Conſtantinopolitanus inter reliquos antiſtes primatum obtinet.

† πρεσβεῖα.

a Conſtantinopolis vrbi Ro. exæquata. Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio. Per Megalopolim, hic eſt, magnam vrbem Conſtantinopolim hoc loco intelligẽda.

** Apud Sozo. eſt, Diœceſim iſtam Ponticam à Bithynia vſq; ad Armenios eſſe conceſſam Helladio Cæſarienſi & Greg. Nyſſeno, & Otreio Melitinenſi epiſcopis l. 7 cap. 9.*

** πρεσβεῖα*

** Mihi ſub Scythia nomine Gothorũ prouincia ſignificari videtur. Maximo Cynico dignitas adempta.*

† L. 2. Cod. de ſum. Trinita.

Canones Eccleſiaſt. Supplementum ſymboli Nicæni de Spiritu ſancto.

Cap. XIV.

De Cyriaco Adanorum, & Martyrio Cilicum epiſcopo: & vt reliquiæ ſancti Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani Conſtantinopolim ſint relatæ. & de Meletio Antiocheno, & vt Meletio Flauianus ſucceſſerit: & de offendiculis, quæ propter ſedem epiſcopalem rurſum Antiochiæ ſunt concitata.

HIs ita actis, ſimul & ſynodus finem ſuum habuit, & reliqui epiſcopi ad ſedes ſuas redierunt. Nectarius aũt Cyriacum Adanæorum epiſcopum ſecum retinuit, vt epiſcopalem diſciplinam ab eo addiſceret, hunc n. ad breue tempus à Diodoro Tarſenſi petierat. At ille non hũc ſolum, ſed & alios plurimos Cilices apud eum reliquit. In quibus & Martyrius, medicus optimus erat: quem commiſſorum in iuuenili ætate peccatorum, ſibi conſcium habebat Nectarius. Eũ tum in diaconorum numerum cooptare ſtudebat. Martyrius vero miniſterii eius functionem refugiebat. Affirmabat nanque, indignum ſe eſſe tanto munere, teſtemque vitæ male peractę ipſum Nectarium laudabat. Et ille: *Quis,* inquit, *exiſtimas? Ego qui nunc epiſcopus ſum, an non iuuenis aliquando mœchatus in ætate magis quam tu vitam egi? Teipſum teſtem facio, qui adminiſter mihi improba ſæpe libidinis fuiſti.* Martyrius porro: *At tu vir beate,* ait, *nuper admodum per baptiſmum omnem labem abluiſti, quum etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus.* † Vtrunque vero, & ſacrum lauacrum, & munus epiſcopale, delictorum eſſe remedium & expiationem ex ſacris nouimus conſtitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre videris à recens genito infante. Ego vero iamdudum diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem vitæ curſum tenere perſeueraui. His dictis, ſacerdotii non ſubiit iugum. Cuius quum non poſſim deprecationem pulchram non laudare, vt partem aliquam etiam hoc loco in præſenti hiſtoria obtineret, volui. Poſt ſynodum celebratam, vbi Imperator cognouit, quid Paulo Conſtantinopolitano olim epiſcopo accidiſſet, vt ſcilicet in exilio ab Arianis ſuffocatus enectusque fuerit, tranſlato honorifice corpore eius Conſtantinopolim, in templo id repoſuit, quod Macedonius, qui inſidiatus illi fuerat, conſtruxit. Id nunc quoque appellationem Pauli retinet, maximum atque præclariſſimum, & quodammodo à paucis aliis ſecundas ferens. Qui vero rem eam ignorant, diuum Apoſtolum Paulum conditum ibi eſſe arbitrantur. Sub idem tempus, ſacræ etiam Meletii reliquiæ Conſtantinopoli Antiochiam ſunt perlatæ, & proxime apud martyrem Babylam repoſitæ. Dictũ autem eſt Imperatoris iuſſu corpus eius in publicis viis omnibus, præter Romanorum morem, intra vrbium mœnia receptum: precationibusque & pſalmodiis alternis in vrbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum eſſe. Tantum vero viri huius deſiderium in animis hominum omnium relictum eſſe ferunt, vt illius formam & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in annulis exculpi curauerint. Meletius quidem tanto cum honore humatus eſt. Cui, ad gregem illius paſcendum, Flauianus ſubſtitutus eſt: iuſiurandum, quo obſtrictus fuerat, paruifaciens. Paulinus n. adhuc viuebat. Proinde vrbem Antiochenam, quæ paulolum

Adana Ciliciæ vrbs. Nectarius epiſcopalem functionẽ addiſcit.

Martyrius propter male actam vitam & baptiſmum prophanatũ, perſuaderi à Nectario non poteſt, vt presbyteri ſuſciperet dignitatem.

† ἀμφότερα δὲ καθάρσια ἁμαρτημάτων, τὸ θεῖον ὁμολογοῦμεν λουτρὸν καὶ τὴν ἱερωσύνην. Sozom.

Oſſa Pauli Conſtantinopolitani martyris Conſtantinopolim relata. Pauli templum ibidem.

Meletii corpus Conſtãtinopoli Antiochiam deportatum ſummo cũ honore.

Deſiderium hominum erga Meletium defunctum.

Flauianus Antiochiæ, contra iuſiurandi ſacramentum, epiſco-

conquie-

natum poſt Meletij mortem ſuſcipit. Noua diſſenſio in eccleſia Antiochena. Diſſenſio in vicinas quoq; regiones progreſſa.

conquieuerat, turbæ rurſum exceperunt. Multi namque à Flauiano deſciſcentes, Paulino ſe adiunxerunt. Cuius ſane rei gratia, non ſolum Antiocheni ipſi, verum etiam vicini circumcirca epiſcopi, inter ſe diſſenſere. Ægyptij namq;, Arabes & Cyprij propter Paulinum, veluti iniuria is affectus eſſet, indignabantur: Syri autem Phœnices, Palæſtini, & qui Armeniá, Cappadociam & Galatiam incolunt, quique ad Pontum Euxinum ſunt, maxima * ex parte Flauiano fauebant. Porro Damaſus Romæ Epiſcopus, & Occidentales antiſtites, Flauiano plurimum ſuccenſebant & ad Paulinum ſcribentes in epiſtolis quas Synodales appellare mos eſt, ei nomen præſulis Antiochenæ Eccleſiæ tribuebant, Flauianum autem prorſus auerſabantur. Neque vero minus Diodorum Tarſenſem, & Acacium Berrhœum, qui illi manus impoſuerant, accuſabát: quos etiam à communione excluſerunt. Vt v. certius rem eam cognoſcerent, & ipſi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex Oriente in Occidentem eos euocantes.

** Occidentales Epiſcopi Flauiano & ordinatoribus eius offenſi.*

Cap. XV.

Vt Theodoſius Imperator ſecundum coegerit Concilium, ad concordiam redigere volens Eccleſias. Et quæ Siſinius Nouatianorum Epiſcopus de concordia ſuaſerit: & vt ad exilium hæreticos, vbi voti compos fieri non potuit, Theodoſius damnarit.

Soz. l. 7. c. 12. Propter Arianorum eiectionem noua in Eccleſiis turba exorta. Theodoſius concilium aliud ducib. hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit.

EOdem tempore, quum Ariani ex ſacris ædibus deturbarentur, & Catholici in poſſeſſionem earum vacuam inducerentur, non paruæ exortæ ſunt turbæ. Quapropter Imperator Theodoſius exiguo à priore ſynodo temporis interuallo, anteſignanos vigentium tum hæreſium rurſum conuocauit, vt alterum iſtorum fieret: videlicet, vt vel ipſi aliis opinionem ſuam perſuaderent, vel ab aliis ad aliam complectendam perſuaderentur; de rebus quæ in controuerſia eſſent: in vnam eandemque ſententiam omnes adductum iri ratus, ſi in publico auditorio opiniones dubiæ per diſputationem diſcuterentur.

a Arcadius Auguſtus renunciatus.

Quum autem vniuerſi conueniſſent (factum id eo anno, quo filium a Arcadium Auguſtum renunciauit) conſilium de ſynodo celebranda cum † Nectario Conſtantinopolitano communicauit, cohortatus, vt quæſtiones vnde hæreſes orirentur omnes, in publicam deducerentur diſputationem, quo quum vna fieret Eccleſia, atque vnum inter omnes conſentiens conſtitueretur dogma, tum vniuerſi religionem, ita vti decet, colerent, neq; quidquam controuerſiæ relinqueretur.

† Idem cum Nectario, de eo per publicam diſputationem celebrando conſulit.

b Nectarius Agelium Nouatianũ Epiſcopum in conſiliũ adhibet. c Agelius vita ſanctitate quã diſputationis contentione clarior.

b Nectarius plurima ſecum animo reuoluens Nouatianorum Epiſcopum c Agelium acceſſit, eiuſdem cuius ipſe erat de conſubſtantiali ſententiæ virum: qui * quod factis potius virtutem declararet, & à verborum nugamentis & faſtu alienus prorſus eſſet, alium vicem ſuam ad diſpiciendum quid facto opus eſſet, atque etiam (ſi hoc vſus ferret) ad diſputandum deſignauit, d Siſinium nomine, qui tum in lectorum ordine eniteba, & breui poſt Epiſcopatum eius ſuſcepit: hominem ad inueniendum perquam ingenioſum, & ad id quod inueniſſet eloquendum valde commodum: nec minus ad arcanos & latentes ſacræ ſcripturæ ſenſus inquirendum, eoſque copioſe ſuaui lingua exponendum, ſane quam idoneum, nec non prophanæ ſimul & ſacræ philoſophiæ egregie peritum. Is, quod rectiſſime tum dicere viſus eſt, ſuaſor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, ſuſciperetur diſputatio, vt quæ aliam ex alia rixam & contentionem parere ſoleret: ſed vt illi interrogarentur, an eos ſacrorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quam diſſenſio in Eccleſiis orta ſit, admitterent. Ac ſiquidem ſententias illorum reiicerent, tum fore dixit, vt eos etiam factionis ſuæ populares eiiciant. Sin vero idoneos illos ad declarationem ſeu deciſionem controuerſiarum eſſe putarent, ſtatim illorum libros in medium proferri debere. Atq; hoc ſic ſuaſit, quod certo ſciret, veteres quum in diuinis literis coæternum patri filium inuenerint, haudquaquam ab initio aliquo generationem eius incepiſſe, dicere auſos fuiſſe. Vt autem & Nectario & Imperatori optimum hoc conſilium eſſe viſum eſt, omnibus qui euocati fuerant coactis, cognoſcere primum, quid de veterum ſcriptis illi ſentirent, tentauit. Atque vbi in clamore & admiratione ſuam erga illos affectionem & pietatem indicarunt, aperte pronunciauit: Si teſtes illi dogmatis claſſici & idonei eſſent, facile eos quæſtionem ei cuiuslibet deciſuros, ſi ipſi in eo acquieſcerent, quod illi de controuerſiis eiuſmodi & ſenſerint & dixerint. Quandoquidem autem etiam de eo hæreſium duces diſſentiebant (non omnibus n. eadem de veterum opinionib. ſententia erat) rem ſecum ipſe perpendens Imperator, intellexit propterea illos propoſitam ſibi conditionem repudiare, quod diſputationibus ſuis confiderent.

** τὴν δὲ [illegible] ἐν βίῳ [illegible] Soz. d Agelius conſilium [illegible] Siſinium [illegible] committit. Siſinij conſilium quomodo in eam ineundo hæreticis ſit propoſitum. Conſilij eius certa ratio. Imperator ſynodo hanc Epiſcoporũ propoſuit. Idem hæreticorum de veterum patrum autoritate & teſtimonio ſententiam exquirit. Hæretici diſputationibus confidentes.*

Quam ob rem iniquam ſententiam eorum moleſte ferens, hæreſim quamque libellum opinionem cuiuſque complectentem, offerre ſibi iuſſit.

Iubet Imp. hæreſim quamque, opinionem ſuam in ſcriptum redactam ſibi exhibere.

Atque vbi dies conſtituta aduenit, ex eis qui Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profitebantur, Nectarius affuit, & Agelius: ex Arianis autem Demophilus: Hæreſis ſuæ nomine Eunomius: Eleuſius autem Cyzicenus, Macedonianorum partes propugnans. Porro Imperator opinionibus hæreticorum, omnibus perlectis, ſolam admiratus eſt, & veram eſſe iudicauit, quæ Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicat: reliquas vero vt veritati repugnantes conſcidit. Enimuero eis qui Nouati hæreſi laborant, nihil aduerſi accidit: quippe qui Eccleſiæ Catholicæ præterquam in re vna conſenorent, & ὁμοουσίῳ conſubſtantiali admodum inhærerent.

Libellum Catholicorum approbat, alios concerpit.

† Reliquæ autem hæreſes grauiter Epiſcopos ſuos accepere, quod non ſatis conſiderate cum Imperatore egiſſent. Plurimi etiam ex eis, opinione illorum ſpreta, ad ſententiam laudatam tranſiere. e

† Aliæ hæreſes duces ſuos quod parum pendenter cum Imperatore egiſſent reprehendunt.
Noua Theodoſij contra hæreticos conſtitutiones.
e L. Omnes vetita, C. de hæreticis & Manich.

Deinde Imperator legem tulit, ne à Conſubſtantialis fidei profeſſione abhorrentes, conuentus aliquos Eccleſiaſticos agerẽt: neve poſtea de fide docere auderent, aut eligendi conſecrandique quempiam, poteſtatem haberent. Sanxit prætere a, vt illi partim ex agris & vrbibus pellerentur, partim * ærarii fierent, neque quicquam cum reliquis ciuibus commune haberent. Conſtitutionibus eiuſmodi pœnas graues addidit, ſi quenquam contra decreta ſua cõmiſiſſe compeiſſet. Sed eas executioni non mandauit: metum enim tantum hæreſium ſtudioſis incutere voluit. Et id maxime ſtudio habuit, vt populi Imperio eius ſubiecti, eandem ſecum de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos proſequutus eſt honore, quos ab hæreticis ad Eccleſiam vniuerſalem tranſiiſſe cognouit. Quum ſynodus Conſtantinopoli iterum, ſicuti dictum eſt, ſub Imperatore Theodoſio ageretur, ex Occidente literæ venerunt, vt ipſi quoque Romam ad concilium ibi maximum inſtitutum, de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur, venirent.

** ἄτιμοι. L. cunctis hæretici cũ & ſeqq. cod. Theodoſius orthodoxos præcipue honorauit*

Accipiunt Orientales Epiſc. Conſtantinopoli ab Occidentalibus ſynodalem epiſtolam qua Romã ad conciliũ euocantur.

Cæterum qui Conſtantinopoli congregati erant Epiſcopi, profectionem Romanam vt incommodam detrectarunt. Epiſtolam autem ſcripſerunt, in qua excitatam in Eccleſia ab hæreticis procellam maximam expoſuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perſtrinxerunt, ſummatimq; Apoſtolicam ſententiam inſeruerunt. Sed virilem eorum animũ, veramque ſapientiam, illæ ipſæ literæ declarabunt, in hæc verba conceptæ.

† Nouatiani in ſententia τῦ ὁμουσίου Catholicis aſſentiuntur, & propterea à Theodoſio damnati non ſunt.

Cap. XVI.

Epiſtola Conſtantinopolitana Synodi, ad Occidentales Epiſcopos ſcripta.

Reuerendiſſimis dominis, & maxime piis fratribus atq; collegis. Damaſo, Ambroſio Brittoni, Valeriano, Aſcholio, Anemio, & reliquis ſanctis Epiſcopis, in magna vrbe Romana coactis: ſancta ſynodus orthodoxorum & recte ſentientium Epiſcoporum in magna vrbe Conſtantinopolitana congregatorum, in Domino ſalutem.

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

Pietatem veſtram tanquam ignaram docere, & ærumnarum vim nobis ab impotenti dominatione Arianorum illatarum commemorare, ſuperfluum fortaſſe eſt. Non n. exiſtimamus pietatem veſtram, res noſtras tam nihil ad ſe pertinere iudicare, vt de eis commonefacienda ſit, in quibus condolere eam nobiſcum oportuit. Neque tales ſunt quas pertulimus tempeſtates, vt latere tenuitate ſua potuerint. Et tempus perſequutionum propinquum, recentem adhuc memoriam conſeruat, non eis tantum qui afflicti ſunt, ſed etiam qui per charitatem afflictorum miſerias, ſuas ipſorum ærumnas eſſe reputant. Heri namq;, vt ita dicamus, & nuper admodum alii quidem exilii vinculis ſoluti, ad Eccleſias ſuas per afflictiones innumerabiles poſtliminio redierunt. Quorundam autem in exilio defunctorum relatæ ſunt reliquiæ. Quidã etiam poſt reditum, quum in feruentem adhuc hæreticorum incidiſſent furorem, acerbiora quoq; domi, quam in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem vſq;, ſicuti beatus Stephanus, obruti. Alii variis conciſi verberibus & flagris, ſtigmata & notas adhuc Chriſti & vibices in corpore ſuo circumferunt. Pecuniarum vero mulctas, & excuſſiones vrbium, & priuatorum bonorum publicationes, & inſidias ſtructas, contumelias, & vincula, quiſnam enumerare queat? Reuera profecto in nobis afflictiones multiplicatæ ſunt ſupra numerum, fortaſſe vel quod peccatorum pœnas perſoluimus: vel quod benignus Deus pro ſuo in homines amore, per tantam vim & multitudinem malorum nos exercuit.

Pii afflictionibus tolerandis vel pœnas commeritorum luunt, vel ad patientiam exercentur. Gratiarum actio in Arianos.

Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tantas afflictiones ſeruos ſuos caſtigarit, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum nos rurſum eduxerit in refrigerium. Nobis v. diuturno opus eſſet ocio, & tempore multo, ad Eccleſiarum reſtitutionem, vt perinde atque ex lõga ægritudine, paulatim ſedula cura Eccleſiæ corpus confirmantes, ad priſtinam valetudinem & ſanitatem reduceremus.

Quanquam enim maxime à vehementi iniuria perſequutionum videmur eſſe liberati, & Eccleſias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graue tamen adhuc nobis imminent lupi, qui etiam ex ouilibus depulſi, in ſyluis & ſaltibus greges diripiunt, conuentus contra nos cogunt, vulgi ſeditiones mouent, & nihil quod Eccleſiarum detrimentum cedat, non tentant.

Difficultas reſtaurandarum Eccleſiarum Catholicarum. Hæretici lupi.

Quapropter, quod diximus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sed enim cum fraternam veſtram ergą nos pietatem conſeruantes, & dilectionem exhibentes, indicto Romæ de voluntate Dei concilio, per Dei amantiſſimi Imperatoris literas, nos quoq;, vt membra veſtra propria, eo euocaueritis, vt poſteaquam tum quidem ſoli nos calamitatibus addicti atq; adiudicati fuimus, nunc tãdem in conſentienti ipſorum Imper. de vera pietate, concordia, non ſine nobis regnetis: ſed & nos vna vobiſcum, iuxta Apoſtolicam [illegible], regnemus: in votis nobis erat, ſi fieri po[illegible] ſimul omnes Eccleſiis relictis, ſeu deſideri[illegible] veſtro, per gratificandi ſtudium ſatisfaceremus.

Per Gratianũ Imp. literas Orientales Epiſc in Occidentem euocat.

Quis enim nobis alas veluti columbæ tribuat, vt volitemus, & ad vos perueniamus? Quum vero id ſi fieret, prorſus Eccleſias nudaret, quæ nuper renouari cœperunt, & res hæc multis omnino impoſſibilis ſit. Conuenimus namq; Conſtantinopolim literis proximis adducti, quas reuerentia veſtra poſt ſynodum Aquileienſem ad Dei amantiſſimum Imperatorem Theodoſium dedit, ad ſolam hanc Conſtantinopolim vſque, profectionem instructi, & de vna hac ſynodo ab eis qui in prouinciis permanſere Epiſcopis, aſſenſionem acceptam habentes. De longiore autem profectione neq; neceſſitatem aliquam expectauimus: neque quicquam omnino prius audiuimus, quam Conſtantinopoli conuenimus. Ad hæc, ea eſt conſtituti temporis anguſtia, vt neq; ad iter longius nos inſtruendi ſpatium habeamus: neque omnes in prouinciis communionis noſtræ Epiſcopos, de profectione tali certiores facere, & comprobationem eorum accipere poſſimus.

Excuſatio legitima, cur Orientales ad cõuentum Romanum venire recuſant nequeant.

Quum

Quum hæc, & multa præterea alia, aduentum complurium impedirent: quod reliquum erat, ſimul & ad res pleraſque corrigendas, & noſtram erga vos charitatem declarandam faciendum duximus, vt reuerendiſſimos atque honorandos maxime fratres & collegas noſtros, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, epiſcopos, quo vix laborem Romam vſque alacrib. ſubirent animis, exoraremus: per quos, voluntatem & ſententiam noſtram pacificam eſſe, & vnionis coniunctionisque conſilium & finem ſibi propoſitum habere oſtendimus: ardoremque ſimul pro ſaniore fide noſtrum, manifeſtu declaramus. Nos enim, ſiue perſequutiones, ſeu afflictiones, ſiue Imperatorum minas, ſeu magiſtratuum feritatem, ſiue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis ſuſtinuimus, pro Euangelica fide Nicææ apud Bithynios à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit pertulimus. Eam enim & nobis, & vobis aliiſque adeo omnibus qui veræ fidei verbum non peruertunt, complacere oportet, quippe quæ antiquiſſima & † baptiſmo conſentanea ſit, credere nos docês in nomen patris, & filij & ſpiritus ſancti, videlicet vt diuinitas & poteſtas vna patris & filij & ſpiritus ſancti, & eiuſdem honoris dignitas, & coæternum regnum in tribus perfectis ſubſiſtentus, ſiue tribus perfectis perſonis credatur: ita vt neque Sabellij contagio locum habeat, ſubſiſtentijs confuſis, ſeu proprietatibus ſublatis: neque Eunomianorum & Arianorum & Pneumatomachorum blaſphemia ſeu maledicentia inualeſcere poſſit, ſubſtantia vel natura vel diuinitate diuidenda, & increatæ conſubſtantialique & coæternæ Trinitati, † poſteriore quapiam ſiue creata ſeu alteri ſubſtantiali natura inducenda. Inhumanationis etiam Domini rationem minime peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carentem, aut imperfectam carnis † adminiſtrationem credentes. Certo quippe ſcientes, perfectum quidem ante ſecula fuiſſe Deum verbum, perfectum vero hominem in extremis diebus propter ſalutem noſtram eſſe factum. Et fides quidem quæ à nobis conſtanter deprædicatur, in ſumma ſic ſe habet de qua ampliorem etiam animorum conſolationem percipere poteritis, ſi non grauabimini decreti libellum, quod Antiochiæ à ſynodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proxime Conſtantinopoli ab vniuerſali concilio promulgatum eſt, legere. In quibus & fuſius fidem profeſſi ſumus, & hæreſes nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate confoſſas, in ſcriptum retulimus. Porro de ſingularibus eccleſiarum adminiſtrationibus, veterem ſcitis eſſe ſanctionem, & ſanctorum Nicæç congregatorum patrum decretum, vt in prouincia quaque, prouinciæ eius epiſcopi, & cum eis, ſi illi velint, finitimi quoque electiones & conſecrationes, ex vſu publico peragant. Iuxta huiuſmodi conſtitutionem, quum alias apud nos eccleſias ordinari atque adminiſtrari, tum in celeberrimis quibuſque Antiſtites renunciatos eſſe, ſcitote. Proinde in recens fundata, vt ſic aliquis dicat, Conſtantinopolitana eccleſia, quam nuper tanquam ex ore leonis, ſic ex blaſphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miſerationes Dei, in vniuerſali ſynodo, communi & publico conſenſu in ipſis Dei amantiſſimi Imperatoris Theodoſii conſpectu, clero omni & ciuitate cuncta ſuffragãte, reuerendiſſimũ & Dei amantiſſimum Nectariũ epiſcopũ legimus. In vetuſtiſſima vero, proindeq; Apoſtolica eccleſia Antiochiæ apud Syros, in qua primum venerandum Chriſtianorum nomen extitit, prouinciales & Orientalis diœceſis epiſcopi conuentu acto, canonice & legitime reuerendiſſimum & Dei amantiſſimum Flauianum antiſtitẽ crearũt, eccleſia tota conſentiente, & quaſi voce vna virum eum cohoneſtante. Quam electionem vt ordinariam & legitimam, ſynodi etiam cõmunitas comprobauit. In ea vero eccleſia, quæ aliarum omnium mater eſt, Hieroſylimis, reuerendiſſimum & Dei amantiſſimum Cyrillum epiſcopum eſſe ſcimus, rite iamdudum à prouincialibus epiſcopis electum, qui ſane diuerſis in locis plurimum aduerſus Arianos decertauit. a Quæ quum legitime & canonice apud nos acta obtineant, vt in eis pietas etiam veſtra & læta & gratulabunda acquieſcat, hortamur; ſpirituali ſcilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorem hominum omnem & affectionis in aliquem inclinat onem contrahente, eccleſiarumque ædificationem & commodum conſuetudini & gratiæ alicuius ſingulari præferente. Sic namque fidei verbo ad conſenſum & concordiam redacto, & Chriſtiana charitate confirmata, illud vſurpare, quod ab Apoſtolis eſt damnatum, deſinemus: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ. Sed quum omnes nos Chriſti eſſe conſtiterit, qui in nobis diuiſus non eſt, Deo bene iuuante, integrum atque indiuiſum Eccleſiæ corpus conſeruabimus, & ad tribunal Domini cum fiducia & libertate conſiſtemus.* Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomium, atque aduerſus rabiem & inſaniam Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samoſateni, & Macedonij ſcripſerunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas propalam damnarunt dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationem minime peruerſam retinemus, neq; vel anima vel mente carentem aut imperfectam carnis adminiſtrationem credentes.

Mandatarios ſuos Romam Orientales mittunt.

† ἀκόλουθον βαπτίσματι

Vera trinitatis & vnitatis Dei Theologia.

† μεταγενέστερα.

Verbi Dei incarnatio.

† οἰκονομίαν.

Legitima epiſcoporum conſecratio.

Nectarij electio.

Flauiani.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus. Quod in epiſcoporum electionib. ſpectari potiſſimum debeat.

a Vt Nectarij & Flauiani electionẽ gratam ratamq; habeant, petunt.

Vnio & concordia eccleſiæ in primis conſectanda.

Condemnatio hæreticorum.

Et in his Apollinaris Laodiceni.

Cap. XVII.

Synodalis epiſtola Damaſi epiſcopi Romani, contra Apollinarium & Timotheum ſcripta.

SEd enim Damaſus, vir celeberrimus, vbi hanc quoque hæreſim exortam eſſe cognouit, non Apollinarium modo, ſed & Timotheum ſectatorem eius exauctoratum ſemel atque iterum proſcripſit. Atque id epiſcopis Orientalibus per epiſtolam ſignificauit: quam vt hiſtoriæ annecterem, ex vſu eſſe putaui. Ea de verbo ad verbum ſic habet. Quod Apoſtolicæ ſedi charitas veſtra debitam exhibet obſeruantiam, vobis ipſis plurimum, & maxime Eccleſiæ ſanctæ eo honore tributis, filij reuerendiſſimi. In qua confidens ſanctus Apoſtolus docuit, quomodo nos quæ ſuſcepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidem iudicio noſtro, honore tanto inferiores ſumus. veruntamen ea de cauſa, quocunque poſſumus modo, operam damus, ſi aliqua ex parte ad gloriam beatitudinis eius accedere poſſimus. Scitote igitur, Timotheum

Scriptũ Damaſi Rom. antiſtitis ad Orientales epiſcopos. Damaſus contendit imitari Petrum.

Timotheum diſcipulum Apollinaris cum dogmate ſuo damnatur.

E theum iam olim impurum ac prophanum Apollinaris hæretici diſcipulum, vna cum impio eius dogmate, à nobis exauroratum, damnatumque eſſe.* Et haudquaquam credimus, reliquias eius ratione aliqua in futurum robur accepturas. Sin vero ſerpens ille antiquus, qui extra Eccleſiam eſt, ſemel atque iterum morſu enectus, ad ſuam ipſius pœnam reuiuiſcat, & vt mortifero veneno ſuo infideles quoſdam perſuadet, tentare non deſinat, eum perinde atque præſentem peſtem declinate. Et ſimul memoria retinentes fidem Apoſtolicam, eamque in primis quæ Nicææ à patribus in ſcriptum eſt relata, in fide gradu firmo immobiles fortiter atque perſeueranter conſiſtite. Et poſthac clericos aut laicos veſtros, vanas diſceptationes, & abrogatas quæſtiones, audire non patiamini. Iam enim ſemel typum & formam propoſuimus, vt quicunque ſe Chriſtianum eſſe agnoſcit, illud ſeruet quod ab Apoſtulis F eſt traditum, ſancto Paulo videlicet dicente: *Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Siquidem Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, hominum generi per paßionem ſuam pleniſſimam contulit ſalutem, vt hominem vniuerſum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret.* Hunc ſi quis ſiue in humanitate, ſeu in diuinitate defectum aliquem habuiſſe dicat, diabolici is ſpiritus plenus, gehennæ ſe filium eſſe oſtendit. Quid igitur denuo à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apoſtolicæ ſedis iudicio, præſente etiam Alexandrinæ vrbis epiſcopo Petro, damnatus eſt, vna cum magiſtro ſuo Apollinari. Qui etiam in iudicij die debitas pœnas & cruciatus ſuſtinebit. Sin leuiores quoſdam homines, ille, perinde atque ſpem aliquam habens, perſuaſione ſua ducit, quicunque veram in Chriſtum ſpem profeſſi, vitæ Apollinaris mutant, itidem vt ille peribit G Eccleſiæ canoni reluctans. Deus vos, filij reuerendiſſimi, conſeruet incolumes.

Fides Nicæna laudatur.

Refutatio breuis hæreſis Appollinaris.

Cap. XVIII.

Aliud Synodale eiuſdem edictum, contra varias hæreſes compoſitum.

Profeſſio Catholicæ fidei Damaſi papæ ad Paulinũ epiſcopũ. Hæreticarũ opinionum quarundam condemnationes.

a In eo forte conuentu, de quo ſupra c. 10 eod. Sed is conuentus, Conſtantinopoli actus.

Enimuero quædam etiam alia, qui in magna vrbe Roma congregati erant, aduerſus varias hæreſes ſcripſere. Ea neceſſario operi noſtro inſerenda eſſe duxi. Et primum vniuerſalis fidei profeſſionem Damaſus Papa ad Paulinum in Macedonia epiſcopum, qui etiam *a* Theſſalonicæ fuerat, miſit. Atque inter alia ille hæc quoque commemorat.

Quandoquidem poſt concilium Nicænum error iſte emerſit, vt quidam impuro ore dicere audeant: ſpiritum ſanctum per filium genitum eſſe, anathemate eos ferimus, qui non cum libertate omni, vna cum patre & filio vnius & eiuſdem ſubſtantiæ & poteſtatis exiſtere ſpiritum ſanctum prædicant. Anathemati itidem ſubiicimus Sabelly erroris ſectatores, qui patrem & filium eundem eſſe dicit. Anathemate iugulamus Arium & Eunomium, qui tametſi diuerſis verbis, pari tamen impietate, filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe confirmant. Item Macedonianos, qui ex Arij radice ſuccreſcentes non impietatem, ſed E cognomen tantum mutarunt. Item Photinum, qui Ebionis hæreſim renouans, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex Maria tantum profitetur. Item eos qui duos eſſe filios aſſirmant, alterum ante ſecula, alterum poſt carnem ex perpetua virgine Maria aſſumptam. Anathemate præterea mactamus illos qui Dei verbum, pro rationali anima in carne humana verſatum eſſe contendunt. Hoc ipſum nanque Dei verbum, non pro rationali & intellectuali anima in ſuo ipſius corpore fuit: ſed noſtram, hoc eſt rationalem & intellectualem ſine peccato animam ſuſcepit & *b* ſeruauit. Non minus anathemate perſequimur eos qui dicunt, verbum Dei à patre *c* extenſione & contractione ſegregatum eſſe, & † ſubſiſtere id non poſſe, aut qui finem id ſuum habiturum eſſe blaſphemant. Eos porro qui ex eccleſijs in alias tranſeunt eccleſias, tantiſper alienos à F cõmunione noſtra eſſe ducimus, dũ ad eaſdem, in quibus primum electi ſunt, vrbes reuertantur. Si quis vero, alio ex vno loco in alium tranſeunte, in illius adhuc viuentis locum ſit per electionem ſurrogatus, tamdiu ille qui vrbem ſuam reliquit, epiſcopali dignitate carebit, donec ſucceſſor eius in Domino obdormierit. Si quis non perpetuo patrem, & perpetuo filium, & perpetuo ſpiritum ſanctum eſſe dicat, anathema ſit. Si quis non dicat, filium genitum ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia eius diuina, anathema ſit. Si quis non dicat verum Deum eſſe Dei filium, ſicuti verum Deum patrem eius, & illum omnia poſſe, & omnia noſſe, patrique ſimilem eſſe, anathema ſit. Si quis dicat, quum in carne degens filius Dei in terris fuit, eundem in cœlis & cum patre non fuiſſe, anathema ſit. Si quis dicat, in paſſione crucis filium Dei & Deum verbum, diuinitate, & non carne vna G cum anima, quam in ſerui ſibi aſſumpta forma, vt ſancta ſcriptura dixit, induit, dolorem pertuliſſe anathema ſit. Si quis non dicat Dei Verbũ carne paſſum, & carne crucifixum, & carne mortem guſtaſſe, primogenitum factum ex mortuis, pro eo atque vita eſt & † viuificans, quippe Deus, anathema ſit. Si quis non dicat, cum in carne quã aſſumpſit, ad dextram patris ſedere: in qua etiam adueniet iudicaturos viuos & mortuos, anathema ſit. Si quis non dicat, ſpiritum ſanctum vere & proprie ex patre eſſe, quemadmodum & filium, eundemque Deum Dei verbum, ex diuina ſubſtantia, anathema ſit. Si quis dicat, ſpiritum ſanctum creaturam, aut per filium genitum eſſe, anathema ſit. Si quis non dicat, patrem per H filium poſtea incarnatum & ſpiritum ſanctum creaſſe omnia, viſibilia videlicet & inuiſibilia, anathema ſit. Si quis oon dicat, patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, poteſtatem, potentiam, vnam gloriam, † vnam proprietatem, vnum regnum, vnam voluntatem & veritatem anathema ſit. Si quis non dicat [illegible] es eſſe veras perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, æquales ſemper viuentes, omnia & viſibilia & inuiſibilia continentes, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creantes, omnia ſeruantes, anathema ſit. Si quis non dicat, ſpiritum ſanctum perinde atque filium & patrem ab omni creatura adorandum eſſe, anathema ſit. Si quis de patre & filio recte I ſentiat,

b τηρεῖ.

c τῷ ἀπλατυσμῷ καὶ τῷ συστολῇ.

Aduerſus epiſcopos ex vna ſede in aliam tranſeuntes.

† ἀνυπόστατον εἶναι.

† ζωοποιὸς

† κυριότητα.

ſentiat, de ſpiritu vero ſancto ballucinetur, hæreticus eſt. Quooiam omnes hæteticos, de filio Dei, & de ſpiritu ſancto perperam ſentieutes, in Iudæorum & ethnicorum infidelitate hærere conſtat. Si quis diuinitatem diuidat, † ſingillatim Deum patrem dicens, & Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum, & contendat † tres deos dicendos eſſe, & non vnum Deum propter vnam diuinitatem in tribus ſubſiſtentijs, vnamque poteſtatem, quam eſſe credimus & ſcimus, patris & filij & ſpiritus ſancti: aut e diuerſo ſubtrahe os filium & ſpiritum ſanctum, exiſtimet ſolum patrem Deum dicendum, vel vnum ipſum Deum credeudum eſſe, anathema ſit. Nam nomen deorum & angelis, & omnibus ſanctis, à Deo per gratiam impoſitum atque tributum eſt. De patre autem & filio & ſpiritu ſancto, propter vnam & æqualem diuinitatem, non deorum nomina, ſed Dei noſtri nomen ſignificatur & declaratur. vt credamus nos in patrem & filium & ſpiritum ſanctum tantum baptizati, & non in archangelorum aut angelorum nomina: ſicuti hæreticus, aut Iudæos, aut ethnicos inſanos. Ipſa Igitur hæc Chriſtianorum eſt ſalus, vt fidem habentes Trinitati, ipſi patri & filio & ſpiritui ſancto, & baptizati in ipſam, vnam ſcilicet Deitatem & poteſtatem & diuinitatem & ſubſtantiam, in ipſum Deum credamus.

† διαιρέσεως. † Quadam exemplaria nõ habent, Tres.

Cap. XIX.

De rebillione Maximi. Et vt Iuſtina mater Valentiniani, negocium faceſſerit Ambroſio epiſcopo Mediolanenſi, & populus propter eum ſeditionem mouerit: & de Beneuolo ſubnotario.

HÆc qnidem Gratiano adhuc ſuperſtite acta. Quum autem ſynodi, quas diximus, celebrarentur, & Gratianus bello Alemanico occupatus eſſet, Maximus quidam ex Britaniæ partibus coortus, tyrannus extitit. Et quia vniuerſum Romanorum imperium ſibi ſubijcere in animo babuit, Valentinianum primum aggreſſus eſt, etiamnum adoleſcentulum, in Italia degentem: quum quidem Probo, qui conſularem obtinebat poteſtatem, rerum ibi adminiſtrãdarum ſumma commiſſa eſſet. Qun tempore Iuſtina etiam magni quidem Valentiniani coniunx, iunioris autem mater, Ariana dudum infecta labe, quom marito viuente de ea propalam non quicquam agere, neque eos affligere qui ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem profitebantur, auſa fuiſſet, iuuenili admodum filij ætate tum coofiſa, Mediolani, quo ſe receperat, negocium Ambroſio magno, cuius ſupra quoque meminimus, exhibuit, & eccleſias ibi turbauit, nouas aduerſus vetũ dogma res molita. Magoopere oamque, vt a Ariminenſis fides obtineret, contendit. Et naturæ illecebris atque ineſcationibus freta, hamum primum filio, quem ille tenet adhuc, ueque dum diſcrimen boni & mali habens, deuotaret, præbuit. Conata vero etiam eſt Ambroſium in poteſtatem ſuam redigere: facile ſe rem quam volebat confecturam eſſe arbitrata, ſi illum expugnaſſet. Poſtquam ille vero magis etiam contraria docoit, & illam qoidem vt à cœpto deſiſteret cohortatus eſt: filio autem eius, vt paternam ſimul & religionem & hæreditatem

Alemanicũ bellum. Maximus è Britania tyrannus prodit. Probus res Italiæ adminiſtrat. Iuſtina Ariana Ambroſio negocium faceſſit. Ioſſime ubi res geriſſet, ubi ſummo arrogantes regnant. Ambroſius aſſirmat reſiſtu.

a Ariminẽſem fidem ea inducere contendit. Idẽ a militari manu in templo capitur ... † De mota Germanico anno 1546. verſiculi. Cauſam cõ-

iotegram retineret, admonito: varietatem quoque dogmatum, qood videlicet ea quam mater induceret ſententia protſus cum Chriſti doctrina & Apoſtolorum prædicatione pugnaret, propoſuiſſet: grauiter id ferens Iuſtina, fraude puerum eſt aggreſſa. Et veluti contumelia affecta eſſet, epiſcopum apod illum calumniata eſt: & vt in eum etiam animaduerteretur, poſtulauit. Atque ille calumnijs eius credens militarem manum miſit, & †Cetratorum agminibus eccleſiam cinxit: qui vi tandem, quum per irruptionem intra ſacras ædes perueniſſent, confeſtim Ambroſium correptum traxere, & in exilium agere voluere. Cæterum vrbis multitudo illi circumfuſa reſtitit: & mortem ſibi perferendam potius ſtatuit, quam vt ſic antiſtitem ſuum tractari pateretur. Quare amplius ad iram commota Iuſtina, decretum ſuum lege etiam confirmare contendit. Itaque Beneuolum, qui in decuria ſcribarum in ſacrarium conſtitutionum tabulario militabat, ad ſe acciuit: & furore ſeruens, quamprimum legem edi iuſſit, vt eccleſiæ omnes in decretis Arimineoſibus acquieſcerent. Quod vbi ille facere detrectauit, erat enim ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei ſtudioſus, hominem ineſcatione alliciens, ampliorem illi, ſi quod ipſa iuberet feciſſet, honorem eſt pollicita. Verum ne ita quidem id illi perſuadere potuit. Cingulum namque ſuum ſibi detractum ad pedes Principis fœminæ depoſuit, neque eum ipſum quem habebat, neque ſplendidiorem etiam tanqoam impietatis præmium, honorem retinendum eſſe ratus. Sed enim qnum inſuper ei magis inſtaret, atque ille nonquam ſe ſententiam mutaturum eſſe vehementer confirmaret, aliis euocatis, ſtatim legem compoſuit. Conſtituit autem, vt tuto atque libere, qui eadem ſentirent, quæ epiſcopi Arimini, ac deinde etiam Conſtantinopoli congregati ſtatuiſſent, conuentus haberent. Quod ſi qui diuerſæ eſſent opinionis, illis obſiſterent, & aliud quam noua iſta imperialis conſtitutio mandaret, petere auderent, eos morte mulctandos eſſe ſanxit.

filijs textu improba. Qualem perdomita iam probe Gallia Omnes cũ pateret Marte tyrannico Vrbes Maximus Italas Sacrorum titulo perfida ſito, Iuſtina arma ferox, acriter inferens Victus ſuccubuit quiſ fine prælio. vt Deuill non ſine nomine Populus eccleſia eſt defendit. Beneuolus ſcriba imperialis. Per eũ Iuſtina edictum aduerſus orthodoxos epĩſcopos ſcribere cogitat. Beneuolus eam rem Iuſtinæ operã nauare recuſat. Fidelis & orthodoxus Scrtata eius exemplũ pulcherrimum. Beneuolus Iuſtinæ filij ſui nomine conſtitutionem contra Catholicos per alios meditatus perſcribit.

* Præclarum eſt apud Theod lib. 5 cap 13. Ambroſii ad Valentinianum iuniorem verbum. Tum iuuenis indignatus, propalam è templo Ambroſium exire iuſſit. At ille Libens id, inquit, non facere. Neque enim lupis ouium caulam prodam, atque blaſphemis templum diuinum concedam. Quod ſi necare me vis, in ipſa eccleſia in me enſem aut enſis idem ſtringe. Perlibenter enim eiuſmodi tulero.

Cap. XX.

De Gratiano, vt dolo ab Andragathio ſit interfectus: & vt Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenerit.

QVum in hoc ſic Imperatoris mater eſſet, & ſtudio omni in id incumberet, vt conſtitutio eiuſmodi ſeruaretur, fama increbuit, Andragathii dolo, qui Maximi tyranni dux erat, Gratianum Imperatorem necatum eſſe. Andragathius enim iſte in curru lecticę imperiali perſimili, ad quem mulæ iunctæ erant, latens vehebatur. Iuſſerat Is ſatellitum Gratiani ductoribus renunciari, Imperatoris adeſſe coniugem, vt ſcilicet ei ille cum apparatu magnifico obuiam honoris cauſa progrederetur. id vbi Gra-

Miſeranda cædes Gratiani quam in eo patrauit Andragathius, Maximi tyranni dux.

tianus

tianus audiuit, quod non ita pridem eam duxiſſet, & iuuenis eſſet, mulieremque vehementer amaret, deſiderio eius videndæ ingenti accenſus, apud Lugdunum Galliæ vrbem, ſatis inconſiderate amne ſuperato, in hoſtiles manus, perinde atque cæcus eſſet, incidit. Andragathius namq; lectica exiliens, Gratianum ſtatim cōprehendit: & breui poſt eum vt † bellatorem atque victorem optimum interfecit. Qui vrbes ſuas moderate & iuſte adminiſtrans, & paternam fidei opinionem adaugens, ita vitam ſine liberis finijt, viginti & quatuor annos natus: quum annis quindecim vna cum Theodoſio, ſolus autem anno vno & menſibus ſex imperaſſet. Ea clade renunciata, Iuſtina iram aduerſus Ambroſium ſuam remiſit. a Porro Maximus ingenti atque forti exercitu ex Britanis & finitimis eorum Gallis & Celtis, alijſq; loca ea incolentibus populis coacto, in Italiam ducebat, Valentiniani etiam iunioris imperium ibi in poteſtatem ſuam perueniturum eſſe arbitratus. Iam enim, quod Gratianus habuerat, obtinebat.

† πολεμικώτατον.

Iuſtina caſu Gratiani audito, mitior fit.

a Maximus Galliam in poteſtatem ſuā redegit.

F

Copias autem eas ducebat, b illo quidem ſub prætextu, vt ne quid de patrijs dogmatibus per res nouas immutaretur, & vt eccleſiam conſtitueret atque ordinaret: non enim, quæ Ambroſio à Iuſtina acciderant, ignorabat. reuera autem omnem, quod dicitur, lapidem mouens, illud agebat, vt tyranni opinionem à ſe amoliretur, & Romanorum imperium non tam vi quam legibus ſibi paraſſe videretur. Itaque ad Valentinianum ſcribens, Imperatorem ſe renunciatum eſſe ſignificauit: & eum ſimul vt bellum cum vera pietate gerere ſuperſederet, paternamque religionem integram atque illæſam conſeruaret, cohortatus eſt: literis eis etiam, niſi obſecundaret, minis additis. Ea porro verba factis ipſis comprobauit. Cum exercitu enim, quem ſecum habebat, Mediolanum verſus vbi ille erat progreſſus eſt. Valentinianus autem expeditione atq; aduentu tyranni cognito, ne quid ſe indignum pateretur veritus, in Illyricum profugit. Atque inde Theſſalonicam venit: experientia edoctus, quem maternorum conſiliorum percepit fructum. Fuit cum eo ibi & mater & præfectus Probus. Valentinianus etiam temporum neceſſitate adductus, vel inuitus, imperialia Maximi, à quo ad eum legati venerant, inſignia admiſit.

b Tyrannidis ſuæ defenſionem vel ɵ gionis catholica prætendit Maximus.

Idem Italiæ imminet.

Maximus ad Valentinianum iuniorem litera.

Idem infeſta bellū aduerſus Valentinianum venit.

G

Valentiniani fuga. Maximus ſibi imperia lia ſymbola ſumpſit.

Cap. XXI.

Vt Theodoſius ſine pugna & ſanguine tyrannum vicerit, & de fama ab Arianis contra Theodoſium ſparſa, & de Symmacho philoſopho, vt eum Theodoſius venia ſit dignatus.

H

LAudatiſſimus Imperator Theodoſius vbi vidit quæ aduerſus Ambroſium rerum nouandarum ſtudio incepta atque perpetrata fuerant & ſimul de tyranni legatione, & præterea quæ is profugo iuniori Imperatori ſcripſerat, cognouit, non mirandum eſſe putauit, quod in tanto metu Imperator is eſſet: tyranno autē tantum ſuppeterit virium, vt Imperatorem in fugam verterit. Ille enim, inquit, rectæ fidei opinioni ſubſidium fert: Imperator vero, dum rectam ſententiam oppugnat, contra Deū bellū mouet. Et tu quidē cæleſti armatura nudatus, fugæ te commiſiſti: ille autem recta opinione munitus, ſuperior eſt, & herum ſuum vincit. Prorſus enim veræ pietati, autor & legiſlator eius adeſſe ſolet. Atque hæc quidem, quum longe adhuc abeſſet, Theodoſius ad Valentinianum ſcripſit, breui vero poſt, exercitu ſtrenuo collecto, contra tyrannum duxit. Metuebat namque ne contra iuniorem Imperatorem Maximus rem etiam recte gereret: atq; inde maioribus comparatis viribus, Orientis etiam imperium ſibi ſubiiceret. Fuit tum Perſarum apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono Septembris menſis die natus eſt, quē Honoriū nominauit. Sed enim exercitu rebus omnib. magnifice inſtructo, & Arcadio filio Conſtantinopoli relicto, Theſſalonicam profectus eſt, vbi Valentinianum conuenit. Et primum animam eius fide paterna reſtituta, & morbo materno depulſo, curauit: deinde bono etiam animo eſſe neque de imperio metuere eum iuſſit. Legatos autem qui à Maximo venerant, neque reiecit prorſus, neque propalam admiſit. Copijſque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama vero inde, pro eo atque cuique viſum erat, afferebatur. Conſueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, ſermones confingere: & maiores quoq;, præcipue ſi quam habent cauſam & prætextum de eis quibus fauent, rumores excitare, vt qui rerum ſemper nouarum cupidi ſunt. Quod tum quoque Conſtantinopoli accidit. De bello n. alius aliud commentus, in vulgus id ſpargebat: omnes vero deteriora magis nunciabant. Et quamuis nemo bello interfuiſſet, perinde tamen atque in re præſenti bellum geri vidiſſent quæ ibi accidiſſent narrabant. Porro Ariani, qui ab eccleſijs repulſi fuerant, in animis ipſi ſuis bellum agitantes, rumores ferebāt, Imperatorem ſcilicet à tyranno victum, & tot atque tot noſtrorum cæſos eſſe, primo quoque etiam tempore Imperatorem ipſum in tyrannī manum peruenturum. Et quū alia quædā inſuper vulgarentur, quæ ab eis excogitata fuerant, pro veris certiſque rebus habebantur. Proinde concurſu ingenti facto, vecordi confidentia & impetu, in epiſcopi Nectarij ædes ignem iniecerunt, eaſque incenderunt, propterea quod eccleſias is moderaretur. Atque hæc quidem ſic agebantur. Imperator autem Theodoſius bellum ex ſententia geſſit. Milites namque quos tyrannus habebat, apparatum bellicum & ingentes Theodoſij copias veriti, ipſaque adeo fama earum territi, * tyrannū captū ad Imperatoris pedes abiecere. Et Theodoſio, quod ſe Gratiano, quo cum fœdus pepigerat, iniuriam, ſi tyranno parceret, neque ab eo cædis patratæ pœnas ſumeret, facturum eſſe putaret, confeſtim illum necari iuſſit. a Andragathius vero, qui Gratianum fraude circumuentum occiderat, vbi quid Maximo accidiſſet cognouit, cum ipſis armis in præterfluentem amnem inſiluit, atque ibi interijt. b Ita Valentiniano iuniori imperium omne reſtitutum eſt. Et Theodoſius bello feliciter confecto, cū Imperatore iuniore Romam victor ingreſſus, clariſſimum lætus egit triumphum. Recte etiam is in Italia Mediolanenſium conſtituit atq; ordinauit eccleſiam, quum è vita commodum c Iuſtina exceſſiſſet. Theodoſius, quum adhuc Romę eſſet, è Conſtantinopoli, eo ad ſe

Theodoſius tyranni res ſecundas, & Valentiniani caſum, perſequutionis orthodoxorum adſcribit.

Honorius filius Theodoſio naſcitur.

Theodoſius cōtra Maximum in Italiam exercitum duxit.

De bello iſto vulgus rerū nouarum cupidū varios eoſq; vanos & falſos rumores ſpargunt.

Quā multa demum in Theodoſium confinxit. Arij factio qua duce Clarum prędemans triūphum vana fuiſſe Deus probauit.

Ariani propalā per mēdaciū aduerſa de Imperatoris rebus vulgant.

Idem Conſtantinopoli domum epiſcopalem Nectarij incendunt.

At Theodoſius recte rem gerit.

Maximus tyrannus in poteſtatem eius peruenit.

** Ἀνδραγάθιος, δυσὶ χερσὶ ποταμῷ ſe ſubmerſit.*

b Valentiniano iuniori imperium reſtituitur.

c Iuſtina mors.

filium

d Honorius Romam perlatus. Theodoſius Romæ triũphat. † [illegible] e Idem ut multos eru inimicus læſæ maieſtatis reos & maxime in Symmachum Conſularem & Oratorem egregiũ clemens & benignus. f Is quũ idololatra eſſet in eccleſiam confugit, atque ibi ſeruatus eſt. g Leontius Nouatianus Romæ epiſcopus Symmacho impunitatem impetrauit.

filium d Honorium, valde adhuc tenerum, adducendum curauit. Et quum Romæ victoriæ ſacra peregit, e tum clemẽtiam placabilitatemque ſuam manifeſto declarauit: potiſſimum vero in Symmacho viro conſulari. Hic nanq; Senatus Romani princeps, in magna propter egregia quæ in eo erant ornamenta, fuit admiratione, maximeque propter eloquentiam & peritiam latini ſermonis laudatus eſt. Multas enim, & admodum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripſit etiam ad Maximum tyrannum adhuc ſuperſt rem. Quam ob cauſam † criminis perduellionis & læſæ maieſtatis reus factus, quod ſe damnatum iri metueret, f tanquam ad aſylum in eccleſiam confugit. Adeo autem Imperator iſte religioſe Chriſtianiſmum coluit, & adeo eccleſiæ fuit obediens vt non eos modo qui eiuſdem cum eo eſſent fidei, magnopere honorarit, & præclaram illis opinionem conciliare ſtuduerit: verum etiam Nouatianos, idem nobiſcum vna re excepta ſentientes, ciuiliter & placide admiſerit. g Itaq; Leontius Nouatianorum eccleſiæ tum in Romana vrbe antiſtes, qui deprecator apud eum pro Symmacho, fuit, ſpe ſua fruſtratus non eſt. Nam ei gratificatus Imperator, peccatum tantum Symmacho remiſit. Qui veniam conſequutus, orationem qua ſe defendit, ad Imperatorem conſcripſit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cœptum optatum Deo bene adiuuante habuit finem.

* *Conferat mihi quaſo pius prudens que lector, cum tyrannide Maximi iſtius, per circumſtantias omnes, ſeditionem & rebellionem Germanicam, eiuſque exitum, quem Ann. 1546. & 1547. vidimus, & tum prior in eandem inueniet Mores rediſſe, qui Theodoſij fuere aure, tamen pene peſſimos, Cum Maximum bello perimet Imperij ſocius rebellis.*

Cap. XXII.

De fœdis conſuetudinibus & moribus, quos ex vrbe Roma eiecit Imperator Theodoſius.

Theodoſius vrbi Romæ multum commodauit. Socrat. lib.5.c.18.

THeodoſius Imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanam contulit vrbem, quum ea quæ antea non habebat liberaliter tribuendo, tum pleraq; quę antiquitus ei erant fœda atque pudenda adimendo. Fuit enim Romæ probrum quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona vrbis aſſeruabatur. Qui vero præfecti ei ſ erant, Romana lingua Mancipes dicti, temporis proceſſu prædonum domicilia effecerant. Quũ enim ad latus cuiuſque ædificij, iuxta loci ſitum, in parte inferiori piſtrinum eſſet, qui ei præfuere, tabernis conſtructis in quibus etiam meretrices ad quæſtum proſtabant, per illas inſidias eis tendebant, qui annonæ comparandæ gratia ad domos eas veniebant. Erant vero, qui eam tantum ob cauſam vt fœdæ voluptati inſeruirent, eo accedebant. Machina enim quadam ex proſtibulo in piſtrinum deferebantur. Potiſſimum vero peregre aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modum capti, & neceſſitate circumuenti, molere per vitam omnem cogebantur: vſque adeo libertate, & aliquo inde reditu negato, vt neceſſarij & propinqui eorum iamdudum eos fatis

Latrocinia occulta piſtrinarum & fœda lupanaria ſuſtulit.

conceſſiſſe opinarentur. In hanc decipulam quidam etiam Theodoſij miles incidit. Atque vbi illi quoque, ſicuti & reliquis, abire inde non permitteretur, ſtricto quem ad femur ſuſpenſum gerebat enſe, eos qui ſe retinebant, interemit. Et alij, ne idem paterentur, metu conterriti, abire eum ſunt paſſi. Eam rem poſtquam Theodoſius cognouit, nequam illos homines ſupplicijs ſubdidit prædonumque latebras illas & lupanaria ex fundamentis ipſis euertit. Atq; vnam quidem hanc fœditatem in principe vrbe ſic Theodoſius ſuſtulit. Alteram autem illam: Si quando mulier in adulterio comprehenderetur, non coercione criminis, ſed potius accenſione libidinis, Romani in eam animaduertebant. Domunculæ enim arctæ, quæ adulterium commiſiſſet, incluſam impudenter deinde impotentem cuiuslibet voluptatem & petulantiã explere permittebant. Et quod omnem excedit abſurditatẽ, tintinnabula ſibi homines libidinoſi, impuri concubitus tempore accommodabant, vt commota illa reſonarent, & prætereuntes quandoque flagitium, tantum non lateret, ſed potius tintinnabulorum ſonitu pœna illa cum iniuria & contumelia coniuncta indicaretur. Quam & ipſam vbi cognouit, pudiciſſimus non tulit Imperator, ſed tam impudentem & obſcœnam conſuetudinem aboleuit. Nam & ſiſtra (ita enim quæ ad tantam contumeliam extructæ erant domunculæ vocabantur) omnino euertit, & adulteras aliarum legum coercionibus conſtitutione lata ſubiecit. Duabus hiſce contumelia plenis conſuetudinibus diuiniſſimus Imperator vrbem Romam liberauit. Et rebus omnibus recte conſtitutis, Romam quidem & imperium Occidentale Valentiniano adminiſtrandum reliquit: ipſe vero cum Honorio filio Conſtantinopolim eſt reuerſus.

Adulteræ Romæ ad exiguis publicatum includebantur & ad libidinem omnium proſtituebantur. Theodoſius eam quoq; indignitatem ſuſtulit.

Legitimam adulterij pœnam renouauit. Quatuor eius Conſtitutiones extant in C. ſub tit. ad leg. Iul. de adult.

Theodoſius cum Honorio Conſtantinopolim reuerſus.

Cap. XXIII.

De angelica Arſenij magni vita, qui antea Imperatorum præceptor fuerat.

Arſenius filiorum Theodoſij præceptor.

SVb idem tempus, Imperator liberis ſuis virtutis magiſtrum præficere volens, Arſenio illi, cuius gloria terrã ſub ſole omnem peruagata eſt, inuento, eos commiſit: quibus ille ſuſceptis, quum diſciplina omni præceptoris, tum liberali educatione patris illis loco fuit. Imperator enim illum, ne quem ex imperij ſublimitate conciperet metum, ſed illis potius vt ſeruis vteretur, admonuerat. Tantum vero, vt id ille fecerit. abeſt, vt inſigni modeſtia & moderatione diuerſum potius fecerit. Et quum derepente Theodoſius ad eos aliquando veniſſet, pueros quidem cum ſplendore magnifico conſidentes Arſenium autem inter docendum eis aſtantem reperit. Qua de cauſa Imperator indignatus, quum illos inſignibus principalibus nudauit, tum ſempiterna memoria dignum, & vere imperiale illud verbum eſt proloquutus: Si tales ſe præbituri eſſent, vt mores vitamque ſuam ad diſciplinam & leges Dei componerent, propterea & illum ſete, vt eis imperium in manus tradat, ad ciuium & ſubditorum commodum & vtilitatem accommodatũ: ſin minus conducibilius eis eſſe dixit, vt ſic priuati vitam exigerent, quam doctrina nulla

Seuerum vult eſſe præceptorem erga filios ſuos Theodoſius.

Memorabile Theodoſij dictum de filiis ſuis.

cum periculo imperarent. Sed grauis ea prouincia Arſenio viſa eſt, qui curas eiuſmodi odiſſet, & à talibus turbis & tumultibus alieniſſimus eſſet. Proinde Deum eſt precatus, vt honeſta præberetur cauſa, qua præſentibus liberaretur vinculis. Et Deus breui id fecit. Admiſit delictum quoddam Arcadius: quod quia impunitum relinquere non potuit, ferula illum coercens Arſenius caſtigauit. Atque ille factum id tanquam iniuriam ægre ferens, mortem ei eſt molitus. Conſilium id clam cœptum vbi Arſenius reſciuit, inſoléti veſtitu illo reiecto, quamprimum in Scetim ſe contulit, & cœlitus ad ſe delatam vocem audiit: Arſeni, tumultus fuge, & ſaluabere. Et viuente quidem Theodoſio, latuit. Poſtquam autem Arcadius ad imperium peruenit, angelicam eum cunſectari vitam innotuit. Proinde Imperator ad eum ſcribens, quum precationem benedictionemq; eius, tum peccati gratiam ab eo petiit. Eidemq;, vt Ægypti totius tributum pauperibus præberet, permiſit. Sed hoc ille non recepit. Quum vero ad virtutem ſummam perueniſſet, ruſticum ſe & literarum omnium imperitum eſſe aſſimulauit, quum quidem monumenta memoria digna & libros plurimos reliquerit: quos hiſtoria, quæ de eo eſt conſcripta, refert. Et ad hodiernum vſque diem, in Sceti atque Romæ & Conſtantinopoli monaſtica eius vita in primis celebratur. Potuiſſem quidem quædam illius ſacere dicta præclarateque acta commemorare. Quum vero propoſitũ argumentum me alia perſequi cogat, ad hiſtoriam eius lectorem reuoco: mihique eo vnde digreſſus ſum, redeundum eſſe duco.

Arcadius præceptore ob illatã ſibi verbera necem machinatus eſt.

Arſenius præceptor ſe ſubducit, & monachatum complectitur.

Arcadius culpam apud Arſenium deprecatur.

Arſenij laus.

Cap. XXIV.

De epiſcoporum ſucceſſione: & de tumultu qui denuo Antiochiæ obortus eſt, propter Flauianum Paulino defuncto, & vt poſtea Imperatoris & Theophili Alexandriæ epiſcopi opera, eccleſiæ eius diſſidium ſit ſopitum, magna tum difficultate populo in concordiam redacto.

EAdem tempeſtate Timotheus, & Cyrillus, qui in Alexandrinæ & Hieroſolymitanæ eccleſiæ thronis enitebant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hieroſolymis Ioannem ſucceſſorem habuit. Paulo vero poſt, quũ & Demophilus, qui Conſtantinopoli Arianæ præfuerat religioni, vitam morte commutaſſet, qui factionis eius erant, adminiſtrationem eam Marino cuidam Thraci, qui alij epiſcopatui præfectus fuerat, commiſere. Sed is quum ibi non ita diu duraſſet, deceſſit. Sub quo etiam Arianorum ſecta in duas factiones eſt diſſecta, ſicuti poſtea dicemus. Et Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, vt hæreſi ei præeſſet electus fuerat, tanquam illo ad id munus obeundum magis idoneus, Conſtantinopolim inde venit, & ſectæ ſuæ præiit. Interea Paulino quoque Antiochiæ defuncto, qui autoritatem eius & auſpicia ſequuti erant, ſuos ſibi conuentus, Flauianum auerſantes, egere, veluti qui iuſiurandum Meletio præſtitum minus decenter & illegitime violaſſet: quum quidem illi de dogmate nihil ab eo diſſiderent. Euagrium autem quendam poſtea Paulino ſurrogarunt. Atque eo breui mortuo, alius in locum eius, Flauiano renitente, ſubſtitutus non eſt.

Theophilus Alexandrinus Ioannes Hieroſolymitanus epiſcopi. Marinus Conſtantinopoli Demophili apud Arianos ſucceſſor.

Pro Marino ſubſtitutus Dorotheus.

Antiochiæ Paulinianiani Euagrium ſibi epiſcopum aduerſus Flauianum legerunt. Paulinianí ſuos ſibi conuentus agunt.

E Qui igitur à Flauiani communione abhorrebant, ſeorſim, ſicuti dictum eſt, conuentus eccleſiaſticos celebrarunt. Paulinus quidem, vbi Meletius deceſſit, vniuerſam eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcipere voluit. Verum ei epiſcoporum reſtitit cœtus. Minus enim conuenire dicebant, vt is poſt Meletij mortem, locum illius ſortiri deberet, qui conſilia eius repudiaſſet: ſed vt ille potius omnium paſtor fieret, qui labore multo ouile eius † conſeruaſſet. Quæ ſane res, vti dictum eſt, ſimultatem diuturnam inter Occidentales & Orientales excitauit. Et Occidentales neque poſt Paulini obitum animorum ſuorum aduerſus Flauianum acerbitatem depoſuerunt: poſt Euagrij etiam mortem illi ſuccenſentes, idque Euagrio contra eccleſiaſticas ſanctiones omnes antiſtiti deſignato. Solus namque Paulinus epiſcopum eum deſtinauerat, canonibus multis proculcatis. Non enim

F illi morituro alium in locum ſuum ſurrogare epiſcopum permittunt, ſed epiſcopos prouinciæ omnes ad electionem ſcilicet coire iubent: quin etiam ſine tribus epiſcopis, epiſcopi electionem & conſecrationem fieri non debere ſtatuunt. Hæc quum intelligere nollent, Euagrium illi quidem ſuſceperunt, Flauianum vero prorſus repudiarunt, vſque adeo vt eius cauſa, Imperatoris etiam obtunderent aures. Qui cum moleſtia hac de re ſæpius conuentus, quum Flauianum Conſtantinopolim euocauit, tum Romam etiã adire coegit. Atq; ille hyemis incommoditatem prætexens, vere illuceſcente, imperata ſe executurum eſſe pollicitus eſt. At tum quidem dimiſſus, ad gregem ſuum Flauianus rediit, nihilque non tentauit, vt eos qui per ſeditionem ſeceſſerant, ſibi coniungeret. Quod etiam paulatim demum effecit, conciliato ſibi

G poſtea Alexandrino epiſcopo Theophilo, per quem optime quoq; Damaſi Romani antiſtitis fauorem eſt conſequutus. Ambo enim iſti Flauiano plurimum infenſi fuerant, quod nõ modo iuriſiurandi ſacramentũ violaſſet, verumetiam plurimum cauſæ præbuiſſet, vt homines idem dogma profitentes, tantopere per ſeceſſionem inter ſe diſſiderent. Vbi vero Romam adire Flauianus moratus eſt, diuus Damaſus, & poſt hunc Siricius, atque huius poſtea ſucceſſor Anaſtaſius, literis ſuis pietatem Imperatoris perſtrinxerunt: illud ei obiicientes, quod bella ille quidem ſua primo quoque tempore conficeret: eos autem qui inſolenter ſe in Chriſtum gererent, illiuſque ſacras conſtitutiones præter rationem omnem contemnerent, tyran-

H nidem ſuam exercere pateretur. Itaque illi Imperator denuo accito, Romanæ profectionis ſuſcipiendæ neceſſitatem impoſuit. Et ille poſtquam Conſtantinopolim venit, ſapientiſſime libertate dicendi apud Imperatorem vſus: Siquidem ô Imperator, inquit, aliqui religionem meam, tanquam minus rectam, aut vitam etiam, veluti epiſcopali muneri non conuenientem, arguunt & reprehendunt, accuſatores ipſos iudices accipio: eo ſententia quam illi laturi ſunt, vel inuitus acquieturus. Sin de throno & cathedra lis eſt, nihil opus iudicio eſt: ſtatim namque cuiuis cedam, & me à præſidendi honore longiſſime ſeiungam. Tu vero, ô Imperator, cui placitum eſt Antiochenam ſedẽ committe. Tantam viri eius dicendi libertatem & conſtantiam Theodoſius admiratus, in

Propter Paulinum & Flauianum diuturnum fuit inter Occidentales & Orientales diſſidium.

† Euagrius. Paulinus quoque non recte moriturum ſibi Euagrium ſubſtituit. Legitima epiſcopi electio, & conſecratio.

Paulinianí contra Flauianum apud Imperatorem queruntur. Imperator Flauianum Romam ire iubet.

Flauianus ſibi Theophilum Alexandrinum, & per eum deinde Damaſum quoq; Rom. conciliat. Rom. 3 epiſcopi, Damaſus Siricius.

Anaſtaſius. Romani pontifices Theodoſiũ, quod Flauianum non coerceret, perſtrinxerunt. Excuſatio Flauiani, epiſcopatũ Antiochenum Theodoſio reſignantis.

Imperator Flauianum Antiochiam remittit.

patriam eius ſuam redire, & quem ſortitus fuerat gregem rite paſcere iuſſit. At vbi ſatis longo intercedente tempore, Romam rurſus Imperator venit, eiſdem reprehenſionis & accuſationis aculeis ab epiſcopis eſt expertus, perinde atque Flauiani tyrannidem comprimere ſuperſederit. Ibi tum, quodnam tyrannidis genus id eſſet, in medium proferrent, Theodoſius eos eſt hortatus: ſeipſum Flauianum, & veluti ſyndicum atque patronum eius deſignatum eſſe, ſubiiciens. Atque vbi illi, cum Imperatore iure contendendum non eſſe dicerent, ſuaſor illis fuit, vt eccleſias poſtea per concordiam coniungerent, contentionem tollerent, & inutile diſſidendi atque iurgandi ſtudium extinguerent. Paulinus ſiquidem, inquit, iamdudum viuere deſiit. Euagrij autem electio, non ſecundum eccleſiæ conſtitutiones proceſſit. Inſuper vero eccleſiæ Orientales omnes valde ex Flauiani epiſcopatu pendent. Ad hæc neque Aſianæ, neque Ponticæ, neque adeo Thraciæ eccleſiæ, ſe ab illius communione abſtinent. Illyricum denique omne, illum Orientalium eccleſiarum primariam curam obtinere nouit. Talibus Imperatoris dictis epiſcopi Occidentales ad lenitatem adducti, contentionem ſe ſoluturos, ſimultatem depoſituros, & legatos, ſi qui inde venirent, ſuſcepturos eſſe, receperunt. Ea re Flauianus cognita, Theophili iram placauit. Qui deinde presbytero ſuo ad Damaſum miſſo (Iſidorus is erat) inimicitias omnes † ſoluit: E re eccleſiæ eſſe illi renuncians, vt propter populi concordiam Flauiano delictum, quod iuramento violato admiſerat, remitteretur. Verum & ipſemet oratores Romam miſit ex epiſcopis, & item presbyteris & diaconis Antiochenis: viros laudatos, quorum princeps erat Acacius, qui eccleſiam Berrhœæ apud Syros gubernabat, & gloriam magnam terra marique conſequutus fuerat. Ii inimicitiis, quæ ad decem & ſeptem annos durauerant, ſopitis, eccleſiis concordiam conciliarunt. † Nam communione cum Occidentalibus redintegrata, Antiochena quoque plebs pacem paulatim eſt complexa. Itidem vero, ea re cognita: Ægyptij epiſcopi, longi temporis contentione extincta, ad concordiam ſe adiunxerunt. Romanæ tum eccleſiæ præfuit Innocentius, Anaſtaſij ſucceſſor † Alexandrinæ Theophilus, vir cordatus, & virilem obtinens mentem. Succeſſit is Timotheo, Timotheus fratri Petro, quem magnus præceſſit Athanaſius. Hieroſolymis vero poſt Cyrillum Ioannes, & poſt hunc Nepos epiſcopalem ſedem eſt ſortitus. Ad hunc modum, Deo charus Imperator eccleſiis pacem reſtituit. Ariani autem, Antiochia omnino relicta, extra vrbis mœnia conuentus ſuos habuere. Res Antiochenæ ſic ſe habuere.

Idem Romæ apud epiſcopos Flauianum defendit.

† Durauit tamen diſſidium vſque ad imperium Arcadij & epiſcopatum Chryſoſtomi.

Cap. XXV.

De ſeditione Alexandriæ propter demolitionem templorum idolorum orta: & de ſingulari ea in re Theophili epiſcopi Alexandrini ſtudio & opera.

EOdem porro tempore maxima etiam Alexandriæ excitata eſt turba, talem ob cauſam. Poſtquam fideliſſimus Imperator eccleſiis quantum potuit pacem præſtitit, aduerſus Græcos errores omne conferens ſtudium, conſtitutiones tulit: quibus ſanxit, vt ſimulacrorum delubra, vbicunque locorum in imperio ſuo inuenirentur, ex ipſis fundamentis euerterentur. Nam Maximus ille Conſtantinus, qui ingentem quidem, minorem tamen virtute & gloria ſua conſequutus eſt laudem, & primus vera pietate imperium exornauit, quum omnem (vt ita dicam) terrarum orbem in idolorum cultu inſanientem inueniſſet, ſacrificare quidem dæmonibus prorſus prohibuit: aras autem eorum non ſuſtulit, mandato illo promulgato, vt Deorum templa clauſa, quo à nemine adiri poſſent, ſeruarentur. Idem filij eius fecere. Crudelitatis enim eſſe putarunt, repente prorſus tantam inſtituere mutationem: ſatius eſſe exiſtimantes quietis conſiliis paulatim homines ad veram pertrahere religionem. Iulianus autem, vt impietas reuiuiſceret, fecit, errorisque & ſeductionis flammam plurimum auxit. Poſt hunc Iouinianus actiones illius abrogans, idolorum cultum ſuppreſſit. Idem à Valentiniano, qui Europæ imperium habuit, factum. Huius vero frater Valens, religionem quidem omnem vt ſtatis cæremoniis coleretur, admiſit: in eos autem ſolos qui fidem irreprehenſibilem profitentur, aperte hoſtili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & ſacrificia ſimulacris, ab eis quibus hoc placitum erat, offerebantur, ignis in altaribus accendebatur, epulationes publicæ, & numine afflatorum diſcurſationes, in foro peragebantur, & ſacerdotes Bacchi choreas ducebant, & cum ſcutis diſcurrentes canes concerpendo necabant: nihil denique earum rerum reliqui faciebant, quæ primo earum inuentori probrum & fœditatem atteſtantur. Quæ ſane omnia adhuc celebrari ſolita, quum religioſiſſimus Imperator comperiſſet, radicitus ſuſtulit, modiſque omnibus aboleuit. Tum vero Theophili opera iuſſio promulgata eſt, vt Alexandriæ idolorum templa euerterentur, procurationem talem ipſi illi iniungens. Itaque is poteſtate ea accepta, conſulto omnem mouit lapidem, vt Græcorum myſteria cum contumelia traducerentur. Euertit igitur a Mithrium, euertit etiam Serapidis templum atque in illo quidem veluti in ſolenni pompa, cædes patratas: In hoc autem, ſpectatoribus Serapidis ſacra ridenda propoſuit. † Phalli namque, & Ityphalli, turpiter nudati producti, Theophili iuſſu, per forum trahebantur. At qui Alexandriæ erant Græci, & in primis philoſophiæ operam dabant, re inopinata conſternati, quum dolorem conceptum ferre non poſſent, manu coacta, per impetum & impreſſionem inſuſtentabilem, non minus atque antea fecerant, ingentem edidere ſtragem. Subito namque tumultu Chriſtianos inuadentes, plurimam fecere cædem: neque paucos etiam vulnerauere, ac deinde retroceſſere. Repugnabant quidem illis Chriſtiani, ſed eos cædibus patrandis Græci longe ſuperarunt: neque prius à conflictu eo deſtitere, quam animos ſuos hoſtium ſanguine profuſo exatiarunt. Cæterum Græcos ex ea re metus inuaſit, ab Imperatoris vindicta ſibi timentes. Quapropter eo quod illis viſum fuerat peracto, furoreque cædium cruore extincto,

Quid de eo neceſſariò ſtatuerint imperatores. Conſtantinus.

Iulianus.

Iouinianus. Valentinianus.

Valens.

Idololatria ſub Valente liberè culta.

Theophilus epiſcopus mandatum ab Imperatore accepit, de euertendis ethnicorum templis.

Seditioſorum gentilium fuga.

proſe

pro ſe quiſque in eum quem ſors offerebat locum ſe vbi lateret, abdebat. Aliqui etiam timore vehementiore correpti, patriam relinquentes, in vrbes alias commigrarunt. In quibus duo erant, qui ab ineunte ætate maxime in literarũ doctrina fuerant educati, † Helladius & Ammonius: ille quidem Iouis, hic autem † Simiæ ſacerdos. Malum id vbi conquieuit, in templorum demolitione, Theophilo plurimum dehinc operæ nauarunt, militarium in Ægypto ordinum dux Romanus, & Alexandrinæ vrbis præfectus Euagrius. Nam Græci quidam Serapidis ædem illam pulchritudine & amplitudine celeberrimam, cum autem ornamentis ſuis diſpoliatam, atque fœde deſormatam, in tumulo quodam ſitam, occupauerant: atque inde nõ ſecus atq; ex aliqua arce de improuiſo prorumpentes, multos ex noſtris comprehenſos tormentis excruciabant, & dæmonibus ſacrificare cogebant. Si qui vero id vehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorũdam etiam crura ſtangebant, & alios aliter enecabant. Porro quum aliquandiu dimicatio eiuſmodi duraſſet, magiſtratus quos diximus homines adeuntes, vt aliquando tandem conflictationem eam poſthaberent, & templum Serapidis relinquerent, ſunt hortati. Quod vbi illi non fecere, res ea ad Imperatorẽ eſt relata. vt autem in cœpto illi ſuo obſtinatiores eſſent, conſcientia tam temerariæ audaciæ, qua tantopere in re mala vſi fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos ſophiſta quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent, ſed ad necem vſque illis defendendis, fortiter in rebus duris perſeuerarent. Quoniam autem ſimulacris comminutis populares ſuos animos deſpondere cernebat, ne propterea religionem ſuam relinquerent, eis ſuaſit. Et ſimulacra atq; imagines, materiam quidem corruptioni obnoxiam, ob eamque cauſam comminutam eſſe: quæ autem in illis fuiſſent, & vim ſuam exhibuiſſent, poteſtates, illis confractis in cœlos euolaſſe dixit. Huiuſmodi ille verbis Græcorum multitudinem in poteſtate ſua continuit & in

† Grammaticos hos fuiſſe, præceptoribuſque ſe in Conſtantinopoli iuuenem vſum eſſe dicit. Socr. lib. 5 c. 16.

† πιθήκου.

Idololatræ ex Serapidis templo in Chriſtianos excurrentes, peſſime eos tractarunt.

Olympius ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur.

† *Sozomenus Theophilum quoque ſcribit, Dionyſi templum ſibi, ab Imperatore donatum, in formam ſacræ ædis redegiſſe, & iſthic quoque in adytis obſcœna Phallorum & Ithyphallorum ſimulacra, & monumenta alia ſpurca reperiſſe* lib 7. cap 15.

Serapidis templo manſit. Imperator ea re cognita, Chriſtianos qui ita occiſi fuerant, honore martyrum dignatus eſt, quod tantum periculi pro ſana fide pertuliſſent. Percuſſores autem & homicidas illos, venia conceſſa, pœna commerita liberauit: vt tam inſigni eius beneficentia conſternati illi, ad Chriſtianam forte religionem ſe conferrent. Templa vero nihilominus, quæ tantæ ſeditionis populo cauſa extitiſſent, erui, literis mandauit, quibus literis publice lectis, quod Imperator in eis tumultus culpam in Græcæ ſuperſtitionis ſectatores ſtatim contuliſſet, Chriſtiani acclamatione ingenti rem comprobarunt. Illi vero timore correpti, Serapidis ædem ſibi relinquendam, atque inde fugiendum duxerunt. Ita Chriſtiani id receperunt. † Olympius autem iſte, in multa nocte, quæ eum diem quum hæc accidere præceſſit, in ipſo Serapidis delubro quendam Alleluia pſallentem audiuiſſe dicitur. Et quum poſtibus

Chriſtiani ab ethnicis cæſi pro martyribus habentur. Imperator ſeditioſis homicidis gratiam cædium facit.

Chriſtiani templum Serapidis poſt Græcorum fugam recipiunt.

† Olympius in templo Alleluia ſecreto cantari audit.

probe obſirmatis in profundo ſilentio rurſus eandem vocem audiret, nec quenquam cerneret, quid ſibi ea res vellet, intellexit. Et clam egreſſus, nauimque commodum nactus, in Italiam nauigauit. Proinde templa quidem ſtudio magno ſolo æquata, & ſimulacra atque deorum ſtatuæ igni conflata, in lebetes & vaſa alia ad Alexandrinæ eccleſiæ vſum ſunt transformata. Precioſioris vero materiæ deos in ſumptus & alimenta pauperum Imperator, illis gratificatus, dedit. Sed enim Theophilus ſimulacris omnibus comminutis, atque in cinerem redactis, vnum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco conſtituit, conſeruandum eſſe dixit, ne temporibus futuris aliquando Græci ſe talibus diis cultum præſtitiſſe, negare poſſent. Qua de re plurimum concepit doloris, quem diximus, Ammonius, Samiæ deæ ſacerdos: pergraue id Græcorum religioni accidiſſe dictitans, quod ludibrij cauſa vnus ille Deus incendium, quo minus conflaretur, aufugiſſet: & non itidem, vt alij, quod in primis optauerat, conflatus ſublatuſque fuiſſet. Helladius vero in conflictatione illa nouem ſe viros neci dediſſe confirmauit.

Idem inde cedit, & Italiam petit.

Precioſior ſimulacrorum materies in alimentum pauperum expenditur.

Simulacrũ deæ Simiæ ad perpetuã fœditatis idolomaniæ memoriam, Alexandriæ conſeruatum.

Id Ammonius maxime doluit.

Helladius nouem cædes commiſit.

Cap. XXVI.

Vt templo Serapidis ſolo æquato, Hieroglyphicæ literæ crucis forma inuentæ ſint, venturam vitam indicantes: & vt Theophilus errorem idolorum manifeſte indicauerit, & ſtatuam Serapidis ſecuri ſit demolitus.

QVum Serapidis templum ſolo æquaretur, & parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicuntur quaſdam formas & characteres ſigno crucis perſimiles, ſaxis inciſas apparuiſſe dicunt. Quos & Græci & Chriſtiani cernentes, vtrique religioni ſuæ accommodarunt. Chriſtiani enim, propter crucem, ſymbolum id & ſignum ad ſe pertinere allegarunt. Græci vero, nihil eſſe commune Chriſto & Serapidi: ſed figuram eam aliud quidem Chriſtianis, aliud vero Græcis ſuperſtitioſis, ſignificare & portendere poſſe dixerunt. Qua de re quum ſic ambigeretur, multi illorum Chriſtianiſmum ſuſcepere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem ſub crucis forma. vitam futuram ſignificare dixerunt. Quod Chriſtiani plurimum ad religionem ſuam trahentes, vt permultos ad ſententiam ſuam adducerent, occaſionem habuere: propterea quod aliæ quoque literæ aperte declararunt, templum id Serapidis relinquendum prorſus eſſe, quum crucis ille character, qui obſcure venturam vitam ſignificaret; in apertum productus eſſet. Atque id templum ad hunc modum eſt euerſum. Verum non ita multo poſt; in eccleſiæ formam ſub Arcadij nomine eſt redactum. Ego quidem ſacerdotes Ægyptios, qui de Chriſto nihil prorſus præuiderunt, literas eas ſub crucis forma non exculpſiſſe puto. *Si namque ab ipſis ſeculis myſterium* (vt Paulus inquit) *occultatum, principem tenebrarum latuit: multo magis æquum eſt, illius quoque ſacerdotibus ignotum id fuiſſe, exiſtimare.* a Quin potius prouidentiæ diuinæ opus id eſſe quiſpiam arbitretur, vt quæſtio ſcilicet de literis eiuſcemodi fieret. Id quod itidem antea in apoſtolo Paulo euenit.

Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes in euerſione templi Serapidis repertæ.

Symboli eius myſterium.

Qui confitentes peccata ſua baptizati ſunt.

Soc lib. 5. cap. 17.

De templi eius euerſione prædictio.

Templum id in eccleſiam Arcadij poſtea redactum.

a Diuinitus Hieroglyphicas eſſe crucis forma exhibitas eſſe, cum Socrate cenſet Nicephorus.

Sicuti diuus Paulus,

Ardignoti Dei ad Chriſtum, ſic Theophilus crucem hieroglyphocam ad religionem noſtrum accommodauit.

† τῶ ἱερογλυφικῷ.

b Balaam & Caiphas inuiti de veritate ſunt vaticinati. Et idem forte in ordine Ægypti hieroglyphicum vſu imprudentes fuerunt.

c Impoſtura ſimulacrorum & oraculorum eorum in aperrum producitur.

Serapidis idolum longe maximũ ſacroſanctum & inuiolabile habitum, per Theophilum expugnatur & comminuitur.

Φωιοκταδέζιον.

A oeuit. Ille namque ſpiritualı ſapientia plenus, † eadem tatione & arte apud Athenienſes vſus, oraculum conſilio & cauſæ ſuæ accommodauit, & multos ad veram religionem adduxit. Niſi forte illud etiam quiſpiam dicat. Idem tum Dei verbum per Ægyptios ſacerdotes, quod antea per Balaam egerat, feciſſe. b Quemadmodum quoque in Caipha accidiſſe nouimus. Ambo enim, etiam inuiti, de rebus bonis ſunt vaticinati. Verum de his hactenus. Theophilus autem rebus quæ dictæ ſunt, non contentus, hac in parte non conſtitit: ſed fraudem ſacerdotum omnibus eis qui ſeducti fuerant, manifeſtam eſſe voluit. c Simulacra enim illi, ſiue ærea ſeu lignea, pleraque omnia ita elaborarunt, vt ea caua intus eſſent, eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibuſdam meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in ſimulacrorum cauum ſubibant, & inde quæ eis viſa eſſent, reſponſa
B dabant. Et qui ſedulo apud ea verſabantur, quod fraudem & impoſturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, ſtatim imperata faciebant. Tales ſtatuas tum Theophilus comminuens, dolum hominibus deceptis commonſtrauit. Vt vero in Serapidis etiam templum aſcendit, ſimulacrum illud vidit magnitudine tanta, vt mole ſua horrorem etiam & metum ſpectatoribus incuteret. De quo opinio etiam falſa, quæ multos ſeduxit, ferebatur: Si quis ſcilicet vel digito id attingere fuiſſet auſus, terram omnem è veſtigio concuſſum, vbi autem tot internecionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebrioſarum mulierculαrum deliramenta eſſe putans, & molem vaſtam vt rem quampiam exiguam deſpiciens, quendam qui pone ſtabat, ſecurim in manu habentem, vulnus Deo inſligere iuſſit. Atque ille plagam ingentem vi magna fortiter intulit. Qui vero ibi aderant, id quod dudum fama iactatum fue-
C rat veriti immenſum quiddam, exclamarunt. Atque Deus plaga placide accepta, quod ligneus eſſet, neque dolorem ſenſit, neque vocem aliquam emiſit, quippe qui mortuus prorſus eſſet: ſed neque defendere ſe, quum & magnus eſſet, & magno impetu in terram ferretur, potuit. Vbi vero & caput ei reſectum eſt, mures inde gregatim emerſerunt. Murium enim † cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Ægyptiorum deus fuit. Cæterum vaſto illo idolo in partes minoras diſſecto, reliquas quidem igni mandarunt: ſacrum autem illud & venerandum caput per vrbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inſpectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

E capite eius ſimulacri murium examen procurrit. Caput id per vrbem raptatur.

Cap. XXVII.

D *De variis apud varias gentes, propter abolitionem altarium, idolorum, ſeditionibus & tumultibus: & de Marcello Amaſeno epiſcopo, quanto ſtudio demoliendis idolorum templis vſus, poſtremo martyrio ſit defunctus.*

Ciuitates quadam ex idolomaniam defendentes.

EOdem tempore multi Græcæ ſuperſtitioni addicti in vrbibus, de aris deorum contenderunt, & ad mortem vſque decertarunt. Sicuti in Arabia Petræi & Areopolitæ, apud Palæſtinos Raphiotæ & Gazæi, apud Phœnices

A Heliopolitæ: & in Syria maxime templum propugnauerunt Apameni, Axio amni propinqui: quos memoriæ proditum eſt, ad templorum eiuſmodi cuſtodiam & præſidium, ſocios & auxiliares Galilæos, & quoſdam ex vicis eorum qui circum Libanum montem habitant, euocaſſe, ad extremum autem eo audaciæ & confidentiæ euaſiſſe, vt clariſſimum virum Marcellum epiſcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quod commiſſæ ſibi vrbis delubra magis ſua erga Deum fiducia, quam forti multorum hominum coacta manu aboleuiſſet. Vbi enim Ioannes, cuius antea quoque mentionem fecimus, deceſſit, rebus omnibus optimus Marcellus iſte, pro illo religionis Apamenæ epiſcopalem adminiſtrationem ſortitus eſt, ſpiritu iuxta diuum apoſtolum ferueus. Atque vbi præfectus Orientis cum duobus tribunis in vrbem eam aduenit, eo conſilio vt idolo-
B rum fana demoliretur, plebs quidem, quod militarem manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templũ eruere eſt aggreſſus, quod quidem & maximum & ornamentis variis & præcipuis pulcherrimum fuit. Verum quum lapidum & materiæ ſtructuram ſolidam & firmam admodum præfectus eſſe cerneret, fieri non poſſe putauit, vt tanta compago ſolui aut dirui poſſet. Maxima namque ſaxa immenſis ferramentis & plumbo diffuſo, ex omni parte apte compacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum ſic laborem eum reformidantem cernens, illum quidem ad alias vrbes tranſire iuſſit: ipſe autem Deum precatus eſt, vt rei tam difficili & deſperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum ſole oriente quidam ſuapte ſponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atque polire, neque artem quampiam aliam ſciret, ligna tantum & lapides humeris geſtare aſſuetus. Is Marcellum adiit, duplicemque ſibi mercedem
C ſtipulatus eſt: facile ſibi eſſe, vt templum celeriter demoliatur, dictitans. Eam poſtquam Marcellus ſe illi daturum recepit, tale quiddam ille machinatus eſt. Delubrum id porticum quadratam habebat, quæ in ſublime excitata, adaptata & impoſita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipſa templo iuxta proportionem reſpondentes. Columnæ cuiuſque ambitus ſedecim cubitos habebat. Natura lapidum perquam firma & adamantina fuit, ita vt non facile lapicidarum cederet inſtrumentis. Quas circum circa ille ſuffoſſas, lignis oleaginis ſuffulſit. Atque vbi earum tres ad eum modum perfodiſſet, ignem materiæ ſubiecit. Et accenſa quidem eſt illa: ſed ab igne, pro natura ſua conſumi nequiuit, Dæmon namque quidam ater apparens, & ſeſe prouoluens, naturalem vim ignis inhibuit. Sed enim ea re ſæpius tentata, quum cœptum ſuum fruſtra eſſe viderent,
D eam ad epiſcopum meridiantem retulerunt. Ille autem in ſacrum ingreſſus templum, aquam vaſi infuſam ſub ſanctiore altari occultauit: & pro ſacris cancellis humi prouolutus, generis humani amantem Dominum ſupplex orauit, vt depulſa dæmonis tyrannide, illius quidem in apertum proferret imbecillitatem, ſuam autem ipſius manifeſto exhiberet vim & potentiam: ne ſcilicet maius etiam detrimentum ad eos, qui nondum vt Chriſtianæ parerent religioni, in animum induxiſſent, perueniret. Hæc quum

Apameni pertinaces templorum ſuorum propugnatores.

Cap. 5 eodem Apamea Ioannis in epiſcopatu ſucceſſor Marcellus.

Præfectus Orientis templum Iouis Apameæ diruere parat. Difficultas eius demolitionis.

Marcellus ad preces confugit, à Deo templi euerſionem impetrans. Apparet ſubito vir, qui ſe templum Idolo demoliturum pollicetur. Facinus eius fructuoſum.

Dæmon ei templo incubans, eius demolitioni obſiſtit.

Dæmon precatione & luſtrali vnda fugatur.

dixiſſet, & crucis ſignum aquæ iniecisset, Equitio cuidam diacono eam dedit, flammam vigentem ea conſpergere iubens. Quod vbi eſt factum, dæmon ille aquæ vim non ferens profugit: & ignis contraria ſibi aqua perinde atque oleo vſus, ligna optime comprehenſa, paruo momento conſumpſit, & columnarum fulcris euaneſcentibus, & ipſę confeſtim conciderunt, & alias duodecim in eãdem ruinam ſecum traxerunt. Quinetiam inſuper quæ eis coaptata fuerat templi pars, cum columnarum vi in præceps abiit. Vnde fragor maximus exortus, confeſtim omnes eo ad opus inſpiciendum pertraxit. Poſtquam vero dæmonem illum, qui contra niſus fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriam Dei ciderunt. Sed & alia idolorum ſana diuinus ſuſtulit epiſcopus, & multa alia admiratione digna de eo viro commemorantur atque circumferuntur. Nam & ad victores martyres epiſtolas dedit, & ab eis literas: quibus ei reſponderunt, accepit. Poſtremo vero & ipſe martyrij coronam reportauit. Id ipſum vero exponendum eſt. In conualle ibidem * Aulocrenis (locus is in Apamenorum agro eſt celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus aſſumptis eſt profectus. † Ad quod quum prope ventum eſt, pugna eſt commiſſa. Ipſe autem extra telorum iactum conſtitit. Quod enim pedibus æger eſſet, neque ad inſequendum neque ad fugiendum idoneus erat. Quum autem milites & gladiatores magno ſtudio in poteſtatem ſuam templum redigere contenderent, & ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus nonnulli ſolum eum in ea parte, vbi pugna nulla eſſet, cõſediſſe cognouiſſent, ſubito eum oppreſſum comprehenderunt, & pyra accenſa combuſſerunt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Poſtea vero

Corruit tandem templum

Marcellus ad martyres epiſtolas dedit.

Cædes & martyrium Marcelli.

Sozom. pro gladiatorib. quos μονάχους dicuntur. μονάχοι, hoc eſt monachos habet. lib. 7 ca. 15.

† In euerſione templi idolorum, pugna committitur.

Martyrium Marcelli liberi eius curare vindicare à ſynodo prouinciali prohibentur.

Pro martyrum obitu Deo agenda gratia.

* *Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomenus habent Aulonem. Plinius libro 5 capit. 29 Marſyas ibi redditur, ortus ac paulo poſt conditus, vbi certauit tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis. Ita vocatur conuallis decem millia paſſuum ab Apamea. Idem libro 6 capit. 44 Regionem Aulocrenem diximus, per quam ab Apamea in Phrygiam itur. Ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſyas, victus ab Apolline.*

criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam ſunt poſtulati, cædem enim patris vindicare illi voluerunt. Sed id factum ſynodus prouincialis prohibuit, non vindicandam martyrum mortem, ſed gratias potius ea de cauſa Deo agendas eſſe, liberoſque atque amicos & genus eorum omne gaudio exilire debere cenſens, quod illi honor tantus, vt pro Dei nomine mortem oppeteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad hunc ſolo æquata ſunt modum.

Cap. XXVIII.

Vt Nectarius primus, presbyterum in eccleſiis antiquitus propter pœnitentes ordinatum, functione ſua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana eccleſia.

TVm etiam Nectarius, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tempore in eccleſiis pœnitentibus præerat, dignitatem abrogauit. Quem

E etiam fere Orientales epiſcopi omnes ſequuti ſunt. Quid vero id ſit, & vnde initium ſumpſerit, & quam ob cauſam tum eſſe deſierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, vt ſeſe res ipſa vere habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, ſed diuinæ & immortalis naturæ proprium eſt: nos autem per tranſgreſſionem ſemel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum Deus veniam eis concedere iuſſit, qui legitima & conuenienti pœnitentia vſi, deinceps ſimul peccatum & auerſantur & confitentur. Graue autem epiſcopis, qui proxime poſt Chriſtum fuere, viſum eſt, in media plebe, velut in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris vnum delegere, qui probata vita eſſet, & ſimul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam reſipiſcentes commiſſa ſua proferrent. Proinde factum, vt huic ſeorſim quæ mala egiſſent propalarent: F atque ille peccatorum confeſſione audita, quum quid facto opus eſſet, & quomodo crimen luere conueniret, mulcta impoſita oſtendiſſet, permittebat, vt qui peccatum admiſiſſent, ipſi à ſe peccati ſumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura eſt. Quin etiam ritus iſte propter eos inſtitutus eſſe dicitur: quum communicare illi cum eis nollent, qui ſub Decij perſequutione fidem abnegarant, & poſtea reſipiſcentes ad eam redierant. Nam eius temporis epiſcopi, Nouati reſiſtentes dogmati, eccleſiaſticum canonẽ ſequuti, in eccleſia qualibet presbyterum pœnitentiarium conſtituerunt, vt ab hoc qui poſt baptiſmum peccarent, crimina ſua confeſſi, abſolutionem eorum obtinerent. Canon iſte longo tempore in aliis quoque ſectis eſt ſeruatus. In Occidentalibus vero eccleſiis ad hunc vſque diem obtinet, atque in Romana maxime, vbi quoque certus eſt pœnitentium locus. Stant illi perinde G atque iudicio damnati eſſent, vultu demiſſo admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea ſacra non percipiunt, quæ eis percipere fas eſt, qui ſacris ſunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo ſe ad pedes eius qui rem diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde qui tum miniſterium ceremoniæ eius ſortitus eſt, ad eos accurrit: atque itidem collacrymans, ſe humi ſternit. Tum reliqua eccleſiæ multitudo circunſiſtens, & ipſa flens atque lamentans lacrymis repletur. Poſtea primus exurgit ſeu presbyter, ſeu epiſcopus, & illos ita iacentes ſurgere iubet: & per orationem ea quæ pœnitentibus conueniunt precatus, vbi & audiuit & dixit quæ opus eſt, eos admittit. Atq; illi pro ſe quiſque ſegregati ſuo loco, pro eo at- H que eis iniunctum eſt, ſe macerant: vel ieiuniis, vel vigiliis, frequentibuſque precibus & reſipiſcentia, vel illuuie, & deliciarum abſtinentia, vel aliis etiam modis, cõſtitutum ſibi ab epiſcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum perſoluit, à crimine abſoluitur: & ſimul cum aliis in eccleſia, eodem iure & communione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc vſque tempus Romani epiſcopi habuere, qui ab eis inde ad eccleſias alias omnes peruenit, prætterquam ad Nouatianos, qui pœnitentiam etiam prorſus non receperunt. Auerſati autem presbyterum hunc etiam ſunt ὁμοούσιοι conſubſtantialis fidei profeſſores,

Erant olim in eccleſiis Catholicis presbyteri pœnitentiarij.

Confeſſio peccatorum priuata.

propter Nouatianos pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta.

Pœnitentiæ ceremonia in eccleſia Romana

Apud Soz. c. hoc facit epiſcopus, lib. 7. c. 16.

Nectario,

Mulier pœnitentiam agens Conſtantinopoli à diacono compreſſa.

Nectariu autore, ob eiuſcemodi, quæ accidit, cauſam. Mulier quædam nobilis, quum peccata ſua confeſſa eſſet, ieiunio & orationi vacare, & in eccleſia permanere, ab eo quem diximus presbytero iuſſa eſt. Quod vbi fecit, poſtea à diacono, qui cum ea concubuerat, ſe conſtupratam eſſe indicauit. Quod factum poſtquam plebs cognouit, indigne ſcelus id cum tanta eccleſiæ contumelia commiſſum tulit. Maxima etiam ex ea re calumnia & criminatio aduerſus ſacerdotum ordinem increbuit.

Hanc ob cauſam presbyter pœnitentiarius in eccleſiis O... b... eſſe deſiit.

a Socrates ad Eudæmonem iſtud dixiſſe fortè Anconſilium tunc cum eccleſia fit. Dom ò presbyteri nomen lib. 5 cap. 19.

b Conſcientiæ & arbitrio cuiuſq; relinqui permiſſum, quando quis Eucharistiam participare vellet.

† ... ἀδιάφορον τῇ ἐπιμελείᾳ ...

Nectarius porro quidnam faceret dubius, diacono quidem, vt ſcortatori dignitatem abrogauit. Verum eccleſia multo etiam magis, propter facinus id, ſacrorum virorum detractione, maledictis & conuiciis eſt proſciſſa. Itaque de quorundam, maxime vero Eudæmonis, eccleſiæ eius presbyteri, patria Alexandrini, conſilio, ne poſtea in eccleſia presbyter pœnitentiarius eſſet, Nectarius ſtatuit, ſuadentibus illis, vt cuique permitteretur, pro conſcientia * & fiducia ſua, communicare, & de immaculatis myſteriis participare. Sic enim fore, vt eccleſia à contumeliis libera eſſet, & immunis. Et ab eo tempore eccleſia in tali ſtatu permanſit. Ego vero ea re eccleſiam priſca illa & veneranda grauitate excidiſſe, & † ad arbitrarium inconſideratumque atq; negligentem morem prolapſam eſſe, & paulatim ab accuratiore diſciplina deſciſcere cœpiſſe puto. Æquum certe atque

* *Et Eucharistiam quidem distribuentes, vt conſuetudo fert. Vnumquenque e populo partem ſibi ſumere permittunt. Vt enim certius quis myſterium hoc vel expetat, vel ſe ab eo abſtineat, conſcientia optima dux eſt. Fundamentum autem firmum huius eſt. Vita recta cum diſciplina debita. Tum autem homines alios ſpectatos iam & exploratos moribus emendatis imitari commodiſsima eſt & ad Veritatis cognitionem, & ad præceptorum diuinorum exequutionem via. Quocirca quicunq; manducauerit panem & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Exploret vero ſeipſum homo, atque ita demum de pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand.* lib. 1. Stromat.

Factum hoc de ſublato pœnitentiario etiam Sozomeno Nicephoro non probat.

Eadem eſt temporum noſtrorum & quidem iuſtiſſima querela.

Conſtitutio Theodoſij de diaconiſsis L. nulla. C. de epiſc. & cler.

credibile eſt minus antea peccatorum fuiſſe, quum propter eorum qui peccata confiterentur verecundiam, tum propter iudicum ad hoc conſtitutorum diligentem inquiſitionem. Quamuis nunc quoque id ita vt ſors tulerit, & quandocunq; cuique libitum fuerit, fiat. Vnde cauſa illa extitit, vt alter alterius peccata non arguat, neque illud Apoſtoli ſeruetur dicentis: *Nolite communicare de operibus infrugiferis tenebrarum, ſed potius ea arguite.* Qua etiam ex cauſa Theodoſium magnum, immortali & venerandæ Catholicæ eccleſiæ gloriæ conſulentem, tum primum legem tuliſſe conicio. Nequaquam mulierem, niſi ſexaginta annos nata ſit, & liberos habeat, in ordinem miniſterij & cleri cooptandam: quemadmodum & Paulus diſerte id conſtituit, ex eccleſiis quoque exigendas quæ comam totondiſſent: & quicunque epiſcopi eas admiſiſſent, exauctorandos eſſe.

Verum de his ſatis
diximus.

* *
*

Cap. XXIX.

Vt hæreſes & ſectæ in varias diſſectæ & diuiſæ ſint hæreſes, & quod Theodoſius ſolum Eunomium proſcripſerit: quibus moribus & inſtitutis Eunomius fuerit, & vt in Cappadocia patria ſua mortuus ſit.

De hæreſibus earumque ſtatu & diſſenſionibus inteſtinis.

Conuenit porro, vt neque ea quæ aliis accidere, ſilentio prætereamus: Arianis videlicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomen ſunt adepti. Poſtquam namque ſemel eccleſia Dei diuiſa eſt, res in ea diſceſſione non conſtitit, ſed illa rurſum in ſeipſa per diſſenſiones diſſecta eſt. Et ſectarum autores, parua occaſione arrepta, & ſeceſſione facta, in factiones alias abiere. Quomodo autem, & quando, & quibus de cauſis ſecta quælibet à ſeipſa per diſſenſionem ſeceſſerit, ex eis quæ dicentur liquebit. Illud ſane ſcire conuenit, Imperatorem Theodoſium hæreſim nullam perſequutum eſſe, neq; quempiam ad communionem coegiſſe: ſed potius permiſiſſe, vt hæreſis quælibet loco ſuo, pro eo atque ei viſum eſſet, conuentus agere atque etiam de fide in Chriſtum, pro cuiuſq; captu, ſentire atq; opinari poſſet. Reliquas quidem hæreſes, præter Nouatianos extra vrbes conuentus celebrare, & eccleſias extruere iuſſit. Nouatianos autem, quod ſecum de ὁμοουσίου hoc eſt, conſubſtantialis fide conſentirent, intra vrbes libere eccleſias habere eſt paſſus, ſicuti antea quoq; dixi. a Et ſolum ipſe Eunomium exilio mulctauit. Hic enim poſtquam Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum conſecrauerat, ſub prætextu illo quod magiſtrum ſuum Aetium proſcriptum ille non reciperet, ſegregatus eſt, in ſuburbano Conſtantinopolis degens, ſuos ſibi conuentus cogebat, & libros quos contra veram pietatem conſcripſerat, abſque metu omni publicabat, multoſque orationis ſuæ fraude in eandem perditionis foueam ita trahebat, vt breui tempore ingentem multitudinem ad ſe adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes ſuas illexerit. Theodoſius porro vbi ſuo a illum præter modum obſeruare cognouit, eos quidem ab aula ſua proſcripſit. Ad Eunomium autem quamprimum Chalcedone capiendum certos homines miſit, eumque † Halmyridem deportari iuſſit. Eſt autem Halmyris Myſiæ in Europa locus, ad Iſtrum ſitus: quem breui poſt Barbari, Iſtro qui glacie conſtrictus fuerat, tranſito ceperunt. Eunomius porro inde Cæſaream Cappadociæ translatus eſt. Mirificum autem ibi in eum hominum odium fuit, quod libros contra Baſilium eius loci epiſcopum compoſuiſſet. Poſtea ei vt in agris, qui Dacoreni vocabantur, viueret, permiſſum eſt, apud Cappadociæ vicum, cui Dacora nomen eſt, præfecturæ eius quæ ad Argæum montem ſita eſt, Cæſareæ. c Nec ita multo poſt à reditu mortuus, ſepulturam in patria ſua ſortitus eſt. Eunomium hunc plurimum, vt diuinum hominem, d admiratur eccleſiaſticus ſcriptor Philoſtorgius. Prudentiam enim & virtutem eius incomparabilem fuiſſe, aperte nugatur. Et oris formam, & corporis partes decentiſſimas, cum multa venuſtate deprædicat, atque, ex ore eius orationem fluentem margaritis comparat. Quamuis in laudem eius progreſſus, balbum fuiſſe confitetur: quod vitium tamen in eo ita exornat, vt ei

Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor.

Reliquas hæreſes extra vrbes, eccleſias & conuentus celebrarunt: Nouatiani cum catholicis, in vrbibus.

a Solum Eunomium Theodoſius proſcripſit. Hoc loco apud Niceph. & apud Sozo. lib. 7. cap. 17. Chalcedonenſis etiam perinde atque ex ſuburbiis Byzantij vnum deſignatur. N. ſupra c. 8. eod. & apud Sozom. lib. 7 cap.

b Chalcedone Eunomium priuatum vixiſſe dictum eſt. Socrates quoque Conſtantinopoli in ædibus priuatis conuentus egiſſe ſcribit, lib. 5 c. 20.

† Ex eodem aluco & ſuper Iſtropolim locus ſignatur. 63. M. P. ambitu. Halmyris vocant. Plin. lib. 4 c. 12. homonymum Halmyride Cæſaream Cappadocum transfertur Patria hac eius fuit.

c Euſdem mors.

d Philoſtorgius impius laudator Eunomij.

E ſuauem eloquentiam tribuat. Quinetiam † vitiliginem, quæ faciem illius quaſi notis quibuſdam deformauerat, ornamentum quoddam ori illius attuliſſe confirmat. Omnes autem altos eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epiſtolas eius dicit.

† τὰς ἀλφούς.

Cap. XXX.

Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum hæreſes, in multas alias hæreſes eſſe diuiſas, & quibus ex cauſis quæq; earum ab alia ſit ſeiuncta.

Eunomianorum diſſectio.
Eunomij diſcipulus Theophronius.

SIc quidem diem ſuum obiit Eunomius. Sectatores autem eius in diuerſas diſceſſere ſectas. Primus Theophronius quidam, gente Cappadox fuit, qui ab eo in contentioſa diſputandi ratione edoctus, ſectatoribus eius ſe coniunxit. Et mediocriter, ſeu craſſe potius, vt rectius quiſpiam dixerit, in Ariſtotelis Prædica-F mentis, & eiuſdem περὶ ἑρμηνείας, hoc eſt, de interpretatione ſeu enunciatione libro verſatus, † compendium veluti quandam introductionem, de eis quibus ipſi vtuntur ſyllogiſmis & ratiocinationibus editum reliquit, quod De exercitio mentis inſcripſit. Deinde popularium ſuorum odio expetitus, quod ad ineptam & inſanam prolapſus eſſet abſurditatem, quippe qui in magiſtri ſui doctrina acquieſcere nollet, reiectus ab eis eſt. Quod nanque curioſus maxime eſſet, ex nominibus quæ in ſacris ſcripturis poſita ſunt, collegit, quod Deus id quod non extat præſciens, id autem quod extat ſciens, atque id quod extitit memoria tenens, non eodem ſemper modo ſe habeat: vtpote qui cognitionem transferat ad præſentia, ad futura, & ad præterita. Atque eam ob rem repudiatus, conuentus ſuos ſibi ſeorſim cogens, ſub nomine ſuo hæreſim inſtituit. Non multo poſt alius G quidam Eupſychius nomine, in vrbe Conſtantinopolitana, propter frigidam quandam quæſtionem ab Eunomianis ſeiunctus, ſuę ipſe quoque hæreſis autor extitit. *Quum namq; quæſtio orta eſſet, an filius extremam horam nouit, & plurimi Euangelica dicta proferentes, ne ipſum quidem horam eam ſcite dicerent: Eupſychius ſententia ſua in ſcriptum relata, confirmauit, filium non expertem eius cognitionis eſſe, qui à patre omnia locupletiſſime acceperit. Quum autem qui hæreſi ei præibant, dicta eius non admitterent, à communione eorum deſciuit, & ad Eunomium exulantem ſe contulit. Quo etiam alij ex vrbe Conſtantinopolitana Eunomianæ ſectæ venere, vt ibi eum calumnioſe arguerent, atque etiam, ſi vſus ita ferret, de cauſa cum eo diſputarent. Quod vbi Eunomius cognouit, ea quæ Eupſychius proH ferret laudauit, & ad communionem eum admiſit: a quum ij quidem id conſtitutio vetaret, quæ nefas eſſe decernit, peregre aduenientes † ad communes preces admittere, b ſi literas ſecum non afferrent, quæ ad eiuſdem opinionis populares per notas ita ſcriptæ, vt ab aliis legi non poſſint, dantur. Poſtquam autem breui Eunomius è vita migrauit, hæreſis eius poſt Eunomium Conſtantinopoli præſes, Eupſychium minime admiſit. Ægre enim is tulit, quod æmulatione quadam ducebatur, ſe contraria Eupſychio, qui nondum clericus erat, ſentientem, quæſtionem propoſitam ſoluere non poſſe.

† συνόψιν. Is etiam ab Eunomianis repudiatus ineptias cuiuſdam.
Theophronium ab Eunomianis ſe disiunxit, & ſectam propriam inſtituit.
Eupſychius ab Eunomianis ſegregatus Soz. Eutychium nominat lib. 7. c. 17.
** Quæſtio, an filius extremam horam nouerit Agnoetihea dicuntur.*
Eupſychius ab Eunomio in exilio laudatus.
a Communio precum † μὴ συνεύχεσθαι.
b Dabant olim hæretici ſectatoribus ſuis proficiſcentibus ad populares factionis ſuæ, tanquam ſodalitatis teſſeras per notas ſcriptas literas

E Quapropter aduerſandi ſtudio ille, quum multi ad eum opinioni ſuæ ſuffragantes confluerent, ab Eunomianis ſegregatus, hæreſim ſuam induxit c. Porro quod diuinus etiam baptiſmus ita per adulterinum vſum deprauatus eſt, vt non in trinitatem, ſed ſemel in mortem Chriſti merſio fiat non Eunomio, ſed diſcipulis eius Theophronio & Eupſychio multorũ opinione atque ſermone aſcribitur. Cauſas haſce breuiter expoſuimus, vt quiſque norit, quamobrem Eunomiani in diuerſas diſceſſerint partes. At qui Theophronium ſequuti ſunt, d Eunomiotheophroniani: qui vero Eupſychium, Eunomioeupſychiani cognominati ſunt. Diſputationes autem & orationes omnes quæ de his quæſtionibus habitæ ſunt, commemorare, perlongum, & prorſus difficile eſſet, præſertim quum aliud mihi propoſitum ſit inſtitutum. e Tum vero apud Macedonianos etiam ad temF pus diſcordia extitit, cuius autor fuit f Eutropius quidam presbyter, ſeorſim conuentus agens. Ei vero Carterius Macedonianæ ſectæ anteſignanus reſtitit. Eodem tempore & ab g Arianis Conſtantinopoli illud in quæſtionem vocatum eſt, An priuſquam filius fuerit (profitebantur enim eum ex non exiſtentibus extitiſſe) pater tum pater vocari potuerit. Et Dorotheus quidem qui Antiochia accitus, ibi pro Marino adminiſtrationem ſectæ huiuſmodi obtinebat, aperte decernebat, fieri non poſſe, priuſquam filius ſubſiſteret, vt pater vocaretur: quod patris nomen ex eis eſſet, quod † ad aliquid referretur. Marinus vero diuerſum cenſuit: & prius etiam patrem, quam filius fuerit, patrem profitebatur. Siue quod ita ex animo ſentiret, ſeu quod Dorotheo aduerſaretur, vt qui ei in hæreſi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob cauſam in partes duas multitudo, quæ eos ſectabatur, diſceſſit. Et DoroG theus quidem in ſacra ſua æde permanſit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis eccleſiis, in eis conueniebant. Qui etiam Pſathyriani, ſiue Gotthiani vocati ſunt: propterea quod vir quidam ψαθυροπώλης, hoc eſt, placentarum venditor: quę ex librorum genere ſunt, nomine Theoctiſtus, opinionem hanc magnopere defendit. A Gotthis autem illis nomen inditum, quod Selinas Gotthorum epiſcopus tantopere ei ſententiæ addictus fuit, vt ad eam gentem Gotthicam omnem adduxerit. Nam obſequentes ſibi admodum barbaros habuit, nimirum qui ad docendum non ſolum patria eorum, verum etiam Græca lingua appoſitus fuerit: Vlphilæ illius Gotthorum epiſcopi, de quo ſupra quoque diximus quum res Valentis exponeremus, primum ſubſcriba, deinde etiam ſucceſſor factus. Nec ita mulH to poſt diſſidium quoque interceſſit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius eccleſiæ Epheſi epiſcopus à Marino creatus præfuit. Quorum diſceſſio parum abfuit, quin bellum prorſus, Gotthis maxime Agapio fauentibus moueret. Quam ob cauſam permulti Præfectorum ſuorum concertationem & diſſidendi ſtudium reprehendentes, ad vniuerſalem ſe eccleſiam contulere, qui etiam nullo diſcrimine ad communionem ſunt admiſſi. Atque hæc quidem cauſa extitit, cur primum Ariani ſegregati, in factiones abierint. Et ex eo tempore illi, in quibus ſunt vrbibus, ſeorſim

c Diſcrimen in baptiſmo diſcipulis Eunomij à quibuſdam adſcripta.
Eupſychianorum ſecta.
d Eunomiotheophroniani.
** Alij Eunomioeutychiani.*
e Diſſidium apud Macedonianos.
f Eutropius & Carterius Macedoniani inter ſe diſſentiunt.
Diſſenſionis autores
g Item apud Arianos. Dorotheus Marinus.
† πρός τι.
Pſathyriani. Gotthiani.
Selinas Gotthorum epiſcopus Vlphila ſucceſſor.
Diſſenſio alia inter Marinum & Agapium. Per cauſam inteſtinorum diſſidiorum multi ab Arianis ad catholicos tranſierunt. Soz. addit conſularem fuiſſe.

ſuos quæqoe conuentus ſecta agit. Conſtantinopoli vero, eos triginta & quinq; annis diſſidentes tandé ad concordiá vir qoidam conſularis *h* Plintbas, ſectæ eorum ſectator equeſtribus ſimul & pedeſtribus copijs præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore ſynodo etiam ab *i* Arianis coacta ſtatutom eſt, ne quando poſthac quæſtiones, quæ ſeceſſionem tantam attuliſſent, in medium proferrentur. Hæc quidem paulo poſt facta. Fortaſſe autem aliæ quoque in vrbibus paſſim ſectæ & ſectiones Arianorū fuere, quas mihi omnes exacte referre fas non eſt. Sed ſatis fuerit nunc, præcipuas & neceſſarias attigiſſe, & eas potiſſimom quæ Conſtantinopoli cuius ego alumnus & ſoboles ſum, fuere: quippe quæ præclariores alijs extitere, & propterea latere non potuerunt. Si quis autem conſilium eiuſcemodi hæreſiū cognoſcendarum cupit, vnde, & quomodo initia ſua ſumpſerint, & quibus autoribus incrementa ſua acceperint, † cum vt *k* Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphanio, qui eccleſiam Cypri adminiſtrauit, editus eſt. * Præterea Theodoritum Cyri epiſcopum, atque inſuper admirandum illum Ioannem Damaſcenum: nam & hi ambo permulta de iis diſſerunt.

* *Theodoritus etiam, & Ioannes Damaſcenus, apud Græcos de hæreticis ſcripſerunt.*

h Plintbas vir clarus Conſtantinopoli Arianos diſſidentes ad concordiam reduxit.

i Arianis ſtatute cauſa, ne poſthac quæſtiones ſeceſſionis & diſſidij cauſa proponantur.

k Opus Panarium Epiphanij de hæreſibus

† [illegible] ... Panarium ... etiam ... ducitur apud Soc. li. 5. cap. 24. Sed vtrumq; & Panarij & Ancyroti opus diuerſo nomine Græco & Latino edi [illegible] ... diuiſum illud ſane quam prolixū Nouatianorū diſſidium.

Cap. XXXI.

Vt etiam Nouatiani, per ſeditionem propter quæſtionem celebrandi Paſchatis inter ſe diſſidentes, ſectam Sabbatianorum conſtituerint.

PEr idem tempus Nouatiani quoque inter ſe diſſidentes, per ſeceſſionem, Sabbatianorum quæ vocatur hæreſim conſtituerunt. Erat enim apud eos presbyter quidam Sabbatius nomine: à Marciano conſecratus: qui quod ex Iudæis ad Chriſtianiſmum peruenisſet, nihilominus præſumptæ & anticipatæ Iudæorum opinioni inſeruire ſtuduit, clam etiam epiſcopatum affectauit, necnon vna cum Theoctiſto & Macario & ipſis presbyteris, eis adhærentib., qui ſub Valente Imperio conuentum in Pazo vico babuerant, feſtum diem Paſchæ cum Iudæis celebrauit. Ac primum quidem propter vitæ inſtitutum, quam optimam monaſticis exercitiis agebat, à Nouatianorum ſe corpore ſeiunxit: deinde vero quoſdam participatione diuinorum myſteriorum indignos reputans, talemque prætextum obtendens, eum quem diximus diem feſtum in aliud tranſtulit, de Iudæorum ſententia ſcilicet, tempus. Poſtquam autem manifeſto apparuit, res nouas eum moliri, Marcianus ſeipſum propter importunam Sabbatii conſecrationem reprehendit: identidem dicere ſolitus, melius ſe facturum fuiſſe, ſi ſpinis potius quam illi manum impoſuiſſet. Atque vbi is eccleſiam ſuam in partes duas diuiſam, & quoſdam ad illum deſciſcere vidit, epiſcopos hæreſis ſuæ, qui cum eo communicabant, ſtatim Sangarum conuocauit. Eſt is locus Bithynorum prouinciæ, ad mare, non longe ab Helenopoli ſitus. *a* Eo quoque ab epiſcopis coogregatis Sabbatius euocatus eſt. Ibi cauſam mœroris ſui dicere iuſſus, feſti diei eius diſſenſionē allegauit. Nam eum cum Iudæis, ſicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ vico conuenerant, ſtatuiſſent, peragendum eſſe dixit. Cæterum illi propterea hoc eum præ ſe ferre conſiderantes, quod is l epiſcopatum anhelaret, iuriſiurandi ſacramento eum obſtrinxerunt, ne vnquam epiſcopatum ſibi expetendum ſtatueret. Poſtquam ille iurauit, *b* ſe epiſcopatum ſuſceptu- rum non eſſe: non ſatis cauſæ eſſe putantes, cur eccleſia eorum factionibus diuideretur, *c* placitum eis eſt, vt omnes conſentirent, atque eodem in loco eccleſiaſticos conuentus agerent: feſtum autem Paſchæ diem, quo quis vellet tempore celebraret. *d* Ea de re canonem promulgarunt, quem ἀδιάφορον, hoc eſt, arbitrarium & indifferentem vocarunt. Statuerunt quoque, ne decretum eorum qui Pazi conuenerant, vniuerſali canoni præiudicaret. Quod & priſci illi viri, & maxime qui Apoſtolis proximi fuere, etiamſi de Paſchæ feſto die plurimum inter ſe diſſiderent, inuicem tamen inter ſe communicaſſent, & alijs in rebus omnibus protſus non diſſenſiſſent. Et quod præterea Nouatiani in vetere Roma haudquaquam cum Iudæis, ſed poſt æquinoctium cum reliquis Romanis, qui Petri & Pauli Apoſtolorum traditione vtebantur, Paſcha peregiſſent: nec ob eam cauſam, quod Paſchæ feſto celebrando inter ſe diſſentirent diſceſſionem ab eis qui communem cum eis haberent religionem feciſſent. Proinde re bene deliberata, indifferentem, quem diximus, canonem protulere, vt quilibet pro eo atque ei placitum eſſet, ex conſuetudine aliqua, aut præſumpta opinione, Paſcha celebrans perficeret: non quidem vt ea res aliquam in communione diſſenſionem afferret, verum vt qui ſic diſcrimine nullo feſtum diem agerent, in eccleſiæ communione concordarent. Eiuſmodi canone confirmatu, Sabbatius, qui ſcilicet iureiurando obſtrictus eſſet, quum Iudæorum obſeruationem ſequeretur, prætterquam ſi feſtus dies in idem cum illis tempus incideret, receptis ſtatisque ieiuniis alios præueniebat, & clam ſolennes ritus perficiens, Paſcha peragebat. † legitimoque & veſpertino ſabbati tempore vigiliis & precationibus aliis intereſſe ſolitus, poſtridie cum reliquis communiter de feſtu die participauit, diuinaque myſteria percepit. Hue ſic cum annis aliquot latenter faceret, diutius ſeipſum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatem ex ea re conſequuturus eſſet, permultos ex ſimplicioribus ad ſe pertractos æmulatores habuit, & maxime Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more ſic ieiunabant, morem eum vt rectiorem confirmari putauerunt. Itaque hunc ſequuti, clam etiam vna Cum Iudæis Paſcha celebrarunt. Et Sabbatius ſuos ſibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis ſeceſſit: & iuriſiurandi oblitus, epiſcopatum apud ſectatores ſuos ſuſcepit, ſicuti paulo poſt dicam.

* * *

Sabbatianorum apud eos hæreſis.

Cum Iudæis Paſcha celebrat.

[illegible] Sabbatius [illegible] Iudæo [illegible] Chriſtianus factus & proinde Iudæo Chriſtianus. Marciani Nouatiani epiſcopi ſcito dictum de Sabbatij ordinatione.

a Synodus Nouatianorum Sangari celebrata.

Sabbatius cauſam ſeceſſionis ſuæ per ſimulationem indicat.

b Idē iurat ſe ad epiſcopatū non anhelaturum eſſe.

c Decretum eius ſynodi.

d Canō Nouatianorū de Paſchate ἀδιάφορος, quo quis vellet tempore, celebrando.

Non temere eccleſiæ ſcindendæ, propter diuerſitatem Paſchatis celebrandi, Nouatiani cenſent.

† hoc eſt, Si omnes eodē tempore Paſcha peragere contingeret. Soz. Sic etiā hoc eodē anno Paſcha celebrare quandoq; ſolitum eſt.

Sabbatius à reliquis Nouatianis recedens epiſcopatum etiam inter ſuos gerit.

† More Iudaico ſcilicet.

Cap. XXXII.

Sententia & iudicium autoris de feſto Paſchæ, De quatuordecimanis & Montaniſtis, vt Paſcha celebrent.

Iudæi antiquitus poſt vernũ æquinoctium Paſcha celebrarunt.

SEd enim ego & Sabbatium & ſectatores eius demiror, quid eis in mentem vt feſtum hunc diem innouarent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, ſicuti Euſebius Pamphili memoriæ prodidit, Ioſephum, Philonem, Ariſtobulum, & non paucos alios teſtes laudans, [illegible], hoc eſt, Paſchalia pro tranſitu ſacrificia, ſacrificantur, poſt æquinoctium vernum, ſole † duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingreſſo: luna autem † per diametrum & rectam lineam ſoli oppoſita, tum quatuordecimæ diei curſum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipue tempora ſecundum conſtitutiones Moſaicas obſeruant, non prius feſtum hunc diem peragunt, quam † nouos fructus creſcentes conſpiciant. *Nouorum enim*, inquiũt, *frugum feſtum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas ſit: proindeque vernum æquinoctium feſtas eas præcedere neceſſario debeat.* Quapropter quum Iudæos ſibi imitandos propoſuerint, eos admiror, quod non potius antiquitatem, quæ apud eos eſt, laudauerint. Et ſatis colligere licet, Sabbatianis iſtis, atque eis qui [illegible] ſiue Quatuordecimani vocantur, exceptis, hæreſes alias omnes feſtum Paſchæ cum Romanis & Ægyptijs & Palæſtinis peragere. Nouatiani igitur iſti reſurrectionis diem peragunt, Iudæos & ipſi ſequuti. In idem vero cum Quatuordecimanis tempus incidunt. Quod ſi prima ſabbati dies non eadem cum decima quarta die lunæ eſt, Iudæos pone ſequuntur, quotcunque diebus aduenlens Dominica dies à præcedente decimaquarta die lunæ abfuerit. Montaniſtæ vero, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare conſuetudo eſt, quadam ratione inuenta, iuxta eam Paſcha celebrant. Atque in primis eos reprehendunt, qui propter feſtum Paſchæ lunæ curſum obſeruant. Non illum enim, ſed ſolis orbem, eis qui rite Paſchæ diem inquirere velint, inſpiciendum eſſe cenſent. Et menſem quemlibet, dierum triginta, atque principium earum æquinoctium vernum faciunt: quæ dies, ſecundum Romanos, rite ante 9. Calend Apiil. dicatur. Ea namque etiam magna hæc duo luminaria initium ſuum habuiſſe allegant, per quæ tempora & anni ſignificantur. Idque ex eo liquere aſſerunt, quod luna per octennium cum ſole conueniat, & ambo initium † nouum ſumant. Quandoquidem octennalis lunæ curſus nonaginta & nouem menſibus perficiatur: diebus autem bis mille nongentis viginti duobus, quibus etiam ſol octonos abſoluat curſus. Ita vt annus quilibet cenſeatur eſſe dierum trecentorum ſexaginta quinque, & † quartæ vnius diei partis. Ex ea namque die quæ eſt ante 9 Calend. April. quippe quæ principium creationis ſolis & primi menſis exiſtimatur eſſe, colligunt atq; computant eam quæ in ſacris literis dicitur, decimamquartam diem, quam eſſe dicunt ante 8. Idus April. in qua ſemper feſtum Paſchæ agunt. Quod ſi ita, vt ſæpe fit, in eam Reſurrectionis quoque dies concurrat,

† [illegible] Sozo. † [illegible] Niceph. [illegible] Sozom. † [illegible] Sozo.

In Aſia hi fuere. Quatuordecimani Soz. lib. 7. ca. 18.

Montaniſtarũ Paſcha.

Aequinoctiũ vernũ ante 9. Cal. April.

† [illegible]

Nono Cal. April initiũ creationis. Montaniſtæ Paſcha celebrant ante 8 April.

proxima † Dominica die id feſtum rejiciunt. *Scriptum enim eſt*, inquiunt, *à decimaquarta vſque ad vigeſimamprimam Paſcha eſſe peragendum.* Mihi ſane non recte feciſſe videntur, qui olim de feſto hoc die tantopere diſſidentes contenderunt: multo vero minus, qui hac in parte Iudæos ſibi imitandos eſſe ſtatuerunt. Sed illis, vt opinor, in mentẽ non venit, quod Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, ex neceſſitate quædam figuræ rei ipſi ceſſerint: ſicuti hoc inde ſatis conſtabit. Nulla namque Chriſti lex Chriſtianis vt Iudaizent præcipit, præcipit autem? imo potius id prohibet: quemadmodum diſertis verbis diuinus Apoſtolus ſanxit, non ſolum de circumciſione, quæ legis eſt caput, vetans, verum etiam de diebus feſtis cohortans, vt nequaquam diſceptantes ſegregemur. Et ad Galatas ſcribens. *Dicite mihi*, inquit, *qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis?* Atque vbi de hoc pauca diſſeruit, deinde oſtendit Iudæorũ populum ſeruum eſſe: libertatem autem eos obtinere, qui Chriſtum ſequuntur. Vbi etiam admouet, non obſeruandos eſſe dies & annos, In epiſtola autem ad Coloſſenſes clara prædicat voce, vmbram eſſe obſeruationes eiuſmodi. Quapropter infert dicens: *Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbati, quæ ſunt vmbra futurorum.* Ad Hebræos autem hæc omnia veluti ſigillo confirmans, dicit: *Translato enim ſacerdotio, neceſſario etiam legis translatio ſubſequuta eſt.* Satis igitur liquet, neque ſacrum Euangeliorum librum, neque diuinum ipſum Apoſtolum, Chriſtianis iugum ſeruitutis legis impoſuiſſe: ſed vt & Paſcha & reliquos feſtos dies honorifice, quandocunque eis viſum eſſet, peragant, animi † gratitudini eorum qui beneficio ſunt affecti, reliquiſſe. Proinde quia homines maxime ferias amant, à laboribus in eis conquieſcentes, tum ſicuti cuiq; viſum erat, in regionibus paſſim, conſuetudine quadam per traditionem accepta adducti, ſalutiferæ paſſionis memoriam colentes celebrarunt. Neque enim vel Seruator ipſe, vel eius diſcipuli, lege vlla id obſeruandum eſſe ſtatuerunt: ſed neq; in eum qui hoc ita non perageret, condemnationẽ aut pœnã aut execrationẽ, ſicuti Moſæ lex facere ſolita fuerat, vel Euãgelica vel Apoſtolica ſcripta induxerunt, aut comminati ſunt. Diui vero Euangeliſtæ hiſtoria ſua ſcribenda, Moſaici Paſchæ feſti obiter ſaltem mentionem fecere: Seruatorem ſcilicet azymorũ tempore paſſum e[illegible] quum celebre apud Iudæos ageretur feſtum: vt oſtenderent illi, feſtis potiſſimum diebus cædes eos perpetrare conſtituiſſe. Ipſis profecto ſanctis Apoſtolis conſilium illud propoſitum non fuit, vt ſibi de diebus feſtis iudicium ſumerent, aut de eis leges ferrent: ſed potius Deo gratã vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatẽ traderent atq; inducerent. Mihi quidem videtur, quemadmodum alia plurima pleriſque in locis ſuam obtinuere conſuetudinem, ita id quoque de Paſchæ feſto accidiſſe, quod ex more quodam apud gentes, quæque ſuam habuit obſeruationem: vt ſatis manifeſtum ſit neminem Apoſtolorum quidquam de feſto hoc die legis ſanctione conſtituiſſe.

† [illegible]

Admiratur Nicephorus cũ Socr. li. 5. ca. 21 eos qui vel pertinaciter de feſto die Paſcha diſceptãt, vel Iudæos in celebrando imitantur. Libertas Chriſtiana.

Contra ſuperſtitioſam temporum feſtorumq; dierũ obſeruationem.

Apoſtoli Paſchatis celebrationem liberam populo Chriſtiano reliquerunt.

† [illegible]

Quid potiſſimum ſancti Apoſtoli doctrina ſua ſpectarint.

Cap. XXXIII.

Quod veteres conſuetudine magis antiqua, quam lege vlla, iuxta patrum traditionem, Paſcha celebrent.

Iam tum ab Apoſtolorũ temporibus Chriſtiani Paſchæ feriis celebrandis variarunt.

POrro quod ab initio Paſcha moribus magis quam legibus obſeruatum ſit, re ipſa declarabimus. Qui namque minorem Aſiam incoluere plurimi ab Apoſtolorum temporibus ſabbato deſpecto, decimamquartam lunæ diem obſeruarunt. Quod quum facerent, nequaquam ab aliis, qui hoc non itidem facerent, diſſidebant: quoad Victor vrbis Romanæ epiſcopus plurimum commotus, literis Aſianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob cauſam è diuerſo Irenæus Lugdunenſis in Galliis epiſcopus, ad Victorem literas dedit, quibus illum obiurgat, & facinus tam callidum reprehendit: perdocte exponens, quod quum antiquiores etiam communionem rerum omnium inter ſe Chriſtianiſmo retinerent, & de Paſchæ feſti tempore variarent, nullum id putauerint eſſe præiudicium. Adiiciens prætereà, Polycarpum Smyrnæ epiſcopum, qui ſub Gordiano poſtea coronam martyrii recepit, Romam veniſſe, & cum Aniceto eius vrbis epiſcopo communicaſſe, nihil de feſto Paſchæ cum eo diſceptantem. Nam & ipſe Polycarpus patria quadam Smyrnenſium conſuetudine, decimaquarta die Paſcha celebrabat: ſicuti Euſebius quoque Pamphili in quinto eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro teſtatur. Conſtat igitur, ſicuti dixi, quoſdam in minore Aſia decimamquartam lunæ diem obſeruaſſe. Alii vero, qui in ſuperioribus Orientis partibus habitant, ſabbatum feſto eo celebrando magis coluere. Cæterum de menſe eis maior fuit contentio. Quidam namque Iudæos ſequi voluerunt, quum quidem iamdudum certiore obſeruatione illi excidiſſent. Aliis vero ab eo abhorrentibus, poſt æquinoctium vernum Paſcha agendum potius viſum eſt: celebrandum id ſemper eſſe dicentibus, quum ſol in Ariete ſit, ſecundum Antiochenos Xanthico, ſecundum Romanos autem Aprili menſe. Qui quidem non eos, qui tum delitabant Iudæos, ſed antiquiſſimos, & magnum illum in primis Ioſephum, ſicuti is hac de re *in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro* refert, ſequuti ſunt. Ac illi quidem qui minorem Aſiam & ſuperiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de feſto hoc die diſſenſerunt. Alii vero omnes, qui Chriſtianiſmum ſuſceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum vſque, poſt vernum æquinoctium Paſcha peragere inueniuntur, vetuſtiorem conſuetudinem ſequentes. Qui ſane vniuerſi ita feſtum Paſchæ celebrantes, nunquam inter ſe diſcordare viſi ſunt. Neque vero quemadmodum multorum ſermonibus fertur, magna illa ſub Conſtantino Nicææ celebrata Synodus, eiuſcemodi diei Paſchæ celebrandi errorem induxit: ſed ipſe potius diuus Conſtantinus, paucos illos qui à recepta obſeruatione diſſentiebant, literis ſuis cohortatus eſt, vt partem maiorem ſequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa feſtum diem peragerent. Epiſtolam eam Imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de vita Conſtantini Euſebius conſcripſit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de feſto Paſchæ ſcripta eſt, hic apponam: quæ de verbo ad verbum ſic habet. *Eſt ordo quidam bene inſtitutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum eccleſiæ firmant. Quapropter quum in præſentia recte omnes id conſtitutum eſſe exiſtimarunt, tum ipſe ſolertia quoque veſtra placiturum eſſe recepi, vt quod per vrbem Romanam, & Italiam, Africam, Ægyptum omnem, Hiſpanias, Gallias, Britanniam, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordi & vna prorſus ſententia ſeruatur, idem quoque veſtra non grauate ſuſcipiat prudentia: Quæ illud ſecum conſideret, non ſolum maiorem eſſe in iis quos enumerauimus locis eccleſiarum numerum, verum etiam communiter maxime idem omnes velle, ſanctiſſimum eſſe, accuratioremque rationem, vt nulla omnino nobis cum Iudæorum perfidia intercedat communio efflagitare.* Imperatoris epiſtola ſic habet.

Victor Rom. epiſcopus Aſianos eo nomine damnauit. Sed hic ab Irenæo eſt reprehenſus. Polycarpus martyr cum Aniceto Romæ Paſcha non ab eo condiſſidens communicauit.

Iudæi veteres etiã poſt æquinoctiũ vernum Paſcha celebrarunt.

Conſtantinus magnus in Nicæna ſynodo literis ſcriptis Aſianos, vt cum Occidentalib. eodem tempore Paſcha celebrarent, hortatus eſt Conſtantinus ex eius literis verba.

Verumenimuero, Quartodecimanos ferũt à Ioanne Apoſtolo decimęquartæ diei lunę obſeruationem accepiſſe: Romanos autem & Occidentalib. partibus Petrum & Paulum, Apoſtolorũ maximos, eam quæ ibi frequentatur tradidiſſe conſuetudinem. Scriptum quidem hac de re decretum edere nemo poteſt. Sapienter vero Victor & Polycarpus extinxiſſe de die feſto cõtentionem videntur. Quandoquidem autẽ Occidentales epiſcopi traditionem Petri & Pauli minime dehoneſtandam duxerunt, & Aſiani quoq; Ioannis Euangeliſtæ inſtitutum ſeruandum eſſe contenderunt, de communi conſilio placitũ eſt, vt quique, ſicuti aſſueuerant, feſtum diem agerent, mutuam autem communionem nequaquam reſcinderẽt. Stultum quippe quam maxime eſſe opinati ſunt, conſuetudinum eiuſmodi variantium gratia, à mutua coniunctione diſcedere, quum iti de* reb. religionis præcipuis per conſentientem concordiam conueniret.

Ioannes apoſtolus Quartodecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos. Maiores noſtri Paſcha hoc vel illo tempore peragere, ἀδιάφορον eſſe voluerũt caremoniarũ diſſimilitudine non læditur vnitas eccleſiæ. Greg. papa.

** περὶ τῶν κυρίων.*

Cap. XXXIV.

De variis variarum gentium & eccleſiarum conſuetudinibus, per quas nullum Catholicæ religionis vel offendiculum, vel diſſidium & diſcordia eſt creata.

QVod vero conſuetudinem potius quam legem ſequuti veteres pleriqueꝫ in locis, vt quibuſque viſum erat, Paſcha celebrarunt, inde facile colligitur. Non omnes etenim, quamuis eiuſdem opinionis eſſent, eaſdem traditiones in eccleſiis ſeruarũt. Et qui eandem colebant fidẽ, ſæpe conſuetudinũ obſeruatione inter ſe variarunt. Neq; id veræ pietati detrimento fuit. Porro quum ad hunc locum peruenerimus, ęquum viſum eſt, pauca quædam de diuerſis eccleſiarũ moribus commemorare: qui antea quidem ſic varie obtinuerunt, nunc autem per gratiam Dei cum tempore mutati, ad cõſentientem concordiam apud omnes peruenerunt. Et primum de obſeruatione Paſchalis feſti dicendum. Quæ n. eas præcedunt ferias ieiunia, varie apud quoſq; ab initio ſeruata comperimus. Romani namque tres continuas hebdomadas, ſabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, prætereà Alexandria & Lybia omnis, Ægyptus & Palæſtina, ſex hebdo-

De variis rib. apud veteres eccleſiarum conſuetudinib. & obſeruationibus.

In ieiuniis ante Paſcha feriis.

madi-

madibus ante feſtum Paſchæ ieiunium continuarunt. Quadrageſimam tempus id nominantes. Alij rurſus ante ſeptem hebdomadas ieiunare inceperunt: ſicuti Conſtantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam vſque, † tribus tantum hebdomadibus qui nos dies ex interuallo, binis ſeptimanis intermiſſis, à cibis ſe abſtinentes, itidem Quadrageſimam tempus tale vocarunt. Montaniſtæ vero duabus. Quos mihi demirari in mentem venit, quomodo omnes iſti in dierum numero ſic variantes, Quadrageſimam tamen ieiunij tempus vocent. Quamuis alij aliam rationem texentes, nomini ei honeſtum prætextum obtendant. Non ſolum vero de dierum numero, verumetiam de cibis ipſis, deque adim ad ſacra myſteria, & abſtinentia, multum inter ſe diſſident. Quidam enim animata prorſus non attingunt: alij autem attingunt, ſed piſces ſolos. Sunt qui animata quoque cum piſcibus volatilia deguſtant: F ex aquis ea quoque progenita eſſe, vt Moſes inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus ſine baccis abſtinent. Nonnulli vero arborum fructibus veſcuntur. Quidam panem ſiccum tantum comedunt: quidam vero ne hunc quidem attingunt. Diuerſum etiam eſt cibi capiendi tempus. Aliqui namque hora noni, aliqui poſt occaſum ſolem, quidam poſt diem vnam ſequenti die cibum capiunt: nonnulli vero ad tres, ad quatuor, ad quinq;, & ad ſeptem vſque dies dapibus abſtinentes procedunt: pro eo atque quiſque cibo carere vel vult vel poteſt. Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant cauſæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in ſcriptum relatum ſit, oſtendi poteſt. G Vt ſatis conſtet, primos illos Verbi miniſtros, ab initio obſeruationes eiuſmodi arbitrio quorumque reliquiſſe, vt quiſque non metu aut neceſſitate quapiam adductus, quod bonum eſt, deligere & ſequi poſſet. Porro in ieiunijs ferias Paſchales præcedentibus, & in ieiunantium cibis, à principio in eccleſijs huiuſmodi diuerſitas fuit. Verum in Synaxi plurimam varietatem fuiſſe inuenimus. Quum enim pleræque omnes per orbem eccleſiæ diebus ſabbati conſuetudinem haberent hebdomadis vnius tempore diuinis myſteriis operari, Romani & Alexandrini ex antiqua quadam traditione hoc non faciebant. Ægyptij vero Alexandrinis vicini, & qui circum Thebaidem habitant, ſynaxes quidem die ſabbati peragebant: ſed non eadem, qua tum Chriſtiani vtebantur conſuetudine, diuinam ſanctificationem percipiebant. Verum quum a- H bunde conuiuati eſſent, & omnis generis cibis delicatius ſe repleuiſſent, à prandio ſcilicet, circiter veſperam multam, myſteria † oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Paraſceue dicitur, Alexandrini ſcripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniaque quæ ad Synaxim pertinent peragebant, præterquam diuinorum myſteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitus habuere conſuetudinem. Dicunt etenim, & Origenem plurimum diebus iſtis in eccleſia docuiſſe, atque ſynaxes ſeu conuentus egiſſe. Qui quum ſapientia & doctrina multis præſtaret, & perſpectum haberet, infirmiorem eſſe Moſaicam legem, quam vt vllo mo-

Quadrageſimale ieiunium.

In delectu ciborum.

In tempore cibi capiëdi.

Obſeruationes adiaphoroi.
In Synaxib. & Eucharistia perceptione.

Vna hebdomade die veteres, ſabbato ſcilicet, cœnam Dominicam peragebant.

In lectione ſcripturarũ, & concionibus.

E do ad literam * reddi atque exprimi poſſet, rationem feſti Paſchæ ad ſpeculatiuam contemplationem reuocauit, vnum ſolum eſſe verum Paſcha dicens, quod Chriſtus peregit, præclare aduerſus hoſtiles poteſtates re geſta, quum in crucem ſuffigeretur, longe optime eo contra aduerſarium vſus tropæo. In eadem Alexandria, in lectorũ & † notariorum ordine diſcrimen nullum fuit, ſiue illi iam fideles, ſiue catechumeni, hoc eſt, qui ſacra doctrina inſtruerentur, eſſent, quum eccleſiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Theſſalia & hoc factitatum eſſe liquet. Licebat clerico cuiuis, priuſquam in ordinem cum cooptaretur, legitime vxorem ducere. at ſi poſtea, vt conſuetudine receptum eſt, vxorem cognouiſſet, ordine eo mouebatur: quum in Oriente omnes, atque etiam epiſcopi, ſi vellent, pro arbitrio ſuo non aliqua legis ne- F ceſſitate coacti, vxorum congreſſum declinarent: multi etiam ipſo epiſcopali munere fungentes, in epiſcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas ſibi legitimo matrimonio antea coniunxiſſent, ſuſciperent. Nunc autem † ne in ſomniis quidem epiſcopus cum vxore ſua concumbens, impudicus habetur. Sed enim conſuetudo ea quæ in Theſſalia ſeruatur, ab * Heliodoro illo Triccenſi epiſcopo ortum habuit: cuius amatorii libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ adhuc iuuenis compoſuit, & Æthiopica inſcripſit. Nunc autem ca[...], quaſi gratiarum gloriam dicas nominant. Quo nomine etiam epiſcopatus ei ademptus eſt. nam quum lectione eorum opuſculorum iuuenes multi in pericu- G lum conijcerentur, ſynodus prouincialis ſtatuit, vt libellos ipſos qui amores accenderent, igni conſumptos abolendos, vel qui eos compoſuiſſet autori functionem epiſcopalem abrogandam eſſe. Ille vero epiſcopatum deponere quam ſcripta ſua ſupprimere maluit. Hæc autem conſuetudo Theſſalonicæ atque in Macedonia, & Græcia omni, ſeruata. Alius item in Theſſalonia mos fuit, vt Paſchalibus tantum dieb. baptiſmus peragcretur: quapropter multi etiam eo ſacramento † non initiati deceſſere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria eſt, altaria diuerſum prorſus quam alibi ſitum † habuere. Sacra enim ara non ad orientem, ſed ad occidentem verſus collocata fuerat. Hieroſolymis, & in Theſſalia, atque etiam in Græcia, conſuetudo fuit, vt preces in peruigilijs † ad lucernas accenſas eodem quo Nouatiani Con- H ſtantinopoli, modo peragerent. Conſimiliter in Cypro & Cæſarea Cappadocum: in ſabbato, & Dominico die veſperi poſt lucernarum accenſionem, epiſcopi & presbyteri ſacras ſcripturas populo exponunt. Nouatiani autem, qui in Helleſponto ſunt, non eundem orationis ritum, quem factionis eorum populares Conſtantinopoli, ſeruant, ceremonias obtinentis ibi eccleſiæ Catholicæ plurimum ſequeotes. Et vt in ſumma dicam, in opinionibus & ſectis omnibus, haud quaquam in precationibus vnum ad alterum conſentientem ritum ſeruatum eſſe, inuenire eſt. Scythæ qui ad Iſtrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni ſubiectæ ſunt epiſcopo. In alijs autem populis, non ſolum in vrbibus verum etiam

Chriſtum Ieſum verũ Paſcha propter crucem aduerſariũ diabolum ...

In lectorib. & notarijs.
In coniugio ſacerdotali.

* *Hunc Heliodorum nõ diluta autoritatem ſcriptorem eſſe ſcripſit. Angelus Polit. Miſcellan. c. 3.*
Heliodorus epiſcopus Tricenſis in Theſſalia, epiſcopatu abire, quam amatorium ſuum poema abolere maluit.
In baptiſmo tempore.

† Ex ipſa quoque eccleſia Sacra.
In altarium ſtructura.

In precibus peruigiliorum.
In expoſitione ſacrarum ſcripturarũ.
In ritu precationum.

in quibuſque vicis, epiſcopos eſſe ſcimus. Quæ conſuetudo apud Arabes potiſſimum, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque eos qui à Montano ſeducti ſunt, fuit. a Romæ ad hudiernum vſque diem non plures quam b ſeptem diaconi fiunt, ad eorum inſtar qui ab Apoſtolis creati ſunt, quibus Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem ſors tulit, eorum numerus eſt. In Romana vrbe itidem quotannis ſemel Alleluia, Paſchali Dominico die concinunt. Proinde à multis, iureiurando concipiendo, votiſque nuncupandis, vſurpatum eſt, vt eis Alleluia audire, & cum lætitia canere daretur. Neque epiſcopus, neque alius quiſquam in eccleſia Romæ † ad populum docens verba facit. * Alexandriæ autem ſolus hoc munere fungitur epiſcopus, quod quidem poſtea, quum antea mos is non fuerit, eſt obſeruatum. Cauſam conſuetudini nouæ præbuit Arius, qui quod presbyter eſſet, & docendi prouinciam accepiſſet, contra veritatis doctrinam res nouas inducens, eccleſiam turbauit. In eadem Alexandrina eccleſia, quod in locis alijs omnibus nouum atque inſolens eſt, olim obtinuiſſe ſcio. Epiſcopus namque quum ſacra c Euangelia legerentur, non aſſurgebat. Id vero in vlla plane eccleſia antiquitus factum eſſe, nemo vel vidit, vel audiuit. Sacrum eum librum ibi ſolus legit archidiaconus: in alijs autem eccleſijs diaconi, in multis vero alijs ſoli ſacerdotes, in nonnullis quoque diebus celebrioribus etiam epiſcopi. Id quod hodie quoque Conſtantinopoli fit, & maxime Paſchalium feriarum die prima, & primo anni ipſius ingreſſu. Atque ea lectio dupliciter fit. Quantum nanque Euangelici ſcripti prior ille recitat, tantum poſtea quoque diaconus repetit: ſcilicet, ſicuti ego exiſtimo, vt epiſcopus etiam Euangelium, & non tantum qui miniſterium id ſortiti ſunt, prædicare videatur. Et fortaſſe etiam, vt id cœlitus fulminis more intonans audientes, ſincere abſque ſimulatione & deprauatione omni annunciemus. Epiſcopus vero etiam primum teſtamenti Euangelium legit, † veluti perfectam perſonam Chriſti referens. Porro precationes indem & pſalmodias, ſicuti dictum eſt, non eaſdem eccleſiæ omnes habent, ſed neque libros aut lectiones eaſdem. Nam eam quæ dicitur Petri Apocalypſim, vt ſubdiriciam & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palæſtinos in eccleſijs quibuſdam ſemel quotannis in die paraſceues aliquandiu legi ſolitam fuiſſe inuenimus. qua die populus magna cum religione & contritione ſalutiferæ paſſionis Chriſti memoriæ ergo ieiunat. Rurſum eam quæ Pauli Apoſtoli dicta eſt Apocalypſim, quam ex priſcis hominibus nemo vidit, monachi plures cum veneratione admirantur. Fama quidem increbuit, hoc ipſo imperantis Theodoſij tempore, reuelatione diuina repertum eſſe librum eum, in patria, paternaque domo Pauli & Tarſi Ciliciæ, in arca marmorea repoſitum, & in terra defoſſum. Quod ſane falſum eſſe, presbyter quidam eccleſiæ Tarſenſis grandæuus admodum (nam id canicies teſtabatur) confeſſus eſt. nihil enim eiuſmodi ſuo tempore eueniſſe confirmauit. Quod quum aſſeueraret, admiratus eſt, ſi non ab hæreticis fama ea conficta eſſet. Id quod in multis etiam alijs libris factum eſſe, antea diximus. Romanis mos eſt, ſabbato quouis ieiunare. Cæſareæ Cappadocum, qui poſt baptiſmum peccaſſent, eos à communione arcebant: quod itidem Nouatiani faciunt. Idem Macedoniani quoque in Helleſponto, & item Quatuordecimani in Aſia obſeruauere. Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad ſecundas nuptias tranſijſſent, non recipiunt. Qui vero Conſtantinopoli ſunt eorum populares, propalam eos neque admittunt, neque reijciunt. In Occidente autem id liberum eſt prorſus. Sed enim diſſenſiones tales in eccleſijs inualuiſſe opinor, reuerentia eorum qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde ſucceſſerunt. Nam ij tanquam leges quaſdam ab illis acceptas, per manus poſteris tradidere: non ſatis pium, neque ferendum eſſe arbitrati, ſi traditiones, in quibus educati eſſent non honorifice colerent, ſed contemptim reijcerent. At mihi valde laborioſum & difficile eſſet, variantes per vrbes & regiones omnes eccleſiarum conſuetudines enumerare & perſcribere. Fere enim fieri id omnino nequit. Eandem autem priſcos homines exiſtimandum eſt obtinuiſſe de feſto hoc die, cuius gratia in hunc locum digreſſi ſumus, opinionem, quod ſcilicet ex conſuetudine quadam diuerſum habuit feſtum Paſchæ cultum. Nunc vero diuina ſuppeditante gratia, impedimentis & diſſentionibus omnibus temporis curſu ſublatis, concordibus ſententijs apud omnes in eccleſijs Chriſti feſtus dies Paſchæ celebratur. Errare autem illi, quemadmodum prius quoque dixi, mihi videntur, quorum ſermonibus increbuit. Nicænam fidem Paſchæ ferias in errorem & varietatem eiuſmodi adduxiſſe. Nam ſynodus eam operam potius nauauit, vt populus qui antea à parte maiore diſſentiebat, ad vnanimem concordiam pertraheretur.

Margin: Non apud Scythas epiſcopus in aliis populis plures. — a Intelligit debet de tempore eius Theodoſii imperio. — Soz. lib. 7. cap. 19. — b Romæ tātum ſeptem diaconi. — Ibidē ſemel quotannis Alleluia cantatum. — Ac ne unus quidē niſi monachis concionantur. — Alexandriæ ſolus epiſcopus concionatur. — c Euangely lectio. — Non eadē in omnibus eccleſiis pſalmodia & precationes. — Non ydem etiam libri. — Item Apocalypſis Pauli. — Soz. lib. 7. cap. 19. — Romani quouis ſabbato ieiunant. — Severo Nouatianorū obſeruationes. — Peccantes poſt baptiſmum. — Bigamorū reiectio. — Cauſa & occaſio variantium in eccleſiis obſeruationū. — Solennitas Paſchatis celebrandi ad concordiam redacta.

** *Conſuluit Ambroſium hominem Dei Auguſtinus adhuc catechumenus, vtrum ſecundum morem ſuæ ciuitatis mater eius ſabbato ieiunare, an Mediolanenſis eccleſiæ more prandere deberet. At ille quid poſſum, inquit hic docere amplius quam ipſe facio? Quando hic ſum, non ieiuno ſabbato. Quando Romæ ſum, ieiuno ſabbato. Et ad quamcunque eccleſiam veneritis, inquit, eius morem ſeruate, ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere. Cuſtodita ſcilicet eorum inter quos viuimus, in his rebus inoffenſa ſocietate & cauendo, ne tempeſtate contentionis ſerenitas charitatis obnubiletur, Auguſt.* epiſt. 86.

Cap. XXXV.

Quod antiquitus & ab ipſis Apoſtolorum temporibus diſſenſiones quædam & variæ obſeruationes in ceremonijs fuerint & quod ceremonia veteribus non tantopere curæ fuerunt, ſed neceſſaria tantum & fidem promouentia conſtanter ſeruare iuſſerint.

Enimuero quod ab Apoſtolorum vſque temporibus multæ diſſenſiones propter obſeruationes quaſdam fuerint, illos ipſos producam reſtes. Scribit namque diuus Lucas in Actorum libro: *Quum Apoſtoli diſſidium interceſſiſſe eis qui ex gentibus fidem complexi fuerant, & fidelibus Iudæis cognouiſſent, congregati ſimul omnes, conſtitutionem factam in epiſtola formam redegerunt, per quam fideles à graui legis ſeruitute liberarunt, & ſupernacanea ea de re nugamenta inhibuerunt.* Certam autem rectioris & ad veram erga Deum

Margin: Etiam temporibus Apoſtolorum diuerſo ſuo re in eccleſiis obſeruationes.

pietatem ducentis vitæ formam propoſuerunt, quæ neceſſario obſeruanda ſint, diſertis verbis prædicantes. Non intempeſtiuum veru eſſe duxi, vt eam ipſam illorum epiſtolam, euidentioris cognitionis gratia, in hiſtoria hac referrem. *Apoſtoli & ſeniores, & fratres, his qui Antiochiæ & in Syria & Cilicia ex gentibus ſunt fratribus, Salutem. Quoniam audiuimus, quod quidam ex nobis exeuntes vos turbarint, verbis labefactantes animas veſtras, dicendo circumcidi vos & legem ſeruari debere, quibus id non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & ad vos mittere, cum clariſſimis noſtris Barnaba & Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis eadem verbis referrent. Viſum eſt enim ſpiritui ſancto, & nobis, nihil amplius vobis imponere oneris, præterquam hæc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab his quæ ſimulacris immolata ſunt, & à ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione: a quibus vobis cauentes, rectè rem agetis. Valete.* Hæc Deo placita ſunt. Hoc enim inquit epiſtola: *Placuit ſpiritui ſancto, nihil aliud oneris imponere præterquam quæ neceſſario ſeruare oportet.* At quidam hæc nihil curantes omnem quidem fornicationem pro nihilo habent: de diebus autem, & ferijs, & inſtitutis, perinde atque de anima ipſa decertant: Dei mandata inuertentes, & ſibi ipſis leges ferentes: haud ſecus atque ſi ſtudioſe hoc agerent, vt contrarias maxime aduerſus decreta Dei res agitantes, latere poſſint. Et potuiſſemus nos orationem hanc de feſto Paſchæ magis dilatare, & clare ſatis oſtendere, quod ne Hebræi quidem certo id & accurare ſeruent: neque typum ſeu figuram eius, ſicuti eis tradita eſt, colant: præterea quod Samaritani, qui ab eis ſunt diſiuncti, † certiſſime ſemper ferias haſce celebrent. Verum ſuo ſeorſim ad rem hanc fuſius explicandam tempore eſt opus. Illud porro ponus nunc dicendũ venit qui Iudæos ſibi imitandos, & exactam typi & figuræ rationem exhibendam propoſuerunt, eos modis omnibus illos * ſequi debere. Si namque accuratam obſeruationem inquirere volunt non illi dies tantum obſeruare debent, ſed & alia quæcunque Chriſtus quum ſub lege eſſet, Iudaico more fecit, aut à popularibus & tribulibus ſuis inimicè affectus pertulit, aut alio etiam modo omnibus benignè faciens per figuram agere perſeuerarit. Siquidem nauim ille ſæpius ingreſſus, doctrinam promulgauit: & in cœnaculo Paſcha primum parari curauit, & ante id aſinam ligatam ſolui iuſſit: & hominem aquam in vaſe fictili geſtantem, eis qui Paſcha parare deproperabant, ſignum propoſuit: & multa alia, quæ varie in diuinis Euangelijs feruntur. Quæ ſane omnia corporaliter obſeruare non ſtudent qui ferias haſce rite celebrari debere æquum eſſe putant. Quis enim ex doctoribus vnquam iuxta typum & figuram in nauigio docere cœpit? Neque in cœnaculo ſeu ſuperiori parte domus, vt ante omnia Paſcha celebrans quiſquam peragerer, ſtudio habuit. Sed neque ante id aſinam ligatam ſolui mandauit, neque adeo quenquam aliquis vas fictile in humeris ferre iuſſit, vt ne quod ſymbolum & ſignum Paſchæ deſideraretur. Fortuita namque hæc ſunt. & Iudaiſmum purius referre exiſtimantur. Siquidem & Iudæi ea quæ ſic in corporibus accidunt, maiore ſtudio, quam ſi animabus eueniant, obſeruare contendunt.

Epiſtola Apoſtolorum ad eos qui ex gentibus in Chriſtum crediderũt.

Res ad ſalutẽ neceſſarias negligentes, de friuolis obſeruationibus inquirimus.

† ἀκριβέστατα
Poſt æquinoctium ſemper.

** Decimam quartã Paſchata celebrando diẽ cum Iudæis colentes, alias quoque circumſtantias omnes ſeruare debet*

Iudæi corporalium verũ & typorum ſtudioſi, ſpiritũ & veritatem nõ curant.

E Proinde etiam execrationi obnoxij ſunt, vt qui Moſæ legem veluti typum & figuram magis quam veritatem excipiunt. Et qui illorum res admirantur & amant, talia * ad ſenſus ſpeculationeſque arcanas & ſublimes reuocant. De diebus certe quidem & menſibus irreconciliabile eccleſiæ concitant bellum, contemplationem remotiorem de eis poſthabentes. Itaque neceſſario conſequitur, & ipſos hac in parte eandem cum Iudæis ſuſtinere ſententiam & condemnationem, in ſeipſos maledictionis calculum ferentes. Sed de his ſatis, vt poto, diximus. Quapropter ad inſtitutum curſum orationem rurſus conuertamus. Diximus nanque, eccleſiam, quum primum factionibus eſſet diuiſa, in eo rerum ſtatu non permanſiſſe; verum eos deinde, qui ſeceſſionem feciſſent, parua aliqua arrepta occaſione, à ſuis deſciuiſſe, & in ſectas alias abijſſe. Cæterum alij aliter diuiſi ſunt. Nouatiani autem per occaſionem & præ- F textum Paſchalis feſti in partes diſceſſere. Neq; illi in vna partium ſeceſſione conſtiterunt: ſed etiam de diebus & hebdomadibus, alijſq; non magni momenti rebus diſceptantes, in ſectas alias ſunt diſſecti: qui quidem alicubi ſegregati, ſeorſim conuentus egere, alibi autem communiter ſimul conuenire ſoliti fuere.

** ἀναγωγικὰς θεωρίας Iidem Iudæorum æmulatores hæretici.*

Sectarum ſectiones.

Nouatianorũ diſſidia.

Cap. XXXVI.

De Nouatianorum doctrina, de Agelio, Marciano, & Siſinio, & quod Siſinius in conſuetudine quotidiana vrbanus, iucundus, & elegans fuerit.

ILlud obſeruandum, eccleſiæ eorum Conſtantinopoli ad annos quadraginta Agelium præfuiſſe, à Conſtantij temporibus ad annum Theodoſij ſextum. Qui quum æger eſſet, & moriturum ſe eſſe putaret, ſucceſſorem ſibi deſignauit Siſinium. Is presbyter ſub eo fuit, vir G præclarus, & qui vna cum Iuliano in philoſophicis diſciplinis Maximo philoſopho præceptore vſus fuerat. Quum autem Nouatianorum plebs electionem talem, Marcianum potius, hominem religioſum & celebrem, cuius virtute ſub Valente eccleſia eorum pacata permanſerat, deſignatum oportuiſſe rata, reprehenderet: Agelius populi ſententiæ gratificari volens, Siſinio poſthabito, Marcianum epiſcopum legit. At vbi ex morbo conualuit, eccleſiã ingreſſus, per ſeipſum ad populum retulit: Marcianum eos ab obitu ſuo, poſt Marcianum vero Siſinium epiſcopũ habituros. Hæc verba proloquutus, breui poſtea deceſſit. Sed & Marciano non multo poſt defuncto, Siſinius epiſcopatum recepit: vir quemadmodũ dictũ eſt, valde clarus. Simul enim philoſophicas & ſacras literas accurata diligentia ad ſummũ addidicerat, potiſſimum vero ſingulari cura in Dialectica & diſſerendi arte ſe exercuerat. Quamobrẽ Euno- H mius etiã, cuius ars ea præcipuũ opus fuit, ſæpe diſputationem eius declinauit. Vita adeo moderata fuit, vt obtrectatorum quoq; calumnias ſuperarit. Diæta & quotidiani victus ratio non adeo frugalis, ſed lautior quodammodo & ſumptuoſior erat, ita vt quibuſdã videretur, cum in ſplendore & delicijs tantis pudicitiam & continentiam colere nũ poſſe. Et veſtitu inprimis exquiſito vſus eſt, & bis interdum die vno in balneis publicis lauit: moribus præterea iocondus,

Epiſcopi Nouatiani apud Conſtantinopolim.

Agelius Siſinium Nouatianum Iuliani cõdiſcipulum. Marcianum.

Præclara eius dotes.

De humanitate & facetijs Siſinij epiſcopi.

atque

atque in familiaribus colloquijs gratioſus. Proinde non Nouatianis tantum, ſed & epiſcopis, principibuſque viris, & magiſtratibus eccleſiæ catholicæ charus eſſe viſus eſt. Quum enim facete cum gratia quadam ſales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab alijs humaniter pertulit. Et vtrumque ea moderatione fecit, vt quam longiſſime ab hoſtili acerbitate abeſſet. Vt vero etiam cum venuſtate quadam interrogantibus apte atq; tempeſtiue reſponderet, vt Socrati videtur, mirifice promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctante, cuiuſnam gratia quum epiſcopus eſſet, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non poſſum. Rurſum quum à quodam, qui catholicæ eccleſiæ erat, dicto quod candidam geſtaret veſtem, quæ epiſcopum vt aliena minus deceret, perſtrictus eſſet, ſtatim dicacitatem in eum retorquens: Tibi vero, inquit, *oſtendendum potius eſt, vbinam ſcriptum ſit quod epiſcopum pulla veſte vti oportet.* Atque vbi ille cogitabundus, quia quod reſponderet non habebat, ſtaret, ſubintulit illico Siſinius: Tu quidem oſtendere id non potes, at Salomon me vt id faciam adhortatur, dicens. Sint veſtimenta tua ſemper alba. Verum & Seruator, in Euangelijs candida veſte vſus eſſe videtur, qui diſcipulis, qui ſecum montem Thabor conſcenderant, Muſen & Heliam candidatos exhibuerit. Hæc atque his ſimilia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepide, vt ego puto, ab eo dictum, recenſendum eſſe videtur. Aduenerat Conſtantinopolim Leontius, Ancyræ minoris Galliæ epiſcopus, qui tum ibi Nouatianis eccleſiam ademerat. Conuenit hunc Siſinius, & ſupplicans rogauit, vt corpori ſuo eccleſiam redderet. Quod vbi ille ſe facturum negauit, Nouatianos etiam conuicijs acerbe proſcidit, minime eos eccleſiam habere debere dictitans, quod pœnitentiam tollerent, & miſericordiam Dei reijcerent. Talia vero, atque alia hiſce ſimilia continuans, quum Nouatianos ſuggillaret: Atqui, Siſinius inquit, & ego, vt haud ſciam an magis quiſquam, † pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quonam modo pœnitentiam ageret, interrogaret: reſpondens ille, † quod te nunc, inquit, ita animatum video. Vitam is ita produxit, vt eccleſiam Nouatianorum adhuc adminiſtraret, quum Ioannes Chryſoſtomus patriarcham gereret. Et auſus etiam eſt contra eum diſſerere, quum ſcripto ille pœnitentiam introduceret, atque ita diceret: Vel †* decies millies per pœnitentiam reſipiſcens eccleſiam ingredere. Paratus enim ego ſum pœnitentiam admittere, vt modo deinceps ſimilibus per peccatum non circumueniatur malis. Et accidit aliquando, vt diuus Ioannes inter deambulandum Siſinio occurreret, eique obijceret, non debere vnam vrbem duos habere epiſcopos. Prodibat enim & ille cum ſplendore & comitatu multo. Cui Siſinius reſpondens, Minime eam duos habere dixit: ſeipſum germanum legitimumque epiſcopum eſſe exiſtimans. Eo vero dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: *Videſne*, ait *te ſolum eſſe velle Conſtantinopolitanum epiſcopum?* Atque ibi rurſum Siſinius: *Non hoc ego*, inquit, *dico: ſed quum alijs omnibus epiſcopus ſim, apud te vnum id eſſe non exiſtimor.* Et Ioanne excandeſcente atque inferente. At ego efficiam, vt qui fœdiſſima labores hæreſi, amplius ad populum pro concione verba non facias. Siſinius perquam facete verbis eius occurrens: *Ego vero*, inquit, *plurimas etiam tibi agam gratias, ſi me labore & onere tanto liberaris.* Quo verbo tandem Ioannes flexus: Quandoquidem, ait, tibi concionandi † munus moleſtiam & dolorem parit minime tibi, quando id Deus fecit, concionibus interdicam. Multa vero alia quoque viri eius vrbane & ſcite dicta, commemorantur. Quin & libellos multos non inuenuſtos compoſuiſſe dicitur. Magis vero in dicendo quam ſcribendo laudatus eſt. In actione felix fuit, & pronunciationem ſedulo coluit. Labijs enim eius blanditiæ quædam inſidebant: & in voce, vultu, oculis, & habitu motuque corporis omni, gratia ſingularis inerat, ad auditorum animos alliciendos compoſita. Iucundus itaque & charus eam ob cauſam celeberrimis quibuſque ex ſenatu viris, & omnis generis religionibus in admiratione fuit. Potiſſimum vero epiſcopus Atticus magno eum eſt honore proſequutus. Sed qualis hic vir fuerit, ſatis, vt puto, loco hoc ex Socratis eccleſiaſtici ſcriptoris libris ſumpto, dixi. Atque hæc quidem propterea commemoraui, vt oſtenderem quum propter eorum virtutem qui eis præfuere, Agelij, Marciani, & Siſinij: tum quod ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſioni adhærerent, Nouatianos aliarum ſectarum labe infectos non fuiſſe, maioremque eorum partem in eccleſia ſua quietam manſiſſe: eis exceptis, qui propter quæſtionem de ferijs Paſchalibus, quam Sabbatius, ſicuti dixi, per res nouas induxit, diſſidebant. Multæ vero & aliæ diſſectiones, quod & ipſum dictum eſt, eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias ſectas fuere. Illis autem ita diſtractis, magis atque magis vniuerſalis eccleſia creuit, quotidie ſe aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eam aggregantibus. Præcipue vero qui Græcam idololatriam ſequuti fuerant, ad eam confluxere. Nam Imperator vbi conſuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religioſe obſeruabantur, ciues & ſubditos ſuos ad patrium cultum pertrahere vidit, ſtatim à ſuſcepto imperio, primum quidem aras prorſus adire prohibuit: deinde vero lege etiam lata, quemadmodum diximus, ſolo eas æquauit. Atque ita illi ſacrarum ædium inopia Chriſtianorum eccleſias frequentare cœperunt. Clam namque Græca peragere ſacra, maximi erat periculi, ſi quis in eis deprehenſus eſſet. Et qui eis operari auſus fuiſſet, capitalis ei pœna & bonorum amiſſio conſtitutione imperiali propoſita fuit.

†* Μυριάκις μετανοήσας εἴσελθε ... Hanc Chryſoſtomi ſententiam cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiari de rebus ſacris colloquio, 27. Iunij die, anno Domini 1559. Budiſſinæ Luſatiorum Philippus Melanchthon. quam non temere alibi ſcriptam, quam hic apud Nicephorum & Socratem, inuenias.

[Margin notes, left: Socr. lib. 6. cap. 22. Soz. lib. 8. cap. 1. — Bis die cur lauerit Siſinius. — Idem candida veſte vſus. — Facete Siſinius in Leontium Ancyranum epiſcopum dictum. — † μετανοῶ. — † Quod te conſpicio, inquit Sozomen. — Siſinius cum Chryſoſtomo diſputans. — Egregia de pœnitentia vox.]

[Margin notes, right: † Apud Socr. eſt: At ego tibi eſſe quia ſine concionibus non interdicam, quando tibi verba facere moleſtum eſt. — Gratioſus apud omnes Siſinius. — Nouatiani quam alij hæreſi pacatiores. Per ſectarum diſſectiones eccleſia catholica creuit. — Idololatræ multi ſe ad Chriſtianiſmum contulere. — L. Ne quis C. de ſacrif. pagan.]

Cap. XXXVII.

De diminutione quæ fluuio Ægypti Nilo accidit, & de ſtella gladij ſpeciem referente, & de duobus monſtroſis hominibus, & de incremento Chriſtianæ religionis.

Ægyptii oſſereſtrunt, quod cum Nilo, riuus auctus terra rigatur, ſacra facere non liceat. Plin lib. 5. c. 9. Præcatum ea de re Theodoſius reſcripsum

EO tempore Nilum Ægyptium amnem circiter primum aquarum auctum & incrementum, tardaſſe longius dicunt. Quam rem Ægyptij grauiter tulere, indignari, quod minus eis eſſet liberum, patrio more flumini ſacrificare. Id enim Imperatoris metus haud quaquam permittebat. Et Ægypti præfectus prouinciales ad ſeditionem ſpectare cernens, Principi eam rem indicauit. Qua ille cognita, conducibilius eſſe ei reſcripſit, veram erga Deum religionem integram conſeruare, quam fluminis eius vndas, & quæ ex eis proueniat, anniuerſariam † fertilitatem fidei præferre. Nunquam enim amnem eum è terra promanaturum fuiſſe dixit, ſi talis eſſet, vt incantationibus & impoſturis moueretur, nidoreque gauderet, & ſanguinis vndis profluentes è diuino paradiſo contaminaret aquas. Non longe poſt tempore, derepente ita ille adauctus eſt, vt altiora etiam loca inundaret. Vbi autem ad iuſtum modum, parcius etiam profluens, excreuiſſet, & tum nihilominus vnda inſuper eius accumularetur, diuerſus Ægyptios cepit timor. Verebantur namque, ne Alexandriam vrbem & Libyæ potiorem partem exundatione ſua obrueret: tam vbertim vndæ eius profluentes excurrere. Quo tempore fama eſt Græcæ ſuperſtitionis homines Alexandriæ caſu iam inopinato adductos, ita amni illuſiſſe, vt in theatris etiam & ſpectaculis exclamarint, fluuium eum, vt decrepitum & delirum, poſtremum iam † eminxiſſe. Eam ſane ob cauſam quamplurimi Ægyptij patrijs ceremonijs nuncio remiſſo, & ſuperſtitione ſua damnata, ad Chriſtum ſe contulerunt. Hæc hactenus. Tum vero & prodigia inſolita viſa ſunt, quæ futura orbi mala portenderunt. Primum namque inopinata & inſolens ſtella, in cœlo medio noctis tempore prope Luciferum refulgens apparuit, circa eum ipſum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea quod propter coruſcantes radios ingens & lucida eſſet, non admodum Lucifero ceſſit. Paulatim vero ad eam ingens etiam aliarum ſtellarum vis aggregabatur. Spectaculum id ſi vidiſſes, apum examini, quæ circa ducem ſuum in orbem obuolitant, contuliſſes. Et quæ velox ex mutua & violenta concuſſione ab omnibus eis emicuit lux, in vnam quandam commiſta flammam euadebat. & gladij prorſus ancipitis, magni & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciem reddebat. Quod enim reliquæ ſtellæ in idem reciderent viſum, & vna, eaque ſola, quæ primum conſpecta fuerat, habitu toto, veluti radix aut capulum aliquod appareret, & quodammodo fulgorem exhibitæ illius ſtellæ omnem proferret, perinde atq; ex lucerna funiculus ardens, ſic flamma in ſublime tollebatur. Hoc quidem viſum ſic nouum quoddā præbuit ſpectaculum. Motus autem eius prorſus à ſtellarum omnium curſu differebat. Primū etenim ex eo, vnde diximus, loco moueri incipiens, vna cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo abſiſtens, ſegniter & pedetentim quaſi ad vrſas conuerſum, curſum tenebat, & veluti ad ſpectantes oblique ad ſiniſtram ſua gradiebatur via. Ambitum quidem eundem cum ſtellis alijs ad quas acceſſerat cōmunem perficiebat: proprio autem motu, qui ad quadrageſimum productus eſt diem, vix tandem ad vrſam maiorem peruenit. Atque in media aſtri eius parte, vbi poſtremum refulſiſſet, euanuit. Quo tempore enſifera, ſeu potius enſis formam referens hæc ſtella apparuit. Eodem etiam duo hominum corpora viſa ſunt: alterum quidem in Syria, ſupra humanā naturam magnitudine excedens: alterum vero in Ægypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens. Syrus in longitudinem cubitorum quinque & vnius palmæ excreuerat, quanuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent: introrſum enim intorti & varij erant. homini nomen erat Antonio. Talem ætate quoq; noſtra ipſe vidi, pro monſtro habitum, quem breuis admodum ſtaturæ mulier in lucem protulit. Ægyptius autem tam breuis fuit † vt perdici perſimilis eſſet. * Neque ingratum ſpectaculum erat, ſi cum illo in globo (hominum ſcilicet) conuerſaretur, & ad contentionē excitans colluderet. Porro quod mirabile dictu eſt, prudentia ei inerat, qualis homini formoſo cōpetit: quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademiſſet. Vox à Muſis non abhorrebat. Sermo mentis generoſitatem ſpectandam exhibebat. Vterque eodem illo tempore vigens, non ſtatim vitam finiit. Maximus enim viginti quinque expleuit annos, minimus autem non multum ab eis abfuit. Multa præterea alia concurrere prodigia, quæ ſingillatim referre non huius loci eſſe puto.

† ἐπιγονὴν (margin, beside "anniuerſariam † fertilitatem")

Subitum Nili incrementum Alexandrini vrbi ſuæ ab exundatione tam prolixa amnis metuunt. Iocularo in eum flumen Alexandrinorum dictum.

† ἐξεμέσαι (margin, beside "† eminxiſſe")

Inopinato Nili incremento multi gentiles ad Chriſtū conuerſi. Stella prodigioſa apparet,

E · F · G · H (column letters)

Monſtroſi duo homines, alter maxima, alter minima ſtatura.

† παραπλήσιον πέρδικι. (margin, beside "† vt perdici")

Nanus perdici ſimilis (marginal Greek note, largely illegible: ἢ μὲν σχῆμα … ἐπιτερπέστατα … συνεζήσατο)

Cap. XXXVIII.

Quomodo Valentinianus iunior ab Arbogaſto duce per ſuffocationem ſit interemptus.

ET Theodoſius quidem hoc modo Orientale gubernabat imperium, magna cura magnifice Deum colens, & quotidie nouis acceſſionibus Chriſtianiſmum adaugens. In Occidente vero reſpublica male habuit. Siquidem iuniorem Valentinianum Imperatorem gula ſtracta interiiſſe, renunciatum eſt. Cædem eam per inſidias ei molitos eſſe ferunt cubicolarius eunuchos, atque alios quoſdam: Arbogaſtemque maxime illum, qui militarium ejus copiarum omnium habuit curam & adminiſtrationem. Quum enim iuuenem imperio gubernando nulla prope re patri inferiorem eſſe, & grauiter pleraq; quæ illi ſtatuerēt, ferre viderēt, conſiliū eius opprimendi cepere. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res etiam aperte cædis ei cauſa fuit. Cum Arbogaſte enim in regia colloquutus, vbi verba in iram inſanam euaſere, eum præfectum copiarum cōfodere aggreſſus eſt. Sed a ſatellite, cui ferrum extrahere niſus fuerat, inhibitus, tū quidē verbis Arbogaſtem acrius obiurgatum placauit. Ille autem ex verbis eius opinionem illius in apertum productam accuratius conſiderando, ſecū ipſe perpendit. Inquirenti enim tanti impetus cauſam: Allaturum ſibiipſi manus eſſe adoleſcens reſpondit. quod quum Imperator eſſet, facere

Cædes Valentiniani iunioris Arbogaſtes omnis cædis autor.

quod vellent, non permitteretur. Quapropter ſibi vita tali ingrata etiam eſſet. Atque ille tum quidem nihil amplius curioſe percontatus eſt. Poſtea autem Viennæ in Gallia, quum eum pranſum in abditiore regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano tempore ludicro cuidam vacantem vidiſſet, percuſſores quoſdam ex ſuis ei immiſit, qui adoleſcentulum ſuffocatione necarent, quum ex miniſtris ei nemo adeſſet. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille ſic crudelib. ſtrangulatus eſt manibus. At cædis eius patratores, ne ſi * ex tempore ſtatim percuſſores inquirerentur, facile deprehendi poſſent, ſudario eius tãquam laqueo circum collum ligato, ſublimem eum ſuſpendere, vt ſua ſponte ſibi ipſe gulam fregiſſe videretur. Adoleſcentulum iſtum mirifice imperio dignum viſum eſſe aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & virtutum multarum concurſum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine vero animi, & iuſticia ſumma, patrem etiam ſuum exuperaturum fuiſſe, ſiquidem ei in virum euadere licuiſſet. Tali ille morte, quum talis eſſet, vigeſimum ætatis agens annum, vitam finijt.

* ἐκ τοῦ χρόνου.

Cap. XXXIX.

De Tyrannide Eugenij in Occidente: & vt hunc quoque Deo dilectus Imperator vicerit, quum eam victoriam diuini viri prædixiſſent.

EVgenius autem, Græcæ ſuperſtitionis cultor, ſummam rerum inuolat, & Imperialia ſibi ſumit inſignia, adiuuante Arbogiſte: qui quod barbarus genere eſſet, Imperio manum inijcere aggreſſus non eſt. Eugenius autem Latinas primum literas docuit: deinde ludo literario relicto in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem † antigraphariorum & imperialis pecuniæ cuſtodum receptus, celebris maxime, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magiſtrorum etiam dignitatem conſecutus. Quum autem præſentem fortunam ferre non poſſet, ad tyrannidem ſpectauit: inductus ad id à quibuſdam qui ſe ex victimis, extorum inſpectione, & aſtrorum ſcientia, futura certo ſcire confirmabant. Quum multi enim alij eo tempore rebus hiſce vacarunt tum maxime Flauianus vrbis Rom. præfectus, vir in diſciplinis præclarus, atque ſi alius quiſquam, & ipſe ciuilium rerum valde peritus, rerumque futurarum (vt ipſi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium, quoque, vt bellum ſuſciperet, permouit, certo illum quicquid aggreſſus eſſet, perfecturum pollicitus. Nam ſorte fatali Ro. imperium ad eum pertinere, eumque belli victorem fore, & religionem Chriſtianam mutaturum eſſe dixit. Qua ſpe adductus, Eugenius multitudine ingenti coacta, anguſtias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eiſque præſidium impoſuit, vnicum enim, cumq; arctiſſimum tranſitum, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter muniæ habent. Et Eugenius ad tyrannidem euectus, ea in Occidentalibus partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui ſic Imperium arripuiſſet. Theodoſius porro Imperator ea re audita, non minoribus rurſum quam antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis eſt obrutus. Vbi vero & ipſe magnum conſcripſit exercitum, ſecum ipſe rem deſpiciens, vtrum aduerſus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat. In ea ſolicitudine, conſilio Ioannis eremitæ in Thebaide monachi, vtendum ſibi eſſe ſtatuit, quem ſupra in eorum qui ſanctam vitam egerunt catalogo clariſſimum, & quum alijs admirandis operibus, tum maxime futurorum ſcientia celebrem fuiſſe diximus. Quum enim is gratiam diuinam ſortitus eſſet, multa cum conſulentibus prædixit. Cuius rei periculum & ſpecimen in proximo tyranno præbuerat, incruentam illam victoriam Theodoſium reportaturum eſſe vaticinatus. Itaque fidiſſimum ſibi eunuchum Eutropium in Ægyptum miſit, vt aut virum ſanctum, ſi facile id fieri poſſet, ad ſe adduceret: aut ab illo, ſi conſtãter aduentum detrectaret, quid de bello faciendum eſſet, cognoſcere conaretur. Eutropius eo profectus, nequaquam Ioanni vt ad Imperatorem veniret, perſuaſit. Quapropter illum, vt euentum belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodoſium quidem poſt cædem multam, victoriam de tyranno conſequuturum: non multo autem poſt, ipſum quoque in Italia moriturum eſſe, reſpondit. Vtrunque hoc an euentum talem habuerit, hiſtoria declarabit. Poſtquam enim ea quib. in bello opus eſt, abunde comparauit, Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadium nanque antea ad Imperium euexerat. Ambobus filijs Conſtantinopoli relictis, ipſe cum copijs Orientalibus omnibus in Occidentem eſt profectus. Ingens autem Barbarorum, qui ad Iſtrum colunt, multitudo, voluntate ſua auxilium ferens, eum ſequuta eſt. Porro quum ordinum duces paucitatem ſociorum cauſarentur, & expeditionem differendam ſuaderent, vt ſcilicet primo vere exercitus alius contraheretur, & militum numero hoſtes vincerentur, nequaquam in ductorum conſilio religioſiſſimus acquieuit Imperator. Minime nanque tantam tribuendam eſſe imbecillitatem dixit, omnipotentis crucis armaturæ, quæ ex aduerſo Herculis imagini oppoſita eſſet. *Exercitus enim meo*, inquit, *crux præit: illius autem copias Hercules ducit.* Hæc verba proloquutus, iter ingreſſus eſt. Conſtantinopoli autem profectus, vbi in * Septimo ad eccleſiam venit, quam ipſe Ioanni Baptiſtæ (eum enim præcipue honorabat) conſtruxerat, eam eſt ingreſſus, vt ſimul & precationem ad Deum faceret, † & Baptiſtam ad ferendum ſibi auxilium * † inuocaret, quo optatum ſibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina ita vt par erat, peracta, poſtea in Italiam peruenit: & confeſtim ad Alpes contendens, prima tyranni præſidia cepit: Atque vbi tranſitu præcipiti prætérito, accliui itinere in collem quendam conſcendit, planiciem omnẽ innumerabili peditum & equitum multitudine teneri, nec ita longe à tergo alias hoſtium turmas in vertice montis, qui tunc quidẽ quieti erant, ſibi imminere vidit. Poſtquam autem prima acies ſe de colle demittens, eos qui planiciẽ occupauerant, aggreſſa eſt ingens & dubium prælium commiſſum eſt. Et ibi, quantum in humanis viribus ſitum eſt, non facile ſeruari poſſe copias ſuas à duobus hoſtium exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in

Ioannem Anachoretã Æ, yptium de bello euentu conſulit.

Ioannes eſſe Theodoſio incruentam aduerſus Maximum tyrannum victoriam prædixit. Idem per Eutropium eunuchum eidem victoriam, ſed cruentã contra Eugenium, & mortẽ quoque eius prædixit.

Barbari auxiliares in Theodoſij exercitu. Ordinum ductores Theodoſio bellum differendum ſuadent. Theodoſius crucis armatura fretus contra hoſtem progreditur. Diui Baptiſtæ templum in Septimo. In hoc Conſtantinopoli proficiſcens Theodoſius rem diuinam facit.

* ἕβδομον. hoc eſt Septimum, ex ſuburbijs Conſtantinopolitana ciuitatis vnum eſt Procop. ſic nito, & ac cia eius vr bis regia eſt apud eundem.

† δεύτερον, hoc eſt, Secundum in loco cum periculoſis copijs ſuis Theodoſius peruenit, ...

Eugenius Alpes Iulias præſidio impoſito occupat.

to & à tergo hostes ſibi imminentes habens. Prælium bonum cum eiſdem committit. Theodoſius ad precem in ſummo diſcrimine confugit.

ſummo monte quieti conſtiterant, à tergo ſuos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, æquis viribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenii milites ſuperiores erant. Imperator vbi auxilia ſua ſic concidi vt dixi, vidit, humi proſtratus, lacrymis ſolum rigauit, Deo ſupplicans, ne ſic Romanorum imperium in ſummo internecionis periculo deſpiceret. Eum vero Deus quamprimũ exandiit: id quod belli euentus comprobauit. Interuenit noa, & exercitus animum deſpondebat. Imperator autem animi anxius, & conſilii inops, in ſummo montis, in quo caſtra & exercitum habebat, vertice, precatoriam domum inuenit. In ea noctem totam, rurſum rerum vniuerſarum Dominum ſuppliciter orans, conſumpſit. Circiter vero galli cantum, contra animi ſententiam ſomno oppreſſus, & in nudo ſolo prouolutus, viros duos videre viſus eſt candida veſte indutos & candidis etiam equis vectos. Qui ad eum accedentes, forti eſſe animo, & metum abiicere, atque cum diluculo aciem rite inſtruere, & aduerſus hoſtes confidenter ducere iuſſerunt: ſubſidio ſe à Deo ei miſſos, & in prima acie pugnaturos eſſe, addentes. Et alter Ioannem euangeliſtam, alter autem Philippum apoſtolum ſe eſſe dixit. Idem vero ea militibus etiam quidam, vidit, qui ordinis ſui ductori viſionem eam indicauit. Ille eam ad tribunum atque is ad exercitus ducem retulit. Hic porro rem talem, vt nouum quiddam, apud Imperatorem expoſuit. Qua ille audita: *Non mea cauſa*, inquit, *miles eos vidit. Ego enim prior vidi, & victoriam mihi pollicitã credidi*. Verum ne quis me ſic temere & cupide ad pugnam progredi, aut ſomnium fingere putet, vniuerſitatis huius Dominus hoc ita procurauit. vt miles meus idem videret, & teſtis locuples ſermonis mei eſſet. Proinde timore quam longiſſime abiecto, anteſignanos iſtos, qui in prima acie dimicabunt, ſequamur. Ne quis vero noſtrum ea hoſtium multitudine victoriam æſtimet, ſed potius alacri fiducia in Deum fixa,

Theod li 5 ca 24

Diuus Ioannes Euangeliſta, & ſanctus Philippus apoſtolus in ſomnis Theodoſio apparent. Eos quoque miles quidam vidit Domino auxilio confidit Theodoſius, & per id milites ad fortitudinem exhortatur.

† οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐχθρῶν ἀποσταλέντες παρὰ τοῦ βασιλέως. Theodoſius primum hoſtium præſidium ad Alpes capit.

*† σύμμαχοι αὐτῷ ἐγένοντο παρὰ τοῦ βασιλέως. Sozom lib 7 cap 14.

præeuntes duces conſequatur. Eiuſcemodi verbis vbi militibus animum addidit, ex collis vertice aciem ſtructam duxit. Eugenius vbi Theodoſij exercitum pugnandi amore teneri vidit, ipſe quoque copias ſuas inſtructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam conſcendit, & Imperatorem ſua ſponte manus ſibi allaturum eſſe dixit: ducibuſque ſuis præcepit, vt ne illum occiderent, ſed viuum potius ad ſe adducerent. Poſtquam acies ita aduerſis frontibus conſtitere, mirifica variarum gentium multitudo in hoſtium partibus eſſe viſa eſt. At qui contra eos in armis ordine ſuo ſtabant, perquam pauci, ita vt eorum numerus facile iniri poſſet, erãt. Coitio prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, eſt facta. Exercitus ductor Bacurius, magno animi robore concepto, tantopere impreſſione ſua hoſtium phalanges turbauit, vt ſtatim ſui incurrerent, & ordinibus ruptis in fugam eos verterent, qui perſequuti eos pridie fuerant. Porro duces tyrannicæ eius aciei, quam à tergo ſum-

Eugenius cõtra viribus ſuis fretus in ſoleater ſe gerit, idem Theodoſiũ viuum ad ſe adduci iubet. Exercitus hoſtiũ maximus, Copia Theodoſij exigua. Frigidus flu. Bacurius dux, ab alijs Barbaris deſertus ſtrenue cum hoſtibus congreditur. Moritur cum & ipſe ſonti vita mox deceſſurum Imperatorẽ acie

E mum montem inſediſſe diximus, miſſo ad Theodoſium oratore, ad partes eius ſe tranſituros eſſe receperunt, ſi maioris dignitatis eis apud eum locus eſſet, Imperator legationem eam ſuſcepit. Et quum chartæ copia non eſſet, tabula quam ex aſſiſtentibus militib. quidam caſu quodam ferebat, arrepta, in ea quem quiſque illorum præclarum & conuenientem locum apud ſe habiturus eſſet, ſi promiſſis ſtarent, eaq; ad finem debitum perducerent, deſcripſit. Ad hunc illi modum ſimul omnes ea hoſtibus ſocii Imperatoris ſunt facti. Ad huc campeſtris pugna acriter committebatur, nec dum victoriæ impetus in alterutram partem inclinabat, cum ingenti vi alicunde ventus vehementiſſimus aduerſus hoſtes obortus, qualem nunquam antea flauiſſe memoriæ proditum eſt, in ora illorũ irruit, & ordines ſoluit. Et tela atque ſagittas, quæ contra Romanos emittebantur, vi quadam reluctante in eos conuertens qui illas emiſerant, reiicit: & clypeos, cum multa purgamentorum congerie, & puluere incredibili illatus, F ea eorum manibus rapiens, & lora conſcindens, eos in illorum ora & membra quæcunq; concutiens prouoluit. Quæ vero à Theodoſianis iaciebantur tela, acriore etiam in illos impetu ferebantur. Quam ob cauſam animis magnis conceptis, & quod integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduerſarios ru-

ſorum ſtrenuè aggreditur. Theo. Pars hoſtium copiarum ad Theodoſium tranſit. Diuinitus ventus hoſtibus aduerſus oboritur. Hinc obruuntur hoſtes.

Victoria penes Theodoſium eſt.

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium recens Imperatorem renunciatum, pulcherrimus carminibus eſt complexus:

Victoria velox.
Auſpicijs effecta tuis pugnaſti vterque.
Tu fata, genitorque manu, te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hoſti
Munitus haſiſſe locus ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt claustra reuulſis.
Te propter gelidus Aquilo de monte procellis
G Obruit aduerſas acies, reuolutaque tela
Vertit in authores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbaq; cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.

entes, eos cædunt. Itaque hoſtes manifeſto opem eam diuinitus accidere cernentes armis abiectis ad Imperatoris miſericordiam, veniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, ſtatim in gratiam recepit: eoſque & transfugas alios, vt tyrannum captum ad ſe adducerent, miſit. Illi vero vociferantes, magna celeritate in tumulum euadunt, in quo H ille caſus eius etiamnum ignarus conſidebat. Eugenius ea incitato curſu, & aſſiduo illorum anhelitu, noui quicquam eos adferre, atque adeo victoriæ nuncios ſibi aduenire ratus, ſtatim an vinctus & viuus, ſicuti præceptum fuerat, Theodoſius adduceretur, interrogauit. Cui illi reſponderunt: Non illum ad te, ſed potius te ad illum vt adducamus, miſſi ſumus. Victoria namque tyrannum deteſtata, legitimum imperium eſt ſequuta. Sic ſcilicet hoc rerum omniũ gubernator procurauit. Cum his dictis, ea curru detractum & vinctum eum, qui paulo ante magnas ſpirauerat glorias, captiuũ ad Impera-

Eugenius à ſuis captiuus ad Theodoſium adducitur.

torem

torem adducunt. Theodoſius ea illi, quæ in Valentinianum commiſiſſet, & illegitimum atque iniquum imperium, nec non ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Inſuper vero etiam auxiliarem tutelaremque tiſit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes ſe Imperatoris miſerabiliter abiecit, & vt vitam ſibi donaret, orauit. Quum vero ita illi ſupplex eſſet, ex militibus quidam enſe ſtricto caput illi amputauit. Arbogaſtes autem talium tantorumque malorum autor, vbi biduum in fuga conſumpſit, & vitæ tædium eum cæpit, manus ipſe ſibi ſuo vſus gladio attulit. Talis ille fideliſſimus Imperator fuit, vt ſemper in bellis atque prælìis, pro eo atque fieri debet, ex diuino penderet præſidio, quo etiam nunquam eſt fruſtratus. Fertur ſane & illud, quo tempore prælium hoc in Occidente eſt commiſſum, in * templo Septimi (quæ ſuburbana Conſtantinopolitanæ vrbis regio eſt, in quo precatum eſſe Imperatorem diximus, quum ex ea vrbe in bellum iret) hominem quendam, qui dæmonis intemperiis agitabatur, in ſublime raptum, veluti cum Baptiſta contendentem, conuiciis illum proſcidiſſe, quod ei caput reſectum eſſet, deinde etiam ferum quiddam hiſce verbis exclamaſſe: *Tu me vincis, & meis inſidiaris copiis*: Qui vero tum in eum hominem inciderant, propterea quod bellum id tum multis magnæ curæ eſſet, noui quiddam dæmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarunt: & deinde eo ipſo tempore prælium factum eſſe, multorum ſermonibus, qui ei pugnæ interfuerant, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidere modo,

Eugenius cadit.

Arbogaſtes ſeipſum interimit.

** Sozomen. 9. Deo conſecratum hoc templũ ſcribit. Dæmoniacum quendam inſtantis temporis in die non Ioannis Baptiſtæ ipſe cladem Eugenij ea qua accidit hora prædixit.*

Cap. XL.

De ſeditione & tumultu Theſſalonicæ orto, propter quem Theodoſius ſeptem millia virorum occidit.

VErum enimuero non procliue alicui eſt, omnes omnino communis aduerſarij noſtri plagas effugere. Si quis enim forte impuræ libidinis affectum tranſiliat, in auaritiam incidat. Hanc vero ſi etiam ſuperet, inuidiæ lubrico circumueniatur. Hanc autem ſi quoque conculcet, fortaſſe iram non vincat. plures namque pernicioſus hoſtis humano generi ſtruit pedicas, qualicunque vitioſiore affectione per anſ quandam capere quemque ſatagens, & in primis qua aliquem ex naturæ inclinatione facile capi poſſe exiſtimet. Quam ille machinationem ita molitur, vt corporis perpeſſionibus ad animarum momenta abutatur. Mens autem hominis ſi ſedulo excubet, diuino adiuuante numine, victrix abit, & machinas fraudeſque illius euadit. De humana natura quum partem quoque ſuam admirandus iſte Imperator acceſſiſſet, affectiones quoque eius communes habuit. Iræ enim iuſtæ non moderatus officio atque decoro excidit, & facinus crudele & inhumanum commiſit. Quod ſane & ipſum pro eo atque poteto referam, non tantum quod lectori id ſcire conducibile ſit, verum etiam vt in eodem facto ſimul & crimen & laudem habeat principis tanti, id quid ſit, dicam. Vrbs Theſſalonicenſis, Achaiæ cunctæ, & Theſſaliæ, Illyrico quoque, & aliis Macedoniæ populis præeſt, ingens & populoſa, in hac ſeditio maxima eſt orta. In Butherici, qui tum militaribus in Illyrico copijs præfectus fuerat, pincernam auriga oculos adiecerat, eiuſque pudicitiam tentarat. Et ea de cauſa comprehenſus, in cuſtodia detinebatur. Quum autem inſigne curule certamen in ea vrbe peragendum eſſet ſupplicauit plebs, vt aurigæ, qui ſingulari in certamine eo erat induſtria, delicti grana fieret, & is ludicro ei intereſſe poſſet. Vbi vero tam ſedula deprecatione id non impetrarunt, ad maximum incitati ſunt tumultum. Per iracundiam namque pleruſque Imperatoris principes viros, & ipſum Buthericum necarunt. Alios autem lapidibus obruerunt, & poſtea etiam per publicas vias rapientes traxerunt. Quam rei indignitatem poſtquam Imperator intellexit, immani ira accenſus eſt: & furoris impetum non ferens, rationis habenas abiecit, & appetitum calculo & ſententia ſua comprobauit. Qui licentia tanta recepta, veluti tyrannus arbitrio ſuo legibus ſolutus viuens, gladios iniquos aduerſus omnes ſtrinxit, & crudeliter non ſontes tantum ipſos, verum inſontes quoque & innoxios necari iuſſit. Ad ſeptem millia hominum cædes ea progreſſa eſſe dicitur, non ſecus atque in meſſe quadam, ferro quos ſors obtuliſſet obuios carpente, nec iudicio, nec quæſtione habita. Sunt qui dicunt Imperatorem certum hominum qui interficerentur numerum ſtatuiſſe. Proinde ſicuti fieri aſſolet, factum vt etiam eorum qui à cauſa eſſent alieni, cæde ciuitas ſit completa. Non ciues enim & incolæ tantum, ſed hoſpites etiam, qui nauibus eo appulerant, præter expectationem omnem comprehenſi ſunt. Et profecto ploratu digna ibi commiſſa ſunt facinora, quale & illud. Mercatoris cuiuſdam filij duo ſunt capti. Pro quibus, vt incolumes illi ſeruarentur precatus, ſeipſum ad necem obtulit, preciumque præterea quantum auri haberet, militibus ſe daturum pollicitus eſt. Feri vero & inhumani illi, caſum viri miſerati, alterum quem vellet ex filijs precibus hoc eius dantes, redimere iuſſerunt. Si enim vtrunque dimitterent, periculum ſibi ipſis creaturos eſſe, numero cæſorum aliquid decedente, dixerunt. Quum autem paterna natura & pietas in vtrunque reſpectaret, flens ille & lamentans, quemnam ex vtroque optaret, decernere non potuit. Atque ita animi ambiguus (vtriuſque enim, ex æquo, amore vincebatur) vtrunque perdidit, militari ferro cæſum. Sed & ſeruus quidam hero ſuo quo benigno vſus fuerat, quum is ad cædem duceretur, opem ferens, ſeipſum ad necem alacri animo obtulit.

Nemo vitiis ſine naſcitur: optimus ille eſt, qui minimis vrgetur. Varia autem tentat noſ diabolus.

Theodoſius per iram crudeliſſimũ patrauit cædem.

In vrbe Theſſalonicenſi populus furens, præcipuos aliquot Comitatenſes per tumultum trucidauit.

Grauiſſime ob eã cadẽ ira accenditur Imperator. Eam eadem ſeptem millium hominum illo gladio ſupplicio vindicat Theodoſius.

Pater quidam in ca de Theſſalonicenſi, dũ propter paternam affectionem vtrum ex duobus filiis à militibus percuſſoribus redimat, ambigit vtrunq; miſer amittit. Seruus ſe ad necem pro hero ſuo offert.

Cap. XLI.

De epiſcopi Ambroſij dicendi & arguendi libertate, vt Theodoſium ab ingreſſu templi Dei prohibuerit: & de pœnitentia conditionibus, quas Theodoſio præſcripſit, & de aliis eiuſdem Ambroſij egregiis dictis & factis.

HAnc tantam ærumnam diuus Ambroſius audierat. Et quum poſt † Maximum deuictum, Theodoſius Mediolanum veniſſet, & in eccleſiam, ſicuti mos eſt, precatum iret, & iam ad fores eius adeſſet, occurrens ei Ambroſius, & purpura eius apprehenſa, in multitudine media, ne ſacratum ædium veſtibulum tangeret, prohibet. *Reſiſte*, inquit, *virũ enim impurum, & ma-*

In Nicephoro græco ad... Eugenij nomen poſitum eſt. ... Maximi ... propter conſequen-

tia, vbi dicitur Theodoſium Conſtantinopolim reuerſum eſſe.

Ambroſius epiſcopus Theodoſiũ ob tam tyrannicum facinus templo Mediolani excludit.

† Hæc verba Theodoreti non habentur. 19. Grauiſſima Ambroſii ad eum verba Imperatorem ad recognitionem ſui, & pœnitentiam.

E *nus, ſanguine innocenti fere adhuc periníque ſtillantes circumferentem, fas non eſt, ante legitimam debitamque pœnitentiam, ſacram ingredi ædem, aut diuinorum myſteriorum participem fieri. Videris enim mihi, ô Imperator, non conſiderare animo tantum tot cæſorum ſcelus.* Neque poſtquam iræ furor deferbuit, ratio ipſa tantum agnoſcit facinus. Fortaſſe Imperialis poteſtas impedimento tibi eſt, quo minus peccatum perſpicias: & veluti nubes quædam potentia tanta rationi obiecta eſt. Sed peropus eſt, naturam te tuam fatis obnoxiam, vt ſcilicet caduca ſimul & fluxa ſit, & auitum atque à primo parente acceptum cinerem, ex quo conſtitimus, & in quem breui diffluentes reuertemur, conſiderare: nec purpuræ flore, qui luminibus mentis officit, in obliuionem eius quam illa obtegit corporis imbecillitatis adduci. Agnoſce igitur, te eiuſdem naturæ & conditionis hominibus, atque adeo conſeruis tuis imperare. Cõ-
F muuis enim omnium Dominus & Imperator eſt rerum conditor vniuerſarum. Quibus vero diuinum intuberis oculis templum? Qualibus pedibus ſanctum illud calcabis ſolum? Quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum Domini corpus eis excipies? Quomodo ſanguinẽ precioſum ad os afferes, per quod ira trãſuerſim actus, tantum effudiſtis ſanguinis? Quam longiſſime igitur abſiſte, neque tibi ipſi peccatum adaugendo, iniquitatem conduplica. *e* Vinculum autem quod DEVS cœlitus calculo ſuo comprobauit ſuſcipe, quod tibi incolumitatem veram conciliabit. Imperator autem antiſtitis dicendi libertatẽ admiratus, *f* vcibis eius ceſſit. Nam in diuinis legibus educatus fuerat, certoque ſciebat, quænam Imperatorum, & quæ etiam Epiſcoporum eſſent munia. Et cogitabundus aliquandiu cum lacrymis pœnitẽtiæ aculeis ictus, in regiam eſt reuerſus. Exacto continuis menſi-

Eucharistia Laicis in manus data. Poteſta. clauium

e Excommunicatio Theodoſii Ambroſius l Epiſt 5. epiſt. 5 illuſtriſſimũ pœnitentiæ exemplum Dolet Theodoſius, quod natali Chriſtiano adire templum nõ audeat.

f Imperator ep ſe pater

g Rufini cũ Theodoſio colloquium

G bus elapſis, illuſtris natalium Chriſti aduenit dies atque Imperator in Imperialibus ædibus ſedebat lamentans, & lacrymarum humore faciem rigans. *g* Quem in tanto luctu viuere vbi Rufinus magiſter (hunc autem ſupra alios omnes ille propter familiarem conſuetudinem honorabat) vidit, placide ad eum acceſſit, & lacrymarum cauſam inquiſiuit. Et ille, altius vehementi & acri ducto ſuſpirio, prolixius fleuit. Deinde ad illum conuerſus: *Tu quidem*, inquit, *Rufine ludis, nequaquam enim malorum meorum ſenſus ad te peruenit. Mihi autem cur gemam & lugeam, cauſæ extant, qui tantam quæ mihi accidit, ærumnam ſentiam* Quomodo vero ego non affligar, quum ſeruis & mendicis etiam, abſque metu omni, diuinum templum ingrediendi libera ſit poteſtas: mihi porro non modo id tangere non licet, verum etiam cælum ipſum clauſum eſt. Neque enim diuini illius oraculi non memini, quod di-
H ſertis verbis ſtatuit. Quæcunque à ſacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certo eſſe ligata. Tum confeſtim ille: *At ſi, ait, Celſitudini tuæ videtur, conueniam quamprimum antiſtitem, & nihil non tentabo, vt vincula tua ſoluat.* Verum non obſequetur. *Imperator*, inquit, *ille tibi, ſat ſcio.* Perſpectam enim maxime habeo Ambroſii ſententiæ æquitatem. Nunquam ille Imperij amplitudinem diuino præferret honori. Poſtquam autem multa proloquutus Rufinus, pollicitus eſt, ſe Ambroſium in ſententiam ſuam adducturum: Imperatorem, quod conſtituiſ-

Poteſtas ligandi.

E ſet facere permiſit. Abiit ille, & Theodoſius ingentibus illius promiſſis adductus, paulo poſt eum eſt ſubſecutus. Cæterum vbi Rufinus cum Ambroſio eſt colloquutus, verba eius interpellans vir diuinus: *Tu vero*, inquit *Rufine, canum impudentiam plurimum æmulari videris.* Quum namque præter ius, ô * diuina vindicta, tantam cædem perpetraueritis, & tanta rabie in imaginem Dei ſæuieritis, neque metus vobis inceſſit, neque rubor in ore veſtro effloreſcit: ſed verecundiæ pudore deterſo, cum petitione tali aduenitis. Vt vero Rufinus illi magis ac magis ſupplicando inſtitit, & Imperatorem quoque iamiam aduenire dixit, diuino ardore incẽſus Ambroſius, cum clamore magno: *Ego tibi prædico Rufine*, inquit, *me iterum aduenientem illum ſacris ædibus prohibiturum eſſe.* At ſi ille imperio æquo poſthabito, tyrannidem exercere ſtatuit, perlibenter ego hac de cauſa mortem adibo. His verbis
F auditis, Rufinus per internuncium, ne ædibus Imperatorijs progrederetur, Imperatori ſignificauit. Atque ille, vbi inter eundum nuncium eum accepit: *Eo*, inquit, *merito meo obiurgationem & contumeliam excepturus. Et vbi proxime ad templum acceſſit, ingredi id quidem auſus non fuit.* Vbi autem ad Ambroſium, qui in æde ſalutatoria conſederat, venit, vt inſolubilia vincula ſua ſolueret, eum rogauit. Ambroſius vero illum ſanctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appellauit. Ibi Theodoſius: *At ego*, inquit, *non id ſtudio habeo, vt cum temeraria confidentia ſacrum ingrediar veſtibulum.* Te autem oro, vt vincula mea ſoluas, & communem Domini benignitatem imitatus, non ſoli mihi tu faciem miſericordiæ fores claudas, quas communiter omnibus reſipiſcentibus, & pœnitentia multa vtentibus, miſericordiæ Dominus aperuit. Ambroſius vero: *Verum dic age*, inquit, *quæ tua fuerit, poſt tantam ini-*
G *quitatem & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia?* Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuiſti remedia? Sub hæc placide Imperator dixit: Tuæ vero, ô vir diuinæ, id eſt, operæ, indicare mihi, & temperare ſacræ medicinæ remedia. Meum autem fuerit ea ſuſcipere, etiamſi multum habeant acrimoniæ & aſperitatis. Ibi tum Ambroſius diuino ſpiritu plenus: Quandoquidem, ait, ira concitatus vindictam illam præcepiſti, & ſententiam illam non ratio in trãquillo ſtatu ſuo cõſiſtens, ſed furor inſana & vecordi audacia productus tulit, vt legem & conſtitutionem promulges volo, quæ iræ calculos condemnet, & iuſſionum tuarum adminiſtris iniungat, vt publica iudicia, & capitalium cauſarum pœnas ad trigeſimam vſque diem differant. Et vt ſententiæ capitales in ſcriptum relatæ, rectum & pacatum rationis iudi-
H cium expectent. Porro diebus his elapſis, quibus iudiciorum cura commiſſa eſt ſcriptum proferant, vt ſcilicet quum iam ira deferbuerit, & ratio ſibi ipſi reſtituta fuerit, ſententiam latam per diſquiſitionem perpendant, iuſtane ſit, an iniqua. Ac ſiquidem contra ius ea concepta fuerit: ſtatim eam conſcindet: ſin contra, multo etiam magis confirmabit. Et dierum iſtorum numerus ad id quod conducat maxime cognoſcendum proderit. Peræquum enim eſt, tempus id intercedere, quod quum Imperatoris iram placet, tum furore langueſcente humanitati & miſericordiæ locum det. Imperator

Rufinus Ambroſio non perſuadet, vt in ecclesiam Imperatorem admittat.

Ambroſius ad martyrium obeundum paratus Theodoſius Ambroſium in ſalutatoria æde pro templo conuenit. Colloquium Theodoſii cum Ambroſio.

Ambroſius Theodoſio medicinã reſipiſcentiæ proponit.

Conſtitutio Theodoſii de iudiciis capitalibus non præcipitandis.

Theodoſius antea lege ſanxerat, vt ante conuictũ reũ lex pœna ſubduceret, aut laborandum cuſtodia diutorna nõ macerarent. l. decet. C. de cuſtod. reor.

igitur

igitur diuini antiſtitis præſcriptum ſuſcepit, & optimum id eſſe dixit. Confeſtim etiam * conſtitutionem conſcripſit, & vt in ſempiternum robur ſuũ obtineret, manus ſuę ſubſcriptione, eam confirmauit. Quo facto, vinculum quoq; illius ſolutum eſt, quum quidem publice prius Imperator peccatum ſuum in eccleſia confeſſus fuiſſet, & libenter admodum conſtitutum pœnitentiæ tempus ſuſcepiſſet. Quo tempore in luctu degens, Imperialibus ornamentis vſus non eſt. Deinde in ſacri templi ædes admiſſus, non ſtans ille, neque genibus flexis, rerum vniuerſarum Dominum precibus placauit: ſed ſupinus in ſolum abiectus, miſerabilem illam Dauidis emiſit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me, ſecundum verbum tuum. Et comam inſuper vellens, frontemque diuerberans, & ſolum lacrymis madefaciens, delicti veniam ad eum modum petiit. Poſtquam vero tempus aduenit, quum eum more recepto, munus ad ſacram menſam afferre oporteret, lacrymans ſurrexit, & diuinum ſacrarium ingreſſus eſt: & dono ex conſuetudine oblato, intra ſacros cancellos permanſit in ſanctiore ſacerdotum loco, vbi antiquitus Imperatores conſiſtere mos erat, propter dignitatis ſublimitatem à plebe ſegregatos. Quam rem quod Ambroſius adulationis magis quam ordinis recti eſſe putabat, Imperialis quoque ſtationis locum, ita vt par erat, in ordinem ſuum redegit, pro tabulatis ſeu cancellis ſacrarii ſede illi deſignata: vt Imperator honoratiorem quidem prępopulo ſtationem haberet: præ illo autem ſacer ordo locum ſublimiorem obtineret. Eum ordinem vt optimum Theodoſius tum laudauit, poſteri quoq; confirmarunt: qui inde ad hæc vſque tempora ſeruatur. Ego vero ſemel annuo tempore noſtrę ætatis Dei amantiſſimos Principes, magni ſabbati die, ſacra adyta maximi Dei Sapientiæ templi ingredi vidi, quum ſub crucis forma, in ſacra menſa noua adolerent aromata, & dona ei inferrent. Sed ad inſtitutum reuertamur. Poſtquam in ſacrarium ingreſſus eſt Theodoſius, blande eum, ſi quid vellet, Ambroſius interrogauit. Ille vero ſe ibi diuinorum myſteriorum perceptionem expectaturum eſſe, reſpondit. Antiſtes primario diacono internuncio vſus, ei ſignificauit, ſacrarium interius à ſolis adiri ſacerdotibus, reliquos autem omnes ſe aditu eius abſtinere. Exeundum igitur ſibi eſſe, & in communi cum aliis loco ſtandum eſſe: Purpuram Imperatores, non ſacerdotes facere, dicens. Imperator diuinus illi rurſum renunciari iuſſit, non temeritate ſe adductum, ſed conſuetudinem quæ Conſtantinopoli ſeruaretur, ſequutum, intra ſacrarij cancellos veniſſe. Magnas vero eo etiam nomine de tali inſtitutione ſe illi gratias agere. Ad hunc ſcilicet modum & imperator & epiſcopus mirifica enituere virtute, vt mihi decernere facile non ſit, vtrum alteri præferam. Plurimum ſane illius in dicendo libertatem, huius autem in rebus diuinis religionem: & item illius ardorem, huius ſinceram in Deum fidem admiror. Leges eas quas ab Ambroſio didicerat, etiam Conſtantinopolim reuerſus diligenter ſeruauit. Quum enim & ibi die feſto diuinam ingreſſus ædem, donum ſuum myſticæ menſæ inferret, ſtatim retrocedens inde exiit. Epiſcopo autem (Nectarius is tum erat) factum id ægre ferente, & quanam de cauſa ex ſacrario abiret, inquirente, cum quadam modeſtia. *Vix aliquando tandem,* inquit, *quod diſcrimen ſit inter Imperatorem & ſacrorum antiſtitem, cognoui. Vix veritatis doctorem inueni. Vnum namque, qui pro dignitate ſua epiſcopali nomine recte vtatur, Ambroſium reperi.* quantum commoditatis obiurgatio, affectione vitioſa carens, ſi in tempore à viro ſpectatæ virtutis & iuſticiæ adhibeatur, adferat, indicans. Ambroſij huius multa quoque alia ſunt recte facta, epiſcopali virtuti conuenientia, quæ loci eius incolis nota eſſe par eſt. Ego autem vnum quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignum, hiſtoriæ huic inſeram. Ex magiſtratibus quidam, Græcorum ſuperſtitioni addictus, Imperatorem Gratianum conuicio proſciderat, eumque à patre ſuo degeneraſſe dixerat. Quo nomine quum accuſatus à quibuſdam fuiſſet, capitis damnatus eſt. Et iam ille ad ſupplicium duci debebat, quum Ambroſius pro eo deprecaturus, in regiam ſe celeritate magna confert. * Accidit tum, vt venationis ſpectaculo Gratianus operá daret, qua ſe laxandi animi gratia Principes oblectare ſolent: neque quiſquam ex eis qui ad veſtibuli cuſtodiam diſpoſiti erant epiſcopi præſentiam, quod eius rei tum opportunum tempus non eſſet, Imperatori indicaret. At Ambroſius inde diſcedens, ad fores eas peruenit per quas feras inducebant, & venatoribus mixtus ita vt ignoraretur ingreſſus eſt. Neque inde prius eſt egreſſus, multa Gratianum & eos qui cum eo erant precatus, quam ille condemnationis ſententia de homine eo inducta, aliam ferret, quæ illum crimine abſolueret, qui iam ad mortem raperetur. Nemini vero Ambroſius eccleſiaſticis conſtitutionibus magno ſtudio & cura ſeruandis ceſſit. Clero autem in officio continendo, & diuinarum legum diſciplina imbuẽdo, feliciſſimus fuit. Ex plurimis vero, quæ ille recte geſſit, rebus, pauca hæc cõmemoraſſe ſatis eſt. Abunde enim hæc declarare poſſunt, quanta propter inſitam ſibi virtutem, cum dexteritate quadam, in diuinis negotiis, tum apud principes Roman. vſus ſit libertate.

Theodoſius pœnitentia legibus ſeruatis abſoluitur.

In templũ admiſſus Theodoſius pœnitentiũ ritum ſeruat.

Munus offertorium Theodoſii.

Ambroſius antiſtes libertatis magna nobili adulatione aulicis tribuit: ſed in ecclo, in imaginem. hoc eſt, ordinem conſeruat.

Ambroſius Theodoſiũ aſſumptum ſacrarium complacer ſiſte non patitur Baſilius ſimiliter ad... ſiue admonitionibus Ambroſii abſcendat.

Conſtantinopoli quoque Theodoſium poſtea in templo extra ſanctius ſacrarium conſiſtere ſolitum.

Crimen eius qui Principem maledixit Ambroſius liberatum eſt intuitu à Gratiano Imperatore ad ſupplicium damnatũ, deprecatione ſua liberauit. Venationes principum animi laxamenta.

* *Conſtitutio Theodoſii talis fuit: Impp. Valentinianus & Theodoſius Augg. Flauiano P P Illyrici. Si vindicari in aliquos ſeuerius, contra noſtram conſuetudinem, pro cauſæ intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſane accipiat vinciatque cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilanter obſeruet.*

Cap. XLII.

De pietate & virtute Placillæ Imperatoris Theodoſii coniugis.

Pietatem Theodoſii admodum auxit Placilla coniunx.

Theodoſius Imperator plurimum quidem Ambroſii doctrina & conſtitutionibus eſt delectatus. Non parum vero occaſionis & vtilitatis ei, ad pietatem ſcilicet etiam, attulit eius coniunx. Quotidie namque illi diuinas leges, quibus ipſa etiam erudita fuerat, in memoriam reuocauit. Non enim illa ſe imperiali efferebat potentia, ſed potius amorem erga Deum ſibi ipſi veluti theſaurum conſeruabat. Quanto

Pulcherrimum Chriſtianiſſimæ Principis ſpecimen Placilla. Fœmina princeps pauperibus & ægrotis inſeruiens.

E namque illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiam quotidie charitatem in benefactorem ſuum adaugebat magis. Itaque eorum qui varijs detinerentur morbis & membris partibuſque corporis mutilati eſſent, omnis generis curam geſſit, ipſa per ſeipſam in rebus omnibus eis inſeruiens. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua quiſque indigeret re, eam illi ſuppeditabat. Et eccleſiarum hoſpitales domos circumiens eos qui grauibus morbis lecto affixi erant, curauit. Non enim tantum illorum attingebat ollas, & iuſcula delibabat: ſed & patellas admouebat, panem apponebat, ciborum fruſta afferebat, pocula eluebat, aliaque omnia prompte & feliciter obibat, quæ ſeruarum & ancillarum ſunt officia. Ad eos vero qui miniſterium eius, quod per manus ipſa ſuas peragebat, inhibere conabantur, dicere ſolita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id largiant. Ego vero manuum

Dignus Chriſtiana Auguſta vox. Aliud cordata & ſancta imperatricis verbũ memorabile. Præceptum omnibus principibus inſtillandũ.

F mearum opus pro Imperio ipſo, ei qui id ſemel contulit, offero. Viro autem ſuo talia verba frequenter ſubijciebat: *Conſiderare te ſemper coniunx ſuauiſſime, oportet, & quiſnam antea fueris, & in quem locum te euexerit vniuerſitatis huius Deus.* Si enim perpetuam eius rei obtinueris memoriam, non prorſus te ob accepta beneficia erga eum ingratum præſtabis: ſed ex præſcripto legum Dei quod ab eo accepiſti, gubernabis Imperium: & ita eum qui id tibi, vt fideli miniſtro commiſit, rite coles. Eiuſcemodi verba accinens, quæ ei inſita erant diuina excitauit ſemina, continuo admonitionum fluxu ea rigans.

Cap. XLIII.

De tumultu & ſeditione Antiochena, & proterua ſtatuarum deiectione: & vt iram & indignationem ea de cauſa Imperatoris Flauianus epiſcopus orator leniuerit.

G

Magno amore & honore etiam defunctam Placillam Theodoſius eſt proſequutus. Theodoſius propter ſumptus frequẽtium bellorum conſiliis ſuis extraordinarium impoſuit tributum. † Populus ea de cauſa Antiochia ſeditionem mouet. Plebs furibunda in ſtatuã Placillæ Auguſtæ ſæuit. Grauiſſima Theodoſij in Antiochenos ira, qua de eis extrema quæque ſtatuit.

Accidit autem, vt prior hæc coniunx eius fatis concederet. Propter quam cum caſu quodam aliquid poſtea accidiſſet, quantus Imperatoris in illam amor fuerit, id maxime declarauit: quod ſcilicet non coniugij tantum gratia, verum etiam propter excellentem virtutem eam plurimum honorarit. Quid id fuerit, exponam. Bellis frequentibus Imperatoris fiſco exhauſto, tributum is, præter ſolitum, nouum ciuitatibus impoſuit. Et alij quidem vbiq; locorum tributarij populi penſionem eam quamuis extraordinariam, conferebant. Populus autem Antiochenus vectigal nouũ non tulit. Et quum exactores cerneret quum pleraque alia facere, tum ex ciuibus quoſdam ſuſpendere, nonnullos crudeliter trahere, alios in vincula conijcere, † ſeditionem mouit: multaq; & fecit & dixit per tumultum, quę vulgus ſolet, vbi occaſionem ad ordinẽ tollendum, & rerum omnium confuſionem inducendam arripuit. H Poſtremo vero Imperatricis quoque Placillæ (hoc enim illius nomen erat) ſtatuam æream ſuo loco impudenter deiectam, & funi pedibus adaptatam per multas vrbis partes traxit, & pro eo atque plebs furens atq; indignans aſſueuit, contumelijs magnis, quas dicere opus non eſt, affecit. Quod flagitiũ poſtquam Imperator patratum audiuit, grauiter in eum populum excanduit:

E & ſicuti par erat, quæ antiquitus obtinebant priuilegia, illis ademit, atq; ea vicinæ vrbi conceſſit. Eo enim modo ægre ſe admodum Antiochenis facturum putabat. Iam dudum namque Laodicea inuida æmulatione aduerſus Antiochiam tenebatur. Comminatus præterea illis eſt, ſe vrbem eam incenſurum, ornamenta omnia vetuſtatis ei adempturum, in vicum eam mutaturum, & aratro proſciſſurum. In animo etiam habuit, multos ex Antiochenis neci dedere & caſtigare, ne poſtea tale quidquam admittere in animum inducerent. Qui vero ibi cum poteſtate magiſtratus rem adminiſtrabant, nonnullos qui facinus tantum auſi fuerant, comprehenſos prius necarunt, quam Imperator factum id reſciret. Et Imperator mandauerat quidem, & tam graues pœnas minatus fuerat, ſed eas ad rem non contulit. Obſtabat enim ei Ambroſij *a* lex. *b* Porro vrbis multitudo ſola grauium rerum fama conſternata, furore relicto in pœnitentiam incidit, & perinde F atq; ob oculos verſari videret, quæ in expectatione erant mala, alius ſuſpirans, & lacrymarum vim profundens, Deo ſupplicauit, vt ferocientem Imperatoris animum compeſceret, & tantopere excitatam iram mitigaret. Et publicas peragens ſupplicationes, *c* carmina quædã luctuoſa, *d* & ad commiſerationem mouendam compoſita, numeroſo concentu cantauit. Epiſcopum autem ſuum diuum Flauianum, qui pro eis deprecaretur, ad Imperatorem oratorem miſit. Qui legationẽ eam pro grege ſuo obiens, quum Princeps vehementer Antiochenis infenſus eſſet, arte quadã adoleſcentulos, qui ad Imperatoris menſam canere ſoliti erant, aggreſſus, vt miſerabilia illa carmina, quibus in ſupplicationibus Antiocheni vtebantur canerent, effecit. Eis Imperatorem delibutum, iram miſeratione commutaſſe: & miſericordia victum, poculo lacrymis temperato (euenit e- G nim vt tum phialam in manibus teneret) vrbi ei per libationem conciliatum eſſe ferunt. Tum vero rebus omnibus *e* vigens Antiochiæ diuus quoque Chryſoſtomus, epiſcopo in legatione peregre profecto, populum ſedulo concionibus eſt conſolatus. Magna enim erat doctrina eius. Atq; is, quod multitudinem propter cauſam tantã in metu eſſe videret, ad animi eam libertatem & virtutem excitabat. Senſim etiam quodammodo Imperatorem laudibus eis exornans, quas ad iram quidem extinguendam, ad placabilitatem autem & miſericordiam inducendam, commodas eſſe ſciebat. *f* Multæ ſunt eius, quas hoc argumento compoſuit, orationes, quas ἀνδριάντας, hoc eſt, ſtatuas inſcripſit. Fama fert, ea nocte, quæ diem quo tumultus popularis commotus eſt, præceſſit, ſimulacrum fœminæ habitu viſum eſſe ſublime in aere errare, magnitudine ingenti, & aſpectu adeo truci, vt horrorem multum ſpectantibus H afferret. Id in aere per vrbis plateas currens, flagello grauiter ſonanti aerem diuerberabat: vnde ſonitus prodijt, qualem edere conſueuerunt, quum ad iram & furorem feras concitant, qui earum ſpectacula edunt. Proinde opinio fuit, peſtiferum aliquem dæmonem ſeditionem eam inſidioſe commouiſſe. Multa vero ibi quoque cædes eſſet peracta, niſi Imperator Ambroſij cohortationibus cedens, quamprimum iram frenaſſet. Plurimũ ille etiam propter inſignem

a Profundi ſui Theodoſij lex, ex præſcripto diui Ambroſij tulit.

b Antiocheni pœnitendo agunt. Optimus ſubditorum ad principis ſibi iratum placandum proceſſus Flauianum epiſcopum ſuum oratorem & deprecatorem ad Theodoſium mittunt.

c Muſica an per carmina ſacrata conciliatur Imperator.

d Deo ad Imperatoris iram mitigandã ſupplicant.

e Fuit tum Antiochiæ quoq; Ioannes Chryſoſtomus.

f Chryſoſt quas eo tempore in eo argumento ſcripſit orationes. Dæmon tumultus eius excitator.

pietatem epiſcopalem ſupplicationem Flauiani eſt reueritus.

Quum læſa inſtat conciperet minas,
Graues & iras principis optimi,
Et iure maieſtas, refractas,
Coniugis ob ſtatuas Placillæ.
Non ſana ciues prælia Cæſari
Mouere ſacro, tempore ſed ſuo
Fugere ſanctas pœnitentes
Ad lacrymas humileſque ſordes.
Pacem duorum ſuppliciter pÿs
Votis adepti, principis & ſui
Flexere ſacratas per artes
Carmine compoſito furorem. I. L.

Cap. XLIV.

De Macedoniano clariſſimo monacho, quæ Imperatori Theodoſio per eius præfectos de ſtatuarum euerſione nunciauerit.

B

QVum Antiochiam illi perueniſſent, qui ab Imperatore eo ad iniuriam vindicandam miſſi fuerant, *a* Elebechus belli dux, & Cæſarius Gregorij frater qui tum magiſtri poteſtatem in Imperiali aula obtinebat: in metu fuere ciues omnes minis exterriti, & inducias per internuncios & oratores ſuos ab eis petiere. Monachi namque qui in ſummis montibus degebant (multi autem tum virtutem & pietatem exercentes mirifice florebant) tuguriolis ſuis relictis, in vrbem venerunt, plurimiſque cohortationibus ſimul & deprecationibus cum viris eis egerunt. *b* Quorum vnus erat Macedonius nomine, vitæ ciuilis prorſus imperitus, & neque ſacris literis, neque primis literarum elementis initiatus, ſed puras die noctéque preces rerum vniuerſarum Deo offerre doctus, atque in montium cacuminibus viuere

C

ſolitus. Tum vero cum reliquis deſcenderat, ac neque Imperatoris minas, neque eorum qui ab illo miſſi fuerant, terrorem reputans, in media vrbe alterius comprehenſa veſte, vtrunque ex equo deſcendere iuſſit. Et illi exile *ſilicetnium pannis vilibus amictum cernentes, primum moleſte id tulere: deinde à quibuſdam de virtute hominis certiores facti, confeſtim ex equis deſiluere: & ad pedes ſenis prouoluti, non nouiſſe ſe eum affirmarunt, veniamq; precibus ab eo poſtularunt. Ille vero diuina gratia repletus, hiſce ad eos verbis eſt vſus: *Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filÿ, oro. Meminiſſe te ô Imperator oportet, non ſolum Principem, ſed hominem etiam te eſſe.* Proinde non ad Imperij tantum amplitudinem reſpice, ſed naturam quoque ipſam conſidera. Quum enim homo ſis, hominum tibi imperium commiſſum eſt: qui quum eiuſdem tecum ſunt ſortis, & conſerui adeo tui:

D

tum ab ipſa creatione imagine Dei cohoneſtati ſunt. Itaque ne tam væſana audacia aduerſus diuinam imaginem graſſeris, vide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, ſi in eos qui imaginẽ illius gerunt, ſæuias. Tum autem illud etiam te diſpicere decet, te propter æream imaginem multitudini infenſum crudeliter in eam animaduertere velle. Quanto autem imago animata inanimatę præſtet, quid dicere opus eſt? Nam id eis etiam, qui vel mediocrem obtinent mentem, conſtat. Illud præterea fac cogites,

a Elebechus dux, & Cæſarius Gregorÿ Nazianzeni frater, imperatoriæ aulæ magiſter, ad vindicandam contumeliam Maieſtati imperiali illatam, Antiochiã miſſi.

b Apud hoſce imperatoris mandatarios patrocinatur Antiochenis Macedonius Anachoreta.

** Βραχὺν χρόνον. Deus bone, quanta eſt vera pietas & ſanctitatis veneratio.*

Macedonÿ deprecatio ad imperatorẽ ipſum directa. Verba iſta ad omnes pertinent qui rerum capitalium poteſtatem habent.

A

nobis quidem perfacile eſſe, plures ex ære facere imagines pro vna illa, quam vęcordi temeritate inſana plebs comminuit. te autem nequaquam efficere poſſe, quantumuis contendas, vt vel capillum vnum eorum qui cæſi ſint, creare valeas. Hæc illi à ſene ſapiente audita, ſicuti ſimpliciter dicta erant, iræ Imperatori renunciarunt. Non parum etiam, ſicuti dixi, Flauiani legatio illis profuit, vt iræ flamma in Imperatore extingueretur. Poſtea namque ira & minis omiſſis, communem populo ſcripſit defenſionem, crimen illi condonans, in qua iræ etiam cauſam expoſuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiamſi ego forte quicquam deliquiſſem, minime tamen contumeliam tantam, mulierem omnis virtutis laude dignam, idque quum iam illa ex hac vita migrarit ſuſtinere decuit: ac ſi quid factum oportuit, aduerſus me furore vti conueniebat. Ad finem quoque ap-

B

poſuit. Grauiſſime ſe tuliſſe, quod præclaros aliquot in ea vrbe viros præter ſententiam ſuam, interemptos eſſe audiuiſſet. Hunc finem habuit ſeditio contra ſtatuam Antiochiæ concitata. Atque hæc retuli, vt quantum Ambroſij lex emolumenti attulerit, oſtenderem: & dicendi libertatem inſipientis illius ſenis, ab obliuione & temporum vi vindicarem: denique vt Imperatoris in rebus diuinis religionem, tum autem paſtoralem diui Flauiani curam, vt videlicet ille pro grege ſuo, cui præfuit, laborans, legationem recte obierit, & principis iram ſopierit, indicarem.

Vſque adeo Theodoſius Antiochenis eſt conciliatus, vt defenſionis libellum eis ſcripſerit. Defenſionis eius capita quædam.

Cap. XLV.

De Donato epiſcopo Euræa, item Theotimo Scytharum epiſcopo: & quæ ÿ ediderint miracula.

C

EA ætate multi, in omnibus orbis partibus, epiſcopalem præclare gerentes dignitatem enituerunt. In quibus Donatus ille fuit, Euræ in Epiro antiſtes: quem multa ediſſe miracula, eius loci incolæ teſtantur. In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iſte ad viam publicam: locum eum incolæ χαμαιγέφυρας, hoc eſt, pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, ſed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduerſus feram hanc quum Donatus iret, non enſem aut haſtam, aut aliud quodpiam armorum genus, quibus tutari nos ſolemus, ſecum attulit: ſed ligno crucis digitis in aere conformato, ſerpentis os perculit. qui viri ſancti præſentiam ſentiens, magnum quiddam ſibilans, & caput in ſublime tollens, tractumque corporis prouoluens, deuorare illum contendit. At Donatus ad crucem illud addidit, vt in os draconis expueret. Et ille ſaliua ore excepta, identidem ſe circumuoluendo compli-

D

cans, ſtatim interiit. Magnitudine fera ea eis non cedebat, quæ apud Indos eſſe dicuntur. Magna enim vi, ab octo boum paribus, in vicinum campum protractam, incolæ igni combuſſerunt, ne ita iacens atque putreſcens aerem inficeret, & contagione peſtiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum eſſe audiui, quod etiam orationis domus ſit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum, ad quod fons eſt copioſam prouoluens vndam, qui antea quidem non

Donatus Euræa in Epiro epiſcopus ſerpentẽ pecoris ſimul & hominibus peſtiferum interemit ſigno crucis, & oris ſui ſaliua. Sozo. li. 7. ca. 25.

Precatione idem in arido loco fontem exprimit.

fuerit, precatione autem eius diuinitus extiterit. Arida namque regio ea ab initio fuerat, neque ibi humor neque latex apparuit. Et quum aliquando ea itinere feſſus eo Donatus veniſſet, & comites ſuos aquæ penuria langueſcentes vidiſſet, primum ille Deum eſt precatus: deinde terram manu fodit, atque illico aquæ fluenta inde proſiluerunt, quæ ad hoc vſque tempus profluere non deſinunt. Teſtantur hæc vicini, qui loca ea vbi miraculum hoc accidit, accolunt. Floruit tum quoque in Tomitana vrbe & reliqua Scythia Theotimus ille, genere quidem homo Scytha & barbarus, ſed in præſtantiſſima omnium philoſophia educatus, & totius Scythicæ eccleſiæ adminiſtrationem ſortitus: quem Hunni, qui ad Iſtrum iam dudum habitant, virtutem eius admirati, Romanorum Deum nominabant: multa namque diuina facta in eo experti fuerant. Porro memoriæ proditum eſt, iter ei ibi in barbara regione facienti, prædones quoſdam occurriſſe, qui hoſtiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrebant. Quum autem comites eius diſcrimine eo circumuenti, ſtatim ſe interituros putarent, ex equo ipſe deſcendit, & orauit. Ita factum, vt prædones eandem inſiſtentes viam, neque ipſum, neque comites, atque adeo neque equos quibus vehebantur conſpicati, præterirent. Et quum illi, vtpote qui plurimi eſſent, Scythis imminentes damna inferrent, (natura enim feri & barbari erant) arte quadam, ex agreſti admodum more ad manſuetiorem vitam eos traduxit, conuiuio excipiens, & donis ſibi concilians, verbiſque humanioribus ferinam illorum crudelitatem demulcens. Sed enim ex eis Hunnis quidam, quibus benigniter faciebat, locupletem eum eſſe arbitratus, inſidias homini ſancto ſtruxit, & capere eum contendit. Et laqueo parato, quum more quodam ſuo, clypeo innixus Theotimus ad hoſtes verba faceret, manu ille ſublata conijcere in eum funem voluit, vt ſimul ad ſe cum eo quæ auſpicia eius ſequebatur gentem pertraheret. Sed ecce vna cum conatu manus eius in aere extenſa hæſit: neque prius illa vinculis talibus quæ in conſpectum non caderent, liberata eſt, quam Theotimus Deum pro eo exoraret, quod quidem vt faceret, plurimũ eum reliqui barbari rogarunt. Fama quoque fert, quandoquidem comatus, quum ſe ad id genus philoſophiæ contuliſſet, fuerat, talem eum vſque ad vitæ finem permanſiſſe. Reliqua vero quotidianæ vitæ conſuetudo ei ſimplex valde fuit. Alimenti capiendi non vnum, ſed diuerſum habebat tempus. tum enim id ſumebat, quum eſuriret aut ſitiret. Nam & hoc plane philoſophi eſt, rebus his ad neceſſitatem, non ad voluptatem frui.

De Theotimo Tomitano epiſcopo, & eius miraculis. Romanorũ is deus ab Hunnis cognominatus.

Idem Hunnos ad humanitatem compoſuit. Religio Chriſtiana barbaros emollit.

Theotimus comatus per vitã omnẽ tametſi epiſcopus permanſit.

Cap. XLVI.

De ſancto Epiphanio epiſcopo Cypri, qualis fuerit, & de admirandis eius operibus.

De Epiphanio Conſtãtienſi, in Cypro epiſcopo. Sozo. eod. cap. 26.

Tum vero quoq; floruit Epiphanius Cypri epiſcopus, qui vir non ſolum viuens propter vitæ ſanctitatem clariſſimus fuit: ſed eum Deus etiam cohoneſtans, mirificorum operum patratorem eſſe oſtendit, ſuperſtitem ſimul & defunctum. Et fama obtinet, quod viuo non

E euenit id mortuo accidiſſe: vt ſcilicet dæmonibus agitati multi ad ſepulchrum eius accedentes, plaga ea liberarentur, & multæ præterea aliæ ſanationes hodie quoque ad id fiant. Multa vero etiam viuentem cum admiratione omnium feciſſe, incolæ eius inſulæ ferunt. Ego autem, quod ad me delatum eſt, exponam. Fuit namque perliberalis in egenos, ſiue naufragio, ſiue alio aduerſæ fortunæ modo mactati eſſent. Vbi autem virtute ea rem familiarem ſuam (quanta autem ea fuit?) conſumpſit, eccleſiæ pecunijs eſt abuſus, quas quodammodo in honeſtum & neceſſarium vſum dilapidauit, multæ autem hæ fuerant. Nam quibus curæ erat, vt ſubſtantiam ſuam in pios vſus erogarent, & viuentes & morientes plurima eccleſiæ eius donarunt. In bona enim ſpe erant, virum Dei amantem, & prudenter pecunias diſtribuentem, ex ſententia ſua, quicquid ita dediſſent, expenſurum eſſe. Et quum aliquando propter F frequentem largitionem, pecuniæ admodum decreuiſſent, quoſdam id moleſte ferentes, & eccleſiæ œconomum præcipue reprehendiſſe eum, quod tam ſumptuoſus & prodigus eſſet, ferunt. Cæterum ne tum quidem de more ſuo, quin liberaliter indigentibus largiretur, quicquam remiſit. Quum autem iam aurum omne conſumptum eſſet, accedens quidam ad eam domum, in qua diſpenſator iſte agebat, ingentem quandam & mirificam crumenam cum magno auri pondere ei in manus dedit: & ſtatim abijt, neque quis ipſe eſſet, neque qui id miſiſſet, indicans. Per quam vero mirum viſum eſt latere eum, qui tantam vim pecuniæ dediſſet, voluiſſe: factumq; id conſiderantes homines, diuinam eam eſſe liberalitaté, coniecturam fecere. Atq; hoc quidem ſic actum. Aliud vero de eo audio, quod Gregorij illius miraculo ſimile fuit, qui olim Neocæſareæ in Ponto eccleſiam gubernauerat. Neque propterea fi-G dem non habere prodigij eius teſtimonio æquum eſt, quod idem Epiphanius peregerit: quandoquidé neq; Petrus ſolus Apoſtolorum coryphæus & princeps, mortuum exſuſcitauit, ſed & Ioannes Epheſi, & alij alibi, immo etiam Hierapoli Philippi filiæ. Sæpe namque euenit, ſicuti par & credibile eſt, vt eadem & olim veteres, & noſtræ ætatis Dei amantes homines, miracula edant. Quod autem hiſtoria commemorare iubet, ſic habet. Aliquando ſacrum hunc Epiphanium duo quidam in via mendici obſeruarunt: & quum non pœnitendum aliquid ſe ab eo accepturos exiſtimarent, alter in ſolo ſpiritum continens, perinde atque mortuus eſſet, iacebat: alter autem veluti familiaris eius lamentans & flens, inopiam eam aſſimulabat, vt funeris impenſas non haberet, & penuriam tantam cum reprehenſione eius deplorabat. Porro Epiphanius præteriens, nihil quidem aliud quam quod iacenti illi requiem H precatus eſt, dixit. Exiguum autem quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa verba adijciens: *Curam huius funeris habe, & tandem flere deſine: Nam hic nunc non reſurget. Mortem autem, quæ communis omnium & ineuitabilis, neceſſitate quadam obeunda eſt, animo te forti ferre oportet.* Hæc Epiphanius dixit, & abijt, cœptam perfecturus ambulationem. Quum autem ea in via nemo alius appareret, ille qui ſic ſteterat & plorauerat, iacentem, indicio pedis concuſſione

Largiſſimus eleemoſynæ largitor, etiã de bonis eccleſiaſticis, Epiphanius fuit.

Diuinitus eccleſiæ pecunia ſuppeditant.

Sancti Dei homines eiuſdẽ generis miracula ſæpe edidere.

Mendicus mortuum ſe apud Epiphanium aſſimulat. Non nominat, defuncto illi requiẽ precari.

dato,

dato, vt conſurgeret admonuit: ſimulque eum laudauit, qui tam egregie mortui hominis babitum retuliſſet, &c. Age tandem exurge, inquit, vt in præſentia verſutiæ tuæ hilarius viuendo fructum percipiamus. Vbi autem ille amplius neque dicentem audijt, neque modis omnibos ſignificationem aliquam, ſe viuere, eahibuit: alter curſu celeri epiſcopum eſt conſequotus, eiq; fraudem quam inopia coacti commenti eſſent, indicauit: & iam citra fucum vere flens & lamentans, vt ſocium ſuum reſuſcitaret, ſupplicauit. Epiphanius autem, poſtquam illi, ne factum id grauiter ferret, dixit, hominem dimiſſum abſoluit: quod Deus rem eam retractatam nollet fidem facere omnibus volens, vt equidem puto: qui tentare & facere talia in miniſtris eius audeant, illom ipſum Deum, qui videat & audiat omnia, eos falſum ire, ſeque adeo ipſos inſcios fallere. Epiphaoium vero io naui mortuū eſſe intellexi: quem comites eius melle oblitum, ne quid forte ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt. Hæc pauca ex multis de Epiphanio recenſui.

Aſſimulator iſte vere moritur.

Qui ſanctos viros, & per eos Deū fallere volunt, ſeipſos fallunt.

Cap. XLVII.

De Acacio epiſcopo Berrhœa: item de Zenone, & Aiace, ſanctis epiſcopis.

Acacius Berrhœus epiſcopus

BErrhœæ autem in Syria, magnus Acacius epiſcopali munere obeondu celebris fuit, qui ab adoleſcentia prima in monaſtica vita accurate eaercitatus fuerat. Huius multa quidem ſunt alia recte acta: illud vero maximum virtutis indicium, quod perpetuo etiam vel cibi vel ſomoi capiendi, aliarumque rerum tempore, epiſcupalis manſionis ſuæ domicilium patens & apertum eſſe voluit, adeo vt ad eum videndum, & ciues & aduenæ libere ingrederentur, id quod ego vehemeoter admirot. Aut enim ea re ſe cum fiducia ſemper viuere oſtendit: aut eum id ita inſtituiſſe puto, vt naturæ ad vitia propenſiorem ſupprimeret. Quum namque in eapectatione eſſet, vt frequentibus eorum eacubijs, qui derepente ingrediebantur, in actionibus ſuis deprehenderetur, etiamſi voluiſſet, peccare tamen non potuit, ſed ſtudijs ſuis laudatis ſemper incubuit. Eo tempore duo etiam fratres præclari erant, qui non in ſolitudine, ſed in maritimo Gazæ loco, qoi etiam Maiuma dicebatur, philoſophati ſunt. Zeno & Aiax, germanorum iſtorum fratrum nomina fuere. Egregiam autem in tecta religione obtinuere fidem: & ſæpenumero à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, vt qui Chriſtum Deum eſſe profiterentur, ſunt diuerberati. Aiax quidem, quandiu cum coniuge ſua fuit, quam ſibi egregia forma matrimunio iunaerat, ter tantum cum ea concubuit: vnde etiam tres ſuſcepit liberos. Poſtea autem nuncio ei eiuſcemodi conſuetudinis gratia remiſſo, monaſticam delegit vitam. Duos quoqoe ad idem viuendi inſtitutum pertraxit filios: quibus, vt ne coniugia ſequerentur, ſed ſtudium omne ad res diuinas conferrent, perſuaſit. Tertius autem cum vaore in matrimonio vixit. Sapienter vero & præclare eccleſiæ Birolij Aiax præfuit. Zeno autem à pueto coniunctionem fœminæ auerſatus, totus io miniſterio Dei erat. admioiſtrauit quoque Maiumæ eccleſiam. Atque vbi ad eam perueniſſet ſenectutem, vt etiam centeſimum attingeret annum, haud voquam neglexit aut prætermiſit receptos ſtatoſque vel matutinos vel veſpertinos hymnos Dei, & reliquum ſacrum *b* miniſterium ſuum *c*, principio pſalmodiarum adeſſe, eiſq; præire ſolitus, niſi grauis interueniens morbus eum impediuiſſet. Et quod in cœlibatu philoſopharetur, ſemper in *d* ſolitaria lanificij officina lineam texuit telam. Ex cuius laboris fructu cum ipſe neceſſarijs rebus comparandis vitam tolerauit, tum indigentibus etiam ſumptus ſubminiſtrauit. Et quoad viait, opus ita facere non deſtitit: quamuis ætate grandiore, primas apud eam georem inter epiſcopos ferret, maaimæq; eccleſiæ præeſſet, in qua & copioſi & frequentes eſſent homines. Sed enim tum non epiſcopi modo, verum etiam in montibus colentes, amantes Dei viri, illuſtres fuere. Quorum res bene actas ſi ſingillatim eapouerемus, io ingentem nobis prolixitatem hiſtoria excreſceret. In qoibus omnibus veluti quædam præclara ſtella, etiam is refulſit, cuius ſupra meminimus, Arſenius. Paocos autem, vt ſpecimen aliquod tantorum virorum, qui tum epiſcopalem functionem obiere, recenſui. Laborioſum enim eſſet omnes referre, quandoquidem plures boni atque honeſti fuere, qnorum etiam vitæ inſtitutum teſtimonio ipſe ſuo confirmauit Deus. Orantes enim eos eaaudijt, & prodigia noua per eos edidit. Et ab eis quoque ita eccleſia Catholica adminiſtrata, ſimul & clerus & pupulus, ad eundem cum illis virtutis ardorem & æmulationem eſt excitatus.

Huius manſionis locus apertus ſemper fuit.

Aiax monachus & Birolij epiſcopus, ter cum coniuge concubuit, & tres ex ea ſuſcepit filios.

Ex ijs duo monachalē ſequuntur, vnus maritus fuit.

Zeno Aiacis frater Maiumæ ſiue Conſtantiæ epiſcopus, centum annos natus.

In lanificio exercuit.

a Oculatus huius rei teſtis eſt Sozomen.

b λειτουργίαν.

c Pſalmodijs omnibus affuit. Nonnunquam eſt canonicarum pſalmodiarum & precum ſolennitas.

d ἐν ἱστῷ μονήρει.

Plurimi alij eiſdem temporibus ſanctitate vitæ & miraculis præclari homines fuere.

Cap. XLVIII.

De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, veterum prophetarum.

Inuentio reliquiarum Abacuc & Michea prophetarū.

REligio vero non per hos tantum maiora capiebat incrementa, verum eam etiam cohoneſtarunt, atque vt æquum eſt quam maxime exornarunt, quæ tum apparuerunt veterum atque illuſtrium prophetarum reliqoiæ. Abacuc enim primum, deinde Michæas, & tandem poſt hos celebre Baptiſtæ caput è terra eatitere. Abacuc quidem & Michæę reliquias diuina viſio, ſicuti audioi, in ſomnis Zebeno oſteodit, Eleutheropolis eo tempore eccleſiam gubernanti. Ea autem vrbs Cela, atque etiam ante id nomen, Ceila appellata fuerat, vbi Abacuc inuentus eſt. Ab ea quaſi ſtadijs decem locus quidam Berathbaſia cognominatus diſtat, vbi Michææ ſepulchrum eſſe dicebatur. Quod fideles ignorantes, vna cum incolis patria voce Nephſameemana vocarunt. Sed prophetæ Zebeno in ſomnis apparentes, quemadmodum dixi, ſeipſos qui eſſent, indicarunt.

Sozom habet Berathſatia.

Cap. XLIX.

De inuentione ſacrati capitis diui Ioannis præcurſoris & baptiſtæ.

Diui Ioānis capitis inuentio.

ADmirandum autem & celebre Baptiſtę caput eiuſdem Imperij tempore inuentum, in clariſſimam vrbem Conſtantinopolim eſt deportatum. Id nanque Herodias, qood adhuc Baptiſtæ reprehenſionem timeret, in Herodis

Macedoniani monachi id inuenerunt.

regia abſtruſo quodam loco ſepelierat. Sed rem tam ſanctam diuina viſione admoniti monachi quidam Macedonianæ hæreſis inuenerunt: qui primum quidem Hieroſolymis vixerunt, poſtea autem in Ciliciam commigrarunt. Atque vbi caput id ibi eſſe comperit Mardonius, * qui primus iotet imperiales eunuchos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit, & ille in Conſtantinopolim deferri iuſſit. Quidam igitur miſſi, cum ſplendido comitatu in Imperiali curru id vexerunt. Vbi autem ad Pantichium, oppidum paruum non longe à Chalcedone ſitum, peruentum eſt, vlterius progredi quæ ad currum iunctæ erant mulæ, quamuis auriga eis vehementius & flagello & calcaribus ad curſum inſtigans immineret, noluere. Porro quum graui eo impetu nihil efficerent, noui quiddam Deum ſignificare, non ductores modo & ſpectatores, ſed ipſe etiam Imperator exiſtimauit. Itaque placitum eſt, vt ſacer iſte theſaurus, tum in vicino vico, quem incolæ Coſilaum vocabant (erat autem in Mardonij dominio) deponerent. Cæterum hoc tempore accidit, ſiue Deo ſeu Propheta ipſo inſtigante, vt ad vicum hunc Theodoſius veniret. Et quum caput id inde transferre conſtituiſſet, ſola ei obſtitit Matrona, Deo dicata virgo, quæ diuinum hoc caput Baptiſtæ ſequebatur, vt in itinere pro eo atq; opus eſſet, ei inſeruiret, cuſtoſq; eius eſſet. Eã vero Imperator magno animo obſiſtentem minime vi cogendam ducens, precibus eſt aggreſſus, vt tranſlationem eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eam quam perficere nequiret, ſicuti etiam Valenti contigerat, per coniecturam aggredi rata. At Theodoſius arcam, in qua ſacrum caput repoſitum fuerat, purpura circumuolutam, ipſe manibus ſuis geſtauit, vſque ad Septimam quæ dicitur regionem vrbis Conſtantinopolitanæ: vbi id repoſuit, templo ** diuo Baptiſtæ, quem præcipue celebrabat, maximo & pulcherrimo conſtructo. Et quum ſæpe multumque Matronam maximis gratiſſimiſque pollicitationibus vt fidei ſententiam mutaret (Macedonij enim hæreſis tenebatur morbo) aggreſſus eſſet, perſuadere id ei non potuit: quum quidẽ Vincentius eiuſdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcam Baptiſtæ præſtabat miniſterium, & eam ob cauſam ſacerdotalem ſuſceperat dignitatem, ſtatim ſententiam mutauiſſet, & ad vniuerſalem eccleſiam acceſſiſſet: idque antea, ſicuti Macedoniani dicunt, iureiurando interpoſito, nunquam ſe opinionẽ ſuam reiecturum eſſe. Sed enim eam mutauit, hac ſibi præſcripta conditione, vt tum demum religionem ſuã deponeret, & poſtea ſine diſcrimine vllo cum Imperatore communicaret, ſi illum Baptiſta ſequeretur. Vincentius iſte genere fuit Perſa. Quum autem in Perſide ſub Conſtantio perſecutio eſſet mota, profugiens inde cum conſobrino Adda, in Romanorum

** τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν μείζων, hoc eſt, imperialis domus maior. Soz. lib. 7. cap 21.*

Matrona ſanctimonialis Macedoniana capitis Baptiſtæ cuſtos.

Caput Baptiſtæ in Septimũ vrbis Conſtãtinopolitanæ portatũ. Templum eius in Septimo.

Matrona adduci non potuit, vt hæreſim Macedonianã relinqueret. Fecit autẽ id certum præſtitũ iuramentum Vincentius presbyter, miraculo in capite diui Ioannis exhibito adductus, capitis eiuſdem cuſtos.

*** Sozo. lib. 7. cap 21 24. Is Deo templum ædificatum ſcribit. Templũ enim Dei vocat, quamuis antea quoq; in honorem S Baptiſtæ conditam dixerit eccleſiam eam.*

peruenit ditionem, atque hic in clerum allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. a Addas autem vxore ducta, magnum eccleſiæ emolumentum genuit, Auxentium filium, in rebus diuinis fidelem, in amicos officioſum, vita moderatum, & ſibi ipſi conſtantem, ſtudiorum doctrinæ amantem maxime, literarum prophanarum atque etiam eccleſiaſticarum peritum, modeſtum præterea, & Imperatoriæ aulæ commodum, præclarum etiam in bello ducem: cuius celebris etiam fama eſt apud optimos quoſque monachos, & alios doctos bonoſque viros, qui illum cognouere. Porro Matrona vitam in vico Coſilao exegit, & pluribus virginibus præfuit, quarum ſucceſſio in longum tempus durauit, morem Matronæ diſciplina dignum & præclaram famam obtinens. De his quæ commoda, vt puto, ad religionis noſtræ gloriam, in Theodoſij imperium inciderunt, hactenus.

a Addas Vincentij huius conſobrinus. Auxentius vir præclariſſimus Addæ filius.

Matrona virginum collegio in Coſilao præfuit.

Cap. L.

De clariſſimi Imperatoris Theodoſij magni obitu.

IMperator is, poſt Eugenium deuictum in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atque decuit conſtituens, ægrotare cœpit, hydropis morbo oppreſſus: & Ioannis monachi prædictione in memoriam reuocata, finem vitæ propediem aduenturum expectauit. Maioris autem ſolicitudinis cauſa ei fuit reipublicæ ſtatus, in animo ſecum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & ſubditis, Imperatore è medio ſublato, accidere ſoleat, quam mors ipſa. Itaque quamprimum filium Honorium Conſtantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occidentalibus partibus præficere volens. Quem vbi aduenientem vidit, meliuſcule habuit, & ad ſpectaculum ludorum Circenſium ob victoriam celebrandorum prodijt. Et quum ante prandium validior fuiſſet, poſtea derepente eum imbecillitas inuaſit. Quumque ludicrum id perficere non poſſet, filio id more ſolito peragendum commiſit, proximaque nocte fatis conceſſit, decimaſeptima Ianuarij menſis die, ſempiterna laudis & gloriæ memoria poſt ſe relicta: quum ad finem vitæ ſatis longum perueniſſet, atque cum ſplendidis victorijs ſolus Romanorum imperium monarcha gubernaſſet, & duorum Imperatorum pater eſſet, eiſque Imperium pacatum relinqueret. Placide autem in lecto ſuo beata morte vitam finijt, præmium id fidei erga Deum ſuæ & flagrantis aduerſus idola & ſimulacra ardoris conſequutus. Vixit annos ſexaginta, & menſes octo: quorum ſedecim cum dimidio, in Imperio Romano peregit. Complectitur duodecimus iſte hiſtoriarum liber annos decem & octo: cum à mundo condito quinquies † milleſimus noningenteſimus nonus, à natiuitate autem Domini quadringenteſimus * quartus ageretur annus.

Mors Theodoſij.

Libri vltimi anni.

† Secundũ recentiores 4375.

** Alij ponunt annum 398.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI

Tomus Decimustertius.

Cap. I.

De Imperio Honorij & Arcadij: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in administratione rerum primum locum, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandem obtinuerit dignitatem: Et vt cum publicæ, tum eccleſiaſticæ res habuerint.

Arcadius Orientis

Honorius Occidentis Imperator.

THeodoſius maximus vbi eccleſiã ſplendide auxit, duobus filijs ſucceſſorib. relictis, vita defunctus eſt. Quorũ natu maiorem Orientali: minorem autem, Honorium videlicet, Occidentali præfecit Imperio. Vterque vero in religionis cultu patris ſententiam eſt ſequutus. Moriens namque ille nihil eis aliud mandauit, quam vt veram pietatem integrã ſeruarent, per quam eos aſſeuerauit pacem habituros, & bella ſopituros, tropæaq; excitaturos, & victoriam à Deo conſequuturos eſſe. Talia ille quidẽ mandata filijs relinquens obijt. Illi autẽ non imperij modo, ſed & veræ pietatis eius ſucceſſores & hæredes extitere. Statim namq; Europæ Imperator Romæ monomachias, hoc eſt, ſingularia certamina, & gladiatorũ ludos ſuſtulit, ob cauſam eiuſmodi. Vir quidã quietã monaſticamq; vitam colens ex Oriente Romam venit: atque vbi Romanos armis ita inter ſe decertare multis ad execrandum id ſpectaculum confluentibus, vidit, in arenam progreſſus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægre ferentes qui ſanguinario ſpectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuſo delectatur intemperijs agitabantur, lapidibus coniectis pacificatorem interemerunt. Quæ res poſtquam eſt ad Honorium delata, Telemachum quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autem certamen illud aboleuit, † conſtitutione, ne id poſtea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium adminiſtrauit, vir ſtrenuus & procerus, ſingularique prudentia præditus, quam & oculorum motus & orationis extemporanea promptitudo indicabant: in Occidente apud Honorium eundem locum Stilico quidam obtinuit. Et vterque apud vtrunq; Theodoſij filium Imperij nomen & habitum eſſe permittens, ſummam ipſe rerum manu ſimul & lingua vſurpauit, ſub Præfecti appellatione Imperatori ipſi imperans. Verum neuter iſtorum, qui ei obuenerat, contentus fuit loco. Siquidem Rufinus ſibi ipſi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus eſt: alter autem in filium Eucherium Occidentale Imperium arte quadam transferre ſtuduit. Sed vtrumque ambitio & conatus ſefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodoſio aduerſus tyrannum Eugenium pugnauerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiam progreſſus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui Tribunal dicitur, ferro necauit: propterea quod id vt facerent, Stilico militibus ſuaſerat: & quod ſe illi ſuſpenſo naſo ab eo deriſus compererant, tum autem quod affectatæ tyrannidis ſuſpectus erat. Ferebatur quoque fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immiſiſſe. Tum enim illi Armeniam & quaſdam Orientis partes metu nullo pluimam prædam agentes, percurrebant. Forte autem fortuna peropportune cædes eius in eam diem incidit, qua ei, qui delectus habendi curam gerebant, tantum non purpuram circumdaturi fuerant. Eam enim ille conceperat ſpem, exercitum ſolo ipſo aſpectu ſtatim Arcadium, quod nec forma nec reliqua corporis conſtitutione admodum imperio aptus eſſe videretur, rejecturum, ipſum autem ad imperium electurum eſſe. Capite vero Rufini reſecto, & lapide in os eius immiſſo, haſtæ id infixerunt, & in ſublime ſuſtulerunt. Dextram quoque eius abſciſſam, per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, verbis his vtentes: * *Date ſtipem inexplebili auaritiæ viro.* Et ridicula ea mendicitas, multum ſatis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato ſpectaculo homines animũ contulerunt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiuſmodi vitæ finem produxit. Ad eundem vero modũ & Stilico, qui ſi quis alius, & ipſe apud Romanos ſimul & barbaros potentia multum valuit, rerum ſumãam ad ſe pertrahere volens, in Italia occiſus eſt, ſicuti ſuo loco dicemus. Poſt Rufinum vero Eutropius eunuchus præpoſiti ſacri cubiculi dignitatẽ conſecutus, neque ipſe in honore eo, quem præter

Extrema Theodoſij morientis, ac filiis relinquit, mandata.

Telemachus monachus cum Romæ diris more certamen gladiatorum pararet, martyrio afficitur.

Honorius monomachiam Romæ lege ſublata [illegible]

Rufinus apud Arcadium; Stilico apud Honorium.

† Hæc conſtitutio non extat, ſed reperitur Conſtantini l. vnic. C. de glad. lib. 11.

[illegible] *Rufini cædes.*

Rufinus, dum Gothica ſollicitat arma, §. vt imperium metu ab Arcadio extorqueret, perfidia ſeipſum dedit. Erat hic à Theodoſio tutor Arcadio datus. Egnat. Hũni Orientẽ vaſtant.

Caput Rufini haſta infixum

† Δότε τῷ ἀπλήστῳ [illegible]

Dextra ſtipem colligit.

Stilico quoque in Italia cæſus.

Eutropius eunuchus apud Arcadium tantus fit, & cõſul Patricius Imperat[or]ae [illegible] *Quib. modis* [illegible] *pater* [illegible]

§ *Claudianus de Rufino:*
— Grauiterque apprenſa veſte morantem,
Increpat Auguſtum, ſcandat ſublime tribunal.
Partis pene ſceptri ſociũ declaret honoris.
† *Claudianus: Dextera quin etiã ludo conceſſa vagatur.*
Æra petens, pœnaſque animi perſoluit auari,
Terribilis lucro, &c.
Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque deos ac lubrica numina diſcat.
* *Claudianus de Eutropio iſto:*
— Præſidium legum genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

dignitatem

dignitatem gerebat, acquieuit. Quum namque virilium exſectio purpuræ ei ſpem ademiſſet, Imperatorem aggreſſus, vt Patricium ſe & conſulem crearet, ei perſuaſit. Quapropter Eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiã vilioris ſortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio poſtea memorabimus. Hæc autem hiſtoriæ huic intexuimus, quod non exigua occaſio fuerit, vt religio noſtra multum caperet incrementi. Imperatores namque certo perſuaſum habebant, *c* patri eorum à vera pietate victorias contra tyrannos obueniſſe: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui Imperio inſidiatus fuerat, abſque ciuili bello cædem. Proinde quæcunque deceſſores eorum pij Imperatores pro eccleſijs ſtatuerant, & ipſi confirmarunt: eaque firmiter ſeruarunt, aliaque inſuper Deo grata adiecere opera, perquam liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi vero omnes ad principes ſuos ſpectantes, qui Græcæ ſuperſtitioni addicti erant, ad Chriſtianiſmum tranſierunt: qui vero hæreſes ſectabantur, ad eccleſiam catholicam acceſſerunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæreſim complectebantur, propter eas quas diximus cauſas inter ſe diſſidebant, eaque gratia minuebantur. Plurimi namque non recte eos de Deo ſentire, ex eo opinati, quod inter ſe vehementer contenderent atq; pugnarent: eis ſe ſtatim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus ſententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore Conſtantinopoli parum valuere: quibus illud nocebat, quod epiſcopum ſuum non haberent. Ex eo nanque tempore, quo eis ſub Conſtantio ab Eudoxio popularibuſque eius eccleſiæ ademptæ fuerant, ſub ſolis preſbyteris ad præſens * vſq; Imperium conuentus ſuos habuere. Poſt Eudoxij autem mortem, qui Conſtantinopoli Eunomianæ ſectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidam fuerat ſurrogatus, Eunomij ex ſorore nepos. Hunc quod in auariciam & cognata illi crimina alia delapſus eſſet, eamque ob cauſam pœnas ſe daturum ſuſpicaretur, ab Eunomianorum factione reliqua deſciuiſſe, ſodalitatique ſuæ præiſſe, & non contemnendæ cohortis † ducem factum eſſe dicunt, omnibus prorſus qui varijs infamibuſque delictis obruti eſſent, ad ipſum confluentibus. Fama obtinet, Eutropij præpoſiti opera, ſcripta Eunomij omnia publice cremata: cadauer autem eius ſepulcro extractum, * Dacoris Tyanam proiectum miſſumque eſſe. Nouatiani, quemadmodum dictum eſt, quietiorum fuere, Tametſi enim quæſtio de feſto Paſchæ, quam Sabbatius res nouas molitus excitarat: aliquantum eos turbaſſet: non tamen illi alijs pœnis, quæ in hæreticos legibus decretę fuerant, obnoxij fuere: tum quod itidem vt eccleſia vniuerſalis, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicarent, tum quod egregia epiſcoporum eorum vita eſſet. Nam Agelio Marcianus, Marciano Siſinnius ſucceſſerat, quum Rufinus cæſus eſt: de quibus ſupra etiam diximus. Hæc hactenus.

c Per verã pietatẽ victoria parantur.

d Fidẽ principũ ſubditi imitantur Arcadius & Honorius eccleſiarum iura confirmant.

l. Si venerabilis C. de epiſc. & cler.

Ex diſſenſione hæreticorũ eccleſia catholica creſcit.

** ἄχρι τῆς ἐκείνου βασιλείας intelligẽdũ autẽ de imperio Theodoſij iunioris.*

Soc. lib. 8. cap. 1

Lucianus Cõſtãtinopoli in locũ Eudoxij ſurrogatus Lucianus Eunomij ex ſorore nepos, à reliquis Eunomianis deficit, & ſuã ſibi inſtituit hæreſim.

Eunomij libri cremati

† peſſimorũ hominum ſentina

** Eiuſdẽ cadauer effoſſum*

** εἰς Δακορῶν χωρίον ἐπὶ Τυάνων.*

Marcianus iſto eo die diem ſuum obijt, quo Rufinus cæſus eſt.

E

Cap. II.

De puerili inſtitutione & vita D. Ioannis Chryſoſtomi, & vt doctrina ſimul & virtute fulgens ad ſedem Conſtantinopolitanam ſit euectus.

EA ætate in eccleſia Romana epiſcopus erat Siricius, Damaſi ſucceſſor. Alexandriæ eccleſias rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hieroſolymis adhuc epiſcopatum geſſit Ioannes, qui Cyrillo ſucceſſit. Conſtantinopoli vero enituit Nectarius, de quo fuſius ſupra diximus. Cæterum eo paulo poſt † mortuo, ingens omnium cura & ſtudium fuit, quemnam antiſtitem imperantis vrbis legere conueniret. Atque vt fit, alijs alios deſignantibus, diuque & multum conſilia agitantibus, quum non eadem omnium eſſet ſententia, & tempus extraheretur, vniuerſis tandem placitum eſt, vt

F Antiochia preſbyter accerſeretur Ioannes, qui propter eloquentiam Chryſoſtomus eſt dictus. Præclara etenim de eo fama orbem peruolitabat, maxime eum ad docendum appoſitum, apprimeque clarum, nec non generis nobilitate & vitæ integritate præſtantiſſimum eſſe. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem autem natalibus, alijſque ornamentis omnibus ſpectatam, Anthuſam. In dicendo & ſuadendo vi multa fuit, adeo vt ætatis ſuæ oratores multis modis ſuperaret. In vita quotidiana ſingulari moderatione & accuratiſſimo inſtituto vſus eſt. In tantum vero æqualibus ſuis antecelluit, vt etiam Libanij Syri ſophiſtæ in hac laudis parte, teſtimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum ſectatores eius, quemnam in ſophiſtica ſede ſucceſſorem eſſe vellet, interrogarent: Ioannem illum reſpondiſſe fama eſt, niſi virum tantum Chriſtiani rapuiſſent. Plures autem ex diſci-

G pulis eius ad eccleſiam adduxit, vt idem ſecum ſentirent, eis perſuadens. Quum enim ex præſcripto Dei viuere ſtuderet, non mediocrem virtute ſua æmulationem illius ſectatoribus indidit & facile eo modo plurimos cepit, eiſque vt ſecum eandem complecterentur ſententiam autor fuit, non arte quapiam aut eloquentiæ vi, verum quod ſacras ſcripturas iuxta id quod res ipſa erat, ſincere exponeret, eos ad ſe pertrahens. † Oratio enim reuera factis ipſis conſona, perfacile fidem meretur, & aſſenſione digna videtur. Quibus rebus contra qui caret, ſimulator potius, & ſui ipſius accuſator eſſe apparet, etiam ſi multum ſtudij & operæ in docendo ponat. Si cui autem contigit, vt vtraque hac laude clarus ſit, nihil non quod velit, efficere poteſt: id quod in illo etiam euenit. Vitæ namque inſtitutum accuratum admodum & moderatum fuit. Et cum natura ingenioque præſtanti fuit, tum perſpicua valde & dilucida elo-

H quutione vſus eſt: in qua cum incredibili ſplendore diuina quædam enituit gratia, ita vt ea quaſi inſita quadam tyrannide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi, arcanam amplitudinem, & quæ ſub oculos non caderet vim inſeruit, nouamque eloquutionis mixturam contemperauit, frequentibus ſcatens ſententijs: adeo vt omnes ad harmoniam conuenientemq; eiuſmodi concentum conſternarentur, & incomprehenſibilem

Maximarũ ſedium epiſcopi.

Nectarij mors.

† Cæſarij & Attici conſulatu Socr. lib. 6. cap. 2.

Ioãnes Chryſoſt. epiſc. Cõſtãtinop. Parentes eius.

Libanius Chryſoſtomum laudauit.

In Chryſoſtomo oratione ſuam facta pia reſponderunt.

henſibilem deprehenſionem cum ſenſuum priua[illegible] orationi eius tribuerent. In Rhetorica & di[illegible] arte præceptorem habuit Libanium: in philoſophicis vero diſciplinis Andragathiū.

Præceptores Chryſoſt.

[illegible]

Et quod ad dicēdas in foro cauſas appoſitus eſſe videretur, vitæ id genus ſectatus eſt. At enim quum id iniquum atq; improbum eſſe putaret, faciendum ſibi eſſe ſtatuit, vt primum diligenter in ſacris verſaretur libris: & in vita tranquilla, iuxta eccleſiæ conſtitutiones, philoſophice viueret, Euagrium imitatus. In quo ſtudio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monaſterijs & ſcholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem eccleſiam Tarſenſem gubernaſſe antea diximus. reliquiſſe etiam is multos ſcriptorum ſuorum libros dicitur, in quibus tantum in literæ ipſius expoſitione occupatus eſt, abſtruſiorem ſublimioremq; ſcripturæ ſenſum & contemplationum ſpeculationes declinans. Qua in re eum etiam præcipue eſt diſcipulus imitatus. Non ſolus autem magiſtros hos Ioannes ſectatus eſt, ſed plures etiam alios ſtudiorum ſocios ex Libanii ſchola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum & Maximū: quorum iſte poſtea paſtor Seleuciæ Iſaurorum, ille vero Mopſueſtiæ Cilicum epiſcopus factus eſt. Theodorus autem iſte, vir fuit diuinarum literarum Græcarumque diſciplinarum, necnon artis oratoriæ atque philoſophiæ egregie peritus. Ad quem quum à ſtudiis religionis noſtræ deſciuiſſet, diuus Chryſoſtomus vnam atq; alteram dedit epiſtolam. Quum namque is leges literasque noſtras legiſſet, & ſe in diuinorum familiaritatem inſinuaſſet, omnibus rebus poſthabitis, & vrbanæ vitæ tumultu reiecto, inſtitutum id laudauit, & vitam ſuam ad illorū mores compoſuit. Cæterum alacritatem eam conſtanter non retinuit: ſed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuerſam de ſacro ſtudio concepiſſet ſententiam, id genus philoſophiæ reliquit, & in vrbem eſt reuerſus: melius ſe ita id quod expeteret cōſequuturum ratus. Quod vbi Ioānes cognouit, ad res ſcilicet ciuiles illum eſſe relapſum, & animum ad nuptias adieciſſe, epiſtolam ad eum dedit, verbis & ſententiis ſelectioribus ſupra humanæ mentis captum compoſitam. Scripſit deinde ad eundem quoque alteram. Quas ille quum legiſſet, ad vitæ, quod antea ceperat, inſtitutū ſe rurſum contulit. Subſtantia enim ſua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remiſſo, ad philoſophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus ſeruatus.

Diodori Tarſenſis Epiſcopi Theologia.

Condiſcipuli Ioannis. Theodorus Mopſueſtiēſis. Maximus Epiſc. Seleucenſis. Semel atq; iterum Theodorū Chryſoſt. ad accurata Chriſtiana vita inſtitutum adduxit.

Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo floruerit, quæve perſuaſionis gratia in illius cōſederit labris. Ea enim ſuos ſuperauit, qui tū ſecum à dicendo & perſuadendo valuere. Proinde etiam multitudinem ad ſe pertraxit. Et quod maius eſt, peccantes in eccleſia acrius obiurgauit, atque iniuriam aliis inferentibus inſultauit, non minus ob afflictorum vicem indignans, quam ſi ipſi ſibi iniuria facta eſſet. Quod qui[illegible] multitudini pergratum fuit, principibus autem vi[illegible] & magiſtratibus acerbum viſum eſt: quod ſc[illegible]licet eis delinquere multa licuit. Eas ob cauſas præclarus vir habitus eſt, cum eis qui eum vidiſſent, virtutemque eius experti eſſent: tum eis quoque qui illum nunquam viſum fama tantum cognouiſſent, quæ celebris de eo vulgata, aures omnium impleuerat. Idoneus ſane Romanæ ditionis hominibus viſus eſt, cui Conſtātinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatus demandaretur. Suffragabatur vero populi & cleri, multorumque ſententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque ſtatim qui eum adducerent, miſit. Multorum quoque aliorum Epiſcoporum conuentum inſtituit, ſplendidiorem ambitioſioremque conſecrationem eius eſſe volēs. Porro vbi Aſterius Orientis præfectus Imperatoris literas accepit, in ſuburbanum quendam Antiochię agrum Ioannem ad ſe euocauit, habere ſe arcani quidquam, quod cum eo ſecreto communicaret, renuncians. Eum vero aduenientem illico currui impoſitum, Pagras in diuerſorium, ſeu manſionem quandam ita cognominatā duxit. Et poſtquam eum ibi eis qui ab Imperatore miſſi fuerant, plurimum reluctantem tradidit, domum ſuam reuertit. Id autē ita fecit, quod promptos ad ſeditiones Antiochenos eſſe ſciebat. Haudquaquam enim illi libentes prius ſe Iohan. lingua orbari tuliſſent, quam graue quidquam & feciſſent, & paſſi fuiſſent. Vbi Conſtantinopolim peruenere, atq; ibi quicunq; euocati fuerāt Epiſcopi; præſto fuere, omnes quidem alii ſuffragio ferendo conſenſere: vnus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis conſecrationi obſtitit, glorię illius detrahens: Iſidoro autem Epiſcopatum tradere ſtudens, qui Alexandriæ preſbyter, curam ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adoleſcentia in Sceti monaſticis laboribus exercitatus. Studioſus autem Theophilus Iſidori plurimum fuit, quod is ei dudum rei ſatis periculoſæ conſcius eſſet. Quum n. Imperator Theodoſius bello aduerſus Maximum tyrannū decertaret, Theoph. Imperatori munera mittens binas Iſidoro huic dedit epiſtolas: eumque Romam miſit, cum mandato eiuſmodi, vt ibi manens belli euentum expectaret: & cui victoria arriſiſſet, ei & literas & donum redderet. Legationem eam ſuſcepit Iſidorus, & Romæ momento victoriæ intentus conſedit. Et cum rem hāc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epiſtolis clam ſublatis, eam indicauit. Quapropter Iſidorus ſibi ne quid mali pateretur timens, ſtatim Alexandr. profugit. Proinde quod illum fidiſſimum ſibi cognouiſſet, penſare tum quod pro ſe adierat periculum, gratia aliqua cogitabat, ſtudioq; tāto pro eo laborabat. Siue autem eam ob cauſam, vt dicitur, hoc fecerit, ſeu quod Dei amantem virum ad Epiſcopatum euectum Theophilus voluerit, poſtremo & ipſe conſecrationi Ioannis calculum adiecit, ſententiamq; imperialis aulę approbauit, quæ electionem Iohannis obtinere manifeſte ſtuduit. Metuebat v. Eutropium præpoſitum, qui Imperatoris ædib. & cubiculo tum præfuit. Aperte n. is illi minabundus denunciarat, vt vel aliis ipſe quoq; ſuffragio ſuo conſentiret, vel ſe ad dicendam cauſam, cōtra accuſatores ſuos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria venerant, libellos aduerſus eum, qui coacti fuerant, Epiſc. offerentes: alii alia crimina ei obiicientes, & diuinas Eccleſiaſtica[illegible] * leges eum violaſſe accuſantes. Hæc vero Theophilus timens non ſolum Ioanni ſuffragatus eſt, ſed eundem e[illegible]m

Legitima & canonica Epiſcopi electio.

Aſterius Orientis præfectus Chryſoſt. Conſtantinopolim mittit. Inuitum epiſcopatum ſuſcepit ſolo.

Theophilus Alexandr. Iſidoro preſbytero ſuo Epiſcopatū Conſtantinopolitanū demandare voluit. Theophilus Alexandr. inſidias Theodoſio amicus, duo[illegible] corde vir. Fortuna non homini amicus.

Theophilus tandem in epiſcopalem Ioannis cōſecrationē quoq; conſentit.

Accuſationis libelli contra Theophilū.

** [illegible]*

Sacerdium Chryſoſtomi ordines. Idem Baſilij magni familiaris. Soc. li. 6 c. 2.

per manus impoſitionem conſecrauit. Lectorem eum, quemadmodũ Socrates Eccleſiaſticus ſcriptor dicit, creauit Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus, Hieroſolymis reuertens. Vix autem rum diutius, ſicuti idem teſtatur, cum Baſilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, poſtea vero eccleſiæ Cæſarienſi apud Cappadoces præfuit. Quod omnino reiicit Simeon, qui ſacri Chryſoſtomi vitam conſcripſit. nam is à Flauiano eum & diaconum & presbyterum creatum eſſe, memoriæ prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam aduolantem, ſacro eius capiti inſediſſe memorat. Socrates autem ab Euagrio eum presbyteri dignitate auctũ eſſe dicit. Poſt Meletii enim obitum receſſiſſe a Meletianis Ioannem, & triennium ſibi ipſi quiete ita vixiſſe, vt neque cum Meletio, neque cum Paulini ſectatoribus communionẽ coleret: poſtea vero ab Euagrio Paulini ſucceſſore presbyterum creatum eſſe, refert.

Columba capiti Ioannis, quum presbyter conſecraretur, inſedit. Scripta Chryſoſtomi.

F

Quum in lectorum ordine conſiſteret, orationes contra Iudæos compoſuit. Diaconus autem factus, dialogos de epiſcopali munere, & libro, ad Stagerium, item alios de incomprehenſibili & alios rurſum [illegible]. † hoc eſt, de puellis non matrimonii neque libidinis cauſa adoptatis, ſcripſit. Presbyteri vero honore cohoneſtatus, expoſitiones diuinorum Euangeliorum, [illegible], id eſt, Statuas, Conſolationem, Commentarios in Pſalterium, De virginitate, De miſericordia, & plurimos alios libros edidit. Homilias vero myſticas in diuum Apoſtolum, & in ſacra Acta, aliaque præterea plurima, feſtos dies & conuentus eccleſiaſticos varios celebrans, Conſtantinopoli in epiſcopatu cõdidit. Ego vero ſupra mille eius viri lucubrationes legi, ineffabili quadam ſuauitate diffluẽtes. Iam enim inde ab adoleſcentia amore eius flagraui, atque in illius perinde atque Dei ipſius vocibus acquieui. Atque ſi quid mihi eſt eruditionis, id ei acceptum fero. Multis etiam ex ſectatoribus meis perſuaſi, vt omnibus relictis, illum ſibi familiarem facerent. Verum ad argumentum inſtitutum reuertamur.

† Subintroductæ hæ in Canonibus extraneæ in legibus dicuntur.

Nicephorus Chryſoſtomi ſtudioſiſſimus.

G

Cap. III.

De cura paſtorali & doctrina Ioannis: & vt multorum arguens & corrigens delicta, in ſuſpicionem peruenerit improbitatis & vnde furor & perſequutio aduerſus eum exitierit.

Chryſoſtomus poſt inthroniſationem, clerum ſuum, & aliũ quoq; reformauit.

IOannes epiſcopatum adeptus, primum cleri ſui mores corrigere eſt aggreſſus: progreſſus eius in publicum, & quotidianę vitæ inſtitutum perſcrutatus. Acrioreque vſus caſtigatione, nonnullos quidem ad mores legitimos reformauit. Si quos autem ſacerdotes non iuxta eccleſiæ conſtitutiones viuere velle cernebat, eos ſacris ædibus excluſit. Neque enim ſacerdotum honore eos frui debere dixit, qui verorum ſacerdotum vitam æmulari nollent. Nam quum natura ad arguendum & reprehendendum propenſus eſſet, magis etiam poſtquam magiſtratum tantum cepit, mos is in eo eſt adductus. Natura enim poteſtatem nacta, promptius etiam aduerſus peccantes eſt concitata. Neque vero clerum ille ſuum tantum, ſed vbique locorum eccleſias, perinde atque pater quidam, ad rectum conformare ſtatum ſtuduit: ſic ſcili-

H

E

cet Thraciam omnem, quæ in ſex diuiſa eſt pręfecturas, Aſiamq; cunctam, quæ ab vndecim præſidibus regebatur, atque etiam prouinciam Ponticam, totidem præfectis gubernatam, eiſdem legibus ad officium reducere conatus eſt. Vbi vero Phœnices adhuc ſimulacrorum ſacrificiis inſanire cognouit, miſſis eo qui diuino ardore flagrarent viris, legibusq; quæ dudum latę fuerant confirmatis, quicquid erat de ſuperſtitione eorum reliquum, idolorumque delubra, ex ipſis fundamentis euertit. Quã ad rem è domo ſua impenſas præbuit. Fœminis enim nobilibus & locupletibus, vt pecuniam talem liberaliter conferrent, perſuaſerat. Vt vero Scytharum quoq; multitudinem Ariana liberaret contagione, qui eiuſdem cũ illis, linguæ eſſent, eis præfecit ſæpius quoq; ipſe eos viſens, doctrinisq; ſuis per interpretem illuſtrans, ad veritatẽ adduxit. Eos vero Scythas etiam qui ad Iſtrum ſunt, vbi veritatis & ſalutis ſitientes intellexit,

In Phœnicia idololatriæ reliquias tollit.

Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxiã adduxit Hunnos ad Chriſtianiſmum pertraxit.

F

eo quoq; miſit: & homines eos captos, in veritatis poteſtatem redegit. Ab Oſroœnis autẽ Marcionis morbum, qui alte apud eos radices egerat, repulit: aliaq; plurima & Deo grata peregit opera, Apoſtolicam plane de eccleſiis omnibus in animo circumferens curam. Nec his ille quoque contentus fuit, ſed diſſenſionem quę inter Orientales & Occidentales eccleſias propter Paulinum & Flauianum extitit, Theophilo cõciliato, ſuſtulit: & vt vna Antiochiæ eſſet eccleſia effecit, Paulino & Euagrio vita defunctis. Quapropter facilẽ epiſcopis fuiſſe, quum nemo impedimento eſſet, conciliationem puto. Populus namq; diſſidiis, quibus iam fatigatus erat, tenuiſſis, qui Euſtathii primum autoritatem ſequuti erant, ſicuti fieri aſſolet, paulatim ad eos qui ſub Flauiano erant accedentes, per vnionẽ eis ſunt cõiuncti. Talem ſe quum vir magnus & natura & ardore ſtatim à principio exhiberet, durus quidã & grauis admodum eſſe viſus eſt

Eccleſias Antiochenas ad vnionem reduxit, & Romanum Pontificem Flauiano conciliauit. Propter victorũ reprehenſionem multorum contra ſe excitauit odiũ Chryſ. Iſtis vero mel amarũ eſt. Odium adauxit Serapion eius diaconus.

G

peccantibus: potiſſimum vero eis, qui in clero abſurdis gaudebant factis. Itaque magnum aduerſus eum odium eſt ſuccenſum, & multi hoſtiliter illum declinabant. Multitudini vero, quia aſſidua doctrina demulcebat, maxime gratus fuit. Neq; adeo mirum eſt, ſi quibuſdam minus bonus viſus eſt. nam mel quoq; regio morbo laborantibus amarum videtur. Potiſſimum vero ſicuti ferunt, vt multos ita offenderet, Serapion eum diſcipulus induxit. Quem aliquando aperte in cleri pręſentia dixiſſe fama eſt, illum* a non omnes oratione allecturũ eſſe, niſi etiam flagello omnino eos compelleret. quod dictum in odium & inuidiam non mediocrem epiſcopum apud multos adduxit. Enimuero multis ita ob varia crimina eccleſia eiectis, illi ſententiis ſe primorum & optimatium accommodabant: & ſicuti fieri aſſueuit in eiuſmodi eorum qui rebus præſunt impotentibus conatibus inter ſe conueniebant, ſodalitateſque & conſpirationes nõ

** [illegible]*

a Serapionis diaconus dictũ inuidioſum.

H

contemnendas inſtituebant, atque eum non mediocribus expetebant calumniis. Et quæ illi in eum dicebant, fidem obtinebant: b quod cum aliis cibum capere, c aut conuiuia adire Ioannes deprehenſus non eſſet. Qua ex re crimina maiora excitabantur. Quo vero conſilio id ille fecerit, nemo clare dixit. Qui vero enim defendunt, diuturnam prætendunt conſuetudinem: & quod ægrum haberet ſtomachum, qui nõ facile cibum concoqueret. Vtcunque autem ſe

b Chryſoſt. ſolus cibum capere ſolitus c Calumniis granibus ab inuidis & obtrectatoribus Chryſoſt. expoſitus. Plebi valde charus.

tes

A ces habuit, non paruam aduerſariis ad obtrectationem ea præbuit occaſionem. Plebs autem propter doctrinæ vbertatem, & quæ inde profluebat vtilitatem, ex eo viro valde pendebat, mirifice illius linguam deamans: adeo vt χρυσόστομον hoc eſt, aurei oris hominem cognominaret tam præſtantem illius gratiam eo verbo ſignificans. Neque illa quidquam eos qui contra eũ blaterabant, curabat. Quid enim rurſum hic dicere attinet, quales eius fuerint orationes, quales vel ipſe ſcriptas edidit, vel eo dicente notarii celeres plurimas excepere? Quã ſplendidę namque ſint, atq; ad perſuadendum ſimul & demulcendum compoſitæ, experiri ei licet, qui verſare eas & legere, vtilitatemque earum percipere, & voluptatem diuinã haurire ex eis velit: adeo vt ſeipſum diuino quodam modo intemperiis agitari, & moderate prudenterq; inſanire crediturus ſit. Cęterum quandiu cum clero tantum cõflictatus eſt, infirmior aduerſus eum fuit furor, neque quicquam efficere potuit. B Vbi autẽ magiſtratus etiam propalam arguere cœpit, tũ demum maior aduerſus eum cõcitata eſt inuidia, multaq; in eum ſunt tentata. Et quiſque pro eo atq; ei viſum eſſet, aut forte reprehenſione vel odio in illum flagraret, calumniis ei intentatis fidem habebat. Plurimum autem momenti ad obtrectationem illius attulit † oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipſo lecta.

Chryſoſtomi cognomen.

Chryſoſtomi ... orationes.

Verbo magis carpſit Chryſ. maiorem iaſe ... inuidiam.

... ſpodia.

C a p. IV.

De Eutropio cubiculi Imperialis præpoſito, & de ea quam is tulit lege: vt idem ſit interfectus: & vt odium aduerſus Ioannem quidam conceperint, & fouerint.

EVtropius enim iſte eunuchorum in imperiali cubiculo princeps, qui ad conſularem C dignitatem peruenerat, & pater Imperatoris vocatus fuerat, neque præſentis fortunæ magnitudinem tulit, neque quidquam de rerum humanarum mutabilitate cogitauit: ſed vbi vlciſci quoſdam in animũ induxiſſet, magnopere contendit, vt Imperatores conſtitutionem ferrent, ne quis ad eccleſiam cõfugeret: ſed etiam ſi quis ad eam confugiſſet, & ſupplex Deo factus eſſet, atque in templis metus cauſa verſaretur, vt inde extraheretur. Potiſſimum vero id fecit propter Pentadiam, clariſſimi ducis Timaſii coniugem, quem magna gloria virum affectatæ tyrannidis criminis reum à ſe actũ, Oaſim ad perpetuum exilium deportari curauerat. At ille ſiti, quemadmodum audiui, oppreſſus, aut ne peius quidquam pateretur veritus, arenoſis ibi locis errans, ſtatim vitam finiit. Et lex quam Eutropius ferendam curauerat, ad finem ſuum perducta eſt. Breui vero poſt quum Imperatorem of- D fendiſſet, vt qui in coniugem eius contumelioſus fuiſſet, primus ipſe quam perferri ſtuduerat legem, ſtatim violauit.

Eutropius in inſtigante Imp. legem ferunt, ne quis ad eccleſias confugeret.

Timaſius dux in exilium actus Eutropij opera.

Eutropius ipſe ea tam ſtruxit neceſſitatem, vt ad eccleſiam confugiat.

Nam ex imperialibus ædib. profugiens, ſupplex in eccleſia conſedit. Tum Ioannes abſurdum Eutropii conatum arguens, luculentam habuit* orationem in ambone, ſeu ſuggeſtu, qui mos eius erat, quum populum doceret, vt omne vocem eius exciperent, ſedens. a In ea oratione quum eorum qui poteſtatem & magiſtratus ... ſupercilium & arrogantiam, quantum potuit, taxauit: tum populo rerum humanarum

** Factũ id ... Eutro- ... ...*

inconſtantiam, quę eodem loco manere nõ ſoleant, propoſuit. Sed enim qui hoſtili erga eum erant animo, b & in hoc ipſum calumnioſe reprehenderant, illud carpentes: quum commiſerari potius caſum eius qui de vita periclitatus ſit debuerit, quod inſuper ærumnam arguerit, afflictionem illius adangens, & calamitati inſultans. c Eutropius tam impii facinoris pœnas non multo poſt, propter multa quoque alia delicta luit, capitali affectus ſupplicio. Lex autem opera eius lata ex publicis monumentis ſublata, & nomen eius in catalogo & nomenclatura conſulum expunctum eſt: d eccleſia autem Dei legibus bene dudum conſtitutis enituit, eo ipſo ſcilicet Deo apertam iniuriam extemplo vindicãte. Ego vero non committam, quin in hiſtoria hac potiſſimam cauſam cædis Eutropii exponam, vt ne ea res fraudi ſit, apud eos qui cã planè ignorant, magno illi viro: ſi rationem mihi neſciant, per quam is virum eum, qui in eccleſiam B contumelioſus fuiſſet, cõtumelia affecerit, e extrahi eum ex ſacris ædibus paſſus. Arcadius poſt patris obitum vxorem duxit, f cui nomen fuit Eudoxia: Gratiani, cui Occidentale imperium ſorte, vt quidam memorię commendarunt, obuenerat: ſicuti autem alii tradunt, g Baudonis filiam. Fuit autem is barbarus genere in re vero militari & in imperatoriis artibus plurimis in Occidente præclarus. Porro fœmina ea non itidem vt maritus, ſegnis fuit, ſed non minimum de barbarica inſolentia obtinuit. h Duas autem filias Arcadio genuit, Pulcheriam primum, deinde Arcadiam, ac tertiam rurſus Marinam: longe vero poſt, filium quoq; Theodoſium, de aui nomine ita appellatum. i Quum ea adhuc duarum filiarum mater eſſet, contumelioſius ab Eutropio accepta eſt. Super alia enim conuicia & illud minabundus adiecit, breui fore, vt eam ex C imperiali aula abductam, ipſe domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiolam vtrãque in vtriſque vlnis ferens, ad virum acceſſit, quiritans atque lamentans: liberos etiam commiſerationis gratia prętẽdens, prolixe collacrymauit: aliaque inſuper fecit, quæ mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par eſt. Atque Arcadius, coniugem & liberos miſeratus, ad iram ipſe quoque accenſus eſt, ardentique

a Homilia Ioannis contra factum potentium. b Oratio ea ab aduerſarijs eius reprehenſa. c Eutropii ſupplicium. d Inhumana illa lex inducta.

e Res Eutropii exponitur. f Eudoxia imperatrix.

g Baudo i. ... proximo a Gratiani ... eodem anno, cum Arcadio Conſ fuit. h Arcadij liberi ex Eudoxia ſuſcepti.

i Eutropius fortuna & poteſtate ſua abuſus, male Auguſtam tractauit. Exemplum memorandũ affectuum.

* *Quam bene diſpoſitum terris, vt dignus iniquis*
Fractus conſilii primum auctorem inſtet.
Sic multos fluuio vates arente per annos,
Hoſpite qui cæſo monuit placare Tonantem,
Inuenit primum Buſiridis imbuit aras.
Et cecidit ſæuus quod dixerat hoſtia ſacri.
Sic opifex tauri tormentorumque repertor,
Qui funeſta nouo fabricauerat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno,
Senſit opus, docuitque ſuum mugire inuentum.
Claudian.

D iracundia, & verborum potiſſimum grauitate, k Imperatorem verum ſe præſtitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis ſpoliatum, in Cyprum inſulam exulatum miſit. Breui vero poſt, quod eo tempore quum conſulatũ iniit, ornamentis præter dignitatem vſus eſſet, quę ſoli Imperatori geſtare liceret, accuſatus, atque inde abductus, & apud Pantichium, vbi iudicum conſilium conſederat, Aureliano præfecto, aliisque illuſtribus viris cauſam eius cognoſcentibus, grauium criminum reus peractus, capitis ſupplicium ſubiit. Res Eutropii ſic habuere

k Direptas quid plangis opes, quas nemo habebit? Non aliter poteras rem cõſpici eſſe pater Claud. Eutropius primum ad exilium, mox etiam ad ſupplicĩ

damnatus. Ioannes Gainam etiam liberè inquit tractauit. Gainas Arianis eccleſiam in vrbe Conſtantinopolitana dari petiit, ſed non impetrauit. Theophilus Alexandrinus Ioannis obtrectator.

Atqui non ea de cauſa ſolum Ioannes eſt repre- E
henſus, verumetiá quod copiarum militarium ducem Gainam contumelioſe propalam ſolita ſua dicendi libertate vſus tractauerit, quum ille ab Imperatore petere auſus eſſet, vt intra vrbem eccleſia vna popularibus ſuis Arianis attribueretur: quam vbi non impetrauit, ad tyrannidem aſpirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorum deuaſtans. Plures vero & alios præterquam deceret, ab eo reprehéſos eſſe, ſunt criminati. Quas ob res permultis aduerſus fuit. Nun pauca in hunc etiam ſtatim poſt conſecrationem molitus eſt Alexandrinus Theophilus, multaque & præſentibus, quos conueniebat, per ſeipſum dixit, & plura illis abſentib. ſcripſit, viro eiilludens, ferum atque crudelem appellans. Non parum namque illum offendebat ardor & libertas diuina Ioannis, atque inſuper quod per illum tantopere ſibi dilectus Iſidorus ab epiſcopatu repulſus eſſet. Res ſacratiſſimi Ioannis in hoc ſtatu erant, & ad hunc modum ſtatim ad- F
uerſus illum pleriq; malum parturiebant. Quomodo enim virum tantum capere mundus poſſet, qui ſoli Deo viueret: neque aliud quidquam quam ſolam hominum ſalutem & verbis & factis lucrifacere contenderet? Sed res eius poſtea perſequemur.

Cap. V.

Res Gotthi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, qua pro eccleſiis & apud Imperatorem & apud ipſum Gainam vſus eſt Ioannes.

De rebus Gainæ.

ORatio autem Gainæ res referre cupide geſtit. Quis fuerit, vnde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioanni negocium faceſſerit, vt motus contra imperium concitans quo magnus ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit & tandem è medio ſublatus, G
interierit. Sub quo res etiam noua prorſus accidit, per quam Deus oſtendit, prouidentia & ope ſua vrbem imperantem & imperium Romanum maximis eſſe periculis liberatum. Gainas iſte barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Iſtrū colunt, ortus. Hi vero amne eo, quum glacie conſtrictus fuiſſet, tranſito, confeſtim in Romanam ditionem irruperunt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt. At ille vbi ad Romanos transfugit, paulatim progreſſus, ex tenui milite breui dux Romanorum factus, equeſtribus pedeſtribusque præfuit copus. Sed enim ad tantum honorem præter dignitatem ſuam euectus, loco & ordine eo contentus non fuit: ſed niſi imperium Romanorum poteſtati ſuæ ſubiiceret, grauem eam rem ſibi eſſe putauit. Hæc quum animo agitaret, populares ſuos Gotthos ex præfecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum ductores, centuriones, & tribu- H
nos fecit, exercitumque vniuerſum ſociis ſuis credidit. Vt autem Trigibildus neceſſarius & commodus ei maxime, perquam frequenti ordini præeſſet, procurauit, eidemque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſſit. De quo non ita multo poſt quum nunciatum eſſet, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Natoliam * vaſtare, & cædem multam facere, aſſimul ut quidem ſcr[illegible] ſe

Deus prouidentia ſua imperia conſeruat.

Gainas apud Rom. transfuga. Idē Rom. dux. Qui paulo ante Scythæ, hic Gotthi dicuntur. Aſpirat ad imperium. Trigibildum Gotthum Comitem, Phrygiæ præficit. Phrygiam is diripit. Aduerſus hunc mittitur Gainas.

** Hanc non habent Soc. & Soz. ſed hodie quoq;*

E
ea de cauſa indignari Gainas: indicans autem quibuſdam ſatis oſtendit ad res nouas eum quoque ſpectare. Ilicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte comminiſcitur, vt ipſe bellum contra illum gerendum ſuſcipiat, & vrbibus circa Phrygiam, ita vt opus eſſet, auxiliū ferat. Et Imperator cōmento credens, ei id permiſit. Ille porro ingentē plurium millium multitudinem ducens, ſtatim quod celauerat conſilium oſtendit, & † Tyrannidis regulum in medium produxit. Tantum enim abfuit, vt vrbes ad quas miſſus erat defenderet: vt eas etiam quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atque vi magna euerteret, aliæ autem idem ſe ab eo paſſuras eſſe in expectatione eſſent. Atque inde mouens, quę in medio erant loca omnia. Myſorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quæ ex aduerſo Byzantio eſt Chalcedonem, caſtrametatus eſt. Et quum grauiſſima queq; ſe facturum eſt minatus, tū verba quoq; ad rem ipſam contulit. Quū F
vero ita vrbes Orientales, maxime autem quæ in Aſia & ad Pontum Euxinum ſunt, in ſummo verſarentur diſcrimine: Imperator vna cum eis qui ſecum erant amicis, non diutius cunctandum eſſe cenſuit. Quod non tutum eſſet rempublicam Romanam ita à rebus omnibus imparatam eſſe, contra viros qui in mortem ruerent & de vita ſemel deſperaſſent. Tempori autē inſeruiens, arte & conſilio barbarum eſt aggreſſus. Et miſſis ad Gainam legatis, paratum ſe eſſe, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum autem per vitam omnem poſtea gratum eum ſibi fore recepit. Accepit is conditionem, neque aliud petiit quidquam, quam vt ei Saturninus & Aurelianus, viri conſulares, quos aduerſari ſibi ſuſpicabatur, dederentur. Imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortē obire parati, ſe Imperatoris poteſtati permiſere. Itaque Gainæ dediti ſunt: quibus tamen ille receptis pepercit: & ſedulo quod maxime cu- G
piebat diſſimulans, Chalcedonem aduenit, vbi etiam Imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemiæ martyris templum, in quo cadauer illius conditum eſt, ingreſſi, accepta ipſe & data per iuriſiurandi religionem fide, beneuolum ſe & officioſum fore, arma depoſuit, & deinde Conſtantinupolim tranſmiſit, vbi totius equitum & peditum curam & adminiſtrationem ab Imperatore ſuſcepit. Aſt vbi præter dignitatem ſuam ſecundas ſibi eſſe res vidit, honorem rurſus eum moderate ferre non potuit. Et poſtquā primus ei præter rationem ſuſceptus conatus ex ſententia ſucceſſit, alium quoque tentandum ſibi eſſe ſtatuit, & tumultum non minimum eccleſiæ concitare aggreſſus eſt. Chriſtianus ille quidem fuit, ſed religionem ſinceram non ſeruauit. Arii enim peſte infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus ſub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaque ſiue recentis factionis ma- H
gnitudine elatus, ſeu forte ab anteſignanis hęreſis perſuaſus, ſacram vnam ædem intra vrbem conſentientibus ſibi in religione ſacerdotib. ab Imperatore poſtulauit. Idq; veluti exprobrans fecit, minime conuenire dicens, vt ipſe Romanę militiæ dux, in eccleſia extra vrbis mœnia oret. Imperator inconſtantiam animi eius metuens, tyrannidemque quæ ab eo expectabatur, ſuſpectam habens, deliberaturum ſe, eique conſ[illegible]turum eſſe recepit. Et patre diuino accito, per [illegible]

nem

Turcia eam Aſiæ partē Natoliam vocant ἀνατολὴν dicere debētes, hoc eſt, Orientē videtur, ita que legendū Natoliam. † Is hoſtibus quoq; ergo crat Romanis ſe gerit. τὸν τῆς τυραννίδος ſtratēgon. Gainæ caſtra ad Chalcedonem.

Arcadius legationem ad Gainam cum conditionibus pacis mittit.

Saturninus & Aurelianus viri cōſulares Gainæ deduntur. In Gainas partes Tranſactio inter Arcadium & Gainam.

Idem rurſus militaribus copijs præficitur.

Gainas Arianus.

Iterum Gainas eccleſiā in vrbe Byzantij Arianam petit.

A [illegible] cauit, potentiamque eiuſdem [illegible] illi reuocauit, & meditatam petitam [illegible] tyrannidem inſinuauit: manifeſto denique [illegible] quaſi ſupplicem, quod peteret [illegible] utrum eſſe, ſignificate, vt eiuſmodi con[illegible] barbari furorem frenaret. Diuinus autem [illegible], non paſſus eſt verba ea ad exitum p[illegible], neque tempori ceſſit: ſed Epiſcopis qui tum Conſtantinopoli aderant, ſecum ductis, [illegible] Imperatoris ingreſſus eſt. Et perſcipit [illegible] magno animo apud Imperatorem [illegible] egit: *Ne ſic*, inquiens, *ò Imperator te facturum eſſe pollicearis, neque ita ſanctum canibus proycere conſtitueris. Ego enim non ſuſtinebo, vt qui recte de Deo theologantur & ſentiunt, eijciantur: atque eis ſacrum delubrum, qui blaſphemam aduerſus eum linguam exerent, concedatur.* Neque barbarum illum timueris: verum vtroque euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quę dicentur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, & perſuadebo vt minime ille petat, quæ dare non conuenit. Imperator verbis his delectatus, vtrumque ad ſe acceſſit. Et Gainas, ad finem perduci quæ ei promiſſa erant, petit. Auream autem obtinens linguam Iohannes, illi reſiſtens: *Non oportet*, inquit, *principem quidquam contra Deum audere, ſiquidem vera pietas illi curæ eſt: ſed potius bene conſtitutas leges ſeruare, & eam potiſſimum quæ contra hæreſes alias promulgata eſt.* Suaſitq; adeo Imperatori, conducibilius eſſe dictitans, vt imperio potius cederet, quam per impietatem ædem Dei proderet. Atque ſermonem ad Gainam rurſum conuertens, oportere ſe Eccleſiam vnam habere dicentem: *Omnes, tibi*, inquit, *ſacræ ædes patent.* Cui Gainas reſpondit: *At ego alterius religionis ſum, & quod peto, recte me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamina.* Verum tu, contra Iohannes dixit, maiora laborum habes præmia. Permagnum enim tibi eſt, quod Romanorum belli dux & es, & nominaris, & quod conſularia geris ornamenta. Illud vero te quoque conſiderare oportet, quiſnam antea fueris, & qui nunc factus ſis: & quanta in egeſtate prius vixeris, nunc autem quantæ tibi ſuppeditent opes: quem prius habueris veſtitum, quam Iſtrum tranſiſti, qui vero nunc tibi ſit habitus? Et minores quidem fuiſſe labores, minorem autem illorum mercedem eſſe, meminens. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingratus erga eos ſis, qui te cohoneſtarint, caue. Patriam tuam conſidera, & vt ex ea pulſus, & ab Imperatoris patre ſeruatus, iureiurando te amicum Romanis, ipſi illi, eiuſque liberis fore, & leges ſeruaturum eſſe, adegeris: quas tu nunc vt iritas arguere, in animo habes: & illam maxime, quam is qui te profugum recepit Imperator confirmauit, eos qui alienæ in religione ſint ſententiæ conuentus, intra Conſtantinopolitanæ vrbis mœnia cogere prohibentem.

Arcadius cautiuncula Iob. conſuluit.

Id Ioannes quam maxime diſſuadet.

Colloquium Ioannis & Gainæ apud Imper.

B

C

Cap. VI.

De defectione Gainæ, & de viſione quam vidit Angelorum vrbis Conſtantinopolitanæ cuſtodum: & de legatione qua Iohannes apud Gainam eſt functus: & vt Gainas in Thracia captus & necatus ſit.

D

Hæc verba magnus Ioannes magna cum libertate conſtanter proloquutus, os Gainæ obturauit, & ſilere eum [illegible]it: neq; de Eccleſiis quarum ipſe curam gerebat, quidquam nouari permiſit. Ille vero non multo poſt ad perfidiam animum adiecit, & conceptam dudum meditatamq; tyrannidem prodidit. Nam vrbem vaſtare in animo habebat, eandemq; diripere meditabatur. a Quas inſidias ſtella illa enſis ſpeciem referens portendit, quæ ſupra modum ſplendida fuit (qualem nunquam antea apparuiſſe, in literarum memoriam relatum eſt) ſupra vrbem ipſam relucens, & à ſummo prope cœlo ad terram ipſam pertingens. Ac primum quidem in argentariorum tabernas in foro ſitas impetum facere conſtituit, maxima illa ſpe concepta, ingentes ſe pecuniarum aceruos ibi corraſurũ eſſe. Sed enim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarii, quod antea fecerant, pecunias ſuas & opes publice in menſis non propoſuere, b ingẽtem barbarorum vim noctu ad Imperiales ædes vt eas incenderent, miſit. Illi v. tantum abeſt, vt aliquid egerint, vt cum ingenti etiam metu inde retroceſſerint. c Deus namq; tum oſtendit, quãta illi prouidentia & cura vrbis fuerit. Cœleſtis enim quædam vis ingentibus corporibus inſidiatorib. illis apparens, ita eos exterruit, vt terga verterent, & celeriter trepidi Gainæ ſignificarẽt, nouum ea nocte in vrbem exercitum veniſſe. Ille autem fidem eorum dictis non habuit, quod non alios quam qui ſoliti fuerant in vrbe milites eſſe ſciret. d Quapropter proxima etiam nocte alios eo miſit. Vt v. & illi eadem quæ priores annunciarunt, ipſe eo venit, & ſpectator oculis ſuis miraculi eius fuit. Verum ſua gratia milites eos ibi adeſſe arbitratus, qui interdiu quidem ſe occultarent, noctu autem vigiliis vrbem & aulam Imperatoriam cuſtodirent, à dæmone ſe agitari aſſimulauit, & velut orationi vacaturus templum adiit, quod Imperatoris pater in Ioan. Baptiſtæ honorem in Septimo conſtruxit. Exiit autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clam ſecum arma & vaſa fictilia telis completa, in mulieribus pilentis, & præterea aliis etiam quas machinari fuerant artibus, efferebat. Et conſilium hoc ille in Romanorum ſcil. detrimentum cepit. Cęterum id potius imperio eorũ bono fuit, vt rei exitus declarauit. Cum namq; à portarum cuſtodibus arma efferre deprehenſi eſſent, atq; ea in re inhiberentur, gladiis illi ſtrictis excubitores interemerunt. Atq; vbi, quemadmodum fieri ſolet, grauis tumultus vrbem, perinde atq; ea illico capi deberet, occupauit, conſilium tamen bonum præſentia male explicuit atq; ſuperauit. Nã ciuitas portis clauſis atq; obfirmatis, in tutum redacta eſt ſtatum. Et Imp. optimum ſecutus cõſilium, publicitus Gainam hoſtem indicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iuſſit. Quapropter milites magnis animis illos aggreſſi, plurimos apud eam quæ dicitur Gotthorum Eccleſiam necarunt. Eo namq; tanquam ad aſylum & perfugium confluxerant, cum portis clauſis profugere nequirent. Ita Eccleſiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes diſcrimine nullo conciderunt. Quod vbi Gainas reſciuit, dæmone quem voluntate ſua ſibi ſumpſerat, dimiſſo, quod ſibi fraudolentas inſidias ſuas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Cherſoneſum peruenit, traiicere ex eo loco in Orientem cogitans. Exiſtimabat namq;, ſi in Aſia vrbes cepiſſet, facile quoq; ſe finitimas in circuitu gentes ſibi ſubiecturum eſſe. Atq; ille

Gainas vrbem Conſtant. diripere conſtituit Soz. l. 8. c. 4.

a Id malum prodigioſa illa ſtella portendit.

b Gainas ad ædes imperiales inuadendas, barbaros noctu mittit Diuina vi illi à cœpto deterrentur.

c Deus præſidio ſuo vrbem Cõſtantinopolitanam ſeruat à barbarorũ vaſtatione.

d Idem Gainas ſequẽti quoq; nocte tentat ſed fruſtra. Præſidium .m. eſſe in terris Vgſaniam aſſimulat.

Per ſimulationem recedens cum barbaris ex vrbe ſecedit Tumultus eo re intra vrbem oboritur.

Vrbis porta clauditur. Gainas hoſtis indicatur. Barbari cæduntur.

Gotthorum eccleſia

Gainas in Cherſoneſum venit.

[illegible] Gainæ [illegible] os [illegible] ...net.

quidem hæc ſic moliebatur. Imperator autem oratores turſum ſibi ad eum mittendos duxit: ſed nemo legationem eam ſuſcipere audebat. Omnes n. pro ſe quiſque feritatem animi eius ſuſpectam habebant, adeo vt neque bello cum eo congredi quiſquam vellet, neque legatione apud eum tuto ſe fungi poſſe putaret. Omnibus vero aliis relictis, in maximum illum heroem reſpiciebant. Ille porro nihil veritus, quod ſibi non ita pridem cum eo interceſſerat diſſidium, Orator ſtatim ad barbarum eſt profectus. Verumenimuero Gainas poſtquam legatum ad ſe venientem, quiſnam eſſet, intellexit, & libertatem dicendi, qua vſus apud ſe pro veriore pietate fuerat, in mentem reuocauit, nihilominus ſi quid aliud, & virtutem viri eius reueritus, quantumuis & barbarus & hoſtis eſſet, longius ei honoris cauſa progreſſus eſt obuiam, & dextram eius oculis admouit, & oſculatus eſt. liberoſque ſuos adductos ſacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma depoſuit, & legationi ei morem geſſit. Vſq; adeo virtus etiam acri hoſti pudorem & terrorem incutere conſueuit. Breui autem poſt, cum aliud quiddam accidiſſet, ad ingenium ſuum Gainas redijt. Et vbi Helleſpontum traiicere, Lampſacumque occupare contendit, ſpes eum fefellit, quum Romani diuini numinis momentum per Imperatoris conſilia rurſum ſibi affuiſſe ſenſerunt. Poſtquam enim barbari nauium copia deſtituti, ratibuſq; compactis Helleſpontum traiicere, & in vlteriorem continentem euadere voluerũt: Imperator terra marique contra eos duxit multis militaribus triremibus ſubſequentibus. In hoc rerum ſtatu vehementer derepente zephyrus afflans, rates vi magna diſſoluit, atq; in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus diſiectis plures cum ipſis equis in alto demerſi ſunt: nonnulli fluctibus rapti atque circumacti, hinc & inde in littore eiecti, multi etiam ab imminentibus eis militibus iugulati ſunt. Plurimi ſane ex hoſtibus in tranſitu periere. Gainas autem cum paucis incolumis Thraciam pererrans, & fugam ſæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæſus eſt. Cuius caput exciccatum, Conſtantinopolim eſt delatum. In bello hoc Flauites Gotthicæ gentis vir, Romanis autem maxime fidus, & ſcientia militari præſtantiſſimus, quod optime ſe & ſplendidiſſime geſſiſſet, conſul eſt renunciatus. Quo tempore etiam Imperatori filius prognatus eſt, modis omnibus bonus. Deoq; charus † Theodoſius, auo, ſicuti diximus, cognominis. Idem, quod Gainas, Trigibildus, quem ſupra nominauimus, Gotthus paſſus eſt. Poſtquam n. is victoriam Gainæ per colluſionem ſcelerate prodidit, atq; ex pugna profugit, Piſidiam & Pamphyliam percurrens afflixit. Poſtea plurimis pugnis, & locorum in Iſauria incommoditatibus, viribus eius acciſis, vix & ipſe in Helleſpontum ſaluus euaſit. Atque vbi inde in Thraciam traiecit, non multo poſt interiit.

Ioh. ad Gainam orator mittitur.

Magno cũ honore ea barbaro ſuſcipitur. Benedict. e. epiſcopalis

Legationem recte obit. et. Sed denuo Gainam tyrannis ad

Barbaris ex Aſia in transuehere per Helleſpontũ volentes, ab Arcadio opprimuntur.

Gainas cæditur: Trigibildus itidem.

Flauites Gotthorum ſtrenue gerendo, Conſulatũ meruit. Ab aliis Frauita, atq. Fabricius dicitur.

† Theodoſ. iunior naſcitur.

Sed enim de audacibus Gainæ conatibus, interituque eius, hæc ſtrictim dicta, vt opinor, ſufficiunt. Si quis autem accuratius pleniuſque res eo bello geſtas cognoſcere velit, eum Gainæum librum legere iubemus, quem Euſebius ſcholaſticus compoſuit, Troili ſophiſtæ ſectator. Qui quum rebus gerendis ſpectator ipſe belli interfuiſſet, in quatuor libellis heroico verſu id luculenter expoſuit, quod ſcriptum, propter rei nouitatem, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poeta alter, qui idem bellum carminibus compoſuit, præclarus proximo imperio, ſedecimo iunioris Theodoſii conſulatu, quem cum Fauſto geſſit (tum enim poema id publicauit) habitus eſt. De his hactenus.

Euſeb. ſcholaſticus Troili diſcipulus Gainæam conſcripſit.

De eiſdem rebus et ſcripſit Ammonius.

Cap. VII.

Vt Ioannes doctrina ſua populum quo vellet duxerit: & vt miraculo, non ſine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam ſecta Macedoniana ad frugem reduxerit.

Diuus Ioannes, pro eo atq; par eſt, Eccleſiam gubernans, multos ex Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, multos etiam ex hæreſibus, doctrina ſua pellexit. Multos inſuper quam longiſſime à vicioſis affectibus & perpeſſionibus aſſidua verborum rigatione abduxit. Infinita quoque quotidie multitudo ad eum confluxit, partim eum auditura, & vtilitatem aliquam ex ſermone eius perceptura: partim hominem viſura, periculumque de eo factura. Omnes autem ille ſimul cepit, & idem ſecum de Deo ſentire perſuaſit. In tantum vero plebs doctrinæ eius, qua ſatiari non poterat, inhiabat, vt periculum etiam ſibi homines crearent, dum inter ſe conferta turba premerentur, cubitis alii alios ſubmouentes, atque repellentes quod pro ſe quiſque ad eum quam proxime accedere conaretur, quo certius clariuſq; illum dicentem audire poſſet.

Ioh. doctrina mira efficacia.

Populus eius audiendi cupidiſſimus.

Quam ob cauſam ille quoque communem ſe omnibus præbuit: & in lectorum ſuggeſtu, in media turba conſidens, vberem doctrinam, quaſi communem quandam gratiam omnibus impertiit. Et ex multitudine quiſque ſuauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die nocteque, vt ita dicam in templo eum præſtolans. Non intempeſtiuum vero videtur, inſigne quod ſub eo accidit, miraculum hoc loco commemorare. Vir quidam Macedonii morbo laborans, vxorem eadem contagione infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum virum incidiſſet, quomodo de Deo ſentiendum ſit, diſſerentem, ſtatim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: coniugemq; vt itidem & ipſa ſententiam ſuam mutaret, cogere inſtituit.

Miraculum memorabile quod fœminæ Macedonianæ in Eucharistia accidit.

Vbi vero illa ex conſuetudine & colloquiis quotidianis familiarium muliercularum pendens admonitionem eius non ſuſcepit, & maritus re ſæpius tentata, nihil effecit, poſtremo ei denunciauit, niſi communem atque eandem ſecum de Deo obtineret opinionem, minime ſe eam ſecum habitare paſſurum eſſe. Mulier poſtquam id per ſimulationem annuit, ex ancillis quam fidam ſibi eſſe credebat, vni, quid factura eſſet, credidit, vt per fraudem virum falleret. Et ſacrorum myſteriorum tempore, accedens illa, donum, ſicuti mos erat (qui ſacris inſtituti ſunt, quid dicam intelligunt) accepit: atque id retinens, perinde atque orationi vacatura, ſe inclinata ſummiſit, myſteriumque ſacroſanctum occuluit: & quæ ei aſſiſtebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum eſſe, dum dentibus atterere conatur, ſenſit. Itaque timore percita,

Non fuiſſe tunc olim ſecta vna cum alia communicare.

Eucharistia olim communicantibus in manum data. Panis in lapidem verſus. Soz. c. Lo.

ne quid

A i . quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interpoſita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem oſtendit, certo & aperte morſus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem immutaſſet, nouumq; & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione perdurauit. Lapis iſte ad fidem miraculi eius faciendam longo tempore inter Eccleſiæ donaria aſſeruatus ſpectatoribus miraculo fuit.

Cap. VIII.

De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de pſalmodiis hymnisq; alternis decantatis, qua ex cauſa & quomodo morem eum pſallendi primum Eccleſia Dei acceperit.

Hymnodia nocturna Arianorum in vrbe Conſtantinopolitana. Eorundem progreſſus, ſiue proceſſiones matutinæ, canentium. Socr. l. 6. c. 8. Iohannes inter Catholicos eiuſmodi pſalmodias & progreſſiones inſtituit.

B POrro populus Conſtantinopolitanus nocturnis matutiniſq; hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primum cauſa. Ariani ſub Theodoſio ſacris ædibus expulſi, extra vrbis mœnia Eccleſias conuentuſque ſuos agebant. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atque in choros ſuos ſegregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo ſibi inuicem reſpondentia, ad hæreſis ſuæ placita accommodata, concinne canebant, & noctem multam in eiuſmodi pſalmodia conſumebant. Sub auroram autem publice eadem concinnentes, extra vrbem in ea vbi Eccleſias habebant loca procedebant. Faciebant id maxime ſolennioribus feſtorum dierum temporibus & prima eademque vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam Synaxes in Eccleſiis fieri ſolent.

C Poſtea vero cantus tales ad contentionem quoque inſtruebant: Vbi nam ſunt (dicentes) qui Trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuſcemodi verba carminibus aſpergebant. Sedens in Iohannes, ne aliqui ex Eccleſia ſua eius generis cantibus demulſi, ab illis ſeducerentur, ad eundem modum contra illos pſalmodiam ſuam inſtituit. Et breui ea celebrior, quam aduerſariorum eſſet, facta eſt: vt quæ & multitudine & honorifico progreſſu illos ſuperaret. Nam eam cruces argenteæ cæreos incenſos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni cubiculi ſui præfecto iniunxit, vt hymnorum cantus procuraret, & ad eum vſum quam plurimum *a* lucernarum pararet. *b* Quare Ariani ad æmulationis ardorem perciti ad vindictam ſe contulere, *c* & manus cum noſtris conſerere ſunt aggreſſi.

D Adhuc n. ex ea quam ante habuerant potentia & dominatione animis flagrabant, & ad pugnã committendam parati erant, noſtroſq; adeo deſpiciebant. Itaq; nocte quadam inter ſe congreſſi, non pauci vtrinq; ceciderunt: *d* & Briſon, quẽ diximus, Imperatricis cubiculariorum eunuchorum princeps, in fronte lapide ictus eſt. Hac vero de cauſa commotus Imperator, tales Arianorum proceſſiones ſiue cõuentus ſuſtulit. Catholica autem Eccleſia principio eiuſmodi pſalmodiæ hymnorumque canendorum inde ſumpto, ad hunc vſq; diem conſuetudinem eam re-

a Lucernarum geſtatio. b Ariani hæretici ſemper ad arma & vim promptiſſimi. c Ariani Catholicos in proceſſione eiuſmodi adoriuntur. d Briſon Auguſtæ eunuchum vulneratum Imp. ædicto Arianis

A tinet, & ſacris cantilenis operatur. *e* Morem autem Antiphonorum, hoc eſt, alternis per reſpõſionem carminum concinnendorum, Eccleſia, antiquitus iam inde ab Apoſtolis accepit. *f* Diuinum namq; Ignatium, qui tertius in Eccleſia Antioch. à Petro Apoſtolo hierarcha fuit, & cũ Apoſtolis omnib. plurimo tempore vixit, cum per ecſtaſin animi conſternatus eſſet, viſionem nouam vidiſſe ferunt: ſanctos ſcilicet angelos, alternis & ſibi inuicem reſpondentibus carminibus ſanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehentes. Et ipſe primus hanc concinnendi formam Antiochenorum Eccleſiæ dedit. Vnde quaſi à fonte in alias Eccleſias Dei omnes eiuſmodi conſuetudo eſt propagata. Hæc quæ de Antiphonis, & reſpondentibus ſibi inuicem hymnis accepi, memoriæ poſteritatis commendanda duxi.

talibus proceſſionibus. e Apud Catholicos ſupplicationes huiuſmodi hodie quoq; ſeruantur. Soz. li. 6. c. 8. f Carmina Antiphona primus in Eccleſia inſtituit.

Cap. IX.

B *Vt ſanctus Chryſoſtomus in Aſiam profectus, eos qui ſacerdotio non recte fungerentur, dignitate ea priuauerit, & de Gerontio Nicomediæ Epiſcopo, & de Serapione: de Seueriano & Antiocho & de iniuriis quibus Ioannem illi affecerunt, quibus Epiſcopatum abrogauerat. Et vt diſſidium inter Ioannem & Seuerianum Gabalanorum Epiſcopum ortum, Imperatrix Eudoxia compoſuerit.*

POſtquam magnus iſte vir Eccleſias in Aſia à quibuſdam indignis perperam adminiſtrari audiuit, quod nonnulli quidem pecunia, quidam autem gratia Epiſcopatus redemptos obtinerent: Epheſum eſt profectus, & tredecim Epiſcopis dignitatem ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Aſia ipſa, atque in illorum thronos alios ſubſtituit. Heraclidem etiam archidiaconum, ex iis qui ſub diœceſis ſuæ adminiſtratione erant monachis, qui in Sceti Euagrii monachi diſcipulus fuerat, virum Cyprium, metropoli Epheſiorum præfecit. Mortuus enim rum ibi forte fuit Antonius, qui Eccleſiæ ei præfuerat.

Epiſcopis plerisque in Aſia Ioan. Epiſcopatũ abrogat. Heraclidẽ monachum Epiſcopum Epheſi ordinat.

C Ille vero Gerontium quoque Nicomedienſi exegit eccleſia, diaconus is magni illius Ambroſii, quem Mediolani antiſtitem fuiſſe ſupra memorauimus, fuerat: qui neſcio quomodo affectus, ſiue monſtra portentoſe loqueretur, ſeu ſpectro quopiam territus, dæmoniove afflatus eſſet, ad quoſdam dixit, noctu ſe ibi ὀνοσκελίδα, hoc eſt, dæmonem aſininis cruribus adiuncturũ, eiſq; caput tonſurum, atq; in piſtrinum coniecturum eſſe. Ambroſius igitur illum verba minime diacono & miniſtro Dei digna prolocutum coercens, linguam de cætero continere, & peccatum id pœnitentia repurgare iuſſit. Gerontius autem, qui artem medicam optime noſſet,

D & ad dicendum atque perſuadendum non ineptus, facile amicos ſibi comparare poſſet, Ambroſium veluti ridens, Conſtantinopolim migrauit: atque ibi breui eis ſe, qui in Imperatoris aula aliquid poſſent, cum dexteritate quadam inſinuans, amicis facillime vſus eſt: quorum opera Eccleſiæ Nicomedienſis procurationem eſt conſequutus. Manus autem ſacras ei impoſuit Helladius, Cæſareæ Cappadocum poſt Baſilium magnum, Epiſcopatum ſortitus. Eamque is illi retulit gratiam quod authoritate eius, filius ſuus ſplendidum in Imperiali aula conſe-

Gerontio Epiſcopatũ Nicomedienſem ademit. Ineptum, atq; impiũ Gerontii verbum. Ob quod ab Ambroſio Epiſc. coercitus eſt. Idem aulicorum fauore Nicomedienſem Epiſcopatũ conſecutus. Epiſc. filius aulicus.

quutus

Nectarium instigante Ambrosio Gerontium ex episcopatu deturbare nō potest Atruſius, hoc est ordinem in ecclesijs conſeruatum oportet. Pro Seſophio Gerontio Nicomedia ſurrogatus Gerontius Nicomedienſibus, mirificé charus. Epiſcoporum quibus eccleſia adempta neceſſariam, homines potentes & vitioſi Ioanni infenſi.

quutus eſſet locum. Porro vbi id diuus Ambroſius reſciuit, ad Nectarium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum ſcripſit, ne illum ita inſoleſcere per contumeliam pateretur, ſed epiſcopatum ei potius adimeret: ſiquidem illi, quę in eccleſiis conſeruatum oporteret, ordinis curæ eſſet. Et Nectarius, vt Ambroſio ſatisfaceret, multa tentauit. Cæterum rem aggreſſus eſt, quam, vera dicam, perficere non poſſet. Nam Nicomedienſes magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix tandem id perficere potuit. Et Gerontio Epiſcopatu abrogato, in locum eius Panſophium ſubrogauit, qui olim Imperatoris coniugis pædagogus fuerat, vir perquam manſuetus, & valde religioſus, Nicomedienſibus autem ingratus atque inuiſus. Nectarii ſane tempore publice & priuatim ſeditioſi Gerontii dotes commemorabant, affluentemque eius doctrinam atque ſingularem erga omnes locupletes ſimul & pauperes dexteritatem, atque liberalitatem nec non reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam in ſupplicationibus perinde quaſi in terræ motibus, aliiſque vel in patria ipſa ſua, vel aliis in locis, iræ diuinæ indiciis pſallebant precanteſque Deum orabant, vt ſub illo paſtore eis eſſe liceret. Poſtremo vero ſane quam inuiti cum immenſo luctu & dolore illum quidem amiſerunt: & Panſophium, contra animi ſui ſententiam, cum metu & odio Epiſcopū ſuſcepere. Itaque non ſolum illi quibus ita ademptæ erant Eccleſiæ, verum etiam quibus aliqua cum illis intercedebat neceſſitudo, Ioannem criminabantur, perinde atq; nouas in Eccleſiam res ipſe princeps induceret, & antiqua electionum conſecrationumq; epiſcopaliū iura abolere inſtitueret: & dolore immoderato tranſuerſim acti, etiā ea quæ ratione optima conſulto, egiſſet, opinionem multorum ſequētes calumniabantur. At Ioannes amorem erga ſe vulgi magis atque magis accendit: odiumque potentiorum & eorum qui clero non bene vellent, in ſe concitauit, quoniam homines iniuriam aliis facere ſolitos arguendo admonebat, delicatoſque & diuites, & alios qui parum ſancte viuebant, ad virtutem quoad fieri poſſet adducere conabatur. Maxime vero hominum in clerum odiū & contumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Ægyptius, vir iracundus, & ad contumelias oppido quam procliuis. Huc acceſſere agitata conſilia & colloquia Ioannis cum ſacra Olympiade, de qua poſtea dicemus. Quin ille etiam monachorum multorum inimicitias ſibi conciliauit. Quicunque enim intra monaſteria philoſopharentur, & res ſuas agerent, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiam iniuria afficerentur, atque etiam vt rebus neceſſariis abundarent, plurimum curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas curſitarent, notam philoſophiæ ſuæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendens, acriuſque carpens, repudiabat. Nonnunquam etiā conuiciis eos corrigens inceſſebat, & conuenienti obiurgatione perſtringebat. Atq; illi ad eum modum reprehenſi, grauiter id ferre, & verba contumelioſa in eum iacere, ferum, crudelem, iracūdum, ſuperbum, & furibundum appellare, necnō quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et perſuadere id eis quas diximus rebus

Cauſa odij quod Ioannes acrius vitia taxaret.

Alia quadā odij eius cauſa.

Monachorum circulatorum in Ioannem odium.

E potuere, reprehendentes inſuper in eo quod cibum cum nemine ſumere videretur, quodq; neque in conuiuio neque in prandio alicuius eſſet denique; quod poſt diuinorum myſteriorum perceptionem paſtillum deguſtaret. Quibus illi ſcilicet rebus nixi, innumeras aduerſus eum texere calumnias. a Non minima vero & illa ei ab Imperatoris vxore, per Seuerianum Gabalorum in Syria epiſcopum accidit odii occaſio. Nam & hic, vna cum b Antiocho Ptolemaidis Syrię * epiſcopo, præclarus fuit: vterq; ſane ad ſummum verbis ad populum in eccleſia faciendis, exercitatus. Antiochus quidē tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotunde ſimul & ſuauiter pronunciauit, vt à quibuſdam ipſe quoque veluti aureum os habens Chryſoſtomus diceretur. Seuerianus autem ſententiarum frequentia & diuinitus inſpiratorū oraculorum teſtimonio melior habitus eſt, quod ſcilicet Syrorum magis denſitatem in lingua ferret. Antiochus prior in
F vrbem venerat: atq; ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem ſuam eſt reuerſus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipſe eo venit. Et quod beneuolo Ioanne vteretur, ſæpe etiam is ei, vt cum populo in eccleſia ageret, permiſit. Qua in re eū omnes maxime ſunt, ſicuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populum potuit, tum in Imperatoris notitiam peruenit, & eiuſdem coniugi perquam gratus fuit. Atque quū Ioanni in Aſiam proficiſci viſum eſſet, huic ipſi eccleſiam ſuam commendauit, vt curā eius gereret, & vice ſua populū doctrina paſceret. Putauerat enim ille optimo ſe eo vſurum amico, qui per aſſentationem eum tam ſedulo affectatus fuiſſet. At ille ſtudio magis habuit, vt multitudini gratificaretur, eamq; oratione duceret, & ad ſe modis omnibus pertraheret, ſuāque prorſus redderet. Quod vbi Ioannes abſens audiuit, Serapione inſtigante, * non tulit ſed quamprimum ex Aſia Conſtantinopolim re-
G dit. Eo reuerſo accidit, vt Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui illum viderat, non aſſurgeret: veluti ex compoſito eis qui aderāt oſtendens, nihil ſe virum eum curare. Atque ille plurimum indignatus, voce maiore exclamauit: Si Serapion Chriſtianus diē ſuum obierit, Chriſtus homo factus non eſt. Et hoc nomine à Serapione accuſatus, à Ioanne vrbe eſt eiectus, vt qui contumelioſus in Deum fuerit. Et quum teſtes in cauſa producerentur quidam ſicuti Seuerianus dixerat, teſtificati ſunt. Qui autem Serapioni fauebant, omnia alia celantes, hoc vnum Seuerianum dixiſſe aſſeuerarūt, quod Chriſtus homo factus non eſſet. Ioannes vero non id tātum, an hoc ſolum dixiſſet, ſed alia etiam quę ille ſe adiecisse contendebat, in crimine eſſe dixit. Non enim, inquit, etiamſi Serapion Chriſtianus mortuus non fuerit, propterea Chriſtus homo factus non eſt. Imperatrix Eudoxia ſimultatque diſſidium, quod epiſcopis intercesſit, & d Seue-
H rianoi proſcriptionem ex fautoribus eius cognouit ſtatim eum, quibuſdam miſſis, Chalcedone reuocauit. Ioannes autem, quamuis multi pro illo deprecarentur, colloquium tamen & conſuetudinem eius detrectauit: quoad Imperatoris coniunx, in ea eccleſia quæ de Apoſtolorum nomine appellata eſt, e Theodoſium [illegible] infantem, quem Ioannes * per baptiſmum ſibi filium arrogauerat, ad genua eius admouens, multaque deprecans & adiurans, vix tandem perſua-

*a Etiam Eudoxia Augusta odiſſe cepit Ioannem propter Seuerianū epiſcopum Gabalanorum. * Phœniceſæ Sozo. b Antiocho Ptolemaidis Phœniceæ epiſcopo, ob dictionis vim Chryſoſtomus quoq; dictus Seuerianus Ioannis amicus.*

Ioannes in Aſiam proficiſcens, Seueriano eccleſiam ſuam commendat.

** Zelotypia quadam ductus. Socrat Serapion archidiaconus Seueriano prætereunti non aſſurgit. Seueriani lubricum & inſolens dictum. Ob id dictum Seuerianus ab vrbe Conſtantinopolitana proſcriptus. d Seuerianus ab Eudoxia in vrbem reuocatur. Theodoſius iunior Ioannis per baptiſmum filius [illegible]. Eudoxia Ioannem & Seuerianū in gratiam reducit. e Imperatrix filiū ad genua epiſcopi admouet.*

[illegible]

perſuaſit, vt ſe ad placabilitatem daret, & Seuerianum rurſum in amicitiam reciperet. Atque hæc ſic acta ſunt.

Cap. X.

De quæſtione quæ tum in Ægypto eſt mota, an Deus humana ſit forma: & de diſſenſione, quæ interim Theophilo Alexandriæ Epiſcopo cum monachis Ægyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum.

EOdem tempore in Ægypto, quæ paulo ante extiterat, rurſum mota eſt quæſtio, oporteátne, Deum hominis forma & corporali ſpecie eſſe, opinari, an ab humano habitu prorſus eſſe alienum credere. Et nonnulli quidem ſimplicitate imperita, ea quæ in ſcriptura, ex conſuetudine eius, dicuntur excipientes, ita vt dici audiebant, faciem & manus & alia corporis membra Deo attribuebant. Alii aũt abſtruſiorem quæ in literæ receſſu latet ſententiam eius conſiderantes, contrarium maxime ſentiebant: atque aliter opinantes impios eſſe, & blaſphemare in Deum dicebant. Inter quos præcipue Theophilus Alexandrinus fuit. Atq; is perſæpe in Eccleſia etiam eos perſtrinxit, qui de Deo tam craſſe opinarentur, vt humana forma eum eſſe exiſtimarent. Quam ſententiam in epiſtolam quoq; eam retulit, quam ex conſuetudine de paſchalibus feriis ſcribere ſolitus erat. Oportere ſc. Deum incorporeum & ab humana forma alienum mente concipere, docens. Hoc vbi cognouerunt qui in Ægypti Aſceteriis viuebant monachi, illis relictis, quam celerrime Alexandriam venerũt, tantam eam ob cauſam ſeditionem concitãtes, vt Theophilum veluti impium & blaſphemum hominem ſublatum voluerint. Is autem conſilio eo deprehenſo, arte quadam re meam expediuit. Atque in ſeditioſorum conſpectum veniens, aſſentatione eos fefellit: *Sic*, inquiens, *vos vidi vt faciem Dei.* hoc verbum illis, vt iram remitterent, perſuaſit. Proinde ſtatim intulerunt: *Siquidem quod ore profers, corde etiam ſentis, Origenis libros te damnare oportet.* Nã quia ex monachis nonnulli in eorum lectionem inciderunt, vt ita ſentiant, perſuaſi ſunt, nobiſque aduerſantur: ſin id facere noles, pœnas nunc dabis, quippiam & Deo repugnantem opinionem ſequaris. Tum Theophilus: *Sed & mea dudum*, inquit, *hæc fuit ſententia: & quod vobis placitum eſt, id facere paratus ſum.* Non minus namque, quam vobis & mihi Origenis ſcripta, quique ea recipiunt, grauem moleſtiam afferunt. Atq; illi quidem tum monachorum turbam deceptam à ſe remouit, & ſeditionem compoſuit. Fortaſſe aũt quæſtio quoq; iſta finem tum ſuum habuiſſet, niſi eam Theophilus inimicitiarum ſuarũ gratia, veluti intermortuam, ad vitam, vt ita dicam, reuocaſſet, aperte Ammonio, Dioſcoro, Euſebio, & Euthymio aduerſatus, qui fratres germani erant, & cognomentum Longorum, propter corporis proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quemadmodum diximus, in Sceti fuerãt: tum autem in Ægypto monaſteriis præſidebant, & vita & doctrina perecelebres. Multa autem eorum fama Alexandriæ, & potiſſimum apud Theophilum erat, gratia & nomine ſupra alios Ægyptios monachos pollentes. Frequens cum eis Theophilo conſuetudo fuit. Conuiuio n. eos excipiebat, & ſummopere honorabat. ᵈDioſcorum quoq;, magna vi adactum, Hermopolis Epiſc. conſtituit.ᵉ Duos autem, vt ſecum eſſent, hortatus eſt, & vix eis tandem perſuaſit, ſeu potius vt Epiſcopus ad eos facere coegit. Itaq; eis in cleri ordinem cooptatis, Eccleſiæ œconomiam ſeu diſpenſationem gerendam demandauit. Porro illi coacti, ita vt decuit, diſpenſationis eius munere obeundo enituerunt: mœrore autem pleni erant quod pro eo atq; nõ ſemel conſtituiſſent, philoſophiæ ſuæ non incumberent. Poſtquam autem tempore procedente, in animis ipſi ſuis ſe lædi putarent, quod Theophilum per auaritiam quæſtuoſam vitam ſequi, atq; omnia magno ſtudio in argentum * redigere, omnemque adeo lapidem, quod prouerbio dicitur, mouere, vt auri odore perfrueretur, viderent: conuictum eius declinantes in ſolitudinem rurſum, quã vrbanæ vitæ præferebant, ſe contulerunt. Theophilus, quoad illi rem ipſam celantes, prætextũ alium obtenderunt, eos vt manerent, & conſuetudine ſua vterentur, cohortatus eſt. Vbi vero ſe iudicio eorum condemnatum eſſe comperit, ira percitus, excandeſcere non deſiit, & illis ſe mala omnia facturum eſſe minatus eſt. At illi minas eius nihil morati, in ſolos, vt dictum eſt, rurſum locos ſe receperunt. Theophilus autem homo vehementiſſimus quod impetu quodam ferretur, inſidioſis contra adorsus eos conſtituit: & odiſſe etiam fratrem eorum Dioſcorum cœpit, quem Hermopoli Epiſcopum præfecerat. Dolebat homini plurimum, monachorum præſtãtiſſimos quoq; illis fauere, magnumq; præſtare honorem: tum autem & illud in animo conſiderabat, nihil ſe illis detrimenti allaturum eſſe, niſi monachorum manum ad inimicitias cõtra eos ſuſcipiendas commoueret. Re ita deliberata, eiuſcemodi comminiſcitur dolum. Quod namq; ſæpe cum eo in familiari conſuetudine de Deo collocuti eſſent, certo ſciebat eos opinari. Deũ incorporeum, & a forma atque ſpecie humana prorſus alienum eſſe: Qui n. humana forma ſit, eum etiam affectionibus & perpeſſionibus humanis neceſſario obnoxiũ eſſe ſcientes: id quod à veteribus accuratiſſime eſt diſputatum atque decretum, & Origenes potiſſimum pulcherrime hoc tractauit. In qua ſententia quum Theophilus maxime eſſet, & illos etiamen viros eos ſtatuiſſet, veluti tempori inſeruiens, vt eque quę recte opinaretur, euerteret, graue ſibi eſſe non putauit. Itaque monachorum turbam aduerſus eos concitat. Et multos ex eis ad ſe rapit, viros moribus ſimplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monaſteria in ſolitudine mittens non parendum eſſe Dioſcoro & fratribus eius, quod aperte Deum incorporeum eſſe opinarẽtur, docuit. Deus namque, inquit, ſicuti diuina ſcriptura teſtatur, & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, ſicuti & homines, membra. Dioſcorus autem, & eius ſectatores, nouum quoddam & blaſphemum dogma afferunt, Originem ſequuti: neq; manus, neq; pedes, neque aliud quidquam Deum habere aſſeuerantes. Hæc ſic cauillans, monachos multos ad contentionem excitauit, & ſeditio ingens orta eſt: parumque decore à diſputationibus inter ſe agitatis, poſtremo ad contumelias peruenere. Atq; equidem qui mentem exercitatam & ſenſuum robur denſius obtinebant, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioſcoro recte

[Margin notes: Anthropomorphitarum error in Ægypto. Theophilus Alexandr. errorem eorum refellit. [illegible] — d Ex eis ab illo Dioſcorum Hermopolis Epiſc. [illegible] — Idem à Theophilo, vt Origenis libros damnet, [illegible] — Quatuor fratres cognomento Longi [illegible] — Theophilus recte de Deo ſentiens, vt monachos Longos [illegible] Anthropomorphitas aduerſus illos concitat. — Cordati monachi nihil mouentur.]

Simpliciores à contra Longos atrociter cõmouentur.

E ſentienm, [illegible] Origeni adhærebant. Qui vero ſimpliciores erant, & flagrantem quidem, ſed non ſecundum ſcientiam ardorem ſpirabãt, conflictatores inter ſe iurgabantur, & fratres illos tanquam impie ſentientes proſcindebant. Ita factum vt ingens Aſcetis inter ſe intercederet diſſidium. Qui Theophili partium erant, Origeniſtas alios vocabant. Qui autem Deum incorporeum, & à forma alienum eſſe ſtatuebant, eos qui à Theophilo concitati aliter opinabantur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos non paruo conflictu exorto implacabile bellum concitatum eſt. Theophilus vbi conſilium ſuum ſibi ſuccedere vidit, magna multitudine, militibus etiam conſequentibus, montem Nitriæ, vbi plurima erant monaſteria occupat, & monachorum cateruas aduerſus Dioſcorum & fratres eius armis inſtruit: igneque iniecto monaſterium eorum incendit, & prorſus vaſtat. Atque illi in ſummum diſcrimen coniecti, vix tandem nudi ex puteis, quo ſe abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Monachomachia in Ægypti ſolitudine

Longi fratres fuga ſibi conſulunt.

F

Cap. XI.

Vt fratres Longi propter inimicitias Theophili, ſe Iohanni coniunxerint. Item de Iſidoro, vt Theophilo ſit aduerſarius: & vt Auguſta eos benigne ſuſceperit.

Hieroſolyma adeunt

HÆc in Ægypto agebantur, & Iohannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maxime enitebat, propter continentem omnium de eo famam vbique celebris & clarus. Dioſcorus autem cum ſuis Hieroſolyma primũ conceſſit, deinde Scythopolin ſe cõtulit: quem locum idoneum ſibi atque ſuis eſſe ad incolendum putauit, propter palmarum frequentiam, quod earum foliis ad opera ſua monachi recte vterentur. Sequebantur autem eos ſolitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus ſibi metuens, ſtatim Conſtantinopolim ſuos miſit, qui quum illis per calumnias inſidias ſtruerent: tum etiam ſi quid illi ab Imperatore peterent, impedimento eis eſſent. De quo vbi Ammonius & Dioſcorus certiores ſunt facti, confeſtim & ipſi Conſtantinopolim nauigarunt. Fuit enim cum eis Iſidorus, propter cuius inimicitias Dioſcorum quoque, germanuſque eius, Theophilus magis odiſſe cœpit. Hic vir quidem adeo Theophilo charus antea fuerat, vt illum etiam poſt Nectarii mortem magna contentione Epiſcopum Conſtantinopolitanum factum voluerit.

Scythopolin cum ſuis commigrant Theophilus homines ſuos Conſtantinopolim præmittit.

G

Conferunt ſeſe quoque duo Longi, & cum eis Iſidorus Theophilus Iſidoro, quem antea charum egregie habuerat, inimiciſſimus.

Tum autem hoſtili maxime in eum erat animo, cum alias ob cauſas tum propter hanc potiſſimum. Erat Alexandriæ primarius quidam presbyter Petrus, quem Theophilus propter ſimultatem quandam, quæ eis interceſſit, vlciſci volens, abrogare homini dignitatem Eccleſiaſticam cogitabat, illo ei obiecto crimine, quod mulierem quandam Manichææ hæretis, prius ad diuina myſteria percipiẽda admiſiſſet, quam illa hæreſi nuncium legitime remiſiſſet. Oderat vero eum aliis etiam de cauſis. Archipresbyter conſtitutionem eccleſiæ in ea muliere ſeruatam, eamq; ipſius Theophili cohortatione ad myſteria admiſſam eſſe confirmauit. Epiſcopus indignari, & perinde atq; ſycophantia expertus eſſet, furere. Petrus ad fidem teſtimonii, Iſidorum teſtem laudare, quod de Epiſcopi ſententia mulier ad myſteria recepta eſſet. Iſidorus autem Romæ tum erat, inſtinctu Ioannis à Theophilo ad Epiſcopum Romanum miſſus, vt diſſidium quod propter Flauiani iuramentum emerſerat, tolleret, & Epiſcopos inter ſe in gratiam reduceret. Diſſentiebant enim adhuc à Flauiano, qui Euſtathii & Meletii partes ſecuti fuerant, ſicuti ſupra à nobis eſt dictum. Poſtquam autem Iſidorus rediit, verum Petrum dicere, ex voluntate videlicet Epiſcopi de muliere acta eſſe omnia teſtificatus eſt. Theophilus autem, velut rei calumnia intentata eſſet, vehementius indignatus vtrunq; ea Eccleſia deturbauit. Hæc vna cauſa eſt, quam ob rem Iſidoru & Theophilo diſſidiũ interceſſerit. Cognoui vero & aliam, quam & ipſam vt exponerem, conuenire eſt viſum. Pauperum in Eccleſia curam gerebat Iſidorus, quorum gratia cum hominum liberalitate multa eſſet collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in Eccleſiarum ſtructuram impendere volenti, Iſidorus dare renuit. Rectius enim eſſe aſſeruit pecunia tali ægrorum corpora, quæ veriora eſſent Dei templa, quandoquidem præcipue in eum vſum comportata eſſet, cura conuenienti reſtituere, quam parietes inanimatos magnifice excitare atque conſtruere. Siue vero hæc, ſeu alia inimicitiarum Theophili erga Iſidorum cauſa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulſus, ad monachos tanquam amicos in Scetim ſe recepit, & male in Theophilum & ipſe animatus fuit.

Inimicitiarum cauſa Ł inter Theophilum epiſcopum & Petrum Archipreſbyterum Alexandr.

H

Petrus Iſidorum teſtem laudat

Iſidorus pro Petro teſtimonium perhibet

Theophilus Petrum & Iſidorum eccleſia expellit.

Idem Ptochotrophus & pauperũ curator, pecuniam ab eccleſia egentibus deſtinatã epiſc. petenti dare non vult in templorum structuram. Vera Dei templa.

Euſcemodi offenſam Ammonius abolere volens, aſcitis ſibi aliis quibuſdam monachis, ad Theophilum venit, & vt Iſidoro communio redderetur, ab eo petiit. Id ille ſe facturum recepit. Vt vero ſatis multum temporis præteriit, & illi nihil egerunt, Theophiluſque aperte præ ſe tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehemẽtiore ardore eum aggreſſi, vt promiſſum ad finem ſuum perduceret, ſupplicando poſtularunt. Et ille quendam ex monachis cõprehenſum cuſtodiæ incluſit, vt alii ea territis, moleſtia ea qua illum frequenter impetebant, liberaretur. Tantum autem abeſt, vt conſilio eo quicquam effecerit, vt Ammonius vna cum reliquis quos coegerat monachis, ſua ſponte carcerem ſit ingreſſus. Quum enim eam de ſe cuſtodibus præbuiſſent opinionem, veluti illam ob cauſam eo veniſſent, vt vinctis res neceſſarias præberent, liberum habuere in carcerem ingreſſum, atque inde egredi noluerunt. Quod vbi Theophilus intellexit, ad ſe eos venire iuſſit. Illi autem primum ei ſignificarunt, vt ipſe ibi præſto eſſet, & exeundi eis poteſtatem concederet.

Eidem monachum quendam in carcerem conicit. Eum monachum Ammonius & alii in cuſtodiam ſequuntur.

Oportere enim propalam eis exitum permitti, qui tam aperte cõtumelia ab eo affecti eſſent. Vix autem deinde eicedentes ad eum ſunt progreſſi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus ſe eis poſtea moleſtum non fore, ſed re ipſa promiſſum expleturum eſſe, eos abſoluit. Intra ſeipſum autem ſe excrucians indignabatur, & mali quid[illegible] ita viris eis facere moliebatur, quos antea non ſecus atq; ſuam ipſius animam dilexiſſet. Cum autem animi dubius eſſet, quomodo tandem ægre illis faceret, qui præter quam corpora nihil poſſiderent, & res omnes monaſticæ philoſophiæ ſuæ poſtponerent, quietem

Abſoluit & amicitiis dat ſe monachos Theoph. Quatuorum mox monachi mala bellum [illegible] turbat.

Dioſcorum & Iſidorũ Conſtantinopoli Ioãnes benigne ſuſcepit. Preces cum eis communicat Euchariſtiam non item.

A eorum interturbare aggreſſus eſt, & quæſtionẽ eam de Origenis opinione quæ dicta eſt, eis criminis loco obiecit. Has fuiſſe cauſas cognoui, cur Iſidorus, quem diximus, cum Dioſcoro & fratribus eius Conſtantinopolin venerit: tuminirum vt publice ſub Imperatore ipſo & Ioanne iudicibus, iniuriæ atq; inſidiæ, quibus expetiti fuerant, cognoſcerentur. Exiſtimabant enim Ioannem pro conſueta ſibi libertate, qua legitime vtebatur, à iure & æquitate non aberraturũ eſſe. Ille viros benigne acceptos, in honore habuit, & ad communes in eccleſia preces adhibuit: ad diuinorum autem myſteriorum communionẽ non admiſit. Neque enim fas erat, ante cauſam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilum vero pro eis literas dedit, vt vel illis cõmunionem redderet, qui recte de Deo ſentirẽt: vel idoneum aliquem Conſtantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, ſiquidem ei viſum eſſet, cum eis iudicio contendere. Et quum

Longi fratres Theophilũ apud Eudoxiam accuſant. Benedictionem Eudoxia à Longis petit.

† εὐλογίαν

** Et pro Imperio Romanorum. Sozom.*

B diutius in vrbe monachi morarentur, & Imperatrix Eudoxia in publicum progreſſa eſſet, Ammonius cum fratribus ſuis ad eam in via acceſſit & Theophilum propter iniurias eis inſidioſe illatas accuſauit. Illa autem vbi inique cum eis actum eſſe ſenſit, honorem viris exhibens, conſtitit: atq; ex imperiali curru proſpiciens, capite eis annuit: & † Benedictionem, inquit, nobis impertite, & Deum pro Imperatore, * & me, liberisque noſtris orate. Ego vero quam celerrime curabo, vt Theophilus hic præſto ſit. Hæc poſtquam illa dixit, vlterius proceſſit.

CAP. XII.

Vt Theophilus Ioannis aduerſans, ſe in amicitiam Epiphanii Cypri Epiſcopi, cui antea fuerat inimicus, inſinuauerit: & Ioannem tanquam Origeniſtam per calumniam arguerit, ſynodosque coegerit, quæ Origenis ſcripta aboleuerunt, in hoc vt Ioannem & Longos criminando traduceret.

Theophilus Ioanni ſtudet ſtruit inſidias.

C FAma vero falſa Alexandriam peruenit, Ioannem cum illis myſteria communicaſſe operamque illis ferre conſtituiſſe. Porro Theophilus varia in animo agitabat conſilia, vt non ſolum Dioſcorum & germanos eius vlciſceretur, verumetiam Ioannem, ſi fieri poſſet, epiſcopatu deiiceret. Atque hæc ſecum ipſe tacitus voluens & inſidioſe moliens, ad vrbium plerarumque epiſcopos ſcripſit, conſilium quidem quod parturiebat occultans: Origenis autem libris inſultans, quibus Athanaſius ille multorum certaminum victor ante eum ad fidem ſuam comprobandam, in lucubrationibus ſuis aduerſus Arianos editis ſæpenumero eſt vſus. Poſtquam autem ei in mentem venit, multum cœpto ſuo profuturum eſſe, ſi Epiphanium * Salaminis in Cypro epiſcopum ad conatus eius ſocietatem ſibi adſciſceret, ætatis ſuæ perquam celebrem, vitaque præclarum & virtutis reuerentia ſpe-

Athanaſius vſus eſt Origenis ſcriptis aduerſus Arianos.

** Conſtantia Socrat. Sic enim quæ poſt ea vrbs eſt dicta. Theophilus Epiphanium Salaminiorum epiſcopũ partes ſuas pertrahit, Epiphaniũ Anthropomorphitam.*

D ctatum virum, ſtatim ad eum miſit, ſibique amicum fecit, quem quidem dudum ab illo diſſenſiſſet, vtpote qui Deum * humana forma eſſe opinaretur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipſe Theophilus rectam complexus eſſet ſententiam, ſuffragator ei eſt factus. Ea ſcilicet mente Theophilus fuit, vt qui humanam formam Deo tribuentes rideret, propter quorundam inimicitias auerſari ſe ea quæ recte o-

in Socrat. li. 6. cap. 10 Sozom. li. 8 cap. 14.

Epiphanius inſtigante Theophilo, in prouinciali ſynodo libros Origenis damnat. Idem perſuadere Ioanni vt idem agat, contendit. Theophilus quoque cum epiſcopis ſuis eoſdem libros damnat, vt Dioſcoro agre faciat.

A pinaretur, ſignificationem per fucum de ſe præberet. Tum igitur, quemadmodum dictum eſt, vbi Epiphanium amicum ſibi reddidit, conſentire ei ſeio opinione de Deo aſſimulauit, eundemque ad librorum Origenis calumnioſam ſuggillationem, perinde atque prauorum dogmatum cauſæ eſſent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudum Origenis ſcripta exoſa habebat, quod ſimplex eſſet, & in ſumma religione viueret, faciliime pedibus in Theophili ſententiam iuit. Et illico epiſcopis in Cypro congregatis, Origenis librorum lectionem edicto inhibuit. Et ſynodi eius decretum quum ad alios multos, tum ad Conſtantinopolitanum antiſtitem miſit: quem etiam hortatus eſt, vt ſynodo coacta, idem de Origenis ſcriptis ſtatueret, ac deinceps ſibi ipſi eorum lectione interdiceret Theophilus, vbi Epiphanium multos habentem laudatores, qui propter vitæ eius præſtantiam, quod ipſe ſentiret, opinione ſua comprobabant, ad partes ſuas pertraxit, cõuo-

B catis & ipſe qui ſub eo erant epiſcopis, decretũ in eandem ſententiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniam, qui etiam ante ducentos annos è vita exceſſerat: non ille quidem hoc

* *Mirum profecto eſt, quod Nicephorus Sozomenum ſequutus, anthropomorphitam Epiphanium eſſe ſcripſerit. Cum eum diuerſa ſententia aſſertorem fuiſſe conſtet, in Panario opere contra Audianos hæreticos diſputantem. Qui opinati falſa ſunt, quod Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam hominem creauerit, propterea Dei humanam formam obtinere.*

præcipue propoſitum ſibi conſilium habẽs, ſed illud maxime agens, vt Dioſcorum vlciſceretur. At admirandus Ioannes res euiuſcemodi indigniores eſſe putauit, quam vt eorum cura & ſtudio occuparetur, Epiphaniique & Theophili literas nihil prorſus eſt moratus. Verum conſuetis ſibi doctrinæ laboribus incumbẽs, in ea maxime florebat: inſidiarum quæ ei ſiniſtre tende-

Ioannes doctrina epiſcopali incumbit.

C bantur, nullam habens rationem. Vbi autem manifeſto conſtitit, Theophilum id ſtudio omni conari, vt Ioannem throno deiiceret: tum vero qui hoſtili in eum erant animo, ex clero quidem multi, non pauci vero etiam ex magiſtratibus, & eis qui potentia & autoritate valerent, commodum ſe tempus inueniſſe rati, quo vindictæ ſuæ in Ioannem cupiditatem oſtenderent obtrectationes vndecunque calumniis & ſycophantiis emendicatis texuerunt, atq; vt ingens ſynodus in vrbe Conſtantinopolitana celebraretur inſtituerunt: epiſcopis quibuſdam ea de cauſa ſcribentes, plures autem ſine ſcripto euocantes. Et Theophilus ea re cognita, ſtudium etiam ſuum magis intendit: & Ægyptiis epiſcopis, vt Conſtantinopolim traiicerẽt, autor fuit: Epiphanio autem, & aliis in Oriente epiſcopis ſcripſit, vt ſe celeriter Conſtantinopolim conferrent. Ipſe porro pedeſtri itinere eo profectus eſt.

Obtrectatorum Ioannis opera ſynodus frequens epiſcoporum Conſtantinopoli cogitur.

D

* * *

Cap. XIII.

De Ioannis & Epiphanii in vrbe Conſtantinopolitana diſſidio: & vt pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum nauigans, vitam morte commutarit, ita vt Ioannes prædixerat.

Epiphanius Conſtantinopolim venit.

PArua interceſſit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum venit, decretũ contra Origenem ſcriptum ſecum ferens: in quo non Origenem ipſum excommunicauit, ſed libros tantum eius damnauit. Et poſtquam in eius loci eccleſia precationem peregit, & diaconum conſecrauit, Conſtantinopolim eſt ingreſſus: quem Ioannes aduenientem, clero omni honorifice ei obuiam miſſo excepit. Ille autem aperte præſe, Theophili ſuaſionibus ſe duci, tulit. Nam admonitus vt in ædibus eccleſiaſticis maneret, conditionem eam repudiauit: & in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theophilo nimirum gratificatus renuit: Epiſcopis etiam aduenis ſeorſim ad ſe euocatis, abolitionem Origenis ſcriptorum exhibuit: non ille quidem quod contra ea diceret, habens, ſed de Theophili ſententia reocere ea tentans. Et reperti quidam ſunt, qui ſoa erga Epiphanium obſeruantia decretum id chirographis ſuis confirmarunt: plurimi vero id facere detrectarunt.

Ioannes illorum ei ſuis honorifice gratia obuiam mittit Epiphanium ob ſuetudinem Ioannis deuitat Epiſcopis quidã decreto Epiphanij de abolendis Origenis ſcriptis aſſentiantur

a Porro Theotimus Scytharum epiſcopus, Epiphanium etiam verbis prope perſtringens: *Ego* inquit, *o Epiphani, nefas eſſe puto, contumelia eos qui dudum ſunt mortui, afficere: neque ita temere vetuſtiorum ſcripta abiicienda cenſeo. Extra blaſphemiam enim non eſt iudicium illorum proculcare, & quæ rite atque ordine ab eis ſtatuta, & tempore ipſo comprobata ſunt, abrogare minime mihi videtur prudentium virorum eſſe.* Cum hiſce verbis librum quendam Origenis in medium produxit, atque vbi quam neceſſaria & vtilia eccleſiæ in eo eſſent indicauit: Abſurde, dixit, faciunt, qui hæc calumniari ſtudent. Non enim hæc tantum, ſed ea etiã de quibus in libris tractatur, periculoſe contumelia afficere videntur. Ioannes Epiphaniũ, quod extra ditionis ſuę fines conſecrandi prouinciã ſibi vſurpaſſet, non reprehendit: ſed potius virum reueritus, vt ſecũ in eccleſia conuentus ageret: atq; etiam ſi placitũ ei eſſet, hoſpitio domus ſuę vteretur, hortatus eſt. Ille autem vtrunq; renuit, niſi prius & ipſe Origenis libros damnaſſet, & Dioſcorum cum fratribus ſuis vrbe eieciſſet. Poſtquam vero Ioãnes nihil temere & cupide extra publicum conuentum agendo eſſe dixit, & cauſam talem differendam cenſuit, obtrectatores illius aliud Epiphanio ſuggeſſere conſiliũ. Suadebant enim, quum ſynaxis maxima celebrãda eſſet, in diuorum Apoſtolorũ templo, vt in id progrederetur, & publicitus Origenis libros damnaret: Dioſcorũ etiam & ſectatores eius, vt qui cum illo eadẽ docerent, proſcriberet: Ioannis deniq; qui illis cõiunctus eſſet, opinionem & gloriam taxaret atq; criminaretur. Hoc ita illi agebant, quod eum ſic exiſtimarent cum populo conflictaturum eſſe. Atq; Epiphanius eius rei gratia progreſſus, non longe ab eccleſia abfuit, quũ Serapion ei ab Ioanne miſſus occurrit. Audierat is nanq; quæ illi maleuoli ſuaſiſſent. Proinde illum cuſtodia capere atteſtatus eſt, quę vt illegitima ei nequaquam profuturã eſſent. Primũ nanq;, inquit, in eccleſiis [illegible] poteſtatem ſuapte autoritate, miniſterio ob id non commiſſo ſumpſiſti. Deinde ad communionẽ inuitatus, eam detrectaſti. Nunc porro etiam, ſicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendum vero tibi eſt, ne ſeditione ea de cauſa excitata, ipſe cauſa dicẽda periculum ſubeas, veluti turbæ & cõfuſionis tantæ autor. Epiphanius hiſce verbis cautior factus à cœpto deſtitit. Accidit interea, vt Imperatoris filius graui corriperetur morbo. Et Augusta de puero ne quid humanitus ei accideret, cum timore ſolicita, Epiphanium accitum, vt pro ſalute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum eſſe pollicitus eſt, ſi Dioſcorus cum ſuis vrbe exigeretur. Eudoxia autem: *Filius quidem,* inquit, *meus, ſi Deus volet, viuet. Sin eum qui dedit, auferre conſtituit, eius voluntas fiat. Tu vero ſi mortuos exuſcitare poſſes, archidiaconus tuus defunctus non eſſet.* Nuper enim admodum Criſpion vitam finierat, qui frater fuerat Phyſconis & Salaminæ, præclarorum virtute monachorum: horum autem in hiſtoria Valentis meminimus. Criſpionem ſane quum familiarem habuiſſet, in locum etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioſcorus, hoc ſic Eudoxia iubente, ad Epiphanium venere. Et quũ illos Epiphanius, quinam eſſent interrogaret: Ammonius ſubinferens: b *Longi,* inquit *Domine. Caterum an vnquam in ſcripta aut ſectatores noſtros incideris, ſcire percupio.* Atque illo negante, rurſum Ammonius interrogans: c Quid ita igitur, ait hæreticos eos cenſes, quorum ſententiam non explorans aut redarguens. Quod id ita audiuiſſet, Epiphanius reſpondit. At nos, ille intulit: contra fecimus. Nam & cum diſcipulis tuis fuimus, & ſcripta tua legimus, & ex eis illud maxime, quod ἀγκυρωτὸς, hoc eſt, anchorati inſcriptionem habet. Quum autem multi conuiciatrices acuerent linguas, vt id proſcinderet, & tanquam hæreticum calumniari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atq; illius ſcripta veluti rectiſſime compoſita propugnauimus.* Proinde minime conueniebat, vt nos ita indicta cauſa veri quadam ſimilitudine adductus reiiceres, quos ipſe non condemnaſti: aut talem referres gratiam eis qui tecum ſunt in rebus bonis & honeſtis coniuncti. Epiphanius hiſce verbis ad pœnitentiam coniectus, modeſtius homines & accepit & dimiſit. Quum autem non diu quaſi ſententia ſua ſeipſum damnans, morandum ſibi Conſtantinopoli duceret, aut Deus etiam, vt ego puto, mortem ei ſuam oraculo indicaret, in Cypriũ nauigauit, atq; inter nauigandum mortuus eſt. Et quum epiſcopi eum ad mare deducerent, & ipſe nauim conſcendere deberet, dixiſſe ad eos fertur: Vrbem hanc & Imperatoriam aulam, vitæq; horum † actionem & famulam vobis relinquo: ego vero abeo, in ciuitatẽ aliam tranſire properans. Illud quoq; ſempiterna memoria dignum verbum protuliſſe eũ dicunt, quod hodie quoque in auribus multorum perſonat. Quemadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prædixerat, ſic ipſe illi epiſcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quũ inter ſe diſſiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te epiſcopũ moriturum eſſe non puto. Ad quæ Ioannes contra: Ego vero, inquit, ſcio te in Cyprũ peruenturum non eſſe. Et habuit vtrunq; hoc dictũ euentum ſuum. Neq; enim Epiphanius in ſedem ſuam rediit, & Ioannes paulo poſt ſede ſua eiectus eſt. Sicuti hoc hiſtoria [illegible] docebit.

Epiphanius à Ioanne ad hoſpitij ſui complectandum, & idem manſionem precum inuitatus, oblationem eius reſpuit.

Epiphaniũ contra Ioannem inuidi excitant.

Ioannes per Serapionẽ Epiphaniũ, ne in Apoſtolorum templo, ſicuti inſtituerat, conuentum agat, deterret

a Theotimus Scytharum epiſcopus ſcripta Origenis defendit. Vel Theotimus præclarum.

Epiphanius Auguſtæ pollicetur, ægrotum filiolũ conualiturum eſſe, ſi illa Longos fratres vrbe exigat. Auguſtæ dictum hoc eius reddit.

b Longi Epiphanium conueniunt. Ridendo & ei ſi eam damnatur, qua non cognoſcuntur. Colloquium inter Ammonium Longum & Epiphanium.

Ὠριγένης [illegible]

Epiphanius humaniter, benigneque, ſic Longos ide Conſtantinopoli diſcedit. Dictum celebre Epiphanij mors. † [illegible] Ioannes Epiphanio mortem, Epiphanius Ioanni exilium prædixit.

Cap.

Cap. XIV.

De d[...] idio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduerſus Ioannem inſidiis, & de Cyreno Epiſcopo Chalcedonenſi.

POſtquam Epiphanius diſceſſit, Ioban. à quibuſdam certior fit, Epiphanium ab Imperatoris coniuge aduerſus eum excitatum eſſe, cum varias alias ob iniurias quas ſubditis illa inculcar, tum maxime propter vineam illam viduæ Callitropæ. Quam rem Ioannes cum reprehenſione carpere prius non deſiit: quam illa mulierculæ poſſeſſionem ſuam redderet. Et vt ille in eiuſmodi delictis corrigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in Eccleſia pro concione habuit, qua communiter in mulieres malas inuectus eſt. Multitudini autem viſum eſt, orationem eam quaſi ſub inuolucro cōtra Auguſtam maxime ab eo compoſitam eſſe: quæ etiam ab aduerſariis eius excepta, ad eam eſt delata. Et illa maturum ſtatim adiit, & apud eum contumeliam ſuam deplorauit, iniuriam eam mariti communem eſſe dictitans. Confeſtim etiam vt Theophilus adueniret, curauit, atque vt quamprimum ſynodus aduerſus Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum epiſcopus, dolorem adhuc ſuum tectum in animo fouens, quippe qui nondum maleuolentiam in Ioannem ſuam depoſuiſſet. Cæterum ſiue Ioannes caſu quopiam huiuſmodi in eccleſia habuit orationem, ſeu ſubobſcure in Imperatricem eſt inuectus, propter eam quæ ſibi cum Epiphanio interceſſit contentionem, quod affirmare certo non poſſum: Theophilus quidem profecto non multo poſt affuit, & multi prætereа epiſcopi, partim imperatoris iuſſu, partim Theophili inſtinctu, Conſtantinopolim aduenere. Potiſſimum vero magno illi ſtudio concurrerunt, quibus in Aſia à Iohanne legitime epiſcopatus adempti fuerant, quique ei alias etiam ob cauſas hoſtiliter aduerſabantur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atq; vbi Chalcedone Bithynorum congregati omnes conuenere, quomodo rem aduerſus Ioannem aggredi deberent, conſultatũt. Erat tum Chalcedone epiſcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius videlicet. Hic multum illi gratificari ſtuduit, Ioanni quam maxime inimicus. Itaque progreſſus, Ioannem conuiciis plurimum proſcidit, impium illum, inſolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis epiſcopi ſunt delectati. Verum illum parua intercedente mora, ob iniurias eiuſmodi diuina vindicta perſequuta eſt. Maruthas enim Meſopotamiæ epiſcopus, imprudens alterum pedum eius calcauit: vnde ille male habere cœpit, & propterea cum reliquis epiſcopis Conſtantinopolim proficiſci nequaquam potuit, quamuis ad ſtruendas Ioanni inſidias neceſſarius eſſe videretur. Deinde autem quum deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiam eſt reſectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuaſit, vt contagione alterum quoq; [...]dem [...] edem occuparit. Quin non multo etiã p[o]ſt [e]a ipſa plaga vitam finiit: gratiam eam contumeliis, quibus virum ſanctum affecerat, acce[pt]um ferens.* Cuius thronum Arſacius recepit.

Cap. XV.

De ſynodo ad baſilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & vt Ioannes abſens indicta cauſa ſit damnatus.

VBi vero Theophilus Conſtantinopolim peruenit, nemo illi pro recepta conſuetudine, ex Conſtantinopolitano clero obuiã proceſſit: quod omnibus conſtaret, inimicum eum epiſcopi eſſe. Nautæ vero Alexandrini, & maxime qui frumentum eo aduexerant, congregati, cum fauſtis acclamationibus cupide eum ſuſceperunt. Et quod eccleſiaſticum hoſpitium auerſatus fuerat, in Imperiales quaſdam ædes, quæ inſtructæ ei fuerant, diuertit. Placidianæ hæ nominantur. Tum vero nulla librorum Origenis mentio erat, ſed ad alia abſurda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accuſatores conuenere, Theophilus ex voluntate ſua rebus diſpoſitis: Conſtantinopoli in ſuburbanum nauale Chalcedonis tranſiit, cui nomen eſt δρῦν, hoc eſt, Quercus: quod etiã ad hũc vſque diem Rufini conſularis appellationem obtinet, ſplendidam regiam eccleſiamque maximam & celeberrimam habens, quam ille in Petri & Pauli apoſtolorum honorem conſtituit, locumq; ἀποστολεῖον, hoc eſt, Apoſtolatum, ſiue Apoſtolorum ædem nominauit, in propinquo quoque plurima monachorum, qui in eccleſia cleri munia obirent, domicilia ædificauit. Ibi epiſcoporum conuentu coacto, Theophilus librorum quidem Origenis non meminit: monachos autem, qui ex Scen venerant, primũ ad pœnitentiam inuitauit. † præteritarum iniuriarum ſe oblitum, neque eos poſtea offenſurum eſſe pollicitus. Et quum Theophili partiũ ſtudioſi, & ipſa ſynodus, pro ipſis * per ſimulationem & fucum ſupplicum more deprecarentur: monachi ea re ſeducti, & quod in multorũ epiſcoporum præſentia, etiam ſi ipſi iniuria affecti eſſent, faciendum hoc ſibi eſſe putarent, ſolitum illud verbum, * Ignoſce dixerũt. Theophilus porro non grauate eis indulſit, eoſdemque ad communionem admiſit. atque ita inquiſitio de eis finem ſuum habuit. Qu[o]d quidem [i]n[...] dicio meo factum non fuiſſet, ſi Dioſcorus & Ammonius adhuc vixiſſent. Dioſcorus nanque Conſtantinopoli prius mortu[us], in tẽplo Mocii martyris ſepultus eſt. Ammonius autem breui poſt, quũ ſynodus adornaretur, valetudine affecta in Quercum quidem venit: ſed illic morbo propter traiectionẽ inualeſcente, paulo poſt & ipſe diem ſuũ obiit, atq; ibi à monachis ſuis honorifice eſt tumulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymaſſe, atq; illud p[a]lam exclamaſſe fertur: a Nullũm iã eſſe, qualis Ammonius fuerit monachum reliquum: etiamſi ille ipſi turbarum cauſa fuerit. Cæterum mors quoq; ea ea ſententia eius cecidit. b Theophilus & ſynodus ipſa Conſtantinopolitanæ vrbis clerum omnem euocauit, dignitatis abrogationem, ſi quis aduentum differret, comminata. Illi vero Ioannem quoq;, vt cauſam diceret, ibi adeſſe, & cum eo Serapionem quoq; & c Tignũ eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iuſſerunt. Hi nanq; vna cum illo rei agebantur. Sederum Ioannes quum alios quoſdã familiares ex clero ſuos, cũ

Admonitio Theophilo, è clero nemo Conſtantinopolis obuiam eſt progreſſus. Fecerunt hoc Alexandrini nautæ.

Theophilus in ædes imperiales diuertit.

Idẽ ad Quercum ſuburbanum Chalcedonis nauale epiſcoporum conuentum agit.

Theophilus omnes ab his aſcetis iniuriarum ſe oblitum fore pollicitus.

† μνησικακίας.

* ἐν σχήματι.

† συγγνώμην.

Ammonii mors. Dioſcori mors.

a Ab inimico eo Ammonium præclaram fert laudem.

[...] ſtanti[...] politanas quodam [...].

c Eunuchus [...] presbyter, [...] Sozom. [...] eunuchum [...] non habet [...] at. habet.

Demetrium Peſſinuntium eo miſit, & concilio verba hæc renunciari præcepit: Non ego iudicium fugio, paratuſque adeo ad dicendam cauſam ſum, ſi modo qui accuſatores mei ſint, cognouero, *d* & quæ illi mihi crimina obiiciant prius diſpexero. In maiore autem ſi frequentiuſque ſynodū reſpondere conſtitui: neque enim tam ſum ſtupidus, vt rem talem ſubire, & tam manifeſtorum inimicorum iudicium ferre velim. Grauiter hoc Epiſcopi, perinde atque ille ſynodo tantæ minus parere conſtituiſſet, accepere. Et qui ab eo legati fuerant, reuerſi ad eum non ſunt. *e* Demetrius autem, & qui manem gloriam poſt Ioannis conſuetudinem habuere, ad virum ſanctum rediere. Eo ipſo die notarius & curſor expeditus ab Imperatore miſſi, Ioannem quidem vt in ſynodum veniret acriore mandato miſerunt: Epiſcopis autem, vt ſibi ſententia differenda negotium non faceſſerent, ſignificarunt. Vt autem ille quater citatus non comparuit, iudices illos vt ſibi inimicos exceptione ſummouens, & ad vniuerſalem ſynodum prouocans, illi contumacia viri condemnata, Epiſcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quam quod quater euocatus, iudicio ſe non ſtitiſſet.

d Iohannes iudices ſibi inimicos reiicit, ac concilium iuſtũ prouocat, per internuncios.

e Imperator Iohan. ad ſynodum ire iubet.

Idem iudicium maturare præcepit

Iohannis à ſynodo tanquam contumaci epiſcopatus abrogatur

C A P. XVI.

De priore Ioannis exilio, populiq́, ob id concitati tumultuoſo clamore: & vt inuitus ſedem ſuam receperit, pacem atq́, benedictionem populo precatus.

PLebs Conſtantinopolitana vbi circiter crepuſculum factum huc rei ſciuit, ad tumultum maximum excitata, atque Eccleſiam ingreſſa, cumquamplurima alia verba vociferata eſt: tũ Imperatorem conuiciis proſcidit, & cauſam eam iuſtiori ſynodo committẽdam eſſe cenſuit. Eis denique qui ab Imperatore vt illum throno ſuo detraherent, miſſi fuerant, fortiter reſtitit: atque ibi pernoctans, in exilium Iohannem abduci non permiſit. Porro Iohannes, ne quid alterius criminis ei impingeretur, quod vel contra imperialem iuſſionem veniret, vel populum ad ſeditionem commoueret, timens tribus à cõdemnatione dieb. elapſis, poſtquam multitudo circa meridiem diſperſa, alius alio in domiciliũ ſuum ſe contulit, illos fallens, ſe eorum poteſtati qui eum abducerent, permiſit: & porta Orientali egreſſus, primum ad id quod ad Pontes ſitum eſt, ἱερὸν, hoc eſt, ſacrum (ita enim ſtano nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus eſt.

Populus Byzantinus Iohannem in exilium abduci non patitur.

Ioh. propter ... tertio à condemnatione die in exilium it

Tumultus plebis commota.

Multitudo hoc moleſte ferre, grauiter tumultuari, Imperatorem perſtringere, nec minus Seuerianum & Theophilum conuiciis profundere. Ambo enim inſidiarum illi ſtructarum autores erant: præcipue quod Seuerianus in Eccleſiarum docens, condemnationem Iohannis tanquam iuſtam laudabat: etiamſi nihil aliud criminis eſſet, quam ob rem ita celeriter Iohannes exautoratus eſſet, ſufficere tamen vnum hoc dicens, quod ſuperbus & inſolens eſſet. Quod alia quidem delicta Deus hominibus remitteret, arrogantibus autem manifeſte reſiſteret: quemadmodum ſacra teſtaretur ſcriptura. his ab eo verbis dictis, populus magis etiam factum propter eius indignitatem reprehendit, itaq; renouauit. Et tumultu ingenti commoto, homines neque in foro, neq; in tẽplis taciti eſſe potuerunt, ſed queſtibus atq; lamentis cum precibus mixtis ad Imperialem domum progreſſi, paſtoris reuocationem flagitarunt, cumque videre magnopere deſiderarunt, ex cuius ore quondie aureum (vt ita dicam) lachauſiſſent. Et quod ſæpe fieri ſolet, non pauci qui hoſtili erga eum erant animo, ſententia mutata, ſycophantiis virum eũ expeti affirmarunt, cuius paulo ante abrogationem quam maxime concupiuerant. Proinde plures contra Imperatorem & ſynodum atque ipſus Epiſcopos, in primis vero aduerſus Theophilum vociferati ſunt. Latere enim is cum ſiniſtris machinationibus ſuis, propter multa manifeſta indicia, non potuit. Itaque Auguſta ipſa, populi precibus exorata, & terræmotu qui noctu factus fuerat, adducta, viro ſuo perſuadet, vt ſancti viri reſtitutioni annuat: & Briſonne fidiſſimo cubiculario ſuo miſſo, *a* ex Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerſo Nicomediæ ſito, Ioannem reduxit, immunem ſe & alienam ab inſidiis contra illum ſtructis eſſe teſtificata: atq; inſuper eum de cetero ſe vt ſacerdotem Dei, liberorumque ſuorum in rebus † diuinis doctorem, qui per * diuinum lauacrum ſacri partus cum ea ſocietatem atque communionem inierit, reuerituram eſſe pollicita. Ioannes reuerſus, ſub vrbe, ad † tranſitum, in regione quæ *b* Mariana dicitur, moratus eſt, neque ante frequentioris ſynodi diſceptationem atq; iudicium vrbem ingredi voluit, vt manifeſto appareret, per iniuriam inique ei Epiſcopatum adẽptum eſſe. Cum autem ad eum modum ingreſſum in vrbem proferret, magis etiam plebs eſt indignata, conuiciis Principes perſtringens. Quapropter tanta ſibi impoſita neceſſitate, oppido quam inuitus vrbem eſt ingreſſus. Tum nauigantibus Boſporus repletus, & piſcatoriis nauibus mare contectum eſt, & plebs vniuerſa ei ſtatim obuiam prodiit, cereos accenſos ferens, & pſalmodias ad rem præſentem apte & eleganter compoſitas concinens, eumque ad Eccleſiam produxit, reluctantem admodum, & affirmantem eos qui ſententia ſua ſe inique condemnaſſent Epiſcopos, legitime rurſus, pro eo atque par eſſet, abſoluere debere. Vi autem eum plurima cogentes, in ſede Epiſcupali collocarunt, vt pacem populo ex ſuperiore loco annunciaret & precaretur. His rebus ita ex neceſſitate quadam actis, orationem tum quoque ex tempore ad populum habuit, argumentis cum magna gratia appoſitis viſus. Dixit enim, Theophilum per contumeliam conatum eſſe Eccleſiæ ſuæ iniuriam facere: perinde atque rex olim Ægypti in patriarchæ Abrahæ coniuge inſanierit, quemadmodum hoc Hebræorum libri commemorant. Et plebis propenſam alacritatem laudibus proſequutus, beneuolentiam quoque Principum erga ſe celebrauit, & multitudinem vt Imperatorem & Imperatricem fauſtis auſpicatiſque vocibus ornarent, adeo excitauit, vt orationem ad finem perducere non poſſet, ſed in dimidia eius parte dicere deſiſteret.

Seuerianus condemnationem Ioh. pro concione laudauit.

Idem Ioan. tanquam ſuperbum hominem taxat.

Plebs reſtitutionem Ioannis ab imperatore flagitat.

Obtrectatores quoq; eius mutata ſententia de eo ſuam mutant.

a Reuocatur ab exilio per Eudoxiam Ioannes.

Ioannes liberorum Imperatricis in baptiſmo ſuſceptor & compater

† μυστήριοις

** τῆς θείας κολυμβήθρας τῆς ἱερᾶς λοχείας ... αὐτῇ κοινωνήσαντα.*

† ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Cauſam ſuam legitime cognoſci cupit.

b Iohan. in ſuburbana regione Mariana reſiſtit Reſtituitur in eccleſiam ſuam Ioan.

Abſolui ſe à condemnatione iniqua vult.

Benedictio epiſcopalis.

Oratio Ioh. in reditu ... ad populum habita.

Orationis eius ſumma

Cap. XVII.

De iis quæ denuo Theophilus male perperamq́; egit: & vt fuga ſibi conſuluerit, populo per ſeditionem in partes diſcedente, & de ſancto Nilamone monacho, libriſque Origenis: præterea de ſynodo pro Ioanne coacta.

Ioannes inuentus epiſcopalibus officiis fungitur.

THeophilus in hoc rerum ſtatu conſilii dubius, quamuis propalam Ioannem calumniari percuperet, vt qui poſt abrogationem nihilominus epiſcopalibus fungeretur muneribus, facere id tamen non audebat. Certo nanque ſciebat, ſe ea re Principes offenſurum eſſe. Illi enim propter vulgi motum, Ioãnem vt id faceret, per deprecationem reluctantem coegerant. Itaque Heraclidę accuſatoribus quãuis abſentis, iudicium iniuriarũ dedit. Inde enim facile ſe ad Ioannis abrogationem peruenturum eſſe putauit. Heraclides quidem, vt dixi, nõ affuit: abſens tamen accuſabatur quod per vim quoſdam pulſatos, & catenis vinctos, per mediam Epheſiorum vrbem velut in triumpho duxiſſet. Porro cum * Ioannis fautores abſentem reum agi nõ debere dicerent: & qui à Theophili partibus ſtabant accuſationes Heraclidis admittendas, iudiciumq; etiam contra abſentem dandum eſſe contenderent, qui epiſcopali functione indignus eſſet, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Conſtantinopolitanam exorta eſt: & quod res ad conflictum peruenit, multi vulnerati, non pauci etiam cæſi ſunt. Proinde Theophilus impetum multitudinis metuens, atque itidem qui cum eo erant epiſcopi, præterquam qui Ioanni coniuncti erãt Conſtantinopoli profugientes, ad ſua ſe quiſq; recepit. Theophilus vna cum Iſaacio monacho hyeme ineunte Alexandriam venit. Accidit autẽ vt Geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta ſtadia à Peluſio ſitum. Quod autẽ ibi tum epiſcopus mortuus eſſet, incolę & ciues in locũ eius Nilammonem legerant, virum bonum & propter virtutẽ percelebrem, monaſticaq; philoſophia præclarum. Degebat autem ante oppidum paruæ caſæ incluſus, cuius aditũ ſaxis obſtruxerat: & quum epiſcopalem dignitatem ſuſcipere detrectaret, Theophilus, ei, vt à ſe conſecrationem ſuſciperet, ſuaſit. Poſtquam vero cũ ſæpius pernegantem non expugnauit: *Cras ille tandem,* inquit, *ſi ita placet, ô pater, quod conſtitueris facito: me autem hodie res meas agere atque diſponere ſine.* Vbi poſtridie Theophilus ad eum venit, pro eo atque inter eos conuenerat, & fores aperire iuſſit, Nilammon: *Age vero*, inquit, *Deo primum precationem offeramus.* Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitam finiit: idque tum Theophilus, & qui cum eo foris ſtabant, ignorabant. Atq; vbi plurima dici pars præterit, & clamorẽ eorum Nilammon non exaudiit, reuolutis ab oſtio ſaxis, mortuum illum repererunt: eumque ſicuti conuenit, coopertum atq; compoſitum magnifice ſepelierunt. Super ſepulchro eius ciues precatoriam domum condidere, obitusque eius diem ad hoc vſq; tempus feſtum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetiit: ſiquidẽ mors dicenda eſt, quam ſibi ipſi potius precibus exoptauit, quam vt epiſcopus fieret, indignum ſe ea dignitate propter modeſtiam & ſummiſſionem animi eſſe ratus. Verumenimuero

Theophilus iudicium dat aduerſus Heraclidem Epheſium abſentem. Alio interpretum codice habetur. Ipſius Heraclidæ fautores. Tumultus propter id inter Alexandrinos & plebem Conſtantinopolitanam. Theophilus ſe cum ſuis ſubducit.

Apud oppidum Geras Nilammon monachus epiſcopus legitur. Nilammon electioni nõ aſſentitur.

Theophilus illum epiſcopum conſecrare vult. Ante conſecrationem inter precandum Nilammon moritur.

Sozo. l. 8. c. 9.

a Profeſſionem indignus, 3 ſacerdotio, ne

A rebus his ita geſtis, *b* Theophilus ab omnibus damnatus eſt: qui hominum erga ſe odium eo etiam magis auxit, quod rurſum citra diſſimulationem, reformidans, libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo ante condemnauerat. Et interrogatum aliquando à quopiam, cur quæ antea abolenda iudicaſſet, ſcripta rurſum verſaret: reſpondiſſe dicunt, Origenis lucubrationes prati inſtar eſſe, quod varios & bene olentes flores proferat. Quapropter ſe ſi quid in eis fructuoſum reperiret, colligere eum decerpere: ſi quid autem ſpinoſum ſe ei offerret, id auerſari, & tanquam pernicioſum præterire, dixit. Hoc ſic Theophilus fecit, non ſatis Salomonis ſecum reputans dictum, quod verba ſapientum tanquam † boum ſtimuli ſunt, aduerſus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationem & veritatis ſtimulos ſentire contigit. Quas ob cauſas, in immenſa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Io-
B annes Conſtantinopolim reuerſus, in eum amorem & gratiam populi peruenit, vt cupiditate eum è throno ſuo docentem videndi, magis atque magis accenſi flagrarent. Conuenerunt autem eo prope ſexaginta epiſcopi, qui irrita eſſe quæ in Quercu acta fuerant, ſanxerunt & Ioannem epiſcopatum nihil metuentem tenere iuſſerunt. Ita deinceps epiſcopalia munia obiens, clerum conſecrabat, aliaque peragebat quæ epiſcopum exequi fas eſt, eccleſiam quam optime adminiſtrans. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odium maxime accenſum fuerat, Heracleæ in Thracia epiſcopum fecit.

ſi fuerit ordinatus inuitus. 1 ſiquenquam & de epiſc. & cler. Inuoluntarium ſane ſit ut fiebant epiſc. b Theophilus ma'e audit, quod libros Origenis à ſe damnatos legit Theophilus libros Origenis prato aſſimilat. Socr. li. 6. c. 12. † βούκεντρα. Publicum hominum in Theophilum odium. Communis omnium in Ioannem amor. Sexaginta epiſcopi Conſtantinopoli congregati Theophili acta abolent. Serapion Heracleæ epiſcopus.

Cap. XVIII.

De altera ſynodo aduerſus Ioannem conuocata, & de abrogatione exilioque eiuſdem.

C NOn lõge poſt bellum aliud aduerſus Eccleſiam rurſum motum eſt, ab huiuſmodi initio. Statua argentea in Porphyretici marmoris columna ſub nomine Eudoxię Auguſtę in meridionali parte eccleſiæ, pro magni conſilii curia, in ſublimiore loco chlamyde amicta ſtabat (nõ adeo prope, neque adeo longe à templo cui Sapientiæ nomen eſt. Latior enim intercedebat via. Ad hanc plauſus & ſpectacula publica ſaltationum & mimicorum ludorum, ingenteſque clamores edebantur. Ioannes autem cum eccleſiæ contumelia hæc fieri arbitratus, ſolita libertate dicẽdi ſua excitata, acerbam linguam aduerſus eos mouit, qui ludicris eiuſmodi nauabant: atq; in concione quadam vehementer eſt in eos inuectus. Imperatrix autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rurſum in ſe contulit, & ira percita ſynodum aliam cogi quamprimum curauit. Ioannes porro vbi
D id ſenſit, tantum abeſt vt verba ſua retractarit, vt apertius etiam in eccleſia alia proloquutus, ad iram illam accenſus ſit, quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiuſmodi eam verbis exorſus: *Rurſum Herodias furit, rurſum turbas ciet, rurſum ſaltat, rurſum Ioannis caput in diſco excipere feſtinat.* Atque illud inſuper in Homilia quadam ſempiterna memoria dignum vſurpauit verbum. An non ſemper *εὐδοξίαν*, hoc eſt, veram gloriã odi: *ἀδοξίαν* autem, hoc eſt, infamiam dilexi? De Ieſabe-

Argentea Eudoxiæ ſtatua iuxta diuinæ Sapientiæ templo. Varii generis ludicra apud hanc fieri ſolita. In eam inuehitur Ioannes: Eudoxia iraſcitur.

Liberrima Ioannis declamatio in Eudoxiam vocem.

le &

Cogitur ab episcoporum aduerſus Ioannem conuentus nouum.

le & ſacerdotibus turpitudinis hiſtoriam inſuper adducens. Quod vbi ad aures Eudoxiæ peruenit, magnopere animum eius inaccēdit. Breue interceſſit tempus, & quum alii plerique epiſcopi, tū Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Ammonius Laodiceæ, in Piſidia, Briſſon Philipporum Thraciæ, Acacius Berrœæ in Syria, & nonnulli alii antiſtites affuere: apud quos cauſa prior renouata eſt. Ioannes autem magnum obtinens animum, petiit, vt de criminibus in medium productis quæreretur. Etiam natalis Chriſti feſtus dies inſtabat, atque Imperator de more ſuo priſtino in eccleſiam non venit: & Ioanni denunciauit, non prius ſe in eius conſpectum venturum eſſe, quam ille ſe de obiectis criminibus purgaſſet. Porro vbi Ioannes ſe alacriter ad dicendam cauſam quicunque eum accuſaret, exhibuit, aduerſarii eius timore capti, criminari eum auſi non ſunt. Et epiſcopis viſum non eſt, denuo eum in iudicium trahere, cui qualicunq; de cauſa thronus antea eſſet ademptus. Et quum de rebus aliis inquirere ſuperſederunt, tum vt de eo ſolo cauſam Ioannes diceret poſtularunt: Cur poſt abrogationem eius, ſynodi decreto & autoritate non intercedente, ipſe ſibi epiſcopatum contuliſſet, thronumque inuolans conſcendiſſet. Atque vbi Ioannes ſuffragia ſexaginta, qui cum eo communicauerant epiſcoporum prætendit, Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere, erant, ô Ioannes, qui te condemnarunt. Et accedit, qui hoc fieri prohibet, epiſcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non eccleſiæ ſed Arianorum eſt Canon, qui quum Antiochiæ aduerſus [illegible] conſubſtantialis fidei profeſſionem decertarent, & Athanaſio per ſycophantiam circumuento, eccleſiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem veriti, canonem iſtum ediderunt: hoc præcipue magno ſtudio agentes, vt ea quæ ipſi contra illum inſidioſe machinati fuerant, ne ſcilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in diſquiſitionem non vocarentur. Contra hæc verba illi quum nihil dixiſſent, condemnationis ſententiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito; conuentus in eccleſia amplius non egit, ſed in epiſcopali domo tacitus permanſit. Quadrageſimæ vero diebus exactis, ipſo magni ſabbati die, miſſis ad Ioannem quibuſdam, Imperator ei, vt de throno tandem à duabus ſynodis a * exauctoratus deſcenderet, ſignificauit. Ibi magnus ille vir: *Ego, inquit, a Seruatore ad epiſcopale munus vocatus, thronum non relinquam. At ſi tibi [illegible] hoc vtari ſum eſt, vi me inde deturba.* Illi vero, ne graue quicquam rurſus accideret metuentes, tum quidem eum in domicilio manere paſſi ſunt. Quum aūt ipſe ibi quiete ageret, qui partium eius erant, ab eccleſia, vnde eiecti fuerāt, ſecedentes, ferias Paſchales in publico lauacro, cui Conſtantianum nomen eſt, celebrarunt. c Cum quibus epiſcopi multi, & presbyteri, aliique eccleſiaſtici ordinis, ab eo tempore variis in locis conuentus agentes Ioānitæ ſunt cognominati. Sacra vero ea nocte, quam luculenta Paſchæ feriarum dies conſequitur, Imperator epiſcopis cō[u]ocatis, quid facto opus eſſet, & an ea quæ ſic gererentur, Deo placita eſſent, interrogauit. Qui vno ore ſimul omnes exclamarunt. *In capita noſtra abrogatio ſeu condemnatio Ioannis redundet.* Sectatores porro Ioannis [illegible] eo quod diximus lauacro illuſtrem

In conciliabulo iſto Ioannes condemnatur

Criminis loco obiectum, quod poſt exauctorationem, ipſe ſibi epiſcopatum dignitatem autoritate propria vendicaſſet.

Canonem Arianum Ioannes refutat.

Ioannes epiſcopalis adminiſtratione ſuperſedet.

a Idē verbum vſurpauit Ambroſius apud Valētinianum iuniorem. li. 11. c. 19

Therma Cōſtantiana b Epiſcopalis loquuntur ad Arcadium vox ad martyrium ebeundum parati Ioannes.

c Ioannitæ ab eccleſia ſeiuncti, ſuos ſibi conuentus egere Ioannitæ appellati.

reſurrectionis Chriſti ad lucernas peragentes conuentum, perquam grauiter à Ioannis inimicis, diſſolutiſque & improbis quibuſdam, qui eos aggreſſi fuerant, ſunt accepti. Qua de re quid opus eſt dicere, quum eam eius ipſius autea lingua accuratiſſime commemorare liceat? Qui enim generoſe ea mala pertulit, vere quoque ea referet. Igitur ad Innocentium vrbis Romæ epiſcopum, de rebus ſuis ſcribens, hæc quoque addit.

* Ἐγὼ παρὰ τοῦ σωτῆρος ἐγχειρισθεὶς κλῆρον οὐ μεθίεμαι τοῦ θρόνου· εἰ δὲ σοὶ τοῦτο δοκεῖ γράψον, ἵνα βιασθῶ παρὰ σοῦ ...

Ioannitæ in publico lauacro peragentes Paſchale agūtur, ab aduerſariis male accipiuntur.

Cap. XIX.

Epiſtola diui Chryſoſtomi, ea quæ ei acciderunt commemorans: & de iis qui ei exilii tempore præſto fuere.

QVomodo vero tandem quæ ſic acta ſunt, & tragœdiam omnem longe ſuperant, explicem? Quæ oratio ea recenſeat? Quæ aurēs ſine horrore excipiant? Quū enim nos ea quæ antea diximus, prætenderemus, militaris manus conſertum ipſo magni Sabbati die iam ad veſperam vergente, in eccleſias irrumpens, clerum omne vna nobiſcū per vim * eiecit, & armis baptiſteriū circumuallatum eſt, & mulieres eo tēpore in

Querela Ioannis ad Innocentiū Rom. epiſcopum, quomodo ſui ex eccleſia Cōſtantinopoli ſint eiecti.

* *Tempore Paſchali præcipue olim Catechumeni baptizabantur per hebdomadam totam, ſicuti & per ſeptimanam Pentecoſtes. Beatus Rhenanus hæc obſeruauit, in Tertul. annotationes præbens & teſtantur hoc nunc quoq; cantiones ſolennes, hymni & precationes eccleſiæ.*

ædibus ſacris propter baptiſmum veſtib. depoſitis, nudæ præ timore grauis eiuſmodi impreſſionis profugere: neque eis honeſtum ſuum habitum, qui fœminas maxime decet ſumere ſeq; amicire permiſſum eſt. Multæ vero vulneribus etiā acceptis expulſę ſunt. Lauacra ipſa ſanguine repleta, & ſacri latices purpureo ſanguinis colore infecti. Verū ne in hoc quidem ærumna hæc cōſtitit. Sed vbi † ſanctum repoſitum eſt, eo milites ingreſſi: quorum nōnulli ſicuti accepimus, Chriſtianis ſacris initiati non erant, penitius omnia perluſtrarunt: & ſanctiſſimus Chriſti ſanguis, in tanto ſcilicet tumultu, in eorum qui dicti ſunt, militum veſtimenta effuſus, omnia denique perinde atque in barbara captiuitate per audaciam acta ſunt. Plebs ad ſolitudinē eiecta, & populus vniuerſus extra vrbem ēgit. Eccleſiæ in tāto die feſto vacuæ hominibus fuere: ac plures quam quadraginta epiſcopi nobiſcum communicantes, vna cū populo & clero præter cauſam omnem pulſi ſunt. Vlulatus & luctus paſſim in domibus & ſolitudinibus auditi, & quęuis vrbis pars calamitatibus hiſce repleta eſt. Nam propter immenſam iniuriæ tantæ immanitatē, non ſolum qui eam ferebant, verum etiam qui nihil tale ſuſtinebāt, nobiſcum doluere: nec qui noſtræ opinionis ſunt modo, ſed etiam hæretici & Iudæi, & Græcæ ſuperſtitionis cultores, nō aliter quam vrbe vi & armis capta. Adeo in tumultu & turba & planctu erant omnia. Atque hæc quidem audaciſſime, præter voluntatem & ſententiam piiſſimi Imperatoris, noctu ſunt acta, epiſcopis procurantibus, atq; in locis omnibus militarem manū ducentibus, & belligerantibus: quos non puduit campiductores pro dia-

† ἔνθα τὰ ἅγια ἀπόκειται.
Vtcunq; ſacrum eucharistiæ ſpecies in loco ſacratiore repoſita

Luctus vbique pauor, & plurima mortis imago. Excuſatur Arcadius. Culpa omnis in epiſcopos tyrannicos

conis

Interdicitur populo nomine & communione Ioannis

A conis anteambulones babere. Die porro exorta ciuitas tota extra muros ſeceſſit, ſub arborib. & in ſyluis, veluti oues diſperſæ, ferias Paſchales celebrantes. Hæc autem illa lingua. Cæterum eiuſcemodi fructum ipſo Paſchæ feſto die boni illi paſtores, quibus animarũ cura & præfectura credita eſt, ei qui à mortuis reſurrexit, obtulerunt. Quid vero præterea factum? Mandata paſſim diuulgata, quibus populo Ioannis nomine & communione interdicebatur: quæ ſane longe diuerſum habuere exitum. Plurimum namq; eos qui affligebantur, confirmabat, quæ videlicet Dei lex & conſtitutio eſt, & eiuſmodi temporibus diſpoſitione quadam præcipue exercerut. Quapropter & Eccleſiæ ipſæ, & eorum qui Ioanni bene cupiebant numerus, in horas augebatur, & incrementum maximum ſumebat.

Ioannitarũ vero numerus magis etiam magiſque augetur.

C a p. XX.

B *Plura de iniuſto exilio Ioannis, & quæ ad ſectatores ſuos abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.*

a Epiſc. ab Arcadio petunt, vt Ioannem extorrem vrbe faciat. b Diſcreta ſunt politica & eccleſiaſtica munia.

VBi autem Pentecoſtes dies aduenit, *a* Epiſcopi rurſum Imperatorem adierunt, eumque verbis hiſce ſunt aggreſſi. *b* Tibi quidem humanorum negotiorum adminiſtratio à Deo, nobis autem Eccleſiaſticarum rerum procuratio commiſſa eſt. Itaq; ne tu vel ſacerdotib. ſacer magis, vel canonibus rectior & æquabilior eſſe velis: ſed nobis Epiſcopis Dei, talium rerum curã cede. Diximus n. antea tibi, & nunc iterum repetentes dicimus, in capita noſtra condemnationem Ioannis redundare debere. Quapropter te conſiderare æquum eſt, ne vnum hominem defendens non exiguam multitudinem perdas. Hæc vbi dixere, confeſtim ille ad Antiſtitẽ miſit, qui ei indicarent: Accuſatores tui propter iudicium tuum, quomodocunq; ſe id habeat, & cõdemnationis tuæ ſententiam, capita ipſi ſua C deuouerunt. Proinde cauſa tua Deo commiſſa, ab Eccleſia diſcede. Quid hoc rei eſt, virorum omnium leuiſſime, & ad Imperium adminiſtrandum ineptiſſime atq; inconſideratiſſime? Vbi eſt priſtinum illud ſtudium tuũ & ardor, quem tum obtinuiſti, cum ex ipſa Antiochia virum tãtum euocaſti, eiq; Eccleſiam Chriſti tegendam attribuiſti? cuius non ſolum doctrinam, verum etiam virtutem plurimam expertus ſatis es? tantum igitur, & tam animo tuo charum virum, temere adeo Eccleſia eiectum, exilio mactas: Eccleſiam Chriſti rectore tanto orbans, cum quo, iuxta diuinum Paulum, vt comparetur, vniuerſus mundus dignus non eſt? Sed enim te quoq; mulier ſeduxit, miſerandumq; in modum faciles aures tuas titillando decepit. Quemadmodũ n. Eua per ſerpentem, primo generis noſtri autori: ſic & tibi per ſodalitatem bonorum iſtorum D Epiſcoporum, illa clam venenum immiſit. Hæc vbi magnus ille audiuit, non degenerem ſe exhibuit, ſed virum præcipue eſſe oſtendit. Cum Epiſcopis n. qui cum eo erant, in diuinum ſacrarium ingreſſus, vbi angelo Eccleſiæ, quæ opus erat, commendauit, & ad illos quæ cunque volebat prolocutus, & vt conſtanter fidem retinerẽt eos cohortatus eſt, ſecum ipſe, quomodo abſq; tumultu vrbe egrederetur, diſpexit. Iam n. multitudo cõfluebat, vt eo viro orbaretur, haudquaquam commiſſura. Iumentum igitur quod conſcenſurus erat, Occidentali porta abduci iuſſit,

Epiſc. propter Ioannis condemnationem ſeipſos iterum diris deuouent.

Expoſtulatio cum Arcadio.

Arcadius Ioannem ab Eccleſia diſcedere & exulare iubet.

Eccleſiæ angelus.

Diſceſſus Ioannis ex vrbe Conſtantinopolitana. Extrema eius ad Epiſc. & amicos mandata.

A ipſe autem Orientali exiit. Epiſcopos porro & ſacerdotes, qui ad eum conueniebant, plorãtes atq; lugentes admonuit ne ſpiritum eius affligerent, ſed res præſentes boni conſulerent, nec ab Eccleſiis diſcederent. Per † multas tribulationes parandum eſſe regnum cœlorum, docens. Atq; ibi ex illis ſermonem eius excipiens quidam: *At,* inquit, *ſi in magiſtratibus Eccleſiarum permanſerimus, neceſſitas nobis, vt cum Eccleſia tibi aduerſante communicemus, & condemnationi tuæ ſubſcribamus, incumbet.* Tum magnus ille maius quiddam quam pro hominis captu cogitans, & occaſionem ſchiſmatum & diſſidiorum in Eccleſia præcidens, voce ſummiſſiore ſubintulit: Vt quidem cũ aduerſariis meis communicetis, cõcedendum vobis eſſe duco: vt autem abrogationi meæ calculum veſtrum adiiciatis, non permitto. Nullius enim rei, cur condemnatione dignus ſim, mihi conſcius ſum. Hæc prolocutus, in ſacrum baptiſterem ingreſſus eſt. Atq; vbi ad B. Olympiadem B eiuſq; lectrices peruenit, vehementer propter orbitatem & abitionem eius plangentes, conſolatus illas eſt, eaſque ſe amplius non viſuras eſſe prædixit. Aliiſq; plurimis verbis inter feſtinandum congeſtis, poſtremo & illa addidit: *Hoc à vobis,* inquiens, *poſtremo loco peto, ne quid de ſolita veſtra circa Dei templum, cui aſſidetis, aſſiduitate & fide remittatis.* Et quicunq; thronum hunc conſcendent (haudquaquam enim Eccleſia Epiſc. prorſus carebit) vt ei ipſi non minus atque mihi capita veſtra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus veſtris memineritis. Talibus verbis dictis, Orientali exiuit porta: nihil aliud queſtus, quam quod inique contra leges per vim expelleretur, iudicio videlicet ſibi denegato, quod legibus, adulteris quoque & homicidis & maleficis daretur. Cæterum ad mare deductus ſoluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhauſtum ſapientiæ pelagus traiecit: atque inde iter cœptum C proſequutus eſt, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus Imperii Romani: ad os Ponti, in ſolitudine ingẽti ſitum (* ô vindicta & lex Dei) impie abductus Imperatoris literis ad cũ locum inhabitandum condemnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucuſus fuit. Inſidiatorum vero eius manus ſecum ipſa reputans, populũ Dei qui in Eccleſia erat, ſi factum id reſciſceret, rurſum illum proſecuturum, vimque adhibiturum & viro magno vt rediret, perſuaſurum eſſe, alius alium præueniendo, templi poſtes clauſerunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quiq; extra templum circumcirca ſtabant, rem eam cognouerunt, partim quidem quam potuerũt celerrime ad mare, comprehẽſuros ſe eſſe bonum paſtorem exiſtimantes, properarunt: partim vero timore perciti, fugerunt, ſeditionem & tumultum grauem, Imperatoris etiam iram metuentes. Qui vero ad templi cuſtodiam conſtiterant D magis etiam magiſq; exitus ipſos, ad quos multitudo aliis alios inter ſe protrudentib. confluebat, obſtruxere. Et vix tãdem ingenti & aduerſa repreſſione turbarum, à tergo poſtib. imminentium, quarundam etiam ſaxis fores confringentium, magna violentia, ædes ſacræ apertæ ſunt, & populus confertim ad mare percurrit. Poſtquam vero illum ibi conſequuti non ſunt, ſed in mari fluctus multa celeritate ſecantem viderunt, & armati quidam ex Imperatoria cohorte ibi præſto fuere, qui modis molitionibuſque omnibus hominum impetum inhibebant,

† διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τῶν οὐρανῶν δεῖ [illegible] βασιλείαν.

Valedicit S. Olympiadi & ſanctimonialibus eius.

Quæritur Ioannes iniuſte ſibi iudicium legitimũ eſſe denegatũ. Ioan. Cucuſum ad exilium condemnatur.

** ὢ δίκη καὶ νόμος θεοῦ.*

Trepidatio tumultuoſa multitudinis.

Populus ad mare procurrit.

Summus e- rem planctus & luctus.

illi veluti te deſperata, vitam potius quam illum amittere optauerunt. Atq; vbi orbitatem ſuam & boni paſtoris abitioocm vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœſti atque flentes, quantum oculis cõſequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægre in vrbem ſunt reuerſi, cum eo planctu, quem nemo vnquam à ſeculo hominum vel vidit vel accepit.

Cap. XXI.

De ſubornatis Ioanni percuſſoribus & trucidariis, & de igne à vindicta diuina de cælo in Eccleſiam & Imperatoris ædes miſſo.

Percuſſor Ioanni ſubornatus.

Illud porro luctu conturbatus parum abfuit quin prætenrem, quod paulo ante diſceſſum Ioaonis ſeu potius in ipſo diſceſſu eius factum certo argumento manifeſtoque indicio eſt, cum improborum illorum malitiæ & iniquitatis, tũ diuinæ de magno illo viro curæ atque prouidẽtiæ. Malignum nanq; conciliabulũ illud, quandoquidem cædem etiam eos ſuper alia facinora pattare oportebat, ſeruum presbyteri cuiuſdam Elpidũ nomine, quinquaginta aureis dextra eius conducta, ad cædem ſancti viri ſummiſerunt. Cuius quũ accelerati ad epiſcopalem domum curſus cauſam quidam ei forte obuius requireret, eumque vt potuit retineret: ille nullo reſponſu dato, ſtatim huoc enſe tranſuerberat: deinde alterum quoque iugulat, quia ad primi illius ictum exclamauerat. Tertium inſuper confodit. Et quum, ſicuti fieri ſolet, tumultus & vociferatio exorta eſſet, ille tameo violenter effugit: multiſque eum perſequentibus, atque clamoribus ſigniſque denunciantibus, vt percuſſor in fuga exceptus comprehenderetur, ex balneo quidam poſt lurionem caſu quodam progreſſus, hominem comprehendit. Verum & hic quoque confeſtim pugiune ictus concidit, & mortuus eſt. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quę eum circumdedit, captus eſt, in Imperialem domum eum illa abduxit, & cum ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odiſſent, eſſet, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxiſſent, pœnas ſumendas eſſe flagitauit. Præfectus vero hominem ſuſcepit, velut ad ſupplicium eum conſeruaturus, clamoremque plebis compeſcuit.

Plures cædes percuſſor is patrat.

Alius item percuſſor ſubornatus.

Alius quoque dæmonio agitari ſe aſſimulans, pugionem manu tenens ad cædem ſancti viri ſe parauit: ſed ſcelere nondum pattato comprehenſus, tanquam ad flagitium id mercede conductus, ad præfectum itidem abductus eſt.

Eum ipſum Ioannes à ſupplicio liberauit.

Priuſquam autem tormenta illi adhiberentur, Ioannes miſſis qui cum eo erant epiſcopis, ſupplicio eum exemit, quod neminem ſua cauſa pati quidquam vellet. accidit quoque aliud quiddam, quod ſane prouidentię Dei factum extitit, miniſtri autem eius eſſe viſum eſt, id hic ad terrorem & cõmonitionem hominum præcipitanter audaciam & temerariorum, quantum potero exponam.

Incendium eccleſiæ quũ Ioannes in exilium iret, Senatus curia quoq; conflagrauit. Ex iudicio autem quidam eo ipſo die eccleſiã incenderũt. Soc. l. 6. c. 18. Aduerſarii Ioannis incendiũ hoc in ſectatores eius conuerterunt. At illi contra factum id aduerſarios regeſſerunt, quaſi eos vna cum eccleſia comburere voluerint. Soz. li. 8. c. 22.

Eo namque die quo magnum eccleſiæ ſidus veluti occidens in exilium abiit, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux conſidens coruſcauerat à nemine coniectus, emicans derepente per ſacras catenas in ſublime prorepſit, & eccleſiam ex omni parte carpſit, eamq; prorſus percurrens depaſtus eſt: deinde tecto quoque conſumpto, ad tergum ſacrarum ædium conuerſus, & vehemẽti violentoque inde vento exceptus, proximam meridiem verſus Senatus curiam, quanuis longiuſcule diſſitam, inuaſit. Cernere erat rem diuinam fere, & valde admirandam. Flammam namque velut animata eſſet, ædificia quæ in medio erant præteriens tranſiliit, ne videlicet proxima quæque carpendo, humanum id quiſpiam factum eſſe putaret. Tribuſque horis opus tantum, quod longo duraſſet tempore, materia quidem longe precioſiſſima, forma autem multo pulcherrima conſtructum, ad excidium vergens cõflagrauit. Porro incendium hoc proſerpens, ædificiis omnibus in circuitu conſumptis, ab ædicula ea ſola ſe abſtinuit, vbi ſacra vaſa ſunt aſſeruata. Ac ne id quidem abſque diuino numine factum eſſe puto, vt ne calumniatorib. occaſio eſſet, ſacrarum rerum iactura inſignem ſycophantiam ſuendi, virumque ſanctum per reprehenſionem carpendi. Flamma quæ circiter crepuſculum graſſari cœperat ad auroram vſq; & vlterius progreſſa, materiam quæ reliqua erat, occupauit & combuſſit.

In templi conflagratione ſacrorum vaſorum ædes intacta permanſit.

Cap. XXII.

De perſequutione, quam ii pertulerunt qui Chryſoſtomo fauerunt & vt Eccleſia propter iniuſtum eius exilium ſit diuiſa.

Perſequutio Ioannitarũ volunt ipſi incendii eius autores fuiſſent.

Sed enim homines peruerſi, quum id quod æquum erat conicere atque intelligere inde deberent, occaſione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati ſunt: atque in eos, veluti illi graſſati in eo odium id excitaſſent, grauiter animaduerterunt: multoſq; epiſcopos, nec paucos ſacerdotes & clericos, alioſque item qui in Ioannis partibus erant, & eum eo vrbe exierant, ſtatim comprehenſos, Chalcedone in vincula coniecerũt. Alii porro in vrbe paſſim obambulantes, ſi quis eis vt Ioannis ſtudioſus indicatus, eſſet, eum quoq; citra moram rapuerunt, atque cuſtodiæ mandarunt, & vt anathemate virum ſanctum feriret, coegerunt. Alios autẽ quibus eccleſia malignantium exoſa erat, exilia, bonorum confiſcationes, neces & tormenta varia diſtinxerunt. Erant autem iſti, epiſcopi & ſacerdotes, & monaſticæ philoſophiæ ſectatores. Oportebat etenim paſtore bono impiorum manibus tradito, oues quoque diſpergi, & earundem cum magiſtro ærumnarum participes fieri.

Ex Ioannis ſectatoribus quidam in exilium miſſi & grauiſſime tractati.

Itaq; alii cuſtodias proximas compleuerunt: alii in vlteriorem miſſi continentem, vaſtum traiecere mare, inſulas inhabitaturi. quum quidem multis prius tormentis eſſent affecti. Quæ vero illis in profectione aduerſa acciderint, quænam oratio tragicis verbis expoſuerit? Feris enim & improbiſſimis commiſſi hominib. crudeliter & inhumaniter ab eis ſunt tractati: neque eis quapiam in re eſt parſum. Et nonnulli quidem pręter commiſerationem omnem in via ita tractati ſunt. Nonnulli vero ſine amiculo clitellarum inſtar nudis iniecti ſunt mulis, haud aliter quam hoſtiæ aut victimæ in caput deorſum verſum ſublati. Deſpicientiam, contiicia, ludibria, graues ſannas, illuſiones, quæ acrius animum penetrant, aut plagas, & alternata flagra, quæ mortem optabiliorem reddiderũt, quæ verba ſatis expreſſerint? Et quod in horum pudore & infamia ſibi delicias facerent, in lupanaria, atque alia fœdiſſima domicilia, &

Tyrannica quædam in ſuos profugerunt licet.

non in honeſtas ædes diuerterũt, aliiſve idoneis locis hos incluſerunt, execratione pleni homines. Quæ tamen parua prorſus & pro nihilo potius iſti habuere, quam vt à Ioan. partibus ſeiungi ſe paterentur. Quod ſi oonnulli eorum profugere potuerunt, nihilominus, ipſi à ſeipſis pœnas ſumpſerunt, ad loca ſola inuiaque & extremas ad oras ſeipſos condemnantes. Cum feris quippe illi quam cum hominibus tam agreſtibos & truculentis, habitare maluerunt. Eiuſmodi iniuriam ſeu iniqnitatem ſummopere Europæ deteſtati ſunt Epiſcopi. Nam ab eorum qui talia admiſerant communione diſereti, in partibus conſtitere. Illyrici quoque, & plurimi in Oriente Epiſcopi, factionis Ioannis fuerunt, Eccleſiæ autem corpus non diuiſerunt. Et magno hoc patre defuncto, Epiſcopi Occidentales nõ prius Ægypti, Orientis, Boſpori, & Thraciæ Epiſcopos ad communionem ſuam admiſerunt, quam nomen diuini illius viri in mortuorum Epiſcoporum catalogum retulere. Sed neq; Arſacium ſucceſſorem eius vel compellatione ſola dignati ſunt. Quin & Atticum, qui Arſacio ſubſtitutus eſt, & legationes multas ad eos miſit, ſæpeq; per pacificationem conciliari eis ſtuduit, longo poſt tempore ſuſceperunt, vbi magni viri nomen ſacris tabulis inſcripſit. Sicuti paulo poſt dicemus.

Aegerrime tantam indignitatem tulere Epiſcopi Occidentales. Ioh. nomen in Epiſcoporum album relatum.

Cap. XXIII.

De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ propter ipſum facta eſt in ſomnis Siſinio viſione.

EO tempore maximo excitato motu, quoniã plebem quietam deinceps per ſeditionem nihil moturam eſſe conſtabat, vrbis præfectus Optatus publice pro tribunali de incendio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quæſtionẽ exercuit, multoſq; eo ſub prętextu grauiter torſit. Quod enim ſuperſtitionem Gręcam profitebatur, in noſtris malis veluti delitias conſectans, & Eccleſiaſticis cladibus illudens, caſu eo delectabatur, & presbyterum quendam cui nomen erat Tigrius, arripuit: eique veſtibus detractis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eo vſque hominem excarnificauit, donec articuli eius ſoluerentur.

Optatus vrbis præfectus quæſtionem crudeliter de incendiariis habuit.

Manibus enim pedibuſq; arcte vinctus quã maxime fieri potuit, diſtentus eſt. Tigrius vero iſte genere barbarus quidem & eunuchus non ab ipſa natiuitate fuit. Et qooniam in herili domo, pro eo atq; debuit ſeruiturem ſeruiit, præclariorem quam pro ſerui capitu laudem ſibi cõparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modeſtiam, multo intercedente tempore ad presbyteri euectus eſt dignitatem. Erat namq; moderatus admodum, & æquabilitate vitæ inſignis. Erga indigentes, ſi quis alius, & ipſe valde commodus, & in hoſpites qui ad eum diuertiſſent, benignus. Deinde Eutropius etiam lector productus eſt, cum quaſi incendiarius per indices delatus fuiſſet. Et primum quidem † boiis diſtenõs ſæpius tortus eſt, poſtea autem ei fuſtibus & clauis oſſa comminuta, vngulis deinde membra, latera, & maxillæ conciſæ, poſtremo flammam accenſam inferioris corporis partibus is excepit. Atque vbi nihil eſt confeſſus, poſt eos qui dicti ſunt cruciatus cuſtodiæ incluſus eſt, cum iuuenis & tenero ma-

Presbyter eunuchus. Tigrius ex ſeruus presbyter, grauiſſime eo nomine tortus.

Egregia presbyteri laus. Eutropius lector quoq; veluti incendiarius excarnificatus. † βοίοις τοῖς τεινο-μένοις ἐκ ἐζετο.

A ximè corpore eſſet. Vbi etiam correptis putredine membris, breui vitam finiit. Verumenimuero graue mihi non fuerit, ſomnium quoq; quod de eo accidit, hiſtoriæ huic attexere. Siſinio namque Epiſcopo dormienti, aſſiſtere viſus eſt vir quidam forma & proceritate illuſtri, habitu etiam honeſto & graui, ad ſanctiurem ſacrificu atam templi, quod Stephano protomartyri dicatum eſt. Conſternata vero admiratione menteeum eſſe apparuit, quod viros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totam perãmbulauerit vrbem: & quod in tanta proborum hominum penuria ſolus præclarus eſſet Eutropius. Hac viſione propter nouitaté rei Siſinius ad ſtuporem redactus, celeriter conſurrexit: & cuidam presbytero qui ſub eo erat, ſomnium expoſuit: eundemq; per vrbem circumeuntem, ſi alicubi Eutropius quiſpiam adeſſet, inquirere iuſſit. Atq; ille coniectura ductus, eum confeſtim eſſe dixit, qui nuper diutiſſime illata in quæſtione ſibi B à præfecto tormenta fortiter pertubiſſe ferebatur. Et in ipſo carcere diligenter, ſi quis ibi Eutropius nomine eſſet, inquiſiuit: quem vbi inuenit, collocutus cum eo, & Siſinii ſomnio commemorato flens, vt pro ſe precaretur, ab eo petiit. Hæc de Tigrio & Eutropio.

Eutropius in carcere exſpirat. Siſinii epiſc. Nouatiani ſomnium de Eutropio.

Cap. XXIV.

De beata & ſancta Olympiade miniſtra magni templi Conſtantinopolitani: & ſingularis quadam rerum eius geſtarum commemoratio.

IN hiſce Eccleſiaſticis calamitatibus virilis admodum animi ſpecimen exhibuit B. Olympias, diaconiſſa, quæ vel ſolo nomine ſatis eſt clara & maniſeſta. Facerem vero hiſtoriæ huic iniuriam, niſi eius quoq; res referrem, cuius ſemel iam atque iterum mentio eſt facta. Sed C laxanda venit oratio vt nos virtutibus quoq; eius oblectemus. Genere ipſo parentibus præclaris orta fuit, diuitiis, formæ venuſtate, & omnibus vitæ ornamentis perquam illuſtris. Et collocata quidem illa viro in matrimoniũ eſt, non tamen prorſus virginitatis cœlibatu orbata. Viginti namque menſibus in coniugio cum illo exactis poſtquam illum ei mors ademit, quanquam ea eſſet ætate, vt ſecũdas oõ dehoneſtaret nuptias, pudicitiam tamen complecti, atque in ea per vitam omnem acquieſcere maluit. Et cum Imperator eam ad cognatorum ſuorum connubium alliceret, præmiaque & honores conuenientes deferret, nihilominus tamen illa perſequẽdum ſibi eſſe quam maxime iuxta Eccleſiæ conſtitutiones philoſophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas eſſe à pręſtantibus nobilitate fœminis rata. Et cum abſtinentiæ ſe non cibi tantum, ſed & ſomni, & craſ- D ſiorum materiæ affectionum ſeu perpeſſionum dediſſet, tam accurate corpus exercuit, vt adminiſtro illo, non inſidiatore vſa ſit: pudicitiam v. non modo in contactu quorumcunq; ſenſuum ſed in mente ipſa conſtitutam habuit. Tum autem cum domina facultatum multarum eſſet, primum quidem, prout ſors tulit, petentibus eas diſtribuit. Quum vero eam hoc ſic facere inſigne Eccleſiæ lumen Iohannes videret (Nectarius enim eam diaconiſſam legerat) *Conſilium ſane*, inquit, *& inſtitutum tuum, ô mulier, de vanis hiſce mundi rebus admiror.* At diſpenſandi largiendiq;

De ſancta Olympiade diaconiſſa.

Viginti menſibus in matrimonio vixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

Subſtantiã ſuam diſtribuit.

Ioannes Olympiadi eleemoſynæ dandæ modum præſcribit.

Pecuniæ eleemoſynæ deſtinatæ diuini iuris eſt.

E modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ virtutis faſtigium contendit. At tu quidem, quę habentibus ſubſtantiam tuam diſtribuis, mari ipſi aquam inferre & mutuam dare videris. Illud autem te maxime ſpectare decet, quandoquidem tua ſponte Deo ipſi bonis tuis ceſſiſti, & dominio poſſeſſionique pecuniarum renunciaſti, vt eas de cætero veluti diuini iuris factas, rectius maiore cum æquitate diſpenſes, obnoxiamque te rationi reddendæ, ſi quid de eis præter rationem factum fuerit, eſſe ſcias. Itaque liberalitatem, ſi mihi obſequens, petentium indigentia metiens. Plures enim hoc modo abũdabunt, & miſericordiam ſimul & diſpenſationis curam, quam in diuina pecunia cunſectari conuenit, conſeruabis, compenſationemq; & gratiam congruentem conſequeris. Ex eo igitur tẽpore in ſolam ſanctorum curam opes ſuas impendere conſtituit, & liberali manu virtutis amatores proſequuta eſt, largitione conuenienti cum hilaritate vſa. Ac multos illa quidem alios

F propter excellentẽ hoſpitalitatem liberaliter & benigne excepit: in primis autem in Theophilo, amicum illum & charum Deo eſſe rata, magnanimitatem ſuam oſtendit: quamuis & ipſa improbitatem & contumelias linguæ eius non effugit, ob cauſam illam, quod & Dei amantes viros illos Ammoniũ & Iſidorum hoſpitio excepit, eiſque benigne fecit. Et quum qui pie ſecundum Deum viuerent omnes honorauit, flagrantique animo illos competenti cura dignata, eis inſeruiuit: tum præcipue Chryſoſtomo patri addicta, & familiaris quam maxime fuit, tota ex illius nutu & ore pendens, & veſtes atq; cibum craſſæ huius materiæ expertem, cultumq; illum pro eo atq; decuit rite parans, nec non in aliis rebus omnibus ei inſeruiens, & quodãmodo perinde atque Thecla altera Paulum conſequens. Sed eo in incendii huius prætextu, & ipſa tum ad præfecti tribunal conſtitit. Atque illo interrogante, quid ita tandem Chriſtianorum eccle-

Theophilo Alexandrino Olympias benigne fecit Ammonio quoque Longo, &c. Eadem Ioannis membra.

† παρὰ τῷ τοῦ πατρὸς.

Olympias altera Thecla.

G ſiam incendiſſet? compoſito placidoque animi ſtatu illa *a Non hoc, ait, ô præſes, vitæ meæ inſtitutum eſt.* Subſtantiam enim, quod ipſe quoque noſti, meam non exiguam fere omnem in ſacrorũ fanorum ſtructura inſumpſi. Vbi vero ille ſubobſcure ſe illius vitam ſcire ſignificaret, Olympias: *b* Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accuſatoriſque perſonam ſume, & alius nobis detur iudex. *c* Porro quoniam crimen obiectũ teſtimoniis confirmare non potuit, eamque legitime arguere non licuit, ad alia ſenſim præfectus tranſiit. Et quaſi conſiliarii locum ſuſcepiſſet, eam reprehendit, quod Ioannis neceſſitudinem retineret & propterea eccleſiæ communionem non reciperet: quum ei reſipiſcenti facile eſſet, negocio moleſtiaq; omni liberari. Verum beata illa nefas eſſe dixit, eam quæ publice per ſycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non conuicta eſſet, ad alterius rei, quæ in crimen atque iudicium non veniſſet, cauſam

a Eadem impudicum profeſſum tanquam incendiaria cauſam dicit.

b Prudenter admodum præfecto ad obiectiones reſpondet Olympias.

c Reiectio iudicis ſuſpecti.

H dicendam tranſire. Quod ſi tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quæ proxime mihi ſunt intentata. Nam ſi cogere voles, vt me contra leges ſynaxis & communionis, cuius minime decet, participem faciam: facturam me nõ eſſe ſcito, quę eis facere permiſſum non eſt, qui pie ſibi viuendũ eſſe ſtatuerunt. Præfectus poſtquam intellexit, perſuaderi eam, vt cum eccleſia communicaret, non poſſe: tum

Olympias non perſuadetur vt cũ perſequutoribus Ioannis communicet. Eam ob cauſam à præfecto

E quidem ille eam aduocatos ſibi quærere permiſit. Alio vero tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationẽ mulctauit, ſententiam eam ſuam, ob cauſam talem mutatoram eſſe arbitratus. Verum illa hæc pro nihilo duxit, neq; quidquam de propoſito cõſilio ſuo remiſit. Quocirca Cõſtantinopolim etiam reliquit, & Cizicum, vt ibi degeret, ſe cõtulit. Deinde vero ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum eſt damnata. Abunde vero res neceſſarias Ioanni exulanti ſuppeditauit, adeo vt ille ex ea liberalitate multorum quoq; inopiam ſubleuaret, & non paucos ex Iſaurorum captiuitate redemptos ſuis reſtitueret. Ibi cum illa annos plurimos tranſegiſſet, tentationũq; procellas & afflictiones varias egregio in Deum amore fortiter ſuſtinuiſſet, *c* patientiæ tandem coronam ſuſcepit. Monaſterium quod Conſtantinopoli conſtituit, Marinę cognatæ ſuæ relinquẽs *d* eam monaſterii regulam inuiolatam cõſeruare

mulcta afficitur. Olympias comeditur exulat.

c Obitus eius.

F iuſſit. Fuit id prope ſanctę pacis & Verbi Dei Sapientię priſtinum temp'um & vſq; ad ſeditionẽ eam, quæ Νίκα, hoc eſt, Vince dicebatur, durauit. Tum vero Sapientiæ templo exuſto, & ipſum conflagrauit. Cæterum maximo eo longe poſt templo reſtituto, monaſterium hoc priſtinam quoq; recepit venuſtatem, atque ad veterem reſtitutum eſt dignitatem. Sergia ei præſidente, quæ etiam beatę huius fœminæ vitam conſcriptam reliquit, in qua illud quoq; eam commemorantem audire licet: Quod poſtquam Nicomediæ ſancta Olympias diem ſuum obiit, priuſquam ſepulturæ mandaretur temporis eius Nicomedienſi epiſcopo in ſomnis præceperit, vt venerandas reliquias arculæ impoſitas alto mari committeret, & quocunq; locorum illa curſum teneret, ibi corpus eius ſepeliretur. Id ab epiſcopo factũ, & arca ad maritimũ locum delata eſt, vbi apoſtoli Thomæ delubrum poſitum eſt: ab incolis locus is Brochri dictus. Ibi diuina viſione

d Monaſterio ſanctimonialium regula. Monaſterium ſuo Marina cognata ſua Conſtantinopoli relinquit. Sedes Conſtantinopolitana. Sergia monaſterii Olympiadis præſes.

Miraculum in cadauere Olympiadis.

Brochri ſepultura Olympiadis.

G admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & ſacras illius reliquias ad ſanctiorem ſacrificii aram repoſuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumque expulſione, aliiſq; prodigiis, quæ ſupra hominum opinionem ibi ſunt exhibita, Deus dignatus eſt. Memorię quoque proditum eſt, poſtea incurſione hoſtili tẽplum hoc apoſtoli incenſum eſſe, & quod reliquiæ iſtæ prope maris vndas ſitæ eſſent, arcam quidem igni cõſumptam, ipſas autem in fluctus maris proiectas eſſe. Quo vero loco illę erant, vndam ipſam cruentam conſtitiſſe, Deo veluti exhibente martyris illius confeſſionem. Sergiũ porro, qui tum patriarcham geſſit, Ioannem presbyterũ co miſiſſe: eumq; ſacra eius oſſa collecta monaſterio illius intuliſſe, quod ipſa (ſicuti dictum eſt) loco medio inter duo Sapientiæ & Pacis templa excitauit. Presbyter, quem diximus, confirmauit, quum reliquias eas colligeret magnam vim ſanguinis ſe ſuper eis ſcaturien-

Reliquiæ eius Conſtantinopolim relatæ.

Sergius patriarcha Cõſtantinopolitanus.

H tem vidiſſe, adeo vt veſtem quoque eius contigerit, atque inde defluxerit. Eadem alius quoq; vidit. Et cum multi confluerent homines, ſanationes mirificæ exhibitæ ſunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorum vnus talo mulieris incubans, abactus eſt. Hæc de beata Olympiade.

Sanationes mirificæ apud eas reliquias.

Dæmon talo mulieris incubans.

Cap. XXV.

De conuerſatione & vita ſanctæ Nicaretæ Nicomedienſis.

De ſancta Nicareta virgine

a Hanc ſibi cognitam Sozomenus Conſtantinopoli quoque, cum plurimis aliis e voluntarium exilium diſceſſiſſe ſcribit lib. 8. c. 23.

b Abſolutũ Chriſtianæ vitæ exemplum Nicareta medicina perita.

ERant autem aliæ quoq; plures eodem curſu cum illa concertantes, eademque erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit, a Nicareta Bithyna, nobilibus maxime parentibus apud Nicomedienſes orta. Genus ei præclarum erat: perpetua vero virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit. b Faſtu prorſus caruit, humilitate inter eas quæ dei ſtudium ſequebantur, præcipue inſignis. Ordinem in moribus, ſermone & vita quotidiana ſeruauit. Res humanas ad mortem vſq; diuinis poſthabuit. Ad fortitudinem quoque compoſita fuit, & rerum difficultates facillime pertulit. Et quod diuinæ multæ ei oblatæ eſſent, non ægre ei fuit: atque eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optime diſpenſando ad neceſſitatem eſt vſa: cum quidem ad multam peruenerit ſenectutem, aliiſque etiam liberaliter impertierit. Et quum munditiæ ſtudioſa eſſet, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vſum commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumenti à conſuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodam nutu quaſcunque aggrederetur res finem bonum illæ capiebant. Atque vt in ſumma dicam, in fœminis quæcunque apud nos laudatæ fuere, non aliam reperire fuit moribus, ſanctitate & virtutibus reliquis præſtantiorem. Et talis cum eſſet, perpaucis tamen nota fuit. Propter morum namq; modeſtiam, & mediocritatis ſtudium, vt lateret potiſſimum operam dedit, adeo vt neque diaconiſſę honorem ſuſcipere, neque ſacrarum virginum cœtui præeſſe voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eam ſæpe cohortatus ſit & excitarit. Talis quoque ſuo ipſius reſpondens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam hiſtoriam redeat.

Cap. XXVI.

De profectione Ioannis in locum cui nomen Cucuſus: & de Epiſcopo Adelphio, & de admirabili viſione quam is de Chryſoſtomo vidit.

In exilio quoque Ioh. Chryſtianiſmum propagauit.

FOrtis ille veritatis propugnator in oppidum Armeniæ Cucuſum abductus eſt, ad quod tum multi excurrebant Iſauri. Conſulto vero id quoq; factum puto, vt in ſæuiorum hominum manibus eſſet, quam illi qui eum eo abduxiſſent, fuiſſent. Quamuis id diuina prouidentia ita etiam diſpoſuerit, vt etiam illi qui veritatis lucem non vidiſſent, per ipſum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidem doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, Epiſcopos & presbyteros ibi creando, & ſacras ſcripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucuſum Adelphius quidam Arabiſſi Epiſcopus, viſione diuina admonitus, eum excepit. Hunc fama eſt, poſt Ioannis obitum, quum in mœrore ingenti eſſet, Deum oraſſe, vt ſibi indicaret, quanam ſede & ſtatione illum dignatus eſſet. Atq; quum in ecſtaſi conſternatus eſſet, ſanctos quidem omnes circumcirca ordine conſiſtentes vidiſſe,

Adelphius Arabiſſi episcopus per ecſtaſim locum Iohan. in cælo inquiſiuit.

A illum autem in eorum numero non conſpexiſſe. Quod vbi grauiter tulit, angelum ei aſtantem doloris moleſtiam ademiſſe, atq; dixiſſe, aliam Ioannis ſedem, Deo propinquiorem, honoremque præſtantiorem, vt vna cum Angelis Deum laudibus vehat, datum eſſe, ad ſtationemq; eam perſpicere non multis permiſſum eſſe. *Abi itaque, inquit, & animi dolorem omitte.* † *Quod enim hunc non vides, non propterea is non adeſt, ſed potius ſupra multos eſt: atque id excellentis eſt honoris indicium.* Ille ſane, ſicuti diximus, Ioannem excepit. Quæ vero ei in itinere accidere, tragœdia alia, ſeu malorum Ilias prorſus ſunt. Quam variis enim cum ærumnis colluctatus ſit, à nemine ea quam ab ipſo commemorante iucundius aut verius quiſquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, optime expoſuit. Ad Conſtantium ſiquidem presbyterum ex ipſa ſtatim Nicæa ſcribens, hæc verbis talibus ſignificat.

† τὸ γὰρ μὴ ὁρᾶν τοῦτον οὐ τὸ μὴ παρεῖναι τὸ δὲ πολὺ πολλῶν ὑπερεῖναι τὸ δεῖγμα τῆς τιμῆς ἐμφαίνει.

B

Cap. XXVII.

Epiſtola D. Chryſoſtomi, pro Eccleſiis Dei: & ſingularis de exilio eius narratio.

Scriptum Iohannis ad Conſtantiũ presbyterũ hortatur Conſtantiũ vt ſtrenue Eccleſiaſticum munus perſequutionis tempore adminiſtret.

NIcæa quarto menſis Iulii die ſoluturus, haſce ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortatus, ad quod nunquam cohortari deſii: quamuis grauior præſente tempeſtate procella, maioreſq; fluctus ingruant, vt ne intermittas ea quæ officii tui ſunt, in ea quam ab initio cepiſti adminiſtratione, adimplere: Græcæ ſuperſtitionis exterminationem dico, Eccleſiarum ædificationes, animarum curam. Neque te ſupinum aut ſocordem rerum difficultas faciat. Neq; n. gubernator, vbi mare ipſum concitari & furere videt, à nautis clauo & gubernaculis diſcedit: neque medicus, vbi ægrum morbo corripi cernit, curatione ſuperſedet: ſed tum maxime vterque C iſtorum artem ſuam & promptitudinem adhibet. Non te ad ſocordiã redigant præſentia mala, non enim de eis quæ nobis inferuntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si vero ea quæ in nobis ſunt in eccleſiam non contulerimus, ſed deſides fuerimus nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidem & Paulus carcerem incolēs, in vinculis officium ſuum fecit. Et Ionas in ventre beluæ marinæ incluſus fuit, & tres pueri in camino verſati ſunt: neque tamen horum quenquam vincula varia ad deſidiam redegere. Hæc ipſa tecum reputans, Domine mi, ne omiſeris Phœniciæ, Arabiæ, & Orientis Eccleſiarum curam gerere: illud perſuaſum habens, locupletem te mercedem recepturum eſſe, ſi tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quæ in te ſunt, eis contuleris. Neq; tibi graue ſit, crebertimas ad nos dare literas. D Nam ſicuti nunc cognouimus, non Sebaſtiam, ſed Cucuſum exulatum ire iuſſi ſumus, quo tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot annio quolibet ædificatæ ſint Eccleſiæ, & qui viri ſancti in Phœniciam ſint miſſi, & ſi qua maior ea acceſſerint incrementa.

Homines ſapientes, turpitudine, non caſu, & deſidia, non alienorum iniuria commouentur. Cic.

Et quum Nicænum quendam monachum caſæ ſuæ incluſum repeciſſem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœniciam proficiſceretur, perſuaſi. An is ad te venerit, fac ſciam. De SALAMIS regione, quæ non longe à Cyro ſita, & ab

σκλήρι ...

Curam gerit Eccleſiarum exul Ioannes.

hæreſi Marcioniſtarum oppreſſa eſt, acturus cum quibus oportuit, & rem omnem recte conformaturus fueram, niſi eiectus eſſem. Quod ſi dominum meum Cyriacum epiſcopum Conſtantinopoli eſſe cognoueris, ſcribe ad eum hac de cauſa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potiſſimū qui fiduciam erga Deum habent, vt multum & aſſidue orent, vt præſens orbis naufragium conquieſcat. Intolerabilia enim Aſiam, aliasque vrbes & eccleſias innaſcere mala: quæ ſingillatim, ne moleſtus eſſe videar, enumerare ſuperſedeo: adque vnum illud dico, multa nunc & aſſidua per opus eſſe precatione.

Cohortatur ad orationē aſſiduam.

In alia rurſus epiſtola ita, inquit. Quod ſi in carcere degitis, catenisque vincti, & cum ſqualidis & ſordidis hominibus in cuſtodias cluſi eſtis, propterea quod iſtorum iniquitati non conſentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniā ingentis lucri hæc vobis occaſio ſunt. Quandoquidem & nos attriti, conſumpti, & ſexcentis mortis generibus confecti ſumus: id quod renunciare certo poſſunt, qui breui etiam momento nobiſcum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus ſum occupatus, quibuſque diu noctuque afflictus, iter tamen facere neceſſe habui, æſtu oppreſſus, inſomnia labefactatus, rerum neceſſariarum penuria, curatorumque ſeu defenſorum inopia confectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciunt, vel carcerem incolunt, longe duriora & paſſi ſumus, & etiamnū patimur. Et vix tandem Cæſaream ex tempeſtate in portum venimus. Sed ne portus quidem iſte recreare nos ex fluctuum & vndarum ærumnis potuit: adeo nos præteritum tempus prorſus accidit. Veruntamen Cæſaream quum veniſſem, nō parum ſum refocillatus, quod & puram biberim aquam, & panem non ſordidum atque durum ſumpſerim neque in doliorum fragmentis lauerim, ſed balneum qualecunque repererim, & quod in lecto tum cubare permiſſum mihi fuerit. Poſſem quidem plura iſtis commemorare: verum ne nimio vos dolore afficiam, in his cōſiſtam: vno illo adiecto, † nō debere vos exprobrare eis caſum ſcilicet noſtrū deſinere, qui nos diligunt. Nam cū tot habeamus noſtri ſtudioſos, tāta poteſtate & autoritate præditos, neque eas res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt in amœniorem viciniorem que locum condemnaremur. Verum quum & corpus ærumnas haſce tolerare deneget, & metus Iſaurorū omnia circumualler, paruam hanc & tenuem gratiam obtinere non poſſumus. Sit eo quoq; nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus deſinimus. Sit nomen eius benedictum in ſecula. Scitis namque loca omnia tumultibus & turbis eſſe plena: nec pro Conſtantinopoli ſola, ſed pro vniuerſo orbe oratione & cohortatione * opus eſt. Inde enim initio ſumpto, ſicuti dictum eſt, malum loca omnia peruadens, eccleſias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere conſumptis, aliquando tandem Cucuſum peruenimus: locum totius orbis, propter ſolitudinem, grauiſſimum. Proinde reuerentia veſtra colligere poteſt, quæ & quanta pertulerimus mala, inſuſtentabilibus febribus conflictati, & metu Iſaurico circumuallati. Atque hęc quidem dico, nō quod velim quenquam cuiquam moleſtum eſſe, & petere vt alio inde transferar. Nā quod duriſſimum fuit, viæ ſcilicet ærumnam, pertulimus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebro ad nos ſcribatis, & eccleſiarum curam geratis. Et rurſus inquit: *Quandoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peſte, bellis, continuis obſidionibus, ſolitudine incredibili, morte quotidiana, enſibus Iſauricis, non mediocriter animat & conſolatur affectionum veſtra abundantia, & conſtantia, & fiduciæ ſtabilitas.* Quapropter etiam ſi ſolo & mœnibus vrbis eiecti ſumus, vera tamen ciuitate exacti non ſumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos vobiſcum ſemper & in vobis ſumus, ſatis conſtat, etiam dum hic agimus, vrbem nos illam incolere. In animis enim veſtris verſamur & vbicunque ſumus, omnes vos vehementes noſtri amatores in mente noſtra circumferimus.

Aliud Ioannis ſcriptum Exultandū in afflictionibus.

Ærumnæ quas in itinere pertulit Ioannes.

μεγάλης ἀνάγκης.

† μὴ παύσηται ὀνειδίζοντες τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς.

Querela de exilii loco.

** προσκύνησιν.*

** πολλῆς καὶ μεγάλης...*

Commendatio eccleſiarum.

Conſolatur e amicorū fidorumq; egregia erga ſe charitate.

Non putat ſe exulare Ioannes, dū amici Conſtantinop. memoriam eius retinēt.

Cap. XXVIII.

De Arſacio patriarcha Conſtantinopolitano, qualis is fuerit: & vt Ioannis ſectatores perſequutus ſit, & paulo poſt mortuus.

Epiſtolæ ſic habent. Nō multo vero poſt epiſcopus Conſtantinopolitanus eligitur Arſacius, Nectarii, qui ante Ioannem epiſcopatū eum geſſit, frater: vir placidus quidem iudicatus & erga Deum maxime religioſus. Gloriæ autem eius clerici quidam obfuerūt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eum contulerunt. Deteriorem vero eum multo fecere ea quæ Ioannis ſectatorib. accidere. Poſtquam enim cum eo & cum eccleſia eius, in qua inſidiatores & ſycophantæ Ioannis multi alii permiſti eſſent, communicare & orare noluerunt, & ſuos ſibi conuentus in extremis locis & porticib. ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadium imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnenda militū manu miſſus eſt. Illi multitudinem fuſtibus & ſaxis pulſantes, inde depulerunt. Quicunq; autem inter illos ardentiore erga Ioannem animo, & quaſi multitudinis columnæ, aliisque præclariores erant, eos cuſtodia excipit. Et quod in eiuſmodi turbis accidere ſolet, cū res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi ſimul congregatæ erant, multis capitis velamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus eſt. Erant etiam, quibus vna cum infima auricula inaures ablatæ ſunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe eſſet exortus, tantum abeſt vt illi ſuum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus ſit & ad partes eorum plures acceſſerint. Verumenimuero publice illi deinceps nō conueniebāt: multi vero etiam neque in forum neque in balnea prodibāt. Quibuſdam etiam domi manere periculoſum erat, qui ſibi ipſis exilio impoſito vrbem reliquerunt, & quo cuique viſum eſt, cōceſſerunt. Multi ſane & alii honeſte boniq; viri, ſed non minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter ſe decertarunt: inter quas Olympias & Bithynia Nicareta fuit, de quibus paulo ante diximus. Arſacius porro vbi non longius quādecem & quatuor menſes in ſede epiſcopali vixiſſet, diem ſuum obiit: cum quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregiſſet, longo tempore per frigidiorem naturæ ignauiā & ſtuporem quaſi cōfectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis

Arſacius ſucceſſor Ioannis.

Arſacius efficit, vt militares manu, rebus eo ſtradito, conuenta in conuentib. ſe male tractentur.

Exemplum militaris licentiæ.

Ioannis ſectatores ſuam non mutant. Multi Conſtantinopoli diſcedunt.

Arſacii mors.

Conſertur ſucceſſor Arſacius cum Ioanne decaſſora. † *γεγηρακώς.*

A cui: inquit Simeon: quaſi quidam, vt ita dicam, † vetus truncus, mulra principum facilitare, ſubſtitutus eſt: vir octogeſimum ſupergreſſus annũ tumulo magis quam throno appoſitus, delirus quidam & deſipiens, ad dicendum quidem ineptiſſimus, ad cogitandum autem de rebus decẽtibus ſtupidiſſimus, ad faciendum vero ignauiſſimus, parum admodũ ab inanimatis diſſidens, lecto & angulo dignus: qui quum per ſeipſum eſſet inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quod is ei ex parte altera obſtaret, † ingratus prorſus omnibus & † illaudatus fuit. Talis Arſacius erat: & quum breui tempore eccleſiæ præfuiſſet, ita è viuis exceſſit.

† ἀχάριστος. † ἀνεύφημος.

Cap. XXIX.

De Attico patriarcha. & perſequutione eius tempore facta. Et quæ eccleſiis in Aſia tum acciderint.

Atticus ſucceſſor Arſacii.

B PErmultis autem eccleſiam ambientibus, quarto poſt Arſacii obitum menſe ex preſbyteris Attico ea committitur: qui in cleri ordinem allectus, vnus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebaſtiæ Armeniorum ortus, ab adoleſcẽtia autem philoſophię operam nauauit, ſub magiſtris quibuſdam monachis Macedonii hæreſim ſectantibus, qui tum Sebaſtiæ philoſophiæ ſuæ officinam habebant. Erat autem Euſtathii diſciplinæ, quem Sebaſtiæ epiſcopum & monachorum optimum ducem fuiſſe, in ſuperioribus expoſuimus libris. Cuius ſcriptum pulcherrimum quidam eſſe ferunt, quę Baſilii magni Aſcetica, ſeu Monaſtica dicuntur. Non hic autem eſt Euſtathius, qui poſtea Antiochiam eſt tranſlatus, & propter quẽ in eccleſia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagrium extitere. Atticus vbi inter † viros cenſus eſt, Macedonii opinione reiecta, ad eccleſiã vniuerſalem ſe contulit, nõ tam doctrina quam

Euſtathius Sebaſtienſis.

Aſcetica Baſilij magni Euſtathius Antiochenus.

Atticus ex Macedoniano orthodoxus.

† ἐν ἀνδράσι τελέσας.

C natura prudẽs: quapropter in rebus agendis facile quod voluit aſſecutus eſt, inſtruendis ſimul & effugiendis inſidiis dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebræ, vt fere omnibus gratus & charus eſſet. In orationibus eccleſiaſticis ſimplex fuit, eaſque tales edidit, vt neque ab auditoribus tranſcriberentur, neq; omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cum vir ſumma diligẽtia eſſet, opportunum tempus nactus, ſubinde oratores Græcos celebriores legendo ſe exercuit. Tum demum, quum idiota ſeu rudis eſſe videretur, teſtimonia ab illis mutuatus, eos etiam qui erudite cum eo agerent, ſefellit. Cumque ſtudioſiſſimus & placidus maxime erga eiuſdem ſententiæ ſectatores, tum eis qui aliter quam ipſe ſentirent, formidabilis plurimum fuit. Eis facillime, dummodo vellet, timorem incutere potuit, & rurſum totus mutatus, ad comitatem ſe retulit. Talis ille fuit: ſicuti

Atticus Ioannis ſectatores perſequitur.

D qui eum cognouere, memoriæ mandarunt. Eo autem eccleſiam gubernante, ingentẽ Ioannis ſtudioſi tulere perſecutionem cum quidem maxima & Orientis & Occidentis pars eccleſiæ eius communionem, auerſaretur. Quo tempore Epheſii impunitate arrepta, quæ eis viſa ſunt, omnia mouere & mutare voluerunt. a Itaque viros à bono paſtore rite; & ſicuti Deo gratum eſt, in thronis collocatos eiecerunt: b eiſque profanos quoſdam & impuros prorſus homines ſubſtituerunt, nulla exploratione manuum

a Epheſii per tempora impunitatem epiſcopos à Ioanne ordinatos eccleſiis exigunt. b Illegitima epiſcoporum ſubſtitutio, nulla interueniente

A impoſitioni præeunte: quippe ita vana & facilis ea res viſa eſt, vt ad epiſcopatum promptiſſime ſuſcipiendum ſatis eſſet, ſi quis id modo vellet, aut aliquid donaret. c Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, commode rerum talium contemptores aggreſſi, in eccleſias ſunt introducti, epiſcopatu (proh pudor) pecunia redempto. d Qui etiam Heraclidem illum, quem magnus Ioannes Epheſi epiſcopum creauerat, ſuffragantibus ei aliis quoque ſeptuaginta epiſcopis, ad annos quatuor crudeliſſime carceri incluſerũt: & poſtea dignitate † ei abrogata, exſecrandum & manifeſtum cinædum, deteſtationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ô vindicta & patientia Dei) indigniſſime collocarunt.

doctrina & vita exploratione.

c Epiſcopatus pecunia redemptus.

d Heraclides annis quatuor in carcere detinetur. Eunuchum impurum ei ſuſtituunt.

† Nemo gradum ſacerdotij venalitatis precio mercetur. Quantum quiſque meretur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur. Non precio, ſed precibus ordinetur antiſtes. l. Si quenquam. C. de epiſc. & cler.

B

Cap. XXX.

De impuriſſimo Porphyrio, qui Antiochia Flauiano in epiſcopatu ſucceſſit: & temporis eius perſequutione & de conſtitutione quam Arcadius promulgauit.

TVm quoque magno Flauiano, Antiocheno epiſcopo, qui ſe cum Ioannis aduerſariis nõ coniunxerat, & ad quietem æternam tranſlatus fuerat, Porphyrius ſucceſſit: vir quidam grandęuus, non minus improbitate veterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, quam ætate vetulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidẽ ipſo quicquam de eo impetu remiſit, atq; in rebus turpibus ipſam quoque naturam vincere atque ſuperare ſummopere contendit. Vbi vero eum etiam Antiochenæ eccleſiæ ſedis per tyrannidem occupandæ cupido cepit, cum vrbs tota more recepto, tempore

Flauiani Antiocheni mors.

Porphyrius vir malus, eidem ſuccedit.

C ſuo ad ſpectacula in luco Daphnes effuſa eſſet, Seueriano & Acacio, necnõ Antiocho in amicitiam ſuam allectis, & adminiſtris tyrannicæ cupiditatis aſſumptis (ſimile enim ſimili amicum prorſus eſt) a prædonum more thronum conſcendit. veluti lupus quidam nõ paſtor: eademque ipſa hora cõſecrationẽ ab eis accepit. Adeo autem illis ea res deproperata eſt, vt receptos ritus plurimos in ſacra initiatione prætermiſerint. Porro operum tenebrarum patratores, fine ſuo maleficio tãtu impoſito, poſtea diſceſſerunt, impudenti ſibi fuga conſulentes, & per montes inuios ad ſua reuertentes. At ciuitas vbi factum id ſenſit, ignem & materiam aliam incendio aptam manibus rapientes & congerentes, ardore ſcilicet diuino & ipſi flagrantes, vna omnes aduerſus eum iere, ipſum ſimul cũ epiſcopali domo comburere volentes. Vitam namque eius quam im-

a Furtiua & imperfecta eius Porphyrij ordinatio. Ritus in conſecratione epiſcopale. Plebs Antiochena aduerſus Porphyriũ inſurgit. Porphyrius ſe contra illam militari manu defendit.

D proba & deteſtanda eſſet, nõ ignorabant. Quod ſic agi poſtquam ille cognouit, præſidi pecunia corrupto ſuadet, vt & ipſe furorem alium cõtra pietatis cœtum obarmet. Illicet armatorum manus contracta, & cohors malorum contra illos coacta eſt. Proinde illi in conſpectum iſtorum contra eundum venire auſi non ſunt. Interea ingens etiam perſequutio excitata eſt aduerſus eccleſias Dei, Attici inſtinctu (neq; enim cum hoc quoque communicare quiſquam, propter eum quo Ioannem maxime proſequebantur amorem, volebat) iuſſiones imperiales paſſim cir-

Atticus perſequutionẽ contra piorum eccleſias excitat.

cum-

E eumferebantur in hæc veiba conceptæ. Si quis
epiſcoporum cum Theophilo, Attico, Porphy-
rio, cõmunicare noluent, extortis eccleſia eſto,
& facultatibus priuator. Ex laicis autem ſeu po-
pulanbus qui magiſtratus gerunt, dignitate ex-
cidunto, milites cingulos deponũto. Vulgus au-
tem & opifices auro multo mulctati, exilio, ſicu-
ti decet, damnantor. Itaq; qui ſincere honeſta-
tem ſeqnebantur, & res præſentes nõ magni ſa-
ciebant, ne quid abſonum & veræ pietatis inſti-
tuto indignum committerẽt, ad ſolitudines in-
habitandas profugerunt. Quidam inuiti etiam
communicare cum illis coacti ſunt, quibus ſcili-
cet gloria & opibus excidere magnum viſum eſt
Monachi vero in Syria plurimi ab eccleſia ſeiũ-
cti, ſynaxes & conuentus ſuos egere: quam ob
cauſam multas etiam experti ſunt ærumnas.

Imperiale ſcriptum pro Theophilo, Attico, Porphyrio. Piorum ſeceſſus multis ſe rebus præſentibus accommodan.

Monachorum ſanctorum perſequutio.

Cap. XXXI.

F *De legatione quam pii Romam de Ioannis iudicio miſerunt.*

QVum eccleſia ita affligeretur, epiſcopi qui-
dam & clerici diuino ardore pro Ioanne &
eccleſia, cuius tam malus & miſerãdus ſtatus eſ-
ſet, flagrantes, ex Oriente Romam veterem ſunt
profecti, grauemq; tragœdiam iſtam Honorio
Imperatori & Innocentio Romæ epiſcopo cõ-
memorarunt. Nam poſt magnum illum Dama-
ſum, Siricius quindecim annis epiſcoparum Ro-
manum tenuit. Ei autem defuncto, Anaſtaſius
ſurrogatus eſt: qui vbi poſt trienniũ deceſſit, In-
nocẽtius locum eius per ſucceſſionẽ cepit. Tres
illi ſecum attulere epiſtolas: quarum vna auteę
illi⁹ linguæ crat, calamitates omnes exactiſſime
recenſens: ſecunda totius Conſtantinopolitanę
vrbis cleri communis: tertia, quadraginta illorũ
epiſcoporum, qui communionis & partium Io-
annis erant. Eis redditis, tantum in illis ardorem
G accenderunt, propter calamitates eas dolentib.
vt ambo ad Imperatorem Arcadium literas de-
derint, diuturnum in rebus huiuſmodi ſomnũ
eius reprehendentes. Carpebant vero alterum
quoq; exilium, quo Ioãnes præter eccleſiaſticas
ſanctiones affectus ſuerat: & oportere affirman-
tes, ſi quę illi verę honeſtatis & eccleſię trãqui-
litatis cura eſſet, epiſcopũ in ſedem ſuam redu-
ci: & ſynodum Theſſalonicæ, quæ in medio è
Roma & ex Oriente venientibus ſita ſit, cogi.
Theophilum etiam Alexandrinum, qui omnia
ea miſcuiſſet, acciri: atq; ita demum canonico,
nulliſq; affectionibus corrupto iudicio, Ioan-
nis cauſam omnem rite & ordine decidi. Cuius
rei gratia ſe Italos aliquot epiſcopos miſiſſe ad-
diderunt, conſcientiam bonam & iudicium re-
ctum in cordibus ſuis obtinentes. Hæc ſic ad
Arcadium Honorius & Innocentius ſcripſere.
Quæ vero Ioanni etiam & clero reſcripſere, e-
iuſcemodi verbis continentur: quæ ego ex Ro-
H mano ſermone vtraque in græcam linguam
translata inueni, & hiſtoriæ huic adieci.

Epiſtola ad Ioannem ſic
habet.

Orientales de ſtatu eccleſiarum ſuarum Honorium & Innocentiũ certiores faciunt. Rom. Pontifices, Damaſus, Siricius Anaſtaſius, Innocentius

Honorii & Innocentii ad Arcadiũ ſcripta.

Rectiſſima ſcriptorum eorum ſententia.

Iudicium legitimum & Canonicum.

E

Cap. XXXII.

Innocentii papæ Romani epiſtolæ duæ, ſancto Chryſoſtomo exuli & clero Conſtantinopolitano miſſæ.

TAmetſi Innocentem bona omnia expecta-
re, & à Deo miſericordiam petere conueniat
tamen nos quoque, qui tolerantiæ malorum
ſuaſores ſumus, literas haſce, pro eo atq; decuit,
cum Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduer-
ſariorũ iniuria plus poſſit quam bona conſcien-
tia, dum in ſpe cum illa luctatur. Nõ enim opus
eſt doceri te, tot populorum doctorem & paſto-
rem, optimos quoſque ſæpe atque adeo ſemper
probari, an in vigore patientiæ perſiſtant, neque
alicui dolorum labori cedãt. Et eſt profecto res
ſtabilis & firma conſcientia bona in malis, quæ
iniuſte accidunt omnibus, quæ niſi quis patien-
tia vincat, indicium de ſe malæ ſuſpicionis præ-
F bet. Omnia namque ſuſtinere debet, qui Deo
primum, deinde ſuæ quoque confidit conſcien-
tiæ. Quandoquidem bonus atque honeſtus vir
exerceri ad patientiam maxime poteſt, vinci au-
tem non poteſt. Nam mentem eius diuinæ cu-
ſtodiunt ſcripturæ. Abundant autem exemplis
lectiones ſacrę, quas populo tradimus: & omnes
prope ſanctos variis modis & continenter malis
afflictos eſſe, cum fide atteſtantur: quippe qui
tanquam in aliquo iudicio explorati tandem ſic
ad coronam patientiæ peruenere. Conſoletur i-
gitur charitatem tuam, frater reuerendiſſime,
conſcientia tua, quæ in tribulationibus ſolatiũ
virtutis obtinet. Inſpiciente namq; ipſo Domi-
no Chriſto, in portu pacis pura conſtabit con-
ſcientia. Hæc Innocentius ad diuum Chryſoſto-
mum ſcripſit. Epiſtola autem ad clericos hæc eſt
Innocentius epiſcopus presbyteris & diaconis,
totique clero & populo eccleſiæ Cõſtantinopo-
tanæ, quæ ſub Ioanne epiſcopo eſt, fratribus di-
G lectis ſalutem. Ex literis dilectionis veſtræ, quas
per Germanum presbyterum & Caſſianum dia-
conum ad nos dediſtis, ſcenam malorum, quam
ob oculos poſuiſtis, anxia ſolicitudine cognoui:
& quibus ærumnis malisq; fides laboret, repe-
tita ſępius lectione perſpexi. Cui rei ſola patien-
tiæ conſolatio medetur. Dabit enim breui Deus
noſter afflictionibus tantis finem, quas ſuſtinu-
iſſe proderit. Sed enim hanc ipſam neceſſariam
conſolationem, in initio epiſtolę dilectionis ve-
ſtræ poſitam, conſilium propoſitumq; veſtrum
laudantes intelleximus, multa patientiæ teſti-
monia complectentem. Conſolationem namq;
noſtram, quam ad vos ſcribere debuimus, literis
ipſi veſtris præoccupaſtis. Eam ſiquidem labo-
rantibus Dominus noſter præbere patientiam
ſolet, vt in ipſis tribulationibus ſeipſos Chriſti
ſerui ſolentur, ſecum ipſi reputantes, eadem an-
tea ſanctis, quæ ipſi patiuntur, accidiſſe. Sed &
nos ex ipſis literis veſtris afferre vobis ſolarium
H poſſumus. Non enim ab eo, vt vobis condolea-
mus, alieni ſumus: ſiquidem & nos in vobis af-
fligimur. Quis namque ferre poſſit, quæ ab illis
deſignantur, quos maxime conueniebat pacifi-
cæ tranquillitatis & concordiæ ſtudioſos eſſe?
Nunc inſolito more ſedibus eccleſiarum ſuarũ
innocentes eiciuntur epiſcopi. Quod ſane pri-
mus frater & collega noſter, epiſcopus veſter Io-
annes, per iniuriam eſt paſſus, cauſa indicta, &
crimine neque obiecto, neq; audito. Quæ vero

Reſponſum Innocentii ad Ioannẽ. Conſcientia recta per ſpẽ bonam cum iniuriis colluctans. Bona conſcientia. Piorum probatio.

Viri ſancti ſemper afflicti.

Corona patientia.

Innocentii ad clerum Conſtantinopolitanũ epiſtola.

Patientia in afflictionibus conſolatio. Dabit Deus hiis quoq; finem Et hac olim meminiſſe iuuabit.

Sanctorum afflictio.

Ioannes indicta cauſa proſcriptus. Ineq; eius locum epiſcopus venientis alius ſubſtituitur.

* *ἐκ τοιούτων πλημμελημάτων ἐς μέσον προβαίνειν.*

hæc prohibita ratio eſt, vt iudicii ſpecimen non ſeruetur, aut de cauſa non quæratur? In locum viuentium epiſcoporum alii ſurrogantur, quaſi qui * ab eiuſmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicati poſſint recte quicquam vel dicere vel facere poſſe? Nunquam ſane patres noſtros talia auſos fuiſſe, ſed potius vetuiſſe cognouimus, ne cui in locum viuentis per conſecrationem alium ſubſtituendi ſit poteſtas. Minime enim conſecratio ſiue electio reproba honorem adimere epiſcopo poteſt: quandoquidem neque epiſcopus ille eſſe poteſt, qui inique ſubſtituitur, quoniam hæc contra Canonum obſeruationem ſunt. Canonibus porro obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet eccleſiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alii à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus diſſonantes, & hæreticos autores referentes, ii à catholicis epiſcopis reiiciuntur. Hæreticorum namq; inuenta catholicis canonibus non ſunt annectenda. Semper etenim illi per contraria & nefaria decreta, patrum Nicænorum conſilium minuere intendunt. Quapropter non ſolum hoc dicimus iſtos ſequendum non eſſe, verumetiam cum hæreticis & ſchiſmaticis ſeu diſſidioſis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardicenſi concilio ab epiſcopis, qui nos præceſſerunt, factum eſt. Nam quæ ſic perperam ſubintroducuntur, magis damnare conuenit, quam vt quę directe contra Canones ſtatuuntur aliquam habeant, fratres reuerendiſſimi, firmitatem. Cæterum quid contra iſtos in præſentia agendum? Synodali cognitione peropus eſt, quam dudum etiam cogendam eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt: quam vt obtineamus, vtile nunc fuerit, medicinam & opē hanc ad voluntatem magni Dei & Chriſti eius, Domini noſtri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia ad fidelium explorationem ſunt perturbata, pacabuntur. Stabilitate fidei nihil non ſperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & diſpicimus, quomodo vniuerſalis ſynodus congregetur, vt de voluntate Dei turbulenti iſti motus compeſcantur. Itaque interea ſuſtineamus: & patientiæ muro circūuallati, omnia auxilio Dei noſtri reſtitutum iri ſperemus. Quæcunque vero vos ſuſtinuiſſe ſcripſiſtis, ea quoque omnia antea, quamuis diuerſis maxime temporibus, à collegis veſtris epiſcopis, Demetrio, Eulyſio & Palladio, qui Romam venerunt, & nobiſcum fuerunt, percunctatione, accurata cognouimus. Hæc ſunt, quæ ad clericos ab Innocentio datæ literæ continebant: ex quibus colligere licet, quæ illius ſententia & ſtudium de Ioanne fuerit.

Soli Nicæni canones legitimi.

Hæreticorum canones reiiciendi.

Synodis eccleſiaſticæ diſſidia ſopiuntur. Synodum à Deo petēda.

ὑπομένειν ... ἐλπίζειν. Patiendum & ſperandum.

Cap. XXXIII.

De legatis Roma miſſis, qualia ii Eudoxiæ & Attici ſuggeſtione ſint paſſi.

Literæ ipſe tales fuere. a Inſuper vero ſynodi decreto, quæ Ioannis cauſa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans b Æmylius Beneuenti epiſcopus, Cathegius, & Gaudentius, cum Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma Byzantium profecti ſunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, vna cum Palladio & Eulyſio, qui Ioannis partium ſtudioſi eo venerant, & tragœdiam malorum omnem illis expoſuerant. Quum autem in Græciam peruenissent, in manus tribuni cuiuſdam, qui inſidias eis tetenderat, inciderunt c. Non enim latere potuerunt fœminarum peſſimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quod eorum ſententiæ ſeu conſilio, qui legationem eam miſerant, arte quadam aduerſaretur, actiones eorū contrariis actionibus præuenit. Quapropter Theſſalonicam illis videre, atque Papæ literas, quas ad eius vrbis epiſcopum Anyſium ferebāt, reddere permiſſum non eſt. Sed duobus nauigiis impoſiti, poſtquam in vnum ex ſuburbiis Conſtantinopolitanæ ciuitatis, d quod Athyras vocatur, peruenerunt, e per vim in cuſtodiam ſunt coniecti: quibus per calumniam obiectum eſt, quod ditionem alienam vltra terminos ſuos turbarent, & cum Orientalis imperii contumelia ibi adeſſent. Romani igitur, & Cyriacus epiſcopus, quique cum eo erant, ſeorſim quiſque in cuſtodias incluſi, torti ſunt: & cruciatis plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Poſtquam autem illi ſe eas non prius daturos eſſe affirmarunt, quam Imperatorem vidiſſent, vtpote ad eum legati. poſtremo Valerius quidam, ex feritate & temeraria audacia nomen & celebritatem aucupans, epiſcopi vnius, apud quem literæ erant, pollice fracto, ſcripta ipſa & vaſcula quædam, adhæc quicquid illis ad res neceſſarias parandas erat argenti, eripuit: id quod ille non ſine maligno conſilio fecit, vt ſumptibus omnibus ſpoliati, facere aliquid illi, quod prohibitum eſt, neceſſitate adigerentur. Poſtridie eius diei alii plurimi affuere, ſiue ab ipſa Auguſta, ſeu ab Attico miſſi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nummorum aureorū receptis, cum Attico communicarent, Ioannis autem cauſam deſpicerent. Hoc illi ſe facturos prorſus negarunt. Accidit enim diuinitus quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ex Æmilii diaconis, Paulo nomine, viro caſto & moderato, diuum Apoſtolum Paulum apparentem dixiſſe ferunt: Videte quomodo accurate ſeu circumſpecte ambuletis; dies enim mali ſunt: promiſſam forte fraudem ſic inhibentem. Sed cum quum illi promiſſionem ſeu conditionem oblatam non reciperent, ſed reditum in Romanam vrbem precibus peterent. Valerius, qui egregium illud viri optimi facinus in pollice patrarat, ad male agendum ſtrenuus, immundo & vetuſtate ſqualido nauigio eos commiſſos, exitium eis ſtruens videlicet, Romam reuerti iuſſit. Illi cum ſummo periculo nauigantes, ægre Lampſacum appulerunt. Inde naui mutata quatuor menſibus elapſis Romam peruenere: & apud Innocentium Papam ſingillatim quæ eis accidere, renunciarunt: nihil ſcientes, quid vel Cyriaco eiuſque comitibus: vel Ioanni ipſi acciderit. Hæc tum ſegnem Arcadium latuere, id quod poſtea animaduertere licuit. Hiſce vero de cauſis Innocentius Romanus epiſcopus plurimum indignatus, epiſtolam compoſitam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exauctorationi ſubiecit: quum quidem cognouiſſet, non multo poſt patrem illum mortem oppetiiſſe, in lōgius exilium abductū, quemadmodum paululum progreſſi exponemus. Epiſtola verbis huiuſmodi conſcripta fuit.

a Synodus propter Ioannem in Italia coacta.

b Legati Roma Conſtantinopolim miſſi.

Sozo ſcribit, epiſcopos quinq; & presbyteros duos eccleſiæ Rom. ad Honoriū & Arcadiū eſſe miſſos, qui locum & tempus ſynodi regendæ peterent lib. 8. c. vlt.

c Eudoxiæ dolo ii excipiuntur.

d Athyras ſuburbana Conſtantinopolis regio.

e In carcerem conieciuntur. To ... ſio ... eis & ... tiorum adimuntur.

Agitur cū eis vt trib. millibus aureorum receptis, cum Attico communicent. Conditionem eam illi reſpuūt.

Rebus infectis Romam reuertūtur.

Arcadius ocors.

Cap. XXXIV.

Epiſtola Innocentii Papæ Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos ſubiiciens.

Literal Innocentii, quib. Arcadium, Atticum & anathemati ſubiicit, Ioannes Chryſ. cauſa in dicta damnaton.

VOx ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, ô Imperator, ſicuti quondam Abel iuſti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modo admiſiſti, ſed etiam pacis tempore perſecutionem magnam aduerſus Deum & eccleſiam eius concitaſti. Eiecisti e throno ſuo, te nō iudicata, magnum totius orbis doctorem, & vna cū eo Chriſtum perſequutus es. Neque de illo ita queror (ſortem enim ſeu hæreditatem cū ſanctis Apoſtolis in Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti regno conſecutus eſt) quamuis intolerabilis iactura ea ſit: ſed affligor propterea, quod primū de animarum veſtrarum ſalute, deinde de eis qui ſapientiſſima ſpirituali & diuina doctrina & inſtitutione eius orbati, fame verbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia tantum Conſtantinopolitana melliſluæ illius linguæ iacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatem redactus eſt, viro tam diuino amiſſo, perſuaſione vnius mulieris, fabulam hanc & ſpectaculum exhibentis. Verum excipiet illa & præſentem hic pœnam & futurum ſempiternū ſupplicium non poſt multos hoſce dies ei aduenie ns. Tametſi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide ſeruata, & fluctuantibus confirmatis: in æterna tamen ſecula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt cōſequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis nouacula totondit, execrationem ex multorum ore ſibi ipſi introduxit, graue & quod geſtari nequeat peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego & reiicio te & illam à perceptione immaculatorum myſteriorū Chriſti Dei noſtri. Epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe, decerno. Quod ſi, vt homines potentes, quenquam ad id vt adegeritis, & canones vobis à Seruatore per ſanctos Apoſtolos traditos tranſgreſſi fueritis, ſcitote nō paruum id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicii die: quum neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium ſub oculos omnium effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magno Ioanne in thronum epiſcopalē produxiſtis, etiam poſt obitum exautoramus, vna cum omnibus qui conſulto cum eo communicarunt epiſcopis: cuius etiam nomen ſacro epiſcoporum albo non inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, vt qui * epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidem plantatio, quæ à Patre noſtro in cœlis plantata nō eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematiſmum, & abſolutā à Chriſtianiſmo alienationem. Hæc Innocentius pro Ioanne pugnans ſcripſit. Neq; vero etiam Atticum, qui poſt Arſacium thronū magni illius inuolauit, non accuſauit. Verum vt ea res compoſita poſtea ſit, hiſtoria loco ſuo oſtendit.

Summum malum Eudoxia minatur.
Cum Ioanne defuncto optime actum.
Eudoxia altera Dalila.
Excōmmunicatio.
Ligādi vinculum.
Extremū Chriſti iudicium.
Arſacius defunctus exautoratur.
** μοιχεύσαντα ... Sacrū epiſcoporum album.*

Cap. XXXV.

De incurſione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo Saro, & aliis: & vt ab Alaricho Roma ſit capta, & de formoſa cuiuſdam Romanæ mulieris caſtitate.

EAdem tempeſtate, ſicuti in omnibus epiſcoporum diſſenſionibus reperire eſt, res etiam publicæ tumultibus ſunt repletæ. Hunni nanq; Iſtrum tranſgreſſi, Thraciam vaſtantes percurrerunt, † Huldā ducem habentes. Et Iſauri quidam prędones perquā feri, ingenti coacta multitudine, Phœniciam atque Cariam, & quæ in medio ſitę ſunt vrbes, excurſionibus extremiſq; cladibus vexarunt. Stilico quoq; Honorii ſocer, opumq; & copiarum illius omniū dux, vir ſummus, ſimul & Romanorum & barbarorum ad nouas res ſpectantiū ſtudia ſibi cōciliata habēs, cum præfectis eorum egit, & cōmittere inter ſe Imperatores tentauit. Atque vbi a vt Alaricho Gotthorum duci ducendarum Romanarū copiarum dignitas tribueretur, ſuffragio ſuo effecit, in Illyricos mouit: b & eo Iouium quendam præmiſit, re ita compoſita, vt & ipſe cū Romanis Arcadii ducibus congrederetur, & regionis etiam eius populos Honorii Imperio ſubiiceret. Alarichus autem exercitu & Dalmatia & Pannonia terra barbara ſuſcepto in Epirum venit: * Græciaq; c & Athenis captis, vicinam quoque Dalmatiam vaſtauit. Deinde Illyricū ingreſſus, atq; aliquandiu ibi moratus, per Alpes in Italiam rediit: Stilicone anguſtias earum illū tranſire * permittente, vtpote qui inſidias Imperatori ſtrueret. Poſtea Alarichus cū inde proficiſci vellet, d Honorii literis, ne cœptum iter perſequeretur, prohibitus eſt. e Deinde vero & Stilico Honorium impediuit, quo minus Conſtantinopolim propter fratris filii curā concederet, vt fideles præfectos ei conſtitueret, qui non ita pridē pupillus factus fuerat: veritus ſcilicet ille, ne propter teneram ætatem f Theodoſius puer aduerſi quicq̄ pateretur. Impediit hunc igitur Stilico, neceſſario eum in Italia manere debere dicens, propter proximam g tyrannidem apud Arelate à Conſtantino excitatam. Hoc cum illi perſuaſiſſet, alterum ex ſceptris, ſeu vexillis potius arripuit, q Romani † Labarum vocant: ſimulq; quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quib. ei profectio Orientalis permittebatur, accepit, atq; in expeditionem ſe dedit. h Vbi vero fama increbuit, tyrannidem illum filio Eucherio, eis adiuuantibus, qui cum poteſtate apud ipſum erant, parare: milites ſeditione mota, primum Italiæ & Galliæ prefectū, aliosq; quibus Imperatoriu magiſtratus commiſſi fuerant, necarunt: deinde paulo poſt Rauennæ à militibus & ipſe Stilico, mox etiā filius eius Eucherius iugulatus eſt. Atq; iſti quidē quod aduerſus Imperatorem conſpiraſſet deprehenſi eſſent, ad hunc modum interiere. Poſt eorum autem interitum, qui cum illis fuerant barbari, ei quē diximus Alaricho Gottho cōiuncti, k Romā expugnare aggreſſi ſunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium miſit. quam vbi non obti-

* *Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diac. de ipſo Alaricho: Qui quum diſcedere voluiſſet, Honorii literis retentus eſt, ſicut ipſe confeſſus eſt.*

Hunni Thraciam vaſtant. Iſauri Phœnicem & Cariam.
† Al. Huldin vocant. Huldas dux Hunnorum. Stilico imperatores fratres bello inter ſe cōmittere voluit.
a Alarichus Gotthus Rom. dux copiarum Theodoſio ſe Romanam operam in bello contra Eugenium geſſit Ionium Illyricum præfectum.
** Hoc Sozom. non habet lib 9 c.4.*
c Alarichus Græciam & Dalmatiā vaſtat.
d Honorius Stiliconem in Italia retinet.
e Retinet et rurſum ibi Honorium, Conſtantinopolim ire volentem.
f Theodoſius Arcadii filius pupillus.
g Tyrannis Conſtantini apud Arelate.
† Labarū.
h Stilico filio ſuo Eucherio Orientale imperiū parare contendens vna cum eo a militibus trucidatur.
i Quidam ſcriptores Romam vtrāque ... ſatum eſſe tradunt.
k Alarichus Romā obſidet Sozo. Alarichum præſidium ... um frequentiam ... collocaſſe dicit.

obtinuit, aliis quoq; multis barbaris adductis, Romanam vrbem obſedit, & Tyberim amnem qui per vrbem mediam fluit, † cohibens, ne res neceſſariæ ex portu in vrbem importarētur, effecit. *l* Portus autem maximum nauale Romanorum eſt (ſic enim illi nauium ſtationem appellant) tres habens receptus, amplitudine paruam referens vrbem. *m* Cum igitur annonæ penuria, fames ſimul & peſtis exorta eſſet, & iam ſerui ad Alarichum transfugerent, Romanis ſenatoribus Græcæ ſuperſtitionis, vt in Capitolio & templis omnibus *n* ſacrificia fierent, placuit. *o* Acciti autem Thuſci quidam tonitru & fulminibus ſe barbaros inde propulſuros eſſe polliciti ſunt. Nam id illi ad vrbem aliam, cui nomen * Larniæ, fecerant: quam vrbem Alarichus obſeſſam non cepit, ſed conſilium cœpitimq; id fruſtra fuit. *p* Siquidem qui rectam obtinebant mentem, vindicta diuina Romanos hæc pati exiſtimarunt, propter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipſe quoque Alarichus oſtēdit. Nam bono cuidam *q* viro eum cohortanti vt Romæ parceret, neq; tot malorum autor fieret, dixiſſe fertur, inuitum ſe eam rem aggredi. Continue enim quendam ſibi imminentem, moleſtum eſſe, Romamq; vaſtare iubere. Quod etiam tandem fecit. *r* Ac tum quidem pecunia accepta, obſidionem ſoluit: quum Romani pacti cum eo eſſent, Imperatori ſe ſuaſuros, vt pacem cum eo iniret. Et legatione miſſa, qui Alaricho aduerſabantur, impedimēto, ne pax ea conſtaret, fuere. Atq; Innocentio legationem obeunte, Imperatoris literis perſuaſus Alarichus, ad Ariminum vrbem conceſſit, quæ ducentis & decem ſtadiis Rauenna diſtat. *ſ* Ibiq; cum eo è muro colloquutus *t* Iouius Italiæ præfectus, petitionem eius Imperatori oſtēdit, debere eū per literas ducem præfici exercitus vtriuſq; cenſens. Atq; ille alia quidem ei cōceſſit: dignitatem autem eam vt conferret, nondum ſtatuit. *v* Iouius incōſulto Imperatoris decretum Alaricho legi iuſſit. Itaq; ille propter dignitatem ſibi denegatam, perinde atq; iniuria affectus eſſet, indignatus, tuba claſſico cani iuſſo, Romam contendit. Iouius autem metu perculſus, ne in ſuſpicionem, perinde atq; barbaro faueret, apud Imperatorem incideret, *x* imprudentius etiam quā antea iuriſiurandi ſacramento ſuos adegit, ne pacem vnquam cum barbaro facerent. Porro Alarichus dignitate contempta,

† Adeo fames Romæ inualuit, vt homines pro frumento caſtaneis veſcerentur. Creditum quoque eſt, quoſdam humanis carnibus non abſtinuiſſe. Sozom.

§ In legatione poſteriore Alarichus petiit, vt in ſocietatem belli à Romanis ſuſciperetur: & vt ſibi cum mediocris frumenti penſione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerent, incolenda darentur. Sozom.

nihil *y* amplius quod Romani haberent petiit. Et vbi bis epiſcoporum legatione miſſa, quod poſtulauit, non impetrauit. Romam rurſus obſidione cinxit: *z* portuq; capto, Romanos vi, vt Attalum, vrbis tum præfectum, Imperatorem crearent, coegit. Id illi fecere. *a* Attalus autem, cum Romanis multis magiſtratus conceſſit, tū Alarichum vtrarumq; copiarum ducem fecit, *b* Adaulphumque coniugis eius fratrem præfectum † equitum conſtituit. Et multitudine cōuocata, ſplendidam ad eam orationem habuit,

† ſi vigne, omne occupato. Sozo. imeriens ...
l Portus Oſtienſis.
d
m Fames & peſtis in vrbe Rom.
n Sacrificia Romani idololatræ in templis inſtituunt.
o Thuſci fulminib. ſe hoſtem abacturos pollicentur.
** Videtur legendum Narnia.*
p Vindicta diuina vrbs Rom. obſeſſa & direpta.
Larniam Sozo. Thuſcia oppidū eſſe dicit.
q Monacho. Sozom.
r Romanæ obſidionem Gothicam auro redimunt.
Diuinitus ad affligendam Romā inſtigatus Alarichus.
Innocentius apud Alarichum Orator.
ſ Petit Alarichus dux ſe Romanorum copiarum conſtitui.
t Iouius Italiæ præfectus.
v Iouius imprudenter Alaricho dignitatem eam denegatam eſſe indicat.
x Iurarunt ne pacem cum ſolutam impetratu.
y ...
z Portus Rom. capitur.
a Attalus Imperator creatur.
b Adaulphus equitum dux ... præfectus.
† Quos dr...

A pariā iura inuiolata ſenatui ſe conſeruaturum, Orientemq; vniuerſum & Ægyptum Italis ſubiecturum pollicitus. Atq; ille ſic elatus, non integrum imperauit annum, quod Alaricho, vt Honorii militiæ duces exautoraret, non paruerit. *c* Et Honorius oratores ad Attalum miſit, eumq; ad Imperii ſocietatem, ſi arma poneret, inuitauit. Ille id reſpuit: & Honorium inſulam incolere, priuatamq; vitam, ſi viuere vellet, deligere, ſummotumq; corporis membrorū amputatione ſalutem ſuam redimere iuſſit. Alarichus vbi Attalum non facile vel ſibi vel neceſſarius aliis parere animaduertit, *d* ab Honorio ſibi metuens, clam cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus eſt. Atq; omnib. ad vrbem Rauennam congregatis, Alarichus Attalo perſuaſit, vt Imperii inſignia, duceſq; eius cingulum quiſq; deponerent. Honorius veniam omnibus dedit, ita vt quiſque quem antea habuiſſet honorem obtineret, & dignitatem. *e* B Attalus ad infima tribunalis ſubſellia poſitus, vbi ſe Honorii poteſtati permiſit, poſtea duob. tantum digitis ei amputatis, *f* in Liparam inſulam deportatus: *g* Adaulphus à familiari quodam ſuo enſe poſtremum necatus eſt. *h* Alarichus autem non multo poſt Alpibus (locus is circiter ſexaginta ſtadia à Rauenna eſt ſitus) occupatis, de pace cum Imperatore egit. *i* Et Sarus quidam, qui poſt Stiliconem præfecti militaris di-

† Ad ea aliquam imperii Rom. cladis acceſſit, quod Gildo comes Africæ Theodoſio defuncto, Libyam, & bonam Africæ partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.

** Attalus Gotthorum inſtinctu denuo in Galliis tyrannidem arripuit. Qui deinde à Gotthis ipſis captus, Conſtantio deditus, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparamque deportatus eſt.*

i Sarus præfectus militum Alarichum prælio vincit & Rauenna eiicit. Prima direptio vrbis Rom. à Gotthis facta, An. Chriſti 412. De hac ad finem huius lib. ex Procopio annotatio Baptiſtæ Egnatii reperitur.

C *Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatoſque rurſum circumdari, vt poſt ſubſtantiam vitam quoque amitterent. Hæret vox, & ſingultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem. Imo fame perit antequam gladio. Et vix pauci qui caperentur, inuenti ſunt. Ad nefandos cibos erupit eſurientium rabies: & ſua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactanti infantiæ, & recipit vtero, quem paulo ante effuderat.*

Quis cladem illius noctis quis funera fando
Explicet, aut poſſit lachrymis æquare dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Hieron. ad Principiam.

gnitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica ſumme exercitatus, & Alaricho ipſo propter priores inimicitias ſuſpectus, quod minime ſibi bono futura eſſe pacta inter Romanos & Gotthos fœdera arbitraretur, circiter trecentos ſui D ſtudioſos viros fortiſſimos ſecum habens, ſubito Alarichum aggreſſus, non paucos ex militib. eius occidit: & victoria in prœlio potitus, Rauenna eos eiecit. *k* Eam ob rem Alarichus ira percitus, Roma obſeſſa, proditione eam cepit: ſuoſq; Romanorum opes quantum poſſent diripere, & domos expilare, atque vni ſolum, *l* in quo apoſtoli Petri tumulus eſt, templū, quod ingens & amplum eſt, parcere iuſſit. Quæ res in cauſa fuit, ne Roma omnis funditus interiret.

moſticos vocans. Sozo.
c Attalus ab Honorio ad imperii ſocietatem inuitatus, inſolentiſſimum dat reſponſum.
d Alarichus ſibi Honorium reconciliat.
†
e Attalus & duces eius ſe Honorio dedunt. Soz. lib. 9. c. 8.
**
f Attali exilium.
Adaulphi cædes. Nam apud Barcinonem a ſuorum occiſus eſt. Paul. Diac.
? Id aliquādo poſt factum cum iterum rebellaſſet.
h Alarichus denuo cum Honorio transfigit.
k Alarichus Romam capit & diripit.
l Templo diui Petri, & qui ad id confugiſſent, parcere militibus iubet.

m *Alarichi mors.*
Honorius barbaris Romam incolere permiſit
Alarichus Gallam Placidiam Honorii ſororẽ Roma captam, Adaulpho vxorem dedit: quæ blanditiis ſuis eũ, vt maritum effecit, vt vltro ipſe à Romanis pace componeret.
n *In direptione vrbis fœmina pudiciſſima mori maluit, quam a milite cõſtuprari.*

Quum enim eo propter timorem quamplurimi confluxiſſent, ob Apoſtoli reuerentiam ſeruati, vrbem denuo ædificiis reſtaurarunt. m Ille porro quum Campaniam vaſtaret, morbo interiit. Et cum barbaris pace facta Honorios, vt Romã multa perpeſſam mala, communiter cum aliis inculcrent, eis permiſit: eamq; rem manu ſimul & ore magnopere applaudens comprobauit. n In eo bello mulier quędam maximum exhibuit pudicitiæ ſpecimen. Quod namq; & ætatis flore & formæ venuſtate præſtaret, ex Alarichi militibus iuuenis quidam pulchritudine eius, quũ eam vidiſſet, captus, ad concubitum eam ſolicitauit. Quum autem illa piaculum id aduerſaretur, miles enſe ſtricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertans, per miſericordiam ſummum tantum collum vulnerauit. Illa vero cruore diffluens, iugulum ferro ſubdidit: melius ſibi eſſe rata, vt eum pudica mente mortem oppeteret, quam cum viro alio concũberet. o Et poſtquam ferocius etiam barbarus illã aggreſſus eſt, plurimumq; eam oppugnando nihil egit, ad caſtitatem eius conſternatus, in Apoſtolicum diui Petri templum eam duxit, eccleſiæq; cuſtodibus commendauit, ſex illis aureis nummis datis, vt puellam viro ſuo conſeruarent. Tales calamitates in Oriente atque Occidente, rum Dei, vt opinor, ira accidere.

o *Miles barbarus caſtitatem eius admiratus, mulierem ſeruauit & honorauit.*

Cap. XXXVI.

De multis, quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis prodigiis in cœlo, terra, & mari editis: & vt omnes qui Chryſoſtomo aduerſati fuerant, male perierint.

Totius orbis clades edita prodigioſa ſtella prædicta.
† *τῶν φθορῶν πλῆθος.* *Tempeſtatis eius clades.*
Bella. Fames. Peſtis. Terræ motus. Chaſmata * *αὐτοσχέδιος.* *Inundationes. Exuſtiones*
Grãdo maxima. Niuium. Eclipſis ſolis. Siccitas ſumma.
Stellæ in cœlo medio die viſa. Fulgor cometæ forma in cœlo apparens

TAnta enim eo tempore hominum cædes facta eſt, quantam ætas nulla à ſeculo condito nouit. Eam porro cladem ſtella illa gladii formam referens obſcure portendit. Non etenim milites tantũ interiere, neq; in aliqua orbis parte mala hæc conſtitere, ſed omne genus hominum conciſum eſt, & tota prope periit Europa. Aſiæ quoque pars non exigua attrita eſt, plurima item Libyæ, potiſſimum vero quæ Romanis tributaria & ſubiecta fuit. † Intentus nanque multitudinem hoſtilis barbarorum demetuit enſis. Reliquam autem fames & peſtilentiæ, necnon agreſtium ferarum greges abſumpſere. Præterea motus terræ ingentes, funditus vrbes & domos euertentes, permultos in ineuitabile exitium coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, ſepulchrum incolis *extemporaneum ſpontaneumque facta. Inſuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeæ ſiccitates, apud quoſdam fulmina coniecta, variam & inſuſtentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando ſaxis manuariis maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri viſa eſt. Denique niuium vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ non præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter ſatis diuinam deprædicarunt indignationem. De quibus ſingulatim commemorare, ſupra vires hominis fuerit. b Tum vero tantum etiam ſolis deliquium fuit, c vt ſtellæ etiam medio die refulſerint, quod deinde tanta ſiccitas eſt ſubſecuta, vt more inſolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cum autem ſol defe-

E

cit, fulgor quidam ſimul in cœlo apparuit d coni ſiue metæ ſpeciem gerens: quem incrudiri quidam cometam crinitamque ſtellam eſſe duxerunt. Nihil enim, quæ in eo viſa ſunt, cometæ ſimile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neque ſtellæ prorſus ſpeciem retulit: ſed veluti lucernæ cuiuſdam magnæ flamma per ſeipſam ſubſiſtere viſa eſt: nec radii eius aliqui ſtellæ cuiuſquam formam ſubiere. Ipſo quoque motu variauit. Nam ea parte qua ſol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrſæ cauda ſita eſt ſtellam vltimam ſenſim euadens, ad Occidentem curſum tenuit. Poſtquam autem cœlum eſt dimenſus, motu ſuo quatuor menſibus longius perfecto, diſparuit. Vertex eius aliquando quidem in magnam & acutam longitudinem abiit, vt coni rationem excederet: nonnunquam autem ad menſuram illius contractus eſt. Alia quoq; monſtroſa præbuit ſpectacula, quibus à natura

F

ſolitarum apparitionum diſceſſit. Videri autem cœpit ab æſtate media, fere vſque ad autumni finem. Id ipſum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps vero terræmotus eſſe cœperant, qui non facile cum eis qui antea extiterant, conferri poſſent. Cum terræmotibus ignis quoque cœlo quaſi rupto delapſus, ſalutis ſpem omnem præcidit: cladem tamen hominibus non intulit. Diuina namq; benignitas vento vehementi demiſſo, & igne vndequaq; prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tum erat ſpectaculum nouum, fluctus ipſos perinde atq; regiones quaſdam marinas plurimum igni ardere, quoad vſq; flamma prorſus in vndis extincta eſt. Cum in multis terræ locis tanti eſſent terræmotus, laquearia & tecta ædium, à ſeipſis ita magno cũ ſonitu & fragore dirimi viſa ſunt, vt qui intus in domib. erant, a clare oculis cœlum conſpicerent. Et poſt eiuſmodi rupturam ita rurſum ſunt inter ſe apte coniuncta, vt nemini tam nouæ rei ſignificationem aliquam præ-

G

berent. b Idem etiam in nauibus & domorum pauimentis, multis in locis accidit. Quædam namq; granaria in partib. inferioribus habitantes, frumento confertim & ſubito in eos per rimas patentes effuſo ſuffocarunt, ſolumq; ipſũ tam commode compactum reddiderũt, vt homines addubitarent, vnde frumentum illud quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoq; eius generis mala tum nouo prorſus modo extitere, quæ ſatis oſtenderunt, non naturali aliqua ratione hæc, ſicuti Græcæ ſuperſtitionis ſectatores delirantes dicunt, prouenire, d ſed diuinæ indignationis flagella ea hominib. immitti. Multis certe quidem eo tempore viſum eſt, irato ea Deo accidiſſe, propter tam apertã, quæ maximo illi eccleſiæ luminari Ioanni illata eſt, iniuriam. * Siquidem & Imperatoris coniugem Eudoxiam tum vita excedere contingit, vermibus eſcam factam. e Et vrnam, cui impoſita eſt,

H

moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in eccleſia cõcitatus fuerat, motum oſtendente. Et Theophilus paulo poſt laterum morbo correptus interiit. Arſacius etiam, quemadmodum à me dictum eſt, paruo intercedente tempore fines conceſſit. Et Cyrinus Chalcedonis epiſcopus, ex eo caſu quo in pede circumuentus eſt † vtroq; crure diſſecto, miſerabiliter vita eſt defunctus. Et alii aliter vitam finiere.

Terra motus grauiſſimi.
Ignis cœlo lapſus in terrã delapſus. Idem in mare abiectus.
Mare ardens.
In terræmotu tecta & pauimenta domorum derepente rupta, & rurſum coniuncta ſunt.
a *Ita vt inſtar a lectis ab hominibus cœlum viſum.*
b *In nauib. idem quod in domib. factum.*
c *Theologicum de prodigioſis caſibus iudicium.*
d *Flagella Dei homines caſtigantia.*
Deus ſanctorum ſuorum iniurias vindicat.
Soc li. 6 c. 19 hæc exempla occultis Dei iudiciis iudicanda permittit.
e *Eudoxiæ vrna mouerι viſa.*
Eudoxiæ mors.
Theophili.
Arſacii.
Cyrini.
† *Sozo li. 8 ca. 27.*

Antiochi. Seuerians Arcadii, Ioannis Chryſoſt.

Ant.ochus & Seuerianus ſectatoresque eorum male quoque diem ſuum obiere, Deo ab ipſis pœnam ſumēte, ꝓpter ſacra (proh dolor) iniq; prodita. Inter homines quoque eſſe Imperator Arcadius breui deſiit. Verum Ioannis primum, deinde etiam Arcadii obitu expoſito, vna cum vtriuſque fine, decimotertio quoque hiſtoriæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem.

Cap. XXXVII.

De vlteriore exilio Chryſoſtomi, librisq; eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit.

Acta & ſcripta Ioannis quæ Cucuſi edidit.

CVcuſi Ioannes quum eſſet, ab Adulphio epiſcopo benigne exceptus atque tractatus eſt. Atque ibi multos quidē pane, plurimos vero diuino verbo, quod vere corda confirmat, & mentes illuſtrat, pauit. Permultos vero etiam vtiles atque neceſſarios libros compoſuit. Nullæ enim quæ ei accidere ęrumnę linguam eius, fluminis inſtar fluentem, cohibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo quod non ſolum nos ad ſocordiā non dare, verum etiam in rebus duris nō offendi debeamus, nō pauca conſcripſit. Plurimas etiam tum ad ſanctam Olympiadem epiſtolas dedit. Vniuerſæ hæ quindecim ſunt, mitificam patientię gratiā cōplectentes. In quibus ſolum peccatum eſſe, ad quod exhorreſcere nos conueniat, dicit. Ærumnas eo-iam quas in itinere pertulit, in eis commemorat: & vt † eam à deſperatione reuocatam, ad ſpem bonā futuri congreſſus erexerit: atque vt feruente maxime æſtate iter faciens, cum vehementiſſima febri ſit colluctatus, ſcribit. Refert inſuper ſtomachi ipſius vitia: & improbum, qui virū iuſtū in exilium abduxit, Gallum: necnō diuerſoriorum māſionumque incommoditatem, miniſtrorum inopiam, rerum neceſſariarum penuriam, item ꝙ medicum non habuerit, & de Iſaurorū terrore.

Epiſtolarū earū ſumma.

Epiſtola eius ad Olympiadem.

Ad ſolum peccatum exhorreſcendum.

† ἐις ἐλπίδας τῆς μελλούσης ϑέας ἀνελκύσας τῆς εἰς ταὐτὸν συνόδου. (Greek margin note, partly illegible)

Pateſt hoc etiam de congreſſu in futuro ſeculo intelligi.

§ *Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero. Simus ea mente, quam ratio & veritas praſcribit, vt nihil in vita nobis praſtandum, præter culpam, putemus: eaq; quum caremus, omnia humana placate & moderate feramus idem.*

Fortaſſe pro monachi, legendum monomachi: hoc eſt gladiatores vt miliites intelligantur qui eum in exilium abduxerunt.

Quemadmodum etiam * monachi aduerſus eū furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere comploratis, non ſolum ipſi eius miſerti non ſint, ſed etiā miſericordiam aliorum, extrema omnia comminati impedierint. De via deniq; queritur, vtpote ardua, lapidoſa, difficili, & moleſta, quam ob cauſam beatam illam fœminā rogat, vt in orationibus ſuis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, ſexcentis exilius laborē itineris faciendi grauiorem ſibi eſſe dicens. Hęc omnia, atque alia hiſce ſimilia epiſtolæ iſtæ, & alię præterea ad epiſcopū Cyriacum datæ, complectuntur. Porro quum ei aduerſarii, quod Cucuſi maneret, inuiderēt, Arabiſſum abduct⁹ eſt. Ductorib. enim eius hoc ſtudio fuit, vt tranſitione frequēti labefactatus ille, vitam miſere finiret. Sed enim quo plurib. obiectus eſt ęrumnis, eo caſibus omnibus propter ſanctiorem philoſophiā ſuperior fuit, ſplendidusque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectam habeat. *a* Inde vero Pityuntē (ita enim mandatum fuerat) ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris ſitum, ſæuiſſimis barbaris conterminum. Eo quum duceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei orāti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes aſſiſtentes, perquam amice cum eo ſunt colloquuti: eiq; quum aduerſus dæmones victoriam, tum poſtremo migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura eſſent bonorum perceptionem cum lętitia annūciarunt. Dein † cœleſti & ineffabili eum eſca pauerunt: ex quo tempore nihil poſtea cibi ſumpſit. Dicta hæc ab eis ſunt, quibus ille ea ſecum verſan ob. concredidit. Hinc etiam ille ad maiora progreſſus eſt certamina. Illi porro quib. magnus vir ducendus commiſſus fuerat, magnis itineribus proficiſcebantur, aliquando immenſis pluuiis exondantibus, aliquando ſolis radiis maxime vrentibus. Merces enim eorum crudelitati in illo exercendæ, maiorum dignitatū honores, propoſita fuerat. Cæterum Pityuntē videre non potuit, ſicuti Epiphanii vaticiniū prędixerat. Ad Comanenos autem Armeniæ quū veniſſet, ad templum Baſiliſci martyris ductus eſt, qui epiſcopus fuiſſe, & ſub Maximino Nicomediæ martyrii certamē obiiſſe dicitur. Ibi in ſomnis ei apparens martyr: *Bono*, inqt, *animo eſto, Ioannes frater, vtrumque craſtina dies coniunget. Ille etiam cuſtodi templi vt locum Ioanni pararet, præcepit.* Ex eo loco cum triginta ſtadiorum iter cōfeciſſent, præter opinionem recta via excidentes, errabundi ad martyris ædem reuerſi ſunt. Itaque cum res ſuas diſpoſuiſſet, linguam ad docendū mouiſſet, lętus ſe ita vt calceos quoq; indueret, veſtibus ſuis ornaſſet, & *b* per communionem diuinam ſanctificationem percepiſſet: *Gloria tibi*, inquit, *Domine de rebus omnibus.* Et ſeipſo ſigno crucis, ſub qua vixerat, obſignato, beatam

Epiſtola Ioannis ad Cyriacū epiſcopum. Ioannes Arabiſſum abductus. Rab. aduerſis Ioannes magis ac magis emicuit.

a Idem Pityuntē duci iuſſus.

Meritum Ioannis Petrus & Ioannes apoſtoli apparuerunt. Idem eum cæleſti cibo pauerunt.

† τροφῇ ϑεωρίᾳ τῆς ἀπορρήτου κατηξίωσαν.

Baſiliſcus martyr apud Comanenos. Idem Ioanni in ſomnis apparet.

Perceptio Euchariſtiæ ante obitū.

b τῆς ϑείας κοινωνίας ἁγιασμοῦ.

Signaculū crucis.

* *Plin. lib 6 c 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiſſimum ab Heniochis direptum eſt.*

† *Comana oppidum eſt Cappadocia*: Plin li 6 c 3. *Secundum Strabonem* lib 12. *in conuallibus Antitauri. Comanorum ſiue manſio eſt* l quum antea C. de agric & cenſit lib 11.

illam ingreſſus eſt profectionem, cum Chriſto viuens & regnans, pro quo labores longos pertulit, ſuo quidem nomine per migrationem talem felix & beatus, eis autem qui eum cognouerunt, & vel mediocriter mellitam eius doctrinam deguſtarunt, deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exaltationem celebramus, Septembris menſis decimamquartam. Sic enim conueniebat, eum qui vitā omnem ſub cruce tranſegerat, & gloriam non in alia re quam in cruce Chriſti collocauerat, feſto ipſius die, quem ex materia iſta acceptum circumferebat cinerem, deponere, atque ad Deum in ſublime ferri & exaltari. Eo vero tum innumerabilis pie viuentium virorum & fœminarū multitudo ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia confluxit: qui poſtquam eum piis manibus prope Baſiliſcum martyrem ſepelierunt, rurſum inde abierunt.

Ioannes in die exaltationis ſanctæ crucis moritur.

Cap. XXXVIII.

De obitu Imperatoris Arcadii.

Arcadii mors. Arcadii liberi.

POſt Ioannis mortem, Arcadius quoque anno tertio defunctus eſt, ſicuti & antea coniunx eius Eudoxia. Imperii ſucceſſorē is filium

Theodoſium reliquit: iampridem à lacte remotum. Reliquit etiam filias, Pulcheriam, Arcadiam, & Marinam, admodum teneras, quæ in virginitate cœlibes permanſere. Dehinc multo poſt Honorius quoq; Romæ hydrope periit, ſororis ſuæ Gallæ Placidiæ & Conſtantii filium Valentinianum tertium, & filiam eiuſdem Honoriam, poſt ſe in ea vrbe relinquens. Arcadius ante finem vitæ, Deo chari hominis opinionē, talem ob cauſam obtinuit: Ædes quædam Cōſtantinopoli eſt maxima & pulcherrima, Καρύαν hoc eſt, nucem, eam incolæ nominant, quod in ea media, nux arbor, ſpectaculum non contemnendum, ſteterit: ex qua arbore Acacium martyrem ſuſpenſum, martyrium ſuum peregiſſe ferunt. Propter hanc ędem alia precatoria domus contigue extructa eſt, ad quam ſpectandā Arcadius venit: precibuſq; in ea peractis, inde abſceſſit. Concurrit ad locum eum, ad Imperatorē videndum, multitudo innumerabilis, & plena erant foris hominibus loca omnia. Simulatq; vero Imperator paululū eſt progreſſus, confeſtim maxima illa ędes funditus diruta concidit, ita vt neminem detrimento aliquo afficeret. Itaque clamor ſtatim exortus eſt, Imperatoris precibus cunctos præſenti exitio eſſe liberatos. Atq; hoc ſic actum. Mortuus eſt autem Arcadius, quum octennis filius eius Theodoſius eſſet. Vna cum patre is tredecim, ſolus autē quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiā tredecimus hic liber continet: quum à mundo condito quinquies* milleſimus noningenteſimus vigeſimuſtertius: à natiuitate vero Domini quadringenteſimus decimusoctauus ageretur annus.

Item Honorius, qui ſedecimo poſt Arcadium mortuus eſt anno.

Arcadius ſanctitatis famā obtinuit.

Acacius martyr.

Conſtantinopoli domus quadā poſtquā ex ea progreſſus eſt Arcadius, ſine detrimento vllo hominū corruit.

Libri iſtius anni.

Secūdū noſtros 4388

HISTORIA GILDONIS Tyranni Aphricani.

Gildo ſecundum duos in Europa tyrannos, Maximum & Eugeniū, quos ope diuina Theodoſius magnus oppreſſit, eo mortuo, in Aphrica tyrannidem inuaſit: eandemq; ita ſæua dominatione obtinuit per annos duodecim, vt vrbem Romam, φ ex Libya frumentū eo exportari non pateretur, annonæ caritate & fama affligeret. Lybiam ſibi ab eo ademptam, Roma apud Claudianum hiſce queritur verſibus:

Hanc quoq; nunc Gildo rapuit ſub fine cadentis
Autumni, pauido metimur cærula voto.
Puppis ſi qua venit, ſi quid fortaſſe potenti
Vel pudor extorſit domino, vel præda reliquit,
Paſcimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,
Sed ſua concedi iactat, gaudetq; diurnos
Vt famula præbere cibos, vitamq; famemq;
Librat barbarico faſtu, vulgiq; ſuperbit
Fletibus, & tanta ſuſpendit fata ruina.
Romuleas vendit ſegetes, & poſſidet arua.
Vulneribus quæſita meis— Et rurſum:
—*Iam ſolus habenæ.*
Biſſenas torquent hyemes, ceruicibus ex quo
Hæret triſte iugum, noſtris tam luctibus ille
Conſenuit, regnumq; ſibi tot vendicat annis.

Quo minus autē hunc armis Romani Imperatores Arcadius & Honorius, quos ille propter iuuenilem eorum ætatem contemnebat, vindicarent, Barbarorum in vtrunque & Oriētale & Occidentale Imperium excurſiones, & Attali tyrannis impedimento fuere. Habuit Gildo fratrem Macezerem, egregie fidem Romanis præſtantem. Huius filios eā ob cauſam per parricidiū ille crudeliſſime necauit. Honorius tandem Macezerem contra fratrem cum copus miſit. Qui cum quinq; millib. armatorum Gildonis exercitum ingentem vicit atq; fugauit. Gildonis ex fuga retracti gula, velo nautico fracta. De expeditione Macezeris, & victoria, atq; de parricidio Gildonis, apud eundem Claudianū, hiſtoricum potius hac in parte quam poetam, in conſilio Imperatoris Honorii ita agitur:

Eſt illi patribus, ſed non & moribus iiſdem,
Macezer, fugiens qui dira piacula fratris,
Speſq; ſuas, vitamq; tuo commiſit aſylo.
Hunc vbi tentatis fruſtra mactare nequiuit
Inſidiis, patrias in pignora contulit iras:
Quoſq; manu pueros paruos geſtauerat vna
Occidit iuuenes, inhumataq; corpora vulgo
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit vmbras.
Naturamq; ſimul, fratremq; hominemq; cruentus
Exuit, & tenuem caſis inuidit harenam.
Nunc quoq;, nunc Gildo, tanto quem funere merſit:
Nunc doleat veniſſe ducem, ſeſeq; minorem
F *Supplicibus ſciat eſſe tuis quem ſede fugauit,*
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade tremiſcat:
Agnoſcatq; ſuum, trahitur dum victima fratrem.

Hæc ita vt Claudianus ſcribit acta. Poſtremoq;:
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QVOMODO is primum cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

Obſederat Romam Alarichus iam bienniū: nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias vrbi poterat aut audebat. Nam quū nihil minus quam de vrbis eius ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducem exercitui idoneum minime pręfecerat, qui rem tū aduerſus Gotthos recte adminiſtraret. Vnde Gotthis obſidēdę vrbis cogitatio, Romano milite vel dilapſo, vel ſegniter rem gerente. Verum eā fruſtra obſeſſam, cum expugnare vi non poſſet, ad dolū hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriam ſimulat, trecentoſq; iuuenes corporis & G animi vi pręſtantes deligit, quos Romanis principib. dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos demererentur: & ad certū diem circa meridiem, quum Romani principes ſomno vel ocio vacarent, ad portam Aſinariam aduolent: interfectiſq; improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi pręſto futuro aperiant.

Interea Gotthi quū reditum, alia atque alia deeſſe ſibi ſimulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occaſione egregie vſi, portam conſtituto die ſuis aperiunt: & intromiſſus Gotthus, maiore ignominia q̄ damno vrbem omnem populatur. Sunt qui Probæ illuſtris fœminę & opulentiſſimę opera patefactā Gotthis portā exiſtimēt, quū plebē Rom. paſſim fame & morbis pecudū more cadentem miſeraretur. Duo ſunt cognitu non indigna. Vnum, edictum ab Alaricho fuiſſe, vt quicunq; in templa diuorū confugerent, præcipue Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: φ & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quod quū H renunciatum Honorio eſſet Romā periiſſe, de pugnaci ille Gallo, cui nomen Romæ erat, ſignificatū ſibi eſſe crediderit, quo cū paulo ante feſtiuiſſime luſerat. Adeo ſocordis ingenii princeps, nec quicquā omnino paternæ & auitę virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxori addictus, cū alia improbe fecit, tum Ioannem Chryſoſt. antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxori inſeruiens, in exilium egit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Quartus.

Cap. I.

De Imperio Theodoſii iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis.

Arcadius Theodoſio curatorē teſtamento deſignauit Iſdigerdem Perſarum regem.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, labore certaminum pro Christo obitorum veluti aurum obryzum ad ſummum per explorationem probatus, ad hunc modum vita eſt defunctus. Poſt hunc & Imperator Arcadius mortuus eſt, adoleſcentulo admodum Theodoſio filio, octauū videlicet ingreſſu annum, relicto. qui cum tumulus eſſet, mater quoque eum relinquens, ad futuras tranſiit † pœnas. Arcadius porro, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Iſdigerdem Perſarum regem curatorem eius, & ſimul Imperii, donec ille in virum euaderet, teſtamento inſtituit. Quod vbi Iſdigerdes cognouit, re ea minime neglecta, nouum quoddam admirandæ virtutis exhibuit ſpecimen. Pace namque prolixa, centum annorum induciis cum Romanis initis, Imperium Theodoſio, quo minus periclitaretur, conſeruauit: & Antiochum quendam, virum admirandum & præclarum, delectum veluti tutorem & pædagogum, ad eum, cum literis in hæc verba ad ſenatum Romanum conſcriptis, miſit. Quum Arcadius Imperator veſter me filii ſui curatorem inſtituerit, qui officio meo fungatur, virum iſtum miſi. Ne quis igitur puero inſidias ſtruere audeat, ne bellum ipſe implacabile aduerſus Romanos moueam. Et Antiochus vbi Conſtantinopolim venit, puerum ita vt Imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, vt ſimul puer & magnificentiam in publicum progreſſus retineret, & rebus bellicis optimus eſſet. Quum autem quadriennium cum eo fuiſſet, diſceſſit. Rerum autem omnium adminiſtratio Anthemio præfecto commiſſa eſt: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo eiecto, væſanum Macedonium pro eo in eccleſiam induxit, ſicuti *libro decimo* diximus. Anthemius iſte mœnia Conſtantinopolis demolitus, pomeria vrbis protulatus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circumdedit, opere eo per menſes duos magna & fere incredibili celeritate confecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tū incon-

† Regni.

Induciæ centum annorum inter Roman. & Perſ.

Antiochus delegatus ab Iſdigerde Theodoſii tutor.

Educatio pueri Imperatoris.

Anthemius Orientalis Imperii adminiſtrator. Latericius murus vrbis Conſtantinopolitanæ ab Anthemio conſtructus.

A ſulto nihil ſibi agendum duxit. At cum multis quidem ille aliis de rebus gerendis conſilia cōmunicauit: Troilo tamen ſophiſta familiariter maxime vſus eſt: in quo, præter cæteras virtutes, prudentia etiam quædam reipublicæ adminiſtrandæ Anthemii æmula fuit. Illud ſane animaduertendum, Anthemium Imperatoris iuſſu, vna cū Cyro præfecto vrbi, longo poſt tēpore vrbis mœnia cōſtruxiſſe. De Antiocho & Anthemio Imperatoris pædagogis hæc dicta ſufficiāt.

Troilus ſophiſta Anthemii familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

Cap. II.

De vita, inſtitutione, adminiſtrationeque rerum publicarum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheriæ, ſororis Theodoſii Imperatoris.

PRouidentia autē diuina, illud præcipue curans, vt pius maxime Theodoſius Imperator fieret, alium quoq; tutorem germanum magis, Imperio eius præfecit: Pulcheriam [illegible] ſororem, quæ à prima ſtatim ætate ita ſapuit, vt virtute & ciuili prudētia eis non cederet, qui in his B reb. maxime excellunt. Vnde colligere ſatis poſſumus, principib. ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem: ſicuti contra, abſq; illa nihil prius ſunt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorumq; innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunq; alius præterea eſt apparatus. Etenim ipſa nōdum quindecim nata annos, ſapientiorem diuinioremq; quā ætas ferret, obtinuit mentem. Et primum quidem virginitatē ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit: deinde vt idem facerent ſorores, eis quoq; perſuaſit, ne † æmulationē atq; contentionem in Imperialem aulam induceret. Quare omnē inſidiarum occaſione præcidit. Sed enim quum cōſilium decretumq; ſuum pignore aliquo ſtabiliendum eſſe putaret Deo ipſi, ſacro ſacerdotū ordini, & ſubditis ciuibus, certum ſententiæ ſuæ teſtimoniū exhibuit. Nam admirādum quoddā incredibili pulchri- C tudine ornamentum, ex auro & precioſis lapillis confectū, in ſacræ menſæ formam redactum, pro virginitate ſua, fratriſq; Imperio, catholicæ Conſtātinopolitanæ eccleſiæ dedicauit, in corona quadranguli eius, conſilio cauſaq; conſecrationis eiuſmodi, nouis quibuſdam literis inſculpta. Itaq; vbi pro virili ſua natura Imperii curā ſuſcepit, quā optime, ita vt conuenit, cū ingenti decore rem Romanam adminiſtrauit: quā celerrime de reb. agendis conſultauit, ſimulq; eas in ſcriptū retulit. Nā & in ſcribendo, & in dicendo, ſummopere eſt exercitata, ſermone vtroq; Latino ſcil. & Græco. Et quæ ipſa agebat perinde atq; à fratre conſtituta eſſent, in illū retulit.

Deus tutela ſororis Pulcheriæ Theodoſium commiſit.

Eximia Pulcheriæ laus.

Imperia per pietatem potiſſimū conſiſtunt.

[illegible] virginitatem perpetuam.

† Per ſuas ſcil. aut ſororum futuras nuptias.

Donarium precioſiſſimū Pulcheria templo Conſtantinopolitano dicat.

[illegible] Niceph. [illegible] menſa. Soz. li. 9.

Educatio & inſtitutio Principis Chriſtiani.

Illud

Illud plurimum curauit, vt in Imperatoriis artibus is educaretur, atque diſciplinis ætati cuique conuenientibus inſtitueretur. Ita ille rem militarem & equeſtrem, ab eis qui rerum talium accurate periti erant, didicit. Vt autem in publicis progreſſibus quouis tempore, ita vt Imperatorem decet, magnificus eſſet & ſplendidus, ab ipſa eductus eſt: quemadmodum ſcilicet veſtẽ ſibi ipſi circumdare, quo modo conſidere, incedere, & riſum moderari deberet: vt in rebus quibuſque ſe, prout tempus ferret, vel placidũ vel terribilem exhiberet, & commodum audiendis ſupplicantium precibus præberet. Potiſſimum vero eum docuit iuſtitiam & veram pietatẽ, ſicuti conuenit, colere, precari continenter, templa adire frequenter, ædes ſacras Deo conſtructas vaſis, donariis & ornamentis locupletare: ſacerdotum ordinem, ſimulque viros bonos, qui Chriſtianorum legibus optime viuerent, plurimi facere. Hæc eius erant inſtitutiones.

F

Sũma Pulcheriæ principis religioſiſſimæ laudes.

Quinetiam nonnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouisque rebus depravare conantibus, vt firmiter illa in ſtatu ſuo permaneret, ipſa quoq; effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæreſis eccleſiam inuaſerit, in cauſa ipſa maxime fuit: quemadmodum ſuo loco hiſtoria oſtendet. Et quia ardenti animo diuinum numen coluit, non facile quiſpiam enumerare poſſit, quæ illa ſacra templa magnifice excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque monachorum cœnobia conſtruxerit, perpetuas in ea impenſas, & res omnes eorũ qui in eis pietati vacarẽt neceſſarias conſtituẽs. Ex multis vero pauca quædam, quæ vim temporum ſuperarunt, id indicabunt. Opus enim eius eſt ſacrum Dei genetricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipſa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatum domicilium: ſicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inuentas, cum veneratione maxima ibi repoſuit. Templum itẽ quod, τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine clarum eſt, in quo diuinã illius imaginem, quã Lucas apoſtolus in tabula depictam reliquit, ſacrumq; † penſum, & Seruatoris ipſius faſcias, perinde atque theſaurum, quem ad eam Eudocia Auguſta, quum Hieroſolyma profecta eſt, miſit, ſeruandas curauit. Præterea & ſacrum in * fabrorum foro delubrum, cui † ſancti ſepulchri nomen eſt. Vtraque vero hæc fana pulchritudine ſimul & amplitudine ambitioſa, magnifice ſunt cõſtructa. Deus ſane fœminã eam propter vitæ inſtitutum charam habens, preces eius exaudit, & in rebus agendis ſæpe ei apparuit. Et vt mihi quidẽ videtur, † amorem Dei homines nõ conſequuntur, niſi ſeipſos idoneos factis ipſis præbeant. Ad eundem etiam modum ſorores inſtitutæ, eadem ſtudia erga ſacerdotes, erga tẽpla, prætereа erga egenos, medicos, & aduenas liberaliter præſtitere. Vita quotidiana, inſtituta, atque progreſſus, noui omnibus fuere. Diu noctuq; hymnis laudibuſq; Deum celebrarunt. Otium, ſacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Inſtitutum nanq; propter quod virginitatem erant complexæ, non decere ignauiam exiſtimarunt. Proinde vitia eiuſmodi, & reliquam imperialem conſuetudinem à vita ſua repulerunt. Itaq; factum, vt quod Deus eis propitius eſſet, domus earũ recte adminiſtraretur,

Opera precatio eiuſdẽ. Templa & ... ædes à Pulcheria con... Blachernæ. Tumulus virginis matris, & alia eiuſdẽ generis reliquiæ.

G

*Imago eiuſdem à diuo Luca picta. Via ducum. † ἄτρακτον, τὸ νῆμα ἱμάτιον. ζώνη. * τῶν χαλκοπρατείων. † ἁγία σορός.*

† Θεοφιλίαν. Virtutes ſororum Pulcheriæ.

H

Otii fuga.

Theodoſius Chriſtianiſſimi principis exemplum.

E

ætatque Imperatoris optata caperet incrementa: & aduerſariorum inſidiæ, bellaque orta, omnia ſua ſponte, Deo adiuuãte, ſoluerentur: & Imperator ipſe in dies reb. bonis accumulatus, laudans ſororis conſilia, veluti vera effigies & ſtatua in optimi Imperii formã expolita, eſſet.

Cap. III.

De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſii: & de moribus, beneficentia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius.

VErum res quoque eius ſine diſpendio & iactura, ſilentio committere non poſſumus non omnibus prorſus notas. Primum namque ita vt Imperatorem oportet inſtitutus atq; educatus, nullum de ſe ignauiæ & mollitiei indiciũ præbuit: ſed ita quum noſtrarum, tum earũ quæ ſupra nos ſunt rerum peritus fuit: vt qui cum eo colloquerentur, humanæ mentis captum eum exuperare iudicarent. Adeo etiã fortis & laborum patiens, vt facile viciſſitudinẽ & mutationem temporum ſuſtineret, cumq; æſtu iuxta & frigore concertaret. Ieiunio frequenti ſe aſſuefecit & maxime quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomẽ ſortit' eſt, die: Chriſtianiſmũ ad ſummum excolere volens. Atq; vt aula eius Imperialis re nulla ab aſceterio differret, ſedulo curauit. Mane conſurgens, hymnos Deo cum ſororibus alternis cecinit, & ſpiritus verba ſemper in ore habuit. Cum epiſcopis & ſacerdotib. congreſſus, obſcuros locos & † modus ſcripturarum haud aliter quam ſi ſacris ipſe initiatus eſſet, explicuit. Sacrorum librorum, eorundẽque interpretum congerendorũ adeo fuit ſtudioſus, vt ea laude Ptolomeo inferior non eſſet. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna ſe ſponte ſua, machina quadam innuente, ſibique ipſi oleum infundente, comparata: vt ne quis miniſtrorum eius in laboribus eiuſmodi moleſtiam quampiã ſubiret, neq; vim naturæ cũ ſomno luctãs inferret. Manu ipſe ſua pulcherrime ſcripſit: ac multa ſcriptorũ eius ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata, temporum vi ſuperiora, Euangelia videlicet, & alia quædã, aureis omnino literis diſtincta, quorũ paginæ crucis formam referunt. Quo labore eũ vitæ ſumptus tolerare potuiſſe, fama eſt. Malorum tolerantia omnibus, præcipue autem qui eo nomine apud Græcos clari fuere, poſt ſe relictis, multis modis eos prætergreſſus eſt. Illi ſiquidem quum verbis ſe philoſophiam exhibituros eſſe polliciti eſſent, re ipſa eã præſtare nequiuerunt. Ipſe autem Ariſtotelis perplexibilibus inuolucris valedicto, factis philoſophiam exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iram adeo in poteſtate habuit, vt neminem vnquam à quibus læſus fuiſſet, vltus ſit, neque eum quiſquam ſuccenſentẽ viderit. Atque aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorũ morte mulctatum eſſe, qui iniurii ei fuiſſent, reſpondens: *Vtinam*, inquit, *eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt.* Ad alium quendam eadem prope referentem, dixit: *Nihil eſſe noui, ſi quis homo quum ſit e vita excedat.* Vnius autem Dei eſſe, eum qui ſemel mortuus ſit a per pœnitentiam ad vitã reuocare. Vſque adeo autẽ virtutem hanc coluit, b vt ſi quando quiſpiam capitale crimen admiſiſſet, neque eum conde-

mnatio-

Theodoſii virtutes.

Aula imperialis [a] ceterio monachorũ perſimilis.

† γραφῶν.

Bibliotheca Theodoſii lucerna αὐτόματος.

Theodoſius fuit Calligraphus.

Philoſophus πρακτικῶν ἀρετῶν.

Ἀοργησία Theodoſii.

a Per pœnitentiam homo renouatur ad vitam.

b Theodoſius ad iuſ...

plectum damnati, fed ad miſericordiam per παρρησίαν reuocatum. mnationis ſententia vſque ad vrbis portas produxiſſet, illum eum miſericordia proſequeretur. Et quum aliquando Conſtantinopoli in amphitheatro venationis ſpectaculũ præberet, & populus exclamaret, aduerſus grauem feram generoſum quẽquam periclitatorem, qui cum ea congrederetur, mittendum eſſe: An neſcitis, inquit, nos humanioribus ſpectaculis delectari ſolere? Et deinceps itidem populum ſpectaculis vti docuit. Religione tanta cum ſinceriore pietate vſus eſt, vt ſacerdotes omnes apprime honoraret, maxime vero quos ſanctitate vitæ enitere cognouiſſet. Et quum ex epiſcopis quidam, qui Deo charus fuiſſe perhibebatur, diem ſuum obiiſſet, ſagum illius ſqualore multo imbutum eum petiiſſe, & ſub imperiali chlamyde geſtaſſe dicunt: quod bona ſpe eſſet, ſe aliquid de viri eius ſanctitate imitatione conſequuturum. Longior aliquando pluuialis tempeſtas extitit, & ipſe ſolitos † Circenſes ludos populo more recepto gratificans exhibuit. Quum vero vberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam ſuam erga Deum pietatem declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius videlicet eſſe, vt ſpectaculo repudiato, Deum qui præſenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod confeſtim eſt factum. Litania inſtituta eſt. ſupplicantes proceſſere, laudibus Deum vexere, atque vna concors eccleſia ciuitas tota facta, & ipſe medius hymnis canendis, præiit habitu priuato incedens. Minime vero eum opinio fefellit. Statim enim cœlũ aerem turbidum ſeren itate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiã vrgens quædam frugum copia & vbertas eſt conſecuta. Atq; omnib. ille quidem, vt ita dicam, exornatus fuit bonis: non minus vero eum cohoneſtauit miſericordia, placabilitas, & animi ſerenitas, tempeſtatis procellam non admittens: atq; inſuper fides ſincera & probata, vna cum religione non ficta, ſicuti inde cõijcere licet, vir quidam aſperiorem dutioremq; virtutis viam ſectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquam peteret. Atq; vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis eccleſiaſticis Imperatorem à cõmunione arcens ſubdidit. Poſtquam autem Imperator in regiam ſuam venit, & epulæ appoſitæ ſunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibum ſumendum eſſe, quam vinculis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cenſuit. Quapropter ad antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, petens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet iuberet. Quum id epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatum eſſet, ſignificaret, ſolutumque adeo iam eſſe diceret, nondum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multo vero labore is qui ipſum ligauerat inquiſitus, eum abſoluit. Ac ſic tandem Imperator cibum ſumpſit. Adeo religioſus Theodoſius fuit vitamque ſuam accuratiſſime ad diuinas leges compoſuit. Quam ob cauſam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita eſt funditus diſiectum, vt poſteris eius ne veſtigium quidem prioris fraudis & ſeductionis cernere ſit datum. Sententiam vero de eis ſuam in conſtitutionem retulit.

Supplicatio pro ſereniate cœlo impetranda. *Theodoſius illegitimam quãq; monachi excommunicationem non contempſit.* *Idololatria prorſus euerſa l. Omnia loca. C. de ſacrifi. pag. & templis.*

Cap. IV.

Vt Deus pium principem defenderit, bella omnia inſperatis admirandisque rebus ſtatim confecerit.

Si quando bellum motum eſt, ad Deum confugiebat, diuinum muſicumque Dauidem æmulatus, quod in illius veluti promicondi poteſtate bella eſſe ſciret: & quod illum certum haberet curatorem, condignos ſpe bona percepit fructus. Ego veritatem promulgans, ex plurimis pauca referam, quamuis extra inſtitutum argumentum ferri videar. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Iſtro tranſito, Thraciam vaſtauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, ſubito primo clamore atq; impetu, ſicuti ipſe putabat, eam direpturus atque excidurus. Verum Deus cœlitus Imperatorem propugnans, violento tonitru & fulmine demiſſo, non modo ipſum vſtulatum in cineres redegit, ſed innumeras quoque copias eius concidit. Idem etiam aduerſus Perſas fecit. Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepente finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppreſſis opem ferrent, adeſſent, ducibus copiisque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementiſſimo & grandine maxima Deus illos perſequens, progredi vltra paſſus non eſt: equoſque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem ſtadia curſu perficere non poſſent, quoad vſq, exercitus congregatus fortiter hoſtibus reſtitit. Antea quoque quum Perſæ quidam Goranne duce, cognominem Imperatori vrbem oppugnarent, omnisq; generis machinis adorirentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos ſe dedere, Eunomio eius epiſcopo machinas hoſtium omnes perſtringente. Quum namque noſtri propter oppugnatorum multitudinem animos deſperatione deſponderent, precibus ipſe contra illos pugnans, vrbem ſaluam confirmauit. Ex ſatrapis tum ibi qui ſub Goranne erant, quidam ad blaſphemias conuerſus, itidem vt Rabſaces & Sennacherib, animo furibundo minatus eſt, ſacrum ſe eius ciuitatis templum igne conſumpturum. Contumeliam eam non ferens diuus Eunomius, ſtoneutum bellicum ſaxa iaciens ad propugnaculum cui apoſtoli Thomæ cognomen fuit, diſponi, ingentemque lapidem eo in os blaſphemi illius emitti iuſſit. Ilicet ſaxum baliſta e a tortum, maledici illius ſatrapæ os deteſtandum percuſſit, faciemque eius omnem comminuit, capite rectiſſime attrito, cerebroque omni diſperſo. Quem vbi Gorannes conſpexit, expugnatione vrbis deſperata, fugiens inde diſceſſit, te ipſa victum ſe eſſe clamans. Metuque correptus, de cætero per pacta conuenta cum Romanis inita pacem eſt complexus. Tantam Deus ipſe fidelis miniſtri ſui Imperatoris eius curam geſſit: qui eo nomine illi gratias egit, eundemq; religione debita coluit. Porro bella in Occidente contra ipſum & patruum adhuc viuum mota, quomodo Deus ſoluerit, quid dicere attinet?

Deus manifeſte bella à Theodoſio amolitur. Roilas Scytha, & tempeſtate fulmine extinctus. *Perſarum exercitus pedicis tempeſtate imbribus & grandine cohibita.* *† πέδαις.* *Gorannes Perſarum dux.* *Theodoſiopolim Eunomius epiſcopus precib. ab hoſtibus vi Perſarũ ſeruauit.* *Pax Perſica. Præſidio ſuo Deus Theodoſium tutatus eſt.*

Cap. V.

De tyrannis in Occidente contra Imperatorem Honorium coortis, & de genero eius Conſtantio.

QVum etenim in regionib. Occidentalibus plurimi tyranni exorti eſſent, partim alii aliis colluctati, atque ipſi inter ſe conciſi, partim diuina vi in Imperatorum manus delapſi, ſatis illis Dei in eos amorem ſunt teſtificati. Iam enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantum omiſſo: quod quum in Italia & in ipſa vrbe Roma, caſu quodam ſeditioſi homines Imperatori Honorio rebellarẽt, ipſe Rauennam ſe contulerit: Alarichum autem iſtum, quẽm fidum adhuc ſibi eſſe putabat, Galliæ ſcilicet ab eo ducem creatum, cum frequẽtiſſimo exercitu, vt iniurias Imperatori factas vlciſceretur, miſerit. Ille vero quum eo veniſſet, *b* arte ciuibus deceptis, Romam ingreſſus eſt: atque ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorii ſororem Gallam, quæ etiam Placidia dicta eſt, adoleſcentulam adhuc & innuptam, rapuit atque inde diſceſſit. *c* Eamq; Conſtantio, comitis dignitatem gerenti, fido admodum ſibi amico, ſeruandam dedit. Conſtantius porro illa cum pecunia accepta, ad Imperatorem Honorium venit. Quo cum ad hoſtes reuerſus, cum Alaricho pugnam commiſit, *d* victoriamq; obtinuit. Quam illius erga ſe beneuolentiam & fidem vt Honorius remuneraretur, in matrimonium ei Placidiam collocauit: eundemque ſorori talem honorem habens, corona & purpura ornatum, ad ſocietatem Imperii extulit. Atq; illum quidẽ Romæ reliquit: ipſe vero Conſtantinopolim ad res Theodoſii ex fratre nepotis ordinandas, Arcadio illius patre non ita pridem mortuo, profectus eſt. Sed enim in Britania milites ſeditione mota, Marcum tyrannum promulgarunt. Non multo vero poſt eo occiſo, Gratianum ad Imperium euexeruot. Sed cum & hic quatuor exactis menſibus, iugulatus ab eis eſſet, Conſtantinum ſummæ rerum præfecerunt, nomine ipſo imperium illi certum tutumque fore opinati. Quam ob cauſam reliquos etiam ita legiſſe videntur. Conſtantinus ex Britania Bononiam maritimã Galliæ ciuitatem traiecit, militeſq; Galliæ & Aquitaniæ omnes, ciueſq; & ſubditos vſq; ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant inter Galliam & Italiam ſitas, ad ſe pertraxit: & maximum natu filium Cõſtantem (quem poſtea Imperatorem renunciauit) data tum ei Cæſaris dignitate, in Hiſpaniam miſit. Is ibi quos in rerũpublicarum adminiſtratione inuenit, Honorio genere coniunctos, *e* Didymum & Veronianũ, prælioq; ſecum in Luſitania congreſſos, & viuos captos, vna cum coniugibus interiuit, & ſuos ei prouinciæ rectores præfecit. Theodoſiolus vero, & Lagodius, qui eorum quos modo necatos eſſe diximus, fratres erant fuga ſibi conſulentes, ſalui permanſere. Et Theodoſiulus in Italiam ad Honorium, Lagodius autem in Orientem ad Theodoſium peruenit. Hæc re ſic acta, Conſtans ad patrem Conſtantinum traoſiit. Cæte-

E rum cum incommodum præſidium in Hiſpaniarum adimi collucaſſet, maximæ cladis & excidii regionibus eis id cauſa fuit. Poſtquam n. Conſtantini † copiæ conciderunt, *f* Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, * tranſito eo occupato, multas vrbes & multa Caſtella Galliarum & Hiſpaniarum, & aliquot tyranni duces ceperũt. Conſtantinus quoniam ei adhuc ex ſententia opinione ſua res procederent, filium Conſtantem Auguſtum declarauit, & tranſire in Italiam voluit. Et Cottiis Alpibus ſuperatis, Liberonẽ Liguriæ ciuitatem venit. Eridanumq; traiecturus, *g* vbi de Alauichi morte certior factus eſt, retroceſſit. † Alauichus iſte dux quidem Honorii, proditionis aũt ſuſpectus, quaſi Conſtantino Italiæ imperium pararet, fuit. Quam rẽ vbi Honorius cognouit, ex progreſſu ſeu deambulatione quadam reuerſus, ſimulatq; ab equo deſcendit, ſtatim gratiarum * actiones & laudes Deo obtulit, veluti à manifeſto proditore liberatus. *b* Cõ-

F ſtantinus autẽ tyrannus, & filius eius Conſtans, profugientes, in vrbe Arelatenſi concluſi ſunt. Exercitu namq; eius diſperſo, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum montem opibus atq; diuitiis referta occuparunt: atq; inde, prẽſidiis negligẽter ad tranſitum ipſum diſpoſitis, in Hiſpaniam tranſierunt.

Cap. VI.

De Maximo tyranno. & Gerontio, & Conſtantino, aliiſque à Conſtantio interfectis: & vt Conſtantius rem adminiſtrarit, Valentiniano tertio poſt Honorium Imperatore Romæ relicto.

EO tempore Gerontius Conſtantini ducum præſtantiſſimus, ſuſceptis contra eum inimicitiis, Maximum quendam ſibi familiariſſimum, quod eum imperio commodum eſſe exi-

G ſtimaret, ad imperialem ſuſtulit dignitatem, purpurea ei veſte data. Atq; illum quidem Taracone reliquit: ipſe autem copiis acceptis, aduerſus Conſtantinum progreſſus eſt: atq; ex itinere Viennam digreſſus, filio eius Conſtãti necem ſtruxit. Ea res de Gerontio vbi ad Conſtantinum eſt delata, Edouichum ducem ſuum ad auxilia ex Francis & Almanis contrahenda trãs Rhenum miſit. Et Viennam filio Conſtanti, nõdũ Gerontii inſidiis ſublato, ſeruandã commiſit. Gerontius ad Arelate duxit eamq; vrbẽ, vbi Conſtantinus profugus erat, obſedit. Honorius aũt exercitũ ingentem aduerſus Conſtantinum tyrannũ miſit, duce Conſtantio, quẽ ſororis ſuę Gallæ Placidiæ virũ fuiſſe, antea diximus: atq; is poſtea Valentinianum tertium, & Honoriam filiam ex ea genuit. Ea re territus Gerontius, cum paucis celeriter fugit. Reliqui autẽ milites eius ad Conſtantiũ tranſierunt Hiſpani Gerontium propter ſubitã fugam contemnendum eſſe cen-

H ſentes, conſilium eius occidẽdi ceperunt, & noctu *a* hoſpitio eius imminẽtes, quum armis ſatis muniti eſſent, interficere eum ſunt aggreſſi. *b* At Gerontius & Alanus vnus, cum quibuſdam illius neceſſariis, tectum eius domus conſcendẽtes, *c* non pauciores quam trecentos qui eos oppugnabant, interfecere milites. Atq; vbi tela eis defuere, famuli quidem clam ſe ex ædibus demittentes, in pedes coniecerunt. Gerontius autem quum & ipſe itidem ſaluus euadere poſſet,

facere

† *Hoc tempore apud Bethlehem ſanctus Hieronymus vno & nonagenta annis expletis, ad Chriſtum migrauit Diac.*

* *Eadem ætate Pelagius Brito, Celeſtio & Iuliano auctoribus, hæretis um dogma contra gratiam Chriſti inſtituit: quod in Carthaginenſi* [illegible]

Vandalorũ, Alanorum, duo cornua quodamo, legatos ad Honorium cum huiuſmodi mandatis miſere. Tu cum omnib. pacẽ habe, ab omnibus obſides accipe: nos nobiſcũ fligimus, nobis perimus, tibi vincimus: tua erit quæſtus reip. ſi ambo nes pereamus. Diac.

b Alarichus fraude & perfidia Romam cepit.

c Placidia Conſtantio duci nuptiis data. Conſtantius Alarichum vicit.

Conſtãtius in ſocietatẽ Imperii ab Honorio aſſumptus.

Tyranni Occidentales in Britania.

Conſtantinus tyrannus Bononia Galliæ.

Cottia Alpes.

Conſtans filius eius ex monacho Cæſar. Diac.

a His quum antea inter ſe diſſenſiſſent in periculo ſupremo ad concordiam rediere. Sozo. Barbaris omnium Pyrenæi montis clauſtra credidit. Diac.

Cædes Didymi & Veroniani: Pro Veroniano alii legunt Verediani.

Theodoſiolus.

a Lagodius id ſibi commiſſi Hiſpani more antiquo petierunt, ſed non Conſtantem audiuimus. Idem.

b Vandali, Sueui, Alani Gallias & Hiſpanias vaſtant.

† [illegible]

* [illegible]

c Alauichus proditoris cadit.

† *Fortaſſe hic rectius legatur Alarichus vrbis Rom. expugnator.*

d Conſtantinus & Conſtans Arelate obſeſſi.

* [illegible]

Gerontius Maximum tyrannum conſtituit.

Conſtantis interitus. Edouichus Franci. Almani. Gerontius Arelate obſidet.

Conſtãtius aduerſus Conſtantinum in Galliam venit.

Gerontii fuga.

a Gerontii Hiſpani in hoſpitio obſident.

b Gerontius contra illos ſtrenue tuetur.

c Fauces plurimi ceciderunt.

facere id recuſauit. *d* Nunychiæ coniugis amore obſtrictus. Cum ipſo autem diluculo, hoſtes domum in interiori parte incenderunt. *e* Et quum Gerontio nulla ſalutis ſpes reliqua eſſet, primum ille Alani caput non illibentis, reſecuit: deinde & vxoris, quum illa lamentaretur, & lacrymans ſe ferro admoueret, precareturque vt prius extremum hoc munus à marito ferret, eiuſque gladio interiret quam in aliorum perueniret poteſtatem. Atque illa dignam ſe religione ſua exhibens (Chriſtiana enim erat) virili prorſus animi inſtituto, ita vitam finiit: præclariorem, quam vt obliuione premi poſſit, memoriam ad poſteros tranſmittens. Poſtremo vero Gerontius, quum tertio ſibi ipſi ferrum adegiſſet, nec lethale vulnus inflixiſſet, quem ex femore ſuſpenſum habebat, pugione ſtricto, cor conuulnerauit. Et ſic Gerontius quoq; interiit. Enimuero Honorii exercitu, cui Conſtantium præfuiſſe indicauimus, Conſtantinum circumuallente, *f* ille obſidionem ſuſtinuit Edouichum, quem vltra Rhenum ad Francos & Alamanos auxiliares adducendos miſerat, expectans. Quod veritus Conſtantius, retrocedere Italiam veritus, ibique confligere cum *g* Edouichio voluit. Idque ita conſtituit quod in propinquo Edouichum caſtra habere audiuerat. Itaq; cum copiis Rhodanum tranſiit. Et ipſe quidem cum peditatu omni hoſtibus exitium molitus eſt: nec minus *h* Vlphilas equitum præfectus, non longe ab eis loco alio clam in inſidiis conſtitit. Poſtquam autem hoſtes Vlphilam inſcii prætergreſſi ſunt, & iam pugnam inire cum Conſtantio deberent, ſigno dato ille ſubito ſe oſtendit, & hoſtes à tergo aggreſſus eſt. Ordinibus ergo turbatis, alii ſe in pedes dederunt, nonnulli trucidati ſunt: quidam abiectis armis veniam petiere, qui etiam quamprimum in gratiam ſunt recepti. *i* Edouichus autem equo conſcenſo, in agrum Ecdicii cuiuſdam veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eū excepit. *k* Noctu autem capite ei amputato, ad Conſtantium id, magna ſe pro eo munera accepturum ſperans, pertulit: Conſtantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum vero manere cum eis ille conaretur, *l* diſcedere inde iuſſus eſt. Minime namq; ſibi & exercitui bono putauit fore infidi hoſpitis conſuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hoſpite aduerſis reb. preſſo, quum flagitium tam impium deſignarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) fruſtra hians eſſe viſus eſt. Poſt victoriam iſtam, vbi exercitus ad vrbis obſidionem amne tranſmiſſo rediit, & Conſtantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, ſua ſponte Imperatoria depoſuit inſignia, *m* eccleſiamque ingreſſus, presbyteri ſuſcepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurando prius accepto, portas Conſtantio aperuere: qui etiam omnes ſeruati ſunt: atque ex eo tempore, ſubditi eius regiones omnes in priſtinum ſtatum reſtituti, Honorio fideles fuere, tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiam ducti priuſquam ad deſtinatum locum peruenere, trucidati ſunt. Breui quoque poſt † Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliique præterea qui Honorii Imperio inſidiati ſunt, cæſi interiere. [illegible] Honorius, ſicuti dictum eſt, per [illegible] Gallam Placidiam, in affinitatem Conſtantium, qui Conſtanti[illegible] eundem exterminauit, aſciuit: eundemque propter plurimas præclare bello res geſtas in Imperii ſocietatem recepit. Ipſius etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progenuerat, illuſtriſſimi dignitatem conceſſit. Conſtantii imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad faſtigium Imperiale euecti eſſent, in Orientem miſſæ ſunt, eaſque cum iunior Theodoſius non admitteret, & ob talem contumeliam bellum Conſtantius moliretur, ſimul & vita & curis eiuſmodi eum mors adueniens ſoluit, cum non longius quam menſibus ſex imperaſſet.

Cap. VII.

De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aſpare & Ardaburio, belli ducibus.

INterea vero Ioannes, vnus ex iis † qui Imperatoris commentarios ſcribunt, præſenti ſecundarum rerum ſtatu non contentus, *a* Imperio accepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valentinianum expulit, qui etiam Byzantium ad Theodoſium nauigarunt. Ea re Honorius cognita, dolore immenſo correptus, poſtea hydropis morbo periit. *b* At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodoſium miſit, quæ vt ipſe Imperator reciperetur, peteret. *c* Legati vero nihil egere: ſed primum in cuſtodiam coniecti, deinde in Propontidem exulatum miſſi ſunt. Porro Placidiam & Valentinianum Theſſalonicam duci Theodoſius curauit, atque ibi Cæſaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autem aduerſus tyrannum gerendum Ardaburio duci, & filio eius Aſpari com[illegible]ſit. Qui ſane Placidiam & Valentinianum ſecum ducentes, poſtquam ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatiæ oppidum vi ceperunt. *d* Ex eo loco Ardaburus claſſe contra tyrannum profectus eſt. Et primum ille quidem ſecunda fortuna vſus eſt, poſtea autem naualis expeditio ei non bene ceſſit. Nam ſubito violentus & incommodus ventus exortus, *e* in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificationem ſpectans, humaniter Ardaburium tractauit. Ardaburius in ſecuritate multa, quum eos qui à tyranno ducum ordine moti & exauctorati fuerant, mœſtos eſſe videret, inſidias etiam contra illum magis ſtruxit: & filio Aſpari clam denuncia[illegible], vt quam celerrime ad occaſionem rei bene gerendæ adueniret. Tyrannus Ardaburio capto ſpe elatus, in eam neceſſitatem Imperatorem cecidiſſe cenſuit, vt communi calculo petitionem ſuam approbaret, & ſe Imperatorem reciperet, ſiquidem ducem ſuum ſaluum eſſe vellet. Et profecto in maximo Imperator erat diſcrimine, ne quid à tyranno aduerſi Ardaburio accideret: *f* Aſpar equitatu accepto; celeritate aduentus ſui ſenſum præuenit, & Aquileiam etiam vrbem magnam recepit: eamque facile, Placidiam & Valentinianum ſecum habens, confirmauit. Metus autem

†† Honorius cum patre, fratre, & fratris filio triginta imperauit annis & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Auguſta, Conſtantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honoria liberis pulſa, à Theodoſio in Oriente ſuſcepta eſt. Diac. Pomp. Caſſiod. Huic ſoboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera poſt alteram ei nupta, Dei iudicio inopinata morte præuenta, ex hac luce migrarunt. Diac.

Margin notes (left): *d Præclarū exemplum amoris coniugalis Nunychiæ & Gerontii con[iugis]. e Quum ſalute deſperata, [Gerontius] Alanum & [v]xorem [ſuam] occidit, [poſtea] ſeipſum interfecit. f Conſtantinus Conſtantio [obſid]ione Edouichum [expect]at. g Edouichus cum [Conſt]antio pugnat. h Vlphilas equitum præfectus. i Edouichus [in] fuga ad Ecdicium [perue]nit. k ab Ecdicio [occidi]tur. l Exemplū [ami]citiæ [&] [hoſp]itij vio[lati]. [C]onſtantinus [Imper]atoria [inſig]nia [deponit]. m Conſtantinus ex tyranno presbyter factus. [Conſt]antinus [cum] filio [trucida]tur. Nonnulli [aliique] [tyrann]i cæſi.*

Margin notes (right): *eiſdem eſt co[nceſ]ſus. Illuſtriſſimi dignitas. Gallia pacata. Conſtantini & filii eius Iuliani ſimul tyrannorum Conſtantii mors. † Vocantur hypomnematographi. l Si quos ſpontaneos C. de decurion. lib. 10. †† a Ioannes ex ſcriba tyrannus. b demortuo Honorio imperio […] c Legati male à Theodoſio accepti. d Ardaburium ducem cum filio Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit. e Ardaburius Ioannis capit. Ardaburi magnanimitas. f Aſpar Aquileiam capit.*

autem ei vlterius progrediendi, quod barbarũ plurimorum millium exercitum coontraxiſſe audiſſet, inceſſit. *g* Verum tum quoque maxime Imperatoris precatio enituit: *h* nã angelus Dei paſtoris habitu ſumpto copiis Aſparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrannus in poteſtate ſua Ardaburium habens agebat) ſubiectus eſt, duxit, vnde neminem vnquã aduenisse memoriæ proditum eſt. Deus ſane ipſe qui in mari rubro vndas diſcidit, quod inuium erat, omnibus peruium exhibuit. Sedenim perinde atque ſolum ſiccum copiæ Aſparis vna cũ equitatu omni, lacus vndas tranſeuntes, primo aduentu vrbis portis captis, potiti ea ſunt. Ibi quum prælium exiguum commiſſum eſſet, tyrannus proditione ſuorum captus eſt, & Aquileiam ad Placidiam & Valentinianum miſſus. Vbi ei primum manus reſecta, deinde etiam caput amputatum eſt, quum annum ſeſquialterũ tyrannidẽ exercuiſſet. Imperator more ſuo rurſum qua eſſet erga Deũ religione oſtendit. Poſtquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circenſibus renunciata eſt, ad populum vociferans: *Agite*, inquit, *ſi ita videtur, ludicro hoc dimiſſo, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarum agendarum autori victoriæ Deo concinamus.* Hæc vbi dixit ſpectaculum neglectum eſt: & per circum medium euntes omnes, concentu vno cum hymnis & carminibus pulcherrimis † gratiſſimisque, in proximam Dei domum ſunt ingreſſi, formamque prorſus eccleſiæ vnius cuncta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eum conſumente. Poſtea cura illa animum ſubiit Imperatoris, vt quemnam Occidenti Imperatorem omriu præficeret deliberaret. Quapropter Valentinianum ſororis filium, idoneum ei Imperio iudicauit, quod matrem haberet, quæ curam ibi rerum adminiſtrationis ferre poſſet. Properabat vero & ipſe in Italiam proficiſci, vt nepoti Imperium conſtitueret, prouincialesque ibi, ne facile tyrannis ſe committerent, doceret. Ea de cauſa Theſſalonicam progreſſus eſt. Sed quo minus vlterius procederet, morbo impeditus eſt. Proinde

Supplicium Ioannis.

Theodoſium pro victoria gratias Deo agit.

† *ἀξιοεπαίνοις.*

Valentinianus 3. Rom. Imperator in Occidente conſtitutus Helio patricius

g efficacia precum Theodoſii Conſideret lector æquus, quid in Albi flumine ad oppidum Mulbergam anno Domini 1547. acciderit. h Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto, Rauennam & Ioannem tyrannum capit.

L. de bello Saxonico. 1547.

** *Hoſpes vt Albis cedere territus*
Conſpexit, alto fluminis alueo.
Progreſſus agreſtem colonus
Induitur faciem Menalcæ.
Et vada monſtrat peruia Cæſari,
Illumq́; Cæſar conſequitur ducem.
Cælo ſibi credens ab alto.
Omine dexteriore miſſum.
Eques deinceps traiicit impiger
Nymphis natantum frena regentibus
Quas Martis inſuetas furentis
Dulcis amor ſtimulabat oci.
Necante feruens deſinit impetus
Tenere curſum ſaltibus auiis.
Victoribus quam det ſupernas
Ipſe manus inimicus hoſtis.

per Helionem patritium, imperii inſignibus illi miſſis, ipſe Byzantium eſt reuerſus. Aetius vero qui ſecundis ducendum militaribus copiis [illegible] cum apud tyrannũ habuerat, poſt tertiũ à cæde illius diem, ſexaginta barbarorum millia

Aetius per tranſactionem Comitis dignitatẽ accipit.

E ducens aduenit. Cum quo vbi Aſpar conflictũ habuit, & cædes vtrinque ingens facta eſt, poſtea pacificatione inter ipſum & Placidiam atque Valentinianum interueniente, Comitis dignitatem tulit. Qui vero eum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipſi ſimul & iram & arma abiecere. Obſidibuſque datis, & fide rurſum accepta, in patriam rediere ſuam.

Cap. VIII.

Vt Deus Imperatorum delectatus virtute, multa corpora illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in lucẽ produxerit: & de propheta Zachariæ inuentione.

Verum de tyrannis qui tũ extiterunt, & prouidentia Dei diffluxerunt, ſatis dictum eſſe puto. Neque nos illorum obiter, & quaſi per digreſſionem meminimus: ſed vt certo declararemus, ſufficere principi, maxime ad præſidium F & cuſtodiam imperii rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodoſio & ſorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino adminiſtratione eorum delectari viſus eſt: non eo ſolum quod bella ita cõpoſuit, vt ſubditi eorum ab hoſtibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingenti magnificentia recte gubernarẽtur: verumetiam, quod multa ſacra corpora eorum qui olim veriore pietate excelluerunt latentia, Imperii illorum tempore honore perſequens, viſionibus quibuſdam è ſinu terræ produxit, & poblice in apertam protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia veteriore propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sebaſtienſibus quadraginta ſub Licinio gelu concretis martyribus. Quorum omnium quum noua ſit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, neceſſario dicendum eſſe videtur. Ac primum de propheta, vt qui primum apparuerit G memorabo. Circa Eleutheropolim Palæſtinæ, vicus quidam eſt Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam † agricola, erga agri poſſeſſorem quidem beneuolus maxime, in finitimos autem ruſticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis eſſet propheta tamen ei inſiſtens, ſeipſum aperte oſtendit, & ad hortulum quendam eo ducto. *Hic*, inquit *in duorum cubitorum altitudinem fodito, à ſepto in hortum ipſum, eam viam verſus quæ Bitherebin oppidum ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeam.* Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ad cuius partem vtramque, mediocres duo innoxii & placidi ſerpentes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem qui per viſionem apparuit, dixit. Calemerus vero viſo ei obſequutus, imperatum opus perfecit, atque vbi ſacra illa arca iuxta prædicta ſigna extitit, diuus propheta apparuit, ſacerdo- H talem indutus ſtolam: quippe qui etiam, vt puto, ſacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodum iacuit, qui quidem ex nobilitate fuiſſe, & ad reges genus referre viſus eſt. Ca[illegible] vero [illegible]ius corona aurea lapillis & margar[illegible]is diſti[illegible]a redimitum erat. Calceos quoque deauratos habuit: veſtis item magni preci[illegible], & auro exornata fuit. Porro cum [illegible]pientes eius temporis &

Hunnos fuiſſe ſcribit Diaco Caſtinum magiſter militum apud Ioannem, cuius conſilio potiſſimum in tyrannidẽ inuaſerat, exilio mulctatus d. Pectas vera certiſſimum imperii præſidium eſt. Multa ſanctorum corpora ſub Theodoſio reperta.

Inuentio Zachariæ prophetæ

† *γεωργὸς ἐν τῶ ἀγρῷ ſeruum glebæ. Sozom. lib. 9. c. 16.*

Ad pedes eius filius regis ſua quoq; repertus.

Zacharias abbas Geraræ.

... dote ... puero quiſnam in tali habitu eſſet, ad ... t: Zachariam illum, qui tũ in Geraræ monaſtico contubernio præfuit, dixiſſe ter ... in vetuſtam Hebræorum ſcripturá quandam, non ex eis quæ à maioribus ſunt traditæ, & in eccleſiam receptæ, ſed aliam incidiſſe, quæ ſcriptura præter alia illud quoque complexa ſit: Quum Ioas Iudææ rex Zachariam vatem occidiſſet, grauem eum ſeptimo poſt die domi ſuæ accepiſſe cladem, & ex filiis quem gratiſſimum habuerat, morte amiſiſſe. In quam ærumnam cum ſe ira diuina coniectum eſſe intellexiſſet, puerum eum ad prophetæ pedes ſepeliſſe, veluti cauſam de iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem ſic iudicatum eſt. Ipſe vero propheta cum multis hominum ætatibus ſeu generationibus in terra iacuiſſet, nihil tamen in corpore eius deficere viſum eſt. Ad cutem vſque tonſus, rectum habuit naſum, mentum mediocriter demiſſum, caput paruum, & oculos paulo altius ſuperciliis contectos. Sicquidem diuinus propheta eſt manifeſtatus.

Cap. IX.

De reliquiis Stephani primi martyris, quam magnifice eas Pulcheria venerata ſit, templo ei in Regia extructo.

Gamaliel, & Nicodemus Acob. Stephanum ſepeliere.
† Alexandri ...

Ciuitas autem Capargamala eſt in qua poſt martyrium abſolutum, Gamaliel, qui Paulum apoſtolum veluti pædagogus inſtituit, vna cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus ſepeliit. Vbi vero & ipſi poſtea mortem oppetiere, proxime circa reliquias eas politi ſunt. a Cæterum quemadmodum illæ repertæ Conſtantinopolim deportatæ ſint, ſatis conſtat. Senatorium videlicet † virum, propter ſingularẽ eius aduerſus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæſtina ei conſtruxiſſe: eundemque mandaſſe vt & ipſe poſt obitum ſuum in ſimili itidem vrna prope diuum Stephanũ tumularetur. Poſtea vero quũ coniunx virum Byzantium transferre deberet, inter properandum illa imprudens pro viri vrna Stephani loculos recepit, & quam potuit celerrime Conſtantinopolim* contendit. Sed enim quod ipſa ſecum in itinere ferebat latere minime potuit, quod id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Conſtantinopolim pertigit, vrbs effuſa theſaurum talem obuiis excepit vlnis, Comitatu & ſatellitio plurimo in aulam Imperatoriam ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ eum vehebant, b ad Conſtantinianas thermas veniſſent, vlterius progredi handquaquam ſuſtinuerunt. c Vbi vero plurimum flagris atque ſtimulis ſunt concitatæ, humana viæ lingua eo loco martyrem reponi iuſſerunt. Ita ille ibi conditus eſt, locuſque ſatio pulcherrimo cohoneſtatus. Hoc ſic factum eſſe ſub Cõſtantino, proditum eſt. d Pars vero quædam reliquiarum iſtarum neſcio qua de cauſa à quibuſdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipſa, quum primum Pulcheria princeps lucem hanc ſolis aſpexit, in Palæſtina in apertum producta eſt, e Ioanne epiſcopatus munere Hieroſolymis fungente. Producta autem, cum eam martyr ... ineffabili quadam viſione noctu presbytero ... dã Dei amanti viro, cui Luciano nomen erat, apparens oſtendiſſet. Pulcheria ergo, incredibili erga primũ diaconum amore flagrans & quod ſimularque ipſa nata eſſet, pars ea è terræ receſſu in lucem produſſet, deſiderio illius marceſcens, ſummo ſtudio in hoc incubuit, vt partem reliquam ſacrorum illius oſſium naniſceretur. Itaque Theodoſio fratri ſuaſit, vt Praylio epiſcopo Hieroſolymitano pecuniam quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theodoſius perſuaſus, non ſolum pecuniam, ſed & crucem auream magni ponderis lapillis & margaritis exornatam, vt ea in Caluariæ loco reponeretur, miſit. f Praylius epiſcopus rebus eis acceptis, vt gratiam aliquam Imperatori eiuſdemque ſorori referret, g reliquias dextræ manus primi ab Apoſtolis conſtituti diaconi, eiuſdẽq; primi martyris, ſancto Paſſalione diacono adminiſtro vſus remiſit. Paſſalio itinere peracto, poſtquam in nauale Chalcedonis è regione Byzantio ſitæ peruenit, martyrum princeps eum præueniens noctu Pulcheriæ ſeipſum oſtendit, talibus eam alloquutus verbis: *Oratio tua ad aures Domini zebaoth virtutum peruenit, petitioque tua optatum conſequuta eſt exitum: & ipſe en propinque præſto tibi ſum, Chalcedonis hoſpitio vtens.* Viſionem eam ſimularque cum fratre communicauit: confeſtim ciuitas tota ſe in mare dedit, vndiſque perinde atque continenti vſa eſt: ipſaque etiam Pulcheria cum fratre ſubſequuta eſt, reliquiiſque exceptis in regiam eas lætitiæ ſummæ plena, cum maxima obſeruantia, & magnificentia produxit, ibique repoſuit: templo inſuper ingenti & pulchro, auri & lapillorum fulgore relucenti, propter præcipuum quo protomartyrem proſecuta eſt honorem, extructo. Quæ de his comperi, hæc ſunt.

f Praylius epiſcopus Hieroſolymitanus. Theodoſius crucem auream Hieroſolyma mittit.
g Dextra diui Stephani manus.
Templum diui Stephani Pulcheria conſtruit.

* *Sub Theodoſii iunioris imperio reliquiæ S. Stephani, Laurentii, & Agnes, in martyrio S. Laurentii depoſita ſunt. Et celebratur illic ipſorum memoria vſque in hunc diem: Theodorus. Lector.*

Cap. X.

De inuentione reliquiarum ſanctorum quadraginta martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti.

Euſeb. diaconiſſa Macedoniana. De reliquiis 40 martyrũ Sebaſtianorum, qui ſub Licinio ſunt paſſi.

Verum enimuero, quod manifeſtum eſt pietatis fœminæ eius indiciũ & propterea Eccleſiaſticæ hiſtoriæ inſertum, quamuis aliquo poſt tempore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, ſtylo, perſequar. Euſebia quædam fœmina Macedonii ſectæ, & diaconiſſæ in Macedonianorũ eccleſia munere fungens, extra muros Conſtantinopolitanæ vrbis domicilium & hortulum habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebaſtiam temporibus Licinii certamen pro Chriſto obiere, aſſeruauit. Ea moritura quibuſdam eiuſdem religionis monachis locum eum relinquens, iureiurando eos adegit, vt eam ibi ſepelirent, & ſupra caput eius tumulo exciſo, martyrum oſſa in eo reponerent, neque cuiquam rem eam reuelarent. Id illi ita fecere: martyribuſque gratificari, & cultũ debitum præſtare, tum aũt promiſſa integra ſeruare volentes, ne externorum quiſpiã id ſciret, ſubterraneum delubrum circa tumulũ Euſebiæ excitarunt, ſuperioremq; eius partem ſolo quodam plano ex latere cocto

Cæſarius vir preclarus Soz. lib. 9. c. 2.

congregentes, ſcalas latentes quæ ad martyres ducebant, ſtruxerunt. Poſtea autem Cæſarius quidam vir, qui ad magnas opes peruenisſet, ita vt & conſulatus & præfecturæ honore functus ſit, coniugem ſuam mortuam iuxta Euſebiæ tumulum humauit. Hoc enim ſic vtrique adhuc ſuperſtiti, pro mutua inter ſe gratia, & concordi eiuſdem religionis obſeruantia placuerat: quæ res in cauſa fuit vt Cæſarius locum eum emeret, in animo & ipſe habens, communem ibi cum vxore ſepulturam ſortiri. Monachi, quum nihil de martyribus indicaſſent, ſicuti conuenerat, Conſtantinopoli diſcedentes alio migrarunt. Poſtquam vero ædificium ſuper tumulo eo antea aperte conſtructum, temporis vi diruptum concidiſſet, & ruderibus locus congeſtus eſſet, tota ea regio exæquata eſt: quum videlicet quem diximus Cæſarius Thyrſo martyri gratificans, magnificum ibi Deo ædificauit templum. Deo autem ipſi viſum eſt, ex compoſito locum eum ita obſcurum fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illuſtriorē martyrum inuentionem & inuentricis erga ſe amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertium noctu imminens martyr Thyrſus, coopertos terra martyres indicauit, eoſque ex ſinu terræ extractos eodem ſecum loco & honore ornari iuſſit. Non ille vero ſolum, ſed & ipſi quadraginta, inſolitas nouaſque induti chlamydes, ſe ipſos ſe ei oſtenderunt. Res ipſa dubia atque admiranda erat, fidemque excedere videbatur. Neque enim quiſquam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorum aliquis vbi illi eſſent, oſtendere potuit: donec deſperantibus omnibus ex familiaribus Cæſarii Polychronio cuidam viro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat in memoriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimirum eiuſdem cum monachis opinionis eſſent, conuenit, & an quiſquam illorum in vita adhuc eſſet, percunctatus eſt. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat ſuperſtitem eſſe cognouit (Deus porro hunc inter viuos ad rem eā de qua ambigebatur oſtendendā, conſeruaſſe viſus eſt) Polychronius eū, num reliquię martyrum in loco deſignato conditæ eſſent, vt diceret rogauit: ille ſilentii arcanum Euſebiæ conſeruans, rem eam ſe ſcire ſubnegauit. Polychronius contra ei apparitionem diuinam negociumque quod martyres Pulcheriæ hanc ob cauſam exhiberēt, nec non dubios deſperanteſque omnium animos expoſuit. Hoc poſtquam ille intellexit, veram eſſe principis viſionem profeſſus eſt. Adoleſcentulus enim, inquit, quum eſſem, & à ſenioribus monachis monaſticæ vitæ inſtitutum addiſcerem, ſatis ſcio martyres hic ad Euſebiæ tumulum conditos eſſe. Loco autem ipſo in aliam quam nunc videre eſt formam redacto atque mutato, & maxime multo interea tempore exacto, certo ſcire nequeo, ſub Cæſarii ne fano, an alibi defoſſi ſint. Ego vero, Polychronius ſubintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quum Cæſarii vxor ſepulturæ mandaretur, affui, ex publica quæ hic proxime eſt via coniecturam faciens, illam ſub ambone, qui lectorum ſuggeſtus eſt, ſitam eſſe puto. Tum monachus: *Quærendus igitur*, ait, *Euſebiæ quoque tumulus eſt, qui*

Thyrſus martyr

Reliquias ipſa Pulcheria principi indicauint.

Polychronius presbyter decrepitus.

E *non longe a coniuge Cæſarii abeſt.* Quandoquidem ſuperſtites ipſæ multam inter ſe habuere conſuetudinem: & pactū eis interceſſit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex ſignis & coniecturis eiuſmodi, ſacras haſce reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primum circa ambonem cōiugis Cæſarii arca apparuit, quemadmodum coniecturis quibuſdam collegerat Polychronius. Deinde vero pauimentum quoddam latere coctili diſtinctum extitit, ſub quo marmorea tabula eiuſdem magnitudinis iacuit. Et ſub ea Euſebiæ tumulus, atque ſubterranea illa ſacra ædes reperta eſt, affabre admodum conſtructa, candidoque ſimul & Porphyretico marmore incruſtata. Operculum vero tumuli in formam ſacræ menſæ elaboratum erat. Porro in ſummo capitis loco, vbi martyres ſiti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ex comitatu Imperiali quidam ibi aſſiſtens, F virgam quam tenuem ſecum ferebat, dimiſit: deinde eam reductam vbi naribus admouit, incredibilem ſuauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quique ei incumbebant, bona concepta ſpes eſt: nullaque interpoſita mora, monumento aperto Euſebiam inuenerunt, pulchre admodum collocatam. Et monumentum ad caput eius ſitum & ad arcę formam ita vt emineret pulcherrime exculptū, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrumque vero operculorum labrum, ferrum impoſitum habebat, plumbo diffuſo compactum, atque id quod interius erat, in medio ſimile priori foramen oſtendit. Quod ſane manifeſto indicio fuit, martyres ibi conditos eſſe. Hæc vbi renunciata ſunt, cum feſtinatione omni & Pulcheria & vrbis ipſius epiſcopus Proclus ad Martyrium accurrit. Et poſtquam ferrea illa vincula arte quadam ſoluta, & operculum facile dimotum eſt, vnguenti multum ſub eo G fuit: & in vnguento ipſo vaſcula † anſis carentia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religioſe ſacræ reliquiæ poſitæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiuſmodi dignatus eſſet, ſacrificia gratiarum actiones, de ſanctarum reliquiarum inuentione, ei obtulit. a Deinde precioſæ arcæ impoſitas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrſum collocauit. Feſtuſque maxime dies is, pro eo atque par fuit, cum decenti honore actus: b & pompa atque apparatus ſplendidus, fauſtis acclamationibus vnguentorumque odoribus additis celebratus eſt, omni prope ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effuſa. Hæc quoque ſic geſta cognoui. Fama ſane obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum principi huic puellæ futura prædixiſſe, maximeque religionis & pietatis ei atque ſororibus eius, quæ & ipſæ idem vitæ inſtitutum coluere, teſtimonium perhibuiſſe. Nam & Laurentii martyris H & Agnes reliquias inuentas Conſtantinopolim intulit, cuius rei gratia & amplitudine maximū & ſtructura ipſa pulcherrimum delubrum conſtruxit. Eiuſdem Imperii tempore Gennadio eccleſiam Conſtantinopolitanam curante reliquiæ etiam ſanctæ Anaſtaſiæ * incantatricis ex Sirmio allatæ, in martyrio eius ſunt repoſitæ, quod proxime ad porticum quæ Domini dicitur, ſitum eſt. Atnco vero Epiſcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis oſſa allata, & in

Proclus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

† ἀλαβαστρῶδη.

a Reliquiæ eiuſmodi in templo Thyrſi martyris repoſitæ.

b Pompa huic ſe affuiſſe teſtatur. Soz. lib. 9. c. 2. Pulcheria & ſorores eius Deo chara.

Reliquiæ diui Laurentii & Diuæ Agnes Anaſtaſia venefica Gennadius epiſcopus Conſtant.

** φαρμακολύτρια Martyrium Anaſtaſia.*

Samuelis prophetæ Protheticū Samuelis.

A prophetico eius fano, quod prope Septimum conditum eſt, collocata. Cæterum de his abundè ſatis nobis dictum eſſe puto. Proinde ad reliquas Eccleſiaſticæ hiſtoriæ res nobis redeundum.

* *Hiſtoria Anaſtaſio pharmaceutria, ex Suida, in fine libri annexa eſt.*

CAP. XI.

De ſucceſſione magnarum epiſcopalium ſediū: & vt Synade Theodoſius eius loci epiſcopus admodū per perſequutionem Macedonianos afflixerit, & potiſſimum Agapetum eorum epiſcopum. Poſtquam autem Theodoſius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxa religione ſuſcepta, Theodoſii ſedem receperit: illo ab Attico quieſcere, & priuatum viuere iuſſo.

Primariarū ſedium epiſcopi.

B EA tempeſtate Romæ eccleſias Innocentius rexit, Anaſtaſio ſurrogatus, qui Siricio, Siricius autem Damaſo ſucceſſerat. Alexandriæ adhuc Theophilus eccleſiis præfuit. Apud Antiochenos exectandus Porphyrius epiſcopatū, poſt diuum Flauianum geſſit. Hieroſolymis poſt Cyrillum, Ioannes etiamnum ſacrum munus adminiſtrauit. Conſtantinopolitanam Eccleſiā poſt admirandum illum Ioannem, & Arſacium, Atticus curauit. Qualis vero is genere, vita, erudiriõne & doctrina fuerit, proximo expoſuimus libro. Quæ vero res Eccleſiaſticæ memoria dignæ ſub eo acciderint, nunc commemorabo. a Synada Pacatianæ Phrygiæ vrbs eſt, vbi tum Theodoſius quidam paſtorale ſortitus fuerat munus. Hic Macedonianæ religionis ſectatores (perquam frequentes autem ii erant) crudeliter ibi non vrbe tantum ipſa, ſed proximis etiam agris expulit. Fecit autem id, neque de orthodoxæ recteque ſentientis Eccleſiæ more, quę ſemel perſecutioni omni nuncium remiſit: neque ardore aut æmulatione probatæ fidei: C ſed auaritiæ morbo captus, ad pecuniam vndequaque, atque etiam ex eis qui aliter atque ipſe ſentirent, corradendam, plurimum poſuit ſtudii. Proinde omnem contra Macedonianos quod dicitur, lapidem mouit, bellum cum ipſo clero gerens, ſexcentaſque inſtituens vias, in ius eos vocauit, atque in vincula & cuſtodiam coniecit. Præcipue vero c Agapeto Eccleſiæ eorum præſidi grauis fuit. Atque vbi ei prouinciæ rectores ad illos perſequendos minus ſufficere viſi ſunt, d ad Imperatorem confugit, iuſſiones ad prouinciam omnem petens. Et cum ille ea de cauſa Conſtantinopoli moraretur, tempuſque ita extraheretur, e Agapetus vna cū clero ſuo optimum texuit conſilium. Populo namque qui ſub eo erat, congregato, inuentum ſolers propoſuit: perſuaſitque adeo, vt patria hæreſi relicta, ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem complecterentur. Qua re ſatis confirmata, vna cum ea ipſa multitudine in Eccleſiam ſe D contulit: atque ibi precatione peracta, cum pacem populo, ſicuti mos eſt, precatus eſſet, thronum conſcendit, in quo Theodoſius ſedere ſolitus erat. Et plebe inter ſe coniuncta, deinceps ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem docens, eccleſias Synadæ in poteſtatem ſuam redegit. Hac re ſic acta, paulo poſt Theodoſius Conſtantinopoli eo venit, & * auxilium à Præfecto in prouinciam totam ſecum ferens, neque eorum quicquam quæ ibi acciderant ſciens cum † inſtituto propoſitoque ſuo Eccleſiam eſt ingreſſus: atque inde ab omnibus expulſus, rurſum ſe Byzantium contulit, & apud epiſcopum Atticum caſum ſuum deplorauit, videlicet quod contra receptos mores & eccleſiæ catholicæ cõſtitutiones, è throno ſuo deturbatus eſſet, Atticus ſecum ipſe rem eam in Eccleſiæ vtilitatem ceſſiſſe conſiderans, quamuis ei præter rationem nonnihil admixtum eſſet, illum quidem oratione benigne conſolatus, & vt de cætero priuatam quietamque ageret vitam cohortatus eſt, publica priuatis maxime pręferenda eſſe docens. Ad Agapetum autem, epiſcopatum eius autoritate ſua confirmans, ſcripſit, poſtponendum deſpiciendumque eſſe, quicquid illi ex inimicitiis Theodoſii accidiſſet aduerſi. Hoc ſic eccleſiæ perquam vtile Attici temporibus euenit.

a Theodoſius Synada epiſcopus, Macedonianos tyrannice perſequitur. Theodoſius πλεονέκτης & auarus. b Eccleſia orthodoxa neminem perſequitur.

c Agapetus Macedonianorum epiſcopus. d Theodoſius Conſtantinopoli opem imperatoris contra Macedonianos implorat. e Agapetus cum grege ſuo ad orthodoxiam tranſit, & populo vniuerſo in fide coniuncto, thronum Theodoſii occupat.

** ἐπικουρίαν ἐξ ὑπάρχου.*

† τὸ σὺν σχήματι φρόνημα τοῦ. *Theodoſius reuerſus ab eccleſia repellitur. Caſum ſuū rurſum Cõſtantinopoli apud Atticum exponit. Atticus Theodoſiū Conſtantinopoli retinet. Agapeto epiſcopatum Synada confirmat.*

CAP. XII.

De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipſo baptiſmo ſanitatem recepit, ſacru præſidente Attico epiſcopo Conſtantinopolitano.

CÆterum nec inſignium miraculorum, ſanationumque mirificarum expers temporum eorum ſtatus fuit. Iudæus enim quidam multis iam inde ab annis paralyticus, in lecto, veluti pondus quoddam iacebat. Et cum Iudaica precatio omnis & medicorum ars de vita eius animos deſpondiſſent, poſtremo ille rebus omnibus deſperatis, diuinum cepit conſilium, baptiſmi Chriſtiani ſubeundi: illo ſolo ſe deinde ad opem & ſalutem commodo remedio vſurum eſſe ſperans. Hoc vbi Attico renunciatum eſt, de rebus ſacris * more noſtro eum inſtituit, & ſpem bonam in Chriſtum habere per C Euangelium rite docuit, lectoque ita affixum ad ſacrum ferri lauacrum iuſſit. Ibi ille fide ſincera baptiſmi gratia ſuſcepta, in baptiſterio ſtatim morbum reliquit, ſaluuſque inde prorſus rediit, ita vt deinceps nihil in corpore ſuo de priore illa, quæ longo tempore ſedes in eo fixerat, peſte paralyſis circumferret. Tantam vim omnipotens Dominus, præter opinionem omnium, tum baptiſmi gratiæ immiſit, per quam multi quidem ex ſuperſtitione Græca ad baptiſmum complectendum confluxerunt. Iudæis vero, qui ſemel ſibi ſigna requirẽda ſtatuerunt, ne hoc quidem tam euidens miraculum, vt idẽ facerent, perſuaſit. Tanta prodigia tum quoque Chriſtus hominibus ſpectanda exhibuit. Verum tamen permulti ſignis quoque editis, ad improbitatem ſuam & malitiam rurſum veluti ſues reuoluti ſunt. Non ſolum enim illi ſignis admirandis non crediderunt, ſed ſi quibus etiam* nugari mos eſſet, ſequentes, opinionem D eandem & ſententiam complecti animaduerſi ſunt.

Iudæus Conſtantinopoli in deſperato caſu paralyticus per baptiſmum morbo colliberatur. Catecheſis & inſtitutio ſacra ante baptiſmum.

** κατηχήσας ὡς ἔθος.*

Eo miraculo multi Græci ad Chriſtianiſmū pertracti. Iudæi pertinaciter in indurato ne ſua perſiſtunt.

** ἱεροχολοῦν*

CAP. XIII.

De Nouatianorum & Arianorum ſucceſſione & quæ turbæ Nouatianos quoq; exagitauerint, propter Sabbatium, qui illegitime epiſcopatum inuaſit.

Sabbatius Nouatianus.

NAm Sabbatius ille, cuius antea quoque meminimus, ordine atq; honore ſuo non

con-

contentus: ſed epiſcopatum affectans, cum nō haberet apud quos epiſcopatum gereret, à Nouatianorum eccleſia diſceſſit, ſub ſeſti Paſchæ obſeruationis prætextu. Itaque ille intimos cōuentus agere incipiens, apud Arcadii forum, *b* cui Xerolophi, hoc eſt, ſicci tumuli cognomen eſt, multum fuit: ibique facinus aggredi auſus eſt, grauiſſimo ſupplicio dignum. Quum enim in quodam frequenti conuentu partem illam Euangelicæ lectionis pronunciare deberet, quę dicit: Erat autem dies Iudæorum feſtus, qui dicitur Paſcha: diuinis verbis alia de ſuo attexuit, quæ neque ſcriptura, neque auris quæpiam vnquam percepit. Quænam vero ſunt iſta? Execrandus (inquit) eſt, qui extra azimorum dies Paſcha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, & ad multos diuulgatum, ad illum ipſum etiam eos qui ſinceri apud Nouatianos erant, quodammodo rapuit atque pertraxit. Verum non diu huiuſmodi talis profuit cauillatio: nam in detentus ei commentum hoc ceſſit. Non multo poſt per anticipationem de concepta ſententia ſua is feſtum agebat diem, & ad eum ingens confluxerat multitudo. Quum vero in peruigilio ſolito, pro eo atque conueniebat, ſacras cæremonias obirent, rumor ad eos perlatus eſt dæmoniacus, Siſinium epiſcopum cum multitudine magna contra eos venire. Proinde ingenti excitato tumultu quum & nox eſſet, & anguſtias loci eos premerent, illi inter ſe conflictari, & ſupra ſeptuaginta eorum enecti ſunt. Quæ ſane res fecit, vt multi à Sabbatio diſcederent. Non pauci tamen cum eo manentes, agreſtem illius opinionem ſunt ſequuti. Porro Siſinio mortuo, Chryſanthus ad præfecturam Nouatianorum eccleſiæ vocatus eſt, Martiani, cui Siſinius in epiſcopatu ſucceſſerat, filius, qui cum ab adoleſcentia in aula Imperiali militaſſet, & ſub Theodoſio primum * Conſularis Italiæ, deinde etiam Britannicæ inſulæ Vicarius factus eſſet, in rerum publicarum adminiſtratione admirationem & laudem meritus erat. Ætate vero iam prouectus, Conſtantinopolim venit, & præfecturā vrbis ambiens, ad epiſcopatū eſt protractus. Siſinius enim è vita excedens, mentionem eius viri fecerat, idoneum eum eſſe ad epiſcopatum gerendum dicens. Quam illius vocem perinde atque certam legem populus eius excepit, atque Chryſanthum inuitum per vim ad præfecturam eccleſiaſticam traxit. Cum autem ille profugiſſet, *c* Sabbatius opportunum ſibi id tempus eſſe ratus, vt quod ſtudebat perficeret, epiſcopis quibuſdam obſcuris ad amicitiam ſuam adductis, vt ſibi manus imponerent perſuaſit, iureiurando quod antea iurauerat poſthabito. *d* In conſecratoribus eis Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blaſphemia quædam ſcripta compoſita, ab eo damnatus atque excommunicatus erat. Verum ne ſic quidē Sabbatio ambitioſa epiſcopatus petitio ſucceſſit. *e* Populo namque exoſus fuit: & quod improbo conſilio, omnem funem mouens, epiſcopatum conſequi contenderet, ab eo eiectus eſt. *f* Chryſanthus autem rurſum inquiſitus, Qui in Bithynia, vbi latebat inuentus etiam reluctans ad epiſcopatum eſt euectus. Is quod prudens admodum & caſtus vir eſſet, eccleſiam Nouatianorum magnis incrementis auxit. *g* Pecuniam enim ipſe ſuam in pauperes erogans, nihil ex eccleſia percipiebat præterquam *h* duos benedictionis panes quos diebus Dominicis habebat. Adeo autem Eccleſiaſticæ rei promouendæ ſtudioſus fuit, *i* vt Ablabium nobiliſſimum oratorem, Troili ſophiſtæ auditorem, ſibi adiunxerit, & in presbyterorum ordinem cooptarit: cuius etiam conciones populares, ſuaues & vehemētes, diu excelluerunt. Hic poſtea Nouatianorum eccleſiæ in Nicæna vrbe præfuit, * Sophiſticam etiam tūm profeſſus. Sed enim Alexandriæ Nouationorum eccleſiæ clauſæ, & donaria ornamentaque earum publicata fuerant. Nudus etiam Theopompus epiſcopus eorum erat. Neque illi Romæ melius habebant: eccleſiis enim eis ademptis, in locis obſcuris conuentus agebant. Hactenus namque quum & multis & frequentibus eccleſiis floruiſſent, per epiſcopos catholicos illis eis tum ademptis, neque conuentuum cogendorum libertas permiſſa fuerat. Et cum ablata eis omnia rum in † iudicia ipſi quoque ſunt protracti. Conſtantinopoli vero non eadem paſſi ſunt. Præterquā enim quod expulſi non ſunt, intra vrbem etiam eccleſias cogere eis licuit, propter vnam hanc cauſam, quod ὁμοούσιον conſubſtantiale deprædicarent, ſicuti fuſius antea à nobis eſt dictum. Hæc de Nouatianis. Eo tempore defunctus etiam eſt Dorotheus Arianæ religioni Conſtantinopoli præfectus, quum ad centeſimum & vigeſimū vitæ annū perueniſſet: quem quod ſtrenue ſectam ſuam tueretur, Ariani ex Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerant. Cuius ſucceſſor fuit Barbas, ſub quo Ariana religio duos eximios habuit viros, presbyteros ambos alteri Georgio alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorum magis diſciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Ariſtotele & Platone ſemper verſabatur: hic Origenem ſpirans in ore habebat, & ſacras literas publice docens, in Hebræorum quoque lingua deſudabat. Timotheus promptus paratusque fuit de ſacris literis reſpondere: & facile q in diuinis oraculis obſcura inuenirentur, ſoluere & explicare potuit, atque in locis omnibus Origene maxime teſte vſus eſt. Quapropter vnunque admirari mihi in mentem venit, quomodo ſcilicet vt Arii dogma ſequerentur, animum induxerint, alter Platonem, alter Origenem prorſus ſpirans. † quod & Plato ſecundam & tertiam cauſam, vt ipſe nominare ſolet, initium eſſentiæ cepiſſe non dicat: * & Origenes vbique in ſcriptis ſuis, verbis diſertis coæternum patri filium eſſe profiteatur. Nihilominus tamen in eccleſia illorum permanſerunt, niſi quod Arianorum religionem ſenſim & clam corrigendo in melius traduxerunt. Multas namque Arii blaſphemias *in libris ſuis* repudiarunt. De his ſatis.

** Secundum Origenem filius patri ὁμοαίδιος. Georgius & Timotheus multa in Ario improbarunt. Theophilus Alexandriæ epiſcopus moritur.*

Cap. XIV.

Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſequutus, & de Iudæorum Alexandriæ concitata ſeditione.

QVinto Theodoſii Imperii anno lethargico morbo correptus Alexandriæ Theophilus,

quin-

quintadecima Octobris mensis die diem suum obiit. Et quũ de episcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, vt Timotheus quidam, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legeretur: alii Cyrillo magis fauebant, qui Theophili † ex fratre nepos erat, prophanarumque ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis omnes ſuperabat. virtutis etiam genere omni, in qualibet laudem & gloriam conſecutus, excellebat, cuius ad hæc vſq; tempora ſcripta plurima circumferuntur, quorum longe optimum eſt, quod Theſaurus inſcripſit, ex omnib. ſacrarum literarum ſcriptis, ſyllogiſmorum ratiocinationibus & demonſtrationibus myſterium ſanctæ trinitatis oſtendens. Aliud præterea, cuius titulus eſt Γλαφυρά, hoc eſt, ſcita ſeu elegantia, in quo ea quæ in veteribus ſcripturis figurate dicta ſunt ad Chriſtum & eccleſiam noſtram refert. Liber item alius, qui de ſpirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu ſancto compoſitus. Alius inſuper, quem contra Iulianum pro ſacro Euangelio conſcripſit. Alii denique plures, atque etiam epiſtolæ. Qualis autem is vir fuerit cum res Neſtorii & tertiæ ſynodi perſequemur, ſatis liquebit. *a* Enimuero ſeditione in populo de epiſcopi electione mota Timothei partib. non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio vero die, poſt Theophili ſcilicet mortem, factio altera quæ Cyrillum deſignauerat, vicit: *b* & ad epiſcopatum maiore faſtu, profanorum magiſtratuum more, Cyrillus, quam deceſſores eius epiſcopi, progreſſus eſt. *c* Vnde adeo initium ſumptum eſt in eccleſia Alexandrina, vt epiſcopi magis etiam prophana negocia curarent. *d* Porro Cyrillus iam inde à principio hæreticis nullam Alexandriæ publice coli paſſus eſt. *e* Iudæorum quoque gentem inde ob eiuſmodi causam exegit. Cum vulgus omne, vt in ſumma dicam, ſeditioſum eſt, facillimeque ad tumultus bellicos permouetur: *f* tum Alexandrinus populus eis maxime gaudet, & procliuis ad turbas eſt: ac ſi exiguam ſaltem occaſionem arripuerit, illico accenditur: nec prius abſiſtit, quam intolerabilia deciderit mala, & citra ſanguinem fuſum non facile dirimi atque componi morum patitur. Itaque multitudo tumultuari inter ſe cœpit, non neceſſitate quapiam abducta, ſed propter eam morum, *g* quæ tum omnes prope vrbes inuaſerat, calamitatem. Relictis porro rebus omnibus, ſtudium omne in ſaltatorum ſpectaculis ponebant. *h* Sabbati die, in theatro ad ſaltatores ſpectandos frequentiores conuenerant homines, Iudæis nimirum ocio non ad legem audiendam abutentibus, ſed in ſpectacula potius incumbentibus. Quam ob cauſam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quamuis eius rei gratia Alexandriæ vrbis præfectus, cum inſtructa † cohorte ſua ibi adeſſet: nihilominus tamen Iudæi imminebant, veluti alteri factioni reſiſtentes. Quorum natio quum infeſta ſemper Chriſtianis eſt, pietatemque ſe præſtare Deo perſuaſum habet, ſi quamplurimorum nobis malorum cauſa ſit: tum eo potiſſimum tempore, propter eos quos diximus ſaltatores, plurimum etiam † aduerſus ſeipſos ſunt concitati. Et cum Oreſtes Alexandriæ præfectus populo πολίτευμα, hoc eſt, inſtitutum quoddam ciuile (ita enim deſcriptiones ſeu ordinationes publicas nominare mos eſt) ederet, affuerunt etiam quicunque epiſcopo Cyrillo fauebant, inſtituta eiuſmodi viſuri. In his Hierax erat † ludimagiſter, tantopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil alii id faceret libentius, quam ſtudio vt audiret, & plauſus ciere ad illius ſententias ſtuderet. Hunc vbi Iudæorum multitudo conſpexit, ſtatim vociferari cœpit, non aliam ob cauſam illum in theatrum veniſſe, quam vt ſeditionem in populo excitaret. Præfectus Oreſtes antea quoque præter rationem vſurpatam epiſcoporum potentiã oderat, quod illi multa ex publicis negociis quæ ad iuriſdictioné eius pertinebãt, ad ſe pertrahere volebant, potiſſimum autẽ, quod tum quoque Cyrillus inſtituta ſibi exacte perſpicienda, † cum tirutiemque (vt aliquis dicat) in alienaſ excu[illegible]ndam ſtatuerat, commotus, *a* rapi conſeſtim Hieracem iuſſit, verberibusque ſubditum valde afflixit. Quod vbi diuiniſſimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorum ad ſe accitos, ita vt par erat, admonuit: poſtremo etiam male ſe eos accepturum eſſe minatus eſt, niſi populum commouere, & aduerſus Chriſtianos plurimum concitare deſiſterent. Minarum denunciatione eiuſmodi audita, illi magis etiam exacerbati, plurimas ad perniciẽ Chriſtianorum excogitarunt fraudes & machinationes. Quarum præcipuam, aliisque, vt ita dicam, malignitate excellentem (quæ etiam io cauſa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) ſicuti potero exponam. Nam communi conſilio coacto, de ſigno & teſſera inter ſe conuenerunt, vt vnuſquiſque videlicet annulum è cortice ſurculi palmæ geſtaret, & noctu Chriſtianos aggrederetur. Proinde nocte quadam, nonnulli per vrbis vicos procedentes exclamarunt, Chriſtianorum eccleſiam quæ nomen ab Alexandro epiſcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures ſtatim peruenit, alius alio diſcurrit, eccleſiæ ſuæ opem laturus. Quos Iudæi ſubito aggreſſi occiderunt, à ſeipſis quidem propter annulorum teſſeram manus abſtinentes: Chriſtianos autem, in quos incidebant, iugulantes. Poſtquam autem dies illuxit, ex ſtrage ea flagitium in aperto fuit. & Cyrillus æmulatione percitus, cũ multitudine magna ad ſynagogas eorum venit, easque illis ademit, & ſubſtantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipſosque ſimul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipſis vſque Alexandri temporib. vrbem eam incoluerant, rerũ omniũ egeni, inde diſceſſere quo quemque ſors tulit diſperſi. Vnus autem ex eis Adamantios nomine, artis medicinæ peritus, Conſtantinopolim venit, ibique epiſcopum Atticum adiit, & Chriſtianorum ſacra complexus, multo poſt tempore Alexandriam reuerſus eam vrbem incoluit.

† Apud Suidam theologi veteris ſententia reperitur, [illegible] *hoc eſt: Ciuilem virtutem epiſcopali functioni applicare velle, ea coniungere eſt, quæ inter ſe maxime natura diſſident, & connecti nequeunt.*

Marginal notes: *† ἀδελφιδοῦς.* *Cyrillus nepos Theophili ex fratre. Cyrilli ſcripta.* *a Seditio Alexandriæ in electione epiſcopi.* *b Cyrillus faſtu profano epiſcop.* *c Alexandriæ ſecularia negotia tractata.* *d Cyrillus Alexandriæ hæreſes tollit.* *e Iudæos vrbe exigit.* *f Alexandrinus populus turbulentus.* *g Saltatorum ſtudium.* *h Sabbato Iudæi ſpectaculis vacant.* *† τὸ τάγμα.* *† aduerſus Chriſtianos.* *Oreſtes præfectus Alexandriæ.* *† γραμμάτων τῶν παίδων διδάσκαλος.* *Hierax ludimagiſter Cyrilli ſtudioſus.* *Oreſtes non bene affectus in epiſcopos.* *a Hierax verberatus.* *Cyrillus Iudæis minatur.* *Conſtitutio inter ſe teſſeram geſtandi.* *Nocturnum cædis Chriſtianorum.* *Iudæi per Cyrillum vrbe Alexandrina pulſi.* *Adamantius medicus Iudæus Conſtantinopoli Chriſtianus factus.*

E

Cap. XV.

De diſſenſione Cyrilli contra præfectum Oreſtem. & vt lapide Oreſtes in fronte ictus ſit, & de zelo Nitrienſium monachorum.

Oreſtes Cyrilli factum ad imperatorẽ refert Cyrillus quoq; ſibi apud Theodoſium non deeſt.

Oreſtes autem Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingenti detrimento habens, ciuitatem tam præclaram tot hominibus orbari, rem ad Imperatorem retulit. Ipſe quoque Cyrillus non ceſſauit: nam Iudæorum is quoque abſurdam audaciam ad Principem ſcripſit: nec minus de redintegranda cum Oreſte amicitia egit, quod vt faceret, plebs Alexandrina eum coëgit.

Idem Oreſtem ſibi cõciliare, ſed fruſtra ſtudet.

Poſtquam vero Oreſtes orationem de gratia reconcilianda non admiſit, Cyrillus ſacrorum Euangeliorum codicem † protulit, ob reuerentiam eius ſe Oreſte placabiliore vſurum putans.

† ἀνέσχεν.

Monachi Nitrienſes Alexandriæ contra Oreſtem pro Cyrillo pugnat. Socra. li. 7. cap. 14.

Cæterum cum tum quoque ille iram non remitteret, atque inter eos implacabile bellum commotum eſſet, illud euenit. F Monachi quidam montes finitimos incolentes, & Nitrienſes maxime, ardore & æmulatione accenſi, eodem modo pro Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruum eius defenderant, cum eos Theophilus præter rationem omnem contra Dioſcorum & Ammonium armauit. Hi quum plures quam quingenti eſſent, monaſteriis relictis Alexandriam venerunt, & Oreſtem curru vectũ in publicum prodire inuenientes, conuiciis eum affecerunt, idolorum ſacerdotem & Græcum appellantes, aliisq; eius generis contumeliis proſcindentes. Ille quod hæc inſtinctu Cyrilli fieri exiſtimaret, Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt, & Conſtantinopoli ab Attico baptiſmi myſteriis initiatum. Monachi autem eum ne reſponſu quidem dignati ſunt.

Ammonius Oreſtẽ ſaxo vulnerat. Populus Oreſti opem fert.

Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonius erat, ſaxum quoque in Præfecti faciẽ coniecit: vnde ille totus ſanguine conſperſus eſt. G Porro apparitores militesque eius, paucis exceptis, alius alio, lapidum ictus metuentes, diffugerunt. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendam omnes confluxere.

Ammonius a iudice inter tormẽta necatur idẽ à Cyrillo in martyres relatus.

Itaque monachi ſaluti ſuæ fuga conſuluerunt. Ammonius autem comprehenſus, ad iudicis tribunal ductus eſt: in quem ille lege agi iubens, eo vſq; excruciandum curauit, donec vitam morte cõmutaret. Rem hanc Imperatori & Oreſtes & Cyrillus ſignificauit. Cyrillus Ammonii corpus in eccleſia quadam ſepeliit, mutato illius nomine.

An recte pro martyre Ammonius habitus ſit. Qua res martyrem verũ faciat. † τοῖς ὁμοφύλοις.

Pro Ammonio enim Thaumaſium, hoc eſt, Admirandum vocauit, eundemq; martyris honore dignatus eſt: atque in eccleſia libertatem & ardorem illius, qui certamen videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum admiratione deprædicauit. Sed n. † permultis H popularibus Chriſtianis illegitimus honor tantus eſſe viſus eſt, præcipitis audaciæ pœnas eũ dediſſe, & non vi aliqua adductum, quæ ei nulla, vt Chriſtum pernegaret, allata eſſet, moriendũ ſibi in tormentis eſſe ſtatuiſſe, dicentibus. Quapropter & Cyrillus paulatim conſilio ſuo abſiſtens, obliuioni Ammonii res mandauit. Verũ n. vero diſſidium inter Oreſtem & Cyrillum non eo tantum indignitatis proceſſit: ſed accedẽs aliud iſto non minus quod poſtea accidit, abſurditatem eam obliterauit. Quid autem id ſit, dicendum.

Cap. XVI.

De philoſopha Hypatia, vt à clero Cyrilli ſit necata & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irriſa Chriſtianorum ſacra.

De miſeranda Hypatia doctiſſima & honeſtiſſima fœmina, cæde.

Alexandriæ fœmina quædam Hypatia erat, patrem habẽns Theonem philoſophum à quo recte inſtituta, tantum diſciplinis excelluit, vt non ſolum temporis ſui, verumetiã qui longe antea extitiſſent, philoſophos ſuperarit: & in Platonica ſchola à Plotino deducta, ſucceſſerit. Prompta illa erat, quibuſcunque ſtudioſis, diſciplinarum cognitionem proponere. Proinde quicunque philoſophiæ amore tenerentur, ad illam veniebant, nõ tantum propter eam quæ illi inerat honeſtam grauemque in dicendo libertatem, ſed etiam quod caſte & F prudenter principes adiret viros. Nec mediocrem eſſe videbatur, eam inter viros mediam adeſſe. Reuerebantur & obſeruabant eam omnes propter excellentem pudicitiam: & omnibus illa cum admiratione in ore erat. Aduerſus hanc tum ſe inuidia armauit. Quod namque frequentius cum Oreſte eſſet, calumniam idei apud Cyrilli clerum perit, perinde atque ipſa, quo minus gratia inter Cyrillum & præfectum coaleſceret, impedimento eſſet.

Suidas penes Alexandrinos eam audacia & inſolentia necatam eſſe putat: qui de ea plura ſcribit. Cæſariũ dictum eſſe, ait Socr. Reprehenduntur quãmaxime cædes iſtæ.

Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum proſequentes amore, quibus Petrus quidam ex lectorum ordine præit, redeuntem caſu alicunde inſidioſe obſeruantes, ex curru detraxerunt atque in eccleſiam quæ à Cęſare nomen habet, rapuerunt: atque ibi veſtibus nudatam, teſtarum fragmentis enecarunt: deinde membratim diſſectam, in locum qui Cinaron dictus eſt duxerũt, atque vſtularunt. Facinus hoc maxime in Cyrillo & eccleſia eius reprehenſum eſt. Nam à Chriſti ſectatoribus alienæ prorſus ſunt inuidiæ, diſ- G ſidia, contentionis ſtudia, pugnæ, cædes, & quæcunque ſunt generis eiuſdem. Facta hæc ſunt quarto epiſcopatus Cyrilli Alexandrini, Theodoſij autem ſexto Imperij anno, menſe Martio, cum ieiuniorum ſacra celebrarentur. Non ita multo poſt Iudæi rurſum, quum deteſtandum in Chriſtianos commiſiſſent flagitium dignas perſoluerunt pœnas, in loco quodam cui Meſtar nomen eſt, inter Chalcidem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnem eſt, ſito.

Iudæi in Meſtar Seruatori Chriſto & Chriſtianis, puero in cruce excarnificato, improbiſſime illuſere.

Conſueto namq; ludicro operam nauantes Iudæi, laſciua proteruitate atq; ebrietate extra decorum progreſſi ſunt, & non ſolũ Chriſtianos, ſed ipſum quoq; ſeruatorem Chriſtum illudentes traduxerunt: & ſaluiferum crucis lignum, eosq; qui ſpes ſuas in eo ſitas habent, ridentes, H horrendum eiuſmodi quiddam inſtituerunt. Puerum enim Chriſtianum comprehenſum in cruce ſuſpenderunt, eumq; ludibrio & ſannis primum proſecuti, deinde alienatis prorſus mentibus, flagris ad mortem vſque conciderunt.

† Hypatiam iſtam ad ſtuprum promiſſis & perſuaſionibus multis ſolicitanti iuueni [illegible]. Illa vero cum diſſuaſionibus aliis à cœpto ſuo expellere nequiret hominem, pannum menſium ſuorum protulit, & fœditate eius conceſſa & libidinoſi concubitus commonſtrata illum abſoluit. Suidas.

Quapropter graues illi tanta improbitatis pœnas luere.

ciderunt. Quid vero poſtea factum? Multi quidem ab illorum, multi etiam à noſtra parte inter ſe concurrentes depugnarunt, & conflictus vtrinq; grauis factus, adeo vt plurimi trucidarentur. Atque id factum vbi Imperator reſciuit, ad prouinciæ rectores ſcripſit, vt in autores maxime mali tanti, ita vt par eſſet, animaduerterent. Et Iudæi comprehenſi, iuſtas flagitii per ludum commiſſi ſoluerunt pœnas, mulcta, ferro, & alijs pœnis mactati.

Cap. XVII.

De Iudæo qui dolo ſæpe baptizatus, poſtquam ad Paulum etiam Nouatianorum epiſcopum venit, lauacro baptiſmi rite parato, vt ſubito aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente.

Paulus epiſcopus Nouatianorum vir egregius.

CHryſanthus Nouatianorum epiſcopus, vbi ſeptem annos munus ſuum adminiſtrauit, vita defunctus, ſucceſſorem in epiſcopatu habuit Paulum. Qui quum primum Latinarum literarum doctor eſſet, remiſſo illis nuncio, ad vitam aſceticam ſe contulit, & philoſophorum virorum monaſtico inſtituto, præſtantiorem quam qui in ſolitudine degunt, vitam egit. Talis enim erat, quales Euagrius eos eſſe debere dicit, qui in ſolis locis verſantur, monachos: ad quorum mores vitam quoque ſuam Paulus compoſuit, ieiunans continenter, pauca admodum loquens, ab animatorum cibo abſtinens, plurimum neque vino neque oleo vtens, indigentes quam maxime amore proſequens: cuſtodiæ incluſos, ſi quis alius, & ipſe frequenter, viſitans: pro eis qui iniuria affecti eſſent, apud principes viros deprecans: qui etiam non grauate, quod ille petebat, faciebant, propter inſignem quæ in illo erat religionem. Res ſub eo accidit digna prorſus, quæ obliuioni & ſilentio non committatur quam apud Socratem inuentam, ipſe quoque hiſtoriæ huic appoſui. Iudæus quidam Chriſtianiſmum complexus ſæpius baptiſmum ſubiit arte quadam & nundinatione vſus, vt aliquid pecuniæ conquireret. Atque vbi fere ad religiones omnes, Arianorum videlicet & Macedonianorum, baptiſmo apud eos ſuſcepto, tranſiiſſet, neque alii quos deinceps deciperet, reliqui eſſent, poſtremo ad Paulum hunc Nouatianorum epiſcopum venit. Et poſtquam confictis verbis cupere ſe, vt manibus illius baptizaretur, dixit, vt deſiderio ſuo ſatisfieret rogauit. Porro ille ardorem hominis complexus, non prius ad baptiſmum eum admiſit, quam more recepto in verbo fidei inſtitutus eſſet, ſolitumque etiam ieiunium compleuiſſet. Ille quum ieiunio eo, quod præter opinionem ſuam ei impoſitũ erat, premeretur, frequentius vt voto ſuo potiretur inſtitit. Paulus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illum noluit, & ea quæ ad baptiſmum pertinent, rite parauit. Veſte namque inſigni ſubornata, & baptiſterio aqua, ſicuti mos erat, repleto, Iudæum nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autem ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ vi, vnda derepente euanuit. Vbi vero aqua alia (epiſcopo ipſo & eis qui ibi aſtabant, rem eam neſcientibus, ſed aquam per ſubiectum meatum, quo emitti illa poſt initiationem ſolebat, effluxiſſe

li. 7. ca. 17. Iudæus circumforaneus lucri gratia baptiſmum ſubinde iterans.

Catecheſis ante baptiſmum. ... teſtimonium.

Aquam mirè ſemel atq; iterum ... baptiſte...

A putantibus) infuſa diligenterque ne ex lauacro illa profflueret prouiſum, & Iudæus denuo adhibitus eſt, rurſum eodem quo prius modo aqua diſparuit. Paulus re cognita: *Aut flagitium*, inquit, *ô homo facis aut ignorare videris te baptiſmum adiiſſe.* Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorum vnus Iudæum agnouit, quod ſcilicet antea ab epiſcopo Attico baptiſmum ſuſcepiſſet. Non † obiter hoc quidem recenſui, verum vt ſcire poſſemus gratiam diuinam perſæpe etiam ſe apud indignos exhibere nullo inde contracto detrimento. Maxime vero illa admiratione digna eſt quæ ſic varie rebus nouis ſe oſtendat per dignos ſimul: & aliquando etiam, ſi hoc vſus poſtulet, per indignos.

... euaneſcens, fraudem Iudæi anabaptiſtæ indicauit.

† παρέργως

Gratia diuina ſocietà apud indignos exhibit.

Cap. XVIII.

B *Vt etiam apud Perſas Chriſtianiſmus ſit propagatus, per Maruthãm Meſopotamiæ, & Abdam Perſidis epiſcopos.*

EOdem tempore in Perſarum quoque regione magna Chriſtianiſmus cepit incrementa. Quum namque Iſdigerdes Theodoſij à patre inſtitutus tutor, & Romanis amicus maxime eſſet, frequentes extitere cauſæ, quamobrem inter Romanos & Perſas crebræ vltro citroque mitterentur legationes. Itaque neceſſitate flagitante, Maruthas quoque Meſopotamiæ epiſcopus, quẽ paulo ante Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi pedem protriuiſſe diximus, orator eo eſt miſſus. Et poſtquam is ad Perſas venit, propalam rex eum in magno habuit honore, vt virum Deo charũ & multa pietate præditum. Magi vbi tantum honorem

C Romanæ ditionis epiſcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate valent, apud ſeipſos macerabantur, variisq; cogitationibus æſtuabant, ne vna cum ea qua illum proſequebatur affectione, religionem quoq; eius complecteretur metuentes. Nam capitis quoque dolorem grauem & diuturnum, quo Iſdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, ſtatim curauerat: quod Magi cum omnia tentaſſent, atque egiſſent, efficere ſe poſſe deſperauerant. Quapropter dolo regem aggredi ſtatuerunt. Quandoquidem Perſæ ignem tanquam Deum colunt, & Magos eos appellant qui elementa in numerum deorum referunt, & rex ex conſuetudine perpetuum ignem adorauit, virum quendam in foſſam ſub terra eo tempore quo rex aduenire ſolitus erat, demiſerunt, eumque verba hæc Magi procla-

D mare iuſſerunt: Exire oportere regem quem Deus impium iudicaret, quod tantopere epiſcopum Chriſtianorum Deo charum exiſtimans, amaret. Quod vbi Perſa audiuit, Maruthãm honeſte quidem & reuerenter, omnino tamen à ſe reiiciendi conſilium cepit. Maruthas pro ſuo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacile Perſarum dolum edoctus eſt: & Iſdigerdem adiens, *Ne ita illud tibi*, ait, *imponi patere ô rex.* Sed ſacrarium ingreſſus, cum ad re per ferri vocem ſenſeris, effodi terram iubeto, & dolus ipſe ſtatim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus ſit, haudquaquam poteſt: ſed fraude humana fabula hæc inſtituta eſt. Rex verbis eius

Maruthas Meſopotamia epiſcopus apud Perſas Romanorum legatus in magno eſt apud regem honore.

Iſdĩ capitis dolorẽ diuturnũ in rege precatione diſpellit. Magi Maruthæ aduerſantur. Perſæ ignem pro Deo colunt. Magi illudere ſacrnere oſ... inſtituunt, vt à ſe Maruthã rex dimittat. Latens ſub terra homo diſpoſitus, ex ore ſacrario regis regẽ iubet

Doluſum cum rex à Marutha admonitus deprehendit.

obſequitur. Atq; vbi rurſum in ædiculam eam in qua perpetuus ignis aſſeruabatur, ingreſſus, & eadem vox ad eũ delata eſt, illico effodi eum locum iubet, & qui ſub terra Deum ſe aſſimulauerat, mortalis eſſe deprehenditur. Itaque ira percitus Perſa, Magorum genus † decimauit. Quæ ita acta, Maruthæ præceptum eſt, vt quocunq; vellet loco, in Perſarum terra eccleſiam extrueret. Vnde Chriſtianiſmus indies, vt ita dicam, etiam in Perſarum finibus libere propagatus eſt. Maruthas legatione eo tempore recte confecta, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Et quum iterum Oratorem in Perſidem mitti oporteret, denuo legationem eam obiit. Magi autem idem quod antea moliebantur, hoc agentes, vt ne rex eo ſicuti prius vteretur, neve apud eum in tanto eſſet honore. Et arte atque machinatione quadam eo loco intolerandum excitarunt fœtorem, quo rex more ſuo deambulabat: atq; inſuper calumniam confinxerunt, fœtorem eum à Chriſtiani epiſcopi cominib. eſſe ſubornatum. Princeps vero Magos, ex eo quod antea fecerant iudicans, & eorum quoq. id inuentum eſſe ſuſpectos habens, ſtudio omni autores eius requiſiuit. Atque, vbi illi rurſum peſſimi illius odoris patratores eſſe comperti ſunt, permultus denuo ſupplicus ſubdidit. Marutham autem maiore etiam proſecutus eſt honore. Proindeque Rumanos dilexit, & mirifice amicitiam eorum coluit. Quinetiam amore deſiderioque ingenii ductus Chriſtianus fieri voluit, alio Maruthæ facto allectus, quod ille vna cum Abda Perſidis epiſcopo fecit. Nam orationibus continuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi moleſtus erat, propalam expulit.

† ἀποδεκάτωσε

Chriſtianiſmus per Marutham in Perſide pro, agatur

Maruthas iterũ apud Perſas Romanorũ legatus Deprehenditur iterũ Marutha ſtructa ſcam grauiter coercetur.

Maruthas & Abdas Perſidis epiſcopus regis filium dæmonio liberãt.

Cap. XIX.

Vt Abdas templum ſacrati ignis demolitus ſit, vnde & ipſe & alij martyrij certamen pertulerunt, & de acerbiſſimis tormentis, quæ Perſæ contra Chriſti fideles cogitarunt.

SEd Iſdigerdes prius vita exceſſit, quam omnino Chriſtianus fieret: regnum autem eius ad filium Varanem deuolutum eſt, qui nõ eodem quo pater in Chriſtianos animo fuit. A Magis enim, qui illis hoſtiliter infenſi erant, perſuaſus, quum fœdera cum Romanis icta ſoluit: tum Chriſtianos qui ibi erant, nouis Perſicis ſupplicijs excogitatis crudeliter perſecutus eſt. Quæ autem belli ibi aduerſus Eccleſiam ab initio cauſa extiterit, paulo altius repetens exponam. Epiſcopus Perſidis, quem paulo ante Abdam nominatum eſſe diximus, multis præcipuis virtutis ornamentis refulgens, æmulatione & ardore pro Chriſto maxime enituit. Qui aliquando in re minus neceſſaria vſus, πυρεῖον, hoc eſt, ſacrum focum Perſarum demolitus eſt. πυρεῖον namque apud illos ignis templum, & ignis apud eoſdem Deus eſt. Huc vbi magorum & Perſarum rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primum eum, factum id reprehendens, perſtrinxit. poſtea autem ſacram etiam Ignis ædem † in ſpeciem reſtaurare iuſſit. Quum autem ille reſiſteret, minimeque ſe id facturum eſſe confirmaret, Varanes eccleſiis Chriſtiano-

Varanes filius Iſdigerdis in regno ſucceſſor Chriſtianos perſequitur Perſequutionis eius primaria cauſa. Abdas epiſc. apud Perſas Ignis delubrũ diruit. Abdas martyrio affectus

Ignem Perſæ ſacrum & æternum vocant.

Q Cultum

† ἐπὶ χρήματι

rum omnibus incendium minatus eſt, minaſque eas ad rem ipſam conuulit. Ita Eccleſiæ dirutæ prorſus ſunt, quum quidem diuinitus ille vir prius necatus, coronam martyrii reportaſſet. Mihi vero parum recte ſacri foci euerſio facta eſſe videtur: quandoquidem à diuo Paulo, quum idolis addictas Athenas veniſſet, nulla quæ iſthic colebatur ara deſtructa eſt. Et ille verbis mendacii amentiam arguens, veritatem pro eo induxit, & per aram adeo ipſam homines potius ad veram pietatem manuduxit. Quod autem euerſum ignis delubrum, quum id facillime facere poſſet, reſtaurare noluerit, ſed potius quam id committeret, cædi ſe obtulerit, hoc ipſum admiror maxime, & multis dignum duco coronis. Idem namque eſt, ignem ipſum adorare, & fanum eius conſtruere. Sedenim ex ea re tempeſtas coorta, graues & ſæuos admodum aduerſus eccleſiæ alumnos fluctus excitauit. Et ad triginta annos procella ea durauit, Magis tanquam turbulentis quibuſdam ventis eam augentibus. Magos autem apud Perſas eos vocari diximus qui elementa pro diis colunt. Suppliciorum autem magnitudinem, inuentioneſque & formas acerborum tormentorum, non facile lingua clare expreſſerit, quibus pios homines ſunt perſecuti. Quibuſdam enim manus vtraque ſecuri reſecta, nonnullis terga excoriata ſunt, aliorum capitibus pellis detracta à fronte ad mentum vſque: quorundam corpora tota calamis * diſciſſis illi operientes, cuſpidibuſque eorum acuminatis carni infixis, & vinculis ſolidioribus inſuper à capite ipſo ad pedes vſque circumligatis, magna vi calamum quemq; extrahebant, vinculis ipſis altius carnem ſubeuntibus: vt tractione tali eam corporis partem quæ cuti propinqua eſt diuellentes, acerbiores dolores redderent. Sed & foſſas magna cura ſepientes, muſcarum examina multa in eas demiſere, & deinde alimentum ei veræ pietatis alumnis præbuerunt, manibus pedibusq. eorum arctiore vinculo conſtrictis, ne à ſe illas abigere conari poſſent. Muſcæ autem fame acriore confectæ, ſanctorum carnes, intenſum admodum & grauem illis dolorem inferentes, vorarunt. Multas vero & alias hiſce ſæuiores ærumnas, pernicioſo & veritatis inimico dæmone magiſtro in rebus eiuſmodi vtentes, excogitarunt. Veruntamen generoſam virorum illorum fortitudinem non retuderunt. Sua namque ſponte illi ſe certamini, ad † immortalem mortem & ſempiternæ vitæ conciliatorem aſpirantes, obtulerunt.

Eccleſiæ Chriſtianorum in Perſide euerſa

Quod Abdas πυρεῖον diruerit, improbatur Paulus Apoſtolus nihil tale fecit Quod reſtituere πυρεῖον noluerit laudatur.

Hoc factum perſecutio eccleſiarum ſubſecutũ

Supplicia quib. Chriſtiani apud Perſas ſunt affecti.

** εἰς δύο διαιρεθέντας.*

Chriſtiani martyres tormentis omnib. ſuperiores.

† ἀθάνατον θάνατον ἀσπάσμενοι.

Cap. XX.

De Achemenide, & Saene, & Beniamin diacono: vt ij apud Perſas ſæuiſſime excruciati, martyrij ſint adepti coronam.

ACHemenides quidam apud Perſas erat, qui & Hormiſdes dictus eſt, præfecto patre genitus, vir admodum illuſtris & locuples quem vbi Chriſtianum eſſe rex audiuit, in medium produxit, & Seruatorem abnegare iuſſit. At ille regis imperata non ſolum iniqua, verum etiam illi ipſi incommoda eſſe reſpondit. Cui enim ea neceſſitas imponatur, vt

Pulcherrimum Chriſtianæ conſtantiæ exemplum. Achemenides Hormiſdes Chriſtianiſſimum apud Baram

facillime vniuerſitatis huius Deum abiuret, huic longe facilius fore dixit, regem deſpicere, atque ad alium tranſire. Regem nanque etiam, homo cum ſit, naturam fatis obnoxiam ſortitum eſſe. *Quod ſi*, inquit, *animaduertendum tibi eſſe in eum videtur, qui dominationem tuam abneget, ſæpenumque nihili faciat: rectius multo, vt puto, ſupplicium pendet, qui rerum vniuerſarum Dominum abiiciat.* Rex cum obſtupeſcere potius ad tantam viri libertatem debuiſſet, opes ei ademit, dignitateque inſuper priuatum, nudum, & ſubligari tantum præcinctum, aulici comitatus camelos ducere iuſſit. Perpauci interceſſere dies, cum rex ex ſuperiore porticu proſpectans, præclarum illum virum æſtu ſolis aduſtum & puluere oblitum vidit: & patris eius gloriam in mentem reuocans, eum reduxit, & linea tunica veſtiuit. Et cum labore & ærumna illum confectum, humanitateque & miſericordia ei exhibita adductum, faciliorem iam eum & propenſiorem ad gratiam à ſe ineundam fore putaret. Vel nunc tandem, inquit, errore priore repulſo, fabri filium ex animo tuo eiice. Atque ille exardeſcens, tunicam illam conſciſſam abiecit, & voce magna: *Si huius*, inquit, *gratia me religionem longe optimam mutaturum putas, en munus tuum tibi, vna cum impietate habe.* Rex autem iam fortem illum animo eſſe cernens, nudum regia exegit. Alius erat Suenes nomine, qui regi reſtitit, neque rerum cunctarum Dominum pernegare voluit. Rex ex famulis illius mille deterrimum elegit, poteſtatemque in mille miniſtros illi ademptam, ei attribuit, atque etiam huic illum ſeruire iuſſit, conſorte quoque thori & domina iſti coniuncta. Nam ita demum ſe perſuaſurum veritatis amatori, vt animum & ſententiam ſuam mutaret, exiſtimabat. Verum minime ei conſilium ſucceſſit. Non enim in arena, ſed in petra mentis illius domus fundata fuerat. Beniamin etiam diaconum quendam comprehenſum cuſtodiæ mancipauit, in qua cum duos exegiſſet annos, & orator Romanus ex cauſa quadam apud Perſam eſſet, medium ſe is interpoſuit, vt diaconus vinculis ſolueretur petens. Rex hoc ſe legato daturum promiſit, ſi modo Beniamin ſe obligaret, ſe nulli ex Magis, vt Chriſtianam ſuſciperet religionem, ſuaſurum eſſe. Legatus porro rem eam & quid Perſa quæreret, ad Beniamin retulit. Atque ille fieri non poſſe dixit, vt luce ea quam copioſam recepiſſet, non fœneraret. Quæ enim pœna ei conſtituta ſit, qui talentum ſibi datum defoderet, aperte admodum diuinorum Euangeliorum codicem oſtendere. Quam rem ignorans rex, liberum eum eſſe iuſſit. Et ille rurſum ſolitum officium ſuum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuinam atque intellectualem lucem adducens. Præterit annus, & quæ Beniamin agebat, regi indicata ſunt: qui eum ad ſe productum, pernegare quem ſincere prædicaret Dominum iuſſit. Atque ibi ille ad regem: *Quidnam*, inquit, *commereatur, qui imperium tuum abneget, ad alium ſe conferat regem? Mortem*, rex ait, *& ſupremum ſupplicium.* Tum Beniamin: Quodnam igitur, intulit, ſatis dignum homo ferat ſupplicium, qui vniuerſitatis huius Domino ſeruatore & rectore abiurato, non illi cultum honoremque debitum, ſed ex conſeruis ſuis vni præſtet? Verbis hiſce rex grauiter commotus, æqualem cum digitis manuum atque pedum calamorum numerum exacuit, & vnguibus illius infigi præcepit. Vt vero athletam corona decorandum, tormentum id perinde atque ludum iocumque excipere vidit, calamum alium in cuſpidem acuminatum membro eius virili immiſit. quem frequentius ſubinde infigens atque retrahens, incredibilem intolerabilemque illi creauit dolorem. Poſtquam autem hoc quoque acerbiſſimum ſupplicium generoſe pertulit, aliud intulit, quod priora illa ſecundas partes ferre oſtendit. Virgam enim craſſiorem afferre, ex parte omni denſos ramorum vncos prætendentem, & in ſedem decertatoris inijci, ac deinde identidem per eam attrahi & retrahi iuſſit. Quem cruciatum cum amplius tolerare non poſſet, ſpiritum fortis ille veritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita vero alia ab audacibus & impiis iſtis quoque tentata ſunt. Quale videlicet & illud eſt in Iacobo Perſa patratum. Is enim cum Chriſtianus antea fuiſſet, propter intercedentem ſibi cum Iſdigerde Perſarum rege amicitiam, paternam religionem reiecerat. Poſtquam autem per matrem & coniugem rurſus ad fidem Chriſti admonitus reuertit, & eam rem princeps ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, poſt ſupplicia multa, ſubiit mortem. Nam vbi * articulis & iuncturis quibuſque, incommoda & apta totius corporis membrorum conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus & ſuris ei reſectis, reliquum nihil quam vna cum ventre caput ſolum habuit, quoniam ne tum quidem fidem in Chriſtum abiecit, & idipſum poſtremo ferro amputatum eſt. Minime vero mirandum, ſi rerum vniuerſarum Dominus feritatem illorum ſuſtinuit. Nam & qui Conſtantini Imperium præceſſerunt principes, rabiem ſuam aduerſus veræ pietatis amatores euomuerunt. In primis vero Diocletianus omnium grauiſſimus, ipſo auguſtæ & venerandæ Paſſionis die eccleſias ſub Imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem elapſis annis, illæ quidem ad priorem florentes rediere ſtatum, ac potius & pulchritudinem & amplitudinem multo præſtantiorem recepere. Diocletianus autem poſtremo diſperiit, & cum impietate extinctus eſt. De bellis autem & perſecutionibus hiſce, ipſe vaticinatus eſt Dominus. Nec id modo, verum etiam eccleſiæ ipſius inuictum & inſuperabilem ſtatum prædixit. Res ipſa hoc teſtatur. Quodammodo nanque pace ipſa nobis bellum vtilitatem affert maiorem. Propterea quod tentationes illæ, vt eccleſia magis etiam refulgeat, efficiunt. Pax enim molles nos, deſides & timidos reddit. Bellum autem, cum animos noſtros acuit, tum rebus præſentibus nos affigi non patitur: ſed vt eas deſpiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, ſuadet.

* Μίαν [illegible] ἁρμονίαν [illegible] χειρῶν καὶ βραχιόνων καὶ ποδῶν καὶ κνημῶν.

Cap. XXI.

Vt propter Chriſtianorum perſequutionem pace cum Perſis fracta, ingens certamen inter Perſas & Romanos ſit commiſſum. Quum autem Romani virtute viciſſent, ſimul & bellum & perſequutio Chriſtianorum finem habuerit, pace denuo inter Romanos & Perſas firmata.

Chriſtiani à Perſide ad Romanos perfugiunt iniuria aliis Romanis inde illata.

Chriſtiani apud Perſas intolerandis, quæ aliæ ſuper alias inducebantur, ærumnis preſſi, ad Romanos confugerunt, opem eorum petentes, & ne ipſi ita afflicti deſpicerentur, rogãtes. Epiſcopus Atticus benigne ſupplices eos ſuſcepit, & vt quantum poſſet eos adiuuaret propenſus fuit: & Imperatorem Theodoſium pro eis compellans, ad eos vindicandos excitauit. Eo tempore alia quoque acciderunt, vt Romani non mediocriter à Perſis affligerentur, F propterea quod Romanæ ditionis hominibus, qui mercede in aurifodinis opus id faciebant, redire inde non permittebatur, & Romanorum mercatorum merces diripiebantur. Ad quas iniurias Chriſtianorum in vrbem Conſtantinopolitanam acceſſit perfugium. Et res in bellum euaſit. Perſa namque legatione miſſa, perfugas ſibi dedi à Romanis petiit. Romani autem id facere noluerunt, non modo quod illos tanquam ſupplices & precatores ſeruare voluerint, ſed etiam quod pro religione ſua facere quiduis & pati potius parati fuerint, quam vt eos quibus cum communem fidem haberent, deſpicerent. Proinde pace ſoluta, bellum graue inter Romanos & Perſas eſt ortum, quod paucis perſtringere commodum eſſe viſum eſt. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum non ita multis copiis miſſus dux, per Armeniam in Perſidem exercitum, & prouinciam eius quandam Azazenē vocatã vaſtauit. Aduerſus quem à rege G Perſarũ dux alius Narſes venit, ingentē ſecum ducens exercitũ. Hic commiſſa cum Ardaburio pugna, cũ ingenti ſuorũ clade victus in fugã ſe dedit. Ex qua conuerſus per Meſopotamiã Romanorum ditionē, præſidio omni vacuam inuadere, & acceptę cladis ignominiam abolere ſtatuit. Verum conſilium quod Narſes ceperat, Ardaburium latere non potuit: *a* qui quam maxima potuit celeritate, regione Azazena ſumme vaſtata, & ipſe, Meſopotamiam petiit. Narſes quamuis varij generis copias coaceruaſſet, ingredi tamen Romanorum fines auſus non fuit. E Niſibi autem ciuitate, quæ in finibus Perſarum & Romanorum ſita eſt, Perſis tamen ſubiecta, hominibus certis ad Ardaburium miſſis, *b* de conditionibus pugnæ committendæ, loco & die conſtituto, certiorem eum fecit. Cui ille renunciari iuſſit: Romanos, non quando ille vellet, ſed quo tempore ipſis commodum viſum eſſet, prælium facturos. Et cum Per- H ſam magnis viribus copias ſuas inuaſurum putaret, ſpe belli omni ſummopere in Deum collocata, maximas & ipſe vires contraxit. Sed enim diuino auxilio, quo maxime fidebat, adiutum eum eſſe, inde ſatis conſtat. In vrbe Cõſtãtinopolitana, in anxia ſolicitudine quũ ciues eſſent, & addubitarent, cuinã parti victoria arriſura eſſet, angeli Dei quibuſdam in Bithynia, propter negociũ certũ Conſtantinopolim petentib. apparuere, eoſq; ibi annunciare iuſſere,

Perſarum rex per legationes dare ſibi profugos Chriſtianos ab imperatore poſtulat.

Bellum inter Romanos & Perſas exortũ.

Azazene à Romanis vaſtatur Bellum Perſicum.

Ardaburius Roman. dux Narſen Perſam vincit & fugat.

a Idem autem per Meſopotamiam Romanæ ditionis detrimentum inferas, impedit.

Ardaburij cautum reſponſum

b Narſes inſolenter Ardaburio diem, locum & conditiones pugnæ denunciari iubet

Ardaburius confidit Deo.

E *c* vt illi precationi admodum incumberent, & animum fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam Romanorum fore: Illud inſuper addentes, *d* indices ipſos inde & nuncios victoriæ, qui Romanis præſentem maxime opem ferant, à Deo miſſos eſſe. Quæ res vbi ad aures hominum peruenit, non modo ciuibus ipſis animum addidit, ſed etiam militum fortitudinem confirmauit. Itaque vbi bellum, ſicuti dictum eſt, ex Armenia in Meſopotamiam translatum eſt, Romani eos qui in vrbe Niſibi clauſi atque circonuallati erant, obſidione prementes, turres ligneas fecerunt, quæ rotis quibuſdam & machinis prouolutæ, mœnibus admouebantur: & ex eis longiore, pro muro, pugna commiſſa, multi è ſuperiore loco vrbem propugnãtes cædebantur. Varanes autem Perſarum rex vbi Azazenam regionem exciſam, & ſuos Niſibi incloſos muralium tormentorum vi affligi F cognouit, copiis quas tum paratas habebat omnibus, fortunam belli experiri aggreſſus eſt. Quum vero Romanorum virtutem metueret, Saracenorum auxiliis vſus eſt, quos Alamundarus vir fortis & bellicoſus duxit: qui quum multa eorum * millia ſecum adduxiſſet, bono animo regem Perſarum eſſe iuſſit, quamprimum ſe primo conflictu Romanos ſuperaturum, atque ipſi vna cum magna Syrorum vrbe Antiochia ſubiectorum eſſe, dicens. Hæc ille quidem iactabat, ſed verba eius minime ad exitum peruenere. Quibus namq; rex fidebat, Saraceni, præter † rationem terrore correpti, & per imaginationem ſe à maximis Romanorum copiis circundatos propelli opinati, atque in magnum tumultum coniecti, ita vt neque quid faciendum eis, quove effugiendum eſſet, ſcirent, vna cum armis in Euphratem amnem ſe præcipitarunt. Opinio ſane obtinet, centum ibi virorum millia periiſſe Atq; hoc ſic quidem accidit. Romani vero, qui ex ſtatis expugnatoriis vrbium G machinis Niſibim obſidebant, quum audiſſent, Perſarũ magnam elephantorum multitudinem adducere, & ea de cauſa metu cõſternati eſſent, machinis eis omnibus igne conſumptis, ad loca ſua ſunt receſſi. Cæterum quot poſtea prælia ſint commiſſa, & quomodo alius Romanorum dux Areobindus ſingulari certamine eum qui apud Perſas omnium fortiſſimus habitus eſt, interemerit: & quomodo Ardaburius ſeptē Perſarum ductores inſidiis exceptos trucidarit: ad hæc vt Vitianus, alius Theodoſij dux, reliquias Saracenorum optime extinxerit, prætermittendum eſſe cenſeo, ne longius extra propoſitum digrediar. Imperator Theodoſius res in eo bello geſtas, Palladio quodam curſore celeri vſus, quamprimum cognouit. Vir is quum corpore fortis, tum animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo inſidens vectus eſt, vt diebus tribus in fines, qui medij inter Perſas & Roma- H nos ſunt, peruenerit, tantidemque poſtea diebus Conſtantinopolim reuerſus ſit. Ob eam vero celeritatem, non ad Perſarum fines tantum, ſed ad reliquas etiam orbis partes, quo eum Imperator miſit, expeditiſſime peruolauit. Quapropter aliquando ex præclaris viris quidam, celeritatem eius admiratus dixit. *Verum eum tam amplam Romani Imperij ditionem anguſtam expedita celeritate ſua reddidiſſe.* Ad hanc etiam Perſarum rex obſtupuit, quod legatione fungens, multorum dierum iter tam celeriter perficeret. Hæc de

c Supplicationes belli tempore pro victoria

d Angeli victoriæ Rom. nuncij & admonitores.

Socr lib. 7 cap 18.

Romani Niſibim obſident.

*Saraceni auxiliares Perſarum * μυριάδας Socr.*

Saracena inſolentia. Saraceni panico metu correpti, in Euphrate ſubmerguntur.

† ἀλόγῳ φόβῳ.

Romani obſidionem Niſibis ſoluunt.

Singulare certamen.

Areobindus Rom dux

Vitianus Rom dux Victoria potitus Romanis eſt.

Expeditiſſimus & celerrimus curſor Palladium

Ardaburius fortiſſime rem geſſit.

Palladius celeritate ſua Romanorum ditionem [illegible]

Palladio.

Theodoſius hoc quoque ſecundis de pace cum Perſis tranſigit. Helionem in Orientem legat.

Palladio. Theodoſius Imperator Conſtantinopoli degens, vbi Romanorum diuinitus conceſſam victoriam reſciuit, tam bonus honeſtuſque fuit, vt etiam ſecundis rebus ſuis, pacis tamen conſilia caperet, & cum hoſtibus fœdus inire vellet. Helionem igitur ducem illuſtri præditum dignitate, ad pacem cum Perſis faciendam miſit. Atque is poſtquam in Meſopotamiá peruenit, vbi Romani *foſſam altam, quæ præſidio eis eſſet, duxerant, Maximinũ, virum præclarum, & eiuſdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Perſam legauit. Maximinus apud regem ſe à ducibus, non ab Imperatore ipſo miſſum eſſe dixit, illum enim bellum hoc neſcire: atque etiam vt id maxime ſciret, parui tamen facere. Porro Vatane legationem eam recipiente, quod fame maxima exercitus eius premeretur, qui apud eum * immortales vocantur) decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium virorum complent) eum adiere: & ne prius pacem ſuſciperet, quam impetum in Romanos parum cautos ipſi feciſſent, admonuere. Quibus rex obſequutus, oratorem quidem in abdito loco clauſum aſſeruauit: Immortales autem illos inſidias Romanis ſtruere iuſſit. Qui bifariam diuiſi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circumuentam concludere voluerunt. Romani ad ruinam hoſtium eam, quam conſpexerant, conuerſi ferebantur. Nondum enim alteram, quæ derepente procurrerat, videbant. Etiam inter ſe acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorum copiæ ex colle quopiam proſpicientes apparuere, Procopij ducis ſigna ſequentes, qui ciues ſuos in diſcrimen coniectos videns, contra Perſas duxit, eoſque à tergo aggreſſus eſt. Ita factum, vt qui paulo ante intercipere Romanos voluerint, ipſi ab illis ſint circumuenti. Noſtri omnibus illis occiſis, ad eos inde qui ex inſidiis prodibant, conuerſi, itidem illos quoque iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Perſas ſunt Immortales, ſubito mortales omnes eſſe comperti ſunt, ipſo à Perſis pœnas ſumente Chriſto, propterea quod plurimos eius cultores inſigni pietate præſtãtes, acerba morte mulctarunt. Rex autem Perſarum clade ea accepta, nihil ſe earum rerum ſcire aſſimulauit, & oratore è cuſtodia emiſſo, legationem recepit: pacem ſe non vt Romanis gratificaretur, ſed oratori ipſi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, complecti teſtatus. Porro bellum Perſicum, quod initium propter perſequutiones aduerſus Chriſtianos motas ſumpſit, finem tum habuit. Cum ipſo autem bello perſequutio quoque conquieuit.

** πύργον.*

Is Maximinum ad regem mittit. Maximinus ducum Rom. non Imperatoris nomine legatione apud Perſam fungitur.

Barbarus dolus Perſarum ὑ ὑ. ἀθάνατοι.

† ἀθάνατοι.

Perſarum Perſæ legationem Rom. ludificantes, ex inſidiis Romanis aduersantur.

Romanis Deo opitulante vnam atque alteram hoſtiũ manum concedunt. Immortales Perſarum caſi. Vindicta diuina Perſæ victi, quia tantopere in ſanctos martyres ſæuierunt.

Pax Perſica.

Quies Chriſtianorum apud Perſas. S. ὑ. barbarum.

** ἀθάνατοι, hoc eſt, Immortales, lectiſſimi decies mille Perſarum viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos ſub Theodoſio Ardaburius concidit, atque extinxit. Suid. Proximi ibant, quos Perſæ Immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicataſque tunicas gemmis etiam adornatas. Q. Curtius.*

Cap. XXII.

De Acacio Amidenſi epiſcopo, vt is ex ſacris eccleſiæ vaſis numis factis, Perſarum captiuos redimens, domum eos remiſerit: quæ res magnæ Perſis fuit admirationi.

Acacius Amidenus epiſcop. donariis eccleſiæ conflatis hoſtium, Perſarum videlicet, captiuos redimit.

ERat autem in ciuitate Amidenſi epiſcopus Acacius nomine, quem tum facinus pulchrum illuſtriorem omnibus atque clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vaſtata, ſupra ſeptem millia Perſarum cepiſſent, eoſque nullo modo Perſæ redimere vellent, atque illi fame paulatim afflicti interirent, eaque res non parum moleſtiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendam cenſuit, ſed qui ſub eo erat, clero coacto: *Deus* (inquit) *noſter, filioli, neque diſcis indiget, neque poculis curat. Egeſtati enim minime obnoxius, non edit, neque bibit.* Quum igitur multa ſint eccleſiæ eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorum qui ſe ad eam contulerunt, parauit, vtendum eis cenſeo ad Perſas captiuos redimendos, & famelicos alendos. Hæc atq; alia hiſce ſimilia loquutus, ſtatim diuina illa donaria conflauit, atque ex eis æſtimationem militibus quæ eis viſa fuerat, perſoluit, & captiuos recepit: deinde alimentis eos abunde refectos, viatico etiam proſecutus, ad regem ſuum miſit. Id epiſcopi factum, plurimum Perſarum regem ad conſternationem adegit: quod Romanis vtrunq; hoc ſtudio eſſet, vt ſimul & bello & benefactis egregie vincerẽt. Dicitur vero, Perſam etiam deſiderium cepiſſe viri eius videndi, vt eius & conſpectu frueretur, & colloquio dignaretur. Idque ſic Imperatoris Theodoſij iuſſu factum eſſe, fama obtinet. Victoriam hanc tantam poſtquam Deus conceſſit, quicunque eo tempore eruditione pollebant, libros in laudem Imperatoris publice conſcripſerunt, eique obtulerunt: alij quidem, vt eloquentiæ vim quam longo collegiſſent tempore, oſtenderent: alij autem, vt ſe in notitiam illius inſinuarent: atque alij item cauſam aliam prætendentes. Eadem porro illi virtutis ornamenta teſtimoniis ſuis Imperatori tribuerunt, quæ & nos de eo ſupra commemorauimus, ex plurimis pauca ſaltem breuiter perſtringentes. Non ſolum autem hoc, qui in arte dicendi ſtudium poſuerant fecere: ſed & ipſa Auguſta Imperatoris coniunx, heroico verſu poemata marito & principi ſuo compoſuit. Erant enim præclara admodum, & docta. Quandoquidem vero eius memini, in tempore hoc loco me expoſiturum puto, quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ aliis quæ in communionem connubij Imperatoris Theodoſij venitet, delecta ſit. Res ſic habet.

Facinus id rex Perſarum vehementer eſt admiratus.

Multi à multis de victoria Perſica & Imperatoris virtutibus compoſiti libri.

Eudocia Imperatrix Theodoſij quoque laudes heroicis verſibus ſcripſit.

** Si neceſſitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & venditionem ſacratiſſimorum atque arcanorum vaſorum vel veſtium, cæterorumque donariorum, quæ ad diuinam religionem neceſſaria ſunt, & hypothecam & pignerationem fieri concedimus. Quoniam non abſurdum eſt animas hominum quibuſcunque vaſis vel veſtimentis præferre.* L. Sancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ.

Cap. XXIII.

De Eudocia Auguſta, quæ Athenais eſt dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodoſio Imperatori ſit coniuncta: & vt vouerit, ſe religionis ergo Hieroſolyma profecturam, & de oue magnitudinis admirandæ, aliisque quæ ei acciderunt rebus.

** φιλόκαλος.*

PVlcheria Auguſta quod * honeſtatis ſtudioſa eſſet, quum Imperatoriam ad ætatem maturam perueniſſet, vt ei coniugem matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiuſque & familiæ puellas, eas etiam quæ ex gentibus forma, diuitiis, & aliis dotibus præclaræ eſſent, diſpexit. Atque hoc quum illa ſic ageret, percommode accidit, vt mulier quædam, cui nomen Athenais erat, adhuc virgo, ex Athenarum vrbe ad Auguſtam veniret. Ea Leontij philoſophi filia, & quidem ingenioſiſſima, omni genere non ſolum Græcarum, ſed etiam Latinarum diſciplinarum à patre erudita, tantum in philoſophia effectrice ſimul & contemplatrice, atque ea quoque quæ circa dicendi artem, probationeſque & confutationes verſatur, quantum alius nemo, profecit. In Aſtronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quam alius ætate ſua quiſquam, eſt aſſecuta. Hanc vbi pater ita educauit atque inſtituit, moriturus ille, filios ſuos Valerium & Aerium bonorum ſuorum hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina conſecuta eſſet, gratiam ſufficere dicens. Quum vero ei res eſſet perangusta, ad Pulcheriam Auguſtam de fratrum iniuria conquerens acceſſit. Illa prudentiam, venuſtatem, & mitam in rebus (vt ita dicam) omnibus dexteritatem puellæ quum cognouiſſet, fratri eam connubio coniungendi conſilium cepit. Atque vbi ei vt Chriſtianorum ſacra coleret perſuaſit, accito Attico epiſcopo, ad diuinum baptiſmum eam in eo quod diximus Stephani protomartyris templo adhibuit: & per eum ipſum baptiſmum, aliosq; item plures modos, in filiæ locum ſibi arrogatam, vxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociam cognominatam. a Hæc Theodoſio Eudoxiam filiam genuit, quæ Valentiniano Placidiæ filio, Romæ rerum ſummam obtinenti, & propter affinitatem nuptiarum Theſſalonicæ, quo ex Occidente venerat, agenti, in matrimonium eſt collocata. Atque ea Valentiniano filias duas, Placidiam & Eudociam, progenuit. Verum Eudocia Theodoſij coniunx, quum deſiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto ſeipſam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectæ eſſent, ſe Hieroſolyma aditurам, vt ſimul & loca ſancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas cauſas † præclaræ etiam illa ouis occaſio acceſſit, quam ouem, vtpote ingentem, & admirandam, feſto † luminum die à Phrygiſco quodam adductam, quum illi eam ob rem Imperator centum numos præbuiſſet, Imperatrici Eudociæ dono dedit: eamq; illa deinde ſimplici animo (* perliberalis enim erat) magiſtro Paulino, qui principi apprime charus, domi ex podagra decumbebat, miſit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, eam perinde atq; miraculo quopiam Imperatorem

Athenais Leontij Athenienſis philoſophi filia doctiſſima.

*Eiuſdem fratres. Athenais à patre exhæredata. De exhæredatione ea apud Pulcheriam queritur. Athenaidem in baptiſmo per ſpiritualem arrogationem ſiue chomaterastatem, filiam ſibi Pulcheria adoptat. Athenais Eudocia cognominata, Theodoſio matrimonio iuncta. Eudocia ex voto Hieroſolymitana religionis gratia profecta. a Theodoſij & Eudociæ filia, Eudoxia Valentiniani tertij coniunx. Filiabus, Placidia & Eudoxia. † περιφανοῦς μάλα. † τῶν φώτων ἑορτῇ. * φιλότιμος ἔχουσα. † τὴν ἐφ' ὑπέρ ... Paulinus cades. Ouem miræ magnitudinis Theodoſius Eudociæ donat. Eudocia eam Paulino magiſtro dono mittit.*

E muneratus eſt. Qui poſtquam eam cognouit, coniugem explorando, de ea, an illa ipſa eſſet, ſalutem ſuam verbis prætendens, percontatus eſt. Eudocia vero, quod Imperatoris conſilium explorandique voluntatem non intelligeret, cum eſſe negaſſet, domi ſuæ illam ſuauiter paſci dixit. Quare quum in grauem ſuſpicionem apud Imperatorem incidiſſet, Paulinus quidem ſtatim in Cappadociam relegatus capitali ſupplicio eſt affectus. Ipſa autem ea de cauſa immenſo correpta dolore, votum Deo nuncupatum ſoluit, & illico Hieroſolyma conceſſit. Diſpoſitione diuina id profecto factum, vt ibi quicquid eſſet bonum atque vtile, perficeret. Quid namque opus eſt admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in ſacris templis, monachorumque domiciliis, atque apud ſacerdotes & pauperes, de quibus paulo poſt referam peregit? Vnum illud in præſentia memoria dignum de ea & Pulcheria recenſebo. F Quod nanque natura apertus & ſimplex Theodoſius eſſet, & omnibus benigne facere cuperet, ſæpe etiam literis, quibus minime oportuit ſententia earum non perſpecta ſubſcripſit. Quæ vero ei diuinitus quaſi fidelis cuſtos data erat, in rebus omnibus magnifica, moderata, & ſapiens Pulcheria Auguſta, id ipſum quoque morem abſurdum coarguens, correxit. Syngrapham enim inter eum & ſeipſam vendi æ coniugis eius raptim compoſitam ei propoſuit, eamque ille ſcripturæ vim neſciens, confeſtim manus ſua annotatione confirmauit. Poſtridie eius diei Imperator coniugem ad ſe vocauit, quam Pulcheria ſe ei redditurаm, plurimum negauit: emptionis libellum, vt teſtem qui accuſari aut refelli non poſſet, prætendens. Tanta illa prudentia atque feſtiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius atte quadam arguens, moderatione mira improuidam literarum ſubſcriptionem ſic in eo emendauit. De his hactenus.

Paulinus ea Theodoſium muneratur. Eudocia apud Imperatorem aliã eam ouem eſſe perhibet, & in ſuſpicionem venit. Eudocia Hieroſolyma profecta. Theodoſium quibus literis facile ſubſcribere ſolitum.

Errorem eum mariſtem eo Pulcheria correxit.

G

Cap. XXIV.

De Attici patriarchæ epiſcopali adminiſtratione. Et quod is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.

ATticus autem epiſcopus Conſtantinopolitanus, vt eccleſia incrementa ſua caperet, mirifice operam dedit. Summa enim prudentia eam adminiſtrans, continua doctrina populum ad ſtudium virtutis excitauit. Et ad miſericordiam atque largitionem tam procliuis fuit, vt non modo eis qui in parœciis eius erant, egenis prouidendum duceret, ſed etiam vicinis Conſtantinopoli eccleſiis pecuniam multam, ad pauperum conſolationem mitteret. Porro ex vna eius epiſtola, quam ad Calliopium Nicænum presbyterum dedit, miſſis ſimul trecentis aureis, qualis ea re vir fuerit, ſatis H patebit. Ea ſic habet. *Calliopio presbytero Atticus in Domino ſalutem. Decies mille in vrbe veſtra egenos piorum commiſeratione indigere cognoui. Decies mille dum dico, multitudinem ipſam, nõ certum pauperum numerum oſtendo.* Quandoquidem vero certum pecuniæ numerum ei acceptum fero, qui perliberali manu iis eam diſpenſantib. donat, & nonnulli indigent, explorandorum eorum gratia, qui habent quidẽ, ſed illis non dant, acceptis à me, ô charum mihi caput, trecentis

Atticus Conſtant. epiſcopus in alienas etiam per eleemoſynã liberalis.

Scriptum Attici ad Calliopium Nicænum presbyterum, cui in vſum pauperum 300. mittit aureos. Quare Dominus nonnullos egere patiatur. Quibus ſit danda eleemoſyna.

aureis iſtis, ... eos expende. Voles autem eis maxime, qui mendicare erubeſcunt, non illis, † qui in vita ventrem ad nundinationem proponunt. Quum igitur pecuniam largieris, religionis hac in parte rationem non habebis: hoc vnum ſpectans, vt indigentes alas: neque eos præferas qui moribus noſtris viuunt. Pauperum ſane etiam qui longius abeſſent, ita curam Atticus geſſit. Verum ille quoque vt quorundam ſuperſtitionem minueret, magnopere curauit. Et cum audiſſet Sabbatium illum, qui propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum à Nouatianorum eccleſia ſeceſſerat, & gregem ſibi ſuum coegerat, Rhodi, vbi exulare iuſſus fuerat, vitam finiuſſe: populareſque factionis eius, corpore illius inde translato, circa ſepulchrum eius precationes peragere, & veluti viro ſancto reuerentiam cultumque præſtare: noctu hominibus certis miſſis, cadauer Sabbatij ſepeliri in loco alio curauit. Porro ſectatores illius vbi tumulum violatum repererunt, cæremonias ſuperſtitionemque ſuam ad ſepulchrū eius poſthabuerunt. Et quoniam in nominum inuentione, apte illis rebus ipſis imponendis, elegans & felix fuit, nauale quod ad anguſtias Euxini ponti non longe à trauitu ſitum veteres *φαρμακεία*, id eſt, veneficium appellarunt, quod ipſe ibi conuentus cogeret, ne locus is infamem obtineret appellationem, nomine mutato *θεραπεία*, hoc eſt, curam, ſeu culturam vocauit. Ex ſuburbijs etiam Conſtantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob cauſam eiuſmodi appellauit. Chryſopolis antiqua nauium ſtatio eſt, contra Byzantium, in Boſpori initio poſita. Multi eius antiquorum hiſtoricorum meminere, ſicut Strabo Geographus, Nicolaus Damaſcenus: & qui Cyri hiſtoriam optime conſcripſit, vt eloquentiæ magnus, & hiſtorico ſtylo admirandus Xenophon, *in ſexto Cyri expeditionis*: ſed *& in primo Hellenicorum, ſeu Græcæ hiſtoriæ libro*, vbi de ea hæc quoque memorat, quod Alcibiades ille muro Chryſopoli munita, * decimarum accipiendarum ſedem ibi conſtituerit. Quicunque enim mercatores ex Ponto prænauigarent, decimas eo loco mercium præbuerunt. Atticus igitur locum eregione Chryſopoli, commode cum non mediocri amœnitate ſitum cernens, Argyropolim eum nominare oportere dixit: quod verbum *regiens* ſtatim cognomen indidit. Quibuſdam dicentibus, incommodum eſſe, quod Nouatiani intra vrbem Conſtantinopolim conuentus agerent: *Ignorare videmini*, inquit, *quæ ſub Conſtantio & Valente perpeſſi ſunt*. Præterea vero teſtes iſti nobis ſunt fidei veraces. Quum enim iamdudum ab Eccleſia vniuerſali ſeceſſerint, nihil illi aliud de fide quam pœnitentiam nouarunt. Et quum Nicææ aliquādo eſſet, conſecrandi ibi epiſcopi gratia, Aſclepiadem Nouatianorum eccleſiæ antiſtitem, ſenem admodum conſpicatus, quot nam annis epiſcopatum geſſiſſet, interrogauit. Atque vbi ille quinquaginta dixiſſet, ſermonem excipiens Atticus. *Beatus*, inquit, *es ô pater, qui tam longo tempore bonum opus curaris*. Apud eundem Aſclepiadem illud quoque intulit. *Ego*, inquiens, *Nouatum quidem valde laudo: qui vero ab eo prouenere, eos minime recipiendos eſſe duco*. Vocem hanc vt nouam postquam ille audiuit: *Quomodo*, ait, *hoc dicis epiſcope*? Propterea Atticus inquit, *illum probo, quod ad communionem eos qui* *diis ſacrificauerant, non admiſerit id namque & ipſe, ſi affuiſſem, feciſſem*. Nouatianos autem aueſſor, quod exiguarum rerum gratia homines à communione excludunt. Ad quæ verba Aſclepiades reſpondit. At non ſacrificia deorum tantum, ſed multa etiam alia ſunt peccata ad mortem. Quorum cauſa vos quidem clerum, nos vero etiam laicos reiicimus, ſoli Deo, qui nouit omnia, omnia committentes. Dicunt etiam obitum eum ſuum prǽuidiſſe, & ad Calliopium Nicææ presbyterum ab eo diſcedentem verbis hiſce vſum eſſe: *Quod ſi me rurſus viuum videre voles, ante autumnum exactum celeriter Conſtantinopolim te venire oportebit. Sin tardius eo conceſſeris, ſuperſtitem me non inuenies*. Id quod ita accidit. Nam vigeſimo primo miniſterij ſui anno, decimo Octobris menſis die mortuus eſt, vndecimo Theodoſij conſulatu.

... præd... ſu... tu ... ſu... ... ...

Atticus ſuperſtitionis etiam ... ... præcidit.

... Sabbati, ad cuius ſepulc... ab ...

... Chryſopolis. Nauale Conſtantinopolis pro veneficio, curationem vocauit.

** ... Argyropolis, Chryſopoli oppoſita. ... Attici Nouatianos non im... probauit.*

Quo Nouatiani a catholicis diſſideant.

... mortis ſuæ prædixit Atticus.

Cap. XXV.

De Alexandro Antiochiæ epiſcopo: vt primus ipſe memoriam & nomen diui Chryſoſtomi in ſacros codicillos retulerit, atque Atticum, itemque alios idem facere curauerit, & Ioannis ſtudioſos tranquillitati & paci reſtituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.

NOuum autem, & admirandum quiddam, quod prius perfecit, quam defunctus eſt, ita vt reprehenſionem eam qua expertus eſt, quod Ioannis ſectatores male acceperit, à ſe amolitus, aliis obuelauerit bonis, exponam. Antiochiæ Porphyrius, cuius ſupra meminimus, deceſſit, & ſedem eccleſiæ Alexander ſortitus eſt, congruentem epiſcopatu agens vitam. Monaſticis enim antea ſtudiis exercitatus, fortis admodum decertator extitit, conſona vitæ facta exhibens, pietatis ſanctioriſque philoſophiæ meditatione, diuitiarum contemptu, eloquentia, & multis aliis donis atque ornamentis mirifice abundans. Alexander iſte, eos qui propter Euſtathium ſuos ſibi celebrabant conuentus, cohortatione & perſuaſione tandem reliquo eccleſiæ corpori (quod Paulinus, & poſt illum Euagrius, impediebant) coniunxit, conuentumque eccleſiarum per vnionem tantum coegit, quantum nunquam aliquis vidit. Etenim qui idem ſentiebant, & ex clero & ex populo ipſo aſſumptus, ad illorum venit conuentum: atque illis etiam inde, ita vti pſalmis atque hymnis Deum laudabant, receptis, cantilenam eandem vno ore concinne canente, ab ea quæ ad Occidentem verſa eſt porta, vſque ad templum maximum, totum quod in medio eſt forum, hominum multitudine compleuit: veluti ſpiritualem quendam amnem inſtituens, re nulla ad ſimilitudinem, ab eo qui vrbem præterfluit flumine differentem. Quod vbi Iudæi & qui adhuc pauci reliqui erant Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, & Ariani ipſi, fieri fluuioſque vndecunque promanantes in Catholicæ Eccleſiæ pelagus inferri viderunt, vehementer ingemuerunt, atque lamentati ſunt. Alexander itaque & vita & doctrina optimus, ardore ingenii Ioannis cauſam fouens, primus illius nomen in eccleſiaſticum retulit album: atque ad Imperatorem omneſque vbique epiſcopos, vt idem & ipſi facerent, & rate pacem certam & conſtantem eccleſiæ conciliarent, ſcripſit. Cæ-

Alexander ... Antiochenæ eccleſiæ antiſtes.

Euſtathiani ... eccleſia catholica ... xit.

Frequentiſſimus eccleſiæ conuentus.

Conuerſio ... Iudæi, Græci & Ariani dolorem graue attulit.

Alexander primus Chryſoſtomi nomen ſacris ... ſcripſit ... Atticus quidem Ioannitas eccleſiæ ſuæ ante obitum adiunxit Epiſcoporum ... in præcipue mentem.

 rerum

Alij quoque epiſcopi memoriã Ioannis recuperunt

terum quum Atticus quoque epiſcopus propter Ioãnitas eccleſiam eſſe ſciſſam videret, de Principum ſententia ipſe quoque mentionem illius fieri in precationibus iuſſit. quemadmodum id & in alijs epiſcopis qui vita exceſſiſſent, fieri ſol tum erat: Atque ex eo tempore pax extitit, donec poſtea quoque reliquiæ eius vrbi imperanti illatæ ſunt. Atticus inuidiam in quam propter d inum Ioannem deciderat, hoc modo magnifice aboleuit. Nec ille modo id fecit, ſed alijs quoque Ioannis memoriam precibus inſerere tec l nibus, & Cyrillo maxime Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Ioannem oderat, quod ille à Theophilo patruo ſuo diſſenſiſſet, perſuaſit. Sed non intempeſtiuum fuerit, hiſtoriæ huic epiſtolas eorum, certioris fidei gratia, annectere: quæ de verbo ad verbum ſunt tales.

Cap. XXVI.

Epiſtola Attici patriarchæ Imperantis vrbis, ad ſanctum Cyrillum Alexandrinum, in qua eum ille cohortatur, vt nomen beati Ioannis ſacro albo inſerat.

Charitas & vtilitas publica de ſeueritate conſtitutionum ſemper aliquid remittit

Epiſtola Attici ad Cyrillum, de Chryſoſt. in epiſc. matriculam inſerando.

ATticus Cyrillo * felicitatem. Incidimus in eo, quod non putaueramus: & acquieſcimus neceſſitate in eo quod minus ex ſententia noſtra proceſſit, vtilitatem, iuſtitiæ præponentes. Et cognitionibus noſtris ad populi concordiam inclinati, canonibus quidem patrum detrimentum nullum afferimus: exactæ autem verborum obſeruationi, vniuerſi orbis pacem præſerimus. Non ignoro equidem & beatum Paulum, cum * eccleſiaſticas ederet constitutiones, ſapienter occaſionibus prouida diſpenſatione vſum eſſe. Scio etiam, qui in ſacrorum numero cenſetur, patrem tuum Apoſtolicum Theophilum, in confuſione & turba à Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſis excitata, exactam ad breue tempus obſeruationem paci poſthabuiſſe. Maxime enim quæque vrbes pelago fluctibus exagitato perſimiles, ex ſententia ciuium, non tam ſumma legum & conſtitutionum obſeruatione, quam † expeditiſſimis conſilijs atque iudicijs, ad pacem & concordiam facientibus, regi atque adminiſtrari ſolent. Qua vero de cauſa literas haſce ſcribam, accipe. Nouit ſanctitas tua, ac potius illis ipſis oculis, quibus qui in ſanctis eſt, pater noſter Theophilus, conſpexit, qualis & quam ingens turba, † magnam hanc inuaſerit vrbem: atque vt in ea ſanctior fides & pietas, ne funditus erueretur, periclitata ſit: adeo etiam, vt populus maiore ex parte per factionem ſciſſus, extra muros conuentus egerit. & pleriq; ſacerdotes & collegæ noſtri epiſcopi, & à mutua communione deſciſcentes, bonã plantationem domini Ieſu Chriſti, parũ abeſt quin euulſerint, pacis commoditate ſcilicet aliquantulum diſtracta. Sed enim multo ſane labore, multo ſudore, & periculis multis deſperationis plenis, plurima & maxima quæq; communium patrum noſtrorum atq; etiam pietatis tuæ precibus & conſpiratione ſopita ſunt mala. Et turba quidem illa conquieuit, concordia vero & ſerena tranquillitas in orbis vniuerſi eccleſijs obtinet. Cum vero nonnulli nomen tantum beati Ioannis myſticis tabulis inſcribi vellent, beatus epiſcopus Alexander, Antiochenum iſtum dico, Conſtantinopolim venit, &

Alexander Antiochenus e. iſt Conſtantinopoli hortator fuit vt Ioannis nomen in ſacras tabulas referretur.

multa ore eundem verbis ... que excitauit populum voluit, vt vel nobis inuitis, neceſſitatio eius quem diximus, nomen ita inſcriberetur. Quam rem accurate prorſus pietati tuæ miniſtri Dei religioſiſſimi diaconi, Petrus & Ædeſius expoſuerunt. Præterijt tempus longum, & nos * neceſſitate ea quæ à populari rerum adminiſtratione prouenit, premi incipiebamus, neq; tamen quidquam ſchiſmatis & diſſidij reliquias curabamus: cum ad nos ex Oriente Dei amantiſſimus epiſcopus Acacius literas dedit, religioſiſſimum antiſtitem Antiochiæ Theodotum à populo, vt nomen Ioannis in faſtos referret, coactum eſſe, vt veniã rei ei quam neceſſitate ille adductus feciſſet, daremus petens. Et rum bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, cauſam aduentus ſui indicans, rem hanc in vulgus magnæ vrbis propalauit, & ſententiam datæ ad nos epiſtolæ populo vulgauit, adeo vt parum abfuerit, quin tumulto plebis vniuerſę vrbs repleta ſit. Ibi vero ego, ibi demum perturbatus, & de rebus maximis diſcrimẽ ſummum veritus, piiſſimum Imperatorem adij, & cum eo de pace & tranquillo rerum ſtatu egi. Atque ille, nihil eſſe periculi aut incommodi reſpondit, ſi defuncti viri nomen tranquillitatis, pacis & populi concordiæ gratia inſcriberetur. Itaque ego ea re perſuaſus (quomodo enim neceſſitate præuictus id non facerem?) † ne religionis noſtræ res, ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permiſſo, penderent, neve vrbem ipſam populari adminiſtrationi aſſueſaceremus, nomen id in album referri iuſſi. Quare, vt equidem puto, neq; in ſacros canones commiſi, neque iudicio patrum fraudem feci. Mentio namque eius fit cum defunctis non ſolũ epiſcopis, ſed & presbyteris, diaconis, & laicis ipſis, mulieribuſque, cum quibus omnibus nobis ſacerdotij communio, aut earum rerum quæ in ſacra menſa myſtice percipiuntur, * participatio non eſt. Magna enim eſt inter defunctos & ſuperſtites differentia: ita vt etiam libri propter differentem eorum quorum memoria conſeruatur ſtatum, diſcreti ſint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli ſepultura, neque apoſtolis Arij impietatis ſectator Eudoxius, ſub eadem ſanctiore ſacrificij ara politus: neque Paulinus & Euagrius eccleſiæ, qui ſchiſmatis & diſſidij duces in eccleſia Antiochena fuere, quod poſt obitum, non paucis hinc ab annis, propter populi pacem & concordiam myſticis tabulis ſunt inſcripti. *Quamob cauſam ipſe quoque Ægypti eccleſijs, eccleſiarum orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inſcribant, præcipe.* Ita enim cum patrum canones non tranſgredere, tum eccleſiarum ſimul omnium concordiam plurimi facies. Te vero ea nobis, quæ conuenit, reſcripturum eſſe, ad communem conſenſum & fraternitatem reſpicientem, perſuaſum habeo. Fraternitatem, quæ tecum eſt, omnem ego, quique mecum ſunt, ſaluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc ſcripſit. Rem autem iſtam magis etiam vrgens, aliam quoque epiſtolam ad Petrum & Ædeſium diaconos eius hiſce verbis dedit. *Ad Dei amantiſſimum epiſcopum fratrem noſtrum Cyrillum: ita vt decuit, per epiſtolam ſcripſimus, ea qua nomine Ioannis in eccleſiaſticas tabulas relato, acta ſunt.* Nihilo vero minus & ad pietatem veſtram ſcribimus, quæ meliſ ... alij re-

Non committendum, vt populus de cauſis religionis quidquam conſtituat.

Non eſſe eandem ... viuentibus cum mortuis communionem Atticus argumento probat.

... Atticus ad Petrum & Ædeſium ... Alexandrinos.

noſtras notas, ad pacem videlicet & tranquillitatem eas euaſiſſe, de ſententia præcipue piiſſimorum principum, & omnium deinde Orientalium epiſcoporum, ipſorumque adeo Occidentalium quoque de Ioanne ſacris tabulis, non vt epiſcopo, ſed qui aliquando epiſcopus fuerit, inſerto, vt memoria eius, propter communem orbis vniuerſi pacem coleretur. Scribimus autem, ne concordia, vt ita dicam, vbique obtinente, ſolis nobis ei non aſtipulantibus, ſimul & piiſſimis Principibus aduerſari videamur: & ſumme neceſſariis rebus noſtris, ventis aliquibus aduerſis obortis, & Eccleſiæ Chriſti noceamus. De his hactenus. In magnum vero deſiderium nos profectio veſtra adduxit, quod non eandem ex eorum qui nunc nobiſcum ſunt, quam ex veſtro conuictu percipiamus iucunditatem, adeo vt nouitate familiaritatis eorum, quæ à conſuetudine veſtra multum differt, fere perturbemur. Quapropter rebus omnibus poſtpoſitis, operam date, vt deinceps ad nos recurratis propter morum, quod experti ſumus, diſcrimen, apud nos vehementiorem quam antea reperturi charitatem. Literis eiuſmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auerſatus eſt, ſicuti ex literis eius ſatis liquet. Nam quæ Attico reſcripſit, ſic habent.

Reuocat ad [illegible] Atticus pro [illegible] conſuetudinis eorum ſuauitatem.

Cap. XXVII.

Epiſtola contraria ſancti Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis.

Lectis quæ à pietate tua ad me miſſæ ſunt, literis, Ioannis nomen ſacris inſcriptum eſſe tabulis intellexi. Vbi vero eos qui inde ad nos venere, interrogaui, non in laicorum, ſed epiſcoporum catalogo aſcriptum eſſe audiui. Porro diſpicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicænorum patrum decreta ſequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnam illam ſynodum intendenti, vniuerſum ſanctorum illorum patrum collegium, quibuſdam veluti oculis renuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam comprobandam accurram, obſiſtere videntur. Quomodo namque inter ſacerdotes Dei cenſebitur, illorum ve feret ſortem, cui ſacerdotalis dignitas abrogata eſt? Quomodo vero in catalogo ſacrorum miniſtrorum erit, qui eccleſiaſticis mœnibus eiectus eſt? Aut enim profeſſione noſtra indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam communem omnibus eſſe, quæ tamen eis ſolis qui ad eam vocati ſunt, aſſeruata eſt, dicamus: aut ſi magnum quiddam eſt, quod ſacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, † non miſcenda quæ miſceri non poſſunt, ſed eorum quæ diximus quoduis in ordine ſuo conſeruandum, & honore debito cohoneſtandum nobis erit. Quomodo igitur aut inter epiſcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non ſit, conſiſtet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & ſplendidarum recteque actarum rerum tulere teſtimonium, ne contumelia ſanctum patrum chorum afficias. Conſidera eos qui ſuperſtites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore ſe omni repletos eſſe recte dicant, ſi in eundem cum eis ordinem, is cui dignitas adempta eſt, referatur. Verum id pietati quoque tuæ perſuaſum eſſe puto. Quamobrem & illis & nobis mœroris abole cauſam. Tolle omnium triſtitiæ occaſionem. Nam † facile & expedite ea quæ præter opinionem accidunt, diſponere & adminiſtrare, boni & ſapientis eſſe dixerim: ſed tum demum, cum nihil detrimenti afferat. Non enim, quamuis gregem Chriſti propagare frequentioremque efficere ſtudeamus, examina hæreſium ſi errorem ſuum non repudient, recipimus. Et proinde nõ omnino prompta quadam diſpenſatione * facilem cum eis complecti pacem debemus, aduerſus quos pugnare præſtet. Diſpenſationis ſane laudatæ opus fuerit, ſi quandoque ita à debita ratione deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus eſt omnia, non vt exiguum quiddam lucrifaceret, partem autem quampiam damno afficeret, ſed vt omnes lucraretur. Videamus ergo, eiuſmodi rerum inueſtigationi inſiſtentes, an non plus huic cauſæ inſit mali, quam illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex quo pietas tua thronum ſuum tenuit: neque quiſquam eſt, qui conuentus in eccleſia tuos vitet: quin etiam ſi ab initio nonnulli diſſidendi amore ſeipſos ab illis ſegregarunt, tamen & illi per vim & gratiam Chriſti reuocati ſunt. Ex magiſtratibus vero quis non pietatis tuæ dictis audiens eſt? quis ob hanc ipſam cauſam eſt, qui extra eccleſiam maneat? Nemo hercule eſt. Non enim hoc det Deus. Itaque quemnam ad ſalutem reuocans, aut ad legitimos eccleſiæ conuentus reducens, quin omnem potius eccleſiæ mœnibus eiiciens Ægyptum, regionem etiam * Auguſtalem, & Arcadiam, & Thebaidem, & Libyam & Pentapolim, & tot eccleſias dolore afficis? non vt quenquam lucrifacias: omnes namq; lucrifecit gratia Seruatoris. Remitto te hac in re ad ipſam pietatis tuæ doctrinam. Ne contra teipſum celebres atque illuſtres eos, qui aduerſandi ſtudio in partes diſceſſere, neq; vnquam iuſtum de ſeipſis iudicium accipiunt. An ita conniuere & ceſſare nos pietas tua ſuſpicatur, vt non diligenter de præclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atq; manuducantur inquiramus? Vna nanque hæc, etiamſi locorum intercapedine feiuncti ſint, epiſcoporum eſt cura. Sed enim ne in hoc prolixior eſſe, & pietati tuæ contraria ſentire videar: eſto vt pauci admodum ſint adhuc ſeditioſi, qui ſe pro illius malignitate periculo exponunt: apud nos autem tot ſunt eccleſiæ, quæ de Ioanne decreta obtinere debere contendunt. Quibus igitur ſuffragari æquum eſt: quinam vt lætentur, Deo placitum eſt? Illine qui Ioanni patrocinantur, quum tanta deſignauerit: an qui pœnam homini irrogarunt ei, qui cum alios dolore afficeret, pro nihilo duxit? Quod ſi concordiam eccleſiarum conſeruare, minime contemnendum videtur: ſolue id rogo, quod eam ſcindit. Mitte gladium in vaginam ſuam. Iube ex epiſcoporum nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nam ſi parui id facimus, & dicimus, non affert dolorem apoſtolorum choro Iudas proditor, in eodem cum illis ordine cenſus: Iudæ autem nomine in eorum numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis ponetur? Quum igitur nemo Matthia electo apoſtolorum choro Iudam aſ-

Cyrillus Alexandrinus ad Atticũ reſponſum: [illegible] quod Ioannem pro laico habeat, minime probat, vt in epiſc. catalogo referatur, & canones [illegible] eſſe [illegible]. Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt, qui ad eam ſunt vocati.

Diſpenſationis finis.

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

** Auguſtamnica dicitur.*

Præcipua epiſcoporum cura.

Suadet nomen Ioannis ex albo [illegible] dum eſſe.

ſcripſerit, maneat & ſeruetur, hortor, poſt celebris memoriæ Nectarium ſecundus laudatiſſimi Arſacij gradus, ne quid per vim perperam & illegitime inductum, memoriam beati viri explodat. Sed pauci fortaſſe hoc ægre ferunt, (permitte autem mihi vt libere quæ volo dicam.) Omnes equidem ſaluos fieri optem. Si quis vero imperitia ſua ab eccleſia ſecedit, & illius conſtitutionibus refragatur, quæ eiuſmodi hominis eſt iactura? An non ipſe quoque Seruator nos, idipſum docens & formam in omnibus proponens, conducibilia quidem ad eos qui ad eum acceſſerant locutus eſt, inobedientes autem & renuentes diſcedere permiſit? Atq; tantum abeſt vt aliquam talium hominum rationem habuerit, vt etiam ad ipſos dixerit diſcipulos: An & vos abire vultis? Obſequentibus ſane multam nos impendere curam æquum eſt. Aduerſarius autem & inobediens, maleuolentiam ipſe ſuam accuſet, medicinam odio habens. Audiet ille vero iſtum iudicem, dicentem: Quandoquidem loquutus ſum, & non obediuiſtis & extendi ſermones, & animum non aduertiſtis: & quæ ſequuntur. Nos quidem, qui docemus, quibuſnam rebus aliquis laudem ſibi apud Deum paret, ſtudioſe admodum id facere atque inſtruere decet, atque cum Paulo reſiſtentibus dicere, Obſecramus per Chriſtum, reconciliamini Deo. Inobedientes vero poteſtati Dei commendare, illud vſurpantes: Medicati ſumus Babyloni, ſed ſanata non eſt: relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iudicium eius. Conſequens igitur non eſt, propter aduerſos quorundam ſermones, ſiquidem prorſus aliqui ſunt, funditus ſanctiones eccleſiaſticas conuelli: vt laicus ſacerdotali dignitate enitentibus acceſſeatur, & honoré eundé conſequatur. Neq; enim hoc communem orbis vniuerſi pacem, ſed conciſionem potius quidam vocent. Ego quidem tum demum obtinere debere & nomen & rem ipſam pacis cenſeo, cum ſanctorum ſententiis non aduerſemur, neque illorum decretis repugnemus. Quod ſi enim beatus Alexander,* confidentis pruriſus oris vir, iuxta pietatis tuæ verba, aliquos ex religioſiſſimis fratribus & collegis noſtris Orientalibus epiſcopis inani dictorum fuco decepit, & ad huius rei comprobationem raptos pertraxit: non propterea morbus hic prorſus obtinere, & animas omnium depaſcere, ſed potius veluti quædam lippitudo, eccleſiæ oculum infeſtans, à vobis repurgari debet. Vt illa rurſum directe ad patrum decreta reſpiciens, merito à Chriſto audiat: *Oculi tui columbarum.* Accepi & ego à Dei amantiſſimo, qui ad extremam feliciter peruenit ſenectutem, Acacio literas, in quibus religioſiſſimum Antiochiæ antiſtitem, vt coactum à quibuſdam eſſe, vt Ioannis memoriam celebraret, aſſeuerat: atque illud præterea aperte commemorat, valde eum virum ea in re dolore affectum fuiſſe, viamque qua à tam præfracta audacia liberaretur quæſiſſe: & literas hac de cauſa à nobis & pietate tua, ne ſimul cum quibuſdam in eundem errorem duceretur, neve eiuſcemodi conſilia agitantibus cederet, impetrare voluiſſe. At nos, qui ad curam & medicinam faciendam vocati ſumus, (da enim hoc mihi, vt pro animi mei dolore, libere dicere poſſim) ne acceſſio vulnerum fiamus, ſed potius opinionem eam qua temeritatem a ... ſecu... poſſimus ... mus. Demiror ... hoc quoque, ſi Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus & copioſus, & qui non paruo tempore vobiſcum illhic verſatus ſit, aliquos ad hanc rem ſuaſione ſua adducere non potuiſſe viſus eſt, quam tabellarius vnus efficere tantum, ſicuti rumoribus fertur, potuit, vt populum commouerit, cauſamque tempore longiore ſopitam denuo excitarit. Quod omnino eſt incredibile. Verum ſit hoc quoque, & ita factum eſſe credatur. Sed noui pietatem tuam * præclaram in eloquentia eſſe. Docebit ea prorſus quę opus eſt, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes ſacrarum doctrinarum gratiam. Perſuadebis, ſcio puſſimis etiam principibus, vt more ſuo in canonū decretis acquieſcāt. Quod enim veræ pietatis ſtudioſi & Chriſti amantes ſunt, conſtitutionibus ſuis eccleſias adminiſtrari permittent, paternæq; virtutis æmulatores maiorum exempla imitabuntur. Ne igitur Iechonias† rectus cum Dauide & *Samuele prophetis cenſeatur: neque ſi quibuſdam inique placitum eſt, vt Eudoxij reliquias eo quo ſcripſiſtis reponerent loco, propterea nos quoq; prophanum vt ſacrum in album referamus. Oportuit namque à vobis res illius corrigi, non illum nobis præſcribere, & quæ poſt eum acta ſunt conſtituere. Atque hæc dicimus, non quod iacenti & mortuo illi inſultemus: non enim hoc det Deus: neque quod alienis, ſicuti ſcriptum eſt, lætemur malis: non enim hoc Chriſtianorum eſt conſilium & inſtitutum: ſed id quod homini condolemus, ad vtilitatem eccleſiæ conferimus, canonibus illius nihil præſtabilius eſſe ducentes. Si namque illos ſartos tectos conſeruare, atque exautoratum inter epiſcopos cenſere liceret, recte profecto, qui id quo minus fieret impedirent, feri atque immites dicerentur. Quandoquidem vero altero obtinente, alterum conſiſtere non poſſe neceſſe ſit, ſanctiones eccleſiæ vincant. & ex ſacro catalogo, qui ſacrorum miniſter non eſt, moueatur. Hoc enim eccleſias ad pacem ſeruandam coniungit, hoc animorum conſenſum omnem perficit. Itaque illud nobis dato, vt puri vos conuentus agere, & communicare cum pietate tua poſſimus, atq; tu vnius, eiuſque defuncti, amorem, poſt eorum qui adhuc viuunt dilectionem, ac potius poſt eccleſiæ ſanctiones, habeas.

Quæ pax eccleſiaſtica probanda.

** Septimo pot. Contra Alexandrum Antiochenum epiſcopum.*

** deperditus ... in ... pos.*

† Forte Iechoniam.

Cap. XXVIII.

Vt demum Cyrillus per viſionem diuinam nomen Ioannis ſuſceperit conceptumque antea odium, Dei genitricis interceſſione, ei remiſerit.

HÆc quidem Cyrillus de ſacro Chryſoſtomo & ſcripſit & ſenſit, præſumptæ opinioni inſeruiens, quam dudum patruum ſuum Theophilum ſequutus conceperat. Quoniam vero diſſidium hoc quidem ex æmulatione, quamuis non ſecundum ſcientiam, non autem ex inuidia neque diabolica contentione manauit, non oportere virum & doctrina & virtute præſtantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad ſummam perfectionem perueniret, Deo viſum eſt. Homines enim ... & humanis affectionibus obnoxij. Quap... aliquanto poſt Cyrillus cum magno ... to, etiam poſt eius mortem, in ... ..., ... oremque

Cyrillus poſtea errorem ſuum de Ioanne correxit.

c[illegible] ſuum quū multis alijs concinantibus, tum maxime Iſidoro Pelufiota nunc reprehenſione, nunc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente, correxit. Videre namque viſus eſt, ſe ipſum ſacris ædibus expulſum eſſe à [illegible]ne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, ſ[illegible]litio maxime freto: & matrem Domini pro ipſo deprecantem, atq; quum multa etiam [illegible]lis tum illud præcipue quod pro ipſius gloria plu[illegible] ille decertarit, ſicuti dicetur, reſe[illegible] nier[illegible], vt in ſacra templa reciperetur, orare. Hanc viſionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo ſecum volueret, ſeipſum quod in ſanctum virum inuectus eſſet, damna[illegible]: & deinde ipſe quoque re cognita, eccleſiæ Chryſoſtomi addictus, virum eum admi[illegible]s eſt, valdeque eum, quod contra illum imprudens prorſus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuerſum omnino à priore conſilio faciens ſynodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen ſimul & ipſe & reliqui magnarum ſedium antiſtites, in ſacro albo propoſuerunt. Illi vero minus vere dicere videntur, qui Cyrillum libros alios magni patris aboleuiſſe perhibent. Nam ſi qua ſcripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quod conſilium † inſtitutumque eius in eis maxime expreſſum eſt, abolita oportuiſſet: niſi Deus vtilitatis hominum curam gerens, ea conſeruaſſet. Hoc cum in arcana Nicetæ philoſophi, qui & Dauid dictus eſt, hiſtoria, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inſerendum eſſe quoque duxi: ne cui ambigere in mentem veniat, quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad ſummam ſanctitatem peruenerint, & eccleſiæ † columnæ extiterint, inimicitiis huiuſmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus. De his hactenus.

Iſidorus Pelufiotes errorem ſui viſione diui[illegible] admoni[illegible] eſt Cyrillus.

[illegible] Cyrillus libros [illegible] Chryſoſtomi aliquos abo[illegible] opera Chryſoſt. diuina prouidentia conſeruata.

† [illegible] Niceta philo[illegible], qui & Dauid dictus.

Cap. XXIX.

Poſt Atticum ad ſedem epiſcopalem Siſinnius eſt euectus Philippus Sidites ei poſtpoſitus. Qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorum epiſcopus lectus, & tandem non receptus, primatus officiuſque Conſtantinopoli egerit.

ATtico autem, quemadmodum diximus, defuncto, ingens de legendo atque conſecrando epiſcopo contentio extitit: quod vnuſquiſque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat. Proinde quibuſdam Philippus presbyter ad ſacram ſedem euehendus eſſe videbatur: nonnulli Proclum ei, Chryſoſtomi diſcipulum, præferebant. Erat autem & is presbyter. Communiter vero omnes Siſinnium idoneum maxime cenſuerunt. Qui ipſe quoque presbyteri dignitate eminebat, non equidem Conſtantinopoli ſed in ſuburbano eius vico, cui nomen eſt † Olea, qui ex aduerſo vrbi ſitus eſt: quo in loco vrbs ipſa cum ciuibus omnibus feſtum diem Seruatori Chriſto, quo in cœlum aſſumptus ad patrem reuertit, celebrat. Populo vniuerſo charus præcipue Siſinnius fuit, quum propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, ſupra vires etiam [illegible]us, curam. Quapropter plebs vi effecit atque euicit, vt in thronum ſit ſublatus. Qua re offen-

Attico mortuo epiſc. Conſtantinop. Philippo, Proclo, Siſinnio presbyteris [illegible]

† [illegible] Olea ſuburbanus Conſtantinopolis vicus.

tus Philippus presbyter, quod ille ſcilicet ſibi prælatus eſſet, electionem & conſecrationem eius plurimum reprehendit, in ea quæ ab ipſo conſcripta eſt Chriſtiana hiſtoria. Non Siſinnium vero tantum, ſed & conſecratores ipſos & populum calumnioſe perſtrinxit; atque in eos ita inuectus eſt, vt quæ ille dixerit, nemo hiſtoria digna iudicet: neque quiſpiam ei, tam temerariæ audaciæ, qui ſcribere talia ſuſtinuerit, veniam concedat. Et quia eius mentionem fecimus, æquum eſt, vt pauca de eo dicamus. Philippus iſte Sidæ in Pamphilia ortus eſt, vnde etiam Sophiſta Troilus genus duxit, eiuſque adeo cognatum ſe Philippus eſſe dixit. Diaconus quum eſſet, cum magno Ioanne epiſcopatum Conſtantinopoli gerente, multum fuit. Quod vero in ſcribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Aſianum affectans dicendi genus, conſcripſit. Opus vero magnificum, in quo Iuliani contra ſacra biblia ſcriptum euertit, reliquit. Aliud quoque volumen compoſuit, quod Chriſtianam hiſtoriam nominauit. In eo triginta & ſex libri ſunt, quorum quiſq; tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenarium fere numerum pertingant, & habet ſuum tomus quiſq; argumentum. Multam vero in opus id materiam congeſſit, declarare volens, non imperitum ſe Græcarum diſciplinarum eſſe. Frequenter namque Geometricarum, Arithmeticarum, Muſicarum, & Aſtronomicarum commentationum mentionem facit. Proſequitur quoque inſularum ſitus, & montium. Arbores deſcribit, & alia quædam, ad argumentum inſtitutum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, vtpote ad oſtentationem compoſita, laxa & ſoluta eſt: & propterea indoctis ſimul & doctis inutilis eſſe videtur. Indocti enim, ſtyli elegantiam nō perſpiciunt: eruditi autem, † eandem rem aliis verbis repeti, & multa intempeſtiue ſcribi, reprehendunt. Verum de ſcriptis eius, vt quiſque volet, iudicabit. Hiſtoriæ vero tempora confundit. Nam imperii Theodoſij memoriam faciēs, actiones magni Athanaſii tanto poſt tempore repetit: & conſuetudinē hanc, non in illo tantū, verumetiam in multis aliis ſeruat. Hæc de Philippo. Porro Cyziceno epiſcopo mortuo, Siſinnius diuinum Proclum eccleſiæ Cyzici epiſcopum legit. Sed enim quum Proclus, vt eo tranſiret, in procinctu eſſet, homines ibi epiſcopum deſignarunt Dalmatium quendam, virum venerandum, & in monaſticis laboribus exercitatum. Id illi fecerunt, ſanctione illa contempta, quæ præter ſententiam epiſcopi Conſtantinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita eſt factum, Proclus non oppugnauit: & eccleſiæ quidem nulli præfuit, in Conſtantinopolitana autem eccleſia docendo floruit. De quo poſtea loco ſuo dicam.

Eleemoſyna in viros eccleſiaſticos Chriſtiano populo gratiſſima.

Siſinnius Attici ſucceſſor.

Philippus Sidetes Siſinnij electionē reprehēdit.

Scripta eiuſdem.

† [illegible]

Siſinnius Proclum Cyzici epiſc. deſignat. Sed [illegible] intellecto, quod Cyziceni Dalmatiū ſibi epiſ. legiſſent Cōſtantinop. manſit. Socrates dicit legē hanc de vnius Attici perſona conſtitutam fuiſſe lib. 7 cap. 28.

Cap. XXX.

De maximarum epiſcopalium ſedium præfectis, aliiſque virtute atque doctrina præſtantibus diuinis viris.

SIſinnius poſtquam in epiſcopatu non duos integros exegit annos, deceſſit, caſtitate vitæ & pauperum cura, quemadmodum diximus, celebris. Moribus affabilis & ſimplex fuit, a

Siſinnius epiſcopus moritur [illegible]

negociis & rerum actionibus abhorrens, quam ob cauſam in eos qui curioſe ſe negociis immiſcent, acerbior erat, apud quos contra & ipſe non admodum decentem gloriam eſt conſecutus. Innocentio, optimo vrbis Romæ epiſcopo, Bonifacius ſucceſſit, atque huic Zoſimus, Zoſimo rurſus admirandus Celeſtinus. Alexandriæ vero, diuino Alexandro Theodotus in epiſcopatu ſurrogatus eſt, caſtitatis decus & ornamentum, morum vir manſuetudine (ſi quis alius) & ipſe & præterea exacta viuendi ratione maxime ornatus. Hic ſodalitatem Appollinaris ſciſſam, reliquo orthodoxorum, & recte ſentientiũ gregi, precibus apud Deum interpoſitis, immiſcuit, vna eccleſia facta. Verum ſic quoque multi in inſtituto ſuo permanſerunt, labem priſtinam veluti præclarum quiddam retinentes. Hieroſolymis Cyrillo diuinus Ioannes ſucceſſerat. Deinde autem poſt Nepotem, eccleſiæ ibi habenas ſibi commiſſas gubernauerat Prayllius, re ipſa ſuo nomini reſpondens: quo mortuo, locum eius per ſucceſſionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipſis annis eccleſiam Cyri quoque gubernauit ſapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxta & Chriſtianis diſciplinis præclarus, qui libros multos Eccleſiæ viiles reliquit: Viguit tum etiam Theodorus ille Mopſueſtienſis eccleſiæ antiſtes, qui cum eccleſiarum omnium doctor fuit, tum aduerſus hæreticorum phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem geſſit: quique cum Diodoro magno familiariter viuens, doctore eo vſus eſt: & ſodalis atque condiſcipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorum audiuit. Sex is & triginta annis contra Arianam factionem aperto Marte pugnauit, & aduerſus Appollinaris prædonum more ſtructas inſidias conſtanter decertauit: * hæreditarium autem Chriſti populum doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiam frater Polychronius, qui optime vixit, & itidem optime docuit, vitæ ſcilicet ex æquo doctrina reſpondente. Apamenorum hic eccleſiæ paſtorale munus ſortitus eſt. Eccleſiæ vero Edeſſenæ diuinus ille præfuit Nonnus, qui primariam in vrbe Anthiochena luxu perditam Mænaden, verborum perſuaſione adductam, & præter opinionem omnem Deo conſecratam, nympham & ſponſam puriſſimam illi repræſentauit, pro Margarita Pelagiam eam cognominans, in qua certe merito aliquis diuini iudicii pelagus admiretur. Viguit vero tum maxime quoq; in Aſcetica Palæſtra præcipuus, & vita monaſtica illuſtri, magnus ille Euthymius, qui ſolitudinem in vrbis formam redegit. Et Simeon qui primus domicilium in columna habere inſtituit: inſuper Nilus, Aſcetes venerandus: Iſidorus Peluſius, & decantatus monachus Marcus, Ioannis magni diſcipuli. Proclus præterea ille admirandus, † quietam degens vitam: & alij quamplurimi, de quibus poſtea dicam.

* *
*

Epiſcopi Romani, Alexandrini, Antiochen. Theodotus Antiochenus. Appollinariſtas ad eccleſiã catholicã reduxit.

Hieroſolymitani epiſcopi. Theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor. Theodorus Mopſueſtiẽſ. Theodorus iſte Chryſoſtomi condiſcipulus, & Arianorum antagoniſta.

** κλῆρον. Polychronius Apamenus. Nonnus Edeſſenus Dinam Pelagiam in Chriſto lucrifecit.*

Euthymius monachus.

Simeon Columella Monachi præclari.

† ἡσυχαίως διάγων.

E

Cap. XXXI.

Vt poſt Siſinnium Neſtorius hæreticus epiſcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere eccleſiam inſtituerit.

SIſinio patriarcha defuncto, ſicuti dictum eſt, eis qui honores & magiſtratus gerebant, placuit, neminem ex eius eccleſiæ clero epiſcopum creare, propter vanam eorum qui honorem talem temere, quibus ipſi fauerent, mandatũ volebant, gratiam. Rurſus n. alij Philippo, alij vero Proclo cupiebant: ſed aliunde quempiã deſignare viſum eſt. Erat tũ Antiochiæ Germanicienſis patria, vocalis & facundus Neſtorius: hunc, quod in dicendo promptus & facilis eſſet, Antiochia accerſendum ſtatuerũt, qui laudem etiam caſtitatis meruerat maximam.

F Præterierant menſes tres, & ille adductus, & epiſcopus Conſtantinopolitanus creatus. Qualis vero is vir fuerit, prima ſtatim eius concio indicauit. Illico namque poſt conſecrationem, decantatam illam propalam apud populum, ad Imperatorem verba dirigens, emiſit vocem: *Da mihi*, inquiens, *ô Imperator, terram ab hæreticis liberam & puram, & ego tibi cælum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi Perſis delendis adero.* Hæc eius dicta multi quidem comprobarunt. Qui vero certo ſciunt animum ex verbis diiudicandum eſſe, illi mentis eius leuitatem, animum arrogantem & vanam gloriam affectantem, deprehenderunt: propterea quod, quum nondum quidquam ibi ſatis deguſtaſſet, ad eiuſcemodi productus ſit verba. Ardorem vero & æmulationem deinde pro eccleſia ſpirans, ædem precatoriam Arianorum demolitus eſt. Atque illi templum ſuum dirutum cernentes, igne inſuper coniecto, non id modo, ſed & ma-

G gnam viciniorum ædificiorum partem concremarunt. Deinde Nouatianos quoque turbare aggreſſus eſt. Non eos vero ſolum, verum etiam qui per Aſiam, Libyam & Cariam, & qui præterea Mileti & Sardis erant, Quartodecimanos, quorum multi ſeditione & tumultu propter ipſum concitato interiere. Et quum Macedoniani Antonium epiſcopum Germenſem, qui eos Neſtorii iuſſu admodum affligebat, percuſſoribus quibuſdam ſummiſſis, qui voluptatem honeſto præferunt, iugulaſſent, occaſionem eam & cauſam arripuit, & eccleſias eis Cõſtantinopoli, Cyzici, & in Helleſponto ademit. Ex quibus nonnulli vi ea adacti, ſe ad ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem contulere. Accidit porro, vt qui alios ita eccleſijs expelleret, ipſe quoque eiiceretur, cum derepente bellum acre aduerſus eccleſias concitaſſet. Id

H bellum inde ſumpſit exordium.

Siſinnio mortuo principibus viris aliunde epiſcopum ſtatuendum viſum. Neſtorius Antiochia accerſitur Conſtantinopolim. Neſtorij in prima eius concione [illegible] inſolentia.

Imploratio brachij ſecularis.

Neſtorius eccleſiã Arianorũ igne conſumit. Nouatianos idẽ affligit [illegible] hæreſis reſdecantes. Antonium Germenſem epiſcopum inſidijs Macedonian[i] interficiunt.

Macedonianis eccleſ[ias] adimit.

Cap. XXXII.

Vt Neſtorius in ipſo flagranti crimine per diſcipulum ſuum Anaſtaſium ſit deprehenſus, Chriſtum dominum nudum hominem dicere: & ſanctam Chriſti Deiparam matrem Chriſti genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates Eccleſiaſticus hiſtoricus. Et de prodigio quod in eccleſia accidit.

I ANaſtaſius quidam presbyter in maximo apud Neſtorium honore fuit, -om[illegible] s pr[illegible]ſ

Neſtorius de verapietate [illegible] cadit.

c[illegible] ſe ad ex[illegible]optatum incundum [illegible]. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopſueſtenſem diuertit, dogmatibuſque [illegible]s eruditus, à vera pietate Neſtorius [illegible] manſuetiſsim actus eſt: quemadmodum T[illegible]dulus in epiſtola ſcribit. Anaſtaſius [illegible], acer Iu[illegible]æorum dogmatū & actionum [illegible] Neſtorij ſuaſor, verba aliquando in Eccleſia Conſtantinopolitana ad Chriſti fidelem populum faciens, hoc palam & aperte dicere auſus eſt, Mariam [Greek] hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit. Vt autem ab homine Deus gignatur, fieri non poteſt. Dolum hunc quum primum Euſebius rhetor deprehendiſſet, eundemque deinde & clerus, & pietate in populo præſtantiſſimus quiſque grauiter ferret, & elocutionem eiuſmodi blaſphemiam eſſe putaret, non paruus tumultus excitatus eſt. Doctum enim de theologia & Chriſti diuinitate educti fuerant. quod videlicet ille œconomiæ ſeu adminiſtrationis gratia velut homo purus, haud quaquam à diuinitate receſſerit. Ea in re apoſtoli Pauli verbo fidem habentes, qui dicit: *Etiamſi Chriſtum ſecundum carnem cognouimus. nunc tamen non cognoſcimus.* & rurſum: *Quapropter relinquentes eum qui de Chriſto rudes inſtituit ſermonem, ad perfectionem tendamus.* Turba tali [illegible] ſiuri hen all[illegible]et. gliſcente, Neſtorius impietatis dux non [illegible]lum Anaſtaſium non reprehendit atque inhibuit. verum etiam ſtudioſe [illegible] & dictis eius aſſenſum prorſus ſuum pr[illegible]t. cum quem in precio habebat, vt blaſphemum arguere nolens. Et quod contendendi ſtudio teneretur, frequentius in eccleſia docuit, & vbique vocabulum Dei genitricis exterminauit, à ſeipſo pleraque illegitime & ſubreptitie ſtatuens atque contingens, aperteque animi ſui venenum eructans, ad blaſphemiam ſe dedit. Proinde quæſtione huius rei apud omnes diuulgata, atque alijs aliter eam accipientibus, diſſidium in eccleſia ortum eſt: atque homines, ſicuti in nocturna pugna inter ſe ſunt conflictati, nunc hæc nunc illa affirmantes & negantes. Neſtorius vero à multis exiſtimatus eſt, Dominum merum hominem eſſe opinari, atque olim Pauli Samoſateni & Photini intermortuum dogma renouare, & in eccleſiam ſenſim inducere. Io tantum ſane quæſtio hæc agitata eſt, vt vniuerſali etiam opus eſſet ſynodo. Porro Socrates, qui eccleſiaſticam hiſtoriā conſcripſit, de Neſtorij opinione hæc commemorat. *Ego*, inquit, *quum edita à Neſtorio ſcripta legerem imperitum hominem eſſe reperi: atque id ita vere dicere poſſum.* Neq; n. odio ductus, tenuitatis eius qua alijs inferior fuit meminero: neq; cuiquam gratificatus, quibus alios ſuperauit dotes exponam. Non mihi videtur Neſtorius vel Paulum Samoſatenum, vel Photinum imitatus, merum hominem Dominum dicere ſed vocabulum ipſum rantū ſicuti laruam formidat, idq; propter multam imperitiam facit. Quum namq; naturali quadā facundia præditus ſit, proinde quidem eruditus eſſe putatur: re autem ipſa indoctus fuit, & veterum interpretum libros verſare noluit: ſiquidem expeditæ linguæ volubilitate elatus, animum ad illorum ſcripta non accurate intendit, ſed ſeipſum omnib. præſtantiorem eſſe duxit. Itaq; illud ſtatim ex catholica Ioannis epiſtola, quod in vetuſtis exemplaribus ſcriptum eſt, ignorauit: Quod ſpiritus omnis, qui Ieſum ſoluit, ex Deo non eſt. Nam ſententiam hanc, qui ab adminiſtratione hominis in Chriſto diuinitatem ſegregare voluerunt, ex antiquis exemplaribus ſuſtulerunt. Quapropter & priſci interpretes hoc ipſum indicarunt, fuiſſe nimirum quoſdam qui epiſtolam eam deprauarint, hominem à Deo ſoluere volentes. Aſſumpta autem eſt à diuinitate humanitas, & iam non duo ſunt, ſed vnum: quo veteres freti. Mariam [Greek], hoc eſt, Dei genitricem dicere non dubitarunt. Sicut & Euſebius Pamphili in tertio de vita Conſtantini libro, hac de re ad verbum inquit: Nam & natiuitatem qui eſt nobiſcum Deus, noſtra cauſa ſubire ſuſtinuit, & locus natiuitatis eius in carne nominatim apud Hebræos Bethleem prædictus eſt. Quamobrem etiam Dei amantiſſima Helena Auguſta, geſtationem vteri Dei genitricis admirandis monumentis cohoneſtauit, & ſacrum illud antrum multifariam exornauit. Ori-

Neſtorius veterū ſcripta parui ſecit.

Locus 1 Io 4 bene tractatus.

Euſebius Pamphili de natiuitate Chriſti Diua Helena ſ[illegible] [illegible] breuiſsima natus eſt, exornauit.

Origenes vocabulum Deigenitrix recte expoſuit.

* *Blaſphemia Neſtorij in virginem matrem. Apud Suid. eſt, Neſtorium tertium fuiſſe ducem Iudaicæ hæreſis Pauli Samoſateni, & Theodori Cilicis. eumque perpetuum geſſiſſe contra Virginem matrem bellum, qui ſcilicet Theodorum ipſum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores ſuos numerauerit.*

** *Firmiſſime crede, ipſum verbum Deum ſua carnis acceptione conceptum. Auguſtinus ad Petrum cap.* [illegible] *verbo ad vnitatem commixtus eſt homo. Idem* [illegible] *natura noua. O temperamentum admirandum! Gregorius Nazanzenus. Non ſeparari fas eſt filium hominis a ſilio Dei. Auguſtinus Naſcitur Deus aſſumptione noſtra patitur innocentia, moritur viuens. Hilarius li.* [illegible] *de Trinit. Innouatur natura, ſitque Deus homo. Gregorius Nazanz. Firmiſſime crede non carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam. Auguſtinus. Caro ſine ſemine ex homine, ſpiritus cum ſemine ex Deo Tertull. Noue naſci debebat noua natiuitatis dedicator.* Idem.

† *In tantum ſibimet duæ naturæ in Chriſto vnitæ ſunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Chriſtus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Auguſt. Naturam Dei in virtute reſurrectionis intellige. Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cum ſint vtraque ſua geſta naturæ, vnū tamen Chriſtum Ieſum memento eſſe, qui vtrunq; eſt.* Hilarius. lib. 9 de Trinit. *Videſne Chriſtum Deum & hominem ita prædicari, vt mori homini, Deo vero carnis excitatio deputetur: non tamen vt alius ſit qui mortuus eſt & alius ſit per quem mortuus reſurgit. Id.* Ibid. *Tametſi Ieſus Chriſtus in partu ac paſsione & morte, naturæ noſtræ rem peregerit, res tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geſſit, dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult quod eum pati non licet, dum mortuus qui viuit.* Idem.

" *Secundum id quod Deus eſt, glorificat ſuos ſecundum hoc vtique quo Dominus gloriæ eſt, & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt. Auguſt.* lib. 1. de Trinit. cap. 13. *Sciuit Verbum non aliter ſoluendam hominum mortem, niſi pro omnibus ipſum moreretur. Quia vita erat & Dei verbum, oportebatque mortem pro omnibus fieri, mortale corpus aſſumpſit. Athanaſ.* de incarnat. verbi. *Vere crucifixus eſt Deus, vere mortuus. Quod Deo indignum eſt mihi expedit. Paſſio*

Dei vnica ſpes totius orbis, atque neceſſarium decus fi-dei. Mors Chriſti ſummum Euangelij fundamentum. Filius traditus eſt Dei qui erat in filio hominis. Chriſtianorum eſt etiam mortuum Deum credere, & tamen viuentem in æuo æuorum. Sufficiat Chriſtum filium Dei mortuum dici, & hoc quia ſcriptum eſt. Tertullianus ſparſim de carne Chriſt. libr. 3. contra Marc.

genere vero & ipſe in tertio Commentariorum in epiſtola ad Roman. tomo quomodo Dei genitrix dicatur exponens, copioſe id explicat. Apparet igitur, Neſtorium lucubrationes veterum ignoraſſe. Proinde, ſicuti dixi, loquutionē ſolam oppugnat. (Quin ille nō vocabulū ipſum modo, ſed prorſus etiam Deum eſſe, qui genitus eſt, negauit. Qui enim ex virgine ſancta natus eſt, idem crucifixus quoque eſt, qui quidem Dominus eſt gloriæ, quemadmodum Apoſtol. ait: *Si enim cognouiſſent, Dominum vtique gloriæ non crucifixiſſent*. Neſtorius autem inquit: *Ne glorieris Iudæe, Deum non crucifixiſti*: perinde atque Dominus gloriæ crucifixus non eſſet.) Quandoquidem quod Chriſtum, non purum hominem dicat, ſicuti Photinus, aut Paulus Samoſatenus, homiliæ ſeu populares eius conciones editæ docent. Nunquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam tollit, † ſed vbique id in certe ſubſiſtere, & carni ineſſe profitetur. Nec ille, ſicuti Photinus & Samoſatenus, ſubſiſtentiam eius abolet: nam id Manichæi & Montaniſtæ quoque opinati ſunt auſi. Sic ego Neſtorium ſentire inuenio, atque id ſimul & ex libris eius quos legi, & ex ſectatorum eius dictis animaduerti. Non paruam vero turbam orbi vniuerſo ineptiæ Neſtorij peperere. Hæc Socrates. Et cum ille ſic blaterans nugaretur, vt deteſtandum quiddam in eccleſia fieret, accidit. Nam primarij cuiuſdam magiſtratus ſerui crudeliter ab hero accepti, ad eccleſiam confugere: & ferrum in manibus habentes, ad ſanctiorē ſacrificij aram irruere: iuſſique inde atque coacti exire, haudquaquam paruere, diuinas cæremonias impedientes, & diebus pluribus ſtrictos & coruſcantes enſes præ ſe ferentes, vt obuios omnes ferirent, parati fuere. Atque vbi clericum quendam trucidarunt, alium que inſuper vulnerarunt, poſtremo tandem ſeipſos interemerunt. Porro ex eis qui affuere, quidam mali ominis eſſe, templi profanationem & inquinationem prædixit: poetæ cuiuſdam iambos allegans eiuſcemodi.

Sorr. negat Neſtorium Samoſateni & Photini hæreſim incidiſſe.

† [illegible]

Serui armati ad eccleſiam confugere, ibique cæde facta ſeipſos etiam interemere. Mali ominis loco id factum conceptum.

" [illegible]
" [illegible]

" *Aſſueuit omen ferre triſte, ſanctum,*
" *Si forte templum polluat piaculum.*

Nec ille prorſus non vera dixit. Cum enim diuiſionem populi & diſſidium, tum eius qui ſeditioſæ eiuſmodi diſceſſionis autor eſſet, abrogationem prædicere viſus eſt. Enimuero Neſtorius non alijs tantum, ſed Proclo quoque ret diſſenſionem aduerſatus eſt. Quum enim ille in eccleſia docens, Neſtorio præſidente, ſermonem in hæc verba conceptam haberet: *Virginalis hodie, ô fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & conuocauit nos ſancta Dei genitrix templum diuinum* atque ornamentum virginitatis. Ob eam cauſam ad contentionis ſtudium delapſus Neſtorius diſſidere quam maxime à Proclo cœpit.

Pia Procli oratio Neſtorium ſe commouet.

Cap. XXXIII.

De epiſtolis ſancti Cyrilli ad Neſtorium. Item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruerſam opinionem. Præterea quæ de Neſtorio ſcripſerit Celeſtinus.

SEd enim diuinus quoque Cyrillus vbi Neſtorii blaſphemias audiuit, vnam atq; alteram ad eum dedit epiſtolam, in quib. diſertis verbis eos qui non aperte Chriſtum Deum profiterētur, ſed blaſphemis verbis hominem † deiferū atq; organum ſeu inſtrumentum diuinitatis eſſe dicerēt, anathema eſſe proclamauit. Cui Neſtorius literis ruſus obuiauit, conuiciis ſimul & blaſphemiis rē agēs. Eis vero Neſtorii literis ingentes hæreſis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibuſdam alijs, prouincialem Alexandriæ ſynodū congregauit, atq; ei vtriuſq; vltro citroq; datas epiſtolas exhibuit, quarum exempla & ſynodi ipſius decreta ad veteris Romæ epiſcopum Celeſtinum miſit. Ad Neſtorium inſuper tertiam dedit epiſtolam, cui multum celebrata illa duodecim capita, vna cum anathematiſmis adiunxit: quæ vt hic infererē, æquum eſſe duxi. Ea ſic habent. *Si quis non profitetur verum Deum eſſe Emanuelem, proindeque virginem Mariam Dei genetricem* (genuit enim illa carnaliter eum qui caro factus eſt, Deum ſcilicet ex Deo Verbum) anathema ſit. Si quis non profitetur carni ſecundum ſubſiſtentiam vnitum eſſe id quod eſt ex Deo patre Verbum vnumq; eſſe Chriſtum cum propria carne, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathema ſit. Si quis in vno Chriſto ſubſiſtentias diuidit poſt vnionem, ſola eas connectens coniunctione, quæ ſecundum dignitatem ſiue autoritatem aut poteſtatem eſt, & non potius vnione naturali, anathema ſit. Si quis duabus ſubſiſtentiis in Chriſto, voces in Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis, vel à viris ſanctis, vel ab ipſo de ſeipſo tributas diuidit, & alias quidem vt homini, extra id quod ex Deo patre eſt Verbum, proprie conuenientes, alias vero veluti Deo congruentes ei ſoli quod ex Deo patre eſt Verbo accommodat, anathema ſit. Si quis dicit hominem Chriſtum Deiferum, & non potius verum Deum eſſe, vtpote vnum & quidem natura filium propterea atque Verbum caro factum eſt, & nobiſcum † æqualiter de ſanguine & carne (extra peccatum) participauit anathema ſit. Si quis dicit Deum aut Dominum Chriſti eſſe, quod ex Deo patre eſt verbum, ac non potius ipſum Deum profitetur & hominem, quum Verbum caro factum ſit, ſecundum ſcripturas, anathema ſit. Si quis dicit veluti hominem Ieſum à Deo Verbo agitatum, eique præclaram vnigeniti gloriam circumdatam eſſe vt qui alius ab ipſo exiſteret, anathema ſit. Si quis dicere audet, hominem aſſumptum

Cyrillus Alexandrinus Neſtorianum errorem adm[onet] per [epiſtol]as

† θεοφόρον.

Neſtorium Cyrillo reſpondet.

Cyrillus prouinciali ſynodo coacta, Neſtorij errorem damnauit.

Duodecim Cyrilli capita.

Hic communicatio idiomatū, quā vocant, tolli videtur.

*

† ὁμοίως.

* *In Emanuel, quoniam vnus eſt filius & Dominus incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna eius eſt omnino perſona, ipſique tribuuntur & humana propter diſpenſationem in carne & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo Patre. Cir[illus] [illegible] & [illegible]*

minus filius natum & gerens homo vniuerſa quæ Dei ſunt: loquens deinde & gerens Deus vniuerſa quæ hominis ſunt.

Et vt credatur ſecundum veritatem factus homo, propria ſatis humana. Cyrillus de concil. Epheſ. Chriſto pro qualitate generum ac naturarum alium in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem fuiſſe nondum nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno Hilar lib 9. de Trinit. Operationes enim non vlli ſeorſim naturæ, ſed perſonæ vni & indiuiſæ attribuuntur. Auguſt.

A

συγχρηματίζει.

vna cum Deo verbo coadorari, & conglorificari & collaudari, †diciq; Deum debere, ſicuti alterum cum altero (particula enim *Cum* adiecta, ſemper id cogitare atque intelligere cogit) ac nō potius Emanuelem adoratione vna honorandum, & vnam ei glorificationem tribuendā eſſe, pro eo atq; Verbum caro factum eſt, anathema ſit. Si quis dicit Dominum Ieſum Chriſtum glorificatum eſſe à Spiritu, perinde atque aliena virtute vſus ſit, & ab illo acceperit, vt efficax cōtra impuros ſpiritus eſſet, & diuina miracula inter homines edere poſſet, ac non potius propriū ipſius ſpiritum profitetur, per quem diuina fecit miracula, anathema ſit. Si quis pontificem & apoſtolum confeſſionis noſtræ factum eſſe Chriſtum, ſicuti diuina refert ſcriptura (obtulit n. ſeipſum pro nobis in odorē ſuauitatis Deo patri) ſi quis, inquam, pontificem & apoſtolum noſtrum factum eſſe, non ipſum Dei verbum, quum caro & ſicut nos ſumus homo factum eſt, ſed tanquā alium propria & peculiari quadam ratione ab eo qui ex muliere eſt, hominem: præterea ſi quis eum etiam pro ſeipſo, & nō potius tantum pro nobis oblationem obtuliſſe dicit (neque enim oblatione opus habuit, qui peccatū non nouit) anathema ſit. Si quis non profitetur carnem Chriſti viuificam & propriam ipſius, quod ex Deo patre eſt, Verbi, ſed alterius cuiuſdam ab ipſo eſſe, veluti ei iuxta dignitatē coniuncti, quaſi ſolam diuinam habitationem in ea habuerit, & non potius (quemadmodum diximus) viuificam, quæ Verbi propria facta ſit, omnia * viuificare valentis, anathema ſit. Si quis non profitetur Dei Verbum carne paſſum eſſe, & carne crucifixum, & carne mortem guſtaſſe, atq; primogenitum ex mortuis factum eſſe, pro eo atq; vita & viuificans eſt, vtpote Deus, *a* anathema ſit. *b* Celeſtinus Rom. epiſcopus diuini Cyrilli literis acceptis, & graui præterea de Neſtorio fama audita, ad eum ſcripſit: decem exactis diebus, ſi adhuc in eadem impietate perſeueraret, non amplius eum ad communionem admittendū: ſed potius omnino ſacerdotū Chriſti catalogo eximendum: illosq; adeo ad communionem recipiendos eſſe, qui propterea ab eo quod pro fide recta ſtetiſſent, excommunicati fuerant. Porro non Neſtorio modo Cyrillus & Celeſtinus, ſed etiam Ioanni Antiocheno, Theodoti ſucceſſori & Iuuenali Hieroſolymitano, hæreſim Neſtorii exponentes, ſcripſerunt. *d* Ipſe quoque Ioannes ad Neſtorium epiſtolam dedit, admonens hominē, ne à patria fidei profeſſione deficeret, ſed recte filium Dei ex ſancta Dei genitrice Maria genitum eſſe profiteretur, neq; in duo eum partiretur, neque etiam iuxta progreſſum † ſeu profectum Deificatū eſſe diceret. Apoſtolicam illi etiam vocem ſubiiciens, quæ eſt: Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere. Et ſimul illi ſuaſit, ne ſententiam ipſe ſuam vt rectam & certam retineret, ſed potius quod in cōmune commodū

Pontificatus & ſacrificiū Chriſti.

B

** ζωοποιεῖν δυνάμενον.*
a Anathemata. Ita Chriſtiani talitula & ſententiā vocare ſolent, quum eam veluti in columna incidentes, propalā aduerſum blaſphemū & impium omnibus propo nunt. h. ex.
b Celeſtinus Rom. pontif. ad Neſtorium litera
c Item ad Ioan. Antiochenum & Iuuenalem Hieroſolymitanū
d Ioannis Antiocheni ad Neſtorium ſcriptū.
κατὰ προκοπήν.
† κατὰ προκοπὴν ...

C

D

atq; vtile eſſet, ſequeretur. Miſit inſuper ad eum quas Celeſtinus & Cyrillus ſcripſerant literas. *e* Neſtorius ſibiipſi* obſequutus eſt. Et quoniam ſciebat eccleſiarum præſules in eccleſiæ turba haudquaquam tacituros, Theodoſium permouit, *f* vt Sacram ad Cyrillū mitteret, in qua multa illi obiiciebat, & multa minabatur, niſi in Neſtorii decretis acquieſceret. Et quum ealibus literis ſe illum peſſundaturum exiſtimaret, magis etiam commotum excitauit. Accepto namque ſpiritu diuus Cyrillus, ad ipſum Imperatorem & eius ſorores libellos docte compoſitos miſit, quibus ſimul certam rectæ fidei profeſſionem, & peruerſam Neſtorii vecordiæ opinionē oſtendit: tum autem, vt ſynodus vniuerſalis cogeretur petit, vt Neſtorij res certo in apertum proferrentur.

e Neſtorius recta ſuadētib. non paret, ſed ſeipſum, hoc eſt, peſſimū conſiliarium ſequitur
Cyrillum ſynodum œcumenicam ab Imperatore petit.
f Neſtorius ab Imperatore ad Cyrillum Sacram impetrat, ad eum terrendum

† *Ineffabiliter & vltra quam poſſit mens humana intelligere, Verbum humanitati coniunctum, totam in ſeipſum ita reduxit, vt indigentia vitæ (τὸ ἐνδεὲς τῆς ζωῆς) poſſit viuificare.* Cyrill.

C A P. XXXIV.

De tertio ſancto vniuerſali Epheſino concilio, in quo Neſtorio epiſcopatus eſt abrogatus.

THeodoſius imperialibus literis ſuis in metropoli Epheſo locorum omnium epiſcopos conuenire iuſſit, ſacram Pentecoſtes diem, qua conuenirent, conſtituens. In ea quippe die Spiritus viuificator ad ſanctos apoſtolos peruenit. Literis ipſis illud quoque adiecit, neminem ſe vel apud Deum vel apud homines excuſatum eſſe, qui non ſtatim ad deſignatam ſanctæ Pentecoſtes diem præſto ibi eſſet. Qui namque, inquit, ad epiſcopalem ſacrum conuentum vocatus non alacriter accurrit, non bonæ is conſcientiæ eſſe apparet. Neſtorius, qui non longe ab Epheſo abeſſet, cum turba multa ſtatim poſt feſtum Paſchæ diem Epheſum venit, multos ibi iam congregatos epiſcopos reperiens. Cyrillus quoq; cum ſuis ante deſtinatum diem affuit. Quinta poſt Pentecoſten die, Iuuenalis cum Palæſtinis epiſcopis venit. Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorum epiſcopo abeunti præcepit, vt Cyrilli Alexandrini & Acacii Melitinenſis omnino ſententiam ſequeretur, columnas & faſtigia rectæ fidei eos eſſe teſtatus. Celeſtinus autem Romæ epiſcopus, propter nauigationis pericula, ipſe ſynodo adeſſe detrectauit: ad Cyrillum tamen, vt locum ibi ſuum obtineret, ſcripſit. Ex quo tempore, fama eſt, mitram illum & Papæ appellationem, atque vt orbis vniuerſi iudex appellaretur, accepiſſe. Quæ deinde omnia per ſucceſſionem ad eos etiam peruenerint, quibus ſorte Alexandrinæ eccleſiæ thronus legitime obueniſſet ſacros epiſcopos. Solus Ioannes Antiochenus antiſtes cum Orientalibus ſuis epiſcopis, longe etiam poſt diem conſtitutum tardius affuit: non dedita ille opera moratus, ſicuti ſe pluribus verbis excuſauit: ſed quod tam celeriter epiſcopos qui ſubeſſent, cogere non potuerit. Magnis enim locorum interuallis ditionis eius vrbes diſtant, ab ea quæ olim quidem Antiochia, nunc autem Theopolis dicta eſt. Duodecim namque dierum itinere, & aliquo* præterea extro,

Theodoſius concilium generale Epheſinum indicit.
Euthymius Petrum epiſcopum Saracenorum Cyrilli & Acacij ſententiam in concilio ſequi iubet.
Priuilegia epiſcopo Alexandrino à Ro. antiſtite accepta.
Cyrillus Alexandrinus in ſynodo Epheſina Romani pontif. mandatarius & locum tenens.
Iuſtinianus Antiochiā poſt terræmotum auſpicatiore nomine Theopolim vo-

cauſ. Noua Dominica * *μικρὰ καὶ τρίγωνος.* * *νεανευρία καὶ*

Prima ſynodi ſeſſio.

homini expedito & ſuccincto abſunt. Tum autem Antiochia ipſa Epheſo triginta dierum via maxime diſtat. Confirmauit ille etiam, ad deſignatum ſe non venturum fuiſſe diem, ſi nouo qui dicitur Dominico die collegæ ſui in ſedibus ſuis eſſe perſeueraſſent. Vbi poſt diem conſtitutum dies quindecim præterierte, & Antiochenus præſul non aduenit, multique Epiſcopi morbis & ærumnis aliis preſſi ſunt, de communi ſententia vigeſimo menſis Iulii die Epiſcopi congregati ſunt circiter centum & triginta, à condito mundo † quinquies milleſimu noningenteſimo decimoquinto, à ſecunda autem ſynodo quadrageſimo, & vno anno, præſidente Iuuenali & diuino Cyrillo, qui Celeſtini locum tenuit, Romani (vt diximus) Epiſcopi. Die primu Neſtorius etiam præſto fuit. Atque vbi de quæſtione eius agi cœptum eſt, Cyrillus Alexádrin. in prima velitatione iacula fortiter iaciens, Neſtorium admodum perſtrinxit, Hoſtili enim iamdudum erga eum erat animo. Et cum Chriſto ſcriptentiis ſuis diuinitatem multi tribuerent, vnumq; & eundem eſſe filium, ex patre quidem ante ſecula genitum, extremis autem temporibus ex perpetua virgine hominem factum, neq; alium atque alium, ſed vnum atque eundem, & virginem Mariam proprie & vere Θεοτόκον Deigenitricem dicendam eſſe aſſererent, aſſurgens Neſtorius: Ego, inquit, *bimeſtrem aliquem & trimeſtrem Deum non dixerim. Proinde purus ſum ſanguinis veſtri, & poſtea ad vos non veniam.* His verbis dictis, cum ſex Epiſcopis egreſſus eſt, & deinceps cum illis conuenire ſolitus fuit: aliis quoque aſſumptis, qui prauam eius fidem ſequebantur. Ita ſynodus in partes duas diuiſa eſt. Cyrillus, & qui cum eo erant, poſtridie conſilio coacto, vt mos eſt, trib. Epiſcopis miſſis, Neſtorium vt in conuentum veniret citarunt. Ille id contempſit, & haudquaquam comparuit, ſynodum in Antiocheni Epiſcopi aduentum diffundens. Vt autem ille iterum atque tertio vocatus, reſponſum nullum, quo ſe defenderet, dedit, & conuiciis atque contumeliis eos qui ad ſe miſſi erant remiſit: ſynodus ſancta trecentorum illorum & decem & octo diuinorum patrum ſymbolum in medium, & Cyrilli atque Neſtorii, quas vltro citroque de dogmate dederant literas, ſacram item illam Celeſtini ad ipſum Neſtorium ſcriptam epiſtolam protulit. Atque vbi Theodotus Ancyranus & Melitinenſis Acacius blaſphema eius verba, quibus aperte Epheſi multis præſentibus vſus fuerat, indicauere, & multæ eximiorum & ſanctorum virorum voces auditæ, inſuperque alia Neſtorii impie dicta congeſta ſunt, impium illum exautorauit, ſententia hiſce verbis concepta. Cum præter alia reuerendiſſimus Neſtorius, neque vocationi noſtræ audiens eſſe voluerit, neque à nobis miſſus ſanctiſſimos & piiſſimos Epiſcopos admiſerit, neceſſario eo deſcendimus, vt de impietate eius inquireremus. Et quoniam quum ex epiſtolis & ſcriptis eius, quæ lecta etiam ſunt: atque item ex verbis quibus in metropolitana hac vrbe vſus eſt: tum ex teſtium dictis, impie eum & ſentire & docere deprehendimus: neceſſitate nobis à canonibus, & ſanctiſſimi patris collegæque noſtri Rom. eccleſiæ Epiſcopi epiſtola, impoſita, diu multumque lachrymantes, ad triſtem hanc peruenimus ſententiam. Qui igitur ab eo blaſphemiis expetitus eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per præ-

† Secundū Græcos 4412. Qui in computatione annorum ſecunda & tertia ſynodo intercedentium cū hac quoque ratione non conuenit.

Recta de Chriſti diuinitate & natiuitate ſententia

Blaſphema & impia Neſtorii vox.

Neſtorius ſe à patribus ſynodi ſeiungit.

Secunda ſeſſio.

Neſtorius euocatus in ſynodum nō venit.

Neſtorius damnatur.

ſentem ſanctam ſynodum decreuit, Neſtorium à dignitate Epiſcopali & Sacerdotali conuentu omni eſſe alienum.

Cap. XXXV.

Vt triduo poſt Ioannes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillum & Memnonem Epheſium Epiſcopali dignitate priuarint: ſynodus autem ipſos id auſos, rurſum Epiſcopatu abire iuſſerit. Vt Theodoritus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicq; rurſus Cyrillus reſponderit. Vt Neſtorius Oaſim exulatum ierit. Vt Iohannes & Cyrillus in gratiam reducti idem ſenſerint, & iuſſu Imperatoris Neſtorij abrogationem ratam habuerint. Epiſtola Cyrilli, quam per Paulum Emeſſum Eccleſiæ Antiochenæ ſcripſit.

POſt latam hanc legitimam ſententiam, Iohannes Antiochen. cum ſacerdotibus & Epiſcopis ſuis duobus & viginti, triduo à Neſtorii condemnatione aduenit. Et re ſicuti acta fuerat cognita, Cyrillo valde ſuccenſuit, qui ſic ad Neſtorium exautorandum depроperaſſet. Et facta à ſynodo diſceſſione, conſilioque cum Neſtorio coacto, Cyrillo & Memnoni Epheſi Epiſcopo, ſicuti illi videbatur, dignitatem abrogauit. Cyrillus & Memnon, poſtquam libellos ſuos ſynodo, quæ cum eis congregata fuerat, obtulerunt, (quamuis Socrates per ignorantiam aliter ſcripſerit) Ioannes vna cum ſuis euocatus eſt, vt rationem de condemnationis ſententia, quam illegitime tuliſſet, redderet. Vbi vero ille non comparuit, poſt tertiam citationem, ſicuti mos eſt, Cyrillus quidem & Memnon à ſancta vniuerſali ſynodo, à cōdemnationis ſententia præter rationem lata abſoluti ſunt: & qui eos damnauerant, in † vincula ea dederunt. Nam & à diuina communione ſunt excluſi, & ſacerdotalis eis authoritas omnis adempta eſt, Iohanni videlicet, & qui in partibus eius erant Epiſcopis, in quibus etiam fuit ſapiens ille Theodoritus Cyri Epiſcopus: donec ſeipſos condemnantes erratum ſuum profeſſi ſunt. Theodoritus ſane Iohannis vicem ægre ferens, in Cyrillum inuectus eſt confutans etiam, quæ tertiæ ad Neſtorium epiſtolæ duodecim capita Cyrillus adiunxerat, perperam ea exponendo. Quod cum non rite fecerit, Neſtorio quam maxime patrocinari iudicatus eſt. Aduerſus quod ſcriptum Theodoriti, ea quæ diximus capita Cyrillus docte tutatus eſt, ea pro eo atque decuit interpretando, & latentem in eis ſententiam declarando. Hæc omnia quum ab vtraque parte ad Imperatorem ſunt relata, tum Epiſcopi eidem præſto fuere, qui acta factionis vtriuſque renunciarunt. Imperator primum Neſtorii condemnationem ratam non habuit. Orientales enim Epiſcopi Neſtorium ſecum abductum in annum tertium per vim in Epiſcopatu retinuere. Quarto autem ab illius condemnatione anno, Iohannes Antiochenus iudicium Dei metuens, & multos præterea praua Neſtorii opinione interire videns, Theodoſio Imperatori, vt quamprimum eum ex Orientali ditione eiiceret, ſignificauit. Et Imperator poſtquam blaſphemiam illius certo cognouit, confeſtim Neſtorium quidem Oaſim deportari iuſſit. Ad CYRILLVM autem & IOHANNEM pie ſcriptas literas dedit, *vt quum inter ſe conſentirent

Ioan. Antiochen. Epheſum poſt Neſtorii condemnationem venit.

Is Neſtorio ſe coniungit. & Cyrillo atque Memnoni dignitatem adimit.

Cyrillus & Memnon per ſynodū legitime abſoluuntur.

Ioan autem Antiochen. cum ſuis excommunicatur.

† ἀκοινώνητοι γεγόνασι Theodoret. Cyri Epiſc. vna cum Ioanne proſcriptus.

Idem contra Cyrilli duodecim capita ſcripſit. Cyrillus ſcriptum ſuum defendit.

Acta ſynodi ad Imp. referuntur.

Neſtorium Orientales Epiſcopi in Epiſcopali dignitate retinent.

Neſtorius quarto condemnationis ſuæ anno Oaſim deportatur.

tum

A tum vtetq; latam aduerſus Neſtorium condemnationis ſententiã confirmaret, & diſſidio omni Eccleſias Dei liberaret. Porro Neſtorius vbi cõmunionem, quæ ſibi cum Ioanne Antiocheno interceſſerat, in contentionem & diſſidium euaſiſſe cognouit, pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον, Dei genitricem vocauit: *Dicatur*, inquiens, *etiam Dei genitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant.* Verum nemo proſus id eum per pœnitentiam dixiſſe arbitratus eſt. Ioannes Antiochenus Epiſcopus imperiali iuſſioni cedens, Paulum Emeſenum Epiſcopum Alexandriam ad Cyrillum cum libello miſit, in quo germana & ſincera fidei profeſſio, necnon amicitiæ conciliatio, & ſcandalorum ſeu offendiculorum amolitio expreſſa eſt. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atque profeſſione ei inſerta comprobata, & veteres ſanctos patres, & ſeipſum ita ſenſiſſe confirmauit. Atque Epiſtola ea vehementer laudata hiſce verbis Iohanni reſcripſit.

Neſtorij ſimulata pœnitentia non recipitur. Ioh. Antiochenus cum Cyrillo in gratiam redit.

Cyrilli ad Ioannem ſcriptum de concordia Epiſcoporum gratia Deo aguntur. Principes laudantur.

B *Lætentur cæli, & exultet terra. Dirutum enim eſt interſtitium maceriæ: & quod mærorem fecit, conquieuit, moduſque diſcordiæ omnis ſublatus eſt, eo quod Seruator omnium noſtrum Chriſtus Eccleſiis ſuis pacem conciliauit, & ad eam nos piiſſimi & Dei amantiſſimi Principes vocarunt.* Qui maiorum pietatis æmulatores optimi, cum ipſi in ſtatu ſuo certam atque immotam conſeruant fidem rectam, tum præcipuam de ſanctis Eccleſiis gerunt curã, vt ſimul & præclaram in æuum gloriam habeant, & quam celeberrimam Imperii ſui adminiſtrationem reddant. Quibus etiam ipſe virtutum Dominus manu liberali bona tribuit: ſimulque dat, vt & aduerſariis imperent, & victoriam ab eis reportent.

Non enim fallit is qui dicit: *Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo.* Quum igitur Alexandriam veniſſet Dominus meus, piiſſimus frater & collega Paulus, animi voluC ptate & gaudio repletus ſum: ac merito quidem quod tantus ſcilicet vir partes ſuas vt mediator interponeret, & ſupra vires tantum laborem adiret, vt diaboli inuidiam ſuperaret, ea quæ diuiſa erant coniungeret: & ſublatis è medio ſcandalis atque offendiculis, concordiæ & pacis corona veſtras ſimul & noſtras cohoneſtaret Eccleſias. Et poſt alia. Quod vero ſuperflua prorſus & importuna Eccleſiæ, prætereque cauſam ſuſcepta diſcordia fuerit, nunc maxime certior ſum factus, ex quo piiſſimus dominus meus Paulus Epiſcopus libellum † extra calumniæ aleam poſitum attulit, fidei profeſſionem complectentem: quem à ſanctitate tua & piiſſimis iſthic Epiſcopis compoſitum eſſe confirmauit. Libellus is quibus conſcriptus erat verbis: epiſtolæ adiunctus fuit. Porro de Dei genitrice, & quæ ſequuntur: ſanctis hiſce vocibus veſtris lectis, ita nos quoque ipſos ſentire inuenimus. D *Vnus enim eſt Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Quapropter rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, mutuo nobis congratulantes, quod congruentem cum diuinitus inſpiratis ſcripturis & traditione ſanctorum patrum noſtrorum noſtræ ſimul & veſtræ Eccleſiæ habeant fidem. Verum hæc qui inquirere volet ſtudioſius, in ſynodi eius actis reperiet.

Commendatur Pauli Emeſeni Epiſc. pacificandi ſtudium.

† ἀδιάβλητον.

Gratulatio de vnitate fidei.

Cap. XXXVI.

Qualia ſe paſſum eſſe Neſtorius ipſe de ſe ſcribat. Et vt ad Oaſim innumerabilibus toleratis ærumnis, poſtremo corroſa & conſumpta à vermibus lingua interierit.

POſtquam Neſtorius eiectus eſt, quid poſtea ei contigerit, vt vitam præſentem finierit, & digna blaſphemiarum præmia tulerit, hiſtorici non prodiderunt. Et profecto vis temporis obliuionis profundo hæc immerſiſſet, niſi in librũ eius incidiſſem, ex quo hiſtoriam eius decerpſi. Itaque ipſe blaſphemiæ pater, qui non ſuper petra, ſed in arena fundamenta fidei ſuę iecifſet, ad quoſdam qui ei obiecerant, non recte illum res nouas molitum eſſe, neque ex Reipub. vtilitate, vt Epheſi ſynodus ageretur, peniſſe defenſionem blaſphemiæ ſuæ ſcripſit, ad eam ſcilicet neB ceſſitatem ſe perueniſſe, Eccleſia ſancta in partes duas ſciſſa, dictitans. Et quum alii quidem Mariam ἀνθρωποτόκον, id eſt, hominis genitricem: alii autem θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem dicendam aſſererent: ſe mediam excogitaſſe vocem χριστοτόκον, id eſt, Chriſti genitricem. In ea defenſione refert, Theodoſium propter commiſerationem, primum reiectionem eius authoritate ſua non confirmaſſe. Vbi vero Epiſcopi quidam Conſtantinopoli veniſſent, vt in monaſterium ſuum reuerteretur, permiſſum ei eſſe, quod extra Theopolim ſitum eſt. Nomen quidem illius non expreſſit: ab Euprepio tamen appellationem accepiſſe legi. Stadiis id duobus ab vrbe ea diſtat: vbi annos quatuor ſe in honore omni exegiſſe agit.

Res Neſtorij poſt condemnationem.

Deinde commemorat, vt Theodoſii ſanctione apud Oaſim exulare iuſſus ſit, ſed cauſam exilii primariam celat: quod videlicet tali etiam C rerum ſuarum ſtatu à blaſphemia non deſtiterit. Alium quoque librum ad Ægyptum quendam diſertius ſcripſit, in quo de exilio ad Oaſim fuſius agit. Ex illius quoque literis colligere eſt, quæ mala propter blaſphemias tulerit, quum † inſpectorem rerum omnium oculum fallere nõ potuerit. Quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitus ſe iuſta vindicta expertum eſſe, atque in ærumnam & captiuitatem miſerandam maxime incidiſſe.

† τὸν πανταχοῦ ἔφορον ὀφθαλμὸν λαθεῖν.

Quum vero eum maiores calamitates experiri oporteret, ex poteſtate quidem Blemmyarum ille dimiſſus eſt (eorum enim captiuus fuerat) Theodoſii autem, qui rediiſſe eum intellexerat, iuſſionibus, in extremis Thebarum oris, locum ex loco mutans, verſatus eſt. vbi terra tuD pta coopertus atque oppreſſus, vitam hanc pro eo atque blaſphemiæ eius conueniebat, amiſit: Arius alter vltimo vitæ ſuæ actu habitus, qui quidem ſatis quæ præmia in Deum iactas blaſphemias maneant, declarauit. Vterq; ſane ex æquo in Chriſtum blaſphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iſte autem merum hominem eſſe dixit. Ad quem acta Epheſiæ ſynodi, quaſi Cyrilli verſutia & nefanda rerum nouatione inſtituta ſint, reprehendentem, perlibenter dixerim: Cur tandem à Theodoſio, qui vicem tuam valde miſeratus eſt: poſtea nullo relicto veniæ loco, expulſus es? & tot oſtraciſmis

Blemmyarum captiuus Neſtor.

Miſerabilis eius mors.

Confertur cum Ario Neſtorius fraude Cyrilli ſe circumuentũ eſſe queſtus eſt.

Refutatio eius querela.

Conſertur cum Cyrillo Neſtorius. Euagrius. li. 1 ca. 7.

atq; exilijs mulctatus, turpiter vitam finiuiſti, ſi non de ſententia & iudicio diuino Cyrillus, & qui cum eo fuere epiſcopi decretum ſuum fecere? Et ambo vos quidem iam ex vita hac exceſſiſtis: quo tempore, ſicuti quidam ex prophanis ſapientibus dixit, nihil obſtat quo minus libera quiſque hominum beneuolentia, nullo intercedente aduerſario colatur. Ac tu quidẽ vt blaſphemus, & hoſtis Dei extremus, ab omnib. damnatus es: ille autem veluti quædam eccleſiæ tuba, fines terræ perſonans, & propugnator eccleſiæ fortiſſimus, ab omnibus celebratur, & omnibus in ore eſt. Sed enim ne crimen falſi apud quempiam ſuſtineamus, age illum ipſum in medium producentes, verbis eius res ſuas exponamus. Et tu epiſtulam fac audias, quibus illam literis, ad eum quem diximus Thebarum præſidem compoſuiſti, ex Epheſijs de religione ſanctiſſima recentibus actis prolatam. Oaſim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali ſanctione incolimus. Et poſt quædam verba infert: Quandoquidem locus, quem diximus, barbarorum incurſione, captiuorum abductione, atq; igne, & cædibus ex ipſis fundamentis dirutus atq; vaſtatus eſt, & nos à barbaris derepente neſcio quo modo miſericordiam conſequuti, ita liberi dimiſſi ſumus vt illi atteſtatione coniunctis minis nos terrerẽt, & quamprimum regione ea excedere, vtpote quam † Mazici poſt eos, nulla interpoſita mo-

Epiſtola Neſtorii ad Thebarum præfectum

† *Apud Stephanum Mazyes, Nomades Libyæ ſunt Suid autem, ſub Anaſtaſio vrbes Libyæ excurſionibus eorum qui Lazi dicuntur, vexatas ſcribit. vt fortaſſe hic etiam Lazici ſit legendum*

ra, occupaturi eſſent, iuberent, in ditionẽ Thebarum, cum captiuorum reliquijs, quos ad nos barbari miſericordia moti (quid ſibi voluerint, dicere nequeo) adduxerunt, venimus. Atq; illi quidem ad optata & placita quiſque loca ſe receperunt. Nos autem ad Panis vrbem diuertimus, manifeſto id indicantes. Veremur namq; ne quis captiuitatem noſtram conſultam molitionem & fraudem eſſe dicens, calumnioſe profugiſſe nos accuſet, & alterius criminis machinationem confingat. * Ferax enim generis omnis calumniarũ eſt malitia. Quapropter amplitudinem tuã rogamus, vt tibi captiuitas noſtra, pro eo atque legibus conſtitutum eſt, curæ ſit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominum captiuum ad iniurias & contumelias dedas, ne videlicet omnibus deinceps generationibus & ætatibus tragica vociferatio, ſeu quiritatio inualeſcat, melius eſſe vt in barbarorum aliquis poteſtate captiuus ſit, quam ad Romanorum Imperium ſupplex confugiat. Et iuramẽto interpoſito, petitionem talem ſubiũxi: Patere nos hic ex Oaſi reuerſos manere, ſicuti id nobis barbari permiſere: vt nunc etiam, quod Deo viſum eſt, de nobis conſtituatur. In alia rurſus epiſtola ad eundem hæc ſcribit. Siue ſcriptum hoc, vt amici, ad magnificentiã tuam, epiſtolam, ſeu vt patris ad filium commonitionem accipias, non ſecus, te quæſo, quæ in eo eſt, quam fieri potuit breuiſſimam de rebus multis narrationem: cum Oaſis quæ etiam Ibis dicta eſt, dudum à Nomadum multitudine, qui in eam excurrerunt, vaſtata ſit. Et poſtea. Hęc quũ ſic acciderint, neſcio qua de cauſa, aut qua arrepta occaſione, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis oppido ad quandam Elephantinam, quæ Thebęę prouincię finis eſt, deportari curauerit. Et cum ad illam

Neſtorius ex barbarorum captiuitate ad Panũ vrbẽ venit, Panopolis vrbs & nomine Panopolites apud Plin. eſt l. 5 ca. 9.

** ἄπορος ... (Greek marginal note, illegible)*

Vt ſibi manere liceat, petit.

Queritur ſe ſæpius exilij locum mutare coactũ fuiſſe. Elephantina . . ſtadijs à Thebaide Ægyptus diſtat.

E per ea quæ diximus militaria auxilia raperemur & maiore itineris parte confecta affligeremur, rurſum à fortitudine tua iuſſionem ſine ſcripto accepimus, vt in ciuitatem Panis reuerteremur. Ex itineris, quod iuſſu tuo ſuſceperamus, caſibus confecti, corpore morbo ſimul & ſenio labefactato, necnon manu & latere conuulſo, in Panis oppidum reuerſi ſumus, animo quodammodo vix laboribus deficientes. Adhuc cruciatib. dolorum affligebamur, & ad aliud rurſum fortitudinis tuæ aduolans ſcriptum mandatum, ex Panis vrbem alium ditionis eius locum translati ſumus. Et quum talia aduerſus nos conquietura putaremus, & quid de nobis * victures Principes ſtatuerãt expectaremus, aliud ſubito ſine gratia omni, de longinquiore alio, & quarto iam exilio mandatum compoſitum eſt. Et paulò poſt. Sed acquieſce tandem in eis quæ facta ſunt, rogo, & tot aduerſus corpus vnum exilia decernere deſine, & tot calamitatib. quæ à magnificentia tua

F pertulimus, contentus eſto. Et nobis per homines, quos cõuenit, ſententiam victorum principum noſtrorũ explorare humaniter quæſo permitte. Hęc noſtra veluti patris ad te tanquam filium, conſilia ſunt. Sin ea indigne feres tum tu nunc quoque, ſicuti antea, quod placitum tibi eſt, facito: ſiquidem ſentẽtiam tuam oratio nulla flectere aut vincere poteſt. Neſtorius igitur in literis quoq; ipſis, pugnis & calcibus impetit atque inſultat, Imperatoriam etiã poteſtatem, ſicuti vides, blaſphemans: atq; tot quoq; mala paſſus, non tamẽ reſipiſcit. Peruenit in manus meas ſcriptum quoddam, obitum eius exponens, quẽ & ipſum memoriæ mandare in hac hiſtoria viſum eſt. Commemorat enim, lingua eius à vermibus corroſa, ingemiſcentem & lamentantem ad maiora & ſempiterna ſupplicia cũ pœnas debitas ſoluturũ migraſſe. Deinde & Theodoſius diuino nutu commotus, ſententiis & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatum

G condemnauit, hiſce verbis in cõſtitutione vſus, quæ Iuſtiniani volumini, quod *Codex* nominatur, inſerta eſt, tertia numero, in primo primi libri titulo. *Præterea*, inquit, *ſancimus, qui impiã Neſtorii fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam ſequuntur, vt ſi quidem epiſcopi ſint, aut clerici, eccleſiis eiiciantur: ſin vero laici & populares, anathemate feriantur.* Sed plures quoq; alias conſtitutiones religionis noſtræ gratia edidit, quæ flagrantem illius erga Chriſtum ardorem declarant. Hunc impius Neſtorius finem vitæ habuit, atq; hæc ſic in tertia quam diximus vniuerſali Epheſia ſynodo ſunt acta. Porro pernicioſo Neſtorio exautorato, grauis rurſum contentio in Conſtantinopolitanæ vrbis eccleſiis mota eſt. Populus enim de Neſtorii placitis agens, in duas partes abiit. Clerici ſane omnes communi ſuffragio cũ anathemati ſubditum reiecerunt: ſic namque Chriſtianis mos eſt ſententiam contra blaſphemum ferre, quum eam tanquam * ſtatuæ inci-

H ſam, omnibus publicitus proponere volunt.

** φιλολοίμης.*

In ſumma & plurima ærumna Neſtorium vt reſipiſceret, nunquã tamen adducere non potuit. Lingua Neſtorii ante mortem à vermibus corroſa. Cõſtitutio Theodoſii, qua hæreſis Neſtorii dãnatur. Hæc cõſtitutio hodie non extat. Dãnat autem Neſtorianos hic Imperator l Damnato. C de hæret & Manich.

Diſſidium impletæ Cõſtantinopolitanæ de Neſtorii condemnatione. Anathema quid apud Chriſtianos ſit.

** στήλη διαγραφής.*

Cap. XXXVII.

Vt poſt Neſtorium Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præfectus fuerit.

ILlo vero ſublato, nõ mediocris de epiſcopi electione quæſtio extitit. Multi enim ad eum qui dictus eſt, Sidenſem Philippũ reſpiciebant:

Philippus Sidetes & Proclus cõtenderes archiepiſcopatum Byzantii.

omnes autem fere Proclum cathedra ea maxime dignum eſſe iudicabant. Et exitum ſuſi conſilium horum habuiſſet, niſi qui multum tum apud Imperatorem valebant, impedimento fuiſſent, Eccleſiaſticum canonem perperam prætexentes, qui deſignatum ciuitatis alicuius epiſcopum in ciuitatem aliam träſferri vetare debeat. Is eſt eiuſmodi. Si quis Epiſcopus electus in parœciam, cui deſtinatus eſt, non ierit, non culpa ille quidem ſua, ſed propter populi reiectionem aut aliam non ab ipſo electo prouenientem cauſam, is cum dignitate miniſterio fungi (vt modo rebus Eccleſiæ, vbi conuentus agit, nihil afferat turbæ) & acquieſcere in eo debet, quod prouinciæ ſynodus de controuerſia in medium producta iudicans decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum Epiſcopum deſignabat, vel inuitam quieſcere coegit. Quatuor menſes à Neſtorio exautorato effluxerant, & Eccleſiæ procuratio Maximiano commiſſa eſt, qui in ordine presbyterorum erat, & in monaſtica vita vixerat. Religionis hic maxime laudem conſecutus fuerat, ex eo quod propriis ſumptib. monumentis conſtructis, in eis pie defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quod doctrina exigua fuit, alienam à rebus agendis delegerat vitam. Quam ob cauſam Eccleſia ſub eo externis rerum fluctibus libera, pace multa lætara eſt. Atq; vbi annos duos & menſes quinq; pacifice Eccleſiam adminiſtrauit, & ſeptima ieiunii dierum ſeptimana, ea quæ dicitur Magna quinta die, mortuus eſt. Tum vero Imperator Theodoſius, & Pulcheria Auguſta maxime curam eius rei ſuſcepit. Ne enim rurſus negotium eis exhiberetur de electione Epiſcopi, vnde miſceri Eccleſiæ res & confundi potuiſſent, nulla interpoſita mora, quum adhuc Maximiani corpus inſepultum eſſet, Epiſcopos quoſcunque inuenire potuerunt, coactos, inthronizare atq; in vacuam Eccleſię poſſeſſionem inducere Proclum iuſſit. Quum namque deliberatum antea de eo eſſet, Celeſtinus quoque Romæ Epiſcopus ſuffragatus ei per Epiſtolas fuerat, ad magnum illum Cyrillum & Iohannem Antiochenum & Rufum Theſſalonicenſem ſcribens, & modis omnibus docens nihil obſtare, quo minus qui alterius vrbis aut ſit, aut ſaltem deſignatus ſit Epiſcopus, in aliam transferatur vrbem. Proclus igitur in ſede ſua collocatus, poſtea funus & exequias MAXIMIANI, omnibus patriarchæ inſignibus vſus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quædam hiſtoriæ annectenda duxi.

Canon de non transferendis eo poſſe &c.

Maximianus epiſc. Conſtantinopolitanus.

Obitus eius ἐν μεγάλῃ πέμπτῃ. Magna quinta.

Proclus Maximiani ſucceſſor. Celeſtinus Rom. Pont. eius canoni ſoluit.

CAP. XXXVII.

De Proclo, qua doctrina, quave vita fuerit. Et vt illum Imperator charum gratumq; habuerit. Et quod idem competenti & debito ſermone, res quæ eo tempore præter opinionem hominum mirifica acciderunt, in Deum authorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.

Res Procli Epiſcopi.

A Primo is capillo præceptoribus vſus, in arte dicendi potiſſimum elaborauit: Et poſt adoleſcentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorum ordinem cooptatus, primum D. Iohannis Chryſoſt. Conſtantinopolitanam Eccleſiam adminiſtrantis ſectator, miniſter, libriſque ſcribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioh. magno in aurem dictantem, atq; arcaniorem Epiſtolarum ſuarum ſenſum reuelãtem, per ianuæ rimas proſpectans vidit. Atque vbi ille in exilio vixit, ab illius affectione non deſciſcens, cum ſucceſſore eius Attico Epiſc. fuit, orationum illius ſcriba. Quem ille in diuino vitæ inſtituto progrediẽtem, in diaconatus gradum ſuſtulit. Deinde v. cum in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Siſinio Eccleſiæ Cyzicenæ deſignatus eſt antiſtes. Longo vero tempore poſt, quemadmodum diximus, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatus ei commiſſus eſt. Et quod in moribus atque inſtitutis placidus maxime vir eſſet, quæcunq; in Ioanne & Attico eximia erant, expreſſit. Malorum tolerantia illis etiam ſuperior fuit. Atticus namq; ſæpius etiam eis qui in fide à ſe non diſſentirent, terribilis eſſe viſus eſt. Hic vero & erga illos, & in alios oẽs placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quam vi pertrahere illos ad ſe in animo habens. Et quoniam nemini turbarum cauſam præbuit, Eccleſiæ dignitatem in humanitate & manſuetudine conſiſtentem, integram conſeruauit. Hac in parte Theodoſ. Imperatorem imitatus, nam & is haudquaquã Imperiali ſeueritate, aduerſus eos qui ſupplicia commeriti eſſent, vſus eſt. Iſte autem minus curauit, ſi quis de Deo non itidem vt ipſe ſentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placide, non violenter, plebem ſibi deuinxit. Qua ex cauſa & Theodoſ. magnopere eum eſt complexus. Nam & Imperator ipſe ſacerdotali, vt ita dicam, animo fuit: eoſque qui perſequendos homines eſſe ſuaderẽt, minime audiuit. Dixerit vero aliquis, quod & aliis rebus imprimis autem manſuetudine, aperte Epiſcopos eius tẽporis omnes longe ſuperarit. Et quod de Moſe Numerorum liber dixit, eum ſupra homines omnes in terra longe mitiſſimum fuiſſe: id ſi de Theodoſio etiam dicas, haudquaquam, vt puto fallaris. Vnde quiſpiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorum certamina hoſtes ei imminentes aboleuiſſe. Declarauit hoc in Ioh. tyranno, & quicum eo excurrerant, barbaris. Quæ namq; antiquitus in viris iuſtis accidiſſe audiuimus, ea quoq; præter opinionem omnem in eo Deus peregit. Cum n. multi atq; adeo innumerabiles Barbari excurrere & Imperatori atque Romanis negocium faceſſere aggreſſi eſſent, Imperator, ſicuti facere ſolitus erat, res illorum Deo commiſit & frequentius orationib. vacans, confeſtim quod petiit, confecit. Dux ſiquidem eorum Roilas nomine (quod antea quoque retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus ſublatus eſt. Et poſtquam ſęua peſtis exercitum eius inuaſit, crudeliter eum eſt depaſta. Quicquid v. ex eo ſuperfuit, id cœleſti igne crematũ eſt. Itaque in timorem magnum barbari deciderunt, non tam quod contra generoſam & fortem gẽtem Romanorum ad manus cõferendas ita auſi fuiſſent, quam quod Deo adiuuante, illos tropæa ſtatuere, victoriamq; reportare deprehendiſſent. Tum ſane & admirãdus Proclus, in tanta à Deo conceſſa victoria, ad populum in Eccleſia verba faciens, & Ezechielis prophetiam ingenioſe & apte verbis ſuis accommodans, in magna fuit admiratione. Prophetia talib. verbis concepta eſt. Et tu fili hominis, vaticinare contra Gog, & principẽ † Ros, Moſoch & Thobel. Iudicabo n. eum morte, & ſanguine, & imbre

Exemplum placidi Epiſcopi.

Theodoſius quoq; Imp. animi placidiſſimi fuit.

Deo charus Theodoſius.

Precat[illegible] Theodoſi[illegible] hoſtes [illegible] Romanos Scytha cum ſuo [illegible] ſam atq; extinctum eſt. Quidam hunc Rugã nominant.

Ad cœleſtẽ hanc victoriam Proclus pro concione pulchre Ezech. verba accommodauit.

demergenti,& lapidibus grandinis. Atq; ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & omnem exercitum eius, ſuperque populos multos qui cum eo ſunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conſpectu multarum gentium, & cognoſcent quod ego ſum Dominus. Talis quidē Proclus erat, peropportunus & commodus in omnibus, manſuetudine autem & humanitate quam maxime excellens.

† *Ros) Hoc ſacra Biblia noſtra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque* lib.7.cap.43. *Nomine autem iſto vniuerſa Ruſſorum ſiue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nunc Chriſtiana eſt, & Sclauonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgo* Ruiſs *dicuntur. Nec in Geneſi, nec in alio ſcripturæ loco. ac ne in Ioſepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gens inueniri potuit. Hiero.* ſup.Ezech.38.

Cap. XXXIX.

De translationibus epiſcoporum ex ſede in ſedem aliam & quod conſuetudo ea antiquitus in eccleſiis obtinuerit. Quodque talis translatio bene inſtituto eccleſiaſtico ordini nihil afferat detrimenti, vt modo ea rite & ordine fiat.

In Proclum inuidi reprehenderunt, quod cum Cyzici epiſcopus deſignatus fuerit, Conſtantinopolitanum ſuſceperit epiſcopatum, Nō iam verba quam mens Canonum inſpicienda.

Canon trāſitionem, nō translationem epiſcoporum prohibet. Exempla translationum epiſcopalium legitimarū.

† μετάβασιν ἡ μετάθεσιν.

QVandoquidem autem nōnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, Eccleſiaſticum canonem prætendentes, quod Cyzici epiſcopus creatus, in Conſtantinopolitanæ vrbis thronum translatus ſit: æquum eſſe duxi, pauca quædam de translationibus eiuſcemodi hic perſtringere, vt ſimul & Proclus crimine abſoluatur, & Eccleſia claſſicum hoc ad certitudinem diuinitus proditum habeat exemplum, ne cuiuis facere id volenti procliue ſit, res Eccleſiæ rite atque ordine actas, temere per reprehenſionem carpere. Nam qui tum rem hanc taxare conati ſunt, vel inuidia ferri, vel ignorare mihi viſi ſunt, canonum ſenſum & mentem, atque ea quæ varie in Eccleſiis per diſpenſationem & vtilitatem ſeruata ſunt & geſta. Diuini ſiquidem canones, & veteres eccleſiæ antiſtites liberum eſſe voluerunt, quotieſcunque legitima ſuaderet vtilitas, ex vrbe vna in aliam epiſcopum transferre: videlicet ſi ſincerior pietas, vel Eccleſiaſticæ forte tranquillitatis conſtitutio translationem flagitaret. † Tranſitionem namque prohibet, non translationem. Hæc enim, id quod præter voluntatem & præter inſtitutum fit, omnino ſignificat, & vox ea veluti in inanimatis vſurpatur: illa vero, de animatis, & quodammodo de eis dicitur qui per arrogantiam forte maſcendarum rerum gratia, in thronos inſiliunt. Eam vero recte canon, ſicuti paulo poſt fuſius exponam, inhibet: legitimam autem translationem nequaquam. Nam primus apoſtolorum ille princeps Petrus, Romanæ vrbis gubernauit eccleſiam: deinde primus etiam Alexandriam * forte tranſiit. In quibus eccleſiis vbi Linum & Marcum epiſcopos creauit, alias rurſus vrbes adiit. Euſebius autem Pamphili in ſexto Eccleſiaſticarum hiſtoriarum libro, Alexandrum quendam Eccleſiæ in Cappadocia cuiuſdam epiſcopum, Hieroſolyma ſacrorum locorum ſpectandorum & precationis ibi faciendæ gratia profectum, atque à Hieroſolymitanis retentum, in throno ſacri Narciſſi adhuc ſuperſtitis collocatum eſſe, & per vitam omnem Hieroſolymitanæ eccleſiæ præfuiſſe, memoriæ mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius libro cap. 10. mentionem fecimus. Quod vero & multi alii, neceſſaria vtilitate vocante, in alias tranſierint eccleſias, ſatis patet. Ego vero, etſi non omnes, aliquos tamen in hiſtoria hac recenſebo. Magnus ille Euſtathius à Berrœa (quæ eſt ipſa Chaleb) in Antiochiam translatus eſt, Conſtantino primo Chriſtiano Imperatore Imperium Rom. adminiſtrante: ſub quo & Maximus ex Dioſpoli Hieroſolyma tranſiit, magno Macario ſuccedens. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorſus contra nomen ſuum opinionis, ex Germanicia primum Antiochiam, & inde poſtea Conſtantinopolim eſt translatus. Diuus Meletius primum Sebaſtiæ epiſcopus eſt renunciatus, deinde autem cum magna gloria Antiochiam ad Orontem eſt vocatus. Item diuus Gregorius Saſimorum primum, Cappadocum vrbis, deinde Nazanzi, patriæ ſuæ, epiſcopatum ſortitus: poſtea à ſecunda ſynodo & Meletio Antiocheno, pro eo atque decuit, in præclaram Conſtantinopolis ſedem translatus eſt. Patris in Achaia Perigenes epiſcopus deſignatus eſt: quem vbi ciuitatis eius incolæ non receperunt, Romanus epiſcopus in thronum metropolitanæ vrbis Corinthi, vbi ſacrorum antiſtes nuper admodum vita defunctus fuerat, induci iuſſit, atque ille ita translatus, pacifice ibi per vitam omnem eccleſiam rexit. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum Alexander Antiochenus Tarſum Ciliciæ tranſtulit. Reuerenous Aracis Phœniciæ epiſcopus lectus, Tyrum inde tranſiens, epiſcopali ibi munere eſt functus. Ex Gotdo, quæ * in Lycia eſt, in Proconneſum Ioannes tranſmiſſus, magnifice epiſcopatum ibi geſſit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aſpunam tranſiit. Et alius ex eiuſdem vrbis eccleſia epiſcopus Alexander, Adoanos traductus eſt. Ex Apamea Aſiæ Philippus Eudoxiopolim miſſus eſt, cui vetus nomen Salambria fuit. Polycarpus ex Antapriſtena Myſiæ vrbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thraciæ venit. Optimus ex Agdamea Phrygum, Antiochiam Piſidiæ. Troadem Philippopoli Thraciæ Syluanus tranſiit. de quo admirandum quiddam memorabo. Is quum artem oratoriam primum apud ſophiſtam Troilum didiciſſet, ſtudium poſtea omne ad Chriſtianiſmum tranſtulit, aſceticamque conſectans vitam pallium monaſticum non tulit. Hunc ſibi coniunctum Atticus epiſcopus, Philippopolis epiſcopum declarauit: in qua vrbe poſtquam triennium exegit: loci eius hybernum rigorem non ferens (exiguum enim & imbecille ei prorſus corpus erat) Atticum vt alium in locum ſuum epiſcopum ſubſtitueret, rogauit, non aliam quam frigoris cauſam petitioni ſuæ prætendens. Porro epiſcopo alio ei ſurrogato, Syluanus Conſtantinopoli degens, cura ſumma monaſticam coluit vitam, humilitatis & paupertatis tam ſtudioſus, vt in vrbe frequentiſſima obambulans, † ſparteis ſit ſandaliis vſus. Eo tempore non multo exacto, Troadis epiſcopus mortuus eſt. Quapropter Troes Conſtantinopoli affuere, epiſcopum petentes. Cum autem Atticus, quemnam illis antiſtitem deſignaret deliberaret, Syl-

** ἀλόγιμα τιμᾶσι.*

Profectio Hieroſolymitana precationis ergo

Berrœa eadem quæ Chaleb. διδίξασι ὁ προνοῶν.

Sebaſtia.

Romani epiſcopi auctoritas.

** Socrat. in Lydia.*

Syluanus Philippopoli primum deinde Troadis epiſcopus.

Lituaniæ hoc eſt. Sparteas in calceos Cōſtantinopolitanos. χορηγῶν ὑποδήματα ὅμως ἀνθρώπων.

uanus

A u... ndi eius gratia ad eum venit. Quem vb... exit, ſtatim ei Troiæ epiſcopatũ mandauit, atque ad eum conuerſus: *Deinceps,* inquit, *omnino ecclesia, ſuæ functionis defungendæ præciſa eſt occaſio. Multus enim Troade calor eſt, opportunusque & commodus tibi a Deo paratus eſt locus. Proinde nihil morare, ſed protinus Troiam proficiſcere.* Itaque Syluanus eo tranſiit. Atque ibi miraculum inſigne ei... manibus editum eſt, quod profecto dignũ ... commemoretur. In littore Troiano ingens oneraria nauis, quæ magnas columnas ferret, conſtructa fuerat: Platem, à latitudine, eam nautæ nominant. Hanc cum opus eſſet in mare prouoluere, multi qui funibus eam in vndas traherent, confluxere. Illa vero diebus pluribus moueri loco non potuit: & homines immobilem eius ſtationem dæmonis efficaciæ aſcripſerunt. quapropter epiſcopum Syluanum adierunt, & ab eo vt precationem ſuper ea faceret, petierunt, eam ipſam ſolam ad commouendam nauim ſuffecturam eſſe credentes. Ille

Syluanus nauem latam oneratam immobile à littore in mare oratione promouit. Socr. li. 7. cap. 3.

B pro modeſtia ſua, non ipſius, vt hominis peccatoris, id opus, ſed alterius cuiuſpiam, in quo diuinum numen conquieſceret, eſſe dixit. Vbi vero illi magis etiam ei multa precati inſtitere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus aduenit: & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei inſiſtere iuſſit. Paululum nauis ab illis impulſa eſt: & illa perinde atque animata eſſet, celeritate multa prouoluta, ad mare peruenit. Hæc res in prouinciam omnem vulgata, religionem magnam Syluano eſt atteſtata. a Et cum vir optimus eſſet, quoniam qui ſub eo erant clerici, in cauſis & nugis, vndecunque inter eos qui iudicio contenderent, prouenientibus velut nundinationem inſtitueränt, † ne quis ex clero poſtea cauſam quampiam iudicaret, conſtituit. Sed ſupplicantium libellos acceptos, vni ex fidelibus laicis, quem præcipue iuſti & æqui ſtudioſum eſſe ſciret, accito dedit, eiq; iudicio cauſarum commiſſo, iure contendentiũ nugamenta reiecit. Hæc de Syluano, quamuis per

† Syluanus causarum controuerſarum iudicium non clero ſed laicis, ne nundinatione illa viteretur, cōmiſit. a Abſurdum alienum eſt, imo etiam opprobrium, ſi periculos ſe velint oſtendere diſceptatores eſſe foren ſium l. Repetita C. de epiſc. & cler.

Nemo militans (Deo) implicatur vita negociorum vt ei qui ſe ... delegit placeat.

C digreſſionem, non tamẽ ſicuti puto, ab hiſtoria noſtra aliena, dicta ſint. Deinceps vero multi quoq; alii ex throno in thronum ſunt miſſi. Sicuti ſapientiſſimus iſte Proclus Cyzico Cõſtantinopolim eſt trãſlatus, Celeſtino Romano Papa rem eam cõprobante, epiſtolis tribus ad Cyrillum Alexandrinum, & Ioannem Antiochenũ & Rufum Theſſalonicenſem ſcriptis: in quibus aſſerit, canonibus non obeſſe, epiſcoporũ ex vrbe in vrbem legitimam eiuſmodi tranſlationẽ. Ego vero ab inſtituto digredi, eoſq; qui deinde trãſlati ita ſint, operi huic annectere cogor: rerũ talium ſtudioſis, vt equidem puto, gratificaturus. Prçter eos, quos diximus, Zenone imperante, Petrus Moggus, Acacii Conſtantinopolitani epiſcopi ſuggeſtione, ab Euchaitis Alexandriam tranſmiſſus eſt: ſicuti poſtea de hoc & aliis, ſi Deo viſum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezunnus

... ... 1. quæſt. ... lacum, ... Celeſtini Ro. antiſtes. Procli translationem comprobauit.

Alia epiſcoporum trãſlationes.

D ſub Iuſtino Imperatore, in ſedem Conſtantinopolitanam traductus eſt. Rẽ hanc confirmat admirandus etiam ille confeſſor Germanus, qui Anaſtaſio imperante, Cyzico quoque Conſtantinopolim tranſiit. Item Thomas Theſſalonica Alexandriam, de ſeptimæ ſynodi ſententia, Conſtantino & Irene imperantibus. Diui... ſimus quoque patriarcha Ignatius, ſub Baſilii Macedonis Imperio, Baſilium Cretenſem epiſcopum Theſſalonicam tranſmiſit. Sub eodẽ

Imperantibus Conſtantino & Irena Baſilio Macedone.

A impe... Ioannes Maiumę epiſcopus Alexandriam, & Amphilochius Cyzicenus Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam tranſlati ſunt. Porro Leone Sapiente Imperium regente, & Photio ſacrum munus adminiſtrante, Gregorius Syracuſanus in metropolim Nicænam tranſiit, & eiuſdem vrbis epiſcopus Nicon Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia eſt, antiſtes, Ancyram Galatiæ: & Simeones, nouis Patris Laodiceam: & Ioannes Lariſſæus, Synadam tranſlatus eſt. Ad hæc ex Amaſena vrbe Stephanus eunuchus Conſtantinopolim patriarcha tranſiit, ſub Romani ſenis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc eſt, primarius paſtor, eccleſiæ magnæ primum officium tranſtulit. Ex epiſcopatu autem Flauiadis, quæ ſub Anazarbes metropoli eſt, Nicephorus Phocas epiſcopum eius Euſtratium transferens Antiochiæ patriarcham fecit: cum quidem epiſcopatum eum ab Anazarbe

Leonis Sapientis.

Epiſcopus eunuchus & caſtratus.

Romani Senioris.

Nicephori Phoca.

B diuulſum, patriarchatui Antiocheno vniuiſſet. Agapius Seleuciæ in Pieria antiſtes, Antiochiam & ipſe tranſlatus eſt, Baſilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiuſdem Imperio, Theophylactus Sebaſtia Roſiam, & Alexander Antiochia Hieroſolyma: tum autem Ioannes, cui Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri tranſiit. Et rurſum Tyri epiſcopus caſtratus, vt Eccleſia eius à Perſis capta eſt, Hieroſolyma profugit. Et quum thronum ibi vacuum eſſe, epiſcopo ſuo orbatum, contingeret, Hieroſolymitani, Perſarum principi vt illi Eccleſiam Hieroſolymis committere poſſent, ſupplicarunt. Qui etiam Conſtantinopolim, ſexies milleſimo ſexingenteſimo & decimoquinto, à condito mundo anno, Alexio Comneno imperante, adueniens, à ſacra ſuſceptus eſt ſynodo, quum Nicolaus Theoprobletus patriarcham ageret. Eodem Nicolao eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernante,

Baſilii Porphyrogeneta.

Epiſcopus eunuchus.

Alexii Comneni.

C Pentaclaſille, Roſianus archiepiſcopus Lemni factus eſt, eidemque etiam Maronis eccleſia addita. Nicephorus vero metropolitanus Gangræ † veluti feriatus, metropolim etiam habuit Amaſtrim. Ad eundem modum & Leopolis antiſtes, Arcadiopolim tenuit. Epiſcopo item Alexiopolis * otianti, Abydus tradita, poſtea etiam Aptos. Multæ enim Eccleſiæ vnitæ ſunt, ſicuti Parus & Naxus, Sugda & Phula. Alama, & Soteriopolis, Angelo Iſacio imperante. Doſitheus Hieroſolymitanus Conſtantinopolim eſt tranſlatus: quum Hieroſolyma inde Marcus, qui † Florus dictus eſt, tranſiiſſet. Deinde Doſitheus rurſum Conſtantinopoli relicta, in Aeliæ thronum reuerſus eſt, eo qui Florus nominatus eſt, inde præter ius & æquum omne expulſo. Poſtea vero vtraque & Aelienſi & Conſtantinopolitana ſede poſthabita, Doſitheus * priuatus vixit, & deceſſit. Hæc

Epiſcopatuum quorundã vnio.

† ...

Angeli Iſacii.

† ... φλω... ...

D ſuperioribus temporibus ſunt acta. Ætate vero mea quatuor ſublimium ſedium antiſtes ex translatione, eccleſiæ rebus præeſſe memini. Poſt magnum enim Arſenium illum Nicephorus Epheſius, & Germanus Adrianopolitanus in Conſtantinopolitanam eccleſiam ſunt tranſmiſſi. Multo deinde poſt, Niphonem etiam ex Helleſponti Cyzico in eandem eccleſiam deductum eſſe vidimus. Athanaſio quoque Alexandrino, qui Nicol. ſucceſſerat, Greg. Ægypti

Ætas Nicephori Calliſti.

Hic locus meo iudicio teſtari poteſt Nicephorum eccleſiaſticam hiſt...

epiſco-

vitam ſuam ad tempora prope ſua, i. actatis præſentis deduxiſſe in prologo præfatum, iam longe ante tēpora ſua eam eſſe ſuſpenſam.

E epiſcopus ſurrogatus eſt. Antiochiæ quatuor per eiuſmodi tranſlationem epiſcopos ſucceſſiſſe noui. Poſt Euthymium namque, ex Tripoli Arſenius tranſmiſſus, ſedem eam ſortitus eſt. Cui Cyrillus Tyrius ſucceſſit atque huic Pompeiopolitanus Dionyſius: Dionyſio rurſus Cyrillus alius, qui deinceps ſucceſſorem habuit clarum illum Dionyſium Mopſueſtienſem atque hic rurſum Sophronium Tyrium. Hieroſolymis itidem duos per tranſlationem ſucceſſiſſe vidimus. Nam Sophronio defuncto, in locum eius Athanaſ. Cæſareæ Philippi epiſcopus ſuffectus eſt. Cuius ſedem Gabriel quidam Cæſareæ Philippi & ipſe nuper epiſcopus renūciatus, dolo rapuit: & paulò poſt fatis concedens, vel inuitus eam rurſus Athanaſio priori reliquit. Hæc de epiſcoporum tranſlationibus, quæ vel antea vel poſt facta eſſe cognoui, volumini huic annexui. Fortaſſe autem plures alios quiſquam inuenerit, qui hiſtorias ſtudioſe euoluat.

Exponitur ſententia verborum. Tranſlationis, Tranſmutationis. Tranſitionis.
** μετάθεσις, μεταστασις, μετανάστασις.*

F Canon namque, ſicuti à me eſt dictum, * tranſlationem eam rem* appellat, & non permutationem, aut tranſitionem: quod hæc verba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio & voluntate mouentur: Transferri autem, & Tranſlatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab alijs mouentur, dicatur: ita vt tranſmutatio & tranſitio eorum ſit, quæ ex ſede ſua in ſublimiores inuolant thronos: Tranſlatio autem, eorum qui ipſi inuiti ab alijs alio producuntur. Id quod & Celeſtinus Romæ epiſcopus in ſuis, ſicuti ipſe appellat, ſecretis, *capite ſecundo*, huiuſce vtens verbis oſtendit. *Si epiſcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per ſeipſum faciat, ſed fratribus cogentibus.* Et rem eam ſacræ huius ſedis autoritate expediat, non inanis gloriæ, verum vtilitatis communis aut neceſſitatis ergo.

Celeſtini Ro epiſcopi ea de re verba. Quæ epiſcoporum tranſlationes legitimæ ſint.
Item Anterei epiſcopi 7 q 1 Non oportet mutationes.

G Eadem & Anterius collega eius refert, ita ad verbum dicens. Tranſlationem epiſcoporum cōmunis vtilitatis aut neceſſitatis gratia ſcitote fieri licere, nō autem cuiuslibet cupiditate, aut dominationis affectione. Siquidem Petrus doctor & dux noſter, eccleſiaſticæ vtilitatis cauſa ex Antiochia Romam tranſlatus eſt, & inde poſtea Alexandriam tranſijt, vt qui iſtic prodeſſe magis eccleſiæ poſſet. Euſebius autem ex oppido quodam paruo, Apoſtolica autoritate Alexandriam eſt traductus. Atque eodem modo, & Felix ex ciuitate quæ et ciuium electione obtigerat, propter eam qua præditus erat egregiam doctrinā & vitam, de communi epiſcoporū reliquorumque ſacerdotum atque † Apoſtolicorum virorū

† Alij, populorum.

** *De hac re ipſe Nicephorus* in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum. Ἀρσένιος ἄριστος ἐν ἀρχιθύταις. τοῦ ἐφέσου πρόεδρος ἐνεχρέσιος, τοῦ Ἀδριανοῦ γερμανὸς ἀρχιθύτης *Hoc eſt: In Archimyſtis optimus Arſenius, Epheſiq; præſul inclytus Nicephorus, Germanus vrbis Adriani epiſcopus.*

H conſilio Epheſum tranſijt. Non enim ciuitatem ciuitate mutat, quia id nō cupiditate ſua aut vanæ gloriæ ſtudio facit: verum propter vtilitatem aliquam, aut neceſſitatem, aliorum autoritate maiore pollentium cohortatione & conſilio, ex minore in maiorem vrbem tranſit: non inani gloria aut voluntate ipſe ſua ductus, ſed autoritati potentiorum obſequutus, aut ſede ſua expulſus, aut etiā vtilitate loci vel populi permotus. & quidem non arroganter, ſed humiliter ab alijs productus. Cæterum de tranſlationibus

E iſtis hæc, iudicio meo, ſatis prolixa dicta ſunt. Quapropter ad reliquum hiſtoriæ contextum reuertamur.

CAP. XL.

De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Chriſti religionem ſuſceperit.

ET diuinus quidem Proclus ad ſacra eccleſiæ gubernacula conſedit, & res eccleſiaſticas cōpoſuit. Eo autem tempore multi in Creta Iudæi Chriſtianorum ſacra ſunt cōplexi, per cauſam eiuſmodi. Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitam peregiſſet, poſtremo ſe etiā Moſen illū eſſe aſſimulauit: & cœlitus in Cretam à Deo propterea miſſum eſſe cōfinxit, vt eius loci Iudæos ipſe per mare, perinde atq; olim Iſraelitas per rubrum ſinū

Pſeudomoſes in Creta.

F duceret. Et paſſim inſulā ipſam anno toto peragrans, vt ſe illum eſſe crederent, ſuaſit: atque vt opes quas haberent, pecuniasq; & poſſeſſiones omnes aſpernarentur, cohortatus eſt: ſe illos per mare non aliter quam in arida, in promiſſionis terram ducturum eſſe pollicitus. Atq; illi vanis illius promiſſis decepti, res operasq; ſuas vbique neglexerunt, & facultates ſuas temere quibuſcunq; diripiendas permiſere. Vbi dies cōſtituta aduenit, qua proficiſci debebant, ipſe quidē cōfidentia & faſtu plenus, eis præiuit: illi vero hominem, vna cum coniugibus & ætate imbecilliore conſequuti ſunt. Itaque eos in ſummum quendam ſcopulum in pelagus excurrentem duxit: atque inde conijcere ſeipſos in mare, veluti natantes & vrinantes iuſſit. Idque ex illis quidam, ſtatim vt imperatum eis erat, fecerunt, neque deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio ſaxis alliſi interierunt. Et vniuerſi illi vel in vndis, vel in præcipitibus ſaxis periiſſent: niſi

Pollicitus is eſt, ſe Iudæos per vndas maris tanquam per continentē ducturum.

** ὑγρῷ ἐν κύμασι.*
Sed is ipſe multos mortales in perniciem abduxit.

G Dei prouidentia piſcatores & alij mercatura victum quæritantes, Chriſtiani homines, ſubito affuiſſent, eosque modis omnibus extrahentes ſeruaſſent, tum primum fortaſſe qua dementia capti eſſent ſentientes. Hi alios, quo minus ſe in fluctus proijcerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id feciſſent, interitum illis indicantes. Qui ſane ægre in animo rem ſecum reputantes, & fraudem ſine iudicio ſuſceptæ fidei & crudelitatis deprehēdentes, vt miſerabilem in modum enatarent, ſuſtinuerunt: & tandem Pſeudomoſen illum comprehendere ſunt aggreſſi. Verum perficere id minime potuerunt: conteſtim enim ille diſparuit, & magnam ſuſpicionem præbuit, pernicioſum quempiam dæmonē ſub humana ſpecie gentē eam in exitium produxiſſe. Proinde multi Iudæorum ſuperſtitioni nuncio remiſſo, in Creta Chriſtianam religionem conſtanter ſuſceperunt. Horum innumera prope fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoq; eodem

Pſeudomoſes diſparet, quippe δυσμενὴς δαίμων. Multi Iudæi in Creta Chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

H tempore accidit, quod & ipſum commemorabo. Gens quædam barbara vlteriorē Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & ocij valde ſtudioſi. Fabri namq; tignarij omnes fere ſunt, & ea arte vitæ ſumptus tolerāt. Porro Hunnorum natio eis imminens, frequentes excurſiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vaſtabat. Multi etiam ex illis cum hoſtib. pugna congreſſi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiuſmodi

Burgundiones ab Hūnis infeſtati Chriſtianā religionem cōplectūtur.

dere-

Ieiunium & catechesis ante baptismum Burgundionum. Constanter ab his Hunnos vicerunt eos. [illegible]

de rebus ſuis deſperarent, vt Deo alicui res ſuas committerent, conſilium cœpere: quumque in mentem eis veniret, Chriſtianorum Deum cultoribus ſuis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium conſenſu, ad religionem eius & fidem acceſſerunt. Quã ob cauſam & in quadam Galliç ciuitate Epiſcopum, vt eos Chriſtianorum religionem edoceret, & diuino baptiſmo dignaretur, obteſtati ſunt. Ille vero vbi eis ſeptem dierum ieiunium indixit, eoſq; quæ opus erat de ſacris rebus inſtituit, octauo die baptizatos, vna cũ Epiſcopo quem eis attribuit, domum redire iuſſit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hoſtes tyrannidem tantam exercentes proceſſerunt: neque eos ſpes & expectatio ſua fefellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiſo hoſtes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atq; ipſi quum trium tantum millium numerum explerent, decem Hunnorum millia interemerunt. Ex eo tempore Burgundiorum gens ardenti ad Chriſtianiſmum ſumme conſeruãdum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam ſapientiſſime diſpenſat, prouidentiæ arcano longe optime omnia adminiſtrans. Hæc hactenus. Ego vero aliam quoque rem memoriæ mandabo, vt cognoſcere omnes poſſint, Deum perſæpe etiam per indignos ſolita conſueuiſſe prodigia exhibere.

Vptarus Hunnorum dux crapula ruptus. Iidem constanter Christiani.

Cap. XLI.

De Paulo Nouatianorum Epiſcopo, & qua ille admiratione & memoria digna ediderit.

Incendium Constantinopolis longe maximum quod biduum durauit.

EO enim tempore Nouatianorum Epiſcopus Paulus, Chryſanthi ſucceſſor miraculum quoddam edidit, & præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit.

† * *Tripart. hiſtoria & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achillea dicuntur,* in l. omnis ſeruitus, C. de aquæduct. *Sed neſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quod in ea aquæductus Hadriani mentio fiat: vt fortaſſe ibi de aquæductibus Antiochiæ agatur. quam vrbem præcipue Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt:* [Greek illegible] *h. e. Farra pura & generoſa Suid. Ariſtoph.* [Greek illegible] *Hoc eſt, primario veſceris pane,* [Greek illegible] *Hoc eſt, pro eo quod eſt, in Prytaneo epulari.*

Graue in vrbe graſſatum eſt incendium, quale haud vnquam alias illa ſenſit. Plurimam namq; eius partem flamma peruaſit, adeo vt maxima quæque horrea & frumenti granaria conflagrarint atq; in eis publicum quoddam, cui * Achillea cognomen fuit. Porro ignis ædificia circum quaque depaſtus, etiam contra Nouatianorum Eccleſiam, quæ prope eum locum fuit, qui *b* Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt Eccleſiam conſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittens. Et Deus neſcio quomodo precibus eius exauditis, delubrum id inuiolatum ſeruauit. Ignis namque per ianuas & feneſtras iam omnes inuolans, ei non nocuit: ſed cum circum circa ædificia ſimul multa conſumpſiſſet, templum præterijt intactum id atque inuiolatum à tanto flagello relinquens. Et quod maximum eſt, cum incendium biduum totum graſſatum vbique eſſet, ne veſtigium quidem fumi in muris & tignis Eccleſiæ eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis 17. Auguſti menſis die obſeruatum templum † ſacra celebrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus in fano eo propter factum id auguſto, rem diuinam facientes ad ſe pertraxere. Aliud item memoria dignum facinus Paulus iſte iam moriturus fecit, quod & ipſum non intempeſtiue hiſtoriæ huic inſeretur. Illud namque nobis propoſitum eſt conſilium, vt ex omnibus quod cõmodum eſt & vtile, colligamus, & nonnunquam etiam ex ſerpentibus Andromachen conficiamus. Paulus, ſicuti dixi, moriturus, ſacerdotum qui ſub eo erant, ordine omni accito. *Cura,* inquit, *vobis ſit, dum ego adhuc ſpiro, vt Epiſcopum deſignetis, ne in Eccleſia veſtra, me defuncto, turba aliqua oriatur.* Atque vbi illi non ſanum rectumque ea in re ſe iudicium habere, propterea quod alius alij pro affectione fauerent, dixerunt, electionemque ei permiſerunt, inferens ille ſententiam conſenſumque veſtrum in ſcriptum relatum mihi date, in eo ſcilicet vos quem ego delegero acquieturos eſſe, & ego id facere ſum paratus. Illi imperata ſtatim faciunt, & Paulus in lecto ſedens, charta accepta, Marciani cuiuſdam nomen in ea clam conſcribit: qui presbyter quidem erat, & ſub eo * monaſticam vitam egerat, tum autem peregre profectus fuerat. Paulus poſtquam ipſe ſigillo ſuo chartam obſignauit, idemque & presbyteri alij iuſſu eius fecere, libellum Marco Scytharum Epiſcopo, qui tum in vrbe erat, credidit, hiſce eum alloquutus verbis: *Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellum hunc perinde atque depoſitum aſſeruatum mihi reddes: ſin illi, vt me ad ſe euocet, viſum eſt, charta reſignata, quem ego communi omnium calculo Epiſcopum delegerim inuenies.*

b Pelargus vrbis Constantinopolitana regio.

† ναὸς [illegible]

Paulus iam moriturus, prudenter, quid opportunus consultius facessione [illegible]

** h. e. cœlibem vitam*

Marcus Scytharum Episcopus.

Vbi ille mortuus eſt, & triduo poſt libellus magna multitudine præſente apertus eſt, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata eſt. Atque illi nulla interpoſita mora, homines qui Marcianum adducerent, miſere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vſi, vel inuitum adduxere, & in Eccleſiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta ſint.

Marcianus Pauli successor.

Cap. XLII.

Vt Epiſcopus Proclus Thalaſſium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum profecturum, poſt ternum Cæſareæ crearit Epiſcopum.

Proclus præter opinionem omnium ex Thalassio Illyrico præfecto Episcopum Cæsariensem facit.

EAdem tempeſtate, decimo ſeptimo conſulatu Theodoſij, Patriarcha Proclus nouum quiddam præter eccleſiaſticam conſuetudinem fecit. Quum namq; Firmus Cæſareæ Cappadocum Epiſc. mortuus eſſet, & Cæſarienſes, Conſtantinopolim, vt Epiſcopus eis deligeretur, petentes veniſſent, cuinam Epiſcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodum tum accidit, vt vna ſenatores omnes ad Epiſcopum viſendi eius gratia venirent: in quibus etiam Thalaſſius fuit, vrbium earum quæ in Illyrico ſunt, præfecturam gerens.

Etiam is inde in Orientem profecturus fuerat, munus ſibi ab Imperatore commiſſum adminiſtraturus quum Proclus ſubito manibus iniectis eum pro præfecto epiſcopum Cæſarienſem creauit. Atque ille etiam contra animi ſui ſententiam in eccleſiæ gradum conſcendit, eamque rite adminiſtrauit: quum quidem tam ſubitum factum Imperator ægre ferret, mox tamē id ſanctione ſua comprobaret. Facinus hoc Procli inſolitum, & auditu admodum mirum eſt.

Cap. XLIII.

De reductione ſacrarum reliquiarum ſapientiſſimi Ioannis Chryſoſtomi.

Idem plebe Conſtantinopolitana petente, corpus diui Chryſoſtomi, ex conſenſu Imperatoris Conſtantinopolim perferri curat.

FEcit præterea præclarum aliud quiddā, gloriaq; eius prorſus dignum. Quum enim ſciret eccleſiam etiam dudū ſciſſam eſſe, propter abrogatam Chryſoſtomo dignitatem, conſilium quæſiuit, quomodo eccleſiam à diſſidio & ſeditione conſeruaret, & hominum mœrorem conſolaretur. Rē eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ pie propter Ioannem tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vt legatione apud Imperatorem fungeretur, vt ſanctus ille vir ab iniuſto exilio reuocaretur, populusq; & eccleſia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauate fecit. Et qui corpus eius adducerent, miſſi ſunt. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: Et quum multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitę eſſent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaq; literis ſubſcriptis, virum ſanctum, vt adduci ſe pateretur obteſtatus eſt. Literę ipſę ſupra pectus eius poſitæ & peruigiliū actum, precesq; ad Deum fuſæ ſunt. Ita tumulus ſe abducentib. facilem præbuit & ſanctus ipſe, pondus eius leuius redditū, vna cū baiulis ſimul ferre viſus eſt. Literas Theodoſii ad eū ſcriptas, hic referre viſum eſt. Orbis totius doctori, & ſpirituali patri, Ioanni ſancto, & aurei oris patriarchæ, Theodoſius Imperator.

Theodoſii litera ad Chryſoſtomum defunctum, quibus eū Conſtantinopolim reuocat Theodoſius compater.

Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum eſſe putantes, pater honorāde, tranſferri id & adducere ad nos, ſicuti filii parentum amantes, deſiderauimus. Quum autem debitum prorſus honorem, & quantum opus fuit ſummiſſionem & modeſtiam, eam in rem non contulerimus, Imperialis fortaſſe faſtus leges in rebus, quibus nos magis quā Imperio ipſo honeſtatos eſſe decuit, ſequuti: non immerito voto noſtro excidimus. At tu pater patrum vere reuerēdiſſime (nunc enim veluti viuentē alloquimur) ad deſiderium potius noſtrum, quam ad cœptū tuum ſpectans veniam da pœnitētibus, qui longe magis quam alius quiſquam pœnitentiam docuiſti, & nos viciſſim idoneumq; caſtigationis, deſiderio flagrantiam ...que ſuum agnoſcentis animę, eo quod huc vſque reditum ad nos tuum detrectaris, exemplum exhibuiſti: redde teipſum nobis quæſu redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque commiſerationis viſceribus tuis, neque amori & expectationi noſtræ dignum eſt: qui nō ſolum corpus & cineres ſed illam etiam vmbram tuā cernere cupimus. Literæ tales fuere. Poſtquam autem itinere confecto in litus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Ch... quiis ſancti viri peruenire, trāſiit eo Imperator & ſenatus Imperatorius. tranſiit etiam patriarcha, & iudices, magiſtratuſque omnes, deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atq; in continente vadentes, & ad Propontidē os Boſpori ardentibus funalibus tegentes, ſacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum ſane miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt longe maius. Quum enim certa & conſtans eſſet in mari tranquillitas, repentina ſubito exorta eſt procella, & naues innumerabilis illius claſſis aliæ alio diuerſæ ſaluti ſuę conſulentes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud pondus & pręclarum theſaurum vehebat Imperatoris triremis, funibus derepēte ruptis, diuina gubernata manu ad viduę agrum appulit: viduę inquam illius, propter quam ſponſa Chriſti Eccleſia paſtore tāto viduata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoq; iuſto iudicio legitimam ille tulit ſententiam, agrum viduę autoritate ſua attribuens atque confirmans: Deo nimirum magnū illum glorificante, & iniquum exilium eius aperte deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petram nauis diſcidit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregii illius viri ardorem eximium quouis pręcone clarius atteſtatur. Hoc vbi factum eſt, ſerenitas rurſum aduenit, & naues alię aliunde collectę, cum apparatu & comitatu maximo, carminibusq; debitis, virum ſanctum producentes, in vrbem imperantem deportarunt. Eumq; primum, circa † Amantium magni Thomæ templum exceperūt; inde vero in ſanctæ Pacis delubrū delatus, poſtea porro imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorum Apoſtolorum fanum illatus eſt. Ibi Imperator accto tumulo chlamyde tecto, & fronte atq; oculis vrnę impoſitis, communē ſupplex precationem pro parētibus fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquētes. Seorſim vero pro matre quoq; precatus eſt, vt tumuli eius motus atq; ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinq; annos iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat, Nec ille id non exorauit. Confeſtim namque vrna eius conſtitit. Atq; vbi ſacer Proclus virum ſanctum in eundem ſecum thronum collocauit, plebs circumfuſa ore vno exclamauit: *Recipe*, inquiens, *thronum tuum, ô pater*. Fertur ipſe quoque tum, quæ dudum clauſa fuerāt, labiis rurſum apertis, ad populum dixiſſe, *pax vobis*: ſicuti id circumſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtati ſunt. Porro ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarū eius repoſitionem itum eſt. Et epiſcopum manib. magnus antiſtes ad baſim ſacræ & diuinę menſę, veſtiu ſacer & inuiolabilis theſaurus, conditus eſt, epiſcopis epiſcopus, martyrib. quanuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atq; aurea eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonans, & pia dogmata & pręcepta clare muſicis plane modulis accinens. Factū id vigeſimoſeptimo menſis Ianuarii die. Ingenti autem facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, eccleſiæ omnes cōiunctiat que viuti ſunt. Admirati vero, Socrates eccleſiaſticus inquit mihi libet (vt Nouatianus clam virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autē pepercerit. Ille namq; poſt ducentos fere annos, ab obitu ſuo à Theophilo excōmunicatus

Per tempeſtatē ſubitam, corpus ſanctum ad viduæ velut agrum appellit, cum ab Eudoxia ademptus fuerat, &c.

Inſertur hic ... ſanctiſſimo Chryſoſtomi corpus in vrbe Conſtantinopolitanā

τὸν ἅγιον ...

Theodoſius pro parentibus ſuis defunctis precatur ad diui Ioannis tumulum.

Cadauer Chryſoſt. in epiſc. throno collocatum, pacem populo precatur. Ad baſim ... ara in ... apoſtolorum eccleſia ... Schiſmatici ... eccleſia coniunguntur. ... per ... annos ...

A nicatus eſt: Ioannes vero trigeſimo quinto anno poſt mortem ſuam à Proclo in communionem eſt receptus. Adeo diuerſis a Theophilo moribus Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta ſint, & adhuc ſemper agantur, viros prudentes non fugit. De reductione D. Chryſoſtomi hactenus.

Cap. XLIV.

Vt etiam ſit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.

Reliquiæ D. Ignatii Roma Antiochiam translatæ.

EIſdem temporibus diuinus quoq; Ignatius Roma Conſtantinopolim delatus eſt. Cum namq; ille, ſicuti ei viſum fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarum aluis ſepultus eſſet, quæcunq; ſuperfuere firmiora ſolidioraq; oſſa, condita ibi ſunt. Theodoſius autem Dei opt. max. præſtantiſſima ſuggeſtione, magnopere eiugenti atq; illuſtri cum honore ea ad gregem ſuum re- B ferre ſtuduit. Quapropter reliquias eas inde receptas, cum magnifico apparatu poſt tēpus longum Antiochiā reduxit, & in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratione magna repoſuit & delubrum ingens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis νεχαῖον quaſi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in ſacroſanctum fanum mutatum, diuino martyri conſecrarunt: in quo etiam reliquiarum tumulus repoſitus eſt, curru Imperiali cum ſacro apparatu & ſatellitio in vrbē eam illatus, vbi quoq; anno quolibet publice & magnifice feſtus dies eſt actus, Deo diligentium ſe memoriam ſancte à funere etiam ipſo glorificante, ſicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo namq; inuiſus Iulian. propterea quod Daphnę Apollo oraculum eius conſulenti nihil reſpondiſſet (martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, ſicuti id dæmon inuitus confeſſus eſt) noua C quadam tranſlatione martyrem cohoneſtauit, vt commodius faciliuſq; dæmones res ſuas agerent, quemadmodum Iuliano obſcure polliciti fuerant. Sed id, ſicuti videtur, prouidentiæ diuinæ fuit, vt ſimul & martyrum potentia manifeſta fieret, & ſacræ illorum reliquiæ longe ab idolorum nidore abeſſent, & ſacro loco repoſitæ, debito, pro eo atq; conuenit honorarentur delubro: ſicuti & accidit. Templum n. ei ante vrbē & magnitudine amplum, & forma pulchrum extructum eſt, in quod etiam eius vrna illata eſt.

νεχαῖον [illegible], ſiue Fortunæ templum, in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum. D. Babylæ martyrium ibidem. Deus ſanctos ſuos et iam defunctos glorificat. Honor martyrum defunctorum.

Cap. XLV.

De ſanctis ſeptem pueris, qui Epheſi reſurrexerunt, ad fidem communis reſurrectionis ſtabiliendam.

Diſputatio de reſurrectione mortuorum Conſtantinop. orta.

SVb idem tempus, diſputatio ingens in vrbe D imperante, de mortuorum reſurrectione extitit, & populo maxima inceſſit concertatio. Quidam enim, vna cum Sadduceis, reſurrectionem prorſus non eſſe opinati ſunt: quidam autem ægre quidem, ſed crediderunt tamen, defunctos excitatum iri, apertis & irrefragabilibus ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis adducti, alio prorſus & mutato corpore. Vt primum n. corpus illud, quod variis modis ſolutum abolitum que ſit, reſuſcitetur, fieri non poſſe: ſed præter id aliud nulla præcedente materia diuina, quæ omnia perficit, voluntate de nouo reſtitutum, vna A cum anima reſurrecturū eſſe exiſtimarunt. Hominem tantæ ætatis eius hominum ignorantiæ, & de propoſita quæſtione ambiguitati, qui priuſquā exiſtant, omnia nouit Deus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore ſuo curam adhibens, animarum ſanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos ſeptuaginta duos, rem fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitus ab eo ſupra naturę captum editis cedat: quam hoc loco commemorare aggrediar. Epheſi in Ionia ſeptem pueri corporibus iuxta & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis noſtræ cultores. Tanto vero illi erga Chriſtum flagrarunt amore, vt perſequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauiſſimam perquam crudeliter exercuit paruifacerent. Et quum propalam Chriſtum confeſſi eſſent, poſtea non longe ab vrbe ea receſſerunt: & in vicino quodam antro, propter imminens periculum B ſeipſos occultarunt. Eius antri aditum & fores, perſequutores à parte exteriore probe circumuallatas muniuere. Illi porro præ anxio animi terrore in ſomnum ſibi profundum delabi viſi ſunt, atque ita ad annos trecentos ſeptuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque Angeli prouidentia diuina & ſpiritu ſancto obumbrati, & veluti ſenſu orbati, ſuaui & molli ſomno, eo quo diximus tempore ita ſunt detenti, vt neque corpora neque veſtimenta eorum diffluxerint: vbi autem tempore ſuo ſub præſenti, de quo nunc agimus, Theodoſii imperio ſpeluncæ fores recluſæ ſunt è ſomno illo euigilarunt, vnūq; ex eis in vrbem rerum neceſſariarum comparandarum gratia miſerunt. Quum autem is ciuibus Decii numiſma proferret, noua atque inſolita monetæ forma adducti, in theſaurum eum illi incidiſſe opinati ſunt, iuuenemque ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum in- C uentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et poſtquam flagris abunde conciſus, vix apud ſeipſum eſſet, exclamans: *Quis tandem*, inquit, *imperium nunc obtinet? mihi dicite.* Atque illi ſuauiter & facete ſubridentes: *Num tu*, reſponderunt, *Theodoſium nunc feliciter imperium adminiſtrare ignoras:* Tum iuuenis: *Bona verba quæſo*, ait: *an non Decius, ſed Theodoſius Romanum obtinet imperium, qui me & ſex alios mecum multo terrore territos per præfectum vrbis ſpeluncam hanc vbi occultaremur, ſubire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emendos præmiſere:* His illi verbis auditis conſternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, adituque magis dilatato, lapidibuſque hinc & inde diſiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decii nomen, ipſorum, in Chriſti religione profitenda libertas, fuga ſimul & occultatio, necnon ſepulturę tempus percommode expreſſum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerunt, & de re o- D mni celeriter Imperatorem certiorem fecerunt. Cæterum Imperator fideliſſimus, vbi eam non cognouit, quod ſemper quæ grata Deo & accepta eſſent faceret, pietate ſua indignum duxit, vel illos ad ſe transferri curare, vel alios ad eos videndos mittere, ipſum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem ſocordiæ omnino eſſe iudicauit. Et rebus omnibus piæ eo vt ad illos veniret, contemptis, quam potuit celerrime Epheſum, contendit, atque ibi illorum conſpectu ſe oblectauit, & cum eis colloquutus, & ad ſatietatem conſuetudine eorum

Hiſtoria ſeptem fratrū apud Epheſum dormientium, ea mortuorum reſurrectio certiſſime indicatur. Simile quiddam Paulus Diaconus de ſeptem dormientib. in Germania refert, de [illegible] geſt. Longobard. lib. 1. c. 3.

Imp. Theodoſius ad eos videndos Epheſum profectus.

E vſus eſt: tum autem in communi etiam menſa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, ſeptemque totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officii genus præſtans. Vbi vero etiam longiore rurſus ſomno & obitu ſancto in Chriſto obdormierunt, debito eos proſecutus eſt honore: & præclaro eo de cauſa triumpho acto, magnificeque rurſum eis in antro repoſitis, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Ea re quæſtio de dogmate ſopita eſt. Satis enim conſtabat, qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnam nullo corporum detrimento quieſcentes ſuperſtites fuiſſent, effecerit, eoſque vna cum animabus excitarit: eum quoque poteſtatis ſuæ abundantia, omnes homines cum ſuis, non alienis corporibus, in momento vno, velut ex ſomno, tempore ſuo excitaturum eſſe. Hæc hactenus.

Quæſtio Conſtant. de reſurrectione mortuorum per miraculum iſtud decisa.

CAP. XLVI.

F *De maximis terræmotib.: & vt propterea in cāpo ſupplicationes factæ, quibus cum Imperator & Proclus adeſſet, ſubito puer in aerem ſurreptus, ter ſanctum hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluraque ædificia Antiochiæ conſtruxerit.*

Terræmotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio. Euagr. li. 1. c. 17.

ADhuc Theodoſius imperabat, & terræmotus magnus & admirandus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facile ſuperauit. Nam ad menſes ſex maxime durauit, & non ex interuallo, ſed motu continuo omnia concuſſit, idque per orbem fere vniuerſum: adeo vt non ſolum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus ſit, verum etiam circa Cherſoneſum, ædificium id quod [illegible] hoc eſt, longum murum vocant, ſimul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumque ædificia peſſum G ierint. Terræmotus iſte Alexandriam quoq; attigit. Antiochiæ autem impetu vehementiore imminens præcipua quæque ſpectacula maxime comminuit. Et innumerabiles accidere caſus, non terra tantum, verum etiam mari. Alicubi enim terra dehiſcens, vicos frequentes abſorbuit: alicubi fontes non exigui ſubito exaruere: quibuſdam in locis vberrim aqua profluxit, quę ibi antea eſſe ſolita non fuerat. Arbores multæ vna cum truncis ſuis radicitus euulſæ. Aggeres plurimi derepente exiſtentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos ſuos tranſgreſſum, piſces ingentis magnitudinis mortuos velut funda eiecit. Inſulæ plures vna cum incolis ſuis ſubmerſæ, hodie quoq; non apparent. Naues vndis conferrum decentibus in arida medio mari immobiles conſiſtere viſæ. Cladem ex eo terræmotu plurimum ſenſere Bithynia, Helleſpontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: ſicuti dictum eſt. Inuaſit quoq; Occiden- H tis regiones plures. Et cum longo duraret tempore, non ea qua cœperat vehementia graſſari perſeuerauit, verum ſenſim de impetu aliquid remiſit, donec prorſus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantii autem in maximum coniecti metum, à ruinis ædificiorum ſibi timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, morati ſunt, vna cum Imperatore Theodoſio & patriarcha Proclo continuis precibus

Macrontichos.

Caſus varii & admirandi in eo terræmotu.

Conſtant. cum Imper. extra vrbē manent.

E incumbentes, Deumque vt propitius eis eſſet, & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obteſtantes. Et quum aliquando motu eo graſſante terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipſis extirpatū iri vererentur, & omnes litaniis & ſupplicationibus dediti collachrymarent, & ex profundo intimoque animo miſericordiam diuinam implorarent: tum miraculum præter opinionem omnium, quod ſenſum & mentem omnem excedat, ſubſequutum eſt. Subito namq; è medio inſpectantib. omnibus, diuina quadam vi puer in aerem ſublimis ad cœleſtem vſq; tractum, ita vt iam non appareret, ſublatus, diuinam vocem qua Angelis Deum laudibus ferre mos eſt, audiuit: eaq; voce percepta, rurſum priore per aerem via reuerſus deſcendit: & Epiſcopo Proclo, ipſique Imperatori & multitudini omni ſupplicationibus operanti, Deumq; hymnis celebranti, ab Angelis canentibus ſe verba hæc audiſſe re- F nunciauit: *a Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri.* Quæ vbi Proclus intellexit, ſtatim ad eum modum populum pſallere iuſſit: *b* & terræmotus ſtatim etiā conſtitit, omninoque conquieuit. Imperatus porro Theodoſius & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo perculſi, *c* conſtitutione Imperiali confeſtim, vt per orbem omnem diuinus hymnus iſte concineretur, decreuerunt. Et ex eo tempore Eccleſia Chriſti eum acceptum, non quolibet tantum die vſurpat, ſed etiam (vt ſimpliciter dicam) cuiuslibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum miniſterium executus, ſtatim vita defunctus eſt, & in magna Eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, cōditus. Locus autem in quo ille in ſublime actus eſt, poſtea [illegible] id eſt, diuina exaltatio vocatus eſt, Notum ventum pro vrbe Conſtantinopolitana ſpectans. Imperator vbi terræmotus timore li- G beratus eſt, ilico Cōſtantinopolitanæ vrbis muros reficere aggreſſus eſt: & maiorem mœnium partem, quæ in ſicco loco ſunt, per dies ſexaginta, in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius reſtaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in ſublimem altitudinē, vrbe veluti in nouam redacta formam, conſtruxit. Et quum aliquando Imperator in Hippodromo equeſtre exhibens certamen ſtaret, Byzantii ſtructura Cyri delectati, magnificam illam emiſere vocem: † Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Qua ex cauſa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo ſub prætextu quod Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, homini ademit, & ſubſtantiam eius omnem publicauit. Ille animum deſpondens, ad Eccleſiam cōfugit: & in ſacrum ſacerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præfuit vrbi. H Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorum ſacra coluiſſe, communionem eius ſunt auerſari. Cyrus autem ad eos in Eccleſia talia verba fecit. *Viri amici, natiuitatem Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſilentio colamus, quoniam auditu etiam ſolo in virgine ſancta conceptum eſt Dei verbum. Ei gloria ſit in ſecula, Amen.* Ac deinde gratus ciuibus fuit, & Eccleſiam pie gubernauit. Huius quoque opus eſt templum Dei genitrici dicatum, quod Cyri dicitur: in quo, fama eſt, & Romanum illum cantorem

Litaniis & ſupplicationibus opera[n]tur.

Puer mirifice in aerē ſublatus, & inde remiſſus.

a [illegible] hoc eſt, ter ſanctus angelorum hymnus Deo trinum & vnum celebrantium.

b Terræmotus conquieſcit

c Theodoſ. vt hymnus talis in Eccleſia omnis canatur, inſtituit

Murus collapſus reſtituitur per Anthemiū & Cyrum

Populus Conſtant. murus [illegible] Cyro accepit [illegible] Cyrus proſcribitur.

Cyrus ex præfecto vrbis Epiſcopus factus

Smyrnenſis

Templum virginis matris sub Cyro ... Romæ ... cantor ...

† Muraiula ad imaginē Deigenitri cis dicta.

t ie ... mi im, propter carmina decantata ho- A
n ... &præmium virtutis à Dei genitrice rece-
p ... p ... autem id huiuſmodi occaſione
... it erectum. Cupreſſus in eo loco ingēs &
procera fuit, in qua ſuperiorib. temporibus ne-
... quomodo imaginem Dei genitricis, quidā
oc ... ltauit. Quum autem multum præteriiſſet
te ... pori ..., & imago lateret, ipſa ſeipſam indica-
u ... C ... ſſus enim immenſo coruſcans lumine
pe inde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens
etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti ef-
ficacia manauit. Vbi autem quidam curioſita-
te laudata arborem conſcendit, imago ea, vnde
miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapro-
pter Cyrus loco ei honorem habens, pulcherri-
mum & maximum Dei genitrici cōſtruxit de-

De Cyro iſto hæc apud Suid. reperiuntur: Cyrus Panopolites poeta ſub Theodoſio iuniore vixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbi, conſul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Auguſta, quæ poematum ſtudioſa erat, habitus. Eudocia autem, quum aula relicta, in Oriente Hieroſolymis eſſet, Cyrus ab aduerſariis in inſidias circumuentus, in Phrygia Cotyei epiſcopus factus eſt, & vſque ad Leonis Imp. tempora durauit. Mentio eius fit l. ſi quis. C. vt nem. ad ſuum patroc. lib. 11. *Et ad hunc ſcripta eſt.* l. qui ſub prætexm. de ſacroſ. Eccleſ. B

† *Conceptum virginis ſpiritus, non caro, fides non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo, fœcundata eſt virginitas. Auguſt.* de Trinit. libro. 13. cap. 18.

Vrbium reſtauratio

lubrum. De his hactenus. Veruménimuero Imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantum, ſed & alias reſtaurauerit vrbes, quę valde dirutę fuerant. Et alias quidem aliter reſtituit. Antiochiam vero Memnonium & Zoilum & Calliſtum, religione noſtra admodum præſtātes viros rectores miſit. Ibi Memnonius perquam decenter & magnifice, quod * Pſephium dictum eſt, ab ipſis fundamentis reſtituit: in cuius loco medio hypæthram & ſubdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Auſtrum ſpectantem, in Rufini porticus latere, cognomine ſuo loco ei relicto. Qui vero mihi cognominis fuit Calliſtus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificiū, quod Calliſti porticus nominatur pro iudicum curia, ex aduerſo ei foro vbi pulcherrimæ conſtructę ſunt ędes, in quibus duces belli habitāt. Inſuper Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò miſſus, cognominem ſibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, ſplendide excitauit. Hæc etiam ſi per digreſſionem hiſtoriæ inſerta, non tamē ſtudioſis inuenuſta aut ingrata erunt. C

** Ψῆφος ... Porticus Calliſti ... Anatolii.*

Cap. XLVII. D

Vt poſt Proclum Flauianus, poſt Cyrillum Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperit adminiſtrationem. De diſsidio inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chryſaphium, Item de ſynodo iterum Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata.

POſtea quum diuinus Proclus vndecim annis in Conſtantinopolitana ſede, & admirādus illus in Alexandrina triginta duobus enitu-

... in eccleſia ... annos

A iſſent, eodem tempore ambo ad immortalem tranſiere vitā. Sed & Ioannes Antiochenus moriens Domino thronū reliquit: & Leo magnus, Celeſtino ad cœleſtem recepto vitam, in veteris Romæ eccleſiam eſt inductus. Porro Iuuenalis adhuc ſuperſtes, eccleſiis Palęſtinæ prçfuit. Proclo Flauianus ſucceſſit, ſacrorum donariorū eccleſiæ magnæ cuſtos, dignitate presbyter, vita aūt cœleſti præclarus. Poſt Cyrillum in Alexandriæ throno Dioſcorus impietatis officinam inſtruit: qui quum rebus aliis peſſimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimiciſſimus, tertię Synodi decreta non recepit. Et quod Cōſtantinopolitano Archimandritæ † infelici Eutychete & præterea Chryſaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amiciſſime vteretur, vt ſecūda Epheſi ſynodus cogeretur effecit, quę Λῃστρικὴ, hoc eſt, prædatoria dicta eſt. Eius celebrandæ tale fuit initiū. * Chryſaphius iſte multum apud Imperatorem autoritate valuit, & B quod conſecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamq; haberet: Imperatori ſubiecit, vt patriarchę ſigni-

Iſtes Flauianus iſte in l. quoniam C de epiſc & cler Fabianus dicitur.

Flauianus Procli ſucceſſor.

Dioſcorus Cyrillo.

** Εὐτυχοῦ ἀρχιμ. Eutyches Abbas. Secunda Epheſia ſynodus, Prædatoria dicta.*

† *Audet Eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere Chryſaphius Eunuchus. Cur Eunuchus iſte Flauianum oderit.*

* *Apud Suidam eſt plurimum autoritate Eunuchos aulicos apud Theodoſium valuiſſe, & res pleraſque ex arbitrio eorum perperam actas eſſe.*

ficaret, quo ille † electionis atq; conſecrationis gratia benedictionis munus ſibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros miſit. Chryſaphius contra, a aureum benedictionis donum mittendum eſſe dixit. Cui patriarcha reſpondit, non eſſe ſibi talium rerum copiam: niſi forte ad hoc ſacris vteretur templi donariis. Ipſum v. Chry- C ſaphium optime noſſe, eccleſiæ ſacra vaſa Deo & pauperibus eſſe cōſecrata. Atq; inde offenſio locum habuit, quum eius rei Pulcheria Auguſta nihil animaduertiſſet. b Chryſaphius eam ob rē inuidia percitus, omnem mouit funem, vt patriarcham ſede ſua deturbaret. Quum autem id omnino, Pulcheria ſummam rerum adminiſtrante, fieri non poſſe videret, Eudociam Auguſtam, quæ nondum in Palæſtinam ierat, ſollicitauit, eamq; paulatim aduerſus matrem Pulcheriam concitans, vt Præpoſitum illi ademptū ſibi adſciſceret, ſuadere ei cœpit. c Præpoſitus enim Pulcheriæ parebat, vt quæ rerum ſummam adminiſtraret. Eudocia non parum Imperatoris tentauit animum, vt Præpoſitum à Pulcheria abduceret. At ille ab ea perſuaſus non eſt, petitionem Eudociæ refellēs: quod Pulcheria ſoror eius in imperio genita atq; educata eſſet, & quā optime rempublicam adminiſtraret. Poſtquam D Chryſaphio cœptum id non ſucceſſit, aliud eſt expertus, & rurſum Eudociæ moleſtus fuit, Imperatorem vt inſtigaret, quo ille patriarchæ ſecreto inſinuaret, vt Pulcheriam diaconiſſam legeret. Hoc Eudocia quum ageret, frequenti ſuggeſtione tandem mitiſſimum Imperatoris animum flexit. Nam & lapidem aquæ gutta frequentius defluens, excauare ſolet. Theodoſius patriarchæ ad ſe vocato, arcanum id indicauit. Et ille in mœrorem coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum eſſet, facturus eſſe viſus eſt Pulcheriam autem literis ſecretioribus certiorē

** τοῖς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας εὐλογίας.*

a χρυσᾶς εὐλογίας.

a Curnā ſint vaſa & donaria eccleſiæ.

b Initur à Chryſaphio conſilium vt Flauianus à ſede ſua deturbetur. Chryſaphius per Eudociam fruſtra Pulcheriæ præpoſitum ademtum contendit.

c Præpoſitus aulæ Auguſtæ. Struitur ab eodē conſilium aliud vt Eudocia diaconiſſam creari Pulcheriam curet. Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.

fecit, vt nequaquam in conſpectum eius veniret: ne ſcilicet quod & ſibi ipſi & illi parum gratum eſſet, facere cogeretur. d Pulcheria ſtatim quid ageretur intelligens, Prępoſitum tranſire ad Eudociam iuſſit: & ipſa vrbe egreſſa, ad Septimum tranquillam priuata vitam egit. e Imperator autem & Eudocia Flauiano deinceps, quod arcanum illud conſilium propalaſſet, maxime ſuccenſuerunt. Pulcheria ad hunc modum eiecta, per Eudociæ manus reſpublica adminiſtrabatur: quo tẽpore etiam ſuſpicionis illius occaſio locũ habuit, de celebri illa oue, propter Paulinum magiſtrum, quemadmodum ſupra dictũ eſt. Hęc quum ſic gererentur, f Euſebius, de quo in ſynodo tertia antea diximus (Nam primus ipſe Neſtorii veſaniam deprehendit atque redarguit, ſi quis alius, & ipſe artis Rhetoricæ peritus: tum autem Dorilæus epiſcopus erat) quod Eutychetis familiaris eſſet, de fide aliquando cum eo eſt collocutus. Atque vbi eum non recte ſentire animaduertit, libellum ea de re patriarchæ F Flauiano obtulit. g Flauianus ſynodo prouinciali Conſtantinopoli coacta, ad quam quadraginta epiſcopi venerant, Eutychetem citauit. Il-

d Pulcheria Præpoſitum ad Eudociã mittit, & priuatam in Septimo cõplectitur vitam. e Imperator Flauiano iraſcitur. Eud. etiam [illegible] f Euſebius Dorylæi hæreſim Eutychetis in colloquio deprehendit.

† g Synodus prouincialis Conſtantinopoli propter Eutychetem coacta.

† *Synodos prouinciales patriarchæ & Archiepiſcopi olim quum hoc ſic vſus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & vniuerſalia, ſine voluntate Imperatorum, minime.*

le porro primum ſiſtere ſe recuſauit. Vbi autem coactus aduenit fœdiſſimo morbo laborare deprehenſus eſt. In medio enim conſeſſu: h *Ego,* inquit, *ex duabus naturis genitum eſſe profiteor Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante vnionem. Poſt vnionem autem, vnam eius eſſe naturam, & diuinum eius corpus neque conſubſtantiale nobis, neque eiſdem nobiſcum perpeſſionibus obnoxium eſſe prædico.* Quę verba poſtquam ſynodus audiuit, illico quod ille pœnitentia non duceretur, legitime & iuxta certum canonum iudicium, i hominem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorem G adiit, & vt cauſa denuo iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta eſſent, rogauit. Itaque principis iuſſu alia in ſuburbano Conſtantinopolis coacta eſt ſynodus, in qua multi etiam alii epiſcopi, & ex ſenatu quidam affuere. k Porro vbi illi acta & decreta legitima eſſe autoritate ſua comprobarunt, Chryſaphius eunuchus, qui idem cum illo ſentiebat, quum contumeliam ferre nequiret, iram aduerſus Flauianum ſuam maxime auxit: l & Dioſcoro Alexandrino impio illi indicauit, ſe illi in rebus quæ ei placitæ eſſent, gratificaturum omnibus, ſi Eutychetem periclitantem defenderet, Flauianum autem & Euſebium Dorilæum oppugnaret. Eodem etiam modo Eudociam Auguſtam excitauit, quũ multa alia, tum ea potiſſimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidiſſent, propterea quod Flauianus rem ſecreto ſibi creditam, tectam tacitamque non ſeruaſſet. H Hi ambo Theodoſium permouent, vt alteram Epheſi ſynodum, quæ Eutychetis & Flauiani cauſam diſceptaret, celebrari iubeat, ſententiarumque ferendarum iudicium Dioſcoro impio committat, & eundem ſynodo præficiat. [C]opias etiam militares, q[u]æ [ſ]atis ſint, mittat, quæ rem iudicatam exequ[illegible]tur. Vbi id Imperator mandauit, & ſyno[illegible] Epheſi congre-

h Eutychetis hæreſis. i Eutyches non reſipiſcens dãnatur. Idẽ ab Imperatore vt alia Cõſtantinopoli cogatur ſynodus, impetrat. k Ea prioris ſynodi decreta cõprobat. l Eunuchus Dioſcorum Alexãdrinum & Eudociã aduerſus Flauianum commouet. Imperator ſynodum alteram Epheſi iterum celebrari iubet. Synodo ei Dioſcorus præficitur. [illegible]

E gata eſt: præſidens ei Dioſcorus, notariis aliis reiectis, ſuos tantum adhibuit, vt acta ex ſententia eius in ſcriptum referrentur. Affuerunt concilio ei quos ſupra nominauimus eccleſiarum antiſtites, * cum ſacerdotibus ſuis: Leone veteris Romæ paſtore excepto, cuius locum Iulius epiſcopus eo miſſus obtinuit. Theodoſius inter alia, hoc ſic verbis eiuſcemodi ſanxerat. Qui antea iudices religioſiſſimi archimandritæ Eutychetis fuere, adſunto quidem, & tacento. Iudicum autem ordinem non habento: cæterũ communem ſanctiſſimorum omnium patrum ſententiam expectanto, quandoquidem de rebus ab eis iudicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæſtione actum, ab Eutychete petitum eſt, vt ea quæ de Deo ſentiret, apud ſynodum exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens profeſſus eſt. E duabus quidem naturis genitum eſſe Saluatorẽ ante vnionem, poſt hanc autem vnam ei eſſe naturã. F Dioſcorus porro ſubinferens: *Et nos omnes,* ait, *eiuſdem opinionis ſumus.* Ibi Leonis Papæ locum tenentes, illius ad Flauianum & ſynodum ipſam datas literas legi petierunt. Vt vero Dioſcorus eas reiecit, mandatarii tranſuerſum Dioſcori impetum animaduertentes, è ſynodo diſceſſere, & Romam recurrere. Dioſcorus, cum factionis ſuæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate in integrum reſtituit: eam vero Flauiano & Euſebio Dorilæo abrogauit: canonem illum, quẽ ipſe forte tranſgreſſus eſt, obtendens nullam aliam fidei formulam, pręterquam quæ Nicææ eſt facta, promulgãdam eſſe ſtatuentem. Porro Flauianus, vir ſanctiſſimus, poſt eiuſcemodi illegitimam condemnationẽ, turbulentis impulſionibus & calcium ictibus à Dioſcori & Chryſaphii factione ex ſynodo eiectus, tertio poſt die vitam feliciter finiit, quum ille ipſe Dioſcorus calcibus in ventrem etiam veritatis ipſius propugnatoris defuncti inſiluerit. Et poſtridie G epiſcopi, militum qui eos armis ſublatis circumſteterant, vi actis aduerſus ſanctum illum editis ſubſcribere ſunt coacti. Cum quib. & Domnus Ioannis in eccleſia Antiochena ſucceſſor, annotatione ſua eatũ confirmauit. At idem poteſtati * ſuę redditus, quod illis ceſſiſſet, retractauit Dioſcoro & principibus ex aula Imperiali viris reſiſtens, & contra decreta, vtpote quę aduerſus eccleſiaſticas cõſtitutiones facta eſſent, vociferãs, ſynodumq; impiam appellans, & ſubſcriptionem denique ſuam reddi ſibi flagitans. Verum ſynodus ea de cauſa huic quoque ſacerdotalem ademit dignitatem: in qua & Ibas ille Edeſſenorum epiſcopus, & ſapiens eruditusq; Theodoritus eccleſiæ Cyri paſtor, præterea Daniel Carrarum, item Irenæus Tyri, & Aquilinus Bibli epiſcopi exauturati ſunt. Decreuit hæc ſynodus quoque de Sophronio quodam, qui tum Conſtantinopolim, viſendæ eius gratia venerat, & alia inſuper quæ in actis continentur. Prædatorium Epheſi concilium ad hunc H ſolutum eſt modum.

** Iuuenalis ſcilicet, Domnus, &c. Lex Theodoſii quomodo in concilio poſteriore Epheſino procedendũ. Eutychetis hæreſis. Dioſcorus ei ſuccinit. Literas Leonis Rom. epiſcopi reiicit. Eutychetẽ reſtituit. Flauianũ & Euſebiũ exautorat. Flauianũ vi è ſynodo eiicit, & male tractat. Flauiani mors. Huic etiam mortuo Dioſcorus calcib. inſultat. Epiſcopi decreta ſynodi prædatoriæ ſubſcribere coguntur. * al. [illegible] Domnus Antioch. hanc ſubſcriptionem ſuam recantat. Domnus & alii pro ipſo dignitate eccleſiaſtica abrogat.*

Cap. XLVIII.

Conf[u]tatio eorum qui Chriſtianorum ſacra maligne exagitant: & Græcarum Gentiliumque nugarum traditio.

NE vero ex eis quiſquam, qui aliter opinātur & id eis addicti ſunt, nos rideat, perinde ... ſuper ... nouas ſemper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos poſteriores pluribus derogent. Nos etenim ineffabilem atq; incomprehenſibilem Dei erga nos benignitatem & miſericordiam inquirentes, eamq; ſummopere colere atq; magnificare contendentes, eo quod rē ... qui non poſſumus, huc atque illuc nos c[o]mmittimus. Nullus ſane eorum qui in hæreſes delapſi ſunt, illud in conſilio præcipue habuit, vt diuinum numen blaſphemus maledicto aut contumelia afficeret: ſed præſtantius quidquam ſe prolaturum eſſe, quā maiores fecerint, ſi hoc vel illud promulgaret, exiſtimauit. Vniuerſi equidem communi omnium concordia, quæ † præcipua religionis noſtræ ſunt, & quæ cultus diuini cauſam cōtinent, capita profitemur. Trinitas n. in vnitate naturæ diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum ſuperſubſtantiali patri genitus Deus verbum, quod natiuitate altera incorrupte propter immenſam erga creaturam ſuam miſericordiam carnem aſſumpſit. Quod ſi præterea propter obſcuram numinis cognitionem, homines noui quiddam afferunt, non nouum id eſt: quod Deus, vt equidem puto, propterea libero arbitrio locum dederit, vt eccleſia eius Catholica & Apoſtolica hinc & inde ad diuerſas opiniones appellens, dicta omnia, pro eo atq; decet, captiuet, & ad veriorem pietatem referat, eaq; ad vnam rectam planamque viam, veritatis ſcilicet inuentionem, deducat. Cui ſententiæ illud dictum valde conſonum ab Apoſtolo eſt prolatum: *Oportet autem hæreſes etiā in vobis eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant.* Qua in re ineffabilem quoque Dei ſapientiam mirari libet quę olim per Apoſtolum ſuum prędixit: *Virtus enim mea*, inquiens, *in infirmitate perficitur.* Ex eo namq; quod propter imbecillitatem veræ cognitionis, partes quædam ab Eccleſiæ ſtructura reiectæ ſunt, dogmata recta & plana per ædificationem conſtructa ſunt, & incrementis maiorib. ad cœleſtem ſublimitatem vniuerſalis & Apoſtolica Eccleſia excurrit. Qui v. in ſeductione & errore Græcæ ſuperſtitionis educati ſunt, propterea quod neque Deum, quidnam ſit, neq; ineffabilem eius & incomprehēſibilem curam atq; prouidentiam inuenire velint, alii aliorum inter ſe, atq; ipſi quandoque ſuas etiam ipſorum ſententias refellunt. Et multos varioſque comminiſcentes deos, nominibus eos quæ affectionib. ſuis conueniant, proſequuntur. Et cū alios ſuper alios ſibiipſi deſignant & eligunt, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus ſuis aucupantur. Sic qui apud illos eſt ſummus:

Hominum pater atque deorum.

natura ſua in auem verſa, fœdi ſtupri gratia adoleſcentulum Phrygem rapuit: & pro mercede impuri flagitii poculum ei dedit, poteſtate illa permiſſa, vt ſibi ille † beneuolētiam & amorem propinaret, & vterq; ſimul cum nectare conſtuprationis probrum & dedecus potaret. Qui inſuper multis aliis nefariis ſceleribus, quæ etiam nullius precii hominibus conceſſa non ſunt, in varias irrationalium animantium ſpecies transformatus, turpiter ſibi vitam degendam ſtatuit: & Androgynus, ancipitique inter marem & fœminam ſexu Deus factus, non equidem in ventre, ſed femore vterum * geſtans, imperfectum tulit fœtum: vt ea quoq; res præter naturam fieret: vnde Dithyrambus, ſeu bis genitus infans prodiit, qui vtrique naturæ ignominiæ inureret notam, muliebri motu ſaltans femineus Deus: ebrietatis, crapulę, vinolentiæ, temulentæ grauedinis, aliorumque inde profluentium malorum autor. Huic Deo altitonanti & ægifero admirādum etiam aliud nomen indiderunt: nam parricidam vocarunt, cui apud omnes homines extremum & primum conſtitutum eſt ſupplicium: vt qui Saturnum patrem ſuum (proco atque decuit faciēs) quod talem ipſum ille in vitam protuliſſet, turpiter regno exuerit. Quid v. de meretricia fœditate apud eos in numerum Deorum relata dicam? cui tutelarē deam Venerem ipſam Cypriam concha genitam præficiunt. Ea vero, pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, abſurdis & turpib. flagitiis omnibus fere delectatur, atque eis ipſis etiam coli atque placari vult: cum qua Mars turpiter ſe dans, arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam ſpectaculum exhibetur. Phalli vero, & Ityphalli, & obſcœnitatis omnis domicilia apud illos, quem non merentur riſum? Quid Pan ipſe, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cum magna gratia colitur? Quid myſteria & arcana ſacra Eleuſinæ deæ ſibi volunt? quæ quum quam maxime oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quod talia ipſi ea eſſe, quæ ſol non aſpiceret, iudicarunt: & quum re ipſa ſe digna patrarent facinora, quod ea tenebrarum caligine & obſcuritate condemnarunt. Verum nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam conſtitutam reducamus: quæ reliquæ ſunt Theodoſii imperii res memoriæ prodituri.

Ad logica aduerſus eos qui religionem Chriſtianam propter hæreſes ſubinde exortas, exagitant.

In ſumma & capite ſidei Chriſtianæ vniuerſi conſentimus.

† κεφάλαια τῆς ... Nicep ... κεφάλαια.

Euagr. li. 1. c. 11. Commodū quod ex hæreſibus prouenit.

** τοῦ ἀγνοίας ... .*

Aduerſus philoſophos ethnicos, & impuriſſimam eorū idololatriā.

Spurca Iouis flagitia.

† ... φιλοτησίαν.

Bacchus impuritatis Deus.

** μηροῤῥαφῆ.*

... parricida.

Venus impudica dea.

Mars adulter Vulcani ... .

Pan Priapus Sacra ... dea.

Cap. XLIX.

Vt poſt prædatoriam ſynodum Theodoſius, cognitis, quæ ibi geſta ſunt rebus, Chryſaphium quidem occiderit grauiter autem in coniugem Eudociam commotus fuerit. Idem ſororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro aratio magnifice Dei genetricis templum condit.

POST prædatoriam illam ſynodum, Leonis Papę mandatarii vix Romam venerant, cum illi quomodo ipſius literæ reiectæ, & iniquæ ſententiæ latæ eſſent, præterea Dioſcori & Chryſaphii arrogantem confidentiam, & vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, expoſuere. Eiſque rebus perturbatus Leo, lachrymabundus Valentinianum Placidiæ filium, Romæ adhuc imperantem & ſimul Theodoſii atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam EVDOXIAM adiit, & ab ipſis petiit, vt ad Theodoſium literas darent, quibus ille ad vniuerſalem ſynodum aliam cogendam moueretur: in qua ſynodo, quæ Epheſi præter Eccleſiaſticas conſtitutiones perperam acta fuerant, rite corrigerentur. Illi à LEONE perſuaſi, ſtatim ad THEODOSIVM ſcripſere, petitione PAPÆ literis inſerta. Et THEODOSIVS filiæ Eu-

Suggeſtione Leo epiſc. Valentinianus & Eudoxia ad Theodoſ. de ſynodo prædatoria ſcripſerunt.

Verba Theodoſii ad filiam Eudoxiam de Flauiano.

duxiæ

doxiæ reſcribens, hæc quoque verba addidit: Illũd vero ſuauitatem tuam ſcire volo, Flauianũ, diuino iudicio ex rebus humanis ſublatum eſſe, vt controuerſia & cótentio ſanctarum eccleſiarum omnis conquieſcat. Deinde vero Theodoſius, vbi re ſecum perpenſa, ſe Chryſaphii aſtutia deceptum eſſe comperit, per quam grauiter & impieratem in Flauiano perpetratam, & aliis epiſcopis nefarie illatam contumeliam & coodemnationem tulit. Et quum dolore ſuo mederi non poſſet, in Chryſaphium legitimum iuſtumque effudit furorem. Itaque illum primum dignitate, mox etiam ſubſtantia omni ſpoliatum, in inſulam quandam relegauit. Cuius iudicium quod cœleſtis quoq; calculus comprobaret, in mari nauigantem aſſequutus eſt. Poſtea coniugem quoque Eudociam per acrem obiurgationem male admodum accepit: quippe quę malorum inualeſcentium cauſa fuiſſet. Ad hæc, iniuriam quoque germanæ ſuæ Pulcheriæ, quæ eius cauſa Imperiali aula eiecta eſſet, factam adiecit: atque inſuper illam de Paulino ſuſpicionem, & contentionis ouem vehementer eã perſtringẽs, in medium protulit. Illa conſilii dubia, quum in magnum eſſet coniecta metum, vt ſibi Hieroſolyma petere liceret, petiit: ad quam profectionẽ ſe voto nuncupato Deo obligauerat, ſi in matrimonium collocatam filiam vidiſſet. Imperator confeſtim in Septimum miſit, & ſororem Pulcheriam ſeptimum iam ibi annum agentem reuocauit: quæ quamprimum cum apparatu comitatuque multo in imperialem aulam rediit: Epheſum certis hominibus miſſis, ſacrum Flauiani corpus inde in vrbem imperantem tranſtulit, atque id per mediam ciuitatem cum obſeruantia & pompa celebri illatum, intra adyta ſanctorum diſcipulorum Chriſti templi ſplendide & religioſe repoſuit. Poſtea Iudæorum ſynagoga † in ſabrorum foro, in templi formam redacta, pulchritudineque ſimul & amplitudine exornata, inſignem Dei genitrici ædem ſacram conſtruxit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerandam & ſacram Dei matris in ipſo ſanctioris menſæ tumulo zonam repoſuit: & ex eo tempore ea Dei genitricis ædes, * Sacri tumuli nomen eſt conſequuta. Atque hæc quidem ſic acta.

Theodoſius tandem rectè aſſe...

Chryſaphiũ relegat. Chryſaphy mors. Eudociam grauiter obiurgat Theodoſius.

τὸ μῆλον ... Alluſio per agnominationẽ & parodiã ad Contentiones ſiue Diſcordiæ malum.

Pulcheria è Septimo in aulam Imperialem reducitur. Sanctũ Flauiani corpus Conſtantinopolim transfert. Templum Dei genitrici conſtructum ſub ſanctis ... nomine.

*† ... Zona diuæ Virginis. * ...*

Cap. L.

Vt Imperatrix Eudocia Hieroſolyma petierit: & quæ ibi conſtruxerit ædificia. De vita & conuerſatione Palæſtinorum monachorum. Vt Imperatrix Eudocia è vita migrarit.

Eudocia vero Auguſta profectionem in ſanctam Chriſti ciuitatem adurgens, tandem eo peruenit. Et quũ populus ibi ad ſpectandam eam conflueret, poſtremo ad verbum illud perquam ſcite carmen dictis aliis adiecit:

Eudocia regiones ... Hieroſolyma venit.

ὑμετέρας γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι

Et ſtirpis veſtræ me duco & ſanguinis eſſe.

Subobſcure eo antiquitus colonias ex Græcia ductas eſſe ſignificans. Eas qui cognoſcere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arianum, & Piſandrum poetam, præterea Vlpianum, Libanium, & Iulianum ſophiſtas egregios legat. Quo tempore etiam Antiochiam eam profectam, ciues ibi ſtatua ærea fabertime facta cohoneſtarunt, quæ ad poſteriora etiam tempora perdurauit. Qua re Theodoſius permotus, maximam mœnibus partem adiecit, vſque ad portam quę in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eamque ſuburbanam regionem cernere quiſque poteſt. Nam ad hoc vſque tempus veſtigia veteris muri reliquiis eius ſeſe cum admiratione oculis inferentibus, deprehenduntur. Aliis autẽ videtur, à maximo Theodoſio mœnia eſſe dilatata. Atq; ab eodem in lauacri Valentis, aliquibus ex partibus incendio diruti, refectionem * aurum ducentorum pondo librarum datum eſſe dicitur. Fama vero eſt, bis Eudociam Hieroſolyma veniſſe, vbi plurima ad honorẽ Chriſti peregit. Nam & multa ſacra monaſteria excitauit, & lauras quę vocantur, anguſtas ſcilicet monachorum cellas, ſcholasque diuinas condidit. quarum varium quidem eſt inſtitutum, & varia viuendi ratio: ſed hæ ad vnum prorſus pietatis finem ſpectant. Quidam namque ſimul eiſdem in ædibus viuunt, re nulla quæ homines in terram deprimit, diſtracti. Apud hos neque aurum eſt, neque aliud quodpiam metallum: ſed neq; veſtis alicuius propria, neque rerum aliarum quicquam, quod ventrem demulceat. Quod namque hodie † pallium aut humerale hic fert, eo cras alium indutum cõſpicias: adeo vt vnius veſtem vnam omnium, & rurſum omnium vnius eſſe putes. Omnibus autem cómunis proponitur menſa, non conditis variisque & exquiſitis cibatiis, eas quæ ſub ventre ſunt corporis partes ad laſciuiam irritans, ſed paucis quibuſdam oleribus atque leguminibus, quantum ad vitam ſaltem tolerandam ſatis ſit, conuiuas excipiens. Commones itidem eis ſunt ad Deum ſupplicationes & preces, quas interdiu, & ſæpe etiam nocte tota, cum timore, habitu ſtatuque corporis ſummiſſo peragunt. Labore ſeipſos ita cõficiunt, vt viuentes adhuc ſupra terram, mortuos prorſus eſſe dicas. Ii ſępius in biduum & triduum ieiunium proferunt. Sunt qui dieb. quinque, & longius, cibum non attingunt: eumque tandem neceſſitate vrgente, & quidem cũ parſimonia multa, ſumunt. Aliqui vero diuerſo ab eis qui ita ſimul viuunt modo, ſeipſos à multis ſegregantes, ſolitarii degũt, exiguis maxime ædiculis ſe includentes, quæ ea ſunt latitudine & altitudine, vt neq; directe ſtare, neque facile cubare poſſint, ſpeluncis quibuſdam & terræ † cauernis, ſicuti Apoſtolus inquit, incubantes. Nõnulli ſub dio cum feris habitantes, aliqui vero occultis ſub terra hoſpitiis vtentes, ibi cum ſolo colloquũtur Deo. Verum enimuero aliud quoque genus cõuerſationis diuinæ ab illis excogitatum eſt, quod omne virilis conſtantiæ & fortitudinis ſpecimen longe ſuperat. In ſolitudinẽ enim quandam ſole aduſtam ſe abdẽtes, & eam ſolam corporis partem quam naturæ neceſſitas tectam eſſe vult velantes, non viri modo, ſed & fœminæ, eodem inter ſe vitę inſtituto cõcertantes, nullam reliqui corporis gerũt curam, frigori ingenti atq; æſtui variisque aeris mutationibus ſeipſos committentes, algorem iuxta & calorem tolerant: & quouis loco, ita vt ſors tulit, ſtant & cubant: omnique humano alimento omnino repudiato, herbis quibuſdam & radicibus, quas terra ſua ſponte fert, viuunt: qui etiam ab eiuſcemodi victus genere βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti ſunt. Illi etiam tempore ipſo ſpecie eo

*... Theodoſius ampliat Antiochiã. Reficit thermas Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hieroſolymitana. Diuerſa monachorum viuendi ſtudia. Monachorum cœnobia, in quibus omnia ſunt communia. * ... λαύρας ...*

† ... ἐπωμίδα.

In timore diuturnũ.

Monachi ſolitarii.

† τῆς γῆς ταῖς ὀπαῖς.

Monachi ... pabulatores dicti.

Hoc vero eſt [illegible].

A ciceorum mutata, feris aſſimilantur, & mentem quoq; à reliquis hominibus alienam obtinent. Q… quâdo forte conſpicati fuerint, fugiũt. Qu… etiam inſequentem quempiã ſentiant, celeriter ſe in pedes coniiciunt, propter leuitatem prorſus in aere ſublimes volantes. Nonnũquam quoq; inacceſſa ſub terra loca ſubeuntes, ſubito diſparent: plurimiq; id, ſi ita vitam ducentes lateant, faciunt. Aliud preterea monaſtici exercitii genus, quod parum abfuit quin præterirem, commemorabo. Id prę aliis merito primas ferre cenſetur, & apud pauciſſimos reperitur. Sunt namq; nonnulli, qui quum per multos virtutis labores eo euaſerint, vt [illegible] hoc eſt, indolentes, & affectionibus perpeſſionibuſq; omnibus liberi ſint, in mundum recurrunt. Et geſtibus quibuſdam incompoſitis † dementes ſe eſſe aſſimulãtes, ita vanam contemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophum) anima deponere ſolet. In [illegible] hoc eſt, indolentia philoſophantur, ſine affectione atq; animi commotione, in caupona, aut ſi opus ſit, in lupanari cibum capientes, & neq; conſpectum cuiuſquam, neq; locum aliquem reuerentes. Balnea quoque ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiam vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habitant. Adeo vero affectionibus perpeſſionibusq; ſuperiores ſunt, vt naturæ vim ſuperent, & tyrannidem in eam exerceant: denique vt neque aſpectu neque contactu neque adeo ab arte petitis oſculis, atque muliebribus complexibus, ad eam quæ propria naturæ eſt, concupiſcentiã commoueantur. Cum viris illi verſantes viri ſunt, cum mulieribus mulieres. Et quum vtriuſque ſexus vim obtinere videantur, vnum obtinent. Atque vt ſemel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ ſuperat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nulla earum rerum q̃ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa locum habeat, ita illi ſemper eſuriunt & ſitiunt, temperantiamq; & continentiam in rebus omnib. retinere leges eorum iubent. Adeo etiam illæ corpus conſtringere pręcipiunt, vt vi etiam neceſſitas comprimatur. Tam æqua etiam per exactiſſimam rationem ſtatera vita eis libratur, vt dum lanx vtraque per diametrum & lineam mediam inter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tantopere res inter ſe contrariæ in eis & extant & miſcentur, diuina gratia ea quæ miſceri nequeunt coniungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt quod auditu mirum eſt, in eodem corpore & vita ſimul & mortificatio habitet quæ natura, ratione, & re ipſa inter ſe maxime ſunt pugnantia. Quum enim affectio quæpiam ſeu perpeſſio ſubrepſit, tum corpus videas mortuum & nihil agens, perinde atque in ſepulchro repoſitum eſſet. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deum fundendæ ſunt, tum robur nouum & corpus mirifice viuidum cernas, etiamſi id ſenio iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vitam vtranque illi, præſentem videlicet & futuram, ita complicant & coniungunt, vt carne prorſus in obitu mortificata atque depoſita, ſemper viuant, & quodammodo cum viuentibus ſimul conuerſentur, corpora illorum varie curantes, & ſupplicantium preces ad Deum referentes: iidem vt in priore vita degentes præterquam quod rebus neceſſariis non indigeant,

Monachi [illegible], hoc eſt indolentes. Vana gloria contemptus. Admiranda indolentia inſtitutio. Exempla. † [illegible]

** [illegible].*

A & loco nullo circumſcribantur. Omnibus in momento adſunt, omnium voces audiunt, & cum omnibus verſantur. Horum opus eſt frequentes genuum inclinationes & graues turſum ſtationes, deſiderio ſolo corpora eorum ſuſtinente, & voluntariam imbecillitatem recreante. Illi athletæ quidam ſunt carne carentes, & luctatores ſanguinis expertes. Illis conuiuia ſplendida & deliciæ ſummæ ſunt aſſiduũ ieiunium: & menſa opipara, vt quoad eius fieri poteſt, nihil cibi deguſtent. Quod ſi alicunde hoſpes aduenit, matutino etiam tempore, tam benigne & amanter nouo hoſpitalitatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per vitam, quam ad eum modum deliciati ſtuduiſſe, putes: aliud mox rurſus ieiunii genus excogitantes, cibumque arbitratu ſuo capere nolentes, adeo vt res ea omnibus in ſtuporem euadat quum ad victum ſufficientem tantum eis deſit, quomodo tam exiguo alimento viuere B poſſint. Inimici ii ſibiipſis ſunt, voluntatiſque propriæ & naturæ deſtinatione animi iamdudum concepta, proditores, vt in rebus omnibus delicias carnis longe à ſe reiiciant, & anima eis in ſtatu ſuo pulcherrime conſiſtat: quæcunque Deo placita ſunt, prudenter deligens atque conſeruans. Felices illi prorſus eiuſcemodi conuerſatione & vitæ inſtituto: longe autem feliciores ſua ex hac vita migratione, ad quam illi ſemper aſpirant, ad optatum illum deſideratumque videndum anhelantes. Itaque Eudocia Auguſta, cum multis id genus monachis collocuta eſt, & multa (ſicuti dictum eſt) monachorum domicilia & habitationes conſtruxit. Hieroſolymorum etiam muros protulit, & renouauit. * Epiſcopalem prætetea domum ibi ex fundamentis ipſis erectam pulcherrime exornauit, eidemque mille numiſmatum reditum attribuit. In Phordiſiis C pauperum domicilium ędificauit, vbi quadringenti ſacro morbo laborantes habitarent. Alia item pauperum hoſpitum & viduarum diuerſoria condidit, eiſque ſubſtantiam ſuam donauit. Eccleſiis, noſocomiis, ſeu ægrotorum domibus, ſacroſanctis ædibus, & monaſticis virorum & mulierum domiciliis, † vigeſies mille quadringentas & octoginta aureæ monetæ libras dedicauit: præter alios quos alio conuertit ſacros prouentus, & varii generis donaria, quæ ſanctis quibuſdam locis conſecrauit. Et aliquando die feſto Paſchæ templum ad ſanctam Chriſti reſurrectionem celebrandam ingreſſa, in lucernarum rationem decies mille ſextarios olei retulit: & choris memoriam ſacræ Chriſti reſurrectionis colentibus, annuum prouentum quadringentorum numiſmatum conſtituit. Poſtremo templum ingens amplitudine & forma præclarum, ex ipſis fundamentis, admirando illi & primo diacono ſimul & martyri Stephano, ſtadio vno ab Hiero-D ſolymis erexit: quo loco à percuſſorib. Domini ſaxis ille obrutus, immarceſſibilem coronam reportaſſe dicitur. In quo templo aliquo poſt tempore & ipſa, quum ad immortalem emigraſſet vitam, condita eſt, quarto magni Leonis Imperii anno, quum hic piam Deoque placitam exegiſſet vitam. Defuncta autem eſt ætatis ſexageſimoſeptimo anno, nam viginti annos nata, Imperatori Theodoſio coniuncta eſt. Et in aula Imperiali ſub matre eademque

Eudociæ pietatis opera Hieroſolymis edita.

** [illegible]*

Largiſſima Eudociæ eleemoſyna.

† [illegible]

Diuo Stephano templũ ad Hieroſolyma.

Eudociæ mors.

viam ſuam ad tempora prope ſua, in alia tu praſentis deduxiſſe. in prologo præfatum, ſatis longe ante tẽporũ ſua eam eſſe ſuſpenſam.

E epiſcopus ſurrogatus eſt. Antiochiæ quatuor per eiuſmodi translationem epiſcopos ſucceſſiſſe noui. Poſt Euthymium namque, ex Tripoli Arſenius tranſmiſſus, ſedem eam ſortitus eſt. Cui Cyrillus Tyrius ſucceſſit atque huic Pompeiopolitanus Dionyſius: Dionyſio rurſus Cyrillus alius, qui deinceps ſucceſſorem habuit clarum illum Dionyſium Mopſueſtienſem atque hic rurſum Sophronium Tyrium. Hieroſolymis itidem duos per translationem ſucceſſiſſe vidimus. Nam Sophronio defuncto, in locum eius Athanaſ. Cæſareæ Philippi epiſcopus ſuffectus eſt. Cuius ſedem Gabriel quidam Cæſareæ Philippi & ipſe nuper epiſcopus renũciatus, dolo rapuit: & paulò poſt fatis concedens, vel inuitus eam rurſus Athanaſio priori reliquit. Hæc de epiſcoporum translationibus, quæ vel antea vel poſt facta eſſe cognoui, volumini huic anneaui. Fortaſſe autem plures alios quiſquam inuenerit, qui hiſtorias ſtudioſe euoluat. F Canon namque, ſicuti à me eſt dictum, * translationem eam rem* appellat, & non permutationem, aut tranſitionem: quod hæc verba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio & voluntate mouentur: Transferri autem, & Translatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicatur: ita vt tranſmutatio & tranſitio eorum ſit, quæ ex ſede ſua in ſublimiores inuolant thronos: Translatio autem, eorum qui ipſi inuiti ab aliis alio producuntur. Id quod & Celeſtinus Romæ epiſcopus in ſuis, ſicuti ipſe appellat, ſecretis, *capite ſecundo*, hiſce vtens verbis oſtendit. *Si epiſcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per ſeipſum faciat, ſed fratribus cogentibus.* Et rem eam ſacræ huius ſedis autoritate expediat, non inanis gloriæ, verum vtilitatis communis aut neceſſitatis ergo. Eadem & Anterius collega eius refert, ita ad verbum dicens. Translationem epiſcoporum cõmunis vtilitatis aut neceſſitatis gratia ſcitote fieri licere, nõ autem cuiuslibet cupiditate, aut G dominationis affectione. Siquidem Petrus doctor & dux noſter, eccleſiaſticæ vtilitatis cauſa ex Antiochia Romam translatus eſt, & inde poſtea Alexandriam tranſiit, vt quiſtic prodeſſe magis eccleſiæ poſſet. Euſebius autem ex oppido quodam paruo, Apoſtolica autoritate Alexandriam eſt traductus. Atque eodem modo, & Felix ex ciuitate quæ ei ciuium electione obtigerat, propter eam qua præditus erat egregiam doctrinã & vitam, de communi epiſcoporũ reliquorumque ſacerdorum atque † Apoſtolicorum virorũ

Exponitur ſententia verborum. Translationis. Tranſmutationis. Tranſitionis.

** μετάθεσιν, μετανάστασιν, μετάβασιν.*

Celeſtinus Ro. epiſcopi ea de re verba. Quæ epiſcoporum translationes legitimæ ſint.

Item Anterus epiſcopus 7. q. 1. Non oportet mutationes.

† Alii, populorum.

** *De hac re ipſe Nicephorus* in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum. [illegible] *Hoc eſt: In Archimiſtis optimus Arſenius, Epheſij, præſul inclytus Nicephorus, Germanus vrbis Adriani epiſcopus.*

H conſilio Epheſum tranſiit. Non enim ciuitatem ciuitate mutat, quid id nõ cupiditate ſua aut vanæ gloriæ ſtudio facit: verum propter vtilitatem aliquam, aut neceſſitatem, aliorum autoritate maiore pollentium cohortatione & conſilio, ex minore in maiorem vrbem tranſit: non inani gloria aut voluntate ipſe ſua ductus, ſed autoritati potentiorum obſequutus, aut ſede ſua expulſus, aut etiã vtilitate loci vel populi permotus. & quidem non arroganter, ſed humiliter ab aliis productus. Cæterum de translationibus

E iſtis hæc, iudicio meo, ſatis prolixe dicta ſunt. Quapropter ad reliquum hiſtoriæ contextum reuertamur.

Cap. XL.

De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Chriſti religionem ſuſceperit.

ET diuinus quidem Proclus ad ſacra eccleſiæ gubernacula conſedit, & res eccleſiaſticas cõpoſuit. Eo autem tempore multi in Creta Iudæi Chriſtianorum ſacra ſunt cõplexi, per cauſam eiuſmodi. Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitam peregiſſet, poſtremo ſe etiã Moſen illũ eſſe aſſimulauit: & cœlitus in Cretam à Deo propterea miſſum eſſe cũfinxit, vt eius luci Iudæos ipſe per mare, perinde atq; olim Iſraelitas per rubrum ſinũ F duceret. Et paſſim inſulã ipſam anno toto peragrans, vt ſe illum eſſe crederent, ſuaſit: atque vt opes quas haberent, pecuniasq; & poſſeſſiones omnes aſpernarentur, cohortatus eſt: ſe illos per mare non aliter quam in arida, in promiſſionis terram ducturum eſſe pollicitus. Atq; illi vanis illius promiſſis decepti, res operasq; ſuas vbique neglexerunt, & facultates ſuas temere quibuſcunq; diripiendas permiſere. Vbi dies cõſtituta aduenit, qua proficiſci debebant, ipſe quidẽ cõfidentia & faſtu plenus, eis præiuit: illi vero hominem, vna cum coniugibus & ætate imbecilliore conſequuti ſunt. Itaque eos in ſummum quendam ſcopulum in pelagus excurrentem duxit: atque inde conticere ſeipſos in mare, veluti natantes & vrinantes iuſſit. Idque ea illis quidam, ſtatim vt imperatum eis erat, fecerunt, neque deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio ſaxis alliſi interierunt. Et vniuerſi illi vel in vndis, vel in præcipitibus ſaxis periiſſent: niſi G Dei prouidentia piſcatores & alii mercatura victum quæritantes, Chriſtiani homines, ſubito affuiſſent, eosque modis omnibus extrahentes ſeruaſſent, tum primum fortaſſe qua dementia capti eſſent ſentientes. Hi alios, quo minus ſe in fluctus proiicerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id feciſſent, interitum illis indicantes. Qui ſane ægre in animo rem ſecum reputantes, & fraudem ſine iudicio ſuſceptæ fidei & crudelitatis deprehẽdentes, vt miſerabilem in modum enatarent, ſuſtinuerunt: & tandem Pſeudomoſen illum comprehendere ſunt aggreſſi. Verum perficere id minime potuerunt: confeſtim enim ille diſparuit, & magnam ſuſpicionem præbuit, pernicioſum quempiam dæmonẽ ſub humana ſpecie gentẽ eam in exitium produxiſſe. Proinde multi Iudæorum ſuperſtitioni nuncio remiſſo, in Creta Chriſtianam religionem conſtanter ſuſceperunt. Horum innumera prope fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoq; eodem H tempore accidit, quod & ipſum commemorabo. Gens quædam barbara vlteriorẽ Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & otii valde ſtudioſi. Fabri namq; tignarii omnes fere ſunt, & ea arte vitæ ſumptus tolerãt. Porro Hunnorum natio eis imminens, frequentes excurſiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vaſtabat. Multi etiam ex illis cum hoſtib. pugna congreſſi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiuſmodi

Pſeudomoſes in Creta.

Pollicitus is eſt, ſe Iudæos per vndas maris tanquam per continentẽ ducturum.

** ἐγκολυμβᾶν.*

Sed is ipſe multos mortales in perniciem abducit.

Pſeudomoſes diſparet, quippe δαιμόνιος δαίμων. Multi Iudæi in Creta Chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

Burgundiones ab Hũnis infeſtati Chriſtianã religionem amplectũtur.

dete-

Ieiunarum & catechesi ante baptiſmum Burgundiones Chriſtiani contra ſ'es Hunnos victores euadunt.

A de rebus ſuis deſperarent, vt Deo alicui res ſuas committerent, conſilium cœpere: quumque in mentem eis veniret, Chriſtianorum Deum cultoribus ſuis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium conſenſu, ad religionem eius & fidem acceſſerunt. Quã ob cauſam & in quadam Galliæ ciuitate Epiſcopum, vt eos Chriſtianorum religionem edoceret, & diuino baptiſmo dignaretur, obteſtati ſunt. Ille vero vbi eis ſeptem dierum ieiunium indixit, eoſq; quæ opus erat de ſacris rebus inſtituit, octauo die baptizatos, vna cũ Epiſcopo quem eis attribuit, domum redire iuſſit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hoſtes tyrannidem tantam exercentes proceſſerunt: neque eos ſpes & expectatio ſua fefellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiſo hoſtes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atq; ipſi quum trium tantum millium numerum explerent, decem Hunnorum millia interemerunt.

Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit. Iidem conſtantes Chriſtiani.

B Ex eo tempore Burgundiorum gens ardenti ad Chriſtianiſmum ſumme conſectuãdum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam ſapientiſſime diſpenſat, prouidentiæ arcano longe optime omnia adminiſtrans. Hæc hactenus. Ego vero aliam quoque rem memoriæ mandabo, vt cognoſcere omnes poſſint, Deum perſæpe etiam per indignos ſolita conſueuiſſe prodigia exhibere.

CAP. XLI.

De Paulo Nouatianorum Epiſcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit.

Incendium Conſtantinopoli longe maximum quod biduum durauit.

EO etiam tempore Nouatianorum Epiſcopus Paulus, Chryſanthi ſucceſſor miraculum quoddam edidit, & præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit.

C † * *Tripart. historia & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achillea dicuntur, in l.* omnis ſeruitus, C. de aquæduct. *Sed niſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quod in ea aquaductus Hadriani mentio fiat: vt forſaſſe ibi de aquaductibus Antiochiæ agatur. quam vrbem præcipue Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt:* [illegible] *h.e. Farra pura & generoſa Suid, Ariſtoph.* [illegible] *Hoc eſt, primario veſceris pane,* [illegible] *Hoc eſt, pro eo quod eſt, in Prytaneo epularis.*

Graue in vrbe graſſatum eſt incendium, quale haud vnquam alias illa ſenſit. Plurimam namq; eius partem flamma peruaſit, adeo vt maxima quæque horrea & frumenti granaria conflagrarint atq; in eis publicum quoddam, cui * Achilleia cognomen fuit.

a Achilleũ Conſtantinop. olim granarium. Eccleſia Nouatianorum in medio incendio illæſa conſeruatur, Pauli Nouatiani Epiſc. precib.

D Porro ignis ædificia circumquaque depaſtus, etiam contra Nouatianorum Eccleſiam, quæ prope eum locum fuit, qui *b* Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt Eccleſiam conſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittens. Et Deus neſcio quomodo precibus eius exauditus, delubrum id inuiolatum ſeruauit. Ignis namque per ianuas & feneſtras iam omnes inuolans, ei non nocuit: ſed

b Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio.

A cum circumcirca ædificia ſimul multa conſumpſiſſet, templum præterut intactum id atque inuiolatum à tanto flagello relinquens. Et quod maximum eſt, cum incendium biduum totum graſſatum vbique eſſet, ne veſtigium quidem fumi in muris & tignis Eccleſiæ eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis 17. Auguſti menſis die obſeruatum templum † ſacra celebrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus in fano eo propter factum id auguſto, rem diuinam facientes ad ſe pertraxere.

† ναὸς [illegible]

Aliud item memoria dignum facinus. Paulus iſte iam moriturus fecit, quod & ipſum non intempeſtiue hiſtoriæ huic inſeretur. Illud namque nobis propoſitum eſt conſilium, vt ex omnibus quod cõmodum eſt & vtile, colligamus, & nonnunquam etiam ex ſerpentibus Andromachen conficiamus. Paulus, ſicuti dixi, moriturus, ſacerdotum qui ſub eo erant, ordine omni accito. *Cura,*

Paulus iam moriturus, prudenter, quibus operæ erat competitoribus ſucceſſorem ſibi deſignat.

B inquit, *vobis ſit, dum ego adhuc ſpiro, vt Epiſcopum deſignetis, ne in Eccleſia veſtra, me defuncto, turba aliqua oriatur.* Atque vbi illi non ſanum rectumque ea in re ſe iudicium habere, propterea quod alius alii pro affectione fauerent, dixerunt, electionemque ei permiſerunt, inferens ille ſententiam conſenſumque veſtrum in ſcriptum relatum mihi date, in eo ſcilicet vos quem ego delegero acquieturos eſſe, & ego id facere ſum paratus. Illi imperata ſtatim faciunt, & Paulus in lecto ſedens, charta accepta, Marciani cuiuſdam nomen in ea clam conſcribit: qui presbyter quidem erat, & ſub eo * monaſticam vitam coluerat, tum autem peregre profectus fuerat.

[illegible] Epiſcopus poſte[illegible] & [illegible] habet.

** h o cælibem vitam*

Paulus poſtquam ipſe ſigillo ſuo chartam obſignauit, idemque & presbyteri alii iuſſu eius fecere, libellum Marco Scytharum Epiſcopo, qui tum in vrbe erat, credidit, hiſce eum alloquutus verbis: *Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellum hunc perinde atque depoſitum aſſeruatum mihi reddes:*

Marcus Scytharum Epiſcopus.

C *ſin illi, vt me ad ſe euocet, viſum eſt, charta reſignata, quem ego communi omnium calculo Epiſcopum delegerim inuenies.*

Vbi ille mortuus eſt, & triduo poſt libellus magna multitudine præſente apertus eſt, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata eſt. Atque illi nulla interpoſita mora, homines qui Marcianum adducerent, miſere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vſi, vel inuitum adduxere, & in Eccleſiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta ſint.

Marcianus Pauli ſucceſſor.

CAP. XLII.

Vt Epiſcopus Proclus Thalaſsium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum profecturum, poſt Firmum Cæſareæ crearit Epiſcopum.

D EAdem tempeſtate, decimoſeptimo conſulatu Theodoſii, Patriarcha Proclus nouum quiddam præter eccleſiaſticam conſuetudinem fecit. Quum namq; Firmus Cæſareæ Cappadocum Epiſc. mortuus eſſet, & Cæſarienſes, Conſtantinopolim, vt Epiſcopus eis deligeretur, petentes veniſſent, cuinam Epiſcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodum tum accidit, vt vna ſenatores omnes ad Epiſcopum viſendi eius gratia venirent: in quibus etiam Thalaſſius fuit, vrbium earum quæ in Illyrico ſunt, præfecturam gerens.

Proclus præter opinionem omnium, ex Thalaſſio Illyrici præfecto Epiſcopum Cæſareæ facit.

Etiam is inde in Orientem profecturus fuerat, munus ſibi ab Imperatore commiſſum adminiſtraturus: quum Proclus ſubito manibus impoſitis eum pro præfecto epiſcopum Cæſarienſem creauit. Atque ille etiam contra animi ſui ſententiam in eccleſiæ gradum conſcendit, eamque rite adminiſtrauit: quum quidem tam ſubitum factum Imperator ægre ferret, mox tamé id ſanctione ſua comprobaret. Facinus hoc Procli inſolitum, & auditu admodum mirum eſt.

Cap. XLIII.

De reductione ſacrarum reliquiarum ſapientiſſimi Ioannis Chryſoſtomi.

Idem plebe Conſtantinopolitana petente, corpus diui Chryſoſtomi, ac conſenſu Imperatoris Conſtantinopolim perferri curat.

FEcit præterea præclarum aliud quiddã, gloriaq; eius prorſus dignum. Quum enim ſciret eccleſiam dudũ ſciſſam eſſe, propter abrogatam Chryſoſtomo dignitatem, conſilium quæſiuit, quomodo eccleſiam à diſſidio & ſeditione conſeruaret, & hominum mœrorem conſolaretur. Rẽ eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ pie propter Ioannem tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vt legatione apud Imperatorem fungeretur, vt ſanctus ille vir ab iniuſto exilio reuocaretur, populusq; & eccleſia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauate fecit. Et qui corpus eius adducerent, miſſi ſunt. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: Et quum multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitę eſſent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaq; literis tubricatis ſcriptis, virum ſanctum, vt adduci ſe pateretur obteſtatus eſt. Literę ipſę ſupra pectus eius poſitæ & peruigiliũ actum, precesq; ad Deum fuſæ ſunt. Ita tumulus ſe abducentib. facilem prębuit & ſanctus ipſe, pondus eius leuius redditũ, vna cũ baiulis ſimul ferre viſus eſt. Literas Theodoſii ad eũ ſcriptas, hic referre viſum eſt. Orbis totius doctori, & ſpirituali patri, Ioanni ſancto, & aurei oris patriarchæ, Theodoſius Imperator. Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum eſſe putantes, pater honorãde, transferre id & adducere ad nos, ſicuti filii parentum amantes, deſiderauimus. Quum autem debitum prorſus honorem, & quantum opus fuit ſummiſſionem & modeſtiam, eam in rem non contulerimus, Imperialis fortaſſe faſtus leges in rebus, quibus nos magis quã Imperio ipſo honeſtatos eſſe decuit, ſequuti: non immerito voto noſtro excidimus. At tu pater patrum vere reuerẽdiſſime (nunc enim veluti viuentẽ alloquimur) ad deſiderium potius noſtrum, quam ad cœptũ tuum ſpectans veniam da pœnitẽtibus, qui longe magis quam alius quiſquam pœnitentiam docuiſti, & nos viciſſim idoneumq; caſtigationis, deſiderio flagrãti errorem que ſuum agnoſcenti animę, eo quod huc vſque reditum ad nos nimium detrectatis, exemplum exhibuiſti: reduc teipſum nobis quęſo redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligis, neque commiſerationis viſceribus tuis, neque amori & expectationi noſtræ dignum eſt: qui nõ ſolum corpus & cineres ſed etiam [illegible] vmbram tuã cernere cupimus. Literæ [illegible] les fuere. Poſtquam autem itinere confecto, [illegible] littus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Chalcedonem [illegible] quis ſancti [illegible] peruene-

Theodoſii litera ad Chryſoſtomum defunctum, quibus eũ Conſtantinopolim reuocat Theodoſius compater.

Infertur honorificentiſſime Chryſoſtomi corpus in vrbẽ Conſtantinopolitanã

E re, nãſit eo Imperator & ſenatus Imperatorius: tranſiit etiam patriarcha, & iudices, magiſtratuſque omnes, deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atq; in continente vadentes, & ad Propontidẽ os Boſpori ardentibus funalibus tegentes, ſacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum ſane miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt longe maius. Quum enim certa & conſtans eſſet in mari tranquillitas, repentina ſubito exorta eſt procella, & naues innumerabilis illius claſſis aliæ alio diuerſæ ſalutí ſuę conſulentes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud pondus & pręclarum theſaurum vehebat Imperatoris triremis, funibus derepẽte ruptis, diuina gubernata manu ad viduę agrum appulit: viduę inquam illius, propter quam ſponſa Chriſti Eccleſia paſtore tãto viduata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoq; iuſto iudicio legitimam ille tulit ſententiam, agrum viduę autoritate ſua attribuens atque confirmans: Deo nimirum magnũ illum glorificante, & iniquum exilium eius aperte deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petram nauis diſcidit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregii illius viri ardorem eximium quouis pręcone clarius atteſtatur. Hoc vbi factum eſt, ſerenitas rurſum aduenit, & naues alię aliunde collectę, cum apparatu & comitatu maximo, carminibusq; debitis, virum ſanctum producentes, in vrbem imperantem deportarunt. Eumq; primum, circa † Amantium magni Thomæ templum excepit: inde vero in ſanctæ Pacis delubrũ delatus, poſtea porro imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorum Apoſtolorum fanum illatus eſt. Ibi Imperator ſacro tumulo chlamyde tecto, & fronte atq; oculis vrnę impoſitis, communẽ ſupplex precationem pro parẽtibus fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquẽtes. Seorſim vero pro matre quoq; G precatus eſt, vt tumuli eius motus atq; ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinq; annos iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id non exorauit. Confeſtim namque vrna eius conſtitit. Atq; vbi ſacer Proclus virum ſanctum in eundem ſecum thronum collocauit, plebs circumfuſa ore vno exclamauit: *Recipe*, inquiens, *thronum tuum, ô pater*. Fertur ipſe quoque tum, quæ dudum clauſa fuerãt, labiis rurſum apertis, ad populum dixiſſe, *pax vobis*: ſicuti id circumſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtati ſunt. Porro ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarũ eius repoſitionem itum eſt. Et epiſcopum manib. magnus antiſtes ad baſim ſacræ & diuinę menſę, veluti ſacer & inuiolabilis theſaurus, conditus eſt, epiſcopis epiſcopus, martyrib. quamuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atq; aurea eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonans, & pia dogmata & pręcepta H clare muſicis plane modulis accinens. Factũ id vigeſimoſeptimo menſis Ianuarii die. Ingenti autem facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, eccleſiæ omnes cõiuncti atque vniti ſunt. Admirari vero, Socrates eccleſiaſticus inquit mihi libet (vt Nouat[illegible]nus clam virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo inuidia Origenem defunctum inpetierit, Ioanni autẽ pepercerit. Ille namq; poſt ducentos fere annos, ab obitu ſuo, à Th[illegible]philo excommunicatus

Per tempeſtatẽ iuſtam, corpus ſanctum ad vidua volutt agrum appellit, cum ab Eudoxia ademptus fuerat, &c.

† [illegible]

Theodoſius pro parentibus ſuis defunctis precatur ad ſacros Ioannis tumulum.

Cadauer Chryſoſt. in ipſo throno collocatum, pacem populo precatur. Ad baſim ſanctæ aræ in diuorum apoſtolorum eccleſia reconditum. Seditiores tandẽ Ioannis omnes per eccleſia coniunguntur. Socr. de Ioanne Chryſoſt. [illegible] per diſſimilitudinem Ioannis cum [illegible] [illegible]

A nicatus eſt: Ioannes vero trigeſimo quinto anno poſt mortem ſuam à Proclo in communionem eſt receptus. Adeo diuerſis à Theophilo moribus Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta ſint, & adhuc ſemper agantur, viros prudentes non fugit. De reductione D. Chryſoſtomi hactenus.

Cap. XLIV.

Vt etiam ſit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.

Reliquiæ D. Ignatii Roma Antiochiam translatæ.

EIſdem temporibus diuinus quoq; Ignatius Roma Conſtantinopolin delatus eſt. Cum namq; ille, ſicuti ei viſum fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarum aluis ſepultus eſſet, quæcunq; ſuperfuere firmiora ſolidioraq; oſſa, condita ibi ſunt. Theodoſius autem Dei opt. max. præſtantiſſima ſuggeſtione, magnopere ingenti atq; illuſtri cum honore ea ad gregem ſuum referre ſtuduit. B Quapropter reliquias eas inde receptas, cum magnifico apparatu poſt tẽpus longum Antiochiã reduxit, & in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratione magna repoſuit & delubrum ingens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis τυχαῖον quaſi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in ſacroſanctum fanum mutatum, diuino martyri conſecrarunt: in quo etiam reliquiarum tumulus repoſitus eſt, cum Imperiali cum ſacro apparatu & ſatellitio in vrbẽ eam illatus, vbi quoq; anno quolibet publice & magnifice feſtus dies eſt actus, Deo diligentiorem ſe memoriam ſanctæ à funere etiam ipſo glorificante, ſicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo namq; inuiſus Iulian. propterea quod Daphnæ Apollo oraculum eius conſulenti nihil reſpondiſſet (martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, ſicuti id dæmon inuitus confeſſus eſt) C noua quadam translatione martyrem cohoneſtauit, vt commodius faciliuſq; dæmones res ſuas agerent, quemadmodum Iuliano obſcure polliciti fuerant. Sed id, ſicuti videtur, prouidentiæ diuinæ fuit, vt ſimul & martyrum potentia manifeſta fieret, & ſacræ illorum reliquiæ longe ab idolorum nidore abeſſent, & ſacro loco repoſitæ, debito, pro eo atq; conuenit honorarentur delubro: ſicuti & accidit. Templum n. ei ante vrbẽ & magnitudine amplum, & forma pulchrum extructum eſt, in quod etiam eius vrna illata eſt.

τυχαῖον, ſiue Fortunæ templum, in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum. D. Babylæ martyrium ibidem. Deus ſanctos ſuos etiam defunctos glorificat. Honor martyrum defunctorum.

Cap. XLV.

De ſanctis ſeptem pueris, qui Epheſi reſurrexerunt, ad fidem communis reſurrectionis ſtabiliendam.

Diſputatio de reſurrectione mortuorum Conſtantinop. orta.

SVb idem tempus, diſputatio ingens in vrbe imperante, de mortuorum reſurrectione exoritur, & populo maxima inceſſit concertatio. D Quidam enim, vna cum Sadducæis, reſurrectionem prorſus non eſſe opinati ſunt: quidam autem ægre quidem, ſed crediderunt tamen, defunctos excitatum iri, apertis & irrefragabilibus ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis adducti, alio prorſus & mutato corpore. Vt primum n. corpus illud, quod variis modis ſolutum abolitumque ſit, reſuſcitetur, fieri non poſſe: ſed præter id aliud nulla præcedente materia diuina, quæ omnia perficit, voluntate denuo reſtitutum, vna A cum anima reſurrecturũ eſſe exiſtimarunt. Huic tantæ ætatis eius hominum ignorantiæ, & de propoſita quæſtione ambiguitati, qui prioſquã exiſtant, omnia nouit Deus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore ſuo curam adhibens, animarum ſanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos ſeptuaginta duos, rem fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitus ab eo ſupra naturæ captum editis cedat: quam hoc loco commemorare aggrediar. Epheſi in Ionia ſeptem pueri, c temporibus iuxta & annis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis noſtræ cultores. Tanto vero illi erga Chriſtum flagrarunt amore, vt perſequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauiſſimam perquam crudeliter exercuit parui facerent. Et quum propalam Chriſtum confeſſi eſſent, poſtea non longe ab vrbe ea ſeceſſerunt: & in vicino quodam antro, propter imminens periculum B ſeipſos occultarunt. Eius antri aditum & fores, perſequutores à parte exteriore probe circumuallatas muniuere. Illi porro præ anxio animi interore in ſomnum ſibi profundum delabi viſi ſunt, atque ita ad annos trecentos ſeptuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque Angeli prouidentia diuina & ſpiritu ſancto obumbrati, & veluti ſenſu orbati, ſuaui & molli ſomno, eo quo diximus tempore ita ſunt detenti, vt neque corpora neque veſtimenta eorum diſſ[illegible]xerint: vbi autem tempore ſuo ſub præſenti, de quo nunc agimus, Theodoſii imperio ſpeluncæ fores recluſæ ſunt è ſomno illo euigilarunt, vnumq; ex eis in vrbem rerum neceſſariarum comparandarum gratia miſerunt. Quum autem is ciuibus Decii numiſma proferret, noua atque inſolita monetæ forma adductis, in theſaurum eum illi incidiſſe opinati ſunt, iuuenemque ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum inuentum indicaret, C adhibuerunt tormenta. Et poſtquam flagris abunde conciſus, vix apud ſeipſum eſſet, exclamans: *Quis tandem*, inquit, *imperium nunc obtinet? mihi dicite.* Atque illi ſuauiter & facete ſubridentes: *Num tu*, reſponderunt, *Theodoſium nunc feliciter imperium adminiſtrare ignoras:* Tum iuuenis: *Bona verba quæſo*, ait: *an non Decius, ſed Theodoſius Romanum obtinet imperium, qui me & ſex alios mecum multo terrore territos per præfectum vrbis ſpeluncam hanc vbi occultaremur, ſubire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emendos præmiſere:* His illi verbis auditis conſternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, aditu que magis dilatato, lapidibuſque hinc & inde diſiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decii nomen, ipſorum, in Chriſti religione profitenda libertas, fuga ſimul & occultatio, necnon ſepulturæ tempus percommode expreſſum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerunt, & de re oD mni celeriter Imperatorem certiorem fecerunt. Cæterum Imperator fideliſſimus, vbi eam non cognouit, quod ſemper quæ grata Deo & accepta eſſent faceret, pietate ſua indignum duxit, vel illos ad ſe transferri curare, vel alios ad eos videndos mittere, ipſum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem ſocordiæ omnino eſſe iudicauit. Et rebus omnibus præ eo vt ad illos veniret, contemptis, quam potuit celerrime Epheſum, contendit, atque ibi illorum conſpectu ſe oblectauit, & cum eis c[illegible]lloquutus, & ad ſatietatem conſuetudine eorum

Hiſtoria ſeptem fratrũ apud Epheſum dormientium. ea mortuorum reſurrectio certiſſime induatur. Simile quiddam Paulus Diaconus de ſeptem que, dormientib. in Germania refert, de Longobard. l. 1. c. 3.

Imp. Theodoſius ad eos videndos Epheſum profectus.

vſus eſt: tum autem in commu[illegible] etiam menſa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, ſeptemque totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officii genus præſtans. Vbi vero etiam longiore rurſus ſomno & obitu ſancto in Chriſto obdormierunt, debito eos proſecutus eſt honore: & præclaro eo de cauſa triumpho acto, magnificeque rurſum eis in antro repoſitis, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Ea re quæſtio de dogmate ſopita eſt. Satis enim conſtabat, qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnam nullo corporum detrimento quieſcentes ſupereſſent, effecerit, eoſque vna cum animabus excitarit: eum quoque poteſtatis ſuę abundantia, omnes homines cum ſuis, non alienis corporibus, in momento vno, veluti ex ſomno, tempore ſuo excitaturum eſſe. Hæc hactenus.

Quæſtio Conſtant. de reſurrectione mortuorum per miraculum iſtud ſedata.

Cap. XLVI.

De maximis terræmotib.: & vt propterea in cāpo ſupplicationes factæ, quibus cum Imperator & Proclus adeſſet, ſubito puer in aerem ſurreptus, ter ſanctum hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluraque ædificia Antiochiæ conſtruxerit.

Terræmotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio Euagr. li. 1. c. 17.

ADhuc Theodoſius imperabat, & terræmotus magnus & admirandus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facile ſuperauit. Nam ad menſes ſex maxime durauit, & non ex interuallo, ſed motu continuo omnia concuſſit, idque per orbem fere vniuerſum: adeo vt non ſolum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus ſit, verum etiam circa Cherſoneſum, ædificium id quod μακρὸν τεῖχος hoc eſt, longum murum vocant, ſimul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumque ædificia pelſum ierint. Terræmotus iſte Alexandriam quoq; attigit. Antiochiæ autem imperii vehementiore imminens præcipua quæque ſpectacula maxime comminuit. Et innumerabiles accidere caſus, non terra tantum, verum etiam mari. Alicubi enim terra dehiſcens, vicos frequentes abſorbuit: alicubi fontes non exigui ſubito exaruere: quibuſdam in locis vbertim aqua profluxit, quę ibi antea eſſe ſolita non fuerat. Arbores multæ vna cum truncis ſuis radicitus euulſæ. Aggeres plurimi derepente exiſtentes, in montes ingentes conſormati. Mare terminos ſuos tranſgreſſum, piſces ingentis magnitudinis mortuos velut funda eiecit. Inſulæ plures vna cum incolis ſuis ſubmerſæ, hodie quoq; non apparent. Naues vndis conſertim decentibus in arida medio mari immobiles conſiſtere viſæ. Cladem ea eo terræmotu plurimum ſenſere Bithynia, Helleſpontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: ſicuti dictum eſt. Inuaſit quoq; Occidentis regiones plures. Et cum longo duraret tempore, non ea qua cœperat vehementia graſſari perſeuerauit, verum ſenſim de impetu aliquid remiſit, donec prorſus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantii autem in maximum coniecti metum, à ruinis ædificiorum ſibi timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, moran[illegible]unt, vna cum Imperatore Theodoſio, & p[illegible]archa Proclo continuis precibus

Macrontichos.

Caſus varii & admirandi in eo terræmotu.

Conſtant. [illegible] Imper. extra vrbē manent.

E incumbentes, Deumque vt propitius eis eſſet, & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obteſtantes. Et quum aliquando motu eo graſſante terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ea fundamentis ipſis extirpatum iri vererentur, & omnes litaniis & ſupplicationibus dediti collachrymarent, & ea profundo intimoque animo miſericordiam diuinam implorarent: tum miraculum præter opinionem omnium, quod ſenſum & mentem omnem excedat, ſubſequutum eſt. Subito namq; è medio inſpectantib. omnibus, diuina quadam vi puer in aerem ſublimis ad cœleſtem vſq; tractum, ita vt iam non appareret, ſublatus, diuinam vocem qua Angelis Deum laudibus ferre mos eſt, audiuit: eaq; voce percepta, rurſum priore per aerem via reuerſus deſcendit: & Epiſcopo Proclo, ipſique Imperatori & multitudini omni ſupplicationibus operanti, Deumq; hymnis celebranti, ab Angelis canentibus ſe verba hæc audiſſe renunciauit: *a Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri.* Quæ vbi Proclus intellexit, ſtatim ad eum modum populum pſallere iuſſit: *b* & terręmotus ſtatim etiā conſtitit, omninoque conquieuit. Imperator porro Theodoſius & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo perculſi, *c* conſtitutione Imperiali confeſtim, vt per orbem omnem diuinus hymnus iſte concineretur, decreuerunt. Et ex eo tempore Eccleſia Chriſti eum acceptum, non quolibet tantum die vſurpat, ſed etiam (vt ſimpliciter dicam) cuiuslibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum miniſterium executus, ſtatim vita defunctus eſt, & in magna Eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, cōditus. Locus autem in quo ille in ſublime actus eſt, poſtea [illegible] id eſt, diuina exaltatio vocatus eſt, Notum ventum pro vrbe Conſtantinopolitana ſpectans. Imperator vbi terræmotus timore liberatus eſt, ilico Cōſtantinopolitanæ vrbis muros reficere aggreſſus eſt: & maiorem mœnium partem, quæ in ſicco loco ſunt, per dies ſexaginta, in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius reſtaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in ſublimem altitudinē, vrbe veluti in nouam redacta formam, conſtruxit. Et quum aliquando Imperator in Hippodromo equeſtre exhibens certamen ſtaret. Byzantii ſtructura Cyri delectati, magnificam illam emiſere vocem: † Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Qua ea cauſa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo ſub prætextu quod Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, homini ademit, & ſubſtantiam eius omnem publicauit. Ille animum deſpondens, ad Eccleſiam cōfugit: & in ſacrum ſacerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præfuit vrbi. H Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorum ſacra coluiſſe, communionem eius ſunt auerſati. Cyrus autem ad eos in Eccleſia talia verba fecit. *Viri amici, natiuitatem Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſilentio colamus, quoniam auditu etiam ſolo in virgine ſancta conceptum eſt Dei verbum. Ei gloria ſit in ſecula, Amen.* Ac deinde gratus ciuibus fuit, & Eccleſiam pie gubernauit. Huius quoque opus eſt templum Dei genitrici dicatum, quod Cyri dicitur: in quo, fama eſt, & Romanum illum can-

Litaniæ & ſupplicationibus operantur.

Puer mirifice in aerē ſublatus, & inde remiſſus.

a τρισάγιος, hoc eſt, ter ſanctus, angelorum hymnus Deum trinum & vnum celebrantium.

b Terræmotus conquieſcit.

c Theodoſ. [illegible] hymnus [illegible] talis in Eccleſia omnis canatur, [illegible].

Murus collapſus reſtituitur per Anthemiū & Cyrum.

Populus Conſtant[illegible] [illegible] Cyro [illegible] [illegible] Cyrus ex præfecto vrbis Epiſc[illegible] factus [illegible] hic etiam fuit poeta [illegible]

† [illegible]

Idem epiſc[illegible] fit Smyrnenſis [illegible]

torem

Templum virginis matris ſub Cyro nomine Romano cantor exiuium

torem [illegible] mium, propter carmina decantata ho- A no[illegible] &præmium virtutis à Dei genitrice rece- pi[illegible] e[illegible]plum autem id huiuſmodi occaſione iſt[illegible] eſt e[illegible]ctum. Cupreſſus in eo loco ingẽs & procera [illegible]uit, in qua ſuperiorib. temporibus ne[illegible] quomodo imaginem Dei genitricis, quidã oc[illegible]ltau[illegible]. Quum autem multum prætetiiſſet [illegible]oris, & imago lateret, ipſa ſeipſam indicauit. C[illegible]eſſus enim immenſo coruſcans lumine perinde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidam curioſitate laudata arborem conſcendit, imago ea, vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorem habens, pulcherrimum & maximum Dei genitrici cõſtruxit de-

† Miracula ad imagi. Dei genitricis edita.

De Cyro iſto hæc apud Suid. reperiuntur: Cyrus Panopolites poeta ſub Theodoſio iuniore vixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbis, conſul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Augusta, quæ poematum ſtudioſa erat, habitus. Eudocia autem, quum aula relicta, in Oriente Hieroſolymis eſſet, Cyrus ab aduerſariis inſidiis circumuentus, in Phrygia Cotyei epiſcopus factus eſt, & vſque ad Leonis Imp. tempora durauit. Mentio eius fit l. ſi quis. C. vt nem. ad ſuum patroc. lib. 11. *Et ad hunc ſcripta eſt.* l. qui ſub prætextu. de ſacroſ. Eccleſ. B

† Conceptum virginis ſpiritus, non caro, fides non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo, fœcundata eſt virginitas. Auguſt. de Trinit. libro. 13. cap. 18.

Vrbium reſtauratio

lubrum. De his hactenus. Veruménimuero Imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantum, ſed & alias reſtaurauerit vrbes, quę valde dirutę fuerant. Et alias quidem aliter reſtituit. Antiochiam vero Memnonium & Zoilum & Calliſtum, religione noſtra admodum præſtãtes viros rectores miſit. Ibi Memnonius perquam decenter & magnifice, quod * Pſephium dictum eſt, ab ipſis fundamentis reſtituit: in cuius loco medio hypæthram & ſubdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Auſtrum ſpectantem, in Rufini porticus latere, cognomine ſuo loco ei relicto. Qui vero mihi cognominis fuit Calliſtus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificiũ, quod Calliſti porticus nominatur pro iudicum curia, ex aduerſo ei foro vbi pulcherrimæ conſtructę ſunt ędes, in quibus duces belli habitãt. Inſuper Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò miſſus, cognominem ſibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, ſplendide excitauit. Hæc etiam ſi per digreſſionem hiſtoriæ inſerta, non tamẽ ſtudioſis inuenuſta aut ingrata erunt. C

** Ψηφίον à calculis quos ψήφους [illegible] vocant, ſeu ſuffragiis [illegible] dictum videtur quaſi Comitium Romanæ [illegible]. Antiochia reſtauratur. P[illegible] [illegible] Rufini [illegible] Calliſti Porticus Anatolii.*

D

Cap. XLVII.

Vt poſt Proclum Flauianus, poſt Cyrillum Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperit adminiſtrationem. De diſſidio inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chryſaphium, Item de ſynodo iterum Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata.

POſtea quum diuinus Proclus vndecim annis in Conſtantinopolitana ſede, & admirãdus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus enitu-

[illegible] eccleſia [illegible]

A iſſent, eodem tempore ambo ad immortalem tranſiere vitã. Sed & Ioannes Antiochenus moriens Domno thronũ reliquit: & Leo magnus, Celeſtino ad cœleſtem recepto vitam, in veteris Romæ eccleſiam eſt inductus. Porro Iuuenalis adhuc ſuperſtes, eccleſiis Palęſtinæ pręfuit. Proclo Flauianus ſucceſſit, ſacrorum donariorũ eccleſiæ magnæ cuſtos, dignitate presbyter, vita aũt cœleſti præclarus. Poſt Cyrillum in Alexandriæ throno Dioſcorus impietatis officinam inſtruit: qui quum rebus aliis peſſimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimiciſſimus. tertię Synodi decreta non recepit. Et quod Cõſtantinopolitano Archimandritæ † infelici Eutychete & præterea Chryſaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amiciſſime vteretur, vt ſecũda Epheſi ſynodus cogeretur effecit, quę Ληςρικὴ, hoc eſt, prædatoria dicta eſt. Eius celebrandæ tale fuit initiũ. * Chryſaphius iſte multum apud Imperatorem autoritate valuit, & B quod conſecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamq; haberet: Imperatori ſubiecit, vt patriarchę ſigni-

[illegible]ſtites Flauianus iſte in l. quoniam C. de epiſc. & cler. Fabianus dicitur

Flauianus Procli ſucceſſor.

Dioſcorus [illegible]

** Ἀρχιμανδρίτης Eutyches Abbas. Secunda Epheſina ſynodus. Prædatoria dicta.*

† Audet Eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere. Chryſaphius Eunuchus. Cur Eunuchus iſte Flauianum oderit.

** Apud Suidam eſt plurimum autoritate Eunuchos aulicos apud Theodoſium valuiſſe, & res pleraſque ex arbitrio eorum perperam actas eſſe.*

ficaret, quo ille † electionis atq; conſecrationis gratia benedictionis munus ſibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros miſit. Chryſaphius contra, *a* aureum benedictionis donum mittendum eſſe dixit. Cui patriarcha reſpondit, non eſſe ſibi talium rerum copiam: niſi forte ad hoc ſacris vteretur templi donariis. Ipſum v. Chry- C ſaphium optime noſſe, eccleſiæ ſacra vaſa Deo & pauperibus eſſe cõſecrata. Atq; inde offenſio locum habuit, quum eius rei Pulcheria Auguſta nihil animaduertiſſet. *b* Chryſaphius eam ob rẽ inuidia percitus, omnem mouit funem, vt patriarcham ſede ſua deturbaret. Quum autem id omnino, Pulcheria ſummam rerum adminiſtrante, fieri non poſſe videret, Eudociam Auguſtam, quæ nondum in Palæſtinam ierat, ſollicitauit, eamq; paulatim aduerſus matrem Pulcheriam concitans, vt Præpoſitum illi ademptũ ſibi adſciſceret, ſuadere ei cœpit. *c* Præpoſitus enim Pulcheriæ parebat, vt quæ rerum ſummam adminiſtraret. Eudocia non parum Imperatoris tentauit animum, vt Præpoſitum à Pulcheria abduceret. At ille ab ea perſuaſus non eſt, petitionem Eudociæ refellẽs: quod Pulcheria ſoror eius in imperio geruta atq; educata eſſet, & quã optime rempublicam adminiſtraret. Poſtquam D Chryſaphio cœptum id non ſucceſſit, aliud eſt expertus, & rurſum Eudociæ moleſtus fuit, Imperatorem vt inſtigaret, quo ille patriarchæ ſecreto inſinuaret, vt Pulcheriam diaconiſſam legeret. Hoc Eudocia quum ageret, frequenti ſuggeſtione tandem mitiſſimum Imperatoris animum flexit. Nam & lapidem aquæ gutta frequentius defluens, excauare ſolet. Theodoſius patriarchæ ad ſe vocato, arcanum id indicauit. Et ille in mœrorem coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum eſſet, facturus eſſe viſus eſt Pulcheriam autem literis ſecretioribus certiorẽ

** τὰς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας εὐλογίας.*

a χρυσᾶς εὐλογίας.

a Cuius ſint vaſa & donaria eccleſiæ.

b Instinctu Chryſaphii conſilium vt Flauianus è ſede ſua deturbetur. Chryſaphius per Eudociam fruſtra Pulcheriæ præpoſitum adimere contendit.

c Præpoſitus aulæ Auguſtæ. Struitur ab eodẽ conſilium aliud vt Eudocia diaconiſſam creari Pulcheriam curet. Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.

feeit, nequaquam in conſpectum eius veniret ne ſcilicet quod & ſibi ipſi & illi parum gratum eſſet, facere cogeretur. *d* Pulcheria ſtatim quid ageretur intelligens, Præpoſitum tranſire ad Eudociam iuſſit: & ipſa vrbe egreſſa, ad Septimum tranquillam priuata vitam egit. *e* Imperator autem & Eudocia Flauiano deinceps, quod arcanum illud conſilium propalaſſet, maxime ſuccenſuerunt. Pulcheria ad hunc modum eiecta, per Eudociæ manus reſpublica adminiſtrabatur: quo tẽpore etiam ſuſpicionis illius occaſio locũ habuit, de celebri illa oue, propter Paulinum magiſtrum, quemadmodum ſupra dictũ eſt. Hęc quum ſic gererentur, *f* Euſebius, de quo in ſynodo tertia antea diximus (Nam primus ipſe Neſtorii veſaniam deprehendit atque redarguit, ſi quis alius, & ipſe artis Rhetoricæ peritus: tum autem Doriłæus epiſcopus erat) quod Eutychetis familiaris eſſet, de fide aliquando cum eo eſt collocutus. Atque vbi eum non recte ſentire animaduertit, libellum ea de re patriarchæ

F

Flauiano obtulit. *g* Flauianus ſynodo prouinciali Conſtantinopoli coacta, ad quam quadraginta epiſcopi venerant, Eutychetem citauit. Ille porro primum ſiſtere ſe recuſauit, Vbi autem coactus aduenit fœdiſſimo morbo laborare deprehenſus eſt. In medio enim conſeſſu: *h* *Ego*, inquit, *ex duabus naturis genitum eſſe profiteor Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante vnionem. Poſt vnionem autem, vnam tantum eſſe naturam, & diuinum eius corpus neque conſubſtantiale nobis, neque eiſdem nobiſcum perpeſsionibus obnoxium eſſe prædico.* Quę verba poſtquam ſynodus audiuit, illico quod ille pœnitentia non duceretur, legitime & iuxta certum canonum iudicium, *i* hominem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorem

G

adiit, & vt cauſa denuo iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta eſſent, rogauit. Itaque principis iuſſu alia in ſuburbano Conſtantinopolis coacta eſt ſynodus, in qua multi etiam alii epiſcopi, & ex ſenatu quidam affuere. *k* Porro vbi illi acta & decreta legitima eſſe autoritate ſua comprobarunt, Chryſaphius eunuchus, qui idem cum illo ſentiebat, quum contumeliam ferre nequiret, iram aduerſus Flauianum ſuam maxime auxit: *l* & Dioſcoro Alexandrino impio illi indicauit, ſe illi in rebus quæ ei placitæ eſſent, gratificaturum omnibus, ſi Eutychetem periclitantem defenderet, Flauianum autem & Euſebium Doriłæum oppugnaret. Eodem etiam modo Eudociam Auguſtam excitauit, quũ multa alia, tum ea potiſſimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidiſſent, propterea quod Flauianus rem ſecreto ſibi creditam, tectam

H

tacitamque non ſeruaſſet. Hi ambo Theodoſium permouent, vt alteram Epheſi ſynodum, quæ Eutychetis & Flauiani cauſam diſceptaret, celebrari iubeat, ſententiarumque ferendarum iudicium Dioſcoro impio committat, & eundem ſynodo præficiat: copias etiam militares, quæ ſatis ſint, mittat, quæ rem iudicatam exequantur. Vbi id Imperator mandauit, & ſynodus quæ prædatoria vocatur, Epheſi congre-

E

gata eſt: præſidens ei Dioſcorus, notariis aliis reiectis, ſuos tantum adhibuit, vt acta ex ſententia eius in ſcriptum referrentur. Affuerunt concilio ei, quos ſupra nominauimus eccleſiarum antiſtites, * cum ſacerdotibus ſuis: Leone veteris Romæ paſtore excepto, cuius locum Iulius epiſcopus eo miſſus obtinuit. Theodoſius inter alia, huc ſic verbis eiuſcemodi ſanxerat. Qui antea iudices religioſiſſimi archimandritæ Eutychetis fuere, adſunto quidem, & tacento, iudicum autem ordinem non habento: cæterũ communem ſanctiſſimorum omnium patrum ſententiam expectanto, quandoquidem de rebus ab eis iudicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæſtione actum, ab Eutychete petitum eſt, vt ea quæ de Deo ſentiret, apud ſynodum exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens profeſſus eſt. E duabus quidem naturis genitum eſſe Saluatoré ante vnionem, poſt hanc autem vnam eius eſſe naturã.

F

Dioſcorus porro ſubinferens: *Et nos omnes*, ait, *eiuſdem opinionis ſumus*. Ibi Leonis Papæ locum tenentes, illius ad Flauianum & ſynodum ipſam datas literas legi petierunt. Vt vero Dioſcorus eas reiecit, mandatarii tranſuerſum Dioſcori impetum animaduertentes, è ſynodo diſceſſere, & Romam recurrere. Dioſcorus, cum factionis ſuæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate in integrum reſtituit: eam vero Flauiano & Euſebio Doriłæo abrogauit: canonem illum, quẽ ipſe ſorte transgreſſus eſt, obtendens nullam aliam fidei formulam, pręterquam quæ Nicææ eſt facta, promulgãdam eſſe ſtatuentem. Porro Flauianus, vir ſanctiſſimus, poſt eiuſcemodi illegitimam condemnationẽ, turbulentis impulſionibus & calcium ictibus à Dioſcori & Chryſaphii factione ex ſynodo eiectus, tertio poſt die vitam feliciter finiit, quum ille ipſe Dioſcorus calcibus in ventrem etiam veritatis ipſius propugnatoris defuncti inſiluerit. Et poſtridie

G

epiſcopi, militum qui eos armis ſublatis circumſteterant, vi actis aduerſus ſanctum illum editis ſubſcribere ſunt coacti. Cum quib. & Domnus Ioannis in eccleſia Antiochena ſucceſſor, annotatione ſua ea tũ confirmauit. At idem poteſtati *ſuę redditus, quod illis ceſſiſſet, retractauit Dioſcoro & principibus ex aula Imperiali viris reſiſtens, & contra decreta, vtpote quę aduerſus eccleſiaſticas cõſtitutiones facta eſſent, vociferãs, ſynodumq; impiam appellans, & ſubſcriptionem denique ſuam reddi ſibi flagitans. Verum ſynodus ea de cauſa huic quoque ſacerdotalem ademit dignitatem: in qua & Ibas ille Edeſſenorum epiſcopus, & ſapiens eruditusq; Theodoritus eccleſiæ Cyri paſtor, præterea Daniel Carrarum, item Irenæus Tyri, & Aquilinus Biblię epiſcopi exautorati ſunt. Decreuit hæc ſynodus quoque de Sophronio quodam, qui tum Conſtantinopolim, viſendæ eius gratia venerat, & alia inſuper quæ in actis continentur. Præda-

H

torium Epheſi concilium ad hunc ſolutum eſt modum.

† *Synodus prouinciales patriarchæ & Archiepiſcopi olim quum hoc ſic vſus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & vniuerſalia, ſine voluntate Imperatoris, minime.*

d Pulcheria Præpoſitum ad Eudociã mittit, & priuatam in ea vita ſe[...]

e Imperator Flauiano iraſcitur. Eudocia veruntamen ea pellitur.

f Euſebius Doryleus hæreſim Eutychetis in colloquio deprehendit.

g Synodus prouincialis Conſtantinopoli propter Eutychetem coacta.

h Eutychetis hæreſis.

i Eutyches non reſipiſcens dãnatur. Idem ab Imperatore vt alia Cõſtantinopoli cogatur ſynodus, impetrat.

k Ea priores ſynodi decreta cõprobat.

l Eunuchus Dioſcorum Alexãdrin. & Eudociã aduerſus Flauianum commouet. Imperator ſynodum alteram Epheſi iterum celebrari iubet. Synodo ei Dioſcorus præficitur. Aulici ea [...] præſtitere, minime epiſcopi decêt.

** Iuuenalis ſcilicet, Domnus, &c. Lex Theodoſii quando in illa poſteriore Epheſina procede[...] Eutychetis hæreſis.*

Dioſcorus eiſſmeatur.

Literas Leonis Rom. epiſcopi reijcit. Eutychetẽ reſtituit. Flauianũ & Euſebiũ exautorat. Flauianũ vis è ſynodo eijcit, & male tractat. Flauianus mori. Huic etiam mortuo Dioſcorus calcib. inſultat. Epiſcopi decretis ſynodi prædatoriæ ſubſcribere coguntur.

** eis inuitis [...] Domnus Antio. bẽſa ſubſcriptionem ſuam recantat. Domno & aliis pluribus ſ[...] dignitatem concilium abrogat.*

Cap. XLVIII.

Confutatio eorum qui Chriſtianorum ſacra maligne exagitant: & Græcarum Gentiliumque nugarum traductio.

Apologia aduerſus eos qui religionem Chriſtianam propter hæreſes ſubinde exorientes, exagitant.

NE vero ex eis quiſquam, qui aliter opinantur & doctis addicti ſunt, nos rideat, perinde ac ſi per res nouas ſemper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos poſteriores prioribus derogent. Nos etenim ineffabilem atq; incomprehenſibilem Dei erga nos benignitatem & miſericordiam inquirentes, eamq; ſummopere colere atq; magnificare contendentes, eo quod rem aſſequi non poſſumus, huc atque illuc nos conuertimus. Nullus ſane eorum qui in hæreſes delapſi ſunt, illud in conſilio præcipue habuit, vt diuinum numen blaſphemus maledicto aut contumelia afficeret: ſed præſtantius quidquam ſe prolaturum eſſe, quàm maiores fecerint, ſi hoc vel illud promulgaret, exiſtimauit. Vniuerſi equidem communi omnium concordia, quæ † præcipua religionis noſtræ ſunt, & quæ cultus diuini cauſam continent, capita profitemur. Trinitas n. in vnitate naturæ diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum ſuperſubſtantiali patri genitus Deus verbum, quod natiuitate altera incorrupte propter immenſam erga creaturam ſuam miſericordiam carnem aſſumpſit. Quod ſi præterea propter obſcuram numinis cognitionem, homines noui quiddam afferunt, non nouum id eſt: quod Deus, vt equidem puto, propterea libero arbitrio locum dederit, vt eccleſia eius Catholica & Apoſtolica hinc & inde ad diuerſas opiniones appellens, dicta omnia, pro eo atq; decet, capiuiet, & ad veriorem pietatem referat, eaq; ad vnam rectam planamque viam, veritatis ſcilicet inuentionem, deducat. Cui ſententiæ illud dictum valde conſonum ab Apoſtolo eſt prolatum: Oportet autem hæreſes etiā in vobis eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Qua in re ineffabilem quoque Dei ſapientiam mirari libet quę olim per Apoſtolum ſuum prędixit: *Virtus enim mea*, inquiens, *in infirmitate perficitur*. Ex eo namq; quod propter imbecillitatem veræ cognitionis, partes quædam ab Eccleſiæ ſtructura reſectæ ſunt, dogmata recta & plana per ædificationem conſtituta ſunt, & incrementis maiorib. ad cœleſtem ſublimitatem vniuerſalis & Apoſtolica Eccleſia excurrit. Qui v. in ſeductione & errore Græcæ ſuperſtitionis educati ſunt, propterea quod neque Deum, quidnam ſit, neq; ineffabilem eius & incomprehēſibilem curam atq; prouidentiam inuenire velint, alii aliorum inuerſe, atq; ipſi quandoque ſuas etiam ipſorum ſententias refellunt. Et multos varioſque comminiſcentes deos, nominibus eos quæ affectionib. ſuis conueniant, proſequuntur. Et cũ alios ſuper alios ſibiipſi deſignant & eligunt, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus ſuis aucupantur. Sic qui apud illos eſt ſummus:

In ſumma & capite ſidei Chriſtianæ vniuerſi conſentimus.

† [illegible] Niceph. [illegible]

Euagr. li. 1. c. 11. Commodū quod ex hæreſibus prouenit.

** [illegible]*

Aduerſus philoſophos athenienſes & impuriſſimam eorū idololatriā.

Hominum pater atque deorum,

natura ſua in auem verſa, fœdi ſtupri gratia adoleſcentulum Phrygem rapuit, & pro mercede impuri flagitii poculum ei dedit, poteſtate illa permiſſa, vt ſibi ille † beneuolētiam & amorem propinaret, & vterq; ſimul cum nectare conſtuprationis probrum & dedecus potaret. Qui inſuper multis aliis nefariis ſceleribus, quæ etiam nullius prorſus hominibus conceſſa non ſunt, in varias irrationalium animantium ſpecies transformatus, turpiter ſibi vitam degendam ſtatuit: & Androgynus, ancipitique inter marem & fœminam ſexu Deus factus, non equidem in ventre, ſed femore vterum * geſtans, imperfectum tulit fœtum: vt ea quoq; res præter naturam fieret: vnde Dithyrambus, ſeu bis genitus infans prodiit, qui vtrique naturæ ignominiæ inureret notam, muliebri motu ſaltans lenitus Deus: ebrietatis, crapulę, vinolentiæ, temulentiæ grauedinis, aliorumque inde profluentium malorum autor. Huic Deo altitonanti & ægifero admirandum etiam aliud nomen indiderunt: nam parricidam vocarunt, cui apud omnes homines extremum & primum conſtitutum eſt ſupplicium: vt qui Saturnum patrem ſuum (pro eo atque decuit faciēs) quod talem ipſum ille in vitam protuliſſet, turpiter regno exuerit. Quid v. de meretricia fœditate apud eos in numerum Deorum relata dicam? cui tutelarē deam Venerem ipſam Cypriam concha genitam præficiunt. Ea vero, pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, abſurdis & turpib. flagitiis omnibus fere delectatur, atque eis ipſis etiam coli atque placari vult: cum qua Mars turpiter ſe dans, arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam ſpectaculum exhibetur. Phalli vero, & Ityphalli, & obſcœnitatis omnis domicilia apud illos, quem non merentur riſum? Quid Pan ipſe, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cum magna gratia colitur? Qui myſteria & arcana ſacra Eleuſinæ deæ ſibi voluntate quæ quum quam maxime oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quod talia ipſi ea eſſe, quæ ſol non aſpiceret, iudicarunt: & quum re ipſa ſe digna patrarent facinora, quod ea tenebrarum caligine & obſcuritate condemnarunt. Verum nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam conſtitutam reducamus: quæ reliquæ ſunt Theodoſii imperii res memoriæ proditum.

Spurca Iouis flagitia.

† [illegible]

Bacchus impuritatis Deus.

** [illegible]*

[illegible] parricida

Venus impudica dea

Mars adulter Vulcani [illegible]

Pan Priapus Sacra Eleuſina dea.

Cap. XLIX.

Vt poſt prædatoriam ſynodum Theodoſius, cognitis, quæ ibi geſta ſunt rebus, Chryſaphium quidem occiderit grauiter autem in coniugem Eudociam commotus fuerit. Idem ſororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro aratro magnifice Dei genetricis templum condit.

POST prædatoriam illam ſynodum, Leonis Papę mandatarii vix Romam venerant, cum illi quomodo ipſius literæ reiectæ, & iniquæ ſententiæ latæ eſſent, præterea Dioſcori & Chryſaphi arrogantem confidentiam, & vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, expoſuere. Eiſque rebus perturbatus Leo, lachrymabundus Valentinianum Placidiæ filium, Romæ adhuc imperantem & ſimul Theodoſii atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam EVDOXIAM adiit, & ab ipſis petiit, vt ad Theodoſium literas darent, quibus ille ad vniuerſalem ſynodum aliam cogendam moueretur: in qua ſynodo, quæ Epheſi præter Eccleſiaſticas conſtitutiones perperam acta fuerant, rite corrigerentur. Illi à LEONE perſuaſi, ſtatim ad THEODOSIVM ſcripſere, petitione PAPÆ literis inſerta. Et THEODOSIVS filiæ Eudoxiæ

Suggeſtione Leonis epiſc. Valentinianus & Eudoxia ad Theodoſ. de ſynodo prædatoria ſcripſerunt.

Verba Theodoſii ad filiam Eudoxiam de Flauiano.

Hu vero eſt λαὸς τῶν ... mi.

A cie eorum mutata, feris aſſimilantur, & mentem quoq; à reliquis hominibus alienam obtinent. Quos à quãdu forte conſpicati fuerint, fugiũt. Quod ſi etiam inſequentem quẽmpiá ſentiant, celeriùs ſe in pedes coniiciunt, propter leuitatem prorſus in aere ſublimes volantes. Nonnũquam quoq; inacceſſa ſub terra loca ſubeuntes, ſubito diſparent: plurimiq; id, ſi ita vitam ducentes lateant, faciunt. Aliud prętereà monaſtici exercitii genus, quod parum abfuit quin præterirem, commemorabo. Id pręaliis merito primas ferre cenſetur, & apud pauciſſimos reperitur. Sunt namq; nonnulli, qui quum per multos virtutis labores eo euaſerint, vt ἀπαθεῖς, hoc eſt, indolentes, & affectionibus perpeſſionibuſq; omnibus liberi ſint, in mundum recurrunt. Et geſtibus quibuſdam incompoſitis † dementes ſe eſſe aſſimulãtes, ita vanam contemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophum) anima deponere ſolet. In

Monachi ἀπαθεῖς, hoc eſt indolentes Vanagloria contemptus. Admirandæ indolentiæ & conſtantiæ exempla.

† ἀπερίφοροι.

B ἀπαθείᾳ hoc eſt, indolentia philoſophantur, ſine affectione atq; animi commotione, in caupona, aut ſi opus ſit, in lupanari cibum capientes, & neq; conſpectum cuiuſquam, neq; locum aliquem reuerentes. Balnea quoque ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiam vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habitant. Adeo vero affectionibus perpeſſionibusq; ſuperiores ſunt, vt naturæ vim ſuperent, & tyrannidem in eam exerceant: denique vt neque aſpectu neque contactu neque adeo ab arte petitis oſculis, atque muliebribus complexibus, ad eam quæ propria naturæ eſt, concupiſcentiã commoueantur. Cum viris illi verſantes viri ſunt, cum mulieribus mulieres. Et quum vtriuſque ſexus vim obtinere videantur, vnum obtinent. Atque vt ſemel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ ſuperat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nulla earum rerum q̃ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa locum habeat, ita

C illi ſemper eſuriunt & ſitiunt, temperantiamq; & continentiam in rebus omnib. retinere leges eorum iubent. Adeo etiam illæ corpus conſtringere pręcipiunt, vt vi etiam neceſſitas comprimatur. Tam æqua etiam per exactiſſimam rationem ſtatera vita eis libratur, vt dum lanx vtraque per diametrum & lineam mediam inter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tantopere res inter ſe contrariæ in eis & extant & miſcentur, diuina gratia ea quæ miſceri nequeunt coniungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt quod auditu mirum eſt, in eodem corpore & vita ſimul & mortificatio habitet quæ natura, ratione, & re ipſa inter ſe maxime ſunt pugnantia. Quum enim affectio quæpiam ſeu perpeſſio ſubrepſit, tum corpus videas mortuum & nihil agens, perinde atque in ſepulchro repoſitum eſſet. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deum fundendæ ſunt, tum robur nouum &

D corpus mirifice viuidum cernas, etiamſi id ſenio iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vitam vtranque illi, præſentem videlicet & futuram, ita complicant & coniungunt, vt carne prorſus in obitu mortificata atque depoſita, ſemper viuant, & quodammodo cum viuentibus ſimul conuerſentur, corpora illorum varie curantes, & ſupplicantium preces ad Deum referentes: iidem vt in priore vita degentes præterquam quod rebus neceſſariis non indigeant,

** ἔξωρον.*

A & loco nullo circumſcribantur. Omnibus in momento adſunt, omnium voces audiunt, & cum omnibus verſantur. Horum opus eſt frequentes genuum inclinationes & graues rurſum ſtationes, deſiderio ſolo corpora eorum ſuſtinente, & voluntariam imbecillitatem recreante. Illi athletæ quidam ſunt carne carentes, & luctatores ſanguinis expertes. Illis conuiuia ſplendida & deliciæ ſummæ ſunt aſſiduũ ieiunium: & menſa opipara, vt quoad eius fieri poteſt, nihil cibi deguſtent. Quod ſi aliunde hoſpes adueniat, matutino etiam tempore, tam benigne & amanter nouo hoſpitalitatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per vitam, quam ad eum modum deliciari ſtuduiſſe, putes: aliud mox rurſus ieiunii genus excogitantes, cibumque arbitratu ſuo capere nolentes, adeo vt res ea omnibus in ſtuporem euadat quum ad victum ſufficienter tantum eis deſit, quomodo tam exiguo alimento viuere

B poſſint. Inimici ii ſibiipſis ſunt, voluntatiſque propriæ & naturæ deſtinatione animi iamdudum concepta, proditores, vt in rebus omnibus delicias carnis longe à ſe reiiciant, & anima eis in ſtatu ſuo pulcherrime conſiſtat: quæcunque Deo placita ſunt, prudenter deligens atque conſeruans. Felices illi prorſus euiſcemodi conuerſatione & vitæ inſtituto: longe autem feliciores ſua ex hac vita migratione, ad quam illi ſemper aſpirant, ad optatum illum deſideratumque videndum anhelantes. Itaque Eudocia Auguſta, cum multis id genus monachis collocuta eſt, & multa (ſicuti dictum eſt) monachorum domicilia & habitationes conſtruxit. Hieroſolymorum etiam murus protulit, & renouauit. * Epiſcopalem prætereà domum ibi ex fundamentis ipſis erectam pulcherrime exornauit, eidemque mille numiſmatum reditum attribuit. In Phordiſiis

Eudociæ pietatis opera Hieroſolymis edita.

** ἐπισκοπεῖον.*

Largiſſima Eudociæ eleemoſyna.

C pauperum domicilium ędificauit, vbi quadringenti ſacro morbo laborantes habitarent. Alia item pauperum hoſpitum & viduarum diuerſoria condidit, eiſque ſubſtantiam ſuam donauit. Eccleſiis, noſocomiis, ſeu ægrotorum domibus, ſacroſanctis ædibus, & monaſticis virorum & mulierum domiciliis, † vigeſies mille quadringentas & octoginta aureæ monetæ libras dedicauit: præter alios quos alio conuertit ſacros prouentus, & varii generis donaria, quæ ſanctis quibuſdam locis conſecrauit. Et aliquando die feſto Paſchæ templum ad ſanctam Chriſti reſurrectionem celebrandam ingreſſa, in lucernarum rationem decies mille ſextarios olei retulit: & chori memoriam ſacræ Chriſti reſurrectionis colentibus, annuum prouentum quadringentorum numiſmatum conſtituit. Poſtremo templum ingens amplitudine & forma præclarum, ex ipſis fundamentis, admirando illi & primo diacono ſi-

† δύο μυριάδας καὶ τετρακισχιλίας καὶ ὀγδοήκοντα χρυσίου λίτρας νομισμάτων.

D mul & martyri Stephano, ſtadio vno ab Hieroſolymis erexit: quo loco à percuſſorib. Domini ſaxis ille obrutus, immarceſſibilem coronam reportaſſe dicitur. In quo templo aliquo poſt tempore & ipſa, quum ad immortalem emigraſſet vitam, condita eſt, quarto magni Leonis Imperii anno, quum hic piam Deoque placitam exegiſſet vitam. Defuncta autem eſt ætatis ſexageſimoſeptimo anno, nam viginti annos nata, Imperatori Theodoſio coniuncta eſt. Et in aula Imperiali ſub matre eademque

Diui Stephani templũ ad Hieroſolyma.

Eudociæ mors.

Auguſta Pulcheria, viginrinouem tranſegit. Ipſa vero ſola, abſque Pulcheria, Imperium annis ſeptem adminiſtrauit. Porro Hieroſolymis vndecim tranſegit. Ex eo tempore quatuor vixit annos, vniuerſalis Chalcedonis ſynodi acta non approbans, ſicuti poſtea dicemus. Poſtquam autem ſynodi eius decreta rata grataque habuit alios etiam tranſegit quatuor: & tandem mortua eſt. De qua prophetam Dauidem illud etiam dixiſſe ferunt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc eſt, in bona voluntate tua Sion, & ædificentur mœnia Hieruſalem. Res Eudociæ Imperatricis ad hunc ſe habuere modum.

Cap. LI.

De ſancto Simeone, qui primus vitam & ſtationem in columna inuenit.

Simeones Stylites, ſiue Columella, qui primus in columna vitã monaſticã inſtitutum inuenit

HOc ipſo tempore etiam magnus Simeones, ſanctæ & celebris recordationis, qui primus ſtationem in columna inuenit, viguit: & celebre conſequutus eſt nomen, domicilium ſuper columna bicubitale vndequaq; habens: quo tempore Domnus ſacras Antiochenæ vrbis habenas tenuit. qui etiam ea re audita, quũ ad eum veniſſet, totus conſternatus eſt, & cum eo myſtico arcanoque congreſſu conuenire exoptauit. Conueneruntque adeo ambo, & † ſacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri viuificam communionem porrexit. Magnus igitur vir iſte, etiam in corpore deorſum verſum vergente, angelorum viuendi inſtitutum imitatus, rebus negotiisque omnibus nuncium remiſit: & vi naturæ illata, ad ſublimia aſpirauit, atque medium inter cœlum & terram domicilium ſibi fixit, vt extra turbam & tumultum omnem poſitus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorum laudibus celebraret. Hinc quidem veluti mediator quidam ſupplicantium hominum preces ad Deum referens, inde autem affluentem atque immenſam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipſi ſuis viderunt, memoriæ prodita ſunt. Commode autem & pulchre ea Theodoritus Cyri epiſcopus, in * Dei amantium hiſtoria eſt proſequutus. Sed enim vbi terrenus iſte angelus, atque etiamnum in carne ſupernæ illius Hieruſalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouamque plane viam ingreſſus eſt, ſummos montium vertices incolentes patres perbenigne erga eũ animati, delectos ex eorum numero quoſdam ad eum miſere, eique hæc renunciare iuſſere: Quid ſibi vult inſolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à ſanctis fere omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandam & prorſus ignotam ſemitam iniſti? Illud præterea mandatum eis dedere, vt deſcendere illum, & electorum patrum veſtigia ſequi iuberent. Ac ſiquidem promptum ſe, vt ex columna deſcenderet, præberet: permittere ei, vt quam vellet viuendi rationem perſequeretur, præceperunt. Obedientiam nanque eius, ſi Deus inſtituti eiuſcemodi dux eſſet, declaraturam eſſe cenſuerunt. Sin cupiditati ipſe ſuæ inſeruiret, & contra ſibi niten-

Sacrificium Euchariſtia

† τῆς ἀχράντου καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τελεσθείσης, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις μετέδωκαν.

Theodoritus vitam eius deſcripſit.

** ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.*

Legatio monachorum reliquorum ad Simeonẽ

Ratio ab eo nouis iſtius inſtituti requiritur

Obedientia Simeonis monachoris patribus exhibita in inſtitutum

E dum eſſe duceret, neque celeriter ſtatim mandatum huiuſmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illico detrahere iuſſerunt. Vt illi ad eũ venerunt, & patrum mandatum expoſuerunt, confeſtim ille altero pede prolato, ad deſcendẽdum, & abſq; vlla deliberatione & diſſenſione, ad præceptum eorum implendum promptus paratuſque fuit: & gratias illis egit, qui tantam de eo gererent curam, veluti quidquã præter voluntatem & ſententiam Dei facere occepiſſet. Porro illi eum in inſtituto, quod ſibi propoſuerat, permanere ſunt paſſi: poteſtatem eius permittentes, vt quem cepiſſet curſum teneret, illud inſuper adiicientes: *Fortis eſto, & viriliter age.* Videris namque diuinitus ad hanc viuendi viam productus eſſe, antea ignotam. Itaque deinceps magna ille concepta fiducia, cœptum id magis eſt proſequutus. Tam prolixe autem diuina in eo viro enituit gratia, vt quum Theodoſius ſanctione qua-

F dam Iudæis ſynagogas in vrbe Antiochena à Chriſtianis eis ademptas reſtituere iuſſiſſet, & Simeones magna dicendi & obiurgandi libertate vſus, literas ad eum dediſſet, princeps is iuſſionibus ſuis abolitis, ea quæ ſancto viro & Chriſtianis placuiſſent, fecerit. atque præfecto ei, cuius ſuaſu res ea inſtituta fuerat, tum dignitatem ademerit: precatoresque maximos ad aëreum martyrem miſerit, qui illum, vt pro ſe Deum exoraret, & preces ſuas ſecum communicaret, rogarent. Quæ autem ille admiranda ediderit facinora, & quam commode cum quibuſque colloquutus ſit, quis ſingillatim exponat? quæ ſi quis noſſe velit, eum ad hiſtoriam eius legendam remittimus, quam poſt magnum Theodoritum optime cognominis ei Simeon Metaphraſtes conſcripſit, nouum quoddam & admirandum in ea ex omnis generis cibariis conuiuium omnibus proponens. In hoc vitæ inſtituto decertans, quinquaginta & ſex peregit annos. Nouem enim

G in priore, vbi principiis ſacræ religionis imbutus eſt, ſchola, conſumpſit: quadraginta autem & ſeptem, in ea quæ dicitur Mandra: ſiue vt alii tradunt decem hic in anguſtiis quibuſdam peregit, ſeptem vero in minoribus columnis, & tandẽ in columna 40. cubitorum lõgitudinis vndetriginta trãſegit annos. Cuius ſacrũ cadauer poſt tot certamina & mortẽ ipſam obitam, poſtea ſub Leonis magni Imperio Antiochiam eſt perlatum, Martyrio, qui tum ibi epiſcopatum gerebat, atque Ardaburio Orientalium copiarum ductore, cum militibus ſuis, & aliis pluribus magiſtratibus præſentibus. Qui ſimul omnes maximo eos comitante exercitu, ad diuinum illud tugurıolum aduenere, & venerandum illius & vitale cadauer cum reuerentia & comitatu multo (multi namque etiam ex monaſticis philoſophis vndiquaque ex vicinis locis, ad ſacram corporis illius pro-

H ductionem & pompam eo ſe contulerant) aſſeruarunt, ne finitimæ vrbes confluẽtes id raperent: quod illæ inter ſe, quænam illud ſortiretur, decertarent. atq; id vix tandẽ ſaluum, multis in itinere miraculis exhibitis, Antiochiæ repoſitum eſt. Id etiam poſtea Imperator is ab Antiochenis ſibi dari petiit. At illi precatoribus ad eum miſſis, inter alia & hæc precibus ſuis addidere. Propterea quod vrbs noſtra murũ nõ haberet, qui magno terræmotus impetu corruit:

... eſſe oſtendit.

Theodoſius autoritati Simeonis in magnis reip. rebus obſecutus.

Simeones centũ & tres annos vixit. Cõmunio precum.

Simeon Metaphraſtes Simeonis huius Columellæ vitã quoq; compoſuit.

Cadauer eius honorificentiſſime Antiochiam illatum. Euagr. lib 1. c. 13.

ſacro-

A ſacroſanctum Simeonis corpus huc adduximus, vt nobis pro muro & vallo eſſet. Quibus verbis ægre Leo exoratus, precibus eorum ceſſit, † & ſanctum Simeonis corpus eis reliquit. Quod ibi poſterioribus temporibus ad hoc vſque tempus ſeruatum eſſe ſcimus. De hoc mirandum quiddam, qui id viderunt, memorant. Nam capitis eius & barbæ capillos non excidiſſe, neque tempore longiſſimo intercidiſſe aiũt: qui vi temporis ſuperata, formam adhuc viri ſancti veluti viuentis & inter homines verſan-

† Preces Antiochenorum ad Leonem Imperatorem, vt corpus S. Simeonis Antiochiæ relinquat.

† *Corpus Simeonis vſque ad Euagrii Scholaſtici tẽpora integrum durauit. Huius caput ſe cum multis ſacerdotibus vidiſſe ſcribit Euagrius Epiſcopum Antiochiæ agente celeberrimo Gregorio, cum Philippicus Orientalium copiarum dux præſidii cauſa ſibi ſacras Sanctorum reliquias mitti poſtularet.*

tis conſeruarint. Integra etiá eius dicta eſt fuiſſe B cutis omnis, atque in fronte præcipue labore & tempore multo rugoſior atque durior facta. Oris item dentes, illis exceptis quos fidelium manus propter egregium in eum amorem abſtulere. Quæ ſane omnia ſtaturam eius & habitum, qualis & quantus Dei homo Simeones fuerit, declarant. Iuxta corpus eius etiam torques ferreus poſitus eſt: qui & ipſe, quod conſtanti illi & forti in certaminibus variis corpori affuerit, honorem eum à Deo conſequutus eſt. Nam quantumuis defunctum Simeonem amans illius, dicam etiam amatum ab illo ferrum, non reliquit, tanquam ab illius pulchra conſuetudine reſiliens: ſed iuxta illum ſitum eſt, veluti corpus illius perficiens. Ingens vero mihi cupido inceſſerat, res eius ſingillatim recenſendi, vtilitatem & mihi commemoranti, & hiſtoriá hanc legenti allaturas: niſi ab eis, quos dixi ſanctis viris pro eo atque decet, luculenter & copioſè eſſent deſcriptæ: præcipue quum ad alia quæ C inſtituti promiſſique noſtri ſunt referenda nobis properandum ſit. Quare vnum ſaltem quod ab illis prætermiſſum eſt, nunc commemorabo. Mandram, ſicuti dictum eſt, monaſtici exercitii eius locum incolæ nominant, appellatione tali ei à ſancto ipſo viro impoſita. Diſtat à Theopoli ſtadiis plurimum triginta, ad accliuem montis verticem ſita. Aſcenſus arduus ſtadiorum viginti eſt, vbi & templum viro ſancto, in crucis ſpeciem conformatum, & ex quatuor partibus porticibus exornatum, excitatum eſt. Iuxta porticus eas ex ſaxo polito columnæ decentiſſime conſtructæ ſunt, quæ ſummam teſtudinem perpulchre in ſublime attollunt. In medio hypæthra, ſiue ſubdialis aula eſt, arte exquiſita ad ſummum elaborata. In media ea columna illa quadraginta cubitorum ſtat, qua ſanctus ille vir & carnalis angelus, tanquam ſcalis vſus, ad cœleſtem conſcendit regionem. In eis quas dixi porticibus, ad faſtigium ſum- D mum cancelli (quidam feneſtras appellare conſueuere) ſunt, porticibus ipſis & ſubdiali quæ dicta eſt aulæ reſpondentes, locumque volentibus dantes, vt ex ipſo templo extra, & rurſum ab exteriori templi parte in templũ proſpicere poſſint. Vbi ad læuum columnæ latus in cancellorum vnu emicantem cernere eſt immenſam quandam ſtellam, per feneſtram diſcurrentem & ſplendide coruſcantem, & modo veluti ceſſantem, mox vero rurſum derepente affulgentem. Id quod eis tantum diebus fit, quibus memoria ſancti viri colitur. Sunt etiam qui memoriæ prodiderunt, ipſius quoque Simeonis faciem illam huc atque illuc volitantem ad columnam videri, barba, ſicuti eam geſtauerat, ſummiſſiore, & capite tiara recto. Nam ſic quoque ille incedere ſolitus fuerat. Miraculum hoc ſpectant omnes, mulieres quoque, ſed extra templum ad poſtes ſtantes. Ianua enim vna ex aduerſo ſtellæ fulgenti locata eſt. Ne enim mulier quæpiam ſacram ædem forte ingrediatur etiam atque etiam neſcio quam ob cauſam per cuſtodiam loco ei impoſitam cauetur. Viri autem, etiam ex ruſticis, vna cum iumentis ſuis, ingrediuntur, ſæpius columnam ipſam circumeuntes. Hæc de Simeone.

Torques ferreus diui Simeonis.

Mandra Simeonis ſtadiis triginta à Theopoli.

Templum eiuſdē ubi in eo templo ſtella emicans, ipſo die in Patris memoria diei refulget.

Hanc ſtellã ſe vidiſſe ſcribit Euagrius, lib. 1. c. 14.

Memoria Sanctorum

Mulieres tẽplum id non ingrediuntur.

C A P. LII.

B *De ſancto & magno Euthymio, aliisq; qui ſancte pieq; vitam exegerunt.*

SVb eodem Imperio magnus etiam ille & inclytus Euthymius in Palæſtina excelluit. Qui ſub Valente quidem ex * promiſſione natus, à magno autem Otreio & Acacio Melitinenſis eccleſię epiſcopis rite doctus atque eductus: deinde in presbyterorum ordinem allectus, ſacrarum tantum rerum curam geſſit. Poſtea in Palæſtina vna cum admirando Theoctiſto in antro quodam virtutis ſtatuit officinam: multiſque & variis cellis, ſanctioris philoſophiæ mellis ſtipandi gratia conſtructis, ingens condidit monaſterium. In tantum autem virtute emicuit, vt quum canon eſſet & formula inſtituti monaſtici, tum miraculis etiam edendis præclarum obtineret nomen. Nam Perſarum cuiuſdam tribuni filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, & cœli ianuas aperuit, atque ſterili terræ fertilitatem orationibus con- C ciliauit. Effecit etiam, vt ex paucisſimis plurimi panes fierent, quibus quadringenti viri refecti ſunt: mulieres ſteriles fœcundas reddidit. Quum ſacris myſticis operaretur, lux cœlitus perinde atque columna affulgens, eum circundedit: veluti voce emiſſa, quanta vitæ puritate viris eſſet indicans. Et quo quiſque eorum animo eſſet, qui ad ſacram communionem percipiendam accedebant, per arcanam reuelationem perſpiciebat, quod clariſſimum prorſus ſanctimoniæ eius ſummæ indicium fuit. Migrauit autem vir beatus ad Dominum, quum nonaginta & ſeptem annos exegiſſet, Leone magno imperante. Vita moderatus, & moribus perq; ſimplex fuit: colore candidus, & ad femora vſque promiſſam, eamque denſam habens barbam. De quo illud hiſtoriæ memorant. Quum monachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis & caſtitatis famam obtineret, impudicus autem prorſus eſſet, ſanctum hunc D virum angelum horrenda ſpecie tridente graui animam illius, crudelem in modum, è corpore extrahentem vidiſſe: & vocem ſimul cœlitus, occulta turpitudinis facinora aperte reuelantem, audiſſe. Alium quoque pauperem quendam nudum in ſolo iacentem ab eo conſpectũ eſſe, lacerum prorſus & pannis vilibus oblitum: cuius animam, qui multi ei præſto aderant angeli, reuerenter euocarunt. Cui Dauid quoque cum ſummi concentus cithara ſua affuerit car-

Euthymius monachus. * ἐξ ἐπαγγελίας γεννηθείς.

Miracula eiuſdem.

Euthymius 97. an. vixit.

Mors monachi hypocritæ horrenda.

Mors mendici optata.

minibus illam veluti demulcens atque producens. Sub idem tempus alii itidem plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theoctiſtus & Geraſimus, magnorum cœnobiorum præſides, qui ad nouum quendam canonem vitæ ſuæ rationem inſtituerunt. De his ſingula ſcribendi nunc locus non eſt. Tum quoque Eudocia Auguſta, quæ à recta via aberrauerat, veritate rurſus cognita ab Eutychianorum factione ſeceſſit. Ad Euthymium etiam virtute præclarus Sabbas adoleſcens adhuc venit. quem vbi ille vidiſſet, qualis futurus eſſet clare prædixit. Eiſdem temporibus & Titus Boſtrenſis viguit: item Baſſa, Tatiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem ſatis corona illa inſignibus ſtellis contexta declarat. Decantatus quoque Xenophon ille, qui in ſenatorum ordine prius fuerat, non minus internis animi dotibus, quam externis diuitiarum opibus enitens. Miſerat is Berytum, quæ Phœniciæ vrbs eſt, diſciplinæ & legum diſcendarum gratia, Arcadium & Ioannem filios ſuos. Quum autem naufragium eos in mari paſſos eſſe intellexiſſet, ad inquirendos eos vna cum coniuge ſua profectus eſt. Porro vbi eos Hieroſolymis monaſticam exercentes reperit, ipſe quoque, & vna ſecum vxor, tranquillioris vitæ veſtitum ſumpſit. Ad eam vero omnes virtutem peruenere, vt à Deo miraculorum edendorum honorem & præmium acceperint. Et quum per vitam placiti Deo fuerunt, tum ea exacta ad illum emigrarunt. Eodem etiam tempore virtutis incrementis longe proceſſit, celeberrimus ille monachus Auxentius, in monte Bithyniæ eo qui ex aduerſo Conſtantinopolitus, omnes circumcirca colles altitudine ſuperat.

Theoctiſtus, Geraſimus abbates.

Eudocia Eutychetis hæreſi reiecta, reſipiſcit.

Sabbas monachus.

Titus Boſtrenſis.

Sancta quadā fœmina.

Xenophon ex ſenatore monachus.

Berytus olim ſtudiorum iuris ciuilis mater.

Arcadius & Ioannes filii eius monachi.

Coniunx itidem eius monachatū complexa.

Auxentius monachus.

E F

Cap. LIII.

De ſancto Iſidoro Peluſiota. Et quæ Cyrillus, & item alii de ſancto Chryſoſtomo ſcripſerunt.

G

NOn virtute tantum egregii tum floruere viri, ſed & doctrina factis ipſis conſona enituit. Vtraque enim philoſophia ſi concurrat, celeritus mētem in ſublime tollit, & bono ei quod deſiderio votoque omni expetimus, vnit atque coniungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraque illa contigit, vtitur: atque in cœlum euolans, quam celerrime progreſſu pleno peruenit. Quales viros ea tempeſtas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam conſequutos. Talis Iſidorus ille fuit, qui in Peluſio monte monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari aſcetæ, & ſapiens item Cyri eccleſiæ antiſtes Theodoritus, quorum magna in poetica gloria eſt. Præceptore in vtraq; philoſophia magno vſi ſunt Chryſoſtomo. Igitur diuinus Iſidorus iā inde ab adoleſcentia ita in monaſticis laboribus deſudauit, & ita carnem, animam arcanis ſublimioribuſq; doctrinis fouens, macerauit, vt euangelicam prorſus degeret vitam, & viua animataque monaſtici inſtituti diuinæque contemplationis columna, & veluti primarium quoddam exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque ſpiritualis eſſet. Multa ab eo ſcripta ſunt, variæ vtilitatis plena: potiſſimum autem, epiſtolarum omnis generis diuina ſimul & humana grana refertarum, prope Chiliades decem, in

Vita proba doctrina ſua reſpondens facillime ſummum bonum aſſequitur.

Iſidorus Peluſiota.

Nilus Marcus. Theodoritus.

H

Iſidori ſcripta.

E

quibus ſcripturam omnem clarius exponit, & omnes omnium hominum mores inſtituit,

† *Cyreopedi, vbi Theodoritus eccleſiaſticus hiſtoricus epiſcopatum geſſit, ſæpe in his libris facta eſt mentio. Situm eſt in Syria, à Iudæis, quum ex Palæſtina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Perſarum in patriam reſtituti eſſent, vt aliquam illi pro tanto beneficio à memori animo referrent gratiam, conditum. Id admodum aliquandiu neglectum, Iuſtinianus poſtea inſtaurauit, muniuit, & exornauit propter diuos Coſmam & Damianum, qui ad id oppidum ſepulti erant. Procop.*

quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato in eis vtatur. Satis quoque ille declarat, quo ardore erga honeſtatem, erga eccleſiam, & eos qui temere iniuria afficerentur, flagrauit. Multum præterea in lucubrationibus ſuis inuehitur in eos, qui non rite epiſcopali ſacerdotaliq; munere fungerentur. Et quod aperte Chryſoſtomum defenderet, vehementer Arcadium & Cyrillum, atque huius patruum Theophilum perſtringit, eorumque ſiniſtras aduerſus virum cum ſuſceptas molitiones taxat. Quæ illum eodem cum eis tempore viguiſſe teſtantur. Cyrillum ſane quidem vt hominem turbulentum refellens, hæc quoque ſcribit. * *Fauoris quidem affectio acutum non videt, hoſtilis vero animi odium nihil prorſus cernit.* Quod ſi vtroque hoc vitio te purgare ipſum & liberare vis, ne violentas ſententias extorqueto, ſed iuſto iudicio cauſas committito. Quandoquidem & Deo, qui omnia priuſquam fiant nouit, perhumaniter & benigne placitum fuit, vt deſcenderet, & clamorem Sodomorum videret, certæ & exactæ inquiſitionis nobis proponens exemplum. Multi namque qui Epheſi tecum congregati fuere, publice te traducunt, quod inimicitias tuas perſequutus ſis: & non rite atque ordine, iuxta rectæ fidei ſententiam, ea quæ Iesv Christi ſunt, quæſiueris. *Theophili*, inquiunt, *quum ex fratre nepos ſit, morem quoque illius imitatur. Quemadmodum enim ille apertam inſaniam in ſanctum & Deo dilectum Ioannem effudit, ita & iſte gloriam eodem affectat modo. Quamuis cauſa ipſa & res de quibus controuerſia eſt magnopere inter ſe diſſideant.* In alia rurſus epiſtola, hæc ſcribit. *Terrent me quæ in diuinis ſcripturis prodita ſunt exempla, & quæ opus eſt neceſſario ſcribere cogor.* Siue enim pater, ſicuti ipſe dicis, iudicium & condemnationem Heli metuo, quod filios peccantes non coercuerit: ſeu filius tuus, qui magni Sauli perſonam refers, ſum, id quod magis agnoſco, Ionathæ pœnam trepidus exhorreſco, quod patrem † Pythoniſſam conſulentem non impedierit: & propterea prius ipſe qui prohibere id potuerit, quam qui peccauerat, pater, in bello uccidit. Itaque ne ego quoque condemner, & ne adeo ipſe etiam à Deo condemneris, contentiones ſopito: nec iniuriæ propriæ vindicta, quæ ab hominibus prouenit, viuentem Eccleſiam per aſturas actiones fallito, neq; ei perpetuam ſub pietatis prætextu diſſenſionem conciliato. Et de Chryſoſtomo rurſum: *De diuinis Ioannis tragœdia quæris. Eam vero exponere nequeo, propter rei ipſius inſolentiam atque indignitatem.* Pauca tamen ſic habeto, quæ vicina Ægyptus more ſuo deſignauit. *Moſen auerſata eſt, Pharaoni mancipata: humiles flagris conciſis, laborantes afflixit: tem-*

Iſidorus Chryſoſtomum defendit.

Iſidori ſcriptum ad Cyrillum Alexandrinū.

* *ἀγχυροβοία μὲν οὐ ὀξυδορκεῖ, ἀπεχθεία δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ.*

F

Exemplum diuinum, ne mīnem cauſa incognita condemnandū eſſe. Humaniſſima Cyrilli obiurgatio.

G

Aliud eiuſdem ad eundem ſcriptū.

† *ἐγγαστρίμυθον.*

Dehortatur à diſſidiis.

H

Iſidori verba aduerſus Theophilū, pro Chryſoſtomo.

tates extruxit, & mercedem operis non perſoluit. A Et quum in ſtudiis iſtis ſic exercuiſſet, * inſano lapillorum amore flagrantem, aurumque veluti Deum colentem, produxit: Theophilum

* λιθομανοῦντα χρυσολατροῦντα.

* * ἐγγαστρίμυθοι, γοητεῦσαι, αἳ τὰς τεθνεώτων ψυχὰς ἐξεκαλοῦντο, μία δ' ἐν αὐταῖς ἐγεγόνει ἡ Σαούλ, ἥτις ἐξεκαλέσατο τὴν ψυχὴν Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. *hoc eſt, Ventriloquæ mulieres mortuorum animas euocabant, quarum vna vſus eſt Saul, ea animam prophetæ Samuelis euocauit. Suid.* ἐγγαστρίμυθος ὁ στερνόμαντις πυθῶν. *Idem*

quatuor adminiſtris, ſeu potius deſertoribus ſuis circumuallatum, qui Dei amantem Deumque deprædicantem virum hoſtiliter opprimeret, quum quidem illi eas quas aduerſus cognominem meum geſſerunt inimicitias, occaſionem & cauſam impietatis ſuæ arripuiſſent. Sed domus Dauid confortatur: Saulis autem, ſicuti vides, infirmatur: quamuis ex vitæ huius tempeſtate ille euaſerit, & ad cœleſtem tranquillitatem tranſierit. B Idem vero mirificam Chryſoſtomi dictionem laudibus vehens, hæc quoque ad Ophelium Grammaticum ſcribit. Celebris Ioannis linguam, dictionisque venuſtatem, & ſententiarum denſitatem, non aliis dico (parú enim hoc fortaſſe apud multos eſſet, ſed ipſi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus haberur, magnæ admirationi fuiſſe, indicio eſt Libanii ipſius epiſtola, ad illum etiamnum iuuenem, quum orationem in Imperatorum laudem habuiſſet, ſcripta: in qua non ipſum modo felicem eſſe prædicat, qui ſic dicere potuerit: verum etiam principes ipſos quos laudauit beatos putat, quod laudatorem illi talem nacti ſint. Ea ſic habet. *Libanius Ioanni. Orationem tuam prolixam & pulchram accepi, & viris qui & ipſi orationis conſcribunt legi. Nullus in eis fuit, qui non exiluerit, & vociferatus ſit, eaque omnia fecerit, quæ per ſtuporem conſternati ſolent. Me illud delectat, quod dicendi artem, quam agendis in foro cauſis exhibere potuiſſe, ad huius generis orationes conferre malueris: teque beatum iudico, qui tantopere principes laudib. ornare potueris: nec minus fortunatos illos eſſe puto, & patrem ſcilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quod laudatorem talem ſint conſequuti.* C Hæc Libanius. Plutarchus vero orationem dilucidam & facilem vere & germane Atticam eſſe cenſet. *Sic enim,* inquit ille, *oratores dixerunt. Gorgias autem Leontinus primus vitium hoc in orationes ciuiles, ſublime & figuratum dicendi genus affectans, inuexit, & perſpicuitatis luminibus obſtruxit. Vitium hoc etiam admirandum Platonem contigit.* Quod ſi hac in re Plutarcho credendum eſt, multis modis alios omnes præclarus ſuperat Ioannes, qui in orationibus ſuis Atticiſmum refert, & perſpicuitatem ita, vt haud ſciam an alius quiſquam magis, retinet. Hæc diuinus Iſidorus.

Iſidorus de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi.

Libanius orationem Chryſ. laudas.

Stylus Chryſ. Atticiſmum refert.

D CAP. LIV.

De ſancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri epiſcopo.

ADmirando autem Nilo patria Conſtantinopolis fuit, cuius etiam propter egregiam generis nobil[illegible] in præfectus fuit. Potentia autem & opibus affluens, aſceticam illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quam in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et quum eloquentiæ vi polleret, diuinæque gratiæ neruis validus eſſet, ſcripta varia, quæ vitæ monaſticæ exercitium inſtituunt, reliquit, verbis & ſententiis ita compoſita, vt lectoris animum gratia incredibili recreent. Scripſit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium facundia & affectu tanto, vt ſatis inde colligere liceat, quam eximia doctrina iuxta, & virtute vir is fuerit: vbi etiam ſuas & filiorum res paucis commemorat, miſerabiliter veluti in tragœdia captiuitatem eorum exponens, quum barbari Blemmyæ excurſione ſua cædem ingentem fecere: quod opuſculum tanquam ſpirituale quoddam oblectamentum, ſtudioſis reliquit. Alios item libros optimos edidit, ſpiritualis gratiæ non expertes: inter quos primas eum ferre puto, quem ad Græcæ ſuperſtitionis ſectatores ſcripſit. Et rurſum qui ab eo ad Eulogium compoſiti ſunt. Capita autem collegit aliqua quidem fuſius, multa autem compendioſius tractata, in quibus ſpiritualem fructum, perinde atque nectar aut ambroſiam aliquam, oculis ſubiectum, ita vt facile percipi poſſet, propoſuit. Quem vita defunctum, Iuſtinus poſterior inde translatum, in fundamento ſacrationis menſæ, in eo quod ab ipſo, Petro & Paulo apoſtolorum principibus, ad Orphantrophiũ conſtructum eſt, templo repoſuit. Ipſe quoque Marcus in monaſtica prius verſatus, multa poſt ſe reliquit ſcripta. Eorum qui ad nos peruenerũt, libri octo ſunt, vniuerſalium affectionum numerum æquantes: & alii triginta & duo, in quibus vias totius aſceticæ vitæ omnes proſequitur, ad quæ loca ſecedendum, & quomodo ad voluntatem Dei greſſus dirigendi ſint: quomodo etiam homo dæmonum tentationes ſuperet, mentemque repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cum Deo cœleſte inſtitutum ſectatus viuat. Theodoritus veró natione quidem Syrus fuit, ſectator autem magni Ioannis Chryſoſtomi, illumque ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformando propoſitum habuit. Etenim fluidus admodum & copioſus, in elocutione facilis, & Atticam gratiam redolens. Lucubrationes ab eo compoſitæ hæ ſunt. Enarrationes in vetus teſtamentum, cuius etiam obſcurorum locorum expoſitiones in peculiarem contulit librum. Opus aliud in ſedecim Prophetas, aliud itidem in Pſalterium, de Prouidentia liber alius, alius in Apoſtolum. Aduerſus hæreſes omnes volumen, quod mendacii & veritatis diſcrimen inſcripſit. Liberquẽ contra duodecim capita Cyrilli conſcripſit. Item Eccleſiaſtica hiſtoria. Et rurſum φιλόθεος, hoc eſt, Dei amantium hiſtoria: in qua inſtitutum eorum qui ætate ſua vitam ſancte tranſegerunt, perſequitur. Libri tres de diuinis dogmatibus in dialogo conſcripti. Legi præterea ſupra quingentas eius epiſtolas, Græco ſermone optime compoſitas. Hæc de Theodorito.

Quæ autem ei acciderint, poſtea indicabimus.

Nilus ex præfecto vrbis Conſtantinopolis monachus factus.

εἶναι & ὑπεῖναι idem mons, Suid.

Marci monachi ſcripta.

Theodoriti ſcripta.

Cap. LV.

De Syneſio Cyrenenſi epiſcopo: & quam is opinionem obtinens, ad ſacerdotalem prouectus ſit dignitatem.

De Syneſio qui epiſcopus factus eſt ex philoſopho.

CVm his & Syneſius, cuius magna toto terrarum orbe gloria eſt, floruit: qui, ſi quiſquã alius, & ipſe ætate ea doctus fuit. Tantum vero operæ nauauit philoſophiæ Platonicæ, & adeo ad ſummum eius peruenit faſtigium, vt eum non ſolum Græci homines, verum etiam Chriſtiani ſint admirati, q de reb. nulla affectione infecti ſincere iudicant. Huic tanto viro, q præterea placidus & modeſtus eſſet, Theophilus Alexandrinus, vt ſalutarem ſuſciperet regenerationem, perſuaſit: poſtea vero etiam, vt idem ſacerdos vngeretur, cum eo egit. Atque ille ad alia quæ Chriſtiani profitentur, promptum ſe & facilem præbuit: Platonicis autem ſententiis ſeductus, reſurrectionis doctrinam primum minime recepit, nefandam eam & deteſtandam eſſe iudicans. Et quamuis ea eſſet opinione, Eccleſia tamen, vt ſacerdotii obiret munus, homini permiſit.

Difficile fuit Platonico philoſopho reſurrectionem mortuorum credere.

Quæ hoc tum fecit, illa certa coniectura adducta, quod propter reliquas eius virtutes, eum etiam aliquando tandem flexum, reſurrectionis profeſſionem comprobaturum, diuinamque gratiam rem illi tantam deeſſe, qui multis magniſque primariis donis eniteret, paſſuram non eſſe putaret. Neque illa opinione & ſpe ſua falſa eſt. Paulo namque poſt, reſurrectionem & credidit, & profeſſus eſt, certam hanc eſſe, maximeque conuenire Eccleſiæ ipſi ſententiam. Qualis autem & quantus vir fuerit, teſtantur quæ ab eo poſt ſacerdotalem ſuſceptam dignitatem, perquam eleganter ſcriptę ſunt epiſtolæ & alii inſuper libri, qui concinna ipſa compoſitione, dictione, & ſententiarum frequentia, ſcripta alia omnia longe poſt ſe relinquunt.

Scripta Syneſii.

Lucubrationes ab eo editæ hæ ſunt. Epiſtolarum volumen centum & ſexaginta. Theodoſio iuniori de Imperio adminiſtrando dicatus liber, doctrinam & formam reipub. ab Imperatore regendæ complectens. Opuſculum de Inſomniis. Ad Pęonium de dono liber. De prouidentia libri duo, quos Ægyptios nominat. Item laus calitii. Et hymni quidam ad Deum perquam ſcite ab eo compoſiti. Cæterum ego, qui veritatem proferre ſtudeo, epiſtolam ipſius hic apponam, quam ad fratrẽ † Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibuſnam rebus ille ambigenti, per * commodam diſpenſationem ſacerdotii dignitatem ſuſcipere permiſſum eſt. Ea eſt talis. *Inconſideratus ſane eſſem, niſi multam haberem Ptolemaidis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo meipſum indignum puto, honeſtatum eſſe volunt.* Verum non an illi magna tribuant, ſed potius an ea à me recipienda ſint, deliberare conuenit.

† Al. Euoptium

** κατ' οἰκονομίαν.*

Epiſtola Syneſii ad Euopium fratrẽ, quum à Theophilo Alexandrino epiſc. Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis deſignatus eſſet Epiſcopalem dignitatem diuini honoris eſſe putat, & ſe ea indignũ eſſe cenſet.

† μὴ τι πλημμελ[illegible]

Quod ſi enim homo diuino prope fruatur honore, ſiquidem iuſtus ſit, dulciſſimũ percipiat fructum: ſin dignitate ea longe ſit indignior, acerbam futuræ pœnæ ſuſtineat expectationem. Porro non nouus hic, ſed vetuſtus admodum eſt metus, † ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens. Ego ſane qui meipſum noui, ineptiorem omnino comperio, quam vt ſacerdotali dignitati gerendæ idoneus ſim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam. Non enim alium habeo, apud quem id rectius faciam, quã te, percharum mihi mecumq; educatum caput. Te namq; æquum eſt participem eſſe curarum mearum, ac noctu vigilantem deliberare, & interdiu cogitantem conſiderare, vt & boni mihi aliquid contingat, & mali quicquam effugiam.

[illegible] ἀγαθὸν [illegible] Fraternæ charitatis officium.

Accipe igitur quo loco res meæ ſint, quę tibi etiam maiore ex parte cognitæ ſunt. Falce exiguo ſublato, pulchre tuliſſe videor hucuſq, philoſophiam ipſam pertuliſſe. Quum vero ab hominibus non prorſus perperam in ea verſatus eſſe cenſeat, laudatum à quibuſdam, ampliore nunc honore me ornatum eſſe volunt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non poſſunt. Vereor autem, ne ſi per ineptam ambitionem dignitatẽ oblatam recipiam, neutrum conſequar: videl. neq; laudem ex honore contempto, neq; gloriam ex dignitate minus recte geſta. Rem ipſam ſic mecum conſidera. Reb. duabus ſemper tempus omne tribuo, ſtudiis & ludo. Literis vacans, & præcipue diuinis, ſolus ſum. Ludo operam dans, quam plurimos admitto. Noſti enim quũ à libris exurgo, totum me in ludis eſſe, à ciuilib. aũt curis & natura & animi deſtinatione abhorrere. Sacerdotem autem oportet eſſe virum diuinum, & ad ludum omnem perinde atq; Deum difficilem & durum, qui vt propoſitum inſtitutumq; ſuum teneat, innumeros in ſe plurimorum conuerſos habet oculos.

Syneſius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus. Ardua res eſt & diuina, epiſcopatus.

Ad quos nulla, aut certe parua peruenit vtilitas, niſi aliquis probe inſtructus & cordatus ſit, & à † ſuauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens non priuatim ſolus eſſe poteſt, ſed in communi conuentu inter plurimos verſatur, quum legis doctor ſit, & nihil aliud quam quod legitimum ſit ſonet. Negotia eum gerere oportet, quæ ſimul omnes tangunt. Quæ enim communia omniũ ſunt, vnum ipſum curare opus eſt, niſi criminib. omnib. obnoxius eſſe velit.

† γλυκυθυμίας.

Quomodo igitur non maximi fortiſſimiq; animi ſit, tantam curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, ſi quis tot ſtudiis & actionib. variis diſtineatur. Neq; ignoro eſſe quoſdam, qui hoc præſtare poſſint: & felicem eorum naturam atq; beatam, ipſoſq; vere diuinos viros eſſe cenſeo, qui quum in multis humanis verſentur negotiis, nõ tamen diuini numinis cura excidant. Ego vero meipſum, qui in vrbem deſcendere & per vrbẽ deambulare ſoleam, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atq; inquinationibus repletum eſſe, quarum non facile quiſquam magnitudinem dixerit, ſcio. Nam quæ ad natiua & propria aliunde adueniunt piacula, in acceſſionis rationem conferuntur. Corporis robur mihi non eſt, interiora animi bona non recte ſe habent. Ab externis etiã aliqua ex parte deſtituor: rum autem conſcientiæ mœrorẽ ferre nequeo. Et quoneſcunq; me quiſpiam rogat, diſertis verbis ſtatim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maxime à probris debere eſſe alienum, quippe qui aliorum quoq; ſordes expiet. Verumetiam vero illud quoq; literis ad fratrem datis inſerere conuenit. Permulti enim epiſtolam hanc legent, & ea gratia illam potiſſimum dictaui, vt quum res ipſa nota omnibus fiat, tum vtcunq; ea procedat, & apud Deum, & apud homines, nec minus apud ipſum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem quum res meas in me

dium

Vxorem legitimam propter presbyterî ſeu epiſcopi magiſtratum dimittere non vult.

dium ꝟ torulerim, & poteſtati eius quicquid velit de me ſtatuendi permiſerim, quomodo criminali ꝟ ui obnoxius ſim? Mihi & Deus ipſe, & leg ꝟ ptaq; ſacra Theophili manus vxorem dedit. Q ꝟ propter omnibus prædico, teſtarumq; eſſe vol ꝟ, me illam protſus deſerturum non eſſe, n ꝟ cum illa veluti mœchum clandeſtinam contu ꝟ dinem habiturum. Alterum enim minime pium, alterum minime legitimũ eſt. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipſum electionis autorem & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiam noſtri Paulus & Dionyſius, quos legatos hanc ob cauſam à populo lectus eſſe audio. Illam vero rem Theophilu non ſignificari, ſed in memoriam tantum reuocari opus eſt. De ea autem pluribus dicam, cum qua quidem vna quiſquam alia omnia collata parua eſſe iudicet. Difficile eſt, atq; adeo fieri omnino non poteſt, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & ſcientiam in certam neceſſariamque perſuaſionem euaſerint, fluctuare, & in dubium vocari ſinat. Noſti porro, philoſophiam admodum diuulgatis iſtis Chriſtianorum aduerſari opinionibus. Itaque haud vnquam adducar, vt * poſterius animam quam corpus gigni credam, neq; mundum ipſum & partes eius alias interituras eſſe dicam. Reſurrectionem deprædicatam, † ſacrum quiddam, & minime vulgandum eſſe duco: neq; conceptis vulgi opinionibus aſſentiri poſſum. Mens philoſophia exculta verum perſpicit. Ea neceſſitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem ſeu proportionem ſuam lumen ad veritatem, & oculus ad † mentem. Quatenus ergo oculus lumine copioſiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores ſint, eatenus mendacium quoq; populo vtile eſſe, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quod ſi ſacerdotes noſtri hæc mihi permittunt, potero ſane ego quoq; ſacerdotis munere fungi, qui domi quidem * Philoſophiæ incumbo, in publicum autem progreſſus, † ſermonibus & colloquiis hominum delector, neque docens neque dedocens, ſed in anticipata opinione quemq; perſiſtere permittens. Sin illi ſacerdotem ita animatum & omnibus manifeſtum eſſe oportere dicant, omnibus me palam oſtendere intermiſerim. Quid n. rei eſt populo cum philoſophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minime vulgari oportet. Populus autem more & aſſuetudine alia indiget. Rurſum igitur & ſæpius repetens dicam, nulla cogente neceſſitate, neque arguere, neque argui ſapientis eſſe. In ſacerdotum autem ordinem cooptatus, non committam vt dogmata præter animi ſententiam aſſimulem. *De his Deum, de his homines teſtes inuoco. Veritas Dei propria eſt, apud quem in rebus omnibus inculpatus eſſe volo. Hoc vnum tantum non diſſimulo.* Quandoquidem ioci & ludorum ſtudioſus ſum: ita vt iam inde à puero crimen illud ſuſtinuerim, plus quam deceret, † armis me & equis delectatum eſſe, triſtis quidem ero. Quid enim cum chariſſimos canes feras nullas perſequi, & ſagittas à teredinibus exeſas eſſe videro, faciam aliud? Sed tamen conſtantiam, ſi Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, * cauſarumque & negotiorum quantumuis graue miniſterium hoc,

Platonicas ſententias cum Chriſtianis dogmatibus pugnantes, retinendas ſibi eſſe cenſet.

* ψυχὴν ...

† ἀπόῤῥητον.

Al. ... *ad lippitudinem ſpectantem.*

Philoſophia quandoq; admittit mendacium.

* φιλοσοφῶν

† φιλόμυθον.

† ἐπὶ ...

* ...

A Deo confiſus, ſuſtinebo. Dogmata autem per diſſimulationem non tegam, neque mihi mens à lingua diſſentiet. Hoc ſic quum & ſentiam & dicam, Deo placere puto: neque ſermonis illius de me occaſionem relinquere volo, me, quod qui fuerim ignoratus ſim, electionis ſuffragia rapuiſſe. Cæterum Dei amantiſſimus pater Theophilus, quum me nouerit, poſtquam mihi ſe id ſcire ſignificauerit: ſic tandem de me conſilium, quid ſtatuat, capiat. Tum enim aut in inſtituto meo viuere me & philoſophari patietur, aut poſtea vt me in iudicium vocet, vel ſacerdotum ordine moueat, ſibi ipſi poteſtatem non relinquet. Aliæ inſuper opiniones & ſententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, ſatis ſcio Deo eſſe gratiſſimam. Sed enim ſacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem & inſpectorem Deum teſtor, ægre mihi eſſe. Quomodo enim non ſit, quum quodammodo è vita ſolita in vitam aliam tranſeundum mihi ſit? B Quod ſi rebus his in publicum prolatis (latere enim eas & premi nolo) is cui poteſtatem hanc conceſſit Deus, in ordinem ſacerdotum me legerit, ſubibo eam neceſſitatem, & velut diuinum decretum ſuſcipiam. Sic enim exiſtimo, ſi vel Imperatore, vel infelici † Deoque inuiſo Auguſtali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedientiæ pœnas me daturum eſſe: * Deo autem ipſi volentes nos parere conuenit. Sin me ad ſacrum obeundum miniſterium non admittit Deus, ab ipſo ſtatim inioo in merem diuiniſſimam veritatem ipſam complecti, neque per id quod illi maxime repugnat, mendacium ſcilicet, functionem ipſius ſuſcipere decet. Fac igitur vt ſcholaſtici hæc ſciant, & ad illum referant. Syneſius quidem hæc ſcribens, aperte ſacerdotalem dignitatem auerſatus eſt, ſed tamen ſacrum munus non effugit. Hæc ego eo conſilio hic adieci, vt ſcire poſſimus quæ varie † per diſpenſationis rationem Eccleſia egerit, C non illa leges certas ſtatuens, ſed prout * tempus ferret, quæ decerent & commoda eſſent faciens. Hæc de eximio philoſopho Syneſio. Multi vero præterea alii tum philoſophati ſunt, doctrina ſimul & virtute celebres: quorum omnium mentionem facerem, niſi me longe ab inſtituto digreſſurum eſſe ſcirem.

Forum, ſeu ... epiſcopalis.

Reformidat epiſcopatũ Syneſius.

† ...

* τῷ ...

† κατ' οἰκονομίαν, hoc eſt, per diſpẽſationem, Eccleſia ſe quandoq; temporib. accommodat.

* τῶν καιρῶν ...

Cap. LVI.

De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gotthorum: in quas nationes ſit diuiſa, & qua tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio, & Aſpare ducibus: & vt Libya occidentalis Vandalis ſubdita fuerit.

D PORRO Valẽtinianus Placidiæ filius, & Theodoſii gener (nam Eudoxiam filiam eius, quam ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidentalis Imperii habenas obtinens, haudquaquam à ſanis eccleſiæ dogmatibus deſciuit, veriores pietatis atque religionis acer ſectator. Quod autẽ in conſuetudine & vita quotidiana nullum certum ſeruaret modũ, multiſque vteretur impoſtoribus, atq; incantationibus gauderet, & aliis eiuſcemodi vitiis tráſuerſim ageretur, non ſolum Britaniam, Hiſpaniam

Valentinianus certus orthodoxus Occidentale Imperium omne, Italia excepta, amittit.

& Gal-

Bonifacius Dux Lybiæ Occidentalis constituitur.

& Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: ſed Libyam etiam omnem & Aphricam perdidit, quindecimo imperij ſui anno, ob cauſam huiuſmodi. Duo belli duces Conſtantinopoli fuerunt, Bonifacius & Aetius: quos Theodoſius Imperator ad Valentinianum, qui hoc petierat, miſit. Quum autem Bonifacio Occidentalis Libya prouincia obtigiſſet. Aetius id æquo animo ferre non potuit: ſed inuidiæ ſtimulis actus, calumniam aduerſus eum concinnauit, ad rebellionem eum ſpectare, imperatoribuſq; parum fidum eſſe, criminatus. Hoc ſic clam apud Imperatoris matrē Placidiam, vt prouincia ei adimeretur ſuadens egit. Atque interim etiam longe alia ad illum ſcripſit: videlicet ne prouincia, ſi principes eum reuocarent, decederet. Delatum enim eum apud illos eſſe, neceſſitatemque illi eam incumbere, vt fraude eorum pereundum ſibi eſſet, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem ſibi verum & fidum amicum eſſe putabat, credidit: & quamuis ſæpius ab Imperatore reuocatus, haudquaquam tamen vt prouinciam relinqueret, iuſſionibus eius paruit. Quapropter principes Aetio, tanquam homini fido & beneuolo, qui dudum hoſtilem illius animum indicaſſet, fauerunt, & cum eo contra Bonifacium dolum texuere. Ea tempeſtate plurimæ maximæque Gotthicæ gentes, in Septentrionali parte ad Iſtrum paſſim diſperſæ erant. Inter quas præcipuæ quatuor iudicio ipſarum celebres fuere, Gotthi res ſcilicet, Viſſegotthi, Gepides, & Vandali. non alia re quam nominibus ſolis inter ſe diſſidentes. Omnes enim lingua vna, & eodem viuendi inſtituto vtebantur, deteſtandam *a* Arij doctrinam ſequentes: ſicuti in hiſtoria Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus Danubium tranſgreſſi, in finibus Romani Orientalis Imperij cōſederunt. Gepides quidem, qui in duos populos diuiſi ſunt. *b* Longobardos & Abares, oram eam quæ ad Singidonem & Sirmium eſt, incoluere: Viſſegotthi autem, Alaricho, de quo ſupra diximus, duce, Romam & Italiam populati, atque in Galliam profecti, cum omnia iſthic in poteſtatem ſuam redegerunt, tum Cōſtantinum Britaniæ tyrannum occiderunt. Porro Gotthi, qui antea Pānoniam, eique circumquaque vicina loca occupauerant, Theodoſij iunioris decimumnonum annum imperantis permiſſu, in finitima Thraciæ regione habitarunt. Atque vbi iſthic annos quinquaginta octo tranſegere. Zenone Romanum imperium adminiſtrante, atq; iubente, Theuderichi principis eorum ductu inde tranſeuntes, Occidentale occuparunt imperium. Vandali vero Alanis ſibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, * Gongidiſclum ducem tum habētes amnem Rhenum tranſieruut, atque in Hiſpania ſedes fixerunt: quæ prima ab Heſperio Oceano Europæ regio eſt. Bonifacius igitur Occidentalem Libyam obtinens, vbi quæ contra eum ſtruerentur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hiſpania cum Vandalis fuit: & quod Gongidiſclu vita defunctus fuerat filios eius Gontarem & † Genſerichum, qui paternum regnum adminiſtrabant, vt communiter ſecum bellum gererent, hortatus eſt: Heſperiam, Libyam eiſſe daturum pollicitus, in tres ita diuiſam partes, vt cuique eorum pars

Is tanquam perduellionis reus apud Imperatorem per calumniam ab Aetio duce defertur. Idem Aetius deceptione tali tecta, Bonifacium, ne ex prouincia reuocatus decedat, clā literis admonet.

Barbaræ gentes ad Iſtrum conſedere.

Gotthi, Viſſegotthi, Gepides. Vandali nomine ſolo diſſidentes.

a Gotthi duo dum Ariani.

b Longobardi Abares.

Migratio iſtarum gentium ab Iſtro.

Theuderichus Gotthus.

Germani & Franci ijdem.

Alij Modogiſclum vocant.

Bonifacius ſe Vandalis in Hiſpania coniungit.

Alij Gizerichum nominant.

Vandali ex Hiſpania in Aphricam tranſeunt eamque rapiunt.

vna ſorte cederet. Siue autem ob hanc, ſeu aliam ob cauſam bellum motum eſt, frater certe vterque ſe ei coniunxit, & eiuſmodi ſocietatis conditionib. acceptis, Vandali freto tranſmiſſo, ex Hiſpania in Aphricam venere: eamque ab Oceano ipſo ad Tripolim vſque in ditionē ſuam redegere. Cæterum illis digreſſis, *c* Viſſegothi ex Gallia in Hiſpaniam profecti, eam cepere: poſtea vero Galliam *etiam ruſus occupauere. *d* In ſenatu imperiali Bonifacij amici quidam dolū Aetij, quem aduerſus illum ſtruxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarunt, epiſtolamque illam ad Bonifacium ab eo ſcriptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij conſternati, apud illum quidem ſe quicquam eius rei ſcire diſſimularunt: *e* ad Bonifacium vero iuſiurandum in ſcriptum relatum, quo * iniuriarū præteritarum omnium obliuionem induxerant, miſere. Interea Gontare mortuo, Vandalorum regnum ad vnū Genſerichum peruenit. Bonifacius Imperatoris iuramento recepto, bellū Vandalis intulit. Nam exercitus ingens Roma ſimul & Byzantio, Aſpare duce, qui Bonifacio auxiliū ferret, miſſus fuerat. Et pugna forti commiſſa, victoria Vandalis fauit: & Romani deuicti fuga ſaluti ſuæ conſuluere. Bonifacius autem cum Aſpare & alijs qui ſe fugæ commiſerant, Romam ſaluus peruenit, atque ibi conceptam de ſe ſuſpicionem diluit. At Libya, quæ & Aphrica dicitur, omnis in poteſtate Vandalorum fuit: Genſericho ſolo, quemadmodum dictum eſt, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata eſt.

c Viſſegotthi Hiſpaniam ſimul & Galliam obtinent.

d Apud Imperatorem Valentinianum Aetij dolus aduerſus Bonifacium detegitur.

** ἀμνηστίαν*

e Bonifacius Imperatori conciliatus prælium cum Genſericho committit, & vincitur.

Cap. LVII.

De Attila, Alaricho, & Genſericho Gotthis: & vt ab eorum expeditione bellica, vetus ſimul & noua Roma ſit liberata. Et de alijs bellis, quæ varij ſcriptores memoriæ commendarunt.

Genſerichus, vbi Vandali ad tantas vires peruenere, & tantum terræ atque maris ſibi ſubiecere regem ſe primus renunciauit: & non veterem ſolum, ſed & nouam ipſam Romam, & qui ei imperauit Theodoſium afflixit. Theodoſius inſolentem barbarorum audaciam non ferens, claſſem maximam mille centum & ſeptuaginta nauiū inſtruxit: eique Areobindum & Germanum præſtantiſſimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia eſſent, Genſerichus ſibi metuens, ad Theodoſium legatos, qui de pace cum eo agerent, miſit: & claſſis Aphricam prætemauigauit, quid Imperator faciendum ſtatueret, expectans. Verum cum neceſſitas alia ſuperueniſſet, Theodoſius pacē cum Genſericho fecit, & claſſem retrocedere iuſſit. Attilas enim Gotthus ex Gepidum gente originem ducens, Mundiu filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu ſimul contra vtrunque imperium bellū mouit, expeditione & impetu incredibili & veterē & nouam Romā poteſtati ſuæ ſubijcere aggreſſus. Et quod vir fortis & confidens admodū eſſet, Thraciam ingreſſus vaſtauit: vrbibuſque omnibus quæ vel maritimæ, vel in continenti ſitæ eſſent, ſubactis, ad Athyram amnem vſque omnia depopulatus eſt. Aduerſus quem, cum copijs non pœnitendis Theodoſius Aſpa-

Genſerichus regem Aphricæ ſe nominat.

Numeroſiſſimam claſſem Theodoſius aduerſus Genſerichum mittit.

Areobindus Germanus, claſſis præfecti.

Attila Hunnorum regis expeditio aduerſus vtrunque Rom. imperium.

Genſerici oratores de pace facienda ad Theodoſiū mittit.

Omnem caſtell & ciuitates in poteſtatem redigens vſque ad Adrian pa.

rem

& Heraclea, Diac. Theodoſius pacem ab Attila auro redemit, eidemq; tributum pendit.

rem & Areobindum miſit. Poſtquam autem Attilas quodie viribus validior factus eſt, Theodoſius ei ſexies mille auri libras, vt ditionis ſuæ

* *Genſerichus in Aphrica Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regium obſedit. Obſidionis eius menſe tertio, diuum Auguſtinum, eius ciuitatis epiſcopum, Deum precatum, vt vel vrbem Hipponenſem ærumna expugnationis liberaret: vel ſi hoc non fieret, è viuorum ſe numero eximeret: ætatis ſeptuageſimo ſexto anno, clericatus quadrageſimo, in Chriſto obdormiuiſſe. Paulus Diaconus*

Aetius contra Attilam Theudericum Gotthum ſibi coniungit. Attilas cæſus idem Theudericus.

finibus excederet, ſe daturum, atque inſuper mille minarum ſtipendium annuum penſurum eſſe pollicitus eſt, ſi de cætero ſorte ſua contentus quietuſque eſſet. Ille auro eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autem vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Aetius, quem antea diximus, primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari inſolentiam non ferens ad Theudericum Galliam adminiſtrantem, quamuis Romanis pro eo atque ſupra diximus, inimicum, ſe contulit: magniſque & variis promiſſis barbaro perſuaſit, vt ingentes vires ſuas cum copiis ſuis coniungeret. Itaque ex improuiſo Attilam vltra Danubium caſtra habentem aggreſſus, ingentem *a* cædem fecit, multaq; hominum millia interemit. Vbi etiam † Attilas haſta confoſſus interiit, ſicuti & ipſe Theudericus ſagitta ictus occubuit. Ita ope diuina eo tempore & vetus & noua Roma Gotthorum impreſſione liberata eſt. Et Genſerichus * ſolus nationibus eis imperauit. Verum enimuero plurimi quoque alii motus ſub Theodoſio in Oriente & Occidente extitere, quos terreſtribus & naualibus copiis oppreſſit. A Perſis quoque magnam illam quam retulimus reportauit victoriam: quibus etiam quum legationem ad ſe miſiſſent, pacem conceſſit. Quo bello Ardazanes Perſa & Areobindus Gotthus ſingulari certamine congreſſi, prælium dirimere: & Gotthus Perſam in æquo campo † equo inſidentem & cataphractum vicit, & occidit. Ea pax ad longum durauit tempus, vſque ad duodecimum videlicet imperii Anaſtaſii annum. De quibus rebus cum multi alii ſcripſerunt, tum eleganter eas in compendium redegit * Euſtathius Epiphanienſis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationem deſcripſit. quo tempore Claudianus & Cyrus poetæ floruere. Cyrum vero fama eſt ſummum etiam præfecturę honorem geſſiſſe, qui prefectus aulæ antea dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat. Carthagine à Vandalis capta, quum Genſerichus barbaros eos regeret. Plurima porro & magnifica ædificia in vrbe imperatore & alibi Imperator iſte conſtruxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

a In campis Cathalaunicis ſiue Gotalaunicis, E[illegible]gnat. Aliter hac ab aliis hiſtoricis commemoratur.
** ῥηγάρχους.*
Theodoſii victoria de Perſis.
Areobindus Gotthus Ardazanẽ Perſam monomachia vicit.
† ἐφίππιον ... Cyrus & Claudianus poeta. Sub hoc tempore Venetia moderna in aquis habitari cœpta. Egnat. Summa præfectura. Præfectura aula. Theodoſii ſtructura.

† *Certamen & prælium hoc, cuius poſt hominum memoriam ſimile nullum repertum, circiter nonam diei horam cœptum eſt. Et vtrinque centum ſexaginta millia hominum cecidere, Gotthorum rege caſo, & Attila fugato. Romanis Aetio duce victoribus. Diacon.*

Attilas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valentiniani germanam vxorem ſibi dari poſtulauit. Atque inſuper aliam Ildiconem nomine duxit: nouiſq. nuptiis crapula & vino indulgens, in Pannonia mortuus eſt. Caſſ. Diac.

* *Euſtathius Epiphanienſis compendium, ſiue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Aenea vſque ad Anaſtaſium Imperatorem. Suid.*

Cap. LVIII.

De obitu Theodoſii iunioris, vt in monumento patris ſui ſit ſepultus, in celeberrimo ſanctorum Apoſtolorum templo.

ET quum obitus eius appropinquaret, Epheſum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & euangeliſtam honoraturus: templumque illius ingreſſus, orationi ſeſe dedidit: in qua etiam, quis ei in imperio Romano ſucceſſurus eſſet edoceri ſe à Deo petiit. Quod vbi per viſionem ei Deus oſtendit, Conſtantinopolim redit. Nec ita multo poſt exercitu ex bello aduerſus Attilam geſto, reuerſo, vrbe egreſſus eſt, vt equitatione & venatione ſe recrearet. Atq; inter equitandum equo delapſus, *a* ſpinę vertebram luxauit. Quapropter lectica in vrbem relatus eſt. Atque vbi ſe moriturum eſſe ſenſit, cum Pulcheria ſorore ſecreto ad ſe euocata, de Martiano *b* Tribunitio loquutus eſt: Deo gratum placitumque eſſe dicens, vt ille poſt ſe Romanam adminiſtraret ditionem. Et ille quidem quum hæc dixiſſet, mortuus eſt. Nondum autem Imperatoris morte comperta, Pulcheria Martianum acceerſit, virum prudentia & grauitate morum præclarum, & ſenio iam venerandum, & conſilio de imperii ſucceſſione cum eo communicato: *Te, inquit, ego ex ſenatu, omnis præ cæteris Imperio dignum iudico. Proinde iuriſiurandi religione interpoſita, te vita & poteſtatis, maxime autem virginitatis meæ, quam à prima adoleſcentia Deo conſecraui, non inſidiaturum eſſe, imperium ipſum cape.* Poſtquam ille quod Auguſta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano ſucceſſerat, & ſenatoribus conuocatis ad Septimum, ſtatim eum Imperatorem creauit. Theodoſius autem poſtea mox in paterno *c* monumento Romani lapidis repoſitus eſt, in dextra ſublimi ſanctorum Apoſtolorum templi porticu: in qua porticu, eodemque lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem quæ ex aduerſo eſt porticu ſacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus eſt Imperator Theodoſius, annos quinquaginta & vnum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita vt vitam ipſe & adminiſtrationem ſuam, tanquam imperii formam poſteritati reliquerit. Complectitur decimus quartus iſte liber annos quadraginta duos, quum à mundo condito quinquies *d* milleſimus nongenteſimus ſexageſimus quintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringenteſimus & ſexageſimus ageretur annus.

Per reuelationem de mundi Theodoſius ſucceſſorem ſuum videt.
a τὸ ἀκρὶ τῆς σπονδύλου ἐκλάσθη.
b ἀπὸ τριβούνων.
Theodoſius in venatione equo delabitur. Idem moritur. Pulcheria de voluntate Theodoſii morituri Martianũ Imperatorẽ renunciat. Anatolius patriarcha Flauiani ſucceſſor.
c ἐν λάρνακι.
Libri iſtius anni.
d Secundũ noſt. 4431.

DIVAE ANASTASIAE HISTORIA:
Epiſtola Anaſtaſiæ Martyris ad Chryſogonum.

SAncto Chriſti confeſſori Chryſogono Anaſtaſia ſalutem. Etiamſi quam maxime pater meus ſimulacra coluit, mater tamen Flauia per vitam ſuam omnem Chriſtiana, ſimulatque me in lucem protulit, Chriſtianam etiam fecit. Poſt obitum; autem eius viro importuniſſimo ſum coniuncta. Cuius coniugium tandem gratia Dei effugi, quum diu noctuque Chriſtum obſecraſſem vt me ab impuro idolo-

rum cultore liberaret. Is ſane deinde ſubſtantiam meam omnem cum idololatris, aliiſque execrandis hominibus conſumpſit, & me tanquam veneficam & ſacrilegam in grauiſſimum coniecit carcerem: in quo temporanea hæc mihi vita deſperit, neque quidquam præter animam reliquum eſt. Quapropter, vt cum bona Dei ſpe moriar, precor. Et quamuis in confeſſione Chriſti mei glorier, valde tamen mihi dolet, impurum illum bona mea, quæ ſeruis Dei, vt optabam, donata oportuit, dæmonum cultoribus impendere. Itaque te famule Chriſti Dei oro, vt etiam atque etiam Deum pro me obſecres, vt ſiquidem hoc ſic conſtituit Deus, in Chriſtum Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore ſuo pereat, ego autem ab eo liberer. Melius namque mihi fuerit vt moriar, quam vt filium Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo ſim. Ipſum autem omnipotentem Chriſtum teſtem inuoco, quum à ſeductione & fraude hac liberata fuero, me ſedulo & conſtanter cum ſanctis conuerſaturam, & curam illorum, ita vt cœperam, ad finem vſque geſturam eſſe. Vale ſerue Dei, mei memor.

Chryſogonus Anaſtaſiæ ſalutem.

LAboranti tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxilium ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari verſeris, Chriſto, vt te viſitet, crede: atque ad te ipſam conuerſa, vna cum propheta exclama, dicente: *Vt quid triſtis es anima mea? &c.* Duplicata enim Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabunt, & cœleſtia adiicientur. Deus autem eos auerſatur, qui eum de bonis non compellant. Siquidem gratia eius tenuis non eſt. Caue vero illud te perturbet, quod pie tibi in Chriſto viuenti, cõtra quam ſperatis, res eueniant. Non enim in errorem ſeducit, ſed te explorat Chriſtus. Neque certa eſt ab omnibus

E opitulatio, ſicuti tu exiſtimas, Scriptura dicente: *Maledictus homo qui confidit in homine, & benedictus qui ſperat in Deo.* Fac igitur generoſe, vigilanter, & prouide lapſum peccatumque omne effugias, & conſolationem à Deo implores: cuius mandata ſerua. Iam enim tibi ſalutis tempus adueniet, & perinde atque in nocte caliginoſa, præclara lux Dei illuceſcet, atque poſt tempeſtatem tempus lætum & ſerenum arridebit: & ſicuti omnibus aliis, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patientiam, per quam ſempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chryſogono confeſſori Chriſti, Anaſtaſia ſalutem.

QVandoquidem finis adeſt corpori meo, ora pro me, vt ille animam meam ſuſcipiat, propter quem afflictiones iſtas pertero. Vale.

F *Ancilla Dei Anaſtaſia Chryſogonus.*

SAtis manifeſtum eſt, lucem abſcondere tenebras: ſic etiam poſt infirmitatem aduenit ſalus, & poſt mortem vita dignis conceditur. Eundem ſane & ſecundæ & aduerſæ humanorum negotiorum res habent finem, vt ſcilicet neque humiles ad mœrorem ſe deiiciant, neq; ſuperbi gloriantes efferantur. Vnum namque eſt mare, in quo corporis noſtri decurrunt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore. Quorum igitur naues carinis firmis probe munitæ ſunt, nullo detrimento curſum per vndas tenent. Infirmæ autem etiam abſque fluctibus cœlo tranquillo periculum incurrunt. Non longe enim à pernicie & interitu abſunt, quę ad ſalutis portum non contendunt. At tu conde-

G mnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucem conſerua, ac te ipſam ad ſalutem para, vt in Martyrum Chriſti numerum referaris. Vale.

* * *

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Quintus.

Cap. I.

De Marciani imperio. Quæ ſigna præceſſerint, imperium ei portendentia: quibuſque is fuerit moribus.

MARTIANVS vbi firma imperii ſui fundamenta iecit præſtantiorem ſe, quam de eo ſpes concepta fuerat, præbere perſeuerauit. Verum age ſi videtur de eo, quis & vnde fuerit, & quomodo ad imperium peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iſte, ſicuti & Priſcus rethor inquit, genere Thrax fuit militari patre genitus. Quo mortuo, quum ipſe paterna ſibi ſtudia ſequenda ſtatuiſſet, Philippopolim ſe cõtulit, vbi recte ſe nomẽ militiæ daturum iudicauit. Quum autem in itinere eo eſſet, in cadauer recens cæſi hominis incidit, quod temere in terra proiectum iacebat. Reſtitit ad id pauliſper, quod præter reliqua egregia ornamenta, quibus abunde pollebat, humanitate quoq; & miſericordia excelleret, & caſum hominis miſeratus, pro eo atque conuenit, corpus eius ſepulturæ mandauit. Vbi autem eum nonnulli in cadauere humando occupatum eſſe conſpexerunt, magiſtratibus Philippopolitanis rem eam indicarunt: qui deinde illum aduenientem comprehenderunt, & cædis quæſtionem contra eum inſtituerunt. Porro quum res veriſimilis eſſe videretur, & coniecturæ ab initio eius conceptæ, plus quam oratio Martiani crimen obiectum negantis, & veritas ipſa, valerent: homicidij ille pœnas dediſſet, niſi quidam diuino nutu cædis patratorem in iudicium produxiſſet: qui capite ſuo ſceleris ſupplicium pendens, Martiani caput ſeruauit. Iudicio eo præter opinionem abſolutus, ad ordinem ibi militum ſacramentum dicturus venit. Atque illi virum eum eſſe egregium ex aſpectu & ſignis pluribus iudicantes, perbenigne ſuſcepere, in ordinemq́ue non poſtremum militaribus legibus legere, dignitate ei præclara viri cuiuſdam iam defuncti, cui Auguſti nomen fuerat, conceſſa, & nomine eius ſic quodammodo in album militum relato Martianus, qui & Auguſtus. Vt inde ſatis liqueat vna cum appellatione etiam purpuram Auguſti ad eum perueniſſe: perinde atque cognomen tale in eo abſque dignitate ipſa manere noluerit, & rurſum dignitas quoque non aliud ad magnificentiam nomen requireret: ita vt idem in vno conueniens,

Martianus Philippopolim petens, in cadauer hominis paulo ante cæſi incidit, & id ſepelit.

Is propterea cædis reus fit, Sed tandem percuſſore comperto abſoluitur.

Omen futuri imperii Martiani.

Martiano dum in catalogum militum refertur, per errorem quidem, ſed nõ ſine futuræ dignitatis omine, Auguſti nomen tribuitur.

A ſimul & nomen proprium & cognomen fieret vna videlicet appellatione & dignitatem & nomen indicante. Et hoc quidem primum omen & indicium in Martiano fuit, quod eum ad imperialem dignitatem conſcenſurum eſſe portendit. Accidit autem aliud quoque, vnde imperaturum eum eſſe, per coniecturam colligere licuit. Militauit ſub Aſpate contra Vandalos Martianus: & poſtquam illi victoria ſunt potiti, ipſe quoque captiuus cum aliis ex acie abductus eſt. Genſerichus Vandalorum dux, captiuos vna cum aliis mancipiis videre voluit. Atque vbi in loco quodam congregati ſunt, ipſe in ſublimiore colle conſidens, ſpectaculo tantæ captiuorum multitudinis ſe oblectauit. Et quum ſic tempus extraheretur, illis tum quod quiſque vellet facere permiſſum eſt. Genſerichi enim mandato vinculis ſoluti erant. Atque alii quidem aliud fecere: Martianus autem, propter ingentem ſolis ardorem, in ſolo concidens ſo-
B mnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis ſubmiſſis ex aduerſo ſolis, iuxta perpendiculum volatum inſtituens, aeream nubem & vmbram quandam fecit, qua illum diuino nutu non mediocriter refrigerauit. Id barbarus videns, ſtatim quid futurum de eo eſſet, aperte coniecit: & accitum ad ſe Martianum, libertateque donatum, iuriſiurandi religione ſibi obſtrinxit, vt ad Imperialem ſublimitatem euectus, ſibi & Vandalis fidus eſſet, neque vnquam aduerſus eos bellum moueret. Id quod Martianus, ſicuti ille volebat, iuramento interpoſito fecit, fideq; ei re ipſa ſeruauit, ſicuti Procopius ſcribit. *Ad hæc, aduerſus Perſas quoque Martianus iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen eſt Sidena, morbo correptus eſſet, cum duobus fratribus viris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam ſummam contraxit: qui etiam domum ſua hoſpitio exceptum, ita vt par erat, cura-*
C *runt: & poſtea venatum cum eo progreſſi, tempore meridiano ſomno omnes ſunt ſopiti.* Atque vbi Tatianus primum ſomno excitatus eſt, ſpectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentem, alas ſupra Martianum extendentem, & vmbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato, prodigium id oſtendit: & vterque volucris perbenignum ſtudium admiratus, Martiano, quod de eo futurum eſſet, prædixerunt. Et ab eodem quonam loco, ſi id quod diuinarent ſuccederet, in aula futuri eſſent, ſciſcitati ſunt. Ille, ſe eos patrum loco habiturum eſſe, dixit. Quare illi hominem deinde auro hoſpitaliter locupletatum, Conſtantinopolim deduxerunt. Vbi vero omen illud ad rem collatum eſt, Martianus ex Lycia eos euocatos, patri-

Aſpar Rom. dux. Genſerichus Vandalus.

Secundum futuri imperii prodigiũ in Martiano.

Martianũ ſibi Genſerichus amicitiæ fide obſtringit.

Tertium omen imperium Martiano deſignans.

Tatianus & Iulianus Martiani patricii.

[E] cios ſuos creauit: & Tatiano patriæ ſuæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ adminiſtrationem conceſſit: Hæc prodigia Martiani imperium præceſſere. At nos ad inſtitutum argumentum reuertamur. Martianus, quantum vix alius quiſquam, verioris erga Deum pietatis iuſtitiæque cultor fuit: diuitias opeſque veras eſſe putans ſi non ſtudio omni aliena bona corradere, ſed indigentium penuriam liberalitate ſua ſubleuare poſſet.

Præclaræ Martiani virtutes

Formidabilis etiam maxime habitus eſt, non tam exemplis pœnarum editis, quam expectatione & metu ſuppliciorum. Quæ virtutes fecere, vt non hæreditatis ſucceſſionem, ſed virtutis mercedem Imperium acceperit, ſenatu ipſo & omnibus fortunæ cuiuſque hominibus calculis ſuis Pulcheriæ Auguſtæ ſententiam comprobantibus. Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vna imperium adminiſtrauit: cœlebs autem ad ſenectutem & mortem vſque permanſit, Martiano ei fidem per iuriſiurandi religionem datam ſeruante. [F] Poſtmodum & Valentinianus, qui Romanam vrbem regebat, vbi de virtute eius certior eſt factus, ſuffragio ſuo imperium ei confirmauit. In primis vero illud Martianus ſtuduit, vt vnum & communem ab omnibus, ſublatis è medio hæreſibus, Deo offerret cultum, & eccleſia per coniunctionem vnita ſententiam & religionem vnam coleret.

Iudicium Pulcheriæ, qua Martianum Imperatorem legit, ab omnibus ehprobatur.

Martianus eccleſiam diſſidentem coniungere ſtudet

Cap. II.

Quibus de cauſis ſancta vniuerſalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia ſit coacta.

Agitur de œcumenica ſynodo cogenda.

HOc illum ſic animo agitantem, literis inſuper ſuis Leo Papa excitauit, vt in vniuerſali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioſcorus fidei Chriſtianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare auſi fuiſſent, inquireretur. [G] Acceſſerunt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorum cauſa iudicaretur petitores: maxime vero ex omnibus Euſebius Dorylæi antiſtes, ſolicitatione ſua eam rem egit, inſidus Chryſaphii, qui Theudoſii iuribus abuſus eſſet, & ſibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam eſſe memorandum: quod Chryſaphio Flauianus aurum electionis conſecrationiſque ſuæ nomine petenti, paupertatem ſuam prætendens, & illi anaritiam *a* quoddammodo exprobrans, ſacra eccleſiæ vaſa obtuliſſet. Adiecit is illud quoque, Chryſaphium eandem cum Eutychete complecti religionem. Et quod maximum eſſet, Flauianum à Dioſcoro crudelem in modum prædatorio conſeſſu eiectum, calcibus proculcatum, & enectum eſſe. Earum rerum gratia Imperatorum literis, locorum omnium epiſcopis conuocatis, ſynodus Chalcedone eſt coacta, quæ quidem primum Nicææ conuenerat: quo etiam Romanæ vrbis epiſcopus Leo, per Paſcaſini & Lucentii *b* & [H] aliorum miniſteriũ, literas miſerat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ eſt translata, quod Imperator ipſe ſynodo ei adeſſe vellet, magnum Conſtantinum imitatus: cum quo quam maxime de gloria concertans, factum illum conuentum duplicauit, pro trecentis decem & octo, ſexcentis triginta ſex patribus coactis. Zacharias quidem Rhetor affectione adductus, Neſtorium

Plin. Dorilaum vocat lib. 5 ca 19.

a ἀισχροκέρδειαν.

Flauiani cædes.

Synodus Chalcedonenſis Leonis Rom. epiſcopi mandatum.

b Et Bonifacii presbyteri

Euag lib 2 cap 4. 636. patres in concilio Chalcedonenſi fuere Alii editum 630 numerant.

Neſtorium eo nõ interfuiſſe

[E] quoque ad concilium hoc vocatum eſſe ſcribit. Sed quod aliter ſe res habeat, illud clariſſime indicat, quod vbique fere à ſynodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc oſtendit Euſtathius Beryti epiſcopus, ad Ioannem epiſcopum, & alterum Ioannem presbyterum de ſynodi actis ſcribens in quibus literis hęc etiam verba ſunt: *Prodierunt vero illi denuo, qui Neſtorii c reliquias quærunt, & aduerſus ſynodum vociferati ſunt: Quam ob cauſam viri ſancti anathemate feriuntur? adeo vt indignatus Imperator, ſatellites illos longe reiicere iuſſerit.* Quomodo igitur ſynodus eum euocarit, cuius defuncti reliquias illi quæſiuerunt, colligere nequeo.

c τὰ λείψανα.

Cap. III.

Deſcriptio templi ſanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis eſt conſtructum.

[F] SYnodus poſtquam Chalcedonem peruenit, in ſacris Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta eſt, quod Chalcedone conſtructum eſt, & duobus maxime ſtadiis à Boſporo abeſt, in loco peramœno & molliter accliui ſitum, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris templum aſcendere vult, non ſentiat, & facile ſtatim in baſilicam eam veniat: & ex edito loco oculus circumagens, ſubiectum campum omnem in herba tenera vireſcentem, altoq; frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis conſitas arbores habentem, adhæc colles pulchre ſe in ſublime attollentes, & nonnullus ſenſim ſeſe incuruantes, denſamque comam prętendentes cernat: occurrant etiam illi variæ maris vndæ, aliæ quidem paulatim ſerenitate & tranquillitate purpurea reſonãtes, placideq; & ſuauiter littori colludentes: quædam autem ſtrepentes fluctibus & tumeſcentes, æſtu vero ipſo concharum teſtas, algas & quaſcunq; alias res leues circumuoluentes, & facili iterum plurima [G] collidẽtes. Templum vero ipſum è regione vrbi conſtructum, ita iacet, vt ex ſitu ipſo colligere facile ſit, vrbis tantæ aſpectu id conſpicuum amœnumq; eſſe. Tribus autem ingentibus ſtructuris ædes hæc ſacra diſtincta eſt: quarum vna hypæthra & ſubdialis aula eſt, in magnã longitudinem extenſa, & frequentib. columnis ornata: ſecunda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinem & longitudinem, vna hac re ab illa varians, quod tecto è coctili latere contecta eſt. Ad cuius Boreale latus, qua parte ſol oritur, ædes rotundior erecta eſt, multa arte elaborata, columnis & ipſa materiæ magnitudinis & coloris eiuſdem, veluti in choro in circuli formam ſtantibus, templi interioris partem cohoneſtans. Super quibus porticus ſublimis eadem ſub teſtudine conſtructa eſt, vbi cuiuis diuinæ rei myſticiſque ſacris adeſſe, atque etiam ad Orientem conuerſo † precationem [H] ad martyrem ipſam facere licet. Intra porticum ipſam ſacrarium aliud eſt longe pulcherrimum, vbi martyr poſita eſt, in tumulo longiore, quẽ nonnulli etiam Longum vocant, argento arte diffuſo pulchre admodum ex omni parte incluſum, & ad præcipuam pulchritudinem redactum. Cæterum quæ olim ſemper martyr ea ediderit miracula, Chriſtianis omnibus conſtat. Loci namque eius perſæpe epiſcopum, in

Diua Euphemia Chalcedone templum & loci eius amœnitas ſumma.

Euagr lib. 2 cap. 3.

Intelligit vrbem Conſtantinopolim, cuius vrbis Chalcedon quaſi ſuburbanus vicus eſt. De qua Plin lib. 6 cap vltim Chalcedon libera, Procerastis ante dicta, deinde Compuſa poſtea Cæcorum oppidum, quod locum eligere neſciſſent, ſeptem ſtadiis à ſtanto Byzantio, tanto feliciore omnibus dis ſede.

† [illegible]

Miracula ad ſepul-

ſomnis

[...] Olimm in vrna etiam mirificū & ἀλεξιφάρμακον.

ſomnis ſeſe ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclare vitam agentem, obiter templum eius ingreſſum, vt miraculorum talium fructū perciperent, eſt cohortata. Quod vbi in vrbe Conſtantinopolitana innotuit, vniuerſę eo populi turbæ ſunt profectæ: ipſe etiam Imperator & qui ſacras eccleſiarum habenas tegunt, quique honores & magiſtratus alios in republica gerunt vt quæ ibi peragerentur, viderent. Atq; etiam inſpectantibus omnibus, epiſcopus Conſtantinopolitanus cum ſacerdotibus ſuis templum id, vbi martyris corpus repoſitum eſt, viſit. In tumuli lęuo latere feneſtella quædam admiranda eſt, operculo quam maxime obſirmata, per quod ferramentum longiuſculum, cui in extrema parte ſpongia alligata eſſet, immittebant, ſpongiamq; ipſam in ſacroſanctis martyris reliquiis obuolutam, & guttis cruore illius delibutis refertam, extrahebant. Hāc vbi plebs conſpexiſſet, homines ſtatim in terram inclinati, vociferatione maxima Deum honorabant, miraculoque eo ſtupefacti manus ſuſtollebant. Tantus autem inde profluxit vbertim humor, vt nō ſolum Imperatores & epiſcopi, populusque qui ibi congregari ſolitus fuit, affatim eo perfruerentur, verumetiā quocunq; quiuis vellet locorum de eo aliquid ſecum auferret. Neq; guttæ tempore ipſo defecere, neq; diuinus ille ſanguis aliqua ex parte mutatus eſt, ſed is ſemper colorem ſuum ſumme rubrum conſeruauit. Facta hęc non certo aliquo temporis curriculo, ſed pro eo atq; epiſcopi ipſius vitæ morumque ſanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui eccleſiā gubernaret, præclare viuere, & virtute exornatus eſſet, frequentius miraculum hoc exhibitum eſſe. Quum autem antiſtes ſacrorum talis non eſſet, rarius eam rem tam admirandam nec tam facile à martyre proceſſiſſe. Hoc ſic factum eſſe noui. Sed enim quod neque dies neq; tempus vllum intercipit, ſed perpetuo omnib. fidelib. ſimul & infidelibus affluit & accedit, id nunc dicam. Si quis in ſacrarium id, vbi tumulus & ſanctæ martyris reliquiæ perinde atq; theſaurus nunc repoſitæ ſunt, veniat, odor immēſus & naturæ captum, odoresque omnes quos ars humana conficit, ſupergrediens, ad eū perfertur. Eum ſiquidem qui ex prato verſicolore colligitur, longe ſuperat: neque alicui eorum ſimilis eſt qui ex bene olentiſſimis rebus profluit. Tum autem neque ei par eſt, quē vnguentarius odoribus ſuauibus ad certum modum temperatis miſcet: verum multis modis qui inde redditur præſtantior eſt, vim & poteſtatem eius à qua redundat declarans.

Odor ad monumentum eiuſdē mulieris optimus.

Cap. IV.

Acta Synodi: & vt epiſcopatus Dioſcoro, eiusq; ſectatoribus abrogatus ſit.

Synodi in templo diuæ Euphemiæ conſeſſus.

IN hoc ſacro martyris delubro, quam ex Nicæa tranſiiſſe diximus, congregata eſt Synodus, trigeſimo à tertia ſynodo, à mundo autem condito quinquies milleſimo nongenteſimo & ſexageſimo ſexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantii & Antiocheni: in ſiniſtra, Alexandrini & Hieroſolymitani: medio autem inter hos loco principes & ſenatores cōſedere. Et quum ea quæ Eutyches Conſtantinopoli & Dioſcorus Epheſi nouandarum rerum ſtudio deſignauerant, in medium producta eſſent, Dioſcorus ad rerum actarum ignorantiam, qua ſe excuſabat, cōfugit. Et quod obiecta ſibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi vero veritate in apertum prolata, neceſſitatem apertam cauſæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa ſynodo ei aſſederant, eum redarguerunt, dolumq; eius & illatam ſibi per Imperiales minas vim & neceſſitatem oſtenderunt) in ruborem magnū & probrum coniectus eſt. Atq; equidem qui violentiæ eius adminiſtri fuerant, venia petita in gratiam ſunt recepti, & ex ſiniſtro in dextrum latus tranſiere, quorum vnus Iuuenalis Hieroſolymitanus fuit. Dioſcorus autem, quod aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iuſtis illis iudicibus conſequi non poſſet, in ſynodum venire ſuperſedit. Poſtquam vero ſynodus canonem ſequuta, ter illum citauit, & ipſe dicto audiens non fuit, communibus omnium ſuffragiis, ipſo Deiamante Imperatore præſente, & ipſum & Eutychetem exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta ſanctarū vniuerſalium ſynodorum, ſtabiliendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Conſtantinopoli, & Epheſi primum coacta eſt, confirmarunt. Tertio porro conſeſſu admirandi Cyrilli ad Neſtorium datas epiſtolas in ſua retulerunt acta: quibus epiſtolam etiam Leonis Papę ad diuinum Flauianum, & libellum inſuper quem idem Leo ad ſynodum & Imperatorem Martianum dederat, columnam orthodoxiæ ſeu rectę fidei appellatum, coniunxere. Leo nāque iſte rebus Eutychetis & Dioſcori cognitis, prouincialem ſynodum Romæ coegerat, in qua vtrumq;, & eos præterea qui illorum ſequerentur opinionē, reiecit: actaq; eius concilio Chalcedonenſi & Imperatori miſerat, videlicet vt eos ipſos qui confuſionem commixtionemque duarum Chriſti naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hiſce ędificari & ſtabiliri eccleſias docens, ſi homines ſcirent vnum Chriſtum ſubſiſtentia Deū eſſe perfectum, patri, & eundem hominem perfectum nobis conſubſtantialem. ita vt in ipſo citra commiſtionem, citra mutationem, citra alterationē, & citra confuſionem duæ naturæ diuinitatis & humanitatis vnitæ, quæ ſcilicet in eo cognoſcuntur, & in eo vere ſunt, conſiderentur.

Dioſcorus Alexandrinus non bene ſtat.

Iuuenalis Hieroſolymitano culpam deprecanti gratia facta.

Dioſcorus propter contumaciam & Eutyches damnatus. Acta ſynodi Chalcedonenſis. †[a]

Libellus Leonis Rom. Pontificis. τόμος, ſeu δόξης. Idem Eutychetem & Dioſcorum præiudicio ſuo in concilio Rom. damnauit. Leonis ad Imperatorē Martianū & concilium Chalcedonenſe, epiſtola. τόμος ἀδιαίρετος. †[b]

†[a] *Et ipſa concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere: ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typo ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuida inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana, Auguſt. de baptiſmo, contr. Donatiſt.* lib. 2. cap. 3.

†[b] *Epiſtola beati Leonis papæ ad Flauianum epiſcop. Conſtantinopolitanum textum aut vnum iota ſi quiſquam idiota diſputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema ſit. Gelaſ. Papa* diſt. 15 Sancta Rom. eccleſia.

Cap. V.

De miraculo quod ad monumentum ſanctæ Euphemiæ accidit, ſuper deciſione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.

QVum autem eadem diſputatio magna excitata eſſet, (inexpugnabilis namque & contentionis maxime ſtudioſa improbitas eſt) ſpiritui ſancto & egregiis illis qui conuenerant viris placuit, vt decretum fidei in libello deſcriberetur, & controuerſiæ iudicium atque deciſio laudatiſſimæ martyri & virgini Euphemiæ committeretur. A maioribus illa ſuis, cuius & alumna vrbis Chalcedonenſis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro deteſtandi cuiuſdam præſidis tribunali conſiſtens, Chriſtum Deum eſſe & Dei filium clara voce deprædicauit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata & beſtiis tandem obiecta vt ſæque morſu enecta, certamine pro Chriſto peracto, coronam recepit: & diuinum corpus eius integrum atque incorruptum aſſeruatum apud eccleſiam Chalcedonenſem marmoreo tumulo repoſitum eſt, talia edens prodigia, qualia paulo ante commemorauimus. Itaque immaculato & ſacro corpori eius veluti ſincero iudici, orthodoxi & rectam ſententiam obtinentes, ſimul & qui aliter opinarentur, fidei ſuæ arbitriũ committentes vtrique ſeorſim fidei formulā in libellum ſuum relatam, & chartam vtramque clauſolis atque ſigillis obfirmatam, ad martyris pedes depoſuere. Et nocte proxima precationibus conſumpta, poſtridie venerunt, & monumenti operculo remoto, ſpectaculum nouum rectoque iudicio dignum conſpexere. Nam orthodoxorum recteque ſentientium libellus per quam tenaciter victricis illius martyris manib. continebatur: alter autem tanquam res vana & nullius precii, temere ad pedes illius proiectus iacebat. Poſteaquam vero poſt cœleſtem hunc calculum adhuc impudentia contra veriorem fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam vt valde legitima confirmata eſt: & qui decretis Synodi conſentire noluerunt, ignominiam & probrum, à Deo & hominibus ſunt conſequuti. Hæreſis ipſius dux Gangram exul abductus eſt. Qui autem à Dioſcoro condemnati proſcriptique fuerant, de Synodi ſententia & Imperatoris conſenſu reuocati ſunt. Atque vbi alia etiam pleraq; acta ſunt, decretum Synodus hiſce conceptum verbis promulgauit.

Martyrium ſanctæ Euphemiæ.

Iudicium fidei Chriſtianæ Catholicæ atq; etiā hæreticæ ad arbitrium martyris Euphemiæ defunctæ refertur. Perilluſtre miraculum. Euphemia, hæretica prauitate reiecta, orthodoxiam approbat.

Condemnatio hæreticorum.

Cap. VI.

Decretum fidei ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi.

DOminus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, fidei doctrinam diſcipulis confirmans, *Pacem*, inquit, *meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Vt nemo à veræ pietatis dogmatibus diſſonet, ſed ex æquo omnes veritatis doctrinā prædicent. Et poſtea ſancto Nicæno ſymbolo, & centum atque quinquaginta ſanctorum patrũ decreto lecto, intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem eſt, ſapienter conceptum & ſalutare iſtud diuinæ gratiæ ſymbolum. De patre etenim & filio & ſpiritu ſancto abſolutam doctrinam

L. quoniā venerabilis C. de epiſ. & cleric. l quicunq; in hac C. de hære & Manich. Senatuſcōſultum Cōcilij Chalcedonenſis

E cootinet, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus aſtruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hæreſes ſuas prædicationem contendunt, inaniloquentiā peperere: & nonnulli ſacroſanctam Domini noſtra gratia ſuſceptam † adminiſtrationem adulterare, & vocem hanc θεοτόκος Dei genitrix pernegare auſi ſunt: aliqui vero confuſionem mixtionemque inducentes, vnam eſſe carnis & diuinitatis naturam inconſiderate fingunt, diuinamq; vnigeniti naturam per confuſionem perpeſſioni obnoxiam prodigioſe aſſerunt: hæc ipſa nunc ſancta & magna vniuerſalis Synodus, omnem illis fraudem & machinationem aduerſus veritatem præcludere volens, & integritatem firmitatemque veteris doctrinæ vindicans, in primis ſtatuit, vt ſanctorum trecentorum patrum fides inuiolata conſtet. Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduerſus Spiritus ſancti F hoſtes poſterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta patrum, de Spiritus eſſentia doctrinam, autoritate ſua confirmat: quā illi patres omnibus notam eſſe voluerunt, non vt aliquid quod maioribus ignotum fuiſſet, inducerent, ſed vt ſpiritus ſancti naturam, quædam de illius * poteſtate obtinere volentes, teſtimoniis in ſcriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos vero qui œconomiæ & adminiſtrationis myſterium deprauare audent, & qui ex Maria virgine natus eſt, merum hominē eſſe impudenter & conuicioſe dicunt, beati Cyrilli, qui Alexandrinæ eccleſiæ paſtor fuit, ſynodales epiſtolas ad Neſtorium & Orientales epiſcopos datas, quod recte ſcriptæ ſint, quũ ad Neſtorii væſanam dementiam refutandam, tũ ad ſententiam ſalutaris ſymboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: G quibus epiſtolam quoque maxime vrbis veteris Romæ antiſtitis, beatiſſimi & ſanctiſſimi archiepiſcopi Leonis, ad eum qui in ſanctis eſt archiepiſcopum Flauianum, refellendæ Euthychetis maleuolentiæ gratia ſcriptam, quæ beati Petri confeſſioni conuenit, & aduerſus perperam & & male ſentientes, quaſi quædam communis & publica † columna eſt, ad dogmata recta confirmanda, merito coniunxit. Nam aduerſus eos qui adminiſtrationis myſterium in duos filios diſtrahere conantur, pugnat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpeſſioni obnoxiam eſſe dicere audent, ſacris conuentibus excludit. Tum autem eis quoque qui in duabus Chriſti naturis mixtionem & confuſionem comminiſcuntur, reſiſtit. Eos præterea qui cœleſtis aut alterius cuiuſquam eſſentiæ eſſe delirant, quam ex nobis ſibi aſſumpſit ſerui formam, proſcribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionem Domini naturas profitentur, vnam autem poſt vnionem faciunt, anathema ſubiicit. Itaq; patrum veſtigiis inſiſtentes, vnum atque eundem H profitemur eſſe filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: & vna voce omnes deprædicamus perfectum eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum. eundem ex rationali anima & corpore, conſubſtantialem patri ſecundum diuinitatem. & conſubſtantialem nobis ſecundum humanitatem, per omnia nobis æqualem abſque peccato, ante ſecula quidem ex patre ſecundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundem propter nos & propter noſtram ſa-

† οἰκονομίαν.

Aduerſus negantes virginem matrem. θεοτόκον.

Dei genetricem eſſe, & naturas duas in domino Saluatore confundentes. Synodus Chalcedonenſis confirmat decreta Concilij Nicæni & Conſtantinopolitani.

Aduerſus eos qui Chriſtum merum hominem eſſe dicunt. Confirmantur Cyrilli Alexandrini epiſtolæ Synodales.

Item epiſtola Leonis Ro. ad Flauianum Conſtantinopolitanum.

lutem

lutem, & ex Maria virgine & Deigenitrice ſecundum humanitatem genitum vnum & eundem Ieſum Chriſtum filium & Dominum vnigenitum in duabus naturis † inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe, inſegregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquam naturarum differentiam vnione tollente, ſed proprietatem potius vtriuſque naturæ conſeruante, quæ in perſonam vnam & ſubſiſtentiam vnam concurrit: non veluti in duas perſonas diſpertitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum: quemadmodum antiquitus prophetæ, & ipſe de ſeipſo nos docuit Chriſtus, & ſymbolum patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis conſtitutis, ſancta & vniuerſalis ſynodus decreuit, vt nemini liceat aliter ſentire aut fidem aliam proferre, vel conſcribere, vel componere, vel alios docere. Quicunque autem auſi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut ſymbolum aliud eis tradere qui ex Græca ſuperſtitione & Iudaiſmo, vel alia quacunque hæreſi conuertere ſe ad veritatis cognitionem voluerint; eos, ſiquidem epiſcopi aut clerici fuerint, ab epiſcopatu & clero alienos: ſin autem monachi aut laici fuerint, anathemate ſubiectos eſſe debere.

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, γνωριζόμενον.

Non eſſe eo dandam nouam fidei formulam.

Cap. VII.

De reliquis rebus, quas Synodus ſtatuit.

Alia ſynodi Chalcedonenſis actiones.

POſt hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem eſt reuerſus aulam. Synodus autem controuerſiam, quoque quæ Maximo Domni in Eccleſia Antiochena ſucceſſori, & Iuuenali Hieroſolymitano epiſcopo, de prouinciarum finibus interceſſit, rite & ordine decidit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos ſuos receperunt. Conſtitutum etiam ibi, vt ſedes nouæ Romæ, ſecundas à veteri Roma, ab aliis autem thronis primas ferret. Plurima inſuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione perſequar, vt quiuis clarius res ibi geſtas cognoſcat. Importunũ namque quodammodo eſſe duxi, ſi in præſentia eas referrem, ne hiſtoriam perpetuam interpolarẽ. Qua etiam de cauſa fuſius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exacte ſynodi iſtius res cognoſcere cupit, compendioſam illam narrationem, quæ ad finem quindecimi huius libri adiecta eſt, legat. Nunc porro ad hiſtoriam continuandam progrediar.

Secundum Ro. antiſtitem epiſcop. Conſtantinopolitanum pra aliis epiſcopatum obtinere.

Cap. VIII.

De ſeditione Alexandriæ, propter Proterii ſucceſſoris Dioſcori electionem coorta.

SYnodo huic interfuere ex veteri Roma Paſcaſinus, Lucentius, & Boniſacius, Leonis Romani antiſtitis locum obtinentes. Interfuit & Anatolius nouæ Romæ epiſcopus, Maximus Antiochiæ ad Orontem. Iuuenalis Hieroſolymorum, & ipſe Dioſcorus Alexandriæ, præſules: qui, ſicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gangrenſem regionem in Paphlagonia incolere eſt iuſſus. Porro epiſcopatum Alexandrinum communi ſynodi conſenſu diuinus Proterius ſortitus eſt. Et quum is thronum ſuum reciperet, ingens multitudini inceſſit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias ſcindens ſententias. Quemadmodũ enim eiuſcemodi temporibus euenire ſolet, alii fortiter quæ maxima pars erat, nouum paſtorẽ defendebant: aliis Dioſcorus Eccleſiaſticæ prouinciæ adminiſtrandæ idoneus magis eſſe videbatur. Et res in magnum diſcrimen proceſſit.

Dioſcorus ad exilium damnatur. Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo lectus Seditio & tumultus ea

de cauſa Alexandriæ exorta.

Priſcus namque orator in hiſtoriis ſuis, ſe eo tẽpore ſcribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam veniſſe, turbam ingentem vidiſſe, ſeditionem aduerſus magiſtratus mouentẽ: & quũ milites inhibere eam contenderent, pro telis, ſaxis ipſis, quæ ex tempore paſſim iacentia rapuit, vſam, illos fugere compuliſſe, ad templũ quod olim Serapidis nomen habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut † Apis quidam in vrbe Memphitica vir, qui famis tempore de ſuo Alexandrinis frumentum ſubminiſtrauit. Ei vero defuncto templum & ſtatuam ſacrarunt, in quo etiam bos inſignia quædam & notas habens nutritus eſt, in agriculturę, quantum coniicere licet, ſignum atque indicium: quem ipſum Apim quoque, eodem ſcilicet cum hero ſuo nomine vocabant. Hominis autem iſtius tumulo, qui Græce σορὸς dicitur, in templum translato, Sorapim ſtatuam eius nominarunt, aut Serapim etiam, per literarum mutationem. Cuius templum pulcherrimum fuit, & ſimulacrum longe maximum, maximeque horrendum, ex varia materia ita compactum, vt vtraque manu vtrunque parietem attingeret. In medio vero ſimulacro* templum aliud æreum fuit, in quo effigies alia ærea non magna ſuſpenſa erat, cuius capiti ferrum immiſerant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidẽ iuxta perpendiculum collocaſſent, ſublimem eam in aerem ita promittebant, vt neque terrã, neque tectum ipſum attingeret. In hoc ipſum templum populus magiſtratus compulit, & deinde viuos captos igne concremauit. Quæ res vbi ad Imperatorem eſt delata, duo millia militum eo miſit, qui ſecundo vento ſexto die ad magnam Alexandriæ vrbem appulerunt. Ii petulantia inſolentia iis coniuges & filias Alexandrinorum vſi, grauioribus eos quam quas antea experti fuerant, affecere ęrumnis. Plebs autem indigne eas ferens, à Floro tandem, qui rem militarem adminiſtrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quum ad a Circenſes ludos ſpectandos congregata eſſet, petiit, vt quæ ei ablata fuerat, frumenti ſolitam largitionem iei relinqueret, balneaque & theatra, aliasque res quibus in tam diſſoluto & perturbato ciuitatis ſtatu abſtinere cogebatur, redderet. Quod ille, ſicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpoſitis ſe facturum recepit. Atque ad eum modum ſeditionem ſenſim ſedauit. Res Alexandriæ ſic habebant.

Plebs furens magiſtratus fugat.

Suid addit, aut Ioſeph. Scribit is quoq; in capite eius fuiſſe modiũ & cubitum, quo Alexãdrini aucti à Nilo menſi ſunt & templum id ab Alexandro eſſe conditũ

** ναὸς ἕτερος ὑάλινος, Magnetis lapidis vis. Plebs eadẽ magiſtratus ſuos viuos combuſſit.*

† Coercito plebis Florus vero iis Alexãd præfectus Per ademptione frumẽti largitionẽ que laſciuientis populus coercetur. a εἰς τὴν ἱπποδρομίαν.*

†* *Vnde factum eſt, vt in quodam templo lapidibus magnetib. in ſolo & in camera, proportione magnitudinis poſitis, ſimulachrum ferreum aeris illius medio inter vtrũque lapidem, ignorantib. quid ſurſum eſſet & deorſum, quaſi numinis poteſtate penderet. Auguſt.* de ciuit. lib 21. c 4. *Democrates architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aere videretur. Interceſſit mors & ipſius & Ptolomæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Plin.* lib 34 c. 14

Cap. IX.

Vt in Palæſtina quoque ſeditio extiterit, à Theodoſio quodam monacho excitata: qui etiam Hieroſolymorum inuaſit ſedem, Iuuenali expulſo, & quæ ſub eo acciderint. Item de Anaſtaſio diacono confeſſore.

Monachi quidam in Palæſtina contra ſynodum Chalcedonenſem furiunt. Theodoſius monachus ſedem Hieroſolymitanam fraudulenter in Iuuenalis abſentia, occupat. In alias quoq; eccleſias n epiſc. illegitimos mittit. Seuerianũ Scythopolis epiſcopum necat.

NEc vero in Palæſtina tranquillitas fuit. Siquidem monachi quidam, qui ſynodo interfuerant, & diuerſa à decretis eius ſentiebant, quum Hieroſolyma veniſſent, proditam eſſe fidem clamitarunt, lamentantes, & monaſticum ordinem concitare atque impellere ſatagentes, vt quæ in ſynodo rite acta erant, reſcinderent. Vbi autem Iuuenalis ſedem ſuam recepit, atq; illi eum vt ſynodi acta aboleret, & anathemati ſubiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem conceſſit. Turbæ totius dux Theodoſius monachus quidam erat. Hic Eudocia Auguſta (adhuc enim in vita erat) in partes ſuas rapta, F & ſodalitate monachorum omni ſibi conciliata prædonis & ſanguinarii hominis more, quod Iuuenalis (ſicuti diximus) Conſtantinopolim petierat, Hieroſolymorum thronum occupauit, adiutoribus ea in re vſus, qui ſynodi conſtitutionibus aduerſabantur, & Eudociæ gratificabantur. Et quum epiſcopi nondum à ſynodo reuerſi fuiſſent, alios ipſe delectos, in vrbes quaſque miſit. Seuerianum autem Scythopolis epiſcopum, quod maleuolentiæ illius ſuffragari nollet, oppido exactum interemit. Magnam quoque mouit perſequutionem in ciuitate ſancta, aduerſus eos qui communicare cũ eo nolebant. Quoſdam namque tormentis excruciauit, aliquibus ſubſtantiam ademit, aliorum ædibus ignem iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta eſſe videretur. De quo poſtea monachorum ordo ad Alciſonem literas dans, illud ſcripſit: quod quum vt maleficus & epiſcopo ſuo infidus deprehenſus eſſet, monaſterio ſuo ex- G pulſus, & quia Alexandriæ quoq; rebellis Dioſcoro fuerat, quod verberibus multis affectus, tanquam homo ſeditioſus per vrbem ibi camelo inſidens traductus ſit. Idem quoque Palæſtinæ vrbes circumiens, eas vt ſibi epiſcopos legerent, coegit. Quorum vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen eſt, epiſcopus. Adeo vt Athanaſius quidam in diaconorum ordinem cooptatus, in media eccleſia Hieroſolymis cum multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione throno ſanctiſſimo inſidente, vocem illam præclaram emiſerit: *Deſine Theodoſi tantam cædem committere, deſine Chriſto bellum inferre, & gregem eius in prædonum morem e diuino ouili eiicere, & aliquando tandem beneuolentiam erga verum germanumque paſtorem noſtrum cognoſce.* Hæc quum diceret, à ſatellitibus Theodoſii arreptus, & ex eccleſia tractus eſt. Atque inſolentis petulantiæ H & cruciatuum genus omne propter Chriſtum perpeſſus, & flagris multis conciſus, poſtremo etiam ferro vitam amiſit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnem raptum, canibus tandem eſca proiectum eſt. Porro Dorotheus, qui Palæſtinam prouinciam ab Imperatore acceptam adminiſtrabat, & tum apud Moabitidem bello aduerſus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe ſic gerebantur cognouit, celeritate ſumma cum exercitu forti rebus præſentibus

Theodoſius maleficus Euagr. lib. 2. c. 5.

Petrus ἰβηρ cognomento Iberus. Gazæ epiſcopus. Anaſtaſii diaconi Hieroſolymitani libera ad Theodoſium iſtiu vox.

Athanaſii martyrium.

Dorotheus Palæſtinæ præfectus.

E conſulturus accurrit. Cæterum Theodoſii & Eudociæ ſatellites, portis clauſis, non prius eum admiſere, quam eis pollicitus eſſet, ſe quoque ad partes eorum deſcecturum, ſicuti monachorum omnium ordo & vniuerſa ciuitatis multitudo feciſſet. Ita menſes viginti exitioſus Theodoſius tyrannidem in ſede Hieroſolymitana exercuit. Quam rem poſtquam Marcianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus eſt: quem is capere quidem (ſic enim Imperatoris præceperat iuſſio) conatus eſt: ſed id ab eo fieri non potuit, propterea quod peſtis illa in Synæum montem profugerat. Quam ob cauſam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormentis ſubditi ſunt, non plebeii tantum homines, ſed etiã qui propter habitum in monachorum ordine cẽſi fuerant. Poſt Theodoſii fugam, Iuuenalis in thronum ſuum reſtitutus, omnibus quos ille conſecrauerat, dignitatem ſtatim ademit. Multa præterea alia triſtia hinc & inde prouenientia multudini accidere, F quæ animus ei, inuido & Deo inuiſo dæmone, per vnius literæ mutationem, ſuadente ſuggeſſit: ita vt alterius literæ pnũciatione, aliud prorſus inducere liceret. Adeo etiã, vt multa à plurib. mutatio fieri, & ſententia in contrarium prorſus & ex diametro repugnantem ſignificationem ferri, & alteram per alterã tolli exiſtimaretur. Nam Chriſtum ἐν, hoc eſt, in duabus naturis profitens, ἐκ, hoc eſt, ex duabus dicebat. Et ſi in diuinitate & humanitate Chriſtum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum eſſe profitebat. Et qui ex duabus diceret, profeſſionem tamen in duabus inferebat. Si ex diuinitate & humanitate Chriſtum dicere debebat, in diuinitate & humanitate cõſiſtere ipſum profitebatur, † neque carne in diuinitatem eunte, neque rurſum diuinitate in carnem euadente: vnde ineffabilis illa exiſtit vnio vt & per loquutionem ex duabus, hic cõmode loquutio in duabus, & per in duabus etiã ex duabus intelligatur, & alterum ab altero G non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non ſolum totum ex partibus, ſed etiam in partibus totum percipitur. & tamẽ ſeparata hęc inter ſe ſic eſſe homines opinati ſunt quadam de Deo opinionis conſuetudine: vel quod ita deſtinatione animi voluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: vel quod ad rei ipſius, vt ſeſe habet, aſſenſionem venire contenderint: Quam ob cauſam, quæ à me dictæ ſunt confuſiones extitere. Hæc ſic apud Alexandrinos & apud Palæſtinos accidere.

Theodoſius eccleſiaſticus tyrannus manus Dorothei effugit.

Iuuenalis in thronum reſtituitur. Dæmon contentionum & diſſidiorum autor.

Confuſioni meditatam quorundam loquutionũ & ſectarum diſſectionũ quæ cauſam & occaſionẽ vnius literæ mutationi, & duabus præpoſitionib. ἐν & ἐκ, hoc eſt, in & ex, apud homines contentioſos, adſcribet.

† ἤτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβαινούσης, οὔτε αὖ τῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρούσης.

** κατὰ τὸ περιττὸν.*

Cap. X.

De fame ſimul & peſte, quæ ciuitatibus Orientalibus inceſſerunt: & vt ſua ſponte terra anno ſequente fruges protulerit.

H EIſdem temporibus ingens fuit ſiccitas, fameſque ſimul & peſtis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: quæ calamitas etiam ad Ciliciam vſq; progreſſa eſt, vt earum quas diximus regionum incolæ in ſumma penuria ad eas anguſtias peruenerint, rebus neceſſariis deficientibus, vt prohibitis, inſolitis & exitioſis alimẽtis vterentur. Et fame tantopere inualeſcente, homines victus ratione mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora namque propter maxi-

Temporis eius calamitates.

Peſtis grauiss.

mas

mas inflammationes tumore concepto, oculos primum amittebant: deinde tuſſi accedente, die terno moriebantur. Contra peſtem eã nullum vſquam fuit auxilium. Qui autẽ ex ea perrari ſuperfuere, eis opem ſeruatrix omnium Prouidentia attulit, & fami ſubuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerunt, alimento aerio eos fouit, ſicuti olim veteribus Iſraëlitis feciſſe memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitus demittens. Proximo autem anno vt fruges ſua ſponte excreſcerent, effecit. Hæc mala Palæſtinam etiam, & plurimas alias regiones peruaſerunt. Et calamitates eiuſmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt.

Fames. Alimentum aerium.

Manna. Fruges αὐτομάτως creſcentes

C a p. XI.

De Valentiani cæde, qui Occidentalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberisq́; eiuſdem. Et vt Genſerichus vrbem Romam ceperit. Item de eis qui poſt Valentinianum per ſucceſſionem Romæ imperarunt.

HÆ Orientis ærumnæ fuere. Porro Occidens alias, eis quas diximus non minores, ſenſit. Nam Aetius vrbis Romanæ præfectus, miſerandum in modum vitam amiſit: & oræ Heſperiæ Imperator Valentinianus recta quidem eccleſiæ dogmata, quemadmodum ſupra à nobis dictum eſt, retinuit. In quotidiana autem conſuetudine vitæ plurimum deliquit. Quum enim vultu venuſto, & rebus alijs ornatam maxime in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodoſij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter fœdauit, & aperte per multos curioſarum artium ſectatores familiares habuit, & tandem vitam fœdiſſima morte finiuit. Maximus nãque qui Gratiano Imperatore cæſo, tyrannidem arripuit, & à magno Theodoſio poſtea necatus eſt, ex filio nepos, auo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum inſidias Valentiniano Imperatori ſtrueret, propterea quod is vxorem eius ſtupraſſet, Aetium Imperialem aulam gubernantem (conſilijs enim ſuis is obſiſtebat) metuens, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque vbi ille eam ob cauſam miſerabiliter cæſus eſt, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingreſſus, illum interemit, & coniugem eius Eudoxiam rapuit, eidemque per ſtuprum vim intulit.* Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam caſtigatur. Poſtea vero ille imperium quoque ſibi vſurpauit. Enimuero Eudoxia tanta contumelia affecta, quod tam inopinatum flagitium ægre ferret, omnem ſibi quod dicitur iaciendum eſſe talum ſtatuit, vt iniuriæ autorem vlciſceretur, qui facinus tantũm in marito ſuo patrare, & inſuper † ingenuitatem libertatemque ſuam contaminare auſus fuiſſet. Acris enim eſſe ſolet fœmina, nec vllo modo ea flectitur aut exoratur, vt dolorem ſtatim ponat, ſi pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta ſit: & quidem ab eo qui etiam caſtitatis, dignitatis & exiſtimationis ſuæ cuſtodem ſuſtulerit. Hæc ſecum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij ſpem eſſe putauit, quod pater eius Theodoſius dudum diem ſuum obiiſſet, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduerſus matrem Eudociam iram depoſuiſſet, dona maxima in Libyã ad Genſerichum miſit, eundemque vt ſibi in tanta ærumna ſubueniret, ſeque Maximi improbitate liberaret, rogauit: ſpe illa barbaro oblata, ſi modo ſe moueret, præter opinionem eum claſſe ingenti Imperium Romanorum conſequuturum, quod ſe illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus quum neque vnum quidem annum tyrannide potitus eſſet, interemptus eſt: Genſerichus vero vbi cum ingentibus copijs aduenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente & inſtabilis atq; inconſtans eſſet, Eudoxiæ fidem non ſeruauit: * ſed vrbe direpta, ſpectaculiſque eius incenſis, in Libyam reuerſus eſt Eudoxia ſecum & duabus eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoque inde eccleſiaſtica & precioſa abſtulit vaſa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Veſpaſianus & Titus Hieroſolymis vaſtatis Romam ſecum attulerant. Genſerichus maiorem natu filiam Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiam autem, quod Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tum vrbe Roma capta Byzantij profugus erat, deſponſatam eſſe cognouiſſet, vna cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianum placaturus miſit. Qui vehementer ita aduerſus eum percitus fuerat, cum quod Romam incendiſſet, tum quod ſic in Imperiales liberos illuſiſſet. *a* Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verum poſt Maximum Romæ *b* Auitus rerum potitus eſt menſibus octo, qui vbi vitam fame finiuit, Maiorianus biennio Imperium tenuit. Poſtquam aũt is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæſus eſt, *c* Seuerus tres annos ibi imperauit. Poſt hunc Anthemius, cui Martianus filiam ſuam deſpondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi vero & hic, quum Chriſtianiſſimus eſſet, fraude peremptus eſt, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus eſt, Huic ſucceſſit Glycerius. Atque illi rurſum vbi annos quinque dignitatem eam geſſiſſet, Nepos, qui *d* Glycerium apud Salonas Dalmatiæ vrbem epiſcopum fecit. Sed & hunc Oreſtes Imperio ſpoliauit. Cui Romulus filius, qui & Auguſtulus dictus eſt ſucceſſit, vltimus Romanorum Imperator, à Romulo primo rege *e* mille trecentis & tribus exactis annis. Poſt hunc Romanorum Imperium Odoacer inuaſit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regem ſe primus vocauit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vita migrauit.

Aetius præfectus vrbis Rom. cæditur.

Valentinianus Imp. Occidentis in vita. Valentinianus Aetio cæſo, quaſi dextram ſibiipſi manũ amputauit

Maximus tyrannus Valentinianum necat, & eiuſdem coniugem Eudoxiam conſtuprat ὧν ἄν τις ἁμαρτάνῃ, δι' αὐτῶν καὶ κολάζεται

† τὸ ἐλεύθερον. Valentinianus 3. à Heraclio perempto in Campo Martio: alias eſt Pomp. Caſſiod.

Ad tyrannum Maximum vlciſcendum Eudoxia Genſerichum ex Aphrica Romam inuitat.

Maximus cæditur. Roma à Genſericho capitur & diripitur.

Genſerichus Eudoxiam cum liberis & ſpolijs ampliſſimis Romæ in Aphricã traducit. Eudocia Eudoxiæ filia Honoricho Genſerici filio nubit.

Placidia Olibrio patricio Occidentales imperatores.

a Al. Liborium vocant. Auitus. Maiorianus

b Diaconus Auitũ Placentiæ epiſcopum factũ eſſe ſcribit.

c Al. Seuerianum nominant. Seuerus. Anthemius Martiani gener. Olibrius. Glycerius Nepos Oreſtes. Auguſtulus.

d Idem Glycerium Pereturnſem epiſcopum ordinatum dicit.

e Secundũ alios ab vrbe condita circiter ann. 1221. Odoacer rex.

** Quum Genſerichus Carthaginem (ex quo annis 585 in ditione Rom. fuiſſet.) anno Domini 441 cepiſſet, cuius cladis mentio fit l. 1 in prin. C. de off. præf. Præt. tandem Romam quoque, anno Domini 457 fœdiſſime vaſtauit. M. Varro Vectium ſe Romæ, in augurio non ignobilem & ingenio cuiuis parem, audiuiſſe ſcribit, dicentem: Quoniam 120 annos incolumem præteriiſſet populus Rom. ad M. C. peruenturum. Quidam eruditi tempus direptionis iſtius Vandalicæ, cuius Iuſtin. meminit C. de off. P. P. Afric. deſignatum per Varronis verba putant. Alij potius ad Totilæ vaſtationem referunt, quæ ſub Iuſtiniano accidit.*

† Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ epiſcopus, multos à Vandalis captiuos redemit, & tandem viduæ filium, ſeipſum in ſeruitutem dato, liberauit. Dicit Odoacer, quod bellicoſus eſſet, id nomen a vaſtando & ex

E *cindendu agris ace , it dicut & apud i an talet ſiue Bohemos. rex Odoacrus, vir fortiſſimus, an'e Premiſlaum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, ſub quo Romanæ maieſtas Imperii in Occidente ſero admodum ad Francos peruenit.*

C A P. XII.

Vt Imperatrix Eudocia Pulcheria Auguſtæ ſit conciliata, & de morte Eudociæ, Eudoxiæ filiæ.

Eudocia Pulcheriæ conciliata.

EVdocia Auguſta in Palæſtina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritique & liberorum eiuſdem rebus certior facta, ad extremã coniecta eſt animi anxietatem. Proinde funem omnem, vt in prouerbio eſt mouens, per Valerium & Olibrium patricios Pulcheriæ reconciliata eſt: à qua etiam petiit, vt eis qui in captiuitate eſſent, opem ferret. Et quum pax inter Genſerichum & Marcianum facta eſſet, Eudoxiam Genſerichus & Placidiam Pulcheria F petente, ſicuti dixi, Byzantium miſit. Iunior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica manſit, cum quo ſedecim annos vixit, eidemque filium Huldericho genuit. Porro quum parũ grata ei eſſet viri coniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, atte manus eius elapſa, & auiam Eudociam imitata, ad ſancta loca conceſſit, & ſepulchrũ illius longe poſt exoſculata eſt. Vbi & ipſa non diu vixit: ſed ſumno beato ſopita, iuxta auiæ tumulum in præclaro & ipſa repoſita eſt monumẽto. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus & ſanctæ Chriſti * reſurrectioni conſecrauit.

Eudoxia cum filia Placidia Byzantiũ miſſa. Hulderichum Honorichi ſ. filius.

Iunior Eudocia Hieroſolyma quoque viſit.

* *In cuius honorem templum Hieroſolymis conſtructum fuerat. Euagr.* lib. 2. cap. 5.

C A P. XIII.

Vt procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia ſanctam quartam approbarit Synodum, perſuaſione Simeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymii inducta.

Eudocia ſeuior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam reducitur.

PVlcheria Auguſta quamprimum Eudociæ reconciliata eſt, fratres & filiam eius hortata eſt, vt crebras ad eas darent literas, quo ab Eutychetis & Dioſcori opinione deſciſceret, & ſanctæ Catholicæ Eccleſię communionem amplecteretur: Literis eiuſmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Baſſa ſemper ei, vt eadem ſecum in religione ſentiret, moleſta eſſet: metuens illa, ne id non ex ſententia Dei faceret, faciendum eſſe putauit, vt de ea re ad diuinos patres referret, qui ſe de vero pietatis cultu certo edocerent. Proinde luci eius epiſcopo Anaſtaſio accito, ad ſanctum Simeonem Stylitem H ſeu Columellam per illum ſcripſit, qui tum virtutibus ſuis orbem illuſtrabat. Ad eum literis quoque manu ſua conſcriptis, conſcientiam ſuam reuelauit, complexuram ſe eſſe, quod ille decreuiſſet, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba reſcripſit. *Scito filiola, quod diabolus virtutum tuarum diuitias cernens te expetiuit vt cribraret ſicut triticum. Et exitioſus ille Theodoſius vas & inſtrumentum mali illius factus, Deiamantis animæ tuæ tenebras offudit, eamque conturbauit. Sed confide Non enim deficiet fides tua. Ego*

Simeonis Columellæ ad Eudociã litera.

E *quidem illud valde admiratus ſum, quod quum fontem apud teipſam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum virum Euthymium: huius doctrinam, & præcepta ſequere, & ſalua eris. Literis lectis, Eudocia minime ſe negligentiæ dedit: verum ad ſe Euthymium in eam quam recens conſtruxerat turrim euocauit. Atque vbi ille venit incredibili repleta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quod Dominus indignam me aduentu & præſentia tua viſitauit.* Sanctus vero vir benedictionẽ ei impertiit, & attentiorem de cætero eſſe iuſſit. *Quæcunque*, inquiens, *accidere res triſtes & duræ, non aliam ob cauſam accidiſſe eas tibi ſcito, quam quod cum impio Theodoſio communicare ſuſtinueris.* Itaque contendendi, quod præter rationem ſuſcipitur, ſtudio prorſus poſthabito, in tribus ſanctis vniuerſalibus ſynodis, in ea videlicet quæ primum Nicææ aduerſus impium Arium, deinde quæ F contra Macedonium Conſtantinopoli, & quæ rurſum Epheſi prima aduerſus Neſtorium coacta eſt, conquieſce. Tum autem decretum etiam quod in concilio Chalcedone congregato factum eſt, recipere te: & Dioſcori communione reiecta, ad Iuuenalem Hieroſolymitanum accedere, & quæ in eccleſia ſolita tibi ſunt facere oportet. Hæc poſtquam ille dixit, & precationem proeo ad Deum fudit, in Mandram ſuam reuerſus eſt. Eudocia autem ciuitatem ſanctam petiit, & in Eccleſia catholica quę fas eſt peregit. Magna porro vna cum ea multitudo ex plebeis & monachis, qui Theodoſii errorem ſequuti fuerant, ſacram communionem perceperunt. Qui vero exemplum eius imitari noluerunt, ſolita adhuc ipſius Eudociæ munera receperunt, ſed * propter receptam affectionem tantum, non etiam ob ſententiæ & opinionis conuenientiã & coniunctionem. Poſtquam autem vniuerſali ſe de-G didit Eccleſiæ Eudocia, omni animi propenſione conſternata, opiniones illorum non rite conceptas, eſt admirata. Et non longe poſt puluere hoc in terris relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deum migrauit.

Per Euthymium Eudocia ad ſ[illegible] bonam adducitur.

Sacroſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi.

Eudocia cũ catholica eccleſia cauet & communicat.

* *[illegible] Eudociæ mors.*

C A P. XIV.

De piis Pulcheriæ Auguſtæ operibus, & de tribus quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno, ſanctis loculis, in ærario foro: altero, quod [illegible], id eſt, via ducum dicitur: tertio, cui nomen Blacherna. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſſimæ Dei genitricis, deq́; eiuſdem faſciis ſepulchralibus.

CElebertima hæc Pulcheria multas per vitam præclare res geſſit, multa publica hoſpitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiam ſepulchra & alia ædificia con-H ſtruxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam eſt martyris Laurentii delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipſis fundamentis templa erexit. Quorum vnũ eſt, in Chalcopratéio, ſiue fabrorum foro, † Sacri tumuli nomen habens. In hoc veluti theſaurũ, Dei genitricis depoſuit zonã: de qua pauci libro proximo capite ſecũdo mentionem fecimus. Hoc in templo, vt quarto quoque hebdomadis die peruigilium & ſupplicatio ad lucernas & lampades fieret, conſtituit, quam & ipſa pedes frequentare ſolita erat. Se-

Pulcheria Auguſta [illegible] templa [illegible] virginem. De reliquiis [illegible] Dei [illegible] Luca [illegible].

cundum

cundum templum ἰδικῶς. viæ ducum eſt, vbi Antiochia miſſam Verbi matris imaginem dedicauit, quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipſam vidente, gratiamque adeo illi formæ ſuæ imminente. Hæc imago primum in loco qui tribunal dicitur, fuit: vbi ea, quæ nũc quoque fiunt, miracula peracta ſunt. Porro in templo iſto, vt tertio quoque ſeptimanæ die peruigilium itidem & ſupplicatio perageretur, curauit: quod ad hunc vſque diem ſeruatur. Tertiũ autem Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum conſecrauit templũ cui Blachernę cognomen eſt: quo abunde per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Marciano Romani Imperii ſceptra tenente, magnopere vna cum eo operam dedit, vt modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius tabernaculum inueniret, & in eccleſia ea reponeret. Itaque Iuuenalem Hieroſolymorum archiepiſcopum, & Palæſtinos epiſcopos, qui concilii celebrandi cauſa Chalcedonem venerant, accitos interrogauit, an diuinum Dei genitricis templum & ſacroſanctum tabernaculum adhuc apud Palæſtinos in eo tumulo, quo primum repoſitum eſſet, reperiretur: velle ſe id inde trãſlatum, in templum hoc eius inferre, vt imperantis vrbis * cuſtodia eſſet & præſidium. Quũ n. & vrbs ipſa & templum illi dicatum eſſet, æquum eſſe dixit, vt ſacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abeſſet. Ad quæ verba Iuuenalis reſpondit: *In ſacris diuinitusque inſpiratis ſcripturis obitum ſanctæ ſemperque virginis Dei genitricis Mariæ minime referri: antiquiſſima autem & veriſſima omnino traditione receptum eſſe, inſtante illius obitu, Apoſtolos ex ipſis orbis terrarum finibus, vbi ad prædicationem obeundam diſperſi erant, ſublimes in aere Hieroſolyma veniſſe, viſione auſpicatiore hymnos diuinarum poteſtatum exauditos eſſe: & abſque ſtrepitu aliquo, mirifico plane modo, Verbum & filium eius aduenisſe, atque in manus ſuas diuinum illius ſpiritum ſuſcepiſſe.* Sacroſanctum autem corpus illius angelica ſimul & Apoſtolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repoſitum eſſe, & in tertium vſque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Dei genitricis cecinisſe. Et cum eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apoſtolorum non affuerat, aduenisſet, & ſacrum illum cœtum, vt tumulum recluderet, quo & ipſe Verbi matri debitum ſupremumq; perſolueret honorem precibus ſummopere ſolicitaſſet, atque ſigillo ablato ſepulchrum apertum eſſet, ſacrum illius corpus prorſus repertum nõ eſſe: ſed ſepulchrales illius faſcias tantum ſuo loco intactas atque inuiolatas, perinde atque corpus ea paulo ante reliquiſſet, repertas, & quidem inenarrabili odoris ſuauitate redolentes: eaque illos abunde afflatos, ſignaculo rurſum tumulo impoſito abiiſſe, ad miraculum tantum conſternatos, atque illud ſolum, pro eo atque decebat, animo ſecum meditatos, illum ipſum Deum Verbum & Dominum gloriæ, qui ſubſiſtentia ſua pro beneplacito ſuo, eo quem neque verbis neque intelligentia aſſequi liceat modo, carnem ex ea ſuſcipere, & deinde poſt ineffabilem illam vteri geſtationem & partum, virginitatem illęſam conſeruare dignatus ſit: illum inquam ipſum, etiam poſt obitum, & ex vita hac migrationem, mirifice immaculatum, impollutum, & modis omnibus ſanctũ corpus eius ante deſtinatum quoque & communem omnium reſurrectionem, immortale cohoneſtaſſe: eoque per angelorum miniſterium in loca quædam cœleſtium regionum lucidiſſima & à corruptione alieniſſima, tranſlato, honore præcipuo proſequutum eſſe, ne vna cũ reliquis vel celeberrimis laudatiſſimisq; hominibus reſurgeret. Porro cum diſcipulis ibi tum affuiſſe addidit, ſanctiſſimum illum Timotheum, Dionyſium Areopagitam, magnumque, diuinum & ſapientem Hierotheum: quẽadmodum hac de re Dionyſius ipſe in ſuis ad Timotheũ de beato Hierotheo ſcriptis teſtatus ſit: cuius teſtimonium libro ſecundo, capite vigeſimoſecundo, à nobis eſt relatum. Hæc vbi Iuuenalis dixit, principes ipſi ab eo, vt ſanctum eum tumulum, vna cum ſacris veſtibus probe obſignatum ad ſe mitteret, rogarunt: cumque ita à Iuuenali tranſmiſſum, in maximo quod ab eis conſtructum eſt Blachernarum templo, piis conſecrarunt atque depoſuerunt manibus proxime ad ſacram diuinamque menſam. Factum id Marciano adhuc ſuperſtite. Veneranda enim veſtis eius aliquanto poſt, ſub Leone eſt allata: & in rotundo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata eſt, ſicuti in hiſtoria eius dicemus.

Pulcheria Eudocia imaginem matris Chriſti, quã Lucas apoſtolus pinxerat, Hieroſolymis miſit Theodorus lector.

** φυλακτήριον.*

De obitu Dei genitricis Mariæ, eiuſdemq; funere & aſſumptione.

Tumulus beatæ Dei genitricis.

Veſtis eiuſdem.

Cap. XV.

De obitu Pulcheriæ & Marciani: & vt poſt eum Leo magnus Romanorum Imperator ſit promulgatus.

BEata Pulcheria ſexto Imperii Marciani anno illuſtri poſt ſe relicta laude & gloria, & virginitate ſua ad extremum vſque finem integra conſeruata, quum poſt plurima maximaq; benefacta, ſubſtantiam ſuam omnem Dei templis & pauperibus dedicaſſet, in fata conceſſit. Donationem eam Marcianus ratam habuit, facultatesque illius quæ plurimæ erant, diſtribuit. Ipſa autem in templo diuorum Apoſtolorum condita eſt. Poſtea annis duobus non omnino exactis, Marcianus quoque inter homines eſſe deſiit, multa religione & ſanctitate vir: vt qui in ſupplicationib. publicis aliis præierit, & maximam indigentibus pecuniã præbuerit: ſi quis alius, & ipſe Chriſtianiſſimus imperii adminiſtrationem veluti monumentum vitæ pie agendę hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita vt tum aurea exiſtimarentur eſſe ſecula. Cæterum eo ad meliorem vitam tranſlato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipſe quoque genere, Imperator Romanorum ſalutatus eſt, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Macceles cognominatus eſt, quod Aſparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

* * *

Pulcheriæ mors.

Marciani obitus.

Marciani pacifici principis illud præclarum verbũ eſt. Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus.

** ἀπὸ τριβούνων.*

Leo eius ſucceſſor. Cognomen eius Maceles Egnatium Aſparẽ & Ardaburium ſua ere fecit.

Cap. XVI.

Vt tumultus Alexandriæ ſeditione orta ab eis qui non aſſentiebantur ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Aeluri, qui epiſcopalem ſedem occupauit. Et vt iſto à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit.

Tumultus Alexandrinus contra ſynodum Chalcedonenſem & Proterium epiſc.

Alexandriæ autem plebs ipſa, atque etiam primores viri Dioſcoro addicti, Chalcedonenſis ſynodi decretum non ſuſcepere: & Marciani obitu cognito, furore multo rurſum aduerſus Proterium concitati ſunt, ardorem eo expellendo plurimum oſtendentes. Populus quidem vbique vniuerſus facile ad iram impellitur: & materiam quamque quam ſors offert, velut ſcintillam atque fomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res eiuſmodi non minus procliuis & prompta eſt, ex innumera quæ vndequaque confluxit multitudine coaceruata. Proinde præter rationem omnem audacia vtitur, & impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe cuiuis liberum ibi eſſe, quacunque temere arrepta cauſa & occaſione, populum celeriter ad ſeditionem intemperiis quibuſdam excitare, & quocunque velit ducere. Et maxima ex parte iocis † ludicriſque rebus populus, ſicuti inquit Herodotus, de Amaſide ſcribens, deditus eſt. Plebs ea quantum ad hanc partem pertinet, talis eſt: in rebus autem aliis handquaquam contemnenda. Quum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate, oblata quod Dionyſius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum eſſet, Timotheum quendam cognomento Aelurum, ad epiſcopalem euehere dignitatem conſtituerunt: qui monaſticam egerat vitam, & deinde presbyter eccleſiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonenſem ſynodum inueheretur, idoneusque ad res miſcendas eſſet, atque epiſcopatum mirifice expeteret, fuligine nigroque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulauit, & quemque per calamum ſcirpeum excauatum nominatim euocauit: atque illi quum eum audirent, ipſe ſe ex ſpiritib. adminiſtris vnum eſſe aſſimulauit, & cœlitus propterea miſſum omnibus dixit, vt admonitu eius à communione Proterii diſcederent, & Timotheum Aelurum in epiſcopali ſede collocarent. Adhuc Proterius epiſcopatum gerebat, & munere ſuo fungebatur, quum Timothei partium ſtudioſi in eccleſia magna, quæ de Cæſaris numine dicta eſt, congregati, Aelurum ipſum patriarcham Alexandriæ deſignarunt. Conſecrarunt eum, Euſebius Peluſii, & Petrus ex Iberia ortus, Maiumæ, quod Gazæorum nomi oppidum eſt, epiſcopus, quibus dignitas ſacerdotalis à Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionyſius dux, maximis itineribus Alexandriam venit, ſeditionis recens etiamnum incendium reſtincturus. Timotheus ſibi ne è throno deturbaretur, metuens, ſeditioſos quoſdam ex populo Alexandrino homines aduerſus Proterium irritauit, qui illum audaci furore pleni aggreſſi ſunt, & epiſcopum tantum, quum ad ſacroſanctum baptiſterium confugiſſet, crudelem in modum (ô diuina vindicta) ferro in viſcera eius adacto, vt imperata Timothei exequerentur, contrucidarunt: & deinde ex fune ſuſpenſum, paſſim per viam publicam rapuerunt, cadaueri eius vt homines furibundi inſultantes, atque eum cõtumelia illudentes, & quod Proterius necatus eſſet clamitantes. Et poſtquam id per vrbem omnem diſtraxere, poſtremo igni etiam vſtularunt, cinere qui ſuperfuit in aerem diſiecto, viſceribusque eius crudis (nam & ab hoc facto non abhorruere) deguſtatis. Vna cũ Proterio alii præterea ſex idem certamen obiere. Hæc res vbi ad piiſſimum Imperatorem Leonem eſt delata, non ille rurſum ſynodum cogendam eſſe duxit, ſed † circularibus per orbem literis ad eccleſias miſſis, quibus ſententiam ſuam inſeruit, opinionem epiſcopũ quenque ſuam reſcribere ſibi iuſſit, cum de Chalcedonenſis ſynodi conſtitutionibus, an ſequi illas vellent: tum de electione & conſecratione Aeluri, quæ ita, ſicuti dictum eſt, facta eſſet, reprehenderentne eam vt quæ minus legitime proceſſiſſet, an epiſcopatum illũ gerere permitterent. Leo hæc ſic ad omnes vbique epiſcopos ſcripſit. Illi autem, quanquam locorum intercapedine inter ſe diſſiti, ſimul tamen omnes, quum ſupra mille eſſent, ſuffragiis omnibus Chalcedonenſem ſynodum comprobarunt, decretumq; eius egregie confirmarunt: Timotheo autem, vt qui illegitime in thronum inſiluiſſet, eiſdem calculis dignitatem abrogarunt, diſertiſque verbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modum condemnatus, & Alexandria eiectus, Gãgram quo etiam magiſter eius Dioſcorus deportatus fuerat, exulatum miſſus eſt. Aelurus iſte multa diuini Cyrilli ſcripta nondum vulgata, dogmatibus ſuis adulterinis aſperſis deprauaſſe dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini Timotheum alium, eiuſdem quam Proterius complexus fuerat ſententiæ virum, eccleſiæ ſuæ epiſcopum legunt: quẽ quidam Baſilicum, quidã aũt Salophaciolum cognominarunt. Qui propterea quod plebs eius gratia tumultum exciuerat, Canopi degebat. Eodem tempore quum Anatolius ſimul & vita & epiſcopatu in vrbe imperante defunctus eſſet, in locum eius Gennadius ſubſtitutus eſt: atque huic poſtea Acacius, qui ea in vrbe pupillorum domicilio præfuit.

Alexandrina plebs in primis ad ſeditionem eſt procliuis.

† παιγνίοις.

Dionyſius Orientis dux.

Aelurus impoſtura mirifica monachos angelum ſe eſſe aſſimulans, a Proterij communione abſterret.

Aelurus, viuo adhuc Proterio, epiſcopus Alexandrinus creatur.

† χειροτονίαι. Ordinatio illegitima Aeluri.

Proterij martyrium.

Admirãda barbaries & [illegible] in orthodoxos crudelitas.

Sex martyres, Proterij ſocij.

† ἐγκυκλίοις γράμμασι. i. circulares literæ Leonis ad epiſcopos omnes.

Epiſcopi omnes Leoni reſcribentes, Chalcedonenſem ſynodum laudant, & Aelurum damnant.

Aelurus Gãgra exulat. Idem Cyrilli librorum deprauator.

Timotheus Salophaciolus Alexandriæ epiſcopus.

Byzantij Anatolio ſuccedit Gẽnadius, Gẽnadio Acacius.

Cap. XVII.

Epiſcoporum & clericorum Ægyptiorum libellus ſupplex, de Eccleſiarum ſuarum rebus, & de Proterio & Timotheo.

Ægyptiorũ epiſc. ſupplicatio ad Leonem Imperatorem.

Mihi vero moleſtum non erit, & difficile, Ægyptiorum epiſcoporum & Alexandrini cleri ad Leonem miſſas preces, Proterii fere hiſtoriam omnem complectentes, atque etiam circulares Leonis literas hic apponere. *Preces illorum* hiſce conceptæ fuere verbis. Ad piiſſimum, Chriſtianiſſimum, & à Deo renunciatum victorem, triumphatorem, & Auguſtum Leonem, epiſcoporum Ægyptiæ diœceſis omnium & maximæ vrbis Alexandrinæ eccleſiæ clerico-

tum p[illegible] non immerito, qui cœleſti grana quaſi quoddam donum orbi huic datus es, quotidie ſecundum Deum reip. conſulere, Imperator omnium ſanctiſſime, pergis. *Et poſt alia*: Quum tranquilla pax orthodoxi recteque ſentientis populi apud nos & Alexandrinos eſſet, Timotheus turſum ſeipſum ſtatim poſt Chalcedonenſem ſanctam ſynodum, presbyteri dignitatem tum gerens, ab vniuerſali Eccleſia & fide ſegregauit atque reſecuit, cum quatuor aut quinque tantum epiſcopis paucisque monachis, Apollinaris eiusque ſectatorum praua opinione & hæreſi infectis. Quam ob cauſam canonice & legitime à diuinæ memoriæ Proterio & vniuerſo Ægyptiu conuentu ita illi ſunt exautorati, vt Imperatoris indignationem, & ſoli exilii cauſa vertendi condemnationem, merito ſint experti. *Et poſt pauca*: Et migratione ad Deum per ſanctum obitum Martiani Imperatoris ille comperta, velutis * qui legibus ſolutus ſuo ipſe arbitrio viueret, impudenter aduerſus eum blaſphemis & maledicis vocibus ferociens, & ſanctam vniuerſalem Chalcedonenſem ſynodum perfricta prorſus fronte anathemati ſubiiciens, ex plebe venali & incópoſita multitudiné ad ſe pertraxit, bellumq; contra ſacros canones, eccleſiaſticas cóſtitutiones, rempublicam & leges ipſas cepit, & in ſanctam Dei eccleſiàm ſeipſum coniecit: quum illa tum paſtoré & doctorem ſuum haberet, ſanctiſſimú patrem noſtrum archiepiſcopum Proterium, quum ſtata ſacra & conuentus ſolitos peragentem, tum preces in ſupplicationibus ad omniú noſtrum Seruatorem Chriſtum pro pio Imperio & Chriſti amanti palatio veſtro fundentem. *Et deinde*. Et quum vna interceſſiſſet dies, & amantiſſimus Dei Proterius, ſicuti mos eſt, in epiſcopali æde ſua eſſet, aſſumptis ſecú duobus epiſcopis & clericis, qui legitime exautorati & ad exilium pariter damnati fuerant, Timotheus, conſecrationeq; ab eis accepta, quú nullus prorſus ex diœceſi Ægyptia recte ſentiétium epiſcoporum adeſſet, id quod moribus in eiuſcemodi Alexandrini epiſcopi electione fieri ſolet) archiepiſcopalem cathedram, ſicuti ipſe exiſtimauit, occupauit, adulterium manifeſte inferre eccleſiæ ei auſus, quæ ſuum ſibi haberet ſponſum, rem diuinám in ea facientem, canoniceque & legitime munus ſuum obeuntem. *Et poſt alia*: Nihil aliud facere beatus ille vir potuit, quam vt locum daret iræ, iuxta id quod ſcriptum eſt, & ad ſacroſanctum confugeret baptiſterium, illorum qui ei ad cædem patrandam imminebant fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ipſis & feris hominibus omnibus, qui venerationem & cultum eius, ſcatentemque inde gratiam ignorant, metus inceſſit. Sed enim homines illi qui conſilium cœptumque Timothei ad exitum ſuum perducere contédebant, ne in incontaminato quidé illo templo ſaluum eum eſſe paſſi, neque religionem reueriti ſunt vel loci, vel temporis. Agebatur enim tum ſalutiferi Paſchę feſti diei conuentus. Sed neque ſacerdotalem exhorruerunt functionem, † quæ media intercedit inter Deum & homines. Interfecerunt igitur hominem innocentem, & crudeliter ipſum vna cum ſex aliis mactarút, & reliquias eius vndequaq; cóuulneratas per omnia fere ciuitatis loca, rerum in modum tractas atque raptatas, miſerabiliter tradu-

Ælurus cú ſuis recte damnatus.

** ὡς αὐτόνομος.*

Ælurus violentus episcopatus Alexandrini occupator.

Christiani pro principú ſalute ſedulo orans.

In baptiſterio Proterio percuſſores ab Æluro immiſſi non pepercerút.

Cædes Proterii crudeliſſima.

Functio ſacerdotalis.
† μεσιτεύουσα θεῷ καὶ ἀνθρώποις

xerunt: ſine miſericordia omni corpus quod iam plagas non non ſentiret, diſcruciantes, & in fruſta eo cóciſo, beſtiarú more viſcera eius deguſtarunt, quem * mediatorem ſe nuper inter Deum & homines habere exiſtimarunt: poſtremoque quidquid ex eo ſuperfuit, id igne concremarunt, & cineres ventis deferendos permiſerunt, feritatem belluarum omnem longe ſuperantes. Atqui malorum iſtorum omnium autor ſapiens, ſi Deo placet, Timotheus fuit. Porro Zachariç Rhetori de his in hiſtoria ſua ſcribéti, aliter hæc referre libuit: tumultum videlicet Alexandriæ per Proterium potius excitatum: neque populum hæc, ſed ex militum ordine quoſdam auſos eſſe. Fidemque verbis eis aſtruit per epiſtolam quandam à Leone ad Timotheú miſſam: quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam à Leone miſſus ſit. Literas circulares ad omnes vbique epiſcopos Leo dedit, ad ipſum etiam Conſtantinopolitanæ vrbis antiſtitem Anatolium, eoſque qui monaſtica vitae inſtituerunt, ſententiam eorum (quemadmodú dixi) de ſynodo Chalcedonenſi Timotheique conſecratione requirens: Ægyptiorú epiſcoporum libello ſupplici, precibusque inſuper eorum qui vel Proterii partium, vel Timothei factionis erant, ſicuti ad eum miſſæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hanc ſententiam ſcriptæ erant.

** μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.*

Zacharias Rhetor hæc aliter retulit.

Cap. XVIII.

Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt, circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos, de Synodo Chalcedonenſi contra Timotheum Ælurum miſſa.

IMperator Cæſar Leo, pius, victor, triumphator, maximus, † ſemper colendus Auguſtus, Anatolio epiſcopo. In votis quidem pietati meæ fuit, vt vniuerſæ orthodoxæ, recteque ſentientes & ſanctiſſimæ eccleſiæ, necnon vrbes ſub Imperio Romano omnes quiete altiſſima fruerentur: neque quidquam, quod ſtatum illarum & tranquillitatem turbare poſſet, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, ſanctitatem tuam iam noſſe credimus. Vt vero plenius de reb. omnibus, & quæ cauſa tanti tumultus & confuſionis extiterit, certior fias, exempla precum quas religioſiſſimi epiſcopi & clerici ex Alexandriæ vrbe & diœceſi Ægyptia, aduerſus Timotheum in vrbe Conſtantinopolitana pietati meę obtulere: atque itidem ſupplicum libellorum exémplaria, quos à Timotheo internuncii eius Alexandria aduenientes ſerenitati noſtræ in comitatu noſtro dederunt, ad pietatem tuam miſimus: vt quid actum ſit, ab eo qué diximus Timotheu, qué ſibi populus Alexandrinus, & qui ibi magiſtratus gerunt, ciuesque & naucleri, ſeu nauium gubernatores, epiſcopú petunt, & aliis quoque de rebus quas ſupplicationem cóplectitur contextus: adhæc, de ſynodo Chalcedonenſi, cui nequaquam quidam aſſentiuntur, quemadmodum libelli adiuncti oſtendút, clarius ſanctitas tua cognoſcere poſſit. Itaque pietas tua, orthodoxos omnes & ſanctos epiſcopos, qui nunc in vrbe hac imperante degunt, & religioſiſſimos clericos confeſtim ad ſe conuocet, & rebus omnib. cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tem-

† ἀεισέβαστος αὔγουστος.

Circulares Leonis ad epiſcopos literæ. Hoc literarum earum exemplar ad epiſcopum Conſtantinopolitanum datum.

pore Alexandrina ciuitas turbulenta, & ſtatus eius tranquillitaſque nobis maxime curæ eſt, nobis ſententiam ſuam, de Timotheo ipſo, & concilio Chalcedonenſi, timore humano omni, gratia etiam & odio ſemoto, ſolum omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, ſignificet. Scitis namque, nos omnes de negocio tanto immaculatæ Diuinitati rationẽ eſſe reddituros. Vt in eo de re omni literis veſtris abunde edocti, congruentem & debitam ſententiam ferre poſſimus.

Cap. XIX.

Qua Leo de ſancta quarta ſynodo ad omnes vbiq; monachos, & ad ipſum Simeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Simeonis pro eadem ſynodo.

Ad hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique epiſcopos ſcripſit. In eandem ſententiam quoq; literas dedit ad illuſtres monachos, & qui vitæ ſanctitate pręclari erãt alios, mores ſuos ad vitam ſpiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus ſtationem ſuper columna inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Niſibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantiũ hiſtoria mentionem facit. Porro Leo Romanus epiſcopus primus Chalcedonenſi ſynodo comprobata, electionem atque conſecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epiſtolã Leo Imperator Timotheo Aeluro per Silentiarium miſit. At enim Aelurus ad Imperatorem reſcripſit, Leonis epiſtolam refellens, & Chalcedonenſem ſynodum quam maxime reprehendẽs. Epiſcopi reliqui, iidem vt Papa fecerunt. Solus Amphilochius Sidites ad Imperatorem ſcribens, Timothei quidem conſecrationem damnauit, ſynodi autem Chalcedonenſis decretum non recepit. Quæ omnia à Zacharia Rhetore in hiſtoriam ſunt relata, qui Amphilochii etiam epiſtolam ei inſeruit. Nun epiſcopi vero ſolum, ſed & celebris memoriæ Simeones de his rebus epiſtolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Baſilium epiſcopum Antiochenum: quam quod breuior ſit, hic appoſui, verbis hiſce conſcriptam: *Domino meo piißimo & ſanctißimo, Dei amanti Baſilio archiepiſcopo, peccator & humilis Simeones in Domino ſalutem. In tempore nunc dicere poſſumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem noſtram, & miſericordiam ſuam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim ſanctitatis veſtræ literis, ardorem & veram pietatem Dei amantißimi Imperatoris noſtri erga ſanctos patres, & certam ſtabilemque eorum fidem admiratus ſum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipſis, quemadmodum etiam ſanctus Apoſtolus dixit, ſed ex Deo eſt, qui illi eam animi alacritatem propter orationes veſtras indidit.* Et poſt pauca. *Proinde & ego humilis & tenuis, atque adeo † abortiuus monachus, imperiali eius celſitudinis inſtitutum meum de fide ſanctorum patrum, qui Chalcedone ſexingenti triginta ſex conuenere, in qua perſiſto, & per quam confirmor, vtpote quæ à ſpiritu ſancto manifeſtata ſit, ſignificaui. Quod ſi enim duobus aut tribus in nomine eius conuenientibus, medius inter eos eſt Saluator: quomodo ad tot & tam ſanctos patres ille aduenisſet, niſi ab initio cum eis ſpiritus ſanctus fuiſſet?* Et poſt alia. *Itaque fortis eſto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Ieſus Naue filius, ſeruus Domini, in populo Iſraelitico. Clerum religioſum, qui ſub ſanctitate tua eſt, omnem, & benedictum fideliſſimumque populum verbis meis conſolare.* Quapropter, ſicuti dictum eſt, Aelurus quidem Alexandria eiectus eſt. Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterii partibus erat, pro eo in eccleſiam inductus. De his hactenus.

Præclari monachi. Simeones Stylites.

Varadatus. Iacobus Niſibenus.

Amphilochius Sidites Chalcedonenſem ſynodum non recepit.

Simeonis Columellæ litera ad Baſilium epiſcopum Antiochenum de pietate Leonis & ſynodo Chalcedonenſi.

† ἔκτρωμα τῶν μονάχων.

Cap. XX.

De horrendo qui ſub Leone accidit terræmotu, & diluuio, aliiſque item orbis calamitatibus: & de puluere qui è cœlo decidit.

Leone iam alterum annum imperante, ingens terræmotus & tremitus vſq; adeo extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ conſequutæ ſint, Antiochia autem omnis fere concuteretur. Clades ea vero proœmium futurorum malorum fuit, propterea quod ciues ipſi à diuinis legibus alieni tanquam beluæ feris animis eſſent, & vecordiæ intemperiis omnibus agitarentur. Grauiſſimus enim qui vnquam fuere omnium terræmotus vrbem eam inuaſit, quingenteſimo ſexto ab ea condita anno, decimoquarto menſis Septembris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui ibi ſub Traiano fuit, trecentis quadraginta ſeptem annis exactis. Ille namque quum centeſimo vigeſimo nono † ſuis legibus, vt libera repub. ea vrbs vteretur, illam afflixit. Iſte autẽ ſub Leone quingenteſimo ſexto anno eam oppreſſit, ſicuti hoc à ſtudioſis repertum eſt. Et domos eius fere omnes diſiecit, quum quidem populoſiſſima foret: ita vt in ea ſolitudo nulla, aut locus quiſquam inhabitabilis aut neglectus eſſet. Magnificentiſſime autem exornata fuerat, propter ambitioſam multorum principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter ſe concertarunt, & de gloria ſuperare alii alios conati contenderunt. Conciderunt igitur Imperiales ædes vna atque altera: aliæ periculum euaſere, vnà cum vicino lauacro, quod ſanè vrbem † incommoditate priſtina liberauit, propterea quòd reliqua balnea violenta inundatione ei incommodaſſent. Diſiectæ quoque quæ pro Imperatoris ædibus fuere porticus, & quod eis impoſitum erat tetrapylũ. Præterea Hippodromi pro foribus turres, & quędam eis inſiſtentes porticus. In veteri autem vrbe domum aut porticum vllam non attigit. Concuſſit inſuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ædificia & porticus in ea quæ Oſtracina dicitur vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum: quæ omnia copioſiſſime Ioannes Rhetor in hiſtoriis ſuis refert. Terræmotus iſtius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri talenta tributi annui remiſiſſe, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouanda dediſſe. Eadem tempeſtate Thracia etiam & Helleſpontus, Ionia omnis, & quæ vocantur Cyclades inſulæ concuſſæ ſunt. Ædificia plura in Gnido & Co collapſa. Conſtantinopoli vero & in prouincia Bithynia imbres immenſi, in tertium & quartum diem iugibus aquis cœlitus in fluminum morem decidentibus

Terræmotus grauis præcipue Antiochiæ.

Cauſa eorũ impetus hominum. Antiochia multos pertulit terræmotus. ἀυτονομίας.

Clades eius vrbis ex terræmotu.

† ἀχρηστίας διὰ λουτρόν.

Ioannes Rhetor. Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.

Caſus fatales varii & admirandi.

[illegible] montes in planitiem decide- A
[illegible] in diluuio diſparuerunt. Ex ingé-
[illegible] entorum copia in quibuſdam lacubus
[illegible] ſtiterunt. ſicut in Boane, quæ ad Nico-
[illegible] eſt accidit. Alia prætetea multa eue-
n[illegible] quoque in cœlo conſpecta. Nubes
c[illegible] ſpecie ad dies quadraginta viſa eſt.
Q[illegible] mere etiam Conſtantinopoli,
[illegible] em verſus, pluit, qui cinis palmi
[illegible] altitudine in tegulis iacuit: id
qu[illegible] indicium imminentis
[illegible] Itaque cum tremore omnes vrbe
[illegible] D[illegible] precibus placarunt, ignea pluuia
Deum abol[illegible] velle omnia dicentes. Porro
[illegible] ad [illegible] conuerſo, flamma ex-
tincta, & [illegible] dus in terram delatus eſt.
De hoc Pr[illegible]copius etiam Cæſarienſis alicubi
me norat, ex Bebio cum monte ortum habuiſſe
fer[illegible]ns, vnde ille quum plurimus redditus eſ-
ſet vento violento in ſublime actus, eo loci vbi
ille conquieuit, decident. fortaſſe autem &
Deus illum ita in ſublimi aere iactatum, in ea
loca quæ pœna coërcenda erant, coniecit. Ter-
ræ quem diximus motu ita ingruente, Impera-
tor Leo ſibi metuens, circa ſanctum Mamantem
tabernacula poſuit, ad ſex menſes ab vrbe in-
gr[illegible]d enda abſtinens, eoque modo ſe diuinam
iram declinaturum exiſtimans.

Boanis lacus.

Pluma cinerea.

Leo menſib. ſex extra vrbem in tabernaculis manſit.

Cap. XXI.

De Conſtantinopolitano incendio.

TVm quoque maximum incendium Con-
ſtantinopoli graſſatum eſt, quod illi maioré
quam terræ motus intulit cladem. Initium
ſumpſit in parte maritima, quam Boſporum
ſeu Bouis tranſitum, incolæ nominant: quum
pernicioſis quidam dæmon lucubrationũ ho- C
nis mulierculę victum labore manuum quæren-
ti aſſimilatus lucernã ad rerum omnium vena-
lium forum, ſalſamentorum aliquid empturus
ſiue etiam mulier vere exitioſo dæmone agitata
illa fuerit nam dicere id non poſſum: verun-
que ſane fertur) demiſiſſet. Lucerna igitur alicu-
bi poſita eſt, & mulier ipſa abiit. Ignis autem
neſcio vnde ſtuppa correpta, ingentem prouol-
uit flammam, & ædificium id illico conſum-
pſit, atq; inde ad vicina ſerpens circumquaque,
quam faciiime proxima tecta depaſtus eſt, nec
illæ tantum quæ facile ignem concipiunt ædes,
verum etiam quæ é lapide ſecto amplitudine &
altitudine ingenti conſtructæ erant domus,
conflagrarunt Incendium id libere, in quæ-
cunque incidiſſet, ædificia conſumens, in quar-
tum vſque durauit diem. Adhibita quidem
eſt aduerſus ignem omnis generis defenſio, ſed
vis eius illam modis omnibus ſuperauit, adeo
vt media pars vrbis omnis à Septemtrione Au- D
ſtrum verſus protſus conflagrarit, in longitudi-
nem quinque, in latitudinem vero decem &
quatuor ſtadiorum ſpacio, neque quidquam in
medio de publicis priuatiſque porticibus & æ-
dificiis relictum eſt. Columnæ quoque & du-
rorum natura lapidum materia, perinde atque
[illegible] menta quædam, quæ facile accenduntur, ar-
ſerunt. Clades ea ex parte bor[illegible], vbi etiam
nauale vrbis eſt, à Boſporo ipſo ad vetus vſque
fanum, quod ab Apolline cogno[illegible]en habuit,

Incendium ferociſſimum Conſtantinopolis quatriduanum.

ἐπὶ τὸ [illegible]

A ex auſtrali vero regione à Iuliani portu vſque
ad præclarum ædificium templi eius, quod
Concordiæ dicitur, proceſſit. Medius inter hæc
locus à Conſtantini foro, vſque ad id quod
Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea
quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme
& miſerandum facta ſunt ſpectaculum. Quæ-
cunque enim ad ſublimem amplitudinem &
formam extructa, & ad incomparabilem exor-
nata magnificentiam, maximo commodo pu-
blica & priuata ædificia fuerant, omnia ſimul
ſubito in aceruos & hiatus vaſtos & inuios re
dacta ſunt, varii generis materia in cumulum
vnum congeſta & priore facie rerum adeo mu-
tata, vt neque ædium ipſarum incolæ quid fue-
rit, quove loco quæuis prius opera ſteterint, diſ-
cernere potuerint.

Conſtantini forum. Tauri forum.

Cap. XXII.

B

*De ſancto Martiano, magno eccleſiæ Conſtantinopo-
litanæ œconomo. Et de ſancto Daniele Columel-
la, aliisque qui tum monaſtica vita inſignes fue-
runt.*

COrripuit quoque incendium id ſanctæ A-
naſtaſiæ templum, quod Marcianus cele-
bris vir, ſumptibus ſuis erexit: & item ſanctæ
Pacis delubrum, ad mare ſitum. Eo enim tem-
pore præclarus vir iſte clarun, opetibus nouis e-
nitens, humanitateque & miſericordia maxime
inſignis: & qui virtute eo proceſſerit, vt etiam
mortuos excitarit. Sed alia quoque is templa
præclata & magnifica Deo conſtruxit. Tum
porro ignis carpere iam ſanctæ Anaſtaſiæ tem-
plum inſtituerat, ſed ei ille obſtaculo fuit.
Quum enim iã flamma ſerpens eccleſiæ appro-
pinquaret, accepto in manus ſacro Euangelio,
per tegulas in tectum conſcendit precibusque
C & lachrymis Deum implorauit. Ignis autem ad
eum accedens, veluti virum ſanctum reueritus,
atque in ſublime ſublatus, & in arcus ſpeciem
admodum incuruatus, ædem eam intactam
protſus relinquens tranſiliuit. Cum hoc eo
tempore Daniel quoque floruit, qui ad Tran-
ſitum perquam diu ſtationem ſuper columna
pertulit. Is ex Simeonis Mandra productus,
ius precibus & cohortationibus adiutus, exi-
mia ſubiit certamina, & pietatis exercitium ſu-
pra naturæ captum, Boreæ continue expoſi-
tus, peregit: quapropter etiam ab agonothe-
te ſiue certaminis muneratore ingenti gloria eſt
condecoratus, à quo exitioſorum dæmonum
expulſionem, & variorum morborum ſanatio-
nem accepit. Ad quem ſæpe etiam in tenui ha-
bitu veniens Imperator obſtupuit, benedictio-
nemque ab eo & communionem precum pe-
tiit. Perliberaliter quoque magnifica prope co-
D lumnam conſtruxit ædificia, templum item &
domicilium circa virum ſanctum monacho-
rum ſtatuit, & † columnam ipſam extulit, o-
mniaque adeo viro ſancto factus eſt. Incendii
eius tempore, Daniel ex columna tandem di-
greſſus, in vrbem venit: atque in eius præſentia
ignis confeſtim extinctus conquieuit. Sub Ba-
ſiliſco vero, qui á religione excidit, & Chalce-
donenſem Synodum contempſit, ardore inde
ductus rurſum deſcendit, & cum Acacio Con-
ſtantinopolitano antiſtite eccleſiaſt. conuentus
egit,

Sancta Anaſtaſiæ templum precibus Marciani viri ſancti, illæſum ab incendio permanſit. Mortuorum reſuſcitatio.

Daniel Stylites.

Miracula Danielis. Daniel à Leone imperatore admodum cultus.

† ἀνύψωσε τὸν κίονα. Incendium ad Danielis aduentum ceſſauit.

*Deum libere Basiliscum tyrannum propter hæresim obiurgant. Olympius Auxentius * ἐξσχολάριος.*

egit, monachorumque ordine vnà cum multitudine ipſa plebis aſſumpto Baſiliſcum adiit, & cum eo liberrime colloquutus eſt. Idem fecit Aſcetarum præſtantiſſimus Olympius. * Tum quoque viguit Auxentius * Exſcholaris, vitam nudam in monte eo qui ex aduerſo Conſtantinopolis ſitus eſt, ſicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde deſcendens, ſynodo affuit, & plurimum momenti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maxime fuere Varadatus, & Iacobus Niſibenus: cuius quam egregium vitæ inſtitutum fuerit, ſatis declarat miraculum quod in puellis Græcam ſuperſtitionem ſectantibus, dum in fonte lauarent, edidit. Quæ quod dicto Iacobi audientes non eſſent, canuerunt: & fons ſtatim exſiccatus eſt, quem quidé ille precatus vndis repleuit, puellas autem canæ per vitam omnem reliquit. Illud ſcire conuenit, non hunc eſſe Iacobum illum, qui aduerſus circulares literas ſcripſit. nam is Conſtantii temporibus fuit: iſte autem temporibus hiſce viguit, prodigus & miraculis præcipuus ſpectatus, ſicuti Theodoritus in Dei amantium hiſtoria inquit. Cui etiam arcam ſepulchralem fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autem vt prior moreretur Theodoritus: verumtamen ſic quoque magnus Iacobus in ea eſt conditus. Martianum, quem diximus, Gennadius Conſtantinopolitanus eccleſiæ œconomum & diſpenſatorem legit, quum ex Catharorum ſiue Purorum hæreſi ad eccleſiam tranſiiſſet. qui quum id munus obiret, quæ in eccleſia quaque muneris loco offerrentur, ea vt loci cuiuſque clerici ferrent, conſtituit, quum ad id tempus eccleſia Catholica † ſeu vniuerſalis dona eiuſcemodi omnia tuliſſet. Quo tempore primus etiam Leo conſtitutione lata, vt dies Dominicus ab omnibus abſque labore omni per otium tranſigeretur, feſtusque & venerabilis eſſet, quemadmodum & diuis Apoſtolis viſum eſt, præcepit. Conſtituit quoque, vt qui in cleri ordinem lecti eſſent, à ſolo præfecto prætorio iudicarentur.

Varadatus. Iacobus Niſibenus. Huius miracula puellis lauantibus canis. ... mut.

De parochiis eccleſiarum muneribus quæ offertoria dicimus.

† Hanc nunc parochialem & curatam vocamus. L. omnes iudices. L. Dies feſtos. C. de fer.

* *Scholares in ſacro Palatio militantes dicebantur, ſicuti & pars eorum Domeſtici Schola, nam militantium quoque ſchola eſt. Hinc rubrica eſt* de priuilegiis ſcholarum. C. lib. 12. *Et exſcholaris, qui militare in aula deſiit: ſicut exrex, exconſul, exquæſtor, &c. dicitur.*

CAP. XXIII.

De Gennadii patriarchæ virtutibus, & de rebus quæ temporibus eius præter opinionem & fidem acciderunt admirandis.

Miraculum in pictore, qui Saluatorem Iouis forma pinxit.

GEnnadio iſto epiſcopatum gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere auſus, facinoris eius mercedem tulit. Nam manus eius exaruit: quam, quum ille crimen id publice confiteretur, Gennadius reſtituit. Illud vero notandum, verius eſſe, Seruatorem noſtrum capillum moliter inflexum & ſubcriſpum, eumque minus denſum habuiſſe, ſicuti in hiſtoriis colligitur. Gennadius iſte ad Eluthetium martyrem, de clerico illius quodam, quem vt diſſolute viuentem criminabatur, epiſtolam dedit verbis hiſce compoſitam: *Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompoſitam* E *degit vitam: quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab eccleſia reſcindendus es. Et clericus ille ſtatim mortuus eſt.* Item Gennadius nullum ſacerdotem conſecrauit, qui non prius pſalterium ſedulo in ore habuiſſet. In epiſcopatu huius, Studius quidam vir præclarus, Roma Conſtantinopolim peruenit, & diuo Præcurſori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui *ἀκοίμητοι*, hoc eſt, Inſomnes dicuntur, induxit. Horum domicilium Marcellus diuiniſſimus conſtruxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerentur, ſodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuiſa. In ea Mandra Ioannes quoque Calybetes monachum egit. Ea tempeſtate Timocles etiam & Anthimus * Troparıorum poetæ floruere, qui ſuas vterque ſodalitates habuere. Et qui Chalcedonenſis ſynodi decreta comprobabant, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiam peruigilium inter eos inſtituit. At qui F hoſtili erga eum erant animo, Timoclé ſequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit, exponam. Quum enim noctu ad ſanctius ſacrificii altare aſtaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, ſpectrum quoddam dæmoniacum viſum eſt: quod crucis ſigno ab eo repulſum, humana voce ita illi reſpondet. *Illo quidem viuo, ceſſſurum atque quieturum, poſtea vero modis omnibus eccleſiam perturbaturum.* Quod Gennadius metuens, poſtquam Deum plurimum deprecatus fuiſſet, ex hac vita migrauit. Et Acacius orphanotrophus ſeu pupillorum curator, thronum recepit. Tum quoque euenit, vt duo epiſcopi, quorum alter rabie Arii infectus, dicendi & diſputandi arte inſtructiſſimus, alter virtute, religione, & recta fide ornatiſſimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porro orthodoxo & recte ſentienti viſum eſt, verborum contentione relicta, ad rem ipſam deſcendere, & veritatem explorare: videlicet vt rogo ingenti accenſo, G ſe in ignem conicerent. Quod vbi Arianus detrectauit, orthodoxus igni ſe commiſit, atque inde cum impio ſermonem conferens diſputauit, ſaluusque etiam veſtibus intactis permanſit. Archiſynagogus quoque inter Iudæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is autor eius fuiſſet, correptus, crudeliter à viro conſulari excruciatus eſt, multis hominibus præſentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus eſt: *O Deus ſancti Sergii adiuua me. Sancte Sergi, tu noſti.* Iudices porro fingere & aſſimulare hæc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus combureretur, qui verba ea protuliſſet, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti ſtolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conſeruarunt. & multitudo in flammam inſiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus eſt: atque ille non minus mente quoque H illuminatus, ſubſtantia ſua quam multam habuit vendita, in pyræ eius loco ampliſſimum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raro reliquam, iuxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem diu eius fecere pueri, nominibus ſuis in Sergii & Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

Epiſtola miſſa Gennadii ad Eleutherium martyrem. Studium.

Sodalitas monachorū Inſomnium.

*Ioannes Calybetes. * Troparıcam nunc hymnos ... dicunt Troparion ... poeta Timocles & Anthimus.*

Spectrum dæmoniacum Gennadio apparet.

Diſputatio epiſcop. ex igne.

Miraculum in Archiſynagogo Iudæo in flammas igneas de ... conſeruato.

Diui Sergii templum. Idem monachos facti.

CAP.

Cap. XXIV.

De veneranda ſanctiſſimæ Dei genitricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atq; acuminato templo, cuius nomen eſt Blacherna, ſit repoſita.

Veſtis diuæ virginis è Palæſtina Conſtantinopolim deportata.

LEone imperante, veneranda immaculatæ Matris veſtis Conſtantinopolim hoc modo perlata eſt. Hanc ſicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi ſeu viduæ reliquit, quæ etiam vſque ad illud ipſum tempus incorrupta permanſit, & multa miracula edidit. Poſtquam autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hieroſolyma profecti, omnia ibi loca perluſtrarunt & exoſculati ſunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerunt, & theſaurũ hunc apud Iudæam quandam aſſeruatum repererunt, conſilium eius auferendi ceperunt. Et Hieroſolymorum vrbe peragrata, & ſancto quoq; loco ſalutato, ex Palæſtina diſceſſuri, arcam eadem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Dei matris veſtis repoſita erat, fieri curarunt: eamq; vacuam ſolito ornamento coopertam, per fraudem in loco ſuo depoſuerunt: alteram autem illam cum SS. veſte receperunt, & cum ea quam celerrime Conſtantinopolim recurrerũt, in ſuburbana regione, cui Blachernæ nomen erat, occultare diuinum theſaurum volentes. Quandoquidem vero rem tentare quæ fieri nequiret viſi ſunt, ingratis etiam eam ad Imperatorem retulere. Atq; ille incredibili elatus voluptate, rotũdo in eo loco vbi aſſeruabatur constructo templo, cum magna veneratione ſacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoque veneranda illa veſtis integra ſeruatur, veluti inuictum perpetuumque vrbis præſidium, quæ varios repellit morbos & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim temporis ſuperat. Pulcheria quidem celebris Imperatrix, ingens ſub Marciano Dei matri condidit templum, vbi ſepulchrales faſcias repoſuit, Leo autem magnus aliud conſtruxit, in quo magnifice veſtem illius conſecrauit.

Blacherna Rotundum Dei genitrici Leo conſtruxit templum, in quo veſtis ea repoſita.

Cap. XXV.

De templo ſanctiſſimæ Dei genitricis ad fontem, & vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus ſit.

Templum diuæ virginis ad fontem.

LEo iſte aliud quoq; templum virgini matri in loco qui Fontis nomen habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertum floribus, quaſi quidam paradiſus amœnus & pulcher, fons inſuper pellucida & potabili aqua tacite ſcatens: & vt ſemel dicam, quęcunq; ſacrum templum decerent, omnia erant. Vtrumque hoc delubrum pro vrbis mœnibus conſtructum eſt: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quę dicitur, Aurea porta, quæ ad arcis finem eſt, vt vtraq; ædes inexpugnabile vrbi propugnaculum eſſet. Abeſt ab vrbe regio hæc ſtadio vno, dotes quas terra habere poteſt omnes obtinens antiquitus matri Dei conſecrata. Optimum ibi eſt cœlum locus ipſe variis conſitus arboribus, platanorum prouentu plurimo & cupreſſorum proceritate perquam amœnus fuit. Herbam protulit mollẽ & copioſam, diuerſi generis floſculos prætendentem, totis commodam, nec minus paſcuis vtilẽ. Fons vbertim & pellucide profluens, quum loco ipſi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum & conſpicuum reddidit. Diuina præterea gratia aquæ ipſi indita, ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præſtitit. Interceſſit tempus longum, & cœnum paulatim vndæ aggeſtum fontem obruit, initiumque qua vnda profflueret obſtruxit. Arborum etiã denſitas, aditu ad fontem obſtructo, quum diuturnitas inſuper temporis acceſſiſſet, obliuione locum obduxit, ita vt limus vliginoſus eſſet, & humore tantum tenui dignoſceretur. Verumenimuero Leo iſte, cum nõdum diuino nutu imperiali dignitate exornatus priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cœcum tota via errantem incidit: & vicem eius miſeratus (erat enim vir bonus, miſericors, & in rebus omnibus conſideratus & prouidus) manu cum duxit, oculi ei vicem præſtans, greſſumque eius per loca plana dirigens, ſi quid in itinere ſpinarum aut duri eſſet, quod incedentem offendere poſſet, remouit. Atque ille quidem hunc ducebat, hic autem ſequebatur. Etiam itinere aliquanto confecto, prope cœnoſum hunc locum venerant: cœcuſque ille ſiti plurimum conficiebatur, & qui cõcideret parum aberat, ita humor omnis in eo æſtu vehementiſſimo exaruerat. Iaque Leoni valde inſtitit, ab eoque crebrius contendit, vt ſiti eius mederetur, & vix ſaltem in vmbra quapiam aliquantulum recrearet. Erat hoc inenarrabilis cognitionis & ſapientiæ Dei, quæ mirifice omnia inſtituit. Ille igitur miſericordia erga pauperem motus, denſam ſyluam omnem perluſtrauit, & ſi quis aquæ humor ibi ſcateret, ſcrutatus eſt. Vt vero poſt fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxie admodum quiritaretur, quod miſero illi in tali caſu nihil ſolatii conferre poſſet; vocem incredibilem pręter opinionem omnem ex alto ad ſe delatam audiit, quæ diceret: Nõ ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua prope eſt. Proinde noua hac voce conſternatus, denuo vndam inquirere inſtitit. Sed & ipſe cœcus prorſus fuit. Circum eam enim verſabatur, nunime tamen eam videbat: quod & ſyluæ denſæ opacitas ei obſtaret, & cœnum profundi[*] illum inde remoueret. Quapropter partim indignans, quod quem manu duxerat cœcus ęrumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam conſiderans, & aquam rurſum inueſtigans, denuo eam ipſam exaudit ſuaue quiddam & facetum cœlitus ſonãtem vocem. Nam & de nomine eum compellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei tempore aduenturam certo denunciauit, ita loquiens: *Leo Imperator, denſum hunc & vmbroſum lucum ingreſſus, turbidam aquam hauri, eaque ſitim hominis agri refice: & limum cœnoſum manibus cape, quo cæci oculos inungas.* Quæ vero ſim dudum hunc obtinens locum, eoque me oblectans, mox ſcies. Tu fac vt ædem hic mihi ſacram conſtruas in qua identidem verſer, & ſuauiter deambulem: in qua etiam precantibus omnibus, locumque hunc cum ardore & fide certa adeuntibus, optata præſtem omnia. Neque quidquam eſt prorſus, quod mihi aduerſetur, & non continuo poteſtati meæ ceſſurum ſit, etiamſi dæmon ſit, aut morbus qui omnem ſuperet medicinæ curam, aut aliud quidquam quod, factura nun

Leo adhuc priua. in cæcum hominem in via errantem inſo tem in ſiti non incidit.

Leoni cœlitus imperiũ promiſſum.

Templum Dei genetricis condere iubetur.

Cæcus fonte limo ob litus illuminatur.

ſim, dummodo rite pieque ſit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cæcum parum id tum curantem, vt in qitu ſpiritus prope extinctus eſſet, attulit: & oculus eius luto, non ſecus atq; ſeruator illius à natiuitate cœci, liniit: deinde etiam aquam præbuit, oculos attrectanti. Ecce autem maieſtas & magnificentia tua, ó Dei genitrix, ſe exhibet, & miſero illi aqua turbida & lutum Siloe fit. Confeſtim n. viſum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis præter ſpem omnem, ſolem, ſeu potius cœnum & lutum inſpiciens. Sicut namq; ſol primum, qui viſui lucem primus dat, ab eo conſpicitur, ſic tū lutum, quod lumen illi ſubminiſtrarat, primum ab eo eſt conſpectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentib. maxime aduerſatur, id tum natura & vſu ſua depoſita, ſalutare eſt factum.

Lutū cœnum ſalutare

Cap. XXVI.

Deſcriptio ſacri templi, cui Fontis nomen inditum, à Leone conditi.

LEo poſtea, pro eo atque ei Dei genetrix prædixerat, ad imperiale ſublatus faſtigium, ſtatim pro tanto illius in ſe beneficio ei gratiam rependit. Et loco eo repurgato, & fontis vena altiſſime inueſtigata & reſtituta, quidquid erat cœni & terræ aggeſtæ eiiciẽdum curauit: & fonte ipſo circumquaq; ſtructura ſolida probe munito, delubrum Dei matri conſtruxit, & ædificium ipſum ſupra fontem ſtatuit. Structura ita comparata eſt, vt non minus ædificii ſubter terram ſit, quam ſuper terram emineat. Nam iudicio meo ex ipſis terræ fundamentis excitata eſt & in † quadrangulum ita coagmentata, vt eam formam ædi ſacræ præſtet, qua aliquatenus longitudo latitudinem ſuperet, & longitudini quæ aſſis rationem habeat, latitudo quadrantis proportione reſpondeat, ſed ædificii muri ſub terra nihil habent varietatis: quam primum autem ſupra terram eminent, ſtatim variant. Nam in quatuor porticus confirmantur, quatum duæ, contra Orientem altera, & Occidentem ſolem altera, in vacuum aerem ſublimes feruntur: alteræ duæ vtrinque proximis ſuffultæ parietibus coniunguntur, eiſque incumbunt. E ſuperiore parte ſtructura quædam aſpidum & arcuum molliter ædem ipſam attollens circumit, & porticibus quibuſdam æquis inter ſe ſpatiis diſtantibus fulcitur, quæ ſpatia veluti intercolumnia luminis immittendi gratia inſtituta ſunt, per quæ lux immenſa in fontem influit, & ſplendoris abundantia lumine multo locum omnem illuſtrat.

Structura templi virginis matris ad Fontem.

† ἐν τετρα- [illegible]

Super his tholus in ſublime eminet, cum teſtitudine rotunda & alta, paulatim ſeſe deorſum verſum incuruante, & aliquantulum in ſublime euadente: cuius iam prolixa eſt pulchritudo, vt cœlo relucenti & igni ardenti ſimilis videatur. Superiorem ſacri adyti partẽ, aliud ſupra fontem ipſum ædificium terminat, firma porticu exornatum, vt formæ pulchritudinem, † longitudine altero tanto latitudinem ſuperāte adimpleat. Gradus etiam quoſdam architectus, vigintiquinq; opinor, ex vtraq; parte pulcherrime conſtruxit, qui facilem ad fontem ipſum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & de-

† ἑτερομήκης. Fons mirificus.

E ſcendentes, ne lubrico humoris labantur, manu ducant. Gradus alii directe accliues ſunt, alii vero aliquantulum incurui. Teſtudo ſumma, ſeu potius vertex ipſe templi auro puro prolixe exornatus eſt: atque is luce per frequentia ſpecularia immiſſa, & marmoris quo parietes incruſtati ſunt fulgore vibrato, veluti coruſcans templum ómne tanquam fulgure illuſtrat. Fons in medio ſere templo eſt, parum enim id abeſt. Latitudo eius bis ſenum pedum, vndam habet iugem, frigidam & pellucidam. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum eſt. Intra id eis quos diximus pares gradus ſunt, quidam ſemicirculi figuram, alii quadratam formam referentes: ſeni vtrinque qui deorſum verſum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excauata ad os fontis ſtat, hydriam ſtatim exceptura. Habet ea foramina quædam, vt effluenti latici locus ſit. Hunc cauum aliud in ſolo pro

F fontis influxu excipit, quod aquæ effluere ſatagenti meatum exitumq; ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ędem protenditur, adytum diuidens, probe vbique munitus. Cãua ſuperne duo habet: alterum lapide rotundo conſtructum in medio templi loco: alterum ad adytum appropinquat, labrum lõgius quam latius habens: vnde etiam ſacrum illud & luſtrale lurũ vaſculo in cochlearis formam facto illi hauriũt, quibus id miniſterium commiſſum eſt. Aquæ iſtius per incredibilem miſtionem mirifica eſt temperies, neq; enim ſupra modum gelida eſt, & à tepiditate multum abeſt: ita vt eam omnigenam & qualem quiſque velit eſſe contingat, non ſecus quam decantatum illud Manna. Eſt autem pellucida maxime, & leuis, ſpiritus aura ſacro quodam modo extenuata. Et quod alia omnia ſuperat, res quoque contrarias vnda hæc curat. De quibus n. ęgritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorum curandis de-

G ſperauit, eis ſtatim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Dei matri erexit, atque id Fontem nominauit: opus ſi videas, inſigne: præſtantius certe quam vt verbis explicari queat. In Fontis vnda, ea quam diximus gratia enitiit. Poſtea vero alii quidam ædificiorum acceſſionibus locum eum exornarunt, pulchritudinem adiectitiam ei addentes, & decentiorem illi amœnitatem aducientes: quemadmodum & Iuſtinianus poſtmodum maximam & pulcherrimam extruxit domum, gratiam eam pro beneficus acceptis virgini Matri referens, de miraculis quæ ad fontem ipſum quamplurima edita ſunt, librum conſcripſimus, à piis quibuſdam viris, vt hoc faceremus, excitati. Vnde etiam ea quæ de Fonte diximus, in opus hoc tranſtulimus. Sed iam ad reliquam hiſtoriam progrediamur.

Cap. XXVII.

H *Vt Leo mille & centum naues contra Genſerichum miſerit, Baſiliſco coniugis ſuæ Verinæ fratre claßi præfecto, qui inſtinctu & conſilio Aſparis & Ardaburii claſſem hoſtibus prodidit: & vt Aſpar & Ardaburius a Zenone Iſauro trucidati ſint. Quam ob cauſam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, n gener eius eſt factus.*

GEnſerichus Vandalorum rex, qui Aphrica, quemadmodum à me dictum eſt, potitus,

ad

A ad magnas peruenit opes, poſt Marciani obitū, ditionem Romanorum excurſionib. plurimum afflixit: vrbium omnium, præterquam Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid pecuniæ & agri occidentales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus ſuis dedit ſubditiſque ſuis, tributa tributis accumulando, apprime grauis fuit. Quibus ærumnis incolæ preſſi, profugerūt. Porro quum id Leo ægre ferret, ex ditione ſua omni mille & centum naues contraxit, armiſq; & copiis non pœnitendis impoſitis, eas aduerſus Genſerichum & Vandalos miſit. In eam claſſem mille & ducenta centenaria auri pondera impendiſſe, eidemque ſupra ſeptem millia remigum attribuiſſe dicitur. Ducem ei cum imperio Baſiliſcum præfecit, coniugis ſuæ Verinæ fratrem germanum: qui quod oculos † ad Imperium adieciſſet, Aſparem ſibi & Ardaburium conciliauit. Nam per eos ſe facilime, quod volebat, confecturum eſſe putabat. Vt autem ipſi ad

Ingentem claſſem Leo in Aphricam contra Vandalos miſit. Centenaria pondera: Plin. li. 6. centum librarum. Claſſis dux Baſiliſcus. † τῦ βασιλείᾳ ἐπιτεθυμηκὼς. Aſpar & Ardabur. ducti Ariani.

B imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani eſſent, quorum religionem Byzantii vehementer deteſtabantur. Verum vt imperium aliis concederēt, in procliui eis erat: quemadmodum & Leoni fecerant, qui quum curator eorum eſſet, ſine ſanguine ad imperium eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quod ab eis regeretur, grauiter tulit. Et ipſi, quod Eccleſiam ſibi turbandam eſſe conſtituiſſent, in multis neceſſariis rebus ei aduerſati ſunt, & plurima eum perperam agere dixerunt: ſuperatum etiam iri aſſeuerantes à Geoſericho, quod minus ſanam coleret religionem. Multo enim Genſerichi opinionem, qui Arii dogma profiteretur, Dĕo gratiorem eſſe quam Leonis ipſius: quem male facere, quod Nicænam & Chalcedonenſem fidem defenderet, non recte putabant. Atque vt vera dicere viderentur, clam cum Baſiliſco congreſſi, ſceptrū

Genſerich Arianus.

C imperiale ei ſe tradituros polliciti ſunt, ſi Genſericho victoriam concederet. De quo quum eis cōuenıſſet, Baſiliſcus cum claſſe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquio Genſericho, pro eo atque cum Aſpare pactus fuerat, claſſem ſtatim prodidit. † Itaque militibus ſomno ſopitis, Genſerichus illam incendit: & quum vehementior ventus flammam in ſublime tolleret, naues aliæ ab aliis ignem conceperunt: & Vandali eoetis imminentes, ſi qui milites ex incendio eo profugerent, occiderunt. Ex claſſe tota ne vna quidem nauis reliqua fuit. Baſiliſcus ęgre cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, & ad magnam Eccleſiam confugit. Cuius ſoror Verina Auguſta eum periculo liberauit, & Perinthum Thraciæ, vt ibi degeret, miſit. Leo

Baſiliſcus claſſem Vandalis prodit Aſparis & Ardaburij ſuaſu.

† *Procopius, vel per ignauiam, vel per proditionem Baſiliſcum rei bene gerendæ occaſionem & victoriam amiſiſſe, ſcribit. De claſſe Roman. cremata, mentionem nullam facit.* De bello Vandal. lib. 3.

D Imperator Aſparem & Ardaburium ad ſe acciuit, vt eum ab abſurda eos opinione abduceret, tum ab inſidiis imperio ſtruendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina ſuſceperat, filio Aſparis conſuli & patricio in matrimonium collocauit. Cæterum illi pro ſemel concepta malitia, dolos contra Leonem texere non deſieruſt. Quod vbi Conſtantinopolitani c[illegible]uerunt, contra eos concitati ſunt, & in

Filio Aſparis Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur. De Aſparis & Ardaburio cæde.

A Hippodromo conuiciis eos acerbe proſciderūt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni conſequente, traiecerunt: & in templum Euphemiæ martyris confugerunt. Imperator patriarcha ad eos miſſo, ſe fidem eis ſeruaturum eſſe, ſi ex Eccleſia ea diſcederent, pollicitus eſt. Ipſi vero ſe loco eo exceſſuros, niſi Imperator ipſe adeſſet, negarūt. Proinde Leo eo conceſſit, & viros eos præter rationem ad [illegible] a xit, & ad menſam ſuam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarum amneſtiam illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Iſauro, qui fidus ei maxime eſſe videbatur, vt is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, ſubito impetu capita reſecaret, præcepit. Aderat [illegible], & Zeno Ardaburio primum caput amputauit. Quod vbi Aſpar vidit, indoluit: & magna voce exclamans. Dignum inquit, fert exitium ſenex canus, qui fruſtra gloriatus eſt, neque vnquam admonitioni meæ audiens fuit. Perſæpe enim ei

B dixi:* Prius Leonem deuoremus, quam ille nos ſibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipſe ferro cæſus vitam amiſit. Filium autem eius, patricium illum, à filia ſua Ariadna per repudium ſeiunctum, in exilium miſit: & Ariadnam Zenoni, vtpote qui inſidiatores ſuſtuliſſet coniugem dedit. Zeno iſte ab incunabulis Aricmeſius nominatos fuerat: verum vna cum Imperatoris filiæ coniugio id nomen mutauit, & Zeno appellatus eſt: nomine eo à quodam, qui apud Iſauros ad magnam peruenit gloriam, ſumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus eſt.

** φάγωμεν λέοντα, πρὶν ἢ ἐκεῖνος ἡμᾶς. Filium Aſparis relegat cum exulat. Ariadna Zenoni nubit. Leo minor.*

Cap. XXVIII.

C *De Martyrio Antiocheno Epiſcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter ſancto hymno addidit: Qui paſſus es pro nobis. Et de ſucceſſoribus eius, Stephano & Calandione. De cæremoniis à Cnapheo in Eccleſia inſtitutis. De Iuuenali & Anaſtaſio & Martyrio, Hieroſolymitanis Epiſcopis.*

Zeno ſimulatque Imperatoris gener factus eſt, in Orientem miſſus eſt: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eum ſecutus eſt templi ſanctæ Baſſæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is vbi cum illo Antiochiā venit, & ſedes Epiſcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni perſuaſit, vt ſibi in Epiſcopatu eo recipiendo adeſſet: quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ ſynodi ſuffragiis dignitatem eam conſecutus fuerat, ſucceſſor. Et cum Martyrius in vrbe imperiali, neceſſitate id flagitante, diutius moraretur. Petrus tumultus Antiochiæ non minimos excitauit, res pleraſq; apud plebem per confuſionem miſcens, & inſolita quædam aduerſus fidem inducens: quodq; ma-

Zenone adiuuante Petrus Cnapheus, relegato Martyrio, Antiochenus fit Epiſcopus. Idem Antiochenus ſanctitatem inuadit. Cnapheus hymno ter ſancto clauſulam illam: Qui crucifixus es pro nobis, adijcit.

D ximum eſt, omnes eos qui Deum crucifixum & paſſum eſſe non crederent, anathematis fulmine iaciens. Atq; vbi opinionem ſuam confirmauit, ter ſancto illi hymno acceſſionem iſtam, qui crucifixus es pro nobis, tandem adiecit. Quæ verba ad hunc vſque diem apud Theopaſchitas obtinent. Quibuſdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus ſibi aſcitis, multa aduerſus Martyrium Epiſcopum molitus eſt, & populum per varia diſſidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiam redit, & multitudinem ſeditionem aduerſus ſe & veram de De[illegible] ſenten-

Theopaſchitæ.

E tiam mouere, Zenonemq; quam maxime Cnapheo fauere repert. Atque vbi poſt frequentem cohortationem perſuadere illis, vt ſententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitus concione conuocata, epiſcopatum depoſuit verbis hiſce in præſentia omnium vſus. Clero rebelli & populo inobedienti, & eccleſiæ contaminatæ, nuncium remitto, ſacerdotalem mihi reſeruans dignitatem. Hoc vbi ille dixit, & ſeceſſit, Cnapheus in Antiochenum thronum inſiluit, Chalcedonenſem ſynodum plurimum proſcidit, atque omnes acceſſionem illam terſancti hymni vſurpare coegit. Quæ res poſtquam eſt ad piſſimum Leonem delata, continuo Cnapheum ad exilium condemnauit. Id vero vbi ille cognouit, fuga ſaluti ſuæ conſuluit, & in domicilio Inſomnium monachorum clam latuit. Cnapheo Stephanus ſubſtitutus eſt, quē Antiocheni pueri, quod ſcilicet Cnapheo adhuc addicti eſſent, acutis calamis veluti cuſpidibus iugularunt; & in amnem, qui vrbem eam præterfluit, coiecerunt, ſicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in epiſcopatu Calandion, qui tum Conſtantinopoli propter negociū certum erat ſucceſſit. Hic quartam ſynodū defendens, neminem prius ad communionem admittebat, quam Petrum Cnapheum & circulares quę poſtea à Baſiliſco tyranno editæ ſunt literas, anathemati ſubieciſſet. Idem Cnaphei actionibus reſiſtens, acceſſioni illius in eo, quem diximus hymno, præmiſit, Chriſte rex.

Martyrius episcopatu abeuns graviter dictū Cnapheus in exilium agitur.

Apud Insomnes latet Stephanum Antiochia episc. pueri trucidant. Calandion eius successor.

F

Petrum Cnapheū quatuor iſta Eccleſiæ Catholicæ commodiſſima reperiſſe dicunt:* vt ſacrum vnguentum in populi totius pręſentia cōſecraretur: vt ad veſperam ſanctorum Theophaniorū vnda in ſacrum lauacrum infunderetur: vt ſymbolum ſanctum, quod ſemel tantum antea magno & ſancto Paraſceues die dici ſolitum fuerat, in ſynaxi & conuentu eccleſiæ quouis decātaretur: & vt in precatione omni Dei genitrix nominaretur, † & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo poſt vbi Iuuenalis in extrema ſenectute Hieroſolymis diem ſuum obiit, epiſcopale eius munus Anaſtaſius ſortitus eſt. Cui deinde ſucceſſit Martyrius.

G

** θεῖον μύρον ... Petrus Cnapheus quatuor in ecclesia vtilia inuenit. Theophania eadem quæ Epiphania. † καὶ ... Anastasius & Martyrius episcopi Hierosolymitani.*

† *Hodie quoque Græci & Orientales Chriſtiani precationi cuiuis interceſſionem τῆς θεοτόκου, hoc eſt, Dei genitricis inſerunt.*

Cap. XXIX

Vt Leo magnus fatis conceſſerit, Leonem minorem imperii ſucceſſorem relinquens. Et vt paulo poſt hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filii imperium ſuſceperit, diademate ab eo accepto.

LEo magnus Imperator, Zenonis & Ariadnæ filiæ filium Leonem minorem Cæſarem primum, deinde etiam Imperatorem Romanorum renunciauit, manibuſque ipſe ſuis imperii inſignia ei contulit. Zenonem enim, quod in religione variaret, Imperatorem legere dignatus non eſt. Deinde Leo morbo oppreſſus, Byzantii imperium vna cum vita depoſuit, quum id annis decem & ſeptem adminiſtraſſet. Poſt quē Zeno purpuram ſumpſit, ... Leonis gener: quod eum Verina ... eonis coniunx, imperii ſocium Leoni ad... ten..., qui e... patri imperii

Leo senior moritur.

H

E inſignia impoſuit, aſciuerit. Porro quum Leo minor poſt annum vnum deceſſiſſet, Zeno ſolus Romanorum imperium gubernauit, minus feliciter. Quæ vero ſub eo acta ſint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quę ſequuntur, oſtendent. Quindecimus iſte hiſtoriarum liber vigintiquinque complectitur annos, quum ab orbe condito quinquies* milleſimus noningenteſimus nonageſimus, à natiuitate Domini quadringenteſimus octogeſimus quintus ageretur annus.*

*Leo minor itidem. Zeno pater Leoni filio in imperio succedit. Libri huius anni. * Secundū nost. Chronologus. 4454.*

* *Leone Imperatore aliquando Eulogio philoſopho teſſeram frumentariam dari iubente, ex cubiculariis eunuchis quidam, militibus largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuerſus Leo:* Vtinam, *inquit,* is ſit temporum meorum ſtatus, vt mihi liceat ſtipendia militum in literatum magiſtros conferre. *Suid. Apud quem etiam de Malchi ſententia eſt, grauem ciuium prouinciarumque ſuarum Leonem iſtum compilatorem fuiſſe.*

F

Cap. XXX.

Breuis & ſuccincta expoſitio ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi actorum, ad finem huius tomi eſt appoſita, vt hiſtoriæ ordo citra confuſionem conſeruaretur.

SANCTÆ VNIVERSALIS quartæ Synodi Acta.

A Mundo cōdito quinquies *milleſimus noningenteſimus ſexageſimus ſext* agebatur annus, quum diuina & ſacra vniuerſalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris templo eſt congregata. Leonis veteris Romæ Epiſcopi locum ibi obtinuere Paſcaſinus & Lucentius epiſcopi, & Bonifacius presbyter. Epiſcopatum Conſtantinopolitanum tum Anatolius adminiſtrauit, Alexandrinum Dioſcorus, Antiochenum Maximus, Hieroſolymitanum Iuuenalis: qui in Synodo ea vna cum aliis epiſcopis affuere. His acceſſere magiſtratus, & qui in Senatu ſummo primas gerebant dignitates. Vbi omnes conſederunt, ſtatim Leonis mandatarii dixere, Dioſcorū illis aſſidere non debere. Hoc enim à Leone ſic conſtitutum eſſe: alioqui ſe, ſi id facere cogerentur, ex conuentu eo abituros. Senatus, quanam de cauſa id fieri deberet, rogauit. Atque illi reſponderunt: Dioſcorum reum agi, proindeque iudicis perſonam eum ſuſtinere, Romano antiſtite non permittente, non poſſe. Hæc vbi dicta ſunt, & Dioſcorus de Senatus ſententia medium cepit locum: Euſebius Dorylæi epiſcopus affuit, & quas imperiali obtuliſſet celſitudini preces, legi publice petiit, hiſce vſus verbis. Iniuria affectus ſum à Dioſcoro, iniuria affecta eſt fides, Epiſcopus Flauianus cæſus, & vna mecum inique ab ipſo exauctoratus eſt. Iubete rogo ſupplicem meum libellum legi. Quod vbi permiſſum eſt, ſupplicatio lecta eſt, in hęc verba conſcripta, Libellus Euſebii epiſcopi Dorylæi, qui ... am & orthodoxæ fidei, & qui in numerum ſanctorum relatus eſt, Flauiani epiſcopi olim Conſtantinopolitani, cauſam agit. † Conſilium inſtitutumq; imperii ... lis veſtræ poteſtatis eſt, vt qu... aliis omnibus ſubditis, tum eis maxime qu... ordinē ſacerdotum allecti ſunt, ... uria aff...

** Secundū nostras. Chron. 4455. Anno Domini. 457.*

G

Maximarū ecclesiarū episcopi. Romani pō... autoritas. Non potest idem in concilio esse reus & iudex. Libello Eusebii Dorylæi episcopi contra Dioscorum Alexandrinum. Eiusdem supplicatio principibus exhibita.

H

curam

A ... cies, dextram porrigatis. Quæ ... ſummo numini, pro cultu obſequiorum, à quo imperium vobis & orbis poteſtas tradita ... Quum igitur præter æquitatem & rationem ... ea quæ in Chriſtum eſt fides, & nos, grauem accepetimus iniuriam à religioſiſſimo ... næ Alexandrinæ vrbis Epiſcopo Dioſcoro, ad pietatem veſtram confugimus, vt ius noſtrũ ... quamur petentes. Res tota in hoc ſita eſt. In ea quæ proxime in metropoli Epheſiorum celebrata eſt ſynodo (vtinam autem celebrata non eſſet, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioſcorus, nulla iuſtitiæ, nulla timoris Dei habita ratione, quod eadem cum veſano & hæretico Eutychete opinaretur & ſentiret, multis ille quidem tum ignotus, ſed poſtea ſeipſum manifeſtauit & prodidit, opportunitatem nactus per inſtitutam à me aduerſus opinionis ſuæ popularem Eutychetem accuſationem, & promulgatam contra eum à ſanctæ memoriæ & quietis Flauiano Epiſcopo B ſententiam, multitudine turbulentorum diſſolutorumque hominum contracta, & poteſtate pecunia ſibi comparata, piam orthodoxorum recteque ſentientium, quantum in eo fuit, religionem afflixit, & prauam Eutychetis monachi opinionem confirmauit, quæ iam inde ab initio à ſanctis patribus eſt condemnata. Quando igitur non parua ſunt, quæ ille aduerſus fidem in Chriſtum & nos deſignare auſus eſt, ad amplitudinem veſtram prouoluimur, obſecrantes, vt amplitudo veſtra ſanctione ſua ipſum religioſiſſimum Dioſcorum cauſam dicere de criminibus ſibi à nobis obiectis iubeat: necnon monumenta & acta contra nos ab eo edita in ſancta ſynodo legi mandet, per quæ probare poſſumus, illum longe ab orthodoxa & recta fide alienum eſſe, & hæreſim impietatis plenam confirmaſſe, nobiſq; inique dignitatem ademiſſe, & grauem C iniuriam intuliſſe: vt diuinis venerandiſq; mandatis veſtris ad ſanctam & vniuerſalem piiſſimorum Epiſcoporum ſynodum datis, ab ipſis de noſtra & Dioſcori cauſa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis veſtræ cognitionem, ſempiternæque ſublimitatis veſtræ arbitrium referantur. Atque hoc ſic conſequuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æterno veſtro imperio piiſſimi Principes fundere non intermittemus. Itaque Dioſcoro iuxta & Euſebio ita petente, acta Epheſia in medium producta & lecta ſunt. Ex quibus conſtitit, epiſtolam Leonis publice lectam non eſſe: quum quidem, vt id fieret, multi ſemel atque iterum poſtulaſſent. Dioſcorus cauſam eius rei dicere iuſſus, ſemel atque iterum ſe, vt id fieret, præcepiſſe dixit: teſteſque Iuuenalem Hieroſolymorum & Thalaſſium Cæſareæ primariæ vrbis Cappadocum Epiſcopos laudauit, qui ſecum ſynodo ei præfuiſſent. Iuuenalis ſe ſacrum id, quod ſynodo præiret, ſcri- D ptum legi iuſſiſſe teſtatus, poſtea autem neminem eius mentionem intuliſſe. Thalaſſius autem profeſſus eſt, ſe vt id legeretur non obſtitiſſe: ſed neque tantum ſibi autoritatis vt ſolus ipſe legi id iuberet, vſurpaſſe.

Quum actorum lectio continuaretur, Epiſcopi quidam voces quaſdam quaſi fictitiæ ſimulatæque eſſent, reprehenderunt. Et Stephanus Epheſi antiſtes interrogatus, quinam ſubſcriptorum aliorum eorum nomina ſubſcripſiſ- ... Iulianum Lebedi Epiſcopum † poſtremum eos ſubſcripſiſſe dixit, & Criſpinum: ſubſcriptores vero Dioſcoro id non permiſiſſe, ſed ſubſcribentium digitos inhibuiſſe: ita vt etiam, ne res omnium fœdiſſimas paterentur, periclitati ſint. Idem Stephanus ſubintulit, vno eodemque, quo Flauiano dignitas abrogata eſt, die, ſubſcriptionem etiam factam eſſe. Ad quæ Acacius Ariarathiæ Epiſcopus addidit, omnes in chartam puram ſubſcriptionis annotationem retuliſſe, vi adactos, quod militibus armatis cincti fuiſſent. Porro quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis Epiſcopus neminem ea verba protuliſſe retulit. Cũ lectio per capita progrederetur, locus quidam complectebatur, Eutychetem dixiſſe: & eos qui dicunt, carnem Domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo deſcendiſſe. Et Euſebium contra intuliſſe, quod ille dixerit quidem hoc verbum, de cœlo: verbum autem, † A quo non addiderit. Et Diogenem Cyzici Epiſcopum inſtitiſſe, vt à quo tã- B dem diceret: ſed eis vt amplius quærerent, permiſſum non eſſe. Adhæc ea ipſa acta indicant, Baſilium Seleuciæ Iſaurorum Epiſcopum ſic dixiſſe: *Adoro vnum Dn. noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ſolum Deum verbum, qui poſt incarnationem & vnionem in duabus naturis cognoſcitur.* Ad quæ verba Ægyptii magna voce clare exclamarint. *Qui indiuiſibilis eſt, eum ne quis diuidat, vnum filium, non duos dicere conuenit.* Orientales autem ſub hæc vociferati ſint: *Anathema in eum qui diſpertit, anathema in eum qui diuidit.* Eadem acta inferunt, Eutychetem interrogatum eſſe, an duas eſſe in Chriſto naturas diceret. Illumq; reſpondiſſe: ex duabus quidem naturis Chriſtum ſe noſſe ante vnionem, poſt vnionem autem naturam eius vnam. Sub hæc Baſilium dixiſſe: *Niſi poſt vnionem duas naturas, quæ ſegregari & confundi etiam non poſſint, profiteretur, confuſionem eum prorſus & commixtionem aſſerere.* Sin adderet incarnatam & inhu- C manatam, & itidem, vt Cyrillus incarnationem & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiſcum dicere: nam aliud quiddam eſſe diuinitatem ex patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. Cum autem interrogati eſſent, cur condemnationi Flauiani ſubſcripſiſſent? actorum * commentarii Orientales exclamaſſe produnt: Omnes peccauimus, omnes veniam petimus. Lectio eorundem actorum procedens rurſum oſtendit, Epiſcopos interrogatos eſſe, quanam de cauſa Euſebium in conuentum non admiſerint. Et ad id Dioſcorum reſpondiſſe: Elpidium commonitoriũ produxiſſe, & aſſeueraſſe, Theodoſium Imperatorem, ne Euſeb. publice quidquam & libere diceret, ſtatuiſſe. Idemque Iuuenalem Hieroſolymitanum dixiſſe acta declarant. Cæſarienſem autem Thalaſſium retuliſſe, quod admittendi eius poteſtatem non haberent, neque ea quæ principes damnaſſent, reſcin- D dendi. Tum autem non hanc eſſe fidei, de qua agere propoſitum eſſet, defenſionem. Ad hæc, acta aſſerunt, Dioſcorum ea quæ fiebant reprehendiſſe, & dixiſſe: quomodo nunc Canones ſeruantur, quum Theodoritus quoque in conuentum venerit? Senatum autem reſpondiſſe, quod accuſatoris locum obtineret, propterea illum ingreſſum eſſe. Dioſcorum porro intuliſſe: Atqui in Epiſcopi † ſubſellio ille ſedet. Et rurſum Senatum imperialem intuliſſe. Et Euſebium & Theodoritum accuſatorum vices gerere: ſicuti & Dioſcorum rei partes ſuſtinere. Atque

Supr. lib.14. c.47.

Acta ſynodi Epheſinæ prædatoria in concilio Chalcedonenſi lecta.

Multi epiſc. ... decre Epheſino ... † vrgent.

Euagr. li.2. c.17.

† ποθεν. Vnde.

Eutychetis hæretica opinio.

** Chalcedonenſium*

† ἐν μέσῳ. Euagr.

Vociferationes ſynodi aduerſus Dioſcorum

vbi acta ſynodi poſterius Epheſi celebratæ omnia, vna cum ſententia contra Flauianum & Euſebium lata, lecta, & ad clauſulam illam ventũ eſſet, ibi Hilarius epiſcopus dixit, *Orientales epiſcopos & qui cum eis erant, vociferatos eſſe, anathema in Dioſcorum. hac ipſa hora Dioſcorum Chriſtus condemnauit: Flauianus a Dioſcoro exautoratus eſt: tu illum Domine ſancte vindica, tu illum orthodoxe Imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutiſſime patriarcha.* Sub hæc vbi reliqua quoque lecta eſſent, quæ alios quoque epiſcopos in Flauiani & Euſebii condemnationem conſenſiſſe declararunt, laudatiſſimos principes in hunc modum verba feciſſe. *De orthodoxa vero & Catholica fide poſtea frequentiore conuentu coacto certiorem inquiſitionem fieri debere decernimus.* Quandoquidem vero Flauianus piæ memoriæ, & Euſebius Dorylæi religioſiſſimus epiſcopus, per commentariorum lectorum teſtimonium, & voces ipſas eorum, qui tum ſynodo illi principes præfuere, lapſos ſe eſſe, perperamque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogaſſe confitentes, inique condemnationem eam factam eſſe probarunt: æquum nobis eſſe pro eo atque Deo placet, ſi diuiniſſimi & piiſſimi Domini noſtri acceſſerit calculus, videtur, vt eadem pœna Dioſcorus religioſiſſimus Alexandriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſſimus epiſcopus Hieroſolymorum, & Thalaſſius reuerendiſſimus Cæſareæ epiſcopus, & Euſebius religioſiſſimus * Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſſimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſſimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui cum autoritate ab eis vſurpata, ſynodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, vt per ſacram hanc ſynodum, iuxta Canones, epiſcopali excidant dignitate. Reliqui vero omnes qui illos ſequuti ſunt, diuinæ Maieſtati cogniti ſunt. Ad quæ verba Orientales exclamarint: *Hoc iuſtum eſt iudicium.* Illyrici autem vociferati ſint: *Omnes errauimus, veniam omnes poſcimus.* Et Orientales rurſum: *Hoc iuſtum eſt iudicium: Chriſtus Dioſcorum exautorauit. [illegible] martyres vindicauit.* Hic Senatum, epiſcopum quemque fidei ſuæ profeſſionem in ſcriptum referre iuſſiſſe: quibus etiam is, vt ferrent, indicarit, Dei amantiſſimum Imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epiſtolas ſanctorum patrum Gregorii, Baſilii, Hilarii, Ambroſii, Athanaſii, & duas illas Cyrilli, quæ in priore Epheſia ſynodo publicatæ eſſent, credere, & religioſiſſimum Romanæ eccleſiæ antiſtitem Leonem Eutychetem damnare. Conuentu ſeu congreſſu eo ſoluto, alium rurſum inſtitutum eſſe, in quo ſoli ſanctiſſimi epiſcopi conſederint. Eis libellum alium de ſe & Flauiano conſcriptum, Euſebium Dorylæi antiſtitem obtuliſſe, in quo Dioſcorum eo etiam nomine criminatus ſit, quod idem cum Eutychete ſentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipſe ab eo exautorati eſſent. Addidiſſe quoque pleraque verba, quæ tum dicta non eſſent, commentariis actorum * eſſe aſperſa. Et quod ſubſcriptiones in charta pura factæ eſſent. Petiiſſe ſuper vt communi eorum qui ſic congregati eſſent ſuffragio, quæcunque in poſteriore Epheſia [illegible] du acta eſſent, autoritate ei om[illegible] ad empta perinde atque acta non eſſent abolerentur, ipſ[illegible] dig[illegible] [illegible] tur, & i[illegible] primi il-

Sententia principum virorum laicorum in ſynodo aduerſus Dioſcorum.

Pœna talionis.

** Armeniæ Euagr. ſed perperam.*

Acclamationes epiſcoporum ſententiæ variantiũ.

Seſſio ſecunda Actio Euſebius aduerſus Dioſcorum.

** Secunda Epheſia ſynodo.*

lud dogma anathemate iugulati [illegible]. Poſt libelli lectionem eundem poſtulaſſe, vt aduerſarius quoq; adeſſet. Ibi epiſcopos inter ſe colloquutos, adeſſe eum debere ſtatuiſſe. Aetium primicerium inter notarios reuerſum, ad eos dixiſſe, acceſſiſſe ſe ad Dioſcorum, ſicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixiſſe, venire ſe propter aduerſariorum inſidias non poſſe. Ibi colloquium rurſus habitum, & decretum eſſe, vt Dioſcorus, prius quam conſeſſus fieret, quæreretur. Eo vero non inuento, Anatolium nouæ Romæ epiſcopũ dixiſſe, æquitatem & iuſticiam, vt ille adeſſet, efflagitare. Itaq; quæſitum eſſe, & qui ad eum miſſi erant reuerſos, hoc ſic eum dixiſſe renunciaſſe. Inſidias ſibi fieri. Sin ei tuto venire permitteretur, paratum ſe vt in ſanctam Synodum veniret, eſſe, Himerium illud addidiſſe, quum à Dioſcoro digreſſi eſſent, Boethum eis & magiſtro diuinorum officiorum obuiam veniſſe, cum quo epiſcopi ad Dioſcorũ reuerſi, habere ſe dixerint, quod cum eo ex ſcripto agerent. Quod vbi lectum eſſet, Dioſcorũ hæc verba dixiſſe: Actorũ liber refert: *Quum de meipſo deliberarim, & id quod vt le commodumq; eſt conſiderarim, hoc ſic reſpondeo: quandoquidem in proximo conſeſſu magnificentiſſimi conſidentes principes in conſilium iere, & multa poſt multas interloquutiones decreuere: & nunc ego in conſeſſum alium, ad * ea quæ dicta ſunt reuocanda atq; abolenda euocor, ad magnificentiſſimos qui proximo Synodo interfuere principes, & ſacrum Senatum, vt de iiſdem rebus denuo inquiratur, prouoco.* Ad quæ verba, acta Acacium ita reſpondiſſe teſtantur: Non ita ſancta & magna ſynodus ſanctitatem tuam adeſſe iuſſit, vt ea inducantur, quæ in præſentia magnificentiſſimorum principum & ſacri Senatus acta ſunt. Sed nos ad te miſit, vt in conſeſſum eius venires, & ab eo ſanctitas tua non abeſſet. Ad quem Dioſcorus: *Modo,* inquit, *mihi dixiſtis, Euſebium libellum contra me obtuliſſe. Quod ſi id factum eſt, iterum peto, vt de rebus meis in Principum & Senatus præſentia diſquiſitio fiat.* Et aliis quibuſdam huiuſmodi verbis interpoſitis alios rurſum miſſos eſſe, qui Dioſcorum, vt rebus agendis adeſſet, accerſerent. Quod vbi factum eſſet reuerſos illos, hiſce eum verbis vſum eſſe retuliſſe: Antea quoque pietati veſtræ indicaui, valetudine aduerſa me correptum eſſe, & petere, vt magnificentiſſimi Principes & ſacer Senatus nunc quoque rerum inquiſitioni & iudicio adſit. Quum vero valetudo mea inualuerit, differri ob eam cauſam diem poſtulo.

Commentarii actorum porro indicant, Cecropium Dioſcoro dixiſſe: *Nihil eum antea de valetudine allegaſſe.* Proinde illum, pro eo atque deberet, canonibus ſatisfacere oportere. Cui rurſum Dioſcorus reſponderit: *Semel ſe dixiſſe, Principes adeſſe debere.* Sub hæc Rufinum Samoſatenum epiſcopum retuliſſe: Canonice Synodum atque conſeſſum inſtitutum eſſe, ad quem ſi veniret, liberum ei, vt quæ vellet diceret, fore. Et quum Dioſcorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalaſſius & Euſtathius intereſſent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, reſpondiſſe.

Ad quæ verba Dioſcorum acta ſubintuliſſe tradunt: Imperatorem Chriſtianiſſi[illegible] exhortabor, vt principes viri & [illegible] * mecum cauſa decreuerunt, adſint. [illegible] miſſi

Dioſcorus per internuncios in ſolennem epiſcoporum conſeſſum aliquoties vocatur.

Dioſcori reſponſum.

** εἰς ἀναψηλάφησιν (?). Id eſt ad principes & ſenatores viros laicos prouocat.*

A miſſi ad eum fuerant dixiſſe: *Euſebium ſolum eum accuſare, & omnes ad ſe dixere.* Atque ibi Dioſcorum, eos quoque præſto oportere eſſe, dixiſſe, qui vna ſecum iudicis munere functi eſſent. *Nihil enim, inquit, mihi primæ negotium aut ceteris cum Euſebio eſt, quod non cum aliis qui mecum condemnationis ſententiam tulerunt, communeſit.* Et quum eius rei gratia diutius internuncii apud eum moratí eſſent, Dioſcorum tandem hiſce verbis eis reſpondiſſe: *Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo.* Quæ vbi ad Epiſcopos fuiſſent relata, Euſebium cum vno Dioſcoro, neque cum alio quopiam iudicium ſibi eſſe, dixiſſe: Dioſcorumque tertio etiam citari poſtulauiſſe. Ibi cum Actium ſignificaſſe, paulo ante quoſdam, qui ſe clericos eſſe dixiſſent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos ſibi aduerſus Dioſcorum obtuliſſe, eoſque pro conſeſſus foribus vociferantes aſtare. Dediſſe autem libellum primum Theodorum Alexandrinæ eccleſiæ diaconum, B deinde diaconum alterum † Iſchyrionem nomine, & Athanaſium presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blaſphemum illum eſſe, & per vim pecuniam hominibus extorſiſſe, & de * corporalibus inſuper quibuſdam ſupplicantes retulerint. Sub hæc, tertio Dioſcorum, vt ſe ſiſteret, citatum eſſe. Et eos qui ad illum miſſi fuerant, reuerſos, verba eius memoriæ mandata retuliſſe: Dioſcorum ſcilicet dixiſſe, Abunde ſatis ſe antea reſpondiſſe, neque iam quod inſuper diceret habere. Atque vbi internuncii ei identidem inſtitiſſent, & ille eadem ſæpe verba repetiſſet, Paſcaſinum epiſcopum dixiſſe: Tertio etiam euocatus Dioſcorus haudquaquam comparet, propterea fortaſſe quod eum conſcientia mordeat: epiſcopoſq; cum interrogaſſe, quidnam is commentus eſſet? Et quum illi in canones eum commiſiſſe dixiſſent, C Proterium Smyrnenſem epiſcopum prolocutum eſſe: Quum Flauianus cæſus eſt, nihil tum ordine legitimo de eo eſt actum. Et Leonis reuerentiſ Romæ antiſtitis mandatarios in hæc verba ſententiam dixiſſe, commentarius Synodi perhibet. In lucem producta ſunt, quæ Dioſcorus, qui magnæ Alexandrinorū vrbis epiſcopus fuit aduerſus canonum ſanctiones & Eccleſiaſticas conſtitutiones facere auſus eſt, per inquiſitionem in conſeſſu primo inſtitutam, & per ea quę hodierno die ſunt acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutychetem opinionis ſuæ popularem, canonice & legitime ab epiſcopo ſuo, eo ſcilicet qui inter ſanctos degit, patre noſtro & archiepiſcopo Flauiano, exautoratum, autoritatem ſibi ipſi arrogans cōtra canonum ſententiam, prius etiam ad communionem admiſit, quam piis & Dei amantibus epiſcopis Epheſi aſſederit. Sedenim ſedes apoſtolica, aliis gratiā de rebus quas D contra voluntatem & ſententiam eius admiſerunt, fecit: atque illi ad hunc vſq; diem ſanctiſſimum archiepiſcopum Leonem, & ſanctā vniuerſalem eccleſiam ſequi perſeuerarunt. Quamobrem in communionem etiam ſuam ipſos, vt eiuſdem fidei cultores, recepit. Iſte autē ad præſens etiam tempus ſe glorioſe de rebus eis iactitat, propter quas anxie eum lugere & ſummiſſe rerum ſpectare oportuit, Ad hęc epiſtolā quoque beatiſſimi Papæ Leonis legi non permiſit, ad beatiſſimum Flauianum ab eo ſcriptam, cum

† Siue Iſchyrion.

** σωματικῶν.*

Præiudiciū mandatariorum Ro. Pontif. quo Dioſcorus damnatur.

Pænitētib. epiſcopis gratia facta.

A quidem de ea legenda, ab eis qui illā attulerant admonitus, iureiurando interpoſito, lectionem eius pollicitus eſſet. Quapropter ea non lecta, per ſcandala & offendicula ſanctiſſimę in orbe eccleſiæ plurimum cepere detrimēti. Nos vero, tametſi talia auſus ſit, de prioribus tamen eius impie factis, vt miſericordia eum, ſicuti & alios Dei amantiſſimos epiſcopos, qui non eam quā ſibi vſurparunt iudicandi habuere poteſtatem, dignaremur, † proſpeximus. Quandoquidem autem ille priora facinora poſterioribus flagitiis ſuperauit, & excommunicationem aduerſus ſanctiſſimum & piiſſimum magnæ Romæ archiepiſcopum Leonem dictare & promulgare auſus eſt, atque inſuper libellum contra illum criminibus iniquis plenum ſanctę & magnæ Synodo obtulit. ſemel denique iterum ac tertio à piis epiſcopis canonice citatus, dicto audiens non fuit, conſcientia ſcilicet ipſe ſua ictus, multoſque rite atque ordine à pluribus Synodis da- B mnatos contra leges & conſtitutiones ſuſcepit, ſententiam ipſe aduerſus ſeipſum eccleſiaſticis ſanctionib. variis modis proculcatis tulit. Proinde ſanctiſſimus & beatiſſimus archiepiſcopus magnæ & veteris Romæ Leo, per nos & Synodum præſentem, vna cum ter beato & celeberrimo Petro Apoſtolo, qui eſt petra & baſis Eccleſiæ Catholicæ, fundamentumque orthodoxæ & rectæ fidei, epiſcopalem ei abrogauit dignitatem, & ab omni ſacerdotali miniſterio alienum eſſe decreuit. Itaque ſancta hæc & magna Synodus, de eo qui dictus eſt Dioſcoro, iuxta ſententiam canonum, calculis ſuffragiiſque ſuis, quod ei videbitur, ſtatuet. Hæc omnia, quū authoritate ſua Anatolius, Maximus,* & cæteri epiſcopi, præter eos qui vna cum Dioſcoro exautorati fuerant, confirmaſſent, relationem de omnibus rebus Synodalem ad Martianum Im- C peratorem miſſam, eſſe acta dicunt. Cui ſententia quoque qua Dioſcoro dignitas abrogata eſt, adiuncta fuerit de verbo ad verbum ſic habens, ſicuti etiam ipſi Dioſcoro eſt inſinuata. Scito te propter ſacrorum Canonum contemptum, & quam ſanctæ iſti vniuerſali Synodo exhibuiſti inobedientiam, propterea quod præter crimina alia, de quib. manifeſto conuictus es, tertium à ſancta hac & magna Synodo, iuxta ſacros Canones citatus, vt ad dicendam cauſam adeſſes, non comparueris, decimotertio vertentis huius Octobris menſis die à ſancta & vniuerſali Synodo exautoratum, ab epiſcopatu & omni eccleſiaſtica * conſtitutione alienum eſſe. Poſt hæc, vbi de his rebus literæ ad epiſcopos Alexandriam ſcriptæ, & edicta contra Dioſcorum compoſita fuiſſent, finem etiam ſuum congreſſum iſtū habuiſſe. Cæterū quum rurſum conueniſſent, de recta fide tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur, decretum eſſe: & poſteaquā res Eutyche- D tis finem ſuum accepiſſent, & ab epiſcopo Rom. per conſtitutionem cōfirmatæ eſſent, quam etiam omnes comprobarint, omnes eadem ſe dicere, ſępiuſq; repetere, exclamaſſe. Poſtquā etiā principes poſtulaſſent, vt patriarcha quilibet vnum aut alterum epiſcopum ex diœceſi & adminiſtratione ſua deſignaret, quo vniuſcuiuſq; ſentētia manifeſto apud omnes proferretur: Florentiū Sardenſem epiſcopum, epiſcopis vt re deliberata id faceret permittentibus, & Cecropiū Sebaſtopolis epiſcopū, ſic poſtea verba feciſſe. Fides rite à trecentis decem & octo ſanctis patri-

† ἐπιτιμο- πῶμεν.

Sententia Synodi Chalcedonenſis, qua Dioſcorus eſt condemnatus.

** θεσμῶν.*

Non eſſe cōponendas nouas fidei formulas.

Symbolum Nicanū cōfirmatum.

busin

E bus in formulam redacta, & rurſum à ſanctis patribus Athanaſio, Cyrillo, Celeſtino, Hilario, Baſilio, Gregorio, atq; nûc denuo à ſanctiſſimo Leone cõfirmata eſt. Rogamus igitur, vt ſanctorum trecentorum decem & octo patrû, ſanctiſſimique Leonis ſcriptum legatur. Id vbi factum eſſet Synodum vniuerſalem exclamaſſe: *Hæc orthodoxorum recteque ſentientium fides eſt: ita omnes credimus: Papa Leo ſic credit: Cyrillus ſic credidit: Papa fidem ſic expoſuit.* Putro colloquio & deliberatione alia habita, vt etiam quæ centû & quinquaginta patres ediderunt, legerentur, lecta ea quoque eſſe. Ad quæ Synodus rurſum exclamauerit. *Hæc omnium noſtrum eſt fides, hæc orthodoxorum eſt fides: ita omnes credimus.* His dictis, Aetium archidiaconum progreſſum, in manibus ſe habere diuini Cyrilli ad Neſtorium Epiſtolam, dixiſſe, quam manibus ſuis patres Epheſi confirmarint. Et aliam item epiſtolam ipſius Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, itidem vt alteram illâ

Secunda vniuerſalis Synodi decreta comprobata.

F confirmatam, eaſq; publice legi petiit. Itum igitur in concilium, & vtrunq; ſcriptum publice lectum eſſe. Epiſtola prior hiſce verbis cõpoſita fuit. Religioſiſſimo & piiſſimo collegæ Neſtorio Cyrillus. Blaterant, vt audio, nonnulli, de ſuſpicione mea, quã de pietate tua conceperim: & id crebrius faciunt, ſolicite admodum, vt cû magiſtratibus propterea congrediantur, opportunitatem obſeruantes, & fortaſſe alicubi auribus ſe tuis inſeruire putantes. Et poſt pauca. *Sancta igitur & magna Synodus profitetur*, inquit, *ipſum qui ex Deo & patre natura genitus eſt, filium vnigenitum, ex vero Deo Deum verum, lumen de lumine, per quem pater condidit omnia deſcendiſſe: incarnatum & hominem factum, & paſſum eſſe: reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe in cœlo.* Quæ & nos ſequi oportet, doctrina ſimul & exemplo illud nobiſcum reputantes, quid ſibi velint verba hæc, *Deum verbum incarnatum & hominem factum eſſe.* Nõ enim dicimus, Verbi naturam tranſmu-

Epiſtola beati Cyrilli ad Neſtorium

G tatam carnem factam: ſed neque in totum hominem ex anima & corpore conſtantem, verſam eſſe. Verum illud potius, carne rationali anima animata ſibiipſi ſecundum ſubſiſtentiam vnita: Verbum eo, qui verbis exprimi & intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum eſſe. Atque id quidem non iuxta voluntatem aut beneplacitum ſolum, ſed neque veluti per ſolius perſonæ aſſumptionem, & quod diuerſæ ad vnionẽ veram conuenerint naturæ: verum quod vnus ex vtriuſque Chriſtus & filius factus ſit, non quod naturarum diuerſitas per vnionem ſublata ſit, ſed quod illæ nobis potius vnum Dominum & Chriſtum & filium ex diuinitate atque humanitate ineffabili & inenarrabili ad vnitatem concurſu perfecerint. Et rurſum poſt pauca. *Quandoquidem vero propter nos & noſtram ſalutem, vnita ſibiipſi iuxta ſubſiſtentiam, humanitate proceſſit, ex muliere, carnaliter etiam genitus eſſe dicitur.* Non e-

Duæ naturæ in vno Chriſto

Incarnatio Saluatoris

H nim primum communi more ex ſancta Virgine homo genitus eſt, & deinde in eum Verbum peruenit: ſed id ex vtero ipſo vnitum, carnalem natiuitatem ſubiiſſe dicitur, vtpote carnis ſuæ natiuitatem proprie ſibi aſciſcens. Sic ipſum dicimus paſſum eſſe: & reſurrexiſſe, non quod Deus verbum propria ſua natura paſſum ſit, aut plagas aut clauorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. * Diuinitas enim perpeſſioni obnoxia non eſt, propterea quod etiam incorporea

Paſſio. Reſurrectio

** ἀπαθὲς τὸ θεῖον.*

E eſt. Quoniam vero corpus, quod proprie eius factum eſt, paſſum eſt, propterea verbum ipſum pro nobis paſſum eſſe dicitur. Nam † id à perpeſſione liberum, in corpore perpeſſioni obnoxio fuit. Alterius porro epiſtolę partes pleræque antea in hoc opere inſertę ſunt. In ea autem dictû quoddam eſt, à Ioanne quidẽ Antiocheno prolatum, à Cyrillo vero ſuffragiis omnibus comprobatum, qui ſic inquit. *Virginem ſanctam θεοτόκον hoc eſt, Dei genitricem profitemur, propterea quod Deus verbum ex ea caro & homo factus ſit, & ab ipſa vſque conceptione aſſumptum ex ea templum ſibi vniuerit.* Euangelicas vero & Apoſtolicas voces de Domino, diuinos illos viros ſcimus partim communiter veluti de vna perſona protuliſſe, partim vero tanquam de duabus naturis diſcreuiſſe. Et alias quidem magnifice, ſicuti Deum decet, iuxta diuinitatem Chriſti: alias autem ſummiſſe & humiliter, ſecundum humanitatem eius tradidiſſe. Quibus intulit: Sacras haſ-

† ἦν γὰρ ἀπαθὴς ἐν τῷ παθητῷ σώματι

Epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum

Virgo Maria θεοτόκος.

F ce voces veſtras vbi legimus, ſicuti & nos ipſos ſentire vos comperimus. *Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Itaq; rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, alteri alteris cõgratulantes, quod congruentem diuinitus inſpiratis ſcripturis, & traditioni ſanctorum patrum noſtrorum, noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ habeant fidem. Hæc vbi lecta ſunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: *Omnes ita credimus, Papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel diuidit, vel confundit. Hæc ipſa Leonis archiepiſcopi eſt fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit.* Sempiterna eſt memoria Cyrilli: epiſtolæ Cyrilli ita ſunt, ſicuti ſenſimus, ſicuti credidimus, ſicuti credimus. Leo archiepiſcopus ita ſentit, ita credit, ita ſcripſit. Atque vbi de Leonis epiſtola legenda colloquuti eſſent patres, ſicuti in Græcum ſermonem traslata fuerat: & ipſam lectam eſſe commentarius refert, eamque de verbo ad verbum

Verba ſcripturæ de Chriſto.

Gratulatio de concordia fidei.

Acclamationes aſſentientis Synodi.

Leonis epiſcopi Rom. epiſtola lecta.

G actis annexam. Poſt eius lectionem epiſcopi vociferati ſunt: *Hæc ipſa patrum fides eſt, Hæc ipſa Apoſtolorum fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & recte ſentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem iſta protulit: Apoſtoli ita docuerunt: pie & vere Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt. Anathema in eum qui non ita credit: Hæc vera eſt fides, orthodoxi ita credunt: hæc fides eſt patrum.* Cur hæc Epheſi lecta non ſunt? Dioſcorus hæc ſuppreſſit Illud quoque in actorum commentariis reperitur. Poſtquam pars quædam epiſtolæ Leonis lecta eſt, hoc complectens: Et ad naturæ noſtræ debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpeſſioni obnoxia eſt, vnita eſt, vt quod ita ſanationi noſtræ affine commodumque eſſet, vnus & idem mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus mori ex altero poſſet, ex altero prorſus non poſſet. De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Palæſtinos epiſcopos contendiſſe: & cû qui di-

Vociferationes ſynodi Leonis ſcriptum comprobantis.

Particula epiſtolæ Leonis Ro. epiſc.

H ctus eſt. Aetium archidiaconum ſanctiſſimæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſententiam aliam Cyrilli, hiſce verbis compoſitam protuliſſe. Quandoquidem proprium eius corpus, gratia Dei, quemadmodum inquit Apoſtolus Paulus, pro omnibus mortem guſtauit, oppetiiſſe mortem pro nobis ipſum (Verbum ſcilicet) dicitur: non quod id periculum mortis adierit, quantû ad naturam ipſius pertinet (nam hoc dicere, aut ſentire, attoniti ſtuporis eſt) ſed quod ſicuti mo-

Cyrilli verba Leonis verba eadem Leonis dictum

do di-

Hoc Theologi quidã Communicationem idiomatum dicunt Cyrilli ſimile verbum.

do dixi caro eius mortem guſtauit. Rurſum ad epiſtolæ Leonis dictũ, quod ſic habet: Operatur namq; vtraq; forma, cum alterius communione, quod ei propriũ eſt: Verbo quidem, id quod Verbi eſt, perficiente: corpore autem, quod corporis eſt, abſoluente. Atq; illud quidem in eo miraculis relucet, hoc autem iniuriis & contumeliis ſubiacet. Ad hoc, inquam, dictum Illyricis & Palæſtinis ruſum ambigentib., Aetius aliud Cyrilli capitulum legit, quod ſic habet: Quędam ſane voces quam maxime Deum decent, quædam aũt rurſus homini conueniunt, quædã porro medium obtinent locum, filium Dei Deũ ſimul & hominem eſſe ſignificantes. Poſt hæc, de alia epiſtolæ Leonis parte, quos diximus, epiſcopi addubitarunt, cuius hæc ſunt verba. Etiãſi

Aliud Leonis ſcriptũ

enim in Domino Ieſu Chriſto Dei & hominis perſona vna eſt, aliud tamen illud eſt, ex quo in vtroq; communis eſt iniuria & contumelia: & aliud, ex quo communis conſiſtit gloria. Ex nobis enim in eo eſt minor patre humanitas, ex patre autem æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tũ

Item Cyrilli ei ſimile.

Theudoritus æqua lance ea verba ponderans, beatũ quoq; Cyrillum de verbo ad verbum hęc dixiſſe retulit. Et homo factus, eo quod eius propriũ fuit, non mutato, id quod erat permanſit, & alterũ in altero habitat, videlicet natura diuina cũ hominibus. Sub hæc ampliſſimi principes, ſi quæ adhuc reliqua eſſet cõtrouerſia interrogarunt: & omnes, minime ſe ambigere dixerunt. Deinde Atticus Nicopolitanus epiſcopus permitti ſibi poſtulauit, vt in diebus paucis, animo tranquillo & quieto, Dei & diuinorum patrum decretũ in conſtitutionẽ referre poſſet.

Atticus Nicopolitanus epiſcopus ſynodi ſenatuſconſulta in ſcriptum refert.

Epiſtolam quoq; Cyrilli ad Neſtorium dari ſibi petiit, in qua illũ Cyrillus, vt duodecim capitib. ſuis, ita vt alii omnes feciſſent, aſſenſionem ſuã præberet, admonuit. Et principes collocuti, dierum quinq; tempus ei conceſſere, vt cum Anatolio Conſtantinopolitano antiſtite congrederetur. Et epiſcopi omnes fauſtis acclamationib. hæc laudarunt, vociferantes: *Nos ſic credimus Omnes ita credimus, & Leo. Sic credimus, Nemo noſtrũ ambigit. Nos omnes ſubſcripſimus.* Deinde verba hęc dicta ſunt: Non neceſſe eſt vt omnes conueniamus. Cæterum quoniam æquum eſt, ambigentium fidem confirmari, religioſiſſimus epiſcopus Anatolius ex ſubſcriptorib. deliget, quos ad ambigentes docendos iudicauerit eſſe idoneos,

Principes viri nomine Imperatoris ſynodo praſunt.

Ibi Synodus intulit: A patribus petimus, vt patres Synodo reſtituant, vt voces & preces orthodoxorum ad Imperatorem referant: *Omnes peccauimus, omnibus venia detur.* Tum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clerus exclamauit: *Pauci vociferantur, non Synodus hoc dicit.* Poſt quos Orientales dixerunt: Ægyptium in exiliũ. Illyrici autem exclamarunt: Omnium Imperator miſereatur, oramus. Et Orientales: Ægyptium in exilium. Et quum contra ex æquo Illyrici vociferarentur, Conſtantinopolitani exclamarunt: Dioſcorum in exilium, Ægyptiũ in exilium. Hęreticum in exilium, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Et Illyrici rurſum: Omnes peccauimus, omnibus gratiam facito: Dioſcorũ Synodo, Dioſcorum eccleſiis redde. Et quum alia quædam in eundem modum fierent, conſeſſus quoque is finem ſuum cepit. In proxima deinde ſeſſione, poſtquam Senatus per interloquutoriam ſententiam, vt decreta concilii in conſtitutionis formã redacta legerentur, ſtatuit: progreſſus Conſtan-

Voces variæ epiſcoporum Dioſcorum vel damnantium vel recipi in gratiam volentium

Sententia & pœna ſationes in Dioſcorum & factiosos eius populares.

tinus ſecretarius, ex ſcheda hæc recitauit: Poſteaquam Synodus orthodoxę & catholicę fidei gratia coacta eſt, poſt vnã amplius etiã exactam & accuratam magis inquiſitionem & deliberationem fieri debere, cenſemus. Et quia Flauianus diuinæ memoriæ antiſtes, & Euſebius religioſiſſimus epiſcopus, ex actorum cõmentariorum, qui lecti ſunt, teſtificatione, & dictis ipſis quorundam qui Synodo tũ celebratæ præfuerunt, quique hallucinatos ſeeſſe, & perperam dignitatem eis abrogaſſe, qui nihil á fide aberrauerint confeſſi ſunt, inique condemnari eſſe probati ſunt, videtur nobis, pro eo atque Deo æquum eſſe placet, quatenus hoc etiam diuiniſſimus & religioſiſſimus noſter Dominus arbitrabitur, vt eadem pœna mulctentur, Dioſcorus religioſiſſimus Alexandriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſſimus Hieroſolymorum epiſcopus & Thalaſſius religioſiſſimus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, & Euſebius religioſiſſimus Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſſimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſſimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui tum Synodo præerunt: videlicet vt iuxta ſacros canones ab epiſcupali dignitate ſint alieni. Qui vero illorum autoritatem ſunt ſequuti, eos diuinæ maieſtatis cognitioni permittimus. Et poſt quarundam ſententiarum lectionem, epiſcopi qui ibi congregati erant, interrogati ſunt, an fidei trecentorum decem & octo. & rurſum centum & quinquaginta patrum, literæ Leonis Papæ conſonæ eſſent? Tum Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus, & reliqui, quam maxime epiſtolam Leonis concordare cum eis qui dicti ſunt patribus reſponderunt: & confeſtim eam omnes manuum ſuarum annotatione roborarunt. His ita actis, Synodus vniuerſa exclamauit: *Omnes aſſentimur, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem ſentimus: Omnes ita credimus, Patres Synodo reddantur, ſubſcriptores Synodo reddantur: Viuat Imperator Auguſtus, Viuat Imperatrix Auguſta. Patres ſynodo reddantur: qui idem nobiſcum credunt, ſynodo reddantur. Viuat in multos annos Imperator. Qui nobiſcum in ſententia concordant, Synodo reddantur. Multos annos viuat Imperator. Omnes fidei ſubſcripſimus. Sicuti Leo ita & nos ſentimus.* Sub hæc, interloquutoria ſententia ita promulgata eſt: Retulimus ad diuiniſſimum & piiſſimum Dominum noſtrum de eis, & ſententiam pietatis eius expectamus Religio autem veſtra & de Dioſcoro, cui dignitatẽ † ampliſſima celſitudine nobiſque ignorantibus abrogaſtis, & de quinque iſtis pro quibus precati eſtis, denique de rebus in Synodo hac geſtis vniuerſis, Deo rationem reddet. Sententiam eam acclamationibus epiſcopi probarunt, dicentes: *Dioſcorum Deus exautorauit, Dioſcorus iuſte damnatus eſt, Dioſcoro Chriſtus dignitatem ademit.* Poſtquam à Martiano reſponſum allatum eſt, quo epiſcopis quid de exautoratis illis ſtatuerent, permiſit, ſicuti hoc à principibus iudicatum eſt, Synodus hoc ſtead verbum dixit: Rogamus eos vt ingrediantur, Synodo qui eiuſdem nobiſcum ſententiæ ſunt reſtituantur, Synodo qui cum ea idem opinantur reddantur, ad Synodum qui Leonis epiſtolæ ſubſcribunt, reuertantur. Poſtea ſupplices epiſcoporum Ægyptiæ diœceſis libelli Martiano oblati, lecti ſunt, in quibus præter alia hæc fuere. Quemadmodum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe patres

Epiſtola Leonis Ro. epiſcopi cũ prima & ſecunda ſynodi decretis concordat. Vociferationes aſſentientium epiſcoporum. Eorundem pro damnatis reſtituendis preces.

Interloquutoria principum ſententia.

† τῆς θειοτάτης …

Reſtituuntur epiſcopi damnati, præter vnũ Dioſcorum.

Ægyptii epiſcopi orthodoxiam profitentur.

promulgarunt, ita & nos ſentimus:& anathemati ſubiicimus hæreſim omnem Arii & Eunumii,& Manetis & Neſtorii, & eorum qui dicunt carnem Domini noſtri de cœlo veniſſe, & non ex ſancta Dei genitrice atque perpetua virgine Maria aſſumptam eſſe iuxta ſimilitudinem omnium noſtrum, abſque peccato. Adhæc Synodus exclamans dixit: Cur Eutychetis etiam dogmata anathemate non ſeriunt? Epiſtolæ Leonis ſubſcribere debent Eutychetem & dogmata eius anathemate iugulantes: Leonis epiſtolæ cõſentiant: Illudere nobis & diſcedere volunt. Ibi tum Ægyptii epiſcopi dixere: Multi ſunt in Ægypto epiſcopi: neque nobis, vt eorum perſonã qui abſunt ſuſtineamus, integrum eſt. Et Synodo ſupplicarunt, vt eius, quoad Archiepiſcopũ ſuum haberent, expectare liceret: ſententiam & authoritatem illius, iuxta Synodorum conſuetudinem, ſequuturis. Si enim præter eius conſiliũ quid eis præiret, ſtatuere ac facere quicquam in animum inducerent, male ſe à prouinciæ ſuæ epiſcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos & ſynodum contentione mota, vix tandem eis, vt quoad epiſcopus eis deſignaretur, expectarent, conceſſum eſt.

Eutyches tamen hæreſim iidem non damnant.

Monachorũ quorundã ſupplicatio.

Deinde preces monachorum quorundam productæ ſunt, quarum hoc erat caput, ne eis neceſſitas chartis aliquib. ſubſcribendi imponeretur, donec ſynodus vniuerſa, quam Imperator ipſe cogendam ſanxiſſet, congregata eſſet, & ipſe decreta eius ante in ſcriptum relata legiſſet. Eis lectis Diogenes epiſcopus Cyzici dixit, Barſumam vnum inter eos qui ibi conueniſſent eſſe, qui Flauianum iugulauerit. Ipſum enim. σφάξον, hoc eſt, iugula exclamaſſe: neque eum legitime, quod in ſupplici libello nominatim inſertus non eſſet, in ſynodũ veniſſe. Ad hæc verba epiſcopi omnes exclamarunt: Syriam omnem Barſumas vaſtauit, & mille nobis monachos induxit. Atq; vbi ſynodus colloquuta, eos qui conueniſſent, ſynodalem conſtitutionem prẹſtolari iuſſit: monachi, vt libelli ab eis compoſiti legerentur, poſtularunt. Quorum pars quẹdam erat, vt Dioſcorus, & qui cũ eo erant epiſcopi, in conſeſſum admitterentur. Cæterũ ad petitionem eam epiſcopi omnes exclamarunt: Anathema in Dioſcorum, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Monachos hoſce eiice: cõtumeliam ſynodi tolle: vim ſynodo illatam tolle: probrum ſynodi tolle. Atq; aduerſum ea monachi contra vociferati ſunt: Monaſteriorũ cõtumeliam tolle. Et quum ſynodus rurſum vociferationes ſuas repeteret, per interloquutionem reliqui illorum libelli legi ſunt iuſſi: qui dictabant, non recte Dioſcoro dignitatem ademptã eſſe: & quẹſtione de fide propoſita, diſquiſitione opus eſſe, atq; illum in conſeſſum venire debere. Sin minus, veſtimẽta ſe excuſſuros, & ab epiſcoporum qui ibi conueniſſent cõmunione ſeceſſuros eſſe, dixerunt. His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonẽ de eis legit, † qui ſeipſos ſegregarent, atq; vbi contentio inter epiſcopos orta eſt, & monachos qui partim Dioſcorum & Eutychetem anathemate mactarunt, partim id facere recuſarunt, per interloquutionem ſtatutũ eſt, vt lauſti preces, & aliorum monachorum, clarius, quo exaudiri poſſẽnt, legerẽtur: quẹ preces hoc complectebantur, vt Imperator rogaretur, monachos recipere non dignaretur, qui rectis dogmatibus aduerſarentur: inter quos Dorotheus cum Eutychetem orthodoxum & re-

Barſumas percuſſor Flauiani.

Synodi clamor contra Dioſcorum & deprecatores eius monachos.

† [illegible] ἀφορίζοντας ἑαυτούς.

Preces contra Eutychetem.

cte ſentientem vocauerat, & ab eis in principum præſentia variæ de Eutychete opiniones ſunt productæ. Poſtea in conſeſſu quinto, Principes omnibus ſatis liquere dixerunt, ea quæ de fide eſſent conſtituta. Et Aſclepiades Cõſtantinopolitanæ eccleſiæ diaconus in medium proceſſit & ſynodi * decretum legit, quod hic referre viſum non eſt. Et nonnulli quidem reluctati ſunt, plurimi autem aſſenſi. Porro poſtquam variæ vociferationes editẹ ſunt, Principes dixerũt, Dioſcorum retuliſſe, propterea ſe Flauianum exautoraſſe, quod duas naturas eſſe dixerit: decretum autem hæc verba, *Ex duabus naturis*, habere. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioſcorum damnatum eſſe, ſed quod Leonem in † excommunicationẽ coniecerit, & ter citatus nõ comparuerit. Atque ex eo tempore Principes, vt ſententiæ epiſtolæ Leonis decreto infererentur, iuſſerunt. Quum autem epiſcopi reſpondiſſent, decretum & formulam fidei aliam, quod prior illa rectiſſime concepta eſſet, fieri nõ debere, res ad Imperatorem eſt relata. Imperator ex Orientalibus epiſcopis ſex, ex Pontica diœceſi tres, ex Aſiana tres, ex Thracia item tres, & ex Illyrico quoque tres deligi, eisque Romanos mandatarios & Anatolium adeſſe iuſſit: qui in martyrio celeberrimæ Euphemiẹ cõuenientes, profeſſionem fidei recte conſtituerent: atque vt aut quiſque eorum fidem ſuam declararet, aut ſynodũ in Occidentalẽ orbis partem translatum iri ſciret. Et interrogati vt dicerent, Dioſcorumne qui ex duab. naturis Chriſtum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Chriſto cõcurrere doceret, ſequerentur, eum Leone ſe credere, & qui aliter dicerent, Eutychianiſtas vocari exclamarunt. Ita Principes decreto duas naturas quæ nõ mutarentur, non diuiderentur, non confunderentur, in Chriſto vnitas eſſe, iuxta Leonis ſententiam addi iuſſerunt. Porro poſtquam Principes cum Anatolio & Leonis mãdatariis, in martyrium ſanctẹ Euphemiẹ peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hieroſolymitanus, Thalaſſius Cæſarienſis, ſimulatque iſti omnes è templo egreſſi ſunt, Synodi decretum in hanc ſententiam lectum eſt. *Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus*: & reliqua, quæ in hiſtoriæ contextu inſeruimus. Poſt hæc vbi omnes exclamarunt: *Hæc ipſiſſima patrum fides eſt, Metropolitani eam mox ſubſcribant. Hæc fides Apoſtolorum eſt: huic omnes aſſentimur, omnes ita ſentimus.* Principes inter ſe colloquuti reſponderunt, ſe ea quæ à patribus conſtituta, & ab omnibus comprobata eſſent, ad * ſacram Celſitudinem relaturos eſſe. In conſeſſu ſexto Martianus ipſe affuit, & primum pro concione ad epiſcopos verba de concordia orthodoxæ & rectẹ fidei fecit. Deinde iuſſu eius ab Aetio archidiacono fidei decretum lectum eſt, eiq; omnes ſubſcripſerunt. Poſthæc Imperator, num de conſenſu omnium decretum cõſcriptum eſſet, percunctatus eſt: atq; id per fauſtas acclamationes omnes confirmarunt. Et Imperator rurſum orationem habuit, eamque omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones epiſcopi condiderunt, & Chalcedonenſi ciuitati metropolis iura conceſſerunt. Imperator quoq; epiſcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorum quod vellet proferre, vt in Principum præſentia quod æquum eſſet decerneretur, iuſſit: Et ſic cõſeſſus is ſolutus. Ad a-

** ὅρον. Decretũ ſynodi lectũ.*

Cur Dioſcorus damnatus ſit.

† [illegible]

Poſt Nicænam, formulam aliam fidei non condendam.

Duæ naturæ in vno Chriſto.

Decretum ſynodo lectũ ab omnibus approbatur.

** θείαν κορυφήν.*

Canones eccleſiaſtici.

tum

lium poſtea conſeſſum ventum eſt, & in eo canones compoſiti. Deinde autem conuentu alio coacto, vna cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hieroſolymitanus conſedit. Ibique conſtitutum, vt Antiocheno antiſtiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipſa: Hieroſolymitano autem, tres Palæſtinæ prouinciæ parerent. Atque hæc ab Epiſcopis & principibus ſtabilita ſunt. In ſeſſione nona, de Theodorito Cyri Epiſcopo actum, qui aſſurgens anathemate Neſtorium damnauit, verbis hiſce: Anathema in Neſtorium, eumq; qui S. Virginem Mariam Dei genetricem non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etiam decreto & Leonis epiſtolæ ſubſcripſi. Itaq; de conſenſu omnium, ſedem ſuam recepit. Rurſum in congreſſu alio, Ibas Edeſſæ Epiſcopus, vt de rebus eius diſpiceretur, obtinuit. Lecta eius eſt epiſtola, quam Photius Tyri & Euſtathius Beryti Epiſcopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximam ſeſſionem dilata, quæ poſtquam vndecima eſt coacta, pluribus Epiſcopis præſentibus, nonnulli quidem vt ſacerdos tantum eſſet, ſtatuerunt: alii vero, vt Epiſcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarũt: aduerſarios eius pro foribus eſſe, & vt ingredi eis liceret petere, dicentes. *Quæ de eo acta & decreta erant, lecta ibi ſunt.* Cum autem principes ea legenda eſſe cenſerẽt, quæ Epheſi de eo ipſo conſtituta eſſent: Epiſcopi illis reſponderunt, quæ in poſteriore Epheſia ſynodo geſta eſſent, vt pro irritis haberentur, iudicatum eſſe: electione & cõſecratione Maximi Antiocheni ſola excepta. Qua de re preces Imperatori obtulere, vt ille ſanciret, ne quid earum rerum quæ Epheſi ſecundo actæ eſſent, obtineret: ſynodo, quæ ibi primum ſanctiſſimo Cyrillo Alexandrino paſtore præeunte celebrata eſt ſalua. His ita dictis, Ibas ſynodi iudicio Epiſcopatum ſuum recepit. Porro conſeſſu duodecimo Baſſiani Epheſii Epiſcopi res agitata eſt: & tũ vt ille Epiſcopatu abiret, eumq; Stephanus reciperet, decretum eſt. Id per alium quoq; conuentum confirmatum. Seſſione tredecima, de Nicomedienſi Eunomio & Nicæno Anaſt. actum, qui de finibus prouinciarum ſuarum adminiſtrandarum inter ſe contendebant. Coactus quoque decimusquartus conſeſſus, in quo de rebus Baſſiani eſt tractatum. Et poſtremo omnium ſynodus Conſtantinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, vt alterum ſtatum à Romana ſede locum & ordinem is obtineret. Atque ita finem ſuum ſynodus accepit.

Ibas Edeſſenus reſtit.

Decretorũ poſterioris Epheſiæ ſynodi abolitio.

Baſſiano Epheſio Epiſcopo Epiſcopatus abrogatus.

Conſtantinopolitanus antiſtes ſecundum Rom. Epiſc. primatum obtinet.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Sextus.

Cap. I.

De Zenonis imperio: & quod is, quum indoctus eſſet, & diſſoluta prorſus vita, multa Rom. imperii perdiderit loca.

QVÆ ſub Martiani & Leonis piorum Imper. rerum adminiſtratione in Eccleſiis acciderunt ſic ſe habuere. Zeno autem poſtquam Imperium accepit non rectè ſe eorum ſummam gubernare poſſe putauit, niſi voluptatibus omnibus cum poteſtate ſumma perfrueretur. Quibus adeo ſe à primis, quod dicitur, carceribus corrumpendum permiſit, vt nihil prorſus eſſet, quod impetum eius in facinora teterrima inhibere poſſet. Ita ſiquidem turpibus flagitiis ſe contaminauit, vt exiſtimaret, ſi clam intra regiæ penetralia ſcelera patraret, obſcurum id & minus generoſum eſſe. Sin publicitus & aperte in conſpectu omnium abſq; pudore omni flagitioſus eſſet, id demum Principe & Imperatore dignum eſſe cenſuit. Quod ille ſic ſeruiliter admodum & periculoſe arbitratus eſt. Ego vero dixerim, non ex eo verum Imperatorem, qui legibus ſolutus, † arbitrio ipſe ſuo viuat, quod aliis imperet, æſtimari: verum ſi in ſeipſum potius poteſtatem exerceat, neq; praui quicquam animum ſuum ſubire ſinat: vnde ille aduerſus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata virtutum effigies, ciues ſubditoſque ſuos vniuerſos ad imitationem ſui pertrahat. Zeno igitur cum voluptatibus ſeſe dedidiſſet, ignoraſſe mihi videtur, * ſeruum ſe omnium fœdiſſimum, aut mancipium, propter momenta ea quibus ad deteriora ſemper paulatim raptus eſt, factum eſſe: non aliter quam ſeruus quiſpiam inutilis, ſubinde dominos mutãs. Et habuit is certe dominas voluptates plures quam numerari poſſent, eo quod perpetuo ſibi inuicem ſuccedẽtia ſceleta eum haudquaquam ad finem peruenire paſſa ſint: & voluptates quibus in præſentia deditus erat, nunquam conſtiterint, ſed veluti initium & igniculus ſuccedentis libidinis fuerint, ſemperq; deteriora alia facinora inuitarint & conciliarint. Id quod ſic neceſſario procedit, quoad Imperator vere quiſpiam euadat, & † turbulentum voluptatum ſtatum ita ſibi captiuum ſubiuget, vt deinde illis imperet, & haudquaquam tyrannide illarum prematur. Alioqui acceſſionibus libidinum tacitis & voluptatum illecebris delibutus, veluti ſeruus miſerrimus improbæ dominæ ad extre-

Zeno Imperator flagitioſus.

Verus Imp. quis ſit.

† αὐτοκράτως.

* τελδουλον ἀχρηστον ἀνδραποδον.

† ἄδειαν ὀχλαγωγίαν.

mum vſq; momentum ſeruit, donec tandē ſuppliciis infernalibus dedatur. Talis ab ipſo ſtatim initio & ingreſſu Imperii Zeno fuit, vt. incompoſitus, diſſolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rem & ei qui ſceptrum illi tradiderit, honorem debitum piis operibus non tribuit, & Imperium male adminiſtrauit. Proinde populi ſubditi omnes in Oriente ſimul & Occidente afflicti ſunt. Nam qui ab ipſa Agar originem ducunt populi, Meſopotamiā vaſtarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea Maſſagetæ dicti fuerant, & tum Iſtrum tranſierant, multitudo, nemine obſiſtente, libere percurrit. Si quid vero ex illorum direptione fuit reliquum, id ipſum Zeno per vim abſtulit, qui non minus quam barbari ipſi hoſtiliter eam inuaſit. Nec ille longinqua modo loca detrimentis affecit, verum etiam domum ſuam per abſurdas fœdasque voluptates vaſtam dedit.

Agareni Meſopotamiam vaſtant, Hunni Thraciam.

C A P. II.

De tyrannide Baſiliſci, vt Zeno Imperio ſit exutus: & vt Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, receptatis ſedibus ſuis, quartam Synodum oppugnarint.

PAruo ſiquidem elapſo tempore, Baſiliſcus Verinæ Auguſtæ frater, aduerſus eum conſurrexit. Ille vero nihil quod virum & Imperatorē deceret, ſed illiberale & ſummiſſum quiddam cogitans (deſperata enim prorſus quædam res eſt, libidinibus dedita impietas, effœminatum ſatis animum, eo quod voluptatib. victa manus dat, indicans) & Verinæ dolum ſuſpectum habens, per aduerſam tempeſtatem celeriter in Iſaurorum regionem, Ariadnam coniugem quæ à marte tandem fugerat, & qui præterea fidi ei erant, ſecum habens, ſe contulit. Porro Baſiliſcus Imperio tanquam ſpolio quodam ſine ſanguine arrepto, Imperiale ſibi impoſuit diadema, & Marcum filium ſuum Cæſarem creauit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciæ apud Iſauros, in qua vrbe ſicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profugus latebat, obſidendum miſit, & bellum id aduerſus Zenonem gerendum Illo & * Trocundo commiſit. Atq; vbi res ſuas, ſicuti ipſi videbatur, prope conſtitutas eſſe putauit, minus ſibi legibus parendum eſſe duxit. Ac niſi contra quam Leo, & qui ante eum imperauerant, fecerant, rempub. adminiſtraret, ne imperandum ſibi quidem exiſtimauit. Ad eam rem autem eum maxime coniunx nomine Zenonis, quam etiam Auguſtam dixit, incitauit. Cum qua aduerſus fidei profeſſionem bellum cepit. Ac primū quidē ad quorundam Alexandrinorū legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: quum Acacius Orphanotrophus & pupillorum curator, poſt magnum Gennadium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præeſſet. Aelurus in vrbem Imperialem venit, atque ibi cohortem hominum diſſolutorum ſecum trahens, magnifice proceſſit: atque aſino inſidens, ex Imperiali palatio templum ſupplicationum gratia petit. Cæterum quum iumentum id caſu quodam procidiſſet, ipſe pede fracto, cum ignominia inde eſt profectus. Petrum quoque Cnapheum Baſiliſcus ex Inſomniorum monaſterio, vbi abditus latebat, accivit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rurſum thronum, Timotheo qui Proterio ſucceſſerat, & ſacro Ca-

Zeno profugus Seleucia Iſaurorum latet. Baſiliſci tyrannis, Marcus filius eius. Illus & Trocundus duces aduerſus Zenonē mittuntur. Baſiliſcus ſceleroſus

** for. legendum Leontio. infra ca. 15. Bod.*

Timotheus Aelurus ab exilio reuocatus.

Acacius epiſcopus Cōſtantinopolitanus.

Aelurus pedem frangit. Cnapheus ab exilio redit.

E landione pulſis, conceſſit. Iſti quamprimum ſedes eas receperunt, armis ſtrenue ſumptis, quartam Synodum anathemati ſubiecerunt. Multis præterea aliis Baſiliſcus licentiam multam permiſit, quoſcunque eccleſiaſticis opinionibus aduerſari ſatis poſſe ſciret. Prius autem quam thronos ſuos Aelurus & Cnapheus reciperent, quum adhuc Conſtantinopoli eſſent, Baſiliſco perſuaſerunt, vt ad epiſcopos vniuerſos † circulares daret literas, quibus concilium Chalcedonenſe, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facile obſequens, ita ſcripſit.

Iſti Chalcedonenſem ſynodum damnant.

† ἐγκυκλίους ἐπιστολάς.

† Zeno Imperator ſuis victis, in caſtellum quod Conſtantinopolim accolæ nominant, caſu quodam profugit. Itaque ad fuga comites cum alto gemitu: Ludibrium, inquit, Deus prorſus eſt homo, qui me quoque ſic ludificas Vates quidem conſulti, menſe hoc Iulio ex neceſſitate quadam me Conſtantinopoli eſſe oportere, reſponderunt: & ego me in vrbem Conſtantinopolitanam venturum eſſe putaui. Nunc vero fugiens & deſertus ab omnibus, tumulum hunc miſer teneo, caſtello vrbis co-
F *gnomine reperto.* Suid.

C A P. III.

Circulares Baſiliſci literæ aduerſus ſanctam quartam Synodum, procuratione Timothei & Petri ſcriptæ.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus & Marcus, illuſtriſſimus Cæſar: Timotheo religioſiſſimo & Dei amantiſſimo magnæ vrbis Alexandrinorum archiepiſcopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem ſacerdotibus Dei. Quaſcunque, qui ante nos fuere piiſſimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificam Trinitatem recte coluere, pro recta & Apoſtolica fide ſanxere leges, eas veluti toti mundo ſalutares, non modo tempore vllo negligi & aboleri nolumus, verum etiam perinde atque conſtitu-
G tiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrantemque erga Deum & Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, qui nos condidit, & ad tantā gloriam extulit, ardorem ſtudiis rebusq; humanis omnibus præferamus, atque inſuper coniunctionem gregis Chriſti ſalutatem ipſi ciuibusque & ſubditis omnibus firmumque adeo fundamentū atque incōcuſſum Imperii noſtri murū eſſe credamus, merito certe diuino mentis zelo permoti, vnionem ſanctæ Eccleſiæ imperii noſtri primitias Deo & ſeruatori noſtro Ieſu Chriſto offerentes, cōſtituimus, vt fundamentum firmamentumq; * felicitatis humanæ, hoc eſt, trecentorum decem & octo ſanctorum patrū, qui Nicęę olim cum ſancto Spiritu in conuentu eccleſiaſtico congregati fuere, Symbolum, quod nos atq; omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptiſmum ſuſcepimus, ſolum in omnib. ſanctiſſimis Dei eccle-
H ſiis obtineat, & ab orthodoxo recteq; ſentienti populo vſurpetur: quippe quod ſolum veræ rectæque fidei contineat autoritatem & decretū, ſatisq; cum ad omnes in vniuerſum hęreſes abolendas, tum ad vnionem ſummam ſanctarum Dei eccleſiarum conciliandam valeat. Et ad diuinum iſtud Symbolum confirmandum robur ſuum habeant, ea quæ in imperāte hac vrbe aduerſus eos qui in ſpiritum ſanctum blaſphemi fuere, à centum quinquaginta ſanctis patribus, tum autem quæ etiam in metropoli Epheſiorū

Baſiliſci circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe Concilium, & Leonis Ro. epiſcopi Tomum.

Confirmatur Nicænum ſymbolum.

** ἀνθρωπίνης εὐζωΐας.*

Decreta Conſtantinopolitanæ ſynodi comprobantur Epheſina itidem.

aduerſus

aduerſus impium Neſtorium & ſectatores eius ſunt acta. Ea autem quæ vnionem & ordiné bonum ſanctarum Dei Eccleſiarũ, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quę Chalcedone per formulam ſeu decretum fidei, aut editioné ſymboli, aut expoſitionem, aut doctrinam, aut diſputationem per res nouas, aduerſus id quod diximus ſanctum ſanctorum trecentorum decem & octo patrũ ſymbolum dicta & acta ſunt, ſancimus, vt & hic & vbique in Eccleſiis omnibus à ſanctiſſimis vbicunq; fuerint Epiſcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur atq; igni tradantur: propterea quod hoc ſic etiã ab eis qui ante nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruuntur, Cõſtantino & Theodoſio minore Imperatorib. de hæreticis dogmatibus omnib. conſtitutum eſt. Hæc ſic abolita, prorſus ex ea, quæ vna & ſola Catholica, Apoſtolica & orthodoxa Eccleſia eſt, eiciantur: vtpote quæ ſempiterna & ſalutaria trecentorum decem & octo, atq; etiam centum & quinquaginta, qui profeſſioné de S. Spiritu promulgarunt, & eorum etiam qui Epheſi congregati fuere, ſanctorum & beatorum patrum decreta tollunt. Neq; prorſus cuiquam vel ſacerdoti, vel laico, vel populari homini diuinã ſancti ſymboli cõſtitutionem violare aut tranſgredi liceat. Præterea autem, vna cum rebus omnibus Chalcedone aduerſus ſacrum ſymbolũ nouatis, anathemate iugulandam cenſemus hęreſim eorum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu S. & ſancta Dei genitrice ſemperque virgine Maria vere incarnatum & hominem factum eſſe: ſed aut de cœlo veniſſe, aut per phantaſiam atq; imaginationem hominem exiſtimatum eſſe, prodigioſe blaterant. Omnem denique hæreſim aliam, & ſi quid aliud tempore, modo, & loco orbis vniuerſi quocunque vel verbis, vel ſententiis aduerſus ſacrum ſymbolum nouatum eſt. Sed enim cum Imperiali prouidentiæ maxime conueniat, non præſentibus modo, verum etiam futuris temporibus conſulere, & ciuibus ſubditiſque accurata deliberatione de certa tranquillitate proſpicere, ſtatuimus, vt ſanctiſſimi vbiq; Epiſcopi ſacris hiſce circularibus literis publicatis ſubſcribant, verbiſque diſertis declarent, ſoli diuino trecentorum decem & octo ſanctorum patrum ſymbolo aſſentiendum eſſe: quod autoritate ſua cẽtum & quinquaginta ſancti patres cõfirmarunt, ſicuti decreto etiam ſuo poſtea, qui in Metropoli Epheſia conuenere piiſſimi patres cenſuerunt, quod videlicet ſoli ſancto trecentorum decem & octo patrum ſymbolo & fidei decreto aſſentiri conueniat. Atq; vt anathemate configant actiones Chalcedonenſes omnes, & ex Eccleſiis prorſus eiiciant, veluti orthodoxorum populorum offendiculum, totiuſq; orbis & noſtræ felicitatis impedimentum. Eos porro, qui poſt diuinum hoc ſcriptum noſtrum, quod ad exoptatam ab omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ vnionem conciliandam ex ſententia Dei promulgatum eſſe perſuaſum habemus, auſi vnquam fuerint, vel in diſputatione, vel in doctrina, vel in ſcripto qualicunque tandem tempore & modo & loco Chalcedone aduerſus fidem res nouatas proferre, aut ſaltem nominare, vt turbarum & ſeditionis in S. Dei Eccleſiis & in Romana ditione omni autores, & Dei ſalutiſq; noſtræ hoſtes, iubemus iuxta conſtitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata & ſancta quiete eſt, Imperatore Theodoſio aduerſus eiuſcemodi maleuolentiam latas, & ſacro huic circulari ſcripto noſtro adiunctas, ſiquidem Epiſcopi aut clerici ſint, dignitatem amittere: ſin monachi, aut laici & populares, exulare, bonorumq; vniuerſorum publicationi & vltimis ſubiacere pœnis. Ita nãque, quę ſemper à pietate noſtra adorata eſt ſancta & ὁμοούσιος conſubſtantialis, quæ res vniuerſas condidit, atq; viuificauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ memorauimus zizaniorum abolitionem, rectarumq; & Apoſtolicarũ ſancti ſymboli traditionum confirmationem, culta, animabus noſtris ſubditiſq;, omnibus placabilis & propitia erit, nobiſcumq; ſemper manebit, & res humanas pacabit.

Tomus Leonis & Chalcedonenſia decreta damnantur.

Hæreſes omnes damnantur.

L. Arianis. C. de hæret. & Manich.

A B C D

C A P. IV.

De iis qui circularibus Baſiliſci literis ſubſcripſerunt. Epiſtola Aſianorum Epiſcoporum, ſanctam quartam ſynodum perſtringens.

Circularibus iſtis non modo Timotheus & Petrus, quos diximus, conſenſerunt: ſed Anaſtaſius etiam, qui poſt Iuuenalem Hieroſolymitanam tenuit ſedem, facillime ſubſcripſit, & quam plurimi alii Eccleſiarum antiſtites, quingentis non pauciores. Qui omnes Leonis Tomum, & Synodum Chalcedonenſem repudiarunt. Declarat id verum eſſe, libellus ſupplex ab Aſianis Epiſcopis Epheſi congregatis, ad Baſiliſcum ſcriptus, qui ad verbum hæc complectitur. Modis omnib. piiſſimis & Chriſtianiſſimis Dominis noſtris, Baſiliſco & Marco, perpetuis victoribus, Auguſtis. *Et poſt pauca.* In rebus omnib. longe piiſſimi & Chriſtianiſſimi Principes declaraſtis, cum inuiſa & hoſtili fide vos egregie bellum gerere. *Et poſt alia.* Horrendum profecto quoddam, quod eis imminet iudicium, & diuini ignis ardor, & iuſtus ſerenitatis veſtræ motus, aduerſarius ad pedes veſtros abiiciet: qui potẽtem Deum & fide confirmatum Imperium veſtrum ſuperbæ vindictæ telis petere audent, & tenuitati noſtræ multis modis non parcentes, calumniis & mendaciis ſycophanticis nos ſemper perſtringunt, quaſi vi & neceſſitate quadam adacti, diuinis veſtris & Apoſtolicis circularibus literis ſubſcripſerimus, cum id cum lætitia & alacritate omni fecerimus. Et poſtea. Ne igitur alias quam ſacras circulares veſtras literas edere atque proponere velitis. Atq; illud quod diximus ſcitote, orbem omnem rurſum euerſum, & parua ea viſum iri, quæ in Chalcedonenſi ſynodo accidere mala, quæ quidem infinitas etiam illas patrarunt cædes, & orthodoxorum inique atque iniuſte ſanguinem effuderunt. *Et poſt pauca alia.* Atteſtamur coram Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, liberam eſſe & innocentem pietatem veſtram: à qua iuſtam & canonicam & Eccleſiaſticam aduerſus illos, & maxime contra eum qui impie Epiſcopatum in vrbe imperante gerere multis modis deprehenſus eſt, condemnationis & exauctorationis ſententiam ferri petimus.

Epiſcopi plurimi circularib. iſtis ſubſcripſerunt.

Aſianorum Epiſcoporũ Epheſi congregatorum ſcriptum, Circulares Baſiliſci laudantiũ.

Cap. V.

De Eutychianis: quaad hoſ fecerit verba Timotheus. De Paulo Epheſi epiſcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiuſdem vrbis, quam ei quarta ſynodus ademit, Timotheus vero Aelurus reſtituit.

Eutychiani in Ægypto monachi Aeluri cœpta laudant.

Circularibus iſtis publicatis, vt Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem ſomniabãt & monaſticam ſectabantur, perinde atq; in lucrum & commodum per circularia ſcripta, & Timothei honorem inexpectatum incidiſſent, celeriter ad eum accurrerunt: & cum eo colloquuti, vbi Dei verbum nobis iuxta carnem, & rurſum patri iuxta diuinitatem ὁμοούσιον conſubſtantiale eſſe audiuere, ad loca ſua reuerſi ſunt. Idem memoriæ prodidit, Timotheum ex vrbe deſcendentem, veluti Alexandriam nauigaturum, Epheſum appuliſſe, & Paulum in throno epiſcopali collocaſſe: qui antea quidẽ à prouincialib. epiſcopis, quemadmodũ antiquo more receptum erat, conſecrationem ſuſceperat, ſede autem ſua deturbatus fuerat. Et Epheſiorum etiam vrbi antiqua patriarchatus iura, q̃ ei Chalcedonenſis ſynodus ademerat, reſtituiſſe: atq; ibi eis rebus peractis, Alexandriam veniſſe. Vbi ſtatim omnibus perſuaſit, vt Chalcedonenſem ſynodum anathemate cõdemnarent, ſicuti antea quoque à me eſt dictum. Multi etiam ei reſtitere: & ab eius factione plerique alii, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui a Theodoſio Ioppæ conſecrati fuerant, reſiluere. Theodoſius autem ille eſt, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantii eſſet, Hieroſolymorum eccleſiam occupauerat.

Paulus per Aelurum ſedem Epheſiam recuperat.

Multi in Ægypto etiam Aeluro reſiſtunt. Theodotus. Theodoſius prædo eccleſiaſticus.

E F

Cap. VI.

Vt Acacius Conſtantinopolitanus & Daniel Columella Baſiliſco perſuaſerint, vt contrarias prioribus pro ſancta ſynodo circulares conſcriberet literas.

G

Acacius Conſtantinopolitanus epiſcopus. Daniel Columella, & populus vrbis Conſtantinopolitanæ, magno animo Baſiliſco, circulares eius reiicientes, reſiſtunt.

Hæc vbi ſic Baſiliſcus egit, Acacio quoque vt circulares eius literas reciperet, & Synodum Chalcedonenſem anathemati ſubiiceret per vim inſtitit: quum id iam tres magni throni feciſſent. Illum vero vehemẽter indoluiſſe, ſeq; ipſum & thronum ſuum, atque etiam ſanctiorem ſacrificii aram pulla veſte obduxiſſe, opinio eſt. Qui deinde, plebe & monachorum Conſtãtinopolitanorum ordine cõgregato, ſtrenue tyranno reſtitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna deſcendit, & cum Acacio eccleſiaſticos conuentus egit. Baſiliſcus motum plebis vrbanæ veritus, in ædes Imperiales ex tẽplo reuerſus eſt, & Senatui indixit, ne moleſtiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam vrbem parata eſſet. Daniel vero plebis & monachorum multitudine aſſumpta, ad tyrannum acceſſit, & propalam libere apud eum de rectis dogmatib. diſſeruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & conſtitutionem quæ circulares eas ſurreptitie impetratas prorſus induceret atq; aboleret, edidit, & eam prorſus illi contrariã in orbem vulgandã miſit, quæ aliter longe quam circulares illæ ſcriptę fuerant, compoſita, Synodũ Chalcedonenſem defendit. Cæterũ Zacharias,

H

Contrarias prioribus circulares Baſiliſcus publicat.

E

qui rem eam omnem affectibus ductus conſcripſit, in hiſtoria ſua contrarias prioribus circulares literas prætermiſit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum verba hæc ſunt.

Cap. VII.

Contrariæ circulares Baſiliſci literæ.

Imperatores Cæſares, Baſiliſcus & Marcus. Fidem Apoſtolicam & orthodoxam, quæ iam inde ab initio in Catholicis eccleſiis vſque ad noſtri Imperii tempora obtinuit, & ſub Imperio noſtro obtinet, atque adeo in perpetuum obtinere debet, in quam etiam baptizati ſumus, quam & credimus, eam ipſam ſolam inuiolatam atq; inconcuſſam obtinere, & obtinentem perpetuo celebrari in omnibus orthodoxorum Catholicis & Apoſtolicis Eccleſiis, neque quidquam aliud requiri debere ſancimus. Proinde

F

quicquid ſub Imperio noſtro actum editumque eſt, ſiue circulares literæ ſeu ſcripta alia quæcunque tandem ea ſint, profeſſionis fidei aut eccleſiaſticæ conſtitutionis gratia promulgata, irrita & abrogata eſſe iubemus. Neſtoriũ & Eutychetem, necnon hæreſes omnes, & eos qui idem cũ illis ſentiunt, vniuerſos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei cauſa neque Synodum cogi, neq; quæſtionem aliam inferri, ſed hæc quæ approbamus, firma & inconcuſſa manere: Prouincias etiã reddi debere ſanctiſſimo & religioſiſſimo patriarchæ & archiepiſcopo Acacio, quarum antiſtitum electionem & conſecrationem imperantis huius & inclytæ vrbis thronus habuit: ita videlicet, vt Dei amãtiſſimi qui nunc ſunt epiſcopi, in ſedibus ſuis permaneant: neque poſt obitum illorum, præiudiciũ aliquod aduerſus iura electionis ſacri throni imperantis huius & inclytæ vrbis creetur. Atque diuina hæc ſanctio noſtra vim ſacræ conſtitutionis habens, ne cui in dubium aut controuerſiam vocetur. Hæc ſic acta.

Neſtorius & Eutyches damnantur.

Iuriſdictio Põtificalis Conſtantinopolitanæ ſedis integra reſtituitur.

G

Cap. VIII.

Vt Zeno in Imperium ſuum ſit reſtitutus, Baſiliſcus autem interierit.

Porro Baſiliſcus quod aduerſus fidem bellũ gereret, odium omnium incurrit. Quod vbi cognouere, quib. Zenonis obſidio cõmiſſa fuerat, iuramẽto interpoſito ſe fidos illi futuros, Zenoni cõciliati ſunt: eoq; recepto, ad vrbem Imperantem ire contenderunt: cum quidem dona ab eo partim iam accepiſſent, partim ſe accepturos eſſe ſtipulati eſſent. Ferunt ſane quidam protomartyrem quę multum & ſtrenue decertauit, Theclam, arcanis, quibuſdam viſionibus illi reſtitutionẽ Imperii confirmaſſe. Quapropter Zeno vt martyri de eiuſcemodi denũciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum & pulchritudine præſtantiſſimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donariis exornauit. Baſiliſcus de Zenonis motu certior factus, conſobrinum ſuum† Harmatum copiarum in Thracia ducem, qui progreſſum illius impediret, aduerſu eum miſit, cumq; iureiurando ſane quam horrendo, ne ſe vnquam Zenoni coniungeret, obſtrinxit. Harmatus cum Zenone ad Nicæam congreſſus, in

H

Duces Baſiliſci Zenoni conciliãtur.

Zeno Theclę protomartyri Seleuciæ Iſaurorum templum condidit.

Baſiliſcus Harmatum ducẽ aduerſus Zenonẽ in Thraciam eunte miſit.

† Procopius Harmatũ nominat Baſiliſci Harmatium.

eum

A [illegible] cometit metu vt fruſtra ſe rem quam [illegible] nequiret, aggredi putant: niſi donis ac [illegible] tionibus Harmatium, ſe videlicet Baſi[illegible] cum eius Cæſarea tænia exornaturum [illegible], expugnaret. Atq; ita hunc quoq; iuriſiurã-di [illegible] gionem paruı facientem, Zeno aduerſus [illegible] in partibus ſuis habuit. At Baſiliſcus [illegible] rebus cognitis, ſtatim ſententiam mutauit: [illegible] Imper. ab corona ſacræ menſæ impoſita, ſup-p[illegible] ex ipſe cũ [illegible] Zenonide ad baptiſterium confu-git. Zeno confeſtim Conſtantinopoli exceptus, primum Eccleſiam magnam, deinde cum appa-ratu & comitatu maximo Imperialem regiam in-greſſus eſt. Baſiliſcus autem cum viginti menſes in Romano Imperio tyrannus fuiſſet, in Cappa-dociam moriturus miſſus eſt: atq; in manſione quadam ſeu * militari diuerſorio, cui *Acuſi* nomẽ eſt, cum vxore & liberis interfectus eſt. A Zeno-ne ſtatim Circenſes ludi editi. Deinde is, pro eo atq; paulo ante ſe facturum minaciat, Harmatũ

Harmatius quoque ad partes Zenonis tráſit. † Alij Zenobiam vocant. Zeno Conſtantinopolim redit. Baſiliſci cædes. Baſiliſcus Harmatij filium Cæſar.

B quidem filium Baſiliſcũ ad Cæſaris dignitatem extulit: poſtea autem Harmatium, quod eum non magis ſibi, quam Baſiliſco fuiſſet, fidum fore ar-bitraretur, iugulari iuſſit: filium porro eius Cæ-ſarem ſacerdotem fecit, qui deinde multo poſt Eccleſiam Cyzicenam optime adminiſtrauit.

Baſiliſcus ex Cæſare ſacerdos fit, & Epiſc. Cyzicenus. Harmatius cæditur.

* *Baſiliſcum tyrannum cum vxore & filiis, Zeno in Cappadociam miſit: hyemis tempore caſſ, neq; veſte neq; cibariis iuuari iuſſit. Vnde breui ſe inuicem complexi, ceſſatrymantes miſere perierunt Procop. Hic inexplebilis auaritiæ fuit. Nam & ab Eccleſiarum antiſtitibus pecuniam exegit. & à tonſoribus opificibus, manuum labore vitæ ſumptus tolerantibus, exigendis non abſtinuit. Quapropter ob eius modi exactiones lachrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro ruſtico ſeparum militarium dux leſtus. Suid.*

C A P. IX.

Epiſcopi Aſiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de ſynodo eum placantes.

C ZEno ſimulatque in Imperium reſtitutus eſt, per conſtitutionem ſcriptam quamprimũ, quicquid à tyrãno Baſiliſco per circulares literas contra fidem nouatum fuerat abrogauit. Quod vbi Aſiani Epiſc. intellexerunt, miſſis ad Acaciũ Conſtantinopolitanum Epiſcopum pœniten-tiæ libellis, gratiam ſibi fieri petierunt: illa de-precatione vſi, quod non ſua ſponte, ſed vi ma-xima adacti circularibus ſubſcripſiſſent litteris. Eamq; rem non aliter ſe habere, & ſe Chalcedo-nenſi ſynodo aſſentiri, atq; iuxta eius decretum & antea credidiſſe, & nunc credere iuramento confirmarunt. Epiſcoporum ſcriptum hoc erat. Acacio ſanctiſſimo & piiſſimo ſanctiſſimæ quæ apud imperantem Conſtantinopolim, nouam Romam, eſt Eccleſiæ patriarchæ. *Et poſt pauca.* Recte ſane ad nos venit, qui locum ẽt veſtrum obtinebit. Et rurſum per libellos ſupplices ſigni-ficamus, ſubſcripſiſſe nos non ex animi ſenten-

Aſiani Epiſcopi reſipiſcunt. Circulares priores Baſiliſci literas antea laudatas damnant.

D tia, ſed neceſſitate coactos, literis tantum & ver-bis, non autem animi deſtinatione, Circularib. illis aſſentientes. In acceptabilibus n. precatio-nibus noſtris, annuente Deo, quæ à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rurſum à centum & quinquaginta ſanctis patribus ac-cepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalce-done congregatis, pie & recte conſtituta ſunt, ea credimus. Hæc Epiſcopi ſcripſere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus cõſcripſit, ſycophantice hoc illis impegit, ſeu ipſi Epiſcopi, quod præter animi ſententiam circulari conſti-

A tutioni ſubſcripſerint, cum ita ad Acacium ſcri-berent, mentiti ſunt, diſpicere & pronunciare certo non poſſum. Hæc certe ſic habuere.

Euagr. li. 3 c. 9.

C A P. X.

Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandioni Epiſcopatum eius commiſerit. De reductione reliquiarum ſancti Euſtathij Antiocheni.

ZEno Petrum Cnapheum, vt qui à Baſiliſco reuocatus eſſet, Antiochia expulit, & Calã-dioni Stephani ſucceſſori epiſcopatum reſtituit. Paulum etiam Epheſo exegit, Neſtorium item Tarſo, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chal-cedone, Samoſatis Euſebium, Mopſueſtia Iulia-num, Paulum Conſtantia, & Andream Theo-doſiopoli. Calandion autem neminem ad com-munionem admittebat, qui non prius Petrum

Cnaphei & aliorum ſubintroductorum Epiſcoporum expulſio.

B & circularia Baſiliſci anathemate confodiſſet. Ac de Zenonis voluntate & conſenſu, D. Euſta-thii qui Philippis apud Macedones in exilio vi-tam finierat, reliquiæ cum reuerentia multa An-tiochiam reductæ ſunt: quas cum lætitia ſumma ciuitas ea, ad decimumoctauum fere lapidem extra vrbem effuſa excepit. Atque illi qui ad longum vſque tempus ab Eccleſia receſſerant, annis centum elapſis, Eccleſiæ tandem prorſus vniti ſunt.

Euſtathij cineres Antiochiam perlati Eccleſia ibi certa perfectaq; vnio.

C A P. XI.

Vt Alexandria Timotheo Aeluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porro Iohannes Tabenneſiotes, huic autem rurſus Petrus Moggus, eis qui Proterium ſectati fuerant, ad ſe receptis, & Zenonis Henotico, hoc eſt, conciliatorio ſeu pacificatorio edicto comprobato, ſucceſſerit.

C COnſtituerat Zeno Timotheum quoq; Ae-lurum Alexandria eiicere. Poſtquam aũt ad multam eum ſenectutem perueniſſe, & iam nõ longe à ſepulchro abeſſe cognouit, conſilium mutauit. Atq; ille paulopoſt ad inferorum mi-grauit iudicium. Alexandrini autem poteſtate ſibi & autoritate vſurpata, paſtorem ſibi delege-runt impietate Aeluro longe deteriorem, Petrũ cognomento Moggum, quem vnus & alter, ſicuti ferunt, Epiſcopi conſecrarunt, quibus le-gitime dignitas adempta fuerat. Quod vbi Ze-no reſciuit, eos qui illum Epiſcopum legerant, morte mulctauit. Timotheum autem Salopha-ciolum, Proterii ſucceſſorem, qui Canopi (ſicu-ti diximus) degebat, in ſedem ſuam reſtituit, cui Moggus diebus triginta ſex incubauerat. Ac Ti-motheus quidem Imperatoris literis thronum ſuum recuperauit. Breui vero poſt, conſilium quidam ceperunt, legatum ad Imper. mittendi

Aelurus moritur. Petrus Moggus ei Alexãdriæ ſuccedit. Reſtituto Timotheo Salophaciolo Epiſcopatum Alexandrinũ recipit.

D Ioannem presbyterum Tabenneſiotam, qui œ-conomus templi honorandi præcurſoris & Ba-ptiſtæ creatus fuerat: vt vbi Epiſcopus eorum inter homines eſſe deſiiſſet, Alexandrini pote-ſtatem Epiſcopi quem vellent eligendi haberẽt. Qui legatus vbi compertus eſt ſibi ipſi Epiſco-patum procurari, quemadmodũ Zacharias in-quit, poſtquam Imper. iurauit, haud vnquam ſe Alexandriæ thronum recepturum eſſe, dimiſſus reuerſus eſt. & Imperator conſtitutione, vt poſt obitum Timothei, Iohanne excepto, cathe-

Iohan. Tabenneſiotes Epiſcopatum Alexandrinum non receptum eſſe iurat.

dram

Idem tamē Salophacio lo mortuo epiſc. fit.

dram Epiſcopalem Alexandriæ, quem ibi clerus legiſſet ſortiretur, ſanciuit. Non multo poſt Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iuſiurandum parui pendens, pecunia quibuſdam, vt idem Zacharias ait, corruptis, ad Epiſcopatum conſcendit. Quod vbi factum eſt, Zeno illum quidem reiici iuſſit, ſuggeſtione autem Acacii ſcriptum ad Alexandrinos, quod ἑνωτικὸν hoc eſt, vnionis conciliatorium vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, ſiquidem ille ſcripto ei ſubſcribere, & Proterii ſectatores recipere, quartamque ſynodum approbare vellet. Hanc rei eius diſpoſitionem, de Acacii ſententia (ſicuti dixi) conſtitutā, Pergamius, qui nuper admodum Ægyptiæ prouinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandriā pertulit. Is poſtquam eo peruenit, & Iohannem Romam profugiſſe comperit, cum Petro Moggo colloquutus, vt Henoticum Zenonis ſcriptum reciperet, ei perſuaſit: & eos præterea qui ab Eccleſia ſeceſſiſſent. Ille tomo ei ſtatim ſubſcripſit: & cum Alexandriæ publicus populi conuentus celebraretur, quia Henoticum Zenonis omnibus placuit, eos quoque qui propter Proterii partes ſeceſſerant, admiſit. Atque vbi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad Eccleſiaſticum plebis conuentum compoſuerat, poſtea etiam Zenonis conſtitutionem multitudini recitauit, hiſce verbis compoſitam.

Petro Moggo epiſcopatus Alexandria reſtituitur.

Vnio eccleſia Alexandrina.

Cap. XII.

De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc eſt, pacificatorium eſt dictum, neq; reiiciens neq; comprobans Chalcedonenſem ſynodum.

Zenonis Henotica conſtitutio ad Alexandrinos. Imperium conſeruatur per orthodoxam fidem. Symbolum Nicænum.

IMPERATOR Cæſar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus: Alexandrinis, & qui per Ægyptum & Libyā & Pentapolim ſunt religioſiſſimis epiſcopis & clericis, & monachis & laicis. Cum imperii noſtri initium & conſeruationem, tum autem opus atque armaturam inexpugnabilē perſuaſum habeamus eſſe, ſolam rectam & veram fidem quā diuina inſpiratione Nicææ trecenti decem & octo ſancti patres congregati promulgarunt, & Conſtantinopoli centum quinquaginta itidem ſancti patres coacti confirmauerūt, diu noctuq; precationibus, ſtudiis legibuſq; noſtris omnib⁹ hoc agimus, vt per eam vbique locorum S. Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia incrementa capiat, quæ incorruptibilis & immortalis ſceptrorum noſtrorū mater, & pii populi noſtri in pace & religionis diuinæ concordia perſiſtentes acceptabiles pro imperio noſtro preces vna cū Dei amantiſſimis Epiſcopis, & piiſſimis clericis & Archimandritis & monachis fundant. Cum enim magnus Deus & Saluator noſter Chriſtus Ieſus, qui ex ſancta virgine & Dei genetrice Maria incarnatus & natus eſt, glorificationem & ſacrum cultum noſtrum conſentientem laudauerit, benigneque ſuſceperit, tum gentes hoſtiles contererentur atq; extinguerentur, & omnes colla ſua imperio ſecundum Deum noſtro ſummitterent: pax etiam, & quæ ex pace proueniunt bona cœli ſalubritas, frugum vbertas, aliaque quæ hominibus commoda ſunt, liberaliter ſuppeditabunt. Itaque quum fides irreprehenſibilis & nos & imperium Romanum ſic conſeruet, preces nobis à piis Archimandritis & Eremitis, aliiſque venerandis viris oblatæ ſunt: qui cum lachrymis nobis ſupplicarunt, vt vnionem in ſanctiſſimis Eccleſiis fieri & membra membris coniungi, quæ honeſtatis pietatiſque inimicus ab annis plurimis ſegregare eſt conatus, curarem⁹.

Commoditates conſentientu & concordia Chriſtiana fidei. Inſidiæ diabolus eccleſia tendit per ſectas & diſſidia in eccleſia.

Qui quidem inimicus bene nouit, ſi integro & coniuncto Eccleſiæ corpori bellum inferat, victum ſe iri. Qui etiam effecit, vt infinitæ gentes & generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita ſubduxerunt, partim abſque lauacri regenerationе obierint, partim ſine diuinæ communionis perceptione ad ineuitabilem illam omnium migrationem tranſierint: & vt cædes innumerabiles patratæ ſint, ita vt ſanguinis vnda non ſolum terra, verumetiam aer ipſe contaminatus ſit & infectus: quæ omnia quis eſt qui non in melius mutari exoptet? Quapropter ſcire vos volumus, neq; nos, neque quæ vbique locorum ſunt Eccleſias aliud ſymbolum, aut doctrinam, aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod (ſicuti dictum eſt) à trecentis decem & octo ſanctis patribus editum, & à centum & quinquaginta, quorum mentionem etiam fecimus, ſanctis patrib. comprobatum eſſe ſanctum ſymbolum vel habuiſſe, vel habere, vel habituros eſſe, neque aliquos qui habeant ſcire: atq; ſi quis etiam habeat, alienum illum putare. Nam id ſolum ſymbolum, quemadmodum diximus, Imperium noſtrum conſeruare confidimus. Et populi vniuerſi, qui ſalutarem conſequuntur illuminationē hoc ſolo recepto baptizantur. hoc etiam ſecuti ſunt ſancti patres Epheſi congregati, qui impium Neſtorium & opinionis eius poſtea ſectatores condemnarunt, quem ſane Neſtorium vna cum Eutychete, quod diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferim⁹: duodecim etiam capita illa à ſanctæ memoriæ Cyrillo ſanctæ Catholicæ Alexandrinorum eccleſiæ Archiepiſc. promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitum filium Dei & Deum (qui vere homo factus eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui conſubſtantialis eſt patri ſecundum diuinitatem, & idem conſubſtantialis nobis iuxta humanitatem: & qui deſcendit & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine & Dei genetrice) vnum eſſe & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & perpeſſiones, quas ſponte ſua carne pertulit. Eos v. qui eum diuidunt aut confundunt, aut phantaſiam ſeu ſpectrum inducunt, haudquaquam approbamus.

Vnum Nicænum fidei ſymbolum obtineri debet.

Confirmatum à ſynodo Conſtantinopolitana, & Epheſina probatur.

Duodecim Cyrilli capita vnum ſolummodo Chriſtum Dei Patris Verbum cū propria carne cognoſcentes Cyril.

Et pura labiſq; *a* peccati oīs expers, veraq; ex Dei genetrice incarnatio *b* acceſſionem filii non attulit: & Trinitas, vno Trinitatis eius Deo verbo incarnato, Trinitas permanſit. Cum igitur ſciamus neq; ſanctitas quæ vbiq; ſunt, & orthodoxas Dei Eccleſias, neq; qui eis præſunt Dei amantiſſimos ſacerdotes, neq; imperialem noſtram ſublimitatem ſymbolū aliud, aut fidei decretum præter eam q̄ diximus ſanctam doctrinam & formulam, vel antea tuliſſe, vel nūc ferre, *c* coniunximus nos per vnionem inter nos ipſos, nihil addubitantes, nihilq; cunctantes. Atque hæc ſcripſimus, nō vt noui quicquam de fide afferremus: ſed vt vos per certā perfectamq; doctrinā confirmaremus. Quemlibet vero, qui aliud quicquam ſenſit, aut ſentit, aut nunc, aut quandocunq;, vel Chalcedone, vel in quacunq; ſynodo alia, anathemati ſubiicimus. præcipue vero quos diximus, Neſtorium & Eutychetem,

Vnio eccleſiarum per concordem fidem

& qui

Nicæna profeſſionē

& qu cum eis idem ſeotiút. Coniungite ergo vos per vnionem ſpitituali matri eccleſiæ, & diuin ipſius in ea communione fruimini, per id quod d ctum eſt vnum & ſolum trecentorum decem & octo ſanctorum patrum profeſſionis fidei dec etum. Ipſa enim ſanctiſſima mater veſtra eccleſia, vos vt germanos natiuoſque filios, circumfuſis vlnis amplecti deſiderat, & ſuauem veſtram voeem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipſos incitate atq; vrgete. Quod ſi feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei noſtri Ieſu Chriſti, benignitatem vobis ipſis conciliabitis, tum ab Imperiali noſtra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexandrini vniuerſi ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ coniuncti vnitique ſunt: & quæcunque in medio fuere offeodicula & impedimenta, ſuſtulere.

†† *Genuit ex ſe virgo corpus, ſed quod conceptum eſſet, ex ſpiritu.* Hilar. *In natura humana ſuſceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta eſt, qua nullum peccatum poſſet admittere. Aug. & Greg. Nazanz. virginem matrem ante conceptionem filii ſui & anima & corpore cœlitus ſanctificatam eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, qua Deum hominem faceret, & hominem Deum. Aug. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine* Id. ſup Ioan. tract. 79. *Erronea ergo fuerit magiſtri ſententiarum illa.* lib. 3. diſt. 3. *ſententia: Sane dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (carnem Verbi) prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua virginis caro fuit.*

Cap. XIII.

Vt Calandion in exilium actus, & Petrus Cnapheus in eius rurſum inſilierit ſedem: & de inconſtantibus ac verſipellibus Petri Moggi moribus.

Calandion in exilium mittitur.

PORRO Calandion Antiochenus antiſtes ad Acacium & Zenonem ſcripſit, & Petrum mœchum vocauit, quũ propter ea quæ de illo accidiſſent, tum quod Alexandriæ anathema in ſanctam quartam ſynodũ coniecisſet. At Calandioo, quod per eam cauſam, occaſionem arripuit vt Illi & Leontii & Pamprepis, qui à Zenone defecerant, & tyrannidem affectabát, partes foueret, ad Oaſim exilii cauſa iocolendã damnatus eſt. Atque ille quidem ſic rurſum Antiochia eiectus: Petrus aotem Cnapheus fraude in negocio peragendo vſus, in deſideratam ſibi Antiochenam ſedem rurſum inductus eſt, poſtquam henotico Zenonis ſubſcripſit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ epiſcopum, & viciſſim ab eodem accepit ſynodales literas. Martyrius itidem Anaſtaſii Hieroſolymis ſucceſſor, ad eum more recepto epiſtolas eiuſcemodi miſit. Coniunctus quoque ei eſt, qui Cõſtatinopolitanam gubernabat eccleſiam, Acacius. Verum non multum interceſſit temporis, & nonnulli qui Petri Moggi partium fuerant, quum eum conſilium mutaſſe viderent, à cõmunione eius receſſerunt: quod ex eo ſcilicet tempore Chalcedonenſem ſynodum in eccleſia anathematis ſententia damnaſſet, & Timothei cadauer effodiſſet. Eam rem vbi Acacius Conſtantinopolitanus audiuit, grauiter factũ id tulit, & magnopere eſt perturbatus: adeo certe, vt quoſdam Alexandriam mittendos dixerit, qui rei veritatẽ cognoſcerent. Eos vero Petrus poſtquam diligenter inquiſitos adeſſe reſciuit, certiores fecit, nihil ſe earũ rerũ admiſiſſe: & multitudine quadã cõtracta, atteſtationes conſcripſit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ auditæ eſſent rerum feciſſe. Ille vero re ipſa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, verſipellis ſcilicet homo fuit, & ſibi ipſi non cõſtitit: verum pro eo atque ei viſum eſſet, ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accommodauit. Et aliquando quidem Chalcedonenſem ſynodum comprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiam canens calculis omnibus reiecit, & anathemate condemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui dolum eius per inquiſitioné ſcrutatus eſt, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripſit autem in hæc verba.

Illus, Leontius, Pamprepius tyrãnidem affectant. Petrus Cnapheus Antiochenam ſedem recepit.

Petrus Moggus ſynodũ Chalcedonenſem damnat. Idem ſepulchri violator.

Petrus Moggus ...

more varius, ex eodem ore calidum & frigidum efflat.

Cap. XIV.

Epiſtola Petri Alexandrini ad Acacium miſſa, Imperantis vrbis epiſcopum.

Litera Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum.

ALtiſſimus Deus remunerabitur ſanctitati tuæ labores & ſudores tantos quos tot annorum curriculis fidei ſanctorum patrum profeſſione conſeruanda ſubiiſti: quam ſane aſſidue prædicans confirmaſti. In ea ſymbolũ quoque ſanctorum trecentorum decem & octo patrum recte poſitum reperimus: in cuius ſcilicet profeſſione baptizati, & antea credidimus, & nunc quoq; ei credimus. Id quod etiam comprobarunt centum & quinquaginta ſancti patres, qui Conſtantinopoli congregati fuere. Itaque quum aſſidue omnibus in recta via præeas, per vnionem ſanctam Dei coniunxiſti eccleſiam: & nobis certiſſimis argumentis perſuaſiſti, nihil eſſe contra hæc actum in ſanctiſſima vniuerſali ſynodo Chalcedone celebrata, quippe quæ cũ ſanctis Nicænis patribus concordet, eorumque decretum confirmet. Et quum in actis Chalcedonenſibus noui nihil reperiſſemus, ſponte noſtra illis aſſenſimus & credidimus. Cæterũ certiores facti ſumus, monachos quoſdam, qui cõiunctioni noſtræ fraternæ inuident, de iniuriis criminibusque quibuſdam ad vos retuliſſe, quibus tamen illi non facile ſanctitatem veſtrã permouere. Primum, quod reliquias eius qui in ſanctis eſt patris noſtri beati archiepiſcopi Timothei in locum alium tranſtulerimus: quod factum neque Deo placet, neque legibus conuenit. Deinde, ad conuicium aliud, quod non cõſiſtit, & priore illo deterius eſt, peruenere. Quomodo namque anathema iaculari in ſanctam Chalcedonenſem ſynodum potuimus, cui credidimus, & quam confirmauimus? Non latet autem pietatem veſtram populi noſtri feruor & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res ſpectantium motus: qui quum in animo habeant, cum quibuſdam conſulta animi deſtinatione improbis ab eccleſia reſilire, populum ſecum auellere conantur. Porro veſtris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti poſſet, inuenimus, nihil ſanctæ Chalcedonenſi ſynodo, in qua nihil noui ſcimus eſſe actum, derogantem, vt ſimul ea ipſa ratione & ſimplicib. per perſuaſioné ſatisfaceremus, & eos qui nobiſcum conuentus agunt, per apologiam defenderemus. Id vt diceretur, curauimus.† Atque in eo quũ toti eſſemus, mox etiam

Laudat Nicænam fidē.

Item Chalcedonenſe concilium.

...

τῶν πολὺ ψηφισμάτων ... Conſulto hec ſic obſcure dictã.

prohibuimus. Certiorem vero ſanctitatem veſtram facio, ne nunc quidē ceſſare eos qui ſemper zizania ſeminant, monachos: & tanquā inſtrumenta ſibi adſciſcere quoſdam, qui monaſteria non incolunt, ſed paſſim vagantes, rumores varios cōtra & nos ecclesiaſticam Chriſti pacē & tranquillitatē ſpargunt: neq; nobis pro eo atq; decet canonice quicquam in ſancta Dei catholica eccleſ. facere permittunt. Illudq; ſedulo agunt, vt nobis populus hic potius præeat: q̄ pareat: & facere id q̄ Deo non placet, ſtudent. De ſanctitate autē veſtra, nobis perſuademus, eam omnia ad * ſacratiſſimū orbis terrarū dominum relaturam: curaturamq; eſſe, vt conſtitutio à ſerenitate eius edatur, in qua de eccleſiaſtica pace, ea q̄ & Deū ipſum & Imperatorē deceant, & in quib. omnes acquieſcant, præcipiat. Atq; hæc cothurnus ille Petrus, homo inconſtans & verſurus, fraudulenter ad Acaciū ſcripſit.

** θεοστεπτον δεσπότην τῆς οἰκουμένης*

Cap. XV.

Vt Ioannes Tabenneſiotes Alexandriæ epiſcopus Romam profectus, Felici Roman. epiſcopo perſuaſerat, vt is Acacio repente & inconſulto epiſcopatum abdicaret.

Ioannis Tabenneſiotæ actiones Romæ.

IOannes autem Alexandriæ epiſcopus Tabenneſius, cuius antea quoque fecimus mentionem, quum inde profugiſſet, Romam venit, & turbam conciuit: propterea ſe throno ſuo excidiſſe dicens, q̄ Leonis doctrinam & Chalcedonenſem ſynodum defenderet, aliumq; qui ab his prorſus diuerſum ſentiret, in locū ſuū ſubſtitutū eſſe. Querela ea permotus Simplicius Romæ poſt Leonē epiſcopus, ad Zenonē illegitimam Ioannis electionē reprehendens ſcripſit: eique Zeno, non aliam illū ob cauſam ſede ſua expulſum eſſe, quam quod periurii compertus eſſet, reſcripſit. Poſtquam Simplicio Felix ſucceſſit, non intermiſit Ioannes moleſtus illi eſſe, de Petro, quem Acacius Cōſtantinopolitanus prius tanquam hæreticum reiectum, quemadmodum complecteretur, referens. Et quum frequentius ei inſtaret, tandem Felici perſuaſit, vt literas ſtatim ederet, in quibus Acacio, quod cū Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra eccleſiaſt. traditionem cōpoſitas, ſicuti Zacharias ſcribit, monachi quidam ex Inſomnium ſodalitate, Acacio obtruſerunt. Acacius autem non recepit.

Simplicius Ro. epiſcopus.

Felix Rom. epiſcopus illi dignitatē literis ſuis Acacio abrogat.

Euagr. lib. 3. c. 18.

Porro Zacharias rem ipſam vt acta eſt ignorare, & ſummā tantum eius, ita vt ſe fecti eam audiuit, exponere videtur. Ego vero illam certo mihi compertam commemorabo.

Cap. XVI.

Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernii Inſomnium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. legati & Acacius Conſtantinopolitanus à ſynodo Rom. dignitatibus ſuis priuati ſint.

IOānes libellos ſupplices Felici aduerſus Acacium, quod præter rationem cum Petro communicaret, & res pleraſque alias nō ex præſcripto ſanctionum eccleſiaſticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum epiſcopos miſit, cum mandato & decreto huiuſmodi: vt Chalcedonenſis ſynodus calculis

Vitalis & Siminus epiſcop. Ro. Pontificis

omnibus obtineret: Petrus, vt qui non ... nam coleret religionem, Alexandria eiiceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Ioāne in iudicio, ſi quam haberet actionem, experturus, aut cauſam dicturus, & legitimam actionum ſuarum rationem redditurus. Prius autem qua Vitalis & Siminus Roma Conſtantinopolim venerunt, ſodalitatis Inſomnium præfectus Cyrillus ad Felicem papam ſcripſit, morā eius tantam accuſans, per quam tot res nouæ in eccleſiaſticis conſtitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis ſuis ſcripſit, ne quid prius agerent, quam Cyrillum conueniſſent, & ab eo quid agendum eſſet cognouiſſent. Dedit quoque alias ad Zenonē literas, quibus illū de ſynodo Chalcedonenſi, & de ea quam in Aphrica Honorichus concitauerat, perſequutione admonebat. Quin & ad Acaciū ſcripſit, maximam eum nouatarum in eccleſia rerum cauſam eſſe dicens. Zeno eadem quæ antea Felici reſcripſit, Ioannē ſcilicet fruſtra illi moleſtiam

Legati apud Zenonem in Ioānis cauſa.

Cyrillus Inſomnium præfectus.

Litera Felicis ad Zenonem.

Item ad Acacium.

Reſponſum Zenonis ad Felicem.

† Honorichus rex Vandalorum, pluſquam trecentis triginta quatuor epiſcopis in exilium pulſis, eo quod Arrianus eſſet, in catholicos admodum ſæuit. Diac.

exhibere, qui haud quaquam ſe thronum eccleſiæ Alexādrinæ conſcenſurum eſſe iurauerit, iuſiurandi religionem violans, epiſcopatum per ſacrilegiū arripuerit, & alia grauia facinora admiſerit, neq; Petrū Moggum, inquiſitione nulla præeunte ad ſedē perueniſſe, ſed illum prius q̄ eam acceperit, manibus ſuis fidei Nicenorum patrum quam comprobarit ſubſcripſiſſe: cuius fidei veſtigiis Chalcedonenſis etiam ſynodus innitatur, illud quoque * iuramento interpoſito verbis hiſce Zeno ſcripſit: *Debent certo & pietas noſtra, & qui dictus eſt ſanctiſſimus Petrus, vniuerſaq; adeo ſanctiſſima eccleſia, recipere & colere Chalcedonenſem ſanctam ſynodum, quæ cum profeſſione fidei Nicænæ ſynodi concordat.* In rerum iſtarum actis, eius quē nominauimus Cyrilli aliarumq; in vrbe imperiali Archimandritarum, atque etiam Ægyptiæ diœceſis epiſcoporum & clericorum, ad Felicē contra Petrum, & eos qui cum eo communicabant, velut hæreticos, datæ epiſtolæ reperiuntur. Et nonnulli ex Inſomnium monaſterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali queſti ſunt, quod ad aduentum vſque eorū Byzantii clam & occulte Petri nomen in ſacris codicillis fuiſſet, atque ex eo tempore ad eū vſque diem eſſet, & quod propalam ferretur, cōtra canones Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere, Ægyptiorum quoque epiſtolę eadem ſignificabant. Et præterea, Ioannem quidem orthodoxum eſſe, recteque ſentire, & ſedem ſecundum canones recepiſſe: Petrum autem à duobus tātum qui eandem prauam opinionem ſequuti fuiſſent, conſecratū eſſe, eundemq; poſt Ioānis diſceſſum nihil rerū grauium aduerſus orthodoxos agere intermiſiſſe. Hæc omnia quū Acacius ex eis qui Byzantiū Roma venerant cognouiſſet, tantū abeſt, vt autoritate ſua reb. huiuſmodi, quum facile poſſet, interceſſerit: vt etiā adminiſtrum ſe Petri actionum prębuerit, & fere omnes cum illo communicare coegerit. Quę omnia adauxit, & vera eſſe confirmauit Simeones ille ex Inſomnibus ad Felicem miſſus, qui aperte Siminum & Vitalim quod cum hæreticis communicaſſent conuicit, quodque ipſis præ

** ἐνωμότως. Hoc verbū Euagrius non habet. lib. 3. c. 20.*

Libelli accuſationum varii ad Felicem contra Moggū miſſi.

Vitalis & Siminus legationis ſuæ præuaricatores.

Acacius ... Moggo addictus.

ſe... us p... palam ... nomen ... tabulis pi... mulgatum eſſet, quum nepe ... prætextũ qu... n grauitet ſe id illi ... re oſtendiſſent. ... propter factum, vt permu... iex ... plicioribus ... hæreticis ſeducti ... nt, qui à Romana ecclesia ... receptum eſſe Petrum dixerunt. Addidit & illud Simeones ... quũ varæ quæſtiones in me... m productæ ... ſſent, Vitalim & Siminũ cu... o orth... loquiaut per literas ... lere vo... uiſſe, neque eos etiam de ... u... gione nouat... accuratius diſquiſiuiſſe. Monachorum quoque dicta presbyter quidam ... anos, qui cum Vitali & Simino in vrbem operante fuerat, comprobauit. Tum autẽ & ... epiſtola ad Simplicium producta eſt, quæ oſtendebat Petrum dudum vt noctu filiũ exautoratum eſſe. Quas ob cauſas Simino & Vitali ſacerdotalis dignitas abrogata, & ipſi lõgiſſime à communione ſancta repulſi ſunt. Et communibus ſuffragiis Synodus Romana hæc ſic ad verbum decreuit, Petrum hæreticum, qui olim per ſcotentiam, epiſcopali cathedra et adempta, damnatus, proſcriptus, & anathemate confoſſus eſt, eccleſia Romana non recipit. Cui quidem ſi aliud nihil quod obiceretur eſſet, illud ſufficeret, quod quũ ab hæreticis conſectatus ſit, orthodoxis præeſſe non poteſt. In ſententia ea illud quoque fuit: Acacium Conſtantinopolitanum maximo crimini obnoxiũ eſſe, res ipſa indicauit, propterea quod ad Simplicium ſcribens, Petrum hæreticum appellauerit, & id Imperatori non tradicauerit: quum certe id, ſi Zenonem diligeret, facere debuerit. Proinde ſicuti apparet, commodi ſui deſiderio Imperatorem complectitur, fidem autem non complectitur.

Vitalis & Siminus, propter ... & perpera obitã legationem damnati.

Synodus Romana Moggum damnat.

Acacium ... arguit.

Cap. XVII.

De ſeditione propter Moggum, quod is quartam ſynodum anathemati ſubiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Conſtantinopolitano epiſcopis.

Acacius diſſidium quod interuenit tollere, & vnionem inducere volens, ad epiſcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipſum Petrum ſcripſit. Sed enim quum id malum Alexãdriæ magis magiſque inualeſceret, Petrus quibuſdam epiſcopis & Archimandritis, vt ſecum communicarent perſuaſit: & tu acta Chalcedonenſia, Leoniſque tomum, atque eos qui Dioſcori & Timothei ſcripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos vero qui ei non parebãt, monaſteriis ſuis exegit. Quæ omnia poſtquam Zeno ex Nephalio quodã qui Alexandria Cõſtantinopolin venerat, intellexit, magnopere conturbatus, ex ſatellitibus Coſmam quendam Alexandriam miſit, qui admonitionibus omnibus ſuis vt in prouerbio eſt, omnem moueret, vt plebem & Petrum inter ſe conciliaret: atque eis qui aliter facerent, minas ingentes denunciaret. Verum ille ſeueritate ſua tantum abeſt vt quod per diſſidium ruptum fuerat, coniunxerit, vt ſeditionem quoque auxerit, & infelis rebus ad Imperat... n redierit: eis tantum qui monaſteriis ſuis ... xacti fuerant, reſtitutis. Poſtea à Zenone Arſenius militarum ordinum ... to præfectus, vna cum eo qui dictus eſt ... halio, Alexand... miſſus, de rec... nella...

Moggus A... lexandria ... ſe gerit, orthodoxis damnati.

... ad pacificationem ... tuendam Alexandriam à Zenone miſſus ... Coſmas ... Arſenius militum dux

tione & vnione egit. Quum autem nihil ... fficeret, multos ex Alexandria Byzantium miſit, qui cũ ... ne colloquuti, multa de Chalcedonenſi ſynodo diſſeruerunt: nihil autem ad rem ipſam collatum eſt, propterea quod ... eno prorſus Chalcedonenſem ſynodum non reciperet. Baſilius Cilix memoriæ prodidit, Felicem etiam Acacio cõdemnationis ſententiã, qua digni... bro... gatet ... , miſiſſe, eam que ... ſanctio ... monachis Dii monaſterii ... dditam eſſe. Eam ob cauſam ſcri... tore ... ius multos ... quos diximus monachis occidiſſe, quoſdã ... tos reieciſſe, nõnullos vero cuſtodiis incluſiſſe atque Acacium ... adeo condemnationem ... non reſpexiſſe, vt mente ... captus primus ipſe Papæ nomen ex ſacro albo ... tit. Et ille ira & animo ... vinctu ... poſt communem omnibus ...

Zeno ipſe Chalcedonenſem ſynodum non probauit. Acacius excommunicatur.

Acacius contra ... nomen ... in ſacris ... mittitur

† *In eccleſiaſticum cenſuram & excommunicationibus, cauſa ſu primum valet. Origen. Cum aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de caſtris eccleſiæ, etiam ſi per epiſcopi vocem minime abiiciatur. Sicut è contrario aliquis non ... iudicio foras mittatur: ... ſi non egerit vt mereretur exire, nihil læditur. ... enim quod foras mittitur intus eſt: & qui foris eſt, ... intus videtur retineri. ... 4 quæſt. 3. Auguſt. Cuſtodi ... innocentiam ... vbi nemo opprimit cauſam tuam, prævalebit ... eſtimonium, ... apud homines. Nunquid ... Deum valebit: vbi cauſa dicenda eſt. Quan... Deus erit iudex alius teſtis, quam conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuam noli timere niſi cauſam tuam 11. q. 3. Quid obeſt homini, quod ex illa ... vult eum delere humana ignorantia, ſi de libro viuentium non deleat iniqua conſcientia? Aug. ibi.*

Cap. XVIII.

De Flauita Acatii ſucceſſore, vt is dolo malo ſedem epiſcopalem inuaſerit.

Poſt hunc Flauitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit epiſcopatum: vir, qui quidem presbyter eſſe viſus ſit ... ed ... (quæ adeo ad aud... iam & improbitatem ſummam peruenerit, vt ... dicturus ſum facinus, ſatis, qualis is fuerit, indicare poſſit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, atque in charta alia per ſcriptum Deo ſupplicauit, vt per angeli manum, quæ in hominum conſpectum non veniret, nomen eius adſcriberet, quem cœleſti calculo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ hierarcham præfectũ velet. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orate, vt qui illi placitus eſſet, oſtenderet, iuſſit. Hæc ... Flauitas cognouit, auro multo templi cuſtodem, qui idem princeps Imperialium cubicular... erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eamque rurſum Imperatoris ſigillo obſignaret. Hoc vbi factum eſt, atque ... conſtitutum ieiunii præterit tẽpus, ſigillo ... ſublato, de repente Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo deſignatus eſſet, affluens, correptus eſt, & magni ... tu in patriarchæ thronum conſcendit. Verum enimuero piaculum id omnipotens prouidentia non diu latere paſſa, ... eam ſce... actio ... quam primum in apertum produxit. Infelix enim ille, quum non totos quatuor ... in

Flauitas ... ſucceſſor ... Flauitas.

Perfyda ... Flauitas ... epiſcopatũ in conque ...

Repentina Flauitæ mors

ſede ... quidem nibus ... partem ... lem di- ... redemerat ... At ... hæredibus eius ... pecuniam nuperadmodum mutuo ... te. Atq; illi quod ſoluendo non eſſent, Zenonem adie-te, eique vt eos ab acerbis illis ... libertaret, ſupplicarunt, & rem ipſam ſecreto ei ... quæ de illa inquirebat, indicarût. Zeno ea au ... obſtupuit: & poſtquam non Chriſtum, ſed Chryſum, hoc eſt, aurû potius, Flauitæ nomen in libello illo aſſcripſiſſe cognouit, iudiciũ ſeueta & iuſticiam (iuxta pſalmum) fecit: atq; eunuchum quidem, qui ſibi diuinam exiſtimationem & gloriam arrogaſſet, tolli, pecuniam autè creditam ex ſubſtantia eius diſſolui argentariis iuſſit. Ipſam vero eccleſiam epiſcopis permiſit, vt illi ſuffragiis ſuis quẽ idoneũ eſſe procurationi ei iudicarent, eligerent. Sic ... ornatè, Euphemius eccleſiæ presbyter, vir ... anctiſſimus, orthodoxæ fidei & virtutis omnis ... ſtudioſiſſimus, eccleſiæ gubernandæ præfectus eſt.

† ... vnà ... emi ... Sycophanta Flauita indicatur. Redit in ... Zenonis ... Canonica ... Euphemius eligitur.

CAP. XIX.

De literis ſynodalibus Flauitæ, Petri & Felicis, & de Euphemio, qui poſt Flauitam epiſcopatum geſſit.

QVum Flauitas adhuc thronum obtineret, ſynodales ad Petrum Alexandrinum epiſtolas dedit, & eiuſdem generis literas ab eodẽ accepit, in quibus eadem de Chalcedonenſib. actis, anathemati ſubiiciens, ſcripſit. Quum autem Flauitas ex rebus humanis exceſſit, quatuor tantum menſibus epiſcopatu geſto, & Euphemius eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, vt et Petri ad Flauitam Synodales literæ redderentur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonẽſes anathemate damnatus comperit, per quam eſt conturbatus, & ſe à communione Petri ſubduxit. Appoſuiſſem hic & Petri & Flauitæ literas, niſi me prolixitas illarum abſterruiſſet. Et Flauitas ad Felicem ſcribens, ſe communionis illius eſſe, Petri autem coniunctionem auerſari, ſignificauerat. Idem ad Petrum literas dans, fecerat: communionem ſe illius recipere, Felicẽ autem reiicere inſinuans. Quas literas vbi Felix à iis quibuſdam ad ſe perlatas accepit, legatos Flauitæ cum contumelia Roma expulit. At Euphemius ſimulatque epiſcopatum iniit, nihil moratus, ſuis ipſe manibus in ſacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem repoſuit: atque in ſacro ſuggeſtu conſidens, ſynodales more recepto epiſtolas Romã ad Felicem dedit. Porro papa ſcripta quidem illius recepit & Euphemio veluti orthodoxo fauit, ſed illum in epiſcopalem communionem non admiſit, propterea quod Acacii quoque & Flauitæ nomen in ſacro libro non induxiſſet.

Flauitas in epiſtolis ſuis ſynodalibus διλογῶν, hoc eſt, bilinguis, ſimulq; & albus & ater. Legati omnia de cauſa ... Roma ex ... Euphemius Constantinop. epiſc. Felicis nomen in ſacro codice repoſuit, Moggi nomen exterminat. Is tamen à Felice tamen communicatem epiſcopalem non recepimus.

CAP. XX.

... Petro Moggo Athanaſius, & Cnaphico Palladius ſucceſſerit, deque eorundem ſucceſſoribus.

ET ... Euphemius & Petrus ... ſe diſ- ... & ... in p... ... ſui alter ... ... Chalcedonenſe ... ...

F

G

H

... congregatum eſſent, Petrus ... è vita exceſſit, atque Anaſtaſius cognomento Ce... ſiue H... oſus in epiſcopali throno ſucceſſit. Atque is quum multa quoque experiretur, vt diſſidentia membra coniungeret, nihil tamen egit. ... multas namque & varias opiniones diſſecuerant. Non multo vero poſt, & ... us Cnapheus Antiochiæ defunctus, Pal... ſucceſſorem habuit. Cuius inſtigatore ... Anaſtaſius Dicorus, qui poſt Zenonem ... num male adminiſtrauit imperiũ. Porro Athanaſius ſynodalia ſcripta ad Palladium mitt..., eadem & ipſe quæ Moggus de Chalcedonenſi ſynodo retulit. Idem fecit ... annes quoque qui poſt eum Alexandrinæ præfuit eccleſiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius ſortito, Solomon quidam Antiochiæ presbyter Alexandriam cum ſynodalibus literis miſſus eſt, ſolitas rurſum eiuſmodi epiſtolas à Ioanne ad Flauianum allaturus. Ea quoque ſcripta idem de ſynodo pronunciabant. Huic vero Ioanni Ioannes alter Alexandrinæ ſucceſſit, de quibus paulo poſt dicemus. Nam ad aliquot vſque Anaſtaſii imperii annos, ad hunc modum res eccleſiarum proceſſere. Euphemium namque ille expulit. Hæc vero ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur coactus ſum. Et eccleſiæ quidem tum ſic ſe habebant. Nos autem orationem ad alia cõuertamus.

... Athanaſius ... Cnapheo Palladius, Athanaſio Ioannes. Palladio Flauianus. ... annes ... Athanaſio ... cedere ... agitata.

CAP. XXI.

De Theuderici Scytha vaſtatione, & vt is interierit.

THeudericus Scytha magnis comparatis opibus, aduerſus Zenonem arma cepit. Ei cũ copiis in Thracia coactis Romanam ditionem ingreſſus, obuia quæque diripuit, & vſq; ad os Euxini peruenit. Atq; ille imperiale etiam fere cepiſſet vrbem, niſi ex neceſſariis eius quidam vitæ eius inſidiati fuiſſent. Quas veritus, retroceſſit. Neq; ita multũ intercepit temporis, quũ vitam etiam finiuit, per cauſam huiuſmodi. Haſta expedita patrio more pro tabernaculo eius ſublimis collocata erat. Quum autem corpus exercere deberet, equum adduci iuſſit, atque more impatiens, ex tentorio in illum inſiluit. Quod autem ex paſcuis & equitio is nuper admodum veniſſet, ferocitatemque ſpiraret, necdũ Theuderichus recte ei inſediſſet, priores pedes in ſublime iactans poſterioribus tantum inſtitit. Theuderichus autem cum equo cõcertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne ſcilicet ſe ſuper eum reſupina concideret) neque ſatis certo aut firmiter illi inhæſit. Atq; quum ita cũ equo huc atque illuc in gyrum verteretur, neſcio quomodo haſtam illam concuſſit, & illa oblique in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viſcera eius ex conuulſione & inflammatione commarcuerunt, breui vitam amiſit.

Gotthus autor pro Scythis habitus. Theuderichus Gotthi mors.

* *Theuderichus Theodemiris filius, Oſtrogotthorum rex, à Zenone patricia & conſulari dignitate eſt exornatus Blond. Idem Odoacrum vicit & Italiam obtinuit.*

CAP. XXII.

De Marciani tyrannide, Anthemii qui Romæ obtinuerat imperium, filii: & vt idem Marcianus captus, ſacerdotali dignitate ſit decoratus.

POſt ... aduerſus ... bellum ... Ma... Ant...

A ..., filia Leontii in Leonis ... pa... Zenonis ſoceri filia in ma... habens. Is enim ad ſe magis quam ad ... nem imperium pertinere putabat: quod ... natu Leo ... filiam, quam ... Verina imperii tempore genuit, coniugem haberet: A... iam autem Leo adhuc priuatus ex vxore ... ſuſceperat. Eam ob cauſam Marcianus ad ty... em ſpectauit. Et pugna ad Imperiale pa... ... commiſſa, cædes vtrinque ... facta ingens, & victoria Marciani fuit. Atque ille & ſceptro ... eſſet, & palatium occupaſſet, niſi temere in ... c. Celerrima namque aqui... opportunitas & occaſio: quę ad ... volans, ... quopiam poteſt: ſin au... ... in altum aeris ſublimis ſublata, eos qui ſe ... untur ridet, neq; vt ad eos redeat, in ani... ... Proinde quicũq; imagines vel pin... gunt, vel fingunt, occaſioni caput humanũ tri... buent ... comam in fronte demittunt, occipitiũ autem ad ipſam vſque cutem tondunt: ſubob... ſcure quidem: ſed ſapienter admodum indicã... tes ſi ea à tergo tardius nos ſequatur, coma pro... lixiore teneri fortaſſe comprehenſam poſſe: ſin præcedat, minime prehendi facillime auolan... tem neque perſequenti quicquam quo tenea... tur prębentem. Id tum Marciano accidit. Quũ nanq; tẽpus opportuuum neglexiſſet, nanciſci id deinde haudquaquã potuit. Poſtridie enim diei eius à ſuis deſertus, ſolus ad ſacrorum Apo... ſtolorum templum ſupplex confugit: vnde per vim extractus, Cæſaream Cappadocum miſſus eſt: & paulo poſt inter monachos quoſdam la... titare & fugam meditari deprehenſus, Tarſum inde Ciliciæ abductus eſt, vbi capite raſo preſ... byteri dignitate eſt cohoneſtatus. Quam rem Euſtathius Syrus rhetor, qui hæc conſcripſit, ſa... ne quam eleganter memoriæ prodidit.

C A P. XXIII.

De Illi & Leontii tyrannide, & de ſtructuris atque ædificiis Ammiani.

IDem Euſtathius quoque refert, Zenonem ſo... crui Verinæ varie inſidias tetẽdiſſe, & poſtre... mum eam Tarſum in Ciliciam relegaſſe: quæ poſtea quum in Papirii caſtello eſſet, quo tem... pore Illus & Leontius, quibus ipſa imperii inſi... gnia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vi... tam ibi finiuit. Hiſtoriam Illi Euſtathius quo... que ſtylo terſo proſequitur: quemadmodũ vi... delicet is Zenonis inſidias effugerit, & Zeno eũ qui ad Illum necandum percuſſor ſummiſſus fuerat, iugulari præceperit: captis ſupplicium pro eo quod illi cædes ei non ſucceſſiſſet, velu... ti mulctam reportantem. Zenonem deinde rẽ eam conſulto premere volentem, Illum Orien... talibus copiis præfeciſſe: Illum autem Leontio D & Pamprepe in ſocietatem aſcitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarſum arripuiſſe. Ad hæc, Eu... ſtathius idem addit, nihil illis tyrannidem pro... fuiſſe, eo quod Theudetichus Gotthus cum in... gentibus prouincialibus ſimul & externis copiis aduerſus eos à Zenone miſſus ſit, cuius etiam iuſſu ... iterandum in modum ſint occiſi. con... ... iam ab eo, quod ... lum in imperium reſti... ... nt gratiam fer... tes. Add... Rhetor idem ... uoq; Theuderichum ... quem Ze... n...

A ſulem & Thraciæ ducem tenuerat, ... fuerat, vbi in... ſidias ſibi ab eo ſtrui ſenſit, aduerſus veterem Romam exercitum duxiſſe, Odoacrum bello viciſſe, & regia veſte ſumpta regem ſe dixiſſe: multas prætetea Occidentales gentes abſque prælio, item Vandalos, magnam vrbem Romã, & vt ſemel dicam, Heſperiam plagam omnem cepiſſe, atque ditioni ſuæ ſubieciſſe. Suntq; qui dicunt, Zenonis ſuggeſtione ea Theuderichũ egiſſe. Eodem tempore & Mammianus, vir cu... ruli honore clarus, & ſenatorius in Daphne, qui ſuburbanus Antiochiæ lucus fuit, ædificiũ conſtruxit quod ab illis Antiforum dictum eſt. Intra vrbem autem Imperiales duas porticus magnifice admodum, magni pretii & varii co... loris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus columnis & ære conſpicuum ſtatuit, ſolo lapide Proconeſio conſtrato. Hæc hactenus.

B

C A P. XXIV.

De obitu Zenonis, & electione Anaſtaſii Dicori.

ZEno finem vitæ ſibi appropinquare videns, ex eis qui futura prædicere exiſtimantur, Maurianum quendam, quiſnam poſt eum (hæ... redes enim ex lumbis ſuis procreato non ha... bebat) imperaturus eſſet, conſuluit. Qui reſpo... diſſe dicitur, ex Silentiariis aliquem, non impe... rium modo, ſed & vxorem eius recepturum eſ... ſe. b Zeno autem, quod Pelagium deſignari pu... tabat, virum præclarum & ſapientem, ferro eũ cædi iuſſit: atque inſuper alios etiam nihil com... meritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quod vim eius non ſerret, animam egit, Pelagii nomen in ore habens. Fertur etiã, quod eum Ariadna coniunx odiſſet, quum epi... lepſiæ doloribus diſtenderetur, & ſpeciem de... C functi præberet, viuum adhuc ab illa ſepulchro incluſum eſſe. Alii vero tradunt, quum ex e... brietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulum coniectum eſſe, & poſtquam ad ſe ipſum per o... brietatem rediſſet, in ipſo monumento excla... maſſe, vitam ſe ſolam, non etiam imperium pe... tere paratumque eſſe cuiuis iureiurando inter... poſito eo cedere: neminem autem ... ea di... centem, propterea quod coniunx Ariadna id prohibuiſſet, miſeratum eſſe. Hic ad hunc mo... dũ vitam finiuit, quũ decem & ſeptem annos in imperio tyrannidem exercuiſſet. Quibus annis Baſiliſci etiam menſes connumerati ſunt. His i... ta geſtis Longinus Zenonis frater, quod ad ma... gnam potentiam perueniſſet, imperium ſe ſibi vendicaturum ſperauit. Verum ille opinione ſua falſus eſt. d Nam Ariadna vna cum Senato... rum ordine, e Anaſtaſio * Dicoro, qui nondum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentia... D riorum erat, Imperatoriam impoſuit coronam. Euſtathius, cuius paulo ante meminimus, ... pſit, ab initio Diocletiani tyranni imperii, vſq; ad finem Zenonis, & deſignationem Anaſtaſii, intercesſiſſe ducentos & ſeptem: ab eo autem tempore quod Auguſtus monarcha factus eſt, quingentos triginta duos annos & menſes ſe... ptem: ab Alexandri Macedonis regno annos octingentos triginta duos, menſes ſeptẽ, a Ro... mulo poro annos f mille & quinquaginta du... os, menſes ſeptem: & à Troia capta mille ſex... gentos octoginta ſex annos, menſes ſeptem

Marginal notes (left): *Marcianus victor vix ... Occaſione ... Marcianus à ſuis deſertus ... Verina ... Theuderichus ...*

Marginal notes (right): *Præclara Mammiani ... ædificia.* a *Zenone principe ... conflagratum ...* b *Zeno ...* d *Anaſtaſius Dicorus imperator ...*

Secundum Neotericos à mundo cond. in 4470.

diuina [illegible] annos quadrin-gentos & [illegible] denique Adamo annos quinq[illegible] nonagentos octuaginta duos.

* *Dicorus cognominatus eſt à diſcoloribus oculorum pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum dextra nigricans, ſiniſtra cæruſca fuerit.*

Cap. XXV

De eccleſiarum eius temporis ſtatu, quæ quæque fuerit de Chalcedonenſi ſynodo opinione, & de exilio Euphemii Conſtantinopolitani.

ANaſtaſius diademate ſumpto, quum nondum matrimonium contraxiſſet, Ariadnã vxorem duxit: & Epidamnum patriam ſuam, quæ nunc Dyrachium dicitur, vt natale ſolum honore proſequeretur, pulcherrime exornauit & validiſſime muniuit. Et primum Longinum magiſtrum, aulicorum ſcilicet ordinum præfectum, Seleuciam, vbi ortus fuerat, miſit: deinde reliquum etiam Iſaurorum genus eiecit. Atque idipſum Longinus, & qui cum eo relegati fuerant, indigne ferentes, ad tyrannidem aſpirarunt: ſicuti poſtea dicemus. Anaſtaſius quum pacificus eſſet, neq; quicquam rerum nouarum in eccleſiæ ſtatu excitare vellet, plurimumque ſtudii in eo collocaret, vt ſanctæ Chriſti eccleſ. tumultibus, & verborum contentionibus, diſputationibus, & diſſidiis eccleſiaſticis ſimul & ciuilibus omnibus ſublatis, homines in multa tranquillitate viuerent, & ſubditi populi pacati eſſent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonenſis ſynodus, neque propalam per ipſum cõſtitutionibus imperialibus edendis promulgaretur, neq; etiam reprobaretur. Verum ſicuti quibuſque eccleſiarum præſidibus videbatur, ita de ea ſentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, nõ verbum vnum in eius decretis, ac ne ſyllabam quidem, aut literã, aut apicem ſaltem loco moueri aut mutari paſſi ſunt, & per libertatem magnam à cõmercio & communione aliorum reſiliere: adeo vt ne in ędes quidem ſuas eos admitterent, qui ea quę recte ibi decreta eſſent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, ſed etiam publice vna cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alii de henotica Zenonis cõſtitutione itidem faciebant, atque à ſeipſis inter ſe diſſidebant: ita vt quidam duas naturas in Chriſto, quidã vnã dicerent: atque ii quidẽ literis inſidioſe compoſitis, per fraudem deciperentur: ii autem pacem ſibi ſectandam eſſe putarent. Id malũ eo proceſſit, vt eccleſia quælibet in factiones ſuas diuideretur, & epiſcopi à conſuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas ſectas, Orientales Occidentalesque atq; etiam Libycæ partes diſſectæ ſunt. Neque enim Oriens conſentire cum Occidente, neque rurſum [illegible] conciliari hiſce [illegible] voluit. Et quod omnium [illegible]giſſimum eſt, neque ipſi inter ſe O[illegible] eccleſiarum antiſtites ad communionem [illegible] conueniebant: neque Europæi atque O[illegible] neque etiam Libyci epiſcopi cõ[illegible] inter ſe agebant, nedum cum eis qui ext[illegible] ſuarum fine eſſent, [illegible] de[illegible] [illegible] be[illegible]

Longinus magiſter aulæ imperialis exactus

Libertas profeſſionis fidei ſub Anaſtaſio

Diſſidia eccleſiarum

meſti tranquillitatem [illegible] eſſe propoſuerat, neque mutare quicquam in eccleſiis voluerat, inconſulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas ſpectabant, permotus, quoſcunq; præter morem nugas agere, & vel imprudenter ſynodum ſanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rurſum aperte eandem & clare in ſacris templis deprædicare intelligebat, è thronis vtroſque deiiciebat, inhumaniterq; exigebat, atque ad eum modum permulti epiſcopi mulctati ſunt, & in primis, ſicuti antea etiam diximus, Conſtantinopolitanum ille Euphemium proſcripſit: deinde poſt hũc & Macedonium, cui Timotheus ſucceſſit.

Anaſtaſius deſtituit oppugnatores ſynodi Chalcedonenſis e throno deturbat. Euphemium & Macedonium epiſcopos Conſtantinopolitanos proſcripſit.

Cap. XXVI

De Macedonio Conſtantinopolis epiſcopo, vt & is ſede ſua ſit expulſus, & quem vitæ finem habuerit. Item de epiſcopis Alexandrinis.

F

VErum enimuero veluti † Patroclus prætextus hic ab Anaſtaſio contra eos obtendebatur, quod res nouas in eccleſias inducerent, ſed quæ occulte Anaſtaſium male habebant longe alia erant: præclara ſcilicet Euphemii pietas, & quod is antea Anaſtaſium eccleſia excluſerat, propterea quod opinionẽ de ſe præbuiſſet, contagione Dioſcori infectum eſſe: & quod turbam concitare volens, comminatus Euphemio eſſet, ſe illi accepta à Zenone poteſtate caput tonſurum, cathedramq; eius euertiſſet: Præterea cum Ariadna purpuram Anaſtaſio circũdaret, Euphemius ſacrorũ antiſtes animo forti reſtiterat: neque prius ſe quæ ſtatæ cæremoniæ poſtularent, facturũ eſſe dixerat, quam ille grauiſſimo iuramento in ſcriptum relato confirmaſſet, fidem ſe inuiolatam ſeruaturum: neque quicquam rei nouæ imperii ſui tempore in eccleſiã illaturum, necnon Chalcedonenſem ſynodum ex animi ſententia reliquis tribus additurum eſſe. Conſenſerat conditionibus his, & eas in ſcriptum retulerat Anaſtaſius, & ſub hæc cæremonias ſolitas in eo epiſcopus peregerat. Non longe vero poſt Euphemium adortus Anaſtaſius, libellum eum ab eo repetiit: & quod eum ille non reddidit, ſolum exilii cauſa vertere iuſſus eſt. Vitæ quoque eius ita inſidiatus eſt, vt ex familiaribus Euphemii quidam nomine Paulus, vir procerus, & † humeris ipſis ſuperextans, qui aduerſus eum diſpoſitum circumferebatur ferrum, exceperit. Atq; hunc, ob eum modum, & ob talem cauſam in exilium egit, quum quidẽ id populus ægerrime ferret. Macedonium autem, cui Euphemius ſyngrapham ſtipulationis ſuæ crediderat (nam ei ſacrorum quoque donationum cuſtodia commiſſa fuerat) in ſacram ſuſtulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta ſunt Euphemius, quum ob eas quas commemorauimus cauſas, tum quod* Manichæorum hæreſim Anaſtaſius multis fouere viſus eſſet: quippe cuius etiam mater eam ardore [illegible] conſectaretur, frater quoque eius, Ana[illegible] licet auunculus Clearchus Arianiſmi [illegible] tus fuerat. Quapropter & Manichæis & A[illegible]nis purpura ſua Anaſtaſius læti [illegible] tationem aliquam futuram expecta[illegible] Macedonius vbi epiſcopalem thr[illegible] dit, ab [illegible] quoque promiſſi [illegible]ptum [illegible] ſta[illegible] [illegible]

G

H

† Prouerbialiter hoc dictum. Eraſmus Roterod. in prouerb. Patro[illegible] [illegible] Anaſtaſius in Euphemium.

† Corpus præminens.

Anaſtaſius Manichæ[illegible] [illegible] [illegible] conſtat

ſib[illegible]s, [illegible] libellum ſuum qui vitam eius redargueret, poſt ſe relinqueret. Cæterum quũ & ipſe [illegible] eidem vt Euphemius, conſtanter ei aduer[illegible], & fidei omnino proditionem eſſe, ſi libellum eum redderet, exiſtimaret, fortiterq; prorſus contra eum contenderet, varia Anaſtaſius [illegible] consilia, vt & hunc à ſede deturbaret:* tentauitque adeo omnia, vt quod conabatur efficeret. Sedenim quũ quod faceret non haberet, hæreticorum conſeſſu collecto, per vim Macedonium, vt Synodum Chalcedonenſem dãnaret, cogere voluit. Quod vbi multitudo ſenſit, ad eum locum accurrit & aperte exclamauit: *Martyrii tempus adeſt, Nemo longius à paſtore abſiſtat.* Et conuicia in Imperatorem coniecit: Manichæum, qui imperio indignus eſſet, vocans. Et Anaſtaſius ſibi metuens, ad fugiendum paratus fuit: Macedoniumque quæſiuit, quem antea ſe neque reſpecturum eſſe adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anaſtaſium, veluti rei eccleſiaſticæ hoſtem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: ſeque placabiliorem præbens, ſummiſit. Poſtmodum autẽ propter animi improbitatem accuſatores aduerſus eum mercede conduxit. Et præſto fuere adoleſcentuli quidam, qui non minus ſeipſos quam Macedonium per ſycophantiam calumnioſe detulere, & flagitium obſcœnum & fœdiſ[illegible] mendaciter produxere. [illegible] enim poſtquam in con[illegible] illorum confictam calũniam Macedonius, tunica ſubducta, virilibus ſe carere oſtendens, conuicit, ad conſilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulæ præfectum libellum confici iuſſit, in quo duæ Synodi reliquis duabus omiſſis cõſcriptæ erant, eũq; ſe recipere profeſſus eſt. Quę res à Macedonio approbata, & quod præterea henotico Zenonis is ſubſcripſiſſet, reprehenſione non caruit. Quamuis poſtea quum in Dalmati monaſterio eſſet, in oratione quadam omnibus pietatem ſectantibus, offendiculum id & crimen obiectum diluit, diſertis verbis ſanctam quartam Synodum comprobans: & eos qui illam non reciperent, hæreticos vocans. Anaſtaſius Celere magiſtro ad ſe euocato, per eum clam Macedonium ex throno deduxit, & Euchaitem in exilium miſit. Senatus & populus Conſtantinopolitanus eam ob cauſam in magno fuit mœrore. Nam & vitæ ſanctitatem & doctrinæ ſinceritatem in Macedonio admirabantur, & pietatis ſtudio dignitateque ſacerdotali is valde enitebat, vt qui à Gennadio eductus atque doctus fuiſſet, cuius etiam ex † fratre nepos fuit. Cõtra ſectatores eius poſtea grauis perſequutio orta. Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, aliqui accuſationibus iniquis, alii bonorum publicatione afflicti ſunt. Multi etiã qui fuga ſibi conſuluerunt, Romam petuerunt. Imperator illico Chalcedonenſium actorum libellum, quem Macedonius diſcedens in ſanctiore ara depoſuerat, per Calopodium quẽdam furtim ſublatum concidit, atq; igni tradidit: & Macedonio qui ſic abducebatur, cõdemnationis ſententiam miſit. Atque is interrogauit, an illi qui ſe damnaſſent, Chalcedonenſem ſynodum recepiſſent. Et vbi illi qui ad eum ſententiam attulerant, id inficiati ſunt: ipſe, ſi (inquit) Ariani aut Macedoniani condemnationis libellum ad me miſerunt, num recipere eum poſſum: At ille ita Euchaitem ductus eſt.

Crimmatores in Macedoniũ ab Anaſtaſio ſubornati. Hos facile ille refellit.

Aliud criminis præ[illegible] contra Macedoniũ quæſitum, quaſi Synodum Chalcedonenſem non comprobarit.

Macedonii exilium.

† ἀδελφι δοῦς.

Perſequutio ſectatorum Macedonii.

*†

Quum autem Hunni, qui Saberi vocabantur,

† Multi ſacerdotum culpam Zelo Dei perſequi profitentur, ſed dum indiſcrete id agitur, ſacrilegii facinus incurrũt: & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ii ſi quoq; multo magis in deterius cadunt 24. quæſt. 3 Apud Deum & eius eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſententia. Aug. 11. quæſt 3.

eruptione per * Caſpias anguſtias facta, Orientem vaſtarent, Gangram inde metus cauſa Macedonius ſeceſſit. Quod vbi Anaſtaſius cognouit, percuſſoribus ſummiſſis eum trucidauit. Corpus eius in templo Gallinici martyris innumera miracula edens repoſitum eſt. Macedonium ferunt, quum iam mortuus iaceret, manu ſua ſeipſum ſacro crucis ſignaculo conſignaſſe. Eundemque in ſomnis Theodoto cuidã pie viuenti apparuiſſe, & cum vehementia quadam verba hæc Anaſtaſio renunciari iuſſiſſe: *Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem ſinceram ſeruaui. Tu vero ſcito, me Deum precari deſiturum non eſſe, quoad vſque & tu primo quoque tempore ad id tribunal, quod munera non acceptat, mecum iudicio concertaturus, ſteteris.* Poſt Macedonium Anaſtaſius eccleſiam Timotheo presbytero eius, ſacrorumque vaſorum cuſtodi commiſit, qui † Celon & Tirrobures cognominatus eſt, appellationibus eis propter actiones quaſdam ei cõuenientibus impoſitis. Hic templum ingreſſus, non prius rem diuinam fecit, quam Macedonii imagines, quæ tum ibi erant, ſuſtuliſſet. At Imperator impiiſſimus eiuſcemodi ob cauſas Flauianum quoq; Antiochenum, & Heliam Hieroſolymitanum, qui Saluſtio ſucceſſerat, necnon Ioannem Alexandrinum in exilium egit. Idem in Ioanne Tabenneſiota fecit. Qui vbi Romæ cognouit Anaſtaſium Imperatorem eſſe factum, in Orientem ſedem ſuam recepturus venit. Amico enim Anaſtaſio Alexandriæ vſus fuerat & eum ex naufragio nudum receperat, hominique quam conueniebat curam & benignitatem præſtiterat. Ille vero per ingrati animi vitium, pro liberalitate ſibi exhibita exilii gratiam ei retulit. Ioannes autem iſte profugiens, in veterem ſe rurſum Romam contulit.

Hunni ex Caſpiis clauſtris erumpentes. Macedonii cædes.

** τῶν κασπίων θυρῶν πυλῶν.*

Macedonius Anaſtaſium ad tribunal Chriſti euocauit. Timotheus Macedonii ſucceſſor.

Anaſtaſius in exilium mittit epiſcopos, Flauianum Antiochenũ, Heliam Hieroſolymitanum, Ioannem Alexãdrin.

Idem erga Ioannem Tabenneſiõ ingratus.

† Κύλων, [illegible] Suid hoc eſt, ad eam [illegible] veream calidus.

Cap. XXVII.

De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno episcopis, narratio.

DE Flauiano Antiocheno hæc memoriæ prodita ſunt. Xenaias quidam erat (Philoxenum græca lingua recte vocei) genere Perſa, & fortuna ſeruus, perſidoneus ſathanæ miniſter qui ſub Calandionis epiſcopatu, cum ab hero ſuo profugiſſet, ad Eccleſ. Dei acceſſit, clericũ ſe eſſe affirmans, cum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus eſſet. Calandion vbi hominẽ eum, & latentẽ in eo maleuolentiam ex ſignis & coniecturis quibuſdam cognouit, ab eccleſia cũ proſcripſit. Vbi vero Calandioni Petrus Cnapheus ſucceſſit, Xenaiam ille non ſolum recepit: verum etiam nondum baptiſmo initiatum, vicinæ Hieropolis epiſcopum

Xenaias ex ſeipſo natus presbyter.

Idem epiſc. nondũ baptizatus.

pum creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus vbi tandem ſe epiſcopatum viro nondum baptizato mādaſſe intellexit, dixiſſe fertur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem. Xenaias iſte primus (ô audacem animum & os impudēs) vocem illam euomuit: Chriſti, & eorum qui illi placuere, imagines † venerandas non eſſe. Itaq; impietatis iſtud mancipium magno cum tumultu, multis ſibi ex prima Syrorum gente aſcitis, & non exigua ex Cynegico ſiue Venatico monaſterio multitudine aſſumpta, vna cum innata ſibi improbitate in vrbem peruenit: & Flauiano vim maximam intentauit, vt Chalcedonenſem ſynodum & Leonis tomum ille anathemate damnaret. Quod quum Flauianus ſe facturū non eſſe confirmaret, & monachi ei contra imminerent, populus Epiſcopū ſuum periclitari audiens, pro ſe quiſq; ſtatim vt potuit conſurgens affuit, & cædes tanta monachorum facta eſt, vt corpora eorum propter multitudinem in Orontem amnem, vt vndas eius pro ſepolchris haberent, coniecta ſint. Ad hęc etiam iſto non minus accidit malum. Monachi nanq; in * Cœleſyna Flauiano valde addicti, propterea quod is in vicino quodam loco, cui Tilmognus nomen erat monaſticam egiſſet vitam, rui hac ea cognita. Antiochiam ſe contulerunt. Flauianum omnibus modis defenſuri. Atque ibi tum non minor accepta clades. Propter hunc igitur & illum caſum, Flauianus fraude quadā in exiliū abductus eſt, petram quandam præruptam & ſublimem in Palæſtinæ finibus incolere per vitam iuſſus. Hæ cauſæ ſunt, quam ob rem tanti viri Macedonius & Flauianus, ſedibus ſuis exacti ſint. De quibus etiam monachi Palæſtini ad Alciſonem ſcribentes, hæc verbis hiſce commemorant.

Hic imagines Chriſti & ſanctorū non venerandas probibuit

† μὴ δεῖν προσκυνεῖν.

Tumultus monachorū contra Synodū Chalcedonenſem Antiochiæ. Plurium monachorū cædes. Aliorum ibidem monachorum tumultus.

** Dicitur hæc etiam ſecunda Syria.*

Exilium Flauiani.

Cap. XXVIII.

Quæ monachi Palæſtini ad Alciſonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno ſcripſerint: & de eccleſiarum eo tempore confuſione

Palæſtinorum monachorū ad Alciſonem ſcriptum.

PEtro vero defuncto, rurſus inter ſe diſſidere cœperunt Alexandria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet ſuos ſibi conuentus egit. Reliquus etiam Oriens ab aliis eccleſiis ſegregatus eſt, quod Occidentales non aliter communicare cum eo voluerint, quam ſi Neſtorium, Eutychetē & Dioſcorum anathemati ſubiiceret, eiſdemque Petrum Moggum & Acacium adderet. In hoc ſtatu quum eccleſiæ orbis vniuerſi res eſſent, qui germani Dioſcori & Eutychetis ſectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti ſunt. Et quum res illorum eo recidiſſent, vt quā primum in terra deficerent, ampliuſque non extarent, Xenias re ipſa nomini ſuo reſpondens († alienus quippe prorſus à Deo) neſcimus quo conſilio quaſve aduerſus Flauianum inimicitias vindicans, ſub obtentu fidei, ſicuti plerique, aiunt, contra eum commotus, veluti Neſtorianum calumnioſè criminari cœpit. Atque vbi ille Neſtorium vna cum opinione ſua anathemate confodit, ex eo tempore rurſum ad Dioſcorum, Theodorum, Theodoritum, Iban, Cyrū, Eleutherium, & Ioannem tranſiit, & neſcimus quos alios inſuper & vnde collegit. Quorum quidam vere Neſtorii dogma profitebantur: quidam autem eius hæreſis ſuſpecti anathema

De rebus Flauiani & Xenaia.

† ὁ τῷ Θεῷ ξένος ἀληθῶς.

E in Neſtorium contorſerant, & in eccleſiæ communione acquieſcebant. Eis ita collectis ad Flauianum: Hosce, inquit, omnes Neſtorii contagione infectos, niſi anathemati ſubdideris, Neſtorianus es, vtcunque vel decies millies illum vna cum dogmate ſuo anathemate confodias. Per literas quoque Dioſcorianos & Eutychianos permouit, eiſque perſuaſit, vt ſibi patroni aduerſus Flauianum adeſſent: ſe cum petituri, vt ille non in ſynodū, ſed in eos quos diximus viros anathema iacularetur. Eis vero Flauianus epiſcopus diu multumque reſtitit. Sed enim vbi alii quoque contra ipſum cum Xenaia coniuncti ſunt, Eleuſinos videlicet quidam ſecundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceæ Syrorum, atq; alii aliunde epiſcopi, quorum * puſillanimitatis erga Flauianum cauſam, non noſtrum, ſed aliorum potius eſt exponere: tandē per eos ipſos ſe illos ad pacem adducturum eſſe arbitratus, contentioni ei ceſſit, & in ſcripto anathema in

F eos qui dicti ſunt viros coniecit, atque id ad Imperatorem miſit. nam & hunc quoque contra eum veluti Neſtorianum commouerant. Verū Xenaias hiſce non contentus, rurſum anathema in ipſam ſynodum, & eos qui duas naturas & carnis & diuinitatis in domino profitentur, iaciendum à Flauiano petiit. Atque vbi ille ei oö paron, ... Neſtorianum rurſus criminatus eſt. Et cum de his rebus multa ag... ... & patriarcha formulam fidei compoſuit, in qua ſynodū quidem propter Neſtorii & Eutychetis condemnationem, non autem vt vim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendam eſſe profitebatur rurſum eum, vt qui occulte Neſtorianus eſſet, aduerſarii, niſi anathemati etiam ſynodum ipſam, & duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitentes ſubiiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborū fraude in ſententiam ſuam Iſauros: & ſcripto de fide edito, in quo ſynodū vna cū eis qui duas naturas aut † proprietates in Domino eſſe dicūt,

G anathemate condemnarunt. Itaque à Flauiano & Macedonio ſeceſſerunt: & cum aliis ſe coniunxerunt, qui ſcripto ei ſubſcripſere. Interea etiam ab Hieroſolymitano antiſtite de fide ſcriptum exegere, qui id compoſitum ad Imperatorem per ipſos Dioſcorianos miſit. Atque id illi anathema complectens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipſe autem Hieroſolymitanus epiſcopus deprauatum id ab eis eſſe aſſeuerat, aliudque ſcriptum ſine eiuſcemodi anathemate produxit. Neque id mirum, ſiquidem ſcripta patrum quoque adulterarunt: & multos Apollinaris libellos per inſcriptiones ipſas Athanaſio & Gregorio mirifico illi & Iulio attribuerunt, per quos maxime ad impietatem ſuā multos pertrahunt. Efflagitarunt vero à Macedonio etiam ſcriptam fidei formulam quam ille quoque edidit: ſolam ſe trecentorum decem & octo & rurſum centum & quinquaginta patrum fidem noſſe confirmans. Neſtoriumque & Eu-

H tychetem, atq; eos qui vel duos filios aut Chriſtos opinantur, vel naturas diuidūt, anathemate feriens: neque Epheſiæ à qua Neſt nus damnatus eſt, neque Chalcedonenſis quæ Eutycheti dignitate abrogauit, ſynodi mentionem faciens. Quam rem monaſteria Cōſtantinopoli ægre tulere, & ab epiſcopo Macedonio deſciuere. Interea Xenaias & Dioſcorus multis ſibi aſcitis epiſcopis, ſuperbi & intolerabiles facti ſunt:

** μικροψυχίας.*

† ἰδιώματα.

De Helia Hieroſolymitano.

Hæretici ſtudioſe libros veterū deprauarunt. De Macedonio Conſtant.

ctæ ſunt: motusque aduerſus eos, qui in anathema non conſentirent, graues concitarunt: inter quos ſi qui illis prorſus non cederent, eos modis omnibus in exilium pellere ſunt conati. Atque ita tandem Macedonius & Flauianus, & Ioannes inſuper, * Palti epiſcopus, ſolum exilii cauſa verterunt. Hęc hactenus.

Euag. habet Plati. l. 2. cap. 31

CAP. XXIX.

Vt poſt Flauianum impius Seuerus ſedem Antiochenam inuaſerit. De eiuſdem vita, & vt confeſtim ſynodum Chalcedonenſem anathemate mactauerit.

† Seuerus Antiochenus epiſcopus.

FLauiano ad hunc modum exacto, Seuerus impius & ἀκέφαλος hoc eſt, nullius capitis vir, alter, omnino improbitate Eutyches, aut Dioſcorus, Antiochenum conſcendit thronum: qui Sozopoli Piſidiæ ortus, Beryti legum ſcientiæ & exactionibus forenſibus operam dedit. Atque vbi Chriſtianam addidicit doctrinam, confeſtim animo mutato, baptiſmi lauacro initiatus eſt, in Leontij illuſtris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia ſitum eſt. Et deinde monaſticam vitam in domicilio quodam inter Gazam & Maiumam oppidum coluit: vbi Petrus etiam ille ex Iberia, qui epiſcopus Gazæ declaratus, vna cum Timotheo Æluro proſcriptus eſt, eodem vitæ genere culto, celebrem de ſe famam poſteris reliquit. Porro Seuerus ſermonem primum diſputando cum Nephalio contulit, qui eiuſdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vnam in Chriſto profeſſus: poſtea autem & ipſe Chalcedonenſem ſynodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus eſt. Et quum ſe confidentius arrogantiusque Seuerus in diſputationibus gereret, vna cum popularibus ſuis, aliisque etiam plurimis, eandem opinionem conſectantibus, monaſtico domicilio ſuo à Nephalio eiectus. Atque ille inde in imperialem conceſſit vrbem, Imperatori ſupplicaturus, vt ſibi atque ſuis, qui cum eo pulſi fuerant, phrontiſteria ſua reſtituerentur. Ita factum, vt in Imperatoris & Senatorum notitiam perueniret: ſicuti hoc qui Seueri vitam conſcripſit, refert. Ioannes porro qui † cum illo iudicio contendit, ſcriptum reliquit: Seuerum, cum conſecrari deberet, iuramentum in ſcriptum relatum Imperatori Anaſtaſio obtuliſſe, à quo die throno Antiocheno potitus eſſet, haudquaquam ſe ſynodum Chalcedonenſem anathemati ſubiecturum eſſe. Eumque eo ipſo quo conſecratus eſt die à ſectatoribus ſuis inſtigatum, pro concione ex ambone anathema in eam iecisse: idemq; diſertis verbis, cum ſynodales literas ſcriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alcyſonem ſcriptæ, hæc referunt.

Leontius martyr.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus.

Seuerus conſulto peruerſus.

† αὐτῷ δὲ ἀρχιμανδρίτ@. Νεφαλίῳ μὲν [illegible] ἀρχιμανδρίτ@. Theodorus lector, lib. 2.

† ἀκεφάλων αἵρεσίς τις, ἧς ὁ Σευῆρος ἔξαρχος. *hoc eſt, Acephalorum, id eſt, capite carentium hæreſis quædam eſt cuius autor Seuerus fuit. Suid.*

CAP. XXX.

Ex literis ad Alcyſonem miſſis excerpta verba, de impio Seuero.

Scriptū monachorū Palæſtinorū ad Alcyſonem, de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum.

SYnodales Timothei Conſtantinopolitani epiſcopi hic in Palæſtina receptæ ſunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta non eſt, ſicuti neque ſynodalia ſcripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conuitiis atque contumeliis, pro eo atque conuenit, affecti, vrbe profugerunt: propterea quod aduerſus eos populus & monachi commoti eſſent. Ac res in Palæſtina quidem ſic ſe habuere. Antiochiæ autem nonnulli in ſententiam eorum abducti ſunt, in quibus etiam eſt Marinus Beryti epiſcopus: quidam autem neceſſitate & vi adacti, eiſdem Seueri ſynodalibus literis, anathema ſimul & in ſynodum, & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profitentur, complectentes, aſſenſere. Aliqui porro, quoniam vi & metus cauſa aſſenſi fuerant, ſententia mutata errorem reuocarunt: inter quos ſunt, qui ſub Apamea cenſentur epiſcopi. Quidam vero omnino eis non conſenſere, in quibus ſunt Iulianus Boſtrenſis, & Epiphanius Tyrius, aliique (vt dicunt) epiſcopi quidam. Sed enim Iſauri nunc reſipiſcentes, cum priorem ſuum condemnant errorem, tum Seuerum factionisque eius populares anathemate iugulant. Alij qui ſub Seuero ſunt epiſcopi & clerici, eccleſiis relictis fugerunt: quorum vnus etiam eſt Iulianus Boſtrenſis, & Petrus Damaſcenus, qui hic ſunt. Sed & Mamas, qui vnus ex Dioſcorianis eſt, duas naturas ab initio (incarnationis verbi, ſed poſtea vnam tantum naturam) profitentibus, à quibus etiam Seuerus tranſuerſim ductus eſt, cum illorum antea præfractam temeritatem condemnaſſet. Eſt poſt quædam. Monaſteria autem quæ hic ſunt, & Hieroſolyma ipſa, in recta fide Deo duce concordant, aliæque etiam plurimę cum epiſcopis ſuis vrbes, pro quibus omnibus, atq; item pro nobis, Domine ſanctiſſime & reuerendiſſime pater noſter, ne in tentationem incidamus, fac ores.

CAP. XXXI.

Qualia de Seuero, cum epiſcopatu ademptus eſt, ipſe Epiphanienſis Euagrius ſcripſerit.

QVæ vero de Seuero Euagrius Epiphanienſis memoriæ mandarit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hunc modum. Quandoquidem literæ iſtæ Palæſtinorum monachorum Apamenos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtendunt, age afferamus huc, quod à patribus per manus acceptum, quamuis hucuſque in hiſtoriam relatum non ſit, ad nos peruenit. Coſmas patriæ noſtræ Epiphaniæ epiſcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus vicinæ Aretuſæ antiſtes, cum ad ſynodales Seueri epiſtolas perturbati eſſent, & ſe à communione eius diſiunxiſſent, libellum quo illi dignitatem abrogarunt, ad eum, cum adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerunt. Eum libellum Aureliano primario eccleſiæ E-

Seuero Coſmas Epiphanienſis, & Seuerianus Arethuſius, epiſcopi, libellum exauctorationis aſſu pro miſerunt.

piphaniensis diacono ad illum perferendum dedere. Atque is, quod Seuerum & episcopatus tanti amplitudinem metueret, vbi Antiochiam venit, muliebri habitu ſumpto, Seuerum adiit, delicatius molliusque incedens, ac geſtu omni fœminam ſe eſſe aſſimulans: & ſuppl ſ inotε lamentans, atq; ex animi penetralibus cum gemitu illum obſecrans condemnationem accedenti illi dedit & per conſequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugam ſalutis euaſit, quam Seuerus quę in libello ſ ipta eſſent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto & ſententia eius intellecta, in ſede ſua vſq; ad Anaſtaſii obitum permanſit. Poſtquam Anaſtaſius rem eam, ſicuti Seuero acciderat, cognouit (memoriæ n. tradendum perhumanum aliquid Anaſtaſij factum) Aliatico Aſianam Libaneſiæ in Phœnicia procurationem gerenti mandauit, vt Coſmam & Seuerianum eccleſijs ſuis, propter miſſum Seuero condemnationis libellum, eijceret. Qui poſtquam in Orientis partes peruenit, multosque mortales Seueriani & Coſmæ dogma defendere, & ciuitates ſuas fortiter illos tueri reperit, ad Anaſtaſium retulit, ſine ſanguine fuſo viros eos thronis ſuis expelli non poſſe. Et Aliatico Anaſtaſius reſcripſit: nihil ſe, etiamſi magnum & eximium quicquam ſit, procedere & obtinere velle, ſi vel gutta ſanguinis effundenda ſit. Atque hæc quidem non multo poſt ſic acta ſunt.

Euag. lib 3 cap. 34.

Clemens Anaſtaſii dictum & factum.

Cap. XXXII.

De Helia Hieroſolymitano epiſcopo, vt propter ſynodum Chalcedonenſem Imperatori reſtiterit. Et vt magnus Sabbas ad Imperatorem miſſus, inter ipſum & Heliam offendiculo ſublato tranſegerit.

IMperator autem Palæſtini quoque throni epiſcopo Heliæ, Paſſarionis filio, qui Saluſtio Martyrii ſucceſſori ſucceſſit, vt cum Chalcedonenſis ſynodi obtrectatoribus communicaret, inſtitit. Helias autem, quod grauis inter eccleſiarum antiſtites ſeditio eſſet (Romani namque à Byzantiis diſſidebant, quod Acacium in ſactum album retuliſſent: Byzantii autem Alexandrinos auerſabantur, quod illi Dioſcori communionem admiſiſſent, & ſynodum Chalcedonenſem anathemate proſequuti eſſent: Palladius vero Antiochenus quæ grata Imperatori eſſent faceret, ſynodum eam auerſatus, & Alexandrinorum acta, quæ Anaſtaſius comprobat, complexus) Helias inquam quum tāta rerum confuſio eſſet, cum ſolo Euphemio communicandum ſibi eſſe ſtatuit. Atque vbi ille propter fidem orthodoxam, ſicuti dictum eſt, proſcriptus eſſet, & Macedonius epiſcopatum eius recepiſſet, proſcriptioni Euphemii, quod contra canones facta eſſet, haudquaquam aſſentiri voluit: Macedonii autem, vt qui ſanam deprædicaret doc inam, communionem admiſit. Quandoquidem vero Palladii Antiochiæ ſucceſſor Flauianus, ſanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio cenſit, fortiſſimus in impietate tyrannus am nnere, & tantorum virorum concordiam ferre non potuit ſed furo e feruens. & quam maxime ferociens Macedonium vrbis p rantis paſto m pet eas quas diximus calumnioſas criminationes, cum igno eccleſia eiecit & epiſcopalem thronum Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque quomodo Flauianum & Heliam in mitteret. Tum vero temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Et illi communicandum ſibi quidem eſſe cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ aſſentiri videbatur, ſtatuerunt. Macedonii autem exilium minime ferre potuerunt: vt quod per violentiam potius dominationem, quam eccleſiæ ſanctionem decretum fuiſſet ſicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quam ob cauſam Imperator aduerſus illos furioſe excanduit, eaqueres magnos eccleſijs motus creauit. Anaſtaſius Sidune contra diuinos eos viros Orientalium & Palæſtinorum epiſcoporum conuentum coëgit, cui præfuere Cæ ææ Cappadociæ Sotericus, & Hierapolis Xenaias, vere à Deo alienus, epiſcopi qui vehementer in ſynodum Chalcedonenſem inuecti ſunt, ac ſi qui alij, & ipſi vt Eutychetis & Dioſcori res in Oriente obtinerent, ſtuduerunt. Huius rei certior factus Helias, Hieroſolymitanus hierarcha, vt Imperatori conciliaretur, conſilium cepit, precatore vſus Sabba illo, qui in pietatis exercitio & diuina philoſophia magnus extitit. Hic cum eiuſcemodi ab Helia literis ad Anaſtaſium venit Heremi incolas, & cum illis Sabbam, ſolitudinis caput, oratores pro eccleſijs ad Celſitudinem tuam miſimus. Tu vero, ô Imperator, diuinos eorum labores atque ſudores reueritus, finem, quod contra eccleſias ſuſceptum eſt, bello imponito, neque cladem hanc vlterius progredi ſinito. Curæ namque tibi eſſe, vt quæ Deo grata ſunt facias, qui tibi diadema conceſſit, perſuaſum habeo. Ille vt potuit, animo conſtanti cum Imperatore congreſſus, tumorem illius aduerſus Palæſtinum antiſtitem conceptum ſedauit. Et ſynodus aduerſus Heliam & Flauianum à Soterico & Philoxeno congregata, nihil egit. Iſti autem poſtea inuidia flagrantes, apud Imperatorem viros eos, quaſi illum conuitiis proſcidiſſent, & actiones eius niſiſſent, per calumniam detulerunt. Et cum poteſtatem ſibi in patriachas homines deteſtandi ſumpſiſſent, quid dicere attinet, quæ mala lacrymis & luctu proſequenda patrarint? Tum quidem ea in Flauiano fecere, quæ ſupra paucis expoſuimus. Atque inſuper eum ſede ſua eiecerunt, impium Seuerum ei ſubſtituens. Qui poſtquam in eccleſiam Antiochenam peruenit, infinita quæ verbis exprimere non licet, mala, à communione ſua abhorrentibus intulit.

Helias per Sabbam monachum ab imperatore ...

Calumnia apud Imperatorem Flauianus & Helias afferuntur, Flauianum exilium.

Cap. XXXIII.

De dicendi libertate magnorum & ſanctorum monachorum Sabbæ & Theodoſii cœnobiarchæ, reliquorumq; in Palæſtina monachorum ſanctam Chalcedonenſem ſynodum defendentium.

EXperti virum eum ſ t, quum onach in Palæſtina omnes tum eorum præ des maxime, Euthymij m gni pulſ im menſa & numerum prope ans multitudo fuit ſ me en e

ne ea monaſteria floruere, q æ à præfectis e gregiis luminarium luminaribus gubernabantur: Euthymium præclarum dico, & Theoctiſtum magnum & Theodoſium cœnobiorum principem, & Sabbam ſolitudinis ciuem: quorum certamina diuinosque labores retuliſſem, niſi me ab inſtituto argumento digreſſurum eſſe ſcirem: quum opere illi peculiari propter copiam & amplitudinem rerum maxime indigeant, quæ tamen manifeſta ſatis ſunt, & linguis eccleſiisq; omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, ſi eas fuſius non commemoramus. Et tum quidem Sabbam & Theudoſium illi vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe coofecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum conſcendit, ac veluti dux quidam & Imperator pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquam multitudini ſilentium manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in morem detonuit: Si quis quatuor ſynodos quatuor Euangeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atque angelus quidam multitudine in ſtuporé coniecta, cum ſilentio omnibus inſpectantibus per mediam turbam proceſſit: & homines omnes cum animi conſternatione victus, tanquam egregij in bello ducis conſilium factumque, quo ſanctas quæ dictæ ſunt ſynodos ſacris libris accenſendas eſſe, veluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad Imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem vſque ſubituros: neque etiamſi quid accidat, ſe vllo modo à patrum traditionibus diſceſſuros eſſe, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, ſocordiam excitantes, hæreticam inſaniam præuenientes, prædicantes denique Dei verbum idem, ſimul Deum quidem & hominem, vnam vero eius ſubſiſtentiam ſine perſonam eſſe, natura vtrumque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id quod ſynodus quoq; Chalcedonenſis docuit, quæ etiam hæreticorum ex vtraq, parte errores declinauit. Eo enim quod perſonam vnam profitetur, Neſtorii veſaniam repudiauit. Quod vero duas naturas deprædicat, Eutychetis & Dioſcori contractionem reiecit. Non enim illa iuxta Neſtorii opinionem in filios duos & totidem ſubſiſtentias vnum Chriſtum diuiſit: ſed neque itidem vt Eutyches & Dioſcorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnius Chriſti confudit. Quum namq; iſtorum quilibet longius quam oporteret procederet, miſerandum in modum eo reciderũt, vt Neſtorius quidem diuiſionem, Dioſcorus autem contractionem, atque ille quidem duos filios, hic vero ne vnum quidem proprie profiteretur. Siquidem Neſtorius confuſionem metuens, † χέσει, hoc eſt, habitu tantum aduentitio, ſiue autoritate acquiſita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam eſſe dixit: ita vt cum naturas, duos filios & ſubſiſtentias duas prædicaret, atque vnum quidem filiũ ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ex virgine natus ſit, gratia modo honorem adoptionis filialis ſortitum eſſe. Infelix autem Eutyches & Dioſcorus, atq; item Seuerus, qui ſe p... ... coniunxit, abſurdam Ne...s ſententiam fellere voleotes, malum malu n e dicati ſunt, & ſtulte ad abſurdiorem hæreſim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in ... is ſitum eſt, naturam diuinitatis perpeſſionis expertem ad perpeſſionem deducere auſi. Si enim concedamus vnam eſſe, quæ duæ in Chriſto diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturam, iuxta illorũ deliramenta, particeps prorſus etiã mortis fuerit diuinitas. Verum os iſtis obturat Petrus Chriſti diſcipulorum coryphæus, qui Chriſtum pro nobis paſſum eſſe dicit carne, non adiiciens etiam diuinitate. Tametſi enim diuinitas Chriſti iuxta ſubſiſtentiam carni vnita eſt, haudquaquam tamen paſſionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri poteſt, cum diuinitas † perpeſſionem prorſus nullam in ſe admittat? Recte quoque ſynodus pro autoritate ſua ſtatuit, duas naturas in Chriſto eſſe, inconfuſa, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas: & in vna ſubſiſtentia Dei verbi incarnati coli, eundem ante ſecula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rurſum eundem in extremis diebus nouo naturæ humanæ modo ex ſancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtramque ſubſtantiam, vnigenitum ſecundum patrem, & primogenitum ſecundum matrem, per quem ſibi multos in baptiſmo in filiorum iura adoptauit pater. Hæc illi paſſim circumeuntes docuerunt. Imperator autem impius ira accenſus, ad exilium eos condemnauit. quoaduſque in illum breui ineuitabile illud exilium, iſtam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Eccleſiæ fluctus conquieuere: atque illi ė exilio reuocati, ex ærumnis ad optatam quietem rediere.

Egregij monachi. Euthymius. Theoctiſtus. Theodoſius. Sabbas.

Præclare hi Chalcedonẽſem defendeRũt Synodũ. Theodoſii grauiter dictum.

Chriſtus ſe.. ἀν..ρωπος.

Chalcedonẽſis ſynodi doctrina. Contra Neſtorij & Eutychetis hæreſes.

* χέσει pro σχέσει, ... Vt eſſet ſine ... naturæ, ...

Chriſtus ... carne paſſus.

† In abſtracto vt dicitur, ſecus in concreto. Et aliud eſt, in carne dicere paſſum: aliud ſimpliciter paſſum dicere naturam diuinitatis.

Cyrill. Monachi iſti ſancti ab Anaſtaſio in exilium acti. Adoptio filiorum Dei per Chriſtũ in baptiſmo.

* σχετικοὶ ... *hoc eſt, Habitus de eis dicitur, quæ inter ſemuicem relationem habent: ſicuti ad patrem filius, & contra.* Suid.

** *Verbum quippe Dei ἀπαθὲς impaſſibile carne aſſumpta, παθητὸν paſſibile factum. Nec enim alius ſe carnem exuit* Colla ... *niſi Dei filius, qui carnem ſe induit* Amb. lib. 2. de fid. *Et nihil paſſus eſt, qui non vere paſſus eſt.* Tertull. *Deus natus in homine.* Hilarius *Deus natus in homine, mortuum reſurrexit* Hieronymus Col. 2. *Si Chriſtus Deus & homo vnus eſt, ſicuti & eſt: cur enim formidas dicere paſſum, quem non formidas credere vnum?* Virgil lib. 2. *Recte credimus & prædicamus cum Apoſtolo Deum eius fixum & mortuum in humana natura.* Idem *Sed & in ipſis tormentis agnoſce diuinitatem* Ambroſius, vt ſupra *Ipſe gloriæ Dominus paſſus eſt carne.* Cyrillus. *Eccleſia ſiquidem ſcit in Chriſto diſpenſationem, ſed nõ ſcit diuiſionem* Hilar. lib. 10 *Deus ſi eum hominem aſſumpſit, & in illo homine perpeſſus eſt. Hæc medicina hominum tanta eſt, quanta non poteſt cogitari.* August. de agon. Chriſt. *Verbum Dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum.* Iren. lib. 5.

Cap. XXXIV.

Rurſus de Helia & Ioanne Hieroſolymitanis patriarchis: & vt per reſipiſcentiam Ioannes, recepto ſaniore dogmate, & in eos qui quarta ſynodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem a ſanctis patribus ſit receptus.

VErum nondum de eo dicendum eſt: prinſquam enim id accidit, Seuerus in thro

ſeueri eccleſiaſtica: ... annum

no ſed [illegible] tyr[illegible] eandemque aduerſus veram pietatem grauiſſima quæq; faciens exercuit. Mittebat autem is more [illegible] pro ad patriarcham Heliam epiſtolas ſynodales: quæ cum ab eo propter ingentem impietatem non reciperentur, ad ira[illegible] rurſum princeps commotus eſt. Atque [illegible] magnam armatorum manum Hieroſolymam, aduerſus eos qui Seuero aſſentiri, & ſynod[illegible] eius ſubſcribere nollent, miſit, eoſque ſedibus ſuis pelli, atque vim etiam, ſi opus eſſet, a[illegible] iuſſit. Porro cum Helias ad modu[illegible] metuetur, impietate ita ſæuiente, admirandi [illegible] viri, monachis rurſum collectis, eos qui à Seuero & Imperatore miſſi fuerant, tumultuantes ex eccleſia eiecerunt. Atque vbi poſtea alia quoque eorum multitudo confluxit, in illorum conſpectu, magna cum fiducia, eos qui enim Seuero communionem habebant, anathemati ſubiecerunt. Imperator vero amoliri à ſe hoc tantum dedecus volens, Olympium quendam, cui militares in Palæſtina copias attribuit, aduerſus eos miſit: qui imperata pro imperiali poteſtate, Eccleſiaſticis ſanctionibus neglectis, exequeretur. Hic ſimulatque Hieroſolyma venit, diuinum Heliam ſede epiſcopali eiecit, atque in eius locum Ioannem quendam Martiani filium, cum Seuero quidem communicantem, ſynodum autem Chalcedonenſem deprædicantem ſurrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & quæ cum eo erat ſacra cohors, in ſtadium rurſus procurrit. Atque quod Olympius rem ipſam tandem ſecum in animo conſiderans retroceſſerat, cum Ioanne patriarcha Sabbas colloquutus, ei ſuaſit, vt ſe à Seueri communione abſtineret, & Chalcedonenſem ſynodum vel cum ſanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam patrum perſuaſionibus reuerenter ſusceptis, & pactis conuentis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea vero re Imperator offenſus, Olympio magiſtratum ademit, & in Palæſtinam ducem Anaſtaſium in illius locum ſuffectum miſit. Qui vbi eo peruenit, præter rationem exequi ea quæ Imperator vellet, in animo habens, Ioannem ſtatim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eumque vi vt ſynodum Chalcedonenſem deſpiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggreſſus eſt. Ioannes, quod cum Zacharia Cæſareæ Palæſtinæ antiſtite ſecreto colloquutus, audierat tempore flagitante † opportuna fraude res gerendas eſſe: Duci ſe quod ille vellet, facere paratum eſſe, pollicitus eſt, ſi modo poſt duorum dierum curriculum è cuſtodia emitteretur. ne ſcilicet, inquit, videamur vi, non perſuaſione adducti, id quod Imperatori placitum eſt, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha cuſtodia liberatus, monachorum cohortem in templum primi diaconi Stephani, vt præfatam hæreticorum temeritatem frenaret, conuocauit: atque aliud quoddam domo conſilium quo [illegible]um gerendarum ſpectaculum conſpi[illegible] magis fieret, atriuit. Nam Dux ipſe aduenit, v[illegible] illo nimirum teſte præſente ſ[illegible]nod[illegible] ab[illegible]etur atque damnaretur. Ioannes [illegible]ſtum conſcendit ex vtraque parte Sabbæ [illegible] Theodoſii propugnatorum fidei manibus vtrinque ſuffultus. Atque vbi ſe paululum [illegible]ur, & multitudinem etiam muſſitare audiuit, minus [illegible] damnari debere, [illegible] tulit verbum: Si quis Eutychetii & Neſtorio & Seuero & Soterricho Cæſareæ Capp[adociæ e]piſcopo aſſentitur, anathema. Si quis q[illegible] vniuerſalium Synodorum dogmata non [illegible]tur, anathema. Dux vbi eam quaſi fabulam [illegible] ſpexit multitudinis impetum metuens, bene ſecum actum eſſe, quod fuga ſaluti ſuæ conſuleret, putauit. Patres autem ipſi, cum [illegible] Imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolã libertatis plenam ad eum dedere: in qua cum illum arguebant, tum dogmatis ſui certitudine aſtruebant. Abſurdum quippe etiam eſſe ſcripſere, cum Hieroſolymitani eſſent, vnde dogma ipſum tanquã è fonte profluxiſſet, ſi tum primum † tanquam ſeri diſcipuli, id quod optimum eſſe, diſcere deberent. Scire ſe quidem, à trecentis decem & octo patribus Nicææ promulgatam fidem: tenaciſſime autem alia quoque tria concilia, vt quæ prioris illius veſtigiis initerentur, retenturos: neque quicquam, etiamſi duri aliquid accidat, ſe de primis traditionibus remiſſuros: ſed eas ad ſanguinem vſque, ſi opus ſit, defenſuros eſſe. Patriarcha Ioannes vna cum ſanctis illis viris, poſtquam non breuiſſimo tempore ſuperuixit, Petrum eccleſiæ ſuæ & pietatis ſimul ſucceſſorem habuit, verum præclarum. Heliam dicunt cum beato Sabba colloquutum, & long[e] à Conſtantinopoli diſſitum, quum Anaſtaſius mori deberet, migrationis eius horam prædixiſſe. Res Palæſtinæ ad hunc ſe habuere modum.

Cap. XXXV.

De Timotheo Conſtantinopolis, de Symmacho & Laurentio Romæ epiſcopis. D. ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli ferijs. De Theuderiche Scy[t]ha. Item de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.

Timotheus autem Conſtantinopolitanus epiſcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eum epiſcopatum geſſerat, diſſenſit: qui & ipſe, veluti cothurnus, facillime animum ad ea quæ hominibus placita eſſent, conuerteret: nunc quidem Chalcedonenſem ſynodum complectens, nunc autem contra eandem anathemate configens. Quid vero is in * Studii monaſterio fecerit, commemorare libet. Monaſterii eius curator diem ſuum obiit: atque ibi Timotheus, vt alium illi præficeret præfectum affuit. Et quum is qui procurationem eam ſuſcipere debebat, aſſeueraret, iuriſiurandi ſe religione ne ſuffragium aut electionem præfecturæ eiuſmodi ab eo ſuſciperet, qui non ex animo Chalcedonenſi ſynodo aſſentiretur, obſtrictum eſſe. Timotheus in eum per damnationem anathema, qui ſynodum eam non reciperet, coniecit. Atque ita, qui deſignatus fuerat electionem ratam habuit. Ibi tum primarius eius diac[o]nus progreſſus, conuiciis Timotheum inceſſit, quod non in vna ſententia perſiſteret, verum [mo]ne huc, nunc illuc ad inſtar [E]uripi per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret. Rem eam diaconus ad Imperatorem [illegible] Timotheum ac[illegible]tum grauiter [illegible]

Monachi catholici Hieroſolymis Heliam [illegible] Seuerianum [illegible] tarem manum [illegible] defendunt.

Olympius dux Palæſtinæ.

Helia pulſo Ioannes ſubſtituitur.

Sabbas Ioannem ad orthodoxiam adducit.

Olympio Anaſtaſius dux ſuffectus.

τέχνῃ τὸ πρᾶγμα μεταλαβεῖν τῷ καιρῷ ὑποτεθέντος.

Ioannes Hie[roſolymita]nus [illegible] Anaſtaſius

Helias [illegible] Anaſtaſii [mortem præ]dixit.

Petrus Ioannes Hieroſolymis ſucc[eſſor].

Helias mortem Anaſtaſii prædixit.

Timotheus Conſtantinopolita cothurnus

Is ſynodum Chalcedonenſem, [nunc] probat

... hoc aboleret, diuerſam prorſus ... ſententiam publice promulgauit, & anathema in hominem quemque, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodum, torſit. Nonnulli vt Macedonium, perinde atque trecentorum & decem octo illorum ſymbolum non comprobaret, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum Cnaphеum inſtituiſſe dicunt, vt in ſynaxi & conuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum id diceretur, quod antea ſemel tantum anno quolibet paraſcenes paſſionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum

Studium dynaſta celebre templum & monaſterium condidit, quod Studitarum cognominatum eſt. Et conſulatum geſſit. De quo & verſus illi ſunt editi

Magnificam poſtquam conſtruxit Studius ædem,
Iuliis accepit merces in nomine honorem Suid.

fuerat, ſicuti ſupra diximus, quum epiſcopum † primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hæc de Timotheo. Tum vero apud veterem quoque Romam ingens confuſio & turba excitata eſt, talem ob cauſam. Vir quidam Feſtus nomine Senator Romanus, propter reipub. Romanæ vtilitates quaſdam Conſtantinopolim profectus, & cum Anaſtaſio collocutus eſt. Atque vbi ex animi ſententia negotium confecit, poſtea etiam ei ſupplicauit, vt ibi Petri & Pauli apoſtolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, ſicuti Romæ fieri ſoleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque vt ita dicam, ſicuti ſors tuliſſet culta antea fuerat. Anaſtaſius petitioni eius non grauate conſentit, & conſtitutione promulgata ſanxit, vt magnifice ab omnibus conuentus eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum ...tia eſt frequentata. Et quod adhuc in eccleſia Conſtantinopolitana Macedonius exiſteret, per Feſtum quem diximus, is ſynodalem epiſtolam ad epiſcopum Romanum Anaſtaſium, vt ille magis ac magis ſynodum Chalcedonenſem confirmaret, dare decreuit. Sed id Imperator Romanus quum reſciſſet, impediit. Et Feſtus in ſecreto colloquio Imperatori, Anaſtaſium, Romanum antiſtitem ſe facile adducere poſſe, vt Zenonis Henotico aſſentiretur, & manu ſua ſubſcriberet, ſignificauit. At vbi Romam rediit, Anaſtaſium epiſcopum deceſſiſſe comperit. Proinde operam dedit, vt vel per ſpeciem & ſimulationem, ea quam pollicitus fuerat, ſubſcriptio perficeretur. Itaque quibuſdam pecunia corruptis, præter receptum morem effecit, vt illi Laurentium quendam Romanum epiſcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita ſeditione orta, eodem tempore duo deſignati ſunt antiſtites. A pluribus namque Symmachus diaconus, à parte autem altera Laurentius epiſcopus deſtinatus fuerat. Verum ſeditio ea quæ ad triennium † non ſine cædibus, rapinis, aliiſque calamitatibus, quæ in eiuſmodi tempora incidere ſolent, durauit, ſopita eſt. * Nam Theuderichus qui tum Romam obtinebat, etiamſi Arianus eſſet, ſynodum tamen epiſcoporum coegit, & Symmacho epiſcopatum confirmauit. Laurentio autem pulſo ...um Nuceriæ attribuit. Porro Laurentius haudquaquam quietus eſſe voluit, ſed epiſcopatum Romanum affectans populum ad ſeditionem concitauit. At Symmachus ſacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exilium eum miſit: atque ita Romæ ſeditio quieuit. De Theuderitcho huiuſmodi quiddam hiſtoriæ tradunt. Miniſtrum ... quendam ſaniorem fidem ſectantem, efflictim amore inſano

Malum id ſpectum. Theuderichum Arianum amaſium ſuum propter confeſſionem in fide ſingularem ...

† *Iud ſidei iſto potiſſimum tantum in ſacerdotes, & virgines ... Blond Diacon. Traſamundus Vandalorum rex in Africa CCXX epiſcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum epiſcopus ſua ſidei eleemoſyna ſuppeditauit.* Diacon.

* *Theuderichus rex Romam venit omnium conſenſu; ... aſſiduo, in plebem liberalis populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis ædificia reſtituit. In Italia oppida pleraque ... ruxit & ornauit.* Caſſiod. Blond. *Hic eſt, qui Tettricus Veronenſis ſeu Dietrichus à Berna nominatur.*

proſequebatur, & ad voluptatem eo abutebatur. Et ille, vt quæ grata placitaque ei eſſent faceret, ab ὁμοουσίου conſubſtantialis fide deſciuit, ad Arianiſmum. Quod vbi Theuderichus comperit, caput illi quem tantopere amauerat reſecuit, inquiens. Si Deo fidem ſynceram non ſeruaſti, quomodo mihi qui homo ſum, conſcientiam ſanam præſtabis. Eadem tempeſtate epiſcopus quidam Arianus, cui nomen Deuterij fuit, in vrbe Conſtantinopolitana, Barbam quendam quum baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, præter morem receptum dicere auſus eſt: Baptizatur Barbas, in nomen patris per filium, in ſpiritu ſancto. Ecce tibi autem, vnda quæ in ſacro lauacro erat derepente diſpaſ... it. Et Barbas inde profugiens miraculum id omnibus promulgauit. Eodem tempore Scenitæ barbari incurſionem in Meſopotamiam fecerunt, Armeniam quoque & vtramque Phœniciam populati ſunt. Impetum vero in fines etiam Palæſtinæ Alamundarus Saracenorum Phylarchus, & † Zarethas præterea Perſarum dux fecerunt. Qui male ex parte omni à Romanis ducibus accepti, poſtea cum Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Chriſtianorum quoque ſacra ſuſcepit, Seuerus tum Antiochenum adminiſtrabat epiſcopatum, qui ex epiſcopis ſuis duos ad Alamundarum, vt contagione ſua eum inficeret, miſit. Deus autem illum præuentens, fecit, vt ille à recte ſentientibus & Chalcedonenſe concilium comprobantibus, per imitationem meliore religione imbueretur. Porro quia Seuero ſubmiſſi fuerant, Phylarchum tranſuerſum agere, & ad profeſſionem veræ doctrinæ contrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificam quandam fabulam, qua dicta eorum conuinceret, confinxit, literas ſe accepiſſe dicens, in quibus eſſet, Michaelem archangelum nuper admodum vita defunctum eſſe. Quum vero illi talem eam rem eſſe dicerent, quæ prorſus fieri non poſſet: ſubinferens Phylarchus, Et *quomodo* (inquit) *purus Deus more noſtro crucem ſuſcepit, ſi non duarum naturarum fuit Chriſtus Deus noſter, quandoquidem ne angelus quidem pati aut mori poſſit*? Porro Seueri ſectatores cum dedecore turpiter inde abſceſſere. Hic ſtatus eccleſiarum vbique fuit, quandiu Anaſtaſius imperium obtinuit: quem propterea quod ſynodo Chalcedonenſi aduerſari quidam iudicarent, ex ... cris

Miraculum aquæ diſpariturn. Cum barbaris vicini Romanis faciunt Scenitæ Arabes. Plin. lib. 5 c. 11. Apud Procop. hic Ezabas dicitur ab alio etiam Azarethus. Alamundarus Saracenus Chriſtianus fit.

Anaſtaſius tamen in ſacr. codice expunctus. Hieroſolymis quoque anathema ...

eaemerunt libris. Hieroſolymis vero, quum adhuc ſuperſtes eſſet anathemate condemnatus eſt. Cæterum ab inſtituto alienum non fuerit, ſi ea quæ ſub imperio eius geſta eſſe comperi, & digna memoratu ſunt, operi huic annexuero.

E

Cap. XXXVI.

De rebellione Longini Iſauri, alteriuſque Longini. De adminiſtratione regni Perſarum Peroza, Blaſi, & Cabada, vt cum Romanis pacem fecerint.

LOnginus Zenonis frater fuit, vt ſupra diximus. Hic ab Anaſtaſio in patriam relegatus exercitu quindecim millium ex Iſauris collecto, aduerſus illum aperto cum eo Marte congreſſurus, bellum mouit. In huius caſtris quum plurimi alij, tum Conon ille Apameæ apud Syros epiſcopus fuit. Is epiſcopali functione militari munere commutata, Iſauris Iſaurus in bello præfuit. Poſtremo vero prælio commiſſo, quum Iſauri internecione cæſi eſſent, Longini & Theodoti capita Conſtantinopolim allata ſunt. Quæ Imperator haſtis prælongis infixa, in loco eo qui Ficorum nomen obtinet, & ex aduerſo Byzantio eſt, ſublimia collocari iuſſit, vt gratum Conſtantinopolitanis eſſent ſpectaculum, qui quamplurimis ab Iſauris affecti fuerant malis. Longinus vero alius quoque Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui à † Ioanne militiæ duce, cui Cyrti, hoc eſt, gibboſi ſeu incurui cognomen erat, ad Anaſtaſium miſſi ſunt.

F

Conon Apamenus epiſcopus bellator.
Longini & Theodoti tyrannorum cædes.
Longinus Selinuntius & Indes tyranni capti in triumpho Conſtantinopoli trahuntur.
Ioannes Cyrtus dux.
† Hunc Scytham, ſeu potius Gothum fuiſſe, ait Euag. lib. 3. c. 35.

Periucundum ij Imperatori & Byzantiis ſpectaculum præbuere, quum grauibus catenis vincti tyranni, in triumphum & maxima hominum frequentia, per circum maximum & vias publicas traherentur. Vnde in Imperatorium ærarium Iſaurica, quæ antea vocabatur, penſio illata eſt. Erat autem ea quinque millium minarum, quæ barbaris iſtis quotannis pendebantur. Perſarum quoque rex Perozes Nephtalitis Huonis bello illato, inglorius in regnum ſuum redut. In anguſtiis enim quibuſdam, vbi eos perſequebatur, agmine eorum conferto, circumuentus, & exitu earum omni præſidio clauſo, ab eis captus eſt. Itaque ad neceſſitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitarum autem dux non prius conditiones pacis admiſit, quam Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præſtitit, & ſponſione vna cum iuramento interpoſito confirmauit, nunquam ſe Nephtalitis bellum illaturum eſſe. Et ille vel inuitus rem eam, quæ præter rationem eſſet, temporis neceſſitate adactus fecit, & cum dedecore maximo domum reuerſus eſt. Poſtea vero ignominiam eam non ferens, *a* contra iuriſiurandi religionem, cum exercitu contra eos profectus eſt. Et quum illi rurſum inſidias ei ſtruxiſſent propter iuſiurandum violatum cæſus eſt. *b* Periæ Cabadæ, minori natu filio eius, regnum is adidere. Quod quum ille adminiſtraret, lege lata, vt communes omnibus vxores eſſent, conſtituit. Quam ob cauſam Perſæ regno Cabadæ abrogato, in cuſtodiam inſuper eum coniecerunt & Blaſum, alterum Perozæ filium, regem crearunt. Cabadæ in carcere vxor eius quæ debuit officia, præſtitit. Et quod

G

H

Iſaurica penſio in fiſcum redacta.
Nephtalitæ Hunni Perozem regem Perſarum capiunt, deinde et eum in bello cædunt.
Procop. Euthalitas Hunnos vocat, hoc eſt albos. Quapropter apud eum quidam pro Euthalitis Leucalitas legunt. lib. 1. de bell. Perſ.
a Vindicta iuriſiurandi violati.
b Cabades Perſarum rex.
Lex de communione vxorum.
Blaſius, ſeu Blaſes eius frater.
Cabades veneficio

ea venuſta forma eſſet, carceris cuſtos pulchritudine eius victus, & amore captus, inſeruire ei & quod illa vellet facere conſtituit. Illa autem quoniam caſta erat, & virum amabat, cuſtodis amorem ei indicauit. Ille porro eam voluntati amatoris obſequi iuſſit. Flagitium id vbi peractum eſt, liberius ad maritum deinde mulier acceſſit, conuenientem ei curam præſtans. Erat Cabadæ amicus quidam quam maxime charus, qui per vxorem ei inſinuauit, paratos ſe in loco certo equos & viros habere, cum quibus ſi fugere vellet, facile regnum recuperare poſſet. Vbi nox aduenit, Cabades coniugi perſuaſit, vt veſtem illa ſuam indueret, atq; in carcere conſideret: ipſe vero habitu illius ſumpto, eam ipſam ſe eſſe probe aſſimulauit, & cuſtodia egreſſus eſt. Id vbi factum, Cabades Sex ductu (ita enim amicus ille nominabatur) quam celerrime ad Nephtalitas peruenit. Quorũ princeps illi & filiam matrimonio coniunxit, & exercitum attribuit, quem in Perſas regnum ſuum recuperaturus, duceret. Cabades vbi Perſas præter expectationem ſubito aggreſſus eſt, regnum nullo prope labore recepit: ſtatim Blaſum cepit, excæcauit, & carceri incluſit. Et quod Cabades vir ſagax & induſtrius eſſet, regnum poſtea quam tutiſſime tenuit. Et anno adminiſtrationis ſuæ vndecimo, pacem primum cum Romanis fecit: deinde vero vbi mutuam ab Anaſtaſio pecuniam accipere voluit, atque Anaſtaſius ei reſpondit, cautionis ſyngrapham eum, ſi pecuniam recipere vellet, dare debere, abſque ea ne vnum quidem obolum accepturum eſſe: eam ob cauſam pacis fœdus rupit, & aduerſus Romanos bellum ſuſcepit. Inter Perſidem & Indiam oppidum fuit, Tzundadaæ nomine. In eo Cabades maximam pecuniæ vim, precioſoſque & pellucidos lapillos clam aſſeruari intellexit. Eis vt vna cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: ſed quo minus quod volebat efficeret, dæmones, qui theſaurum eum cuſtodiebant, obſtitere. Et poſtquam Perſicas euocationes & impoſturas expertus, dæmonibus videlicet locum eum firmiſſime obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggreſſus eſt: atq; vbi per eos quoque optatis votiſque ſuis potitus non eſt, per Chriſtianos tandem ſe quod conabatur confecturum eſſe arbitratus eſt, quos aduerſus dæmones poteſtatem recepiſſe audiuerat. Itaque Chriſtianorum, qui apud Perſas erat, epiſcopum ad ſe vocauit. Qui ea de cauſa ſynaxi & conuentu eccleſiaſtico popularium ſuorum coacto, & diuinis ſanctificationibus perceptis, eiſdemque Chriſtianis qui ibi conuenerant datis, ſigno crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabadæ ſtatim ſine labore vllo oppidum tradidit. Quare conſternatus Perſa, primo ſubſellio epiſcopum Chriſtianorum cohoneſtauit, quum ad id vſque tempus Iudæi & Manichæi ſedes primarias obtinuiſſent. Atque ab eo tempore, vt deinceps quicunque vellent, Chriſtianorum ſacra colerent poteſtatem liberam omnibus permiſit: quos ille antea excruciauerat, adeo vt etiam multis membra & partes eas per quas vox editur, ademerit: qui tamen illis quoque
ſic amiſſis, non minus quam
antea, clare ſunt
locuti.

* *
*

[illegible] carcere [illegible] regnum [illegible] Nephtalitarum [illegible] perat.
Hunc Se[illegible] ſeu [illegible] pum nominat
Pax Romanorum [illegible] Cabada.
Cabades bellum aduerſus Anaſtaſium ob denegatam ſibi pecuniam mutuam ſuſcepit.
Idem oppido Tzundadam cum maximis opibus, quas [illegible] bant. Chriſtiani epiſcopi opera potitur.
Synaxis Chriſtiana [illegible]
[illegible] Cabades e Perſa[illegible] Chriſtianorum fit [illegible] longum ex [illegible] loquuntur.

Cap. XXXVII.

De Perſarum pugna, de Theodoſiopoli & Dara oppidulis. Et de ſacris reliquiis Bartholomæi & Barnabæ apoſtolorum.

Perſarum aduerſus Rom. bellū.

SEd enim, ſicuti diximus, Perſæ pace violata, fines ſuos tranſgreſſi ſunt, & primum Armeniæ bellum intulerunt: & Theodoſiopoli oppido capto, ad Amidam vrbem inde peruenerunt, intra duos illius amnes ſitam: quam etiam expugnarunt, & Anaſtaſius poſtea impenſis magnis recuperauit. Si quis autem plenius atq; exactius obſidionem expugnationemque eius vrbis cognoſcere velit is Euſtathium Syrum legat, qui ſane quam luculenter res eas conſcripſit, atque vbi hiſtoriam ad id tempus duodecimum ſcilicet Imperij Anaſtaſij annum, produxit, ad locum communem profectus, cū plurimis eſſe cœpit. Poſtea Imperator locum quendam Daras nominatum, qui & ipſe intra duo flumina in Meſopotamia ad Romani Imperij fines, noſtræ & Perſicæ ditionis terminus, ſitus eſt, firmis mœnibus muniuit, & in vrbis formam redegit. Ædificiis varijs, templis, ædibus magnificis, Imperialibus porticibus, lauacris publicis, aliiſque præterea ſtructuris, quibus celebres vrbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomen accepiſſe fama eſt, quod illum ibi Alexander Philippi filius poſteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, poſtquam inde diſceſſit, in ſomnis ei Bartholomæus Apoſtolus aſſiſtens, per oraculum commiſſam ſibi à Deo mœnium eorum tutelam eſſe ſignificauit. Anaſtaſius vero viſionem eam ad rem ipſam contulit, nam reliquias illius repertas, ibi repoſuit. Sub eiuſdem Imperio corpus etiam Barnabæ Apoſtoli in Cypro, ſub arbore quæ *Siliqua dicitur, inuentum eſt: ſuper cuius pectore ſacrum & diuinum Euangelium Matthæi euangeliſtæ repertum fuit, ipſius Barnabæ manibus ſcriptum. Hac de cauſa primum Cyprij metropolim liberi iuris ſui habere cœperunt: neque deinceps ſub Antiochia, cui antea ſubiecti fuere cenſi ſunt. Confirmauit id ius poſtea magis Iuſtinianus, propter coniugem ſuā Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipſe ſuæ Achrido honorem habuit, quam primam Iuſtinianam vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicoſa, ſub ditione Perſarum, ad extremos Noti fines habitantes, Chriſtianiſmum complexi ſunt: & miſſis ad Imperatorem oratoribus, epiſcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ij vna cum regina Auſtri ad Solomonem viſendum veniſſe dicti ſunt. Et quum ab origine Iudæi fuiſſent, longo poſt tempore ethnici & gentiles facti ſunt. Tum vero ex Iudæis & gentibus mixti, ardentibus animis religionem Chriſtianam ſuſceperunt.

Anaſtaſius Imperator Daram muniuit, & Anaſtaſiam nominauit.

D. Bartholomæi oſſa apud Daram repoſita. Corpus ſancti Barnabæ inuentum, item euangelium Matthæi. Metropolis Cypri αὐτοκέφαλος.

Achrido prima Iuſtiniana Iuſtiniani patria. Immeres Chriſtiani. Regina Auſtri Salomonem viſit.

Cap. XXXVIII.

De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex anguſtiis Caſpiis proruperunt. Et de inſula Rhodo.

Vitalianus tyrannus ad[uerſus] Anaſtaſium bellum.

TYrannus item alius, natione Thrax nomine Vitalianus, bellum Anaſtaſio intulit: qui Thracia ab Vlyſſupoli & Anchialo vaſtata Imperantem quoque vrbem capere eſt conatus, vagam Hunnorum multitudinem ſecum ducens. Aduerſus quem Hypatius dux, vt impetum progreſſumque eius moraretur, miſſus, à ſuis proditus, & ab illo captus, ingentique pecunia ab Imperatore redemptus eſt. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum eſſet, & aliquoties nunc hi nunc illi fugiſſent, per ſocordiam ſuorum, quamuis ipſe dux hoſtibus ſuperior eſſet: tamen & ipſe in poteſtatem illorum peruenit, atque ita tyrannus vſque ad Ficos ipſas, locis omnibus vaſtatis atque euerſis, peruenit: ingenti illa ſpe concepta, Imperantem quoque vrbem ſe capturum, atque Imperium arrepturum eſſe. Vbi Vitalianus ad Ficos caſtra poſuit, Marinum Syrum aduerſus eum Imperator cum copiis maritimis miſit, & quum exercitus vterque non longe inter ſe abeſſent, in aciem non deſcenderunt, ſed leuia tantum prœlia commiſerunt. Tandem vero ad ea quæ vocantur Bytharia, nauali pugna inter ſe cōgreſſi: Vitalianus *puppi impulſa, quam maxima potuit celeritate, copiis ſuis magna ex parte amiſſis, fugit: eumque ſui tanta velocitate ſunt conſequuti, vt poſtero die nullus prorſus hoſtis vel ad vrbem, vel ad tranſitum appareret. Vitalianus Anchiali pauliſper moratus, tyrannidem poſtea reliquit, & ſua ſponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus, Caſpiis anguſtiis ſuperatis, Romanorum ditionem ad Orientem vaſtarunt: & Rhodus eo tempore tertium etiam intempeſta nocte terræmotu ingenti quaſſata eſt.

Hypatius dux Romanus ab eo capitur. Marinus Syrus dux rectè rem aduerſus eum gerit.

Vitalianus tyrannis [abdicat]. Hunni Caſpij. Terræmotus Rhodi.

Cap. XXXIX.

De muro cui nomen Longo, quem Anaſtaſius conſtruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vſque mare porrectum.

ANaſtaſius idem, opus maximum & illuſtre memoriaque prorſus & imperiali magnificentia dignum perfecit, quod μακρὸν τεῖχος, hoc eſt, Longum murum appellauit, ad Thraciam exornandam conſtructum. Conſtantinopoli ducentis octoginta plurimum ſtadiis abeſt, & ad vtrunque pertingit mare, inſtar freti, ad quadringenta viginti ſtadia excurrens, & Cherſoneſum peninſulam in inſulæ prope formam redigens. Facile etiam quoſuis traiicere volentes, ab eo quod os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium mare deducit & barbaros effundi atq; excurrere ex partibus eis, quæ ſupra Euxinum Pontū ſunt, tum autem ex Colchide, & à palude Mæotide, præterea ex locis quæ ſupra Caucaſum ſunt, atque eos etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.

Plin. lib. 4 cap. 1.

* *Opus hoc ab vrbe Conſtantinopoli diſtat miliaribus ſexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo.* Suid.

Cap.

Cap. XL.

De turpi & impio portorio Chryſargyro, hoc eſt, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anaſtaſius ſuſtulit.

ALiud inſuper operum eius longe præſtantiſſimum & diuinũ illud facinus eſt, quod ex Romanorum Imperio tributum, quod antiquitus χρυσάργυρον, id eſt, Aurargenteum dictum eſt, omnino ſuſtulit. Quam rem pro dignitate oratione exequi, Thucydidis linguæ atque eloquentiæ ſit. Ego vero eam non verborum vi, ſed facto ipſo egregio confiſus exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine & magnificentia exornatum eſt, antiquitus portorium inſtituit, abſurdum admodum, miſerabile, Deoque inuiſum non Romanis tantum illud & tam egregio illorum Imperio, verum etiam fœdiſſimis quibuſque barbaris indignum. F Quod neſcio quo modo ad eius vſque tempora per conniuentiam toleratum, ipſe Imperiali omnino animo expugnans, totum aboleuit. Quod quum multis aliis, velut id quod citra exceptionem deberetur, qui ſtipe mendicata

Euagr. lib. 3. c. 39.

† Anaſtaſius portorium Aurargenteum ſuſtulit, quod ſub ſplendida appellatione omnium fuit fœdiſſimum.

vitam tolerabant: tum etiam eis mulierculis impoſitum erat, quæ vndecunque & vbicunq; in ſolarum occultarumq; regionum vrbis lupanaribus proſtabāt, & florem ætatis, quibuſcunq; ex locis venirēt, petulantib. viris, propter quæſtum proſtituebant: adeo, vt non modo naturæ ipſi, verum etiā reip. adminiſtrationi iniuria inferretur. Quū enim lege cōſtituta, penſio ea tribueretur, aperte illa poteſtatem permiſſam eſſe cuiuis, vt quæ facere vellet, & quæ facere nefas eſſet, clamitabat. Et deteſtandum atque impurum vectigal iſtud, quarto quoque anno, cum G quidem non minima tributorum pars eſſet, ad principem referebatur magiſtratum: quem qui gerebat, inter præclaros viros cenſebatur. Eam indignitatem, quæ tanquam exectandum piaculum per res nouas in Romani Imperij adminiſtrationem ſurrepſit, vbi Anaſtaſius cognouit, exactionis eius libris, vt rem eam omnem quaſi quoddam holocauſtum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium tantum ſuppreſſit: & ſanctione, ne cui poſt ipſum Imperatori in rerum publicarum adminiſtratione vetuſtum probrum renouare liceret, cauit. Poſtquam id fecit, indignari ſe eam ob cauſam aſſimulauit: & ſeipſum ſtultitiæ arguit, qui vanis gloriæ captatione, tantum vectigal antiquitus inſtitutum perperam abrogaſſet: neque in animo ſecum pericula imminentia, & tot tantaque quæ in milites eroganda eſſent, ſtipendia reputaſſet. H Proinde, conſilium ſuum premens, tributum id, quod diximus, ſe renouaturum eſſe pollicitus eſt: & apud familiares ſuus, pœnitere ſe facti neque habere quo errorem commiſſum corrigeret, quandoquidem libri in quibus eiuſcemodi exactio deſcripta fuiſſet, cremati eſſent, per ſimulationem finxit. Ibi illi ab eo ita decepti non vultus fictione, ſed re ipſa, de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, dolere: neque ſe conſilium quo iacturæ ei E mederentur, habere, præ ſe tulere. Ille eos ad loca omnia ire iuſſit, vt ſi qua commentariorum combuſtorum exempla † in catholicis, & vniuerſalibus exactionis tabulis extarent, ſcrutarentur: & ſumptibus eam in rem impenſis, homines paſſim qui exempla eiuſmodi comportarent, diſpoſuit: videlicet, vt ſi quis talis inueniretur commentarius, ad ipſum afferretur, quo diligenti & accurata deliberatione res diſponi atque ordinari poſſet. Poſtquam autem non paruo interpoſito tempore, illi quos ad inquirenda exempla talia miſerat, reuerſi, ea quæ inuenerant attulere: magnopere Anaſtaſius, quod voto ſuo potitus eſſet, lætatus eſt. Et per fraudem aliam, quomodo & vbi & apud quos ea inueniſſent, & an aliud aut ſimile quidquam adhuc alicubi reliquum eſſet, percunctatus eſt. Illi magno ſtudio ſe ea comportaſſe aſſeuerarunt: & iuramento, nullam reliquam chartam in omni imperij ditione, quæ indicare portorium id poſſet, extare F confirmarunt. Itaque Anaſtaſius rurſum chartas illas coogeſtas in flammam coniecit, & cinerem earum aqua conſperſum, in aerem ſparſit, vt res ea penitus aboleretur, neque poſt vſtulationem eam vel puluiſculus & reliquiarum aliquid, aut vmbra etiam literæ alicuius, de re tam nefaria apud poſteros extaret. Verumenimuero ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare videamus, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re ſcripſerunt, ea ipſa huc afferam, demonſtraturus ex ipſorum verbis falſa eſſe, quæ de nefanda hac exactione memoriæ mandarunt.

Τὸν τῶν βιβλίων ... φορῶν.

Cap. XLI.

Digreſſio ad Zoſimum qui is in Imperatorum omnium celeberrimum Conſtantinum per blaſphemiam acerbe & amarul. inter detorſerit.

G ZOſimus enim, ſuperſtitioni Græcæ quam maxime addictus, in Conſtantinum Imperatorem veræ pietatis propugnatorem, & fidei ducem, quod is ab idolorum cultu ad Chriſtianorum fidem, deteſtanda eorum execratione relicta, tranſiit, male animatus, per blaſphemiā ſcriptis mandauit, eum primum exactionem τοῦ χρυσαργύρου Aurargentei tributi inueniſſe, & vt quarto quoque anno fœdiſſimum id vectigal penderetur conſtituiſſe. Verum non hæc ille tantum maledicta in pium, magniſque dotibus ornatum principem coniecit, ſed etiam alia plurima intoleranda eundem † contra artes & ſcientias omnes feciſſe, & Criſpum filium crudeliter interfeciſſe. Fauſtam item coniugem ſuam balneo ad ſummum calefacto incluſam enecaſſe dicit. Et quum tanti flagitij expiationem apud ſacerdotes græcos quæſiſſet, neque H inueniſſet, in Ægyptium quendam virum, ex Iberia venientem, eum incidiſſe, & ab eo quod Chriſtianorum fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuiſſe. proindeque animum ſtatim mutauiſſe, patriam opinionem & idolorum (vt ille inquit) cultum reieciſſe, & Chriſtianorum ſacra ſuſcepiſſe, refert. Cæterum falſo hæc Zoſimum, calumnia Imperatorem magnum ſuggillare volentem, ſcripſiſſe, per confutationem veram oſtendam

Defenſio Conſtantini Imperatoris contra vitiligatores ipſum. Zoſimus falſo ſcdo tatem talem in autorem Conſtantinum retulit. Alia eiuſdem Zoſimi in Conſtantinum calumnia.

... contra omnes omnium ſcientias aliquid excogitaſſe Euagr.

ſtendam. Sed de Aurargenteo vectigali primum dicam.

Cap. XLII.

Refutatio eorum quæ de apoſtolico Conſtantino Zoſimus dixit.

Calumniarum talium refutatio.

Ampliſſimum Zoſimi de egregia Conſtantini liberalitate & munificentia teſtimonium.

IN hiſtoria, homo exitioſe, memoras, quod ille vrbem aliam Romanæ ſimilem condere volens, primum inter Troadem & Ilium locum, veluti operi inſtituto idoneum, ceperit, fundamenta iecerit, & murum ſupra terram extulerit. Poſtquam autem Byzantium commodius eſſe comperit, conſilio mutato, vrbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magniſque turribus opere longe lateque producto, & tam pulchris porticibus, aliiſque ædificiis ita exornarit, vt Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum & amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publice eum frumenti teſſeras, & auri multum, eis qui ſe eo contuliſſent, ad priuatarum ædium ſtructurã donaſſe. Inter alia hæc quoq; ſic ſcribis. *Conſtantino mortuo, ad Conſtantium filium eius, poſt fratrum eiuſdem obitum rerum ſumma peruenit.* Atque vbi Magnentius, & Britanio tyrannidem arripuere, perſuaſione Conſtantius Britanionem in poteſtatem ſuam redegit. Quum enim ex vtraque parte exercitus coacti eſſent, Conſtantius pro concione, militibus patris erga eos ſui liberalitatem in memoria reuocauit, cum quo bella multa geſſiſſent, maximus ab eodem cohoneſtati donis. Id vero vbi milites audiuere, detracta Britanioni purpurea veſte, in priuati hominis habitu eum ad Conſtantium abduxere. Atque is nihil ſe indignum paſſus, ſed à Conſtantio ſeruatus eſt, cum in illum & patrem eius maledicta multa ieciſſet. Itaque te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauiſum eſſe ſcribis, quomodo rurſus eundem tam ſordidum & auarum fuiſſe dicis, vt tam deteſtandum, Deoque inuiſum portorium, inſolito nouoque modo in Romani imperij adminiſtrationem inuenerit? Ego certe quidem colligere id non poſſum. Clariſſime etiam tibi oſtendam, neque Criſpum filium, neque coniugem Fauſtam, ab eo necatum eſſe: neque etiam eundem vel cum Ægyptioeo fuiſſe, vel religionem noſtram, poſtquam eam eſt complexus, ab eo accepiſſe. Euſebium Pamphili audi, qui illorum tempore viguit, & cum eis plurimum fuit, conſuetudine & amicitia eorum admodum vſus. Tu namque † audita duntaxat ſummatim ſcribis, non veritatem ipſam: qui longo poſt tempore, ſub Honorio & Arcadio, quibus hiſtoriam tuam dedicaſti, & fortaſſe poſt eorum etiam tempora, longius vixeris. Quæ vero Euſebius, qui cum Conſtantino & Criſpo vixit, in octauo eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro de eis ſcribat, audi. Plurimum interceſſit temporis & Imperator Conſtantinus, quum vitam omnem per ſummam erga ciues & ſubditos ſuos manſuetudinem & beneuolentiam, & acceptiſſimam Deo pietatem tranſegiſſet, filio ſuo Conſtantio, Imperatore Auguſto, in locum ſuum ſubſtituto, iuxta communem omnibus naturæ legem deceſſit.

Principe laudatiſſimo & liberaliſſimo nefas eorum portorium inſtituere non potuit.

† [illegible]

Conſtantinus Criſpũ filium non necauit. Euſebij Pamphili teſtimonium.

Et poſt alia. Huius filius Conſtantius, quamprimum venit, Imperator ſummus & Auguſtus ab exercitu, & multo antea ab ipſo * Imperatore omnium Deo renunciatus, æmulatorem ſe in doctrina & profeſſione noſtra paternæ pietatis præſtitit. Et ad finem hiſtoriæ eius, hæc quoque dicit. Qui vero omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Conſtantinus, cum Dei amantiſſimo & rebus omnibus patri ſimillimo filio Criſpo Cæſare, in Orientem venit. Quomodo Euſebius, qui poſt Conſtantinum ſuperſtes fuit, Criſpum tantopere laudaſſet, ſi à patre is interemptus fuiſſet? Et Theodoritus, qui poſt Euſebium res eccleſiaſticas conſcripſit, circa vitæ finem, Conſtantinum Nicomediæ commemorat regenerationem ſuſcepiſſe: quam propterea diſtulerat, vt ea in Iordane amne potiretur. Cuius hæc verba ſunt. *Trigeſimus imperij eius præterierat annus: & anno inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quod vero probe, quam incerta humana vita eſſet ſciret, ſacri baptiſmi donum recipit: quem ad id vſque tempus propterea diſtulerat, quod eum in Iordane fluuio ſuſcipere concupiuerat.* Hæc Theodoritus.

** [illegible] Conſtantinus ante mortem Nicomediæ baptizatus. Teſtimonium Theodoriti.*

Conſtantinus in extremo vitæ ſuæ actu apud Nicomediam baptizatus eſt, non ſolum tribus eccleſiaſticis ſcriptoribus, Theodorito, Socrate & Sozomeno, verum etiam Hieronymo & Ambroſio, &c. teſtantibus.

Ad hæc, hominum omnium maxime † execrande, deteſtande, nocentiſſime, impuriſſime, ſceleratiſſime, adiicis: Imperium Romanum ab eo tempore quo Chriſtiana religio floruit, prorſus interciſiſſe, atque interiiſſe. Tu vero vel nihil prorſus eorum quæ per hiſtorias memoriæ mandata ſunt, legiſſe: vel tua ſponte excæcaſſe teipſum, ad veritatem inſpiciendam, videris. Quod namque verbis tuis maxime eſt contrarium, per Chriſtianorum videlicet fidem Romani imperij res multis modis maxima cepiſſe incrementa, facile quis inuenerit.

† [illegible]

Cap. XLIII.

Zoſimus idem redarguitur, & probatur, quod aduentu in terras Chriſti, res Romana maxima incrementa ceperit.

Contra Zoſimum, Romanum imperium vna cum religione Chriſtiana quam maxime floruiſſe.

ILlud te conſiderare oportuit, vna cum aduentu Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, Macedonum regnum à Romanis omnino ſublatum eſſe: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes ſeruitutis conditiones à Romanis accepiſſe: C. inſuper Cæſarem, poſt centeſimam octuageſimamtertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis ſuperaſſe, & iugum illis ſeruitutis impoſuiſſe, eundemque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populoſas vrbes adieciſſe: quemadmodum illi qui hæc conſcripſerunt, ad memoriam poſteritatis tranſmiſere. Qui Cæſar primus, poſt Conſules, monarcha & princeps vnus declaratus eſt ea re veluti præiens & viam ſternens, vt Romani imperij ciues & ſubditi ex plurium deorum cultu, & turbulento reipub. ſtatu, ad vnam, quæ ſola obtineret, religionem, per appropinquantem Chriſti monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita ſubditæ ſunt, vt tum primum cenſus actus, & deſcriptio facta ſit, in qua & Chriſtus ipſe aſcriptus eſt, vt prophetia de ciuitate Bethleem aperte exitum ſuum haberet, quam de ea luctuoſus Hieremias hiſce

Monarchia Chriſti.

Micheæ 5. *Memoria lapſus.*

verbis prædixit: *Et tu Bethleem terra Iuda haudquaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim progredietur dux, qui paſcet populum meum Iſrael.* Poſt ineffabilem vero Chriſti Dei noſtri natiuitatem, Ægyptus quoque in poteſtatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam poſtremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Auguſto Cæſare prorſus deuictis: ſub quo & Dominus noſter Ieſus Chriſtus natus eſt. Antonio Cornelius Gallus ab Auguſto in regiones Ægypti miſſus ſucceſſit, & primus poſt Ptolemæos Ægyptum prouinciam adminiſtrauit: ſicuti hoc Hiſtorici teſtantur. Quas vero clades Perſæ acceperint à Ventidio, Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Caſſio, Odænatho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Creſiphon, atque etiam Niſibis, quæ nunc huc nunc illuc tranſiit, capta ſit, & quomodo Armenia & aliæ vicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, vna cum aliis tu quoque in hiſtoriis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu ſcribis ſacratiſſimum Conſtantinum præclare geſſiſſe: quum is pietatem noſtram profeſſus, tempus Romanorum adminiſtraret? Atque etiam quas, quantaſque clades Iulianus, tuus maxime † choreis ducendis ſodalis, & eorundem tecum orgiorum ſacerdos, pertulerit? qui ſane innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata poſt ſe reliquit. Num vero quidquam eorum, quæ de vniuerſitatis huius interitu prædicta ſunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum ſit, magis id profecto eſt, quam vt tu de eo iudices. Verum age, ſi tibi videtur, qui hæc dicis conſideremus, quomodo & qui Græcam ſuperſtitionem ſunt profeſſi, & qui Chriſtianorum ſacra coluere Imperatores quiſque vitam aut imperium amiſerit. An non primus monarcha, qui vnus ſibi imperium vſurpauit, C. Iulius Cæſar dolo cæſus eſt? An non Caium alterum Tiberij nepotem milites quidam ferro necarunt? Quid Nero? num ille à familiari quodam non iugulatus eſt? Galba ſane & Otto & Vitellius eadem ſunt paſſi: qui tres ſedecim tantum menſes imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille turpiter à Parthenio & Stephano miſerandum in modum trucidatus eſt? Quid? Commodum à Narciſco peremptum eſſe negabis? Pertinaci vero & Iuliano non idem accidit? Antonius Seueri filius, an fratrem Getam non necauit? Non ille à Martiale idem eſt paſſus? Macrinus nonne ad * Byzantium veluti ad mancipium raptus, ab exercitu ſuo interemptus eſt? Aurelius Antoninus † Semeæ filius, vna cum matre iugulatus eſt. Eadem fortuna fuit ſucceſſoris eius Alexandri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus eſt. Quid de Maximo dicam, quem exercitus ſuus interemit? aut Gordiano, qui inſidiis Philippi ſublatus, in * commune domicilium abiit? Tu vero ipſe de Philippo & Decio memora, vt ab hoſtibus trucidati ſint: atque etiam de Gallo & Voluſiano, quique milites ſui vitam ademerunt. Num Æmilianus non eundem exitum habuit? Nonne Valerianus, quum in Perſarum poteſtatem perueniſſet, captiuus ab eis ductus eſt? an non Galienus dolo cæſus: & poſt hunc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui imperij ſibi ſocium Maximianum aſciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxentius, & poſtremus omnium Licinius, fœdiſſimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Chriſti præfuit, celeberrimus Conſtantinus imperium ſuſcepit, & cognominem ſibi vrbem magnificentiſſime conſtructam Chriſto & matri eius dicauit, ipſe diſpice, ſi quis princeps imperialem dignitatem conſequutus, longiſſimo tempore vel à familiaribus & domeſticis, vel ab externis interemptus eſt. Aut ſi vnquam tyrannis, quam legitimum Imperium, potentior fuit. Iulianum excipimus, tuum vatem, ſacerdotem, canephorum & Imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optime ea oratione exequutus es, quæ illi Chriſtianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterque condignas impietatis tulit pœnas. De aliis vero ne tu quidem ipſe ſimile quidquam dixeris. Ego autem Baſiliſcum etiam addam, qui motum aduerſus Zenonem concitauit: cui ille non tyrannidem modo ſed vitam etiam ademit. Hæc quamuis fortaſſe minus ad hiſtoriam eccleſiaſticam pertinere videntur, vtilia tamen admodum & † inſtituto operi commoda eſſe, & loco huic maxime conuenire puto: propterea quod hiſtorici græcæ ſuperſtitionis cultores, conſulto & * malitioſe veritatem oppugnantes, propter Chriſtianæ religionis odium, perperam & falſo pleraque ſcribunt. At nos ad reliquam Anaſtaſij hiſtoriam reuertamur.

Gallus Ægypti præfectus.

† ſaturnus.

Idololatrarum imperatorum prope omnium præcipue vero tyrannorum, cruentus exitus.

** Eutrop: apud Archilaidem. Chalcedonem Herodianus.*

† Alij nanc Soemiadem, alij Semiamiram vocant

** [illegible]*

Alia Chriſtianorum & piorum principum fortuna fuit.

† [illegible]

** [illegible]*

Cap. XLIV.

De vectigali, quod nouum Anaſtaſius inſtituit, vnde multa ærumnæ ſunt ſubſequutæ.

Anaſtaſius exactionibus, plurimis, ſubditis ſuis grauis fuit.

† [illegible] Vindices Præfectura aulæ.

POrtorium [illegible], Aurargenteum, ad eum quem diximus modum, Anaſtaſius aboleuit, & imperiali prorſus animo ſuſtulit. Alia vero contra ſe indigna inſtituit: [illegible] videlicet, id eſt, penſionem auri: & populos ſuos vectigales, bellicis impenſis per nundinationem venditis, ſupra modum grauauit: exactionemque † tributorum curialium abrogando, in quibuſque ciuitatibus eos qui vocantur Vindices conſtituit. Marini Syri, ſicuti dicunt, ſuggeſtione, qui primariam apud eum geſſit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitus nominarunt. Quapropter factum, vt vectigalia magna ex parte interciderint, & ciuitates minus floruerint. Antiquitus namque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum album referebantur, eoſque vrbs quælibet in curiis ſenatorum loco habebat atque conſtituebat.

* *Anaſtaſium in imperio Romano ariſtocratiam, hoc eſt, optimatum adminiſtrationem inſtituiſſe, magiſtratus & honores vendidiſſe, iniuſtis hominibus peperiſſe. Et ad inſatiabilem pecuniæ cupiditatem conuerſum, prouincias expilaſſe. Ad inſolentem nouumque vectigal, quod induxit, viri boni ſunt conſternati. Barbaros namque imperio imminentes, non armis propulit, ſed pacem auro mercari ſolitus eſt. Defunctorum bona curioſe inquirens, & publicam paſſim omnibus conciliauit inopiam Suidas.*

A

Cap. XLV.

Vt Anaſtaſio, terſancto hymno adycere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo ſit concitatus: vſque adeo, vt is timore perculſus, imperium depoſuerit. Et vt paulo poſt Anaſtaſius vitam finierit.

Anaſtaſius Imperator clauſulam, Qui crucifixus &c. terſancto hymno additam voluit Spur. cap. 11 eod. Macedonium clauſula eius autorem non fuiſſe.

OMnium autem maiorum, quotum ipſe autor fuit, illud extremum erat, quod propter acceſſionem illam, *Qui crucifixus eſt pro nobis*, quam & ipſe terſancto hymnu additam voluit, ingens exorta eſt ſeditio: perinde atque religionem Christianam euertere homines velleut. Eius dogmatis Petrus Cnapheus autor fuit, ſicuti dictum eſt. Seuerus autem iu Macedonium, qui paulo ante hierarcha Cunſtantinopoli fuit, & in clerum eius rem eam confert, ad Soterichum ſcribens, quum nondum in epiſcoporum ordinem cooptatus eſſet, ſed in aula imperiali eo tempore verſaretur, quo cum eis quos antea diximus monaſterio ſuo eſt exactus. Coniectura autem eſt, talium aliarumque calumniarum gratia, Macedonium è throno ſuo deiectum eſſe. Quod vero præter cauſam in virum eum inuectus mentiatur, ſatis ea quæ dicentur oſtendent. Poſtquam enim Macedonius ab Imperatore diſſentire cœpit, permultum Imperator ei inſidiatus eſt. Proinde etiam eos qui a Macedonio deſciuerant, turbulenter congregatos, in Archangeli templo terſanctum carmen cum adiectione ipſa canere iuſſit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, quum illi etiam baculos eo intulerunt. Populus autem flagranti ardore excitus, turpiter illos eccleſia expulit. Imperator poſtea aperte monachis deſertoribus & tranſfugis, & principibus etiam viris, vt indignas contumelias in epiſcopum impudenter conücerent, præcepit. Quorum vnus erat Iulianus Halicarnaſſi in Caria epiſcopus, & Seuerus etiam tum monachus: ſimul & fidei, & Macedonij, eorumque qui ſecum erant hoſtes. Quomodo igitur eum, quem tyrannico more acceſſionis eius gratia iniuriis contumeliiſque afficere voluerunt, autorem eius eſſe dicemus, & ducem confuſionis tantæ iu eccleſia recipiemus? Porro quum Imperator acceſſionem eam propalam hymno addere vellet, populus impatienter id ferens ſummopere animi diſcruciabatur. Et multi magiſtratus in periculum maximum inciderunt, multaque inſignia ædificia incenſa ſunt. Atque in Marini Syri ædibus monacho cuidam deprehenſo homines nonnulli caput amputarunt, eumque adiectiunis eius ſuaſorem eſſe dixerunt: & capite conto in ſublime ſublato, publice per ludibrium exclamarunt, illum ipſum Trinitatis hoſtem eſſe aſſeuerantes. Eo vero tumultus iſte magnitudinis proceſſit, conſilio remedioque omni proculcato, vt & Imperator ipſe tam graui periculo permotus, abſque corona & conſueto imperiali habitu, in Hippodromum procurrerit: & per præcones populo denunciarit, paratum ſe eſſe imperio cedere. Satis vero ſe ſcire, fieri omnino non poſſe, vt vniuerſi dignitatem eam, quæ plurimos minime feriret, capeſſerent. Vnum autem prorſus oportere eſſe, qui ſibi ſuccedens, & adminiſtrationis habenas tenens, imperium gubernaret.

Imperator Anaſtaſius Macedonium grauiter perſequutus.

B

C

Tumultus Conſtantinopolitanus aduerſus Imperatorem Anaſtaſium propter adiectionem clauſulæ, Qui crucifixus, &c.

Vt Anaſtaſius imperium deponere paratus.

D

Quod vbi populus Conſtantinopolitanus audiuit, ſubito velut diuino quodam momento animum mutauit & Imperatori ſtatim, vt coronam imponeret, ſeditionem ſe ſoluturum, & deinceps quieturum eſſe pollicitus ſupplicauit. Petbreui autem deinde Anaſtaſius tempore vixit, paulo poſt † defunctus, quum viginti ſeptem annos, menſes tres, & totidem dies infeliciter, & cum animæ ſuæ exitio, imperium Romanum adminiſtraſſet. Continet ſedecimus iſte hiſtoriæ liber annos quadraginta quatuor, & menſes tres: quum à condito mundo ſexies * milleſimus trigeſimus quartus, à diuina autem Domini natiuitate quingenteſimus vigeſimus nonus ageretur annus.

Anaſtaſii mors. Anni huius libri.

† Fulmine afflatus poſt 88 vitæ annum.

** Secutis recentiores volunt 4496.*

DE ZENONE IMPERATORE.

ZEno Romanorum Imperator, non ea à natura, qua Leo ante eum fuit, crudelitate: neque ira iraſci ſolitus eſt, vt placari ſemel commotus nequiret, quod Leo facere conſueuerat: Ambitionem & liberalitatem in rebus multis præ ſe tulit. Et res pleraſque, vt gloriam & admirationem hominum ſibi pararet, ex oſtentatione magis quam ex animo fecit. Rerum gerendarum experientiam non habuit: neque artes eas, quibus certo ac tuto imperium adminiſtratur, tenuit. Lucris & auaritiæ non itidem, vt Leo, effliẽtim inhiauit, neque aduerſus copioſos & locupletes homines calumnioſe crimina confinxit: non tamen prorſus à cupiditate pecuniæ vacuus fuit. Sane quidem non malo principe Romani vſi fuiſſent, niſi Sebaſtianus, qui ſecundum Zenonem poteſtate plurimum valuit, quocunque vellet, illum duxiſſet. Is perinde atque in foro quodam venalia habebat omnia: neque quidquam in aula eſſe, de quo non cauponaretur, paſſus eſt. Proinde magiſtratus omnes vendidit, ſuam ſibi, ſuam etiam Imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quod ſi quiſpiam adueniret, qui paulo plus precij dinumeraret, is præcipuus habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, ſi emptorem inueniſſet, non vendiderit. Zeno ipſe ſi quando honorem dignitatemve alicui familiarium ſuorum contuliſſet, Sebaſtianus tanqoam [illegible], hoc eſt, reipublicæ caupo quidam, eam ab illo parui redemptam, aliis pluris vendidit, Imperatori æruſcationem huiuſmodi acceptum ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij adminiſtratione ſucceſſit, ſiue Zeno, vt apud Suidam eſt, ſiue Leo, vt alij ſcribunt, nominatus, in ſpem imperij natus, adoleſcentulus admodum ad dignitates eſt euectus. Hunc in exercitiis corporis pater, quo maturius adoleſceret, educari atque inſtitui curauit. Quapropter illum iuuenem, qui cum poteſtate & imperiali aula fuere, vt affatim reipublicæ bonis perfrui addiſceret, Sybariticæ crapulæ & ingluuiei aſſueſcerunt, lenocinantes puero, eumque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non eſt, erudientes. Itaque cum vitæ quotidianæ conſuetudine ſummum bonum in voluptatibus & faſtu collocaret, & in ipſa imperij expectatione inflatam arrogantiam vultu

geſtoque corporis exhiberet, ſublimius incedere, collum altius ſuſtollere, & (vt ſemel dicam) homines omnes tanquam mancipia deſpicere cœpit. Enimuero quæ omnia reſpicit diuina Prouidentia, tanta eius, quæ vel natura inſita, vel inſtitutione ei inſtillata erant vitia E cernens, æquum eſſe, res [illegible] ta iudicauit, vt ante diem præter fatum decederet. Quod ſane ita eſt factum: quum ille in proſluuium, quod nun ſentiret, ventris, diebus aliquot lectum ipſe ſuum percacans, incidiſſet.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimusſeptimus.

Cap. I.

De Imperio Iuſtini primi: & vt ab eo interfecti ſint Amantius eunuchus Theocritus, & Vitalianus.

Iuſtinus Imperator lectus.

QVÆ quidem ſub Zenone & Anaſtaſio eccleſiis accidere, talem habuere modum. Vbi vero Anaſtaſius ad infima conceſſit iudicia, Panemimenſis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iuſtinus Thraciam patriam habens, purpuram ſumpſit, ordinum aulicorum dux, à cuſtodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter ſpem omnem princeps declaratus. Multi vero tum opibus & copiis, necnon Anaſtaſij cognatione ad magnam proceſſerant gloriam, qui imperium tantum ſuſcipere poſſent, quique id adeo pro rerum omnium licentia ad ſe pertraherent. Præter alios Amantius Imperialium eubiculariorum præfectus fuit, qui ingentes ſibi opes comparauerat. Porro cum ipſi qui virilibus careret, ad tantum imperium aſpirare minime liceret, † Theocrito cuidam quo amico maxime vtebatur, Imperij coronam imponere conatus eſt. Et Iuſtinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iuſſit, quicunque Theocrito purpuram circundare vellent & poſſent. At hic ſibi ipſi imperium quærens, ſtatim pecunia populum corrupit, eorumque qui Excubitores dicuntur, beneuolentiam auro redemit. Et purpura ſumpta, Amantiũ primum & Theocritum è medio ſuſtulit: deinde & alios quoſcun[que] idoneos ad imperij faſces ſuſcipiendos eſſe putabat, occidit. Vitalianum autem, qui ſub Anaſtaſio ad tyrannidem aſpirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad imperialem vrbem accerſit, opes eius, ſpectatamque militarium [illegible]ium induſtriam, & præclaram inſuper apud omnes famam ſuſpectam habens: & illud ſimul maxime per timorem in animo voluens, quod hominem imperij amore teneri ſciret. Cæte[illegible]um probe noſſet, non aliter illum

† Al. Theocritianum nominant.

Cædes Amantij & Theocriti.

[illegible] Vitaliani.

Præſentiũ ordines.

F tolli poſſe, niſi ſe ei amicũ eſſe aſſimularet, perſonamq; haud contemnendam imponeret, ducem illico maximorum ordinum legit: * Præſentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porro illecebra & fraude maiore vtens, ad conſularem quoq; dignitatem eum euexit. Eo amplitudinis vbi perueniſſet, quum verſari in aula imperiali neceſſe haberet, ad quandam in media aula ianuam dolo occiditur: dignas opinor, ſcelerum pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuſerat. Hæc paulo poſt acta ſunt.

Supra lib. 16. cap. 35.

* *Quod Proconſuli legatus, id fere Imperatori Præſens fuit [illegible] Capitolinus in Aelio Vero. Ex Elio ſuo Pyrrhi Præſentis filiam iunxit [illegible] celebratus exemplis [illegible]. Idem in Marc [illegible].*

Cap. II.

G *Qui ea ætate ſacra adminiſtrandis ſummarum ſedium fuerint epiſcopi. De Seuero, Paulo, & Euphraſio, Antiochiæ epiſcopis.*

ECceleſiis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormiſdas poſt Laurentium & Symmachum: Hormiſdæ autem Agapitus, huic porro Agathon epiſcopus ſucceſſit. Byzantij poſt Macedonium, Timotheus: poſt Timotheum, Ioannes Cappadox thronum eſt ſortitus. Alexandriæ poſt Ioannem Dioſcorus eccleſiam rexit. Hieroſolymis, poſt Ioannem qui Heliæ ſucceſſerat, Petrus adhuc ſedem obtinebat. Antiochiæ vero, Seuerus Flauiani ſucceſſor thronum per tyrannidem tenebat, plurimum in Chalcedonenſem ſynodum inuehens. H Is cum ita animatus eſſet, quotidie (vt ita dicam) anathemati ſynodum eam ſubiecit: potiſſimum vero in eis quæ Enthroniſticæ ſine ſynodales dicuntur epiſtolis, quas ad ſuo[rum] cu[iu]slibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriæ ſucceſſerat, atque item Dioſcorus & Timotheus, recipiebant, per quos nugamenta multa aduerſus eccleſiam ſunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuiſus. Se[illegible]

Pr[illegible] eccleſiarum epiſcopi. Album [illegible] manorum Pontifi[cum] catal[o]g[o] [illegible] texunt [illegible]ima.

Seuerus [illegible]ods [illegible] cedon[illegible] [illegible] & di[illegible] [illegible]ior.

Huic [illegible] [illegible] [illegible] cende[illegible] bus.

enim

enim Imperator fidelissimus primo imperii sui anno, Seuerum commeritas petulantis verborum lubricitatis pœnas pendere, linguamque eius radicitus exſcindere iuſſit. Rei ei, ſicuti de eo fama percrebuit, Irenæus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ dux. Quod ſane verũ eſſe, literis ſuis Seuerus ipſe cõfirmat, Irenæum videlicet pœnam ſibi eam tumultus concitati gratia molitum eſſe. Ad amicos n. quoſdam Antiochenos ſcribens, exilium ſuũ fugamque commemorat, & quamplurima in Irenæum ſcommata & conuicia iacit, propterea quod diligentius ille cuſtodibus diſpoſitis hominem, ne ex vrbe Antiochena profugeret, ſeruarit. Noui ego quoſdam qui ſcribunt, à Vitaliano pœna hac Seuerum eſſe affectum, quum primas adhuc apud Iuſtinum ferens, linguam illius ab eo petiſſet: quod licet in ſcriptis ſuis Seuerus, conuitiis ſæpe illum impetiſſet. Verum thronum Antiochenum deſeruit Gorpiæo menſe, quem Septembrem Romani vocant. Eius diſceſſu in ſedem eam Paulus conſcendit, qui perinde atque ille aduerſus quartam ſynodum occulte per rabiem latrauit. Ac tum quidem ille ſynodum eam publice eſt profeſſus: paulo poſt vero ſua ſponte ſe ab eccleſiis ſubduxit, & ad communem deinde locum vita finita abiit. Et poſt hunc Hieroſolymis veniens Euphraſius, epiſcopatum Antiochenum ſuſcepit.

Euagr. li. 4. cap. 4.

Seuero ſucceſſ. Paulus, Simeon Euphraſius, apud Antiochenos.

Cap. III.

Vt iterum Antiochia à terræmotu ſit afflicta. vbi etiam Euphraſius epiſcopus ruinis obrutus eſt: cui ſucceſſit Euphræmius. & de aliis vrbibus, quibus damnum à terræmotu eſt illatum.

QVo tempore multa ſimul & frequentia Antiochiæ incendia veluti præiere motibus futuris, & prooemia fuere eorum quæ illam comprehenſura erant malorum. Tempus enim non ita multum interceſſit, quum ſeptimus Iuſtini imperii ageretur annus, menſis decimus. Artemiſio menſe, cui apud Romanos Maii Nomen eſt, vigeſimonono die meridie maxime vigente, motus terræ vna cum concutione ebullitione vrbi incumbens, eandemque funditus quaſſans, deformem & horrendam reddidit: & quidquid in ea eximium fuit, in ſolum coniecit. Ad quã cladẽ fulmẽ quoque acceſſit, ita vt ea mala calamitatem inter ſe diuiſiſſe viderentur. Bonam enim ciuitatis partem terræ motus & concuſſio ſolo æquauit. Si quid vero clades ex intactum reliquiſſent, ignis imminens conſumpſit, atq; in cinerem & puluerem admirando prorſus modo redegit. Porro quomodo & quanta mala ciuitas ea ſit perpeſſa, quaſue ædes & publicas porticus, aliaq; illuſtria eius opera, incendio ſimul & terræmotus quaſi † ſucciſiuum opus conſumenda præbuerit: inſuper quam admirandæ & orationem omnem excellentes ærumnæ diuinitus ad caſus eiuſcemodi acceſſerint, Ioannes Rhetor ſingulari cum affectu oratione venuſta exponit, hiſtoriæ ſuæ calamitate tali finem imponens. In multis hiſce cladibus Euphraſius quoque epiſcopus, ædificiorum ruinis oppreſſus interiit: videlicet ne quis ex idoneis, qui curam prouidi in tantis malis vr-

Incendia & motus terræ Antiochiæ.

Clades mar... ... vrbis.

... παρεργον.

Euphraſius epiſcopo interitus. Prouidentia diuina.

A biſ eius gererent, vitis relinqueretur. Sed enim quæ omnia inſpicit diuina Prouidentia, quæque vindictæ gladios miſerationis oleo exacuit, atque ante plagas ipſas remedia inſtruit, atq; adeo (ut ipſa ſtatim vt ita dicam) deſperatione benignitatẽ profert, Orientaliũ copiarũ Imperatoris mandato præfectũ Euphræmium excitauit, ſollicitudinemque pro ciuitate omni ſuam ita declarauit, vt nihil eorum quæ opus eſſent, per Euphræmium prorſus prætermitteret. Hunc Antiocheni curæ & adminiſtrationis eius admiratione epiſcopum deligunt. Atque ille ſedem eam perinde atque præmium aliquod atque remunerationem tantæ ſuæ procurationis, à Deo reciperet, non repudiauit. Poſt menſes autem triginta, grauiſſimas rurſus à terræmotu pertulit eadem ciuitas ærumnas: quum deinde à Iuſtiniano debitam conſequuta eſt curam ſeu prouiſionem, & Theopolis, hoc eſt, Dei ciuitas nominata. Vnuſquiſque enim ciuium Chriſti nomen pro foribus
B inſcribens, eo modo terræmotum depulit, quum Deus religioſo cuidam homini oraculo hæc verba foribus inſcribere præcepiſſet: *Chriſtus nobiſcum*: ſtate. Eiuſdem Iuſtini Imperii tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dirrachium dicitur plurima à ſæuis terræmotibus ſuſtinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græcia ſita eſt. Idem vero & Anazarbus, quæ ſecundæ Cilicum genti præeſt, pertulit. Quas vrbes magna pecunia Iuſtinus reſtaurauit: Sub eodem imperio Edeſſenorum quoque felix ciuitas, quæ maxima ſimul & populoſiſſima in prouincia Oſroenorum eſt, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in tantum eſt afflicta, vt quum multa ædificia ſecum conuulſa ille abſtraxerit, tum
C infinitam hominum multitudinem abſtulerit atque ſubmerſerit. Quos poſtquam vnda rapuit, confeſtim inſtar torrentis, per mediam vrbem profluens euanuit. Quod vbi malum conquieuit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis literis hæc ſignificans:

Saltabit ciuis ſaltum ſaltator acerbum.

Viſa vero eadem tempeſtate eſt † Gigantæi generis mulier quædam, cuiuſuis hominis ſtaturam excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam reſpõdebat. Porro Imperator Antiochenis atque aliis calamitatibus in mœrorem coniectus capitis diademate poſito, & pulla veſte ſumpta, luctui ſe dedit: & vrbs vniuerſa cum eo pullata, & ipſa eorum quæ acciderant
D malorum cauſa luxit. Imperator vero non ſolum Antiochiam, ſed & Edeſſenorum ciuitatem, atque Anazarbum, impenſis imperatoris ſplendide reſtituit. Anazarbus & Edeſſa ea fundamentis ipſis tanta magnificentia ſunt reſtauratæ, vt vtraque etiam imperatoris ipſius appellatione ſit cohoneſtata. Quandoquidem vero tantæ cladis, quæ Antiochiæ accepta eſt, meminimus: cur non alia quoque digna memoratu, quæ tum acciderẽ, præſenti inſerimus hiſtoriæ, ex rerum geſtarum ſcriptoribus excerpta?

in medio malis opportune ...

Euphræmius Orientis præfectus, epiſcopus Antiochenus eligitur.

Alius terræmotus Antiochiæ.

Antiochia Theopolis nominata.

Terræmotus in locis aliis.

Edeſſa clades ex amnis ingenti exundatione.

Χαίρε ...

† Mulier gigantea.

Reſtitutio concuſſarum terræmotu vrbium.

Cap. IV.

De ſancto Zoſima miraculorum editore, & Ioanne Chuziсita.

Euag. lib. 4. cap. Zoſimas vir ſanctus cladem Antiochenam prædixit.

ERat eum temporis Zoſimas quidam nomine ex maritima Phœnicia oriundus, Sidam patriam ſortitus, quæ non minus quam viginti ſtadiis ab Tyriorum vrbe diſtat: qui magis certaminib. cœleſtem meditabatur vitam. Hic diuturno ieiunio, aliisq; ſtudiis, quibus Deum delectari par eſt, toto illum pectore complexus, non ſolum ad ſummum indolentiæ faſtigium peruenit: verum etiam donum id vt futura perinde atque præſentia videret, à Deo conſequutus eſt. Fuit autem Cæſareæ, quæ caput gentis Palæſtinorum eſt, apud virum præclarum, prudentia atque eloquentia inſignem, dignitate quoque atque aliis rebus quæ hominis vitam cohoneſtant præſtantem, nec non generis nobilitate admodum illuſtrem, Arceſilaum nomine. Quum igitur cladem Antiochia ex motu terræ acceptura eſſet, prolixe Zoſimas illachrymans, & ex intimo animo ingemiſcens, ſumptu alicunde in manus † ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem ſuffitu impleuit. Deinde humi prouolutus, precibus Dei opem implorauit. Quum vero Arceſilaus adeſſet, & quidnam ſibi res tam turbulenta vellet interrogaret: propalam ille, † reuertiſſe Antiochiam fatali tum caſu concidentem, fragoremque eius aures ſuas circumſonantem, ſentire dixit. Arceſilaus autem vna cum iis qui tuoi ibi præſto erant, verbis eiuſcemodi præter omnem opinionem auditis, ſtupefactus, horam eam notauit: & poſtea ea ipſa hora, qua hoc Zoſimas, diuino afflatus numine prædixerat, Antiochenam vrbē in maximas concidiſſe ærumnas comperit. Plura vero & alia quæ opinionem omnē ſuperant, virū hunc feciſſe dicunt, quæ ſingula commemorare, quoniā numerum exuperant, temporis huius non eſt. Vnum tamen aut alterum exponere conabor. Eodem tempore vna cum magno hoc viro: vir quidam viguit nomine Ioannes, virtute illi non multum cedens, in caſa monaſtica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali viæ publicæ, quæ Hieroſolymis egreſſos Hierichontem defert, ſita. Hic quum duduin antea in ea quam dixi Cæſarea Palæſtinæ epiſcopatum geſſiſſet, monaſticam tum, & rebus mundanis omnibus carentem conſectaretur vitam. Chuzicites igitur iſte tū vbi Arceſilai, quem diximus, coniugem, alterum ſibi oculum radio textorio excuſſiſſe inaudiuit, nulla interpoſita mora, fœminam eam viſurus accurrit. Et poſtquam pupillam illi excidiſſe, & oculum in modum liquoris diffluere vidit, vnum ex comitibus ſpongiam quam celerrime afferre, & humorem diffluentem in locum ſuum cogere, ſpongiamque ipſam quantum poſſet faſciola colligare iuſſit. Aberat autem domo Arceſilaus, & cum Zoſima in phrontiſterio ſiue monaſtico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine ſitum erat, & à Cæſarea ſtadiis prope quingentis diſtabat, conuerſabatur. Colloquenti vero ei cum Zoſima, celeriter domo accurrentes famuli, caſum vxoris renunciant. Quo de repente audito, ille in pro-

† πυρῶν.

† αἴσθεσθ.

Ioannes Chuzicites monachus.

Miraculum Zoſimæ & Ioannis iſti commune.

E lixorem [illegible] luctum, & capillos vellens in aerem iactitabat, & mœrorem cohibere non poterat. Cauſam eius conturbationis Arceſilao commemorante ſermonemque ſuum gemitu frequenti interpolante, Zoſimas cognoſcit, Arceſilaum ita miſerabiliter affectum ſtatim relinquit, & in ædiculam vbi illi mos erat, proco, atque par eſt, ſeorſim cum Deo colloquuturus currit. Atque paulo poſt inde egreſſus veluti lætus & exultans, vultu ſubridenti & hilari. Abi, ad Arceſilaum inquit, Abi, Chuzicitæ gratia data eſt, & vxorcula tua modis omnibus valet: quod nequaquam obeſſe illi, propter Chuzicitæ præſentiam, caſus acerbus potuerit. Neque id falſum fuit: Nam eadem in re vterque miraculum pariter edidit. Nouum præterea Ioannem iſtum peregiſſe vitæ genus feruntur, ita vt cuniculatim meatum quendam tortuoſum ſub terra effoderit: ibique turbam frequentem auerſans, quietem conſectatus ſit. F De Zoſima autem illud quoque memoriæ proditum eſt. Ibat vir ſanctus aliquando Cæſaream, aſellum ſecum trahens: cui res quaſdam neceſſarias geſtanti, ſubito inſiliit leo. Atque is iumento rapto aufugit. Conſequutus autem eum per ſyluam eſt tardiore gradu ſenex. Leo, quo aduſque ad eum Zoſimas peruenit, aſini carnibus interea exſatiatus, diſcedere ab eo parabat. Porro Zoſimas hianti ore hilarius leonem inſpiciens: Atqui, inquit, *ô amice, mihi ea vis non eſt, vt humeris aſini clitellas portare valeam, qui eo ætatis peruenerim, & egeſtate emacuerim.* Subeundum igitur tibi onus eſt, & naturæ prærogatiua reiecta, contra quam recepta iura feruntur, faciendum, ſiquidem liberari à me & fera amplius eſſe vis. Ibi tum leo perinde atque ſemel feritatem abieciſſet, ſenſim ad Zoſimam accedit, cauda hominem diſtringit, & in rebus omnibus ſe illi pariturum oſtendit. Senex autem Zoſimas impoſito humeris G leonis faſce, Cæſaream vſque eum duxit: ſatis aperte declarans, omnia obedire homini ei, qui ex præſcripto Dei vitam ſibi degendam, conſtanterque gratam & datas cœlitus leges, extra errorem omnem conſeruandas ſtatuerit: haud aliter quam olim generis noſtri principi Adam.

Ioannes in cuniculo ſub terra habitans.

Zoſimæ leo ferus paret, & clitellas eius geſtat.

Cap. V.

De altero ſancto Zoſima. De Maria Aegyptiaca. & Theodora Alexandrina.

ALter vero tum quoque enituit Zoſimas, non ille quidem ſolitariam degens vitam, ſed in quodam Palæſtinæ cœnobio inter monachos cōmune certamen perſequens. Quem ſacerdotio fungentem, rem diuinam arcanorum myſteriorum Ægyptiacæ illi feciſſe aiunt. H *Illi, inquam, Ægyptiacæ, quæ tantopere primum carnis voluptate diffluxiſſe dicitur, vt nihil prorſus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit, eoque vitioſa libidinis peruenerit, vt eam verbis eloqui nemo poſſit.* Deinde vero ad ſummam virtutem ita euaſiſſe, vt altera ab altera illuſtraretur. Sed enim vt illa in Ægypto prognata, & quo vitæ genere vſa, multos libidinis magnitudine in poteſtatem ſuam ceu mancipia redegerit, & vt diuino [illegible] ad [illegible]

Zoſimas alter.

Maria Ægyptiaca.

c oſan-

croſanctum lignum venerandum extra, in viam ſe dederit. atque inde diuertens Iordanis quoque flumen tranſierit, & in interiorem ſolitudinem ſe abdiderit, neq; cum quupiam homine præter quam vno iſto Zoſima colloquuta ſit, ciboque ſimul & veſtitu abſtinuerit: denique vt inter precandum in ſublime ſublata, cum Zoſima hoc verba contulerit, vitamque hanc finierit: & de diuina communione participauerit, necnon vt illi leo ſepulchrum effoſſum parauerit, & vitæ ipſa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodiſſimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hieroſolymitanam ſedem antiſtes exornauit, memorandum relinquemus, qui eleganter ſanctæ eius fœminæ & Zoſimæ vitam deſcripſit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterum paulo ante hoc tempus, Theodora illa inter fœminas admiranda illuſtris fuit, quam *ad Alexandrinæ vrbis regionem Nonâ animo magno monaſticæ vitæ certamen pertuliſſe fama eſt. Fraude enim quadam furtim in ſtuprum adducta, poſteaquam ſe diuinum numen læſiſſe cognouit, diuitias omnes atque generis ſplendorem mandato Dei poſthabens, & ſub virili habitu muliebria occultans, eam quæ ſupra naturam eſt vitam exegit. Eamque rem ita contexit, vt crimen etiam illud ſubiicit, quaſi pueri procreati pater fuiſſet. Quam illa apertam calumniam ita fortiter ſuſtinuit, vt puerum perinde atque ipſius eſſet, mandra ſua monaſticaque cella expulſa receperit eundemque coacta tenerum, quoad in virum euaſit, educauerit quum crimine ſe, exigua corporis parte exhibita, liberare potuiſſet. Illa vero ad finem vſque ſexum, ſicuti inſtituerat, celare perſeuerauit. Maximis etiam gratiarum donis eſt, cohoneſtata adeo vt & feris imperarit, eamque de rebus quibusque precantem Deus exaudierit: ad quem tandem, laborum ſuorum præmia receptura, migrauit. Eam porro migrationem monaſterij præfecto oſtendit autor ipſe & conciliator bonorum, † aſcenſum videlicet quendam mirificum, & domum longe ſplendidiſſimam, per quam Theodora ipſa à comitatu & ſatellitio illuſtri producebatur.

Sophronius Hieroſolymitanus vitā eius deſcripſit.

Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiā egit.

* κατὰ τὸ τοῦ ἀλεξανδρέων ἄστυ.

Calumniā ſibi intentatam patientiſſime tulit.

† ἄνοδον.

Cap. VI.

Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de ſancto Aretha martyre.

Eadem tempeſtate & Arethas martyr certamen pro Chriſto obiit, in ciuitate cui Negræ nomen eſt. Et ille toti à maioribus ipſis Deo dicatæ præfuit. Sita vero eſt alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus pleriſque florere, & quæ Deo grata eſſent facere, humani generis inimicus minime ferens, ſæuam aduerſus eam concitauit procellam. Namque in Iudæum quendam illapſus, Moſen quidem patrem & legiſlatorem ſe habere gloriantem, re autem ipſa prorſus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam, quam dixi, conſurrexit vrbem. Ac poſteaquam illam adortus, omniaque expertus nihil egit, quod ſimul & mœnibus munitiſſimis, & militum virtute, quos in vrbe habebant, tyrannum ciues repellerent, ad veterem partis ſui † armaturam, mendacium ſcilicet ipſum, ſe conuertit: & amici perſona ſumpta, pacem cum illis pepigit, atque vt ſibi cum paucis videndæ vrbis gratia eam ingredi liceret, petiit, iureiurando per patrii Dei nomen interpoſito, nihil ſe mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi vero ſunt aſſenſi. At vbi tyrannus intra muros acceptus eſt, non diu moratus, perſona & figmenti ſcena poſita, cum Chriſti ouibus lupus eſt congreſſus. Et poſtquam periculum ciues à Chriſto auertendi fecit, atque à ſcopo conſilii ſui aberrauit, alios tandem ferro alios autem igni & tormentis variis, ciuitatem videlicet vniuerſam holocauſtum Deo obtulit. Inter quos Arethas generoſiſſimus martyrii recepit coronam. Egregium quoque ibi virilis animi ſpecimen edidit alius quidam, mulierculæ vnius, ex eis quæ ad pyram accenſam ſapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum adhuc tyrannus retinens, diſtrahere à matre conabatur, demulcens illum, & quicquid ad animum adoleſcentuli alliciendum faceret, obiiciens. Ibi vero puer matrem aſpiciens, femur tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita vna cum matre ſacrificium ſuaue olens per litationem ad Deum eſt tranſmiſſus. Ac ciuitas quidem vniuerſa ad hunc modum ferro & igni Deo eſt oblata, & veluti pulchra & irreprehenſibilis ſponſa immortali coniuncta ſponſo. Verumenimuero quum vniuerſitatis huius Deus libenter admodum ſanguinem illorum reciperet, non tamen ſuſtinuit, quin debitas tam impiæ & flagitioſæ crudelitatis pœnas ſumeret. Porro Dunaan ipſe (hoc enim tyranni nomen erat) ciuitate ita capta, non animaduerterit, ſe inuitum quoque illam ad ſempiternam tranſmittere, ſibiipſi autem cum probro temporaneam hanc adimere vitam, miſerandumque in modum ſe ad perpetua deiicere ſupplicia. Poſtquam enim Iuſtinus quæcunque Homerites aduerſus vrbem eam fraudulenter inſtituiſſet, & contra ſanctos facere perrexiſſet, intellexit, ob factum id vehementer commotus, & ita percitus eſt. Illicet ad Elesbaan Æthiopum ducem, Chriſtianorum ſacra apprime colentem ſcribit, ad legitimam illum vindictam de periuro illo & impio æmulatione ſancta ſumendam concitans: vt apparatu belli omni & expeditione militari, quæ regem deceret, illum quidem contereret, pœnam autem condignam pro cæſis Chriſti ouibus exigeret. Ille porro ſua quoque ſponte pro ſuo in Chriſtum amore ad id propenſus, auxiliis ab Imperatore non pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Ægypto erant copiis, acceptis, armatura crucis ſe inſtructum munit, & aduerſus Hebræum ducit. Atque terra marique cum exercitu hoſtem, cuius ditio pluſima ex parte maritima erat adortus, fortiter admodum cum eo ſigna confert, & virtute maiore in prælio victor euadit, hoſtemque vna cum multis aliis genere ſibi coniunctis viuum capit, & omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorſus deuaſtata, gloriam ſibi princeps inclytus parit ſempiternam. Cæterum quum beatus ille Elesbaan probe ſibi conſcius eſſet, belli ſe ſocium auxilia-

Arethas martyr. Negra ciuitas Arabiæ, martyrio decoracta.

Iudæus Homeritas Pſeudomoſes.

† πανοπλίαν.

Puer martyr qui cum matre cremari maluit, quā in tyranni blanditijs acquieſcere.

Elesbaan dux Æthiopum, nutu Dei & Iuſtini inſtinctu, Pſeudomoyſem Dunaan bello vlciſcitur, & Chriſtianorum ſanguinē vindicat.

Elesbaan monachatū ſuſcepit.

totem

totemque baboiſſe rerum omnium Deum, cuius ope internetione aduerſarium crucis Iudæum concidiſſet: Quod quidem, ſomme Imperator inquit, tibi pro eo atque par eſt, pro ſominiſtraro mihi tanto auxilio reddam, non habeo. Quod vero mihi eſt regnom (id quod apud omnes babetur chariſſimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hiſce verbis purpura diademateque abiecto, ſacram ædem ingreſſus eſt. Et capite raſo, aſperaque monachorum lacerna ſumpta, in anguſtam quandam cellam, ita vt per vitam omnem adiri non poſſet, ſe abdidit. Ibique pane ſolo & oleribus quibuſdam pro cibo vſus eſt: & deinde vita ſancte finita, ad felicem & ſempiternam tranſijt manſionem. Verum, ne talia multa mibi recenſenti, ad prolixiorem magnitudinem inſtitutum excreſcat opus, ad reliquam hiſtoriam exponendam reuertor.

Cap. VII.

Vt Iuſtinianus magnus imperio ſuſcepto, profeſſionem & fidem Chalcedonenſem defenderit. Theodora vero coniunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Chriſto tribuunt, fuerit inclinata.

Iuſtinianus Iuſtino in imperio ſucceſſor.

ANnum octauum, & præterea menſem nonum, diemque tertium in imperio Iuſtinus agebat, in extrema iam conſtitutus ſenecta, atque ad rerum publicarum adminiſtrationem minime idoneus erat, prætetquam quod morbo etiam graui quodam diſtinebatur. Iuſtinianum igitur ſororis ſuæ filium, patricium, ducemque ſummum imperij ſocium legit. Iuſtinianus mire ſolenni Auguſtus declaratus primo Aprilis menſis die, auunculum prima deinceps Auguſti (tum enim is extremum diem ſuum obiit) amiſit, cum quo menſes quatuor imperauit. Integrum autem imperij Iuſtini tempus annorum nouem triumque dierum fuit. Iuſtinianus porro vbi Imperiu toto ſolus potitus eſt, ſynodus Chalcedonenſis Iuſtini ſanctionibus in omnibus vbique eccleſijs obtinebat, quemadmodum ſupra à me dictum eſt. Adhuc tamen in quibuſdam prouinciis res eccleſiaſticæ propter turbas in ſtatu ſuo non erant. Potiſſimum vero id mali in vrbe Imperiali, & Alexandria ipſa obſeruabatur: vbi etiam nuo ita libere prorſus iactabatur. In vrbe imperante poſt Epiphanium, qui eccleſiæ annis ſedecim præfuerat, & Ioanni ſcholaſtico (is autem annum vnum epiſcopatum geſſit) ſucceſſerat, Anthimus Trapezunte tranſlatus, nulla gloria epiſcopatum adminiſtrabat. Alexandriæ vero Dioſcori, quem diximus, ſucceſſor Theodoſius, ſacra curabat. Vterque vero, & Anthimus & Theodoſius, vnam naturam in Chriſto eſſe, poſt vnionem opinabantur. Verum Iuſtinianus magno animo Chalcedonenſem ſynodum defendebat, ſanctionibuſque eius admodum addictus erat. Coniunx autem eius Theodora, eos qui vnam profitebantur naturam, idipſum magis veritati conſentaneum eſſe arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controuerſia, non modo parentes à liberis, & contra, ſed etiam coniunx à marito ſuo, & vir à coniuge per ſeditionem diſſentit. Iuſtinianus ſane & Theodora, neſcio quo pacto (fortaſſe autem ex compoſito) opiniones diuiſerant, ita vt ille quidem duas naturas in Chriſto poſt vnionem profitentes propugnaret, hæc autem vnam aſſerentibus naturam adhæreret. Neque ſibi inuicem quidquam concedere videbantur: Iuſtinianus ſcilicet ut Chalcedonenſibus decretis fortiter admodom perſiſtens, eaque defendens. Theodora vero aduerſæ maxime parti addicta, eis qui naturam vnam deprædicabant, multam curam præſtabat, neque noſtrates interim prorſus negligens, Illis vero tum ingentem impendebat pecuniam, eoſque qoam maxime adiuuabat.

Epiſcopi Conſtantinopol. Epiphanius, Ioannes. Anthimus

Alexandriæ, Dioſcorus, Theodoſius

Iuſtinianus Chalcedonenſem tuetur ſynodum. Theodora Auguſta contrà nititur.

Cap. VIII.

Vt Seuerus reuocatus ſit. De epiſtolis eius. Et vt Anthimo perniciem corruptelamq; ſuam communicauerit. Et vt in omnibus eccleſiis quarta ſynodus laudata ſit, & prædicata.

CVius quum ea eſſet ſententia, ſæpius illa Iuſtinianum aggreſſa, vix tandem ei perſuadet, vt Seuerum Conſtantinopolim euocet. Circunferuntur hodie quoq; Seueri ad Theodoram Auguſtam & Iuſtinianom ipſum epiſtolæ, per quas oſtendit, quum primum quidem ille profectionem ad eos ſuam, ex quo Antiochenam reliquit ſedem, diſtulerit, poſtea autem ad Imperantem peruenerit vrbem: ſe & Anthimum eadem ſenſiſſe, eandemque ſecum de diuino numine opinionem illum obtinere reperiſſe: ſeque illi etiam, vt thronum ſuum relinqueret, perſuaſiſſe. Scribit autem hæc quoque ad Theodoſium Alexandriæ epiſcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quod in eam ſententiam eum ipſum Anthimum adduxerit, vt eiuſmodi deteſtanda dogmata temporaneæ etiam iſti gloriæ ſupremæque cathedræ præferret. Sed & Anthimi hiſce de rebus, atque indem Theodoſij ad Seuerum & ad Anthimum epiſtolæ extant: quas eam ob cauſam prætermiſi, ne ingentem talium ſcriptorum copiam in hoc opere accumularem. Enimuero quod cum Imperatore non conſentirent, ſed contra illius iuſſiones venirent, & Chalcedonenſem Synodum non reciperent, vterque & Anthimus & Theodoſius è ſedibus ſuis deturbati ſunt. Itaque in Alexandrina Zoilus, in Conſtantinopolitana autem Menas ſucceſſit. Accidit tum, vt in eccleſijs omnibus ſynodus Chalcedonenſis clare prædicaretur, & vt nemo illam vel anathemate vel calumnia expetere auderet. Qui vero aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem ſententiam irent, in eaque conquieſcere cogerentur. Promulgauit quoque conſtitutionem Iuſtinianus, in qua Seuerum vna cum alijs anathemate ferit: & præterea quicunque illi addicti eſſent, opinionemque alienam complecterentur. Atque eoſdem etiam grauibus pœnis ſubiicit. Ita factum vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbique eccleſiæ idem ſentirent, neque poſtea ſchiſma ſiue diſſidium aliquod in eccleſijs reliquom eſſet: ſed vt omnes omnium ditionum patriarchæ inter ſe conuenirent, & locorum quorumque epiſcopi duces ſuos ſequerentur, propalamqoe per orbem vniuerſum in eccleſia quatuor tantum Synodi celebrare-

Seuerus Conſtantinopolim euocatur.

Zoilus Theodoſio Alexandria ſucceſſor. Anthimo Conſtant. Menas Chalcedonenſis ſynodus ... batur.

Côſtit. Nouell.

re tur,

tur prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: ſecunda, Conſtantinopolitana: tertia, Epheſina prior: quarta, Chalcedonenſis. Coacta vero eſt quinta quoque Iuſtiniani iuſſu, de qua loco ſuo dicemus.

Cap. IX.

De ſynodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram ſunt coactæ. Vt ſancta quarta ſynodus vbique locorum ſit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis epiſcopis, vt in Byzantium venerint.

ILlud notare conuenit, eum quem diximus Anthimum Epiphanij ſucceſſoré, verbo quidem ſanctam quartam ſynodum recepiſſe, reuera autem abominatum eſſe atque damnaſſe. Et quum comprobare eam, atque anathemate eos iugulare, quos illa reijceret, adigeretur, & id ipſum facere differret, alias ex alijs cauſas moræ confingens: interea accidit, vt Agapetus veteris Romæ hierarcha Conſtantinopolim veniret. Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multoſq; ab Archimandritis eius vrbis, & ab alijs libellos oblatos acciperet: illinc in conſpectum quidem admiſſo, epiſcopatum abrogauit. Cuius calculum monaſteria etiam Palæſtinæ, & Petrus Hieroſolymitanus antiſtes, nec non reliqui eccleſiarum præfecti comprobarunt. Hunc Anthimum poſt Agapeti obitum ſynodus Conſtantinopoli coacta, atque ipſe etiam † Agathon, Agapeti in eccleſia Romana ſucceſſor adhuc ſuperſtes, cohortati ſunt, vt pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta eſſent, falſa eſſe probaret, atque ita ad priorem epiſcopatum ſuum Trapezuntem rediret. Porro quum ille latitaret, & ſynodus iterum atque tertio illum comparere, & cauſam dicere, obiectaque ſibi crimina confutare, & priorem ſedem Trapezunte recipere propalam iuberet, atque ipſe propter timorem ſe occultans, copiam ſui non faceret, Synodus ſententia contra illum publicata, dignitate ſacerdotali omni eum priuauit. Poſt Anthimum autem Menas ad thronum epiſcopalem aſcendit, ſicuti dictum eſt: cui Agathon papa, quod antea nunquam factum eſt, manus impoſuit. Quum Agathon adhuc in rebus humanis eſſet, *a* altera Conſtantinopoli prouincialis ſynodus coacta eſt: cui Agathon & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ epiſcoporum, nec non Zooræ monachi Syri res, in quæſtionem deductæ ſunt. Aduerſus quos Palæſtinæ, vrbis Conſtantinopolitanæ, & ſecundæ prouinciæ Syriæ monaſteria libellos obtulerunt. Sed eum poſteaquam deprehenſi ſunt rebus illicitis inuoluti eſſe, & quod maximum eſt, Chalcedonenſem ſynodũ anathemate configere, prætetea Anabaptiſmos, aliaque * nefandæ obſcœnitatis plena facinora peragere, & naturam in Chriſto vnam docere, & ipſi & quicunq; cum eis in eadem erant ſententia explosi ſunt atque reiecti. Lata quoque lex, Seueri ſcripta conſeruari non debere: atq; ſicubi repetirentur, vt igni comburerentur: ſin minus, vt capitis ſupplicio in eum animaduerteretur, qui ſcripta talia ſibi ſeruanda eſſe ſtatuiſſet. Hoc item Ormiſdas quoque, qui ante Agapetum *a* Agathonem epiſcopatum geſſit, celebrata Romæ Synodo decreuit. cuius etiam auctorum epiſtolæ circumferuntur. Ad hæc ſynodus ſanxit, vt ſancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiuſdemque Tomus per vniuerſum orbem prædicarentur. inſuper vt Euphemius & Macedonius Conſtantinopolitani, & Flauianus Antiochenus, epiſcopi, in integrum reſtituerentur, atque in ſacrarum tabularum album referrentur: quippe qui egregie pro veritate decertaſſent, rebus omnibus quæ aduerſus illos cœptę actæque eſſent, abolendis. Quæ aliarum quoque prouinciarum atque eccleſiarum ephori approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in vrbe imperante aduerſus Anthimum, Seuerum, Petrum & Zooram, ante ſanctam magnam vniuerſalem quintam ſynodum geſta ſunt, ſic habent. Porro quum epiſcopatum Epiphanius ſuperioribus temporibus gereret, Ioannes quoque Papa Conſtantinopolim venit, quum eum * Theudetichus Roma vrbe potitus, legatum ad Iuſtinum miſiſſet. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis miſit, vt ne deſciſcere ab opinione ſua cogerentur, & legationi minas addidit: quod ſi Iuſtinus id facere nollet, ſe itidem per Italiam in Nicæni ſynodi cultores ſæuiturum eſſe. Ibi Ioannes ad parem inuitatus ſeſſionem, vt ſcilicet Conſtantinopolitano antiſtiti aſſideret, non prius Apoſtolicæ ſedis *a* prærogatiuam deſerere ſuſtinuit, quam ſupra Epiphanium in throno collocaretur. Idem Ioannes alios omnes præterquam *b* Timotheum Alexandrinum, ad communionem admiſit. Hæc ſic habuere.

* *Ioannis papæ collegæ in legatione iſta fuere Agapitus & Patricius: aliꝗ. Theodorus & Importunus. Sed a Iuſtino epiſcoporum hæreticorum reſtitutio denegata eſt. Blond. ſuo annum, cæterꝰ, quæ legatos Theuderichus Rauennæ poſt reditum in carcere fame necauit. Idem. Deinde 98. die Theudericus profluuio ventris demum obijt. Idem.*

Cap. X.

De hiſtorijs Procopij Cæſarienſis. Quæ de Perſica pugna is ſcribat. De ſeditione & tumultu populari Conſtantinopoli moto: quæ ſeditio νίκα, h.e. Vince, dicta eſt.

NOn intempeſtiuum vero fuerit, reliquas etiam Iuſtiniani Imperatoris res geſtas memoratu dignas, neque prorſus ab eccleſiaſticis rebus abhorrentes, in hiſtoria iſta recenſere, & quoad eius fieri poteſt contexere: quæ à Procopio Cæſarienſi eleganter admodum & docte in temporum ſuorum hiſtoria ſunt conſcripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis ſtylum accedentia compoſuit: quorum vnum Perſica nominatur, in quatuor partes diuiſum opus: Secundum pari diuiſione, Gothica: quæ ſcripta, bella ab ipſo Iuſtiniano & Beliſario in orbe Romano feliciter geſta complectuntur. Tertium † Ædificia inſcripſit, magnifice admodum commemorans, quæ opera Iuſtinianus conſtruxerit: templa ſcilicet, regias, oppida & vrbes, pontes, atque alia ad publicum vſum ſpectantia. Quartum opus, * retractatio eſt earum orationum, quas apud Iuſtinianum laudibus eum

Xxx veliens

Res geſta ſub Iuſtiniano.

E vehens habuit, quaſi quædam palinodia ſeu recantatio minus recte ab eo dictorum, Belliſſarij res deſcribens, cuius comes in expeditione bellica illi ſubſeruiens fuit, primum commemorat, quomodo Cabades Perſarum rex, Choſtoæ filiorum ſuorum natu minimo regnum relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare ſtatuerit, quo iuueni certius firmiuſque regnum eſſet. Quod vbi illi non ſucceſſit, Proclo impediente, qui apud Iuſtinianum quæſtoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiores contra Romanos ſuſcepit.

Bellum Perſicum. Beliſſarius, Hermogenes, duces.

Et bellum Procopius inter Romanos Belliſſario duce & Perſas geſtum, elegantia mira optime exequitur. Primum, vt Belliſſarius vna cum Hermogene exercitus ductore Perſas ad Daras & Niſibin vicerit, ſcribit. Et victoriæ eorundem trophæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduerſus Romanos ab eo moto, res geſtas.

Alamundarus Scenites.

F Qui Timoſtratum Rufini fratrem vna cum pluribus alijs comitibus eius captum, poſtea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam † miſerabiliter autem memorat ipſius Alamundari & Azareti aduerſus Romanorum Imperium expeditiones: quemadmodum copijs eorum militaribus per vim in regionem ſuam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarius occurrerit, atque cum eis prælium commiſerit. Et quomodo Belliſſarij milites, quod conſilio eius parere noluerint, Paſchalium feriarum diebus inſtantibus ſint concisi.

Azarethus eſt a modiis.

Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Perſis fecerint. Deinde ſeditionem popularem Byzantij ortam ſubiungit, quæ cognomen ſortita eſt *Nica, Vince:* quod teſſeram eam in ipſo conflictu perduelles habuerint, vt eo ſigno ſe earundem partium ſectatores cognoſcerent.

Pax Perſica æternitatis. Seditio Conſtantinopolitana, νίκα, h. e. vince, dicta.

G Quo tempore Hypatius & Pompeius Anaſtaſium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij poſtea plebe, Narſæ & Belliſſarij ductu, victa, Iuſtiniani iuſſione capita amiſerunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominum ex plebe concidiſſe dicit. Per quos, addit, odio Iuſtiniani incenſum eſſe vetus Sapientiæ Dei templum, quod † longiuſculum fuit. Id Conſtantius olim funditus à Conſtantino conſtructum, & à ſe abſolutum, Deo ſacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare auſis, permiſſione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum eſſet ſcientis, Iuſtinianus poſt victoriam, partim vt illos vlciſceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipſis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur, amplitudinem perduxit.

Hypatij & Pompeij cædes. Conflagratio templi Sophiæ impiorum.

Reſtitutio eiuſdem.

† *Vltra Peluſiacum Arabia eſt ad rubrum mare pertinens, & ad odiferam illam ac diuitem, & Beata cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, & Scenitarum Arabum vocatur. ſterilis, præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. Plin. lib. 5 cap. 11.*

Cap. XI.

Res Vandalorum. De Honoricho: & eius temporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ pro Chriſtianis egerit.

IDem Procopius res Belliſſarij Vandalicas cognitu dignas mirifice admodum exequitur. Arcadio namque & Honorio imperantibus, ſicuti ſupra dictum eſt, Vandali & Alani cum rege ſuo Gougidiſclo Hiſpania occupata, inde in Libyam Occidentalem tranſierunt, eandemque poſſederunt. Gongidiſclus vbi fatis conceſſit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno ſucceſſerunt. Altero porro ex his Goniari ſcilicet mortuo, ad vnum Genzerichum ſumma rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, ſedem regiam conſtituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus eſt, quum regnum vndequadraginta annis obtinuiſſet. Reliquit autem is filium Honurichum: qui Arianam religionem propugnans, Chriſtianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Arijque opinionem profiteri coegit. Qui vero mandatis eius parere nollent, eos innumeris affecit ſupplicijs, igni & aqua & alijs acerbiſſimis tormentorum generibus è vita tollens.

Res Vandalicæ geſtæ.

Erant vero, quibus etiam linguas ferro reſcidit: quos ſe Procopius, quum Conſtantinopolim veniſſent, vidiſſe ait, atque per colloquium conueniſſe, haud aliter, quàm qui nihil tale paſſi eſſent verba facientes. Horum linguæ ex ipſo vſque gutture exciſæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum nouum ſpectantibus atque audientibus exhiberent.

Chriſtiani catholici ex iſti quo eorum linguæ deſectæ loquuntur.

Meminit quoque eorum in quadam conſtitutione † Iuſtinus. Ex his Procopius, inquit, *aliquanto poſt duo quod lubricati te lapſi eſſent, & rem cum fœminis habuiſſent, vocem prorſus amiſerunt, martyrij gratia amplius apud eos manere nolente, ſed propter illorum degenerationem ab eis diſceſſente.*

L. dicta, ſupra. Gratia miraculorum per peccata ſuppreſſa.

Recenſet præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipſo tempore fecit, in hominibus, non illis quidem ſacris noſtris initiatis, ſed qui tamen tum quæ ſancta eſſent, facere delegiſſent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim ſunt, duce. Cabaones igitur iſte (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis vtar) poſtquam Vandalos bellum aduerſum ſe mouere audiuit, hæc fecit. Primum ciuibus ſubditiſque ſuis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret, abeſſent, omniumque maxime ſe à congreſſu mulierum abſtinerent: & binis caſtris poſitis in alteris quidem ipſe cum viris in armis fuit, H in alteris autem mulieres incluſit, mortis ſupplicium minatus, ſi quis fœminarum vallum ingreſſus eſſet.

Cabaones Libycus in delubra quæ Chriſtianorum iuſſu gloria fac ipſe Deo. dalos deuicit.

Sub hæc exploratoribus Carthaginem miſſis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum Chriſtianorum aliquod per iniuriam contumelioſe quidquam facerent, vt ipſi quidem ea quæ fierent, ſpectarent: poſtquam autem Vandali ex eo loco deceſſiſſent, diuerſa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abijſſent, facerent.

Vandali ... & ...

A

Illud etiam cum dixiſſe ferunt, ſe quidem Deum quem Chriſtiani colerent, ignorare: conſentaneum vero & par eſſe, ſiquidem, quod diceretur, fortis potenſque eſſet, vt quum contemptores numinis ſui vlciſceretur, tum cultores tueretur. Itaq; ſpeculatores, poſtquam Carthaginem venerunt, per ocium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli ſpectantes. Vbi vero exercitus eorum Tripolim verſus iter, viliori habitu ſumpto, ſubſequuti ſunt. Porro Vandali die primo in Chriſtianorum templis manſerunt: & inductis in ea equis & iumentis alijs, nihil de iniuria contumeliaq; aliqua reliqui quidquam fecere. Et laſciuia libidineq; ſua vſi, ſacerdotibus quos arripuiſſent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, ſubſeruireque eos ſibi coegerunt. Poſtquam vero celerrime inde diſceſſerunt, Cabaonis exploratores, quæ ipſis mandata erant, fecere. Templa nanq; confeſtim repurgarunt, & purgamentis alijſque rebus, quæ ibi minus ſancte poſitæ erant, cum cura & diligentia eiectis, rite omnia diſpoſuere, lucernas omnes incendere, ſacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni proſequuti ſunt. Argentum quoq; mendicis, qui circum ſacras ædes conſidebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias ſunt ſequuti. Et ab eo tempore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipſum modum peccarunt. Speculatores vero peccatum eorum contexerunt. Sed enim quum Vandali iam non longe ab eo, quem petebant, loco abeſſent, præmittentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipſi in Chriſtianorum templis feciſſent, retulerunt, atque hoſtes iam prope adeſſe renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis eſt congreſſus. In eo certamine multi Vandali, ſicut ipſe inquit, interfecti ſunt: multi ab hoſtibus capti, pauci ſane ex eo exercitu domum reuerſi ſunt. *a* Hæc Traſamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo poſt vitam finijt, quum viginti & ſeptem annis Vandalorum genti præfuiſſet: *b* ante hunc autem Gundanus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus vero octo annos regnum adminiſtrauit. Traſamundus iſte eximia forma, animique magni vir, ad Theuderichum Gotthorum regem legationem, Amalaſuntham ſororem eius in matrimonium ſibi petens, miſit. Ille vero mille quoq; dedit armatos, atque inſuper quinque alia virorum millia, quæ ſatellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, *a* Hulderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Chriſtianis minime grauis, & qui haud quaquam facile ad bellum mouendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, poſtquam ſeptem annis regnaſſet, regno exuit. Is quod ad res gerendas induſtrius eſſet, Gothorum gentem attriuit.

B

Ç

D

a Traſamundus Vandalus orthodoxorū hoſtis acerrimus, in Aphrica 220 epiſcopos in Sardiniā relegauit, quibus Symmachus Rom. antiſtes eleemoſynam quotidianā ſummiſit. Diac.

b Gandanū alij Pandandū vocant, crudelem catholicorū perſequutorem.

a Hulderichus Gelimer hunc Vandalis regem conſtituerunt: & Hulderichū, Amerum, & Euagetem, in cuſtodiā ſuo incluſerunt.

Thraſamundus deceſſurus, Hulderichum, quē alij Childerichum appellant, ſacramento iuriſiurandi obſtrinxit, ne Catholicis vnquam faueret, nam propenſum eum ad illos complectendos eſſe animaduerterat. At ipſe regno potitus, epiſcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, eiſque eccleſias reformandas demandauit. Quæ res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

Cap. XII.

Vt Belliſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine eius.

VErum enimuero Iuſtinianus Chriſtianos, qui ibi ita affligebantur, miſeratus, exercitum coegit. Suggeſtione vero Ioannis præfecti aulæ conſilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In ſomnis porro mandatum accepit, ne à cepto deſiſteret. Vindictam enim Chriſtianorum à Vandalis victoriam reportaturam eſſe, ei dictum eſt. Itaque magno animo concepto, circiter æſtiuum ſolſtitium Belliſſarium ad bellum Carthaginenſe conficiendum miſit. Atque vbi prætoria nauis ad littus, quod ad imperialem domum eſt, conſtitit, & vrbis epiſcopus Epiphanius, pro eo atque par eſt, preces ſolennes dixit, quoſdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Belliſſarium produxit, Imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, ſed etiam memoria digna renunciata eſt, de qua Procopius hæc ad verbum refert. Cyprianum virum ſanctum maxime omnium Carthaginenſes venerantur, eique templum magnificum pro vrbis mœnibus ad littus maris ſtatuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, feſtum quoque anniuerſarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominant. Et eodem, quo feſtum eum coouentum, nomine, tempeſtatem quandam procelloſam appellare ſolent nautæ: quanduquidem in id tempus incidere conſueuit, quo tempore Libyes feſtum hunc diem celebrandum ſemper lege ſtatuerunt. Hoc templum Vandali ſub Honoricho rege catholicis Chriſtianis per vim ademptum euertere, eiectis inde cum multa contumelia ſacerdotibus, & deinceps id tempore Arianis commodum, reſtaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, perſæpe Cyprianum ferunt in ſomnis quibuſdam apparentem dixiſſe, Chriſtianus minime de ſe ſolicitos eſſe debere: ipſum enim ſe tempore ſuo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auſpicatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Belliſſarij tempora recte incidit, quo duce Carthago Romano imperio ſubiecta eſt, nonageſimoquinto anno, poſtquam templum id Chriſtianis eſt ademptum. Eo bello Vandali omnino ſunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Chriſtiani autem templa ſua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoque memoriæ poſteritatis commendauit. Belliſſarium, vbi de Vandalis victis trophæa ſtatuiſſet, Byzantium rediiſſe cum ſpolijs & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphum egit Belliſſarius in Hippodromo, in quo quum alia multa admiratione digna, tum præcipue donaria ingenti vi pecuniarum æſtimata, portata ſunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuaſaſſe, quum ibi in regiam receptus eſſet, & templa inuaſiſſet

Expeditio Iuſtiniani aduerſus Vandalos.

Opera militares epiſcopus ad mare producit & precatione proſequitur.

Sanctum Cyprianum eidem Vandalorum prædixit.

Cypriana, dies apud Libyes feſtus.

Cypriana tempeſtas.

Victoria de Vandalis Aphricanis tradites ſubacta. Diac.

Triumphus Belliſſarij quo Gelimer eſt ductus.

Stola Romana à Vandalis recuperata.

Res geſtæ ſub Iuſtiniano.

vehens habuit, qua quædam palinodia ſeu recantatio minus recte ab eo dictorum, Belliſſarij res deſcribens, cuius comes in expeditione bellica illi ſubſeruiens fuit, primum commemorat, quomodo Cabades Perſarum rex, Choſroæ filiorum ſuorum natu minimo regnum relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare ſtatuerit, quo iuueni certius firmiuſque regnum eſſet. Quod vbi illi non ſucceſſit, Proclo impediente, qui apud Iuſtinianum quæſtoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiores contra Romanos ſuſcepit.

Bellum Perſicum. Beliſſarius, Hermogenes, duces.

Et bellum Procopius inter Romanos Belliſſario duce & Perſas geſtum, elegantia mira optime exequitur. Primum, vt Belliſſarius vna cum Hermogene exercitus ductore Perſas ad Daras & Niſibim vicerit, ſcribit. Ei victoriæ eorundem trophæa in Armenia erecta adnexit. Item

Alamundarus Scenites.

Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduerſus Romanos ab eo moto, res geſtas. Qui Timoſtratum Rufini fratrem vna cum plurimis alijs comitibus eius captum, poſtea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam † miſerabiliter autem memorat ipſius

Azarethus ...

Alamundari & Azareti aduerſus Romanorum Imperium expeditiones: quemadmodum copijs eorum militaribus per vim in regionem ſuam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarius occurrerit, atque cum eis prælium commiſerit. Et quomodo Belliſſarij milites, quod conſilio eius parere noluerint, Paſchalium feriarum diebus inſtantibus ſint conciſi.

Pax Perſica ... Seditio Conſtantinopolitana, ... h. e. vince, dicta

Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Perſis fecerint. Deinde ſeditionem popularem Byzantij ortam ſubiungit, quæ cognomen ſortita eſt *Nica. Vince*: quod teſſeram eam in ipſo conflictu perduelles habuerint, vt eo ſigno ſe earundem partium ſectatores cognoſcerent.

Hypatij & Pompeij cædes. Conflagratio templi Sophiæ. ...

Quo tempore Hypatius & Pompeius Anaſtaſium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij poſtea plebe, Narſæ & Belliſſarij ductu, victa, Iuſtiniani iuſſione capita amiſerunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominum ex plebe conciſſe dicit. Per quos, addit, odio Iuſtiniani incenſum eſſe vetus Sapientiæ Dei templum, quod † longiuſculum fuit. Id Conſtantius olim funditus à Conſtantino conſtructum, & à ſe abſolutum, Deo ſacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare auſis, permiſſione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum eſſet ſciens, Iuſtinianus poſt victoriam, partim vt illos vlciſceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipſis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur, amplitudinem perduxit.

Reſtitutio eiuſdem

† *Vltra Peluſiacum Arabia eſt ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, & Beata cognomine nobilitatam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, & Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis, præterquam vbi Syria confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. Plin. lib. 5 cap 11.*

CAP. XI.

Res Vandalorum. De Honoricho: & eius temporis martyribus De Cabaone Mauro, & quæ pro Chriſtianis egerit.

IDem Procopius res Belliſſarij Vandalicas cognitu dignas mirifice admodum exequitur. Arcadio nanque & Honorio imperantibus, ſicuti ſupra dictum eſt, Vandali & Alani cum rege ſuo Gougidiſclo Hiſpania occupata, inde in Libyam Occidentalem tranſierunt, eandemque poſſederunt. Gongidiſclus vbi fatis conceſſit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno ſucceſſerunt. Altero porro ex his, Goniari ſcilicet mortuo, ad vnum Genzerichum ſumma rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, ſedem regiam conſtituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus eſt, quum regnum vndequadraginta annis obtinuiſſet. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Chriſtianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Arijque opinionem profiteri coegit. Qui vero mandatis eius parere nollent, eos innumeris affecit ſupplicijs, igni & aqua & alijs acerbiſſimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant vero, quibus etiam linguas ferro reſcidit: quos ſe Procopius, quum Conſtantinopolim veniſſent, vidiſſe ait, atque per colloquium conueniſſe, haud aliter, quàm qui nihil tale paſſi eſſent, verba facientes. Horum linguæ ex ipſo vſque gutture exciſæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum nouum ſpectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam conſtitutione † Iuſtinus. *Ex his*, Procopius, inquit, *aliquanto poſt duo quod lubricitate lapſi eſſent, & rem cum fœminis habuiſſent, vocem prorſus amiſerunt, martyrij gratia ampliꝰ apud eos manere nolente, ſed propter illorum degenerationem ab eis deſciſcente.* Recenſet præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipſo tempore fecit, in hominibus, non illis quidem ſacris noſtris initiatis, ſed qui tamen tum quæ ſancta eſſent, facere delegiſſent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim ſunt, duce. Cabaones igitur iſte (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis vtar) poſtquam Vandalos bellum aduerſum ſe mouere audiuit, hæc fecit. Primum ciuibus ſubditiſque ſuis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret, abeſſent, omniumque maxime ſe à congreſſu mulierum abſtinerent: & binis caſtris poſitis, in alteris quidem ipſe cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres incluſit, mortis ſupplicium minatus, ſi quis fœminarum vallum ingreſſus eſſet. Sub hæc exploratoribus Carthaginem miſſis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum Chriſtianorum aliquod per iniuriam contumelioſe quidquam facerent, vt ipſi quidem ea quæ fierent, ſpectarent: poſtquam autem Vandali ex eo loco deceſſiſſent, diuerſa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abijſſent, facerent.

Vandali, ... Genzerichus. Honorichus ... Chriſtiani catholici exciſis ... linguis ... Gratia miraculorum ... ſupprimitur. Cabaones Libyæ ... Vandal...

Illud etiam eum dixiſſe ferunt, ſe quidem Deum quem Chriſtiani colerent, ignorare: conſentaneum vero & par eſſe, ſiquidem, quod diceretur, fortis potenſque eſſet, vt quum contemptores numinis ſui vlciſceretur, tum cultores tueretur. Itaq; ſpeculatores, poſtquam Carthaginem venerunt, per otium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli ſpectantes. Vbi vero exercitus eorum Tripolim verſus iret, viliori habitu ſumpto, ſubſequuti ſunt. Porro Vandali die primo in Chriſtianorum templis manſerunt: & inductis in ea equis & iumentis alijs, nihil de iniuria contumeliaq; aliqua reliqui quidquam fecere. Et laſciuia libidineq; ſua vſi, ſacerdotibus quos attripuiſſent, colaphus impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, ſubſeruireque eos ſibi coegerunt. Poſtquam vero celerrime inde diſceſſerunt, Cabaonis exploratores, quæ ipſis mandata erant, fecere. Templa nanq; confeſtim repurgarunt, & purgamentis alijſque rebus, quæ ibi minus ſanctè poſitæ erant, cum cura & diligentia eiectis, tum omnia diſpoſuere, lucernas omnes incendere, ſacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni proſequuti ſunt. Argentum quoq; mendicis, qui circum ſacras ædes conſidebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias ſunt ſequuti. Et ab eo tempore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipſum modum peccarunt. Speculatores vero peccatum eorum contexerunt. Sed enim quum Vandali iam non longe ab eo, quem petebant, loco abeſſent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipſi in Chriſtianorum templis feciſſent, retulerunt, atque hoſtes iam prope adeſſe renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis eſt congreſſus. In eo certamine multi Vandali, ſicut ipſe inquit, interfecti ſunt: multi ab hoſtibus capti, pauci ſane ex eo exercitu domū reuerſi ſunt. *a* Hæc Traſamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo poſt vitam finijt, quum viginti & ſeptem annis Vandalorum genti præfuiſſet: *b* ante hunc autem Gundanus Honorichi filius, Genzetichi autem nepos, duodecim, Honorichus vero octo annos regnum adminiſtrauit. Traſamundus iſte eximia forma, animique magni vir, ad Theuderichum Gotthorum regem legationem, Amalaſuntham ſororem eius in matrimonium ſibi petens, miſit. Ille vero mille quoq; dedit armatos, atque inſuper quinque alia virorum millia, quæ ſatellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, *a* Huldetichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Chriſtianis minime grauis, & qui haud quaquam facile ad bellum mouendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, poſtquam ſeptem annis regnaſſet, regno exuit. Is quod ad res gerendas induſtrius eſſet, Gotthorum gentem attriuit.

a Traſamundus Vandalus orthodoxorū hoſtis acerrimus, in Aphrica 220 epiſcopos in Sardiniā relegauit. quibus Symmachus Rom. antiſtes eleemoſynam quotidianā ſummiſit. Diac.

b Vandalorū Gundabundū vocant, crudelem catholicorū perſecutorem.

c Hulderichus Gelimer hunc Vandali regem conſtituerunt: & Hulderichū, Ameorum, & Euagineum, in cuſtodiā incluſerunt.

Thraſamundus deceſſurus, Hulderichum, quē alij Childerichum appellant, ſacramento iuriſiurandi aſtrinxit, ne Catholicis vnquam faueret, nam propenſum eum ad illos complectendos eſſe animaduerterat. At ipſe regno potitus, epiſcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, eiſque eccleſias reformandas demandauit. Quæ res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

Cap. XII.

Vt Belliſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine eius.

VErum enimuero Iuſtinianus Chriſtianos, qui ibi ita affligebantur, miſeratus, exercitum coegit. Suggeſtione vero Ioannis præfecti aulæ conſilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In ſomnis porro mandatum accepit, ne à cepto deſiſteret. Vindictam enim Chriſtianorum à Vandalis victoriam reportaturam eſſe, ei dictum eſt. Itaque magno animo concepto, circiter æſtiuum ſolſtitium Belliſſarium ad bellum Carthaginenſe conficiendum miſit. Atque vbi prætoria nauis ad littus, quod ad imperialem domum eſt, conſtitit, & vrbis epiſcopus Epiphanius, pro eo atque par eſt, preces ſolennes dixit, quoſdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Belliſſarium produxit, Imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, ſed etiam memoria digna renunciata eſt, de qua Procopius hæc ad verbum refert. Cyprianum virum ſanctum maxime omnium Carthaginenſes venerantur, eique templum magnificum pro vrbis mœnibus ad littus maris ſtatuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, feſtum quoque anniuerſarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominant. Et eodem, quo feſtum cum conuentum, nomine, tempeſtatem quandam procelloſam appellare ſolent nautæ: quandoquidem in id tempus incidere conſueuit, quo tempore Libyes feſtum hunc diem celebrandum ſemper lege ſtatuerunt. Hoc templum Vandali ſub Honoricho rege catholicis Chriſtianis per vim ademptum euertere, eiectis inde cum multa contumelia ſacerdotibus, & deinceps id vtpote Arianis commodum, reſtaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplurarent Libyes, perſæpe Cyprianum ferunt in ſomnis quibuſdam apparentem dixiſſe, Chriſtianos minime de ſe ſolicitos eſſe debere: ipſum enim ſe tempore ſuo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auſpicatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Belliſſarij tempora recte incidit, quo duce Carthago Romano imperio ſubiecta eſt, nonageſimoquinto anno, poſtquam templum id Chriſtianis eſt ademptum. Eo bello Vandali omnino ſunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Chriſtiani autem templa ſua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoque memoriæ poſteritatis commendauit. Belliſſarium, vbi de Vandalis victis trophæa ſtatuiſſet, Byzantium rediſſe cum ſpolijs & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphum egit Belliſſarius in Hippodromo, in quo quum alia multa admiratione digna, tum præcipue donaria ingenti vi pecuniarum æſtimata, portata ſunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuaſaſſe, quum ibi in regiam receptus eſſet, & templa inuaſiſſet.

Expeditio Iuſtiniani aduerſus Vandalos.

Copias militares epiſcopus ad mare producit & precatione proſequitur.

Sanctus Cyprianus cladem Vandalorum prædixit.

Cypriana, dies apud Libyes feſtus.

Cyprianæ tempeſtas.

Victoria de Vandalis Aphricanis tertio menſe ſubacta. Diac.

Triumphus Belliſſarij, quo Gelimer eſt ductus.

Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Quo tempore ſcilicet Eudoxia Valentinianí, qui Occidentale gubernauit imperium, coniurix, ſub maximo tyranno, poſtquam ſimul & virum per cædem amiſiſſet, & in caſtitatem eius illuſum eſſet, eum euocauit, ductum ei atque ingreſſum in vrbem Romanam pollicita. Ibi vero ille & Romam igni vaſtauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit.

Sacra donaria Hieroſolyma remiſſa.

Eo ipſo tempore vna cum alijs eximijs vrbis ornamentis etiam donaria quæcunque Veſpaſiani filius Titus, captis Hieroſolymis, Romam pertulerat, & Solomon quondam Deo, quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Iuſtinianus Chriſtum Deum noſtrum mirifice honorans, Hieroſolyma, vbi prius quoque conſecrata fuerant, remiſit.

Iuſtinianus Gelimeri loca quædam in Gallia habitanda tribuit. Diac.

Dicit inſuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo vbi Imperator præſidens triumphi pompam ſpectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis ſententiam protuliſſe: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopios recenſet, quod nemo præter eum ex antiquis ſcriptoribus memoriæ prodidit miraculi admirationem omnem excedens.

Mauri Palæſtinorum vnſidelium coloni.

Dicit namque Mauros Occidentalem Libyæ gentem, antiquitus Palæſtina expulſos, in Occidentali ea Libyæ ora conſediſſe, eos vero eſſe, quos Gergeſæus ſacræ literæ, & Iebuſæos vocant: aliaſque inſuper gentes, quas Ieſus Nauæ filius deuictis domibus ſuis eiecit.

Ieſus ſeu Ioſue, filius Naua ſeu Nun. Palæſtinos ſedibus ſuis eiecit.

Hanc rem veram maxime eſſe, vetuſtate quadam inſcriptione confirmat, quam ſe ille legiſſe teſtatur, Phœnicum compoſitam literis ad fontem quendam, vbi duæ quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Literarum ſculptura eu aduenientibus hæc promulgabat: Nos ſumus, qui à facie Ieſu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum ſcribit.

Libya in poteſtatẽ Romanorum denuo redacta.

Libya vero in poteſtatem Romanorum redacta, annua vectigalia, ſicuti & antea, in ærarium intulit. In eadem Libya Iuſtinianos centum & quinquaginta oppida conſtruxiſſe dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim vetuſtate collapſa fuerant. Ea vero magnificentiſſime reſtituit, ſummo pereque ornauit, priuatis ſimul & publicis ſtructuris, mœnibus, & diuerſis alijs beneficijs, per quæ & vrbes illoſtrantur, & diuinum numen maxime placatur, aquæductibus quoque, qui vtilitatem ſimul & amœnitatem abunde ciuitatibus afferrent. Eorum nonnulli tum primum, quum antea non fuerint, conſtructi ſunt: nunnulli vero quum aliquando quidem fuerint, ſed poſtea corruerint, tum temporis ad vetuſtum reducti ſunt ſtatum.

Cap. XIII.

De rebus in Italia à Belliſſario & Narſe geſtis: & varia Romanæ vrbis per hoſtes occupatione. De Syluerio & Vigilio epiſcopis. Item de eis gentibus, quæ Chriſtianam ſuſcepere fidem. Et de Narſæ ducis imperatorijs artibus, & erga Deum pietate.

Theoderichi mors.

PORro quæ in Italia quoque geſta ſint, referemus, quæ & ipſa Procopius in hiſtoE riam retulit. Poſtquam Theudericbus, ſicuti ſupra à nobis dictum eſt, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem ſuſtulit, rerumque Romanarum potitus deceſſit, Amalaſuntha vxor eius, communis filij Atalarichi tutelam ſuſcepit, & regnum virili animo adminiſtrauit. Cæterum quum prouide rerum curam gereret, prima Iuſtinianum ad bellum aduerſus Gotthos ſumendum excitauit. Quum nanque inſidijs ab eis expetita eſſet, Oratores ad Imperatorem miſit. Sed enim filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theuderichum genere attingens, Occidentis imperium ſumpſit.

Adminiſtrationi gnarus habebatur. Atalarichus ſeu Athalaricus immaturè periit. Theodatus regno cedit. Roma ex Gotthorum manibus à Romanis recuperata. Sylverius epiſcopus Ro. Vigilius ei ſurrogatus. Heruli Chriſtiani facti.

Qui poſtquam Belliſſarium Imperator in Occidentem miſit, regno cedens, literarum doctrinis magis quam rebus adminiſtrandis incubuit, ad res bellicas tractandas minime idoneus. Copijs Occidentalibus tum Vittigis præfuit. Belliſſarius, vt Italiam eſt in F greſſus, Vitigis quidem Roma relicta, inde diſceſſit: Belliſſarius vero vrbi appropinquans, à ciuibus eſt in eam receptus, fores omnes & corda inſuper ipſa Romanis ei patefacientibus: maxime vero Syluerio throno eius præſidente, eam rem ſuadente atque procurante. qui ad Belliſſarium, Fidelem, qui Atalarichi aſſeſſor & conſiliarius fuerat, legauit. Ita abſque certamine Roma in ditionem Romanorum, poſt annum ſexageſimum, menſe Decembri rediit, vndecimo imperantis Iuſtiniani anno. Scripſit & illud Procopius, vbi poſtea Gotthi denuo Romam oppugnarunt, Belliſſario Syluerium epiſcopum ſuſpectum fuiſſe: quapropter eum in Græciam tranſtulerit: Vigilio autem antiſtiti thronum eccleſiæ commiſerit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eiſdem temporibus, quum Anaſtaſius imperium obtineret, Herulos Iſtrum tranſiſſe: atque eos poſtea vniuerſos G liberaliter à Iuſtiniano tractatos, & ingentibus pecunijs allectos, Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, & vitam ad humanitatem mutaſſe. Ad hæc, Belliſſarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Conſtantinopolitanam refert. Atque vt ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter ſpolia Roma ſecum duxerit: & vt † Totilas imperium Romæ arripuerit, atque vrbs ea rurſum in poteſtatem Gotthorum redierit. Deinde vt Belliſſarius in Italiam reuerſus, Romam rurſum receperit: atque inde, Perſico bello in Oriente orto, ab Imperatore reuocatus ſit.

† Totilas in ea flammis Romã vaſtauit: ne in ea homines habitare poſſent. Itaque ſurarũ habitaculũ eſt.

Recenſet quoque Abaſgos tum Chriſtianiſmum complexus eſſe, ſeque ad humaniorem viuendi H motem compoſuiſſe. Et Iuſtinianum Imperatorem Eunuchum gentis eorum, Ephratam nomine ad eos miſiſſe, qui prohiberet de cætero quemquam ea parte † corporis qua viri ſumus

facta eunt prædictionem Domini. Apoc. 18.

† *Amalaſuntham ſiue Himmelſuntham, alij filiam Theoderici fuiſſe ſcribunt, vt Diaconus ſupra* cap. 11. eodem. *Amalaſuntha ſoror Theoderici Traſamundo, Vandalo nupſit.*

† *Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos multis donauit, reſtitutoſque liberaliter pecunia proſequutus eſt. Diacon.*

** τῶν ἀρχόντων ἐκτομίας. Belliſarius de Vitige triumphat. Roma à Totila Gotho capta.*

Idem Baduila dictus. Abasgi ibi Christiani facti, Christianiſmum homines ad humanitatem componit. Ephratas Abaſgus eunuchus Conſtituit ne quis amplius eunuchiſmus prohibetur. Tractus Tanais amnis Christianum ſuſcepit. Gothorum excurſio in Thraciam.

Terræ motus Chaſmata. † Σχίσματα χάσματα Pompeiopolis in Cilicia terræ motu ἀφανὴς, hiatu in terra abſorpta. Narſes eunuchus res geſta in Italia. Totila Gothorum dux. Apud Agathiam ij dicuntur Bucellinus & Sindual. Aly hiis Siſualdiis nominant.

ſumus apud eos ferro naturæ iniuriam inferente priuari. Siquidem plurimi qui in principum cubiculis verſantur miniſtri, * quos eunuchos ſiue cubicularios vocare ſolemus, ex gente ea erant. Tum vero etiam Iuſtinianus Dei genitrici templum in Abaſgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præſtans ædificauit: ſacerdotes ei attribuit, & alia quæ ad cultum diuinum faciunt, rite conſtituit. Vnde populo ei accidit, vt accuratiſſime in Chriſtianorum dogmate exercerentur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocant autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vſque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iuſtinianum legatos miſerunt, vt epiſcopum illis daret, ſupplicantes: quorum ille precibus reipſa annuerit & epiſcopum illis libenter miſerit. Admodum vero terſe etiam idem recenſet quomodo Gothi Mæotidis accolæ, Iuſtiniano imperium adminiſtrante, plurimas excurſiones in Thraciam fecerint. Præterea, vt ſæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & ſinus Criſſæus ad extremum concuſſus ſit: loca plurima ſub numerum minime cadentia, & vrbes ſimiliter in præceps ierint, & ſolo æquatæ ſint. Pleriſque in locis terra ſubmerſa peſſum ierit, atque alicubi quidem chaſmata ſurſum coierint: alicubi vero hiatus perpetui ad hoc vſque tempus permanſerint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. Quum enim terra diuiſa vrbem eam cum incolis omnibus vniuerſam abſorbuiſſet, vox ex infima voragine exaudita eſt, hominum eis qui ſuperſtites circum ea loca relicti eſſent, ſupplicantium, vt ſe ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, vt Narſes eunuchus à Iuſtiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam ſuſceperit, ac Totilam vicerit, deinde vero & Teiam, & vt vrbs Roma quintum capta ſit. De Narſe, qui familiariter cum eo vixere, illud perhibent: ita ipſum ex diuino numine pependiſſe, atque id omnis generis pietate coluiſſe, & virginem eandemque Dei genitricem ita veneratum eſſe, vt illa manifeſtu ei apparens, quando prælium committendum eſſet, præciperet: neque illum facile prius in aciem deſcendiſſe, quam tempus opportunum ab ea cognouiſſet. Plures inſuper alias & maximas, Narſes res geſſit, qui Buſelinum & Silduandum bello vicerit, & regiones vſque ad Oceanum omnes Romano imperio ſubdiderit, quas res potiſſimum, poſt Procopium Agathias rhetor in litteras retulit.

* *Procopius* de bello Perſico libro 2. *vbi de Iberorum finibus & monte Caucaſo agit: Hic gentes, inquit, quum alia multa, tum Alani & Abaſgi habitant. Inſuper Zechi, & poſt eos Hunni, qui & Sabeiri dicuntur. Qui poſtea populi Hungariam & Bohemiam occuparunt.*

Cap. XIV.

Vt Chosroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaſerit imperium. Et de Antiochia, aliarumque vrbium hoſtili occupatione.

Chosroes Perſarũ rex bellum contra Rom. mouet. Vetigis ad Perſam legatos miſit, ad bellum Rom. eum excitans. Procop. li. 2 belli Perſici. Bellum Perſicum.

IN hiſtoria Procopij illa quoque ſunt: Chosroen, vbi Romanorum in Libya & Italia res bello geſtas cognouiſſet, ad ingentem inuidiam commotum eſſe: & prætextus contra Romanos fingentem, quod fœdera violata & pax perpetua ſoluta eſſet, dixiſſe. Ac primum quidem Iuſtinianum oratores ad Chosroen miſiſſe, qui ſignificarent, nullam ſe cauſam præbuiſſe, vt quæ pacta eſſet pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intuliſſe, proindeque petiſſe, vt de rebus controuerſis diſquiſitio fieret: & cauſæ quæ in medium prolatæ eſſent, pacatis conſiliis amice componerentur. Chosroes vero, quod grauem, qua in animo ſuo flagrabat, inuidiam non ferret, nihil quod rationi conueniret, reſpondiſſe: verum exercitu maximo ex populis ſuis coacto, Romanorum ditionem adortum eſſe decimotertio imperij Iuſtiniani anno. Deſcribit igitur, quomodo Chosroes Surum ad Euphratem ſitum oppidum, expugnatum ceperit, ciuibus partim per pacta conuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbe ſe geſſerit, & pacta minime ſeruarit, dolo magis quam belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incenſam igni vaſtarit. Item quomodo inde Antiochiam peruenerit, in cuius tum throno Euphemius erat: qui, quum ei quod agebat, nihil ex ſententia procederet, Eccleſiam reliquit, eamque profugiens vna cum vicinis ædificiis ſeruauit, ſacris donariis ordine publicitus propoſitis, vt redemptionis eſſent eccleſiæ precium. Præterea perquam miſerabiliter commemorat, quomodo à Chosroe Antiochia ſit capta, qui omnia ibi ferro concidit & incendio vaſtauit. Deinde quomodo in ſuburbanum Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venerit: & vt ad Apameam quoq; applicuerit, Thoma tum ibi epiſcopatum adminiſtrante, & vita & doctrina illuſtri viro. Quem vna cum Chosroe, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, ſapienter ſpectaſſe: vt illum ſcilicet tali officio mitem placatumque prorſus redderet. Eum quum facete admodum Chosroes interrogaſſet, An ille ſe ad hunc modum in vrbe ſua videre vellet: veritatem rebus omnibus præponentem reſpondiſſe dicit, quod non libenter eum viſurus eſſet. Quod dictum quum Chosroes propter veritatem plurimi fecit, tum antiſtitem eum mirifice eſt admiratus.

Capium Surum. Berrhœa, quæ apud Procopium Euphemius dicitur Rom. Antiochia. Lucus Daphnæ. Seleucia. Apamea ope Dei ſeruata. Thomas Apamenus epiſcopus cũ Chosroe ludos Circenſes, vt eum comitate ſua placaret, ſpectauit. Thoma epiſcopi apud hunc tem tempore libere dictum.

Cap. XV.

De miraculo, quod Apameæ ad ſalutiferum crucis ſignum accidit.

Pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali. Procop.

POſteaquam vero ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recenſebo, præſenti hiſtoriæ conueniens quam maxime. Quum Apameni vrbem Antiochenam iam incenſam eſſe audiuiſſent, Thomam quem dixi, epiſcopum à

Miraculum Apameæ in crucis ligno editum.

Choſroe reuerſum obſecrarunt, vt præter ſolitum morem viuificum crucis lignum proferret atque in medium proponeret, vt poſtremum intuerentur exoſcularenturque vnicam eam hominum ſalutem: & quaſi viaticum adorationem illius, ad meliorem illam vitam migraturi, ſumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignum vitale promſit, certis productionis eius indictis diebus, vt vicini quoque eo affluerent & medicina ſalutari perfruerentur. Quum autem omnes conueniſſent, totis manibus Thomas ſublato in ſublime ligno, maledictionis amuleto, ſacram ædem circumiit: quod ſtatis tantum ſupplicationum diebus fieri conſueuit. Porro Thomam procedentem magna vis reſplendentis ignis ſubſequi viſa eſt, non adurentis quidem ignis, ſed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id ſemel aut iterum, verum ſæpenumero accidit, quod antiſtes locum omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem ſæpius faceret, F rogaret, quo crebrius videlicet diuino fulgore fruerentur. Ea res futuram Apamenis ſalutem portendit. Et miraculi eius imago atque monumentum ad Baſilicæ teſtudinem ſummam, omnibus nouitatem rei teſtificaturum, propoſitum eſt. Quod quidem vſque ad Ardaamani & Perſici belli tempora integrum permanſit: quo tempore vniuerſa vrbs, & Eccleſia ipſa, vaſtata eſt, & cum ea imago ſimul conflagrauit. Atque hæc quidem ſic acta. Chroſroes vero recens initorum pacificationis pactorum rurſum oblitus, denuo quoque eadem hoſtiliter fecit, leuitati quidem morum & inconſtantiæ eius conuenientia, virum autem præclarum ac regem præcipue haudquaquam decentia.

τοῦ τιμίου ξύλου ἐν τῇ ... ἡμέραις τῶν ... ῥων.

Apamea alio tempore vaſtata. Euagr li. 4. cap. 26.

Choſroes bellum contra pacta conuenta redintegrat.

Cap. XVI.

De re mirifica Edeſſa ſupra opinionē & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti non manu facta, g ſta.

Edeſſa contra vim Perſarum oppugnata, per imaginē Saluatoris eſt ſeruata.

INſuper etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribus quoque de effigie Chriſti memoriæ ſunt prodita, quæ Augaro Edeſſæ principi eſt miſſa. Et quomodo Choſroes ea quæ de illa fama increbuerant, quod ſcilicet Edeſſa nunquam in poteſtate alienigenarum futura eſſet (id quod in literis ad Augarum miſſis non repetitur: quemadmodum ea Euſebij Pamphili hiſtoria cognoſcere licet, qui epiſtolam eam legit & ad verbum operi ſuo inſeruit, & nos quoque in ſecundo tomo ea poſuimus) falſa eſſe conuincere voluerit. Apud fideles quidem ita & canitur, & creditur: res ipſa quoque prædictionis eius fidem, quod vera maxime ſit, & ſibiipſi conſentiens, confirmat. Choſroes nanque maximo impetu vrbem adortus, atque omnia fere expertus, innumerabilibuſque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt H ciuitatis etiam mœnia ſuperaret: aliaſque infinitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamen re infecta inde diſceſſit. Quæ vero is contra vrbem eam tentarit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quæcunque facile ignem concipit: milites ſuos, alijs rebus relictis omnibus ad vrbem aggerere iuſſit. Atque vbi id dicto citius factum, & materia circumcirca

Oppugnatio vrbis Edeſſenæ.

E conſtructa eſt terram deinde ingeſſit, & aduerſam aciem contra vrbem duxit: & celeriter propugnaculis in ſtrue lignorum & aggere collocatis, eam oppugnauit. Vſque adeo vero vrbem altitudine operis ſuperauit, vt ex munitionibus tela in defenſores vrbis conijcerentur. Itaque quum obſeſſi aggerem veluti montem aliquem vrbi imminere viderent, & hoſtes ex locis ſuperioribus pedibus quam plurimum in vrbem excurſuri exiſtimarentur, ſole oriente ex aduerſo aggeri † cuniculos agere inſtituerunt, & ignem ſubijcere, vt lignorum materia flamma conſumpta agger pefſum iret, opuſque totum corrueret. Cæterum igne immiſſo, cœptum eos conſilium fefellit, quod flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atque ita materiam comprehendere, ſicuti conſueuit, oportebat. Itaque vbi eos conſilium prorſus deſtituit, in extremam deiecti deſperationem, ad ſupernam anchoram, diuinitus ſcilicet acce- F ptam imaginem, confugerunt, quam nulla hominis manus fecerat: ipſe vero Chriſtus Deus Augaro videre eum cupienti, facie in linteum impreſſa miſerat. Hanc ipſam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua conſperſam contra pyram miſerunt. Et ſubito diuina virtute inuiſibili quodam modo eorum fidei, qui hoc faciebant, ſuccurrente, facile admodum quod deſperatum antea fuerat, eſt perfectum. Siquidem confeſtim ligna ignem conceperunt, & quam celerrime combuſta imminenti ſtatim materiæ eundem ignem immiſerunt, carpentem & conſumentem omnia. Obſeſſi ciues poſtquam fumum exilientem ex aggeris mole viderunt, talia inſuper ſunt moliti. Vaſculis ſiquidem quibuſcunque fictilibus collectis, & ſulphure, pice, aliiſque rebus ea materia quæ facile flammam corripit, completis, fundis ad cuniculi foſſam conieccerunt. Quæ fumum emittentia, igne ſcilicet iactus impetu accenſo, G effecerunt, vt fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non exiſtimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabant. Triduo vero poſt vbi ignis quæ in medio erant conſumpſit, flammas eius terra reddidit: & qui in aggere conſtiterant Perſæ pugnatores, tandem intelligere cœperunt, in quodnam diſcrimen perueniſſent. Tum Choſroes, veluti aduerſus virtuté diuinam contrarius cœptis eundem ſibi eſſe exiſtimaret, quæ vrbem præterfluit aquam, contra pyram ardentem, extinguere eam volens, immiſit. At illa magis magiſque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque ſulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammandam materiam idoneum excipiens, in ſublime eo vſque ferebatur, donec agger omnis in foſſæ cuniculis conſidens, in cineres eſt redactus. Itaque Choſroes rebus ipſis ad deſperationē abductus, tandem vim eam quæ vrbem defenderet cognouit: & H pudore perculſus, in regnum ſuum rediit, pœnitentia ductus, quod tantos fruſtra labores ſubiiſſet, per quos ita manus contra Deum tollere voluiſſet. Atque equidem hæc ſic habuere. Dicam vero itidem, quod alibi Choſroæ apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriæ poſteritatis ſempiternæ tradatur, admodum dignam.

Defenſio eiuſdem.

Qui aggeſta dicitur. τὸ χῶμα ... hoc eſt. Aggeſtum bellica eſt moles è lapidibus & lignis & terra excitatum. Suid.

Defenſores ad imaginē Chriſti ... Augaro olim miſſam confugiunt.

Aqua diuinitus ignem alit & auget.

Cap. XVII.

De cruce magni pretij, quam Iuſtinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi prope incredibili edito.

INſtitit & huic, iugum ſeruitutis imponere contendens. Et poſtquam mœnia eſt aggreſſus, & vrbem expugnare conatus: de ſalute dehinc vrbis, vt ea ſeruaretur, vtrinque ab obſidentibus ſimul & obſeſſis, hinc inde verba ſunt facta. Poſtremo inter vtroſque conuenit, vt ſacris templorum donariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iuſtinianus & Theodora eo miſerant, eſt annumerata. Etiam ab vrbis eius antiſtite, aliiſque qui cum eo miſſi fuerant, ad Choſroen omnia deportata fuerant. Atque ille, num præterea in vrbe quicquam reliquum eſſet, interrogauit. Affuit ibi quidam, verum dicere ſolitus & Choſroæ, alia quædam pauca admodum in vrbe à ciuibus occulte aſſeruati renunciauit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil eſſe, ſed alterius longe præſtantioris & Deo dicatæ materiæ in qua oſſa Sergij martyris aſſeruarentur, vrnam ſublongâ ex argento fabrefactam reſtare. Hoc vbi Choſroes audiuit illico exercitum omnem ad excindendam vrbem ex caſtrorum munimentis eduxit. Confeſtim vero innumerabiles propugnatores ſupra vrbem apparere, ſeque ad eandem defendendam parare, atque per muros vbique diſcurrere viſi ſunt. Porro vt hoc, qui ad oppugnandum miſſi fuerant, viderunt e veſtigio ad Choſroem reuerſi, quum defenſorum ciuitatis multitudinem, tum timorem ſuum, qui eos exarmaſſet, ſtupefacti commemorarunt. Choſroes autem, vbi curioſe omnia ſcrutatus, valde paucos vel † immaturæ vel exoletæ ætatis homines in vrbe eſſe, robuſtis omnibus è medio ſublatis comperit, rem eam ſublimioris alicuius poteſtatis, & martyris præcipue eſſe ſuſpicatus eſt. Ac timore correptus, Chriſtianamque religionem magnopere admiratus, ſtatim obſidionem ſuſtulit, atque in ditionem ſuam reuerſus eſt. Fama vero obtinet Choſroen iſtum paulo ante obitum, ſacris noſtris initiatum, atque ad diuinum lauacrum admiſſum eſſe. Sed enim & peſtem eam quæ tum graſſata eſt, ita vt poterο proſequar, quæ omnem (vt ita dicam) terrarum orbem depaſta eſt, quinquaginta & duos annos, quod auditum nunquam eſt, in terris ſæuiens.

Cap. XVIII.

De ſæuiſſima eius temporis peſtilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta & duos annos inceſſit.

CApta à Perſis Antiochia, biennio poſt morbus peſtilens obortus eſt, aliqua quidem ex parte ei quem Thucydides deſcribit perſimilis: aliquo vero modo multum ab eo diſpar. Ortum cepit ex Æthiopia: vniuerſum vero prope peruaſit orbē, velut incedens, & ſenſim tranſiens, ita vt neminem fere eius temporis hominem intactum prætereierit. Quædam ciuitates adeo ſunt à morbo eo occupatæ, vt vacuæ prorſus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & ſtatim inde tranſiret. Nec ille certa quapiam periodo graſſatus eſt neque vbi graſſari exorſus eſt, eundem curſum tenuit: verum quibuſdam in locis in principio hyemis ſæuire cœpit, in aliis verno tempore, in nonnullis æſtate prima. Alicubi autumno iam progreſſo: in quibuſdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abſtinuit. Et videre erat in ciuitatibus peſte hac affectis, domos prorſus omnes conſumptas: in aliis vnam atque alteram ad vaſtitatem redactam, reliquas vero intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ ædes nunc immunes à lue iſta fuiſſent eas proximo deinceps anno ſolas illam ſenſiſſe. Illud vero in hoc malo nouum eſſe viſum eſt, quod ſi ciues aliqui earum vrbium quas peſtis inuaſiſſet, alio migraſſent, ſoli ipſi ea corriperentur qui ex infectis ſcilicet iam vrbibus inter intactos verſarentur. * Porro malum hoc potiſſimum ſæuiit eis cyclorum periodis, quos Epinemeſes Græci, hoc eſt depaſtiones, vocant. Internecione autem prope interiere homines ſecundo [illegible] hoc eſt, eius qui annos quindecim complectitur cycli anno. Et variæ erant peſtis huius ægritudines. In quibuſdam enim à capite incipiens, oculos ſanguinolentos, & faciem tumentem efficiebat. Deinde guttur inceſſens, vitam adimebat. Quoſdam ventris profluuium inuadebat. In aliis bubones etiam extabant & acres accedebant febres. Moriebantur intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione & valetudine in vigore ſuo permanentibus. Nonnulli vero mentis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti homines celeriter inflammarunt & extinxerunt. Erant qui ſemel atque iterum malo eo capti & liberati, poſtea tanquam poſtliminio correpti peribant. Diuerſa etiam fuit contagio rationem excedens omnē. Nonnulli enim morbum ex conuerſatione tantum & conſuetudine ægrorum contrahebant, alij ſolo contactu illorum mortem ſibi creabant. Erant qui quum in domum ſaltem proſpexiſſent, inficiebantur; aliis id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaſerant, ex peſtilentibus vrbibus excedentes, contagionem morbi ad integros & valentes tranſmittebant. Quidam vero peſte ea correpti prorſus non ſunt, quamuis familiariter cum multis ægris vixiſſent & non ſolum eos ipſos ægros, verum etiam ex peſte ea defunctos homines contrectaſſent. Multi nanque erant, qui magno ſtudio vt morerentur agebant, propter liberorum aut totius familiæ internecionem. Quam ob cauſam ægrotis immixti, cum morbo ipſo quodammodo colluctabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues ista, ſicuti dixi, ad quinquageſimum ſecundum annum, peſtilentias priores omnes longe poſt ſe relinquens, graſſata eſt. Philoſtratus peſtem ſui temporis, quæ quindecim durauit annos, admiratur. Sed illam hæc multis modis ſuperauit. Ego vero ad reliquam hiſtoriam reuertor, reliquas Iuſtiniani res commemoraturus.

Et tempore eo Dionyſius abbas nouū Cyclū magnum inchoauit.

Euagr quoque hac peſte ſe infectum fuiſſe ſcribit li. 4. cap 39.

* [illegible] *depaſtio.* Iliad. 6. [illegible] *hoc eſt, omnia quæ terram depaſcunt, quæ ve perreptant. Depaſtiones & graſſationes huiuſmodi peſtilentiæ & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) ſicuti eluuiones exuſtioneſq; terrarum tempore certo accidere ſolent.*

Cap.

Cap. XIX.

Quæ Euagrius hiſtoricus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iuſtiniani ſcripſerit.

Ex Euagr. de Iuſtiniani immani auaritia, & immodica prodigalitate.

QVæ autem de eo Euagrius narret adiiciam, ne ipſe in tantum Imperatorem inuectus eſſe videar. Sic enim ad verbum de eo ille loquitur. Iuſtinianus inexplebilis auaritiæ fuit, & alieni vſque adeo appetens, vt ciues ſubditoſque omnes auro venales habuerit: & magiſtratibus ipſis, vectigaliumque mancipibus, atque alijs inſidias nulla de cauſa aduerſus homines ſtruere ſolitis, vendiderit. Quam plurimis autem, quibus eſſent diuitiæ & poſſeſſiones, cauſa alia & prætextu præter cauſam & prætextum omnem per colorem quempiam confictо, bonorum omnium mulctam dixit. Ac ſi qua mulier ſe aſſimulaſſet meretricium quæſtum facere, & oculum alicui Venereæ conſuetudinis gratia adiicere, illico in leges committebatur. Atque ea vbi Iuſtinianum ad ſocietatem tam turpis lucri aſciuiſſet, opes eius qui per eiuſmodi ſycophantiam deceptus eſſet vniuerſas, ipſe in domum ſuam congerebat. Pecuniæ vero prodigus etiam, multas ſacras ædes & templa vbique conſtruxit, aliaſque pietatis cauſa domos ad effœtæ vel imperfectæ ætatis, & cum varijs morbis conflictantium virorum & mulierum curam, ædificauit: ingentibus, vnde illi fouerentur, eis reditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera Deo placentia fecit: ſiquidem ea ex proprijs autoris, qui de ſuis ipſe puris factis fructum ferat, facultatibus procedant. Hæc quidem Euagrius.

Cap. XX.

Deſcriptio Auguſti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Iuſtinianus Deum ſanctiſſime colens inſtaurauit.

Hos (facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, &c Luc. 16) quidã male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid ex paribus, ... putant ſe ſacere quod præceptum eſt. De iniuſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo quod recte habetis date. Noli velle eleemoſynam facere de fœnore & furis fidelibus dico & quibus Chriſtum erogamus dico. Aug. ſer. 35.

IVſtinianus porro multa delubra paſſim in orbe terrarum pulcherrima excitauit: potiſſimum autẽ Conſtantinopoli præclariſſima templa, præſtanti forma & magnitudine cõſtruxit. In quibus ingens illa & incomparabilis, neque vnquam antea viſa baſilica eſt, auguſtum Sapientiæ * verbi Dei templum maximum ſane illud, atque decentiſſimum, & quod orationis vim omnem longe ſupergrediatur. [illegible]us ſtructuram ex Procopio hoc loco inſerere viſum eſt: cuius verba hæc ſunt. *Homines aliquando gregarij & leue vulgus Chriſtianorum, eccleſiam incendere auſi ſunt.* Sophiam Byzantij templum id, commodiſſime cognomen hoc Deo tribuentes, vocant. Permiſit id hominibus nefarijs, vt impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quantam pulchritudinem fanum id aliquando reſtitutum, peruenturum eſſet. Itaque eccleſia exuſta tota tum iacebat. Iuſtinianus [illegible] m ita eam aliquando poſt expoliuit, vt ſi ante [illegible] quiſpiam cognouiſſet, & deſcriptionẽ ædificij nunc ex tantis oſtendiſſet, in votis habiturus quilibet fuerit, vt eccleſia prorſus diſperiret: quo ea ſummam quæ eſt in præſentia redacta, conſpiceretur. Artifices nanque Imperator ex prouinci-

* *De ſtructura templi Sophiæ Conſtantinopolitani.*

cijs omnibus omnes euocauit, atque in primis Anthemium Trallianum † architecturę & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, non tantum inter eos qui ſua ætate, ſed etiam qui ſu-

† *Anthemius Trallianus, Iſidorus Mileſius architecti nobiles.*

perioribus temporibus ædificiis accurate & commode extruendis præclari fuete, propterea vero qui futuri erant, ſtructurarum formas & effigies præſcribendi peritiſſimum: & Iſidorum Mileſium egregium fabrum. Spectaculum igitur eccleſia multo pulcherrimum facta eſt, conſpicientibus quidem mirificum, audientibus vero incredibile prorſus. Nam altitudine cœlum prope attingit: & veluti ab ædificijs alijs abducta, vrbi reliquæ imminet atq; incumbit, exornans quidem illam, quod ſcilicet illius ſit: ſpectandã autem ſeipſam præbens, quod illius cum ſit, illamq; ſupergrediatur, tantum eminet, vt ex ea perinde atq; e ſpecula vrbs tota perluſtretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectiſſime eſt exornata, vt non immerito & longior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine eſt inſignis. Moles quoq; ipſa ornamento illi eſt, & magitudinis conueniens, & apta ratio & proportio, neq; ad nimiã amplitudinem excedens, neque ſe ad viliorem humilitatem demittens. Nam & ſolitis ędificijs grandior eſt, & immoderatis ſtructuris venuſtior atq; decentior. Lumine vero & ſolis ſplendore mirifice abundat. Non extrinſecus locum eum ſole illuſtrari, verum intus oriri luceoi dicas. Tanta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars ſcilicet Orientem ſolem reſpiciens, vbi myſteria & arcana Deo ſacra fiunt, ad hunc modum eſt extructa. Ædificium quoddam dimidia ex parte rotundum & turbinatũ, quod artis huius periti hemicylindrum nominant in ſublimitatem immenſam excurrit. Operis huius altitudo, * in quartam orbicularis figuræ partem euadit. Deſuper ſtructura alia lunata forma, ab ædificij artubus ei impoſita eminent, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, ſed quæ periculoſa compoſitionis coagmentatione horrendum quiddam prorſus eſſe videatur. Videtur nanque in rem præſentem venientibus, non ſatis firmo loco collocata, atque non ſine diſcrimine in ſublime ſublata eſſe. Illa vero certa & ſtabilis maxime conſtat. In huius templi parte vtraque, columnæ in ſolo ſunt, & apices earum ex ingentibus ſaxis conſtructi, ritéque coagmentati. Quæ columnæ alıunde alijs artificioſe inter ſe ſitu ipſo reſpondentes, in magnam ſublimitatem pertingunt; ſcopulis eas, ſi cernas, præruptis compares. Quatuor in iis arcus † quadranguli forma extant. Porro arcuum iſtorum duo, qui ad orientem & occidentem ſolem pertinent, in vacuum aerem pertinent. Reliqoi autem duo ex inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quaſdam columnas habent. Eiſdem vero ex ſuperiore quoque parte rotunda ſtructura ad turbinatam formam vergens, imminet: vnde ſemper dies primum illuceſcens apparet. Et quum ædificatio ita diuiſa ſit, commodi illud habet, quod affatim lucem templo ſufficit. Hæc vero ipſa [illegible] vt oportet fieri non poteſt, vt lingua balbutiens & parum vocalis exponat. Namque propter ſtructuram infractam,

Sanctitas templi ſacrarium.

non

non in terra conſiſtere, ſed cœlitus catena aurea ſuſpenſa eſſe videntur. Et qui hæc contemplantur, quidnam potiſſimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt. Verum cum animo omnia circumſpexerint, & ſupercilia ſuper omnibus contraxerint, ſtructuræ artem aſſequi non poſſunt: ſed quod oculis perſpicere eam non ſit, conſternati inde diſcedunt. Porro ſiquidem auro teſtudo ſumma tecta eſt, amplitudinem pulchritudine temperans. Tum autem lapidum ſplendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex vtraq; parte porticus duæ ſunt: vtriuſque culmen, tholus, & aurum, tectorium eſt. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus ceſſit: neque prorſus quidquam inter ſe variant, aut differunt. Quis vero ſublimiores gynæconitidis ſtationes exponat? aut varias enumeret porticus & columnis frequentibus conſpicuas aulas, quibus templum hoc circundatum eſt? quis columnarum & lapidum enumeret aptam & conuenientem ſpeciem, quibus ſacra ædes exornata eſt? In pratum ſe quiſpiam floribus vernans incidiſſe exiſtimet. Admiretur namque merito, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum vero viridantem, in quibuſdam autem puniceum florere. In nonnullis candidum fulgere videat. Inſuper vero in quibuſdam obſtupeſcat, quos aduerſantibus inter ſe coloribus, in modum pictoris, natura ipſa varie cohoneſtarit. Porro templi eius donaria omnia, quę vel ad vſum ſacrorum parata, vel ex argento & lapillis magni precii fabrefacta ſunt, accuratius perſequenti, eloqui omnino non eſt: quæ Imperator duntaxat iſte dedicauit. Ex vna autem re tantum, coniectura, qui hęc legent, opes Eccleſiaſticas colligere poterunt. Sanctus etenim templi huius ſacrarium, quod ſoli ſacerdotes adeunt, † quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, vnus Orienti ſoli obuerſus, nondumque perfectus, magnitudine ſua baſes columnarum preſſit, quæ pondus tantum non ferentes, derepente quodammodo diſruptæ, non ita multo poſt peſſum ituræ videbantur. Et Anthemius atque Iſidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retulerunt: neq; quidquam ex arte ſpei reliqui habuerunt. Imperator autem diuinitus edoctus, ſtatim eis arcum abſolutum iri pollicitus eſt. *Ipſe etenim*, inquit, *in ſeipſo aſſurgens, inferioribus columnarum baſibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in ſublimi ſuſpenſus, experientia ipſa veritatem inuentionis Iuſtiniani confirmauit.* Atque hoc quidem ſic hac in parte elaboratum eſt. In aliis vero arcubus Meridiem & Boream ventum ſpectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem nouam mole magna in ſublime tollebantur. Eis vero inferiora ædificia preſſa laborabãt, & columnæ quæ eo loci erant, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex ſeſe iactos reddebant. Rurſum igitur animos deſpondentes mechanici, propter caſum eum Imperatori periculum tale renunciarunt. Tum ille huic malo remedium illud excogitauit. Laborantium enim ædificiorum partes ſummas, & arcus ipſos adimere, atq; in præſens quidem ſeponere, poſtea vero rurſum imponere, quum ſtructuræ humor induratus euanuiſſet, præcepit. Illi imperata fecere. Ædificatio vero ipſa deinceps firma ſtabiliſque conſtitit.

Gynæconitis.

Ingens vis argenti in templo. μυριάδας τεσσαράκοντα λιτρῶν.

Iuſtinianus architectura peritiſſimus.

Reſtaurauit quoque Iuſtinianus ſanctorum Apoſtolorum templum, quod nulli primas vult concedere. In eo Imperatores & antiſtites recepto more ſepeliuntur.

Diuorum Apoſtolorũ Eccleſia.

Cap. XXI.

De Imperatoris eiuſdem furore, potius quam amore erga Cyaneum ſeu cæruleum colorem.

Atque hæc quidem præclara, atque præclarorum longe præclariſſima ſunt Iuſtiniani Imperatoris, opera. Verum in eo, quod beluinam feritatem omnem excedit, ſiue errore, ſeu ingenii timiditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex ſeditione ea quæ Nικα id eſt, *vince*, dicta erat, ſuum ducens. Mirifice namque alteri populi factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuiſſe viſus eſt: adeo ſane, vt non ſolum eos interdiu in media vrbe cædes aduerſariorum facientes legitima pœna facinoris exigenda, non cohibuerit, ſed præmiis etiam proſequutus ſit. Proinde homicidę plures facti, & impunitas cædium aucta. Audebant illi etiam domos aduerſæ partis ingredi, & precioſas repoſitaſque ciuium res diripere, ita vt illi ſalutem ſuam auro redimere cogerentur. Si quis vero ex magiſtratibus non dico coercere, ſed inhibere tantum facinora eiuſmodi voluiſſet, de vita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis præfectus, quoniam nonnullos ſcelere tali res nouas molientes comprehendiſſet, & neruis proteruitatem eorum caſtigaſſet, contumelioſa pompa per mediam vrbem tractus, neruis eſt conciſus. Et alium quendam Callinicum nomine, Ciliciæ præſidem: quod in duos percuſſorum iſtorum, Paulum & Fauſtinum, qui interficere eum conati fuerant, animaduertiſſet, in crucem egit, pœnas ab eo, recte prudenterque facti, & legum conſeruatarum, ſumens. Itaque qui diuerſæ factionis erant, quod poſſeſſiones ſuas relinquere coacti eſſent, & à nemine prorſus reciperentur, ſed veluti quædam deteſtanda piacula vrbe expulſi eſſent, prædonicam exercebant: & itineribus obſeſſis, ex inſidiis viatores adoriebantur & cædebãt, nihilq; adeo quod non committerent malorũ omittebant. & quotidie ad homines interficiendos atque diſpoliandos, flagitiaque alia peragenda, audaciores fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram conuerſus, & in ipſos lege agere iuſſit: ſuppliciiſque eos ſubdidit: quos ante vbiq; facinora impia committere, & grauiſſima quæq; flagitia de barbarorum more patrare permiſerat.

Iuſtinianus factioni populi Conſtantinopolitani Cyaneæ aduerſus Praſinorum add. Eus.

Licentia & impunitas gladiorum.

Iuſtinianus iniquiſſime in magiſtratum eadem Cyaneorum coercentes animaduertit.

Per indignitatem eiecti Praſini ad latrocinia exercenda quoq; ſunt adacti.

Iuſtinianus tandem Cyaneos quoque afflixit.

Cæterum exacte hæc commemorare, neque temporis huius eſt, neque orationis noſtræ quæ aſſequi ea non poteſt: Et hæc ipſa ſatis eſſe poſſunt, ad reliquas Imperii huius, quæ hic non recenſentur, res coniectura colligendas.

Apud Suidam eſt, Iuſtinianum Imperatorem litteras plane ignoraſſe, ἀναλφάβητον, hoc eſt, alphabeti imperitum fuiſſe.

Cap. XXII.

*De Barſanuphio monacho, item de Simeone propter Chriſtum * fatuo.*

[illegible]

SVb Iuſtiniano multi in multis orbis partibus diuini, & vita & miraculis ab eis geſtis admirandi viri floruere, in quibus vnus etiam Barſanuphius Ægyptius genere fuit, qui in carne minus carnalem egit vitam in phrontiſterio quodam, quod in præfectura Gazæ ſitum erat. Hic cum prodigia multa edidiſſet dicitur, tum in tuguriolo ſeipſum incluſiſſe, atq; vbi vltra quinquaginta annos ita vixiſſe credit᷑, vt neq; à quopiam viſus, neq; re quapiã terrena viſus ſit. Quæ cum de eo fama vulgata eſſent, eiſq; Salnſtinus Hieroſymorum Epiſcopus fidem non haberet, poſtquam per fodere domunculam, vbi homo Dei habitabat, iuſſit, ignis alicunde exortus oẽs conſumpſiſſet, niſi ſibi fuga conſuluiſſent. Alius quidam vir Simeones nomine, apud Emeſam, nouam quandam & inſolitam vitam egit. Cum enim & ſapientia omni & gratia plenus eſſet, dementem ſe eſſe aſſimulauit, & vanam gloriam tanquam veram ignominiam reiecit. Sanctus igitur vir iſte diu ſolitarius vixit, latens prorſus: neq; cuipiam, vt cognoſceret, quando, aut quomodo preces ad Deum funderet, aut quo tempore, & quibus cibis vel vteretur vel abſtineret, aditum ad ſe permittens. Perſæpe vero etiam in plateis verſans, mente excidiſſe, neq; quicquam conſiſtentis pectoris, ſolertiæ, & ſagacitatis habere viſus eſt. Aliquando incompoſite in cauponas inſiliens, cibis ſe quos reperiſſet famelicus implebat. Quod ſi quis conſilio eius intellecto vel obſeruantiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quam celerrime ea eo loco diſcedebat, ne id quod celatum volebat, deprehenderetur, virtuſq; eius manifeſtaretur, verit᷒. Et ille quidem ita ſe propalam atque in medio foro geſſit. Habuit autẽ familiares etiam quoſdam, quibuſcum quandoq; fuit, ſcena & ſimulatione poſita. Cuidam ea iis ancilla erat, quæ à quopiam per libidinem conſtuprata, vbi partus inſtitit tempus, ab heris patratorem probroſi facinoris eius & patrem pueri indicare coacta eſt. Illa per calumniam, Simeonem clandeſtine ſecum conſueuiſſe ſeq; ea eo grauidam eſſe dixit, & rem ita ſe habere iuramento confirmat: idq; ſi opus eſſet, in faciem illi ſe dicturam promiſit. Hoc vbi ad aures Simeonis peruenit, factum ipſe quoque non negauit, carnem ſcilicet, ſe quoque circumferre, lubricam peccandi procliuitatem inſitam ſibi eſſe dicens. Poſtquam autem eo nomine ſermones apud omnes de eo increbuerunt, & ipſe, ſicuti videbatur, pudore perculſus eſt: ilicet per fraudem, ſub verecundiæ prætextu ſeipſum ſubduxit. Et iam fatalis & conſtituta pariendi dies aderat, & muliercula ſedili ſolito inſidebat, doloreſque vehementes exoriebantur, cruciatum intolerabilem afferentes. Ac miſella vltimum diſcrimen adibat, neque fœtus prodibat: cum in tempore ipſo Simeonem aduenientem, vt preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliæ rogarunt. Ibi ille propalam non prius fœtum ſolem aſpecturum eſſe, quam mater patrem clandeſtinum proderet, prædixit. Quod vbi fœmina profeſſa eſt, & patrem verum nominauit, confeſtim in-

Sanctus Barſanuphius Ægyptius monachus.

Euag. habet Euſtachiũ. Salnſtius episcopus Hieroſolymorũ. Sanctus Simeon propter Chriſtum fatuus. Cõtemptus vanæ gloriæ.

Meretricula grauida ſtupri Simeonẽ inſimulat. Simeones crimen de induſtria non refellit.

Partus ipſe & veritas calumniã talem redarguit.

E

fans maternis locis exilijt, veritate ipſa quodãmodo obſtetricis illi officium exhibente. Alio inſuper tempore Simeones iſte in ędiculam mulieris impudicæ ingreſſus, foribus clauſis, ſolus cum ſola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde oſtio aperto profugit conſpectum omnium, ne quis eum conſpiceret, vbique curſu citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ cauſam de ſe præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem conuenerunt, diligenterq; quid ſibi tã diuturna mora voluerit, percontati ſunt. Ibi illa adiurauit, ſe in tertiũ vſq; diem penuria rerum neceſſariarum, præter aquam, nihil degustaſſe. Illum autem, qui hoc cognouiſſet, cibum ad ſe, & vini aliquantulum attuliſſe. Deinde ianuis clauſis, menſam appoſuiſſe, cibum capere iuſſiſſe, dapibus eam repleuiſſe: & reliquiis earum receptis, abiiſſe. Quum terræmotus maximus regionem eam concuſſurus eſſet,

F

(quo tempore, præ ciuitatibus aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis cladem ingentem acceperunt) lorum manu circumagens, & quã plurimas in foro ſtatuas diuerberans, ad alias: State (inquit) vos breui namque ſaltare debetis. Et cum viri eius factum nullum ocioſum aut † fruſtraneum eſſe iudicaretur, qui ei rei affuere, animis ſuis quaſnam ſtatuas præteriens non pulſaſſet, conſiderarunt. Nam illæ ipſæ terręmotu impetu ſummo ingruente corruerunt, concuſſionis eius * opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna ſunt geſta, quę ſcripto alio alibi ſum proſequutus.

Sufficiebat Simeoni rurſum occaſionẽ bonis moribus ſcortatoris qui muliercula elegantiſſima cibum porrigit, atque longe de ſe abiens.

Idem terræmotum prædixit Beryti & aliarum vrbium excidium.

† [illegible]

** ἔργον.*

Cap. XXIII.

De Thoma, qui & ipſe vitam tacitam extra hominum ſtrepitum eſt complexus.

G

IN Cœleſyria alius quidam, cui Thomæ nomen fuit, in eodẽ vitæ genere decertauit. Qui Antiochiam venire ſolitus (illius enim eccleſiæ cenſebatur) annuis alimentis receptis, in manſionem ſuam ibat. Hunc Anaſtaſius eccleſiæ eius miniſter & œconomus, quod frequenter ei moleſtus ei eſſet, manu in facie verberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant, ægre ferrent: ipſe neque Thomam dixit de cætero quidquam ab eccleſia accepturum, neque Anaſtaſium daturum eſſe. Et vtrunque iuxta prædictionem eam accidit. Anaſtaſius ſiquidem poſtridie eius diei vita defunctus eſt: & Thomas ad tugurium ſuum reuertens poſtquam in Daphnes ſuburbanum vicum peruenit, in ægrotorũ hominum diuerſorio, ad meliorem illam vitam migrauit. Cadauer illius, eius loci incolæ in cõmuni aduenarum monumento repoſuerunt alio atq; rurſum alio cadauere illi ſuperingeſto. Poſtquam vero Deo miniſtrum ſuum cohoneſtante, corpus ipſius, identidem ea re tentata,

H

ſemper ſuperiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadam vi longe admodum ab ipſius corpore remotis, miraculi eius ſpectatores, ad Euphemium epiſcopum rem retulerunt, qua ille ita vti erat cognita, publicam atq; honorificam funeris pompam induxit, & corpus magnifice Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cœmiterio ſepelijt. Qua cadaueris trãſlatione ille etiam peſtilentem, qui tum graſſabatur, morbum dispulit. Huius Thomæ anniuerſariam memoriam magnificentiſſime, feſtũ diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

Thomas monachus ſiue ipſi, & Anaſtaſio qui eum contumelioſe verberauit, mortem prædicit.

Thoma iſtius ſepultura honorifica. ἐν ἐπηλύδων πολυανδρίῳ. Polyandriũ aduenarum.

Supra Euphraſianum.

Cœmiterio.

Cap.

CAP. XXIV.

Ut Marinus Sabbas & Theodoſius Cœnobiarcha ſub Iuſtiniano vitam finierint.

Iuſtiniano adhuc imperium adminiſtrante, & ... illi Sabbas, & præclarus Theodoſius, ... ſuperſtites erant. Verum prior Theodoſius ad Deum tranſiit. Sabbas autem nonageſimum tum agens annum, ab Actienſi ... legatus iterum Conſtantinopolim ad Iuſtinianum, iu tenui atq; imbecilli admodum ... profectus eſt. Samaritani nãq; Iuſtino quodã rege ſibi creato, plurimas Chriſtianis ſuperbe iniurias tulerant. Eccleſias per ſacrilegium compilatas igni vaſtauerant: eos qui ſecundum Deum pie viuendum ſibi ſtatuiſſent, poſt multa & inenarrabilia ſupplicia conciderãt & circum vicos diſcurrentes, atque ſanctorum monumenta violantes, in ignem coniiciebant. Ea vero circa Neapolim acciderant maxime, cuius epiſcopum enſe occiderant, & presbyteros quoſdam comprehenſos, & deinde in fruſta diſſectos, vna cum quibuſdam martyrum reliquiis in ſartagine frixerant, à nulla prorſus temeritate & contumelia contra Chriſtianos abſtinentes. ... vbi Iuſtinianus intellexit, multa manu cũ illis congreſſus, quum alios multos, tum Iulianũ ipſum occidit. Captus quoque Syluanus quidã Scytopoli, & igni crematus, per quam acerbam vitæ cataſtrophẽ ſubiit: vt qui plurimum per eſſrenatam petulantiam Chriſtianos illuſiſſet, & diuina vindicta ad id tempus conſeruatus eſſet, vt debitas ad eum modum perſolueret pœnas: quemadmodũ & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arſenius autem quidam nomine & dignitate illuſtris, eius quem diximus Iuliani comes, Cõſtãtinopoli erat, & calumnias quaſdam falſo aduerſus Palæſtinos ſuebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuiſſent. Horũ gratia Sabbas, ſicuti dictum eſt, orator ſuper Cõſtantinopolim venit. Eum vero velut angelum, & cœleſtis Hieruſalem ciuem, cœlitus venientem perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illuſtrium eſſet virorũ, ipſumque adeo Epiphanium patriarcham obuiam illi mittens. Porro vbi longe aduenientem Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipſum Anaſtaſius olim, quũ ad eum veniret, conſpexit. Itaq; illi occurrit, & benedictione accepta, rem quam libenter cum eo fuit & facillime quod is volebat fecit. Qui inde reuerſus & ipſe ad æternam immortalemque vitam, condigna laborum præmia recepturus tranſiit.

CAP. XXV.

De miraculo inſigni, quod puero Hebræo à ſanctiſſima Dei genitrice accidit.

Anthimo vero quemadmodum dixi, epiſcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipſo ab Agathone papa electo atque ... ecrato, ... quoddam Conſtantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quod ... vt potero exponam. Cõſuetudo ... multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum plurimum de partibus immaculati diuini corporis Domini & Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, ... quum eſſet, ſacerdotes pueros incorruptos: ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerſerent, qui ieiuni reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoq; ſæpenumero, quum puer admodũ eſſem, & maxime à prima ætate in ſacris ædibus verſari ſtudio haberem, contigit. Tale quiddam ſub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque vni religione Iudæo ... conficiendo vitam tolerantis, aggregatus eſt. Pueris, ibi diutius vltra ſolitam horã moratus domum venit, & cauſam tardioris reditus parẽtibus, diligentius eam inquirentibus, quod ſcilicet cum aliis pueris in æde ſacra diuinas partes ediſſet, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem ibi vitrum colorinabat, ſuccendit, & puerum arreptum, in eum prunis flãma ſuffocata candentem coiecit, ob factum talè iratus: quamuis filius ... nihil admiſiſſet. Porro mater vbi puerum diutius non comparentem quæſiuiſſet, & non inueniſſet, vrbem omnẽ circumiit, perquam acerba plorans atq; lugens: & die tertio ad officinã mariti conſiſtens, ingenti planctu ſeipſam lanians, prolixiuſque ingemiſcens, filium vocauit. Atque ille materna voce agnita, reſponſum è furno reddidit. Tum mater oſtio furni fracto, cum miraculo maximo, io medíis prunis puerum ſtantem ... taprorſus incolumem, vt ne capillum quidem flamma læſerit. Et vbi cauſam incolumitatis quæſiuit, mulierem quandam illuſtrem, purpurea amictam ſtola, frequentius ad eum veniſſe, aquam ſibi infudiſſe & flammam ea appropinquantem extinxiſſe, cibum etiam cum eſurijſſet præbuiſſe, dixit. Hæc poſtquam Iuſtinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro abluit. Denique dicaut, Patrem autem, qui Chriſtianorum ſacra ſuſcipere non ſuſtinuit, veluti parricidam, in † ficũ arborem, perinde atque in crucem egit. Verum hæc quidem ſic accidere. Nos autem ad inſtitutum orationis curſum reuertamur.

CAP. XXVI.

De epiſcopis magnarum tum temporis vrbium, & de diſſidio Menæ & Vigilii epiſcopi Romani.

Eo tempore Romæ eccleſiam regebat Vigilius, poſt Syluerium, qui Agathoni ſucceſſerat, epiſcopus creatus. Conſtantinopoli vero ſynodi tempore Menæ ſucceſſit Eutychius. Menã porro Anthimus, hunc autem Epiphanius præceſſerat. Alexandriæ poſt Theodoſium throno, ſicuti dictum eſt, deiectũ, Zoilus epiſcopus ſurrogatus, ſuperſtes adhuc erat. Atque vbi is ... poſt deceſſionem ſuus eſt aggregatus, Apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locum Euphræmii Domninus ſubſtitutus eſt. Hieroſolymis autẽ, poſt Martyrium & Saluſtiũ & Heliam ſuo reſpondentem nomini, Ioannes epiſcopatum adminiſtrauit. Poſt hunc rurſum Petrus ille admirandus, & poſt Petrũ ... Macarius, cum Imperator nondum epiſcopatum eius ...

† *Sylueriùs papa, Theodora Auguſta iuſſu quod Anthimum Conſtantinopolitanum ep ſcopum hæreſi dam natum reſtituere noluerat, in Pontiam inſulam relegatus, ibi oppetiit mortem Dei c.*

pro-

Margin notes (left): *Theodoſius ... moritur ... Iuſtiniano ...* / *Rebellionis ... Iuliano ... Syluano ...* / *... Sabbas ... monachus ... oratur ... deprecatur Palæſtinis apud Iuſtinianum ...* / *... Sabba moritur.*

Margin notes (right): *conſeruatus eſt, ſcriptum eſt li. 4. cap 16.* / *† dignum ...* / *Reliquiæ Euchariſtiæ pueris innocentibus Conſtantinopolis datæ ...* / *Puer Iudæus, qui reliquias ... Euchariſtiæ perceperat, ... in ... ardenti furno ... conſeruatus.* / *Puer è camino ... ſeruatur ...* / *Apud Euagr. Pater ... in patricidam ...* / *Vigilius Romanus antiſtes.* / *Epiſcopi ... Romani Pontifex ... Conſtantinopoli ſunt.*

Side letters: A, B, C, D

probaſſet. Quapropter etiã eccleſiaſtica deturbatus eſt cathedra. Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare Hoc vero repudiato, Euſtochius in ſacram ſedem conſcendit. Illud nunc prætereundum, Roma à Gothis iterum capta, Vigilium profugientem Conſtantinopolim veniſſe. vbi quum ab Imperatore magnifice eſſet acceptus, ad vnionem ſe eccleſiã reducturum eſſe, ita vt *tria quoque fidei aduerſantia capitula anathemate iugularet, pollicitus eſt. Eo vero inſolentiæ progreſſus eſt, vt & Menam à communione quatuor mẽſibus excluſerit. Idẽ ſane & Menas aduerſus illum fecit. Sedenim Iuſtinianus rebus huiuſmodi ad iram cõmotus, qui eum comprehenderent miſit. Vigilius autem ſibi metuens, ad Sergii martyris aram confugit: & ſacris ibi fiſtulis implicitus, nõ prius inde extractus ceſſit, quam illas euerterit. Erat nãque magnus, & corporis ſtatu vaſtus. Poſtea vero quum eius rei Iuſtinianum pœniteret, partibus ſuis interponente imperatrice Theodora, Vigilium ſuſcepit: atq; ille rurſum Menam ad communionem admiſit. Quo tẽpore encænia vigeſimonono Iunii die templi ſanctorũ Apoſtolorum ſunt celebrata, & ſacræ Apoſtolorum reliquiæ in curru aureo à Mena circumuectæ. Hoc ipſo anno Menas deceſſit: & Eutychius, ſicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & presbyter, necnon † antiſtitis Amaſeni reſponſorum dandorum miniſter fuit.

** τὰ τρία κεφάλαια [illegible]. Vigilium ob eandem, quam dixi, ſcd. [illegible] Sylverius, cauſam, indignatione Auguſtæ Cõſtantinopolim ductum, indeq; in exilium actum eſt. Dies Encænia eccleſiæ ſanctorũ Apoſtolorũ. Circumuectio ſacrarũ reliquiarũ. † τῶν λογικῶν ἀποκρισιάριος [illegible].*

Cap. XXVII.

De ſancta magna quinta vniuerſali Synodo.

Itaque epiſcopatum veteris Romæ adminiſtrante Vigilio, nouæ autem primum Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Domnino, Hieroſolymorum autem Euſtochio: quum eis etiam adeſſet Gregorius Agrigentinus, vir vitæ ſanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnibus prope ſuperior: Imperator Iuſtinianus ſanctam quintam Oecumenicam ſynodum, epiſcopis eccleſiarum omnium euocatis, coegit, eiuſmodi ob cauſam. Euſtochius Hieroſolymorum epiſcopus, quum permulti in Palæſtina, qui Origenis dogmata profiterentur, florerent, potiſſimumque ibi ea ſecta in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno ſtudio vt eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipſa quam dixi noua, Mandra occupata, illos veluti communia & profana piacula eccleſia exegit. Illi autem vndequaque diſperſi, multos ad partes ſuas pertractos, vt auxilium eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere ſocios. Maxime vero eos defendit Theodorus, cognomento Aſcidas, Cæſareæ Cappadociæ epiſcopus, idemque Iuſtiniani Imperatoris aſſeſſor, conſiliarius gratus illi & fidus maxime viſus: quippe qui ob res dextre ex ſententia Principis agendas ei placeret. Hic vbi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietat[illegible]que quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Euſtochii rem in Palæſtina actam, vocauit, in vrbem Imperantem cum Euſtochio præ[illegible]pue euocantur, Rufus magni Theodoſii, & C[illegible]non magni Sabbæ manſionis præfectus, etenim vterque dux, quum phrontiſteriorum quibus [illegible] t cauſa, tum propter v[illegible]tem ſuam maxime [illegible]nere [illegible]illis alii qu[illegible]ue, non

Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. Acta quinta vniuerſalis ſynodus Cõſtantinopoli. Cauſa concilii eius cogendi. Theodor. Aſcidas Euſtochii aduerſarius. Origenis dogmata.

Euſtochius Hieroſolymitanus epiſcopus. [illegible] noua Laura propter Origenis hæretica dogmata ab Eccleſia proſcripſit.

E multum ei gloria cedentes. Poſtquam partes ibi in loco vno conuenere, cauſam in primis Origenis, Didymi & Euagrii, in medium protulere: videlicet quod Græcorum opiniones rectis eccleſiæ doctrinis perperam illi imm[illegible]ſcuiſſent, eaſque opiniones tollendas eſſe cenſuere. At Aſcidas ex altera parte Theodo[illegible] Mopſueſtienſis, & Theodoriti, & Ibæ Edeſſeni op[illegible]ion[illegible] produxit, Deo hoc ſic quam ſapientiſſime diſponente, vt hine & inde noua & profana dogmata longius reiicerentur. Prima conflictatione facta, quæſitum eſt, An tum demum iam [illegible] lim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Mena adhuc ſuperſtite, [illegible]cratum literarum ſumme peritus, minus tamen celebris, quod epiſcopo Amaſeno, quemadmodum dictum eſt, à reſponſis eſſet, eos qui in conuentu congregati erant, † non modo non recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videns, diſertis verbis, neque conſilio,

F neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quod & Ioſias rex non tantum viuentes dæmonum ſacerdotes olim iugularit, ſed & eorum qui longo ante tempore mortui fuerant, ſepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum eſſe omnibus videbatur. Iuſtinianus certe virum ob id admiratus, Mena eis diebus defuncto, in Imperialis vrbis thronum extulit. Porro Vigilius, etiamſi ei ſcripto interueniente, cum Eutychio conueniret, aſſidere tamen illi noluit: ſed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Conſtantinopoli Romam profectus, in itinere fatis conceſſit. Synodo, ſicuti dixi, coacta, Iuſtinianus quidnam de rebus Theodori, Mopſueſtienſis, & Theodoriti, eiuſdemque ſcriptis, quæ aduerſus duodecim capita ſancti Cyrilli compoſuit, & præterea de Ibæ ad Marim Perſam miſſa epiſtola decerent, interrogauit. Atque vbi multa Theodori

G & Theodoriti dicta lecta, & clare ſatis demonſtratum eſt, non tum ſolum, verum antea etiam dudum Theodorum, Mopſueſtienſem ab eccleſia proſcriptum, & ex ſacrarum tabularum albo eiectum eſſe, hæreticoſque etiam poſt eorum mortem damnandos eſſe: nulla interpoſita mora, Theodorum ipſum, & præter ea quæcunque Theodoritus contra duodecim diui Cyrilli capita & rectam fidem ſcripſiſſet, atque inſuper Ibæ epiſtolam, anathemati ſubiecerunt, decreto in hæc verba compoſito. Quũ magnus Deus & ſaluator Ieſus Chriſtus, iuxta Euangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus vero, & anathemate confodimus, præter alios omnes hæreticos, à ſanctis quatuor conciliis, & à ſancta catholica & apoſtolica eccleſia condemnatos, atque anathemate iugulatos, Theodorum etiam, qui Mopſueſtiæ epiſcopus dictus eſt, impiaque eius ſcripta: & quæ

H impie quoque Theodoritus aduerſus rectam fidem, & duodecim capita eius qui in ſanctis eſt Cyrilli, & contra priorem ſanctam ſynodum Epheſiam: denique, quæcunque idem Theodoro & Neſtorio patrocinatus, ſcripſit. Adhæc anathemate ferimus impiam etiam epiſtolam, quæ ab Iba ad Marim Perſam conſcripta eſſe dicitur. Et poſt verba pauca, quatuordecim capitula de r[illegible]cta & irreprehen[illegible]ibili fi[illegible] expoſuerunt. Hæc quidem ſic acta. In ſecunda autem ſeſſione, poſtquam ab Eulogio, Cunone, Cyriaco, & Pan[illegible]no, monachis Hie o-

Acta prima ſeſſionis de ſcriptis Origenis, Didymi, & Euagrii.

An in defunctos anathema [illegible] re liceat. Eutychius de re grauis ſententia. [illegible] ἐν ἐσφαλμένη γνώμη [illegible] [illegible] ſapere [illegible].

Vigilius Eutychio aſſidere noluit. Aſſuerunt huic Synodo patres 165

Damnantur impia ſcripta Theodori & Theodoreti Cyri epiſc. & I[illegible]a Edeſſeno.

Secunda ſeſſ. de doctri[illegible] Origenis [illegible].

ſo[illegible]mita-

A [illegible] ſſi contra impia Origenis, qui & Adamantius dictus eſt, dogmata, & contra impietatis & ſeductionis eius ſectatores oblati & lecti ſunt. Iuſtinianus rurſum Synodum de eis ſententiam dicere iuſſit, libellis quoque qui Vigilio Papæ de eis rebus ſcripſerant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio ſtu[illegible] uiſſe, vt Græcis nugamentis & Manichæis [illegible] zanus, Apoſtolicorum dogmatum ſimpleret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Iuſtinianum poſt exclamationes in Origenem, & qui indem vt ille ſeducti eſſent, factas retulit.

Vociferationes Synodi aduerſus [illegible]

Quarum quædam in hæc concepta erant verba, ſicuti ea ex commentariis Synodi iſtius excerpſimus. Qui animum obtines cœleſtis participem generoſitatis, Chriſtianiſſime Imperator. Et deinde. Effugimus igitur, effugimus iſtam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem atque prædonem eiuſmodi hominem anathematis laqueis arcte diſtrictum B atque ſuffocatum, extra ſacra eccleſiæ mœnia abiecimus. Et poſt pauca. Actorum vero noſtrorum, ex eorum lectione, viri cognoſcens. Hiſce coniunxerunt capitula, quæcunque Origenis ſectatores profeſſi ſunt: quæ capitula contenſionem ſimul & diſſenſionem eorum, atque etiam multiplicem errorem oſtendunt. Quorum ex iis capitulum eſt, blaſphemiarum certatum quarundam eius, quæ noua Laura dicta eſt perſonarum hiſce verbis ſcriptum. Theodotus Aſcidas Cappadox dixit: Quando nunc apoſtoli & martyres miracula edunt, & in tantum ſunt honorem, ſi in reſtitutione & inſtauratione rerum Chriſto æquales non fuerint, qualis eorum reſtitutio futura eſt? Itidem monachi perquam diligenter etiam Didymi & Euagrii & Theodori alias plures blaſphemias, ex eorum perperam ſcriptis libris collectas, ad Synodum retulerunt: quas omnes anathemate conciderunt C ordineque omnes expoſuerunt. Quibus capitalia addiderunt, quæ Origenis ſtudioſi ex ſcriptis eius excerpta profitentur: in quibus & hæc furioſus ille docet: Ante corpus ipſum anima eſt, quæ quidem in cœlis peccata commiſerit. Ad hæc. Cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, animatas, & rationales quaſdam virtutes eſſe. Præterea quod in reſurrectione, corpora hominum rotunda & orbiculari ſpecie excitabuntur. Et quod omnium impiorum hominum, ipſorumque etiam dæmonum tormenta, finem habebunt. Quodque impii & dæmones in priorem ſuum ordinem & ſtatum reſtituentur. Inſuper quod pro dæmonibus quoque Chriſtum crucifigi, atque idipſum ſæpius ſeculis futuris pati oportebit, à ſpiritibus malignitatis, qui in cœleſtibus ſunt. Verum omnes illius blaſphemias ſingillatim exponere, longum fuerit. Illud D porro ſcire oportet hunc ipſum eſſe qui inſano [a] Maneti, & Sabellio, Ario & Eunomio, atque reliquo male ſentientium choro primus in ſcriptis eorum zizania aſpergendi ſeminandique autor fuerit, vt qui finibus certis terminatam vim Deum habere, filium patre minorem, & rurſum ſpiritum filio inferiorem: Filium creaturam & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundemque mertum hominem & creaturas coæternas eſſe Deo, dixerit. Alia denique [illegible] uiosgeneris abſurda pro-

Blaſphemia Theodori Cappadocis vox.

Abſurda & impia Origenis dogmata.

[illegible] omiſſa [illegible] Ario & [illegible] diſſimo [illegible] Origenes [illegible] po omnia [illegible] errores abuiſſe [illegible] pproru.

ſus & aliena. impie per blaſphemiam effutiit, Platonicis opinionibus ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum ſinceritatem miſcens atq; confundens. Sed ex ipſis anathematiſmis, quos in eum Synodus contorſit, qualis is vir fuerit, manifeſto patebat. Qui de verbo ad verbum ſic habent.

Cap. XXVIII.

De blaſphemiis Origenis, & anathematiſmis, quibus eſt a Synodo mactatus: & de quibuſdam Eccleſiaſticis cæremoniis.

Si quis dicit, aut ſentit, hominum animas veluti prius extantes, intellectuales meotes ſiue naturas & ſanctas virtutes præexiſtere, contemplatione vero diuina exſatiatas atque in deterius prolapſas, & quod in eis charitatis Dei refrixerint inde ψυχὰς, id eſt, animas quaſi refrigeſcētes nominatas, & pœnæ gratia in corpora B demiſſas eſſe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, animam Domini præextitiſſe, vnitamque eſſe Deo Verbo ante incarnationem & natiuitatem ex virgine anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, prius formatum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti io vtero virginis ſanctæ, & deinceps vnitum eſſe ei Deum Verbum atque animam, vt quæ prius extiterit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, omnibus cœleſtibus ordinibus aſſimilatum eſſe Dei Verbum ita vt ipſi Cherubin factus ſit Cherubin, & ipſi Seraphin factus Seraphin, omnibuſque adeo ſupernis virtutibus prorſus eſſe exæquatum, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, in reſurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominum corpora exuſcitatum, neque coofitetur † erectos nos excitatum iri anathema ſit. Si quis dicit, cœlum & ſolem & lunam & ſtellas & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, C animatas quaſdam eſſe & materiales virtutes anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, Dominum Chriſtum in ſeculo futuro pro dœmonibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, virtutem Dei terminatam eſſe, eamqne tantum in creatione condidiſſe, quantum complexa ſit; anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, temporanea eſſe dœmonum & impiorum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, ſiue reſtitutionem dœmonum aut impiorum hominum futuram, anathema ſit. Anathema ſit Origenes qui & Adamantius dictus eſt, & hæc promulgauit, vna cum deteſtandis eius & execrandis dogmatibus, & homini omni qui hæc ſentit aut aſſerit, aut aliqua ex parte quocunque prorſus tempore ea defendere audet: *In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.*

† ſtā ψυχὰς vel ſim. [illegible]

† ὀρθίους. Rectos, ſtant.

D Poſt Synodum Imperator troparium, *a* ſeu cantilenam, cuius initium eſt, *Vnigenitus filius & verbum Dei, compoſuit, atque eam Eccleſia inter pſallendum vſurpandum tradidit.* Ea porro ad hoc vſque tempus, veluti lege inſolubili frequentatur. *b* Idem Imperator tum primum *c* Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorate inſtituit, ſicuti Iuſtinus de ſancta Chriſti natiuitate fecit.

Atque non ita longo poſt tempore, Mavritivs ſacroſanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Avgvsti menſis die cele-

a Cantilena à Iuſtiniano compoſita.

b Item Natiuitas Chriſti diei.

Feſtum [illegible] vel [illegible], hoc eſt, exceptionis Domini, primum inſtitutum.

Eſt eadem quæ Purificationis dies.

brari præcepit. Patriæ quoque ſuæ Achrido præcipuum honorem habens Iuſtinianus, Archiepiſcopali dignitate eam decorauit: eccleſiamque ibi liberam, quæ ipſa ſibi caput eſſet, cum plena poteſtate conſtituit, & primam Iuſtinianam mutato nomine vocauit. Quemadmodum & in inſula Cypro poſtea ſecundam Iuſtinianam eandemque Archiepiſcopalem, parem ei cum Achrido honorem tribuens, fecit, in coniugis ſuæ Theodoræ Auguſtæ inde gratiam & fauorem. Porro Achrido vrbs eſt in excelſo tumulo conſtructa, prope lacum maximum, qui Lychnedus nominatur, antiquitus autem Daſſarites vocatus eſt. In eo maxima vis piſcium capitur. * Drinus vero fluuius ſe inde quoque prouoluit, ſeptentrionem verſus fluens. Ex cultioribus etenim quæ ad Deabolim ſunt partibus manans, & quem diximus lacum ſecans, & quaſi Alpheus quidam pelagus ſcindens, atque ad Aquiloniam frontem ſenſim inadens, aquis innatando contendens, circa Boreale latus inde profluit, & paludis finem, eis quæ ab incolis Struſæ dicuntur, inuentis, eiſque ipſis ſibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde ſe ad Occidentem inclinans, in Oceanum ſe effundit, circa caſtellum * Hilliſſimum nomine, quod totius Bulgariæ antiquitus metropolis fuit. In eo etiam olim ſedes regia Bulgarorum conſtituta fuerat. Verum hæc hactenus.

† Prima Iuſtiniana olim Achrido dicta.
Daſſaretæ Plinio Thracas, Stephano Illyrici populi. Item aſſumptio Mariæ Iuſtiniana prima, Iuſtiniana ſecunda Archiepiſcopales ſedes.
** Drinus Illyrici fluuius.*
De vtraque Iuſtiniana ad finem libri huius, ex Procopio annotatio eſt.
Quod ſi leo ...

De Bulgaris ex Suid. annotatio eſt ad finem libri præſentis.

†† [illegible Greek]

Hoc eſt: Vnigenitus filius & verbum Dei, qui cum immortalis eſſes dignatus es propter ſalutem noſtram incarnari ex ſancta Dei genitrice & ſemper virgine Maria & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, Chriſte Deus, morte mortem proculcaſti. Et qui vnus es ſanctæ Trinitatis, & conglorificaris cum patre & ſancto ſpiritu, ſalua nos.

Cap. XXIX.

Vt Iuſtinianus recta fide excidens, impatibile ante paſſionem Domini noſtri corpus fuiſſe, profeſſus ſit.

PRæterit interea temporis aliquid, & Eutychius, quod Imperatori non reſiſteret noua quædam inducere volenti, è throno deturbatur: Ioanna vero ex vico cui Sirimis nomen eſt, in C... regione, non longe ab Antiochia ſita, ortum ducenti, ſedes ea committitur. Quæ vero nouæ iſtæ res fuerint, quas Imperator inducere conſtituerat, quam ob rem etiam Eutychius Epiſcopatu expulſus eſt, dicere pergam. Nondum multum ſicuti dictum eſt, de ... Synodo præteriat temporis, ... etus zizaniorum ſator, quo ... tranquillum eccleſiæ ſtatum cernere poſſet ... perturbaret, deprauata rurſum dogmata quaſi quaſdam machinas ei admouit. Qui namque Seuer doctrinam ... ſecta, & qui ... fuerunt ... Origenis & Didymi & Eua-

Eutychij expulſio. Ioannes ei ſucceſſor.
Non fert diabolus tranquillum eccleſiæ ſtatum.

grij, aliaque antiquata ... atque ... dogmata, necnon ante hos Anth... & ... & Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate conſulto ... eſſent: Seuerianæ, quos diximus, à Iuliano ... maſſæo & Gaino progreſſi, ... pi tam prætextu cum quibuſdam ... congreſſi, eis perſuaſere, quod ea quam ex ... Saluator Chriſtus aſſumpſit caro, ante paſſionem incorruptibilis fuerit. Quorum iſta ſue ... verba. Nos quidem per neceſſitatem naturæ affectiones eius, famem ſcilicet & ſitim, & reliquias circumferimus: Chriſtus vero vt potè qui ſponte ſua paſſus ſit, non eidem atque nos naturæ legibus ſubiecerunt. Aduerſus quæ verba, pij homines retulerunt. Quamuis ſpontanea Chriſti paſſio * fuerit, æqualem tamen noſtræ fuiſſe. Quomodo vero poſſet, quod qualicunque tandem modo pateretur, id incorruptibile proprie, & non corruptibile, ... perinde atque de nobis ipſis loquimur dici. Ad

F quod illi rurſum: *Quomodo vos corpus Chriſti incorruptibile poſt reſurrectionem, & nobis ... hoc eſt conſubſtantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante reſurrectionem dicentes, ὁμοούσιον conſubſtantiale nobis eſſe confitemur.* Contra hæc noſtri rurſum intulerunt: Tametſi corpus Dominicum incorruptibile poſt viuificam reſurrectionem confiteamur non natura tamen id incorruptibile eſſe dicimus ſed gratia. Atque verbis illis contradicerent: Quod etiam ante reſurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit. Noſtri rurſum: *Ea quæ de Chriſto dicuntur hoc minime admittere*, reſponderunt. Ante reſurrectionem namque & eſuriiſſe & ſitiiſſe, atque alia paſſum eſſe dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpeſſionibus ſubditum eſſet, incorruptibile eſſet? Poſt reſurrectionem autem nihil quidquam talium perpeſſum eſſe legitur. Quapropter ſatis inde manifeſtum eſſet, ante reſurrectionem corruptibile fuiſſe Domini cor-

G pus, poſt reſurrectionem vero extitiſſe incorruptibile. Quod namque cibum poſt reſurrectio-

†† Aphthartodocitæ iſti non ſatis perſpexerunt ſacramentum aſſumptionis hominis, quod ſacramentum Dei vocat Hilarius: non item imminorationem & exinanitionem verbi Dei, formam ſerui, non exaltationem & glorificationem hominis Chriſti eiuſdemque primogenituram ex mortuis. Pater minorauit filium modico citra angelos ad terras dimittendo: gloria tamen & honore coronaturus illum, in cælos reſumendo. Tertull. aduer. Praxeam. *Vt recedente infirmitate agnoſcatur diuinitas. Ambr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in ſinum ſuum recipiens priſtinos patres regenerauit eos in vitam Dei. Ipſe initium viuentium factus, ſicut Adam initium morientium factus eſt. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit: ſignificans quod non illi hunc, ſed hic illos in Euangelium vitæ regenerauit. Idem.* lib.3 cap.33. *Et ideo primogenitus vocatur, quia in ipſo primo Deificati ſumus. Cyrill.* in theſaur. lib.10.

H nem ceperit, non id famis gratia, ſed * per œconomiam ſiue diſpenſationem ... manifeſtæ ex mortuis, reſurrectionis, ab eo eſt factum: ... ex hiberet ... umipſum, ... ex mortuis reſ... eſſe. Quo nimirum modo clauo ... fixus ... endit, vt teuera ... neque ſpectrum eſſe p... Pr... d ... tam ... di ... qu... poſt reſ... ex mortuis vel eſuriens man... ... ... ſed quod ...

Aphthartodocitarũ hæreſis.
Diſputatio de ea hæreſi.
ἑκούσιον ... μὲν ... ὁμοούσιον.
Imo natura etiam eam gratia quodammodo ſecundum Auguſtinum naturalis iam iuxta hominem fuerit. Et in illa inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Coll. 2.
Quomodo ...

Factum id quoq; per ... deſcenſionem & accõmodationem propter diſcipulos. Corruptio in ſacris Literis duo ſignificat.

A edenit, & biberit, propterea quod incorruptibilis poſt reſurrectionem fuerit. Quod ſi forte ſanctorum etiam quorundam oracula illi adduxere, in corpus Domini corruptionem prorſus non cadere, de alia corruptione quam quæ nunc propoſita eſſet, illos verba facere, noſtri dixere. * Corruptionis enim vocabulum duo ſignificat. Eius enim nomine naturales iſtæ & irreprehenſibiles carnis affectiones ſiue perpeſſiones veniunt, ſitis ſcilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modum corruptibile Domini corpus, vtpote ὁμοούσιον conſubſtantiale nobis dicimus. Eas quippe perpeſſiones omnes voluntate ſua Deus Verbum, propterea quod homo proprie & vere factus ſit, ſuſcepit, Atque hoc ipſo modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnaſſei & Haini ſententia, ſummæ impietatis eſt. Et corruptio quidem vna hæc eſt. Eſt autem & alia, corporis ſcilicet in ea elementa, ex quibus
B compoſitum eſt, ſolutio, & carnis ipſius inquinatio. iuxta quam ſignificationem & nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quod inquinamentum nullum inuadere & pertingere potuerit. Poſt diuinam quidem reſurrectionem, etiam ſecundum priorem verbi corruptionis ſignificationem incorruptibilem carnis Domini aſſumptionem eſſe ſentimus: ſicuti & corpora noſtra poſt reſurrectionem Deo dante erunt, ante reſurrectionem vero ſecus. Atque hæc ipſa eſt Aphthartodocitarum hæreſis, qua multi mortales ſunt correpti, non ſolum ex eis qui honores & magiſtratus geſſerunt, ſed etiam Hierarchæ primarii, & monachi vita illuſtres, & ex ſacerdotali ordine alii, atque adeo ipſe etiam Imperator Iuſtinianus. Et is plurimum opinioni ei inhæſit: non ille altius dogma tale inueſtigans, verum verbi ipſius ſignificationi acrius inſiſtens, videlicet qui hauds
C quaquam tale quiddam de Chriſto propter ſummum ipſius erga illum amorem & deſiderium, audire conſtitueerit. Princeps etenim iſte tanto in Chriſtum pietatis ardore flagraſſe, ab eis qui res illius memoriæ poſteritatis mandarunt, dicitur, quanto alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, ter maximo illo Conſtantino ſemper excepto. Itaque propter vehementem in Chriſtum amorem, illius gratia multa * etiam violenter fecit. Hebræos namque Paſcha ante Chriſtianos celebrare paſſus non eſt. Et Samaritanos, quod à ſententia ſua diſcedere nollent, afflixit. Plurimis quoque templis vbique terrarum nomen diuinum honorauit, quæ magnificentiſſime cõſtruxit: quippe qui Deum honoribus eiuſcemodi præcipue colere voluerit. Alia inſuper hiſce conſimilia peregit, vt † omnibus certo abundantem & veram, quam in intimo gerebat animo erga Deum pietatis affectionem palam faceret. Tum
D vero is Imperator à recta planaque & regia via dilapſus, atque inſuetum diuiſque Apoſtolis & patribus intactum iter ingreſſus, in ſpinas & tribulos incidit. Et quum Eccleſiam in ſententiam ſuam adducere vellet, conſilio opinioneque ſua falſus eſt: quod rectam publicamque viam ſepto firmiſſimo Dominus ita communiiſſet, vt non facile quiuis inuadere eam & deſtruere poſſet. Tum autem & Vigilius minime pedibus in Iuſtiniani ſententiam ingreſſus, quum Italiam peteret in itinere mortuus eſt. Io-

Iuſtinianus quoq; in ea hæreſi fuit.

Iuſtinian⁹ inter Imperatores, ſecundũ Conſtantinum, Chriſtianiſſimus Dei amore flagrantis erga Deum pietatis Iuſtiniani

** vetuſt. ...*

† ...

Idem tamẽ ... regia ... excedit.

... Ioannes Caſelinum ... fide ... hæreſi ... Latini hiſtorici Pelagium habent. Pri-...

A annes autem qui & Carilinus dictus eſt, principis Apoſtolorum Epiſcopatum ſortitus eſt: Cæterum Carilino Ioanne in veteri Roma, Ioanne autem cui patria Sirimis fuit, in noua Roma, Apollinari Alexandriæ epiſcopatum adminiſtrante: apud Theopolitanos vero poſt Domninum Anaſtaſio, qui ex Sina monte progreſſus eſt, antiſtite lecto, & Hieroſolymis Macario in thronum ſuum reducto (reſtituit nanque hunc Iuſtinianus, quum Origenem & Didymum & Euagrium anathemate ſubieciſſet, poſt Euſtochii exauctorationem) edictum (ita enim latine dicitur) idem Imperator ſcripſit, in quo corpus Domini incorruptibile, & in quod irreprehenſibiles etiam perpeſſiones non caderent, vocauit: ita Dominum ante paſſionem ediſſe dicens, ſicuti & poſt reſurrectionem ederit, quod non minus ab ipſa corporis in vtero Dei genitricis conformatione id mutationis aut alterationis alicuius, in ſpontaneis iſtis &
B naturalibus perpeſſionibus, quam poſt reſurrectionem, pro eo atque ſanctiſſimum eſſet, capax non fuerit: & quod idem corpus, incorruptibilitatem ipſam non poſt paſſionem, tantum, id quod Catholica eccleſia profitetur, verum etiam ante paſſionem: ab ipſa vſque diuina ſeminiſque experte conceptione obtinuerit. Vt vero in ſententiam ſuam ſacer ordo in Oriente ſimul & Occidente leuem & ſublimem iret, vi adhibita cogere cœpit. At vniuerſi oculis in Anaſtaſium Antiochenum coniectis, vt ab eo quid facto opus eſſet diſcerent, cupide expectabant. Per quam illi cauſam, primam eius conflictationem ſapienter repulerunt.

eccleſiarum antiſtites. Edicto & vi Iuſtinianus in ſententiam ſuam clerũ omnem adducere conatus eſt, ſed fruſtra.

Cap. XXX

De Anaſtaſio Theopolis epiſcopo Sinaita.

C ANaſtaſius iſte diuinarum rerum peritus maxime fuit. In morum autem & quotidianæ vitæ integritate, tam accuratæ obſeruantiæ, vt & leuiculis quoque negociis moderationem adhiberet: & non modo in rebus grauibus, & ad diuinum numen pertinentibus, ſed etiam in minimis, à conſtanti certoque propoſito haudquaquam tranſuerſum excideret. Mẽtis vero habitum quam optime temperauit. Non enim facile admodum adire ſe paſſus eſt, ne temere quos minime oporteret, ad ſe admitteret: neque auſterus adeo & tetricus fuit, vt ſe difficilem aditu eis quibus deceret, exhiberet: & cum tempus ſeriæ rei agendæ eſſet, in parato aures habebat, & lingua eius fluminis inſtar ſcatebat, celeriterque quæ ei proponebantur ſoluebat. Porro in negociis ocioſis, & ad rem minus pertinentibus, ſimul & aures protſus obturabat, & linguam frenabat, ita vt quum orationem rationis tempeſtiuo modulo me-
D tiretur, tum ſermone quandoque ſilentium eius præſtabilius eſſet.

Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus optimus.

In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Iuſtinianus impegit, omni illum arte aggreſſus, recte hac ſecum, vt illi videbatur, ratione deliberata, eum ſi concuſſiſſet, non difficili opere ſe orbem omnem in poteſtatem ſuam redacturum, vera & germana dogmata euerſurum, & Chriſti gregem in captiuitatem abducturum, Anaſtaſius vero fidei petra firmiter eſt nixus, adeo aduerſus

Imperato-

Anaſtaſius ſortiter animo magno Iuſtiniano in hæreſi Aphthartodocitarum reſiſtendo reſtitit.

Imperatoris impetum diuina prorſus ſublatus mente ſubſtitit, vt propalam diſertis verbis, demonſtrationes quoque arte maxima compoſitas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuiſſe ante paſſionem Domini corpus, naturalibuſque & irreprehenſibilibus obnoxium perpeſſionibus. Idque ita & ſacros Apoſtolos tradidiſſe, & diuos patres ſenſiſſe atque prædicaſſe. Quæ ſane omnia etiam ad monachorum primæ & ſecundæ Syriæ ordinem, qui illum de eis conſuluerant, manifeſte & libere reſcripſit, omnes vt ita ſentirent, confirmans, & quaſi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dictumque illud quod vas electionis protulit, omnibus ſubiiciens atque proponens: *Si quis vobis, præterquam accepiſtis, euangelizauerit, anathema ſit*. Illi porro omnes in eadem ſententiæ æmulatione perſtiterunt. Quam ob cauſam, vt ſibi ita reſiſtentem in exilium ageret, Iuſtinianus conſilium cepit. Id vero vt Anaſtaſius audiuit, compoſitam ſtatim orationem, in qua † argumentis cum aduerſariis congrederetur, Antiochenis, vt ea ſe defenderent, ſi opus eſſet, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum denſitate eſt confecta, necnon dictorum ex ſacris literis depromptorum vbertate, ad remipſam ita accommodata, vt maximam autor libri eius conſequutus admirationem. Sed ſcriptum id, quod Deus meliori quadam ratione eccleſiæ ſuæ conſultum voluerit, editum non eſt.

Scriptum Anaſtaſii aduerſus eã hæreſim.

† ἐνθυμηματικῷ λόγῳ

C a p. XXXI.

Vt Iuſtinianus mortuus ſit, & de opinione & fide eius.

Iuſtiniani mors.

IVſtinianus namque, quum Anaſtaſii ſacerdotumque eius, qui eodem cum illo ardore flagrabant, exilii libellum dictaret, inuiſibili ictus plaga, ex vita hac exceſſit, triginta & octo annis, menſibuſque octo in Imperio tranſactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem non aboleuiſſet, quippe qui ſententiam eiuſmodi ad honorem Dominici corporis magis facere exiſtimauerit. Nonnulli certe quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem, iudem vt hæreſes alias, ab eccleſia proſcribendum eſſe dicunt. Id ex præfatione ſextæ Synodi magis liquet, quæ Iuſtinianum beata † quid dignatur, verbis eiuſcemodi. Quandoquidem ſanctæ & œcumenicæ duę Synodi, quæ in imperante hac & religioſa vrbe coactæ ſunt, altera quidem Iuſtiniani diuinæ quietis temporibus, altera vero ſub piæ memoriæ imperatoris noſtri Conſtantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sed enim acta quoque eius concilii, quum mentio eius facienda eſt, ſemper eum qui in ſanctis eſt IVSTINIANVM dicunt. In quibus & ſcholium ſiue breuem annotationem inueni, quod Ioannes Chalcedonis † filius, quum Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ, Alexii Comneni ætate, in ipſo Dei verbi Sapientiæ templo, quotannis magnifice memoriam eius celebrari, populi vniuerſi concione ad rem diuinam coacta. Memoria eius Epheſi quoque in delubro diſcipuli eius * qui ſupra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrum ipſe Iuſtinianus conſtruxerat. In quacunque vero ille demum apud Deum & homines eſt exiſtimatione, tũ quidem hanc

De fide & pietate eius iudicium, ex Actis ſextæ vniuerſalis ſynodi.

† μακαρίας λήξεως.

Conſtantinus Pogonatus.

† ὁ τοῦ χαλκηδόνος.

Memoria Iuſtiniani anniuerſaria celebrata.

** intendit*

E etiam ob cauſam illum ſacrum Eutychium, atque alios plures throno expuliſſe aiunt. Cæterum moriturus, ſicuti diuus Conſtantinus Athanaſii, ita & hic Eutychii reſtitutionem in teſtamento Iuſtino ſucceſſori ſuo mandauit. Equidem opinor, non autem decerno, propter alia ipſius egregie & recte facta, & præſtantem in diuinum numen æmulationem, piamque in omnib. religionem, interueniente quoque mirifico Dei verbi Sapientiæ, templi opere, ſi quid tum in eo eſt deſideratum, id infinita Dei miſericordia reſarctum & contectum iri.

Iuſtinianus Eutychii reſtitutionem mor. eius mandauit.

C a p. XXXII.

De Auxumitis, vt Chriſtianum cultum ſuſceperint: & de aliis quibuſdam.

F EO vero adhuc imperium gubernante, Auxumitarum Indorum, rex Græcorum ſacrorum conſectator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicam religionem colentibus commiſit, belli eius cauſam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Ægypto appropinquant, merces vltro citroque datæ & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porro quum ab Homeritarum principe Damno, Romani inſidiis expetiti eſſent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem commotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Chriſtianorum Deo nuncupato, illorum ſe ſacra ſuſcepturum eſſe, ſi victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor fortiter euadit, ipſumque illum Damnum viuum capit: & votum Deo Dauid Auxumita perſoluens, ad Iuſtinianum legatos mittit, vt quæ ſolennia Chriſtianis eſſent, ipſis præſtaret.

Auxumitæ Indi propter Romanorũ commercium impeditum Homeritas bello aggreſſi vicerunt.

Auxumitæ Chriſtianiſmum complexi.

G Iuſtinianus autem valde ea re delectatus, delectum virum ſanctum, epiſcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem imbuit, & baptizauit. Atque ex huiuſmodi ſane cauſa interiores etiam Indorum populi Chriſtianiſmum ſunt complexi. Et tum primum inde metaxa Conſtantinopolim eſt allata. Prodigia quoque quam plurima Iuſtiniano imperante extitere. Ingentes terræ motus, concuſſiones & hiatus, ſtellarum facies admirandæ, atque exundationes maris, quod prope ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quaſdam res peragebat, atque cuilibet ſuum tribuebat, & arcaniora quædam ſignis commonſtrabat. In Pontifices etiam,

Metaxa primum ad Rom. allata. Fatales caſus & prodigia.

H quos admodum de Sodomorum hæreſi inſanire compererat, acerbe, ſeu potius fœde Iuſtinianus animaduertit. Et quum fames Byzantii increbuiſſet, rerum neceſſariarum inopia, Imperator ſecunda ſtatim ieiunii hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgauit. Et hoc quidem ſic per vim actum.

Sodomitarũ coercio.

Quadrageſimale ieiu-

* *Metaxa ſericum villoſum dici videtur, quod velutum vulgo vocant. Quadam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui ſericũ tale Axamit appellant. Metaxæ mentio fit.* l. lotas. C. de mun leg. & gynæciar. li. 11. *Et metaxariorum negociatorum l. fin. C. de pig. or. Sericus vſus è Perſis ad Græcos hoc tempore tranſiit, iampridem deſiit. Egnat.*

Populus

pore in pomario poſcebat Iuſtinianus carnib. hopikos veſci iuſſit. Populus tamen pius ac qu carnib. abſtinuit.

A Populus autem, qui pietatem ſibi conſectandam ſtatuiſſet, oeq; eas emebat, neque edebat: mortem ſibi potius adeundam eſſe cenſens, quam vt quidquam de patriis iooribus & traditiooibus mutaret. Hæc de Iuſtiniaoo dicta ſint, Faciendum autem mihi eſſe ſtatui, vt Iuſtini etiam imperium libro huic intexerem:|vt procliue eſſet lectori trium principum Iuſtini, Iuſtiniani,& Iuſtini iunioris eccleſiaſticas actiones cognoſcete.

† *Deſignabat is mulieres vterum geſtantes, ſcortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter ſpiritũ Pythonis habere creditus eſt. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumduxit.*

Cap. XXXIII.

De Iuſtini iunioris imperio moribuſque eiuſdem.

Sepultura Iuſtiniani.

B VEtum enim uero eiuſcemodi opinioni addictus eam ob cauſam turba & tumultu plena omnia telinquens, ad alterum illum rerum ſtatum Iuſtinianus tranſiit:& in magnifico mooumento, ab ipſo lapide Sardio in Apoſtolorum templo conſtructo, ſepoltus eſt, ad dextram eam ædem ingredienti partem Nepos vero ex ſorore eius Iuſtinus ionior, cui imperialis aulæ adminiſtratio credita fuerat (curatorem Palatii Romanorum lingua vocat) purpuream veſtem & reliqua Imperii inſignia ſumpſit: cum nondum quiſquam præter familiares eius, vel Iuſtiniani mortem, vel ipſius ſucceſſorem noſſet: quoadusque derepente in Hippodromo apparuit, quæ Imperatorum eſſent, morte ſolito acturus ſimul & paſſurus. Atque vbi res, ita vt ei videbatur proſpere ſuccederet, neque quiſquam per res oouas rebus eius reſiſteret, in aulam reuertitur: & primam ſcripto iuſſionem C promulgat, qua omnibus vbique epiſcopis & ſacerdoobus exilium, in quod propterea acti fuerant, quod periculum pro recta religione adiiſſent, remiſit: eosque ſedes ſuas recipere, & religionem more ſolito colere, neque quicquam poſtea de fide nouare præcepir. Hoc ille ſicvt dignum erat, & Imperatorem decebar, peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchæ eſſet, habebar. Nam intemperantet maxime & diſſolute viuens, deliciis & voluptatibus vacabat. Supra modum vero & iſte, perinde atque auuoculus, turpi lucro victus, aliena appetebar. Et non modo poblica commoda illicita mercede venalia habebat, verumetiam de ſacerdoöis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum expoſita, quibuſuis precio vili vendebat,

Fl. Val. Iuſtinus iunior eius ſucceſſor.

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignauia & auaritia Iuſtini.

Sacerdotiorum nundinatio.

Cap. XXXIV.

D *Vt is Iuſtinum cognatum ſuum, item Aetherium & Addæum homines impios & perniciosos, occiderit.*

ET qoum natura timidus eſſet, ferocem ſe magis exhibebat, perpeſſioni vtrique turpiſſimæ obnoxius. Itaque cognatum ſoum Iuſtinum cuius præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus, aliorumque honorum gradibus illuſtrem, aeciuit, qui ad Iſtrum excubabat, & excurſionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ ſunt, ἁμαξόβιοι hoc eſt, in plauſtris degentes, & campos qui vltra Caucaſum ſunt, incolentes. Iode autem confertim vniuerſi ab Hypetboreis Turcis, à quibus male accipiebantur, pulſi fuga ſibi conſuluere: & ad Boſporum, Euxini Pooo littoribus relictis, vbi multæ barbaræ gentes cooſederant, pleræque à Romanis ſedibus ſuis exactæ, vrbes quoque, caſtella & oaualia, quum vel † milites veterani vacationem militiæ obtinuiſſent, & loca ea recepiſſent, vel Imperatores colonias eo deduxiſſent, conſtructa erant, venere: & inde expeditionem cootra eos qui illis obuii fieret barbaros ſuſcepere, donec ad Iſtri ripas venientes, ad Iuſtinianum Imperaroreoi legationem miſere. Ex eis locis Iuſtinus, qoem dixi, euocatus eſt, perinde atque particeps fieri cum nouo Imperarore † pactorum conuenrorum, imperioq; frui deberet. Quod namque & genere & * mũdana iſta vanitate pares eſſeot, ex æquo etiam ad vtrunque imperium pertinebat. Post multas nãB que diſceptationes, tandem illis cooueneratur, vt qui imperii adminiſtrationem conſeqoeretur, alteri proximom honorẽ concederer, ita vt is ex ſecundis imperii partib. primas præ aliis ferret. Aduenientes igitur eo, multa benignitate ſicuti præ ſe tulit, erga hominem Imperator eſt vſus: eundemque vt ducem ioſignem, & genere ſibi propinquum, varia humanitate tractauit. Demceps autem cauſas quaſdam commeotus, paulatim quos ille milites, ſatellites & corporis cuſtodes habebat, illi detraxit, progredique eum in publicum vetuit: & poſtremo in celeberrima Alexandriæ vrbe domi clauſum, ita vt in lecto iacebat in multa nocte miſeranda cæde ſuſtulit. Haoc generoſus ille vir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarumque ab hoſtibus victoriarum mercedem tulit. Neqoe vero prius & ipſe Iuſtinus & coniunx eius Sophia cooceptam aduerſus illum iram C remiſerunt, aut expectatione grauium malorum liberati ſunt, quam caput ipſius allatum inſpexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per riſum illuſerunt. Non multum intereeſſit temporis, quum & Aetherium ſimul, & Addæum, principes ſenatus, qui res magnas ſub Iuſtiniano adminiſtrauerant, læſæ maieſtatis legibus interrogat. Atque Aetherius quidem in quęſtione grauiter tortus, voluiſſe ſe veneno Imperatorem tollere, conſiliiqoe eius conſcium, atq; in rebus omnibus ſocium ſibi fuiſſe Addęũ, confeſſus eſt. Hic autem graui iureiurãdo ſe nihil earum rerum ſcire confirmauit. Verum vtrique caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id ſibi obiectum eſſe, de quo accuſatus eſſet, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perſpiciat, ſe merito ſupplicium pati, propterea

Iuſtinus duos Iuſtinos imperatoris cognatos.

Abares à Turcis Hyperboreis pulſi, ad Iſtrũ permeant. Iuſti…

ſtano, vſſedere.

† φρουρίων ἀπογρόχων ὀχυρώτων.

Abarũ nomen adhuc in Hungaria retinet Sabaria, D. Martini pàtria. Hu… Baaros nomi… acce… fere debere v. verisimile eſt.

† τῶν συγκειμένων.

** τῇ κοσμικῇ ματαιότητι. Iuſtinus dux cadem.*

Imperator cum coniuge ſua capiti eius illudit. Aetherius & Addæus virorũ non bonorum ſedes.

Vindicta diuina exempla.

† *Sub Iuſtino Narſes eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, & ad penſa ancillarum vocatus eſt. Quam ille indignitatem non ferens, Longobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus eſt. Longobardi Pannonia Hunnis Attilæ reliquiis, à quib. Hungaria denominata eſt relicta, in Italiam venerunt, rege Albuino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege vſque ad Deſyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Euag.*

Raro antecedentem ſceleſtum Deſeruit pede pœna claudo. Horat.

quod incantationibus quibuſdam Theodotum aulæ præfectum ſuſtulerit. Sed enim quomodo hæc vltione cœleſti acta ſint, non eſt mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarii pernicioſique fuere: Addæus quidem, puerorum maſculorum corruptor? Aetherius autem ſycophanta magnus, qui per calumniam vitorum & mortuorum bona impudenter atque crudeliter denotare, rapereque ſub Imperatricis domus prætextu, cui ſub Iuſtiniano præfuit, ſolitus eſſet, ea re illi per quam vtilis. Atque hæc quidem ad hunc modum ſeſe habuere.

CAP. XXXV.

De edicto literis, de fide publicato, quod Iuſtinus ad omnes vbique miſit eccleſias, ne quid in profeſſione fidei nouaretur.

Iuſtini ſcriptum de fide Christiana & concordia eiuſdem

IVſtinus autem edictum derepente compoſitum, ad Chriſtianos ditionis ſuæ omnes miſit, vt nihil in eccleſiis nouarent: ſed antiquis patrum decretis inſiſtentes, recte diuinum numē colerent atque adorarent. Scriptum de fide hiſce fuit verbis conceptum. *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei noſtri: Imperator Cæſar Flauius Iuſtinus, fidelis in Chriſto, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculus, Gepidicus, pius, felix, glorioſus, victor, triumphator, ſemper colendus Auguſtus. Pacem meam do vobis*, inquit Dominus Chriſtus, verus Deus noſter, *pacem meam relinquo vobis* idem promulgat hominibus omnibus. Id vero aliud non eſt, quam vt in eum credentes, in vnam & eandem Eccleſiam conueniant conſentientes quidem animis in recta Chriſtianorum ſententia: auerſantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria namque ſalus hominibus omnibus conſtituta eſt, ipſa rectæ fidei confeſſio. Quapropter & nos Euangelica præcepta, & ſanctorum patrum ſacrum ſymbolum ſiue doctrinam conſectantes, vt ad vnam eandemque Eccleſiam & ſententiam ſimul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatē, ὁμοούσιον conſubſtantialem, Deitatem ſiue naturam & eſſentiam verbo & reipſa vnam. Vnam etiam virtutem & poteſtatem & ἐνέργειαν, hoc eſt, efficaciam in tribus ſubſiſtentiis ſeu perſonis profitentes, in quas baptizati ſumus, in quas credimus, & quibus profeſſione addicti ſumus. Vnitatem ſiquidem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adoramus, diſtinctionem ſimul & vnionem, præter opinionem omnem, habentem. Vnitatem quidem ſecundum eſſentiam ſiue Deitatem, Trinitatem vero ſecundum proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas (* Diſtinguitur nanque indiſtincte, vt ita dicamus: & coniunguntur diſtincte. ſiquidem vnum eſt in tribus ipſa Deitas: & tria, in quib. Deitas eſt, ſeu quod certius dicitur, quæ Deitas ſunt, vnum) Deum patrem, Deum filium, Deum ſpiritum ſanctum quum perſona quæque per ſeipſam ſpectatur, *a* mentis ipſius ſenſu, quæ inſegregabilia ſunt, ſegregante: Deum vnum tria hæc ſimul *b*. mentis acumine intellecta propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem per opus eſt, & vnum Deum profiteri, & tres ſubſiſtentias ſiue proprietates prædicare. Confitemur vero ipſum vnigenitum filium Dei, Deum verum, ante ſecula quidem, & abſque tempore ex patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter noſtram ſalutem, deſcendiſſe de cœlis: & incarnatum ex Spiritu ſancto, & domina noſtra ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper virgine Maria, & ex ipſa natum eſſe. Qui eſt patri & ſpiritui ſancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem vnius, ex ſancta Trinitate Dei verbi, perſonæ acceſſionem ſuſcepit Trinitas ſancta ſed eſt vnus & idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, conſubſtantialis patri & Deo iuxta diuinitatem, & idem conſubſtantialis nobis ſecundum humanitatem: paſſioni obnoxius carne, & paſſionis idem expers diuinitate.

** ἀδιαιρέτως διαιρεῖται καὶ συνάπτεται διῃρημένως.*

a τῷ τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα.

b μετ' ἀλλήλων νοούμενα.

In Verbo intellige verū Dei filium. In carne agnoſce verū hominis filium & verū que ſimul in vna perſona Dei & hominis ineffabili gratia largitate coniunctum Auguſt. de Trin li. 13. cap. 19.

Namque non aliud Dei Verbum, quod miracula edidit, & aliud quod paſſum eſt, nouimus: verum vnum & eundem confitemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei verbum incarnatum, & perfecte hominem factum: necnon vnius & eiuſdem miracula ſimul & paſſiones, quas voluntarie carne ſuſtinuit, propter noſtram ſalutem. Non enim homo aliquis ſeipſum pro nobis tradidit: ſed ipſe Deus Verbum *c* immutabili modo homo factus, ſpontaneam ſimul paſſionem & mortem pro nobis carne ſubiit. Atque dum Deum ipſum eſſe confitemur, non inficiamur eum etiam hominem eſſe. Et hominem ipſum confitentes, Deum ipſum quoque eſſe non negamus. Proinde vnum & eundem ex vtraque diuinitatis ſcilicet & humanitatis natura compoſitum, profitentes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnione confuſionem non inducimus. Non enim quod ſecundum nos homo factus eſt, propterea Deus eſſe deſinet. Neque ſane quod Deus natura eſt, & in eum ſimilitudo noſtræ naturæ non cadit, propterea homo eſſe negabitur. Verum quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in ſublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque vero in eodem eſt, & vnus Deus ſimul, & homo, ipſe Emanuel. Porro eundem confitentes, in diuinitate perfectum atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compoſitus eſt, diuiſionem aut ſectionem in partes, vna eius * compoſita ſubſiſtentia, non inducimus. Differentiam vero naturarum, quam vnio non tollit, indicamus. Nam neque natura diuina in humanam eſt verſa, neque humana natura in diuinam mutata. Intelligentia autem acie vtraque conſiderante, & potius vtraque in propriæ naturæ fine & rati-

c ἀτρέπτως.

** ἀσυγχύτως.*

† *Salus credentium myſterium Trinitatis eſt.* Hieronymus *Deum eſſe multis notum eſt. Sed quod pater ſit, & filium habeat, paucis.* Auguſt. *Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, &c.* Ioan. 17. *Et creditur à nobis ſine confuſione coniuncta ſancta Trinitas, ſine ſeparatione diſtincta.* Augu. εἷς Θεὸς ἐν τρισί, καὶ τὰ τρία ἕν. Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnum vnus Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia: & vnus ſpiritus ſanctus in quo omnia, Eo, ex quo & per quem & in quo, non naturas diſſecantibus, verū vnius & inconfuſæ naturæ proprietates deſignántibus. *Atque id ex eo clare patet, quod in vnum rurſus colliguntur. Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſum omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen. Greg. Nazan.*

ratione exiſtente, factam quidem vnionem dicimus, ſecundum ſubſiſtentiam ipſa vero ſecundum ſubſiſtentiam vnio oſtendit Deú Verbum, hoc eſt, ex tribus Deitatis ſubſiſtentiis ſubſiſtentiam vnam, non præ exiſtenti homini vnitam eſſe, ſed eam in vtero dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſę Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ, ſibi ipſi ex ea condidiſſe in propria ſubſiſtentia carnem nobis ὁμοούσιον conſubſtantialem, & eiſdem perpeſſionibus per omnia obnoxiam, abſque peccato, anima rationali & intellectuali animatam. In ipſa nanque * ſubſiſtentiam habuit, & homo factus eſt. Et eſt vnus atque idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus qui cum patre & ſpiritu ſancto conglorificatur. Cæterum ineffabilem eius vnionem conſiderantes, recte naturam vnam Dei Verbi incarnatam carne, quæ anima rationali & intellectuali eſt animata, profitemur. Rurſum differentiam naturarum contemplantes, eas duas eſſe dicimus, diuiſionem nullam introducentes. Vtraque enim natura in eo eſt. Vnde vnum & eundem profitemur Chriſtum: vnum filium, vnam perſonam, vnam ſubſiſtentiam, Deum ſimul & hominem. Omnes vero qui aliter vel ſenſerunt, vel ſentiunt, anathemati ſubiicimus, alienos eos eſſe à ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia iudicantes. Itaque quum recta & à ſanctis patribus nobis prodita dogmata ſic prędicentur, vniuerſos vos vt in vnam & eandem Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam conueniatis, hortamur, ſed potius rogamus. Non enim graue nobis eſt, quanuis in faſtigio Imperii collocati ſimus, Chriſtianorum omnium conſenſionis atque vnionis gratia, eiuſmodi verbis vti: vt vna ab omnibus laus & glorificatio tribuatur Deo magno, & Seruatori noſtro Ieſu Chriſto. De cætero autem, ne quis cauſam aut occaſionem vllam de perſonis aut ſyllabis, ſiue fidei formulis, per inteſtina diſſidia contendendi captet, quoniam ad vnam & eandem rectam fidem & ſententiam ſyllabæ (ſeu formulæ) producunt confitendi mis & ſtatus eius, qui hucuſque in ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia obtinuit, & per omnia citra innouationem aliquam firmus ſtabiliſque deinceps in tempus omne permanebit. Edictum hoc omnes vbique epiſcopi & ſacerdotes Catholici comprobarunt, recte promulgatum eſſe dicentes. Qui vero ſe ab Eccleſia ſegregauerant, ſchiſmate & diſſidio perſiſtentes, haud quaquam cum ea vniri voluerunt: non aliam quidem ob cauſam, quã quod ad finem ſcripti diſertis verbis appoſitum eſſet, etiam temporibus futuris profeſſionem fidei talem abſque rebus nouis ſtabilem conſeruatum iri.

ὑπόστασιν ſubſiſtentiam.

Duæ naturæ Chriſti in vnam concurrentes demonſtrantur & Deitas theologus. Anathema in hæreticos. Exhortatio ad vnionem & concordiam fidei.

Perſona hæc earum accipienda, quæ fidei profeſſiones conſcripſerunt.

Hæretici in ſententia ſua perſiſtunt.

Cap. XXXVI.

De magnarum vrbium epiſcopis, & Gregorio Theopolis antiſtite.

IVſtinus, poſtquam Ioannes cui Sirmis patria fuit, vitam ſimul & thronum imperantis vrbis morte abieciſſet, Eutychium ab exilio, ſicuti Iuſtinianus teſtamento iuſſerat, reuocatum in eccleſiam ſuam reſtituit. Qui quatuor exactis annis, Ioannem νηστευτήν, hoc eſt ieiunum, ſucceſſorem habuit. Vbi vero Ioannes etiam Catholinus in veteri Roma ſedem vacuam reliquit, & ad vitam illam migrauit. Bonoſo epiſcopatus gubernacula mandata ſunt, cui Ioannes alius, atque huic rurſus Pelagius ſucceſſit. Poſt Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in paſtoralem conſcendit thronum, & huic deinceps ſurrogatus eſt Eulogius.

Eutychius ab exilio reuocatus.

... Conſtantinopo-

Hieroſolymis epiſcopatum denuo poſt Euſtochium gubernauit Macarius. Poſt eum hierarchicam cathedram ſortitus eſt Ioannes, qui puram & inopem vitam in Inſomnium monaſterio optime egerat. Apud Theopolim autem Iuſtinus Anaſtaſio Domini ſucceſſore pulſo, Gregorium ſubſtituit, nullis tum in eccleſia nouis rebus motis. Imperator vero crimen illud Anaſtaſio obiecit, quod ſacram pecuniam in alios, quam epiſcopum deceret, conferret ſumptus, & quod conuitio & maledicto Imperatorem ipſum petiiſſet. Quum namque interrogatus à quodam Anaſtaſius eſſet, cur ita profuſe pecuniam ſacram dilapidaret, & non potius in vſus decentes eam impendens, ita vti opus eſſet, diſpergeret: diſerte per cauillationem dixiſſe fertur, ne à communi pernicie Iuſtino auferretur. Fama autem vulgatum eſt, propterea illi Iuſtinum infenſum fuiſſe, quod pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Affinguntur præterea viro ei alia quædam à nonnullis, qui Imperatoris cœptum tegere aut excuſare voluerunt. Poſtquam Anaſtaſius epiſcopatu abiit, Gregorius ſicuti dictum eſt ſedem eam accepit: cuius magna eſt in poetica laus.

Is ſucceſſor fuit Ioannis ieiunatoris.

Pro Bonoſo legendum puto Romæ dicto Maximarum eccleſiarum epiſcopi.

Anaſtaſii innocentis exilium.

Cauſa exilii leuiore nimis dictum.

Gregorius epiſcopus Antiochenus, vir magnus.

A primis enim capillis, in monaſticis exercitatus ſtudiis, ſtrenue ad ſummos gradus, quũ nuper admodum ſe in eo lanugo prima exhibuiſſet, contendit. Primum vero Byzantii monaſterio præfuit, vbi etiam ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Poſtea Iuſtino iubente, paſtorale munus in monte Sinæo ſuſcepit: in quo à Scenitis barbaris obſeſſus, non minimis circumuentus eſt periculis. Quibus etiam, vt pacificationem inirent, ſuaſor authorque fuit. Apud hos quum res magnas peregiſſet, in ſacram deinde prouectus eſt cathedram. Animo & conſilio in rebus omnibus optimo fuit: & ad quodcunque negocium ſe conuerteret, id quam facillime conficiebat. Metu minime perturbabatur. Poteſtatibus autem vt facile illis territus cederet, flectendum ſe haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnifice pecunias largiebatur: vſque adeo, vt quocunque, pro eo atque opus eſſet progrederetur, quam plurimi homines eum ſtiparent, atque ſequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet cõſuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerent. Alii inſuper qui eum produiſſe audiſſent, vel vidiſſent, ad eum confluebant, & honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri eius obſeruantia, ſecundo loco habebant, auide ſua ſponte & videre & audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque verba facientem. Erat ſiquidem ad arcanum deſiderium eorum animis, qui illum quomodocunque conueniebant, inferendum quàm maxime idoneus, aſpectu admodum admirandus, in colloquiis valde iucundus: & ſi quis alius, & ipſe ad id quod deceret cognoſcendum acutiſſimus, & ad faciendum quam facillimus. Ad

conſilium … dan … um, atque ad res domeſticas & externas diiudicandas, promptiſſimus. Quapropter multas res optime geſſit, negotia in craſtinum differre non ſolitus. Terron vero erat non tantum Romanis Imperatoribus, quum publica tractaret negotia, quantum neceſſitas poſtularet & tempus flagitaret, verumetiam Perſarum ducibus: ſicuti ſuo loco à me dicetur. Varius etiam fuit. Aliquando namque multa vtebatur vehementia: nonnunquam iratum ſe eſſe præ ſe ferebat. In primis autem, quum opus eſſet, maxime in eo eminebat lenitas & manſuetudo. Adeo vt quam commodiſſime in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis ſtudium conſequutus fuerat, enituerit † auſteritas reuerentia temperata: ita vt altera ab altera non læderetur, ſed vtraque per alteram illuſtraretur.

Gregorij Nazianzeni verbum.

† τὸ αὐστηρὸν αἰδοῖ σύγκρατον. Euagr li 5 cap 6.

Cap. XXXVII.

Vt pacta conuenta inter Perſas & Romanos ſoluta ſint.

Maior Armenia Perſis à Philippo imperatore dedita. Perſarmenij ad Iuſtinum deficiunt.

VEtum enimuero primo Gregorij epiſcopatus anno, Perſarmenij qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui poſt Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Perſarum regi ita proditi fuerant, vt Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis ſubdita maneret, maior autem Chriſtianorum ſacra moribus colens Perſis ſit tradita: Perſarmenij: in quam iſti, quod grauiter à Perſis affligerentur, legeſque ſuas transgredi vi compellerentur, clam ad Iuſtinum oratores miſerunt, vt ſub ditionem Romanorum reciperentur precantes, quo libere abſque moleſtia ſacros ritus, pro religionis conſuetudine, Deo peragere poſſent. Iuſtinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibuſdam ab ipſo interpoſitis, quæ etiam iureiurando confirmauit. Itaque Perſarmenij magiſtratibus ſuis interfectis, vna, quod dicitur, vniuerſi ſeſe Romanorum imperio commiſerunt, in ſocietatem ſuam finitimis eiuſdem gentis populis atque itidem alienis pertractis. Apud quos † Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præſtans. Hac vero de cauſa quum Choſroes Imperatorem incuſaret, tale ab eo reſponſum tulit: finem ſuum pacis pacta conuenta habere: inſuper autem fieri haudquaquam poſſe, vt Chriſtianos pacis finitæ tempore, ad populares ſuos confugientes ipſe non reciperet. Hæc quidem ille, atque his ſimilia alia reſpondit. & quamuis talia diceret, minime tamen ſe ad bellum inſtruxit: ſed ocio ſolito deditus, deliciis diffluxit, poſt rationes & voluptates ſuas omnia habens. Virum autem quendam genere ſibi propinquum, Martianum nomine, Orientalium copiarum ducem deſignatum, aduerſus Perſas miſit, neque exercitu iuſto, neque apparatu belli alio ſatis inſtructum. Hic cum manifeſto periculo, & quod dicitur, cum ipſius Orientis euerſione, in Meſopotamiam primum eſt profectus paucos … dum milites, eoſque inermes … cum … ens ad quos accedebant foſſores & … ctores, & boum … nd … ch. Et

† μααοϐδ. Ardaamanes dux.

Iuſtini ignauia. Martianus non ſatis inſtructus aduerſus Perſas miſſus.

cum Perſis apud Niſibim leui … congreſſus, quum meliore loco res eius eſſent. Perſis nondum ſatis paratis, vrbem eam obſidere quam hoſtes perſequi maluit. Oppidani porro propter tam ſplendidi ſcilicet belli apparatus contemptum, portas non clauſerunt, ſed fœdiſſima … iam in Romanum exercitum conuitia iecerunt. Plurima vero prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tum viſa ſunt: & bos recens genitus in initio belli conſpectus eſt: ex cuius ceruice duo capita eminebant.

Is occaſione rebene gerenda prætermittit. Prodigia. Bos biceps.

Cap. XXXVIII.

Vt Choſroes incurſione in Orientale imperium facta, & caſtella ceperit, & prædam multam abduxerit.

POſteaquam autem Choſroes ſe ad bellum probe inſtruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno ſuo tranſmittere, & ad Circeſium (quod dicitur) in Romanorum ditionem excurrere iuſſit. Eſt autem Circeſium oppidum commodiſſimum & muniſſimum, ad fines Romanorum Imperij ſitum. Muro nanque firmiſſimo atque altiſſimo circundatum eſt. Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circumfluentes, & in inſulæ formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipſe autem cum copiis ſuis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Niſibim venit: quæ ſicuti dictum eſt, à Martiano obſidebatur. Hæc ita à Perſis agi, Romani ignorabant: vſque adeo, vt Iuſtinus multorum ſermonibus adductus, qui Choſroem iam mortuum eſſe, aut non longe à morte abeſſe nunciabant, Martiano valde ſuccenſeret, quod Niſibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quoſdam miſit, qui illum ad claues portarum quam celerrime afferendas excitarent. Vt autem res minus ex ſententia ſucceſſit, & Iuſtinus riſu & probro ſe dignum exhibuit, qui apud talem & tantam vrbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam ſcilicet tam exiguus exercitus aſſidebat: res ea primum Gregorio Theopolis antiſtiti ab epiſcopo Niſibeno renunciata eſt. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quam maxime. Et dabat præterea operam, vt vrbs ea propter ærumnas, quas à Perſis patiebatur, in poteſtatem Romanorum rediret. Itaque is Gregorio, quæ in Perſide gererentur, ſuo quæque tempore inſinuando, ſignificabat. Ea porro ad Iuſtinum Gregorius ſcribebat: de ſubita etiam Choſroæ expeditione certiorem eum faciens. Atque ille more ſuo deliciis & luxuriæ deditus, fidem habere epiſcopi ſcriptus ſuperſedit, ea quæ cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namque molliter & diſſolute viuentibus, ad ignauam ſocordiam glorioſa † audacia accedere ſolet. Neque illi euentis rerum fidem habent, ſi alium quam ipſi volunt, exitum conſequantur. Iuſtinus ergo Gregorio reſcribens, ea quæ is renuntiaſſet tanquam falſa omnino eſſent reiiciebat. Atque vt etiam vera eſſent, Perſas tamen vrb … expugnationem non præuenturos … Quin nam … præuen … ent, eos tamen inde … rerr pulſum iri dicebat. Et A … cium … endam delectu … virum p … um … lan …

Perſarum aduerſus Rom. expeditio. Circeſium oppidum. Martianus Niſibim obſidet. Ridicula Iuſtini ad Martianum mandata. Niſibenus epiſcopus Gregorium Antiochenum, alij … de rebus Perſarum … facit. Scripta talia Iuſtinus contemſit. Ignauorum hominum … † … Martiano Acacius ſucceſſor.

diman-

[illegible] mandato, [illegible] etiamſi Martianus vrbem cepi- [illegible] em alterum in ea poſuiſſet, dignita- [illegible] inſtatim deponeret, eamque ipſe ſibi Acacius [illegible] meret. Quod ſane is fecit, Imperatoris iuſſa non ex illius commodo exequutus. Poſtquam [illegible] um [illegible] o venit, Martianum illico in hoſtili terra [illegible] auit re ca militibus non renuncia- ta. [illegible] edet [illegible] qui in exercitu ordines ducebant, [illegible] cem mag [illegible] atu [illegible] depoſuiſſe cognoue- [illegible] nt, v [illegible] ius perſeuerare in caſtris nequaquam [illegible] olnere: [illegible] d paulatim hinc & inde palantes diſ- [illegible] igere [illegible] id [illegible] u [illegible] a obſ [illegible] ione ſoluta. At Adaar- [illegible] copias ſecum marrem ſpirantes non ſo- [illegible] ex Perſis, ſed etiam barbaris qui Scenitæ di- cuntur, [illegible] lectas ducens, Circeſio prætérito quã plurimum Romanorum rebus intulit detrimẽ- ti. Ferro namque & igne pleraque loca vaſtans, neque moderatum quicquam, propter defen- ſorum ſolitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca caſtella cepit. Et quod ibi nemo cum imperio eſſet, tum autem quod Romani propu- gnatores in caſtello Daras à Choſroe clauſi fo- rent, faciendum ſibi libere quod vellet ſtatuit. Caſtris autem inde motis, Theopoli animum adiecit & partem copiarum maximam, ipſe non profectus, eo miſit, quæ ſpe ſua falſæ, & ab vrbe ea ſunt reiectæ: propterea quod, nulli in ea, aut ſane quam pauci ciues manſiſſent. Profugerat vero etiam Epiſcopus ipſe, & ſacra ſecum vaſa & donaria extulerat. Nam & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum ſtudio, ſicu- ti eiuſcemodi temporibus accidere ſolet, tu- multum mouerat: & tandem deſertam relin- quens vrbem, inde exceſſerat, nemine prorſus hoſtibus reſiſtere aut obuiam ire conante. Ada- armanes poſtquam voto ſuo & Theopolis di- reptione excidit, ignem olim quidem Hera- cleæ, poſtea autem Gagalicæ dictæ vrbi iniecit: & ad * Seleuciam, quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primum & populoſam, poſtea vero tempore collapſam, & ad paucitatem redactam, progreſſus eſt. Hæc quum reſiſtere illi non poſſet, pacto quodam interueniente, in eam eſt receptus. Vbi ſane præter conuenta multa egit: & ciuitate direpta: vicinis quoque locis circumcirca diſpoliatis, in- de abiit. In præda reliqua, & Epiſcopum & ma- giſtratum vrbis ſummum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit, ne- mine videlicet prohibente, præter paucos ad- modum milites, qui ab Imperatore miſſi fue- rant.

Choſroes ipſe oppidū Daras obſidet. Perſa Theopolim deſertam & vacuam [illegible] *nunt.*

Gagalicam incendunt, alim Heracleam dictam. Seleuciam diripiunt. Euagr. Apamea [illegible] *& Nicanoris Seleuciam.*

[illegible] *Epiſcopum* [illegible] *præfectū capiunt. Magnus* [illegible]

Horum ductor Magnus erat, qui antea ar- gentariæ menſæ in vrbe Imperante præfuerat, poſtea autem vnius ex Imperialibus ædibus cu- ram ſuſceperat. Ii quum terga vertentes fuge- rent, parum abfuit quin ab hoſtibus ſint exce- pti. Hiſce rebus confectis, Adaarmanes Choſ- roen nondum vrbem quam obſidebat cepiſſe reperit.

Magnum autem aduenìens illi attulit mo- mentum, quod ſuis animum addidit, ſum hoſtes plurimum exterruit. Inuenit vrbem muro nudatam, & aggerem ingentem, prope il- lam factum. Helepoles extructæ ſtabant, & ca- tapultæ quas vulgus † machinas ſeu tormenta, [illegible] ditu loco tacentia, vocare conſueuit, [illegible] vrbem hyemis tempore Choſroes in [illegible] rem ſuam redegit. Cui Iohannes Timo- [illegible] p [illegible] fuit. [illegible] ius obſidionem non

Daras oppugnata [illegible] [illegible] *.*

E admodum curauit, ſed vrbem potius ipſam pro- didit. Nam & hoc tum ſermonibus ita iactatum eſt. Obſedit eam Choſroes menſibus quinque, & aliquot inſuper diebus: cepitque, nemine prope propugnante. Et ciuibus ex vrbe multitu- dine varia ductis, partim eos ferro concidit, par- tim viuos in captiuitate ſeruauit. Vrbem ipſam, vtpote oportunam & commodam præſidio im- poſito retinuit. Ipſe vero tropæo eo ſuperbus, domum eſt reuerſus.

Cap. XXXIX.

Vt Iuſtinus immenſo dolore correptus, in morbum phre- nitidem inciderit, & Tiberius rempublicam admini- ſtrauerit. Et vt arte quadam Choſroen aggreſſus Ti- berius, pacem cum eo fecerit.

EA re Iuſtinus cognita, nihil prorſus recte aut prudenter mente agitans, neque caſum ta- F lem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & inſaniam incidit: ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium au- tem à Tiberio adminiſtrari cœptum, qui hono- rem præcipuum Iuſtino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iuſtinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduer- ſus Abares miſerat: & captus ille ſtatim in prima congreſſione ab eis fuiſſet, militibus eius ne- quaquam barbarorum conſpectum ſuſtinenti- bus, niſi eum diuina prouidentia inde ereptum, Romanorum Imperio maniteſto conſeruaſſet. Quod ſane Imperium ad id diſcrimen peruene- rat, metuendum vt eſſet, ne Iuſtini præter ratio- nem omnem ſuſceptis actionibus, vna cum Rep. corrueret, & in barbarorum poreſtatem perueniret.

Iuſtinus phreneticus.

Tiberius Imp. Rom. adminiſtrat.

Imp. Rom. in ſummum adductum diſcrimen.

Quum igitur Iuſtinus tam grauiter morbo affectus eſſet, neque quidquam earum quæ a- gerentur rerum animaduerteret, Tiberius con- G ſilium commodum, rebuſque præſentibus op- portunum admodum cepit, quo caſum & erro- rem omnem correxit. Traianum enim, virum præclarum ex ſenatu, canicie & prudentia mul- tos antecellentem, ad Choſroem mittit: & lega- tionem non Imperii aut Reip. ſed ſolius Sophię Auguſtę Iuſtini coniugis nomine, ad Choſroem inſtituit. Cuius etiam literæ ad eum regem ſcri- ptæ ſunt, quibus illa ærumnam caſumque ma- riti & Rempub. principe carentem deplorabat: nequaquam decorum eſſe addens, illum viduæ mulieri, & principi iacenti, Reipublicæque per- turbatæ inſultare. Nam & ipſum aliquandiu æ- grotantem, non ſolum in perſimilem caſum in- cidiſſe, verum etiam præclariſſimos quoſque medicos ex ditione Romana ad eum miſſos ve- niſſe, qui arte ſua & cura debita ægritudinem il- lius depuliſſent. Legatione tali audita Choſroes flexus eſt: & quum in animo habuiſſet, primo quoque tempore expeditionem in Romano- H rum terram ſuſcipere, triennales tamen indu- cias Orientis partibus conceſſit: ita vt nihilomi- nus † Armeniam, quæ bellum aduerſus eum paraſſet, nemine res Orientales * turbante, ag- grederetur.

Legatio & litera ad Choſroem, nomine Sophia Auguſta, miſſa.

Induciæ triennales cum Perſis. † [illegible] * [illegible] *Sirmium à barbaris captum.*

Porro rebus Orientis in eum ſtatum addu- ctis, Sirmium à barbaris captum eſt, quod Gepides dudum tenuerant, & Iuſtino donaue- rant, ſua ſponte inde decedentes. Interea Tibe- rius Sophiæ inſtinctu Cæſar à Iuſtino

qui melius ſe ille morbo emitteote habebat, declaratur.

Cap. XL.

Vt Iuſtinus Tiberium in Imperio ſibi ſubſtituerit: & quæ ad eum moriens, de imperii adminiſtratione verba fecerit.

Iuſtinus Tiberium imper. creat.

CÆterum coronam Imperatoriam ei impoſiturus, ea verba diſerte ad eum eſt proloquutus, quæ memoriam omnem veterem & nouam longe excellunt. Quum namque Iuſtinus commode per † dilucidum interuallum ſcilicet compos mentis eſſet, idque diuina prouidentia, vt ſimul & peccata errataq; ipſe ſua proferret, & in Remp. ordinem meliorem inferret. Quumque omnes, atq; ipſe etiam Iohannes ſacrorum antiſtes, cuius antea meminimus, cum ſacerdotibus ſuis in hypæthro ſiue ſubdiali Imperialis aulæ palatio, congregati eſſent, quo loco hæc agi celebrarique fas eſt, Imperatoriam coronam iuſtollens, purpureamque veſtem, vt eam Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorum fuerat, ita propalam verba fecit. Ne te vir optime, vmbra iſta phantaſiæ ſeu apparatus huius, & veſtis hæc decipiat: quibus & ipſe, præterquam deceret, tranſuerſim raptus, non ſenſi meipſum ſupremis pœnis obnoxium reddere. Tibi vero curæ erit, vt peccata quoque mea corrigas. Corriges autem, ſi recte & benigne Remp. adminiſtrabis, nec omnino iſtis obtemperandum erit (principes demonſtrans) oam & ipſi me in eas quas cernis ærumnas coniecerunt. Alia inſuper eius generis adduxit, quæ ad conſternationem & lachrymas prolixas auditores commouerunt.

† ἐν διαστήματι.

Iuſtini ad Tiberium verba.

Principes non ſemper conſiliariis ſuis parere debet.

Poſtremo vero omnium intulit. *Honora Deum & Eccleſiam eius, & olim quidem heram & dominam, nunc vero matrem tuam.* Qui facultates & poſſeſſiones habeant, habeant: quibus eæ deſunt, eis tribue. Perinde atque in teipſum, ita in omnes animum intende. *Noſce vero & qui antea fueris, & qui hodie factus ſis. Si peccare non vis, ne arrogans & ſuperbus fueris. Ipſe namq; vides, quis ego paulo ante fuerim, & qui nunc ſim. Pauperes in primis dilige, & eleemoſynæ apud te non deficiant.* Et quum precatio ab Epiſcopo facta eſſet, Tiberius ad pedes imperatoris ſe abiecit. Atque ille ſubinferens: *Si*, inquit, *volueris, ſum: ſi nolueris, non ſum. Deus qui fecit cælum & terram, omnia quæcunque tibi dicere oblitus ſum, ipſe in animum tuum ſubiiciat, confirmans, atque ab ipſo nunc initio inſtituens te ſanctiſſimo timore ſuo: per quem omnia tibi recte atque feliciter euenient bona.* Iuſtinus iunior vbi in imperio cum Tiberio annos tres exegiſſet, vita exceſſit. Ipſe ſolus annis duodecim, & menſib. decem cum dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, menſe vno minus: ita vt Imperii eius anni omnes quindecim ſint, & menſes nouem cum dimidio. Iuſtinus, quæcunque templa Iuſtinianus magna vſus liberalitate magnifice conſtruxit, ea acceſſionibus, donariis & ſacris vaſis pluribus ipſe exornauit. Et ſummam magni templi teſtudinem collapſam in quindecim cubitos ſuſtolit, & decentiſſime, ita vt hodie cernitur, reſtituit. Et quum pietatis eſſet ſtudioſiſſimus, in vita quotidiana tamen per quam diſſolutus fuit. Liber hic hiſtoriarum decimusſeptimus, tempus complectitur ſexaginta & quatuor annorum: quum ab orbe condito ſexies milleſimus † nonageſimus octauus, à diuina autem Domini natiuitate quingenteſimus nonageſimus tertius ageretur annus.

Præcepta ſaluberrima de Imperii adminiſtratione.

Timor Domini.

Iuſtini mors.

Liberalitas Iuſtini in ... ſios.

Huius tomi anni.

Nonnulli numerant 6554.

Computatio annorum iſtorum cum aliis Chronicis ſcriptoribus non concordat. Secundum quoſdam enim obitus Iuſtini in annum Domini 582. ſecundum alios in 576 incidit.

DE PRIMA ET SECVNDA Iuſtiniana, & item de Iuſtinopoli.

APud Dardanos Europæos: qui ad Epidamni fines accolunt, regio Taureſia dicta fuit. Iuſtiniani qui orbem terræ ædificiis exornauit, patria. Locum eum breui muro circumdedit, in quadranguli formam ſtructura redacta, atque in angulo quoq; turri vna excitata, τετραπυργίαν, hoc eſt, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, vrbem præclariſſimam condidit, quam Iuſtinianam primam vocauit, nutricia hæc præmia altrici ſuæ tribuens, ibi vero & aquæductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia inſuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorum magnifica, porticus amplas, iudicum curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipſa ingens & populoſa, & tractus eius totius metropolis: vt quæ ILLVRICI vniuerſi Archiepiſcopatum ſit ſortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine ſua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa Imperatori et gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipſe ambitione & liberalitate quadam illi, qui eam ita ædificiis excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardania oppidum vetus, Vlpianum nomine. Huius mœnia, quod nulli vſui eſſent, demolitus, ad eam qua nunc id ſpectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc Secundam Iuſtinianam appellauit. Non longe ab hac vrbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auunculi nomine Iuſtinopolim vocauit: Procop. *lib. 4. de ædificiis Iuſtiniani.*

DE BVLGARIS. Παρέργως.

TErbelis Bulgarorum dux, ſub Iuſtiniano Rhinotmeto floruit. Et Iuſtinianus ipſe, Conſtantinuſque Heraclii filius, vectigales eius fuere. Hic aurum & argentum, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, ſiniſtra autem argentum promens militibus ſuis, quod Abares prorſus bello Bulgari ipſi ſuſtuliſſent, diſtribuit.

Interrogauit autem quoſdam Abarum captiuos, quamnam ob cauſam princeps eorum vna cum gente vniuerſa interiiſſet. Cui illi reſpōderunt: quod criminum delatione & accuſationes inter eos inualuiſſent quibus fortiſſimi & prudentiſſimi quiq; Abares ſublati eſſent. Ac ſic deinceps factum, vt homines iniqui & frau-

Cauſa interitus totius gentis Abarum.

dulenti

dulenti in ſocietatem & decuriam iudicum peruenerint. In cauſa etiam fuit ebrietas. Quum namq; vini prouentus exuberaret, ebrii omnes fuere. Deinde auarorum iudicum ſordes. Conſilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim venales facti, & alter alterum dolis eſt aggreſſus. Ex his ipſis cauſis internecio noſtra proceſſit. Terbelis hiſce verbis auditis, Bulgariſque ſuis conuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accuſator, vt non prius audiretur, eive aſſenſus præberetur, quam de crimine probe eſſet quæſitum: Ac ſi criminator per calumniam mentitus eſſe comperiretur, vt is morte A pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id vero ſi quiſquam facere auſus fuiſſet, vt publicatis bonis eius, ipſe proſcriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porro vineta omnia radicitus excindi iuſſit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, vt ſcilicet pro ſe quiſque ſibi ipſe victum quæreret, neque ad egeſtatem delaberetur. Legum talium tranſgreſſoribus bonorum publicatio & proſcriptio propoſita. Ex Suid.

Præcipue hoc de iudicibus corruptis intelligendum quos Alexander Seuerus Imp. fures appellauit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Octauus.

Cap. I.

De Imperatoris Tiberii Imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.

SVSCEPTA Imperiali adminiſtratione Tiberius, ad partes omnes reipublicæ ſe conuertit, vt cum diſciplinam rectiſſime ciuilem reſtitueret, tum bellicis expeditionibus, commodiſſime omnem Romani Imperii ditionem recuperaret, & conſtitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis ſtatura, & vultu non ſolum inter principes viros, verum etiam omnes prope homines decentiſſimo. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus eſſet, & qui humanitate & miſericordia quam maxime gauderet: ipſo ſolum aſpectu, vt ita dicam, omnes ad ſe inuitans atque alliciens. Eas autem diuitias & copias amplas ſibi eſſe putabat, ſi prolixe non ſolum ad neceſſitatem, ſed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille reſpiciebat, quid recipere petentem oporteret: ſed quid Imperatorem Romanorum dare deceret. Quod ſi auri quidquã ad eum perueniebat, violẽter cum ſubditorum lachrymis collectum, adulterinum id & venenoſum eſſe exiſtimabat. Proinde ciuibus ditionis ſuæ omnibus annuum etiam tributum remiſit: & quoſcunque agros Adaarmanes expeditione ſua vaſtauerat, immunitate & libertate ſumma donauit, vltra modum etiam, & detrimenti accepti rationem. Magiſtratibus quoque & dignitates gerentibus penſiones illegitimas condonauit, quibus priores principes ſubditos ipſi ſuos vendere ſoliti fuerant.

Statura, mores & virtutes Imperatoris Tiberii.

B

Cap. II.

Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iuſtinianum in Perſidem irruptione atque impetu facto, multa caſtella munitaq; loca recuperauerit. Vtq; Choſroes ſit mortuus.

ITaque pecunias non recte exactas in vſum decentem conuertens, ad bellum hoſtibus inferendum ſplendide ſe armauit: & exercitu heroico ex ſubalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Maſſagetis, Pæonibus, Myſis, vna cum Illyricis & Iſauris, atque etiam ex Scythis, optimis ſtrenuiſſimiſque quibuſque viris delectis, ita vt centum millia & quinquaginta * turmas fortiſſimorum equitum haberet, conſcripto, expeditionem aduerſus Choſroem ſuſcepit. Quum ille ſtatim poſt Daras caſtellum captum, Armeniam ingreſſus eſſet, atque inde circa meſſis tempus ad Cæſaream contendere in animo haberet: quæ principem locum apud Cappadocum gentem ſortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. C Vſque adeo vero iam res Romanorum contemnebat, vt etiam oratores qui ad eum venerant, in conſpectum ſuum non admitteret, ſed ad Cæſaream vrbem eos ſe ſequi iuberet, ibidem poſtulata eorum auditurus, reſponſumq; eis re deliberata daturus.

Copiæ militares eius aduerſus Perſas contractæ.

Equitatus Tiberii maximus

** ἴλας, alas. Euagr. l. 5. c. 24.*

Eo autem vbi peruenit, & exercitum Romanorum, qui eum præuenerat (quem Iuſtinianus ducebat, frater Iuſtini illius, à Iuſtino Imperatore miſerandum in modum cæſi, rei bellicæ & ipſe egregie peritus) conſpexit, & iam tubæ claſſicum canebant, ſignaque militaria ſublimia ferebantur, ac dux ipſe vna cum tam ſplendido apparatu animum magnum ſpirabat, atque ex aduerſo vociferabatur, equitatuſque tantus aderat, quantum nemo vnquam Imperatorum in animo ſaltem eſt imaginatus: apparatu tanto & re tam ſubita atque inopinata conſternatus, ex

Iuſtinianus Romanus dux.

E

iurimo pectore ductis ſoſpitis, altius indoluit atque eiulauit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipſo tempus prælii extrahente, atq, arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curæ dextrum cornu commiſſum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim conſertam quum Perſæ ſufferre nequirent, ordineſque ſuos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hoſtium agmen Curs aggreditur, vbi inſtrumentum aulicum Chofroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic precioſiſſimas quaſque res eius & inſtrumentum omne, ipſo inſpiciente & tolerante Choſroe, † quod facilius is impreſſionem ſuam quam ipſius Curs ſuſtineri poſſe exiſtimaret, diripit. Et de repente ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque vna cum impedimentis abducit: in quibus etiam qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Pæana canens, Perſarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad ſuos redit: qui adhuc ordines ſuos ſicuti acies ſtructa fuerat ſeruabant, quod neque Choſroes aggreſſus eos eſſet, nec ipſi initium pugnæ feciſſent. Paucis vero velitaris prælis, vna tantum aut binis ab vtraque acie congreſſis, ſicuti fieri aſſolet, commiſſis, Choſroes frequentes per noctem ignes accendit nocturnum prælium experturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuiſus eſſet, nocte intempeſta, vigiles earum copiarum quæ Borealem plagam verſus excubabant, inuadit: eiſque repentina impreſſione diſſipatis, exercitu vniuerſo Melitinem, quæ in propinquo erat contendit: quam ab incolis & cuſtodibus vacuam Perſæ incendunt, ſeque ad Euphratem trauciendum inſtruunt. Porro cum eos Romanorum copiæ à tergo conſequerentur, ſaluti ſuæ timens Choſroes, elephante conſcenſo, fluuium tranat, & multos ex militibus ſuis in amne eo, qui illis pro ſepulchro fuit, amittit.

Curs Scyta in Romanorum parte ſecundum cum Perſis equeſtre certamen committit. Ignem Perſæ pro Deo colunt.

† αὐτουργί[illegible]

Choſroa clades & fuga.

F

Multus etiam qui ex vndis traiicientes euaſerant, ſecum abducit. Huiuſmodi ille ſummam pœnam poſtquam pro iniuriis Romano imperio illatis perſoluit, vlterius in partes Orientales eſt progreſſus. Vbi eiuſcemodi inducias vt eum nemo aggrederetur, habuit. Iuſtinianus autem cum exercitu omni Perſidem eſt ingreſſus: ibique hyeme tráſacta, qui ei reſiſteret, inuenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æſtiuum ſolſtitium inde reuerſus, cum magna & præclara gloria, circa confinium, æſtatis reſiduum conſumpſit. Exinde Choſroes rebus deſperatis, doloreque ingenti confectus, & fortunæ viciſſitudine exanimatus, cum dedecore vitam amiſit: & perinde atque ſempiternam columnam atque monumentum fugæ ſuæ, legem illam, ne quis poſtea Perſarum rex aduerſus Romanos bellum gereret, poſt ſe reliquit. Ab eo regnum ad Hormiſdam filium peruenit, de quo poſtea dicemus.

Iuſtinianus dux rectè rē gerit. Lex Choſroe, ne poſtea Perſæ Romanis bellum inferant. Eiuſdem mors.

Hormiſdas Choſroa ſucceſſor.

G

Cap. III.

De terræmotu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphne dicitur fuit.

Terræmotus Antiochenus.

TErtius iam imperii Tiberii agebatur annus: & Antiochiæ rurſum maximus terræmotus circa meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipſa vſque fundamenta concuſſit, minime tamen in terram proſtrauit. Ipſa vero vniuerſa Daphne, quaſi † ſucciſiuum eius opus facta, corruit.

† πάρεργον.

Euenere tum alia quoque non ſolum Theopoli, verumetiam in vrbe ipſa imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motibus concitatis conturbarunt atque perterruerunt. Quæ quum initium ab ardore & æmulatione diuina ſumpſiſſent, legitimum etiam finem ſunt conſequuta.

H

Cap. IV.

De Anatolio magno, & eius aduerſus Gregorium Theopolis Epiſcopum fraudulentis inſidiis.

Anatolius Antiochenus ſacrificans. Euagr. lib. 5. c. 8.

ERat Theopoli Anatolius quidam, ex plebeiis ille quidem & ignauus vnus, ſed qui poſtea multis ſe & variis negotiis ingeſſerit, & Theopolitanorum res potiſſimum adminiſtrarit: qua ex cauſa in Gregorii, vrbis eius ſacrorum antiſtitis, amicitiam peruenit. Et quum eo nomine frequentius ad eum iret, poteſtatem maiorem ex eius conſuetudine eſt conſequutus. Anatolius iſte crimine ſacrificiorum diis oblatorum accuſatus, vna cum aliis, vt ſacer & execrabilis, res graues & abſurdas admiſiſſe compertus eſt.

Cæterum quum Orientis præfectum donis expugnaſſet, parum abfuit quin vna cum popularibus ſuis (multi namque cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaſerit. Multitudo autem motu concitato, conſilio tali obuiam iit. Illuſit ea antiſtiti quoque, quaſi & ipſe deteſtandorum illorum hominum ſocius eſſet. Et dæmon quidam ſeditioſus & peſtilens nonnullis perſuaſerat, quod Gregorius etiam cum Anatolio ſacrificaſſet. Atque is prope à plebe vehementer infeſta & irata infectus eſt. Et in tantum fama eius rei increbuit, vt Tiberius quoque Imperator non aliter atque per ipſius Anatolii vocem, criminis eius veritatem inueſtigare voluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Conſtantinopolim venire iubet. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Dei genitricis imaginem in carcere alicubi ex funiculo dependentem, † verſis in tergum manibus, procurrit, ſupplicantis ſcilicet & deprecatoris in morem. At illa impurum & execrandum illum deteſtans, ſimul & criminis tanti arguens, totam ſe ab eo auertit: miraculo medius fidius horrendo, & memoria ſempiterna digno: quod captiui omnes, qui in cuſtodia ſeruabantur, & quibus cura carceris commiſſa fuerat, oculis ipſi ſuis viderunt, & omnibus renunciarunt. Imago ipſa fidelibus etiam quibuſdam conſpecta eſt, eos ad contumeliam ſuam vindicandam concitare filio ſuo ab Anatolio contumelioſe iniuriam factam eſſe dicens.

Idem flagitiis eius re[illegible] agitur.

† ὀπίσω [illegible] χεῖρας. Deiparæ [illegible] ſupplicanti [illegible] reuerſa.

Poſtquam vero Byzantium Anatolius venit, & flagris quam maxime tortus eſt, nihil eſt contra EPISCOPVM proloquutus. Verum ibi quoque magnorum malorum & ſeditionis populo ipſe cum popularibus ſuis cauſa fuit.

Quum namque quoſdam, ſententiis ferendis, non iugulandos, ſed oſtraciſmo mulctandos eſſe, iudicatum eſſet, plebs ardore diuino accenſa, vniuerſam vrbem turbulento

moru

A motu repleuit: ſæuienſque, & grauiter eam tē ferens, eos qui ad exilium damnati fuerant, raptos, & piſcatoriis nauibus impoſitos, igni viuos combuſſit. Et quum populus eiuſmodi ſententiam tulit, tum conuitia etiam in imperatorem iecit, & aduerſus epiſcopum ſuum Eutychium vociferatus eſt, perinde atque illi fidem abiecíſſent. Quin multitudo Eutychium quoque, eoſque quibus quæſtio mandata fuerat, in locis omnibus inueſtigatos interfeciſſet, niſi quæ omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio ſurripuiſſet: ferocientis autem multitudinis ardorem paulatim ita reſtinxiſſet, vt nihil abſurdi committeretur. Porro Anatolius beſtiis primum in amphitheatro obiectus, & abunde ab illis dilaniatus, in crucem poſtea eſt actus. Verum ne ſic quidem impiorum flagitiorum pœna eſt defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod nunquam hiſtoriis proditum eſt) lupi inde detractum deuorarunt. B Quidam vero Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinauit. In ſomniis enim ſe vidiſſe dixit, Anatolii complicumque eius iudicium plebi, quæ de eis ſententiam ferret, commiſſum eſſe. Vir præterea magnus Imperialibus ædibus præfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloquutus tamen eſt, conſpectam ſibi eſſe Dei matrem vehementer ſe obiurgantem, & talia fere dicentem: Quouſque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter ſupra modum in me & filium meum illuſit? Sed hæc hactenus.

Conſtantinopolitanæ plebis tumultus, propter Anatolium in idololatria deprehenſum.

Anatolius grauiſ ſupplicium.

Vindicatio verum gentilium ſacrorum exemplum.

C a p. V.

Vt Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundemq́; deinceps moriens Imperatorem creatit.

C Tiberius porro vbi Iuſtinianum non eadem fortuna qua antea, rem aduerſus barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, poſt Iuſtini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudum ſumpta, ducem alium militarium in Oriente ordinū creauit Mauricium, qui paulo poſt ſucceſſor etiam Tiberii fuit. De eo mox loco ſuo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex imperio eius colligendum, quod virum eum clarius manifeſtiusque hominibus exhibuit, quum illi † ſummam quodcunque vellet, arbitrio ſuo faciendi poteſtatem dediſſet. Qua re etiam factum, vt domeſticæ eius res & arcanæ in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius copiis militaribus receptis, vltra Romani imperii fines progreſſus, & quæcunque erant idoneo commodoque loco Perſis caſtella adortus, ea cepit: tantumque prædam inde egit, vt vrbibus & inſulis & agris, quicunque deſerti antea fuiſſent, colonos imponeret, & quæ à multo tēpore vacuæ iacuiſſent terræ, eas ad fructū vbertim ferēdū cultura præpararet. D Et eis colonis ſtrenuas etiam & fortes conſcripſit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur oſtenderunt. Effecit is etiam, vt domus vniuerſæ ſeruis complerentur: & vt in abundanti rerum omnium copia, leui facile precio omnia venirent. Conflixit quoque cum fortiſſimis quibuſque inter Perſas viris, Imperatoriaque arte celeberrimis: cum Tamichoſroe videlicet illo, &

Mauricius præfectus Orientis Iuſtiniano ſucceſſor.

† vel aduerſarios ſuo tempore.

Mauricius dux in Oriente præclara res geſſit.

A Adaarmane, qui cum validiſſimis exercitibus cum eo ſunt congreſſi. Sed enim quomodo ille, & quid prælio cum illis commiſſo gesſerit, in præſentia mihi dicere facile non eſt, ad alia quę inſtituti noſtri ſunt properanti. Tum quidem in ipſa pugna Tamichoſroes non equidem Romani exercitus virtute, ſed religione ſola, & ſincera in Deum fide ipſius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quam maxime laxatis fugit, nō paucis ſuorum amiſſis: quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat: victoriam prodidiſſet: quippe qui Euphratem tranſire, & Mauricio in prælio adeſſe, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit. Ea namque Arabum gens inuicta maxime, equis celerrimis, ventiſq; ipſis velocitate ſimillimis inſidens, ſicubi concludatur, non capitur, & locis ad inſidias capiendis hoſtes facile præuenit. Sed & Theodorichus * Scythicorum ordinum dux, in pugna non af- B fuit: verum extra telorum iactum quam maxime conſiſtens, ſe cum ſuis effuſæ fugæ cōmiſit. Ab ea victoria cū ampliſſimis tropæis reuerſus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus eſt. Summi vero honoris via progreſſus, etiam ad Imperiale faſtigium conſcendit: quum Tiberio iam vitæ finis adeſſet, qui illi filiam Auguſtam. & cum ea loco dotis imperium ipſum dedit. Non ille quidem longo admodū tempore in imperio tranſacto. ſed monumento tamen ſempiterno ad æuum omne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas vero verbis complecti, non ita facile videtur. Maximū autem probe ab eo geſtorum, & quaſi quędam hæreditas, quam imperio poſt ſe reliquit, illud eſt, quod Mauricium virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina ſua genero & filiæ indidit, Mauricio quidem Tiberii, Auguſtæ vero Conſtantinæ nomine impoſito. Itaque quum Tiberius videret, ex hac C deinceps vita ſibi migrandum, naturæque legibus cedendum eſſe, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura conſpicuus honorem & dignitatem meræ ſummæque poteſtatis recepit. Tiberius etenim in hypæthram illam imperialis palatii aulam progreſſus, Antiſtitem ſacrorum (Ioannes autem tum adhuc eccleſiæ clauum gubernabat) eo euocauit: atque inſuper conuentum ſacrarum dignitatum coegit, ſatellitumque ſuorum & corporis cuſtodum, eorum quoque qui Imperiali honori accenſentur. Tum autem quicunque in populo præclari erant, ad ſe acciuit: vbi nomine eius Ioannes verba fecit, Orator egregius, & Romanarum legum peritus, & propter inſignem eloquentiam Imperatoris iuſſa pro concione exponere ſolitus, & quæſtoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipſe in noui Principis electione, vna cum filia Conſtantina, quam Mauricio vitæ ſimul & fortunæ ſo- D ciam dederat. Prius autem quam Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuentum eum ita verba fecit.

* *
*

Tamichoſroes, Adaarmanes, Perſæ. Vt à Mauricio victi.

Alamundarus Scenitarum Romanam prodidit.

** Hic quoque Gotthi Scytha dicuntur*

Res Tiberii Imperatoris.

Electio & renunciatio Mauricii imperatoris.

Cap. VI.

Oratio Tiberii Imperatoris in electione & deſignatione Mauricii, ad populum dicta.

Oratio Tiberij imperatoris de ceſſione, de Mauricij ſurrogatione.

Viri Romani, præclariſſimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinem gloriæ omnibus omnium linguis celeberrimũ: Magnæ me nunc curæ & ſolicitudines circumſtant. Quarum alterum, vt quæ me relinquere oportet, ea recte conſtituam, adurgent: altera vero migratione ipſa, qua à vobis diſiungar, exterrent. Ea namque rationem actæ hic vitæ vniuerſitatis huius conditori reddere cogit. Et nunc vſurpata mihi dudum libertas & ſecuritas, qui in timiditatem ingentem eſt conuerſa. Quibus eterum † prolixior eſt faciendi quæ velint poteſtas, eos peccata plura conſequuntur. Sed enim quam de imperio concepi curam, acrius me vrget, vt videlicet non temere quiduis de repub. decernã: ſed qui eam recte adminiſtret, ſubſtituã. Quandoquidẽ nec mihi imperium ad voluptatem & delicias corporis conſectandas commiſſum fuit. Neque vero fortuna tantum animum meum angit, verum enim natura ipſa. Eodem enim & imperium & coniunx & liberi concurrunt. Nam imperium ſapientem gubernatorem requirit, coniunx viduitatis curatorem æquiſſimum: liberi porro, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturæ, maxime muliebris, infirmitatem. Cæterum naturæ ſæpenumero contemno neceſſitudinem, morbu ingruente: deſpicio etiam liberos, & coniugem nihili facio, mihique iam mori videor, & ſolitudinis eiuſmodi libertatem conſequor. Vix autem cogitationes tales depono, quum mihi impetu cura inceſſit. Non ſolum enim certaminum omnium multo maximum eſt, creditum ſibi ſceptrum pro eo atque par eſt conſeruare: verumetiam hæreditatem imperii, ita vt decet, ad eos quos oportet, tranſmittere. Equidem æquum eſſe admodum arbitror, deceſſoribus principibus ſucceſſores debere eſſe præſtantiores, vt illorum errata iſti corrigant. Quod niſi fiat, imperii ipſius ditionem omnẽ, propterea quod imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruere neceſſe eſt. Talibus curis quum animus meus conficeretur, ea quæ res omnes reſpicit Prouidentia, laboribus noſtris ſuccurrit, conſiliumque noſtrum auſpicata, autoritate ſua confirmauit: & eum qui poſt me magnifice imperaturus eſt, declarauit: Mauricium iſtum virum rei Romanæ perquam vtilẽ & commodum, qui plura & magna certamina pertulit, & quaſi quendam arrabonem, vt ita dicam, futuræ ſuæ de ciuibus ſubditiſque curæ & prouidentiæ apud rempub. depoſuit. Hunc ipſum hodie Imperatorem conſpiciens. Tanta autem perſuaſione & fiducia illum maximæ omnium adminiſtrationi adhibeo, haudquaquam mente claudicans aut errans, vt non modo imperium ei verum etiam filiolam credam. pignore tanto naturæ ipſius, bono vos animo eſſe iubens. Id quod veluti conſolationis viaticum, mecum mihi laturus ad longam iſtam, vnde reuerti non liceat, migrationem videor. Vos ipſi autem idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis teſtes mihi eſtis, ex eo, quod eorum qui imperium noſtrum dudum adminiſtrarunt, & huius præcipue viri periculum feciſtis, qui prudentiſſime nos eſt † conſectatus. Tu vero Maurici, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuum facere perge, & ſepulchrum meum virtutibus tuis exorna: neque ſpem eorum qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipſe tuas obliuioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiens. Proinde † poteſtatis inſolentiam ratione fac frenes, & philoſophiæ artibus ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium nanque res quædam eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſideat ſuſtollens, & recte cogitata excutiens. Minime vero opinionem meam, quod prudentia omnibus anteeas, concipe: quamuis fortuna quæ tibi ſublimis contigit, omnes ſuperes. Porro ciuium & ſubditorum beneuolentiam potius quam metum fac colligere & obiurgationem magis, perinde atq; magiſtrum quendam, quã aſſentationem, cõplectare. Poteſtas namque res quædam eſt, quæ admoneri docerique nolit, & caſtigationem ægre ferat. Ante oculos tuos aſſidens Iuſtitia excubet, † quæ vitæ noſtræ actionum remunerationem, pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atq; vtilem pannum tibi iniectum eſſe, per philoſophiæ ſtudium exiſtima. Coronam autem qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis qui circa marinum litus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipſe purpuræ flos, quod ſubtriſtior eſt, exhortari mihi principes videtur, vt moderationem animi rebus ſecundis ſeruare aſſueſcant, neque nimium lætentur, aut luctuoſa iſta monarchiæ ſtola ſuperbiant. Impetu ſiquidem ſceptrum nõ immoderatam poteſtatem ſed ſplendidam potius ſeruitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas & miſericordia, arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura duces dedit: earumque regem aculeo quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armanit, vt pungere etiam eum poſſit, qui legitime non pareat. Sed apis minime tyrannicum verum communi vtilitati commodum & iuſtum aculeum habet. Itaque illius ſaltem erimus imitatores: ſiquidem ratio ipſa, conſilia meliora ſubiicere non valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus & parens. Conſilii autem noſtri iudicem habebis* poteſtatem, ab affectione omni & muneribus incorruptam: ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vitia coercentem.

Tiberius Mauricio filiam ſimul & imperium committit.

Pulcherrimum decedentis Principis epitaphium, bonum ſucceſſor.

† *Antigonus rex filium intuitus ſubditis violentius vtentem ac ſuperbius, οὐκ οἶδας, inquit, ὦ παῖ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν hoc eſt, Neſcis fili, Dominatum noſtrum ſplendidam eſſe ſeruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & aulicam phantaſiam ſicut eam Lucas Act. 26. vocat, [illegible] eſſe cecinit [illegible], hoc eſt, illuſtrem miſeriam.*

* *Non conſtat inter autores, rex nullus ne ſolus habeat aculeum, maieſtate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, ſed vſum illi tantum negauerit. Illud conſtat Imperatorem aculeo non vti, &c. Plin. lib. 11. c. 17.*

Cap.

Cap. VII.

De ſomnio & morte Tiberii Imperatoris.

Mauricius imperator coronatur.

QVum igitur Imperator finem orationis feciſſet, ciues & ſubditi propter dolorem quo afficiebantur, multam vim lachrymarum profuderunt. Deinde ſublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cæſari circumdedit. Ibi tum ſubditorum acclamationes & gratulationes exauditę, partim tam commodi conſilii autorem, partim ipſum renunciatum principem, propter eas quibus ſe imperio dignum præſtiterat virtutes, admirati. In primis vero laudibus earum rerum omnium conciliatorem, qui vniuerſa commodiſſime diſpenſat, extulerunt. Vbi vero ad hunc modum Mauricius Imperatoriis cæremoniis princeps eſt declaratus, Imperator ipſe in lecto ſuo repoſitus in ſomnis viri ſpeciem ea forma, quæ neque verbo, neque ſcripto exprimi queat, & veſte tam candida, vt cubiculum ipſum illuſtraret, vidit.

Viſio nocturna Tiberii.

Vir is manu protenſa, talia verba ad eum eſt præfatus. *Hæc tibi Tiberi * ter ſanctum numen renunciat: tyranni impii, Imperii tui temporibus non exſtabunt.* Poſtquam autem euigilauit, & ſomnium iſtud amicis expoſuit, legibus deinde naturæ, quamuis Imperator eſſet, obſequutus, terrenam tunicam depoſuit, anima eam veluti vmbraculum quoddam relinquente, & ad ſedes ſupernas euolante. Imperio Tiberius cum Iuſtino tribus, ſolus autem quatuor annis præfuit: qui poſteaquam in Imperatorum ſepulchro repoſitus eſt, homines oẽs ad Mauriciũ, perinde atq; ſatellites cõuerſi: & lachrymę, quibus Tiberii funus proſequuti fuerant, eo ipſo die reſtinctæ ſunt. Non enim homines tantum præteritorum meminiſſe, quantum præſentia curare & colere ſolent.

** τρισάγιον. Mors eiuſdem Paul. Diaconus, annos ſeptē Tiberium imperaſſe ſcribit: Euagrius ſolum annos quatuor. lib. 5. c. 21. Ita vt reliquos tres cũ Iuſtino imperarit.*

Cap. VIII.

De Mauricii coniugio, & coniuge eius Auguſta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.

Nuptiæ Mauricij cũ Conſtantina Auguſta.

VBi Mauricius imperium ſuſcepit, & Tiberium ſatis eluxit, nuptias primum parat: Auguſtamque, quæ & Conſtantina dicebatur, matrimonio ſolenni Imperatorum ritu ſibi iũgit. Nuptiæ magnifice prorſus Imperiali pompa celebratæ, & epulationes ſplendidæ publicitus per vrbem omnem populo datæ. Apparatui tanto affuere vera in Deum pietas, & Imperatoria Maieſtas, ſatellitio Mauricium eiuſdemque coniugem decentiſſime ſtipantes, & doria eis quã honorificentiſſime offerentes, illa tanquam canicie venerãda, decentibusque rugis, quod antea memoriæ proditum non eſt, patris atque matris, nuptias ſanctificantium, fratrumque venuſtorum, coniugalem apparatum exornantium vicem præſtitit.

Splendidiſſimus imperialium nuptiarum apparatus.

Hæc autem, ex auro contextam veſtem, purpura, & Indicis margaritis diſtinctã necnon coronas auro multo & lapillis pellucidis reſplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magiſtratusque gerebant excitauit, vt ſplendide, quo digniori poſſent, coronati faces nuptiales accenderent, conuentumque ſponſalitium hymnis atque carminibus celebrarent. Ita vt coniicere liceret, nunquam apud homines apparatu eo ſplẽdidius quidquam extitiſſe. Demophilus ſane res Romanas deſcribens, Plutarchum Chæroneum diſerte dixiſſe refert, propter ſolam vrbem Romam, † virtutem & fortunam inter ſe fœdus pepigiſſe: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in ſolo Mauricio coniunctione inita conueniſſe, quod pietas ſcilicet felicitatem in poteſtatem ſuam redegerit, eandemque errare & labi prorſus non permiſerit.

† [illegible]

* [illegible]

Poſtea etiam Mauricius illud ſtudio habuit, vt non coronam circumferret. Solus nanque ex prioribus Imperatoribus ſibi ipſe imperauit, & verus cum ſumma poteſtate princeps ochlocratiam ſeu turbulentũ affectuũ ſtatum ex animo ipſe ſuo eiecit, atq; ariſtocratiam ſiue optimatium gubernationem in cogitationibus conſiliisque ſuis conſtituit, viuam ſeipſum virtutis ſtatuam, vt ciues atque ſubditos ad imitationem ſui erudiret, præbens.

Vera imperatoris forma.

Hic nomen & genus vetuſtius, ex veteri Roma traxit, propinquiorem autem corpore, ſe animo quoque purpuram atque cognationem ex Arabiſſo patria habuit, quæ gentis Cappadocum eſt. Fuit autem vir prudens & ſolers maxime, in vita quotidiana & victu accuratus admodum. Ventri minime indulſit, neceſſariis tantum & frugalibus cibis vſus, conſtantem ſe & immotum in rebus omnibus præbuit.

Mores & inſtituta Mauricij Imperatoris.

A multis adiri ſe & conueniri non facile paſſus eſt: neque in hominibus audiendis diſſolutus aut remiſſus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem aſſentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantum de rebus grauibus acturos ad ſe homines admiſit, & aures ſermonibus inutilibus & fatuis clauſit & obturauit: nõ cera ille quidem, ſicut apud poetas eſt, ſed ratione potius quam commodiſſime tanquam clauem, ſic opportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis recte & tempeſtiue ſermonem aperiret ſimul & clauderet. Inſcitiam vero, iactantiæ & ferocitatis parentem, timiditatemque ſociam eius & comitem, ita à ſe reiecit, vt † rerum agendarum aggreſſio bene cœpti conſilii, intermiſſio autem & tarditas certæ ſecuritatis eſſet. Quum interim fortitudo & prudentia ſe ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex vſu gerendas conuerterent. † remiſſionemque atque intentionem cœptorum, vt moderatione quadam & ordine inſtituerentur, curarent.

† [illegible]

† [illegible]

* [illegible]

Cap. IX.

Quæ præſagia præcedentia Mauricio imperium portenderent.

Prodigia quibus Mauricio imperium portenditur.

PRodigia quoque diuinitus accidere, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem diuinam eo faciente, atque incenſum offerente, in baſilica ſacri Dei

genitricis tépli, quod à Iuſtiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo ſacroſancta menſa contegitur, igne comprehenſo arſit. Ita vt in ſtuporem & conſternationem coniectus Mauricius, ad eam rem expaueſceret. Gregorius autem vrbis eius hierarcha, qui ibi præſens aſtabat, diuinum quiddam id eſſe, atque res nouas & ſublimes denunciare dixit. Quum vero in Oriente aliquando Mauricius eſſet, Christus ei † euidenter & manifeſto apparuit: & ab eo, vt contumelias ſibi illatas vindicaret, petiit. Quæ ſane certa de imperio eius diuinatio fuit. A quo namque Christus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater namque retulit, quum procreaturus eum eſſet, in ſomnis ſe maximam vitem vidiſſe, quæ ex cubiculo ſuo orta emerſerit omniſque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater vero ipſa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum eſſe dixit. Illud inſuper, quod aniculatum eſt, & mihi prope incredibile, addens, perſæpe eam quæ Empuſa vocatur, alius vero Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, velut eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei afferre potuiſſe. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam ſtationem in columna habuit, quantum vix alius quiſquam bonis operibus peragendis commodiſſimus, & omni virtutum genere clariſſimus, non modo multa per diuinationem dixit, ſed fecit etiam, quæ imperium eius deſignarunt. Sed enim talibus parentibus procreatus, atq; ad hunc modum educatus ſimul & doctus, talis etiam ſponſus & princeps, Auguſta, quæ & Conſtantina appellata eſt, vxore domum ducta factus, Mauricius ad imperium peruenit. Quas vero etiam res geſſerit, hiſtoria ipſa, diuino opitulante auxilio, oſtendet.

† ὑπαρ.

Empuſa. Gilo.

Res Mauricii.

Cap. X.

De clementia & miſericordia Mauricii, & de adminiſtratione bellica Philippici.

Illud igitur ei in primis ſtudio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læſæ maieſtatis reus ageretur, ſanguinem effunderet. Sic Alamundarum Scenitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, ſed vna cum vxore & liberis quibuſdam in inſulam quandam prope Siciliam deportari præcepit. Idem filio eius Naamani fecit, qui nota peiorius & probrum ciuilis adminiſtrationis fuit, & quamplurima flagitia in vtramque Phœniciam & vtramque Palæſtinam ita admiſit, vt cohors eius barbara prouincias eas rapinis compilarit atque diruerit. Quum Alamundarus à Romanis captus eſſet, & quum Naamanem omnes ſententiis ſuis ad capitale ſupplicium condemnarent, Mauricius ipſe hominem in libera cuſtodia incluſit, neque grauius quidquam de eo conſtituit, quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem eſt factum. Orientalium copiarum ducem primum Ioannem Thracem creauit, qui ſane rebus quibuſdam perperam, quibuſdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum geſſit. Poſt hunc præfectura ea Philippico demandata eſt, Mauricii neceſſario. Nam alteram ſororum eius Hordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra conſinium progreſſus, omnia vaſta dedit, & ingentem prædam egit plurimoſque ex nobilitate Niſibena, quaſi aliud agens, ferri gladiorumque opus ſucciſiuum fecit. Idem vero & ad Tigridem amnem agit. Conflictu quoq; magno cum Perſis facto, plurimi ex hoſtibus, qui aliis præſtabant, in acie ceciderunt: non pauci viui capti ſunt. Cohortem inſuper quandam Perſarum, quæ opportuno loco in tumulo conſederat, cum capere poſſet, nullis affectam malis dimiſit. Quæ ſe perſuaſuram regi ſuo eſſe receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura ſua egregie geſſit, quum ab exercitu quidquid eſſet molle atque inutile reieciſſet, & omnia quaſi quibuſdam frenis ad * diſciplinam honeſtam & ordinem bonum apud copias militares redegiſſet. De quibus rebus æquum eſſe duxi, aliis ſcriptoribus, vt memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione ſibi indulgens, vel odio etiam inſeruiens, à vero plerunque longius diſcedit.

Mauricius in maieſtatem violatores non ſæuit.

Ioannes dux.

Philippicus dux, Mauricii ſororius, ſecundum Diaconum gener. Res eius geſta.

Diſciplina militaris conformatio.

** αὐτὰ τὸ κόσμιον τῆς ἀταξίαν.*

Cap. XI.

De facilitate ſimplicique apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus reiecerit: Germanumque, vt exercitum duceret, legerit.

Huic autem, præfectura militarium copiarum ſuſcepta, ſucceſſit Priſcus: qui & ipſe non facile ſe conſpici patiebatur, & tantum à neceſſariis & amicis adibatur. Eo demum modo ſe multa confecturum eſſe ratus, ſi in publicum non prodiret, neque ſe communem omnibus præberet, perinde atque ex ea cauſa, qui poteſtati eius ſubditi erant milites, metu adducti, imperata facturi eſſet. Poſtquam autem ſupercilio ſublato ad ſplendorem ſuperbe inſtructus, ad exercitum eſt progreſſus, & ad milites verba quædam de fortitudine in bello, & accuratiore armatura, tum autem de præmiis quæ ex publico recepturi eſſent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quidquid ibi repererunt, diripuerunt: & quaſcunque habuit ſplendide comparatas magnique pretii res, eas ſuſtulerunt. Ipſe quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuiſſet, niſi equo conſcenſo Edeſſam profugiſſet. Quam miſſa eo copiarum parte, dedi ſibi fugitiuum ducem poſtulantes, obſidere ſunt aggreſſi. Cæterum vbi Edeſſeni id fecere, Priſcum quidem illi reliquerunt: Germanum vero, † militarium in Libaneſia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui præficere: parumque adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis ſitum erat, Imperatorem delegerint. Poſtquam enim vi hominem ma[...]eſſi ſunt,

Priſcus dux.

Inſolentia eius.

Motus militaris aduerſus Priſcum.

† ſucceſſor eius Germanus.

A atque illis vehementer reſtitit, contentio inter vtrumque exorta eſt: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendente: his autem, vt quod cœperant, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, niſi oblatum impetum ſuſciperet, minarentur. Sed enim quum Germanus ſe ad cædem perferendam potius, quam ad tyrannidem ſuſcipiendam paratum eſſe oſtenderet, ad contumelias quaſdam, & verba indigna, ſe milites, minime illum ea perlaturum eſſe, quod nec naturam nec ætatem ipſe ſuam ita deſpecturus eſſet, arbitrati conuenerunt. Et iam iniuriis plagiſque virum afficere cœperant, cum religione quadam parcius de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in ſententia ſua perſeueraret, iureiurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis ſeruandam illum coëgere. Sic ille, pro eo atque milites voluere, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atque in ſeruitutem

Volens nolens præfecturā Orienti ſuſcipit Germanus militibus cogentibus. Militaris licentia.

B tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque vero erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, * & manifeſto in maieſtatem Imperialem deliquerunt. Et mitiores quidem illi in vectigales & tributarios populos, quam barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus vero, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quam longiſſime abfuere. Neque enim menſuris aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibuſve deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorum conſilium & voluntas ſuggeſſit, id demum fas modusque & menſura erat. Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas recte conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt, vt milites receperint, vt qui-

** καὶ φανερῶς εἰς τὴν βασιλείαν ἐξύβριζον.*

Militum aduerſus Philippicū in caſtra miſſum tumultus.

C cunque inter eos vel genere hominem contingere, † vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, niſi ſe ſilentio tuerentur, adirent periculum. Verumenimuero quum ſe ita res haberent, ex vrbe Imperante Gregorius antiſtes Theopolitan. diſceſſit, celeberrimo illo certamine per victoriam defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

† Τὸν ἐν λιβανεῶνι τοῖς φοσσάτοις τῶν φανερῶς [illegible] λόγων τὴν ἀρχὴν ἐμπεπιστευμένον. Nice. Τὸν ἐν φοσσάτῳ [illegible] [illegible].

Cap. XII.

De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit.

D Aſterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio interceſſiſſet, Principes ciuitatis Aſterio fauentes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte, & ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſſimam iniuriam accepiſſet, contendit. Expleri, vt maledictis pontificem proſcinderet, permiſſum eſt: vnoque ſumpto conſilio illi o-

Tumultus aduerſus Greg. epiſc. Antiochiæ [illegible] auctore Aſterio præfecto.

A mnes in viis publicis & theatris deambulantes, conuiciis quæ in epiſcopum conniciebantur, cum riſu lætabantur. A quibus etiam Scenici ipſi non abſtinebant. Ea vero de cauſa magiſtratus Aſterio abrogatur: eumque Ioannes quidam Imperatore iubente iniit, quæſtionem habere de rebus motis, & cauſam primariam excitatæ contentionis inueſtigare iuſſus: vir non ita magnus, nec admodum conſideratus, & qui non modo talem & tantam cauſam minime diiudicare, ſed ne paruam quidem litem decidere, aut certius cognoſcere poſſet. Porro vbi vrbem Antiochenam magnis aduerſus Antiſtitem turbis impleuit, & edictis propoſitis, ſi quis experiri iure contra illum vellet, ſe eum ad agendum admiſſurum eſſe promulgauit, non exiguos aduerſus antiſtitem libellos à quibuſdam argentariæ menſæ præfectis accepit: in quibus Gregorius inſimulabatur, quod cum ſorore ſua, viro alii coniuncta, per

Ioannes Aſterii ſucceſſor.

Is de motu excitati quæ reraſſus.

Grauiſſima Gregorio crimina intentantur.

B inceſtum conſueuiſſet. Præterea quod felicem pacatumque vrbis ſtatum perſæpe perturbaſſet. Sedenim de ciuitate turbata crimen ſibi obiectum, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem cauſis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Conſtantinopolim cauſam dicturus venit. Adfuere ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel ſua ſponte, vel acciti eo ſe contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum eccleſiarum præſides, & ſacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus quæſtione diligenter & accurate agitata, poſt multum certamen & contentionē, antiſtes ita in cauſa victor euaſit, vt accuſator ipſe neruis bubulis cæſus & in foro circumactus, tandem oſtraciſmo mulctatus ſit. Exinde igitur innocentia ſua probata, ad ſedem ſuam Gregorius eſt reuerſus. Quo tempore copiæ militares per ſeditionem imperium quam maxime detrectabant, & frenos Imperiales reiiciebant. Philip-

Gregorius ad imperatorem & concilium iudiciū prouocat.

Calumniæ pœna.

C picus autem ad Berrœam & Chalcidem vrbes, quonam res euaſuræ eſſent proſpiciens, morabatur.

Cap. XIII.

De maximis grauiſſimisq; terræmotibus: & vt Antiochiæ tantum, ad ſexaginta millia hominum ruinis ſint oppreſſa.

Poſt reditum Gregorii, menſes quatuor tranſierant, quum poſt vnum & ſexageſimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vna cum ſonitu multo, ingens terræ concuſſio & ebullitio ſubito exorta, vniuerſam Antiochenorum vrbem ex fundamentis ipſis conuulſit: & quum quæ in altum ſublata fuerant ædificia deiecit, tum vero quæ firmamentis ſuis profundius innitebantur, ex inferioribus lo-

Terræmotus Antiochiæ, & clades ex eo accepta.

D cis in ſublime excutiens proiecit: ita vt ſtructuræ omnes ſanctiſſimæ Eccleſiæ præcipites peſſum ierint, & ipſum duntaxat hemiſphærium loco ſuo permanſerit: quod Euphræmius epiſcopus è Daphnes luci tignis, quum ſub Iuſtino terræmotus graſſatus eſſet, conſtruxerat. Aliis nanq; terræ concuſſionibus in parte ſeptentrionali labefactatū fuerat, eaq; de cauſa tigna, quæ id ſuſtinebant, habuerat. Ea

rum ingenti vehementique motu ita humi proſtrata ſunt, vt hemiſphærium haud aliter quam regula quadam in locum ſuum reſtitutum ſit. Quin & ædificia multa in regione vrbis quæ Oſtracina dicitur, concuſſa corruerunt: atque id etiam, quod nomini ſuo reſpondet, † Pſephion dictum: item ea quæ vernacula lingua Bryſia nominata ſunt: & inſuper ædes quoque Deigenitricis vicina, vbi media porticus ſola mirifice eſt conſeruata. Labefactatæ etiam admodum ſunt omnes in planice turres, mœnibus aliis, præterquam ſolis propugnaculis intactis: atq; in eis ipſis propugnaculis ſaxa quædam in diuerſam partem conuerſa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ ſacræ ædes cladem eam ſenſerunt: & vtrunque publicum lauacrum, ex pulchritudine ſtatu, ad eam quæ ex diametro eſt deformitatem collapſum. Magna vero etiam multitudo ruinis oppreſſa eſt, adeo vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter ſexaginta millia hominum ea calamitate interiiſſe putent. Gregorius ipſe vrbis epiſcopus, præter ſpem omnem ſeruatus eſt. Nam tectum & habitatio, vbi conſederat, omnis paulo poſt concidit: neque periculum id quiſquam euaſit, præterquam ipſe, & qui ei præſto erant: qui ipſum vna cum lectulo ſublatum fune demiſerunt, quum alius terræmotus lucum alium ruinis ad id patefeciſſet, per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res ſalutaris vrbi ei accidit benigno & miſericordi Deo bonitate & lenitate ſua minas comprimente, miſerationisque & miſericordiæ virga caſtigare hominum vitia ſtatuente. Nam nullum exortum eſt incendium, quum quidem multus vbiq; in vrbe eſſet ignis, in focis ipſis ſcilicet, priuatiſq; & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis & officinis aliis, in quibus opifices artes ſuas exercent. Multi autem ex claris & inſignibus viris eo terræmotu interierunt. Quorum vnus etiam fuit, quem paulo ante diximus, Aſterius, concuſſionibus eiuſmodi & ruina exanimatus.

† ψηφίον.

Clades 60000 hominum. in ea calamitate Gregor. epiſc. ſeruatus.

Cap. XIV.

Vt milites militarem diſciplinam reliquerint: ad quos Imperator, vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium miſit.

ATque vrbis ipſius publicam cladem Imperator pecunia data ſolatus eſt. In exercitu vero eadem erat defectio atque rebellio: adeo vt ſinitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Perſuaſum namq; habebant, ſe, quod illis nemo obuiam venturus eſſet, ex ſententia quæ vellent facturos. At enim hoc ſic illis opinantibus, Germanus cum eis quas ſecum habebat copiis occurrit: & tanta fortitudine victor eos concidit, vt ne nuncius quidem cladis eius Perſis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit & ducem ipſum inde cum quibuſdam qui cum eo erant euocatū, in iudicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illos ſupplicio condemnarunt. Princeps vero non modo in illos non animaduertit, ſed honoribus etiam & præmiis eos dignatus, benignitateque alia liberaliter proſecutus eſt. At-

Praeclara Germani de Perſis victoria.

Mauricius Germanum à iudicibus damnatum honorib. eſt proſequutus.

E que quum hoc in ſtatu res Orientis eſſent, Abares bis in id quod vocatur Macro Tichos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamque omnem, atque vrbes & caſtella alia expugnarunt, hoſtiliterque diripuerunt, aliis quidem igne conſumptis, aliis autem crudelem in modum exciſis: propterea quod illis reſiſteret nemo, & maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quo Imperator Andream Imperialium ſatellitum præfectum miſit, qui exercitui, vt priores ordinum ductores & præfectos reciperent, perſuaderet. Sed enim quum milites mandata ea ne audire quidem ſuſtinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat ſiquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuerſus, vt ita dicam, multum ei obſeruantia ſimul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipſo conciliati fuerant, quidam veſtem acceperant. Nonnulli potu ciboque, & aliis inſuper F rebus quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vſum & neceſſitudinem commodæ ſunt, abunde ab eo refecti erant. Tum autem quicunque delectu habito per ſacramentum militare in catalogum adſcripti erant, per ipſum id conſecuti fuerant. Et primum ille ad loca omnia, nuntiis ad eos miſſis, qui principem locum in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecenta ſtadia diſtante, congregauit. Ad quos cum ipſe quoque deinde veniſſet, ita vt in lecto decumbebat, eiuſmodi verba fecit.

Abares Græciam vaſtant.

Militaris rebellio & ferocitas.

Gregorius apud milites gratioſus.

Cap. XV.

Oratio Gregorii Theopolis epiſcopi, ad defectorem exercitum.

G VIri & verbis & rebus ipſis Romani: Arbitratus quidem ſum dudum vos ad me venturos fuiſſe, vt de eis quæ acciderunt rebus mecum ſententias communicaretis, conſiliumque caperetis. Idque vetus, quæ mihi vobiſcū interceſſit, beneuolentia pollicita eſt: quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata eſt quum nauali veſtro * motui, & qui eum ſubſequutus eſt * tumultui, rebus neceſſariis præbitis ſuccurri. Sed id hactenus factum non eſt, quod fortaſſe diebus ſuperioribus occaſio ad eam rem præbita non ſit: ſcilicet vt Perſæ vere Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent victi atque profligati, perſpicerent: atque vt ſincera veſtra in rempub. beneuolentia temporis opportunitate ſpectata, rerumque ipſarum teſtimonio comprobata, ex parte omni cognoſceretur. Declaraſtis ſiquidem, quum aduerſus duces veſtros dolore commoti, male animati fuiſtis nihil vobis eſſe repub. antiquius & præſtabilius. Verum agendum, ſi vobis videtur, communiter H quid facto opus ſit, diſpiciamus. Vocat vos ad ſe benignus Imperator veſter, amneſtiam ſeu obliuionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, & egregium veſtrum erga rempub. animum, belloque gerendo fortitudinem, pro ſupplicantium gratiamque petentium frondibus recipiens. Certo nimirum pignore iſto veniam vobis concedens, atque hæc ipſe ſecum reputans. Quandoquidem

Oratio Gregorii Theopolitani epiſcopi, ad milites rebelles, quæ eos ad militiam adducit.

* πλωτῷ.
* ταῦλῳ.

qui

qui res vniuerſas manu ſua continet Deus benignitatu plurimum, errata condonando, tribuit,& per fortitudinem veſtram, rationem de criminibus reddendam remiſit, manifeſtiſſimumq; ie gratiæ omnino factæ indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ neceſſitatem imponit, non ſequar? Proinde ſi parere mihi voletis, Romani, confeſtim credetis, neque tantam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit, comprehendi poſtea nequeat. Non facile namque poſtquam prætervolauit, capitur: quodammodo, vt aliquis dicat, indigne ferens, quod neglecta contemptaque ſit. Atqui incomprehenſibilis prorſus eſſe non ſuſtinet. Itaque patrum veſtrorum obedientiæ hæreditatem cernite, ſicuti in fortitudinis eorum laudem ſucceſſiſtis: vt omni ex parte vos Romanos eſſe declaretis, neque reprehenſio vlla vobis ineſſat, quæ illegitimam vos & adulterinam ſobolem eſſe arguat. Qui namque ita, vt Romano genere dignum erat, vos procrearunt maiores, regibus & conſulibus ſubditi, rite imperata faciendo, & rem pro inſita fortitudine præclare gerendo, vniuerſum terrarum orbem Romano imperio ſubiugarunt. Manlius certe Torquatus ſuum ipſe filium corona exornatum ſecuri percuti iuſſit, fortitudine quidem illum plurimum præſtantem, imperio autem minime parere volentem * Bono namque ducum conſilio, & prompta militum obediendi voluntate, plurimæ & maximæ res proſpere conficiuntur. At ſi alterum ab altero ſeiungatur, claudicare partem alteram, & collabi euerſam neceſſe eſt, optimo duarum iſtarum virtutum pari diuiſo. Proinde ne amplius cunctamini mihique qui ſacerdos Dei ſum, & partes meas medius inter Imperatorem & exercitum interpono, parete. Atque oſtendite, non tyrannicum morem, ſed iuſtam indignationem, ad breue tempus, quod aduerſus duces veſtros minus legitime imperantes egiſtis, fuiſſe. Niſi enim quam primum ad Imperatorem veſtrum accurreritis, ego quidem ſimul & egregiam in rempub. voluntatem, & ſingularem erga vos amorem, pro officio meo ſancte præſtiterim. Vobis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui ita tyrannidem exercueretis, quæ præpoſita ſint præmia. Quorſum enim vobis res præſentes euadent? Nam vt in hoc ipſo permaneant ſtatu haudquaquam facile fieri poteſt. Vnde vero erit victus, & frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipſi, pro eo atque par eſt, opem ferendo ſuppeditat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus veſtris Chriſtianis inferentes, & bellum ab eiſdem excipientes, res omnium fœdiſſimas & facietis, & patiemini. Et vbi tandem poſtremo, hinc & inde diſperſi, vitam degetis? Et conſequetur à tergo vos vindicta diuina, quæ pertinaciam veſtram ſuſtinere, aut veniam vobis de cætero dare minime poterit. Quapropter dextras nobis inuicem & reipublicæ iungamus, & rem ipſam, pro eo atque æquum eſt, conſideremus: idque nunc quam maxime, quum ſaluiferæ paſſionis & ſanctiſſimæ reſurrectionis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti dies feſtos, qui nobis ad res meliores opem & auxilium ferunt, agimus.

Quomodo auctum ſit Romanum imperium.

Quomodo res recte gerantur.

* [illegible]

Cap. XVI.

Vt exercitus Gregorio parens, rurſum Philippicum ducem legerit.

Gregorius hæc atque alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in momento temporis animos omnium in aliam ſententiam traduxit. Itaque vt eis ex conuentu ſecedere liceret, * quo ſeorſum deliberare de eo quod æquum eſſet poſſent, petierunt: ac paulo poſt reuerſi, poteſtati antiſtitis ſe permiſerunt. Atque illi Philippicum nominatim, vt illum videlicet denuo ducem ſumerent, allegarunt, ſe & exercitum omnem iuriſiurandi religione obſtrictum eſſe, Philippicum poſthac ducem à ſe minime ſuſceptum iri, dixerunt. Ad hæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem ſe per diuinam gratiam eſſe, & poteſtatem ſoluendi & ligandi, in cœlo & in terra habere dixit: diuinamque ſuper ea re iuſſionem in medium produxit. Tum vero militibus morem ei gerentibus precationibus diuinum numen placauit: † & re arcanorum myſteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus communicauit. Dies enim qui ſanctam paſſionem Chriſti præcedit, tum agebatur. Deinde conuiuio eos, quum circiter duum millium numerum explerent, toris in gramine diſpoſitis, excepit, & poſtridie inde abiit. Conuenit autem inter ipſos, vt quo vellent loco congregaretur. Gregorius Philippicum Tarſi Ciliciæ morantem accerſit, qui tum Conſtantinopolim petere properabat. Et eo Antiochiam euocato, Imperatorem de rebus hiſce, & exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus vbi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam proceſſit, atq; eis ſibi, qui ad diuinam regenerationem admiſſi fuerant ſupplicum more adiunctis, ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo, obliuioniſque præteritarum iniuriarum fide accepta, in expeditionibus bellicis eum ſunt conſectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiochenæ vrbis præſulem Gregorium, ad hunc modum eſt acta.

** [illegible] Parent antiſtitis ſanis perſuaſionibus milites Abſoluto à iuramento præſtito.*

† [illegible]

Accipiunt milites ducem ſuum Philippicū.

Cap. XVII.

Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obſidione.

EO tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, quum negligentius cuſtodiri Martyropolim animaduertiſſet, vrbem eam prodidit. Perſicam namque manum, perinde atque Romana eſſet, nocte introduxit, atque vrbem cepit Romanis opportunam maxime. Et quæcunque ibi erant ætate florentes fœminæ, eas retinuit: reliquos vero mortales omnes ſeruis quibuſdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur ſtatim eo expeditionem conuertit, atque cum copiis omnibus vrbem eam obſeſſam oppugnare cœpit. Et quamuis tormenta ad vrbem expugnandam idonea non haberet, vtcunque tamen potuit oppugnationem eam eſt proſequutus. Et cuniculis actis vt

Sittas decurio Martyropolim Perſis prodit.

Romani fruſtra eam per expugnationem recuperare contendunt.

turris vna concideret, effecit: minime tamen vrbem ipſam capere, & ad deditioné cogere potuit. Nam Perſæ partem eam quæ ſolo æquata fuerat, noctu refectam ſatis munierant. Porro vbi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti ſunt, (crebra itanque in eos ex ſuperiore loco coniiciebantur tela, ita vt ipſi plus detrimenti ferrent, quam oppidanis inferrent) obſidionem ſoluerunt: & paululum retrogreſſi, caſtra poſuerunt: hoc vnum agentes, vt ne auxilia alia Perſis adderentur. Mauricio autem iubente, Gregorius rurſum ad exercitū venit, eique vt denuo vrbis expugnationem tentaret, perſuaſit. Verum illi, quod inſtruméťis neceſſariis in præſentia deſtituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obſidione relicta, exercitus in hyberna conceſſit, frequentibus præſidiis vicinis caſtellis impoſitis, ne Perſæ ſubſidium clam vrbi immitterent. Æſtate vero ſequenti, copiæ ſunt coactæ. Et quod Perſæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim commiſſa eſt, ex qua victor euaſit Philippicus. Cæterum Perſis multis cæſis, & heroe* vno proſtrato, multitudo magna (idquod illis ſtudio maxime fuerat Martyropolim peruenit. Romani exinde vrbem oppugnare deſtiterunt, quod vi eam ad deditionem cogi non poſſe, probe ſcirent. Septé vero ab ea ſtadiis, vrbem aliam in tutis montoſisq; partibus ſtatuerunt: vt inde hoſtilibus molitionibus atq; excurſionibus militari arte reſiſterent, damnumque inferrent. Id quod ſic æſtiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in ſtatiua ſe inde recipiebant.

Vincitur à Rom. Perſa. Vrbem aliã prope Martyropolim Romani extruunt.

** Nomen huius fuit Maruzas Diac.*

Cap. XVIII.

De Varamo Perſa, & de inſidiis contra Hormiſdam Perſarum regem ſtructis.

PHilippico ſucceſſor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Perſis congreſſus eſt. In eo certamine Perſarum dux vna cum equo in terram deiectus interiiſſet, niſi ex ſatellitibus, quidam eum in equum, quem ſecum ducebat, ſublatum è prælio ſubduxiſſet. Reliqui vero Perſæ quam maxime etiam, ducibus ſuis relictis, fugerunt, & ſe Niſibim receperunt, ad regem ſuum redire veriti. Nam ille capitale ſupplicium illis minatus fuerat, ſi ductores ſuos desererent. Ibi vero congregati tyrannidem aduerſus Hormiſdam meditantur. Conſilio ei Varamus Perſicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduerſus Turcos facta cũ ſuis redierat: ſicuti ſuo loco de eis à me dicetur. Interea Commentiolus Martyropolim circumſidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipſe vero vna cum optimis & delectiſſimis quibuſque ad Ocbas, longe munitiſſimũ caſtellum, ex aduerſo Martyropolim in vlteriore ripa, in prærupto ſcopulo ita ſitum, vt inde vrbs tota conſpici poſſet, excurrit, caſtellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quaſdam munitionum tormentis ſaxa iacientibus deiicit: tandemque eis ſuperatis, magna vi id capit. Quapropter ad deſperationem Perſæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quum ſic agerentur, iidem Perſæ regem ſuum Hormiſdam Chofroæ, quem Cabades genuit, filium intereme-

Cõmentiolus Philippico ſucceſſor. Imperator rurſus à Prætura Philippico amoto Cõmentiolum oriẽ ti Prætorum dux. Heraclius autem proſperatum in bello Prætorem Perſarum peremit. Afarthato vero perdito fugiunt Perſæ. & inſequentur Romani Diac lib. 17 Perſæ à Romanis fugati conſilio aduerſus Hormiſdam regem captant. Turcarum nomen tunc primum Aſia audiuit. Egnat.

runt: regum omnium iniuſtiſſimum, non ſolum quod inique ſubditos pecunia mulctarit, verumetiam quod nulla de cauſa variis ſuppliciorum generibus crudelem in modum illos necauerit. Ei Coſroem filium in regno ſubſtituerunt. Vt autem hæc acciderint, pulchrum eſſe puto, vt altius repetita exponam.

Cõmentiolus Ocbas ad Martyropolim capit. Hormiſda regẽ Perſarum cædes

Rex iniuſtus & crudelis. Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormiſdam adeo gloria & opibus creuiſſe ſcribit. vt deinceps annuum quadraginta millium auri tributum a Turcis acceperit, quam ſummam ipſe eis antea quotannis perſolueret.

Cap. XIX.

De tyrannide Varami. Et vt Hormiſdas Perſarum rex à Choſroe filio ſuo ſit occiſus.

HOrmiſdas Varamum exercitu iuſto probe inſtructum, aduerſus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miſerat. Varamus copias Romanorum illuſit. Romanus autem decem tantum fortiſſimorum lectiſſimorumque millibus acceptis, cum illo eſt congreſſus. Et multis vtrinque cædibus patratis, in Albaniæ regione, victoria barbarum deteſtata, penes Romanos fuit. Quam ſuetum cladem, poſtquam Perſarum rex Hormiſdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemque muliebrem ſtolam miſit. Ille ad res nouas animo adiecto, tyrannidem affectare, & conuitia ei qui prior iniuriam illi intuliſſet, pro conuitiis reddere, & epiſtolæ verba hæc inſcribere: Hormiſdæ Choſroæ filiæ Varamus, nec non exercitum ſub ſignis ſuis merentem ad defectioné concitare, confictas fere aduerſus omnes Hormiſdæ nomine literas exhibens, crudelitatemque illius & pecuniæ inſatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocant: vt ſcilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne ſubmerſerit, tali eos & ſepultura & exequiis eiuſmodi dignatus. Sermonibus eius generis exercitu ſeducto, ad maximam eum tyrannidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior eſſet, præſtito, adimendi Hormiſdæ regni conſilium ineunt. Hormiſdas aduerſus hunc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipſum Varamus † ſubit, Minime Perſas inter ſe belligerari oportere, ſed eos durum & violentum Imperium, & præterea ſanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormiſdæ ſcire, & beneuolentiam ſibi inuicem præſtare debere, dicens. Quæ vbi vera eſſe exercitus Pherochanis ſenſit, ducem ſuum necat, & ad Varami partes accedit. Exinde confertim & populariter congregati, Hormiſdam aggrediuntur, & diademate de capite eius detracto, è regio throno deturbant. Mox in ipſius conſpectu coniugem & filium vnum iugulant: eumque oculis effoſſis in cuſtodiam coniiciunt, & alterum filium eius Perſarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignum ſe patri præbuit: & inuitum ſe regnum ſuſcepiſſe deprecando allegauit, aſſatimque victum ei ſubminiſtrauit. Pater vero contumeliis filium afficere & proiicere à ſe quæ-

De rebellione Perſarũ aduerſus Hormiſdã regẽ ſuum per Varamum concitata

Pherochanis Perſici ducis cædes

† ὑπῆλθε.

Hormiſdas captus in cuſtodiam conicitur, & excæcatur.

cunque

Hormiſdas per parricidium caditur.

A cunque ille mittebat, non intermiſit. Quare commotus Choſroës filius, ruſticis fuſtibus patrem interimi iuſſit. Ea vero indignitas Perſis dolorem iocuſſit, & odium aduerſus illum non paruum excitauit.

Cap. XX.

Vt Choſroes iunior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum ſuum recuperarit.

Choſroes Varamum fugit, & ad Mauriciũ Imperatorẽ confugit.

POrro Choſroes, quandoquidem Varamum aduerſus ſe exercitum ducere cognouit, cum copiis non contemnendis aduerſus eũ in planiciem quandã, ad Zabam flumen, eſt progreſſus. Sed enim quum ſuos ſponte ſua cedentes Varamo fauere, & ſibi inſidias ſtruere vidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circeſium profugit, vna cũ B coniugibus, & liberis tribus infantibus, & Perſis præterea quibuſdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate ſua eum ſecuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipſe retulit, peruenit, quum Chriſtianorum Deum ſeruatorem & viæ ducem inuocaſſet: eo ſe equum recta ire, quo ab illo duceretur, permiſſurum teſtatus. Inde ad Mauricium oratores miſit: Probo inſuper, vt res acta eſſet, literis eidem indicante. Miſit ſane & Varamus ad Imperatorem legationem, quæ ab eo, ne opem Choſroæ ferret petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum ſtatum inſtabilem, & cothurnum prorſus eſſe ſciret, & viciſſitudines volubileſq; mutationes humanæ & miſerabilis huius vitæ noſſet, atque hæc recte in animo ſuo deliberando perpenderet, regem ſibi ſupplicem perhumaniter & libenter ſuſcipit: & pro exule atque fugitiuo, amicum ſibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regiis & C liberalitate benignitateque reliqua prolixe inuitatum. Nec ipſe modo ad eum imperiali munificentia quæ decebat miſit, ſed & Auguſta ipſa coniugibus eius, & liberi liberis eandem præſtiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum vniuerſum & ducem eius Commentiolum ſcripſit, qui Choſroën regio prorſus ſatellitio & comitatu produceret, & quocunque vellet ſequeretur. Atque vt maiorem ei honorem haberet, Melitinenſem quoque antiſtitem Domitianum, cognatum ſuum, ad eum legauit, virum prudentia mentiſq; ſolertia multis antecuntẽ, verbiſque ſimul & factis præſtantem, & ad negocia maxima conficienda commodum. Adiũxit huic Antiochenæ ſedis præſidem Gregorium. Qui ambo Choſroën verbis, muneribus, tempeſtiuiſque colloquiis & ſuaſionibus ad ſtuporem & conſternationem compulerunt. Choſroës vbi Hierapolim, quæ principem loD cum in Euphrateſia obtinet, peruenit, in regnum inde redit, quum id è re eius Mauricius eſſe cenſeret: qui maiorem gloriæ & laudis ſuæ partem, ex commodo & vtilitate ſupplicis regis eſt metitus. Magna certe pecuniæ vi, quod nunquam à quoquam in literas relatum eſt, donatum Choſroën, quibuſdam etiam Perſis impenſis ſuis in militiam eius conductis, ſane quam magnifice in Perſidem remiſit, cum vtroque exercitu, Perſico ſimul & Romano. †

Contigit ante vt eſt notius paruus, qui illic erat, ſu, ceperit Dea Vita humana inſtabilis. Filium ſuum ſibi Choſroem regem Perſarũ Mauricius facione. Diac.

Reductus eſt in regnum ſuũ Choſroes, ope Mauricii.

Domitianus epiſcopus Hierapolitanus.

A Narſes Romanis copiis præfuit: qui cum Perſis prælio congreſſus, * ſexaginta millia Perſarum manu cepit, eoſque ad Choſroën adductos haſtilibus confixit. Ex iis ſi qui Turci erant, eos Choſroës Imperatori Byzantium miſit. Porro Romanæ copiæ, Varamo qui turpiter ex pugna ſolus profugit, debellato regnum ſuũ Choſroæ in manus tradiderunt, eumque in regiam ſuam deduxerunt. Is in throno ſuo conſidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus eſt. Rex Choſroë, diei huius perpetuo te meminiſſe, atque hoc in animo tecum conſiderare oportebit, quod Romani regnum tibi Perſarum † donodant. Choſroës ab inſidiis ſibi Perſarum metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benigne attribuit. Sittas exinde à Perſis in crucem eſt actus. Et Martyropolis, atque item Daras caſtellum, decedentibus ex eo Perſis, Romanis redditum. Turcos, quos Choſroës ConſtantiB nopolim miſerat, ſtigmaticos liquato atramento cruces in frontibus impreſſas Imperator habere videns, interrogauit, quanam gratia quæ non colerent circumferrent ſigna? Illi grauem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtẽ coortam eſſe dixerunt, à qua quũ multi mortales infecti interirent, Chriſtianos quoſdam, qui ibi fuere, hominibus, ſi hoc feciſſent, ſaluti ſuę cõſulturos eſſe, regionemq; eam a lue tali intactam liberamque fore perſuaſiſſe. Idque ita eſſe ab eis factum. Res Hormiſdæ & Choſroæ Perſarum, eiuſmodi habuere exitum.

† Narſes nom. aux Conron ad ferens. Varamũ vincet

** Sex millia viuorũ ad Choſroem adduxit. Diac. Verũ Narſes redituros ad propria Choſroë dixit*

Memor ſis Choſroe, præſentis diei Romanis tibi regnum donant. Diac.

Turci raro aliquando notati.

Cap. XXI.

De crucibus à Choſroe Gregorio Theopolitano miſſis, & quæ de eis ille ſcripſerit.

Choſroes diuo Sergio crucem auream dederat.

CHoſroës in poſſeſſionem regni ſui reſtituC tus, Gregorio Theopolitano crucem illam miſit, quã Theodora Iuſtiniani vxor auro multo & lapillis ſplendentibus ornatam, in honorẽ victoris martyris Sergii Deo dedicauerat, & Choſroës Hormiſdæ pater vna cum aliis donatiis vaſiſque precioſis è Sergiopoli, ſecum abſtulerat, ſicuti antea à me eſt dictum. Cum iſta [illegible] quoque crucem miſit, quam Choſroës ipſe ex ingenti auri pondere fieri curauerat, cum eiuſmodi Græcarum literarum inſcriptione: Crucem hanc Choſroës rex regum, filius Hormiſdæ, quo tempore propter diabolicum inſtinctum & dolum malum perditiſſimi Varami, & qui cum eo fuere Caballariorũ, in Romaniam conceſſimus & quod perditus Zadeptam cũ exercitu Niſibim veniret, abducendorum Niſibenæ partis Caballariorum gratia, vt nobis reſiſterent, & oppugnando rebellarent, nos quoque Caballarios cum duce ſuo in Charchas miſimus: & propter ſancti Sergii, D venerandi illius & celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum eſſe votorum atq; petitionum audieramus, primo regni noſtri anno, menſis Ianuarii die ſeptimo, votum nuncupauimus: ſi Caballarii noſtri Zadeptam occidiſſent, aut cepiſſent, crucem auream cum lapillis diſtinctam in ædem Sergii, venerandi nominis eius ergo, miſſuros eſſe. Porro quum nono Februarii menſis die caput Zadeptam ad nos allatum fuerit, voti rei, &

Crux aurea à Iuſtiniano Cæſare dono [illegible] Sergio conſecrata.

optati noſtri compotes facti, vt manifeſtum id certumque cuiuis ſit, in venerandum eius nomen, crucem hanc à nobis factam, vna cum cruce à Iuſtiniano Romanorum Imperatore in templum eius miſſa, & belli tempore, quod inter duo hæc regna geſtum eſt, à Choſroe rege regum filio Cabadæ aui noſtri huc delata, & inter theſaurus noſtros reperta, in ædem venerandi Sergii miſimus. Cum hac inſcriptione; Choſroes cruces miſit: quas Gregorius ad ſe allatas, & de Mauricii ſententia acceptas, cum pompa & comitatu multo, obſeruanter ſimul & religioſe in templo martyris ſacrauit & repoſuit, nihil prorſus ab ethnicis donatus Eccleſiam detrimenti capere arbitratus.

C a p. XXII.

De donis, quæ idem Choſroes maximo martyri Sergio miſit.

Diſcus aureus à Choſroe eidem diuo Sergio voti cau a inſcriptus.

NOn longe autem poſt, Choſroes etiam alia munera fabrefacta, & in ſacrum ſancti martyris delubrum miſſa, atque diſcum etiam non paucarum minarum ponderis aureum, cui ſermone Græco eiuſcemodi inſcripſit literas, donauit. *Ego Choſroes rex regum, filius Hormiſdæ, hoc diſco iſti inſcripſi: non vt ab hominibus ſpectetur, neque vt verbis meis magnitudo venerandi nominis tui innoteſcat, ſed propter ſcripti huius veritatem, & pluris gratias, pluraque beneficia à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi eſt, vt nomen meum in ſacris tuis vaſis circumferatur.* Quum eſſem in Beramis, petii à te vir ſancte, vt in auxilium mihi venires, & Sira in vtero conciperet. Et quandoquidem Sira Chriſtiana, ego autem Græcæ ſuperſtitionis ſectator eſſem, & leges noſtræ nobis libertatem vxorem eam habendi non permitterent, propter meam erga te beneuolentiam, eius gratia leges ipſas deſpexi, eamque de die in diem inter coniuges vero ſinceroque amore habui & habeo. Atque ita mihi viſum eſt, bonitatem tuam vir ſancte implorare, vt hæc in vtero conciperet. *Petii hoc à te, & voto conſtitui, ſi vterum geſtaret Sira, vt crucem quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem. Verum eius rei gratia ego & Sira conſilium cepimus, vt monumentum nominis tui, vir ſancte, apud nos eſſet, crucem eam retinere: ſtatuimusque pro ea, & pretio æſtimationique eius, quater mille & quadringintos ſtateres miliareſios non excedente, quinquies mille ſtateres mittere.* Et ex quo apud meipſum votum tale concepi, atque hæc in animo volutaui, quoadusque Roſochoſrum peruenimus, non plures quam decem interceſſere dies.

Euagr. lib. 6 cap. 21. Quo loco diuo Sergio Choſroes gentilis tribuit, ea Chriſtiani vni Deo, in quo ſpes & opes ſuas omnes collocant, tribuunt.

Et tu vir ſancte, non quod ego dignus fuerim, ſed quod ea tua ſit benignitas, in ſomnis mihi noctu apparuiſti, tertiumque ad me, quod Sira ventrem geſtatura eſſet, dixiſti. Et ego in eadem ipſa viſione tertium tibi reſpondi, Recte. proinde quod præſtare vota petitioneſque ſoleas, ex eo die Sira, id quod fœminis accidere conſueuit, non vidit. Ego vero mecum ipſe de hoc ambigens, ſi verbis tuis fidem non haberem, & propterea quod ſanctus ſis, datorque votorum, non crederem, quod poſthac Siræ muliebria fluere * eſſent deſitura, ex eo viſionis efficaciam, & verborum tuorum veritatem cognoui. Itaque ob eam cauſam, & crucem talem, & pretium eius in ſacroſanctam ædem tuam miſi. Et ex

μιλιαρήσιον τὸ ἓ ναρίον, ut in Suid.

** τὰ γυναικεῖα.*

eo precio diſcum vnum & poculum in rationem diuinorum myſteriorum, atque item crucem quæ in ſacra menſa figeretur, & thuribulum, aurea omnia: & amphithyrum Hunnicum auro ornatum, fieri præcepi. Quæ ve- †

† Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres ſiue cancelli ſunt, ſacratiorem aram menſam vel circumdantes, vel populum ab ea arcentes, in quorum parte vtraque ianua ſit, & aditum ad eam ferens, opere Hunnico.

ro ex eiuſmodi æſtimatione reliqua eſſent miliareſia, ſancto templo tuo dicaui: vt per proſperantem fortunam tuam, vir ſancte, in rebus omnibus, præcipue vero in petitione iſta, mihi & Siræ auxilium feras: & quod interceſſione tua nobis obtigit, vt pro bonitatis tuæ miſericordia, & pro mea atque Siræ voluntate, ad finem debitum perueniat: vt ſcilicet & ego & Sira, atque adeo vniuerſi in mundo homines in virtutem tuam ſperemus, atque in te credamus. Hæc Choſroæ donaria ita renunciabant, à prophetia Balaam non diſſidentia: Deo Opt. Max. ineffabili quadam ratione, hæc ſic diſpenſante, vt per Græcorum ſiue ethnicorum linguas tam ſalutaria & crederentur, & proferrentur verba.

C a p. XXIII.

De Naamane Saracenorum principe, quomodo Chriſtianiſmum ſit complexus.

QVum Choſroes talia ſcriberet, & mitteret, Naamanes etiam Scenitarum barbarorum dux luxurioſus, ſacer, impurus, ſeu potius omnium impuriſſimus, ethnicæ ſuperſtitioni deditus vir, ita vt ſua ipſe manu homines mactaret, atque diis ſuis ad aras immolaret, præter opinionem diuino captus amore, per inopinatam viſionem ad Chriſtianorum ſacra tranſiit. & ſacro ſuſcepto lauacro, regenerationem temporalis natiuitatis atque renouationem cœleſtem ſubiit: & ſecum populares ſuos omnes multitudine innumerabili, quæcunque ad religionem noſtram pertinent, edoctos, ad diuinum adduxit baptiſmum.

Naamanes Scenites eiuſque Chriſtianiſmum ſuſcipit.

Poſtquam autem Choſroes eas quas diximus cruces dedicauit, Gregorius nutu diuino ſolitudinem quæ Limetarum nomen habuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerant, exterminauit: & ſana doctrina eccleſiis propoſita, multa caſtella & vicos populoſque frequentes, clerum ſimul & monaſteria, ad veram orthodoxorum & recte ſentientium eccleſiæ diſciplinam adduxit.

Greg. Theopolitanus hæreſim Seueri exterminat.

C a p. XXIV.

De ſancto Simeone Thaumaſtorita, hoc eſt, mirandum montem incolente.

INterea ei Simeonem illum in admirando monte lethaliter decumbere, & extremum ſpiritum ducere, nunciatum eſt. Itaque pleno curſu ſupremis verbis virum ſanctum ſalutaturus, ad eum contendit. Minime vero deſiderio ſuo eſt potitus. Simeones autem iſte admodum ætatis ſuæ homines virtute ſupera-

De Simeone Stylita, ſiue columella.

Alius hic eſt Simeon [illegible]

quo ſupra dictum eſt, lib. 14 ca 51

uit: quippe qui ab ineunte ætate vitæ genus in columnæ ſtatione tranſigendæ conſectatus ſit. Perhibent ſane primos dentes in columnæ ſtatione mutaſſe, in quam eiuſcemodi ob cauſam aſcendit. In tenera adhuc valde ætate erat, & ludens atque ſaliens in ſublimem aſcendit collem, duci quem ſequeretur commendatus. Et quum beluæ ſæuæ pardum nominant, occurriſſent, zona ſoluta eam in feræ collum iniecit: atque illam ferocitatis oblitam, perinde atque loco tractam duxit, & in domicilii locum pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipſe vitam in columna agebat, vidit, quidnam id eſſet, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum eſſe dixit, quem catum de conſuetudine nominant. Ex qua coniectura præceptor, quanta illius virtus futura eſſet colligens in columnam eum recepit. Atque in eo ipſo, & alio item monte, accuratiſſime viuens, in tali vitæ inſtituto ad ſexaginta & octo annos perſtitit. Infinita ei diuinius contigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinemque omnem oratione manuſque contrectatione e veſtigio curauit, & futura perinde atque præſentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio ſignificauit, ipſum mortem ſuam non viſurum eſſe, & res poſtea eius ignoraturum. Et quum Euagrius Epiphanienſis liberorum amiſſionem ægre ferret, ſecumque ipſe ambigeret, quanam de cauſa Græcis & gentilibus qui multos procrearent liberos, idem non contingeret, neque tamen cuiquam abſurdas eiuſmodi cogitationes crederet: Simeones ad eum ſcripſit, vt rebus eiuſcemodi ſuperſederet, minime enim cogitata talia grata Deo eſſe. Notarii eiuſdem Euagrii vtrius coniunx lacte, quod conſtiterat, deſtituebatur. Quapropter qui erat infantulus, in vltimum venerat vitæ diſcrimen. Simeones ergo manu dextræ viri eius impoſita, papillis fœminæ illam admouere iuſſit, quod vbi factum eſt, illico quaſi ex quodam fonte vbertim lac prorupit, adeo vt veſtis mulieris abunde immaduerit. Sed & puerum quendam à comitibus ſuis in ſyluis in multa nocte per obliuionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum ſuum ſublatum, ad Simeonis mandram illæſum prorſus pertulit. Deinde Simeonis iuſſu, qui puero inſeruiebant, noctu egreſſi, intra oppidum eum, ita vt ſine diſcrimine omni à leone ſeruatus & cuſtoditus ferebatur, deduxerunt. Cæterum multa quoque alia numerum ſuperantia Simeones egit, quæ ſane tempore longiore, & lingua poliore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucuſque ſermone omnium celebrantur, à Simeone Magiſtro (quamuis non ita docte vt magnitudo rerum eius flagitauit) conſcripta. In quem librum & nos, abundantem copiam & vim operum ſancti viri cum ſtupore admirati, incidimus. Ex omni namque non Romanorum tantum, verum etiam omnium (vt ita dicam) barbarorum ditione homines ad eum veniebant, & ab eo quarum indigebant rerum fructum continuo capiebant. Et rami ei arbuſtorum in monte exortorum eſcas ſemper præbuere, cibo omni & potu præſtabiliores.

Quid Simeones de Euagrii Epiphanienſis cogitatis, ob quod liberos amiſerat, indicauerit. Miracula eiuſdem. Lib. 6, cap. 24.

Simeon magiſter vitā Simeonis Stylitæ conſcripſit.

Cap. XXV.

De ſancta Golinduch martyre, quæ in Perſide certamen martyrii ſuperſtes ſibi peruicit.

TVm temporis vero etiam Golinduch martyr viuens enituit. Magis Perſicis prognata, Aſinodoch ſcilicet patre, & Myzuch matre: quæ pro illorum religione, ignem & alias Perſarum abominationes colens, & ipſa execratæ Deoque deteſtatæ idolomaniæ & magiæ dedita erat. Primario autem ex ſenatu viro in matrimonium collocata, duos progenuit filios. Et poſt triennium per ecſtaſin extra ſeipſam rapta, ab angelo diuino diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio eſt initiata. Proindeque Magis tradita, multiſque verberibus & tormentis, quæ omnia ſuperauit, expetita, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: identidem angelo, qui dux eius fuit, ad eam veniente, & vt leuiter & facile omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicauit, vtpote prouidentiæ gratiam à Deo conſequuta. Poſtquam vero per multos annos tormentis excruciata, coronam martyrii ferre concupiuit, qui ei ſæpius apparere ſolitus erat angelus aſſiſtens, & iuuenem quendam enſiferum producens, deſiderio eius ſatisfecit. Præcipiente namque illo, iuuenis ferro caput eius reſecuit: & ſanguis è iugulo profluens, in interiorem eius lineam veſtem feminibus tenus cruentatam, manauit. Quæ veſtis innumera viſa eſt edere miracula, atque illa etiam poſt reſectionem capitis deinceps ſuperſtes vixit. Et cum in Romanorum finibus ad Circeſium & Daras morata fuiſſet, etiam ad Hieroſolymorum partes peruenit, nouum ſpectaculum omnibus fidelibus, quippe viuente adhuc corpore ſtigmata Chriſti circumferens, viſa. Hæc ſane quum grauiter à martyrii ærumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo duce progrediens, neque quicquam medicinæ doloribus adhibuit, nativis tantum thermarum lauacris vſa. Et quum domeſticos ſuos, & familiares omnes, atque alios præterea ad Chriſtum adduxiſſet, tandem Hierapoli, ſeculo hoc relicto, ad immortalem illam vitam conceſſit. Quę viuens adhuc, ab Imperatore in vrbem ſuam accita, imperio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hieropolitanus epiſcopus compoſuit, qui cum illa fuit, & res quaſque ex ea didicit: honorifice etiam & ſplendide, corpore ſepeliendo, funus eius proſecutus.

De diua Golinduch poſt martyrium ſuperſtite.

Cap. XXVI.

Quomodo poſt Gregorium Anaſtaſius Sinaites ſedem ſuam receperit: & de aliis patriarchis.

TVm Gregorius quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, quum pharmacum in potione, quæ hermodactylus vocatur, à medico quodam data, ſumpſiſſet, vitam finiuit. Mortuus autem eſt, Gregorio veteris Romæ throno præſidente, qui Pelagio ſucceſſit. In noua vero Roma Ioanne Ieiuno eccleſiam gubernante, de quo paulo poſt dicemus: Alexandriæ tum Eulogius epiſcopum geſſit:

Gregorii Theopolitani mors. Maximarū vrbium ſacrorum antiſtites.

Theopoli autem, poſt Gregonum Anaſtaſius, anno vigeſimotertio, in ſedem eſt reſtitutus. Hieroſolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtinuit, cui non ita multo poſt defuncto, Neamus in epiſcopatu eſt ſubrogatus. Quo tempore duodecimus, Tiberii Mauricii imperii annus erat. Sed hæc hactenus.

Cap. XXVII.

Quæ Choſroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonenſi epiſcopo de Dei genitrice dixerit.

μάλιστα περὶ τὴν Chaldæorum aſtronomia.

QVod vero de Choſroæ rebus prope omiſi, id ita vt potero, hiſtoriæ mandabo. Magnum illud bellum quod Romanis cum Perſis fuit, conquieuit, pacta conuenta ex æquo Romanis atque Perſis ſeruantibus. Non autem committam, quin ea exponam, quæ Choſroes in operoſa vanitate Chaldæorum aſtronomiæ diu multumque exercitatus, diuinando prædixit. Ea vero tum ad Ioannem Armeniarum copiarum ducem, quum bellum maxime vigeret, dixiſſe fertur. Quum namque Ioannes Choſroen acrius obiurgando reprehenderet, quod moribus eſſet ſiniſtris, & animo ad res gerendas alieno & inepto, quodque regem minime talem eſſe oporteret: huiuſmodi quiddam duci barbarus reſpondiſſe dicitur. Niſi quoddammodo tempora ipſa nos per tyrannidem ſuam affligerent, haudquaquam tu ſcommate perſtringere magnum inter homines regem auſus fuiſſes. quandoquidem autem te rebus præſentibus magnopere effers, audi quid à diis de temporibus futuris ſit conſtitutum. Redundabunt, vt ſis ſciens, in vos Romanos calamitates, & gens Babylonia Romanæ reipub. tribus in circulum circumactis hebdomadibus dominabitur. Poſtea vero quinta annorum hebdomade Romani Perſas in ſeruitutem redigent. His ita peractis, dies illa veſpera carens hominibus adueniet, & expectatus Imperii finis aderit. Quo tempore corruptio abolebitur, & viuendi ratio ex inſtituto Dei obtinebit.

Choſroes de imperio Rom. prædictio.

Probus epiſcopus Chalcedonenſis. Viſio nocturna eiuſdem Choſroæ.

Quæ vero præter opinionem omnem Probo etiam ipſi ad epiſcopatum Chalcedonenſem recens euecto, quum Creſiphontem à Mauricio miſſus eſt, reſponderit, dicam. Acciuerat hunc meridie flagrante in regiam ſuam Choſroes. Et quum ſudore plurimo difflueret, ab epiſcopo, vt ſibi Dei genitricis imaginem ſpectandam exhiberet, petiit. Atq; ille ſacram virginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conſpectum eius Perſarum regem admiſit. Perſa adoratione tabulam veneratus, archetypum ſiue primarium exemplar nocte ſibi aſtitiſſe, & dixiſſe retulit, Alexandri Macedonis victorias ſe illi concedere. Ibi Probus epiſcopus in hæc verba regi reſpondit: *Dudum id ei contigiſſe, quum in regnum reſtitutus eſſet, & exitioſos tyrannos virtute & robore Imperatoris vicisset.* Idemque cum iureiurando ſtantem conſequuturum eſſe, ſi quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum, ſicuti de eis à ſacroſancto Moſe ſcriptum eſt, ſupereſſet. Verumenimuero quum rebus Orientis ſatis diu immorati ſimus, & bellum Perſicum legitimum, Deo adiuuante, finem ceperit, ad res ab Imperatore in Eu- E ropa geſtas ſe ſtylus conferat: vt & nos ad portum conſilii inſtitutique noſtri appellamus, & onus ſacrorum actorum exponamus.

Hinc patet vltimum eſſe hunc hiſtoria eccleſiaſtica Nicephori librum.

Cap. XXVIII.

De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, geſtis.

Res Mauricii in Europa geſta.

ITaque ineunte vere, tranſlatis ex Oriente copiis, Mauricius Byzantio ſoluit: & multis impedimentis interuenientibus, Anchialum contendit. Eo namque excurrere velle Abares audierat, poſt auream illam menſam & elephantis ſpectaculum, multorumque talentorum auri largitionem: quæ illis Imperator, pacem ſibi complectendam ratus, petentibus tribuit. Ac primum Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum quidem in terrores plures, & F in maximam tempeſtatis procellam incidiſſet, venit. In qua vrbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde ſacra magnifice conſtructa honoratur, debitam religionem perſoluit. Et graue quiddam à barbarorum excurſionibus paſſus, exercitus duce in Europa Priſco creato, inde in vrbem imperantem eſt reuerſus. Abarum vero & Sclauinorum gentes, Iſtro traiecto ſub Chagano Hunno militantes, Thraciamque percurrentes, & omnia paſſim diripientes, vſque ad Heracleam peruenerunt. Quin, Priſco duce Turuli ſe continente, Didymothicum quoque ſtratagemate ceperunt. Eorum impetum arte & conſilio quodam admirando Imperator inhibuit, qui ſe claſſe inſtructa in eorum ſedes expeditionem facturum aſſimulauit. Quæ res metum illis ingentem incuſſit, & vel inuitos ad ſua redire coegit. Poſt quorum diſceſſum Imperator ad tranſitum Iſtri, ne rurſum barbari facile in Thraciam excurrerent, firma militum G præſidia collocauit. Priſcus autem Byzantium reuerſus, de † manubiis accuſatus eſt. & militarium copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Petroque Mauricii fratre data. Verum quum & is nihil præclarum ex ſententia Imperatoris gereret, adempto illi magiſtratu, eodemque Priſco reddito, domi ipſe conſedit. Priſcus in Europa pacta cum Chagano inita ſoluit. Ille ſiquidem priori bello repetito, derepente cum innumerabili exercitu in Romanorum ditionem excurrerat, plurimaque caſtella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, eiuſque venerandas reliquias homo deteſtandus ex loculis ſuis eiectas, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter ſeptem vno die liberos amiſit, dignas eiuſcemodi contumeliæ pœnas perſoluens. Exinde idem Iſtrum, ea parte qua in mare prorumpit, tranſmiſit, & grauia damna dedit, Myſorum prædam (quod dicitur) om- H nia faciens. Quamuis Mauricius ex deſperatione quadam, Commentiolum ducem, cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miſerit. Qui ſe in quodam occidentali caſtello, nihil agens, periculumque effugiens, continuit. Longe vero poſt miſſa legatione Mauricius Chagano, vt pacatiora conſilia ſequeretur, perſuaſit.

Priſcus Romanorum in Europa dux.

Abares & Sclauini Thraciam vaſtant.

† ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐγκλήματος ὑπαχθείς (?)

Chaganus Hunnus in Alexandri martyris cineres contumelioſus. Impietatis eius pœna.

CAP. XXIX.

Quomodo Priſcus legatus Chagano vetus exemplum adducens perſuaſerit, vt pacem rurſum complecteretur.

Barbarus Chagani faſtus & inſolentia.

De fortunæ volubilis inſtabilitate exemplū pulcherrimum.

A POrro quum Chaganus Priſcum, quo minus amnem traiicere poſſet, quo tempore prædam plurimam Priſcus agebat, impediret: Theodorum is medicum, virum cordatum, ſagacitateque & prudentia multos excellentem, ad eum miſit. Qui quum barbarum frementem maxime, & ſuperbientem, & verborum faſtu exultantem (nationum enim omniū dominum ſe eſſe, minabandus iactabat) vidit, veteri quadam narratione barbaricum legatus leniit tumorem. Inquit enim. Audi Chagane veterem & vtilem orationem. Seſoſtris Ægyptiorum rex, illuſtris admodum & felix, plurimas & maximas ſibi ſubiecit nationes. B Atque ea eo ſucceſſu in proteruiam arrogantiā ſublatus, currum ſibi aureum pellucidis precioſiſque lapillis exornatum, fieri fecit. In quo conſidēs, quatuor ex deuictis regib. currui, qui eum traherent, iugo illis impoſito, iunxit. Hoc vero quum ſæpius fieret, & celebri quodam feſtoq; die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis cōuerſis continue retroſpiceret, & rotæ volubilitatem intueretur: Seſoſtriſque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conuceret, percontaretur, reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admiror rotam, quum eam inſtabili modo ferri, atque alias aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris porro vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currum traherent. Barbarus vero ſubridens, ſatis ſe pacem complecti indicauit: & Priſcus ei † pro tranſitu bonam ſpoliorum partem, maxima quæque concedendo dedit: C & ſe Romanorum ditione cedere (Romanum nanque id ſolum eſſe) ſignificauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amiſiſſe reſpōdit. Et quum Chaganus ad hunc modum familiarius cum Priſco rixaretur, Priſcus ei, quod ex Oriente profugiſſet, conuitii loco obiecit.

† τῶν ἐπινικίων λαφύρων [marginal note, Greek partly illegible]

CAP. XXX.

Expoſitio longior per digreſſionem, de Abarum origine vt ex Oriente in Occidentem tranſierint. Et de monte Icar. Et de veterib. Perſarum moribus & inſtitutis. Item de vrbibus Taugaſt & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone condita eſſe feruntur.

Antiquitates Turcicæ De Caucaſeis & Borealib. Scythis hiſtoria.

Chaganus Abdelarū, ſeu Ephthalitarum in Oriente vellit.

QVandoquidem autem Caucaſiorum atq; item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quæ conſecuta ſint, perinde atque D adiectitias narrationes, quamuis ad hiſtoriam non pertineant, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laudibus celebratur, Abdelatum (alius autē Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi eius Imperium ſibi ſumpſit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeiſchagano ſocio ſibi belli aſcito, Abarum quoque nationem ditioni ſuæ ſubegit: non eorum Abarum qui in Europa & Pannonia ſedes ceperunt, falA ſò namque ſibi iſti nomen id vſurparunt, quum ante Mauricii tempora eo aduenifſent. Vnde vero & ii genus ducant, paulo poſt dicam. Itaque Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugaſt tenuere, confugerunt. Eſt autem Taugaſt ciuitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cuius populus omnium eſt fortiſſimus, gentem in vniuerſo orbe, quæ ei comparetur non habens. Inde vero ad vicinam nationem Mucritorum venerunt, cui & ipſi nationi magnum eſt robur, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter ſuſtinent, ſtudia. Chagan⁹ porro gentē quoq; Sogor aggreſſ⁹ ſubegit, robuſtiſſimā & populoſiſſimā. Hæc ad amnē Til accolit, quē Turci Nigrū, & antiquiſſimi principes Ver, *οὐάρ*, & Cuni nominarunt: à quibus nominibus quædam etiam gentes appellationem ſunt ſortitæ. Porro Iuſtiniano imperante, ex antiquis eius gentis optimatibus pars quædam profugiens, in Europam venit. B Hi Abares ſeipſos nominarunt, ducemque ſuum Chagani cognomento exornarunt. Sed enim populi Hunnici Barſilt & Vniguri & Saberi, vbi partem gentis Ver & Cuni appropinquare ſibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam veniſſe rati: eamque ob cauſam muneribus eos inuitarunt, & per ipſos Albania potiti ſunt. Et fugitiui ipſi animaduertentes, commodam ſibi eam appellationem eſſe, Abares deinceps ſeipſos nominarunt. Inter Scythicas nanque nationes ea gens longe bellicoſiſſima, & ad excurſiones faciendas aptiſſima eſſe perhibetur. Ad hodiernum ſane vſque diē Pſeudabares iſti generis ortu diuiſi, partim ab *Ver*, partim à *Cuni* appellationem habent. Poſteaquam autem de rebus Pſeudabarum diximus, ad hiſtoriam contexendam redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tucoch gentis principe ore gladii à Chagano ſublato, C vna cum hoc nationis eiuſdem cæſæ ſunt triginta myriades, ita vt continuata interemptorum cadauera dierum aliquot inhibuerint iter. Quum vero hęc tam præclara Chagano obtigiſſet victoria, ciuile inter Turcos coortum eſt bellum. Siquidem Turun quidam Chagani cognatus, res nouas moliſtus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congreſſus ſuperior fuit. At ille aliis tribus Chaganis in ſocietatem belli vocatis, contra tyrannum progreſſus eſt: & pugna ad regiones Icar commiſſa, inter cædes multas tyrannum interemit, & ditionem ſuam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cum aliis Principibus, tum Mauricio ipſi eſt ſignificata. Procœmium gratulationis eius tale fuit. Romanorum Imperatori magnus Deſpotes ſeptem gentium, & ſeptem orbis terræ climatum dominus. Enimuero montem aureum Perſæ vocant, Orientem verſus ſitum, propterea D quod frugum eſt feraciſſimus, pecoribusque & iumentis frequentiſſimus. Perſis autem lex eſt, vt potentiſſimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hiſce rebus prorſus ſe gloriantes efferunt, quod nunquam epidemiam peſtilentiæ viderint, & quod rari in regione eorum ſint terræmotus. Terram autem Gaath & Sogdoanem concuſſiones & peſtilentias experiri dicunt. Turci ſane ſummopere ignem colunt, aërem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam

Item Abarum. Taugaſt ciuitas Turcorum.

Mucritæ populi.

Sogor gens. Til flu. idē Niger, Ver, & Cuni.

Abares pop. ex oriente in Europam ſub Iuſtiniano venerunt.

Barſilt Vniguri, Sabiri pop.

Cædes triginta myriadum barbarorū.

Ciuile inter Turcos bellū. Turun. Chaganus

Confundi videntur hic Perſarū & Turcorū nomina. Icar mons aureus.

Terra Gaath. Sogdoane. Turcorum religio.

ſolam aderant, Deumq;, qui cœlum & terram condidit, nominant: cui etiam equis, bobus, & ouibus ſacrificant. Sacerdotes quoque habent, qui de rebus futuris diuinare exiſtimantur: apud Medos vero ſeptem populi ordines, res præcipuas expediunt. Ei lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arſacidarum ordo dicitur, regnum apud ſe retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præeſt: alii politia curæ eſt, alius controuerſias de quopiã, quæ arbitrario iudice indi-

Apud Medos ſeptem populi ordines.

* *Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannonia conſederunt. De Abaribus ſiue Saberis, dubiũ non eſt, quod Sabatia nomen reliquerunt. Ver Sclauorum lingua, etiam nunc Panno ſiue Hungarus dicitur. Vri & Vrzi Hungari ſunt. Vngri ipſiſſimi Hungari ſunt. Cunorum nomen & gens ipſa nunc quoq; Hungariæ partem retinet, &c.*

F geat, inter ambigentes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc conſequitur, tributum à ciuibus & ſubditis exigit, & regio ærario præeſt. Septimus regis equos curat, & veſtem militarem ſeruat. Haſce leges in aula regia Dariũ qui Hyſtaſpis dictus eſt, ſacraſſe ferunt. Cæterũ ea ætate Turci illi ex *Ver* & *Cuni* profugientes, in Europam venerunt, & ſe Abaribus, qui ſub Chagano erant, ad decem ipſi millium numerum pertingentes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, proſpere res adminiſtrauit, & miſſis ad incolas Taugaſt legatis, fœdus cum illis legitimum init, regnumque ſuum pacauit. Princeps vero in Taugaſt, Taiſan nomen ſortitus eſt, quod lingua noſtra Dei filium ſonat. Pacatum & ſeditionibus vacuum regnum regionis eius princeps obtinet, propterea quod gens tota adminiſtrationem ei deferre ſolet. Statuas colunt, leges apud eos iuſtæ ſunt, vitam ſobrie ſemper degunt. Conſtitutionem G ſacroſanctam habent, ne quis virorum ſe auro exornet, quamuis auro & argento propter cõmoditatem mercimoniorum abundent. Diſterminat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter ſe diſſidentes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea veſtis eſt. Qui atro amictu gaudent flumine traiecto rubram geſtantibus veſtem bellum intulerunt, & fortiter Imperium omne obtinuerunt, quo tempore Mauricius Romanum Imperium adminiſtrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à ſingulis bobus trahuntur. Boues iſti auro & magni precii lapillis ſplendide ſunt ornati. Eiſdem freni, quoque aurei ſunt. Et qui regnum in Taugaſt ſuſcepiſſet, cum ſeptingentis fœminis noctẽ totam conſumebat. Vxores autem illuſtrium ibi virorum argenteis pilentis vtuntur. Porro Taugaſt vrbem condidiſſe Alexandrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos ſcilicet & Sogdoanem ſubegit, duodecim barbarorum myriadib. in ea combuſtis. H Aliam quoq; vrbem non ita multis miliaribus inde diſſitam, idem Alexander ſtatuiſſe fertur, quam Chubdan vocant. Cuius præfectũ mortuum, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuo lugent, neque vnquam à ſepulchro diſcedunt pulla veſte indutæ, & capite nouacula raſo. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupreſſi frequentes immineot.

Darium Hyſtaſpis.

Taiſan princeps in Taugaſt.

Lex ſaluberrima.

† [illegible]

Ciuitatis Taugaſt conditor Alexander magnus. Cades duodecim myriadũ barbarorum. Ciuitas Chubdan.

E Multi in ea regione ſunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corporibus quam maxime candidis. Sunt ibi quoque vermes quam plurimi, fila Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno ſtudio curant. De his hactenus: quæ quidem non fruſtra expoſui. Quum enim de Abarum gente, & eorũ duce Chagano dixerim, vt ille propter Alexandri martyris male tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirifice à Verbi martyre geſtam hic commemoraturus eſſem, eam ob cauſam paululum à propoſito digreſſus, hæc retuli. Sed iam hiſtoriam noſtram ad carceres ipſos reuocemus.

Bombyces.

C A P. XXXI.

Quæ Mauricio ad tumulum ſanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fuerit.

F HOc loco autem quid Mauricio in celeberrima martyre Euphemia acciderit, dicam. Iners namque cogitatio Imperatori inceſſerat, vt anxie nimis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita eſſe putaret. Ex aduerſo Conſtantinopoli inclyta Chalcedonenſium ciuitas ſita eſt, vbi ſane templum quoque eſt magnifice conſtructum, Diximus autem non ita dudum, ſacroſanctas eius reliquias olim in hoc ipſo templo, in vrna marmorea repoſitas eſſe. Atque in eiuſdem memoria, miraculum inſigne, atque eis quid non viderunt, prope incredibile fieri ſolere. Ex quo enim illa in martyrii ſtadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum eſt, ipſo paſſionis eius die, in conſpectu omnium, loci eius epiſcopus, ſpongiis quibuſdam ex defunctæ corpore ſanguinis liquorem haurit. Sanguinem ſane veluti ab recens cæſo G corpore vulnerum tabo miſtum, & vnguentis quibuſdam ex ſeipſis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vaſculis epiſcopus exceptum atque diuiſum, turbæ aduenienti donat. Hoc igitur auditum, ſicuti dixi, animi quadam væcordia in dubium vocans Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex ſepulchro detrahit, & imperiali ſigno monumentum martyris obſignat. Sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Poſtquam autem tempus ipſum quod debebat, aduenit, curioſè myſterium indagat, accuratiuſque experimento ſolicito miraculum explorat. Ecce tibi vero rurſum, ſicuti antea, ſanguis vnguento conditus, inſtar riuuli è monumento promanat, & ſpongiæ ſanguine ſuaueolenti pingueſcunt. Et martyr ipſa tum, vt prolixius ſanguinis fons profflueret, fecit: atque illa ad hunc modum Imperatoris incredulitatem erudiens, caſtigauit. Ipſe autem digitis ſanguini admotis, eoque humore delibutis, ſeipſum ſanctificando H conſperſit: & reipſa, vt id crederet, perſuaſus, deinceps cum admiratione laudes ſuas clara voce martyri tribuit.

* * *

De ſanguine vnguento corpore diuæ Euphemiæ Chalcedone profluente. Miraculũ hoc curioſitate ſua inueſtigauit Mauritius.

A

Cap. XXXII.

De inſigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris vnguento ſcaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit.

De conſimili vnguento ad diuæ Glyceriæ tumulum miraculo. Item de idololatrarũ per id expiato piaculo.

MInime vero abs te fuerit, ſi celeberrimæ martyris iſtius prodigio, admirandæ, Glyceriæ, & ipſius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obſcuro loco natus, in bonis tamen diſciplinis admodum educatus, manifeſto in impoſtorum & maleficorum barathrum demerſus eſſe deprehenſus eſt. Incantatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua deteſtandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipſe cum apoſtatis virtutibus colloquebatur. Vaſculum ita neceſſitate flagitante argentariis vendidit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, venalemque, & ipſi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem facientes propoſuerunt. B Accidit autem, vt Perinthius antiſtes Byzantiũ eſſet, & peluim eam, ita vt venundabatur, compararet. Itaque cum vaſculo empto ſe in ſedem ſuam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, ſublato priore vaſe æneo, argenteum iſtud repoſuit, cultui † diuinitus manantis vnguenti id maxime conuenire arbitratus. Atque ille quidem hoc, ſic fecit. Riuus autem vnguenti conſtitit. Martyr enim ipſa piaculum tantum deteſtata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas eſſe, tacens enim dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hoc poſtquam diebus plurimis fieri cognouit, epiſcopus, oppido quã grauiter tulit, variaſq; curas in animo ipſe ſuo, quod ipſius culpa Eccleſia commoditate tanta orbari deberet, volutauit. Proinde ad lachrymas & preces conuerſus, Deo ſupplicauit, vt rem tam grauem auferret, & facti eius cauſam C latentem oſtenderet. Deus vero rite abominationem eam amoliens, & inſcrutabili miſericordia legitime proſequens, antiſtiti in ſomnis lancis piaculum manifeſtat. Ille ſtatim argenteam phialam ſubducit, & priorem illam æream, perinde atque puram & quaſi virginem atque immaculatam miniſtram cultui religioſo reſtituit. Et ecce tibi, derepente vnguentum curſum ſcaturit, & miraculorum latex denuo exundat. Piaculum autem execrandum manifeſto in aſpectum producitur, & non aliter quam in publicis columnis inciſum proponitur, vbique gloria ſua redditur. Ea res vbi ad Imperatoris aures, per primariæ ſedis epiſcopum (Ioannes is Ieiunus erat) relata eſt, princeps ab eodem epiſcopo ad eos capitali ſupplicio perſequendos excitatus eſt, (nam is reſipiſcentia atq; pœnitentia crimen corrigere voluit) iudicium igitur maximũ cogitur, & maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerem D coniecti, ad ſupplicia, debitas perſoluturi pœnas traditi ſunt. Inter quos Paulinus in* palum ſumma parte hiantem actus, turpiter vitam finiit: quum prius cædis filii ſui ſpectator fuiſſet. Siquidem & hunc abunde impie impoſturæ & maleficii portentis imbuerat. Atque hoc ita eſt geſtum. Quod vero præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodem tempore eſt actum, id quoque referam.

† Θεορρύτου μύρου.

* In crucem ſceleſtam.

A

Cap. XXXIII.

Vt dignas vindicta diuina pœnas, exegerit ab eis, qui contra immaculatam Dei matrem, blaſphemam auſi ſunt mouere linguam.

Exemplũ vindicatæ humanitatis ſimul & diuinitatis in virginem matrẽ blaſphemia.

GRæci quidam ſiue Gentiles in cuiuſdam domo conuiuantes, & vino ſeſe inuitantes poſt prandium ſimulatque ſatis adbiberant, blaſphemare & conuitiis proſcindere Verbi matrem cœpere: poſtremum hoc compotationi adhibentes ſtudium, vt quæcunque aliquis eorum excogitare poſſet, abſurda atque indigna, per ea ridens œconomiæ & diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio illuderet. Impietas ea poſtquam innotuit, illi quidem condignas petulantis linguæ pœnas dedere. Ædium autem, in quibus conſidentes graui blaſphemiæ indulſerant, dominus à ſacris noſtris non alienus, B tum quidem, quod res ita tulerit, periculum effugit. Non multo vero poſt, noctu ei dormienti in ſomnis Dei genitrix aſtitit, cui diligentius, Ecquid ſe, quænam eſſet, noſſet, percunctanti: poſtquam ipſe, noſſe ſe eam profeſſus eſt: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miſer ſupplex illi eſſe, veniamque delicti petere: & ne tam cito morte mulctaretur, ſed tempus ei pœnitentiæ relinqueretur, orare. Illa, daturum ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturum, promittere: vimine autẽ, quod manu geſtare videbatur, genua eius circumcirca veluti exarans, circumſcribere. Id vbi factum, auolans, ei poſtea non apparuit. At ille ſomno diſcuſſo, membra ea quæ vimine notata fuerant, ſtatim ab* reliquo corpore diſrupta inuenit, recenti ſanguine profluente. Et in publicum productus, iuſtum omnibus iudicium C promulgauit. Qui vero id audiuerunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos ſuam, quamuis præter naturam eius ſit, vt quenquam puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.

* [illegible]

Ad finem huius libri ex Suida annotatio eſt de Conſtantino Copronymo. Imperatore Conſtantinopolitano, qui longe poſt imperauit, in virginem matrem contumelioſo. Res eſt huic argumento congruens.

Cap. XXXIV.

De ſancto Ioanne Ieiuno archiepiſcopali dignitate Conſtantinopoli ornato.

Ioannis Ieiunatoris archiepiſcopi Cõſtantinop. mors.

D TVm vero etiam hierarcha vrbis Conſtantinopolitanæ Ioannes, poſt epiſcopatus ſui annos tredecim, ex hac vita deceſſit. Qui quod voluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, & Imperium in ventrem exercuerit, νηστευτής, hoc eſt ieiunator, à Byzantiis cognominatus eſt: vir ex idiotarum quidem ille & opificum nõ inhoneſti ordine progreſſus, ſed qui propter præſtantem virtutem ad epiſcopatus faſtigium ſublatus ſit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur,

De eiuſdem ſanctimonia. Aiũ Ioannem Eleemoſynarium nominant. Cuius ſacri cineres in arce Budenſi fuere.

dicantur, cum illud maxime celebratur, quod propter ſuam erga pauperes affectionem & miſericordiam, pluribus ab Imperatore talentis mutuo ſumptis, ſyngrapham illi dederit, qua ſubſtantiam ſuam mutuæ pecuniæ tanquam hypothecam oppoſuit atque impignorauit. At poſtquam is è vita migrauit, Mauricius antiſtitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere conſectatum fuiſſe comperit: eumque de virtute tanta admiratus, ſyngrapham ſtatim diſcerpſit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus eſt, & amiculum laneum tenue admodum, necnon penulam quandam deformem (fuerat namque Ioannes male veſtitus, frugalitate vitæ conſpicuus) in aulam Imperialem inferri iuſſit, eaque rebus omnibus prætulit. Et ieiuniorum ſolenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis precioſis concinnatis, ſericiſque veſtibus, & aliis Imperialibus deliciis valedicto, ligneo præſulis eius toro noctibus totis vſus eſt, gratiam quandam diuinam ex eo ſe conſequuturum exiſtimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya viſa eſt, à Germanis ducibus bellu locis ſuis expulſa.

† *Inter Ioannem iſtum & Gregorium epiſcopum Romanum contentio fuit: quod Ioannes Oecumenicus epiſcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius reſtitit.* Blond. Greg. Epiſt lib. 4. cap 29.

Cap. XXXV.

Qualia indicia cædem Mauricii Imperatoris præceſſerint: & de quibuſdam portentis.

Signa Mauricii, mortis prænuncia.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, Imperatoris mortem portendentia. Primum enim cometa maximus viſus eſt plurimis coruſcans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam id oſtendit. Nam vir quidam quiquam reuerentiſſime vixerat, & in vita ſolitaria ſeſe contemplatione rerum arcanarum exercuerat, vitæque iſti mundanæ renunciauerat, ſtrictum gladium in foro (celebris hic vrbis locus eſt) vſque ad veſtibulum aulæ imperialis gerens, proceſſit, & voce magna prædixit, breui Imperatorem vna cum liberis & coniuge ferro cæſum iri. Æſtatis vero tempore, Herodianus etiam quidam, id quod de Imperatore futurum eſſet, propalam renunciauit: atque is non ſine diuina ſorte ſibi prædictionem eam manifeſtatam eſſe confirmauit. Alia inſuper prodigia tum temporis accidere, quæ nunquam antea aliquis vel vidit, vel audiuit. In Thracia ſiquidem mulier puerum genuit monſtroſum prorſus, naturæque ipſius * piaculum. Oculis namque, palpebris, & ſuperciliis caruit, neque reliqua corporis conſtitutione formam & effigiem iuſtam habuit: quippe cui neque manus, neque brachia eſſent, & cui ad † coxendices cauda piſcis illis innata dependeret. Quod portentum vbi Imperator vidit, interfici id iuſſit, gladiumque ſtatim exoſculatus eſt. Mater autem quæ monſtrum ipſum protulerat, quandoquidem ſua culpa ad inopinatum miraculum nihil contuliſſet, crimine abſoluta eſt. Tum etiam ex Imperialibus equis præſtantiſſimus, & aureo ornatu ſpectatiſſimus, de repente concidens, ruptus eſt. In ſuburbanis au-

Prodigioſus partus.
** ἀλιτήμα-λημα.*
† ποὸς τοῖς ἰσχίοις ἰχθύος οὐραῖον αὐτῷ συμφυὴς

tem imperantis ciuitatis vicis, alia quoque monſtra nata ſunt: puer videlicet quatuor pedes habens, & biceps alter, vterque vero ferro conciſus eſt.

Cap. XXXVI.

De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt.

Menas Ægypti præfectus. Apparitio duorum hominum aquatilium in amne Nilo.

DEcimonono imperii Mauricii anno, Mena præfecto Ægyptum gubernante, etiam in flumine Nilo portenta quædam extiterunt. Poſtquam namque præfectus in Delta (locus hic apud Ægyptios præclarus eſt, ex literæ eius figura nomen adeptus) venit, & ipſo diluculo ad amnis ripam iter fecit, ſubito ex fluminis alueo quidam horrorem ſecum afferens, prodiit vultu Gigantis ſimilis, aſpectu graui, capillo

Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari quas inſederit partes, & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Plinius libro nono, cap 5. *Volaterranus ante annos plusquam du entos extitiſſe ſcribit in Apulia iuuenem in mari viuere inter belluas aſſuetum, qui cum antea Nicolaus, poſtea hanc ob cauſam Colapeſius eſt nominatus. Ætate noſtra apud Batauos marinus homo viſus eſt à plurimis, qui etiam ſupra duos annos ibi detentus eſt, mutus erat & iam incipiebat fari. Verum his peſtilentia ablatus, in mare eſt reuerſus gannens & exibens.* Ludo Viues lib 2 de veri fid. Chriſtiano.

ſubflauo & canis reſperſo, pectore ingenti, dorſo & brachiis hero cum quidem præ ſe ferens, atque pubetenus quum ſub vnde ex vndis ſubſiliret, ſpectandum ſe præbens, reliquo vero corpore ſub aqua latens: veluti enim erubeſceret, ſic arcana naturæ occultauit. Eum vbi dux conſpexit, ſolenniter eum identidem adiurauit, ſi quidem dæmon um eſſet, vt è conſpectu abiret, & in ſolitudinem ſe reciperet: ſin creatrix aliqua vis id protuliſſet, vt ne prius ſpectandum ſe ſubduceret, quam omnes inopinato aſpectu ſatiati eſſent. Itaque animans id (hominem enim dicere non auſim) diutius conſtitit adiuratione conſtrictum, ſeque omnibus conſpiciendum præbuit. Tertio deinde die, ſub auroram, aliud etiam animans muliebri forma (nam id natura ſatis indicabat) ex vndis emerſit. Nam vultus ipſius leuitas, comæ prolixitas, necnon reliqua corporis conſtitutio, & capilli partim complicati, partim ſoluti, formæque ſplendor, fœminam eſſe denunciabant: ſed coma ei ſubnigra, facies candida, naſus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, vbera leniter intumeſcebant, & papillæ à pubertate recenti paululum prominere conſpicienti videbantur. Reliquas mulieris partes flumen occultabat arcana thalami coniugalis myſteria ſpectatoribus perinde atque eis qui ſacris ſecretioribus initiati non eſſent, ſubducens. Dux igitur ipſe & cohors eius vſque ad occaſum ſolis ſpectaculo eo oculos pauere, quo tempore & animalia ea intimos amnis receſſus ſubiere, cum ſilentio ſeſe videnda exhibuiſſent. Muta namque taciturnitate conſpectum ſui admiratoribus præbuerunt. Ex omnibus vero infauſtis hiſce indiciis, Imperator grauem rerum exitum

Tritones iſti in Nilo flumine conſpecti vbi Pharao tyrannus Iſraeliticos infantes ſubmerſit, dum liberty ... ſit ſoni ... nem per ... durant.

Mauricii imperatoris propter prodigia huiuſmodi perturbatio.

exitum coniectando colligebat. Etiam tum futuri [illegible]us metu perturbabatur: propterea quod, qui diligenter hiſtorias cóſcripſerunt, haudquaquam commoda reſpubl. eiuſcemodi prodigiorum oſtentata eſſe, memoriæ prodiderant.

Cap. XXXVII.

Quomodo Commentiolus & Priſcus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congreßi, ſupra triginta millia hoſtium ceciderint. Et rurſus quædam de Choſroe.

Priſcus & Cōmentiolus recte rurſus barbaros vincunt.

NOn multum interceſſit temporis, quum Priſcus & Commentiolus regionum Europæ præfecti, ſoluta ea, quam arte quadam, cum Chagano Abare pepigerant, pace, clam id iubente principe, ratibus Iſtrum traiecerunt. Atque vbi primum in Viminacium (inſula ea eſt in Iſtro flumine ſita) delati, & deinde ſubito cum barbaris & quibuſdam aliis congreſſi ſunt, vnius menſis ſpacio plurimis præliis ſupra triginta millia Abarum, Gepedum, & Sclauinorum interemerunt: eorundemque vltra quindecim millia ceperunt: & victoria talі potiti, qualem vix vnquam aliquis ab hoſtibus reportaſſe cognitus eſt, retroceſſerunt. Captiuos porro Chagano per legationem petenti, Mauricius reſtituit. Hyberno autem tempore, quum Romanorum copiæ, vi cogente Commentiolo, ſtratam lapidibus Traiani viam, Gerontio vetuſtæ nobilitatis viro, qui centum & duodecim annos natus erat, duce tranſiſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Commentiolus quidem Byzantium eſt reuerſus: Priſcus vero in Thracia remanſit, excurſionibus hoſtium ſi quæ fierent, obuiam iturus. Sed enim primo vere quum Conſtantinopolim veniſſet, denuo dux declaratus eſt. Decimonono imperii Mauricii anno nihil magnum à Romanis & barbaris geſtum. Tum vero Mauricius Theodoſium filium ſponſum ingenti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, viri præſtantiſſimi & Senatoris præclariſſimi. Sed & Choſroes Babylone tum degens, à ſociis noſtris Syris, & finitimarum eis regionum populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verum ibi Imperator legationem ad eum miſit, pacta quidem rurſus confirmata ſunt. Orator autem ipſe legatione obita, male eſt acceptus: propterea quod Imperatori dixerit, Perſarum regem verba hæc audientibus ſatrapis in medium protuliſſe. Propter oratoris ipſius virtutem bellum intermitto. Eam enim rem vbi Imperator audiuit, indigne tulit, & Georgio (id nanque oratoris nomen erat) periculoſus legationis eius lapſus fuit. Ita namque res fert, vt oratio ſi non ea qua opus eſt, ratione diſpenſetur, magnas eis calamitates, qui illa abutuntur, pariat. De his hactenus.

Theodoſius Mauricii filius Germani filiam in matrimonium ducit. Exemplum arrogantiæ & inſolentiæ legati & a [illegible]. Legitimus lingua vſus

Cap. XXXVIII.

Quomodo Byzantii plebs contra Mauricium ſeditionem & tumultum excitarit. Et vt Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere ſuperſederat, ferro necauerit.

Petrus Mauricii frater, Europæ præfectus.

Seditio plebis Conſtantinopolitanæ aduerſus Mauricium principem. Mauricius in templum Blachernarū confugit. Nimium leniter Mauricius in ſeditioſos animaduertit.

VIgeſimum iam in imperio Mauricius princeps agebat annum, quum Petro fratri præfecturam Europæ demandauit. Et peſtilentia ſubito coorta, vehementer Imperantem vrbem afflixit: Poſtquam vero tempus natalis Chriſti aduenit (conſueuerat quippe princeps vna cum populo feſtum eum diem in templo agere) & tum pro conſuetudine ſua, Mauricius multitudini honorem eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis ſolicitati, ſeditionem aduerſus eum mouerunt: eundemque ſaxis petentes, conuitiis inſuper proſciderunt. Ibi tum ille ægre periculo vitato in Dei genitricis templum, quod Blachernas populus nominare conſueuit, ſaluus confugit. Magna autem religione delubrum id Byzantii colunt. Dicitur nanque & creditur, veſtes Mariæ virginis, & partem quandam admirandæ eius zonæ, capitisque etiam amiculum in aurea vrna ibi aſſeruari ſicuti à me ſupra dictum eſt. Imperator porro adeo leniter in ſeditioſos animaduertit, vt præclariores ex rebellibus reſipiſcere, moderatioraque conſilia ſequi iuſſerit: reliquos autem ſe punitурum eſſe aſſimulauerit. Itaque ita ſoluta, reuertendi eis in vrbem, poteſtatem fecit. Porro Petrus cum Romanis copiis Palaſtolum profectus, atque ibi æſtate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum conceſſit. Ibi namque congregari Abarum multitudinem & caſtra ab Abſith habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, vt

* *Apud Diaconum eſt. vno etiam aureo numero Chaganum ſingulorum captiuorum caput Mauricio redimendum obtuliſſe, illumq; conditionem eam non accepiſſe.*

quicquid tandem poſſet aduerſus Chaganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, ſed arte quadam & callida adminiſtratione † proderet. Indignabatur enim pro vetera iam iniuriarum memor militibus ſeditione atque rebellione gaudentibus. At Chaganus iam progreſſus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum ſecum ducens, prope ad Conſtantinopolim acceſſit, duobusque aureis virum quemque redimendum obtulit. Quum autem ea conditio Mauricio grauis videretur, & tam vtilem redemptionem auaritia victus reiiceret, furore percitus tyrannus, captiuos multorum millium omnes enſe cócidit. Cuius rei gratia Deum infenſum ei factum eſſe, creditur. In ſomnis etenim ei apparens Chriſtus Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum eſſe dixit. Et Mauricius à ſomno excitatus, Philippicum ſororium ſuum acciri è vinculis iuſſit. Primæ enim nominis eius literæ ſucceſſionem quam maxime ſuſpectam habebat. Atque ob eam cauſam vinctum eum tenebat, imperium ad illum deuolutum iri exiſtimans. Philippicum ergo eum, ſi quem militem Phocam noſſet, interrogauit. Atque quum ille reſpondiſſet, Phocam eum eſſe, qui non ita pridem imperio eius impudenter teſtitiſſet. Impe[illegible]or [illegible]

† [illegible] militum. Milites rebelles Mauricio & ducibus eius. Mauricius captiuos plurimos vili mercede à Chagano nō redemit. Viſio nocturna Mauricio oblata. Idem de Phoca inquirit.

Odiū hominum erga Mauricii. Omnes homicidæ timidum.

nam is moribus eſſet, percunctatus eſt. Et vbi timidum eſſe cognouit: Si timidus tenera, inquit, profecto & percuſſor eſt. Verumenimuero Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuitiisque ab omnibus eſt proſciſſus.

C a p. XXXIX.

Quomodo exercitus in Europa, ſeditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararit.

Rebellio militum aduerſus Petrum præfectum ſuū, Petro reiecto Phocam ſibi præficiunt. Hungarici hoc eſt iidem Theodoſio Mauricii filio imperium deferunt.

QVum exercitus diutius in Myſia eſſet, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atq; miſſionem, reditumque ad ſedes ſuas peterent: Petrus autem muro perſimilis, principis imperio potius parendum, copiasque vltra Iſtrum continendas eſſe cenſeret, mirum eſt quam id multitudo, imperium detrectans, ægre tulerit. Et Petrus viginti miliaria ab exercitu ſeceſſit. Ad quem milites octo viros delectos inter quos etiam Phocas pernicioſiſſimus tyrannus erat, miſerunt. Poſtquam ille in ſententia ſua perſtitit, & Imperatoris mandatum eſſe, vt exercitus vltra Iſtrum permaneret, aſſeuerauit: multitudo ipſa ita feruens, Centurionem Phocam ſibi ipſi præfecit, Petro repudiato. Poſtea etiam Phoca in clypeo ſublato, electionem eius cum plurima acclamatione renunciauit. Quod vbi Petrus reſciuit, profugit, & ad Imperatorem rē omnem retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerum inueſtigauit: nihil prorſus de eo, quod deſertor Phocas præfectus renunciatus eſſet, ſolicitus. Idem vrbem ipſam imperantem & ſuburbanos eius vicos diſpoſitis cuſtodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationem miſit. At tyrannus minime mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus ſeditione mota, ad Theodoſium Mauricii filium, ad Callicratiam venationibus ſeſe oblectantem, epiſtolam dedit, vt vel imperium ſuſciperet, vel eo Germano ſocero cederet. De cætero namque minime ſe paſſuros eſſe denunciarunt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cerneret. Hæc poſtquam Imperatori ſunt ſignificata, Germanus, veluti ſuſpicionem de ſe præbuerit, propterea exercitum res nouas molitum eſſe, vt ipſum ad rei Romanæ ſummam adminiſtrandam legerent, ſupplex in Dei genitricis templum confugit: *a* quod Cyrum conſtruxiſſe fama eſt, qui conſul ſub Theodoſio fuit bonus admodum vir, & eloquentiæ doctrinæq; omnis per quam ſtudioſus, quas ſingulari amore & † ſana quadam inſania eſt proſecutus. Poſtea vero Germanus etiam ad templum maximum, quod Iuſtinianus ambitione ſumma & magnificentia, magnis ſumptibus rerū vniuerſarum Deo conſtruxit, trāſiit. Eam ſane ob cauſam princeps filium Theodoſium fuſtibus cædi iuſſit, ſuſpectum eum habens, quod arcano conſilio Germano ſocero, vt ad opem diuinam confugeret, ſubiecerit. Et miſſis hominibus certis, Germanum inde extrahere tentauit. Plebs autem vrbana vbi id reſciuit, tumultum mouit, [illegible] templi defendens: Germanoque, qui [illegible]o cōfugerat, vt ſe ibi contineret, perſuaſit. Atque furor[illegible] tanquam duce [illegible]is præeunte, ſcommata plur[illegible] plerique in principem contorſerant,

Germanus affectati imperii ſuſpectus, ad eccleſiam confugit.

a Cyrus conſularis

† emphore in inſania.

Theodoſius à patre fuſtib. cædi iuſſus. Hungaricum & hoc.

Tumultus vrbis Conſtantinopolitanæ.

E eique quod cum Marcione ſentiret, cum conuitio obiecerunt: cuius hæreſis cum ſtulta quadam religione, fatua & contemptibilis eſt. Quū igitur ingens tumultus maxime ſæuiret, qui vrbis mœnia ſeruabant cuſtodes, hiſce rebus auditis, reliquæ ſe tumultuanti multitudini ipſi quoq; immiſcent. Et plebs vndequaq; concurrens, & mali eius tempeſtate fluctuans, in ædes Conſtantini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maxime habebat: illuſtris enim erat, & ex primariis ſenatoribus vnus ad patriciatus dignitatis ſublimitatem euectus, tributis etiam Orientalium regionum præpoſitus: cum Romanis præfectum prætorio appellare mos eſt. Huius ædibus omniuoro igni traditis, cœptoq; eo per audaciam ratione omni carentem furibunde peracto, inde abiere.

C a p. XL.

F

Mauricii fuga. Et aduentus tyranni in Imperantem vrbem, & Mauricii liberorumque eius cædes.

ITaque Mauricius de rerum ſumma deſperans & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipſumque etiam Cyriacum (qui poſt Ioannem dignitatem Hierarchicam ſuſceperat, quum prius presbyter & œconomus eccleſiæ magnæ fuiſſet) conuitiis proſcindentem videns de media nocte imperiali prætexta poſita, priuataque veſte ſumpta, ſimul cum coniuge & liberis, dromone conſcenſo, in Orientem profugere conatur, non exiguam ſecum pecuniæ vim portans. Et poſtquam in ſinum Nicomediæ ad templum Antonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, Conſtantinopoli autem plurimum centum & quinquaginta ſtadiis abeſt) veniſſet, tempeſtate ſæua circumuenitur: & præterea conſueta ſibi podagra derepente correptus impeditur. Cuius morbi ſane quam infelix prouentus & vbertas obuenire eis ſolet, qui continue imperialem vrbem incolunt. Ex eo loco Theodoſium filium ad Choſroem legat, qui opem ab eo peteret: eique in memoriam reuocaret, quod & ipſi de ſumma regni periclitanti Mauricius id conſeruauit. Æquum quippe piumque eſſe, vt ille parem ſibi referret gratiam, cum eius domus ſimul omnis in maximum eſſet adducta diſcrimen. Sederūt Germanus Theodoſii Mauricii filii ſocer, quū velut in nauigium, ſic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidiſſet gubernacula eius regere eſt aggreſſus. Verum Praſini (ordo hic & factio Romanæ plebis eſt) ſpes eius inciderunt. Proinde & ipſe per deſperationem rerum, ſe ad beneuolentiam tyranni contulit: eumque ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim namq; Praſinorum factio imperialem regiam occupauit, & tyranno Imperatorus acclamationib. applauſu. Phocas Theodoro quodam viro inſigni miſſo, vrbis antiſtitem (patriarcham hunc appellare homines ſoliti ſunt) & populi delectos acciuit. Qui quū in templo Ioannis Baptiſtæ, in ea ſuburbana ciuitatis parte quæ Septimum dicitur, conueniſſent, coronam imperatoriam peſtiferæ beluæ impoſuerunt. Atque ille è veſtigio apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad inſtar imbris vbique ſpargens, & By-

Plebs furioſa Conſtantini Lardy patricii ædes incendit. Mauricii ex vrbe Conſtantinopolitana fuga. Cyriacus epiſcopus Conſtantinop.

Conſtantinopoli frequētes ſunt podagrici.

G

Germanus ſe Phocæ permittit Praſinorum Conſtantinopolis factio.

H

Phocas Imp. Rom. coronatur.

zantins

zantios cines ea munificentia io introitu ſuo exhilarans. Poſtea verò Leontiam quoq; vxorem Auguſtam renunciat, & ſplendido triumpho in aulam imperialem deducit. Porro quum populi factiones grauiter odiis inter ſe decertarent, † altera earum vulgo dixiſſe fertur: Vade, præſentem rerum ſtatum cognoſce: Mauricius enim nondum mortuus eſt. Quibus verbis tyrannus exauditis, tum quidem multitudinem oblatrantem compeſcuit: poſtera autem die totus ad cædem Mauricii, veluti furiis quibuſdã raptus eſt. Itaq; illum eum podagræ & chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diximus ſinu, vna cum coniuge & liberis, inter quos etiam Theodoſius ex itinere legationis retractus erat, è regione Conſtantinopoli, vbi Chalcedonenſis ciuitas eſt, in Eutropii portum traduxit: & primum liberos ipſos in conſpectu patris occidit, in quorum cuiuſque cæde verba illa pater protulit: *Iuſtus es Domine, & iuſtum iudicium tuum.* Deinde vero & ipſe Mauricius reſectionem capitis ſuſtinens, ferro cæſus occubuit, egregia animi virtute in ſumma ea calamitate exhibita. Quum namque liberorum nutrix infante vno imperiali ſubtracto, puerum ipſa ſuum † lactentem ad cædem protuliſſet, Mauricium aſtantem percuſſoribus arcanum ſuppreſſi pueri ſui conſilium indicaſſe ferunt: quod minime æquum eſſe duceret, vt in alium, quom ab ipſo Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atque eo infante iugulato, cædes eiuſmodi pro ſanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum Imperator, qui naturæ legibus ſuperior eſſe viſus fuerat, vitam finiuit, poſtquam ſexaginta tres ætatis annos tranſegiſſet, viginti autem ex eis in imperio enituiſſet.

† Factio hæc Venetorum fuit.

Miſeranda Mauricii ſuorumque cædes.

Eiuſdem in vltimo vitæ actu pietas, & animi fortitudo.

† ὑπομαζίδιον.

C a p. XLI.

De nudatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyranni cædibus. Et de prædictione Imperialis cædis Alexandriæ facta.

CAdauera autem imperialia, oppido quam lachrymoſum ludicrum, vbi in littore maris iactata ſunt, ita vt illius vndã purpureo ſanguinis cruore infecerint: nunc quidem fluctibus ipſis in terram leniter appulſa, nunc vero reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco tranſlata, prouentum lacrymarum eis tulerunt, qui illa nudata, & ad ſpectaculum expoſita conſpexerunt. Ad cumque etiam modum à tyrannicis militibus ſpectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimum eſt) temere proiecta ſunt. Sic enim per eiuſmodi ſpectaculum exercitum ab omni humanitate alieniſſimum, piaculi quoq; participem fieri oportebat: vt ſcilicet* quod fraudem & malitiam odit, nulliſq; corrumpitur donis Dei iudicium, omnes eos retributionis irretiret plagis. Pernicioſus nanq; & execrabilis exercitus ille, grauiſſimis maximiſq; circumuentus ærumnis, per varias clades vitam hãc morte commutauit. Poſtquam enim Perſica rurſum expeditio ſumendorum armorum libertatem accepit, Choſroe admiſſum in Mauricium piaculum indigne ferente, bellum ſcilicet motum eſt: & exercitus variis modis ſimul & vindictæ diuinæ pœnas, & ipſorum præliorum caſus ſubiit: quum quandoque ipſo conflictus tempore, ſæuum in modum cœleſti igne pereterut: quandoque autem fame & direptione multõmoda, captiuitateque poſt victoriam amiſſam affligeretur. Maxima vero eius pars ore gladii concidit, & † ferri quaſi aliud agentis opus facta eſt. Neq; prius à Perſis victoria diſceſſit, quam impius iſte & tyranni conſectator exercitus totus interiit. Quod ſane ſatis ex eo quod modo dicetur, conicere licet. Non enim multo poſt, nondum quatuordecim annis elapſis, quũ Heraclius aduerſus Razatem bellũ gereret, & delectum militũ haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sed enim vbi tempus ipſum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitioſus omnis peſſum iit, res ſecundæ apud Perſas mutatæ ſunt, & poſtquam Babylonius ille draco Choſroes Hormiſdæ filius, nulla miſericordia interemptus eſt, Perſicum bellum finem ſuum habuit. Verumenimuero tyrannus impiis flagitiis ebrius, ſe ad aliorum etiam cædes armauit. Proinde Petrum Mauricii fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius ſæpe facta mẽtio eſt, dux Cõmenuolus: item Gregorius Philippici filius: Proſentinus etiam, cui curas & cõſilia ſua Petrus crediderat. Poſtremo vero & Theodoſius Mauricii ſucceſſor, ex itinere, ſicut dictum eſt, retractus. Fama autem obtinet, percuſſorem Theodoſio parcentem, alium pro eo admodũ illi ſimulem enſe iugulaſſe. Ipſum vero Theodoſium profugum, in lucis multis multa expertum, poſtea morbo interiiſſe. Atq; ea quidem fama per omnes Romani imperii ditiones vulgata eſt. Sed eã barbarus quidam error, per quam tenui coniectura id facere auſus, protulit: propterea quod caput eius ſolum, vna cũ aliis qui cæſi ſunt, exhibitum non ſit. Verum inquiſitio ipſa ſatis ſolicitudine ſumma defatigata, Theodoſium etiam mortuũ eſſe cognouit. Ipſam imperatricem Conſtantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinem redegit: & primum quidem eas in vili quadam & exili domuncula incluſit, poſtremo vero ferro etiam interimi iuſſit. Eorum autem cæterorumque Imperialium corporum (decem autem fuere) reliquiæ, longo poſt tempore in Mamantis martyris templo, prope murum cui Xylocercus nomen eſt, repoſitæ ſunt. Templum autem id Pharaſmanes eunuchus conſtruxit, qui ſub Iuſtiniano Imperialis cubiculi præfectus fuit. Porro in communis ſepulchri eorum monumento Epigramma hoc inſculptum eſt:

Cadauera Imperialia ludibrio habita.

** παντεπόπτης ὁ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμὸς ἀδέκαστος ἀεί.*

Milites omnes dafactores, qui ad Phocam defecerant, male diſperierunt.

† ξίφους ἀλλότριον.

Cognatorum & fautorum Mauricii cædes.

Conſtantinæ Auguſtæ filiarumq; eius cædes.

Epitaphium.

O ego mille modis regum miſeranda duorum,
Mauricii coniunx, filia Tiberii:
Edocui regina ſatis, fœcundaq; mater,
Quam ſint multorum commoda ſceptra ducum.*
Miles en inſidi iaceo, populiq; furore:
Et mecum coniunx progenieſq; iacet.
Na miſera Niobes ego ſum vitale cadauer:
Plurane Ciſſaei, plura locaſta tulit?
Eſto, iure pater: quur pignora parua necantur?
Humani prorſus neſcia turba doli.
Non iam Roma meis carpes à frondibus vmbram.
Eruta Thyeſtia ſtirps Aquilone iacet.

** ὅτι ἀγαθὸν οὐδὲν ἡ πολυκοιρανίη.*

Illud etiam haudquaquam ſilentio prætieribo dignum, in primis quod memoriæ rerumq; geſtarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipſa hora, qua Mauricius interemptus eſt, res ea omnis, vt geſta eſt, Alexandriæ, ſtatuis quæ in Tychæo celebri vrbis eius regione ſtabant, & tum baſibus ſuis dilapſæ erant, voce clariore quid

Interitus Mauricii, cædis ipſo tempore, Alexandriæ nunciata.

Imperatori Mauricio accideret, referen[illegible]bus, viro cuidam præclara vita inſigni, noctu ibi deambulanti, indicata eſt. Quam rem Alexandriæ Auguſtalis, & Petrus Ægyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius ſignis certis notaram, veram fuiſſe, nono die poſtquam acerbus nuncius iſte in Ægyptum peruenit, compererunt. Multa vero eiuſmodi, quæ rem futuram portenderunt accidiſſe cognouimus. Ea vero ſi ſingula ſcripto perſequi velimus, tempus nos prorſus defecerit.

† Interea Calligraphus quidam Alexandriæ venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt ſtatuas ex metallo ære abſtractas, & voce grandi dicentes, interemptum Mauritium & filios eius. Diac.

C a p. XLII.

Quomodo Mauritius Deum orauerit, vt et hic pœnas dare diuina vindicta liceret: id quod aſſequutus eſt. Et de ædificiis ab eo conſtructis.

Mauritius Deum, vt in hac vita delictorum ſuorum pœnas lueret oranit. Ante æneā Palatij portam. Diac. τὴν βασιλείαν τῆς ἀντιφώνου ... χαλκῆ.

MAuricius ſane Imperator, aliquo ante cædem tempore metuens propter conſcientiam ſibi, quod captiuos deſpexiſſet, eoſque vili precio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemiſſet, in celebrioribus orbis terrarum templis, miſſis eo literis ſupplicari pro ſe vni ex ſuperſubſtantiali Trinitate Chriſto Deo mandaſte, & ab hominibus virtute præſtantibus, vt Deum exorarent petiſſe dicitur: quo ſcilicet ſuoi uni per vitam actorum ipſi remunerationem in mortali hac vita, ſatisque obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quandam Chriſti clare & euidenter vocem edidiſſe ferunt, qua illi fore prædictum eſt, vt deſiderii votique ſui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem eſſe volunt, quæ in † area Palatii: alii vero maxime, quæ in ſpecioſa porta templi ſanctorum quadraginta Chriſti martyrum ſita eſt, & pictura ſua quam proxime ad ſimilitudinem vultus Chriſti accedit. Mauricius Imperator ſummopere viros eloquentia inſignes coluit: liberalis etiā erga eos qui pulcherrimis optimiſque diſciplinis præclaram operam nauaſſent. Celebria quoque opera in Romani imperii ditione conſtruxit: quorum vnum eſt, quadraginta ſanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggreſſus fuerat. Sacram item Apoſtoli Pauli ædem Tarſi Cilicum, hunc conſtruxiſſe ferunt. Fertur & illud quoq; de eo, quod tertiam partem penſionum vectigalium ſubditis ſuis remiſerit: quodque liberaliter Byzantiis triginta talenta donauerit, vt aquæductuum meatus renouarent. Idem præclarum illud ſtemma & ornamentum, quod ei Sophia Auguſta ſocrus & coniunx Conſtantina ambitioſe admodum & magnifice elaborauerant, quum id ne ſemel quidem geſtaſſet, maximo Dei templo intulit, & diuinę menſæ conſecratum, aurea catella ſuſpendit: quod a ipſum ornamentum vſq; ad b expugnationem vrbis durauit. Sub ipſo quoque Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chryſopoli monaſteriū hic vero Conſtantinopoli, eam quæ Areobindi dicatur ędem conſtruxit. Vtrunq; autem templum Dei genitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha Mauricio imperante diaconiſſæ magnificum erexit monaſterium. Mauricii Imperatoris res eiuſm[illegible]ne [illegible] habuere.

† In viſione ante æneā Palatij portam imagini Saluatoris ſe vidit aſſiſtere. Diac.

a Leo Imper. Conſtantinopolitanus Conſtantinus Copronymi filius coronam à Mauricio principe Deo dicatā nefario capiti ſuo impoſuit capi' gemmarum & auri ſplendore Egnat.

b Non ſemel ſub Mauricij temporibus ... hoſtiliter captum eſt, & direptū. Philippicū Diaconus etiam Mauricij generum fuiſſe ſcribit.

E

C a p. XLIII.

Vt Choſroes propter Mauritii cædem pace ſoluta, Orientem hoſtiliter peragrans, ad Chalcedonem vſque excurrerit. Et de aliis quæ Romanorum imperium peruaſerunt, calamitatibus.

a Aduerſa res Rom. euenerunt ſub Phoca.

VBi autem a Phocas imperium ſuſcepit, multorum ſtatim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab initio imperio menſe, literas ad Choſroem quod conſuetudo huiuſmodi à multo tempore Romanis & Perſis fuerit, per Lilium familiarem ſuum, qui etiam Mauricii cædem patrauit, miſit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conſcendiſſe ſe ſignificabat. Ille vero iræ intemperiis actus, legitimam Mauricio vindictam præſtare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & pernicioſum illud orbi claſſicum cecinit. Id namque Perſa-
F rum ſimul & Romanorum fœlicem tranquillumq; ſtatum ſoluit. Eoq; initio Perſicum bellum eſt ortum. Et Perſæ Syriam, Palæſtinam, Phœnicem quoque breui ſubegere. Ditioni quoq; ſuæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, & Paphlagoniā adiecere. Quin impetu quem cohibere non eſſet ducti, ad ipſam vſque Chalcedonem, quæ ex aduerſo Byzantio ſita eſt, aduenere. Parte vero alia, Abares Europam omnia vaſtantes percurrerunt, & cædes hominum plurima graſſata eſt, qualem haud quiſquā vnquam vidit: non tantum ciuibus paſſim ſed ipſis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidēta cladem plurimam accepere, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Acceſſere fames & peſtilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipſæ ſuam ſuperantes, ita vt mare frigore congelatum piſces poſtea mortuos eiicerit. Ætas quoque hominū generis omnis cæſa, & templa atque alia quæcunque
G ædificia venuſte ſplendideque conſtructa, frequentibus Perſarum incurſionibus peſſundata: quod Choſroes, ſicuti dictum eſt pacē propter Mauricium videlicet reſciderit. At ille quidem ſortis omnia igne vaſtans, rempub. affligebat: Phocas vero domi vrbem peius accipiebat. Proinde in equeſtri quodam ludicro certamine, quod eum nonnulli ſcommate perſtrinxiſſent, ebrium eſſe dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibuſdam membra amputauit. nonnullos in altum mare coniecit, alios vero in carcere incluſit.

Perſarum aduerſus Ro. res proſpera.

Barbarorū incurſiones.

** Phoca importunitas & crudelitas.*

** Circenſibus Ludis Praſini conuitiis eum laceſſentes clamarunt: iterum ingabaſta bibiſti? iterum ſenſum perdidiſti?* Diac.

C a p. XLIV.

De ſeditione inter Iudæos & Chriſtianos Antiochiæ orta: vt in eo tumultu etiam Anaſtaſius Synaites epiſcopus cæſus ſit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Conſtantinopolitanis epiſcopis.
H

Tumultus Antiochiæ inter Iudæos & Chriſtianos.

ANtiochiæ vero grauis tumultus fuit, quod Hebræi rurſum aduerſus Chriſtianos, per res nouas inſurrexerint. In ea ſeditione Iudæi ſuperiores fuere. Ingentem nanque Chriſtianorum multitudinem aut ferro conciderunt, aut igni, quem in ædes eorum coniecerant, ſuſtulerunt. Eos Phocas, impii & flagitioſi facinoris

pœnas

Martyrium Anaſtaſii Antiocheni Epiſcopi.

per[illegible]ns, tormentis ſubdidit, atque vrbe [illegible]ecit. Ibi vero & ciuitatis eius antiſtitem Anaſtaſium, Gregorii ſucceſſorem, è throno ſuo deturbatum, funeque pedibus alligato, per vrbem tractum, fœda morte affecerunt. † Pudendas namque naturæ partes inter trahendum eſſe excitas, in os eius iniecere. Poſtea vero illum perinde atq; holocauſtum quoddam, igni tradidere: [illegible] ſapientia & virtute præclarum, primarumq; dogmatum Eccleſiæ doctorem: quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Huius liber eſt cui nomen [illegible], hoc eſt, viæ dux, & Eccleſiæ dogmatum † fines, aliaque præterea multa. Item in ſextum pſalmum liber, in ingreſſu ieiuniorum editus. Ego vero orationē etiam eius quandam legi, ad Antiochenos, in introitu ſuo ſcriptam. Et pacificatoriam aliam, quam trigeſimo tertio anno in thronum ſuum poſtliminio reuerſus compoſuit. Mauritio imperium obtinente: quem etiam in eo ſcripto, quod ab exilio reuocatus ſit, laudibus effert. Hinc Anaſtaſio, propterea quod in Synæo monte philoſophatus ſit, & ſenſum ibi carnis domuerit, Synaitæ cognomen inditum eſt. Atq; ille quidem in populi tumultu peremptus, vitam finiit. Poſt eum autem quum ſex annis à reditu in Epiſcopatu enituiſſet, paſtorale munus Antiochiæ Anaſtaſius alter ſuſcepit. Et ante hunc Cyriacus etiam, Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopus, vndecim annis in ſacra functione tranſactis, ſedem eam Thomæ reliquit: qui diaconi & ſacellarii in Eccleſia munus, obiens, ad Pontificium thronum conſcendit. Hic vero tribus annis, & duobus non amplius menſibus ſacro munere functus, impio Sergio ſede ceſſit. Thomas iſte domum maximam in ædibus † Epiſcopalibus extruxit: quæ domus, nomen à conditore ſuo acceptum, in hodiernum vſque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Sergius diaconus, quidem Eccleſiæ fuit: ſed à Syris & Iacobitis generis originem traxit.

† [illegible] Anaſtaſii dominus ſcripta.

Anaſtaſius alter, cum Antiochiæ ſucceſſor. Cyriaci Conſtant. ſucceſſor Thomas, Thomæ Sergius.

† [illegible]

Cap. XLV.

De ſchiſmatibus, quæ poſt quartam & quintam S. Synodum in Eccleſiam irrepſerunt.

De Iacobitarum, eorumq; hæreſum ſectis.

QVis vero Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperunt, & alia præterea quæ in hiſtoria hac omiſſa ſunt, æquum eſſe puto vt hic referam. Altius autem narrationem petam. Poſtquam Eutycheti & Dioſcoro à ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab Eccleſia Catholica defectione, [illegible], hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes, ſeipſos appellarunt: neque vllo modo, vt quæ recte in concilio ſancto ſtatuta eſſent, comprobarent, adduci potuere. Iti in duodecim ſectas diſſecti ſunt. Ex quibus multa millia hæreſum pullularunt. Ex quarum ſectatoribus quidam Eutychianiſtæ vocati, quod Dioſcorum tantum & Eutychetem reciperent: qui Chriſtum docuerunt patri quidem conſubſtantialem eſſe, nobis autem minime: propterea quod nobis non aſſentiuntur, veram eſſe in Chriſto humanam naturam profitentibus. Poſtquam autem Imperator Leo diem ſuum obiit atque Zeno & Anaſtaſius Imperii adminiſtrationem ſuſceperunt, quam maxi[illegible] libertatem ibi [illegible] quartæ Synodo teſtatæ-

Eutychianiſtæ.

Acephali.

runt, vſurpauere. Eodem tempore & Acephali, quorum dux Seuerus Antiochenus fuit, vnam verbi & carnis naturam male prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodoſianorum, Iulianiſtarum, & plurimorum aliorum cateruæ, Eccleſiæ inſultarunt, qui Monophyſitæ appellati ſunt, quod vnam verbi & carnis naturam, poſt ineffabilem vnionem in Chriſto eſſe ſentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis Imperatoris ſcriptum, quo ſcilicet ad vnionem Eccleſias perducere voluit, propterea quod ille ſanctam quartam Synodum anathemati non ſubiecisſet, minime receperunt. Acephali autem ob eam cauſam dicti ſunt, quod ſub Epiſcopis non fuerint. Proinde Epiſcopis & Sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptiſmus iuxta ſolennem & receptum Eccleſiæ morem apud eos adminiſtratus, neque oblatio aut res aliqua diuina facta, miniſteriumve Eccleſiaſticum, ſicuti mos eſt, celebratum eſt.

Monophyſ.

Hæreſis [illegible].

Communionem vero illi à plurimo tempore aſſeruatam habentes, feſtis paſchalibus in minutiſſimas inciſam partes, conuenientibus ad ſe hominibus dederūt. Quo tempore quam quiſque voluiſſet, placitam ſibi ſumebat poteſtatem. Et propterea quod quilibet, quod ſibi viſum eſſet, fidei inſertum voluit, quam plurima defectorum & hæreticorum turba exorta eſt: Tritheitarum, Agnoetarum, Theopaſchitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarum, initio à Iuliano Halicarnaſſeo ſumpto: qui creatum quidem Domini corpus eſſe opinatus eſt, ſed idem ab ipſa conceptione incorruptibile eſſe docuit. Horum cohortem, qui eis aduerſarii ſunt, Phantaſiaſtas & Manichæos vocarunt: quemadmodum & illi rurſus hos Pthartolatras & Scenolatras nominarunt. Eius generis hæreſibus, & Seueritis maxime, Eccleſiæ admodum ingruentibus, Chalcedonenſis quoq; Synodi nomine preſſo, perquam longo tempore iactata ea eſt, & exagitata. Vnde ingens diu ſeditio & confuſio in Eccleſia extitit. Ipſa namque plebs ad ſanctioris altaris cancellos aſſiſtens, plagis ſe mulctaturam, & cum ignominia ex ſacris templis Sacerdotes eiecturam comminata eſt, ſicubi eius SYNODI mentionem inferre, aut eam ſacroſanctis codicibus inſcribere, eorumve nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarunt, proferre auſi fuiſſent. Iſti ipſi etiam maximo contenderunt opere, vt ſacrum eius, qui in ſanctis eſt, D. Leonis veteris Romæ Epiſcopi tomum, quem veræ pietatis ſtudioſi ore columnam orthodoxiæ rectæq; ſententiæ nominarunt, tollerent, quod is Synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum diuiniſſimus Alexandrinus Papa Eulogius poſtea à ſe enarratum, optime, atque ita prorſus vt oportuit compoſitum eſſe, diſertis verbis pronunciauit, qui alia quoque multa ſcripta lectu digna Eccleſiæ Chriſti reliquit. Poſt hunc itidem aliquanto tempore poſt Antiochenus antiſtes Anaſtaſius Synaites, qui & ipſe ſanctam quartam Synodum propugnans, lucubrationibus ſuis firmiſſimis Monophyſitas & Acephalos refutauit, & argumentis certiſſimis probauit, eum librum orthodoxiam rectiſſime pleniſſimeq; in omnib. docere, dogmataque eius vera pietate refertiſſima eſſe. Enimuero Dioſcorus, & Gaianus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus item & Ioannes Grammaticus

Conſeruatio Eucharistiæ etiam apud hæreticos.

Multarum hæreſum autor Iulianus Halicarnaſſeus.

Phantaſiaſtæ & Manichæi.

Oppugnatio Synodi Chalcedonenſis.

Tomus Leonis Epiſcopi Romani Eulogius Papa Alexandrinus. Anaſtaſius Antiochen. Synaites.

Propugnatores Monophyſitarum.

Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere non ita promptum ſit, contra Synodum quartam edidit) eam ipſam Synodum oppugnantes, vnam quidem naturam, duas autem ſubſiſtentias, per ſummam impietatem, in Chriſto eſſe ſcripſerunt & docuerunt: potiſſimum vero Seuerus, qui librum integrum de ea re compoſuit. Verum & ipſi in libris ſuis alicubi naturas duas in Chriſto profitentur. Quod ſane multi non ita accurate obſeruantes, rectum piumque eſſe exiſtimarunt, & alio deinde modo in illorum impietatem ſunt abducti. Atque hæc quidem ſic obtinuerunt, quoadusque Iuſtinianus eſt Imperator renunciatus. Poſtquam vero is ſceptra imperialia accepit, quæcunque extitere belluæ, in ſpecus & latibula ſua contulere conuenticula: quum ille ſacram quintam Synodum centum ſexagintaquinque ſanctorum patrum coegiſſet. Quamuis & ipſe Iuſtinianus poſtea intempetiis faſcinatoris cuiuſpiam in Aphthartodocitarum hæreſim tranſuerſim raptus, à recta aberrarit via: ſicuti à me in proximo libro eſt dictum. Ceterum plurimarum iſtarum hæreſum commixtionem ſimul & diuiſionem, deinceps exponam.

Sacra quinta Synodus. Iuſtinianus in hæreſim Aphthartodocitarũ delapſus.

Cap. XLVI.

Præterea de hæreſi Monophyſitarum, quod ea inſidioſe admodum & periculoſe de Dei verbi incarnatione opinatur.

Monophyſitarum hæreſis.

QVod vero tandem Monophyſitarum fuerit dogma, à quibus tanquam à radice peſſima, quas diximus hæreſes pullularunt, ceu circulus aut catena ex ſeſe dependentes, modo dicam. Quum etenim conuenientes in Chriſto naturas, quamlibet per ſeipſam diſcernunt, duas eas eſſe neceſſitate adducti confitentur. Quum vero vtramque in Verbi incarnatione vniunt, non duas illi inconfuſibili modo conuenientes naturas, ſed vnam compoſitam naturam ſtatuunt. Nobis enim vnam ſubſiſtentiam compoſitam dicentibus, illi vnam potius naturam compoſitam inferunt. Et rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus: & aliam animæ naturam eſſe, aliamq; item corporis, ſi quis quamlibet per ſeipſam contempletur. Quum vero illæ coierint, hominem efficere, vnam naturam compoſitam obtinentem. *Non enim*, inquiunt, *duas naturas hominem dicere oportet, ſed vnam compoſitam. Atque ad eundem modum de Seruatore Chriſto opinantur: illum videlicet ex duabus quidem conſtitiſſe naturis, poſt vnionem autem duas eas naturas in vnam euaſiſſe compoſitam, quod ſane Eccleſia tanquam piaculum prorſus auerſatur.*

Greg. Nazianzenus ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ ἅ ἐστιν [illegible]

Quapropter & magnus Theologus Gregorius, de duabus naturis ſententiam ſuam exponens, ſapientiſſime ſimul & ſubtiliſſime dicit, naturam ſuam eas ſeruare, ex quibus ſcilicet, & in quibus, & quæ ſint. Nam ex quibus propterea poſuit, vt ex diuinitate & humanitate naturam declararet: in quibus vero, vt naturas poſt vnionem ſeruaret, neque eas propter mutuam vnionem confunderet: quæ ſint autem, ne quis aliud Chriſtum poſt naturarum vnionẽ factum eſſe exiſtimaret. Dogmatis iſtius exactiorem rationem inde conſiderabimus. Corpus noſtrum ex quatuor elementis igne, aere, aqua & terra

E conſtitutum eſſe, in confeſſo eſt, in quibus etiam conſiſtit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quibus eſt, conſeruantur. Quæ autem ſint, non itidem. Siquidem poſt elementorum vnionem corpus noſtrum non pure ignis eſt, neque ſincere aer, neque incorrupte aqua, neque germane terra: ſed aliud quiddam, quam quatuor iſta. Id ſatis ex ſenſu ipſo patet. Vnaquæq; enim corporis noſtri pars aliud quiddam quam elementa eſt. Verum in diuina vnione, non aliud quiddam, poſt duarum naturarum concurſum, factum eſt: ſed idem ipſum eſt, Chriſtus videlicet, Deus & homo. Porro hæreſis iſta exquiſitior ſubtiliorque aliis fuit, quod autores defenſoresq; habuerit viros ſapientes: & potiſſimum eum quem diximus, Iohannem Philoponum, qui ſub præſenti, de cuius rebus nunc agimus, imperio viguit, & in Ariſtotelis † perplexitatibus maxime deſudauit: & hæreſis inſuper Tritheitarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo quis fuerit, dicendum. F

De Ioanne Philopono. *† [illegible]*

Cap. XLVII.

De Philoſopho Iohanne Philopono Tritheita.

GEnere fuit Alexandrinus, & Philoſophus ſummus: quamuis autem ſtylo dictioneq; ſua non admodum ſit laudatus, in diſputationibus tamen, argumentorumque & demonſtrationum probationibus, ſane quam fuit admirandus: in Platonis & Ariſtotelis doctrina maximopere verſatus. Quapropter eorum potiſſimum vero Ariſtotelis, obſcure dictorum luculentiſſimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Conſtantinopolitanæ tum Eccleſiæ hierarchæ, admonitus ab eo, vt hæreſim eiuſmodi conſtitueret, librum acutiſſimum compoſuit, qui Διαιτητὴς hoc eſt, arbiter, ſiue de vnione inſcriptus, decem capitulis omnem eam hæreſim contexit. G Ad comprobandum autem piaculare ſuum dogma omnem prorſus accuratiſſime mouit Philoſophiam. Multa præterea alia ſcripta Philoponus iſte edidit, ad Græcos & hęreſes reliquas, & ad alios quoſdam: in quibus hæc etiam, impium † dogma inſtituens, refert. Omnia hæc ſenſui atq; oculis ſubiecta corpora, iuxta materiam & formam, ex eo quod non eſt, in id quod eſt, producta, à Deo ſunt: corruptibiliaq; ſunt, & corrumpuntur, ſecundum materiam & formam. Pro hiſce vero corporibus corpora alia viſibilibus iſtis longe præſtantiora, incorruptibilia & ſempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, conſummationem ſiue interitum viſibilis huius mundi, ac rurſum noui mundi creationem alteram, aſſerit. Statuit etiam mortuorum reſurrectionem eſſe, rationalium videlicet animarum cum corruptibili corpore indiſſolubilem vnionem. Quibus ſententiis renitens Conon, ipſum H iuxta & lucubrationes eius, ſicuti à me dicetur, reiecit: quamuis eas antea receperit. Conon ipſe corpora dixit non ſecundum materiam, ſed tantum iuxta formam occidere, eaque denuo conformari, præſtabiliorem ſpeciem materia ipſa recipiente.

† Δογματίζων ἀθέως. Ioannes Philoponus acute quidem, ſed nõ recte dedit ũ.

Conon aduerſarius Philoponi.

Mundi ille quoque creationem iuxta materiam & formam, interitum autem eiuſdem iuxta formam ſolummodo, non autem ſecundum materiam, fore dicit. Reſurrectionem vero

mortuo-

A
nio t'otum eſſe corporis iſtius cum anima rationali vnionem diſſolubilem decernit. Enimuero Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoq; philoſophatur ſeu potius, vt verius dicam, * nugatur. Itaque natura quælibet non ſimpliciter, id quod eſt, dicitur, ſed dupliciter. Vno enim modo quum communem cuiuslibet naturæ rationem ipſam per ſeipſam contemplamur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorum extantem. Alio vero modo, cum eam ipſam communem naturam in indiuiduis exiſtentem, & particularem maxime in quolibet eorum ſubſiſtentiam recipientem, neque cuipiam alii, præterquam illi ipſi ſoli de cætero conuenientem, conſideramus. Quod namque in me eſt animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune eſt. Neque quæ in hoc ipſo animante eſt natura, in alio quopiam fuerit. Quod vero has ipſas notiones de naturis & ſubſiſtentiis Eccleſiæ doctrina habeat, ex eo

B
conſtat, quod naturam quidem patris & filii & Spiritus ſancti profitemur, tres autem horum ſubſiſtentias ſiue perſonas prędicamus per quas quælibet proprietate quadam à reliquis diſcernitur. Quænam etenim ſit natura vna diuinitatis, quam communis diuinæ naturæ ratio, ipſa per ſeipſam conſiderata, & nuda contemplatione à proprietate cuiuſq; diſcreta? Et quod proprie & peculiariter rurſum naturæ nomen conſideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum ſiue ſubſiſtentiarum communem, propriam atque peculiarem cuiuslibet factam, quæ nulli deinceps alii, quod ſub communem ſpeciem cadat, coaptari poſſit, contemplamur, ex eo patet, quod in duabus Chriſti naturis, vnionem diuinitatis inquam, & humanitatis docemus.

Non enim communem, quam in ſancta Trinitate conſideramus diuinitatem, incarnatam
C
eſſe dicimus: ſic etenim & patris & Spiritus ſancti incarnationem prædicauerimus: ſed neque communem humanæ naturæ rationem vnitam eſſe Deo verbo opinamur. Eo namque pacto, & qui ante verbi aduentum extiterunt, & qui poſtea futuri erant, hominibus omnibus, vnitum eſſe Dei verbum recte dicatur. Cæterum ſatis liquet, nos hic diuinitatis naturam dicere eam quæ in ſubſtantia Verbi, non communis diuinitatis naturam. Itaque etiam vnam naturam Dei verbi incarnatam eſſe profitemur, diſerte eam à patre & Spiritu ſancto ſecernentes: ita vt hic quoque communem naturæ rationem, propriam iam Dei verbi eſſe intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem humanitatis vnitam Verbo dicentes, particularem maxime illam ſubſiſtentiam, quam ſolam ex omnibus Verbum aſſumpſit, ſentimus.
D

C A P. XLVIII.

De monacho Leontio, & Georgio Piſida.

SEd Philoponus cum ſectatoribus ſuis, communem humanam naturam, ipſamq; etiam diuinam, quam indiuiſibilem dicimus, in plurimas partitur perſonas, diſcernens eam, & ſingulatim indiuiduis tribuens, & tribus ſuper ſubſtantialis naturæ ſubſiſtentiis diſpertiens. Id vero ipſum à recte ſentientibus prorſus eſt alienum

A
quemadmodum hoc magnus in Theologia vir Gregorius clariſſime, *in libro ad Euagrium monachum de diuinitate* ſcripto aſtruit. Quinetiam poſt illum eruditi quidam homines, ea quæ perperam à Philopono prolata ſunt, refellerunt. Et quum plerique alii ſcriptis ſuis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maxime egregium librum triginta capitum contra illum conſcripſit, quo ſimul & hæreſim eam prorſus euertit, & piam noſtram ſententiam valde confirmat. Poſt hunc & admirandus ille diaconus atque referendarius Georgius Piſides, æqualis ſiue coætaneus illius, quamuis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos ſcribere conſueuerat, cum dicta hæreſi congreſſus, rem ſeriam ludicro temperando, ad hunc modum refert, abſurditatem illius refutans:

ψηφιζέτω δὲ πλέον μίαν τε καὶ μίαν,
εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγεις μίαν,
γέλως τὸ λεχθὲν γίγνεται καὶ παισίν.

B
Vnam atque mox vnam lapillo computat:
At vnam & vnam forte ſi vnam dixeris,
Pueri vel ipſi tale dictum riſerint.

Quod autem verſiculis hic expreſſit, ſic habet. Profitens, inquit, Philopone philoſophorum omnium laborioſiſſime & ſapientiſſime, duas naturas in Verbo vnitas eſſe: vnam diuinitatis, & vnam humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo conueniſſe, quomodo duas in vnam rurſus contrahis? Vna namque & vna duæ ſunt, non vna. Itaq; ſi quis in eadem ſubiecta re duo quædam prædicando iudicet, eaque ipſa rurſum in vnum redigat, ridendum ſe merito præbeat. Talis Monophyſitarum fuit hæreſis, impiis Neſtorii hæreſi prorſus contraria. Neſtorius enim, propter duas naturas, duas etiam ſubſiſtentias oumerat: iſti vero propter vnam ſubſiſtentiam, vnam quoq; ſubſtantiam & naturam. Verum Neſtorii hæreſis, vt de hac rurſus aga-
C
mus, non dicit Deum hominem factum eſſe, neque de cœlo deſcendiſſe, & humanæ naturæ ſubſtantia ipſa vnitum eſſe, ſed habitu quodam & affectione. Vnitum namq; Deum verbum ſic homini ex Maria prognato refert, vti ſe amicus amico per affectionem vnit. Et multos Neſtorius, vnionem Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipſa autem diuiſionē, non vnionem apertiſſime docet. Si namq; dicas non ſubſtantia ipſa Deum Verbum homini, ſed amica quadam affectione vnitum eſſe, non vnio certa, ſed disiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & ſublimem hominem idem Neſtorius dixit: tenuem quidem, veluti ſubſtantiali Dei vnione deſtitutum: ſublimem vero, tanquam à prima natiuitate virtutib. perfectum. Proinde etiam reuera Dei genitricem, non Dei genitricem homo nefarius nominauit ſed Chriſti genitricem vocauit: perinde atque
D
diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnctionem quampiam à Deo propheticam videlicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem ſubſtantia etiam ipſa Deo vnitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Neſtorius. * Infeliciſſimus autem nielioribus etiam rebus ſuis Eutyches, Deum quidem natum eſſe ex immaculata virgine & Dei genitrici profitetur, idque ipſum ſolum recte pieq; poſuit: † fictam vero carnem eius fuiſſe opinatus eſt, & quæ præterea ille alia perperam docuit. Ipſum namq; Deum verbum dixit

immuta-

φιλοσοφεῖ. * [illegible] Adiecto Philopono ſubtiles nugas de ſententia Monophyſitarum.

Refutatores Philoponi Georg. Nazianzen.

Leontius monachus.

Georgius Piſides.

Monophyſitarum hæreſis contraria Neſtorianæ hæreſi.

σχετικῶς [illegible]

* [illegible] Eutyches [illegible]. † [illegible]

immutabili* modo mutatum & carnem [illegible] ctú, in ſpeciem [illegible] finxiſſe [illegible] aſſimulaſſe ſalutis noſtræ œconomiam & adminiſtrationem. Itaque [illegible]rporalia omnia [illegible] ſpeciem phantaſia quadam ſimulata atque ficta e[illegible] ille aſſerunt. Et hoc ipſum, quo [illegible] natura illa diuina, quæ circumſcribi & compreh[illegible] quit, [illegible] affixa ſit, in ſpe[illegible]m per phanta[illegible] in ge[illegible]um eſſe ſtatuit. De duabus hiſce hæreſibus inter ſe prorſus, ſicuti diximus contrariis, Neſtorianorum inquam, & Monophyſitarum, quibus poſtea Ioannes Philoponus Alexandrinus præit, hactenus ſit dictum.

Margin: † [illegible] — † [illegible]

Cap. XLIX.

De diuiſione & diſsidio Tritheitarum, à Seuero profectorum.

Hæreſis Agnoetarum, & Contobabditarũ & Theodoſianorum.

F

FErtur ſane, ſectæ iſtius ducem primum Seuerum fuiſſe, poſtea autem Ioannem Philoponum eam defendiſſe. Porro autem poſt Seuerum hæreſim hanc primum recepiſſe Theodoſium, qui apud eos Alexandriæ Papa factus eſt. Deinde & alios à quibus & qui Agnoetę dicuntur, & Contobabditæ, à luco quodam nomine hoc ſumpto, prodierunt. Qui & Theodoſiani, quod ſcilicet eum, quem diximus, Theodoſium potiſſimum conſectati ſint, ſunt appellati: ſed poſtea ab illo anathemati ſubiecti ſunt. Ita † vt ignorantiæ hæreſis increſcidens, ignorantiæ mãdata ſit. Alii autem, quod ſcriptum eius de Trinitate compoſitum non receperint, Contobabditæ à loco, ſicuti dixim*, nominati ſunt. Ii quoque, quod Seuerum tantũ receperint, Seueritarum nomen habuere. Eſt alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodoſiani vocantur: propterea quod ambobus hiſce adhæſerint, tertiumq; inſuper PAVLVM cognomento Nigrum. Tertii præterea Seueritæ ſunt, qui & ipſi Theodoſiani

Margin: † [illegible]

G

dicuntur, & Angelitæ, & Damianiſtæ. Ii Epiſcopos ſuos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Epiſcopos ſuis Contobabditæ non recipiunt. Porro Seueritæ iſti, qui iidem & Theodoſiani & Angelitę, necnon & Damianiſtæ ſunt, alium eſſe dicunt patrem, alium filiũ, & alium paracletũ, ſpiritum videlicet ſanctum: non eſſe autem horum quemque per ſeipſum naturam, ſed habere communem DEVM ſiue deitatem in eis exiſtentem: atque de ea deitate indiuiſibili modo participantes quemlibet eſſe Deum. Vnam autem ſubſiſtentiam opinantur eſſe, patrem & filium & ſpiritum ſanctum: communem vero ipſum Deum, ſubſtantiam & naturam. Cæterum Angelitæ iſti ab aduerſariis ita appellati ſunt, à quodam Alexandriæ loco, Angelii nomen habente: in quo ſcilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos

Seueritarum multiplicium.

Angelitæ.

H

iidem aduerſarii Sabellianiſtas etiam, & Tetraditas nominarunt. Sunt rurſum alii etiam quarti Seueritæ, iidemque Petritæ, nomen id ab Ep[illegible]copo quodam ſuo Petro conſequuti: qui Seuero & Theodo[illegible]io recepto, Paulum & Damianum non admi[illegible]erunt, quippe opinionem vtriuſ[illegible]ue improbante[illegible]: & quod cum Eccleſia [illegible]ca commu[illegible] [illegible]ntes, [illegible]nodum quartam [illegible] [illegible]r, eo [illegible] [illegible]ntes. Profit[illegible]ntur ſiqui[illegible] [illegible] ſec[illegible]ndum ve[illegible] & eſſentiam & na[illegible] [illegible] er[illegible] [illegible] & fi[illegible] & Spiritum [illegible] [illegible] nu-

Tetraditæ.

E

mero, ſed per † omnia ſimili eſſentia. Eos P[illegible]ulus & Damianus Tritheitas nominarunt [illegible] [illegible]uſi illi hoſce quandoque Tetraditas, quand[illegible] etiam Sabellianiſtas, ſicuti modo dixi. Inſuper alia quoq; quinta Seueritarum & Theodoſianorum ſecta eſt, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodoſium, & Epiſ[illegible]opum præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nomen [illegible] ſunt, probans. Profitentur ſane & iſti, [illegible] Deum quidem eſſe & naturam & eſſentiam quamq;, patrem videli[illegible]t & filium & Spiri[illegible]um ſanctum: ad hæc, tres quoq; perſonas dicunt, [illegible]pſam nimirum ſanctam Trinitatem, & ſubſi[illegible]ſtentias tres. Tres autem numero ſubſtantias & naturas per omnia ſimiles, ſecundum deitatem dicentes, vnamq; ſubſtantiam ſiue naturam & vnam deitatem ſiue Deum, ſanctam & conſubſtantialem profitentes Trinitatem, non numero, ſed per omnia ſimili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuerſantur. Iſti

Margin: † [illegible]

F

ſane neq; Damianum, neq; Paulum, neq; adeo poſtremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipſos Damianiſtę & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarunt. Diſceſſerunt autem ab eis, propterea quod illi tres deos, ſiue tres deitates dicere, patrem & filium & Spiritum ſanctum ſentientes, tres quoque dicere numero ſubſtantias ſimiles, & nihil prorſus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos ſeu tres deitates dicere ſuperſedent, tres autem numero ſubſtantias ſeu naturas quaſdam ſimiles profitentur. Sed enim Cononitæ, quum primum Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici ſcripta, quæ ab ipſo contra Græcos ſeu Ethnicos, & de aliis quibuſdam argumentis ab eo compoſita ſunt, comprobaſſent, poſtremo omnium & ipſum & lucubrationes eius reiecerunt, & anathemate confixerunt.

G

Cap. L.

De opinione Agnoetarum.

IOannes iſte Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus, Tritheitarum hæreſis præfectus fuit, perinde atq; olim Themiſtius Philoſophus ſub Valente primum Agnoetarum ſectæ præfuit. Quę ſecta tempore quidem ipſo extincta fuerat: tum autem ſub eis quos diximus Seueritis reuiuiſcens, plebem maxime eſt depaſta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rurſus produxit. Sectatores huius non ſolum Agnoetæ, ſed & Seueritæ cognominati ſunt. Hi dicunt. *Deum quidem Verbum omnia noſſe, humanitatem vero ſecundum ſubſiſtentiam ei vnitam permulta ignorare.* Neſcire ſane horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote patre minorem: propterea quod in Euangelio ſecundum Matthæum & Marcum dicat, *De die autem illa & hora nemo nouit, neque ipſi Angeli in cœlis, neque adeo filius, præterquam pater ſolus.*

Themiſtius Agnoetarum dux.

Hæreſis eorum.

H

Itaq; cum huiuſmodi vocibus primum Arius & Aetius & Eunomius hæreſiarchæ, & deinceps alii progreſſi, imperite ſimul & impie prolocuti ſunt, alterius eſſe naturæ patrem, alterius filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium ſumpſerit, minus per omnia patri æqualem. Id v. per manus acceptum Themiſtius Philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. L[illegible] t autem hæreſi[illegible] hanc [illegible]um quendam Ariani dogma-

tis dicere. Ac veteres quidẽ eius autores quum pietas reluxiſſet atque inualuiſſet, vna cum inuento ſuo diſperierunt. Eo vero ipſo tempore Seueritæ malum id magnopere propagarunt. Nõ longe autem poſt id rurſum euanuit, & hæreſis ex ignorantiæ profundo immerſa eſt.

Cap. LI.

De hæreſi Theopaſchitarum.

De terſancto hymno. ADhæc, eo ipſo tempore, Theopaſchitarum hæreſis denuo repullulans, plurimum incrementi quotidie augeſcens, cepit. Pauliſper n. ſopitam Seuerus eã, & quę ex illa prognata eſt multicipitẽ hydram, maxime excitauit. Primus vero eius parens Petrus ille fuit cognõmento Cnapheus, q̃ terſancto hymno, quemadmodũ à me ſupra dictũ eſt, appendicẽ impie adiicere eſt auſus. Terſanctum porro carmen id vt apparet, & mihi videtur, iam inde ab Apoſtolis, etiam ante Theodoſii iunioris & Procli patriarchæ tempora, per manus eccleſiæ Chriſti traditum eſt: ſicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atque ad Amphilochium, in triginta capitulis celebris & magnus teſtatur Baſilius: ſicuti, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chryſoſtomo, eſt inuentum. Sub Theodoſio ſane iuniore, Proclo patriarcham gerente, quum quidam eo tempore perpeſſionem diuinitati ipſius vnigeniti affingere contenderent, & ingentiũ terræmotuum gratia publice à populo omni ſupplicationes fierent, derepente in conſpectu omnium puer in aerem (quemadmodum in decimiquarti Tomi, quadrageſimo ſexto capite dilucide diximus) raptus, auribus ipſe ſuis, ita etiam ſimpliciter, terſanctum eum hymnum abſque adiectione, ab angelicis ordinibus cõcinne prorſus cantari audiuit. Vnde eccleſia omnis hymnum talem ad eundem modum continenter Deo canere conſueuit. Sane quidem qui carmen hoc primus compoſuit, ab angelis mutuatus eſt: canentibus *Sanctus, ſanctus, ſanctus.* Quod vero ſequitur, à ſuauiſſimi concentus lyra & pſalmo quadrageſimo Dauidis acceptum, venuſtiſſime adiecit, vbi dicitur: *Sitiuit anima mea ad Deum † fortem viuentem.* Et hymni ipſius autor hæc verba, *Deus & fortis, integra, neque vlla ex parte mutata, ſicuti ea apud* Pſalmiſtam inuenit, *conſeruauit*: & dictionem *Viuum*, duntaxat in eiuſdem ſignificationis nomen *Immortalis* commutauit. Ille etiam Deo addidit *Sanctus*, nomen id idolis opponens, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera ſunt. Sicuti & *Fortis* poſuit, propter ſimulachrorum imbecillitatem atque infirmitatem ſummam quæ loco ſe mouere prorſus non poſſit. Atque itidem Immortalis: vt ſtatuarum truncos traduceret, qui vita carentes: neque ſpirare poſſunt, neque ſenſu aut mente diriguntur. Verum enimuero Theopaſchitę, qui à Petro & Seuero originem duxerunt, admirandum hunc maxime hymnum non diuinæ Trinitati accommodare volentes, ſed incarnato Verbo accinere ſatagentes, acceſſionibus quibuſdam corrumpere auſi ſunt, verbis hiſce: *Sanctus Immortalis*: clauſulam illam, *Qui cruc fixus eſt pro nobis*, maligne adiicientes.

† τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶν.

Quod malum primus inſtituere cœpit Petrus Cnapheus, & poſt eum deinde Seuerus Acephalus, ſeu potius hydra multiceps. Quamuis ſectatores eius calumnia Conſtantinopolitanum Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorſum eſſe dicant. Fuit certe, ſicuti videtur, vetus hæc hæreſis: quemadmodum ſatis clare, * qui multa pertulit certamina Athanaſius, dictis ſuis declarat. Niſi forte ſanctus ille pater eam præuiderit atque euerterit, ſicuti ſcilicet & alias plurimas ſcriptis ſuis *Athanaſius magnus πολυάθλος.*

* *Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης, ἀθανάτου πατρὸς οὐρανίου ἁγίου μάκαρος Ἰησοῦ Χριστὲ ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν ὑμνοῦμεν πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα θεόν. ἄξιος εἶ ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίαις υἱὲ θεοῦ, ζωὴν ὁ διδοὺς διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.*

Lux hilaris ſanctæ gloria immortalis cœleſtis ſancti beati patris, Ieſu Chriſte. Quũ ad ſolis occaſum peruenerimus, lucem cernentes veſpertinam, laudamus patrem & filium & ſpiritum ſanctum Deum Dignus es tempore quouis celebrari fauſtis vocibus fili Dei, vita dator: quapropter te mundus glorificat

ſuſtulit, tametſi poſt obitum eius primum exortas. Hæc ipſa ergo hæreſis à Cnapheo primum producta, deinde à Seueri ſodalitate admodum aucta & frequentata, non ita multo poſt ab eccleſia Dei abolita, prorſus euanuit. Quæ huc vſque apud ſolos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parere nolentes, neque pueri illius in aerem raptum approbantes, qui terſancti iſtius carminis diuinam vocem & doctrinam è ſublimi dimiſſus aperte indicauit. *Armenij.* Et hymnum eum Chalcedonenſis ſancta ſynodus recepit, ſimpliciterque ita canendum tradidit. Itaque riſus plane & iocus fuerit, ſi ab angelis Seraphim ipſis proditum atque decantatum carmen, atque à tot ſanctis ſacræ ſynodi patribus comprobatum & confirmatum, quod vnam in tribus ſubſiſtentiis diuinitatem diſerte deprædicat, Cnaphei primum, & Seueri deinde opinione proculcetur, atque eorum (ſi Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim ſuperarent, corrigatur. Sed enim qui hoc ita ſenſerunt, Theopaſchitæ vocati ſunt; autores primarios Cnapheum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum eſt, & deinde Iacobum, habentes. Atque ii ſane exinde vnam in Chriſto naturam aſtruere contendunt, ita dicentes Si duas in Chriſto demus eſſe naturas, conſequentur eas neceſſitate quadam omnino duæ etiam voluntates. *Monophyſitæ.* Si vero hoc conceſſum fuerit, eadem neceſſitate duæ inducentur perſonæ, & duæ virtutes operatrices inter ſe contrariæ prorſus.

Cap. LII.

De Iacobo Syro, & Iacobitis.

IAcobus porro, à quo nunc quoque Iacobitarum hæreſis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obſcurus prorſus, & nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter ſuam tenuitatem eſt cognominatus. *Iacobitæ.* *Iacobus Zanzalus.* Hic Eutychetis, & Dioſcori, Cnapheique præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Eccleſia ſane Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſubiſten- *Catholica Eccleſia.*

[illegible] ſententia.

tiam vnam è duabus naturis conſiſtentem, Deitatis, inquam, & humanitatis, profitetur, ita vt vtraque harum poſt vnionem proprietates ſuas, ſaluas conſeruet, & duarum iſtarum naturarum vnio mixtionem & confuſionem, mutationemque & alterationem nullam admittat. Ipſeque idem Deus ſit & homo, & voluntates virtutesque operatrices duas diuinam videlicet ſimul & humanam habeat.

Eutychetis error.

Eutyches autem duas quidem & ipſe ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Poſt vnionem autem in vnam eas naturam abiiſſe, confuſaſque eſſe, & mixtionem ſubiiſſe opinatus eſt. Adeo vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuere paſſa ſit, & contra.

Monophyſitæ & Theopaſchitæ qui.

Proinde hæc ita opinantes, Monophyſitas & Theopaſchitas diui patres noſtri cognominarunt. Ea ipſa opinione Dioſcurus Alexandriæ patriarcha, & Petrus Cnapheus, Seuerusque Acephalus, epiſcopi Antiocheni, atque inſuper alii tranſuerſim abducti ſunt. Enimuero eo quem diximus Iacobo Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum eſt diſſidium.

Melchitæ apud Syros.

Nam qui ſectæ opinioni adhæſerunt, Melchitæ appellati ſunt, quod ſanctam quartam Synodum & Imperatorem ipſum (Melchi enim Syris rex eſt) conſectarentur. Qui autem diuerſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina. Iacobitæ tamen maxime ſunt cognominati, propterea quod ei quem dixi Monophyſitarum hæreſis ſtudioſo Iacobo adhæſerent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet & Theopaſchitæ.

Poſtea vero aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ Trinitatem conſubſtantialem credentes, vnam naturam poſt vnionem in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam ſynodum repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos patres reiicientes. Et quod maximum eſt, diuinitati ipſius vnigeniti perpeſſionem tribuerunt, Terſancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus eſt pro nobis, annectentes.

Cap. LIII.

De abominanda Armeniorum hæreſi.

Armeniorum hæreſis.

Talis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoque ſectæ dux fuit. Ea ſane hæreſis multiplex eſt, & vt quiſpiam dicat, hæreſum omnium confluens † ſentina.

† [illegible]

Nam illi cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem anima carentem, aſſumpſiſſe dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemque diuinam naturam ſufficere, mentiſque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, deprauatas ipſorum opiniones ſibi ipſis arrogant.

Euchanius Mantaenes.

Magiſtri horum, illi quos diximus fuere: & Euchanius inſuper Mantaeunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleſte, & à perpeſſione alienum atque ſubtile, nobiſque non conſubſtantiale corpus recepiſſe, atque ea quæ carnis ſunt, nobis in ſpeciem [illegible]um ſpectri more exhibuiſſe exequutum [illegible]ſſe opinantur. Quandoque autem car[illegible] in [illegible]turam d[illegible]itatis conue[illegible]m, ei[illegible] e[illegible]n [illegible]bſtantialem f[illegible]ctam eſſe dicunt.

Multoties vero etiam Deum Verbum, humanum ex virgine corpus aſſumpſiſſe negant ſed ipſum inenarrabili modo mutatum & carnem factum, tranſitum tantum per virginem feciſſe: & cruci diuinitatem, quæ circumſcribi & definiri nequeat, vnigeniti affixam, eandemque ſepulchro traditam aſſeuerant. Atque fidem etiam natiuitati Chriſti ſecundum carnem derogantes, & eam in ſpeciem tantum, phantaſmatis inſtar factam eſſe dicentes. Et non ſicuti nos, per intertualla, particulatim, ſed ad quindecim Ianuarii menſis diem ieiunii tempus extendentes. * Annunciationem ſimul & natiuitatem, & baptiſmum Chriſti celebrant.

** [illegible]*

Quin multa etiam diuini Euangelii dicta, ſuam ipſi opinionem aſtruere conantes, tollunt atque inducunt, ac veluti Monophyſitarum, & Theopaſchitarum, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæreſium hæreditate creuerint,
F
Cnaphei Petri acceſſionem & Terſancto hymno annexam valde complectuntur. Eccleſiam Catholicam iam inde ab initio hymnum eum ita decantaſſe: poſt pueri autem illius raptum, vt is aliter caneretur, conſtitutum eſſe dicentes. Quem quidem raptum, tanquam falſum ſcilicet omnino, negant. Neque trium ſubſiſtentiarum Deitati, ſicuti Diui patres docent, ſed vnigenito verbo Chriſto carmen eiuſmodi concini dicunt.

Hoc ex Græcorũ & orientalium eccleſiis ritu & ſententia dictum.

Iidem ipſi re diuina facienda azymo non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non temperatum adhibent: vnam ea re in Chriſto naturam deſignantes, neque ſicuti nos calicem miſcent, per quam miſtionem duarum naturarum vnionem declaramus.

Quid ſibi velit in ſacramento ſacrificio vinum & aqua miſtum.

At erga Deum impii illi, paſcha quoque Iudaico more celebrant, boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & ſanguine agni ædium poſtes inungũt. Non illi corpus & ſanguinem Domini percipi-
G
entes, ſed agnum Iudaice ſacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito proſequuntur, quam perinde atque hominem baptizauerint. Atque in media ipſa cruce clauum figunt eumq; ſanguine victimæ vngunt. Hoc vero faciunt in Chriſti nomen vnam ſanctæ Trinitatis perſonã crucifixam eſſe oſtendentes: nec interim intelligentes, quod eo modo ſimul etiã Patris & Deitatis naturam * concrucifigunt, quæ vna eſt & eadem.

** Clauum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizatæ, imaginem patris & ſpiritus ſancti.*

Tres vero cruces connectentes, ſanctam Trinitatem cognominant: eo pacto forte inſinuantes, ſanctam Trinitatem crucifixam eſſe. Imagines etiam patris & ſpiritus ſancti effigiant, quod perquam eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt: non eorum quæ inuiſibilia ſunt, & intelligentia comprehendi nequeunt. Imagines ſacras honorant illi quidem, ſed non oſculantur. Ac digito tantum eas cõtingentes,
H
huic oſculum figunt. Communionem noſtram nihil eſſe dicunt. Et oblationem oleo ſubigunt & vngunt. Dicuntur vero conſtitutiones habere multifariam diuinorum miniſteriorum, præter eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, di[illegible]to vno à læua dextra verſus ſeipſos cruce conſignant. E[illegible] crucem ſanctam magno Paraſceues die ſub terra abſcondunt, vſque ad magnum Dominicum diem. Tum [illegible]ero cum lumine per plateas & a[illegible]gel[illegible]s circum

cum

euntes, hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιάφορα, hoc eſt ritus & cæremonias, quæ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſſunt, complexi ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, & ſabbatis atque diebus Dominicis magnæ ſanctæ quadrageſimæ lac, caſeum & oua comedentes, & per panem azymum ſacrificium peragentes: atq; id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo ante eum diem quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes.

Ieiunium Arziburi.

Cap. LIV.

De ſchiſmate Chazinzariorum apud eoſdem.

Chazinzarij Staurolatræ.

Maxime autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarii nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum eſt, Staurolatræ ſcilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur: propterea quod crucem tantum adorare & colere dicantur. Qui ſane per omnia illis cõſentiẽtes, re eiuſcemodi maxime à ſectis talib⁹, & Iacobitis inprimis, diſſentire videntur. Quin & iſti non vnam confuſe naturam, ſicut illi, in Chriſto eſſe opinantur, ſed duas: quemadmodum & nos. Cæterum aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia duas perſonas in vno Chriſto eſſe, fabulantium more, nugantur: iuxta Anthropolatram, id eſt, hominem adorantem Neſtorium. Ita vt paſſionis tempore, alterã perſonam in cruce paſſam, alteram autẽ ab ea ſegregatã, ſeorſim ſtetiſſe, paſſionisque ſpectatricem fuiſſe dicant. Inſuper alia quoque generis eiuſdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione, quæ ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legislatores & doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antiſtitem, ritus eiuſcemodi eis per manus tradidiſſe, calumnioſè iactant: maxime vero oblationẽ azymam, & abſque aqua poculum, propterea quod in myſtica illa cœna azymum etiam ſacrificium & † vinum ſolum fuerit. Quarum rerum nullam Apoſtolica eccleſia admittit, veterem traditionem legitime ſeruans. Porro de ieiunio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proſcriptionem eam ſe ſeruare: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nonnunquam vero eam eſſe referunt, qua olim ſe Armenii à cibis abſtinuerunt, quum baptizari à ſancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id aſſerunt, propter Sergiũ quendam, qui olim apud eos martyrio ſit defunctus: veram eius originem & cauſam commemorare detrectantes, quæ eiuſmodi eſt. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille à dæmone agitato, plurimum aduentus ſui deſignatore atque indice vſus eſt. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorem ſignificat. Quum ergo in oppidis & vicis habitantes diſcipuli & ſectatores eius canem præcedentem viderent, obuiam illi magiſtro ſuo ibant, eundẽq; præeuntes producebant. Euenit autem vt canem lupus deuorarit. Et Sergius poſt eum diem, quo canem ꝑmiſerat, ad eos quo ille miſſus fuerat, ꝓfectus eſt: & quum, qui ei obuiam prodiret, inuenit neminem, grauiter eam rem tulit. At poſtquam certior factus eſt, à lupo canem deuoratum eſſe, Armeniis mandauit, vt quotannis, diebus ſtatis, ob canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerent: quod videlicet tantum bonum è medio ſublatum eſſet. Nomenque canis ieiunio ei, Arziburum cognominans, impoſuit. Sed hactenus de Monophyſitis, & Tritheitis, & Agnoëtis, & Theopaſchitis, atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fuſius ſcripſimus: atque item de Iacobitis, Armenus, & Chazizariis, & aliis. Quorum multi ſuperioribus temporibus duces fuere & doctores, Neſtorii quidam, Eutychetis, Dioſcori, Cnaphei, Seueri, Theodoſii, Iuliani Halicarnaſſæi, Gaini, & alius eiuſmodi infelicium mortalium chorus. Quorum impiorum dogmatum ſectator atque reſtaurator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gens ad hodiernum vſque diem Iacobitæ ſunt denominati. Sedenim eius morbi contagione Sergius etiam, qui non ita pridem archiepiſcopatus Conſtantinopolitani gubernacula ſuſceperat, maxime infectus eſt, per quem Monothelitarum hæreſis admodum eſt propagata. De his ſatis. nam ad hiſtoriam continuandam reuertor, finem quoque decimo octauo huic hiſtoriarum libro impoſiturus.

Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus hæreſi infectus.

† οἶνον μὲ … Arzeburi.

Cap. LV.

Phocæ abrogatum Imperium per Heraclium, Priſcum & Gregoram.

Tyrannici in Phoca crudeliſſimo mores.

Qvum Phocas Imperium ſuum, ſicut ei videbatur, confirmaſſet, filiam Domentiam Priſco duci matrimonio iunxit. Is certis de cauſis ſuſpicione concepta de vita ſe periclitari, tyranno ob crudelitatem infenſus, omnem funem, vt illum Imperio deiiceret, mouit. Mirũ vero quanto etiam in illum odio multitudo flagrarit: adeo ebrietati & ſæuitiæ deditum, vt effuſo hominum ſanguine continue gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet in quibus nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indicium aliquod ineſſet. Narſen equidem, ducem optimum igni combuſſit. Igitur Priſcus gener eius, & quicunque Senatorii ordinis erant, conſilio inito, ſecreto † Heraclio, Heraclii qui poſt Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis multis rempub. adminiſtranti ſcribunt, vt modis omnibus populum Romanum impia tyrannide liberare contenderet, neque illum ita pereuntem in conſpectu ſuo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi conſilio inter ſe communicato, filium vterque ſuum cum fortiſſimis copiis pedeſtri naualique apparatu, aduerſus tyrannum miſit. Heraclius Heraclii filius claſſi præfuit: Nicetas Gregoræ filius pedeſtres ordines duxit. Enimuero Heraclius ſecundis ventis curſu confecto, in * portum Sophiarum illatus eſt: Niceta deinde terreſtri itinere lentius ſubſequuto. Atque Heraclius cum Phocæ copiis prælio commiſſo, fortiter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamen id ingreſſus: quod audiuiſſet, vxorem ſuam ſecum ex Aphrica ducentem † circumſcriptam eſſe. Non parum certe & Criſpus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Conſpiratio in cædẽ Phocæ.

† Al. Heracleonem vocant.

Heraclius Heraclij filius. Nicetas Gregoræ filius.

** Ad portũ Sophiæ Diac. Vincitur ab Heraclio nauali prælio Phocas. Criſpus præfectus.*

† … pluꝰ.

Cap. LVI.

Deſœda cade Phoca, nefandiſſimi & perniciosiſſimi tyranni.

Rebus hiſce ita actis, tumultus mgeos vrbem inuaſit. Et ex illuſtribus & plæclaris viris, Phonous Phocæ quam maxime inſeſtus (nam vxorem eius ille conſtuprarar) cum multitudine magna Imperialem regiam ingreſſus, tyrannum throno ſuo detraxit, eique, amicis miniſtrisque eius huc atque illuc dilapſus, purpuream veſtem ademit, & pullam iniecit, ac mox vinctum ad Heraclium adduxit. Ille porro quum perlibeoter id vidit, tum conuitiis plurimis coniectis, calcibus ei inſultauit. Et ſtatim tyranno manus & pedes reſecari, deinde petulantem eius luxuriam veluti publico monimento traducens, propterea quod coniugibus multorum vim intuliſſet, pudibunda exſcindi, poſtremoque omnium caput amputari iuſſit, Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qui Pergamo allatus fuerat, coniectũ, atque in cineres, pro eo atque par erat, redactum eſt: genere eius reliquo vna cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ peſſimo finis fuit, qui annis octo Romanorum Imperio inſultauit. Res eccleſiaſticæ ſub huius Imperii adminiſtratiooe haudquaquam rebus nouis expertiræ ſunt, rebus profanis io Oriente ſimul & Occidente ęrumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confuſis. Eo tempore Romanam eccleſiam poſt Gregorium magnom gubernauit Innocentius. In vrbe Imperante, poſt Thomam, eccleſiaſticum clauum obtinuit Sergius. In Alexaodrina ſede poſt Eulogium, qui eiannos viginti quiuque præfuit, Theodorus Scribo biennio epiſcopalem obiit functiooem. Cui Ioannes Miſericors Cyprius cum laude ſucceſſit. At Antiochiæ poſt Aoaſtaſium, Anaſtaſius alter epiſcopatum geſſit. Hieroſolymis autem, Ioannis ſucceſſor fuit Neamus. Huius autem Iſaac. Deinceps vero aore captam direptamque eam vrbem, Zacharias ſacrum ibi antiſtes adminiſtrauit munus. Porro decimus octauus iſte hiſtoriæ liber, triginta duorum annorum tempus continet: quum ab orbe condito ſexies milleſimus ceoteſimus trigeſimus, à diuina autem Domini natiuitate ſexingenteſimus & vigeſimus quiutus ageretur anous.

Maximarũ eccleſiarum antiſtites. †

Anni huius libri. Secundum nonnullos Chronologos 4482. 610.

† *Alij poſt Gregorium Rom. Pontif. qui in Diuos relatus eſt, ponunt Sabinianum, qui eccleſia Romana præfuit anno 1. menſibus 5. diebus 9. Poſt hunc rurſum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas antiſtitem Rom. principem epiſcoporum omnium dixit. Biond. lib. 9.*

* *Sub Phoca Choſroes Perſa multas in Oriente vrbes & regiones occupauit, vrbem ſanctam diripuit, & crucẽ Seruatoris noſtri inde ſecum abſtulit. Sub eodem, ab Imperio deſciuerunt Longobardi, Hiſpani, Galli, Germani, &c.*

F I N I S.

DE CONSTANTINO COPRONYMO
Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioſo, ex Suida.

CONſtantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Iſauri filius (Coptonymus nomine a ſtercore ſumpto, dictus) fuit. Ex leone vero exorta eſt verſicolore pelle & more vario pardalis, ex ſemine ſerpẽtis aſpis perniciosa, & coluber volatilis, ex Dan Antichriſtus Hic per ſucceſſionem Imperii, adminiſtratione & impietate à patre accepta, laſciua luxuria & dæmonum inuocationibus, aliiſq; prauis ſtudiis quibus operam nauauit; delectatus eſt, egregium atque commodum valde patris & magiſtri ſui diaboli inſtrumentum. Eo namque dementiæ & vecordiæ peruenit, vt publicitus populo ſanctionem vniuerſalem propoſuerit; ne quis omnino miniſtrorum Dei ſanctus diceretur, ſed vt reliquiæ eorum inuentæ deſpuerentur: neue interceſſio illorum, quod nihil poſſent, peteretur. Quin mortalium omnium impuriſſimus præcipere eſt auſus, ne quis Mariæ interceſſionem imploraret. *Non enim*, inquit, *opitulari cuiquam poteſt.* Et ne ea Dei genitrix appellaretur, ſanxit. Atque acceptis in manus auro refertis loculis, eiſque multitudini oſtenſis, quanti eos æſtimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixiſſet: ex eiſdem loculis auro effuſo; rurſus, quanti illos faceret? quæſiuit. Et poſtquam populus, Nihili ſubintuliſſet: *Ad eundem*, inquit, *modum Maria* (neque enim Dei genitricis nomine miſer eam eſt dignatus) *quoadusque Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: eum porro vbi enixa eſt, nihil fœminis aliis dignitate præſtitit.* O audacem Saracenorum fidei & Iudaicæ ſententiæ conſectatoris blaſphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & victimas humanas ex aduerſo vrbi ſacrificans obtulit: vbi diuæ Mauræ templum fuit, quod ſolo æquatum, & per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipſe appellauit: in quo noctu ſacra facere, & pueros mactare ſolitus fuit. Teſtatur hoc cæſus Flauii filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

QVINQVE LIBRORVM QVI IN HOC VOLVMINE non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentis, in primi libri capite primo annexa ſunt, hic in fine aducere viſum eſt.

XIX. IN decimonono tomo agetur de ipſo Heracleo, liberiſque & nepotib. eius, & rebus ſub eis geſtis. Agetur præterea de Perſarũ aduerſus Chriſtianos motu. Item de ſacroſancto hymno, & Hieroſolymorum captiuitate. Et vt execrabilis & abominandus ea ætate † Machometus coortus ſit. Item de hæreſi Monothelitarum, & qui eam ſectati ſunt, Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro, item de Maximo, diuino confeſſore. item de pio Imperio Conſtant. Pogonati, ſiue Barbati. item de ſancto ſexto vniuerſali Concilio, rebuſque in eo & poſt id geſtis, tempore Iuſtiniani Rinotmeti, & ſuccedentium Imperatorum, vſque ad integrum imperiũ Anaſtaſii Anthemii, & Theodoſii Atramyteni Imperatoris.

† [illegible] Niceph. Sexta vniuerſalis ſynodus.

XX. Vigeſimi tomi materia erit: Leo Conon Iſaurus, imaginum debellator, vnde etiam hæreſis & ſecta imagines debellantium eſt exorta. Præterea Conſtantinus Copronymus, & quæ ab eo impie ſint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet Germani, Ioannis Damaſceni, & Stephani iunioris, & item reliquorum Deo inuiſorum factorum eiuſdem Conſtantini: & vt ipſe, filiuſque eius Leo, cognomen à Chazaria ſiue ſeceſſu adeptus, interierint. Complectetur idem Tomus res geſtas pii Imperii Conſtãtini & Irenæ, & ſanctæ ſeptimæ vniuerſalis Synodi acta, & reſtitutos ſacris imaginibus honores. Agetur quoque de Taraſio & Nicephoro. Item de Platone, & Theodoro Studito, & quæ horum temporum fuerint ſchiſmata & diſſidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stauratius, & Michael Rancabæ vitam finierint.

Septima oecumenica ſynodus.

XXI. Vigeſimus primus tomus impii Leonis Armenii geſta: & quomodo ſecundum imaginibus bellum ſit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de cauſa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studitus, & complures alii in exilium ſint acti, recenſebit. Complectetur quoq; Imperium Michaelis Amoræi, & res Methodii patriarchę. Item res ſub imperio Theophili geſtas. Item dicendi libertatem ſanctorum eo tempore virorum, præcipue in pictis imaginibus defendendis. Agetur item de ſancto Methodio, & Ioſepho hymnorum ſcriptore. Et vt in fine propè vitæ Theophilus ſacras imagines approbarit.

In vigeſimoſecundo recenſebuntur, quæ ſub Imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, ſanctæ fœminæ, Eccleſiæ acciderint. Et reſtitutio ſacrarum imaginum. Dicetur quoque de Ioannicio Magno, de meditationibus Methodii, de impiorum abrogatione ſacerdotum: de eius temporis diſſidiis & ſchiſmatibus, præcipue vero de Lizicianis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chriſtianiſmum ſuſceperit: Ignatio & Photio patriarchis, & quæ medio inter iſtos tempore acciderint. Item quæ inter Photium & Nicolaum Papam ſint acta. Et vt Bardas Cæſar, & Imperator Michael ſit occiſus. XXII.

Vigeſimitertii tomi argumentum erit Baſilius Macedo, & filii eius, Leo ſapiens & Alexander, & quæ ſub his eccleſiæ euenerint. Et rurſum res Photii & Ignatii Item acta eius quæ dicta eſt octaua vniuerſalis Synodus. Præterea ſcandala & offendicula, quæ tum per Photium extiterunt. Item vt * geos Rhutenorum ſit Chriſtiana facta. Item de patriarcha Stephano, qui Photio ſucceſſit, & ſchiſmate propter ipſum Stephanum exorto. Inſuper de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis ſapientis, & ſchiſmatibus ſynodiſque ea de cauſa habitis. Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Conſtantinopolitanis, rebuſque ſub eis actis. Poſtremo, vt Leo ſapientiſſimus Imperator ſit mortuus. XXIII.

** [illegible] Octaua vniuerſalis ſynodus.*

SIBYLLÆ ERYTREÆ DE EXTREMO IN TERRIS DOMINI ET SERVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI IVDICIO VATICINIUM, è Græco Latinè à Ioanne Lango verſum.

Acroſtichis, hoc eſt, primæ carminum literæ,

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. CRVX.

I Vdicii metuet ſudans præſagia tellus,
Et rex æternus magno deſcendet Olympo,
S ublimis carnem mundumque vt iudicet omnem.
V num ſuſpicient numen pravique bonique
S ummum, ſupremo cum ſanctis tempore mundi.
C arnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
H orrida terra vias cœli ſpinaque tenebunt.
R eiicient ſimulachra viri, gazamque repoſtam.
I lle domos cæcas & Ditis clauſtra refringet.
S anctor à mortis iam nexu libera lucem
T urba hominum cernet, ſceleroſos flamma piabit
V ltrix perpetuum: mala quæ quicunque patrauit
S ontica, ſuppreſſitq; diu, producet in auras:
D eteget & furuis Deus obſita corda tenebris.
E rumna & ſtridor dentis regnabit vbiq;.
I pſum deficiet Solis decus, aſtra colore
F uſco obducentur, argentea luna peribit.
I nſurgent valles, conſident ardua montis.
L uxus ſublimis mortales deſeret auras.
I mmenſos colles æquabunt marmora campi.
V elivago nullo cernentur in æquore nautæ,
S uccendent terram fulmen, vaga lympha vapore
S olis areſcet ripis, fonteſq; dehiſcent:
E t tuba de cœlo triſtis clangore ſonabit
R aucisono, mundi clades pereuntis acerbas.
V aſtum terra chaos Stygio monſtrabit hiatu,
A tque Dei ſolio ſiſtetur iudicis omnis
T urba ducum, regumq;: pluet tum ſulphure & igni,
O mnibus extabunt ligni vexilla verendi,
R obur & auxilium populo exoptata fideli,
C erta pio generi vita, aſt offenſa malignis,
R ore bonos luſtrans biſſeni fontis ab vnda:
V irgaq; quæ pecori dat ferrea iura magiſter,
C arminis auſpiciis qui crimina morte piabit.
S eruator rex æternus Deus ipſe pateſcit.

F I N I S.

HISTORIÆ

ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT LIBRI XII, NVNC

ADHIBITIS ALIQVOT VETVSTISSIMIS Exemplaribus, à mendis prope infinitis repurgati, ac priſtino ſuo nitori non oſcitanter reſtituti.

CVILIBET ETIAM HISTORIÆ ANNVM à Chriſto nato margini adiecimus.

Editio poſtrema à prioribus multo correctius ac diſtinctius varietate characterum, edita.

DEVTERON. XXXII.

Memento dierum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi. Maiores tuos, & dicent tibi.

AD CALCEM

Huius editionis demum adiectus eſt ELENCHVS librorum & capitum: item INDEX Rerum ac verborum locupletiſſimus.

FRANCOFVRTI,
Impenſis Nicolai Rhodij, Bibliopolæ.
M. DC. XVIII.

ELENCHVS LIBRORVM ET CAPITVM IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM TRIPARTITAM.

LIBER I.

Sozomeni præfatio ad Theodoſium Auguſtum.

I. Caput: Allocutio Sozomeni ad Theodoſium Imperatorem.

II. Cur gentiles facilius quam Hebræi fidem Chriſti perceperint.

III. Quæ fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi, & ex quibus priorum geſta collegerit.

IV. A quo tempore hiſtoriæ fecerit initium. Et quomodo Conſtantino ſignum ſit crucis oſtenſum, & qui Imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.

V. Quomodo Conſtantinus Chriſtianum dogma cognouerit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentii.

VI. De derogatione Paganorum contra Conſtantinum.

VII. De legibus, quas Conſtantinus pro Chriſtianis pertulit, & de mutatione rituum Paganorum Chriſtianorumque profecta. Et de victoria eius, & de veneratione ſanctæ religionis.

VIII. Quomodo Licinius fugatus Chriſtianos fuerit perſecutus & nouiſſime victus.

IX. De diuerſis confeſſoribus eorumq; conuerſatione.

X. De Spyridione epiſcopo, qui fures ligatos abſoluit.

XI. De diuerſis monachis & eorum inſtitutione.

XII. Quomodo contra eccleſiam Arius ſit exortus.

XIII. Epiſtola Alexandri Pontificis Alexandrini ad vniuerſas eccleſias aduerſus Arium.

XIV. Eiuſdem ad Alexandrum Conſtantinopolitanum.

XV. Epiſtola Arii ad Euſebium.

XVI. Epiſtola Euſebii ad Paulinum epiſcopum Tyri.

XVII. De potentia Euſebii Nicomedienſis.

XVIII. De Melitianis & quomodo ſint ab eccleſia ſegregati, quia nolente Alexandro Arium inſcribere per diuerſa loca Ariani concilia celebrabant.

XIX. Quomodo fautores Euſebii congregauerint concilium in Bithynia.

XX. Epiſtola Conſtantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum.

XXI. Quod tam pro Ariana quæſtione, quam pro Paſchæ definiendæ feſtiuitate, in Nicæa fecit Conſtantinus celebrari concilium.

LIBER II.

I. Caput: De præſulibus eccleſiarum, qui interfuerant Nicæno concilio.

II. De libellis oblatis imperatori, & ab eo iuſſis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani.

III. De laico ſimplici confeſſore virum dialecticum ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianiſmum dogma pandente.

IV. Quomodo in conflictu Alexander Conſtantinopoleos fecerit Philoſophum obmuteſcere Paganorum.

V. De prima ſeſſione epiſcoporum in Nicæno Palatio, & de abdicatione Arii.

VI. Relatio Euſtathii Antiocheni de Nicæno concilio.

VII. De Sabino Macedonianorum epiſcopo.

VIII. Relatio Athanaſii ad Aphros.

IX. De fide Nicæni concilii.

X. Quomodo Euſebius & Theogonius dato pœnitentiæ libello recepti ſint.

XI. Epiſtola Euſebii Pamphili de fide Nicæni concilii ad Palæſtinos.

XII. Epiſtola Nicæni concilii ad Alexandrinum & Ægyptum deſtinata.

XIII. Quod Nouatianorum epiſcopum Aceſium euocauit Conſtantinus ad concilium.

XIV. Quod canones eccleſiaſtici in Nicæa conſcripti ſint, & de vicennalibus Conſtantini.

XV. Epiſtola Cõſtantini de Ario & ſcriptis eius.

XVI. Epiſtola ad Euſebium Palæſtinæ de confectione ſacrorum librorum, & de repurgatione dominici ſepulchri.

XVII. Libellus pœnitentiæ ab Euſebio & Theogonio datus.

XVIII. De dedicatione & ornamentis ciuitatis & de cultu Hieroſolymorum & ligno crucis atque clauis quibus transfixus eſt dominus.

XIX. De loco vbi Veſta olim colebatur, & nunc archangeli Baſilica ſtat, & de miraculis, quæ ibi pro Chriſti nomine celebrantur.

XX. De templorum deſtructione.

XXI. De conuerſione Barbarorum.

XXII. Quod Euſebius Nicomedienſis conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de literis Conſtantini aduerſus eum.

XXIII. Quod rurſus Euſebius apud Conſtantinum impetrata venia pro Arianis egerit.

XXIV. Qua fraude Euſtathius Antiochenus ſit epiſco-

episcopatu depoſitus,& in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati.
XXV. De ſeditione graui Antiochiæ facta.

LIBER III.

I De conuerſione gentis Indorum atq; Perſarũ.
II. Quomodo Iudæi Chriſtianos accuſauerint apud Perſas. Qui vel quanti, vel quibus modis paſſi ſint apud Perſas.
III. Epiſtola Conſtantini ad Perſarum regem pro Chriſtianis.
IV. De Alexandri Pontificis Alexandrini fine & initio præſulis Athanaſij.
V. Quæ contra Athanaſiom geſta ſint,& quomodo confugerit ad principem.
VI. Quomodo ſit Arius ab exilio reuocatus,& quem libellum dederit Conſtantino & de fraudibus Arianorum.
VII. Epiſtola Conſtantini euocantis epiſcopos vt Athanaſij cauſas ipſe cognoſceret.
VIII. Quod veniẽtes epiſcopi Ario fauentes Athanaſio detraxerint, itavt in exilium mitteretur.
IX. Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit,& de Aſterio ſophiſta.
X. Quomodo Arius dum ſtudet ab Alexandro Conſtantinopoleos in communionem ſuſcipi ſit extinctus.
XI. Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atq; cõmunicabant,& de lege Conſtantini, qua iuſſit hæreticorum oratoria eccleſias appellari.
XII. Quomodo & vbi Conſtantinus Imperatores tres filios ſuos ordinarit, & percepto baptiſmate ſit defunctus.

LIBER IV.

I. Caput: Quomodo per quendam presbyterum dogma Arij pullulauerit.
II. Quomodo Athanaſius fauure Cõſtantini minoris Alexãdreiá remearit & eiuſdẽ epiſtola.
III. De inſidijs Arianorũ aduerſus Athanaſium.
IV. De morte Conſtantini minoris.
V. Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuo ſuſcitantibus, ad partes deceſſerit Italiæ.
VI. Quid de Athanaſio Iuli' decreuit epiſcopus.
VII. Quod Conſtans imperator partes Athanaſij fouerit.
VIII. De morte Alexandri Conſtantinopolitani pontificis & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij.
IX. Quod remoto Paulo Euſebius Nicomedienſis Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de Antiocheno Concilio & de ordinatione Euſebij in Alexandriá,& poſt eũ Gregorij & transformatione Nicœni concilij.
X. Epiſtola Antiocheni concilij & de fide & bello Francico,& de Antiochiæ terræ motu.
XI. Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit,& inde fugerit Athanaſius,& quæ mala per Gregorium geſta ſint.
XII. Quod mortuo Euſebio Paulus in eccleſiam rurſus introductus ſit,& ab Arianis Macedonius conſtitutus.
XIII. Quomodo Hermogenes magiſter militũ, volens Paulum eccleſia pellere, à populo ſit peremptus, quæ [illegible]
XIV. [illegible] ab Alexandria remotus, & [illegible]
X[illegible] Athanaſi[illegible] Paulo & alijs orthodoxis epiſco[illegible] Romæ poſiti[illegible] quid Orientalib. [illegible]
X[illegible] Oriental[illegible] ſcripſerint.
XVII. [illegible] Athanaſio Alexandreiam remeante prouenerit.
XVIII. Quomodo Paulus denuo Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in eccleſiam Macedonio ſint factæ.
XIX. Denuo de calumnijs contra Athanaſiũ.
XX. De legatis Orientalium epiſcoporum ad Conſtantem miſſis, pro his quæ geſſerunt.
XXI. Quod Conſtans fratrem pro fide monuerit & quod Conſtantius Sardicæ concilium conuocari præcepit.
XXII. Athanaſij relatio de nece Pauli Conſtantinopolitani Pontificis.
XXIII. De conuentu epiſcoporum in Sardicenſe concilium.
XXIV. Literæ Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos.
XXV. De legatis Sardicenſium ad Conſtantium deſtinatis,& de nefanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præſule concinnata.
XXVI. Epiſtola Conſtantij ad Athanaſium vt ad ſe veniret.
XXVII. Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re.
XXVIII. Tertia Conſtantij epiſtola pro eodẽ.
XXIX. Epiſtola Iulij ad Alexandrinos pro Athanaſio.
XXX. Quod Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius à Conſtantio,& quomodo orthodoxis pontificibus recipientib. ſuas eccleſias hæretici ſint expulſi.
XXXI. Epiſtola Conſtantij per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa.
XXXII. Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos vt reciperent Athanaſium.
XXXIII. Epiſtola Cõſtãtij pro Athanaſio vt aboleatur quidquid cõtra Athanaſiũ geſtũ eſt.
XXXIV. Quomodo Athanaſius Alexandreiam ſit reuerſus.
XXXV. Quibus occaſionibus tunc Reſpublica turbaretur, & de diuiſione Antiochenis populi propter fidem.
XXXVI. Epiſtola Hieroſolymitani Concilii ad Ægyptiacos epiſcopos.
XXXVII. De Magnentio tyranno & Britannione atque Nepotiano.
XXXVIII. De inſidiis contra Athanaſium geſtis, & de leuitate Conſtantij.
XXXIX. De Macedonio eiuſque crudelitate.

LIBER V.

I. Quod defuncto, Cõſtante rurſus Ariani Conſtantium aduerſus Athanaſium incitauerint.
II. Quid Athanaſius in Apologia fugæ ſuæ retulerit.
III. Quid rurſus Athanaſius de geſtis Georgij in libro de fuga ſua retulerit.
IV. Quẽadmodũ Britãnion ſit priuatus imperio.
V. De Gallo Cæſare & de ſigno crucis, quod tunc in cælis apparuit.
VI. De Photino hæreſiarcha, eiuſque damnatione.
VII. Fides expoſita in Sirmio, cum capitulis (ſubiectis.)
VIII. Alia fides expoſita Sirmij latine, quam nos ex græco tranſtulimus, & de diſputatione Photini
IX. De Oſio Hiſpano.
X. De Magnẽtio tyrãno,& de tyrãnide Syluani.
XI. De inſultatione Iudæorum,& de tyrannide Galli Cæſaris atque peremptione.
XII. De Iuliano Cæſare,& quod Iulio ſucceſſerit Liberius.

X[illegible]

X[illegible]I. De Aetio hæretico.
XIV. De inimicis Athanaſij.
X[illegible] De ſynodo apud Mediolanum facta.
XVI. De exilio epiſcoporum orthodoxorum, quod Athanaſius in fugæ ſuæ ſatisfactione deſcripſit.
XVII. Dialogus inter Liberium & Conſtantium habitus, & quomodo Liberius in exi[illegible]um fuerit miſſus.
X[illegible]III. Quomodo Liberius per additionẽ Romanarum matronarũ ab exilio ſit reductus.
XIX. Quomodo Eudoxius Antiochenum vſurpauerit epiſcopatum. (ibi factis.)
XX. De Ariminenſi concilio, & contentionibus
XXI. Epiſtola concilij Ariminenſis orthodoxorũ epiſcoporũ ad Imperatorẽ Conſtantiũ.
XXII. Epiſtola Cõſtantij ad Ariminẽſe cõciliũ.
XXIII. Has literas ſuſcipientes epiſcopi, talia reſcripſerunt: Epiſtola Ariminenſis concilij ad Imperatorem Conſtantium.
XXIV. Quod diſcedentibus epiſcopis fuerit Conſtantius indignatus.
XXV. De ſynodo in Nicæa Thraciæ celebrata.
XXVI. Quomodo Athanaſius furorem Conſtantij denuo declinauerit.
XXVII. Quomodo Paganis inſultantibus, futuram triſtitiam prædixerit.
XXVIII. Quæ mala per Georgium in Alexandria geſta ſunt.
XXIX. Literæ Damaſi & cæterorum ad Illyricum cõtra conciliũ in Nicæa Thraciæ factũ.
XXX. Ex literis Athanaſij de Ariminẽſi cõcilio.
XXXI. Quæ mala in Conſtantinopolitana vrbe commiſerint, & quod poſthæc offenderint Imperatorem.
XXXII. De Leontio Antiocheno epiſcopo, & Aetio qui magiſter fuit Eunomij.
XXXIII. De Eudoxio qui Antiochenum inuaſit epiſcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto.
XXXIV. De concilio Seleuciæ celebrato.
XXXV. De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aetij, & geſtis Ariminenſium.
XXXVI. Quomodo affirmauerint fidem Ariminenſis concilij, & Aetium depoſuerint ſimul & alios.
XXXVII. Pro qua cauſa ſit Cyrillus Hieroſolymorum depoſitus.
XXXVIII. Enumeratio expoſitionum hæreticarum poſt Nicænum concilium.
XXXIX. Quod Eudoxius Arianus poſt Antiochenum Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de praua Aetij doctrina.
XL. De crudelitate G[illegible]orgij apud Alexãdriam, & qui poſt Cyrillum Hieroſolymorum tenuit epiſcopatum.
XLI. De Macedonio & Macedonianis.
XL[illegible]I. De his quæ rurſum ab Arianis contra ipſos Arianos geſta ſunt: & quomodo Euſtathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Georgium Alexandrinum condemnans Aetium cum ſcriptis eius.
XLIII. De Eunomio & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rurſus expulſus hæ[illegible]ſeus autor extiterit.
XLIV. De Apollinare patre ſimul & filio, & eorum hæ[illegible]ſi.
XL[illegible]. Quomodo Iacobi Epiſcopi orationibus, Perſarũ rex nõ valuerit præualere Romanis.
XLVI. De concilio denuo apud Antiochiam congregato.
XLVII. De translatione ſancti Melitij ad Antiochenum epiſcopatum, & de eius expoſitione de vnitate Trinitatis.
XLVIII. Quod expulſo Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus ſit epiſcopus.
XLIX. De Conſtantia Euſebij propter Melitiũ.
L. Quomodo Iulianus negata Chriſtiana religione bellum contra Conſtantium parabat, & de morte Conſtantij.

LIBER VI.

I. Caput: De Iuliani genere ac diſciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.
II. Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de ſacrificiis idolorum.
III. Quomodo etiam ante imperium latenter fuerit Paganus.
IV. Quã fuerit Iulianus Chriſtianis infenſus.
V. Quod initio imperij ſui magis pepercerit Chriſtianis.
VI. Quomodo Mares epiſcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.
VII. Quod eos qui fuerant deportati à Conſtantio reuocarit.
VIII. De ſeditione apud Alexandriam orta contra Paganos. (tinctus.)
IX. Quomodo Alexandrinus Georgius ſit ex-
X. Quomodo Iulianus eccleſias clauſerit, & eccleſiæ ornamenta diripuerit.
XI. De Euſebio, Nectario, & Zenone martyrib.
XII. De Hilarione monacho & crudelitate Heliopolitanorũ & Arethuſiorũ cõtra Chriſtianos, & de Marco epiſcopo eiuſque martyrio.
XIII. De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.
XIV. De Baſilio martyre & Eupſychio.
XV. Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint commiſſa, atque Sebaſtia, necnon & in Phœnice. (cleſia conſtituto.)
XVI. De ſimulachro ἀνδρογύνου à Paganis in ec-
XVII. De legibus quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit.
XVIII. De reditu Athanaſij ad Alexandriam.
XIX. De Lucifero & Euſebio.
XX De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato.
XXI. De differentia ſubſtantia & ſubſiſtentia.
XXII. Pars libri Athanaſij de ſatisfactione fugæ.
XXIII. Quod Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum, fuerit indignatus.
XXIV. De Hilario Pictauienſi.
XXV. De Macedonianis. (thanaſium.)
XXVI. Quod Iulianus quoq; perſecutus ſit A-
XXVII. Quomodo Iulianus fouerit Cizycum propter Paganiſmi cultum.
XXVIII. De Tito Boſtrenſi epiſcopo.
XXIX. Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent, & cætera quæ Chriſtianis facere moris eſt, adimplerent.
XXX. Quibus modis conatus ſit Paganiſmũ extollere, & milites ad cultũ idolorum inclinare.
XXXI. De corpore martyris Babylæ, & de ſimulachro Apollinis fulmine concremato.
XXXII. De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiã diuinitus ſint puniti

XXXIII. Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus.
XXXIV. Quomodo Iulianus aquis immolatitiis vniuerſa polluerit, eique reſtiterint Iuuentius & Maximus.
XXXV. Quomodo Valentinianus qui poſt eum imperauit, propter aſperſionem immolatitiæ aquæ miniſtrum percuſſerit templi.
XXXVI. De Artemio martyre, & Publia Abbatiſſa.
XXXVII. De Baſilio atque Gregorio.
XXXVIII. De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt.
XXXIX. Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit Chriſtianis.
XL. Quomodo ab Antiochenis irriſus ſit.
XLI. De ſimulachro Chriſti quod depoſuit Iulianus.
XLII. De beneficio herbæ, quæ naſcebatur iuxta ſimulachrũ Chriſti, & de miraculis quę per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant.
XLIII. Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum.
XLIV. De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus.
XLV. Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam audiret, prænunciauit.
XLVI. De inconſulto Iuliani ducatu.
XLVII. De peremptione Iuliani.
XLVIII. Quę magię poſt mortẽ eius inuẽtę ſint.

LIBER VII.

I. Caput: De Iouiani Imperatoris auſpiciis, & quemadmodũ à Perſidis finibus ſit egreſſus.
II. Quid ſophiſta Libanius contra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta confutarit.
III. De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit.
IV. Quomodo Iouiani orthodoxi floruerint, & hæretici ſint oppreſſi.
V. Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo decenter ſit honoratus.
VI. De conſulatu & fine Iouiani.
VII. De ortu principis Valentiniani, & quẽadmodũ fratrẽ Valẽtẽ ipſe fecerit Imperatorẽ.
VIII. De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atque libertate loquendi.
IX. Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate.
X. Epiſtola Illyricianorum epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentium conſubſtantialem Trinitatem.
XI. De hæreſi Audæanorum.
XII. De Lampſaceno concilio.
XIII. Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus.
XIV. Qua crudelitate Valens vſus ſit aduerſus orthodoxos.
XV. De tyrannide & perditione Procopij.
XVI. De exilio ſancti Euſebij Samoſateni Pontificis, & quod ciues eius amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint.
XVII. De exilio Barſæ epiſcopi.
XVIII. Item de crudelitate Valentis, quã geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio.
XIX. De Eunomio hæreſiarcha.
XX. De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos.
XXI. De deſtructione murorũ Chalcedonẽſiũ.
XXII. [illegible] Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu principis Gratiani.
XXIII. Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti, & illi ſe cõtulerint ad Liberiũ.
XXIV. Libellus Macedonianorum Liberio Romano datus epiſcopo.
XXV. Epiſtola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam.
XXVI. Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit.
XXVII. De latebris Athanaſij.
XXVIII. De concilio Tyanenſi vbi literæ Liberij & Occidentalium ſunt receptæ.
XXIX. De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum epiſcopum.
XXX. Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati ſint.
XXXI. Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia.
XXXII. Quomodo in Edeſſa mulier cum filio ſuo currens ad martyrium, & præfectum & Imperatorem ſtupore facti à crudelitate remouerit.
XXXIII. De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum.
XXXIV. De miraculis confeſſorum.
XXXV. De reſponſo dæmonis quis poſt Valentem imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos neciderit.
XXXVI. De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quomodo minas euaſerit.
XXXVII. De fine Athanaſij Alexandrini & ſucceſſione Petri & ſeditione contra eum facta, & quod Romam profectus ſit.
XXXVIII. Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus.
XXXIX. Quæ miracula geſſerint eremitæ in exilium à Lucio deſtinati.
XL. Literæ Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur.

LIBER VIII.

I. Caput: De conuerſatione, miraculis & reſpõſionibus vel ſcriptis diuerſorum monachorum, necnon epiſcoporum.
II. Quod Ariani Conſtantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naue concremauerint.
III. Quod Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit poteſtatem ſuas feſtiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, de Flauiani Diodorique virtutibus.
IV. De laudibus Aphraatæ monachi, & qua fiducia Valenti reſponderit.
V. De Iuliano monacho.
VI. De Acepſema & aliis.
VII. De malis quæ ſub Valente in Alexandria & per Ægyptum geſta ſunt.
VIII. De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico eiuſque miraculis.
IX. Quod Nouatiani feſtiuitatem Paſchæ mutauerint, & de ſchiſmate inter Cornelium Romanorum epiſcopum & Nouatum facto pro recipiendis errantibus.
X. De Damaſo & Vrſino qui Romæ epiſcopi pariter ordinati ſunt.
XI. De fine Valentiniani martis & au-

ſpicijs Valentiniani minoris, & quomodo Iuſtinam matrem eius Valentinianus viua priore conioge duxerit vxorem.
XII. Quod Themiſtius Philoſophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit.
XIII. Quemadmodum ſe Gotthi contulerint ad Valentem, & qnomodo ad Gotthos peſtis Ariana peruenerit.
XIV. De reuerſione Petri epiſcopi in Alexandreiam, & de eius morte, & de ſucceſſione Timothei.
XV. Quomodo Valens contra Gotthos pugnando ſit deuictus ac mortuus,

LIBER IX.

I. Caput: Quod mortuo Valente Conſtantioopolim Barbari deuaſtarint.
II. De benigoitate Gratiani & fidei rectitudine.
III. De contentione apod Antiochiam ioter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodiceno eiuſque ſecta.
IV. De Theodoſij Ducatu, quomodo à Gratiano Imperator fuerit ordinatus, & ad Orientale miſſus imperium orthodoxis præfuerit & retruſerit hæreticos.
V. Quomodo Macedoniani deono ab orthodoxis diuiſi ſint.
VI. Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonicæ baptizatus ſit.
VII. Profeſſio Theodoſij de fide.
VIII. De Gregorio Nazianzeno Conſtantinopolim translato.
IX. De Baſilica ſanctæ Aoaſtaſiæ.
X. Quomodo Theodoſius ab eccleſia Conſtantinopolitana Arianos expolerit.
XI. De Eunomij calliditate.
XII. De Conſtantinopolitano concilio contra Macedonianos.
XIII. De ordinatione Maximi Cynici eiuſque depoſitione, & ordinatione tecta Nectarij & de canonibus in eo Synodo conſtitutis.
XIV. Epiſtola Conſtannnopolitani concilij ad Papam Damaſum & Occidétales epiſcopos.
XV. Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris & Timothei.
XVI. Statuta ſedis Apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes.
XVII. Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani Pontificis, de Aocyra fecerit referri Theodoſius.
XVIII. De Auſpiciis Imperatoris Arcadij.
XIX. Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit & fouerit ſolos orthodoxos.
XX. De ſchiſmate facto inter Orientales & Ægyptios propter Flauianum Antiochenum.
XXI. Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſecuta, & de Gratiani nece, & inuaſione Maximi.
XXII. De morte Timothei Alexandrini & ordinatione Theophili.
XXIII. De prælio Theodoſij contra Maximum, atque victoria.
XXIV. Quemadmodum latrocinia quæ Romæ per Piſtrina fiebant, Theodoſius remouerit Imperator, & de lege contra adulteras prolata mulieres.
XXV. Quemadmodum Amphilochius Theodoſio perſuaſerit, vt Arianorum conciliabula prohiberet.
XXVI. De morte Paulini Aotiocheni epiſcopi & ordinatiooe Euagrij & quomodo Flauianus ſit Damaſo reconciliatus.
XXVII. Quomodo apud Alezandreiam Paganorum templa deſtructa ſint.
XXVIII. De fraudibus quas per templa ſua Pagani faciebant.
XXIX. De characteribus ſub crucis figura factis, qui in templo Serapidis ſont inuenti.
XXX. De cæde quæ ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœoitentia eiuſdem Theodoſij, Ambroſiique conſtantia.
XXXI. De virtutibus vxoris Theodoſij.
XXXII. De indignatione & reconciliatione Theodoſij propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes.
XXXIII. Quomodo Theodoſius fuerit Paganis infeoſus.
XXXIV. Qoomodo Marcellus epiſcopus Apameiæ templa deſtruxit.
XXXV. Ob quam cauſam presbyteri, ſuper pœnitentes poſiti ſint remoti.
XXXVI. De diuiſione hæreticorum inter ſeipſos.
XXXVII. De Sabbatio hæreſiarcha.
XXXVIII. De Paſcha vel diuerſitate inſtitutionom ſeu obſeruationum, quæ per diuerſas eccleſias celebrantur.
XXXIX. de Paſcba Montaniſtarum.
XL. De Arianorum diuiſiooe.
XLI. De diuiſione Macedonianorum.
XLII. De receſſu Nili fluminis & rurſus acceſſu.
XLIII. Quemadmodum caput Ioannis Baptiſtæ Cooſtantinopolim fuerit deportatum.
XLIV. Quemadmodum Flauianus Aotiochenum ſolus acceperit epiſcopatum.
XLV. De Eugenio tyranno & quemadmodum fuerit ſuperatus.
XLVI. De miraculis Donati Pontificis in Berrœa.
XLVII. De Theotimo Tomitano Pontifice.
XLVIII. De Epiphaoio Cyprio.
XLIX. Quomodo Abacuc & Micheæ Prophetarum corpora oſteoſa ſint.
L. De fine Theodoſij principis.

LIBER X.

I. Caput: De ſucceſſione Arcadij & Honorij.
II. Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit.
III. De morte Nectarij Conſtantinopolitani & ordinatione actibuſque Ioannis.
IV. Quomodo Eutropius præpoſitus Imperatoris fuerit interemptus.
V. De conuerſione Celticorum per Ioannem.
VI. De Gaina magiſtro militum eiuſque rebellione.
VII. De quæſtione inter Ægyptios monachos exorta: an Deus corporeus ſit: an incorporeus.
VIII. Quomodo hymni nocturni à Ioanne ſiot incepti.
IX. Quod Epiſcopo Ignatio Angelorum Deum laudantium viſio ſit oſtenſa.
X. De inimicis Ioannis.
XI. Quomodo Epiphanius Cyprius Ioanni fuerit inimicus.

XII. Quomodo Ioannes acceperit Epiphaniũ.
XIII. Cur Auguſta grauius, & per quos Ioanni ſit facta inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus.
XIV. Quomodo ſit reuerſus & denuo à calumniatoribus impetitus.
XV. Qualiter Ioannes tractauerit Auguſtam.
XVI. De inſidiis quæ Ioanni fiebant.
XVII. De ſecunda depoſitione Ioannis, & de ſchiſmate propter eum facto.
XVIII. De exilio & morte Ioannis.
XIX. Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus ſe ſuſpenderint epiſcopis.
XX. De ordinatione Arſacij Conſtantinopolitani & eius odio propter Ioannem.
XXI. De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto.
XXII. De morte Arſacij & ordinatione Pontificis Attici.
XXIII. De ſucceſſione diuerſorum Patriarcharum.
XXIV. De conceſſionibus, quas Barbari Reipublicæ inferebant.
XXV. Quomodo Alexander Antiochenus epiſcopus diſcordantem populum ad vnitatem reuocarit eccleſiæ.
XXVI. Quomodo corpus Ioannis Conſtantinopolim fuerit reuocatum.
XXVII. De laudibus Theodoſij iunioris.
XXVIII. De miraculis contra Perſas geſtis.
XXIX. De ſucceſſione Pontificum.
XXX. De virtutibus Abdæ apud Perſas epiſcopi.
XXXI. De Hormiſda apud Perſas nobiliſſimo confeſſore.
XXXII. De Sanne apud Perſas confeſſore.
XXXIII. De Beniamin Perſico diacono, eiuſque martyrio.
XXXIV. De Theodoro Antiocheno epiſcopo, & Theodoro Mopſueſtiae Pontifice.
XXXV. De fine Imperatoris Arcadij.

LIBER XI.

I. Caput: Quod Theodoſij iunioris imperium præfectus regebat Anthemius.
II. De Attico epiſcopo eiuſque moribus.
III. De Theodoſio epiſcopo Synnadæ, & quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint.
IV. Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmum ſit curatus.
V. De Sabbatio hæreſiarcha, eiuſque ſequacibus.
VI. De morte Dorothei Arianorum epiſcopi & ordinatione Barbæ & quæ ſub eo geſta ſint.
VII. De ordinatione Cyrilli Alexandrini Pontificis.
VIII. Quomodo apud Perſas per Marutham epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus.
IX. Quemadmodum Italiam vaſtarit Alaricus.
X. De Cœleſtino Romano Pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit inſecutus, & Sabbatio.
XI. De ſeditione & nece Chriſtianorum, quæ per Iudæos apud Alexandriam acciderunt.
XII. De Hypathia philoſopho quomodo in Alexandria fuerit interempta.
XIII. Quomodo Iudæi temeritatis ſuæ pœnas exſoluerint.
XIV. De Iudæo qui cum ſæpe baptizaretur aqua fontis abſceſſit.
XV. Quomodo Barbaranes rex Perſarum Chriſtianos fuerit perſecutus, & à Romanis deuictus.
XVI. Quomodo Acacius epiſcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vaſis eccleſiæ, & refectos cum ſumptibus ad propria deſtinarit.
XVII. De Eudocia vxore Theodoſij, & de laudibus ipſius Theodoſij.
XVIII. Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit ſuperatus.

LIBER XII.

I. Caput: De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.
II. De egregiis factis Attici Conſtantinopolitani Pontificis.
III. De ordinatione Siſinnij & moribus ipſius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non ſit ſuſceptus.
IV. De ordinatione Neſtorij, & quæ ſub eo in eccleſiis mala acciderint.
V. De Epheſino concilio contra Neſtorium.
VI. Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.
VII. De ordinatione Maximiani Conſtantinopoli.
VIII. Quod epiſcopi ex aliis ad alias eccleſias ſint mutati.
IX. Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente ſe eſſe Moſen, plurimi Iudæorum deceptione ſint mortui, & reliqui facti ſint Chriſtiani.
X. De magno incendio Conſtantinopoli facto, & morte Maximiani atque inſtitutione Procli.
XI. De conuerſatione & moribus Procli.
XII. De victoria Barbarorum.
XIII. Quomodo filia Theodoſij Valentiniano ſit iuncta.
XIV. Quomodo corpus Ioannis epiſcopi ſit Conſtantinopolim reuocatum.
XV. Quomodo Eudocia vxor Imperatoris Hieroſolymam ſit profecta.
XVIII. Quod Proclus Thalaſſium Senatorem autoritate ſua Cæſareæ Cappadociæ fecerit epiſcopum.

* *
*

FINIS ELENCHI.

EX IOANN. FERRERII PED. BIBLIOTHECA.

MAGNVS Aurelius Caſsiodorus Rauennas antiquæ nobilitatis vir inſignis, & ſuo ſeculo admodum eruditus, ingenioque ſingulari ornatus, ob eius doctrinam præceptor Theodorico Gothorum Regi primum traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus ſubleuatus eſt. Senator etenim creatur, vir quoq; clariſsimus & illuſtris, atque ſacri Palatij Quæſtor, tum Conſul ordinarius tum Magiſter officiorum, Patricius item Romanus, quæ ſuprema erat dignitas. Fuit & poſt hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiæ Nomophylacis honorem grauiſsime ſuſtinuit. Cum itaque per omnes dignitates nullo faſtu tranſiiſſet, clariſsimorumque virorum, Conſulum & Senatorum fortunas valde afflictas ob Gothorum intemperiem conſpiceret, abiectis muneribus publicis Chriſto domino ſe deuouit. Factuſque monachus & Abbas cœnobij Rauennatis, ab humanis diſciplinis diſcedens, ſe totum diuinis ſcripturis & contemplationi dedidit, vitamque felicem ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem ſub Anaſtaſio Imperatore, vſque ad Iuſtinos, ſeniorem atque iuniorem ſcilicet ad annum domini, 575.

Infinita prope monimenta literis mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum compendium.
Dialecticæ compendium.
Arithmeticæ compendium.
Muſicæ compendium.
Geometriæ compendium.

{ Hæc ſimul excuſa ſunt Baſileæ per Io. Bebelium in quarto anno Domini, 1528. char. 6 cum dimid. Deinde Pariſiis, apud Vaſcoſanum & Vuechellum.

De Etymologiis lib. 1.

De origine actibuſque Gothorum vt ipſe fatetur in proœmio libri Epiſtolarum, quas excerpſit Iornandes lib. 2.

De Schematibus & tropis lib. 1. De Orthographia lib. 1.

Chronica, ſiue Conſulum Catalogum lib. 1. qui excuſus reperitur.

Variarum Epiſtolarum, in quibus ea notat quæ ſub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amaluſunta regina, in republica geſta ſunt, ac multa alia lib. 12. Qui excuduntur in folio.

Hiſtoriam Tripartitam, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græce ſcripſerũt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonam redegit ſeriem lib. 12. qui excuſi leguntur. In vniuerſum Pſalterium commentarios ſcripſit: qui excuſi leguntur.

De ratione animæ lib. 1. Baſileæ, apud Rob. Vuinter excuſum.

De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia. in Cantica canticorum lib. 1. Complexiones in Apocalypſim lib 1. In epiſtolas Canonicas lib. 7.

In actus Apoſtolorum lib. 1. Memoriale Scripturarum lib. 1.

Introductorum in diuinarum literarum ſeriem, lib. 2.

Scripſiſſe etiam dicitur & alia pler æque, quæ nobis videre nondum contigit.

Curauit inſuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum ſermonem, quemadmodum introductorio libro idem ipſe teſtatur: in quorum numero viginti libri Antiquitatum Ioſephi, præter eam verſionem quæ hodie Ruffino tribuitur, à doctiſſimis viris commemorantur.

CASSIODORI SENATORIS SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM, QVAM TRIPARTITAM VOCANT EX TRIBVS GRAECIS AVTORIbus, Sozomeno, Socrate, & Theodor[illegible], per Epiphanium Scholaſticum verſis, excerptam & in compendium à ſe redactam.

PRAEFATIO.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quam prius per eam aliquid diſcere ne dictio poſſit inopinata confundere? Hanc igitur hiſtoriam eccleſiaſticam, quæ cunctis Chriſtianis valde neceſſaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter conſtat eſſe conſcriptam. Vno ſcilicet Theodorito, venerabili epiſcopo, & duobus diſertiſſimis viris, Sozomeno & Socrate quos nos per Epiphanium ſcholaſticum Latino condentes eloquio, neceſſarium duximus eorum dicta deflorata in vnius ſtyli tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnam facere dictionem. Sciendum plane quod prædicti ſcriptores à temporibus diuæ memoriæ principis Conſtantini, vſque ad Auguſtæ recordationis Theodoſij iunioris quæ ſunt geſta, digeſſerint. Nos autem eorum relictis operibus, vnumquemque cauta mente tractantes, cognouimus, non æqualiter omnes de vnaquaque re luculenter ac ſubtiliter explanaſſe, ſed modo hunc, modo alterum aliam partem melius expediſſe. Et ideo iudicauimus de ſingulis dictatoribus deflorata colligere, & cum autoris ſui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuſcula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, ſi quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſolicita mente condiderit. Prætereane quempiam res indiſtincta turbaret, per vniuerſum textum huius operis titulos cognoſcat appoſitos: vt ſuis locis exigere poſſit, quod ſub numero competenti prædictum eſſe cognoſcit.

Theodoritus, Sozomenus, Socrates, Epiphanius Scholaſticus autores.

A Conſtantino vſque ad Theodoſium iuniorem.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, EX TRIBVS GRÆCIS AVTORIBVS, SOZOMENO, SOCRATE, ET THEODORITO ab Ephiphanio Scholaſtico verſis, per Caſſiodorum Senatorem, in Epitomen redactæ.

Liber Primus,

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOſium Auguſtum.

CAP. I.

Allocutio Sozomeni ad Theodoſium Imperatorem.

In exempla ...ſcripto, e... pat Salam Hermias Sozomeni.

AIVNT antiquis principibus diligentiæ ſtudium fuiſſe, vt eis amatores qoidem otnamentorum, purputam atq;coronam, & his ſimilia præpararẽt: librorũ vero habentes intẽtionem, circa fabulas quaſdam occupati conſcriptiones agerent, quæ audientiũ corda mulcerent. Potto bella ſectantes, vt ſagittam opportune dirigerent, beſtiam proſternerent, lanceã bene iacularentur, aut equum decenter aſcenderent.† Præſtabant enim ſinguli regalibus eorum ſtudentes rebus, quæ quiſque granſſima dominanni arbitrabatur. Alius itaque lapides pretioſos difficile compertos offerebat: alter tincturam porpuræ clariorem: plnrimi Poëmata aut diuerſas conſcripriones inſinuabaot: alius bona cingula, aut optimum armotum pandebat vſum. Maxima vero & Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad quam tunc amantis intentio declinabat. De pietate autem (quæ eſt verus Imperii ornatus) nulli ſtudioſe quodammodo ſermo fuit. Sed tu potentiſſime Theodoſi (vt complexiue dicam) cunctam ſuperaſti (Deo iuuante) virtutem. Purpura ſiquidem & corona qua videris propter inſpicientes (quia eſt maieſtatis ſignom) circundari, pietatem tibi & clementiam intrinſecus ſemper enutriunt. Vnde conſcriptores & Præfecti, ac reliqui ſubiectorum, circa te tuoſque laborant actus. Decertator autem poſitus iudexque librorum, non camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris veritatis, ſed perfecte meritis vtrunque, ſermonem proprium aptans cauſæ figuram quoque dictionis, & partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquium, & compoſitionem, & collectiones, & ſenſum, & hiſtoriam profunde diſcutiens. Compenſas autem recitantibus & tuo iudicio & fauoribus opportunis: necnon aureis imaginibus, & poſitione ſimulachrorum, & donis, honotibus vniuerſis. Qualem vero te circa recitantes prębes, tales dudum fuerunt iudices Cretes circa dulciloquũ Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionyſius Siciliæ tyrannos circa Platonem Socratis diſcipulum, aut Philippus Macedo circa Theopompum hiſtoriographum, ant Seuerus Cæſar circa Oppianum, qui metris piſcium genera & naturas, capitionemque narrauit. Cretes ſiquidem mille nomiſmata carmini compenſantes Homerico, & tanqnam de excellentiſſima largitate gloriantes, in publica ſtatuta munera conſcripſerunt. Aleuas autem, & Dionyſius, & Philippus nequaquam animo parciores fuere Cretenſibus de ſoperba ſe republica philoſophiaque iactannbus, qui velociter illorum ſtatuam imitari potuerant, niſi opere fuiſſent minores in munere. Seoerus autem pro metrico poëmate per verſum vno aureo donans Oppianum, tantum præbuit de largitate miraculum, vt aorea carmina Oppiani hactenns apud plurimos nominentur. Hæc dona fuerunt olim amantium literas & doctrinam. Tu vero potentiſſime principum, nullo priorum excellentia minor inneniris, largitatib. tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris non iocongrue talia facere. Nam cum omnes virtutibus euiceris, ſtudioſe ad incrementum ſemper quæ tua ſunt enehis: qnoniam hiſtoriam rerum olim geſtarnm apud Romanos & Græcos integerrime cognouiſti. Aiunt etenim te per diem quidem exerceri armis & corpore, ſubiectorumque negotia diſceptare, iudicare ſimul & agere modo ſeorſum, modo communiter quæ ſunt agenda conſiderare, noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorũ ſcientiam miniſtrare candelabrum arte mechanica factũ, & ſponte fundens oleom in lucernam, vt nullus circa regalia conſtitutus, in laboribus tuis

† Præſentabant.

Hiſtoriæ.

Liberalitas Theodoſii in doctos.

Oppiano ſingulos verſus Seuer Cæſ. ſingulis aureis remunerauit.

Theodoſy virtutes.

E cogatur affligi, & naturæ vim faciat, ſomoo repugnans. Sicequidem clemens & manſuetus circa proximos & circa omoes exiſtis, cœleſtem regem tuum imitando patronum, cui gratum eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolem facere oriri, & alia ſimul inuidia recedente largiri. Per multam vero doctrinam aodio te etiam lapidum ſcire naturas, poteſtateſque radicum effectuſque curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietatem non cuſtodiunt ad terminum, quæ illi cauſa fuerat bonorum & ſapientiæ. Tu vero (ô potentiſſime) negligentiæ obiiciens rationem, videris non ſolum hominibus iuſte, ſed etiam corporis & animæ paſſionibus imperare. Si autem oportet & hoc dici, audio te etiam totius cibi vel poculi deſideria ſuperare, & neque poma dulcia, neque aliud quicquam ſpecioſum appetere, niſi quantum ad tactum conuenit, F & ſolummodo ſapori coogruerit: primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim vero, æſtum, & frigus ferre conſuetus, quotidianis exercitationibus iam ipſam continentiæ putaris habere naturam. Dudum ſiquidem in Ponto ciuitatem Heracleam ab Hercule nominatam videre feſtinans, & laborantem longo tempore ſubleuare, in æſtatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole vero circa diem medium vehementer vrente, videns te quidam iret agentem ſudore multo, ſimul & puluere ſqualentem, quaſi præſtaturus occurrens obtulit tibi poculum valde perſpicuum, & velut radiis emicans ſuauiſſimum quendam in id potum mittens, & aquam frigidam ſuperfundens. Tu vero (ô potentiſſime) ſumens, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate virum, & largitate principali poſt paululum cumulaſti: ſed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificantibus qui eſſet bibiturus, G id rurſus ei poculum reddidiſti, præcipiens vt qui vellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iuſte tuis virtutibus ſuperatum etiam Alexandrum, de quo narratur ab eis qui opera illius mirantur, quia ei dum per inaquoſa loca properaret cum Macedonibus, diliges quidam miles aquam inueniens, hauſit, & in galea obtulit ei, ille vero non bibit, ſed corpus infudit. Vt ergo abſolute dicatur, omnium priorum principum principiorem (ſi dici fas eſt) te vocare debemus ſecundum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuiſſe comperimus: alios autem vna aut duabus rebus ornaſſe imperium. Tu autem (ô ſereniſſime) omnes ſimul virtutes amplectens, vniuerſos dinoſceris euiciſſe pietate, clementia, fortitudine, caſtitate, iuſtitia, largitate, atque magnanimitate, dignitati imperiali conueniente. Sine ſanguine autem & purum à cæde, ſuper omnium priſcorum, tuum cuncti glorientur imperium. H Res ſtudioſas cum delectatione ſubiectos præcipis edoceri, fauoremque & reuerentiam circa tuum amorem & communem vtilitatem cunctos oſtendere. Quapropter horum omnium cauſa neceſſarium videtur mihi, eccleſiaſticam hiſtoriam conſcribenti, te primitus alloqui. Cui namque hoc potius adſcribam, multorum ac venerabilium virtutes vtriq; narraturus & ea quæ circa catholicam eccleſiam prouenerunt, vel per quantas ipſa tranſiés tempeſtates, ad tuos parentumque tuorum portus acceſſerit? Age nunc omnia ſciens, omnemque virtutem habens, & præcipue pietatem, quam principium eſſe ſapientiæ ſermo diuinus docet, ſuſcipe à me hanc ſcripturam, & libenter examina, tuæque integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcunque tibi placuerit, vtile legentibus clarumque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea conſcriptio à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſarum vſque ad ſeptimum decimum tuum, viſumque eſt mihi bene ſe habere in nouem deciſiones opus omne diuidere. Continebit autem primus & ſecundus Tomus ea quæ ſub principe Conſtantino eccleſiæ prouenerunt. Tertius autem & quartus, ea quæ ſub eius filiis. Quintus & ſextus, quæ ſub Iuliano conſobrino filiorum maximi Conſtantini, & Iouiano, necnon Valentiniano & Valente geſta noſcuntur. Septimus autem & octauus nobis aperiet Tomus, quæ ſub Gratiano & Valentiniano fratribus acta ſunt vſque ad tempora imperij iucundiſſimi aui tui Theodoſij, quando ſcilicet veſter (clementiſſime principum) ſacratiſſimus pater Arcadius paterno ſuccedens imperio, vna cum piiſſimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare ſortitus eſt. Nonum vero librum Chriſtiano ac venerabili veſtro apici dedicaui, quem Deus ſempiterne cuſtodiat magnanimitate inconuertibili hoſtibus præualentem, & habentẽ ſub pedibus, vniuerſos. & ad filiorum filios pium imperiũ dirigentem, annuẽte Chriſto. Cum quo Deo patri gloria, vna cum ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

Heraclea.

Alexander magnus.

Tomi nouem operis, ſcilicet Sozomeni non autem tripartita hiſtoria, quæ [illegible] continetur.

Cap. II.

G *Cur gentiles facilius quam Hebræi fidem Chriſti perceperint.*

Cogitatio aliquando mihi prouenit, cur potius aliis quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbum fides, Hebræis autem incredibilis, cum ab initio diuina mandata perceperint etiam de Chriſti præſentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierent didicerint per Prophetas. Abraham etenim princeps eorum generis & circunciſionis exiſtens, inſpector & conuiua filij Dei eſſe promeruit. Iſaac eius filius, imitatione ſacrificij honoratus eſt, typo crucis à patre vinctus & oblatus altari, ſicut contigit & in Chriſti fieri paſſione, vt aiunt qui ſcripturas ſacras integerrime collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nunc exiſtentem, necnon & tempus quo venit, prænunciauit, vbi ait tunc deficere duces Hebræorum ex genere Iudæ principis tribus eius. H Significabat autem principatum Herodis, qui cum Idumæus eſſet genere paterno, Araba autem à matre, commiſſa eſt ei gens Iudæorum à Senatu Romano & Cæſare ſimul Auguſto. Sed quidam etiam aliorum Prophetarum clare Chriſti generationem prædicauerunt, & illum ſacrum ineffabilemque conceptum, & matrem poſt partum virginem permanentem & genus & patriam: alij vero paſſionẽ, & reſurrectionem à mortuis, & aſcenſionem

Hebræi.

Abraham.

Geneſ. 18. a

Iſaac.

Gene. 22. b

Herodes.

in cœlos,

A in cœlos, & euentum ſingularum præſignauerunt rerum. Sed hæc quidem eos non ignoraſſe ſcire poterit, qui ſacris literis incumbit. Ioſephus autem Mathatiæ filius atque ſacerdos, vir apud Iudæos nobiliſſimus, necnon & apud Romanos, digniſſimus erit teſtis de veritate Chriſti. Vocare namque eum virum non audet, tanquam factorem inſignium operum magiſtrumque ſermonum veracium: Chriſtum vero aperte nominat, & pœnæ crucis adiudicatum, & tertia die apparuiſſe viuum, & alia infinita miracula de eo à Prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædicta: ſed etiam multos tunc extitiſſe, quos elegit Græcos atque Iudæos, & in eius permanere dilectione: atque gentem ab eo nominatam nequaquam defeciſſe teſtatur. Et mihi videtur, quoniam hæc referens, quaſi clamare videtur, operibus Deum eſſe Chriſtum, tanquam quippe miraculis obſtupeſcens. Cum autem hoc dixiſſet, etiam ipſe medius tranſ- B currit, in nullo tamen contradicens credentibus in eum, potiuſque conſentiens. Hæc autem cogitanti mihi, digne mirabile viſum eſt, Hebræos etiam ante alios homines ad Chriſtianitatem non potuiſſe conuerti. Nam licet Sibylla, & alia reſponſa apud Gentiles, ea quæ in Chriſto erant ventura prædixerint, non tamen ob hoc omnes Græci de incredulitate, culpandi ſunt. Pauci namque qui videbantur eruditiores, præcipue huiuſmodi prophetias intellexerunt plerumque metricas exiſtentes, & diſertioribus verbis prolatas ad populum. Erat itaque, ſicut mihi videtur, ſupernæ prouidentiæ, vt ad concordiam futurorum non ſolum propriis prophetæ ventura committerentur, ſed etiam ex parte gentilibus: veluti ſi quis melodiæ compoſitor, propter vtilitatem peregrini ſoni alias chordas plectro diſcurrat, aut ſuper eas quæ ſunt, alias adiiciat. Hebræi ſiquidem pluribus & manifeſtioribus prophetis vtentes, in præſentia Chriſti minores ſunt in- C uenti quam Græci. Sed neque hoc extra rationem videbitur, cur ex aliis gentibus tantũ eccleſia † crediderit. Primum quidem, quoniam Deo gratum eſt, ex miraculis naſci mutationes in diuinis maximiſque negotiis. Deinde quia non fortuitis virtutibus præſulum eius ab initio † deſperata reperitur eſſe religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem ſermonis diſertam non habuerint, neque verbis ſui probationibus philoſophicis vterentur ad ſuadendum: tamen non ob hoc minus ſtudium fuit eis, ſed exorti ſubſtantiis, & bona propria contemnentes atque nudati, & velut in aliis corporib. plurima peſſimaque tormenta ſuſcipientes, & neque ciuitatum populis ſubmiſſi, neque iudicum blandimentis illecti, neq; D terroribus forte deterriti, clarum fecerunt vniuerſis, quoniam pro maximis præmiis huiuſmodi certamina ſuſtinuerent. Quapropter neque ſuaſione verborum opus erat, dum per domos & ciuitates ad credendum res ipſæ compellerẽt, quæ nequaquã primitus videbantur auditę.

Margin: *Ioſeph.* — *Ioſeb. 20. Antiq. 18. c. 4.* — *Græci.* — *Gentiles.* — *Alterum.* — *Diſſenſio.*

Cap. III.

Quæ fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi, & ex quibus priorum geſta collegerit.

TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta, ita vt prior religio & leges pa- A triæ ſpernerentur, crudele nimis erat Calydonium quidem aprum & Marathoniũ taurum, & alia ſimilia per prouincias & ciuitates facta, aut fabulis diuulgata, tanto nobilitari ſtudio, vt multi Græcorum, & probatiſſimi conſcriptores circa talia laboraſſent, ſcribendi habentes ingenium: me vero vim meæ non inferre naturæ, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ geſta enarrare. Reor enim quoniam argumento rei huius non ab hominibus inſtituto, conſcriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops Deo. Niſus ſum etenim primo quidem hoc opus ab origine mundi digerere: ſed conſiderans quoniam & alij id fecerunt vſque ad tempus ſuũ, id eſt, Clemens & Egeſippus viri ſapientiſsimi, ſucceſſionem ſequentes Apoſtolorum. Aphricanuſque conſcriptor. & Euſebius cognomine Pamphili, vir in diuinis ſcripturis & Græcorum poëtis atque Rhetoribus perſcrutator e- B ruditiſſimus: tunc ego quæcunque in eccleſiis contigerunt poſt Chriſti aſcenſiunẽ ad cœlos, vſque ad Licinij deiectionem colligẽs, redegi in duobus libris: nunc autem fauente Deo, quæ poſtea prouenerunt, aperire tentabo. Quocirca memorabo cauſſas quibus interfui, & à ſcientibus aut contemplantibus eas audiui tam in noſtra quam ante noſtram generationem geſtas. Cæterorum vero explanabo notinam ex legibus poſitis, cauſſa religionis, & ex Conciliis per tempora conſtitutis, ac nouitatibus factis, & imperialibus & ſacerdotiũ epiſtolis, quarum aliæ hactenus in Palatiis eccleſiiſque cuſtodiuntur, aliæ vero paſſim apud diligentes inueniuntur. Quarundam rationem potius complecti, in hoc opere melius approbaui, propter magnitudinem lectionis, vt ſenſus earum breuiter indicetur, niſi forte quædam venire poſſint in dubium pro quibus eſt apud multos diuerſa ſententia. Tunc enim, quamlibet ſcripturã inuenire potero, propter probationẽ ve- C ritatis eam ponere non omitto. Vt autem nullus ignoratione rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem, contrarias legendo furſan epiſtolas, ſciendum eſt, quoniã occaſione dogmatis Arriani, & eorum qui poſtea ſunt exorti, diſcordantes inter alterutros Præſules eccleſiarum ſinguli de quibus ſtudebant ſuis ſectatoribus ſcribebant, & per concilia congregati, decernebant quæ vellent, & ſibi contraria ſapientes, per abſentiam ſe ſæpe damnabant, & per tempora principes ac proceres eorum qua poterant virtute flectebant, & ſibimet vnanimes faciebant, vt eorum conſenſu recte colere putarentur. Alij ſiquidem iſtis, alij vero fautores illis, collectionem fecerunt epiſtolarum pro hæreſi propria directarum, & eas ſibi contrarias re- D liquerunt. Porro nobis difficile valde fuit, vt inueniremus omnia quæ de talib. prouenerunt. Quia vero præcipua cura veritatis habenda eſt, propter hiſtoriæ puritatem, neceſſarium mihi viſum eſt etiam literas huiuſmodi, vt fuit poſſibile, perſcrutari. Si igitur etiã ſeditiones eccleſiaſticas inter alterutros geſtas de præſulatu, vel honore primatus, propriæ hæreſeos explanauero, non prauæ aut malæ voluntatis eſſe videatur. Primo namque, vt dictum eſt, conſcriptorẽ omnia decet veritati poſtponere, deinde dogma Eccleſiæ Catholicæ veraciſſime declarare. Quod ſcilicet inuenitur ſæpe quidem aduerſariorum inſidiis impeditum, & tamen tan-

Margin: *Clemens Alexandrinus. Egeſippus. Aphricanus. Euſebius Cæſarienſis.* — *Acta conciliorum.*

quam diuinitus roboratum in propria manſiſſe virtute, & vniuerſas eccleſias & populos ad ſuam traxiſſe veritatem. Quum itaque vellem (ſi tamen deceret) ea ſola conſcribere, quæ ad meam notitiam videbantur perueniſſe de eccleſia in Romano imperio conſtituta, placuit tamen quantum valuero, vt etiam apud Perſas & Barbaros quæ ſunt geſta de religione, conſcribam. Non autem abſurdum erit ab hiſtoria Eccleſiaſtica, ſi in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres ac præceptores fuerunt monachorum, aut qui poſt eos per ſucceſſiones vtiles viſi ſunt ſicut audiuimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradentes virtutem eorum: aut illi exortes erunt huius hiſtoriæ, qui tantæ philoſophiæ exempla reliquerunt, quibus vtentes poſteri, beatiſſimo & feliciſſimo fine potirentur. Sed hæc quidem ſermo procedens, vt potuerit, obſeruabit. Conuertar nunc ad narrationem rerum, cooperatorem inuocans Deum. Hinc enim habebit præſens ſcriptura principium.

Cap. IV.

A quo tempore hiſtoria fecerit initium. Et quomodo Conſtantino ſignum ſit Crucis oſtenſum, & qui Imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.

Sylueſter Romæ, Alexander Alexandriæ, Macarius Hieroſolymis. An. do. 322. Euſtathius Antiochiæ.

CRiſpo & Conſtantino Cæſaribus atque Conſulibus, Romanæ quidem eccleſiæ Syrueſter præſidebat, Alexandrinæ autem Alexander, & Hieroſolymorum Macarius. Antiochiæ vero, quę eſt apud Orontem fluuium, poſt Romanum nondum quiſquam fuerat ordinatus, perſecutionibus ſcilicet prohibentibus. Non longo poſt tempore, hi qui in Nicæa collecti ſunt, ſapientia & eloquiis admirantes Euſtathium dignum approbauerunt ſedi Apoſtolicæ præſidere, & quum eſſet epiſcopus vicinæ Berrhœæ, eum in Antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo Chriſtiani Orientales quidem vſq; ad terminos Ægypti circa Libyam commorantes, non præſumebant aperte in eccleſias cōuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutaſſet. Sed neq; e per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrij licenter in religione durabant propter Conſtantinum, qui princeps erat in his partibus Romanorum. Huic enim viro & alia quidem plurima poſtea proueniſſe percepimus, quibus flexus eſt Chriſtianorum dogma venerari, præcipue tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtenſum.

Licinius & Conſtantinus perſequuntur. Chriſtianus Signum crucis Conſtantino oſtenſum. An. do. 315.

SOCRATES.

ET quoniam adhuc venimus, paulo latius aliquid referamus. Quum Diocletian. & Maximianus Herculius priuatam elegiſſent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, tenens Italiam duos Cæſares feciſſet, Maximinum in Oriente, & Seuerum in Italia, tunc Conſtantinus in Britannia patre mortuo ordinatur Imperator, primo anno cclxxj. Olympiadis, † xxvij. die Iulij menſis. Romæ vero à Prætorian is militibus Maxentius Maximiani Herculij filius inſtituitur Imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Poſt hæc autem Tarſo Ciliciæ moritur. Porro Seuerus Romam contra Maxentium veniens, militum proditione peremptus eſt. Maximinus autem Galerius inſtituens Licinium Auguſtum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & earum viros occidens. Quem volens Conſtantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare, cogitabat quem in bello Deum haberet auxilio, ſciens nihil prodeſſe deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius ei pater Paganorum contempta religione, feliciter aduixiſſet.

Diocletianus & Maximianus Augg. Maximianus An. do 306.

† xxvj. Maxentius. An. do 312. An. do 315. Apparet Conſtantino Chriſtus.

SOZOMENVS.

IN his ergo ſollicitudinibus conſtitutus, in ſomnio vidit crucis ſignum cœlo ſplendide collocatum: mirantique viſionem, adſtiterunt angeli dicentes: *O Conſtantine, in hoc vince.* Fertur autem & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, ſignumque monſtraſſe crucis, ac præcepiſſe vt figuram ſimilem faceret, & in prælus auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphili cum iureiurando ipſo Imperatore dicente audiſſe ſe refert, quia circa meridiem, declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam conſertam ei dicentem, *In hoc vince,* vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tunc eſſent. Pergente namque aliquo cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum eſt oſtenſum. Dumque cogitaret quid eſſet, nox ſuperuenit, & dormienti Chriſtus apparuit cum ligno quod vidit in cœlo, iuſſitque vt fieret eius ligni figuratio, quæ foret auxilium in præliorum congreſſionibus.

Cap. V.

Quomodo Conſtantinus Chriſtianum dogma cognouerit, & de miraculo crucis, & de morte Maxentij.

CVmque iam non opus eſſet interprete, ſed aperte Imperatori mōſtratum fuiſſet, quid de Deo credere conueniret, mox die facta ſacerdotes Chriſti conuocans, de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros offerentes, de Chriſto loquebantur, ſuaq; dicta ex prophetis comprobabant. Signum vero quod apparuerat dicebant trophæum eſſe victoriæ aduerſus infernum, quam victoriam aſcendens in cœlos egit Chriſtus, crucifixus & mortuus, & tertia die reſurgens: ſecundum quod ſperandum eſſe dixerunt, quia poſt huius vitæ terminum circa finem ſeculi præſentis, omnes homines reſurgent & immortales exiſtent: alij quidem ad pręmia rerum quibus bene vixerunt: alij ad ſupplicia, eo quod ab eis mala ſint geſta. Eſſe tamen etiam in delictis quæ committuntur hic, occaſionem ſalutis purificationemque peccati: nondum initiatis quidem baptiſmatis adeptionem, ſecundum eccleſiaſticam legem: initiatis autem cuſtodiam ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum ſanctorumque virorum eſt, docebant quoque purificationem ſecundam ex pœnitentia conſtitutam, clementem enim eſſe Deum, & veniam tribuere delinquentibus, ſi pœnitentiam agentes, ſtudeant eam operibus roborare. Hæc ſacerdotib. explanantibus, admiratus Imperator prophetias

Conſtantinus myſteria fidei edocetur.

Pœnit[illegible]

tias de Chriſto ita promiſſas, iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillum crucis transformare ſignum, quod *Labarum* vocabatur. Hoc enim ſignum bellicum inter alia precioſius erat eo, quod Imperatorem præcederet, & adorari id à militibus moris eſſet. Vnde præcipue Conſtantinũ reor nobiliſſimum decus imperii Romani in ſignum mutaſſe crucis, vt frequenti viſione atq; cura deſueſcerent à priori more ſubiecti, & eum ſolum arbitrarentur Deum, quem coleret Imperator, vel quo duce atque auxiliatore vterentur aduerſus hoſtes. Semper enim hoc ſignum proponebatur ante ordines vniuerſos, quod maxime laborantibus aciebus in prælijs adeſſe præcipiebat. Conſtituit itaque certos ſigniferos, qui in eo laborarent: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherent, & omnes acies ita luſtrarent. Ferunt enim quidam eo quod aliquando ferens hoc ſignum, repente hoſtibus inuadentibus expauiſſet, dediſſe illud alteri deuehendum: cumque ſe prælio ſubtraxiſſet, & iacula declinaſſet, ſubito percuſſus interiit. Ille vero qui ſacrum ſuſcepit trophæum, multis ſe iaculantibus, permanſit illæſus. Mirabiliter enim diuina tegente virtute, ſagittæ hoſtium figebantur in ligno, à ſignifero autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autem neque alium vnquam huius ſigni miniſtrum, vt ſolet, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpeſſum.

Labarum. *Signiferi.*

SOCRATES.

COngreſſus ergo circa pontem † Miluium vicit, in flumine necato Maxentio. Erat enim annus ſeptimus imperii Conſtantini. Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus eſt.

† Fulbium Miluius pons. An. do. 315.

CAP. VI.

De derogatione Paganorum contra Conſtantinum.

SOZOMENVS.

C NOn autẽ ignoro quia Græci referunt Conſtantinum, eo quod aliquos genere proximos occidiſſet, & cooperator extitiſſet in nece filii ſui Criſpi, pœnitentia ductum de purificatione conſuluiſſe Philoſophum Sopatrum, qui tempore illo præerat in ſede Plotini illumque reſpondiſſe, nullam eſſe in huiuſmodi delictis purgationem. Conſtantinũ vero hac interdictione turbatum inueniſſe epiſcopos qui pœnitentia ſeu baptiſmate promitterent eum ab vniuerſo poſſe purgari delicto: Tunc gauiſum in illis qui dixerant quod volebat: admiratumque dogma, factum deinde Chriſtianum, & ad ſui ſimilitudinem deduxiſſe ſubiectos. Mihi D autem videntur hæc ficta ab eis, qui ſtudent religioni Chriſtianæ detrahere. Criſpus enim, propter quem dicunt Conſtantinum eguiſſe purgatione, vigeſimo anno imperii paterni defunctus eſt. Qui cum adhuc viueret multas cum eo pro Chriſtianis poſuit leges, ſecundo quippe loco honoratus imperij & Cæſar exiſtens, ſicut etiam nunc principum nomina & tempora legibus ſubiecta teſtantur. Sopatrum vero non eſt credibile ad colloquium Conſtantini venire potuiſſe, in ſola Oceani circa

An. do. 316 [illegible] Conſtantinus F.

An. do. 309. Conſtantinus Cæſ. degebat in Gallia circa Rhenum.

Rhenum parte regnantis: propter intentionem vero contra Maxentium habitam degebat In Italia tunc Romana reſpub. turbabatur, & non erat facile vt Britanni & Galli conuenirent cum illis tunc apud quos conſtat Chriſtiana religione Conſtantinum participatum, niſi dii contra Maxentium caſtrametaretur, & tranſiret † ad Romam: Teſtes autem, ſunt ruſſus horum tempora, nec non & leges quas pro religione ſanxit: vt autem concedamus facile potuiſſe principem loqui Sopatro, aut per epiſtolã ſuam conſuluiſſe pro quibus vellet, non eſt tamen veriſimile ignoraſſe Philoſophum, quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis eſt poſt filij necem in Cereris ſacris: & quia poſt Iphiti necem, peregrinum & amicum iniuſte peremit. Quum igitur Græci in huiſmodi delictis purgationes annuntient, ſufficiant quæ dicta ſunt, vt accuſent de mendacio eos qui Sopatrũ B contraria Conſtantino reſpondiſſe finxerunt. Non n. credo hæc ignoraſſe tunc nobiliſſimum apud Græcos eruditione literarum.

† ad vrbem Romam.

CAP. VII.

De legibus quas Conſtantinus pro Chriſtianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Chriſtianorumque profectu. Et de victoria eius, & de veneratione ſancta religionis.

IGitur eccleſiæ ſub regimine Conſtantini alacriter agebant & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficijs eleuatæ, quas etiam prius inconcuſſas dominus à periculis turbiſque ſeruauit. Nam cum perſecutiones diuerſas eccleſiæ in alio terrarum orbe paterentur, ſolus Conſtantius Conſtantini pater licenter Chriſtianis in ſua conſiſtere religione conceſſit. Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignum egiſſe cognoui. Is C enim probare volens quoſdam in ſuo palatio Chriſtianos ſi boni & ſolidi eſſent viri, euocans vniuerſos præcepit dicens, vt ſi quidem venirent ad ſacrificandum, & eius colerent deos, circa eum eſſent, & in † ſuo cingulo permanerent. Si vero refugerent, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minime punirentur. Quumq; in vtroq; apparuiſſent, alij quidẽ religionis deſertores, alii vero diuina præſentibus præponentes, deliberauit eis amicis & conſiliarijs vti, qui in melioribus fideles, conſtantesq; permanſerant. Alios aũt velut effœminatos auerſatus expulit à ſuo colloquio, credens nunquam eos circa principem deuotos fore, qui fuerint Dei ſui ſic paratiſſimi proditores. Et ideo adhuc ſuperſtite Conſtantio non videbatur contra legẽ piam eſſe Chriſtianum, apud eos qui vltra D Italiam Galliasq; & Britanniã, & qui circa Pyrenæum habitabant montẽ vſq; ad Oceanum Heſperium. Quum vero Conſtantinus in eius ſucceſſiſſet imperium, † potiores eccleſiæ effloruerunt. Maxentio enim Herculij filio perempto, cum eius pars Conſtantino ceſſiſſet, iam licenter in religione vigebant, qui circa Tiberim fluuiũ & Eridanum (quem Padum prouinciales appellant) commorabantur, & qui circa Aquilã commanebant, in quẽ locũ ſermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenũ pelagus fuiſſe perductam. Argonautæ enim ventum validum declinantes, non eodem nauigio in ingreſ-

† ſua dignitate. *Conſtantij conſilium de exploranda Chriſtianorum conſtantia.* *Cingulum militare.* *† potius vos.* *Argonautæ.*

greſſione ſunt vſi, ſed tranſeuntes mare quod ſuper Scythas eſt, per hæc flumina venerunt ad terminos Italorũ, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatem quæ nuncupatur Æmona. Aeſtate vero ſuperueniente, cooperantib. eis prouincialibus fere quadringenta ſtadia arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluuium Aquilam deduxerunt, qui permiſcetur Eridano. Eridanus autem fauces habet in Italicum mare. Poſt prælium itaque Cibalæ, Dardanii, & Macedones, & qui circa Hiſtrum tunc morabantur, nec non & Hellas & Illyriorum gens omnis ſub Conſtantinum redacta eſt.

Cap. VIII.

Quomodo Licinius fugatus Christianos fuerit perſecutus, & nouiſſime victus.

An domini 320 Licinius Cæſar aduerſus Chriſtianos.

POrro Licinius hinc fugatus cum prius ſectator fuiſſet dogmatis Chriſtiani, mutata voluntate, plurimos ſacerdotũ in ſuæ partis afflixit imperio, multos quidem & aliorũ præcipue tamen de collegio militari. Nimis enim Chriſtianis erat infenſus propter Conſtantini bellũ. æſtimans eum poſſe contriſtari propter calamitatem ſuæ religionis. Simul etiam arbitratus quia orarent & ſtuderent redigi ſub illius ſolius Imperio. Super hęc autem pugnaturus denuo contra Conſtantinum, ſpem victoriæ habebat per diuinationes & ſacrificia, & ſeductus ab aliquib. promittentib. quia bello vinceret Conſtantinũ, in paganitatem conuerſus eſt. Denique etiam Gręci dicunt tunc eum expertum diuinationem apud Miletum Didymæi Appollinis, eiq; conſulenti de bello, reſpondiſſe dæmonium per hos Homeri verſus:

An domini 325.

> Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
> Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.
>
> *O ſenex, valde te iuuenes domant pugnaces*
> *Tuaque vis ſoluta eſt, ſæuaque te ſenectus impellit.*

Ex plurimis ergo rebus viſum mihi eſt dogma Chriſtianorũ diuina prouidentia conſtitiſſe, tantoq; proceſſiſſe cremento, maxime tamen ex perſecutione Gentiliũ. Futuro namq; Licinio perſequi eccleſias in ſuo imperio conſtitutas, bellum in Bithynia factum eſt, quo nouiſſime pugnauerunt inter alterutros ipſe & Conſtantinus. Tantoq; diuino ſuffragio adiutus eſt Conſtantinus, vt per terram & per mare vinceret inimicos: & amiſſis Licinius pedeſtrib. & naualibus ſemetipſum in Nicomedia traderet, priuatuſq; Theſſalonicæ aliquanto tempore permaneret, ibique perimeretur. Vir ergo primordiis imperii ſui, præliis, aliiſq; rebus valde prouectus, & ſororis Conſtantini nuptiis honoratus, huiuſmodi fine defunctus eſt.

Licinius perimitur. Anno domini 326.

Cap. IX.

De diuerſis confeſſoribus eorumque conuerſatione.

Commendat Conſtantinus religionem Chriſtianã.

COnſtantinus igitur cum ad eum ſolũ omne Romanorum peruenisset imperium, edictis publicis vſus eſt, vt Orientales ſubiecti impauide religionem colerent Chriſti, & diligenter diuinitati miniſtrarent. Diuinitatem quippe ſolã eam crederent, quæ & reuera eſſet & ſufficiẽter haberet omni tẽpore poteſtatẽ. & quoniã qui talibus ſtuderent, omnia bona vbertime eis accederent & quæcunq; aduerſa portarẽt, cũ meliori potius ſpe fruerẽtur: qui vero circa Deũ delinquerent, cõmuniter & ſeorſum in bello & in pace, omnia eis difficilia prouenirẽt. Gratiaſq; referens nõ ſibimet arrogans, adiecit in eam legẽ dicens: quia miniſtrum opportunum eũ habere dignatus fuerit Deus ſui conſilii, à Britannico mari vſque ad loca orientis adduxerit eũ, quatenus augeretur Chriſtiana religio, & qui propter Dei culturã durabiliter permanſerũt in confeſſionib. martyrii, clariores eius honorib. apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia multa dicens, per quæ credebat ſubiectos ad cultũ religionis adducere, infirma eſſe ſanciuit, quæ contra religionẽ fuerant cogitata vel geſta ſub perſecutoribus eccleſiarum, remiſſionemque cunctos habere decreuit, qui propter confeſſionem Chriſti migrare in inſulas, aut alibi præter voluntatem propriam cõmorari iuſſi ſunt, aut in metallis affligi, aut publicis operibus, aut mulieribus aut lanificiis miniſtrare, aut dari curiis, quum curiales primitus non fuiſſent. Eos autem quos infames illi fecerant ab infamia relaxauit. Militia vero priuatos in ſua voluntate reliquit, vtrum eſſe in ſchemate quo fuerant, an certe cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cumque omnes ad priorem libertatem & conſuetos honores reuocaſſet, etiam ſubſtantias † reformauit vniuerſis. Si qui vero morte damnati, ſubſtantia quoque nudati ſunt, præcipit proximis generi eorum deferendas hæreditates: nullo autem horum exiſtente, vnamquamque prouincialem eccleſiam ad ius hæreditatis accedere: & ſiue apud priuatum ſiue apud publicum de tali ſubſtantia eſſet aliquid, reſtitueret. Eis autem qui ex ærario publico aliquid comparauerant, aut donationes acceperant, ſecundum poſſibilem decentemque modum ſe prouidere promiſit. Hæc igitur, ſicuti dictum eſt Imperatori placuerunt, & lege firmata ſunt inſigniterq; omnia decori fine completa. Chriſtiani vero tunc omnes Romanorum dignitates adminiſtrabant: & de cætero cunctis ſacrificare negabatur, immolationibusque aut diuinationibus non erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura vero etiam per ciuitates gentium, de antiqua conſuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam ſecundum priores ſolennitates in paganorum templa Cubitus, ſed in eccleſias magis offertur, quo ſignificatur crementum aquæ Niliacæ. Apud Romanos autem tunc primum gladiatorum ſpectacula ſunt remota. Apud Phœnices vero, qui in Libano & Heliopoli commorantur, phas vlterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe poſt turpitudinem experimenti primæ nephandæ permixtionis. Sanctæ vero domus quæ quidem magnitudinem videbantur habere ſufficientem, corrigebantur. Aliæ vero cremento altitudinis & latitudinis augebantur. Alibi autem quum non eſſent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias vero ex regiis theſauris Imperator affluentius impendebat, ſcribens per ſingulas ciuitates epiſcopis atque præſidibus populorum, vt ſacerdotes ſicuti vellent iuberent, iſti autem iubentibus obedirent, quatenus cito perficeretur opus. Lætanti ii-

Exulantes Chriſtiani reuocantur.

Chriſtiani honorificentiſſime habentur.

† reſtituit.

Cubitus.

Templa Chriſtianorum.

quid

quidem eius imperio, etiam religio valde florebat, & in tantum etiam poſt bellum contra Licinium geſtum feliciſſimus fuit in prælis aduerſus alienigenas præparatus vt etiam Sarmatas vinceret, & qui vocantur Gothi, tunc nouiſſime cauſa gratiæ apud eum fœdera celebrarent. Hæc autem gens habitabat quidem tunc trans flumen Hiſtrum. Cumque eſſet in bellis prona, & multitudine atque magnitudine corporum armis ſemper exercitata, aliis quidem barbaris præualebat, ſolos autem Romanos habebat ſibimet repugnantes. Fertur enim etiam & hoc prælio demonſtratum Conſtantino per ſigna vel ſomnia, quanta Dei prouidentia regeretur. Qui cum ſuperaſſet omnia bella quæ ſub eo ſunt geſta, veluti repenſans Chriſto, in eius religionis ſtudio magis magiſque feruebat, hanc ſolam veram fatendam, & ſalutarem exiſtimare ſubiectos iubens. Ex terra vero ſubdita ſibi, ex vnaquaque ciuitate detrahens publico, certum vectigal eccleſiis prouincialibus cleroque diſtribuit, & donationem validam in perpetuum eſſe ſanciuit. Aſſueſcens autem milites, vt ſicut ipſe, Deum colerent, ſigno crucis eorum arma ſignabat. In regalibus quoque oratorium fabricatus, etiam tabernaculum ad inſtar eccleſiæ circumferebat, dum aduerſus hoſtes caſtra metaretur, quatenus nec in itinere degens vel ipſe vel exercitus ſacro lumine priuarentur, quo deceret laudare Deum & orationes offerri. Sequebantur autem pariter ſacerdotes & diaconi tabernaculo ſeruientes, qui ſecundum legem eccleſiaſticam ſacrorum ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum cohortes, quæ nunc Numeri nuncupantur, ſingulæ fecerunt tabernaculum proprium: & ſacerdotes atque diaconos diſtributos habebant. Die vero qui dominicus vocatur, quem Hebræi primum vocant, Græci autem ſoli diſtribuunt, & qui ante ſeptimum eſt, ſanciuit à iudiciis aliiſque cauſis vniuerſos habere vacationem, & in eo tantum orationibus occupari. Honorabat autem dominicum diem, quia in eo Chriſtus reſurrexit à mortuis: alium vero, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam namq; culturam ſacratiſſimæ crucis habebat, tam pro iis quæ ei proſpere prouenerant eius auxilio, in prælis contra aduerſarios inſtitutis, quam pro indicio quod ei diuinitus pro ea videbatur oſtenſum. Denique ſupplicium crucis quod primitus apud Romanos erat in vſu, lege prohibuit. In figurationibus autem Solidorum & in imaginibus, hoc ſignum iuſſit inſcribi ſemper & figurari. vt teſtantur hactenus eius imagines hoc ſchemate decoratæ. In omnibus ſiquidem rebus, præcipue tamen in legislationibus ſtudebat placare diuinitatem. Apparet enim luxurioſor & valde fatuas permixtiones ante eum non prohibitas, tunc fuiſſe correctas, ſicut ex ipſis quas poſuit legibus inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem & ſtatum religionis ab eo ſancita ſunt, pandere neceſſarium eſt, cum partes eſſe eccleſiaſticę videantur hiſtoriæ. Apud Romanos dudum fuit lex, à xxv. anno non habentes vxores prohibens à priuilegiis habentium coniuges, ſed & alia multa iubens vt nihil de teſtamento lucrarentur, licet generis proximitate conſiſterent: qui vero filios non habuiſſent, medietatem relictorum ſibimet amittebant.

Sarmatæ [illegible]

An. do. 333.

Numeri Dei dominicum. Dies veneris.

Supplicium crucis ſublatum. Signum crucis in nummis.

Multa cœlibatum remiſſa.

Poſuerunt autem has leges antiqui, volentes Romam eſſe populoſam, omnemque ſubiectam terram, & quia non multum ante has leges plurimos in ciuilibus bellis amiſerant. Videns igitur Imperator idcirco male tractari eos, qui propter Deum virginitati & ſine liberis eſſe ſtudebant, fatuum iudicauit diligentia & ſtudio hominum videri eorum augeri genus, cum natura ſemper ſuperna diſtributione diminutionem ſuſcipiat & augmentum. Et legem populo propoſuit vniuerſo, quatenus æqualibus priuilegiis fruerentur, qui ſine coniugibus & liberis erant, quibus illi qui hæc ſe habere gaudebant. Sed etiam amplius habere ſanciuit eos, qui in continentiæ virginitate degebant, licentiam eis præbens maſculis fœminiſque, licet ætate minoribus, teſtamentum facere contra communem legem. Omnes enim bene cogitare iudicauit quorum opus eſſet Deũ placare ſemper, & Philoſophiæ veraci vacare. Huius enim rei cauſa & antiqui Romanorum licenter teſtari virgines Veſtales etiam ſexto ætatis curriculo decreuerunt. Indicium itaque maximum reuerentiæ pij principis circa religionem fuit, quia vbique adminiſtratorum ſententias imperfectas eſſe voluit, & ad epiſcopos per appellationem refugiendum eſſe ſanciuit, ſi qui vellent ciuiles iudices refutare: firmam vero illorum iudicans ſententiam potioremque iudicum aliorum & tanquam ab Imperatore prolatam, ab omnibus obſeruandam, & inconuertibiles eſſe terminos ſynodales. Illud quoque nos relinquere dignum non eſt, quod pro vtilitate ſancitum eſt eorum qui in eccleſiis manumittuntur. Cum propter ſubtilitatem legum etiam inuiti poſſeſſores difficultatem paterentur circa dationem melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant, tres poſuit leges, decernens omnes in eccleſiis manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum, per hanc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui cuius indicium præſens etiam tempus ſeruat. Nam moris erat de libertate leges ſcriptas in manumiſſionibus anteponi. Conſtantinus igitur hæc ſane ſtudens in omnibus honorare religionem. Erat quippe & per ſemetipſam glorioſa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

Cœlibibus licet cõdere teſtamentũ

Ad epiſcopos prouocare permiſſi.

Libertas ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur

Cap. X.

De Spyridione epiſcopo, qui fures ligatos abſoluit.

Itaque perſecutionibus iam ceſſantibus adhuc multi confeſſorum ſuperſtites, eccleſias ornabant, vt fuit Oſius Cordubæ pontifex, & Amphiõ Epiphaneiæ Ciliciæ, Maximus qui poſt Macarium Hieroſolymorum tenuit Præſulatũ, & Paphnutius Aegyptius, per quẽ aiunt plurima miracula operatum Deum, dæmonesq; ſubieciſſe, variarumque paſſionum condonaſſe ei ſanitates. Fuerunt autem Paphnutius & Maximus ex illis confeſſoribus quos Maximianus Imperator in metallis opera exercere damnauit, oculos eorum dextros euellens, & ſiniſtras ſuas incidens. Secundum eos autẽ fuiſſe percepimus Spyridionem Tremithontis Cypriorum epiſcopum, ad cuius virtutem demonſtrandam ſufficere puto, quæ hactenus de eo ſeruatur opinio. Quanta per eum diuino præſidio geſta

Oſius. Amphion Maximus. Paphnutius. Spyridion.

E ſint, plura quidem nouere prouinciales, ego autem quæ ad nos valuerunt peruenire non tacebo. Fuit enim iſte ruſticus habens vxorem & filios, ſed non propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem veniſſe malignos viros ad caulas ouium eius, & cum rapere niterentur, ſubito vinctos nullo ligante fures. Tunc illum die facta venientem inueniſſe ligatos eos, & ſoluiſſe quidem ab inuiſibilibus vinculis, culpaſſe tamen & dixiſſe: Cur fratres dum licuiſſet quæ deſiderabatis accipere, elegiſtis potius ea rapere, & noctem ducere iugiter infelicem? Tunc miſeratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens, ait: Abite hinc, ſumentes arietem: laboraſtis quippe vigiliis, & decet vos hoc querimoniis recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iuſte poterit admirari. Nihilominus etiam illud mirandum. Apud filiam eius virginem Irenem nomine, quidã notus eius † ſpeciẽ aliquam depoſuerat: quæ ſumens depoſitum, ſub terra

† aliquid.

F recondidit, vbi caute credidit cuſtodiri. Contigit interea mori puellam nihil confeſſam patri. Venit homo depoſitum repetens, ignorante Spyridione quid loqueretur. Cumque in tota domo requiſiſſet, nec inueniret, flebat, capilloſque vellebat, & mori vicinus eſſe videbatur ille qui depoſuerat. Hæc Spyridion fieri videns, & curſim veniens ad ſepulchrum, vocauit nomine puellam. Qua reſpondente, de cauſſa depoſiti requiſiuit. Et dum ab ea didiciſſet, reuerſus & inueniens vbi puella ſignificauerat, reddidit homini quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni ſermonem, non eſt incongruum etiam iſtud adiicere. Mos erat Spyridioni iſti ex fructibus qui naſcebantur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autem gratis mutuari volentibus. Sed neque per ſe dabat, neque per ſe recipiebat, ſed ſolum cubiculum demonſtrabat, inuitans petentes, vt quan-

† referrent.

G tum opus haberent tollerent, & denuo † reuocarent quantum ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam vero dum mutuum recepiſſet, reuerſus eſt poſt aliquantũ quod tulerat redditurus. Quem dum ſecundum conſuetudinem iuſſiſſet reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus, ad iniuſtitiam ille conuerſus & credens latere Spyridionem, non reddidit quod debebat, ſed auferens debitum quaſi reddidiſſet abſceſſit. Quod tamen longo tempore non erat ignorandum. Poſt certum namque tempus venit, ruſum petens ab eo mutuum. Atille miſit eum ad horreum, data poteſtate vt ipſe ſibi metiretur quantum opus haberet, vacuum vero eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoſcens Spyridioni nuntiauit. Ille reſpondit ei. Mirum eſt ô homo quod loqueris. Quomodo tibi ſoli viſum eſt horreum neceſſariis defeciſſe? Sed conſydera potius apud temetipſum, ne forte mutuatus alia vice quod debueras primitus non ſolueris. Si enim hoc

H non eſt, indubitanter non priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum eſt igitur huius ſacratiſſimi viri inuarietatem, & eccleſiaſtici ordinis valde cuſtodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua vtilitate in vnum Cyprios epiſcopos conueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spyridionem, & Tryphyllium Ledrenſem epiſcopum, v[...]

Tryphillium.

E rum eloquio & ſapientia, necnon Beryto legibus eruditum. Cum itaque collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio, vt faceret ſermonem in populo. Cumque ille locus veniſſet ad medium, tolle lectum tuum & ambula, cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spyridion autem indignatus in eum, & exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu meliores, inquit, eo qui lectum dixit, quia eius verbis vti confunderis? Hoc autem fecit populo conſpiciente, mediocritatem docens eum qui eloquii ſupercilio præſumebat. Erat enim idoneus ad pudorem incutiendum: quum eſſet venerabilis & operibus glorioſus, ſimulque ſenex æuo atque ſacerdotis officio. Qualis autem circa peregrinorum ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtante iam quadrageſima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus conſueuerat cum ſuis continuare ieiunia & die certo comedere, medios dies ſine cibo conſiſtens. Videns ita-

Collectam vocat conuentũ Chriſtianorum.

F que peregrinum valde defectum: *Perge* (inquit ſuæ filiæ) *laua peregrini pedes & cibos appone.* Cumque virgo dixiſſet, nec panem eſſe nec ἄλφιτα (quarum rerum ſolebat nihil habere recondi-tum propter ieiunium) orans primum veniamque petens, filiæ iuſſit vt porcinas carnes quas domi ſalitas habebat, coqueret. Quibus coctis, ſedens cum peregrino poſitis carnib. commedebat & rogabat vt vna cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Chriſtianumque ſe profitente. Propterea magis, inquit, refutare non debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spyridione dicta ſufficiant.

Spyridion comedit carnes porcinas in quadrageſima. Hoc eſt formam

Chriſtianos homines liberat. Tit. 1. d.

Cap. XI.

De diuerſis monachis, & eorum inſtitutione.

G PRæcipue vero inſigniſſimam eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus qui conuerſatione monachica illo tempore fruebantur, vtiliſſima namque res ad homines venit à Deo iſta philoſophia, quæ multarum doctrinarum & dialecticæ artis ſtudia deſpicit, tanquam ſit minuta & melioris operis tempus impediat, atque ad recte viuendum nihil oſtendat. Hęc ergo Philoſophia conuerſatione miranda, naturali ſimplicique prudentia docet omnino quæ nequitiã perimant, & offerentur vtilia. Non enim prædicat virtutem, ſed magis exercet, nihil pendens humanam gloriam, viriliterque reſiſtens paſſionibus animæ, & neque naturæ neceſſitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ virtutis mentem habens, ſemper contemplatur omnium creatorem, & eum nocte dieque colens, orationibus & lætaniis placat indubitanter. Animæ vero puritate & bonorum actuum conuerſatione ad miniſteria ſe

Monachorum, hoc eſt, eremitarum Philoſophia Dialectica

H diuina componens, purgationes aſperſioneſque contemnens, ſolas vero pollutiones peccata putans, extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omnium abſolute huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatem neceſſitatemque vitæ qualibet voluntate mutatur: non [...] patiens vlciſcitur. non [...] gore aut indigentia neceſſariorum cor[...] mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. [...] atenuiam [...] inanitudinem. [...] edio [...] ate [...] ta ed[...]

Officium monachorum.

tatur, & quantum naturæ humanæ poſſibile eſt, Deo eſſe vicinum: veluti in tranſito vtens præſentibus, neque circa poſſeſſionem rerum occupata, conſtringitur, neque vltra quam opos eſt in præſenti prouidere forſan vrgetur. Semper autem ſimplicitatem & exercitium huius inſtructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni viuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſſione ſuſpirans, turpiloquia reſpuens, & nec vſque ad vocem emittere patiens, quorum actiones ſuis actibus noſcimr exoluere. In breui comprehendens neceſſaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, caſtitati luxuriam ſubdit: iuſtitia punit iniuſtitiam, & veritate mendacium. Diſciplina rerum omnium menſuras participatur: cum proximis in vnanimitate & communione conſiſtit: amicorum prouida eſt atque peregrinorum: quæ propria ſunt, communia facit egentium, & tuetur vtilia ſingulorum: neque gaudentibus importuna, & tribulatis remedium conſolationis apponens. Ad verum bonum diligentiam ſuam ſemper extendens, ſermonibus caſtis ſapientibuſque conſiliis, ornatu ac vano eloquio remotis, erudiens atque curans veluti quibuſdam medicaminibus audientes, cum honore & reuerentia diſpoſitiones ſuas celebrans contentione, certaminibus, itaque priuata. Nam cum ſit rationalis, omnem motum irrationalem fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaque elegantiſſimæ philoſophiæ princeps quidem fuit, ſicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptiſta Ioannes. Philo autem Pythagoricus, ſuis temporibus refert vndiq; egregios Hebræorum in quodam prædio circa ſtagnum Mariam in colle poſito philoſophatus. Habitaculum vero eorum & cibos & conuerſationem talem introducit, qualem & nos nunc apud Ægyptiorum monachos eſſe conſpicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philoſophiam, cedere omnibus ſibi competentib. rebus, cunctiſque abrenunciare permixtionibus, & extra muros in ſolitariis agris & hortis inhabitare. Domos autem eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur: & in eis conuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria, diligenterque pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante ſolis occaſum non guſtare cibum, alios autem per tres dies & amplius: certiſque diebus in pauimento habere cubilia, vino ſemper & ſanguinem habentibus abſtinere, cibum eum eſſe panis, & ſalis, & hyſſopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare ſeniores virgines propter amorem philoſophiæ ſpontanea voluntate nuptiis abſtinentes. Et Philo quidem hoc modo referens, videtur aperire, quia hi qui ex Hebræis ſecundum eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaice viuerent, eorumque conſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuerſatio. Vnde conicio ex illo apud Ægyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij vero dicunt huic cauſam fuiſſe conuerſationi perſecutiones, quæ religionis cauſa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & vallibus deſertiſque morabantur, admodum ſe vitæ huic aſſueuerunt. Sed ſiue Ægyptii, ſiue alij quidam huic ab initio philoſophiæ præfuerunt, illud tamen a-

Philo He-bræus.

σεμνεῖα.

A pud omnes conſtat, quia ad ſummam reuerentiam atque perfectionem, motibus exercitationibuſque decentibus, hanc conuerſationem vſque perduxit Antonius maximus monachorum, quem tunc in deſertis Ægypti morantem propter gloriam virtutis eius, Imperator Conſtantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quib. vellet ei reſcriberet, expetebat. Fuit autem iſte vir Ægyptius genere, ortus inſigni vico in loco Heracliæ apud Ægyptios conſtituto. Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros conuicaneis ſuis: aliam vero ſubſtantiam diſponens, pretium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans philoſophi non ſolum ſemetipſum ſpoliare pecuniis, ſed eas diſpenſare proficue. Iunctus autem ſtudioſis ſecundum ſe viris, virtutes zelabatur vniuerſorum, probans bonam vitam ſuauem fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primo difficilis. B Modos adinueniebat abſtinentiæ potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanquam ſemper incipiens aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniendo libidinem, ſacræ vero ſapientiæ voluntate paſſionibus animæ repugando. Erat enim eius eſca ſolus panis & ſal, potius aqua, prandiique tempus ſolis occaſus. Frequenter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus contingebat quidem diem: ſi vero ſomnus incumberet, ſtando paulum dormiebat, plerumque pauimento iacens, ſolamque terram ſtratum refectionis habens: olei ſiquidem vnctionem, lauacrotum aquæ ſimilium vſum modis omnibus euitabat, quia humectatione ſua in mollitiem rubur corporis immutarent. Aiunt enim neque nudum eum aliquando viſum. C Litteras vero neque ſciebat, neque mirabatur, ſed potius mentem bonam tanquam antiquiorem literis: quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit autem præcipue clementiſſimus, caſtus, fortis, gratus colloquentibus, ſine vlla triſtitia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiue quæſtiones inferrent, tamen more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcentem ſedabat ſæpe contentionem, & ad menſuram debitam protinus transferebat: loquentiumque ſibi ſtrepitum temperabat, eorumque mores veluti quadam regula componebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans ſe futura præſcire non æſtimabat eſſe virtutem: & propterea nec laborandum monuerat circa talia ſuadebat, quando nec ignorantem futura pœnæ ſuccumbere, nec D ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Veram namque beatitudinem, in cultura Dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui autem hæc eſſet cura, docebat vt purgaret animam quo poſſet inſpicere, & futurorum notitiam poſſidere, Deo videlicet præſcientiam declarante. Vacare autem nec ipſe patiebatur, & bene victurum ſemper operari præcipiebat: ac ſemetipſum diſcutere, & ſecum ponere rationem eorum quæ geſſit die noctuque: ſi quid autem indecens ageret, conſcriberet, vt de cætero parceret in delicto ſemetipſum ſcilicet erubeſcens, ſi plurima ſui delicta compenſſet: ſimul etiam metuens, ne per conſcriptionis indicium fieret alijs manifeſtus. Erat enim laborioſus & maximus pro † ſolatijs oppreſſo-

Antonius monachus An. do. 334

† conſolat

B a tum

rum. Quis etenim alter ſic feruentiſſime fuit ſtudioſus, quorum gratia ſæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi namque vi compellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magiſtratus, quorum ſinguli vel videre eum iudicabant nimis egregium, loquentem audire & præcipienti parere glorioſum. Qui cum talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari & latere per eremum. Si vero neceſſitate faciente veniſſet in ciuitatem, diſpoſito negotio pro quo venerat, ad deſertum continuo reuertebatur. Piſces namq; dicebat per humectam nutriri ſubſtantiam, Monachis autem ornatum ferre ſolitariam vitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſiunt, ſic gloria monachorũ ad vrbes accedendo fœdatur. Obedientem vero ſe gratumque conſpicientibus exhibebat: Studebatq; vt neq; haberetur amentem ſuperbamque naturam, nec putaretur eiuſmod. Sed hæc quidem pauca virtutum Antonij dicere ſum compulſus, tanti viri per hæc exempla conſideremus philoſophiam. Plurimos autem atq; probatiſſimos habuit auditores, quorum alij quidem in Ægypto & Libya, alij vero in Palæſtina & Syria & Arabia claruerunt, & vnuſquiſque eorum non minus ſe quam doctor, apud quos eſt commoratus exercuit, multoſque docuit, & ad ſimilem virtutem philoſophiamque perduxit: ita vt quorundam hic labor eſſet circumire per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligenter Antonij diſcipulos eorumque requirere ſucceſſores. Sed quomodo poterant inueniri facile, quibus erat ſtudium diligentiſſimum ſua vita latere, & non ſicut plurimi nunc hominum clari per gloriam, ſemetipſos † captonunt & cunctis inſinuant? Fuerunt itaq; probatiſſimi diſcipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus appellatione ſimplex. Hunc aiunt cum ruſticus eſſet, bona ſpecie coniugem habuiſſe, & ea in ipſo facinore adulterij deprehenſa, tacite ſubriſiſſe, & iureiurando firmaſſe nunquam ſe cum ea eſſe miſcendum. Tum ad adulterum Habe inquit, eam, & repente diſceſſit ad eremum ad Antonium. Dicunt enim eum manſuetiſſimum & patientem valde fuiſſe. Denique cum iam ſenex eſſet ad vitam monachicæ perdurationis inſuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorem, perfectæque eum philoſophiæ eſſe teſtatus, ſeorſum præcipit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij teſtimonium & operibus oſtendebat virum eſſe glorioſum, ipſoque doctore ſuperiorem, atque ad affligendos & expellendos dæmones præparatum. Circa hoc itaque tempus philoſophabatur & Ammon Ægyptius, de quo ſermo fertur, quia cogentib. parentibus duxiſſet vxorem, nec tamen eam fuiſſet expertus. In principio namq; nuptiarum ſponſam tanquam ſponſus in thalamo percipiens, & ſolus cum ea remanens, ait: *Nuptiæ quidem (ô mulier) noſtra vſque ad hoc celebratæ ſunt tempus.* Et quale bonum ſit poſſe virginem permanere, ex ſacris edocebat literis, ac ſeorſum ſolus manere tenebat. Sed quoniam de virginitate quidem ſermones virgo laudauerat, diuidi autem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem octo cum ea manſit, neque tunc à monachica abſtinentia ſe ſuſpendens. Interea mulier viri zelata virtutem, æſtimanit non eſſe iuſtum tantum virum domi celari propter ſe, ſed oportere potius ſeorſum vtrumque philoſophari, & ob hoc ſupplicauit viro. At ille gratias agens Deo pro huiuſmodi cogitatione mulieris: *Tu quidem*, inquit *hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabo.* Et in meridianam partem deſerti ſtagni Mariæ veniens circa locum † Schyti ad montem qui dicitur Nitriæ, duob. & viginti annis ibi philoſophatus eſt, annis ſingulis viſitans ſecundo mulierem. Huius itaque ſacratiſſimi principis horum monaſteriorum, multi fuerunt dignique diſcipuli, ſicut ſucceſſiones oſtendũt plurimaque & veneranda per eum prouenerunt, quæ præcipue apud Ægyptios monachos perfecteque ſeruantur. Nam cum maxima diligentia per ſucceſſionem traditionis alterutræ curant virtutes antiquorum memoriæ tradere monachorum. Sed à me illi memorandi ſunt, qui ad nos vſque peruenerunt. Contigit igitur huic viro & Theodoto eius diſcipulo euntib. aliquo tranſire flumen quod dicunt Lycum. Ne vero alteruter ſe nudum videret, iuſſit Ammon vt recederet Theodorus. Cumque etiam ſemetipſum erubeſceret nudum intueri, repente diuina virtute tranſlatus eſt ad vlteriorem ripam. Tranſiens vero Theodorus aquam, & videns nec veſtem eius nec pedes infuſos, ſupplicabat ſeni vt ei cauſam rei depromeret. Cumque ille dicere refutaret, ille vero non aliter ſe properaturum niſi cognoſceret, promittente Theodoro nulli ſe eo viuo rem fore dicturum, confeſſus eſt quod euenit. Proximum vero miraculum huic quoque rei contigit quod narrabo. Iniuſti parentes alicuius à cane rabido percuſſum filium & pene moriturum obtulerunt ei, & eiulantes deprecabantur vt curaretur. Tum ille ad eos: *Non eget*, inquit, *mea curatione, ſed vos ſi vultis reddere bouem quem rapuiſtis domino ſuo, ægrotus repente ſanabitur, quod etiã contigit.* Nam vt reſtitutus eſt bos, paſſio mox receſſit à puero. Quãdo autem Ammon iſte moriebatur, dicitur, Antoniũ vidiſſe animam eius in cælum ferri, diuinis poteſtatibus cum pſalmodia præcedentibus eam: conſulentibuſq; eis qui circa eũ erant, cauſſam huius miraculi non abſcondit. Sciebant n. quoniam aërem intento obtutu reſpiciens, cum ſtupore miraculi cuiuſpiam reſpiceret viſionem. Cumq; venientes poſtea quidem de Scyti nunciaſſent horam viſionis Antonij, & conueniſſet cum tranſitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad veriſſima bona tranſiſſet alterum vero, quia tãtam à longe meruiſſet cernere viſionem. Multorum enim dierum iter eſt locorum medio poſitorũ, quod degebat alteruter. Et hæc quidem ita relata ſunt. In hoc itaque præſulatu audiui probatiſſime philoſophatum Eutychianum, qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus, ad curationes paſſionum, & miracula rerum & operum, ita vt ipſi Conſtantino propter virtutem vitæ amicus eſſet. Illo ſiquidem tempore vinctus quidem ſpatarius, qui in ſuſpitionem venerat quaſi aſſumpta tyrannide, fugit, & requiſitus circa Olympum comprehenſus eſt. Rogantibus autem neceſſariis eius Eutychianum, vt pro eo ad principem legatione fungeretur: *Prius*, inquit, *prouidendum eſt, vt is homo liberetur à vinculis ne crudeliter conſtrictus intereat.* Tunc dicitur ad vinculorum di-

rexiſſe

Monachi non vagantur per vrbes.

† exponunt.

Paulus ſimplex.

Ammon Ægyptius.

† Schyti.

Theodorus.

Eutychianus.

rexiſſe cuſtodes, rogans vt eum ab huiuſmodi neceſſitate releuarent. Qui cum hoc facere noluiſſent, ſponte ianuæ clauſæ reſeratæ, & vincti catenæ ſunt repente diſruptæ. Poſtea vero ad principem veniens Byzantij tunc agentem, paratiſſime beneficium promeruit quod popoſcit. Non enim poterat Conſtantinus eius petitionibus denegare cum ei ſummi honoris cumulum exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis dicta de monachis qui tunc clare ſunt philoſophati, ſufficiant. Cui vero de his ſubtilior cura fuerit, quærens inueniet plurimorum vitas hic non eſſe conſcriptas.

Monachi tractati.

Cap. XII.

Quomodo contra eccleſiam Arius ſit exortus.

ET licet ita per omnia floreret eccleſia, non tamen pertulit inimicus, eleuatam ſimul atque ſplendentem valde reſpiciens, ſed maleuola cœpit mouere conſilia, contendens gubernatam à Domino & vniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaque Paganorum errorem fuiſſe nudatum, captaque varia dæmonum machinamenta, & creaturam à plurimis iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam non aperte contra Deũ & ſaluatorem noſtrum excitabat bellum, ſed viros inueniens Chriſtianos quidem ſe vocabulo profitentes, ſed amure honoris & vanæ gloriæ ſeductos ad ſeruiturem, organum eos ſuæ machinationis habuit: per quos plurimus ad priſtinum reduxit errorem, non quidem creaturam rurſus adorari præcipiens, ſed ipſum creatorem & mundi opificem coæquatum aſtruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc inimicus zizania ſeminauerit, enarrabo. Alexandria ciuitas eſt maxima, & hominum multitudine copioſa, non Ægyptiorum ſolummodo, ſed etiam Thebæorum & Libycorum circa Ægyptum obtinens principatum. In huius itaque ciuitatis Præſulatu, poſt Petrum illum inclytum propugnatorem, qui ſub impiis tyrannis Diocletiano & Maximiano nouiſſime imperium ſponte deponentibus, martyrij coronam ſuſceperat, ſucceſſit Achillas. Is enim ſub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captumque in Melitij nouitatibus & ab eccleſia pulſum, rogatus à fidelibus, denuo eum ſuſcipiens, miniſtrare præcepit. Poſt Achillam vero Alexander fortiſſimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur epiſcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat, & expoſitionem diuinarum ſcripturarum videbatur habere commiſſam. Videns autem Alexãdrum Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe, euentum temporis non portauit, ſed & mordacitate compulſus, litis quærebat initium. Porro laudabilem videns viri conuerſationem, nequaquam calumnias contexere præualebat: veruntamen quieſcere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniens inimicus veritatis, per eum niſus eſt in eccleſia excitare tempeſtatem. Apoſtolicis enim Alexandri doctrinis inſtabat aperte reſiſtere. Et ille quidem diuina ſequens eloquia, æqui honoris cum patre & eandem ſubſtantiam habere cum Deo genitore filium prædicabat. Arius autem è diuerſo veritati repugnans, creaturam filium, facturamque dicebat, adducens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quæ ex illius literis indicantur inſana. Hæc ergo non ſolum in eccleſia perſiſtebat dicens, ſed etiam in extraneis conuentibus atque conciliis: & domos circumiens, quibuſcunque poterat, ſuadebat.

Alexandria.

Ale[...]

[...]

[...] An. do 310.

Arius. Alexander An. do. 322.

A · B · C · D

SOZOMENVS.

REprehendens autem quidam huiuſmodi viros, Alexandrum quoque culpabat, tanquam non vtiliter ſileret, dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubiis ſermonem ex vtraque parte proponendum, vt non videretur ex neceſſitate, ſed potius ex ſatisfactione certamen allatum, iudex cum clero reſidens, ad altercationem deduxit vtramque partem. Vt autem euenire ſolet circa certamina verborum, vtrique ſuperare nitebantur. Arius autem nullatenus adquieſcere volebat, quod conſubſtantialis filius & coæternus eſſet patri.

THEODORITVS.

ALexander autem Apoſtolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionib. & conſiliis nitebatur. Cum vero eum ſuperbire vidiſſet, & aperte impietatis facinora prædicare, ex ordine ſacerdotali remouit. Audiuerat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te abſcinde eum, & proiice abs te. Hoc itaque tempore Romanæ quidem eccleſiæ Silueſter retinuit gubernacula, Miltiadi ſuccedens, qui poſt Marcellinum clarificatum in perſecutione gentilium ſuſceperat iura Pontificatus. Antiochiæ vero poſt Tyrannum eccleſiæ inchoante pace, Vitalis præſul extabat. Qui etiam antiquam ex multis temporibus deſtructam à tyrannis ædificauit eccleſiam. Poſt quem Philogonius Pontificatum ſumens, & reliqua ædificij ſuperaddidit, & zelum pietatis Licinij temporibus demonſtrauit. In Hieroſolymis autem poſt Hermonem Marcarius ordinatus eſt, vir nomine ſuo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodemque tempore Conſtãtinopoli Alexander Pontificatum ſacri miniſterij poſſidebat, Apoſtolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Arium amoris iudiciarij aculeo ſtimulari, & multos ad blaſphemias deceptos erigere, conciliaq; propria celebrare, eccleſiarum præſulibus eius blaſphemiam ſuis literis indicauit.

Silueſter.

An. do 314. Vitalis Antiochia. Philogonius.

An. do. 316. Macarius Hieroſolymis. Alexander Conſtantinopoli.

Cap. XIII.

Epiſtola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuerſas eccleſias aduerſus Arium.

SOCRATES.

DILECTISSIMIS ATQVE chariſſimis vbiq; catholicæ Eccleſiæ comminiſtris, Alexander in domino ſalutem.

CVm vnum Catholicæ ſit corpus Eccleſiæ, mandato exiſtente in ſacris ſcripturis, vt

 ſeruetur,

E ſeruetur vinculum vnitatis & pacis, conſequens eſt debere noſtris ſcribere, & alterutris quæ apud ſingulos aguntur, inſinuare, vt ſiue patitur, ſiue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus ad inuicem. In noſtra igitur parœcia nunc egreſſi ſunt viri iniqui, & Chriſto rebelles, docentes apoſtaſiam, quam recte quilibet præcurrere ſuſpicentur Antichriſto. Et volui quidem hoc taciturnitati contradere, ſi quomodo inter ſolos apoſtatas conſumeretur hoc malum, & non loca alia penetrando ſimplicium ſordidaretur auditus. Sed quoniam Euſebius nunc Nicomediæ, putans in ſe conſiſtere cauſſas eccleſiæ, quia cum reliquiſſet Berytiorum ciuitatem, & concupiſſet Nicomedienſem eccleſiam, non eſt in eo vltio ſubſecuta: patrocinatus etiam is apoſtatis, & ſcribere vbique molitus eſt, commendans eos, ſi quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc peſſimam hæreſim & Chriſto rebellem. Ideoque neceſſarium iudicaui, ſciens quod in lege conſcriptum eſt, vlterius non tacere, ſed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos F ſciatis apoſtatas, & eorum hæreſis verba nequiſſima caueatis. Si ergo ſcripſerit vobis Euſebius, ne recipiatis eum, nec eius ſcripta ſuſcipiatis. Antiquam enim calliditatem tempore compreſſam, nunc per iſtos renouare volens, fingit quidem ſe quaſi pro iſtis ſcribere, opere vero demonſtrat, quia pro ſemetipſo talibus ſtudere feſtinat. Apoſtatæ vero ſunt iſti, Arius, & Achillas. Cum eis autem apoſtatauerunt hi, Æithalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius. Gaius, Secundus, & Theonas, qui epiſcopi aliquando ſunt dicti. Ea vero quæ opinantes loquuntur, huiuſmodi ſunt, Non ſemper, inquiunt, Deus pater fuit, non ſemper fuit Dei verbum, ſed fuit quando Deus pater non fuit. Dei autem verbum ex non exiſtentibus factum eſt. Exiſtens enim Deus non exiſtentem ex non exiſtente fecit. Quapropter fuit aliquando, G quando non fuit. Creatura eſt enim & factura filius neque ſimilis eſt patri ſecundum ſubſtantiam, neque verus eſt, neque vera ſapientia eius eſt, neque verum naturaliter patris verbum eſt, ſed vnus quidem creaturarum & facturarum eſt. Abuſiue autem dicitur verbum & ſapientia factus & ipſe, & exiſtens in proprio Dei verbo, & in Dei ſapientia, in qua & omnia, & ipſum fecit Deus. Vnde & conuertibilis eſt & mutabilis per naturam, ſicut & vniuerſa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, & remotum eſt verbum à paterna ſubſtantia, & inuiſibilis eſt filio pater. Non enim perfecte & integre nouit filius patrem, neque eum perfecte videre poteſt. Nam nec ſuam ſubſtantiam nouit filius, ſicut eſt. Propter nos enim factus eſt, vt H nos per eum tanquam per inſtrumentum crearet Deus: & nequaquam ſubſtitiſſet, niſi nos Deus facere voluiſſet. Requiſiuit ergo quidam eos, an poſſit Dei verbum conuerti ſicut diabolus eſt conuerſus: & nequaquam dicere timuerunt, vtique poteſt, tanquam naturæ conuertibilis exiſtens: factus aiunt, & conuertibilis eſt. Hæc itaque dicentes, id eſt, Arius & qui cum eo ſunt, & in his impudenter inſtantes ipſo & ſequaces eorum, nos quidem cum epiſcopis Ægypti & Libyarum pene centum conuenientes, anathematizauimus. Qui vero cir-

E ca Euſebium ſunt, eos ſuſceperunt, miſcere ſtudentes veritati mendacium, & impietatem cum pietate ſociare: ſed non præualebunt. *Vincet enim veritas, nec vlla communio eſt luci cum tenebris, neque concordia Chriſto cum Belial.* Quis etenim talia audiuit aliquando? Aut quis nunc hæc audiens verba, non metuet, aut aures continuo non obturabit, ne ſordibus talium verborum eius polluatur auditus? Quis audiens, dicente Ioanne: *In principio erat verbum*, non reprehendat iſtos dicentes: *Fuit aliquando quando non fuit?* Aut quis audiens in Euangelio: *Vnigenitus filius, & per ipſum omnia facta ſunt*, non odio habebit dicentes, quia vnus creaturarum eſt filius? Quomodo ergo poteſt vnus eſſe horum, quæ per eum facta noſcuntur? Aut quomodo vnigenitus, qui omnibus ſecundum illos connumeratur? Quomodo etiam ex non exiſtentibus erit, patre dicente: *Eructauit cor meum verbum bonum*: & iterum: *Ex vtero ante luciferum genuite?* Aut quomodo diſſimilis patri ſubſtantia quum ſit imago perfecta & ſplendor patris, qui dicit: *Qui me videt, videt & pa-* F *trem?* Quomodo ſi verbum & ſapientia Dei eſt filius, fuit aliquando quando non fuit? Simile eſt enim ac ſi dicant, ſine verbo & ſine ſapientia fuiſſe aliquando Deum. Vel quomodo eſt & conuertibilis & mutabilis, qui dicit per ſe: *Ego in patre, & pater in me*: & iterum: *Ego & pater vnum ſumus.* Per Prophetam vero: *Videte (inquit) me, videte quia ego ſum & non mutabor.* Nam licet in eo verbo illud dictum ſit Apoſtoli, quia factus eſt homo, tamen mutatus non eſt, ſed ſicut dixit apoſtolus: *Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula.* Quæ putas cauſſa ſuaſit eis vt dicerent, quia propter nos eſt factus, cum Paulus ſcribat: *propter quem omnia, & per quem omnia?* Vnde vero blaſphement, quia neſcit perfecte filius patrem, mirandum non eſt. Nam ſemel habentes propoſitum rebellandi Chriſto, repercutiunt etiam vocem eius G dicentis: *Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem.* Si ergo ex parte pater nouit filium, palam eſt quia & filius non perfecte nouit patrem. Si autem hoc dicere impium eſt (nouit enim perfecte filium pater) palam eſt quia ſicut nouit pater ſuum verbum, ſic & verbum nouit proprium patrem: & aliter non eſt. Hæc dicentes & reuoluentes ſanctas ſcripturas, frequenter conuincimus eos: & rurſum tanquam chamæleontes mutantur, ſtudentes ad ſemetipſos trahere quod ſcriptum eſt: *Cum venerit impius in profundum malorum, ſpernit.* Multæ ſiquidem ante eos hæreſes fuerunt, quæ plus quam decet præſumentes, corruerunt in imprudentia ſua. Iſti vero per omnia verba ſua nitentes erigi ad interfectionem diuinitatis verbi, per hæc illas hæreſes firmare potius conati H ſunt, Antichriſto facti propinquiores: quapropter & abdicati & anathematizati ſunt ab eccleſia. Contriſtamur itaque pro eorum perditione, & maxime quia & ipſi aliquando quæ eccleſiæ ſunt audierunt, & nunc ab ea prorſus exiliunt: non tamen admiramur. Hoc enim & Hymenæus & Philetus paſſi ſunt, & ante eos Iudas: qui quum eſſet ſequutus Saluatorem, poſtea proditor factus e[ſt &] apoſtata. Sed de his quidem ipſis, non ſumus ignari. Dominus enim prædixit: *Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego ſum,*

& tempus

Marginal notes: *[illegible]poenulas.* — *Euſebius Nicomedenſis.* — *Arij doctrina.* — 2.Cor.6.c — Ioan.1.a — Pſal.44.a. Pſal.109.b Ioan.14.b — Ioan.14.b Ioan 10 f Malac.3 b — Ioan.10.e — Prouer.18.a — Matt.24.a & Mar[illegible]

A *& tempus prope eſt, & multos errare facient, ne ergo eatis poſt eos.* Dicens enim hæc à Saluatore Paulus, dixit: *Quia nouiſsimis temporibus apoſtatabunt quidam à fide ſana, attendentes ad ſpiritus errorũ, ad doctrinaſque dæmonum, quæ veritatem auerſantur,* Domino ſiquidem & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto per ſemetipſum pronunciante, & per Apoſtolorum deſignante de talib. conſequenter nos per noſipſos audientes impietatem eorum, anathematizauimus eos, ſicut prædiximus, oſtendentes eos extraneos à fide, Eccleſiaque Catholica. Indicauimus autem hæc vobis dilectiſſimi atque chariſſimi comminiſtri, ne quos eorum (ſi forte tentauerint etiam ad vos venire) ſuſcipiatis, neque Euſebio vel cuilibet aliorum ſcribenti pro eis obediatis. Decet enim nos tanquam Chriſtianos, vt omnes contra Chriſtum loquentes & ſapientes, quaſi Deo B rebelles, & animarum corruptores, totis viribus auerſemur: *& neque Aue huiuſmodi dicamus hominibus ne forte etiam peccatis eorum communicare videamur,* ſicut beatus Ioan. ait: *Salutate fratres qui apud vos ſunt. Salutant vos qui nobiſcum ſunt.*

1. Tim. 4. a

[illegible] 2. c.

THEODORITVS.

Non ſolum autem hanc, ſed etiam ad Alexandrum Conſtantinopoleos epiſcopum, miſſam eius epiſtolam, huic operi inſerere non omittam, quæ clare omnia eius oſtendant, ne quis ſuſpicetur hæc me ficte conſcribere, & poſt eam ipſius Arij, & cæteras quoque epiſtolas, quibus vtique narratio eget hiſtoriæ: quatenus de ſcripturę veritate teſtentur, & aperte quę geſta ſunt perdoceant. Scripſit enim Alexandrinus hæc Conſtantinopoleos Alexandro.

C

Cap. XIV.

Eiuſdem ad Alexandrum Conſtantinopolitanum.

CHARISSIMO FRATRI ET vnanimi Alexandro, Alexander in Domino S.

APpetitus potentiæ hominum peſſimorum, auaritiæque propoſitum veritati quæ creditur eſſe præcipua, ſolet inſidiari, per varias ſcilicet occaſiones reſiſtentes eccleſiaſticæ pietati. Impulſi namque maleuoli à diabolo in eis operante, ad propoſitam ſibi libidinem, & ab omni reuerentia reſilientes conculcant iudicij Dei timorem: De quibus mihi neceſſarium fuit patienti reuerentiæ veſtræ ſignificare, vt D ab huiuſmodi caueatis, ne quis forte præſumat eorum in parœcias veſtras accedere, vel per ſe, vel per alios. Valent enim Magi ad ſeducendum ſingulientis vti, vel literis ſalutare compoſitis, quæ poſſint facere præſtigium ſimplicem fidem puramque reſpicientibus. Arius igitur & Achillas coniuratione nuper facta. Coluthi ſuperbiam, & multo deterius illo, ſecuti ſunt. Ille namque hos ipſos culpans, peſſimæ voluntatis ſuæ inuenit occaſionem. Iſti vero dignam illius negotiationem reſpicientes, nequaquam iuri Eccleſiæ ſubiacere pertulerunt, ſed ſpeluncas ſibimet latronum ædificantes, inceſſabiliter in eis conciliabula celebrant, noctib.

Arium. Achillas Colluthus.

A & diebus contra Chriſtum agentes & contra nos prauiſq; libidinib. exercentur, qui omnem piam & Apoſtolicam accuſantes gloriam, Iudaico ſchemate Chriſto rebellare inſtituerunt ſibimet officinam, diuinitatem & æqualitatem cum patre Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti negantes, omnemque eius ſalutaris, diſpenſationis & humilitatis propter nos habitæ vocem decerpentes, prolatione harum impietatis ſuæ prædicationem exercere nituntur, quippe diuinitatis eius rationem & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud patrem, penitus euitantes, Paganorum & Iudæorum impiam de Chriſto continentem ſententiam, & laudem propriam (vt aſſolet) aucupantes, omnia quidem quæ contra nos poſſunt deriſiones afferre negotiantur, ſeditioneſque nobis quotidie ac perſequutiones inſtituunt, tam iurgia proB ponentes per additiones mulierum impudentium quas ſeducunt, quam ipſi communi Chriſtianitati derogantes, dum eorum iuuenculæ omnes circumeunt vicos, inſuper † irrumpibilem Chriſti tunicam quam milites diuidere noluerunt, iſti ſcindere præſumunt. Et nos quidem vitam ipſorum & nephanda conamina, eo quod laterẽt tardius cognoſcentes, nunc generali decreto ab eccleſia adorante Chriſti diuinitatem eos expulimus. Conati tamen ſunt illi diſcurſionibus vti, & aduerſum nos machinati, qui apud vnanimes comminiſtros noſtros figuram pacis & vnitatis dignitatem ſe exercere fingunt. Quod autem verum eſt, abripere quoſdam eorum ad peſtem propriam per boniloquia ficta, feſtinant, & literas ab eis maniſeſtas & indubitatas exigunt, vt relegentes eas ſeductis à ſe perſonis ſine pœnitentia eos in delictis ſuis faciant remanere, tanquam vnC animes habentes eademque ſecum decernentes epiſcopos.

† irrupti. Ioan. 19

Non enim quæ apud nos male docuerunt & egerunt ea fatentur propter quæ etiam ſunt expulſi: ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus, & quibuſdam obumbrationibus ſepiunt: veriſimilibus vero & pompoſis corruptibilem doctrinam ſuam velantes eloquiis, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abſtinentes etiam apud omnes noſtræ pietati calumniari. Vnde contigit quoſdam eorum literis ſubſcribentes in eccleſiam ſuſcipi, maximo (ſicuti reor) imminente periculo, præſumentibus talia comminiſtris, eo quod neque Apoſtolica hoc regula patiatur, & effundunt ſuper eos diabolicam efficaciam contra Chriſtum. Quapropter in nullo ſegnis, ô chariſſimi, ad inſinuandam D vobis perfidiam eorum, memetipſum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando non fuit filius Dei, & poſtea factus eſt, qui prius non fuerat talis factus, quia aliquando factus eſt, qualem & omnem hominem eſſe contigit. *Cuncta enim,* inquiunt, *Deus ex non exiſtentibus fecit, omnium rationalium & irrationalium creaturis miſcere volentes & filium Dei.* Quibus verbis conſequenter aiunt eum mutabilis eſſe naturæ virtutis malitiæque capabilem, cum ex non exiſtentibus eſſe dicatur: diuinas quippe ſcripturas quibus oſtenduntur eum ſemper eſſe, perimentes, quibuſque palam deſignatur inconuertibilitas verbi & ſapientia atque diuinitas, quæ ſunt Chriſtus. Poſ-

ſumus

ſumus ergo, inquiunt iſti polluti, & nos fieri filij Dei, ſicut & ille. Scriptum eſt enim: *Filios genui & exaltaui.* Cumque illatum fuerit eis quod ſequitur, id eſt: Ipſi autem ſpreuerunt me quod naturale non eſt Saluatoris, cum naturæ ſit immutabilis, omni reuerentia ſpoliantes ſemetipſos, aiunt: nec aliquam habet proprietatem ad Deum, ſed cum ſit ipſe natura mutabilis, ſciuit de illo Deus præſcientia & præcontemplatione, quia cum non eſſet ſpreturus, eligendus fuerat ex omnibus. *Non enim*, inquiunt, *natura quaſi præcipuum inter alios filios aliquid habet.* Nam nec naturaliter Dei filius eſt nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando etiam ipſum naturæ mutabilis exiſtentem, propter moderationem, diligentiam, & virtutem, non mutatum ad deterius, elegit Deus, cum etſi Paulus vel Petrus ad hoc perueniſſet, nihil Ieſus poterat ab horum filiatione differre. Propter reprobationem igitur huius væſanæ doctrinæ, etiam diuinas literas reuoluentes, propoſuimus illud quod in Pſalmis de Chriſto dictum eſt: *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Quia vero filius Dei neque ex non exiſtentibus factus eſt, neque fuit aliquando quando non fuit, ſufficit nos erudire: Ioannes Euangeliſta ſcribens de eo: *Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris.* Prouidente quippe Deo, vt oſtenderet, alterutrius indiuiſas res, nominauit patrem & filium exiſtentem in ſinu patris. Sed quia inter hæc quæ ex non exiſtentibus facta ſunt, verbum Dei nequaquam connumeratur: *Omnia*, inquit, *per ipſum facta ſunt.* Propriam namque eius ſubſtantiam deſignauit, dicens: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt.* Si enim per ipſum omnia facta ſunt, quomodo qui creaturis vt eſſent donauit, ipſe aliquando non fuit? Non enim vlla ratio eſt, vt qui facit, eius naturæ ſit, cuius illa quæ fiunt. Si ipſe quidem erat in principio, omnia vero per eum facta ſunt, ex non exiſtentibus fecit: & contrarium videtur his quæ non exiſtentibus facta ſunt, hoc quod extat, & valde diſcretum. Inter patrem ſiquidem & filium nullum demonſtratur eſſe ſpatium, nec vſque ad aliquam cogitationem hoc animæ phantaſia percipiente. Ex non extantibus autem creatus mundus, nouellam habet ſubſtantiæ recentemque natiuitatem, à patre per filium huiuſmodi vtique ſubſtantialitatem cunctis accipientibus. Alius igitur adhuc contemplatus verbi diuinitatem, & creaturarum vniuerſam intelligentiam tranſcendentem reuerendiſſimus Ioannes genituram eius nec facturã dicere voluit, nec per elementa ſyllabarum factorem ingenitum. Vnus H enim ingenitus pater. Sed quia excedit Euangeliſtarum, prius quia & angelorum perceptionem, & tranſcendit vniuerſa vnigeniti filij ineffabilis ſubſtantia. Non ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac aliquid interrogare præſumant, propter quod dictum eſt: Altiora te ne quæſieris, & difficiliora te noli examinare. Nam ſicut aliarum plurimarum, & huius notitia humanæ perceptioni celata eſt, quale eſt apud Paulum: *Quæ oculus non vidit: nec auris audiuit, nec in cor hominum aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Sed etiam *ſtellas*, inquit Deus ad Abraham, *non potes enumerare, neque arenam maris: & guttas pluuiæ quis enumerabit?* Quis ergo audeat exterius perſcrutari ſubſiſtentiam Dei verbi, niſi forte væſanus ſit? De qua propheticus ſpiritus dicit: *Generationem autem eius quis enarrabit.* Nam & ipſe Saluator noſter præſtare volens omnibus in hoc mundo columnis, huius notitiam ab eis exonerare feſtinauit, ſignificans vltra naturam eſſe omnium rerum hanc animaduerſionem, ſoli vero patri tantum adiacere huius ſcientiæ ſacramentum: *Nullus*, inquit *nouit quis eſt filius, niſi pater: & patrem nemo nouit, niſi filius.* Non reor ignorare ſapientes quia væſanum eſt ſapere, ex non exiſtentibus factum filium, cum vtique habeat temporale principium quod oſtenditur ex non exiſtentibus factum. F Nam ſi temporibus ineſſe oporteret hoc quod aiunt, erat quando non erat, aut ſpatio ſeculi cuiuſcunque: & ſi verum eſt, quia omnia per ipſum facta ſunt: palam eſt quia omne ſeculum, & tempus, & ſpatia, & aliquando, inter quæ reperitur quod aiunt, fuit quando non fuit, per ipſum facta ſunt. Et quomodo non eſt incredibile, eum quia & tempora fecit, & ſecula & momenta, inter quæ eſt illud, fuit quando non fuit, dicere aliquando non fuiſſe? Stultum enim eſt, & omni peccato plenum, eum qui cauſa eſt alicuius, eundem poſteriorem dicere illius genitura, cuius cauſa eſt. Præcedit enim ſecundum eos ſapientia Dei, quæ creauit vniuerſa, illud ſpatium, in quo dicunt nondum factum filium à patre, mentiente ſecundum eos ſcriptura, quæ dicit, primogenitum eum eſſe vniuerſæ creaturæ. Conſona ſiquidem iſtis clamat & magniloquus Paulus, dicens de eo: *Quem poſuit hæredem omnium, per quem & ſecula fecit.* Sed etiam *in ipſo creata* G *ſunt omnia quæ in cœlo & quæ in terra viſibilia & inuiſibilia, ſiue principatus, ſiue poteſtates ſiue dominationes, ſiue ſedes, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia.* Cum ergo impia eſſe monſtretur argumentatio, quæ dicunt ex non exiſtentibus factum, neceſſe eſt patrem ſemper eſſe patrem. Eſt enim pater ſemper filio præſente, propter quem appellatur Pater: ſemper ſibi præſente filio ſemper eſt pater perfectus, & ſine defectione conſiſtens, non temporaliter, neque ex ſpatio, neque ex non exiſtentibus generans vnigenitum filium. Quid autem amplius ſit ſceleſtum, quam dicere non fuiſſe aliquando ſapientiam Dei? quæ dicit: *Ego eram apud eum coaptans, ego eram cui adgaudebat: aut dicere virtutem Dei aliquando non extitiſſe? aut verbum eius accepiſſe principium: aut alia ex quibus filius agnoſcitur & figuratur pater?* Nam qui ſplendorem gloriæ non dicit extare, vna perimit & principale lumen H cuius ſplendor eſt. Si autem & imago Dei non fuit ſemper, pater quia nec cuius imago eſt: ſed etiam cum non eſt figura ſubſiſtentiæ Dei, vna perimitur, & ille qui in omnibus ab eo figuratur. Ex quo apparet filietas Saluatoris noſtri nullam habens communionem ad cæterorum filietatem. Quemadmodum enim ineffabilis eius ſubſiſtentia incomparabili excellentia tranſcendere probatur vniuerſa, quibus ipſe donauit vt ſint: ita & filietas eius naturalis exiſtens paternæ diuinitatis ineffabili ſublimitate

[illegible] ab [illegible] qui per eum [illegible] adop[illegible] ne [illegible] ptati ſunt filij. Is enim inconuertibilis [illegible] ens, natura perfectus eſt, eo nihil in omnibus egens. Hi vero in vtroque mutabilitati ſub [illegible] eius auxilio. In quo enim proficere po[illegible] ſapientia Dei, aut in quo eius veri[illegible] [illegible]eatur. Aut Deus verbum quomodo poteſt meliorari, cum ſit vita verumque lumen? Si autem hoc eſt, quanto magis vecors eſt dicere, ſapientiam aliquando aut Dei virtutem fuiſſe intitu[illegible] [illegible] capabilem, aut irrationabilitatis verbum & per [illegible] rationem obſcuratam, aut vero [illegible] tenebras eſſe permixtas. Apoſtolo dicente: *Quæ communio luci ad tenebras. aut quæ concordia Chriſti ad Belial?* Nec non & Salomone clamante: *impoſſibile eſt vel vſque ad opinionem inuenire vias ſerpentis ſuper petram*, quæ ſecundum Paulum Chriſtus eſt? Porro creaturæ eius homines & [illegible] benedictiones acceperunt, virtutibus [illegible] [illegible]cere contendentes: mandatiſque legitimis quatenus non peccarent. Dominus vero noſter naturaliter filius patris exiſtens, ab omnibus adoratur. Illi deponentes ſpiritum ſeruituris, ex bonis operibus & profectu ſpiritum filiationis accipientes, per naturalem filium adiuti, fiunt & ipſi adoptionis filij. Iſtius autem propriam & naturalem præcipuamque filiationem Paulus etiam [illegible] teſtatus de Deo dicens: *Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis*, id eſt, qui natura non ſumus filij, *tradidit illum*. Ad diſtinctionem nanque non propriorum, illum proprium filium eſſe dixit: In euangelio namque. *Hic eſt filius*, inquit, *meus dilectus in quo bene complacui*. In pſalmis vero Saluator ait: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu.* Germanitatem naturæ declarans, ſignificat non eſſe eius naturæ [illegible] quoſlibet alios filios præter iſtum. Quid etiam quod ait: *Ex vtero ante luciferum genui te*. Nonne clare naturalem demonſtrat paternæ generationis filiationem, quam non morum diligentia & exercitatione præuectus, ſed proprietate naturæ ſortitus eſt? Vnde & intranſgreſſibilem habet filiationem, vnigenitus patris. Rationabilium vero filiatione non eis naturaliter exiſtentem, ſed opportunitate morum, & dono Dei etiam mutabilem [illegible] nouit. *Videntes* enim inquit, *filij Dei filias hominum acceperunt ſibi vxores ex ipſis.* Et iterum: *Filios genui, & exaltaui, ipſi vero me ſpreuerunt*, per Eſaiam Deum dixiſſe didicimus. Multa dicturus dilectiſſimi tranſeo, oneroſum eſſe putans plurimis verbis vnanimes admouere doctores. Vos enim ipſi eſtis diuinitus eruditi, non ignorantes quia doctrina quæ nuper contra pietatem ſurrexit [illegible] [illegible]ſticam, Hebionis eſt, & Artemonis, & Zelus Pauli Samoſateni de Antiochia, ſynodali omnium epiſcoporum iudicio ab eccleſia pulſi. Cui ſuccedens Lucianus, extra ſynagogas manſit trium epiſcoporum plurimo tempore. Quorum impietatis fecem ſorbentes iſti nunc nobis de non exiſtentibus illorum plantationes abſconditas pullulare fecerunt Arius & Achillas, & cum illis concilium malignantium: & neſcio quomodo in Syria tres ordinati epiſcopi, eo quod conſenſerint eis, & ad peiora [illegible] ſunt. [illegible] quibus ſententia in veſtra ſit probatione [illegible], qui ſalutaris paſſionis humilitatem & [illegible] [illegible]tionem, voluntariam paupertatem & [illegible] quas propter nos Saluator ſuſcepit, memoria retinetis. [illegible] ad oſten[illegible] nem ſupernæ [illegible] [illegible]que diuinitatis eius hæc congruunt, ſignificantiuſque ſermonibus naturalis eius gloriæ [illegible] impetium, & apud patrem manſio clarius explicatur. Quale eſt illud. *Ego & pater vnum ſumus*, [illegible] ſemetipſum appellans, ne[illegible] ſubſtantiam, [illegible] duas naturas, quæ eſt vna [illegible] [illegible], ſed quia paternam ſeruandi plenitudinem filius [illegible] perfecte naturam, per omnia ſimilitudinem [illegible] gerens, & immutabilis imago eius exiſtens, atque principalis cauſæ expreſſa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cupienti videre patrem, Dominus ſine inuidia ſe demonſtrat. Nam cum diceret: *Oſtende nobis patrem* ait: *Qui videt me, videt & patrem*. tanquam per ſpeculum ſine macula, & [illegible] per diuinam eius imaginem contemplaretur patrem, quem ſimiliter in Pſalmis ſancti [illegible] [illegible]nunt, dicentes: *In lumine tuo videbimus lumen*. Quapropter & *qui honorat patrem, honorat & filium: & qui honorat filium, honorat & patrem, & recte.* Omnis namque vox impia, quæ in filium dici præſumitur, ad patrem quoque refertur. Sed mirum non eſt, quod ſcripturus ſum ô chariſſimi, ſi falſas aduerſum me derogationes, & contra piiſſimum noſtrum populum delat[illegible] [illegible]. Hi enim qui contra deitatem filij Dei caſtra conſtituunt, neque contra nos ingratas calumnias exercere formidant. quoniam nec priſcorum quempiam dignantur ſibimet comparare, neque præceptoribus ſe, à quibus nos ab infantia eruditi [illegible]mus æquari patiuntur, neque comminiſtrorum quenquam nunc vbicunque conſiſtentium in menſura ſapientiæ reputant, quaſi ſoli ſapientes, & nihil habentes, atque nouorum dogmatum inuentores: & quibus ſolis reuelata ſint, quæ à nullo altero ſub ſole intellecta noſcuntur. O ſcelesta ſuperbia, immenſa væſania, vanæ gloriæ furor, ſapientiæ Satanæ in animas eorum nequiſſimas vehementer inſiliens. Non deterruit eos antiquarum ſcripturarum Deo amabilium expla[illegible] non comminiſtrorum conſors reuerentia de Chriſto ferocitatem eorum manſuefecit, quorum ſcelesta opera nec dæmones ferre patiuntur, quando vocem blaſphemam contra filium Dei promere non præſumunt. Hæc igitur iacula ſecundum præſentem virtutem dirigantur aduerſus eos, qui inerudita materia contra Chriſtum exacuuntur ad bellum, & aduerſus pietatem eius calumnias inferre contendunt. Aiunt enim nos aduerſantes fabulas, ex quibus inuentum eſt dici, ex non extantibus impiam & non ſcriptam contra Chriſtum blaſphemiam prædicare, id eſt, duo ingenita: ipſi potius duorum alterum neceſſario eſſe oportere dicentes inerudití, aut ex non extantibus filium eſſe ſtatuendũ, aut indubitanter dicere ingenita duo. Ignorantes imperiti, quia multum eſt inter patrem ingenitum, & ea quæ ab eo ex non extantibus ſunt creata rationalia & irrationalia, quorum media exiſtens natura vnigenita, per quam vniuerſa ex non extantibus fecit pater Dei verbi, ex ipſo vero patre natiuitatem habet, ſicut & ipſe Dominus alicubi teſtatus eſt di[illegible]: *Qui diligit patrem diligit filium qui ex eo natus eſt.* De quibus nos ita credimus, ſicut apoſtolicæ placet eccleſiæ in vnum ingenitum patrem, nullam habentem cauſam vt eſſet, inconuertibilem & immutabilem, ſemper idem & ſimil[illegible] ſe habentem, nec prouectum, ne[illegible] [illegible]

nem recipientem, legis, Prophetarum, euangeliorumque datorem. Patriarcharum & Apoſtolorum Dominum omniumque ſanctorum & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, natum non ex non extante, ſed ex eo ante patre, non ſecundum corporum ſimilitudines inciſionibus, aut diuiſionum effluxionibus, ſicuti Sabellio & Valentino placet, ſed ineffabiliter & inenarrabiliter ſecundum eum qui dixit ſicuti ſupra poſuimus, *Generationem eius quis enarrabit?* ſubſiſtentia videlicet eius omni creatæ naturæ imperſcrutabili exiſtente ſicut & ipſe pater imperſcrutabilis eſt, eo quod non capiat rationalium natura ſcientiam, qua pater genuit Deum. Quod quidem non à me cognoſcere dicere, viros ſpiritu veritatis impletos. Erudiente quippe nos Chriſti voce, qua dicit: *Nullus nouit quis eſt pater, niſi filius: & nullus nouit quis eſt filius, niſi pater:* & aſſerente eum inconuertibilem & immutabilem, ſe ſicut patrem nihil egentē perfectum filium, æqualemque patri ſoli ingenito. Imago enim eſt integerrima & immutabilis, patris, & omnino imaginem conuenit eſſe plenam, per quam nun[illegible] ſit aliquid ab æqualitate eius cuius imago eſt, ſicut ipſe [illegible]ominus docuit dicens: *Pater meus maior me eſt:* ſecundum quod ſemper etiam eſſe filium ex patre credimus. *Splendor enim eſt gloriæ & figura paternæ ſubſtantiæ.* Sed nullus hoc, ſemper, ad ſuſpicionem ingeniti ſumat, ſicut putant qui ſenſus animæ cœcatos habent. Nam neque erat, neque ſemper, neque ante ſecula, idem eſt quod ingenitum, ſed neque quilibet humanus intellectus ab hominibus nominatus indicare valet hoc quod dicimus ingenitum, ſicut & vos æſtimare credo, & de omnium veſtrorum confido propoſito nullo modo cuiuſlibet nominibus ingenitum declarantium. Videntur enim hæc nomina veluti temporum eſſe productiua, digne tamen ipſius vnigeniti diuinitatem, & veluti dicam antiquitatem nequaquam ſignificare valentia, cum ſancti videlicet viri ſecundum ſuam vnuſquiſque virtutem ſacramentum hoc aperire conati ſint, veniam poſcentes ab auditoribus per ſatisfactiones rationabiles, dicendo de ſe: *Prouulimus quod pertingere præualuimus.* Si quid autem vltra hominem expectant, quicunque viri & ad maius innituntur, eloquium illud quod ait: *Ex parte cognoſcimus, iam putantes eſſe deſtructum, palam eſt quia multum ſpe ſua deficiunt.* Igitur erat, & ſemper, & ante ſecula, quodcunque ſit, non tamen eſt ingenitum. Ergo ingenito quidem patri propria dignitas eſt ſeruanda, nullam dicentes cauſam fuiſſe vt eſſet: filio vero congruus diſtribuatur honor. Sine principio enim à patre ſciamus eius eſſe natiuitatem, culturam ei (ſicut prædiximus) tribuentes pie, atque cum bona opinione ſuper eo, erat, & ſemper, & ante ſecula, prædicantes diuinitatem quippe eius perſ[illegible]rutantes, ſed imagini & per[illegible]utationi patris perſ[illegible]ctam æqualitatem [illegible] deuouentes. Proprium vero ſ[illegible]um dicentes patris quo[illegible]ing[illegible]nitus eſt, cum & ipſe S[illegible]uator dixerit: *Pater maior me eſt.* [illegible] ita[illegible]ue pia de patre [illegible]oque ſententia, [illegible]ut nos d[illegible] [illegible] ſcripturæ docent, vnum ſ[illegible]um ſpiri[illegible] [illegible] qui repleuit & [illegible] ſtame[illegible] ſan[illegible] hom[illegible] & noui [illegible] n[illegible]s [illegible] [illegible]am & [illegible]

Sabellius. Valentinus.

Eſa. 53.

Matth. 11.d

Ioan. 14. d. Heb. 1. a.

ſemper & ante ſecula.

Gen. [illegible]

E catho[illegible]am ap[illegible]ſtolicam quæ ſemper e[illegible] quæ & inuincibilis eſt, licet omnis mundus aduerſu[illegible] eam pu[illegible] & victo[illegible] toti[illegible] aduerſæ impietati exiſtit, ſecuros nos faciente pa[illegible] ſimilias eius [illegible] clamat: *Habete fiduciam. Ego vici mundum.* H[illegible] nouimus actum p[illegible]ſt [illegible] rectionem à mortuis, quorum pri[illegible] ctus [illegible]ſt Dominus noſter Ieſus [illegible]hri[illegible] [illegible] vere indutus, & non putatiue ex Dei ge[illegible] Maria qui in n[illegible] [illegible]imis tem po[illegible] pr[illegible] d[illegible] minatione peccati ad humanum genu[illegible] [illegible]iens, crucifixus & mortuus e[illegible] ſed [illegible] propterea diuinitate ſua minor factus. *Reſurrexit enim à mortuis, aſſumptus in cœlum eſt, ſedet ad dexteram maieſtatis.* Hæc igitur ex p[illegible] [illegible]piſtola figurauit onerosum credens ſi[illegible] [illegible]b ſcrupuloſitate conſcribere, eo quod [illegible] ſanctum ſtudium veſtrum [illegible] n[illegible] n[illegible] Hæc docemus, hæc etiam prædicamus [illegible] [illegible]æ ſunt apoſtolicæ eccleſiæ d[illegible]gmata, pro qui-

Ioan. 14.

[illegible]

F bus etiam morimur, & deſtruere ea volent[illegible] nullatenus formidamus. Qui licet verberibus nobis extorqueant, nos tamen ſpem n[illegible]n aduerſamur noſtram. Horum igitur aduerſarij, id eſt, Arius & Achillas, & qui cum eis ſunt veritatis inimi[illegible], ab eccleſia procul ſunt expulſi, alieni facti à pia doctrina noſtra, ſecundum beatum Paulum dicentem: *Quicunque vobis annunciauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit, licet angelum de cœlo eſſe ſe fingat.* Sed etiam ſi quis alius ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti & doctrina quæ ſecundum pietatem eſt, inflatur, nihil ſciens & tel[illegible]qua. Hos igitur anathematizatos à fraternitate, nullus veſtrum ſuſcipiat, aut habere patiatur ea quæ ab eis dicuntur vel conſcribuntur. Cuncta enim velut magi homines mentiuntur, qui veritatem loqui non poſſunt. Circumeunt denique ciuitates, ni[illegible]il ſtudentes aliquid, quam vt [illegible]micitiarum ſ[illegible]hem[illegible]te, & no-

Galat. 1.

G [illegible] ine pacis per figmenta & blandimenta literas dent & accipiant, vt errare faciant per hæc deceptas à ſe muliercùlas. H[illegible] ergo qui contra Chriſtum tanta præſumunt, quique Chriſtianitati tam publi[illegible]e derogauerunt, qui inter iudicia perſecutiones nobis, quantum in ipſis eſt, excitare non c[illegible]ſſant & ineffabile ſacramentum natiuitatis Chriſti eneruare moliuntur, auerſamini dilectiſſimi, & vnanimes atq; concertatores nobiſcum contra eorum væſanam eſtote præſumptionem ad ſimilitudinem comminiſtrorum noſtrorum qui indignati ſunt, & aduerſus eos mihi ſcripſerunt, & Tomo quem etiam nobis direxi per filium meum † Archidiaconum ſubſcripſerunt, tam totius Ægypti & Thebaidis, quam Libyæ ac Pentapolis, Syriæ, Lyciæ Pamphiliæ, Aſiæ, Cappadociæ ſacerdotes, aliorumque prouinciarum, ad quorum inſtar etiam vos confido eum ſuſcipere. Multis itaque mihi contra nocentes remedijs

† Alium [illegible] diaconum.

H exiſtentibus, etiam hoc inuentum eſt vtile medicamen, quia conuertuntur ſeducti ab eis populi, nunc noſtris ſacerdotibus obedient[illegible] & ad pœnitentiam per eos accedere feſti[illegible] ante[illegible] Salutate ad inuicem fraternitatem quæ a[illegible]u vos eſt. Valere vos in domino opto h[illegible] Sunt autem qui anathematiza[illegible] ſun[illegible] ex pre[illegible]byteris quidem Arius, ex di[illegible] [illegible]us Achillas, Euzoius Æ[illegible] alis L[illegible] Sa[illegible]tus, Iulianus, Menas, alter Ar[illegible]

Conſona his direxit & Philogonio Antiochenæ Præſuli ciuitatis & Euſtathio, qui tunc Barrhœenſem gubernabat eccleſiam & alijs Apoſtolicorum dogmatum defenſoribus. Sed neque Arius quieſcere paſſus eſt: ſcripſit enim & ipſe concordibus ſuis. Quod vero nihil falſi contra eum ſcripſerit ſacratiſſimus Alexander, ipſe Arius literis ſuis ſcriptis ad Nicomedienſem Euſebium proteſtatus eſt. Quam Epiſtolam inſerere non omitto, vt communicatores impietatis eius ignorantibus poſſim facere manifeſtos.

Cap. XV.

Epiſtola Arij ad Euſebium.

Domino deſiderabiliſſimo homini Dei, fidei, orthodoxo Euſebio, Arius qui perſecutionem ab Alexandro Papa patitur iniuſte propter omnia vincentem veritatem, quam tu quoque defendis, in Domino ſalutem.

B

PAtre meo Ammonio veniente ad Nicomediam, rationabile iudicaui te ſalutare per eum, ſciens dilectionem pariter & affectum, quẽ circa fratres propter Deum habere dignoſceris. Vehementer nos vaſtat atque perſequitur, & omnem benignum animum mouet aduerſum nos epiſcopus, ita vt etiam de ciuitate nos expulerit, veluti homines ſine Deo: quoniam nõ concordamus ei publice dicenti: *Semper Deus, ſemper filius: Simul pater, ſimul filius:* Coexiſtit ingenito Deo filius, ſemper genitus eſt. Ab ingenito genitus eſt. Neque cogitatione, neque atomo aliquo præcedit Deus pater. Semper filius ex ipſo Deo eſt. Et quoniam Euſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodorus, & Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius, & Aëtius, & omnes per Orientem dicunt, quia præexiſtit Deus filio ſine principio, anathema facti ſunt, præter ſolum Philogonium, & Hellanicum, & Macarium homines hęreticos, ineruditos, quorum alij quidem dicunt filium eructuationem, alij vero propoſitionẽ, alij coingenitum. Quas impietates nec audire poſſumus, licet innumeras mortes nobis minentur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & ſapimus, & docuimus, & docemus, quia filius non eſt ingenitus, nec ingeniti pars vllo modo, neque ex aliquo ſubiecto: Sed quoniam voluntate & conſilio ſubſiſtit ante tempora, & ante ſecula plenus Deus, vnigenitus, inconuertibilis: & antequam generaretur aut crearetur, aut prædeſtinaretur, aut fundaretur, non erat: ingenitus enim, non erat: perſecutionem patimur, quia diximus: *Principium habet filius, Deus autem ſine principio eſt:* & quia diximus, Ex non exſtantibus eſt (ſic autem diximus ſecundum quod nec pars Dei eſt, nec ex aliquo ſubiecto) propterea perſecutionem patimur. De cætero tu noſti. Valere te in Domino opto memorem tribulationum noſtrarum Collucianiſta vere *εὐσεβῶς*, id eſt, pie.

Prouerbiū.

C

D

Euſebius itaque Cæſareæ erat epiſcopus, Theodorus Laodicææ, Tyri Paulinus, Athanaſius Anazarbi, & Gregorius Beryti. Aetius autem Lyddæ. Lydda vero eſt, quæ nunc Dioſpo-

A

lis appellatur. Hos ergo Arius concordes ſe habere gloriabatur. Hoſtes autem vocauit, Philogonium Præſulem vrbis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos, & Macarium Hieroſolymorum, aduerſus eos farciendo calumnias, quoniam æternum & ante ſecula filium, & cum patre æqui honoris, eiuſdemque ſubſtantiæ prædicabant. Hanc igitur Euſebius dum ſuſcepiſſet epiſtolam, & ipſe venenum ſuæ impietatis euomuit, ſcripſitque hoc modo Paulino epiſcopo Tyri.

Philogonius. Hellanicus & Macarius.

Cap. XVI.

Epiſtola Euſebij ad Paulinum epiſcopum Tyri.

Domino meo Paulino, Euſebius in Domino ſalutem.

B

NEque domini mei Euſebij ſtudium pro veritate verbi tacitum eſt ſed vſq; ad nos peruenit, neque tuum domine ſuper hac cauſa ſilentium. Et vt conſequens erat, de domino quidem meo Euſebio lætati ſumus: de te vero triſtamur, arbitrantes taciturnitatem tanti viri noſtram eſſe deuictionem. Quapropter rogo te, ſcientem quoniam indecens eſt virum ſapientem alia ſapere, & tacere veritatem, vt ſpirituali ratione commotus ad conſcribendum, de huiuſmodi rebus incipias, cum & tibi ſit vtile, & audientibus te: maxime dum per conſequentiam ſcripturę & veſtigia ſermonum eius, & voluntatis ſcribere volueris. Quoniam neq; duos ingenitus audiuimus aliquando, neq; vnum in duos diuiſum. Neq; corporale aliquid paſſum eſſe didicimus, aut credidimus, domine meus, ſed vnum quidem ingenitum, vnum vero ab eo vere, & non ex eius ſubſtantia factum, (& vniuerſaliter dicendum) nequaquam cum ingeniti natura participantem, aut exiſtentem ex eius ſubſtantia, ſed factum perfecte, aliud natura atque virtute, quantum attinet ad integram ſimilitudinem, affectum, poteſtatemque factoris factum ſcilicet inenarrabiliter: quod etiam cogitationi non ſolum humanæ ſed etiam quæ vltra omnes homines eſt, incomprehenſibile iudicamus & credimus. Et hæc quidem non rationibus noſtris obſtricti, ſed ſcriptura ſancta diſcentes, dicimus creatum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & inconuertibili & ineffabili natura, ſimilitudine factoris, ſicut ipſe Dominus ait: *Dominus creauit me initio viarum ſuarum, in opera ſua, & ante ſecula fundauit me, ante omnes colles genuit me.* Si autem ex eo, hoc eſt, ab eo erat, quaſi pars eius vel ex fluxu ſubſtantiæ, nequaquam creatus aut fundatus eſſe diceretur. Neque tu ignoras hoc, domine vere, quia quod ex ingenito conſiſtit, creatum iam ab alio quam ab eo, aut fundatum non erit: ab initio ingenito eum dicere, oſtenſionem quandam præbet, quaſi ex paterna ſubſtantia ſit natus, & habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim quia non de eo ſolo genitum dicit ſcriptura, ſed etiam de diſſimilibus ei natura per omnia. Nam & de hominibus ait: *Filios genui & exaltaui, ipſi vero me ſpreuerunt:* & iterum: *Deum qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es domini creatoris.* Et in alijs quidem ait: *Qui peperit guttas roris, non naturam ex natura narrans, ſed vniuſcuiuſq;*

C

Prouer. 8.

D

Eſa. 1. a. Deut. 32. Iob. 38. c.

E *creaturæ ex tuis voluntate natiuitatem*. Non enim ex eius ſubſtantia ſunt: ſed omnia voluntate eius facta, ſicuti facta ſunt. Ille ſiquidẽ Deus eſt, hæc autem ad ſimilitudinẽ eius verbo ſimilia futura, ſecundum ſpontaneũ motum facta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cuncta tamen ex Deo. Quæ percipiens & exponens ſecundum datam tibi diuinitus gratiam, ſcribere domino meo Alexandro feſtina. Confido enim, quia ſi ſcripſeris illi, conuertetur. Saluta omnes qui in Domino ſunt. Valentem te, & pro nobis orantem gratia Dei cuſtodiat domine.

Cap. XVII.

De potentia Euſebij Nicomedienſis.

SOCRATES.

TAlia & iſti alterutris ſcribebant, contra veritatem ſe armantes ad prælium. F Et peius fiebat malum ad contentionis incendium, per eos qui hæc ſcripta ſuſcipiebant. Conſentientes igitur Alexandro etiam in eius tomo ſubſcribebant, alij vero contraria faciebant. Præcipue vero mouebatur ex aduerſo Nicomedienſis Euſebius, quoniam in epiſtola ſua grauiter eius memoriam fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore plurimum Euſebius, quia tunc Imperator Nicomediæ morabatur. Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus, & qui circa eum erant, Regalia conſtituerant. Propterea ergo multi epiſcoporum obediebant Euſebio. Et ille frequenter ſcribebat, Alexandro quidem, vt deſerens quæſtionem quæ moueret tumultum, ſuſciperet Arium & ſequaces eius: per ciuitates autem diuerſis epiſcopis, ne conſentirent ſcriptis Alexandri. Vnde omnia erant valde turbata. Non enim ſolummodo eccleſiæ præſules ratiocinationibus inter ſe certare videbantur, G ſed etiam populus diuiſus erat. Alij namque iſtis, alij vero conſentiebant illis. Et ad tantum cauſa venit incendium, vt in publico & in ipſis theatris Chriſtianitati detrogetur. Hi quidem in ipſa Alexandria poſiti, tanquam iam victores de ſuperioribus perſequutionibus facti, potius armabãtur, legationemque mittebant ad prouinciales epiſcopos: hi vero in alteram diuiſi partem, illorum ſimili ſeditioni communicabant.

Euſebius Nicomedienſis.

Potentia eo piſcopi, ex loco.

Diſſidium eccleſiarũ.

Cap. XVIII.

De Melitianis, & quomodo ſint ab eccleſia ſegregati, quia nolente Alexandro Arium ſubſcribere, per diuerſa loca Ariani concilia celebrabant.

MIſcebantur igitur Arianis Melitiani, qui dudum fuerant ab eccleſia ſegregati. Qui vero ſint iſti, dicendum eſt, ſub Petro Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo, H qui ſuſcepit Diocletiano imperante martyrium, Melitius quidam epiſcopus vnus ciuitatis Ægyptiorum depoſitus eſt, & propter multas alias cauſſas, & maxime quia in perſequutione fide negata ſacrificauerat. Ergo damnatus multos habuit ſequaces, & hæreſiarches factus eſt eorum, qui hactenus ab eo in Ægypto Melitiani vocantur, nullam iuſtitiæ ſatisfactionem habens, cur remanſerit ab eccleſia ſeparatus. Dicebat

Melitianus An. do. 315

Melitius.

E quidem iniuriam ſe eſſe paſſum, & obloquebatur ſæpius, detrogabatque Petro. Sed Petrus in perſecutione, percepta martyrij palma defunctus eſt. Iſte vero retulit detractiones in Achillam, qui poſt Petrum ſuſcepit epiſcopatum & rurſum in Alexandrum, qui poſt Achillam noſcitur ordinatus. Inter hæc igitur ſuperuenit quæſtio Ariana, & Melitius vna cum ſuis defendebat Arium, conſpiratione facta cum eo aduerſus epiſcopum. Quibuſcunque enim praua videbatur Arij ſecta, ſuſcipiebant ſuper Ario Alexandri ſententiam, tanquam iuſtum contra conſentaneos Arij, eius videretur eſſe decretum. Scribebant autem, & qui circa Euſebium Nicomediæ erant, & alij, quibus Arij opinio complacebat, quatenus ſolueretur quidem præmiſſa damnatio, & in eccleſiam damnati reducerentur quaſi nihil mali profiterentur. Sic itaque diuerſis epiſtolis ad Alexandrinum epiſcopum deſtinatis, fecerunt F harum epiſtolarũ collectiones. Arius quidem earũ quæ pro ſe erant, Alexander autẽ contrariarum. Et hinc occaſio contentionis oborta eſt hæreſibus, quæ nunc vbiq; circumuolant, hoc eſt, Arianorum, Eunomianorum & quicunque nomen habent à Macedonio. Singuli namque horum ipſis epiſtolis teſtibus vſi ſunt in defenſionem hæreſis ſuæ.

Cap. XIX.

Quomodo fautores Euſebij congregauerint concilium in Bithynia.

SOZOMENVS.

CVm vero ſæpe ſupplicantes Alexandro qui circa Euſebium erant, non inclinaſſent eum, tanquam iniuriam paſſi malignabantur, & acriores ad roborandum Arij dogma ſunt G facti: conciliumque in Bithynia colligentes, ſcripſerunt epiſcopis vniuerſis, vt tanquam recte credentibus communicarent Arianis, & agerent vt Alexander quoque communicaret eis. Dumque eorum ſtudium deſeciſſent Alexandro nequaquam conſentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri epiſcopum, & Euſebium Pamphili pontificem Cæſareæ Palæſtinæ, & Patrophilum Scythopoleos, petens vna cum ſuis, vt iuberetur cum populo, qui cum eo erat, ſolemnia ſacramenta eccleſiæ celebrare, tanquam ipſe prius presbyterorum habuiſſet officium. Eſſe dicens conſuetudinem in Alexandria (ſicut etiam nunc) vt vno exiſtente ſuper omnes epiſcopo, presbyteri ſeorſim eccleſias obtinerent, & populus in eis Collectas ſolenniter celebraret. Tunc illi vna cum alijs epiſcopis in Palæſtina congregati, tale decretum ſuper petitione Arij protulerunt, H iubentes eos Collectas exercere, ſicuti prius, eſſe tamen ſubditos Alexandro pontifici, & deprecari ſemper, vt eius pace, & communione fruerentur. Cumque etiam in Ægypto multis conciliis celebratis hæreſis pullularet, ita vt ad regalia vſque perueniret, non mediocriter Conſtantinus Imperator affligebatur eo quod religione nuper inchoante creſcere, multos à Chriſtianitate dogmatum diſcordia auocaret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum,

Alexander inexorabi̇lis Arianorum one lium apud Bithyniam.

Epiſcopus Presbyteri.

eiſque

eiſque ſcribens arguebat quia cum latere potuiſſet hæc quæſtio, eam deduxiſſent in medium, & vehementi ſtudio contentiones mouiſſent, quæ nec quætenda erat, nec ab initio cogitanda, aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum vtique ab alterutris non ſeiungi potuiſſent, licet ex aliqua parte dogmatis diſſonarent. Alexandro ſiquidem & Ario, aliquando culpans, aliquando ſuadens, talia ſcripſit, quarum literarum partem hic poni non eſt incongruum. Tota enim epiſtola in libris Euſebij poſita eſt in vita Conſtantini.

Opus Euſebij Pamphili de vita Conſtantini Aug.

Cap. XX.

Epiſtola Conſtantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum.

SOCRATES.

Victor Conſtantinus Maximus, Pius, Alexandro & Ario.

Didici natam præſentis quæſtionis originem, quando tu (ô Alexander) à preſbyteris requirebas, quid vnuſquiſq; eorum quodam loco in lege conſcripto, magis autem pro vanæ cuiuſdam quæſtionis parte ſentiret. Tuque ô Ari, quod neque principio cogitare debueras, aut cogitatum taciturnitati tradi potius competebat, illud improuide protinus obieciſti: vnde diſcordia inter vos emergente myſteria contemnuntur. Sanctus vero populus in vtraque diuiſus, communis corporis congruentia ſeparatur. Ergo vterque veſtrum ex æquo voluntatem præbens, in quo vos confamulus veſter iuſte monet, obediat. Hoc itaque neque requirere dignum eſt, neque de talibus reſpondere, quærentibus. Huiuſmodi enim quæſtiones, quæ non alicuius legis neceſſitate proponuntur, inutilis vocationis tempus exquirunt. Et licet cauſſa cuiuſpiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra ſenſum claudere, & non prompte in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus inconſulte committere. Quantus enim eſt vnuſquiſque hominum, vt poſſit ita magnarum rerum & valde difficilium virtutem aut ad perfectum inſpicere, aut interpretari digne? ac ſi quis hoc faceret, difficile tamen poſſit, quantæ parti populi ſuadebit? Aut quis quæſtionum ſubtilitates extra lapſus ſui periculum ſuſtinebit? Ergo fugienda ſunt in talibus multiloquia, ne forte dum infirmitate noſtræ naturæ minime quod proponitur explicatur, mente diſcentium auditorum pro tardiori intellectu ad perfectam quæſtionis perceptionem peruenire non valente, ad neceſſitatem blaſphemiæ aut ſchiſmatis populus adducatur. Quapropter & interrogationes incautæ, & reſponſiones improuidæ, æquam alterutris veniam tribuant ex vtroque. Non enim pro ſummo legis mandato, apud vos occaſione certaminis inflammata eſt, neque noua quædam pro Dei religione hæreſis introducta, ſed vnam eandemque rationem habens, ſicut etiam vnum communionis ſignum. Vobis enim inter alterutros pro paruulis & valde modicis contendentibus cauſis, tantum Dei populum, quem veſtris orationibus & prudentia conuenit gubernari, diſcordare nec decet, nec omnino fas eſſe, credibile eſt. Vt autem paruo quodam exemplo ſapientiam veſtram commoneam: Noſtis etiam ipſos Philoſophos, quia in vno quidem dogmate cuncti conſentiunt, cum vero in quadam ſententiæ parte diſcordant, licet diſciplinæ virtute ſeparentur, tamen ad inuicem corporis vnitate conſpirant. Cum hæc ita ſint, quanto potius iuſtum eſt, vos magni Dei miniſtros in voluntate religionis alterutris eſſe concordes, Conſideremus itaque ratione maiori, & ampliori intelligentia cogitemus, ſi recte ſe habeat propter parua & vana ſermonum certamina fratres fratribus inſultare, & honorem concilij per vos impia contentione diſcerpere, dum ad inuicem pro ſic paruis & nequaquam neceſſariis litigatis. Vulgaria ſunt hæc, & infantum magis fatuitatibus cōmodanda, quam ſacerdotum virorum & prudentium intelligentiæ conſona. Recedamus ergo volentes à tentationibus diabolicis. Magnus noſter Deus Saluator vniuerſorum, commune omnibus lumen effulſit, cuius prouidentia hoc meum miniſtri Dei ſtudium ad perfectionem venire permittite, vt vos illius populum mea adlocutione, & miniſterio, & monitionis inſtantia, ad ſynodalem poſſim reuocare communionem, quia (ſicut dixi.) Vna quædam in vobis eſt fides, & vnus ſecundum vos hæreſeos intellectus, legiſque præceptum cum ſuis partibus in vnius voluntatis propoſitum tendit. Hoc ergo quod vobis inter alia contentionem excitauit, quoniam non attinet ad totius legis virtutem, ſeparationem quandam & ſeditionem inter vos non debet efficere. Dico autem hæc non tanquam cogens vos omnibus modis huic fatis optimæ & qualiſcunque ſit conſentire quæſtioni: poteſt enim & honor Concilij à vobis integer cuſtodiri, & vna atque eadem omnibus communio conſeruari, licet aliqua in vobis particulariter ad inuicem pro paruo quodam contentio generetur: quoniam non omnes in omnibus idem volumus, neque vna in nobis natura verſatur, aut voluntas vna cognoſcitur. De diuina ſiquidem prouidentia vna quædam in vobis ſit fides, vna prouidentia, vnus in Deo ſenſus. Quæ vero pro his friuolis quæſtionibus inter alterutros diſputata ſunt, licet non in vnam ſententiam colligantur, manere tamen intra ſenſum debent, mentis ineffabilitate ſeruata. Communis autem charitatis præcipuum ſacramentum, & veritatis fides, & honor circa Deum atq; religionem legis apud vos inconcuſſæ permaneat. Reuertimini ergo ad alterutros amicitia atque gratia, reddite vniuerſo populo veſtros amplexus, vosque ipſos velut proprias animas expiantes, alterutros rurſus agnoſcite. Suauiores enim crebro ſunt amicitiæ poſt inimicitiarum cauſſas ad concordiam reſtitutæ. Reddite ergo mihi tranquillos dies noctesque ſecuras, vt quædam iucunditas puri luminis, & vitæ iam quietæ apud me lætitia conſeruetur, alioquin fuerit neceſſitas ingemendi, & ſemper lachrymis ingrauari, & neque ſeculum libenter ferre viuendi. Dei namque populos, id eſt, conſamulos meos, ſic iniuſte & noxia veſtri contentione diuiſos, congregari iam tempus eſt. Vt autem huiuſmodi triſtitiæ meæ ma-

Signū communionis.

gnitudinem ſentiatis, audite: Pridem veniens ad Nicomedienſem ciuitatem, repente ad Orientem pergere feſtinabam. Cumque ad vos tenderem, & plurima iam parte vobiſcum eſſem, huius rei nontio ſum retentus, ne oculis videre compellerer, quę impoſſibile iudicabam ad ſenſum poſſe aurium peruenire. Quapropter aperite iam mihi per veſtram concordiam Orientis vias, quas contentione clauſiſtis alterutra, velociterque mihi concedite, voſque ipſos & alios vniuerſos populos videre lætos, & pro communi omnium concordia ac libertate, debitam gratiarum actionem fauorabilibus eloquijs Deo perſoluere.

C A P. XXI.

Quod tam pro Ariana quæſtione, quam pro paſcha definienda feſtiuitate, in Nicæa fecit Conſtantinus celebrari concilium.

Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas.

ALexandro ſiquidem & Ario, nunc culpando, nunc admonendo hęc ſcripſiſſe dignoſcitur: Grauiter autem ferebat, audiens ali-

E quos contra omnium ſtatutum agere Paſchæ feſtiuitatem. Tunc etenim in vrbibus Orientis diſcordantes quidam ob hoc, alterutra quidem ſocietate diuiſi non erant, Iudaice tamen feſtiuitatem dominicam celebrabant, & (vt aſſolet) ſplendorem Collectæ tali diſcretione fœdabant. Propter vtraque igitur quietam reddere eccleſiam feſtinabat princeps, ſeque putans hoc malum poſſe præoccupare, antequam ad plurimos perueniret, miſit virum circa ſe fide & vita ſimul inſignem, & confeſſionibus priorum temporum pro dogmate comprobatum, qui compacaret Ægyptios propter dogma tumultuantes, & Orientales propter paſcha diſcordes: Fuit autem Oroſius Cordubæ ciuitatis epiſcopus. Cumque præter ſpem cauſſa procederet, & hæreſis potius quam pax

Oroſius Epiſcopus Cordubenſis.

F ſperata valuiſſet, nihil impetrans remeauit, qui fuerat pro pace miſſus eccleſiarum. Tunc illud famoſiſſimum in Nicęa concilium feruor principis excitauit, publicis aſinis atque mulis, & curracibus equis, epiſcopos, & qui cum eis erant, ad ſynodum venire præcipiens.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Secundus.

S O Z O M E N V S.

C A P. I.

De Præſulibus Eccleſiarum, qui interfuerant Nicæno Concilio.

An. do. 327. Nicænum concilium.

COmmunicabant igitur Nicæno concilio ex Apoſtolicis quidem ſedibus Macarius Hieroſolymitanus, Euſtathius iam præſidens Antiochenæ apud Orontem † & Alexander Alexandriæ, quæ eſt apud ſtagnum Mariam. Iulius autem Romanus epiſcopus propter ſenectutem defuit, erantq; pro eo præſentes Vitus & Vincentius presbyteri eiuſdem eccleſiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuerſis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicendum valde idonei, ſcientiaq; ſacrorum librorum & alia eruditione diſciplinati, vitæq; virtute præclari. Alij vero in vtroq; probatiſſimi viri, quorum vtile iudicio etiam nomina memorare.

† Phariam ſtat.

T H E O D O R I T V S.

TAnquam ſtigmata Domini Ieſu in corpore circumferentium ſecundum ſacrum Apoſtolum. Erat enim Iacobus Antiochiæ Mygdo-

Iacobus Epiſcopus Antiochiæ Mygdoniæ.

G niæ, quam Syri & Aſſyrij Niſibin appellant, qui mortuos reſuſcitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus eſſe miracula. Sed hæc ſuperfluum arbitror huic operi rurſus inſerere, † quæ in Deo amabili hiſtoria latius enarraui. Paulus Neocæſareæ, quod eſt caſtrum poſitum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus eſt. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitoque ferro combuſtas, quo fuerant neruı articulorum eius à ſua mobilitate ſiccati atque mortificati. Alij vero dextros oculos effoſſos habuerunt, alij dextras ſuras abſciſſas. Vnus horum erat Paphnutius Aegyptius. Et abſolute videbatur ibi populus athletarum Chriſti & martyrum in vno loco congregatorum. De quibus & Euſebius Pamphili tertio libro in Conſtantini vita hæc ita dicit.

† quæ in hiſtoria Philotheos inſcripta. Paulus Neocæſarienſis.

S O C R A T E S, E X E V S E B I O.

H CVnctarum igitur eccleſiarum quæ totam Europam, Libyamq; & Aſiam replebant, ſimul erant miniſtrorum Dei congeſta cacumina, vnaque orationis domus, tanquam à Deo dilata intrinſecus ferebat omnes in idem. Syros ſimul & Cilicas, Phœnicaſque & Arabes, atque Palæſtinos. Inter hos & Ægyptios, Thebæos, Libyas, necnon & qui à Meſopotamia oriuntur, ſed etiam Perſa ad Concilium veni e

Patres cana de.

Eiſ

[illegible]opus. Verum nec Scyta deſi[illegible] ex eorum c[illegible]o, Pontuſque & Aſia, Phrygia & Pamphilia, viros probatiſſimos præbuerunt. Aderant Thraces & Macedones, Achiui & Epirotæ, & [illegible] quoque interius habitantes. Ipſe autem Hiſpanorum valde famoſus Oſius vnus erat & [illegible]ul plurimis aſſidebat. De regia vero ciuitate Præſul Alexander propter ſenectutem defuit, presbyteri vero præſentes locum eius implebant. Talem itaque [illegible] [illegible] vinis Imperator Conſtantinus Chriſto coronam vinculo pacis ex[illegible]nans, ſuo Saluatori deuotam inimicorum & hoſtium Deo † decibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginem ſecundum nos apoſtolica plauſione conſtituens. [illegible]in igitur ille ſermo completus eſt: *Collectos ex omnibus gentibus, quæ ſub cælo ſunt viros religioſos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui inhabitant Meſopotamiam, Iudæam & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ circa Cyrenem, & aduenæ Romani, Iudæi, & Proſelyti, Cretes & Arabes.* Veruntamen hoc illis deerat, quod non ſicut iſti omnes ex Dei miniſtris vndique conſiſtebant. In præſenti ſiquidem choro multitudo erat epiſcoporum numerum trecentorum excedens, ſequentibus eos presbyteris ac diaconibus & acolytis, quorum numerus non poterat comprehendi. Miniſtrorum vero Dei alij ſapientiæ ſermone fulgebant, alij continentia vitæ & patientia coruſcabant, alij vero medio modo horum virtutibus ornabantur. Erant igitur inter eos alij temporis honorati longitudine, alij iuuentute & animi robore prædicatores, qui nuper venerant ad huius miniſterij curſum. Quibus videlicet & omnibus Imperator diebus ſingulis cibaria largiſſime ordinarat expendi. Hæc itaque de his, qui ibi collecti ſunt, Pamphili recitauit Euſebius. Cumque celebraſſet Imperator victricem contra Licinium feſtiuitatem & ipſe accurrit ad Nicæam. Clarebant autem inter epiſcopos, Paphnutius ex ſuperiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Quius autem rei cauſſa horum meminerim, poſtea ſum dicturus.

Cap. II.

De libellis oblatis Imperatori, & ab eo iuſſis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani.

SOZOMENVS.

Aderant itaque cum epiſcopis viri diſputationis experti, verbis ſtudentes prodeſſe concilio. Vt autem aſſolet fieri, plurimi ſacerdotum tanquam pro cauſſis proprijs decertari collecti, tempus ſe inueniſſe putarunt, quo corrigeretur quod contriſtabat eos, & de quibus alium vnuſquiſque forte culpabat, libellum offerens principi, quæ in eo fuerant commiſſa, narrabat. Cumque hoc quotidie facile accideret, præcepit Imperator certo die ſingulos, de quibus alius alium culparet, facere manifeſtum. Cumque dies conſtituta veniſſet, libellos oblatos ſuſcipiens: Hæ quidem accuſationes, inquit, habebunt proprium, id eſt, diem magni iudicij, iudicem vero illum, qui tunc futurus eſt omnibus iudicare. Mihi ergo homini conſtituto, de huiuſmodi rebus non licet habere [illegible]torum, ſacerdotum ſcilicet accuſantium & ſimul accuſatorum, quos minime conuenit tales debere monſtrari, qui iudicentur ab alijs. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accuſationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinet agere ſtudeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc quidem Imperator dicens, vniuſcuiuſque ſcripturam vt aboleret libellos iuſſit ardere, diemque diffiniuit, qua ſolui quæ erant dubia, conueniret. [illegible]nte cõſtitutum vero diem conuenientes apud ſemetipſos epiſcopi, conuocauerunt Arium & propoſitis in commune ſuis opinionibus diſputabant. Cumque vt aſſolet, ad diuerſas quæſtiones cauſſa traheretur, alij quidam ſuadebant nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maxime quando morum ſimplicitas ſine perſcrutatione traderetur, accedentibus ad fidei ſacramentum. Alij vero reſpondebant, non oportere ſine examinatione ſequi ſententias antiquorum. Plurimi vero tunc conuenientium epiſcoporum & ſequentium eos clericorum, ſcientes diſputare, huiuſmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & Imperatori, atque his, qui circa eum erant, noti ſunt facti. Ex quo enim & Athanaſius tunc diaconus exiſtens, dum cum Alexandro eſſet epiſcopo, huius ſtudij pars eſſe maxima videbatur, necnon & quidam Græcorum Philoſophorum opportune harum diſputationum quæſtione participati ſunt, alij quidem quale eſſet hoc dogma ſtudentes agnoſcere, alij vero nuper inchoante Græcorum religione depereunte, Chriſtianis infenſi, dogmatis ſacramenta ad verborum certamina protrahebant, ita vt contra ſe ſeditiones exercerent, certaminaque ſibimet inferrent, & ſæpius ex aduerſo contenderent.

Athanaſius diaconus [illegible] Gentiles.

Cap. III.

De Laico ſimplici confeſſore verum dialecticum ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianiſmum degmapaudente.

SOCRATES.

Cumque plurimi diſputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confeſſoribus laicis ſimplicem habens ſenſum, Dialecticis obuiauit, dicens: *Audite igitur, Chriſtus & Apoſtoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, vanamque verborum fallaciam, ſed puram ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam.* Hæc dicente eo iuuene & animo lene, præſentes quidem mirati ſunt, dictumque probauerunt. Dialectici vero ſatisfactione ſuſcepta, ceſſarunt, rationem videlicet ſimplicem veritatis audientes.

In Dialecticos.

SOZOMENVS.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum magnificentia ſermonum extolleretur & illuderet ſacerdotibus, non pertulit eius laſtum quidam ſenex ſimplex & inn[illegible]cens ac probatiſſimus confeſſorum, ſed acceſſit aduerſus eum proferre ſermonem. Hoc itaq[illegible] cum petulantibus quidem & ſimplicem ſcientibus [illegible] riſum mouit, maturioribus vero [illegible]ordinem, prouidentibus, ne viro viribus ...

E

ſice deduceretur ad ſilum: veruntamen cedentibus vt quod vellet ediceret, reſiſtere nanque ei cum talis eſſet nimium verebantur: *In nomine, inquit, Ieſu Chriſti, ô Philoſophe, audi dogmata veritatis. Vnus eſt Deus cœli & terræ, omniumque viſibilium & inuiſibilium creator, qui hæc omnia verbi ſui virtute fecit, & ſpiritu ſui ſanctitate firmauit.* Hoc itaque verbum quod nos inquit filium Dei nominamus, habita miſericordia ſuper homines, ab errore eos & ferali religione liberans, paſſus ex muliere naſci, & cum hominibus conuerſari, & mori pro eis, venietque denuo iudicaturus ſingulorum vitam. Hæc ita ſe habere ſine perſcrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quærens deſtruere ea quæ fide percepimus. Noli inueſtigare modum, quo fieri hæc, aut non fieri potuerint. Si enim credis conſulenti mihi, ad iſta reſponde. Obſtupefactus vero Philoſophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione perſoluens, eadem quæ ſenior æque ſectatus eſt, & prioribus ſectatoribus vt vnanimes ſibimet eſſent perſuadebat, non improuide mutatum ſe iurans, ſed ineffabili quadam virtute ad Chriſtianitatem protinus inuitatum.

Chriſtianus Idiota Philoſopho Chriſti religionem perſuadet.

F

Cap. IV.

Quomodo in conflictu Alexander Conſtantinopoleos fecerit Philoſophum obmuteſcere Paganorum.

Dicitur autem proximum huic miraculo, quiddam geſtum per Alexandrum Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum. Cum enim veniſſet Imperator Conſtantinus Byzantium, adeontes eum quidam Philoſophi, querebantur quaſi non Deum coleret vt decerei & circa ſacra nouitates exerceret, nouam in republica introducendo culturam, præter ea, quæ eius maioribus viſa ſunt, & Græcorum Romanorumque principibus quos habuerunt, tranſacta ſecula, placuerunt: volebantque cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille vero huiuſmodi exercitatione verborum inexpertus erat, de vitæ qualitate confidens. Fuit enim vir magnus, & conuerſatione mirandus. Cumq; certamen Imperatore præcipiente ſuſcepiſſet, conueniſſentque Philoſophi, omnibus loqui volentibus, vt vnum ex ſe quem vellet eligerent poſtolauit ſanctæ memoriæ pater noſter Alexander, cæteros vero quicunque eſſent, ſilentium tenere præcepit, & tantummodo his, quæ ab vtroque dicerentur, intendere. Suſcipiente autem vno eorum diſputationis vniuerſæ negotium, ad Philoſophum ſanctus Alexander: *In nomine, inquit, Ieſu Chriſti impero tibi ne loquaris. Et vna cum eius ſermone opus impletum eſt.* Repente namq; ille homo vt ſermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putaſne iuſtum fuit conſiderare, vtrum maius hoc miraculum videretur, vt homo & quidem Philoſophus, ſic facile officium locutionis amitteret, an certe vt lapis violentia verbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum feciſſe Chaldæum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

Alexander melior quã doctior.

G

Alexander philoſopho ſilentium imperat per miraculũ.

H

E

Ca[p. V.]

De prima ſeſſione epiſcoporum in Nicæno [illegible] abdicatione Arij.

THEODORITVS

In [illegible] ſacerdotes ſæpe conuenientes [illegible] ad [illegible] ducebant ſubtilemque [illegible] nationem de eius prop[illegible]bus agitabant. [illegible] in qualibet [illegible] ſententiam. Hæc itaque ſacra & [ve]nerabilis turba, à permixtione aduerſariorum non videbatur aliena. Erant enim [illegible] eos quidam, pauci quidem, ſed callid[illegible] ſimulantes, celanteſque calliditatem, & [illegible] blaſphemiam non defendentes aperte [illegible] nientibus igitur vniuerſis, maximam d[illegible]m præparauit in Regalibus Imperator [illegible] ſubſellia in ea poni præcipiens, quæ ſuff[illegible] ordini ſacerdotum: ita decenter præparans eis honorem inuitauit ingredi, & de præſentibus habere concilium. Intromiſit autem & ipſe princeps vltimus cum paucis, laude dignam ſui magnitudinem habens, & mirabilem ſpeciem, mirabilioremque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore vero ſede quam alijs poſita, in medio eorum ſedit, primo tamen petens ſibi hoc epiſcoporum iuſſione concedi. Tum cum eo reſedit ſacratiſſimus ille chorus. Primus itaque magnus Euſtathius Antiochenæ ſortitus eccleſiæ Præſulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam tranſierat vitam. Et hunc venerabilem virum, etiam nolentem ad regimen eius eccleſiæ decreto communi pontifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus venire compulerat. Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit, & ſtudio eius quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit. Poſt hunc autem Euſebius cognomine Pamphili. Quibus iam tacentibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate concordiaque ſermones tyrannorum eis crudelitatem rememorans & honorabilem pacem, quæ ſub eo eſt collata diuinitus: ſimul & quia peſſimum & valde crudele videretur, vt deſtructis hoſtibus, nulloque præſumente reſiſtere, ſacerdotes alterutrus iacularentur atque contunderent, & impiis atque ſine Deo perſonis delectationem riſumque præberent: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & ſancti ſpiritus doctrinam in ſcriptis haberent: *Euangelici enim libri ſunt*, inquit, *& Apoſtolici, antiquorumque prophetarum ſanctiones, quæ nos erudiunt quid de ſacra lege ſapiamus.* Expellentes igitur hoſtile certamen ex verbis diuinitus inſpiratis, ſolutionem quæſtionum mente percipiamus. Hæc & his ſimilia, tanquam filius amator patris, ſacerdotibus veluti patribus offerebat. Apoſtolico [illegible] dogmatum ſtudens conciliare concordiam. Concilij vero plurima pars his quæ dicebantur [ce]debat, & [illegible] alterutros vnanimitatem & dogmatum ſalubritatem libenter amplectebatur. Pauci vero quidam, quorum iam [illegible]us, & ſuper illos M[eno]phantus Epheſius, & [illegible]op[o]lites Patro[p]hilus, Theogonius Nicæ[illegible] epiſc[opus] [illegible] ciſſus Neroniadis, quæ e[ſt] ſecundæ [illegible] vrbs, quam nunc Irenop[olim] [illegible]

Euſtathius

F

G

Conſtan[tinus] ad p[a]tres con[illegible]

H

[illegible] & d[illegible] hic, [illegible]

A hi Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis
Aegypti Secundus Apoſtolicis reſiſtentes do-
gmatibus, Arium defendebant: dictantes enim
fidei petitionem cœtui communi dederunt.
Quæ cum lecta fuiſſet ab vniuerſis, repente diſ-
rupta eſt, & adultera fraudulentaque pronun-
ciata. Turba ſiquidem & tumultu contra eos ab
omnibus habitis, cunctiſque proditionem ab
eis factam accuſantibus pietatis, formidantes
Arius damnatur. ſurrexerunt, & primi Arium abdicarunt, exce-
pto Secundo & Theona. Cum ergo fuiſſet
impius ille deſtructus concorditer vniuerſi fi-
dem gloriamque dictantes, quæ hactenus in
eccleſijs permanet, & ſubſcriptionibus robo-
rantes ſoluere concilium. Doloſe tamen &
non ſalubriter prædicti viri in fidei termino
conſenſerunt, vt teſtantur tam quæ poſtea
ab eis machinata ſunt contra pietatis propu-
gnatores, quam quæ ab ipſis conſcripta no-
ſcuntur.

B

Cap. VI.

Relatio Euſtathij Antiocheni de Nicæno concilio.

Euſtathius Antiochenus. EVſtathius itaque Antiochenus Epiſcopus,
cuius primitus memini, hæc de eis retulit,
docens quæ facta ſunt eorumque redarguens
Prouer. 8. c. blaſphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale in-
terpretatur eloquium: *Dominus creauit me prin-
cipium viarum ſuarum in opera ſua.* Pergo ita-
que iam hinc etiam ad ea quæ geſta ſunt.
Cum igitur propter hæc ſynodus maxima in
Nicæam veniſſet vrbem, & quæreretur fidei
Euſebius Nicomedienſis auctor Arij. modus, aperta quidem impudentia Euſebius
blaſphemiæ ſcripturam protulit, quæ coram
omnibus lecta, repente cladem importabi-
lem cauſſa diuiſionis audientibus irrogauit,
confuſionem tamen incurabilem ſuo prouı-
dit autori. Cumque officina capta fuiſſet, in-
C dubitanter Euſeb. diſrupta iniquitatis ſcriptu-
ra in conſpectu omnium, quidam ex tracta-
tu nomen exponentes pacis, compeſcuerunt o-
mnes iuſtam querimoniam facientes. Ariani
Ariani ex metu ſubſcribunt. autem metuentes, ne congregato in idem tan-
to concilio pellerentur, exilientes anathema-
tizauerunt interdictum Arij dogma concor-
diter ſubſcribentes literis, ſuaque manu con-
ſentientes, & ſimiliter ſe ſicut omnis ſynodus,
ſapere profitentes. Cumque præſulibus (vt ita
dicam) mala calliditatis arte præualuiſſent, qui
magis debuerant agere pœnitentiam, tunc qui-
dem latenter, poſtea vero clare damnatas cœ-
perunt allegare ſententias, ſæpe ponentes in-
ſidias eis, quibus videbantur eſſe conuicti, vo-
plantare. lenteſque zizaniorum germina † radicare. Et
tunc timentes declinanteſque tanti concilij
cognitores, occulte poſtea pietatis prædicato-
res debellare tentabant. Sed non credimus
homines ſine Deo præualere contra ſacram
D adorandamque legem, Euangelicamque do-
ctrinam. Nam licet ad modicum roborentur,
rurſus fortiter & magnifice deuincuntur, ſe-
cundum Prophetam glorioſæ vocis
Eſaiam. Hæc itaque magnus
Euſtathius.

A

Cap. VII.

Relatio Athanaſij ad Aphros.

HVius autem concertator & veritati pro- *Athanaſius ad Aphros.*
pugnaculi turris Athanaſius ſucceſſor A-
lexandri celeberrimi præſulis, quando ſcripſit
ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes
enim Epiſcopi ſtuduerunt verba quidem im-
pietatis ab Arianis inuenta perimere, hoc eſt,
ex non exiſtentibus, & quod dicebant, creatu-
ram & facturam filium: &, fuit aliquãdo, quan-
do non fuit: & quia mutabilis eſt naturæ. Scri-
pturarum vere manifeſtas poſuere dictiones,
quia ex Deo filius naturaliter vnigenitus eſt,
verbum, virtus, ſapientia ſola patris, Deus verus: *Hebr. 1.*
ſicut Ioannes ait. Et ſicut ſcripſit Paulus,
*ſplendorem gloriæ, & figuram ſubſtantiæ docens eſſe
filium patris.* Qui vero circa Euſebium erant,
B propria tracti væſania loquebantur alterutris,
& dicebant: *Conſentiamus, nam & nos ex Deo
ſumus. Vnus enim Deus ex quo omnia:* &, Vete-
ra tranſierunt: ecce omnia noua ex Deo ſunt
facta. Cogitabant autem & illud quod in Pa- *Libellus Paſtoris, qui etiamnunc extat.*
ſtore conſcriptum eſt: Primum omnium cre-
de, quia vnus eſt Deus, qui creauit vniuer-
ſa atque perfecit, & conſtituit ex non extan-
te vt ſint. Porro alij Epiſcopi malitiam vi-
dentes illorum & peſſimam impietatis artem,
apertius &, vt ita dicatur, manifeſtius dixe-
runt ex Deo, id eſt, conſcripſerunt ex ſub-
ſtantia patris eſſe filium. Vt creaturæ quidem, *Ex Deo, id eſt, ex ſubſtantia.*
eo quod non habeant à ſemetipſis vt ſint, ſed
habeant principium exiſtendi, dicantur à Deo:
filius autem ſolus proprius ex ſubſtantia cre-
datur patris. Hoc enim proprium vnigeniti
eſt, & veri verbi patris. Hæc itaque fuit occa-
ſio, vt ex ſubſtantia diceretur patris. Rurſus
autem requirentibus epiſcopis paucos eorum,
C qui Ariani eſſe putabantur, an dicerent filium
non eſſe creaturam, ſed virtutem & ſapientiam
ſolam patris, & imaginem ſempiternam, &
indiſſimilem per omnia patri ac Deum verum,
capti ſunt qui circa Euſebium innuentes al-
terutris, quia & hæc veniunt etiam ad nos: Nam
& nos, inquiunt, imago & gloria dicimur Dei.
De nobis enim & dicitur & dictum eſt: Sem-
per enim nos qui viuimus, & virtutes multæ
ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis virtus Dei ex
terra Ægypti. † Campa quoque & locuſta di- *† Eruca.*
citur virtus magna, & rurſus: *Dominus virtu- Pſal. 45*
tum nobiſcum. Sed etiam proprij nos Dei ſu-
mus. Habemus hoc non ſimpliciter, quando
& fratres vocauit nos. Si autem & verum Deum
dicunt filium, non nos contriſtat. Factus e-
nim verus eſt. Hæc eſt Arianorum corrupta
mens. Sed etiam hic Epiſcopi videntes eorum
dolum, collegerunt ex ſcripturis ſplendorem,
ſontem, & fluuium, & figuram ad ſubſtantiam
D pertinere. Et illud: *In lumine tuo videbimus lu-* *Pſal. 35.*
men. Et: *Ego & pater vnum ſumus.* Et clarius *Ioan. 10.*
iam ac breuiter conſcripſerunt conſubſtantia-
lem patri filium. Omnia namque prædicta
hanc ſignificationem habent. Murmuratio ſi-
quidem eorum, quaſi verba hæc non fuiſſent
ex ſcripturarum autoritate prolata, per eus
quoque inanis eſſe conuincitur. Ex non ſcripto
namque ipſi impie proferentes, quippe quod
nuſquam penitus inuenitur, ex non extantibus,

&, fuit aliquando, quando non fuit, alios culpant: propterea ex non ſcriptis ſermonibus, pie tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi namque
† repentes. veluti de ſtercore † repentientes, hæc vere de terra locuti ſunt. Verum epiſcopi non ſibimet adinuenientes verba, ſed habentes hæc à patribus, teſtimonia conſcripſerunt. Veteres enim ſacerdotes ante eos, pene centum triginta magnæ Romæ ciuitatiſque noſtræ, accuſauerunt omnes qui dicunt facturam aut creaturam eſſe filium, & non conſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, qui primum defendebat Arianorum ſectam,
Matth. 15. a & Marc. 7. nouiſſime vero ſubſcripſit Nicæno concilio. Scripſit autem & ciuibus ſuis, confitmans quia & antiquorum aliquos doctos & illuſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomine conſubſtantialitatis vſos in patris & filij deitate. Iſti ergo concilium metuentes, expoſitæ fidei conſenſerunt, ſecundum Prophetæ increpationem, dicentis: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Theonas autem & Secundus nolentes adquieſcere, condemnati ſunt. Poſtea vero in concilium venientes, viginti conſcripſerunt de conuerſatione eccleſiaſtica ſanctiones.

Cap. VIII.

De Sabino Macedonianorum Epiſcopo.

Sabino itaque non credamus, qui eos idiotas vocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleiæ Thracenſis Macedonianorum epiſcopus, habita congeſtione eorum, quæ per diuerſa concilia ſacerdotum ex ſcripto prolata ſunt eis qui in Nicæa conuenerunt, velut idiotis & ſimplicibus derogauit, non ſentiens quoniam
Euſebius Cæſarienſis. & ipſi Euſebio cum multa probatione profitenti fidem, velut idiotæ noſcitur derogare. G Et aliqua quidem volens prætermiſit, aliqua vero mitigauit, cuncta tamen ſecundum propriam ſumpſit intentionem. Et laudat quidem tanquam fide dignum teſtem Euſebium Pamphili, laudat ſimul & principem, tanquam ea quæ ſunt Chriſtianorum dogmatizantem. Culpat autem expoſitam in Nicæa fidem, tanquam ab idiotis & nihil ſcientibus traditam: & quem velut ſapientem & ſine mendacio teſtem vocare conſueuit, eius voces ſponte contemnit. Ait enim Euſebius. Quia ex viris Dei Nicææ conuenientibus, alij quidem ſapientiæ ſermone micuerunt, alij continentia vitæ laudati ſunt: & quoniam imperator præſens omnes ad vnitatem ſuam concordes & conſectatores eſſe perſtruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, nec non Euſebij atque conſortium eorum ſibimet agnoſcuntur. Et ſi quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Concordia ergo fidei à magno in Nicæa prolatæ H concilio, ab Euſebio clara voce laudata, hæc eſt.

Cap. IX.

De fide Nicæni concilij

Fides Nicæni concilij. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium inuiſibiliumque factorem. Et*

E *in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium [illegible] natum ex patre, vnigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, & quæ in cælo, & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus & homo factus eſt, paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælos & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum.* Dicentes autem: Erat, quando [illegible] erat: aut, non erat antequam fieret: aut quia ex non extantibus factus eſt: aut e[illegible] ſtantia vel eſſentia dicentes eſſe, aut creatum aut conuertibilem filium D[illegible] hos [illegible] anathematizat Catholica & Apoſto[illegible] a. Hanc venerabilem fidem, trecenti [illegible] cem & octo, & agnouerunt & ampl[illegible] t. Et (ſicut ait Euſebius) conſonantes & vnanimes in ſcriptis explanauerunt. Quinque vero ſolummodo non receperunt, verbum [illegible]
F ſtantialitatis reprehendentes, Euſebius Nicomediæ Præſul, Theogonius Nicænis, Maris Ar. aut qui [illegible] Chalcedonenſis, Theonas Marmaricenus, Secundus Ptolemaidis, dicentes conſubſtantiale, eſſe quod ex aliquo eſt, aut ex partitione, aut ex decurſione, aut ex plantatione quidem ſicut ex radice germen: ex decurſione vero, ſicut paterni filij: ex partitione autem, ſicut ex maſſa aurea annuli duo vel tres. Secundum nullum autem horum, inquiunt, & filius Dei. Propterea ergo dicebant in fide non eſſe conſentiendum. Plurimum ſiquidem verbo conſubſtantialitatis derogantes prædicti viri, in Arriana depoſitione ſubſcribere noluerunt. Idcirco ſynodus Arium, & conſectatores eius anathematizauit omnes, adijcientes neque accedere eum in Alexandriam. Præceptumque principis repente eundem Arium, & qui circa Euſebium, & Theogonium, & qui cum eis, exilio deportauit.

Cap. X.

Quomodo Euſebius & Theogonius dato pœnitentia libello recepti ſunt.

Euſebius igitur & Theogonius poſt modicum tempus exilij, libellum pœnitentiæ porrigentes, in fide conſubſtantialis conſenſerunt, quod declarabimus præcedentes. Tunc autem in ſynodu Euſebius cognomine Pamphili & Cæſareæ Palæſtinæ ſortitus epiſcopatum, paulultum animo aduertens atque conſiderans, vtrum oporteret ſuſcipi terminum fidei vna cum alijs omnibus, hoc eſt, vniuerſa multitudine, conſenſit atque ſubſcripſit, nec non & populo ſub ſua diœceſi conſtituto ſcripſit terminum fidei, & vbique deſtinauit ſermonem ſubtiliter conſubſtantialis interpreta-
H tus, vt nequaquam penitus ſuſpitionem aduerſam de eo quiſquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ipſo Euſebio conſcripta ſunt huiuſmodi verba.

Cap. XI.

Epiſtola Euſebij Pamphili de fide Nicani Concilij ad Palæſtinos.

Euſebius Cæſarienſ. ὁμοούσιος vocabulũ ſubt liter interpretatur. Matt. 28.d.

ARbitramnr, & vos dilectiſſimi etiam aliunde didiciſſe, fama conſueta præcurrere perfectum de his quæ geſta ſunt ſermonem. Sed ne ex huiuſmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, neceſſario miſimus vobis primnm quidem ſcripturam à nobis de fide propoſitam. Nam & Dominus noſter ad prædicandum diſcipulos ſuos mittens, ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij, & ſpiritus ſancti. De quibus & affirmamus ita habere & ita ſapere, ſed etiam dudum ſic habuiſſe & ita ſapuiſſe, & vſq; ad mortem pro hac inſtare fide, anathematizantes omnem ſine Deo hæreſim, hæc omnia ex corde ſapuiſſe & anima, ex quo nouimus noſmetipſos, B & nunc ſapere & dicere coram omnipotente Deo & domino noſtro Ieſu Chriſto cum veritate teſtamur, oſtenſuri probationibus & ſatisfacturi vobis, quia & præteritis temporibus ita credidimus & prædicauimus. Hac autẽ à nobis expoſita fide, nulli relictus eſt reſiſtendi locus. Sed & ipſe primus Deo amabilis Imperator nnſter, rectiſſime eam habere teſtatus eſt, & ſic etiam ſe profeſſus eſt ſapere: & in hac omnes conſentire & ſubſcribere, & in his dogmatibus concordare præcepit, vno ſolummodo ſcripto & inſerto conſubſtantialis verbo. Quod etiam ipſe interpretabatur, dicens, quia non ſecundum corporeas paſſiones conſubſtantialis dicitur, neque ſecundum diuiſionem, neque ſecundum quantam deciſionem ex patre ſubſiſtere. Non enim poſſe naturam ſine materia intelligibilem incorpoream que corporalem aliquam ſubſiſtere paſſionem, ſed ſacris quibuſdam ineffabilibuſque rationibus C magis intelligendam. Et ſapientiſſimus quidem atque piiſſimus Imperator ita philoſophabatur. Fidei ergo explanatione dictata quemadmodum ab eis dictum ſit ex ſubſtantia patris, & patri conſubſtantialem non eſt ſine examinatione derelictum. Conſultationes enim & reſponſiones deinde mouebantur, & mens perſcrutabatur dictorũ ſenſum.

De ſubſtantia.

Et hoc ergo quod aiebant de ſubſtantia conſtabat apud eos ſignificatiuum quidem eſſe ex patre, non tamen tanquam partem eſſe patris. Propterea nobis quoque videbatur bene ſe habere, vt mente conſentiremus præ doctrinæ dictanti ex patre filium eſſe, non tamen partem eius eſſe ſubſtantiæ. Quapropter & nos mente conſenſimus, neque vocem Conſubſtantialis refutantes, poſita præ oculis noſtris pacis intentione, & ab intellectu rectiſſimo non cadentes. Secundum hoc etiam natum & non factum ſuſcepimus: D quoniam factum commune eſſe dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil ſimile habere filium confitemur & prædicamus. Vnde non eum eſſe facturam dicimus, quod congruit his quæ per eum facta noſcuntur, ſed ſuperius quam facturæ, totius eſſe ſubſtantiæ, quam ex patre natam diuina docere videntur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili exiſtente vniuerſæ naturæ factæ. Sic autem & conſub- A ſtantialem eſſe patri filium ratio examinata cognoſcit, non ſecundum corporum modum, neq; mortalibus animalibus proximum. Nam neque per diuiſionem ſubſtantiæ, neque perfectionem aut mutationem paternæ ſubſtantiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extranea eſt. Sed prædicandum eſt eſſe conſubſtantialem patri filium, eo quod nullam æqualitatem ad creaturas factas Dei filius habeat, ſed ſoli patri genitori per omnem modum ſit ſimilis, & non ſit ex alia qualibet ſubſtantia vel eſſentia, ſed ex patris. Quod etiam ipſum hoc modo interpretatum bene ſe habere viſum eſt ad conſentiendum: quoniam & priſcorum epiſcopos aliquos conſcriptores eloquentes & nobiles agnouimus in patris & filij θεολογίᾳ (id eſt, diuina ratiocinatione) nomine conſubſtantialis vſos. Hæc itaque de expoſita fide ſint dicta, in qua vniuerſi conſenſimus, non ſine animaduerſione, ſed ſecundum B ſenſus expoſitos coram ipſo Deo amabili examinatore Imperatore & prædictis rationibus concordantes anathematiſmum poſt fidem in eis prolatum ſine triſtitia eſſe credimus, eo quod non ſcriptis vti vocibus prohiberent. Vnde pene omnis facta eſt confuſio & indiſciplinatio cunctis eccleſiis. Nulla ſiquidem ſcriptura diuinitus inſpirata dicente, ex non extantibus: aut fuit aliquando quando non fuit, & reliquis quæ proferebant, irrationabile nobis viſum eſt hæc dicere vel docere. Quoniam neque priore tempore huiuſmodi conſueuimus vti ſermonibus. Hæc vobis neceſſario ſcripſimus dilectiſſimi, iudicium noſtræ examinationis ac conſenſum vobis ſignificantes. Et quam rationabiliter tunc quidem, quoniam nos ſcripta quædam modis alijs offendebant. Poſtea vero indubitate ea quæ erant, ſine contriſtatione ſuſcepimus. Quapropter magnanimiter nobis ſenſum verborum diſcunentibus placuit concordare in his, quæ à nobis ipſis C in fidei expoſitione confeſſa ſunt.

Hæc itaque Euſebius Pamphili in Cæſaream Palæſtinæ, literis explanauit. Alexandrinæ vero eccleſiæ, Ægyptiacis, & Libyæ, & Pentapoleos, & quæ vicinæ ſunt, hæc ſcripſit communi decreto Concilij.

Cap. XII.

Epiſtola Nicani concilij ad Alexandrinum & Ægyptum deſtinata.

THEODORITVS.

Sanctæ magnæq; Dei gratia Alexandrinæ eccleſiæ, & dilectiſſimis fratribus per Aegyptum, & Libyam, & Pentapolim conſtitutis, congregati & magnam D ſanctamq; ſynodum Nicæę celebrantes epiſcopi in Domino ſalutem.

QVoniam Dei gratia & Deo amantiſſimi principis noſtri Conſtant. congregantis nos in vrbe prædicta ex prouincijs diuerſis & ciuitatibus, magna ſanctaque ſynodus celebrata eſt, omnimodis neceſſario viſum eſt, ab hoc ſacro ſanctoque concilio, etiam ad vos literas

deſtinari, vt noueritis quæ quidem mota & examinata, quæ vero placuerint atque firmata ſint. Ante omnia ſiquidem exquiſita ſunt impia & iniqua, & ſine Deo dogmata Arij, atque conſentientium, ſub præſentia Deo amantiſſimi Imperatoris noſtri Conſtantini, & omnium decreto complacuit anathematizari impiam eius ſectam, & iniqua & ſine Deo verba, ſimul & nomina quibus vtebatur, filium Dei blaſphemans & dicens *ex non extantibus eſſe*. Et iterum: *Fuit aliquando, quando non fuit*. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum non fuit? & pro libero arbitrio malitiæ atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam nominantis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blaſphema anathematizauit ſanctum & vniuerſale concilium, & nec vſque ad auditum impiæ ſectæ atque furoris huius, aut intellectum iniquorum ſenſum accommodauit. Ea quidem, quæ de illis geſta ſunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audiſtis, aut audietis, ne nos forte videamur viro obloqui, propter delictum ſuum improperia digna portanti. Tantum enim valuit eius impietas, vt etiam Theonas Marmaricenus, & Secundus Ptolemaidiſca † poterentur. Idem enim & illi damnati ſunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei illas quidem malas ſectas, & blaſphemias, & diſcordiam, & audaciam perſonarum, & diuiſionem prædicta commotione deſtruens liberauit Ægyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij geſta ſunt, & eorum qui ab eo ſunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerint ſynodo, vobis inſinuamus chariſſimi fratres. Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio (dum ſubtili veraque ratione nullam veniam mereretur) manere quidem in propria ciuitate, nullam vero omnimodis habere poteſtatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri, purumque nomen tantummodo poſſidere. Eos autem qui ab ipſo ſunt conſtituti, myſtica ordinatione firmatos habere honorem & miniſterium, vt tamen ſequentes ſint modis omnibus vniuerſorum in ſingulis parœcijs & eccleſijs à chariſſimo comminiſtro noſtro Alexandro conſecratorum: & vt his nulla poteſtas ſit placitos ſibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter voluntatem eccleſiæ Catholicæ Præſulis Alexandri. Gratia namque Dei & orationibus veſtris in nullo ſchiſmate repertos, ſed ſine macula in Catholica & Apoſtolica Eccleſia permanentes, dignum eſt poteſtatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero ſint digni: & abſolute facere omnia ſecundum legem & ſanctiones eccleſiæ. Si quem vero contigerit requieſcere in eccleſia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper aſſumpti ſunt, ſolummodo ſi videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente ſimul & deſignante maximæ Alexandriæ ciuitatis epiſcopo. Hoc itaque alijs quidem conceſſum eſt omnibus. In perſona vero Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indiſciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiæ voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel poteſtas homini, qui poſſet ruſus eaſdem indiſciplinationes inſtruere. Hæc ſunt præci-

Arius cum ſuis ſectatoribus damnatus.

† vterentur. Melitio poteſtas epiſcopalis adempta.

Nota antiquum morem.

E pua & competentia Ægypto, & ſanctiſſimæ Alexandrinorum eccleſiæ. Si quid autem aliud ordinatum eſt aut dogmatizatum, præſente domino atque clariſſimo comminiſtro & fratre noſtro Alexandro, ipſe præſens vobis poterit ſubtilius aperire, tanquam autor geſtorum, & communicator exiſtens. Euangelizamus autem vobis & de conſonantia ſanctiſſimi paſchæ, quia veſtris orationibus eſt correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, conſone cum Romanis & vobiſcum, & cum omnibus ab initio Paſcha cuſtodientibus, ex hoc tempore debeant cuſtodire. Exultantes itaque in his quæ geſta ſunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæreſis eſt euulſa, cum maiori honore & ampliori charitate ſuſcipite comminiſtrum noſtrum, veſtrum Pontificem Alexandrum, qui nos præſentia ſua lætificauit, tantumque F laborem pro pace veſtra etiam in hac ætate ſuſtinuit. Orate ſimul & pro nobis omnibus, vt quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſecundum bonam voluntatem ſacta (ſicut credimus) Dei & patris in ſpiritu ſancto, cui eſt gloria in ſecula. Amen.

De obſeruatione paſcha.

Trinitas conſubſtantialis & æterna.

SOCRATES.

CAP. XIII.

Quod Nouatianorum epiſcopum Aceſium euocarit Conſtantinus ad concilium.

EX hac igitur epiſtola ſynodi manifeſtum eſt, quod non ſolum Arium & conſortes G eius anathematizauerint, ſed etiam verba ſectæ ipſius: Et quod de paſcha concordantes, hæreſiarcham Melitium ſuſceperint. Mouet autem me feruor Imperatoris, etiam ex alia re eius volutans habere memoriam, & quemadmodum pro concordia cogitabat. Habens enim prouidentiam pacis eccleſiarum, vocauit ad ſynodum & Aceſium Nouatianorum religionis epiſcopum. Poſtquam ergo ſcripta & ſubſcripta eſt à concilio fidei definitio, requiſiuit Imperator Aceſium, an & ipſe conſentiret in fide & Paſchalis definitione feſtiuitatis. At ille: *Nihil*, inquit, *noui ô imperator ſynodus definiuit*. Sic enim olim & à temporibus Apoſtolorum ipſe percepi, & terminum fidei & tempus Paſchalis feſtiuitatis. Porro denuo Imperatore requirente: Cur ergo te à communione ſeparas? Ille ea quæ ſub Decio geſta ſunt perſecutionis tempore, replicauit, & ſubtilitatem acerbiſſimæ regulæ deduxit ad me-H dium, quod non oporteat eos, qui poſt baptiſma peccant, peccato quod ad mortem eſſe ſcripturæ diuinæ pronunciant, communicatione ſacramentorum fieri dignos: ſed inuitandos quidem ad pœnitentiam, ſpem vero remiſſionis non à ſacerdotibus, ſed à Deo ſolummodo ſuſtinere, qui poteſtatem habet peccata remittere. Hæc cum dixiſſet Aceſius. Imperator ait: *O Aceſi, pone ſcalam, & ſi potes aſcende ſolus in cœlum*. Hæc nec Euſebius Pamphili, nec

alij dixerunt. Ego vero audiui à viro nequaquam mentiente, qui & valde ſenex erat, & tanquam qui vidiſſet ea quæ fuerant in Concilio geſta referebat.

Cap. XIV.

Quod Canones eccleſiaſtici in Nicæa conſcripti ſint, & de Vicennalibus Conſtantini.

SOZOMENVS.

Canones Nicæni concilij.

SYnodus autem corrigere volens hominum vitam & in eccleſiis commemorantium: poſuit leges, quas Canones appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, vt epiſcopi, & presbyteri, diaconi & ſubdiaconi, cum coniugibus quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus nuptias, & caſtitatem eſſe dicens, concubitum cum propria coniuge. Suaſitque concilio ne talem ponerent legem, grauem aſſerens eſſe cauſſam, quæ aut ipſis aut eorum iugalibus occaſio fornicationis exiſteret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum eſſet inexpertus, expoſuit. Synodusque laudauit ſententiam eius, & nihil ex hac parte ſanciuit, ſed hoc in vniuſcuiuſque voluntate, non in neceſſitate dimiſit. His à concilio ita diſpoſitis, contigit Vicennalia Conſtantini principis prouenire. Et erat conſuetudo Romanorum, vnumquodque decennium Imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunum ergo iudicans Conſtantinus, inuitauit tunc ad conuiuia ſynodum, & donis competentibus honorauit. Admonitoſq; de concordia fidei, & comuni inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuerſis in Nicæa, ſcribens abſentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitans vt ab omni diſcordia recedentes, concordarent in expoſita concilij fide, quæ nihil aliud niſi Dei ſententia videretur ex conſonantia tantorum & talium ſacerdotum ſancto Spiritu conſtituta, & poſt inquiſitionem ſubtiliſſimam & animaduerſionem dubitationum omnium comprobata.

De cœlibatu ſacerdotum.

Vicennalia Conſtantini Aug. An. do. 319.

Cap. XV.

Epiſtola Conſtantini de Ario & ſcriptis eius.

SOCRATES.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, epiſcopis & populo.

MAlignos & impios Arius imitatus, dignum eſt vt illorum quoque ſuſcipiat vltionem. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quam in poſterum eſſet opprobrium, & plurima compleretur infamia: & nunc placuit Arium & ſectatores eius vocari Porphyrianos vt quorum mores imitati ſunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hæc autem, ſi qua conſcriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt non ſolum praua eius doctrina depereat, ſed neque vlla eius poſſint remanere commenta. Hoc etiam præcipio, ſi quis conſcriptiones Arij cælaſſe competitur, & non repente proferens, igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalem ſuſcipiet vltionem. Deus vos cuſtodiat.

Cap. XVI.

Epiſtola ad Euſebium Palæſtinæ de confectione ſacrorum librorum & de repurgatione dominici ſepulchri.

THEODORITVS.

Victor Conſtantinus maximus pius, Euſebio.

VT in noſtri nominis ciuitate cognouimus, Saluatoris Dei noſtri proſpiciente ſolatio, maxima hominum multitudo ſanctiſſimæ ſe dicauit eccleſiæ, vt hoc incremento valde proficiente, dignum eſſe videatur etiam eccleſias in ea plures ædificari. Quapropter quod viſum eſt noſtri voluntate, ac decuit nos tuæ notum facere ſapientiæ, quatenus quinquaginta membranaceos codices bene confectos, & ad vſum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfecte artem ſcientibus ſcribi præcipias diuinarum videlicet ſcripturarum, quarum maxime confectionem & vſum neceſſarium eccleſiis eſſe noſti. Miſſæ ſunt enim literæ à noſtra tranquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia confectioni eorum neceſſaria præbere curet. Vt enim citius codices conſcripti conficiantur, erit opus diligentiæ tuæ. Nam & duo publica vehicula ad deferendos eos ex autoritate reſcripti noſtri te percipere conuenit. Sic enim & maxime bene conſcripti vſque ad noſtrum perducentur aſpectum, vno videlicet tuæ eccleſiæ hoc exequente diacono: qui dum ad nos venerit, experietur noſtræ munificentiam pietatis. Deus te cuſtodiat frater chariſſime.

Publica vehicula.

Sufficiant quidem hæc ad conijciendum, magis autem aperte noſcendum, quemadmodum celeberrimus Imperator ſuum ſtudium circa ſacra conſtituerit: Attamen adijciam, quæ etiam circa ſalutare ſepulchrum geſſerit. Agnoſcens enim quoniam elati & circa culturá bacchantes idolorum, ſepulchrum domini ſordibus operuerant obliuione tradere contendentes memoriam ſalutarem & deſuper templum ædificauerant luxurioſiſſimæ dæmonis, id eſt, Veneris, vt illic virginum cantibus inſultarent, præcepit deſtrui ſceleratiſſimum templum, ipſumq; puluerem funeſtis ſacrificijs violatum eijci, & procul à ciuitate diſpergi, deinde ſacrarium ædificari Deo, maximum atque pulchrum: ſicut deſignatur ex eius epiſtola ad Macarium ipſius ciuitatis epiſcopum deſtinata.

Cap. XVII.

Libellus pœnitentiæ ab Euſebio & Theogonio datus.

SOCRATES.

EVſebius igitur & Theogonius pœnitentiæ libellum ſummis epiſcopis mittentes ab exilio reuocati ſunt Imperiali præcepto,

& ſuas eccleſias receperunt expellentes eos, qui in ipſorum locis fuerant ordinati. i. Euſebius Amphionem, Chreſtum vero Theogonius. Cuius libelli exemplar, hoc eſt: Dudum quidem ante iudicium condemnati à reuerentia veſtra, patienter ferre, quæ decreta ſunt à ſancto veſtro concilio debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, contra noſmetipſos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos & in fide vna cucurrimus, & ſenſum examinantes de Conſubſtantialitatis ſermone cuncti pacificati ſumus, nequaquam ſequentes hæreſim, ſed commemorantes ad cautelam eccleſiarum, quę noſtræ ſubueniebant menti. Et ſatisfacientes eis, quibus per nos ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autem non ſubnotauimus, non tanquam fidem accuſantes, ſed vt velut non credentes talem eſſe eum qui fuerat accuſatus, certi de eius miſſis ad nos epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igitur ſatisfactum eſt ſancto veſtro concilio, non reluctantes, ſed conſentientes decretis veſtris, etiam hac conſcriptione ſatisfacimus vobis, non exilium grauiter ferentes, ſed ſuſpicionem abijcientes hæreſeos. Si enim dignamini nunc in vultu veſtro nos recipere, habebitis in omnibus conſonantes & veſtra ſequentes pariter conſtituta, quando etiam eum qui in his accuſatus eſt, placuit veſtræ reuerentiæ clementiam promereri atque reuocari. Abſurdum nanque eſt, ſi is qui putatur eſſe reus, reuocatur ad ſatisfaciendum in quibus ei derogabatur, vt nos contra noſmetipſos præbeamus per taciturnitatem increpationis † iudicium. Dignamini ergo ſicut conuenit veſtræ venerationi, & Deo amantiſſimum principem commonere, & preces tractare noſtras, & velociter de nobis quæ vobis conueniunt, cogitare. Hic quidem libellus eſt reuerſionis Euſebij & Theogonij. Ex verbis autem eius conijcio, quia iſti quidem dictatæ fidei ſubſcripſerunt, damnationi vero Arij conſentire noluerunt. Ex quo & Arius ante iſtos reuocatus agnoſcitur. Sed licet hoc ita ſe habere videatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus eſt. Hoc autem oſtenditur ex eius cogitationibus, quas poſtea molitus inuenitur, figmento pœnitentiæ ſuæ: ſicut opportune patefiet.

Libellus pœnitētiæ, quē Euſebius Nicomedięſis & Theogonius ad epiſcopos miſerunt.

† iudicium

Cap. XVIII.

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hieroſolymorum & ligno crucis, atq; clauis quibus transfixus eſt Dominus.

Vicennalia Conſtātini.

IMperator interea poſt Concilium degebat lætus. Celebrata ergo feſtiuitate publica Vicennalium ſuorum, mox ad erigendas eccleſias feſtinus acceſſit. Hocque faciebat per ſingulas ciuitates, & in vrbe cognominis ſui.

SOZOMENVS.

NAm cum ei omnia proſpere cederent, propriam voluit habitare ciuitatem. Veniens itaque ad campum ante Ilium poſitum iuxta Helleſpontum ſuper Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnantes habuerunt caſtra, ciuitatem deſignauit, portaſque fecit quæ hactenus videntur à nauigantibus. Hæc agenti, per noctem Deus apparuit, monens vt alium quæreret locum, eumque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iuſſit.

SOCRATES.

QVæ cum prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eam muro circundedit. Et diuerſis ornatam fabricis æquam Imperiali Romæ conſtituit. Et denominatam Conſtantinopolim, appellari ſecundam Romam lege firmauit, ſicut lex ipſa in marmorea † platona noſcitur eſſe conſcripta, & in Strategio iuxta equeſtrem ſtatuam eius conſtituta. In hac quoque ciuitate duas quidem ædificauit eccleſias, quarum vnam nominauit Irenen, aliam vero appellauit Apoſtolorum. Non ſolum autem ſicut dixi, auxit Conſtantinus Chriſtianorum dogmata, ſed iam Paganorum templa deſtruxit. Simulachra nanq; ornata publice in Conſtantinopolitana vrbe propoſuit. Et tripodas Delphicos in Circo ad ſpectaculum dedit, quæ cum ipſo videantur aſpectu ſuperflue referuntur.

Byzantiū An. 333 Cōſtantinopolis.

† columna.

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem dicauit Helenopolim) admonita per ſomnum ad Hieroſolyma properauit, & quondam Hieruſalem, deſertam ſicut pomorum cuſtodiam inueniens, requiſiuit ſepulchrum Chriſti. Quod licet difficillime, tamen inuenit: Ita repente templum illud ſceleſtiſſimum deijci iuſſit. Et palam facto domini monumento, apparuerunt circa id ſuffoſſæ tres cruces, & claui, ſimul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latiniſque conſcriptus; Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.

Helenopolis. Helena vadit Hieroſolyma.

Tres cruces, Claui. An. do. 325.

SOZOMENVS.

DIcitur autem quia iam mortuus crucis tactu ſurrexit. De hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: *O ter beatum lignum, in quo D. us extenſus eſt.* Tunc ergo quæ crux eſſet Domini, quæ latronum, dubitare cœperunt. Proinde Macarius, ciuitatis præſul, huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit. Mulieri nanq; nobilitate claræ longa ægritudine fatigatæ vnam illarū crucium cum oratione promptiſſima adhibens, virtutem Saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem crux attigit, paſſionem ſæuiſſimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ ſalutem reſtituit.

Sibylla vaticinatur de ligno crucis.

THEODORITVS.

SIc itaque mater Imperatoris quod cupiebat cognoſcens, de clauis quidem quibus manus Chriſti fuerant perforatæ, alios in galeam immiſit Imperatoris filij capitis prouidentiam gerens, vt iacula bellica ſubmoueret: alios freno equino inſeruit, & cautelam Imperatoris agens & veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat Propheta, dicens: *Et erit quod in freno eſt, ſanctum Domino omnipotenti.* Salutaris vero crucis partem quidem aliquam Regalibus diſtribuit.

Helena clauos galeæ & freno filij ſui inſerit. Zach. 14. d.

SOCRATES.

QVam Conſtantinus ſuſcipiens, & credens ſaluari ciuitatem vbi hęc particula ſeruare-

tur, in

tur, in ſua ſtatua (ſicut fertur in foro Conſtantini poſita ſuper columnam Porphyreticam deuote condidit.

THEODORITVS.

R[illegible] quam vero partem in argentea theca clauſam ciuitatis tradidit ſacerdoti. Et vndique congregans artifices maximas illic ornataſque ædificauit eccleſias. His ita geſtis conuiuio exhibito virginibus ſacris, & ipſa miniſterium ancillæ gerens, vltra octogeſimum annum ætatis agens, & his ſimilia faciens rediit ad filium. Et cum lætitia tranſiuit è ſeculo, multa filio pietatis mandata committens, nouiſſimis benedictionibus adimpleto.

SOCRATES.

Helena moritur.

POſt hæc igitur Imperator curam maximam Chriſtianorum habens, Paganorum ſuperſtitiones auerſabatur: remouitque μονομαχίας. & ſuas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo menſuratur Nilus non iam in templum Serapidis annis ſingulis, ſed in eccleſias portari ſanciuit.

SOZOMENVS.

IN omnibus itaque volens ſimilem monſtrare Romæ Conſtantinopolim, fruſtratus non eſt. Nam & † corporibus & diuitijs maior effecta eſt. Quod ideo proueniſſe credo propter amorem Dei, quem ciuitas gerit & habitatorum circa indigentes auxilium. In tantum nanque fidei creuit, vt multi quidem Iudæorum ciuium, Pagani vero penè omnes, Chriſtianâ illic conuerterentur ad fidem. In qua vrbe creſcente, quo tempore religio noſcitur ampliata, neque aræ, neque Pagana templa, aut ſacrificia facta ſunt, niſi ſub Iuliano breui tempore: quod mox probatur extinctũ. Hanc igitur tanquam nuper conditam Chriſti ciuitatem, Conſtantinus ſuo nomini dedicauit, multis eam & magnis exornans eccleſijs. Iuuabat diuinitas Imperatoris vota, & apparitionibus multis indicabatur, quia ſanctæ ſalutareſque eſſent, quæ illic ædificabantur eccleſiæ.

† ædificijs.

C A P. XIX.

De loco vbi Veſta olim colebatur, & nunc Archangeli Baſilica ſtat. & de miraculis quæ ibi pro Chriſti nomine celebrantur.

INſignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidem Veſta colebatur, poſtea vero eccleſia facta eſt, qui locus nunc Michaelum nuncupatur, in dextera politus parte nauigantium à Ponto Conſtantinopolim, diſtans ab ea nauigio quidem ſtadijs fere triginta & quinque: per terram vero circumeuntibus omnem ſinum, vſq; ad ſeptuaginta & amplius tenditur. Sortitus eſt igitur is locus appellationem nunc vſque ſeruatam, eo quod illic manifeſte cernitur apparere Michael diuinus Archangelus, quod etiam ego imius eximie verum eſſe confirmo. Oſtendit igitur hoc ita eſſe etiam multis alijs virtus diuina per ipſarum rerum experimenta. Quidam enim in cauſſas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij vero in languores aut ignotas paſſiones incidentes, illic ſupplicantes Deo, liberari promeruerunt. Sed quæ ſingulis & quomodo illic miracula contigerint, narrare longum eſt. Quæ vero prouenerint Aquilino nobis noto & in cauſis forenſibus ſocio, partim ab eo audiens, partim ipſe cognoſcens neceſſario pandam. Cum enim ardentiſſima febris rubris choleris mora comprehendiſſet, æſtuanti poculum dederunt medici, quod euomuit: moxq; cum vomitu diffuſæ cholera ſuperficiem vultus eius ſimili ſuo colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cumque hoc diu pateretur, nec eſca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorum: & dum morti vicinus eſſet, iuſſit ſuis vt ſe ad locum hunc ducerent, credens aut illic ſe mori, aut languore priuari. Iacentique per noctem diuina virtus apparens præcepit, vt quicquid comederet, in huiuſmodi potionem tingeret, quæ eſſet ex pipere & vino melle confecta. Quo facto ab ęgritudine liberatus eſt: quippe cum medicis ratione medicinæ videatur eſſe contrarium calida pocula cholericis exhibere.

Audiui enim & Probianum virum in palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagræ paſſione detentum, ibi doloribus liberatum, eique apparuiſſe ſanctam mirabiliter viſionem. Cum enim dudum Paganus eſſet, factus poſtea Chriſtianus, aliquatenus dogma ſequebatur. Totius vero ſalutis cauſſam, id eſt, ſacratiſſimam crucem nolebat adorare. Hanc habenti ſententiam diuina virtus apparens, ſignum monſtrauit crucis quod erat poſitum in altario eius eccleſiæ. Et aperte palam fecit, quia ex quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia quæ ad vtilitatem humani generis facta ſunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis geſta non eſſent, neque ab angelis ſanctis, neque à pijs hominibus.

Probianus.

C A P. XX.

De templorum deſtructione.

CVm itaque populi & ciuitates ad cultum Chriſtianitatis accederent, & cæteri pro filiis & vxoribus metuentes (ne quid mali paterentur, ſi contradicerent) quieti vacarent, nudati ſolatio multitudinis templorum cultores & ſacerdotes, ſimulachra apud ſe repoſita precioſiſſima tradiderunt. & quæ Iouis fulmina vocabantur: & per ſemetipſos hæc educebant ex adytis & templorum latentibus locis: quæq; prius † inuiſa apud cæteros erant, & ſolis ſacerdotibus manifeſta, facta ſunt omnibus valde viliſſima. Aliæ vero imagines & ſtatuæ ex precioſa confectæ materia, igne crematæ ſunt, & pecuniæ publico ſociatæ. Quæ vero ex ære mirabiliter facta videbantur, ad Conſtantinopolim ſunt aduecta ornatus cauſſa, & hactenus in publico collocata, & per plateas, & in circo, atq; regalibus: id eſt, Pythia diuinatoris Apollinis, & Muſæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliataque ſunt ianuis templa, & alia laquearibus ſunt nudata, alij vero neglecta ad ſordes vſque ruinaſque perducta ſunt. Tunc itaque perierunt & penitus ſunt euerſa, id eſt, in Aegea Ciliciæ templum Aeſculapij, & in

† inacceſſa.

Templum Aeſculapij Aphaca

E & in Aphacis iuxta montem Libanum & Adonem fluuium, Veneris domus: vtraque apud illos inſignia: eo quod Aegeatæ gloriarentur, quaſi languentes corpore curarentur apud eos dæmone noctibus apparente atque curante: In Aphacis autem, quod per inuocationem quandam certo die de ſummitate Libani montis, ignis fulgens veluti ſydus in proximum flumen velociter occumbebat, quod dicebant Venerem eſſe.

Cap. XXI.

De conuerſione Barbarorum.

INterea cum multitudo magna ex diuerſis gentibus confuſarum barbarorum ex Thracia tranſiſſet in Aſiam, & alij aliunde barbari hoc egiſſent, contra Ro. multi ſacerdotũ Chriſti capti cum eis erant. Cumque languentes curarent & dæmones effugarent, Chriſtum ſolummodo nominantes, & filium inuocantes Dei, inſuper & conuerſationem exercentes inculpabilem, & omnem maculam virtutibus euincentes, admirati barbari virorum vitam, & opera ſimul egregia, bene ſe ſapere crediderũt, & Deum habere propitium ſi meliores imitarentur homines, & ſicut ipſi, colerent Deum. Et conſtituentes ſibimet ex eis bene agendi præceptores, edocebantur, & baptizabantur, & conſequenter in eccleſias occurrebant.

Cap. XXII.

Quod Euſebius Nicomedienſis Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de literis Conſtantini aduerſus eum.

THEODORITVS.

G FAutores igitur Arij nequiſſima non reliquere conſilia. Huius enim cauſſa in confeſſione fidei etiam manibus conſenſerunt, qui poſtea imitati ſunt geſta luporum. Nam cum ſanctiſſimus Alexander, qui ſuis orationibus Arium fuerat iaculatus, id eſt, Bizantij pontifex (ſic enim tunc vocabatur Conſtantinopolis) ad meliorem tranſlatus fuiſſet vitam, Euſebius defenſor impietatis patrui pendens regulas, quas ante paululum cum alijs pontificibus ipſe conſcripſerat, repente Nicomediam deſerens, Conſtantinopolitanam arripuit ſedem, regulis è diuerſo clamitantibus, epiſcopos & presbyteros non licere ex alia tranſire ad aliam ciuitatem. Sed mirum non eſt, vt qui ſic inſaniunt aduerſus vnigeniti deitatem, licenter etiam alias tranſgrediantur leges. Non enim tunc ſolummodo hanc nouitatem fecit, ſed etiam olim aliud ſimile perpetrauit. Qui dum in Beryto eſſet epiſcopus, tranſiliuit in Nicomediam, & ex ea denuo poſt concilium tranſlata pe[illegible] impietatis exactus eſt, & cum eo Theogon[illegible]s Nicænus. Quod Imperator Conſtantinus literis manifeſtum fecit. Ego vero huic operi fin[illegible] epiſt[illegible] inſerere iudicaui. Scripſit enim hæc Nicomedienſibus. *Quis eſt qui ita populum docuit innocentem?* Euſebius vtique tyrannicæ crudelitatis executor. Quod enim vbique tyranni[illegible] atur e[illegible] eſ cliens, ex multis rebus apparet. Ho[illegible] nanque veracium epiſcoporum te-

Euſeb. Nicomedienſ. canonum tranſgreſſor.

Pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes de Euſebio Nicomedienſi.

E ſtatu interitus, ho[illegible] Chriſtianos[illegible] del[illegible]ima perſecut[illegible] clamat ap[illegible]e[illegible] enim de iniurijs mihi factis nunc dico[illegible] quas quando maxime aduerſarum partium[illegible] diſcurrebant, iſt[illegible] etiam oc[illegible]os contra me habebat intentos. Cui h[illegible]c defuit[illegible]lum, quod non & armatum miniſt[illegible] tium[illegible] tran[illegible]ter exhibuit. Neque me quiſpiam putet ad horum probationẽ minus inſtructum. Indicium nanque manifeſtum eſt, quia preſbyteros & diaconos ſequentes Euſ[illegible]ium, aperte c[illegible]nſtat[illegible] me deprehenſos. Sed hæc quidem tran[illegible] quæ nunc non indignationis gratia, ſed ad[illegible]um confuſionem à me probata noſcuntur. [illegible]lum formido, hoc cogito, quod vos ad communionem criminis vocari conſpicio. Propter Euſebij nanque ſeductionem & ſubuerſionem, conſcientiam percepiſtis à veritate ſeparatam. Sed erit huius rei non tarda ſalubritas, ſi epiſcopum fidelem & integrum nunc ſumentes, F reſpiciatis ad Deum. Quod vtique ad præſens in vobis eſt, & iſtud dudum oportebat in veſtro pendere iudicio, niſi prædictus Euſebius peſſima conſciorum ſuorum tuitione veniſſet huc, & ordinem rectitudinis impudentiſſime confudiſſet. Sed quoniam de memorato Euſebio apud veſtram charitatem nos breuiter loqui decet, audite: meminit veſtra patientia factum in Nicæa ciuitate concilium: cui & ego ipſe conſcientiæ meæ cultum decenter exhibui, nihil aliud volens quam concordiam omnibus fabricari, & præ cunctis arguere & remouere hanc cauſſam, quæ principium quidem habuit per Arij Alexandrini ſuperbiam, corroborata vero eſt per Euſebij prauum peſtiferumque votum. Sed ipſe Euſebius (ò amabiles atque chariſſimi) cum quanta putatis diſcurſione, quippe conſcientia ſua victus, cum quanta confuſione mendacio vndique declarato degebat? Immittens mihi quidem diuerſos, qui pro eo G depoſcerent: petens vero à me quoddam ſolatium, ne tanto malo conuictus, ſuo honore priuaretur. Teſtis eſt mihi Deus huius rei, qui & in me & in vobis benigno amore conſiſtat. Nam me etiam ille diuertit, & indecenter abripuit, quod vos quoque noſtis. Tunc enim omnia geſta ſunt ſicut ipſe deſiderabat, quia omne malum in ſua conſcientia recondebat. Sed vt cætera peruerſitatis eius omittam, quid maxime cum Theognio nequitiæ ſuæ parti ipe egerit, audite, depoſco: Alexandrinos quoſdam à noſtra fide recedentes, huc deſtinari præceperam, quoniam horum miniſterio mentis flammas vrgebat. Sed iſti benigni & optimi nimis epiſcopi, quos ſimul concilij veritas ad pœnitentiam reſeruabat, non ſolum receperunt eos & apud ſe tetuauerunt, ſed etiam malis eorum voluntatibus communicare decreuerunt. Quapropter hoc circa iſtos ingratos decreui peragere, vt abrepti procul deportarentur exi- H lio. Nunc itaque veſtrum eſt, ad Deum illa fide reſpicere, qua ſemper & fieri conuenit, & eſſe decet, & agere. Epiſcopos enim purificatos & orthodoxos atq; clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum peſtilentium, aut ad laudem, improuide præſumit forſitan excitari, repente in ſua præſumptione miniſtri Dei, hoc eſt, meo opere comprimetur. Deus vos cuſtodiat fratres chariſſimi.

Theognius.

Depor-

CAP. XXIII.

Quod rurſus Euſebius apud Conſtantinum impetrata venia pro Arianis egerit.

Appion Nicomediæ. Chreſtus Nicææ.

TVnc igitur iſti & damnati, & ciuitatibus ſunt expulſi. Et Nicomediæ quidem Appion epiſcopus ordinatus eſt, in Nicæa autem Chreſtus. Sed rurſus conſuetas machinationes exercentes, & Imperatoris clementiam acceſſibilem ſuis fallaciis inuenientes, reſtituti ſunt, priorémque potentiam receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iam dixi) etiam Conſtantinopolitanum tenuit tyrannice Præſulatum, & potiorem percepit præſumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciam ex crebra collocutione mercatus, contra veritatis propugnatores ſæuas contentiones inſtituit. Et primum quidem cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & Imperatorem tanquam celebre illud viſurus ædificationis opus, prouida cogitatione captauit. Quapropter cum multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei vehicula & alia diſtribuente ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicænus, particeps malignorum conſiliorum eius, ſicut iam diximus.

Euſeb. Nicomedienſis, vſurpator ſedis Conſtant.

B

CAP. XXIV.

Qua fraude Euſtathius Antiochenus ſit epiſcopatu depoſitus, & in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati.

Ariani cõmouent Antiochiam.

VEnientes autem in Antiochiam, & amicitiarum induti vultum, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim propugnator magnus Euſtathius, largam eis hoſpitalitatem fraternitatis exhibuit. Cumque ad ſacratiſſima loca perueniſſent, & concordes vidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebium Cæſarienſem, Scythopolitam Patrophilum, & Aetium Lyddæ, Laodiceæ Theodorum, & alios qui ſeptam Arii ſuſceperant, nuntiauerunt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiam. Et ſchema quidem ſub honore præmittebatur aduentus eorum, quod vero propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanque proſtantem mercede conducentes, & linguam eius ſibi impendi perſuadentes, ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miſerrimam introduxere mulierem. At illa infantulum ſub mammilla demonſtrans, aiebat ex concubitu Euſtathii illum ſe & concepiſſe & generaſſe, eumque clamabat ſæpius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifeſtæ conſcius erat, iuſſit vt hanc rem ſi qui ſcirent, deducerentur ad medium. Illa vero dicente nullum ſe habere accuſationis teſtem, iuſiurandum ei iuſtiſſimi iudices intulerunt, lege tamen aperte clamante: *In duobus aut tribus teſtibus crede eſſe veracia quæ dicuntur*, necnon & Apoſtolo præcipiente, vt nullus aduerſus presbyterum accuſationem factam extra duos aut tres teſtes accipiat. Sed iſti ſacras contemnentes leges, contra talem virum accuſationem ſine teſtimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iuſiurandum præbuiſſet, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu eſſet Euſtathii. Tunc itaque tanquam aduerſus adulterum iſti ama-

Calumnia adulterij ab Arianis imponitur Euſtathio. An. do. 331.

C

D

A

tores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pontificibus (cum vtique multi adeſſent, & pro Apoſtolicis dogmatibus repugnarent, & omnimodis quæ fuerant concinnata, neſcirent) aperte reclamantibus & magnum Euſtathium collaudantibus, decretumque illorum iniquum ſuſcipi prohibentibus. Hoc igitur facto, velociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorem profecti ſunt, eique perſuaſerunt quod vera fuiſſet accuſatio & depoſitionis Euſtathii iuſta ſententia, quem tanquam adulterum atque tyrannum expelli fecerunt, exercitatorem pietatis ſimul & caſtitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus eſt ciuitatem. Iſti vero primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tempore pauco, viuente, Euſebium Palæſtinenſem illinc transferre voluerunt: eoque fugiente mutationem, & ſimul Imperatore prohibente, fecerunt Euphronium. Qui etiam, anno & paucis menſibus in epiſcopatu defuncto, Placito illius eccleſiæ tradidere Pontificatum. Iſti vero omnes peſtem Arii habuere celatam. Propterea nanque multi pie viuentium & ſacerdotum & reliquorum, eccleſiaſtica relinquentes collegia, apud ſemetipſos conueniebant. Quos vniuerſi Euſtathianos appellabant, quia poſt egreſſum illius ſeorſum congregabantur. Porro mulier illa miſerrima paſſionem crudeliſſimi languoris incurrens, manifeſtauit inſidias: & illam tragœdiæ compoſitionem pariter enudauit, non duobus vel tribus, ſed multis admodum ſacerdotibus quæ concinnata videbantur inſinuans. Ait enim pro pecuniis illam ſe facere præſumpſiſſe calumniam. Iuſiurandum tamen non omnino fuiſſe falſum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiuſdam Euſtathii nomine, fabri ferrarii.

Euſebius. Euphronius. Alter codicum Græcorum πλάκιτον habebat, alter πλακίτῳ.

Euſtathiani.

B

CAP. XXV.

De ſeditione Antiochiæ exorta.

SOCRATES.

Seditio Antiochiæ.

TVnc igitur in Antiochia grauis ſeditio in Euſtathii depoſitione commota eſt, & poſtea de epiſcopatus electione tantus ignis accenſus eſt, vt pene ciuitas vniuerſa periclitaretur, populo in duas partes diſſidente: & aliis quidem Euſebium Palæſtinæ transferri contendentibus in Antiochiam, aliis autem ſtudentibus vt reuerteretur Euſtathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tanquam aduerſus hoſtes ita cuncti mouebantur, vt pene vſque ad gladios peruenirent, niſi Deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator ſuis epiſtolis ſeditionem compeſcuit. Euſebius autem Palæſtinæ repudiauit, quod admiratus Imperator ſcripſit ei, propoſitum laudans, eumque beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, ſed totius orbis potius digne decerneretur epiſcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenę eccleſię vacaſſe ſedem. Tandem vero ſtudio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine rite contextis, tempus eſt ſequentis libri ordinamur initium.

Euſeb. Pamphili laudatur ab Imp.

Euphronius Antiochiæ fit Epiſcopus.

C

D

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Tertius.

SOZOMENVS.

Cap. I.

De conuerſione gentis Indorum atque Perſarum.

Inda. Iberi. Armenij. Teridates.

IN temporibus religioſi Principis Conſtantini, & Indorum gens & Iberorum Chriſtiani dogmatis rudimenta ſuſceperunt. Sed & Armenios tunc primum audiui Chriſtianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tūc gentis illius ex quodam mirabili ſigno Dei, quod circa eius domum euenerit, Chriſtianum fuiſſe factum, & omnes ſimul eius ditioni ſubiectos vna præceptione iuſſiſſe, vt ſimiliter Deo colla ſubmitterent. Vnde & ad cæteros confines Chriſtianum dogma tranſiuit, & multitudine dilatatum eſt. Apud Perſas autem initium Chriſtianitatis exiſtimo celebratum, dum quidam eorum occaſione commercii ad Oſroenos & Armenios venientes (vt fieri ſolet) ſanctis illis colloquerentur viris, & eorum virtutes experirentur.

Oſroeni. Armenij

F

Cap. II.

Quomodo Iudæi Chriſtianos accuſauerint apud Perſas. Qui vel quanti vel quibus modis paßi ſint apud Perſas.

An. do. 334. Magi, Perſarum ſacerdotes. Iudæi.

CVmque tempore procedente creſcerent, etiam Eccleſias & Sacerdotes pariter cęteroſque miniſtros habere cœperunt. Hoc autem factum non mediocriter contriſtabat Magos, qui religionem Perſarum veluti quædam Sacerdotalis tribus per ſucceſſionem generis ab initio commiſſam habere noſcuntur. Afficiebatque idcirco Iudæos naturaliter quodammodo Chriſtiani dogmatis inimicos. Quapropter accuſauerunt apud Saporem tunc regem, Simeonem Archiepiſcopum Seleuciæ & Cteſiphontis ciuitatum in Perſide regalium, tanquam amicus eſſet Cæſari Romanorum, eique Perſarum negotia propalaret.

Sapores rex Perſarum. Simeon archiepiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis.

G

Credens autem † derogationibus his Sapores, primum quidem tributis immenſis Chriſtianos affliciebat, eo quod plurimos eorum agnoſceret, quod paupertatem magis eligerent: crudelibuſque viris huiuſmodi exactiones iniunxit, quatenus ex egeſtate pecuniarum & nimie-

† Delationibus.

E

tate exactorum vim paſſi, propriæ religionis iura contemnerent. Poſt hæc autem Sacerdotes miniſtroſque Dei gladiis minacibus interemit, Eccleſias ſubuertit, & vaſa eorum omnia publicauit. SIMEONEM vero deduci iuſſit ad ſe, tanquam proditorem Perſarum regni atque religionis. Magi ſiquidem auxiliantibus ſibi Iudæis, cum feſtinatione ſanctas Eccleſias deſtruebant.

Simeon autem comprehenſus, ferroque vinctus, ad regem vſq; deducitur. Quo vir effectus eſt magnus, & omni fortitudine precioſus. Nam cum eum torquendum Sapores iuſſiſſet introduci, neque timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquiſiuit cur non adoraſſet, quippe quod prius facere conſueuerat. Ad quem Simeon: Prius quidem non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitans, quæ ſint ſolemnia regis, implebam: nunc autem phas mihi non eſt hoc agere. Veni namque pro noſtro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare Solem, & facienti, plurima ſe daturum cum maximo honore munera compromiſit: reluctantem vero interminatus eſt eſſe moriturum, & omnium Chriſtianorum gentem. Cumque nec terroribus potuiſſet mouere Simeonem, nec mulcere promiſſionibus, ſed fortiter permaneret nunquamque adoraret Solem ne proditor ſuæ religionis exiſteret, præcepit, eum in vinculis retineri, credens eum poſſe longo tempore inflecti.

Simeon ad Saporem adducitur.

Cumque duceretur ad carcerem, vidit eum Vſthazares ſenior quidam eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et conſurgens adorauit eum: ſedebat namque ante ianuas regis, quem Simeon increpauit iniurioſe, & cum furore clamauit, auerſatuſque deſpexit. Is enim dum Chriſtianus eſſet, non ante multum tempus vim paſſus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem veſtem claram, qua indutus erat, exutus eſt, & lugubrem accipiens amictum, ante domum regiam ſedebat flens atque gemens: *Heu*, inquit, *qualem credam eſſe circa me Deum, quem ego negaui, dum pro hac cauſa dudum amiciſsimus Simeon neque verbum mihi reddiderit, & ſic auerſatus cum furore tranſierit?* Cumque hæc Sapores audiſſet, euocans eum, cauſam luctus inquiſiuit, aut ſi qua ei circa domum ærumna contigerit. Reſpondens Vſthazares, ait: *O rex, nihil in huius ſeculi domo in-*

Vſthazares eunuchus.

A *fortunis paſſus ſum. Vtinam pro his, quæ mihi euenerunt, in vniuerſas calamitates alias incidiſſem. Lugeo nanque, cur viuo, qui dudum mori debueram? ideo Solem quem tibi parere volens, non voto mea voluntatis adoraui. Quapropter pro vtroque me mori iuſtiſſimum eſt, quia & proditor ſum Chriſti, & te quoque decepi.* E ille quidem hæc dicens, iurauit per cœli & terræ creatorem, ſuam vlterius non ſe mutare ſententiam. Sapores autem admiratus eunuchi conſtantiam, amplius ſæuiebat aduerſus Chriſtianos, tanquam maleficus hoc agere præualeret. Parcens autem ſeniori, nunc lenitate, nunc minis omni virtute eum ſe ſubuertere poſſe iudicabat. Cumque nil ageret Vſthazare profitente nunquam ſe fore ſic fatuum, vt præ Deo creatore cunctorum, illa coleret potius quæ à Deo creata ſunt; tunc ita commotus, iuſſit gladio caput eius abſcindi. Cumque duceretur ad necem, rogauit ſpiculatorem, vt paululum ſuſtineret, tanquam aliquid regi mandaturus, & vocans quendam fidelium eunuchorum, iuſſit vt diceret hæc Sapori: Pro fauore quem hactenus à iuuentute habui circa veſtram domum (ô rex) patri tuo & tibi miniſtrans ſtudio competenti, teſtibus non indigeo, tu nanque bene noſti. Pro omnibus ergo, quæ aliquando vobis impendi, redde mihi compenſationem huiuſcemodi, ne quis ignorantium putet me ſupplicium ſuſtinere tanquam infidelem regni, aut malæ cuiuſpiam voluntatis, ſed vt potius manifeſtum fiat quod agitur, præco clamans denuntiet vniuerſis quod Vſthazares capite truncatur, non regis inimicus, ſed Chriſtianum ſe eſſe profeſſus, & Deum proprium apud regem negare contemnens. Hæc quidem eunuchus regi nuntiauit. Porro Sapores ſecundum petitionem Vſthazaris præconem clamare fecit. Exiſtimabat enim alios poſſe a Chriſtianitate reuocari Chriſtianos ſi mente perciperent quod nulli parceret Chriſtiano, qui ſenem nutritorem & deuotum ſuæ familiaritatis occideret. Vſthazares autem ſtuduit clamari cauſſam ſuæ necis, credens quod quum per terrorem adoraſſet Solem multos Chriſtianorum deduxerit ad timorem: nunc autem cognoſcentes pro religione moriturum, imitatores multos ſuæ virtutis efficeret. Hoc itaque modo Vſthazares glorioſiſſima morte tranſlatus eſt. Symeon autem id cognoſcens in carcere, gratificos pro eo hymnos obtulit Deo. Altera vero die, quæ erat ſexta feria ſeptimanæ maioris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatem annua ſalutaris paſſionis memoria celebratur, etiam Symeonem decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rurſus è carcere ad Palatium regis, valde intrepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec illum, nec Solem ſuſtinuit adorare. Eademque die ſimiliter interimi iuſſi ſunt & alii centum in carcere conſtituti. Nouiſſime vero Symeonem occidi præceptum eſt ita vt mortem videret vniuerſorum. Erant etenim horum alii quidem epiſcopi, alii preſbyteri, alii diuerſorum ordinum clerici. Cumque omnes ducerentur ad mortem, adueniens ſummus princeps Magorum, interrogabat eos an vellent viuere, & regis religionem colere, & Solem pariter adorare. Cumque hanc nullus eligeret vitam, ſpiculatores circa necem martyrum laborabant. Symeon autem aſſiſtens confortabat vniuerſos, & de reſurrectione &

Dies paſſionis paraſceue.

Centum Chriſtiani interfecti.

pietate loquebatur, atque de ſacris ſcripturis adhibens fidem, dicebat: Vitam quidem veram eſſe ſic mori, mortem vero manifeſtam, negare Deum: adiciens, quia poſt paululum etiam nullo perimente ſponte mors accidat. Hic eſt enim omnibus natus finis ineuitabilis. Poſt hæc autem perpetuitas non omnibus ſimiliter accidit, ſed velut ex quodam pondere omnem rationem reddent homines huius vitæ, & eorum quæ bene geſſerunt retributionem, & pœnas malorum ine dubitatione recipient. Maius autem inter omnia bona nihil eſt, ac beatius, quã eligere mori pro Deo. Hæc dicente Symeone & tanquam filios edocente, in certaminibus ſacris (modo quo docebat) vnuſquiſque exercitatus alacriter currebat ad necem. Cumque omnes centum ſpiculator tranſiſſet, nouiſſime venit ad Symeonem, & Abedecallam, & Ananiam: ambo nanque ſenes, cani ſub eius eccleſia conſtituti, cum eo fuerant comprehenſi, & B erant in vinculis. Tunc itaque Puſicius, qui ſuper omnes artifices regis erat, ibi conſiſtens, & videns Ananiam tremiſcentem quum præpararetur ad necem, ait: *Paululum (ô ſenex) claude oculos, & ſecurus eſto, mox enim Chriſti videbis aſpectum.* Cumque dixiſſet hoc repente comprehenſus ductus ad regem, & Chriſtianus eſſe manifeſtatur, eo quod pro dogmate fuiſſet locutus libera intentione martyribus. Tunc rex extraneo quodam & crudeli modo eum mori præcepit, ita vt perforata ceruice exinde linguam eius educerent. Hoc itaque facto, quibuſdam accuſantibus etiam filiam eius, virgo ſacra tunc comprehenſa perempta eſt. Sequenti vero anno die quo paſſionis Chriſti memoria celebrabatur & expectabatur reſurrectionis feſtiuitas, crudeliſſima Saporis præceptio per omnem Perſarum cucurrit terram, morte condemnans, eos, qui ſe profiterentur eſſe Chriſtianos. Quo tempore fertur vltra numerum, multitudinem C Chriſtianorum gladio cecidiſſe: alios nanque per ciuitates & vicos diligenter Magi ſequirentes, celatos inueniebant: alii vero ſponte nullo dicente ſemetipſos offerebant, ne taciturnitate Chriſtum negare viderentur. Igitur cum omnes Chriſtiani perimerentur, neque vlli parceretur, etiam multi in ipſis Regalibus ſunt occiſi, cum quibus & Azanes eunuchus regi maxime gratus. Quod dum Sapores audiſſet, triſtis factus, hanc generalem peremptionem remouit, & ſolummodo præceptores religionis iuſſit occidi. Illo ſiquidem tempore ægritudinem incurrente regina, Symeonis epiſcopi ſoror nomine † Tharbua comprehenſa eſt cum famula ſuam ſequente vitam quas contigit teneri per inſidias Iudæorum accuſantium, quaſi maleficia reginæ feciſſent, propter Symeonis mortem. Regina vero (quum ſoleant languentes huiuſmodi ſpebus aures accommodare) ſuſpicata eſt veram eſſe † dettactionem, & D maxime à Iudæis factam: quum & ipſa ſimul a ſaperet, eoſque ſine mendacio & ſibi fauentes arbitraretur. Sumentes autem Magi † Tharbuaio & alias, mortis acerbæ perculere ſupplicio. Stipitibus enim alligatas, ſerraque findentes per medium, eas crudeli nece lacerauerunt, & quaſi expiantes reginam per medios ſtipites tranſire fecerunt. Ferunt autem iſtam † Tharbuam ſpecioſam valde fuiſſe, & à Magis quibuſdam adamatam, & latenter ad concubitum pe-

Symeon ad martyres confortandos oratio.

Abedecalla Ananias Puſicius

Puſicii filia martyr. Paraſceue.

Azanes eunuchus.

† Tharbula

† delationẽ.

† Tharbulã
Tharbua ſoror Symeonis epiſcopi.

Tharbulã

ritam, promiſſa mercede ſalutis ſuæ, & aliorum ſi conſentiret ad vitium. Quæ nec auditum libidinis paſſa eſt ſuſtinere, ſed obiurgatoriis verbis pro turpi petitione relatis, alacriter acceſſit ad mortem, ne proderet ſanctam virginitatem. Cumque circumirent Magi & principes eorum vniuerſam prouinciam ſecundum Saporis præcepta, vt ſacerdotes & doctores tantum dogmatis apprehenderent Chriſtiani, puniebant epiſcopos & presbyteros, & maxime per regionem Adiabenorum. Hic nanque locus eſt Perſicus, in vniuerſum Chriſtianorum. Hoc enim tempore & Acepſemam epiſcopum apprehenderunt, & multos clericorum eius: tenenteſque Præſulem, ſufficere ſibi crediderunt, alios nudatos ſubſtantiis dimittentes. Iacobus autem quidam presbyter Ponti ſequebatur Acepſemam, & ſupplicans Magis, identidem meruit irretiri. Tunc enim & ſeni alacriter ſeruiebat, & eius cladem aliquatenus leniebat, plagaſque vt poterat curare non deſinebat. Poſt paululum vero pœnis crudelibus eum Magi torſerunt, cogentes vt adoraret Solem. Quo reſpuente, miſerunt eum rurſus in vincula. Sed & multos alios presbyteros & diaconos habebant in carcere poſt flagella. Parco tempore prætereunte, princeps Magorum de eis conſuluit regem: acceptaque poteſtate vt ageret quod vellet, ſi Solem non adorarent, mandauit eis in carcere regiam voluntatem. Quibus aperte reſpondentibus, nunquam ſe fore proditores Chriſti, nec adorare Solem, ſic vt nulli parceretur, verberibus eos laniauit. Cum quibus Acepſemas pro confeſſione dogmatis viriliter eſt defunctus. Quidam vero Armeniorum qui tunc eſſent obſides apud Perſas, corpus eius auferentes latenter, ſepulturæ debitæ tradiderunt. Alii vero licet non minus flagellati, præter ſpem vixerunt: & non mutantes voluntatem, denuo ad vincula ſunt reducti, cum quibus erat Athales, cuius, dum nimis tenſus cæderetur, humeri ſunt diſiuncti, ita vt mortuas poſtea manus portare videretur, aliique eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno teſtimonio bonæ vitæ tranſlati ſunt presbyteri, diaconi, monachi, & ſacræ virgines, & in aliis officiis Eccleſiæ conſtituti, ac pro dogmate laborantes innumeræ multitudines. Eodemque tempore paſſus eſt vna cum Marea Bichor epiſcopus, atque clerici circiter ducenti & quinquaginta, qui cum eo capti à Perſis fuerant comprehenſi. Tunc etiam Mileſius nomine, martyrio coronatus eſt, qui primum quidem militabat apud Perſas, poſtea vero relicta militia conuerſationem æmulatus eſt apoſtolicam. Dicitur enim quod dum in ciuitate Perſica epiſcopus fuiſſet ordinatus, multa ſæpe ſit paſſus, & verberatus atque tractus, viriliter mente ſuſtinuerit. Cumque nulli potuiſſet illic ſuadere vt Chriſtianus eſſet, grauiter ferens maledixit ciuitati, & exinde diſceſſit. Poſt paucum vero tempus primatibus eius loci in regem peccantibus ſuperueniens exercitus cum [illegible] ciuitatem ſubuertit, & velut [illegible] regionem arantes ſeminibus tradiderunt. Mileſius autem epiſcopus ſolummodo [illegible] ferens, quæ [illegible] codicem Euange[illegible] habebat [illegible] orationi [illegible] in Æ[illegible] conuer-

Archimagi. *Acepſemas.* *Iacobus presbyter Ponticus.* *Athales.* *Martyres.* *Mareas Bichor.* *Mileſius.* *Mileſius [illegible] Euangelium.*

E ſantes. Qualis igitur iſte ſanctus & miraculorum fuerit operator, Syri ſunt teſtes, qui eius actus vitamque ſcripſerunt. Fertur itaque [illegible] rum qui tunc martyrio coronati ſunt ſub regno Saporis virorum ac mulierum fuiſſe millia quaſi [illegible] decim.

16. m. martyrum in Perſis.

C A P. III.

Epiſtola Conſtantini ad Perſarum regem pro Chriſtianis.

T H E O D O R I T V S.

IN Perſide vero fautoribus pietatis Conſtantinus Auguſtus ſponte proſpexit. Agnoſcens enim eos ab impiis vehementer affligi, eorumque regem erroribus ſæuientem diuerſa eis inferre pericula, ſcripſit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius ſtudium pii principis per eius literas valebit agnoſci.

F

EPISTOLA CONSANTINI Imp. ad Saporem regem Perſarum, de prouidentia Dei erga homines.

Sacratiſſimam cuſtodiens fidem, veritatis luce participatus ſum: luminis veritate gubernatus, ſacram cognoſco fidem. Denique per hæc (ſicuti res ipſæ confirmant) venerabilem religionem eſſe conſpicio, & doctrinam agnitionis ſanctiſſimi Dei omnibus offerentem, huiuſmodi cultum me habere profiteor: quia huius Dei virtutem in auxilio habens, inchoans à finibus

G Oceani, omnem terrarum orbem firmiſſima ſpe ſalutis obtinui, ita vt vniuerſi, qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant ſubiugati, & ad obſcuritatem vſque perducti, reſumentes communium rerum vindictam, rediuiua quodammodo curatione reſurgerent. Hunc Deum colo, cuius ſignum Deo dicatus meus exercitus portat in humeris: & à quo dum iuſto ſermone aliquid poſcitur, impetratur. Ex ipſis autem trophæis inſignibus beneficia repente ſuſcipio. Hunc itaque Deum immortali memoria me honorare profiteor, eumque ſumma puraque mente ſuper omnia eſſe credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctum abominabilem ſanguinem & odores horribiles ac fugiendos, omnemque terrenam flammam nimis euito. Quibus omnibus nephandus & ineffabilis error multos gentium, ac genera vniuerſa proſtrauit, & inferno contradidit. Quæ

H enim Deus omnium propter hominum prouidentiam ſua clementia vtilitatis cauſſa produxit in mundum, hæc ad vniuſcuiuſque deſiderium trahi non patitur. Sed puram tantummodo mentem & immaculatam animam, ab hominibus exigit, virtutis & pietatis actus exquirit, manſuetudinis & clementiæ delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit perfidiam, omnemq; potentiam cum faſtu † deſpicit, ſuperborũ pu[illegible] tatem ad faſtum eleuatos interimit h[illegible] bus aut[illegible] tibi digna retribuit [illegible]

† [illegible]

A ... magni pendens aduro- ... expendit, ſapientiamque regiam ... tranquillitate cuſtodit. Non ergo videor ... fraternitati, hunc eſſe confitendo Deū omnium principem atque patrem, quem multi ... apud nos variis erroribus ſeducti, denegare tentarunt. Sed illos omnes finis comprehendit exitioſus, ita vt omne genus hominum poſt eos exigens clades eorum pro maledicto ... exemplo præponere videatur. Horum igitur vnum eſſe reor Valerianum, quem velut quædam virga iracundiæ diuinæ de noſtris terris expellens, veſtris partibus tradidit puniendum. Qui ſcilicet verecundię ſuæ nobiliſſimum apud vos trophæum demonſtraſſe cognoſcitur. Sed hoc quidem in bonam partem controuerſum eſt, vt in noſtro ſeculo huiuſmodi ſupplicium fieret manifeſtum. Vidi namque & ego illorum finem, qui nuper nephandis præceptionibus Deo deuotum populum turbauerunt. B Quapropter multas Deo refero gratias, quoniam integra prouidentia omne genus humanum, colens legem diuinam, reddita ſibi pace decenter exultat. Vnde etiam nobiſipſis credo, quoniam optime cauteq; vniuerſa proueniunt, quando per illorum puram probabilemque religionem, diuinamque concordiam, vniuerſa in ſe dignantur erigere. Igitur de tali hominum collegio, id eſt, Chriſtianorum (pro quibus omnis eſt mihi ſermo) quam me libenter credis audire, quando etiam eminentia loco Perſidos per eos amplius quam cupio decorantur? Tu ergo optime gubernaueris, ſi fueris ſicut illi, & habueris commune quod illi. Sic enim habebis omnium dominum, mitem placidumque atque propitium. Hos igitur, quoniam tantus ac talis exiſtis commendo tibi, quoniam & pietate probaris inſignis. Hos dilige competenter: & facito clementiæ tuæ participes, tibi ſimul C & nobis præbiturus gratiæ immenſa iura per fidem.

Valerianus.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decoratus egit, curam non ſolum ſubiectorum habens, ſed etiam eorum, qui ſub alienis gubernaculis regebantur. Quapropter & ipſe diuina protectione potitus eſt, & Europam vniuerſam atque Africam, ſuper has etiam maximam Aſiæ partem tenens ſubiectos habuit vbique deuotos. Sed etiam Barbarorum, alii quidem ſponte ſeruiebant, alii deuicti. Vbique triumphi videbantur, & victor cernebatur in omnibus Imperator.

Cap. IV.

De Alexandri Pontificis Alexandrini fine & initio præſulis Athanaſii.

D INterea Alexandro mirabili ſene, qui Arii proſtrauerat blaſphemias, defuncto, poſt menſes quinque Nicæni concilii, Alexandrinorum Eccleſiæ ſuſcepit Athanaſius præſulatum, cuius perſecutiones, fugas, contumelias, crebraque pericula transferre diſtuli, quæ Ruffinus ſuo nobilitauit eloquio.

Athanaſ. Epiſcopus Alexandrinus ... gat.

Cap. V.

Quæ contra Athanaſium geſta ſint, & quomodo confugerit ad principem.

SOZOMENVS.

POſt plurima vero concilia turbis ſeditionibuſque completa, & clamores accuſatorum poſcentium, vt Athanaſius tanquam Magus violentus & indignus ſacerdotio damnaretur, miſſi ab Imperatore metuentes, ne eum aliqua inuaſione perimerent, latenter eum de concilio ſubtraxerunt. At ille ſciens non ſibi fore tutum contra tot accuſatores agere, iudicibus etiam inimicis, ſynodum relinquens venire feſtinauit ad Imperatorem.

Athanaſ. Conſtantinum adit.

THEODORITVS.

B Igitur Athanaſius ad principem veniens, omnem præſumptionem contra ſe factam Epiſcoporum edocuit. At illi apud Mareoten conuenientes, quoſdam concordantium ipſis Sacerdotum miſerunt ad principem, id eſt, Theogonium Nicænum, atque Theodorum Perinthium, & Narin Chalcedonenſem, Narciſſum Cilicem, & ſimiles horum, mendacia texentes, & quædam commenta fingentes, & nudas admodum calumnias quaſi veras accuſationes ſibimet componentes. Quo facto venerunt ad ad Aeliam ciuitatem. Præceperat enim Imperator, vt omne concilium à Tyro veniret ad Aeliam. Necnon & alios vndique congregari præceperat, vt templa ædificata dedicarentur. Miſit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clariſſimos, omnia largiſſime expendi præcipiens, non ſolum Pontificibus ac Sacerdotibus, C ſed etiam egentibus vniuerſis, qui vndique concurrebant.

Arianorum commenta apud Mareotem.

Aeliam. hoc eſt, Hieroſolyma à Tyro Synodus transfertur.

Porro fuerat exornatum etiam ſacrum altare palliis regalibus atque vaſis, auro & lapidibus precioſis decoratum.

Cap. VI.

Quomodo ſit Arius ab exilio reuocatus, & quem libellum dederit Conſtantino, & de fraudibus Arianorum.

SOZOMENVS.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit, iuſſitque vt quod de Deo crederet ſcriptura currente proferret. Tunc ille nouitatem nominum quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationem contexit, ſimplicibus verbis D eam & diuina lectione confirmans, iuſiurandum quoque præbuit ita ſe credere, & hæc etiam mente ſapere, nihilque aliter intelligere. Textus enim eius expoſitionis huiuſmodi eſt.

Arius reuocatur.

PIISSIMO ET DEO AMANtiſſimo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius presbyteri.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus noſtram fidem,

Fides Arij, quam apud Conſtantinum Aug. profeſſus eſt.

& ſcriptis profitemur coram Deo ſic credere & nos & omnes qui nobiſcum ſunt, ſicut ſubiectum eſt. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & Dominum Ieſum Chriſtum filium eius, qui ex eo ante omnia ſecula natus eſt Deum verbum, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis & quæ in terra: qui venit, & carnem aſſumpſit, & paſſus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlos, & iterum venturus eſt iudicare viuos & mortuos: & in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem & vitam futuri ſeculi, & in regnum cœlorum, & in vnam ſanctam Catholicam Dei Eccleſiam, quæ à finibus vſque ad fines eſt. Hanc autem fidem percepimus ex ſanctis Euangelijs, dicente domino diſcipulis ſuis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti.* Si autem non hæc ita credimus atque ſuſcipimus, vere patrem, & filium, & Spiritum ſanctum, ſicut omnis Catholica Eccleſia & ſanctæ edocent ſcripturæ, quas per omnia ſequimur, iudex noſter erit Deus & nunc & in futuro die. Quapropter tuam pietatem rogamus, Deo amabilis Imperator, vt cum Eccleſiaſtici ſimus, & fidem & ſenſum Eccleſiæ ſanctarumque ſcripturarum habeamus, vnà nos per pacificam & Dei cultricem pietatem tuam matri noſtræ Eccleſiæ iubeas, quæſtionibus vtique & ſuperfluitatibus inquiſitionum ſublatis: vt & nos & ſancta Eccleſia inter nos pacificati, ſolennes orationes pro pacifico proq; imperio & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

Matt. vlt.

Hanc fidei expoſitionem alij quidem dicebant artificioſe compoſitam, vt videretur princeps placari ſermonibus, & ita Arij dogmatibus circumferri, vt per expoſitionem omnium ei fiducia præberetur, & vtrumque haberet intellectum. Arbitratus autem Imperator Arium & Euzoium ſimilia credere his, qui in Nicæa conuenerant, valde gauiſus eſt. Non tamen ſibimet perſuaſit, vt eos in Eccleſiæ communionem ſuſciperet ante iudicium & probationem congruarum perſonarum ſecundum Eccleſiæ legem: ſed deſtinauit eos ad Epiſcopos tunc Hieroſolymis congregatos, ſcribens vt fidem eorum expoſitionis examinarent, & clementem ſuper eis proferrent ſententiam, ſi recte credentes inuidiæ gratia eſſent iniuſtitiam paſſi, ſeu dum non haberent vnde iudices ſuos culpare peterent per pœnitentiam reuocarentur. Porro ſumpta occaſione, fautores Arij per ſcripta Imperatoris eos in communionem ſuſceperunt. Et hoc cum feciſſent ipſi Imperatori reſcripſerunt, & Eccleſiæ Alexandrinæ, & in Ægyptum & Thebaida & Libyam Epiſcopis vniuerſis, & clericis, præcipientes, vt eos alacriter ſuſciperent, Imperatore teſtante rectam eorum eſſe fidem, quam etiam propriæ epiſtolæ ſubiecerunt. Hæc quidem in Hieroſolymis geſta noſcuntur. Athanaſius autem fugiens de Tyro, Conſtantinopolim venit, & quæ paſſus eſſet adito Imperatore narrauit, petens vt quæ in Tyro fuerant geſta, examinarentur ſub eius quoq; præſentia. Porro Conſtantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicans, hæc ſcripſit Epiſcopis, qui in Tyro conuenerant.

Arij profeſſio mittitur Synodo Hieroſolymitanæ examinanda.

Athanaſ. Conſtantinopolim venit ad Conſtantinum.

C A P. VII.

Epiſtola Conſtantini euocantis Epiſcopos, vt Athanaſij cauſas ipſe cognoſceret:

S O C R A T E S.

IGitur Imperator miſſa ſacra concilium euocauit, vt in ſui præſentia Athanaſij examinaret cauſam, cuius verba ſunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS pius Epiſcopis in Tyriorum vrbe collectis.

Ego quidem ignoro, quæ in veſtro concilio turbulenter atque cum tempeſtate decreta ſint. Apparet enim quod quadam tumultuoſa indiſciplinatione veritas ſit oppreſſa, vobis videlicet non conſiderantibus quæ Deo placent, propter iurgia quæ contra proximos veſtros habetis: & vota veſtra ineuincibilia eſſe contenditis. Sed erit opus diuinæ prouidentiæ, vt & hæc contentio aperte deprehenſa poſſit euacuari, atque nobis palam fieri, ſi quid illic conuenientes ſiue qualibet vel gratia, aut inimicitiarum cauſa geſſiſtis.

Quapropter cum omni feſtinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo concurrere, vt geſtorum vos integritatem per voſipſos poſſitis oſtendere. Verum qua gratia hæc ſcripſerim vobis, voſque ad me literis euocauerim, per ea quæ ſequuntur agnoſcetis. Pergenti iam mihi ad cognominis noſtri fœliciſſimæ patriæ ciuitatem cum eſſem conſcenſurus equum, repente Athanaſius Epiſcopus in media platea cum quibuſdam ſacerdotibus, quos circa ſe habebat, ſic inopinate nos adijt, vt nobis daretur ſubito cuiuſdam cauſa formidinis.

Conſtantinopolim adit Athanaſius.

Teſtis enim mihi inſpector omnium Deus eſt, quoniam nec cognoſcere eum quis eſſet prima fronte præualui, niſi quidam noſtrorum, & quis eſſet. & quam pertuliſſet iniuriam tunc narraſſet. Et ego quidem neque confabulatus cum eo ſum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cumque ille ſe audiri depoſceret, ego vero refutarem, & pene repelli eum præciperem, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quam veſtrum poſtulauit aduentum, vt nobis præſentibus quæ paſſus eſt neceſſario poſſet ſuis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur & temporibus opportunum, ſcribi vobis libentius hæc præcepi, vt omnes quicunque apud Tyrum concilium celebraſtis, indeſinenter ad expeditum noſtræ manſuetudinis locum concurrere feſtinetis ipſis operibus oſtenſuri puritatem & rectitudinem veſtri iudicij coram me videlicet, quem Dei miniſtrum proprium neque vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen, & integre benedicitur per meam in Deo culturam etiam apud ipſos Barbaros qui veritatem hactenus ignorabant. Certum namq; eſt quod qui veritatem ignorat neq; Deum ſcire poteſt. Verumtamen ſicut prædictum eſt. etiam Barbari per me fidelem miniſtrum cognouerunt, & Deum metuere didicerunt, quem vtique protectorem meum vbique ac prouiſorem ipſis operibus eſt oſtenſum. Vnde præcipue

Preces Athanaſij apud Conſtantinum.

etiam Deum ſciunt. Et ille quidem propter noſtrum timorem reuerentur Deum. Vos autem qui ſancta myſteria eius clementiæ proferre videmini, non dicam cuſtodite, vos inquam nihil agitis, niſi quæ ad contentionem noſcuntur & odia pertinere, & (vt abſolute dicam) quæ ad humani generis tendere videntur interitum. Sed feſtinate, ſicut dixi, ad nos venire continuo, ſciẽtes quod omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei ſunt, ea præcipue ſine aliqua titubatione ſeruentur. Quibus vtique neque vituperatio, neque mala ſuperſtitio poterit implicari, diſperſis vtique ac palam contritis & penitus exterminatis ſacratiſſimæ legis inimicis, qui ſub ſchemate ſancti nominis blaſphemias varias ac diuerſas iniciunt.

In malos episcopos & sacerdotes.

Cap. VIII.

Quod venientes epiſcopi Ario fauentes Athanaſio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur.

Conſtantinus fameris liberalitatem pauperes

HÆ ſiquidem literæ ad æſtuationem perduxerunt eos qui fuerant in ſynodo congregati, quoniam plures quidem ad proprias redierant ciuitates. Qui vero circa Euſebium, & Theogonium & Marin, Patrophilum & Vrſatium & Valentem erant, ad Conſtantinopolitanam venientes, vrbem, nequaquam de calice fracto aut altari ſubuerſo, aut Arſenio perempto, quod in ſynodo concinnauerant, quæſtionem fieri permiſerunt, ſed aliam inuenere detractionem, ſuggerentes Imperatori, quod Athanaſius interminaretur non ſe miſſurum ab Alexandreia frumenta ſolenniter ad Conſtantinopolitanam vrbem. Et hæc audiuiſſe dicebant, Athanaſio dicente ad Amantium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum epiſcopos. Multum itaq; derogatio præualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac ſubreptione ad furorem perductus Imperator, Athanaſium relegauit in exilium, & habitare eum præcepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea feciſſe, vt vnirentur eccleſiæ, quoniam Athanaſius communicare Arianis euitabat. Et ille quidem degebat in Treuirenſi Galliarum ciuitate.

Athanaſius apud Treuirim Metropolim Galliarum exulabat.

THEODORITVS.

Sed nemo miretur ſi tantus vir deceptus deliquit ſacerdotibus falſa loquentibus, cum diuinus quoque David propheta, non à pontifice, ſed à ſeruo Siba contra Miphiboſet mendacia proferente deceptus ſit.

Cap. IX.

Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit, & de Aſterio ſophiſta.

SOZOMENVS.

Marcellus Ancyranus abdicatur. Aſterius Rhetor.

IGITVR epiſcopi in Conſtantinopolitana vrbe congregati, Marcellum Ancyræ Galatiæ depoſuerunt pro huiuſmodi cauſſa. Aſterius quidam in Cappadocia exercens artem ſophiſticam eam relinquens, Chriſtianitatem ſe promittebat aſſumere: tentauitque libros conſcribere, qui feruntur hactenus, & per quos Arii dogma firmatum eſt. Dicebat enim *Chriſtum ſic eſſe virtutem Dei*, ſicuti dictum eſt apud Moyſen: *Locuſtam & erucas virtutem Dei*: & his multa ſimilia. Conueniebat autem is Aſterius frequẽter apud epiſcopos, qui Arianam præcipue non euitabant hæreſim. Nam & ad concilia concurrebat, epiſcopatum in aliqua ciuitate quærens. Sed ſacerdotio quidem fruſtratus eſt, eo quod perſecutionis tempore ſacrificaſſe probaretur. Cumque circumiret Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, oſtendebat. Hæc agnoſcens Marcellus, contra eum ſcribere volens, menſuram contrarietatis exceſſit. Purum namque hominem, ſicut Samoſatenus Paulus, præſumpſit, dicere Dominum Chriſtum. Hæc agnoſcentes qui tunc Hieroſolymis conuenerant, de Aſterio quidem nullum habuere ſermonem: quoniam neque erat in ordine ſacerdotum. Marcellum vero tanquam ſacerdotio functum rationem exigentes libri ſui, eumque competientes Samoſateni dogmate maculatum, iuſſerunt vt à tali ſecta recederet. Qui reprehenſus, librum ſe promiſit exurere. Cumque hoc ſtudium deferbuiſſet, epiſcoporum collegium, euocante Imperatore, venit ad regiam ciuitatem, præſentibuſque Euſebio, & qui cum eo erant epiſcopis, in vrbe Conſtantinopolitana rurſus † ſtudium de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, ſicut promiſerat, illicitam conſcriptionem nollet incendere eum ab epiſcopatu depoſuerunt. In cuius locum Baſilium in Ancyram miſerunt. Sed hanc quidem conſcriptionem Euſebius tribus deſtruxit libris ſuperſtitionem eius valde redarguens. Poſtea vero Marcellus in Sardicenſi concilio recepit epiſcopatum, dicens non intellectum ſuum librum, & propterea quaſi Paulianum fuiſſe depoſitum.

Inquiſitio in Marcellum.

† inquiſitio

Marcellus recepit epiſcopatum depoſitum.

Cap. X.

Quomodo Arius dum ſtudet ab Alexandro Conſtantinopoleos in communionem ſuſcipi, ſit extinctus.

IGITVR dum poſt concilium Hieroſolymitanum ARIVS veniſſet in Ægyptum, Alexandrina eccleſia eius euitante communionem, rurſus venit ad Conſtantinopolitanam vrbem, concurrentibus illic conſectatoribus eius, & obedientibus Euſebio Nicomediæ epiſcopo, & concilium celebrari volentibus. Horum ſtudium ſentiens Alexander, tunc Conſtantinopolitanus epiſcopus, niſus eſt ſoluere tale conamen. Cumque hoc non valuiſſet implere, aperte ARII niſibus interdixit, non licere eum Eccleſiaſticum eſſe dicens: nec infirmandam ſententiam epiſcoporum pene totius terræ ſecum conuenientium in Nicæna vrbe. Euſebius autem, & qui circa eum erant, dum primo ſermonibus flectere nequiuiſſent Alexandrum, poſtea cum terrore minabantur quod niſi ſuſciperet Arium, certa die ipſe quidem deportaretur in exilium, Arius autem in communionem ſuſciperetur vniuerſorum. Et poſt hæc ab alterutris receſſerunt. Illi quidem definitam diem expectantes, vt ſuas minas implerent. Alexander autem orabat, ne ad effectũ verba Euſebii peruenirent. Maxime autem ei terror ingerebatur, eo quod Imperatori iam pene perſuaſerunt, vt faceret quod ipſi volebant.

Arius venit Conſtantinopolim noui concilii cauſa.

Terretur Alexander.

Ante

Ante vnum vero conſtituti temporis diem proſternens ſemetipſum ſub altari, tota nocte iacuit pronus, rogans Deum, vt impediret terminum inimicorum eius.

SOCRATES.

Alexander in precibus Arius ſubſcribit decretis Nicæni concilii.

Hæc igitur Alexander pronus orabat. Imperator autem de Ario experiri volens, cum ad palatium euocauit, percunctatuſque eſt, an Nicæni concilii decreta ſeruaret. Ille vero nihil moratus, repente ſubſcripſit, decreta fidei per ſubſcriptionem arte callida circumueniens. Et Imperator quidem miratus, ei intulit iusiurandum. Qui etiam hoc fraudulenter egit, quodammodo iusiurandum arte deludens. Quod autem audiui de hac machinatione ſcribo. Ferunt enim conſcripſiſſe Arium hæreſim ſuam in charta quam ſub ala ferebat: vnde vere ſe iurare credidit, dicens ſic ſe ſapere ſicut ſcripſiſſet. Hoc enim ita factum audiens ego conſcripſi: quod vero & iusiurandum præbuerit, ex epiſtulis Imperatoris agnoui.

Arius in communionem recipitur.

Credens igitur Imperator, ſuſcipi eum ab Epiſcopo Conſtantinopolitanæ vrbis Alexandro in communionem præcepit. Erat enim tunc ſabbatum. Et ſequenti die eos communicare expectabat alterutris: ſed præſumptiones Arii iudicia Dei ſecuta ſunt. Nam dum egreſſus ex Imperiali fuiſſet aula, obſequiis honorabant ſatellitum Euſebii, & per mediam tunc ciuitatem perſpicuus apparebat. Cumque veniſſet iuxta locum, cui eſt vocabulum Conſtantini forum, vbi columna Porphyretica collocata eſt, terror eum ſubito ex quodam conſcientiæ ſecreto conſtrinxit, & cum formidine ſecuta eſt ventris effuſio. Percunctatuſque an ſeceſſus eſſet in proximo, & agnoſcens eſſe poſt Conſtantini forum, perrexit illuc. Quo facto, defectus eum quidam cum effuſione corripuit, & vna cum ſtercoribus anus quoque prolapſus eſt. Tunc ergo concidit, & ſanguinis multitudo cum ſubtilibus inteſtinis ſubſequenter effluxit: decurrebanturq; pariter cum ſplene etiam interna iecoris. Et ita factum eſt, vt repente ſequeretur & mors. Seceſſus vero vbi talia geſta ſunt, in Conſtantinopolitana vrbe monſtrabatur, ſicuti dixi, poſt CONSTANTINI forum atque macellum in porticu conſtitutum. Omnes tranſeuntes digito notabant locum, deteſtabilem ARII recordantes interitum.

Arii mors. An. do. 340

SOZOMENVS.

Poſt aliquod tempus quidam fautorum Arianæ væſaniæ diues ac potens ſtudium habuit eundem locum à publico comparare. Et deſtruens quod erat primitus domum ibi conſtituit, quatenus obliuio facti procederet, & per ſucceſſiones huiuſmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arii declarauit.

* * *

CAP. XI.

Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabant, & de lege Conſtantini, qua iuſſit hæreticorum oratoria Eccleſias appellari.

ARII vero dogma licet apud multos diſputationibus extolleretur, nondum tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine conſtabat autoris, ſed omnes ſimul in Eccleſia conueniebant atque communicabant, præter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & Pauliamiſtas, & qui alias hæreſes colebant. Contra quos omnes Imperator impoſita lege ſanciuit auferri eorum oratoria, & Eccleſiis applicari, & neque in domibus priuatorum, eos congregationes, nec publice celebrare. Melius enim iudicabat in Eccleſia Catholica communicandum, & in eam cunctis conuenire ſuadebat. Propter quam legem arbitror hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. Nam priorum principum temporibus Chriſti cultores licet ſectarum diuerſitate differrent, apud Paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur, & ſimiliter paſſionibus ſubiacebant, ac ſemetipſos propter communes perſecutiones examinare non poterant, & propterea facile inter ſe conuenientes miſſas celebrabant. Et licet eſſent pauci, non tamen videbantur eſſe diuiſi.

Nouatiani, Phryges, Valeriani, Marcioniſtæ, Pauliamiſtæ Hæretici iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſi[illegible]

Poſt hanc vero legem neque publice in Eccleſias poterant conuenire, neq; latenter, dum Epiſcopi ciuitatum & clerici obſeruantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes, ad Eccleſiam ſe Catholicam contulerunt. Alii vero manſerunt in ſua ſententia, non tamen ſucceſſores hæreſis reliquerunt.

CAP. XII.

Quomodo & vbi Conſtantinus Imperator tres filios ſuos ordinarit, & percepto baptiſmate ſit defunctus.

SOCRATES.

CVMQVE religioſiſſimus Imperator potius Chriſtianitate gauderet, & vere Dei teſtimonio ſidem Nicænam roborari cognoſceret, in his quæ fuerant de Ario geſta, lætabatur. Qui cum tres habuiſſet filios, eos Cæſares nuncupauit, & ſingulos eorum per decennarios annos imperii ſui principes eſſe conſtituit. Id eſt, primum quidem filium ſui nominis Conſtantinum Heſperiarum partium in Decennali ſuo fecit habere principatum: ſecundum vero aui nomine nuncupatum Conſtantinum in Vicennalibus ſuis Cæſarem in Oriente conſtituit: minorem vero Conſtantem in ſuis Tricennalibus ordinauit. Anno vero poſt hæc tranſacto ingreſſus ſexageſimum quintum ætatis annum, ægritudine captus, ex vrbe Conſtantinupolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt.

Conſtantinus Aug. [illegible] ſuos Caſ[illegible]

Conſtantius Conſtans.

THEODORITVS.

Qui cum Nicomediæ degeret, languore grauatus, nec ignorans vitæ huius incertum, gratiam ſacri baptiſmatis eſt adeptus. Diſtulerat enim vſque ad illud tempus, in Iordane fluuio

Conſtantinus Aug. baptiza[illegible]

hoc

An. do 339 Athanaſ. redire iubetur Alexandream.

hoc promereri deſiderans. Porro autem tres filios imperii reliquit hæredes, & Athanaſium magnum reuerti præcepit in Alexandreiam, licet Euſebius præſens eſſet, & niteretur contraria ſuadere.

SOZOMENVS.

Nicomediæ in ſuburbano ſacri baptiſmatis domi initiatus eſt.

SOCRATES.

Conſtantinus Aug. moritur.

Ita facto teſtamento, tribus filiis conſtitutis hæredibus eſt defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Con- A ſtantinopolim eſt deuectum, & in palatii celſo loco repoſitum. Quod in multis honoribus atque veneratione quaſi viueret habebatur, donec aliquis filiorum eius aſſiſteret. Poſtea vero ab Oriente Conſtantio veniente, cum imperialibus exequiis funus eius ſepultum eſt in Apoſtolorum Eccleſia: quam propterea fecerat, ne Imperatores & Sacerdotes reliquiis priuarentur Apoſtolorum. Vixit autem Conſtantinus Imperator annis ſexaginta & quinque, regnauit autem triginta & vno. Defunctus eſt, Conſulatu Feliciani & Taciani, viceſima ſecunda menſis Maii, qui erat annus ſecundus ducenteſimæ octogeſimæ Olympiadis. Alias ducenteſimæ ſeptuageſimæ octauæ.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Quartus.

SOZOMENVS.

CAP. I.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arii pullulauerit.

Dogma Niceni concilij iterum in quaſtionem venit.

IGITVR ſub imperio Cōſtantini per Eccleſias talia acciderunt. Quo moriente rurſus ad quæſtionem venit dogma Nicæni concilii. Nam licet viuente Conſtantino non id omnes ſuſciperent tamen aperte tenuere non audebant. Quo moriente, plurimi ab eo ſe indubitanter abſtinuere concilio. Erant enim iſti, qui etiam primitus videbantur eſſe ſuſpecti: præcipue vero Arii ſectatores Euſebius & Theogonius, cuius dogma ſe firmare credebant, ſi reuerti Athanaſium prohiberent, & conſectatori ſuo Ægyptiacæ diœceſeos iura contraderent. Et illi quidem hæc agebant, miniſtrante ipſis presbytero, per quem Conſtantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Conſtantio quoque gratus, eo quod paternum ei ſeruauerat teſtamentum, ita vt vſque ad principem palatiique potentes haberet acceſſum. EVSEBIVS autem in aula imperiali videbatur ita perſpicu', vt ſuos conſectatores faceret † Auguſtos ac proceres. Quamobrem de dogmate rurſus priuatim & publice diſputationes crebro proferebantur: & ſimul iniuriæ, iniuriæ, & plurima quæ ex talibus ſolent ſæpius euenire.

Euſebius Nicomedienſis & Theogonius Arianorū principes.

Presbyter teſtamentarius.

† Auguſti proceres.

B

CAP. II.

Quomodo Athanaſius fauore Conſtantini minoris Alexandreiam remearit, & eiuſdem epiſtola.

An. do. 341.

INterea ab occidentali parte Athanaſius in Alexandreiam eſt reuerſus quem etiam Conſtātinus viuens redire mandauerat. Fertur autem quod etiam teſtamento voluerit hoc conſcribere, ſed quoniam ita defunctus eſt, eius maior filius Conſtantinus Heſperiarum partium princeps, hoc egit, literaſq; huiuſmodi ad populum deſtinauit Alexandrinum.

CONSTANTINVS CÆSAR populo Eccleſiæ Catholicæ, Alexandriæ conſtituto.

C

Neque veſtram ſacratiſſimam mentem arbitror ignorare, propterea Athanaſium adorandæ legis prædicatorem, ad tempus in Gallias fuiſſe miſſum, quoniam ferocitas crudelium inimicorum eius in exitium ſacri eius capitis imminebat: ne forſan per malignorum calliditatem aliquid incongruum ſuſtineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus ſibi neceſſitatibus eſt ablatus. Et ita me præcipiente habitare iuſſus eſt, vt in ea ciuitate in qua degebat, bona ei neceſſaria non deeſſent. Talis enim eſt eius venerabilis virtus, diuinis freta ſolatiis, vt etiam moleſtias aſperioris fortunæ contemnat. Quapropter licet ad chariſſimam reuerentiam veſtram dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Pius meus pater, eundem Epiſcopum

Epiſtola Conſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio.

in ſuum locum reſtituere propoſuiſſet, tamen quoniam humana ſorte præuentus, antequam hæc compleret vota, requieuit, conſequens arbitratus ſum voluntatem diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad vos remeauerit, qualem à me venerationem habuerit, agnoſcetis.

Non enim mirabile ſi quid in eo geſſimus quod laudetur. Meam namque animam imago deſiderii veſtri, & ſchema tanti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidentia vos cuſtodiat fratres dilectiſſimi.

C a p. III.

De inſidiis Arianorum aduerſus Athanaſium.

Athanaſius opera Euſebii iterum Alexandria pellitur. Caſ. moritur. Acacius.

His literis fretus Athanaſius, Alexandreiam venit. Libenterque eum plebs Alexandrina ſuſcepit. Ariani vero coniuratione facta aduerſus eum frequentes ſeditiones ſubinde ſuſcitabant, per quas occaſio præbebatur Euſebio, vt derogaret ei apud Imperatorem, quod non decernente communi concilio Epiſcoporum, authoritate ſua arripuiſſet Eccleſiam. Tantumque his derogationibus actum eſt, vt indignante Imperatore de Alexandrina vrbe proueceretur. Eodem tempore Euſebio moriente Epiſcopo Cæſareæ Palæſtinæ cognomento Pamphili, † Agapius diſcipulus eius ſuſcepit Epiſcopatum qui & alios plurimos edidit libros, & de vita doctoris ſui multa conſcripſit.

† Agapius ſuccedit.

C a p. IV.

De morte Conſtantini minoris.

SOCRATES.

An. do. 343. Conſtantinus iunior occiditur.

Non multo poſt tempore & Conſtantinus Imperator, Conſtantini maioris filius, dum nititur inuadere partes iunioris fratris Conſtantis, circa Aquileiam congreſſione facta perimitur, conſulatu Acindyni & Procli. Quamobrem Romani imperii principatus Occidentalium quidem partium peruenit ad Conſtantem, Orientalis autem ad Conſtantium.

C a p. V.

Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuo ſuſcitantibus, ad partes deceſſerit Italiæ.

THEODORITVS.

Igitur tempore quo Conſtantinus ad pereone tranſiuit imperium, teſtamento filiis temporale diſtribuens regnum (nullus enim eorum erat præſens) presbytero à ſorore propria ipſi commendato ſuum credidit teſtamentum, præcipiens id Conſtantio dari, qui inter alios videbatur eſſe vicinior, & prius venire poſſe credebatur. Hinc iſte Conſtantio factus notus, tradito teſtamento accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui videns faciem Conſtantii, voluntatem, & velut calamum ventis accedentibus agitari, præſumpſit contra Euangelica dogmata bellum aſſumere, & aduerſus Eccleſias aſperrimam erigere tempeſtatem. Dicebat enim eſſe culpabiles qui conſubſtantialitatis vocem, E quæ ſcripta non inueniretur, in fidei doctrina poſuiſſent, quod inter ſacerdotes & eos diſcordiam generaret. Hinc ergo Athanaſium & eius ſectatores accuſans, inſidias inſtruebat. Huius cooperatores erant Euſebius, & Theogonius, & Theodorus Perinthus, qui eloquentior videbatur, & ſcripſit explanationes Euangeliorum, quem plurimi Heracleioten vocant. Iſti namque ſæpius velut propinqui Imperatori, reuerſionem Athanaſii multorum cauſſam aſſerebant eſſe malorum: & non ſolum Ægyptum, ſed etiam Palæſtinam & Phœnicem, vicinaſque gentes eius gratia dicebant eſſe turbatas. Proinde huiuſmodi verbis leuiſſimam obſidentes Imperatoris intentionem, ſuaſerunt vt Athanaſium ab eccleſia rurſus expelleret. Qui agnoſcens eorum conſilium, ad partes Heſperias abiit.

Accuſatur Athanaſius apud Cæſarem.

An. do. 341. Athanaſius in Italiam.

C a p. VI.

F

Quid de Athanaſio Iulius decreuit epiſcopus.

Iulius pontifex Rom.

Verum Euſebius, eiuſque conſortes, calumnias in Athanaſium factas Iulio Romano Pontifici deſtinauerunt. Qui Eccleſiaſticam ſequens legem, etiam ipſos Romam venire præcepit, & venerabilem, Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuo euocatione ſuſcepta venit, calumniarum vero ſarcinatores Romam quidem profecti non ſunt, ſcientes facile ſuum poſſe capi mendacium. Sed videntes oues paſtore deſolatas, lupum ſuper eas pro paſtore conſtituerunt, id eſt Gregorium, qui ſex annis beſtiis ferocibus crudelius vſus, pœnam malitiæ ſuæ ſoluit, ab omnibus amariſſime laniatus.

Greg. Alex.

C a p. VII.

G *Quod Conſtans Imperator partes fouerit Athanaſii.*

An. do. 634. Athanaſius queritur de Arianis.

Athanaſius autem veniens ad Conſtantem, poſtquam Conſtantinus iunior fuerat bello defunctus: Arianæ cohortis cum gemitu referebat inſidias, & bellum contra Apoſtolicam fidem geſtum, patriſque eius nomen maximique concilii ab illo celebrati mentionem faciebat, & quod communi lege ſynodus roborata videretur. Hæc inſinuando cum lachrymis, ad paternum zelum excitauit Imperatorem. Mox namque vt hæc audiuit, mandauit fratri monẽs vt paternæ pietatis inuiolabilem ſeruaret hæreditatem: cum & ille pietate gubernando regnum, & Romanorum euiciſſet tyrannos, & gentes poſitas in circuitu ſubiugaſſet.

Conſtans Athanaſii

C a p. VIII.

H *De morte Alexandri Conſtantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonii.*

SOCRATES.

Alexander Conſtantinopolitanus moritur. An. do. 346.

Ea porro tempeſtate Conſtantinopolim altera, priore ſuperior, turba ex huiuſmodi cauſſa proceſſit. Alexander Conſtantinopolitanæ Præſul eccleſiæ, poſt decertationem cum

Ario

Ario terminatam ex hac vita exceſſit, epiſcopatus triceſimo tertio, vitæ anno nonageſimo & octauo, nullumque in ſuum conſtituit locum, ſed mandauit vt vnum ex duobus quos ipſe nominaret, eligerent: Et ſi quidem vellent † docibilem ſimul & vitæ optimæ teſtimonio decoratum Paulum à ſe presbyterum ordinatum, virum quidem ætate iuuenem, ſed ſapientia ſenem, epiſcopum ſibimet ordinarent. Si vero ex habitu ſolummodò reuerentiæ eligere vellent, Macedonium facerent, tunc diaconum exiſtentem, qui ætate maior videretur. Ex hac cauſſa maior contentio pro epiſcopi ordinatione ſurrexit, eccleſiamque turbauit, cum populus vtrique in duas diuiſus eſſet partes: aliique defenderent Arianum dogma, alii vero Nicæni decreta concilii. Igitur donec Alexander viueret Homouſiani potiores erant Arianis, quia hi quotidie conuicti minuebantur. Cum vero Alexander obiiſſet, contentio rurſus ex vtraque parte commota eſt. Quapropter Homouſiani Paulum ordinauere pontificem, Ariani vero Macedonium. Et in eccleſia quidem Irenæ cognomine; quæ eſt vicina iuxta baſilicam Sophiam, Paulus eſt ordinatus, in quem potius Alexandri ſententia prolata videbatur.

docendi facultate. Paulus.

Macedonius.

Factiones Homouſianorum & Arianorum.

Irena. Sophia.

C A P. IX.

Quod remoto Paulo Euſebius Nicomedienſis, Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Euſebii in Alexandreiam & poſt eum Gregorii, & transformatione Nicæni concilii.

POST paululum vero temporis Imperator Conſtantinopolim veniens, indignatur ob ordinationem factam Arianorum. Epiſcoporum autem conſtituto concilio Paulum quidem remoueri fecit: Euſebium vero ex Nicomedia transferens Conſtantinopolim, epiſcopum eſſe decreuit. Quo facto Antiocheiam profectus eſt Imperator. Euſebius itaque nullo modo ceſſare patiebatur, ſed omnia commouebat, donec ſuum propoſitum perduceret ad effectum. Egit ergo vt in Antiochia Syriæ ſynodus fieret, ſub occaſione quidem dedicationis eccleſiæ, quam pater Auguſtorum fabricari cœperat; & poſt eius obitum Conſtantius decimo anno eam à tempore fundationis expleuerat: in veritate autem ad ſubuerſionem atque deſtructionem Nicæni concilii. Ad quam ſynodum conuenerunt ex ciuitatibus diuerſis epiſcopi nonaginta. Maximus tamen Hieroſolymitanus Macarii ſucceſſor non affuit, cogitans quod ipſe poſſet ſubripi, vt in damnationem ſubſcriberet Athanaſii. Sed neque Iulius interfuit maximæ Romæ Præſul, neque in locum ſuum aliquem deſtinauit, cum vtique regula eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari. Fit ergo ſynodus in Antiochia ſub præſentia Conſtantii principis, Conſulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Conſtantini patris Auguſtorum. Præſidebatque tunc Eccleſiæ Antiochenæ Flacillus ſucceſſor Euphronii. Fautores igitur Euſebii operæ pretium iudicantes Athanaſio derogare, primum quidem calumniati ſunt quaſi præter regulam egiſſet, quam tunc ipſi decreuerant, quoniam non ex ſententia communis concilii epiſcoporum receperat ſacerdotium, ſed ſibimet arrogando in eccleſiam fuiſſet ingreſſus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi ſeditione ſint mortui: & quia aliqui ab Athanaſio cæſi, Iudicibus dicerentur eſſe contraditi. Hac derogatione tunc habita conſtituerunt epiſcopum in Alexandria, primo quidem Euſebium cognomento Emiſenum. Quo ordinato & in Alexandriam ire metuente, Gregorium fecerunt epiſcopum. His ita geſtis, transformauerunt fidem, nihil quidem culpantes Nicæni concilii, ſed principium præbentes vt frequentibus conciliis alia ſubinde mutantes & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam væſaniam relaberetur.

Euſeb. Nicomedienſis Conſtantinopoli præficitur.

An. do 346. Concilium Antiochiæ 90. epiſcoporum.

Autoritas Rom. pont.

Athanaſius accuſatur ab Arianis.

C A P. X.

Epiſtola Antiocheni concilii, & de fide, & bello Francico, & de Antiochiæ terræmotu.

NOS neque ſequaces Arii fuimus, quomodo enim epiſcopi presbyterum ſequeremur? neque aliam quampiam fidem abſque expoſita antiquitus ſuſcepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti ſumus & iudicauimus potius quam ſequuti ſumus. Didicimus enim ab initio credere in vnum Deum omnium, vniuerſorum intelligibilium ſenſibiliumque creatorem & prouiſorem, & in vnum filium vnigenitum ante omnia ſecula exiſtentem, & cum ſuo genitore manentem, per quem omnia facta ſunt viſibilia & inuiſibilia, & qui in nouiſſimis temporibus per bonam voluntatem patris deſcendit, & ex ſancta virgine Maria carnem aſſumpſit, & omnem voluntatem patris ſui impleuit: paſſus eſt, & reſurrexit, & in cœlos aſcendit, in dextera patris ſedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternum & Deus. Credimus & in ſpiritum ſanctum. Si autem adiiciendum eſt, credimus & de carnis reſurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima ſcribentes epiſtola ciuitatibus mittebant. Sed poſt paululum aliam in Antiocheia dictauerunt. Eodem tempore etiam rempublicam contigit valde turbari. Gens namque Francorum circa Gallias conſtituta, Romanis erat infeſta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriente factus eſt, & præcipue in Antiocheia, quæ anno iugiter eſt commota.

Fides Arianorum Antiochia.

Francl. Terræmotus Antiochiæ.

C A P. XI.

Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit, & inde fugerit Athanaſius, & quæ mala per Gregorium geſta ſint.

INTEREA Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magiſter militiæ, & cum eo armati milites, numero quinque millia, quibus etiam aderant Arii ſectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanaſius eccleſia pulſus, ne caperetur effugerit, arbitror eſſe dicendum. Erat enim veſpera, & populus in vigiliis obſeruans, ſperabaturque futura collectio. Inter hæc venit Magiſter militum, & circa eccleſiam per cohortes ſuos milites ordinauit. Athanaſius

Syrianus.

Vigiliæ.

autem videns quæ fierent, cogitauit ne propter ſe vlla læſio populo prouenirct. Et præcipiens diacono vt compleret orationem, rurſus pſalmum fecit imponi. Cumque conſonantis pſalmodiæ celebraretur, per vnam ianuam Eccleſiæ egrediebantur omnes. Quo facto milites quidem ſine commotione ſteterunt. Athanaſius autem inter medios pſallentium illæſus abſceſſit. Et hoc mudo fugiens, Romam profectus eſt. Porro Gregorius Alexandrinæ tunc præſedit Eccleſiæ, Alexandrinorum vero plebs non ferens quod erat geſtum Eccleſiam quæ Dionyſii nuncupatur, incendit.

Pſalmodia.

Cap. XII.

Quod mortuo Euſebio Paulus in Eccleſiam rurſus introductus ſit, & ab Arianis Macedonius conſtitutus.

Iulium Pont. Rom. iudex in cauſa Athanaſii Euſeb mors.

E Vſebius autem legationem miſit ad Iulium Romanæ vrbis Epiſcopum, rogans vt contra Athanaſium iudex eſſet. Sed quæ de Athanaſio decreuerat Iulius Euſebius non occurrit vt cognoſceret, quia dum paruum tempus vixiſſet poſt concilium, vita priuatus eſt. Quapropter Conſtantinopolitæ Paulum rurſum in Eccleſiam intruduxerunt. Idem & Ariani in Eccleſia, quæ nunc dicitur Pauli, ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Euſebii ſucceſſoreſque præſumptionis, id eſt, Theogonius Nicænus, Maris Chalcedonenſis, Theodorus Heracliæ, & reliqui. Sed Vrſatius & Valens hæretici, poſtea libellum pœnitentię Iulio offerentes Epiſcopo, & conſentientes ὁμοουσίῳ verbo, communicare meruerunt.

Paulus reducitur Conſtantinopolim.

Vrſatius. Valens.

Cap. XIII.

Quomodo Hermogenes magiſter militum, volens Paulum Eccleſia pellere, a populo ſit peremptus, qua vindicta proceſſerit.

I Nterea propter Macedonium ingens præliorum flamina ſurgebat, & inteſtinum bellum Chriſtianorum in ciuitate multi ſanguinis effuſione pullulabat. Quod cum audiſſet Conſtantius Antiochiæ poſitus Imperator, Hermogeni magiſtro militum Thraciarum iniunxit, vt Paulum Eccleſia pelleret. Qui Conſtantinopolim veniens, maximas turbas commouit, cogens vt pelleretur Epiſcopus. Facta autem ſeditione, populus erat paratus ad vltionem. Cumque Hermogenes iniſteret vt miliari manu expelleret Paulum, accenſus populus (vt fieri ſolet in talibus) irrationabiliter ei reſiſtebat. eiuſque domum incendentes, ipſumque trahentes interemerunt.

Paulus pellitur Conſtantinop.

Hermogenes Mag. militum occiditur.

Hæc geſta ſunt conſulatu Conſtantii tertio, & ſecundo Conſtantis. Quo tempore Conſtans quidem Francos Romanorum ſubiecit imperio, Conſtantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Conſtantinopolim venit, & Paulum quidem expulit ciuitate, vrbem vero damno multauit, auferens ei frumenti à ſuo patre collati vltra quadraginta millia modiorum, quæ quotidie frangebantur. Nam pene octoginta millia per dies ſingulos, vrbe Alexandria mittente, primo miniſtrabantur. Hoc itaque factu Macedonium diſtulit ſtatuere vrbis Epiſcopum. Iraſcebatur enim etiam illi, non ſolum quia præter ipſius voluntatem fuerat ordinatus, ſed quia propter ſeditiones inter eum Paulumque factas, plurimi perierant, ſimul & magiſter militum fuerat interemptus. Permittens ergo eum Miſſas facere in Eccleſia, in qua fuerat ordinatus, denuo eſt profectus in Antiochiam.

Franci. Germani. Conſtantinopolitanorum imp. priuat Conſtantinopolitanos annonaria ſtipendia.

Cap. XIV.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illic fuerit euocatus.

A Riani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tãquam odioſum, & quia propter eum factum fuiſſet incendium, necnon & quia minus ipſorum foueret errorem, euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianæ væſaniæ.

Gregorius Alexandri.

Georgius Cappadox recipitur.

Cap. XV.

Athanaſio Paulo & aliis orthodoxis Epiſcopis Romæ poſitis quid Orientalibus Iulius Romanus ſcripſerit.

SOZOMENVS.

I Gitur Athanaſius relinquens Alexandreiam, Romam profectus eſt. Contigit autem eodem tempore etiam Paulum Conſtantinopolitanum Pontificem illuc vna cõcurrere, & Marcellum Ancyræ, Aſclepamque Gazæ. Qui dum Arianis eſſet aduerſus, calumniam paſſus ab his, quaſi ſubuertiſſet altare, damnatus eſt. Pro quo Gazæorum Eccleſia Quintiano committitur. Lucianus autem Hadrianopolites Epiſcopus, ob aliam accuſationem Eccleſia ſua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoſcens ergo Romanus epiſcopus crimina ſingulorum, & omnes Nicæno concilio concordare comperiens eos in communionem ſuſcepit, tanquam omnium curam gerens, propter ſedis propriæ dignitatem ſingulis que reddidit ſuas Eccleſias, & Orientalibus ſcripſit Epiſcopis, culpans quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis Eccleſiis eos expellentes, & quod conſtitutiones Nicæni concilii minime obſeruarent. Quorum paucos ad certam diem ſibimet adeſſe præcepit, vt coram eis oſtenderet iuſtum ſe ſuper illis protuliſſe decretum.

Athanaſ. Paulus. Marcellus. Aſclepas.

Quintian. Lucianus. Romanæ ſedis dignitas Iulius Pont. Rom. Orientalibus ſcribit.

Et deinceps non ſe paſſurum interminatus eſt, niſi ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarent. Et ille quidem hæc ſcripſit. Athanaſius autem, & Paulus epiſtolas Iulii Orientalibus Epiſcopis miſerunt, & ſinguli eorum ſuas ſedes adepti ſunt.

Cap. XVI.

Quid Orientales Iulio reſcripſerint.

V Erum Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati IVLIO reſcripſerunt epiſtolam, ornato quidem ſtylo compoſitam, ironia vero maxime plenam, & non ſine interminationis qualitate confectam. Fatebantur enim circa omnes Romanorum Eccleſiam eſſe munificam, veluti quæ Apoſto-

An. do. 346.

Romana Eccleſia.

licam

A licam haberet curam, & antiquitus mater pietatis exiſteret, licet ab Oriente ad eam prædicatores dogmatis aduenifſent. Se vero non propterea ſecundo loco habendos exiſtimabant, eo quod non magnitudine aut multitudine abundarent eccleſiarum, cum vitæ qualitate non cederent: crimenque Iulio imponebant, eo quod Athanaſii ſectatoribus communicaſſe videretur, & tanquam ipſorum concilio contumelias irrogaſſet, eorumque ſententiam deſtruxiſſet: & velut iniuſtum eius factum, eccleſiaſticiſque ſanctionibus diſſonans arguebant. His ita conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationem ab ipſis factam, & ordinatos epiſcopos in damnatorum locum firmaret, pacem cum eo & communionem haberent. Si vero placitis ipſorum reſiſteret, contraria celebrarent, quippe cum Orientales epiſcopi non reſtitiſſent, cum Nouatus à Romana pelleretur eccleſia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicæno geſſerant, B nihil ei reſcribere maluerunt.

Cap. XVII.

Quid Athanaſio Alexandriam remeante prouenerit.

SOCRATES.

Ariani quidam apud Alexandriam ſuffocati.

HÆc itaque Orientales epiſcopi Iulio Romano Pontifici reſcripſerunt. Cum vero Athanaſius Alexandriam fuiſſet ingreſſus, compreſſio populi partis GREGORII, qui illic fuerat ordinatus epiſcopus, vehemens facta eſt. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominum proueniſſe, & huiuſmodi crimina in Athanaſium velut autorem ſceleris reſcrebant: cum hæc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quam cauſam Sabinus Macedonianæ Præſul hæreſeos, Athanaſium frequenter accuſat.

Sabinus Athanaſium traducit.

C Qui ſi cogitaret quanta mala contra Athanaſium & Homouſianos Ariani geſſerint: aut quanta concilia propter eum celebrata ſint, aut quanta contra omnes eccleſias MACEDONIVS hæreſiarches geſſerit, erubeſcens forte tacuiſſet.

Macedonius hæreſiarches.

Cap. XVIII.

Quomodo Paulus denuo Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in eccleſiam Macedonio ſint factæ.

Paulus à Conſtantinopoli expellitur.
† Mandatũ ſuum.

COnſtantius igitur Imperator in Antiochia degens, cum audiſſet rurſus Paulum Conſtantinopolitanam recepiſſe ſedem, iratus † ſacra ſua miſit ad Philippum, qui tunc habebat maximam inter alios Iudices poteſtatem, & poſt principem ſecundus appellabatur: vt Paulum Eccleſia pelleret, & Macedonium introduceret. D Præfectus autem Philippus ſeditionem populi metuens, arte eſt vſus aduerſus Paulum. Et iuſſionem quidem principis celauit, ſimulans autem publicum ſe habiturum eſſe tractatum, proceſſit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cum honore quaſi neceſſario vocauit Paulum. Cumque veniſſet, repente Præfectus † ſacra monſtrauit Imperatoris, & Epiſcopus quidem illic iniuſtam ſententiam patienter tulit. Porro Præfectus metuens

Therma Zeuxippi.
† Mandatum.

A multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter rumoris famam, vnam feneſtram Thermarum iuſſit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus, & miſſus ad nauem ad talia paratam, velociter ductus eſt in exilium. Iuſſitque Præfectos vt Theſſalonicæ ſeruaretur, ex qua Paulus fuerat oriundus, vt illic libere viueret, & in aliis Illyrici ciuitatibus, non tamen vt ad partes Orientis accederet.

Paulus exulat.

Hoc itaque modo Paulus inopinato de Eccleſia pulſus eſt. Philippus autem à Thermis ad eccleſiam properabat, cum quo Macedonius reſidens in vehiculo cum Præfecto ſimul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehendit, & ad eccleſiam concurrerunt vniuerſi ſimul Homouſiani & Ariani. Cumque Præfectus cum Macedonio ad eccleſiam perueniſſet, & populum & milites irrationabilis timor inuaſit. Cumque eſſet ingens multitudo, nec poſſet introire Præfectus, milites cœperunt B populum violenter impellere, & cum propter anguſtiam loci cedere non poſſent, putantes eos milites ſibi velle reſiſtere, euaginatis gladiis in eorum necem graſſabantur. Tunc ergo (ſicuti fertur) perempti ſunt circiter tria millia centum & quinquaginta. Alii à militibus interfecti, alii vero compreſſione ſunt mortui his actis. Hac via Macedonius tanquam nihil mali gerens, ſed veluti mundus & innocens à Præfecto magis quam Eccleſiaſticis regulis, traditum ſibi recepit epiſcopatum: tantiſque necibus ipſe & Ariani eccleſiæ iura renuerunt.

Macedonius in eccleſiam deducitur.

Supra 3000 interficiuntur.

Hoc tempore Imperator maiorem eccleſiam fabricabat, quæ nunc Sophia vocitatur, & eſt copulata eccleſiæ, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cum eſſet prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat: quæ modo velut ſub vno circuitu contineri noſcuntur.

Sophia, opus Conſtantii.
Irene.

C Cap. XIX.

Denuo de calumniis contra Athanaſium.

INterea contra Athanaſium alia machinatio concinnata eſt. Eccleſiæ nanque ALEXANDRINORVM Auguſtorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanaſium vendere, & ſuis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iuſſit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latenter aufugit. Tunc igitur Iulius Romanæ vrbis Epiſcopus, cognoſcens Arianorum inſidias aduerſus Athanaſium machinatas, poſtquam Euſebii ſuſceperat literas, euocauit Athanaſium, cum audiſſet locum vbi erat abſconſus. Inter hæc ſuſcepit etiam literas Ægyptiorum Epiſcoporũ aſſerentium falſa eſſe quæ contra ATHANASIVM dicebantur. Quo facto Iulius reſcripſit eis qui fuerant in Antiochia congregati, D culpans eos primum de inutiis literarum; deinde cur ſe ad ſynodum ſuam non vocaſſent canonibus nimirum iubentibus præter Romanum nihil decerni Pontificem: inſuper quod latenter corrumperent fidem: & quod Tyri geſta per ſubreptionem fuerint & arte compoſita: & quia contra ius ex vna parte confecerint monumenta geſtorum, referens id ad falſitatem de Arſenio concinnatam. Epiſtolas ipſas ponere, propter faſtidium longe lectio-

Calumnia in Athanaſium.

Iulius Athanaſium ad ſe vocat.

Autoritas Rom. Pontificis.

nis omiſi. Poſt modicum vero tempus, Paulus à Theſſalonica ſimulans ſe habere iter ad Corinthum, in Italiam venit, & vna cum Athanaſio cauſam ſuam Imper. Conſtanti indicauit.

Cap. XX.

De legatis Orientalium Epiſcoporum ad Conſtantem miſsis pro his quæ geſſerunt.

SOZOMENVS.

† Neropolis Narciſſus, Theodorus. Marcus, in Italiam mittuntur.

IMperator autem fratri ſuo Conſtantio ſcripſit, vt aliquos Orientalium Epiſcoporum ſatisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligunt tres, Narciſſus † Irenopolites Cilix Epiſcopus, Theodorus Heracliæ Thraciæ, & Marcus Arethuſæ Syriacæ. Qui venientes ad Italiam, facta propria vindicabant, nitentes Imperatori perſuadere Orientalis concilii iuſtam eſſe ſententiam. F Cumque fidei ſuæ confeſſionem exigerentur, fidem quidem Antiochiæ expoſitam, celauerunt. Aliam vero conſcribentes confeſſionem obtulerunt, multum tamen a Nicæno concilio diſſonantem. Videns autem Conſtans iniuſte grauatos homines, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebantur à communione ſuſpenſi, ſed id factum propter diſſonantiam fidei, cum ſatisfacere nequiuiſſent pro quo venerant, remiſit eos ad propria. Poſt tres autem annos rurſus Orientales Epiſcopi Occidentalibus aliam epiſtolam miſerũt, quam multorum verſuum nominauere conſcriptionem, eo quod vltra priores prolixo eloquio confecta videretur. In qua de ſubſtantia quidem Dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus Dei filium, aut ex alia eſſentia & non ex Deo, & quia fuerit aliquando tempus aut ſeculum, quando non erat, abdicarunt.

Orientales conſubſtantialitatem negant.

G Porro Eudoxium Germaniciæ Epiſcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epiſtolarum, Occidentales noluerunt ſuſcipere ſacerdotes, dicentes dogmata Nicæna ſufficere, & nihil vlterius oportere tractari. Cumq; Conſtans à fratre petens, vt Athanaſius ſuam reciperet Eccleſiam, reſiſtentibus hæreticis nihil impetrare potuiſſet, tunc ATHANASIVS & PAVLVS adeuntes poposcerunt fieri Synodum, eo quod pro defenſione rectorum dogmatum expulſi probarentur.

Eudoxius. Martyrius. Macedonius.

Cap. XXI.

Quod Conſtans fratrem pro fide monuerit, & quod Conſtantius Sardicæ concilium conuocari præcepit.

THEODORITVS.

H QVod audiens Conſtans, ſcripſit fratri, monens vt paternæ pietatis inuiolatam ſeruaret hæreditatem, cum & ille imperium gubernando & Romanorum tyrannos euiciſſet, & in circuitu gentes Barbaras ſubiugaſſet. His literis motus Conſtantius, præcepit Sardicæ (quæ eſt ciuitas Illyrici) & Orientales & Occidentales conuenire Pontifices. Multi ſiquidem etiam aliis caſus medicinam ſynodicam requirebant. Nam & Paulum Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopum, pro rectis dogmatibus, Ariani ad

Sardicenſe concilium indicitur.

E periculum mortis vſque perduxerant, tanquam ſeditionis authorem, & alia quędam adiecerunt quæ calumniatoribus ſunt amica. Quem tamen tunc populus Sardicam propter inimicorum inſidias abduci non eſt paſſus.

Paulo poſt autem defuncto Conſtante, flectentes Ariani leuiſſimam principis voluntatem, & à regia ciuitate pellentes Paulum, eum ad ciuitatulam Cucuſenam (quæ tunc erat Cappadociæ, nunc vero ſecundæ Armeniæ) tranſtulerunt. Sed non ſatis eſt in hoc cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in ſolitudine conſtituti. Mittentes enim miniſtros necis, eum morti violentiſſimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanaſius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens.

Paulus Cucuſum tranſlatus, paulo poſt occiditur.

Cap. XXII.

F *Athanaſii relatio de nece Pauli Conſtantinopolitani Pontificis.*

EPISCOPVM namque Conſtantinopoleos Paulum perſequentes atque inuenientes, palam ſuffocandum eſſe cenſuerunt in Cucuſo Cappadociæ, autorem habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreſeos tunc patronus, & conſiliorum miniſter iniquorum. Huiuſmodi enim crudelitates blaſphemia Arii protulit. Contra vnigenitum namque inſaniunt miniſtri præſumptionum eius. Hoc itaque modo PAVLO defuncto, imo magis ad cœleſtia regna perducto, MACEDONIVM ſtatuerunt Epiſcopum quaſi conſectatorem ſuum, quoniam proxime ſancto ſpiritui blaſphemabat. Sed paulo poſt expulerunt & eum, dum creaturam non confiteretur eum, quem filium ſacræ ſcripturæ dicunt. Quapropter damnatus ab illis, hæreſis propriæ author apparuit conſubſtantialem quidem nec iſte patri filium eſſe G dicens, ſimilem tamen per omnia genitori dicens, creatum vero Spiritum aperte denominans. Hæc itaque non multo poſt (ſicuti diximus) acta ſunt.

Philippus Præfectus.

Macedonius propellitur.

Cap. XXIII.

De conuentu Epiſcoporum in Sardicenſe concilium.

SOCARTES.

VNdecimus autem annus erat ab obitu patris duorum Auguſtorum. COSS. vero tunc fuere Ruffinus & Euſebius, quando celebratum eſt Sardicenſe concilium. Ex Heſperiis ergo partibus conuenerunt Epiſcopi quaſi trecenti, ſicut Athanaſius ait. Ex Orientalibus ſex & ſeptuaginta tantummodo, ſicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Iſchyras tanquam H Mareotis Epiſcopus, quem damnatores Athanaſii in Epiſcopum huius prouinciæ prouexerant. Excuſauerunt ſe etenim alii per infirmitatem corporis: alii anguſtas inducias accuſantes & ob hoc IVLIVM ROMANVM culpantes Epiſcopum: cum vtique ante annum & ſex menſes Synodus fuerit prædicata, & Athan. Romæ degeret, expectans iudicium ſynodale. Cum ergo SARDICÆ Orientales conueniſſent, ad aſpectum OCCIDENTALIVM

An. do. 350.

Orientales.

venire

venire nolebant, dicentes, non aliter ſe ad verba venturos, niſi ſuo collegio Athanaſianos & Paulianos expellerent. Cumque Protogenes Sardicenſis epiſcopus & Oſius Cordubæ Hiſpaniæ non paterentur à concilio ſe ſubmoueri Pauli defenſores & Athanaſii, illi repente diſceſſerunt. Et venie̅tes ad Philippopolim Thraciæ, ſcorſum fecere concilium, & aperte iam conſubſtantialitatem anathemanizauerunt. Et ſectam inæqualis ſubſtantiæ epiſtolis ſubſcribentes, vndiquaque miſerunt: Qui autem in Sardica conuenerant, primum quidem horum damnauere væſaniam, deinde accuſatores Athanaſii dignitate priuauerunt. Et † terminum fidei Nicænæ corroborantes, & tractatum de diuinæ ſubſtantiæ inæqualitate reſpuentes, Conſubſtantialitatem apertius tradiderunt, etiam ipſi vndiquaque ſcripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati ſunt recte ſe facere, Orientales quidem eo quod à ſe damnatos illi ſuſciperent, Occidentales autem quoniam ante cognitionem damnatores effugerant: & quoniam hi quidem Nicænam ſeruabant fidem, illi vero eam adulterare præſumpſerant. Reddiderunt ergo locum Paulo & Athanaſio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (ſicuti iam dictum eſt) fuerat condemnatus.

Hæreſis inæqualis ſubſtantiæ.

Definitionem.

C A P. XXIV.

Litera Sardicenſis concilii ad vniuerſos epiſcopos.

T H E O D O R I T V S.

QVÆ vero Sardicæ geſta ſint, concilii literæ clarius edocebunt quas propter modum explanationis huius ſcripturæ interponere non omiſi.

SANCTA SYNODVS DEI gratia Sardicæ.

An. do 350. Sardicenſis concily litera.

Congregata ex vrbe Roma, Hiſpaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Myſia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bithynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Libya, Galatia, Palæſtina. & Arabia, vniuerſis epiſcopis & comminiſtris S. & Apoſtolicæ Eccleſiæ dilectiſſimis fratribus in domino S.

MVLTA quidem ac ſæpius Arianam væſaniam ſequentes præſumpſerunt aduerſus Dei ſeruos, & rectam fidem cuſtodientes. Adulteram namque doctrinam proponentes, orthodoxos expellere ſunt conati: & in tantum inſurrexerunt aduerſus fidem, vt neque auditus Deo amabilium lateret Imperatorum: Igitur gratia Dei cooperante, etiam ipſi piiſſimi principes ex diuerſis nos prouinciis & ciuitatibus colligentes, ſanctum hoc concilium in Sardicenſium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola Chriſti pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orientales epiſcopi à piiſſimis Imperatoribus inuitati, præcipue propter famam, quæ de chariſſimis noſtris fratribus & comminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino; & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo, forſan etiam ad voſipſos detractationes huiuſmodi peruenerunt, quomodo etiam noſtras aures ventilare conati ſunt, vt ea quæ contra innocentes referunt, vera eſſe credamur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſſi non ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro vniuerſis mortem ſuſtinuit, & per eam aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaque Euſebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius Vrſatius, & Valens, & Minophantus, & Stephanus ſcripſerunt Iulio comminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Pontifici contra prædictos conſacerdotes noſtros, id eſt, Athanaſium epiſcopum Alexandriæ, & Marcellum epiſcopum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepā Gazæ. Scripſerunt quoque ex aliis partibus epiſcopi, teſtimonium perhibentes puritati Athanaſii conſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & conſectatoribus eius geſta ſunt, nihil aliud quam mendaciis & calumniis plena eſſe affirmantes. Cum itaque euocati à chariſſimo & conſacerdote Iulio, & non occurrentes (ſicut ſcriptis eiuſdem epiſcopi Iulii comprobatur) aperte videantur calumniatores exiſtere. Nam ſi de geſtis contra eos habitis præſumpſiſſent, non cunctarentur occurrere. Veruntamen etiam ex his quæ fecerint in hoc ſancto magnoque concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicenſium ciuitatem atque videntes fratres noſtros, Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & cæteros ad iudicium accedere timuerunt. Et non ſemel, non ſecundo, ſed etiam frequenter citati, vocationibus obedire noluerunt: congregans videlicet in concilio Oſio longæuo (qui propter ætatem, atque confeſſionem, tantumque laborem omni honore dignus apparuit) & reliquis, ſuſtinentibus & inuitantibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra abſentes conſacerdotes diffamauerant atque conſcripſerant, præſentes oſtenderent. Sed (ſicuti prædiximus) euocati non venerunt, vt etiam in hoc calumniam propriam oſtenderent: & quodammodo reſpuendo iudicium, inſidias ſuas & molimina proclamarent. Nam qui de ſuis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia vero non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (ſi forſan rurſus illic quicquam machinari voluerint) quod nihil habentes quo poſſint conſacerdotes noſtros arguere, abſentibus detrahunt, præſentes effugiunt. Fugerunt enim chariſſimi fratres) non ſolum propter calumniam aduerſus iſtos inſtructam, verum quia ſuos pro diuerſis criminibus accuſatores occurriſſe viderunt. Proferebantur enim vincula & catenæ. Venerant homines ab exilio & conſacerdotes, necnon cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dignoſcuntur. Et quod eſt admirandum aderant epiſcopi, quorum vnus quidem catenas geſtabat & vincula, quibus vinctus fuerat propter eos. Alii vero eorum inſidiis mortem ſibi reſtabantur inflictam. qui ad tantam ſuperbiam ſunt perducti, vt etiam epiſcopum occidere conarentur: quem

Athanaſius. Marcellus. Aſclepas.

Iulius Pont. Romanus.

Oſius Cordubenſis.

niſi

Theodulus. niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit enim coo-ſacerdos noſter beatus Theodulus fugiens eorum molimina, quibus fuerat iuſſus occidi. Alii vero gladiorum vulnera demonſtrabant: alii tamen ſe ab eis paſſos ingemiſcebant, & hæc non quilibet homines teſtabantur, ſed omnes Eccleſiæ pro quibus hi qui occurrerunt, & qui legatione fungebantur, inſinoabant violentiarum peſtes, armatos milites, populos cum fuſtibus, iudicum terrores, falſarum literarum obiectiones. Lectæ ſunt enim literæ Theogonii contra conſacerdotes noſtros, Athanaſium, Marcellum, & Aſclepam, vt etiam Imperatores mouiſſe viderentur. Quas literas diaconi Theogonii vulgauerunt, ſuper hæc autem virginum nuditates, Eccleſiarum incendia, carceres contra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia prælia non niſi pro deteſtabili Arianorum hæreſi commiſiſſe noſcuntur. Quiſquis enim eorum reſpuiſſet ordinationem atque communionem, his neceſſario ſubdebatur iniuriis. Conſpicientes igitur facinorum ſuorum anguſtias, confuſi receſſerunt. Et vlterius hæc non valentes abſcondere, in Sardicenſium venerunt vrbem, vt per aduentum ſuum quaſi talia ſe nequaquam perpetraſſe monſtrarent: Videntes autem quibus calumnias irrogauerant, & oppreſſos à ſe ſimul accuſatores, & increpationes præ oculis ſuis habentes, euocati ad iudicium ingredi nequiuerunt. Athanaſio quippe, Marcello, & Aſclepa, noſtris coonſacerdotibus fiducialiter agenobus & valde ingemiſcentibus, & imminentibus atque prouocantibus eos, & promittentibus, non ſolum ſe calumnias euidenter oſtendere, ſed etiam quæ in eorum eccleſias deliquiſſent: illi vero tanto conſcientiæ terrore conſtricti ſunt vt fugerent, & per fugam ſuas calumnias aperirent delictaque ſua iudicii declinatione faterentur. Et licet non ſolum ex

F prioribus, ſed etiam ex iſtis malitia eorum atque calumniæ patefiant: tamen vt neque per fugam occaſionem alterius iniquitatis accipiant, curauimus contra veritatem facta eorum molimina examinare. Ex hoc propoſito, ex his quæ geſta ſunt eos calumniatores inuenimus, & nihil aliud niſi aduerſus conſacerdotes noſtros inſidias inſtitutas. *Arſenius.* Nam Arſenium, quem dicebant ab Athanaſio peremptum, hic viuit, & inter viuentes commorari dignoſcitur, ex quo etiam alia probantur eſſe conficta. Quod vero etiam calicem diuulgauerunt fractum à Macario Athanaſii presbytero, teſtati ſunt qui de Alexandreia & Mareote venerunt, nihil tale fuiſſe geſtum. *Iulius Pont. Romanus.* Sed etiam epiſcopi Ægypti Iulio conſacerdoo noſtro ſcribentes, valde affirmabant, quod neque ſuſpicio fuiſſet huiuſmodi. Proinde dixerunt monumenta aduerſus eos confecta, quæ tamen probatum eſt

G ex vna parte celebrata: in quibus geſtis pagani examinabantur, & Catechumeni: ex quibus vnus Catechumenus inquiſitus, ait intus ſe fuiſſe quando Macarius venerat ad eundem locum. *Iſchyras.* Alter autem interrogatus, dixit illum famoſiſſimum Iſchyram tunc ægrotaſſe, & in cellula iacuiſſe, vt ex hoc appareat nihil geſtum ex omnibus ſacramentis, eo quod & catechumeni intus fuiſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed iaceret ægrotus. Is namque magniſſi- Iſchyras mentitus quod Athanaſius quoſ-

E dam ſacros incendiſſet libros, illo tempore ægrotaſſe declaratus eſt, quando Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calumniator apparuit. Denique pro huiuſmodi calumniæ mercede dederunt Iſchyræ nomen epiſcopi, qui neque presbyter fuerat aliquando. Duo namque presbyteri, qui cum Melitio aliquando degebant, & poſtea à beato Alexandro Epiſcopo ciuitatis Alexandrinæ ſuſcepti ſunt, & cum Athanaſio conſtituti, teſtati ſunt nunquam illum presbyterum fuiſſe Melitii, neque habuiſſe Melitium in Mareote Eccleſiam vel miniſtrum: & qui penitus nec presbyter fuerat: nunc eum velut Epiſcopum produxerunt, vt eo nomine in ſuis calumniis terrere viderentur auditores. Lectæ ſunt enim & literæ conſacerdotis noſtri Marcelli, & inuenta eſt Euſebii ſimiliumque nequitia. Nam ea quæ veluo querimoniam faciens Marcellus dixit, hæc tanquam ipſe confirmaret accuſauerunt. Hæc ergo ſunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quæſtiones tectaque huius viri fides inuenta eſt. Non enim à ſancta Maria ſicut iſti coofirmabant, dedit Deo verbo principium, neque finem habere aſſeruit eius imperium, ſed regnum eius & ſine principio & ſine termino eſſe conſcripſit.

Aſclepas. Aſclepas autem comminiſter obtulit monimenta Antiochiæ confecta ſub accuſatorum præſentia, & Cæſarienſis Euſebii, & ex ſententia iudicantium Epiſcoporum ſe oſtendit innoxium. Recte ſiquidem (ô chariſſimi fratres) euocati frequenter, obedire noluerunt, recte quoque fugerunt. Conſcientia nanque ſua perterrito per fugas, ſuas calumnias indicarunt: & quæ præſentes accuſatores ſuper eis dixerant, etiam probauerunt. Ad hæc autem etiam eos, qui dudum accuſati propter Arianam hæreſim fuerant & proiecti, non ſolum ſuſceperunt, ſed etiam in maiori ordine poſuerunt, diaconos ad presbyterium promouentes, presbyteros ad epiſcopatum, non ob aliud niſi vt impietatem ſeminare & dilatare poſſent, & fidei corrumpere pietatem, ſunt autem horum principes, Euſebius, Theodorus Heracliæ, Narciſſus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiceæ, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Minophantus Epheſius, Vrſatius Sigiduni, Valens Murſiæ Pannoniæ. Iſti namque conuenientes, cum Orientalibus non ſinebant eos nec in ſanctum concilium ingredi, nec omnino accedere ad eccleſiam Dei. Et venientes in Sardicam conciliabula apud ſemetipſos per loca ſingula faciebant, & acta quædam cum terroribus concinnabant, vt nihil penitus ad iudicium perueniret, neque ſanctum poſſemus celebrare concilium. Hæc omnia cognoſcere potuimus à conſacerdotibus noſtris, Macario Palæſtino, & Aſterio Arabiæ qui cum eis venerant, & ab eorum perfidia receſſerant. H Hi namque ad ſanctum concilium venientes, violentiam quam paſſi ſunt narrauerunt, nihil dicentes apud eos agi rectum: inſuper aducientes, quod quum eſſent rectæ fidei, prohibiti fuiſſent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationem vix ab eis diſcedere potuiſſent. Ob hanc cauſſam Sardicen venientes, in vna domo cuncti manſerunt, neque breui tempore à ſe recedere patientes. Quia vero tacere non decuit, nec ſine vindicta re-

lin-

A linquere calumnias, vincula, neces, vulnera, concinnationes falſarum epiſtolarum, verbera, nuditates virginum, exilia, deſtructiones eccleſiarum, incendia, migrationes à minoribus ciuitatibus ad maiores eccleſias. & præ omnibus aduerſus rectam fidem nunc Arianam væſaniam per eos crudeliter inſurgentem, propterea chariſſimos quidem fratres noſtros & comminiſtros Athanaſium Alexandrinæ ciuitatis epiſcopum, & Marcellum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ, comminiſtrantes Chriſto innoxios & puros eſſe decreuimus, ſcribentes ad vniuſcuiuſque parœciam, vt ſingularum eccleſiarum populi cognoſcentes ſui epiſcopi puritatem eum ſe epiſcopum & habere & ſperare cognoſcant: Eos autem qui in eorum eccleſias luporum inſtar ingreſſi ſunt, id eſt, Gregorium in Alexandreia, Baſilium in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec epiſcopos nominandos, nec Chriſtianos, nec qualibet penitus cum eis habendam eſſe communionem, nec B eorum literas habendas, neque ſcribendum eis. Theodorum vero Heracliæ Europæ, & Narciſſum Neroniadis Ciliciæ, Acacium Cæſareæ Palæſtinæ, & Stephanum Antiochiæ, Vrſatium Sigidini Myſiæ, Valentem ex Murſia Pannoniæ, Menophantum Epheſi, & Georgium Laodiceæ, licet metuentes ab Oriente non venerint, tamen eo quod à beatæ memoriæ Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice ſunt damnati, & eo quod ſecum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto ſanctum concilium epiſcopatu depoſuit: & decreuimus non ſolum epiſcopos eos non eſſe, ſed neque communionem cum fidelibus promereri. Eos enim qui diuidunt à paterna ſubſtantia & diuinitate, & alienant verbum à patre, diuidi ab eccleſia catholica conuenit, & eſſe alienos à nomine Chriſtiano. Sint igitur à nobis & omnibus anathema, eo quod verbum veritatis videantur eſſe cauponati. Apoſtolicum namque præceptum C eſt: *Si quis vobis annunciauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. His ergo nullum communicare denunciate: nulla enim communio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus: nulla enim concordia Chriſto ad Belial. Seruate vos, fratres chariſſimi, vt neque ſcribatis eis, neque eorum ſcripta ſuſcipiatis.* Studete ſimul (vos chariſſimi fratres & comminiſtri) tanquam ſpiritu præſentes noſtro concilio conſentire, atque ſubſcriptione veſtra decernere, quæ ab omnibus vbique comminiſtris noſtris conſonantia vna ſeruentur. Abdicamus autem illos, & extra terminos eccleſiæ catholicæ procul abiecimus, qui affirmant: Quod Deus eſt Chriſtus, ſed verus Deus non eſt: Quod filius eſt, ſed verus filius non eſt: Quod genitus eſt ſimul & ingenitus. Sic enim ſe intelligere genitum profitentur quia ſic dixerunt, eſt, quod genitum eſt. Et quia cum Chriſtus ante ſecula ſit, dederunt ei principium D atque finem, quod non in tempore, ſed habet ante ſecula. Proinde duæ viperæ ex aſpide Ariana progreſſæ ſunt, Valens & Vrſatius, qui glorîantur & non dubitant ſe dicere Chriſtianos, profitentes quoniam verbum, & quoniam ſpiritus, & vulneratus, & interfectus eſt, & mortuus eſt, & reſurrexit: quodque cohors ſtudet hereticorum diuerſas eſſe ſubſtantias patris & filii, & ſpiritus ſancti pronunciant &

Gal. 1.b.

Valens, Vrſatius.

A eas eſſe diuiſas. Nos autem hanc percepimus, & eruditi ſumus, hanc habemus catholicam apoſtolicamque traditionem, & fidem atque confeſſionem, vnam eſſe ſubſtantiam patris & filii, & ſpiritus ſancti. Et ſi quærant quæ ſit filii ſubſtantia, profitemur eam eſſe quæ patris, indubitanter, nunquam patrem ſine filio, neque filium ſine patre fuiſſe credentes, nec eſſe poſſe, vt quod eſt verbum ſpiritus ſit. Abſurdum namque eſt dicere, aliquando patrem non fuiſſe patrem. Patrem enim ſine filio neque nominari, nec eſſe poſſe, eſt ipſius filii teſtimonium. *Ego in patre, & pater in me.* &, *Ego & pater vnum ſumus.* Nullus noſtrum negat genitum. Sed genitum ante omnia, quæ inuiſibilia & viſibilia nuncupantur opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ait: *Omnium artifex ſapientia docuit me. Et omnia per ipſum facta ſunt.* Non enim ſemper eſſe potuiſſet, ſi ſumpſiſſet exB ordium: quandoquidem verbum quod ſemper eſt, non habet initium, Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium eſſe, neque rurſum filium patrem eſſe: ſed pater filii pater eſt: & filius patris eſt filius. Confitemur virtutem eſſe patris filium. Confitemur verbum Dei patris eſſe, præter quod aliud non eſt, & verbum verum Deum, & ſapientiam & virtutem, verumque filium tradimus. Et non ſicut cæteri filii nominantur, ita filium dicimus: quoniam illi aut gratia generationis filii erunt, aut eo quod digni fiant filii nuncupantur, neque propter vnam ſubſtantiam quæ eſt patris & filii. Confitemur item & vnigenitum & primogenitum, ſed vnigenitum Verbum dicimus, quod ſemper fuit & eſt in patre: primogenitum autem quantum ad hominem. Sed tamen differt creatura communi, quoniam & primogenitum à mortuis: confitemur vnum eſſe Deum. Confitemur vnam patris filiique diuinitatem, neque quiſquam C negat aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam eſſentiam, non propter differentiam, ſed quia ipſum nomen patris maius eſt filio. Hæc autem illorum blaſphemia atque corruptibilis interpretatio eſt, hac gratia eum dixiſſe contendunt: *Ego & pater vnum ſumus*, propter concordiam & vnanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fatuum & abiectum, ſicut mortalium hominum. Qui quoniam corrumpi cœperunt, oſtendentes diſcordare noſcuntur, & ad permutationes aſcendunt, hoc modo diſtantiam & diſcordiam inter patrem Deum omnipotentem & filium eſſe poſſe, dicentes: quod abſurdum eſt intelligere & aliquatenus arbitrari. Nos autẽ & credimus & affirmamus, & ſic intelligimus, quoniã ſacra ſcriptura ſic loquuta eſt: Ego & pater vnum ſumus, propter eſſentiæ vnitatem, quæ eſt vna & eadem patris & filii, & credimus ſemper ſine principio & ſine terD mino hunc regnare cum patre, & non habere nec tempus nec defectum eius imperium, quia ſemper eſt: nunquam enim eſſe cœpit, ideoque nec deficere poterit. Credimus & percipimus paracletum ſanctum ſpiritum, quem nobis ipſe dominus promiſit & deſtinauit, & eum credimus miſſum. Sed is paſſus non eſt, ſed homo, quo indutus eſt, quem aſſumpſit ex Maria virgine, qui pati potuit ſicut mortalis

Ioan. 14 b
Ioan. 10. f.
Ioan. 1. 4.
Ioan. 10. f.

E Deus autem immoitalis eſt. Credimus quod tertia die reſurrexit, noo Deus in huinine, ſed homo in Deo reſurrexit, quem & obtulit patri ſuo donum, quem vtique liberauit. Credimus autem quoniam opportuno tempore atque definito omnes, & de omnibus ipſe iudicabit. Tanta ſiquidem eorum ſtultitia, & ita craſſitudine tenebrarum eorum mens excæcata eſt, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec intelligere qua ratione dictum ſit, Vt & ipſi in nobis vnum ſint. Palam vero eſt id cur dixerit vnum, quoniam Apoſtoli ſpiritum ſanctum Dei acceperunt, ſed tamen ipſi non erant ſpiritus, nec aliquis eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus, aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnum ſumus, ſic & iſti vnum in nobis ſint. Certiſſime igitur ſcriptura diuina hic diſtinxit: *In nobis* (inquit) *vnum ſint*, non ait, ſicut nos vnum ſumus ego F & pater, ſed diſcipuli in ſemetipſis coniuncti & copulati vnum ſint, fidei confeſſione, in gratia & pietate Dei patris, & domini ſaluatoris noſtri conceſſione, & charitate vnum eſſe poſſint.

Ex his literis cognoſcitur & accuſatorum calumnia, priorum iniquitas iudicum, & dogmatum vera ſanitas. Non ſolum enim de diuina nos beati patres docuere natura, ſed etiam eruditionem diſpenſationis explanauerunt.

Cap. XXV.

De legatis Sardicenſium ad Conſtantium deſtinatis, & de nephanda machinatione contra eos a Stephano Antiocheno præſule concinnata.

HÆc Conſtans cog[noſ]cens, doluit quidem, G leuitatem fratris [reſ]piciens, & infremuit aduerſus inſtigatores malorum, & Imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem epiſcopos ex Sardicenſi concilio electos cum literis miſit ad fratrem, cum quibus & magiſtrum militum Salianum pietate inſitaque fulgentem. Literæ vero non ſolum monitionem habuerunt atque conſilium, ſed etiam intermioationem pio principi condecentem. Primum quidem denuntiauit fratri, vt epiſcopis præberet auditum & iniquitates à Stephano aliiſque præſumptas agnoſceret, necnon & Athanaſium gregi proprio reſtitueret, patefacta quidem calumnia, priorumque iudicum iniquitate, & crudelitate releuata: adiecitque quod niſi vellet quod iuſtum eſt facere, ipſe Alexandreiam proficiſceretur, & Athanaſium ouibus deſiderantibus reſtitueret, inimicorumque cateruas procul expelleret. Hanc autem epiſtolam Conſtantius Antiochiæ ſuſcipiens, promiſit ſe facturum quæ turbatum illarum particeps petiſſet. Sed cum hoc doleret veritatis impugnatoribus, nephandiſſimum machinati ſunt ſcelus. Diuerterat enim par illud epiſcoporum quos concilium miſerat in domum ad montem ſitam. Magiſter autem militum alibi diuerſorium acceperat. Porro Stephanus tunc Antiochenus epiſcopus, cum aliis tyrannicis cooperatoribus naues naufragio præparabat cum quibus aſſertores rectorum dogmatum variis nitebatur abſorbere calumniis. Horum itaque erat dux quidam iuuenis Onager nomine, licenter viuens, & iniqua conuerſatione congaudens, qui non ſolum in plateis diuerſos violentia afficiebat, & fuſtibus pulſabat, ſed etiam domos impudenter inuadens, viros & mulieres honeſtiſſimas abſtrahebat. Et ne longius eius extendam flagitia, contra optimos viros præparatam narrabo præſumptionem. Is enim Onager ad quandam fornicariam veniens, ait modo quoſdam veniſſe peregrinos, & noctu habere opus meretrice. Porro ſumens quindecim ſeditioſos nebulones, & eos in vicino epiſcoporum diuerſorio circa ſepem celans, profectus eſt cum meretrice ad ianuam, vbi illi viri quieſcebant. Eamque apertam inueniens, perſuaſit vni puerorum domeſticorum, pecunia data, vt mulierem introduceret intra ianuam, quam ipſe demonſtrabat, vbi qui- F dem vterque ſacerdotum dormire videbantur, eamque mulierem intro præcepit accedere: ipſe vero vocaturus ſocios eſt egreſſus. Conogerat enim alterum epiſcoporum Euphratam nomine, in loco exteriore dormire. Vincentius autem (ſic enim vocabatur alter) in interiori cubiculo quieſcebat. Cumque intra oſtium puella veniſſet, ſonum pedum Euphratas ſentiens, cum eſſet obſcurum, quis ambularet interrogauit. Illa vero loquente, conturbatus Euphratas dæmonem putans eſſe, mulieris imitatum vocem, repente Saluatorem CHRISTVM ad ſuum vocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cum ſociis eſt ingreſſus, iniquos clamans eos, & iniquitatis iudices deſtinatos. Multo clamore facto concurrerunt & ſerui, ſurrexitque Vincentius, & claudentes ianuam domus, ſeptem quidem calumniatorum comprehendere potuerunt. Onager vero cum re- G liquis fugit. Detenta tamen eſt cum illis & mulier. Diluculo autem magiſtrum militum, qui cum illis venerat, excitantes, ad palatium proceſſerunt, & præſumptiones Stephani proclamantes, dicebant iam non egere iudicio, neque verberibus iniquitates eius. Magiſter vero militum præcipue clamitabat, rogans vt iuberet Imperator, non ſynodice, ſed iudicialiter potius iniquam examinari præſumptionem, promittens primum ſe epiſcoporum clericos traditurum, & oportere etiam miniſtros Stephani ita contradi. Cum autem ille impudenter contenderet dicens clericos non ſubdendos eſſe verberibus placuit & Imperatori & Iudicibus, vt intra palatium cauſæ fieret examinatio. Et primum quidem interrogauerunt mulierem, quis eam ad metatum duxiſſet epiſcoporum. Quæ dixit quendam iuuenem ad ſe veniſſe, & aduentum indicaſſe peregrinorum, & quid opus haberent, & quod veſpere H veniens duxiſſet eam ad habitaculum quoddam, eamque inter ianuam domus & porticum introire præcepit. Adiecit etiam inquiſitionem epiſcopi & terrorem factum, & orationem eius, & ſuperuenientium repentinas inuaſiones. Hæc iudices cognoſcentes, captum inter alios omnium maxime iuuenem in medium deduxerunt. Qui non expectans neceſſitatem verberum machinatum conſilium patefecit, & Onagrum hæc omnia perpetraſſe confeſſus eſt. Qui deductus ad medium, Stephanum

Onager nebulo conductitius.

Salianus magiſter militum. Legatio Conſtantis ad fratrem Conſtantium pro Athanaſio.

Euphratas & Vincentius legati Arianis traducuntur falſo.

Stephanus homo deleterius.

Metatum vocat diuerſorium à metando.

Stephanus Antiochenus abdicatur.

Leontius ſuccedit

phanum [illegible] omnia præcepiſſe. Sic [illegible] Ste[illegible]hani [illegible]oſcentes iniquitatem, præſenti-bus tun[illegible] [illegible]pis permiſerunt vt eum damna-[illegible] b eccleſia procul expulſus eſt. Non omnino tamen ab Ariana peſte eccleſia libera-[illegible]ſt. Nam Leontius poſt eum ordinatur gene-[illegible] P[illegible]x, voluntate nequiſſimus. Verum Conſtantius ea quæ contra epiſcopos fuerant ma-[illegible]hinata, experimento cognoſcens, ſcripſit Athanaſio maximo, & ſemel, & ſecundo, & ter-tio, inuitans eum vt [illegible] partibus remearet Heſperiis: ſicut ipſis literis indicatur.

CAP. XXVI.

Epiſtola Conſtantii ad Athanaſium vt ad ſe veniret.

SOCRATES.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

PLurimum te circumferri & fluctuare ferocibus maris vndis, noſtræ manſuetudinis clementia non permiſit. Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus errantemq; per loca inuia beſtiarum; defeſſa noſtra pietas non deſpexit. Igitur diu diſtuli ſcribere voluntatis meæ propoſitum, ſperans ſponte te ad nos forte venturum, & laborum ſatisfactionem à nobis exigere. Veruntamen quoniam forte timor impediuit voluntatis tuæ propoſitum, literas largitate pleniſſimas ad tuam beatitudinem deſtinauimus, vt ſine metu noſtris aſpectibus velociter tuam præſentiam præbere feſtines, vt deſiderio tuo potitus experiaris noſtram clementiam propriis reſtitutus. Hac etenim cauſa & dominum meum fratremque Conſtantem victorem Auguſtum pro te rogaui, vt tibi poteſtatem ad nos tribuat veniendi, vt ambobus nobis annuentibus, reſtitutus in patriam, habeas maximum gratiæ noſtræ pignus.

CAP. XXVII.

Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

LIcet prioribus literis ſignificauerimus, vt ſine ſolicitudine ad noſtrum debeas venire Comitatum, eo quod maxime velimus te ad propria deſtinare, tamen & nunc has literas ad tuam miſimus ſanctitatem, per quas inuitamus, vt ſine aliqua diffidentia vel metu deſcendens, publicis vehiculis ad nos venire feſtines, vt quę deſideras poſſis adipiſci.

CAP. XXVIII.

Tertia Conſtantii epiſtola pro eodem.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

DVm in Edeſſa degeremus, præſentibus presbyteris tuis placuit, vt ad te deſtinatis

A presbyteris ad noſtrum debuiſſes feſtinare Comitatum, vt videns noſtros aſpectus, repente properares ad Alexandriam. Sed quoniam plurimum præteriit temporis, ex quo ſuſcipiens à nobis literas non occurriſti, propterea etiam nunc commonere te feſtinauimus, vt vel nunc tuam præſentiam nobis velociter præſentare contendas, & ita poſſis patriæ tuæ reſtitui, tuaque ſecurus oratione frui. Ad plenam vero cognitionem Achitum diaconum deſtinauimus, à quo poſſis cognoſcere etiam noſtri animi voluntatem, & quod ea quæ optas impetrare poſſis.

Has epiſtolas ab Aquileia ſuſcipiens Athaſius (illic enim relicta Sardica agebat mox recurrit Romam, & oſtendens literas epiſcopo Iulio, in maximo gaudio eccleſiam fecit eſſe Romanam. Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipſorum fidei conſentire, eo quod ad ſe Athanaſium fiducialiter euocaret. Iulius autem

B Alexandriam clericis atque plebi hæc de Athanaſio ſcripta miſit.

CAP. XXIX.

Epiſtola Iulii ad Alexandrinos pro Athanaſio.

IVLIVS ARCHIEPISCOPVS presbyteris & diaconis, & plebi, habitantibus Alexandriam, dilectiſſimis fratribus in domino Salutem.

Epiſtola Iulii pont. Ro. de Athanaſio reddito.

COngaudeo vobis & ego dilectiſſimi fratres, quod fructum veſtræ fidei ante oculos iam videtis. Hoc etenim vere geſtum, quilibet inſpiciet in fratre coëpiſcopo noſtro Athanaſio, quem propter puritatem vitæ ſuæ & veſtras orationes reſtituit vobis Deus. Ex hoc itaque credit,

C puras & charitate plenas orationes veſtras aſcendiſſe ſemper ad Deum. Memores enim eſtis promiſſionum cœleſtium atque dilectionis, quam ex doctrina prædicti fratris mei Athanaſii didiciſtis, & integrum cognouiſtis ſecundum inſitam vobis fidem quam percepiſtis: quoniam non vſque ad finem [illegible] à vobis poſſit abduci, cuius orationes in ſanctiſſimis animabus veſtris tanquam præſentes ſemper habuiſtis. Ergo non plurimis mihi verbis opus eſt vobis ſcribere. Quæcunque enim vobis à me potuerint dici, hæc iam fides veſtra præceſſit, & diuina gratia communis orationis veſtræ vota compleuit. *Congaudeo ſiquidem vobis. iterum enim dico, congaudeo: quoniam inexpugnabiles animas in fide ſeruaſtis.* Sed etiam ipſi fratri meo Athanaſio non minus congaudeo, quia licet multam ſit paſſus triſtitiam, ne vnam tamen horam veſtri deſiderii & charitatis oblitus eſt. Nam licet corpore ad tempus à vobis ſit abſtractus, ſpi-

Athanaſium Alexandrinum.

D ritu tamen vobiſcum ſemper degere videbatur. Et ego quidem chariſſimi fratres omnem tentationem contra eum ſurgentem reor ſine gloria non fuiſſe. Nam & veſtra & eius fides cognita eſt vniuerſis & comprobata. Si enim non tanta & talia accidiſſent, quis crederet quia aut vos tale iudicium, tantamque charitatem circa talem exhibuiſſetis epiſcopum, aut ille potuiſſet tantis circundari virtutibus, per quas ipſe cœleſti fraudatus non eſt. Promeruit igi-

tur quolibet . . . do & nunc & in futuro etiam, confeſſionis glorio . . . m martyrium. Frequenter enim terra marique plurimum æſtuan . . . omnem prauitatem Arianæ conculcauit hæreſeos, & crebro per inuidiam vſque ad periculum impulſus . . . ontemp . . t mortem, munitus omnipotente Deo & domino Ieſu Chriſto . . luatore noſtro ſp . rans & inimicitias declinare, & conſ . lationi veſtræ reſtitui, deferens vobis maiora tr . . hæa ex fort . ſſima conſ . entia, pro quibus & v . que ad terminos terræ . . onus apparuit glorioſus. Fiduciam itaque habens ſui propoſiti, cœleſtiſque doctrinæ, clarificatus eſt immortali iudicio, & ad vos reuertitur. Diligendus igitur apud vos clarior nunc eſt quam tunc, quando profectus à vobis eſt. Nam ſi materias pretioſas, id eſt, aurum atque argentum purgando ignis probat: quid dignum dici poterit de tali tantoque viro, qui eum tantas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nunc vobis immaculatus non à nobis ſolummodo, ſed comprobatus ab omni concilio? Suſcipite igitur nunc fratres chariſſimi cum omni diuina gratia paſtorem veſtrum ac præſulem tanquam vere *ἀληθινόν*, cum his qui tantorum laborum eius participes ſunt effecti: & gaudete fruentes orationibus qui paſtorem veſtrum, vt ita dicam eſuritis atque ſititis, quando etiam ipſi veſtram ſanctitatem ſalutaribus ſcripturis cibaſtis atque potaſtis. Nam cum degeret inter peregrinos, vos ei conſolatio fuiſtis, & in perſecutione atque periculis refouiſtis eum fideliſſimis veſtris animabus & mentibus. Ego ſiquidem iam exulto conſyderans, & ratione proſpiciens, in eius reuerſione vniuſcuiuſque veſtrum gaudium & plebis votiuas occurſiones, & concurrentium glorioſam feſtiuitatem: & qualis ille vobis erit dies, & quantus, remeante ſcilicet fratre meo, & quieſcentibus priſcis malis quorundam machinatione ſartis: nec non pretioſa ac votiua reuerſione, cunctos in quadam pleniſſimi gaudii lætitia copulante. Huiuſmodi vero gaudium vſque ad nos magnitudine ſua pertingit: quibus diuinitus hoc etiam conſtat eſſe conceſſum, vt & nos debeamus in laudem tanti viri conſurgere. Sed melius eſt, vt epiſtolam oratione claudamus. Deus omnipotens & huius vnigenitus filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus hoc gaudium vobis præbeat in æternum, dignum tribuens præmium admirabili veſtræ fidei, quam circa pontificem veſtrum glorioſo teſtimonio demonſtraſtis: vt & vos, & qui vobiſcum ſunt, hic & in futuro
1. Cor. 2. b. meliora poſſideatis: *quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & cum quo omnipotenti Deo gloria in ſecula ſeculorum, Amen.* Valere vos optamus chariſſimi fratres.

Cap. XXX.

Quid Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius a Conſtantio, & quomodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias hæretici ſint expulſi.

HIs itaque literis confidens Athanaſius ad Orient . . venit . . . em Conſta . . us Imperator non . . moleſte . . cepit, . . deu . . cir

E cumuenire tenta . . r . . . ione ſu . . . Arianorum, & di . it ad e . m . ſedem eccl . . tuam . ecreto conc . . . . . . ju . conten . . . bus recepiſti. Sed q . . ſunt . . qui in Al . . . d . . populi tuam declinantes communi . . . . . vnam eos in ciuitat . . . . . ſiam habe . . pe . . . re. Ad hanc propoſiti . . em Athanaſius . . . x occurrit, & ait: *O Imperator, poteſtatem habe iubere ſimul & agere quæcunque volueris.* Sed et . . m eg . beneficium à te depo . co, quod mihi . . n . precor. Principe vero continuo ſ . daturu . eſſe pronunciante, repente ſubiunxit Athanaſius, idem beneficium ſibi largiri petens qu . . quærebat Imperator accipere. Vnam enim i . . pſe eccleſiam poſtulabat dari per ſingulas ciuitates, declinantibus Arianorum commun . . onem. Igitur Athanaſii ſententiam inutilem ſibi cognoſcentes Ariani, hoc quidem differendum eſſe dixerunt, & agendum quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo & Athana-
F ſio & Marcello, & Aſclepæ, Gazæ & Luci . A drianopoleos, ſecundum ea, quæ in concil . . Sardiceno placuerant, proprias reſtitueret ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorum mittebantur eccleſias, quibus iubebantur vt eos repente ſuſciperent. Igitur in Ancyra expulſo Baſilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationem contraria ſapientibus irrogauit, Aſclepam vero continuo Gazæi ſuſceperunt. In Conſtantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tempus Paulo ceſſit, apud ſemetipſum in eccleſia remota collectiones agens. Pro Athanaſio tamen ſolo Imperator epiſcopis, & clericis, atque plebi ſcrip . it, vt eum libenter ſuſciperent. Inſuper etiam quæ contra eum in iudiciis acta fuerant, aliis literis aboleri iuſſit. Quæ vero de vtraque re ſcripta ſunt, hæc eſſe noſcuntur.

G

Cap. XXXI.

Epiſtola Conſtantii, per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa.

VICTOR CONSTANTIVS, MAximus, Pius, epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ S.

REuerendiſſimus epiſcopus Athanaſius non eſt Dei gratia derelictus: nam licet breui tempore humana fuit probatione ſummiſſus, tamen debitum prouidentiæ vniuerſa proſpicientis noſcitur ſuſcepiſſe decretum, recipiens voluntate Dei noſtroque iudicio patriam
H ſuam, pariter & eccleſiam, cuius diuino nutu præſul extabat. Huic enim conſequenter oportebat noſtram adeſſe manſuetudinem, vt omnia aduerſus eos, & eius communicatores definita, omniſque ſuſpicio & illuſio contra eum geſta, deinceps ſit inanis & vacua: & reuelatio quam dudum clerici eius habuerunt, competenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adiiciendum eſſe cenſuimus, vt omnes ordines † ſacri cognoſcant, conceſſum omnibus ipſi coniunctis, vt ſine timore ſint, ſiue epiſcopi, ſiue . . t clerici: Sufficit enim vnicuique circa eum rectæ voluntatis vnio. . . .

Idem petit Athanaſius . . orthodoxis.

Principalia . . .

Marcellus . . . . . Aſclepas Macedonius.

An. do. 350.

Alias ſacrosancti . . .

... en ... hori iu ... arte conſilii huius ... unt omnium ... nem hos o... prę ... s ... nſtat præcideuri ... oui... æ, ... nium voluntate Dei noſtræ gra... gnate adip...

C A P. XXXII.

...ſtola Conſtantii ad Alexandrinos, vt recipe rent Athanaſium.

VICTOR CONSTANTIVS MAximus, pius, populo Alexand. eccleſiæ catholicæ S.

IN omnibus perhibentes noſtræ æquitatis intentionem, ſcienteſque quoniam diu prouidentia veſtri contemplatoris eſtis alienati, id eſt Pontificis Athanaſii, qui propter inſertam rectitudinem ſuorumque morum prudentiam cunctis innotuit, eum denuo ad vos deſtinare cenſuimus. Hunc itaq; conſuete & competenter ſuſcipientes, & apud clementem Deum adiutorem orationum habentes, vobis congruam ſimul & nobis placitam concordiam atque pacem ſecundum eccleſiæ ſanctionem vbique probatæ ſufficienter feſtinate ſeruare. Non enim rationabile eſt aliquam diſcordiam inter vos agitari, aut tumultum, noſtrorum temporum diſciplinæ contrarium: & hoc quidem abeſſe à vobis omnino volumus. Orationibus autem ſufficienter, eo ſcilicet præſule & adiutore apud Deum, vos inſtare ſolenniter admonemus, vt tali propoſito ad omnium vota perueniente, etiam Gentiles idolorum errori hactenus ſeruientes ad cognitionem ſacræ religionis ſub alacritate feſtinent. O chariſſimi nobis Alexandrini, rurſus igitur admonemus, vt in his quæ dicta ſunt perſiſtatis, & omnes episcopum decreto ſuperno noſtraque ſententia deſtinatum libenter & pie ſuſcipiatis: & toto animo, totaque voluntate amplectendum exiſtimetis. Hoc enim & vos decet, & noſtræ manſuetudini noſcitur conuenire. Vt autem omnis turbæ, ſeditionis occaſio perimatur, Iudicibus apud vos habitis, literis noſtris præcipimus, vt omnes quos ſeditioſos agnouerint, legitimæ vindictæ ſubiiciant. Vtraque igitur perſpicientes, & noſtram cum Deo ſententiam & rationem profeſſionis veſtrę, necnon & ſupplicium contra ſeditioſos indictum, competenter & cõgrue ſacræ religionis iura ſeruate. Prædictumque Deo amabilem virum omni reuerentia & honore colite: & orationes vna cũ eo pro vobis ipſis, & noſtræ vitæ fauore omniũ ſaluatori Deo lætanter offerte.

C A P. XXXIII.

Epiſtola Conſtantii pro Athanaſio, vt aboleatur quidquid contra Athanaſium geſtum eſt.

VICTOR CONSTANtius Auguſtus Neſtorio S.

EAdem vero forma præſidibus Auguſtæ, Nicææ, Thebaidis & Libyæ ſcriptum eſt. Quicquid pridem ad læſionem & iniuriam Athanaſio epiſcopo communicantium reperitur actum, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & miniſterium, quo priuati fuerant eius clerici, eoſdem rurſus volumus obtinere. Hanc itaque præceptionem noſtram ſeruari cenſemus, vt Athanaſii epiſcopo ſuæ eccleſiæ reſtituto, communicatores eius habeant immunitatem, quod ſemper habuerunt. quod etiam reliqui clerici habere noſcuntur, & ipſi gaudio potiantur.

C A P. XXXIV.

Quomodo Athanaſius Alexandriam ſit reuerſus.

TAntis & talibus epiſtolis munitus, ſanctiſſimus Athanaſius, per Syriam aggreſſus venit in Palæſtinam, apprehendenſque Hieroſolyma, & epiſcopo Maximo ſignificans geſta Sardicenſi concilii, & quod Conſtantius Imperator illorum decreto iudicioque conſenſiſſet, præparauit vt epiſcoporum in illis regionibus habitantium ſynodus ageretur: Maximus autem in nullo ſegnis de Syria atque Palæſtina vniuerſos euocauit epiſcopos. Factoque concilio reſtituit & ipſe beato Athanaſio communionem & dignitatem. Scripſit etiam ipſa ſynodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis epiſcopis, clericis, atque plebi, ea quæ de Athanaſio geſta atque decreta ſunt: Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanaſii derogatores epiſcopi, quod primitus deponens eum, rurſus ex pœnitentia tanquam nihil fuiſſet actum, ſententiam pro Athanaſio protulerit, quæ communionem ei dignitatemque præberet. Hæc cognoſcentes Vrſatius & Valens, qui circa Arianum dogma ſtudium primitus ardens habuerant, declinantes à priori voluntate Romam profecti ſunt, libellumque pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & in Conſubſtantialitatis conſenſere ſermone, & literas Athanaſio miſerunt, ſeque ei deinceps communicare profeſſi ſunt. Sic itaque tunc Vrſatius & Valens geſtis Athanaſii ſuperati, conuerſi ſunt. Athanaſius ergo per Pelusium pergebat Alexandriam. Tranſiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuerſi declinarent, & Conſubſtantialitatis dogma amplecterentur. In quibuſdam eccleſiis & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum eccleſiis ordinare præſumpſiſſet. Hæc itaque de Athanaſio prouenerunt.

Athanaſius imperat Syrorum & Palæſtinorum ſynodum.

Vrſatius & alius Arriani reſipiſcunt.

Athanaſius conſtituit ſacerdotes in alienis eccleſiis.

C A P. XXXV

Quibus occaſionibus tunc Reſpub. turbaretur, & de diuiſione Antiocheni populi propter fidem.

INterea Reſpublica fortuitis caſibus vrgebatur: vnde quæ ſunt ſummaria non eſt incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Conſtantinopolitanæ ciuitatis monente tres eius filii imperium ſuſceperint, in præcedentibus eſt narratum. Sciendum autem, quod cum iſtis imperauit conſobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habens: qui dum aliquantiſper imperaſſet, à militibus interemptus eſt, non iubente Conſtan... vi

Dalmatius Cæſar

occideretur, nectamen prohibente. Cum vero Conſtantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipſe à militibus congreſſione facta peremptus eſt. Hoc autem iam ſæpe di[illegible]um eſt. Poſt mortem vero Conſtantini iunioris, Perſicum contra Romanos motum eſt bellum, in quo Conſtantius proficere non valebat: nam cum nocte prælium circa fines Romanorum atque Perſarum fuiſſet geſtum, validiores tunc Perſæ ad breue tempus inuenti ſunt. Quo tempore neque Chriſtiani ſub quiete degebant, ſed per Athanaſium de Conſubſtantiali verbo circa eccleſias erat pugna.

Conſtantinus iunior. *Belli Perſicum.*

S O Z O M E N V S.

Denique apud Antiochiam non concordabant in profeſſione ſua clerus & populus, ſed per choros, vt eſt conſuetudo: ad hymnos dicendos Deo in fine Pſalmorum monſtrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi vero patri in filio, per interpoſitionem præpoſitionis filium ſecundum eſſe monſtrantes. His ita geſtis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæreſi aduerſa ſedem Antiochiæ gubernabat, cum prohibuere non auderet eos, qui ſecundum traditionem Nicæni concilii pſallerent Deo, quia metuebat ne ſeditio naſceretur in populo, hoc dixiſſe fertur, tangens caput ſuum iam canum: Hac, inquit, niue ſoluta, lutum cogetur immenſum: Per hoc oſtendens, quod ipſo defuncto ſeditionem populo generaret illa diſcordia, quæ in hymnis fiebat, non patientibus ſuis ſucceſſoribus cum populi varietate ſentire. Athanaſius igitur veniens ad Aegyptum, explicauit ſynodales epiſt. Iulii Rom. Pont. Inſuper & ſynodalem Maximi Hieroſolymitani, quæ talia continere dignoſcuntur.

Diuerſitas cleri & populi in templo pſallentium. *Leontij epiſcopi Antiochia dictum argutum.*

C A P. XXXVI.

Epiſtola Hieroſolymitani concilii ad Aegyptiacos epiſcopos.

SANCTA SYNODVS HIEROſolymis congregata, per Aegyptum, Libyam, & Alexandriam conſtitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus deſideratiſſimis in Domino ſalutem.

CVnctorum Deo digne gratias agere non valemus, fratres chariſſimi: in quibus enim miracula ſemper egit, etiam modo cum eccleſia veſtra fecit, paſtorem veſtrum & dominum conſacerdotemque noſtrum Athanaſium vobis ſua pietate reſtituens. Quis enim aliquando ſperauit oculis carnalibus intueri, quem nunc & nos & vos inſpicitis, reſpicientes quem videre deſideraſtis? Sed veræ orationes veſtræ à Deo omnium ſunt auditæ, qui curam habet eccleſiæ ſuæ, & veſtras lachrymas atque gemitus ſemper inſpexit, quapropter veſtras audiuit preces. Eratis enim ſicut oues abiectæ & fatigatæ non habentes vtique paſtorem. Propterea viſitauit vos cœlitus paſtor verus, & de p[illegible]nis oui[illegible]us curam gerens,

E reſtituit vobis quem noſcimini concupiſſe. [illegible]m & nos om[illegible] pro eccleſiaſtica pace facientes, veſtræque dilectioni conſpirantes [illegible] eius amplexu præceſſimus, & commun[illegible] [illegible]er eum vos alloquimur, ſcriptaque præ[illegible]n[illegible]tia deſtinamus. Itaque ſecundum gratificata vota veſtra, ſcitote nos quoque cum eo vinculo charitatis obſtrictos. Debetis ergo etiam pro pietate Deo amabilium noſtrorum Imperatorum inceſſanter orare: quoniam & ipſi cognoſcentes veſtrum deſiderium, vobis reſtituere eū deſtinarunt. Omni ergo honore tenſis manib. ſuſcipientes illum, gratificas orationes offerte Deo, qui vobis talia condonauit. Feſtinate autem ſemper in Deo gaudere & glorificare dominum, per quem, & cum quo patri gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Veniens igitur Athanaſius in Ægyptum, quos quidem agnouit, Arii ſectatores, depoſuit. Quibus à ſe depoſitis, eccleſias eorum præcepit fidem tenere Ni-
F cæni concilii, eamque ſummo ſtudio cuſtodiri.

Imp. Conſtantius & conſtans.

C A P. XXXVII.

De Magnentio tyranno & † Britannione atque Nepotiano.

† Betranione.

SIc itaque ſe rebus habentibus Magnentius tyrannus circa partes emerſit Heſperias. Qui Conſtantem Imperatorem occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo geſto, inteſtinum inflammatum eſt bellum. Magnentius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Aphricamque & Libyam, ſimul & Gallias. In Illyrico vero & in Syrmio aliud rurſus à militibus excitatum eſt bellum per tyrannum nomine † Britannionem. Sed etiam Romam tumultus non fortuitus detinebat. Fratruelis namque Conſtantini Nepotianus nomine im-
G perium aſſumpſerat, gladiatorum virtute ſuffultus: & Nepotianum quidem Magnentii milites depoſuerunt, Magnentius autem procedens vniuerſas partes vaſtabat Heſperię. Horum igitur omnium malorum immenſa conflictio breui tempore generata eſt. Quarto enim anno poſt Sardicenſe concilium, hæc acta noſcuntur conſulatu Sergii & Nigriani. His itaque nuntiis apparebat, quod ad Conſtantium ſolum imperii iura perueniſſent: quo prouectu, contra tyrannos ſemetipſum (vt poterat) præparabat.

Magnentius tyrannus. An. do. 350. Conſtans occiditur à Magnen. 10 *Britannion tyrannus. An. do. 351. Nepotianus* *An. do. 353.*

C A P. XXXVIII.

De inſidiis contra Athanaſium geſtis, & de leuitate Conſtantii.

H ADuerſarii vero Athanaſii, opportunum ſe tempus inueniſſe iudicantes, rurſus aduerſus eum calumnias inſtruebant. Tunc Imperatori Conſtantio ſuggeſſerunt, quod omnē Ægyptum ſubuertiſſet & Libyam. Inuidiam vero maxime auxit eius, quod ordinationes in parœciis feciſſet alienis. Athanaſius interea cum veniſſet Alexandriam, ſynodum Ægyptiorum congregauit epiſcoporū, qui cōſona decreuerūt Sardicenſi cōcilio, atq; Hieroſolymis celebrato. Conſtantius igitur Imperator pridem & ipſe Arianorum ſecta præoccupatus, omnia

Athanaſius concilium conuocat Alexandriam. *Conſtantius iterū accenſus.*

quæ

quæ paulo ante ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primum quidem eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pontificem Paulum deportatum miſit in exilium: quem deducentes in Cucuſum Armeniæ ſuffocarunt. Marcello autem denuo proiecto, eccleſiam Ancyranam Baſilius rurſus inuaſit. Lucius autem Adrianopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantumque valuerunt, quæ de Athanaſio dicebantur, vt in immenſum furorem cadens Imperator, eum vbicunque reperiretur, iuberet occidi: cum quo Theodulum & Olympium præſules eccleſiarum Thracenſium. Igitur Athanaſium voluntas Imperatoris non latuit, ſed præſentiens, fuga dilapſus eſt, & minas principis declinauit. Cuius fugam † dilatauerunt Ariani, præcipue Narciſſus Neroniadis epiſcopus, Gregorius Laodiceæ, & Leontius tunc Antiochenæ præſul eccleſiæ. Is enim cũ presbyter eſſet dignitate priuatus eſt: quia cum muliere Euſtolia nomine, degens, & turpem ſuſpicionem celare volens, genitalia ſibimet noſcitur abſcidiſſe: & deinceps quidem fiducialiter cum muliere viuebat. Poſtea vero ſtudio Imperatoris Conſtantii in Antiochena eccleſia ordinatur epiſcopus poſt Stephanum, qui primitus ſucceſſerat Placito. Hæc igitur de his dicta ſufficiant.

Paulus Cõſtan. deportatur.
Marcellus eiicitur.
Lucius.
An. do. 353. Conſtãtius Athanaſiũ ad necem perſequitur.
† Infamem notarunt.
Leontius ex ordine ſacerdotum ſummouet.

* *
*

Cap. XXXIX.

De Macedonio eiuſque crudelitate.

EO tempore Conſtantinopoli Macedonius tenebat eccleſias, Paulo ſcilicet amputato prædicto modo. Qui de Imperatore præſumens, Chriſtianis commouit bellum, & non minus quam quod Tyranni eo tempore faciebat: ſuadens enim Imperatori, vt ſibi eccleſias vaſtanti ferret auxilium, egit vt lege firmarentur quęcunq; peſſime agere nitebatur. Muniens enim ſemetipſum monaſteriis plurimis, quæ ipſe propria voluntate in Conſtantinopolitana vrbe conſtituit, & pactis epiſcoporum in circuitu poſitorum, frequenter dicitur afflixiſſe Pauli dogmata ſequentes. Et primum quidem eos ex eccleſiis expulit: deinde vero communicare ſibi coegit, ita vt plurimi plagarum immanitate deficerent: alii vero ſubſtantiis, alii humana ciuilitate priuarentur: aliis in frontibus characteres ponerentur, vt eſſent huiuſmodi ſigno notati. Hæc itaque faciebat per omnes Orientis vrbes, præcipue tamen Conſtantinopoli. Quam perſecutionem primo repentem Macedonius auxit epiſc. Helladicæ vero ciuitates Illyrici, necnon & Heſperiæ partes manebant immotæ.

Macedonius Arianus bellum aduerſus orthodoxos.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Quintus.

THEODORITVS.

Cap. I.

Quod defuncto Conſtante, rurſus Ariani Conſtantium aduerſus Athanaſium incitauerint.

BREVI autem tempore elapſo, cum vita functus eſſet Occidentis Imperator Conſtans, Conſtantium fautores Arii compulerunt, Athanaſium illi in memoriam reuocãres, quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicum, ita vt pene diſruptis naturæ vinculis vſq; ad bella deſcenderent. His incitationibus Conſtantius motus, non ſolum expelli, ſed etiam perimi ſacratiſſimum Athanaſium imperauit. Et mittens quendam Sebaſtianum ducem, cum maxima militari manu, velut erroneum iuſſit interimi. Quomodo autem & ille cum exercitu venerit, & iſte diffugerit, ipſe qui paſſus, & mirabiliter liberatus eſt, melius enarrabit: nam in Apologia ſuæ fugæ ſic ait.

Ariani incitant Conſtantium in Athanaſiũ.
Sebaſtianus dux mittitur ad occidendum Athanaſiũ.

Cap. II.

Quid Athanaſius in Apologia fuga ſua retulerit.

VEruntamen exquirant modum etiam diſceſſionis, & cognoſcant à ſuis. Erant enim Ariani cum militibus concurrentes, vt eos accenderent, & ignorantibus nos oſtenderent: & licet ſine vlla compaſſione ſint, vel audientes tamen confuſi quieſcant. Erat itaq; iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias venerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autem repente aſtitit cum militibus pluſquam quinquies millibus habentibus ſcilicet arma, & gladios enudatos, arcus, ſagittas & vectes: & eccleſiam quidem ipſe circundedit, ſtatuens milites ſibimet cohærentes, vt nullus poſſet egredientium ab eccleſia eorum manus euadere. Ego vero irrationabile iudicans in tanta confuſione populum relinquere, & non magis ante illos pericula ſuſtinere: reſidens in ſede præcepi, vt diaconus pſalmum legeret, populi reſponderent: *Quoniam in ſeculum miſericordia eius:* Pſal 117

Vigilia Chriſtianorum conuentus.

E

& ſic omnes in domos ſuas abirent. Sed duce poſtea ingrediente, & militibus ſacrarium circundantibus, vt nos capere poſſent, clerici quidem qui ſunt inuenti ſimul & populi clamabant, poſcentes vt & nos diſcederemus vna cum populo. Ego vero magis è diuerſo dicebam, non nos diſcedere, niſi omnes ſingillatim prius exirent. Surgens itaque oratione facta, ſic præcepi vniuerſos abſcedere: melius eſſe dicẽs, me periculo ſubiacere, quam quenquam eorũ excipere læſionem. Egredientib. igitur plurimis, & reliquis ſubſequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiſcum fuerant, & aliqui clericorum aſcendentes traxerunt nos: & ita, teſtis eſt ipſa veritas, militibus aliis ſacrarium circundantibus, aliis per eccleſiam diſcurrentibus, per medium eorum domino iter dante atque cuſtodiente pericula cuncta tranſiuimus, Deum magnifice glorificantes: quoniam neque populum neceſſitati tradidimus, ſed etiam vt ſaluaretur actum eſt, & manus quærentium nos effugere præualuimus.

F

C a p. III.

Quid rurſus Athanaſius de geſtis Georgij in libro de fuga ſua retulerit.

S O C R A T E S.

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria geſſerit ipſius Athanaſii, qui hæc paſſus eſt voce narremus. In libro enim, quem de fuga ſua ſcripſit, hæc ait: *Igitur in Alexandria ſurrexerunt denuo nos quærentes occidere. Et facta ſunt nouiſsima peiora prioribus.* Repente nanque milites circundantes eccleſiam, pro orationibus prælia celebrabant. Ingrediente nanque quadrageſima, Georgius ex Cappadocia ex eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerant. Poſt ſeptimanam itaque Paſchæ, virgines mittebantur in carcerem, Epiſcopi vincti a militib. ducebantur, orphanorum & viduarum domus diripiebantur, & inuaſiones in domibus agebãtur, & noctu Chriſtiani deponebantur. Obſignabantur domus, & fratres clericorum pro fratribus pericula ſuſtinebant. Hæc quidem peſſima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim quæ fuit poſt ſanctam Pentecoſten, populus ieiunans eſt egreſſus ad cœmiterium orationis cauſſa, eo quod omnes communionem Georgii declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſſimus ipſe concitauit

G

Sebaſtianus dux Manichæus Sebaſtianum ducem Manichæum, qui cum multitudine militum arma gladios euaginatos, arcus, ſagittaſque ferentium facto impetu in ipſo die Dominico ſuper populum irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi diſceſſiſſent) talia geſſit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio nanque facto ſtatuens

H

virgines ſecus ignem cogebat eas, vt ſe profiterentur Arianas. Cumque eas cerneret eſſe victrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earum vultus lacerauit, vt vix agnoſci poſt tempora potuerint. Tenens autem & quadraginta

† vecentiora. viros tormento † nouiore diſcerpſit. Sectis nanq; de palma virgis & habentibus ſuos aculeos, eorum dorſa ita verberibus lacerauit, vt quidam eorum ſæpius à medicis inciſi ſint propter ſpinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alii

E

vero dum non ferrent tormenta, mortui ſint. Eos autem qui viuere potuerunt, & quandam virginem in exilium deportauit in maximam Oaſim. Corpora vero mortuorum primo quidem reddi non paſſus, eſt, ſed celauit, inſepulta relinquens ea vt quaſi tanta crudelitas latere videretur. Hoc autem agunt, qui mentis errore deſipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent quidem propter confeſſionem, flerent autem propter corpora defunctorum, maiora eorum impietatis indicia perſonabant. Poſt hæc autem ex Ægypto atque Libya in exilium deportauerunt epiſcopos, Ammonium, † Muium, Gaium, Philonem, *† Thmuin* Hermen, Plenium, Pſenoſirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphum, Ammonium, Marcium, Dracontium, Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioſcorum: & ſic eos acerbiſſime per itinera

F

pepulerunt, vt quidam eorum in ipſis itineribus, alii vero per exilia morerentur. Profligarunt autem epiſcopos pluſquam triginta, habentes ſtudium ſecundum Achab, vt, ſi poſſent, amputarent penitus veritatem.

T H E O D O R I T V S.

Super hæc igitur Athanaſius etiam conſolatorios libros virginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſſimas pertulerunt paſſiones, dicens inter hæc: *Propterea nemo veſtrum ſit triſtis, licet & ſepulturam vobis denegent impii, & prohibeant vos efferri. Nam vſque ad hoc nequitia peruenit Arianorum, vt & portas clauderent, & circa ſepulturarum loca veluti dæmones reſiderent, ne quis ſepeliretur fidelium dilectorum.* Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandria faciebat. Sanctus autem Athanaſius nullum locum munitum cautelæ ſuæ putabat: cum vtique aut viuum eum deduci, aut mortuũ decollari, & caput eius Imperator ſibi iuſſiſſet afferri. Proquare præmium maximum compromiſit huiuſmodi aliquid nuncianti.

G

C a p. IV.

Quemadmodum Britannion ſit priuatus Imperio.

S O C R A T E S.

IMperator interea in Illyricum caſtrametatus eſt, cogebat enim publica neceſſitas, & *An. do. 353. Conſtantij in Illyricũ profectio.* maxime Britannionis, qui per milites Auguſtus fuerat appellatus. Cumque veniſſent in Sirmium, mutuis fœderibus factis Britannionem vidit. Actumque eſt vt milites qui eum conſtituerant, tranſirent ad fauorem Conſtantii. Quo facto, ſolum Conſtantium Im- *Britannio ſenex, electus Imperator A. do. 354.*

H

peratorem Auguſtum voce emiſſa clamauerunt. Cumque de Britannione nulla memoria fieret, ille repente ſentiens ſe proditum, ad pedes ſe proſtrauit Imperatoris. Porro Conſtantius auferens ei coronam ſimul & purpuram, clementer ei locutus eſt, monens vt ſub ſchemate priuato quieſceret, quod vtique eius ætati potius cõueniret, quam habere nomen ſolicitudinibus onuſtum: miſitque ei ſumptus vberrimos ex publicis functionibus exhiberi. Cumque in Pruſa Bithyniæ Britannio age-

ret, Conſtantius ſcripſit ei, narrans quod multorum bonorum ei cauſſa fuiſſet, quem à tantis cogitationibus & malis ipſis prouenientibus liberaſſet. Nec ſe bene feciſſe, quia quæ ſibi præſtare debuerat, illi potius impendiſſet.

Eſt in Bithynia Pruſias, eſt & Pruſa paruum oppidum.

C A P. V.

De Gallo Cæſare, & de ſigno crucis, quod tunc in cælis apparuit.

TVnc igitur Imperator Gallum conſobrinum ſuum Cæſarem fecit. Cui nomen ſuum imponens in Syriam Antiochiæ deſtinauit, vt partes per eum cuſtodirentur Orientales. Quo Antiochiam veniente, circa Orientem ſignum Saluatoris apparuit. Columna nanq; ſub ſpecie crucis in cœlo viſa, maximo miraculo conſpicientibus fuit. Alios autem ſuos duces cum multo exercitu contra Magnentium deſtinauit. Ipſe vero in Sirmio morabatur, & rei expectabat euentum. Tunc igitur & Photinus eccleſiæ præſul aperte dogma quod ipſe compererat, exponebat.

Gallus Cæſ.

Cõſtantius aduerſus Magnentium.

S O Z O M E N V S.

An. do. 355. Photinus hæreticus.

Dicebat autem: Deus quidem omnipotens vnus, qui proprio verbo condidit vniuerſa. Ante ſecula vero natiuitatem & exiſtentiam filii dicere fugiebat, ſed ex Maria natum docebat Chriſtum.

C A P. VI.

De Photino hæreſiarcha, eiuſque damnatione.

S O C R A T E S.

Concilium Sirmij aduerſus Photinum. An. do. 355.

QVamobrem tumultu ſurgente, iuſſit Imperator concilium in Sirmio congregari. Conuenitque illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethuſæ, & Georgius Alexandrinus, quem remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiam Baſilius expulſo Marcello Ancyræ præſule, Pancratius Peluſii, Hypatianus Heracliæ. Occidentalium vero Valens Myrſenus, & tunc celeberrimus hominum Oſius Cordubæ pontifex, pariter inuitus. Iſti ſiquidem poſt Conſulatum Sergii & Nigriani (quo anno propter bellorum turbas nullus Conſulum fuerat ſolleniter ordinatus) conuenerunt in Sirmio. Et Photinum (dogma Sabellii Libyenſis, & Pauli Samoſateni, ſæpe cognoſcentes) repente damnauerunt.

C A P. VII.

Fides expoſita in Sirmio, cum capitulis ſubiectis.

S O Z O M E N V S.

POſt hæc de fide propoſitiones ediderunt, vnam Græce, alteram Latine, multum ſibimet textu ſenſuque concordes.

S O C R A T E S.

Marcus Arethuſius.

Tunc etenim quaſi antiqua fidei dogmata reprehendentes, alias propoſitiones de fide ſanxerunt. Et vnam quidem Attica lingua Marcus edidit Arethuſæ, ſed cum Romana lingua concordiam non habentem, neque ſermone neque compoſitione, ſed nec ipſi Græcitati conuenientem. Vnam itaque Latine à Marco compoſitam hic ſubiungam: ſecundam vero, quam in Arimino poſtea relegerunt, loco proprio ponemus, cum ea quæ ibi geſta ſunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuerſa eſt. Marcus ergo hoc modo expoſitionem de fide dictauit. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorum, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui ante omnia ſecula ex patre natus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta ſunt omnia in cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: verbum exiſtens, & ſapientia, & lumen verum, & vita, qui nouiſſimis diebus propter nos humanatus eſt ex ſancta virgine, & crucifixus, & mortuus, & ſepultus, & reſurrexit à mortuis tertia die, & aſcendit in cælum, & ſedet in dextera patris: & venturus eſt in conſummatione ſeculi iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius Imperium ſine fine exiſtens in ſecula permanet infinita. Erit enim ſedens in dextra patris, non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiã in futuro. Et in ſpiritum ſanctum* [illegible]*, id eſt, conſulatorem, quem promittens Apoſtolis poſt aſcenſionem ad cælos eſſe mittendum, vt doceret & commemoraret eis vniuerſa tranſmiſit. Per quem etiam ſanctificantur animæ credentium in eo veraciter*

Expoſitio fidei apud Sirmium.

Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus filium, aut ex altera eſſentia, & non ex Dei: & quia erat tempus aut ſeculum, quando nõ erat, alienos nouit ſancta eccleſia catholica. Rurſum igitur dicimus.

1 Si quis patrem & filium duos Deos dicit, anathema ſit.

2 Et ſi quis Deum Chriſtum ante ſecula filium Dei, miniſtrantem patri ad creationem vniuerſorum, non confitetur, anathema ſit.

3 Si quis ingenitum, aut patrem † eius ex Maria natum dicere præſumit, anathema ſit.

† alias, partem eius ex Maria

4 Si quis ſecundum præſentiam ante Mariam dixerit filium eſſe, & non ante ſecula ex patre genitum apud Deum eſſe, & *per ipſum omnia facta, anathema ſit.*

genitum. Ioan. 1. a.

5 Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema ſit.

6 Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium dixerit facere, aut dilationem eius ſubſtantiæ filium nominauerit, anathema ſit.

7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum dixerit Dei filium, anathema ſit.

8 Si quis hominem ſolum dixerit filium qui ex Maria eſt, anathema ſit.

9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicens, Deum ingenitum eundem intelligit, anathema ſit.

10 Si quis illud quod ſcriptum eſt: *Ego Deus primus, & ego poſtea, & præter me non eſt Deus*, cum in deſtructionem idolorum & deorum non exiſtentium dictum ſit, ad deſtructionem magis vnigeniti ante ſecula Dei, Iudaice percipit, anathema ſit.

11 Si quis audiens *verbum caro factum eſt*, verbum in carnem mutatum putauerit, aut conuerſione facta ſuſcepiſſe carnem anathema ſit.

Ioan. 1. b.

12 Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum

audiens, corruptionem aut paſſionem, aut conuerſionem, aut mutationem, aut peremptionem ſuſtinuiſſe dicit, anathema ſit.

13 *Geneſ. 1. a.* Si quis quod ſcriptum eſt: *Faciamus hominem*, non patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit dixiſſe Deum, anathema ſit.

14 *Geneſ. 32. f.* Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum eſſe, ſed ingenitum Deum aut patrem eius dixerit, anathema ſit.

15 Si quis illud quod ſcriptum eſt: *Pluit dominus à domino*, non de patre & filio perceperit, ſed ipſum à ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit. Pluit enim dominus filius à domino patre.

16 Si quis audiens dominum patrem, aut filium dominum, & dominum patrem & filium, & dominus à domino dicens, duos aſſeruerit deos anathema ſit: non enim coaptamus filium patri, ſed ſubbitum nouimus. Neque enim deſcendit in corpus ſine voluntate patris: neque pluit à ſemetipſo, ſed à domino, autoritatem videlicet præbente patre. Neque ſedet à dextris à ſemetipſo, ſed audit dicente patre: Sede à dextris meis. *Pſal. 109.*

17 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnam perſonam dicit, anathema ſit.

18 Si quis ſpiritum ſanctum paraclenim dicens, ingenitum aſſerit Deum, anathema ſit.

19 Si quis, ſicuti docuit nos, non alium dicit paracletum præter filium. Ait enim: Et alium paracletum mittet vobis pater, quem rogabo ego, anathema ſit.

20 Si quis ſpiritum dicit partem patris aut filii, anathema ſit.

21 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicit deos, anathema ſit.

22 Si quis conſilio Dei tanquam vnam creaturarum factum aſſerit filium Dei, anathema ſit.

23 Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema ſit. Non etiam inuitus & vim paſſus pater neceſſitate naturali quaſi nolens genuit filium, ſed ilico vt voluit, etiam ſine tempore & ſine paſſione ex ſemetipſo genuit eum.

24 Si quis ingenitum & ſine principio dicit filium tanquam duos ſine principio, & duo ingenita dicens, & duos faciens deos, anathema ſit. Caput enim & principium omnium filius: caput autem Chriſti Deus. Sic enim ad vnum omnium principium quod eſt ſine principio, per filium pie omnia referuntur. Rurſus autem ſubtiliter inſpicientes Chriſtianum ſenſum dicimus.

25 Si quis Chriſtum Deum filium Dei ante ſecula, miniſtrantem patri ad omnem creationem non dixerit, ſed ex quo ex Maria natus eſt, ex eo dicit filium & Chriſtum eſſe vocatum, & initium accepiſſe vt Deus eſſet, anathema ſit, ſicuti Samoſatenus. *Paulus Samoſatenus.*

Cap. VIII.

Alia fides expoſita Sirmii Latine, quam nos ex Græco tranſtulimus, & de diſputatione Photini.

Fides apud Sirmium expoſita.

QVoniam de fide aliquem placuit fieri tractatum omnia caute quæſita ſunt & expoſita Sirmii ſub præſentia Valentis, & Vrſatii, at-
E que Germani, & cæterorum. Conſtat vnum Deum eſſe patrem omnipotentem, ſicut etiam omni orbe terrarum annunciatur. Et vnum vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum dominum & Deum ſaluatoremque noſtrum ex eo ante ſecula genitum: Duos autem deos non oportere dici, quoniam & ipſe dominus ait: Ibo ad patrem meum & patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Propterea & *omnium Deus eſt*, ſicut etiam Apoſtolus docuit: *Iudæorum Deus non ſolum, nonne & Græcorum & Gentilium vtique. Quoniam circumciſio ex fide, & præputium per fidem & cætera quidem omnia conſonant, & nulla remanere videtur diſcordia.* *Roma. 3. d.* Quia vero multos mouet dictio Latina ſubſtantiæ, quæ Græca lingua dicitur οὐσία, vt ſcrupuloſiſſime cognoſcatur ὁμοούσιον, hoc eſt, eiuſdem ſubſtantiæ, aut ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ, non oportet horum vocabulorum aliquam omnino fieri men-
F tionem, neque debis exponi apud eccleſiam: propter hanc cauſſam & rationem, quia in ſanctis ſcripturis nihil tale conſcriptum eſt & quoniam hæc vltra humanam ſcientiam & intellectum ſunt, & quia nullus poteſt generationem filii enarrare ſicut ſcriptum eſt: Generationem eius quis enarrabit? *Eſa. 53. c.* Hoc enim ſciendum, ſolum patrem noſſe quemadmodum filium generauerit: & rurſus filium, quomodo ipſe de patre genitus ſit. Nulli vero dubium eſt, maiorem eſſe patrem honore & dignitate, atque diuinitate, & ipſo nomine paterno eſſe potiorem teſtificante filio ipſo: Qui me, inquit, miſit pater, maior me eſt. *Ioan. 14. d.* Et hoc eſſe catholicum, nullus ignorat duas perſonas eſſe patris & filii: Et patrem quidem maiorem, filium vero ſubiectum cum omnibus quæ ei pater ſubiecit eius: Patrem vero initium non habere, & inuiſibilem, & immortalem, & impaſſibilem eſſe: filium vero natum ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine,
G & huius natiuitatem, ſicut prædictum eſt, nullum noſſe niſi ſolum patrem: Ipſum vero filium dominum & Deum noſtrum, carnem ſeu corpus, hoc eſt, hominem aſſumpſiſſe, ſicut angelus annunciauit, & omnes ſcripturæ docent, & maxime ipſe Apoſtolus doctor gentium: hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria virgine, per quem paſſus eſt. Apex autem totius fidei & firmamentum eſt, vt Trinitas ſeruetur ſemper, ſicut in Euangelio legimus. *Euntes docete omnes, baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.* *Matt. vlt. d.* Integer autem atq; perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus vero ſpiritus ſanctus per filium miſſus, venit ſecundum promiſſionem, vt Apoſtolos & omnes credentes ſanctificaret. His igitur explanationibus, etiam poſt damnationem, Photinum conſentire & ſubſcribere ſuadebant, promittentes ei reddendum epiſcopatum, ſi per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipſe comperterat, &
H in ipſorum ſententia conſonaret. Ille vero eorum quidem propoſitum non ſuſcepit, ſed prouocauit eos ad diſputandum. Quapropter definito die, Imperatoris voluntate, conuenerunt præſentes epiſcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adeſſe diſputationi princeps. Inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ præſul, exceptoribus voces eorum conſcribentibus. Magnaque certamina ſermonum inter vtranque partem facta noſcuntur, victuſque Photinus damnatus

Photinus diſputat, damnaturq; & libros [illegible] ſcribit. [illegible] Photini exceptoras [illegible]

eſt. Et

eſt. Et in fuga conſiſtens, poſtea libros vtraque lingua conficiebat, quando neque Latini ſermonis videbatur ignarus. Scripſit quoque contra omnes hæreſes, proprium ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendum tamen quoniam in Sirmio conuenientes epiſcopi pœnitentia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt editionem namque, ſibi eam contrariam iudicabant. Quam ſtuduerunt ab epiſcopis, qui eam iam deſcripſerant reddi, quoniam celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quæri præcepit editionem iſtam, ſuppliciũ minatus, ſi quis eam celaſſe comperiretur. Sed neque terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum, eo quod apud multos haberetur. Et de his quidem iſta dixiſſe ſufficiat.

Pœnitet Sirmienſem ſynodum ſua definitionis de fide

Cap. IX.

De Oſio Hiſpano.

Oſius Cordubenſis vi adigitur vt Sirmienſi ſynodo ſubſcribat.

QVia vero & de Oſio Hiſpano inuito illuc veniente fecimus mentionem, breuiter etiam de eo dicendum eſt. Ante paululum temporis iſte vir molimine Arrianorum fuerat miſſus in exilium. Tunc autem ſtudio eorum qui Sirmij conuenerunt, eum euocauit Imperator, volens eum aut ſuaſione aut neceſſitate concordare cum præſentibus. Hoc enim ſi fieret, maximum fidei eorum putabatur eſſe teſtimonium. Quapropter (ſicuti dixi) ex neceſſitate venit. Et cum eis conſentire reſpueret, tormenta longæuus plagaſque perpeſſus eſt, vnde etiam neceſſitate vehementi expoſitionibus tunc editis conſenſit atque ſubſcripſit. Hunc ergo terminum habuerunt, quæ tũc Sirmij geſta noſcuntur. Imperator autem Conſtantius agebat Sirmij, & belli, quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentum.

Cap. X.

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani.

Magnentius Romæ ſæuit.
Fugit in Galliam.

INterea Magnentius ad antiquam perueniens Romam, multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoſcens vicinos eſſe contra ſe Conſtantij milites, abſceſſit ad Gallias partis Occidentalis. Cumque illic bellum ſæpius inter ſe exercerent, modo iſti, modo illi victores eſſe videbantur. Nouiſſime autem deuictus Magnentius, fugit in Murſam, quod eſt Galliæ caſtrum: videnſque ſuos milites quaſi de perditione triſtes, ſtans celſiore loco, eos nitebatur allocutionis conſuetudine cõfortare. Tunc illi fauorem ſolitum Magnentio exhibere præparati, è diuerſo nolentes clamauerunt omnes, *Conſtanti Auguſte, tu vincas.* Hoc augurium Magnentius traxit ad ſemetipſum, tanquam ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens caſtrum ad vltiora tendebat. Sequentibus autem Conſtantij militibus circa † montem Seleucum facta congreſſione, ſolus fugiens venit in Lugdunenſem vrbem, compenenſque ſuam matrem & fratrem quem Cæſarem conſtituerat interfectos, nouiſſime interfecit & ſemetipſum. Conſulatu Conſtantij ſexto, & Conſtantij Galli ſecundo, Auguſti die quintodecimo. Non poſt

Murſa.

Seleucus mons.
An. do. 355.
† locum Mu tafeleucum.
Conſciſcit ſibi Magnentius mortẽ.

multum vero temporis etiam Decentius alter eius frater, ſemetipſum ſtrangulauit. Sed neque ſic ad rempublicam quies venit. Nam poſt paululum apud Gallias Occidentales Syluanus quidam tyrannus eſt exortus, quem duces Conſtantij velociter peremerunt.

Decentius Syluanus tyrannus.

Cap. XI.

De inſultatione Iudæorum, & de tyrannide Galli Cæſaris atque peremptione.

An. do. 356. Iudæi tumultuãtur.

POrro Iudæi in Diocæſarea Palæſtinæ reſidentes, vicina loca turbabant & ſumentes arma, tentabant inſultare Romanis. Poſt hæc itaque Gallus Cæſar cum Antiochiæ degeret, exercitu deſtinato eos apprehendit, ciuitatemque vaſtauit. Cumque videretur ſibi proſpere geſſiſſe, fœlicitatem non ferens, acceſſit ad tyrannidem. Et non inſinuans Imperatori ſuam intentionem, Quæſtorem vocabulo Magnum, & Domitianum Præfectum Orientis occidit. Ob quam rem Conſtantius indignatus, euocauit eum. Qui cum contemnere non poſſet, veniebat ad principem. Cumque contra Inſulam Phlanonenſem veniſſet, eum illic Conſtantius præcepit interimi.

Gallus Cæſ. Iudæos compeſcit. Magnum Quæſtor.
Domitianum Præfectum Orientis.
An. eo. 356.

Cap. XII.

De Iuliano Cæſare, & quod Iulio ſucceſſerit Liberius.

An. do. 357. Iulianus in Gallias mittitur.

POſt paululum vero temporis Iulianum Galli fratrem Cæſarem conſtituens, contra Barbaros miſit in Gallias. Gallus vero, qui & Conſtantius, ſeptimo Conſtantij Conſulatu, & ſui tertio, ita perimitur. Iulianus ſequenti Conſulatu Arbitionis & Lolliani, conſtituitur Cæſar, die ſeptimo Menſis Nouembris.

Iulianus fit Cæſar.

SOZOMENVS.

SVblatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Conſtantius, & deſerens Sirmium, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubijs. Credens autem ea occaſione poſſe vtriuſq; partis epiſcopos in dogmate concordare, rurſus ſynodum in Italia celebrandam conſtituit. Interea Iulius Papa cũ ferè quindecim annis Romanam rexiſſet eccleſiam, moritur, cui ſucceſſit Liberius.

Cõſtantius Romam venit.
Iulius Pót. Rom. moritur.
Liberius ſuccedit.
An. do. 352.

Cap. XIII.

De Aetio hæretico.

SOCRATES.

An. do. 358. Aetius hæreſiarches.

POrro in Antiochia Syriæ alter hæreſiarches emerſit Aëtius, cognomento ἄθεος, id eſt, ſine Deo. Is enim eadem quæ Arius ſapiebat, ſed ab Arianis ſe ſegregabat, eo quod Arium in ſuam communionem recepiſſent. Qui ſicuti prædictum eſt, aliud mente gerens, aliud voce confeſſus eſt, cum terminum ſynodi Nicænæ ſuſcipiens ſubſcripſiſſet, volens circumuenire tunc principem: propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat namque is

Aetius Antiochenus à Leontio diaconus ordinatur.

Aëtius prius hæreticus,& feruentiſſime defendere Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulum Alexandreia reuerſus eſt. Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno præſule diaconus ordinatur. Tunc ergo venientes ad ſe, diſputationibus ſophiſticis eludebat. Hoc enim faciebat ſequens Categorias Ariſtotelis diſputans& quædam commota concinnans, quæ non intelligebat, neque ab eruditis intentionem Ariſtotelis cognouerat. Ille namque propter Sophiſtas tunc deridentes philoſophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis cauſſa conſcribens, dialecticam Sophiſtis per huiuſmodi contentiones oppoſuit. Contemplatiui autem philoſophi, libros Platonis & Plotini declarantes,ea quæ artificioſe ab Ariſtotele ſunt conſcripta,redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuum doctorem non habens, in commentationibus ſophiſticis perdurauit. Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo ſit ingeniti generatio: & quemadmodum quod naſcitur, coæternum ſit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius & diuinarum literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus, quod etiam quilibet ruſticus facere poteſt. Et quum nec veteres qui eloquia Chriſtiana fuerant interpretari legiſſet, aſſerebat ſe multum gaudere libris Clementis, & Aphricani, nec non Origenis, cum vtique fuerint illi viri totius ſapientiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epiſtolas ad Imperatorem Conſtantium, & alios quoſdam, contentiones inuoluens, & quædam commenta confi ciens. Quamobrem etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à ſuis non valentibus intelligere perplexiones ſyllogiſmorum eius cum eadem, quæ ille, ſaperet, putabatur hæreticus. Et propterea eorum pulſus eccleſia credebatur, cum ipſe illis potius communicare noluiſſet. Hactenus enim ex illo ſunt, qui tunc quidem Aëtiani,nunc autem Eunomiani vocantur. Poſtea namque Eunomius notarius eius, eruditus ab eo editionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientib. explanabimus.

Aetius ſophiſta Ariſtotelis in quem vſum ſcripſerit Sophiſtica.

Clemens Aphricanus Origenes, Aetius ἄθεος.

Aetiani qui poſt Eunomiani.

Cap. XIV.

De inimicis Athanaſij.

SOZOMENVS.

INimici quidem fidei, putantes ſe tempus inueniſſe contra defenſores eius, valde apud principem laborabant, vt de eccleſijs pellerentur omnes, qui ab eis videbantur eſſe depoſiti tanquam alterius fidei, vel quia viuo Conſtante imperatori Conſtantio reſtitiſſent, ita vt fuiſſet pene ad bella peruentum. Præcipue tamen Athanaſium accuſabant, ob nimiam inuidiam, neque Conſtante viuo & Conſtantio eum ſe diligere profitente, ab eius moleſtia recedebant. ſed Antiochiæ congregati Narciſſus Cilix, Theodotus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophantus Epheſius, & alij circiter triginta, ſcripſerunt omnes vniuerſis epiſcopis, quod contra ſanctiones eccleſiaſticas Alexandreiam reduſſet, nec in concilio ſine culpa fuiſſet in-

Athanaſius ſemper odio habitus Arianis.
Arianorum conuentus apud Antiochiam.

E uentus: & iubebant vt neque communicarent ei, neque ſcripta mitterent, ſed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verum Athanaſio nulla hinc ſermo fuit.

Cap. XV.

De ſynodo apud Mediolanum facta.

IGitur deiecto Magnentio, quum ſolus Conſtantius Romanorum tenuiſſet imperium omni ſtudio laborabat, vt Occidentales epiſcopi conſentirent eis, qui conſubſtantialem eſſe patri filium denegabant. Et hoc faciebat, nolens à primordio aperte vim facere, ſed eis callide ſuadere, vt decreto contra Athanaſium ab Orientalibus epiſcopis habito conſentirent. Sperabat enim quod ſi communi decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam voluntatem in religione compleret.

Conſtantius cupit efficere vt Occidentales ſubſcribant Arianis.

F Tunc igitur in Italiam conuenerunt epiſcopi Orientalium non multi, quoniam plurimos eorum aut ſenectus aut itineris longitudo prohibuit. Occidentalium vero vltra trecentos, vt præcepto principis concilium Mediolani celebraretur: vbi conuenientes Orientales, ante omnia contra Athanaſium decretum fieri commune poſcebant, vt hoc facto penitus ei aditus Alexandreiæ clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Galliarum [illegible], Dionyſius Albæ metropolis Italorum, & Euſebius Vercellenſis, epiſcopi, quod ad deſtructionem fidei Orientales contra Athanaſium agere molirentur, ſurgentes magna voce clamabant, dolum & circumuentionem per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanaſium culpas eſſe dicebant, cum ad iactationem fidei talia probarentur inuenta. illis ergo talia proclamantibus, concilium tunc ſoluitur, epiſco-
G porum.

An. do. 359 Concil. in Mediolano. Orientales hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium.

Paulinus Treuirēſis; Dionyſius Albanus. Euſebius Vercellēſis

Cap. XVI.

De exilio epiſcoporum orthodoxorum, quod Athanaſius in fuga ſua ſatisfactione deſcripſit.

THEODORITVS.

DEpoſito deinde Athanaſio, aliam hæreticæ fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum. cum præſente principe clamaretur, quod iniuſte ageretur & impie. Quo facto & ipſi eccleſijs ſunt expulſi, & in vltimis terræ finibus habitare iuſſi. Quod rurſus mirabilis Athana-
H ſius hoc modo in illa Apologia deſcribit.

Ariani in exulando.

Quis tantum poterit memorare, quantum illi geſſerunt? Tunc enim eccleſijs pacem habentibus, & populis per Collectas orantibus, Pontifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum metropolitanus epiſcopus, & Dionyſius Italus, Lucifer Metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prædicatores veritatis, abripiuntur & traduntur exilio, nullam habentes culpam, niſi quod in Arianam noluerint conſentire væſaniam, neque in calumnijs ſubſcripſerint noſtris. De maximo autem & nimio

An. do. 360 Paulinus Treuirēſis. Orthodoxi exulant.

ione

Oſius Cordubenſis.

ſeue & vere confeſſore Oſio etiam loqui credo ſuperfluum. Omnibus enim notum eſt, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, ſed omnibus noſcitur eſſe notiſſimus. Cui namque non præfuit ſynodo, aut recte loquens non ſatisfecit vniuerſis? Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad eum, non diſceſſit ſanus? Quis indigens quum petiſſet, non meruit quod poposcit? Et tamen etiam contra hunc talia præſumpſerunt, quod impia eorum molimina cognoſcens, noluerit propria ſubſcriptione firmare.

SOCRATES.

An. do. 321

IGitur Imperator illos quidem mittit in exilium. Generale vero concilium fieri cogitabat, vt omnes Orientales epiſcopos venientes ad Occidentem, ſi poſſet, concordes efficeret. Quod cum propter itineris ſpacia difficile videretur, duplicem tractauit ſynodum celebrari, vt in Arimino quidem Itali qui tunc aderant conuenirent: Orientales autem in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus non euenit vt voluit. Neutrum enim concilium ſibimet concordauit, ſed vtrumque diuiſum eſt. Nam neque in Arimino conuenientes inter ſe conſonare potuerunt, & Orientales in Seleucia Iſauriæ congregati, aliud ſchiſma ſunt paſſi, quod ſuo loco narrabitur.

Concilium Ariminenſe pro Occidentalibus. Concilium Nicomedia pro Orientali. us.

CAP. XVII.

Dialogus inter Liberium & Conſtantium habitus & quomodo Liberius in exilium fuerit miſſus.

THEODORITVS.

Dialogus Conſtantij & Liberij pont. Rom.

EGo quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum pro veritate dialogum cum Conſtantio volo referre; quandoquidem à fidelibus illius temporis eſt conſcriptus. Is enim poſt Iulium Syluestri ſucceſſorem, Romanam gubernauit eccleſiam. Conſtantius Imperator dixit: *Nos, & eo quod Christianus ſis, & epiſcopus noſtra ciuitatis, dignum hoc iudicauimus vt euocantes te, moneremus vt communionem ſceleſtiſſimi Athanaſij & ineffabili ſuperbia detenti, abnegare non differas.* Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & ſynodali ſententia alienum eccleſiaſtica communione, decreuit. Liberius epiſcopus dixit: *O Imperator, iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſtitia.* Quapropter ſi videtur pietati tuæ, diſceptationem iube conſtitui. Et ſi apparuerit Athanaſius condemnatione dignus, tunc ſecundum eccleſiaſticæ conſequentiæ formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſſibile eſt condemnare virum, de quo nihil examinatum eſt. Conſtantius Imperator dixit: *Vniuerſus mundus adinuicauit eius facinora, ſed ille (ſicut a principio) tempus eludit.* Liberius epiſcopus dixit: *Quicunque ſubſcripſerunt non ipſi viderunt quæ geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias paterentur, acquieuerunt.* Imperator dixit: *Quid eſt gloria & timor & contumelia?* Liberius dixit: *Quicunque gloriam*

A *Dei non diligunt, tua magis dona præponunt.* Quem ergo iſti non viderunt, non examinantes adiudicauerunt, quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit: *In facie vtique condemnatus eſt in concilio Tyri, & in concilio contra eum pariter decreuerunt omnes totius orbis epiſcopi.* Liberius dixit: *Nunquam in præſentia ſua homo ille adiudicatus eſt.* Quicunque enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, diſcedente Athanaſio à iudicio ſententiam protulerunt. Euſebius eunuchus dixit: *In Nicæno concilio alienus à catholica fide probatus eſt.* Liberius dixit: *Quinque ſoli iudicauerunt ex his, qui cum eo nauigio venerunt in Mareoten, quos miſerunt ad accuſationem eius, vt contra eum geſta conficerent.* Horum itaque qui deſtinati ſunt, duo ſunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui vero tres viuunt, hoc eſt, Maris, Valens, & Vrſacius. Ab his qui miſſi ſunt Sardicam, propter hanc cauſſam ſynodus celebrata eſt, qui in ſynodo libellos obtulerunt, veniam poſtulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte contra Athanaſium geſta confecerint. Libellos eorum nunc præ mani-

Euſebius eunuchus præpoſitus cubiculi.

B bus habemus. Cui horum nos credere & communicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerunt, & veniam poſtea popoſcerunt, an eis qui adhoc hæc accuſare contendunt? Epictetus epiſcopus dixit: *O Imperator non fidei cauſſa hodie neque iudiciorum eccleſiaſticorum ſermonem facit, ſed vt apud Senatores in Romana conſtitutos vrbe glorietur quaſi ſuperauit principem.* Imperator ad Liberium dixit: *Quota pars eſt totius orbis? quem tu ſolus hominem vindicas nephandiſsimum, & orbis terrarum pacem eccleſiaque diſſoluis?* Liberius dixit: *Non eo quod ego ſum ſolus, fidei cauſſa minuitur.* Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt reſiſtentes præcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: *Imperatorem noſtrum Nabuchodonoſor feciſti?* Liberius dixit: *Non.* Sed ita irrationabiliter adiudicatus eſt homo, qui non eſt examinatus. Sed & ego peto primitus generalem

C proferri ſubſcriptionem, confirmantem fidem in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, ſi hi qui nunc turbas pariunt eccleſiis, viſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire, tunc apud Alexandreiam conuenientes omnes, vbi & accuſatus, & accuſatores ſunt & defenſor eorum, examinata cauſſa poſſimus proferre ſententiam. Epictetus epiſcopus dixit: *Sed curſus publicus non ſufficit ſubuectioni epiſcoporum.* Liberius dixit. *Eccleſiaſtica cauſa publico curſu non eget:* Eccleſiæ namque ſufficiunt vſque ad mare perducere ſuos epiſcopos. Imperator dixit: *Quæ dudum ſuſceperunt formam, ſolui non*

Curſus publicus. Vide Cuiacium, curſus publ. exprasſeus ſolos & [illegible] per omnes prouincias, quæ vant ſub ea poſitione ta re illuſtri Magiſtri officiorum. Vide libell. de imaginibus magiſtratuum Rom.

D *poſſunt.* Plurimorum namque epiſcoporum debet valere ſententia. Tu ſolus es qui amicitias illius ſcelerati defendis. Liberius dixit: *Imperator, nunquam audiuimus abſente accuſato, iudicem eius ſcelera proferentem, niſi quaſi propria videntur hæc odia.* Imperator dixit: *Omnibus quidem nocuit in commune, nulli tamen ita ſicuti mihi.* Cui cum non ſufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatæ quidem memoriæ Conſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequenter impellere, niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus. Nulla itaque mihi victoria eſt, neque contra Magnentium vel Syluanum niſi illum ſceleſtum ab eccleſiaſti-

E cis rebus eapuleto. Libetius diair: *Noli per epiſcopos tuas vindicare iniurias.* Manus enim eccleſiaſticorum ad † ſanctificandum vacare debent. Quaptopter ſi tibi videtur, iube vocari ad loca propria ſacerdotes, & ſi concordes apparuerint ei quem nos in præſenti defendimus ſecundum fidem orthodoxam in Nicæna ſynodo conſtitutam, tunc conuenientes promdebunt pro mundi pace, vt homo qui nun peccauit, non reprobetur, iniuſte. Imperator dixit: *Vnum eſt quod queritur. Volo enim te amplectentem eccleſiaſticam communionem Romam denuo deſtinare: propterea concorda pace, & ſubſcribens Romam reuertere.* Liberius diait: *Roma iam fratribus valedixi.* Maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones, quam Romanæ habitatio ciuitatis. Imperator dixit: *Ergo trium dierum ſpatium ad deliberationem habes, an velis ſubſcribens Romam reuertere, aut cogitare in quem velis deportari locum.* Liberius diait: *Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare poteſt.* Quapropter quo voles mitte me. F

† ſacrificandum.

Imperator autem poſt duos dies examinato Liberio, & nequaquam à ſuo propoſito reuocato, iuſſit eum in Berœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expenſas quingentos ſolidos deſtinauit. Tunc Liberius deferenti diait: *Vade da eos Imperatori: opus enim habet ſuis militibus erogare.* Similiter & Auguſta tonde ei miſit. Liberius diait *Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expenſas militum ſuorum.* Si autem Imperatur his non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habent. Cumque ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit ei alios ſolidos. Cui Liberius ait: *Totius orbis eccleſias deſolaſti, & tanquam damnato mihi hæc affers? vade prius diſce eſſe Chriſtianus.* His ita geſtis, poſt tres dies nihil accipiens, miſſus in exilium eſt.

An. do. 361.

Cap. XVIII.

G

Quomodo Liberius per additionem Romanarum matronarum ab exilio ſit reductus.

VEritatis itaque propugnator & victor in Thraciam (ſicuti iuſſum fuerat) vſque peruenit. Duobuſque tranſactis annis Conſtantius Romam venit. Procerum vero Senatorumque coniuges rogabant viros ſuos, vt Conſtantio ſupplicarent, vt paſtorem gregibus reſtitueret. Aiebant enim, quod niſi flecterent animum principis, eos ipſæ relinquerent, & ad paſtorem illum maximum properarent. At illi diaerunt: *Nos furorem principis formidamus, nec forte aliquam veniam promeremur.* Sed vobis, inquiunt, magis rogantibus fortit n parcet, & alterum è duobus fiet, aut preces ſuſcipiet, aut ſi flecti nequiuerit, ſine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc conſilium mulieres illæ laudibus maximis efferendæ percipientes, cum ornatu ſolito adierunt Imperatorem, vt ex veſte ſublimi inſignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiam ipſis eah beret & parceret. Adeuntes vero principem tali voce clamabant: Miſerere tantæ ciuitatis paſtoris prouidentiam non habentis, quæ luporum patet inſidiis. At ille reſpondit, non egere paſtore alio ciuitatem. Eſſe namque pontificem qui eorum curam haberet. Poſt magnum namque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expoſitam in Nicæa fi-

Liberius apud Berœam Thraciæ exulat An. do. 303.

Matronæ Ro. ſollicita de reditu Liberij.

Felix loco Liberij pontifex ordinatus.

E dem inconcuſſe ſeruauit, ſed corruptoribus eius ſine diſcretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in baſilicam ingreſſus eſt, cum ille intus aſtaret. Hoc autem etiam matronæ illæ Imperatori diaerunt: Qua gratia flexus, præcepit illum inter omnes egregium reuocari, & vtrunque eccleſiam gubernare communiter. His ergo literis in Circenſi ſpectaculo relictis, populus clamabat, iuſtam principis eſſe ſententiam: ſicut enim dupliciter coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oportere alterum his, alterum aliis præſidere. Cum ergo primitus principis literis ſic fauiſſent, poſtea commoti communi voce clamauerũt: *Vnum Deum, vnum Chriſtus, vnum epiſcopus.* Ipſas enim voces & ego iuſtum ponere iudicaui. Poſt has vero Chriſto amabilis populi pias & iuſtitia exornatas voces ſanctiſſimus quidem Liberius eſt reuerſus. Fœlix autem recedens habitauit in alia ciuitate. F

Vox populi Romani.

Cap. XIX.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vſurpauerit epiſcopatum.

SOCRATES.

EA tempeſtate Leontio moriente, qui hæreticum Aetium diaconum ordinauerat: Eudoxius Germaniciæ epiſcopus, quæ eſt ciuitas Syriæ, cum eſſet tunc Romæ præſens, finxit ſibi cauſam neceſſitatis incumbere, & Imperatori callide locutus, quaſi ciuitas Germanicianorum ipſius prouidentia atque cuſtodia indigeret, petiit vt remearet ad propria. Quem princeps nihil proſpiciens, abire promiſit. At ille cubicularios cooperantes habens, relicta ciuitate ſua Antiochenum vſurpauit epiſcopatum. Fouere G namque ſtudebat Aetium. Ob quam rem niſus eſt concilium facere ſacerdotum, & ordinationem ei reſtituere diaconatus. Quod nequaquã factum eſt, eo quod magis valeret odium contra Aetium, quam Eudoxij deſiderium. Et de his quidem tantum noſſe ſufficiat.

Eudoxius Germanicienſium epiſcopus vſurpat Antiochenam ſedem.

Eudoxius nititur Aetium reſtituere.

Cap. XX.

De Ariminenſi Concilio & contentionibus ibi factis.

EOrũ igitur qui in Arimino conuenerunt, orientales ea quæ de Athanaſio geſta ſunt, ſilentio tradentes, ad concilium ſe occurriſſe di- H cebant. Quorum ſtudio cohærebant Vrſatius & Valens, qui ab initio quidem Arianorum dogma tenuerant, in medio autem Homouſianis conſenſerant, dato libello Romano pontifici, ſicut iam dictum eſt. Iſti namque ſemper ad partes pro tempore Valentium declinabant. Quorum adiutores erant Germinus, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dum ergo in concilio præſentium aliter aliud proponere conaretur, tunc Vrſatius & Valens dicebant omnia quæ de fide dicta ſunt, debere ſuſpendi: & ſuſcipiendam nouellam expoſitionem, quam paulo ante Sirmij conuenientes ediderant. Hæc dicentes & chartulam præ manibus habentes

An. do. 361. Synodus Ariminenſis. Vrſatius Valens.

Germinus, Auxentius, Demophilus, Gaius.

legi

legi fec runt ſecundam expoſitionem fidei Sirmi rolatam, quam ibi quidem (ſicuti prædixi elauetuot. Arimini autem oſtetſa eſt: Cuius exemplum hoc eſt:

EXPOSITA FIDES APVD SIRmium præſente D. N. Conſtantio Aug. COSS. Euſebio & Hypatio XI. Kalend. Iunias.

Fides Sirmienſis ſynodi, lecta Arimini.

Credimus in vnum & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & opificem omniū. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari poteſt tempus, & ante omnem perceptibilem cogitationem natum impaſſibiliter ex Deo, per quem & ſecula perfecta & omnia facta ſunt. Natum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem generanti patri ſecundum ſcripturas: cuius generationem nullus nouit, niſi ſolus, qui genuit eum pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno veniſſe de cœlis ad deſtructionem peccati, & natum ex Maria virgine, & cum diſcipulis conuerſatum, & omnem compleſſe diſpenſationem ſecundum paternam voluntatem: crucifixum & mortuum, & ad inferos deſcendiſſe, & quæ ibi erant diſpenſaſſe: quem ianitores inferni videntes expauerunt: & tertia die reſurrexiſſe, & cum diſcipulis conuerſatum: & quadraginta diebus explens, in cœlos aſcendiſſe, & ſedere à dextris patris: & venturum nouiſſima die in gloria patris, ad reddendum vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus mittere compromiſit generi hominum conſolatorem, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Vado ad patrem meum, & rogabo patrem meum, & alium conſolatorem mittet vobis, ſpiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & commemorabit vobis omnia.* Nomen vero ſubſtantiæ eo quod ſimpliciter à patribus poſitum, à populis ignoretur, & ſcandalū faciat, & quia nec ſcripturæ hoc continent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriam ſubſtantiæ in Deo eſſe deinceps, eo quod diuinæ ſcripturæ nuſquam de patris ſubſtantia filiique meminerint, Similem vero dicimus filium patri per omnia, ſicut ſanctæ ſcripturæ dicunt, & docent. His itaque lectis, conſurgentes quibus hæc diſplicebant, aiunt: Non fide egentes huc venimus (integram nanq; ſeruamus quam percepimus ab initio) ſed magis vt ſi qua circa hęc nouitas ſit, omnino prohibeamus. Si ergo hæc quæ lecta ſunt, nullam faciunt nouitatem, aperte iam anathematizare hæreſim Arianā, ſicut & alias hæreſes regula eccleſiæ tanquam blaſphemas adiecit. Quot enim blaſphemum Arii dogma turbas eccleſiæ, quæ etiam nunc fiunt, excitarit, atque ſeditiones, toto orbi terrarum valde notum eſt. Hæc ergo propoſitio dum ab Vrſatio & Valente & reliquis ſuſcepta non fuiſſet ad plenum, diuiſit eccleſiam. Alii namque his quæ Arimini ſunt lecta, cōſenſerunt: alii vero Nicænam denuo roborauerūt fidem. Deriſerunt autem conſcriptionem illius lectionis, & maxime Athanaſius Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus in epiſtola quam ſuis familiaribus deſtinauit: quam qui legit, inueniet quam forti dictione ſit plena.

Ioan. 14. b.

Nomē ſubſtantiæ.

Schiſma.

Athanaſius aduerſus ſyno. ū Ariminenſem.

THEODORITVS.

Dicebant autem Ariani conuenientes in Arimino volentes Heſperiis ſuadere ſimplicibus quod non oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur ſcripta ſeparari corpus eccleſiæ, ſed ſimilem per omnia profiteri filium genitori, ſubſtantiæ vero tacere nomen. Sed fallaciam ſentientes horum Homouſiani pontifices, eos abdicauerunt. Atque literis inſinuauerunt. Imperatori propriam voluntatem, dicentes filios ſe eſſę patrum Nicæni concilii, pariter & hæredes.

SOCRATES.

Ariani damnati.

Hoc tamen ſciendum, quoniam ſynodus quidem Vrſatium, & Valentem, Auxentium & Germinium Gaium, & Demophilum, eorumque ſocios condemnauit, Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati, ad principem celeriter venerunt, portantes lectam in concilio fidem.

THEODORITVS

Apertius autem integram fidei regulam eorum epiſtola ad Conſtantium ſcripta monſtrabit: Cuius verba ſunt hæc.

CAP. XXII.

Epiſtola concilii Ariminenſis Orthodoxorum epiſcoporum ad Imperatorem Conſtantium.

Diuina iuſſione, & præcepto pietatis tuæ olim dogmatizata credimus. In Ariminum nanque ex vniuerſis Occidentalibus ciuitatibus omnes conuenimus ſimul epiſcopi, vt & fides catholica cognoſceretur eccleſiæ, & qui contraria ſapiunt, panderentur. Multum namque diſceptantibus nobis inuenimus optimum eſſe, ſtatutam fidem antiquitus permanere, quam etiam Prophetæ, Euangelia, nec non Apoſtoli per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum prædicaſſe noſcuntur (qui & tui regni protector, tuæque ſalutis auxiliator eſt) vt hanc tenentes cuſtodiamus, & cuſtodientes ad finem vſque ſeruemus. Incongruum enim nefariumque videtur, ex his quæ recte iuſteque definita ſunt, aliquid immutare, id eſt, horum quæ Nicææ communiter cum glorioſiſſimo Conſtantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa ſunt. Quorum doctrina atq; ſenſus diſcurrit & prædicatus eſt in omnium hominum auditus atque mentes. Hæc fides ſola Arianam hæreſim expugnauit & perdidit, per quam non illa ſola, ſed etiam reliquæ hæreſes ſunt damnatæ: Cui vere addere quicquā incautum eſt, & auferre periculoſum. Et ſiquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quæ volunt. Quapropter Vrſatius & Valens quoniam participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt communione ſegregati. Quam vt reciperent cognoſcentes delicta quibus peccauerunt, pœnitentiam atque veniam impetrare poſcebant: & reſcripta eorum hæc ita habere ſe teſtantur, per quæ

Vrſatius, Valens.

crimi-

criminum veniam conſecuti ſunt. Erat enim tempus quo hæc geſta noſcuntur, quando Mediolani ſynodus celebrata eſt, præſentibus eccleſiæ Romanæ presbyteris. Cognoſcentes vero ſimul etiam poſt mortem dignum memoria Conſtātinum, cum omni integritate & examinatione conſcriptam expoſuiſſe fidem, qui cum ab hac luce baptiſmate percepto diſceſſerit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum eſſe iudicamus poſt illum aliquid nouitatis admittere tantoſque ſanctos confeſſores & martyres, & huius dogmatis conſcriptores, inuentoreſque deſpicere, qui ſecundum antiquam eccleſiæ ſanctionem per omnia ſapuiſſe noſcuntur. Quorum fidem Deus in tempora imperii tui tranſmiſit, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem tibi imperium tale conceſſum eſt, vt etiam noſtri orbis terminos obtineres. Rurſus ergo infelices iſti, & ſapientia viliſſimi, præſumptione nepharia impiæ cogitationis prædicatores ſemetipſos annūtiarunt, & veritatis terminum mutare contendūt. Dum enim ſecundum tuum præceptum concilia iura celebrarentur, illi conſilium ſuæ fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque ſeditione aliquid nouitatis inferre. Huiuſmodi enim malitia captos inuenimus Germanum quendam & Auxentium atq; Gaium hæreſim contentionemq; facientes. Quorum doctrina vna quidem exiſtens vniuerſam molem blaſphemiarum tranſcendere comprobatur. Qui cum viderent nos neque ipſorum voluntatis eſſe neque concordes his, qui male ſapere videbantur, à noſtro ſe concilio mutauerunt, vt quaſi aliud conſcribere viderentur. Erat vero tempus breue, quod etiam eorum aperuit voluntates. Sed vt non ſemper eccleſiaſt. cauſſæ in eaſdem incurrant concuſſiones (nam turba atque ſeditio repetita, vniuerſa confundit) firmum nobis viſum eſt, vt quæ dudum decreta ſunt, legaliter immutabiliterq; ſeruentur. Prædictos autem viros à noſtra cōmunione ſecreuimus. Qua de cauſſa legatos ad tuam manſuetudinem miſimus, concilii ſententiam per noſtram denuntiaturos epiſtolam. Legatis autem præ omnib. iſta præcepimus, vt veritatem affirment ex priſcis & iuſtis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem inſtruant: quoniam non (ſicuti ait Vrſatius & Valens) erit pax, ſi quid iuſtarum ſanctionum fuerit immutatum. Quomodo enim pax eſſe credēda eſt apud eos qui pacis iura ſubuertunt? Contentio enim & ſeditio per hæc inter reliquas ciuitates & eccleſ. Romanam potius orietur. Qua propter tuæ manſuetudini ſupplicamus, vt placidis auribus noſtros Legatos audias & oculo tranquillo reſpicias: neque ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas, ſed permanere nos ſinas in his, quæ à progenitoribus definita atq; ſancita ſunt, quippe quos omnia cum deliberatione atq; ſapientia & Spiritu ſancto celebraſſe confidimus. Ea enim quæ ab illis nunc innouantur, credentibus quidem incredulitatem inferunt, non credentibus vero credulitatem. Supplicamus itaque vt præcipias eos, qui per diuerſa loca detinentur, quos & ætatis grauamen & anguſtia paupertatis affligit, ad propria remeare: ne deſolatæ ſublatis epiſcopis videantur eccleſiæ permanere. Super hæc autem etiam hoc rogamus, vt nihil his, quæ iam terminata ſunt, aut addatur, aut adimatur, ſed omnia inuiolata permaneant, quæ & à pietate tui patris & tuis quoq; ſunt conſeruata temporibus, neque deinceps nos fatigari, & à propriis parœciis alienos eſſe permittas, quatenus epiſcopi cum proprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare poſſint, ſupplicantes Deo pro pace tui imperii pariter & ſalutis, quam tibi diuinitas in perpetuum largiatur. Noſtri vero legati epiſcoporum ſubſcriptiones & nomina deferunt, qui etiam lectione diuinæ ſcripturæ religionem tuā poterunt edocere.

Vrſatium videlicet & Valens.

SOZOMENVS.

Hæc itaq; ſynodus ſcripſit, & per epiſcop. deſtinauit autem. Vrſatius & Valēs eorū præuenientes aduentum, detrogauerunt concilio: oſtendentes Imperatori expoſitionem fidei quam portabant. Imperator Ariano dogmati fauens, indignatus aduerſus ſynodum, Vrſatium atq; Valentem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant deſtinati, tardauerunt, non valentes impetrare reſponſum. Sero tamen ad Synodum Conſtantius per præſentes epiſcopos huiuſmodi ſcripta miſit.

Cap. XXII.

Epiſtola Conſtantii ad Ariminenſe concilium.

CONSTANTIVS VICTOR AC Triumphator Auguſtus, vniuerſis epiſcopis Arimini congregatis ſalutem.

SEmper equidem & præ omnibus cogitare nos de ſacra & adoranda lege non ignorat veſtra benignitas. Nunc autem viginti, quos veſtra ſapientia deſtinauit, Epiſcopos, Legationis ſuæ cauſa interim videre nequiuimus, cum ſit nobis neceſſarium circa Barbaros iter, & (ſicut noſtis) deceat animo puto ab omni cogitatione vtilitatem diuinæ legis examinare. Iuſſimus igitur epiſcopos in Adrianopoli noſtram expectare regreſſionem, vt cum vniuerſa reſpublica fuerit bene diſpoſita, tunc quæ geſſerunt audire poſſimus. Veſtræ autē ſanctitati nō videatur oneroſum eorū expectare regreſſum, vt dum redeunt noſtrum vobis referentes reſponſum, perducere poſſitis ad terminum, quæ eccleſiæ catholicæ vtilia eſſe noſcuntur.

Viginti epiſcopi legati.

Cap. XXIII.

Has literas ſuſcipientes epiſcopi, talia reſcripſerunt: Epiſtola Ariminenſis concilii ad Imperatorem Conſtantium.

LIteras clementiæ tuæ ſuſcepimus domine, Deo amabilis Imperator: in quib. continetur, quod propter neceſſitatem publicam interim non potuiſti noſtros videre legatos, noſq; iubes, vt eorum expectemos aduentum donec ea quæ à vobis decreta ſunt, & noſtris progenitoribus conſonare noſcuntur, ab eis pietas tua cognoſcat. Quamobrem & nunc per has literas profitemur atque firmamus nequaquam nos à propoſito noſtro recedere. Hoc etiam noſtris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur,

Literæ ſynodi Ariminenſis.

vt ani-

vt animo tranquillo & præſentes noſtræ mediocritatis literas relegi iubeas, & illa quæ per legatos noſtros mandauimus libenter accipias. Illud itaque nobiſcum conſiderare tua manſuetudo debet, quanta ſit modo triſtitia, quantuſque mœror, vt feliciſſimis temporibus tuis, tantæ eccleſiæ priuatæ videantur epiſcopis. Et propterea rurſus tuam clementiam deprecamur domine Deo amabilis Imperator, vt ante aſperitatem hyemis (ſi tamen tuæ placet pietati) nos ad noſtras eccleſias remeare præcipias, vt etiam nunc poſſimus omnipotenti Deo, & domino ſaluatori noſtro Chriſto eius filio vnigenito pro tuo imperio ſolennes orationes celebrare cum populo.

Epiſcopi exules.

Cap. XXIV.

Quod diſcedentibus epiſcopis fuerit Conſtantius indignatus.

CVm hæc ſcripſiſſent, & modicum expectaſſent tempus, Imperatore nullum dante reſponſum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps aũt cum & prius contenderet Arianam ſectam per eccleſias ſeminare, occaſionem iniuriæ ſuæ illorum habuit diſceſſione, dicens ſe cõtemptum, eo quod præter iuſſionem ipſius concilium videretur eſſe ſolutum. Quapropter Vrſatio, & his qui circa eum erant, permiſſionem dedit cõtra eccleſias agendi confidenter quodcunque placuiſſet. Explanationem vero lectæ in Arimino fidei iuſſit per eccleſias Italiæ deſtinari, præcipiens vt nolentes ei ſubſcribere pellerentur eccleſijs, & in eorum locum alij ſubrogarentur epiſcopi.

Cap. XXV.

De ſynodo in Nicæa Thraciæ celebrata.

SOCRATES.

VRſatius autem eique conſentientes ab Italia diſcedentes, venerunt ad ciuitatẽ Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore commorantes aliud fecere concilium. Et lectam in Arimino expoſitionem fidei Græco interpretantes eloquio publicatam confirmauerunt: & poſtea diuulgabant eam eſſe fidem, quæ ab vniuerſali concilio & dictata eſſet & edita Nicææ, vt ſimilitudine nominis Nicæni ſimpliciores hac ſubreptione deciperent. Putabant n. in Nicæa Bithyniæ eſſe dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commentum. Paulo poſt namque confuſi atque deriſi ſunt.

Nicæa Thraciæ.
Nicæa Bithyniæ.

Cap. XXVI.

Quomodo Athanaſius furorem Conſtantij denuo declinauerit.

SOZOMENVS.

INterea ſentiens Athanaſius ſibi inſidias parari, nequaquam ad Imperatorem venire præſumpſit: neque hoc vtile iudicauit, ſed electos ex Aegypto quinq; epiſcopos, inter quos Serapionem Thmuienſem virum præcipua vita ſanctum, & ad loquendum valde copioſum, mittit ad Principem tunc in Occidente degentẽ (cum quib. etiam tres presbyteros) per quos ſibi placaret Imperatorem, & pro derogationib. ſatisfaceret inimicorum, aliaq; faceret, quæ ei vel eccleſijs expedirent. Quib. nauigantibus, paulo poſt literæ venerunt Imperatoris euocantes eũ. Ob quam rem & Athanaſius & populus eſt turbatus, cum neq; hæretico Imperatori obedire conſultum eſſet, neq; reluctati periculo vacaret. Veruntamen ire diſtulit, & literarũ baiulus ſine effectu reuerſus eſt. Superueniente autem æſtate veniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebant eum, cleroq; nimis erat infeſtus. Porro populum paratum vidẽs ad bellum etiam iſte reuerſus eſt. Non multo poſt tempore congregantur ex Aegypto & Libya Legiones. Et cum nunciatũ fuiſſet celari Athanaſium in eccleſia quæ vocatur Theonæ, aſſumens milites dux eorum, & Hylarium ab Imperatore denuo deſtinatum, inopinato fractis ianuis in eccleſiam introiuit, & vbique requirẽs Athanaſium non inuenit. Fertur enim, quod ſæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, ſicut etiam Deo prouidente hoc diſcrimen euaſit.

Athanaſius vocatur ad Conſtantium.

Eccleſia Theonæ.

Cap. XXVII.

Quomodo Paganis inſultantibus, futuram triſtitiam prædixerit.

EX his & huiuſmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magus. Sermo namque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, contigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto aſtans multitudo paganorum, velut Mago derogantes, petebant vt eis aperiret quid cornicula illa ſignificaret. Ille vero fertur ſilentio dixiſſe ſubridens Cras Latina lingua dies ventura ſignificatur. Hoc ergo clamans, triſtem vobis craſtinum ſignificat diem, per Imperatoris Romani iuſſionem. Et ita contigit, vt Athanaſij ſermo licet deriſus fuerit, veniret ad effectum. Altera namque die principis literæ venerunt ad iudices, iubentes vt pagani ſua ingredi non permitterentur templa, neq; ſolennes ſuperſtitiones feſtiuitateſque celebrarent. Tunc ergo feſtiuitas eorum venerabilis, generaliſque deſtructa eſt.

Athanaſius inſimulatur Magia.

Athanaſij vaticinium.

Cap. XXVIII.

Quæ mala per Georgium in Alexandria geſta ſunt.

CVm igitur frequenter (ſicut dictum eſt) Athanaſius pericula declinaſſet, clerus & populus ei fauens tenebat eccleſias, donec Præfectus (vt dictum eſt) Aegypti, & dux militum † eijcientibus eos & ſuſtinentibus, Georgio eas contraderent. Qui non multo poſt venit, & eccleſias ſuo iure poſſedit. Qui dum præter ſchema & mores ſacerdotij violentus exiſteret, & maxime circa Athanaſij laudatores, quibus vtriq; vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accenſus populus pene peremerat eum, niſi vix ereptus fugiſſet ad principem. Quo facto iurius ſequaces Athanaſij eccleſias multo tempore tenuerunt. Quas iterum veniens dux Aegypti Georgij noſcitur tradidiſſe fautoribus. Poſt hæc aute Exceptore

Forte ſic erat verſ ium.
† eſſe... es, & ... tenentes.

principis veniente, multi Alexandrinorum ſupplicio traditi ſunt. Poſt quem etiam ipſe Georgius terribilior ſuperuenit, & priore tempore magis exoſus tanquam qui moueret principem ad multorum necem. Cui vtique derogabant Aegyptij monachi, quorum gloriam multitudo vniuerſa ſequebatur, & vera eorum teſtimonia iudicabant, quia in ſummæ philoſophiæ virtute degebant.

Georgius fugere cogitur.

THEODORITVS.

QVod autem expoſitam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accuſent milites veritatis & præcipue inhabitantes Heſperiam, teſtantur literæ ab eis ad Illyricum deſtinatæ. Quarum literarum autor fuit epiſcopus eccleſiæ Romanæ tunc Damaſus, qui poſt Liberium pontificatus iura ſuſceperat multis virtutum ornatus inſignibus. Habuitque in his literis nonaginta conſortes ex Italia atque Gallijs in Romana vrbe conuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere diſtuli. Textus autem epiſtolæ talis eſt.

An. do. 368.

CAP. XXIX.

Litera Damaſi & cæterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Thraciæ factum.

DAMASVS ET VALERIANVS, & cæteri epiſcopi, dilectiſſimis fratribus in Illyrico conſtitutis epiſcopis in domino ſalutem.

CRedimus ſanctam fidem noſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hanc populis vniuerſis exponere, quæ videlicet à conſtitutionibus patrum nulla ratione diſſentiat, per quos iuſtum eſt cæteros erudiri. Sed relatione † Gallicanorum & Venetorum fratrum, quoſdam hæreſibus fauere cognouimus. Quod malum non ſolum cauere debent epiſcopi, ſed etiam reluctari contra ea, quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundã, prauis interpretationib. deceptorũ. Varijs ergo doctrinis non decet labefactari, ſed magis patrum noſtrorum roborari ſententiam. Auxentium igitur Mediolani præcipue in hac cauſſa damnatum eſſe præſcriptum eſt. Vnde iuſtum eſt, omnes in vniuerſo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt ſapere, & non fidem doctrinis varijs maculare. Itaque cum primum hæreticorum cœpiſſet nequitia pullulare, ſicut etiam nũc blaſphemia nephandorum patet Arianorum, tunc patres noſtri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmiſſimum contra arma diabolica ſtatuerunt: & hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniuſque magnitudinis debeat credi vnouſque eſſentiæ ſiue ſubſtantiæ ſimul & Spiritus ſanctus. Aliter vero ſapientes alienos eſſe à noſtra communione iudicauerunt. Quem terminum ſalutarem, adorabilemque deliberationem, corrumpere quidam alijs cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipſo principio ab his ipſis qui in Arimino renouare atque retra-

Litera à ſynodo Rom. miſſa in Illyricum.

† locus mendoſus, & Græc.

E ctare compellebantur vſque ad hoc cauſſa correcta eſt, vt confiterentur alia ſibi circumuentione ſubreptum: aut certe quia non intellexerint patrũ ſententiæ, in Nicæa conſtitutæ, hoc eſſe contrarium. Neque enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimini congregatum, quando conſtat neque Romanum epiſcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tantis annis epiſcopatum inuiolabiliter cuſtodiuit: neque alios talibus præbuiſſe conſenſum, maxime cum (ſicut prædiximus) iſti ipſi qui per conuentionem declinaſſe videbantur, ipſi denuo vtentes meliori conſilio, hæc ſibi diſplicere teſtati ſint. Perſpicit itaque veſtra integritas hanc ſolam fidem, quæ Nicææ Apoſtolorum autoritate fundata eſt, eſſe perpetua firmitate ſeruandam: & ſimul Orientales hoc facere nobiſcum, qui ſe catholicos eſſe agnoſ-
F cunt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in iſto conamine, non multo poſt à noſtra ſeparandos eſſe communione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri, vt populi eorũ liberati errore reſpirent. Nullo enim modo à deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus Dei ſacerdotibus etiam charitatis veſtræ ſententia, in qua vos ſtabiles ac firmos exiſtere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiſcum recte credere debemus. Veſtræ nos charitatis lætificare reciprocis literis. Valete fratres chariſſimi.

Autoritas Rom. pont.

Sed & maximus Athanaſius in epiſtola, quam ſcripſit ad Aphros, taliter de Ariminenſi concilio diſputauit.

CAP. XXX.

Ex literis Athanaſii de Ariminenſi concilio.

G HIs itaque prolatis, quis recipiat eos, qui Ariminenſe aut aliud concilium præter Nicænum nominare præſumunt? aut quis non habeat eos odio, qui reſpuunt quidem conſtitutiones patrum, & ea quæ nuper Arimini contentioſe atque violenter compoſita ſunt præponunt? quis iſtis concordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in ſuis decem & amplius (ſicut prædixi) concilijs alio tempore aliud conſcribentes, manifeſti ſunt, quia ſingula eorum accuſare noſcuntur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudæi proditores perpeſſi ſunt. Nam ſicut *illi relinquentes ſolum fontem aquæ viuentis, lacus ſibimet foderunt, qui aquam continere non poſſunt*, quod ſcriptum eſt apud Hieremiam prophetam: ſic & iſti reluctantes vniuerſali
H concilio, foderunt ſibi multa concilia, quæ apud eos inania & virtutem non habere conſtat.

X. concilia Arianorũ.

Hier. 2. a.

Non igitur patiamur eos, qui præter Nicænum Ariminenſe præſumunt, vel aliud nominare concilium: quum & ipſi qui Ariminenſe ſuſcipiunt, ignoraſſe quæ in eo geſta ſunt noſcantur, oam tacere potuerant. Noſtis enim chariſſimi, cognoſcentes & vos à veſtris qui tunc adfuerunt Arimini, quod Vrſatius & Valens, Eudoxius & Auxentius, ſimulque Demophilus condemnati ſint, volentes aliud quam ſtatutum eſt Nicææ, conſcribere, quando compulſi anathematizare Arianam hæreſim re-

CC. epiſcopi Ariminenſis ſynodi aduerſus Arianos.

ſpue-

A ſperunt, cui po[...]us patrocinari conati ſunt: Epiſcopi vero, vere integri domini ſerui recteque credentes, fere ducenti conſcripſerunt ſufficere Nicænam ſolummodo fidem, & nihil amplius nihilque minus præter illam quærere velle ſeu ſapere. Hæc enim etiam Conſtantio ſignificauerunt, qui iuſſerat celebrari concilium.

Cap. XXXI.

Quæ mala Macedonius in Conſtantinopolitana vrbe commiſerit, & quod poſt hæc offenderit Imperatorem.

SOCRATES.

Macedonij crudelitas [...]

INterea Macedonius vicinas Conſtantinopolitanæ vrbi prouincias ciuitateſque turbabat, excitans miniſtros proprij languoris aduerſus eccleſias & in Cyzico quidem Eleuſium fecit epiſcopum, in Nicomedia Marathonium, qui primum diaconus fuerat, habens ſtudium conſtituendi monaſteria virorum ac fœminarum. Is itaque Macedonius epiſcopatu potitus, affligebat eos qui ipſi conſentire fugiebant, & non ſolum orthodoxos, ſed etiam Nouatianos, ſciens eos quoque Conſubſtantialitatis nomen ſuſcipere. Quorum epiſcopus Agelius perſecutione faciente fugit. Plurimi vero inſignes viri detenti, nolenteſque ei communicare, puniti ſunt. Qui poſt tormenta violenter communionem ore ſuo ſuſcipere & tenere compellebantur. Ligno namque ora hominum aperientes eis ſacramenta inſerebant. Porro mulieres & paruulos arripientes, communicare cogebant. Si quis vero contradiceret, mox plagæ, vincula & tormenta ſequebantur, ita vt etiam C fœminarum communicare nolentium mamillas in arca comprimentes abſcinderent. Aliarum vero aut ferro aut ouis ardentib. eadem membra comburerent. Quod ego ab Auxioſene, qui eadem ſupplicio eſt paſſus, audiui. *Auxonius.*

Hæ igitur Macedonij pro Chriſtianitate ortæ ſunt actiones, cædes, pugnæ, ſollicitationes, inteſtina bella. Quæ non ſolum apud eos qui lædebantur, ſed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerunt. Offendit autem etiam ipſum Imperatorem, & pro hoc, & pro alia huiuſmodi cauſa. Domus in qua erat arca Conſtantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideoque cuſtodes eius, & qui ad orationem intrabant, erant poſiti ſub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris oſſa transferre, ne arcam ruinæ caſus comprimeret. Hoc D cognoſcentes populi prohibebant dicentes, non oportere principis oſſa transferri, ne quaſi effoſſi viderentur. Ob quam rem in duas partes populus eſt diuiſus alijs dicentibus nullam eſſe tranſlato mortuo læſionem, alijs aſſerentibus eſſe nephas. Cum quibus etiam erant *omouſiou* defenſores. Macedonius autem paruipendens verba contradicentium, tranſtulit corpus Imperatoris in eccleſiam, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, concurſus diſcordantium populorum ad illam venit eccleſiam, & ad manus vſque peruentum eſt, ita vt multi hominum morerentur, & veſtibulum eccleſiæ ac vicina porticus ſanguine complerentur. Hoc cognoſcens Imperator, iraſcitur

A Macedonio, propter eos qui mortui ſunt. & quia corpus patris eius abſque ipſius conſilio transferre præſumpſerit. Relinquens ergo gubernatorem Heſperiarum partium Cæſarem Iulianum, ipſe proficiſcebatur ad Orientem. *Conſtantius Aug. ſucceſſit Macedonio.*

Cap. XXXII.

De Leontio Antiocheno epiſcopo, & Aetio qui Magiſter fuit Eunomij.

THEODORITVS.

LEontius autem Antiochenus epiſcopus, cum eſſet Arianus, languorem ſuum celare ottebatur. Videnſque diuiſos ſacerdotes, & populum, & alios dicentes, *Gloria patri & filio*: alios, Gloria patri per filium & Spiritus ſan- *Leontius Antiochenus.*
B cto, ipſe ſub ſilentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adſtantes, niſi cum diceret, in ſecula ſeculorum. Et ſi quidem hoc non malo animo feciſſet, diceretur quod pro concordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites veritatis acuebatur, & nō niſi hæreticos prouehebat, oſtendebatur celare peſtē, modo amore populi, modo formidine preſſus Imperatoris, qui filium diſſimilē prohibuerat dici. Ea tempeſtate Aëtius magiſter Eunomij, qui Arij blaſphemiam ſuis opinionib. auxerat, in Diaconatus ordine miniſtrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectentes vitam, clare autem pro Apoſtolicis dogmatibus laborantes, epiſcopi Antiocheni Leontij redarguerunt, quas contra pietatem gerebat inſidias, dicentes, eum elegiſſe virum ſtudijs malis imbutum, qui impietatis cauſa culmen ſumpſiſſet potentiæ, at-
C que ad eccleſiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apoſtolica eum communione ſuſpendi, & ad Heſperiam venientes, ea quæ callide gerebantur aperire. Hoc metuens Leontius, ab officio ſuſpendit Aëtium, alijs tamen rebus fouebat eum. Porro mirabilis illa ſocietas idest, Flauianus & Diodorus ſacerdotali miniſterio nondū potiti, populis tamen admodum placentes, noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Iſti namque primi io duas partes choros pſallentiū diuidentes, ex ſucceſſione Dauidicam melodiam cantare docuerunt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & diſperſum ad terminos totius orbis vſque peruenit. Iſti diuinos amatores ad ſepulchra martyrum prouocantes, Vigilias celebrabant, cum illis laudantes Deum. Hęc *Aetio interdictum vti officio diaconi. Flauianus, Diodorus inſtitutio pſalmodia.* *Vigiliæ apud ſepulchra.*
D Leontius intuens, prohibere quidem iudicauit inconſultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed vtens manſuetudine verborum, poſcebat ab eis, vt has feſtiuitates in eccleſijs potius celebrarent. Cuius quidem calliditatem integre cognoſcentes, quod iubebatur egerunt, & amatores ſuos ad eccleſias congregarunt, vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non eſt, vt à ſua malitia temperaret. Vultum namque manſuetudinis gerens, Stephani & † Lacti celauit iniquitatem. Hos enim aduerſarios dogmatis recti ſuſcipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamen ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuerſis virtutibus ornabantur, & Apoſtolica do- *Stephanus Luctius.* *† Placiti.*

gmata defendebant, abſque honore deſeruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticus: populus vero maxime pro dogmatum rectitudine decertabat. ita vt neque doctores illorum blaſphemiam ſuam nudare præſumerẽt. Quid autem † Lacitus & Stephanus atq; Leontius impietatis atque iniuſtitiæ Antiochiæ geſſerint, opus propriæ conſcriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

† Placitus.

Cap. XXXIII.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuaſit epiſcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto.

GErmanica ciuitas eſt in termino Ciliciæ, Sytiæ, & Cappadociæ conſtituta. Huius vrbis eccleſiæ præſidebat Eudoxius, qui moriente Leontio, arripuit Antiochiæ ſedem, & cœpit ſua ferocitate vineam vaſtare dominicam. Neque iam celabat (ſicut Leontius) malitiam ſuam, ſed aperte Apoſtolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tempore Ancyranæ eccleſiæ poſt Marcellum Baſilius præſidebat. Euſtathius vero Sebaſtiæ Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxij & tabiem cognoſcentes, Conſtantio in Occidente poſito literis ſuis indicauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitæ eius fauore potiebantur. Quod cum cognouiſſet Conſtantius ſcripſit quod non ipſe Eudoxio eccleſiæ conceſſerit Præſulatum, ſicut ille vulgabat. ipſumque Eudoaium expelli, & pœnas geſtorum ſuorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari concilium. Ipſe enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicæa ſynodus ageretur. Sed omnium præſcius Deus, cognoſcens futura ac ſi iam fuerint geſta, quodam terræmotu terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam namque ciuitatis partem terræmotus ille deſtruxit, & multos habitantium interemit. Hoc cognoſcentes qui conuenerant, ad ſuas reuertuntur eccleſias. Arbitror enim hoc Dei ſapientia factum: in illa namque ciuitate aduerſus Arium à ſanctis patribus Apoſtolicæ fidei doctrina prolata eſt. Et forte ſecunda congregatio potuit illic ſancire contraria, vt Arianus occaſio eo nomine præberetur, quo magis ſimpliciores capere poſſent, tanquam illam veterem ſynodum proferentes. Sed eccleſiarum proſpector citius ſoluit tale concilium.

Eudoxius accuſatur apud Conſtantium.

Concilium alterum in Nicæa Bithynia.

An. do. 364.

SOCRATES.

IN momento ſane temporis ciuitate concuſſa, ne fugere quidem potuerunt, ſed primo experimento periculi ſunt perempti. Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam † Vrſatium militem præuidiſſe genere Perſam, qui ſub Licinio Confeſſor effectus, relictaque militia, in turri ciuitatis diuinam philoſophiam exercebat. Cui ſuperna viſitatio aperte præcepit exire de ciuitate paſſura, quę paulo poſt fierent manifeſta. Quo facto, cum velocitate ad eccleſiam currens, nunciauit clericis vt domino ſupplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur eſſe ridiculum, reuerſus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu ſuper-

† Arſacius.

Arſatius vir ſanctus ... periculum ... auit.

[illegible] gros & montana [illegible] an- tem in illa turri repertus eſt [illegible] iacens, ſicut ſolebat orare. S[illegible], quod antequam moreretur, rogauit [illegible], vt prius ipſius finiret vitam, quam cladem inſpiceret ciuitatis, in qua prius Chriſtum cognouerat, & eccleſiaſticam videbatur participatus eſſe philoſophia[illegible]. Is enim conuerſatione digna etiam dæmones effugabat. Quodam namque tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totam diſcurrere ciuitatem: cunctiſque fugientibus, occurrit ei ſolus, & nominans Chriſtum, verbo munit virum, & fecit ab illo furore quieſcere. Inter cuius diuerſa virtutum ornamenta, etiam hoc meminiſſe conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui tranſeuntes ſuo flatu perimebat, habebatque cubile circa quandam vallem. Quo veniens † Vrſatius, orauit. Tum ſponte egrediens ille ſerpens, ac ſecundo caput percutiens, interemptus eſt. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem † Vrſatium viderunt.

Arſacius.

† Arſatius.

Cap. XXXIV.

De concilio Seleuciæ celebrato.

SOCRATES.

NVnc igitur de alia ſynodo, quam inſtar Ariminenſis concilij in Oriente Conſtantius Imperator fieri iuſſerat, pauca narrabo. Egerat enim primitus, vt in Nicæa Bithyniæ congregarentur epiſcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim contigit Conſulatu Tatiani & Cerealis, octauo die menſis Auguſti. Tractabant ergo tranſponere ſynodũ in vicinam Nicææ ciuitatẽ. Quod cum diſplicuiſſet, rurſus volebant in Tarſo Ciliciæ conuenire. Deinde placuit apud Seleuciam Iſauriæ, quæ vocatur Aſpera, celebrare concilium. Quod actum eſt Conſulatu Euſebij & Hypatij. Fueruntque qui conuenerunt, numero centum ſexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clarus, nomine Leonas: Quo præſente, quæſtionem fidei proponendam imperatoris iubebat oraculum, ſimulque præceptum fuerat adeſſe Lauricium militem Iſauriæ ducem, vt in quo opus eſſet, epiſcopis miniſtraret. Conuenerunt ergo viceſimaſe prima die Septembris menſis, & ſub geſtorum confectione diſputabant. Aderant etiam Exceptores, vtriuſque partis verba ſignantes: quæ ſimul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim iſta deſcribimus. Primo ſiquidem die Leonas iuſſit, vt quę viderentur vnicuique, proponerent. Porro qui præſentes erant, non prius dixerunt aliquam mouendam eſſe quæſtionem, niſi reliqui conuenirent. Erant enim abſentes epiſcopi, Macedonius Conſtantinopolitanus, Baſilius Ancyræ, & alij quidam accuſari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem, & alij ſimiles adinuenerunt occaſiones abſentiæ. Cumque Leonas etiam illis abſentibus proponendam diceret quæſtionem, rurſus aiebant epiſcopi, non aliter quicq[illegible] niſi impetitorum vita diſcu[illegible]tetur. A[illegible] namq; iam fuerant, Cy[illegible]us Hieroſ[illegible]m [illegible]

An. do. 36[illegible]

Leonas ... Lauricius dux Iſauriæ.

Sabinus ... deſcribit.

ſta [illegible] A dienſe, & alij quidam Ob quam rem contentio inter præſentes exorta eſt. Alij namque dicebant vitas accuſatorum diſcutiendas: alij vero ante fidem nihil eſſe quærendum. Mouebatque quæſtionem Imperatoris diuerſa ſententia: cuius literis nunc de fide prius agendum, nunc de accuſatorum conuerſatione legebatur. Hæc cauſa [illegible] ntes ad ſchiſma perduxit, & in duas partes ſynodi multitudo diuiſa eſt. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Georgius Alexandriæ, Vrſatius Tyri, Eudoxius Antiochiæ, quos alij triginta duo ſequuti ſunt. In altera parte fuit Georgius Laodiceæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleuſius Cyzici, quos plurimi ſequebantur. Cumque placuiſſet vt prius de fide quæſtio moueretur, hi quidem qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerunt: aliamque fidem dictare nitebantur. Alterius vero partis numero plures, omnia quidem Nicæni concilij receperunt: de verbo Conſubſtantialitatis tantummodo quærebantur. Multis igitur inter ſe contentionibus vſque ad veſperam generatis, nouiſſime Syluanus Tarſenſis præſul eccleſiæ, voce magna clamauit, dicens non oportere nouam dictari fidem, ſed priorem in Antiochia expoſitam tempore dedicationis debere ſeruari. Quo dicto ſequaces ſunt egreſſi. Alterius vero partis protulerunt fidem Antiochiæ recitatam, quam relegentes ſoluerunt illo die Concilium. Altero vero die conuenientes in oratorium Seleuciæ ianuaſque claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerunt. Subſcribebant autem etiam pro abſentibus præſentes lectores atque Diaconi, per quos tacitam ſe ſcire hanc definitionem abſentes profitebantur. Acacius autem & alij partis eius querebantur, eo quod eccleſia clauſa ſubſcriberetur, dicentes: Ea quæ occulte geruntur, improbitatis ſuſpicione pleniſſima ſunt. Hæc autem faciebant, cupientes aliam fidei explanationem. Ipſe quoque eam quam præparatam habebat legit, ibi quidem Iudicibus, Lauritio & Leonæ, ſtudens eam robur acquirere. Hæc ergo die ſecundo ſunt geſta. Tertio vero die Leonas rurſus congregate partes feſtinabat epiſcoporum: quo die nec Macedonius defuit Conſtantinopolitanus, nec Baſilius Ancyræ. Cumque ambo in vna parte conueniſſent, denuo qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eijci eos, qui pridem fuerant condemnati, & qui accuſabantur in præſenti. Cumque contentio creſceret, egreſſis eis qui poſiti in accuſatione videbantur, etiam qui circa Acacium erant ſunt ingreſſi. Tunc itaque Leonas ait, libellum ſibi datum ab eis, qui cum Acacio erant, celans dogmatis eſſe dictationem. Et cum præſentes epiſcopi tacuiſſent, aliud quiddam non expoſitionem fidei libellum continere iudicantes, mox fidei Acacij ſcriptum cum procemio hoc modo relatum eſt.

Litera Conſtantij.

Schiſma Nata.

Fides Antiochena lecta.

Acacius Cæſarienſis.

Nos qui congregati ſumus in Seleucia Iſauriæ, ſecundum Imperatoris voluntatem heſterno die quinto Calend. Octobrium, omne ſtudium habuimus cum diſciplina eccleſiaſticam ſeruare pacem, & de fide cogitare conſtanter, ſicut præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtantius ſecundum propheticas euangelicaque voces, & nihil præter ſcripturas adducere in eccleſiaſtica fide. Quia vero quidam in concilio alios noſtrum iniurijs affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluſerunt inuitos, & damnatos ſecum ex diuerſis prouincijs habuerunt, necnon & eos, qui contra regulas ordinati ſunt, introduxerunt ſecum, ita vt vndique tumultu ſynodus repleretur, ſicuti & vir clariſſimus Comes Leonas, & vir clariſſimus Dux prouinciæ Lauritius inſpexerunt: propterea hæc interloquimur, quod non declinamus expoſitam cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet patres noſtri illo tempore ad ſubiectam concurrerint quæſtionem, quod multos turbaret Conſubſtantialitatis nomen, præterito tempore, & vſque ad præſens. Nunc vero quia dicitur innouatum à quibuſdam de diſſimilitudine filij apud patrem, hac ergo gratia ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον, id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtantiæ nomen abijcimus tanquam ſcripturis extraneum ἀνόμοιον, id eſt, diſſimilitudinis verbum anathematizamus. Et omnes huiuſmodi exiſtentes ab eccleſia alienos exiſtimamus. Similem vero filium apud patrem aperte profitemur, ſecundum Apoſtolum dicentem de filio: Qui eſt imago Dei inuiſibilis. *Confitemur autem & credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Credimus autem & in vnum Ieſum Chriſtum filium eius*, ex eo, natum impaſſibiliter ante omnia ſecula, Deum verbum ex Deo vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, ſapientiam, voluntatem: per quem omnia facta ſunt in cœlis & in terra ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſeculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnem ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris, ac reſurrexiſſe & aſſumptum in cœlos, ſedere in dextera patris & iterum venturum in gloria iudicare viuos & mortuos. *Credimus & in Spiritum ſanctum*, quem παράκλητον, id eſt, conſolatorem nominauit Saluator dominus noſter promittens poſtquam iret, diſcipulis eum eſſe mittendum, quem etiam deſtinauit, per quem & ſanctificat credentes in eccleſia, & baptizatos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Eos autem qui præter iſtam fidem aliud quicquam prædicant, à catholica eccleſia decernimus alienos exiſtere. Hæc eſt Acacij de eius fide prolatio. Cui ſubſcripſit & ipſe, & conſentientes ei numero quem paulo ante prædiximus. Hac fide lecta, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ hæc verba proclamauit: Si per ſingulos dies propriam edere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit. Hæc quidem Sophronius ait. Ego autem dico, quod ſi ab initio hæc verba de Nicæna fide dixiſſent qui ante eos & poſt illos fuerunt, omnis potuiſſet ceſſare contentio. Tunc ergo plurima inter ſe ob hoc, & propter eos qui fuerant accuſati verba dicentes & audientes, abierunt. Quarto vero die conuenientes omnes, rurſus mouebant cum contentione ſermones. Inter quos Acacius his verbis ſuam ſententiam patefecit: Si ſemel Nicæna fides mutata eſt, nihil prohibet et iam nunc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleuſius Cyzici hæc verba reſpondit: Præſens concilium

Fides Acacij Cæſarienſis. Anno d. 360.

Leonas Comes V. C. Lauritius Dux Iſauriæ V. C.

Col. 1. c.

Sophronius Pompeiopolitanus.

Acacius & [illegible] Eleuſius Cyzicenſis.

E celebratum eſt, non vt anathema diſcat, neque vt fidei explanationem ſuſcipiat, tanquam non habens, eam, ſed poſſidens patrum fidem, hanc vſque ad vitam mortemque cuſtodiet. His ergo verbis Eleuſius ſententiæ occurrit Acacij, fidem patrum vocans, Antiochiæ declaratam. Cui recte quilibet poterit obuiare, dicens: Quomodo patres hos nominas, ò Eleuſi, cum illorum non recipias patres? Hi namque qui in Nicæa conuenerunt concordantes in Conſubſtantialitatis verbo pro fide ſancito, propriè dicuntur patres, eo quod & tempore præceſſerunt: & qui poſtea Antiochiæ conuenerunt, ab illis ſacerdotij iura ſuſceperunt. Si autem hi qui Antiochiæ congregati ſunt, patres proprios negauerunt, conſequenter iſtorum poſteri patrum deſtructores ſecuti ſunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem velut improbam reſpuerunt, iſti quaſi probabilem ſuſceperunt? Si autem illi nô habuerunt Spiritum ſanctum, qui per officium manus impoſitionis accipitur, neque iſti ſacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent à non habentibus quod dabatur? Hæc obiicere ergo reſponſa poterit quilibet Eleuſio. F Cum hæc ita gererentur, ad aliam venere quæſtionem. Quod enim Acacius in fide quæ lecta eſt, ſimilem dixit filium patri, conſulebant alter alterum, ſecundum quid eſſet ſimilis filius patri. Et qui circa Acacium erant, dicebant, ſecundum voluntatem ſolummodo, non ſecundum ſubſtantiam patri ſimilem filium eſſe. Alij vero omnes etiam ſecundum ſubſtantiam declarabant. In hac ergo contentione toto manſerunt die. Et Acacium arguerunt, qui in his ſermonibus quos conſcripſit, ſimilem per omnia patri filium dixit, nunc autem ſecundum ſubſtantiam ſimilem denegauit. Quibus multum contendentibus, & ad nullam concordiam venientibus, ſurgens Leonas concilium ſoluit. Et iſte fuit terminus ſynodi Seleuciæ congregatæ. Altera namque die rogatus vt intereſſet, noluit, dicens: Miſſus ſum ad concordiam concilij: vobis diſcordantibus adeſſe non poſſum. G Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad ſynodum concurrere voluerunt. Altera vero parte in eccleſiam veniens, Acacium & qui erant cum eo vocauit, vt de Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo haberetur examinatio. Sciendum itaque quod Cyrillus iam pridem fuerat accuſatus atque damnatus, quoniam ſæpe euocatus ad iudicium, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accuſantes. Condemnatus autem, appellationis libellum condemnatoribus deſtinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi conſenſit etiam Conſtantius Imperator. Hoc itaque ſolus & primus præter eccleſiaſticam conſuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epiſcopus, vt ſicut in publicis iudiciis libellis vteretur appellatoriis. H Tunc ergo in Seleucia adfuit iudicandus. Et ob hoc epiſcopi Acacium eiuſque conſentaneos euocabant, vt de accuſationibus cognoſcentes decretum commune proferrent. Euocabant etiam alios quoſdam qui fuerant accuſati, & ſemetipſos contulerant ad Acacium. Quos poſt crebram citationem nolentes occurrere, damnauerunt. Et ipſum Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum Cherapenum Phrygiæ, Theodoſium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium inſulæ

Cyrilli Hieroſolymitani cauſa diſcutitur Seleuciæ. Libellum appellatorium.

Epiſcopi damnati.

E Mitylenæ, Leontium [illegible] Lydiæ, [illegible] doxium, qui primo quidem Germaniciæ fuit, poſtea vero Antiochiæ Syriæ inuaſit epiſcopatum, damnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipſe à Dorotheo presbytero accuſatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt. Excommunicauerunt autem Aſterium Euſebium, Abgarum, Baſilium, Phœbum, Fidelem, Eutychium Magnum & Euſtathium, ſic eos manere decernentes, donec habita ſatisfactione, accuſationibus ſemetipſos exuerent. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Anianum conſtituerunt epiſcopum. Quem comprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à quibus in exilium deſtinatus eſt. Quo facto epiſcopi, qui ordinauerant Anianum conteſtationem obtulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & conſentaneos eius, dicentes ſynodi iudicium fuiſſe violatum. Cumque nihil agerent, Conſtantinopolim ſunt profecti, vti quæ geſta fuerant panderentur Imperatori. F

Excommunicati.

Anianus.

Cap. XXXV.

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aetij, & geſtis Ariminenſium.

SOZOMENVS.

HVnc terminum habuit ſynodus in Seleucia conſtituta. Qui vere voluerit ſubtiliter vniuerſa cognoſcere, Exceptorum debet Acta relegere. Poſt hæc ergo talia geſta ſunt. Conſentientes quidem Acacio, ad Imperatorem quam propere peruenerunt. Alterius vero partis epiſcopi ſinguli ad propria ſunt reuerſi. Decem tantummodo eorum communi decreto miſſi, venientes ad principem, inuenerunt miſſos decem ab Ariminenſi concilio. G Porro ſequaces Acacij iam agebant, vt potentes Palatij ipſorum mererentur partes: & per eos fauor illis arridebat Imperatoris. Dicebant enim alios quidem conſentire, alios autem eccleſiaſticis pecuniis eſſe corruptos, alios incongruis falli ſeductionibus. Hæc agebat Acacius natura verſutus, & paratus ad intelligendum atque dicendum, cum etiam inſignem haberet eccleſiam, id eſt, Euſebij Pamphili, poſt quem eius tenebat epiſcopatum, & gloriabatur eum ſe habuiſſe doctorem. Et cum talis eſſet, perſuadebat facile quod volebat. Cum igitur Conſtantinopoli ex vtroque concilio eſſent epiſcopi viginti, & alij qui caſu præſentes erant, primo quidem iubentur, vt de Aetij quæſtione iudicarent præſentibus maximis proceribus Honorato, quem non ante multum H temporis Imperator ab vrbe Roma reuertens, primum Præfectum vrbis Conſtantinopolitanæ conſtituerat. Poſtea vero etiam ipſo Conſtantio cum Iudicibus audiente, deprehenditus circa fidem Aetius ægrotare, ita vt etiam Imperator & alij quaſi circa blaſphema eius verba commouerentur. Fertur autem Acacium eique conſentientes primum ſe hanc hæreſim ignorare finxiſſe, & ſub velamento quodam egiſſe cum Principe, vt ipſe cum ſuis procerib. iudicaret, credens Aetium non poſſe vinci verbis, & magis neceſſario capi iudicantis auditus, ac ſine

Acta concilij Seleuciæ.

Decem epiſcopi ad Conſtantium mittuntur tanquam legati concilij Acaciani. Acacius Cæſarienſis.

Honoratus Præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ.

conten-

contentione prævalere conamen hæreſeos. Cúque hoc perfici nequiuiſſet, proferri ſcripturam prolatam ab Arimino, & à Seleuciæ ſynodo miſſos hanc ſuſcipere, depoſcebant. Et cum quæſtio eſſet de ſubſtantiæ nomine, interiurando firmabant, quod nullatenus diſſimilem ſecundum ſubſtantiam filium faterentur, ſeque paratos hanc hæreſim abdicare dicebant. Et quoniam inopinate Occidentales nomen ſubſtantiæ in Arimino reliquerant, neceſſariam huiuſmodi ſcripturam eſſe fatebantur. Dicebant autem, quod ſi nomen ſubſtantiæ taceatur, cum nomine ſubſtantiæ etiam illud quod de Conſubſtantialitate decretum eſt, ſine dubitatione tacebitur: quod plurimi Occidentalium ſacerdotum pro reuerentia Nicæni concilij valde amplectebantur. Hanc autem etiam Imperator inductus eſt vt laudaret conſcriptionem, conſiderans multitudinem Arimini congregatam: & quia non peccaret, qui ſimilem patri filium diceret, idem eſſe vtente credens, Conſubſtantialem, & ſimilis ſubſtantiæ profeſſionem: nihilque intellectu differens, niſi nominibus quæ ſcriptura diuina neſcitet. Hanc ergo ſententiam habens, epiſcopos concordare præcepit in Ariminenſis fide concilij. Cumque ſe altero die pararet ad Conſulatum (quod prima die menſis Ianuarij Romanorum more celebrabatur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter epiſcopos certamen habens, donec ſcripturæ ex Arimino allatæ ſubſcriberent epiſcopi ex Seleucia venientes.

[...]milis ſub[...]ntia. [...] Con[...]ſulatus ini[...]tur Calend. Ianuarij.

Cap. XXXVI.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminenſis concilij, & Aetium depoſuerint ſuaui & alios.

Acacius autem, & qui cum eo erant aliquantum temporis Conſtantinopoli commorantes, euocauerunt epiſcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonienſis, & Vlphilas Gotthorum epiſcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmarunt Arimini lectam conſcriptionem, adiicientes vt deinceps nequaquam ſubſtantia vel eſſentia nominaretur in Deo. Et præter hanc ſcripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aetium de Diaconatus ordine depoſuerunt, tanquam hæretice ſapientem, & qui contra eccleſiaſticam conſuetudinem, quædam humanæ ſapientiæ facta côſcriberet, & dialogos plenos blaſphemiarum dictaret, atque turbatum eccleſiaſticarum & ſeditionis autor extaret. Fertur autem à quibuſdam, quod non cum integro corde depoſuerint, ſed volentes ſe principi commendare, eo quod dicerentur ſimilia ſapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum depoſuerunt, & Eleuſium Cyzici, & Baſilium Ancyræ, & Ortaſium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate viderentur habere diſcordiam, tamen tempore depoſitionis memoriam eorum fidei non fecerunt, ſed culpas eis omnibus inferebant ſingulariter, per quas eos aſſerebant in eccleſiaſticis regulis deliquiſſe.

Ad ſynodũ Conſtantinopolis. Acacius epiſcopos è Bithynia conuocat. Vlphilas Epiſcopus Gotthorũ.

Epiſcopi abdicati.

* *
*

Cap. XXXVII.

Pro qua cauſſa ſit Cyrillus Hieroſolymorum depoſitus.

Inter quos Cyrillum quoque Hieroſolymorum depoſuerunt, tanquam Euſtathio Elpidioque communicantem. Hi enim contraria ſapuerant eis qui in Militine fuerant congregati. Inter quos etiam ipſe conuenerat, & tanquam poſt depoſitionem in Palæſtina factam, communione participatus fuerat cum Baſilio & Georgio Laodiceæ ciuitatis epiſcopis. Cum enim Cyrillus Hieroſolymorum ſuſcepiſſet epiſcopatum, de iure Metropolitæ contendebat cum Acacio Cæſareæ Palæſtinæ, tanquam ſedis Apoſtolicæ pontifex. Hinc ergo in Antiochia conſtituti, derogabant alterutris tanquam non ſaperent recte de Deo. Nam & prius vterque ſibimet in ſuſpicione eſſe videbatur. Alter quidem Arij dogma laudabat, Cyrillus autem prædicantes Conſubſtantialem patri filium, ſequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum conſentientibus ipſi epiſcopis, Cyrillum pro huiuſmodi cauſſa depoſuit. Cum fames Hieroſolymorum prouinciam occupaſſet, tanquam in epiſcopum neceſſitate ciborum turba reſpiciebat egentium. Cumque pecuniæ ad conſulendum penuriæ non eſſent, vaſa ſacrataque vela diſtraxit, & populi neceſſitati ſubuenit.

Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiaſticam donatam Conſtantin[...]

THEODORITVS.

Imperatoris igitur animum hoc commouit, & maxime quod Acacius contra Cyrillum noſcitur machinatus. Sacram namque veſtem, quam inclytus Imperator Conſtantinus ad honorem Hieroſolymorum eccleſiæ dederat Macario illius ciuitatis Pontifici, vt ea circumamictus, miniſterium ſacri baptiſmatis adimpleret, quoniam erat auro ſericoque contexta, Cyrillum aſſerunt vendidiſſe, eamque veſtem emiſſe quendam Thymelicum ſaltatorem: & dum ea fuiſſet indutus, in ipſa ſaltatione cecidiſſe, atque contritum morti contraditum.

SOZOMENVS.

Hanc ergo cauſationem Acacius habens, Cyrillum epiſcopatu depoſuit. Damnatos igitur epiſcopos ex vrbe Conſtantinopolitana fugauerunt ſectatores Acacij. Ipſis autem conſentientes, in depoſitionibus tamen illorum nolentes ſubſcribere, cum eſſent numero decem, apud ſemetipſos interim habitare præceperunt & neque miniſterio fungi, neque eccleſias gubernare, donec ſubſcriberent. Et ſi non agerent pœnitentiam intra menſes ſex, & omnibus placitis atque geſtis in illo concilio præberent ſcripto conſenſum, etiam ipſi deponerentur, quo facto conſentientes ipſis epiſcopi per ſingulas prouincias alios ordinarent. Cumq; talia cogitaſſent, cunctis epiſcopis atq; clericis ſcripſerũt, vt hæc obſeruarent atq; perficerent. Ex hoc ergo non poſt multũ temporis Macedonio ſuccedit Eudoxius, Baſilio Athanaſius, Eleuſio Eunomius, qui poſtea Eunomianæ princeps fuit hæreſeos. Porro pro Euſtathio Melitius eccleſię Sebaſtenę ſuſcepit epiſcopatũ.

Epiſcopi condemnati pelluntur ab vrbe Conſtant.

Epiſcopi ſubſtituti.

SOCRATES.

LEcta eſt etiam in Conſtantinopolitana vrbe cum adiectione expoſitio fidei. Sed nos labyrinthum expoſitionum vix aliquando repetientes, eorum numerum quoque digerimus.

CAP. XXXVIII.

Enumeratio expoſitionum hæreticarum poſt Nicænum concilium.

Nouem expoſitiones fidei.

POſt Nicænum namq; concilium in dedicatione Antiochena, expoſitionem geminam dictauerunt. Tertia vero eſt, quæ à Narciſſo apud Gallias Conſtantio Imperatori oblata dinoſcitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiam deſtinata eſt. In Sirmio tres dictatæ ſunt, quarum vna in Arimino cum Conſulatu relicta eſt. Porro octaua in Seleucia ab Acacij ſociis edita eſt, vltima Conſtantinopoli cum adiectione recitata eſt Erat enim additum, vt neque ſubſtantia F neque ſubſiſtentia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gotthorum epiſcopus tunc primum conſenſit. Nam tempore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, ſequens Theophilum Gotthorum epiſcopum, qui præſens in Concilio Nicæno ſubſcripſerat. Acacius igitur & Eudoxius cum ſuis Conſtantinopoli de quibuſdam alterius partis epiſcopis condemnandis certamen habebant, Videntes indignari contra Macedonium principem, primum condemnauerunt eum, tanquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem ſuſceperat.

Vlphilas Gotthorum epiſcopus. Theophilus.

Macedonius condemnatur An. do. 363.

CAP. XXXIX.

Quod Eudoxius Arianus poſt Antiochenum Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de praua Aetij doctrina.

G

Eudoxius Conſtantinopolitanã ſedem vſurpat.

EXpulſo ſiquidem Macedonio, Eudoxius ſpernens Antiochiæ ſedem, Conſtantinopolitanâm inuaſit eccleſiam, ſtudio illius Acacij, qui obliti ſuorum, ſuis iudiciis contraria ſanciuerunt. Nam cum prius Dracontium depoſuiſſent, eo quod ex Galatia tranſiſſet in Pergamum, non cogitantes quod actum fuerat, Eudoxium ad ſedem aliam tranſtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento quod ipſi in Conſtantinopolitana vrbe adiecerant, vndiquaque miſerunt, mandantes vt qui non ſubſcriberent, iuſſione Imperatoris in exilium mitterentur. Aperueruntque ſua geſta & aliis Orientalibus ſibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos epiſcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio H porro conſtituto Conſtantinopoli, tunc etiam maior eccleſia, quæ dicitur Sophia dedicatur Conſulatu Conſtantij decimo, & Iuliani Cæſaris tertio, quintadecima die Februarij menſis. Eudoxius autem cum ſediſſet in ſedem, illam prius vocem, quæ vbique vulgata eſt, protulit, dicens: Pater ἀσεβὴς. filius εὐσεβής. Iſta duo Græca verba diuerſos habent apud Græcos intellectus, ἀσεβὴς enim dicitur & impius & ſine cultu: εὐσεβὴς dicitur & pius & bene colens. Cumque dixiſſet hæc verba, turba generatur in

Sophia templum Conſtantinopolitanum dedicatur An do. 362. Eudoxij de Conſtantino Magno & Conſtantio filio opinio

E populo, quaſi patrem dixiſſet impium, filium vero pium. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea, quæ dixi: Pater enim ἀσεβὴς eſt, quia nullum colit: filius autem εὐσεβής, quia colit patrem. Hæc cum dixiſſet Eudoxius, turba quidem ſedata eſt: multus vero riſus compleuit eccleſiam. Et hactenus illud dictum cum deriſione permanſit. His enim Hæreſiarchæ ſeductionibus ſermonibuſque vacantes, eccleſiam lacerarunt. Huiuſmodi ergo termino etiam ſynodus Conſtantinopolitana concluſa eſt.

SOZOMENVS.

IGitur Acacius & eius ſocij non ceſſabant, ſed congregati apud Antiochiam quæ ipſis dudum placuerant, deſtruebant: & ea conſcriptione, quæ Arimini & Conſtantinopoli fuerat lecta, nomen ſimilitudinis abſcindere nitebantur, & per omnia ſubſtantiam atque voluntatem diſſimilem eſſe patri apud filium, & ex non exiſtentibus factum introducebant, ſicut Ario primo placuerat, quibus Aetiani F conſentiebant. Is enim Aetius poſt Arium primus aperte his nominibus vti præſumpſit. Quapropter etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: eiuſque ſequaces propterea diſſimiles, & non exiſtentiales ſunt dicti ab his, qui Antiochiæ Conſubſtantialitati conſentiebant. Hos ergo cũ requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expoſitione fidei ſuæ Deum ex Deo filium dicentes. Diſſimilem, & ex non extantibus nominare præſumerent, his verbis reſpondebant: Sic dictum eſt Deum ex Deo, ſicut habetur apud Apoſtolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea poſitum eſt in expoſitionibus, ſecundum ſcripturas.

Aetius diſſimiles, non exiſtentiales.

SOCRATES.

G HVius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus epiſcopus: qui cum talia doceret, ignorauit, quemadmodum Apoſtoli proprietates ſuperiori tempore Origenes latius examinauit, atque interpretatus ſit.

Gregorius Laodicenus

CAP. XL.

De crudelitate Georgij apud Alexandriam, & qui poſt Cyrillum Hieroſolymorum tenuit epiſcopatum.

SOZOMENVS.

INterea dum adhuc Athanaſius celaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: vtroſque enim cogebat ad ipſius venire ſententiam, H & reſpuentes iniuria afficiebat. Erat enim apud ſapientes exoſus, quaſi deſpiciens eos, & Iudicibus imperans. Apud populum vero quaſi tyrannus, & vltra potentes elatus: præcipue tamen Paganos opprimebat, quos ſacrificare & paternas feſtiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit imagines ornamenta templorum abſtulit: quod ei poſtea cauſam necis adduxit. Cyrillo vero depoſito (ſicut prædictum eſt) occupauit Hieroſolymorum eccleſiam Herennius, & poſt illum Heraclius, poſt

Georgius Alexandrinus.

Templa Gentilium ſpoliantur opera Georgij

Cyrillus. Herennius. Heraclius. Hilarius.

quem Hilarius. Hos n. tunc illam eccleſiam gubernaſſe percepimus vſq; ad Imperium Theodoſij principis, quando rurſus Cyrillus ad proprium reuerſus eſt epiſcopatum.

Cap. XLI.

De Macedonio & Macedonianis.

SOCRATES.

An. do. 363. Macedonius ſimilis ſubſtantiæ adſertor.

IGitur Macedonius Conſtantinopolitana pulſus eccleſia, damnationem non ferens, quieſcere reſpuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum ſocijs depoſuerant. Miſitque legationem ad Sophronium & Eleuſium, vt defenderent expoſitam prius in Antiochia fidem, & poſtea Seleuciæ roboratam, & ſimilis ſubſtantiæ fidem diuulgandam eſſe commonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. *Macedoniani.* Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacium declinauerunt, aperte verbum ſimilis ſubſtantię ſancierunt, cum prius hoc non manifeſto indicio declaraſſent. Eſt enim opinio apud multos, quod non inuentum ſit Macedonij, ſed magis Maratonij Nicomedienſis epiſcopi: vnde etiam Maratonij vocitantur: *Maratoniani. Maratonij* ad quos Euſtathius expulſus de Sebaſtia confugit. Cumque Macedonius ſanctum ſpiritum comprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tunc & Euſtathius: *Ego,* inquit, *neque Deum nominare ſpiritum ſanctum patior, neque creaturam vocare præſumo.* Propter hanc ergo cauſam ſpiritui repugnantes *πνευματόμαχοι.* appellant huiuſmodi perſonas, hi qui in Conſubſtantialitatis expoſitione concordant.

SOZOMENVS.

CVm itaque Macedonius de Eccleſia Conſtantinopolitana fuiſſet expulſus, non ea quæ Acacius atque Eudoxius ſapiebat, ſed tradebat magis filium Deum, per omnia & ſecundum ſubſtantiam ſimilem eſſe patri, Sanctum vero Spiritum non earum rerum eſſe participem, ſed miniſtrum, & exhibentem officium, & quæcunque de ſanctis angelis dici poſſunt.

Cap. XLII.

De his quæ rurſum ab Arianis contra ipſos Arianos geſta ſunt, Et quomodo Euſtathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Aetium cum ſcriptis eius.

SOCRATES.

An. do. 363. Acaciani Antiochia conueniunt.

IGitur ſequaces Acacij in Antiochiam magno ſtudio conuenerunt, acti pœnitentia quod ſimilem dixerant filium patri. Et conſulatu ſequenti, id eſt, Tauri & Florentij, cum Euzoius eam gubernaret eccleſiam, Imperatore ibidem conſtituto, pauci quidem rurſus mouebant, ea quæ dudum placuerant, dicentes, oportere ſermonem ſimilis ſubſtantiæ auferri ab expoſitione fidei traditæ, tam in Arimino, quam Conſtantinopoli: non celantes, ſed aperte dicentes, quod per omnia diſſimilis filius eſt patri: non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum voluntatem, & ex non extantibus eſſet, ſicut prędicauerat Arius. Cum quibus erant ſectatores Aetij.

THEODORITVS.

EA quidem tempeſtate, cum perfidia accuſaretur Eudoxij, inter alios Euſtathius, quoniam de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij conſidera blaſphemias. Obtulitque ei expoſitionem inter alia ſic habentem.

Quæ diſſimiliter proferuntur, diſſimilia ſecundum ſubſtantiam ſunt.

Vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.

Diſſimile autem eſt, ex quo, & per quem diſſimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione commotus Imperator requiſiuit Eudoxium, an fateretur ſuam. At ille negauit, dicens, eſſe Aetij. Quem dum iuſſiſſet Imperator adduci, requiſitus, licet eius non fuerit, ſuam eſſe profeſſus eſt: & ideo in exilium miſſus. *Aetius in exilium.* Euſtathius tamen etiam Eudoxium ita ſapere proclamabat, exigens vt ſcripturam anathematizaret Aetij. Quod licet tarde, fecit tamen: & damnauit quod prius & poſtea prædicabat. Deinde etiam ipſe exigebar, vt ille ὁμοούσιον anathematizaret, quod ſcripturæ non haberent. Tunc Syluanus, & ex non exiſtentibus, inquit, & Creatura & Alterius ſubſtantiæ, ſcripta nuſquam ſunt. Iuſtum ergo eſt hæc abrogari. Quod Imperator quoque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerunt. Quo facto, exigebant vt ipſi & ὁμοούσιον abrogarent. Tunc diſputatiue atque veraciter Syluanus ait: Si ex non exiſtentibus non eſt, neque creatura nec ex alia ſubſtantia Deus verbum, igitur conſubſtantialis eſt genitori patri ſicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandemque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus eſt eis. At illi: *Poteſtatem*, inquiunt, *habes puniendi, non tamen nos patrum ſtatuta deſtruimus.* Tunc Imperator illos pelli iuſſit eccleſiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cum tyrannice Conſtantinopoleos teneret eccleſiam, pulſo Eleuſio Cyzici, Eunomium ordinauit epiſcopum. Et Aetium in ſcriptis abdicauerunt: cuius videbantur eſſe conſortes: ſcripſeruntque Georgio, quod fuerat geſtum.

SANCTA SYNODVS CONſtantinopoli congregata, domino honorabili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo Georgio S.

SYnodo reprehendente Aetium propter nephandas eius & plenas ſcandalis ſcripturas, ſecundum conſequentiam eccleſiaſticarum ſanctionum ſuper eo ab epiſcopis actum eſt quod decebat, Diaconatu namque depoſitus eſt, & ab eccleſia factus extraneus. Et à nobis hæc monita proceſſerunt, vt neque ad lectionem cuiuſpiam veniant nephandæ eius epiſtolæ, ſed abiiciantur, eo quod vehementer inutiles ſunt. His adiicimus etiam anathematizandum eum: ſi permaneat in eo propoſito, cum ſequacibus ſuis. Conſequens enim erat, vt omnes

in ſynodo conuenientes epiſcopi deponerent autorem ſcandalorum & ſchiſmatum in omni terrarum orbe factorum inter eccleſias, & concordarent in ſententia contra eum iuſte prolata. Sed præter vota ſpemque noſtram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in noſtra ſententia concordare noluerunt, neque in eius depoſitione ſubſcribere, cum ſcilicet Serras etiam aliam væſanam arrogantiam eiuſdem accuſaret Aetij. Dicebat enim eum aſperiora præſumere atque dixiſſe: quoniam ea quæ Deus hactenus celaſſet Apoſtolis, reuelata ſibimet affirmaret. Poſt huiuſmodi væſanos ſuperboſque ſermones à memorato Serrade Aetio proteſtatos flecti precibus nequiuerunt, vt in noſtra fierent determinatione concordes. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore ſuſtinuimus eos, nunc indignantes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum ſupplicantes vt conuenirent nobiſcum, & conſona omni concilio definirent. Suſtinebamus ergo ſi forſitan audirent, ſi forſitan intelligerent, ſi forte proſpicerent. Cumque multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur, ſequi ſententiam ſuper prædicto viro prolatam eccleſiæ honorabilius eſſe, quam horum virorum amicitias iudicantes, finimus contra eos excommunicationem tempus ſex menſium ad agendum pœnitentiam eis dantes inducias, vt ſi intra hoc tempus conuerterentur & conſentirent definitionibus fratrum ſuorum, ſuſciperentur in eccleſiam & propriam fiduciam charitatemque repararent. Si vero ſine pœnitentia permanerent, amicitiaſque hominum regulis eccleſiæ & concordiæ noſtræ præponerent, tunc eos epiſcopatus dignitate eſſe iudicamus extraneos. Quibus depoſitis, neceſſarium erit, vt in eorum locis alij conſtituantur epiſcopi, vt legalis eccleſia competentem ſumens ordinem, ſibiipſi concordet, epiſcopis videlicet vniuerſis ſeruantibus vinculum charitatis, eademque cum perfectione dicendo in vno intellectu vnaque eſſentia. Vt ergo cognoſcas, quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ ſcripta tranſmiſimus, orantes vt gratia Chriſti ita cuſtodiens, pacifice & legitime regas ſub te conſtitutas eccleſias.

Serras Stephanus Heliodorus

Aetij vox ſuperba.

Cap. XLIII.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rurſus expulſus hæreſeos autor extiterit.

HVnc porro Aetium Eunomius in ſuis libris extollit, & hominem Dei vocat, multiſque fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantium eum numero interfuit, & ab illis epiſcopalem ordinationem ipſe ſuſcepit. Eudoxius igitur & Acacius cum ſuis præbentes conſenſum his quæ in Nicæa Thraciæ geſta ſunt, pro Baſilio & Eleuſio alios conſtituerunt epiſcopos: de quib. ſuperuacaneum loqui nunc cenſeo. De Eunomio ſolum habito ſermone narrabo. Igitur cum Eleuſio viuo Cyzicenam eccleſiam accepiſſet Eunomius, & populi ſanitatem videret Eudoxius, atque Imperatorem conſpiceret ſæuientem contra eos, qui creatum profitebantur vnigenitum Dei filium, eum compulit vt celaret hunc ſenſum, nec eum aperiret inueſtigantibus accuſatoribus: dicens Eunomio quoque, quoniam opportuno tempore prædicabimus quæ modo celamus & ignorantes docebimus, & contradicentes aut flectemus, aut cogemus, aut puniemus. His promiſſionibus perſuaſus Eunomius, obumbratam proferebat impietatem. Sed qui diuinis ſunt enutriti literis, videntes dictorum calliditatem, moleſte quidem ferebant. Aperte vero contradicere temeritatis opus eſſe & non ſapientiæ indicabant. Circumponentes ergo ſpeciem ſibimet hæreticæ prauitatis, & hoc ſe eſſe fingentes, acceſſerunt ad domum eius, rogantes vt eis exponeret aperte dogmatis veritatem: nec pateretur huc & illuc eos diuerſiſque ferri doctrinis. Tum ille factus audacior ſenſum quem celabat, aperuit. Quibus dicentibus valde eſſe iniquum, vt non omnes ſub eo conſtituti veritate fruerentur, his & huiuſmodi ſeductus verbis, in conuentu eccleſiæ ſuam blaſphemiam reuelauit. At illi zelo ſuas animas accendentes, Conſtantinopolim profecti ſunt. Et primum quidem apud Eudoxium accuſarunt Eunomiū: quo eos non ſuſcipiente adeuntes principem peſtem illius cum gemitu panderunt. Dicebant enim magis iſtius dicta impia eſſe, quam Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & conuictus ſacerdotio priuaretur. Cumque frequenter ab accuſatoribus importunitatem paſſus Eudoxius declinaret, adierunt rurſum Imperatorem, ingemiſcentes, quod nihil eorum quæ præceperat, feciſſet Eudoxius, ſed tantam contemneret ciuitatem blaſphemiis Eunomij pereuntem. Tunc Conſtantius expulſurum ſe interminatus Eudoxium eſt, niſi Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum in accuſatione puniret. Hoc metuens Eudoxius ſcripſit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, ſibique id imputaret, qui nequaquam ipſius monitionibus obediſſet. Verum Eunomius metuens abſceſſit quidem: ſed contumeliam non ferens, proditionis accuſabat Eudoxium, læſumque ſe & Aetium aſſerebat, ac deinde gregem propriæ cohortis inſtituit. Quicunque enim eius dogmatis concordiam ſequebantur ab Eudoxio receſſerunt proditionem accuſantes eius, ſociantes ſemetipſos Eunomio, qui hactenus ab illo nomen habere noſcuntur. Hinc ergo hæreſiarches factus Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij blaſphemias. Quod vero ambitionis ſeruiens paſſioni, propriam probetur feciſſe collegium, ipſa quæ ſunt geſta clamant. Nam cum abdicatus Aetius fuiſſet & expulſus, cum eo egreſſus non eſt, licet doctorem eum & Dei hominem nominaret, ſed manſit coniunctus Eudoxio. Cum autem impietatis pœnas exigeretur, tantum non habuit concilij decretum, ſed ordinauit epiſcopos atque presbyteros epiſcopali dignitate priuatus.

Eunomius epiſcopus Cyzicenus. Eunomius Conſtantinopolitanus quæ conſuluerit Eunomio.

Eunomius accuſatur apud Imp.

Eunomius fugit.

Eunomiani nipion... ...

Cap. XLIV.

De Apollinare patre ſimul & filio & eorum hæreſi.

SOCRATES.

PEr idem tempus in Laodicea Syriæ duo erant viri, eodem nomine nuncupati, pater & filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pater

Apollinaris Grammaticus. Apollinaris Rhetor. Epiphanius Sophiſta gentilis.

presbyteri

presbyterii dignitate fungebatur, filius autem habebat Lectoris officium, Græcarum ambo doctores literarum Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater ſane cum fuiſſet Alexandrinus genere, & prius docuiſſet Beryti, poſtea venit Laodiceam: & veniens duxit vxorem, & filium habuit Apollinarem. Tum igitur ambo exercebantur cum Epiphanio Sophiſta: & cum eſſent eius amici, valde fouebant eum. Hoc metuens Theodotus Laodicenſis epiſcopus, ne frequenti confabulatione Sophiſtæ laberentur in Paganiſmum, prohibuit ne ad eius ſcholas accederent. Qui paruipendentes epiſcopum Epiphanij amicitiam magis amplectebantur. Poſtea Georgius Theodoti ſucceſſor, cum eos prohibere non potuiſſet, ambos communione priuauit. Tum Apollinaris filius putans eſſe iniuriam, & fretus eloquij tumore Sophiſtici, nouitatem & ipſe introduxit, hæreſeos, quæ nunc fertur nomen ab inuentore gerens. Aiunt enim B quidam excitatos eos aduerſus Georgium, non tantum propter prædictam cauſam, ſed quod viderent eum varia dogmata proferentem: & nunc quidem profitentem ſimilem patri filium, ſicut erat Seleuciæ conſtitutum: nunc autem in Arianam declinare ſententiam. Quapropter velut opportunam ſumentes occaſionem, abſcedunt. Cumque nullus de eis curaret, ſub ſchemate religionis peſtem hæreſeos introducunt. Et primum quidem dicebant, animam à Deo verbo in diſpenſatione incarnationis non aſſumptam. Deinde quaſi pœnitentia ducti corrigentes ſemetipſos adiecerunt: Animam quidem aſſumptam, quæ tamen non haberet mentem, ſed Deum verbum eſſe pro mente in homine aſſumptum. Circa hoc itaque ſolum dicuntur eſſe corrupti, qui nunc illorum nomine vocitantur. Nam trinitatem C conſubſtantialem eſſe profitentur.

Dogma. An. do. 379. Apollinariſtæ.

Cap. XLV.

Quomodo Iacobi epiſcopi orationibus, Perſarum rex non valuerit præualere Romanis.

THEODORITVS.

CVm inter hæc Sapores rex Perſarum contra Romanos expeditionem mouiſſet. Conſtantius cum magno exercitu veniens Antiochiam, fugauit hoſtes. Quod non militia Romanorum egit, ſed Deus qui colitur à Romanis. Modum autem enarrabo victoriæ. Niſibis quam quidam Antiochiam Mygdoniam vocant, in confinio poſita eſt Perſicarum Romanarumque terrarum. Huius erat epiſcopus D atque rector & dux Iacobus Apoſtolicæ gratiæ radiis illuſtratus. Cuius admirabilia notaque miracula alibi proſecutus hic rurſum enumerare ſuperuacaneum iudicaui. Sed vnum tantummodo eius opus, iſtius cauſa narrationis exponam. Huius igitur ciuitatem Romanis ſubditam Perſarum exercitus obſidebat. Et cum ſeptuaginta dies iugiter obſeruaret, & multas quidem cepiſſet ciuitates, plurimaque circa hanc molimina poſuiſſet, & valla atque foſſas pro capienda vrbe feciſſet, eam nequaquam valuit obtinere. Poſtea vero Perſæ impetum Mygdonij fluminis ciuitatem mediam diuidentes à longe retinentes, & vtraſque ripas eius

An. do. 357. Sapores rex aduerſus Rom.

Niſibis quæ & Antiochia Mygdonia. Iacobus epiſcopus Niſibenus.

Sapores rex obſidet Niſibim. Mygdonius fluuius.

A facientes celſiores, vt aqua in ſe collecta concreſceret, quod vi maiori poſſet irruere, cum vidiſſent iam etiam illas quas fecerant ſublimes ripas impleri, ſubito auferentes quas fecerant cataractas, emiſerunt impetum fluminis contra murum: qui vehementis aquæ pondus non ferens, eſt inclinatus, & cecidit. Quo facto, ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliam partem muri, vnde fluuius ſolebat exire, cum magna ruina depoſuit. Hoc Sapores inſpiciens, ſperauit ſe ſine pugna capturum ciuitatem. Et illo quidem die quieuit, vt & fundus fluminis purgaretur, & poſſet ambulare per fluuium. Altero vero die cum omni militia credens per loca ruinoſa murorum ciuitatem intrare, vidit, murum ex vtraque parte fabricatum. Ille namque, ſanctiſſimus homo orationibus milites coarmauit & alios vrbis habitatores. Quo facto & murum reſtituit, & propugnacula fecit, B quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murum veniens egit, ſed intra templum ſacratum domino ſupplicans adimpleuit. Porro Saporem non ſolum muri fabrica terruit, ſed etiam altera viſio perturbauit. Vidit enim ſtantem ſupra murum quendam Imperiali ſchemate circumamictum, & tam purpura quam diademate reſplendere. Arbitratus autem eſſe Romanorum Imperatorem, mortem minatus eſt eis, qui nunciauerant non illic eum eſſe præſentem. Quibus affirmantibus ſe vera dixiſſe, & Conſtantium Antiochiæ commorari, ex vultu quem videbat agnouit eorum verba eſſe veracia, & ait: Deum bella gerere pro Romanis. Cumque hoc illum male haberet, infelix ſagittam emiſit in aerem. Et cum vidiſſet, quod in corpore eum iaculari non potuiſſet, tamen à vœſaniæ ſuæ impetu non receſſit. Tunc igitur C Ephrem vir mirabilis, & ſcriptor egregius apud Syros, ſacratiſſimo Iacobo ſupplicabat, vt veniret ad murum, & videns Barbaros, maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo, aſcendit in quandam turrim: & cum millia millium videret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus eſt: niſi ciniphes & culices, vt per parua animalia ſupernam virtutem potuiſſent agnoſcere. Orationem vero ſequutæ ſunt nebulæ ciniphum & culicum. Et elephantorum quidem proboſcidas cum ſint concauæ, equorum vero aliorumque iumentorum aures ſimul & nares impleuerunt. At illi ferre vim paruorum animalium non valentes, seſſores ſuos ductoreſque excuſſos dorſis proiecerunt, & diſruptas acies confuderunt: exercitumque relinquentes ſummo D impetu fugiebant. Hoc modo miſerrimus Imperator paruam clementemque correptionem in ſe cognoſcens factam, à Deo habente prouidentiam animarum ipſum pie colentium, ſuum inde reduxit exercitum, confuſionem non victoriam ex illa obſidione percipiens.

Ephrem Syrus. Imprecatio Iacobi in Perſas.

Cap. XLVI.

De concilio denuo apud Antiochiam congregato.

HOc itaque tempore Conſtantius Antiochiæ morabatur. Et Parthico bello quieſcente rurſus colligebat epiſcopos, cogens omnes negare verbum & vnius ſubſtantiæ & alterius ſubſtantiæ. Verum cum Eudoxius poſt

ὁμοούσιον ἑτεροούσιον.

E Leontium Antiochenam arripuiſſet ſedem, deinde pulſus poſt multa concilia, cũ Conſtantinopolitanum iniq; tenuiſſet epiſcopatum. Antiochena eccleſia paſtore priuata videbatur. Tunc ergo conuenientes epiſcopi, cum eſſent plurimi & vndique congregati, dicebant Imperatori, oportere primo paſtorem conſtitui, & ita cum illo de dogmatibus cogitari.

Conſultatur de epiſcopo Antiocheno præficiendo

Cap. XLVII.

De translatione ſancti Melitij ad Antiochenum epiſcopatum, & de eius expoſitione de vnitate Trinitatis.

An. do. 363. Melitius & eius doctrina.

ILlo tempore ſanctiſſimus Melitius ciuitatem quandam Armeniæ regens & Barbaros edocens quietem habere videbatur. Quem putantes Ariani ipſis conſentire, petierunt à Conſtantio, vt Antiochenæ conſtitueretur præſul eccleſiæ. Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius vitę & ſanitatem rectorum dogmatum, F in eius ſubſcripſere decreto, ipſumque decretum vtraq; pars Euſebio Samoſateno commendauit epiſcopo. Veniente vero Magno Melitio, occurrit ei populus vtriuſque partis. Cum quibus Iudęi pariter & Pagani deſiderantes celebratiſſimum illum videre Melitium. Tunc Imperator & ei & aliis qui exponere poterant, iuſſit vt populis explanarent locum illum: Dominus creauit me in initio viarum ſuarum in opera ſua: præcipiens vt exceptores eorum verba conſcriberent. Et primum quidem Georgius Laodiceæ fœtorem hæreticæ peſtis euomuit. Poſt quem Acacius Cæſareæ quandam niſus mediam proferre doctrinam, multum ab illorum blaſphemia receſſit, non tamen ſummum Apoſtolicæ integritatis dogma ſeruauit. Tertius autem magnus ſurrexit Melitius, & rectitudinem regulæ in ſacra diſputatione monſtrauit. Nam velut quodam pondere veritatis vtens, & quod plus, & quod minus erat, euitauit. G Cumque turba vniuerſa fauceret, rogans vt breuem eis doctrinæ daret imaginem, tres oſtendens digitos, deinde colligens duos, & vnum tendens, illam laudabilem protulit vocem: Tria ſunt quæ intelliguntur, ſed tanquam de vno diſputamus.

Conſtantius iubet epiſcopos hunc locum, Dominus creauit me, &c. populo exponere. Prouerb. 8. c. Georgius Laodicenus Acacius Cæſarienſis

Cap. XLVIII.

Quod expulſo Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus ſit Epiſcopus.

SOZOMENVS.

EO tempore fertur Archidiaconus eius eccleſiæ, adhuc eo loquente, extenſa manu eius os obſtruxiſſe. At ille ſuam ſententiam manu clarius quam voce ſignificauit. Tribus enim apertis digitis & denuo clauſis, & vno tantum digito ruſus extenſo populo figura diuulgabat, quod tres vnum ſint. H Deinde Archidiacono eius manum ore omiſſo tenente, libera voce, clamabat, Nicænum ſeruari debere concilium.

Melitius quod ore eloqui non ſinitur, manu deſignat.

THEODORITVS.

COntra hanc doctrinam Ariani calumniæ linguas exacuerunt, Sabellianum aſſerétes E Sanctum eſſe Melitium. Ob quam rem principi ſuaſerunt, vt in propriam prouinciam in exilium mitteretur. Et ſupradictus Euzoius aperte Arianum dogma laudauit. Hunc enim cum Ario Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaque facto, ſanus populus ab hæreticis diuiſus in Apoſtolicam eccleſiam poſitam, loco qui dicitur Vetus, conueniebat. Annis namque triginta poſtquam magnus Euſtathius fuerat expulſus, orthodoxi Arianorum onera ſunt perpeſſi, rerum mutationem vtilem ſuſtinentes.

Melitius in exilium protruditur

Euzoius Alexandrinus.

SOZOMENVS.

Sequacibus enim Melitij communicare noluerunt hi, qui ab initio Nicænum dogma ſeruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuiſſet ordinatus, & ſequaces eius ab illo eſſent baptizati: ob quam rem Antiochena F eccleſia in aliam diuiditur partem.

Schiſma.

THEODORITVS.

CVmque viderent orthodoxi, hæreticorum creſcere magis impietatem, & Apoſtolici dogmatis defenſores aperte debellari, ſanctumque Melitium pulſum & Euzoium hæreticum ordinatum, verborum meminerunt, quæ dicta ſunt Loth: *Salua* (inquit) *ſalua animam tuam.* Ad hæc etiam Euangelici verbi dicentis: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, aufer eum & proijce abs te:* Idem & de manu & de pede domino ſanciente, qui etiam adiecit, dicens: *Melius eſt enim tibi, vt pereat vnum membrum tuum, quam totum corpus in gehennam mittatur.*

Ariani triumphât.

Geneſ. 19. c. Matth. 5. c.

Cap. XLIX.

De conſtantia Euſebij propter Melitium.

G POrro mirabilis Euſebius, cui modo memini decretum fuiſſe commendatum, videns præuaricationem pactorum circa Melitium meditatam, ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Ariani vero ſcriptum teſtimonium metuentes Conſtantio ſuaſerunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum, ab Euſebio reuocaret. Tunc miſſus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret. Quomque veniſſet, & Imperatoris verba nuntiaſſet tunc Euſebius admirandus commune, inquit, depoſitum non reſtituam, niſi omnes qui tradiderunt, dicant. Quod dum qui fuerat iuſſus renunciaſſet, indignatus Imperator, denuo miſit vt redderet quod accepit, adiiciens ſcripto, vt ſi reddere nollet, dexteram manum eius abſcinderet: verbo tamen iubens illi quem miſit, ne faceret quod habebatur in literis. Quumque epiſtolam legiſſet Euſebius, & inueniſſet pœnam ab Imperatore dictatam, H cum dexteram manu obtulit & ſiniſtram, ambas incidi petens Nam decretum, inquit non dabo clarum Arianæ peſtis indicium. Hanc eius firmitatem Conſtantius videns, laudauit egregie. Mirantur enim & impij reſiſtentium ſibi laudes, cum geſtorum magnitudine ſuperantur.

Decretum Melitij repetitur ab Euſebio Samoſatenſi. Ariani.

Euſebij conſtantia.

Cap.

Cap. L.

Quomodo Iulianus negata Chriſtiana religione bellum contra Conſtantium parabat, & de morte Conſtantij

SOZOMENVS.

An. do. 363. Victoria Iuliani aduerſum Alemãnos circa Argentoratũ. Iulianus appellatur Auguſtus.

HÆc igitur apud Orientales agebantur eccleſias. Interea Iulianus Cæſar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium reſidentes, alios quidem peremit, alios cepit: claraque victoria decoratus, cum mediocritate vitæ atque manſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatur Auguſtus. Hoc facto, nihil de Conſtantio cogitans, Iudices ab illo factos honorib. mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus oſtenderet eum propter bellum contra Magnentium geſtum, in Italiam Barbaros induxiſſe. Repẽte vero religione mutata, cum prius Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum Pontificem nominauit: & veniens ad templa Paganorum, ſacrificabat, ſubiectiſque talia colere ſuadebat. Cumque Conſtantius propter bellum Perſicum apud Antiochiam moraretur, ſpirans ille quod ſine bello poſſet Illyricum occupare, ad eos agebat iter, dicens, ſe velle Conſtantio ſatisfacere tanquam non ſponte, ſed voluntate militum inſulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur itaque cum ad hos terminos acceſſiſſet, vindemia iam collecta, circa occaſum Pleiadum vuas denuo fuiſſe prolatas. Inſuper etiam imbre ex aëre deſcendente, in eius ueſte ſimul & cæterorum guttas ſingulas crucis formaſſe ſignacula. Hoc facto, videbatur & ipſi & alijs, quod botris extra tempus illatis, bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens veſtem ſupra quam ceciderat, roboraret. Alij vero dicebant, vuarum ſignum, quod præter tempus ſit, ſignificare perditionem Imperatoris inſtar huiuſmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porro de cruce dicebant prænunciare hoc ſignum, quod ſit cœleſte dogma Chriſtianorum, & oporteat ſignari cunctos crucis indicio. Vnde cognoſcitur quod † diuerſius interpretati quam dixerat Imperator, veritate fraudati non ſunt: vtrunque enim opportune dictum ſequens tempus oſtendit. Cum audiret itaque Conſtantius contra ſe venire Iulianum, inſtructione belli Parthici omiſſa, Conſtantinopolim veniebat.

Vocat ſe Pontificem Gentilium.

Prodigia.

Nota crucis in veſtibus.

† Diuerſa.

SOCRATES.

ET apud Mopſucrenem inter Cilicas atque Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ paſſione defunctus eſt. Conſulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris menſis, anno vitæ ſuæ quadrageſimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, viginti quinque poſt illum.

Mopſiſone Conſtantius Aug moritur, An. do. 363.

SOZOMENVS.

QVo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non poſt multum Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Imperator.

Iulianus Imperator fit. An. do. 364.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Sextus.

SOCRATES.

Cap. I.

De Iuliani genere ac diſciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.

Conſtantinopolis vnde dicta.

NVNC igitur de Iuliano pauca dicenda ſunt, eiuſq; genere, ac eruditione, & quomodo venerit ad imperiũ. Conſtantinus, qui Byzantiũ ſuo nomine Conſtantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, non eadem matre germanos, quorum vnus Dalmatius, alter Conſtantius vocabatur. Et Dalmatius quidem habuit ſui nominis filium: Conſtantius autem duos habuit natos, Gallum & Iulianũ. Poſt mortẽ Conſtantini conditoris Conſtantinopolitanæ ciuitatis, quũ milites iuniorẽ Dalmatiũ peremiſſent, tũ & iſti, defuncto iã patre, pene mortis periculũ cum Dalmatio ſuſtinuerant, niſi Gallũ quidem ægritudo, q̃ putabatur ineuitabilis, liberaſſet: Iulianũ vero ætas infantilis: erat n. annorũ octo. Cumq; ab eis feruor Imperatoris quieuiſſet, Gallus circa Epheſũ apud doctores erat, vbi etiã à progenitorib. poſſeſſiones habebat. Porro Iulianus creſcens, in auditorijs Conſtantinopolitanæ vrbis exercebatur in Baſilica vbi doctores erant habitu priuato procedens. Habebatq; pædagogũ eunuchum nomine Mardonium. Grammaticum Nicoclem Laconem. Rhetoricam vero legebat apud Ecebalum Sophiſtam tunc Chriſtianum,

Gallus Epheſi nutritur. Iulianus Conſtantinopol. Mardonius. Nicocles. Ecebolus.

rium. Quod prouidentia ſine Conſtantij factum eſt, ne apud Paganum Sophiſtam legens, ad eius ſuperſtitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Chriſtianus. Cumque lectione proficeret, fama per populum volitabat, quod poſſet etiam Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur, æſtuationem induxit Imperatori Conſtantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & miſit Nicomediam, præcipiens ne accederet Libanium Sophiſtam, Syrum. Tunc enim Libanius à pædagogijs Conſtantinopolitanis expulſus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libanium legere, eo quod Paganus eſſet: veruntamen librorum eius lectionibus vtebatur. Cumque proficeret in Rhetorica, ſuperuenit Nicomediam Maximus Philoſophus, non ille Byzantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quem poſtea quaſi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tum igitur non ob aliam cauſſam Nicomediam venerat, niſi Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cum ſtudia philoſophica prægustaſſet cœpit etiam doctoris imitari religionem. Is enim etiam imperij cupidinem animo eius immiſerat. Quum hæc non laterent aures Imperatoris, inter ſpem metumque conſtitutus, ſuſpicionem celare volens (quia qui dudum integer fuerat Chriſtianus, poſtea proditor eſt effectus) tonſus monachicam ſimulabat vitam: & latenter exercebatur in philoſophia, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Denique in eccleſia Nicomediæ Lector eſt conſtitutus: & ſub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaquam à ſpe recedens quam mente conceperat. Dicebatque plurimis amicorum ſuorum fœlicia fore tempora, quib. ipſe rerum potiretur imperio. Dum hæc itaq; contra eum ſic agerentur, Gallus germanus eius Cæſar conſtitutus venit Nicomediam viſurus ipſum cum proficiſceretur ad Orientem. Paulo poſt vero peremto Gallo, repente Iulianus quoque fit ſuſpectus Imperatori, qui etiam eum cuſtodire præcepit. & cum fuga elapſus fuiſſet, diuerſa loca circumeundo, ſeruatus eſt. Vixque tandem vxor Imperatoria Euſebia cælatum inueniens, ſupplicauit Imperatori, vt nihil mali pateretur, ſed vt potius ad philoſophandum mitteretur Athenas.

Libanius Sophiſta.

Maximus Philoſophus

Iulianus fingit ſe Chriſtianum.

Iuliani fuga.

Euſebia vxor Conſtantij.

E F G

THEODORITVS.

COEpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per vniuerſam Hellada, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens an ad ſuum imperium perueniret: inuenitque virum qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum ſeductores dæmones euocauit. Quibus ſolenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deuictionis, repente diſparuerunt. Quod cognoſcens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorem ſignificauit, & de crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtute, eo quod videntes hoc ſignum dæmones euanuiſſent. Porro Magus Non hoc ſuſpiceris, inquit, ô bone vir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominati hoc ſignum potius abſceſſerunt. Et ira capiens miſerum odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum.

Conſulit vates.

Miraculū.

H E

SOCRATES.

POſt hæc igitur Imperator euocauit Iulianum, & conſtituit Cæſarem: dauſque ei coniugem Helenam ſororem ſuam, contra Barbaros eum deſtinauit ad Gallias. Hi namque Barbari, quorum Imperator Conſtantius contra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuiſſent contra tyrannum, Romanorum vaſtabant vrbes. Quum eſſet ergo adoleſcens Iulianus, iuſſit Imperator vt præter conſilium Ducum nihil moliri præſumeret. Quumque illi accepta poteſtate negligentius agerent, & propterea Barbari ſuperarent, tunc Iulianus Duces quidem delitijs vacare permiſit. Sumens autem milites, eiſque ſpolia peremptorum hoſtium compromittens, initium vincendi Barbaros fecit, & amorem ſui militibus inſeruit. Fertur itaque cum in quandam ciuitatem fuiſſet ingreſſus, quod corona laurea, quibus ſolent ciuitates ornari, inter columnas pendens, rupto fune ſuper eius caput deciderit, eumque aptiſſime coronauerit. Quo facto, cuncti clamauerūt id ei ſignum fore imperij. Aiunt vero quidam, Conſtantium propterea eum contra Barbaros miſiſſe, vt ibi interiret. Sed neſcio an vera ſuſpitio ſit: nam qui ei germanam dedit vxorem, ſi hoc cogitaſſet, contra ſe magis inſidias excitaret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducum negligentia quereretur, alter mittitur magiſter armorum, eius alacritati conueniens. Cuius miniſterio cum barbaris confidenter eſt congreſſus: & quum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad prouincias inuitantis oſtenderent, tunc ille Legatos eorum coniecit in vincula: factaque congreſſione vicit, ita vt etiam captum regem Conſtantio mitteret. Hac fœlicitate prouectus, à militibus appellatur Auguſtus. Quumque corona deeſſet Imperialis, vnus ſigniferorum torquem quem habebat in collo ſumens, Iuliani capiti circumpoſuit. Hoc ergo modo Iulianus Imperator eſt factus. Quæ vero poſtea geſſerit ille Philoſophus, iudicent audientes. In ipſo namque principio non miſſa Legatione ad Conſtantium, nec animum benefactoris placans, quicquid ſibi viſum eſſet agebat, modo Iudices immutando Prouinciales, modo derogando Conſtantio, & per vrbes ſingulas publice relegendo ab illis Barbaris definitas epiſtolas. Quamobrem plurimi eum ſequebantur, à Conſtantio recedentes. Tunc igitur etiam figmentum Chriſtianiſmi quod habebat, abiecit. Et quum circumiret diuerſas vrbes aperiens templa idolis offerebat, & ſeipſum Paganorum Pontificem nominabat. Cumque talia gereret, inteſtinum bellum contra Conſtantium quæſita occaſione parabat: & quantum ad eum perfici potuit. Non eum ſine multo ſanguine ſtudium eius philoſophiæ poterat adimpleri, niſi Deus conſiliorum iudex alterum ſine alterius concertatione ſuſtuliſſet. Nam cum veniſſet Iulianus ad Thracias, nuntiatum eſt mortuum eſſe Conſtantium. Et hoc modo inteſtino bello Romanum liberatur imperium.

An. D. 360.

Helena vxor Iuliani. Alemanni.

Alemanni profligati à Iuliano.

F G H

Iulianus populi fauorē conatur ſibi comparare. An. do. 363.

A Veniens autem Iulianus Conſtantinopolim cogitare cœpit quemadmodum ſibi populum complacaret, & illius fauore decenter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene namque ſciebat Conſtantium ab omnibus populis nomen Conſubſtantialitatis amplectentibus odio haberi: ob quam rem ab eccleſijs videbantur excluſi, & epiſcopi confiſcati, inque exilium relegati. Simul etiam nouerat & Paganos fuiſſe contriſtatos prohibitione ſacrificiorum, & deſiderare adipiſci tempus quo ipſorum aperirentur templa, & haberent idolis immolandi poteſtatem. Sic igitur vtrumque populum mœroribus exulceratum à defuncto cognoſcens, & communiter omnes de Eunuchorum violentia, & præcipue Euſebij rapinis ingemiſcentes, apud omnes ſeipſum artificioſo velamine commendauit: & alijs quidem fingebat, alijs autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamen in communi qualis eſſet religione monſtrabat. B Et primum quidem crudelitati Conſtantij circa ſubiectos derogans, & eum coram populo vniuerſo redarguens, iubet epiſcopos in exilium deportatos reuocari, & confiſcatas eorum reddi ſubſtantias. Templa quoque Paganorum velociter ſuos neceſſarios præcipit aperire. Eos autem qui fuerant ab Eunuchis oppreſſi, recipere quæ male ab eis fuerant abrepta ſanciuit. Euſebium vero præſidentem Imperiali cubiculo morte damnauit, non ſolum quia multos oppreſſerat, ſed quia Gallum quoque fratrem ſuum eius accuſatione audierat interemptum. Et corpus quidem Conſtantij regio honore ſepeliuit. Expulitque palatio Eunuchos, tonſores & cocos. Eunuchos quidem quia eius vxor obierat, poſtquam non duxit aliam. Cocos autem, eo quod cibis ſimplicibus vteretur. Tonſores autem, vnus (inquit) ſufficit multis. Scriptorum autem plurimos fortunæ antiquæ reſtituens, reliquis ſuam mercedem ſcripturæ dari præcepit. C Abſcidit quoque etiam Publicum curſum mularum & caballorum, quos publicis iuſſit vtilitatibus miniſtrari. Hæc eius opera laudant pauci, plurimi vituperant, quod remoto faſtu Palatij contemptibile videretur Imperium. Is etiam noctu vigilans conſcribebat libros. Et deſcendens in Senato publice recitabat. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæſare in curia Senatus recitauit orationes. Honorabat quoque diſciplinarum cultores, maxime philoſophantes. Quamobrem vndique fama congregabat huiuſmodi viros confluentes circa Palatia, qui circumamicti pallijs magis habitu quam magiſterio agnoſcebantur. Erantque graues vniuerſis Chriſtianis, ſeductores viri, & Imperatoris ſemper religioni fauentes. D Habens itaque Iulianus immodicum vanæ gloriæ vitium, cunctos ante ſe principes lacerauit in libro, quem de Cæſaribus ſcripſit. Hac ergo arrogantia motus, etiam contra Chriſtianos conſcripſit libros. Vt ergo cocos atq; tonſores expelleret, opus philoſophi, non tamen Imperatoris fecit: vt autem detraheret atque laceraret, neque Philoſophi neque Principis fuit.

Euſebium occidit.

Iubet [illegible]

A

Cap. II.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de ſacrificijs Idolorum.

SOZOMENVS.

Iulianus Auguſt. abluit baptiſmum.

FErunt itaque mox in ipſo principio Iulianum adeo aperte & impudenter negaſſe Chriſtianam fidem, vt quibuſdam ſacrificijs & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocant, & ſanguine immolatiuorum, noſtrum baptiſma ſtuderet ablui, & abrenunciare eccleſiaſticæ profeſſioni. Ex illo enim tempore tam ſecrete quam publice & in templis, licenter Pagani ſacrificia celebrabant. Fertur vero, quod cum aliquando ſacrificaretur, oſtenſum ſit ei in viſceribus pecoris immolati, ſignaculum crucis corona circũdatum. B Quo viſo, alios quidem ſacrificij miniſtros fuiſſe perterritos, reputantes videlicet huiuſmodi religionis virtutē & Chriſtiani dogmatis æternitatem: eo quod corona, quæ circundabat crucem, victoriæ eſſet indicium: & quia ambitus circuli à ſuo principio nuſquam terminaretur, ſed magis reuerteretur in ſemetipſum. Cumq; cæteri mirarentur, princeps huius ſcientiæ conſortauit eos, dicens, proſpera & vtilia ſibi indicia fuiſſe monſtrata, & quod magis ſignum dogmatis Chriſtiani coerceretur, ne ei quo vellet dilatari, liceret termino circuli circumſepto.

Prodigium coronatæ crucis in extis viſæ.

THEODORITVS.

Iulianus lector eſt ordinatus ob metum.

IVlianus enim metuens Conſtantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectorum ſociatus eſt choro, & diuinos codices in eccleſia populo audiente legebat. Nam & Baſilicam martyrum ædificauit, quam C diuina prouidentia non ſuſcepit.

Cap. III.

Quomodo etiam ante Imperium latenter fuerit Paganus.

SOCRATES.

Iulianus & Gallus templū Mamæ erigendū locant. Prodigium.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Cappadocia agerent, aiunt, habuiſſe eos tunc ſtudium, vt maximam Baſilicam ad ſepulturam martyris Mamæ extruerent: & inter ſe diuiſerunt opus. Cumq; ambo certarent in ædificio, vt alter alterum ſuperaret, fertur quoddam proueniſſe miraculum: & niſi hactenus ſupereſſent D qui hæc ſe audiuiſſe ab inſpicientibus narrarent, videretur forſitan incredibile. Galli namque pars augebatur & omnino creſcebat: Iuliani vero labores, alij quidem fodiebantur, alij in terra ipſa vomente ruderibus implebantur. Aliquando depoſita fundamenta terræ copulari non poterant, perinde ac ſi quædā violenta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quæ cauſa cunctis apparebat eſſe prodigioſa. Ex illo namque colligebant non eſſe virum illum in religione Chriſtiana ſanum.

* * *

Cap. IV.

Quam fuerit Iulianus Chriſtianis infenſus.

[...]n do 364.

CVm igitur ſolus tenuiſſet imperium, templaque reſeraſſet, & alia repararet, omnem deuotionem etiam miniſtris templorum affluentius impendebat. Sæpe vero ciuibus in commune reſcripſit vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Chriſtianis ſe inimicum aperte deſignans, ita neque venire ad ſe eos vellet neque Legationes eorum ſuſciperet. Denique cum Perſæ moui ſſent bellum, Legationem mittentibus Niſibinis tanquam hominibus Chriſtianis, & neque templa reſerantibus, neque ad eorum ſacra venire volentibus, interminatus eſt non ſe auxilium præbiturum, nec legationem quaſi pollutæ ciuitatis eſſe ſuſcepturum neque ad eos prius acceſſurum, niſi cognoſceret in Paganiſmum eſſe mutatos. Hoc etiā apud Palæſtinam queſtus de Conſtantienſibus delegauit. F Hic enim locus cum eſſet Gazæ portus, & Maioma vocaretur, eſſetq; Chriſtianis plenus, à Conſtantino dignitatem meruit ciuitatis, & ex filij eius nomine Conſtantia nuncupata eſt. Iniuſtum enim, arbitratus eſt Conſtantinus, vt Paganis ſubdita videretur eſſe Gazenſibus. Tunc ergo Iuliano regnante, litem Gazæi Conſtantienſibus intulerunt. Quo Iudice reſidente Conſtantiam rurſum eis ſubdidit, diſtantem propemodum ſtadijs viginti. Et ex illo, ſublato priori nomine Gazæ Maritimæ vocabulo nuncupatur. Habebat enim communes Iudices atque Duces: ſola vero iura eccleſiæ duas videntur oſtendere ciuitates: vtraq; enim ſuum epiſcopum habet & clerum. Et Vigiliæ martyrum atq; Collectarum apud eos ſeorſum fiunt, & termini vtriuſque epiſcopatus eccleſiæque conſtituti ſunt. G Quodam tempore defuncto Maiomeno pontifice, quidam præſulum eccleſiæ Gazæorum ſtuduit vtrumque clerum ſuę ditioni ſubmittere, fas non eſſe dicens, vt vni ciuitati duo epiſcopi præſiderent. Reſiſtentibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ ſynodus, vt eis proprium ordinaret epiſcopum, oportere credēs eos qui ſub Conſtantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruiſſent, & Pagani Principis iudicio hæc amiſiſſent, in ſacerdotis & ordine eccleſiarum nequaquam dato antiquitus honore priuari. Ea quoq; tempeſtate Cæſaream Cappadociæ maximam ac fœliciſſimam ciuitatem ita vocari prohibuit, eique appellationem antiquam Cæſaris abrogauit, quam à Claudio Cæſare promeruerat. H Nam prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odiū eius antiquitur, eo quod omnis eius eſſet pupulus Chriſtianus, & templum apud ſe Iouis & patrij deſtruxiſſet Appollinis. Nam cum etiam eo regnante Fortunæ ſacellum quod ſolum remanſerat, à Chriſtianis, fuiſſet euerſum, ciuitati crudeliter erat infeſtus: & Paganorum populos illic habitantes, valde culpabat, qui ſemetipſos vlti non eſſent, & quidliber pro Fortuna ſuſtinuiſſent. Omnes vero poſſeſſiones atque pecunias Cęſarienſium eccleſiarum cū verberibus exquirens, in medium iuſſit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in ærario publico collocauit. Clericos autem vniuerſos aggregari inter milites iuſſit, Duci prouinciæ

[Margin notes, left, cut off: ...aioma. ...nſtātia. | ...nſtantiā ... à Con... ...tino liber... ...te dona ...Gazæ ...rum ...b... ...untur à ...liano ...za Ma...ma. | ...zaca. ...mpla ido... ...à Chri... ...nis de... ...cta. ...ſaurus ...eſiaſti... Cæſar... ...bus ad... ...tum. Cle... ...cogun... ...mili...]

E ſeruituros, quod eſt nimis graue & vehementer iniurioſum. Populum vero Chriſtianorum cum vxoribus ac filijs inſcribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa perſoluere, cum interminatione iurans, quod niſi templum rurſus feſtinanter ædificarent, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidem capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic enim ſolebat vocare Chriſtianos. Quod forte eueniſſet, niſi fine celeri defeciſſet.

Galilæos Iulianus vocat Chriſtianos.

Cap. V.

Quod initio Imperij ſui magis pepercerit Chriſtianis.

INitio namque parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt, ſciens priores perſecutores nihil profeciſſe ad augmentum Paganiſmi, quod puniſſent Chriſtianos: qui magis hinc creuerint, & facti ſint glorioſi pro vero dogmate morientes. F Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormentis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potius & admonitione Paganiſmum colendum populo ſuaderet, credens etiam hinc ſe monſtrare clementem.

Cap. VI.

Quomodo Mares, epiſcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.

FErtur enim, quum Conſtantinopoli apud Fortunam ſacrificaret vrbis, acceſſiſſe ad eum Mares epiſcopus Chalcedonis, & publice impium & ἄθεον, id eſt, ſine Deo, apoſtatamque vocitaſſe, illum vero ſolam ei improperaſſe cæcitatem: erat enim ſenex, & propter imbecillitatem oculorum manu alterius agebatur. G Super hæc volens etiam lacerare Deum, conſuete dixit: Neque Gallilæus Deus tuus curare te poteſt. Reſpondens vero Mares dixit. *Ego,* inquit, *Deo meo pro cæcitate gratias ago: quia hoc ideo factum eſt, ne te videam pietate nudatum.* Imperator autem nihil reſpondens abſceſſit. Sic enim putabat potius roborari Paganiſmum, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet.

Iulianus obiurgatur à Mareto.

Maretis reſponſum.

Cap. VII.

Quod eos qui fuerant deportati à Conſtantio, reuocarit.

H HÆc itaque faciens, eos qui fuerant à Conſtantio fugati propter religionem reuocauit, & confiſcatis patrimonia ſua reſtituit, præcipiens populo vt nullum læderent Chriſtianum, neque nolentem ſacrificare compellerent: ſponte vero accedentes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq; ſolitis eorum ſacrificijs præparabat. Clericis autem omnia priuilegia honores, conſuetudineſq; ſubtraxit, & leges poſitas pro eis ſoluit, ipſoſq; Curiæ tradidit: ſimul & à virginibus & viduis quæ pro penuria inter clericos alebantur, iuſſit exigi ea, quæ pridem à publico accepiſſe videbantur. Conſtantinus enim Imperator diſponens res eccleſiarum vnicuique ciuitati proſpexit, vt clerus ſufficientia emolumenta perciperet, & hoc

Subdola Iuliani in Chriſtianos clementia.

Virgines & viduæ pauperculæ ex publico alebantur.

Clericorum priuilegia & honores

lege

A lege firmauit: quod hactenus mortuo Iuliano ſeruatur. Hanc exactionem aiunt valde fuiſſe crudelem. Auferebat enim ſubinde pecunias, & ornamenta ſacra templaque ſub Conſtantino & Conſtantio fundata deſtruebantur: datæ ad ædificia pecuniæ rurſus exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes, & clerici, & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur.

Cap. VIII.

De ſeditione apud Alexandriam orta contra paganos.

SOCRATES.

Pugna inter Gentiles & Chriſtianos apud Alexandriam.

PEridem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiuſmodi cauſa ſeditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus deſolatus atque neglectus, multaque ſorde completus: hic Pagani olim Deo Mythræ ſacrificantes homines immolabant: quem B locum Conſtantius quaſi vacantem eccleſiæ Alexandrinæ conceſſerat. Hic Georgius volens oratorium extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret inuentum eſt illic adytum in multa profunditate conſtructum, in quo paganorum myſteria celebrabantur. Erant ibi caluariæ hominum plurimæ, maiorum pariter & infantium, qui perhibebantur illic extincti, vt ex eorum viſceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Chriſtiani reperientes in adyto Mithræ, ſtuduerunt ad irriſionem paganorum vniuerſis hæc facinora reſerare, diuulgabantque capita hominum quæ compererant. Hæc Alexandriæ pagani videntes, & opprobrium non ferentes, ita ſuccenſi ſunt, & omne quod ad præſens inuenerunt arma iudicantes, impetu contra Chriſtianos facto, multos C interemerunt, alios gladijs, alios fuſtibus aut lapidibus, alios funibus ſtrangulantes, quoſdam etiam crucifigentes ad faciæ crucis iniuriam, plurimos diuerſis vulneribus affligentes. Et ita factum eſt, vt neque proximis parceretur, ſed Philoſophus Philoſophum percuſſit, & frater fratrem, parentes filios: & inuicem in mutua nece graſſati ſunt. Quamobrem Chriſtiani eundem locum purgare quieuerunt.

Cap. IX.

Quomodo Alexandrinus Georgius ſit extinctus.

SOZOMENVS.

Georgius Alexandrinus occiditur.

INterea cum Iudices denuntiaſſent mortuum D fuiſſe Conſtantium, & imperare Iulianum, ſeditionem fecit in Alexandreia populus paganorum & impetu facto contra Georgium, vinculis eum alligauerunt. Quem paulo poſt venientes ad carcerem peremerunt, eiuſque cadauer imponentes camelo, à mane vſque ad veſperam per totam traduxerunt ciuitatem, & circa ſerum diei concremauerunt. Multi ferunt Arianorum, quod à fautoribus Athanaſij id factum ſit: ſed ego reor indubitanter hoc feciſſe Gentiles, cum vtique & querelas haberent aduerſus eum propter idola & templorum iniurias, prohibitionemque ſolennitatum. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe teſtatur per literas A ad Alexandrinos miſſas, in quibus culpat eos, pœnamque relaxat, quaſi propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis conſeruatorem dicit, & Alexandri conditoris eius nec non Iuliani auunculi ſui, qui in paganiſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum læſerat.

Cap. X.

Quomodo Iulianus eccleſias clauſerit, & eccleſia ornamenta diripuerit.

Iulianus auunculus Iuliani Aug... templa Chriſtian... ſpoliat.

DIcitur enim is ſtudium habuiſſe, vt in theſauros Imperatorios plurima & precioſa eccleſiæ Antiochenæ vaſa reconderet, & clauſiſſe eccleſias, & vniuerſos clericos effugaſſe, & ſolum tunc Theodoritum ſtenſe presbyterum. Quem cum tanquam vaſorum cuſtodem comprehenſum crudeliter ſauciaſſet, nouiſſime gladio præcepit occidi. Qui fortiter inter vniuerſa tormẽta reſpondit, & pro dogmatis confeſſione B deuicit. Quumque vniuerſa Deo dicata vaſa & pallia collegiſſet, proiiciens hæc in terram, contumelijs & iniurijs vt voluit afficiens Chriſtum, ſupra ea etiam ſedit, & cumulum addens iniuriarum. Moxque verenda eius & loca ſœmoribus circumpoſita feruntur eſſe percuſſa, & ad tantam peruenit putredinem, vt vermes procrearentur, medicis laboribus nec valentibus vincere affectionem. Conficiebantur enim omnimoda precioſaque medicamina ex pinguibus volatilibus, vt eorũ pinguedine corrupta & putria membra linirentur. Hoc facto, vermes ad ſuperficiem prouocabant, quia in profunde ebullientes per viuas ſerpebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab hac affectione ſecurus. Hoc itaq; claruit diuina indignatione factum, cum etiam cuſtodes Imperialium theſaurorum & alij plurimi aduerſus eccleſias inſurgẽtes inopinata & miſeranda morte defuncti ſint, quaſi C ſuperna indignatione damnati.

Pœna.

Cap. XI.

De Euſebio, Nectario & Zenone martyribus.

Euſebius, Nectarius, Zenon.

HIs dictis tempus eſt vt mentionem faciamus Euſebij, Nectarij & Zenonis fratrum Chriſtianorum, contra quos odium exercentes populi Gazæorum, domi celatos, & comprehenſos, vinculiſque traditos, atque flagellatos poſtea conuenientes in Theatrum, aduerſus eos clamare cœperunt, quaſi eorum templa deſtruxiſſent, & in iniuriam paganorum præterito tempore multa geſſiſſent. Cumque ſe mutuo (vt vulgus ſolet) excitarent concurrentes ad D carcerem, educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nunc ſupinos trahentes, atque percutientes, & vulneratos lignis lapidibus, atque fuſtibus. Audiui namque etiam mulieres egreſſas, & cum radijs telarum eorum corpora vulneraſſe: & cocos publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fudiſſe ſuper eos, alios ſubulis eorum membra perforaſſe. Cumque eos dilaceraſſent, capitaque ſtregiſſent, ita vt cerebrum in terra iaceret, deduxerunt extra vrbem, quo ſolebant mortua iumenta proiicere ibique eorum corpora concremantes oſſa quæ remanſerant, inter cadauera camelorum & aſinorum permiſcuerunt, ne poſſent facile reperiri quod

Coci publi-ci.

non diu latuit. Quædam namque mulier Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in vrnam recondens, Zenoni eorum conſobrino ſeruanda contradidit. Deus enim per viſionem mulieri reuelauit hunc virum: ei namque erat ignotus & nuper habita perſecutione celabatur. Hoc ergo modo per mulierem reliquias eorum accepit, & interim domi ſeruabat. Quumque is eiuſdem eccleſiæ ſuſcepiſſet epiſcopatum, imperante Theodoſio fabricata Baſilica ante ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſorem Neſtorem. Qui dum in vita ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cũ martyrib. comprehẽſus à populo, vinculis eorum flagellisq; participatus eſt. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum corpus, ad miſerationẽ perſequentes adduxit. Quem extra portas ſemiuiuũ, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligentes quidam, ad Zenonẽ adduxerunt. Apud quem dum curaretur, defunctus eſt.

Zenon epiſcopus Gazæ. *Neſtor.*

Cap. XII.

De Hilarione monacho & crudelitate Heliopolitanorum & Arethuſiorum contra Chriſtianos, & de Marco epiſcopo eiuſq; martyrio.

Hilarion.

INter hæc autem dum Hilarionem monachũ Gazæ requirerent, fugit in Siciliam vbi ligna de montib. colligens, & in ciuitate vendens, ſic victum quotidianum parabat. Cumque eius illuc virtus fuiſſet patefacta per dæmones, venit in Dalmatias: ibique virtute diuina plurima miracula faciebat, ita vt etiam mare, quod quædam occupauerat loca, ſua oratione repelleret. Sed etiam hinc rurſus abſceſſit: quia vbi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cunctis eſſe ſtudebat incertus, vt opinionem ſuam crebra migratione deſtrueret. Nouiſſime vero quũ nauigaret in Cyprum, venit in Paphum: inuitatuſque ab epiſcopo Paphi, amabat locum, & circa prædium Charybdim nuncupatum, philoſophatus eſt: quem vt martyr non eſſet, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præceptum diuinum eſt, non expectare perſecutores. Nam qui in perſecutione comprehenduntur, fortiter ferre iubentur. Gazæi itaque & Alexandrini contra Chriſtianos talia geſsiſſe noſcuntur. Sed Helipolitani & Arethuſij Syriam habitantes, ad tantam venere crudelitatem (ſicut illorum temporum homines explanauerunt) vt ſacras virgines inſolitas à populo videri, publice nudatas ſtare cogerent in Theatro. Quas primo iniſerunt, poſtea totonderunt, nouiſſime per medium ſectas, porcos vt eas deuorarent, prouocabant. Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem ſacrarum virginum res illa perduxit, eo quod paterna conſuetudo qua fornicabantur eorum virgines antequam nuberent, prohibita videretur. Conſtantius enim deſtructo in ea ciuitate Veneris templo prius apud eos conſtruxit eccleſiam, & conſuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethuſij vero Marcũ ſuæ ciuitatis epiſcopum, ſenem, vi[illegible] & conuerſatione reuerẽdum mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerunt exoſum, eo [illegible]d Conſtantij temporibus vt paganos ad Chriſtianiſmum adduceret, templum illorum [illegible] pretio [illegible]umque deſtruxiſſet.

Heliopolitanorum crudelitas in ſacras virgines.

Arethuſiorum in Marcum epiſcopum ſæuitia.

Cumque Iulianus imperaret, motus in [illegible] & præcepit, vt aut æſtimationem templi [illegible]ret, aut id rurſus ædificaret. Et cum [illegible] vtrumque impoſſibile foret Chriſtianis ſimul & ſacerdoti, primo fugit ſecundum Euangelicam legem, poſtea vero cum multi propter eum periculis & neceſſitatibus ſubderentur, de fuga reuerſus eſt, & ſponte ſemetipſum populo, vt quod vellent in ſe exercerent, contradidit. Qui dum laudare Philoſophum debuiſſent, credentes potius cõtemptorẽ, irruentes in eum, & per ſingulas plateas trahentes, eius capillos & menbra dilacerabant viri ſimul & fœminæ ita vt tenuibus veſtibus eius aures abſcinderent. At pueri apud magiſtros poſiti, illudebant ei, alapis cædentes, & graphijs ſine aliqua miſeratione pungentes. Quem etiam in cuniculos depoſuere fœtentes. Cumque adhuc reſpiraret, eum melle & liquamine perungentes, & in ſportam immittentes, ſuſpenderunt in aëre. Fertur ergo tunc veſpis & apibus ipſum contingentibus, & carne eius veſcentibus dixiſſe Arethuſijs, quod ipſe quidem eſſet excelſus, illos vero videret in humili conſtitutos, ſed poſtea etiam ipſos fore paſſuros.

Marcus epiſcopus Arethuſiorum.

THEODORITVS.

HOc igitur agentes, cogebant eum vt templum reædificaret, aut daret impenſas. Quod dum non faceret, putantes paupertatẽ, vel medietatẽ petebant pecuniarũm: nouiſſime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait *Nec vnũ obulum pro omnibus dabo.* Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſedere ſupplicijs.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quod tunc præfectus præcipue paganus fuerit admiratus Marci conſtantiã, & ad principem veniens quereretur, dicens eſſe pudendum, vt in vno ſene tanta tormenta peragerentur: Et Chriſtianos cum talia paterentur, fieri glorioſos, ſe vero magis eſſe opprobrio. Marcus ergo tali eſt fine coronatus.

Cap. XIII.

De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.

EOdem tempore Macedonius quoq; Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt. Nam quum in † Meroe ciuitate Phrygiæ templum aperuiſſet prouinciæ iudex, & longo tempore plenum luderib. emundaret, ingredientes iſti per noctem, idola contriuerunt. Quumque propter hoc multi comprehenſi ad ſupplicium ducerentur, illi ſemetipſos exhibuerunt. Quos dum Iudex quaſi habita ſatisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormentorũ genere caſtigauit. Nouiſſime vero in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cumque cremarentur. *Si aſſu,* inquiunt, *carnibus ô Amati delectaris,* [illegible] vocabatur Iudex) *altera latera ignibus obuce, ne cũ comedere cœperis carnes ſemicrudas inueniias.* Et iſti et[illegible] fortiſſim[illegible] certamine d[illegible] A[illegible] aut Buſyrim in Ancyra Galatiæ, chariſſimã fo[illegible]q; habuiſſe cõfeſſionẽ, cu[illegible] in hæreſi q[illegible] vocatur [illegible] H[illegible] iudex

Theodulus, Tatianus. † Migo.

Amatius, iudex

Buſyris martyr, Encratita.

Cap.

A comprehendiſſet quaſi paganis inſultantem, torquere volebat in publico, iuſſitq; vt appenderetur ligno. Tunc Buſyris extenſis cito manibus ſupra caput nudauit latera, dicens non opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponendoque laborarent, quum eſſet ipſe paratus ad pœnã quã vellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratuſque eius promiſſionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cũ vngulæ ferreæ vehemẽtius latera eius exararent: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porro paulo poſt morte nuntiata Iuliani vſque ad Theodoſij principatum vixit, & in eccleſia catholica acta pœnitentia prioris hæreſeos, conuerſatus eſt.

Cap. XIV.

De Baſilio martyre, & Eupſychio.

Baſilius Ancyranus. Eupſychius Caſarienſis.

B IN illo porro tempore ferunt vitam finiſſe martyrio Baſilium eccleſiæ Ancyranæ presbyterum & Eupſychium Cæſarienſem Cappadociæ ducta nuper vxore, cum adhuc ſponſus eſſe videretur. Eupſychius enim peremptus eſt propter Fortunæ templum, quod (ſicut iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæſarienſes iram Principis ſunt experti, & alij quidem morte, alij fuga mulctati ſunt. Baſilius autem ſtudioſus vir, circa dogma probatus dum vixit Conſtantius, reſtitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cum vero Iulianus tenuiſſet Imperium, Chriſtianos publice commonebat vt proprium dogma ſeruarent, nec paganorum ſuperſtitione macularentur, honoreſque collatos à C Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtique & perpetuæ damnationis autores. Propterea ergo in ſuſpicionem & odium veniens paganorum, quoniam publice ſacrificantes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat atq; clamabat, ne vllus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multaque tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hæc colligens in vnum retuli, licet diuerſi anni vel dies eorum videantur eſſe martyrij.

Baſilius occiditur.

Cap. XV.

Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint commiſſa atque Sebaſtia, necnon & in Phœnice.

D THEODORITVS.

QVæ enim idolorum ſeductionibus ſubditi tempore illo cõmiſerunt, multa quidem ſunt, & proprijs libris egentia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem & Gaza, virorũ ſacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuerſatione pollentium, diuidentes vteros, & hordeo cumulantes expoſuerunt deuorationi porcorum. In Sebaſtia vero quæ eſt eiuſdem prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum aperuerunt, ignique tradiderunt oſſa, ac puluerem diſperſerunt. Porro ſcelus quod in Phœnice commiſerunt, quis poterit vel dicere ſine lachrymis, vel audire? In Heliopoli e-

A nim, quæ eſt circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccenſus zelo diuino multa idola quæ ibi adorabantur contriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores viri nefandi, non ſolum peremerunt eum, ſed etiam ſecantes ventrẽ, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inſpectorem oculum non potuerunt effugere ſed dignas dederunt ſua temeritate pœnas. Quicunque enim illo ſcelere participati ſunt, dentibus omnibus priuati ſunt. Sed & ipſæ linguæ pariter defluxerunt, conſumptæ putredine. Perdiderunt etiam viſum, & affectionibus ſuis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

Cyrillus diaconus Hieroſolymitanus martyr.

Cap. XVI.

De ſimulachro ἀνδρογύνῳ à paganis in eccleſia conſtituto.

B IN Emeſa vero, quæ eſt in eius confinio ciuitatis. Dionyſio γυνῇ, id eſt, Baccho muliebri, eccleſiam quæ Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad deriſionem ſimulachrum iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον, id eſt, quod virum monſtraret ac fœminã. In Doroſtolo vero inſigni Thraciæ ciuitate, Aemilianus inuictiſſimus decertator, à Capitolino vniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porro Marci Arethuſij epiſcopi geſta vel paſſio, Aeſchyli & Sophoclis magniloquentia noſcitur indigere, vt digne actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

Aemilianus martyr.

Cap. XVII.

De legibus, quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit.

C INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impijs contra pios illo tempore ſunt cõmiſſa. Tunc igitur aperte Deo exoſus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primum quidem interdixit Galilæorum filijs (ſic enim Saluatoris noſtri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atq; Philoſophorum legere diſciplinas. *Proprijs* inquit, *pennis, ſecundum prouerbium, vulneramur.* Ex noſtris enim armati conſcriptionibus contra nos bella ſuſcipiunt: Τοῖς οἰκείοις γὰρ φασὶ πτεροῖς κατὰ τὴν παροιμίαν βαλλόμεθα· ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων ὁπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Poſt hanc aliam poſuit legem, præcipiens Galilæos expelli militijs.

Prouerbium. Noſtris ipſorum pennis impetimur.

D

Cap. XVIII.

De reditu Athanaſij ad Alexandriam.

SOCRATES.

IGitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandrinorum populus libenter excepit. Expuleruntque eccleſijs Arianos, & Athanaſio ſceptra venerabilia tradiderunt. Verum Ariani in domibus ignobilibus ſe colligentes, loco Georgij Lucium habuerunt.

An. do. 36[?] Athanaſius redit Alexandriam.

Cap. XIX.

De Lucifero & Euſebio.

EA ſiquidem tempeſtate Lucifer Calarenſis, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſſione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabant, quemadmodum corruptā eccleſiæ regulam repararent. Placuit vt Lucifer quidem ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexandriam, vt vna cum Athanaſio facto concilio eccleſiæ dogmata roborarent. Lucifer tamen miſit in locum ſuum diaconum, per quem profeſſus eſt ratum ſe habiturum, quod eſſet concilio ordinante conſtitutum. Ipſe autem veniens Antiochiam fluctuantem inuenit eccleſiam; erat enim inter ſe turba diuiſa, & non tantum hæreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio, diuidebat eccleſiam: ſed etiam Melitij ſequaces, ſtudium habentes circa ſuum præſulem, à ſuis conſortibus receſſerunt. Tunc ergo Lucifer ordinans ei Paulinum epiſcopum, rurſum abſceſſit. Euſebius autem veniens Alexandriam cum Athanaſio concilium celebrauit.

Lucifer. Euſebius.

Melitiani.

Cap. XX.

De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato.

COnueneruntque ex diuerſis ciuitatibus epiſcopi, & de maximis neceſſariiſque rebus habuere tractatum. Vbi etiam de ſancti ſpiritus diuinitate tractantes eum in conſubſtantiali trinitate comprehenderunt. Et verbum humanatum non ſolum carne, ſed etiam anima declararunt, ſicut olim viris eccleſiaſticis complacuerat. Non enim nouam religionem in eccleſiam introduxerunt, ſed quā ab initio eccleſiaſtica traditio docuit Chriſtianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius diſputatione ſermonis ſcripturam nobis probatiſſimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præſul eccleſiæ, animatum eum qui humanatus eſt, in ſuis ſermonibus ſunt profeſſi. Nec non per Beryllum epiſcopum Philadelphiæ in Arabia conſtitutæ facta ſynodus, ſcribens ad eundem Beryllum hæc ipſa contradidit. Sed etiam Origenes vbique in ſuis libris animatum nouit eum, qui eſt humanatus: proprie tamen nouus Tomus eius in Geneſim hoc Sacramentum cōgruenter exponit, vbi Adam quidem Chriſtum, Euam vero eccleſiam latius explanauit. Horum itaque dictorum digni ſunt teſtes ſanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Euſebius. Ambo namque & communiter Origenis vitam commendantes, & eius aduerſarijs reſiſtentes, inſignibuſque libris ſatisfactionem pro eo componentes: non primum Origenem ad hanc diſputationem veniſſe dicunt, ſed myſticam eccleſiæ interpretatum fuiſſe traditionem. At illi qui Alexandriæ conuenerunt non ſine ſubtili inueſtigatione quæſtionem de οὐσία, id eſt, ſubſtantia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſiſtentia reliquerunt. Oſius namque Cordubæ Hiſpaniæ præſul (de quo iam ſermo prælatus eſt) præmiſſus ab Imperatore Conſtantino, vt flammam

Beryllus ſynodus Philadelphina

Apologia pro Origene

Oſius Cordubenſis.

E tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyenſis dogma deſtruxit, de ſubſtantia ac ſubſiſtentia habuit quæſtionem.

Sabellius Libycus.

SOZOMENVS.

INterea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cum Athanaſio & Euſebio Nicæni cōcilij decreta roborauerunt: & conſubſtantialem patri ac filio ſpiritum ſanctū ſunt profeſſi, Trinitatemq; nominauerunt. Et quoniam de ſubſtantia & ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias, ſapienter decretum eſt, vt his nominibus contra Sabellianos ſolos viamur, ne vocaburum inopia idem putetur eſſe ſubſtantia quod ſubſiſtentia.

Trinitas

Sabelliani.

Cap. XXI.

F *De differentia ſubſtantia & ſubſiſtentia.*

SOCRATES.

HÆc quidem tunc ſynodus. Nos autem de οὐσία id eſt, ſubſtantia & ὑποστάσει, id eſt ſubſiſtentia, ſi quid nouimus, abſurdum non eſt breuiter indicare; Igitur qui Græcanicam explanauere prudentiam οὐσίαν. id eſt, ſubſtantiam quidem diuerſo modo definierunt, ὑποστάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ vero ne ſermonem quidem fecerunt vllum. Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba ſecundum ordinem elementorum colligit: etiam Barbarum vocat hoc verbum, neque apud aliquos antiquorum vſurpatum quod etiamſi alicubi ſit inuentum, non tamen hoc indicare quod nunc intelligitur. Nam apud Sophoclem in Phœnicia locum inſidiarū ſignificare ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam meminit, Apud Menandrum veluti fœces, quæ ex vino colliguntur in dolio, ὑπόστασιν. id eſt. ſubſiſtentiam deſignare dicit. Sciendum tamē, quod
G licet antiqui Philoſophi hoc modo loquuti non fuerint: tamen iuniores Philoſophi pro οὐσία, id eſt, ſubſtantia, ὑποστάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ vocabulo ſunt vſi. Subſiſtentiæ vero definitionem diuerſis modis explanauerunt, ſi ergo definitione ſubſtantia circumſcribitur, quomodo in Deo, qui non poteſt comprehendi proprie hoc vti ſermone poterimus? Verum Euagrius in monachico libro temere quidem & inconſiderate de Deo Diſputandū eſſe prohibuit. Definire vero diuinitatem modis omnibus interdicit. Ait enim rerum compoſitarum eſſe definitiones, Is itaque ſic ait: Omnis, inquit, propoſitio aut genus habet quod prædicatur, aut ſpeciem aut differentiam, aut proprium, aut acci-
H dens, aut ex his compoſitam orationem. Sed nihil in ſancta Trinitate horum quæ dicta ſunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile eſt, ratione ſilentij adoretur. Hæc quidem Euagrius Nos autem licet facta digreſſione hæc dixiſſe videamur, tamen tanquam vtilem hiſtoriæ cauſam nos retuliſſe non pœnitet.

* *
*

CAP. XXII.

Pars libri Athanaſii de ſatisfactione fugæ.

VErum Athanaſius librum de ſatisfactione fugæ olim à ſe conſcriptum tunc eis præſentibus legit: cuius partes vtiles, & quæ proſint hic intexens, totum librum multorum verſuum quærere & legere ſtudioſos admoneo. Ait enim: *Ecce huiuſmodi ſunt præſumptiones impiorum hæc agentes, nec erubeſcentes.* In quibus primum contra nos mala ſunt machinati, hactenus accuſant quod manus eorum paratas ad necem declinare potuerimus, & amariſſime potius ingemiſcunt quod nos penitus extinguere nequiuerunt. & improperant timoris cauſam, ignorantes quod dum hoc ſubmurmurant, in ſemetipſos magis retorquent culpam. Nam ſi fugere malum eſt, perſequi multo deterius. Hic quidem ne moriatur, abſconditur: hic autem perſequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, ſcriptum eſt, qui autem quærit occidere, præuaricatur legem, & magis ipſe fugiendi præbet occaſionem. Si ergo fugam improperant perſequentes, pudeat eos potius ſui ipſorum. Quieſcant inſidiari, & quieſcent continuo fugientes. Sed à malitia non deſinunt ſua & comprehendere omni virtute feſtinant, ſcientes quia fuga perſecutionem patientium, indicium eſt maximum perſequentium. Nullus enim mitem atque clementem fugit aliquando, ſed magis ferocem ſimul & callidum. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat ad Dauid. Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt, interimere ſtudent, ne ipſorum malitiam videantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nam quanto fuga manifeſtior eſt, tanto amplius eorum inſidiæ, neces, exiliaque commiſſa omnibus ſunt aperta. Nam ſiue perimant, mors contra eos ſemper exclamat: ſiue rurſus exilia minentur, vndiquaque ipſi contra ſe mali memoriam deſtinare noſcuntur. Et ſi quidem ſanam haberent mentem, viderent ſemetipſos in his eſſe conſtrictos, ſeque in conſiliis ſuis offendere. Sed quoniam mentem amiſerunt, propterea perſequutione decipiuntur: & quærentes occidere, ſuam non contemplantur impietatem. Nam ſi derogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciant cum vident Iacub fugientem Eſau fratrem ſuum, & Moſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quomodo ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domum miſit, vt interimeret eum, dum abſconſus eſſet in ſpelunca, & mutaſſet vultum ſuum donec declinaret ab Abimelech? ob quam cauſam inimicorum euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temere, videntes maximum Heliam in oratione quidem mortuum ſuſcitaſſe, tamen abſconſum propter Achab, & fugiſſe propter inſidias Hiezabel? Tunc etiam quæſiti filij prophetarum celati ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiam. Sed ſi hæc tanquam vetera non legerunt, ſaltem memoriam habeant euangeliorum. Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum receſſerunt, celantes ſemetipſos: & Paulus in Damaſco à principe gentis quæſi-

Helias.
Achab.
Hiezabel
Abdias.
2. Cor. 11 g
Act. 9. c

A

tus, de muro in ſporta demiſſus eſt, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de ſanctis viris ſcriptura dicente, quam putas excuſationem ſuæ petulantiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorem improperent, contra ſemetipſos tanquam væſani loquuntur: ſiue contra voluntatem Dei hoc dicunt fieri, ſcripturarum diuinarum videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ciuitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mortem, quoquo modo liberari poſſent. In nouiſſimo vero tempore ſæculorum veniens ipſum, quod Moſi loquutum eſt, patris Verbum, rurſus hoc dedit mandatum, dicens: *Cum perſecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam.* Et poſt pauca dicit: *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: tunc qui*

Math. 10
Chriſtus
Euangelio.

B

in Iudæa ſunt, fugiant in montana: qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: qui in agro, non reuertatur tollere veſtes ſuas. Hæc enim ſcientes ſancti, huiuſmodi habuerunt conuerſationis modum. Quæ enim tunc præcepit dominus, hæc etiam ante incarnatam ſui præſentiam in ſanctis loquutus eſt. Et hic eſt hominum terminus ad perfectionem ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciant. Propterea & ipſum verbum propter nos humanatum, cum quæreretur (ſicut nos ipſi) abſcondi, dignatum eſt: & iterum cum perſequutionem pateretur, fugit & inſidias declinauit. Decebat enim eum ſicuti famem, & ſitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo oſtendere ſeipſum humanatum. Ab initio ſiquidem mox vt homo factus eſt, cum eſſet paruulus ipſe per angelum mandauit Ioſeph: *Surgens ſume puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurum eſt enim, vt Herodes quærat ani-*

Chriſtus.
Ioan. 8. g
Ioan. 12. f
Math. 2.
Mat. h. 2.

C

mam pueri. Mortuo quoque Herode videtur propter Archelaum filium eius in Nazareth fugiſſe: & quando iam etiam Deum ſeipſum oſtendebat, & manum aridam reſtituerat ſanam, Phariſæi quidem egredientes concilium fecerunt aduerſus eum, vt eum occiderent: Ieſus autem ſciens diſceſſit inde. Nam & quando Lazarum ſuſcitauit à mortuis: *Ab illo*, inquit, *die cogitauerunt vt occiderent eum.* Ieſus ergo iam non palam ambulabat inter Iudæos, ſed abiit inde regionem iuxta deſertum. Deinde Saluatore dicente: *Antequam Abraham fieret, ego ſum. Iudæi quidem tulerunt lapides, vt mitterent ſuper eum. Ieſus autem abſconſus eſt, & exiit de templo. Et tranſiens per medium eorum ibat, & ita diſceſſit.* Putas hæc videntes, magis autem audientes, cum non videant, quomodo ſecundum quod ſcriptum eſt, non de-

Math. 12
Marci. 3.
Luc. 6 b
Mat. 26. a
Ioan. 11. g
Ioan. 8 g
Luc. 4. c

D

beant igne comburi: quoniam contraria his quæ dominus facit & docet, cogitant & loquuntur: Nam quando Ioannes martyrium ſuſtinuit eiuſque corpus ſepeliere diſcipuli, audiens Ieſus diſceſſit inde in nauem ad deſerti locum ſeorſum. Dominus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam iſti vel ſic erubeſcerent, & vſque ad homines ſuam petulantiam declararent, & non magis ac magis, inſanientes viderentur etiam ipſum arguere Saluatorem, contra eum vtique blaſphemias meditantes. Sed neque væſanorum quiſquam eos poterit ſuſtinere, cum arguantur ne Euangelia quidem ipſa noſſe. Eſt enim occaſio noſtræ diſceſſionis & fugæ rationabilis atque

Ioannes Baptiſta.
Matt. 14

 vera,

vera, qoam in Saluatore quidem Eangeliſtę poſitam memorarunt. Nos autem etiam in ſanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo conſcripta ſunt, eadem communiter humano generi deputantur. Quæ noſtra ſunt, ille ſuſcepit, & paſſiones noſtræ infirmitatis oſtendit. Quod Ioannes ita conſcripſit: *Quærebant ergo eum tenere, & nullus miſit in eum manus, quia nondum venerat hora eius.* Nam antequam hæc veniret, dicebat ipſe matri: *Nondum venit hora mea.* Et eis qui fratres eius appellabantur ait: *Meum tempus nondum venit.* Rurſus autem tempore paſſionis diſcipulis dicebat: *Dormite iam & requieſcite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manum peccatorum.* Sed neque antequam veniret tempus, tenendum ſe paſſus eſt: neque cum veniſſet tempus, abſconſus eſt, ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſariis. Sic & beati martyres in perſequutionibus temporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur per latibula fugiebant, cum vero inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc ex Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Ioan. 7. d. — Ioann. 2. a. — Ioan. 7. a — Matth. 27 c

Cap. XXIII.

Quod Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum, fuerit indignatus.

An. do. 364. Euſeb. Vercellenſis.

EVſebius interea Vercellenſis epiſcopus repente poſtmodum ab Alexandria venit Antiochiam, & inueniens Paulinum à Lucifero conſecratum, plebemque diuiſam, Melitiique ſequaces miſſas facientes ſeorſum, valde commotus eſt, quod factæ ordinationi non vniuerſi conſenſiſſent: reprehenditque apud ſemetipſum quod actum erat, & pro reuerentia Luciferi, habito ſilentio diſceſſit, promittens in conuentu epiſcoporum, quæ geſta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiam Melitius ab exilio redut, inueniénſque ſeorſum celebrare collectas ſocios ſuos præſidebat eis, ſed eccleſias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis præſul. Porro Paulinus vnam tantummodo paruam intra ciuitatem tenebat eccleſiam, ex qua eum Euzoius pro ſui reuerentia non eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas ſolennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia diſceſſit Euſebius. Verum Lucifer ſentiens non ſuſcipere Euſebium ipſius ordinationem, hoc putauit iniurioſum ac vehementer iraſcebatur, & communicare declinabat Euſebio. Sed etiam quæ ſynodo placuerant, per contentionem reprobare nitebatur. Hæc cum inter eos triſtitiæ tempore gererentur, multos ab eccleſia remouerunt, & denuo altera Luciferianorum hæreſis eſt exorta. Sed Lucifer iram ſuam nequaquam complete præualuit. Erat enim confeſſionibus ſuis obſtrictus, dum per ſuum diaconum promiſiſſet ratum ſe habiturum, quod fuiſſet à concilio definitum. Quapropter ipſe quidem eccleſiæ tenens fidem, in Sardiniam ad proprium remeauit thronum. Hi vero qui prius cum eo contriſtati fuerant, hactenus ab eccleſia ſegregantur. Verum Euſebius inſtar optimi medici iter faciens per Orientem infirmos fide recreabat, imbuens atque docens prædicationibus eccleſiaſticis vniuerſos. Hæc tranſiens venit in Illyricum, & inde ſurſus Italiam peragrans, hæc ipſa pronuntiabat.

Melitius de exilio remeatitur. — *Luciferiani.*

Cap. XXIV.

De Hilario Pictauienſi.

An. do. 364. Hilarius Pictauorum antiſtes.

VErum Hilarius Pictauienſis ſecundæ Aquitaniæ pontifex, rectæ fidei dogmata pridem præſeminauerat tam Italis quam Gallicanis epiſcopis, quippe cum primus ab exilio remeaſſet. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam diſertus, ſuis libris ſatiſfactionem de Trinitatis conſubſtantialitate conſcripſit. Quibus hoc ſufficienter expoſuit, & vehementer Arianorum dogma deſtruxit. Hæc itaque poſt breue eorum exilii tempus celebrata noſcuntur.

Cap. XXV.

De Macedonianis.

An. do. 366. Macedoniani.

EA porro tempeſtate Macedonij ſectatores, & Eleuſij, Euſtathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati ſunt, conciliaque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipſos ſequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis epiſcopos, id eſt, conſentientes Acacio, fidemque Ariminenſis concilij reſpuentes, ea magis quæ fuerant recitata Seleuciæ & Antiochiæ expoſita, firmauerunt. Qui dum requiſiti fuiſſent à quibuſdam dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, ſi aliud ſapitis quam ſectatores Acacij eius eorum hactenus tanquam eadem ſapientium eſtis communione participati? Ita venenoſe reſponderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonenſem epiſcopum. *Occidentales, inquit, in conſubſtantialitate languebant.* Aetius autem per Orientem ſecundum ſubſtantiam diſſimilitudinem prædicabat: & erant vtraque praua, cum hi quidem inordinate diuiſas ſubſtantias patris & filij conſubſtantialitatis nomine copularent: ille vero à natura patris naturam filij aperte diuideret, credens ſemetipſum pie prædicare diſſimilem eſſe patri filium per ſubſtantiam. His ergo ita cenſentibus media via nobis veritatem pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus ſatiſfacere nitebantur.

Macedoniani hæreticus.

Cap. XXVI.

Quod Iulianus quoque perſequutus ſit Athanaſium.

SOZOMENVS.

Athanaſius in exilium. An. do. 365.

IGitur Imperator audiens Athanaſium in Alexandrinorum eccleſia conſtitutum, licite populo prædicare, multoſque Paganorum ad Chriſtianiſmum fuiſſe conuerſos, eum iuſſit exire de ciuitate. Quod ſi maneret, damna maxima eum ſuſtinere præcepit, occaſionem criminis in eum inueniens, quod dum prioris principis tempore fuiſſet fuga mulctatus, non eius iuſſione Epiſcopalem recepiſſet ſedem. Quamobrem ſecundum Imperatoris præcepta cum ſe pararet ad fugam, videns circa ſe Chri-

ſtianorum

ſtianorum populum lacrymantem: Habetote, inquit, filioli fiduciam: nubes eſt, & cito pertranſiet. Hoc dicto valeſecit: & degentibus illic amicis commendauit eccleſiam atque ab Alexandrina ciuitate diſceſſit.

Cap. XXVII.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter Paganiſmi cultum.

An. do. 365. Cyziceni à Iuliano quod petebant impetrant. Eleuſium relegatum.

INterea Cyzicenis legatione fungentibus apud principem Iulianum de proprijs rebus, & Paganorum reſtitutione templorum, laudās eos propter ſacrorum curam, quæ poſtulauerant, vniuerſa conceſſit. Eleuſium autem eius ciuitatis remouit epiſcopum, veluti vaſtatorem templorum: & quia viduarum pabula, ſacrarumque virginum monaſteria, conſtituerat, Paganiſque ſuaſerat vt paternam religionem relinquentes, ad Chriſtiana dogmata ſe conferrent. Interdixit etiam Chriſtianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quod religionis cauſſa excitarent ſeditiones, eoſque, alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices artificeſque monetæ, qui in duas earum diuiſi partes, principum præcepto priorum, cum vxoribus atque liberis Cyzicum habitare ſunt iuſſi. Hi enim ſingulis annis certam oblationem publico conferebant. alij quidem militum chlamydes, alij vero pecunias nouas. Cum igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis ſacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed non tantummodo præcepit, vt per ſingulas ciuitates numerus eorum conſcriberetur. quos tamen nequaquam conuenire, aut precationibus vacare prohibuit. † Sciebat enim, quia non poſſet vlla neceſſitas ſuſpendere, quod voluntas ſpontanea ſuggeſſiſſet. Porro clericos & eccleſiarum præſules, à ciuitatibus ſubmouere feſtinabat: ſtudens vt eorum abſentia paulatim ſolueretur eccleſia, neque ſacrorum miniſtri nec qui docerent, vel qui inuitiet his participarentur, exiſterent: & per hoc longo tempore paterentur, propriæ religionis obliuionem.

Græcus codex . . . ita habet: Sciebat enim & neceſſitatem & coactionem aliquando adimplere ea quæ ad conſentiendum faciendum a . . . ſponte . . . non veniunt

Cap. XXVIII.

De Tito Boſtrenſi epiſcopo.

An. do. 365. Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopum . . .

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit, vt Titum ſuæ tunc ciuitatis epiſcopum procul expellerent. Cumque iuſſiſſet hoc, clericiſque minaretur quaſi ipſi facerent turbas in populo, tunc Titus liberiorem deſtinauit Imperatori, conteſtans etiam ac dicens, quod inimica iuſte ſe eſſet turba Paganorum atque Chriſtianorum: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerent. Quo facto mitius erit Imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi concitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſatorem fuiſſe, dicendo ipſius monitis, non ſua voluntate populum a ſeditione ceſſaſſe: eumque velut hoſtem populo ſuadebat expellere. Non enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates &

prouincias Chriſtiani . . . bant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erāt ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethlea vico Gazentium valde populoſo, habentique templa antiqua, ædificiaque pulcherrima, & maxime Pantheon in ciuitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror, ex voce Syra & Græca, deorum habitaculum nominatum. Fertur autem his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem monachum. Cum enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incantationibus & luſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerunt. Verum Hilarion ſolummodo Chriſti nomen inuocans, dæmonium effugauit, eumque in religionem Chriſtianam repente tranſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiaque fultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers: ac propterea Aſcalonitis & Gazentibus, & in circuitu Chriſtianis valde gratus, tanquam religioni neceſſarius, & ad ſoluendas dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. Priores ſiquidem illi in eo loco eccleſias & monaſteria conſtruxerunt, eaſque honeſtate atque hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vſque ad noſtram ætatem fuerunt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

Sozomeni progenitores.

Pantheon.

Hilarion monachus.

Cap. XXIX.

Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent &c. quæ Chriſtianis facere morum eſt, adimplerent.

An. do. 365

IGitur Imperator iam pridem dans operam, vt Paganiſmum in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Chriſtianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, ſacrificiaque Paganorum per ciuitates ſecundum voluntatem illius procedebant. Ipſe autem ſollicitus erat, ne fervor illius ob Chriſtianorum multitudinem fruſtraretur. Et maxime angebatur quod multorum ſacerdotum ſuorum Chriſtianas audiret eſſe vxores, & filios, atque ſeruos. Conſiderans autem Chriſtianiſmum ex vita bona & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit vbique templa Paganorum conſtructione & ordine Chriſtianæ religionis ornare, ſedibus atque proceſſionibus, Paganorumque dogmatibus atque monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit initar clericorum, vt & horas certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atq; mulieres philoſophari ſcientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum aliaque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis vbere nomen. Si quis autem . . . onte . . . elinquere peccaret, ſecundum traditionem Chriſtianorum inſtituit, vt poſt pœnitentiam mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipue vero imitatus dicitur notas literarum epiſcopalium, quibus ſolent alter alteri ſcribentes

De huiuſmodi literis C . . . Nicanoris . . . epiſtolas . . . vocant.

commen-

E commendare peregrinos, & quo proficiſcantur, & à quibus veniant, modis omnibus indicare: & ſolatia promererí, tanquam noti & amici ſint teſtimonio miſſi ſignaculi. Hæc conſiderans dabat operam: vt Pagani Chriſtianorum aſſueſcerent officiis. Sed quoniam multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianorum ſequi voluiſſe, non aliunde quam ex ipſius Imperatoris ſermonibus eſt probandum. Huiuſmodi enim Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

[Margin: *Iuliani Auguſti epiſtola ad Arſacium pont.*]

Paganorum ritus nondum agitur ſecundum ſententiam noſtram, propter cultores eius in negligentia poſitos. Nam deorum claritas, magnitudo atque ſublimitas, omni oratione omnique ſpe maior eſt. Sed propitij ſint noſtris mentibus dij propter negligentiam quam habemus, cum illorum prouidentia in paruo tempore tanta mutatio facta ſit, quantam nec ſperare quidem quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neque reſpicimus quemadmodum ſuperſtitionem Chriſtianorum auxerit cura peregrinorum, & circa ſepulturas & mortuos multa officia, honeſtaque conuerſationis ſtudia, non vera ſed ficta? Quas

[Margin: *Chriſtianorum hoſpitalitas & officia erga mortuos.*]

F res arbitror apud nos debere ſub veritate geri. Non itaque ſatis eſt te talem eſſe, ſed omnes abſolute circa Galatiam ſacerdotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certe feſtinanter à ſacerdotali miniſterio remoue, niſi diis cum coniugibus & filiis atque ſeruis colla ſubmiſerint: non ferentes vlterius ſuos ſeruos aut filios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impie contra deos agentes, & impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt ſacerdos neque ad ſpectacula procedat, neque in tabernis bibat, aut cuiquam arti, operibuſve turpibus aut pudendis præſit. Qui obediunt, honorentur: inobedientes expelle. Xenodochia conſtitue per ſingulas ciuitates, vt noſtra peregrini clementia perfruantur: non tantum noſtri, ſed etiam extranei pecuniis indigentes.

G Et vt habeas vnde fiat, interim decreui ſingulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuerſam dari Galatiam, & † ſexaginta millia ſextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi, reliqua peregrinis egentibus diſtribui. Turpe namque eſt, vt Iudæos quidem non abiiciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter, necnon etiam noſtros: noſtri vero noſtrorum ſolatio deſerantur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia miniſteria, paganorumque vicos offerre diis primitias frugum, eoſque huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos hoc opus olim fuiſſe noſtrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem noſtrorum imitamur, ſed aliis permittimus negligentia non confuſi, magis autem deorum

[Margin: *† quadraginta.*]

[Margin: *Hic ne coniectura potes quam efficaciſſimæ ut olim Chriſtianis, non ſolum in ſuos, ſed etiam in gentiles & in Iudæos Eumæum Homeri* [illegible]]

H reuerentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe: frequenter eis ſcripta tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat. Cumque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum forte aut præcedentium officiorum: ſed qui voluerit ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicut noſti, intus es iudex. Hoc enim etiam ſa-

[Margin: *Præſides in templis* [illegible]]

E cra ſanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij ſunt: reluctantes vanæ gloriæ comprobantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolum ſine querela non erunt, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neque enim fas eſt, vt illi parcatur, qui Deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volunt frui tuitione, omnes matri deorum ſtudeant offerre culturam.

Cap. XXX.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

HÆc itaque faciens Imperator ad abolitionem Chriſtianorum, perſuadere hoc ſubditis non potuit, & aperte vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmum milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignum illud ſublimius Romanorũ, quod Con-

[Margin: *Iulianus abolet crucem in vexillo.*]

[Margin: *Labarum.*]

F ſtantinus (ſicut prædictum eſt) in crucis formam mutauerat. Verum in publicis imaginibus depingebat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem inſereſpicientes, velut pro teſtimonio ſapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus vt ſub occaſione imperij latenter adorarentur Dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret, poſtea quæ vellet impleret. Si vero reſpuentes agnoſceret, venia adempta torqueret tanquam circa Romanorum ſolennia reluctantes, & in rempublicam atque ipſum imperium delinquentes. Pauci vero etiam pœnis ſubditi cognouerunt dolum: quia ſicut moris erat, adorare noluerunt. Turba vero (vt fieri ſolet) per ignorantiam ſimpliciter imagines adorabat. Quod tamen Imperatori nihil profuit.

[Margin: *Iupiter. Mercurius. Mars.*]

G Cumque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui compluribus militibus Chriſtianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die Kalendarum Ianuariarum, & natali principum, & vrbium regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine falle epoſſet, iuſſitque vt vnuſquiſque ad manum Imperatoris accedentium, admonitus ab officiariis, primo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecundum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtenderunt, & neque incenſum offerre, neque donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij vero occaſione legis & antiqui-

[Margin: *Donatiua Principum quando ſolita dari.*]

H tatis, ne mente quidem perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, ſeu iuſſione repentina concluſi, licet intellexerint, tamen Paganiſmum declinare nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe Chriſtum, reſpondens quidam dixit: *Quid patimini inuocantes Chriſtum, quem paulo ante denegaſtis, cum donum ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis?* Cumque hoc milites audiſſent, & quod geſſerant agnouiſſent, ſtatim exilientes per pu-

blicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deum ſuum, & cunctis hominibus teſtabantur ſe eſſe Chriſtianos, & in eo nomine permanere, atque per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: conſcientia vero nihil ſimul egiſſe. Quumque veniſſent ad principem, proiecerunt aurum quod acceperant, & forti voce poſcebant, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enim pœnitentiam agere fatebantur, eo quod temptouide eorum dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Milites Chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

HÆc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Quumque deducerentur ad mortem, ſequente populo miranteque virtutem eorum pro pietate ſuſceptam, venerunt ad locum vbi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omnium, vt primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dum alios reſpiceret, frangeretur. Quumque ille genua fixiſſet in terra, & gladium ſpiculator euaginaſſet, venit repente nuntius clamore prohibens necem. Porro iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus, vt Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinem ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad vltima Romanorum loca in exilium miſit.

Romanus miles. Milites Chriſtiani in exilium mittuntur.

SOZOMENVS.

POſtea vero præcepit, vt qui ſacrificare nollent, in palatium non intrarent, & neq; collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſſit.

CAP. XXXI.

De corpore martyris Babyla, & de ſimulacbro Apollinis, fulmine concremato.

THEODORITVS.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphnæum peteret reſponſa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accuſaret, iuſſit eius corpus auferri. Ob quam rem cum Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent, & indignatione principis quidem Theodorus iuuenis multa paſſionum tormenta pertuliſſet, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, ſuum vero mendacium clarius detexit. Fulmen namque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id eſt, auunculus, cognoſcens, feſtinanter venit Daphneo, volens ſuccurrere Deo, qui ibi colebatur: videnſque eum redactum in cinerem, νεωκόρους, id eſt, æditoos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt clamantes incendium non ex infernis ſed è ſupernis habuiſſe principium. Adhæc etiam ruſtici vicinorum venientes locorum, dixerunt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

An. do. 365. Pythius Apollo incuſat Babylā, ademptaque vertentur ſacta ſocida.

Iulianus Iuliani Aug. auunculus.

CAP. XXXII.

De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſunt puniti.

INterea iubentur vaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſque ianuis eccleſiæ maioris, quam Conſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſſibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarum. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſſiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſſit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorum inuentiones cœleſtium cura non vacare. Porro Felix videns vaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Conſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaniſque præſumptionibus non poſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſæuo morbo correptus viſceribus putrefactis interiit. Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factum. Aiunt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſſimam, eamque dixiſſe: Decet te marite laudare ſaluatorem Chriſtum: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriæ virtutis oſtendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſſionibus imminentibus cauſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderentur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porro Felix & ipſe repente flagellum virtute diuina ſuſcipiens ſanguine toto die ſimul & nocte ex ore fuſo, & venis corporis vndique euacuatis, omnique virtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, æternæque morti contraditus.

An. do. 365. Vaſa eccleſiarum confiſcantur, Templum Chriſtianorum prophanatur.

Iulianus Præfectus Orientis Fel. Z.

Hæc verba Theodoriti edocere apoſui vt intelligas quid ſit Comes rerum priuatarum, & quid priuata qua dictione etiā Græci vtuntur, vt Iulianus Aug. ad Ecebolium.

CAP. XXXIII.

Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus.

HIs ita geſtis, adoleſcens quidam, ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus ea tempeſtate ad Chriſtianorum translatus eſt chorum. Erat enim tunc quædam inſignis reuerentiæ mulier, & diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amicitiam, quæ ſæpius cum huius mater ad ipſam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultum Chriſtiani nominis inuitabat. Porro matre defuncta veniebat adoleſcens ad eam, & doctrina conſueta fruebatur.

Del. Chriſtianorum poſſeſſionibus aquaſti. Filium ſacerdotis Ethnici ad Chriſtum conuerſum.

batur. Cumque firmiſſime eius conſilium percepiſſet, interrogauit Doctricem, quo poſſet argumento, & patris ſuperſtitionem declinare, & prædicationem veritatis adipiſci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem ſuum atque illius potius ſequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua lateret Imperatoris impij manus effugeret, ipſam ſe eius curam habere promittens. Ad quam adoleſcens: Reuertar, inquit, poſtea, & animam meam tibi cõtradam. Quum vero pauci tranſiſſent dies, Iulianus venit ad Daphnen, celebraturus publica ſacrificia. Cum quo etiam huius pater. Erat enim ſacerdos, & ſequi ſolitus Imperatorem. Cum quo erat & iſte puer, eiuſque frater, habentes officium, vt cibos Imperatori apponerent. Solebant enim ſeptem diebus in Daphne feſta celebrari. Primo ſiquidem die, quum ſtaret iſte ante Imperatoris accubitum, & epulas ſolenniter aſperſiſſet, repletus horrore, eum celeritate Antiochenam venit ad ciuitatem, ad illam mirandam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquam tibi de promiſſione mentitus: tu vero vtriuſque ſaluti conſulens, promiſſa comple. At illa repente ſurgens ad Dei virum Melitium perduxit adoleſcentem: verum ille in ſuperiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicos oculis vndiquaque currentibus, & eum inueſtigare deſiderantibus. Cumque perueniſſet ad locum, vbi habitaculum ſanctus Melitius habebat, ſuſpiciens, vidit illum de feneſtra proſpicientem. Et currens traxit ac depoſuit, atque domum vſque perduxit. Primumque eum multis flagellis afficiens: deinde calefaciens obolos, manibus ac pedibus & dorſo eius impoſuit. Poſt hæc vinctum in cubiculo clauſis ianuis dereliquit, & ita profectus eſt ad Daphnem. Hæc ego à viro iam ſene, quum narraret, audiui. Qui etiam hæc adiecit, quod ſpiritu diuino gratiaque repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorum infirmitati cœperit irrogare blaſphemias. Quo facto mente percipiens quod egiſſet, formidauit præſentiam patris, rogauitque dominum Chriſtum, vt ipſi ferret auxilium, clauſtraque confringeret, & ianuas aperiret: Propter te, inquit, talia Domine pertuli, & hæc agere non expaui. Cum hæc, inquam, dixiſſet, ceciderunt repente clauſtra, apertæque ſunt ianuæ. At ille curſus ad magiſtram venit, quæ continuo eum induens ſchemate mulieris, & in camera reſidere iubens, poſt paululum obtulit rurſus ſancto Melitio. Qui eum epiſcopo Cyrillo Hieroſolymitano contradidit, & ita venerunt noctu in Palæſtinam. Verum poſt Iuliani mortem etiam patrem iſte duxit ad veritatem Chriſtianam: quod inter alia quoque nobis expoſuit.

An. do. 365.

Melitius.

Cap. XXXIV.

Quomodo Iulianus aquis immolatitiis vniuerſa polluerit, eique reſtiterint Iuuentius & Maximus.

INterea Iulianus contra fidei pietatem impudentius armabatur, & vultu quidem ſe ſimulabat mitem: porro laqueos inſtruebat, quibus deciperet innocentes. Et primum quidem fontes vrbis, & qui erant in Daphne, ſacrificiis vio-

…lianus …bluerat fon… …r Antio… …a & ce- …rsa ſacri- …raprophanauit.

E lauit, vt vnuſquiſque aquam bibentium eius horrore potiretur. Quumque etiam in publico venales cibos illo ſcelere compleuiſſet (aſpergebantur enim ex eis, & panes & carnes, & poma ſimul, & olera, & cuncta quæ comeduntur) hæc videntes qui nomen ſalutare perceperant, ingemiſcebant quidem, atque lugebant videntes abominationem tantam. Veruntamen comedebant, legi obedientes Apoſtoli: *Omnia,* inquit, *quæ in macello venduntur comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam.* Verum duo quidam militia clari, erant enim Scutarij principis, in quodam conuiuio, hoc horrore vehementius ſunt accenſi, atque admirabilium illorum adoleſcentum in Babylone coruſcantium verbis vſi ſunt, dicentes: *Tradidiſti enim nos regi iniquo, qui receſſit à te vltra omnes gentes quæ ſunt in terra.* Hæc quidam conuiuarum nuntiauit Imperatori, qui repente illos ad ſe
F fortiſſimos viros adducens, requirebat quid loquuti fuiſſent. At illi occaſionem fiduciæ de interrogatione ſumentes Imperatoris, laudabilemque ſui firmantes zelum, dixerunt hæc pietatis more nutriti: *O Princeps laudanda legibus hactenus ſeruientes, quas Conſtantinus & eius filij poſuerunt, ingemiſcimus, nunc abominatione omnia videntes eſſe completa, & nephanda ſacrificiis cibos potuſque violari.* Hæc & domi defleuimus, & te præſente nihilominus eiulamus. Hoc enim in tuo diſplicet nobis imperio. Hæc audiens ille mitis atque Philoſophus à ſui ſimilibus nominatus, manſuetudinis quidem exhibuit vultum, & impietatis faciem protinus enudauit. præcipiens amariſſimas eis plagas inferri. Quos etiam luce priuauit, magis autem (vt verius eſt) illius temporis infelicitate liberauit, victriceſque eis coronas prouidit offerri: fingebat
G enim ſe in eis quaſi cauſam defendere Imperialis iniuriæ & hæc diuulgari miſit inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Nomina fuerunt horum Iuuentius & Maximus, quos Antiochena ciuitas tanquam pietatis propugnatores venerata, precioſo monumento recondidit: & vſque ad diem hunc feſtis annalibus honorantur. Sed & plurimi nobilium & dignitate fulgentium vtentes tali fiducia coronas æquales ſunt adepti.

De his extat ſermo diui Chryſoſtomi.

Cap. XXXV.

Quomodo Valentinianus, qui poſt eum imperauit, propter aſperſionem immolatitiæ aquæ miniſtrum percuſſerit templi.

H

VAlentinianus etiam qui paulo poſt ſumpſit Imperium, tunc Millenarius erat circa Palatia conſtitutus dux Lanceariorum. Is zelum quem pro pietate habuit non celauit. Eo namque tempore cum fulminandus ille fortunæ templum ingrederetur ſaltans, & ex vtraque parte ianuarum aſtarent miniſtri templi, qui aſperſione (ſicut ipſi dicebant) purgarent ingredientes, Valentinianus præcedens principem, aſperſionis guttam ſua vidit in chlamyde. Et indignatus: pugno percuſſit templi miniſtrum, dicens ſe maculatum potius quam purgatum. Quod reſpiciens Imperator, iuſſit eum in cuſtodiam tunc redigi, & ad eremũ deſtinari. Sed ille cum annus & pauci tranſiſſent menſes

An. do. 366. Valentinianus. χιλίαρχος τῶν λογχοφόρων.

pro mercede confeſſionis recepit Imperium. Non ſolum enim in illa vita diligentes ſe Deus honorat, ſed aliquando etiam in præſenti bonorum operum retributiones impendit, & præſentibus præmiis illic ſperata confirmat.

Cap. XXXVI.

De Artemio martyre, & Publia Abbatiſſa.

Artemius. ARtemium vero qui temporibus Conſtantij dux fuit Ægypti, quia illius temporis idola multa confregerat, non ſolum facultate nudum reddidit, ſed etiam capitis ſectione mulctauit. Hæc & huiuſmodi geſſit ille manſuetus & ab iracundia remotus, ſicut ab impijs vocabatur. Adijciam ſuper hæc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius contempſit impietatem. *Publia.* Publia quædam fuit eo tempore nominatiſſima & precioſis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus paulisper ſuſcepiſſet, fructum digniſſimum obtulit creatori. *Ioannes Antiochenus F. Publiæ.* Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore conſtitutus, & ſæpe Apoſtolici præſulatus decreta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud ſe chorum conuerſatione digna virginitatem ſeruantium, ſemper cum eis laudabat factorem Saluatoremque Deum. Tranſeunte vero Imperatore, clarius in commune pſallebant, contemptibilem & deridendum iudicantes erroneum, illaque maxime cantica perſonantes, quæ Idolorum videntur traducere debilitatem: dicebantque cum Dauid: *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.* *Pſal. 113. b* Et iterum: *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Hæc audiens Iulianus, & vehementer accenſus, eas cum tranſiret tacere præcepit. Quæ eius legem parvipendentes, chorum maiori ordine compleuerunt. *Pſal 67. a* *δορυφόρος.* Ruſuſque illo tranſeunte pſallebant: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius.* Tunc ille ſæuiens, magiſtram chori præcepit adduci. Quam cum videret ſenectute maceratam, nec corporis caniciem miſeratus eſt, nec animi ſtuduit honorare virtutes: ſed quibuſdam Spatariorum iuſſit vt eam alapis cæderent. Quæ veluti ſummum honorem contumelias illas excipiens, domum reuerſa eſt, eumque ſolitis melodijs ſpiritalibus notabat. Sicut autor illius Cantici malignum ſpiritum effugabat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones ſibimet applicans, contra donum pietatis inſaniebat.

Cap. XXXVII.

De Baſilio atque Gregorio.

SOZOMENVS.

An. do. 366. Apollinaris Baſilius, Gregorius. COntriſtabat porro eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni ſcientia inſigniter inſtructus, ſimulque Baſilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Chriſtiani, aliique plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidem æmulari ſunt veram gloriam, alij Arianæ hæreſeos habuere væſaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Chriſtianos, prohibuit eos Græcorum doctrinis imbui, & eorum lectionibus erudiri. Tunc Apollinaris cum eſſet doctus & ſimul ingenioſus, pro Homeri Poëmate verſibus Heroicis Hebraicam conſcripſit antiquitatem vſque ad imperium Saul, & viginti quatuor libris opus omne diuiſit, vnicuique libro nomen literæ ponens, ſecundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus ſecundum Menandri fabulas. Comediæ ſimilitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragœdias, & Lyram Pindari. *Apollinaris Syrus.* Et (vt abſolute dicam) ex diuinis ſcripturis argumenta ſumens, omnes Encyclias lectiones tempore paruo compoſuit, numero, virtute, moribus, conſcriptione, charactere, & diſpoſitione, Græcis valde pares. Et niſi vetuſtatem homines honorarent, & quæ ſunt in vſu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuſcula decreuiſſent. Fecit etiam non ignobilem ad ipſum Imperatorem, ſiue contra Paganos Philoſophos librum cui titulum poſuit, pro Veritate. In quo de ſacris teſtimonijs tacens, probauit illos quidem fuiſſe deceptos, ſe autem ſapere vera de Deo. Hæc autem conſiderans Imperator, claris tunc epiſcopis ſcripſit: legi, & reprehendi. Cui reſcripſerunt. *Et ſi legiſti, non tamen cognouiſti. Si enim cognouiſſes, nequaquam reprehendiſſes.* Quidam dicunt hanc epiſtolam Præſulis eccleſiæ Cappadocenæ fuiſſe Baſilij, quod incredibile non eſt. Siue autem eius, ſiue ſit alterius, iuſtum eſt virtutis laudare doctrinam.

Cap. XXXVIII.

De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt.

SOCRATES.

An. do. 366. PLurimi vero non recta mente Chriſtianum habentes nomen, quippe qui pecunias & honorem præſentem felicitati veræ fidei præponerent, ad ſacrificiorum ſcelera deſcenderunt. *Ecebolus Sophiſta.* Quorum vnus fuit Sophiſta Conſtantinopolitanus Ecebolus. Is enim mores imperatorum ſequens, ſub Conſtantio quidem feruentiſſimum ſe finxit Chriſtianum, ſub Iuliano Paganus celeriter eſt effectus, & rurſus poſt Iulianum volebat eſſe Chriſtianus. Proſternens etenim ſemetipſum ante ianuas eccleſiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me ſal inſenſatum.

Cap. XXXIX.

Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit Chriſtianis.

An. do. 363 IGitur cum Iulianus iret ad Perſas, volens in eis vlciſci, eo quod ſub Conſtantio Romanorum terminos inuaſiſſent, & ſciens in prælijs euenire frequenter aduerſa, & plurimis pecunijs opus eſſe, adinuenit modum vt auferret pecunias Chriſtianorum. *Chriſtiani ſpoliantur a Iuliano* Nolentibus ergo ſacrificare, pecuniam multam impoſuit, exigebanturque vere Chriſtiani. Singuli namque eorum pro ſua ſubſtantia offerebant, & Imperator ex iniuſta collectione, iniuſte factus idoneus eſt. Vbi enim non erat, illuc hanc mittebat legem: vbi erat, vtebatur ipſe. Tunc ergo Pagani Chriſtianos grauiter oppreſſerunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiens, Chriſtianis videlicet adeuntibus eum, defendere contemnebat, dicens: Veſtrum eſt vt patientes mala ſuſtineatis, hoc enim eſt præceptum veſtri Dei.

non diu latuit. Quædam namque mulier Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in vrnam recondés, Zenoni eorum cons[o]brino ſeruanda contradidit. Deus enim per viſionem mulieri reuelauit huoc virum: ei namque erat ignotus & nuper habita perſecutione celabatur. Huc ergo modo per mulierem reliquias eorum accepit, & interim domi ſeruabat. Quumque is eiuſdem eccleſiæ ſuſcepiſſet epiſcopatum, imperante Theodoſio fabricata Baſilica ante ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſurem Neſtorem. Qui dum in vita ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cũ martyrib. comprehéſus à populo, vinculis eorum flagellisq; participatus eſt. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum corpus, ad miſeratioẽ perſequentes adduxit. Quem extra portas ſemiuiuú, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligentes quidam, ad Zenoné adduxerunt. Apud quem dum curaretur, defunctus eſt.

Zeno epiſcopus Gazæ.

Neſtor.

Cap. XII.

De Hilarione monacho & crudelitate Heliopolitanorum & Arethuſiorum contra Chriſtianos, & de Marco epiſcopo eiuſq; martyrio.

Hilarion.

INter hæc autem dum Hilarionem monachũ Gazæ requirerent, fugit in Siciliam vbi ligna de montib. colligens, & in ciuitate vendens, ſic victum quotidianum parabat. Cumque eius illuc virtus fuiſſet patefacta per dæmones, venit in Dalmatias: ibique virtute diuina plurima miracula faciebat, ita vt etiam mare, quod quędam occupauerat loca, ſua oratione repelleret. Sed etiam hinc rurſus abſceſſit: quia vbi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cunctis eſſe ſtudebat incertus, vt opinionem ſuam crebra migratione deſtrueret. Nouiſſime vero quũ nauigaret in Cyprum, venit in Paphum: inuitatuſque ab epiſcopo Paphi, amabat locum, & G circa prædium Charybdim nuncupatum, philoſophatus eſt: quem vt martyr non eſſet, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præceptum diuinum eſt, non expectare perſecutores. Nam qui in perſecutione comprehenduntur, fortiter ferre iubentur. Gazæi itaque & Alexandrini contra Chriſtianos talia geſſiſſe noſcuntur. Sed Heliopolitani & Arethuſij Syriam habitantes, ad tantam venere crudelitatem (ſicut illorum temporum homines explanauerunt) vt ſacras virgines inſolitas à populo videri, publice nudatas ſtare cogerent in Theatro. Quas primo irriſerunt, poſtea totonderunt, nouiſſime per medium ſectas, porcos vt eas deuorarent, prouocabant. Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem ſacrarum virginum res illa perduxit, H eo quod paterna conſuetudo qua fornicabantur eorum virgines antequàm nuberent, prohibita videretur. Conſtantius enim deſtructo in ea ciuitate Veneris templo prius apud eos conſtruxit eccleſiam, & conſuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethuſij vero Marcũ ſuæ ciuitatis epiſcopum, ſenem, vi & conuerſatione reuerẽdum mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerunt exoſum, eo quod Conſtantij temporibus vt paganos ad Chriſtianiſmum adduceret, templum illorum ornatiſſimum pretioſiſſimumque deſtruxiſſet.

Heliopolitanorum crudelitas in ſacras virgines.

Arethuſij Marcum epiſcopum ſuum interficiunt.

E Cumque Iulianus imperaret, motus in eum [eſt populus], & præcepit, vt aut æſtimationem templi redderet, aut id rurſus ædificaret. Et cum vtrumque impoſſibile fore Chriſtianis ſimul & ſacerdoti, primo fugit ſecundum Euangelicam legem, poſtea vero cum multi propter eum periculis & neceſſitatibus ſubderentur, de fuga reuerſus eſt, & ſponte ſemetipſum populo, vt quod vellent in ſe exercerent, contradidit. Qui dum laudare Philoſophum debuiſſent, credentes potius cõtemptoré, irruentes in eum, & per ſingulas plateas trahentes, eius capillos & menbra dilacerabant viri ſimul & fœminæ ita vt tenuibus veſtibus eius aures abſcinderent. Ac pueri apud magiſtros poſiti, illudebant ei, alapis cædentes, & graphijs ſine aliqua miſeratione pungentes. Quem etiam in cuniculos depoſuere fœtentes. Cumque adhuc reſpiraret, eum melle & liquamine perungentes, & in ſportam immittentes, ſuſpenderunt in aëre. Fertur ergo tunc veſpis & apibus ipſum contingentibus, & carne F eius veſcentibus dixiſſe Arethuſijs, quod ipſe quidem eſſet excelſius, illos vero videret in humili conſtituros, ſed poſtea etiam ipſos fore paſſuros.

Marcus Epiſcopus Arethuſiorũ.

THEODORITVS.

HOc igitur agentes, cogebant eum vt templum reædificaret, aut daret impenſas. Quod dum non faceret, putantes paupere, vel medietaté petebant pecuniarũ: nouiſſime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: *Nec vnũ obulum pro omnibus dabo.* Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſedere ſupplicijs.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quod tunc præfectus præ ipue paganus fuerit admiratus Marci conſtantiã, & ad principem veniens quereretur, dicens eſſe pudendum, vt in vno ſene tanta tormenta peragerentur: Et Chriſtianos cum talia paterentur, fieri glorioſos, ſe vero magis eſſe opprobrio. Marcus ergo tali eſt fine coronatus.

Cap. XIII.

De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.

EOdem tempore Macedonius quoq; Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt. Nam quum in † Meroe ciuitate Phrygiæ templum aperuiſſet prouinciæ iudex, & longo tempore plenum tuderib. emundaret, ingredientes iſti per noctem, idola contriuerunt. Quumque propter hoc multi comprehenſi ad ſupplicium ducerentur, illi ſemetipſos exhibuerunt. Quos dum Iudex quaſi habita ſatisſactione delictorum, nollet occidere populis clamantibus vario tormentorũ genere caſtigauit. Nouiſſime vero in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cumque cremarentur. *Si aſſus,* inquiunt, *carnibus ô Amanti delectaris* (ſic enim vocabatur Iudex) *alteram latera ignibus obuerte, ne cũ comedere cœperis carnes ſemicrudas inuenias.* Et iſti ergo fortiſſimo certamine defuncti ſunt. Aiunt autem Buſyrim in Ancyra Galatiæ, clariſſimi formam habuiſſe cõfeſſioné, cũ fuiſſet in hæreſi quæ vocatur [Encratitarum] ... H[u]nc n. cũ iudex

Theodulus, Tatianus, Macedonius.

Amantius, iudex,

Buſyris martyr, Encratita.

comprehendiſſet quaſi paganis inſultantem, torquere volebat in publico, iuſſitq; vt appenderetur ligno. Tunc Buſyris extenſis cito manibus ſupra caput nudauit latera, dicens non opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponendoque laborarent, quum eſſet ipſe paratus ad pœnã quã vellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratuſque eius promiſſionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cũ vngulæ ferreæ vehemẽtius latera eius exararent: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porro paulo poſt morte nuntiata Iuliani vſque ad Theodoſij principatum vixit, & in eccleſia catholica acta pœnitentia prioris hæreſeos, conuerſatus eſt.

Cap. XIV.

De Baſilio martyre, & Eupſychio.

Baſilius Ancyranus. Eupſychius Cæſarienſis.

IN illo porro tempore ferunt vitam finiſſe martyrio Baſilium eccleſiæ Ancyranę presbyterum & Eupſychium Cæſarienſem Cappadociæ ducta nuper vxore, cum adhuc ſponſus eſſe videretur. Eupſychius enim peremptus eſt propter Fortunæ templum, quod (ſicut iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæſarienſes iram Principis ſuo experti, & alij quidem morte, alij fuga mulctati ſunt. Baſilius autem ſtudioſus vir, circa dogma probatus dum vixit Conſtantius, reſtitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cum vero Iulianus tenuiſſet Imperium, Chriſtianos publice commonebat vt proprium dogma ſeruarent, nec paganorum ſuperſtitione macularentur, honoreſque collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtique & perpetuæ dãnationis autores. Propterea ergo in ſuſpicionem & odium veniens paganorum, quoniam publice ſacrificantes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat atq; clamabat, ne vllus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multaque tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hæc colligens in vnum retuli, licet diuerſi anni vel dies eorum videantur eſſe martyrij.

Baſilius occiditur.

Cap. XV.

Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint commiſſa atque Sebaſtia, necnon & in Phœnice.

THEODORITVS.

QVæ enim idolorum ſeductionibus ſubditi tempore illo cõmiſerint, multa quidem ſunt, & proprijs libris egentia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem & Gaza, virorũ ſacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuerſatione pollentium, diuidentes vteros, & hordeo cumulantes expoſuerunt deuorationi porcorum. In Sebaſtia vero quæ eſt eiuſdem prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum aperuerunt, ignique tradiderunt oſſa, ac puluerem diſperſerunt. Porro ſcelus quod in Phœnice commiſerunt, quis poterit vel dicere ſine lachrymis, vel audire? In Heliopoli enim, quæ eſt circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccenſus zelo diuino multa idola quæ ibi adorabantur contriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores viri nefandi, non ſolum peremerunt eum, ſed etiam ſecantes ventrẽ, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inſpectorem oculum non potuerunt effugere ſed dignas dederunt ſua temeritate pœnas. Quicunque enim illo ſcelere participati ſunt, dentibus omnibus priuati ſunt. Sed & ipſæ linguæ pariter defluxerunt, conſumptæ putredine. Perdiderunt etiam viſum, & affectionibus ſuis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

Cyrillus diaconus Hieroſolymitanus martyr.

Cap. XVI.

De ſimulacro ἀνδρογύνῳ à paganis in eccleſia conſtituto.

IN Emeſa vero, quæ eſt in eius confinio ciuitatis. Dionyſio γυνιδι, id eſt, Baccho muliebri, eccleſiam quæ Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad deriſionem ſimulachrum iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον, id eſt, quod virum monſtraret ac fœminã. In Doroſtolo vero inſigni Thraciæ ciuitate, Aemilianus inuictiſſimus decertator, à Capitolino vniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porro Marci Arethuſij epiſcopi geſta vel paſſio, Aeſchyli & Sophoclis magniloquentia noſcitur indigere, vt digne actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

Aemilianus martyr.

Cap. XVII.

De legibus, quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit.

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impijs contra pios illo tempore ſunt cõmiſſa. Tunc igitur aperte Deo exoſus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primum quidem interdixit Galilæorum filijs (ſic enim Saluatoris noſtri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atq; Philoſophorum legere diſciplinas. *Proprijs* inquit, *pennis, ſecundum prouerbium, vulneramur.* Ex noſtris enim armati conſcriptionibus contra nos bella ſuſcipiunt: Τοῖς οἰκείοις γὰρ φασὶ πτεροῖς κατὰ τὴν παροιμίαν βαλλόμεθα· ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων ὁπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Poſt hanc aliam poſuit legem, præcipiens Galilæos expelli militijs.

Prouerbiũ. Noſtris ipſorum pennis impetimur.

Cap. XVIII.

De reditu Athanaſii ad Alexandriam.

SOCRATES.

IGitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandrinorum populus libenter excepit. Expuleruntque eccleſijs Arianos, & Athanaſio ſceptra venerabilia tradiderunt. Verum Ariani in domibus ignobilibus ſe colligentes, loco Georgij Lucium habue-

runt.

An. do. 360 Athanaſius redit Alexandriam.

Cap. XIX.

De Lucifero & Euſebio.

Lucifer. Euſebius. *Meletiani.*

EA ſiquidem tempeſtate Lucifer Calarenſis, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſſione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabant, quemadmodum corruptã eccleſiæ regulam repararent. Placuit vt Lucifer quidem ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexandriam, vt vna cum Athanaſio ſacto concilio eccleſiæ dogmata roborarent. Lucifer tamen miſit in locum ſuum diaconum, per quem profeſſus eſt ratum ſe habiturum, quod eſſet concilio ordinante conſtitutum. Ipſe autem veniens Antiochiam fluctuantem inuenit eccleſiam; erat enim inter ſe turba diuiſa, & non F tantum hæreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio, diuidebat eccleſiam: ſed etiam Meletij ſequaces, ſtudium habentes circa ſuum præſulem, à ſuis conſortibus receſſerunt. Tunc ergo Lucifer ordinans ei Paulinum epiſcopum, rurſum abſceſſit. Euſebius autem veniens Alexandriam cum Athanaſio concilium celebrauit.

Cap. XX.

De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato.

Beryllus ſynodus Philadelphiæ. *Apologia pro Origene.* *Oſius Corduben ſis.*

COnuenerunt que ex diuerſis ciuitatibus epiſcopi, & de maximis neceſſariiſque rebus habuere tractatum. Vbi etiam de ſancti ſpiritus diuinitate tractantes eum in conſubſtantiali trinitate comprehenderunt. Et verbum humanatum non ſolum carne, ſed etiam anima declararunt, ſicut olim viris eccleſiaſticis complacuerat. Non enim nouam religionem in eccleſiam introduxerunt, ſed quã ab initio G eccleſiaſtica traditio docuit Chriſtianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius diſputatione ſermonis ſcripturam nobis probatiſſimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præſul eccleſiæ, animatum eum qui humanatus eſt, in ſuis ſermonibus ſunt profeſſi. Nec non per Beryllum epiſcopum Philadelphiæ in Arabia conſtitutæ facta ſynodus, ſcribens ad eundem Beryllum hæc ipſa contradidit. Sed etiam Origenes vbique in ſuis libris animatum nouit eum, qui eſt humanatus: proprie tamen nouus Tomus eius in Geneſim hoc Sacramentum cõgruenter exponit, vbi Adam quidem Chriſtum, Euam vero eccleſiam latius explanauit. Horum H itaque dictorum digni ſunt teſtes ſanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Euſebius. Ambo namque & communiter Origenis vitam commendantes, & eius aduerſarijs reſiſtentes, inſignibuſque libris ſatisfactionem pro eo componentes: non primum Origenem ad hanc diſputationem veniſſe dicunt, ſed myſticam eccleſiæ interpretatum fuiſſe traditionem. At illi qui Alexandriæ conuenerunt non ſine ſubtili inueſtigatione quæſtionem de οὐσία, id eſt, ſubſtantia, & ὑπόστασις, id eſt, ſubſiſtentia reliquerunt. Oſius namque Cordubæ Hiſpaniæ præſul, de quo iam ſermo prælatus eſt) prius miſſus ab Imperatore Conſtantino, vt flammam

Sabellius Libyens. *Trinitas.* *Sabelliani.*

E tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyenſis dogma deſtruxit, de ſubſtantia ac ſubſiſtentia habuit quæſtionem.

SOZOMENVS.

INterea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cum Athanaſio & Euſebio Nicæni cõcilij decreta roborauerunt: & conſubſtantialem patri ac filio ſpiritum ſanctũ ſunt profeſſi, Trinitatemq; nominauerunt. Et quoniam de ſubſtantia & ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias, ſapienter decretum eſt, vt his nominibus contra Sabellianos ſolos vtamur, ne vocabulorum inopia idem putetur eſſe ſubſtantia quod ſubſiſtentia.

Cap. XXI.

F *De differentia ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ.*

SOCRATES.

HÆc quidem tunc ſynodus. Nos autem de οὐσία id eſt, ſubſtantia. & ὑπόστασις, id eſt ſubſiſtentia, ſi quid nouimus, abſurdum non eſt breuiter indicare; Igitur qui Græcanicam explanauere prudentiam οὐσίαν id eſt, ſubſtantiam quidem diuerſo modo definierunt, ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiæ vero ne ſermonem quidem fecerunt vllum. Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba ſecundum ordinem elementorum colligit: etiam barbarum vocat hoc verbum, neque apud aliquos antiquorum vſurpatum quod etiamſi alicubi ſit inuentum, non tamen hoc indicare quod nunc intelligitur. Nam apud Sophoclem in Phœnicia locum inſidiarũ ſignificare ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam meminit, Apud Menandrum veluti fæces, quæ ex vino colliguntur in dolio, ὑπόστασιν, id eſt, ſubſi-G ſtentiam deſignare dicit. Sciendum tamẽ, quod licet antiqui Philoſophi hoc modo loquuti non fuerint: tamen iuniores Philoſophi pro οὐσία, id eſt, ſubſtantia, ὑποστάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ vocabulo ſunt vſi. Subſiſtentiæ vero definitionem diuerſis modis explanauerunt, ſi ergo definitione ſubſtantia circumſcribitur, quomodo in Deo, qui non poteſt comprehendi proprie hoc vti ſermone poterimus? Verum Euagrius in monachico libro temere quidem & inconſiderate de Deo Diſputandũ eſſe prohibuit. Definire vero diuinitatem modis omnibus interdicit. Ait enim rerum compoſitarum eſſe definitiones. Is itaque ſic ait: Omnis, inquit, propoſitio aut genus habet quod prædicatur, aut ſpeciem aut differentiam, aut proprium, aut acci-H dens, aut ex his compoſitam orationem. Sed nihil in ſancta Trinitate horum quæ dicta ſunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile eſt, ratione ſilentij adoretur. Hæc quidem Euagrius Nos autem licet facta digreſſione hæc dixiſſe videamur, tamen tanquam vtilem hiſtoriæ cauſam nos retuliſſe non pœnitet.

* * *

Cap. XXII.

Pars libri Athanaſii de ſatiſfactione fugæ.

VEtum Athanaſius librum de ſatiſfactione fugæ olim à ſe conſcriptum tunc eis præſentibus legit: cuius partes vtiles, & quæ proſint hic intexens, totum librum multorum verſuum quærere & legere ſtudioſos admoneo. Ait enim: *Ecce huiuſmodi ſunt præſumptiones impiorum hæc agentes, nec erubeſcentes.* In quibus primum contra nos mala ſunt machinati, hactenus accuſant quod manus eorum paratas ad necem declinare potuerimus, & amariſſime potius ingemiſcunt quod nos penitus extinguere nequierunt & improperant timoris cauſam, ignorantes quod dum hoc ſubmurmurant, in ſemetipſos magis retorquent culpam. Nam ſi fugere malum eſt, perſequi multo deterius. Hic quidem ne moriatur, abſconditur: hic autem perſequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, ſcriptum eſt, qui autem quærit occidere, præuaricatur legem, & magis ipſe fugiendi præbet occaſionem. Si ergo fugam improperant perſequentes, pudeat eos potius ſui ipſorum. Quieſcant inſidiari, & quieſcent continuo fugientes. Sed à malitia non deſinunt ſua & comprehendere omni virtute feſtinant, ſcientes quia fuga perſecutionem patientium, indicium eſt maximum perſequentium. Nullus enim mitem atque clementem fugit aliquando, ſed magis ferocem ſimul & callidum. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat ad Dauid. Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt, interimere ſtudent, ne ipſorum malitiam videantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nam quanto fuga manifeſtior eſt, tanto amplius eorum inſidiæ, neces, exiliaque commiſſa omnibus ſunt aperta. Nam ſiue perimant, mors contra eos ſemper exclamat: ſiue rurſus exilia minentur, vndiquaque ipſi contra ſe mali memoriam deſtinare noſcuntur. Et ſi quidem ſanam haberent mentem, viderent ſemetipſos in his eſſe conſtrictos, ſeque in conſiliis ſuis offendere. Sed quoniam mentem amiſerunt, propterea perſequutione decipiuntur: & quærentes occidere, ſuam non contemplantur impietatem. Nam ſi detogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciant cum vident Iacob fugientem Eſau fratrem ſuum, & Moſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quomodo ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domum miſit, vt interimeret eum, dum abſconſus eſſet in ſpelunca, & mutaſſet vultum ſuum donec declinaret ab Abimelech: ob quam cauſam inimicorum euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temere, videntes maximum Heliam in oratione quidem mortuum ſuſcitaſſe, tamen abſconſum propter Achab, & fugiſſe propter inſidias Hiezabel? Tunc etiam quæſiti filij prophetarum celati ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiam. Sed ſi hæc tanquam vetera non legerunt, ſaltem memoriam habeant euangeliorum. Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum receſſerunt, celantes ſemetipſos: & Paulus in Damaſco à principe gentis quæſi-

Helias.
Achab.
Hiezabel.
Abdias.
2. Cor. 11. g
Act. 9. c

A tus, de muro in ſporta demiſſus eſt, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de ſanctis viris ſcriptura dicente, quam putas excuſationem ſuæ petulantiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorem improperent, contra ſemetipſos tanquam væſani loquuntur: ſiue contra voluntatem Dei hoc dicant fieri, ſcripturarum diuinarum videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ciuitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mortem, quoquo modo liberati poſſent. In nouiſſimo vero tempore ſæculorum veniens ipſum, quod Moſi loquutum eſt, patris Verbum, rurſus hoc dedit mandatum, dicens: *Cum perſecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam.* Et poſt pauca dicit: *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: tunc qui*

Matth. 10
Chriſtus in Euangelio.

B *in Iudæa ſunt, fugiant in montana: qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: qui in agro, non reuertatur tollere veſtes ſuas.* Hæc enim ſcientes ſancti, huiuſmodi habuerunt conuerſationis modum. Quæ enim tunc præcepit dominus, hæc etiam ante incarnatam ſui præſentiam in ſanctis loquutus eſt. Et hic eſt hominum terminus ad perfectionem ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciant. Propterea & ipſum verbum propter nos humanatum, cum quæreretur (ſicut nos ipſi) abſcondi, dignatum eſt: & iterum cum perſequutionem pateretur, fugit & inſidias declinauit. Decebat enim eum ſicuti famem, & ſitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo oſtendere ſeipſum humanatum. Ab initio ſiquidem mox vt homo factus eſt, cum eſſet paruulus ipſe per angelum mandauit Ioſeph: *Surgens ſume puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurum eſt enim, vt Herodes quærat ani-*

Chriſtus.
Ioan. 5. g
Ioan. 14. f
Matth. 2. c
Matth. 2. d

C *mam pueri. Mortuo quoque Herode videtur propter Archelaum filium eius in Nazareth fugiſſe:* & quando iam etiam Deum ſeipſum oſtendebat, & manum aridam reſtituerat ſanam. Phariſæi quidem egredientes concilium fecerunt aduerſus eum, vt eum occiderent: Ieſus autem ſciens diſceſſit inde. Nam & quando Lazarum ſuſcitauit à mortuis: *Ab illo*, inquit, *die cogitauerunt vt occiderent eum.* Ieſus ergo iam non palam ambulabat inter Iudæos, ſed abiit inde regionem iuxta deſertum. Deinde Saluatore dicente: *Antequam Abraham fieret, ego ſum. Iudæi quidem tulerunt lapides, vt mitterent ſuper eum. Ieſus autem abſconſus eſt, & exiit de templo. Et tranſiens per medium eorum ibat, & ita diſceſſit.* Putas hæc videntes, magis autem audientes, cum non videant, quomodo ſecundum quod ſcriptum eſt, non de-

Matth. 12. a
Marci. 3. a
Luc. 6. b
Mat. 16. a
Ioan. 11. g
Ioan. 8. g
Luc. 4. c

D beant igne comburi: quoniam contraria his quæ dominus facit & docet, cogitant & loquuntur: Nam quando Ioannes martyrium ſuſtinuit eiuſque corpus ſepeliere diſcipuli, audiens Ieſus diſceſſit inde in nauem ad deſerti locum ſeorſum. Dominus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam iſti vel ſic erubeſcerent, & vſque ad homines ſuam petulantiam declararent, & non magis ac magis, inſanientes viderentur etiam ipſum arguere Saluatorem, contra eum vtique blaſphemias meditantes. Sed neque væſanorum quiſquam eos poterit ſuſtinere, cum arguantur ne Euangelia quidem ipſa noſſe. Eſt enim occaſio noſtræ diſceſſionis & fugæ rationabilis atque

Ioannes Baptiſta.
Matt. 14. b

vera,

vera, quam in Saluatore quidem Euangeliſtę poſitam memorarunt. Nos autem etiam in ſanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo conſcripta ſunt, eadem communiter humano generi deputantur. Quæ noſtra ſunt, ille ſuſcepit, & paſſiones noſtræ infirmitatis oſtendit. Quod Ioannes ita conſcripſit: *Quærebant ergo eum tenere, & nullus miſit in eum manus, quia nondum venerat hora eius.* Nam antequam hæc veniret, dicebat ipſe matri: *Nondum venit hora mea.* Et eis qui fratres eius appellabantur ait: *Meum tempus nondum venit.* Rurſus autem tempore paſſionis diſcipulis dicebat: *Dormite iam & requieſcite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manum peccatorum.* Sed neque antequam veniret tempus, teneri ſe paſſus eſt: neque cum veniſſet tempus, abſconſus eſt, ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſariis. Sic & beati martyres in perſequutionibus temporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur per latibula fugiebant, cum vero inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc ex Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Ioan 7.d.
Ioann 2.a.
Ioan.7.a
Matth. 26 c

Cap. XXIII.

Quod Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum, fuerit indignatus.

An do. 364 Euſeb Vercellenſis.

EVſebius interea Vercellenſis epiſcopus repente poſtmodum ab Alexandria venit Antiochiam, & inueniens Paulinum à Lucifero conſecratum, plebemque diuiſam, Melitiique ſequaces miſſas facientes ſeorſum, valde commotus eſt, quod ſactæ ordinationi non vniuerſi conſenſiſſent: reprehenditque apud ſemetipſum quod actum erat, & pro reuerentia Luciferi, habito ſilentio diſceſſit, promittens in conuentu epiſcoporum, quæ geſta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiam Melitius ab exilio redut, inueniensque ſeorſum celebrare collectas ſocios ſuos præſidebat eis, ſed eccleſias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis præſul. Porro Paulinus vnam tantummodo paruam intra ciuitatem tenebat eccleſiam, ex qua eum Euzoius pro ſui reuerentia non eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas ſolennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia diſceſſit Euſebius. Verum Lucifer ſentiens non ſuſcipere Euſebium ipſius ordinationem, hoc putauit iniurioſum ac vehementer iraſcebatur, & communicare declinabat Euſebio. Sed etiam quæ ſynodo placuerant, per contentionem reprobare nitebatur. Hæc cum inter eos triſtitiæ tempore gererentur, multos ab eccleſia remouerunt, & denuo altera Luciferianorum hæreſis eſt exorta. Sed Lucifer iram ſuam nequaquam complere præualuit. Erat enim confeſſionibus ſuis obſtrictus, dum per ſuum diaconum promiſiſſet ratum ſe habiturum, quod fuiſſet à concilio definitum. Quapropter ipſe quidem eccleſiæ tenens fidem, in Sardiniam ad proprium remeauit thronum. Hi vero qui prius cum eo contriſtati fuerant, hactenus ab eccleſia ſegregantur. Verum Euſebius inſtar optimi medici iter faciens per Orientem infirmos fide recreabat, imbuens atque docens prædicationibus eccleſiaſticis vniuerſos. Hæc tranſiens venit in Illyricum, & inde rurſus Italiam peragrans, hæc ipſa pronuntiabat.

Melitius de exilio reuertitur.
Luciferiani.

Cap. XXIV.

De Hilario Pictauienſi.

An do 364. Hilarius Pictauorum antiſtes.

VErum Hilarius Pictauienſis ſecundæ Aquitaniæ pontifex, rectæ fidei dogmata pridem præſeminauerat tam Italis quam Gallicanis epiſcopis, quippe cum primus ab exilio remeaſſet. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam diſertus, ſuis libris ſatisfactionem de Trinitatis conſubſtantialitate conſcripſit. Quibus hoc ſufficienter expoſuit, & vehementer Arianorum dogma deſtruxit. Hæc itaque poſt breue eorum exilii tempus celebrata noſcuntur.

Cap. XXV.

De Macedonianis.

An. do. 366. Macedoniani.

EA porro tempeſtate Macedonij ſectatores, & Eleuſij, Euſtathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati ſunt, conciliaque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipſos ſequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis epiſcopos, id eſt, conſentientes Acacio, fidemque Ariminenſis concilij reſpuentes, ea magis quæ fuerant recitata Seleuciæ & Antiochiæ expoſita, firmauerunt. Qui dum requiſiti fuiſſent à quibuſdam dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, ſi aliud ſapitis quam ſectatores Acacij cur eorum hactenus tanquam eadem ſapientium eſtis communione participati? Ita venenoſe reſponderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonenſem epiſcopum. *Occidentales*, inquit, *in conſubſtantialitate languebant.* Aetius autem per Orientem ſecundum ſubſtantiam diſſimilitudinem prædicabat: & erant vtraque praua, cum hi quidem inordinate diuiſas ſubſtantias patris & filij conſubſtantialitatis nomine copularent: ille vero à natura patris naturam filij aperte diuideret, credens ſemetipſum pie prædicare diſſimilem eſſe patri filium per ſubſtantiam. His ergo ita cenſentibus media via nobis veritatem pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus ſatisfacere nitebantur.

Macedoniani hæretici.

Cap. XXVI.

Quod Iulianus quoque perſequutus ſit Athanaſium.

SOZOMENVS.

Athanaſius in exilium An do. 365.

IGitur Imperator audiens Athanaſium in Alexandrinorum eccleſia conſtitutum, licere populo prædicare, multoſque Paganorum ad Chriſtianiſmum facile conuerſos, eum iuſſit exire de ciuitate. Quod ſi maneret, damna maxima eum ſuſtinere præcepit, occaſionem criminis in eum inueniens, quod dum prioris principis tempore fuiſſet fuga mulctatus, non eius iuſſione Epiſcopalem recepiſſet ſedem. Quamobrem ſecundum Imperatoris præcepta cum ſe pararet ad fugam, videns circa ſe Chri-

ſtianorum

A ſtianorum populum lachrymantem: Habetote, inquit, filioli fiduciam: nubes eſt, & cito pertranſiet. Hoc dicto valeſecit: & degentibus illic amicis commendauit eccleſiam atque ab Alexandrina ciuitate diſceſſit.

Cap. XXVII.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter Paganiſmi cultum.

An. do. 365. Cyzicum à Iuliano grandi pollet ... INterea Cyzicenis legatione fungentibus apud principem Iulianum de proprijs rebus, & Paganorum reſtitutione templorum, laudans eos propter ſacrorum curam, quæ poſtulauerant, vniuerſa conceſſit. Eleuſium autem eius ciuitatis remouit epiſcopum, veluti vaſtatorem templorum: & quia viduarum pabula, ſacrarumque virginum monaſteria, conſtituerat, Paganiſque ſuaſerat vt paternam religionem relinquentes, ad Christiana dogmata ſe conferrent. Interdixit etiam Chriſtianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quod religionis cauſſa excitarent ſeditiones, eoque, alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices artificeſque monetæ, qui in duas erant diuiſi partes, principum præcepto priorum, cum vxoribus atque liberis Cyzicum habitare ſunt iuſſi. Hi enim ſingulis annis certam oblationem publico conferebant. alij quidem militum chlamydes, alij vero pecunias nouas. B Cum igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis ſacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed non tantummodo præcepit, vt per ſingulas ciuitates numerus eorum conſcriberetur. quos tamen nequaquam conuenire, aut precationibus vacare C prohibuit. † Sciebat enim, quia non poſſet vlla neceſſitas ſuſpendere, quod voluntas ſpontanea ſuggeſſiſſet. Porro clericos & eccleſiarum præſules, à ciuitatibus ſubmouere feſtinabat: ſtudens vt eorum abſentia paulatim ſolueretur eccleſia, neque ſacrorum miniſter nec qui docerent, vel qui miniſterijs participarentur, exiſterent: & per hoc longo tempore paterentur, propriæ religionis obliuionem.

† Gratus ... Sciebat ... neceſſitatem ... quando ... An. do. 365.

Cap. XXVIII.

De Tito Boſtrenſi epiſcopo.

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit, vt Titum iuxta tunc ciuitatis epiſcopum procul expellerent. Cumque iuſſiſſet hoc, ſeſeque minaretur quaſi ipſi facerent turbas in D populo, tunc Titus libellum deſtinauit Imperatori, conteſtans eum ac dicens, quod inimica mentes ſe eſſet turba Paganorum atque Chriſtianorum: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerent. Quo facto niſus eſt imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi concitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſatorem fuiſſe, dicendo ipſis admonitis, non ſua voluntate populum a ſeditione ceſſaſſe: eumque velut hoſtem populo ſuadebat expellere. Non enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates &

A prouincias Chriſtiani diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethlea vico Gazentium valde populoſo, habentique templa antiqua: ædificiaque pulcherrima, & maxime Pantheon in cinitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror, ea voce Syra & Græca, deorum habitaculum nominatum. Fertur autem his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem monachum. Cum enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incantationibus & luſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerunt. Verum Hilarion ſolummodo Chriſti nomen inuocans, dæmonium effugauit, eumque in religionem Chriſtianam B repente tranſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiaque ſultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers ac propterea Aſcalonitis & Gazentibus, & in circuitu Chriſtianis valde gratus, tanquam religioni neceſſarius, & ad ſoluendas dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. Poſteri ſiquidem illi in eo loco eccleſias & monaſteria conſtruxerunt, eaſque honeſtate atque hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vſque ad noſtram ætatem fuerunt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

Sozomeni progenitores. Pantheon. Hilarion monachus.

Cap. XXIX.

C *Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent &c. quæ Chriſtianis facere moris eſt, adimplerent.*

IGitur Imperator iam pridem dans operam, vt Paganiſmum in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Chriſtianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, ſacrificiaque Paganorum per ciuitates ſecundum voluntatem illius procedebant. Ipſe autem ſollicitus erat, ne ſemper ipſius ob Chriſtianorum multitudinem fruſtraretur: Et maxime angebatur quod multorum ſacerdotum ſuorum Chriſtianas audiret eſſe vxores, & filios, atque ſeruos. Conſiderans autem Chriſtianiſmum ex vita bona & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit vbique templa Paganorum conſtructione & ordine Chriſtianæ religionis ornare, ſe- D dibus atque proceſſionibus, Paganorumque dogmationibus atque monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit inſtar clericorum, vt & horas certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atque mulieres philoſophari ſcientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum aliaque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomen. Si quis autem ... vel inuite peccaret, ſecundum traditionem Chriſtianorum inſtituit, vt poſt pœnitentiam mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipue vero imitatus dicitur notas literarum epiſcopalium, quibus ſolent a ter alteri ſcribentes

An. do. 365. De huiuſmodi literis extat Conc. Nicæni ... canones ...

commen-

E commendare peregrinos, & quo proficiſcantur, & à quibus veniant, modis omnibus indicare: & ſolatia promereri, tanquam noti & amici ſint teſtimonio miſſi ſignaculi. Hæc conſiderans dabat operam: vt Pagani Chriſtianorum aſſueſcerent officiis. Sed quoniam multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianorum ſequi voluiſſe, non aliunde quam ex ipſius Imperatoris ſermonibus eſt probandum. Huiuſmodi enim Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

Iuliani Auguſti epiſtola ad Arſacium pont.

Paganorum ritus nondum agitur ſecundum ſententiam noſtram, propter cultores eius in negligentia poſitos. Nam deorum claritas, magnitudo atque ſublimitas, omni oratione omnique ſpe maior eſt. Sed propitij ſint noſtris mentibus dij propter negligentiam quam habemus, cum illorum prouidentia in paruo tempore tanta mutatio facta ſit, quantam ne ſperare quidem quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neque reſpicimus quemadmodum ſuperſtitionem Chriſtianorum auxerit cura peregrinorum, & circa ſepulturas & mortuos multa officia, honeſtaque conuerſationis ſtudia, non vera ſed ficta? F Quas res arbitror apud nos debere ſub veritate geri. Non itaque ſatis eſt te talem eſſe, ſed omnes abſolute circa Galatiam ſacerdotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certe feſtinanter à ſacerdotali miniſterio remoue, niſi diis cum coniugibus & filiis atque ſeruis colla ſubmiſerint: non ferentes vlterius ſuos ſeruos aut filios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impie contra deos agentes, & impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt ſacerdos neque ad ſpectacula procedat, neque in tabernis bibat, aut cuiquam arti, operibuſve turpibus aut pudendis præſit. Qui obediunt, honorentur: inobedientes expelle. Xenodochia conſtitue per ſingulas ciuitates, vt noſtra peregrini clementia perfruantur: non tantum noſtri, ſed etiam extranei pecuniis indigentes. G Et vt habeas vnde fiat, interim decreui ſingulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuerſam dari Galatiam, & † ſexaginta millia ſextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi, reliqua peregrinis egenisbus diſtribui. Turpe namque eſt, vt Iudæos quidem non abiiciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter, necnon etiam noſtros: noſtri vero noſtrorum ſolatio deſerantur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia miniſteria, paganorumque vicos offerre diis primitias frugum eoſque huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos hoc opus olim fuiſſe noſtrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem noſtrorum imitamur, ſed aliis permittimus negligentia non confiſi, magis autem deorum H reuerentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe: frequenter eis ſcripta tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat. Cumque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum: ſortè aut præcedentium officiorum: ſed qui voluerit ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi [illegible], priuatus exiſtat. Tu enim, ſicut noſti, intus es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij ſunt: reluctantes vanæ gloriæ comprobantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolum ſine querela non erunt, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neque enim fas eſt, vt illi parcatur, qui Deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volunt frui nutinne, omnes matri deorum ſtudeant offerre culturam.

Chriſtianorum hoſpitalitas & officia erga mortuos.

† quadraginta.

Hinc coniectare potes quam efficaciſſ. fuerit olim Chriſtianis, non ſolum in ſuos, ſed etiam in gentiles & Iudæos Eleemoſyna.

Præſidibus [illegible]

Cap. XXX.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

Hæc itaque faciens Imperator ad abolitionem Chriſtianorum, perſuadere hoc ſubditis non potuit, & aperte vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmum milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignum illud ſublimius Romanorũ, quod F Conſtantinus (ſicut prædictum eſt) in crucis formam mutauerat. Verum in publicis imaginibus depingebat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem in ſe reſpicientes, velut pro teſtimonio ſapientis & fortis. Et his cogebat imaginibus vt ſub occaſione imperij latenter adorarentur Dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret, poſtea quæ vellet impleret. Si vero reſpuentes agnoſceret, venia adempta torqueret tanquam circa Romanorum ſolennia reluctantes, & in rempublicam atque ipſum imperium delinquentes. Pauci vero etiam pœnis ſubditi cognouerunt dolum: quia ſicut moris erat, adorare noluerant. Turba vero (vt fieri ſolet) per ignorantiam ſimpliciter imagines adorabat. Quod tamen Imperatori nihil profuit. G Cumque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui compluribus militibus Chriſtianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die Kalendarum Ianuariarum, & natali principum, & vrbium regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſſitque vt vnuſquiſque ad manum Imperatoris accedentium, admonitus ab officiariis, primo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecundum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtenderunt, & neque incenſum offerre, neque donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij vero occaſione legis & antiqui-H tatis, ne mente quidem perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, ſeu iuſſione repentina concluſi, licet intellexerint, tamen Paganiſmum declinare nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe Chriſtum, reſpondens quidam dixit: *Quid patimini inuocantes Chriſtum, quem paulo ante denegaſtis, cum donum ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis?* Cumque hoc milites audiſſent, & quod geſſerant agnouiſſent, ſtatim exilientes per pu-

Iulianus abolitionem Chriſtianorum [illegible]

Labarum.

Iupiter. Mercurius. Mars.

Donatiua Principum quando ſoleant dari.

blicum

blicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deum ſuum, & cunctis hominibus teſtabantur ſe eſſe Chriſtianos, & in eo nomine permanere, atque per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: conſcientia vero nihil ſimul egiſſe. Quumque veniſſent ad principem, proiecerunt aurum quod acceperant, & forti voce poſcebant, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enim pœnitentiam agere fatebantur, eo quod improuide eorum dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Milites Chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

HÆc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Quumque deducerentur ad mortem, ſequente populo miranteque virtutem eorum pro pietate ſuſceptam, venerunt ad locum vbi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omnium, vt primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dum alios reſpiceret, frangeretur. Quumque ille genua fixiſſet in terra, & gladium ſpiculator euaginaſſet, venit repente nuntius clamore prohibens necem. Porro iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus, vt Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinem ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad vltima Romanorum loca in exilium miſit.

Romanus miles. Milites Chriſtiani in exilium mittuntur.

SOZOMENVS.

POſtea vero præcepit, vt qui ſacrificare nollent, in palatium non intrarent, & neq; collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſſit.

CAP. XXXI.

De corpore martyris Babylæ, & de ſimulachro Apollinis, fulmine concremato.

THEODORITVS.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphnæum peteret reſponſa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accuſaret, iuſſit eius corpus auferri. Ob quam rem cum Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent, & indignatione principis quidem Theodorus iuuenis multa paſſionum tormenta pertuliſſet, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, ſuum vero mendacium clarius detexit. Fulmen namque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id eſt, auunculus, cognoſcens, feſtinanter venit Daphnen, volens ſuccurrere Deo, qui ibi colebatur: videnſque eum redactum in cinerem, νεωκόρους, id eſt, æditVos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt clamantes incendium non ex infernis ſed è ſupernis habuiſſe principium. Adhæc etiam ruſtici vicinorum venientes locorum, dixerunt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

An. do. 365. Pythius Apollo ... Babylæ adempta virtute ſua tacuit.

Iulianus Iuliani Aug. auunculus.

CAP. XXXII.

De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſunt puniti.

INterea iubentur vaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſque ianuis eccleſiæ maioris, quam Conſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſſibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarum. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſſiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſſit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorum inuentiones cœleſtium curã non vacare. Porro Felix videns vaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Conſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaniſque præſumptionibus non poſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſæuo morbo correptus viſceribus putrefactis interiit. Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factum. Aiunt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſſimam, eamque dixiſſe. Decet te marite laudare ſaluatorem Chriſtum: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriç virtutis oſtendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſſionibus imminentibus cauſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porro Felix & ipſe repente flagellum virtute diuina ſuſcipiens ſanguine toto die ſimul & nocte ex ore fuſo, & venis corporis vndique vacuatis, omnique virtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, æternæque morti contraditus.

An. do. 365. Vaſa eccleſiarum confiſcantur, Tem; lum Chriſtianorum prophanatur.

Iulianus Præf. Orientis Felix, ... Hæc verba Theodoreti adiecto appoſui vt intelligas quid ſit Comes rerum priuatarum, & quid priuata, qua dictione etiã Græci vtuntur, vt Iulianus Aug. ad Boſtrenos.

CAP. XXXIII.

Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus.

HIs ita geſtis, adoleſcens quidam, ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus ea tempeſtate ad Chriſtianorum tranſlatus eſt chorum. Erat enim tunc quædam inſignis continentiæ mulier, & diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amicitiam, quæ ſæpius cum huius mater ad ipſam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultum Chriſtiani nominis inuitabat. Porro matre defuncta veniebat adoleſcens ad eam, & doctrina conſueta fruebatur.

... Chriſtianorum ... ad Chriſtum conuerſus.

pro mercede confeſſionis recepit imperium. Non ſolum enim in illa vita diligentes ſe Deus honorat, ſed aliquando etiam in præſenti bonorum operum retributiones impendit, & præſentibus præmiis illic ſperata confirmat.

Cap. XXXVI.

De Artemio martyre, & Publia Abbatiſſa.

Artemius.

ARtemium vero qui temporibus Conſtantij dux fuit Ægypti, quia illius temporis idola multa confregerat, non ſolum facultate nudum reddidit, ſed etiam capitis ſectione mulctauit. Hæc & huiuſmodi geſſit ille manſuetus & ab iracundia remotus, ſicut ab impiis vocabatur. Adiiciam ſuper hæc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius contempſit impietatem. Publia quædam fuit eo tempore nominatiſſima & precioſis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus paulisper ſuſcepiſſet, fructum digniſſimum obtulit creatori. Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore conſtitutus, & ſæpe Apoſtolici præſulatus decreta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud ſe chorum conuerſatione digna virginitatem ſeruantium, ſemper cum eis laudabat factorem Saluatoremque Deum. Tranſeunte vero Imperatore, clarius in commune pſallebant, contemptibilem & deridendum iudicantes erroneum, illaque maxime cantica perſonantes, quæ Idolorum videntur traducere debilitatem: dicebantque cum Dauid: *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.* Et iterum: *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Hæc audiens Iulianus, & vehementer accenſus, eas cum tranſiret tacere præcepit. Quæ eius legem parui pendentes, chorum maiori ordine compleuerunt. Rurſuſque illo tranſeunte pſallebant: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius.* Tunc ille ſæuiens, magiſtram chori præcepit adduci. Quam cum videret ſenectute maceratam, nec corporis caniciem miſeratus eſt, nec animi ſtuduit honorare virtutes: ſed quibuſdam Spatariorum iuſſit vt eam alapis cæderent. Quæ veluti ſummum honorem contumelias illas excipiens, domum reuerſa eſt, eumque ſolitis melodiis ſpiritalibus notabat. Sicut amor illius Cantici malignum ſpiritum effugauerat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones ſibimet applicans, contra donum pietatis inſaniebat.

Publia.

Ioannes Antiochenus F. Publiæ.

Pſal. 113. b

Pſal 67. a

δορυφόρος.

Cap. XXXVII.

De Baſilio atque Gregorio.

SOZOMENUS.

An do 366.
Apollinaris
Baſilius,
Gregorius.

COntriſtabat porro eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni ſcientia inſigniter inſtructus, ſimulque Baſilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Chriſtiani, aliique plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidem æmulati ſunt veram gloriam, alij Arianæ hæreſeos habuere væſaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Chriſtianos, prohibuit eos Græcorum doctrinis imbui, & eorum

A

lectionibus erudiri. Tunc Apollinaris cum eſſet doctus & ſimul ingenioſus, pro Homeri Poëmate verſibus Heroicis Hebraicam conſcripſit antiquitatem vſque ad imperium Saul, & viginti quatuor libris opus omne diuiſit, vnicuique libro nomen literæ ponens, ſecundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus ſecundum Menandri fabulas, Comediæ ſimilitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragœdias, & Lyram Pindari. Et (vt abſolute dicam) ex diuinis ſcripturis argumenta ſumens, omnes Encyclias lectiones tempore paruo compoſuit, numero, virtute, moribus, conſcriptione, charactere, & diſpoſitione, Græcis valde pares. Et niſi vetuſtatem homines honorarent, & quæ ſunt in vſu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuſcula decreuiſſent. Fecit etiam non ignobilem ad ipſum Imperatorem, ſiue contra Paganos Philoſophos librum cui titulum poſuit, pro Veritate. In quo de ſacris teſtimoniis tacens, probauit illos quidem fuiſſe deceptos, ſe autem ſapere vera de Deo. Hæc autem conſiderans Imperator, claris tunc epiſcopis ſcripſit: legi, & reprehendi. Cui reſcripſerunt. *Et ſi legiſti, non tamen cognouiſti. Si enim cognouiſſes, nequaquam reprehendiſſes.* Quidam dicunt hanc epiſtolam Præſulis eccleſiæ Cappadocenæ fuiſſe Baſilij, quod incredibile non eſt. Siue autem eius, ſiue ſit alterius, iuſtum eſt virtutis laudare doctrinam.

B

Apollinaris Syrus.

Cap. XXXVIII.

De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt.

SOCRATES.

An do. 366.

C

PLurimi vero non recta mente Chriſtianum habentes nomen, quippe qui pecunias & honorem præſentem felicitati veræ fidei præponerent, ad ſacrificiorum ſcelera deſcenderunt. Quorum vnus fuit Sophiſta Conſtantinopolitanus Ecebolus. Is enim mores Imperatorum ſequens, ſub Conſtantio quidem feruentiſſimum ſe finxit Chriſtianum, ſub Iuliano Paganus celeriter eſt effectus, & rurſus poſt Iulianum volebat eſſe Chriſtianus. Proſternens etenim ſemetipſum ante ianuas eccleſiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me ſal inſenſatum.

Ecebolus Sophiſta.

Cap. XXXIX.

Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit Chriſtianis.

An. do. 367.

D

IGitur cum Iulianus iret ad Perſas, volens in eis vlciſci, eo quod ſub Conſtantio Romanorum terminos inuaſiſſent, & ſciens in prœliis euenire frequenter aduerſa, & plurimis pecuniis opus eſſe, adinuenit modum vt auferret pecunias Chriſtianorum. Nolentibus ergo ſacrificare, pecuniam multam impoſuit, exigebanturque vere Chriſtiani. Singuli namque eorum pro ſua ſubſtantia offerebant, & Imperator ex iniuſta collectione, iniuſte factus idoneus eſt. Vbi enim non erat, illuc hanc mittebat legem: vbi erat, vtebatur ipſe. Tunc ergo Pagani Chriſtianos grauiter oppreſſerunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiens, Chriſtianis videlicet adeuntibus eum, defendere contemnebat, dicens: Veſtrum eſt vt patientes mala ſuſtineatis, hoc enim eſt præceptum veſtri Dei.

Chriſtiani ſpoliantur a Iuliano

Cap. XL.

Quomodo ab Antiochenis irriſus ſit.

SOZOMENVS.

An. do 363. Iulianus imminuit pretia rerum venalium.

IGitur Imperator pugnaturus contra Perſas venit Antiochiam. Cumque populus quereretur venalia quidem abundare, ſed carius vendi, volens magnitudinem ſuæ largitatis oſtendere, minora quam debuit precia in foro rerum venaliũ conſtituit. Et cum fugiſſent tabernarij negotiatoreſque diuerſi, res neceſſariæ defecerunt. Antiocheni vero grauiter hoc ferentes, contumelias irrogarunt Imperatori.

SOCRATES.

Iuliani & Antiochenorum contentiones. Symbolum in numiſmatis.

QVerebantur enim aduerſus eum, facetias de illius barba proferentes, erat enim eius barba valde promiſſa. Dicebant ergo: *Tondatur, vt ad funes eius proficiat barba.* Et quoniam ſuperſtitionis ſuæ cauſa Taurum idolis frequentius immolabat, aram vel taurum in ſolido ſuo formari præcepit. Ob quam rem proſcindentes eum dicebant: *Iſte taurus euertet mundum.* His iniuriis prouocatus ad iram, interminatus eſt ſe Antiochenam afflicturum ciuitatem. Quamobrem Tarſum Ciliciæ recerti volens, iuſſit neceſſaria præparari. A quo propoſito eum Sophiſta Libanius auocauit, ſcribenapto Antiochenis interceſſionis librum, & rurſus ad Antiochenos de principis ira: quos tamen libros non edidit. Verum Imperator reſpuens ſe operibus vendicare, reciprocis iniuriis iram ſuæ indignationis amouit. Librum enim aduerſus Antiochenos fecit lepidum & ſatis vrbanum, quem Antiochicum nominauit. Verum contra Chriſtianos multa mala etiam in ea ciuitate commiſit.

Libanius Sophiſta pro Antiochenſibus.

Cap. XLI.

De ſimulachro Chriſti quod depoſuit Iulianus.

SOZOMENVS.

Statuam Chriſti ſuſilem Iulianus deiecit

ILlud quoq; quod ſub Iuliano accidit, non ſilebo. Fuit enim ſignum quidem virtutis Chriſti, & indicium contra principem iræ Dei. Cum enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœniciæ quam Paneada vocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuio conſtituerat, eo depoſito ſuam ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua vero pars hactenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuam vero Chriſti tunc quidem Pagani trahentes confregerunt. Poſtea vero Chriſtiani colligentes in eccleſiam recondiderunt, vbi hactenus reſeruatur. Hoc itaque ſimulachrum (ſicuti refert Euſebius) omnium paſſionum & ægritudinum noſcitur eſſe medicamentum. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuius ſpeciem nullus notitiæ ter menedicus licet expertus cognouit.

Lege Euſebium lib. 8 cap. 4.

Cap. XLII.

De beneficio herba qua naſcebatur iuxta ſimulachrum Chriſti, & de miraculis, qua per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant.

MIhi ſane videtur, quod aduenientе Deo nullum miraculum, nullumque beneficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunque apud multos prouinciales antiquitus tradita ſunt, habentia veritatem: quod ſtatim monſtrabo. Eſt itaque ciuitas Palæſtinæ Nicopolis nomine, hanc cum adhuc vicus eſſet, Emaus ſacer Euangeliorum liber appellat, Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Iudaicamque victoriam, Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerunt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Chriſtus cum Cleopa poſt reſurrectionem noſcitur ambulaſſe, tanquam ad alium vicum iturus fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi hominum abluuntur, & alia pariter animalia diuerſis detenta languoribus emundantur, Quod vt ita contingat, traditur ex quodã itinere viſum eſſe Chriſtum apud fontem cum diſcipulis ſuis & lauiſſe pedes, ex quo aqua facta eſt diuerſarum curatrix paſſionum. Fertur etiam quod in Hermupoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perſeis, multorum morbos abegerit, ſi fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quod cum apud Ægyptum Ioſeph cum Chriſto & Maria virgine ſancta fugiſſet Herodem, veniſſetque ad Hermopolim ciuitatem, mox vt ingrediebatur, vrbem, non ferens hæc arbor maximum Chriſti ſaluratis aduentum inclinata eſt vſque ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hæc ego de iſta arbore à multis audiens narraui. Reor autem hoc ſignum fuiſſe factum ciuibus diuinæ præſentiæ: aut certe quia ritu Paganorum hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, mota eſt, non ferens Chriſti diuinitatem, dæmonibus vtique contremiſcentibus, cum viderent rerum talium deſtructorem (necnon omnibus ſimulacris Ægyptiorum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatoque dæmonio pro teſtimonio Chriſti vacuam remanſiſſe. Igitur apud Ægyptios & Palæſtinos geſtorum teſtimonia conſeruantur.

Nicopolis Emaus.

Fons apud Nicopolim morborum depulſor. Perſeis arbor.

Cap. XLIII.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum.

THEODORITVS.

An. do 363. Iulianus autor Iudæis, vt templum Hieroſolymitanum reparent. † excitare

IGitur Iulianus etiam Iudæos contra Chriſtianos armauit. Primumque conuocans requiſiuit, quare cum ipſis præ ipſa lex ſacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cumque reſpondiſſent, vno tantummodo loco libro fferte ſacrificium fuiſſe permiſſum, repente iuſſit Deo exoſus deſtructum † reparari templum, credens infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtruere: cuius per hoc veritatem magis oſtendit. Hæc itaque verba Iudæi libenter

acci-

accipientes, cunctis per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique concurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: miniſtrauitque plurimum etiam Imperator, non largitatis gratia, ſed vt veritatem oppugnaret. Miſitque pariter præſidem impiorum executorem digniſſimum præceptorum. Aiunt enim quod ad repurgationem faciendam argenteos hamos & cophinos, & ſcaphas habuerint. Cumque fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte vero, ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cumque gypſi & calcis multa modiorũ millia congregaſſent, vis magna ventorum repente reſpirans, tempeſtates atque procellæ ſubito factæ, quicquid congregatum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſanientib. eis, & nequaquam diuina longanimitate correptis, maximus primo terræmotus eſt factus. Et quiſquis non fuerat myſterijs diuinis imbutus, vehementer attritus eſt. Quum vero neq; hoc terrerentur indicio ignis ex fundamentis quæ ſuffodiebantur egrediens: plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoq; plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubito cum tecto ipſa porticus, dormientes oppreſſit. Alio vero die in cœlu ſignum ſplendens crucis ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudæorum veſtes crucis ſignaculo ſunt impletæ nõ tamẽ ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hęc itaque Deo rebelles conſyderantes, & diuina flagella expaueſcẽtes, ad propria ſunt reuerſi, confitentes eſſe Deũ, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quum vtique caneretur ab omnibus tanquam Pharao indurato corde non timuit.

Cap. XLIV.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus.

An. do. 364. Perſæ aduerſus Romanos.

IGitur eum Perſæ mortuum cognouiſſent Conſtantium, ſumpta fiducia venerunt ad terminos Romanorum denuntiantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus miſit in Delphos, ad Delum, atq; Dodonem ad percipienda reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tunc vniuerſi Vates & pugnandi fiduciã dabant, & victoriam promittebant. Vnum vero reſponſum pro exẽplo mendacij ac ſeductionis inſerere non pigebit: eſt enim huiuſmodi. Nunc contra aggredimur dij, victoriæ trophęa ſeſerentes circa fluuium Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ, νίκης τρόπαια κομίσασθαι παρὰ θηρὶ ποταμῷ· τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης. Horum itaque carminum ridiculum eos conuenit diuulgare, qui ſapientem Deum Muſarumque principem Pythium vocant. Ego autem mendacium ſeductionis eius intuens ingemiſco. Thiren namque fluuiũ Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini ſimilis eſt. Is n. fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Aſſyriorum arua diſcurrens, ſinum deſcendit in Perſicum. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & victoriam mente ſumniabat, & poſt Parthicum prælium pugnam Gali-

Tygris.

Galilæi.

læis inferre parabat: ſic enim vocabat Chriſtianos, contumeliam nominis ſe eis inferre putãs, quum magis debuiſſet eorum conſiderare virtutem. Non enim Socrates etiam ſi Critias fuerit appellatus & Pythagoras, Phalaris, ex mutatione nominis aliquam labem contraxerint: neque Nireus, Therſites vocatus, pulchritudinem quam habebat, amiſerit. Horũ nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe nobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, interminabatur per eccleſias dæmonum ſe ſtatuere ſimulachra. Poſt has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus eſt. Is enim nobilis erat, eiuſque ciuitatis Curiæ præſidebat, quem zelus Chriſti reddidit clariorẽ. Videns namque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorem, ſuam voluntatem & abdicationem patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quumque veniſſet in Berœam, nobiles & honoratos conuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem cum filio in ſuo prandere iuſſit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iuſtum vim facere voluntati ad aliud declinanti, & animum ad alia mutare quæ non vult. Noli itaque eſſe filio violentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neque enim ego tibi vim facio vt mea ſequaris, licet cogere valde poſſim. Ille cauſam diuinæ religionis mente percipiens. De iſto, inquit, ô Imperator, erroneo dicis, & Deo excuſo, & veritati præponente mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induens vultum: *Ceſſa*, inquit, *detrahere*. Et declinans ab eo vultum, adoleſcenti dixit: *Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo vt hoc facias ſuadere non poſſum.* Hæc itaque non fruſtra retuli, ſed volens oſtendere non ſolum illius admirabilis, viri fiduciam, ſed quod contempta Iuliani à plurimis ſit poteſtas. In Antiochia autem vir quidam optimus pædagogus adoleſcentium habitabat. Erat illic nobilis ille Sophiſta Libanius, impius, expectanſque Iuliani victoriam, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi noſtram deridendo religionem: Nunc, inquit, fabri filius quid putas agit? At ille quod paulo poſt contigit: repletus gratia diuina prædixit. Reſpondit enim, *O Sophiſta, creator omnium, quem tu fabri filiũ nominaſti, loculum Iuliano concinnat.* Poſt paucos vero dies mors illius nuntiata eſt, & in loculo politus aductus eſt, minarumque tumor euacuatus eſt.

Præſes Berœenſis filium ob Ethniciſmum abdicat.

Libanius Sophiſta.

Cap. XLV.

Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam audiret prænunciauit.

An. do. 364 Iulianus Saba.

[illegible]

EO porro tempore religioſiſſimus Iulianus cognomẽto Saba, qui angelorum incorporalem vitam corporali conuerſatione, videbatur imitari, cuius etiam vitã conſcripſimus prolixiores offerebat Deo preces, cum illius impij minas audiſſet. Et ea hora qua ille percuſſus eſt orans, mortẽ eius iſte cognouit, licet plusquam viginti mutationes ab eo loco vſque ad illius exercitum eſſe viderentur. Aiunt enim cum continue ingemiſceret, & clementi domino

Antiochenſium publicum gaudium de morte Iuliani.

bant, ſed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant, illius Magiæ inſultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere neceſſarium iudicaui, vt etiam apud poſteros hæc memoria reſeruetur. Communiter A enim clamabant omnes: Maxime fatue, vbi ſunt tua vaticinia? *Vicit Deus, & Chriſtus eius.* Hic ergo libri terminus eſt habendus, ne pro Impetu impietatis potentia copuletur.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Septimus.

SOCRATES.

CAP. I.

De Iouiani Imperatoris auſpicijs & quemadmodum à Perſidis finibus ſit egreſſus.

Iouianus Auguſt. An. do. 366. Tribunus militum. Cingulum militare.

MILITES igitur in maxima ſollicitudine conuenientes, omiſſa omni dilatione, altero die Iouiano inſulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tempore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege propoſuit, vt aut ſacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quam Imperatoris præceptis impijs obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli neceſſitatem inter viros militares habebat. Qui cum violenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non ſe velle Paganis hominibus imperare, cum ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumq; vox omnium communiter proclamaſſet dicentium, ſe quoq; Chriſtianos, ſuſcepit imperium.

THEODORITVS.

Cogitabat itaq; Iouianus de communi ſalute, & quomodo poſſet de medio hoſtiū illæſum exercitum liberare. Nec indiguit magno conſilio, ſed ſeminib. pietatis vtiliſſimū vindemiauit fructum. Repente namq; ſuam prouidētiam Deus oſtendit, & fluctuationem eius ad portū tranquillitatis adduxit. Dū n. huius anguſtiā Perſarū rex agnouiſſet, miſſa Legatione petiuit pacē, deinde cibaria militib. deſtinauit, & forū venalium eis præparari in deſerto præcepit. Celebratiſq; fœderibus, exercitum reduxit incolumem.

SOCRATES.

Fœdus Romanorum cum Perſis.

QVæ pacta, quantū ad gloriam quidē pertinebat Romanorū, turpia erant, ſed tēpori congruebāt. Amiſſa namq; Syria, & tradita Perſis Niſib: Meſopotamiæ ciuitate diſceſſit. Hæc itaq; nunciata Chriſtianos cōſurrauerunt, Paganis intulerunt luctū. Porro milites in cautum Iuliani feruorē valde culpabāt, cauſamq; damni totiū Romanorum ei potius imputabant, quod à Perſarum veluti proditore ſeductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendiſſet, & famem militibus accerſiſſet.

B

CAP. II.

Quæ Sophiſta Libanius contra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta cōfutarit.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaq; Sophiſta Libanius Lamentationis librū in Iulianū conſcripſit, quem Iulianū denominauit, faſcinatū ſane laudibus illius: in quo etiā meminit librorū quos contra Chriſtianos ediderat Iulianus. Et ſi quidē laudes Imperatoris Sophiſta dixiſſet, ego quieſcerē, veſtigia hiſtoriæ ſequens. Sed quia tanq̃ callidus Rhetor mentione Iuliani librorū Chriſtianam videtur lacerare religionē, propterea contra eū poſitis primū verbis ipſius, pauca dicenda ſunt. *Hyemis,* inquit, *noctes amplius Imperator extendēs, incumbendo libris, Palaſtinenſem hominem Deum, Deiq; filium referentibus, præliabatur cum eis, & redarguendo præualuit, vt riſum & quandā vanitatem oſtenderet eorum quæ coluntur à talib.* In quib. laborib. ſene Tyrio ſapientior eſt inuentus. Propitius aūt ſit iſte Tyrius, & placide verba mea ſuſcipiat tanq̃ à filio C victus eſt. Hæc quidem Sophiſtæ Libanij ſunt. Verum ego Sophiſtam eum optimum fuiſſe noui: quanquam ſi non eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Chriſtiani dicunt, etiam iſte tunc diceret, & forſitan tanquam Rhetor augeret. Nam & viuo Conſtantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Imperator, libros eius Iuliani præpoſuiſſet operib. Sed & Iulianus, ſi Sophiſta fuiſſet, dixiſſet forſitan etiam ipſum malum, ſicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquam eius ſectæ, & tanquam Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt viſa dixit, ei nos vt poſſumus obuiemus. Primum itaq; dixit, quod libris incūberet, hyemis noctes extendens. Incumbere nanq; ſignificat, quod in intentionē habuerit, vt vituperationem conſcriberet, ſicut conſuetudo Sophiſtis eſt. D Nam olim hos libros ſcierat, ſed tunc incumbebat, & maximo prælio contendebat. Vnde palam eſt, quod non (ſicuti Libanius putat) redarguendo præualuerit, ſed infirmitate ſuæ veritatis æſtuabat, & quæ bene illic cauteque ſunt poſita, tanquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui reſiſtit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem mentitur aduerſus eum contra quem litigat. Et qui infenſus

Libanius viuum Conſtantiū laudauit, vituperauit mortuum.

Porphyrius.

alicui

alicui eſt, omnia ſicuti hoſtis non ſolum agit, ſed etiam loqui contendit. Quod vero Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium ſenem vocat, detractores ambo fuerunt, ſuis ipſorum ſermonibus arguuntur. Nam Porphyrius ſummi philoſophorum Socratis vitam † lacerauit in hiſtoria Philoſophica, quam ipſe conſcripſit: & talia de eo retulit, qualia ſoliti detogationib. occupari. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis caſtitate, & iuſticia aliiſq; virtutibus habebatur. Quem Plato mirabilis eorũ philoſophus, & Xenophon, alter philoſophorum Thiaſus *θιασος*. non ſolum tanquam Deo amabilem honorant, ſed etiam vltra hominẽ ſapuiſſe pronunciant. Porro Iulianus æmulatus partẽ, † paſſionem propriam in Cæſarib. denudauit, & omnium ante ſe regnantium vitas carpẽs, nec philoſopho quidem Marco pepercit. Igitur ambo detractores fuerunt. Non opus habeo pluribus vti ſermonib. Ego namq; ex vtroruq; verbis mores eorum conijciens hæc dixi. Quid aũt de Iuliano Gregorius Nazãzenus retulit audiamus. Ait enim in ſecundo libro contra Paganos hæc verba poſt alia. Hæc equidem de Iuliano alijs ipſa experimenta tradiderunt, & aſſumpta poteſtas imperij: mihi autem eius mores cõperti ſunt, cum hunc virum Athenis clarius agnouiſſem. Venerat enim illuc, cum frater eius Imperatori videretur inimicus. Fuitq; aduentus eius ratio duplex: vna quidem quaſi decentior, quia dicebat ſe veniſſe vt viſeret Hellada atque doceretur: altera vero ſecretior & non nota pluribus, vt immolatores dæmonum & viros fallaces inquireret, quia nondum habebat impietatis ſuæ licentiã. Tunc igitur non fruſtra conſiderauit virum. Non enim fortuito iſta conſpexi, ſed faciebat me cautum in conſtantia motum eius, & exceſſus vberior. Vates ſiquidem egregius eſt, qui bene conſiderat. Nullum enim ſignum in eo mihi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis, humeri iactabiles, oculi currentes, huc illucq; directi, & furioſe reſpiciẽtes. Pedes impatientes, nares ſpirantes iniurias atq; contemptus, ſchemata riſibilia, & hoc ipſum ſemper habentia. Riſus continens, & quaſi ſubbulliens. Conſenſus & negatio ſimul oratio nulla ratione conſiſtens, interrogatio inordinata, atque reſponſio nulla congruentia ſibi conueniens. Sed quid per vniuerſa diſcurro? Hunc ante opera vidi & operibus ipſis agnoui. Et ſiquidem eſſent mihi præſentes, qui tunc aderant, teſtarentur, quod cum hæc vidiſſem repente dixi: *O quale malum nutrit reſp. Romanorum*: Et cum hæc prædixiſſem, optaui me inueniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quam vt tantis terra ſceleribus impleretur. Nunquam arbitror talia fuiſſe prodigia, cum multa diluuia, multa incendia, multæ peſtes & hiatus terræ licet homines inhumani & feroces, compoſitisque ſimilibus naturis fuiſſe referantur. Ob quam rem digno ſua ſuperbia fine concluſus eſt. Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia vero contra Chriſtianos multa proferentes, niſi ſunt vim facere veritati, quædam ex ſacris literis peruertentes, alia permutantes, omnia tamen ſecundum ſuam ſumentes intentionem, multi eis obuiantes iſta patefecerunt, deſtruentes & redarguentes eorum vana ſophiſmata, & ante omnes Origenes, licet ante multa fuiſſet tempora Iuliani. Is enim quæ videbantur turbare legentes ſacra-

† dilacerauit.
Xenophon, ...
primus ſcripſit vitas philoſophorum.
† Animi ſui affectionẽ.
Gregorius Nazanzenus de Iuliano.
Deſcriptio Iuliani per Nazanzenum.
Origenes.

E tiſſimas lectiones, obiiciens ſibiipſi & interpretatus ea, detrectatorum ſophiſticas adinuentiones excluſit. Quæ ſi ſæpius legiſſent Iulianus atque Porphyrius, ea libenter accipientes, in aliud forte ſua verba mutaſſent, & non ad blaſphemiæ ſophiſmata verterentur. Quod vero lacerare ſtuduerit Imperator apud idiotas & ſimplices verba faciens, & non apud eos, qui ſcripturarum diuinarum obtinent veritatem ex his palam eſt: ſumens n. ea verba, quæ diſpenſationis cauſa humanius poſita ſunt, cum multa huiuſmodi collegiſſet exempla, hæc nouiſſime dicit: Horum igitur ſingula ſi non aliquam habẽt ineffabilem contemplationem, maxima de Deo blaſphemia ſunt plena. Hæc ergo Iulianus *in tertio contra Chriſtianos libro* dixit. In libro autem ſuo quem *de Cyniſmo* ſcripſit, docens quomodo ſacras fabulas deceat fingi, dicit oportere harum veritatem abſcondi. Sic enim ait:
F *Amat enim natura celari & abdita Deorum ſubſtantia non patitur nudis verbis in aures mitti pollutas.* Apparet ergo per hæc Imperatorem ſuſpicionem habuiſſe de diuinis ſcripturis, quod eſſent verba myſtica ineffabilem quendam modum contemplationis habentia. Sed indignatur quod non omnes eandem ſententiam habuerint, & inceſſit hos qui inter Chriſtianos diuina ſimpliciter ſuſcipere videntur eloquia. Non igitur oportebat eum contra ſimplices inſurgere, nec propter illos contra ſacras literas intumeſcere, neque odio habere, aut auerſari quæ magis bene intellexerant: quod non omnes tunc ita ſentirent, ſicut ipſe volueat. Similis ergo Porphyrio factus eſt. Ille namque in Cæſarea Palæſtinæ à quibuſdam Chriſtianis cæſus, irã non ferens, Chriſtianiſmum deſeruit per furorem: & odio inimicorum ſcribendo blaſphemias Chri-
G ſtianiſmo priuatus eſt: ſicut eum Euſebius Pamphili redarguit, & eius verba deſtruxit. Imperator autẽ apud idiotas ſuperbus inter Chriſtianos exiſtit, ea paſſione in blaſphemias Porphyrij declinauit. Ambo ſiquidem ſponte deliquerũt, & ſcienter peccando digniſſima pœna mulctati ſunt. Cum igitur Sophiſta Libanius velut irridens dixiſſet, hominem ex Palæſtina Deum & Dei filium faciunt, oblitus ſuorum videtur eſſe verborum, ad finem namque eius libri Iulianum deificauit, ſic inter alia dicens: Primum namque nuncium eius mortis pene peremerant, quod putaretur de Deo mentitus. Deinde paululum deſcendens, ait: *O dæmonum alumne, dæmonumque diſcipule, & dæmonum obſeruator.* Qui licet hoc aliter intelligeret, verun-
H tamen hęc eadẽ de Iuliano dixit, quæ Chriſtiani approbãtes affirmant. Si ergo eũ laudare cogitabat, oportebat eũ hoc nomen effugere: nec eũ deditum dæmonibus indicare: ſicut ſermonem alium declinauit, quem cum reprehenderẽt, de ſuis libris abſcidit. Quomodo n. homo Chriſtus deificetur, & quemadmodum in ſpecto homo fuerit, inuiſibiliter autem Deus, & quemadmodum vtraq; ſint vera, Chriſtianorum ratio ſacra nouit: Pagani vero antequam credant intelligere nequeunt. Dicit enim ſermo diuinus: *Niſi credideritis, non intelligetis.* Quapropter non erubeſcunt multos homines deificando: & vtinam bonis moribus inſtitutos, aut iuſtos aut caſtos, & non potius lubricos, iniquos, & ebrioſos, id eſt, Hercules, Dionyſios, & Aſclepios, ſicuti frequenter in ſuis libris Iulianum iurare

Liber Iuliani Auguſti, ...
Iuliani verba ex tertio libro contra Chriſtianos. Iulianus reprehenditur.
Quid Porphyrium mouerit vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet.
Eſa. 6. a.

non

Ariſtotelis pallium. Corona Dionyſij.

A non pudet. Quorum maſculos fœminaſq; Cupidines ſi enumerare voluero, longa digreſſio generatur. Sed ſufficit hæc ſcire volentibus Ariſtotelis Pallium, & Corona Dionyſij, & liber Rhegini multæ memoriæ, turbaque Poetarum, qui de talibus ſcribentes, vere ridiculum & inanitatem Theologiæ oſtendere Paganorum. Quod vero proprium Paganorum ſit, homines ſumma facilitate deificare, monſtremus. Rhodijs quadam calamitate detentis, reſponſum eſt datum, vt Phrygium Attin ſacerdotem væſanæ Phrygum celebritatis placarent. Tale namque reſponſum eſt: Attin placate Deum magnum, putum Adonem, bonæ vitæ, diuitiarum datorem, comatumq; Diooyſium. Hoc itaq; reſponſo Attin qui amore væſano ſemetipſum occidit, eundem Adooem Dionyſiomq; nominauit. Comque Alexander Macedooum rex tranſiſſet in Aſiam, Amphyctiones Alexandro fauentes, carmioa iſta finxerunt, Iouem

Attin Rhodij in Deos retulerunt.

Amphictyones de Alexandro.

B Deorum Conſulem, & Mineruam tritogenitam honorare, qui corpore mortali ſupernum abſcondis regem, quem Iupiter Herou m ſeminauit gentibus adiutorem, boni legis lætitiæ Alexandrum ſtatuere regem. Hæc in Pythia pronunciauit dæmon: qui cum potentibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cum etiam Cleomedem athletam deificauerint, ita dicentes: *Vltimus Heroum Cleomedes Aſtypalæus, quem ſacrificijs honorate, quia mortalis iam non eſt.* Propter hoc ergo reſponſum Diogenes Cynicus & Oenomaus Philoſophus Pythium reprehenderunt Apollinem. Cyziceni vero tertiumdecimum Deum Adrianum appellauerunt. Sed etiam ipſe Adrianus amarum ſuum Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem non dicit eſſe Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digreſſionem dicta ſufficiant.

Cleomedes athleta.

Adrianus Antinoum Amaſium Adrianus.

C Cap. III.

De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit.

THEODORITVS.

Iouianus Aug. epiſcopos exules reſtituit. Iouianus Aug. ab Athanaſio cu[…] orthodoxæ religionis docetur.

IOuianus ergo Imperator, mox vt imperij ſui terras ingreſſus eſt, primum ſcripſit legem, vt epiſcopi de exilio redirent, & eccleſias eis reddendas eſſe profeſſus eſt, qui expoſitam in Nicæa fidem inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiam Athanaſio, qui præcipuus erat horum dogmatum propugnator, petens vt ei reſcriberet perfectam diuinorum dogmatum diſciplinam. Qui eloquentiores epiſcopos congregans reſcripſit, rogans vt fidem Nicææ expoſitam cuſtodiret, tanquam Apoſtolicis dogmatibus congruentem. Cuius epiſtolæ verba ſunt hæc:

D Piiſſimo atque clementiſſimo victori Auguſto Iouiano Athanaſius, & reliqui epiſcopi conuenientes ex perſona omnium epiſcoporum Aegyptiorum, Thebaidos, & Libyæ,

DEcet Deo amabilem principem diſcendi habere voluntatem, deſideriumque cœleſtium. Sic enim vere & cor habes in manu Dei,

A & imperium cum pace multis annorum curriculis gubernabis. Voleute igitur à nobis tua diſcere pietate catholicæ eccleſiæ fidem, gratias ob hoc domino referentes, curauimus vt prolatam ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati inſinuaremus fidem. Hanc enim repudiantes quidam, nobis quidem frequenter inſidiati ſunt, eo quod Arianæ non conſentiremus inſaniæ. Autores vero facti ſunt hæreſis & ſchiſmatum vniuerſalis eccleſiæ. Vera ergo & pia in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides eſt omnibus manifeſta, & ex diuinis literis agnita atque lecta. In hac enim etiam ſancti martyrio conſummati ſunt, & requieſcentes in Domino nunc conſiſtunt. Manſerat itaq; ſemper fides illæſa, niſi calliditas quorundam hæreticorum eam violare præſumeret. Arius enim quidam, eiuſque ſectatores corumpere, & impietatem aduerſus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atq;

B facturam, conuertibilemque eſſe filium Dei. Plurimoſque per talia ſeduxerunt, ita vt etiam qui aliquid eſſe videbantur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Verum ſancti patres noſtri olim conuenientes (ſicut prædiximus) in Nicæno concilio, Arianam quidem ſectam anathematizauerunt, catholicæ vero eccleſiæ fidem (ſcriptura teſte) profeſſi ſunt. Eaque prædicatione hæreſis extincta eſt, quæ vbique videbatur accenſa. Hæc itaque fides per omnes eccleſias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæreſim quidam renouare volentes, ipſam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præſumpſerunt: aliqui vero fingunt ſe eam profiteri, ſed ipſam veritatem negare noſcuntur, aliter interpretantes Conſubſtantialitatem, & ſancto ſpiritui blaſphemantes, cum dicunt eum creaturam eſſe atque facturam per filium celebratã: neceſſario conſiderantes læſionem ex huiuſmodi cauſa con-

C tra populum generatam offerre tuę pietati confeſſionem concilij Nicæni curauimus, vt pia religio tua cognoſcat, cum quanta ſcrupuloſitate conſcripta ſit: & quantum errent, qui extra eam volunt aliquid edocere. Cognoſce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidem prædicatur à ſeculo, & hanc profeſſi ſunt patres in Nicæa conuenientes. In hac quoque fide concordant omnes eccleſiæ in Hiſpania, & Britannia, nec non in Gallijs, Italijs, & in Dalmatijs conſtitutæ: in Cappadocia, Myſia & Macedonia, & vniuerſa ſimul Hellade, ſed etiam in vniuerſa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Iſauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia, partibuſquè vicinis, & Orientales eccleſiæ præter paucos Arij ſectatores. Omnium nanque prædictorum ſententiam experimento cognouimus, literas habemus, eoſque nouimus Deo amabilis Imperator, quia cum pauci quidam huic fidei contra-

D dicant, præiudicium facere non poterunt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæreſi Ariana pulſati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Vt vero hæc pietas tua cognoſcat, licet ſciat, tamen ſtuduimus fidem Nicæno concilio profeſſam ab epiſcopis trecentis decem & octo ſubiungere. Eſt autem hæc Nicæni concilij fides.

Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium, inuiſibiliumque factorem. Et in

Profeſſio fidei in concilio Nicæno.

vnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, vnigenitum: hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero natum non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cælo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælo, incarnatus, humanatus, paſſus eſt, & die tertia reſurrexit. Aſcendit in cælos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat, quando non erat: & antequam naſceretur non erat: & quia ex non extantibus factus eſt aut ex altera ſubſtantia vel ſubſiſtentia dicentes eſſe, aut creatum, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide Deo amabilis Imperator nos conſiſtere neceſſarium eſt, tanquam ſacra & Apoſtolica: nullaque mouere eam ſeductione verborum atque contentione: quod ab initio Ariani fecerunt, ex non extantibus filium dicentes. Et quia erat, quando non erat, & creatus, & factus, & conuertibilis eſt: Propterea (ſicuti prædiximus) & Nicæna ſynodus hæreſim anathematizauit huiuſmodi, fidem vero profeſſa eſt veritatis. Non enim ſimpliciter ſimilem dixerunt filium patri, ne ſimpliciter ſimilis Deo, Deus verus eſſe crederetur, ſed etiam conſubſtantialem ſcripſerunt, quod proprium eſt geniti veri que filij, ex vero & naturali patre naſcentis. Sed neque ſpiritum ſanctum alienauerunt à patre & filio, ſed potius glorificauerunt eum cum patre & filio in vna ſanctæ Trinitatis fide, eo quod vna ſit in ſancta Trinitate diuinitas.

Frumentorum redditum reſtituit ecclesiis Iouianus.

Has literas Imperator legens, confirmauit quam habuerat de ſacris ſcientiam & affectum: aliamque conſcripſit legem, vt frumentorum conſuetudo redderetur eccleſijs, quam Maximus diſtribuerat Conſtantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non ſinebat totam tunc ſummam quam Conſtantinus conſtituerat, erogari, tertiam partem Iouianus ad præſens impendi promiſit, ita vt ceſſante fame, frumenta integra præberentur.

Cap. IV.

Quomodo Iouiani temporibus orthodoxi floruerint, & hæretici ſint oppreſſi.

SOCRATES.

An. do. 366. Exules epiſcopos reuocat. Pudet ſacerdotes Gentiles proprij cultus. Macedoniani adeunt Iouianum Aug.

EVocauit igitur Imperator à Conſtantio in exilium miſſos epiſcopos, qui non occurrerant Iuliani reditu temporibus. Tunc autem etiam templa Paganorum omnia claudebantur, & ipſi ſacerdotes vbique fugiebant: indutique palliis, ipſa pallia reponebant, & ad ſchema commune reuertebantur. Quieuit etiam pollutio ſanguinis, quam publice inſatiabiliter ſub Iuliano celebrauerant. Porro Chriſtiani non quieſcebant: Præſules enim religionum adibant crebro Principem, credentes eius obtinere ſe voluntatem aduerſus proprios inimicos. Et primum quidem Macedoniani libellum Principi porrexerunt, poſtulantes vt expellerentur eccleſiis, qui diſſimilem filium prædicarent, & ipſi introducerentur in eas. Erant qui libellum obtulerant, Baſilius Ancyræ, Syluanus Tarſi, Sophronius Pompeiopoleos, Paſinicus Zilenus, Leontius Comanus, Callicrates Claudiopolites, Theophilus Caſtabalenus. Horum libellum Imperator accipiens, eos ſine reſponſo dimiſit, hoc tantummodo dicens: *Ego contentiones odi, eos autem qui ad concordiam feſtinant, diligo, pariter & honoro.* Quod audientes, qui ad contentionem ſe parabant, quieuerunt. Hoc ergo pro voto Imperatoris eſt factũ. Nam tunc intentio ſectatorum Acacij reuelata eſt, & (ſicuti ſolebant) ad vota ſe principis contulerunt. Conuenientes enim in Antiochia Syriæ, habuerunt verba cum Meletio, qui paulo ante diuiſus ab eis, Conſubſtantialitatem ita defendere videbatur. Hoc itaque fecerunt, quoniam eum honorari conſpiciebant, Principe tunc ibi agente. Communi ergo concilio libellum componentes, Conſubſtantialitatem profeſſi ſunt, & Nicænam roborantes fidem obtulerunt Imperatori. Cuius libelli verba ſunt hæc:

Acaciani ... Antiochiæ.

Piiſſimo & Deo amabili Domino noſtro, Iouiano, Victori Auguſto, ſynodus præſentium Epiſcoporum ex diuerſis prouinciis in Antiochena vrbe, conuenientium.

An. do. 366. Arianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum Aug.

Quod eccleſiaſticam pacem atque concordiam tua primum ſtuduerit pietas celebrare, bene nouimus etiam nos Deo amabilis Imperator. Quod vero verticem huiuſmodi veræ vnitatis & orthodoxæ fidei bene ſumpſeris, neque hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterant veritatis dogma adnumeremur tuæ pietati ſuggerimus, quoniam ſancti concilij in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & ſuſcepimus & tenemus. Quando etiam Conſubſtantialitatis nomen, quod aliter ſe quibuſdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem à patribus excepiſſe, quippe ſignificantibus quod ex ſubſtantia patris natus ſit filius: & quia ſimilis per ſubſtantiam patri eſt. Non enim veluti aliqua paſſio circa ineffabilem natiuitatem creditur. Neque ſecundum aliquem Paganorum vſum percipitur à Patribus ſubſtantiæ nomen dictum, ſed ad deſtructionem Arianorum, qui præſumpſerunt ex non extantibus de Chriſto aliquid impie prædicare. Quod etiam iſti nunc inæqualitatem aſſerunt, aſperius & audacius ad vaſtandã eccleſiæ concordiam impudentes auſi ſunt perpetrare. Quamobrem huic noſtræ relationi ſubiunximus exemplar fidei Nicæni concilij, quam etiam decenter amplectimur. Eſt enim huiuſmodi: *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem,* & reliqua. Et ſubſcriptio: Meletius epiſcopus Antiochiæ obtuli in ſupraſcriptis conſentiens, Euſebius Samoſatenus, Euagrius Siculus, Vranius Apamea, Zoilus Lariſſenus, Acacius Cæſariæ, Antipater Rhoſi, Abramius Vrimenus, Ariſtonicus Seleucobeli, † Barbabentus Pergami, Vranius Melerenæ, Magnus Calcidis, Eutychius Eleutheropoleos: Iſacius Armeniæ maioris, Titus Boſtrenſis, Petrus Sippanius, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Adreoſis, Piſo Adanenus per Lamitionem preſbyterum. Sabinianus Zeugmatis, Athanaſius Ancyræ, per Orphitum & Aetium preſbyteros, Irenæus

† Barlamenus.

Sabini ſynodica.

Gazæ, Piſo Auguſtæ, Patricius Palæ per Lamitionem preſbyterum, Anatolius Berœæ, Theothimus Aramenus, Lucianus Arcenus. Hunc itaque libellum in collectione Synodalium Sabini conſcriptum inuenimus. Verum Imperator propoſitum hoc habebat, vt blandimentis & ſuaſione verborum diſcordantium contentiones abſcinderet, dicens: Nulli quidem ſe quomodocunque credentium fore moleſtum: eos tamen diligere, & valde honorare, qui principium eccleſiaſticæ vnitati præberent. Quod vero hoc egerit, etiam Themiſtius Philoſophus ait in laude quam in eius protulit Conſulatu, vbi miratur Imperatorem, quod permiſerit vnumquenque colere ſicut vellet, atque deuicerit blandientium mores, quos valde deridens, ait eos non Deum, ſed purpuram magis colere.

Themiſtij philoſophi oratio pro Ioviano.

SOZOMENVS.

IGitur Imperator tunc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legem dedit, vt capitali ſententia plecterentur, qui vel ſacram virginem nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicam abripere forte tentaret. Quam legem ideo poſuit, eo quod Iuliani temporibus quidam huiuſmodi virgines vxores ducere auſi fuerant.

De non du cendis ſacris virginibus. Ioviani lex.

C A P. V.

Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo decenter ſit honoratus.

INter hæc Athanaſius Alexandrinæ ſedis epiſcopus, cum paucis ſuorum communicato conſilio neceſſarium iudicauit, vt Chriſtianum videret Imperatorem. Veniensque Antiochiam, Principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, vt quæ neceſſaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: diſponensque, vt decebat, cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat. Verum Euzoius Arianæ ſectæ Antiochenæ ciuitatis epiſcopus, ſtudebat vt Probatianus quidam Eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur epiſcopus. Cumque hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio preſbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicens Athanaſio, quaſi temporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exilia ſub præcedentibus ſuſtinuiſſet Imperatoribus, eſſetque circa ſacra per eum cauſa diſcordiæ, ſupplicabat vt alius in Alexandrina ciuitate ordinaretur epiſcopus. Verum Imperator ſciens, quantæ Athanaſio inimicorum inſidiæ factæ fuiſſent, detractionem huiuſmodi non reſpexit, ſed Lucium quidem cum multa interminatione tacere iuſſit. Probatianum vero eiuſque ſequaces Eunuchos, autores huiuſmodi ſcelerum atque turbarum caſtigandos eſſe præcepit. Porro Athanaſium amicum ſibi maximum factum deſtinauit in Ægyptum, vt ſicut ei videretur cauſas eccleſiarum populoſque diſponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuerſationis ſapientiæq; laudauerit. Aiunt quidem antequam ſub Conſtantio Imperatore Ariani tenerent eccleſias, ſomnium vidiſſe Antonium monachum quaſi † burdones altare ſacrum calcibus euertiſſent, expergefactumque dixiſſe: Ab adulteris & permixtis hominibus eccleſiam calcari. Quæ non fuiſſe mendacia poſterior monſtrauit euentus.

Athanaſius Iouianum adit. Euzoius Antiochenus. Lucius Alexandrinus accuſat Athanaſium. Probatianus Eunuchus.

† Muli. Antonij monachi ſomnium.

SOCRATES.

C A P. VI.

De conſulatu & fide Iouiani.

TVnc igitur Imperator impetum tenens hæreticorum diſceſſit ab Antiochia, & venit ad Tarſum Ciliciæ, ibique corpus Iuliani ſepeliuit. Et cum cuncta ſolemnia funeri eius exhibuiſſet, Conſul eſt deſignatus. Cumque Conſtantinopolim feſtinaret, venit ad prædium nomine Dadaſtana inter Galatiam & Bithyniam, vbi Philoſophus Themiſtius cum aliis Senatoribus occurrens, Conſularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & ſimul eccleſiaſticæ ſub principe benigno diſpoſitæ, niſi repentina mors talem virum ab hominibus abſtuliſſet. In prædicto nanq; prædio hyemis tempore in † phraxis languore conſtrictus eſt mortuus. Conſulatu ſuo & Varroniani filij, ſeptimodecimo die Februarij menſis, qui regnauit menſibus ſeptem, vixit annis triginta tribus.

Iouianus Iulianum Tarſi ſepelit.

Dadaſtana. Themiſtius Philoſophus. Iouianus moritur. An. do.

† Oppilationis. Varronianus.

SOZOMENVS.

C A P. VII.

De ortu principis Valentiniani, & quemadmodum fratrem Valentem ipſe fecerit Imperatorem.

CVmque in Nicæam Bithyniæ veniſſet exercitus, Valentinianum ordinauit Imperatorem, virum optimum & apice Principali digniſſimum.

An. do. Valentinianus.

SOCRATES.

VAlentinianus igitur ordinatur viceſimoquinto die eiuſdem Februarij menſis, Pannonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militum cura commiſſa, quoniam probatiſſime militarem nouerat diſciplinam. Fuit etiam vir magnanimus, & ſemper præſenti fortuna melior apparebat.

THEODORITVS.

IS enim non modo fortitudine, ſed etiam prudentia, temperantia atque iuſtitia, & corporis magnitudine præfulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt quum exercitus tentaſſet ei alium ſociare conſortem, ille reſponderit, quod cantatur ab omnibus: *Veſtrum,* inquit, *fuit ò milites Imperatore non exiſtente mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego ſuſcepi, meum iam & non veſtrum eſt de rebus cogitare communibus.* Cuius verba admirati milites, eius ſequuti ſunt voluntatem. At ille fratrem de Pannonia vocans, quod certe non debuit, ſocium fecit Imperij.

Valentinianus ad milites.

SOCRATES.

Poſt triginta dies auſpicij ſui.

THEODORITVS.

CVi Aſiæ ſceptra contradens patriæ & Ægypti, Europam ſibi diſtribuit. Et veniens ad Heſperiam, omnem ilico docuit æquitatem, à prædicationibus impietatis incipiens.

Cap. VIII.

De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atque libertate loquendi.

Auxentius epiſcopus moritur. Obteſtatio Valentiniani Aug. ad epiſcopos, de præficiendo Mediolanenſibus epiſcopo.

AVxentio namque defuncto, qui Mediolanenſem præſulatum tenuerat, multiſque fuerat concilijs abdicatus, euocans Epiſcopos Imperator huiuſmodi apud eos verba loquutus eſt: Noſtis aperte, eruditi vtique diuinis eloquijs qualem oporteat eſſe Pontificem, & quod non deceat eum verbo ſolum, ſed etiam vita gubernare ſubiectos, & totus ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtemque doctrinæ conuerſationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali conſtituite ſede, cui & nos qui gubernamus Imperium ſyncere noſtra capita ſubmittamus, & eius monita dum tanquam homines deliquerimus neceſſario, veluti curantis medicamenta ſuſpiciamus. Hæc quom dixiſſet Imperator, petijt ſynodus vt magis ipſe decerneret, ſapiens & pius exiſtens. At ille ſupra nos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo ſplendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc ſacerdotes egreſſi, de epiſcopali ſede tractabant. Verum ciuitatis habitatores (vt fieri aſſolet) tumultus faciebant, alij hunc, alij illum ordinare petentes. Qui enim erant de Ariani Auxentij ſecta ſimilem ſibi fieri concertabant. Ruſum orthodoxi, ſui dogmatis nitebantur habere epiſcopum. Hanc ſeditionem Ambroſius, cui tunc Præſidialis fuerat cura commiſſa, vbi cognouiſſet, metuens ne quid turbæ conſurgeret, ad eccleſiam feſtinus acceſſit. At illi ceſſante ſeditione communem dederunt vocem, petentes vt paſtor gregis ordinaretur Ambroſius, qui nundum fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoſcens, repente iuſſit eum baptizari, & tanquam dignum virum ordinari Pontificem. Nouerat enim eius rectiorem omni libra ſententiam, & omni regula certiora ſuffragia. Arbitratus etiam diuinum in eo eſſe decretum, quum in eius electione etiam pars contraria conſonaret: Is ergo ſacri baptiſmatis dono potitus, gratiam quoque ſimul ſuſcepit epiſcopatus. Quo facto hunc hymnum optimus Imperator Saluatori & Domino obtuliſſe fertur (his enim quæ gerebantur intererat) *Gratias* inquit, *ago tibi Domine omnipotens & Saluator noſter, quoniam huic viro ego quidem commiſi corpora, tu autem animas, & meam electionem oſtendiſti tua iuſtitia conuenire.* Cumque poſt paucos dies ſanctus Ambroſius cum multa fiducia apud Imperatorem quereretur, quod male à Iudicibus ageretur, tunc Imperator ait: *Hanc,* inquit, † *miniſtrationis tuam pridem noui, & aperte probans non ſolum non reſtiti, ſed etiam in electione ordinationis tuæ ſocius fui. Feſtina itaque ſanare, ſicut diuina lege præcipitur, animarum delicta noſtrarum.* Hæc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Cognoſcens autem quoſdam in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico quidem præcepit ſynodum celebrari, & quæ de illis decreta atque firmata ſunt, dubitantibus deſtinauit. Porro qui illic conuenerant, decreuerunt fidem expoſitam in Nicæna vrbe ſeruandam. Scripſit autem & ipſe, ſocium adhibens in ſuis literis fratrem, vt in his quæ placuerant, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipſam ponere neceſſarium eſt, quæ aperte & eius pietatem prædicat, & Valentis tunc ſynceritatem ſine dubitatione demonſtrat.

An. do. 377. Ambroſius Præſes tuo multū comprobat. Ambroſius nondū baptizatus eligitur in epiſcopum. Baptizatur. Fit epiſcopus.

Audaciam & libertatem loquendi.

An. do. 377. Synodus in Illyrico celebratur iuſſu Valentiniani Aug.

Cap. IX.

Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate.

Imp. Maximi Pii, Victores, Auguſti, Valentinianus, Valens, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino S.

TAnto concilio in Illyrico celebrato, & ſubtiliter habita quæſtione de ſalutari verbo, oſtenderunt beatiſſimi Pontifices Trinitatem conſubſtantialem Patris & Filij & Spiritus ſancti. Quam nequaquam declinantes, iuxta miniſteria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit noſtra quoque potentia: ita tamen vt non dicant aliqui: Sequimur religionem Imperatoris hanc patriam gubernantis, & non illi potius obedientes, qui nobis ſalutis mandata contradidit. Euangelium namque Chriſti noſtri ſic habet: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Quid ergo dicitis vos Epiſcopi & Præſules ſalutaris verbi? Si ita ſe habet veſtra probatio, diligentes adulteros Imperiali abuti dignitate quieſcite: & nolite perſequi eos, qui Deo perfecte miniſtrant: quorū orationibus terrena bella ſedantur, & recedentium à Deo angelorum repelluntur incurſus: qui que omnes dæmones corruptores precum aſſiduitate confundunt: tributa ſecundum leges inferre non reſpuunt, poteſtatiq; regiæ non reſiſtunt: ſed ſyncera voluntate & ſuperni mandata Dei cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubiunguntur. Vos autem inobedientes eſſe monſtramini. Et nos quidem ſubijcimur ei, qui primus eſt & nouiſſimus: vos autem vobiſmet arrogatis. Nos itaque puros noſipſos à vobis eſſe deſideramus. Et ſicut Pilatus in examinatione noſtri Chriſti, quū nollet eum perimere, conuerſuſque ad Orientis partes & petens aquam, abluit manus ſuas, dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti: Sic etiam noſtra maieſtas ſemper mandauit perſequutionem non fieri, neque fluctuationes inferri, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neque diſpenſatores magni regis expellere: vt non ad præſens & ſub Imperio noſtro creſcere videamini, & poſtea teſtamentum domini ſubdere paſſioni, ſicut in ſanguine Zachariæ. Sed illi poſt aduentum ſuperni regis noſtri Chriſti Ieſu diſrupti ſunt,

Matt. 22. b. Marc. 12. Luc. 20. c.

Matt. 27. d.

Interpres vertebat, ... addo Græca.

contra-

A contraditi morti cum adiutore ſuo dæmone corruptore. Hoc præcepimus in Megerio, & Ciceronio, & Damaſco, & Lampone, & Brintiſio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipſa vobis Acta miſimus, vt cognoſcatis ea, quæ in eximio ſunt concilio celebrata. His ergo literis ſubdidit etiam dogmata concilij, hæc ſummatim habentia: *Profitemur ſequentes magnum orthodoxumque concilium, conſubſtantialem eſſe patri Filium: & non ſic intelligimus conſubſtantialem, ſicuti pridem quidam expoſuerunt, non vero ſubſcribentes, & nunc alij illos vocantes patres, virtutem ſermonis reſpuunt, & ſequuntur eos, qui per conſubſtantialem ſimilitudinem ſignificatam eſſe conſcripſerunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum ſimilis ſit filius, niſi tantummodo patri. Sed qui hæc exponunt, creaturam præcipuam Dei filium impie dogmatizant. Nos itaque ſapimus (ſicut etiam concilia nuper Romæ & in Gallijs celebrata) vnam eſſe eandemque ſubſtantiam patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis, quod eſt in tribus perfectis ſubſiſtentijs.* B *Confitemur autem ſecundum Nicænam expoſitionem, & incarnatum filium Dei conſubſtantialem ex virgine ſancta Maria, & in hominibus habitaſſe, & compleſſe diſpenſationem pro nobis omnem in natiuitate, & paſſione, & reſurrectione, & in cœlos aſcenſione: & iterum venturum vt reddat nobis ſimilitudinem diuinam: à ſemetipſo, Deum exiſtentem carnigerum, & hominem deiferum.* His ergo quæ prædicta ſunt contraria ſapientes anathematizamus, & eos ſimul qui non vere anathematizant, eum qui dixit, Antequam naſceretur, non fuit filius: ſed ſcripſit, quod & antequam opere naſceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis eſt, quæ non ſemper exiſtunt, ſicuti Deus. Filius enim ſemper cum patre eſt, ſempiterna natiuitate progenitus.

Hæc igitur Imperator ſummatim ſignificauit, ego vero etiam ipſas concilij literas ponendas exiſtimo.

C

Cap. X.

Epiſtola Illyricianorum epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentium Conſubſtantialem Trinitatem.

Epiſcopi Illyrici, Epiſcopis Eccleſiarum Dei, Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

CONuenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæſtione de ſalutari verbo, probauimus conſubſtantialem eſſe patri Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quamobrem iuſtum fuit nobis literas deſtinare, nõ quibuſdam argumentationibus religionem Trinitatis ſcribentes, ſed in humilitate rogantes. Has noſtras literas deſtinauimus per dulciſſimum fratrem & conſacerdotem noſtrum Elpidium preſbyterum. D In præſentibus itaque noſtris literis quaſi illud refertur, quod in Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti libris aſcriptum eſt. 1. Cor. 1. b. *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Et hæc quidem ſufficiebant humilitati noſtræ, etiam ſi non vobis vniuerſales literas mitteremus, propter timorem tantum quem ibi prædicatio cunctæ veſtræ

A prouinciæ à patre & filio ſpiritum ſanctum d
uidentes. Quamobrem neceſſarium habuim
ad vos deſtinare dominum noſtrum & comm
niſtrum Elpidium à regio principatu Romano
rum has literas deferentem, vt ſi forte talis e
prædicatio veſtra, cognoſcat: qui enim con
ſubſtantialem Trinitatem non prædicant, ana
thema ſint. Et ſi quis his communicans inu
nitur, anathema ſit. His autem qui conſub
ſtantialem prædicant Trinitatem, præpara
ſunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos fra
tres, vt non aliud doceatis, non aliud innoue
tis, ſed conſubſtantialem ſemper & vbiqu
prædicantes Trinitatem, poſſidebitis regnu
Dei. Ob hoc ſcribentes & commemorantes
has literas deſtinauimus. De epiſcopis auten
conſtituendis vel comminiſtris iam conſtitu
tis, ſi permanſerint vſque ad finem ſani, bene
alioquin ex ipſo preſbyterio repellantur. Sim
liter preſbyteros atque diaconos in ſacerdota
B ordine definiuimus, vt ſint irreprehenſibile
vndique, & à Curia, & officio militari. Pr
pterea ergo hoc noluimus pluribus verbis ſcr
bere, eo quod miſerimus vnum ex omnibu
dominum noſtrum, & comminiſtrum Elp
dium ſtudioſe prædicationem veſtram cogn
turum an ita ſe habeat, ſicut audiuimus à d
mino noſtro & conſacerdote Euſtathio. Poſt
hac licet aliquando in errore fueritis, depo
nentes veterem hominem, induitum noue
Nam & ipſe frater & comminiſter Elpidius do
cebit vos veram prædicare fidem: quia ſanct
Trinitas conſubſtantialis Deo & patri & fili
cum ſpiritu ſancto ſanctificata, glorificata m
nifeſtata eſt: pater in filio, filius in patre, cu
ſancto ſpiritu in ſecula. Hoc itaque declara
aperte poterimus ſanctam Trinitatem confit
ri conſubſtantialem eſſe ſecundum fidem oli
in Nicæa expoſitam, quam patres confirma
uerunt. Qua fide prædicata, poterimus erro
C neum dæmonem declinare. Quo extincto, pa
cificos noſmetipſos literis degentes in pace ſ
lutabimus. Scripſimus itaque vobis, vt noue
ritis Arianos eſſe condemnatos, nolentes con
fiteri ex patris ſubſtantia filium & ſpiritum ſa
ctum, quorum nomina ſunt ſubiecta. Poly
chronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiad
Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe haben
in gloria patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſæcu
la ſeculorum, Amen. Valere vos optamus pa
tri & filio Saluatori Chriſto, cum ſancto ſpir
tu, multis annorum curriculis.

Cap. XI.

De hereſi Audaanorum.

INclytus igitur Imperator tanquam Apoſt
licis dogmatibus cum omni cura vacaba
Interea Syrus quidam & genere & lingua, A
D dæus nomine, illo tempore fuit dogmatum n
norum repertor: qui pridem quidem mal
gnos habere conceptus cœperat, tunc aute
cognitus eſt. Prius namque ſtulte intellige
quod ſcriptum eſt: *Faciamus hominem ad imag
nem & ſimilitudinem noſtram*, humanam forma
putauit, habere diuinitatẽ & corporis circun
iacere partes contexit, diuinæ ſcripturæ nequ
quam ſenſum perſpiciens, quæ ſæpe diuinis
perationibus humanorum membrorũ nomi

circumponit: quandoquidem qui facile ſubtiliora intelligere nequeunt, per hæc Dei prouidentiam magis agnoſcunt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex væſania namque Manetis aſperſus, neque ignis, neque tenebrarum Deum aſſeruit creatorem. Sed hæc quidem, & quæcunque his ſimilia celant Manetis væſaniæ participes, & iſte prædicabat. Aiunt autem hos ab eccleſiaſtico ſeiunctos eſſe conuentu, quando hic reperiantur quidam, qui vſuras execrandas exigant, nec deſint, qui abſque legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indecentem agant vitam. Atque horum cauſa aiunt ſeorſum ſe viuere, celantes dogmatum blaſphemiam. Eſt tamen hic prætextus arrogantiæ plenus, & Phariſaicæ propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accuſabant in templo, dicentes Apoſtolis. *Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* Et per Prophetam de talibus dicit Deus: *Qui dicunt mundus ſum, noli me tangere, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Sed horum ſtultitiam redarguere præſentis temporis non eſt: quapropter ad narrationem reliquam procedamus. Ea tempeſtate Meſſalianorum, quos εὐχίτας, id eſt, Orantes appellant, hæreſis eſt exorta. Vocantur autem & alia appellatione ἐνθουσιασταί, id eſt, ſacrificatrices. Hi enim cuiuſdam dæmonis operationem expectant, & hanc ſancti ſpiritus præſentiam arbitrantur. Qui vero integro huius rei languore participantur, auerſantur operationem manuum velut malam, ſomnoque ſemetipſos tradunt, & ſomniorum phantaſias, Prophetias appellant. Huius hæreſeos fuerunt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeones, & alij qui ab eccleſiaſtica quidem nequaquam communione receſſerunt, dicentes diuinum cibum nihil nec prodeſſe nec lædere, de quo Dominus dixit Chriſtus: *Qui comedit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, viuet in æternum.* Cumque voluerint celare hunc languorem, etiam conuicti impudenter negant, & alios hæc ſapientes quæ ipſi animo retinent, prorſus abdicant. Letoius itaque Præſul Melitinenſis eccleſiæ, diuino zelo decenter ornatus, videns eo quod hic languor multa monaſteria, magis autem latronum (vt ita dixerim) ſpeluncas inuaderet, eas incendit, & lupus ab ouibus ſegregauit. Similiter etiam Amphilochius famigeratus ille Lycaonenſis Antiſtes, dum hæc peſtis illic creſceret, eam valde repreſſit, & oues, quæ tali contagione vexabantur, eripuit. Porro Flauianus vbique laudabilis Præſul Antiochenus, audiens hos in Edeſſa degere & venenum proprium vrbibus vicinis aſpergere, turbam monachorum deduxit Antiochiam, & negantes eam peſtem, hoc modo redarguit: accuſatores quidem dixit calumnioſos eſſe, teſtes vero mendaces. Adelphium autem valde ſenem cum manſuetudine vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: *Nos ô ſenex, qui tam magnam partem vitæ tranſiuimus, humanam quidem didicimus diligenter naturam, & aduerſariorum dæmoniorum machinamenta cognouimus: ipſo experimento gratiæ miniſtrationes edocti ſumus, iſti vero cum ſint iuuenes, nihil horum perfectius cognoſcentes, ſpiritualia audire verba non ferunt.* Quapropter dicito mihi, quomodo creditis ſpiritum contrarium recedere, & gratiam ſancti ſpiritus aduenire. His verbis ſenex ille delinitus, omne venenum quod celabat euomuit atque dixit: *Nullam quidem vtilitatem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere, ſed ſolam ſtudioſam orationem inhabitantem dæmonem effugare docebat.* Inſuper vnumquenque naſcentium à progenitore ſuo ſicuti naturam, ſic etiam dæmonum trahere famulatum. Et his expulſis per illam orationem ſtudioſam ſanctum ſpiritum aduenire, & ſenſibiliter ac viſibiliter ſuam deſignare præſentiam, atque corpus paſſionibus motus cuiuſlibet eripere, & animam à mala voluntate penitus liberare, ita vt nequaquam deinceps egeat, neque ieiunio macerante corpus, neque doctrina refrenante, & progredi ordinate edocente. Non ſolum autem qui hoc imperti auerint, corporis, inquit, exultationibus liberatur, ſed aperte etiam futura præuidet, & ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hunc itaque Flauianus fœtidiſſimum fodiens fontem, & eius pocula cunctis examinanda producens, infœliciſſimo ait ſeni: *Vetuſtiſſime malorum dierum increpauit te os tuum & non ego: Labia enim tua teſtantur aduerſum te.* Cumque hic languor cunctis innotuiſſet, de Syria quidem expulſi, & ad Pamphiliam ſunt progreſſi, eamque huiuſmodi peſte repleuerunt.

Luc. 5. f.

Eſa. 65. f.

Meſſaliani. An. do. 371.

ἐνθουσιασταί, id eſt, afflati & diuini.

Ioan 6 F. *Error Euchitarum.*

Letoius Meliteneus.

Hæreſis agnoſcitur ... in hoc proſeſſore.

Cap. XII.

De Lampſaceno concilio.

SOZOMENVS.

IGitur Valentinianus cum ita ſaperet ſicut Niceni patres, ſimilia profitentibus prodeſſerat, aliter vero ſapientibus non erat importunus. Qui cum initio regni de vrbe Conſtantinopolitana per Thracias properaret Romam, epiſcopi Helleſponti, Bithyniæ, & quicunque conſubſtantialem patrem ac filium prædicabant, Legatum miſerunt Hypatianum Heracleæ Perinthi præſulem, vt dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Is cum adiſſet Imperatorem, & epiſcoporum legationem intimaſſet, reſpondens Valentinianus, ait: *Mihi quidem cum vnus de populo ſim, fas non eſt talia perſcrutari.* Verum ſacerdotes, quibus hæc cura eſt, apud ſemetipſos congregentur, vbi voluerint. Cum hæc itaque reſpondiſſet princeps, in Lampſacum conuenerunt epiſcopi. Cumque duos tractaſſent menſes, nouiſſime decreuerunt, vt ea quæ Conſtantinopoli geſta fuerant ſtudio Eudoxij & Acacij, abolerentur. Similiter autem vt irritaretur etiam expoſitio fidei, quam velut Occidentalium epiſcoporum proferentes, quoſdam ſubſcribere in ea, ſub ea promiſſione fecerunt, vt quod fuerat conſtitutum de diſſimilis ſubſtantiæ nomine, penitus abdicarent, quod etiam ſunt mentiti. Similem vero patri filium per ſubſtantiam aſſerebant, dicentes neceſſariam ſimilis adiectionem propter ſignificationem ſubſtantiarum: Fidem vero illam eſſe præcipiendam per omnes eccleſias, quæ Seleuciæ fuerat promulgata, & expoſita in dedicatione Antiochenæ probatur eccleſiæ. Depoſitos autem ab eis, qui diſſimilem patri filium aſſerebant, ſedes proprias recipere decreuerunt. Si quis autem

Ad Valentinianum Aug. legatio epiſcoporum.

Anno do. 37... Synodus apud Lampſacum.

cos accuſare vellet, æquo hoc periculo ſanciuerunt, iudices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes, & de vicinis prouinciis in eccleſia conuenientes, vbi teſtes eſſent ſingulorum quæ dicerentur oppreſſi. Hæc decernentes, cum euocaſſent Eudoxium, & qui cum eo erant, locum eis pœnitentiæ tribuerunt. Quibus obedire nolentibus, quæ fuerant placita cunctis eccleſiis intimarunt. Cumque crederent ſtudere Eudoxium, vt vniuerſa regalia ſuæ partis faceret, & iſtis ſine dubio derogaret, neceſſarium putauerunt vt præcurrerent, & quæ fuiſſent Lampſaci geſta, nuntiarent. Remeantem itaq; Valentem Imperatotem de Thracia, in Heracleia adierunt. Fuerat enim cum fratre ſuo digreſſus vſque ad quendam locum. Tunc enim Eudoxius tam apud principem, quam apud proceres præcipuus habebatur: Adeuntibus ergo Legatis à Lampſaco miſſis, iuſſit Imperator ne ſeipſos ab Eudoxio ſepararent. Qui cum reſiſterent, & de geſtis Conſtantinopolitanis apud Seleucenum concilium habitis aduerſus Eudoxium quererentur, commotus ad iram Princeps, illos quidem deputauit exilio, eccleſias autem tradi iuſſit Eudoxio.

Eudoxius gratioſus ſingulo Valenti.

Cap. XIII.

Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus.

THEODORITVS.

Anno 378 Valens baptizatur pugnaturus contra Gotthos.

TEmpore quo Valens ſuſcepit Imperium Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cum vero Gotthi tranſiſſent Hiſtrum, & Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat aduerſus eos. Cui placuit vt non nudus ſacra gratia pugnaret, ſed ſancti baptiſmatis munitus armis & hoc quidem bene placuit & valde ſapienter. Quod vero poſtea geſſit magnam animi mollitiem, & proditionem ſignificat veritatis. Ea namque infœlix paſſus eſt, quæ progenitor Adam. Coniugis enim eſt ſeductus alloquio, & muliebribus verbis illaqueatus. Illa namque primitus Arianæ fallaciæ captionibus irretita etiam iſtum ſecum corruere in blaſphemiæ foueam perſuaſit: cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Conſtantinopolitanæ gubernacula tenebat eccleſiæ, non regens, ſed ſuam potius mergens nauem. Tunc ergo in baptiſmatis tempore, iureiurando miſerrimum obligauit, & vt in impietate dogmatis permaneret, & vndique contraria ſapientes expelleret. Sic itaque ille doctrinam Apoſtolicam derelinquens, contrarias partes ſumpſit, & paulo poſt quæ iurauerat adimpleuit.

Anno 370. Valens ad Arianos partes trahitur vxoris blandiloquentia.

Cap. XIV.

Qua crudelitate Valens ſit vſus aduerſus orthodoxos.

SOZOMENVS.

INterea venit in † Enteæam: metuebat enim ne forte Perſæ pacta ſub Ioniano triginta annorum facta, ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium, Paulinum vero reueritus, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio communicare nolebant, eccleſiis expulit, pecuniis condemnauit, verberibus & aliis rebus afflixit.

† Syriam.

Melitius in exilium.

SOCRATES.

FErtur enim etiam multos in Oronte flumine ſuffocaſſe.

THEODORITVS.

DE Samoſata autem ſanctum Euſebium expulit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodicenſium, vrbe priuauit: qui quum in iuuentute duxiſſet vxorem, in ipſo thalamo primo die nuptiarum ſponſæ perſuaſit, vt puritatem communi voluptati præponeret, atque vt charitatem fraternam adipiſceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

Cap. XV.

De tyrannide & perditione Procopij.

SOCRATES.

CVm hæc autem in Syria fierent, exortus eſt Conſtantinopoli tyrannus nomine Procopius: qui paruo tempore multam ſibi militiam coaceruans, ſe deſtinabat aduerſus Imperatorem. Quod cum nuntiatum fuiſſet, conturbatus Valens paululum ſuum imperium remoratur. Cumque belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibuſdam locis in tantum influxit, vt loca quæ pridem ambulari poterant, remigarentur: ab alijs vero locis tantum receſſit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factum eſt primo duorum principum Conſulatu.

Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaiphi Conſulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Conſtantinopoli digreſſus, caſtra moueret aduerſus Imperatorem, & hoc audiſſet Valens, venit ab Antiochia, & cum eo congreſſus eſt circa ciuitatem Phrygiæ Natoliam. Et prima quidem pugna deuictus eſt. Poſt paululum vero Procopium cepit, tradentibus eum Agelone Gomarioque militibus, quos etiam poſtea inopinatis quibuſdam ſupplicijs iuſſit expendi. Contemnens enim iuſiurandum quod eis præbuerat, ſerris diuiſos crudeliter interemit. Tyrannum vero duabus vicinis arboribus flexis, ſingulos in eis pedes eius ligari fecit, quæ demiſſæ aërem repetentes, Procopium diuiſerunt. Et hoc modo tyrannus interijt.

Cap. XVI.

De exilio ſancti Euſebij Samoſateni Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerunt.

THEODORITVS.

EVſebius interea Samoſatenus epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis laboribus deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens

habitu

mitra genere, ita habēt vniuerſa, & vetuſtiſſima exemplaria.

habitu militari ſumpto, *tiara* caput operiens, Syriam peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, presbyteros ordinans atque diaconos aliaque eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi concordes epiſcopos, eos Præſules indigentibus conſtituebat eccleſijs. Quantam vero fortitudinem ſapientiamque monſtrarit. Imperialem ſuſcipiens iuſſionem, qua eum præcipiebat in Thracijs habitare, neceſſarium arbitror neſcientes cognoſcere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa veſperam, quem Euſebius ſilentium habere, & aduentum ſuum celare iuſſit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deum pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixiſſet veſpertino conſueto miniſterio celebrato, circa ipſa ſomni primordia vni ſamulorum ſecretum pandens, ſolus egreſſus eſt ſenex: ſequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem gerens. Cumq; veniſſet ad Euphratis fluminis ripam, iuxta ipſos muros ciuitatis poſitam, aſcendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iuſſitque nautis vt remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locum: Samoſateni vero gemitibus & lamentatione repleti ſunt. Nam cum ille ſeruus eius proximis quæ iuſſa fuerant, indicaſſet, & qui cum eo proficiſcerentur, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant vniuerſi, paſtore videlicet priuati.

Euſebius nauigat Zeugma Syriæ.

Fluuiuſque nauigantibus, atque ſequentibus eſt impletus. Cumque veniſſent & deſideratum paſtorem cernerent, amplius eiulabant: ac ſuſpirantes fundenteſque lachrymarum fontes, eum retinere nitebantur, ne in lupos oues eius inciderent. Quem cum flectere non valuiſſent, audierunt eo legente Apoſtolicam legem, quæ aperte iubet *nos principibus & poteſtatibus eſſe ſubiectos.* Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurum, alij argentum, alij veſtes, alij ſamulos, tanquam ad peregrinā & exteram properanti terram. At ille pauca quædam à valde notis accipiens, doctriniſque cunctos & orationibus armans, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare præcipiens, ad Hiſtrum profectus eſt. Illi vero ad vrbem propriam remeantes, & mutuo ſe exhortantes, luporum circumſpiciebant prudenter inſidias. Nunc vero narrandus eſt horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, niſi per hanc relationem illi ſemper memorabiles habeantur. Quum ergo Arianorum participes egregio paſtore priuaſſent gregem, aliumque pro eo Eunomium nomine feciſſent epiſcopum, nullus illic habitantium, non pauper, non diues, non famulus, non opifex, non agricola, non hortulanus, non vir, non mulier, non iuuenis, non ſenex, ad eccleſiaſticum acceſſit conſuete collegium. Solus itaque degebat epiſcopus, tum nullo eum neque vidente, neque penitus appellante, licet ſeratur cum multa vixiſſe manſuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraſſent, volenteſque ingredi prohiberent, ipſe populum ante ianuas videns eas aperire præcepit, & libenter ſecum omnes lauacro participari. Hoc idem etiam in balnei ſolio fecit. Nam cum lauanti ſibi quoſdam videret aſtare, iuſſit vt cum ipſo communiter aqua calida fruerentur. qui tacentes aſtabant. At ille honoris cauſa hoc fieri putans, ve-

Rom. 13. 2.

Euſebius ad Hiſtrum.

Samoſateni Eunomium Arianum in Euſebij loco obtruſum.

Eunomium Samoſateni non admiſerunt.

E locitei aſcendens egreſſus eſt. Illi vero nequiſſimæ hæreſeos immunditia, etiam aquam iudicantes eſſe pollutam, eam repente cuniculorum egeſtionibus tradiderunt, & aliud fecerunt ſolium temperari. Quod ille cognoſcens, relicta ciuitate diſceſſit, inimicam habitare ciuitatem, & horrorem habentem aduerſum ſe communem, arbitratus eſſe ſtultum. Quo de Samoſata abeunte, Lucium pro eo aperte lupum, & ouibus inimicum conſtituerunt. Sed oues licet deſolatæ paſtore, tamen quæ ſunt paſtoris operabantur. Permanſerunt enim doctrinam apoſtolicam inuiolabiliter obſeruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, alijs narrationibus explanabo. Adoleſcentes in platea ſphæram alter alteri porrigentes, luſu delectabantur. Iſto autem tranſeunte, contigit vt ſphæra cadens, per aſini eius tranſiret pedes: tum pueri vehementer eiulauerunt, arbitrati ſphæram pollutione repletam.

Eunomius deſeruit Samoſata.

Lucius obtruditur.

F At ille hoc intelligens, præcepit cuidam ſequentium vt expectaret, & quod gereretur cognoſceret. Pueri vero accendentes ignem, & ſphæram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile, & conſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indicium eſt, quo poſſit oſtendi quale odium circa Arianam væſaniam ciuitas habuerit vniuerſa. At Lucius manſuetudine non eſt imitatus Eunomium, ſed multos quidem ſacerdotum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipue, qui vtiliter pro ſacris dogmatibus dimicabant, vſque ad nouiſſimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij miniſterio functum in extremum Oaſin, Antiochum vero Euſebij maximi generatione decoratum (erat enim conſobrinus eius) & multis virtutibus coruſcantem, nec non ſacerdotij dignitate fulgentē, in Armeniæ terminos mitti iuſſit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare ſufficiat?

Purgatio per ignem.

Euolcius in exilium.

G Quum itaque vir ſanctus Euſebius poſt multa certamina, innumeraſque victorias etiam coronam martyrij ſuſcepiſſet, conuenit ſolenni modo prouinciæ ſynodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis epiſcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quumque vniuerſi Antiochum elegiſſent, auunculo proprio ſucceſſorem, & ad ſacrum perduxiſſent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuerſus & videns Iouianum ſuo capiti dexteram imponentem manum eius repulit, dicens, non eſſe ferendam dexteram, quæ aliquando ſacramenta blaſphemiis celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidem non poſt multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem eſt (vt dixi) ductus Armeniam. Qua tempeſtate vir ſanctus Euſebius morabatur apud Hiſtrum, Celtis Thraciam deuaſtantibus & obſidentibus ciuitates, ſicut eius ſcripta commemorant.

Euſebius in exilium.
Euſebius martyrio coronatus.
Antiochus nepos ſuccedit.
Iouianus Pergenus.

Celtæ. Germani.

H

Cap. XVII.

De exilio Barſæ epiſcopi.

BArſen quoque, cuius etiamnum maxima gloria eſt, non ſolum in Edeſſa quam regebat viciniſque prouinciis, ſed etiam in Phœnice & Ægypto, necnon Thebaide, quas gentes

Barſes Edeſſenus.

cum

cum maximo virtutis ſuæ ſplendore tranſiret, primum quidem Valens inſulam Aradon habitare præcepit. Cumque cognouiſſet innumeros ad eum concurrere populos (quia cum plenus eſſet gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchum Ægypti vrbem eum in exilium deſtinauit. Cumque etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quoddam caſtrum extremum Barbaris vicinum, cui nomen eſt Pheno, ſenex dignus cœleſti vrbe deductus eſt. Aiunt quidam in Arado hactenus eius extare lectum eximia celebritate dignum: multi enim ægrotantium, cum in illo collocantur, ſalutem fide percipiunt.

Aradon inſula.

Cap. XVIII.

Item de crudelitate Valentis, quam geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio.

SOZOMENVS.

Valens pro Arianis.

IGitur Imperator extincto Procopio, fœlicitate prouectus, denuo contra Chriſtianos bella commouebat, omnem religionem in Ariano dogmate cupiens concordare. Præcipue tamen eum ad furorem prouocabat ſynodus in Lampſaco celebrata, non ſolum quia Arianorum abdicarat epiſcopos, ſed quod promulgationem fidei Ariminenſis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ conuocauit Eleuſium Cyzici, is enim ſectam Macedonij ſequebatur, ſicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum epiſcoporum, cogebat Eleuſium vt illorum dogmati conſentiret. Qui primum quidem negauit. Poſtea vero cum ei minaretur exilium, formidans in Arianum dogma conſenſit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus veniens Cyzicum, coram omni populo de violentia querebatur, dicens conſenſum violentia non voluntate factum. Et vt quærerent ſibi alium epiſcopum hortabatur, quoniam ipſe per neceſſitatem dogma proprium denegaſſet. Porro Cyziceni propter amicitiam eius alij epiſcopo ſubdi noluerunt, manſeruntque ſub eo, non tamen à propria hæreſi abducti ſunt. Hoc audiens Conſtantinopolitanus epiſcopus, Eunomium in Cyzico ordinauit epiſcopum, tanquam qui poſſet populum calliditate verborum ad ſuum circumuenire conſenſum. Deſcendente vero Eunomio, Sacris præceptionibus expelli iubetur Eleuſius, & in ſede Eunomius collocari. Quo facto amatores Eleuſij extra vrbem oratorium fabricantes, collectas ibi faciebant. Hæc ergo de Eleuſio dicta ſufficiant. Nunc de Eunomio referendum eſt.

Eleuſius Cyzicenus.

Eudoxius.

Seorſum collectas faciunt. Eunomius in Cyzicū.

Cap. XIX.

De Eunomio hæreſiarcha.

SOCRATES.

EVnomius notarius fuit Aëtij, qui ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum eſſet, modum eius ſophiſticum imitatus eſt, & ſermonibus quibuſdam vacans, faciensque ſibi ſophiſmata, non ſentiebat, ea his inflatus, in blaſphemias ſe incidere: quippe qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatibus veritatis. Enimuero parum edoctus ea literis ſacris, & eas minime intelligere valens circa verba frequenter occupabatur, eaque conuertens ſemper non poterat intentionis ſuæ propoſitum adimplere: ſicut ſeptem eius demonſtrant Tomi, in quibus vaniſſime laborauit, quos in epiſtolam Apoſtoli ad Romanos fecit: multa enim illic verba profundens, intentionem epiſtolæ non potuit inuenire. Sunt etiam alij eius ſimiles libri, quos qui legere voluerit, eorum contemptum experimentis cognoſcet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit epiſcopum expellere niſus Eleuſium. Cumque illuc veniſſet, vtens more ſolito Dialectica, quaſi peregrinū aliquid auditorib. inferebat. Quamobrem Cyzici tumultus ea ortus eſt, eumq; vrbe pepulerunt, non ferentes eius verborum faſtum. Qui Conſtantinopolim veniens cum Eudoxio morabatur, epiſcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocem ipſius Eunomij quæ tentat contra Deum ſophiſmatibus loqui. Sic enim ait: Deus de ſubſtantia ſua nihil nouit amplius quam nos, neque eſt illi magis, nobis autem agnita minus: ſed quodcunque de illa nouimus nos, hoc modis omnibus etiam ille nouit. Quod autem rurſus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidem aliaque ſimilia Eunomius ſophiſmata, id eſt, circumuentiones faciens, non ſentiebat occumbere. Quomodo autem ab Arianis paulo poſt ſegregatus ſit, proprio loco narrabimus.

Eunomius ſophiſtica ſcripta.

Cyziceni eiecerunt Eunomium.

Eunomius temeraria ſubtilitas.

Cap. XX.

De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos.

SOZOMENVS.

VExabantur enim etiam Conſtantinopoli habitantes, qui Nicænum dogma confitebantur, quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit. Nouatianorum vero etiam eccleſias claudi, aliorum vero hæreticorum quod clauderet non inuenit. Pridem enim ſub Conſtantio principe probantur ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum epiſcopum eccleſiæ Conſtantinopoli conſtitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabiliter viuere ſecundū eccleſiaſticas ſanctiones, cuius vita erat philoſophica, & à pecuniarū poſſeſſione ſegregata. Quod etiam conuerſationis eius modus oſtendebat. Vna enim tunica vtebatur, & ſemper ambulabat excalciatus. Qui non longo poſt tēpore reuocatus eſt, eccleſiaſq; recepit. Cuius rei fuit autor quidā Marcianus, vita, ſcientiaque admirabilis, pridem quidem in Regalib. militans: tunc autem preſbyter Nouatianus artem Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anaſtaſiam atq; Caroſiam. Ex quarum nominibus hactenus Anaſtaſianæ & Caroſianæ Thermæ publicæ Conſtantinopoli nuncupantur.

Nouatiani apud Conſtantinopolim. Agelius Nouatianorū epiſcopus.

Agelius reuocatur de exilio.

Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani.

(†)

Cap. XXI.

De destructione murorum Chalcedonensium.

SOCRATES.

Valens Aug. muros Chalcedonis diruit.

IGitur Imperator Valens Chalcedonensis vrbis contra Byzantium positæ muros destrui iussit. Iurauerat enim hoc ſe facturum tyranno victo, quod Chalcedonenſes fauore tyranni ei turpes contumelias intuliſſent, & portas clauſiſſent ciuitatis. Murus autem iuſſione destruebatur Imperatoris, & ſaxa ad ædificiũ Thermarũ, *Thermæ Constantianæ.* quæ Constantianæ vocantur, Constantinopolim vehebantur. Inter quæ ſaxa vnum inuentum eſt, in quo reſponſum habebatur inſcriptũ, olim quidem abſconſum, tũc vero manifeſtum. *Epigramma futura prædicens.* Significabant enim, quod cum prouenirét aquarum abundantia ciuitati tunc murus qui de F lauacro ſeruiret, innumeræ vero Barbarorum nationes, Romanorum fines incurrentes, cum crudelia multa committerent, nouiſſime etiam ipſæ perirent. Poſt aliquantum itaque temporis euenit, vt Valens Aquæductum ædificaret, *Valens aquæductum extruit.* & abundantiam Constantinopoli præberet aquarum, tunc etiam Barbaræ motæ ſunt nationes. Reſponſum tamen etiam alio modo contigit adimpleri. Cum enim Aquæductus in ciuitatem fuiſſet inductus, Præfectus vrbis tunc *Clearchus Nymphæũ ædificat.* Clearchus Nymphæum maximum ædificauit in platea, quæ Theodoſij nunc vocatur, vbi aquæ affluentia eſt emiſſa: in quo maximam feſtiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc reſponſum paulo poſt eſt impletum. Porro cum ſolueretur murus. Principem Constantinopolitani rogauerunt, vt à muri destructione ceſſaret. Cum quibus etiam ſupplicabant poſſeſſores Bithyniæ, Nicomedienſes, atque Nicæni. Verum Imperator furore plenus, vix quidem ſupplicantiũ ſuſcepit preces. Volens tamen iusiurandum G implere, murum destruebat, eumque ſubinde minoribus lapidibus rurſus ædificabat. Quod nunc etiam in quibuſdam muri partibus inuenitur, vbi maximis mirabilibuſque lapidibus, vilis nunc fabrica ſuperpoſita demonſtratur.

Cap. XXII.

De natiuitate Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu principis Gratiani.

An. do. 368

HOc itaq; tempore talia gerebantur. Sciendum tamen quod bellum contra Procopium tyrannum geſtum eſt Conſulatu Gratiani & Dagalaiphi, circa finem Maij menſis. Poſt H paululum vero temporis eodem Conſulatu, Valẽtiniano principi in Occidentis partib. conſtituto, natus eſt filius nomen referens patris. Verum Gratianus ante eius fuerat natus imperium. Et ſequenti Conſulatu Lupicini & Iouiniani grãdinis multitudo in Constantinopolitana vrbe ſecundo Iunij menſis die, ſaxorum gerens ſimilitudinem vehementer effunditur. *Grãdo Constãtinopoli. An. do. 369.* Quod multi dicebant propter motum Imperatoris accidere, qui plurimos ſacerdotum in exilium deportauerat, Eudoxio communicare fugientes. Poſt paululum vero temporis eodem Conſulatu Valentinianus Princeps filium Gra-E tianum Imperatorem conſtituit, [illegible] quarto die menſis Auguſti. Sequenti vero Conſulatu, Valentiniani ſecundo, & Valentis item ſecundo, *An. do. 370.* terræmotus circa Bithyniam maximus Nicæam ſubuertit vrbem, vndecimo die menſis Octobris. Agebatur autem annus duodecimus poſt Nicomediæ caſum. Poſt modicum vero tempus alio terræmotu multæ partes Germæ ciuitatis in Helleſponto conſtitutæ, deſtructæ ſunt. *Germa.* His ergo ita prouenientibus, nulla reuerentia terruit, neque Eudoxium Arianorum epiſcopum, neque Valentem Imperatorem. Non enim à perſecutione ceſſabant. Porro terræmotus, turbarum eccleſiaſticarum indicium eſſe videbatur. Cum ergo multi ſacerdotum in exilium deponarentur, ſoli diuina prouidentia propter eminentem ſui reuerentiam exilium non ſunt paſſi Baſilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Cæſareæ Cappadociæ fuit e-F piſcopus, Gregorius autem Nazianzenæ ciuitatis omnino viliſſimæ, quæ eſt poſita vicina Cæſareæ. De Baſilio atque Gregorio procedenti ſermone narrabimus.

Cap. XXIII.

Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti, & illi ſe contulerint ad Liberium.

CVmque eo tempore Conſubſtantialitaria dogma profitentes vehementer affligerentur, rurſus perſecutores contra Macedonianos inſurrexerunt: qui terrore magis violentiaque constricti, per ſingulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, indicantes optimum, ſi per neceſſitatem confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ vrbis epiſcopum, cuius fidẽ amplectebantur potius quam communionem Eudoxij. Miſerunt ergo Euſtathium Sebaſtiæ, qui fuerat ſæpe de-G poſitus, Syluanum Tarſi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei cauſa Liberium, ſed Romanæ communicarent eccleſiæ, & fidem de conſubſtantialitate roborarent. *Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium. An. do. 371.* Itaque cum his literis in Seleucia diſpoſitis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorem quidem videre non potuerunt: erat enim necupatus in Gallijs, & contra Sauromatas pugnabat. *Sauromata.* Liberio tamen epiſtolas obtulerunt: qui eos ſuſcipere nullatenus voluit, dicens eos Arianos eſſe: nec ab eccleſia ſuſcipi poſſe, qui Nicænam non ſuſciperent fidem. At illi reſponderunt per pœnitentiam ſe cognouiſſe veritatem, & dudum abnegaſſe Diſſimilitudinis fidem, & ſimilem profeſſos per omnia filium patri, nihilq; differre à conſubſtantiali per omnia ſimilem. Hæc di-H cẽtes exegit Liberius ſcriptam ſuę ſententiæ dare profeſſionem. At illi libellum porrexerunt, in quo etiam propoſuerunt verba fidei Nicæni concilij. Epiſtolas autem à Smyrna in Aſia conſtituta, & Piſidia Iſauriæ atque Pamphylia, nec non Lycia miſſas, hic propter prolixitatem non ſubſcripſi. Verba vero libelli ab Euſtathio & reliquis Liberio dati hæc eſſe noſcuntur.

* * *

Cap. XXIV.

Libellus Macedonianorum, Liberio Romano datus epiſcopo.

Libellus Macedonianorum ex his datus Liberio pont. Ro.

DOMINO FRATRI ET CONſacerdoti Liberio, Euſtathius, Theophilus & Syluanus, in domino S.

PRopter hæreticorum væſanas ſuſpiciones qui non ceſſant catholicis eccleſijs ſcandala generare, ea gratia omnem occaſionem eorum perimentes, profitemur ſynodum Lampſaci celebratam, & Smyrnæ, alijſque diuerſis locis orthodoxorum epiſcoporum. Pro qua ſynodo legatione fungentes apud tuam paternitatem, & vniuerſos Italiæ cunctoſque Occidentis epiſcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atque ſeruare. quæ in ſancto Nicæno concilio ſub beatæ memoriæ Conſtantino à trecentis decem & octo epiſcopis confirmata perfecto & immobili ſtatu hactenus & in perpetuum permanebit, in qua Conſubſtantialitas ſancte pieque definita eſt contra Arij prauitatem. Similiterque nos cum prædictis eandem fidem tenuiſſe atque tenere, & vſq; ad terminum vitæ cuſtodire manu propria profitemur, condemnantes Arium impiamque doctrinam eius cum diſcipulis ipſius, eiuſque ſimilia ſapientibus, necnon omnem hæreſim, Sabellianos Patripaſſiones, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos ſimul etiam Pauloſamoſatenos, eorumque doctrinam, omneſque his ſimilia ſapientes, & vniuerſas hæreſes ſanctæ fidei prædictæ contrarias, quæ pie catholiceque eſt in Nicæa à ſanctis patrib. explanata, anathematizantes præcipue explanationem lectam in Ariminenſi concilio, tanquam contrariam prædictæ fidei ſancti concilij in Nicæa vrbe celebrati, cuius lectione prolata in vrbe Thraciæ Nicæa dolo atque periurio capti, Conſtantinopoli ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra & eorum, pro quibus legatione fungimur hæc: *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omniũ viſibilium inuiſibiliumque factorem, & in vnum vnigenitum Deum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cælo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cælos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum.* Eos autem qui dicunt: Fuit quando non fuit, & ante quam naſceretur non fuit, & quod ex non exiſtentibus factus eſt, aut ex altera eſſentia vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat catholica & Apoſtolica eccleſia.

ſubſcriptio.

Euſtathius epiſcop. Sebaſtiæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati conciliorum Lampſaci, Smyrnæ, & reliquorum, hanc profeſſionem manibus noſtris & propria voluntate ſubſcripſimus.

Si quis autem præter expoſitam à nobis fidẽ, contra nos vel eos à quib. miſſi ſumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum literis ad nos tuæ ſanctitatis, ad quos probaueris orthodoxos epiſc. mitte, & apud eos nobiſcum cauſam dicant. Et ſi quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubio vindicetur. Hoc itaque libello Legatos obligans Liberius, eos in communionem ſuſcepit. Quibus dans huiuſmodi literas, abire præcepit.

Cap. XXV.

Epiſtola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam.

Epiſtola Liberij pont. Rom.

DIlectiſſimis fratribus & conſacerdotibus, Euſtathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, & Ortalio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Proclo, Paſſinico, Arſenio, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Martiano, Stheoelo, Ioanni, Maceri, Caritio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolphio, Athanaſio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Heraclio, Leontio, Philagrio, Lucio, & vniuerſis Orientalibus orthodoxis, Liberius epiſcopus, & Occidentales epiſcopi in domino ſalutem.

OPtabile nobis pacis atque concordiæ gaudium veſtræ literæ attulerunt, fidei lumine reſplendentes, fratres chariſſimi, oblatæ nobis per chariſſimos fratres & coepiſcopos, Euſtathium, Syluanum atq; Theophilum, & maxime quia veſtram ſententiam veſtroſque ſenſus concordare & conſonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus vniuerſis affirmauerunt atque demonſtrauerunt. Et hanc eſſe cognoſcimus catholicam & apoſtolicã fidem, quæ vſque ad Nicænum concilium integra immobiliſq; ſeruata eſt: & hanc ipſi retinere profeſſi ſunt, gaudioq; repleti, & omne veſtigium ac nebulas ineptæ ſuſpicionis abijcientes non ſolum ſermone eam, ſed etiam ſcriptura currente profeſſi ſunt. Cuius exemplar his literis ſubdere neceſſarium iudicauimus, ne vllam occaſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuo relinquamus: quib. iterũ flammas propriæ malitiæ cõmouentes, incendia diſcordiarũ cõſuete reſuſcitent. Hæc inſuper ſunt profeſſi chariſſimi fratres noſtri, Euſtathius, Syluanus, atq; Theophilus, veſtram charitatem ſemper hanc fidem habuiſſe, & hanc vſque ad terminum cuſtodire, id eſt, in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atq; diſſoluit. Non enim ſpontaneo motu, ſed nutu diuino tantorum epiſcoporũ numerus aggregatus eſt contra væſaniam Arij, quanto numero beatus Abraam tot hoſtium millia fide deſtruxit. Quæ fides dũ in ſubſiſtentia & nomine Conſubſtantialitatis continetur, velut quoddam munitiſſimum &

E inexpugnabile caſtrum omnia iacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cum igitur omnes Occidentales epiſcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit væſania, quadam ſuaſione, aut (vt verius dicam) mundana potentia, hoc quod tantus erat in fide poſitũ, auferre aut oblique denegare conati ſunt: tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam pene omnes conuenientes Arimini tunc terrore permoti atq; decepti, nunc reſipiſcentes atque anathematizantes eos, qui ibi conuenerunt, aut ſubſcribentes catholicæ fidei, quæ in Nicæna vrbe ſancita eſt, nobiſque communicantes, feruentius contra Arij dogma eiuſque diſcipulos inflammantur. Cuius rei indicium etiam ipſi legati veſtræ ciuitatis agnoſcentes, vosipſos in ſua ſubſcriptione iunxerunt, anathematizantes Arium, & quæ ab eius ſequacibus Arimini geſta noſcuntur contra fidem in Nicæna vrbe ſancitam. In quibus etiam vos capti periurio ſubſcripſiſtis. Vnde conſe-F quens nobis viſum eſt ſcribere charitati veſtræ & adiuuare iuſta poſcentes, maxime quia per profeſſionem veſtrorum Legatorum reſipiſcẽtes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus concordare cognouimus, & ſignificamus, vt noueritis blaſphemos Ariminenſes qui tunc videbantur per ſurreptionem maculati, tunc anathematizatos, & vniuerſos ad Nicænam reſpiraſſe fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, vt poſſint qui violenter læſi ſunt, aliquando ab hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ libertatis accedere. Qui poſt hanc ſynodum niſi voluerint reſpuere venenũ perfidiæ & blaſphemias Arij vniuerſas abijcere, eaſque anathematizare cognoſcunt ſe cum Ario eiuſque diſcipulis cæteriſque ſerpentibus ſiue Sabellianis vel Patripaſſianis, aut cuiuſlibet alterius hæreſeos ſocios eſſe, & eſſe, & communione G priuatos ab eccleſiaſtica ſynodo, quæ ad ſe filios adulterij non admittit. Deus vos incolumes cuſtodiat fratres chariſſimi. Has literas Euſtathius cæterique percipientes, rurſus ad Siciliam deuenerunt, ibique facientes ſynodum Siculorum epiſcoporum coram ipſis Conſubſtantialitatis fidem profeſſi ſunt. Cumque Nicænam fidem roboraſſent, conſonas ab eis quoque percipientes epiſtolas, ad eos à quibus fuerant deſtinati reuerſi ſunt. Qui Liberij præcepta ſuſcipientes, Legationes mittebant per ciuitates ad Præſides, & conſubſtantialitatem fidei prædicabant, inuitantes eos vt in Tarſum Ciliciæ pariter conuenirent, vt Nicænam roborantes fidem, deinceps ſoluerent omnem contentionem. Quæ fieri potuerunt, niſi Eudoxius A-H rianæ religionis Præſul, tunc apud Imperatorem eminens valde prohibuiſſet. Qui amplius propter indictum iter ad Tarſum accenſus, plus illis malorum intulit. Quod vero Macedoniani per Legatos quos miſerant communicantes Liberio, Nicænam confirmauerint fidem, ipſe Sabinus in collectione ſynodalium eſt atteſtatus.

E

Cap. XXVI.

Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit.

Eunomius cur ab Eudoxio ſeparatus.

CIrca hæc itaque tempora Eunomius ab Eudoxio ſeparatus, ſeorſum agebat miſſas, propterea quod cum ſæpe rogaſſet vt ſuſciperetur præceptor ipſius Aëtius, Eudoxius non exaudiſſet. Hoc autem nõ ideo refutauit, quod ſectam declinaret Aëtij cum eam ſcilicet prædicaret: ſed quoniam omnes vnanimes illius, eum ſectæ alterius fatebantur. Iſta ergo cauſa fuit, vt ab Eudoxio ſepararetur Eunomius. Hæc igitur Conſtantinopoli gerebantur.

Cap. XXVII.

De latebris Athanaſii.

Alexandriæ ſeditio, ... Eudoxium. Anno ...

F DEinde Alexandriæ præceptum Præfectorum, ſtudio Eudoxij deſtinatum, conturbauit eccleſiam. Verum Athanaſius irrationabilem furorem populi metuens, atque timens ne malorum faciendorum ipſe cauſa eſſe videretur, quatuor menſibus ſeipſum in ſepulchro patris abſcondit. Cumque propter eius abſentiam ſeditionem deſiderio ipſius populus excitaſſet, cognoſcẽs Imperator propter hoc Alexandriam eſſe turbatam, literis indicauit vt Athanaſius licite teneret eccleſias. Et hęc fuit cauſa vt vſque ad Athanaſij mortem Alexandrina non turbaretur eccleſia. Quod vero poſt eius mortem rurſus Ariani eas eccleſias inuaſerint, paulo poſt narrabo.

Cap. XXVIII.

G *De concilio Tyanenſi, vbi literæ Liberij & Occidentalium ſunt receptæ.*

SOZOMENVS.

Synodus apud Tyanas.

ILlo ſiquidem tempore celebrabatur conciliũ in Tyanis ab Euſebio epiſcopo Cęſareæ Cappadociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſeno, Oſtreſio Melitinenſe, & Gregorio Nazianzeno, alijſq; multis, qui verbũ Conſubſtantialitatis ſeruandum eſſe apud Antiochiam Iouiano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occidentaliũ literæ ſacerdotũ. Quamobrẽ gaudio repleti ſcripſerunt vniuerſis eccleſijs vt legerent decreta epiſcoporũ apud Aſiam celebrata, & Liberij literas Italorumque, Aphrorum, atque Gallicanorũ necnon Siculorũ. Attulerant n. horum lite-H ras Legati de Lampſaco deſtinati, vt conſideraſſent omnium numerum ipſis concordantium. Plurima namque multitudo concilium Ariminenſe vincebat: pariterq; ſcripſerunt vt in Tarſum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidẽ hoc modo ſe inuitabant. Cumque ſynodus pararetur in Tarſum, conuenientes in Antiochia Cariæ, ferme 34. Aſiam pontifices ſtudium concordiæ eccleſiaſticæ collaudabãt. Conſubſtantialitatis vero nomen reſpuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam roborare nitebantur, tanquam Luciani martyris exiſtentem, & multorum ſudoribus à progenitoribus ipſorum approbatam. Verum Imperator ſtu-

dio

dio Eudoxij ſynodum in Cilicia celebrari prohibuit.

CAP. XXIX.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus. & de perſecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum epiſcopum.

SOCRATES.

Eudoxius moritur An. do. 372.

IGitur Imperator Valens feſtinans Antiochiam, de Conſtantinopoli digreſſus, venit in Nicomediam, & illic huiuſmodi de cauſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianæ religionis, mox poſt egreſſum Imperatoris defunctus eſt Conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, cum vndecim annis ſedem Conſtantinopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quamobrem Ariani in locum eius ordinauerunt Demophilum. Verum prædicatores conſubſtantialitatis opportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus, Euagrium quendam ſuæ fidei conſtituerunt epiſcopum. Quem ordinarat Euſtathius pridem Antiochenus epiſcopus, qui prius quidem à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem aderat in vrbe Conſtantinopoli latenter degens, vt Conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionem Ariani mouebant. Hæc geſta cum perueniſſent ad principem, metuens ne ſeditione ciuitas turbaretur, militarem manum à Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit, præcipiens vt teneretur & ordinator & ordinatus, & alius alio mitteretur in exilium. Euſtathius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatem mittitur, Euagrius in locum alium deſtinatur. His ita geſtis Ariani amplius efferati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludentes, pecuniiſque ſæpe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes non ferendis modis. Quæ cum illi ferre non poſſent, vt deprecarentur principem veniebant, ſi quo modo mererentur violentias euitare. Sed hoc cogitantes valde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiam promereri. Cumque viri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta numero, quibus præerant Vrbanus, Theodorus, & Menedemus, in Nicomediam perueniſſent, preces obtulerunt Imperatori, violentiam proclamantes, & ea quæ videbantur eſſe perpeſſi.

Demophilus.

Euagrius.

Ariani in orthodoxos.

CAP. XXX.

Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati ſunt.

Modeſtus Præfectus. Legati ad principem merguntur.

INdignatus igitur Imperator, ad præſens celauit iram, latenter autem Modeſto Præfecto præcepit, vt eos comprehenſos occideret. Modus autem mortis erat quodammodo peregrinus: quapropter memoriæ contraditus. Metuens enim Præfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palam perimeret, ſimulauit ſe eos viros in exilium deſtinare. Illis autem ſimpliciter acquieſcentibus, iuſſit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exilium deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare medium perueniſſent, eos demergerent, & huc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium ſinum

A qui vocatur Aſtacenus, quod iuſſerat præfect
Imperatoris impletum eſt, & in alia ſequen
nauicula nautæ tranſeuntes concremauerun
nauem. Contigit autem ventum Subſolanu
valde flare, & ita nauis velociter eſt accenſ
Cuius reliquiæ peruenerunt ad locum qui Ae
diza nuncupatur, vbi ad plenum cum viris rel
gioſis abſumptæ ſunt. Quod tamen aiunt no
ſine vltione tranſiſſe. Fames namque repen
ſecuta eſt circa Phrygias gentes, ita vt neceſſ
tatem haberent habitatores patriam relinque
te, & ad Conſtantinopolim diuerſaſque pro
uincias properare.

CAP. XXXI.

Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia.

SOZOMENVS.

VAlens itaque Nicomedia relicta profici
cebatur Antiochiam. Interea cum veniſſ
ad Cappadociam, more ſuo eius loci turbaba
B eccleſias, Arianis eas tradere volens. Quod
ſperabat cito effecturum, eo quod pro quibu
dam inimicitiis Baſilius Euſebio, qui tunc Ca
ſarienſem regebat eccleſiam, videretur inſe
ſus, & abſcedens in Pontum, cum monach
habitaret ibi philoſophantibus Porro populu
& maxime nobilium ac ſapientium, Euſebiu
in ſuſpicione habebant, quaſi ipſe fuiſſet auc
fugæ viri philoſophi, vita verboque perfec
Volebantque eum deſerere, & apud ſeipſ
miſſarum celebrare ſolennia. Sed Baſilius qu
dem ne turba naſceretur in populo per ſediti
nes hæreticorum, agebat in Ponto ſilentiu
cum ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Con
tigit ergo vt in Euſebium odium populi naſc
retur. Cumque Baſilio fuiſſet nuntiatum, quo
Valens veniret in Cappadociam, relicto Pont
Cæſaream venit, & pactis cum Euſebio cel
C bratis, eccleſiam pro tempore ſuis adhortati
nibus roborabat. Valens autem cum ſuam i
tentionem non valuiſſet implere, cum epiſc
pis ſecum profectis tunc abſceſſit.

SOCRATES.

IGitur Imperator Valens paruipendens
mis inuaſionem, venit Antiochiam Syri
Cumque ibi moraretur, nolentes Arianis co
ſentire affligebat, vehementerque ὁμοουσίου pr
dicatoribus imminebat. Quos cum eccleſiis p
ne omnium ciuitatum Orientalium expuliſſe
non ei hoc ſuffecit, ſed etiam eos diuerſis ſu
D pliciis ſubdidit: multoſque diuerſa morte co
traditos interemit, plurimos etiam necabat
flumine.

CAP. XXXII.

Quomodo in Edeſſa mulier cum filio ſuo currens ad ma tyrium, & Præfectum & Imperatorem ſtupore fa à crudelitate remouerit.

DIcendum quoque eſt, quod in Edeſſa M
ſopotamiæ geſtum eſſe dignoſcitur. In h
vrbe eſt Thomæ Apoſtoli baſilica, clara vald
pariter & ornata. In qua propter loci reuere
tiam Collectæ ſæpius celebrantur. Quam vol

Imperator inſpicere, & cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidem conuenire, fertur manu percuſſiſſe Præfectum, quod inde orthodoxos non expuliſſet vniuerſos. Cumque Præfectus iniuriam paſſus, inuitus indignationi principis miniſtrare contenderet (non enim volebat tot hominib. cædem inferre), latenter mandauit, vt nullus in illa Baſilica remaneret. Sed nemo reſpexit, neque conſilium, neque terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter confluxerunt. Cumque Præfectus cum multa militum manu ad baſilicam feſtinaret, vt Imperatoris perficeret iuſſionem, quædam muliercula in paupertate degens, ſuum filium manu trahens, curſuque ad illam baſilicam properans, Præfecti interrupit officium. Indignatus vero Præfectus, mulierem ſibi iuſſit adduci, dixitque ad eam. *O infelix mulier, quo ſic indecenter curris?* At illa *Quo & alij*, inquit, *ire feſtinant*. Tunc ille: *Non audiſti quod Præfectus illic occiſurus eſt vniuerſos quoſcunque repererit:* Et mulier: *Audiui*, inquit, *ideoque feſtino, vt illic inueniar inter eos. Et quo hunc paruulum trahis infantem?* Tum mulier ait: *vt & iſte martyrium ſuſcipere mereatur.* Hæc cum audiſſet vir ille, conſiderauit concurrentium animum. Et mox recurrens ad principem, ſuggeſſit eo, quod eſſent omnes mortem pro ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicens breui tempore tantam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira reuocauit Imperatorem. Hoc ergo modo Edeſſeni furorem Imperatoris effugiunt.

Orthodoxi intrepidi.

Conſtantia mulieris orthodoxæ.

Cap. XXXIII.

De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum.

THEODORITVS.

An do. 379. Valens Aug. cogere orthodoxos conatur apud Edeſſam.

ET hæc quidem cum Præfectus Imperatori dixiſſet populum quidem quod expectabat, non pertulit experiri. Verum duces eorum, id eſt, presbyteros atque diaconos interrogari præceptum eſt, vt vnum è duobus eligerent, aut communicare Lupo, aut vrbe pelli & in quaſdam extremas partes deſtinari. Cumque congregaſſet vniuerſos, mitibus vtebatur verbis, perſuadere nitens vt leges ſequerentur Imperatoris, iudicium væſaniæ dicens eſſe, quod tanto Imperatori pauci homines repugnarent. Cumque cuncti tacerent ad horum ducem Eulogium virum valde laudandum Præfectus ait: Cur non reſpondes his quæ dicuntur à nobis? At ille: *Non*, inquit, *oportet mihi interrogatum reſpondere*. Tunc Præfectus: *Multa itaque verba locutus ſum, monens vos quæ ſatis expediunt.* Porro Eulogius [illegible] his hæc dicta fuiſſe reſpondit, & incongruum eſſe vt ſolus alios contemnens reſponderet. *Si vero me ſolum*, inquit, *interrogas, meam declarabo ſententiam* Præfectus ait: *Communica poſſidenti regnum.* At ille pacifice & valde benigne ait: *Et mihi regni quoque ſacerdotiique inſortitum eſt.* Tunc Præfectus irriſionem ſentiens ſæuiebat, & minitans contra ſenem viſus, etiam hæc adiecit. *Non hoc ſolo ictu ſum fulminande, ſed quibus communicat Imperator, communicare vos moneo.* Cumque [illegible] ſenex paſtorem ſe habere & illius nutibus obedire, octoginta eodem tempore comprehendens deſtinauit in Thraciam: qui cum ducerentur, plurimo pariter apparatu fruebantur. Ciuitates enim occurrebant & vici,

Eulogius

Modeſtus Præfectus.

E victores athletas honorantes. Sed hoſtes armauit inuidia, vt Imperatori dicerent, plurimum honorem viris illis decretum exilij contumeliam afferre. Hæc cognoſcens Imperator, iuſſit vt bini & bini ſepararentur, & alios quidem in Thracias, alios in extremam Arabiam, alios vero in Thebaidos diſperſit vrbes. Aiunt enim quod etiam fratres quos natura iunxit, crudeliſſimus corpore ſepararit. Porro Eulogium Præſulem illorum, & Protogenem qui poſt eum fuit, in Antinoum vſque tranſmiſit. Quorum virtutem non patior obliuioni contradere. Quum enim concordem viderent ciuitatis epiſcopum, eccleſiaſticoque collegio qui communicarent viderent paucos eſſe, ad eccleſias concurrebant. De qua conſulentes cognouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos, vnde dolẽtes de eorum incredulitate lamentati ſunt: non tamen eſſe diu lugendum arbitrati ſunt,
F ſed omni virtute de medicina curauerunt.

Protogenes.

Cap. XXXIV.

De miraculis confeſſorum.

SAcratiſſimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo conſiſtens, toto die totaque nocte omnium deprecabatur Deum. Protogenes autem valde digniſſimus, Eunomij literis eruditus, ad ſcribendum velociter promptus, inueniens opportunum locum eumque ſibi ſegregans ad docendum, adoleſcentium magiſter effectus eſt, quos & ſcribere velociter edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias: & apoſtolicæ doctrinæ congruas lectiones meditari præcipiebat. Cumque vnus adoleſcentium incidiſſet in morbum, venit ad
G domum eius, & tenens ægroti dextram, morbum orationibus effugauit. Hoc cognoſcentes aliorum parentes infantium, deduxerunt eum ad domos ſuas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille non ante ſe dixit Deum, vt expellerentur morbi, rogaturum, niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis munere potirentur: quod illi cum gaudio impleuerunt. Cogebat enim eos ſalutis deſiderium, & ſimul animæ corporiſque ſanitate fruebantur. Si quando vero alicui ſuaſiſſet vt ſacram gratiam mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & concutiens ianuam, rogabat vt aperiret, ac ſignum Dominicum ei qui fuerat renatus, imponeret. Cumque ille difficilius aperiret, ne intercideret orationem, dicebabat potius eſſe neceſſariam ſalutem errantium.
H Mirabantur igitur vniuerſi videntes Protogenem talia facere, qui licet tot hominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatum per omnia reſeruaret, vt eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde conijciebant multo magis virtutem illius eminere. Quum igitur fluctuatio quieuiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxerunt omnes, ingemiſcentes & lachrymantes, maxime vero præſul eccleſiæ eorum, primatus affectum. Cumque ad propria remeaſſent, [illegible] quidem Eulogius Barſe maximo ad vitam [illegible] tranſeunte, eius ſuſcepit regimen eccleſiæ. Porro mirabilis Protogenes colere iuſſus eſt vrbem Carrenſium deſolatam & ſpinis [illegible] plenam, quæ vſque plurimis [illegible] indigebat.

Lude magiſter factus Protogenes.

Mos inueteratus Christianorum.

Redeunt Eulogius & Protogenes de exilio.

CAP. XXXV.

De reſponſo dæmonis quis poſt Valentem Imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos occiderit.

SOCRATES.

EOdem tempore dæmon quidem erroneus crudelitate Valentis abuſus ei perſuaſit, vt ſcrutaretur quiſnam poſt eum ſuſcepturus eſſet imperium. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmon non quidem aperta, ſed obliqua ſolite reſponſa proiiciens interemit. Nam cum de imperio conſuleretur, quatuor literas demonſtrauit, [illegible] dicens hoc nomen poſt Valentem imperij culmen accipere. Quod cum ad aures perueniſſet Imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrannidē ambire iudicauit. Occidebantur itaq; Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicunque has literas in capite ſui nominis habuiſſent. Inter quos etiā Theodoſius, quidā vir fortis ex Hiſpania prouincia genus ducens, occiſus eſt. Hoc ergo timore plurimi ſua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuiſſent cum iuramento, vt pericula declinarent.

Theodoſius.

CAP. XXXVI.

De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quomodo exilij minas euaſerit.

THEODORITVS.

VAlens igitur Imperator cum vniuerſas (vt ita dicam) eccleſias paſtore nudaſſet in Cæſaream Cappadociæ venit, cuius tunc Præſul erat Baſilius, lumen totius orbis. Præmiſitque Præfectum, præcipiens, vt aut flecteret Baſilium, vt dogmati communicaret Eudoxij, aut hoc facere nolens expelleretur. Audiens enim gloriam tanti viri, noluit ei prius inferre certamen, ne cum fortiter Baſilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamenta velut tela araneæ facta ſunt; ſufficerunt enim cæteris ſacerdotibus ad vtilitatem ſui antiquæ patrum narrationes, & velut quædam turres murum fidei indeclinabilem ſeruauerunt. Porro Præfectus Cæſariam veniens, & euocans magnum Baſilium, honorauit, & manſuetis apud eum ſermonibus vſus eſt, monens vt tempori pareret, & non tot eccleſias propter prauum dogmatum ſubtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatoriam amicitiam, multaque beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verum ille vir ſacratiſſimus ait adoleſcentibus hæc verba congruere: illi enim, & illorum ſimiles talia promiſſa reſpiciunt. Nam qui diuinis innutriti ſunt eloquiis, corrumpere de diuinis dogmatibus ne vnam quidem ſyllabam patiuntur, ſed pro his (ſi contingat) etiam omnes mortis ſpecies amplectuntur. Amicitiam autem Imperatoris magnam quidem cum pietate iudico, ſine qua perniciem potius hanc appello. Cumque Præfectus ſæuiret in eum, ſtultumque vocaret, ſanctus Baſilius ait *Hanc ſtultitiam ſemper habere opto.* Quem cum egredi tunc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, ſententiamque ſuam altero die depro-

Baſilius.

Præfectus ad Baſilium.

A meret, fertur vir ille intrepidus hoc dixiſſe. *Ego quidem etiam cras ipſe regrediar, dummodo tu ſententiam non permutes, ſed vteri minis tuis.* Poſt hæc verba Præfectus occurrens, Imperatori quæ dicta fuerant, & virtutem viri huius, animique fortitudinem & fiduciam nuntiauit. Tunc ergo tacens Imperator ingreſſus eſt. Poſt hæc contigit, vt diuinitus ſibi plagas videret immiſſas. Filius enim eius ægrotans, circa ipſius mortis metas agebatur. Sed & coniugem diuerſæ occupauerant paſſiones. Cognoſcens ergo cauſam ſuæ triſtitiæ, virum ſacratiſſimum quem punire minabatur, venire ad palatium deprecatus eſt. Duces autem præceptis imperialibus miniſtrabant. Tum itaque magnus Baſilius veniens ad Palatium, videnſque principis filium circa mortem, ad vitam eum remeaturum eſſe promiſit, ſi per pios viros ſacro baptiſmate potiretur. Hæc quum dixiſſet egreſſus eſt. At ille iuriſiurandi quod baptiſmatis tempore promiſerat memor, ſecundum ſtultum errorem præſentibus Arianis filium baptizare præcepit. Quo geſto, mox infans finem vitæ ſortitus eſt. Pœnitentia vero

Valēs Imp. Baſilium acceſſit.

Filius Valentis ab Arianis baptizatur.

B ductus Valens, & noxam iuriſiurandi iudicans veritatem, in ſacrum templum ingreſſus, magni Baſilij magiſterio fretus eſt, & altari obtulit dona ſolennia. Quem intra aulæa vbi ipſe reſidebat, venire præcipiens, multa apud eum de diuinis dogmatibus verba locutus eſt, & docentem libenter audiuit. Vbi tunc adſtat quidam nomine Demoſthenes ſuper Imperiales epulas conſtitutus, qui cum doctorem mundi culparet, Barbariſmum fecit. Tum S. Baſilius ſubridens: *Vidimus*, inquit, *ſine literis Demoſthenem.* Quum vero magis ille minaretur, ſanctus ait Baſilius: *Tuum eſt de pulmentariis cogitare, non dogmata diuina decoquere.* Poſt hæc Imperator ita dilexit virū, vt etiam optima prædia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo gubernabantur offerret, ex quibus leproſis præcipue neceſſaria miniſtrantur. Primum ergo Valentis impetum

C hoc modo magnus Baſilius declinauit. Quum vero poſtea reuerſus illuc fuiſſet, priorum oblitus, quoniam à ſeductoribus eius voluntas obſidebatur, ruſum eum monebat, vt ad partes inclinaretur hæreticas. Cui non perſuadens, legem de eius ſcribi præcepit exilio, quam volens manus ſuæ ſubſcriptione roborare, nullum apicem complere valuit: calamus enim contritus eſt. Cumque ſecundus & tertius calamus huc pertuliſſet, & adhuc legem impiam firmare contenderet, commota eſt eius dextra eamq; ſubito tremor inuaſit. Tunc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartam rupit. Oſtenditque prouiſor omnium Deus, quod & alios

D ipſe permiſerit pati, & hunc ab inſidiis liberarit: & per ea quæ in iſto contigere, ſignum propriæ virtutis oſtendens, & per alia diſpenſationis fortitudinem virorum prædicans optimorum.

SOCRATES.

SCiendum vero quod cum viueret Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum diſtulit commouere, audiens Athanaſium à cuncta diligi plebe, & metuens ne forte ſeditione facta reſpublica vexaretur. Verum Athanaſius Conſulatu Gratiani ſecundo, & Probi, poſt crebra pro eccleſiæ ſtatu certamina hac priuata

Athanaſii mors. An. do. 37[illegible]

eſt vita,

eſt vita, quum quadraginta & ſex annis per multa pericula ſedem reſidiſſet epiſcopalem.

E

Cap. XXXVII.

De fine Athanaſii Alexandrini, & ſucceßione Petri, & ſeditione contra eum facta, & quod Romam profectus ſit.

THEODORITVS.

Petrus Athanaſio ſuccedit An. do. 374

CVm igitur in Alexandria victor Athanaſius poſt multa certamina innumeraſque coronas, vitæ finem ſuſcepiſſet, & ad laborum ſuorum præmia demigraſſet, ſuſcepit Petrus vir optimus Præſulatum, quem dudum ille beatus elegerat, cunctis conſentientibus & ſacerdotibus, & nobilibus, cunctaque plebe, & fauore ſuo propriam oſtendentibus voluntatem. Is enim Athanaſii laborum particeps fuit, & quum eſſet in ciuitate, & cum diuerſa latibula peragraret, multifariaque pericula cum eo ſuſtinuit. Quapropter cuncti ſacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrum Athanaſii clamauerunt. Cumque eum in Pontificali ſede conſtituiſſent, repente Iudex prouinciæ Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, eccleſiæ ſepta circumdedit, Petrum exire præcipiens, nolentemque interminans eſt abſtrahere. Faciebat hoc Imperatori placere volens, quũ ei contraria ſapientes calamitati ſubmitteret. Quod autem verum eſt, impietatis ira complectur: idolis potius placere nitebatur, & tempeſtatem eccleſiæ claram putabat eſſe feſtiuitatem. Petrus itaque vir admirandus, inſperatum reſpiciens bellum, latenter egreſſus eſt, & conſcendens nauem, profectus eſt Romam.

Iudex Ægypti aduerſus Petrum.

Petrus Romam vadit.

F

G

Cap. XXXVIII.

Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus.

Lucius obtruditur ab Alexandrinis.

TRanſactis vero diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & eccleſias ei contradidit: cuius etiam impietatem Samoſata noſcitur experta. Populus autem doctrinis primum Athanaſii ſatiatus, deinde faſtidiens cibum ſibi offerri contrarium, ab eccleſiaſticis collegiis ſe ſubtraxit. Porro Lucius armigeris vtens cultoribus idolorum, alios verberauit, alios ſuſpendebat, alios cogebat effugere, aliorum vero inſtar Barbarorum vaſtabat domos. Sed hæc mentis vir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen vnum è ſceleribus Lucii prius referens, epiſtolam Petri ponam. Viri quidam in Ægypto conuerſationem imitantes angelorum, & ciuitatis turbas, vitam agere in eremo potius elegerunt, arenoſamque terram & ſterilem frugiferam reddiderunt, fructum videlicet Deo ſuauiſſimum virtutis eorum & optimum referentem. Cuius vitæ multi quidem videntur eſſe autores. Sed à puero ille creuit, Antonius ille celeberrimus, monachus virtutem luctaminis ſpiritualis oſtendens.

H

Cap. XXXIX.

Quæ miracula geſſerint eremitæ in exilium à Lucio deſtinati.

Lucius Macarios & Iſidorum in exilium relegat.

HVius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonii infelix Lucius expulit, eorumque ſanctiſſimos Præſules, Macarium venerabilem, aliumque Macarium, Iſidorum, & cæteros ſpeluncis ſuis eiiciens, in quandam inſulam, quæ ab impiis inhabitabatur hominibus deſtinauit: quippe quæ nunquam magiſtrum ſuſceperat pietatis. Cumque nauis ad littus inſulæ perueniſſet, dæmon qui ab illis honorabatur, relinquens idolum vbi dudum habitare conſueuerat, filiam ſui ſacerdotis inuaſit, & bacchantem illuc vſque perduxit, vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc dæmon vtens lingua puellæ clamabat, ſicut in Philippis per Pythoniſſam. Audiebantque cuncti viri ſimul & mulieres dæmone proclamante: *Opotent am veſtiam, ò miniſtri Chriſti: vndique à vobis expellimur, à ciuitatibus atque vicis à montibus ſimul atque collibus, ab eremo quæ priuata † probatur hominibus.* Sperabamus in hac inſula commorantes, à veſtris iaculis liberari, qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrati. Hue vos perſecutores miſerunt, non vt vos vexarent, ſed vt nos per vos expellerent. Ecce recedimus ab hac inſula: virtutis enim veſtræ radiis iaculamur. Hæc dicentes & his ſimilia, puellamque in terram proſternentes, ipſi quoque omnino diſparuerunt. Tunc ille ſacratiſſimus chorus oratione facta ſuſcitauit puellam, & ſuo patri ſanam valentemque reſtituit. Verum illi qui miraculum conſpexerant, ad ſanctorum prouoluti pedes, ſalutis viaticum ſe percipere ſupplicabant. Et templum quidem dæmonum deſtruxerunt: doctrinæ vero radiis illuminati, ſacri baptiſmatis gratia ſunt potiti. His in vrbe nunciatis, omnes populi congregati, Lucio detrahebant, dicentes iram ſibi imminere diuinitus, niſi ſanctorum reuerteretur chorus. Sic itaque metuens tumultum Lucius ciuitatis, ſacratiſſimos viros ad ſuas ſpeluncas redire præcepit. Et hæc quidem ſunt digna, quæ abominationem illius impietatis aperiant.

Dæmon queritur de ſanctis viris

† perhibetur

Cap. XL.

Litera Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucii mala referuntur.

VEruntamen temeritatis eius ſcelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt: Quarum ego prolixitatem fugiens quæ in medio poſita ſunt, ponere non omittam.

Prouincia, inquit, *iudex Palladius cum eſſet religione Paganus, & idola ſemper adoraret, contra Chriſtum ſæpius pugnare conabatur. & colligens prædictum populum, impetum fecit aduerſus eccleſiam, perinde, ac ſi Barbaros ſubdere mereretur.* Tunc itaque multa crudelia geſta ſunt, quæ ſtilum dictare volens, ipſa rei memoria dolore maximo ſum commotus, & fluxum profundi lachrymarum. diuque hoc potueram pati, niſi diuina ratione animum releuaſſem. In eccleſia enim, quæ Theona vocatur, ingreſſa multitudo pro vocibus honorabilibus idolorum fauoribus exultabant.

A bant. Pro ſacrarum lectione ſcripturarum turpes manuum plauſus agebantur. Infractæque cum turpitudine voces contra Chriſti virgines contumelias dicunt, quas lingua hominum proferre non patitur. Audiens enim vnuſquiſque ſapientium talia, claudebat aures: & magis optabat eſſe ſurdus, ne huiuſmodi verba audire cogeretur. Sed vtinam verbis peccando quieuiſſent, & non actu verborum turpitudinem ſuperarent. Tolerabilis namque detractio eſt huiuſmodi, apud quos Chriſti ſapientiæ & doctrinæ cultus inhabitat. Hi ſiquidem iræ vaſa ad perditionem facta, ſubſannantes & horribilem ſonum de naribus emittentes, & vt ita dicam, fœtorem veluti de quodam cuniculo profundentes, veſtes ſanctarum Chriſti virginum dirumpebant, quarum continentia formam ſanctorum imitabatur angelorum. Et ſicut habet natura, nudas per totam circumferentes vrbem, ſicut volebant eis cum turpitudine illudebant. Si quis autem eos tunc compatiendo prohibuiſſet, vulneribus maceratus agebatur.

B Væ illis cladibus. Mulieres ſiquidem violentia corporis ſuſtinuere corruptionem: pluimę virginum vectibus in capite cæſæ, ſine voce manſerunt: quarum etiam funera ſolemni ſepulturæ tradi prohibita ſunt. Multa denique corpora hactenus à parentibus ingemiſcentibus inquiſita reperiri non poſſunt. Sed quur parua de magnis loquor? Quur in iſtis † moror, & non potius ad neceſſaria iam recurro in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiſcum obſtupeſcens patientiam domini, eo quod non repente vniuerſa concluſerit. Quæ enim nunquã facta ſunt, neque per ſcripturas patrum noſtrorum diebus audita, hæc ſuper ipſum altare impij committebant. Velut enim in ſcena turpi conſiſterent, puerum quendam naturam maſculi denegantem, & vtentem veſte fœminea, inunctis oculis & vultu ſerico colore depicto, & vt apud Prophetam ſcriptum eſt, idolum fœminei ſchematis ſuper ipſum altare, vbi aduentum ſancti ſpiritus inuocamus, circuitus huc & illuc agere, & manibus ſaltationem celebrare fecerunt, ridentes, nephandaſque mittentes voces.

† immoror

C Qui rurſus hoc paruum iudicantes, & præterita, decora quam turpia magis exiſtimantes, quendam ex ſuis turpitudine notiſſimum, veſte genitalibuſque nudatum in ſede ponentes eccleſię concionatorem turpem contra Chriſtum impudenter eleuauerũt. Pro ſacris enim verbis, ille ſcelera proferebat, pro honeſtis laudabat luxuriam, pro pietate impietatem, pro continentia fornicationem & adulterium, maſculorum concubitum, furtum, cibos, potum, vitæ huic vtilia proclamabat. His ita geſtis, & me ab

D eccleſia recedente: quippe quum illic ſtare non poſſem, vbi militum inuaſiones, vbi populus pro ſeditione redemptus largitate pecuniarum, & gentilium multitudo magnis promiſſionibus aderat: noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt, epiſcopatum velut mundanam comparans dignitatem quidam Lucius lupi nequitiam & actus habere feſtinans, non orthodoxorum epiſcoporum concilio, non decreto verorum clericorum, non petitione populorum electus, ſicuti concionantur eccleſiaſticæ ſanctiones. Nõ quiſquam epiſcoporum, non preſbyterorum, non diaconorum, non populi multitudo, non præcedebant eum monachi hym-

A nos decantantes ſcripturarum, ſed Euzoius erat cum eo pridem quidem damnatus cum Ario in ſancto Nicæno maximoque concilio: nunc autem per patrocinia Antiochenſium vaſtator eccleſiæ, & Comes largitionum ac militum Dux in omni impietate notiſſimus, nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorum incendens eccleſiam, beatæ memoriæ Iouiani temporibus ex propriis facultatibus eam reparare coactus eſt, ita vt pene caput tunc amitteret, niſi multorum labore imperialem clementiam meruiſſet. Conſiderare quidem hæc veſtrum zelum, & ad vindictam excitari depoſco, quanta & qualia ſint commiſſa contra Dei eccleſiam, cum talis aduerſum nos fuerit Tyrannus excitus. Is enim Lucius, qui per veſtram religionem & omnes orthodoxos epiſcopos frequenter abdicatus eſt pro rationabilibus cauſis, nunc adſtitit ciuitati: & non ſolum ſicut blaſphemus & inſipiens, dicit in Pſalmis: non eſt Deus verus Chriſtus, ſed etiam in op-

Magnus comes ſacrarum largitionum militum Dux.

Lucius.

B portunitatibus eſt corruptus, atque corrupit, gaudens in blaſphemiis contra eos, qui ſaluatorem colere comprobantur. Quum enim Paganorum ſenſibus ſit vicinus, recentem præſumit erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes huiuſmodi proclamabant: Bene veniſti epiſcope, † qui filium non defendis. Alij dicebant: *Te Serapis amat, & huc introduxit ſimulacrum vtique Paganorum nominantes.* Inter hæc eodem momento prædictus Magnus impietatis eius ſocius induitus, armiger amantiſſimus, & miniſter crudelitatis eius collecta multitudine populorum, presbyteros atque diaconos decem & nouem numero comprehendens, quorum quidam octogeſimum tranſcenderant annum, tanquam captos in quodam ſcelere & Romanorum inimicos, legibus coartabat, neſciens virtutem Chriſtianorum legis, & Apoſtolorum fidem per patres traditam nobis: hæc

† qui filium negas.

Magnus ad orthodoxos.

C etiam clementiſſimum principem Valentem grata habere pronuntians: Flectimini, inquit miſerrimi, & Arianorum concordate dogmatibus. Flectimini, ignoſcet enim vobis diuinitas, licet veræ religioni cultum exhibeatis, non ſpõte, ſed violenter hoc facientes. Neceſſitati namque † ſatisfactio adeſt: ſpontaneam vero voluntatem accuſatio digna ſubſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ oculis habentes, prompte ſequimini, & dogmati Ariano ſubſcribite, quod nunc prædicat Lucius: bene ſcientes, quod ſi obediatis pecunias, quæſtus, honores ab Imperatore percipietis. Reſiſtentes vero, carceres, ſupplicia, tormenta, flagella, vincula

† relinquitur defenſio.

D ſuſtinebitis. Pecuniis ſimul, poſſeſſionibuſque priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare damnabimini. Sic iſte fortiſſimus ſeductor minas ſeductioni contemperans, inuitabat atque cogebat, vt omnes à pia ſententia deuiarent: At illi nihil amarius exiſtimantes, quam pietatis proditionem, huiuſmodi reſponderunt verbis, virtute fortiq; ſenſu ſeductionem minaſq; ſubdentes. Quieſce iam quieſce his nos terrere ſermonibus, ceſſa verba vana proferre. Nos neq; nouum, neq; recentẽ colimus Deum. Et licet inaniter furias, teque concutias ſicut vehemens ventus, in dogmatibus pietatis ad mortem vſque conſiſtimus: non impotentem, non inſipientem, non ſine veritate aliquando fatentes Deum: non aliquando quidem exi-

Orthodoxi ad Arianos

ſtentem, ſicut impietas Arij temporalem prædicat filium. Si enim creatura eſt ſecundum eius væſaniam Filius non exiſtens cum Patre, etiam Pater aliquando non fuit, quippe filio non extante ſecundum eos aliquando. Si vero ſemper eſt pater, exiſtente videlicet ex eo vero filio, & non ſecundum generationis fluxum (Deus enim impaſſibilis eſt) quomodo non eſt inſipiens atque væſanus, qui hoc de filio profitetur dicens: *Erat quando non erat, per quem omnia vt ſint, per gratiam conſtituta ſunt?* Noſtri ſiquidem patres (à quibus iſti cadentes, iuſte ſine patre ſunt facti) in Nicæam venientes, & anathematizantes Arij ſectam, cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit, non alterius ſubſtantiæ, quod tu fateri nos cogis, ex natura patris eſſe dixerunt, ſed ex eius eſſentia. Quod bene & cum pia mente intelligentes, ex plurima ſacrorum verborum collectione conſubſtantialem eſſe profeſſi ſunt. Talia autem & his ſimilia dicentes, per multos dies coercuit, putans à pia eos ſententia poſſe mutari. Qui magis velut in ſtadio fortiores effecti, terroremque conculcantes, & ſeipſos patrum rationibus coarmantes, validiorem habuerunt de pietate ſenſum, virtutis exercitium ſua pericula iudicantes. Sic igitur illis decertantibus & ſpectaculum factis, ſicut beatus ſcribit Apoſtolus, angelis & hominibus vniuerſa ciuitas concurrebat, athletas contemplatura Chriſti, ſuaque conſtantia verbera Iudicis & flagella ſuperantes, triumphumque pie contra Arianos per patientiam poſſidentes, quos ille vtique credebat ſe vincere, & illorum impietati contradere. Cum ergo deſeuiſſet eos tormentis afficere, cunctis flentibus atque lugentibus, rurſus collecta incompoſita multitudine ad iudicium eos, imo magis ad damnationem circa portam fecit adduci. Et cum ille conſuete contra eos clamores emitterentur à Paganis atque Iudæis, & illi nollent Arianorum impietatibus conſentire, ſententiam protulit vniuerſis ante tribunal eius ingemiſcentibus, vt ab Alexandria ſublati in Heliopolim Phœniciæ ducerentur: cuius habitatores ne nomen quidem Chriſti audire ſuſtinent, ſunt namque Pagani. Quo facto iubens eos nauem conſcendere, ipſe ſtabat in portu, nudum gladium vibrans, & hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hoſtiles dæmones crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimiſit eos abſque ſumptibus, & abſque aliquo ſolatio, nauigare præcipiens mari ſpumante, & (vt ita dicam) nolente per ſuſceptionem virorum iniquæ iuſſioni communicare. Ingemuit enim ciuitas vniuerſa, & hactenus lamentatur: & alij quidem ſuis manibus pectora percutiebant, alij vero manus & oculos tendebant ad cœlum, violentiam proteſtantes, & veluti dicentes: *Audi cælum, & auribus percipe terra, quoniam iniuſta ſunt quæ geruntur. Cunctaque ſimul gemitu complebantur, & veluti cantus quidam erat in ciuitate luctuoſus, currebatque flumen lachrymarum.* Cum igitur iudex ille præcepiſſet, vt vela nauis tollerentur, tunc gemitus ingens vniuerſorum virginum & mulierum, ſeniorum & iuuenum pern[illegible]us lachrymis eſt emiſſus. Qu[illegible] ergo H[illegible]iopolim nauigarent, vbi [illegible] celebratur [illegible] mes in media c[illegible] communiter & ſinguli ingemiſceo-

Pagani. Iudæi.

Heliopolis.

tes, atque lugentes [illegible] Quibus tamen nec aperte licebat flere iuſſione vrbis præfecti Palladij: erat enim & ipſe Paganus. Multi denique flentium arrepti, & in carcerem ducti, deinde caſtigati, lacerati, verberati, nouiſſime in metalla ſunt traditi. viri vtique eccleſiæ, & propter diuinum zelum valde pugnantes. Erant enim plurimi eorum monachi eremum incolentes, & deuote in illo conuerſantes, numero viginti tres: cum quibus paulo poſt Diaconus à dilectiſſimo fratre noſtro Damaſo, Romanæ ciuitatis epiſcopo deferens nobis conſolatorias communicationis epiſtolas, manibus poſt tergum vinctis, publice ab ipſis ſpiculatoribus ducebatur: veluti aliquis reus inſignis, & homicidarum, verberibus coæquandus lapidibuſque ſimul & plumbo eius ceruicibus laceratis, ad mare ductus eſt: & ſicut illi ſine ſumptibus, ſine vllo ſolatio in metallicum deportatus exilium. Cumque Iudex ille multos quoque infantium cruciaſſet, quidam eorum morientes, neque parentum, neque fratrum exequiis ſolennibus ſunt potiti. O multam inhumanitatem iudicantis, magis vero condemnantis. Qui enim propter pietatem decertarunt, homicidis comparati potuerunt, quorum vtique corpora inſepulta relicta ſoriti pie laborantes eſcis beſtiarum volatiliumque proiecti ſunt. Qui que patribus peccatorum naturalium conſcientia compari voluerunt, veluti iniqui capite ſecti ſunt. Quæ lex Romanorum, quæ Barbarorum ſententia, quoslibet patribus condolentes punit? quando quiſpiam veterum huiuſmodi geſſit iniquitatem? Iuſſit itaque Pharao, vt maſculi interficerentur Hebræorum, ſed inuidia & timor tunc protulit hoc præceptum. Quanto tamen illa quæ tunc geſta ſunt, humaniora modernis exiſtunt, quanto deſiderabiliora ad diſcretionem iniquitatis huius? Et licet malitia nequaquam ſeparemur alterutris, ſunt tamen incredibilia quæ dicuntur, inhumana, crudelia, ſæua, barbara, amara, ſine miſericordia. In quibus exultabant Ariani, choros agentes, quum vniuerſa ciuitas ingemiſceret. *Non fuit enim domus, in qua non eſſet mortuus*, ſicut in Exodo ſcribitur. Et quum hæc ita ſint geſta (non enim quieuerunt iniquitatis autores, ſed ad peiora profecti) vſque ad epiſcopos prouinciarum venena propria diſperſa ſunt, habentes iniquitatis ſuæ ſolanum Comitem largitionum, quem prædiximus Magnum. Alios etenim epiſcoporum Curiæ tradiderunt, alios diuerſis machinationibus affecerunt, volentes vniuerſos impietatibus obligari, & ſecundum patrem ipſorum diabolum quærentes, quem ſua rabie deuorarent. Super hæc autem vndecim Ægyptiorum epiſcopos, viros pene ab infantia vſque ad ſenectutem eremum incolentes, verboque ſuperantes & actu libidinem, piamque fidem ſine confuſione prædicantes, & dogma pietatis edocentes multaſque victorias de dæmonibus exercentes, & Arianam ſectam ſapientiſſima ratione denotantes, in exilium miſerunt in ciuitatem Iudæorum, nomine Diocæſaream. Et velut inferius crudeliſſimus nunquam morte ſanati fratrum, ſuæ ſæuitiæ memoriam relinquere voluerunt. Nuper enim eccleſiæ catholicæ clericos, degentes in Antiochia cum fide-

Exod. 12.

Magnus comes lar.

Vndecim epiſcopi Ægypti in Diocæſaream relegati.

libus

libus monachis, volenteſque eorum ſcelera denotare, aures Imperatoris inflammantes in Neocæſaream Ponti mittendos eſſe ſubornarunt. Qui puto propter inclementiam locorum, etiam vita priuati ſunt. Tales itaque tempus illud tragœdias exercuit, ſilentio quidem & obli- A uione dignas, ſed literis memorandas ad obiurgationé eorum, qui contra vnigenitum linguas ſuas exacuerunt. Hi namque rabie coarmati blaſphemiæ non ſolum dominum omnium iaculari nituntur, ſed etiam contra eius famulos bellum ſine vllo fœdere ſuſceperunt.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Octauus.

SOCRATES.

Cap. I.

De conuerſatione, miraculis & reſponſionibus, vel ſcriptis diuerſorum monachorum, nec non epiſcoporum.

† Arſenius An. do 374. Arſen.

EO tempore fuit † Arſius Monaſterij præſul. Is delinquentes iuuenes non excômunicabat, ſed magis ætate prouectos: dicebat enim: Iuuenis excommunicatus ſpernit, prouectus vero velociter excommunicationis dolore corrigitur. Alius

† Pior.

nomine † Prior ambulans comedebat. Conſultus autem cur ita comederet: *non*, inquit, *volo veluti neceſſarie vti cibo, ſed tanquam extraneo in aliquid agere.* Pro qua re etiam ab alio rogatus ait: vt ne dum comedo, anima voluptaté ſentiat corporalem. Iſidorus dicebat quadrageſimum ſe an- C num habere, ex quo ſentiret quidé mente peccatum, non tamen conſentiret vel concupiſcentiæ vel furori.

Pambus.

Pambus autem cum ſine literis eſſet, acceſſit ad quendam vt doceretur Pſalmum. Qui cum audiſſet primum verſum trigeſimioctaui Pſalmi:

Pſal. 38.

Dixi, *cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea*: Secundum verſum non paſſus eſt audire, dicens: *Si potuero opere hoc implere*: hic verſus tantummodo mihi ſufficiet. Cumque doctor qui ei tradiderat verſum culparet quur per ſex menſes ad ſe minime veniſſet, reſpondit: Quia verſum illum adhuc opere non impleui. Poſtea vero quum multos ſuperuixiſſet annos, à quodam noto rogatus an didiciſſet verſum: Quadraginta & nouem, inquit, D annis vix eum implere valui. Huic itaque quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente: numera. Ille reſpondit: *Quod dediſti non eget numero, ſed bono affectu.* Is Pambus Athanaſio epiſcopo precante, ab eremo deſcendit in Alexandriam. Cumque vidiſſet ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præſentibus rogatus quare ploraret: *Duæ*, inquit, *me res mouerunt vna, quæ eſt illius perditio: altera vero, quod ego non tantum ſtudeo placere Deo, quantum hæc vt turpibus placere*

B *poſſit hominibus.* Alter quidam dicebat: *Monachus niſi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis.*

Piterius.

Piterius multas expoſitiones naturales adhibebat. & frequenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per ſingulas autem explanationes orabat. Id temporis inter monachos fuerunt duo viri Deo amabiles, nomine vterque Macarius: vnus ex Ægypto ſuperiore, alter Alexandrinus. Ambo de multis rebus inſignes, propter abſtinentiam, conuerſationem, mores atque miracula, quæ eorum manibus agebantur. Ægyptius itaque Macarius tantum morborum depulit, & tantum dæmonum effugauit, vt ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus, & circa delinquentes ſeuerus.

Macarij duo.

Porro Macarius Alexandrinus quum ſimilis eſſet Ægyptio per omnia, in hoc variabat, quod circa conſulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad conuerſionem iuuenes inducebat. Horum diſcipulus Euagrius philoſophiam opere

Euagrius.

C rebuſque poſſedit, prius ſermone ſolummodo philoſophatus, & in vrbe Conſtantinopoli à Gregorio Nazianzeno Diaconus ordinatus: deinde cum eo deſcendens in Ægyptum, & prædictos viros inſpiciens, conuerſationem eorum æmolatus eſt: tantaque miracula in eius manibus facta ſunt, quanta in præceptorum eius. Conſcripſitque libros valde neceſſarios, quorum vnus quidem πρακτικὸς inſcribitur: & eſt de Actuali. Alius cognitionalis, ſecundum quod quiſpiam cognitione fit dignus: huic † capita ſunt quinquaginta. Alius vero Contradictorius, ex diuinis ſcripturis collectus, contra dæmones tentatores partibus octo diuiſus eſt, ſecundum numerum octo cogitationum. Et D ſexcentæ propoſitiones ad contemplationem pertinentes, quas γνωστικὰ προβλήματα, id eſt, Cognitionales propoſitiones denominauit. Inſuper & verſuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis vel itineribus conſtitutos: & vnum ad virgines, quæ quam mira, quamque neceſſaria ſint, legentes intelligunt. Sed opportunum eſt, ſicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac ſcriptura referre. Sic enim ait: *Neceſſarium eſt enim vias inquirere recte præcedentium monachorum, & ſecundum eas exercere.*

E Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quod ſicca & non inæqualis diæta charitati coniuncta, cito perducit monachum ad impaſſibilem portum. Is autem cum vidiſſet quendam fratrem phantaſiis nocte vrbari, hoc modo curauit eum, præcipiens, languentibus ęgros ieiunans miniſtraret. Vnde inter egit: Nihil, inquit, ſicut miſericordia huiuſmodi paſſiones extinguit. Quidam tunc philoſophorum acceſſit ad iuſtum Antonium, dicens: *Quomodo ſuſfers, ô pater, codicum conſolatione priuatus?* Ad quem Antonius: *O, inquit, philoſophe, meus codex natura creaturarum eſt, & adeſt cum voluero, verbaque mihi relegit Dei.* Interrogauit me vas electionis Macarius ſenex Ægyptius, dicens: *Quare mali memoriam aduerſus homines retinentes memorabilem virtutem animæ diſſipamus.* Contra dæmones autẽ habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cumque in quæſtione huius interrogationis hæſiſſem, rogaui eum explanare ſermonem. At ille: *Prima, inquit, paſſio furoris contra naturam eſt, conſequens vero ſecundum naturam.* In ipſo feruenti meridie perueni ad ſanctum patrem Macarium, & ſiti vehementer accenſus, aquam vt biberem poſtulaui. At ille: *Vmbra, inquit, tibi ſufficiat: multi namque nunc iter agentium aut nauigantium etiam hac releuatione priuantur.* Deinde eum apud eum verba de abſtinentia exercerem, *confide, inquit, fili: per viginti annos neque pane, neque aqua, neque ſomno ſum ſatiatus.* Panem namq; meum in pondere comedebam, aquam vero bibebam cum menſura, parietibus autem inclinatus ſomni pauluIum capiebam. Cuidam monachorum nunciata mors patris eſt: at ille nuncianti, *ceſſa, inquit, & blaſphemare noli: meus enim pater immortalis exiſtit.* Quidam fratrum Euãgelium ſolummodo poſſidebat, quod vendens pauperibus G erogauit, dignum proferens memorandumque ſermonem: Ipſum, inquit, verbum vendidi, quod mihi ſemper dicit: *Vende omnia tua & da pauperibus.* Eſt quędam inſula circa Alexandriam trans paludem Mariæ, in qua habitabat monachus contẽplantib. approbatiſſimus, qui dixit: *Omnia quæ gerũtur a monachis, ag. propter cauſas quinque, id eſt, propter Deũ, propter naturam, propter conſuetudinem, propter neceſſitatem, propter opus manuum.* Idem dicebat vnam quidem naturæ eſſe virtutem ſed eam diuerſas ſpecies ſumere per animę qualitates. *Nam & lumen, inquit, ſolis cum ſine ſpecie ſit diuerſa, feneſtræ tamen per quas ingreditur, ſi bene quoddam variumfacere videtur.* Alius porro monachus, propterea, inquit, abſcindo libidines, vt auferam furoris occaſiones. Non enim furorem ſemper pro libidinibus litigare, H mentem meam turba[...] ſcientiam perſequentem. Quidam ſenum dicebat: charitas depoſitum ciborum aut pecuniarum ſeruare non nouit. Idem dicebat. *Neſcio me in eadem re bis à dæmonibus fuiſſe deceptum.* Hæc igitur Euagrius *in libro ſuo Actuali* commemorauit. In contemplatiuo autem hæc dicit: *Quatuor virtutes & contemplationes earum à Gregorio iuſto eſſe didicimus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam atque iuſtitiam.* Prudentiæ quidem opus eſſe dicebat, cõtemplari intellectuales ſanctaſque, poteſtates abſque ſermonibus. quippe quos ſapientia ſignificari contradidit. Fortitudinis autem, perdurare in veritate, licet quiſpiam debelletur, & non accedere ad ea, quę nihil ſunt. Temperantię vero proprium hoc eſſe reſpondit, ſuſcipere pr[...] na, & ea phantaſiæ conuenire [...] er. Porro [...] opus, vt pro merito ſingula cuique [...] dantur: alia quidem obſcure pronunti[...] ænigmatibus indicata, quædam vero [...] vtilitatem ſimplicium aperte diſpoſita. Columna itaque veritatis Cappadox Baſilius ait: *Humanam ſcientiam reddit crebra meditatio & [...]atio meliorem eam vero quæ gratia Dei conceditur, iuſtitia, patientia, atque miſericordia.* Et humanam quidem etiam paſſibiles ſuſcipere poterunt: [...] impaſſibiles tantummodo ſunt capaces. qu[...] iam orationis tempore proprio mentis lumine reſplendentes ſeipſos inſpiciunt. Ægyptiorum vero ſacratiſſimus lox Athanaſius ait: *Præcepit Moyſes menſam contra Aquilonis conſtitui partem.* Quamobrem cognoſcant contemplatiui, quis contra eos ſpiret, & omnem tentationem [...] mente ſuſtineant, & cum alacritate ad ſe accedentes enutriant. F Thmuitanorum eccleſiæ Angelus Serapion dicebat: Mens quidem ſpiritali intellectu potita, perfecte purgatur: Charitas autem curat membra furore tumentia: iniquitas concupiſcentias & influentias continentia retinet. Maximus contemplationum doctor Didymus ait: *De prouidentia atque iudicio apud temetipſum ſemper exerce ſermones, & ſtudiorum materiam memoria retine.* Pene enim omnes in his peccamus: rationemque iudicij in corporum differentia, in qua etiam eſt mundus, inuenies: prouidentiæ vero, in modis, quibus à malitia vel ignorantia ad virtutes atque ſcientiæ culmen euehitur. Hæc itaque ex Euagrij dictis retulimus. Fuit autem & alius vir mirabilis inter monachos, cui nomẽ Ammonius, qui adeo ſine vlla curioſitate fuit, vt cum Athanaſio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inſpiceret, G niſi tantum vt videret Petri & Pauli baſilicas. Is Ammonius ad epiſcopatum tractus, atque diffugiens, dexteram ſibi amputauit aurem, vt mutilo corpore ordinationis opus effugeret. Cumque poſteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo Alexandrino pontifice ad epiſcopatum vocatus, nihil amputans de corpore ſuo fugiſſet, veniens ad Ammonium cum ioco dicebat, male eum feciſſe aurem amputando: & de eo reum exiſtere. Ad quem Ammonius: Tu, inquit, *Euagri ignoras te puniendum quod abſcideris linguam. Et ne tibi arrogare videaris, non vteris gratia Dei.* Plurimi porro eo tempore digni fuerunt viri, quorum ſi quis velit verba miraculaque cognoſcere, & quemadmodum illis fuerint etiam beſtiæ ſubiugatæ, librum legat Palladij monachi, qui diſcipulus fuit Euagrij. H Omnia namque de iſtis ſubtiliter explanauit, in quo etiam fœminarum imitationem conuerſationemque commemorat. Euagrius vero atque Palladius mortuo Valente paulo poſt floruerunt.

* *
*

Antonius.

Baſilij Magni memoranda ſententia.

Athanaſi.

Serapion.

Didymi.

Ammonius infr. fo. [illegible]

Palladius vitas monachorum ſcripſit.

SOZOMENVS.

An. do. 371. Ioannes Ægyptius.

HVius temporis eſt, vt quos potero commemorare, qui tunc in illo tempore inter Chriſtianos philoſophati. Quorum vnus quidem in Ægypto Ioannes, cui futura & alijs incerta, Deus non minus quam antiquis Prophetis reuelauit, donumque dedit, vt curaret inſanabiles morbos. Is à iuuentute laudans Deum, degebat in ſolitudine, comedebatq; herbas & radices, bibebatque aquam ſi comperiſſet. Cumq; veniſſet ad ſenectutem, diuina iuſſione migrauit ad Thebaida, & multorum monaſteriorum factus eſt Præſul. Qui oratione tantummodo morbos & dæmones effugabat: & cum literas non didiciſſet, ad rememorandū aliquid codicib. non egebat: quia quicquid ſemel mente percepiſſet ſub veritate retinebat. *Ammon.* In hac quoque regione philoſophabatur Ammon Tabenenſium præſul, circiter tria millia diſcipulorum habens. Non minus quoque & Theonas: multorum Præſides fuere monachorū ambo operatores ſtupendarum rerum & diuina prouidentia prophetiaque completi. *Theon.* Fertur autem Theonam eruditum Aegyptiarum, Græcarum, Latinarumque literarum fuiſſe, & triginta annis habuiſſe ſilentium. Porro à nullo hominum viſum iraſcentem, aut iurantem, aut mentientem, aut vanum aliquid, aut aſperum vel infirmum protuliſſe ſermonem. *Copras, Hellen.* Ea tempeſtate fuerunt, Copras & Hellen, necnon Helias. Copras quidem, vt aiunt, diuinum habuit donum, ſanitatem conferendi depulſis morbis, & dæmones expellendi. Hellen vero à paruulo nutritus in monaſterio, plurima inſolite miracula faciebat ita vt etiam ignem in ſinu portaret, & nequaquam eius veſtis arderet. *Helias.* Verum Helias tunc quidem non procul ab Antinoo ciuitate degebat in eremo, agens annum ætatis circiter centeſimum atq; decimum. Antea tamen pene ſeptuaginta annis ſolus vixerat in ſolitudine: & ad hanc ætatem ieiunando & viriliter conuerſando peruenit. *Apelles Ægyptius.* Fuit etiam Apelles in Ægypto ex fabro ferrario, qui cum aliquando per noctem hoc opus exerceret, vmbra dęmoniaca veluti mulier ſpecioſa eū de caſtitate tentabat. At ille ferrum quod elaborabat ex fornace trahens, eam percuſſit in faciem. Tunc ille ſtridens & ingemiſcens procul effugit. *Iſidorus. Serapion.* Inter hos etiam Iſidorus fuit, qui vndique monaſterium muniens, curabat vt nullus egrederetur, ſed omnia neceſſaria haberet intus. Necnon Serapion circiter decem millia ſub ſe monachorū habens, quos omnes ſic educabat, vt ex proprijs ſudoribus neceſſaria compararet, & alijs miniſtraret egentibus. *Dioſcorus.* Dioſcorus quoque non amplius centum monachis præſidebat. Qui cum presbyter eſſet ſacrificia faciens, omnem perfectionem adhibebat examinando & diligenter diiudicando accedentes ad ſacra myſteria, ita vt expiarent mentem, & mali cuiuſpiam conſcientiam non haberent. *Eulogius presbyter.* Eulogius presbyter fertur præſcientiam habuiſſe cogitationū quorumlibet ad ſe venientium: eorumque delicta palam redarguebat, & quæcunque latenter cogitaſſent, ſibi reuelata manifeſtabat. Qui vero aliquid mali geſſiſſent, vel prauum conſilium habuiſſent, ab altari ſuſpendebat, manifeſtans eis peccatum quod egerant, & † diligentia put- *Ÿ epiſcopi. Apollo.*

A g. ros iuſſus ſuſcipiebat. His itaque ſimilis erat Appollo in Thebaide, qui quadraginta annis in interiore morabatur ſolitudine, ſpeluncam paruulam in monte vicino habens: ſed pro multitudine miraculorū paruo tēpore inſignis effectus, plurimorum Præſul extitit monachorum. Eo namq; tempore multi & optimi ſtudioſe philoſophabantur in Alexandria propemodum duo millia virorum: quorum alij in ſolitudine morabantur, alij circa Mareoten degebant. Excellenter autem inter alios emicabat Dorotheus genere Thebæus: cuius hæc fuit vita, vt quotidie lapides à mari colligeret, & annis ſingulis hoſpitium ædificaret, & fabricare ſibi non valentibus daret. Noctu autem propter eorum cibum faciebat ſportas, vt venderet. Cuius cibus erat panis vnciæ ſex, & olerum minutorum faſciculus vnus, & ad bibendum aqua. Hic à iuuentute ſic viuens, ne in ſenectute quidem defecit. Nunquam viſus eſt in lectulo obdormiſſe, vel pedes pro requie tetendiſſe, aut dormiſſe pro voluntate, niſi quantum operando aut comedendo natura compreſſus oculos B claudere potuiſſet, ita vt ſæpe dum comedendo dormiret, cibus ex eius ore laberetur. Aliquando ergo ſomno valde grauatus, cum in ſterquilinium cecidiſſet, obdormiuit. Expergefactus autem & contriſtatus, ſub ſilentio dixit: *Si angelis dormire ſuaſeris, & mihi vel eris ſuadelis.* Quod forte dicebat ad ſomnium aut ad dæmonem qui eum nitebatur à bonis actionibus impedire. Huic laboranti quidam dixit: *Cur ita conficis corpus tuum?* At ille: *Quia me*, inquit, *illud occidit.* Piamonem vero presbyterum ferunt, cum ſacrificaret aliquando ſanctum angelum circa ſacrum vidiſſe altare ſtantem, præſentes monachos in codice conſcribentem abſenteſque delentem. Ioanni quoque tantum Deus noſcitur donaſſe virtutem contra paſſiones ac languores, vt plurimos podagricos & articulos habentes ſolutos curaret. Inter hos Beniamin ſenio C valde clarus habebatur, dono Dei potitus, vt ſine medicamine, tactu manus aut olei, facta oratione, ſanaret ægrotos. Huic ferūt incidiſſe t[…] hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuiſſe, vt non poſſet per ianuas cellulæ ſuæ in qua habitabat efferri, niſi ianuæ cardinibus ante poſitis ſublatæ fuiſſent. Is ergo ægrotationis ſuæ tempore pene octo menſibus ante mortem in ſella latiſſima ſedens, curabat ſolenniter ægrotantes, non grauiter ferens quod ſuæ ægritudini non prodeſſet, ſed etiam ſe videntes conſolabatur, & precabatur vt rogarent Deum pro anima ipſius, & de corpore non curarent, quia etiam cum ſanum, inquit eſſet, nihil profuit mihi. Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iuuentute valde fuiſſe manſuetum & ſapientem, D memoriaq; ſcripturarum diuinarum ſatis idoneum, & adeo Deo amabilem, vt cum ad dominicum corpus accederet, angelus ei ſacramenta præberet, cuius manum vſque ad iuncturam brachij tantummodo ſe dicebat inſpicere. Macario vero datum eſt, vt ſaperet vltra dæmones. Huic occaſio conuerſionis commiſſum homicidium fuit. Nam cum puer eſſet, & oues paſceret circa Marian paludem, ludens quendam coætaneum interemit, & metuens fugit in ſolitudinem. Qui cum tribus annis ſub diu moraretur, poſtea paruum hoſpitium fecit ſibi, in quo annis vigintiquinque moratus e[…]

Equidem plurimi ſe eum audiſſe dicebant, gratias illi calamitati reſcientem, & ſalutiferum vocantem illud homicidium non ſponte commiſſum, quod ei beatitudinis cauſſa extitiſſet.

Apollonius.

Apollonius autem cum per omne tempus vitæ nihil vitæ monachicæ didiciſſet, ſciens quia nec ſcribere, nec artem iam exercere poſſet propter ætatem, omnia medicamina & cibaria opportuna laborantibus ex proprijs pecunijs cōparabat, ſingulaſque ianuas monaſteriorum à matutino circumibat vſq; ad horam nonam viſitando languentes, & miniſtrando quo indigerent. Qui moriturus, alteri tradidit quod habebat, iubēs vt talia vota ſeruaret.

Moſes.

Moſes autem quum ſeruus eſſet, propter culpā expulſus è domo eſt: qui latrocinio deditus, homicidia multa commiſit. Poſtea vero cōuerſus, repente huiuſmodi philoſophiæ virtute repletus eſt. Cumq; pro prioris vitæ feruore phātaſijs adhuc libidinū moueretur, multa abſtinentia domabat corpus ſuum, panē ſolummodo comedens, & multū operis efficiens. Sex autem annis per totā noctē ſtans orauit, neq; genib. inclinatis, neq; oculis ſomno clauſis. Inſuper etiam noctu circumibat cellulas monachorū, & lagenas ſingulorum aqua implebat, cū procul aut decem, aut viginti, aut triginta ſtadijs aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus, priorē tamen valetudinem nō amiſit. Fertur n. cum quatuor latrones eius inuaſiſſent hoſpitium, cōprehendiſſe omnes atq; ligaſſe ſuiſq; humeris impoſitos ad eccleſiā perduxiſſe, in voluntate monachorū ponens, quid de illis facere vellent. Fuit ergo in ſumma philoſophia & terribilis dæmonibus & preſbyter in Scethi conſtitutus, vixit annis pene ſeptuagintaquinque.

Paulus Libycus.

Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Libya in Scethi, non pauciores quingentis monachus habens. Nihil autē operabatur neq; percipiebat, niſi quod comederet tantum. Orabat autem ſolummodo: & veluti quoddam tributum habens impoſitum, trecentas orationes Deo vnoquoque die reddebat. Et ne numero forte delinqueret, trecentos lapides ponebat, & ſingulis orationibus lapidem mittebat in ſinū. Expenſis vero lapidibus, orationes ſciebat eſſe completas.

Pachomius.

Tum etiam Pachomius Abbas in Scethi florebat, à iuuentute vſq; ad ſeniū optime conuerſatus. Quem neque circa corporis ſanitatem, neque circa animæ paſſionē dæmon aliquando decepit.

Stephanus monachus.

Stephanus autem circa Mareotem habitauit, perfecte degens & integra continentia. Qui circa ſexaginta annos probatiſſimus monachus fuit & Antonio magno notiſſimus. Fuit itaq; manſuetus & ſapiens, locutione ſuauis & vtilis, triſtantium conſolabatur animos, & ad alacritatē reuocabat, licet neceſſaria tribulatio accideret. Talis etiā erat in cladibus proprijs. Denique quum infirmitatem incurabilem incurriſſet, & medici putria membra eius inciſiſſent, ille manibus tamen operabatur, palmarum plectens folia, & præſentib. perſuadens, vt de rebus huiuſmodi non dolerent, neque aliud cogitarent niſi de bono fine: *Deus*, inquit, *quæ fecit, cuncta vtilia ſunt. Ego autem noui huiuſmodi morbos propter peccata accidere. Et melius eſt hic pœnas ſoluere, quā poſt mortē perpetua ſupplicia ſuſtinere.* Pior autem quum de domo patris ad philoſophiam conuerſionis exiret, promiſit denuo nullum ſe propinquorum fore viſurum. Poſt quinquaginta vero annos quum eius ſoror i-

E pſum videre vellet & habitare in eremo cognouiſſet, non ceſſabat donec eum inſpiceret. Quam dum epiſcopus loci iam grādæuam propterea videret affligi, ſcripſit Præſulibus eremi vt Piorem mitterent. At ille quoniam reluctari nephas eſt iuſſionibus ſeniorum, obediens, & aſſumens quendam venit ad patriam. Quumq; ad ianuam domus ſuæ acceſſiſſet, & ſuum nunciaſſet aduentū, veniente germana clauſis oculis dixit: *Ecce ego ſum Pior: quātum vis aſpectu ſatiare.* Tum illa gratijs actis laudauit Deum. At ille oratione facta rediit ad eremum, vbi fodiens aquam, inuenit amaram eaque vſus eſt vſque ad vltimum vitæ ſuæ diem. Poſt cuius obitum nullus illic habitare potuit. Ego autem reor, quod per orationem, eam ad ſuos vſus fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere.

Moſes.

F Nam quum Moyſes & eius monachi puteum aliquando foderent, & nec venam aliquam reperirent, nec amplius fodere altitudo permitteret, medio die ſuperuenit Pior, & oratione facta deſcendit in foueam. Quumque tertio percuſſiſſet terram, mox emanauit aqua. Quum vero oratione facta diſcedere illis eum petentib. vt vel ex aqua guſtaret: Ad illud, inquit, miſſus ſum, & propter quod veni peractum eſt.

Ammonius Sup. fol. 213.

Ammonium autem ferunt valde eruditum, Origenis Didymique diſcipulum à iuuentute vſque ad nouiſſimum diem præter panem aſſum nihil aliud comediſſe. Hunc dū voluiſſent quidam ad epiſcopatū pertrahere, nec ille poſſet eos ſermonib. auertere, abſcidit propriam aurem, dicens: Iam ne volentem quidem me quiſquā patitur ordinari, quum eccleſiaſtica regula corpore perfectos exquirat. Proinde diſcedentib. illis & denuo redeuntib. atque dicentibus, quod morum perfectionem potius eccleſia quam corpus exquirat, iurauit etiam lin-G guam ſuam abſciſſurum, ſi ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant receſſerunt.

Euagrius.

Eo porro tēpore fuit Euagrius vir eloquentiſſimus atq; mitiſſimus, à Gregorio epiſcopo Nazianzeno decenter eruditus, cuius etiā fuit Archidiaconus. Ferūt enim eum aſpectu pulcherrimum, & circa cultum veſtitus ornatum. Quumque eum quidam Senator Zelotypus vxori ſuæ cognouiſſet eſſe notiſſimum, ei mortis parabat inſidias, quæ ad effectum peruenire potuiſſent, niſi eum quædam terribilis & ſalutaris viſio præmonuiſſet. Vidit enim in ſomnis quaſi pro crimine fuiſſet comprehenſus, ferroq; vinctis pedibus manibuſque ad ſupplicium duceretur. Quod cum fieret, quidam protulit euangeliū, & promiſit eum de vinculis eſſe ſoluendum, ſi ab vrbe Conſtantinopolitana diſcederet, idque H compulit ſibi iureiurando promitti. At ille tactis euangelijs, hoc ſe completurum promiſit: & vinculis ſolutus expergefactus eſt, ac ſacræ credens viſioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Conſtantinopolitana venit in Hieroſolymam. Fuerunt etiam in Rhinocurura non peregrini, ſed Prouinciales viri philoſophiaq; florentes.

Melas.

Inter quos fertur Melas epiſcopus huiuſmodi fuiſſe benignitatis. Quum miſſi fuiſſent qui epiſcopos reſiſtentes Ario, deportarent in exilium, venerunt ad huius eccleſiam. Quem cum inueniſſent velut vltimum miniſtrum candelas eccleſiæ præparantem, interrogauerunt vbi eſſet epiſcopus. At ille: *Ego* inquit, *vobis de epiſcopo nunciabo*. Tum ex itinere fatigatos ad epiſcopum duxit

& ap-

& appoſita menſæ panit, vt valuit. Poſtea miniſterio completo ciborum dixit ſe eſſe epiſcopum. At illi mirati virum, cauſas aperuerunt: & reddita reuerentia ei, dederunt fugam. Tum ille Non, inquit, *declinabo quod mei ſimiles libentiſſime ſuſceperunt, ſed volens exilij pœ accepta ſuſcipio.* Huius frater Salomon ex negotiatore conuerſus ad magnum philoſophiæ culmen euectus eſt. Hoc tempore Epiphanius, qui poſtea Cypri fuit epiſcopus, inter eremitas maximus habebatur. Fuit enim in Carris Protogenes epiſcopus poſt Vitum, qui (vt ferunt ſibi) profeſſus eſt in domini Epiphania reuelatum, quod vidiſſet Imperatorem Conſtantinum, quemadmodum ei Deus futura monſtraret, & iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaque tanta abſtinentia vigebat, vt propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent. Alium vero quendam vſque ad octoginta annos panem ferunt penitus non guſtaſſe: Heliodorum plurimas inſomnes duxiſſe noctes, ieiunioque ſeptenos continuaſſe dies. Multi quoque apud Palæſtinam & Syriam atque Perſas fuere monachorum, quorum ſi vel nomina conſcribere quiſquam voluerit, multos libros implebit.

Salomon. *Epiphanius.* *Protogenes. Vitum.* *Heliodorus.*

Cap. II.

Quod Ariani Conſtantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint.

THEODORITVS.

Ariani orthodoxos exurunt.

EO vero tempore in Conſtantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quoſdam religionis piæ presbyteros, eoſque mittentes in nauim inermes, & trahentes in pelagus, alijs videlicet in altera naue ſequentibus, immiſſo igne cremauerunt. Quo facto, ſancti viri cum igne atque mari pugnantes, nouiſſime ſunt abſorpti, & triumpho martyrij coronati.

Cap. III.

Quod Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit poteſtatem ſuas feſtiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, deq; laudibus Diodorique virtutibus.

Anno 379. Valentis Aug. impietas. Gentiles apud Antiochiam.

IN Antiochia vero Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & Gentiles feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes, & poſt Iulianum à Iouiano idololatriæ vanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit: & Iouis cultum atque Dionyſij, ſacraque Cereris iam non in occulto tanquam ſub pio Imperatore celebrabant, ſed per mediam plateam bacchantes vbique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apoſtolicã doctrinam prædicare videbantur, & eos primum quidem à ſacris baſilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat eccleſiam. Cumque in monte ſacra celebrarent, hymnis laudantes Deum, & diuinis illic eloquijs perfruentes, licet aëris aduerſitatem ſæpius ſuſtinerent, aliquando pluuijs, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidem loco his laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſſis militibus affugauit. Tunc Flauianus atque Diodorus, veluti quædam propugnacula, iaculis imminentibus reſiſtebant. Nam cum Meletius ipſorum paſtor ſeorſum degere cogeretur, iſti curam gregibus adhibebant: lupis quidem obijcientes propriam fortitudinem & ſapientiam ſuam, ouibus autem curam congruã iugiter afferentes. De montanis autem locis expulſi, contra ripas vicini fluminis paſcebant oues. Non enim patiebantur ſecundum Iſraelitas captiuos in Babylone organa ſua ſuſpendere, ſed laudabant creatorem & largitorem Deũ in omni loco dominationis eius. Sed neque in hoc loco concilium piorum quietum eſſe permiſit hoſtis ſeruorum Chriſti. Veruntamen concordia illorum mirabilium paſtoris magni diſcipulorum ad exercitium ſanctas oues enutriens, ſpiritualia paſcua miniſtrabat. Et Diodorus quidem ſapientiſſimus atq; fortiſſimus, velut quidam fluuius perſpicuus atque torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporum vero blaſphemias penitus abluebat: & generis ſui nobilitatem ſpernẽs, libenter ſuſtinebat quamlibet pro fide calamitatem. Flauianus vir optimus, & ipſe genere nobiliſſimus, honeſtatem ſolam iudicabat eſſe pietatem, & velut pugil exercitatus, maximum Diodorum quaſi quendam infinitorum certaminum vngebat athletam. Illo namque tempore non concionabatur inter eccleſiaſtica collegia, ſed hoc agentibus multa ſubſidia conferebat conſiliorum, & ſcripturarum & expoſitionum. Et doctores quidem contra Arianas blaſphemias tendebant arcus: iſte vero velut ex quibuſdam pharetris ſuæ mentis ſagittas congruas offerebat, & non ſolum domi, ſed etiam publice hæreticis reſiſtens, retia eorum facilius perrumpebat, & illorum argumenta oſtendebat eſſe telas aranearum.

Flauianus Diodorus Meletius Antioche... *Diodorus* *Flauianus*

Cap. IV.

De laudibus Aphraatæ monachi, & qua fiducia Valenti reſponderit.

Anno 3.. Aphraat...

CVm his etiam laborabat Aphraates, cuius conuerſationẽ alio loco prodidimus. Is n. ouiũ ſalutem ſuæ quieti præponens & ſpeluncã deſerẽs propriã, paſtorales ſudores aggreſſus eſt. Quantas vero virtutis diuitias congregarit, nũc referre ſuperfluũ eſt. Vnum tantummodo eius debet dici, quod huic hiſtoriæ valde congruit. A Boreę parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie vero eſt maxima porticus, Vndiq. turres excelſas habẽs. Inter Palatium vero & flumẽ platea eſt, quę egredientes ex vrbe mittit ad ſuburbanos agros. Per hanc plateam quũ tranſiſſet Aphraates, ad hoſtilia certamina properabat vt ſacris ouibus curam neceſſariam exhiberet. Hunc de palatio reſpiciens Imperator, viliſſimo pallio vidit indutũ & in longęua ſenecta celeriter properantẽ. Quumq; dixiſſet quidã iſtũ eſſe Aphraatẽ, à quo ciuitas vniuerſa pẽderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quo vadis? At ille ſapiẽter reſpõdit & cõgrue. *Pro tuo*, inquit, *oraturus imperio.* Tũc Imperator: *Oportebat te domi* inquit *orare ſecundũ † monaſticum morem.* At ille ſanctiſſimus: *Optime* inqt. *dicis: ſi ſic quoq; permitteres, hoc me facere oportebat.* Et hoc hactenus egi quan-

Orontes fl. palatium. *Valẽs ad Aphr...tem.* *† Monaſticum.*

diu Chriſti oues pace priſtina fruebantur. Quia E vero tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, neceſſe eſt quouis diſcurrere, eaſque à † neceſſitate ſaluare. Sed dic mihi sereniſſime Imperator: Si puella eſſem in cubiculo reſidens, & lanæ vacans, viderémque paternam domum ignibus concremari, quid me facere deceret? ſedere intus & ardentem contemnere domum, an certe diſcurrere vbi aquam ferrem, & flammas extinguerem? credo te dicere hoc potius fuiſſe faciendum: id enim puellæ ſapientis eſt opus. Hoc ergo nunc agitur Imperator. Te namque in paternam domum noſtrâ mittente flammas, diſcurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus eſt quidem, ſed tacuit Imperator. Vnus vero cubiculariis Imperatoris aſpere reſpondens viro ſanctiſſimo huiuſmodi cladem noſcitur pertuliſſe. Is enim habebat balnei curam: quo poſt hæc verba deſcendens, vt Imperatori pararet ingreſſum, & mente perculſus in aquam feruentem deſcendit, ibiq; defunctus eſt. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eoq; tardante, miſit alios viros qui moraretur. At illi ingreſſi, viderunt eũ F in ſoliu feruente defunctum atq; ſolutũ. Quod cum nunciatum fuiſſet Imperatori, cognouerũt virtutem orationis Aphraatæ, nõ tamen ab impijs dogmatib. receſſerunt, ſed ſecundum Pharaonem induratum eſt cor eorum.

† Captiuitate.

Cap. V.

De Iuliano monacho.

An. do. 379. Iulianus anachoreta.

HAc tempeſtate Iulianus ille famigeratus ſolitudine relicta venit Antiochiam. Nam cum hęretici ſoliti facile ſarcire mendacia, hunc virum ſuæ dicerent eſſe prauitatis, miſerunt ad eum lumen veritatis Flauianus atque Diodorus, pariter & Aphraates Acaciũ virtute fulgentem, qui poſtea Berœæ fuit epiſcopus, rogantes vt G multis hominum millib. ſubueniret, & aduerſariorum fallaciam redargueret, veritatiſque dogmata confirmaret. Is ergo vir ſanctiſſimus, & veniendo & reuertendo, & in ipſa maxima ciuitate, quãta miracula fecerit, in hiſtoria † Deo amabili à nobis conſcripta retulimus. Quod vero totius populus ciuitatis ad collegia noſtra conuenerit, nullum ſeculum dubitare confido. Res enim inopinabiles ad ſe probantur vniuerſos attrahere. Sed quod maxima miracula ille vir operatus ſit, etiam veritatis hoſtes nequeunt denegarę. Hoc enim in Alexandreia temporib. Conſtantij fecit magnus Antonius. Deſerens enim ſolitudinem, totas circuibat vrbes, ſatisfaciens vniuerſis, quod Athanaſius doctrinæ Apoſtolicæ prædicator extaret, & hoſtes eſſent veritatis principes Arij. Sic igitur ſcie- H bant illi ſacratiſſimi viri, quid tempori vnicuique congrueret, & quando opus eſſet frui quiete, quando neceſſarium ſolitudini præponere ciuitates.

† Philotheo.

Antonius.

Cap. VI.

De Acepſema, & alijs.

An. do. 379. Acepſemas.

FVit porro illo tempore in Cyreſtenſium eremo famigeratus ille Acepſemas in cella recluſus, & ſexaginta annis neque viſus neque locutus. Zeugmatius quoque ille admirabilis, qui licet oculorum acie priuaretur, omnia tamen circuibat, confortans oues, lupiſque reſiſtens. Propter quam cauſam monachicam eius cellulam concremauerunt: ſed Traianus magiſter militum fideliſſimus aliam ei extruxit, multoque eum fouit auxilio. Hoc quoque tempore fuit Ephrem in Edeſſa, in Alexandreia vero Didymus. Et Ephrem Syra vſus lingua ſpiritualis gratiæ radios emittebat. Qui licet neſciret doctrinam Græcam multos Græcorum eruditoſque redarguit, & totius hæreticæ prauitatis infirmitatem nudauit. Et quoniam tunc Harmonius Bardiſanæ quædam cantica componens, & impietatem melodicæ ſuauitati permiſcens illiciebat audientes, & ad perniciem venabatur: iſte ſumens inde harmoniam, pietatem canticorum permiſcuit, & audientibus ſuaue admodum & vtile medicamen appoſuit: quæ cantica triumphatorum Martyrum feſtos dies etiamnum efficiunt clariores.

Zeugmatius.

Ephrem.

Armonius Bardiſanes Ephrem Syrus.

Cap. VII.

De malis, quæ ſub Valente in Alexandria & per Ægyptum geſta ſunt.

SOCRATES.

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepiſſet perſequendos eſſe in Alexandreia & Ægypto cunctos orthodoxos, omnia vaſtabantur. Alij namque ad iudicia trahebantur, alij mittebantur in vincula, alij verberibus cogebantur: plurimaque ſupplicia aduerſus quietis amatores ingerebantur. Et cum hæc in Alexandreia fierent ſecundum Lucij voluntatem, fuiſſetque in Antiochiam reuerſus Euzoius, mox ad monaſteria per Ægyptum conſtructa proceſſeruut Magiſter militum cum multitudine armatorũ, & Lucius Arianus. Cumque plurima viris ſanctis mala facerent, nec eos vllo modo ſuperarẽt, perſuaſione Lucij patres monachorum mittuntur in exilium. Inter quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexandrinus. Quumque veniſſent in inſulam quandam, arreptam cuiuſdam filiam ſacerdotis à dœmone, clamantemque ad illos viros: Cur veniſtis etiam hinc nos expellere? ſuis orationibus liberatam patri reſtituunt, & ad Chriſtianiſmum ſacerdotem ſimul & reliquos habitantes in inſula produxerunt. Qui mox ſimulacra projcientes, formam templi in eccleſiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſſime docebantur. Sic igitur propter Conſubſtantialitatis fidem, viri admirabiles probabiliores effecti ſunt, aliosque ſanantes firmiorem operibus oſtenderunt fidem.

Orthodoxi vexantur.

Macarij duo.

Cap. VIII.

De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico, eiuſque miraculis.

EO quoque tempore virum alium fidelem produxit Deus, vt per eum fidei teſtimonium perhiberet, Didymum admirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is cum paruus adhuc prima literarum elementa doceretur morbo oculorum perdidit viſum. Cui

Didymus. An. do. 376.

A

Deus pro viſibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nàm quod per oculos doceri non potuit, auditu vigilanti cognoûit: qui cum à puero fuiſſet ingenioſus, vincebat etiam acuta conſpicientes. Facile nanque regulas Grammaticæ atque Rhetoricæ artis didicit. Cumque veniſſet ad Philoſophiam, mirabiliter Dialecticam, Arithmeticam, Muſicam, aliaſque Philoſophiæ diſciplinas didicit, animoque recondidit, ita vt celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam vetus nouumque Teſtamentum adeo perfecte cognouit, vt multos ederet libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus, id eſt, explanationes reliquit eximias. Fertur vero Antonius eum Valentis tempore propter Arianos veniſſet in Alexandreiam, vidiſſe Didymum, eique dixiſſe: Non te contribet ô Didyme, amiſſio ſenſibilium oculorum, tales enim oculi tibi deſunt, quibus & muſcæ & pulices frui vtiq; poſ-

B

ſunt. Sed gaude potius te habere oculos, quibus etiam angeli coutuntur, per quos videtur Deus & eius lumen inſpicitur.

THEODORITVS.

An. do 376.

DIdymus ab infantia priuatus oculis, Grammaticam, Rhetoricam, Arithmeticá, Geometriam, & Aſtronomiam, & ſyllogiſmos Ariſtotelis, & eloquentiam Platonis auditu didicit, non quod hæc veritatem erudirent, ſed quod aduerſus mendacium arma veritatis exiſterent.

SOCRATES.

Gregorius Ponticus, diſcipulus Origenis.

ET quoniam aliqui ex nominis ſimilitudine noſcuntur errare, neceſſarium eſt oſtendere alium eſſe Gregorium Ponticum ortuis ex

C

Cæſarea Ponti admodum vetuſtum & diſcipulum Originis. De hoc nanque Gregorio multus eſt ſermo in Athenis, & Beryto, & (vt ita dicatur) in vniuerſo orbe terrarum. Is enim quum diſceſſiſſet ab Athenis, venit Berytum, ibique iura legebat. Cumque cognouiſſet in Cæſarea libros ſacros Origenem exponere, venit illuc, expoſitiones magniloqui illius auditurus. A quo veram philoſophiam eruditus, euocantibus parentibus remeauit ad patriam. Vbi primo quidem quum eſſet adhuc laicus, plurima ſigna fecit, languentes curando, dæmones per epiſtolas expellendo, Paganoſque ſermonibus & operibus ſibi ſubiugando. Huius meminit & Pamphylus martyr, & Euſebius in libris quos de Origene conſcripſit. Fuit ergo Gregorius antiquus iſte, diſcipulus Origenis, & alter Nazianzenus fraterque Baſilij. Fuit alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

D

CAP. IX.

Quod Nouatiani feſtiuitatem Paſcha mutauerint, & de ſchiſmate inter Cornelium Romanorum epiſcopum, & Nouatum facto pro recipiendis errantibus.

EA tempeſtate Nouatiani habitantes in Phrygia, feſtiuitatem Paſchæ mutauerunt. Quomodo autem geſtum ſit, dicam, primo tamen referens cuius rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorumque gentes ſeuerius eccleſiaſtica regula cõſeruetur. Nouatus presbyter ſe ab eccleſiæ Romanæ cõmunione ſubtraxit, quod Cornelius epiſcopus, fideles qui ſacrificauerant tempore factæ perſequutionis à Decio, in communionem recepiſſet. Pro hac itaque cauſa ſegregatus, & ad epiſcopatum à conſortibus ſuis epiſcopis euocatus, ſcribebat eccleſiis, ne eos qui dæmonibus immolauerant, ad ſacramenta ſuſciperent. ſed inuitarent quidem ad pœnitentiam, remiſſionem vero Dei relinquerent poteſtati, cuius ſolius eſt peccata remittere. Tales epiſtolas ſuſcipientes, in vnaquaque prouincia ſecundum proprios ſenſus reſponſa reddebant. Cum ergo ille mandaret non oportere ſactis intereſſe myſteriis eos, qui poſt baptiſma peccatum commiſiſſent quod ducit ad mortem, quibuſdam quidem videbatur amara nimis & dura huiuſmodi regula, alij vero velut iuſtam

Nouatus presbyter.

B

rectamque ſuſcipiebant. Inter hæc mota quæſtione venerunt literæ Cornelij Romani præſulis, quæ remiſſionem peccantibus etiam poſt baptiſma promittebant. Sic ergo ambobus diuerſa ſcribentibus, & ex diuinis eloquiis ſua ſenſa firmantibus ſinguli Prouincialium diuerſas ſunt ſequuti ſententias. † Sanantes namq; ſanare promiſſa remiſſione, etiam reliquum tempore deliquerunt. Vnde gentes Phrygum caſtiores quam aliæ eſſe noſcuntur. Nouatus itaq; licet propter conuerſationem ſubtiliſſimam ſegregauerit ſeipſum, non tamen mutauit Paſchæ feſtiuitatem. Nam ſecundum partes Heſperias etiam iſte celebrabat. Agitur enim apud illos Paſcha poſt æquinoctium iam olim, & ex quo Chriſtiani eſſe cœperunt. Sed iſte quidem poſtea ſub perſequutione Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi vero qui ex eo nomen habuerunt, eiuſque fuere participes, facto concilio paucorum epiſcoporum in vico Pazeno,

Cornelius Pont. Rom.

† Sana remiſſio promiſſa.

C

vbi ſunt fontes Sagarij fluminis, regulam protulerunt, vt Iudæos obſeruent azyma facientes, & cum eis agant Paſchæ celebritatem. Poſtea tamen etiam Nouatianorum eccleſia propter illud concilium noſcitur eſſe diuiſa.

Nouatianorum concilium.

CAP. X.

De Damaſo & Vrſino, qui Romæ epiſcopi pariter ordinati ſunt.

An. do 368 Damaſus. Rom. Pont.

EO tempore quum Valentinianus Imperator nullam hæreſim perturbaret, poſt Liberium Romæ Damaſus ordinatus epiſcopus, ſimul & Vrſinus ex diacono eius eccleſiæ in Baſilica Siciniensi latenter. Ob quam rem multis ſeditione, vel Præfecti Maximini animaduerſione punitis, remoto Vrſino Damaſus remanſit epiſcopus.

D

THEODORITVS.

An. do 378. Damaſus Ambroſius.

TVnc itaque apud Heſperiam Damaſus Romanus & Ambroſius Mediolanenſis ſpiritalibus iaculis feriebant hoſtes. Cum quibus etiam illi qui ad longa fuerant exilia deſtinati, literis confortabant ſuos, & aduerſarios deſtruebant. Quos diuina prouidentia gubernatores in fluctuatione præparauerat & militum ſapientiſſimos duces in prælijs.

Cap. XI.

De fine Valentiniani maioris, & auſpicij Valentiniani minoris & quomodo Iuſtinam matrem eius, Valentinianus viua priore coniuge duxerit vxorem.

SOCRATES.

Legati Sauromatarũ. Valentinianus moritur An. do 377.

INter hæc igitur Valentinianus Imperator Heſperiæ, contra legatos Sauromatarum vehementi furore commotus, eruptione venarum fluxu ſanguinis expirauit, poſt Conſulatum Gratiani tertium, & Equitij, ſeptimodecimo die menſis Nouembris, anno vitæ quinquageſimoquarto, imperij vndecimo. Quo moriente Italiæ milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianum puerum eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperium frater, & patruus licet inuiti (quod eis ignorantibus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſſit imperium. Is enim natus eſt de Iuſtina, quam viuente Seuera priore coniuge Valentinianus hoc modo duxiſſe probatur vxorem. Iuſtus Iuſtinæ pater quum eſſet Piceni iudex, Conſtantij temporibus vidit in ſomnis quod ex dextro fœmore Imperialem purpuram genuiſſet. Quumque viſio per multos recitaretur, ad Conſtantij aures vſque peruenit. At ille conſyderans ſomnium tanquam ei Imperator ex ea naſceretur, mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina quum orphana remanſiſſet à patre, virgo permanſit. Poſteriore vero tempore peruenit ad Seueræ notitiam, ad quam frequentius veniebat & amabatur, ita vt etiam cum ea balneis vteretur. Quumque Seuera ſecum lauantem Iuſtinam diutius inſpexiſſet, pulchritudine virginis obligata eſt, & dixit Imperatori adeo eſſe ſpecioſam virginem Iuſtinam, vt etiam ipſa licet eſſe mulier, eius tamen amore ſit capta. Itaque Imperator eius ſermone concepto, Iuſtinam ducere tractabat vxorem, non tamen Seueram abijcere: ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulo ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publice per ciuitates propoſitam, ſancientem vt liceret ſi quis vellet habere duas vxores. Cumque lex poſita haberetur, Iuſtinæ ipſe coniunctus eſt: ex qua natus eſt Valentinianus iunior, & filiæ tres, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in virginitate manſerunt. Gallam vero poſtea maior Theodoſius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia noſcitur ei eſſe progenita. Nam Arcadium & Honorium ex Placidia priore coniuge habuiſſe cognoſcitur.

† Decimo tertio Scilicet Gratianus & Valens Valentiniani iunior.

Iuſtus Piceni iudex.

Iuſtina.

Seuera coniunx Valentiniani.

Lex Valentiniani Augusti de duabus vxoribus ducẽdis & liberis.

Cap. XII.

Quod Themiſtius philoſophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit.

SOZOMENVS.

An. do 378. Valens aduerſus orthodoxos.

INterea Valens in Antiochia Syriæ degens, Conſubſtantialitatis cultores vehementer fuiſſet perſecutus, niſi eum liber Themiſtij Philoſophi reuocaſſet, in quo perorauerat eum eſſe non oportere crudelem propter diſ- E cordiam eccleſiaſticorum dogmatum quando etiam apud Paganos plus quam trecentarum ſectarum differentia videretur, & vnuſquiſque pro dogmate proprio in ſententia diuerſa conſiſteret. Et forte hoc Deo gratum magis eſſet, dum non facile cognoſcitur & diuerſo modo glorificatur, vt vnuſquiſque amplius timeat, dum integritatem eius ſcientia vel quomodo aut qualis quantuſque ſit magis ignorat. His ergo Themiſtij exhortationibus aliquantulum mitior factus eſt Imperator.

Cap. XIII.

Quemadmodum ſe Gotthi contulerint ad Valentem & quomodo ad Gotthos piſtis Ariana peruenerit.

SOCRATES.

F NOn tamen omnino ab indignatione abſtinuit, ſed pro morte infligenda ſacratiſſimis viris decernebat exilia, donec eius impetum cauſa huiuſmodi reipublicæ cohibuiſſet. Barbari trans Hiſtrum conſtituti, qui vocantur Gotthi, ciuile bellum inter ſe duabus partibus commouerunt: vni præerat Fridigernus, alteri Athalaricus. Cumque præualuiſſet Athalaricus, Fridigernus confugit ad Romanos, eorumque poſtulauit auxilium. Quo cognito Valens præcepit Thraciæ militibus, vt Barbaris auxilia commodarent. Hoc ſubſidio victus Athalaricus eſt, & in fugam verſus. Ob hanc ergo cauſam Fridigernus volens aliquod beneficium repenſare Valenti, cum ſuis omnibus dogmata eius religionis amplexus eſt. Vnde hactenus Gotthi Ariani eſſe noſcuntur. Tum etiam Vulphilas Gotthorum epiſcopus literas Gotthicas adinuenit, & ſcripturas diuinas in eam conuertit linguam. Cum igitur
G non ſolum Fridigerni Gotthos, ſed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem patriam violari, multos Arianorum ſupplicijs tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant. Non vero poſt multum temporis denuo inter ſe Barbaris compacatis, à vicinis gentibus Hunnorum deprædabantur. Expulſique de proprijs, ad Romanorum loca confugiunt, ſeruire potius volentes Imperatori. Hoc quum cognouiſſet Valens, nihil futuri prouidens, terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratum ſe contra omnes Barbaros habere auxilium: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui pridem contra hoſtes laborauerant contemnens, etiam à Collatoribus prouinciæ per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta ſolidos exigebat, qui dudum eorum tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorum reſpublica calamitatibus
H ſubderetur. Barbari namque quum Thraciam tenuiſſent, licenter Romanorum prouinciam deuaſtabant. Hæc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exilus non quieſceret, tunc tamen hac neceſſitate abſtinuit. Turbatus etiam, ab Antiochia Conſtantinopolim venit: vnde etiam aliquantum Chriſtianorum perſequutio tunc ceſſauit.

An. do 3[..] Exilia orthodoxorum. Gotthi. Fridigernus. Athalaricus. An. do 378.

Martyres Arianorũ. Hunni Gotthos.

Gratiani exactiones.

Gotthi in

A

THEODORITVS.

Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.

INterea Valens Imperator cum Gothorum gentem commouiſſet ad bellum apud Boſphorum, tum fatuus vires ſuæ infirmitatis agnoſcens, miſit ad fratrem, ſuppetias petens. At ille reſcripſit religioſum non eſſe, talem virum iuuare, qui Deo rebellis exiſteret: ſed magis eſſe iuſtum vt eius ſuperbia ſedaretur. Quod cum ille miſerrimus cognouiſſet, licet maiore neceſſitate conſtrictus, non tamen a ſua vehementia ceſſauit, ſed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hæc victor reuerſus eſt ab Armenia vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iuſſit Valens poſcere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, reſpondit: *Peto enim non aurum, non argentum, non prædium, non cingulum, neque donum, ſed vt eis qui pro Apoſtolica doctrina pericula ſuſtinuerant, vna præberetur eccleſia.* At ille petitionem ex ſcripto ſuſceptam cognoſcens, quæ illic tenebantur adſcripta dirupit, eumque alia poſtulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: *Suſcipe*, inquit, *ô Imperator & habeto donum. Aliud vero non poſtulo: intentionis meæ iudex eſt vniuerſorum iudex.* Cum ergo Valens tranſmiſſo Boſphoro veniſſet in Thraciam,

Terentius, magiſter militum orthodoxus.

B

primum quidem Conſtantinopoli commoratus eſt, præparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros deſtinauit. Cumque remeaſſet ille deuictus, derogabat Valens ei mollitiem & timorem adſcribens. At ille vſus fiducia viro fortiſſimo congruenti: *Non*, inquit, *Imperator ego ſum victus, ſed tu victoriam perdidiſti, cum Deo reſiſtis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna.* Cum enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & neceſſe eſt, Deum ſequi victoriam. An neſcis quos ab eccleſiis expuleris, vel quibus eas contradideris? Hæc eadem Arantheus & Victor magiſtri militum ſunt profeſſi, & Imperatorem ne tunc indignaretur, admonuerunt. Aiunt vero Iſaac monachum habentem cellulam illic, cum videret eum egredientem ad pugnam cum clamore dixiſſe: Quo vadis Imperator, qui pugnas aduerſus Deum, quem non habes adiutorem? ipſe enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduerſus eum blaſphemas linguas plurimas incitaſti: & qui ei pſallunt ſacra, domibus expuliſti. Quieſce ergo rebellare, & ille faciet bella ceſſare. Redde gregibus paſtores eximios, & victoriam ſine bello percipies. Si vero nihil horum ſic agens pugnare contendis, experimento cognoſces, quam durum ſit contra ſtimulum calcitrare. Nam neque reuerteris, & exercitum vehementer perdes. Betranion autem omni virtute clarus vniuerſæ Scythiæ præſul, habens zelo fidei cor accenſum, pro corruptione dogmatum & iniquitatibus, quas contra ſanctos agebat Valentem ſæpe redarguit, clamans cum ſacratiſſimo Dauid: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum, & non confundebar.* Qua tamen gratia Barbari Ariano ſint vitiati languore, narrabo. Tempore quo tranſeuntes Hiſtrum, pacem cum Valente fecerunt, tunc præſens Eudoxius ſuggeſſit Imperatori, vt ei Gothi communicarent, pridem enim diuinæ ſcientiæ radiis imbuti, Apoſtolicis dogmatibus paſcebantur. Communio,

Traianus magiſter militum.

C

Victor.

Iſaac monachus.

Betranion.

D

Gothi quando Ariani facti.

A

inquit, vnius dogmatis firmiorem faciet pacem. Hoc Valens laudans à ducibus Gothorum exegit vt dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi vero dicebant, paternam ſe mutare non poſſe doctrinam. Et cum illo tempore Vulphilas eſſet eorum epiſcopus (quem valde ſequebantur, eiuſque verba quaſi leges immobiles exiſtimabant) hunc verbis, pecuniiſque flectens Eudoxius, egit, vt Barbari communionem amplecterentur Imperatoris, ſic decipiens eos accidens, certamen eſſe verborum, non differentiam dogmatum. Quamobrem hactenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicunt: creaturam vero filium nequaquam dicere ſuſtinent, licet hoc aſſerentibus communicare videantur.

Gothi Chriſtiani.

Vulphilas Gothorum epiſcopus corrumpitur à Valente.

Cap. XIV.

B

De reuerſione Petri epiſcopi in Alexandriam, & de eius morte, & de ſucceſſione Timothei.

SOCRATES.

HOc itaque tempore, cum Imperator ab Antiochia diſceſſiſſet confortati ſunt qui ab eo perſecutionem patiebantur, & maxime Alexandrini Petro videlicet reuerſo de Roma cum literis Damaſi Romanæ vrbis antiſtitis confirmantis Conſubſtantialitatis fidem, & Petri epiſcopi roborantis ordinationem. Quo facto populus ſumpta fiducia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed Lucius Conſtantinopolim nauigauit: Petrus cum modicum vixiſſet tempus, reliquit fratrem ſuum Timotheum ſucceſſorem.

Alexandrini.

Petrus moritur.

Timotheus ſuccedit.

Cap. XV.

C

Quomodo Valens contra Gothos pugnando ſit deuictus, ac mortuus.

POrro Valens Imp. cum trigeſimo die Maij menſis ſexto Conſulatu ſuo, & Valentiniani iunioris ſecundo Conſtantinopolim veniſſet, inuenit populum in mæſtitia conſtitutum. Barbari nanque per Thracias diſcurrentes etiam Conſtantinopoleos ſuburbana vaſtabant, non exiſtente qui eis reſiſtere fortiter valeret. Qui cum vſque ad muros veniſſent vrbis, afflicta ciuitas murmurabat, quaſi eos Imperator illic euocaſſet, quum nec reſiſteret, & magis bella protraheret. Circenſes ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus.

An. do. 380.

Hinc accenſus Imperator, vndecimo die Iunij menſis egreditur, interminatus pœnas ſe pro iniuriis cum rediret à Conſtantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbantur Procopio præbuiſſe auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vſque ad vrbem Hadrianopolim, quæ eſt in confinio Macedoniæ.

D

THEODORITVS.

ET exercitu quidem præmiſſo ipſe in quodam vico victoriam expectabat. Porro milites Barbarorum impetum non ferentes alij fugiebant, alij necabantur. Barbari aute-

nientes ad vicum, vbi Valens cognita proditio ne ſe celare nitebatur, immiſſo igne concremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum.

SOCRATES.

QVi finem vitæ ſortitus eſt nono die menſis Auguſti, eodem Conſulatu, id eſt, quarto anno ducenteſimæ octuageſimæ nonæ Olympiadis. Aiunt aliqui eum igne conſumptum cum in vicum fugiſſet, quem Barbari concre-

E mauerunt. Alij vero [illegible] periuli habitu ad pedeſtr[illegible] tum: & cum equeſtres ſe de[illegible] nolentes, in congreſſione v[illegible] repente confoſſos: v[illegible] ignoti vulnere fuiſſe proſtratum. [illegible] eſt anno vitæ quinquageſimo. Qui regnauit annos tredecim, poſt fr[illegible] tertes. Taliquè [illegible] defunctus eſt.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Nonus.

SOCRATES.

CAP. I.

Quod mortuo Valente Conſtantinopolim Barbari deuaſtarunt.

Barbari ſub vrbe Conſtantinopolitana duriunt.

IGITVR defuncto Valente, denuo Barbari vſque ad muros Conſtantinopoleos venientes eius ſuburbana vaſtabant. Quapropter ciues quæ moeniſſent arma geſtantes, hoſtibus vt poterant reſiſtebant. Vxor enim Valentis Imperatoris nomine Dominica præmia ex ærario publico bene pugnantibus, ſecundum conſuetudinem militum miniſtrabat. Quibus etiam Saraceni tulere ſuppetias, quas eorum regina nomine Mauiæ Romanis fœderata miſerat.

Dominica Aug. Mauia regina Saracenorum.

G

CAP. II.

De benignitate Gratiani & fidei rectitudine.

THEODORITVS.

An. do 381

PORro Gratianus Valentiniani filius, cum [illegible] defuncto Europæ ſceptra tenuiſſet, defuncto Valente ſine ſobole, Aſiæ quoque [illegible] gna ſuſcepit. Moxque pietatem quam mente perceperat, operibus demonſtrabat, initiaque [illegible] regni tenens omnium domino dedicat. [illegible] itaque legem, præcipiens, vt ex[illegible] ſtores ad [illegible] omnia redirent [illegible] eis redderentur, qui [illegible] ſ querentur. Is enim [illegible] b s epiſcopus laude di[illegible] ornatus, dicere fa[illegible] dogmatibus cuncta [illegible] m gubernacula ſuſceperat [illegible] imperatorum bus [illegible]

[illegible] Rom.

F di lege etiam Saporem quendam tunc nominatiſſimum militiæ principem: & Arianæ quidem blaſphemiæ prædicatores velut quaſdam beſtias diuinis ſeptis iuſſit expelli: optimis vero paſtoribus & ſacris ouilibus vniuerſa reſtitui. Hoc ergo in vniuerſis prouinciis decreuit obſeruari.

SOCRATES.

GRatianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocans omnibus lege ſanciuit, vt vnaquæq; religio licite ſacra celebraret, ſolos vero ab eccleſijs prohibuit Eunomianos, Photinianos, Manichæos.

An. do 381 Libertas religionis conceſſa.

CAP. III.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Meletium facta, & de Apollinare Laodiceno eiuſque ſecta.

THEODORITVS.

TVnc igitur in Antiochia, quæ præſidet Orienti, contentio huiuſmodi cauſa prouenit. Pro Apoſtolicis dogmatibus laborantes (ſicut iam dictum eſt) erant diuiſi, & alii poſt calumnias irrogatas Euſtathio Arianam abominati væſaniam, apud ſeipſos ſacra celebrantes, Paulinum habebant antiſtitem. Alii vero poſt ordinationem Euzoii, cum Meletio conuenientes eius doctrina fruebantur. Ad hæc autem Apollinaris Laodicenus alterius partis ſibi præſulatum aſſumpſit. Qui cum pietatis ind[illegible] vultum, & Apoſtolica ſe fing[illegible] dogm[illegible] ta conſeruare, paulo poſt manifeſtus hoſtis apparuit. De diuina namque natura adulterinis [illegible] bus vtebatur, gradus quoſdam generans di[illegible] tanim, & ſacramentum diſpen[illegible] per fectum explanare præſumen[illegible] animam [illegible]

Schiſmata Chriſtianorum. Apollinaris Laodicenus An. do 3[illegible]

H

[illegible] pus [illegible] plus [illegible] A
[illegible] n nam [illegible] pinam [illegible]
[illegible] ationem Dei verbum, neque [illegible] præbuit, ne [illegible] honorem dedit [illegible] sensibus [illegible] andi [illegible] permanſit, ou[illegible] peccati. [illegible] ſuper [illegible] Aliquando etiam [illegible] & ipſe ex ſancta virgine [illegible] aliquando vero eam cum Deo [illegible] deſcendiſſe: aliquando eum [illegible] carnem ſumpſiſſe nihil ex [illegible] plurimas & inanes fabulas ſa[illegible] promiſſionibus copulabat, quas in præſenti dicere ſuperfluum iudicaui. Talia quidem ille dicens, non ſolum ſuos peſte repleuit, ſed etiam quoſdam noſtrorum fecit huiuſmodi lepra participari. Poſt modicum vero temporis cum ſuum viderent opprobrium & eccleſiæ claritatem, pene cuncti reuerſi ſunt, & communionem eccleſiaſticam percipere meruerunt, B non tamen priorem depoſuere languorem, ſed magis complures Conſtantium latenter ſauciauerunt. Ex hac ergo radice in eccleſiis germinauit, vna carnis deitatiſque natura, & vt diuinitati vnigeniti paſſio copuletur: & alia, quæcunque populis & ſacerdotibus certamina genuerunt. Sed hæc quidem poſtea facta ſunt. Tum igitur veniente Sapore magiſtro militiæ & oſtendente Principis legem, Paulinus quidem fatebatur ſe Damaſi eſſe participem. Promittebat etiam Apollinaris, hoc ipſo languore celato. Sacratiſſimus vero Meletius ſub quiete degens, illorum certamina deuitabat. Porro *Flauianus.* Flauianus ſapientiſſimus tunc in ordine preſbyteri conſtitutus, primo quidem veniente *ambonus.* magiſtro militum, ita ad Paulinum loquutus eſt: Si communionem Damaſi ô amice ſectaris, oſtende nobis dogmatum tuorum aperte C concordiam. Ille namque vnam Trinitatis ſubſtantiam confitens, tres ſubſiſtentias prædicat in aperto; verum tu è diuerſo ſubſiſtentias perimis Trinitatis, oſtende itaque dogmatum concordiam, & ſuſcipe ſecundum legem eccleſias. Quum ergo illum his ſermonibus obiurgaſſet, eo verſus, Apollinari dixit: *Admiror te amice ſic impudenter veritati reſiſtere, cum aperte noueris, quod laudabilis Damaſius perfectè naturam noſtram à Deo verbo dicat aſſumptam, tu vero contraria fatearis. Mentem namque noſtri animi ſalute fraudas.* Si autem falſe loquimur, te fortaſſe accuſantes, vel nunc noui *Meletius ad Paulinum.* uitatem à te natam denega, & Damaſi amplexus doctrinam, ſectam ſuſcipe venerandam veritatis. His rationibus ſapientiſſimus Flauianus illorum ſi[illegible] ita redarguit. P[illegible] Meletius [illegible] m manſuetiſſimus hominum, benigne [illegible] Paulino dixit: Quoniam & nobis [illegible] curam commiſit [illegible] & tibi [illegible], ſuſcipe hanc ſollicitudinem & communicemus inter D nos ſub dogmate pietatis. longam ſtatim amice [illegible] Piæ ſublatu contentionem, communiter paſcentes oues, curam eis communiter exhibeamus. Si autem de ſede certamen eſt, ego etiam hanc contentionem [illegible] bor diſſ[illegible] nere. [illegible] ſede ſacrum ponamus Euangelium & ex vtraque parte nos ſedeamus. Et ſi quidem prius ego finem vitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi vero hoc tibi prius euenerit, ego

A [illegible] abeb[illegible]. Quum hæc ergo M[illegible] cum omni manſuetudine protuliſſet, Paulinus acquieſcere non conſenſit. Tum magiſter militiæ iudex verborumque verborum eccleſia Meletio tradidit. Paulinus autem [illegible] tum [illegible] permanſit Antiſtes. Verum Apollinaris *Apollinaris priuatus episcopatu* Prædicatur vndatus eccleſiæ, nouitate [illegible] [illegible] nx [illegible] aperta impudentia prædicabat & ducem ſe [illegible] ſum oſtendit hæreſeos, & ipſe quidem in Laodicea crebro morabatur. In Antiochia vero pridem Vitalem ordinauerat, vita *Vitalis* quidem o[illegible] una decoratum, & Apoſtolicis dogmatibus innutritum, poſtea tamen hoc languore putrefactum. Porro ſacratiſſimus Meli- *Diodorus.* tius Diodorum illum (cuius iam meminimus) qui ſub tempeſtate oppido quam aſpera eccleſiæ nauem à ſubuerſione ſeruauerat, Tarſenſium paſtorem conſtituit, eique Ciliciam gentis curam commiſit, Apameæ vero Pontificalem curam Ioanni dedit. Qui licet genere ac B nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis virtutibus adornabat. Huic ergo & termo decorabat & vita. Is itaque tempore tem- *Stephanum ſed. in ſede. Germaniciæ.* peſtatis confidelium ſuorum numerum gubernauit, cooperatorem habens laudabilem Stephanum, quem ſacratiſſimus Meletius ad alia certamina deſtinauit. Nam cum cognouiſſet Germaniciam Eudoxii peſte corruptam, hunc *Germa-nia.* eu tanquam ſapientiſſimum medicum direxit. Erat enim omni Græcorum [illegible] plenus, & diuinis dogmatibus [illegible] lupos mutauit in oues. Porro magnus Euſebius de exilio remeans Acacium ſum [illegible] in Berœa ordinauit epiſcopum, in [illegible] *Euſebius re- [illegible] Acacium.* Theodotum, eorum vita conuerſatio hactenus decantatur, Euſebium in Chalcide in Cyro noſtra Iſidorum. Antea vero quod etiam Eulogium, qui pro Apoſtolicis dogmatibus decertaC ret, & in Antinoe cum Protogene in illis in exilium, Edeſſæ ordinauerat, ep[illegible] ſcopum. Barſes *Barſes.* nim ſacratiſſimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus vero Euſebius [illegible] tum epiſcopum *Maris.* Marin in ciuitate Doliche fecit. Hæc enim parua ciuitas vxſaniani tunc obſ[illegible] uerat Arianam. Quo quum acceſſiſſet Euſebius, vt Ma[illegible] *Euſebius à muliere Ariana occiditur.* rum plurimis virtutibus decoratum in [illegible] collocaret epiſcopali, quædam mulier Ariana peſte repleta, tegulam de tecto demittens eius caput valde contriuit. Iſque paulo poſt ad vitam meliorem de hac luce migrauit. Qui moriens præſentes iureiurando conſtrinxit, vt ab ea quæ hoc feciſſet, nullo modo pœnas exigerent, imitatus dominum ſuum qui de [illegible] gentibus ait: *Pater, remitte eis; non enim ſciunt quid faciunt.* Simul & conſeruum Stephanum qui poſt multus lapidum iactus clamabat: *Domine ne eis ſtatuas hoc peccatum.* Hoc ergo modo D magnus Euſebius eſt defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum hæreticorum manus declinare non potuit, ſed martyrii coronam illorum ferocitate ſuſcepit. Hæc ergo geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum.

Cap. IV.

De Theodoſii ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus, & ad Orientale miſſus imperium Orthodoxis præfuerit, & retruſerit hæreticos.

[illegible] regio quam Pannoniam vocamus.

POrto Gratianus Thraciam Barbaros vaſtare cognoſcens. Italia relicta, in Pæoniam venit. Ea tempeſtate Theodoſius tam propter parentum nobilitatem, quam propter fortitudinem propriam nominatiſſimus habebatur: & ob hanc cauſam inuidia parium Iudicum fatigatus, in Hiſpania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus. Cumque Imperator quid faceret hæſitaret, quippe cum Barbari eleuati victoria inexpugnabiles eſſe viderentur, ducatu Theodoſij pugnam credidit finiri. Repente ſiquidem eum ab Hiſpaniis euocans, & magiſtrum militum eſſe denuntians, cum expeditione ad Barbaros deſtinauit. At ille fide munitus, confidenter ad Thracias eſt profectus. Quo cum veniſſet, vidiſſetque Barbaros, exercitum ordinauit ad pugnam. Congreſſione vero facta, impetum Barbari non ferentes ſuas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi vero fortiter ſequebantur. Immenſaque cædes tunc facta eſt Barbarorum. Plurimis igitur interemptis, paucisque latenter tranſeuntibus Hiſtrum, mox Dux optimus exercitu diſperſo per vicinas vrbes, velociter rediit ad principem, ita vt ipſe triumphorum ſuorum nuntius exiſteret. Quod tamen nec ipſi Imperatori quum mitaretur factum, credibile videbatur. Æmuli ſiquidem & fugiſſe eum dicebant, & exercitum perdidiſſe. At ille propter derogantes ſibi, petiit mitti qui viderent hoſtium multitudinem peremptorum, His verbis Imperator flexus, miſit qui res actas inſpicerent, ſibique renunciarent. Porro Dux optimus inter hæc diuinam viſionem vidit, & ab ipſo Deo aperte ſibi monſtratum Imperium. Conſpexit enim in ſomnis, quod ſanctus Meletius Antiochenæ ciuitatis Antiſtes chlamyde ipſum veſtiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc quum nocte vidiſſet, cuidam inane retulit † clericorum. At ille clarum eſſe ſomnium dixit, & nihil ænigmaticum, nihil dubium continere. Quumque pauci omnino tranſiſſent dies, qui pro victoriæ inſpectione miſſi fuerant, redierunt, peremptaque hoſtium multa millia narrauerunt. Quamobrem lætatus Princeps, Theodoſium fecit Imperatorem.

Theodoſius in Hiſpania patria ſua ſeceſſit.

Theodoſius Dux militũ Barbaros profligauit.

Theodoſii ſomnium.

† amico vnĩ.

Theodoſius fit Cæſar. An. do. 382.

SOCRATES.

COnſulatu Auſonij & Olibrij ſextodecimo die Ianuarij menſis,

THEODORITVS.

An. do. 381. Theodoſius epiſcopos Conſtantinopolim cõuocat.

TRadita ei ſceptrorum parte Valentis, ipſe rurſus ad Italiam rediit, & illum ad regna collata trani nilit. Mox igitur vt imperium ſumpſit præ omnibus de concordia eccleſiæ co tau t. & [illegible] uiſque Præſulatus epiſcopos Conſtantinopoli [illegible] nuenire præcepit. Hæc ſola erat Ariano plena [illegible] on agio. Nam Occidens lib[illegible] ab h[illegible] uſm[illegible] languore permanſit. Conſtantinus enim [illegible] maioris, & Conſtans iunior parem [illegible] integram ſeruauerunt. Rurſus Valen[illegible] Imperator Heſperiæ, inuiolatam [illegible] fidei pietatem. Orientis autem tractus, mul[illegible] riam huiuſmodi labe repletus eſt. A[illegible]us enim Alexandrinæ presbyter ciuitatis hanc ibi genuit blaſphemiam. Poſt quem Euſebius, Patrophilus, & Aëtius Palæſtini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicenſis Theodotus, cumque his Georgius, poſt quos etiam Athanaſius & Narciſſus Cilices, & alij plurimi male iacta ſemina nutriuerunt. His igitur [illegible] quiſſimis cultoribus fuit cooperator Conſtantius atque Valens. Pro hac ergo ſolummodo cauſa, Theodoſius ſuo ſubiacentes imperio Conſtantinopoli congregari præcepit epiſcopos.

Cap. V.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuiſi ſint.

SOCRATES.

INterea Macedoniani poſt legationem ad Liberium deſtinatam aliquanto tempore ſine diſcretione communicabant, & ipſi iis qui ab initio definitionem fidei Nicænæ ſuſceperant. Cumque lex Principis Gratiani poteſtatem religionibus ſicuti vellent communicare præbuiſſet, denuo ſunt diuiſi: congregatique in Antiochia, ſtatuerunt vocem Conſubſtantialitatis amouendam, & venerantibus Nicænam fidem non eſſe communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem, receſſerunt ab eis & Conſubſtantialitatis ſectatoribus ſunt vniti.

Cap. VI.

Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonica baptizatus ſit.

SOZOMENVS.

CVmque Theodoſius bello Barbaros ſuperaſſet, & illi Romanos amicos habere precarentur cauſa fœderis, acceptis obſidibus Theſſalonicam venit. Vbi cum in ægritudinem incurriſſet, ab † Acbolio eius ciuitatis epiſcopo baptizatus eſt, licet à progenitoribus Chriſtianum dogma & fidem Nicæni concilij ſequeretur.

Aſcholio

SOCRATES.

An. do. 381.

TVm igitur baptizari cupiens propter morbum, Theſſalonicenſium interrogauit epiſcopum, cuiuſnam fidei eſſet. Quo reſpondente, quod Ariana peſtis in Illyricum non valuiſſet accedere, ſed inuiolatam ab initio fidem Nicænumque concilium ſeruarent, ille libenter eius verba ſuſcipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus eſt.

Cap. VII.

Profeſſio Theodoſij de fide.

SOZOMENVS.

Lex Impp. de fide orthodoxa.

COgitans igitur Imperator, melius eſſe pronunciare ſubiectis, cuiuſnam eſſet fidei, ne videretur vim facere, ſi quenquam ſubito inuitum ad cultum religionis impelleret, legem e Theſſalonica populo Conſtantinopolitano propoſuit. Hoc enim viſum eſt, vt veluti de quadam ciuitatis arce omnibus ſubiectis aliiſq, futuris illius iudicante ſcriptura, fieret manifeſta. Cuius legis verba ſunt hæc:

Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Auggg. populo vrbis Conſtantinopolitanæ.

B

Petrus.

CVnctos populos, quos clementiæ noſtræ regit temperamentum, in ea volumus religione verſari, quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quamque pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: hoc eſt, vt ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, euangelicamque doctrinam patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, ſub pia maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes, Chriſtianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos vero dementes væſanoſque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, diuina primum vindicta, poſt etiam motus noſtri quem ex cœleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos. Data III. Kalend. Martias, Theſſalonicæ, Gratiano quinto, & Theodoſio Aug. Coss. Hæc ſanciens paulo poſt Conſtantinopolim venit.

Damaſus Pont. Rom. Petrus Alexandrinus.

An. do. 382.

C

Cap. VIII.

De Gregorio Nazianzeno Conſtantinopolim tranſlato.

Gregorius Nazianzenus Conſtantinopolim accitus Anaſtaſia.

TVm igitur Gregorius Nazianzenus communi decreto multorum epiſcoporum in Conſtantinopolim tranſmutatus, intra ciuitatem in paruo oratorio ſacra celebrabat. Cui loco poſtea principis baſilicam maximam copulantes, eam vocauerant Anaſtaſiam.

Cap. IX.

De Baſilica ſancta Anaſtaſia.

D

QVæ ſane non ſolum pulchritudine & magnitudine, verumetiam apertiſſima apparitione Dei noſcitur illuſtrari. Illic enim diuina virtus in ſomnis, & aperte, plurimis & frequenter multiſque languentibus, & in rerum periculis conſtitutis ſubueniſſe dignoſcitur, ita vt crederetur ab aliquibus ſanctam Mariam, Chriſti matrem virginem hanc eſſe. Cum tali namque habitu multis oſtenditur. Quam Baſilicam ideo Anaſtaſiam vocant, ſicuti reor, eo quod dogma Nicæni concilij in Conſtantinopoli, velut iam mortuum, eo loco expoſi-

A

tionibus Gregorij reſurrexerit. Ego tamen audiui quoſdam veriloquos referentes, cum populus illic congregaretur ad miſſas, mulierem prægnantem de ſuperiori porticu cadentem defunctam fuiſſe, tumque communi oratione facta ſuper eam, reuixiſſe, & cum partu ſeruatam eſſe. Quamobrem valde inopinatum Anaſtaſiæ nomen, id eſt reſurrectionis, accepit.

Cap. X.

Quomodo Theodoſius ab eccleſia Conſtantinopolitana Arianos expulerit.

SOCRATES.

GRegorius itaque vir eloquentiſſimus ac venerandus, cognoſcens aliquos murmurare eo quod eſſet ex alia ciuitate, adueniente

B

principe Conſtantinopoli habitare declinabat. Imperator tamen cum in tali ſtatu inueniſſet eccleſias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, & cunctas augeret eccleſias. Mandauit ergo repente Demophilo, qui tunc Arianæ religioni præſidebat: *Si vis*, inquit, *credere ſecundum Nicæni dogma concilij, vniatur populus & ſuſcipiat pacem.* Cumque ille propoſitionem huiuſmodi refugiſſet, tunc Imperator, *Si pacem*, inquit, *concordiamque declinas, fugere te etiam à ſacris baſilicis ego præcipio.* Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue eſſe potentioribus reſiſtere, conuocans in eccleſiam plebem, & ſurgens in medio cunctorum, hæc per ſe ſubiectis verba loquutus eſt. Fratres, ſcriptum eſt in Euangelio: *Si perſequuti vos fuerint, ex iſta ciuitate fugite in aliam.* Quia igitur Imperator eccleſiis opus habet, ſcitote craſtina nos collectam extra vrbem celebraturos. Hæc cum dixiſſet, egreſſus eſt. Non tamen

... Theodoſius Aug. ... Arianos ... ſiſtam.

Matth. 10.

C

ſic intelligens Euangelij verba, quemadmodum dicta ſunt. Illic enim præcipitur, vt fugientes habitationem mundanam, Hieruſalem requirant ſupernam. Egreſſus ergo ciuitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo ſimul exiit Lucius Alexandria pulſus, qui tunc Conſtantinopoli morabatur. Sic itaque Theodoſij concordiam non ferentes poſt quadraginta annos eccleſias, quas vi tenuerant, reliquerunt. Egreſſi de ciuitate quinto Conſulatu Gratiani, & Theodoſij primo, menſe Nouembri. Quo facto, Nicænæ fidei ſectatores eccleſias receperunt.

Lucius exul. Ariani relinquunt eccleſias, quas 40 annis tenuerant.

Cap. XI.

De Eunomij calliditate.

SOZOMENVS.

D

IGitur cum Eunomius Valentis temporibus à ſuis clericis receſſiſſet, apud ſeipſum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multuſque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes: alij audire quæ diceret: Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipſe quoque voluit habere ſermonem: ſed Auguſta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fideliſſima, & Nicæni dogmatis iura ſub integritate ſeruabat,

muitque ne (vt fieri ſolet) eloquio viri callidi captus Imperator, facile in ſectam eius incideret.

E

Cap. XII.

De Conſtantinopolitano concilio contra Macedonianos.

THEODORITVS.

An. do. 383

Theodoſius Melitium agnoſcit nūquam antea viſum à ſe, niſi per inſomnium.

INterea cum epiſcopi centum & quinquaginta fuiſſent Conſtaotinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quiſnam eſſet maximus ille Melitius. Volebat enim ex memoria ſui ſomnij virum illum ſibi ipſi indicari. Cum ergo omnis illa multitudo Pontificum regiam introiſſet domum, relictis omnibus ad magnum concurrit Melitium, & veluti quiſpiam filius patris amator, poſt multum temporis paterna viſione potirus, complectebatur eum, & ſimul oſculabatur oculos, labra, pectus, & caput, dextramque quæ ipſum in ſomniis coronauerat, inſinuauitque illi quam viderat viſionem. Cumque etiam cæteros congrue ſalutaſſet, rogauit tanquam patres, vt de rebus præſentibus cogitarent.

F

SOCRATES.

Macedonianorum epiſcopi pertinacia.

An do. 383.

ET vt in vrbe Conſtantinopolitana ordinaretur epiſcopus. Et cum ſperaret poſſe Macedonianos vniri, etiam eorum conuocauit epiſcopos. Conueneruot ergo de Conſubſtantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, poſt pœnitentiam in Conſubſtantialitatis dogma conſentiens, Melitius Antiochiæ, & Acholius Theſſalonicæ, aliique plurimi, ita vt centum & quinquaginta numerus compleretur. Macedunianis vero præerat Eleuſius Cyzici & Lampſaci Martianus: erantque ſimul triginta ſex, quorum plurimi eſſe videbantur de ciuitatibus Helleſponti. Conuenerunt itaque Conſularu Euchatij & Euagrij menſe Maio. Igitur Imperatot & Epiſcopi partis ipſius laborabant, vt Eleuſius eiuſque ſequaces vnirentur eccleſiæ, commemorantes eis legationem, quam miſerant ad Liberium tunc Romanæ vrbis epiſcopum per Euſtathium, & quia pridem ſponte ei communicaſſent, nec eſſet ſine pudore vt ſubito bene prius placita mutarent. At illi eius munita apertaque conuitia parui pendentes, elegerunt ſequi potius Arianam peſtem, quam Conſubſtantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Conſtantinopoli ſunt egreſſi, & ſcribebant alteri alteris, ne quis ipſorum in Nicæni concilij dogma conſentiret.

G

Cap. XIII.

De ordinatione Maximi Cynici eiuſque depoſitione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea ſynodo conſtitutis.

THEODORITVS.

Gregorius Nazianzenus Conſtantinop. relinquens.

GRegorius vero qui tunc Conſtantinopolitanam regebat eccleſiam, Nazianzum redire parabat. Pro quo cum epiſcopatus Conſtantinopolitanæ vacaret eccleſiæ, Timotheus Alexandrinus Petri ſucceſſor, Maximum quendam Cynicum ordinauit epiſcopum, cum nuper totondiſſet eum. Is vero erat Apollinaris væſania refertus. Sed non pertulerunt hoc malum viri ſanctiſſimi Conſtantinopoli congregati. Et cum Ægyptij maxime ſe pro eius ordinatione ſeparaſſent, ſacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter ferens rurſus factam diuiſionem, exorabat vniuerſos, vt laude dignum virum quærerent quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum conſtituerunt Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum, Maximum vero Apollinaris contagio laborantem, nudatum Pontificali dignitate eiecerunt.

Maximus Cynicus.

Nectarius.

SOCRATES.

TVnc etiam regulam protulerunt, vt Conſtantinopolitanus epiſcopus haberet honoris priuilegia poſt Pontificem Romanum, eo quod ſit noua Roma. Firmaueruntque rurſus Nicænam fidem, & Patriarchas conſtituerunt, diſtribuentes prouincias, vt epiſcopi vniuſcuiuſque diœceſeos ad eccleſias non irent extraneas. Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferenter agebatur. Diſtribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatem & Thraciam, Ponticam vero diœceſim Helladio, qui poſt Baſilium fuit. Cæſaream Cappadociæ Gregorio Nyſſeno, Baſilij germano: Troilo quoque Meliteuæ, Armeniæ ius Patriarchæ dederunt. Aſianam vero diœceſim, Iconij Amphilochius eſt ſortitus. Optimus autem Antiochiæ Piſidiæ, Ægyptum quoque Timotheo Alexandrino diſtribuerunt. Porro eccleſiarum Orientalium gubernationem eius præſulibus commiſerunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſi, Antiochenæ eccleſiæ priuilegia reſeruantes, quæ tunc Melitio præſenti dederunt. Definierunt pariter, vt ſi quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ concilio fineretur. In his omnibus ſuum præbuit etiam Imperator aſſenſum.

Prouinciarum conciliorum inſtitutio.

THEODORITVS.

PAruo porro tempore tranſeunte, ſanctus quidem Melitius eſt defunctus, & ab omnibus ſapientibus cum præconijs maximus eſt ſepultus.

An. do. 384. Synodus Cōſtantinopolitana.

Æſtate vero ſequenti rurſus plures epiſcopi Conſtantinopolim pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuerſi, vbi Occidentalium epiſcoporum ſynodicam ſuſceperunt epiſtolam, inuitantem eos Romam, vt illic maximum celebrarent concilium. Sed illi quidem profectionem quaſi nihil habituram lucri refugerunt, verum literas miſerunt Damaſo cæteriſque præſulibus quas pro clariori notitia ſubdere neceſſarium iudicaui.

H

Cap. XIV.

Epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Papam Damaſum & Occidentales epiſcopos.

Epiſtola ſynodi Cōſtantinopolitana miſſa Occidentalib.

DOMINIS HONORABILIBVS atque Venerandis fratribus & comminiſtris, Damaſo, Ambroſio, Britonio, Valeriano, Acholio, Baſilio, & reliquis ſanctis epiſcopis in maxima Roma collectis, ſancta ſynodus orthodoxorum epiſcoporum congregatorum in maxima ciuitate Conſtantinopoli in domino S.

VElut nunc ignoranti veſtræ reuerentiæ inſinuare, atque narrare multitudinem paſſionum ab Ariana potentia nobis ſępius illatarum, forſitan ſuperuacuum eſt. Non enim ita negligere veſtram credimus ſanctitatem, vt adhuc egeatis diſcere quos certum eſt condolere. Sed neque tales nos conſtrinxere tempeſtates, vt pro ſui paruitate latere potuerint. Neque tempus perſecutionis eſt nouum, ſed adhuc memoriam ſeruat antiquam, non ſolum in his qui paſſi ſunt, ſed etiam in eis, qui participes ſunt illorum, quorum proprias indicant paſſiones. Heri enim (vt ita dicam) aut hodie exiliorum vinculis reſoluti, poſt innumeras tribulationes ad eccleſias proprias ſunt reuerſi. Aliorum vero in exiliu defunctorum funera reuocata ſunt. Quidam vero etiam ab exilio remeantes, & feruenti hæreticorum furore detenti, amariora quam in exilio prope ſunt perpeſſi, lapidibus ab eis obruti, ſicuti beatus Stephanus. Alij diuerſis macerati ſunt ſupplicijs, adhuc ſtigmata Chriſti & vulnera in ſuo corpore circumferre noſcuntur. Pecuniarum vero diſpendia, honoris ademptiones ſingulorumq; confiſcationes, & machinamina, iniurias atq; vincula, quis numerare valebit per ſingula? Omnes enim tribulationes vere ſuper nos multiplicatæ ſunt vltra numerum. Iuſte quidem quoniam valde peccauimus. Aut certe clemens dominus paſſionum multitudine nos voluit exercere. Propter hæc itaque gratias Deo referimus: qui & per tantas tribulationes ſeruos corripit ſuos, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarū deduxit nos rurſus ad refrigerium. Nobis itaque tempus & labor maximus neceſſarius fuit, vt emendatio ita proueniret eccleſiarum, vt tanquam pro longa ægritudine diligentia paulatim adhibita, priſcam pietatis redderet ſanitatem. Hoc etenim putabimur modo perſecutionibus acerrimis liberari, & eccleſias longo tempore ab hæreticis detentas, denuo reparare. Veruntamen graues adhuc nobis ſunt lupi, qui poſtquā de caulis expulſi ſunt, ex ipſius paſcuis oues abripiūt, collectas facere contendentes, populos commouentes, & in nullo ſegnes ad eccleſiæ læſionem. Erat itaque (ſicut diximus) neceſſarium huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatē miniſtrantes, ſynodum in Romana vrbe Dei voluntate feciſtis: & nos illuc tanquam membra propria, literis Deo amabi-

A lis Principis euocaſtis: vt quoniam tunc ad tribulationes ſoli ſumus addicti, nunc ſub Imperatorum pia concordia non ſine nobis regnatetis, ſed etiam nos vobiſcum ſecundum Apoſtolicam vocem conregnaremus: oratio quidem noſtra fuit, ſi eſſet poſſibile, vt omnes noſtras ſimul relinquentes eccleſias, deſiderio vtili iungeremur. *Quis enim nobis dabit pennas ſicut columbæ, vt volemus & apud vos requieſcamus?* *Pſal. 41. b* Sed quoniam hoc omnino nudabat eccleſias, reque nuper inchoantes reſque nimis erat plurimis impoſſibilis, quia concurreramus in vrbem Conſtantinopolitanam, cauſa literarum ad nos miſſarum à veſtra charitate poſt Aquileienſe concilium ad Deo amabilem imperatorem Theodoſium, propter hanc ſolummodo cauſam vſque ad Conſtantinopolim præparati, & de hac tantummodu ſynodo ferentes conſenſum Epiſcoporū, qui per prouincias permanſere: maioris vero profectionis neque ſperauimus opus, neque præaudiuimus omnino, antequam Conſtantinopolim
B venissemus. Super hæc autem induciarum anguſto tempore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectionem, neq; vniuerſos communicatores noſtros in prouincijs poſitos commonere, & eorum conſenſum ſumere præualuimus. Quoniam igitur hæc & alia multa plurimorum aduentum prohibere videbantur, quod erat ſecundum, ad effectum rerum, & veſtræ circa nos charitatis oſtēſionem, hoc egimus. Reuerendiſſimos atque chariſſimos fratres, & comminiſtros noſtros epiſcopos, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, vſque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & noſtram voluntatem pacificam, & intentionem habentem vnitatis oſtendimus, zelumque noſtrum quē pro ſaluberrima fide gerimus, indicauimus: *Euſebius. Cyriacus. Priſcianus.* nos etenim perſecutiones, ſiue tribulationes, ſi-
C ue minas imperiales ſiue crudelitates Iudicum, ſiue quaslibet alias tentationes hęreticorum, libenter ſuſtinuimus pro Euangelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo patribus roborata dignoſcitur. Hanc enim & vobis & nobis & omnibus, qui non ſubuertunt verbum veræ fidei, complacere confidimus, quam ſcimus antiquiſſimam exiſtere, & ſequacem baptiſmatis, docentemque nos credere. *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Diuinitatem quippe & virtutem atq; ſubſtantiam vnam Patris & Filij & Spiritus ſancti credimus & æqualem honorem ac dignitatem & imperium coæternum, in tribus perfectiſſimis ſubſiſtentiis, ſeu tribus perfectis perſonis, vt neque Sabellij languor habeat locum confuſione ſubſiſtentiarum, aut peremptione proprietatum: neq; Eu-
D nomianorum & Arianorum πνευματομάχων, id eſt, ſpiritui reſiſtentium blaſphemia præualeat: ſubſtātia videlicet ſecundū illos, aut natura, aut diuinitate diuiſa aut vt increatæ conſubſtantiali & coëternæ Trinitati poſterior aliqua vel creata, vel alterius ſubſtantiæ natura detur. Inhumanationis vero Chriſti ſermonem ſine aliqua violatione ſeruamus, neque ſine anima neque ſine mente aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes: ſed totum ſcientes perfectum quidem ante ſecula exiſtere domini verbum, perfectum vero hominem in nouiſſimis diebus propter noſtram ſalutem factum. Igitur quæ de fide à nobis aperte prædicantur, velut

Tomus decretorũ Antiochia.

in ſumma hæc eſſe noſcuntur: de quibus amplios inſtrui poteritis, ſi & Tomum in Antiochia factum à ſynodo ibi conſtituta, dignemini legere. Et quid anno ſuperiori in Conſtantinopoli ab vniuerſali ſynodo cognoſcitur eſſe prolatum: io quibus latius fidem profeſſi ſumus, & contra nouitates hæreſeon nuper exortas, anathema ex ſcripto protulimus. De diſpenſationibus autem particularibus eccleſiarum antiqua (ſicuti noſtis) ſanctio tenuit, & definitio ſanctorum patrum in Nicæa conuenientium, ſecundum vnam quamque prouinciam, & ſi Pontifices voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem celebrent ordinationes. Quibus rebus conſequenter & cæteras eccleſias apud nos gubernari cognoſcite, & inſignium eccleſiarum hæc approbaſſe ſacerdotes. Porro Conſtantinopolitanæ vrbis nouellam (vt ita dicamus) eccleſiam, velut ex ore leonis hæreticis ſuffoſſam blaſphemiis abſtraximus, & per miſericordiam Dei & reuerendiſſimũ & Deo amabilem Nectarium epiſcopum ordinauimus, coram vniuerſali concilio cum communi concordia, ſub aſpectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodoſij, vniuerſiq; cleri cuncta decernẽte pariter ciuitate. In ſeniore autem & vere Apoſtolica eccleſia Antiochiæ Syriæ, in qua primum venerabile Chriſtianorum appellatum eſt nomen, reuerendiſſimũ & Deo amabilem epiſcopum Flauianum de vniuerſa prouincia & orientali diœceſi concurrentes regulariter ordinauerũt, omni eccleſia pariter decernente, & quaſi ſub vna voce hunc honorante virum. Quam ordinationem tanquam legalem ſuſcepit commune conciliũ. In matre vero cunctarum eccleſiarum Hieroſolymis conſtituta, reuerendiſſimum & Deo amabilem Cyrillum epiſcopum eſſe ſignificamus, qui regulariter olim à prouincialib. ordinatus, plurima propter Arianos diuerſis temporib. certamina paſſus eſt. His igitur tam legaliter & canonice apud nos geſtis, etiam veſtram reuerentiam congaudere depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione & timore dominico, per quæ humana remouetur offenſio, & eccleſiarum ædificatio præponitur vniuerſis. Sic etenim verbo fidei concordante, & Chriſtiana in nobis charitate firmata, ceſſauimus dicere, quod reprehendebat Apoſtolus, *Ego quidem ſum Pauli, ego vero Apollo, ego autem Cephæ, dum omnes videlicet appareamus Chriſti, qui in nobis diuiſus non eſt.* Et ſi ſine ſchiſmate corpus eccleſiæ, Deo adiuuante, ſeruemus, cum fiducia ante domini tribunal aſtabimus. Hæc contra Arij & Aetij Eunomijq; vexaniam, necnon contra Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samoſateni & Macedonij conſcripſeruot. Similiter autem & Appollinaris nouitatem palam abdicauerunt, dicentes, Inhumanationis vero domini verbũ ſine violatione ſeruamus, neque ſine anima, neque ſine mente, aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes.

Conſtantinopolitana eccleſia recens.

Hieroſolymitana eccleſia.

1. Cor. 1 b.

Porro Damaſus omni laude digniſſimus agnoſcens hanc hæreſim exortam fuiſſe, non ſolum Apollinarem, ſed etiam Timotheum diſcipulum illius abdicauit. Et hoc orientem gubernantibus epiſcopis literis propriis indicauit, quas curauimus infra annectere.

Cap. XV.

Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris & Timothei.

QVoniam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam debitam charitas veſtra diſtribuit, vobis plurimum chariſſimi filij præſtitiſtis. Nam licet eccleſiæ, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens docuit, quodammodo nos gubernacula quæ ſuſcepimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores eſſe, & propterea omni modo feſtinamus, vt ad gloriam eius beatitudinis peruenire poſſimus. Scitote igitur quod pridem Timotheum prophanum, eruditũ, Appollinaris hæretici diſcipulum, cũ impio ipſius dogmate cõdemnauimus, nec vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione de cætero præualere. Si aũt adhuc ille ſerpẽs antiquus ſemel & ſecundo percuſſus, ad pœnam propriam reuiuiſcit: quique extraneus ab eccleſia eſt, mortiferis venenis ſuis quoſdam fidelium tentare non ceſſat, hanc tanquam peſtiferam declinate corruptionem, vt vos memores Apoſtolicæ fidei, quæ præcipue in vrbe Nicæna à Patribus ex ſcriptis prolata eſt, firmo gradu ſtabiles in fide & immutabiles perduretis: & non vaniloquia & exterminabiles quæſtiones ab ipſo audire patiamini clericos veſtros, aut plebem. Iam enim ſemel formam dedimus, vt qui ſeipſum cognouerit Chriſtianum, illud ſeruet, quod ab Apoſtolis noſcitur eſſe contraditum, dicente ſancto Paulo, Si quis vobis annuntiauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Chriſtus enim filius Dei, dominus noſter, humano generi per propriam paſſionem ſalutem pleniſſimam condonauit, vt totum hominẽ delictis obnoxium, peccatis omnib. liberaret. Hunc ſi quis in deitate, ſiue in humanitate minus aliquid dixerit habuiſſe, plenus ſpiritu diaboli, Gehennæ ſe ipſum filium demonſtrauit. Cum itaque rurſus à me quæritis damnationem Timothei, qui & hic de iudicio Apoſtolicæ ſedis, præſente quoque Petro Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo cum Apollinari ſuo doctore damnatus eſt, & in die iudicij tormenta debita & ſupplicia ſuſtinebit. Si vero quibuſdam leuioribus ille ſuadet, veluti quandam ſpem habẽs, qui veram ſpem in Chriſti confeſſione mutauit, ſciant ſe cum iſto ſimiliter perituros, cum eccleſiaſticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes cuſtodiat filij chariſſimi.

Galat. 1. b.

Cap. XVI.

Statuta ſedis Apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes.

SEd etiam alia quædam in eminentiſſima Roma colligentes contra diuerſas hæreſes conſcripſerunt, quæ huic operi neceſſarium ſubdere iudicaui.

Profeſſio catholica fidei, quam Damaſus miſit ad Paulinum.

1 Quoniam poſt Nicænum concilium talis error exortus eſt, vt quidam dicere prophano ore præſumant, Sanctum ſpiritum per filium fuiſſe factum, anathematizamus eos, qui non eum omni prædicant libertate cum Patre & Filio ſanctum Spiritum vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ atque poteſtatis exiſtere.

2 Similiter autem anathematizamus & eos,

qui errorem Sabellij ſunt ſequuti, eundem dicentes Patrem eſſe, quem Filium.

3 Anathematizamus Arium & Eunomium, qui ſimili impietate, licet verbis diſcrepent, Filium tamen & Spiritum ſanctum creaturam eſſe confirmant.

4 Anathematizamus Macedonianos, qui ex Ariana radice deriuati, non impietatem ſed vocabulum mutauerunt.

5 Anathematizamus Photinum qui Hebionis hæreſim renouans, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſolum ex Maria confitetur.

6 Anathematizamus etiam eos, qui duos filios eſſe profitentur: vnum ante ſecula, & alium poſt carnis aſſumptionem ex Virgine.

7 Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima confirmant, quod Dei verbum in humanam carnem conuerſum eſt? ipſe namq; Filius verbum Dei, non pro rationali anima & intelligibili in ſuo corpore factus eſt, ſed noſtram, hoc eſt, rationalem & intelligibilem animam ſine peccato aſſumpſit atque ſaluauit.

8 Anathematizamus & eos, qui dicunt Verbum Dei productione & correptione à patre ſeparatum, & ſine ſubſtantia eũ, aut terminandum eſſe blaſphemant. Eos autem qui ab eccleſijs ad alias eccleſias migrauerunt, tamdiu à noſtra communione alienos habemus, donec ad eas redeant ciuitates, in quibus primitus ordinati ſunt.

9 Si quis autem alio de loco ad locum migrãte, in locum viuentis ordinatus eſt, tamdiu vacet ſacerdotij dignitate, qui propriam deſeruit ciuitatem, donec ſucceſſor eius requieſcat in domino.

10 Si quis non dixerit ſemper patrem & filium & ſemper Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.

11 Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc eſt, ex eius diuina ſubſtantia anathema ſit.

12 Si quis non dixerit verum Deum filium Dei, ſicut verum patrem eius & omnia poſſe, & omnia noſſe, & patri æqualem eſſe, anathema ſit.

13 Si quis dixerit, quod in carne degens filius Dei, cum eſſet in terra, in cœlis & cum Patre non fuerit, anathema ſit.

14 Si quis dixerit, quod in paſſione crucis dolorem paſſus ſit filius Dei Deus, non caro cum anima, quæ induta eſt formam ſerui, quam ſibi aſſumpſit, ſicut ſancta ſcriptura dixit, anathema ſit.

15 Si quis non dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit, ſedeat in dextera patris, in qua etiam venturus eſt iudicare viuos & mortuos, anathema ſit.

16 Si quis non dixerit ſanctum Spiritum ex patre eſſe vere & proprie, ſicut & filium ex diuina ſubſtantia, & Deum Dei verbum, anathema ſit.

17 Si quis non dixerit omnia poſſe Spiritum ſanctum, & omnia noſſe, & vbique adeſſe, ſicut filium & patrem, anathema ſit.

18 Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per filium factum, anathema ſit.

19 Si quis non dixerit omnia per filium & per Spiritum ſanctum feciſſe patrem, hoc eſt, viſibilia & inuiſibilia, anathema ſit.

20 Si quis nõ dixerit Patris & Filij & Spiritus ſancti vnam deitatem, poteſtatem, diuinitatem, virtutem, vnam gloriã, dominationẽ, imperiũ, vnam voluntatem & veritatem, anathema ſit.

21 Si quis tres perſonas non dixerit veras Patris & Filij & Spiritus ſancti æquales, ſemper viuentes, omnia continentes, viſibilia & inuiſibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creantes, omniaq; ſaluantes, anathema ſit.

22 Si quis non dixerit adorandum ſanctum Spiritum ab vniuerſa creatura, ſicut & filiũ atq; patrem anathema ſit.

23 Si quis de patre & filio bene ſapuerit, de ſancto autem Spiritu non recte crediderit, hæreticus eſt: quia omnes hæretici de filio Dei, & de ſancto Spiritu male ſapientes, in Iudæorum atque Gentilium incredulitate conſiſtere conuincuntur.

24 Si quis autem diuiſerit, Deum patrem dicens: & Deum filium, & Deum Spiritum ſanctum, affirmans deos dicit, & non Deum propter vnam deitatẽ ac poteſtatem, quam eſſe credimus & nouimus, Patris & Filij & Spiritus ſancti Deum vnum: ſubtrahens vero filium & ſpiritum ſanctum, tanquam ſolum opinatus patrẽ Deum, anathema ſit. Nomen enim deorum & angelis & omnibus ſanctis à Deo poſitum eſt atque donatum. De Patre vero & Filio & Spiritu ſancto propter vnam æqualemq; diuinitatem, non deorum nomina, ſed Dei noſtri traditur atque ſignificatur, vt credamus quia in Patre & Filio & Spiritu ſancto ſolummodo baptizamur, & non in archangelorum & angelorum nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut Iudæi Gentileſq; inſaniunt. Hæc igitur Chriſtianorum ſalus eſt, vt credentes Trinitati, hoc eſt, Patri & Filio & Spiritui ſancto, & in eam baptizati, vnam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem & ſubſtantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta ſunt.

Cap. XVII.

Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodoſius.

SOCRATES.

INterea Theodoſius Imperator corpus epiſcopi Pauli de Ancyra rum reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedonium in exilium deſtinatum in Cucuſo Armeniæ fecerat ſuffocari. Quod funus cum honore maximo atque veneratione ſuſcipiens, in eccleſia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noſcitur appellari, quam tunc Macedoniani tenuerant ab Arianis diuiſi, & expulſi ab imperatore, quod eius noluiſſent ſequi fidem.

SOZOMENUS.

IN qua baſilica plurimi neſcientes veritatem, Paulũ Apoſtolum iacere credunt, & maxime mulieres ac populus. Hoc itaq; tempore etiam Melitij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta ſepulchrum Babylæ martyris noſcuntur eſſe reconditæ. Fertur vero quod per totam viam iuſſu principis, miniſtrantibus cunctis ciuitatibus, cum pſalmodia & honore debito funus eius vſque ad Antiochiam fuerit deportatum.

Melitij corpus Antiochiam.

Cap. XVIII.

De auſpicijs Imperatoris Arcadij

SOCRATES.

An. do. 385.

INter hæc Theodoſios Imperator filium ſuum Arcadium deſignauit Auguſtum, Conſulatu Metobaudis ſecundo, & Saturnini, ſextodecimo Ianuarij menſis die. Non longo poſt tempore aderant vtrique totius religionis epiſcopi eodem Conſulatu, Iunio menſe.

Cap. XXIX.

Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit ſolos orthodoxos.

Theodoſius laborabat pro concordia eccleſiarum Nectarius. Agelius Nouatianorum epiſcopus. Siſinnius Diſputatio.

INter hæc euocans Imperator Nectarium, tractabat cum eo quid fieret vt non Chriſtiani diſcordarent, ſed tota vniretur eccleſia. Dicebat autem: Oportet examinari quæſtionem eccleſias ſegregantem, vt cum diſcordia recederet, concordia eccleſias congregaret. Hoc audiens Nectarius cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorum epiſcopum tanquam in fide conſortem, indicauit ei votum Imperatoris. At ille cum eſſet rebus alijs venerandus, de dogmate nō valebat reddere rationem, ſed lectorem ſuum Siſinnium nomine, ſtatuit qui pro ipſo deberet proferre ſermonem, virum eloquentem & rebus expertum, optimeque ſcientem ſacrarum profundiſſima literarum, ſed & philoſophica dogmata. Is ergo dixit, quod diſputatio non ſolum ſchiſmata non vniret, ſed etiam hæreſes ad contentiones maiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale conſiliū. Bene namq; ſciebat, quod veteres patres principium ſubſtantiæ filij Dei dare vitabant, quoniam percepiſſent eſſe patri coæternum. Quapropter dedit conſilium, vt diſputatiuas fugeret contentiones, & teſtimonium ex traditione veterum adhiberet, vtque Præſules hæreſeon interrogaret Imperator, an ſermonem vellent facere de antiquis eccleſiæ doctoribus, qui ante diuiſionem floruiſſent, an certe illos velut alienos à Chriſtianiſmo reſpuerent. Et ſi quidem eos abnegarent, obijceretur eis. Ergo eos anathematizare præſumite. Et ſi hoc facere non auderent, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si vero de antiquis non offenderentur doctoribus: Noſtrū, inquit, eſt præbere veterum libros, per quos noſtrum dogma illorum teſtimonio roboretur.

An. do. 386. Conſilium Siſinnij de concordandis hæreticis.

Inter hæc cum Nectarius Siſinnium dicentem libenter audiuiſſet, feſtinus ad palatiū properauit, dixitque Principi conſilium ſibi datum. At ille conſiderata ſententia, cauſam ſapienter inſtituebat. Deinde conuocans hæreſiarchas, interrogauit an ſuſciperent Magiſtros eccleſiæ, qui ante tempora diſſenſionis extitiſſent. Illis vero non abnegantibus, ſed tanquam præceptores honorantibus: rurſum Imperator interrogauit, an eorum teſtimonia de Chriſtiano dogmate ... placerent. Hæc audientes præſules hæreſeon ... diſputatores eorum ... rapte enim ... ad diſputationis certamina parati, in reſponſo vehementer hæſerunt. Irruit e-

Diſputatores.

E

nim in omnes magna diſ... bonum Imperatoris eſſe propoſitum ... vero cogitantibus, quod non ipſorum ex ... propoſito, dum alij aliter de libris veterum ſententiæ viderentur. Et nequaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant diuiſi, non ſolum aduerſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſeipſos, qui pridem vnius hæreſeos eſſe videbantur. Q... rem conſors malitia, ſicut linguæ Gigantum veterum eſt diuiſa, & turris eorum funditus eſt ſubuerſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum confuſionem, & quod in diſputatione ſolummodo, & non in antiquis expoſitionibus confidebant, alio properauit itinere, eiſque declarauit, vt ex ſcripto vnaquæque religio definitionem ſuæ fidei declararet. Tunc callidi viri ſingolarium hæreſeon ſubtiliter ſua verba tractantes, dogma proprium conſcripſerunt. Erat enim definitus dies, quo ſinguli epiſcoporum ad palatium conuenirent. Aderant ergo Nectarius

Antiquo incorporato.

F

& Agelius τοῦ ὁμοουσίου fidei præſidentes, Arianorū vero Demophilus, Eunomianorum ipſe Eunomius, Macedonianorum Eleuſius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & vniuſcuiuſq; dogmatis ſcripta ſuſcipiens, ſeorſumq; recedens orauit intente, vt ſibi cooperaretur Deus ad veritatis electionem. Deinde vniuſcuiuſque dogmatis relegens ſcripturam, alia quidem omnia tanquam diuiſionem Trinitatis introducentia culpans, repente diſrupit, & ſolum τοῦ ὁμοουσίου dogma cum laude ſuſcepit. Hęc autem occaſio fuit, vt Nouatiani bene agentes, intra ciuitatem haberent ſuas eccleſias. Admiratus namque princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia ſuæ eccleſiæ atque fidei poſſiderent. Verum aliarum religionum Antiſtites propter diſcordiam ſuam in reprehenſionem ſui populi venientes æſtuabant, triſtitiaq; confuſi diſcedebant, & literis conſolabantur alte-

Nectarius, Agelius, Demophilus Eunomius, Eleuſius, Theodoſius dogma Conſubſtantialitatis amplectitur.

G

ri alteros, vt non cruciarentur quod plurimi deficientes ad fidem τοῦ ὁμοουσίου accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certe tum non dicebant, cum multum populū per poteſtatē ſibi ipſis aggregarēt.

SOZOMENVS.

IMperator interea lege ſancivit, vt hæretici neque eccleſias haberent, neque de fide docerent, neque epiſcopos aut alios ordinarent: & alios quidē è ciuitatibus, expelli, alios ſine honore eſſe. Neque frui communi ciuitate permiſit. Inſuper crudeles pœnas aduerſus eos in lege conſcripſit, quas tamen executus non eſt. Hue enim ſpectabat vt per hoc concordes exiſterent, non vero ſupplicio ſubiacerent.

H

Cap. XX.

De ſchiſmate facto inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum.

SOCRATES.

Orthodoxi ſequuntur ſchiſmata.

SEd neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à triſtitia vacabant. Nam Antiocheni eos qui in concilio præſſerunt ... declinabant. Ægyptij & Arabes, & Cyprij, Flauianum ab Antiochia expellendum eſſe dicebant

An. do. 386. Maximus tyrannus.

A Phœnices vero & Phœnices, atque S...i, pro Flauiano laborabant. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porro tempore quo Conſtantinopoli de ſynodis agebatur, talia circa Heſperiam acciderunt. Maximus de Britannorum partibus contra Romanorum ſurrexit imperium, & laboranti Gratiano contra Alamannos intulit bellum.

Alamanni vrbem, Præfectus. Iuſtina.

In Italia vero puero admodum exiſtente Valentiniano, rerum curam Probus Exconſul atque Præfectus habebat. Iuſtina vero Valentiniani mater cum eſſet Ariana, viuo quidem marito lædere non valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuuene, Mediolanum veniens Ambroſio epiſcopo erat infeſta, ita vt eum mitti iuberet in exilium.

Ambroſius in exilium.

THEODORITVS.

CVmque de eccleſia iuberetur exire Ambroſius, ait: Ego, inquit, hoc ſponte non faciam, ne lupis ouium ſepta contradere videar, aut blaſphemantibus Deum: hic ſi placet occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate. B

SOZOMENVS.

CVmque populus ſingulariter diligens Ambroſium repugnaret, & trahentibus eum ad exilium valde reſiſteret, magis indignata Iuſtina vocauit Beniuolum tunc Quæſtorem, iubens vt velociter proponeret legem, quæ fidem prolatam Arimini confirmaret. Cumque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis innitabat. Beniuolus autem diſcingens ſe, balteum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicens, non illum honorem neque maiorem velle ſe pro impietatis habere mercede. Cumq; ille hoc facere omnibus modis refutaſſet, inuenti ſunt alij qui nequitiæ iuſſionibus miniſtrarent. C

Beniuolus quæſtor.

CAP. XXI.

Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſecuta, & de Gratiani nece, & inuaſione Maximi.

SOCRATES.

An. do 380. Gratianus Cæſar, quo pacto caſus.

INter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Maximi fuiſſe occiſum. Andragatius enim dux Maximi, in lectica portatus vt occideret Gratianum, huiuſmodi opinionem miſit in vulgus, quod vxor Gratiani ſuo viro feſtinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuium tranſeuntis. Gratianus autem credens coniugem re vera venire quam nuper acceperat, non præcauit eius inſidias, & veluti cæcus in foueam, in manus hoſtis incurrit. D Cum ergo veniſſet Gratianus velut ad vxoris vehiculum, ex improuiſo exiliens Andragatius Gratianum callidus interemit. Mortuus ergo eſt Conſulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquinto, vitæ viceſimo & quarto. Hoc itaque facto, ad præſens contra Ambroſium ira Iuſtinæ quieuit. Porro Valentinianus licet inuitus, tempore neceſſitatis flexus in Maximi conſenſit imperium. Tunc Probus metuens Maximi poteſtatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Theſſalonica Macedoniæ morabatur.

Andragatius trucidatur.

THEODORITVS.

Maximus tyrannus pro orthodoxis.

A CVmque audiſſet Maximus quæ contra Ambroſium rurſus magniloquum prædicatorem veritatis agerentur, ſcripſit Valentiniano, vt bellum quod agebatur contra eccleſias, ſolueretur, monens vt paternam non amitteret pietatem: adiecitque etiam minas belli: & niſi quieſceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem ſumens exercitum venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porro Valentinianus cognoſcens eius inuaſionem, fugit in Illyricum, experimento cognoſcens quæ matris conſilio ſuſtineret. Porro Theodoſius audiens quæ à Iuſtina fuerant geſta, & à tyranno ſcripta, fugienti Valentiniano reſcripſit, non eſſe mirandum ſi Imperatori quidem terror, Tyranno vero poteſtas accreſceret, cum Imperator pietati rebellis extitiſſet, Tyrannus autem ei auxilia commodaret: & propterea ille quidem fugeret nudus, B iſte vero armaretur aduerſus nudum.

Theodoſius ad Valentinianum.

SOCRATES.

An. do. 3.. Theod. ſi aduerſus Maximum tyrannum.

TVm igitur Theodoſius Imperator in maxima ſollicitudine conſtitutus, contra Tyrannum parabat exercitum, metuens ne quid etiam contra iuniorem Valentinianum inſidiæ tyranni præualerent. Ea tempeſtate etiam Legatio Perſarum aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus eſt de vxore Placilla, Conſulatu Richomeri & Clearchi, nono die Septembris menſis: quo Conſulatu Agelius quoque Nouatianorum epiſcopus eſt defunctus.

Honorius Theodoſii filius.

Agelij mors.

CAP. XXII.

C *De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili.*

An. do 3.. Timotheus Alex. moritur, Theophilus ... ced. ... Marinum Dorotheum.

SEquenti vero Conſulatu Arcadij Auguſti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo, Theophilus ſuſcepit præſulatum. Poſt annum vero Demophilo Arianorum Antiſtite moriente, Ariani Marinum quendam epiſcopum ſibi ipſis ordinauerunt, qui tamen non diu vixit, ſub quo diuiſa eſt Ariana religio. Quo moriente Dorotheum ab Antiochia Syriæ deducentes habuerunt Pontificem.

CAP. XXIII.

De prælio Theodoſii contra Maximum atque victoria

D

An. do 3..

POrro Imperator contra Maximum feſtinans, Conſtantinopoli Imperatorem filium reliquit Arcadium. Cumque Theſſalonicam veniſſet, inuenit Valentiniani iudices in maxima triſtitia conſtitutos, quod tyrannum velut Imperatorem ex neceſſitatis cauſa ſuſcepiſſent. Theodoſius autem aperte quidem nec refutabat nec admittebat Legationem Maximi. Non tamen patiebatur ſub tyranno poſitum imperium Romanorum. Sumens ergo omnem exercitum, Mediolanum tendebat, vbi erat etiam Maximus. Interea Ariani Conſtantinopoli poſiti, diuerſas opiniones in populo ſeminantes,

Theodoſius Mediolanum ven...

dicebant & exercitum Imperatorem amiſiſſe, & ipſum Tyranni ducibus ſubiugatum, aliaque multa quæ ſolent inimici voto malitiæ iactare, ita vt crebro hæc audientes, non opinionem, ſed veritatem crederent. His ſermonibus Arrianorum populus inflammatus, ad enormem quandam exarſit audaciam, domumq; Nectarij epiſcopi concremauit, Conſulatu Theodoſij ſecũdu & Cynegij. Verum Imperator Theodoſius dum tyrannum aggrederetur cognoſcẽtes Maximi milites præſentiam inſtructionis Imperialis & ſignorum eius aduentum, ne famæ quidem ipſius impetum ſuſtinere valuerunt, ſed apprehendentes Tyrannum, vinctum ei protinus obtulerunt. Qui eorum Conſulatu peremptus eſt ſeptimo & viceſimo die Auguſti menſis. Andragattus autem qui peremerat Gratianum, in vicinum fluuium ſeipſum proiiciens expirauit. Tunc igitur Valentinianus & Theodoſius peracta victoria, venere Romam. Erat enim cum eis pariter & Honorius valde puer: Quem poſt victoriam contra Maximum habitam, ab vrbe Conſtantinopolitana Theodoſius euocauerat. Cumque in Romana vrbe morarentur, feſtiuitates pro victoria celebrantes, tunc ſuam bonitatem circa Symmachum Exconſulem Theodoſius oſtendit. Is enim Symmachus inter Senatores præcipuus habebatur, eratque Romanæ eloquentiæ eruditione admirabilis, cuius multi quoque reperiuntur libri. Scripſerat autem Maximi laudem, eamque recitarat: vnde poſtea reus maieſtatis eſſe videbatur. Quamobrem mortem metuens, confugit in eccleſiam. Verum Imperator quum eſſet perfecte Chriſtianus, & non ſolum ſuæ fidei ſacerdotes honoraret, ſed etiam Nouatianos, qui proxime ipſius fidei decreta ſeruarent, Leontio tunc epiſcopo Romano, eccleſiæ Nouatianorum roganti beneficium conferens, Symmachum abſoluit à crimine. Cumque veniam Symmachus meruiſſet, ἀπολογητικὸν, id eſt, ſatisfactionalem librum ad Theodoſium Imperatorem conſcripſit.

An. do. 390. Arriani domum Nectarij incendunt.

An. do. 390. Maximi tyranni mors.

Andragathius tructidator ſe in aquam præcipitat. Epinicia Valentiniani & Theodoſij Auguſtorum.

Symmachus reus læſa maieſtatis ad eccleſiam confugit.

F

G

Cap. XXIV.

Quemadmodum latrocinia quæ Romæ per piſtrina fiebant Theodoſius remouerit Imperator, & de lege contra adulteras prolata mulieres.

THeodoſius igitur Imperator in Romana vrbe impoſitus, multũ profuit ciuitati, alia inſtituendo, alia vtiliter auferendo. Duas tamen res dignas confuſione prohibuit. Erant tam olim in vrbe Romana domus ingenti magnitudine extructæ, in quibus panis fiebat qui vniuerſæ ciuitati miniſtrabatur. Harum mancipes, tempore procedente piſtrina publica latrocinia eſſe fecerunt. Quum enim eſſent molæ in locis ſubterraneis conſtitutæ, per ſingula latera earum domuum tabernas inſtituentes, meretrices in eis proſtare faciebant, vt per eas plurimos deciperent, alios qui pro pane veniebant, alios qui illuc pro libidinis turpitudine feſtinabant. Arte namque mechanica in molam de taberna cadebant. Et hoc accidebat maxime peregrinis. Vnde fiebat vt multi vſq; ad ſenectã laborarent, inde non permitterentur exire, exiſtimantibus eorum propinquis eos eſſe defunctos. In huiuſmodi laqueum quidam miles

Romæ piſtrinum ſubterraneum, in quo peregrini velut in carcerem per dolum decipiebantur.

H

E Theodoſij Imperatoris incidit. Cumque fuiſſet clauſus ad molam, nec dimitteretur exire, euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore correpti, militem dimiſerunt. Hæc vbi cognouiſſet Imperator, non ſolum mancipes ſupplicijs affecit, ſed & ipſa piſtrina funditus eſſe deſtruenda præcepit. Aliam rurſus abrogauit huiuſmodi rem. Si qua mulier in adulterio capta fuiſſet, non emendabatur, ſed potius ad augmentum peccandi contradebatur. Includentes enim eam in anguſto proſtibulo, & admittentes qui cum ea fornicarentur, hora qua turpitudine miſcebatur, tintinnabula percutiebant, vt eo ſono illius iniuria fieret manifeſta. Hæc audiens Imperator, permanere non paſſus eſt, ſed ipſa proſtibula deſtrui iuſſit, aliiſque pœnis adulteratam ſanciuit affligi. His actis relicto Valentiniano Romæ, ipſe cum Honorio Conſtantinop. rediit, Conſulatu Daciani & Symmachi, die decimo menſis Nouembris.

Romæ adulterarum pœna ſublata.

An. do. 393.

Cap. XXV.

Quemadmodum Amphilochius Theodoſio perſuaſerit, vt Arianorum conciliabula prohiberet.

THEODORITVS.

REuertente porro Theodoſio ab Heſperiis partibus, venit ad eum Amphilochius vir admirandus (cuius ſæpe meminimus) ſupplicans vt Arianorum concilia de ſingulis ciuitatibus prohiberet. Verum Imperator crudelem iudicans eſſe petitionem, contempſit eum. Porro ſapientiſſimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit, ſed cauſæ remedium memorabile parauit. Poſt aliquot namque dies ingreſſus Palatium, videnſque filium Arcadium iam Imperatorem adſtare patri, Theodoſium ſolenniter ſalutauit, filium vero non et exhibita ſalutatione deſeruit. Verum Imperator credens oblitum Amphilochium, inuitauit, vt eum oſcularetur. At ille: *Sufficit*, inquit, *ei proprius honor.* Tunc Imperator contriſtatus, ſuam iniuriam filio factam contumeliam iudicauit. Porro ſapientiſſimus Amphilochius conſilium ſuæ intentionis aperuit, & cum clamore dixit: *Vides Imperator quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris irrogari? crede ergo etiam omnium Deum ſic abominari eos qui ipſius vnigenitum filium blaſphemare contendunt, & velut ingratos circa Saluatorem & benefactorem habere ſemper odio.* Hoc intelligens Imperator, & geſta ſimul dictaque miratus, legem ſtatim protulit, vt hæreticorum concilia prohiberentur.

Amphilochius ad Theodoſium.

Oſcula vetorum.

Cap. XXVI.

De morte Paulini Antiocheni epiſcopi & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus ſit Damaſo reconciliatus.

SOCRATES.

CIrca hæc tempora in Antiochia Syriæ, Paulino epiſcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flauianum. Et propter hoc Euagrium ordinauerunt ſuæ partis epiſcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidem in eius loco factus iam non eſt, Flauiano vtique renitente. Verum hi qui declinabant Flauia-

Paulinus. Flauianus. Euagrius.

oum

A num propter iuriſiurandi præuaricationem, ſeorſum ſolennia celebrabant. Porro Flauianus omni virtute curabat, vt eos ſibiipſi aggregaret. Quod paulo poſt hoc modo cognoſcitur eueniſſe. Cum Damaſus Romanus Pontif. & Theophilus Alexandrinus indignarentur circa Flauianum, non ſolum propter periurium, ſed etiam quod ipſe fuiſſet occaſio, vt populus fidelium diſcordaret, poſtea Theophilus à Flauiano rogatus miſit Iſidorum presbyterum, vt ſuccenſentem Damaſum Flauiano conciliaret epiſcopo, dicens vtilem fore populi concordiam, ſi culpa iam facta Flauiano remitteretur. Hoc itaque modo communione reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim concordiam reparauit. Ariani vero ab eccleſiis pulſi, in ſuburbanis Antiochenis Collectas agebant. Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo, Ioannes in eius ſede ſuccedit.

Damaſus Pont. Rom. Theophilus Alexand.

Cyrilli mors.

Cap. XXVII.

B *Quomodo apud Alexandriam Paganorum templa destructa ſint.*

EO porro tempore etiam in Alexandreia huiuſmodi ſeditio generata eſt. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandreia Paganorum templa deſtruerentur. Theophilus poteſtate percepta, ſtuduit Paganorum deſtruere myſteria, & templum quidem Mithræ purgauit, Serapidis vero ſubuertit. Verum Mithræ ſacra vbi homicidia perpetrabant, publice patefecit. Serapidis autem & aliorum riſu plena monſtrauit, iubens per mediam plateam portari verenda, quæ Pagani cum maximo honore venerabantur. Hæc Pagani videntes maxime Philoſophi, iniuriam ferre nequiuerunt. Vno namque impetu contra Chriſtianos facto, C neces innumeras perpetrarunt, reſiſtentibuſque Chriſtianis clades hæc vſque ad immenſum bellum proceſſit. Mortui denique ſunt in ea congreſſione Paganorum pauci, Chriſtianorum vero plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porro Pagani metu principis poſtquam cæde fuerant ſatiati, per loca ſingula celabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius Ammoniuſq; Grammatici, apud quos ego valde puer Conſtantinopoli legi. Et Helladius quidem ſacerdos Iouis eſſe dicebatur, Ammonius vero † Simiæ. His ita geſtis, Theophilo in deſtructione templorum auxilia ſubminiſtrabant. Præfectus Alexandreiæ & dux ordinis militaris. Idola autem deorum conflabantur ad faciendas ollas, & ad Alexandrinæ eccleſiæ diuerſos vſus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expenſas D egentium. Cum igitur Theophilus omnes contriuiſſet deos, vnum tantummodo reliquit Simiæ ſimulachrum, iubens id publice proponi atque ſeruari, ne ſequenti tempore Pagani negarent tales ſe adoraſſe deos. Quam rem noui ego grauiter tuliſſe Ammonium Grammaticum, dicentem Paganos nihil tam graue perpeſſos, niſi quod non conflatum eſt & ipſum, ſed pro deriſione vnum illud idolum ſeruaretur. Helladius autem gloriabatur, dicens quod in congreſſione Chriſtianorum nouem ipſe peremiſſet.

Templa gentilium destruuntur.

φιλάλλοι.

Helladius & Ammonius Grammatici præceptores Socratis Conſtantinopolitani hiſtorici.

† Apollinis.

Theodoſius idola Alexandrina donauit Chriſtianis, in vſum pauperum. Simiæ ſimulachrum.

SOZOMENVS.

IGitur Imperator audiens quæ Alexandreiæ fuerant perpetrata, beatificauit quidem Chriſtianos, martyrum eis palmas attribuens, eo quod pro dogmate tanta pericula pertuliſſent. Paganis autem veniam dedit, vt eis Chriſtianiſmum facile ſuaderet, iuſſitque vt templa funditus, quæ fuerant cædis cauſa, deſtruerentur. Cuius literæ cum publice lectæ fuiſſent, & Chriſtiani Paganos impeterent, terrore ducti cuſtodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tempore Chriſtiani ea loca tenuiſſe noſcuntur. Olympius autem Philoſophus (ſicuti audiui non ante multum temporis) luceſcente die quo hoc euenit, audiuit quendam in templo Serapidis, alleluia pſallentem. Cumque ianuis clauſis adhuc quietis tempore nullum ibi conſpiceret, ſed tantummodo vocem pſallentis audiret, cognouit ſigno quod eſſet futurum, & latenter egreſſus, inuenta naue diſceſſit.

Cuſtodes Serapidis fugerunt. Olympius philoſophus.

Cap. XXVIII.

De fraudibus quas per templa ſua Pagani faciebant.

THEODORITVS.

THeophilus igitur Alexandrinam vrbem idolorum errore purgauit, & non ſolum à fundamentis templa ſubuertit, ſed eam fallaciam ſacerdotum his qui ſeducebantur aperuit. Erant enim ſimulachra ærea ligneaque intus vacua, & dorſum copulatum ad parietes habentia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta aſcendentes & intrantes in ſimulachra, quæ volebant per eorum ora loquebantur, & hoc modo ſeducebantur iugiter audientes. In Serapidis autem aſcendens templum, vidit ſimulachrum quod magnitudine ſua terrebat conſpicientes. Ferebatur etiam ſermo fallax, quod ſi quis ad illud accederet, mox terra commoueretur, & peſtis cunctos inuaderet. Sed hæc verba fabulis anilib. plena eſſe confidens, magnitudinem contempſit velut exanimem, iuſſitque cuidam habenti ſecurim, vt Serapim forti percuſſione concideret. Cumque cecidiſſet, clamauerunt omnes, propter illam ſenilem fabulam ſibi formidantes. Porro Serapis neque doluit, nempe ligneus: neque vocem emiſit, velut exanimis. Cũ vero eius abſtuliſſent caput, greges ſoricum inde procurrerunt. Erat enim nidus ſoricum, Ægyptiorum deus. Tunc eum per partes incidentes igne concremauerunt, caput autem per totam traxerunt vrbem.

Impoſtura Gentilium.

Serapis deijcitur.

Cap. XXIX.

De characteribus ſub crucis figura factis qui in templo Serapidis ſunt inuenti.

SOCRATES.

CVmque templum Serapis ſpoliaretur, inuentæ ſunt literæ in lapidib. ſculptæ, quæ apud Ægyptios vocantur ſacræ, habebantque ipſi characteres figuram crucis. Hoc Chriſtiani videntes atque Pagani, ſinguli eorum hoc ſignum religioni propria deputabant. Chriſtiani

Ἱερογλυφικά.

dicebant

Symbolum crucis.

dicebant ſignum eſſe ſalutiferæ paſſionis Chriſti, Pagani vero aliquam communionem Chriſto & Serapidi per hoc ſignum aſſerebant. Interpretes autem ſignum crucis inſinuare dicebant vitam ſuperuenturam. Quamob cauſam Chriſtiani ad ſummum faſtigium ſunt euecti. Cumque & per alias literas, quæ apud eos ſacræ dicuntur, indicaretur finem habiturum Serapidis templum, quando character crucis apparuiſſet, qui vitam ſuperuenturam ſine dubio declararet, longe plurimi ad Chriſtianiſmum feſtinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego non arbitror ſacerdotes Ægyptiorum aduentum præſciſſe Chriſti, & crucis ſignaculum deſignaſſe. Nam ſi ſacramentum aduentus domini à ſeculis & à generationibus fuit abſconditum, ſicut dicit Apoſtolus, & latuit principem nequitiæ diabolum, multo magis famulos eius ſacerdotes Ægyptiorum. Sed diuina prouidentia hoc præſtruxit, vt in literatum fieret quæſtione, quod etiam in Apoſtolo Paulo monſtratum eſt. Nam & ille ſancto Spiritu dictatus, multos Athenienſium adduxit ad fidem, quando ea quæ in ara erant, ſcripta, ſenſu propriæ narrationis expoſuit. Niſi forte quis dicat, quod etiam in ſacerdotibus Ægyptiorum operatus fuerit Deus, ſicut in Balaam & in Caipha: etenim & illi quoque prophetaſſe referuntur.

Cap. XXX.

De cade quæ ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœnitentia eiuſdem Theodoſii, Ambroſiique conſtantia.

THEODORITVS.

NOn eſt facile hominibus, vniuerſas vitare hoſtis inſidias. Nam vbi quiſpiam libidinis effugerit paſſionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ fouea paratur. Hanc ſi tranſcendat, vitium furoris incurrit. Atque alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere poſſit incautos. Et corporis quidem paſſiones habet facile miniſtrantes, vt animam poſſit occidere. Sola autem mens eius qui vigilauit, diuinis vacando victoriam reportat, machinationum imperium diſſoluens. Humana itaque natura participatus Theodoſius Imperator, habuit paſſionum quoque communionem, iuſtoque furori immenſam permiſcens crudelitatem, iniuſtam operatus eſt paſſionem. Quam rem narrare neceſſarium eſt, & pro vtilitate legentium, & pro memorabili virtutum opinione. Theſſalonica ciuitas eſt grandis & populoſa, in qua cum fuiſſet orta ſeditio, quidam iudicum lapidati ſunt atque trucidati. Hinc indignatus Theodoſius, iracundiæ non refrenauit impetum, ſed iuſſit iniuſtos gladios ſuper omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocentes interimi. Septem millia etenim hominum (ſicut fertur) occiſa ſunt non præcedente iudicio, ſed tanquam in meſſibus omnes ſimul conciſi ſunt. Huiuſmodi cladem plenam valde gemitibus, audiens Ambroſius, cum princeps Mediolanum veniſſet, & ſolenniter in ſacrum voluiſſet intrare templum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his ſermonibus à ſacri liminis ingreſſu prohibuit. Neſcis Imperator perpetratæ à te cædis quanta ſit magnitudo, ne-

An. do. 390. Magiſtra... imperia... occiſi ad Theſſa... 7. ho... ...Theſſalonicæ iuſſu Theodoſii.

E que poſt cauſam tanti furoris mens tua molem præſumptionis agnoſcit: ſed forte recognitionem peccati prohibet poteſtas imperij. Decet tamē vt vincat ratio poteſtatem. Sciendaquippe natura eſt, eiuſque mortalitas atque reſolutio, & puluis progenitorum ex quo facti, & in quem redigendi ſumus, & non flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & conſeruorum. Vnus eſt enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aſpicies communis domini templum? quibus calcabis pedibus ſanctum illius pauimentum? quomodo manus extendes, de quibus adhuc ſanguis ſtillat iniuſtus? quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, quando furore verborum tuorum tantus iniuſte eſt ſanguis ef-F fuſus? Recede igitur recede, nec altero peccato priora crimina augere contendas. Suſcipe vinculum, quo te omnium dominus nunc ligat: eſt enim medicina maxima ſanitatis. His ſermonibus Imperator obediens (erat enim diuinis eruditionibus nutritus, & aperte ſciens quæ ſint propria ſacerdotum, quæ regum) gemens & flens ad Regalia reuerſus eſt. Quumque octo menſium continuorum tranſiſſet tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris noſtri feſtiuitas. Imperator autem lamentationibus aſſiduis in palatio reſidens, continuas lachrymas inceſſabiliter expendebat. Ingreſſus itaque Ruffinus tunc Magiſter, & ſingularem apud principem habens loquendi libertatem, & videns principem in lamentatione proſtratum, acceſſit vt lachrymarum cauſam inquireret. At ille amariſſime ingemiſcens, & vehementius lachrymas fundens: *Tu*, inquit, *Ruffine ludis, & mea mala non ſentis. Ego autem lamētor & gemo calamitatem meam: quia ſeruis quidem & mendicantibus aperta ſunt tem-*G *pla Dei, & proprium dominum ingredientes licite exorant, mihi vero ingreſſus ad eum non eſt. Inſuper etiam cœli ſunt mihi clauſi.* Hæc dicens, verba ſingula ſingultibus interrumpebat. Ruffinus vero: *Curram*, inquit, *ſi tibi placet pontificique precibus perſuadebo vt ſoluatur vinculum quod illigauit.* Ait Imperator: *Non ſuadebis Ambroſio. Noui ego decretum illius eſſe iuſtum, neque reuerebitur imperialem potentiam vt legem præuaricetur diuinam.* Cumque Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambroſium eſſe flectendum, Imperator eum proficiſci cum feſtinatione præcepit. Ipſe vero ſpe data paulo poſt eſt ſequutus, credens Ruffini promiſſionibus. Porro vir mirandus Ambroſius mox vt vidit Ruffinum, ait: *impudentiam canum imitatus es ô Ruffine, tantæ videlicet cædis auctor*H *exiſtens, pudorem ex fronte detergens, nec erubeſcis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam.* Cumque Ruffinus ſupplicaret, & Imperatorem diceret eſſe venturum, ſuperno zelo accenſus Ambroſius ita: *Ego vero*, inquit, *Ruffine prædico, quod eum ingredi ſacra limina prohibebo: ſi vero imperium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego ſuſcipiā.* Hęc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiauit Imperatori votum Antiſtitis, monens ne de palatio forte procederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoſcens, pergam, inquit, & iuſtas ſuſcipiam contumelias. Cumque ad ſacra limina perueniſſet, in ſanctam quidem baſilicam non intrauit, ſed veniens ad Antiſtitem, &

Olim Euchariſtia dabatur laicis in manus.

Excommunicatur Theodoſius Parentes.

Ambroſ. ad Ruffinum.

inueniens

inueniens eum in Saluatorio reſidentem, ſupplicabat vt ipſius vincula reſolueret. At ille tyrannicam dicebat eius eſſe præſentiã, & contra Deum inſanire Theodoſium, eiuſque calcare leges. Verum Imperator. *Non, inquit, inſurgo aduerſus eccleſiaſticas ſanctiones, nec inique ingredi limina ſacra contendo, ſed te ſoluere mea vincula depoſco, & communis domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiam agentibus dominus noſter aperuit.* Tum Antiſtes. *Quam*, inquit, *pœnitentiam oſtendiſti poſt tanta ſcelera? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagaſque curaſti?* At Imperator, *Tuum*, inquit, *opus eſt & docere, & medicamina temperare: meum vero oblata ſuſcipere.* Tum ſanctus Ambroſius: *Quoniam furori*, inquit, *tuum iudicium commiſiſti, & non ratio protulit ſententiam, ſed potius iracundia, ſcribe legem quæ decreta furoris euacuet, vt triginta diebus ſententia necis atque proſcriptionis in literis tantummodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus tranſactis diebus ira videlicet iam ceſſante ratio cauſam iudicans, apud ſeipſam quæ cognouerit ſub veritate diſponat.* In his enim diebus cognoſcetur, an iuſta ſit quam protuleris an iniuſta ſententia. Et ſi quidem ratio probauerit, iniuſta quæ fuit prolata abolebit: ſi vero iuſta, firmabit. Dierum vero numerus ad hæc examinanda ſufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo lubenti ſuſcipiens, & optimam eſſe confidens, legem conſcribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto vinculum eius ſoluit Ambroſius. Quæ lex hactenus obſeruatur. Eſt enim huiuſmodi.

Theodoſius ad Ambroſium.

Ambroſ. ad Theodoſiũ.

IMPPP. GRATIANVS VALENtinianus, & Theodoſius Auggg. Flauiano Præfecto Prætori Illyrici.

Lex de dilatione vindictæ.

SI vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtrã conſuetudinem pro cauſæ intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſane accipiat vinciatque cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilanter obſeruet.

An. do. 391. Theodoſius in templo.

Sic igitur ſacratiſſimus Imperator ingredi limina tentans, non ſtans domino ſupplicauit, neque genua flexit, ſed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum tuum. Manibus autem capillos euellens, frontemque percutiens, & pauimento lachrymarum guttas aſpergens, veniam impetrare poſcebat. Cumque tempus accederet quo munus ad altare ſolebat offerre, ſurgens cum lachrymis eſt ingreſſus. Cum vero obtuliſſet, ſicut ſolitus erat, intra cancellos ſtetit. Rurſus autem Ambroſius non quieuit, ſed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem interrogauit, quid ibidem expectaret: Imperatore dicente, expectare ſe ſacrorum perceptionem myſteriorum, per Archidiaconum remandauit: *O Imperator, interiora loca tantum ſacerdotibus ſunt collata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cæteris habe communem: Purpura namque imperatores, non ſacerdotes facit.* Tum fideliſſimus Imperator etiam hanc traditionem animo lubenti ſuſcipiens remandauit. Non temeritatis cauſa intra cancellos manſi, ſed in Conſtantinopolitana vrbe hanc conſuetudinem eſſe cognoui. Vnde ago gratias pro huiuſmodi medicina. Tali ergo tantaque & Præſul & Imperator virtute clarebant. Ego ſane vtriuſque opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientiam: illius zeli feruorem, huius fidei puritatem. Porro regulas pietatis quas à magno ſacerdote percepit, etiam reuerſus in Conſtantinopolitana vrbe ſeruauit. Nam cum feſtiuitatis tempore ad eccleſiam proceſſiſſet, oblatis ad altare muneribus, mox egreſſus eſt. Cumque Nectarius tum Præſul eccleſiæ rogaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps: *Vix*, inquit, *potui diſcere quæ differentia ſit Imperatoris & ſacerdotis, vix enim inueni veritatis magiſtrum. Ambroſium namque ſolum noui digne vocari Pontificem.* Tantum itaque profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta.

Cap. XXXI.

De virtutibus vxoris Theodoſii.

HAbebat igitur Imperator & aliam vtilitatis occaſionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum ſæpius admonebat, ſeipſam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni faſtigiis eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccenſa. Beneficij namque magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curam, non ſeruis, non aliis miniſtris vtens, ſed per ſeipſam agens, & ad eorum habitacula veniens, & vnicuique quod opus habebat præbens. Sic etiam per eccleſiarum Xenodochia diſcurrens, ſuis manib. miniſtrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius guſtans, offerens coclearia, panem frangens, cibuſque miniſtrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ ſeruis & ancillis mos eſt ſolenniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebantur prohibere dicebat: *Aurum diſtribuere opus imperij eſt: ego autem pro ipſo imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti.* Nam viro ſuo ſæpe dicebat: *Oportet te ſemper marite cogitare, quid pridem fueris, quid modo ſis.* Hæc ſi ſemper cogitaueris, ingratus benefactori nõ eris: ſed imperium quod ſuſcepiſti, legitime gubernabis, & harum rerum placabis autorem. His ergo ſermonibus ſemper vila velut optimam quandam vtilitatem, virtutiſque abundantiam coniugi ſuo alioqui ad optima propenſo offerebat.

Xenodochia eccleſiarum.

Cap. XXXII.

De indignatione & reconciliatione Theodoſii propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes.

HÆc vero ante maritum defuncta eſt. Poſt aliquantum vero tempus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximum amorem quem habuit erga eam Imperator, oſtendit. Coactus ſiquidem Theodoſius plurimorum continuatione bellorum quandam exactionem nouam impoſuit ciuitatibus. Antiochena vero ciuitas nouum vectigal ferre non po-

An. do. 391 Seditio Antiochena.

tuit: ſed videns populus ſuſpendi eos à quibus fuerat exacta pecunia, cum alia egit (vt vulgus ſolet occaſionem ſeditionis inueniens, tum deiiciente æream ſtatuam laudatiſſimæ Placillæ (ſic enim Auguſta fuerat vocata) etiam diu per omnem traxere ciuitatem. Hæc vbi Imperator cognouiſſet, ægerrime quidem tulit, vt æquum erat, ac priuilegia ciuitati ademit, vrbique vicinæ primatum tribuit, putans ho[...]is maximo dolori futurum. Inuidebat enim iam olim Antiochiæ Laodicea. Poſt hæc autem & incendium & deuaſtationem minabatur, & in vici formam ſe vrbem redacturum. Porro magiſtratus ipſi quoſdam in ipſo facinore comprehenſos ſupplicis affecerant, priuſquam de hac Tragœdia Auguſtus fuiſſet certior redditus. Hæc autem omnia Imperator quidem præcipiebat, non tamen fiebant, prohibente id lege quam proferri fecerat Ambroſius. Cum igitur veniſſent qui ferebant minas Imperatoris, † Allebichus Magiſter militum & Cæſarius Magiſter officiorum, erant omnes ſub formidine conſtituti. Porro viri eremum habitantes virtutis propugnatores, multi ſancti & optimi viri plurima m[...]nita ſimul & preces eis qui à principe miſſi fuerant, offerebant. Mac[e]donius autem vir ſanctus, nihil huius vitæ ſciens, ſed etiam diuinorum librorum pœnitus expers, in ſummitatibus habitans montium, diu noctuq; Saluatori omnium puras offerens preces, non Imperatoris indignatione permotus, non iudicum ab eo miſſorum, in media ciuitate vtriuſque chlamydem apprehendens, ab equis ſuis vt deſcenderent imperabat. At illi ſeniculum pannis obſitum viliſſimis intuentes, primum indignati ſunt. Cum vero quidam obſequia exhibentium, virtutem viri illius indicaſſent, repente ab equis deſilientes & genua tenentes eius, veniam ſuppliciter implorabant. At ille ſapientia diuina repletus, hæc eis verba loquutus eſt: *O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator ſolummodo, ſed etiam homo. Noli itaque reſpicere ſolum imperium, ſed conſidera quoque naturam.* Nam cum ſis homo eiuſdem naturæ hominibus cognoſceris imperare, & ſecundum imaginem diuinam atque ſimilitudinem hominum creata natura eſt. Noli igitur crudeliter atque ſæuiſſime Dei imaginem occidere. Irritas enim creatorem cum illius punis imaginem. Illud quoque conſidera, quod tu ipſe tantum propter æream contriſtaris imaginẽ. Quãtũ vero differat inanimata res ab animata viu[a]que atq; rationali, cunctis ſenſum habentib. e[ſt] apertum. Inſuper etiam illud conſideret, nobis quidem facile eſſe pro vna imagine complures æreas reparare, at illi omnino difficile vel vnum capillum reſtituere peremptorum. Hæc audientes illi, principique referentes, flammam iracundiæ penitus extinxerunt. Qui [...] te[...] ſatisfactionem reſcripſit, & cauſſam indignationis aperuit. *Non enim [...]t, oportebat me peccante mulierem omni fauore dignam, poſt mortem tantam contumeliam ſuſtinere.* [...] namque furorem indignantes [...]. Adie[cit] etiam, quod do[...]ret [...] ingem[...]eret, eo quod au[...]d[...]et quo[...]dam [...] ludicibus peremptos.

* * *

Cap. XXXIII.

Quomodo Theodoſius fuerit Paganiſmi [...].

FIdeliſſimus igitur Imperator, tunc contra errorem Paganorum ſuum tranſtulit ſtudium, legeſque conſcripſit, præcipiens idolorum templa ſubuerti. Conſtantinus enim maximus omni fauore laudandus, qui primus pietate ornauit imperium, dæmonibus quidem ſacrificare omnibus interdixit, non tamen eorum templa deſtruxit, ſed inacceſſa eſſe præcepit. Cuius filij paterna veſtigia ſunt ſequuti. I[ulia]nus autem renouauit impietatem, & flam[m]am veteris ſeductionis reaccendit. Porro Iouianus imperio aſſumpto, rurſus immolationes prohibuit idolorum. Valentinianus autem maior, huiuſmodi legibus vſus gubernauit Europam. Porro Valens omnibus quidem aliis conceſſit, vt religiones ſuas colerent ſicut vellent, eos ſolos impugnans, qui apoſtolica dogmata propugnabant. Omni ſiquidem tempore eius imperij, ad aras ignis accendebatur, & libamina atque ſacrificia idolis offerebantur. Sed & publicas feſtiuitates per plateas agebant, & Orgia Dionyſij celebrabant, & cum ſcutis currebant, canes euiſcerantes, furentes atque bacchantes, & agentes omnia quæ nequitiam proprij doctoris inſinuant. Hæc omnia Theodoſius inueniens fideliſſimus Imperator, radicitus euulſit, & obliuioni contradidit.

Cap. XXXIV.

Quomodo Marcellus epiſc. Apameiæ templa deſtruxit.

PRima igitur aliorum Marcellus epiſcopus lege principis pro armis vſus, propriæ ciuitatis templa deſtruxit, de fiducia diuina, non de humano virtute præſumens. Quod opus dignum memoria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne Apameæ ciuitatis epiſcopo Marcellus vir ſanctiſſimus, ordinatus eſt, feruens ſpiritu ſecundum Apoſtolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apameam duos χιλιάρχας cum ſubiectis habens. Quo facto populus militari timore perterritus eſt. Vbi cum eſſet templum Iouis valde inſigne & ornamentis plurimis variatum, id Præfectus deſtruere nitebatur. Videns autem forte admodum ædificium robuſtum, impoſſibile iudicauit hominibus, lapidum iuncturas & commiſſiones poſſe diſſoluere. Erant enim ingentes & inter ſe † illigati, inſuper & ferro plumboque coniuncti. Porro Marcellus puſillanimitatem Præfecti videns, eum quidem miſit ad alias ciuitates: ipſe vero ſupplicabat Deo vt templi deſtruendi præberet ſucceſſum. Inter hæc venit quidam ſuapte ſponte diluculo, non ſtructor, non lapidum ſector, neque alterius cuiuſquam peritus artis, ſed lapides ferre & ligna in humeris conſuetus. Is ergo accedens promiſit facile templum eſſe ſoluendum: duorum autem mercedem poſcebat artificum. Cumque hoc ſanctus Pontifex promiſiſſet, hoc ille machinatus eſt. Cohærebat enim templo in altitudine conſtituto ex quatuor lateribus porticus: erantque columnæ ingentes, & altitudinem templo habentes æqualem. Singularum vero circulos columnarũ erat

ſedecim

Marginal notes: Placilla. — Videlicet Laodicea. — † Ellebichus. — An. do. 391. Prohibitus idolorum cultus per Theodoſium. Conſtantius. Iulianus. Iouianus. Valentinianus. Valens. — Templum Iouis apud Apameam. — † alligati.

ſedecim cubitorum. Porro natura lapidis duriſſima erat, quæ non facile quibuslibet ferramentorum generibus rumperetur. Harum itaque tres per circuitum ſuffodiens, & ſub earum baſibus fortia ligna ſupponens, immiſit ignem. Quo facto non poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmon etenim quidam teterrimus apparauit, qui flammam ſecundum vires ſuas prohibebat operari. Cumque frequenter hoc facerent, & molitionem ſuam explere non poſſent, nuntiauerunt, hoc pontifici meridie dormienti. At ille repente ad eccleſiam concurrens, & aquam in vaſculo portari præcipiens, aquam poſuit ſub altari. Ipſe vero in pauimento poſita fronte clementi domino ſupplicabat, ne amplius tyrannidem dæmoni vllam permitteret, ſed vt infirmitatem illius denudaret, & ſignum propriæ virtutis oſtenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occaſio naſceretur. Hæc cum dixiſſet, facto ſignaculo crucis in aqua, quendam diaconum ſuum Equitium, fide

Equitius.

& zelo munitum, ſumere iuſſit aquam, & velociter currere & cum fide aſpergere, ignemque ſupponere. Quod cum fuiſſet factum, dæmon effugit non ferens aquæ virtutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehenſaque ſunt ligna & repente conſumpta. Columnæ vero ſuffulturæ ſubſidio nudatæ, & ipſæ ceciderunt, & alias duodecim vna traxerunt. Tum latus quod cohærebat templo, violentia ruinæ detractum eſt. Sonus autem totam concutiens ciuitatem, cunctos fecit illuc concurrere. Et cum inimici dæmonis aperte cognouiſſent fugam, in diuinas laudes ora ſoluebant. Sic vero & alia templa ſacratiſſimus pontifex ille deſtruxit. Qui & victoribus ſcribebat martyribus, & reſcripta ſuſcipiebat, & nouiſſime etiam ipſe martyrio coronatus eſt.

CAP. XXXV.

Ob quam cauſam presbyteri ſuper pœnitentes poſiti ſint remoti.

SOCRATES.

Anno do 194. Poſt ſchiſmata Nouatianorum inſtituti ſunt qui pœnitentibus præeſſent presbyteri.

HOc porro tempore placuit, vt presbyteri, qui erant ſuper pœnitentes conſtituti, remouerentur propter huiuſmodi cauſam. Ex quo Nouatiani ab eccleſia ſunt diuiſi, cum his qui deliquerant ſub perſecutionibus Imperatoris Decij communicare nolentes, ex illo epiſcopi pro eccleſiaſtica regula presbyterum ſuper pœnitentes eſſe conſtituerunt.

SOZOMENVS.

QVoniam omnino non peccare, diuinum & vltra humanam naturam eſſe cognoſcitur, peccantibus autem & pœnitentiam agentibus, veniam Deus dari præcepit: qui vero confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt:

Confeſſio.

propterea viſum eſt antiquis Pontificibus, vt velut in Theatro ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi delicta pandantur. Et ad hanc rem presbyterum bonæ conuerſationis ſeruantemque ſecretum ac ſapientem virum ſtatuerunt: ad quem accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille ſecundum vniuſcuiuſque culpam indicebat & mulctam. Quod

A etiam hactenus diligenter in Occidentalibus ſeruatur eccleſiis, & maxime apud Romam, vbi etiam locus eſt certus pœnitentium: Stant enim rei, & velut in lamentationibus conſtituti. Quum enim ſacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem non percipientes, cum gemitu & lamentatione ſeipſos in terram proſternunt. Ad quos concurrens epiſcopus, & ipſe cum lachrymis & gemitu ſpirituali proſternitur, & omnis eccleſiæ plebs fletibus inundatur. Poſt hoc autem prior ſurgit epiſcopus, & eleuat iacentes è terra. Tum competenter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus ſponte vacantes, aut ieiuniis, aut abſtinentia lauacri, aut ſuſpenſione ciborum; aut aliis rebus quæ iubentur, expectant communiter tempus quod decernit epiſcopus. Conſtituto vero tempore velut quoddam debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo communione participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices vſque ad no-

B ſtrum conſeruarunt tempus. Porro Conſtantinopoli presbyter ſuper pœnitentes fuit vſque ad illud tempus, quo quædam mulier nobiliſſima, cum peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à presbytero fuiſſet præceptum vt ieiunaret, & Deo operibus ſupplicaret: cum hoc obſeruaret, crebrius in eccleſia cum Diacono ſe concubuiſſe confeſſa eſt. Hoc cum populus cognouiſſet, ſæuiebat in ſacerdotes, quaſi per eos facta fuiſſet iniuria eccleſiæ. Tum Nectarius epiſcopus remouit diaconum ſceleratum, & quibuſdam ſuadentibus vt ſingulos ad communicandum iudicio conſcientiæ ſuę relinqueret, etiam presbyterum nequaquam ſuper pœnitentes eſſe præcepit. Et ex illo antiquitatis conſuetudo ſublata eſt, cum (vt arbitror) minora peccata pro pudore confeſſionis, & ſubtilitate examinantium patrarentur.

C

CAP. XXXVI.

De diuiſione hæreticorum inter ſeipſos.

SOCRATES.

DIgnum vero iudico non tacere quę apud alios geſta ſunt, id eſt, apud Arianos, Nouatianos, Macedonianos, & Eunomianos. Eccleſia namque diuiſa erat, & apud ſeipſos ſinguli congregabantur. Quemadmodum vero & pro quibus cauſis diuiſi ſint, ſermone procedente narrabimus. Hoc autem ſciendum eſt, quod Imperator Theodoſius nullum horum perſe-

D quebatur præter Eunomium, qui Conſtantinopoli collectas in domo faciebat, & conſcriptos à ſe libros recitabat, ita vt eius doctrina multi corrumperentur. Pro qua cauſa eum mulctauit exilio, nullumque alium fatigauit, neque ſibi communicare compulit, ſed ſingulos per loca propria Collectas celebrare permiſit, & cultum tenere Chriſtianiſmi ſicut præcipere potuit. Et alios quidem permiſit extra ciuitatem Oratoria fabricare: Nouatianis autem concordibus ſuæ fidei, intra vrbem eccleſias habere conceſſit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quadraginta annis Agelius præſul fuit à temporib. Conſtantini vſque ad annum ſextum Theodoſij. Qui cum vicinus eſſet morti, Siſinnium

presbyterum ordinauit epiſcopum, virum eloquentiſſimum, & à Maximo philoſopho vna cum Iuliano Imperatore literis eruditum. Cumque populus Nouatianorum culparet ordinationem quod non Martianum potius ordinaſſet, per quem ſub Valente Nouatiani ſine perſecutione manſiſſent: tum Agelius populi volens placare triſtitiam, etiam Martianum ordinauit epiſcopum. Et cum melius habuiſſet, in eccleſiam proceſſit, & ſermonem fecit, dicens: Martianum habetis poſt me, poſt Martianum vero Siſinnium. Poſt paucos itaque dies defunctus eſt. Sub epiſcopatu vero Martiani etiam eorum eccleſia ex huiuſmodi cauſa diuiſa eſt.

Martianus.

Cap. XXXVII.

De Sabbatio hæreſiarcha.

Sabbatius

SAbbatius quidam ex Iudæo factus Chriſtianus, & à Martiano ad presbyteratus honorem prouectus, nihilominus ſectæ Iudaicæ ſeruiebat, cum quo ſcelere ambiebat epiſcopatum. Aſſumens ergo ſui deſiderij conſcios duos presbyteros, Theoctiſtum & Macarium, nouitatem feſtiuitatis paſchalis ſub Valente Imperatore conſtitutam in vico Phrygiæ Pazo, defendere nitebatur. Et plurimum quidem quaſi pro eccleſiæ integritate cuſtodienda, dicebat non eſſe dignos quoſdam participatione ſacramentorum. Procedenti vero tempore manifeſtatus eſt, cum Collectas proprias celebraret. Inter hæc Martianus cognoſcens illius errorem, & ordinationis ſuæ culpam quia vanæ gloriæ homines presbyteros ordinauerat, cum gemitu dicebat: Melius fuiſſe ſuper ſpinas ponere manus ſuas, quam Sabbatium ordinaſſe presbyterum. Proinde Synodum in Sangario Bithyniæ Nouatianorum fecit epiſcoporum. Quo congregati euocauerunt eos, vt coram ſynodo cauſas diſſenſionis ſuæ proponerent. Cumque Sabbatius diſcordiam feſtiuitatis paſchalis ſuam diceret eſſe triſtitiam, & oportere ſecundum Iudæorum obſeruationem eam celebrari, ſicut in Pazo fuiſſet conſtitutum: exiſtimantes epiſcopi quod propter ambitum Sabbatius talia faceret, iuſiurandum ei impoſuerunt, vt nunquam peteret epiſcopatum. Quo iurante regulam de paſchæ feſtiuitate protulerunt, qua ſingulis liceret cum vellent celebrare paſcha, nec propter diſcordiam feſtiuitatis diuidere eccleſiam, cum antiqui & Apoſtolis proximi, licet diſcordantes de tali feſtiuitate, communicarint tamen inter ſe, & Nouatiani in regia vrbe Roma conſtituti, nunquam fuerint ſequuti Iudæos, ſed ſemper poſt æquinoctium celebrarint paſcha. Cum hæc ab eis tunc fuiſſet regula definita. Sabbatius iuramentis obſtrictus, ſi quando paſchalis feſtiuitas diſcordaret, ille apud ſeipſum prius ieiunabat, & noctu ſolennem diem paſchæ in ſabbato celebrabat, & rurſus cum omnibus in eccleſia conueniebat, & myſteriis fruebatur. Hoc ergo multis annis faciens, latere non potuit. Quapropter quidam ſimplicium, & maxime Phrygum & Galatarum ex hac re iuſtificari credentes, imitabantur eum, & paſcha cum illo celebrabant. Sed Sabbatius poſtea etiam ſeorſum collectas faciebat, paruique pendens iuſiurandum, ſuorum ſequacium ordinatur epiſcopus.

Nouatianorum ſynodus apud Sangarium.

Sabbatius Iudaizat.

Cap. XXXVIII.

De paſcha vel diuerſitate inſtitutionum ſeu obſeruationum, quæ per diuerſas eccleſias celebrantur.

SEd mihi non videtur huiuſmodi viros de feſtiuitate paſchæ rationabiliter contendiſſe, neque iſtos qui nunc ſequuntur Iudæos. Non enim mente perceperunt Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, illa ſubtilia & figuratiua legis Moſaicæ ceſſaſſe: quod hinc apparet. Vt Iudaizet enim nulla gens Chriſtiana accepit legem: è diuerſo autem etiam Apoſtolus contradixit non ſolum circumciſionem prohibens, ſed etiam de feſtiuitatibus contentiones abiiciendas monens. Scribens enim ad Galatas ait: *Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non audiſtis?* Et hinc pauca loquens ſeruum oſtendit populum Iudæorum, & in libertatem vocatos qui accedunt ad Chriſtum. Monet etiam nullatenus obſeruandos dies, & menſes, & annos. Coloſſenſibus autem ſcribens, magna voce clamabat, vmbram fuiſſe obſeruationes antiquas. *Quapropter*, inquit, *nullus vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio menſis, aut Sabbatho, quæ ſunt vmbra futuri.* Et ad Hebræos idem Apoſtolus dicit: *Mutato enim ſacerdotio, neceſſe eſt legis mutatio fiat.* Igitur nec Apoſtolus, nec Euangelia accedentibus ad prædicationem iugum ſeruitutis impoſuerunt, ſed feſtiuitatem Paſchæ & alias celebritates honorandas eſſe dixerunt. Itaque quoniam amant homines huiuſmodi celebritates, eo quod in eis à laboribus quieſcunt, ſinguli per prouincias ſicuti voluerunt memoriam ſalutaris paſſionis antiquitus ex quadam conſuetudine celebrabant. Non enim hoc Saluator aut noſtri Apoſtoli lege prædicauerunt, nec pœnam, aut ſupplicium, aut maledictum, ſicut lex Moſaica Iudæis, nobis Euangelia aut Apoſtoli ſunt minati, ſed ſolummodo in derogationem Iudæorum, quod in feſtiuitatib. homicidium commiſerint, in tempore Azymorum Saluatorem paſſum in Euangeliis eſt relatum. Mens namque fuit Apoſtolorum non de diebus ſancire feſtiuitatem, ſed conuerſationem rectam, & Dei prædicare culturam. Mihi ergo videtur, quod ſicut multa alia per prouincias ad conſuetudinem venerant, ſic & Paſchæ feſtiuitas tradita ſit, eo quod nullus Apoſtolorum aliquid hinc ſanxiſſet. Nam plurimi circa minorem Aſiam antiquitus quartum decimum diem obſeruauere, non reſpicientes Sabbathi diem. Et quanquam hoc facerent, non tamen ſegregabantur ab illis, qui aliter celebrabant, donec Romanæ eccleſiæ Victor epiſcopus excommunicationem Quartodecimanis miſiſſet in Aſiam. Quo facto Irenęus Lugdunenſis Gallicanus epiſcopus Victorem epiſtola ſua culpauit, dicens etiam veteres ita celebraſſe: & quod Polycarpus Smyrnæ ciuitatis epiſcop. qui poſtea ſub Gordiano principe martyrio coronatus eſt, Aniceto epiſcopo Romano communicauerit, nihil diſcernens de Paſchali feſtiuitate, cum ipſe Quartodecimanus eſſet: ſicut Euſebius in quinto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro docet. Quidam igitur (ſicut dixi) in Aſia minore quartumdecimum obſeruabant diem. Quidam vero

Galat. 4. c.

Sententia Socratis Conſtantinopol. de feſtis Chriſtianorum.

Coloſ. 2. c.

Hebr. 7. d.

Paſſionis Chriſti dies feſtus.

Apoſtolorum propoſitum.

Irenæus.

Polycarpus.

etiam

A etiã circa Orientales partes Sabbatum cuſtodiebant, diſſonabant autem circa menſem. Nam alij Iudæos licet integritatem non ſeruarent, ſequendos eſſe in ſacra feſtiuitate dicebant. Alij vero poſt æquinoctium celebrabant, declinantes ſequi Iudæos, & dicentes, quod dum ſol eſſet in Ariete, Paſcha celebrari deberet. Secundum Antiochenos autem Xanthico menſe, ſecundum Rom. Aprili. Et hoc faciendum non ſequendo recentiores Iudæos qui per omnia errare noſcuntur, ſed magis antiquos & Ioſephũ. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro ſcripſit. His itaq; contendentibus omnes occidentales vſque ad oceanum, poſt æquinoctium ex antiqua traditione Paſcha celebraſſe comperimus, nec aliquando habuiſſe diſcordiam. Non enim (ſicuti quidam dicunt) celebratum ſub Conſtantino concilium, feſtiuitatem paſchæ mutauit. Nam ipſe Conſtantinus diſcordantib. ſcribens, monet vt iſti cum pauci eſſent, imitarentur plores. Cuius epiſtolæ partem ponere non omiſi. Sic enim poſt alia dixit: Eſt enim ordo decorus, quem omnes eccleſiæ in vniuerſo orbe apud Occidentem & Meridiem & Arcton poſitæ ſeruare noſcuntur, necnon etiam quidam Orientalium. Quapropter in præſenti bene ſe habere omnes exiſtimauerunt, & ego ipſe veſtræ quoque ſapientiæ placere promiſi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Aphrica, & vniuerſa Aegypto, Hiſpania, Gallijs, Britanuijs, Libya, tota Hellade, Aſiana diœceſi, Ponto & Cilicia libenter ſub vna concordia cuſtoditur, hoc etiam ſapientia veſtra ſuſcipiat, cõſiderantes non ſolum multitudinem prædictorum locorum & eccleſiarum numerum: ſed etiam quia hoc maxime debetis omnes communiter celebrare, quod ratio ſubtilis videtur exigere, nullam cum Iudæorum periurio habere communionẽ. Talia quidem Conſtantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hãc obſeruationem Ioannem Apoſtolum tradidiſſe. Alij vero Petrum & Paulum Apoſtolos Romanis & Occidentalibus dicunt paſchæ tradidiſſe ſolennitatem. Sed nullus ſcriptam probationem horum habere dignoſcitur. Quod vero ex conſuetudine quadam per prouincias celebretur paſcha, hinc exiſtimo, quod nulla regio eaſdem videatur ſeruare ſolennitates. Nam cum vnius ſint fidei plurimi, tamen diſſonant circa paſchæ legitima. Vnde pauca dicenda ſunt. Nam in ipſis ieiunijs, aliter apud alios inuenimus obſeruari. Romani enim tres ante paſcha ſeptimanas, præter Sabbatũ & Dominicam, ſub continuatione ieiunant. Illyrici vero & tota Hellas, Alexandria quoque ante ſex ſeptimanas ieiunant. Eaque ieiunia quadrageſimam vocant. Alij vero ante ſeptem paſchæ ſeptimanas ieiuniorum facere noſcuntur initia, & tres tantummodo ſeptimanas, hoc eſt, quinis diebus per intermiſſionem aliarum duarum ſeptimanarũ ieiunantes, nihilominus quadrageſimam vocant. Vnde miror, cum numerũ ipſum non habeant, quomodo quadrageſimam vocent. Sed etiam ciborum abſtinentiam non ſimilem habent: nam alij omnino ab animantibus abſtinent: alij ex animantibus piſces ſolummodo comedunt: quidã cum piſcibus veſcuntur & volatilibus, dicẽtes, hæc ſecundũ Moſen ex aqua habere ſubſtantiã. Alij vero etiam † caulibus, & ouis abſtinere noſcuntur: quidam ſicco tantummodo pane veſcuntur: alij neq; hoc: alij vſq; ad

Xanthico, id eſt, martio.

Conſtantinus Aug. de Paſcha.

Quartodecimani.

Ieiuniorum diuerſitas.

Quadrageſima.

† caſeis, baccis.

A nonam ieiunantes horã, ſine differentia ciborum reficiuntur, & innumeræ conſuetudines apud diuerſos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apoſtolos, ſingulorum hoc reliquiſſe ſententiæ, vt vnuſquiſque operetur non timore, nõ neceſſitate, quod bonum eſt. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuerſitas inuenitur. Nam cũ per eccleſias in vniuerſo terrarum orbe conſtitutas die Sabbatorum per ſingulas hebdomadas ſacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam priſca traditione faciunt. Ægyptij vero Alexandriæ vicini, & Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agunt, ſed non ſicut moris eſt, ſacramenta percipiunt: nam poſtquã fuerint epulati, & cibis omnibus adimpleti, circa veſperam oblatione facta communicant. Rurſus autem in Alexandria quarta & ſexta feria ſcripturæ leguntur, eaſque doctores interpretantur, & omnia fiunt præter ſolennem oblationis morem. Origenes n. plurima in B his diebus videtur edocuiſſe. Qui quum ſapiens eſſet magiſter, & conſideraret quod impoſſibilitas Moſaicæ legis ad literam eſſet infirma, rationem Paſchæ ad modum contemplationis euexit, vnum Paſcha ſolummodo verum fieri dicens, quod Saluator celebrauit aduerſus cõtrarias poteſtates, dum crucem ſuſciperet, & hoc trophæo vteretur contra diabolum. In eadem Alexandreia Lectores & Pſalmi pronunciatores indifferenter fiunt ſiue catechumeni, ſiue iam Chriſtiani, cum omnes eccleſiæ iam fideles in his ordinibus habere videantur. Ego quoq; cognoui in Theſſalia conſuetudinem aliam, cum quidam clericus ante clericatũ legitime duxiſſet vxorem, quia cũ ea mixtus fuiſſet, abdicatus eſt, cũ in Oriente cuncti ſpõtanea voluntate & nõ aliqua neceſſitate etiã epiſcopi ſeipſos abſtineant. Plurimi enim eorum etiam epiſcopatus C tẽpore ex legitima vxore filios habuerunt. Hoc quoq; in Theſſalia ſeruari cognoui, quod apud eos in diebus paſchæ tantummodo baptizantur. Quapropter plurimi ſine baptiſmate moriuntur. In Antiochia vero Syriæ altare non ad Oriẽtem eccleſiæ, ſed magis ad Occidentem habent. In Hellade, Hieroſolymis, & Theſſalia, ad tempus veſpertinum orationes ſimiles Nouatianis Conſtantinopoli degentibus agunt. In Cæſaria Cappadociæ & Cypro die Sabbati & Dominico, circa veſperam cum lucernarijs epiſcopi atque presbyteri ſcripturas interpretantur. In Alexandreia presbyter non facit ſermonem. Et hæc res initium accepit, ex quo Arius eccleſiam conturbauit. Romæ ſabbata vniuerſa ieiunant. D In Cæſaria Cappadociæ, eos qui poſt baptiſma delinquunt, à communione ſuſpendunt, ſicut Nouatiani & Macedoniani in Helleſponto faciunt, & in Aſia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt. Conſtantinopoli vero neque aperte recipiunt: neque palam remouere noſcuntur. In Occidentalibus vero partibus aperte recipiunt.

Sabbatis ad veſperam ſacrificatur.

Oblatio. Origenes.

Exponunt ſcripturas ad lucernas Sabbati ieiunium.

Cap. XXXIX.

De Paſcha Montaniſtarum.

SOZOMENVS.

Montani porro, quos Pepuzitas & Phrygas nominant, peregrinam quandam ad-

Montani.

inuentionem introducentes, ſecundum eam paſcha celebrant. Culpant enim eos, qui curſum lunæ requirunt, & dicunt ſolares tantummodo circulos ſequendos. Et menſes quidem ſingulos eſſe dierum triginta definiunt, & inchoare primum ab æquinoctio vernali, quod eſt ſecundum Romanos octauo Calend. Aprilis. Tum inquiũt, duo luminaria facta ſunt, quibus tempora, & anni manifeſtantur. Et hoc indicari eo quod luna per octo annos cum ſole concurrat, & ambo iidem nouum habeant mẽſem. Eo quod octo annorum curſus lunæ compleatur, & tanquam principium ſit primi menſis, reputant prædictum diem in ſcripturis quartumdecimum, & hunc eſſe dicunt octauo idus Aprilis, ſecundum quam ſemper celebrant Paſcha. Si contingat etiam concurrere reſurrectionis, id eſt, Dominicum diẽ, alio qui dominica ſuperueniente celebrant: *ſcriptum eſt enim*, inquiunt, *à quartadecima vſq; ad viceſimam primam eſſe celebrandam*. Apud Romanos in vno quoque anno ſemel pſallunt Alleluia primo die Paſchę, ita vt Romani velut pro iuramento habeant, vt hunc hymnum audire mereantur. In qua eccleſia neque epiſcopus, neq; alter quiſquam corã populo docet. Apud Alexandrinos hoc præter communem morem eſt, quod cum leguntur Euangelia, non ſurgit epiſcopus: quod apud alios nuſquam fieri noui, vbi ſolus archidiaconus hanc lectionem legit: in alijs locis diaconi: in multis vero eccleſijs ſacerdotes ſoli: Conſtantinopoli primo die reſurrectionis Dominicæ Pontifex.

Quartus decimus dies Exod. 12. 6.

Alleluia Romæ.

Cap. XL.

De Arianorum diuiſione.

SOCRATES.

Arianorum ſchiſmata.

ACciderunt porro etiam apud Arianos diuiſiones propter huiuſmodi cauſam. Singulæ videlicet eorum contentiones ad ineptos eos perduxere ſermones. Cum enim in eorum eccleſia credatur Deus pater eſſe filij verbi, ex hoc apud eos quæſtio proceſſit, an poſſibile ſit vt etiam antequam exiſteret filius, Deus pater vocari potuerit: quoniam Dei verbum non ex patre naturaliter, ſed ex non exiſtentibus ſubſtitiſſe credebant. Circa primum itaque capitulum errantes, rite de puro nomine in certamen illicitum irruerunt. Dorotheus etenim ab Antiochia euocatus ab eis, dicebat non poſſe patrem eſſe, neque vocari filio non ſubſiſtente. Porro Marinus, quem à Thracia ante Dorotheum vocauerant, occaſionem inueniens opportunam (Dorotheo enim erat aduerſus) reſpondit ſermonẽ de hac quæſtione contrariũ. Et propterea ſunt inter eos factæ diuiſiones. Diuiſique propter hoc verbum, ſeorſum ſinguli ſolennia celebrabant. Alij enim ſequebantur Dorotheum, alij vero Marinum, dicentes videlicet patrem ſemper eſſe patrem, etiam filio non extante. Vocabantur vero iſti Pſathyriani, eo quod quidem Theoctiſtus, Syrus genere ψιλὴν φωνὴν, hanc propoſitionem valde defenderet. Hos quoque ſecutus eſt Selenas Gotthorũ epiſcopus. Verum iſti quoque paulo poſt ſeparati ſunt, cum Marinus cum Agapio diſcordiam habuiſſet, quem ipſe epiſcopum fecerat Epheſi.

Dorotheus

Marinus.

Pſathyriani.

Agapius

Cæterum iſti non propter religionem, ſed propter præſulatum inimicitias inter ſe bellaq; geſſerunt. Gothi namque defendebant Agapium. Quamobrem plurimi clericorum eorum vanam gloriam fugientes, ad fidem Conſubſtantialitatis vtiliter acceſſerunt, Ariani vero viginti quinque annis diuiſi ſunt inter ſe, poſtea ſub imperio Theodoſij iunioris Conſulatu Plinthæ ab hæreſi Pſathyrianorum recedẽtes, vniti ſunt, veluti lege decernentes nunquam capituli propter quod diuiſi fuerãt meminiſſe. Sed hoc Cõſtantinopoli geſtum eſt. Verum in alijs ciuitatibus ſub diuiſione manſerunt. Hæc de Arianis. Verum nec Eunomiani ſine diuiſione manſerunt. Nam & ipſe Eunomius dudum ab Eudoxio, qui eum Cyzici ordinauerat epiſcopum, ſegregatus eſt, occaſione accepta, eo quod Aetium doctorem eius expulſum ſuſcipere noluiſſet. Reliqui vero ab eo per ſchiſmata diuerſa partiti ſunt. Prius itaq; Theophronius quidam Cappadox ab Eunomio verſare contentiones eductus, & aliquid de Ariſtotelis Categorijs & περὶ ἑρμηνείας intelligens, fecit libros, quos de exercitio mentis intitulauit. Is ergo cum oſtendiſſet conſectatores ſuos, tanquam recedẽs ab eis, expulſus eſt, & ſeorſum colligens ſui nominis hæreſim reliquit. In Conſtantinopoli vero quidam Eutychius ex tepidiſſima queſtione ab Eunomianis diuiſus, hactenus collectas ſeorſum facit, vocanturque horum alij Eunomiotheophroniani: alij vero Eunomioeutychiani. Veruntamen iſti baptiſma corruperunt. Non enim in Trinitate, ſed in Chriſti morte baptizant.

Eunomianorũ ſchiſmata.

Theophronium.

Cap. XLI.

De diuiſione Macedonianorum.

FActa eſt igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos diuiſio, cum Eutropius presbyter ſeorſum colligeret, & nequaquam ei Carterius conſentiret. Fuerunt forſitan & aliæ diuiſiones hæreſeon, ſed ego tanquam Conſtantinopolitanus atque hic nutritus quæ mihi clariora viſa ſunt, ea narrare curaui.

Cap. XLII.

De receſſu Nili fluminis & rurſus acceſſu.

SOZOMENVS.

An. do. 384. Nilus retrocedens.

EA porro tempeſtate dicunt Ægypti flouium circa primum aſcenſum aquæ poſt tergum receſſiſſe. Quo facto Ægyptij ſæuiebant, eo quod non ſinerentur flumini ſacrificia ſolennia celebrare. Iudex autem ſeditionem perſpiciẽs concitari, nuntiauit id Imperatori. Verum Imperator melius iudicauit diuinæ fidei ſeruire, quam pocula Nili & ſacrilegia præponere pietati: *Nunquam*, inquit, *currat ille fluuius, ſi magicis artibus & fluxu ſanguinis vnda polluenda ſunt ſacri Paradyſi.* Hoc acto, paulo poſt ita vbertim Nilus effuſus, vt etiam altius quam ſolebat, fluctus ſpargeret. Cumque ſolitas compleſſet menſuras, & adhuc in altitudinem extolleretur, in terrorem nimium Ægyptij ſunt redacti, metuentes ne Alexandriam & Libyæ partes forte deſtrueret. Tum vero ferunt Paganos Alexandri-

xandrinos in Theatro clamaſſe, quod velut ſenex & d li us euanuiſſet N.us. Qu m breui plu imi ptiorum derogantes paternæ religioni, ad Chriſtianiſmi iura conuerſi ſunt.

Cap. XLIII.

Quemadmodum caput Ioannis Baptiſtæ Conſtantinopolim fuerit deportatum.

An.do.394. Caput Ioan. Baptiſtæ

EO tempore dicitur delatum Conſtantinopolim Ioannis Baptiſtæ caput, quod Herodias petijt ab Herode Tetrarcha. Fertur enim inuentum caput à munachis Macedonianis, qui primum quidem Hieroſolymis habitabant, poſtea vero in Ciliciam migrauerunt. Quum n. ante hoc imperium Mardonius maior domus imperialis nuntiaſſet hoc Imperatori, præcepit Valens, caput ſacrum Conſtantinopolim deportari. Qua iuſſione miſſi, & imponentes vehiculo deportabant. Cumque veniſſet ad locũ qui vocatur Pantichium (eſt n. circa Chalcedonem) nequaquã poterat trahi vehiculum, licet multis plagis † iumenta affligerentur. Et quum hoc nouũ videretur vniuerſis, & ipſi ſimul Imperatori, ſacrum hoc caput reconderunt in vico appellatu Coſilat. Erat n. poſſeſſio ipſa Mardonij. Illo quidem tempore aut Deo aut ipſo propheta monente in hunc locum vſq; perductum eſt. Cumq; poſtea Theodoſius Imperator has Baptiſtæ reliquias voluiſſet auferre, ſolã referunt reſtitiſſe Mattonam virginem ſacram, quæ eius cuſtodiam capitis exhibebat. Cui cum ſæpius Imperator non violenter, ſed cũ lachrymis ſupplicaret, vt eum permitteret ſua vota cõplere: hæc putans quod ſicut tempore Valentis, etiam tunc non pateretur vlterius Baptiſta portari, ceſſit. At Imperator amplectens ſua purpura thecã in qua caput Baptiſtæ iacebat, eamque portans venit, & ante ciuitatem Conſtantinopolitanam recondidit ad ſeptimum miliarium: ibiq; magnam & pulcherrimam Deo ædificauit eccleſiam: crebroq; deprecatus eſt Mattonam, promiſitq; dona gratiſſima ſi reconciliari vellet. Nec paſſa eſt: erat n. Macedoniana hæreſi corrupta, licet presbyter Vincentius cõſectator eius, qui Prophetæ ſepulchrũ æqualiter obſeruabat, conuerſus fuiſſet, & catholicæ cõmunicaſſet eccleſiæ. Ferũt n. quod cõiurationem habeant Macedoniani, nunquam ſe à ſua ſecta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de tranſlatione ſacri capitis, apud ſe definiuit, quod ſi ſequeretur Baptiſta Imperatorẽ, & ipſe communicaret ei. Quo facto, conuerſus eſt.

Mardonius.

† burdones.

Macedonianorum pertinacia.

Cap. XLIV.

Quemadmodum Flauianus Antiochenum ſolus acceperit epiſcopatum.

THEODORITVS.

Flauianus Meletij ſucceſſor.

† Theodoto.

IGitur in Antiochia Meletii maximi ſucceſſionem Flauianus accepit, qui cum † Diodoro pluri mapro ouib. certamina paſſus eſt. Voluerat enim Paulinus eccleſiæ ſuſcipere præſulatum, ſed pontificum reſtitit chorus, dicens non oportere eum qui Meletij conſilium non recepiſſet, poſt illius mortem in eius ſede cõſiſtere, ſed eum potius qui plurimis laborib. effulſerat, & pro ouium cura pericula ſuſtinuerat. Hoc factum Romanos & Ægyptios fecit infeſtos Orientalibus. Sed neq; morte Paulini inimicitiæ ſunt deſtructæ. Nam & poſt illum quũ Euagrius eius accepiſſet ſedem, perſtiterũt Flauiano vehementer infenſi, licet Euagrius præter eccleſiaſticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eum inſtituerat, plurimas regulas præuaricatus eccleſiaſticas. Non n. præcipiunt vt pro ſe quilibet ordinare poſſit, ſed cõuocare vniuerſos prouinciæ ſacerdotes, & præter tres põtifices ordinationem fieri penitus interdicunt. Veruntamen nihil horum reſpicientes, Euagrij ſunt amplexi communionem, & aduerſus Flauianum aures principis commouerũt. Qui frequenter impulſus, deduxit eum ad vrbẽ Conſtantinopolim, & Romam proficiſci præcepit. Porro Flauianus excuſatione hyemis promiſſione facta quod tempore opportuno proficiſceretur Romam, rurſum eſt reuerſus ad propria. Quumq; Romani pontifices, non ſolum mirabilis Damaſus, ſed etiam poſt eum Siricius & Anaſtaſius apud Imperatorem vehementer inſtarent, dicentes, quod tyrannos quidem proprios debellaret: qui vero Chriſti reſiſterent legibus, eos ſineret impunitos, rurſus eum euocãs, Romam proficiſci cogebat. Tunc Flauianus ſapientiſſimus digna libertate vſus ait, Siquidem fidem meam ô Imperator quaſi non rectam accuſant quidam, aut vitam dicũt ſacerdotio non eſſe dignam, etiam ipſos accuſatores habere iudices non refuto, eorumque ſententiam libenter accipiam. Si vero de ſede & præſulatu contendunt, nec litigabo nec hęc volentibus habere reſiſtam: ſed abſcedam, & ab iſta præeminentia abſtinebo. Da igitur Antiochenam ſedẽ cuicunque volueris Imperator. Hanc eius fortitudinem ſapientiamque miratus princeps, redire ad patriam, & commiſſam ſibi regere præcepit eccleſiam. Poſt aliquantum temporis Romam denuo veniens Imperator, eaſdem ab e pis patiebatur querelas, quaſi Flauiani tyrannidẽ premere noluiſſet. At ille ſpeciem tyrannidis eos effari præcepit, dicens ſe eſſe Flauianum. Illis vero dicentibus quod non poſſent cum Imperatore contendere, monuit vt deinceps eccleſiæ concordiam haberent, deponerentque certamen, & ſtultas contentiones extinguerẽt. *Paulinus*, inquit, *olim eſt mortuus: Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem eccleſiæ præſulatũ Flauiano deferentes, & Aſia, Pontus & Thracia, eius communioni coniuncta ſunt: Omnis Illyria illum nouit per Orientem epiſcopis præſidere.* His flexi monitionibus Heſperiæ ſacerdotes ſoluturos ſe inimicitias promiſerunt, & Legatos mittendos ab eo ſe ſuſcepturos. Hoc cognoſcens ſacratiſſimus Flauianus, miſit Romam quoſdam laude dignos epiſcopos, & Antiochenos presbyteros atq; diaconos, quibus præerat Acacius Berrϑæ in omni terra pelagoque cantatus. Is cum alijs Romam veniens, longamque ſanans odij paſſionem, poſt decẽ & ſeptem annos eccleſijs reſtituit pacem. Quod cognoſcentes Ægyptij, inimicitias extinguentes, concordiam ſunt amplexi. Tum igitur eccleſiæ Romanæ Innocentius ſucceſſor Anaſtaſij præſidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ vero Theophilus.

Euagrius.

Damaſus Siricius Anaſtaſius.

Flauianus ad Imp.

Innocentius Romæ, Theophilus Alexandrinus.

Cap.

Cap. XLV.

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit ſuperatus.

SOCRATES.

…n.do.394. …genius ludima… …ſtro tyran…

RESpublica autem eo tempore ex huiuſmodi cauſa turbabatur, in Occidentis partib. Grammaticus quidam oomine Eugenius, literarum Latinarum Doctor relinquens Scholas ſuas, in palatiu militabat. Eratque Imperatoris ἀντιγραφεὺς, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) non mediocriter cogitans, cooperatorem aſſumpſit Arbogaſten de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virum ſæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinauit ad tyrannidem. Igitor vterque contra Imperatorem Valentinanum necem machinabatur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem ſuffocarunt. Hoc Eugenius repente cognoſcens, Imperio potitur Heſperiæ, agebatque quod tyranno poterat conuenire. Hęc audiens Theodoſius Imperator, rurſus ſollicitudinib. obſtrictus, ſecunda certamina poſt Maximum præparabat. Congregansque militarem virtutem, & Hunorium filium deſignans Imperatorem Conſulatu ſuo & Habundantij, decimo die Iannarij menſis, denuo ad partes Heſperias magno ſtudio feſtinabat.

…rbogaſtes.

…n.do.398. …onorius Cæſar.

SOZOMENVS.

…annes mo… …chus fu… …orū prae… …ns …n.do.394.

INterea euentum belli conſyderans miſit in Thebaida ad Ioannem monachum tunc præſcientia clarum. Ad quem deſtinauit Eutropium ennuchum ſibi fidiſſimum, vt aut eum (ſi vellet venire) deduceret, aut nulentem de euentu belli interrogaret. At ille Ioannem quidem deducere non præualuit, ſed mandatum retulit eius, quod bello vinceret, & perimeret tyrannum, & poſt victoriam in Italia moreretur.

SOCRATES.

…othi cum …heodoſio.

RElictis ergo Theodoſius ambubus filijs in vrbe Conſtantinopoli quum proficiſceretur contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Hiſtrum Barbari ſunt ſequuti, cum eu pugnaturi contra tyrannum. Paruoque tempore cū manu maxima venit ad Gallias. Illic enim parabat bellum, vbi iam multa millia habebat exercitus.

THEODORITVS.

…heodoſii …ſomnium.

QVum igitur in quodam monte oratorium inueniſſet, ibi noctu domino ſupplicabat, & circa galli cantum ſopore compreſſus, vidit in ſomnis quaſi iaceret in campo, & adſtarent ſibi duo quidam viri in veſtibus albis & equis candidiſſimis reſidentes, eumque iubentes habere fiduciam & diluculo armare milites ad victoriam: dicebantque ſe pro auxilio deſtinatos. Quorum alter Ioannem Euangeliſtam, alter ſe Philippum dicebat Apoſtolum. Hac viſione comperta, nequaquam ab oratione ceſſauit, ſed lachrymas vberiores effudit. Quæ viſio etiam cuidam militi reuelata eſt, & per diuerſos peruenit ad principem. At ille: Non propter me, inquit, hæc iſte vidit, ſed ne quis crederet, quod finxerim, quod ego vidi. Ideoque etiam illi monſtratum eſt, nam primo mihi dominus hoc communis oſtendit.

SOCRATES.

FVit ergo congreſſio circa fluuium vocabulo Frigidum. Igitur in parte, qua Romani contra Romanos confligebant, bellum erat æquale. Vnde vero Barbari auxiliatores Imperatoris erant, pars Eugenij potior eſſe videbatur. Imperator autem videns Barbaros perire, in maximam veniēs æſtuationem, proſtrauit ſeipſum in terram, adiutorem inuocans Deum, & petitione fruſtratus non eſt. Quidam enim Bacurius Magiſter militum eius, repente ſic confortatus eſt, vt cum primis ducibus concurreret ad eam partem qua Barbari premebantur. Quo facto dirupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitque denuo ea hora miraculum: ventus enim vehementiſſimus inſpirans, emiſſa iacula ab Eugenij partibus contra eos deouo reuocabat, & à partibus Imperatoris ad hoſtes cum magna fortitudine deferebat. Tantum valuit Imperatoris oratio. Hoc itaque modo pugna finita, Tyrannus accurrens ad pedes Imperatoris, orabat vt promereretur ſaluté. Qui circa pedes eius à militibus capite lectus eſt. Hæc geſta ſunt ſeptimo decimo die Septembris mēſis, Cunſulatu Arcadij tertio, & Honorij ſecundo. Arbogaſtes autem tantorum cauſa malorū, poſt duos congreſſionis dies, fuga lapſus, cum cognouiſſet quod viuere non poſſet, proprio gladio ſe peremit.

Conflictus. An.do.396.

Bacurius magiſter militum

Eugenius ſupplex Theodoſio.

Arbogaſtes ſeipſum iugulat.

Cap. XLVI.

De miraculis Donati pontificis in Berœa.

SOZOMENVS.

An.do.396. Donatus.

EA tempeſtate plurimi inter epiſcopos effulgebant, ſicut Dunatus Euoriæ Epiri. De quo cum prouinciales miracula multa teſtentur, maximum tamen eſt quud de dracone geſſit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oues, capras, equos, boues, & homines abripiens deuorabat. Ad quā beſtiam Donatus ſine gladio, ſine aliquo iaculo veniēs, cum illa leuaſſet caput quaſi voratura virum, tunc ille vexillum crucis ante faciem eius digito deſignans in aëre, in os eius expuit. Beſtia vero ſputum mox ore ſuo ſuſcipiens expirauit. Quam (ſicut audiui) octo paria boum in vicinum campum traxerunt. Et miſſo igne combuſta eſt, ne aërem fœtore corrumperet. Huius Donati ſepultura inſignis eſt, vbi oratorium ex eius nomine vocatur, habens fontem aquarum, quem ipſe fertur orationibus inueniſſe. Nam quum eſſet locus inaquoſus, & illuc ex itinere aliquando veniſſet, aiunt quod fatigatis illis qui cum eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio prorupit, & ex illo hactenus permaneat.

* * *

Cap. XLVII.

De Theotimo Tomitano Pontifice.

An do 398. Theotimus Tomitanorum epiſcopus.

EO tempore Tomitanam & Scythiæ eccleſiam Theotimus gubernabat, vir in philoſophia nutritus, cuius virtutem diligentes Barbari trans Hiſtrum habitantes, Deum Romanorum eſſe prædicabant. Diuinarum ſiquidem in eo rerum experimenta ſæpius perceperunt. Nam cum quodam tempore iter faceret, illius terræ Barbari occurrerunt ei. Et cum hi qui erant circa terrore turbarentur, quaſi continuo morituri, ex equo deſcendens orauit. Porro Barbari neq; eum neq; ſequaces eius, nec equos quibus deſcenderant videntes, tranſierunt. Cum igitur crebro tranſeuntes Scythas naturaliter feroces, epulis muneribuſque manſuefaceret, quidam Barbarorũ arbitratus eum eſſe locupletẽ, cœpit inſidiari vt eum caperet, alligaret & traheret. Cum hoc iam paraſſet, & dexteram ad hoc haberet, vt eum iactu illaquearet, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuiſibilibus vinculis eſt obſtrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus, ſupplicauit Deo Theotimus vt Barbarus ſolueretur.

Scytha.

B

Cap. XLVIII.

De Epiphanio Cyprio.

An do 399. Epiphanius Cypri epiſcopus.

C

EO quoque tempore Epiphanius Cypriorum epiſcopus, ad cuius ſepulchrum hactenus dæmones expelluntur. Is enim cum ſubſtantiam propriam, neceſſitatem ſuſtinentibus erogaſſet, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largiſſima diſpenſaret, contigit vt pecuniis deficientibus œconomus eccleſiæ murmuraret. Quo facto aſſiſtens quidam in domo in qua habitabat œconomus, ſacculum multarum pecuniarum dedit, & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet, nec qui miſiſſet cognoſceretur. Quod factum omnes diuinum eſſe iudicauerunt. Aliud quoq; eius libet referre miraculum. Quidam pauperes ſtudentes Epiphanium arte deludere vt ſibi aliquid daret: cum iter ageret, vnus eorum ſupinum ſe proſtrauit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflens, nec habens vnde eum ſepelire potuiſſet. Epiphanius autem ſuperueniens, orauit vt ſub quiete dormiret. Et ſepulturæ neceſſaria præbuit, ſimulque conſolatus eſt flentem, dicens: Quieſce fili à lachrymis. Non enim fletu reſuſcitari poterit. Eſt enim ineuitabile quod euenit. Cumque diſceſſiſſet Epiphanius, cœpit ille pulſare ſocium vt reſurgeret. Et cum hoc ſemel & ſecundo feciſſet, dicens: *Surge, vt hodie de tuis*

D

A

laboribus epulemur: & ille penitus non ſentiret, cognoſcens vere mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens vt ſuum ſocium ſuſcitaret. At ille conſolatus eſt, ne grauiter ferret quod eueniſſet. Non tamen defunctum denuo ſuſcitauit. Hoc enim credo prouide factum, vt non facile Dei miniſtri deludantur. Eo tempore fuit Aeas & Zeno in Palæſtinæ Gaza philoſophantes. Et Aeas fertur cum pulcherrimam duxiſſet vxorem, ter cum ipſa ſolum concubuiſſe, & tres filios genuiſſe, poſtea vitam monachicam apprime eſſe ſectatum. Zeno vero epiſcopus ferme annorum centum habens ætatem, nunquam ſolennibus minor fuit aut quieuit officiis.

Aeas. Zeno.

Cap. XLIX.

B

Quomodo Abacuc & Michea Prophetarum corpora oſtenſa ſint.

An do.40[...] Abacuc [...] Michea pro[...]phetarum corpora [...]perta.

NOn ſolum autem religionem hæc tunc nobilitabant, ſed etiam Abacuc & Micheæ Prophetarum corpora (ſicuti audiui) hoc tempore ſunt oſtenſa reuelatione diuina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret eccleſiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Betethaſia prædio quod diſtat ab vrbe ferme ſtadiis decem. Circa hunc locum ſepultura Micheæ fuit, quam neſcientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelem memoriam vocitabant.

C

Cap. L.

De fine Theodoſii principis.

SOCRATES.

Theodoſi[us] ægrotat. An.do 39[...]

IGitur Theodoſius Imperator poſt laborem publicum corpore fatigatus, & ſperans ſe eo morbo non moriturum, potius de republica cogitabat, conſyderans quæ ſoleant hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaque Honorium de Conſtantinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Heſperias. Cumque filius Mediolanum veniſſet, ex ægritudine releuatus, Circum de victoria celebrabat. Et ante prandium quidem ſpectaculum quaſi ſanus exhibuit. Poſt prandium repente prægrauatus ad ſpectaculum venire non potuit, filium tamen Ludis adeſſe præcepit. Superueniente vero nocte defunctus eſt, Conſulatu Olibrij & Probini, ſeptimodecimo die Ianuarij menſis, anno primo ducenteſimæ nonageſimæquartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodoſius annos ſexaginta, ex quibus ſedecim imperauit.

D

Moritur.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Decimus.

SOCRATES.

Cap. I.

De ſucceſſione Arcadij & Honorij.

DEfuncto Theodoſio, in Imperium filij ſucceſſerunt, Arcadius in Oriente, Honorius autẽ in Occidente. Hoc tempore in Romana Damaſus præſidebat eccleſia: in Alexandria Theophilus, Hieroſolymis Ioannes, Flauianus Antiochenam

An. de 393. Epiſcopi Apoſtolicarũ eccleſiarũ.

tenebat ſedem, Conſtantinopolitanamq; Nectarius. Igitur circa octauum diem Nouembris

F mensis eodem Conſulatu, corpus Theodoſij delatũ cum ſolenni honore ab Arcadio filio ſepulturæ contraditur. Poſt paucos vero dies, id eſt, viceſimo ſeptimo eiuſdẽ menſis die etiã exercitus, qui cum Imperatore Theodoſio fuerat contra tyrannum, reuerſus eſt. Et cũ Imperator Arcadius ſecundum conſuetudinem ad portas occurriſſet exercitui redeunti, tunc milites Ruffinum Præfectũ Imperatoris peremerunt. Erat n. ſuſpectus quaſi tyrannidem poſſet aſſumere. Dicebatur autem Hunnos ipſe in Romanorum prouincias euocaſſe, qui tunc Armeniam & partes Orientis valde vaſtabant.

Cap. II.

G *Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit.*

THEODORITVS.

HOnorius itaque ſuſcipiens Occidentis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiuſmodi de cauſa remouit. Quidam Telemachus conuerſationis monaſticæ, hac de cauſa ab Oriente venit Romam. Cumque nephandum illud ſpectaculum agerent, etiam ipſe intrauit in ſtadium, & deſcendens nitebatur pugnantes inter ſe gladijs,

Monomachia ſublata.

Telemachus.

H ſeparare. Cumque ſpectatores aduerſus eum ſæuirẽt, & in effuſione ſanguinis graſſarentur, pro uiſorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc vbi cognouiſſ. mirabilis Imperator illum quidem inter victores martyres numerauit, nephandum vero ſpectaculum prorſus ſuſtulit.

* *
*

E

Cap. III.

De morte Nectarij Conſtantinopolitani & ordinatione actibuſque Ioannis.

SOCRATES.

CVm vero modicum tempus tranſiſſet, etiam Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus defunctus eſt. Conſulatu Cæſarei & Attici, ſeptimo & viceſimo die Septembris menſis. Mox ergo ſtudia generantur in epiſcopatum, alijs alium ordinare cupientib. Nouiſſime vero placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, eccleſiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicum ergo tempus communi decreto omnium clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eum.

An. de 398. Nectarij Conſtantinop. epiſcopi mors.

Ioan. Chryſoſtomus.

F Et propter dignitatem ordinis cum adeſſent ex Imperiali iuſſione plurimi epiſcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui ſtudebat quidem Ioannẽ detrahere & Iſidorum ſuum presbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando ſuſtinuiſſet pro ipſo tale periculum. Cum Imperator Theodoſius aduerſus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus per Iſidorum xenia miſit Imperatori, & duplices miſit epiſtolas, mandans vt alteras literas non vincenti daret: porro victori & munera & alteras porrigeret literas.

Theophilus Ioan. Chryſoſtomo infenſus.

G Has cum Iſidorus portaſſet, Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam enim lector rapiens epiſtolas, demonſtrauit Imperatori. Quamobrem igitur Iſidorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam cauſam Iſidorum Theophilus diligebat. Verum palatij iudices præpoſuere Ioannem. Cumque multi Theophilum accuſarent, libellos aduerſus eum pro diuerſis cauſis præſentibus epiſcopis obtulerunt. Tunc Præpoſitus Palatij Eutropius

Iſidorus. Mira Theophili verſutia.

H nomine, ſumens accuſationes ſcriptas oſtendit Theophilo dicens aut ordina Ioannem, aut accuſationes iſtæ venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioannem ordinauit epiſcopum, qui ſuſcepit epiſcopatum ſextodecimo die Februarij menſis, Conſulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti. Quod vero Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoſcitur. Cuius vitam, genus conuerſationis, & [illegible]

An. de [illegible]

modum

modum ſit depoſitus, & poſt mortem magis honoratus, exponam. Ioannes itaque fuit Antiochenus, filius Secandi & Anthuſæ nobilium perſonarum, diſcipulus Sophiſtæ Libanij, & auditor Andragatij Philoſophi. Cumque ſe ad adnocationem præpararet, conſyderans moleſtias litigantium, iniuſtumque vitæ ptopoſitum, potius elegit qoietem. Et hoc fecit æmulatus Euágrium, quoniam & ille quum iiſdem ſtudiis eſſet vſus, quietã magis ſequutus eſt vitam. Mox ergo mutato cultu pariter & inceſſu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad ſanctam cõcurrebat eccleſiam. Hæc agens perſuaſit etiam Theodoro & Matimo qui fuerant cõdiſcipuli ipſius apud Sophiſtam Libanium, vt pompoſam relinquerent vitam, & ſimplicem ſequerentur. Quorum Theodorus poſtea epiſcopus Mopſueſtienſis ordinatur eccleſiæ, Maximus autem Seleuciæ Iſauriæ. Tum itaque iſti fiebant diſcipuli in lectione diuina Diodori atque Cartetij, qui eo tempore ſacris monaſterijs præſidebant. Sed Diodorus poſtea Tarſi ordinatus epiſcopus, multos conſcripſit libros ſacras ad literam intuens ſcripturas. Porro Ioannem degentem cum Baſilio, qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & poſtea Cæſareiæ Cappadociæ præſule conſtitoto. Zeno epiſcopus ab Hieroſolymis reuertens, Lectorem in eccleſia Antiochena conſtituit. In quo adhuc officio politus librum edidit contra Iudæos. Poſt modicum vero tempus etiam Diaconatum à Melitio promerens. De ſacerdotio alium fecit librum, aliosque plutimos explanauit. Poſtea vero Melitio in Conſtantinopolitana vrbe defuncto, recedens Ioanoes à Melitianis & neque Paulino communicans, tribus annis continue ſob quiete degebat. Mortuo vero Paulino, ab Euagrio eius ſucceſſore preſbyter ordinatur. Ante epiſcopatum itaque hoc modo conuerſatus eſt. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum caſtitatis ſeuerior, & amplius qoam † habebat, à iuuentute ſua furori magis quam reuerentiæ ſe præbebat, & propter vitæ rectitudinem incautus proſpicere de futuris. Propter ſimplicitatem vero, oris libertate profuſus, apud colloquentes non mediocriter vtebatur. Docendo præcipuus erat, vtilis ad corrigendos audientium mores. In confabulatione vero arrogans à neſcientibus putabatur. Cum ergo talis moribus eſſet, epiſcopatu ſuſcepto, maiori faſtu quã debuerat vtebatur, clericorum ſuorum corrigere vitã volens. Mox igitur in ipſo initio quum clericis aſper videretur eccleſiæ, erat plutimis exoſus, & veluti furioſum vniuerſi declinabant. Compellebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquando præſentibus clericis hunc protulit magna voce ſermonem: Nunquam poteris, ô epiſcope, hos corrigere, niſi vno baculo percuſſeris vniuerſos. Quo dicto maiora contra eum odia concitara ſunt. Non poſt multũ vero temporis plurimos clericorum pro diuerſis exemit cauſis. At illi cõſpirantes aduerſus eum etiã derogationib. apod populum vtebantur: quarum rerum faciebant maximam fidem, eo quod nec vllum ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam propterea noluiſſe, eum cum qooquam comedere, eo quod turpiter mandocaret eſcaſque perciperet. Alij vero propter excellentem cibo-

Io. Chryſoſtomus amplectitur vitam Chriſtianam.
Theodorus. Maximus.
Io. Chryſoſtomus fit lector in eccleſia Antiochena.
Fit presbyter.
† debebat.
Libera lingua Chryſoſtomus. Emendatio cleri.
Serapio diaconus Chryſoſtomi.
Sacerdotes aduerſus Chryſoſtomum conſpirant.

A tum abſtinentiam hoc eum facere prædicabant.

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodam viro veraci referente, audiui quod propter abſtinentiam capite & ſtomacho ſæpe dolebat, & ideo prandiorum epulas euitabat.

SOCRATES.

POrro populus propter ſermones quos in eccleſia faciebat, diligebat eum paruipendens accuſatorum voces. Quales vero ſint eius libri, non † oportet nunc dici: quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur cum clero tantummodo eſſet exoſus, machinationes contra eum non omnino valuerunt. Quum vero etiam plutimos Procerum obiurgare cœpiſſet, tunc inuidia contra eum maior accenſa eſt. Et plurima quidem aduerſus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fi- B dem.

† attinet dicere.

CAP. IV.

Quomodo Eutropius Præpoſitus Imperatoris fuerit interemptus.

EIus derogationibus dedit augmentum homilia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpoſitus Imperatoris, & habens Conſulis dignitatem, volens in quoſdam qui ad eccleſiã confugerant, animaduertere, operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur, iubens vt nullus ad eccleſias confugeret, imo qui dudum confugerant, traherentur. Sed Dei ſequutum eſt repente iudicium. Erat ergo propoſita lex. Poſt paucos vero dies quum ipſe Eutropius offendiſſet Imperatorem, C inter refugas erat apud eccleſiam. Epiſcopo ſvero Eutropio ſub altari iacente; nimioque percuſſo timore, reſidens ſuper ambonem, vbi ſolebat prius facere conſuete ſermonem, homiliam increpatoriam fecit aduerſus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eo quod hominem in infelicitate poſitum, non ſolum non miſeraretur, ſed etiam ne obiurgare quidem deſiſteret. Igitur Eutropij tunc Conſulatus dignitatem habentis, propter quædam crimina caput Imperator iuſſit amputari, & ex ordine Conſulom eius nomen penitus aboleri. Quamobrẽ Theodori ſolummodo, qui cũ eo Conſul fuit, nomen adſcriptum eſt. Pro diuerſis igitur cauſis multos ſæpius libere obiurgabat, & plurimis erat D exoſus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus, mox poſt ordinationem caoſas eius deiectionis quæſiuit, & quibuſdã præſentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longe poſitis ſcribebat. Contriſtabatur enim non ſolum propter libertatem illam, ſed quod etiam Iſidorum presbyterum ſuum epiſcopum Conſtantinopoleos ordinare non valuiſſet,

(†)

Eutropius Eunuchus præpoſitus cubiculi.
Io. Chryſoſtomus declamat publice in Eutropium.
Añ. do. 40

THEODORITVS.

Ioan Chryſoſtomus cleri reformator.

SAcerdotibus igitur Ioannes epiſcopus ſupplicabat, vt ſecundum eccleſiaſticas viuerent ſanctiones, quas quicunque præuaricari præſumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod nec deberent frui honore ſacerdotij, qui eorum vitam contemnerent imitari. Non ſolum autem prouidentiam vrbis Conſtantinopolios habebat, ſed etiam totius

Pontus Phœnicia.

Thraciæ, quæ ſex præfecturis eſt diuiſa, & Aſiæ totius quæ ab vndecim Præſidibus regitur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quæ totidem Iudicibus gubernari dignoſcitur. Cumque cognouiſſet in Phœnice adhuc dæmonibus ſacrificia miniſtrari, electos monachos & Imperialibus ſanctionibus coarmatos aduerſus cultores deſtinauit idolorum, dans pecunias templorum deſtructionibus erogandas, non ex ærario publico, ſed quas à fideliſſimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat ſic ab ipſo perſuaſis.

CAP. V.

De conuerſione Celticorum per Ioannem.

VIdens vero etiam cohortem Scythicam Arianis retibus illaqueatam & cogitans de eorum capienda ſalute, conſilium huiuſmodi venationis inuenit. Eiuſdem namque linguæ presbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis eccleſiam dedit. Qua occaſione multos eorum cepit, cum & frequenter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectiones exponerent. Hæc ergo intra ciuitatem crebro

Scythæ.

faciens, plurimos eius gentis Arianorum ad Apoſtolica dogmata reuocauit. Apud Scythas autem accolas Iſtri quidam erant deſiderium ſalutis habentes, quo non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoſcens, quæſiuit viros Apoſtolico zelo feruentes, eoſque miſit & deſiderantibus ſalutis gratiam miniſtrauit. Ego autem etiam literas eius legi ad Leontium Ancyræ Præſulem, quibus indicauit Scythas fuiſſe

Aduerſus Marcioniſtas.

conuerſos in noſtra prouincia. Et cognoſcens in quibuſdam vicis Marcionis creuiſſe languorem, ſcripſit eius loci paſtoribus, vt eos pellerent. Inſuper etiam Principis pro hac cauſa proferri petijt ſanctionem. Quod igitur eccleſiarum curam in animo habuerit, ſecundum diuinum Apoſtolum, ſatis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

CAP. VI.

De Gaina magiſtro militum, eiuſque rebellione.

Gainas magiſter militũ Scytha.

GAinas quidem genere Scythicus, conſilio Barbarus, ſtudio tyrannico vehementer elatus, eo tempore quum eſſet magiſter militũ, multus ſuæ gentis, multos etiam Romanorum ſub ſuo magiſterio habens, terrorem plurimis, etiam ipſi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratque Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret eccleſiam. At ille eum ſe placare promiſit. Tum euocans Ioannem, eiq; potentiam illius medi-

E tatamque tyrannidem dicens, petebat vt data eccleſia, eius refrenaret intentionem. At ille virtute fortiſſimus: *Noli, inquit, ô Imperator hæc promittere, neque ſanctum canibus dare. Non enim potero Deo benedicentes expellere, neque ſanctum templum blaſphemantibus iniuſte contradere.* Neque

Ioan. Chryſoſtomus aduerſus Gainam.

hunc barbarum metuas Imperator, ſed ambos nos iube vocari, & ſub ſilentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego namque linguam illius ſic ſrenabo, vt non præſumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauiſus eſt, & vtrumque altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem ſuam poſcebat, Ioannes contra dicebat, dicens *Non licet Imperatori pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina tentare.* Cumque reſponderet ille, quod oratorium & ipſe habere deberet, Ioannes ait: *Vbique tibi diuina domus aperta eſt, & nullus te vetat orare.* At ille: *ego*, inquit, *alterius ſectæ ſum, & cum meis vnum templum*

F *habere depoſco. Multos enim pro Romana republica labores aſſumpſi, & non debeo in mea petitione contemni.* Cui Ioannes: *Plurima*, inquit, *præmia, & quæ tranſcendunt tua certamina percepiſti, magiſter militum factus. Conſulari toga inſuper exornatus* Et oportet te conſiderare quis pridem fueris, & qualis modo conſpiciaris, & quæ priſca paupertas, & quæ præſens ſubſtantia. Quibus veſtibus vſus fueris antequam Hiſtrum tranſiſſes, & quibus nunc vtaris. Conſidera igitur paucos labores maxima tibi præmia contuliſſe, & circa honorantem te non ſis ingratus. His ſermonibus tantus ille doctor obſtruxit os Gainæ eumq; compulit vt taceret.

SOZOMENVS.

Gainas conatur incendere palatium Conſtantinop.

G Igitur cum Gainis adipiſci deſideraret Imperium, qui pridem de ſua fide apud beatã martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori Arcadio promiſiſſet, diuerſa conſilia reuoluebat, & in ſua intentione ſemper inſtabat. Cumque per diem nihil in vrbe Conſtantinopolitana agere potuiſſet, machinatus eſt vt noctu Barbarus mitteret, qui Palatium concremarent. Tunc vero aperte monſtratum eſt, quomodo Deus cuſtodiat ciuitatem. Miſſis enim ab eo Barbaris ad incendium atque prædas, angelorum turba apparuit armatorum ingentia corpora habentium. Illi vero putantes eſſe milites, abſceſſerunt. Cumque hoc Gainæ fuiſſet nuntiatum, incredibile viſum eſt. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitates conſtitutum. Quapropter denuo ſequenti nocte alios deſti-

H nauit. Cumq; idem ei renuntiatum fuiſſet (denuo enim angeli eandem viſionem Barbaris oſtendebant) nouiſſime ipſe egreſſus cum multitudine, miraculi ſumpſit experimentum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu vero pro eius cuſtodia poneretur. Et ita quum intra vrbem nihil poſſet implere, egreſſus ad Thraciam, aperte hoſtilem monſtrauit intentionem.

THEODORITVS.

Gainas aperta tyrannis.

QVum igitur aliquantum tranſiſſet tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas patefecit. Collecto namque exercitu, per Thracias vniuerſa vaſtabat. Hoc cognoſcentes & iudi-

ces & populi, terrebantur: & neque repugnare illi quiſquam audebat, neque apud eum legatione fungi, dum aſperitatem Barbaricam formidarent. Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relinquens Imperator, Ioanni viro ſanctiſſimo onus Legationis impoſuit: At ille neque illius inſultationis memor, neque inimicitiarum quæ hinc exortæ videbantur, alacriter eſt profectus ad Thraciam. At ille cognoſcens Legatum eiuſque fiduciam pro pietate animoſe aſſumptam occurrit ei longo itinere, eiuſque dexteram ſuis oculis circumpoſuit: inſuper etiam ſuos filios ſacra eius genua oſculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Ioan. Chryſoſtomus Legatus ad Gainam.

Oſculage-nuum.

Cap. VI.

De quæſtione inter Aegyptios monachos exorta, An Deus corporeus ſit, an incorporeus.

SOCRATES.

An do. 401. An Deus corporeus.

B EA tempeſtate quæſtio mota fuerat: An Deus corporeus eſſet, & hominis haberet figuram, an certe incorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quæſtione contentiones & certamina plurima ſurrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud aliis. Maxime tamen ſimplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deum eſſe iudicabant. Plurimi vero reprobantes illos, Deum incorporeum eſſe dicebant, & à forma corporea ſegregatũ. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus conſonabat epiſcopus, ita vt in eccleſia coram populo contra eos qui humanæ formæ Deum aſſeuerabant contenderet, & Deum incorporeum ſuo dogmate definiret. Hæc cognoſcentes Ægyptiorum monachi venerunt Alexandreiam, & ſeditionem contra Theophilum velut impium excitarunt, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoſcens, cogitauit quemadmodum euitaret mortem. Quos ſub blandimento ſuſcipiens, hæc eis loquutus eſt: *Sic*, inquit, *vos video ſicut Dei vultum*. Hoc dicto monachos à ſuo impetu reuocauit. At illi: *Si vere*, inquiunt, *dicis, quod Dei vultus eſt ſicut & noſter anathematiza libros Origenis*. Ex ipſis enim quidam aduerſantur opinioni noſtræ. Si vero hoc non feceris, quæ impiorum & Deo rebellium ſunt, à nobis ſine dubio ſuſtinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placent faciam: nolite in me ſæuite. Nam & ego inimicus ſum librorum Origenis, & culpo inſcipientes. Sic ergo monachos declinauit: & forſitan ideo hæc quæſtio hactenus eſt ablata. D Poſt hæc huiuſmodi res accidit. Ægypti monaſteriis quatuor venerabiles præſidebant viri, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Longi vocabantur, ſermone vitaque fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat epiſcopus. Quamobrem Dioſcorum violenter tractum Hermopoleos fecit epiſcopum: duos autem eorum rogauit vt habitarent cum eo, & vix vt epiſcopus imperauit, factos clericos eccleſiæ œconomos inſtituit. Cumque illi æſtuarent quod minus propoſitum ſuæ conuerſa- A tionis implerent, & procedenti tempore viderent animas ſuas lædi, cum epiſcopus pecuniam haberet multam, & multum auri congregandi ſtudium, repudiabant eſſe cum eo, & deſerti potius habitaculum diligebant. Cumque ille neſciens eorum voluntatem, ſibi eos adeſſe deposceret: poſtea videns quod eum ipſi potius deſpicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abſcedunt. Porro Theophilus cum animo feruens eſſet, niſus eſt vt viros illos qua poſſet arte vexaret. Et fratrem interim eorum Dioſcorum habebat exoſum. Contriſtabatur enim quod eos turba diligeret & coleret monachorum, & ſciebat quod eis aliter nocere non poſſet, niſi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quod crebro cum eis habito ſermone, faterentur incorporeum eſſe Deum, & non humanæ formæ, humana quoque paſſio ſequeretur. Et cum ſic Theophilus ſaperet, tamen vt ſe vindicaret, quod bene prius prędicauerat immutauit. Mittens enim in eremum, plurimos monachorum ſimplicium & ſpirituali exercitatione carentium eſt B venatus, dicens, non oportere ſequi Dioſcorum, neque fratres eius dicentes incorporeum eſſe Deum. Deus enim ſecundum diuinam ſcripturam & oculos habet, & aures, & manus, & pedes, ſicut & homines. Dioſcorus autem eiuſque ſequaces, ſequentes Origenem dogma blaſphemum introducunt, quaſi Deus nec oculos, nec aures, nec manus habeat, neque pedes. Hac ſeductione monachorum plurimi ſunt decepti, & ſeditio feruentiſſima monachorum ſuſcitatur. Sed exercitati viri ſeducti non ſunt, ſimplicis autem ardore fidei repente contra fratres inſurgunt. Et facta ſeditione alteri alteros impetebant. Theophili ſequaces Origeniſtas & impios appellabant fratres. Iſti vero ſequaces Theophili Humaniformianos vocabant. Ob quam rem orta immani ſeditione, Theophilus cum armatorum multitudine venit in Nitriam C contra Dioſcorum eiuſque fratres. At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

Theophilus Alexandrinus.

Monachi Aegyptij.

Dioſcorus. Ammonius. Euſebius. Euthymius.

Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus.

Cap. VIII.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne ſint incœpti.

CVm hæc in Ægypto fierent, Ioannes Conſtantinopolitanus doctrina florebat, & apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitque primus in nocturnis hymnis orationes ob huiuſmodi cauſam. Ariani (ſicuti dictum eſt, extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atque Dominica intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Ariano D dogmate compoſitas decantabant. Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cum ipſis antiphonis per mediam ciuitatem egreſſi portam, ad ſuam eccleſiam concurrebant. Cumque hoc crebro quaſi ad vituperationem orthodoxorum facere non ceſſarent, frequenter enim etiam hoc cantabant: Vbi ſunt qui dicunt tria virtute vnum? Tum Ioannes metuens ne ſimplices huiuſmodi cantibus traherentur, inſtituit ſuum populum, vt & illorum obſcuraretur opus, & fidelium profeſſio firmaretur. Studium ergo Ioannis valde vtile, cum turba periculiſque finitum eſt. Nam cum clariores hymni Homouſianorum noctu ap-

 parerent

parerent (fecerat enim etiam cruces argenteas, quæ eum argenteis cereis portabantur, expenſas ad hæc Eudoxia Auguſta præbente) tum Ariani zelo tracti, vſque ad cædem inſurgunt. Vna ergo nocte, facta congreſſione, lapide in fronte percuſſus eſt † Briſon eunuchus Auguſtæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo vtriuſq; partis extincti ſunt. In his motus Imperator, prohibuit Arianos hymnos publice decantare.

Criſon. Briſon eunuchus Auguſta.

Cap. IX.

Quod episcopo Ignatio angelorum Deum laudantium viſio ſit oſtenſa.

Antiphona[rum] origo.

Dicendum autem eſt, vnde ſumpſerit initium, vt in eccleſia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius poſt Apoſtolum Petrum epiſcopus, qui etiam cum ipſis vixerat Apoſtolis, vidit Angelorum viſionem, quomodo per Antiphonas ſanctæ Trinitati dicerent hymnos. Iſque modum viſionis Antiochenę tradidiſſe probatur eccleſiæ: & ex hoc ad cunctas tranſiuit eccleſias.

Cap. X.

De inimicis Ioannis.

SOZOMENVS.

[Io.] Chryſo[ſtomus] quo [pa]cto odium Auguſtæ ſi[bi] conflarit. [A]ntiochus.

Fertur vero quod inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalenſem epiſcopum odium Auguſtæ ſibi conflauerit. Is enim Seuerianus & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquentiſſimi erant, & coram eccleſia docere inſtructi. Veniens ergo prius Antiochus Conſtantinopolim eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus poſtea venit, videns quod Ioannes frequenter in eccleſia ſermone facto mirabilis apparebat. Eratque honorabilis apud multos proceres, & apud ipſum Imperatorem pariter & Auguſtam. Itaque cum Ioannes profectus fuiſſet in Aſiam, huic commendauit eccleſiam. Credebat enim eius blandimentis, quod ſe reuera diligeret. At ille magis ſe auditorib. commendabat. Quod cum Ioannes audiſſet, Serapione nunciante, æmulari cœpit. Reuerſoque ab Aſia Ioanne, contigit tranſeunte Seueriano, vt ſtudio non aſſurgeret Serapio. At ille exaſperatus clamauit: *Si Serapio clericus mortuus fuerit, Chriſtus inhumanatus non eſt.* Ob hanc rem accuſatus à Serapione velut iniurioſus & in Deum blaſphemus, ciuitate pulſus eſt à Ioanne. Quod Auguſta cognoſcens per familiares Seueriani, mox eum à Chalcedone fecit reuocari. Porro Ioannes multis rogantibus, eum videre refugiebat, donec in Apoſtolorum eccleſia in eius genibus poneret Auguſta Theodoſium filium ſuum, ſupplicans & ſæpe adiurans, vt Seuerianum ipſius conciliaret affectui.

[Seu]erianus [pu]lſus Con[ſt]antinopoli.

SOCRATES.

Interea monachi ab eremo Conſtantinopolim veniunt cum Dioſcoro & fratribus, cum quibus Iſidorus qui Theophilo amiciſſimus pridem, ob huiuſmodi cauſam poſtea fuerat inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandrinæ fuit eccleſiæ. Hunc Theophilus ab eccleſia ex odio proiecit, culpans eum quaſi mulierem quandam Manichæam, non prius abrenunciantem hæreſim, in communionem ſacram ſuſcepiſſet. Cumque Petrus diceret ſe eam iuſſu Theophili ſuſcepiſſe, illo negante, Iſidori teſtimonium Petrus implorabat, quod hoc actum non ignoraſſet epiſcopus. Eo tempore Iſidorus Romæ agebat, à Theophilo miſſus ad Damaſum, vt ei Flauianum Antiochiæ reconciliaret epiſcopum. Verum reuerſus Iſidorus Petri reſponſionem veram eſſe firmauit, dicens quod mulier Manichæa cum epiſcopi fuiſſet iuſſione ſuſcepta. Hinc accenſus Theophilus, ambos expulit ab eccleſia. Ob hanc ergo cauſam Iſidorus cum Dioſcoro & reliquis Conſtantinopolim venit, vt Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoſcens honorabat principio viros, eorumque fruebatur orationibus. Communione vero ſacra cum eis ante cauſæ cognitionem participare non voluit. His ita geſtis, peruenit ad Theophilum ſermo falſus, tanquam Ioannes illis communicaſſet, vt eis ferret auxilium. Parabatque vt non ſolum de Dioſcoro & Iſidoro ſeſe vlciſceretur, ſed etiam Ioannem epiſcopatu deponeret. Miſit ergo ad ſingularum epiſcopos ciuitatum epiſtolas, celans intentionem ſuam, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum, cum prius eius fuiſſet inimicus, tanquam de Deo minus bene ſaperet, eumque formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quaſi ex pœnitentia eius ſe profeſſus eſt ſequi ſectam, egitque vt ſynodus epiſcoporum Cypri celebraretur, vt libri damnarentur Origenis. Porro Epiphanius propter nimiam ſui reuerentiam atque ſimplicitatem circumuentus conſtituta ſynodo lectionem librorum Origenis interdixit. Miſitque literas ad Ioannem, monens vt ab Origeniana lectione abſtineret: & ſynodo congregata quæ placuerant, etiam ipſe firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanium circumueniens, & cognoſcens ſua vota proficere, etiam ipſe collectis epiſcopis libros damnauit Origenis, qui pene ante ducentos defunctus erat annos: non quod huiuſmodi haberet intentionem, ſed ſtudens Dioſcoro eiuſque nocere ſequacibus. Ioannes autem paruipendēs quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina eccleſiaſtica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his quæ contra eum cogitabantur ſæpe, curabat. Cumque Theophilus iam manifeſte ſtudere videretur, vt Ioannem epiſcopatu deponeret: tunc etiam inimici Ioannis Theophilum ſunt ſequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenientes opportunum, nitebantur vt ſynodus Conſtantinopoli fieret contra Ioannem. Et hoc tam per epiſtolas ſibi ipſis, quam per verba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni cauſa Seueriani & Antiochi epiſcoporum quæ ſupra relata eſt.

Petrus archipresbyter Alexandrinus.

Iſidorus pulſus Alexandria.

Io. Chryſoſtomus recipit Petrum & Iſidorum.

Theophili ſubdola vafrities.

Ioannes Chryſoſtomus.

* *
*

Cap. XI.

Quomodo Epiphanius Cyprius Ioanni fuerit inimicus.

Epiphanius Cyprius Conſtantinopolim.

POſt paucum vero tempus epiſcopus Epiphanius Conſtantinopolim venit, portans damnationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipſum Origenem excommunicatum decreuerant, ſed libris tantummodo derogauerant. Egreſſus ergo ad Baſilicam ſancti Ioannis miliario ab vrbe ſeptimo conſtitutam: & collecta ibidem celebrata, ordinatoque diacono rurſus venit in ciuitatem, & inuitationem quidem Ioannis declinauit cauſa Theophili: in propria vero manſione habitare magis elegit. Et vocans tunc præſentes epiſcopos damnationem librorum Origenis legebat eis. Et quidam habentes Epiphanij reuerentiam ſubſcribebãt, plurimi autem hoc facere recuſabant. Quorum fuit etiam Theotimus Scythiæ præſul, qui ita reſpondit: *ego*, inquit, *ô Epiphani, neque ei qui pridem bene requieuit iniurias infero, neque rem blaſphemam tentare præſumo, damnans ea quæ priores noſtri reſpuere noluerunt.* Proinde neque malam doctrinam in libris Origenis eſſe conſpicio. Tunc proferens libros Origenis legit, & eccleſiaſticas expoſitiones oſtendit, ac poſtea procedens dicebat: *Qui his contumelias inferunt neſciunt ſeipſos.* Hęc ergo Theotimus vitæ rectitudine nobiliſſimus Epiphanio reſpondiſſe fertur. Sed quoniam detractores plurimi ſubrepentes, velut blaſphemum reſpuunt Origenem, pauca de his dicere non videtur abſurdum. Viles homines, & qui per ſeipſos nequeunt apparere, vituperando meliorem eſſe ſe aliquid conantur oſtendere. Hoc paſſus eſt primo Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis epiſcopus, deinde Euſtathius pauci præſul temporis, & poſt eum Apollinaris, nouiſſime Theophilus. Iſti derogabant Origeni, & alij ob aliam cauſam ad accuſationem eius acceſſerunt. Methodius igitur cum multum derogaſſet primitus Origeni, poſtea velut ex pœnitentia miratus virum, in dialogo quem attribuit Xenonem, ſic ait: *Sed quia amplius ego de illorum querimonijs factu contra Origenem loquar?* Quum enim culpant eum pro quibus putant cauſis, & nihil quaſi male credentem de ſancta Trinitate repertunt, oſtenduntur in eo magis pietatis & rectitudinis teſtimonia perhibere. Athanaſius autem defenſor Nicæni concilij, libris proprijs contra Arianos voce clara teſtem ſuæ fidei hunc virum vocat, illius libros coniungens ſuis, & hæc dicens: Mirabilis, inquit, & laborioſiſſimus Origenes hoc de filio Dei nobis teſtimonium perhibens, ait, coæternum eum aſſeuerans patri. Ignorant igitur ſeipſos derogatores Origenis, etiam laudatorem eius Athanaſium blaſphemantes. Hæc de Origene dicta ſufficiant. Nunc ſequamur hiſtoriam.

Memoranda ſententia Theotimi.

Methodius in Xenone de Origene.

Athanaſij teſtimonium de Origene.

Cap. XII.

Quomodo Ioannes acceperit Epiphanium.

Io. Chryſoſt. non ... in damnationem Origenicorum librorum.

IOannes igitur Conſtantinopoleos indignatus non eſt, quod præter regulas in ipſius eccleſia ordinationem feciſſet Epiphanius, ſed tamen rogabat vt inter epiſcopos cum eo maneret. At ille nec manere ſe cum eo nec orare reſpondit, niſi Dioſcorum, & qui cum eo erant, vrbe depelleret, & ipſe in librorum Origenis damnatione ſubſcriberet. Ioanne hæc facere differente & dicente, non oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter: ad conſilium ab inimicis Ioannis Epiphanius inſtigatur. Quum eſſet in Apoſtolorum eccleſia celebranda collectio, procedere faciunt Epiphanium, & coram omni populo Origenis damnare libros & adiudicare Dioſcorum eiuſque ſequaces, ſimul quoque derogare Ioanni velut eorum defenſori. Hęc Ioanni nunciantur. Altero vero die quum iam veniſſet Epiphanius ad eccleſiam, hæc per Serapionem verba mandauit: *Contra regulas multas geſiſti ô Epiphani. Primũ quidem, quod ordinationem feciſti in eccleſia ſub meo iure conſtituta. deinde quia me non iubente in ea, autoritate propria ſacra celebraſti.* Rurſus quod inuitatus excuſaſti, & nunc denuo in teipſum confidis. Quapropter obſerua ne turbatio naſcatur in populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Hæc cum audiſſet Epiphanius ab eccleſia formidans abſceſſit. Quumque reuerſurus eſſet ad Cyprum, ferunt quidam hæc eum mandaſſe Ioanni. *Spero quod non morieris epiſcopus.* At ille remandauit: *Spero te ad tuam patriam non rediturum.* Hæc virum vere dicta ſint neſcio ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec Epiphanius viuus peruenit ad Cyprum, ſed in naui defunctus eſt, & Ioannes paulo poſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Cap. XIII.

Cur Auguſta grauius, & per quos Ioannis ſit facta inimica. & quomodo in exilium fuerit deportatus.

CVmque Epiphanius diſceſſiſſet, perlatum fuit ad Ioannem, quod Eudoxia Auguſta eum contra Ioannem armaſſet: & hinc accenſus, linguæ vbertate ſermonem fecit ad populum cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hunc ſermonem populus omnis arripuit quaſi contra Auguſtam prolatus eſſet, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcens, velut iniuriam ſuam narrauit Imperatori, dicens illius magis eſſe contumeliam quæ ipſius vxori fieret. Quamobrem factum eſt, vt Theophilus contra eum per quam velociter ſynodum celebraret. Quod etiam Seuerianus ſimul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hæc Theophilus venit, multos ſimul epiſcoporum mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiam quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo concorditer in Chalcedone conuenerunt, vbi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioannem loquens, impium eum ſuperbumque vocans. Epiſcopi vero delectabantur talibus. Porro Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, ignitus Cyrini calcauit eius pedem. At ille dolore conſtrictus Conſtantinopolim cum epiſcopis tranſire non potuit: alij vero ſunt tranſuecti.

* * *

E

SOZOMENVS.

An do. 404.

POſtea vero cum dolore laboraret eius crus continuo eſt abſciſſum: quia putredo pene omne corpus eius inuaſerat, & in pedem alium iam ſerpebat. Is ergo poſt paululum temporis eſt defunctus.

rini ors.

SOCRATES.

THeophilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec ſolenni honore potitus eſt. Erat enim apertiſſimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tunc venerant cum frumentis, occurrentes eum fauorabiliter ſuſceperunt. Cumque veniſſet Conſtantinopolim, recuſauit in eccleſiam introire, ſed in vna domo Auguſtarum, vocabulo Placidunia tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere cauſas. & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, ſed has accuſationes illicitas excitabant. His ita præparatis, conuenientes epiſcopi in ſuburbano Chalcedonenſi, quod Ruffini nomine vocitatur, vbi eſt in honore Petri & Pauli Apoſtolorum baſilica conſtituta, euocauerunt Ioannem ſatisfacturũ pro quibus accuſabatur: iuſſeruntque vt cum eo venirent Serapion, & Tigrius Eunuchus presbyter, & Paulus lector. Iſti enim ſimul accuſabantur. Cumque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuerſalem ſynodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quarter eum euocauerunt. Qui cum noluiſſet occurrere, ſed ſynodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, niſi quod vocatus noluiſſet obedire. Cumque hoc fuiſſet circa veſperam nunciatum, populus ad ſeditionem maximam excitatus eſt: & noctu concurrentes, eum trahi ab eccleſia non ſinebant, ſed clamabant, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porro iuſſio Principis vigebat, velociter eum eijci, & in exilium deportari. Hoc cognoſcens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem ſeipſum populo ignorante contradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipſum ſeditio naſceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem ſeditio enormis eſt exorta, ita vt etiam multi inimicorum eius miſericordia mouerentur, dicentes eum calumniam paſſum, quem paulo ante deſiderabant videre depoſitum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atque concilium ſacerdotum, & maxime contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indicijs apparebat, maxime quod Dioſcoro eiuſq; fratribus mox poſt Ioannis deiectionem communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in eccleſia docens Ioanni derogabat, dicens: *Et ſi in nullo alio vituperandus Ioannes eſt, eius tamen ſuperbia crimen eſt ad damnationem ſufficiens. Omnia* nanque *peccata remittuntur hominibus, ſuperbis autem Deus reſiſtit,* ſicut ſanctæ ſcripturæ docent.

eob 4. b. Per. 5. b.

CAP. XIV.

Quomodo ſit reuerſus, & denuo à calumniatoribus impetitus.

Seditio Conſtantinopoli propter Chryſoſtomũ in exilium abductum. *† Briſona.*

ORta igitur immenſa ſeditione, populo diſcurrente, & ad ipſa regalia proclamante, Auguſta permota rogauit Imperatorẽ, vt eum reuerti præciperet. Miſſo igitur tunc Eunucho † Breſone, etiam neceſſitas Ioanni innixa, vt in ciuitatem ingrederetur impoſita eſt. Cum vero rediſſet, cum multo eius honore ad eccleſiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingreſſus eſt, rogabant vt in epiſcopali ſede reſideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cum recuſaret atque diceret, quod hoc oporteret iudicio fieri ſynodali, & eos qui damnauerant, ſuam ſententiam reuocare, accendebantur omnes eum videre in loco proprio reſidentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamen populus, & eum in ſede reſidere epiſcopali coëgit, & conſuetæ orationem præbere pacis. Coactus etiam ſermonem fecit ad populum. Hæc cauſa aliam præbuit inimicis occaſionem. Et primum quidem de Heraclidæ ordinatione contra eum mouere dicebatur Theophilus quæſtionem, vt Ioannem huius rei occaſione deponeret. Verum Heraclides non aderat, iudicabatur autem veluti præſens, quaſi quoſdam iniuſte cæcidiſſet, catenisq; vinctos miſiſſet in pompam Epheſi per mediam ciuitatem. Cumque pars Ioannis diceret auditorium debere iuſte conſtitui. Alexandrini contendebant vt Heraclidis accuſatores ſuſciperentur. Hinc ergo ſeditio & cædes inter Conſtantinopolitanum populum & Alexandrinum vehemens eſt exorta. Ob quam rem plurimi vulnerati, pauci etiam mortui ſunt. Hæc videns Theophilus, repente diffugit Alexandriam: Quod etiam alij fecerunt epiſcopi, præter paucos, qui perſonam Ioannis amplectebantur. His ita geſtis, reprehenſibilis Theophilus eſt inuentus. Cuius auxit inuidiam, quod rurſus Origenis libris incumberet. Qui cum à quodam fuiſſet interrogatus, quomodo ea quæ damnauerat rurſus amplecteretur, ita reſpondit: Origenis libri ſimiles ſunt prato floribus vniuerſis pleno: quicquid ergo in eis bonum inuenero, hoc decerpo. Si quid vero mihi ſpinoſum occurrerit, hoc quaſi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, non conſiderans Salomonis ſapientiſſimi verba dicentis, quod *verba ſapientum ſicut aculei ſunt.* Ob hanc ergo cauſam apud omnes Theophilus reprehenſibilis videbatur. Porro Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus, paulo poſt fugam Theophili mortuus eſt, claraque ſepultus in baſilica apud ilicem conſtituta. Vbi propter Ioannem ſynodus fuerat celebrata.

Heraclides à Chryſoſtomo ordinatus, accuſatur.

Seditio.

Theophilus recurrit Alexandriã.

H

THEODORITVS.

An do. 405. Locus exilij Chryſoſtomi.

MIſſus ergo tunc Ioannes in exilium, apud oſtium habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Cumque per noctem terræmotus ciuitatem regiam inuaſiſſet, Legati mane mittebantur ad eum, rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationibus ſuis pericula remoueret. Sed & alij poſt illos, & rurſus alij

destinati

deſtinati ſunt, ita vt Legatis Boſphorus repletetur. Quod quum fideliſſimus populus cognoniſſet, fluctus Proponridos nauibus eſt opertus. Omnes enim occurrerunt cæreos & lampades accendentes pro reuerſione paſtoris.

Occurrunt Chryſoſtomo.

SOZOMENVS.

INterea cum Theophilus nauigio Hierapolim aduenîſſet, mortuo eius ciuitatis epiſcopo, Nilammonem monachum elegerunt ciues. At ille cum crebro refugeret, ei Theophilus ſuadebat, ne ſacerdotium refutaret. Tum ille promiſit, dicens. *Cras quod domino placet, implebitur.* Altero vero die venientes ad cellam eius cogebant eum. Tum Nilammon *prius*, inquit, *oremus.* Quod cum Theophilus laudaſſet, ſimul orabat Nilammon autem repente finem vitæ cum illa oratione ſuſcepit.

Nilammon.

CAP. XV.

Qualiter Ioannes tractauerit Auguſtam.

SOCRATES.

IOannes itaque doctrinis occupabatur, ordinauitque Serapiun Heracliæ Thracenſis epiſcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam paulo poſt hæc contigiſſe noſcuntur. Auguſtæ Euduxiæ ſtatua argentea conſtituta eſt in columna Porphyretica chlamide circum amicta: eratque poſita nec proxime nec longe ab eccleſia Sophia, quam plateæ tantûmodo diuidebat iter. illic ergo conſuete Ludus publicus occurrebat. Porro Ioannes iniuriam hoc arbitratus eſſe eccleſiæ, côſueta fiducia rurſus ſuam armauit linguam. Et cum oporteret principes ſupplicationis verbo deflectere, vt à tali ludo recederetur, hoc non fecit, ſed impetu ſuæ vſus eloquentiæ, iubentes fieri talia obiurgabat. Auguſta vero rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriam, & denuo præparabat. vt aduerſus eum ſynodus celebraretur epiſcoporũ. Hoc ſentiens Ioannes illam notiſſimã in eccleſia protulit homiliam, cuius initium eſt: Rurſus Herodias inſanit, rurſuſque turbatur, denuo ſaltat, denuo caput Ioannis in diſcu concupiſcit accipere. Quod factum amplius ad iram accendit Auguſtam.

Serapion.

Statua Eudoxia Aug.

Ludus circa ſtatuam Aug.

CAP. XVI.

De inſidiis quæ Ioanni fiebant.

SOZOMENVS.

INterea quidam homo comprehenſus eſt, qui Ioannem volebat occidere, traditusque ad ſuppliciũ Præfectu, à Ioanne ne periret ereptus eſt. Poſtea vero Elpidij presbyteri ſeruus, curſu in epiſcopum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à quodam teneretur, & ipſum repente percuſſit, ſimul & alium adſtantem, & tertium. Tum clamore facto & multis conuenientibus plurimos interemit, nouiſſime tentus & traditus eſt. Ex illo tempore Ioannem populus cuſtodiebat die noctuque eius circumcidentes domum.

Subornati ſicarij, qui Chryſoſtomum occiderent.

A

CAP. XVII.

De ſecunda depoſitione Ioannis, & de ſchiſmate facto propter eum.

SOCRATES.

PAulo poſt aderant epiſcopi, Leontius Ancyræ Galatiæ, Ammonius Laodiciæ, † Breſo[...] Thraciæ Philippenſis, Acacius Berœæ Syriæ, & alij quidam. His præſentib. accuſatores priore[...] denuò mouebantur. Ioannes itaq; conſidebat i[...] talibus, rogans vt accuſatio decenter flagitare[...]tur. Cumque ſuperueniſſent feſtiuitas Natali[...] Saluatoris, Imperator ſolenniter ad eccleſian[...] non venit, ſed mandauit Ioanni, quod ei no[...] communicaret niſi criminibus prius exueretu[...] Cumq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eiu[...] valde terrerẽtur, præſentes epiſcopi nihil aliu[...] requirebant, niſi quod poſt depoſitionem no[...] decreto concilij reſidiſſet in ſede. Cumque ill[...] reſponderet, quod ſexaginta quinque epiſcop[...] communicantes ei decreuiſſent, Leontius & a-

B lij reclamabant dicentes: *Sed plurimi eũ Ioanne[...] depoſuerunt.* Cumque denuo Ioannes hanc regulam non orthodoxorum eccleſiæ, ſed eſſe fir[...]maret Arianorum: nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei de Conſubſtantiali[...]tate prolatæ, odio Athanaſij hanc regulam pro[...]tulerunt: Tum illi non recta ſatisfactione con[...]demnauerunt eum, non intelligentes quod d[...] hac regula vterentur, Athanaſium quoque de[...]ponerent. Hæc acta ſunt circa feſtiuitatem Paſchæ: Mandauitque Imperator Ioanni, non [...] poſſe ad eccleſiam venire, quod eum duo concilia condemnaſſent. Vacabat ergo Ioannes & nequaquã in eccleſiã deſcendebat. Moxqu[...] omnes ei fauentes ab eccleſia recedẽtes, Paſch[...] quidem in Thermis quæ Conſtantinianæ vo[...]cantur, celebrauerunt. Cum quibus plurim[...] epiſcoporũ, presbyterorum, & ſacri ordinis cle[...]

C ricorũ commoti ſunt, collectiones ſeorſum pe[...] loca diuerſa celebrantes: vnde etiam Ioannit[...] vocati ſunt. Porrò Ioannes duobus menſibu[...] nuſquam proceſſit, donec Princeps eum due[...] iuberet in exilium. Et ille quidem tractus ab ec[...]cleſia, ducebatur. Quidam vero Ioannitarun[...] eo die eccleſiam incenderunt. Qua ardent[...] flans ventus etiam baſilicam Senatus parte[...] comprehendit. Quod actum eſt viceſimo Ia[...]nuarij menſis, Conſulatu Honorij ſexto & Ari[...]ſthenis. Ob quam rem Optatus Præfectus vrbi[...] cum Paganus eſſet, odio Chriſtianorum pluri[...]mos Ioannitarum diuerſis tormentorum gene[...]ribus laniauit.

D

CAP. XVIII.

De exilio & morte Ioannis.

THEODORITVS.

IOannes igitur non ſolum è ciuitate pulſu[...] eſt, ſed etiam in quoddam exiguum op[...]pidum atque deſertum Armeniæ Cucuſon de[...]ſtinatus eſt. Inde rurſus ad Pityuntem vbi fine[...] ſunt Ponti Imperijque Romani, quæ loca cru[...]delibus Barbaris ſunt vicina. Sed clemens do[...]minus non permiſit victorem athletam per lo[...]ca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocētius Rom. Pont. pro Chryſoſtomo.

INter hæc Innocentius Romanus antiſtes audiens de Ioanne, & moleſte ferens, volenſque generale celebrari concilium, ſcripſit Ioanni & clero Conſtantinopoleos quod non oporteret Ioanni ſucceſſorem dari, nec eius clerum alij parere pontifici, quas prolixitatis cauſa non tranſtuli. Aiunt vero Ioannem cum in exilium duceretur per viſionem cognouiſſe diem quo moriturus eſſet, oſtenſum ſibi à Baſilico martyre in Comanis: vbi cum eſſet itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardorem ſolis, vitam languore finiuit.

Chryſoſtomus moritur.

SOCRATES.

An do. 405.

QVartodecimo die Septembris menſis, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecundo.

CAP. XIX.

Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus ſe ſuſpenderint epiſcopis.

THEODORITVS.

HVius igitur iniuſtitię cauſas abominati ſunt præcipue Europæ Pontifices ab eorū namque ſe ſuſpenderunt, communione pariter omnes Illyrici eius partis effecti ſunt. Orientales autem plurimi quidem iniuſtitiam declinauerunt, corpus tamen eccleſiæ diuidere noluerūt. Verum mortuo illo omniū doctore terrarum, non prius Occidentales epiſcopi Aegyptiorū & Orientalium, Boſphoronenſium atq; Thracenſium ſunt amplexi communionem, quam illius ſacratiſſimi viri nomen inter prædeceſſores poneretur epiſcopos. Et Arſacium quidem, qui poſt eum ordinatus eſt, ne alloquio quidem dignati ſunt. Atticum vero Arſacij ſucceſſorem, legationem crebro mittentem, & pacis pignora poſtulantem, in δυπτύχοις ſcripto Ioannis nomine, poſtea ſuſceperunt.

CAP. XX.

De ordinatione Arſacij Conſtantinopolitani, & eius odio propter Ioannem.

SOCRATES.

An do 406. Conſtantinop. epiſcopus.

TRanſactis itaque diebus paucis, Arſacius Conſtantinopoleos ordinatur epiſcopus, Nectarij frater, valde longæuus, & pluſquam octuaginta annos habens, qui manſuetiſſime admodum regebat epiſcopatum.

SOZOMENVS.

CVius opinioni derogauit poſtea, quod cum Ioannis fautorib. agebatur. Nam cum Arſacio communicare nollent, nec orationē habere communem, ſed (ſicuti dictum eſt) ſeorſum per loca ſecreta vltima ciuitatis, ſacra celebrarent: ac ille renunciauit Imperatori. Cumque tribunus eos manu militari turbaret lapidibus atque fuſtib[illegible] gam. Nobilio[illegible] an[illegible] amorem Ioannis con[illegible] milites (vt fieri ſole[illegible] circa mulierum ornamenta [illegible] aureas, dextralia, monilia, † [illegible] diademata, & cum ipſis auribus earum au[illegible] res inaures. Ob quam rem turbatio maxima [illegible] gemitus in ciuitate prouenit. Nec ſic tamen [illegible] affectum depoſuere Ioannis: Verum publice plurimi conuenire, nec in platea nec in balneo præſumebant. Quibuſdam etiam erat domi quoque manere periculoſum, ita vt ciuitatem declinarent: Multi ſiquidem viri, plurimæque mulieres nobili genere procreatæ virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

SOCRATES.

An[illegible]

EOtempore etiam grando vehemens Conſtantinopoli & circa eius ſuburbana de[illegible] dit. Quod factum eſt Conſulatu eodē Honorij ſexto, & Ariſtenæti, die tricesimo Septembris menſis, quod dicebant Dei ita factum, eo quod ſine iudicio Ioannes fuiſſet condemnatus. Quibus verbis incrementum dedit mors Augu[illegible] continuo ſubſequuta. Quarto namque die poſt grandinem eſt defuncta.

SOZOMENVS.

CVm vero Cyrinus Chalcedonenſis epiſcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat, ſecto pede defunctus eſt.

SOCRATES.

Chryſoſto[illegible] Nouatianis fa[illegible]

ALij tamen dicebant, Ioannem hoc iuſte perpeſſum, eo quod multas eccleſias Nouatianorum, Quartodecimanorum, & aliorum tuliſſet hæreticorum.

CAP. XXI.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto.

SOZOMENVS.

Eutropius lector in carcerem.

EOtempore quidam lector Eutropius eſt detentus, quaſi & ipſe in eccleſiam miſiſſet ignem. Qui cum multa fuiſſet tormenta perpeſſus, coniectus in carcerem, paulo poſt eſt defunctus. Quid autem de eo contigerit exiſtimo eſſe memorandum. Quidam vidit in ſomnis adſtitiſſe altari virū pulchritudine & magnitudine decoratum, quaſi in honore martyris Stephani conſiſtentem & quaſi cogitantem eo quod boni viri nuſquam inuenirentur, atque totam ſe circumire ciuitatem, & niſi Eutropium nullum penitus inueniſſe. Cumque is qui viderat, experrectus fuiſſet, ſomnium retulit fideli bus viris. Deinde requirens eos qui à Præfecto comprehenſi fuerant & verberibus macerati, inuenit Eutropium, eique retulit viſionem. At ille flens, orationem ſibi dari ab eo qui viderat, implorat. Quumque diuerſos Præfectus [illegible] quereret, nec perſonas incendij reperiret, e[illegible] mulieres quaſdam tenens ſuadebat vt epiſc[illegible] communionē amplecterentur Arſ[illegible]

Chryſoſtomianis non pro[illegible] ter factum incendium.

Olympias.

tæ quidem declinauerunt: Olympias autem iniuſtum eredens malitiæ ſatisfacere dixit: Adiice mihi calumniatores & violentiam maiorem impone: mihi vero fas non eſt communicare, & ea facere, quæ pijs non licet perpetrare. Quam cum nequiſſet flectere præfectus vt communicaret Arſacio, tum dimiſſam & paulo poſt tentam, multo nudauit auro, hoc modo credens ipſius frangi conſtantiam. Eo tempore Tigrius presbyter veſte nudatus, & dorſo cæſus, ita tenſus eſt, vt pedum eius ac manuum articuli ſoluerentur.

Cap. XXII.

De morte Arſacij & ordinatione pontificis Attici.

SOCRATES.

Arſacius moritur. An. do. 407.

ARſacius itaque quum modicum vixiſſet tempus, defunctus eſt. Conſulatu ſequenti Stilliconis ſecundo, & Anthemij, vndecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea quum quatuor vacaſſent menſes, ſequenti Conſulatu Arcadij ſexto, & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus genere Armenius habitu monachus, à iuuentute ſua naturali ſapientia decoratus.

Atticus ſuccedit. An. do. 408.

Cap. XXIII.

De ſucceſſione diuerſorum patriarcharum.

SOZOMENVS.

Siricius. An. do. 408. Anaſtaſius An. do. 404. Innocētius. Rom. Pon. Flauianus. Antiochenus. Porphyrius ſuccedit.

INterea quum Siricius quinque annis Romanorum rexiſſet epiſcopatū, Anaſtaſius ei ſucceſſit. Poſt quem Innocentius Pontificatus iura ſuſcepit. Defunctus quoq; eſt etiam Flauianus, non conſentiens in damnationem Ioannis. Flauiano moriente, Porphyrius Antiochenū ſuſcepit epiſcopatū. Et quoniā plurimi contra Ioannē ſenſerant, propterea in Conſtantinopolitana vrbe multa diuiſio facta eſt, ita vt miſſas apud ſeipſos plurimi celebrarent, & ſcandala prouenirent: quoniam propter gratiam Arſacij atque Porphyrij: nec non Theophili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopi, pridem ſtudio Procerum poſita lex fuerat, iubens omnes in eccleſiam conuenire, & qui nō communicarent, procul expelli.

Cap. XXIV.

De concuſſionibus, quas Barbari reipublicæ inferebant.

Hunni in Thraciam. Latrones Iſauria. Stilicon. An. do. 412.

EO tempore, cum diſcordia ſacerdorum, etiam Reſpublica magnis cōcuſſionibus turbabatur. Hunni namque tranſeuntes Hiſtrum, Thraciam deuaſtabant. Iſauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata vſque ad Careoos & Phœniciam venientes, vrbes & vicos in medio poſitos populati ſunt. Per idem tempus Stilicon magiſter armorum erat apud Honorium magna præditus poteſtate, habebatque ſub ſe Romanorum plurimos atq; Gentilium. Qui contractis inimicitiis cum Arcadij ducibus, cogitabat congredi contra eos. Tunc ergo agens cū Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magiſtrum militū. & acceſſit aduerſus Illyricum, eique Iouium Præfectum conſtituit, vt arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij ſubderet ditioni. Et quū Alaricus Barbaros ſub ſe conſtitutos. & per Dalmatias habitantes coogregaſſet, venit ad Epirum vbi multo tempore commoratus, reuerſus eſt in Italiam: quia quum diſcedere voluiſſet Honorij literis eſt detentus, ſicut ipſe confeſſus eſt.

Alaricus rex Gothorum.

Cap. XXV.

Quomodo Alexander Antiochenus epiſcopus diſcordantem populum ad vnitatem reuocarit eccleſiæ.

THEODORITVS.

Cyrillus Alexādrinus Ioannes Hieroſolymitanus.

EA tempeſtate Cyrillus Theophili conſobrinus, Alexandrinum ſuſcepit epiſcoparum, Hieroſolymorum eccleſiæ præſidebat Ioannes vir mirabilis ſucceſſor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, vir ſermone doctus, & virtutē oſtendens magnis operibus. Is enim Porphyrio ſuccedens, qui poſt Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ. Flauianus equidem ſapientiæ ſubtilitate florebat. Porro ſacratiſſimus Alexander conuerſatione ſummoque philoſophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is namque etiam partem Euſtathij (quam pridem Paulinus flectere nō potuit, nec poſt illum Euagrius) precibus vſus reliquo corpori copulauit: egitq; feſtiuitatem, cuius ſimilem nemo potuit aliquando videre. Nam quum omnes fideles ſumpſiſſet ſacerdotes ſimul & populum, venit ad locum, vbi Euſtathiani congregabantur. Apprehendenſque pſallentes & vnum canticum ſub quadam congruentia prædicantes, à porta vltima ciuitatis vſque ad maiorem eccleſiā totam plateam compleuit hominibus, & oſtendit fluuium rationalem ad inſtar fluminis decurrētis. Hæc Iudæi videntes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, videntes alios fluuios in mare eccleſiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioannis magni vocabulum eccleſiaſticis διπτύχοις primus inſeruit.

Euſtathianos vnit orthodoxis

Cap. XXVI.

Quomodo corpus Ioannis Conſtantinopolim fuerit reuocatum.

Ioan. Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinopolim delatæ.

HVius doctoris reliquiæ ſequenti tempore in regiam deuectæ ſunt ciuitatem. Rurſumque fideliſſimus populus per pelagus quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cæreis obuelauit. Hunc ergo theſaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui ſui aui & vocabulum ſortitus eſt, & pietatem ſeruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitorib. ſupplicauit vt ignoranter delinquētibus veniam condonaret. Pridem enim mortui ſunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum Deus, experientiam pupilli eum ſentire non pertulit. Nam & pie nutriri fecit, & ſine concuſſionis metu cuſtodiuit eius imperium, atq; tyrannorum conſilia reſtenauit.

E

Cap. XXVII.

De laudibus Theodoſii iunioris.

IS enim beneficiorum ſemper memor honorabat beneficij largitorem, habebatque participes hymnorum ſorores ſeruantes conuerſatione virginitatem, & delitias maximas iudicantes ſacrorum meditationes eloquiorũ, theſaurum inauferibilem exiſtimantes manus egentium. Verum ipſe Princeps multis etiam aliis adornatur, maxime vero clementia, manſuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempeſtatem fide vera atque probabili. Cuius indicium nos conuenit oſtendere manifeſtum. Quidam vir conuerſationis quidem monachicæ, ſed aſperior conſilio, adiit Imperatorem pro quadam cauſa rogans. Quum hoc crebro feciſſet, nec ea quæ poſtulauerat impetraſſet, eum ab eccleſiaſtica communione prohibuit, & impoſito ei vinculo, diſceſſit. Verum fideliſſimus Imperator ad Palatium reuerſus, tempore prandij præſentibus conuiuis ait, non ſe ſumpturum cibum, niſi prius eius vinculum ſolueretur. Ob quam rem miſit ad ciuitatis epiſcopum rogans vt iuberet ei qui ligauerat vt ipſius vincula ſolueret. Cumque dixiſſet epiſcopus, non debere à quolibet obligationem recipi, & mandaſſet quod ſolutus eſſet: ille tamen eius non ſuſcepit ſolutionem, donec qui ligauerat multo labore requiſitus ei communionẽ quã prohibuerat, reddidiſſet. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamentis dirui fecit, vt poſteri ne veſtigium quidem erroris priſtini repetirent. Hunc enim ſenſum etiam in ſua lege conſcripſit. Quando igitur Roilas dux Scythiæ tranſiuit Hiſtrum, & cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus eſt, ipſamq; regiam ciuitatem obſidere ſe & ſubuertere minabatur, ſupernis iaculis atque fulminibus eum maieſtas diuina percutiens, & ipſum & omnem ſimul concremauit exercitum.

F

G

Cap. XXVIII.

De miraculis contra Perſas geſtis.

TAle aliquid à domino eius conſolatore etiam Perſico prælio geſtum eſt. Nam quum illi Romanos vacare cognouiſſent, & ciuitates in confinio conſtitutas debellarent, paciſque pacta tranſcenderent vaſtatis finibus, nemo ferebat auxilium. Imperator namq; de pace præſumens, duces & milites ad alia bella miſerat. Tunc ergo imbre vehementiſſimo, & grandine demiſſa, vlterius eos Deus accedere non permiſit, eorumque ligauit curſum, ita vt viginti diebus ionidem ambulare ſtadia non valerent. Duces vero venientes congregarunt exercitum, & in priori bello obſidentes vrbem Imperatoris vocabulo nominatã, ridiculos oſtendit. Quum enim pluſquam triginta diebus Gorotanes, rex prædictam vndiq; obſideret ciuitatem, & multa machinamenta conſtrueret, & turres contra muros ciuitatis excelſas ædificaret, ſolus Eunomius ſacratiſſimus eius ciuitatis epiſcopus reſtitit, & impetum moliminis eorum machinaſque deſtruxit. Et licet duces noſtri hoſtib. bellando ceſſiſſent & obſeſſi ciues reſiſtere non

H

E

auderent, iſte ſolus pugnando à vaſtatione præſeruauit ciuitatem. Vnus itaque partis hoſtilis vir diuo conſuete blaſphemater, & Rapſacis atque Sennacherib verba profunderet, & cum væſania minaretur, ſactum ſe concrematurum templum: Ille vir ſanctiſſimus non ferens huius inſaniam, iuſſit baliam poni iuxta propugnaculum, quæ Apoſtoli Thomæ habebat vocabulum: & maximo in eam lapide coaptato, in nomine, inquit, eius qui eſt blaſphematus, lapidem renſo arcu dimittite. Tum lapis emiſſus veniens vſque ad faciem nephandiſſime blaſphemantis, vultum eius valde corrupit, caput contriuit, cerebrumq; in terram diſperſit. Hoc quum Dux exercitus cognouiſſet, qui ſe ciuitatem capturum eſſe minabatur ſiluit, & ieb. ipſi victum ſe eſſe profeſſus eſt. & metuens quæſiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fideliſſimum hunc principem conſeruauit, quum & iſte ſeruitutem profiteatur, & competens offerat domino miniſterium.

F

Cap. XXIX.

De ſucceſſione Pontificum.

INter hæc Innocentio optimo Romanæ vrbis antiſtiti ſucceſſit Zoſimus, Zoſimo Bonifacius, Bonifacio Cœleſtinus. Hieroſolymis vero poſt Ioannem Praylius ſuſcepit eccleſiæ præſulatum. Verum in Antiochia poſt ſactum Alexandrum Theodotus caſtitatis ſpeculum eccleſiæ pontifex ordinatur manſuetudine & puritate conuerſationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miſcuit, rogans eos vt vnirentur ouili. Ea quidem tempeſtate Iſdigerdes Perſarum rex contra eccleſias huiuſmodi de cauſa bella commouit. An. do. 418. An. do. 420. An. do. 426. Zoſimus, Bonifacius, Cœleſtinus. Praylius. Theodotus. Apollinariſtæ in orthodoxis.

G

Cap. XXX.

De virtutibus Abdæ apud Perſas epiſcopi.

ABdas quidam erat epiſcopus plurimis virtutib. adornatus. Is non mediocriter vſus zelo diuino, πυρεῖον id eſt, focum eorum, ſeu Veſtam deſtruxit, πυρεῖα namque illi vocant templa, in quibus ignem ſeruant. Deum enim arbitrantur ignem. Hoc cum rex cognouiſſet à Magis, euocauit Abdam: & primo quidem manſuete culpauit ſactum, præcipiens vt πυρεῖον rurſus ædificaret. illo reſiſtente, & hoc nequaquam facere confirmante, vniuerſas ſe rex deſtructurum interminatur eccleſias: cuius interminationẽ completio ſubſecuta eſt. Nam prius illum virum occidi præcipiens, deſtrui quoque eccleſias imperauit. Ego ſane deſtructionem τοῦ πυρείου non reor opportune commiſſam: neque enim ſanctus Apoſtolus cũ veniſſet Athenas & ciuitatẽ repletam idolis conſpexiſſet, aras ab illis honoratas deſtruxit, ſed ratione ignorantiam redarguit, & veritatis iura monſtrauit. Quod vero deſtructũ templum reædificare noluerit, ſed necẽ magis elegerit, valde admiror, & plurimis eum honorandum coronis exiſtimo. Tale eſt enim ignem adorare, quale eius ædificare templum. Hinc ergo ſumens tempeſtas initium, ſæuiſſime atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit, & triginta iuguer annis fluctuatio † dura permanſit, à Magis eluti An. do. 420. Abdas epiſcopus, Perſarum πυρεῖον deſtruxit. Perſecutio Chriſtianorum apud Perſas.

H

qui-

quibuſdam procellis agitata. Magos enim appellant Perſæ eos, qui elementa deificant. Quorum fabulas in alia conſcriptione monſtrauimus, in quam horum interrogationibus dignas ſolutiones obtulimus. Gororanes itaque filius Iſdegerdis, poſt patris mortem cum Imperio etiam contra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorum ſpecies, & ſupplicioꝛum adinuentiones piis intulerit, non eſt facile nunc narrare. Aliorum namque manus excoriauerunt, aliorum dorſa, aliorum capita, à fronte incheantes vſque ad ceruices noda cute reliquerunt. Alios ſectis per medium calamis, nudos operientes, & ipſas ſectiones calamorum carnibus aptantes, à capite vſque ad pedes funibus ſtringentes, poſtea calamos ex eorum membris violenter trahebant, vt acutæ ſectiones calamorum cum traherentur eorum carnes ſecarent, & tormentum amariſſimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus, & eos vndique obturantes, † ſoricum maiorum greges in eos immiſerunt, eiſq; pabulum athletas dederunt, impie ligantes manus eorum & pedes, ne poſſent à ſe beſtias remouere. Sed & alia tormenta ſæuiora valde exercuerunt, habentes doctorem veritatis inimicum: Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinem. Sponte namque currebant, vt occaſione huius mortis incorruptibilis vitę dona perciperent. Duorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliquorum fortitudo monſtretur.

† glirium.

Cap. XXXI.

De Hormiſda apud Perſas nobiliſſimo confeſſore.

Hormiſdas Perſa.

HOrmiſdes quidam valde nobilis apud Perſas erat, qui patrem Præfectum habuerat. Hunc cum rex cognouiſſet eſſe Chriſtianum, deduci fecit, & imperauit vt ſalutarem negaret Deum. At ille: *Nec iuſtum*, inquit, *nec vtile præcipis Imperator*. Nam qui docetur vt Deum omnium facile contemnat ac neget facillime quoq; ſpernit Imperatorem, cum & ipſe ſit particeps naturæ mortalis. Et ſi ſummo ſupplicio dignus eſt, qui tua ſceptra contempſerit Imperator, multiplicibus tormentis ſubdendus eſt, qui cunctorum negauerit creatorem. At Imperator cum debuiſſet mirari prudentiam, fortiſſimum diuitiis & dignitate nudauit athletam, iuſſitque vt nudus traheret camelos exercitus. Cumque plurimi tranſiſſent dies, reſpiciens de ſuperioribus Imperator, vidit illum eminentiſſimum virum ſolis radiis inflammatum, & pulueris ſqualore repletum, patriæque nobilitatis memor, eum ad ſe iuſſit adduci, & lineis veſtibus operiri. Deinde putans quod tam præcedenti afflictione, quam ex iſta clementia molliretur, vel nunc, inquit, illa obſtinatione exutus, nega filium fabri. At ille Dei zelo repletus, dirupit veſtem & proiecit, dicens: Si propter hoc me putas à pietate recedere, habe donum cum impietate, quam poſſides. Hanc eius fortitudinem contemplatus, nudum eum è ſuo expulit imperio.

* * *

Cap. XXXII.

De Sanne apud Perſas confeſſore.

Sannes. † Sarnem

SAnnen † quoque mille famulorum dominum, reſiſtentem ſibi, & negare creatorem omnium nolentem, requirens quiſnam ſeruorum eius eſſet ſæuiſſimus, illi aliorum ſeruorum tradidit dominatum. Cui ipſum quoque dominum ſeruire præcepit, ſimul & eius vxorem. Per hoc putans propugnatorem ſe flectere veritatis. Sed ſpe ſua deceptus eſt. Habebat enim ille domum in petra conſtructam.

Cap. XXXIII.

De Beniamin Perſico diacono, eiuſque martyrio.

BEniamin etiam diaconum comprehendens, clauſit in carcere. Cumque duo tranſiſſent anni, superuenit Legatus Romanorum pro aliis cauſis acturus. Et cum hæc cognouiſſet, poſtulauit à rege vt dimitteretur Diaconus. Porro rex iuſſit, vt promitteret Beniamin, quod nulli Magorum doctrinam Chriſtianam prædicare tentaret, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem cuſtodire Beniamin quæ rex præceperat compromiſit. Beniamin autem audiens monita legati: *Impoſſibile eſt*, inquit, *non impartiri lumen aliis, quod ipſe percepi*. Quanto enim ſupplicio dignus ſit qui talentum abſconderit, ſacra euangeliorum teſtatur hiſtoria. Sed rex horum tum nihil cognoſcens, iuſſit eum abſolui à vinculis. At ille prædicare nullatenus ceſſabat: & capiens eos qui ignorantiæ caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Cumque tranſiſſet annus, regi geſta illius nunciantur. Tum deductum ad ſe, negare iuſſit quem adorabat Deum verum. Ille quæſiuit à rege dicens: Quo dignus honore eſt, qui ſuum derelinquens regnum inuadere ſtuduerit alienum? Cumque dixiſſet rex: *Morte vltimoque ſupplicio*: Sapientiſſimus vir ille reſpondit: Quid ergo non iuſte patiatur homo, qui factorem mundique creatorem, nutritorem, ac Saluatorem deſerens, vnum conſeruorum ſuorum deificare voluerit, & debitum illi cultum iſti magis obtulerit? His ſermonibus rex accenſus, viginti calamos acui, & totidem vnguibus digitorum eius manuum atque pedum pręcepit infigi. Cumque hoc ſupplicium ab eo derideri conſpiceret, alium rurſus calamum acutum in eius femur, vnde humana origo deſcendit, iuſſit immitti. Cumque crebro educeretur, & rurſus induceretur, ineffabiles ei dolores excitabat. Poſt hunc vero ſupplicium impius atque ferox virgam grandem ſpinis vndique plenam, per eius meatum iuſſit induci, & hoc modo ſpiritum fortiſſimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab illis impiis ſunt tentata. Nec tamen mirandum, quod illorum ferocitatem & impietatem longanimiter Deus omnium patiatur, quando ante imperium Maximi Conſtantini quicunque fuerunt Romanorum Imperatores, contra veritatis miniſtros vehementer inſanierunt. Diocletianus namq; paſſionis ſalutaris die in omni Imperio

Diocletianus in die paſſionis Domini, mouet ec- ſias Chriſtianorum euertit.

Romanorum, deſtruxit eccleſias. Sed nouem tranſactis annis iſtæ quidem denuo reflotuerunt, & multiplicem magnitudinem ſuſceperunt. Ille vero poſt rabiem ſuæ impietatis extinctus eſt. Nam & bella huiuſmodi futura Dominus prædixit & eccleſiæ victoriam prædicauit. Nos tamen ipſæ quoque res edocent, quod magis nobis vtilia ſunt bella quam pax: quia pax delicatos nos facit, remiſſos & timidos: porro bellum & mentem acuit, & præſentia quaſi tranſeuntia contemnere perſuadet. Sed hæc quidem etiam in aliis operibus crebro diximus.

Cap. XXXIV.

De Theodoro Antiocheno epiſcopo, & Theodoro Mopſueſtiæ pontifice.

Theodorus Mopſueſtiae epiſcopus.

EO autem tempore quo ſacratiſſimus Theodorus Antiochenam regebat eccleſiam, Theodorus μόψου ἑστίας quidem epiſcopus, ſed totius doctor eccleſiæ, cum contra vniuerſam cohortem hæreticorum fortiter pugnaſſet, finem vitæ ſortitus eſt. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus eſt. Ioannis vero ſacratiſſimi fuit ſocius atque cooperator. Communiter enim Diodori pocula ſpiritualia ſunt adepti: qui ſex & triginta annis manſit in Præſulatu, & contra Arij Eunomijque acies fortiſſime præliatus eſt, inſidiaſque latronis Apollinaris extinxit, optimaque Paſcua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamenſium rexit eccleſiam, & gratia ſermonis, & claritate vitæ ornatus.

Polychronius.

* * *

Cap. XXXV.

De fine Imperatoris Arcadij.

SOCRATES.

Arcadij Auguſt. mors. An. do. 410.

NOn multo poſt tempore quam Ioannes defunctus eſt, moritur & Arcadius Imperator, vir mitis & quietus. Et circa finem vitæ pro huiuſmodi cauſa venerabilis exiſtimabatur. In vrbe Conſtantinopoli domus eſt maxima, habens cognomen καρύαι, id eſt, nucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, in qua ſermo eſt fuiſſe appenſum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic eſt ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad oratorium venit, votoque completo reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratorium habitantes, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præceſſerant, vt melius aſpectum principis & ordinem viderent obſequij, alij vero ſequebantur. Cumque omnes cum mulieribus atque filiis ſimul & mancipiis extra domum fuiſſent egreſſi, repente maxima domus Oratorio cohærens, ſubito tota corruit, clamorque cum admiratione ſequutus eſt, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminentis periculo liberaſſet. Arcadius itaq; relicto annorum octo filio Theodoſio (de quo iam complura ſunt narrata) defunctus eſt. Conſulatu Baſſi & Philippi, primo die Maij menſis, anno ſecundo ducenteſimæ nonageſimæ ſeptimæ Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodoſio tredecim regnauit annis, poſt mortem vero patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno.

Acacius martyr.

Domus Καρύαι apud Conſtantinopolim corruit.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Vndecimus.

SOCRATES.

Cap. I.

Quod Theodoſii iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

An. do 411. Honorius Aug.

ARCADIO Imperatore defuncto, Honorius quidem eius frater regebat Heſperias, Orientales autem prouinciæ ſub ditione manebant Theodoſij iunioris, cum eſſet annorum octo, Anthemio Præfecto omnia diſponente.

Anthemius præfectus.

Erat enim iſte nepos Philippi, qui Paulum epiſcopum ſub Conſtantio ab eccleſia expulerat, & Macedonium introduxerat. Is muro maximo vrbem Conſtantinopolim circundedit. Qui vir ſapientiſſimus inter illius temporis homines & putabatur & erat, & nihil inconſulte faciebat, ſed cum multorũ conſilio quæ erãt agenda tractabat, & maxime Sophiſtæ Troilo ſe credebat.

Troilus Sophiſta.

Cap. II.

De Attico epiſcopo eiuſque moribus.

Atticus C[on]ſtantinop.

IMperatore porro Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat epiſcopatum,

[illegible] audi[illegible] [illegible] me[illegible] as ſub eo [illegible] git incrementum. Non [illegible] per [illegible] munificus e[illegible] [illegible] aculum ſuæ ſapien[illegible] onſt[illegible] vexare q[illegible] em nole[illegible] traſſet denuo man[illegible] ebat. Et inter hæc non ne[illegible] [illegible] tiam. Laborabat enim circa [illegible], noctu eis incumbens. Qua[illegible] [illegible] mouebant Philoſophicæ aut [illegible] icæ lectiones. Erat enim & conſabu[illegible] gratus, & cum triſtibus mœſtus, & ab[illegible] [illegible] cundum Apoſtolum) omnibus omnia [illegible]. Primo quidem cum presbyter eſſet, [illegible] cebat, & meditatos coram eccleſia re[illegible]. Poſtea vero etiam fiduciam cum la[illegible], ſub oculos doctrinam laudabi[illegible] [illegible] ferebat. Non tamen tales erant eius [illegible] [illegible], vt etiam ab auditoribus ſcripturæ tra[illegible]. Quæ vero eius temporibus memoranda acciderint † narrabo.

† enarrabo

CAP. III.

De Theodoſio epiſcopo Synnada, & quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint.

Theodoſius [illegible] aduerſus Macedonianos.

IN Synnada Pacatianę Phrygię ciuitate, Theodoſius quidam erat epiſc. & Macedonianos cum illic plures eſſent inſequebatur, & non ſolum eos è ciuitate, ſed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorum eccleſia perſequutiones inferre non ſoleat. Quod ille non zelo rectæ fidei, ſed pro pecuniarum amore faciebat. Contra quos vniuerſos tam clericos quam Iudices prouinciales armabat, & præcipue Agapitum eorum turbabat epiſcopum. Quumque Iudices prouinciæ ad inferenda tormenta, ſibi ſufficere non putaret, Conſtantinopolim eſt profectus, vt Præfectorum auxilia mereretur. Ibique poſito Theodoſio propter huiuſmodi cauſam Agapitus Macedonianorum epiſc. ad meliorem ſe contulit partem, habitoque tractatu cum omni clero, & euocans totum populum ſibi ſubiacentem, ſuaſit eis, vt Conſubſtantialitatis ſuſciperent fidem. Hoc facto, repente cum maxima multitudine, imo cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorum eccleſiam venit, & oratione facta, ſedem in qua Theodoſius præſidere ſolebat, obtinuit. Suum vniens populum, & deinceps fidem Conſubſtantialitatis docens, eccleſiam tenuit Synnadenſem. His itaque geſtis, non poſt multum temporis Theodoſius cum Præfectianorum venit auxilio, & nihil ſciens horum quæ fuerant geſta, ad eccleſiam properauit. Ex qua ab omnibus expulſus, rurſus Conſtantinopolim remeauit, & apud epiſcopum Atticum quæ fuerant contra eum geſta depoſuit, quemadmodum iniuſte epiſcopatu fuiſſet expulſus. Atticus autem cognoſcens vtilem cauſam eccleſiæ acci[illegible], Theodoſium quidem verbo conſolatus eſt, vt patienter ferret. Præponens autem cauſis p[illegible] generalem v[illegible] ſcripſit Agapito, vt teneret epiſcopatum, nihilque de inimicitiis Theodoſij cogitaret.

Agapitus [illegible] amplectitur. & fit ipſe p Synnadenſis.

Theodoſius [illegible] [illegible] tur à ſua.

CAP. IV.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmum ſit curatus.

Iudæus paralyticus [illegible] ſanatus.

HOc igitur vnum eſt rerum v[illegible], quæ Attici temporibus in eccleſia ac[illegible]. Sed neque mi[illegible]culorum a[illegible] [illegible] ſanitatum h[illegible] defuit c[illegible] a temp[illegible]. Quidam namque Iudæus qu[illegible] paralyticus eſſ[illegible] plurimis annis in lecto iac[illegible] bat. Cumque omnis medicina ei fuiſſet adhibita, & cunctorum Iudæorum nih[illegible] oratio præualeret: nouiſſime ad bap[illegible] matis Chri[illegible] ianigratiam confugit [illegible] veritatis medicamini ſe committens. Hoc velocit[illegible] epiſcopo Attico nunti[illegible]. Q[illegible] em cate[illegible] umenum factum, & ſpem Chri[illegible] pro[illegible] tens deportari cum lecto præcepit ad ba[illegible] denu[illegible]. Verum Iudæus paralyticus ba[illegible] a fide ſuſcipiens, cum de fonte fuiſſet l[illegible] tus, ſtatim morbo caruit, & dein[illegible] ps ſanus [illegible]. Hanc ig[illegible] cura[illegible] virtus Chriſti etiam noſtris temporibus demonſtrauit. Qua ex cauſ[illegible] pl[illegible] Paganorum credentes baptizati ſunt, [illegible] dæos aut[illegible] ſigna quærentes, hæc tam[illegible] n[illegible] uocauerunt ad fidem. His ita ap[illegible] Chriſtianos geſtis, plurimi paruipendentes, [illegible] ane[illegible] permanſerunt. Et non ſo[illegible] [illegible] prodigiis repugnabant, ſed etiam ſequaces eorum ſimilia ſapuiſſe conuicti ſunt.

CAP. V.

De Sabbatio hæreſiarcha, eiuſque ſequacibus.

Sabbatius.

SAbbatius itaque (cuius ante fecimus mentionem) nolens in ſuo ordine manere presbyteratus, deſiderabat epiſcopatum. Iiſdemq; temporibus receſſit ab eccleſia Nouatianorum, occaſionem habens quaſi propter obſeruationem Paſchæ Iudaici. Faciebatque collectas contra Siſinnium ſuum epiſcopum in loco ciuitatis, qui ξυρόλοφος appellatur in Arcadij foro. Hic enim rem commiſit valde periculoſam. Die namque feſtiuitatis in Euangelica lectione, vbi ſcriptum eſt: *Erat enim Paſcha Iudæorum*, verba quæ nuſquam ſcripta neque audita ſunt auſus eſt adiicere, id eſt: *Maledictus qui præter azyma celebrauerit Paſcha.* Hoc auditum manauit in populum, & ſimplices decepti Nouatianorum [illegible] corum conuenerunt ad illum. Quod [illegible] le malum non remanſit inultum, ſed in finem peſſimum eius falſitas eſt conuerſa. Paulo poſt enim quum ad quandam feſtiuitatem multi concurrerent, vt vigilias ſolite celebrarent, formido ſubito dæmoniaca irruit ſuper eos, quaſi Siſinnius eorum epiſcopus veniret cum maxima multitudine. Factaque turba videlicet noctu, & in anguſtię l[illegible]co comperti ſemetipſos conterue runt, ita vt vltra ſeptuaginta homines morerentur. Hoc factum plurimos à [illegible] bbatianorum ſecta prohibuit: quidam vero in eius ruſticitate manſerunt.

ξυρόλοφος.

Mar. 14. Luc. 22.

Sabbatiani.

Cap. VI.

De morte Dorothei Arianorum epiſcopi, & ordinatione Barbæ, & quæ ſub eo ſint geſta.

An. do. 409 Dorotheus Arianorum epiſcopus. Barbas Arianorum epiſcopus. Timotheus Georgius Ariani.

EO tempore Dorotheus Arianorum Præſul, quem ab Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerant cum centum & nouemdecim vixiſſet annus defunctus eſt, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecundo, ſexto die Nouembris menſis. Poſt quem Arianæ ſuperſtitionis Barbas ordinatur epiſcopus. Sub hoc itaque Barba, per duos presbyteros eloquentiſſimos Arianorum religio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus ſacris literis incumbebat. Et Georgius quidem ſemper Ariſtotelem & Platonem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pridem Pſathyrianorum fuerat hæreſeos, Georgium Barbas presbyterum ordinauit. Timotheum itaq; ego ipſe vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit reſpondere paratus: ſoluens obſcuriſſimas quæſtiones, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis teſtem vocans veraciſſimum Origenem. Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manſerint, quorum vnus quidem Platonem ſemper habebat in manibus, alter ſpirabat iugiter Origenem: cum nuſquam Plato ſecundam vel tertiam cauſſam (ſicuti ipſe nominare ſolet) initium ſubſiſtentiæ aſſerat percepiſſe, & Origenes coæternum vbique fateatur filium patri. Qui licet in ſua ſententia manſerint, religionem tamen Arianam perduxerunt latenter ad meliora. Multas namque Arij blaſphemias doctrinis propriis expulerunt.

Origenes veraciſſimus teſtis.

Cap. VII.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis.

An. do. 414. Theophilus Alexandrinus moritur Cyrillus ſuccedit. Nouatiani ſpoliantur a Cyrillo.

INter hæc defuncto Theophilo morbo lethargico, Conſulatu Honorij, nono, & Theodoſij quinto, facta contentione propter epiſcopatum inter Timotheum & Cyrillum, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur epiſcopus, & maiori faſtu quam Theophilus tenebat epiſcopatum: Qui mox epiſcopatus ſui principio Nouatianorum claudens eccleſias, omnia vaſa eorum ſacra abſtulit, epiſcopumque eorum The[o]pompum rebus quas habebat omnibus ſpoliauit.

Cap. VIII.

Quomodo apud Perſas per Marutham epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus.

Maruthas epiſcopus ad Perſas legatus mittitur.

EO tempore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittuntur Legationes. Tum ergo cauſas attulit, vt Maruthas Meſopotamenus epiſcopus (cuius dudum meminimus) à Romanorum Imperatore ad Perſarum d[e]ſtinaretur regem. Qui multam reuere[ntiam] apud Marutham inueniens, eum decertei h[onor]abat, & tanquam diuinum reſpiciebat virum. Hoc factum mordebat Magos, metuentes ne regem Chriſtianum fieri ſuaderet. Nam cum dolore capitis multo tempore torqueretur, Magis eum curare non valentibus, Maruthas orationibus fecit incolumem: ob hanc ergo cauſam moliti ſunt quandam Magi fallaciam. Et quoniam Perſæ ignem colunt, conſueuitque Rex in quadam domo ignem ardentem perpetuo ſuppliciter adorare Magi ſub terra hominem quendam abſcondentes tempore quo Rex ſolebat adorare, eum talia clamare fecerunt. Mitte foras regem: impie enim † egit, quod ſacerdotem Chriſtianorum iudicat eſſe venerandum. Hæc audiens Iſdigerdes Perſarum rex, licet reuerentiam haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat. Porro Maruthas vere Deo venerabilis homo, vacabat orationibus, per quas inuenit dolum Magicis artibus fabricatum. Veniensque ad Regem Noli, inquit, illudi Rex, ſed ingreſſus cum audieris vocem fodi iube, & doli cauſas inuenies. Non enim ignis loquitur, ſed hominum molimina huiuſmodi noſcuntur. Hoc dicto flexus eſt Perſarum rex: & rurſus ingreſſus vbi ignis inextinguibilis ſeruabatur, cum audiſſet vocem, iuſſit fodi locum. Tum qui mittebat quaſi diuinam vocem, inuentus arguitur. Iratus itaque rex, Magorum genus vſque ad decimam iuſſit imminui portionem. Hoc facto, Maruthæ dixit vt templa quæ vellet ædificaret. Ex hoc apud Perſas ſumpſit Chriſtianiſmus incrementum. Tum igitur Maruthas à Perſis Conſtantinopolim remeauit. Et non longo poſt tempore rurſum deſtinatus eſt. Iterumque Magi machinabantur, ne eum ſuſciperet Rex. Feceruntque fœtorem quendam in loco vnde Rex tranſire ſolebat, & quaſi à Chriſtianis ita factum fuiſſet derogabant. Cumque rex ſuſpectos iam habens Magos, hoc cum ſtudio requiſiſſet, denuo ab eis concinnatum eſſe cognouit. Quamobrem plurimos eorum ſuppliciis tradidit. Marutham vero potiori honore coluit, & Romanos valde dilexit, eorumque amplexus eſt pacem. Qui pene Chriſtianus fieri potuit, cum aliud miraculum per Marutham & Ablatem Perſidos epiſcopum prouenisset. Ambo namque moleſtum dæmonem à regis filio propulerunt, orationibus vacantes atque ieiuniis. Poſt hæc Iſdigerde defuncto antequam fieret Chriſtianus, ad eius filium peruenit imperium. Cuius tempore inter Perſas atque Romanos pacta ſoluta ſunt.

Magorum dolus.

† agit vel regit.

Iſdigerdes Perſarum rex incipit fauere Chriſtianis.

Cap. IX.

Quemadmodum Italiam vaſtarit Alaricus.

An. do. 41[?] Innocentius Pont. Rom. aduerſus Nouatianos.

PEr idem tempus Innocentius, primus Romę Nouatianos perſequi cœpit, multaſque eorum abſtulit eccleſias. Quo tempore Roma eſt à Barbaris deprædata. Alaricus enim quidam Barbarus ditioni Romanorum & Theodoſij Imperatoris ſubiectus, atque contra Eugenium tyrannum auxilia largitus, & propterea Romanis dignitatibus honoratus, felicitatem ſuam non ferens, imperare quidem non elegit, ſed diſcedens ab vrbe Conſtantinopolitana, venit ad partes Heſperias. Cumque veniſſet in Illyricum, omnia ſubuertebat, & tranſiens Theſſaliam, habita congreſſione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri, pene tr[ia millia] virorum

Alaricus Romam venit.
An. do. 413.

runt eius Theſſali peremerunt. Poſthæc autem quicquid eis occurreret deſtruentes, nouiſſime Romam venerunt. Quam vaſtantes, plurima quidem mirabilium eius igne concremauerunt, pecunias autem abripuerunt, multoſque Senatorij ordinis diuerſis ſubdidere ſupplicijs. Deridenteſque Romanorum regnum, Imperatorem fecerunt quendam nomine Attalum, quem vno die tanquam Imperatorem fecerunt procedere, altero vero ſerui ſchemate miniſtrare. Hæc cum egiſſet Alaricus, repente in fugam conuerſus eſt, fama procedente quod Theodoſius imperator contra eum miſiſſet exercitum, quæ fama non fuit ficta, ſed vera. nam exercitus veniebat. Fertur itaque cum Alaricus proficiſceretur Romam, vir quidam venerabilis, conuerſatione monachus, eum monuiſſe, ne mala talia facere tentaret, neque cædibus gauderet aut ſanguine. At ille: Non (inquit) ego volens Romam proficiſcor, ſed quidam quotidie mihi moleſtus eſt, torquens & dicens: Perge, & Romam deſtrue ciuitatem. Hæc etiam de his dicta ſufficiant.

Cap. X.

De Cæleſtino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit inſequutus, & de Sabbatio.

An. do. 426.
Cæleſtinus Pont. Rom.
Nouatiani Romæ in occulto.

INter hæc Cæleſtinus Romæ ordinatus epiſcopus, qui etiam Nouatianorum abſtraxit eccleſias, & eorum epiſcopum nomine Ruſticulum, in occulto coegit celebrare Collectas. Vſque ad illud namque tempus plurimas Nouatiani habent eccleſias. Porro Conſtantinopoli non talia pertulerunt, ſed cum eos diligerent etiam intra vrbem eos Collectas facere permiſerunt. Mortuo vero Siſinnio Nouatianorum epiſcopo, Chryſantus ad epiſcopatum trahebatur, vir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente, Sabbatius ſe tempus opportunum ad epiſcopatum inueniſſe credens, fecit quoſdam ignobiles ſibi manus imponere, iuſiurandum quod præbuerat paruipendens. Cuius mores cum populus abhorruiſſet, Chryſantum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum ſacerdotium ſuſcipere coegerunt. Qui nihil percipiebat de eccleſia, niſi dominico die duos panes.

Chryſantus
Sabbatius.

Cap. XI.

De ſeditione & nece Chriſtianorum, quæ per Iudæos apud Alexandreiam acciderunt.

An. do. 411.
Alexandrini ſeditioſi.

EA porro tempeſtate Iudæorum genus ab Alexandreia eſt huiuſmodi de cauſa eiectum. Alexandrinorum populus plus quam aliæ generationes ſeditionibus deditus eſt: qui ſi occaſionem acceperit, intoleranda mala committit. Nam circa ſanguinem non ceſſat à lite. Contigit itaque tunc vt inter ſe contentiones haberent, non propter neceſſariam cauſam, ſed propter ſtudium Pantominorum: quia enim is, qui die Sabbatorum ſaltabat, plurimum habebat populum Iudæorum, dum vacantes non audiendis legis, ſed Theatris occuparentur, ea dies litigiota extitit inter partes. Cumque hoc aliquatenus fuiſſet ab Alexandreiæ Præfecto correctum, nihilominus manſere Iudæi partis alterius inimici. Et cum eſſent ſemper Chriſtianis infenſi, contra Pontominos eorum amplius pugnabant. Tunc igitur Horeſtes Præfectus Alexandreiæ ſolennitatem quandam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat, vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli, diſpoſitiones Præfecti volentes cognoſcere. Inter quos quidam nomine Hierax doctor puerorum literarum, & Cyrilli feruentiſſimus auditor, ac ſolitus plauſus in eius expoſitionibus excitare. Hunc itaque Hieracem cum vidiſſet in Theatro Iudæorum turba, clamabat aduerſus eum, quod propter nil aliud veniſſet, niſi vt in Theatro ſeditiones inter populos excitaret. Verum Horeſtes pridem habens odium contra Cyrilli ſuperbiam, arreptum Hieracem publice fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoſcens, conuocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne contra Chriſtianos ſeditiones vlterius excitarent. Porro turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Chriſtianos tractauit molimina. Dantes itaque ſibi ipſis ſignum, vt annulum factum ea palma, omnes haberent in digito, contra Chriſtianos hoc modo pugnauerunt. Fecerunt enim quoſdam de ſuis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamantes Alexandrinam ardere eccleſiam. Ob quam rem Chriſtiani vndique concurrebant, vt eccleſiæ flammas extinguerent. Porro Iudæi ignorantes interimebant, ſe ipſos per ſignum annuli agnoſcentes, ac parcentes ſibi mutuo. Facto autem die latere nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine iruit in ſynagogas Iudæorum, & illas quidem abſtulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorumque ſubſtantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi temporibus Alexandri Macedonis illam habitantes vrbem, tunc nudi prorſus expulſi ſunt, & per ſingula loca diſperſi. Adamantius vero medicinæ ſophiſta Conſtantinopolim veniens, & Chriſtianum ſe fore promittens, poſtea reuerſus eſt Alexandreiam. Igitur Alexandreiæ præfectus Horeſtes valde irritabatur, eo quod populoſam vrbem ita deſolatam repente conſpiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus † ſcelera Iudæorum Imperatori non tacuit & Horeſtis amicitiam cogente populo poſtulauit. Cumque Præfectus amicitiæ verba refutaret, euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cum nec ſic eius corda ſubigerentur, hæc denuo acciderunt. Monachorum quidam in monte Nitria conſtituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioſcorum iniuſte fuerat coarmatus, etiam pro Cyrillo libenter prælia ſuſceperunt. Relictiſq; monaſterijs viri pene quingenti venientes ad ciuitatem, procedentem in carpento Præfectum, immolatorem idolorum Paganumque teclamabant. At ille putans immiſſione Cyrilli factum, clamare cœpit: Chriſtianus ſum, & ab Attico Conſtantinopoli baptizatus. Illis hæc verba contemnentibus, Ammonius quidam eorum Præfectum lapide percuſſit in capite. Qui repente repletus eſt ſanguine, & recedentibus Officiis, atque appetitum declinantibus, cum paucis remanſit. Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicaret iniuriam, detentumque Ammonium

Horeſtes Præfectus Alexandrinus.
Hierax ludimagiſter.
Iudæi Chriſtianos occiderunt.
Iudæi pulſi Alexandria.
Adamantius medicus.
dubitâ.
Monachi Ægyptij pro Cyrillo aduerſus Praefectum.

Horeſtes Præfectus lapide petitus. Ammonius occiditur a ... qui propter Ammonium.

diu verberibus caſtigauit, donec traderet mortem. Non multo poſt hæc non ... turli peraiori. Corpus autem Ammonij ſouens Cyrillus in quadam eccleſia ſepeliuit, eique aliud nomen † imposuit vt non pro ſua culpa, ſed pro Chriſto mortuus crederetur ... cui laudes velut martyribus efferebat. Sed qui vere nouerant quod ... pœnas ſuſcepiſſet pro ſua ſe lite pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed neque in hoc ſummodo Cyrilli & Horeſtis aduerſitas conquieuit, quando poſt hæc aliud eſt exortum.

Cap. XII.

De Hypatia philoſopha quomodo in Alexandreia fuerit interempta.

An. do. 417 Hypatia. De hac vide Suidam

ERat in Alexandreia quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philoſophi, adeo erudita, vt ſupra Philoſophos eius temporis eminerer, & in Platonicam ſcholam à Plotino venientem, ſuſciperet ipſa ſucceſſionem, atque omnes philoſophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebant ad eam propter honeſtam doctrinæ fiduciam. Veniebat vero etiam ad Iudices nec habebat vllam verecundiam, pudice permixta viris, quum eam cuncti pro ipſius caſtitate venerarentur. Tum ergo inuidia contra hanc fœminam eſt accenſa. Quum enim crebro proficiſceretur ad Horeſtem, eccleſiaſticus populus motus aduerſus eam eſt, tanquam ipſa illum ab amicitia prohiberet epiſcopi. Quamobrem conſpirantes viri, acerrimo furore commoti, quorum dux erat quidam Petrus Lector, obſeruauerunt mulierem ad propria redeuntem, eamque de vehiculo deponentes ad eccleſiam quæ vocatur Cæſaris traxerunt, & veſtibus exutam lapidibus peremerunt. Quam poſtea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexandrinæ concitauit eccleſiæ. Alienæ namque ſunt à Chriſtianis cædes & pugnæ. Hæc igitur acta ſunt quarto anno epiſcopatus Cyrilli, Conſulatu Honorij decimo, & Theodoſij ſexto, menſe Martio, ieiuniis exiſtentibus.

Chriſtiani Hypatiam occidunt.

Cap. XIII.

Quomodo Iudæi temeritatis ſuæ pœnas exoluerint.

POſt modicum vero tempus Iudæi rurſus illicite contra Chriſtianos agentes, puniti ſunt in loco qui dicitur Meſtar, poſito inter Chalcidem & Ancyram Syriæ. Hic itaque Iudæi conſueta quædam ludicra celebrantes, per ebrietatem accenſi, inter alia Chriſtianis ipſique Chriſto derogare cœperunt illudentes cruci, & ſpem in eo qui eſt crucifixus habentibus. Comprehendentes enim infantulum Chriſtianum, ... cruci ſuſpenderunt. Et primum quidem deludebant & irridebant eum: poſtea vero ... væſaniæ ipſum infantulum verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congreſſio inter eos atque Chriſtianos exorta eſt. Quod cum ... nouiſſe prouinciarum iudicibus ... huiuſmodi Iudæi ... E ho... di... m

Iudæi in Chriſtianos.

nouem ſuæ † malitiæ receperunt.

Cap. XIV.

De Iudæo qui cum ſæpe baptizaretur aqua fontis ab ceſſit.

EA porro tempeſtate Iudæus quidam ſeductor, ficto Chriſtianiſmo crebro baptizabatur, & hac arte pecunias congregabat. Cum ... multis hæreſibus illuſiſſet Arianorum atque Macedonianorum, poſtremo ad eccleſiam venit orthodoxorum. Cui cum tempus ieiuniorum fuiſſet impoſitum multiſque ad ... bus occuparetur, cœpit feſtinare, vt qui ... uenti ſtudio baptiſmatis dona percipere. ... parabatur baptiſma, & veſtis ... ueniens baptizato. F Cumque fons fuiſſet impletus, deductur Iudæus ad baptizandum. Tum Dei quædam inuiſibilis virtus aquam diſparere præcepit. Cumque præſentes non cogitantes Dei virtutem, aquam per cuniculum proprium defluxiſſe ſuſpicarentur, diligenter vndique clauſum rurſus impleuerunt fontem. Denuo deducto Iudæo aqua diſparuit. Tum ſacerdos, Quid mali, inquit, feciſti ô homo? An certe neſciens baptiſmo iam potitus es? Ob hanc rem cum diuerſi concurrerent quidam Iudæum agnouit, quem baptizatum ab Attico epiſcopo ipſe ſuſceperat, & hoc modo illius fraus vniuerſis apparuit.

Cap. XV.

Quomodo Barbaranes rex Perſarum Chriſtianos fuerit perſequutus, & à Romanis deuictus.

An. do. 42.. Bar... rex Perſarum. Barara... nis.

G INterea defuncto Iſdigerde rege Perſarum, eius filius † Barbaranes ei ſucceſſit. Hic inſtigatus à Magis, crudelibus torquebat ſuppliciis Chriſtianos. Cumque Chriſtiani apud Perſas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorum petentes auxilium. Quos Atticus epiſcopus libenter accipiens, eoſque quantum erat poſſibile fouens, quæ geſta fuerant Theodoſio nuntiauit Imperatori. Eo quoque tempore etiam alia cauſa acciderat, quæ Romanos Perſis faciebat infenſos: Quoniam Perſæ auri foſſores, quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere contemnebant: & quod onera negociatorum Romanorum violenter abſtuliſſent. Cum illa ergo ingratitudine, etiam Chriſtianorum ad Romanos confugientium cauſa eſt adiecta. Mox ergo Perſarum rex Legatos mittit, repetens eos fugientes. Porro Romani nequaquam H ad ſe confugientes reddere voluerunt, non ſolum ſupplices liberare ſtudentes, ſed pro Chriſtianiſmo libenter omnia ſuſtinere. Quamobrem pugnare quam perituros Chriſtianos tradere, potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc pactis, bellum crudele commiſſum eſt. De quo abſurdū nō eſt pauca narrare. Romanorū igitur Imperator mittit exercitum, cui præfuit militiæ Magiſter Ardaburius. Is enim Perſicam regionem per Armeniæ fines ingrediens, vnam eius prouinciam Azamenſem valde vaſtauit, cui cum plurimo exercitu Narſeus dux Perſarum regis occurrit. Factaque ... deuictus eſt. Quo fact... R... manorum prouincia ...

An. do. Ardaburius.

ſtentem inuadere, & hoc modo ſe de Romanis vlciſci. Sed Romanorum ducem Narſei conſilium latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam velociter regionem, & ipſe in Meſopotamiam venit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, ſed veniens ad Niſibin Perſarum ciuitatem in confinio conſtitutam, Ardaburio mandauit vt diem & locum ſtatueret præliorum. At ille venientibus: Nunciate, inquit, Narſeo, quod non quando tu volueris, Romanorum pugnabunt Imperatores. Verum Imperator Deo ſoli ſpem committens deſtinauit exercitum. Et quod fideliter Deo ſupplicans, repente impetrauerit auxilium, hinc datur cognoſci. Cum enim Conſtantinopoli pro euentu bellorum æſtuatio magna conſurgeret, angeli Dei iter agentibus per Bithyniam ad vrbem Conſtantinopolim, ſe demonſtrauerunt, iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quod Romanos victoria ſequeretur, dicẽtes ſe mediatores belli miſſos à Deo. Hoc auditum, non ſolum ciuitatem, ſed etiam milites confortauit. Cumque ad Meſopotamiam bellum fuiſſet de Armeniæ regione translatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant, ligneas turres facientes aduerſus eos, eaſque contra muros applicantes, & plurimos de moris contra ſe pugnantium perimentes. Porro † Barabanes Perſarum rex, audiens Azazenam regionem ab eis fuiſſe vaſtatam, & eos qui in Niſibi clauſi videbantur obſeſſos, ſeipſum cum magno exercitu præparauit vt occurreret. Miratuſque Romanorum virtutem, Saracenorum auxilia poſtulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis & præliator: qui cum multa millia Saracenorum haberet, Perſarum regi victoriam promittebat, ſeque ei Antiochiam Syriæ traditurum: ſed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Saracenis quendam † enormem metum latenter iniecit, ita vt putarent ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatique nec habentes quo fugerent, in fluuium Euphratem ſeipſos armati proiiciebant, vbi pluſquam centum millia virorum necata atq; conſumpta ſunt. Cum hæc ita eueniſſent, Niſibin obſidentes cum audirent Perſarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obſidionis machinamenta concremauerunt, & ad propria loca reuerſi ſunt. Quæ vero congreſſiones poſtea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorum magiſter militum, fortiſſimum Perſarum monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburius ſeptem fortiſſimos Perſarum duces inſidiis captos occiderit: vel quomodo † Beatiarius alter dux Romanorum reliquos Saracenos extinxerit, prætereundum eſt, ne videar multum à propoſita relatione digreſſus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo autem hæc cito cognouerit, indicare non piger. Inuenit quendam virum animi corporiſque habitu fortiſſimum nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim ciuitatem. Is vero etiam alios Romani imperij terminos velociter tranſibat. De quo quidam eloquentiſſimus ſic ait: Iſte vir cum ſit lata Romana reſpublica eam paruam ſua velocitate demonſtrat. Quem etiam Perſarum rex ſæpius admiratus eſt. Romanorum igitur Imperator licet videret aperte ſibi collatam à Deo victoriam proueniſſe, tamen pacem non diſſimulauit expetere, miſitque Helionem virum prudentem & honoratum, vt cum Perſis de pace loqueretur. Qui cum veniſſet in Meſopotamiam, vbi erant foſſæ Romanorum miſit pro pace petenda Legatum quendam Maximum, virum eloquentiſſimum, Ardaburij militiæ magiſtri conſiliarium qui pro pace veniens ad Perſarum regem miſſum ſe nõ ab Imperatore, ſed à ducibus aſſerebat, dicens, quod hoc bellum pro ſui contemptu ne perueniſſet quidem ad principem. Cumque Perſa paratus eſſet vt Legati verba ſuſciperet, quod fame ipſius laboraret exercitus, veniens Numerus, qui apud ipſos Immortalium appellatur (eſt enim decem millium virorum fortiſſimorum) neo prius dixerunt pacem cum Romanis eſſe faciendam, quam ipſi eos ſine cuſtodia conſtitutos inuaderent. Quibus verbis perſuaſum eſt Regi, vt à pace abſtineret. Tum Legatum quidem clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerum Immortalium vt pugnaret contra Romanos. Qui venientes in duas acies diuiſi, medios habuere Romanos. Porro Romani vnam Perſarum videntes aciem, contra eam ſe præparabant, aliam non videbant: quæ paulatim acceſſit ad pugnam. Cumque ergo iam congreſſio pene eſſet incipere, Dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio: Qui cum videret ſocios in periculo, inſtabat à dorſo Perſarum. Tum in medio concluſi qui circundederant primo Romanos, in momento ab eis extincti ſunt. Quo facto, Romani ad alios qui erant in ſubſidiis poſiti concurrerunt, eoſque fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui Immortales appellabantur, omnes mortales apparuerunt, pœnas exigente Chriſto de gente Perſarum, eo quod plurimos eius famulos occidiſſent. Porro rex Perſarum infortunij ſui cauſſam cognoſcens, ſimulabat ſe neſcire quod geſtum eſſet: Suſcepitque Legationem dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, ſed tibi præſtare volens, quod omnium Romanorum te ſapientiſſimum eſſe cognoſcam. Et hoc modo bellum propter Chriſtianos exortum de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autem Conſulatu Honorij tertiodecimo & Theodoſij decimo.

† Bararanes.

Saraceni pro Perſis.

† inanem.

Ariobindas Ardaburius.

† Beatianus. Vetianus.

Palladius curſor.

Cap. XVI.

Quomodo Acacius epiſcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vaſis eccleſiæ, & refectos cum ſumptibus ad propria deſtinarit.

TVm vero Acacium Amidæ ciuitatis epiſcopum facinus optimum reddidit clariorem. Cum enim Romani milites captiuos Perſarum de Azazena regione vaſtata, reddere regi Parthorum nullo modo vellent, captiui fame conſumebantur, cum eſſent circa ſeptem millia: quod Perſarum regem non mediocriter contriſtabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: *Viri*, inquit, *fratres, Deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neque come-*

dit, neque bibit. Et quia multa vaſa aurea & argentea, eccleſia noſtra ex oblatione Chriſtianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibuſque cibos offerri. Hæc & his ſimilia cum dixiſſet, conflauit vaſa, & militibus dedit pretium captiuorum. Quos cum recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regem proprium deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarum rex magis obſtupuit, quod & bello Romani, & beneficiis ſe viciſſent. Aiunt enim, quod etiam deſiderium habuerit Perſarum rex vt videret Acacium, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

Cap. XVII.

De Eudocia vxore Theodoſii, & de laudibus ipſius Theodoſii.

OB victoriam vero auxilio Dei collatã, Romanorum plurimi pollentes eloquentia, conſcribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poemata multa confecit. Erat enim eloquens filia Leontij Sophiſtæ Athenienſis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cum Imperator ducturus eſſet vxorem, Chriſtianam Atticus fecit epiſcopus, & in baptiſmate cum prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi volentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demonſtrare præconia imperatoria conſcripſerunt. Ego vero nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtendere, cum veritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceantur. Primum itaque regaliter natus atque nutritus, nihil habuit tep.dum, ſed adeo fuit ſapiens, vt inter confabulantes experimentum omnium crederetur habere cauſſarum. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerumque ieiunabat, & maxime quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianiſmi, nec aliud quam monaſterium Regalia videbantur. Ipſe namque mane ad ſuas ſorores proficiſcens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam ſacras literas ſine codice recitabat. Loquentibus epiſcopis velut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione reſpondebat. Congregabatque ſacros codices, & quoſcunque illorum interpretes ſeu expoſitores conſcripſiſſe videbantur, pluſquam Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuerſis hominibus eminebat. Nam Iulianus Imperator licet philoſophus diceretur, non tamen Antiochenſium tuſitatem [illegible] tam, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit. Porro Theodoſius multum gaudens ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam exercebat operibus, iram, triſtitiam, libidinemque deuincens, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. Cum igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum ſe lædentium morti ſubijceret: *Vtinam,* inquit, *eſſet mihi poſſibile ad vitam etiam mortuos reuocare.* Rurſum cum alius pro ea cauſſa interrogaret: *Non eſt,* inquit, *magnum, neque difficile hominem mori, quia ne iam Deo ſoli ſemel mortuum ex pœnitentia ſuſcitare. Adeo enim fuit clemens, vt ſi quando quiſpiam dignum aliquid morte committeret, ne* [illegible] *que ad ciuitatem quidem portas moriturus perueniret, ſed ex eius clementia continuo* [illegible]. Cum quodam tempore ipſe

An. do. 424. Panegyrici in laudem Theodoſii iunioris.

Athenais Eudocia.

Theodoſii iunioris vita & mores.

E in Amphitheatro Conſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex [illegible] pugnet. At ille *Neſcitis,* inquit, *quod conſueuimus nos ſpectare clementer.* *Tanta vero pietate præcellui, vt omnes quidem Deo conſecratos honoraret, præcipue tamen quos audiebat veneranda actione pollere.* Fertur autem, quod cum Conſtantinopoli epiſcopus Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſagum eius valde ſordidum quæſierit, eoque circumamictus ſit, credens ſe aliquid ex defuncti ſanctitate promereri. Cum aliquando actis tempeſtas eſſet, & ille Circum propter populum † expectaret, pleno Circo tempeſtas vehementius agebatur multo imbre diffuſo. Cumque hoc fieret, ſuam voluntatem Imperator aperuit, fecitque per præconem clamari, quod melius eſſet ſpectaculum contemnere & omnes rogare Deum vt illæſi ab imminẽte tem-

F peſtate ſeruarentur. Quo dicto cuncti Deo magno gaudio ſupplicantes hymnos concorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna pſallebat eccleſia. In medio autem horum Imperator exiſtens priuato cultu properabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Repente namque aer ad ſerenitatem diuina clementia reuocatus annum præbuit frugibus vniuerſis vberrimum. Si quando bella mouerentur, ſecundum Dauid confugiebat ad Deum, ſciens enim præliorum autorem inimicos orationibus ſuperabat.

[illegible] audax [illegible] Lues [illegible]

† exhiberet

Cap. XVIII.

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit ſuperatus.

G POſt modicum itaq; tempus Perſici belli defuncto Imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariani Auguſto menſe, quomodo Ioannem tyrannum Deo ſe committens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tunc ſub Moyſe Hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cum eos mitteret contra tyrannum. Defuncto ſiquidem (ſicuti diximus) Honorio principe, cognoſcens Theodoſius celauit factum, & alia dicendo diuerſorum ſuſpicionibus obuiauit. Inter hæc mittit magiſtrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, vt ſi qua bellorum commotio proueniret, circa partes Heſperias vicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium conſcriptorum, non ferens ſuam fœlicitatem imperium contendit arripere. Miſitque Legatos ad Imperatorem Theodoſium, petens

H vt eius ſuſciperet imperium. At ille Legatos quidem retruſit in carcerem, miſitque magiſtrum militum Ardaburium, qui multum laborauerat apud Perſas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitque ventum aduerſum flare, ita vt in tyranni manus incideret. Quo facto ſperabat ad neceſſitatem peruenire Theodoſium, vt per hoc ipſum decerneret Imperatorem, ſi vellet magiſtrũ militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factũ, æſtuabat ne quid mali Ardaburius ſuſtineret. Aſpar vero Ardaburij filius cognoſcens patrem à Tyranno teneri, & multa [illegible] Barbar[illegible] in prælio tyranni cõſiſtere, quid [illegible] ignorabat. Qui tũc Imperatori [illegible]

An. do. 425.

Ioannes [illegible] tyrannus.

Angelus enim Dei ſub figura paſtoris educebat Aſparē, & omnes qui cum eo erant, ac per paludem adiacentem Rauennæ, ad loca ſperata peruenerunt. (Rauenna.) In ea namque ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, vnde nullus aliquando tranſiſſe fertur. Tum ergo Deus inadibilem terram fecit adibilem. Tranſeuntes namque per ſiccam paludis aquam, apertaſque inuenientes ciuitatis portas, Tyrannum quoque detinuerunt. Tum ergo piiſſimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, oſtendit.

A Cum enim Circum populo exhiberet, nunciatum eſt, ei tyrannum fuiſſe peremptum. Quamobrem ſermonem fecit ad populum dicens *Venite, ſi placet, relinquentes hoc propoſitum, & proficiſcentes ad eccleſiam, gratificos Deo ſoluamus hymnos, cuius manus tyranni præſumptionibus obuiauit.* Quo dicto, ſpectaculo ceſſante, per medium Circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad eccleſiam conuenerunt, ita vt tota ciuitas vna videretur eccleſia. Venienteſque ad locum orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

Liber Duodecimus.

Cap. I.

De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.

(An. do. 420.) OCCISO tyranno cogitabat Theodoſius Imperator, cui nam deberet Heſperiarum regna cōmittere. Tum Valentinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia vero maioris Theodoſij, Arcadij & Honorij ſorore, de patre Conſtantio, qui ab Honorio Imperij iura ſuſceperat: pauloque tempore cum eo regnauerat. Hunc ergo Valentinianum (Valentinianus Cæſar.) conſobrinum ſuum Cæſarem factum, mittit ad partes Italiæ, cum quo matrem pariter Placidiam, eique vniuerſam diſpoſitionem commiſit imperij. Cumque voluiſſet ipſe quoque in Italiam proficiſci, vt conſobrinum ad Imperij culmen eueheret, vt ſui vigore tyrannorum remoueret audaciam: veniens vſque ad Theſſalonicam languore prohibitus eſt. Quamobrem coronam imperialem poſtea conſobrino per patricium †Stiliconem mittens, Conſtantinopolim rediit. (†Helionem.) Hæc de talibus retuliſſe ſufficiat.

Cap. II.

De egregiis factis Attici Conſtantinopolitani Pontificis.

(Atticus Chryſoſtomianus.) ATticus porro epiſcopus cauſas eccleſiæ ſapientia mirabiliter diſponebat, doctriniſque populum ad virtutis ſtudium prouocabat. Cumque videret diuiſam eccleſiam cum Ioannitæ ſeorſum apud ſeipſos ſacra ſolennia cele-

B bratent, iuſſit vt in orationibus memoria Ioannis haberetur, ſicut aliorum dormientium epiſcoporum fieri conſueuit: per hoc ſperans plurimos ad eccleſiam reuocari. Adeo autem largus erat, vt non ſolum pauperibus ſuarum parœciarum, ſed etiam in vicinas ciuitates multas pecunias pro egentium ſubſidio tranſmitteret. Calliopio namque presbytero eccleſiæ Nicænæ trecentos aureos mittens hæc ſcripſit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino ſalutem.

COgnoui decem millia eſurientium in ciuitate, à piis exhibenda agere miſericordia. Decem millia vero cum dico, multitudinem C intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptum numerum datum ab eo qui manum habet munificam, & præbet congruis diſpenſationibus, & contigit al quos indigere non habentes, nec acquirere ſcientes, ſuſcipiens ò chariſſimum mihi caput hos trecentos †ſolidos expende ſicuti volueris. (†[illegible]) & maxime illis quos petere pudet, & non eis qui propter vitæ ventrem magis negotiantur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte conſiderare, ſed vnam tantummodo rem obſerua, vt nutrias indigentes, nec cogites ſi quæ noſtra ſunt, ſapere non videntur. Sic igitur Atticus etiam procul indigentium habebat curam. Sed & ſuperſtitionem quorundam ſtudebat abſcindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum Paſcha ſequentes D propter Sabbatium fuiſſe diuiſos, et [illegible] corpus ab inſula Rhodi, vbi [illegible] fuerat tranſlatum, & plurimo ad tum[illegible] re nocturnum mittens [illegible] aliud ſepulchrum [illegible] corpus Sabbatij iuſſit abſcondi. At illi conſuete venientes effoſſumque reperientes tumulum deinceps eum locum colere quieuerunt. Erat vero [illegible] ca

nomina locorum ſtudioſus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini conſtitutus, ex antiquo [illegible] appellaretur, i. venenarius, hic [illegible] nomine eum locum Senatorium nominauit, ne duo ibi Collectæ prædicarentur, numine blaſphemo locus ipſe deſignaretur. Sed & alium locum [illegible] pro huiuſmodi cauſa nominauit. [illegible] item in capite Boſphori conſtituta eſt. Huius multi antiquorum faciunt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quod eam muro cinxerit Alcibiades, & in ea conſtituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa [illegible] poſitum delectabilem & decorum, ait: [illegible] nominetur: qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibuſdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem miſſas facere: *Neſcitis*, inquit, *quantum nobiſcum in perſecutione Conſtantij atque Valentis fuerint paſsi, qui etiam teſtes ſunt noſtræ fidei. Nam quum pridem eccleſia fuiſſet diuiſa, iſti erga fidem nihil innouauerunt.* Pro epiſcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam Aſclepiadem Nouatianorum vidit epiſcopum valde ſenem, interrogauitque quot in epiſcopatu annos haberet. Quo reſpondente: Quinquaginta: *Fœlix*, inquit, *homo es tanto tempore boni operis curam habens.* Super hæc ait: *Ego quidem Nouatum laudo, Nouatianos non approbo.* Tum Aſclepiades: Quomodo hoc dicis epiſcope? Verum Atticus: *Illum*, inquit, *laudo, quoniam his qui ſacrificauerant, communicare noluit, hoc etiam ego ipſe feciſſem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus etiam laicos à gratia communicationis excludunt.* Aſclepiades dixit: *Extra ſacrificandi peccatum etiam alia plurima ſunt delicta ſecundum ſcripturas quæ ducunt ad mortem, propter quæ vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo ſoli eorum remiſsionem radicitus committentes.* Atticus vero etiam ſuam præſciuit mortem. Nam quum à Nicæa diſcederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Conſtantinopolim venire feſtina, ſi viuum me denuo videre deſideras. Si tardaueris, non videbis. Quo dicto, mentitus non eſt. Anno namque viceſimo primo ſui epiſcopatus, decimo die menſis Octobris eſt mortuus, Conſulatu Theodoſij vndecimo, & Valentiniani Cæſaris primo.

[Margin notes, left column: φαρμακὸς. — Chryſopolis Xenoph. in Ἑλληνικῶν — Argyropolis — Nouatiani in miniſterio ma[illegible]. — † agens. Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. — Attici mors An. do. 42[illegible]]

Cap. III.

De ordinatione Siſinnij, & moribus ipſius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non ſit ſuſceptus.

POrro Theodoſius Imperator à Theſſalonica rediens, eius exequias non inuenit. Ante vnum namque diem quam ingrederetur, ille ſepultus eſt. Poſt paucos vero dies, id eſt, vigeſimo tertio menſis Octobris nuntiatum eſt, quod Valentinianus infulas ſuſcepiſſet Imperij. Poſt obitum igitur Attici fit maxima de epiſcopi ordinatione contentio, aliis alium poſtulantibus, quidam Philippum presbyterum [illegible] quærebant, alij Proclum [illegible] presbyterum. Sed omnis populus commun[illegible] Siſinnium, qui [illegible] presbyter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, ſed [illegible] ſuburbano Conſtantinopoleos [illegible] nomen [illegible] eſt, ministrabat [illegible]

[Margin note: Elga[illegible]]

f[illegible] ciuitatis, vbi [illegible] ſolenniter celebratur. Hunc e[illegible] diligebant propter ipſius [illegible] maxime quia fouebat pauperes vlt[illegible] ſuram. Præualuit ergo votum laicorum, [illegible] [illegible] ordinatus eſt [illegible] b[illegible] uarij menſis, Conſulatu ſequenti [illegible] ſij duodecimo, & Valentiniani iunioris [illegible] do. Philippus autem presbyter, cui P[illegible] fuerat Siſinnius, in hiſtoria Chriſtian[illegible] [illegible] viginta ſex libris ipſe conſ[illegible], ord[illegible] ne Siſinnij valde lacerauit, derogans [illegible] to & pariter ordinantibus, & maxime laicis. Is enim Philippus a Ioanne epiſcopo diaconus ordinatus, multa quoque conſcripſit contra Iulianum Imperatorem cuius tamen hiſtoria [illegible] hi multam videtur habere confuſionem, [illegible] ſatis prodeſſe legentibus. Siſinnio igitur ordinato, contigit epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Siſinnius, Proclum in Cyzico conſecrauit, qui antequam proficiſceretur Cyzicum, ciues præcedentes, Dalmatium monachum epiſcopum ſibimet ordinarunt, paruipendentes regulam qua iubetur, præter Conſtantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli hæc lex perſonaliter præſtita videbatur. Manſit ergo Proclus non habẽs eccleſiam propriam, qui tamen in doctrina eccleſiarum Conſtantinopoleos valde florebat. Igitur Siſinnius cum duos in epiſcopatu compleuiſſet annos, defunctus eſt Cõſulatu Hierij & Ardaburij 24. die Decembris menſis, vir celeberrimus caſtitate & rectitudine vitæ ſuę, manſuetus moribus ſine vllo figmento, remotus à cauſſis. Quamobrem curioſis viris, triſtis & inefficax videbatur.

[Margin notes: Proclus — Dalmatius — An. do. 430]

Cap. IV.

De ordinatione Neſtorij, & quæ ſub eo in eccleſia mala acciderint.

DEfuncto Siſinnio, Imperatoribus viſum eſt nullum ex eccleſia Conſtantinopolitana ordinare pontificem, eo quod eſſent vanægloriæ & ſibimet arrogantes: quum vtique multi Philippum, plurimi Proclum habere deſiderarent. Interea ab Antiochia viſum eſt aduenam euocari debere. Erat enim ibi quidam Neſtorius nomine, genere Germanicienſis, bonæ vocis & ſimul eloquentiæ. Ideoque eum velut idoneum ad docendum euocauerunt. Quumque tranſiſſent tres menſes, venit Neſtorius ab Antiochia, qui caſtitate inter plurimos præcipuus habebatur. Quibus autem fuerit moribus inſtitutus, ſapientes à primo eius ſermone non latuit. Ordinatus enim decimo die menſis Aprilis Conſulatu Felicis & Tauri, mox illam vulgatam coram omni populo protulit vocem, faciens ſermonem ad Principem: *Da mihi*, inquit, *ô Imperator, terram purgatam ab hæreticis, & ego cœlum tribuam. Debella mecum hæreticos, & ego tecum debellabo Perſas.* Hæc cum dixiſſet, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas ſenſus eius, & indignationis initium, vanægloriæ tumor, eis valde diſplicuit, [illegible] quod ne[illegible] [illegible] quidem tempus expe[illegible] d[illegible] ta[illegible] ve ba[illegible] ſcendiſſet, & [illegible] ondum [illegible] terbium vt d[illegible] cum necdum c[illegible] tatis guſta[illegible] pe[illegible] cuto [illegible] ent[illegible]

[Margin notes: Neſtorius ex Antiochia [illegible] Conſtantinopolitanum vocatur. — An. do. 42[illegible] — Neſtorij arrogantia. — Primum [illegible]]

[illegible] dinationis die [illegible] oratorium Arianorum, in quo [illegible] uenire [illegible]ant, auferre [illegible], eos ad [illegible] tot in perduxit, vt dein Oratorium [illegible]. Quæ cauſſi etiam [illegible] ecclesias con[illegible] ædes iu baque vehemen[illegible] ciuitate [illegible]. Verum Ar[illegible] ſeipſos d[illegible] de c para[illegible] im custos [illegible] is do[illegible] impedi[illegible]. Poſt tam [illegible] Neſto[illegible] *N[o]uat[ia]norum ecclesiæ* [illegible] anum, nun[illegible] hæte[illegible] ades concurre[illegible]bant. Non [illegible] te po[illegible], ſed ſemper contra hæreſes [illegible] ad ſe ſubncitur [illegible]. Nouatianos autem deſ[illegible] opulari ten[illegible]tabat, eo quod Paulus eorum epiſcopus præd[illegible] reuerentia diceretur: ſed proceres eius [illegible] refrenarunt. Quanta vero circa Aſiam, Ly[illegible]m, Cariã cuncta Quartodecimanos mala [illegible]erit, & quod propter eum circa Miletũ [illegible]dis facta ſeditione ſint mortui, nunc omit[illegible]to. Qui vero propter hæc & propter infrenatam l[illegible]guã receperit vltionem, poſt pauca narrabo. Nunc vero res memorabilis indicanda eſt.

An. do. 430. Burgundi. Quædam gens vltra Rhenum fluuium eſt, Burgundionum. Iſti vitam quietam agunt, & pene omnes fabri lignorum ſunt, ex qua mercede paſcuntur: quorum regionem *Hunni* Hunni crebra inuaſione vaſtabant, & plurimos occidebant. At illi [illegible] anxietate conſtricti, ad nullum ſe tamẽ ho[illegible] num contulerunt, ſed alicui Deo ſe committere cogitabant. Tum audientes quod Romanorũ Deus fortiter adiuuat ſe timentes, omnes communi conſilio ad credulitatem Chriſti cõfugiunt. Venienteſque in vnam ciuitatem Galliarum, rogabant vt ab epiſcopo Chriſtianorum baptiſma mererentur. At ille eos ſeptem diebus *Ieiunium ante baptiſmum.* faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui ſumpta fiducia contra tyrannos alacriter feſtinabant, & ſpe ſua fruſtrati non ſunt. Nam quum rex Hunnorum nomine † Siptarus *† Vptarus* per noctem fuiſſet ciborum nimia voracitate corruptus, Burgundiones gente[m] inimicam ſine duce reperientes, & pauci plur[illegible]is reſiſtentes, facta congreſſione vicerũt. Nam quum eſſent iſtorum tria millia, circa decem millia peremerunt, & ex illo tota gens feruentiſſime in Chriſtianiſmo permanſit. *Barba mors. An. do. 438. Sabbatius.* Eo tempore Barbas Arianorum epiſcopus, eſt defunctus, Conſulatu Theodoſij tertiodecimo, & Valentiniani tertio, viceſimoquarto die Iunij menſis, in cuius locum Sabbatius ordinatur.

Neſtorius itaque agens præter conſuetudinem eccleſiæ, contra ſe plurimos incitabat, ſicut eius facta oſtendũt. *Antonius Germenſis epiſcopus cõtra Macedonianos.* In Germenſi etenim Helleſponti ciuitate Antonius erat epiſcopus, qui cognoſcens inſtantiam Neſtorij aduerſus hæreticos, Macedonianos & ipſe perſequi feſtinabat, quaſi patriarchæ imitatus imaginem. Porro Macedoniani aliquantulum ſunt perpeſſi. Quumque Antonius vehementer inſiſteret, iam moleſtiam non ferentes, ad ſcelus ſe duriſſimum contulerunt. *Macedoniani eccleſia adempta.* Mittentes etenim quoſdam viros, & quod rectum eſt ſecundo loco ponentes, interemerũt eum. Hoc factum Macedonianorum, Neſtorio maioris perſecutionis dedit occaſionem. Perſuaſit enim imperatoribus, vt eorum eccleſiæ tollerentur. Quamobrem Conſtantinopoli eis eccleſia ablata eſt, ante murum veterem poſita ciuitatis, & C[y]zici, & aliæ plurimæ quas habeban in Helleſponto: quorum a[illegible] qui ad eccleſiam confugerunt, in C[o]nſubſtantialitatis fide

A conſentientes. Sed, ſicut ait ſcriptura, Ebrioſis [illegible]nium non deeſt, neque contentioſis lites: ſic quoque Neſtorio amanti perſecutiones, euenit vt per[illegible] quiereret ſemper eccleſiam Dei. Erat cum [illegible]o Anaſtaſius presbyter ab Antiochia pari[illegible] *Anaſtaſius presbyter.* quem nimis honorabat, & velut conſiliarium habebat in cauſis. Aliquando igitur [illegible]itam eccleſia Anaſtaſius docens, ait: Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & D[eum] ab homine generari prorſus impoſſibile eſt. Hoc quum auditum fuiſſet, plurimos [c]leri[c]orum & laicorum pariter conturbabat. Olim namque didicerant Deum fateri *1. cor. 5.* Chriſtum, & nullatenus eum per diſpenſationẽ velut hominem à diuinitate ſeparari, credentes Apoſtolicæ voci quæ dicit: *Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc nequaquam cognoſcimus.* Quapropter relinquentes de Chriſto ſermonem, ad perfectionem procedamus. Tumultu ſiquidem (ſicut dixi) in eccleſia facto, B Neſtorius Anaſtaſij ſermonem firmare volens & non redarguere velut blaſphemum, qui v[illegible] debatur ab eo honorari, frequenter ex hoc [illegible]ram eccleſia docuit. Et cum [illegible] ne quæſtionem hanc agitabat, ſe[illegible] nomen Dei genitricis reijciens. Vnde diu[illegible] nata eſt in eccleſia, & velut in nocturno bello diuerſi, nunc [illegible]bis, nunc alijs conſentiebant, & v[illegible] propri[illegible] denegabant. Neſtorius autem apud multos in ea erat opinione, quod purum hominem [dic]eret Chriſtum, & tanquam Pauli Samoſateni atque Photini dogma in eccleſias introduceret. *An. do. 431.* Sed de his maxima quæſtio mota eſt, & tu[illegible]tus, ita vt vniuerſalis ſynodus [con]gereretur. Ego vero legens Neſtorij libros, quæ intellexiſſe [c]ũperi hunc virum, & cum veritate conſpexi, neque pro eius inimicitijs, neque pro gratia alterius explanabo. *Neſtorij ſententia.* Non mihi videtur Neſtorius neque Samoſatenum ſecutus Paulum, neque Photinum neque omnino purum hominẽ dixiſſe C Chriſtũ ſed ſermonem rantummodo quaſi metuendum expauiſſe. Et hoc paſſum quod decenter non eſſet [er]uditus. *Antiqui interpretes* Qu[ippe] dum naturaliter eloquens fuiſſet, ſe putabat doctum, & libris Antiquorum interpretum dedignabatur incũbere, omnibuſque ſe meliorem putabat eſſe, *1. Ioan. 4. a.* ignorans quod in catholica Ioannis epiſtola in antiquis exemplaribus habeatur: *Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, à Deo non eſt.* Hunc enim ſenſum ex veteribus exemplaribus abſtulerunt, qui ſeparare volunt ab hominis diſpenſatione diuinitatem. Quapropter veteres interpretes hoc ipſum deſignauerunt, quod aliqui adulterarint hanc epiſtolam, ſoluere hominem à Deo volentes. Eſt enim humanitas copulata diuinitati, & iam non ſunt duo, ſed vnum. Hac ratione confidentes antiqui, Mariam Dei non timuerunt D dicere genitricem. *Euſeb. Pamphili in vita Conſtantini.* Euſebius Pamphili enim tertio libro de vita Conſtantini, dixit: Etenim & generationem ſuſtinere, qui nobiſcum eſt Deus propter nos voluit: & locus eius in carne generationis nominatus eſt apud Hebræos Bethlehem. Quamobrem & Hel[en]a Augusta Deo amabilis, locum amplum [v]bi Dei ge[illegible] peperit, memorijs mirabilibus ad[illegible] hanc ſacratiſſimam ſpeluncã decenter illuſtran[s]. [S]ed & Origenes *in primo Tomo de epiſtola Pauli ad Romanos*, ait: *Quomodo Dei genitrix dicatur latius animaduerte.* Appare[t] igitur Neſtorium ignoraſſe lectiones antiquorum. Quapropter [illegible] ut dix[i] in ſe-

E moneſo omnratus eſt, & nō ſolum eum ſermonē ex animo dedit, ſed etiā omnino Deum eſſe qui natus eſt denegauit. Nos n. fatemur quod qui de ſancta Virgine natus eſt, crucifixus eſt, Dominus eſt gloriæ, ſicut dixit Apoſtolus: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Porro Neſtorius dicit. *Noli gloriari Iudæe, non crucifixiſti Deum: tanquam ipſe Dominus gloriæ idem non ſit Deus.* Nam quod purum non dicat hominem Chriſtum, ſicut Photinus, aut Paulus Samoſatenus, etiam homiliæ quas fecit oſtendunt. Nuſquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam perimit, ſed vbique id ſubſiſtere confitetur, & habere ſubſtantiam, non ſicut Photinus & Samoſatenus eius exiſtentiam perimentes. Hoc enim & Manichæi à Montano dogmatizare audent. Sic igitur Neſtorium inuenio ſapuiſſe ex eius libris. Non ergo mediocrem concuſſionem orbi terrarum tepidiſſima Neſtorij ratiocinatio concitauit. Interea contigit ſcelus
F quoddam graue in eccleſia prouenire. Serui quidam potentium genere Barbari, dominum crudelem experti, ad eccleſiam confugerunt, & portantes gladios ingreſſi ſunt ad altare. Cumque rogarentur, exire nullo modo voluerunt, ſed impediebant ſolennia celebrari, plurimis diebus gladios tenentes euaginatos, & parati ſe vindicare: & omnibus ad eos accedentibus inſiſtebant. Qui poſtremo vnum clericum perimentes, & alium vulnerantes, etiam ſeipſos interemerunt. Quo facto quidam tranſeuntium hoc ſcelus nihil boni eccleſiæ ſignificare prædixit: nec veritate fruſtratus eſt. Significabat enim populi diuiſionem, & deiectionem eius, qui fuerat cauſa diuiſionis.

Serui confugiunt ad templum.

CAP. V.

De Epheſino concilio contra Neſtorium.

An. do 431. Concilium Epheſinum.

G NOn multo poſt tempore, iuſſio principis epiſcopos vndiq; Epheſum conuenire præcepit. Mox ergo poſt Paſchalem feſtiuitatem, Neſtorius cum maxima multitudine venit Epheſum, inuenitque plurimos epiſcoporum ibi fuiſſe collectos. Porro Cyrillus Alexandrinus modicum cunctatus, circa Pentecoſten occurrit. Quinto vero die poſt Pentecoſten, Iuuenalis etiam Hieroſolymorum venit. Porro Ioanne Antiocheno cunctante, mouebant præſentes epiſcopi quæſtionem. Cyrillus autem Alexandrinus epiſcopus, deflorationes quaſdam librorum Neſtorij faciebat, eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et quum plurimi Deum confiteantur eſſe Ieſum: ego, inquit Neſtorius, bimeſtrem & trimeſtrem nequaquam confiteor Deum. Quapropter
H mundus ſum à ſanguine veſtro, & poſthac ad vos non veniam. Quum hæc dixiſſet, cum reliquis congregabatur epiſcopis, qui ipſius ſententiam ſequebantur: præſentes ergo in duos ordines ſunt diuiſi. Porro Cyrillus cum ſuis facto concilio Neſtorium vocauerunt. At ille non obediuit, differens in præſentiam Ioannis Antiocheni. Qui vero circa Cyrillum erant, homilias Neſtorij quas de hac quæſtione protulerat ſæpius relegentes, & ex ipſis iudicantes, eum velut blaſphematorem Dei filium, damnauerunt. Hoc facto, qui circa Neſtoriū erant, [illegible] lium facientes

Neſtorius damnatur.

E damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonem Epheſinæ ciuitatis epiſcopum. Non vero multo poſt venit etiā Ioannes Antiochenus epiſcopus, & cognoſcens quæ geſta eſſent, indignabatur contra Cyrillum tanquam ſeditionis autorem, eo quod adeo feruenter Neſtorij feciſſet damnationem. Porro Cyrillus cum Iuuenale volens ſe vlciſci contra Ioannem damnauit etiam ipſum. His tali mixtione confuſis, cognoſcens Neſtorius contentionem ad quandam perniciem perueniſſe, Dei genitricē Mariam vocabat, dicens: *Dicatur, inquit, etiam Dei genitrix Maria, & ea quæ aſſerunt diſſidium conquieſcant. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem, ſuſcepit.* Quapropter hactenus damnatus, & in exiliū miſſus Oaſin habitare dignoſcitur. Hunc ergo terminum ſynodus habuit, quæ geſta ſunt Conſulatu Baſſi & Antiochi, triceſima octaua die Iunij menſis.

Oaſis [illegible]

F

CAP. VI.

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.

POrro Ioannes veniens Antiochiam, & plurimos epiſcoporum colligens, damnauit Cyrillum cum iam eſſet in Alexandria. Paulo poſt vero inimicitias reſoluentes, in gratiam redierunt, & ſedes alterutris reddiderunt. Poſt dānationē vero Neſtorij, dura Conſtantinopoli turba contra eccleſiam facta eſt. Diuiſus eſt namq; populus propter tepidum eius, ſicut dixi tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto eū anathematizauerunt. Sic enim nos Chriſtiani contra blaſphemos prolatum ſolemus appellare decretum, quando id veluti in marmore ſcriptum, manifeſtum cunctis oſtendimus.

Io. Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum. Anathema.

CAP. VII.

G

De ordinatione Maximiani Conſtantinopoli.

HIs ita prouenientibus de electione epiſcopi quæſtio rurſus exorta eſt, & multi Philippū (cuius iam feci mentionē) plurimi Proclum eligebant. Proclus teneret pontificatū, niſi quidam procerum prohibuiſſent, dicentes, regulam eccleſiaſticā non permittere eū, qui alicuius ciuitatis epiſcopus nominatus eſt, ad alterā migrare ciuitatē: quod dictū populū reuocauit. Cumq; quatuor tranſiſſent menſes, poſt Neſtorij damnationē Maximianus ordinatur epiſcopus, in monachica quidē vita, preſbyterorum tamen collegio conſtitutus. Is n. opinionē reuerendi viri olim habuerat, eo quod proprijs ſumptibus monumenta fabricaret, vt eis religioſorum cor-
H pora ſepeliret. Erat enim idiota ſermone, & ſub quiete viuere potius eligebat.

Proclus.

M[illegible] Conſtantinopol.

CAP. VIII.

Quod epiſcopi ex alijs ad alias eccleſias ſint mutati.

QVia vero quidam dicebant eccleſiaſticā regulam prohibere, ne Proclus Conſtantinopolitanā teneret eccleſiam cū Cyzi[illegible] fuiſſet ordinatus, v[illegible] lo pro hac re pauca narrare. Non n. h[illegible] dixiſſe videntur [illegible] facien[illegible] aut ignorantes [illegible] buer[illegible]t, quæ [illegible]

cta noſcuntur. Euſebius itaq; Pamphili in ſexto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, Alexandrum vnius Cappadociæ ciuitatis epiſcopũ refert, quũ veniſſet cauſſa orationis Hieroſolymam, detentũ fuiſſe ab eius ciuibus, & in locũ Narciſſi epiſcopi conſtitutum, & deinceps omni vita ſua ipſi eccleſiæ præſediſſe. Sic igitur apud veteres ſine vlla differentia, de ciuitate ad aliam migrabat epiſcopus, cũ vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulã huic operi copulari, vt oſtendatur mentitos eſſe, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

Regula XVIII. Si quis epiſcopus ordinatus ad parœciam, in qua ordinatus eſt, minime proficiſcitur, non ſua culpa, ſed ſiue populo reſpuẽte, aut propter quamlibet aliã cauſſam non neceſſitate factam, hunc honore miniſterioque participari tantum, nec eum miſceri rebus, in qua collectas celebrat, eccleſiæ, ſed ſuſtinere quod prouinciæ ſynodus ſuo iudicio definierit. Hæc itaque regula eſt. Quod vero plurimi epiſcoporum ex alijs ciuitatib. ad alias propter vtilitates tẽporum migrarint, nomina eorum qui ſunt mutati ſubdidimus. Perigenes in Patris ordinatur epiſcopus: & quoniam ciues eius eum ſuſcipere noluerunt, Romanæ ciuitatis epiſcopus iuſſit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius epiſcopo: eique donec vixit, eccleſiæ præfuit. Georgius Nazianzenus prius vnius Cappadociæ ciuitatis fuit epiſcopus, deinde in Nazianzo conſtitutus eſt. Meletius prius Sebaſtenæ eccleſiæ præfuit, & poſtea Antiochiæ præſul eſt conſtitutus. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum, Alexander Antiochenus epiſcopus in Tarſum Ciliciæ tranſtulit † Reuerentius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum tranſlatus eſt. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus eſt in Proconeſum, & in ea præſidet eccleſia. Palladius ab Hermopoli mutatur in Aſponam. Alexander ab Helenopoli in Adrianos mutatus eſt. Theoſebius in Apamia Aſiæ transfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria vocabatur, Polycarpus de vrbe Antapriſtena Myſiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus eſt. Herophilus de Trapezapoli Phrygiæ, tranſlatus eſt in Plotinopolim Thraciæ. Optimus ab Agdamia Phrygiæ, in Antiochiam Piſidiæ transfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur quot ad præſens inuenimus ex proprijs ciuitatibus ad alias migraſſe, nos memoraſſe ſufficiat. De Syluano tamen qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, vtile iudico pauca narrare. Syluanus quidã Rhetor fuit prius Troili Sophiſtæ filius, & ad perfectũ Chriſtianus, vitamq; monachicã diligens. Is n. doctoris pallio vti deſpexit quem poſt hæc Atticus epiſcopus comprehendẽs, epiſcopum Philippopoleos ordinauit. At ille trib. annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens cũ haberet corpus valde debile atq; ſubtile, rogauit Atticum, vt eũ in loco alio conſtitueret, dicẽs nõ ob aliã cauſſam niſi propter frigus eaſ loca vitare. Cumq; alius pro eo fuiſſet ordinatus, manſit Syluanus Cõſtãtinopoli vitã monachicam perfecte cuſtodiẽs. Adeoq; ſine vlla fuit arrogantia, vt plerumq; in tanta multitudine ciuitatis cũ ſoleis de ſpatio procederet. Cum vero aliquantum temporis præteriiſſet, Troianæ præſul eccleſiæ moritur: Troianiq; venerunt, petentes epiſcopũ. Cumq; cogitaret Atticus quem ordinare deberet, ſubito contigit ad ipſum ſalutandum venire Syluanum. At ille videns eum, mox cogitare ceſſauit. Tum ad Syluanum, *Non habes, inquit, vlterius occaſionem, pro qua eccleſiaſticas curas poßis effugere.* Troia namque nõ habet frigus, ſed ecce apparatus eſt tuo corpori opportunus à Deo locus. Præpara ergo teipſum & ad Troiã cõtinuo proficiſcere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto miraculũ quod inter eius manus accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nuper, in litore Troiano fabricabatur. Cumque eam ad mare voluiſſent deducere multi funibus, atq; populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cum plurimis dieb. ageretur, ſuſpicati ſunt nauem à dæmonio retineri. Tum ad Syluanum venientes epiſcopum, rogauerunt eum vt in eo loco daret orationẽ, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili ſermone dicebat ſe eſſe peccatorem, aſſerens hoc opus alicuius eſſe iuſti, non tamen ſuum. Quem cum rogaſſent, venit ad littus. Factaque oratione tetigit vnũ funem, iubens vt inſiſterent operi cum labore. Tũ illis † breuiter impellentibus curſum nauis ad mare proceſſit: hoc miraculũ reuerentiam illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum eſſet etiam in alijs rebus eximius, videns clericos etiam de contentione litigantium negocia facientes nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones poſtulantium ipſe ſuſcepit: rogabat vnum fidelium laicorum amatoremque iuſtitię, vt ipſe litigantibus intereſſet, & terminum iuſtitiæ definiret. Ob quam rem maximã apud omnes gloriam conſequutus eſt. Quum igitur Maximinianus in vrbe Conſtantinopolitana ordinatus fuiſſet epiſcopus conſulatu Baſſi & Antonij, quinto & viceſimo die menſis Octobris cauſſæ eccleſiaſticæ quieuerũt.

† Reuerentius. Hermopolis. Acamantium. Syluanus. Miraculũ. † leniter.

CAP. IX.

Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente ſe eſſe Moſen, plurimi Iudæorum deceptione ſint mortui, & reliqui facti ſint Chriſtiani.

An. do. 441

Circa hoc tempus multi Iudæorum in Creta Chriſtiani facti ſunt propter huiuſmodi cladem. Quidã ſeductor Iudæus finxit ſeipſum eſſe Moyſen, & cœlitus deſtinatum, vt Iudæos illam inſulam inhabitatores per mare † duceret, ipſum ſe eſſe dicens, qui olim filios Iſraël per rubrum mare ſaluaſſet. Circuibat itaque toto anno vnamquamque illius inſulæ ciuitatem, ſuadebatque Iudæis vt crederent, monẽs vt omnes pecunias atque poſſeſſiones relinquerent, cum itaque deducti per ſiccum mare ad repromiſſionis gaudia peruenirent. At illi hac ſpe capti, omne opus proprium negligebant, contemnẽtes etiam poſſeſſiones ſuas, & dimittentes eas quibuſuis perſonis. Quumq; veniſſet dies quam deſignauerat ſeductor ille Iudęus, eo pręcedente ſequebantur omnes cum coniugibus & † minoribus, ſeduxitq; eos ad quandam rupem decliuius incumbentem, iuſſitque vt in tomorum ſpeciem ſeipſos euoluerent. Hoc igitur faciebant priores. Et quum venirent ad rupes, repente moriebantur tam dilacerati acutis rupibus, quam in aqua necati. Plures tamen mori potuerunt (niſi Deo prouidente) quidam vni Chriſtiani ſuperueniſſent piſcatores atque negotiatores, qui alios quum necaren-

† deduceret. Iudæi per pſeudomoyſen decepti in Creta. † paruulis.

tur eripientes recreauerunt. Tum alij eorum ſtultitiam ſentientes, alios, ne ſeipſos iactu interficerent, tenuerunt, nuntiantes eorum mortem qui primo ceciderant. Qui etiam cognoſcentes ſeductionem, culpabant ſe, eo quod facile credidiſſent. Quumq; voluiſſent illum perimere ſeductorem, comprehendere nequiuerunt. Repente namq; diſparuit, deditque ſuſpitionem quod dæmon fuiſſet erroneus humana figura circumamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretenſium Iudæorum ad Chriſtianam conuerſi ſunt fidem.

Cap. X.

De magno incendio Conſtantinopoli facto, & morte Maximiani atque inſtitutione Procli.

Incendium Conſtantinopoli.

INterea incendium in ciuitate Conſtantinopolitana factum paulatim peruenit ad Thermas, quæ vocantur Achilleæ: deinde ad locum qui dicitur Pelargus, ita vt Nouatianorum cõprehenderetur eccleſia. Tum fertur Paulum eorum epiſcopum inter flammas eccleſiæ reſtitiſſe ſupplicantem Deo, ne eccleſia pariter crem aretur. Qui locus ereptus eſt: & hactenus 17. die menſis Auguſti apud Nouatianos Collectio celebratur. Hunc tamen locum non ſolũ Chriſtiani, ſed etiam Pagani ex eo tempore venerantur. Maximianus igitur cum duos annos & ſex menſes eccleſiam gubernaſſet, defunctus eſt. Conſulatu Ariobindæ & Aſparis, die duodecimo menſis Aprilis, in ſeptimana maiore Ieiuniorum, feria quinta. Tum igitur Theodoſius Imperator ſapienter cauſæ proſpexit, ne rurſus de epiſcopatu ſeditionis quæſtio, aut tumultu in eccleſia naſceretur. Quum adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, præſentib. epiſcopis præcepit inthronizari Proclũ. Quod etiam Romani epiſcopi Cœleſtini literę firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexandriæ deſtinauit epiſcopum, & ad Ioannem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicenſem dicens, quod nihil prohiberet alterius ciuitatis exiſtente epiſcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani corporis celebrauit. de quo tempus vt pauca dicamus.

Maximiani epiſcopi Cõſtantinop. mors An. do. 436.

Proclus ſuccedit.

Cap. XI.

De conuerſatione & moribus Procli.

Proclus † tacitum- tens.

PRoclus ab ætate prima lector fuit, apud doctores tamen † obſeruans. ſtudioſus quoq; Rhetoricæ fuit: qui quum ad perfectam veniſſet ætatem, plerunque cum Attico erat epiſcopo exceptor ſermonum eius. Et quum proficeret ab Attico diaconus ordinatur, poſtea preſbyter. A Siſinnio vero Cyzici conſecratur epiſcopus. Hæc quidem ei primo acciderunt, poſtea thronum Conſtantinopolitanæ ſortitur eccleſiæ. Erat enim vir moribus optimis: & ab Attico vtiliter eruditus, omnia eius imitabatur. Sed in iſto patientia potior apparebat. Et ille quidem hæreticis ſe terribilem opportune mõſtrabat. iſte vero omnibus mitis erat, & ſic eos potius quam violenter flectere nitebatur, nullam hæreſim vexare volens, in hac parte Theodoſium imitatus Imperatorem. Ille namque iudicabat contra culpabiles imperiali non vti poteſtate. Hic autẽ paruipendebat, ſi quis de Deo non ita ſaperet ſicut ipſe. In his igitur Imperator laudabat eum, quum & ipſe veros ſacerdotes imitaretur, & nequaquam perſequi volentes admitteret. Ego tamẽ audacter dico, quod mãſuetudine omnes veros ſacerdotes euiceri. Ob quam cauſam hoſtes ſuos citra belli certamina ſubiugabat, ſicut oſtenditur in Ioanne tyranno, & facta poſt hoc perditione Barbarorum.

Theodoſius vicit om. ſacerdotes mãſuetudine.

Cap. XII.

De victoria Barbarorum.

Barbari contra Romanos.

POſt interitum namq; tyranni, Barbari quos ille contra Romanos ſuũ euocauerat in auxilium, parati erant Romanorum fines inuadere. Hæc audiens Imperator conſuete hanc ſolicitudinem Deo commiſit, & orationibus occupatus cito promeruit quod quæſiuit. Quæ enim acciderint Barbaris enarranda ſunt. Dux eorũ nomine Rugas, fulmine percuſſus, interijt. Secutaque peſtis maximam partem eorum hominum interemit. Et non ſolum hoc ſuffecit, ſed etiam ignis de cœlo deſcendens, plurimos qui videbatur remanſiſſe, conſumpſit. Quæ res Barbaros in formidine magna conſtituit non ſolum quod contra gentem Romanorum fortiſſimam arma leuare auſi fuiſſent, ſed quod ſic eos à forti Deo iuuari conſpicerent. Tum Proclus epiſcopus de prophetia Ezechielis coram eccleſia faciens ſermonẽ, de collata ſalute, ab omnib. eſt laudatus. Cuius prophetiæ verba hæc ſunt *Et tu fili hominis propheiiza in Gog principe Moſoch & Thubal Iudicon. eum morte & ſanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & omnes qui cum eo ſunt.* Et poſt pauca: *Et ſcient quia ego ſum Dominus.*

Rugas.

Ezech. 38. a

Cap. XIII.

Quomodo filia Theodoſij Valentiniano ſit iuncta.

An. do. 438. Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano.

IGitur Imperatori propter ſuam manſuetudinem etiam alia plurima præſtitit Deus, quorum vnum illud eſt: Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eudoxia. Hanc Valentinianus conſobrinus eius, Heſperiarum partium ab eo factus Imperator, petijt vxorem. Cumque Theodoſius annuiſſet, cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placuerat q; vt Theſſalonicam ambo venirent. Inter hæc nunciauit Valentinianus, ne fatigaretur Theodoſius: ipſe enim venturum ſe Conſtantinopolim compromiſit. Quum ergo partes muniſſet Heſperias, Conſtantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis Conſulatu Iſidori & Senatoris, vxore ſumpta reuerſus eſt.

Cap. XIV.

Quomodo corpus Ioannis epiſcopi ſit Conſtantinopolim reuocatum.

NOn multo poſt epiſcopus Proclus eos qui propter Ioannis depoſitionem ſegregabantur

l[illegible]ttuit. Sa[illegible] qui diaco-
nu[illegible] [illegible]uit h[illegible]m do. C[illegible]jus
e[illegible] [illegible] Comauis [illegible]
[illegible]d [illegible]rtionem C[illegible]ano
p[illegible] ubens Imperatore reuo au[illegible] & publ
[illegible]tum in eccleſia Apoſto[illegible]um multo
[illegible] one[illegible]t. Q[illegible]d ad m[illegible]6. Con-
ſu[illegible] Theodo[illegible] La[illegible] enſis die. Pau-
lus q[illegible]e Nouati[illegible]um epiſ[illegible]pus eode[illegible]
conſ[illegible]lat[illegible]. Iu[illegible] menſis die defunctus [illegible]t.
C[illegible] ægrotaret nec dictam [illegible]onſitetã tra[illegible]-
g[illegible] eſt, nec orationes ſolitas prætermi[illegible].
Q[illegible] que eſſet mort[illegible] vicinus, euocauit omnes
clericos ſuos dicens. Cogitate epiſcopum e[illegible]ige-
te[illegible], ne poſt hac turbas eccleſiæ noſtræ
[illegible]nt. *Illis vero et potius electionem dantibus,*
Pau[illegible] ait: Ergo ſcriptam mihi huiuſmodi date
[illegible]ſ[illegible]ionem, quod ipſum eligetis, quem ego
[illegible]cſero. Quibus hoc facientibus atque ſub-
ſ[illegible]nt b. Marciani presbyteri nomẽ in charta
[illegible]plit atque ſignauit. Fecitq; priores ſimi-
liter ſignare presbyteros, eamque chartã apud
Marcum depoſuit Scytharum eccleſiæ Noua-
tianorum epiſcopum, dicens: *Si vixero, mihi red-
de, ſi mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari.*
Poſt cuius obitum tertio die reſignantes, &
Marciani nomen inuenientes, eiuſque laudan-
tes electionem, ſine vlla mora miſerunt in Ti-
beriada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et com-
prehenſum deduxerunt viceſimoprimo die eius
menſis, & ordinarunt epiſcopum.

Marcianus ſuccedit Paulo.

Cap. XV.

Quomodo Eudocia vxor Imperatoris Hieroſolymam ſit profecta.

THeodoſius igitur Imperator pro benefi-
cijs à Deo ſibi collatis, gratias agebat, plu-
rimis honoribus Chriſto ſua vota compenſans,
coniugemque ſuam Eudociam Hieroſolymam
[illegible]nauit: Hoc enim & ipſa votum habuerat,
ſ[illegible]deret nuptam. Quæ tam Hieroſo[illegible]
n[illegible]leſias conſtitutas quam per [illegible]gulas
[illegible]oſitas, honor[illegible] & qu[illegible]m illuc profe-
[illegible]tur, & cum ind[illegible]diret.

Cap. XVI.

Quod Proclus Thala[illegible]um ſenatorem authoritate ſua Cæſarea Cappadociæ fecerit epiſcopum.

An. do. 441.

PRoclus autem epiſcopus eodem tempore
ſepti[illegible]odecimo Imperatoris Theodoſij Cõ-
ſu[illegible]tu, rem mirabilem operatus eſt, quam nul-
lus priorum fecit epiſcopotum. [illegible] enim
Firmus epiſcopus Cæſareæ Cappad[illegible]iæ mor-
tuus fuiſſet, adeiant Cæſarienſes, petentes epi
ſcopum. Quumque cogitaret, quem eis ordi-
nare deberet, contigit vt ad eum ſalutandũ die
ſabbato Senatores vniuerſi venirent, inter quos
Thalaſſius qui præfecturæ Illyric[illegible] adminiſtra-
uerat dignitatem. Quumque futurum eſſet (ſi-
cut habebat fama) vt Orientalem [illegible]geret præ-
fecturam, miſſa manu Procl[illegible] pr[illegible] præfecturæ
dignitate epiſcopatum ei Cæ[illegible]ianæ ciuitatis
impoſuit. Hæc quidem in eccleſia illo tempo-
re gerebantur. Nos autem hic termin[illegible] ſ[illegible]a-
mus hiſtoriæ in pace gubernari cunctas eccle-
ſias exorantes. Nos ergo o ſacratiſſime hom[illegible]o
Dei Theodore, tuam complebimus iuſſionem,
finem facientes hiſtoriæ, in anno ſecundo tre-
centeſimæ quintæ Olympiadis, Conſulatu 17.
Imperatoris Theodoſij.

Peroratio Socratis Cõſtanti[illegible]politani ad Theodorũ

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quam Tripartitam vo-
cant, libri duodecimi, Epiphanio Scho-
laſtico interprete,

FINIS.

EVSEBII CÆSARIENSIS VITA EX D. HIERONYMI CATALOGO DE VIRIS ILLVTSTRIBVS.

EVſebins, Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus, in ſcripturis diuinis ſtudioſiſſimus, & bibliothecę diuinæ cũ Pamphilo martyre diligẽtiſſimus peruestigator, edidit infinita volumina, de quibus hæc ſunt:

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, hoc eſt Euangelicæ demonſtrationis, *Libri* 20.

Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, hoc eſt Euãgelicæ præparationis, *Libri* 15.

† Θεοφανείας hoc eſt diuinæ appatitionis, *Libri* 5.

Ecclesiaſticæ hiſtoriæ, *Libri* 10.

Chronicorum canonum omnimoda hiſtoria, & eorum ἐπιτομή. Et

De Euangelicorum diapbonia.

In Eſaiam *Libri* 10. Et

Contra Porphyrium, qui eodem tempore ſcribebat in Cilicia, vt quidam putant, *Libri* 30. De quib. ad me viginti tantum peruenerunt.

Τοπικῶν. *Liber* 1.

Ἀπολογίας pro Origene, *Libri* 6.

De vita Pamphili, *Libri* 3.

De martyribus alia opuſcula. Et

In centum quinqnaginta Pſalmos, erudititiſſimi commentarij. Et multa alia. Floruit maxime ſub Constantino imperatore & Conſtantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt,

† Θεοφανείας

DE THEODORITO.

Theodoritus Cyri fuit Epiſcopus, qnam Stephanus ἱερὰν πόλιν appellat, Vocãt illam Perſæ Cyrecbatã, & ſita eſt in extremis Perſię finib. Meminit eius *in quinto libro*, quõ inquit [illegible] Scripſit *Eccleſiaſtica hiſtoria libros quinque*, quos Græci nũc λόγους, nunc τόμους vocant. Præterea opus quod inſcripſit, De curatione Græcarũ affectionum, verſum ſuperiorib. annis à Zenobio Acciaiolo Florentino ordinis Prædicatorũ. Meminit ipſe paſſim in hiſtoria ſua de alijs quoque libris à ſe conſcriptis, vt reſponſionum ad Magos Perſarum, & Hiſtoriæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat ſe verſatum in actionibus forenſibus apud Conſtantinopolim, cum Aquilini ſodalis ſui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum ſuorũ, & aui ſui, quẽ ad Chriſtum conuerſum refert in agro Gazenſi, quum fuiſſet parte ethnico prognatus, tribuens illi ſacrarum literarum peritiam. Scripſit autem hiſtoriam nouẽ tomis ſectam, ad Theodoſium iuniorem, exorſus à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſi. vſque ad ſeptimumdecimum Theodoſij iunioris. Extat autem huius hiſtoriæ volumen Græcum in bibliotheca Xyſti Romæ.

DE SOCRATE.

EThic Conſtantinopolitanus fuit, diſcipulus Helladij & Ammonij Grammaticorum. Scripſit hiſtoriam ad preces Theodori Sozomenæ ſimillimam quantum ad ad tempus attinet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM QVÆ IN NICEPHORI CALLISTI HISTORIA

ECCLESIASTICA CONTINENTVR, locupletiſſimus.

A.

Aron frater Moſis rerum ſacrarum apud Iudæos functioni præfuit 36.
Abacus propheta reliquia. 778
Abares populi Gotthici. 943. Græciã vaſtant 1116. à Turcis Hyperboreis pulſi ad Iſtrum permittente Iuſtiniano cõſedere. 1089. Traciã vaſtant. 1128. à Chagano victi 1130. ex Oriente in Europam ſub Iuſtiniano venerũt. ibid. Europam vaſtant. 1144
Abaſgi populi Chriſtianiſmum ſuſcipiunt. 1064
Abbas Ephraimi Syri diſcipulus. 475
Abbas monachus Syrus. 681
Abbas epiſcopus martyr. 411
Abdas Perſarum epiſcopus cum Marutha Meſopotameno epiſc. regis filium dæmonio liberat. 871. ignis delubrum diruit. ibid.
Abda Perſarum epiſcopi miracula. ibid. martyrium. 872
Abdaleus monachus. 681
Abdechalas martyr. 409.410
Abdelitarum cum Chagano bellũ. 1129
Abdieſus Perſa, diaconus & martyr. 410
Abdieſus epiſcop. martyr. 411
Abiathar 10. Iudæorum pontifex. 92
Abibus Gamalielis phariſæi filius 857
Abilius Alexandrinus epiſcopus. 150
Abimelech Iudæorum 9. pontifex. 92 à Saul rege interfectus. ibid.
Abimelech generale & commune regum Paleſtinorum nomen. 508
Abirus Chalcidis monachus. 683
Ablabius Sophiſta nobilis, Troili diſcipulus 864. Nouatianorum Nicææ epiſcopus creatur. ibid.
Aboras fluuius. 1096
Abraham diſcipulus Ephraim Syri. 475
Abrahæ Iudæorum patris benedictiones. 35. fides & iuſtificatio. ibid. eius poſteris cur per Moſen lex data. 30
Abrahames monachus Antiochen. 683
Abramius epiſcopus martyr. 411
Abrilli memoria. 473
Abundantius ſeditionem Alexandrinam ob epiſcopi electionem ortam mitigat. 865
Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis hoſtium, Perſarum videlicet, captiuos redemit. 878
Acacius Euſebii Pamphili in Epiſcopatu Cæſarienſi ſucceſſor. 454 468.513. 524. fidei formulam a ſe compoſitam concilio Seleuciæ exhibet. 527. Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos variis de cauſis excommunicat. 532. Nicænum ſymbolum abolere conatur. 536. reſipiſcit & Aetii opinionem reiicit. 530
Acacii Cæſarienſis, inepta vox 529. noua fidei formula in ſynodo recitata. ibid.
Acaciani exauthorantur & excommunicantur 529. 571. cur à Macedonianis reiecti 571. per vim epiſcopos qui Conſtantinopoli fuere ſententiæ ſuæ aſſentires cogunt. 535
Acacianorum de inæqualitate filii hæreſis 539. quo argumento inæqualitatem deſtruderint. 540
Acacius Conſtantinopolis epiſcopus. 1003. Baſiliſci circularib. literis reſiſtit. ibid. eidem vt circulares literas prioribus contrarias det, perſuadet ibid. à Felice Romano epiſc. exautoratur. 1014. Felicis nomẽ in ſacro albo inducit. ibid. moritur. ibid.
Acacius Orphanotrophus epiſcop. Conſtantinopolitanus. 999
Acacius Melitinenſis epiſcopus. 934
Acacius Aſtathiæ epiſcopus. 986
Acacius dux Marciano ſuffectus. 1096
Acacius martyr. 347.525
Acacius Berrhœæ epiſcop. 652. 705. manſionis ſuæ domicilium ſemper apertum habuit. 777
Acephali hæretici. 1146
Acepſima martyrium. 410
Aceſii Nouatianorum epiſcopi de Synodi Nicenæ decretis ſententia 379
Achemenides vir illuſtris, liberrime Chriſtianiſmum apud Varanem regẽ Perſarum defendit 872. à Varane bonis omnibus ſpoliatus Camelos aulæ curare iubetur. 873. eius egregia contra Perſarum regem dicta & facta. ibid.
Achans Marim iudex. 268
Achæorum cum Troianis bellum. 345
Achillas Arii ſectator. 356
Achillas presbyter Alexandrinus in philoſophia bene verſatus. 288
Achillas Alexandriæ epiſcopus. 617
Achillanus Conſtantinopolis granarium. 930.
Achimaas Iudæorum pontifex. 92
Achior Ammonites. 48
Achitob Iudæorum pontifex. 92
Achrido vrbs Iuſtiniani Imperat. patria, Iuſtiniana ab eodẽ denominata 1035. 1083
Acylis fluuius. 348
Adaarmanes Perſarum dux. 116
Adamantius medicus Iudæus Chriſtianus factus. 866
Adamantius Arianus epiſcop. 439
Adami lapſus. 29
Adana Siliciæ vrbs. 716
Adauctus Magiſter officiorum ſub Diocletiano, martyr. 300
Adaulphus equitum domeſticorum præfectus 837 eius cædes. 838
Addas Manetis ſectator. 285
Addas Vincentii presbyteri conſobrinus 780.
Ades ducis cædes 1090. vindictam diuinam di[illegible] cæditur agnoſcit. ibid.
Adelphius Enthuſiaſtarum hæreſeos dux 634. impietatem ſectæ ſuæ apud Flauianum indicat. 635
Adelphius Arabiſ. epiſcopus per ecſtaſin locum Ioannis in cœlo inquiſiuit. 825

Adiabene regio nata. 410. 481
Adane regio. ibid.
Adolius ſpi copus. 624
Adoptio filiorum dei per Chriſtum in baptiſmo. 1020
Adorare reges apud Perſas mos eſt. 40?
Adrazann cũ Areobindo ſingulare certamen. 945
Adulterarum apud Romanos pœna. 730. *ra quod non ſatis eſſet decora & legitima à Theodoſio ſublata.* ibid.
Adulphius Cucuſi epiſcop. Chryſoſtomum benigne excipit. 84?
Ædeſius adoleſcens ab Indis captus eorum regi dono datur. 405. *regis pincerna conſtituitur. ibid. mox regis filij curator & regni adminiſtrator ordinatur. ibid. in patriam reuertitur. ibi. Tyri ordinatur presbyter.* ibid.
Ædeſius diaconus. 884
Ægypti epiſcopi Orthodoxiam profitentur. 994. *& ſeq. Eutychiam hæreſim non damnant.* 995
Ægyptius pſeudopropheta perduellionis opprimitur. 120
Ægypti monachi Petri Apoſtoli temporibus. 105 *& ſeq.*
Ægyptiorum epiſcoporum ad Leonem Imperatorem ſupplicatio. 968. *agreſerunt quod in Nilo cuius aqua terra rigatur ſacrificare non liceat.* 759
Alea vrbs. 481
Ælia ciuitas Palæſtinæ, vbi quondã Hieroſolyma erat, ab Imper. Aelio Adriano nominata & condita. 173
Aelius Pu..Iulius Debelli epiſcopus. 218
Aelius Hadrianus vide Hadrianus.
Æmylianus Imperator. 257
Æmylianus Ægypti præfectus. 260
Æmylianus martyr. 559
Æmylius Beneuenti epiſcopus 823.
Æneas a Petro apoſtolo diuturno morbo liberatur. 95
Aequinoctium vernum ante 9. Calend. Aprilis. 747
Aequiſubſtantialis verbum in Sirmienſi concilio repudiatur 504. 527.
Aeſculapij delubrum euerſum. 401
Aethi..rs ducis cædes. 1090
Aetius Lydiæ epiſcopus Arij fautor. 365
Aetius A..ij diſcipulus. 4 8. ... dictus, cur. ibid. propter paupertatem aurifaber factus. ibid. ſacras literas Tarſi diſcit. 479 idem medicinæ ... gratia ... cooperat. ibid. epiſcopatum contempſit. ibid. diaconus deſignatur. ibid. Antiochia pulſus Anazarbi ſophiſtæ operam dat. ibid. à Sophiſta domo exigitur. ibid. diaconatu priuatur 532. *in exilium mittitur.* 482. *inde rurſum reuertitur.* 553. *Gallo Cæſari familiaris fuit.* 482. *Eunomianæ hæreſis primarius author.* 629
Aetij ... patria 473. *bona publicata. ibid. in matrem pietas. ibid. ... 512.*
Aetius presbyter Ancyranus. 610
Aetius dux militaris Ioannis tyranni 856. *& ſeq. per tranſactionem Co... ſecreto.* ibid.
Aetius Leontij Philoſophi filius Eudociæ Imperatricis frater. 879
Aetius dux Baſilium perduellionis reum apud Imperat. Valentinianum 3. facit. 933. *Attilam Theoderico Gottho ſibi prius ... vincit* 945. *eius aduerſus Bonifacium dolus.* 943. *Imperatoris deſignitur.* 944
Aetij ducis Rom cædes. 945
Affinitatis violatæ memorabile exemplum. 38
Agabus propheta famem futuram prædicit. 96. 101. *Paulo Apoſt captiuitatem prænunciat.* 118.
Agapa martyr inſignis. 304
Agapitus Romanus epiſcopus 1057. *Anthimum Conſtantinopolitanum exauctorat.* ibid.
Agapetus Macedonianorum epiſcopus. 861. *Orthodoxam religionem vna cũ ſuis amplectitur. ibid. Theodoſij Synadæ abſentis epiſcopi thronum occupat. ibid. in epiſcopatu confirmatur ab Attico.* ibid.
Agapius Euſtathij martyris filius martyr. 177.
Agapius Seleuciæ epiſcop. Antiochiam tranſlatus. 910
Agapius Arianus epiſcopus 744. *eius cũ Marino item Ariano de religione diſſenſio.* ibid.
Agapius Cæſarienſis epiſcopus. 290
Agareni populi. 999 *Meſopotamiam vaſtant* ibid.
Agas epiſcop. martyr. 411
Agathangelus martyr inſignis. 304. 339
Agathon Romanus Põtifex. 1048. *Theoderichi regis Romani legatus.* 1057. *Menam Conſtantinopoli epiſcopum conſecrat.* ibid.
Agathonice femina martyr. 185
Agathonicus 347
Agelius Nouatianorum epiſcopus. 622. *proſcribitur. ibid. reſtituitur. ibid moriturus Siſinium ſibi ſubſternit.* 756. *Vita ſanctitateque ã diſputationis contentione clarior fuit.* 717. *& ſeq.*
Agelon Procopij tyranni proditor. 620
Agnoetarum hæreſis. 1151
Agnus verus Paſcha. 71
D Agnetis reliquiæ. 860
Agonales ludi. 176
Agricolaus. 340
Agrippas Iudææ rex. 1-2
Agrippas iunior Iudææ rex. 120. *Cæſaream ad Feſtum venit* 123. *Paulum apoſtolum de rebus ſuis verba facientem audit ibid. eundem abſoluendum cenſet.* 124.
Agrippinus Alexandriæ epiſcopus. 174 210.
Aiax Bitolij epiſcopus ter cum coniuge concubuit & tres ex ea filios ſuſcepit. 777.
Aiacis ſepulchrum. 345
Aithales Arij ſectator. 357. 363.
Aithales Perſa presbyter & martyr. 410
Alamundarus Saracenorum Phylarchus. 1034 *Chriſtianus fit. ibid. acute dicto Saracenos refellit.* ibid.
Alamundarus Scenitarum dux. 1060. 1106.
Alani populi. 943
Alaphij memoria. 472
Alarichus Gotthus Romanarum copiarum dux 836 *contra Honorium rebellat.* 837 *eidem reconciliatur.* 838. *Græciam & Dalmatiam vaſtat.* 836. *Romam obſidet. ibid. pecunia accepta obſidionem ſoluit. ibid. denuo ſummens ad Romam rurſus obſidendam incitatur. ibidem, eam capit ac diripit.* 838. 851.
Alarichi hiſtoria & res geſta. 844. *mors.* 839.
Alaurichus Honorij Imp dux 852. *proditionis ſuſpectus caditur.* ibid.
Albinus Iudææ præfectus. 134
Alcibiades martyr. 208
Alcibiades Appamenus Syrus Helceſaitarum hæreſim plurimum oppugnauit. 249
Alcimus Iudæorum pontifex. 29
Aleſiones epiſcopus. 1023
Alemanni Galliam vaſtant. 699 *a Gratiano Imperatore debellantur.* ibid.
Alexa maritus Salome. 35
Alexander Macedo. 12 *poſt deuictum vniuerſum orbem moritur.* 36 *pro Deo poſt mortem cultus.* 604
Alexander Ariſtobuli primus filius fratrem occidit. 38. *Ptolemæum Lathurum fortiſſime deuicit. ibid. moritur.* 39.
Alexander Ariſtobuli ſecundus filius, à Pompeio profugit. ibid. Patruo Hircano bellum infert. ibidem. à Gabinio capitur. ibidem. à Scipione Pompeij iuſſu ſecuri percutitur. ibid.
Alexander ſcriba tumultum Epheſi aduerſus Paulum excitatum ſedat. 117.
Alexander medicus martyr. 206
Alexander Mammeæ filius Romanorum Imperator. 37. 244. *magna in Chriſtianos beneuolentia præditus fuit.* 246.
Alexander Cæſarienſis martyr. 267
Alexander epiſcopus Hieroſolymitanus 242. *Hieroſolymis inſignem bibliothecam inſtituit. ibid. Origenem in presbyterorum ordinem legit.* 250. *in carcere martyrio defunctus moritur.* 263
Alexander Cappadocum antiſtes Hieroſolymam precationis gratia proficiſcitur. 237. *Hieroſolymis inuitus retinetur, & diuina ordinatione epiſcopus creatur. ibid. eiuſdem epiſtola & martyrium.* 238
Alexander Baucalis Alexandrinus presbyter author diſſenſionis & hæreſeos Arianæ à quibuſdam habitus. 357.
Alexander Alexandrinus epiſcop. ibid. Arium presbyterum ſacrarum literarum ordina ibid. eundem ab eccleſia proſcribit. 325. *& ſeq. vt Ariũ ad communionem admittat perſuade-*

ſtenon ceſſit. 367
Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexandrum Conſtantinopolitanũ de reb. in doctrina eccleſiæ nouis Arij ſcriptum. 359. ad omnes Catholicos epiſcopos epiſtola, de Arianis. libr. 9. cap. 8
per Alexandri Alexandrini literas diſſidium eccleſiarum auctum. 364
Alexander Conſtantinopolitanus epiſcopus. 374. paucißimis verbis Philoſophum argutum ad Chriſtianam perduxit religionem. 373
Alexandri Conſtantinopolitani epiſc. & Euſebij Nicommedienſis de Ario contentio 439. contra Arium precatio ibid. mors. 450
Alexander optimus eccleſiæ Antiochenæ antiſtes. 882. primus Ioannem Chryſoſtomum in Eccleſiaſticorum album retulit. ibid.
Alexander Antiochenus antiſtes Attico Conſtantinopolitano vt idem faceret, ſuaſit. 883. Euſtathianos ad Eccleſiam Catholicam perduxit. 882
Alexandria primaria inter Libyæ, Ægypti & Thebaidis vrbes, ciuitas. 356
Alexandriæ ſæua Catholicorum perſecutio ab Arianis illata. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661.
Alexandriæ ſolus epiſcopus concionandi munere fungitur. 753
Alexandriæ ſeditio propter Dioſcoro abrogatum epiſcopatum orta. 957. 958. 967. grauiter punita. ibid.
Alexandrina plebs ſupra alios homines ad ſeditionem procliuis. 865. 967
Alexandrina plebs tumultuatur propter Athanaſii expulſionem. 455. eccleſiam Dionyſii incendit. ibid.
Alexandrina ſynodus. 566. quid de οὐσίας & ὑποστάσεως vocabulis decreuerit. ibi.
Alexandrinæ eccleſiæ ſub Athanaſio tranquillitas. 653
Alexandrinæ Eccleſiæ pontifices quando ſecularia tractare cœperint. 865
Alexandrinæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 313
Alexandrini epiſcopi priuilegia. 898
Alexandrinorum contra ſynodum Chalcedonenſem & Proterium tumultus. 967.
Alexandrinorum hæretici à Cyrillo vrbe eiecti. 865
Alexandrinorum in epiſcopum ſuũ Dionyſium pietas. 252
Alexandrinorum epiſcoporum ſucceßio. ibid. 150. 174. 210. 249. 287. 356. 357. 735. 891.
Alexij Comneni Imperium. 910
Ἀλεξιφάρμακος herba ex ſtatua Chriſti proueniens, quam erexerat mulier illa quæ profluuio ſanguinis ſanata fuerat. 270.
Alexionis memoria. 473
Alpes Iuliæ 507. 761. Suſacenſes. 507. Gottiæ. 851
Alypius Byzantinus epiſcop. 359
Alypius presbyter Athanaſium eremine liberat. 432. & ſeq.
Amaleſuntha Theodorici Gotthorum regis filia 1061. Iuſtinianum ad bellum aduerſus Gotthos mouendum excitauit. 1064
Amantius Imperalium Eunuchorum præfectus 1048. Theocrito euidam Imperium parare ſtudet. ibid. cæditur. ibid.
Ambroſius Cæſarienſis presbyter, martyr. 246.
Ambroſius præfectus Mediolanenſis populi conſentientem de epiſcopi electione ſedat 665. vnanimi conſenſu populi. Mediolani epiſcopus eligitur ibid. electionem ipſius Imperator approbat. ibid.
Valentinianum de magiſtratuũ iniquitate admonet. ibid. Theodoſium ob tyrannicam Theſſalonicenſiũ cædem excommunicat 767. hominem Ethnicum à Gratiano Imperatore ad ſupplicium damnatum deprecatione ſua liberat. 771. Theodoſio conditiones reſipiſcentis proponit 768. Iuſtinæ Imperatrici Arianiſmum introducere volenti fortiter reſiſtit. 225. ad martyrium obeundum paratus. 768. canonum diligens in eccleſia obſeruator. 769.
Ambroſii baptiſmus. 669. cum Theodoſio excommunicato colloquium. 768. cum Rufino duce. ibid.
Amida vrbs. 1037
Ammias Philadelphienſis propheta. 225
Ammonaria fœmina martyr. 254
Ammonius Origenis præceptor. 240. Commentarios ſcripſit de Moyſis & Ieſu conſonantia. 241
Ammonius martyr. 306
Ammonius παρώτης, h. e. ſine aure, monachus 679. aurem ſibi ne ad epiſcopatum promoueretur abſcidit. ibid.
Ammonius Palæſtinus monachus. 681.
Ammonius Grammaticus. 735
Ammonius Ægyptius monachus. 867. Oreſtem præfectum lapide in facie vulnerat. ibid. ob id à iudice inter tormenta necatur. ibid. à Cyrillo inter martyres refertur. ibid.
Ammonius longus 803. pro Iſidoro deprecatur. ibid. poſt mortem à Theophilo inimico laudatus. 810
Ammonij Longi & Epiphanij colloquiũ. 808 mors. 810
Ammonij poeta de bello Gotthico ſcriptum. 795. 796.
Amon miles, martyr. 254
Amon martyr. ſub Licinio. 240
Amon Tabennenſiotes monachus. 672
Amon monachus Ægyptius. 417. annos 18. cælebs cum vxore vixit. ibid. diuina virtute vltra Lycum foſſam transfertur. 418. eius Animam Antonius longe ab eo diſſitus in cælum ferri videt. ibid.
Amphilochius metropolitanus Lycaoniæ epiſcopus. 634. domicilia Enthuſiaſtarum exurit, & e ſua prouincia ſua expellit. ibid.
Amphilochius Iconij eccleſiæ præfuit. 644. Gregorio & Baſilio amicißimus fuit. ibid. in ſolo loco ab Angelis Dei ſacris initiatus & epiſcopus ordinatus eſt. ibid. à Theodoſio petit vt Arianorum conuentus in vrbibus inhiberet. 710. quomodo id tandem Imperatori perſuaſerit. ibid.
Amphilochius Sidites Chalcedonenſem ſynodum non recipit. 971
Amphion Nicomediæ epiſcop. 378
Anabaptiſmi damnatio. 1057
Anabarzus Ciliciæ ciuitas. 479
Anacletus Romanus epiſcopus. 129
Ananus pontifex Iudæorum. 93
Ananus Caiphæ ſocer pontifex Iudæorum. ibid.
Ananus alter Anani filius pontifex Iudæorum 93. huius conſilio Iacobus frater domini interficitur. 134. et ob id Pontificatu adimitur. 135
Ananias & Saphira quod Spiritui ſancto mentiti eſſent horrenda & ſubitanea mori 89
Ananias vir pius Paulo manus imponit & ad Chriſtum deducit. 94
Anaſtaſia martyr Romana. 304. altera item eiuſdem nominis. ibid.
Anaſtaſia Valentis Imperator. 622
Anaſtaſia ciuitas Daras olim nominata. 1035.
S. Anaſtaſiæ hiſtoria 926. ad Chryſogonum in epiſtola. 94. et reliqua. 860
Anaſtaſiæ templum Conſtantinopoli vnde nomen id ſortitum ſit. 708. precibus Marciani viri ſancti illæſum ab incendio permanſit. 974
Anaſtaſius pontifex Romanus. 831
Anaſtaſius Hieroſolymitanus epiſcopus Iuuenalis ſucceſſor. 983
Anaſtaſius presbyter Neſtorij ſectator. 893. eius verba hæretica. ibid. à Neſtorio laudantur. ibid.
Anaſtaſius dux Heliam de ſede deturbat, & Ioannem in eius locum Hieroſolymis ſurrogat. 1031
Anaſtaſius Theopolitanus, hoc Antiochiæ epiſcopus 1086. fortiter magnoque animo Iuſtiniano in hæreſi Aphthardocitarum reſiſtenda reſtitit. 1087.
Anaſtaſii Theopolitani ſcriptum aduerſus aphthardocitas ibid. exilium. 1094. exilij cauſa. ibid. ſcripta. ibid.
Anaſtaſius 2. Antiochiæ epiſcop. prioris ſucceſſor. 1145
Anaſtaſius Dicorus Imperator Romanorum 1016. 1019. Macedonio infenſus 1021. & ſeq. criminatores ei ſubornat, & in exilium mittit. ibid. Manichæorum ſectæ addictißimus. 1020. acriores defenſores, & oppugnatores Synodi Chalcedonenſis è thronis ſuis deturbat. 1020. Synodum Sydoniam contra Flauianum & Heliam cogit. 1028.
Anaſtaſius Imperator viuens è ſacro Codice expunctus & Hieroſolymis anathemati ſubiectus. 1034. 1035. in Imperio Romano ariſtocratiam inſtituit. 1044. epiſcopos Orthodoxos aliquot in exilium mittit. 1022. ſubditis ſuis exactionibus grauis fuit. 1044

Daras Oppi lum muniyt & Anaſtaſiam nominauit .1037. clauſulam hymno terſancto addi voluit. Qui crucifixus es. &c. 1045. portorium Aurargenteum ſuſtulit. 1044

Anaſtaſii Imperatoris egregium dictum 1027. *in Euphemium epiſcopum odium vnde* 1020. *in Ioannem Tabenſium ingratitudo.* 1022. *mors.* 1036.1048.

Anathema quid apud Chriſtianos ſit. 904. 453.

Anathema in Arianos. 613

Anathema an in defunctos iacere liceat. ibid.

Anatholius Alexandrinus, Laodicenſis epiſcop. 298. *Anatolius Alexandrinus Arithmeticas inſtitutiones. 10. libellis compoſuit.* ibid.

Anatolius Antiochenus dijs ſacrificans. 1104.

Anatolij Antiocheni eiuſdem graue ſupplicium. 1105

Anatolius Patriarcha Conſtantinopolitanus Flauiani ſucceſſor. 946

Anazarbus ciuitas terraemotu corruit. 1050.

Anazarbus ciuitas reſtauratur. ibid.

Ancyra propter receptum Marcellum magnus tumultus exoritur. 493

Andragathius Maximi tyranni dux Gratiani cadem patrat. 726

Andragathius Maximi tyranni dux in flumen ſe ſubmergit. 728

Andragathius philoſophus Ioannis Chryſoſtomi praeceptor. 785

Andreas apoſtolus a Chriſto vocatus. 62

Andreas apoſtolus Tracium, Macedoniam, & circum prouincias ſortitur, Byzantij Chriſtum praedicauit. 558.

Andreae apoſtoli acta. 135

Andreae apoſtoli peregrinationes ibid.

Andreae apoſtoli martyrium. ibid. reliquiae Conſtantinopolim perlatae 145. 562.

Angelus in ſacris literis dominus vel Deus nuſquam appellatur, quotieſcunque autem angelus vocatur Dominus vel Deus, tunc de filio Dei loqui ſcripturam ſciendum eſt. 29

Angeli paſtoribus Chriſti Seruatoris natiuitatem renunciant. 49

Angelorum glorificantium Deum ob ſingularem erga genus humanum amorem hymnus. ibid.

Angelitarum haereſis. 1151

Angelus Iſaacius Imperator. 910

Anianus epiſcopus Alexandrinus Marci Euangeliſtae ſucceſſor. 130 150

Annibalianus qui & Dalmatius dictus eſt, Conſtantii Chlori & Theodorae filius Dalmatij iunioris pater. 307

Anicetus Romanus pontif. x. 174

Animarum immortalitas, ex inferis in paradiſum reductio. 5

Animarum reſurrectio, fides & habitatio. ibid.

Annas martyr. 409

Anna Maria virginis Deiparae mater 42.

Annae eiuſdem infecunditas. ibid.

Anna grandaeua & ſancta mulier, Mariam cum puero Ieſu in templum venientem videt, & Deum ob id laudauit. 50

Annas pontifex Iudaeorum. 57.72 *diuina viſione punitus.* 101

Anelinus proconſul. 336

Anterotes Roman epiſc. 250

Anthemius Orientalis Imperij adminiſtrator. 845. *latrocinium vrbis Conſtantinopolitanae murum extruxit. ibid.* 920

Anthemij cum Troilo ſophiſta familiaritas. 845

Anthimus Nicomediae epiſcopus. 295. *eius martyrium* 296 306

Anthimus poeta. 976

Anthimus Conſtantinopolis epiſc. 1055

Anthimus Conſtantinopolis epiſc. exauctoratur. 1057

Anthimus Conſtantinopolis epiſcop. de throno deijcitur. 1077

Anthropomorphitarum haereſis. 633 801.

Anthropophagi. 137. *à Matthaeo apoſtolo Chriſtianam religionem edocti. ibid.*

Anthuſa Chryſoſtomi mater. 784

AntiChriſti aduentus ſub Imperatore Seuero expectatus à Iuda hiſtorico ex Daniele propheta praedictus. 224

Antiforum Antiochiae aedificium 1018.

Antigonus Alexandri filius auxilio Pacori & Pharnabazi Parthorum in regnum paternum reſtituitur. 41. *inde rurſum ab Herode Antipatris filio regno pellitur. ibid captus ſecuri iuſſu Antonij percuſſus interijt.* ibid.

Antigoni Ariſtobuli filij res geſtae ibid. infelix cum Herode & Soſio conflictus ibid.

Antinous Adriani Caeſaris amaſius. 175. *in deorum numerum relatus.* 605

in Antinoi honorem ludos Hadrianus Agones Antinoeios inſtituit. 175

Antinoa vrbs Aegypti ab Hadriano imp. in honorem Antinoi amaſij ſui ſic vocata & condita. ibid.

Antinoi ludi Agonales in Antinoi honorem inſtituti. ibid.

Antiochia Migdoniae quae & Niſibis dicta 497 *a Sapore Perſarum rege oppugnatur.* ibid.

Antiochia ad Orontem à Perſarum rege Choſroe capta. 1066. *à Theodoſio amplificata* 928. *a Tiberio Caeſare multis ampliſſimis aedificijs exornata.* 56. *ſaepenumero terraemotibus quaſſata.* 972. 1049. 1105.1114. *Theopolis à Iuſtiniano vocata.* 898 899. 1050. *Octennio caret epiſcopo.* 428

Antiochiae ad Orontem conuentus Epiſcoporum Arianorum ab Eudoxio congregatur. 513. *ſeditio propter Euſtathium iniuſte relegatum oritur.* 427. *alia propter tributum extraordinarium.* 771

Antiochiae concilium iterum cogitur. 610. *in eo Nicaenum ſymbolum ſtabilitur ibid. eius ſynodi ad Imperatorem ſcriptum ibid. variantes de fide opiniones ſe in hymnodijs exhibuerunt.* 497.

Antiochiae monachorum contra ſynodum Chalcedonenſem tumultus. 1023. *tres eodem tempore epiſcopi.* 570

Antiochiae incendium. 1049

Antiochena ſynodus. 451. *eius contra Athanaſium actiones.* ibid.

Antiocheni templi encaenia celebrata. ibid. eius ſub Iuliano direptio. 588

Antiocheni per ſeditionem in ſtatuam Placillae Imperatricis ſaeuiunt. 771. *Flauianum epiſcopum ſuum oratorem ac deprecatorem ad Theodoſium iratum mittunt.* 722. *Deo ad iram Imperatoris mitigandam ſupplicant.* ibid.

Antiochena vidua honeſta filiae duae, ne ſe ſtupro & idololatria contaminarent, matris ſuaſu in amnem ſe praecipitant. 301.302. *idem aliae duae faciunt.* ibid.

Antiochenorum epiſcoporum ſucceſſio. 150. 174. 210. 250. 288. 617. 861.891.

Antiochia in Caria formula fidei Antiochena à quibuſdam epiſcopis confirmatur. 626

Antiochus Epiphanes a Tobiae liberis in Iudaeam euocatus. 27. *eorum vrbem capit, & templum ſpoliat.* ibid.

Antiochi Epiphanis foediſſima apud Iudaeos tyrannis. ibid.

Antiochus Eupator patri in regno ſucceſsit. ibid.

Antiochus Eupator Iudaeos fruſtra oppugnat. ibid.

Antiochus presbyter Euſebij Samoſatenſ. epiſcopi cognatus, in exilium miſſus. 647. *auunculo in epiſcopatu ſuccedit. ibid. Iouiani epiſcopi quod aliquando Arianus fuerat ordinationem reiecit.* ibid.

Antiochus Ptolemaidis epiſcop. ob dicendi vim Chryſoſtomus cognominatus. 800.

Antiochus vir praeclarus ab Iſdigerde Perſarum rege Theodoſii Iunioris Imperij curator conſtitutus 845. *eius in educando Theodoſio fides ac diligentia.* ibid.

Antiochus Sedetes. 38

Antiochus Soter à Tryphone occiditur. ibid.

Antipater Herodis pater Idumaeus fuit. 39. *Cypriam vxorem duxit & ex ea quatuor filios ſuſcepit.* 44. *Caeſari contra Mithridatem filium bellum gerenti opem tulit.* 40. *à Caeſare ciuitate donatur. ibid. totius Iudaeae procurator conſtituitur. ibid. Filium Herodem ducem Galilaeae declarat. ibid. Hircani in recuperando regno adiutor.* 39

Antipater à Malicho quodam veneno necatur. 40

anti-

Antipatri iſtius ſtirps & proſapia. 44. res geſta. ibid.
Antiphonarum in eccleſia inſtitutio. 797
Antoninus Caracalla Imperator. 235
Antoninus Heliogabalus Imp. 249
Antoninus Pius Hadriani Imp. ſucceſſor. 17. quem diui imp rarii 1 9 in celebribus vel ibus lauacra extruxit. ibid veterem legem Iuliam qua Senatorio viro de bonis ſuis teſtari non licebat, niſi dimidiam eorum partem principi relinqueret, abrogauit. ibid. eius pro Chriſtianis reſcriptum. 176
M. Antonius T. Aurelij Antonini filius. 179 qua parentibus filij ab inteſtato ſuccederent talis. ibid.
L. Antoninus Imperator. 179
Antoninus Philoſophus Imp. ibid.
Antonius ab Auguſto ad Actium victus. 41 filium Alexandri Antigonum ſecuri percuſſit. ibid.
Antonius Magnus in Aegypto monachus 415. auru oppreſſorum defenſor fuit. 416. Alexandriam ſub Conſtantio viſere, & Catholicos confirmare ſolebat 653. animam Ammonij morientis, cum longe ab eo diſitus eſſet in cœlum ferri vidit. 418
Antonij Magni monachi vita. 416. &c. ſcite dictum. ibid. praeclarum ad Didymum dictum. 478
Antonius Germenſis epiſcop. inſidiis Macedonianorum interfectus. 892
Antononii Martyris templum. 1140
Anub monachus eiuſque ſanctitas. 472
Anubio Arianus epiſcopus. 439
Anyſius Theſſalonicae epiſcopus. 834
Anytus Socratis philoſophi accuſator. 602
Aonas primus in Syria monachus. 682
Apamea ciuitas ad Meandrum flumen ſita. 215. diuina ope contra Choſroem Perſarum regem ſeruata. 1066. miſere vaſtata. 1067
Apameae miraculum in crucis ligno editum. ibid.
Apamenſium monachi. 683
Apamenſ pertinaces ſuorum templorum propugnatores. 738
Apelles Marcionis diſcipulus librũ compoſuit quem Philumenam prophetiam vocauit. 218. eius haeretica opiniones. 219
Apelles inſignis monachus. 673
Aphraates monachus vitam theoricam vtilitati Chriſti ouium, neceſſitate flagitante poſthabuit. 651. eius cum Valente colloquium. ibid.
Aphricanus hiſtoricus. 47
Apthardocitarum haeresis. 1084
Apocalypſis Petri apoſtoli. 753. aliquandiu in eccleſiis legi ſolita. ibid. non eſt canonica. 145
Apocalypſis Pauli apoſtoli. 713
Apocalypſis Ioannis. 275
Apollinaris Hierapolitanus epiſcop. Montanum refutauit. 214. eius de Montani haereſi epiſtola. ibid. eius ſcripta. 198
Apollinaris Grammaticus. Alexandria oriundus 630
Apollinaris Rhetor ſuperioris filius. ibid.
Apollinares cur ab eccleſia Catholica deſciuerint. 631 excommunicantur à Theodoto epiſcopo ibid. recipiuntur poſt pœnitentiam in eccleſiam. ibid.
Apollinaris Gram. quod cum Athanaſio fuit à Gregorio Laodicenſi excommunicatur 480. 631
Apollinarium intima cum Epiphanio ſophiſta familiaritas. 630. luculentiſſima eorundem ſcripta. 580
Apollinaris hereſis. 480 632. 701
Apollinaris refutatio. 723. damnata 630 631
Apollinariſtæ minus ſincere ſe ad eccleſiam Catholicam contulere. 703 ſincere ſe ad eccleſiam contulerunt. 891
Apollinaris Conſtantinop. epiſcopus. 1078
Apollo Daphnaeus. 585
Apollinis Daphnaei tẽpli conflagratio. 587
Apollo Pythius. 401
Apollo Didymaeus & eius oraculum. 341
Apollonia virgo martyr. 253
Apollonius Montanum haereticum refutauit. 211
Apollonius Romae martyrium ſubijt. 217
Apollonius Alexandrinus Grammaticus. 179
Apollonius Tyanaeus. 162. à Domitiano in cuſtodiam coniectus. ibid.
Apollonius monachus. 471
Apollonides haereticus. 211
Apollophanes philoſophus. 240
Apollos vir eloquens Pauli apoſt. in eccleſia Corinthiaca collega. 116. 117
Apologia aduerſus eos qui religionẽ Chriſtianam propter haereſes ſubinde exorientes exagitant. 925
Apoſtoli non ſunt pro diis habendi cum Chriſti tantum ſerui fuerint. 327
Apoſtoli ſimplici & rudi ſermone ac ſtylo in doctrinis vſi ſunt. 148. variis linguis loquuntur. 88. 89. plerique vxorati omnes fuere. 143
Apoſtolorum 12. nomina. 62 143. electio. 62
Apoſtolorum quiſque in quibus orbis partibus Euangelium praedicarint. 149
Apoſtolorum epiſtola ad eos qui ex gentibus in Chriſtum crediderunt. 111. 755
Apoſtolorum acta quo conſilio à Luca euangeliſta conſcripta. 146
in Apoſtolorum delubro Conſtantinopoli Imperatorum & epiſcoporum ſepultura. 446
Appion legatus Alexandrinus pro Graecis apud Caium Caligulam. 99. eius contra Iudaeos acerbitas. ibid.
Appion Grammaticus orationes inuectiuas aduerſus Iudaeos ſcripſit. 99
Appion ſcriptor eccleſiaſticus. 224
Appion Archidiaconus Alexãdrinus. 362
Aqua diuinitus ignẽ alit & auget. 1068 à Narciſſo in Oleum verſa. 236
Aquila Aegypti praefectus. 232. eius in Chriſtianos crudelitas. ibid.
Aquilas Ponticus. 201
Aquileia ab Aſpare capta. 854. ab Attila expugnata. 945
Aquilinus Bibli epiſcopus. 924
Ara ignoti Dei. 767
Ara ab Auguſto Chriſto in Capitolio Romae collocata. 56
Arabia Felix & magna. 404. 486
Arabum haereſis de animarum mortalitate. 248
Arabianus ſcriptor eccleſiaſticus. 224
Arar mons Armeniae. 482
Arbathio Arianus epiſcop. 439
Arbogaſtes cadis Valentiniani Iunioris auctor. 760. praefectum copiarum confodere iuſſus eſt. ibid. ſibi ipſi infert manus. 765
Arca Noe. 482 eiuſdem reliquiae. ibid.
Arca Noe & Moſes crucis fuere figura. 10
Arcadia, Arcadij Imp. & Eudoxia filia. 790
Arcadius Theodoſii Magni Imp filius Auguſtus renunciatur. 717 praeceptori ob illata ſibi verbera necem machinatur. 731. culpam eam deprecatur. ibid. Imperator renunciatur. 762. 781. eccleſiarum iura confirmat. 783. legationem ad Gainam cum conditionibus pacis mittit. 792. Chryſoſtomum ab eccleſia diſcedere & exulare iubet. 817 ſanctitatis fama obtinuit. 843. moriturus filio Theodoſio curatorem Iſdigerdem Perſarum regem teſtamento deſignauit. 845
Arcadij Imp. Rom. liberi ex Eudoxia nati 790. de Gaina victoria. 795 reſcriptum pro Theophilo, Attico & Porphyrio. 831 mors. 840. & ſeq 842
Arcadij forum Xerolophus nominatum. 863
Arceſilaus. 1051. eius vxor monocula ſanatur. ibid.
Archelaus Herodis regis filius. 45. Iudaea princeps. 54. patri in regno ſuccedit. 55. regno pellitur. ibid.
Archelaus conſularis vir. 435. Athanaſium de Arſenij praeſentia certiorem facit. ibid.
Ardamenes Perſarmeniorum dux 1095
Ardaba vicus Montani patria. 213
Ardaburius Roman. dux. Nerſem Perſam vicit. 875. ſeptem Perſarum duces exceptos inſidiis trucidauit 876. à Theodoſio Iuniore cum exercitu contra Ioannem tyrannum miſſus. 854. in hoſtis poteſtatem peruenit. ibid. à Leone Imperatore interficitur. 982
Ardazanes Perſa ſingulari cũ Areobindo certamine congreſſus vincitur. 945
Arelatenſe Concilium. 338
Arelatenſium ciuitas à Gerontio obſeſſa. 852
Areobindus Romanus dux 876. fortiſſimum Perſarum ſingulari certamine vicit. ibid. claſſi Theodoſii aduerſus Genſericum praeficitur. 944. Ardazanẽ Perſam monomachia vicit. 945 eius aduerſus Perſas res geſta 876
Areopagus vicus Athenienſis. 112. in hoc ſupremum apud illos iudicium celebrari ſolitum. ibid.
Aretas Arabum rex. 40. contumeliam filia ſua ab Herode Antipa per repudium illatam bello vindicat. 61

…ethae m …r. 1053
…ebuſa …. 428
…gon … … …m. 347
…rgonautae … Gr… iam reditu. 348. cum … certam … ſamarinna 347 latrocinia & prada. ibid.
Argyropolis ciuitas. 881. ab Andrea apoſtolo ad Chriſti fidem conuerſa. 358. Chryſopolis opp. ſita. 881. ſic eã Atticus primus nominari oportere dixit. ibid.
Ariadna Leonis Imperat. filia. 982. Patricio Aſparis filio nubit. 981. hoc relegato Zenoni nuptui datur. 982. poſt Zenonis mortem Anaſtaſio D.coro nubit. 1018
Ariminenſis ſynodus. 509. 518. ſoluitur. 522
Ariminenſis Synodi acta reyciũtur. 698. epiſtola ad Conſtãtium Imperatorem. 520. legati Sirmienſis fidei formulæ ſubſcribunt. 530. in Ariminenſi concilio Nicæna fides confirmatur. 519
Arius presbyter & ſacrarum literarum doctor Alexandriæ. 356. & ſeq. heretici Meletij ſectator fuit. ibid à Petro Alexandrino epiſcopo excommunicatur. ibid. ab Achilla Alexandrino epiſcopo in eccleſiam, erroris gratia impetrata, recipitur. ibid. & 357. ab Alexandro epiſcopo in presbyterorum & doctorum ordinem legitur. ibid. ab eodem propter hæreſim proſcribitur. ibid. queritur ſe iniuſte ab Alexandro oppugnari. 565. vt presbyter conuentus in eccleſia ſua cogendi poteſtatem petit. 367. id ei permiſſum quatenus Alexandro epiſcopo morigerus eſſet. ibid. cauſam ſuam per literas apud epiſcopos agit. lib. 9 cap. 7
Arius & ſectatores eius vna cum libris ſuis anathemate in Nicæna ſynodo iugulantur. 557. 577. 385 ab exilio reuocatur. 422. & ſeq.
Arius literis Conſtantini Imper. Conſtantinopolim euocatur. 430 459. cum Euzoio Conſtantinopolim venit. ibid. profeſſionis fidei libellum Conſtantino offert. 431. ab Imperatore ad conuentum Hieroſolymitanum delegatur. ibid. ab Euſebianis ibidem recipitur, & ad communionem admittitur. 431 ab Athanaſio non ſuſcipitur. 432. à populo contemnitur. 439. Decreta Nicæni concilij apud Conſtantinum ſubſcribit. 440 ſubſcriptionem dolo malo per iuſiurãdum confirmat. ibid.
Arij hæretici cum Alexandro Alexandrino epiſcopo pernicioſa contentiones. 357. hæreſis. ibid 362. 542. 736. confeſſio Conſtantino Imperator. oblata. 431. ad Euſebium Nicomedienſem epiſtola. 365. repentina atque horrenda mors. 440. de ea varia hominum opiniones. 441
Ario epiſcoporum variantes ſententia lib. 9. cap. 7
Ariani formulam fidei Nicænæ reyciunt, & Arij exauctorationem improbant. 377. qua fraude effecerint vt Arius Alexandriam reductus ſit. 430. in prouinciali epiſcoporum Synodo excommunicantur. 363
Conſtantino defuncto animos ſumunt. 448. Heſij & aliorum Catholicorum nomine ementitas literas Sirmio ad Occidentales epiſcopos dederunt. 513. Nouatianis infenſi. 622. Macedonianos reſipiſcentes perſequuntur. ibid. item Catholicos Alexandriæ. 654 Conſtantinopoli. 637. in abſentia Baſilij Cappadociæ eccleſias occupare conantur. 641. eccleſias fere omnes in Oriente tenuere 701. rerum ſuarum ſattagentes Eunomianis ſe coniungunt. 709. Nectarij epiſcopi domum Conſtantinopoli incendunt. 728. Antiochiæ extra vrbem conuentus agunt. 733. ſtatuto cauent ne poſthac quæſtiones ſeceſſionis & diſſidij cauſa proponantur. 745. à publicis conuentibus à Theodoſio prohibiti. 709. 710. diſſidentes inter ſe à Plintha reconciliati. 745
Arianorum impia dogmata. 365. 364. abſurda de Deo Patre quæſtio. 743. proſcriptio, damnatio & excommunicatio 360 377. 324. 666. 625 horrenda in Catholicos tyrannis. 500. 536. 662. aduerſus Athanaſium falſo obiecta crimina. 433. 434. 435. conſilia fraudulenta. 508. doloſum conſilium vt orientales Arimini congregentur. 517. Figmentum contra Nicæna decreta. 488. eius figmenti refutatio. 490. Arianorum plerorumque aſimulata in Nicænum concilium aſſenſio. 382. fraus in ſuo ipſius dogmate damnando. 380. Fraudulentis cauillationibus pulchre obuiam eunt patres. 381. ad Iulium Roman. epiſcopum literæ. 437. diſſectio, & inter ſe diſſenſio Conſtantinopoli. 742
Arianorum libri comburendi. 589. eccleſia a Neſtorio incenſa. 892
Ariana hæreſis ex tota Lybia à Iuſtiniano eiecta 1062
Arianiſmus cur tantopere in Oriente propagatus. 706
Arius alter prioris hæreſiarcha ſectator. 357. 363.
Ariſtides vir ſanctus & pius Apoſtolorum ſucceſſor. 170. & 171 Orationes ad Hadrianum Imp. ſcripſit, quibus Chriſtianos defendit. ibid.
Ariſtides Orator nobilis. 179
Ariſtobulus Ioannis Hircani filius. 38. Iudæorum rempub. in regni formam redegit. ibid matrem & fratres occidit ibid.
Ariſtobulus ſecundus Alexandri & Salinæ filius fratri Hircano Iudæorum regnum eripit. ibid. vna cum vxore & liberis vincitur, & Romam deducitur. 39. profugus Romæ bellum reſtaurat, vincitur, & denuo Romam deportatur. ibid à Cæſare libertatem conſequitur. ibid. veneno interficitur. 40 cadauer eius in Meliſta repoſitum paterno monumento illatum eſt. ibid.
Ariſtobulus pontifex Iudæorum dolo ab Herode cæſus. 93
Ariſtocratia Iudæorum. 37
Ariſton Pelleus qua de Iudæorũ rebellione & internecione extrema memoria tradiderit. 173
Armenia maior Perſis à Philippo imper. dedita. 1095. à Secnitarum gente miſere depopulata. 1034
Armenij ad Chriſtum conuerſi per magnum & mirificum Gregorium. 406
Armeniorum hæreſis. 1146. 1154
Arſaces Parthorum rex Ptolemæo vltimo Perſarum regi regnum eripuit, atque ad Parthos tranſtulit. 36
Arſacius confeſſor Nicomedienſem cladem prauidit. 516. eius mors. ibid. precatio ante mortem. ibid. miracula. ibid.
Arſacius Armeniorum dux Chriſtianus. 596
Arſacius Chalcedonenſis epiſcop. Cyrini ſucceſſor. 809
Arſacius Conſtantinopolis epiſcop. 828. cum Chryſoſtomo deceſſore ſuo confertur. ibid moritur. 829. defunctus exauthoratur. 835
Arſ…nius epiſcopus. 624. 626
Arſenius Athanaſij lector ab Arianis mortuus eſſe dictus. 435. Tyrum venit. ibid. Athanaſium ſententia ſua iugulauit. 436
de Arſenij illius manu quomodo ea falſo ab Athanaſio amputata dicta fuerit, adhibitaque in Magiæ vſum, hiſtoria. 433. & ſequent.
Arſenius militum dux. 1013
Arſenius Meletianus epiſcopus. 433
Arſenius filiorum Theodoſij præceptor. 730. ſe ſubducit ab aula. 731
Arſeſius monachus. 469
Artaxerxes pater Choſroe dolo Artabanum aggreſſus occidit. 36
Artemilla cum miraculo à Paulo apoſtolo baptizata. 118
Artemij Auguſtalis Antiochiæ martyrium. 562
Artemonis hæreſis & deliramentum. 2‧1
Artium liberalium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima. 592
Ἀρτηκ… Conſtantinopolitanæ vrbis regio. 400
Arzibursi ieiunium. 1157
Aſcetriarum Antiquus ſtatus. 106
Aſcetriarum puellarum perſecutio & martyria. 296
Aſcholius Theſſalonicæ epiſcopus. 706
Aſclepas Gazæorum epiſcopus ab Arianis epiſcopatu priuatus Romam venit. 457
Aſclepiades epiſcopus Antiochenus. 210
Aſclepiades Nouatianorum epiſcopus. 881
Aſclepiades Conſtantinopolitanæ eccleſiæ diaconus. 996
Aſclepiodotes hæreticus. 212
Aſiaticus Aſiæ præfectus. 1054
Aſia XI præſidibus olim gubernata. 788 maximis terræ motibus concuſſa. 56

Aſpar

Aſper Romanorum dux. 94 . Ataulurg ducis filius 853. Rauennam capit, & Ioanne tyrannum in poteſtatem ſuam redigit. 855. à Leone Imperatore occiditur. 9[illegible].981
Aſphaltites lacus. 54
Aſſentatio perniciosa memorabile exemplum. [illegible]
Aſſyrij populi. 482
Aſſyriorum regnum. 36
Aſter ma[illegible]tyr. 254
Aſterius Capadox ex Sophiſta Chriſtianus factus. 444. Arianam hæreſim amplectitur. ibid.
Aſterius ſenator Romanus corpus Marini magnifice ſepelit. 269. Idem Caſarea portento cum dæmonis miraculum cohibet & abolet. ibid.
Aſterius [illegible] prafectus Chryſoſtomū Conſtantinopolim mittit. 786
Aſterius Orientis alter præfectus. 113
Aſtyages Medorum rex. 36
Aſyla eccleſiarum Eutropij inſtinctu abrogata. 789
Ataxia & Ordinis confuſio in eccleſia vitanda. 386
Athanaricus Gothus Chriſtianos inter populares ſuos perſequitur crudeliſſime. 694
Athanaricus Gothus cum Fridigerno bellum inteſtinum. 693. & ſeq.
Athanaſius Alexandri epiſcopi Alexandrini in epiſcopatu ſucceſſor. 424. per ludum nondum ephebus epiſcopus à pueris lectus epiſcopalia munia obijt. ibid. Alexandri notarius fuit, & ab eodem in diaconorum ordinem cooptatur. 425. fortiter cum epiſcopis Arianis in Nicæna ſynodo congreditur. 373. Arium Alexandriam reuertentem non ſuſcipit, nec ad communionem admittit. 432. criminationes apud Imper. fraude ſuſtinet. 433. 496. multis calumniis ab Arianis impetitur. 433. à quibus tamen ab Imperatore abſoluitur. 434
Athanaſius epiſc. Cæſarienſem conuentū vitat propter epiſcopos aduerſarios ſuſpectos. 434. calumniam ſtupri pulchre & ſapienter à ſe amolitur. 435. omnia in iudicio Tyri ſiniſtre agi cernens ad Imperatorem confugit. 436. Tyri vt contumax damnatur. ibid. vitam Antonij Monachi deſcripſit. 416 Iudice Dalmatio & aſſeſſoribus Euſebio & Theognide cauſam dicere præcipitur. 433. eorum ille forum vitat, & ſe in legitimo iudicio ad dicendam cauſam parat. 434. à Conſtantino ad Treueros in Galliam relegatur. 439. Conſtantini iunioris literis fretus ab exilio reuertitur. 450. à Gregorij militari manu Alexandria pulſus Romam fugit. 455. benigne ab occidentalibus accipitur. 455 à Iulio in epiſcopatum reſtituitur. 457. rurſum fuga ſibi conſulere cogitur. 459. idem per grauem calumniam in inuidiam apud Conſtantium adducitur. ibid. apud Conſtantem de iniuria ſibi facta queritur. ibid. literis Conſtantij ab exilio reuocatur 489. 490
Athanaſius Alexand. epiſcop. Antiochia cum Euſtathianis communicat. 492. Athanaſius Alex. epiſcop. in integrum reſtituitur. 493
Athanaſius Alexan. epiſc. Alexandriam reuertens Arianos eccleſiis exigit, eiſque Orthodoxos ſubſtituit. 495
Athanaſius Alexand. epiſcop. Maximum Hieroſolymitanum & alios epiſcopos in ſententiam ſuam adducit. ibid. Athanaſius Alexand. epiſc. apud Conſtantium denuo accuſatur. 499
Athanaſius Alexandriæ epiſcop. rurſus fuga ſibi conſulit. ibid.
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus manus militum euadit. 510
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus in ſpecu latitat. ibid.
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus in Nilo nauigans inimicorum illudit perſecutionem. ibid.
Athanaſius Alexandriæ epiſcop. ab Arianis & cæteris magiæ inſimulatur. 511
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus idolomaniam abolitionem Alexandriæ Gratus praduxit. ibid.
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus vbi annos aliquot latuit ſubito Alexandriæ apparet. 554
Athanaſius Alexand. epiſcop. Alexandrina ſynodo præſidet. 565
Athanaſius Alexand. epiſcopus Iuliani Cæſaris mandato rurſum exulat. 571
Athanaſius Alexand. epiſcop. apud Iouianum Imper. accuſatur. 611
Athanaſius Alexandriæ epiſcopus cum Iouiniano impera. Antiochiæ fuit. 610
Athanaſius Alexand. epiſc. Eccleſia ſua à Valente Imperatore reſtituitur. 626. & ſeq.
Athanaſius Alexand. epiſc. inſidias ſibi ſtrui præuidet eaſque deuitat. 627. latitat ibid. reuocatur ac epiſcopatui reſtituitur. ibid. moritur. 653
Athanaſii Alexandrini epiſcopi magnus in Nicæna ſynodo vſus fuit. ad Imperatorem Conſtantinum preces. 437. innocentia. 497 res & ærumna ſub Conſtantio. 510. epiſtolæ ad amicos de formula fidei Sirmij exhibita pars 543. 544. de coepiſcoporum ſuorum ſententia ad Iouianum de ſinceriore fidei profeſſione ſcriptum. 611
ex Athanaſii de fuga libro certa loca citantur. 567
Athanaſio magiæ crimen obijcitur. 433
Athanaſium virgo formoſiſſima, eaque caſtiſſima latens in ſouit. 554
in Athanaſio conſeruando diuina prouidentia. ibid.
Athanaſius Anabarza epiſc. 479. fautor Arij. 365
Athanaſius Ancyranus epiſc. 536. 610
Athanaſius Celetes Alexand. epiſc. 1016
Athanati ſiue Immortales Perſarum, qui & quales ſint. 877. à Romanis ſuperantur. ibid.
Athenais Leontij philoſophi filia doctiſſima 879. à patre exhæredata. ibid. plura vide Eudocia.
Athenienſes rebellionem aduerſus Cæſarem moliuntur, & propterea pœnas dant. 56
Athenodorus Origenis diſcipulus. 246. Theologicæ ſcholæ Alexādriæ præfectus. 245
Athenodorus frater Gregorij miriſico. 279 & ſeq.
Athenodorus epiſc. Alexandrinus 358
Anthia nobilis Romana fœmina S. Eleutherij martyris mater. 177. eius martyrium. 178
Athyras ſuburbana Conſtant regio. 834
Attalus Pergamenus in Gallia martyrio defunctus 204. 2[illegible]5
Attalus præfectus vrbis Romanæ Imperator creatus 837. Alarici hortatu Romanarum copiarum ducē fecit. ibid. ab Honorio Imperatore ad ſocietatem imperij inuitatus inſolentiſſimum dat reſponſum 838. ſeditioſique ſuos Honorio dedit. ibid. in exilium deportatur. ibid.
Attila Hunnorum regis expeditio aduerſus vtrunque Romanum imperium. 944. mori. 945
Atticus vir conſularis Simeonem Cleopæ martyrio afficit. 165
Atticus Conſtantinopolis epiſcopus ſucceſſor Arſacij 829. Euſtathij Sebaſtenſis diſcipulus. ibid. Ioānitas perſequitur ibid. Nouatum laudauit, Nouatianos non item 881. 882. erga egenos miſericors & liberalis fuit. 880. ſuperſtitionis occaſiones præcidit. 881. corpus Sabatij ad ſuum ſepulchrum Sabatiani, acra peragebant alibi clam ſepeliri curauit. ibid. Nouatianos non improbauit. ibid. Ioannitas ante obitum ſuum eccleſiæ ſuæ adiunxit. 882. tempus mortis ſuæ præuidit. 882
Attici Conſtantinop. epiſc. ad Calliopium Nicænum presbyterum litera. 880. ſcite dicta. 881. epiſtola ad Cyrillum ve Chryſoſtomi nomen in ſ[illegible] epiſcoporum album inſerat. 883. eiuſdem de eodem ad Petrum & Aedeſium diaconos epiſtola. 884. mori. 889
Atticus Nicopolitanus epiſcop. 993. Synodi Chalcedonenſis S. conſulta inſcriptum refert. ibid.
Atyſtanus paganorum. 604
Audæus Anthropomorphitarum hæreſeos inuentor & auctor. 633
Audus Augari Edeſſenorum principis filius à Thaddæo ſanatur. 97
Augarus Edeſſenorum princeps morbo incurabili detentus ad Chriſtū ſcripſit ac ſanationē petijt. 96. quale reſponſum acceperit. ibid. pictorem ad Chriſtum qui eius formā depingat mittit. 9[illegible] Thaddæo diuturno morbo ſanatur ibi.
Augari Edeſſinorum toparchæ epiſtola ad Chriſtum. ibid.
de Augari rebus libri conſcripti Edeſſæ ſeruati 98
Auguſtus Cæſar. Romanorum Imperium in vnius redegit poteſtatem. 41. Antonium ad Actium deuicit ibid. Herodi

diadema

diadema impoſuit. ibid. Romanorum ciuium cenſum egit. 56. Chriſto aram in Capitolio conſtituit. ibid.
Auguſti Cæſaris tempore ſolis ingens eclipſis & fames magna extitit. ibid. eius mors ibid. ab Auguſto edictum promulgatum vt in ſua quiſque vrbe recenſeretur. 41. & ſeq.
Auitus tyrannus Romanus. 962
Aurelius Cyrenius martyr 218. ſummi ordinis præfectus. 268
Aurelianus Imperator perſecutionem aduerſus Chriſtianos quoque molitus eſt. 281. Pauli Samoſateni proſcriptionem comprobauit. ibid.
Aurelianus vir conſularis. 790. cum Saturnino Gainæ deditur. 792
Aurelianus Epiphanienſis eccleſiæ diaconus. 1026.1027
Auſonij conſulatus. 700
Authus epiſcopus. 624
Auxenthius martyr ſub Diocletiano. 304
Auxentius epiſcopus Mediolanenſis Arianus. 667. in concilio Romano damnatur. ibid. 668. eius mors. 669
Auxentius vir clariſſimus Addæ filius. 780
Auxentius exſcholaris, monachus. 975
Auxumitæ populi 481.482. propter Romanorum commercium impeditum Homeritas bello aggreſſi vicerunt 1088. Chriſtianiſmum amplectuntur. ibid.
Axiora Iudæorum pontifex. 92
Azadanes diaconus Perſa, martyr. 410
Azades Perſa aulicus martyr. 409
Azarethi contra Romanos expeditio 1059
Azarias Iudæorum pontifex. 91
Azazene Perſidis prouincia à Romanis vaſtatur. 875
Azymorum dies. 71

B

Babylas martyr epiſcopus Antiochenus 250. apud Nicomediam pro Chriſto fideliter decertauit. 251. Numeriano Imperatori Chriſtianorum myſteria inſpicere volenti reſtitit. 287. quare offenſus Numerianus eum necari iuſſit. ibid.
Babylæ martyrium. ibid. 586. oſſa in Daphnæo templo ſepulta. ibid. ex luco Daphnenſi in vrbem Antiochenam transferuntur. ibid.
ob Babylæ cineres oraculum Daphnæum obmutuit. ibid.
Babylianus epiſcop. 280
Babylonica captiuitas 36. eius captiuitatis finis. ibid.
Bacchides impietatis Antiochi adminiſter à Mathatia Aſſamonæo occiditur. 37
Bacchus impuritatis deus. 926
Bacchi Androgyni ſtatua. 560
Bacchius martyr. 304
Bacchylus Corinthi epiſcopus. 210.225
Bacurius Theodoſii Imp. dux. 763
Balaam incantator. 51. inuitus de veritate vaticinatur. 737
Baptiſmus Ioannis. 98
Baptiſmus per ignem. 234
Baptiſmus Iudæis poſt fidei inſtitutionem conferendus. 862.869. hæreticis non item communicandus. 265
Baptiſmus à Iudæo lucri gratia ſæpe reiteratur. 869
Baptiſmi cæremoniæ. 186.328. noua formula ab hæreticis conficta. 190
Baptiſmi verba à Deuterio Ariano præuaricata. 1034
Baptiſmi ſacramentum Iudæo cum hærens, deficiente aqua, communicatum. 186
Baptiſmi ſacri improba reiectio. 625
in Baptiſmo adoptamur filij Dei per Chriſtum. 1030
Baptizati per ludum non denuo rebaptizandi. 425
Baptizatorum myſtica veſtis. 714
Baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita. 628.629
Barachio ſacerdotis filij. 91
Barathbaſia locus non procul ab Eleutheropoli vbi Michea propheta ſepulchrum extitit. 778
Barbarij ducis res geſtæ. 763.764
Barbas Arianorum Conſtantinopoli epiſcopus. 864
Barbas quidam cum ab Ariano epiſcopo verborum baptiſmi præuaricatore baptizaretur vnda in ſacro lauacro diſparuit. 1034
Barbaſymes epiſcopus & martyr. 411
Barchochebas ſeditioſorum Iudæorum dux. 173
Barcoph propheta. 188
Bardaſanis Cyri ſcripta. 475. & ſeq hæreſis. ibid.
Bardeſanes ſcriptor eccleſiaſticus. 192. eius ſcripta. 198
Barges Monachus quidam Syrus. 681
Barnabas vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 90. Antiochiam ab eccleſia Hieroſolymitana mittitur. 96
Barnabæ epiſtola non cenſetur eſſe canonica. 147
Barnabæ reliquiæ inuentæ. 1047
Barſaba Iuſtus venenum bibit ſibi nequaquam nociuum. 170
Barſa Edeſſeni epiſcopi exilium quo ter ſolum vertere coactus eſt. 647. ad lectum eius in Arado miracula edita. ibid.
Barſanuphius Aegyptius monachus. 1075
Barſili populi Hunnici. 1130
Barſumas percuſſor Flauiani. 995
Bartholomæus Apoſtolus 62. Matthæi Euangelium Hebraico ſermone expoſuit. 221. in crucem ſublatus eſt. 136. inde rurſum liberatus ibid. poſtea Vrbanopoli denuo crucifigitur. ibid.
Bartholomæi Apoſtoli prædicatio. 33. oſſa apud Daras repoſita. 1037
Baſilæus Amaſenus epiſcopus. 371
Baſiliæ hoſpitalis domus à Baſilio magno à quo & nomen habet extructa. 685
Baſilides hæreticus Antiochenus. 188
Baſilidani hæretici. 194
Baſilides martyr diſcipulus Origenis. 235
Baſilides Chriſtianorum carnifex ad Chriſtum conuerſus martyrium ſubit. 234
Baſiliſcus claſſis Romanæ ſub Leone Imperat. dux. 981. Romanorum claſſem prodit. ibid. Imperium Romanum occupat. 999. Timotheum Aelurum ab exilio reuocat. ibid. Harmatium ducem aduerſus Zenonem in Traciam euntem mittit. 1004. Zenonis conciliatur. ibid. Cæſar ab eodem renunciatur. ibid. Imperium deponit. 1005. Cyzicenus epiſcopus creatur. ibid.
Baſiliſci Imperat. Circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe concilium, & Leonis Romani epiſcopi Tomum. 1000. aliæ eiuſdem circulares literæ pro Chalcedonenſi concilio. 1003. cædes. 1005
Baſiliſcus martyr apud Comanenos Ioannis Chryſoſtomi in ſomnis apparet. 841.
Baſiliſius Marcionis diſcipulus. 219
Baſilius Amaſenus epiſcopus martyr. 340.
Baſilius Ancyranus epiſcopus Marcello abrogato ſubſtitutus. 494. exauctoratur. 533. & cur. ibid. in epiſcopatum reducitur. 499
Baſilius Ancyranæ eccleſiæ presbyter. 561
Baſilius magnus 580. vitam monaſticam eſt ſecutus. 640. Origenis ſcripta legit. ibid. Arianos refutauit. 640. Cæſarienſem epiſcopatum multorum epiſcoporum ſuffragiis ſuſcipit. 641. ad Præfecti tribunal, Valentis iuſſu ſiſtitur. ibid. Valentis filium moriturum in vita manſurum eſſe pollicetur, ſi ipſe Valens Catholicus fieret. 642. a Valente ad exilium damnatur. ibid.
Baſilij magni iudicium de Dionyſii Alexandrini ſcriptis. 278. cum Euſebio Cæſarienſi epiſcopo diſſidium. 640. cum eodem reconciliato. ibid. cum Gregorio Nazianzeno arctiſſima amicitia 638. in defendenda fide Catholica Conſtantia. 641. acta. 639. 675.
Baſilij magni Aſcetica Attico adſcripta. 829.
de Baſilij & Gregorij ſcriptis. 643
Baſilius Cretenſis epiſcopus ab Ignatio Conſtantinopolitano Theſſalonicam translatus. 909
Baſilius Cilix. 1014
Baſilius Seleuciæ Iſaurorum Epiſcopus. 994
Baſilij Macedonis imperium. 909
Baſilij Porphyrogenetæ imperium. 910.
Baſſæ ſanctimonialis. 935
Baſianus Epheſinus epiſcopus. 997. epiſcopatu deponitur. ibid.
Baſſonas monachus. 683
Baſſus monachus. ibid.

Baſianus

Baſumas Flauiani epiſcopi percuſſor. 995
Batthens monachus Syrus. 681.682
Baudo Gratiani Imper. dux præclarus. 790
Bella à Romanis cum Barbaris ſubinde geſta, cauſam propagandæ religionis Chriſtianæ præbuere. 401
Bellum ciuile inter Maxentium & Conſtantinum magnum. 321. *inter Maximinum Galerium & Conſtantinum.* 330. *inter Licinium & Conſtantinum.* 341. *inter Maximinum Galerium, & Maxentium Herculium.* 308
Belliſarius Iuſtiniani Imper. dux. 1059. *Vandalos vicit.* 1062. *Romam à Gothis occupatam recepit.* 1064
Belliſarij res contra Vandalos geſtæ. 1060 *in Italia actæ.* 1063 *& ſeq. Triumphus de Vandalis.* 1062. *alius de Vitige.* 1065
Beneuolus ſcriba Imperialis Iuſtinæ in proſcribendis Orthodoxis operam ſuam nauare non vult. 726
Beniamin Hieroſolymitanus epiſcopus. 175
Beniamin monachus ſanationis morborum abſque vllo medicamento clarus. 675
Beniamin diaconus apud Perſas ob confeſſionem fidei biennio incarceratus. 873. *Vinculis ab Oratore Romano liberatur. ibid. iterum Chriſtum generoſe profeſſus incarceratur. ibidem. martyrium ſubit.* 874
Benus monachus. 672
Berillus Boſtrenſis ſcriptor eccleſiaſticus. 247
Beritus oppidum. 95. *ſtudiorum iuris magiſter.* ibid.
Bernice Agrippa iunioris Iudæorum regis coniunx. 123. *Paulum de rebus ſuis verba facientem audit.* ibid.
Berſabas veneno peſtifero hauſto nihil detrimenti ſenſit. 170
Berrhua ciuitas olim Chaleb vocata. 908
Beryllus hereticus ab Origene ad veram Euangelij doctrinam reductus. 248
Beſas martyr. 254
Bethania vicus. 596
Bethelea vicus. 712
Bethlehem ciuitas. 46. *in ea templum ab Helena ædificatum.* 395
in Bethlehem & Nazareth Ioſeph & Maria poſſeſſiunculam habuere. 50
Biblia quando à ſeptuaginta interpretibus in Græcum tranſlata ſint ſermonem. 201.202
Bibliorum variæ tranſlationes Origenis tempore. 238
de Bibliorum libris canonicis Origenis iudicium. 243
Bibliorum opus Hexaplum nuncupatum. 238
Biblíadis martyris generoſitas. 205
Bibliotheca Alexandrina. 243. *Ptolemæi.* 202. *Hieroſolymitana* 243. *S. Sophiæ apud Conſtantinopolim.* 24.
Theodoſii. 848
Bigamorum reiectio. 783
Bitherebis oppidum. 856
Bithera ciuitas munitiſſima. 172
Bitya oppidum. 668
Bizaa Traciæ oppidum. 737
Blacherna ſuburbana Conſtantinopolis regio. 847.977.1138
Blacherna templum Dei genitricis Conſtantinopoli à Pulcheria extructum. 847. *reſtauratur à Conſtantino.* 12
Blandella conditione ſerua inſignis pro Chriſtiana religione decertatrix. 205. 206. *eius martyrium.* ibid.
Blaſus rex Perſarum Peroza regis filius. 1036. *regno à fratre exuitur.* ibid.
Blaſtus hæreticus. 213. *eius hæreſis.* 219
Boane inſula. 973
Bochchis Iudæorum Pontifex. 92
Bocchoris epiſcopus martyr. 411
Bombycum in Perſia copia. 1152
Bona dea ſacra. 936
Boniſacius dux Libyæ Occidentalis præfectus. 943. *tanquam perduellionis reus apud Imperatorem per calumniam defertur. ibid. Vandalis ſeſe coniungit. ibid. Imperatori conciliatus prælium aduerſus Genſerichum committit & vincitur.* 944
Boniſacius presbyter. 833
Boniſacius Leonis Romani pont. mandatarius. 958
Bononia Galliæ maritima ciuitas. 847
Bonoſus Roman. epiſcop. 1094
Bringus Maximiani præfectus. 340
Briſon Eunuchus Auguſtæ lapide vulneratur. 797.798
Briſon Philipporum epiſcop. 815
Britanio Scytharum epiſcopus, contra Valentem Nicænam fidem defendit. 662. *in exilio à Valente actus ſtatim reuocatur.* ibid.
Britannio Cæſar à militibus declaratur. 498. *à Conſtantio in gratiam recipitur.* 506
Britigio Germaniæ caſtellum Valentiniani morte nobile. 670
Brutii mori. 40
Budda hæreſis circa principia. 285
Bulgarorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 1163
Burgundiones ab Hunnis infeſtati Chriſtianam religionem complectuntur. 912. *contra hoſtes Hunnos victores euadunt.* 913
Buſiridis martyrium. 561
Butherichus militarium copiarum in Illyrico præfectus. 765 766. *à Theſſalonicenſibus per ſeditionem necatus.* ibid.
Byzantium oppidum liberæ conditionis antea Lygos appellatum. 344
Byzantij à Conſtantino debellati. 345
Byzantiorum epiſcoporum catalogus ab Andrea Apoſtolo vſque ad Alexandrum. 358. *plura vide Conſtantinopolis.*
Byzas Byzantij conditor. 344
Byzantinus. 359. *Pacis templum ædificauit.* ibid.

C

CAath regio. 1130
Cabades Perſarum rex. 1035. *ex perſecutore Chriſtianorum protector fit.* 1036. *beneficio vxoris è carcere liberatur, & regnum ope Nephthalitarum recuperat. ibid. bellum contra Anaſtaſium ob denegatam ſibi pecuniam renouat. ibid. pacem cum Romanis facit.* ibid.
Cabad regnum à Perſis abrogatum. ibid.
Cabaonis Maurorum ducis res geſta. 1060
Cæſarea Philippi Phœniciæ ciuitas, Paneas, & Dan quoque olim appellata. 590
Cæſarea Cappadocum vrbs quæ & Mazaca olim nuncupata. 552. *tyrannice à Iuliano Imperatore tractatur.* ibid.
Cæſareenſis Palæſtinæ epiſcoporum conuentus propter Athanaſium coactus. 434
Cæſareenſis ſcholæ inſtitutio. 290
Cæſar Auguſtus primus monarcha renunciatus. 56
C. Cæſar Iudæorum templa ſtatuis ſuis exornat. 100
C. Cæſaris mollities atque animus effeminatus. ibid.
Cæſarum procuratores pro ſua auaritia & libidine cuilibet ſacerdotalem apud Iudæos dignitatem conferebant. 72
Cæſarius Gregorij Nazanzeni frater. 643. *Imperatoriæ aulæ magiſter cum Ellebicho ad vindicandam iniuriam Maieſtati Imperiali Antiochiæ illatam miſſus eſt.* 773
Caiphas pontifex Iudæorum. 72. *Chriſtum ad mortem damnat.* 73. *inuitus de veritate vaticinatur.* 737
Caipha palatium. 398
Caius Caligula Tiberij in Imperio ſucceſſor. 99. *Agrippam regem Iudææ creat. ibid. Iudæis infenſiſſimus fuit.* 99. *in balneis cæſus eſt.* 101
Caius Romanus epiſc. 287
Caius Hieroſolymitanus epiſc. 210
Caius ſcriptor eccleſiaſticus. 199. *floruit. Antonino Seueri filio imperante* 225. *ad Montaniſtarum hæreſim deflexit.* 199
Calamitati nullus inſultandum. 439
Calandion Antiochenus epiſcopus. 983
Calemerus Agricola Eleutheropolis præfectus. 856. *Zachariæ prophetæ reliquias inuenit.* ibid.
Calladion in exilium mittitur. 1009
Callicares Claudiopolitanus epiſc. Macedonianus. 609
Callinicus martyr. 1022
Callinicus Ciliciæ præſes. 1074
Callinicus Melitianus, Athanaſij accuſator. 432
Calliopius presbyter Nicænus. 880
Callirhoe fluuius. 55

Calliſtus Roman. Pontifex. 210
Calliſtus poeta res Iuliani heroico verſu ſcripſit. 598
Caluaria mons. 74. in eo Chriſtus crucifigitur. ibidem. in eodem infideles ſepulchro Chriſti obruto Veneris templum extruxere. 392. in eodem templum conditum noua Hieruſalem dictum. 395
Camelopardalis animalis deſcriptio. 482
Campania ab Alarico depopulata. 839
Cana Galilaæ oppidum. 496
Candaces Aethiopum regina Eunuchus à Philippo diacono ad Chriſtianam religionem perducitur. 95
Candidus ſcriptor eccleſiaſticus. 224
Candidus patricius. 977. eius in terram ſanctam profectio. ibid.
Canis humana voce loquitur. 120
Canis cæci mirabilia vaticinia. 1088
Canis apud Armenios feſtum. 1157. 1158
Canon eccleſiaſticus de non transferendis epiſcopis. 428. 905. eius canonis mens explicatur. 712
Canones Apoſtolici Clementis Romani epiſcop. 167
Canones Nicæni concilij ſoli legitimi. 833
Canonici libri noui teſtamenti. 222
de Canonicis noui teſtamenti libris Nicephori iudicium. 144. 145
Canonica Apoſtolorum ſcripta. 144. 076.
Canonicorum quorundam noui teſtamenti ſcriptorum authoritas in dubium vocata. 146
Capergamala ciuitas. 857
Capernaum ciuitas. 395
Capito epiſc. Hieroſol. 210
Capitolij Romani conflagratio. 162. ac reſtitutio. ibid.
Capitolinus Traciæ præfectus. 558
Captiuitas Iudæorum Babylonica. 36
Carinus Imperator. 286. à populo eſt caſus. ibid.
Carnium eſus interdictus. 534
Caroſa Valentis Imperat. filia. 622
Carpocrates ſectæ eorum qui Gnoſtici vocantur auctor. 189
Carpocratiani heretici. 194
Carponas Arij ſectator. 357. 363
Carpus Pergami epiſcopus martyr. 185 & ſeq.
Carterius Macedonianus cum Eutropio eiuſdem ſecta homine diſceptat. 744
Carterius Chryſoſtomi in Theologia præceptor. 785. Carthago Aphricæ metropolis. 1060
Carus Probi in imperio cum Carino & Numeriano filiis ſucceſſor. 286. in tentorio fulmine ictus conflagrauit. 287
Carus Romanus dux. 1043
Caſsianus annalium ſcriptor. 222
Caſsianus epiſcopus Hieroſolymitanus. 210
Caſsius Syriæ proconſul. 40. Cæſarem interemerit. ibid. ab Antonio & Auguſto caſus. ibid.
Caſsius Romanus dux. 1043
Caſsius Tyri epiſc. 225
Caſtitatis tuendæ ſtudij inſigne exemplum. 313
Caſtalius fons Oracularis. 585
Caſtratio ſpontanea. 499
Caſtor Agrippa aduerſus Baſilidem hæreticum ſcripſit. 189
Caſtori & Polluci templum Antiochiæ à Tiberio ædificatum. 56. 57
Catalogus primorum eccleſiaſticorum virorum qui monumenta ſcriptorum poſt ſe reliquerunt. 192
Cataphrygum hæreſis. 198
Catharri Nouatiani item appellati. 261
Cathegius epiſcopus. 833
Catholici cleri perſecutio ſubibetur. 664
Catholici Arianis epiſcopatus non grauate conceſſerunt vt modo pietatem Orthodoxam amplecterentur. 704
Catholici 80. eccleſiaſticos viros ad Valentem Imperat mittunt. 637. ij miſere in medio mari Valentis iuſſu cremantur. ibid.
Catholicorum epiſcoporum perſecutio. 627
Catholicus Aphricæ. 337
Cecilianus Carthaginienſis epiſcopus. 336
Cecropius Sebaſtopolis epiſc. 990
Cecropius Nicomedienſis epiſcopus. 516
Celadion epiſcopus Alexandrinus. 174
Celer Aulæ apud Anaſtaſium Imp. præfectus. 1021
Celerinus presbyter. 260
Celeſtinus Romanus epiſc. 896
Celeſtini Romani pontificis ad Neſtorium litera. 897. ad Ioannem Antiochenum & Iuuenalem Hieroſolymitanum epiſcopos. ibid.
Celſus Epicureus philoſophus contra Chriſtianos ſcripſit. 245
Celſus epiſc. 624
Cenſus generalis totius mundi à Cæſare Auguſto actus. 46
Cerdon hæreſiarcha. 190
Cerdon Alexandrinus epiſc. 150
Cerinthus hæreticus. 276
Cerinthi hæreſis ibid. 163
Ceſtij Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 151
Ceſtemmania. 484
Chaganus Hunnorum dux. 1128. contra Turcum 1130. eius in Macedonia res geſta. 1138 eum Taugaſtam fœdus. 1131 in Alexandri martyris cineres impietas. 1128. de Abdelitis ſiue Ephthalitis in Oriente victoria. 1129
Charemon Stoicus philoſophus. 240 eius libris plurimum delectatus Origenes. ibid.
Charemon Nilopolitanus epiſcopus. 255
Chalcedon quaſi ſuburbanus Conſtantinopolis vicus. 952
Chalcedonis muri à Valente diruti. 620. reſtaurati. ibid.
in Chalcedonenſis muri ruinis oraculum repertum. ibid.
Chalcedonenſis ſynodus à Martiano Imper. conuocata. 951. Nicæni & Conſtantinopolitani concilij decreta confirmat. 956
Chalcedonenſis ſynodi quæ quarta œcumenica dicitur acta. 984. & ſequentibus pag. decreta damnantur. 1011. à Timotheo Aeluro diffamantur. 971. à Iuſtiniano ſemper defenſa. 1055
Chalcedonenſis ſynodi oppugnatores ab Anaſtaſio Imp. dignitatibus priuati. 1019
Chalcedonenſis ſynodi doctrina contra decreta Neſtorij & Eutychetis hæreſes. 1029
Chalcidis ſolitudinis monachi. 683
Chapharcon vicus Palæſtinæ Gazæ ſubditus. 681
Charito confeſſor. 186
Chazinzarij. 1157
Chelchias Iudæorum pontifex. 98
Chiliaſtarum hæreſis. 170
Chionia martyrium. 305
Chochaba vicus Iudæa. 48
Choſroes Perſarum rex bellum contra Romanos mouet. 1066. 1607. Chriſtianiſmum ſuſcipit. 1069
Choſroe clades & fuga. 1103. lex ne poſtea Perſæ Romanis bellum inferant. eius mors. ibid.
Choſroes iunior Perſarum rex Varamum fugit, & ad Mauricium Imper. 1121. reducitur in regnum ope Mauricij. ibid. diuo Sergio martyri crucem auream dedicat. 1122. item diſcum aureum. 1123
Choſroe iunioris de Imperio Romano prædictio. 1127. nocturna viſio. ibidem. eius Phoca bellum proſperum. 1144
Chreſtus epiſcopus Syracuſanus. 338
Chreſtus Nicæa pro Theognide Ariano conſtitutus epiſcopus. 378
Chriſtus ab initio mundi hominibus cognitus. 29. Abrahamo, Moſi, Dauidi, & cæteris Prophetis ſanctis apparuit. ibid. Verus Deus & homo. 70. ſtatim ab Adamo patribus veteris teſtamenti per figuras fuit cognitus. 35 à Domino vnctus eſt Moſis teſtimonio. 32. veriſsimus eſt ſaluator noſter, in quo nihil neque imaginarium, neque fucatum. 32. Verus Sacerdos & pontifex. ibid. quomodo ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech dicatur. ibid. quare primis hominibus non ita clare vt nobis innotuerit. 29
Chriſtus ſaluator noſter quo tempore natus ſit. 41. 44. in præſepio quod alius in diuerſorio locus non eſſet. 49. duodecim annos natus in templo Hieroſolymitano cum doctoribus legis diſputat. 53. Parentibus debitum honorem exhibet. ibid. à Ioanne baptizatur in Iordane. 58. quare. ibid. in ſolitudinem ſecedit. 60. à Maria

ſorore Lazari in domo Simonis leproſi vnctus. 70. item à tribus mulieribus vnctus eſt. ibid. duodecim eligit Apoſtolos. 62. eijcit è templo Hieroſolymis ementes & vendentes. 70. Apoſtolorum pedes lauit. 71. quid hac lotione ſibi voluerit. ibid. in horto ad Geth ſemani prandium orat. 72 à Iudan capitur 73. à Caipha damnatur. ibid vinctus ad Pilatum deducitur. ibid. ad Herodem mittitur. 73. damnatus ad flagra. 74. à Iudaeis probro & contumelia afficitur. ibidem. corona ſpinea coronatur, & purpura induitur. ibidem. inter maleficos reputatur. ibidem. crucifigitur. ibidem. felle ſitiens potatur. ibid. ac eandem poſt varios cruciatus moritur. ibid.

Chriſtus tertia die à mortuis reſurgit. 84. cur tertio demum die reſurrexerit. ibid. poſt reſurrectionem cur tam multis ſeſe manifeſtarit. 80. poſt reſurrectionem quomodo cibum guſtauerit. 1084. Petri erga ſe amorem cur toties explorare voluerit. 82. cum Apoſtolis à reſurrectione cibum capit. ibid. quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die ad cælos aſcenderit. 84. cur quinquageſimo à reſurrectione S. ſanctum demum miſerit. ibidem

Chriſtus Deus & homo vtriuſque naturæ efficacia ſimul & coniunctim & diuinitatis miracula edidit, & humanitatis imbecillitatem exhibuit. 70 diuinitatem miraculis comprobauit. 66

Chriſtus & Ioannes Baptiſta conſobrini fuere. 92. quare filius hominis dicatur. 31. non fatidico perinde atque reliqui, qui Chriſti in ſcriptura nominantur Deo, ſed diuino naturaliter ſpiritu vnctus eſt. 33. probatur hoc teſtimonio prophetarum. ibid. an extremam horam nouerit, diſceptatur. ibid.

Chriſtus non tantum vt homo, ſed etiam vt Deus iuxta carnem eſt paſſus. 75. ſecundum carnem tantum eſt paſſus. 1030

Chriſtus verum Paſcha trophæo crucis aduerſarium Diabolum deuicit. 752

Chriſtus à Cæſare Tiberio contra Senatus Romani ſententiã in Deorum numerum eſt relatus. 98. per contemptum Galilæus à Iuliano apoſtata appellatus eſt. 600

Chriſti nomen veteribus Hebræis cognitum, & in magno honore habitum 34

Chriſti ſaluatoris noſtri mirifica natiuitas. 49. ea duplex eſt, diuina & humana 28. exilium in Aegypto. 52. reditus. ibid. Circonciſio. 49 & ſeq. oblatio in templo. 50. ſacerdotium ſempiternum. 33. humanitatis item & diuinitatis figura manifeſtiſſima. 65. 66. de Ioanne Baptiſta teſtimonium. 59

Chriſti miracula quædam recenſentur. 67. Metamorphoſis & transfiguratio eiuſdem. ibidem. reſuſcitatio Lazari. ibidem. triumphalis in vrbem Hieroſolymam ingreſſus. 96. Verba, quibus Hieroſolymis exitium prædixit. 156. Paſchalis cœna habita in domo Ioannis Apoſtoli 71. in ea cœna primum legale Paſcha editur. ibidem.

Chriſti mors. 75. eam tenebræ denſæ ſuper totum terrarum orbem & terræ motus ingens conſecutus eſt. ibid. deſcenſus ad inferos, piarum animarum in Paradiſum reductio fuit. ibid. reſurrectio à mortuis. 76. cur non vt mors eius omnibus aperta & manifeſtata fuerit. ibid. ſepulchrum magnificum. ibid. Magno miraculo inuentum. 393 394. à Conſtantino reſtauratum. 393. corpus poſt reſurrectionem non amplius infirmitatibus humanis obnoxium. 77. & ſeq. in cœlum aſcendit. 83

Chriſti latus à milite lancea perforatur. 73. eius diſciplina qua diſcipulos erudiuit. 63 tentatio in deſerto. 62. apparitiones poſt mortem variæ, & quibus. 79 81. 82. 83

Chriſti doctrinæ finis & ſcopus. 65. regnum ſempiternum. 31. & incarnatio à Prophetis in primiſque à Daniele clariſſime perſpecta & prædicta. ibid. regnum eius non mundanum atque terrenum, ſed diuinum atque angelicum eſt 161

Chriſti ſtatua in Cæſarea Philippi alexipharmacos. 591. effigies & ſtatura. 86 in linteum textum impreſſa ad Augarum Edeſſenorum principem miſſa. 97. item ad Perſarum regem perlata. 98

Chriſti verborum de Ioanne ad Petrum prolatorum: Si volo eum manere donec veniam, expoſitio. 141

Chriſti nomine in propinationibus hilarioribus inuocatio. 577

ad Chriſti vocem ficus infructuoſa areſcit. 69

in Chriſti ſeruatoris aduentu Romanorum auctum Imperium. 541

Chriſti pax quam ſit efficax. 273

Chriſti genealogia ex Aphricano decerpta. 47. eius genealogiæ diſſonantia apud Euangeliſtas vnde nata. 245

Chriſti natalis diei feſtus quando primum inſtitutus. 1082

de Chriſti Imperio oraculum in templo Hieroſolymitano inuentum. 158

Chriſti negatores ab eccleſia reſipiſcentes ſuſcipiendi. 206

Chriſti crucifixi imago martyribus oſtenſa. 232

Chriſto Ieſu nomen ab Angelo Gabriele inditum eſt. 49. ara in capitolio eidem ab Auguſto erecta eſt. 15. templa multa à Conſtantino ſacrata. 346 eidem capitale crimen apud Pilatum intenditur tanquam qui ſe regem conſtituerit. 74

Chriſto victoriam è tentatione Satanæ reportanti Angeli miniſtrant. 62. ei ſtatua à muliere Cæſarienſi, quam ſanguinis profluuio liberarat erecta. 269. & ſeq. ſub ea ſtatua herba alexipharmacos excreuit. 270

Chriſtiana doctrina non eſt Dialectica arte ſuffulta. 315. eadem omnium eſt antiquiſſima. 35

Christiana doctrinæ finis & ſcopus. 63. vt ſcilicet filij & hæredes Dei & cohæredes Chriſti efficiamur. 64

Chriſtiani à Chriſto denominati. 32. ij non labiis tantum & verborum ſtrepitu Chriſtum; ſed omni prorſus animi affectione & virtute colunt. 33. & ſeq. fide ſicuti Abraham iuſtificantur. 35

Chriſtiani in perſecutionibus & ærumnis ſuis quorum etiam loco ſtatos dies feſtos celebrant. 273 encænia vbique celebrant. 353. peſtis & famis tempore mortuos pie ſepeliunt, eſurientibus cibum præbent. & ob id apud gentes bene audiunt. 331

Chriſtiani à Iuliano Galilæi per contemptum nuncupantur. 552. 573. & ſeq.

Chriſtiani in rebus ſecundis ſe ad ignauiam dedere. 291

Chriſtiani philoſophi vita. 253

Chriſtiani fuerunt veteres ſancti patres. non nomine quidem ſed re. 34

Chriſtiani hominis profeſſio & fides, in quibus rebus conſiſtat. 34

Chriſtianis piis cum hæreticis nihil eſt commune. 178

Chriſtianorum nomen primum fidelibus Antiochiæ inditum. 105. 106. id ipſum ab ipſa Chriſti apparitione extitit quidem: ſed profeſſio eorum à mundo condito celebrata eſt 34

Chriſtiano un in Chriſtum authorem ſuum fides viuidiſſima. 33

Chriſtianorum contra Satanam arma ſpiritualia. 251

Chriſtianorum diſſidia faciunt vt apud fideles profeſſio noſtra male audiat. 338

Chriſtianorum perſecutio. 90. 130. 160. 296. 297 298. 299. 300. 301. 302. 408. 409. 872. 874. 875. ceſſat. 8 7

Chriſtianorum cædes prohibetur, mutilatio membrorum in iiſdem præcipitur. 301. eorundem fuga ac diſperſio in ſolitudine ob nimiam perſecutionem. 255

Chriſtianorum martyrum alacritas & conſtantia. 297. 298

Chriſtianorum militum in fide Chriſtiana alacritas & conſtantia. 293. candor & ſimplicitas. 577. lapſorum pœnitentia. 316

Chriſtianos delectum ciborum habere non decet. 209. 210

contra Chriſtianos edicta imperialia. 293

Chriſtianiſmus à conditu mundi initio

extitit. 27. non ab hominibus, ſed à Deo venit. 404
Chriſtianiſmi mirifica propagatio. 341. 487. 488. floreni ſtatus. 291. 608
Chriſtophorus martyr. 290
Chronia martyrium. 305
Chryſanthus epiſcopus miraculo ingenti poſt mortem Nicenæ ſynodi decretis miraculoſe ſubſcripſit. 385
Chryſanthus Nouatianorum epiſcopus Conſtantinopoli, Marciani epiſcop. filius. 863. inuitus epiſcopatum ſuſcipit. ibid. 864
Chryſaphius Eunuchus. 922. Flauianum Conſtantinopolitanum epiſcopum de ſede ſua deturbare ſtudet. ibid. dolum aduerſus Pulcheriam inſtruit. ibid. & 923. Eutychetis errorem tuetur. ibid. relegatur. 927
Chryſargyrion portorium ſiue tributum ſub ſplendida appellatione omnium fœdiſſimum. 1029. ab Anaſtaſio Imperatore ſublatum. ibid
Chryſopolis Bithyniæ vrbs ad quam Conſtantinus Licinium vicit. 341
Chryſogoni ad Anaſtaſiam epiſtola. 948
Chryſoſtomus vide Ioannes.
Chubdan ciuitas ab Alexandro Magno condita. 1131
Ciborum in eccleſia Dei delectus. 561
Ciborum delectus varius in ieiuniis obſeruatus. 750
Circenſes ludi. 849. 1066
Circeſium oppidum. 1096
Ciuitates refugij. 568
Clarus Ptolemaidis epiſc. 225
Claudianus poeta. 945
Claudius Imperator ſucceſſor Caligulæ 101. Iudæos Roma exegit. 120
Fl. Claudius Galieni in Imperio ſucceſſor biennio regnauit. 280
Claui quibus ſaluator Chriſtus cruci affixus eſt. 395
Clauſtra vicus è regione Conſtantinopoli. 536
Clearchus Anaſtaſii Imperat. auunculus. 1020
Clemens ex Cæſarum Romæ familia oriundus. 150. cum duobus fratribus & parente vtroque comes & ſocius Petri Apoſtoli prædicandi in orbe Euangelij fuit. 129. tertius à Petro Apoſtolo Romanum epiſcopatum geſſit. 129
Clementis Roman. epiſcop. martyrium. 167. miraculum in eius morte editum. ibid. eius ſcripta. ibid. Canones Apoſtolici. 168
Clemens contextor. 90. Alexandrinus presbyter fuit. 222. Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor. ibid. eius ſcripta. ibid.
Clemens Ancyranus epiſcopus fortiſſime pro Chriſto martyrio defunctus eſt. 304
Cleobius hæreticus. 194
Cleobiani hæretici. ibid.
Cleomodes pugil in Deorum numerum relatus. 604
Cleopatra regina Aegypti. 38. quibus artibus in Auguſti Cæſaris manus deuenerit. 45
Cleopatra & Antonij amor. 41
Cleophas frater Ioſephi. 78
Clerici à Iuliano in ſenatum lecti. 565
Clericorum priuata odia eccleſiarum reipub. plurimum nocent. 631. 632
Cnaphæus vide Petrus.
Cœleſyriæ monachi. 682
Cœmiteria Chriſtianorum à Gordiano permiſſa. 268
Cœna Dominica diuerſimode à veteribus celebrata. 751
Cœna dominicæ prima inſtitutio. 71. vide Eucharistia.
Cœna Paſchalis. ibid.
Cœlibatus honoratus. 343
Colluthius. 360
Columba auſpicio Fabianus factus epiſc. Romanus. 250
in Columbæ ſpecie cur S. Sanctus dum Chriſtus baptizaretur ſit viſus. 58
Columna Porphyritica ingentis magnitudinis Roma aduecta Conſtantinopolim ſ reponitur. 346. in ea ſtatuam ſuam ex ære conflatam Conſtantinus locat. ibid.
Comarius Procopij tyranni proditor. 620
Cometa ante mortem Conſtantini Imp. viſus. 446
Compres monachus Aegyptius. 71
Commentiolus Romani exercitus dux. 1119. recte rem aduerſus barbaros geſſit. 1127
Commodus Romanus Imper. 210. eius mors. 228
Concilia quatuor vniuerſalia. 904
Concilium vide Synodus.
Conciones ad populum Romæ in eccleſia non habitæ. 782
Concordiæ ſtudium in eccleſia diligenter conſeruandum. 368
Concubitus illiciti à Conſtantino prohibiti. 341
Confeſſio peccatorũ priuata. 740. & ſeq.
Confeſſio peccatorum ante Euchariſtiam neceſſaria. 673
Confeſſionis Chriſtianæ memorabilia exempla. 872. & ſeq.
in Confeſſione mulier à Diacono compreſſa. 741
Congiaria quando Romæ dari ſolita. 577
Coniugalis amoris præclarum exemplum. 853
Coniugij neceſſitas. 379
Coniugij atque cœlibatus collatio. 107
Coniugij leges à Conſtantino lata. 343
Coniugia ſacerdotum. 752
Coniugium prohibitum. 534
Conon Apamenus epiſcopus bellator. 1035
Conon Abbas. 1079. & ſeq.
Conon aduerſarius Ioannis Philoponi. 1148
Conon epiſcopus Hermopolitanus. 263
Cononitæ. 1152
Copres monachus 672
Conſcientia carnificina. 206
Conſcientia bonæ hilaritas. 832
Conſonantia Euangelij Ioannis cum eius Catholica epiſtola. ibid.
Conſtantia Conſtantii Chlori filia Licinij vxor. 307. 353. 540. eius mors. 508
Conſtantia Conſtantij Imp. ſoror, Iuliani coniunx. 548
Conſtantia Galli vxor moritur. 508
Conſtantia Palæſtinæ ciuitas. 551. Gazæ à Iuliano Imp. ſubiecta. ibi Gazæ portus appellata. ibid.
Conſtans Chlorus Maximiani Herculij gener à quo in ſocietatem imperij lectus eſt. 307. Italia atque Aphrica Imperium recuſans, Gallia contentus vixit. 310. Legatus à Maximino ad Perſas miſſus Drepanum diuertit, ac cum Helena hoſpitis ſui filia decumbit. 308. mirificam ea nocte viſionem videt. ibidem. Conſtantinum Magnum ex eo concubitu procreat. ibid. Chriſtianiſmum amplexus eſt, & Chriſtianus fuit. 309. Theodoram Herculij filiam repudiata priore vxore duxit. 307. & duos ex ea filios ſuſcepit, Conſtantium & Dalmatium. ibidem
Conſtantii Chlori parentes & ortus. 351. obitus. 309
Conſtans Conſtantini Magni filius à patre Imperator declaratus 445. conſtanter profeſſionem fidei conſubſtantialis retinuit 487. Arianorum fraudem & calumniam cognouit. 460. Athanaſium & Paulum in integrum vult reſtitui. 489
Conſtantis Conſtantini filius ad Conſtantium pro Orthodoxis litera. 459. 489. cædes. 498
Conſtans Conſtantini tyranni filij in Britannia oriundi 851. Cæſar creatur. ibidem in Hiſpaniam cum copiis mittitur. ibidem. eiuſdem interitus. ibidem.
Conſtantinus Magnus Conſtantii Chlori & Helenæ filius. 308. in aula Diocletiani educatur. 309. ibi Græcas diſciplinas didicit, & Chriſtianiſmum eſt amplexus. ibid à Patre imperij ſucceſſor inſtituitur. ibid. 352 Fauſtæ vxoris opera inſidias ſibi à Maximiano Herculio ſtructas euitat. 311. iniurias Chriſtianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vleiſcitur. 321. crucem media die in cœlo videt. 322 Maxentium deuincit. ibid. triumphans vrbem Romam ingreditur. ibid. in lepram incidit. 326 ad eam ſanandam Græci ſanguinarium remedium produnt. quod ille propter pietatem reijcit ibid. ſanitatem recuperat dum à Syluestre baptizatur ibi & 327. templũ Scruatoris in Lateranenſi Palatio condidit. 327. ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar quod intuerentur viuum propoſuit. ibid. Romæ à Syluestre baptizatur. 328. 353. alij apud Nicomediam in extremo vitæ ſuæ actu baptizatum ferunt. 1042. Licinium in petr ſocium aſciſcit. 333.

cum ſuo

eundem quod Chriſtianos perſequeretur, bello petit, & vincit 341. caditur. ibid. totius Orientis & Occidentis imperio potitur. 342. Sarmatas vicit. 343. Chriſtianis loca & bona ſua reſtitui iubet. 335

Conſtantinus epiſcopos ad concordiam exhortatur. 369. petit vt ſit permittatur excommunicatione Arianorum abolita Chriſtianos inter ſe reconciliare. 370. inſuauem vitam ſibi fore putat, niſi res eccleſiaſtica ad pacem & tranquillitatem reducatur. ibid. in Orientem Nicomediam proficiſcens in itinere de diſſidio eccleſiaſtico certior factus retrocesſit. ibid. Nicænam ſynodum indicit. 371. ſanctis patrib. in concilio aſsidet. 374. epiſcopis concordiam ſuadet. 375. ſynodo præſidet. 376. epiſcopos vt alius alij noxam remittat fraterne admonet. 375. Vicennalia ſua celebrat, & ſynodum conuiuio excipit. 390 ſtigmata epiſcoporum martyrum exoſculatur. ibid. conuocat patres Byzantium ad encænia ibi celebranda & ciuitatem nouã conſecrandam ibid. eoſdem cum pijs mandatis dimittit. ibid abſentib. epiſcopis ſcribit. 391

Conſtantinus Magnus viduis virginibusque ſacris annuos expensis largiter. 390 in Caluariæ loco templo Veneris diruto eccleſiam ſacram condidit, & ſepulchrum Chriſti reſtitutum ibi collocauit. 392. Helenæ matri ſuæ in Daphne lucoſtatuam collocauit. 585. portatilem eccleſiam parari iuſsit qua vbique locorum perferri poſſet. 343. Dominicum diem primus feſtum eſſe iuſsit. ibid. ſupplicium crucis, quod Romanis admodũ frequens erat, ſuſtulit. ibi. libertatem eccleſiæ lege lata dedit. 344. bellum cum Byzantijs gerit. ibid. eos vincit. 345. Athanaſio quod Arium non ſuſceperit indignatur, & exilium minatur. 432. Tyriam ſynodum Athanaſij cauſam deſpicere iubet. 434. epiſcopos qui Tyri conuenerant, ad ſe euocat. 439. nouarum aduerſus Athanaſium calumniarum Dalmatiũ iudicem delegat & demque Euſebium & Theognidem aſſeſſores tribuit. 433. literis ſuis Athanaſium abſoluit 434. Hoſium Cordubenſem epiſcopum in Ægyptum & Aſiam miſit ad diſſenſiones eccleſiaſticas componendas. 368. Imperij ditionem inter filios diuidit. 445. moriturus Athanaſium ab exilio reuocari iuſsit. ibid.

Conſtantinus Magnus aduerſus Zozomi calumnias defenditur. 1040. & ſeq. Criſpum filium non necauit. 1041

Conſtantine Magne Imper. ortum, genus ac parentes 308. 351. ſtatura & forma 447. pia opera 353. aduerſus Maxentium bellum. ibid. leges pro Chriſtianis ibid. in epiſcopis alendis liberalitas 372. de Ario ſectaque eius popularibus, & libris conſtitutio. 389.

erga Athanaſium maleuolentia. 442. tẽpla quæ Chriſtianis extruxit. 346. 347.

Conſtantini Magni ſtatua ærea in foro ſuper columna Porphyretica collocata 12 346. eius ſtatuæ reſtauratio. 12.

Conſtantini Magni teſtamentum. 446. mors. 445. corpus Conſtantinopolim translatum. 446. oſſa in aliud templum translata. 525. ſepultura. ibid. laus. 446. vere imperatoria vox. 326.

Conſtantinus cum Sylueſtre Rom. Pontifice colloquium. 327. pia ante baptiſmum opera. ibid.

Conſtantini Mag. lex, vt certis exceptis hæreſibus, cuiuſcunque opinionis Chriſtiani in vna conuenirent eccleſia. 442. pro Chriſtianis edict. 335. & ſeq. conſtitutio de bonis eccleſiæ Catholicæ reſtituendis. 336. de componendis inter epiſcopos diſſenſionibus. 338. de immunitate clericorum 336. de donanda eccleſiis pecunia 337. oratio quam in primo patrum conſeſſu in Nicæno concilio habuit 375. leges variæ. 344. 345

Conſtantini forum. 974

Conſtantini ad Cecilianum Carthaginienſem epiſcopum epiſtola. 337. ad Anolinum præfectum. ibidem. ad Arium & Alexandrum 367. 368. ad populum Alexandrinum. 387. ad quaſcunque eccleſias de rebus ſynodi Nicænæ. ibid. Ad Euſebium Pamphili de ſtructura eccleſiarum. 391. ad eundem de libris eccleſiaſticis comparandis. 392. ad Macarium Hieroſolymitanum de reſtauratione ſepulchri Chriſti & ædificatione templi. 393. ad Saporem Perſarum regem pro Chriſtianis 411. & ſeq. ad Arium vt ad ſe veniat. 430. ad Athanaſium de Ario in eccleſiam admittendo. 431. & ſeq. ad ſynodum Tyriam, vt Conſtantinopolim ad ſe veniat. 437

ad Conſtantini monumentum ingentia miracula edita. 436

de Conſtantini baptiſmo variant ſcriptores. 445. Conſtantino Magno adhuc iuueni inſidiæ à Diocletiano & Galerio ſtructæ. 309. eidem ſignum crucis in cælo apparet 352. 399. item Chriſtus de nocte eum exhortatur. 321. Petrus quoque & Paulus. 326.

Conſtantino ſupplices criminationum libelli à multis epiſcopis offeruntur. 371. eos ipſe recipit, & criminationibus ad iudicium Chriſti relatis in conſpectu epiſcoporum comburit. 375.

Conſtantino Magni ſtatua Romæ cum vexillo crucis collocata. 323. ſtatuæ eius deſcriptio. ibid.

Conſtantinum Magnum Græci calumnijs exploſere. 329. earum calumniarum refutatio. ibid.

Conſtantinus iunior Conſtant. Magni filius. 449. pro Athanaſio ad Alexandrinos ſcripſit. ibid. eius cædes. 450. 497.

Conſtantinus epiſcopus Byzantinus. 259. Euphemiæ martyri templum ædificauit. ibid.

Conſtantinus tyrannus in Britannia temporibus Honorij & Theodoſij iun. imperium occupat Occidentale. 851. filium Conſtantem Imperatorem renunciat. 852. vna cum filio in Arelatenſi vrbe concluditur & obſidetur. ibid. Imperij inſignia depoſuit, & presbyter fit. 853. cum filio Iuliano interficitur. ibid.

Conſtantinus Lardus patricius. 1140

Conſtantini & Irenæ imperium. 929

Conſtantina Tiberij Imper. filia & Mauritij Imp. coniunx. 1109. eius filiarũque cædes. 1142. epitaphium. ibid.

Conſtantius Conſtantini Magni filius, patris ſui imitator egregius. 545. ab epiſcopis ſeductus eſt. ibid. per vnanimem condemnationem Athanaſij, inter Orientales & Occidentales vnionem fidei conciliare contendit 508 509. epiſcoporum quorundam perſuaſione à verbo conſubſtantialis receſsit. 487. ad eijciendum eccleſia Conſtantinopolitana Paulum Hermogenem ducem mittit. 456. Paulum proſcribit, & in exilium ire iubet. 485. literis ſuis Athanaſium ab exilio reuocat. 489. vnam Eccleſiam ſibi pro Arianis dari ab Athanaſio petit. 492. reſtitutos paulo ante epiſcopos denuo excludit. 599. Dimidium plebi Conſtantinopolitanæ mulctæ loco ob cædem Hermogenis ducis ademit. 456. excuſatur quod Arianizare ſit viſus. 541 Romæ triumphat. 508. diuerum Lucæ, Andreæ & Timothei procora Conſtantinopolim perferenda curauit. 143

Conſtantij Imperat. laus à Gregorio Nazianzeno decantata. 540. 488. lapſus defenditur. ibid. cum Liberio colloquium. 512 mors. 540. funus. 542. 550

Conſtantij reſponſionis ſumma ad Ariminenſis ſynodi ſcriptum. 522. litera ad Athanaſium quibus eum ab exilio reuocat. 490. 491. pro Athanaſio ad eccleſiam Alexandrinam. 493. ad populum Alexandrinum. 494 Auguſtonicæ Thebaidos & Lybiæ præfectos. 495. ad Antiochenos contra Eudoxium. 514

Conſtantij cum Maxentio bellum. 320. item contra Magnentium 507 cum eodem prælium ibid triumphus. 508.

Conſtantius Gallus Iuliani Apoſtatæ frater 546. fratrem Iulianum ab idololatria auertere per Aetium ſtuduit. 480. viros doctos in honore habuit, ibid. Epheſi ſtudijs operam dat. ibid. Sancto Mamæ templum conſtruit. 546. Cæſar creatur. 506. crucem relucentem medio fere die Hieroſolymis cernit. ibi. ſacram ædem in Daphne cõſtruxit. 585. res nouas molitur. 507

Conſtantij Galli educatis 546. cædes. 508.
Conſtantius Conſtantini Magni frater 545. *Galli & Iuliani pater.* 307
Conſtantius Honorij Imp. dux Edoui chum Conſtantini tyranni ducem prælio vincit. 853. *Arelatum deditione capit. ibid. Placidiam ſororem Honorij vxorem duxit.* 851. *ab eodem Honorio in imperij ſocietatem lectus eſt. ibid. Alaricum vicit. ibid. moritur.* 854
Conſtantinopolis extruitur & exornatur. 354. *quo tempore. ibid & ſeq. noua Roma appellatur.* 355. *item alma Roma vocatur.* 355. *Romæ exæquatur.* 715. *Virgini matri dicatur.* 390. *eius laus* 546 *ornamenta. ibid. murum lateritium ab Anthemio extructus.* 845 *in eius fundatione augurium auſpicatiſſimum.* 355
Conſtantinopoli diſſenſio inter Catholicos & Arianos de lectione epiſcopali. 451. *ſeditio ob Conſtantini oſſa tranſlata.* 525 *ſeditio ob electionem epiſcopi.* 457. *tumultus ob exilium Chryſoſtomi.* 811 *de religione diſſenſio.* 439. *ſeditio nica, hoc eſt vince, dicta* 1059. *aduerſus Mauricium Imperatorem ſeditio.* 1138. *Incendium longe maximum quod biduum durauit.* 913. *aliud Leon. Imperat. tempore quod quatriduo durauit.* 1059
Conſtantinopolitana ſynodus à Theodoſio conuocata. 711. *eius concilij ſenatuſconſulta.* 715. *eius ſynodi epiſtola ad Occidentales ſcripta* 719
Conſtantinopolitana ſynodus prouincialis. 807.913.1051
Conſtantinopolitana ſynodus. 5. œcumenica celebratur. 1079. *eius ſynodi acta.* 1080. *confirmantur.* 1000
Conſtantinopolitanum epiſcopum ſecundum Romanum epiſcop. primatum obtinet. 997.957.
Conſtantinopolitani epiſcop. 861. 997. 1145.
Cōſtitutio vt ipſo reſurrectionis die Chriſtiani paſcha celebrent. 221
Conſubſtantialis verbum non eſt nouum aut recens inuentum. 384. *ſed à veteribus etiam doctoribus vſurpatum.* 382. *in fidei Antiochenæ formula omiſſum.* 452. *ab Arianis repudiatur.* 527. *item à Sirmienſi concilio.* 499.
Conſubſtantialis vocis luculenta expoſitio per Conſtantinum. 383 665. *defenſio.* 659
Conſubſtantialis ſanctæ Trinitatis oppugnatores damnantur. 676
de Conſubſtantialis verbo noua inter coniunctos epiſcopos contentio. 426
Conſubſtantialem Patri Filium eſſe quo pacto intelligendum. 384
de Conſuetudinibus varijs variarum gentium & Eccleſiarum. 750 751.752
Contemplatio quanam ratione tertio à morte die Chriſtus reſurrexerit. 84
Contobaoditarum hæreſis. 1151
Controuerſia de Paſchate celebrando vide Paſcha.
Coration Arſinoites epiſcop 275. *Dionyſii Alexandrini opera ab hæreſi Nepotianorum ad orthodoxiam conuerſus.* ibid.
Corbulo Romanus dux. 1043
Cornelius Fabiani in ſede Romana ſucceſſor. 250. *Romæ ſynodum prouincialem coegit, in qua Nouatum eiuſque hæreſim condemnauere.* 262
Cornelius Antioch. num epiſcop. 174
Cornelius centurio, a Petro Apoſtolo in religione Chriſtiana inſtitutus, baptizatur. 95
Cornutus Philoſophus Stoicus. 240
Corruptionis vocabulum in ſacris literis quid ſignificet. 1085
Coſmas auli. ... *ab Imp. ad pacificandū Alexandriæ ſeditionem miſſus* 1013. *nihil efficit.* ibid.
Coſmas Epiphanienſis epiſcop. 1026. *eius aſtutum facinus.* ibid.&1027
Cottiæ alpes. 851
Craſſus Gabinio in proconſulatu Syriæ ſuccedit. 40
Creandi verbum quot modis in ſcripturis accipiatur. 466
Creaturæ Dei ſunt libri imperitorū 685
Creſcens Philoſophus Cynicus Iuſtino martyri inſidias ſtruxit, & ei mortis cauſa fuit. 180
Criſpion Salaminius monachus. 808 *archidiaconus.* ibid.
Criſpion Palæſtinus monachus. 878
Criſpus Conſtantini filius. 329. *cum patre baptizatus. ibid. & eius pro Chriſtianis leges.* 329. *mors.* 344
Criſpus Synagogæ princeps fidelis factus. 106.
Criſpus præfectus contra Phocam conſpirat. 1158
Cronion monachus longæuus. 678
Cronius monachus. 469
Cronius, Philoſophus. 240
Crux Chriſti ab Helena inuenta 394. *in nummis Conſtantini impreſſa.* 343 *à Conſtantino in cælo viſa.* 322.346.352. 345 *item à Gallo.* 5 6 507
Crux coronata ſe in extis victimæ ſacrificantis apoſtatæ Iuliano exhibet. 550
Crucis exaltationis anniuerſarius feſtus dies. 437
Crucis tria trophæa Conſtantinopoli in locis celebribus ſtatuta 399
Crucis vexillum contra Maximinum à Conſtantino electum. 331
Crucis armatura fretus Theodoſius hoſtes aggreditur. 762
Crucis ſupplicium abolitum. 343
Crucis ſignaculo dæmones à Iuliano fugati. 550
Crucis ſigna in fronte à Turcis contra peſtem geſtata 1122
in Crucis ſignaculo Apameæ miraculum editum. 1067
ad Crucis ſignum ſanationes mirifica 400. *ad eandem crucem deſcendentis angeli miraculum.* ibid.
Cubitus apud Ægyptios non in Græcorū delubra, ſed Chriſtianorum templa Conſtantini tempori is delatus. 344. *idem Serapidi denuo reſtitutus.* 551.
Culices & muliones diuinitus Perſis vrbem Niſibim oppugnantibus immiſſi. 508.
Cur Scytha pro Romanis cum Perſis equeſtre certamen committit, & proſpere rem gerit. 1103
Cyanæa factio Conſtantinopoli. 1074
Cypriana tempeſtas. 1062
Cypriana dies apud Libyes feſtus. ibid.
Cyprianus Aphricæ epiſcopus. 199. *quo pacto ad Chriſtianam religionem amplectendam adductus ſit.* 251 *conuentum Carthagine egit in quo Nouatus cum ſectatoribus ſuis damnatus eſt.* 262. *lectione Tertulliani admodum delectatus eſt.* 223. *ab hæreſ. reſipiſcentes rebaptizandos cenſuit.* 259. 263.
Cyprianus martyr cladem Vandalicam prædixit. 1062. *iuit res.* ibid.
Cypriani templum à Vandalis demolitum. ibid.
Cypris Antipatri vxor. 40
Cyrenius Syriæ præſes. 46
Cyriacus epiſcop. pro Ioanne Chryſoſtomo intercedere ſtudens in carcerem coniicitur, & ibidem miſere torquetur. 834
Cyriacus Conſtantinop. epiſc. 1143
Cyrillianus epiſc. Alexandrinus. 359
Cyrillus epiſc. Hieroſolymitanus Maximo exauthorato ſuccedit. 524. *in ſumma plebis, propter famem penuria eccleſiæ aulæa, veſtimenta & donarijs vendita egenis ſubuenit.* 535. *ob id condemnatur, & epiſcopatu deponitur. ibid. in epiſcopatum reſtituitur.* ibid.
Cyrillus Heliopolitanus diaconus 550 *eius martyrium.* ibid.
Cyrillus Antiochiæ epiſc. 287
Cyrillus Roman. dux à Vitaliano capitur. 1058
Cyrillus Theophili ex ſorore nepos auunculi in ſede Alexandrina ſucceſſor. 865. *præter ſanam pompa epiſcopatu ſuſcepit. ibid. hæreſes omnes & Iudæos Alexandria pellit. ibid Neſtorium erroris ſui per literas admonet.* 896. *prouinciali ſynodo coacta Neſtorium damnat. ibid Ioannis Chryſoſt.* ... *nomen eius in epiſcoporum album inſcribere non vult.* 885. *errorem ſuum de Ioanne correxit.* 889 *eumq; in ſacrum epiſcoporum catalogum reponit. ibid à Ioan. Antiocheno epiſc. exauthoratur.* 90.. *à ſynodo reſtituitur in integrum. ibid. ſynodum œcumenicam ab Imper. petit.* 898. *ſcriptum ſuum contra Theodoretum Cyri defendit.* 900
Cyrilli Alexandrini epiſcop. cum Oreſte præfecto diſſidium. 867.868
Cyrilli Alexandrini epiſtolæ ſynodales. 359. *ad Neſtorium epiſtola.* 991. *ad Ioan Antiochenum.* 604 992. *ad Atticus literas de Ioan. Chryſoſt. in album*

epiſcoporum inſerendo reſponſum. 873. ſcripta. 367. duodecim capita. 896.
Cyrillia Cyrilli ſcripta ſic ab eccleſia denominata. 535
Cyrillus in ſomn um monachorum præfectus. 1012
Cyrinus Chalcedonenſis epiſco. Chryſoſtomo quàm maximè inimicus. 809. eius mors diuina vindicta incendium. ibid. 840. & ſeq.
Cyrus Perſarum rex. 36. imperium à Medis ad Perſas tranſtulit. ibid.
Cyrus præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ. 846. muros vrbis terræmotu collapſos reſtituit. ibid. proſcribitur. ibi. Suitrneorum epiſc. fit. ibid.
Cyrus Panopolite poeta inſignis. 945
Cyzicenorum in Chriſtianos odium. 572 ad Iulianum propter reſtitutionem templorum legatio. ibid.
Cyzicenſium oppidum ab Hadriano conditum. 173

D

DAci à Traiano victi. 172
Dacora Cappadociæ vicus. 742
Dadaſtana ciuitas. 612
Dadoes Enthuſiaſta hæreticus. 664
Dæmoniacus Conſtantinopoli cladē Eugenij prædicit. 765
Dæmoniaci in Nicomedia inſania. 515. 519.
Dalmatius frater Conſtantini Magni, Dalmatij alterius pater. 545
Dalmatius Iunior ſuperioris filius à militibus cæſus eſt. 597. 546
Dalmatius Cyzici epiſcop. 884
Damabius epiſcop. 624
Damaſus Roman. epiſcop. 654. 667. eius & aliorum epiſcoporum ſcriptum de Romani concilij decretis. ibid. eiuſdem ſynodalis epiſtola contra Apollinarim & Timotheum hæreticos. 722
Damianiſtarum hæreſis. 1151
Damaſceni Arethain Parthum contra Ptolemæum ducunt & Cœleſyriæ regem conſtituunt. 39
Dan ciuitas Phœniciæ, quæ & Paneas, & Cæſarea Philippi dicitur. 590
Daniel propheta ſpiritu liberiore & puriore Chriſti regnum perſpexit, & prædixit. 31. eius hebdomades aduentu Chriſti completæ. 46
Daniel Carrarum epiſcop. 924
Daniel Nicopolis epiſc. Ancyram translatus. 910
Daniel monachus ad Gangalium montem. 473
Daniel Stylites. 974. à Leone Imp. admodum cultus. ibi. libere Baſiliſcum tyrannum propter hæreſim obiurgauit 975. cum Acacio conueniens eccleſiaſticos agit. 1007. Baſiliſco vt circulares literas prioribus contrarias det perſuadet. ibid. eius miracula. 974
Daphne Ladonis fluuij filia adamata ab Apolline, & in arborem conuerſa. 585.
Daphnes lucus apud Antiochiam. ibid. Auguſtaum quoque nominatus. 585
in Daphne luco Conſtantinus Helenæ matris ſuæ ſtatuam collocauit. 585. templum à Gallo Cæſare conſtructum. ibid.
Daphnæum oraculum. ibid.
Daphnæus Apollo. ibid.
Daras caſtellum. 1097. à Perſis capitur. ibid. à Romanis reſtituitur. 1122
Daras Meſopotamiæ oppidum ab Anaſtaſio Imper. munitum, & Anaſtaſia cognominatum. 1037
Darius Hiſtaſpis. 1131
Darius Arſanus vltimus Perſarum monarcha ab Alexandro Macedone victus. 36
Daſarites Lacus. 1083. olim Lychnedus nominatus. ibid.
Dauid Iudæorum rex à Siba ſeruo Mephiboſet deceptus. 399
Dauidis regis ſepulchrum. 38. 397
Dauidis poſteri à Domitiano perſecutionem patiuntur. 160. propter vilitatem & inopiam abſoluuntur, ac vilipenduntur. 161. eoſdem Veſpaſianus in Hieroſolymæ expugnatione præcipue occidi iubet. 160
Dauſas epiſcop. & martyr. 411
Decentius Cæſar frater Magnentij. 507.
Decius Imperator. 250. Chriſtianos perſequitur. ibidem. eius interitus. 256. 257.
Defunctorum memoria. 398
in Defunctos num Anathema iacere liceat. 1080
in Delatores & falſos accuſatores inſigne animaduerſionis exemplum 217
Delphicum oraculum Chriſto nato prorſus conticuit. 56
Demetrianus epiſcopus Antiochenus. 284
Demetrianus Alexandriæ Epiſcop. 263
Demetrius Argentarius tumultum Epheſi contra Paulum excitat 117
Demetrius epiſcopus Alexandrinus. 210. quadraginta tribus annis ſacrarum eccleſiarum regendarum munus obijt. 250. Origenem quod ſeipſum caſtraſſet increpauit. 235
Demetrius Theſſalonicenſis vir primarius martyrium ſubit. 315
Demetrius Philoſophus. 414
Demetrius Peßinuntius. 811
Demophilus Conſtantinopolis epiſcopus ab Arianis poſt Eudoxij mortem creatur. 636. eccleſias relinquit. & extra vrbem conuentus agit. 708
Deſiderius Magnentij tyranni frater. 507.
Deſpotes ſeptem gentium & ſeptem orbis climatum dominus. 1130
Deus gratiam ſuam etiam indignis largitur. 870. ſuorum iniurias vindicat. 840.
Dei gratia qui homines capaces ſint. 4
Dei ſubſtantia qualis. 198
Deorum gentilium turpißima flagitia. 925. 926.
Deum rite colere vera eſt beatitudo. 416.
Deuterius epiſcopus Arianus. 1034 verborum baptiſmi præuaricator. ibid.
Diabolus dißidiorum in eccleſia auctor. 1007. materia princeps à Manichæis indicatus. 285. idololatriæ auctor & propagator. 356. item perſecutionum. 204
Diaconorum ordinatio. 90
Dianius Cæſareæ Cappadocum epiſcop. 454.
Didymion epiſcop. 624
Didymus martyr. 306
Didymus Alexandrinus doctor & eccleſiaſticus ſcriptor cæcus. 477. eius ſcripta. 478
Didymus Alexandrinus monachus in viſione Iuliani cædem videt. 599
Didymus Hiſpanus nobilis vir Theodoſio Imper. ſanguine iunctus. à Conſtante tyranno captus & trucidatus. 851.
Dierum obſeruatio ac feſta. 273
Digamia à Valentiniano digamo conceſſa. 671
Dilanium Alexandrinum. 600
Diocæſarea ciuitas. 661
Diocles epiſcop. 624
Diocletianus Imperator è Dalmatia oriundus. 287. conſortem imperij ſibi legit Maximianum Herculium. 293. Chriſtianos acriter perſequitur. ibid. Nicomedia purpuram deponit. 310. moritur. ibid.
Diodorus Cilitus Manetis hæreſim oppugnauit. 286
Diodorus Tarſenſis eccleſiæ epiſcop. 205. pro Meletio exule Antiochiæ Chriſti eccleſiæ curat. 650
Diodorus Siculus. 927
Diogenes Cyzici epiſcop. 986
Diogenes presbyter Alexandrinus. 533
Diogenes epiſcop. Byzantinus. 358
Dionyſius monachus. 680
Dionyſius presbyt. Romanus. 264
Dionyſia fœmina martyr. 254
Dionyſius Alexandrinus epiſcopus Demetrij ſucceſſor. 250. ad Stephanum Romanum epiſcopum d. concordia eccleſiarū tenenda ſcribit. 264. fraternis Nouatum ab errore in viam reuocat, & ad reſipiſcentiam inuitat. 261. cum quibuſdam fratribus apud Æmylianum Ægypti præfectum cauſam pro tribunali dixit. 266. idem ſemel atque iterum relegatur ibidem. Pauli Samoſateni hæreſim impugnauit. 279. 280. acriter ſe Nepotis hæreſi oppoſuit. 275. ad Xyſtum Romanum antiſtitem de hæreticorum reſipiſcentium baptiſmo. 264. contra Sabellij hæreſim ſcribit. ibid. in ſcriptis hæreticorum verſatißimus fuit. ibidem. ea in re diuina viſione eſt confirmatus. ibid. diuinitus à martyrio liberatur. 252.
Dionyſii Alexādrini de Gallieno Imperat verba. 267. 268. de Apocalypſi Ioan

nu indiciuin. 277. feſta epiſtolæ. 271. paſchalis ad Hieracem epiſcop. Aegyptium epiſtola de calamitatibus vrbis Alexandrinæ propter ſeditionem ciuilem. 272. ſcripta. 274. 263.
Dionyſius Albæ epiſcop. 509
Dionyſius Orientis dux. 967
Dionyſius Areopagita primus Athenienſium epiſcopus à Paulo Apoſtolo deſignatus. 112. eius ſcripta. 113. martyrium. ibid. 162. & in eodem miracula. 113
Dionyſius Heracla in ſchola Alexandrina ſucceſſor. 245
Dionyſius Romanus epiſcop. vir præclarus. 265. fratrem quondam ab hæreticis non rite baptizatum rebaptizare noluit. ibid. 266
Dionyſii Corinthij ſcripta. 194. epiſtola adhuc viuentis ab æmulis deprauata. 161.
Dionyſii martyris eccleſia Alexandriæ incenſa. 455
Dionyſio muliebri mancipio dedicata ſtatua. 559
Diophantus epiſcop. 624
Dioſcorus Hermopolis epiſcopus vnus ex quatuor fratribus monachis Longis appellatis. 801. & ſeq. exulans Conſtantinopol benigne à Chryſoſtomo excipitur. 805. moritur. 810
Dioſcorus martyr. 254
Dioſcorus abbas monachorum. 6-3
Dioſcorus Alexandrinus epiſcopus Cyrilli ſucceſſor. 726. Epheſiæ prædatoriæ ſynodo præſidet. 923. Eutychetem defendit. ibid. literas Leonis Papæ reijcit. 924. Eutychetem reſtituit. ibid. Flauianum è Synodo reijcit & male tractat, ibi in Chalcedonenſi ſynodo non bene ſtat. 954. propter contumaciam damnatur. ibid. 957. 996
Dioſcori ad principes & Senatorios viros prouocatio. 988. exilium. 958.
Diſciplina militaris conſeruatio. 1112
Diſpenſationis Apoſtolicæ exemplum. 121.
Diſputandi optimus in conuentu publico proceſſus. 275
Diſſidia in eccleſia obſunt euangelio. 338.
Diſſidijs inteſtinis eccleſiarum, hoſtes euangelij maxime delectantur. 376
Diſſidium inter Orientales & Occidentales epiſcopos. 460. 464. 467.
Diſſidium inter Cornelium Romanum epiſcopum & Nouatum presbyterum de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis. 380
Diſſidium inter Paulinianos & Meletianos in vrbe Antiochena. 701. ſopitum. ibid.
Dius epiſcopus Hieroſolymitanus. 237
Diuinationes & prognoſticationes legibus damnata. 689
Dolichianus epiſcop. Hieroſolymitanus. 210.
Dometius Probi Imp. frater epiſcop. Byzantin. 359
Domentia Phocæ Imp. filia, Priſco nupta. 1158
Dominica Auguſta Valentis Imper. vxor. 642. 699. Baſilij in ſeruando filio opem implorat. ibid. eius contra Gotthos res geſta. 732
Domitianus epiſcopus Hieroſolymitanus. 1121.
Domitianus Melitinenſis epiſcopus. ibidem.
Domitianus Imperator agnatos Chriſti propter inopiam contempſit. 161. Romanorum Imperatorum primus ſe dominum deumque dici voluit. 160.
Domitiani crudele imperium. ibid. in Chriſtianos crudelitas. 160. mors. 162.
Domitius monachus & martyr. 580
Domna virgo, martyr. 295. capite plectitur. 296
Domnus Antiochenus epiſcopus Paulo Samoſateno excommunicato ſubſtitutus eſt. 281. Demetriani epiſcopi filius fuit. 284
Domnus alter epiſcopus Antiochenus. 924. ſubſcriptionem ſuam recantat. ibid. propterea ei epiſcopus à Synodo prædatoria Epheſina abrogatur. ibid.
Domninus Antiochenus epiſcop. 1078
Donatus Euræa epiſcop. ſerpentem pecoris ſimul & hominibus peſtiferum, ſigno crucis & oris ſui ſaliua intereinit. 774. precatione in arido loco fontem ingentem elicuit. ibid
Dormientium ſeptem hiſtoria. 918
Dorotheus martyr. 559
Dorotheus Thebanus monachus. 674. eius vita. ibid.
Dorotheus aulicus Domitiani, martyr. 288. Chriſtianis multum profuit. 291
Dorotheus Conſtantinopolis Arianorum epiſcop. 731. vixit annos CXX. 864. moritur. ibid.
Dorotheus Antiochenus presbyter. 288
Dorothea mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 313
Doſitheus Hieroſolymitanus epiſcop. Conſtantinopolim tranſlatus. 910
Doſitheus hæreticus. 189
Doſitheani hæretici. ibid.
Doſitheus Seleuciæ epiſcopus. 908
Dracilianus Palæſtinæ præfectus. 393
Dracones ingentes. 484
Draconis leges. 172
Dracontius Pergamenus epiſcopus exauthoratus. 533. 534
Drepanum ſeu Drepana ciuitas in honorem Helenæ à Conſtantino Helenopolis vocata. 347. eius deſcriptio. 308.
Dunaan Pſeudo Moyſes ab Eleſbaan vincitur. 1054
Drinus fluuius. 1083
Dyrachium terræmotu corruit. 1050 egregijs ædificijs ab Anaſtaſio Imp. exornatur. 1019

E

Ebionis doctrina. 361. hæreſis. 163. duplex ſecta. ibid.
Ebula à Paulo cum miraculo baptizata. 119.
Eccleſia per diſpenſationem ſe quandoquidem temporibus accommodat. 942.
Eccleſia primitiua bona omnia inter ſe habebat communia. 89
Eccleſiæ primitiua in ceremonijs magna diuerſitas. 750. 751. & ſeq.
Eccleſia perſecutoribus res plerumque eſſe aduerſas: contra defenſoribus ſecundas exemplis comprobatur. 412
Eccleſiarum Orientalium turba. 524. ante Diocletianum pax. 307
Eccleſiarum Gallicanarum ſcriptum ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ de earum martyrijs. 203
Eccleſiaſticæ diſciplinæ neceſſitas. 139
Eccleſiaſtica libertas. 344. immunitas. ibid. 494.
Eccleſiaſtica pax quà potiſſimum probanda. 887
Eccleſiaſtica poteſtas. 250. 287. 796
Eccleſiaſticæ poteſtati etiam Imperatores olim ſubiecti ibid
Eccleſiaſticæ quæſtiones non temere ſunt promulgandæ. 365
Eccleſiaſtici canones. 152
Eccleſiaſticorum virorum in primitiua eccleſia catalogus. 192
Eccleſiaſticis bonis captiui ab hoſtibus redempti. 878
Ecdicius Edouicum ducem ex fuga recipit. 853. eundem occidit, & caput eius amputatum ad Conſtantium Imper. mittit. ibid.
Edeſſa ciuitas per Thaddeum ad religionem Chriſtianam conuerſa. 97. contra vim Perſarum oppugnantium eam, per imaginem Saluatoris eſt ſeruata. 1069. à Iuſtino Imperatore reſtaurata. 1050
Edeſſa clades ex amnis ingenti exundatione. ibid.
Edeſſa vrbs à fundamentis ipſis magnifice reſtaurata. ibid.
Edeſſeni Lycis odio eccleſiaſticos extra vrbē conuentus agunt. 647
Edeſſenæ cuiuſdam mulieris admirandus ad martyrium pro veritate Orthodoxa obeundum ardor. 648
Edeſſenorum in fide Catholica retinenda & defendenda conſtantia. 647
Edouichus dux. 852. à Conſtantio tyranno ad auxilia comparanda ad Francos & Almanos miſſus. 852. cum ſuis prælio à Conſtantino vincitur. 853.
Edouichi fuga & cædes. ibid.
Edouici caput ad Conſtantium perlatum. ibid.
Educationis pueris memorabile exemplum. 328
Educatio ingenua non eſt negligenda. 760.
Egeſippus hiſtoricus. 175
Egeſippi de Iacobo Iuſto teſtimonium. 133. eius ſcripta. 193
Egnatius Antiochenus. vide Ignatius.

Eleazar ſecundus Iudaeorum pontifex Aaronis filius. 92
Eleazar Anani pontificis fil. pontifex Iudaeorum 72.92
Fle'ecbus Th'odoſii Imper. dux. 773
Eleemoſina cũ delectu diſtribu'nda. 880. inter pauperes qua ratione diuidenda. 822
Elephantes ingentes. 484
Elesbaan Aethiopum dux nutu Dei & Iuſtini Imp inſtinctu bello Dunaan vlciſcitur, & Chriſtianum ſanguinem vindicat. 1055
Elesbaan Aethiopum dux monachatum ſuſcipit. ibid.
Eleuſinus ſecundæ Cappadociæ epiſcop. 1024.
Eleuſius Cyzicenus epiſcopus. 524. Macedonij hæretici ſectator. 535 571. à Iuliano Imperatore Apoſtata proſcriptus eſt. 573. à Valente Imperatore Arianiſmum ſuſcipere cogitur. 621. pœnitentia ductus epiſcopatum deponit. ibid.
Eleuſius Nouatianos hæreticos affligit. 525. eorum templum à ſe dirutum reſtituere iubetur. 553.554. id quia facere recuſat exanthoratur. 532
S. Eleutherius iuuenis nobilis Romanus ab Aniceto Romano epiſc. Chriſtianam religionem edoctus. 177
S. Eleutherius ante legitimam ætatem diaconus, presbyter & epiſcop. propter inſignem virtutem, eruditionem ex mium & pietatem præclaram creatur. ibid.
S. Eleutherij martyrium. ibid.
Eleutherius Romanus epiſc. 174
Eleutherius epiſcopus Byzantinus. 358
Eleutheropolis Colaprius & Caila appellata 7-8. vrbs Palæſtinæ eſt. 680
Eli Iudæorum pontifex. 92
Eliſaph Iudæorum pontifex. ibid.
Eliezar Iudæor. pont. ibid.
Elizabeth, effœta iam, & præter naturam vterum geſtat. 43
in Elizabet vtero puer audita ſalutatione Mariæ D.paræ virginis ſubſilit & exultat. ibid.
Eliſei prophetæ cineres prophanati. 564
Elpidius epiſcopus. 624
Elpidius presbyter internuncius Occidentalium epiſcoporum ad Orientales. 665.
Elpidius Satelenorum epiſcopus exanthoratus 534
Elpidius quæſtor ſub Iuliano templum magno Antiochiæ ad Orontem diripit. 588
Elpidij quæſtoris huius miſer interitus. 589.
Emanuel Paleologus Imperator Conſtantinopolitanus eccleſiæ ſtatum turbatam reſtituit. 11. parenti in Imperio ſucceſſor fuit. 8
Emanuelis Paleologi Imperatoris Conſtantinop. aula monaſterio pe ſimilis. ibid.
Emanuel Paleologus optimus que abſolutiſſimus princeps ex- fuit. 5
Emanuelis Paleologi cum Conſtantino Magno collatio. 15
Emanuelis Paleologi infantia. 3. temperantia. 6. virtutes atque ornamenta animi. 8
Emaus ciuitas. 591
Emeſa ciuitas. 318.559
Empedocles. 404
Empuſa 1111
Emum Italiæ oppidum ab Argonautis conditum. 348
Encratitarum hæreſis. 190.198
Enthuſiaſtæ hæretici, qui & Euchitæ & Maſſiliani ſunt nominati. 634
Encratitarum hæreſis arcana, arte quadam à Flauiano Antiocheno epiſcopo in lucem producta & damnata. ibid.
Eortaſius epiſc. Sardis. 533. epiſcopatu deponitur. ibid.
Epheſii per temporis importunitatem epiſcopos à Ioanne ordinatos eccleſiis exigunt. 819
Epheſii Heraclidem annis quatuor in carcere detinent. 830. Eunuchum impurum ei in epiſcopatu ſubſtituunt. ibid.
Epheſiorum puerorum martyrium. 251
Epheſinum concilium contra Neſtorium conuocatum 898. eius acta & progreſſus. 899. & ſeq confirmatio 1006
Epheſina ſynodus altera prædatoria dicta. 922. propter Eutichen conuocata 923.
Epheſini patriarchatus iura per Aelurum reſtituta. 1003
Euphraſtas Abaſgus Imperialis cameræ Eunuchus. 1065
Ephraim Syrus. 475.469.684
Ephraim Syrus famis tempore eleemoſynam pauperib. à diuitibus collectam diuidit. 476
Ephraim Syrus πολύγραφος fuit. 475
Ephraim Syri ſcripta à Baſilio magno laudata. ibid.
Ephraim ſimulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus conſecraretur effugit. 476.
Ephraimum Baſilius Magnus admiratus eſt. 475
Ephrem Hieroſolymitanus epiſcop. 174
Ephthalitarum cum Chagano Imperatore bellum. 1129
Epicureorum ſecta. 581
Epidamnus terræmotu corruit. 1050. pulcherrime ab Athanaſio excitatur. 1019.
Epimachus martyr. 254
Epimenides Cretenſis oracula à Paulo apoſtolo lecta. 582.583
Epiphanius epiſco. Salaminius. 805. Anthropomorphitarum hæreſeos defenſor. 806
Epiphanius epiſc. Salaminius inſtigante Theophilo Alexandrino in prouinciali ſynodo Origenis libros damnat. ibid.
Epiphanius epiſc. Salaminius Conſtantinopolim venit. 807. conſuetudinem Chryſoſtomi vitat. ibid.
Epiphanius epiſcopus Salaminius Auguſtæ ægrum eius filiolum conualiturum eſſe pollicetur, ſi illa Longos monachos fratres vrbe Conſtantinopolitana exigat. 808. ob id dictum ab Auguſta videtur. ibidem.
Epiphanius epiſcopus Salaminius Ioanni Chryſoſtomo exilium prædixit. ibid.
Epiphanij Salaminij epiſcopi cum Longis colloquium. ibid. dictum celebre. ibid.
Epiphanij Salaminij epiſcopi mors. ibid.
Epiphanius ſophiſta. Laodiceæ publicitus hymnum in Bacchi laudem recitauit. 631.
Epiphanius Conſtantienſis in Cypro epiſcopus. 775. largiſſimus eleemoſynæ largitor. 776. miracula ab eo edita ibid.
Epiphanij Conſtantienſis opus Panarium de Hæreticis. 745
Epiphanius Palæſtinus monachus poſtea epiſcopus Salaminius creatus. 680. eius res. 681
Epiphanius ſophiſta. 630
Epiphanius Conſtantinop. epiſcop. 1055. 1078.
Epiſcopalis benedictio. 795.812
Epiſcopalis hoſpitalitatis memorabile exemplum. 680
Epiſcopalis liberalitatis exemplum. 286
Epiſcopalis iuriſdictio. 942
Epiſcopalis vnctio. 691
Epiſcopalis electio. 386
Epiſcopatus ardua & diuina res eſt. 940.
Epiſcopatum adminiſtrare bonum eſt opus. 881
Epiſcopatum multi boni viri olim recuſarunt. 724
ab Epiſcopatu vno num in alterum tranſire liceat. 451.907
Epiſcopatus pecunia redempti. 830
Epiſcopus aruſpicator. 282
Epiſcopi a ſunt conſeruati memorabile exemplum. 252
Epiſcopus coniux. 255 284.643
Epiſcopi veri officium. 886.914
Epiſcopi canonica & legitima electio. 371. conſecratio. 721. quid in ea potiſſimum ſpectari debeat. 722
Epiſcopi primarij qui Concilio Antiocheno interfuere. 454
Epiſcopi Occidentales diſſidijs Orientalium perturbantur. 455. ijdem Antiochenam & Tyriam Synodum in Occidentem euocant. ibid.
Epiſcoporum in imperatores olim magna poteſtas. 250
Epiſcoporum martyrum in Perſide catalogus. 411
Epiſcoporum Occidentalium cum Orientalib. diſſidia. 460. 467. ad Iulium Roman antiſtitem literæ. 457. matrimonia 7 2. contra Athanaſium & Paulum epiſcopos techna atque inſidiæ. 464

Epiſcoporum veterum paupertas. 371. 372.
Epiſcoporũ offendicula ſedulo regẽda. 375
Epiſcoporum tranſlationes quæ legitimæ. 907. à Celeſtino Romano pontifice approbata. 99
Epiſcopi olim Mathematicam & Aſtronomiam apoteleſmaticam eractare religio erat. 454
Epiſcopum quatenus integrum ſanumque eſſe conuenit. 678
Epiſtola ad Hebræos num Pauli apoſtoli ſit dicenda. 224. 147. 148
de Epiſtola ad Hebræos Origenis iudiciũ, 244. item Clementis contextoris. 222.
Epiſtola ad Hebræos à Luca ex Hebraico ſermone in Græcum verſa. ibid.
Epitaphium Conſtantiæ Auguſtæ Mauricij Imp. coniugis. 1142
Eridanus fluuius. 348
Eros Antiochenus epiſcop. 174
Eſdras Moſis & aliorum prophetarum libros reſtituit. 202
Eſion Athanaſii accuſator. 432
Eſther Ioſephi ex Salome filia. 91
Ethnicorum authorum lectio Theologis neceſſaria. 288. eorum & dij & idololatria abolita 401. & ſeq.
Ethnicis interdum de reb. ſacris quadam ſunt manifeſtata. 395
Ethnicorum libri a Paulo apoſtolo diligenter perlecti. 582. ab Ethnicis interdum de rebus ſacris ſunt quadam manifeſtata. 395
Euagrius Iberus monachus diſcipulus & Archidiaconus Gregorii Nazanzeni viſione diuinitus ſibi oblata inſidias necis ſibi ſtructa effugit. 684. eius ſcripta. 685
Euagrius monachus Macariorum diſcipulus. 469
Euagrius Conſtantinopolitanus ab Orthodoxis deſignatur epiſcopus. 636. ab Euſtathio Antiocheno ordinatur. ibid.
Euagrius Antiochiæ epiſcopus a Paulinis lectus. 731
Euagrij Epiphanienſis epiſcopi de liberorum ſuorum amiſſione conqueſtio. 1125. eius de Seuero ſcriptum. 1026
Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata. 188
Euangelica prædicationis ſumma. 69
Euangeliorum ordo. 229
Euangelij ſecundum Ioannem liber ſub templi Hieroſolymitani fundamentis in ſpecu inuentus. 595
Euangeliſtæ quatuor cur ſuas hiſtorias conſcripſerint. 145
Euangeliſtarum concordantia à Tatiano conſcripta. 191
Euangeliſtarum in conſcribendo Euangelio ordo. 221
Euangeliſtarum in genealogia Chriſti diſſonantia. 247
Euangelium Hebræo & Syriaco ſermone conſcriptum. 194
Euangelium Matthæi à Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitum. 221
Euangelium, quod ſecundum Hebræos inſcribitur, non eſt canonicum. 147. & ſequitem Euangelium Petri. ibid.
Euangelij prædicatio libera per mundum vniuerſum. 98
Euangelij prædicatio atque defenſio nequaquam in verborum ornatu poſita. 374
Euangelica præcepta conformant animã noſtra partim τὸ λογικὸν, partim τὸ θυμῶδες 64. partim τὸ ἐπιθυμητικόν. ibidem. eadem præcepta pro ſe quoq. ſenſus & partes hominis omnes ſpiritus efficacia ſingulatim erudiunt. ibi.
Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata ſit. 188
Euangelica doctrina Synopſis. 63
Euangelia quatuor quibus rationibus conſcripta. 243
Euangeliſtæ non omnia Chriſti miracula ſcriptis ſuis ſunt complexi. 66
Euangeliſtarum Matthæi & Lucæ de genealogia Chriſti ſententia variantes, quo pacto inter ſe concordandæ. 47. 48. &c.
Euareſtes pontifex Romanus. 173
Eubula baptizatur. 118
Eucarpius Epiſcopus. 624
Euchanius Armeniorum hæreſis antiſtes. 1155.
Euchariſtia olim communicantib. in manus data. 266. 96
Euchariſtiæ communis participatio, communionis charitatis & vnitatis eccleſiæ certiſſimum ſymbolum. 227. eius communio olim mortuis quoque permiſſa. 263. eam Enthuſiaſtæ in adiaphoris poſuere. 634
Euchariſtiæ reliquias pueri innocui Cõſtantinopoli dari ſolita 1078
Euchariſtiæ imaginaria perceptionis exemplum. 399
Euchariſtia ſacra vtraque ſpecies in loco ſacratiore templi ſeruata. 816
Euchitæ hæretici qui & Maſſaliani & Enthuſiaſtæ dicuntur. 634. hæreſis eius authores. ibid.
Eudemon Melitianus, Athanaſii accuſator. 432
Eudocia Leontij Athenienſis Philoſophi filia doctiſſima, prius Athenais vocata. 879. à patre exheredatur. ibid. de fratrum iniuria apud Pulcheriam conqueritur. ibidem. baptizatur & Theodoſio Iuniori matrimonio iungitur. ibid. mariti ſui laudes heroicis verſibus ſcripſit 878. in grauem apud maritum ſuſpicionem incidit 880. electa Pulcheria rerum in aula potitur. 923. religionis ergo Hieroſolyma proficiſcitur. 879. 927. Pulcheria reconciliatur 963. ab errore Eutychi anoad Orthodoxiam reducitur. ibid 965. eius pia opera. 928. 930. mors. ibid.
Eudocia Iunior filia Valentiniani. 3. & Eudoxia iunioris. 879. Honoricho Genſerichi filio nubit. 962. Hieroſolyma proficiſcitur. 963
Eudoxia Arcadij Imperatoris vxor. 790 altera Daliba. 835. Chryſoſtomo infenſiſſima, ita vt ei exilij cauſa fuerit. 8 0.8 benedictionem à Longis fratribus petit. 805 Chryſoſtomum apud Arcadium criminatur 809. Ioannem & Seuerianum inter ſe reconciliat. 8
Eudoxiæ argentea ſtatua pro diuina ſapientia templo Conſtantinopoli. 814 in eam inuehitur Chryſoſtomus. ibid.
Eudoxia Imper. aduerſus Romanos legatos interceſſores Chryſoſtomi dolus. 834. mors. 964. vrnam oneri vi. a. 804.
Eudoxia iunior filia Theodoſii Iunioris & Eudociæ. 879. Valentiniani tertij coniunx. ibid. per vim a Maximo tyranno conſtupratur. 961. eam iniuriam ægre ferens Genſerichum ex Aphrica Romam euocat. 962. ab eo captiua vna cum liberis in Africam transfertur. 862. Byzantium cum filia Placidia mittitur. ibid.
Eudoxius Germanicienſis epiſcopus 454. arte aulica epiſcopatum Antiochenum inuadit. 512. 513. populariũ ſectæ conciliabulum Antiochiæ egit. ibid. exulat. 482. dignitate priuatur. 529. Conſtantinopolitanam eiecto Macedonio adeptus eſt ſedem. 454. 461. 536. Nicænum concilium abolere conatur. 536. ne Orientales Catholici Tarſi conuenirent obſiſtit. 626. moritur. ibid. eius inepta & impia in primo ingreſſu eccleſiæ Conſtantinop. vox. 536
Eugenius primum ludimagiſter, poſtea Imperialis [illegible] Imperium Occidentale inuadit. 761. Alpes Iulias præſidio impoſito occupat. ibidem. a ſuis captus ad Theodoſii m Imper. adducitur. 764. occiditur. 765
Eugenius martyr. 304
Eulalius Amaſenus epiſcopus prærogatiuam throni Ariano epiſcopo offert, vt pari poteſtate eccleſiam concordes adminiſtrarent. 704
Eulalius Euſtathij Sebaſtienſis epiſc. pater. 533. Neoceſarea in Ponto epiſcopus fuit. ibid.
Eulalius epiſcopus Antiochenus ab Arianis creatus. 428
Eulampia Nicomedienſis femina martyr. 304
Eulampius martyr. ibid.
Eulebchus dux Antiochiabam Imperat. Theodoſio ad vindicandam iniuriam ſtatuæ Placil. coniugis ſuæ illatã miſſus. 773
Eulogius Papa Alexandrinus. 1146
Eulogius Edeſſenus Antinonem delatus in exilium 649. monaſterium ibi. vitam colit, ibid. poſt Barſam Edeſſenorum epiſcopus ordinatur. 650
Eulyſius Cyrilli fautor. 833
Eumathius epiſcopus. 624
Eumenes Alexandriæ epiſcop. 174
Eumenes. 176
Eumolpius epiſcopus. 24

Euno-

Eunomius vir perhumanus Ariana ſecta. Euſebio Samoſatis in epiſcopatum ſuo ſtat. 646. à ciuibus ſuis non recipitur. ibid. ſua ſponte Samoſatis diſcedit. ibid.
Eunomius Cyzici epiſcopus Eleuſii ſucceſſor. 5,6.621. vnam tantum merſionem in baptiſmo peragendo recepit. 728. ab Eudoxio ſe ſeiungit. ibid. ſeceſsionis eius cauſa. ibid. Chalcedone priuatus cum laude magna vixit. 700. a Theodoſio proſcribitur. 742.
Eunomij Cyzicenis contra Baſilium ſcripta 742. publice cremata. ibid. mors. ibid. cadauer ſepulchro extractum. 783.
Eunomianorum hereſis. 628. baptiſmus. ibid.
Eunomius Theodoſiopolis epiſcopus vrbem ſuam grauiſsime a Perſis obſeſſam atque oppugnatam liberauit. 850
Eunomioeupſychiani heretici. 742
Eunomiotheophroniani heretici. 743
Euodius diſcipulorum Chriſti ſucceſſor. 90.
Euodius Antiochenus epiſc. poſt Lucam Euangeliſtam. 150. à Petro apoſtolo ordinatus. 130
Euolcius diaconus Samoſatenſis iurante Iuſto epiſcopo Oaſim in exilium deportatus. 647
S. Euphemia martyriū. 955. 1132. Chalcedone templum. 952 monumentum & ſepultura. ibid. ad id illuſtre miraculum editum. ibid. in eius templo Chalcedonenſis ſynodus habita. 953. ex eius corpore ſanguineum effluxit vnguentum. 1132
Euphemius Conſtantinopolitanus epiſc. 1015.
Euphronius Orientis præfectus epiſcop. Antiochiæ eligitur. 1050
Euphraſius Antiochenus epiſ. 104, eius interitus. ibid.
Euphraſia virginis egregium factum. 302
Euphrates flumen. 482. 483. ex Paradiſo profluit. ibid.
Euphratecepiſcopus. 492
Euphrateſia regio. 482
Euphronius Cappadocia presbyter. 428. Antiochenus creatur epiſcopus. ibid.
Eupolemus ſcriptor. 222
Eupſychius Cæſarienſis martyr. 561
Eupſychius Eunomianus propriam hæreſim ab Eunomianis ſeiunctus inſtituit. 743. ab Eunomio in exilio laudatur. ibid.
Eupſychianorum hereſis. 744
Euripidis fabulæ à Paulo apoſtolo diligenter perlecta. 583
Europa à Scythis direpta. 791
Euſebia diaconiſſa Macedoniana. 858. eius ſepultura. ibid.
Euſebia Conſtantij Imperat. coniunx. 548.
Euſebius Gazæ martyr, ſub Iuliano. 557
Euſebius Alexandrinus Laodicenſis epiſcop. 289
Euſebius monachus apud Carras. 682
Euſebius monachus Syrus. 678
Euſebius Ancyra epiſc. 944
Euſebius Eunuchus aula Imperatoriæ præfectus. 517. arianus. 449. eius cædes. 553
Euſebius diaconus Alexandrinus. 267
Euſebius ſcholaſticus Troili diſcipulus Gainea conſcripſit. 795. 796
Euſebius Emeſenus Alexandriæ antiſtes Athan. ſit ſubſtitutus. 452. epiſcopatum cum repudiauit. 452. plura de eo vide. 454
Euſebius Dorilæus. 923. hereſim Eutychetis in colloquio deprehendit. ibid. exauthoratur. 924. eius contra Dioſcorum Alexandrinū, in ſynodo Chalcedonenſi actiones. 984. ſupplicatio principibus exhibetur. ibid.
Euſebius Vercellenſis epiſcop. 474. 509. 565. boni epiſcopi officium facit. 570
Euſebius Cæſarienſis Arij fautor. 365
Euſebius alter Cæſarienſis. 640. eius cum Baſilio diſsidium. ibid. reconciliatio 641
Euſebius Samoſatenus epiſcop. 610. proſcribitur. 645. eccleſias paſsim clero carentes viſitauit. ibid. in exilium vadens noctu clam populum fallit ſeditionis vitandæ gratia. ibid. ab exilio reuerſus ſacrorum antiſtites ordinat. 705. à muliere Ariana tegula ictus necatur. ibid. pro qua moriens orat. ibid.
Euſebius Pamphili. 290. Arianus Nicephoro fuiſſe videtur. ibid. 377. cur in Arabi ma Arianorum decreto ſynodali adiectum conſenſerit. 384. contra Porphyrium ſcripſit. 603. item contra Marcellum. 466. item de actis ſynodi Nicænæ. 382
Euſebij Pamphili de Chriſti natiuitate opinio 894. de Conſtantij Imper. pietate teſtimonium. 1041. eruditio atq; lucubrationes. 23. 290 de Nicæno epiſcoporum conuentu teſtimonium. 372. verborum ſcriptura: Dominus creauit me, &c. expoſitio. 366. de martyrib. liber. 306
Euſeb. Pamphili ab Arianizantibus epiſcopis Antiochia epiſcopatus deſertur. 427. eumque ſuſcipere renuit. ibid. profeſsionis fidei formulam in Nicæno concilio obtulit. 382. ea à Conſtantino laudatur. 383. eius de verbi, Conſubſtantialis, cum Euſtathio Antiocheno, ſignificatione contentio. 426.
Euſebius Beryti primum, deinde Nicomediæ, mox Conſtantinopolis epiſcopus factus 533. Arij fautor fuit maximus. 362. modis omnibus apud Athanaſium vt Arius reducatur agit. 426. ſed id ei non perſuadet. ibid. literis apud epiſcopos pro Ario interceſsit. 367. Concilij Nicæni decretis extra Arij abrogationē ſubſcribit. 378. eius formula fidei ſua non pulchre in concilio ſtat. 380. Nicomedienſi epiſcopatu deponitur. 378. eundem recipit. 422. ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter inducit atque delet. 429. Athanaſii iudex conſtituitur. 433. nouas in Athanaſium calumnias fingit. 450. Conſtantinopolis creatur epiſcopus. 451.
Euſebij iſtius tranſlationes ex vno epiſcopatu in alterum 451. in eccleſiam & epiſcopos tyrannis, & ſæuitia. 454. ad Paulinum Tyri epiſcopum litera. 366. ſententia de perſona filij Dei Arianizans. ibid. pœnitentiæ libellus. 422. & ſeq. fidei Nicænæ formulæ ſubſcriptio. 423. de Ario cum Alexandro contentio. 439. mors. 455
Euſebiani calumniatores aduerſus Athanaſium ſubornant. 432. eundem in ſynodo Antiochena accuſant. 452.
Euſtathius Antiochiæ ad Orontem epiſcopus. 371. in Antiochena ſynodo tanquam Sabellianus falſo condemnatur. 426. per calumniam ſtupri inſimulatur. ibidem. Conſtantinum meritis exornat laudibus. 374. Imperatoris iuſſu in exilium abducitur. 427. Euagrium epiſcopum Conſtantinopolitanum creat. 637. in Bizyam Traciæ oppidum deportatur. ibid.
Euſtathij Antiocheni epiſcopi contentio. 427 de concilio Nicæno ſcriptum. 380. aliud de ſubſtantia Dei. 426. Cum Cæſarienſi epiſcopo Euſebio Pamphili de Conſubſtantialis verbi ſignificatione contentio. ibid. *eius cineres Antiochiam perlati.* 1006.
Euſtathiani ſuci ſibi conuenientes cogentes Antiochiæ ab eccleſia ſeceſsionem faciunt. 428. cum eccleſia Catholica coniunguntur. 882
Euſtathius Rhetor. 1017
Euſtathius qui & Placidas dictus fuit Prætoriam ſub Traiano dignitatem adminiſtrauit. 177. qua occaſione Chriſtianiſmum ſuſceperit. ibid. eius martyrium. ibid.
Euſtathius Berrhœæ in Syria antiſtes. 361. 361. 908.
Euſtathius Beryti epiſcopus. 994
Euſtathius Sebaſtiæ epiſcopus. 473. Macedonianam hereſim amplexus eſt. 571. ab ijs legatus ad Romanum pontificem mittitur. 622. in ſynodo Gangrenſi damnatur. 534. epiſcopatu priuatur. 533
Euſtathij Sebaſtienſis dogmata inepta. 534. de Spiritu Sancto opinio. 537. eius ſectatorum abſurda & erronea obſeruationes. 473. eorum inſtitutum a Gangrenſi Synodo damnatum. ibid.
Euſtochius epiſcop. 624
Euſtochius epiſcopus Hieroſolymitanus. 1088. monachos noua Laura propter Origenis heretica dogmata ab eccleſia proſcripſit. ibid.
Euſtrathij hiſtoria. 304

Euſtrathy martyrium. ibid.
Euſtrathius Flauiadis epiſcopus. 910
Euſtrathius patriarcha Antiochenus. ibid.
Euthaliarum contra Perozem regem res geſta. 1025
Euthimius magnus monachus. 934. *eius miracula & vita.* ibid.
Euthimius alius monachus. 892. *Eudociam Imperatricem ad Orthodoxiam reducit.* 963. *Petrum Saracenorum epiſcop. Cyrilli & Acacy ſententiam in concilio ſequi iubet.* 898
Eutropius Archieunuchus Arcady Conſulis & patricy dignitatem adeptus eſt. 782
Eutropius Imperatores Arcadium & Honorium inſtigauit vt legem ferrent, ne quis ad eccleſias confugiat. 789 *in eam ipſe tandem incidit neceſſitatem, vt ad eccleſiam confugerit.* ibidem.
Eutropy iſtius res. 790
Eutropy ſupplicium. ibid.
Eutropius Eunuchus Theodoſii Imp. ab Imperatore in Ægyptum ad Ioannem Anachoretam miſſus, vt de belli contra Eugenium euentu inquireret. 762.
Eutropius lector Chryſoſtomi veluti incendiarius excarnificatus. 821. *in carcere expirat.* 822
Eutropius & Cartirius Macedoniani inter ſe diſſentiunt. 744
Eutropia Maximiniani Herculy vxor. 311.
Eutyches abbas. 922. *in ſynodo prouinciali cum ſuo dogmate damnatur.* 923. *reſtituitur* ibid. *ab Imperatore vt alia cogatur ſynodus Conſtantinopoli impetrat.* ibid. *in Chalcedonenſi concilio propter contumaciam damnatur.* 954. 995. *itē in Epheſino.* 1004
Eutychetis errores. 1155
Eutychetis hereſis. 923. 1150. *refellitur.* 1029.
Eutychius Eunomiani diſcipulus. 628
Eutychius Conſtantinop. epiſc. 1078 *ab exilio reuocatur.* 1093. *throno reſtituitur* ibid.
Eutychianus epiſcopus Romanus. 287
Eutychianus monachus vinctum quendam & ad mortem condemnatum liberat. 419
Eutychianorum in Ægypto monachorum de Eluri cæptis ſententia. 1003
Eutychianiſtarum hereſis. 1145
Euzoius Byzantinus epiſc. 359
Euzoius diaconus Alexandrinus Ary ſectator. 357. 363. *ab Alexandro exauctoratus.* 430
Euzoius Antiochenus epiſcopus. 611. *laborat vt Probatius Eunuchus Alexandrinus creetur epiſcopus.* ibid. *Lucium Pallady Præfecti opera Alexandrinum epiſcopum eiecto Petro conſtituit.* 654.
Excommunicatis monachi etiam illegitima à Theodoſio Iuniore non contempta. 849
Exemplum exaltata humilitatis, & honorata ſubmiſſionis. 58
Exemplum notabile quantum vel ad impietatem intermiſſa, vel ad religionē ſinceram obſeruata diſciplina eccleſia valeat. 139
Exemplum principis eccleſiaſtica diſciplina ſeſe ſubmittentis. 250
Exemplum libertatis epiſcopalis in dicendo. ibid.
Exemplum præclarum Ouium in paſtorem ſuum amoris. 252
Expiationes vrbium. 274
Expoſitio verbi: Ex Subſtantia patris. 383.
Expoſitio verbi: Natum ante omnia ſecula. 384
Ezechias prædonum dux ab Herode interfectus. 40

F

Fabianus qui & Fabius dictus Antiochenus epiſcopus. 250. *Nouati doctrina imbutus fuit.* 262
Fabianus eccleſia Romana epiſcopus 250. *columba auſpicio antiſtes creatur.* ibid. *ſub Decio martyrio defunctus eſt.* ibid. 43. *annis Romana præfuit eccleſia.* ibid.
Fadus Iudaa præfectus 101
Fames magna temporibus Auguſti. 56. *alia ſub Claudio.* 101. *in Oriente.* 960. *in Phrygia.* 637. *in obſidione Hieroſolymitana.* 155
Fames magna Maximini Galerij temporibus. 319. 320
Fauſta Maximiani Herculy filia, Conſtantini magni vxor. 311
Fauſtinus epiſcopus. 624
Fauſtus nobilis Romanus, Clementis epiſcopi Romanorum pater. 129
Fauſtus & Fauſtinianus fratres Clementis Romanorum epiſcopi ibid *à Petro apoſtolo ad Chriſtianiſmum conuerſi.* ibid.
Fauſtus martyr. 306. & ſeq.
Fauſtus diaconus Alexandrinus. 255
Felicianus conſul Tatiani collega. 435
Felix Romanus epiſcopus. 257. *Liberio ſubſtituitur.* 512
Felix Romanus epiſc. moritur. 516
Felix II. Romanus epiſcopus. 1011. *dignitatem literis ſuis Acacio abrogat.* ibid. *eius ad Zenonem Imper. litera.* 1012 *ad Acacium Conſtantinop. epiſc.* ibid.
Felix Byzantinus epiſ. 359
Felix Galilea & Samaria præfectus. 119.
Felix queſtor ſub Iuliano. 588. *templum magnum Antiochia diripere iubet.* ibid. *eius in Chriſtum blaſphemia.* 589. *miſerabilis interitus.* ibid.
Femina princeps pauperibus & agrotis inſeruiens. 771
Femina captiua Iberorum regis filium iam conploratum per inuocationem Chriſti ſanitati reſtituit. 402 *Reginam ipſam agram ſanat. &c.* ibid.
P. Feſtus Iudaa præfectus cauſam Pauli apoſtoli audit. 123
Feſtorum dierum ratio. 273
Ficus infructuoſa à Chriſto maledicitur. 70.
Ficus Conſtantinopolitana vrbis regio. 359.
Fides in tentationibus perſpicitur. 491
Fides iuſtificans iuſtificationis in Abraham. 35
Fides arma ſpiritualia. 251
Fidei Chriſtiana conſentientis atque concordantis commoditates. 1007
Fidei conſenſus in eccleſia Chriſti pernecessarius. 368
Fidei Orthodoxa formula non temere mutanda. 958. 990
Fidei Sirmienſis formula tres 503 *prima.* ibidem. *altera.* 505. 510. 531.
Fidei noua formula ab Euſebio & Theognide compoſita. 436
Fidei formula ab Acacio in Seleucia ſynodo exhibita. 527
Fidei Antiochiæ in concilio exhibita formula 452
Fidei formula Ariminenſis damnatur. 623
Fidei formula à legatis Macedonianorum Liberio Romano epiſcopo exhibita. 528
Fidei formula μακρόστιχος Longior vocata ab Orientalibus ad Occidentales miſſa. 460. *ab Occidentalibus non recipitur.* 461
Fidei formula quam tres legati Imperatori Conſtanti in Occidente exhibuere. 460
Fidei formularum numerus. 532
Fidelis Atalarichi conſiliarius. 1064
Firmilianus Cæſarea Cappadocum antiſtes. 247
Firmiliani cum Origene familiaritas. ibid.
Firmus Cæſarea Cappadocum epiſcopus. 914.
Flauia noua ciuitas. 175
Flauia Domitilla in fide Chriſtiana ſeruanda conſtantia. 140
Flauianus pro Melitio exule gregem Chriſti Antiochia curat. 650. *cum nondum presbyter eſſet Diodoro & alys doctoribus argumenta contra Arianos ſuppeditauit.* 652. *hypocritiā Paulini & Apollinaris profeſſionem in lucem profert.* 703. *Antiochenam epiſcopā contra iuris iurandi ſacramentum ſuſcipit.* 710. & ſeq. *eundē relinquare paratus eſt* 712. *Theophilum Alexandrinum ſibi & per eum deinde Damaſum Romanum reconciliat.* 731. *à ſe quadam Enthuſiaſtas in arcanum errorem in lucem produxit.* 824. *pro Antioch. nis orator ac deprecator apud Imperatorē miſſus.* 762. *eius mors.* 830
Flauianus presbyter Alexandrinus. 630

Flauia-

Flauianus alter Antiochenus epiſcopus ab Athanaſio Imperat. in exilium actus. 102. 1023. poſt mortem in integrum reſtituitur. 1058
Flauianus Conſtantinop. epiſcopus Procli ſucceſſor. 921
Flauianus Conſtantinop. epiſcop. è ſynodo Epheſina eiectus & male tractatus eſt. 924
Flauiani Conſtantinop. epiſc. indigniſſima mors. ibid.
Flauiani corpus Epheſo Conſtantinopolim tranſlatum. 925
Flauianus vrbis Romanæ præfectus. 761. Eugenium ad Imperium per tyrannidem occupandum incitauit. ibid.
Flauitas Conſtantinopolis epiſcopus Acacij ſucceſſor. 1014. per ſycophanticam imp ſturam epiſcopatum conſequitur. ibid. in epiſtolis ſuis ſynodalibus bilinguis fuit. 1015
Flauitæ Conſtantinop. epiſcop. repentina mors. ibid.
Flauites Gotthus ob inſignem erga Imperatorem fidem & rei militaris peritiam Conſul ab Arcadio renunciatur. 795
Flauius Clemens Domitiani Imp patruelis. 160
Florianus Imp. Taciti ſucceſſor. 286
Florentius Sardenſis epiſcopus. 990
Florinus hæreticus. 211
Florus Alexandriæ præfect. 958
Florus Iudææ procurator. 151. eius immenſa auaritia. ibid.
Fontis miracula. 978
Fortunæ templum Cæſareæ Cappadociæ demolitum. 573
Fortunæ templum Antiochiæ in martyrium Ignatij redactum. 917
Fortunæ volubilitatis ac inſtabilitatis exemplum notorium. 1129
Fortunæ apud Conſtantinopolitanos templum. 573
Franci Galliam vaſtant. 455
Fridigernes Gotthus ab Athanarico victus opem Romanorum implorat. 693 poſt victoriam Arianiſmum vt Imperatori Valenti gratificaretur, amplectitur. 694
Frigidus fluuius. 763
Frumentius ab Indis capitur. 405. in miniſterium regis aſſumitur. ibid. regis pupilli curator conſtituitur. ibidem. domum ex India reuertitur 405. Indorum Apoſtolus ab Athanaſio conſtituitur. ibid.
Fuga in perſecutione quatenus permiſſa ſit. 569
Fulnianus à maligno ſpiritu obſeſſus liberatur. 138
Fulnianus baptizatur. 139
Fulnianus in Epiſcopum conſecratur. ibid.
Fundanus Aſiæ proconſul. 197
Fundamentum veræ pietatis eſt, vt Chriſtum verum Deum eundemque verum hominem credas & profiteare. 65
Funeralia carmina. 542
Fures diuinitus per miraculum victi ad meliorem frugem redacti. 420
Furti pœna. 1101

G

GAbinus Proconſul Rom. Alexandrum Ariſtobuli filium capit. 39. Iudæorum reipublicæ ſtatum mutat. ibid.
Gabriel Archangelus Mariæ conceptionem filij Dei annunciat. 43
Gabriel Cæſareæ Philippi epiſcopus. 411
Gadiabes epiſcopus martyr. 411
Gaon fluuius Paradiſi. 483
Gagolica ciuitas incenſa. 1097
Gainas copiarum militarium dux. 791. Arianis eccleſiam dari Conſtantinopoli petit, ſed non impetrauit. ibid. 792. a Ioanne Chryſoſtomo libere obiurgatur. 791. Conſtantinopolim diripere conatur. 794. transfuga ad Imperium aſpirat. 791. ad Imperiales ædes incendendas barbaros nocte mittit. 794. hoſtis iudicatur. ibid
Gainas cum Chryſoſtomo apud Arcadium colloquium. 793. contra Trigibildum expeditio. 791. in Cherſoneſum nauigatio. 794 in Romanos bellum. 792. tranſactio de pace cum Arcadio. ibid. cædes. 795. Caput Conſtantinopolin miſſum. ibid.
Galbæ Imperium. 154
Galbinus patricius. 981
Galenus. 179
L. Galerius Vide Maximum.
Galla Valentiniani & Iuſtinæ filia Theodoſij vxor. 670.671
Galla Placidia Honorij ſoror Adaulpho Gotthorum vxorem data. 839
Galleria Diocletiani filia. 307
Gallia a Vandalis occupata. 945
Gallio Achaiæ proconſul. 116
Gallienus Imperator. 757 literis editis perſecutionem Chriſtianam ſubſtulit. 268. eius litera pro Chriſtianis edita. ibid.
Gallus Hoſtilianus Imperator. 286
Cor. Gallus Aegypti præfectus. 1043
Gallus Imperator Decij ſucceſſor annum vnum Imperio præfuit. 250
Conſt Gallus. Vide Conſtantium.
Gamaliel verus & ſincerus conſiliarius. 89. Pauli apoſtoli præceptor fuit. 857. vna cum filio Abibo Stephanum protomartyrem ſepelijt. ibid.
Gangra ciuitas. 1022
Gangrenſis ſynodus. 534
Garamantides aues. 486
Gaudentius. 833
Gaugalimmons. 473
Gazæ portus. 551
Gazæorum aduerſus Chriſtianos perſecutio. 557
Geloſius Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus. 712
Gelaſius Cæſareæ Cappadociæ epiſcop. 310
Gelimer Vandalorum dux bello ſuperatus à Beliſſario & captus in triumphum ductus eſt. 1062 ei loca quædam inhabitanda in Gallia Iuſtinianus Imp. attribuit. 1063
Gelonius epiſcopus. 624
Genealogiarum tabulæ quæ publice apud Iudæos conſeruabantur ab Herode combuſtæ. 45.48
Gennadius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 860. 968. nullum ſacerdotem conſecrauit qui Pſalterium non edidiciſſet. 976
Gennadij epiſtola ad Eleutherium martyrem. ibid.
Gennadio ſpectrum dæmoniacum apparet. ibid.
Genſirichus Vandalorum princeps 943. regem ſe Aphricæ nominat. 944. oratores ad Theodoſium de pace facienda mittit. ibid ab Eudoxia ex Aphrica in Italiam vocatus. 962. Romam capit ac diripit. ibid. Eudoxiam eius liberis & ſpolijs ampliſſimis Roma in Aphricam tranſfert. ibid.
Genſerichus Gondiliſci Vandalorum regis filius. 1060
Gentes fideles num obſeruanda legis onere grauanda ſint. 111
Gentium ad Euangelium vocatio atque receptio. 110
Gentilium ſacrorum fœditas. 734
Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopus. 454. vitam Euſebij Emeſeni conſcripſit. ibid eius ad conuentum epiſcoporum Ancyræ litera. 513
Georgius Alexandrinus epiſcop. Gregorio in epiſcopatu ſuccedit. 456. grauem in eccleſia aduerſus Catholicos tyrannidem exercet. 512. epiſcopatu priuatur. 529 rurſum Athanaſio fugato dignitatem recuperat. 499. ab Ethnicis occiditur. 554. & ſeq.
Georgius presbyter Arianus vir eruditus. 864
Georgius Arethuſæ presbyter. 428
Georgius Piſides. 1150. Ioannem philoſophum refutauit. ibid.
Georgius Theopolitanus. 1126
Georgij martyris hiſtoria. 305
Gepides populi. 943
Geras oppidum. 813
Geraſimus abbas. 935
Germa Helleſponti ciuitas terræmotu euerſa. 621
Germanion epiſcop. Hieroſolymitanus. 237
Germanicus martyr. 182
Germanus Cyzici primum deinde Conſtantinopolitanus epiſc. 909
Germanus claſsi Theodoſij aduerſus Genſerichum præfectus. 944
Germanus militiæ dux. 1113. præclaram de Perſis victoriam reportat. 1115. affectati Imperij ſuſpectus ad eccleſias confugit. 1139. Phocæ ſe permittit. 1140
Germanorum rebellio. 729
Gerontius Conſtantini tyranni dux, ſuſcepta contra eum inimicitia Maximum tyrannum conſtituit. 852. Are-

late obſidet. ibid. in Hiſpaniam fugit ibid. ab Hiſpanis obſeſſus fortiter ſe defendit & cum effugere poſſet mori potius quam vxorem relinquere maluit. ibid. re deſperata primum fidum amicum Alanum, inox coniugem, poſtremo ſeipſum interfecit. 953
Gerontius Ambroſii Mediolanenſis epiſc. diaconus. 798. ab Ambroſio coercitus ibid. Conſtantinop. opera quorundam aulicorum Nicomedienſem epiſcopatum adipiſcitur. 799. Nicomedienſibus mirifice charus fuit. ibid. epiſcopatu ei ademitur. ibid. ineptum eius atque impium verbum. ibid.
Getſemani ager Chriſti precationibus deputatus. 71
Gildonis tyranni Aphricani hiſtoria. 843 & ſeq.
Gilmer Vandalus Huldericbum regno exuit. 1061
Gilo. 1111
Ginas Ariana hæreſi maxime infectus. 792
Gladiatorum ſpectacula abolita. 342
Glyceria martyr. 1141. miraculoſum vnguentum ex eius monumento ſcaturiens. ibid. eius in Heraclea templum. 1137
Glycerius Rom. Imperator. 962
Glycerius presbyter martyr. 296
Glycerii impoſtoris fraudes à Gregorio martyre ſublata. 305
Golinduch martyr. 1126
Gondiliſcus Vandalorum rex. 1060 moritur. ibid.
Goudanus Vandalorum dux. 1061
Gongidiſclus Vandalorum dux. 943. Vandalis, Alanis & Germanis ſibi coniunctis Hiſpaniam occupat. ibid
Gonthares Vandalorum princeps. ibid.
Gondiliſci Vandalorum regis filius. 1060
Goranes Perſarum dux. 850
Gordianus Imperator. 249 & ſeq.
Gordius epiſc. Hieroſolymitanus. 237
Gorgonia Gregorii Nazanzeni ſoror in ſanctorum numerum relata. 643
Gorgonius aulicus Domitiani, martyr. 295. multum Chriſtianis profuit. 292
Goroannes Perſarum dux. 850
Gorpiæus menſis. 1049
Gorthæus hæreticus à quo Gorthæorum ſecta. 194
Gorthæani hæretici. ibid.
Gotthi ab Hunnis agris ſuis pulſi. 693. Honorio & Arcadio Imperatoribus Danubium transgreſſi in finibus Romani Imperii conſedere. 943
Gotthorum de Valente Imper. victoria. 696. diuerſæ eruptiones. 942. in Italiam irruptio. 836. item in Traciam. 695. 1065
Gotthorum in vrbe Conſtantinopol. eccleſia. 794
Gothiani Arianorum ſecta. 744
Gotthites populi. 943
Grata Valentiniani & Iuſtinæ filia. 671
Granianus Serenius pro Chriſtianis apud Imp. intercedit. 176
Gratianus Valentiniani filius. 617. reſcripto Catholicos epiſcopos exulantes reſtituit. 701. Eccleſias Arianis adimit. ibid. profeſſionem fidei Damaſi Rom. epiſc. alios epiſcopos ſequi iubet. 703. Alemannos deuicit. 706
Gratiani Imp. Conſtitutio vt quam quiſque vellet de religione Chriſtiana ſequeretur ſententiam certis hæreſibus exceptis. 699. miſeranda eiuſdem cædes. 728
Gratianus è Britannia tyrannus. 851
Gregoras Phoca tyranni interfector. 1158
Gregorius Beryti epiſcopus Arii fautor. 365
Gregorius mirificus Armeniæ epiſcopus. 406. crudeliter à Teridate tractatus. ibid.
Gregorius Mirificus qui & Theodorus appellatus eſt, Origenis diſcipulus fuit. 246. epiſcopatum Neocæſareæ in Ponto geſſit ibid. 270. vixit ad Diocletiani vſque tempora. 271 eius miracula. ibid.
Gregorius Syracuſanus primum deinde Nicææ epiſc. 910
Gregorius Laodicenſis epiſcopus Arianus contra Manichæos ſcripſit. 286. Apollinarium quod cum Athanaſio fuerit excommunicauit. 631
Gregorius Nyſſenus epiſcop. Baſilii frater. 643. eius Oratio in funere Melitii. 712. ſcripta. 643
Gregorius maioris Armeniæ epiſcopus. 372
Gregorius Nazianzenus. 488. Nazianzi Cappadociæ oppido patri in epiſcopatu ſuccedit. 640. Iuliani Imper. condiſcipulus fuit. 548 vitam monaſticam ſecutus eſt. 640. Arianos refutauit. ibid. Conſtantinopoli in domo quadam Catholicos docet. 707. Conſtantinopolitanis commendatur. 708. Conſtantinopolis creatur epiſc. 640. 711. epiſcopatu eo ſe rurſum abdicat. 712. prolixe Conſtantium laudauit. 487. Iuliani mores deſcribit. 605
Gregorii Nazianzeni epiſcop. acta. 270. ſententia de vſu & vtilitate profanarum literarum. 583 ad Nectarium Conſtantinopolitanum epiſcop. epiſtola. 632. cum Baſilio magno amicitia arctiſſima. 638. de duabus in Chriſto naturis opinio. 1147
Gregorius Alexandrinus epiſcopus. 452. militari manu in eccleſia Alexandrina profeſſionem perducitur. 455. eidem epiſcopatus abrogatur. 456
Gregorius Agrigentinus. 1079
Gregorius Theopolitanus ſiue Antiochenus epiſcopus. 1094. 1113. hæreſim Seueri exterminat. 1124. apud milites gratioſus fuit. 1116
Gregorii Theopolitani ad milites oratio, qua eos ad εὐθαρχίαν adducit. 1116. ad Imperatoris & legitimi concilii de grauiſſimis ei obiectis criminibus iudicium prouocatio. 1114

H

HAdrianus epiſcopus Antiochenus. 529. in exilium mittitur. ibid.
Hadrianus Imperator Hieroſolyma funditus euertit & ſolo æquauit. 173. eamque denuo ædificauit, & de nomine ſuo Æliam appellauit. ibid. templum Cyzici extruxit celeberrimum. ibid. in deorum numerum relatus eſt. 604. 605
Hadriani Imper. res geſta. 172 ſtatua. 173 pro Chriſtianis reſcriptum. 175. & 176. ei oraculum ad Caſtalium fontem datum. 586.
Hadrianopolis ciuitatis fundatio. 173
Hæreſes ex eccleſia tollendæ. 387
Hæreſes 7 primæ. 194
Hæreſes Iudaicæ ibid.
Hæreſum primi auctores. 212
ex Hæreſibus oriuntur multa etiam in eccleſia commoda. 925
Hæretici in eccleſia primitiua erant manifeſti impoſtores. 188. inſtrumenta ſunt diaboli ad extinguendam veritatem. ibid. tranquillum florentemque rei eccleſiaſticæ ſtatum importunitate ſua perturbant. 355
Hæretici multi fidem ſua doctrina martyrio confirmarunt. 215
Hæretici quare inter ſe diſcordent. 219
Hæreticorum libri ad ignem damnantur. 378. ſcripta eorum quomodo legenda. 564. & ſeq. canones reiiciendi. 833
Hæreticorum cœpta apud plebem & infideles plerunque plauſibilia. 360
Hæreticorum qui in Oriente extiterunt catalogus. 707. ex Hæreticorum diſſenſione eccleſia creſcit. 783. contra Hæreticos quomodo procedendum. 718 & ſeq.
Halmyris Myſiæ in Europa oppidum. 742
Harmatius Baſiliſci dux contra Zenonem mittitur. 1004. ad Zenonis partes tranſit. 1005. occiditur. ibid.
Harmonius 475. eius hæreſis. ibid.
Hebionitarum hæreſis. 163
Hebræum Euangelium. 194
Hebræi quomodo ſacra accipiant biblia. 592
Hebræorum lam & dignitas. 34
Hecebolius ſophiſta Iuliani Imper. præceptor. 547. in religione colenda Proteus. 578
Hegeſippus antiquus ſcriptor Apoſtolorum diſcipulus. 133
Helceſaitarum hæreſis, ab Origene confutata. 248
Helceſæi hæreſiarcha. ibid.
Helena comes Simonis magi & coniunx. 103. & 104
Helena Adiabenorum regina inopia pauperum in Iudæa ſubuenit. 101
Helena Conſtantini Imperatoris mater. 309. ad Chriſtianiſmum conuerſa. 330 filio literis in cauſa pietatis edendis

à ſecretis

à ſceleris fuit. 394. eadem religionis ergo Hieroſolymam profecta. ibid.
Helena ſacris virginibus ad epulas vocatis famulæ præſtitit officium. 98
Helenæ pietatis opera. 398
Helenæ mors. ibid.
Helenopolis ciuitas. 348.445
Helenopolitana therma. ibid.
Helenopolis maris vnde nomen 398.399
Helenus Tarſi Ciliciæ epiſcopus. 263. 264
Heliaum epiſc. 280
Helias monachus longæuus. 673
Helias Propheta Chriſto ſeſe in monte transfigurante apparuit. 67
Helias Hieroſolymitanus epiſc. 1022. epiſcopali ſede deijcitur 1031. mortem Anaſtaſii Imper. prædicit. 1032. Imperatori reconciliatur. 1028. eius res. 1032
Heliæ Thesbitæ templum. 395
Helimas magus idem Bariieſus dictus. 110
Heliodorus Tricenſis epiſcopus. 752. epiſcopatu abire quam amatorium ſuum libellum abolere maluit. ibid.
Heliodorus Laodicenſis epiſcop. 264
Heliodorus monachus Syrus. 781. & ſeq.
Helion Romanor. dux ad Perſas proineunda pace cum Romanis legatus. 877
Helion patricius vir. 855
Heliopoli Phœniciæ vxores communes erant. 797. virgines nuptura proſtituebantur. ibid.
Heliopoli Veneris templum demolitum ibid.
Heliopolitæ virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtuprum proſtituebant. 559. eam conſuetudinem Conſtantinus ſuſtulit. ibid.
Heliopolitarum contra Chriſtianos crudelitas. ibid.
Helladius Grammaticus. 735
Helladius Cæſareæ Cappadociæ epiſcop. 798. & 811.
Helladius Alexandrinus diaconus Arij ſectator. 357
Hellas monachus Syrus. 681.682
Hellanicus Hæreticus. 365. Tripolitanus epiſcop. ibid.
Hellas monachus. 673
Hemerobaptiſtarum hæreſis. 194
Heraclas Presbyter Philoſophicum habitum ſumpſit. 241
Heracla Alexandrinæ eccleſiæ epiſcop. familiaris Origenis. 232
Heraclides martyr Origenis diſcipulus. 234
Heraclides monachus. 467
Heraclides monachus epiſcopus Epheſi à Chryſoſtomo ordinatus. 798
Heraclides Epheſinus epiſcopus abſens reus peragitur. 81 . tumultus ob id iudicium exoritur grauiſſimus inter Conſtantinopolitanam & Alexandrinam plebem. ibid.
Heraclides Epheſinus quatuor annis in carcere detentus. 83 . epiſcopatu a ſuis ciuibus ſpoliatus. ibid.
Heraclides Imperatorialium poſſeſſionum curator. 337
Heraclides Chronius monachus. 467
Heraclius Imperator. 40
Heraclius contra Phocam tyrannum conſpirat. 1158
Heraclius Tyrius Herculis ſacerdos. 5 2
Heraclius epiſcopus Hieroſolymitanus 540
Heraclius ſcriptor eccleſiaſticus. 124
Heraclea Traciæ antea Perinthus dicta. 339
Herba ἀλεξιφάρμακος ad pedes ſtatuæ Chriſti enata. 590
Herculiana legio ab Hercule denominata. 616
Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. 330
Herculius Maximianus ſeipſum Auguſtum creat 311. poteſtatem quam ante depoſuerat rurſus aſſumere conatur. ibid. filio Maxentio inſidias ſtruxit. ibidem. item Conſtantino. ibid.
Herennius epiſcop. Hieroſolymitanus Cyrilli ſucceſſor 542
Hermas diſcipulus & aſſecla Manetis. 285
Hermas Encratitarum hæreticorum dux 634
Hermæ liber quem Paſtorem inſcribit non eſt Canonicus. 147
Hermes ſcriptor eccleſiaſticus. 445
Hermippi martyrium. 304
Hermogenes Rhetor. 179
Hermogenes Conſtantij dux, ab eo Conſtantinopolim ad eijciendum Paulum epiſcopum miſſus. 456. propterea à plebe furente interficitur. ibid.
Hermogenes Iuſtiniani Imp. dux. 1060
Hermogenes Nouatianus epiſcopus Sabbatium à quo antea propter blaſphema quædam ſcripta excommunicatus fuerat , epiſcopum Nouatianorum Conſtantinopoli inaugurat. 863
Hermogenes Syriarctor. 543
Hermocrates martyr. 304
Hermolaus epiſcopus martyr. ibid.
Hermon epiſcopus Hieroſolymitanus. 288
Hermophilus hæreticus. 212
Hermopolis Thebaidis ciuitas. 591
Herodes Antipatri ex Cypre Arabica femina filius. 40. dux Galilææ declaratus. ibid.
Herodes Ezechiam prædonum ducem interficit. ibid.
Herodes patris mortem in authorem ipſum vlciſcitur. ibid.
Herodes apud Antonium accuſatur. 41 à Parthis Iudæa expellitur. ibid.
Herodes Romam venit vbi a Cæſare & Romanis rex Hieroſolymorum, primus ex aduenis, declaratur. ibidem. Hieroſolyma expugnat & Antigonum capit. ibidem. Hircanum quod ei ſuſpectus eſſet interimit. 41 fratrem vxoris ſuæ Mariamna in balneo ſuffocat. ibid.
Herodes Iudæorum, proſelytorum, &c. genealogias comburit. 48
Herodes audita natiuitate Chriſti perculſus pueros Bethlehemiticos vniuerſos occidit qui bimuli aut teneriores erant. 52
Herodes moriturus plurimos egregios eoſque innocentes viros poſt mortem ſuam cædi iubet quaſi in ferias. 55. Idem ſibi manus afferre voluit. ibid. Filium paulo ante mortem trucidandum præcepit. ibid.
Herodes iuſto Dei iudicio male perit. 54
Herodis regnum in quatuor tetrarchias diuiditur. ibid.
Herodis crudelitas in ciues ſuos. 45. rex Iudeæ à Senatu & Auguſt. Cæſare declaratur ibid.
Herodes Pontificatum ſummum venalem præbuit. ibid.
Herodis genus. 44
Herodis plaga & morbi diuinitus, in ſuorum ſcelerum vltionem immiſſi. 54
Herodes Antipas Galilææ tetrarcha. Herodis regis filius. ibid.
Herodes Antipas propria reiecta coniuge Herodiadem Philippi fratris coniugem inceſto ſibi matrimonio coniungit. 59
Herodes Baptiſtam Ioannem, quod ob id eum increparet, in cuſtodiam miſit. ibid.
Herodes Antipas exilio cum Herodiade mulctatus Viennam Galliæ vrbem conceſſit. 61
Herodis Antipæ conuiuium in natali die magnificum. 59
Herodes rex, qui & Agrippas dictus, Eccleſiæ Chriſtianæ Hieroſolymis perſecutor. 102. Iacobum apoſtolum fratrem Ioannis gladio occidit. ibidem Idem Petrum in carcerem coniecit. ibid.
Herodes qui & Agrippas diuinum ſibi honorem ac pro Deo ſalutari ſe paſſus, & ob id ab angelo occulta plaga percuſſus. ibid.
Herodis, qui & Agrippas dictus horrenda miſerandaq; mors. ibid.
Herodes Irenarcha & Nicetes huius pater Polycarpum vt diis ſacrificet inducere ſtudent. 184
Herodias filiam inducit vt caput Ioannis Baptiſtæ in lance ſibi tradi pro pretio impudicæ ſuæ ſaltationis ab Herode Antipa petat. 60
Herodias ſceleris conſcientia agitata, etiam poſt mortem Ioannis veritæ reprehenſionem eius caput abſtruſiore ignaroque loco remotis arbitris ſepeliendum curat. ibid.
Herodiadis mors. ibid. filia itidem eius ſaltatricis obitus perquam acerbus. ibid.
Herodianus Grammaticus Apollonij Grammatici filius. 179
Heron martyr Origenis eius diſcipulus. 234
Heron Thebanus, epiſcopus apoſtata. 589

Heron

Heron Thebans epiſcop. miſerandus interitus. ibid.
Heron epiſcopus Antiochenus. 174
Heron martyr. 254
Heros antiochenus epiſcopus ſucceſſor Ignatij. 1 4
Heruli Chriſtiani facti. 1065
Heſſaeorum hereſis. 194
Heſychas monachus Valeſtinus. 472. 680
Heſychij martyrium. 307
Hexaplum opus Bibliorum. 239
Hierapolis Phrygia ciuitas. 1121
Hieratius epiſcopus. 624
Hierax ludimagiſter Alexandrinus Cyrilli ſtudioſiſſimus. 866
Hierax ludimagiſter Alexandrinus Oreſtis iuſſu verberibus male tractatur. ibid.
Hieremiae ſonea. 397
Hieroglyphica litera crucis formam referentes in euerſione templi Serapidis reperte. 736
D. Hieronymi mors. 851
Hierophilus Trapezuntopolis Phrygia poſtea Plotinopolis Tracia epiſcopus. 908
Hieroſolyma ante Iebus vocata. 595. Aelia item appellata. 173
Hieroſolyma quando capta. 37
Hieroſolyma ab Antiocho capta. 159. ab Herode & Soſio. 40. Pompeio. 39. Veſpaſiano. 152
Hieroſolymis ſicariorum publice & impune graſſantium horrendus tumultus. 120
Hieroſolymorum in obſidione clades, ſumma fames. 155
Hieroſolymorum factiones, rapina cades, peſtilentia, &c. ibidem. & ſequentibus.
Hieroſolymorum extremum excidium ſub Imp. Hadriano. 172
Hieroſolymitana ſeditio inter Pontifices & ſacerdotes ſub Nerone. 119. & 120
Hieroſolymitana prouincialis ſynodus. 495. Athanaſium ad communionem recipit. ibid.
Hieroſolymitana ſynodi pro Athanaſio ad Alexandrinos ſcriptum. 496
Hieroſolymitanum templum in Caluaria loco ædificatũ. 395. eius dedicatio. 437
Hieroſolymitanum temp'um à Iudæis inſtigatione Iuliani Imper. reſtauratur. 593. opus inceptum variis miraculis impeditur. ibid
Hieroſolymitanorum epiſcoporum ſucceſſiones. 151. 174. 210. 251. 281. 733. 618. 891. 1078. 1094
Hieroſolymitana profectio religionis ergo. 879 437. 506. 685. 879. 907
Hierotheus apoſtolorum diſcipulus. 966
Hierothei fides ac pietas. 113
Hilarion Palaſtinus monachus. 472. eius acta. ibid.
Hilarion monachus. 558. à Gazæis ad cadem quaſitus, in Siciliam fugit. ibid.
Hilarionis hiſtoria. ibid.
ad Hilarionis monimentum miracula edita. 472
Hilarius Pictanienſis. 474. aduerſus hareticos ſcripſit. ibid.
Hilarij Pictauienſis ſcripta. ibid.
Hilliſſus caſtellum Bulgaria olim totius metropolis 1083
Himerius præceptor Baſilij & Gregorij magni. 640
Hippolitus Portuenſis epiſcop. 91. floruit tempore Seueri. 222
Hippoliti Portuenſis epiſcop. ſcripta. ibid.
Hircanus pont. Iudaor. ſub hoc Pompeius Romanus dux vrbe vaſtata ſacra templi donaria inſpexit. 93
Hircanus II. Salina & Alexandri regis Iudaor. filius, pont. Iudaor. 39. in regnum quod ei à fratre ereptum fuerat reſtituitur. ibid. à Parthis capitur. 45. à Cæſare Romana ciuitate donatus & in pontificatu confirmatus. 40. Herodi ſuſpectus, & ob id ab eo interemptus. 41
Hiſpania à Vandalis vaſtata. 944
Hiſtoria conſcribenda libereas. 23
Hiſtoria cum profana tum ſacra ingens vtilitas. 21. eccleſiaſtica quo ſtudio & qua fide ab aliis conſcripta. ibid.
Honoratus præfectus vrbi Conſtantinopolitana. 530
Honorij Conſtantij Imper. & Placidia filius. 853
Honorichus Vandalorum rex perſecutor Catholicorum. 1060. Eudociam Valentiniani III. filiam vxorem ducit. 962
Honorius Theod. filius Occidentis Imper. 671. 781. monomachiam Roma lege lata tollit. ibid.
Honorij & Innocentij ad Arcad. ſcripta. 831. de Attalo victoria. 836. mors. 843
Hormiſdas Rom. pont. 1048
Hormiſdas Perſarum rex Choſroe ſucceſſor. 1103. captus atque in cuſtodiam conijcitur & excæcatur. 1120. per parricidium ceditur. 1121
Hormiſdas Perſa epiſc. martyr. 411
Hoſius Cordubenſis epiſcop. 566. primus quaſtionem de verbis ſubſtantia & ſubſiſtentia mouit. ibid. à Conſtantino ad ſedandas diſcordias eccleſiaſticas in Aegyptum miſſus. 368. infectis rebus ad Conſtantinum redit. 371. ab Arianis quod Athanaſio communicaſſet eſt exauthoratus. 465. & ſeq. tormentis coactus tribus Arianorum formulis ſubſcripſit. 502
Hoſpitalitatis efficia. 421
Hoſpitalitatis exemplum egregium. 680
Hoſpitij violati exemplum. 853
Huldas dux Hunnorum. 836
Huldericus Honorici Vandali ex Genſericho prognati filius. 1061
Hulderich. Honorichi & Eudocia filius. 963
Humana victima. 579
Humanarum iniuriarum memoria cur nobis moleſta, diabolicarum autem contumeliarum recordatio non itidem. 68
Humilitas omnium virtutum parens. 255
Humilitatis exaltata & honorata ſubmiſſionis exemplum. 58
Hunni Riphæorum montium accola. 693 qua occaſione Gotthos agris ſuis ad Iſtrum exegerint. ibid.
Hunni antea Maſſageta dicti. 999. Tracias vaſtant 836. 1038 ad Chriſtianiſmum opera Chryſoſtom. adducti. 788. item à Theotimo. 775. olim Sabbri vocati ſunt. 10
Hymenaus Hieroſolymita. epiſc.
Hymnodia Arianorum. 797
Hymnorum canendorum ratio.
Hymnus, Gloria patri & filio, &c. 495 ter ſanctus. 1153
Hyppathia doctiſſima & honeſtiſſima fœmina Alexandrina Theonis philoſophi filia. 868. eius miſeranda cades ibid.
Hyppatianus Heraclia epiſcop. ab Orthodoxis ad Valentinianum Imp. legatus mittitur. 618
Hypatianus Heracleotes epiſc 502
Hypatius Romanus dux à Vitaliano tyranno captus. 1028. tyrannidem affectat. 1059. caditur. ibid.
Hyperchius epiſc. 624
Hyphaſis fluuius. 484. idem Phiſon dictus e Paradiſo profluit ibid. eius vnda febribus medetur. ibid.
Hyrcanus, vide Hircanus.
Hythius epiſc. 624

I

IAcobus Alphei Iuda frater, Apoſtolus Chriſti. 62. frater Domini dictus. ibid. primus Hieroſolymitanus epiſc. eligitur. 90. iuſtus cognominatus quare. ibid. 135. eius parentes. 91. duodecim tribubus vnam catholicam ſcripſit epiſtolam. 146
Iacobi fratris domini Tronus. 270. acta. 126. martyrium. 133. 157
Iacobus Zebedei filius, Ioannis frater Apoſtol. Chriſti. 192. gladio ab Herode percuſſus interiit. ibid.
Iacobus Niſibis epiſcop. Nicaa ſynodo interfuit. 371. miraculis inſignis. ibid.
Iacobus Niſibin epiſc. 371. 498 mœnia vrbis collapſa precib. ad Deum reſtituit. ibid.
Iacobus Niſibenus alter ab eo qui temporibus Conſtantij vixit. 975
Iacobi Niſibeni miracula. ibid.
Iacobus Perſa epiſc. & martyr. 411
Iacob. Perſa ex Chriſtiano Ethnicus fit. 874. idem denuo Chriſtianus martyrium pro religione ſubit. ibid.
Iacobus presbyter Perſa cum Acepſima epiſc. in eundem carcerem includi petiit. 410
Iacobus Syrus hæreſiarcha. 1154
Iacobitarum hæreſis, vnde & à quo originem habeat. 1154

Iacar

Icar regio & mons. 113
Iconium Lycaniæ metropolis. 644
Iculus Iudæorum pont. 92
Idolorum vſus. 269.270
Idololatria auctor & propagator Sathanas. 356
Idololatra fœdiſſimos etiam homines in Deorum numerum retulerunt. 604
Idolomania fœditas in publicum producta.555. abolетur. 342
Iebus ciuitas. 595
Ieiunia ante Paſchæ ferias in eccleſiis diuerſa. 750
Ieiunij quod ante Paſcha feſtum in eccleſia obſeruabatur variantes obſeruationes. 227
Ieiunium in delectu ciborum ſitum. ibid. in tempore capiendi cibi. ibid.
Ieiunium Arzibuti. 1157.& ſeq.
Ieſus Chriſtus Saluator noſter vide Chriſtus.
Ieſu nomen veteribus Hebræis cognitum. 32
Ieſus Naue filius Moſis in adminiſtratione rerum Iſraelitarum ſucceſſor. 36
Ieſu nomen cur in veteri teſtamento Naue filio inditum. 32
Ieſus quidam homo agreſtis & ſimplex Hieroſolymitanam prædicit cladem. 153
Ieſus Phabi filius pontif. Iudæor. 93. Ieſus item alter pontif. Iudæor. Sea filius. ibid.
Ieſus pont. Iud. 92 Ioſedec filius.
Ignatius Antiochenus epiſcop. ſucceſſor Euodij. 150.130. carmina antiphona primus in eccleſiis inſtituit. 798
Ignatij Antiocheni epiſcop. res. 167. eius epiſtola. 168. reliquiæ Antiochiam translatæ. 917
Ignis cœleſtis in terram prolapſus. 840
Ignem Perſæ pro Deo colunt. 1103
Ignis delubrum apud Perſas dirutum ab Abda epiſc. 871
Illus dux aduerſus Zenonem mittitur. 1000. qui tyrannidem affectat. 1009
Illyrica ſynodus a Liberio Rom. epiſcopo iuſſu Valentiniani Imper. conuocata. 663. eius ſynodi ad epiſcopos Aſianos de S. Trinitatis conſubſtantiali. 665
Imagines Sanctorum ex eccleſia à Xenaia Hierapolita eiecta. 1023
Imaginum & ſtatuarum legitimus & pius in eccleſia vſus. 591
Immerti populi Chriſtianiſmum amplectuntur. 1 38
Imperatorum Idololatrarum præcipue vero tyrannorum cruentus exitus. 1043. alio Chriſtianorum Imperat. fortuna fuit. 1044
Iudæ Eunuchi martyrium. 295
Indi interiores ex inſperato ad Chriſtum conuerſi. 404
Indi Sabei. ibid.
Indi Homeritæ. ibid.
Indi circumciſionem obſeruant. ibid.
Indorum natio ex Abraham & Cetura prognata. ibid.
Indorum Idololatria. ibid.
Infelicitati nullius inſultandum. 441
Ingenuus miles martyr. 254
Innocentius Roman. epiſcop. 733.831
Innocentij epiſtola qua Arcadium Imp. Eudoxiam, Theophilum, Atticum, &c. excommunicauit. 835. ad Ioann. Chryſoſtom. 832. eiuſdem ad clerum Conſtantinopolitan. epiſtola ibid.
Inſtitutionis puerilis exemplum pulcherrimum. 230
Ioas Iudæor. pont. 92
Ioachas pont. Iudæor. ibid.
Ioachim pont. Iudæor. ibid.
Ioachimus Mariæ Deiparæ pater. 42
Ioannes Baptiſt. Chriſti conſobrinus. 92. ante natiuitatem ſuam Chriſtum Saluatorem mundi veneratur & adorat. 43. Chriſti præcurſor præclaro ſuo munere functus. 58. a primis ſtatim annis vitam ſolitariam amauit. 53. vix ſanguinarias Herodis in infantes innocentiſſimos ſæuientis manus effugit. ibid. pœnitentiam prædicauit, per baptiſmum homines ducebat ad Chriſtum. 57. in Iordane fluuio baptizat. 58. præclare munere ſuo functus ibid. Herodis Antipæ adulterium reprehendit 59. & ob id in carcerem ab eo coniectus. ibid. apud inferos etiam aduentum Saluatoris prædicauit. 62
Ioannis Baptiſtæ cibus & veſtimenta. 53. doctrina. 57. indigniſſima cædes. 60. eius caput in lance in conuiuio virgini Herodiadis filiæ oblatum. ibid. ſepultura. ibid.
Ioan. Baptiſtæ capitis inuentio. 778
Ioann. Baptiſtæ caput Conſtantinopolin delatum. 78. in Septimo reconditum ibid. eius templum in Septimo. ibid.
Ioan. Baptiſtæ cineres profanati. 564
Ioannes apoſtol. Iacobi frater Zebedei filius Apoſt Chriſti. 62. vterque filij tonitrui appellati. ibid. domicilium Hieroſolymis habuit. 71.91. apud hunc Chriſtus cœnam ſuam Paſchalem celebrat. ibid. mortuum ſuſcitauit. 217
Ioannes Apoſt. in balneis in quibus Cerinthus lauabat lauare noluit. 178. qua ratione ad Euangelium ſuum ſcribendum ſit adductus. 145. tres conſcripſit epiſtolas. ibid.
Ioannis Apoſtoli res geſtæ. 139.140. per tot in Pathmum relegatio. 139
de Ioannis Apoſtol. ſcriptis Dionyſii Alexandrini iudicium. 275
Ioannis Apoſtoli ex hac vita migratio. 142
Ioannis Apoſtol. monumentum Epheſi. 147
Ioannis Apocalypſis. 201
Ioannes pont. Iudæor. 92
Ioannis presbyt. monumentum Epheſi. 147. eius creditur eſſe 2. & 3. epiſtola, quæ Ioanni Apoſtolo tribuitur. ibid. item Apocalypſis. ibid.
Ioannes Apameæ epiſc. creatur. 705
Iohannes presbyter Antioch. Publiæ filius epiſcopatum Antiochenum reijcit. 562
Ioann. monachus Aegyptius rerum futurarum cognitione clarus. 672.675
Ioannes Calybetes monachus. 976
Ioannes Hyrcanus Simonis Maccabæi filius. 38
Ioannes Damaſcenus de hæreticis ſcripſit. 745
Ioannes Lariſſæus epiſc. Synadam translatus. 910
Ioannes ex ſcriba tyrannidem occupat. 854. Valentinianum. 3. & Placidiam Roma expellit. ibid. Legatos ad Theodoſium Iuniorem mittit, vt in ſocietatem Imperij recipiatur. ibid. Ardaburium Theodoſii Iunioris ducem capit. ibid. capitur, & ad Valentinian. tertium deducitur. 855
Ioan. Thebaid. monachus, à Theod. Imp. de belli contra Eugenium euentu conſultus. 762. Theodoſio victoriam pollicetur. ibid.
Ioann. Chuzites monachus. 1051
Ioann. Meliianus epiſcop. à Conſtantino exauthoratus. 442
Ioann. Chryſoſt. diacon. Antiochiæ. 644 Antiochenum populum abſente Flauiano epiſc. concionibus ſedulo conſolatur. 772. poſt Nectarium Conſtantinopolitanus creatur epiſcop. 784 acris criminum cenſor. 785. inuitus epiſcopatum ſuſcipit. 813, 86. calumnijs grauib. ab inuidis & obtrectatoribus expoſitus. 788. plebi valde charus. ibid. poſt intronizationem clerum ſuum & alienum quoque reformauit. 787. in Phœnicia Idololatriæ reliquias tollit. 788. Scythas ab Arianiſmo ad Orthodoxiam perduxit. ibid. Hunnos ad Chriſtianiſmum pertraxit ibid. eccleſiam Antiochenam ad vnionem perduxit. ibid. propter otioſorum reprehenſionem multorum odia in ſe concitauit. 788.789.799. legatus ad Gainam mittitur. 795. magno cum honore à barbaro ſuſcipitur. ibid. epiſcopis pleriſque in Aſia epiſcopatum abrogat 798. in Chalcedonenſi conuentu tanquam reus citatur. 811 iudices ſibi inimicos reijcit, & ad concilium iuſtum prouocat. ibi. 812. in exilium it. 811 ab exilio reuocatur. 812 in eccleſ. ſuam reſtituitur. ibid. idem liberorum imperialium in baptiſmo ſuſceptor & compater. 812. in ſtatuam Eudoxiæ argenteam inuehitur. 814. ob id denuo in Eudoxiæ iram incurrit. ib. condemnatur. 815. Cucuſo Arabyſſum abductus. inde Pityuntem exulatum deportatur. 842. in exilio quoque Chriſtianiſmum propagauit. 825. Epiphanium ne in Apoſtolorum ſicuti ſtatuerat conuentum agat, deterret. 808. eiidem mortem prædicit. ibid.
Ioan. Chryſoſt. parentes & præceptores. 884. orationes conſolatoriæ. 772. ſcripta. 787. cum Gaina colloquium. 793 querela ad Innocentium Rom. epiſcop. quomodo ſit ex eccleſia Con-

ſtantinopoli ſunt eiecti. 816. ad Olympiadem epiſtola. 841. ad Cyriacum epiſt. 842. oratio in reditu ſuo ad populum habita. 812
Ioann. Chryſoſtom. opera diuina prouidētia conſeruata. 889. eius mors. 842 corpus in vrbem Conſtantinopolitanam honorificentiſſime infertur. 915. 916. per tempeſtatem ſubitam corpus eiuſdem ad viduæ veluti agrum appellitur, qui ei ab Eudoxia ademptus fuerat. &c. ibid. Idem in epiſcopali trono collocatum pacem populo precatur. ibid. nomen in ſacrum epiſcoporum album inſertum. 881. 882
Ioanni Chryſoſtomo morituro, Petrus & Paulus apparuerunt, eumque cœleſti cibo pauerunt. 842. eidem Baſilius martyr. ibid.
in Chryſoſtomo orationi ſuam facta reſponderunt. 794
Ioannis Chryſoſtom. ſectatores ab eccleſia ſeiuncti ſuos ſibi conuentus egere. 815 Ioannitæ appellati. ibid.
Ioannitæ, hoc eſt, Ioan. Chryſoſtomi fautores & diſcipuli falſo incendiariorum crimen ſuſtinent. 82 & ob id grauem patiuntur perſecutionem. ibid. &c. quidam eorum in exilium miſſi, quidam in ſolos prœſagerunt locos. ibid. in conuentibus ſuis male tractantur. 816. 828
Ioannes Tabenneſiotes epiſcopatum Alexandrinum contra iuſiurandum ſuſcipit. 10[illegible] ab Anaſtaſio Imp. in exilium actus. 1022
Ioannis Tabenneſiotæ actiones Romæ 1011
Ioannes Condonatus Antiochiæ primum, deinde Tyri epiſcopus. 910
Ioannes Ieiunus Conſtantinop. epiſcop. 1134. eius res ibid. mors. ibid.
Ioannes Cappadox Byzantij epiſcopus. 1048
Ioannes Cyrus dux. 1035
Ioannes Antiochen. epiſcop. Epheſum poſt condemnationem Neſtorij venit. 90[illegible] Neſtorio ſe coniungit & Cyrillo atque Memnoni dignitatem adimit. ibid. excommunicatur. ibid. iuni Cyrillo in gratiam redit. 901
Ioannis Antiocheni epiſc. ad Neſtorium ſcriptum. 897
Ioannes Catelinus Vigilij in ſede Romana ſucceſſor. 1086
Ioannes Philoponus. 1148. eius hiſtoria. ibid & ſeq.
Ioannis Philoponi ſubtiles nugæ de Monophyſitarum ſententia. 1149
Ioannis Philoponi refutatores. 1150
Ioannes Hieroſolymitanus epiſcop. 174. Heliæ ſucceſſor. 1031. a Sabba ad Orthodoxiam adducitur. ibid
Ioannes Hieroſolymitan. epiſcop. contra Anaſtaſij ducis opinionem Orthodoxiam pro concione deprædicat. 1032
Ioannes Hieroſolymitanus epiſcop. Cyrilli ſucceſſor. 784. 731
Ioannis Paleologi Imp. mors. 4
Ioannitium magnus. 882. 1163
Ioadas Iudæorum pontifex. 92
Ioathamus Iudæorum pont. ibid.
Ioadas. 15. Iudæor. pont. ibid.
Ioachim Mariæ virginis Deiparæ pater ſanctiſſimus. 42
Ionathas frater Iudæ Maccabæi in adminiſtratione ipſi ſuccedit. 93. à Triphone necatur. ibid.
Ionathas Anani filius pont. Iudæor. ibid.
Ionicus Clementis Alexandrini præceptor. 222
Ioram. 14. Iudæor. pont. 92
Iordanis fluuius. 58 eius fontes. 269
Ioſedec pont. Iudæ 1. ſub quo populus in captiuitatem Babylonicam eſt abductus. 92
Ioſeph, Perſa diac. & martyr. 410
Ioſephus Caiaſa filius pont. Iudæor. 93
Ioſeph. Antipatri & Cypri filius, Herodis regis frater. 40
Ioſeph Mariæ virg. ſponſus. 43. euiſdem cum Maria itidem. 49. antequam Mariæ virgini deſponderetur vxorem & liberos habuit. 91. cum ſponſa ſua Maria in ciuitatem Bethlehem vt ibi cenſeantur & ſcribantur contendit. 46
Ioſephum à Maria ſponſa diſcedere meditantem Angelus in officio retinet. 44
Ioſephi hiſtorici lucubrationes. 108. veritatem in primis in ſuis ſcriptis eſt conſectatus. 110
Ioſephi hiſtorici in hiſtoria ſcribenda fides & integritas. ibid.
Ioſephi cum Philone collatio. 110
Ioſephus Hieroſolymitan. epiſcop. 174
Ioſua typum ſeruatoris noſtri geſſit. 32
Ioſue Palæſtinos ſedibus ſuis eiicit. 1063
Iouinus tyrannus, Honorij Imperio inſidiatus. 853
Iouinianus exauctoratus à Iuliano Imp. ex aula exigitur. 578
Iouinianus Imp. cæſo Iuliano declaratus. 607. cum Perſis de pace iniquis conditionibus. ibid. Chriſtianos in integrum reſtituit. 608
Iouiniani Imper. & Imperatore & Chriſtiano homine vox digniſſima. 607. eius virtutes. 613 Conſtituit quo matrimonium ſacratiſſimarum virginum prohibetur. 608. mors. 614
Iouianus Pergenſis epiſcop. 647. primum Arianus poſt orthodoxus factus eſt. ibid.
Iouinianorum legio. 616
Iouis Antiati ſimulachrum & oraculum erigitur. 317
Iouis Antiati ſacerdotes interfecti. 333
Iouius Italiæ præfectus. 857
Iozarus pont Iudæorum 93
Ira ex voluptatibus naſcitur. 686
Ira diuinæ in blaſphemos in Deum exempla. 589. & ſeq.
Irenarchæ officium. 183
Irene Spiridonis epiſcopi Trimithuntis filia è ſepulchro iam mortua patri quo loco ornamentum apud ſe ab hoſpite repoſitum condiderit oſtendit. 420
Irena cum Conſtantino Imperium. 9[illegible] 1163
Irenæus Lugdunenſis epiſcop. Polycarpi diſcipulus. 20[illegible]
Irenæi Lugdun. ſcripta. 2[illegible]. eiuſdem de Apocal. Ioannis teſtimonium.
Irenion Gazæ epiſcopus. 61[illegible]
Iſaac Hieroſolym epiſcop. 11[illegible]0
Iſaac epiſcop. martyr. 411
Iſaacius monachus Conſtantinopolitan. euntem aduerſus hoſtes Valentem ad pœnitentiam adhortatur, exitumque belli infelicem exprædicit. 697. propterea in cuſtodia aſſeruari iubetur. ibid. in vinculis interitum Valentis videt & iudicat. 698
Iſauri Phœnicen & Cariam vaſtant. 836
Iſaurienſe concilium. 509
Iſchyras ſibiipſi ſacerdotalem arguens dignitatem, Athanaſij accuſator. 433
Iſchyrion Eunuchus martyr. 254
Iſdigerdes Perſarum rex Theodoſij Iunioris tutor ab Arcadio teſtamento deſignatus. 845
Iſdigerdis in adminiſtranda tutela Theodoſij Iunioris fides. ibid. litera ad Imperij proceres & Theodoſium pupillum. ibid.
Iſidorus Peluſiota monachus. 935. Chryſoſtomum defendit. 936
Iſidori ſcripta. 935. verba aduerſus Theophyl. pro Chryſoſtomo. 936
Iſidorus Cyri epiſcop. 705
Iſidorus abbas monachorum. 673
Iſidorus martyr. 254
Iſidorus Theophilo inuiſus ab eodem eccleſia exigitur. 803. Conſtantinopoli à Chryſoſt. benigne excipitur. 805
Iſidorus Romam pro Flauiano pietatis mittitur. 733
Iſmael pont. max. apud Iudæos. 72
Iſmaelus filius Phabi pont. Iudæor. 93
Iſmaelitæ ſe Saracenos nominant. 692. ceremonias quaſdam Iudæorum colunt. ibid.
Iſmaelitarum res. 691. 692
Iſter fluuius qui & Danubius. 346
Iſtri pons ſaxeus. ibid.
Ithyphalli turpiter nudati in publicum prodeunt. 754
Iudas Maccabæus, Mathathiæ filius. 93. legatis Romam miſſis cum eis fœdusque init. 3[illegible]. templum repurgat. &c. ibi. eius mors. ibid.
Iudas Iacobi Alphæi frater apoſtolus Chriſti. 62
Iudæ epiſtola. 136
Iudæ Thaddæi acta 137. eius mors. ibid.
Iudas hiſtoricus in Hebdomadas Danielis lucubrationes compoſuit. 224
Iudas Iſcariotes Apoſtolus. 62. auro corruptus à pontifice Caipha & ſcribarum turba Chriſtum ſeruatorem prodit. 3
Iudas Hieroſolymitanus epiſcop. 174
Iudæ Galilæi rebellio. 46
Iudas qui & Barſabas cum Paulo & Barnaba

naba ad Antiochenos legatus. 111
Iudas propter innocentiſſimam Chriſti cædem maximas quaſque pertulere clades. 99.100. eæquales fuerint. ibid.
Iudæi templum Hieroſolymitanum ſumma cum diligentia ac ſtudio Iuliani exhortationibus inſtigati reſtituere conantur. 593. adiuuantur ea in re à Græcis. ibid.
Iudæi in Meſtar Seruatori Chriſto & Chriſtiano puero in cruce excarniſicato improbiſſime illuſere. 868. ob id graues pœnas luere. 869
Iudæi fraude vſi Alexandriæ multos Chriſtianos trucidant. 866. Alexandria polluuntur. ibid.
Iudæi à Pſeudo Moſe quodam in Creta ſeducti ad Chriſtianiſmum conuerſi. 912
Iudæi duce Iuliano in Chriſtianos crudeliſſime graſſati. 1077
Iudæorum reditus ex captiuitate Babylonica. 37
Iudæorum reſpublica in formam Oligarchiæ & Ariſtocratiæ redacta aliquandiu floruit. 36.& 37
Iudæorum obſidio à Veſpaſiano. 153.155. 156.157.158.159. per tot. clades quas in ea perpeſſi ſunt. ibid.
Iudæorum bella ciuilia. 37
Iudæorum clades ſub Traiano. 171
Iudæorum extrema ſub Hadriano Imper. internecio. 172.& 173
Hieroſolyma Ælia dicta. ibid.
Iudæorum noui motus & bella ſub Traiano. 171.& ſeq.
Iudæor. ſub Hadriano Imper. rebellio. 173
Iudæorum Diocæſarienſium rebellio. 507. à Gallo coercitis. ibid.
Iudæorum & Romanor. epiſcoporum de religione in vrbe Roma colloquium. 330
Iudaicarum rerum ſynopſis & commemoratio breuis. 36
Iudæus quidam in locis aridis cum Chriſtianis iter faciens propter extremam valetudinis neceſſitatem, arena pro aqua baptizatus. 186. idem poſt talem baptiſmum conualuit. ibid. in Iudæo eo aqua baptiſmus additus. ibid.
Iudæus Conſtantinopoli in deſperato caſu paralyticus per baptiſmum morbo eo liberatur. 862
Iulianus monachus ad Edeſſam. 473
Iulianus epiſcop. Hieroſolymitan. 210
Iulianus Samaritanorum regulus Chriſtianos maximis afficit calamitatibus. 1086 eius ſcelerum pœnas dat. ibid.
Iulianus Sabas monachus in viſione Iuliani cædem vidit. 598
Iulius Rom. epiſc. epiſcopos profugos ad communionem admittit. 457. eoſdem in integrum reſtituit. ibid.
Iulianus alter epiſcopus Hieroſolymitan. 210
Iulianus Conſtantij Conſtantini fratris filius. 545
Iulianus Athenis operam Philoſophis dat. 548
Iulianus apoſtata Cæſar dicitur. 508. Imperator declaratur. 541 548. diuinationibus & ariolis operam dat. 547. Chriſtianos Galilæos per contemptum nominat. 552. iubet Athanaſium exulare. 571
Iulianus apoſt. in ipſa idolomania ſpectris diabolicis conterritum ſignaculo crucis ea fugat. 550. Idololatriam quoad poteſt in integrum reſtituit. 551. Nili cubitum Serapioni Deo reſtituit ibid. Cæſaream Cappadocum quod religionem eius non amplecteretur tyrannice tractat. 552. quo conſilio ſe humaniorem primum erga Chriſtianos eſſe aſſimulauit. ibid. 573. epiſcopos qui à Conſtantio in exilium acti fuerant reſtituit. 553. clero annonam ſuam adimit. ibid. viduis & virginibus ſacris agre eam concedit. ibid. Sacras Chriſtianorum ædes diripit. ibid. epiſcopos inter ſe commiſit. 564. propter odium Chriſtianiſmi ius legatorum violauit 562. roſeſculentas Antiochiæ in foro venales ſanguine ſacrificiorum polluit. 563. martyrij nomen Chriſtianis inuidet. ibid. 574. 617. præſcribit leges eccleſiaſtic. impiis Idolorum ſacerdotibus. 575. Græciſmum etiam ad poſteros traducere ſtudet. 574. 576. idem ceremonias, ritus & inſtituta Chriſtiana in cultum idolorum inuexit. ibid in tabulis publicis ſe deoſque ſuos depingi curauit, vt homines idola colerent. ibid. donatiuo dando ad idololatriam Chriſtianos allicere vult. 577. iuuentuti Chriſtianæ liberalioribus Græcorum ſtudiis interdicit. 580. Chriſtianos de iniuriis per ſupplicationes querentes irridet. 579. Iudæor. fautor. 592. eos ad templum Hieroſolymita. reſtituendum extimulat. 593. Antiochiæ liberalitatis vanæ laudem affectat. 584. apud Miletum iuxta Apollinis Daphnes templum ſacras martyrum ædes excindere iubet. 588. Chriſtianos ab aula dignitatibus, & reipu. adminiſtratione remouet. 578. idem à Chriſtianis ſub prætextu Perſici belli ingentem extorquet pecuniam. ibid. clericos in ſenatum legit. 565. in deceſſores Impp infeſtus 602. Chriſtianorum libros viſit & damnauit. 581. Chriſti ſtatua deiecta ſuam pro illa reponit. 590. ea fulmine deijcitur. ibid. publice Conſtantinopoli Fortunæ ſacrificauit. 573. à Maximo philoſopho ſeductus. 600 legationē Perſarum ſuperbe reijcit. 596. lethaliter vulneratur. 597. moriturus vindictā Chriſti agnoſcit. 600. Tarſi ſepelitur. 607. 614. moriturus diuinitatem affectauit, clam ſe in amnem conijcere volens. 607
Iuliani apoſt Imp. genus. 545. & ſeq. educatio ibid. apoſtaſia. 550. in Chriſtum ſuprema blaſphemia. 596. 603
Iuliani Cæſar. Imperium prodigio deſignatum. 548
Iuliani à Chriſtianiſmo certa defectio. 549. in Traciā profectio. 550. in Perſas expeditio. 596. epiſtola ad Arſacium Idololatram pont. 575. ad Alexandrinos de cæde Georgij epiſc. 556. oratio contra Antiochenos. 584. nummi. ibid. præclara victoriæ. 540. magia & necromantia. 601. cædes. 597. 598
Iulianus Iuliani Imp. auunculus Ægypti præfectus. 555
Iulian. auunculus cum Felice & Elpidio quæſtoribus Imperialib. templum magnum Antiochiæ diripiunt. 588. templa Chriſtianorum compilauit. 557. eiuſdem in Chriſtum contumelia & templi ſacra vaſa. ibid.
Iulian. auunculi ægritudo & mors horrenda. 588
Iulia. Paulini temporibus celebrati Nicæni concilij in conſulatu collega. 398
Iulian. Eremita Antiochiam venit ab eccleſia prapoſitis acceſſitus. 552. eius miraculis Antiochena ciuitas ad Orthodoxiam eſt reducta. ibid.
Iulianus epiſc. Alexandrinus. 210
Iul. Patricius à Martiano creatur. 950
Iul. Halicarnaſſeus multarum hæreſium author. 1146
Iul. Conſtantini tyranni filius, vna cum patre captus & occiſus. 854
Iul. Boſtrenſis epiſc. 1026
Iul. Podagricus martyr. 253
Iul Rom. epiſcopus. 371. 428. ab Arianis quod Athanaſio & reliquis Orthodoxis proſcriptis communicaſſet exauthoratus. 464. eius pro Athanaſio ad Antiochenum conciliabulum reſponſum. 459. ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 490
Iul. Africanus ſcriptor eccleſiaſticus temporibus Origenis floruit. 247. eius ſcripta. ibid.
Iulius Arij ſectator diaconus Alexandrinus. 357. 363
Iuriſiurandi violati vindicta. 1035
Iuſta Valentiniani ſeni. & Iuſtinæ filia. 671
Iuſtina Ariana Ambroſio negotium faceſſit. 725 Ariminenſem fidem introducere contendit ibid filij ſui nomine conſtitutionem aduerſus catholicos conſcribit. 726
Iuſtina virginis pudicitia. 251
Iuſtinianus Imper. Architectura peritiſſimus. 1071 antiquiſſime in magiſtratus cædes Cyaneorum coercentes animaduertit. 1074. aphthardocitarum hæreſim complexus eſt. 1085. Eutychij reſtitutionem moriens mandauit. 1088
Iuſtiniani in Deum pietas & amor. 1085. cantilena ibid. immenſa prodigalitas & immanis auaritia. 1071. aduerſus Vādalos expeditio. 1062. mort. 1087. ſepultura. 1089. memoria anniuerſaria celebrata. 1087
Iuſtinianus Rom. dux ſub Tiberio Imperat. 1102. recte rem aduerſus Perſas

gerit. ibid.
Inſtinus Imp. lectus. 1047. eius ignauia & anarcia. 1089 mors. 1 55
Inſtinus Iunior, Inſtiniani Imp. ex ſorore nepos, auunculo in Imperio ſuccedit. 1089. clerum orthodoxum ab exilio reuocat. ibid. in Phreneſiam incidit. 1098
Inſtini ridicula ad Martianum mandata. 1096. in eccleſias liberalitas. 1099
Inſtini Iun. ſcriptum de fide Chriſtiana & concordia eiuſdem. 1091. extrema ad Tiberium præcepta. 1099. mors. ibid.
Inſtinus dux, Inſtini Imperat. cognatus. 1090. eius cædes. ibid.
Inſtin. Martyr, philoſophus inſignis. 179. martyrum conſtantia & fortitudine ad Chriſtianiſmum adductus eſt. ibid.
Inſtin. martyr acris religionis Chriſtianæ apud Ethnicos & Iudæos defenſor. 179
Inſtin. mart. pro Chriſtianis apologia. 175
Inſtini pater. ibi. eius patria. ibid. ſcripta. 192
Inſtini martyris obitus. 180
Inſtinopolis conditus. 11 0
Iuſtina Imperatrix Inſtini præfecti Piceni filia in familiaritatem Seueræ Imp. peruenit. 671. ob corporis ac formæ præſtantiam à Valentiniano in vxorem ducitur. ibid.
Iuſtinæ liberi. ibid.
Iuſtus epiſcop. Hieroſolymitan. 151
Iuſtus 2. eius nominis Hieroſolymitanus epiſcop. 174
Iuuenalis ſede epiſcopali deiicitur. 959. in integrum reſtituitur. 96 . eius mors. 983
Iuuenis quidam Chriſtianus puellæ pudicitiam morte ſua redemit. 3 4
Iuuentini audacia in reprehendenda Iuſtiniani Imp. idolomania, 563. & 564
Iupiter parricida. 26. eius ſpurciſsima flagitia. 925. vide Iouis.

L

Labarum præcipuum Romanorum vexillum in crucem ſ mans mutatum. 322. & ſeq. ad priorem formam a I ano Imp. reductum. 576
Labdas epiſc. Hieroſolymitanus. 288
Labyrinthus parum. 211. falſo Origeni aſcriptus. ibid.
Latus Aegypti Proconſul. 2 1
Lacus contra Arianos diſputatio. 5
Lagodius nobilis Hiſpanus. 1
Laicus confeſſoris ſeruum dictum.
Lampſacena dus. 8
Laodiceæ epi s.
Lapſi pœnitentiam agentes in eccleſiam recipiendi. 26 261
Lateranenſis apud Romam palatium. 246
Latorius Meliuinenſis epiſcopus. 6
1 44
Latrones duo cum Chriſto crucifixi. 72
Latronianus Agitator Siciliæ. 338
Laurentius Romanus epiſc. 1 33
Laurentius Byzantinus epiſc. 359
Laurentij martyris reliquiæ. 860
Lauricius Iſauriæ dux. 526
Lauſus Præpoſitus de monachis ſanctis ſcripſit. 419
Lazarus Marthæ & Mariæ frater à mortuis reſuſcitatus. 67. & ſeq. Chriſti amicus. 396
Lazari à mortuis reſuſcitatio. 67
Lazari quatriduana mors quid deſignet. 84
Lazaro templum ab Helena extructum. 396
Lazarus monachus Syrus. 681
Lebes Hieroſolymitanus epiſc. 174
Lectio profanorum authorum Theologis neceſſaria. 288
Legati Romæ Conſtantinopolim miſſi. 832. & ſeq. in carcerem coniiciuntur. 833. Infecta re domum reuertuntur. ibid.
Leno monachus Syrus. 681
Leonis ad Imperatorem & Chalcedonenſem ſynodum ſcriptum. 954. Valentiniano certo perſuadet vt literas ad Theod ſium de ſynodo prædatoria det. 926. Dioſcorum Alexandrinum & Eutychetem præiudicio ſuo in prouinciali Romana ſynodo damnauit. 954
Leonis Rom. pont. epiſtola ad Flauianum Conſtantinopolitan. 956
Leonis epiſc. Romani epiſtola. 992. tomus. 954
Leonis Papæ tomus damnatur 1001. epiſtolæ ſuæ in prima & ſecunda ſynodi decretis concordat. 994 cum yrillo in ſynodo Chalcedonenſi diſceptatio. 992 ad Martianum & concilium Chalcedonenſe ſcriptum. 954. mors. 962
Leo Tribunitius ex Tracia oriundus Martiani in Rom. Imperio ſucceſſor 6. Macales cognominatur & ibid.
Leo Imper. ingentem claſſem in Aphricam contra Vandalos miſit. 981
Leo ſenior Imp. moritur. 983
Leonis Imperatoris epiſtola ἐγκύκλιος, hoc eſt circularis. 970
Leonis Imper. pietas. 71
Leoni Imper. cœlitus Imperium promiſſum. 9 8
Leo iunior Imperat. 984. moritur ibid.
Leonas præclarus aulicus ſynodo Seleuciæ præſidet. 526
Leonides Origenis pater martyr. 230
Leontius Nouatianus Romæ epiſc. Symmacho impunitatem impetrauit. 29
Leontius Laodicenſis, poſtea Antiochenus epiſc. 499. adhuc presbyter ſeipſum caſtrauit. ibid.
Leontij epiſcopi Antiocheni diuinatio pulchre dictum. 493
Leontij Antiocheni epiſcopi mors. 512 & 51
Leontius Comanenus Macedonianus epiſcopus. 609
Leontius tyrannidem affectat. 10 9
Leontius Athenienſis p hus E Imperatricis pater. 7
Leui patriarcha filius Iacobi. 9
Lex Iudæis Abrahæ poſteris per Moſen data. 3
Lex Honor. & Arcadij Imper. de non confugiendo ad eccleſias lata. 789. ſu lata. 9
Lex de communione vxorum.
Leges Antonini Pij. 1 9
Leges veteres quibus qui ad contrahendum matrimonium cogebantur abolita. 344
Legis obſeruandæ onere an fideles ex gentibus grauandi ſint, grauis diſputatio. 11
Libanius Sophiſta. 547. Baſilij & Gregorij Nazianzeni præceptor fuit. 6 640. orationem Chryſoſtomi laudauit. 937. eiuſdem in Rhetorica arte præceptor fuit. 84
Libanius Chriſtianus factus. 5
Libanius de cæde & percuſſore Iuliani. 598. Iulianum deum facit. 3
Libanij oratio de funere Iuliani. 60 alia contra pædagogos ſuos. 547. eius leuitas & vanitas. 601 eius libri diligenter à Iuliano perlecti 547
Libanio Sophiſtæ Iuliani Imper. apoſtatæ mors prædicta. 599
Libanus mons Syriæ. 597
Libellus commentitius Chriſti & Pilati acta continens. 318
Liberius Romanus epiſcopus Iulij ſucceſſor. 508
Liberius Rom. epiſc. conuentum epiſcoporum in Illyrico agit, in quo S. trinitas Conſubſtantialis eſſe confirmatur. 663
Liberius Macedonianorum legatos ad cõmunionem admittit. 624
Liberius Rom. epiſc. exulare iubetur. 511. cauſa exilij eius. ibid.
Liberius Romam ab exilio redit. 515. cum Felice Romanam adminiſtrat eccleſiam. ibid.
Liberij & Occidentalium epiſc. litera ad Catholicos epiſc. Orientales. 624. cum Conſtantio colloquium. 511
Liberij Rom. epiſc. mors. 666
Liberi arbitrij ratio. 29.30
Libya in Romanorum poteſtatem redacta. 1063
Libyci Hæretici. 278
Licinius Valerianus Galli Hoſtiliani ſucceſſor Chriſtianorum primum fautor eximius. 266, Seductus deinde à mago Aegyptio ad nefanda eſt delapſus ſacra. ibid V ctimas humanas immolans. ibid. acerrimus Chriſtianorum perſecutor. ibid.
Licinius Conſtantiæ ſororis Conſtantini Mag. marito Cæſar renunciatur 311. Chriſtia. perſequitur 3 . & ſeq. contra Conſtantinum inimicitias ſuſcepit 38 Antiochiæ magos Gallery Maximini interfici iubet 533
Licinij & Conſtantini pro Chriſtianis edictum 334.336. eius encomium. 3 in Arſenium crudelit . 5

da tyrannum 3 9 contra Chriſtianos leges. ibid interitus. 341. memoria eius damnata, & ſtatua euerſa. ibid.
Lilius Mauricij Imperat. interfector. 1134.
Linus primus poſt Petrum Romæ epiſcopus. 140
Litarbn regio non longe à Theopoli diſtans. 1116
Lizizanorum hæreſis. 1164
Longi quatuor monachi fratres Theophilo perchari. 8 fuga ſibi conſulunt. 8 4. Monachorum aduerſus longos fratres ſeditio. 8 3. Hieroſolymam adeunt. ibi. S yloſpolim inde ſuſum commigrant ibi Theophilum apud Eudoxiam accuſant. 805
Longi Epiphanium conueniunt. 808
Longinus philoſophus. 240
Longinus Zenonis Impe. frater. 1018. exercitu quã maximo collecto tyrannidem affectat. 1035. cæditur & eius caput Conſtantinop. defertur. ibid.
Longinus Selinetes tyrannus capitur & in triumpho Conſtantinopolis deducitur. ibid
Longobardi populi Gotthici. 943
Lucas Euangeliſta Pauli Apoſtoli diſcipulus. 142. procuratore corporũ animarum medicus factus. ibid. Euangelium ſuum dictante Paulo cõſcripſit. ibid. Chriſti & matris eius, Petri quoque & Pauli Apoſtolorum effigies depinxit. 143. quo conſilio Euangelium ſuum ſcripſerit. 146 acta etiam Apoſtolorum conſcripſit. ibid.
Luca pro Chriſto martyrium. 142
Lucæ Euangeliſtæ oſſa Conſtantinopolim tranſlata 143. 562
Lucernarum geſtationis in eccleſia mos antiquus. 797
Lucentius Leonis Romani epiſcopi mandatarius. 968
Lucianus Eunomij ex ſorore nepos à reliquis Eunomianis deficit & ſuam ſibi inſtituit hæreſim. 784
Lucian. Antioch. presbyter martyr. 306
Luciani martyris corpus à delphino Helenopolim Bythiniæ tranſlatum. 399
Luciani martyris Catholici plures diſcipuli Ariani. ibid.
Luciano martyri Antiochena fidei formula falſo aſcripta. 453
Lucianus Gallieni tyrannidis adminiſter turpiter poſt tyranni mortem tractatur. 323
Lucifer Calaritanus in Sardinia epiſco. 565. Antiochiæ Paulinum Meletio ſubſtituit. ibid. ab Euſebio Vercellenſi diſtinguitur. 570
Luciferianorum hæreſis in Oriente. ibid.
Lucius Quintus Præfectus Meſopotamiæ. 171. item Indiæ. ibid.
Lucius Romanus antiſtes Cornelij ſucceſſor. 287
Lucius martyr. 181. eius in reprehendendo impij iudicis iniquam contra Chriſtianum quendam ſententiam libertas. ibid.
Lucius ab Arianis Samoſatis epiſcopus conſtituitur. 646. eius erga clerum & populum ſuum tyrannis. ibid.
Lucianus Arianus Petri in Alexandrina eccleſia ſucceſſor conſtituitur. 654 554. monachos perſequitur, & in exilium pellit. 654. & ſeq. eoſdem in integrum reſtituit. 656
Lucius Alexand. epiſco. Alexandria Byzantium venit. 695
Luc in eccleſiam Alexandrinam introitus. 658
Lucius Adrianopolitanus epiſc. ab Arianis dignitate ſpoliatus Romam confugit. 457
Lugdunenſium martyrum commendatoria pro Irenæo ad Eleutherium Romanum epiſcopum litera. 203. 204
Luna promontorium. 484
Lupanaria Romæ a Theodoſio abrogata. 729
Lupus Ægypti præfectus. 171
Lyæus pugil diuina virtute à Neſtore victus. 305 306
Lychnedus lacus Dalaſites quoque appellatus. 1083
Lycon Ægypti oppidum. 356. Achillas Alexandrinus epiſcopus ibid. Arium reſipiſcentem in gratiam recipit. ibid.
Lycus Barſa in Edeſſenorum epiſcopatu ſucceſſor. 647
Lyci odio Edeſſeni extra mœnia conuentus eccleſiaſticos agunt. ibid.
Lycus fluuius. 271
Lygos oppidum. 344
Lyſanias Ptolemæi Minæi qui ad Libanum habitant filius. 41
Lyſanias Herodis filius Abylenæ tetrarcha. 54
Lyſias tyrannidis Licinij adminiſter. 340

M

MAcarius presbyter Alexandrinus vinctus catenis Tyrum adducitur. 435
Macarius Ægyptius monachus inſignis. 469 eius hiſtoria. ibid.
Macarius alter item monachus Vrbanus cognominatus. ibid eius hiſtoria. ibid.
Macarius Lybicus martyr. 254
Macarius diaconus Arij ſectator. 37
Macarius presbyter Athanaſium apud Imperatorem crimine liberat. 433
Macarius Hieroſolymitanus epiſcopus. 358. 365. 371. 452. 618.
Macarij Hieroſolymitani de ſucceſſore ſolicitudo. 418
Maccabæorum libri Ioſephi eſſe exiſtimantur. 108
Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epiſcopus in occidentem legatus. 461
Macedonius quidam ſub Iuliano martyr. 579.
Macedonius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 451
Macedonius Pauli iterum in eccleſia Cõſtantinopolitana competitor, noua ſeditionis cauſa exiſtit. 455. & ſeq.
Macedonius in epiſcopatum & eccleſiam reducitur odium. 458
Macedonius Conſtant. epiſc. Orthodoxorum acer perſecutor. 524
Macedonius multorum bonorum virorũ odium atq; etiam Conſtantij erga ſe concitauit. 525
Macedonius Conſtantini oſſa è loco ſuo in templum aliud transfert. 526
Macedonius exauthoratur. 532
Macedonius in clauſtris priuatus habitat. 536.
Macedonij Conſtantinopolitani ſæuitia tyrannica in Orthodoxos. 5 1. 524
in Macedonij eccleſiam ingreſſu Cõſtantinopoli magna hominum cædes perpetrata eſt. 458
Macedonij hæreſis. 537. eiuſdem adſtipulatores. ibid.
Macedoniani cur ſe ab Acacianis & homonſianis ſegregarint. 5 1. Acacianos excommunicant. ibid. ad communionem à Liberio admittuntur. 624. legatos ad Liberium Rom. epiſc. mittunt. 623. rurſum ſeſe ab Orthodoxis ſegregant. 693. ex Concilio Conſtantinopolitano diſcedunt. 711. Iouiano ſupplicant. 609
Macedonianorum hæreſis. 612 libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus. 623. legati in Sicilia quoque Nicænam fidem profitentur. 625
Macedonius I. Conſtantinopolis epiſcopus. 1020. ab Anaſtaſio Imper. in exilium miſſus. 1021. Anaſtaſium ad tribunal Chriſti euocant. 1022
Macedonij II. cædes. ibid.
Macedonius Phryx martyr. 561
Macedonij Anachoretæ ad Imp. Theodoſium pro Antiochenis deprecatio. 723.
Macrina ſoror Baſilij magni. 6 3 ei Gregor. Nazianzenus libellũ de anima dedicauit. ibid.
Macrinus Antonini Caracallæ Imperio ſucceſſor. 244
Macrinus Gallieni imperium per tyrannidem inuaſit. 268
Macrontichos Anaſtaſij Imperatoris opus. 38
Magi orientales ſtellæ ductu Chriſtum inuiſunt 50. & ſeq. inuentum muneranitur. 51. quomodo in cognitionẽ Chriſti peruenerint. ibid. eorum munera in Chriſto ſeruatore quid deſignarint. 52
Magi per Perſidem omnem edicto regis adducti in epiſcopos & clerum ſæuiunt. 410
Magorum in Murathem fraudes. 8 cum eodem contentio. 872
Magnentius chariſsimos ſibi quoſque primum, deinde etiam ſeipſum necat. 507.
Magnentij II. tyrannis & exitus ibid. 498. & 499.
Magnus præſ. decem & nouem presbyteros & diaconos Catholicos iudicio inſtituto ad Arianiſmum cogere conatur. 658. eoſdem Heliopolim deportari

tari iubet. ibid. eccleſiam Beryti Phœniciæ vrbis incendit. 558
Magnus Valentis Imp. quæſtor. 654
Maiorianus Imp. Rom. 962. à Recimero cæſus. ibid.
Maiuma Gazæorum nauale. 401. Conſtantia vocata. ibid.
Malchion Palæſtinus monachus. 681. è conſpectu fratrum de repente raptus atque iiſdem redditus. ibid.
Malchion ſophiſta Antiochenus, presbyter factus acriter Paulo Samoſateno reſtitit. 280
Malichus Antipatrum Herodis patrem veneno ſuſtulit. 40. idem ab Herode Antipatri filio interfectus. ibid.
Malchus Cæſarienſis martyr. 267
Mamas martyr. 546. 1026. ei templum à Iuliano & Gallo conſtruitur. 546
Mambre vallis. 397. quercus. ibid.
Mammæa Alexandri Imp. mater. 244. Origenem ad ſe accerſit eum audire cupiens. ibid.
Mammææ pietas. ibid.
Manaſſes pontifex Iudæor. 92
Mandra Simeonis. 933
Manes Perſa peſtilentiſſimæ hæreſeos auctor. 284
Manetis interitus. 286. eius ſectatores. 285.
Manichæorum hæreſis. 284. & ſeq.
Manna eſurientibus piis de cælo miſſa. 961.
Manlius Torquatus. 112
Manuum impoſitio in creandis eccleſiæ miniſtris. 250. 290
Manuum impoſitione datus Spir. ſanctus. 528
Maniacunes hæreticus. 1155
Maran Ephraim Syri diſcipulus. 475
Marathonius Nicomedienſis. 524. 537. eius hæreſis. ibid.
Maras epiſc. martyr. 411
Marcella martyr. 234
Marcellus martyr. ibid.
Marcellinus Romanus epiſcop. 287. 428.
Marcellus Appameæ epiſc. 738 ad martyres epiſtolas dedit. 739. templum Iouis Appameæ diruit. ibid. eius cædes & martyrium. ibid.
Marcellus Galatus ſophiſta. 462
Marcellus Ancyranus epiſc. 444. libros ſuos abolere iuſſus dicto audiens non fuit. ibid. Romam profugit. 457. exulat. 499
Marcelli hæreſis damnatur. 623. 444. 462.
Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Conſtantinopolitano dignitas adempta. 444. in ſynodo Sardicenſi epiſcopatum recuperauit. ibid. 465. & ſeq. eius ſcripta à multis non ſatis intellecta, ideoque pro hæreticis habita. 466
Marcello Euſebiani infenſi & cur. 444.
Marcianus Nouatianus epiſc. Conſtantinopolis Pauli ſucceſſor. 914
Marcianus epiſc. Nouatianorum Agelii ſucceſſor. 756
Marcianus Nouatianus presbyter filiarum Valentis præceptor. 622
Marcianus vir celebris Anaſtaſiæ templũ Conſtantinopoli ſumptibus ſuis erexit. 974. idem precibus id ſuis ab incendio liberauit. ibid.
Marcianus Anthemii Imper. filius bellum aduerſus Zenonem mouit. 1017. Zenonem vicit. ibid. à ſuis deſertus ad eccleſiã confugit. ibid. presbyter fit. ibi.
Marcianus Imperator Rom. renunciatur. 946.
Marcianus Philippopolim petens in cadauer hominis paulo ante cæſi incidit, & id ſepelit. 949. propterea cædis eius reus fit. ibid. tandem percuſſor comperto abſoluitur. ibid.
Marcianus Impe. diſſidentem eccleſiam coniungere ſtudet. 951
Marciani Imperatoris Genus. 949
Marciani præclara virtutes. 951. cum Genſericho amicitia 950 cõtra Vandalos res geſta. 949. Orthodoxa confeſſio. 986. contra Perſas res geſta. 1095. mors. 783. 966
Marciano Imperium omine prædictum. 949. 950.
Marcianus Iuſtini dux aduerſus Perſas mittitur. 1095. Niſibim obſidet. 1096.
Marciani martyrium. 501
Marcion Cerdonis diſcipulus hæreſiarcha. 190.
Marcionis hæreſis. 194. 218
Marcuria fœmina martyr. 254
Marcus Scytharum epiſc. 913
Marcus Arethuſæ epiſc. 502. in occidentem legatus. 460
Marci Arethuſii fidei forma. 503
Marci Arethuſii epiſcopi martyrium. 560.
Marcus Euangeliſta diſcipulus Petri fuit. 142. Petri è ſorore nepos. ibid. Euangelium ſuum dictante Petro ſcripſit. ibid. Alexandriæ epiſcop à Petro ordinatus eſt. 129 primus in Ægypto Euangelium prædicauit, & monaſticem ibi inſtituit. 105. qua occaſione ſuum Euangelium conſcripſerit. 105.
Marci Euangeliſtæ res geſtæ. 142. martyrium. ibid.
Marcus è Britannia tyrannus. 851
Marcus Baſiliſci filius Cæſar renunciatus. 999.
Marcus monachus eiuſque ſcripta. 938
Marcus epiſc. Byzantinus. 359
Marcus Alexandriæ epiſcopus Eumenis ſucceſſor. 173
Mardarius martyr. 304
Mardonius Imper. Eunuchus. 547. 779
Mareades epiſc. martyr. 411
Mareas epiſc. martyr. ibid.
Mareote Alexandriæ regio. 433
Maroſas monachus. 682
Maria & Ioſeph eiuſdem fuere tribus. 49. ſub ſponſalium nomine Ioſepho commiſſa à ſacerdotibus. 42. ante natiuitatem Deo fuit conſecrata, vt ederet mundo ſuum ſeruatorem. ibid.
Maria virgo diuæ Eliſabethæ conſobrina. 91.
ab Archangelo Gabriele lætum accipit nuncium de conceptione filii [illegible] 43. cur ab Angelo Ioſephi coniunx dicta. 44. Eliſabetham cognatam viſitat. 43 Vaticinatio eiuſdẽ. ibi. domum reuertitur. ibid. Chriſtum peperit anno ætatis. XV. 91
Mariæ virginis Deiparæ parentes. 42. natiuitas & educatio ſancta. ibid.
Mariæ virginis cognatio. 91. obitus, funus & aſſumptio. 965
Mariæ tumulus. 966
Mariæ virginis Deiparæ moruin deſcriptio. 114. mores, ſtatura & forma 115. & 116. imago à Luca depicta. 964. & ſeq. veſtis è Palæſtina Conſtantinopolim deportata. 977. Zona. 92 . veſtimenta ad Leonis Magni vſque tempora ſeruata 96
Mariæ virginis templum rotundum à Leone Imperatore ædificatur. [illegible] aliud ad Fontem. ibid.
in Mariam virginem blaſphemia diuinitus vindicata. 1134
Maria ſponſi Ioſephi filia. 78
Maria alia Iudæ Ioſephi filii vnius ex duodecim coniunx. ibid. Iacobi & Ioſæ mater. ibid.
Maria Magdalena. 78. ſeptem dæmonibus à Chriſto liberata. ibid. Chriſto miniſtrat. ibid. ea Chananææ illius filia habita eſt. ibid. ſola ad ſepulchrum Chriſti venit. 79. eidem Angeli humana ſpecie duo apparent [illegible] item Chriſtus ipſe. ibid. Romam profecta. 101
Mariamna coniunx Herodis I. regis Iudæorum. 41
Mariamna Philippi Apoſtoli ſoror. fratris in peregrinationibus comes. 135
Mariana ſuburbana Conſtantinopolis regio. 812
Marianus Tyrius epiſc. 264
Marina ſanctimonialis Olympiadis cognata. 824. poſt Olympiadem ſanctimonialium monaſterio præeſt. ibid.
Marina Arcadii Imp. & Eudoxiæ filia. 790.
Marinus Arian. epiſco. eius cum Agapio, itẽ Ariano de doctrin. diſſenſio. 744
Marinus Syriæ dux recte rem aduerſus Vitalianum gerit. 1038
Marinus Beryti epiſc. 1027
Marinus Cæſarienſis Palæſtinus vir opibus, genere & dignitate clarus. 268
Marinus Conſtantinopoli Demophili apud Arianos ſucceſſor. 7[illegible]
Maris Chalcedonis epiſc. [illegible]
Maris Chalcedonenſis epiſc. tacitus mira in taxanda Iuliani Imper. impietate vſus eſt libertate. 5[illegible]
Maris Dolichæ epiſc. 7[illegible]5
Maris rubri ſinus duo. 481
Martianus vide Marcianus.
Martinus Sabarius Pannonienſis. 468 eius res. 474
Martyres feris obiecti ab iis non ſunt dilaniati. 2[illegible]
Martyria Antiochena. 300. Thebaicum. 298. Nicomedienſia. 295. 2[illegible]6. Pontica. 301. Phœnicia. 297
Martyrum 20. millia in eccleſia [illegible]

lem Chriſti celebrantium holocauſtū Deo offeruntur. 296
Martyrum egregia conſtantia. 253
Martyres Catholici coniungi cum hæreticis martyribus noluere. 215
Martyrius Antiochenus epiſco. ſede ſua à Petro Cnapheo deiectus. 982
Martyrius medicus propter male actam vitam in iuuenili ætate à Nectario vt presbyteri uſurpat dignitatem perſuaderi non poteſt. 716
Martyrius Hieroſolymitanus epiſcopus. 982. & ſeq.
Martyrium viri clariſſimi qui edictum imperiale contra Chriſtianos propoſitum conſcidit. 293. & ſeq.
Martyrum XL. qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti reliquiarum inuentio. 858. earundem magnifica ſepultura. 860
Martyrum cadauera inhumaniter tractata. 208
Martyropolis Perſis à Sitta proditur. 1118. à Romanis fruſtra oppugnatur. ibid. Romanis reſtituitur. 1122
Maruthas Meſopotamiæ epiſc. apud Perſas Romanorum legatus in magno eſt apud regem honore. 820. regem diuturno capitis dolore liberat. ibid. Magorum dolum regi aduerſum ſe molitum detegit. ibid. Chriſtianiſmum in Perſide propagat. 821. regis filium dæmonio liberat. ibid.
Masbotheus hæreticus vnde Masbothæi. 194.
Maſſaliani hæretici Euchitæ ſiue Enthuſiaſtæ etiam appellati. 634
Maſſalianorum hæreſis. ibid.
Manandri Samaritani impoſtoris facta. 162. 163. Baptiſmus. ibid.
Maternus. 337
Matathias Aſſamonæus Bacchidem occidit. 37
Matthæus Apoſtolus. 62. Euangelium ſuum Hebraice conſcripſit. 144
Matthæus & Lucas Euangeliſtæ variantes inter ſe de Chriſti genealogia, quo pacto concordandi. 47. 48. 49
Matthiæ apoſtoli acta. 137. eiuſdem martyrium. ibid. miraculum in corpore eius defuncto editum. 139
Matthæo Chriſtus paruuli pueri ſpecie apparet. 137
Matthias Anani filius, pontifex Iudæorum. 93. alter item Theophili filius. ibid.
Matthias Hieroſolymitanus epiſcopus. 174.
Matthias Apoſtolus in locum Iudæ proditoris ſurrogatus. 88
Mathidia nobilis Romana fœmina Clementis diui mater. 129
Maturus Viennenſis eccleſiæ diaconus. 204. martyrio functus. 206
Matrona ſanctimonialis Macedoniana capitis Baptiſtæ cuſtos. 779
Maturi martyrium. 204
Mauia Saracenorum regina bellum ſtrenue contra Romanos gerit. 690. pacem cum Romanis paciſcitur. 692
Chriſtianam ſuſcipit religionem. ibidem.
Mauri Palæſtinorum infidelium Coloni. 1063.
Maurianus ariolus. 1018
Mauritius Tiberij imper. dux præfectus Orientis ab eodē creatur. 1103. idem Imperator à Tiberio deſignatur. 1106 eius in Oriente præclara res geſta. 1105.
Mauritius Imperator coronatur. 1110
Mauritius Germanum à iudicibus damnatum honorib. eſt proſecutus. 1115. Choſroem in regnum reſtituit. 1121. metu plebis in Blachernarum templum confugit. 1138. captiuos plurimos vili mercede à Chagano non redemit. ibid. Deum vt in hac vita pœnas ſuorum delictorum lueret orauit. 1143.
Mauritij Imp. nuptiæ cum Conſtantina Auguſta. 1109
Mauritij res in Europa geſtæ 1128
Mauritij ex vrbe Conſtantinopolitana fuga. 1140. cædis miranda. 1141. eiuſdem in vltimo vitæ actu pietas & animi fortitudo. ibid.
Mauritio prodigijs quibuſdam imperium prædictum. 1110. viſio irati numinis noctu oblata. 1138
Maxentius Herculij filius Romæ à militibus Auguſtus renunciatur. 311. Magiæ ſtudioſiſſimus. ibid. ſub Chriſtiani nominis prætextu fœdiſſimam exercuit tyrannidem. ibid. à Conſtantino prælio ſuperatur. 322. in flumio Miluio interit. ibid.
Maxentij Hercul. libido & tyrannis. 313. 314.
Maximianus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 905. eius obitus. ibid.
Maximianus Herculius in ſocietatē imperij à Diocletiano lectus. 293. Mediolani purpuram deponit. 310. quare id fecerit indicatur. ibid. idem in extrema ſenecta laqueo vitam ſibi ademit. ibid.
Maximiani Herculij imagines & ſtatuæ euerſæ. 311
Maximilla Montani hæretici vxor. 213. eius interitus. 214
Maximinus Antiochenus epiſc 174
Maximinus Galerius Gener Diocletiani, à ſocero in ſocietatem Imperij adſcitus. 307. 311. technam per aſſimulatam legationem inſtituit, vt Chriſtiani Antiochia eijciantur ibid. noua eiuſdem aduerſus Chriſtianos perſecutio. 318. à Conſtantino & Licinio victus. 331. Magos qui eum ſeduxerant iugulat. ibid. agnoſcit & confitetur impietatem ſuam 314. & Chriſtianorum perſecutionem inhibet. ibidem.
Maximini Galerij edictum alterum pro Chriſtianis ſeueriſſimum. 331. 332. Morb. horrendus. 332. Mors. 333. Statuæ deijciuntur, & memoria eius damnatur. ibid. eius liberi & cognati interfecti. ibidem.
Maximinus Orientis Imperator Galerij Maximini filius. 307. eius mors. 311.
Maximinus Hercul. reſcriptum ab Imperatoribus. Galerio, Conſtantino, & Licinio pro Chriſtianis editum non approbauit. 316. verbis tantum perſecutionem inhibuit. ibid.
Maximini & Maxentij pro Chriſtianis edict. 315
Maximinus præfectus vrbis Romæ ſeditionem ortam propter epiſcopi electionem ſedat. 667
Maximinus Romanorum ad Perſas legatus. 877
Maximinus Alexandrinus epiſco. 287
Maximini aulici in reprehendenda Idolomania Iuliani audacia. 590
Maximinus Alexandrinus epiſc. Dionyſii ſucceſſor. 280
Maximus e Britannia tyrannus Theodoſio imperante imperium inuadit. 725 Gallias in poteſtatem ſuam redigit. 727 tyrannidis ſuæ Catholicæ religionis prætendit defenſionem. ibid. ſibi Imperialia ſymbola ſumit. ibid.
Maximi ad Valentinianum Iuniorem litera. ibid.
Maximus alter tyrannus Honorij imperio inſidiatus. 853
Maximus tyrannus, ſuperioris qui tempore Theodoſii I. tyrannidem occuparat nepos Valentinianum 3. necat, & eiuſdem coniugem Eudoxiam conſtuprat 961. caditur. 962
Maximus Nicææ Nouatianorum epiſcopus. 636
Maximus epiſcopus Hieroſolymitanus. 210 peruerſam Athanaſii condemnationem damnat. 436. ad Antiochenam ſynodum venire renuit. 452
Maximus Hieroſolymitanus epiſcopus, antea Dioſpolitanus epiſc. 428
Maximus philoſophus Iulianum ſeduxit. 600.
Maximus Ephefius Philoſophus. 547
Maximus Cynicus philoſophus à Timotheo Alexandrino Conſtantinopolis creatur epiſcopus. 712. à concilio excommunicatur. 713
Maximus presbyter Alexandrinus. 266.
Maximus presbyter Romanus Nouati fraudem primus percepit. 260
Maximus Antiochenus epiſc. 957
Maximus ſcriptor eccleſiaſticus. 224
Maximus Seleuciæ epiſcopus Chryſoſtomi condiſcipulus. 786
Maximus Treuirorum antiſtes ab Arianis quod Athanaſio & cæteris orthodoxis proſcriptis communicaſſet exauctoratus. 464
Mazabanes Hieroſolymitanus epiſcop. 251.
Mazaca Cappadocum vrbs, quæ & Cæſarea Cappadocum vocatur. 552
Medi Chaldæos deuicere. 36. apud Medos ſeptem populi ordines. 1131
Mediolanenſis populi in epiſcopo deligendo diſſidium. 669

Medio-

Mediolauenſis ſynodus. 509
Mela epiſcopus Rhinocrurura eius hoſpitalitas & exilium. 680
Melana ſanctimonialis. 935
Melchita haretici apud Syros. 1155
Melchiſedech. 396
Meletius Selaſtienſis epiſcopus. 536. *Epiſcop. Antiochenus deſignatur.* 538. *Orthodoxiam liberè clara voce & geſtibus in ingreſſu eccleſia profitetur.* ibid. *Antioch. epiſ proſcribitur.* 645. *ab Eudoxio proſcriptus.* 538. *idem à Conſtantio in exilium actus.* 539. *ab exilio reuertitur.* 570 *aeternum exulat.* 619. *concordia & vnionis conditiones Paulino offert.* 703
Meletij Antiocheni mors. 712. *corpus, Conſtantinopoli Antiochiam deportatum.* 716.
Meletius Ponticus Mel Attica dictus vir abſolutiſſima in omni diſciplina genere & eruditionis & virtutis ſumma. 288.
Melitius hareſiarcha à Petro antiſtite Alexandrino excommunicatus. 356. *ipſe ſibi epiſcopalem dignitatem ſumſit.* ibid.
Melitius propaganda hareſis ſua cauſa temere & illegitime ſibi manum imponendi auctoritatem rapuit. 379
de Melitio haretico Nicena ſynodi decretum. ibid.
Melitiani & Ariani inter ſe coniunguntur vt eo fortius homouſianos oppugnent. 429. *ijdem rurſum deſiunguntur.* ibid.
Melitiani Arij fautores. 367
Meliton Sardianus epiſc. 175
Meliton de canonicis veteris teſtamenti libris. 198
Melitonis ſcripta. 196
Melitus Socratis philoſophi accuſator. 602.
Memnon Epheſi epiſcopus à Ioanne Antiocheno vna cum Cyrillo exauctoratus. 900. *idem à ſynodo legitime abſoluitur.* ibid.
Memnonius. 921
Menander. 566
Menander Simonis Magi, hareſisq́; eius diſcip. & ſucceſſor. 162
Menandriani haretici. 194
Menas diac. Alexandrinus Arij ſectator. 357.363.
Menas martyr. 347
Menas Conſtantinop. epiſc. 1056
Menas Aegypti praefectus. 1136
Menas Conſtantinop. epiſc. 1056
Menedemus. 637
Menophantus Epheſi epiſc. 377. *Arianus.* ibid.
Mentis bona inſtrumentum eſt literis. 415
Mercurius Iuliani percuſſor. 599
Meropius Tyrius philoſophus ad Indiam profectus cum duobus adoleſcentibus 404. *in reditu captus interficitur.* 405.
Meruzanes Armeniorum epiſcopus. 263.
Meſenorum regio. 482
Mitras martyr. 253
Metrodorus Marcionis ſecta martyr. 185
Metrodorus philoſoph. 404
Metrophanes Probi Imperatoris ex fratre nepos Conſtantinopolitanus epiſcopus. 358
Metrophanes Probi frater, & eiuſdem in epiſcopatu ſucceſſor. 359. *hoc gubernante eccleſiam Conſtantinus cognominem ſibi vrbem condidit.* ibid.
S. Michaelis templum a Conſtantino in Soſthenio aedificatum. 347. *Varia ad id Michaelis apparitiones.* 348
Michaelis Amores imperium. 1164
Michaelis Anacabausori. 1163
Micheae prophetae reliquiae. 778
Milas epiſc. martyr. 411. *eius hiſtoria ibi. & ſequent.*
Militarum rebellio & ferocitas. 1115. & *ſeq.*
Milites ſepulchri Chriſti cuſtodes pecunia corrupti corpus Chriſti furto ſublatum eſſe mentiuntur. 80
Miltiades vir eccleſiaſtic. aduerſus Montaniſtas ſcripſit. 215. *apologia eiuſdem pro Chriſtianis.* 216
Miltiades Romanus epiſc. 337.428
Miltiades Montanum hareticum refutauit. 211
Minutius Fundanus Aſia proconſul 176.
Minodorus epiſc. 624
Miracula à Chriſto edita, diuinitatis eius certiſſima indicia. 66.67
Miracula per apoſtolos edita. 89
Miracula multa in funere Mariae virginis edita. 115
Miracula Chriſti diuinitatis eius indicia ſunt. 66
Mithra à Perſis adorata. 555
Mithrij templi euerſio. 734
Mocius martyr. 347.411
Moderatus philoſophus. 240
Modeſtus praefect. Imp. Valentis. 637. *legatos Catholicorum Imper. iubente interfici curat.* ibid. *morbo oppreſſus poenitentia & deprecatione culpae interueniente conualeſcit.* 643
Modeſti praefecti ſub Valente erga Orthodoxos crudelitas. 647.648
Modeſti cum Eulogio colloquium. 648
Mogodiſcli Alanorum ducis in Hiſpaniam eruptio. 943
Mogus vide Petrus.
Momus cōicorum inuentor & autor. 20
Monachus inter impudicitia mulieris illecebras linguam ſuam mordicus conſcidit. 303
Monachi Aegyptij Pet apoſt. temporibus. 105. *ex perſecutionibus orti.* 414. *non temere peculiarē ſibi ſumpſere habitū* 470. *olim fere omnes longaui.* 683.
Monachi ſolitudinis Chalcidis. 683
Monachi Aegyptij a Lucio Alexandrino epiſcopo graues perſecutiones perferunt. 655
Monachi & eremitae nudi in ſolis locis viuentes [illegible]*, hoc eſt, palmlatores dicti.* 928
Monachi [illegible] *eſt,* [illegible] 929.
Monachi quidam ſancti ab Arianis in inſulam Aegyptiacam ad idololatras deportati. 655. *ij hominem claudum olei vnctione & precatione ſanant.* ibid. *eius inſulae ſacerdotis filiam daemoniacam plaga ſua liberant.* ibid. & *eo miraculo incolas ad Chriſtum conuertunt.* ibid. & *ſeq.*
Monachi quidem in Paleſtina contra ſynodum Chalcedonenſem furiunt. 959.
Monachorum veterum diſciplina à Philone peculiari libro deſcripta. 105. 106.
Monachorum Sceticorum Atropomorphitarum hareſim tuentium contra Theophilum Alexandr. epiſcopum ſeditio. 801
Monachorum inſomnium ſodalitas. 976
Monachorum Palaeſtinorum ſcriptum ad Alcyſonem de ſtatu Syria & Palaeſtina eccleſiarum. 1026
Monachorum quorundam praeclare dicta & facta. 685
Monaſtica vita vera deſcriptio. 413.414. *eiuſdem a Philone deſcriptio.* ibid.
Monachomachia in Aegypti ſolitudine. 803.
Monaſtica dieta. 414
Monaſteria olim fidelium ſchola. 105. 1·6.
Monaſtica Antonij politia. 415
Monoceros vbi inueniatur. 484
Monophyſita haretici. 1146
Monophyſitarum hereſi contraria Neſtorij hareſis. 1150
Monophyſitarum hareſis propugnatores. 1147.
Monſtra marina 1135.1136
Monſtroſi duo homines alter maxima alter minima ſtatura. 760
Montanus hareticus. 198. *Ardaba vico ortus, hareſim qua dicitur Cataphrygas inuenit.* 213. *duas habuit vxores, quas propheti ſſas ſuas nominauit.* ibi. *de ſoluendis dirimendiſque coniugijs legem tulit.* ibid.
Montani interitus. 214
Montani noua ieiunia. 213
Montani hareſis excommunicata. ibid.
Montaniſtarum Paſcha. 747
Mopſifontes. 540.549
Mopſocrena. 54
Mortificatio carnis. 674
Mortuus ad reſurrectionis fidem confirmandam reſuſcitatus. 46
Mortuorum memoria. 398
Mortuorum reſurrectio. 917
in Mortuos num Anathema iacere liceat. 1080.
Moſes Chriſtum in veteri teſtamento nominibus aperte expreſſit. 32
Moſes Iudaeos ex Aegypto eduxit. 36. *miraculis & prodigijs faciendis caeteros omnes homines antecelluit.* ibid.
Moſes Chriſto ſeſe in monte Tabor transfigurante praeſto fuit. 76
Moſis miracula 36 *per Moſen cur le-*

rabat [illegible] ſtrada [illegible].

Moſes [illegible] conditione ſeruus ex fugitiuo & predone [illegible] monachos preclarus ſadnt 6- 6. eius acta. ibid.

Moſes monachus Saracenorum creatur epiſcopus. 6 ,1

Moſes à Lucio Alexandrino epiſcopo Ariano ordinari [illegible]. ibid.

Moſaici libri lacerati ab Eſdra ſacerdote reſtituti. [illegible] 2

Mucorei populi. 1 5[illegible]

M [illegible] nau [illegible] voce locute 857

Mulier ſanguinis profluuio laborans, de qua in Euangelio Caſareæ nſis ſua. 2 9 eamonumentū & ſtatuam Caſaria Chriſto pro aduum ſnarum ſortibus erexit. 270

Mulier Iudaica famis vi adacta filium ip ſa uum aſſum commedens conſumſit. 157.158

de Mulier impudica marito nequam coniuncta, qua ſimul ac Chriſtiana facta eſt, & maritus ad frugem bonam perduci non potuit improbitati iuxta & marito ipſi nuncium remiſit. 18 .& ſeq.

Mnliones Perſis Niſibium oppugnantibus diminutus immiſi. 498

Mareſthas Meſopotamiæ epiſcopus. 809

Muſæi ecclesiaſtici ſcriptoris ſcripta. 108.

Mnſonius epiſcopus Nicana ſynodi decretis poſt mortem miraculoſe ſubſcripſit. 385.

Mygdonius Domitiani aulicus martyr. 295

Myrmena Antropophagorum ciuitas. 137.

N

NAamanes Seenites cum ſuis Chriſtianiſmum ſuſcipit. 1124

Nabuchodon [illegible] Babylonii [illegible]. Iudaos debellauit [illegible] in captiuitatem duxit. ibid.

Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitanus. 21 . aquam in oleum mutauit. 230. idem Hieroſolymis profugus annis pluribus latitat. 236. idem reuerſus epiſcopatum ſuum recipit. ibid

Narciſſo flagitioſi quidam hominis calumniam intendunt eamque certo ſuo malo iurantento confirmant. 236

in Narciſſi calumniatoribus exemplum periury diuinitus vindicatis. ibid.

Narciſſus Irenopolis Ciliciæ epiſc. in Occidentem legatus. 46[illegible]

Narciſſus Neroniadis Ciliciæ epiſcopus. 49[illegible]

Narſes Perſarum dux ab Ardaburio Romanorum duce vincitur. 8 5

Narſes eunuchus a Iuſtiniano expratorio militarium dux electus. [illegible] eius res geſta in Italia. ibid.

Narſes dux Chosroe opem ferens Varamum vincit. 1122

Natalis egregius Chriſti confeſſor a Theodotianis hæreticis vt eorum ſecta praeſſet pecunia expugnatur. 212. idem ea de cauſa in ſomnis vapulat & à Chriſto ſemel atque iterum pœnitentia innitatur. 21

Nathanael Chriſtum poſt reſurrectionem vidit. 81

Naucratius Aſtetes Baſilij magni frater. 643.

Nazara Iudaæ vicus. 48

[illegible] Hieroſolymitanus epiſc. 1159

[illegible] populi. 693

Nectarius vir pratorius profanus, & nondum baptizatus epiſcopus Conſtantinopolitanus creatur. 713 epiſcopalem functionem addiſcit. 716

Nectarius Conſtantin. epiſcop. pœnitentiarios presbyteros abrogauit. 740 & cur. 741. Gerontium epiſcopatu Nicomedienſi deturbare ſtudet. 798

Nectary Conſtant. epiſc. mors. 784. domus Conſtantin. incenditur. 728

Negra ciuitas. 105

Nemeſion Aegyptius martyr. 254

Neon Seleuciæ epiſcopus exauthoratus, & cur. 534

Nephalius. 1014

Nephtalita Hunni Perſarum regem Perozem bello vincunt. 1035

Nepos Rom. Im. 962

Nepotianus Conſtantij Imper. ex ſorore nepos 499. 500. imperium occidentale per tyrannidem inuadit. ibid. à Magnentio necatur. ibid.

Nepos Aegypti epiſcopus hæreſiarcha. 274. eius errores & hæreſis ibi. & 275

Neri Iudaeorum pons. 92

Nero Veſpaſianum eius filium cum valido exercitu ad obſidionem Hieroſolymitanam mittit. 152

Nero Petrum & Paulum ob Simonem magum peremptum occidit. 131

Neronis flagitioſiſſima vita deſcriptio. ibi. ob. ius. 132

Nerua imper unt. 162. mors. ibid.

Neſtabus martyr. 56

Neſtor martyr. 558

Neſtor iuuenis egregius Lyeum pugilem vicit. 306. & ob id Imperatoris iuſſu occiditur. ibid.

Neſtor Antiochia accerſitur Conſtantinopolim. 832

Neſtorius eccleſiæ Arianorum ignem iniecit. ibid. Nouatianos idem affligit, item Theſſeradecatitas. ibid. Macedonianis eccleſiam adimit. ibid.

Neſtorius a vera pietate excidit. 895 errorem ſuum per Anaſtaſium diſcipulum & presbyterum ſuum prodit. ibi.

Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim reducere viſus. ibid. veterum ſcripta paruifecit. 904. pia Procli verba ferre non potuit. 895. ab Imperatore ad Cyrillum ſacram impetrat 898. ſe à patribus ſynodi ſeiungit. 89[illegible] in Epheſina ſynodo damnatur. ibid. ab Orientalibus epiſcopis in epiſcopali dignitate retinetur. 900. quarta condemnatione ſua anno Oaſim depoſitatus. ibi. & 902. ad concilium Chalcedonenſe vocatus. 951.95[illegible] ex barbarorum captiuitate ad [illegible] vrbem venit. 903 queritur ſe ſæpius exily locum mutare coactum fuiſſe. ibid. confertur cum Ario. 902 item cum Cyrillo. 303. damnatur. 10[illegible]5.

Neſtory in prima eius concione verba inſolentia. 892

Neſtory blaſphæmia & impia vox. 899

Neſtory reſ poſt condēnationē. 902 miſerabilis mors. ibi. hæreſis à Cyrillo prouinciali ſynodo coacta, dānata. 896. fucata pœnitentia non recipitur. 901 lingua ante mortem à vermibus corroſa. 904 epiſtola ad Thebeum præfectum. 9[illegible]3

Nicæa vrbs Thraciæ. 523. ſynodus ibidem ab Arianis coacta. ibid.

Nicarita nobilis fœmina, monaſticam vitam complexa. 825. medicina perita fuit. ibid.

Nicaa Bithyniæ terræmotu concuſſa. 620. reſtaurato. 172

Nicæna ſynodus indicta. 371

Nicæna ſynodi apparatus. 373

in Nicæna ſynodo epiſcopi fuere trecenti decem octo. 5[illegible]1

Nicæna ſynodi decretum de Melitio & popularibus eius ſatis benignum. 379.

Nicæni concily acta. 385

Nicæni concily celebrati tempus. 391

Nicæni concily ſymbolum ſiue decretum. 377.

Nicæna fides in concilio Antiocheno ſtabilitur. 610

Nicænum ſymbolum. 613. confirmatum. 990. antiquitus ſemel in anno in Paraſceues die cantari ſolitum in eccleſia. 1033

Nicæna ſynodi decreto miraculo ſignati duo etiam defuncti epiſcopi ſub ſcripſere. 385

Nicæni concilii ſynodalis ad Alexandrinos Ægyptios epiſtola. ibid.

Nicæna ſynodi canones de conformatione morum cleri. 379

Nicæna fides Catholica eſt & Apoſtolica. 624.

Nicæna fides prophetica, euangelica, & apoſtolica. 320

Nicephorus Epheſius epiſc. Conſtantinopolim tranſlatus. 910

Nicephorus Ioannis Chryſoſtomi ſtudioſiſſimus. 787

Nicephorus Phocas. 909

Nicephorus Gangri epiſc. ibid.

Nicephorus Calliſtus nondum ſextum & trigeſimum annum egreſſus præſentem abſoluit hiſtoriam. [illegible]

Nicetas martyr Gothus. 695

Nicetes philoſophus, qui Dauid dictus eſt. 889

Nicetes Herodis Smyrnenſium Irenarchæ pater. 183

Nicocles Lacon Grammaticus Iuliani præceptor. 54[illegible]

Nicolaus hæreticus, Nicolaitarum ſectæ autor. 164

Nicolaitarum hæreſis. ibid.

Nicolaus Myrorum in Lycia epiſc. 422. miraculis clarus. ibid.
Nicolaus Theoprobletus patriarcha Conſtantinop. 910
Nicolaus Damaſcenus hiſtoricus. 881
Nicomachus philoſophus. 240
Nicomas Iconij epiſc. 218
Nicomedia ab Hadriano Imperatore reſtaurata. 172. & 173
Nicomedienſe incendium. 517
Nicomedienſis terræmotus. 516
Nicomedia conuentus epiſcoporum indictus à Conſtantio. 509
Nicomedienſis puella quod dijs ſacrificare nollet ad proſtibulum damnata arte quadam pudicitiã conſeruat, & martyrium ſubit. 301
Nicon Nicænus epiſco. primum, poſt etiam Hierapolitanus. 909
Nicopolis Palæſtinæ ciuitas olim Emaus dicta. 591
Nilammon monachus Geræ epiſc. legitur. 813 inter precandum in conſecratione moritur. ibid.
Nilus ex præfecto vrbis Conſtant. factus monachus 958. eius ſcripta. ibid.
Nilus fluuius ex Paradiſo profluit. 484
Nilo Ægyptij ſacrificare ſoliti. 759
Nili ſubitum incrementum & præter morem diuturna exundatio. ibid.
Niphon epiſc. 910
Niſibis oppugnatur à Perſis. 497. & ſeq. eius mœnia fluminis inhibitu ſubito impetu ſternuntur. 498. eadem Iacobi precibus reſtituuntur. ibid.
Niſibis à Romanis obſeſſa. 876
Nitria mons & monaſteria eius. 697
Noe arca. 346
N[illegible]ades. 3[illegible]
Nomina eiuſdem ſem[illegible]ia & gentis in populis cenſebantur dupliciter, vel na[illegible]ra vel lege. 47
Nonnus Edeſſenus epiſc. 891 diuam Pelagiam Chriſto lucrifecit. ibid.
Nouatianus presbyter Romanus homo ambitioſus Romanæ eccleſiæ epiſcopatum affectat. 259. fraudulenter epiſcopus creatur. ibid. perſecutionis temporibus presbyterii dignitatem abiurauit. 260. idem facti inus ſuo populari[illegible] ramento vt [illegible] adhærerent in perceptione Eucharistiæ obſtrinxit. ibid. quam ob [illegible]auſam ab eccl[illegible]ſia Romana ſeceſſerit, & hæreſim propriam inſtituerit. 6[illegible]
Nouati dogma. ibid
Nouatelha[illegible]ſis in pluribus prouincialibus ſynodis damnata. 26[illegible]
Nouatiani quo a Catholicis diſſideant. 882. cum Orthodoxis [illegible] pariter profitentur. 524 excommunicati [illegible] Sangarum Bithyniæ [illegible] oppido concilium conuocant. 746. [illegible] g sin conciliabulo [illegible] Pa[illegible] [illegible] dem celebrandum [illegible]. [illegible]6. in Phrygia paſcha diem feſtum mutauer. 625
Nouatianorum Canon de P[illegible]chate [illegible]6 ſi[illegible] [illegible] 754. diſſ. ia. 6[illegible] perſecutio ſub Conſtantio. 524. 25
Numenius philoſophus. 240
Numerianus Imper. Probi ſucceſſor cum patre & fratre. 287. a ſocero ipſe ſuo interemptus. ibid.
Numerorum lanac[illegible]um. 458
Nunychia in Gerontium maritum pietas. 853
Nuptiæ ſpirituales. 316
Nymphæum Conſtantinopolis in Theodoſii foro. 620

O

Ochæ caſtellum. 1129. a Romanis capitur. ibid.
Obedientia monaſtica. 677
Obediendum magiſtratibus. 184
Occaſio rei gerendæ non temere negligenda. 1017
Occaſionis elegans pictura. ibid.
Ocij deteſtatio. 847
Odanathus Rom. dux. 1043
Odoacer Romanus rex. 962
Oedippi & Sphingis fabula. 485
Oeconomia Chriſti in mundo. 31
Olea Conſtantinopolis regio 358. & ſeq. eam Conſtantinus exornauit ſplendide ibi.
Olybrius patricius Rom. 962. [illegible] lacidiam vxorem duxit ibid. à Recimero Imp. Rom. renunciatus. ibid.
Olibry [illegible] 699
Oliuarum mons. 396. templum in eodem ab Helena extructum. 395
Olineti mons. 506
Olympias diaconiſſa 20 menſibus in matrimonio vixit. 822. poſtea vitam monaſticam ſectata eſt. ibid. pauperibus beneficit. 823. altera [illegible]becia ibid. apud præfectum tanquam incendiaria cauſam dicit. ebid prudenter iratis [illegible] reſpondet. ibid. non perſuadetur vt cum perſecutoribus Ioannis communicet. ibid. et eam ob cauſam mulcta ducitur. 824. Nicomediæ exulat. ibid.
Olympiadis obitus. ibid ſepultura. ibid. miracula in eius cadauere edita. ibid. reliquiæ eius Conſtantinopolim perlata. ibid.
Olympianus epiſcopus Byzantinus 159
Olympius [illegible] idololatras ad ſacra [illegible] defendenda cohortatur. 735
Olympius monachus. 975
[illegible]lympius in Tracia epiſc. 499
Olympius Palæſtinæ dux. 1031
[illegible] vid. Conſubſtantialis.
Onagrus iuuenis ferox. 392. eius aduerſus legatos Romanos facinus & conſ[illegible] ibid.
Oneſimus Pauli apoſt. diſcipulus martyr ſub Domitiano defunctus. 162
Oneſimus epiſc. Byzantinus. 358
Onias pontifex Iudæorum quinque hoc nomine fuerunt apud illos pontifices. [illegible]. quorum poſtremus in Ægyptum [illegible] in Helio[illegible]litarum agro templum [illegible]roſolymitano ſimile ædificauit [illegible] 593 [illegible] bis ab [illegible] vrbe ex pulſus, editionem con[illegible]et. 37
Oplius Maximus [illegible] [illegible]
Oppianus poeta. [illegible]
Optatus præfectus vrbis [illegible] tana. [illegible]
Optimus Piſidiæ epiſc. 6[illegible]8
Optimus epiſc. 644
Or celebris monachus. 672
Oracula Idolorum falſa Iuliano de euentu Perſici belli reſponderunt. [illegible]88
Oraculum Pithij Apollinis. [illegible]6 eius reſponſum quod Auguſto [illegible]. [illegible]
Oraculum Apollinis Didymæi. [illegible] id reſponſum Licinio de [illegible] [illegible] dedit. [illegible]
Oraculum Delphicum quur Chriſto [illegible] [illegible]to prorſus conticuerit. [illegible]
Oraculum in templo [illegible] tan Chriſti Imperio repertum. [illegible]
Oraculum in ruinis muri Chalcedonenſis repertum. [illegible]
Oraculum Daphnæum propter Babylæ martyris oſſa in eo loco ſepulta obmutuit. 58[illegible]
Oreſtes præfectus Alexandrinus. [illegible]
Oreſtes à monachis cõtu [illegible] [illegible] r. 867. in faciem lapidis ictu vul[illegible]. ebid
Oreſtes Alexandrinus præfecte cum C[illegible] lo epiſc. diſſidium. [illegible]
Oreſtes Romanor. Imp. [illegible]
Oreſtinus [illegible]. [illegible]
Oribaſius Iulian. medicus.
Origenes patre Leon[illegible]de [illegible] [illegible] tus. 24[illegible] ſtatim à pueris [illegible] diuinas ſimul & humanas ed[illegible] lite ras 231. adoleſcentulus martyrium aſſectat. ibid Patrẽ in carcere ad martyrium anim[illegible]. ibid a fœmina locuplete Alexandrina [illegible] optatus. 232. communicare cum eius fœmina maſ[illegible] to quod hæreticus eſſet precci noluit. ibi. idem mercede doctrinæ ſumptus tolle rat ibid. idẽ Schola Alexandrenæ Catechiſtes decimum octauum agens annum. ibid. Alexandria grauem perſecutionem ſuſtinet. ibid. literas profanas repudiat. 2[illegible] & libros Græ[illegible]orum artium vendit ibid. Item [illegible] propter regnum Dei caſtrauit. 35 In presbyterorum ordinem cooptatur ebid. 244. Romam [illegible] proficiſ denteprofectus eſt. [illegible]3 Hebraicã linguã addidicit. ibid Tranſlationes ſacræ ſcripturæ enquiſiuit [illegible]. Ambroſium quendam à Valentini errore ad Orthodoxiam perduxit. 239. diſcipulos pro capitis cuiuſque in liberalib. artib. exercuit. ibid. apud Philoſophos magnus habitus fuit. ibid. quo conſilio philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus. 241. In Arabia verſatur, item in Palæſtina. Ibi ab [illegible] rogatus nondum presbyter ſacras lectiones docuit. ibid C[illegible]mentarios in ſacram ſcripturam [illegible], Ambroſio [illegible] [illegible] [illegible] ſu[illegible] [illegible]. [illegible]2. Ant[illegible] [illegible] maa [illegible] Alexandri matre fu[illegible] [illegible] [illegible] an[illegible] [illegible]
O[illegible] [illegible] hæ[illegible]eorum [illegible]

Ior.

tor 2.4 .Beryllum Boſtrenſem a praua opinione ad veram doctrinam perduxit. 248. Arabum hæreſim de animarum mortalitate redarguit. ibid. Helceſaitarum hæreſim oppreſsit ibid. Martyrium non pertulit. 255 fidem abiurat. 256. Errores a comminandos inducit. ibid. propterea ab eccleſia excommunicatur. ibid. Gallo imperante vndeſeptuagenarius moritur. 27
Origenes aduerſus Marcellum Galatam & Porphyrium Tyrium literas Chriſtianas defendit. 2
Origenes hæreticis prope omnibus materiam præbuiſſe creditur. 1082
Origenis diſcipuli & familiares. 232. eius vita doctrina reſpondens fuit. 233. ſcripta 242. eius de canonicis noui teſtamenti libris ſententia & iudiciũ. 243. & 244. &c. opera in Palæſtina edita. 245. Origenis horrendus & tanto viro indignus lapſus. 256. eius impia & pluſquam hæretica opiniones. ibid.
Origenis abſurda & impia dogmata. 1082.
Origenis libri prato aſsimilati. 814
Origenis libri damnati. 801.806
de Origenis ſcriptis iudicium. 1081
Origeniſtæ Adamum & paradiſum dixere incorporeum. 1082
Origenes quidam monachus. 678
Orphitus presbyter Ancyranus. 610
Orothis hæreſis. 747
Otreius Melitinæ epiſc. 715
Ottonis Imperium. 153
Oxyrinchon oppidum. 647
Ozias Iudæorum pontifex. 92

P

Pachomius martyr. 306
Pachomius dux vitæ Tabenneſiotarum. 469
Pachon monachus. 676
Pacorus Parthus. 41
Poeſius monachus. 470
Palatij Conſtantinopolitani deſcriptio. 13.
Palæſtina à Saracenis & Perſis miſere depopulata. 1034
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ ſcriptum. 1023. item ad eundem de rebus Flauiani & Xenaiæ. ibid.
Palladius Ægypt. præf. idololatra armata manu eccleſi in Theona Alexandriæ occupat. 656. Petrum Alexandrinum epiſco. in carcerem conijcit. 653.
Palladius expeditiſsimus & celerrimus curſor. 8·6
Palladius Helenopolis primum poſtea Aſpunæ epiſc. 908
Palladius Euagrij diſcipulus vitas ſanctorum monachorum conſcripſit 687
Palladius Antiochen. epiſc. 1 6
Palladius Cyrilli fautor. 833
Palmas eccleſiarum Ponticarum antiſtes. 2·5
Palmyrenus Rom dux. 1043
Pambo monachus. 469
Pamphilus presbyter Cæſarienſis martyr. 289.
Pamprepes tyrannidem affectat. 1009
Pan Deus Ethnicus. 4·1
Pan ſimiarum genus ſic appellatum. 485 a Græcis pro Deo cultum. ibid.
Panarion opus Epiphanij de hæreticis. 73.
Pancratius Siculorum epiſc. 130
Pancratius Peluſius epiſc. 5 2
Paneas Phœniciæ ciuitas, quæ & Dan & Cæſaria dicitur. 590
Panius mons Phœniciæ. 269
Panopolis vrbs. 903
Panſophius Nicomedienſis epiſc. 799
Pantænus Theologicæ ſcholæ apud Alexãdrinos profectus 221. ex Stoico Chriſtianus factus, magno ardore etiam apud Iudæos Verbum domini prædicauit. ibid.
Panteleemon martyr. 303
Pantichium oppidum non longe à Chalcedone. 779
Papas epiſc. martyr. 411
Paphlagones Nouati dogma moribus ſuis conuenienter recipiunt. 636
Paphlagonum contra Macedonianos prælium. 524.525
Paphnutius Thebæus epiſcopus peruerſum de Athanaſio iudicium damnat. 436.
Paphnutij Thebæi epiſcopi de cœlibatu ſacerdotum in concilio Niceno ſententia. 379
Paphnutius monachus. 469
Papias Hierapolitanus epiſc. 105.151
Papiæ Hierapolitani antiſtitis res. 169 eius ſcripta ibid. de regno Chriſti opinio. 170
Papylus diaconus & martyr. 185
Papyrius Sardis humatus. 226
Parabola Saluatoris ex quatuor Euangeliſtis collecta. 68 69
Paracletus vide Spiritus ſanctus.
Paradiſus vbi ſit. 483
Paradiſi locus & eius elegans deſcriptio. ibid.
Paradiſi felicitas. 4·6
Pardalius epiſc. 624
Parentum noſtrorum primorum lapſus. 30.
Parthenius Helleſpontiacus epiſcop. 422. eius miracula. ibid
Parthorum Imperium. 36. contra Romanos bella. 308
Parthorum regibus Arſacidarum nomina impoſita. 36
Paſcha verum Chriſtus tropæo crucis diabolum deuicit. 752
Paſcha quo tempore in Occidente celebretur. 636
Paſcha antiquitus a Iudæis quando celebratum ſuit. 747.749
Paſcha Samaritanorum. 747. Montaniſtarum. ibid.
Paſcha ferta minime cum Iudæis celebrando. 388
de Paſchalis celebrandi ratione & tempore inter Aſiaticas & Occidentales eccleſias diſſenſio. 224.225. eius quæſtionis deciſio. ibid.
Paſchatis celebrandi diſſenſio ad conſenſionem reducta. 378.388
de Paſchate celebrando controuerſia. 745. 746.747.748.749.
de Paſchate vno eodemque tempore ſeruando decretum. 387
de Paſchate Nouatianorum canon. 858 746.
Paſcaſinus Leonis Rom. epiſco. mandatarius. 957.989
Paſſalio presbyter Hieroſolymitanus.
Paſſarion. 1027
Paſinus epiſc. 624
Paſtoris liber & Irenæi de eo iudicium. 201.
Paternæ in filios pietatis memorabile exemplum. 795
Patientiæ corona. 832
Patientia in afflictionibus. ibid.
Patriarchatus conſtituti. 715
Patricius Vicarius præfectorum. 337
Patricius Aſparis ducis filius 981. Ariadnam Leonis Imper. filiam in vxorem ducit. 982. exulat. ibid.
Patricius epiſc. 624
Patrophilus Scythopolitanus epiſc. 367. dignitate priuatur. 529
Patrophili Scythopolitæ reliquiæ. 564
Patropaſsiani hæretici damnantur. 623.
Paulinus Iuliani in conſulatu temporibus celebrati Concilij Nicæni, collega. 391
Paulinus Tyri epiſc. 435
Paulinus Tyri epiſcopus Arij fautor. 365
Paulinus Tyri epiſcop. multa magnifica templa extruxit. 334
Paulinus magiſter ouem quam ab Eudocia dono acceperat Theodoſio Imperatori donat, ob ſuſpicionem ſiniſtram à Theodoſio in Cappadociam relegatur, & ibid. interficitur. 880
Paulinus Antiochenus epiſc. 242. moriturus Euagrium ſibi ſubſtituit. 732
Paulini Antiocheni epiſc. error. 7 3
propter Paulinum & Flauianum diuturnum fuit inter Occidentales & Orientales diſsidium. 732
Paulinianis apud Imperatorem contra Flauianum queruntur. ibid.
Paulinians Euagrium ſibi epiſco. aduerſus Flauianum legerunt. 731
Serg. Paulus proconſ. à Paulo Apoſtolo ad Chriſtum conuerſus. 110
Paulus Chriſtianorum perſecutor primarius. 94
Idem vas electionis, & Apoſtolus Chriſti primarius fit. ibid.
Damaſcum proficiſcitur, vt ibi Chriſtianos vinciendos curet. 123
ab Eccleſia Hieroſolymitana ſuſcipitur. 94
Tarſum mittitur ibid. Pythonicum ſpiritũ è puella pellit. 112. propter ea in carcerem conijcitur. ibid. Troada Eutychum mortuum in vitam reſtituit. 11. Epheſi in carcer coniectus

Ebulam & Artemillam cum miracul. baptizat ibid. Apoſtolus ſeru obiectm. ibid.

Paulus Apoſt. à Iudæis Aſianis in templo per tumultum capitur. 121. Cauſam apud Iudæos dicit. ibid. Cæſaream apud Felicem deducitur. 12

Paulus apud Felicem accuſatur. ibid. ſe defendit. ibid. ſuſpectum Feſti iudicium habens Cæſarem appellat. 123. Romam nauigat. 125. naufragium patitur. ibid. à Chriſto conſolatur. 122. item ab Angelo. 125. Romæ apud Iudæos de doctrina Euangelica diſſerit. 127. Euangelium toto biennio Romæ prædicat. ibid. ante Neronis tribunal ſiſtitur, & ab eodem iudicio abſoluitur. 127. Neroni tertio à morte die apparuit. 131

Paulus in cœlum raptus, & in Paradiſum ſublatus. 146

an D. Paulus coniunx fuerit. 144

Pauli conuerſio. 94. miracula. 117. concio quam Mileti apud epiſcopos Epheſios habuit. 117. ſcripta 128. actorum breuis ſynopſis. 110. & 116. Athenis geſta. 112 epiſtola. 147

Pauli actorum liber adulterinus. ibid. Apocalypſis. 753

Pauli ad Timotheum epiſtola. 128. eiuſdem ad Titum epiſtola ibid. alia eiuſdem epiſtola. 16

Pauli Apoſt. martyrium. 129. 131. 132 *ſepultura.* 130. *ſtatura & forma.* 131.

Pauli illa concluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis. Rom. 3. quid ſibi velit declaratur toto cap. v. 34

Paulo inſidiæ Damaſci à Iudæis ſtructæ. 94. eas muro demiſſus effugit. ibid.

Paulo vipera veneno ſauciat ſua non nocet. 1:6

inter Paulum & Barnabam offenſa. 111.

in necem Pauli Apoſt. quorundam Iudæorum conſpiratio. 122

Paulus ſimplex cognominatus Antonij magni diſcipulus. 417

Paulus Alexandri in Conſtantinopolitana ſede ſucceſſor epiſcop. 450 ab orthodoxis creatus. ibid.

Paulus Conſt. epiſc. à Conſtantio proſcribitur. 456. Romam fugit. 457

Paulus in eccleſiam Conſtantinopolitanam reductus 5

Paulus a Iulio Romano epiſcopo in epiſcopatu̅ reſtitutus 4 . ab eodem rurſus Imperatoris mandato depe . & in exilium The . domicam mittitur. 458. Romam redit. & apud Conſtantem de iniuria ſibi facta queritur. 459

Paulus Conſt. ent. epi perpetuo exilio mulctatus enſu ppadocia deſertur. 499. Cucuſi ſtrangulatur ibid. 5 2

aulus epi Conſt ex 1

Pauli Conſt. epiſcop. martyris oſſa Conſtantinopo ata. . eiuſdem ibi dem templum. ibid.

Paulus Emeſenus epiſc. 626

Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi ſtudium commendatur. 901

Paulus epiſc. Perſidis martyr. 411

Paulus monachus. 676

Paulus Neocæſarienſis Euphratis ripa epiſcopus martyr, Nicænæ ſynodo interfuit. 372

Paulus Telmiſſiorius monachus. 682. eius monaſteria. ibid.

Paulum Treuirorum epiſcop. 509

Paul. Antiochen. epiſ. 1049

Paulus Nouatianorum Conſtantinopoli epiſcopus. 913. ſuis precibus eccleſiam ab incendio conſeruauit ibid. idem moriturus ſucceſſorem ſibi deſignat. 914.

Paulus Samoſatenus Demetriani in ſede Antiochena ſucceſſor. 279. hæreſiarcha factus. ibid. eandem hæreſim abiurat 280. in hæreſim relapſus ibi. Artemonis hæreſim renouauit. 284. excommunicatus. 280. damnatur. 502. 722. exulat. ibid

Pauli Samoſateni improbi mores. 281. *hæreſis.* 279

aduerſus Paulum Samoſatenum epiſcopi Antiochiæ congregati. 279 280.

Pauſas epiſc. martyr. 431

Pauſinus Zelenus epiſc. Macedonian. 609

Pauorum lemurumque nocturnorum expulſio. 685

Pax & tranquillitas in orbe Romano temporibus Conſtantini. 355

Pax Chriſti quam efficax. 273

Pacis templum ædificatum. 359

Pazus vicus Phrygiæ vbi Sangarii amnis fontes ſunt 636

Peccatum ad mortem. 603. 881

Peccati horrenda pœna. 22. 30

Peccatorum confeſſio ante Euchariſtiæ perceptionem. 673

... hoc eſt obedientia, quæ magiſtratibus debetur, præclarum exemplum. 184

Pelagia prius Margarita dicta à Nonno epiſcopo ad Chriſtum conuerſa. 891.

Pelagius Rom epiſc. 1094

Pelagius dux à Zenone ob ſuſpicionem imperij aſſ. . interfectus. 1018

Pelagius Lao icea Syrorum epiſcop 610. pro ſcribitur. 645

Pelagius epiſcop. in coniugio cœlibi ſponſam pro ſorore habuit. ibid.

Pelargis Conſtantinopolitana vrbis regio. 913. 914

Pella oppidum, in quod eccleſia Chriſti, quæ . Hieroſolymis diuinis admonita oraculis obſidionem vrbis fugiens conceſſit. 152

Peluſium Nili oſtium. 495

Pentadia Timaſij ducis coniunx 7 8

Pertarlæ epiſc. Lemni. 910

Pepuziani hæretici, qui & Cataphryges à vico quodam Pepuſa dicto ſunt nominati 214

Perenn ... Commodo imper ... quendam de a ... ter.

Pergamius Æ ... ptipræfectus 1

Perigenes epiſcopus Patris in Achaia. 15

Perinthus ciuitas. 8

Periurij diuinum iudicatis exemplum. 23 .

Perochanes P arum dux. cad tur. ib

Perozes Perſarum rex Nephthalitis Hunnis bellum infert. ab a pi ur. ibid. caditur. ibid.

Perſa arbor Hermoli Thebaidis ciuitas multis morbis medicinam afferens

Perſecutio eccleſiæ Hieroſolymitana. ſub Aurelio Imperatore. 2 *ſub Traiano. 165 ſub Decio. 51 ſub Seuero. 229. & ſeq. ſub Maximino 245. & 249. ſub Diocletiano. 2 296 30 . in Perſide omnium grauiſſima. 407. 408. ſub Valeriano.*

Perſæ ad Chriſtum quomodo conuerſi 406.

Perſarum aduerſus Romanos bellum 30 875. 1036. 1066. 96.

Perſæ à Romanis vincuntur. 8 1119.

Perſarum regni primordia. 26

Perſarum regnum ad Parthos tranſlatum. ibid.

Perſarum religio crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 87

Perſarum aduerſus Hormiſdam rebellio. 1120. in Romanos agros excurſio 850. grandine ingenti & imbribus diuinitus inhibita ibid.

Pertinax Commodo cæſo, imperauit. 228.

Pertinax epiſcopus Conſtantinopolita. 359.

Perſamenij populi. 1095

Perſamenij populi ad Iuſtinum Imperatorem deficiunt. ibid.

Peſtilentia ſæuiſſima ſub Veſpaſiano. 16 . alia. 319. 320. 960. & ſeq. 106 . 1070.

Petrus Baſilij magni frater. 687

Petrus Apoſt. Andreæ frater. 6

Petrus Apoſtolus Aeneam triginta octo annos lecto affixum ſanat. 95. Tabitham Ioppæ reſuſcitat à mortuis. ibid.

Petrus Apoſt. de Ioannis morte ſtudioſe inquirit. 82

Petrus vt in Iudæ qui ſeipſum ſuſpenderat, locum alius Apoſtolus ſubrogetur ſuadet. 88 ter à Chriſto interrogatus, vtrum ſe amet. 62 poſtremum Neronis temporibus Romam venit. 1

Petrus Apoſt. & Simon Magus inter ſe miraculis edendis certant. 12 . & 12 vterque Roma tanquam præſtigiatores à Nerone pelluntur. 129

Petrus Apoſt. dicis coniugem habuit. 143 144 pulcherrime vxorem ſuam cum ad martyrium duceretur ... eſt. ibid.

trus duas catholicas conſcripſit epiſtolas. 146
Petri concio ad multitudinem 89. ea concione 3000. hominum ad Chriſtum conuerſa. ibid.
Petri Apoſt. erga Chriſtum amor, cur toties exploratus. 82
Petri Apoſtoli cum Simone mago colloquium. 1 0
Petri Apoſt. oratione Simon magus, dæmonum ope in cælos euolans, humi ſternitur & moritur. 130
Petri Apoſtol Apocalypſis aliquandiu in eccleſiis Palæſtinæ legi ſolita. 753
Petri ſucceſſores in Romana eccleſia. 149
Petri Apoſtoli de Spiritu ſancto concio. 8 .& ſeq.
Petri Apoſtol. martyrium. 129 130. 131. ſepultura. ibid.
Petro interitus prædicta à Chriſto. 82
Petro Apoſtolo delubrum inſigne Tiberiadi ab Helena extructum. 396. item Hieroſolymis in palatio Caipha 398
Petrus Mauricij Imperat. frater Europa præfectus. 1138
Petrus Damaſcenus epiſc. 1026
Petrus Hieroſolymitanus epiſc. 1057. 1032
Petrus Saracenorum epiſc. 898
Petrus Alexandrinus epiſc. Theona ſucceſſor. 287
Petrus Alexandrinus martyr. 318
Petrus Alexandrinus epiſcop. Athanaſii ſucceſſor. 654
Petrus Alexandrin. epiſcop. à Palladio in carcerem conijcitur. 653
Petrus Alexandrinus epiſcopus Romam ad Damaſum epiſcopum profugit. 654
Petrus Alexandrinus eccleſiam ſuam recipit. 695
Petri Alexandr ſcriptum de Lucij ſumma in Catholicos apud Alexandriam crudelitate. 656. &c.
Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 803. eccleſia à Theophilo epiſc. exigitur. 804
Petrus Sebaſtienſis epiſcop. Baſilij Magni frater. 643
Petrus Moggus Alexandr. epiſcop. 1006. reijcitur. ibid. Alexandriæ inſolentiſſime ſe gerit, orthodoxiam damnans. 1013. ſynodum Chalcedonenſem damnat. 1009. laudat Nicænam fidem. ibid.
Petrus Moggus in Romana ſynodo damnatur. 1013
Petri Moggi litera ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum. 1010. mors. 1015
Petro Moggo epiſcopatus reſtituitur. 1017
Petrus Cnapheus viuente adhuc Martyrio epiſcopo ſedem Antiochenam inuadit. 982. in exilium agitur. 983. apud inſomnes latet. ibid.
Petrus Cnapheus Antiochia expulſus. 1006. Antiochenam ſedem recipit. 1009
Petr. Cnaphei quatuor in eccleſia vitia inuenta. 983
Petri Cnaphei mors. 1016
Petrus aulicus martyr ſub Domitiano. 295
Peucentius poſt Maximini tyranni mortem turpiter tractatur. 373
Phadaus Iudæor. pont. 92
Phadana locus vbi Iacob in Rachaelem incidit. 682
Phadimus Amaſenus epiſc 271
Phalli. 926. turpiter nudati in publicum producti 724
Pharaſmanes Eunuchus. 1142
Phariſæorum hæreſis. 194
Phaſaelus Antipatri Idumæi, & Cypri filius, Herodis regis frater. 40. præfectus vrbis Hieroſolymitanæ à patre factus. ibid.
Pherochanes Perſarum dux. 1120
Pheroras Antipatri Idumæi, & Cypri filius, Herodis regis frater. 40
Philadelphia Arabiæ vrbs. 565
Philadelphenſis ſynodus. ibid.
Φιλαδέλφιον vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 400
Philagrius epiſc. 624
Phileas Thmuitarum eccleſiæ epiſcopus. martyr. 299 eiuſdem de martyribus Alexandrinis ſcriptum. ibid.
Philemon presbyter Rom. 264
Philetus Antiochenus epiſc. 250
Philippicus dux, Mauricij ſororius. 1112. à militibus recipitur. ibid.
Philippion Ptolemæi filius Antigonum & Alexandrum Alexandri liberos profugos ſuſcepit. 40. Alexandram matrimonio ſibi iunxit. ibid.
Philippus Imperator Romanus vna cum filio regnauit, Imperatorum omnium primus factus Chriſtianus. 250
Philippus Gortinæ epiſcopus 195. 196
Philippus Apoſtolus. 62. filias prophetantes habuit. 170. coniunx fuit, & filias procreauit, quas etiam maritis elocauit. 143. Candacis reginæ Eunuchum ad Chriſtianiſmum perducit. 95. Hierapoli mortuus. 226
Philippi Apoſt. prædicatio. 135
Philippus diaconus Simonem magum conuertit in Samaria. 95
Philippus Herodis Iudæorum regis filius Ituraæ & Traconitidis tetrarcha. 54
Philippus Hieroſolymitanus epiſcopus. 174
Philippus Aſiæ rector Polycarpum martyrio affecit. 184
Philippus vrbe Conſtantinopolitanæ præfectus. 458
Philippus Sidites & Proclus competitores epiſcopatus Conſtantinopolitani. 904
Philippus presbyt. Conſtantinopol. 889. eius ſcripta. 890
Philippoli epiſcoporum concilium congregatur. 464
Philo librum de Chriſtianis monachis ſcripſit, quem de vita contemplatrice intitulauit. 105
Philo Iudæus de vita monaſtica. 414
Philonis Iudæi laus. 99. fuit Romæ apud Caium pro Iudæis Alexandrinis orator. ibid.
Philonis cum Ioſepho collatio. 110. lucubrationes. 108
Philogonius. 365
Philogonius ex cauſidico epiſcopus factus eſt Alexandrinus. 358
Philoromus nobilis vir Alexandri. martyr. 298
Philoſophi Græci plerique ad cognitionem Dei prope acceſſere. 581. ijdem ad cognitionem ſummæ ſapientiæ non peruenere. ibid.
Philoſophi infideles de profeßione Chriſtiana diſputant, ſed conſilio improbo. 573
Philoſophi & idololatræ libere in Chriſtianos illudunt. 579
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 482 eius de amne Tygride ſcriptum. ibidem. &c.
Philoxenus. 1028
Philumena Pythoniſſa. 219
Phineas poſtremus Iudæorum pontifex. 93
Phiſcon Palæſtinus monachus. 681
Phiſon fluuius qui & Hyphaſis dictus è Paradiſo profluit. 484. eius vnda febribus medetur. ibid.
Phlacitus Antiochenus epiſcop. arianus. 428
Phocas à militibus belli dux creatur. 1138
Phocas Imper. renunciatur & coronatur. 1140
Phoca Imper. crudeliſſimi tyrannici mores. 1158. crudelitas & importunitas 1144. cædes. 1158
Phocius patriarcha. 910
Phœnix auis. 486
Photius Tyri epiſc. 997
Photinus vir illuſtriß. 1158
Photius Syrmienſis epiſcopi hæreſis. 502. 460. 462. damnatur. 502. 623
Photini hæretici pertinacia. 505
Phyſcon Salaminius monachus. 808
Phryges & Paphlagones Nouati decretum moribus ſuis conueniens receperunt. 626
Phrygum gens temperans ac moderata. ibidem.
Phrygiæ quoddam oppidum totum propter Seruatoris Chriſti confeßionem incendio conſumptum eſt. 300
Piammon monachus. 674
Pictor qui ſeruatorem Iouis habitu pinxit manus exaruit. 957
Pierius presbyter Alexandrin. vir præclarus. 288
Pietatis præmia in præſenti & in futura vita. 358
per Pietatem veram res ſecundæ conſiſtunt. 342
P. Pilatus Archelao in regno ſuccedit. 55 & annos decem Iudæam adminiſtrauit. ibid.

Ebulam & Arteniſſam cum miracul. baptizat.ibid. Apoſtolus feru obiectus. ibid.
Paulus Apoſt. à Iudaeis Aſianis in templo per tumultum capitur. 121. Cauſam apud Iudaeos dicit. ibid. Cæſaream apud Felicem deducitur. 122
Paulus apud Felicem accuſatur. ibid. ſe defendit. ibid. ſuſpectum Feſti iudicium habens Cæſarem appellat. 123. Romam nauigat. 125. naufragium patitur. ibid. à Chriſto conſolatur. 122. item ab Angelo 125. Romæ apud Iudaeos de doctrina Euangelica diſſerit. 127. Euangelium toto biennio Romæ prædicat. ibid. ante Neronis tribunal ſiſtitur, & ab eodem iudicio abſoluitur. 127. Neroni tertio à morte die apparuit. 131
Paulus in cœlum raptus, & in Paradiſum ſublatus. 146
an D. Paulus coniunx fuerit. 144
Pauli conuerſio. 94 miracula. 11[illegible]. concio quam Mileti apud epiſcopos Epheſios habuit. 117. ſcripta. 128. actorum breuis ſynopſis. 110. & 116. Athenis geſta. 112 epiſtolæ. 147
Pauli actorum liber adulterinus. ibid. Apocalypſis. 753
Pauli ad Timotheum epiſtola. 128. eiuſdem ad Titum epiſtola ibid. alia eiuſdem epiſtolæ. 16
Pauli Apoſt. martyrium. 129. 131. 132 ſepultura. 130. ſtatura & forma. 131.
Pauli illa concluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis. Rom. 3. quid ſibi velit declaratur toto cap V. 34
Paulo inſidiæ Damaſci à Iudaeis ſtructæ. 94. cas muro demiſſus effugit. ibid.
Paulo vipera venenoſa ictu ſuo non nocet. 126
inter Paulum & Barnabam offenſa. 111.
in necem Pauli Apoſt. quorundam Iudaeorum conſpiratio. 122
Paulus ſimplex cognominatus Antonij magni diſcipulus. 417
Paulus Alexandrinus Conſtantinopolitana ſede ſucceſſor epiſcop. 450. ab orthodoxis creatus. ibid.
Paulus Conſt. epiſc. à Conſtantio proſcribitur. 456. [illegible] 457
Paulus in eccleſiam Conſtantinopolitanam reductus. 415
Paulus a Iulio Romano epiſcopo in epiſcopatū reſtitutus. 457. ab eodem rurſus Imperatoris mandato depellitur, & in exilium Theſſalonicam mittitur. 458. Romam redit, & apud Conſtantem de iniuria ſibi facta queritur. 459
Paulus Conſtant. epiſ. perpetuo exilio mulctatus C[illegible] appadocia defertur. 499. Cucuſi ſtrangulatur ibid. 502
[illegible]aulus epiſcopus Conſt exilium. [illegible]1
Pauli [illegible]onſt. epiſcop. martyris oſſa Con[illegible] [illegible] . eiuſdem ibidem templum. ibid.
Paulus Emeſenus epiſc. 626
Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi ſtudium commendatur. 901
Paulus epiſc. Perſidis martyr. 411
Paulus monachus. 676
Paulus Neocæſariæ in Euphratis ripa epiſcopus martyr, Nicææ ſynodo interfuit. 372
Paulus Telmiſi ortus monachus. 682. eius monaſteria. ibid.
Paulinus Treuirorum epiſcop. 509
Paul. Antiochiæ epiſ. 1049
Paulus Nouatianorum Conſtantinopoli epiſcopus. 913. ſuis precibus eccleſiam ab incendio conſeruauit. ibid. idem moriturus ſucceſſorem ſibi deſignat. 914.
Paulus Samoſatenus Demetriani in ſede Antiochena ſucceſſor. 279. hæreſiarcha factus. ibid. eandem hæreſim abnuit 280. in hæreſim relapſus ibi. Artemonis hæreſim renouauit. 284. excommunicatus. 280. damnatur. 502. 722. exulat. ibid.
Pauli Samoſateni improbi mores. 282. hæreſis. 279
aduerſus Paulum Samoſatenum epiſcopi Antiochiæ congregati. 279 280.
Pauſas epiſc. martyr. 411
Pauſinius Zelenus epiſc. Macedonian. 609.
Pauorum lemurumque nocturnorum expulſio. 685
Pax & tranquillitas in orbe Romano temporibus Conſtantini. 355
Pax Chriſti quam efficax. 273
Pacis templum ædificatum. 359
Pazus vicus Phrygiæ vbi Sangarii amnis fontes ſunt. 636
Peccatum ad mortem. 603. 881
Peccati horrenda pœna. 29. 30
Peccatorum confeſſio ante Euchariſtiæ perceptionem. 673
Π[illegible], hoc eſt obedientia, quæ magiſtratibus debetur, præclarum exemplum. 184
Pelagia prius Margarita dicta à Nonno epiſcopo ad Chriſtum conuerſa. 891.
Pelagius Rom. epiſc. 1094
Pelagius dux à Zenone ob ſuſpicionem imperij affectati interfectus. 1018
Pelagius Laodiceæ Syrorum epiſcop 610. proſcribitur. 645
Pelagius epiſcop. in coniugio cœlibi ſponſam pro ſorore habuit. ibid.
Pelargus Conſtantinopolitana vrbis regio. 913. 914
Pella oppidum, in quod eccleſia Chriſti, quæ erat Hieroſolymis diuinis admonita oraculis obſidionem vrbis fugiens conceſſit. 152
Peluſium Nili oſtium. 495
Pentadia Timaſij ducis coniunx 798
Pentadius epiſc. Lemni. 910
Pepuziani hæretici, qui & Cataphrygæ à vico quodam Pepuſa dicto ſic nominati. 214
[illegible] Commodo imperatore. [illegible] quendam de atorem pueris in [illegible] ter. ibid.
Pergamius Ægypti præfectus. [illegible]7
Perigenes epiſcopus Patris in Achaia. 15[illegible].
Perinthus ciuitas. 11[illegible]
Periurij diuinitus vindicati exemplum. 23[illegible].
Perochanes Perſarum dux. [illegible]2[illegible]. caditur. ibid.
Perozes Perſarum rex Nephthalitis Hunnis bellum infert. 10[illegible]5. ab iiſdem capitur. ibid. caditur. ibid.
Perſa arbor Hermoli The[illegible] tu morbis medicinam afferens 591
Perſecutio eccleſiæ Hieroſolymitanæ. 9[illegible] ſub Aurelio Imperatore. 281 ſub Traiano. 165 ſub Decio. 25[illegible] ſub Seuero 229. & ſeq. ſub Maximino 245. & 249. ſub Diocletiano. 295 296. 307. in Perſide omnium grauiſſima. 407. 408. ſub Valeriano. [illegible]4
Perſæ ad Chriſtum quomodo conuerſi. 406.
Perſarum aduerſus Romanos bellum 308. 875. 1036. 1066. 1[illegible]96.
Perſæ à Romanis vincuntur. 875. 1119.
Perſarum regni primordia. 36
Perſarum regnum ad Parthos tranſlatum. ibid.
Perſarum religio crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 870
Perſarum aduerſus Hormiſdam rebellio. 1120 in Romanos agros excurſio. 850. grandine ingenti & imbribus diuinitus inhibita ibid.
Pertinax Commodo cæſo, imperauit. 228.
Pertinax epiſcopus Conſtantinopolita. 359.
Perſamenij populi. 1095
Perſamenij populi ad Iuſtinum Imperatorem deficiunt. ibid.
Peſtilentia ſæuiſſima ſub Veſpaſiano. 161. alia. 319. 320. 960. & ſeq. 1069. 1070.
Petrus Baſilij magni frater. 687
Petrus Apoſt. Andreæ frater. 6[illegible]
Petrus Apoſtolus Aeneam triginta octo annos lecto affixum ſanat. 95. Tabitham Ioppæ reſuſcitat à mortuis. ibid.
Petrus Apoſt. de Ioannis morte ſtudioſe inquirit. 82
Petrus vt in Iudæ qui ſeipſum ſuſpenderat, locum alius Apoſtolus ſubrogetur ſuadet. 88 cur ter à Chriſto interrogatus, vtrū ſe amet. 82. poſtremo Neronis temporibus Romam venit. 130
Petrus Apoſt & Simon Magus inter ſe miraculis edendis certant. 12[illegible]. & 121 vterque Roma tanquam præſtigiatores à Nerone pelluntur. 129
Petrus Apoſt. [illegible] coniugem habuit. 143. 144 pulcherrime vxorem ſuam ciconi ad martyrium ducereturi conſolatus eſt. ibid.

Petrus

Petrus duas catholicas conſcripſit epiſtolas. 146
Petri concio ad multitudinem 89. ea concione ... hominum ad Chriſtum conuerſa. ibid.
Petri Apoſt. erga Chriſtum amor, cur toties exploratus. 82
Petri apoſtoli cum Simone mago colloquium 120
Petri Apoſt. oratione Simon magus, dæmonum ope in cælos euolans, humi ſternitur & moritur. 131
Petri Apoſtol Apocalypſis aliquandiu in eccleſiis Palæſtinæ legi ſolita. 753
Petri ſucceſſores in Romana eccleſia. 14[illegible]
Petri Apoſtoli de Spiritu ſancto concio. 88.& ſeq.
Petri Apoſtol. martyrium. 129 130. 131. ſepultura. ibid.
Petro tri ſua prædicta à Chriſto. 82
Petro Apoſtolo delubrum inſigne Tiberiadi ab Helena extructum. 396. item Hieroſolymis in palatio Caiphæ 398
Petrus Mauricij Imperat. frater Europæ præfectus. 1138
Petrus Damaſcenus epiſc. 1026
Petrus Hieroſolymitan. epiſc. 1057. 1032
Petrus Saracenorum epiſc. 898
Petrus Alexandrinus epiſc. Theonæ ſucceſſor. 287
Petrus Alexandrinus martyr. 318
Petrus Alexandrinus epiſcop. Athanaſii ſucceſſor. 654
Petrus Alexandrin. epiſcop. à Palladio in carcerem conijcitur. 653
Petrus Alexandrinus epiſcopus Romam ad Damaſum epiſcopum profugit. 654
Petrus Alexandrinus eccleſiam ſuam recipit. 695
Petri Alexandr ſcriptum de Lucij ſumma in Catholicos apud Alexandriam crudelitate. 656.&c.
Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 803. eccleſia à Theophilo epiſc. exigitur. 804
Petrus Sebaſtienſis epiſcop. Baſilij Magni frater. 643
Petrus Moggus Alexandr. epiſcop. 1006. reijcitur. ibid. Alexandriæ inſolentiſſime ſe gerit, orthodoxiam damnans. 1013. ſynodum Chalcedonenſem damnat. 1009. laudat Nicænam fidem. ibid.
Petrus Moggus in Romana ſynodo damnatur. 1013
Petri Moggi litera ad Atacium Conſtantinopolitanum epiſcopum. 1010. mors. 1015
Petro Moggo epiſcopatus reſtituitur. 1[illegible]
Petrus Cnapheus viuente adhuc Martyrio epiſcopi ſedem Antiochenam inuadit. 982 in exilium agitur. 983. apud inſomnes latet. ibid.
Petrus Cnapheus Antiochia expulſus. 1006. Antiochenam ſedem recipit. 1009
Petr. Cnaphei quatuor in eccleſia vtilia inuenta. 983
Petri Cnaphei mors. 1016
Petrus aulicus martyr ſub Domitiano. 795
Peucentum poſt Maximini tyranni mortem turpiter tractatur. 33
Phadeus Iudæor. pont. 92
Phadana locus vbi Iacob in Rachaelem incidit 682
Phædimus Amaſenus epiſc. 271
Phalli. 926. cur pueri nudati in publicum producti 734
Pharaſmanes Eunuchus. 1142
Phariſæorum hæreſis. 194
Phaſaelus Antipatri Idumæi, & Cypri filius, Herodis regis frater. 40. præfectus vrbis Hieroſolymitanæ à patre factus. ibid.
Pherechanes Perſarum dux. 1120
Pheroas Antipatri Idumæi, & Cypri filius, Herodis regis frater. 40
Philadelphia Arabiæ vrbs. 565
Philadelphenſis ſynodus. ibid.
Φιλαδελφ... vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 400
Philagrius epiſc. 624
Phileas Thmuitarum eccleſiæ epiſcopus. martyr. 299 eiuſdem de martyribus Alexandrinis ſcriptum. ibid.
Philemon presbyter Rom. 264
Philetus Antiochenus epiſc. 250
Philippicus dux, Mauricij ſororius. 1112. à militibus recipitur. ibid.
Philippion Ptolemæi filius Antigonum & alexandram Alexandri liberos profugos ſuſcepit. 40. Alexandram matrimonio ſibi iunxit. ibid.
Philippus Imperator Romanus vna cum filio regnans, Imperatorum omnium primus factus Chriſtianus. 25
Philippus Gortinæ epiſcopus 195. 196
Philippus Apoſtolus. 62. filias prophetantes habuit. 170. coniunx fuit, & filias procreauit, quas etiam marito elocauit. 143. Candaces reginæ Eunuchum ad Chriſtianiſmum perducit. 95. Hierapoli martyr. 226
Philippi Apoſt. prædicatio. 135
Philippus diaconus Simonem magum conuertit in Samaria. 95
Philippus Herodis Iudæorum regis filius Ituræa & Traconitidis tetrarcha. 54
Philippus Hieroſolymitanus epiſcopus. 174
Philippus Aſiæ rector Polycarpum martyrio afficit. 184
Philippus vrbis Conſtantinopolitanæ præfectus. 458
Philippus Sidites & Proclus competitores epiſcopatus Conſtantinopolitani. 904
Philippus presbyt. Conſtantinopol. 889. eius ſcripta. 890
Philippoli epiſcoporum concilium congregatur. 464
Philo librum de Chriſtianis monachis ſcripſit, quem de vita contemplatiua inſtitulauit. 105
Philo Iudæus de vita monaſtica. 414
Philonis Iudæi laus. 99. fuit Romæ apud Caium pro Iudæis Alexandrinis orator. ibid.
Philonis cum Ioſepho collatio. 110. lucubrationes. 108
Philogonius. 365
Philogonius ex cauſidico epiſcopus factus eſt alexandrinus. 358
Philoromus nobilis vir Alexandriæ martyr. 298
Philoſophi Græci plerique ad cognitionem Dei prope acceſſere. 581. ijdem ad cognitionem ſummæ ſapientiæ non peruenere. ibid.
Philoſophi infideles de profeſſione Chriſtiana diſputant, ſed conſilio improbo. 573
Philoſophi & idololatræ libere in Chriſtianos illudunt. 579
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 482 eius de amne Tygride ſcriptum. ibidem. &c.
Philoxenus. 1028
Philumena Pythoniſſa. 219
Phinæus poſtremus Iudæorum pontifex. 93
Phiſcon Palæſtinus monachus. 681
Phiſon fluuius qui & Hyphaſis dictus è Paradiſo profluit. 484. eius vnda febribus medetur. ibid.
Phlacitus Antiochenus epiſcop. arianus. 428
Phocas à militibus belli dux creatur. 1138
Phocas Imper. renunciatur & coronatur. 1140
Phoca Imper. crudeliſſimi tyrannici mores. 1158. crudelitas & importunitas. 1144. cædes. 1158
Photius patriarcha. 910
Phœnix auis. 486
Photius Tyri epiſc. 997
Photinus vir illuſtriſſ. 1158
Photinus Syrmienſis epiſcopus hæreſis. 502. 460. 462. damnatur. 502. 623
Photini hæreticus pertinacia. 505
Physcon ſalaminius monachus. 808
Phryges & Paphlagones Nouati decretum moribus ſuis conuenienti receperunt. 626
Phrygum gens temperata ac moderata. ibidem.
Phrygiæ quoddam oppidum totum propter Seruatoris Chriſti confeſsionem incendio conſumptum eſt. 300
Piammon monachus. 674
Pictoris qui ſeruatorem Iouis habitu pinxit manus exaruit. [illegible]
Pierius presbyter Alexandrin. vir præclarus. [illegible]
Pietatis præmia in præſenti & in futura vita. 3[illegible]8
per Pietatem veram res ſecundæ conſiſtunt. 342
P. Pilatus Archelao in regno ſuccedit. 55 & annos decem Iudæam adminiſtrauit. ibid.

Pilatus ſacrum templi theſaurum in aquaductuum adificationem conſumpſit. 1000. ea de cauſa ſeditio à Iudæis orta. 101
Pilatus Tiberium de rebus Chriſti certiorem facit. 98
Pilatus vltione diuina manus ſibi ipſi attulit. 1[illegible]1
Pinethas 3. Iudæor. pont. 92
Pinna epiſc. 267
Pionius celeberrimus martyr. 185
Pinytbus epiſc. Gnoſius. 195
Pior monachus. 677. interdixit ſibi ex voto nuncupato domeſticorum ſuorum conſpectu. &c. ibid. in arido loco fontem per miraculum eliciut. 678
Piſander poeta. 927
Piſtrinarum occulta latrocinia Romæ ſublata. 729
Pityrion monachus. 469
Placidia Valentiniani III. & Eudoxia filia. 879. Olibrio Romano patricio deſponſata, & capta à Genſericho honorificentiſſime ad ſponſum Byzantium mittitur. 962
Placidia Conſtantio duci nuptui data. 851. cum filio Valentiniano à Ioanne tyranno Roma pulſa ad Theodoſium Conſtantinopolim profugit. ibid.
Placilla coniunx Theodoſii Magni eius pietatem admodum auxit. 770
Placilla erga pauperes & ægrotos officia charitatis. 771
Placillæ piæ Imperatricis prædicta. ibid.
Plato philoſophus. 240
Plato Myrmenæ epiſcop. à Matthæo apoſt. conſtitutus. 137
Plinius II. Chriſtianorum apud Traianum defenſor. 166
Plintias vir clarus Conſtantinopoli Arianos diſſidentes ad concordiam reduxit. 745
Plotini ſchola. 329
Plutarchus martyr Origenis familiaris. 232
Plutarchus epiſcopus Byzantinus. 358
Pluuia cineris. 973
Πνευματομάχοι hæretici, qui & Macedoniani & Marathonij dicti. 537
Pœnitentes in eccleſia ad communionem cibi & precationis ſuæ loco ſuo admiſſi, ad Euchariſtia autem perceptionem non ſtatim, &c. 259
Pœnitentes in eccleſiam recepti. ibid.
Pœnitentiæ illuſtriſſimum exemplum. 767
Pœnitentiæ veræ formula. 140
Pœnitentia ſolemnis propter Nouatianos in eccleſia inſtituta. 740
Pœnitentiarij presbyteri. vide Presbyteri. 740
Pœna & flagella diuina orbi terrarum propter flagitia immiſſa, quæ & qualia illa fuerint. 839. 84
Polybius Trallis epiſcopus. 168
Polycarpus Smyrnæ in Aſia epiſcopus. 151. 78
Polycarpus Romæ apud Anicetum fuit. ibid.
Polycarpus in ſomnis videt quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus. 183
Polycarpi rogum conſcenſuri oratio extrema. ibid.
Polycarpi epiſtola ad Philippenſes ſcripta. 178
de Polycarpi martyrio hiſtoria. 183. 184. 185
Polycarpus Byzantius epiſcopus. 358
Polychronius Appamenus epiſc. 891
Polychronius presbyter decrepitus. 859
Polycrates Epheſinus epiſcopus. 144. 21[illegible]
ad Victorem Romanum antiſtitem de Paſchatis celebrandi tempore ſcripſit. 225. 226
Pompeius à populo Conſtantinopolitano ad Imperium impellitur. 1059. cæditur. ibid.
Pompeius Magnus vrbem Hieroſolymitanam vaſtauit, ſacraque templi denaria inſpexit. 93
Pontianus Roman. epiſc. 250
Pontificus puer martyr. 208
Pontificum Iudæorum catalogus. 92
Porphyrius Sophiſta. 602. magnus Chriſtianorum inſectator. 240. libros contra eos compoſuit. ibid. & 241
Porphyrius quare Chriſtum abiurauerit & in Chriſtianiſmum ſit inuectus. 603
Porphyrius à Libanio in deorum numerum relatus. 605
Porphyrij verba de Origene. 240. ea ad examen veritatis exiguntur. 241
Porphyrius vir malus poſt Flauiani mortem Antiochenam in vadit cathedram. 830
aduerſus Porphyrium Antiochena plebs inſurgit, contra quam ſe Porphyrius militari manu defendit. ibid.
Portatilis Conſtantini eccleſia. 398
Potamiana martyr. 254
Potamiana carnifici ſuo martyrium moriturâ prædicit. ibid. Baſilidi poſt mortem apparet. ibid.
Potinus Lugdunenſis eccleſiæ martyrium. 206
Potinus Marcionis diſcipulus. 219
Præcepta ſaluberrima de Imperij adminiſtratione. 1[illegible]99
Praſina factio Conſtantinopoli. 1074.
Praylius epiſcopus Hieroſolymitanus. 858
Precum veræ Chriſtianorum efficacia. 199. 200. 740
Presbyteri pœnitentiarij cur & quando in eccleſia inſtituti. ibid. à Nectario epiſcopo abrogati & quare. ibid. 741
Priapus Deus omnium impuriſſimus. 926
Principis eccleſiaſt. diſciplinæ ſeſe ſubmittentis exemplum. 250
Principis decedentis pulcherrimum epitaphium bonus ſucceſſor. 1108
pro Principum ſalute aſſidue orandum. 969
Primus Alexandriæ epiſc. 174
Primæ ætatis hominum ruditas & malicia. [illegible]
Priſcus Romanorum [illegible] 112. [illegible]. reſtorem [illegible] barbaros cum Commentiolo collega gerit. 1137. contra Phocam tyrannum conſpirat. 1158
Priſcus Cæſarienſis martyr. 2[illegible]
Priſcus orator. [illegible]58
Priſcilla Aquilæ coniux. 116
Priſcilla Montani hæretici vxor. [illegible]3
Priſcianus epiſc. [illegible]21
Probatius Eunuchus. 61[illegible]
Probianus medicus podagricus ad Machaelium virtute diuina curatus. 348
Probus Italiæ præſul.
Probus Probi Imperatoris ex fratre nepos epiſc. Byzantinus. [illegible]
Probus Chalcedonen. epiſc. [illegible]
Probus Imperator Floriani ſucceſſor. [illegible]86 in Sirmio occiſus. ibid.
Proceſſus iudicialis contra epiſcop. accuſatum. 619
Proceſſionum in eccleſia mos antiquus 797. & ſeq.
Proclus hæreticum. [illegible]11
Procle coniunx Pilati, marito ne quid contra Chriſtum decernat ſuadet. [illegible] & ſeq.
Proclus epiſc. [illegible]24
Proclus & Philippus Sideſes competitores Archiepiſcopatus Byzantini. 9[illegible] poſt Maximum epiſcop. deſignatur. ibid.
Proclus Conſtantinopolitanus epiſcopus Thalaſſium Illyrus epiſcopum præter omnium opinionem Cæſareæ Cappadocum epiſcopum creat. 914. idem Conſtantinopolitana plebe petente, corpus diui Chryſoſtomi Conſtantinopolim perferri curat. 91[illegible]
Procli archiepiſc. Conſtantinop. res. 905. & ſeq.
Procopius ſub Diocletiano martyr. 305
Procopius dux Romanus feliciter cum Perſis pugnat. 8[illegible]
Procopij Cæſarienſis ſcripta. 1058
Procopius tyrannus captus ad Valentem ducitur. 620. eius crudele ſupplicium. ibid.
Prodigia & miracula quæ templi reſtaurationem Hieroſolymitani impedierunt. 592. 593. 594
Prodigia & portenta excidium Hieroſolymitanum deſignantia. 15
Prodigia diuina in paſſione Chriſti exhibita. [illegible]
Prodigia infelicia futura orbi mala portendentia. 759. 1076. 1135. 1[illegible]8
Prodigioſus partus. 1135
Prognoſticationes multis legib. damnata. 689
Prohæreſius, præceptor Baſilij Magni & Gregorij Theologi. 640
Pronetum Bithyniæ emporium. 812
Prophetæ in ectaſi non diuinant. 215
Prophetæ quidam Chriſti dicti. 32
Prophetæ noui teſtamenti. 21
Prophetia de Meſsiæ aduentu in Chriſto adimpleta. 4[illegible]
Proſentanus dux. 1141 [illegible]

P[illegible]ula

Pro[illegible]ia Roma à Theodoſio abrogata. 71

Protectius C[illegible]arum presbyt. martyr 24

Pr[illegible]ogone [illegible]ar[illegible]enſis epiſc. [illegible]65. ab Arianis exauthoratur. ibid.

Pr[illegible]terius Alexandrinus epiſc. a Dioſcoro loco ſuo [illegible] 548

P[illegible] Alexandrinus epiſcop. miseranda cæde. 6[illegible]

Pretexus Saurnen[illegible] epiſc. [illegible]6

Protogenes [illegible] epiſcopus. 7[illegible]

Protogenes monachus. 6[illegible]2

P[illegible] Arrianonem delatus in exilium 549. ibi ludimagiſtrum agit. ibid. puerum moritu[illegible] ab exilio reuocatus [illegible]

P[illegible]m præclarum ad Eulogium dictum. ibid.

Prouidentia & iudicium diuinum ſemper ob oculos ponendum. 687

Prouinciarum adminiſtratores non temere mutandi 57

Pſalmodia Arianorum. 797. in eccleſia Catholica a Chryſoſtomo inſtituta. ibid.

Pſalmorum Dauidicorum commendatio. 976

Pſathyriani Arianorum ſecta. 744

Pſendaba ei popul. 1130

Pſeudo Moſes in Creta. 912

Pſitacci aui deſcriptio. 496

Ptolemæus propter amorem Alexandra filium ſuum necauit. 40

Ptolemæus Lagi Alexandriæ magnifice bibliothecam inſtruxit. 201. huius ſumptibus & ſtudio biblia ſacra ex Hebræo ſermone in Græcum à ſeptuaginta interpretibus conuerſa ſunt. 20[illegible]

Ptolemæus gener Simonis Maccabei generum in conuiuio vna cum vxore & duobus filiis necat. 38

Ptolemæus martyr. 181

Ptolemæus miles martyr. 254

Ptolemæorum gens ab Alexandri morte Perſarum regnum annos ducentos & nonaginta tres obtinuit. 56

Publia nobilis & pia Antiochena fœmina. 562. abbatiſſa ſanctimonialium. ibi. eius pulcherrima Chriſtianiſmi confeſſio. 563

Publius epiſc. Hieroſol. 210

Pulcheria Arcadij Imp. & Eudoxia filia. 790.846

Pulcheria templum Stephano conſtruit. 858

Pulcheria præpoſitum aula ad Eudociam mittit & priuatam in Septimo compellitur vitam. 923

Pulcheria e Septimo in aulam Imperialem reducitur 927. Flauiani corpus Ephe ſo Conſtantinopolim transfert. ibid.

Pulcheria de voluntate Theodoſij morituri Martianum Imperatorem renunciat. 946

Pulcheria Principis ſapientiſſima laudes. 847. opera 96[illegible] mors. 966

Puella quadam Chriſtiana caſtitatem ſuam pia techna, cum impudicis hominibus ad contumeliam, eo quod diis ſacrificare nollet, data eſſet conſecrauit. 303. eius puella pudicitiam iuuenis pius morte ſua redemit. ibidem.

P[illegible] martyres ad animoſitatem exhortans, martyrio quoque ipſe coronatur. 4[illegible]9

Putubaſtes monachus. 469

Pyrenæi montes. 588

Pythagorica animarum transmigratio. 599. & ſeq.

Pythagoricum ſilentium. 189

Q

Quadrageſimale ieiunium. 751

Quadrageſimali tempore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci iuſſit. 1089

Quadratus vir pius ſtatim poſt Apoſtolorum tempora vixit. 170 & 171. ſcripſit orationes ad Hadrianum Imperatorem pro Chriſtianis. ibid. multa miracula edidit. ibid

Quadratus propheta. 215

Quatuordecimanorum in Aſia hæreſis. 227. 747. & ſeq.

Quercus Mambra. 397

Quæſtiones eccleſiaſtica non neceſſaria, non temere promulganda. 368

Quibus rebus peccamus iiſdem plerumque punimur. 60

Quinta fœmina martyr. 253

Quintianus Aſclepæ in Gazæorum epiſcopatu ſucceſſor. 457

Quirini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 809

R

RAn fœmina martyr. 234

Razatti. 1142

Rebellionis vindicatæ exempla. 56.101.

Recimerus Romanus dux. 962

Reformatio cleri & eccleſia. 11

Reges ſacerdotali munere functi 37. oleo vncti typum geſſerunt veri Chriſti. 32

Reſipiſcentiæ eximium exemplum. 140

de Reſurrectione mortuorum diſputatio Conſtantinopoli exorta. 917. ſopita. 919

Reuerentius Arcæ Phœnicis epiſcop 908 poſtea Tyrum tranſiit. ibid.

Rhetius. 337

Rhinocorura vrbs Aegypti. 679. 680. eius monaſteria. ibid.

Rhodanus epiſcop. 509

Rhodon Aſianus, Tatiani auditor, aduerſus Marcioniſtas ſcripſit. 219. Marcioniſtas refutauit. 211

Rhodij coloſſum æreum centum & viginti ſeptem pedum Ioui in vrbe ſua dedicarunt. 161

Rhutenorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 1163

Roilas Scytha diuinitus oppreſſus atque extinctus eſt. 906

Roma figurate à Petro Babylon vocatur. 105

Roma à Genſericho capitur & diripitur. 962

Roma ab Alaricho Gottho obſeſſa. 836. capta atque direpta. 838

Roma ex Gothorum manibus à Romanis recuperata. 1064

Roma ingens ſub Veſpaſiano peſtilentia graſſata 161

Roma conciones in eccleſiis ad populum non habita 753

Roma vno tempore duo epiſcop. creati. 1033

Roma ſeditio popularis propter electionem epiſcopi orta. 667

Romana eccleſia in conciliis prærogatiua. 452

Romani quouis ſabbato ieiunant. 254

Romani reſtitui ſibi Liberium à Conſtantino petunt. 512

Romani pontificis authoritas. 984. 281. 457

Romanorum Imperatorum ſucceſſiones. 257.286.250

Romanorum epiſcoporum ſucceſſio. 129. 149.210.173.287. 428. 25[illegible]. 618. 831 861.891.1048.1094

Romanum concilium propter Auxentium Mediolanenſ. epiſcop. Arianum coactum. 667. eius concilij acta. ibid.

Romanum Imperium in ſummum diſcrimen poſitum. 1098

Romanum Imperium vna cum religione Chriſtiana quam maxime floruit. 1042

Romas martyr. 411

Romulus qui & Auguſtulus Romanorum Imper. 962

Rufinus eccleſiaſtica hiſtoria interpres. 587

Rufinus Ambroſio non perſuadet, vt in eccleſia Theodoſ. Imperat. admittat. 768

Rufinus cum Theodoſio magn. Imper. colloquium. ibid.

Rufinus apud Arcadium Imperat. præfectus prætorio. 781. Imperium affectat. ibid.

Rufus abbas. 1079

Ruffus Iudææ præfectus ſub Hadriano Imp. 173

Rhur Moabitis. 48

S

SAba Indorum metropolitana vrbs. 404

Sabbas monachus orator & deprecator Palaeſtinorum apud Iuſtinianum. 1077. honorifice ab Imperatore excipitur. ibid.

Sabba monachi mors. 1077

Sabbas monachus. 1029

Sabbas

Sabbas Enthuſiaſtarum hæreſeos dux. 634
Sabbatius presbyt. Nouatianus ex Iudæo Chriſtianus factus. 745
Sabbatius contra iuſiurandum illegitime Nouatianorum epiſcopus ordinatur. 663. *à populo Nouatiano non recipitur.* ibid.
Sabbatius cauſam ſeceſſionis ſuæ per ſimulationem indicat. 746. *idem inrat ſe ad epiſcopatum non anhelaturum.* ibid.
Sabbatiani ad ſepulchrum Sabbatÿ ſacra peragebant. 881
Sabellius damnatus. 502
Sabellÿ Libyci hæreſis ortus. 214. *hæreſis.* 279.566
Saberi populi Hunnici. 1130
Sabinus Herculÿ Imper. præfectus nomine Imperat. literis magiſtratibus vt perſecutionem inhibeant ſignificat. 316
Sabinus Perſa epiſc. martyr. 411
Saborius Perſarum rex. 311
Sacerdotes olim & reges Chriſti appellati. 32
Sacerdotum vnctio ab Emanuele Palæologo reformata. 11. *Sacerdotum coniugia.* 752. *nundinatio.* 1089
Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt qui ad eam ſunt vocati. 885
Sacerdotalis functio. 969
Sacramenti corporis & ſanguinis Chriſti prima inſtitutio. 71. *reliquiæ pueris innocentibus olim datæ.* 1078
Sacramenti altaris vtraque ſpecies in loco ſacratiore templi ſeruata. 816
Sacramentum altaris morientibus communicatum. 842 *miraculoſe in lapidem verſum.* 796. *communicantibus in manus dandum eſt.* ibid. *Sadoc.* II. *Iudæor. pont.* 92
Saddocus Phariſæus cum Iuda Gaulonite populum Iudaicum ad defectionem à Romanis ſollicitant, & male pereunt. 46
Saducæorum hæreſis. 194
Saenes Perſarum regis præfectus militum, egregius pro Chriſtiana religione athleta. 873
Sagaron mons Syriæ prope Niſibim. 681
Salamines Palæſtinus monachus. ibid.
Salina quæ & Alexandra dicta Alexandri Iudæorum regis coniunx, marito in regnum ſuccedit. 39
Salome ſoror Herodis Antipæ. 54
Salambria monachus. 9[illegible]8
Salianus Conſtantis dux. 489
de Salomonis ſapientia Irenæi iudicium 194. *de eiuſdem Prouerbiis Eg[illegible] & aliorum iudicium.* ibid.
Salina Alexandri regis coniunx. [illegible]
Saluſtius Hieroſolymitan. epiſcop. [illegible] 1[illegible]22
Saluſtius Antiochiæ præfectus. 587
Samaritanorum Paſcha. 47
Samea dea ſimulacrum ad perpetuam idolomaniæ memoriam Alexandriæ conſeruatum. 736
Samoſateni paſtorem ſuum orthodoxum Euſebium in exilium clam abeuntem conſequuntur, ſed eum non reducunt 646. *Eunomium epiſcopum Arianum ſibi obtruſum non reſpiciunt propter Catholicæ fidei zelum.* ibid. *cum eo in thermis lauare nolunt.* ibid. *eundem in Lucium Arianum epiſcop. odium.* ibid.
Samuel propheta, ſacerdos & iudex populi. 92
Samuelis prophetæ reliquiæ. 860.861
Sanctius Martyr inſignis. 2[illegible]06 207
Sanctorum memoria. 934 *reliquiæ olim circumuectæ.* 1079 *Sanctorum monumenta vnde culta.* 328.2[illegible]5
Sanctorum veneratio vnde nata. 2[illegible]. *in quibus conſiſtat.* 327
Sanctorum imagines vnde & cur antiquitus erectæ. 270
Sanctorum adorationes à Xenaia epiſc. Hierapolitano prohibita. 1023.1[illegible]24
Sancti non ſunt pro diis colendi cum ſerui tantum fuerint altiſſimi. 327
Sangaris epiſcopus & martyr Laodiceæ mortuus. 226
Sangaris amnis fontes. 636
Sangarum oppidum Bithyniæ. 746. *in hoc Nouatiani ſynodum celebrant.* ibid.
Sapientia Dei templi Conſtantinopol. conflagratio. 1059 *reſtitutio.* ibid.
Sapientiæ Dei templi Conſtantinop. deſcriptio. 1071. & ſeq.
Saporis epiſc. martyr. 411
Sapores dux Meletio eccleſias Antiochenas regendas committit. [illegible]04
Sapores Gratiani dux. 701. *conſtitutionis de religione promulgatæ executor.* [illegible]03
Sapores Perſarum rex. 406. *Niſibim oppugnat.* 498
Sara Abrahæ coniunx. 691
Saraceni auxiliares Perſarum. [illegible]6. *Panico metu correpti in Euphrate merguntur.* ibid.
Saraceni à Moſe epiſcopo ad Chriſtum conuerſi. 691
de Saracenorum origine hiſtoria. ibid. & 692
Sardicenſe concilium de Conſtantis & Conſtantÿ voluntate indictum. 463. *eius concilij acta.* 465
in Sardicenſi concilio epiſcopi inter ſe diſcordant. 464.565. *alter alterum exauthorat.* ibid.
Sareas Iudæor. pont. 92
Sarmatæ Romanam ditionem incurſionibus vexant. 6[illegible]. *legatis miſſis pacem à Valentiniano Imper. petunt.* ibid.
Sarmates Arÿ ſectator. 357.363
Sarus tyrannus Honorÿ Imperio inſidiatus. 851
Saturninus & Aurelianus viri conſulares Gainæ deduntur. 792 *eis Gainas parcit.* ibid.
Saturninus hæreticus Alexandriæ ortus. 189.190
Saturniniani. 195
Satyrus ſimiogenus, ab [illegible] *cultus.* [illegible]
Sauromata à Conſtantino [illegible]
Saul primus Iſraelitarum rex. [illegible]6. *à* [illegible] *muele vnctus, eius ſucceſſor Dauid.* ibid.
Scaurus adminiſtrator Cœleſyriæ. 29
Scenitæ populi. [illegible]4
Scythæ omnes vno epiſc. parēt. [illegible]
Scythæ propter conſtantiam epiſcopi in religionem ſub Valente tempore non ſunt coacti [illegible]
de Scythis Caucaſeis & Borealibus hiſtoria. 112[illegible]. *item Arabum.* [illegible]
Seas iūmus Cabadis regis amicus. [illegible]
Sebaſtia ciuitatis deſcriptio. [illegible]
Sebaſtienſes 4 martyres. ibid. *item coniuges eorum.* ibid.
Secundus epiſc. Arÿ fautor. [illegible]
Secundus excommunicatus. [illegible]8
Secundus Apollonÿ martyrū accuſator. 217
Sedecion epiſc. Byzant. [illegible]
Seditionis notabiles cauſa. [illegible]
Seianus Iudæis infenſus. [illegible]9
Selam Iudæor. pont. [illegible]2
Seleucia Iſaurorum ſynodus coacta. [illegible]
Seleuciæ ſynodi celebratæ acta. 52[illegible].52[illegible]. 528 529 per tot.
Selinas Gothorum epiſcop. [illegible] *ſucceſſor.* 344
Seneca epiſc. Hieroſol. 1[illegible]4
Senioribus honos tribuendus. 8[illegible]
Seoſes ſummus Cabadis Perſarum regis fautor. 1[illegible]36
Septem dormientium hiſtoria. [illegible]
Septem primæ hæreſes. 194
Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & a quibus [illegible] *[illegible]ati.* [illegible]0
Septuaginta interpretum eleazari hiſtoria. 201.20[illegible]. *eorum ſacrorum bibliorum tranſlatio qualis.* ibid.
Septimium vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 699
Sepulchrum Chriſti magno miraculo inuentum. 93. 394. *à Conſtantino Imp. reſtauratum.* [illegible]
Sepulchro Chriſti obruto infideles eneris ibi templum erexerunt. ibid.
Sepultura cadaueribus ſanctorum denegata. [illegible]8
Sepultura apud Chriſtianos honos. [illegible]
Serapion Thmueus epiſc. 5[illegible]
Serapion quidam in perſecutione diis ſacrificauerat, & poſtea pœnitentiam egit & cum in eccleſiam plene receptus non eſſet, mori ſine euchariſtiæ communione non potuit. 26[illegible]
Serapion Chryſoſtomi diſcipulus. [illegible]8[illegible]. *Heracleæ in Tracia epiſcop a C[illegible] eſt factus.* [illegible]
Serapion monachus. 46[illegible]
Serapion abbas monachorum. [illegible]
Serapion epiſc. Antiochenus octauus ab Apoſt[illegible] M. tanū impugnauit. [illegible]
Serapionis epiſcop. Antioch. ad Orient. de Apollinaris Hierapolytani contra Montaniſtas ſcriptis teſtimonium [illegible]. & ſeq.
Serapion Ephe[illegible] martyr 2[illegible]
Serapion Archidiaconus 8[illegible]

Serapis Deus Aegyptius [illegible]. *quis fuerit & vnde ſic nominatus.* ibid.
Serapidis [illegible] *longe maximum commimitur* [illegible]
Sera[illegible] *templum eſt* [illegible] *orum* [illegible] *à Christianis receptum.* [illegible]4
Serapi[illegible] *templi aſtatio* [illegible] *euerſi* [illegible] *in eccleſiam* [illegible] *redactum.* ibid.
Serenus martyr Origenis diſcipulus [illegible]4
Sergius Conſtantinop. ep. [illegible]4. *hæreſi infectus fuit.* 158
Sergius martyr. [illegible]4
Sergii martyris templum. [illegible]6
Sergio [illegible] *crux aurea à Choſroe dedicatur.* [illegible] *& 1124. item diſcus aureus.* ibid.
Per Sergium martyrem vrbs Sergiopolis dicta 1069
Sergiop. [illegible] *epiſcopus vrbem ab obſidione facta eccleſiæ donariis redemit.* ibi.
Seruator noſter aperte Chriſtus à veteribus Prophetis dictus. 32
Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu ſupra reliquos omnes præſtantia. ibid.
Serui armati ad Eccleſiam confugere, ibique cæde facta ſeipſos etiam interemere. 901
Sernius Paulus Aſiæ Proconſul. 196
Seſoſtris Aegyptiorum r. x. 1129
Seuera Valentiniani ſenioris Imper. coniunx. 671
Seuera Philippi Imperatoris coniunx ad quam Origenes epiſtolam ſcripſit. 245
Seuerianus Arethuſæ antiſtes. 1[illegible]26
Seuerianus Gabalenorum epiſcop. 800. *condemnationem Chryſoſtomi tanquam iuſtam laudauit.* 811
Seuerianus ab vrbe Conſtantinopolitana proſcriptus. 800. *ab Eudoxia in vrbem reuocatus. ibid. male interijt.* 841
Seueriani inſolens & lubricum dictum. 80
Seuerianus Scythopolis epiſc. à Theodoſio monacho necatus. 959
Seueriani hæretici à Seuero ſic nominati. 1[illegible]0
Seuerus hæreſiarcha Tatiani diſcipulus. ibid.
Seuerus Antiochenus epiſc. homo flagitioſus 1[illegible]25. *à Nephalio monaſterio pulſus.* ibid.
Seuerus Antioch. epiſcop. Catholicorum perſecutor. 1028. *eius eccleſiaſtica tyrannis.* 1[illegible]0. *Acephalitarum hæreticorum dux, & author.* 1146. *Conſtantinopolim euocatur.* 1056
Seuero Antioch. epiſcop. libellus exauctorationis exhibetur. 1026. *Iuſtino iubente lingua exciditur.* 1048
Seuerus Cæſar Galerij Maximini filius. 311. *eius mors.* ibid.
Sextus ſcriptor eccleſiaſtic. 224
Siba ſeruus Mephiboſeth herum apud Dauidem falſo detulit. 405
Sibyllæ oraculum de ſancta cruce. 395
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio vaticinium. 1165
Sicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 120
Sicitas ingens. 839 960
Sida ciuitas. 1[illegible]51
Sidena ciuitas. 950
Sidonius presbyter. 260
S[illegible] *ſynodus contra Flauianum & Heliam coacta* 1[illegible]8
Silas Pauli apoſtoli in prædicatione Euangel. comes. 111
Silentiariorum ſchola. 1[illegible]8
S[illegible]*ne.* 397
Simeon monachus ad Gangalcum montem habitans. 473
Symeones Perſidis epiſc. 4[illegible]. *falſo apud regem à Magis accuſatur. ibid. comprehenditur & ad regem vinctus adducitur.* 40[illegible] *eundem legitima de cauſa non adorat.* ibid.
Symeonis martyrium. 409
Simeones Stylites ſiue Columella, qui primum in columna vita monaſtica inſtitutum inuenit. 931. *centum & tres annos vixit.* 932
Simeonis Stylitæ obedientia monachorum patribus exhibita inſtitutum eius ex Deo eſſe oſtendit. 931.932
Simeonis Stylitæ litera ad Baſilium epiſc. Antioch. de pietate Leonis Imperat. 971. *item ad Eudociam epiſtola.* 965. *eius vita à Theodorito deſcripta.* 931 *cadauer honorificentiſſime Antiochiam illatum.* 933
Simeon Metaphraſtes Simeonis Columellæ vitam compoſuit. ibid.
Simeones Stylites alter vir ſanctus. 1125 *quid de Euagrij Epiphanienſis cogitationibus quod liberos amitteret iudicauerit.* 1126. *miracula eiuſdem.* ibid.
S. Simeones [illegible] *propter Chriſtum fatuum ſe ſimulauit.* 1075. *ſtupri inſimulatur, & crimen id deindu ſtria non refellit. ibid. terræmotum prædixit, Beryti item & aliarum vrbium excidium.* 1076
Simeones [illegible] *ſomnis monachus.* 1012
Simeones Euthuſiaſtarum hæreticorum dux. 634
Simeon magiſter vitam Simeonis Stylitæ deſcripſit. 1125
Simeon Cleopæ filius poſt exciſionem Hieroſolymitanam Iacobi apoſt. ſurrogatur epiſcop. 159.160. *fuit patruelis Chriſti. ibid. martyrio defunctus.* 165. *eius ætas.* ibid.
Simeon oraculo diuino certioratus eſt ſe Chriſtum dom. viſurum eſſe. 50. *eius de Chriſto prophetia. Chriſtum cum vidiſſet & in vlnis geſtaſſet moritur.* 50.
Simiarum variæ ſpecies. 485
Simon Camithi filius, pontifex apud Iudæos 72.93. *alius item Boethi filius.* ibid.
Simon Iuda Maccabæi frater, Iudææ adminiſtrationem ſuſcipit. 38. *à genero Ptolemæo interimitur in conuiuio.* ibid.
Simon leproſus Chriſtum hoſpitio excipit. 69. *hic Lazari pater fuiſſe creditur.* 70
Simon Cananæus apoſt. 62. *idem Zelotes dictus.* 137
Simonis Cananæi nuptiæ. 396. *acta.* 137. *martyrium.* ibid.
Simon Magus à Philippo conuerſus. 95. *idem baptizatur, & idem Chriſtianorum ſe colere fingit. ibid. eiuſdem hæreſis ibid. eius artes & ſtudia ibid. eius hypocriſis à Petro deprehenſa.* ibid.
Simon Magus hæreſium omnium autor & dux. 104. *Romam venit & ibi ei diuini attribuuntur honores. ibid. ibique modis omnibus agit, vt apoſtoli è medio tollantur.* 130
Simon Magus dæmonum ope in cœlos euolans, Petri oratione humi ſternitur & moritur. 1[illegible]
Simonis Magi canis iuſſu Petri apoſtoli loquitur. [illegible]. *eiuſdem im*[illegible] *plura atque præſtigia* 121
Simon Herodis ſocer pontifex Iudæorum. 93
Simonium locus Romæ à Simonis Magi pernicie & interitu ſic appellatus. [illegible]1
Simoniani hæretici. 194
Simplicius Romanus epiſ. 10[illegible]
Sinamons. 6[illegible]
Sion vrbis Hieroſolymitanæ regio. 97
Siricius pontifex Romanus. 8[illegible]
Sirmienſe propter Photini hæreſim concilium cogitur. 502. *eius concilij acta ibid. & ſequent.*
in Sirmienſi concilio triplex fidei formula ab Arianis compoſita 50[illegible]
Sirmienſis conuentus latina fidei formula. [illegible]
Sirmienſis fidei ſymbolum Arimini lectum. 531. *item Conſtantinopoli.* ibid.
Sirmium à Perſis captum. [illegible]098
Siſinius Nouatianorum ab Agelio ſubſtitutus epiſcopus 756. *Iuliani Imperatoris condiſcipulus. ibid. cum Chryſoſtomo diſputauit.* 758
Siſinij Nouatiani optimum conſilium quomodo contra contentioſos hæreticos ſit procedendum. 718
Siſinij epiſcop. Nouatianorum præclara dicta. 756. *eiuſdem facete in Leontium Ancyranum epiſc. dictum.* 757
Siſinij epiſc. Nouatiani ſomnium. 822
Siſinius presbyter Conſtantinopol. 889. *Attici ſucceſſor.* 890. *Proclum Cyzici epiſc. deſignat.* ibid.
Siſinij Conſtantinop. epiſc. mors. 891
Sitas decurio Martyropolim Perſis prodit. 1118. *in crucem agitur.* 1122
Slauini populi Traciam vaſtant. 1128
Smindaus Aethiopum Princeps à Thoma apoſtolo ad Chriſtianiſmum conuerſus. 136
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti. 182
Socrates ſcriptor eccleſiaſticus. 445. *negat Neſtorium in Samoſateni & Photini hæreſim incidiſſe.* 895
Socratis eccleſ. ſcrip. de Neſtorio iudicium. 893
Socratis pro Euſeb. Pamphili apologia

cum Arianus eum non ſenſiſſe. 467
Socrates philoſophus mori quam patrias leges violare maluit. 689
Socratis philoſophi accuſatores. 602
Socratis philoſophi condemnatio quod deos Græcos contempſerit. 582
Sodomitarum coercio. 1088
Soger gens. 1130
Solomon presbyter. 1016
Solon monachus 680. ex mercatore monachus & epiſc. Rhinocurura. ibid.
Somnium Imperium portendens. 671
Somniatorum ſeptem hiſtoria. 91
Sopater philoſophus. 229
Sophia Iuſtini 2. coniunx. 1090
Sophocles. 566
Sophronius Hieroſolymitanus Zoſimæ vitam deſcripſit. 1053
Sophronius Paphlago Macedonij hæreſim amplectitur. 537. exauthoratur. 534
Sophronius Pompeiopolitanus. 571
Sophronij Pompeiopolitani epiſcop. pulchre dictum. 528
Sosthenium locus e trasectus Conſtantinopolitano è regione oppoſitus. 347. idem Michaelium à Michaele archangelo dictum. 348
Soterichus. 1028
Soter Romanus epiſcopus. 174
Speculator qui Iacobum ad ſupplicium duxit Chriſtianus factus cum eodem decollatus eſt. 102
Sphinx ſimiæ genus. 485
de Sphinge & Oedipo fabula vnde originem reperit. ibid.
Spyridon Cyprius Trimithuntis epiſc. Nicæa ſynodo interfuit. 371. & ſeq. ouium ſimul & hominum paſtor fuit. 419. Triphilium epiſcopum propter verborum nouitatem in concionando reprehendit. 421
Spyridonis hiſtoria. 420. 421. hoſpitalitas. ibid.
Spyridon ſimplex & grandæuus epiſcopus philoſophum argutum pauciſſimis verbis ad religionem Chriſtianam adduxit. 374
Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum deſcendit. 58
Spiritus Sanctus quo tempore, cur quinquageſimo demum à reſurrectione die apoſtolis miſſus. 84. in ipſo Pentecoſtes die quomodo Apoſtolis datus. 88. 89. cur in columbæ ſpecie viſus dum baptizatur Chriſtus. 58
de Spiritu Sancto quæſtio orta, an videlicet Patri & filio ſit conſubſtantialis. 663
Stachys epiſcopus Byzantinus. 358
Statua Chriſti in Cæſarea Philippi. 590. & 591
Staurolatra. 1157
Stella à magis in Oriente viſa qualis fuerit. 50. 51. ea dux viæ illis ad Chriſtum fuit. ibid.
Stella crinita gladio perſimilis Hieroſolymitanæ cladis nuncia. 153
Stephanus vnus ex ſeptem Diaconis creatus. 90
Stephani martyrium. 93
Stephani primi martyris reliquiæ inuentæ. 857. à Pulcheria magnifice conditæ ſepulturæ 858
D. Stephano protomartyri templum à Pulcheria conſtructum. ibid.
Stephanus epiſc. Antioch legatis Romanis inſidiatus 492. ob id epiſcopatu depo nitur. ibid. à pueris truc datus. 982
Stephan. Amaſenus epiſc. Conſtantinopolim inde tranſi t. 910
Stephan. Roman. antiſtes ſucceſſor Lucij, 264. Cypriano qui dicebat reſipiſcentes ab hæreſi baptizandos ſe propoſuit. 264
Stephan. Germaniciæ epiſc. 705
Stephanus Laodicenſium epiſcopus profanarum artium quam ſacrarum literarum peritior. 289
Sthenelus epiſc. 624
Stilico apud Honorium Imper. præfectus prætorio. 781. Imperium affectanit. ibid. caditur. 782
Stilico Honorij Socer Imperatores fratres inter ſe committere voluit. 836 Imperium filio ſuo parare per tyrannidem ſtudens interficitur. ibid.
Strabo Geographus. 881 927
Subſtantia & ſubſiſtentia verba perpenduntur. 566
Sudæus Iudæor. pontif. 92
Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. 849
Supplicationes pro victoria Conſtantini Romæ peraguntur. 323
Suſatus mons. 467
Sylas Pauli in prædicatione verbi comes. 118
Syluanus epiſcopus Emeſenus martyr. 306. 318
Syluanus Philoppolis primum deinde Troadis epiſcopus. 907. nauem latam onerariam immobilem è littore in mare oratione prouoluit. 909. idem controuerſiarum iudicium non clero ſed laicis ne nundinatione ille vteretur commiſit ibid.
Syluanus Paleſtinus monachus. 681
Syluanus Chriſtianorum perſecutor ſceleris ſui pœnas dat. 1077
Syluanus Tarſi Ciliciæ epiſcop. à Macedonianis ad Rom. epiſc. legatus. 622. exauthoratus. 534
Syluanus epiſcop. cum 39. ſociis apud Gazam Paleſtinæ propter fidei confeſſionem mactatur. 306
Syluanus tyran & eius interitus. 507
Syluerius Romanus epiſc. 1064
Syluester epiſcop. Romanus Miltiadis ſucceſſor. 311
Syluestri Rom. pont. ad Conſtantinum iam baptizandum oratio. cum Iudæis de religione diſputatio efficaciſſima 330. idem Conſtantinum baptizauit. 328
Symmachus Roman. epiſc. 1033
Symmachus epiſcopus Hieroſolymitanus. 210
Symmachus interpres Ebionita fuit. 239. edidit in Matthæi euangelium commentaria.
Symmachus vir [illegible] ... lionis [illegible] trat.
Synada Pacatianæ [illegible]
Synesius ex Philoſopho [illegible] epus [illegible] 94
Synesius difficulter admodum [illegible] lum dignitatem ſuſcipit [illegible] philoſophiæ ſtudiis & [illegible] fuit. 140 [illegible] orem legi [illegible] per presbyteri ſeu epiſ opi [illegible] dimittere non vult.
Synesii ſcripta.
Syncrius hæreticus.
Synodus Antiochena. 426. propter contentionem de Conſubſtantialis vocis ſignificatione, conuocata. [illegible] Euſtathius Antiochenus con[illegible]tur.
Synodus Antiochena. 451. vid[e] Antiochia.
Synodus Cæſarienſis propter Atha[naſium] coacta. 45
Synodus Hieroſolymitana. 49
Synodus Nicæna indicta. 371. plura vide in verbo Nicæa.
Synodus Sardicenſis, vide in verbo Sardicenſis.
Synodus Mediolanenſis. 509
Synodus Nicæ in Tracia ab Arianis coacta. 523
Synodus Tyria. 434
Synodus Chalcedonenſis, vide in verbo Chalced.
Synodus Seleuciæ coacta. 517
Synodus Sirmienſis. 502. vide Sirmienſ.
Syra Choſroe Perſarum regis vxor Chriſtiana. 1123
Syricius Romanus epiſc. 334

T

Tabenna inſula. 471
Tabennesiotarũ monachorum origo. 469 & ſeq. leges. 479 numerus. 471
Tabitha à Petro ap. reſuſcitata a mortuis. 95
Tacitus Romanorum Imperator Claudio in Imperio ſucceſſit. 286
Taddæus vnus ex ſeptuaginta iuxta Chriſti promiſſionem à Thoma Edeſſam mittitur. Ibique Augarum & plurimos eius Audum ſanat, & ſacris Chriſtianorum initiat. 96. & 97
Tai an princeps in Tangaſt. 1158
Tamichoſroes Perſarum dux. 1106
Tanais amnis tractus Chriſtianiſmum ſuſcepit. 1065. à Narſe victus eſt. ibid.
Tarbula Symeonis epiſcopi ſoror cum ſtupro vitam redimere poſſet, mori maluit. 409
Tarbulæ martyrium. 410
Tarſenſis conuentus epiſcoporum indicitur. 626. idem à Valente Imp. impeditur. ibid.
Tatiana ſanctimonialis. 935
Tatianus diſcipulus Iuſtini Martyris Encratitarum hæreſis auctor. 190

Tacianus

Tatianus patricius à Martiano creatur. 950
Tatianus martyr. 579.561
Tatiani de morte Iuſtini martyris teſtimonium. 180
Tatiani heret. ſcripta. 190
Taugaſt ciuitas. 121. *eius conditor Alexander Magnus.* ibid.
Telemachius monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum parat martyrio afficitur. 781
Teleſphorus Romanus epiſcopus. 173. *idem & martyr.* ibid. 202
Templa diuerſa ab Helena Conſtantini matre adificata. 395.396.397
Temporum ſynopſis & ratio ab Adam vſque ad Anaſtaſii Dicori Imperium. 1018
Terramotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio iun. 9 9. *caſus varij & admirandi in eo terramotu.* ibid.
Terramotus diuerſi. 56.455.516.621. 972.1049.1104.1114
Terentius dux 606. *à Valente eccleſiam vnam pro Catholicis petit. ibid. ea illi denegata.* ibid.
Teridates Armeniorum rex. 406. *Gregorio martyr. multa mala infert. ibid. ipſe & ſui proceres diuina vindicta in ſues conuerſi. ibid. priſtinum ſtatum recipiunt & ad Chriſtum conuertuntur.* ibid.
Tertullianus ſcriptor inſignis. 98.223 *Montaniſta factus eſt. ibid. eius ſcripta.* ibid.
Tertullus orator accuſator Pauli. 122
Teſtamenti Veteris libri. 242. *item Noui.* ibid.
Tetradita heretici. 1159
Thecla templum à Zenone conſtructum. 1004
Theiymidrn epiſc. Laodicenſ. 263
Themiſtius Philoſophus ſauitiam furentis Valentis oratione leniit. 690
Themiſtius Iouiani Imper. laudator. 613. *eius conſularis oratio.* ibid.
Themiſtius Agnoetarum dux. 1152
Theomiſon Montaniſta. 214
Theocritus ad Imperium aſpirat. 1047. *caditur.* ibid.
Theoctiſtus Caſarienſis epiſcopus. 242
Theoctiſtus abbas 935.1029
Theotecnus Maximini tyrannidis adminiſter. 317
Theodora Auguſta Iuſtiniani coniunx. 1055
Theodora Conſt. atij Chlori vxor. 307. *Herculij filia.* ibid.
Theodoritus ſcriptor eccleſiaſticus. 445. *eius ſcripta.* 938
Theodoritus Cyri epiſcopus proſcriptus. 901. *idem contra Cyrilli duodecim capita ſcripſit: ibid. eius ſcripta damnantur.* 1080
Theodoritus eccleſia vaſorum cuſtos martyr. 557. *eius ſcripta damnantur.* 1080
Theodorus Aſcidas Caſarea Cappadocum epiſc. 1079. *blaſphema eiuſdem vox.* 1082
Theodorus Pergenſis martyr crucifixus. 340
Theodorus Pſaltes grauiſſime excarnificatur. 587. *et diuina conſolatio in tormentis exhibita.* ibid.
Theodorus Ammonis diſcipulus. 418
Theodorus Palaſtinus presbyter Origenis diſcipulus. 246
Theodorus Heracleotes ſeu Perinthius euangeliorum expoſitiones edidit. 454
Theodorus tyrannus Longini ſocius caditur. 1035
Theodorus Perinthi epiſcop. in Occidentem legatus. 460
Theodorus Tyro martyr. 340.563
Theodor n *epiſc. martyr.* 306.307
Theodorus Mopſueſtienſis eccleſia epiſcop. 891. *eius laudes.* ibid.
Theodoſius nobilis Hiſpanus. 851
Theodoſius Synada epiſcop. 861. *abſens de throno depellitur.* 862
Theodoſius barbaros ad Iſtrum deuicit. 706. *ab Aſcholio agro Theſſalonica baptizatur. ibid. à Gratiano Imperij conſors electus.* 699. *Barbaros in Thracia vincit.* 700. *expeditionem aduerſus Eugenium parat.* 761 *Ioannem Anachoretam de belli euentu conſulit. ibid. propter ſumptus frequentium bellorum ciuibus ſuis extraordinaria imponit tributa.* 771. *per iram lapſus crudeliſſimam cadem patrauit.* 765. *ab Ambroſio epiſcop. eccleſia ingreſſu prohibetur.* 767. *Ambroſium in ſalutatoria ade pro templo conuenit.* 768. *in templum admiſſus pœnitentium ritum ſeruat.* 770. *in eccleſiã recipitur. ibid. conuenticulis publicis ſecta Ariana interdicit.* 410 *Concilium Conſtantinopoli indicit. ibid. non fuit acer hereticorum perſecutor.* 741. *contra Maximum in Italiam exercitum ducit eumque vincit.* 728
Theodoſii mag. in Antiochenos ira. 771. *Viſio nocturna victoriam ipſi contra Eugenium pollicens* 763. *cum Eugenio Tyranno pugna* 763.764. *victoria.* ibid.
Theodoſii cum Rufino colloquium. 767. *item cum Ambroſio.* 768
Theodoſii excommunicatio. 767. *pœnitentia.* ibid.
Theodoſii magn. de Nili ſacrificiis intermittendis ad Aegyptios reſcriptum. 759
Theodoſii in Placillam vxorem defunctam amor. 771
Theodoſii conſtitutio de euertendis idolorum templis. 733
Theodoſii noua contra hereticos conſtitutiones. 719
Theodoſii magn. Conſtitutio de iudiciis capitalibus non praecipitandis. 768
Theodoſii extrema qua filiis moriturus reliquit mandata. 781
Theodoſii mag. mors. 780
Theodoſio viſione diuina in ſomnis portenditur Imperium. 699
Theodoſius iunior Arcadij & Eudoxia Imp. filius. 790
Theodoſius Iunior Ioannis per baptiſmum filius adoptiuus. 800
Theodoſius Iun. fuit calligraphus. 848. *Philoſophus. ibid. Iram frenauit. ibid. miſericors.* 849. *religioſus.* ibid.
Theodoſius Iun. epiſcopi Chrebonenſis defuncti viri ſancti cingulum geſtauit. 849. *crucem auream Hieroſolymam mittit.* 858
Theodoſius Iunior Chriſtianiſſimi principis exemplar. 847
Theodoſius Iunior Eudociam vxorem ducit. 879. *quem mira magnitudinis Eudocia coniugi donat.* 881
Theodoſius quibuſuis literis facile ſubſcribere ſolitus. 880
Theodoſius Iun. Imp. Concilium generale Epheſi indicit. 898
Theodoſius Iunior precatione hoſtes ſuos deuicit. 906
Theodoſius Iunior pro parentibus ſuis defunctis orat ad D. Ioannis Chryſoſtomi tumulum. 916
Theodoſius Iunior Epheſum ad ſeptem ſomniatores videndum proficiſcitur. 918
Theodoſius Iunior Flauiano epiſcopo iraſcitur. 927. *Eudociam grauiter obiurgat. ibid. Chryſaphium relegat.* ibid.
Theodoſius Iunior numeroſiſſimam claſſem aduerſus Genſericum mittit. 944. *Pacem ab Attila auro redemit.* 949.945. *per reuelationem diuinam ſucceſſorem ſuum videt.* 947. *in venatione equo delabitur & moritur. ibid. Valentinianum tertium ex ſorore nepotem Imperatorem Occidentis creat.* 855
Theodoſii Iunioris virtutes. 848. *educatio.* 845. *bibliotheca.* 848. *litera ad Ioan. Chryſoſtomum defunctum.* 915
Theodoſii Iun. Conſtitutio qua hereſis Neſtorij damnatur. 906
Theodoſius Mauritij Imper. filius. 1137. *Germani filiam in matrimonium ducit.* ibid.
Theodoſio Mauritij filio Imperium à militibus defertur. 1139
Theodoſius monachus ſedem Hieroſolymitanam fraudulenter Iuuenali abſente occupat. 959. *in alias quoque eccleſias epiſcopos illegitimos mittit. ibid. Seuerianum Scythopolis epiſcopum necat. ibid. idem à Caſare capi iuſſus manus Dorothei praefecti effugit.* 960
Theodoſianorum hereſis. 1151
Theodoſiopolis à Perſis grauiſſime oppugnata precibus ſui Epiſcopi Eunomij ſeruata. 850
Theodulus martyr. 561.579
Theodulus in Tracia epiſcopus. 499
Theodotion Epheſius. 201
Theodotus Byſantius ſutor hereticus. 211. *& 212. eius doctrina & hereſis. ibid. tot. cap. intercius.* 214
Theodotus epiſcopus Antiochenus Chryſoſtomi nomen in ſacras tabulas inſeruit. 884

Theodotus Laodicenſis epiſcopus. 289. 366
Theodotus Hierapolis creatur epiſcopus. 705
Theoduli hæretici interitus. 214
Theoduli martyrium. 561.579
Theodulo epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 499
Theognis Nicænus epiſcop. ſynodi Nicænæ decreto extra Arij condemnationem ſubſcribit. 378. *epiſcopatu priuatur. ibid. eundem recipit.* 423. *fraudulenter ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto inducit & delet.* 429
Theonas Alexandrinus epiſcopus Maximini ſucceſſor. 287
Theonas monachus Ammonij diſcipulus. 672
Theones Philoſophus Hypathiæ pater. 868
Theonas epiſc. Arij fautor. 363
Theonas excommunicatur. 382.386
Theopaſchitarum hæreſis. 1153
Theophilactus epiſcopus. 910
Theophilus pontifex Iudæorum. 93
Theophilus Indus ad Orientales populos Chriſtianiſmi propagandi gratia legatus miſſus. 481. *res eccleſiaſticas in Occidente ordinat. ibid. Arianizat. ibid. exulat.* 482
Theophilus miles martyr. 254
Theophilus Caſtabalenorum epiſcop. ad Rom. pontif. legatus à Macedonianis. 609.622
Theophilus Gotthorum epiſcop. Nicæno concilio interfuit. 531
Theophilus Antiochiæ epiſc. 174. *eius ſcripta.* 196
Theophilus epiſcop. Cæſareæ Paleſtinæ. 210
Theoph. Alex. epiſcop. Quietem monachorum perturbat. 802
Theophilus Alex. epiſcop. male audit quod libros Origenis à ſe damnatos legit. 814
Theophilus Alexandrin. Chryſoſtomi conſecrationi obſiſtit. 786. *inſidus Theodoſij amicus, duplici corde vir. ibid. in epiſcopalem Chryſoſtomi electionem tandem conſentit. ibid. eidem inſtruit inſidias.* 805. *Epiphanium Salaminæ epiſcopum ad partes ſuas pertrahit. ibid. Origenis libros damnat.* 806
Theophilus Alex. epiſc. vt monachos Longos vlciſcatur Anthropomorphitas aduerſus illos concitat. 802. *Iſidoro quem antea charum habuerat inimiciſſimus.* 803. *Inimicitiarum cauſa. ibid. concilio Conſtantinop. cum ſuis à Concilio ſubducit propter plebis metum.* 813
Theophilus Alex. epiſcop. Anthropomorphitarum hæreſim refellit. 801
Theophili Alex. epiſc. de Ammonio Longo teſtimonium. 801. *mors* 840. *auaritia.* 802
Theophronius ſectator Eunomii. 743. *ab Eunomianis ſeiunctus propriam inſtituit hæreſim.* ibid.
Theopiſtus Euſtathij martyris filius, & ipſe martyr. 177
Theopolis ciuitas. 1097. *antea Antiochia dicta.* 898.1050
Theopompus Nouatianorum epiſcopus. 864
Theotecnus apoſtata. 590. *miſerabile eius interitus.* ibid.
Theotecnus Cæſarienſis epiſc. 269
Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomaniæ & perſecutionis Maximini adminiſter. 317
Theotimus Tomitanus epiſcopus. 775. *ab Hunnis Romanorum Deus cognominatus. ibid. Hunnos ad humanitatem per Chriſtianiſmum compoſuit.* ibid.
Theotimi miracula. 774.775
Theuderichus Symmacho epiſcopatum confirmauit. 1033. *amaſium ſuum propter defectionem à fide iugulauit.* 1034
Theuderichus Scytha expeditionem contra Zenonem ſuſcipit. 1016
Theuderichi res. 1017. *mors.* 1063
Thobias Hieroſolymitanus epiſcop. 174
Thomas Didymus dictus, Apoſtol. Chriſti 62. *Acta eius.* 135
Thomæ euangelium adulterinum. 147. *martyrium.* 136
Thomas Theſſalonicenſis primum poſt Alexandrinus epiſcopus factus. 909
Thomas Apamenus epiſcop. cum Choſroe ludos Circenſes vt eum ciuitati ſuæ placaret ſpectauit. 1016
Thomæ Apameni epiſcop. apud Choſroem in tempore libere dictum. 1066
Thomas monachus, ſibi ipſi & Anaſtaſio qui eum contumelioſe verberauit mortem prædicit. 1076. *eiuſdem ſepultura honorifica.* ibid.
Thomas Conſtantinopolitanus epiſcopus. 1145
Thracia à Rotila vaſtata. 850. *item à Vitaliano.* 1028. *ab Abaribus & Slauinorum gente.* 1128. *ab Hunnis aut Maſſagetis.* 999
Thraſeas Eumeniæ epiſcop. idemque martyr Smyrnæ mortuus. 226
Thyrſus martyr. 859. *ei templum à Cæſario nobili viro ædificatur. ibid. Pulcheriæ in viſione apparet.* ibid.
Tiberius Cæſar. 56. *Auguſto in imperio ſuccedit. ibid. bellum cum Perſis feliciter geſſit* ibid.
Tiberius Antiochiam muro cinxit, vrbemque ſplendidis ædificiis exornauit. 56 *templa Iouis, Caſtoris, & Pollucis ædificauit. ibid. Cæſaream Cappadociæ vectigalem Romanis fecit.* 57. *Chriſtum in Deorum numerum retulit.* 98. *moritur.* 99. *eius prudens & notabile conſilium.* 56
Tiberius Iuſtini dux Romanum imperium adminiſtrat. 1098. *a Iuſtino Imperator creatur.* 1098. *& ſeq.*
Tiberij Imperat. res 1106. *eius nocturna viſio.* 1110. *mors.* ibid.
Tiberij Imp. Statura, mores, & virtutes. 1101. *eius aduerſus Perſas res proſpere geſtæ.* 1102
Tiberias Paleſtinæ vrbs, à Tiberio Imper. condita. 57
Tiberia vrbs Traciæ à Tiberio Imperatore condita. ibid.
Tigris fluuius. 482.483. *à Philoſtorgio eleganter deſcriptus.* 482
Tigrius ex ſeruo presbyter. 821
Til. aminis. 1130
Timaſius dux Eutropij opera in exilium actus. 789
Timæus Antiochenus epiſcopus. 287
Thimocles Tropariorum poeta. 976
Timotheus Apollinarij diſcipulus cum dogmate ſuo condemnatur. 722.723
Timotheus Epheſius epiſc. 114
Timotheus presbyter Arianus vir eruditus 864
Timotheus Ælurus impoſtura intripita monachos angelum ſe eſſe aſſimulans à Proterij communicatione abſterret. 967. *idem viuo adhuc Proterio epiſc. Alexandrinus creatur.* ibid.
Timotheus Ælurus ab epiſcopis omnibus damnatur. 969. *exulat.* 968. *Cyrilli multa ſcripta deprauat ibid. ab exilio reuocatur.* 999. *pacem frangit* ibid.
Timothei Æluri mors. 1006
Timotheus Conſtant. epiſc. 1048.1 [illegible]2. *inconſtans in fide tuenda.* ibid.
Timotheus ſub Domitiano vitam martyrio finijt. 162
Timothei oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 143.562
Timotheus Alexandrinus epiſc. 674. *eius acta.* 712.865
Timotheus Salephaciolus Alexandriæ epiſc. 968 *eius hiſtoria.* 1006 1007
Titus Cretæ epiſcopus à Paulo apoſt. ordinatus. 128
Titus Boſtrenſis epiſcopus Manetis hæreſim ſcriptis oppugnauit. 286. *exulat.* 573
Titus Byzantij epiſcop. 359
Titus Veſpaſiani filius bonarum literarum & artium amator. 161. *Ioſephi Hiſtorias Iudai libros manu propria deſcripſit. ibid. eius mors.* 162. *cladem Iudæorum ex animo miſeratus eſt.* 156
Titus Veſpaſianus. Vide Veſpaſian.
Tomos Scytarum metropolis. 672
Traianus Imperator Neruæ ſucceſſor. 162. *Antiochiam à Perſis captam recuperauit.* 172. *eius æquitas. ibid. victoria.* 171
Traianus Valentis dux à Gothis victus. 696. *eius ad Imper.* παρρησία, *& dicteria.* ibid.
Traſea martyr. 217
Traſimundus Vandalorum dux. 1061
Trigibildus Gothus Comes Phrygiæ rector. 791
Trinitas ſancta ὁμοούσιος *&* ὁμότιμος. 565
Trinitatis ſanctiſſimæ ineffabilis Theologia 28
Triphillius Ledrenſis epiſcopus. 421

Trocundus dux aduerſus Zenonem mittitur. 999
Troilus Sophiſta. 795 & 796.844
Turci populi. 1129. Abaros de ſuis ſedibus pellunt. 1129.1130
Turca crnte aliquando notati fuere. 1122
Turci elementa quatuor pro dijs colunt. 1130.1131. inter ſe ciuile bellū. 1130
Turcica antiquitates. 1129
Tyanaum Catholicorum epiſcoporum concilium. 626
Tyrannus Antiochenus epiſcopus. 288
Tyrannio martyr. 306
Tyranni propter Chriſtianorum perſecutionem in maximas clades inciderunt. 313
Tyria ſynodus. 434
Tzandalaer prodrus. 1036 à Cabade Perſ. captum ac direptum. ibid.

V

Valens epiſc. Hieroſolymitanus. 210. Valens exauthoratus ab Aula Imperatoria a Iuliano exigitur. 578
Fl. Valens a fratre Valentiniano, imperij con ors efficitur, & Orienti præficitur. 617. Ariã in ſauet. ibid.
Valens legatos ſynodi Lampſatena proſcribit. 619
Valens Chalcedonis muros quod Procopio partes ſecuti fuerant diruit. 620. coſdem reſicit. ibid.
Valens Procopium proditione capit & proditores vna cum prodito crudeliter necat. ibid.
Valens Eleuſium Cyzici epiſcop. Arianã complecti fidem cogit. 621. Athanaſium eccleſia ſuæ reſtituit. 627. id cur fecerit expeditur. ibid.
Valens prædia quadam Xenonibus Baſilij donat. 642.643
Valens religiones omnes alias tolerat Catholicæ tantum fidei infenſus. 650. Orthodoxos omnibus templis excludit. 650
Valens Imp. epiſcopos orthodoxos à Conſtantio proſcriptos & à Iuliano reuocatos denuo in exilium extrudit. 626. Baſilium proſcribit. 643. ſed exilij libello ſubſcribere non poteſt. ibid.
Valens ipſis Epiphanijs eccleſiam Baſilij ingreditur. 642
Valens legem tulit vt monachi militarent. 655
Valens toti Orienti propter Arianiſmum grauis. 663
Valens à fratre Valentiniano contra Gothos ſuppetias petit. 696. contra Gothos proficiſcitur. 697. fugit. 698 in caſa ruſtica latitat. ibid vna cum caſa comburitur. ibid.
Valentis interitus. ibid.
Valens epiſcopus hæreticus. Vide Vrſicius.
Fl. Valer. Valentinianus Pannonius Imperator Romanus lectus. 616
Valentinianus Valentem fratrem imperij ſocium aſciſcit. 617 militans adhuc, exauthoratus ab Aula imperatoria à Iuliano exigitur propter Chriſtianiſmum. 578. non ſumit ſibi iudicium doctrinæ eccleſiaſticæ. 577.
Valentinianus vno eodemque tempore bigamus. 671
Valentinianus Sarmatas à finibus Imperij ſui repellit. 670
Valentiniani Imperium prodigio ſignificatum. 616
Valentiniani Conſtitutio de Conſubſtantialis Trinitate. 663 664
Valentiniani lex Bigamia. 671
Valentiniani memorabile dictum. 670. obitus. ibid.
Valentinianus Iunior Iuſtinæ filius, & Valentiniani ſenioris. ibid.
Valentinianus Iunior Imperator lectus quadrimulus ibid. eius cædes. 760
Valentinianus tertius Conſtantij & Placidia filius. Imp. 852
Valentinianus tertius à Iohanne tyranno Roma pulſus Conſtantinopolim profugit. 854
Valentinianus tertius Occidentale imperium omne Italia excepta amittit. 942.
Valentinianus tertius & Theodoſius literas ad Theod. ſuum iuniior. de ſynodo prædatoria dat. 926
Valentinianus tertius à Maximo necatur. 961
Valentiniani tertij Imper. vitia. ibid.
Valentinus hæreſiarcha. 189
Valentinus Emeſenus. monachus. 682
Valentius presbyter. 813
Valerianus Imperator. 257
Valerianus Imp. captus à Barbaris in ſeruitutem redactus eſt. 267
Valerius gratus præfectus Romanus in Palæſtina. 72
Valerius Leontij philoſoph. filius, Eudociæ Imperatoris frater. 879
Vandali populi. 943
Vandali Alani & Germani ſibi conii. ... Hiſpaniam occuparunt atq; ibi ſedes fixerunt. ibi ... ex Hiſpania in Africam tranſeunt. ibid.
Vandali in Orthodoxos & eorum templa contumelioſiſſimi 1060. & 1061
Varadatus monachus. 971
Varamus à Varze Romano duce vincitur 1122. dignitatem amittit. 1120
Vranis Iſdigerdis Perſarum regis filius, eiuſdemq; in regno ſucceſſor 871. Chriſtianos perſequitur ibid. rorum eccleſias igne comburit. 873
Venationes principum animi laxamenta. 770.
Veneris apud Aphacos delubrum ſublatum. 397
Ventidius Rom dux. 1043
Ver annus. 1130
Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum malitiam diſcuſſit. 30
Verbum, Creare, in ſcripturis quomodo accipiatur. 466
Verbum ... in Trinitate ab Orthodoxis damnatur. 465
Verbum & filius Dei homo factus. 31
Verborum ὁμοούσιος, & ὁμοιούσιος differentia. 487
Verbum ſubſtantia ab Arianis è fidei formula expungitur. 519
Verina Imperatrix coniux Leonis Imp. 981 eius obitus. 1017
Veronianus Nobilis Hiſpanus vir Imper. Theodoſ ſanguine iunctus à Conſtante tyranno captus & trucidatus. 851
T. Veſpaſianus ab exercitu Romanorum Imperator dictus. 154
Veſpaſianus Capitolium quod conflagrarat Romæ, reſtituit. 161
Veſpaſianus ad cædem poſteros Dauidis requiri iubet. 160
T. Veſpaſiani contra Iudæos res geſtæ. 154.161 mors. 162
Veſuuij montis in Campania conflagratio. 161
Vetius Epagathus egregius iuuenis martyrio functus. 204
Victima humana. 266
Victor. Rom. epiſcopus Eleutheri ſucceſſor gubernauit eccleſiam 10. annis. 210.
Victor Romanus epiſcopus Aſianos quod in celebrando Paſchatis feſto non conuenirent excommunicare ſtatuit. 226. eum ab hac ſententia epiſcopi alij occidentales abduxerunt. ibid. Artemonem & Theodotem refutauit. 210.
Viennenſium & Lugdunenſium martyrum litera commendatoria ad Romanum epiſcopum pro Irenæo. 203. & ſeq.
Vigilius Romanus epiſc. 1064
Vincentius presbyter Conſtantinop. capitis diui Ioannis Bapt. cuſtos. 779
Vincentius presbyter Romanus Iulij pontific. Romani in Nicæna ſynodo mandatarius ſiue legatus. 371
Vincentius epiſcopus in Orientem legatus. 492
Vindicta diuina Chriſtianorum perſecutores eſt perſecuta. 588
Vindicta diuina memorabilia exempla. 1090.
Virius Gallus & Voluſianus Imp. 256 Chriſtianorum perſecutores. ibid.
Viſegotthi populi 943. ex Gallia in Hiſpaniam profecti eam cepere. 943
Vitalis epiſcop. Antiochen. 358
Vitalis epiſc. 1011. propter perperam obtentam legationem damnatus. 1013
Vitalis ſocius Apollinaris in conſtituenda propria hæreſi. 631. cur à fide catholica diſceſſerit. ibid. Apollinariſtis Antiochia præit. 704
Vitalianus tyrannus. 1037.1038. tyrannide ſuperſedet. ibid.
Vitaliani contra Anaſtaſium Imp. bellum ibid. Præſentium ordinum præfectus creatur. item conſul. 1047. occiditur. 1048
Vitellij imperium. 154
Vitiges ad Perſas legatos miſit ad bellum eum excitans. 1066
Vitiges à Belliſario victus. 1064
Vitus presbyt. Roman. Iulij pont. in Nicæna ſynodo mandatarius. 371

Vitus monachus.682. huic per viſionem Deus Conſtantin. mag. exhibuit. ibi.
Vlphilas Gotthor. epiſc.531. pro Gotthis legatus ad Valentem imp. mittitur.694
Arianiſmum apud Gotthos introduxit. ibid. literarum Gotthicarum inuentor. ibid.
Vniguri populi Hunnici. 1130
Vranius Tyrius epiſc. 513.527.529. dignitate priuatur. ibid.
Vrbanus epiſc. Romæ Calliſti ſucceſſor. 210.250.
Vrbanus presb. his pro Chriſtiana religionis profeſſione decertauit. 260
Nouati fraudem primus detexit. ibid.
Vrbaſius. 637
Vrias Iudæor. pont. 92
Vrſicius Damaſi in epiſcopatu Romano competitor. 667
Vrſicius & Valens Ariani Athanaſio ſe coniungunt.496. Iulio Papæ pœnitentiæ libellum offerunt. ibid.
Vrſicius & Valens vere Gotthi.1.518. Latinam fidei formulam Sirmij compoſitam defendunt. ibid. ijdem exauctorantur à Patribus Arimini congregatis. 519
post pœnitentiam ab Orthodoxia ad Arianiſmum relapſi. 521
Vrſicij & Valentis ad Athanaſium ſcriptum. 497
Vrſus Catholicus Africæ. 337
Vſthazanes Saporis regis Perſarum pædagogus.407. fidem abiurat. ibid.
Vſthazanis publica apud Saporem regem peccati confeſſio. ibid. reſipiſcentia conſtans. ibid. conſilium ſalubre ad amouendum & abolendum quod antea eccleſiam ſcandalizauerat peccatum. ibi. martyrium. 408

X

Xena ſanctimonialis. 935
Xenaias ex ſeruo clericus, ex clerico epiſcopus Hierapolis factus. 1022. imagines Chriſti & ſanctorum eius venerari prohibuit. 1023
Xenophon ex ſenatore monachus. 935
Xerolophus Arcadij forum ſic dictũ. 863
Xyſthus Stephani in pontificatu Romano ſucceſſor. 173.264

Z

Zacharias Ioan. Baptiſt. pater. 55
Zacharias Rhetor. 951
Zachariæ prophetæ reliquiarum inuentio. 856
Zachæus Hieroſol. epiſc. 174.1159
Zabdas Hieroſol. epiſc. 285
Zacharias monachus. 681
Zebenus Eleutheropolis epiſ. 778
Zebenus Antiochen. epiſc. 250
Zebedæus, Ioannis & Iacobi Apoſtolor. pater. 62
Zeno miles martyr. 254
Zeno Acacii frater Maiumæ epiſc. 787
laniſicium exercuit. ibid
Zeno dux Romanorum Leonis Imp. iuſſu Aſparem & Ardaburum interimit. 981. Zenonis filiam Ariadnam in matrimonium ducit. ibid.
Zeno Leoni filio in imperio ſuccedit.584. vir improbus fuit. 997. Chalcedonenſ. ſynodum non probauit. 1014. Theclæ protomartyri Seleuciæ Iſaurorum templum condidit. 1004. acta Baſiliſci in religione annullat. 1005. aliquot viros bonos necat. ſucceſſorem ſe ſuum ſublaturum ſperans. 1018. profugus Seleuciæ Iſaurorum latet. 999.
Zenonis Henotica conſtitutio ad Alexandrinos. 1007. miſeranda mors. 1018. ad Felicem Ro. epiſ. litera. 1012.
Zenon martyr. 557
Zenon Tarſenſis epiſc. 626
Zenobius Ephraim Syri diſcipulus. 475
Zenobius Sydonienſis presb. & martyr. 306.
Zenobius medicus Antiochen. mart. ibid.
Zepherinus Victoris in ſede epiſcopali Romana ſucceſſor, præfuit eccleſiæ annis XII. 210
Zeugma locus.27.m. paſſuum à Samoſatis trãſitu Euphratis nobile.645.646
Zeuxippus tyrannus Byzant. 358
Zocomus Saracenus. 692. quo pacto ad Chriſtum conuerſus. ibid.
Zoilus Alexandriæ epiſc. 1056 1098
Zoilus. 921. Antiochiæ Imperialem erexit porticum. ibid.
Zoilus Theodoſ. Imp. dux. ibid.
Zooras monachus. 1017
Zoſimas vir ſanctus cladem Antiochenam prædixit. 1051
Zoſimas alter. 1052. eius vita à Sophronio Hieroſolymitano deſcripta. 1053
Zoſimæ leo ſeruit paret, & clitellas eius geſtat. 1052
Zoſimi hiſtorici in Conſtan. Magn. contumelia. 1040. de liberalitate & munificentia teſtimonium. 41
Zozimi ampliſſimũ de egregia Conſtantini Mag. liberalitate & munificentia teſtimonium. ibid.
Zoticus Oſtrenus presb. 214. dæmonium vaticinium Maximillæ compeſcere volens prohibitus fuit. 217

F I N I S.

INDEX RERVM AC MATERIARVM MEMORABILIVM IN HISTORIAM ECCLESIATICAM;

QVAM TRIPARTItam vocant.

A.

ABacuc rel quiæ reperta fol. 299
Abagarus epiſcopus. 140
Abdas Perſarum epiſcopus. 312
Abdecalla martyr. 70
Abdias. 169
Ablates Perſidis epiſcop. 320
Abraham Hebræorum pater. 8
Abramius Trimenus epiſcop. 196
Acacius Cæſarienſis epiſcop. 137. Epiſcopos è Bithynia euocat. 141. dicit filium Dei ſimilem patri ſecundum voluntatem tantum. ibid.
Acacij Cæſarienſ. epiſc. fides. 137
Acacius martyr. 316
Acacius Amida ciuitatis epiſcopus eccleſiæ donarijs venditis captiuos ea pecunia Perſas à Romanis redemit, & viatico inſtructos domum remiſit. 326
Acacius Berrœa epiſcopus, vir ſanctus & Orthodoxus. 250
Acaciani, Acacij Cæſarienſis ſectatores, Antiochia conueniunt. 145.196
Acacianorum Epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum. ibid.
Acamantium. 337
Acepſimas epiſcopus martyr. 71
Acepſimas monachus. 240
Achab rex Iudæorum. 169
Aceſius Nouatianorum epiſcopus. 56. ad Concilium Nicænum euocatus à Conſtantino Magno. ibid.
Achillas Alexandrinus epiſcop. 25
Achillas presbyter Arij ſectator. 27
Achitus diaconus. 102
Acholius Theſſalonicenſis epiſcop. 252
Acta Synodi Seleucia. 140
Acyndinus conſul. Roman. 83
Adamantius Iudæus medicus. 322
Adelphius epiſcopus. 112
Adelphius Euthuſiaſta hæreticus. 203
Adonis fluuius. 63
Adrianus imperator. 193
Adragatius Gratianum Imperatorem trucidat. 265. ſeipſum in aquam præcipitat. 267
Adulterarum Romæ pœna impudica ſublata 268
Aeas Palæſtinæ monachus. 290
Aeithalas Arij ſectator. 27
Aeliam, h.e. Hieroſolymam à Tyro Synodus transfertur. 74
Aemilianus martyr. 166
Aemona ciuitas. 15
Aeſculapij templum. 62
Aetius hæreſiarches. 118. à Leontio Antiocheno epiſcopo diaconus ordinatur. ibid, diuinarum literarum ignarus fuit. 119. ἄθεος vocatus fuit, & quare. ibid. 144. in exiliū mittitur. 146
Aetij vox ſuperba. 147
Aetio interdicitur vti diaconi officio. 134
Aetiani poſtea Eunomiani vocati ſunt. 119.
Aetius Lyddæ epiſcop. 37
Agapitus Macedonianorum epiſcop. τὸ ὁμοούσιον amplectitur, & fit epiſcopus Synodo. 317
Agapius Cæſariæ Palæſtinæ epiſc. 83. eius ſcripta. ibid.
Agapius alter Arianus cum Marino de dogmate diſcordauit. 283
Agathon epiſcopus. 112
Agelius Nouatianorum epiſcopus. 210 exulat, ibi. reuocatur de exilio ibi. moritur. 266
Agelius Procopium tyrannum prodidit. 206.
Aiacis tumulus. 59
Aithales martyr. 71
Alamundarus Saracenorum rex. 325
Alaphion dæmonio Hilarionis monachi precibus liberatus. 174
Alaricus Gothorum rex. 309. Romam venit. 321 Italiam vaſtat, &c. ibid.
Alemanni populi 156. 165. a Iuliano profligati. 156
Alexander Magnus. 7
Alexander Conſtantinopolis epiſc. melior quam doctior. 47. Philoſopho per miraculum ſilentium imperat. ibid. ab Arianis terretur. 78. Arianis fortiter reſiſtit. ibid. moritur. 84
Alexandri Conſtantinop. epiſcop. ad Alexandrum Alexandrinum de Ario epiſtola. 27
Alexander Alexandriæ epiſcop. 11 Ario inexorabilis. 40. eius aduerſus Ariū ad vniuerſas eccleſias epiſtola. 26.27
Alexandria ciuitas. 25
Alexandriæ ſeditio, cuius author Eudoxius. 216
Alexandrini ſeditioſi. 321
Allelichus magiſter militum. 275
Alleluia ſemel in Anno apud Romanos pſallitur. 283
Amantius epiſcopus. 7
Amatus Iudex. 164
Ambroſius nondum baptizatus creatur epiſcopus Mediolanenſis. 199. baptizatur, ibid exulare iubetur. 265. Theodoſium Imper. excommunicat. 272. eundem abſoluit. 273. eius cum Ruffino primum ac poſtea cum Theodoſio ipſo Impera. liberrimum colloquium. 272. & ſeq.
Ammon monachus Ægyptius. 23. eius acta. ibid. alius item Tabennenſium monachorum præſul. 232
Ammonius Langus monachus. 297
Ammonius epiſc. 112
Ammonius Grammaticus. 265
Ammonius monachus Ægyptius. 321. Oreſtem præfectum Ægypti lapide vulnerauit, & ob id à plebe Alexandrina occiditur, ibid. inter martyres refertur & Thaumaſius cognominatur. ibid.
Amphictiones de Alexandro. 193
Amphilochius Lycaonenſis epiſcop. 2 3 quo pacto Theodoſio Imper. perſuaſerit vt Arianorum conciliabula prohiberet. 268

Amphion [illegible] Ciliciæ epiſcop. 18. 9.
Anagamphus epiſc. [illegible]
Anania martyrium. [illegible]
Anaſtaſia filia Valentis imperatoris 21
Anaſtaſia baſilica Conſtantinopoli. 25
Anaſtaſius Romanus epiſc. 286
Anaſtaſius presbyter Antiochenus. 334
Anatolius [illegible] epiſc. [illegible]
Anaxagoras Philoſophus. [illegible]
Anianus epiſcop. 14[illegible]
Anima Chriſti. 16[illegible]
Anthemius Præfectus. [illegible]
Anthuſa Chryſoſtomi mater. [illegible]
Antinous amaſius Adriani. 193. in Deos relatus. ibid.
Antiochia Mygdonica Niſibis dicta. 44
Antiochia apud Orontem, Orientis totius caput. 248
Antiochena ſeditio. 274
Antiochena Synodus. 85.37. epiſcoporum. 85. 150
Antiocheni conuiciantur in barbam Iuliani. 183
Antiocheni, concilij epiſtola. 86. fides. 173. diuiſio propter fidem. 106
Antiochenſium publicum gaudium de morte Iuliani. 189
Antiochus Samoſatenſis epiſcop. nepos magni Euſebij epiſc. 208
Antiphonarum origo. 298
Antonius magnus monachus. 22.231. eius ſomnium. 198. vigiliæ. 22. mores. ibid. frugalitas. ibidem. literarum ignarus. ibidem. Imperatoris amicus ibid.
Antonius Germenſis epiſcop. contra Macedonianos. 333
Anubion epiſcopus. 77
Apelles Aegyptius monachus. 233
Aphaca. 63
Aphraates monachus ſanctus. 238. eius cũ Valente Imperatore colloquiũ. ibid.
Aphricanus [illegible] eius ſcripta. 119
Apollinarij duo pater & filius hic Rhetor, ille Grammaticus. 148
Apollinaris pater hæreſim inſtituit. 149. priuatur epiſcopatu. 250
Apollinariorum duorũ [illegible]ripta. 181. & ſeq.
Apollinariſtæ hæretici. 149. vexati Orthodoxi. 312
Apollo Didymæus. 15
Apollonius monachus. 235. eius vita ibid.
Apologia pro Origene. 167 de fuga Athanaſij. 169
Appion [illegible]comediæ epiſc. 65
Aquila locus, ad quem ductus eſt Argonauis. 14
Aquileia ciuitas. 328
Aquilinus cauſidicus Sozomeni ſocius. 62. ardentiſſima febre correptus diuinitus ſanatur. ibid.
Arabianus Adrenſis epiſc. 196
Aradus inſula. 209
Arbathion epiſcopus. 77
Arbogaſtes Eugenij Tyranni dux. 287. ſe ipſum [illegible] ibid.
Arcadij Auguſti mor[illegible]. 16
Ardaburius dux aduerſus Perſas. 32. 32[illegible]
Arethuſij Marco epiſcopo ſua [illegible]
Argo nauis. [illegible]
Argonautæ. [illegible]
Argyropolis. [illegible]
Ariminenſe concilium pro Occidentibus. 121
Ariminenſis concilij epiſtola ad Imperatorem Conſtantium. [illegible]
Ariobindus dux Romanorum. [illegible]
[illegible]
Ariſtoteles in quem vſum ſcripſerit ſophiſtica. 11[illegible]
[illegible] pallium 193
Arius Alexandrinus presbyter. 25. hæreſim propriam inſtituit. ibid. damnatur. 49. 55. ab exilio reuocatur. 74. venit Conſtantinopolim noui concilij ſan[illegible]a. 78. ſubſcribit decreta Niceni concilij. 79. in communionem recipitur. ibid. ſubitanea morte interit. ibid.
Arij hæreſis. 25.27. fides quam apud Conſtantinum Auguſtum profeſſus eſt. 75. ea mittitur ſynodo Hieroſolymitanæ examinanda. ibid. eiuſdem epiſtola ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum. 37
Ariani ex metu Niceno concilio ſubſcribunt. 49. [illegible] vocem recipere nolunt 52. Antiochiæ conueniunt. 36. 119. damnantur 126 incitant Conſtantiũ in Athanaſium 110. Eccleſias quas 40. annis tenuerant relinquere coguntur. 254. domum Nectarij incendunt. 267. Orthodoxos multos inanes cremarunt. 237. triumphant. 152. decretum de Meletio epiſcopo ab Euſebio Samoſateno repetunt. ibid.
Ariani quidam apud Alexandriam ſuffocati. 89
Arianorum fides Antiochiæ edita. 167 concilium apud Bithyniam. 40 in Athanaſium calumnia. 77. martyres. 244. ſchiſmata. 583. concilia decem. 132.
Arius alter prioris ſectator & diſcipulus. 27.
Armenij populi ad Chriſtum conuerſi. 66.
Armonius. 240
Arſacius Conſtantinopolis epiſcop. 307. moritur. 309
Arſenius. 95
Arſius monaſterij præſul. 228
Arte mius 181
Artemon hæreticus. 33
Aſclepas Gazæ epiſc. Romam proficiſcitur. 88. eidem epiſcopatus ademptus reſtituitur. 104
Aſterius ſophiſta. 77. eius libris dogma Arianum firmatur. ibid. idem excommunicatur. 140
Antiochia Mygdoniæ, quæ & Niſibis appellata. 44
Athalaricus Gotthorum Princeps a Fridigerno & Romanis vincitur. 244
Athanaſius Anazarbi epiſcopus. [illegible]7
Athanaſius diaconus Alexandrinus egregius in concilio Niceno diſputator. 46 Alexandriæ epiſcopus creatur. [illegible]3.
[illegible] Imperat[illegible] ab Ari[illegible] accuſatur. [illegible]4. apud [illegible] Gallorum vrbem exulat Alexandriam redire iubetur denuo exulat [illegible]; iterum exulat Romam proficiſcitur. 88. ab [illegible] ad eadem inquiritur. 8[illegible]. [illegible] Imperatorum & [illegible] Synod[illegible] [illegible] alie[illegible] [illegible] ibi. Con[illegible] Alexandriam conuocat [illegible] Arianorum inuper odio habitus. 119. Mag[illegible] latur. 130. Iouianum Imperat[illegible] [illegible] Ariminenſe concilium [illegible] dicat.
Athanaſij Alexandrini epiſcopi a[illegible] Conſtantium preces. 76. ad Api[illegible] relatio 50. fuga. 110 de fuga [illegible]. 111. eius ſcripti pars. 169. Vatic[illegible] 130. ad Iouianum de fide O[illegible] litera. 193. egregium dictum. [illegible] ſtimonium de Origene. [illegible]
Athenais Philoſophi Leontij Athen[illegible] filia, Eudocia poſt baptiſmum app[illegible] lata. 327. Theodoſij iunioris coniunx ibid plura vide Eudocia.
Athenodorus epiſcopus. 112
Attalus Imperator ab Alarico creatur. 321.
Atticus Conſtantinopolis eligitur epiſcopus. 31[illegible] 317
Atticus Chryſoſtomi nomen in ſacrum album refere. 31
Attici mors. ibid.
Atys Rhodij in Deorum numerum retulerunt. 193
Audæus hæreticus & eius hæreſis. 202
Auxentius epiſcopus. 124
Auxentius moritur. 199
Auxonius. 133
Azades Eunuchus martyr 70
Azazene regio Perſica. 326

B

BAcurius magiſter militum. [illegible]
Barabanes rex Perſarum Chriſtianorum perſecutor. 324
Barbas Arianorum epiſcopus. 319. eius mors. ibid.
Barbabenus Pergami epiſcop. 1[illegible]
Barſes Edeſſenus epiſc. 2[illegible]8
Baſilius Magnus. 181. Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, exilij minas quomodo euaſerit. 221
Baſilij magni memoranda ſententia. 232.
Baſilius Ancyræ epiſcop. 78. epiſcopatu deponitur. 142. occiditur. 165
Baſilius Ancyranus presbyter. ibid.
Bratianus Dux Romanorum. [illegible]
Beatitudo vera in cultura Dei conſiſti[illegible] 22.
Beniamin monachus. [illegible]4
Beniamin Perſa martyr. [illegible]
Beniuolus quæſtor. [illegible]
Beryllus Philadelphiæ epiſcop. [illegible]
Bichor epiſc. martyr. [illegible]
Biſa Thraciæ ciuitas. 2[illegible]
Bitianus. 32[illegible]

Bizantium Conſtantinopolis vocata. 60
Blanditiis magis quam tormentis cenſet expugnandos Christianos. 160
Bonifacius Romanus epiſc. 312
Brecon Philippenſis Traciæ epiſ. 305
Briſon Eunuchus. [illegible]
Britannio ſenex Imperator creatur. 108 Imperio priuatur. 112
Burgundiones populi quo pacto ad Chriſtum conuerſi. 3[illegible]
Bu yrus martyr. 164

C

Cæſarea Cappadociæ prius Mezaca vocata. 159
Cæſarius magiſter officiorum. 275
Callicrates Claudiopolitanus epiſcopus. [illegible]
Calliſtus. 188
Calumnia adulterij ab Arianis Euſtathio imponitur. 65
Calydonius aper. 10
Calumnia in Athanaſium. 90
Candelabrum Theodoſii. 6
Canones Nicæni concilij. 57
Canones Synodi Sirmienſis. 114.115
Caroſa filia Valentis Aug. 210
Carponius. 27
Carra ciuitas. 188
Celtæ populi. 208
Centum Chriſtiani interfecti. 69
Chalcedone concilium contra Chryſoſtomum celebratum. 302
Chreſtus epiſcopus. 59
Chriſtus Conſtantino Magno apparet. 11
Chriſti ſtatua fuſilis à Iuliano deiecta 183
Chriſti mater poſt partum virgo permanſit. 8
Chriſtiani a Licinio perſecutionem patiuntur. 15 in militiam recipiuntur, exulantes reuocantur, infamia liberantur ibid honorifice habentur. 16. ſpoliantur a Iuliano. 182
Chriſtiani hominis libertas. 20
Chriſtianorum perſecutio apud Perſas. 312. hoſpitalitas & officia erga mortuos. 175 Chriſtianus idiota philoſopho verſuto Chriſti religionem perſuadet. 47
Chryſantus Nouatianorum epiſcopus. 321
Chryſopolis. 331
Chryſoſtomus vide Ioannes.
Chryſoſtomiani vide Ioannitæ.
Cingulum militare. 14.189
Circenſes ludi, 246
Clearchus Nymphæum extruxit. 211
Clemens Alexandrinus. 10. eius opera. 119 Aphricanus. ibid.
Cleomedes athleta in Deos relatus. 193
Cleri & populi in templo pſallentium diuerſitas. 107
Clerici coguntur militare. 159
Clericorum priuilegia & honores. 160
Coci publici. 162
Cæleſtinus Romanus pontifex. 321
Cælibatus mulcta remiſſa. 17
Cælibibus licet condere teſtamentum. 18
Collecta Chriſtianorum. 20
Colluthus Arij diſcipulus. 29
Communionis ſignum. 41
Concilia [illegible] Arianorum. 132
Concilia non celebranda citra ſententiam Romani pontificis. 85
Confeſſio peccatorum. 27
Conſtans Cæſar Conſtantini magni filius. [illegible] Athanaſii partes tuetur 84. pro eodem intercedit. ibid. à Conſtantio fratre petit vt Athanaſius reſtituatur. 91. Francos Romanorum ſubiecit Imperio. 87. occiditur a Magnentio tyranno. 108
Conſtantis legatio ad fratrem Conſtantium pro Athanaſio. 99
Conſtantienſes à Conſtantino libertate donati, Gazæis iterum ſubijciuntur. 159
Conſtantinopolis fundata. 60. à Conſtantino Magno fundatore ſuo denominata ibid. 153. ſecunda Roma vocatur. 60
Conſtantinopoli ingens incendium. 339. ſeditio propter Chryſoſtomum in exilium abductum. 304
Conſtantinopolitana ſynodus. 255
Conſtantinopolitana ſynodi epiſtola ad Papam Damaſum & Occidentales epiſcopos miſſa. [illegible]7. item ad Georgium Alexandrinum epiſcopum. 146
Conſtantinus Magnus religionem Chriſtianam commendat. 15. exulantes Chriſtianos reuocat. 16 myſteria fidei Chriſtianæ edocetur. 12. victum patribus Nicæni concilij ſuppeditat. 45. non vult iudicare de cauſis ſacerdotum. ibid filios ſuos Auguſtos facit. 80. baptizatur. 81. moritur. ibid.
Conſtantini Magni concio aduerſus Licinium. 45. ad patres Nicæni concilij oratio. 49. Vicennalia 57. Liberalitas. 77
Conſtantini Magni epiſtola de Aria & ſcriptis eius. 5[illegible]. item ad Euſebium Pamphili de confectione ſacrorum librorum, & repurgatione Dominici ſepulchri. ibid. ad Alexandrum Pontificem Alexandrinum de pace cum Ario ineunda. 41. ad Saporem Perſarum regem de prouidentia Dei erga homines. 72. ad Synodum Tyriam. 76. de feſto Paſchatis celebrando. 280 eiuſdem epiſtola pars ad Nicomedienſes de Euſebio Nicomedienſi. 63
Conſtantini forum. 79
Conſtantinus Iunior Cæſar Heſperiarum partium. 80. occiditur. 83. eius ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 82
Conſtantius Cæſar Orientis Conſtantini Magni filius. 80. Conſtantinopolitanos ob ſeditionem frumentarii ſtipendio priuat. 87. vnam pro Arianis ab Athanaſio Alexandrino petit eccleſiam. 104. Arianizat. 108. aduerſus Magnentium Tyrannum proficiſcitur. 113 Athanaſium proſequi ur. 109 cupit efficere, vt Occidentales ſubſcribant Arianis. 120. Macedonio ſuccenſet. 134 iubet epiſcopos locum illum ſcripturæ Dominus creauit me, &c. populo exponere. 151 moritur. 153
Conſtantij epiſtola ad Ariminenſe concilium. 128. alia per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa. 104. item ad Alexandrinos vt Athanaſium recipiant. 105. ad Athanaſium. 101
Conſtantij in Illyricū profectio. 112. cum Liberio Romano epiſcopo colloquium. 121
Conſtantij Chlori conſilium de exploranda Chriſtianorum conſtantia. 14
Conſubſtantiale quomodo Ariani interpretentur. 52
Conſultatur de epiſcopo Antiochenis præficiendo. 151
Copras monachus. 233
Cornelius Romanus epiſc. 242
Corona Dionyſii. 193
Criſpus Conſtantini Magni filius. 13
Cruces tres inuenta. 60
Crucis ſignum Conſtantino oſtenſum. 11
Crucis notæ in veſtibus. 155
Crucis ſupplicium ublatum. 17
Crucis ſymbolum in Nummis. ibid.
Cubitus Nili. 61
Cucuſum Cappadociæ ciuitas. 92
Curſus publicus. 122
Cyriacus epiſcopus. 258
Cyrillus diaconus Hieroſolymitan. martyr. 166
Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus. 139. vendidit ſuppellectilem eccleſiaſticam à Conſtantio donatam. 142. cum Acacio de iure metropolita contendit. ibid. ab epiſcopatu detruditur. ibid. primus ex eccleſiaſticis a Concilio ad Imperatorem appellat. 139
Cyrilli Hieroſolymitani cauſa diſcutitur. ibid. eiuſdem mors. 269
Cyrillus Alexandrinus epiſc. 310. Nouatianos ſpoliat. [illegible]9
Cyrinus Chalcedonenſis epiſc. in pede à Marutha laſus moritur. 302
Cyzaceni ab Imper Iuliano quod petunt impetrant. 173 Eunomium epiſcopum eijciunt. 210

D

Dadaſtana oppidum. 198
Dadoes hæreticus Enthuſiaſta. 203
Dæmon queritur de ſanctis viris. 224
Dalmatius Cæſar. 106
Dalmatius Monachus. 332
Damaſus pontifex Romanus. 242
Damaſi Rom. epiſc. epiſtola de damnatione Apollinaris & Timothei. 260. eiuſdem & cæterorum epiſcoporum ad Illyricum contra concilium in Nicæa Traciæ factum. 131
Decentius tyrannus. 118
Demophilus epiſc. 124
Demophilus Conſtantinopolitanus epiſcopus. 217
Demophilus Arianæ religionis antiſtes. 254
Deus an ſit corporeus. 298
Dei ſubſtantia. 50.53
Dies paſſionis paraſceue. 65

Dies dominicus. 57
Diem Veneris cur Conſtantinus honorarit. ibid.
Didymi egregium dictum. 232. eius res & ſcripta. 240
Digami à Nouatianis in eccleſiam non recipiuntur. 281
Diocletianus Auguſtus. 11. omnes Chriſtianorum eccleſias euertit. 314. 315. Salonæ defunctus eſt. 1
Diodorus diaconus Antiochenus. 134. 238.
Dionyſius Albæ epiſc 120. in exilium mittitur ibid.
Dioſcorus monachus. 233
Dioſcorus Longus monachus. 297. Hermopolis creatur epiſc. ibid.
Dioſpolis ciuitas quæ & Lydda vocatur. 38.
Diuinitas pſalmis & hymnis placatur. 20.
Dogma Nicæni concilij iterum in controuerſiam venit 81
Dominica Auguſta Valentis vxor. 247
Dominicus duo orationis ducatus. 17
Domitianus præfectus Orientis. 118
Domus Placidiæ Auguſta. 303
Domus τῶν [illegible] apud Conſtantinop. 316.
Donatiua principum quando dari ſolita. 176
Donatus epiſcop. Berrææ. 288. eius miracula. ibid.
Dorotheus monachus. 234
Dorotheus Arianorum epiſc. 266. 319
Dracontius epiſcop. 112. epiſcopatu priuatur. 141

E

Ecebolus ſophiſta. 154. 182. 190
Edeſſa ciuitas. 1 . 1
Egeſippus. 10
Ellebichus. 275
Eleuſius Cyzici epiſcopus. 133. epiſcopatu deponitur. 141. relegatur. 173. exulat. 209.
Emanuelis. 184
Ἐνθουσιασμὸς id eſt, diuini ſeu afflati hæreticis. 203. Encratita. 164
Epheſinum concilium contra Neſtorium coactum. 335
Ephrem Syrus ſcriptor inſignis. 150. 240.
Epigramma futura deprædicans. 211
Epinicia Theodoſij & Valentiniani Imperat. 267
Epiphanius ſophiſta gentilis. 148
Epiphanius Cypri epiſcop.: 3[illegible]. 289. Origenis libros damnat. 3[illegible]1. 302. Conſtantinopolim venit. 30[illegible] inde ſe ſubducit. 302
Epiſcopi damnati pelluntur vrbe Conſtantinopolitana. 142
Epiſcopi qui Nicæno concilio ſubſcripſerunt. [illegible]
Epiſcoporum ex vna eccleſia in aliam tranſlatio. [illegible]
Equitius Apamenſis diaconus 2[illegible]
Euagrius ab Orthodoxis Conſtantinopo-
lis creatur epiſcopus. 21[illegible] in exilium deportatur. ibid.
Euagrius Archidiaconus Gregorij Nazanzeni diſcipulus. 236
Euagrius Antiochenus epiſcopus Paulini ſucceſſor. 268
Euagrius Mitylenæ epiſc. 139. 140
Euagrius monachus 220
Euangelici, Apoſtolici & Prophetici libri 48.
Euchariſtia olim Laicis dabatur in manus. 2[illegible]2
Euchetarum error qui dicunt Euchariſtiam neque prodeſſe neque obeſſe. 203.
Eudocia Theodoſij iunioris coniunx. 27
Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano tertio. 340
Eudoxia Auguſta ſtatua. 305
Eudoxius Germaniciæ epiſcop. 91. Antiochenam ſedem vſurpat. 124. nititur Aetium reſtituere. ibid. apud Conſtantium accuſatur. 135. Conſtantinopoleos fit Epiſcopus. 143. Eunomio quid conſuluerit. 147. eius inepta & ridicula in prima ad populum concione verba. 143. 144
Eugenius ex ludimagiſtro tyrãnus. 287. à Theodoſio ſuperatur & interficitur. ibid.
Eulalius Antiochenus epiſc. 66
Eulogius presbyter. 233
Eulogius Edeſſenus. 219. in exilium deportatus. ibid. inde redit. 220. Edeſſenus creatur epiſc. ibid.
Eumeus Homericus. 175
Eunomius Cyzicenus accuſatur apud Imperatorem. 1[illegible]7. fugit. 148. hæreſim propriam inſtituit. ibid. Cyzici creatur epiſcopus. 209. Aetij hæreſim tuetur. 21[illegible]. vrbe à Cyzicenis expellitur. ibid. cur ab Eudoxio ſeparatus. 216. exulat. 254
Eunomij ſubtilitas. 21[illegible]. 154
Eunomius Theodoſiopolis epiſc. 311
Eunomius Samoſatenſis epiſc. pro Arianis, Euſebij ſucceſſor. 207. deſiedit Samoſata 208. eius humilitas. ibid.
Eunomianorum ſchiſmata. 284
Eunomiotheophroniani. ibid
Eunomioeutichiani ibid.
Euolcius Samoſatenſis in exilium mittitur. 208
Euphrates legatus ad Antiochenos. 99
Eupironius Antiochenus epiſc. 66
Eupſychius martyr. 165
Euſebia vxor Conſtantij Imp. 155
Euſebius Pamphil. Cæſarienſis epiſco. 10 laudatur ab Imperatore. 66. Antiochenum epiſcopatum ſuſcipere non vult. ibid. Euſebij Pamphili opus de vita Conſtantini Magni. 41. Epiſtola de fide Nicæni concilij ad Paleſtinos. [illegible] 87
Euſebius Vercellenſis epiſcopus. 120 ab exilio reuocatur. 162
Euſebius Nicomedienſis epiſcopus 27 Arij fautor 49. pœnitentiæ libellum exhibet 59. libelli eius exemplar. ibid. Conſtantinopoleos tranſ[illegible] editur.
[illegible]
Euſebij Nicomedienſis [illegible]
Euſebij mors.
Euſebius Eunuchus præpoſitus [illegible] 122.
Euſebius Samoſatenſis epiſcopus. [illegible] eius conſtantia [illegible]. à Valente [illegible] pellitur. 2[illegible]. quid in exilio [illegible] ibid. nauigat Zeugma 2[illegible] ab exilio reuertitur 25[illegible] à muliere Arianâ occiditur. ibid. 20
Euſebius Longus monachus. 29
Euſebius Nicæno concilio ſubſcribit. 5 [illegible] vocabulum ſubtiliter interpretatur.
Eutropius Eunuchus præpoſitus cubiculi. 294.
Euthymius Longus monachus. 29[illegible]
Eutychianus monachus. [illegible]
Euzoius epiſc. Arij ſectator. [illegible]

F

Factiones Arianorum & Homo[illegible]norum Conſtantinopoli de e[illegible] pi electione
Felicianus conſul. Roman. 8
Felix loco Liberij Romanus pont[illegible] natur.
Felix præfectus Iuliani, m[illegible] blaſphemus. 178. pœnas [illegible] grauiſsimas luit. 181
Feſtus dies paſsionis Chriſti. 28
Fides lecta Arimini. [illegible]5
Fides Nicæni concilij 52. eius fidei formula. 1[illegible]4. 195
Fides Antiocheni concilij. 157
Fides Arij quam apud Conſtantium Auguſtum profeſſus eſt. 5
Fides expoſitio apud Syrmium. 114. 115
Fides nouem expoſitiones. 143
Fides Catholica profeſsio quam Damaſus miſit ad Paulinum. 260
Filius ſacerdotis cuiuſdam Ethnici ad Chriſtum conuerſus. 1[illegible]8
Firmus Cæſareæ epiſcopus. 32
Flacillus Antiochiæ epiſcopus. 85
Flauianus Antiochenus. 238. Meletio in epiſcopatu ſucceſſor. 203. 2[illegible]. Euchetarum fœdos errores detegit. 2[illegible]
Fons apud Nicopolim morbos vim depulſor. 184
Fortunæ templum à Chriſtianis deſtructum. 159
Franci Romanis inf. ſi. 8[illegible]. Romanorum imperio ſubijciuntur. 8[illegible]
Fridigernus Gothus ad Romanos confugit. 244
Frumentorum reditus reddit eccleſiis Iouianus. 1[illegible]3

G

Gainas magiſter militum Scytha. [illegible]95. ad [illegible] tyrannidem aſpirat. 296 pro A[illegible] tanis intercedit ibid. conatur incendere [illegible] palatium.
Gatianepi[illegible] 2[illegible]4
Galilæos Iulianus Chriſtianos [illegible]
Gallus Eph[illegible] in lumitur. 5[illegible]. Cæſar creatur [illegible]. Iudæos compe[illegible]

Gaza Palaſtinæ ciuitas. 159
Gentiles cur fidem potius quam Iudæi ſuſceperint. 8
Georgius Cappadox Alexandriæ ordinatur epiſcopus 88. per eum multa mala Alexandriæ ſunt geſta. 13 . Alexandria fugere cogitur 131. à populo occiditur. 161
Georgius Arianus presbyter vir doctus. 319.
Georgius Laodicenſis. 151
Germa ciuitas Helleſponti. 212
Germani populi 87.208
Germinius epiſcopus. 124
Gomarius. 206
Goranes Perſarum rex Chriſtianos perſequitur. 313
Gororanes Perſarum dux. 311
Gotthi populi. 17. qua occaſione Arianiſmum complexi ſint. 244.246. aduerſus Romanos bellum mouent. 244. ſuburbia Conſtantinopolitana diripiunt. 247
Grando ingens Conſtantinopoli. 211.308
Gratianus Imperator reuocat epiſcopos Orthodoxos ab exilio. 247. ſtius cadit. 265.
Gregorius Beryti epiſc. 37
Gregorius Alexandriæ epiſc. 88. epiſcopatu remouetur. ibid.
Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis, miraculis clarus. 241
Gregorius Lodiceæ epiſc. 109
Gregorius Nazianzenus, Theologus dictus 181. Iulianum egregie ſuis moribus depingit. 191. Conſtantinopolim translatus. 253. eandē relinquit. 254

H

HÆreſis de inæquali ſubſtantia. 93
Hæreſis negantium gratiam conferri in baptiſmo. 204
Hæretici iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſia. 254
Hæretici ne aue quidem dicendum. 29
Hebion. 33
Helena Imper. Conſtantini mater vadit Hieroſolyma 60. clauos crucis ſanctæ galeæ freno filij Conſtantini includit. ibid. moritur. 61
Helena vxor Iuliani. 156
Helenopolis. 60
Helias propheta. 21.169
Helias monachus. 233
Heliodorus monachus. 2 7
Helion ab Imperatore mittitur ad Perſas tractaturus de pace. 226
Heliopolitanorum in ſacras virgines crudelitas. 163
Helladius Arianus. 27
Helladius Grammaticus. 269
Hellanicus Tripolis epiſc. 38
Hellen monachus. 233
Heraclea ab Hercule nominata. 7
Heraclides à Chryſoſtomo ordinatur epiſcopus. 304
Heraclius Hieroſolymæ epiſc. 144
Herennius Hieroſolymorum epiſc. ibid.
Hermas Enthuſiaſta hæreticus. 2 3
Hermes epiſc. 112
Hermogenes magiſter militum occiditur. 87.
Hermon Hieroſolymitanus epiſc. 26
Hermopolis. 337
Herodes Idumæus. 8
Hierax Iudimagiſter Alexandrinus. 222
Hieroſolymitani concilij epiſtola ad Ægyptiacos Epiſcopos. 10
HieZabel. 169
Hilarion monachus. 163
Hilarius Pictauiorum antiſtes. 172
Hilarius Hieroſolymæ epiſcop. 144
Hilarius Imperialis nuncius. 130
Honoratus præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ. 140
Honorius Theodoſii filius. 266. fit Cæſar. 287. Occidentis Imperator. 316
Horeſtes præfectus lapide à monachis ſeditioſis vulneratur. 323. reſpuit amicitiam Cyrilli. 322
Hormiſdes Perſa nobiliſſimus confeſſor. 313.
Hunni Gotthos depradantur. 244. Traciam vaſtant. 309
Hymni nocturni quando in eccleſia primum & qua occaſione ſint introducti. 298
Hypatia philoſopha. 323. à Chriſtianis occiditur. ibid.

I

IAcobus epiſcopus Antiochiæ Migdoniæ. 43.44.
Iacobus presbyter Ponticus. 71
Iacobus Niſibenus epiſc. 149
Iacobi Niſiben. epiſc. in Perſas imprecatio. 150
Ianua clauſa reſeratur ſponte. 25
Ibere Chriſtianiſmum ſuſcipiunt. 67
Idolorum cultus prohibetur per Theodoſium. 276
Ieiunium ante baptiſmum obſeruari ſolitum. 324
Ieiuniorum in eccleſia diuerſitas. 281
in Illyrico Synodus celebratur iuſſu Imp. Valentiniani. 200
Illyrici concilij epiſcoporum epiſtola ad Orientales epiſcopos de fide Conſubſtantialitatis. 201.202
Impera. dignitas minor ſacerdotali. 48
Impoſtura Paganorum. 2 0
Immortales apud Perſas qui vocentur. 326. ijdem à Romanis ad vnum omnes occiduntur. ibid.
Indi populi. 67. ad Chriſtū conuerſi. ibi.
Innocentius Roman. pontif pro Chryſoſtomo ſcribit. 307. aduerſus Nouatianos. 320
Ioannes Ægyptius, monachus inſignis. 273. futurorum præſcius. 287
Ioannes Antiochenus presbyter vir ſanctus. 181
Ioannes Chryſoſtomus. 293. ſit lector in eccleſia Antiochena. ibid. fit presbyter. ibid. Conſtantinopolitanus creatur epiſcopus. ibid. Orationes addidit hymnis nocturnis. 298. recipit Petrū & Iſidorum Alexandrinos. . declamat publice in Eutropium. 294. diligens cleri reformator exiſtit. 295. quibus rebus inuidiam cleri ſibi compararit. 293. quo facto ſibi Eudoxiæ odium conflarit. 299 nō conſentit in damnationem Origenicorum librorum. 301.302. Nouatianis fauet 308. accuſatur. 303. condemnatur ib. mittitur in exilium. ibid. reuertitur Conſtantinopolim. 304. iterum condemnatur, ac in exilium deportatur. 306. moritur. 307
Ioannis Chryſoſtomi educatio & inſtitutio. 293. parentes. ibid. aduerſus Eudoxiam oratio 302. ad Epiphaniū oratio. ibid. cum Gaina colloquium. 296. ad Gainam legatio. 2 7
Ioannis Chryſoſt. reliquiæ Conſtantinopolim relata. 310
Ioanni Chryſoſtomo cruciadarij ſubornati. 303
Ioannitæ ſectatores Chryſoſtomi appellati. 306. grauem patiuntur perſecutionem. ibid.
Ioannis Baptiſtæ caput Conſtantinopolim deportatum. 285
Ioannes Hieroſolymitanus epiſcop. 310 Euſtathianos Orthodoxis vnit. ibid.
Ioannes ex ſcriba Tyrannus Occidentis fit. 228.
Ioannes Antiochenus epiſc. 336. Cyrillū Hieroſolymitanum damnat. ibid.
Ioſephus Matthiæ filius hiſtoricus. 9
Iouianus tribunus militum. 189. fit Imperator ibid frumentorum reditus eccleſiis reſtituit. 195. Iulianum Tarſi ſepelit. 198. epiſcopos exules reſtituit. 193. ab Athanaſio cupit Orthodoxam religionem edoceri. ibid. moritur. 198
Iouians Imp. lex de non ducendis ſacris virginibus. 197
Iouianus vir conſularis. 211
Irene templum Conſtantinop. 85
Irene Spyridonis filia. 19. defuncta patri vbi depoſitum hoſpitis cuiuſdam repoſuerit ſignificat. ibid.
Irenæus. 280
Iſaac Chriſti typus. 8
Iſaaci monachi cum Valentiniano colloquium. 245
Iſacius Armeniæ maioris epiſc. 196
Iſchyras. 95. eius contra Athanaſiū mendacium. 96
Iſdigerdes Perſarum rex incipit fauere Chriſtianis. 320
Iſidorus monachus in exiliū legatus. 224
Iſidorus Alexandria pulſus. 300
Iudæi tumultuantur. 118. templū & politiā reſtituere fruſtra conantur. 184. per pſeudomoyſem miſere in Creta decipiuntur. 338. doloſe Alexandriæ Chriſtianos occidunt. 322. ob id Alexandria pelluntur. ibid.
Iudæus ſæpe baptizatus. 324. eius fraus quo pacto per miraculum detecta ſit. ibid.
Iudæus paralyticus in baptiſmo ſanitati reſtituitur. 318
Iulianus Arij ſectator. 27

Iulianus Apoſtata Caſar conſtituitur. 118 *in Gallias mittitur. ibid. appellatur Auguſtus à militibus.* 1[illegible]3. *ſeipſum Gentilium Pontificem dicit. ibid. fit Imperator.* 154. *fingit ſe Chriſtianum* 155. *populi fauorem conatur ſibi comparare.* 157 *abluit baptiſmum per nefanda dæmonum ſacrificia.* 158. *lector in eccleſia ob metum fit ibid. Cum fratre Gallo templum Mamæ martyri conſtruit. ibid. Obiurgatur a Marete Chalcedonenſi.* 160. *abolet crucē in Labaro* 176 *publicos fontes & cibaria Antiochiæ ſacrificijs profanauit.* 179. *minuit pretia rerum venalium.* 1[illegible]3. *ſtatuam Chriſti fuſilem deijcit. ibid. Iudæis vt templum Hieroſolymitanum reſtituant, & priſtinam politiam reſtaurent ſuadet & permittit.* 184. *obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem.* 187. *Alexandri animam in ſe commigraſſe exiſtimat. ibi.*

Iuliani Cæſaris victoria aduerſus Alemannos circa Argentoratum. 153. *fuga eiuſdem.* 155. *ſubdola in Chriſtianos clementia* 191. *ſcripta.* 192. *Epiſtola ad Arſacium pontificem Ethnicum.* 175. *geſta.* 157. *mors.* 188

Iulianus Iuliani Cæſaris auunculus. 177. *contra ſacrum altare minxit.* 178. *tēpla Chriſtianorum ſpoliat.* 162. *eius miſeranda mors.* 178

Iulianus Sabba monachus. 186

Iulianus alter inſignis monachus. 239

Iulius Romanus Pontifex. 84. *Athanaſium ad ſe euocat* 90. *eius cauſam cognoſcit.* 87. *de eo quid decreuerit.* 84. *Orientalibus pro Athanaſio ſcribit.* 88. *moritur* 118. *eiuſdem ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.* 102

Iupiter Deus Gentilis. 176. *eius templum ad Apameam deſtruitur.* 276

Iuſtina Imperatrix. 243. *arianizat.* 265

Iuſtus Piceni iudex. 245

Iuuenalis epiſcopus Arianus. 27

Iuuentius miles martyr. 180

L

Labarum belli ſignum inter cætera precioſum. 13

Lampſacenum concilium. 204

Laodic[illegible] Antio[illegible] æmula. 271

Laurinus dux Iſauriæ. 136

Legati Orthodoxorum. 140. *Valentis iuſſu in naui cremati.* 217

Legatio Conſtantis ad Conſtantium fratrem pro Athanaſio. 99

Leonas comes. 136

Leontius Antioch. epiſc. 1[illegible]. *ſeipſum caſtrauit.* ibid.

Leontij epiſc. Antiochiæ dictum argutum. 107 *eius [illegible]* 134

Leontius Tripoleos epi[illegible]. 14

Leontius Comanus epiſc. 1[illegible]6

Leontius Sophiſta Eudociæ Imperatricis pater. 327

Letoius Melitenſis [illegible]. 2[illegible]

Lex Conſtantij contra Arianos. 57

[illegible] Valentiniani de duabus vxoribus ducendis. 243

Lex Theodoſij de dilatione vindictæ. 273

Libanius Sophiſta S[illegible] 5 viuum Conſtantium laudauit vituperauit mortuum. 190. *pro Antiochenſibus intercedit.* 183

Libanij opus de morte Iuliani. 190

Libellus Macedonianorum exhibitus Liberio pontifici Romano. 213

Licinius Cæſar aduerſus Chriſtian. 15 *ſpe victoriæ amplectitur paganitatem ibid. fugatur, vincitur, occiditur. ibid.*

Liberius Roman. pontifex. 118. *apud Berrhœam Traciæ exulat.* 123

Liberij Romani epiſcop. cum Conſtantio colloquium. 1[illegible]1

Liberij Rom. pontif. epiſtola & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos, poſt pœnitentiam. 214

Libertas olim ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur. 18

Libertas religionis vniuſcuiuſque. 248

Longi monachi fratres. 297

Lucianus Hadrianop. epiſc. eccleſia priuatus Romæ degit. 88

Lucianus Arſenius epiſc. 197

Lucianus hæreticus. 33

Ludi Cyrcenſes. 3[illegible]8

Lucius Adrianop. epiſc. ferro vinctus in carcere moritur. 109

Lucius ab Arianis Alexandrinus creatur epiſc. 223. *Macarios & Iſidorum in exilium legat.* 224. *Athanaſium accuſat.* 197

Lucio Adrianopol. epiſcopatus reſtituitur. 104

Lucius Samoſatus epiſcopus. 208. *eius biuium.* ibid.

Lucifer, Calaritenſis epiſc. 16[illegible]. *ab exilio reuocatur.* ibid.

Luciferiani. ibid.

Lydda ciuitas Dioſpolis item vocata. 37

M

Macarius Hieroſolymorum epiſcop. 11.

Macarius Alexandrinus monachus. 231.

Macarius Ægyptius monachus. 230

Macarij duo Monachi ſancti, in exilium a Lucio legati. 224

Macedonius poſt Alexandrum ab Arianis Conſtantinopolis creatur epiſcopus 85. *propriam hæreſim inſtituit.* 89 *quæ mala in Conſtantinopolitana vrbe commiſerit.* 133. *condemnatur.* 143. *epiſcopatu abrogatur.* 141. *in eccleſiā reducitur.* 90. *in eius ingreſſu ſupra [illegible]00. hominum millia interficiū tur. ibid. [illegible] aſſertor fuit.* 145

de Macedonij erga Orthodoxos crudelitate. 109

Macedoniani hæretici. 45. *confugiunt ad [illegible] & Liberium.* 21[illegible] *[illegible] aſſertoribus ſeſe coniungunt. ibid. ab ijſdem ſe denuo ſeiungunt.* 252 *Ioniano [illegible] libellum ſupplicem offerunt. [illegible] hæreſios cauſam reddunt.* [illegible]

Macedonianorum pertinacia. [illegible]

Macedonianorum epi[illegible]. [illegible]

Macedonianorum ſchiſma. [illegible]

Macedonianis eccleſia adempta. [illegible]

Macedonius Phryx mart[illegible]r. [illegible]

Magi apud Perſas qui appellentur. 314.

Magorum aduerſus Murutham Romanum legatum dolus. 32[illegible]

Magica quædam portenta Carris reperta. 1[illegible]

Magiſtratus Imperiales occiſi apud Theſſalonicenſes. [illegible]

Magnentius tyrannus. 108. *Romā [illegible]* 11[illegible] *fugit in Galliam. ibid. mortem ſibi ipſi conſ[illegible].* ibid.

Magnus Chalcidis epiſc. [illegible]6

Magnus comes [illegible] legionum militum dux. 2[illegible]6

Maioma quæ & Conſtantia, Gazæ portus. [illegible]

Mamas martyr. [illegible]

Marathonius Nicomediæ epiſc. ſimilis ſubſtantiæ aſſertor. 1[illegible]

Marathonij hæretici. 1[illegible]

Marcellus Ancyranus epiſcopatu a[illegible]tur. 77. *eundem recepit.* 78. *contra Aſter[illegible] ſcripſit. ibid. in Marce[illegible] inquiſitio [illegible]. Romam prof[illegible].* 88. *in [illegible] patum reſtituitur.* 1[illegible]

Mar[illegible]ianus Lampſaci Macedonianorum epiſc. 2[illegible]5

Marcioniſtæ hæretici. 8[illegible]

Marcianus Nouatianorum epiſc. 279

Marcus Arethuſius fidei formulam Græce in Sirmienſi concilio edidit. 114

Marcus Arethuſæ epiſc. Romanis iuſſus. 91. *martyrium ſubit.* ibid.

Marcus aſc[illegible]tes. 234

Mardonius Iuliani præceptor. 154

Marcas Bichor epiſc. martyr. 71

Marinus Arianus. 285

Mars. 176

Martyrius. 91

Martyrum 16. millia in Perſis. 73

Maruthas epiſc. ad Perſas legatus mittitur. 3[illegible]

Matrona Romana ſollicita de reditu Liberij. 123

Mauia regina Saracenorum. 247

Maximinus Galerius Cæſar. [illegible]

Maximianus Conſtantinop. epiſc. 338

Maximianus Herculius Auguſtus. 11

Maximiani epiſc. Conſtant. mors. 3[illegible]

Maximus Hieroſolymæ epi[illegible]. 18

Maximus Tyrannus 265. *Orthodoxis fauet.* 266. *eius mors.* 26[illegible]

Maximus Philoſophus. [illegible]

Maximus miles martyr. 18[illegible]

Maximus Cynicus Conſtantinop. epiſcop. 255. *deponitur.* 2[illegible]

Maximus Philoſophus. 1[illegible]

Mazaca vrbs. 1[illegible]

Mediolanenſe concilium. [illegible]

Melas Rhinocururæ epiſ[illegible] [illegible]

Meletius Antiochiæ ordinatur epiſc. 1[illegible] *libere pro concione in ingr[illegible] primo trinitatis [illegible] pro[illegible] obid in exiliū protrudit[illegible] &*

An

Antiochiam reuertitur. 1 · . tertio exulat. 2 ·5
Melitij Antiochen. epiſcop. doctrina. 151. mors 262. eius corpus Antiochiam relatum ibid.
Melitiani. 36
Menas Arij ſectator. 27
Meroe Phrygiæ ciuitas. 164
Meſſaliani hæretici. 2·3
Methodius Lyciæ epiſc. 301
Michaelis Archangeli apparitio. 61
Michaelium locus apud Conſtantinopolim. ibid.
Milesius martyr. · 1. circumfert peram codicis Euangelici. ibid.
Michææ reliquiæ reperta. 29·
Milites Chriſtiani reſtituunt dona ſua. in exilium mittuntur. ibid.
Meletius epiſcop. Aegyptius. 139. hæreſiarchis. ibid. quare ſe ab eccleſia catholica ſeiunxerit. ibid.
Melitio hæret. poteſtas epiſcopalis adimitur. ibid.
Melitiani Arianis mixti. 39
Miltiades Rom. epiſcop. 26
Miſa Galliæ caſtrum. 117
Modeſtus Præfectus. 217
Monachi Aegypti ſeditionem contra Theophilum Alexandrinum mouent. 29·. Deum corporeum eſſe contendunt. ibid. Origenis ſcripta damnari petunt. ibid.
Monachi Aegypti Cyrillum aduerſus præfectum tuentur. 322
Monachi ne vagentur per vrbes. 23
Monachorum, hoc eſt, eremitarum philoſophia dialectica. 20. Officium. 21
Monetarij translati Cyzicum à Iuliano. 173
Monomachiæ ſublata. 14
Montani hæretici. 282
Mopſi fons. 154
Mos initiandi Chriſtianos. 220
Moſes ex latrone monachus factus. 235
Mulieris Orthodoxæ conſtantia. 219
Muſæus epiſcop. 112
Mygdonius fluuius. 149

N

Narciſſus Irenopolis epiſcop. 48
Nectarius Conſtantinop. epiſcopus. 256. eius mors. 292
Nectarius martyr. 162
Neſtor martyr. 163
Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Conſtantinopolitanum vocatus. 332. incendiarius vocatur. 333. damnatur. 3·5. exulat. 336
Neſtorij arrogantia. 332
Neſtorij hæreſis ibid.
Nicæa Bythyniæ vrbs. 43. prima in ea œcumenica celebratur ſynodus. ibid. alterum ibidem concilium inducitur. 12·
Nicæni concilij epiſtola ad Alexandrinos & Aegyptios. 54.55
Nicæni concilij dogma iterum in quæſtionem venit. 81
Nicæa Synodus in Tracia ab Arianis celebrata. 129
Nicocles Grammaticus. 154
Nicomediæ concilium pro Orientalibus. 121
Nicopolis olim Emaus. 184
Nigrianus conſul Rom. 108
Nilammon monachus. 305
Nilammon epiſc. 112
de Nili fluminis receſſu & retroceſſu mirifico. 284
Niſibis à Perſis obſeſſa. 14·
Nouatus presbyter. 241. qua occaſione ſe ab eccleſia catholica ſeiunxerit. 242
Nouatus à Romana eccleſia pulſus. 89
Nouatiani perſecutionem à Valente patiuntur. 210
Nouatiani eccleſiis ſpoliantur per Cyrillum Alexandrin. epiſc. 319
Nouatiani Phryges. 8·
Nouatianorum concilium. 242
Numeri olim cohortes dicti. 17

O

Oaſis eremus. 208.336
Oblatio. 282
Olympias Diaconiſſa. 309
Olympius Philoſophus. 270
Olympius epiſcopus. 109
Onager nebulo conductitius. 100
Oppianis poeta verſus ſingulos Cæſar Seuerus aureis ſingulis remunerauit. 6
Orientales epiſcopi Conſubſtantialitatem negant. 91
Origenes. 119. eius libri damnati. 300. Sabbatis diebus plerunque populum docuit. 282
Oſroeni populi. 67
Orontes fluuius. 238
Ortaſius Sardicorum epiſc. 141
Orthodoxi epiſcopi in Diocæſaream relegati. 228
Oſcula veterum. 268
Oſius Cordubæ epiſc. 18
Oſius vi adigitur vt Syrmienſi Synodo ſubſcribat. 1·7
Oſius in exilium deportatus. 12·.121
Oſroeni ſiunt Chriſtiani. 67

P

Pachomius monachus. 2··
Pæonia regio quam Pannoniam vocamus. 251
Palladius vitas monachorum ſcripſit. 232
Palladius curſor. 225
Pambus monachus. 229
Pancratius Peluſii epiſc. 113
Panegyrici in laudem Theodoſij iunioris. 327
Paphnutius Aegyptius ad metalla damnatus. 18
Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas. 43
Paſinicus Zelenæ epiſc. 196
Paſtoris libellus. 50
Patricius Palti epiſc. 197
Patrophilus Scythopolis epiſc. 40
Paulianiſtæ hæretici. 80. eis adimuntur eccleſiæ. ibid.
Paulinus Treuirenſis epiſc. 12
Paulinus Tyri epiſcopus. 37
Paulinus Antioch. epiſc. mors. 268
Paulus ſimplex monachus. 2
Paulus Neocæſarienſis epiſc. 44
Paulus Conſtantinopolis epiſcopus creatur poſt Alexandrum. 85. Romam proficiſcitur. 88. reducitur Conſtantinopolim 87. rurſum inde pellitur. tertio Conſtantinopoli pellitur. 89. exulat. 90. Cucuſum deportatur, ac ibi paulo poſt occiditur. 92
Pauli Conſtantini epiſcopi corpus Conſtantinopolim ſummo cum honore relatum. 262
Paulus Samoſatenus hæreticus. 33. excommunicatur. 115
Paulus Libycus monachus. 235
Paulus Nouatianorum epiſc. 333
Pelagius Laodiceæ epiſc. 16. exulat. ibid.
Pepuziitæ hæretici à Montano orti. 282. & ſeq.
Perſæ fiunt Chriſtiani 67. Cum Romanis bellum gerunt. 1·7. 185. item cum Theodoſio Imper. ibid.
Perſeæ arbor. 184
Perſecutio Chriſtianorum apud Perſas. 312
Petrus I. Alexandr. epiſc. martyr. 25
Petrus Athanaſio in Alexandrina eccleſia ſuccedit 223. Alexandria pulſus Romam petit. ibid ab exilio reuertitur. 146
Petri Alexādrini pontificis literæ, in quib. Lucij mala referuntur. 224. & ſeq.
Petrus archipresbyter Alexandrinus. 300
Philadelphia Synodus. 1·7
Philippus præfectus. 89
Philo Hebræus ſcriptor. 21
Philogonius Antiochiæ epiſc. 26
Philon epiſc. 112
Phœbus epiſc. 140
Photinus hæreticus. 113
Photinus hæret. diſputat de fide cum Sabino. 116. damnatur. ibid
Piammon monachus. 2·4
Pior monachus. 229
Piſo Adanenus epiſc. 176
Piſo Auguſtæ epiſc. 197
Piſtrinum ſubterraneum, in quo peregrini veluti in carcerem per dolum abripiebantur Romæ ſublatum. 267
Piterius monachus. 230
Placilla Theodoſij Imp. coniunx. · 75. egenorum amatrix. ibid.
Placillæ ſtatua ab Antiochenis turpiter contumelia affecta. ibid.
Placitus Antiochen. epiſc. 66
Plentus epiſc. 112
Plotinus Philoſophus. 13
Pœnitentiæ publicæ modus apud veteres. 2·8
Polichronius Appamenus epiſc. 315
Polycarpus. 280
Porphyrius philoſophus. 190
Porphyrium quid mouerit vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet. 192
Præſes Berrœenſis filium ob Ethniciſmum abdicat. 186
Præſides in templis ſunt tanquam priuati
Praylius Hieroſo. epiſc. ·12
Presbyter teſtamentarius. 81. Arij reuocationis auctor. ibid.
Presbyter pœnitentialis qua occaſione

inſtitutus.277.cur ſublatus. ibid.
Priſcianus epiſcopus. 258
Probatianus Eunuchus. 197
Probianus medicus. 62
Probinus Conſul Roman. 85
Probus præfectus. 265
Proclus conſul Rom. 8[illegible]
Proclus Cyzici epiſc. 33[illegible]
Proclus Conſtantinop.epiſc. ibid. conuerſatio eius & mores. ibid.
Procopius Romanus dux Perſas ſuperauit. 326
Procopius tyrannus.206.eius ſupplicium. ibid.
Prodigia. 153
Prodigium coronatæ crucis in cœlis viſum. 12
Protogenes Edeſſenus in exilium deportatus.220.ludimagiſter fit.ibid.ab exilio redit.ibid. Carrenſis fit epiſc. ibid.
Protogenes Sardicenſis epiſc. 93
Prouocatio ad epiſcopos permiſſa. 18
Pruſa Bithyniæ vrbs. 113
Pſalmodiæ inſtitutio. 134
Pſathyriani hæretici. 283
Pſenoſiris epiſc. 112
Publia Abbatiſſa. 181
Pugna inter Valentem & Procopiũ. 206
Pugna inter Gentiles & Chriſtianos apud Alexandriam. 161
Purgatio pilæ per ignem. 208
Puſicius martyr. 70
Puſicia filia martyr. ibid.
Pythius Apollo incenſus Babylam adempta virtute fatidica. 177

Q

QVadrageſima. 280
Quæſtio de Deo an corporeus ſit. 2[illegible]7
Quartordecimani. 28[illegible]
Quintianus Gazæorum epiſc. 88

R

RAuenna ciuitas. 329
Roilas Scytharum Nomadum dux fulmine cum exercitu profligatus. 311
Romanæ ſedis epiſcopalis dignitas.85.87. 90
Romanorum cum Perſis fœdus. 189
Romanus miles. 177
Rufini ducis cum Ambroſio colloquium. 272
Rugas Barbarorum dux. 340
Rufus Theſſalonicenſis epiſc. 339

S

SAbbas Enthuſiaſta hæretic. 203
Sabbatius Nouatianus presbyter. 318. eius res.ibid. iudaizat.279 illegitime ordinatur epiſc. 321
Sabbatius Arianus epiſc. Barbæ ſucceſſor. ibid.
Sabbatiani. [illegible]20
Sabbati ieiunium. 282
Sabbatis olim ſacrificabatur. ibid.
Sabellius Libycus.168. hæreticus. [illegible]
Sabelliani. [illegible]
Sabinus Heracleæ Tracenſis Macedonianorum epiſc [illegible].eius res. ibid. Athanaſium traducit. 89
[illegible]abinus antagoniſtes Photini. [illegible]
Sabinus conciliorum acta deſcribit. 136
Sabinis ſynodalis. 196
Sacerdotes gentiles pudet propter cultum apud Iouianum Imp. 195
Sacerdotum cœlibatus. 57
Sacerdotibus abunde prouiſum à Conſtantino Imp. 160
Sacra litera Principis. 209
Salianus magiſter militum. 99
Salomon ex mercatore monachus factus. 237.cũ Theodoſio Iun.comparatur. 7
Salona ciuitas. 13
Sanutes nobilis apud Perſas confeſſor. 13
Sapores Perſarum rex. 67. Chriſtianos perſequitur.ibid cum Romanis bellum gerit.149. Niſibim obſidet. ibid.
Saraceni Perſis auxiliantur aduerſus Romanos. 325
Sardicam concilium indicitur. 91
Sardicenſis concilij litera ad vniuerſos epiſcopos. 93
Sarmata. 17
Sarmatus Arij ſectator. 27
Sauromatarum legati homines deformes. 243
Schiſma inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum epiſcop. 164
Schiſmata Chriſtianorum. 248
Schiſmata hæreticorum. 278
Scythæ. 295
Sebaſtianus dux mittitur ad occidendum Athanaſium.109.is Manichæus fuit. ibid.
Secundus Arij diſcipulus. 27
Secundus Chryſoſtomi pater. 293
Seditioſi iubentur puniri. 105
Seleuciæ concilium.136.concilij acta.140
Seleucus mons. 117
Serapidis ſtatua deijcitur. 170
Serapio diaconus Chryſoſtomi. 293
Serapion monachus. 233
Serapionis Thmuit. epiſcop. egregium dictum. 232
Serapion Heracliæ Tracenſis epiſc. 305
Sergius conſ.Roman. 108
Serras epiſc. 147
Seuera Valentiniani coniunx. 243
Seuerianus Ioanni Chryſoſtomo inimicus. 3[illegible]3
Seuerianus Gabalorum epiſcopus Conſtantinopoli pulſus. 299
Serui fugiunt ad templum. 335
Seuerus Imper. Oppiani ſingulos verſus ſingulis aureis remunerauit. 6
Siba contra Mephiboſeth mendacium. 77
Sibylla vaticinium de crucis ligno. 60
Siricius Roman. pontifex. 286.309
Sirianus magiſter militia. 86
Siſinius Nouatianus lector Nectarij. 263
Siſinij conſilium de concordandis hæreticis. ibid.
Siſinnius Conſtantinop.epiſcop. 332. eius mores & vita. ibid.
Socratis Conſtantinopolitani ſententia de feſtis Chriſtianorum diebus. 280
Sopatrus Philoſophus ſedis Plotini præerat. 15
Sophia Conſtantinopolis eccleſia. 85. dicatur. 143
Sophronius Pompeiopolitanus. [illegible]
Sophronius Pompeiopolitanus epiſc. [illegible]6
Sozomeni progenitores. [illegible]4
Spyridion Trimuthuntis Cypriorum [illegible] 18.comedit carnes tempore quadrageſima. [illegible] ad incutiendum metum valde idoneus fuit. ibid.
Spyridionis miracula 19.20 & e[illegible]n ſuæ humanitas. ibid.
Spiritus ſanct. veteris & noui Teſtamenti patres repleuit. 35[illegible]
Stephanus Antiochenus epiſcop. bruno doloſus 9[illegible].fraudem legatis Sardicen Synodi inſignem ſtruit.ibid.epiſc[illegible] priuatur. [illegible]
Steph.ſodalis Ioannis Appamcenſis 2[illegible]
Stephanus monachus. [illegible]
de Subſtantia & Subſiſtentia differentia. 168
Syluanus Tarſi epiſc. [illegible]
Syluanus tyrannus. [illegible]
Symbolum crucis. [illegible]
Symeon Archiepiſcopus Seleuciæ & [illegible]ſiphontis. 67. ad Perſarum regem adducitur. 68. eius ad martyres [illegible] hortandos oratio [illegible]. martyrium [illegible]
Symmachus vir conſularis reus læſæ maieſtatis ad eccleſiam confugit.26[illegible].veniam a Theodoſio impetrat. ibid.
Syrmij concilium aduerſus Photinũ. 1[illegible]
Syrmienſium ſynodum pœnitet ſuæ definitionis de fide. [illegible]7
Syrmienſis Synodi fides lecta Arimini. 125
Syrmienſis ſynodi litera. 128
Syrianus militaris præſidio Gregorium Alexandriam producit. 87

T

TAtianus conſul. 81
Tatianus martyr. 164
Telemachus monachus. 29[illegible]
Templa Gentiliũ ſpoliantur opera Georgij Alexandrini.144. Gentilium deſtruuntur. 2[illegible]9
Templum Chriſtianorũ profanatur. [illegible]8
Templum Iouis & Apollinis à Chriſtianis euerſum. [illegible]59
Templum Iouis apud Apamæam. 2[illegible]
Terrentius magiſter militum Orthod. 245
Terræmotus. 2[illegible]
Terræmotus dirimit concilium apud Nicæam. 1[illegible]
Tharbua martyr 70. Simeonis epiſcopi ſoror. 1[illegible]
Themiſtius Philoſophus Valentem ab Orthodoxorũ nece auocauit.243. & ſeq
Themiſtij Philoſophi oratio Panegyrica. 197
Theodorus monachus Ammonij diſcipulus. 2[illegible]
Theodorus Heracl.Romam miſſus. [illegible]
Theodorus Mopſueſtiæ epiſc. [illegible]
Theodorus Laodiceæ epiſc. [illegible]
Theodoſius in Hiſpaniam patriam ſuam ſeceſſit. 251. dux militum creatur barbaros profligat. ibid. Imperator creatur. ibid Epiſcopos Conſtantinopolim conuocat. ibid. Theſſalonicæ ab Aſcholio baptizatur. [illegible]. Actis [illegible] agnoſcit nunquam antea [illegible]

ſum n[illegible] omnium. [illegible] concordiam [illegible] conciliare ſtudet. 63. expeditionem aduerſus Maximum tyrannum [illegible] Mediolanum venit. ibid. Romam [illegible] conſtituit [illegible] 268. ab Ambroſio excommunicatur [illegible] a communicationem demum admittitur. 2[illegible] aduerſus tyrannum Eugenium expeditionem ſuſcipit 28[illegible]. eum vincit. ibid. a[illegible] moritur. 291
The[illegible] ſomnium Imperium protend[illegible]. 251
T[illegible] ſit reſcriptum de Fide. 253
Theodoſij inſomnium victoriam ei denuntians aduerſus Eugenium. 287
Theodoſij virtutes. 27[illegible]
Theodoſij cum Ambroſio colloquium. 273
Theodoſius iunior [illegible] vtuit omnes [illegible] manſuetudine. 34
Theodoſij in doctos liberalitas. 6
Theodoſij iun. cum Perſis bellum. 311. virtutes & mores. 6. 327. Laus. 31
Theodoſius Synadæ epiſc. perſecutor Macedonianorum. 317. de ſede ſua deturbatur. ibid.
Theodoſius Philadelphiæ Lydiæ epiſcopus. 129.
Theodotus Hierapolis epiſc. 25[illegible]
Theodulus martyr. 164
Theodulus Traciæ epiſc. 109
Theodulus Chætipenus Phrygiæ epiſcopus. 139
Theogonias pœnitentiæ libellum exhibet 52. libelli eius exemplar. 59
Theonas Marmaricenus epiſc. Arij fautor. 52. excommunicatur. 53
Theonas Arij diſcipulus. 27
Theonas monachus. 233
Theonæ eccleſia. 130
Theophilus Alexandrinus creatur epiſcopus. 266. paganorum templa deſtruit. 269. Ioanni Chryſoſtomo parum fauens. 292. Origenis libros damnat. 300. recurrit Alexandriam. 304.
moritur. 319
Theophili Alexandrini epiſcopi ſubdola [illegible]. [illegible]00
Theophilus Caſtabellanus epiſc. 96
The[illegible] 2[illegible]4
Theotimus Tomitanorum epiſcopus. [illegible] eius miracula. ibid. eius memoranda ſententia. 301
Theotimus Aramenus epiſc. 197
[illegible]herius Zeuxippi. 89
Thermæ Conſtantianæ 2[illegible]1
Theſſalonicenſes [illegible] mouent & magiſtratus Imp[illegible] occidunt. [illegible] ubi ad ſeptem hominum millia Theodoſij iuſſu occiſa. ibid.
Theſaurus eccleſiaſticus Cæſarienſibus ademptus. 159
Timotheus Petri in Alexandrina eccleſia ſucceſſor. 246. moritur. 266
[illegible]motheus presbyter Arianus vir doctus. 319
Tiridates populi Chriſtianiſmum ſuſcepiunt. 67
Traianus magiſter militum. 240. 245
Troilus ſophiſta. 316
T[illegible] epiſc. 19. 20
[illegible]anenſis Synodus. 216
Eudoxius Conſtant. epiſc. moritur. 21[illegible]

V

Valens Imperator. 200. pugnaturus aduerſus Gothos baptizatur. 205. muros Chalcedonis diruit. 211. aquæductum Conſtantini poſt extruit. ibid. apud Edeſſam in Orthodoxos ſæuit. 218. 219. a fratre auxilium contra Gothos petit. 245. a Gothis vincitur. 246. ab iiſdem in barbari cuiuſdam tuguriolo latitans crematur. 24[illegible]
Valentis impietas. 257. in Orthodoxos ſæuitia. 210. cum Aphraate colloquium. 258
Valentis filius ægrotus ab Arianis baptizatur. [illegible]2
Valentinianus dux. 2[illegible]7. Imperator militibus creatur. 198. moritur. 24[illegible]
Valentinianus ad epiſcopos obteſtatio. 199. lex de duabus vxoribus ducendis. 243
Valentiniani & Valentis edictum de conſubſtantiali trinitate. 2[illegible]
Valentinianus 2. naſcitur. [illegible]1. fit Imperator. 243
Valentinianus 3. Cæſar. 229
Valentinus hæreticus 35
Valentiniani hæretici. 80
Valerianus punitur. 73
Varronianus vir conſularis. 198
Vaſa eccleſiarum conſiſcantur. 178
[illegible] magiſter militum. 245
Vigiliæ Chriſtianorum conuentus. 110
Vigiliæ apud ſepulchra martyrum. 134
Vigimi epiſcopi legati. 128
Vincentius Romani pontificis legatus. 44. [illegible]
Virgines & viduæ pauperculæ ex publico alebantur. 160
Vitalis Antiochiæ epiſc. 26
Vitus presbyter Romani pontif. legatus. 44
Vitus Carrarum epiſcopus. 237
Vlphilas Gotthorum epiſcopus. 141. corrumpitur à Valente. 246
Vranius Tyri epiſc. 139
Vranius Meletenæ epiſcop. 196
Vrſatius vir ſanctus miranda patrauit. 135
Vrſatius & Valens Ariani reſipiſcunt. 106
Vrſinus Romæ illegitime epiſcopus creatur. 242
Vſthazares Eunuchus Perſa, martyr. 68

X

Xenodochia a Iuliano inſtituta. 175
Xenodochia eccleſiarum. 274
Xenophontis [illegible]. 331

Z

Zeno. 289
Zenon epiſcopus Gazæ. 163
Zenonis martyrium. ibid.
Zeugma Syriæ 2[illegible]
Zoſimus Romanus epiſc. 312

F I N I S.

IMPRESSVM FRANCO-
FVRTI AD MOENVM, APVD
PAVLVM JACOBI, IMPENSIS
NICOLAI RHODII.

M. DC. XVIII.

P. lat. IX. [illegible]